BIOGRAPHISCH

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BEVATTENDE

LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN ZOODANIGE PERSONEN, DIE ZICH OP EENIGERLEI WIJZE IN ONS VADERLAND HEBBEN VERMAARD GEMAAKT,

DOOR

A. J. VAN DER AA,

Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

ONDER MEDEWERKING VAN DE HEEREN:

Mr. C. M. A. Simon van der Aa, Prof. P. O. van der Chijs, W. Eekhoff, Mr. H. O. Feith, Mr. L. Oldenhuys Gratama, A. P. van Groningen, Dr. J. J. de Hollander, S. F. Klynsma, Prof. G. Lauts, A. van Lee, Mr. J. M. van Pabst tot Bingerden, Mr. W. van de Poll, T. A. Romein, Dr. G. D. J. Schotel, Jhr. J. W. van Sypesteijn, Dr. J. J. Viotta, Dr. J. J. F. Wap en anderen.

TWEEDE DEEL.

HAARLEM,
J. J. VAN BREDERODE.
1855.

Bilderdijk
(1787.)

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

B.

BAACX (JOACHIM), zie BAECX (JOACHIM).

BAAK HATTIGH (JOHAN), een weinig bekende Utrechtsche schilder, die in 1642 aan het St. Hiobs Gasthuis te Utrecht eene proef van zijn kunstvermogen vereerde, bestaande in een landschap met beeldjes gestoffeerd, in de manier van Cornelis Poelenburg.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I, bl. 40; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

BAALE (HENDRIK VAN), geboren te Delft den 3den Januarij 1782, had reeds vroeg aanleg tot de dichtkunst en heeft zich vooral bekend gemaakt door drie treurspelen:

Johanna de Castro. Amst. 1807.

De Saracenen. Amst. 1809.

Alexander. Amst. 1816.

van welke de beide laatste bij hare opvoering in de Stads-Schouwburg te Amsterdam grooten lof ontvingen.

Van Baale, die omtrent het jaar 1807 of 1808 boekhouder te Dordrecht werd en zich aldaar later in eene grossierderij in thee, koffij, specerijen enz. associëerde, was een werkzaam lid van het in de Merwestad gevestigd Genootschap *Diversa sed Una.* Hij overleed in zijne woonplaats den 2den Februarij 1822, bij zijne echtgenoote N. van Steenbergen geene kinderen nalatende.

Zie *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dichters, ten vervolg op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.*

BAAN (JAN DE), geboren te Haarlem den 20sten Februarij 1633, verloor zijne ouders, pas drie jaren oud zijnde, van welke tijd af zijn oom Piemans, Hopman en Veertig te Leyden, die ook de schilderkunst beoefende, hem in zijn huis nam en in de beginselen der kunst onderwees. Deze oom in het jaar 1645 verloren hebbende, werd hij te Amsterdam besteld om de kunst verder te leeren onder Jacob Backer, waar hij den geheelen dag en meest ook nog de halve nachten op zijne kamer met vlijt oefende, zoodat de vrouw, bij wie hij woonde, hem dikwerf daarover bekeef, en daar zij de noodzakelijkheid van zijne tijd vroeg en laat in acht te nemen niet scheen in te zien, zocht hij zijn oogmerk door list te bereiken. Hij stapelde daarom de tafels en stoelen in zijne kamer op elkander; maakte zich, opdat men het licht niet zou zien, eene stelling in den schoorsteen, en zat daar dikwijls zoo lang en zoo laat in den nacht te teekenen, dat hij door de koude, welke door de schoorsteen kwam, zijne teekenpen niet langer in de hand kon houden en dus zich genoodzaakt zag naar bed te gaan. Door zulk eenen ijver maakte hij bij uitstek in het schilderen en teekenen groote vorderingen.

Te dier tijd was de kunst van Anthony van Dijk in hooge achting, en die van Rembrant van Rijn vond niet minder aanhangers. Dit deed hem lang aarzelen, wat weg hij zou inslaan, totdat hij na lang beraad besloot den stijl van van Dijk te volgen.

In het jaar 1660 werd hij door een kunstlievend Heer van Amsterdam naar 's Gravenhage gelokt, waar hij dadelijk veel te doen kreeg onder lieden van den eersten rang, onder welke waren de Prins van Tarente, de Graaf van Horn en andere Grooten, waardoor de roem zijner kunst zich verspreidde tot in het naburig Engeland, zoodat de Koning hem met een jagt liet afhalen, om door hem geschilderd te worden. Hij portretteerde dan ook den Koning, de Koningin en andere Grooten van het Hof. Uit Engeland keerde hij weder naar 's Gravenhage, waar hij spoedig gelegenheid kreeg om de beeldtenis des Hertogen van Zell en van eenige schoone vrouwen van diens Hof te schilderen. Hij vervaardigde ook de beeldtenis des Groothertogen van Toskane en der Heeren Cornelis en Jan de Witt, welke, even als de schilderij voorstellende *de Mishandelde lijken van de Gebroeders* de Witt, thans in het Museum te Amsterdam berusten, terwijl een ander portret van *den Raadpensionaris* in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage voorhanden is. Dat van Cornelis, toen Ruwaart van den Lande van Putten, schilderde hij nog afzonderlijk, levensgroot ten voete uit, in een groot stuk, waarin hij gezeten was op een opgestapelden hoop krijgsgereedschappen, en met zijnen eenen arm op de tromp van een zwaar stuk geschut rustte. In de bovenlucht van het stuk zag men eenige vliegende kindertjes, die zijn hoofd lauwerden. Daar nevens vloog de Faam, zijnen lof bazuinende. Naast hem was een vrouwenbeeld aan de linkerzijde, stortende eenen hoorn van overvloed aan zijne voeten uit. Aan den anderen kant, in het verschiet, vertoonde zich de verovering van Chattam, benevens het verbranden der oorlogschepen. Andere schepen vertoonden zich ook, waarvan de Hollandsche vlag waaide. Dit stuk werd geplaatst op het Raadhuis te Dordrecht, ten gedenkteeken van de Witts dapperheid. Maar in het jaar 1672 liep het graauw van 's Gravenhage voor het huis van de Baan te zamen, om de schilderijen van de de Witten magtig te worden (want een der leerlingen, op zijnen meester gebeten, had verspreid, dat de stukken daar in huis waren), dreigende, zoo men ze niet overgaf, die met geweld daaruit te zullen halen. Dus moest de Baan, die de stukken tijdig van de hand gezonden had, gedogen, dat men zijn huis van boven tot onder en alle kasten en kisten doorzocht. Deze drift tot beeldenschennis sloeg voort tot Dordrecht, alwaar het graauw het bovengemeld kunststuk, tot verdriet van alle kunstkenners, aan stukken scheurde.

Toen de Koning van Frankrijk met zijne krijgsmagt te Utrecht gekomen was, ontving de Baan een brief van den Hertog van Luxemburg, destijds tot Gouverneur dier stad aangesteld, benevens eenen vrijen geleibrief, door den Commandant Stoupa onderteekend. Hierin werd hij te Zeyst ontboden, om 's Konings beeldtenis te vervaardigen, met belofte van eene ruime belooning. Aangezien dit aanbod hem beviel, pleegde hij raad met den Vorst van Waldeck, die hem wel verzekerde van goed onthaal en betaling, maar hem in bedenking gaf of hij daardoor niet in eenig kwaad vermoeden zou vallen bij het onbezonnen graauw, in aanmerking van de tijd, terwijl hij zelf een der Hoplieden der 's Gravenhaagsche schutterij was. Hierop liet hij den Hertog bedanken en bleef te huis. Evenwel werd hij in Frankrijk geacht als de voornaamste portretschilder van Nederland: zoodat de Koning den Graaf d'Avaux, zijnen Gezant in de Nederlanden, die bevel had kunststukken in Nederland op te koopen, gebood zich in dien handel van de Baans raad te bedienen.

Veel eer en voordeel genoot hij ook van Frederik Willem, Keurvorst *van Brandenburg*, wiens beeldtenis hij onderscheidene malen schilderde, en nevens hem vele Vorstelijke Grooten. De Keurvorst verkoos hem eindelijk tot zijnen Opperhofschilder en opziener zijner Kunstkamer en Kunst-Akademie, op een jaargeld van zesduizend gulden. Doch zijne vrouw, burgerlijk en ingetogen van aard, had geen genegenheid tot het hof en hoffelijk leven, waarom hij gedwongen was den Keurvorst te bedanken, terwijl hij in zijne plaats zijnen neef Jan van Sweel aanbeval.

Hij schilderde vier of vijf malen den Prins van Oranje, nevens de Prinses, naderhand Koning en Koningin van Engeland, ook den Hertog van York, met vele andere aanzienlijke Heeren.

Onder zijne groote penseelwerken wordt gerekend het stuk, geschilderd voor de Regenten van het tuchthuis te Amsterdam, ook de afbeelding der vier staalmeesteren in een stuk op de lakenhal te Leyden, vervaardigd in de jare 1675, gelijk ook een stuk voor de overheid van 's Gravenhage, waarvoor men hem duizend dukatons betaalde. Te Hoorn maakte hij ook twee groote stukken, een voor de Bewindhebbers der Oost-Indische Maatschappij, het andere voor de Burgerlijke Krijgsraad. Maar het stuk, waar zijn grootste kunst in uitblonk, was de beeldtenis van Maurits, Graaf van Nassau, Gouverneur van Braziliё, die zoo menigmaal daar voor zat, als de schilder begeerde, welke hierdoor ruimte van tijd had om het stuk op zijn volmaaktste te voltooijen. Toen het gereed was, behaagde het aan iedereen, inzonderheid aan den Vorst, die, verwonderd over des makers vernuft, sedert veel werk van hem maakte, ja de schilderij voor zijn overlijden, bij uitersten wil, weder aan hem vermaakte. De Baan belastte op zijn doodbed met nadruk dat stuk niet te vervreemden of te verkoopen, dan alleen aan het Hof van Brandenburg, zoo als zijne zuster het dan ook in den jare 1702 aan den Keurvorst, destijds Koning van Pruissen, toen hij in 's Gravenhage was, aanbood, en voor vierhonderd rijksdaalders verkocht. Dat portret maakt echter thans deel van het Koninklijke Kabinet te 's Gravenhage.

De Baan, wiens roem overal opging, en in de vorstelijke hoven klonk, werd ontboden aan dat van Friesland, om den Prins van Nassau en diens Gemalin te schilderen. Zeker Hofschilder, die niet genoemd wordt, vatte hierover eenen grooten haat op tegen onzen kunstenaar, dien hij echter een tijd lang bedekte,

totdat hij zich niet langer kon inhouden. Toen vatte hij het voornemen op, om de Baan van kant te maken. Te dien einde reisde hij naar 's Gravenhage, maar vond geen gelegenheid om zijn persoon aan te tasten, dewijl de Baan altijd vergezeld ging van zijnen hond, waarop hij zich verlaten kon. Nu wilde de booswicht, onder schijn van vriendschap, den moord in zijn huis plegen. Hij ging daarop de Baan bezoeken, voorgevende zijne kunst te willen zien. Beleefd ontvangen en op de ruime schilderzaal, die vol stukken stond, gebragt, meende de moordenaar de beste gelegenheid geboren, om den schilder om te brengen; terwijl de Baan dus het eene stuk voor het andere na op zijnen ezel zette, haalde de andere den dolk uit zijnen rok, en stond gereed hem van achteren te priemen, toen de Heer Bruininks, een der beste vrienden van de Baan, zonder zich te voren aan te geven, zoo als hij gewoon was, onverwacht de kamer intrad, en, een onbekend man met een ontbloot wapen ziende, eenen harden schreeuw uitte, waarop het geheele gezin toeschoot. De moordenaar zich in zijnen toeleg verhinderd ziende, nam hierop schielijk de vlugt, zonder dat men hem kon achterhalen.

Uit den zelfden toeleg van nijd heeft hij nog eenen aanval moeten verduren, waardoor hij den middelsten vinger van zijne regterhand verloor. Zij, die tot zulk een gruwel niet durfden overgaan, speelden echter hunnen rol met lasteren en liegen, strooijende aan onderscheidene buitenlandsche hoven de mare uit, dat de Baan, door eene hem overkomen blindheid, niet meer schilderen kon. Het gerucht ging zelfs in 's Gravenhage, maar de Prins van Anspach Brandenburg, die zich vroeger door de Baan had laten afschilderen, daar geen geloof aan hechtende en de waarheid willende onderzoeken, reed naar des schilders huis, vond hem in gezondheid, en liet hem andermaal zijne beeltenis vervaardigen.

De Baan won, toen hij in bloei was, veel geld, doch hij teerde daarvan zeer rijkelijk, en al die hem kwamen bezoeken, werden met gulle hartelijkheid ontvangen: »een nieuwe hoed," was zijn gewoon zeggen, »en een okshoofd wijn op een jaar »meer, daar maak ik vele goede vrienden mede," en dat was ook letterlijk zoo, want zijne vriendelijkheid lokten er vele aan, doch het waren meest panlikkers en tafelschuimers, onder welke zich ook bevond de Landschapschilder Barend Appelman, die gewoon was weken achtereen bij hem te gast te komen. Als men nu daarbij bedenkt, dat hij, behalve zijne eigen zes kinderen, die hem niet weinig kostten, nog drie kinderen van zijne zuster en vijf van eene zuster zijner vrouw ten zijnen laste had, dan is het niet te verwonderen dat de Baan, toen hij in 1702 te 's Gravenhage overleed, geene groote schatten naliet.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Schilders*, D. II, bl. 303—314; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Histor. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, Dl. IV, bl. 183—188. *Biogr. Nationale*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*, enz.; *Biogr. Universelle.*

BAAN (Jacob de), geboren te 's Gravenhage in 1673, was een zoon van den voorgaande. Van der jeugd af aan straalde de kunstliefde reeds in hem door, zoodat hij ook het onderwijs van zijnen vader met zulk een gewenscht gevolg genoot, dat hij, nog geen 18 jaren bereikt hebbende, reeds een meesterlijk portret kon schilderen. Op zijn 20ste jaar stak hij, onder het gevolg van Willem III, naar Engeland over; verwierf te Londen, door het schilderen van een groot aantal portretten, veel roem, en scheen aldaar den grondslag van zijn fortuin te vestigen; doch na hier eene welgevulde goudbeurs te hebben gewonnen, kreeg hij begeerte Rome met alle zijne kunststukken te gaan zien. Hij nam diensvolgens zijne reis door Frankrijk, trok het Alpische gebergte over, en rustte niet voor hij Florence bereikt had. Hier werd hij door den Groot-Hertog gunstig ontvangen, en vond gelegenheid, om zich in het historieschilderen te oefenen, aan een groot werk in fresco, dat de Hofschilder des Groot-Hertogs onder handen had, en hetwelk hij tot genoegen ten uitvoer bragt. Voorts tot blijk van zijne verdere bekwaamheid nog eenige portretten geschilderd hebbende, vertrok hij naar Rome, niettegenstaande hem de Groot-Hertog sterk aanzocht, om op voordeelige voorwaarden in zijne dienst te blijven. In die wereldberoemde stad komende, werd hij van het Bentgenootschap, daar zich onderscheidene Nederlanders onder bevonden, gulhartig ontvangen, en op zijne statige inwijding, met den naam van *Gladiator* vereerd, zinspelende op zijne kloeke en wakkere gestalte en moed, doordien hij niet beschroomd was, indien de nood aan den man kwam, zich dapper te weêr te stellen. Te Rome bragt hij eenige jaren met het schilderen van historiën, moderne gezelschappen en portretten door; dan hoe bekwaam hij ook in dit alles was, won hij echter zooveel geld niet als hij wel gedacht had, en ook gevorderd werd om de verkwistende levenswijze, welke hij leidde, goed te maken. De Baan nam daarom de gelegenheid waar, om in den Hofstoet van een Duitsch Prins naar Weenen te vertrekken, waar hij aanleiding kreeg, door het schilderen van eenige portretten, zijne kunstgaven aan het Keizerlijke Hof te toonen en veel roem te behalen, dan te midden dezer bezigheden, werd hij van eene ziekte overvallen, die hem zoo vinnig aangreep, dat hij er weldra onder bezweek, en in April 1700, na een kortstondig verblijf te Weenen, overleed. Met roem wordt van zijne kunstverdiensten gesproken, en men wil dat hij zijnen vader niet alleen rustig naatreefde in het keurig schilderen van portretten, maar hem in het algemeen ver voorbij zou gekomen zijn, indien zijn levensdraad niet zoo vroegtijdig ware afgesneden.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunstsch.*, Dl. II, bl. 466—472; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*; *Biogr. Universelle.*

BAANE (J. C.), te Vlissingen in 1762 geboren, is bekend door het verhaal van zijne reis in Oost-Indië van 1780—1786, waarin onder anderen een levendig en getrouw verhaal wordt gevonden van het moedige ontzet van het door den Regent van Riouw Radja Hadji en den Koning van Salangoor of Silangor ingesloten Malakka door een Nederlandsch eskader, onder het bevel van den Kapitein ter Zee J. P. van Braam.

Baane ging in 1780 in zee als jong matroos op het Oostindisch Compagnie-schip *het Huis ten Hooge*; kwam te Batavia en vertrok met het schip *de Jonge Hugo*, ten oorlog toegerust naar de Fransche vloot, onder den Admiraal de Suffren, kruisende langs de kusten van Ceilon. Hier woonde hij een gevecht bij tegen de Engelschen, waarbij de Fransche en Hollandsche vloot vrij wat gehavend werd, doch geen der strijdenden zich de overwinning kon toeëigenen.

In 1784 woonde hij, als tweede Officier op *het Hof ter Linde*, Kapitein Winterheyn, den bloedigen strijd voor Malakka bij, veroverde eene batterij der vijanden met storm, plantte er de Hollandsche vlag op, en bood den Commandeur van Braam twee veroverde vijandelijke vaandels aan. In een verschrikkelijk gevecht gewikkeld, bij eene landing op het eiland Marsch, onder bevel van den Kapitein Dirk van Hogendorp, werd zijn linkerarm door een schot verbrijzeld, en, ofschoon naderhand genezen, geheel verlamd, nadat zijn dappere aanval tot de overwinning had medegewerkt.

Tusschen 1787 en 1790 deed hij nog eenen togt naar Oost-Indië, die niets merkwaardigs opleverde, maar in 1791 op nieuw daar heen getrokken, werd hem de last opgedragen om met het schip *de Christophorus Columbus*, voerende 50 stukken, het Compagnieschip *de Erfprins* naar Japan te geleiden. In de straat Gaspar ontmoette hij een Fransch oorlogsfregat van 40 stukken, en *de Houtlust* van 30, een door den Franschman genomen en bemanden Oost-Indiëvaarder. Baane weet zich met moed en beleid tusschen beide bodems in te plaatsen, jaagt na een gevecht van anderhalf uur (waarbij hij 15 dooden en 21 gekwetsten bekwam) het fregat op de vlugt, herneemt *de Houtlust* en geeft alzoo *de Erfprins* gelegenheid om veilig naar zijne bestemming te stevenen.

Sedert in 1802 naar het vaderland teruggekeerd, leefde hij in stille rust, en ontving in 1816 van Z. M. Willem I, voor zijne getrouwe diensten, een jaargeld van *f* 1000 en den rang van Kapitein-Luitenant ter Zee. Hij overleed te 's Gravenhage den 1sten April 1823 aan eene plotselinge beroerte, in den ouderdom van 60 jaren.

Te zedig om het handschrift van zijne eerste reis en lotgevallen uit te geven, liet Baane het in handschrift liggen, doch het werd door den tweeden echtgenoot zijner weduwe, F. L. J. Gertsen, in het licht gezonden. Het is eenvoudig, naïf en rondborstig geschreven en toont geheel den echten ronden Zeeuw en wakkeren zeeman. Zijn werk draagt den titel van *Reis door een gedeelte van de Nederlandsche Oost-Indië, door* J. C. Baane. Achter deze reis is gevoegd het *Relaas van het voorgevallene en verrigte door 's lands eskader, onder kommando van den Kapitein-Kommandant* J. P. van Braam, *bij de expeditie van Malakka, Salangoor en Riouw, in de jare 1784, in Oost-Indië.* Dit Relaas is aan den Uitgever ter hand gesteld door den Heer Schout bij Nacht Jr. Ruysch (naderhand Vice-Admiraal), die als Luitenant op het schip *Utrecht* die togt heeft bijgewoond. Over de expeditie zelve is een uitgebreid en naauwkeurig verslag in de *Geschiedenis van het Nederl. Zeewezen, door* Mr. J. C. de Jonge, Staatsraad, Archivarius van het Rijk, D. VI, St. 1, bl. 189—230.

Zie ook Engelberts Gerrits, *Heldend. ter Zee*, Dl. II, bl. 440—442.

BAAR (Tiberius de), in het jaar 1764 beroepen tot Predikant te Witmarsum, waar hij in het jaar 1770 werd afgezet, heeft eenige belangrijke en geleerde verhandelingen geleverd in de *Bibliotheca Hagana.*

Zie Schotel, *Kerkel. Dord.*, Dl. II, bl. 92.

BAARD (Dirk van). Zie Baerdt (Dirk van).

BAARDT (Petrus), een Fries van geboorte en Geneesheer, waarschijnlijk te Leeuwarden, heeft zich als een vloeijend en geestig Dichter doen kennen door de volgende dichtwerkjes:

Friesche Triton over 't geluckich veroveren van de stercke stadt Olinda, met alle de Forten in Fernambucq, 1630 fol.

Deughdenspoor, in de Ondeughden des Werelts aff-gebeeldt. Leeuw., 12°. met pl., waarvan in 1645 te Leeuw. een tweede druk in 8°. het licht zag.

Wapenrok, gesneden op 't Italiaansch, op 't Duitsch geborduurd. Leeuw. 1647, 4°.

Friesch Boerepractica, zijnde eene navolging van de Georgica van Virgilius, in het Oud-Friesch.

Of zijn *Ledenstemme van alle de leden van een natuurlyk mensch*, Amst. 1672, 12°. in dichtmaat is, durven wij niet verzekeren. Nog bestaat er van hem:

Nebulo Nebulonum, 1645, 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamregister der Nederduitsche boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Biographie Nationale.*

BAARLAND (Adriaan van). Zie Baerland (Adriaan van).

BAARSDORP (Cornelius van). Zie Baersdorp (Cornelius van).

BAART (Pieter). Zie Baardt (Petrus).

BAART DE LA FAILLE (Jacob). Zie Faille (Jacob Baart de la).

BABUER (Theodoor) of Baburen, een Hollander van geboorte, schilderde meest levensgroote figuren ter halver lijf, veelal verschillende wijsgeeren, kaartspelers of lieden die op een muzijkinstrument spelen. Hij teekende tamelijk naauwkeurig en had een vrij en vast penseel, maar zijn koloriet valt in het bruine en is niet zeer aangenaam voor het oog. Ook is weinig uitdrukking in de karakters zijner stukken, met uitzondering van die, welke vrolijkheid aan den dag leggen, waarin de natuur wel genoeg is nagebootst, maar met weinig bevalligheid.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Schilders*, D. I, bl. 221; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

BACCIUS (Jacobus) of Jakob Bach, een steensnijder te Rotterdam, waar hij ook het eerste licht zag, was de schrijver van een brief over den steen, welke met de verhandeling van Johannes van Beverwijk, *de Calcula* in 1638 te Leyden in 12°. het licht zag. Men schrijft hem ook toe *Dissertatio de Corde in qua agitur de nullitate spirituum, de haemoptysi, de viventium calore*, 1648 in 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 14.

BACHERIUS (Petrus), geboren in 1517 te Gent in Vlaanderen, werd Dominikaner Monnik, en was niet alleen een schrander Godgeleerde, maar tevens een sierlijk Dichter, groot Redenaar en naauwkeurig Taalkundige; bovendien een liefelijk Prediker, doch met al te veel bitterheid en geweld uitvarende tegen hen, die hij Ketters noemde. Gedurende bijna zestig jaren besteedde hij zoo te Brussel, te Antwerpen en te Gent, als te 's Gravenhage, Dordrecht, Kalkar en Kleef, zijne predikgaven ten nutte van die gemeenten; ook is hij op onderscheidene plaatsen Prior van zijne orde geweest, en tevens Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leuven. Hij overleed den 12den Februarij 1601 in zijne geboortestad, de volgende geschriften nalatende:

Homiliae et Commentarii in Epistolas quadragesimales. Lovan, 1572.

Hortulus precum. Lovan.

Homiliae in Evangelia Dominicalia totius anni. Lovan. 1579.

Tabula sacrorum carminum ex CXX Poetis. Duac, 1579.

Tumultus Panicus, sive Belgium carmine heroico. Antv.

Enchiridion sacrorum Carminum et piarum precum, Lib. III.

Van de drie gedeeltens van berouw, vernedering, belijdenis en verdoeminge.

Apologeticum pro defunctis. Antv. 1586.

Speculum militiae Christianae. Col., 1592.

Spongia in Ebriosos. Embric., 1592.

Korte verhandelingen over het gebedt des Heeren.

Kerkreden over het gebedt.

In Misoliturgos seu Missae osores, Lib. II.

Jurgium Conjugale,

De tribus votis vitae monasticae.

De Christiani Principis vita, moribus, officio.

Dialogus inter Cenophilum et conjugem Eulaliam.

Na zijne dood zijn nog uitgekomen:

Enchiridion Theologiae Pastoralis.

Clangori Paenitentiae, sive concionum super epistolas quadragesimales speciosus Thesaurus.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BACHERUS (Wolfert), een der klerken van den Raadpensionaris Johan de Witt, welke hem vergezelde, toen hij naar de gevangenpoort ging, om, zoo als hij dacht, zijn broeder Cornelis van daar te halen. Na een weinig op de poort vertoefd te hebben, werd Bacherus door de Witt gezonden om een afschrift van de sententie tegen den Ruwaart te halen. Deze met een ontsteld gelaat en wankelenden gang, ter poorte uitgetreden, was slechts weinige huizen voortgegaan, toen hem het volk achterna zette, men had het wijs gemaakt, »dat een klerk van den verrader de »Witt, die alle zijne geheimen wist, uit de gevangenis gekomen »was." Onderscheidene wilden den zoogenaamden schelm te lijve, doch Bacherus verhaastte zijnen tred niet, waardoor het graauw hem voorbij liep zonder hem te ontdekken, maar eer hij met de sententie terug kwam, was de menigte voor de poort reeds zoo sterk aangegroeid, dat het niet mogelijk was er door te komen. Welke lotgevallen hij verder gehad heeft vindt men niet vermeld.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, Dl. XIV, bl. 159, 162 en 163; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BACHIENE (Johan Hendrik), geboren te Deil den 22sten Maart 1708, was een zoon van Johan Bachiene, Predikant te Leerdam, en van Geertruid van Coten. Na zijne classieke en academische studie volbragt te hebben, werd hij Proponent, en kort daarna, den 22sten Julij 1731, tot Predikant te Driel in den Bommelerwaard beroepen, in welke gemeente hij 11 jaren het werk des Heeren met alle getrouwheid en warmen ijver waarnam, waarna hij den 12den Augustus 1742 naar Almelo vertrok; vervolgens den 20sten September 1744 naar Amersfoort, den 28sten Julij 1752 naar Middelburg, en eindelijk den 15den Mei 1757 naar Utrecht, alwaar hij na 1782, wegens ligchaamszwakte, zeven jaren gerust heeft en den 23sten Augustus 1789 overleed.

Bachiene was een geleerd man, van eene blinkende Godsvrucht en voorbeeldigen wandel; ijverig, getrouw en onvermoeid in het waarnemen van zijne onderscheidene leeraarspligten, die hij bij zijne verschillende gemeenten tot nut voor zoo vele zielen heeft uitgeoefend; voorts bezat hij een eerlijk en opregt karakter, daarbij van een vriendelijken, gemeenzamen en voorbeeldigen omgang zijnde, werd hij van een ieder geacht en bemind. Hij heeft in het licht gegeven:

Nederland in Rouw, of Lijkpredikatie over het afsterven van zijn Doorl, Hoogheid W. C. H. Friso, *Erfstadhouder*, enz. enz., over Amos VIII, vers 9 en 10. Utrecht 1755, in 8°.

Eerste beginselen der goddelijke waarheden. Utr. 1759, 8°.

Leerredenen over Zephanja II, vers 1—4. Utr. 1760, 8°.

Oude en Rechtzinnige Leer aangaande den eigen aart der Kerken. Utrecht 1768, 8°.

De Leer der Sacramenten, naar den aart der Goddelijke verbonden verklaart. Utrecht 1771, 8°.

Ontledende verklaring van eenige Psalmen. Utr. 1782, 4°.

Bachiene is driemaal gehuwd geweest. Zijne eerste vrouw was Anna Swanida Budde, die in 1769 stierf, na hem 6 kinderen te hebben geschonken, van welke twee zonen zich insgelijks aan de bediening des Evangeliums gewijd hebben, als Zeno, die Predikant te Groningen is geweest en de hier volgende Philip Jan. Bij zijne tweede vrouw, Catharina Hillegonda Roelans, en zijne derde, Geertruid van Hengst, heeft hij geen kinderen verwekt.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, *Biograph. Universelle.*

BACHIENE (Philip Jan), een zoon van den voorgaanden, geboren te Amersfoort in 1750, werd in 1773 tot Predikant te Jutphaas, en van daar in 1776 naar Utrecht beroepen, waar hij in 1788 tevens tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool werd aangesteld. Hij overleed zeer onverwacht den 19den October 1797, nalatende eene weduwe en zes kinderen en wordt geprezen als een man van groote gaven en ongemeene bekwaamheden.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Universelle.*

BACHIENE (Willem Albert), een broeder van Johan Hendrik Bachiene, werd geboren te Leerdam den 24sten November 1712. Omtrent zes jaren oud zijnde, verloor hij zijnen vader den 27sten September 1718, waarop zijne moeder zich met hem en hare beide andere kinderen naar Tiel begaf. Willem werd daar gedeeltelijk onder het opzigt van den kundigen Rector Struchtmeijer, door het onderwijs in de Latijnsche en Grieksche talen,

tot de akademische studie voorbereid, die hij van 1729 tot 1733 op Utrechts Hoogeschool voortzette, inzonderheid zich op de Godgeleerdheid toeleggende, door het onderwijs van den alom beroemden Johan van den Honert te volgen.

Na op den 1sten September 1733 tot Proponent aangenomen te zijn, werd hij den 25sten October van dat zelfde jaar door den Raad van State tot Predikant bij de garnizoens-gemeente te Namen aangesteld. Vervolgens sedert 28 October 1737 te Culenborg 10 jaren lang het heilig dienstwerk hebbende waargenomen, werd hij in 1748 tot Predikant bij het leger benoemd, waar hij van den 22sten April tot in November vertoefde. Hierop anderwerf tien jaren te Culenborg het woord des Heeren met veel ijver verkondigd hebbende, werd hem den 28sten April 1759 het beroep van Maastricht opgedragen, terwijl hij den 18den Julij 1764 door Curatoren van het Illustre-School aldaar werd aangesteld tot Hoogleeraar in de Sterren- en Aardrijkskunde. Met het uitoefenen der werkzaamheden, aan deze beide bedieningen verknocht, hield hij zich onvermoeid bezig tot in 1783, wanneer hij, na eene langdurige ziekte en daarbij ontstanen rooden loop, op den 6den Augustus overleed.

Men getuigt van Bachiene dat hij een gaarn en getrouw Leeraar was, die beide met leer en leven stichtte, een ijverig voorganger in Gods huis, een wakker Evangeliegezant, een waar menschenvriend, een opregt, nederig en zachtmoedig Christen. Dat Bachiene geleerd was, getuigen zijne menigvuldige uitgegevene schriften; inzonderheid zijn keurig en allernuttigst werk, getiteld:

Heilige Geographie of Aardrijkskundige beschrijving van het Joodsche land, alsmede der andere landen in de H. Schrift voorkomende. Utr. 1765—1768, 3 Deelen met 12 Landkaarten (1).

De Christelijke Synodus van Zuyd-Holland, geopend of gesloten door twee Leerredenen, te Gouda den 6den Julij 1745 tot opening van dezelve, en de andere tot sluiting te Woerden 1750, Gor. 1751, 8o.

De Antiquisimo Astronomiae et Geographiae Commutio. Utrecht 1765, 8o.

Kerkelijke Geographie. Amst. 1768, 8o. 5 Stukken met Landk.

Beschrijving der Vereenigde Nederlanden, strekkende tot een vervolg op A. F. Buschings *Geographie of Aardrijksbeschrijving.* Utr. 1773, 5 Dl. 8o.

Nieuwe Kerkelijke Geographische Zak- en Reis-Atlas in 13 Kaarten. Amst. 1780.

Beschrijving der X zoogenaamde Oostenrijksche Nederlanden. Amst. 1785.

Beknopte Beschrijving en afgezette kaart der Vereenigde Nederlanden. Amst. 1793, 8o.

Geographische en Historische Beschrijving van Staats-Vlaanderen en Staats-Brabant. Amst. 1794, 2 St. 8o.

Ook bestaat er eene door hem veel vermeerderde druk van J. Hubner's *Algemeene Geographie*, 6 Deelen, 1769.

Bachiene is driemaal gehuwd geweest. Bij zijne eerste vrouw Engelberta Elizabeth van Menningben heeft hij drie kinderen verwekt. Bij zijne tweede vrouw Kornelia du Verger en zijne derde Klara van IJsendoorn had hij geene kinderen.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschiedenis der Nederl. Lett. en Wetens.*, Dl. III, bl. 176 en 198; *Biogr. Nation.*; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; Schotel, *Kerk. Dord.*, Dl. II, bl. 380; *Biogr. Univ.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BACK (Abraham de) ook wel de Bak, was in het begin der achttiende eeuw Geneesheer te Dordrecht, en als zoodanig zoo vermaard, dat hij in 1713 in aanmerking kwam om tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Harderwijk te worden beroepen. Hij schreef een *Brief wegens de ware Geneeskunde, verheerlijkt door* A. van Limburg, 1715; wordt geprezen als een man van smaak en liefhebber der fraaije letteren, en, ofschoon er geen afzonderlijke dichtbundel van hem het licht ziet, »voelde hij wel den verheven aanleg, de stoute drift, die »voor den Dichter, in eenen heiligen gloed ontstoken, als 't ware »de gansche schepping ontsluit" (2), zoo als te zien is uit zijne hier en daar verspreide losse dichtstukjes, die wezenlijke verdiensten hebben.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*, D. I, bl. 183; Schotel, *Kerk. Dord.*, Dl. II, bl. 190 en 195; Bouman, *Geschiedenis der Geld. Hooges.*, Dl. II, bl. 63.

---

(1) Dit werk is door Arnold Maas, Conrector te Kleef, met aanteekeningen uit de werken van Busshing en Michaëlis ontleend, in het Hoogduitsch vertaald, in 1766 in het licht verschenen.

(2) J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederl. Dichters*, Dl. III, bl. 91.

BACK (Jan de) werd in 1729 Secretaris en Griffier van den Raad des Huizen *van Oranje* en in 1747 door Willem IV tot diens Geheime Secretaris aangesteld. Tot de behandeling der belangrijkste zaken gebruikt, had hij groot aandeel in het bewerken der omwenteling van 1748 en veel invloed op het lot van den Staat. Ook bij Prinses Anna bleef hij nog lang in vertrouwen, doch kort voor haar overlijden, den 15den September 1758, kreeg hij geheel onverwacht zijn ontslag uit alle de bedieningen, welke hem waren opgedragen, en werd hij voor de diensten. aan het Huis *van Oranje* bewezen, bedankt. Hij overleed den 1sten Julij 1766, bij zijne echtgenoote, Henriëtte Anna van Schinne, kinderen nalatende.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, Dl. II, bl. 534.

BACKER (Jacob), geboren te Harlingen, in 1609, bragt het grootste gedeelte van zijn leven te Amsterdam door, en wordt te regt onder de voornaamste kunstschilders van zijnen tijd gerangschikt. Hij muntte inzonderheid uit in het schilderen van portretten, welke bij kunstig, van eene goede gelijkenis en vaardig bewerkte. Het is bijna ongeloofelijk, wat er van zijne uitstekende vaardigheid in het schilderen verhaald wordt: dat hij namelijk eene dame, van Haarlem gekomen om geschilderd te worden, met halskraag, kleederen en twee handen, levensgrootte, ruim ter halverlijve geschilderd, op eenen dag voltooid heeft, zoodat zij vóór den avond met het stuk naar Haarlem vertrok. Welverdienden lof ontving hij voor de kapitale schilderstukken, die vroeger in de Krijgsraadskamer van het voormalige Stadhuis te Amsterdam hingen. Mede roemt men zeer een *Laatste Oordeel*, dat hij voor de Kerk der Karmeliten te Antwerpen vervaardigd had. Ook behaalde hij bij de kunstkenners veel roem met het schilderen van levensgroote beelden, historiën tot schoorsteenstukken, als anderzins, en teekende op eene uitstekende wijze academiebeelden, inzonderheid vrouwtjes, zeer kunstig op blaauw papier met zwart en wit krijt. Hij overleed te Amsterdam den 27sten Augustus 1651.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Schilders*, Dl. I, bl. 336—338; Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algemeen Historisch Woordenb.*, bl. 30 en 31; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Dl. V, bl. 35; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 40; *Biogr. Nationale*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetenschappen*, Dl. I, bl. 221; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*; *Biogr. Univers.*

BACKER (Adriaan), een broederszoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1643, onderscheidde zich in het historie- en portretschilderen. De wijze waarop hij zijne beelden teekende, doet vermoeden, dat hij in Italië de groote meesters bestudeerd had. Het voornaamste zijner stukken is *het Laatste Oordeel*, dat nog op het Stadhuis (thans het Paleis) te Amsterdam te zien is, zijnde aldaar geplaatst tegen het wulfsel boven den ingang van de voormalige pleitkamer; in dit stuk komen kunstig geteekende naakten voor, waarin hij bovenal uitmuntte. Hij overleed in zijne geboorteplaats in 1686.

Zie Houbraken, *Schoub. der Ned. Schilders*, Dl. III, bl. 186; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenboek*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nationale*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BACKER (Jan Aukes), een Fries en welgezeten koopman te Harlingen, gaf zich met grooten ijver aan de beoefening der fraaije letteren over, maar zag, door het verachteren zijner zaken, zich genoodzaakt in ons Vaderland van stad tot stad, schrijvende en vertalende, rond te zwerven, en zijne laatste kommerlijke levensdagen zoo lang mogelijk te rekken, door ten dienste der boekhandelaars, binnen bepaalde tijden, tooneelstukken en romans te vertalen, gelegenheidsverzen op te stellen, couranten, weekbladen, almanakken en maandwerken te schrijven.

De voornaamste zijner oorspronkelijke werken zijn:

Proeve van Dichtlievende Mengelingen. 3 Deelen, Hoorn 1774 en 1781 en Amst. 1793, 8o.

Agnes de Castro, trsp. Hoorn 1775, kl. 8o.

De Beloonde Deugd, trsp. Amst. 1785, kl. 8o.

Alardus of de Zelfmoord door Liefde, trsp. Amst. 1786, kl. 8o.

Het Ontdekt Bedrog, Herderszangs. Amst. 1787, kl. 8o.

De Moerbeziënboom, Herderszangs.

De Jaloersche Vrouw, trsp., naar het Fransch van Deforges. Haarl. 1789, kl. 8o.

De Ritmeester Erlau of Veroordeelde Onschuld, trsp., uit het Hoogd. Haarl. 1789, kl. 8o.

De Jonge Reiziger door Nederland. Amst. 1792, 3 Deel., 8o.

Petrarcha en Laura, een fragment met Historische aanteekeningen. Amst. 1793, 8o.
Mengelingen uit mijne portefeuille in Proza en Poëzij. Amst. 1794.

Zie van Abcoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (van Cleef), *vervolg op* Arrenberg; Witsen Geysbeek, *Woordenboek der Nederd. Dichters; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I, bl. 52 en 53.

BACKHUYSEN (Ludolf), ook wel Bakhuizen gespeld, was een zoon van Gerard Backhuysen, Secretaris van Emden, waar Ludolf den 18den December 1631 geboren werd. Hij diende tot zijn achttiende jaar als klerk bij zijnen vader, toen hij Emden verliet, en in het jaar 1650 naar Amsterdam kwam wonen, om er den koophandel te leeren. De Heer Bartelot, bij wien hij op het kantoor was, had veel dienst van hem, dewijl hij het boekhouden en de schrijfkunst meesterlijk verstond. Backhuysen bleef echter hier niet lang, want zijn lust dreef hem tot de schilderkunst, waarom hij zich met zijn negentiende jaar aan het teekenen van schepen naar het leven zette, zonder dat hij ooit de wijze van teekenen of de handeling der teekenkunst gezien had. Het leeren was zijn voorwerp en de ijver zijne meesteres. Slechts kort was hij bezig geweest met het teekenen van schepen, of hij zag zijnen arbeid rijkelijk beloond, krijgende voor eene teekening 10, 20, 30 en eindelijk 100 en meer guldens, hetgeen zijnen ijver niet weinig aanzette.

Intusschen werd hij bij dezen en genen kunstoefenaar bekend, die hem aanmoedigde om tot de behandeling van het penseel over te gaan. Hij was daar wel toe genegen, maar bezat de kennis niet om er mede om te gaan. Aldert van Everdingen was de eerste, die hem een palet met verw en penseelen in de hand gaf, om een proef te nemen wat hij doen kon. Dit gelukte boven verwachting. Het eerste stukje dat hij schilderde was reeds zoo goed, dat men er hem 10 gulden voor betaalde. Ten einde de tempering der verwen grondig te leeren, ging hij de schilders in hunne huizen bezoeken, en wist zich door zijnen leergierigen aard bij hen bemind te maken; deze verschafte hem ook vrijen toegang tot den zeeschilder Hendrik Dubbels, toen de oudste der Amsterdamsche kunstenaren, uit wiens gulle onderrigting hij veel nut trok.

Aldus voortgaande bragt hij het zoover, dat zijn naam alom bekend werd. Hij was ijverig, stil en burgerlijk van leven, deugdzaam van aard, en bescheiden tegen elk. Nam hij eenige uitspanningen, dan ging hij altijd naar den Amstel of IJkant, waar men verschot van vaartuigen vond. Stormde het, dan stapte hij in eene steigerboot om zich te laten voeren tot den mond der zee, ten einde de branding van het water tegen het land, en de verandering van lucht en water in dien stand af te zien, en hoe de storm de schepen verstrooide en verbrijzelde. Inzonderheid deed hij zulks als hij voornemens was iets op het paneel te brengen, ten einde een denkbeeld daarvan met zich te dragen, of hetgeen hij reeds had te vernieuwen. Hij ontzag geen gevaar, wanneer hij ontzettende tooneelen kon waarnemen, en meermalen wilde hij de matrozen, niettegenstaande hunne dringende vertoogen, overhalen, om hem bij eenen vliegenden storm op zee te brengen, of zij zetten, omdat het hun te gewaagd voorkwam om langer zee te bouwen, tegen zijn uitdrukkelijk bevel, aan wal. Maar dan ook snelde hij, zonder een woord te spreken of zich door iets te laten aftrekken naar huis, waar hij zich in zijne schilderkamer opsloot, met verbod van iemand bij hem te laten, voordat hij zijn oogmerk in het schilderen bereikt en zijn opgevat denkbeeld op doek of paneel gebragt had.

In het jaar 1665 lieten hem de Burgemeesters van Amsterdam een groot stuk schilderen, vol gewoel van allerlei schepen en jagten, benevens hunne stad in het verschiet, waarvoor zij hem 1300 gulden en nog een geschenk daarenboven gaven. Dit stuk diende tot een present aan Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk, die er groot genoegen in had, en het in de Louvre bij meer fraaije stukken plaatste. De Koning van Pruissen, de Groothertog van Toskanen, de Keurvorst van Saksen en meer andere Duitsche Vorsten, kochten niet alleen een en ander van zijne kunstwerken, maar bezochten hem in persoon, om zelfs eene keus te doen uit hetgeen zij bij hem vonden. Hij ontving mede een bezoek van Czaar Peter, toen deze zich hier eenigen tijd ophield. Deze wilde dat hij eenige schepen in zijne tegenwoordigheid zou afteekenen, terwijl die Vorst, welke er zich met ijver op toelegde, om den scheepsbouw in den grond te leeren, zelf ook eenige teekeningen van schepen op het papier bragt.

Indien men alle de door Backhuysen vervaardigde kunstwerken bijeen zag, zou men zich verwonderen over 's mans vlijt, te meer als men bedenkt, hoe veel tijd hij nog besteedde aan het onderwijzen van anderen in de schrijfkunst, waartoe hij wiskunstige handleidingen uitgevonden had.

De ijver tot de kunst bleef Backhuysen bij zoo lang hij leefde, hoewel hij in zijne laatste dagen veel met het graveel geplaagd was, hetgeen hem deed denken op zijn einde, hetwelk hij onverschrokken verwachtte.

In Amsterdam was het in zijne tijd de gewoonte bij iemands uitvaart hun die ze bijgewoond hadden, te beschenken met een glas wijn. Backhuysen nadenkende, dat hij niet lang meer onder de levenden zijn zou, nam op zich den wijn, die bij zijne begrafenis dienen zou, zelf te gaan bestellen. Hij proefde dien en liet het vat verzegelen, tot dat de gelegenheid waarvoor hij bestemd was, zou gekomen zijn. Het geld voor de dragers pastte hij zelf af, en legde daarbij een zakje gevuld met zoo veel guldens als hij jaren had, benevens eene geschreven lijst, waarop de namen stonden der schilders, die hij wilde dat het geld verteeren zouden. Hij overleed in 1709.

In 's Rijks Museum te Amsterdam treft men van dezen meester aan: *het aan boord gaan van den Raadpensionaris* Johan de Witt, *toen hij in het jaar 1665 het bevel over de Hollandsche vloot op zich genomen en die uit het Spanjaarsgat uitgebragt heeft; een gedeelte van het IJ aan den Mosselstijger te Amsterdam* en *een woelende zee;* en in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage: *de terugkomst van* Willem III *uit Engeland te Maassluis* en een *Zeegezigt*, voorstellende eene woelende zee met onderscheidene schepen.

Men heeft nog plaatwerk van hem, geëtst in het een-en-zeventigste jaar zijns ouderdoms: want tot ledigheid kon hij zich nooit begeven. De overeenkomst, welke de schilderkunst heeft met de dichtkunst, deed hem ook de laatste beminnen, en kennis houden met de voornaamste dichters, onder welke inzonderheid Petrus Francius, Joan van Broekhuizen, Johannes Antonides van der Goes en David van Hoogstraten waren, welke laatste een groot Lofdicht op Backhuysen gemaakt heeft, dat in de verzameling zijne gedichten voorkomt.

Zijne beeltenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild.* Zie dat werk, Dl. II, bl. 236—244; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 30; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Dl. V, bl. 33 en 34; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 34—37; *Biogr. Nat.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, Dl. I, A, bl. 170 en 171; Immerzeel, *Levens der Kunsts.; Biogr. Univ.*

BACKHUYSEN (Ludolf), een kleinzoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 29sten Augustus 1717, waar zijn vader een voornaam koopman op Duitschland was. Toen deze echter in 1731 overleed, hield zijne moeder het kantoor aan voor Ludolf, dat hij ook in 1732 aanvaardde, doch niet met het grootste genoegen, doordien hij een onverzettelijken geneigdheid tot de krijgsdienst gevoelde, terwijl zijne moeder er even sterk tegen was. Daar hij nu niet kon besluiten zonder de toestemming zijner moeder aan zijnen lust te voldoen, bleef hij het kantoor nog al waarnemen.

Door het lezen van Houbraken's *Schouburg der Nederlandsche Konstschilders en Schilderessen* bekroop hem intusschen de lust om zich op de schilderkunst toe te leggen, te meer wijl hem daaruit bleek, dat zijn grootvader ook reeds de jongelingschap ontwassen was, voor hij er zich op had toegelegd. Hij begon dus den tijd, tot zijne uitspanning bestemd, met allen ijver aan deze schoone kunst toe te wijden, waartoe hij zich onder het bestier begaf van den wakkeren Portretschilder Joan Maurits Quinckhard, die hem in de teekenkunst onderwees; dit vuurde zijnen lust en ijver zoodanig aan, dat hij in het begin van 1738, toen hij reeds 21 jaren bereikt had, der koopmanschap vaarwel zeide, en zich onder de leiding van zijnen bekwamen meester, geheel en al der kunst toewijdde. Hij bleef zich zoo lang onder Quinckhard in het teekenen en schilderen oefenen tot dat hij bekwaam geoordeeld werd om zich zelven te kunnen voorthelpen. Zijne zucht tot de krijgsdienst, die geheel niet uitgedoofd was, bestierde zijne gelegenheid meestal tot het schilderen van paarden en allerlei soort van oorlogstuig; ten einde nu hiertoe de noodige kundigheid te verkrijgen, deed hij eene reis naar het leger, dat in 1743 aan den Rijn en Maas gekampeerd stond, en ten einde zijn oogmerk ten vollen te bereiken, nam hij dienst als vrijwilliger in het leger door 's Lands Staten ter ondersteuning van de Koning van Hongarijë naar den Rijn gezonden, waardoor hij gelegenheid kreeg om alles van nabij te aanschouwen, en af te teekenen wat hem maar eenig-

zins van dienst kon zijn, zich zeer geduldig de vermoeijenissen getroostende, die onafscheidelijk het krijgsmansleven verzellen, ook toonde hij bij eenen veldslag, dat het hem aan geen moed noch dapperheid ontbrak, waaromtrent hij ook later een loffelijk getuigschrift van de bevelvoerende legerhoofden bekwam.

Zijn lust tot teekenen had hem eens bijna te dier gelegenheid het leven gekost, want in de nabijheid der rivieren de Maas en den Rijn gelegerd zijnde, waagde hij het niet ver van eene vijandelijke verschansing te gaan zitten teekenen. Onbemerkt werd hij ontdekt en opgeligt, men hield hem voor eenen verspieder, en zekerlijk zou hij als zoodanig, naar krijgsgebruik, te regt gesteld zijn, had hij het geluk niet gehad van een Fransch Officier aan te treffen, met wien hij voorheen in 's Gravenhage zijnde, aan eene gemeene tafel gegeten en daardoor met hem kennis gemaakt had. Deze Officier sprak ten voordeele van Backhuysen en deed hem als een eenvoudig liefhebber der Teeken- en Schilderkunst kennen, waardoor de onvoorzigtige kunstenaar gered werd.

Van dezen veldtogt terug komende, bleef hij het krijgsmansgewaad dragen, zijnde een rood en blaauw kleed met laarzen en sporen. In die kleeding werd hij dan ook door zijnen vriend Tiebout Regters afgebeeld. Zijn broeder Gerrit Backhuysen was tegelbakker te Rotterdam en beoefende ook de schilderkunst. Na diens overlijden kwam Ludolf in de tegelbakkerij wonen, begaf zich, reeds bejaard zijnde, in den echt en leefde daar eenige jaren stil, zonder zich verder op de schilderkunst toe te leggen. In die stad is hij den 6[den] April 1782 overleden.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, Dl. II. bl. 366—369; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, Dl. II, bl. 81—83.

BACOT (Gerrit Jacob George), geboren te Doornik, waar zijn vader, Daniël Sjaffers Bacot, vóór 1745, bij het leger der Staten Predikant was, werd, na het volbrengen van zijne godgeleerde en wijsgeerige studiën, Doctor in de wijsbegeerte, en in 1770 Predikant te Eenrum in Groningerland. Van den beginne der staatsonlusten had hij de zijde der Patriotten gekozen, en door een en ander dichtstuk zijn gevoelen openlijk doen kennen, terwijl hij met zijne pen die zaak verder ten dienste stond, en bovendien, misschien niet zonder grond, gehouden werd voor den steller van het adres, waarin de wapengenootschappen in Augustus 1787, aan het Hof des Prinsen *van Oranje* de snoodste ontwerpen ten laste leiden. Ook komt hij voor op de *lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren, om daaruit te benoemen een getal van vijf en twintig Personen, als Nationale Geïnstitueerden tot de zaak der Onderhandelingen te Parijs.* Dit een en ander berokkende hem, na de omwenteling van dat jaar, zoo vele vervolgingen, dat hij zich genoodzaakt zag buitenslands te vlugten en zijne standplaats, waar hij nu achttien jaren gestaan had, in 1788 te verlaten.

Klaas Onnes, een boerenzoon, bragt Bacot, niettegenstaande hij wist hoe hevig dezen vervolgd werd, met een chais naar Stroobos, en ontving voor die hulpvaardige daad paard en chais tot belooning, doch op zijne terugreis werden hem paard en chais ontnomen en hij gevangen gezet, doch nadat hij drie dagen gezeten had, werd Onnes op voorspraak van den Generaal de Canter van Mathenesse, wiens jager hij was, in vrijheid gesteld.

De Staten der provincie Groningen stelden, bij Publicatie van 1 December 1788, eene premie van 1000 gulden op zijn hoofd, en zochten den Graaf van Steinfurt, die hem eene schuilplaats verleend had en wiens kinderen Bacot onderwees, over te halen, zelfs op eene zeer onkiesche wijs, om hem uit te leveren, hetgeen deze echter bleef weigeren, en wel met gevoel van beleedigde eer. Bacot werd nu, bij sententie van het Geregtshof van Groningen van 5 Maart 1789, in contumaciam tegen hem geveld, ten eeuwigen dage uit die Provincie gebannen, op poene van zwaardere straf, zoo hij daarin ooit mogt terug keeren; voorts tot het betalen van de kosten en nog 360 guldens, uit zijne goederen te verhalen, ter gedeeltelijke goedmaking van de uitgave door de Commissie, in de maanden October en November 1787 veroorzaakt, en de schade en kosten, ter gelegenheid van den gewapenden optogt, inval en het bezet houden van Appingedam. Later zich naar Duinkerken begeven hebbende, rigtte Bacot daar eene algemeene Protestantsche kerk op, waarvan hij, bij zijne terugkeer in het Vaderland, het Doopregister ter Secretarie der stad Groningen heeft nedergelegd.

In Groningen na de omwenteling teruggekeerd, werd Bacot al spoedig naar de Nationale Vergadering te 's Gravenhage afgevaardigd, waar hij zich als een zeer werkzaam lid onderscheidde, zoo als hij ook door die vergadering in onderscheidene Commissiën benoemd werd, onder anderen in die tot het beramen van een ontwerp van Nationaal onderwijs. Den 31sten Julij 1797 aan de Groninger Hoogeschool tot Doctor in de Regten bevorderd, werd hij vervolgens Lid van het Departementaal Geregtshof te dier stede, en eindelijk Raadsheer in het Hooge Geregtshof te 's Gravenhage, waar hij kinderloos overleed, niet zoo als wij elders vermeld hebben in 1811, maar na Januarij 1818 (1).

Bacot is tweemalen gehuwd geweest; eene zijner vrouwen wikkelde hem in een onaangenaam en zeer onkiesch proces.

Zijne liefhebberijstudie was de wijsbegeerte, het natuurregt en de wiskunde, in welke laatste wetenschap hij zich tot aan het einde zijns levens gaarne verlustigde. Hij was een zeer braaf man, een streng en achtingswaardig Regter, had een zeer wijsgeerig hoofd, maar was driftig van aard.

Bacot beoefende ook de Nederduitsche dichtkunst, zoo als blijkt uit:

De zedelijke Natuur in verband met de burgerlijke maatschappij. Amst. 1770, naamloos in het licht verschenen.

Proeve op de gezelligheid, in 4 zangen. Gron. 1787. Zelfs behaalde hij bij het Genootschap: *Kunst wordt door Arbeid verkregen*, te Leyden, eenen gouden eerepenning, met een dichtstuk, getiteld: *Gods wijsheid in zijne werken*, dat in het 4[de] Deel der *Taal- en Dichtlievende oefeningen* van dat Genootschap is opgenomen, in welks 6[de] Deel men een dichtstuk van Bacot, getiteld: *Het ijdele des waans omtrent de grootheid en bestemming des menschen kenvermogens*, in 4 zangen, gedeeltelijk aantreft. Dit stuk is echter in zijn geheel even als de drie andere opgenomen in de in 1811 te Groningen door hem in het licht gezondene *Wijsgeerige en Dichtlievende Mengelstoffen*. Voorts treft men nog dichtstukken van hem aan in de *Eerekroon op de hoofden der doorluchtige Staatsmannen*, enz. Dord. 1782, in het werkje, getiteld: *Voor Capelle tot den Pol*, en achter de *Nagelaten opwakkeringe tot Vaderlandsche moed en vrijheidsliefde*, door P. van Schelle. Duink. 1792.

In proza ziet van hem het licht:

Verzameling van Stukken door G. J. G. Bacot, *Verdediging zijner onschuld*, enz.

Het portret van Bacot komt voor in *de Vaderl. Hist.*, ten vervolge op Wagenaar, Dl. XXII.

Zie voorts dat werk, Dl. VI, bl. 270, Dl. XV, bl. 109, Dl. XXII, bl. 71—81, Dl. XXXI, bl. 20, Dl. XXXII, bl. 205, Dl. XXXV, bl. 73, 104, 129, 138, 328, Dl. XXXVI, bl. 36, 205, Dl. XXXVII, bl. 53, 191, 231, 233, Dl. XXXVIII, bl. 257, Dl. XXXIX, bl. 101 en 135, Dl. XL, bl. 82, 138, 202, Dl. XLII, bl. 115, 271, Dl. XLIII, bl. 19 en 185, Dl. XLIV, bl. 58; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderlands*, Dl. XII, bl. 216; *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BADEN (Frederik van), zie Fredericus, de zesenvijftigste Bisschop van Utrecht.

BADENS (Franciscus), geboren te Antwerpen in 1571, was naauwelijks vijf jaren oud, toen de Spaansche furie aldaar den 4[den] November 1576 plaats had. Zijn vader kwam kort daarna in Holland en vestigde zich te Amsterdam, waar hij in 1604 overleed. Franciscus, die alzoo van kindsbeen in Amsterdam gewoond heeft, legde zich op de schilderkunst toe, waarin hij evenwel geen andere meester had dan zijn vader, die niet veel meer dan een gewoon huisschilder was. Na verloop van eenige jaren deed Franciscus, in gezelschap van Jakob Nathan, eene reis naar Italië, waar hij, gedurende de vier jaren, dat hij aldaar vertoefde, zijne tijd bijzonder goed besteedde en zich inzonderheid toelegde, om de Italiaansche meesters in het schoon en gloeijend koloriet der naakten na te volgen, waarin hij ook boven verwachting slaagde, waarom men hem na zijne terugkomst te Amsterdam de *Italiaansche schilder* noemde. Hij muntte zoowel uit in portretten en gastmalen als in het historieele vak. Het jaar van zijn overlijden weet men met geen zekerheid op te geven.

Zie van Mander, *het leven der Schilders*, Dl. II, bl. 201—203; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BADENS (Jan), een broeder van den voorgaande, werd geboren te Antwerpen veertien dagen na de *Spaansche furie*. Met zijnen vader te Amsterdam gekomen, oefende hij zich insgelijks onder dezen, en later onder zijnen broeder in de schilderkunst. Vervolgens mede naar Italië gereisd, maakte hij daar zulke groote vorderingen in de kunst, dat men er zich over verwonderde en groote verwachting van hem koesterde. Zoowel in Duitschland als in Italië was hij dan ook bij de meeste aanzienlijken in achting,

(1) Zoo als blijkt uit eene door Bacot geheel eigenhandig, in dien maand, geschreven brief, thans in het bezit van den Heer van Dam van Noordeloos, waarin hij echter zeer over ongesteldheid klaagt.

eer en aanzien, en werd op eene edelmoedige wijze door hen beloond, doch bij zijne terugreis naar Nederland, werd hij op de grenzen, wel uitgedoscht, op zijn eigen paard rijdende en van eene goede goudbeurs voorzien, door eene bende krijgsvolk van alles beroofd en gevangen genomen. Ten laatste bekwam hij wel weder zijne vrijheid, doch dat ongeval nam hij zoo ter harte, dat hij er de tering van zette, en daaraan in 1603 overleed.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II, bl. 204; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 21; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, bl. 20.

BADON (Joannes), geboren te Leyden in 1706, overleden te Vlaardingen in 1790, waar hij Raad, Burgemeester en Ontvanger der Convoijen en Licenten was. Na het overlijden van zijne echtgenoote Klara Ghyben, in 1747, gaf hij hare en zijne Dichtstukken gezamenlijk in het licht, onder den titel van:

Mengeldichten van K. Ghyben *en* J. Badon. Dordr. 1756, 4°., welke buiten eene gladde versificatie weinig bijzonders hebben. De *Mengeldichten en Bijschriften van* J. Badon, Leyden 1783, 4°., maken een tweeden bundel zijner gedichten uit.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III, bl. 157; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters.*

BADON GHIJBEN (Jan Karel), geboren te Arnhem den 23sten September 1805, was een achterkleinzoon van den voorgaande. Reeds in zijne vroegste jeugd verwisselden zijne ouders van woonplaats en vestigden zich, wegens de verschillende ambtsbetrekkingen zijns vaders, achtervolgens te 's Gravenhage, te Amsterdam en eindelijk te Zutphen, ter welker laatstgemelde plaatse hij eerst ter schole werd besteld. Later vormde hij zich te Utrecht in de school van van Heusde, en nog vóór hij, door het schrijven van eene Dissertatie, de kroon mogt zetten op zijne loffelijk volbragte studiën, werd hij op vereerende aanbeveling tot Conrector te Hoorn beroepen, welke betrekking hij van 1829—1835 bekleedde. Terwijl hij te Hoorn werkzaam was, schreef hij de Dissertatie, waarop hij in 1833 den graad van Doctor in de letteren behaalde (1). In 1835 vertrok hij naar Arnhem, waar hij, tot aan het einde van 1839, den post van Conrector, sedert dien van Rector, eerst der Latijnsche scholen en van 26 Mei 1842 van het Stedelijk Gymnasium, waarnam. Daar aanvankelijk het onderwijs in de wiskunde geheel aan hem was toevertrouwd, kon hij het denkbeeld niet verdragen zulk eene gewigtige taak slechts ten halve te vervullen, en met onvermoeiden ijver legde hij zich op nieuw toe op een vak, waarin hij reeds groote vorderingen had gemaakt, maar waarin hij zeer hoog wilde staan boven hetgene men van hem mogt verwachten.

In het voorjaar van 1842 werd hij door eene katharrale koorts aangetast, die hem dreigde weg te slepen; hoewel hij deze ziekte te boven kwam en zich, bij toenemende krachten, aanvankelijk levendiger van geest gevoelde dan vroeger, bezweek hij echter, na eenige maanden van lijden, den 18den Februarij 1843; bij zijne echtgenoote, Hester Catharina Gerarda Frucht, met wie hij in 1832 in den echt verbonden was, een zestal kinderen nalatende.

Badon deed zich als een uitmuntend onderwijzer kennen; voor uitstekende jongelingen ontzag hij geene moeite, geen opoffering van tijd. Zijn onderwijstoon was minzaam, uitlokkend, raadplegend zelfs. Zij, die zich naar hem vormden, konden onmogelijk dien aanmatigenden toon aannemen, welke ieder weldenkende bij vele jongelieden heden ten dage zoo geweldig tegen de borst stoot; vooral waarschuwde hij zijne leerlingen tegen voorbarigheid in oordeelvellingen als de grootste klip tot het vinden der waarheid.

Hij heeft het letterkundig publiek aan zich verpligt door de vertaling van Ramshorns, *Handwoordenboek van Latijnsche Synonymen*, die in het jaar 1839 te Arnhem in het licht kwam.

Nog bestaat er van hem een stukje in proza, getiteld: *De val van het Kasteel van Antwerpen.*

Ook bezong hij, bij onderscheidene gelegenheden, verschillende onderwerpen in Nederduitsche verzen, maar was er uiterst moeijelijk toe te brengen om iets algemeen te maken. Het weinige, dat wij echter van hem kennen, en waarvan elders (2) door ons een en ander is medegedeeld, doet ons betreuren, dat men zijne nagelatene dichtvruchten niet in een bundeltje bijeen bezit.

De muzijk werd door hem niet alleen als liefhebber beoefend, maar zelfs als geleerde, die de gronden van haren streelenden invloed ijverig naspoorde. Hij componeerde zelfs; zoo heeft hij onder anderen eene *Klaagzang van Amstels Stedemaagd*, bij den heldendood van van Speyk, door Mr. J. van Lennep, in muzijk gebragt.

(1) *Diatribe in Socratis Ironiam.*

(2) *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek, D. I, bl. 60—69.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, *Kunst- en Letterbode voor het jaar* 1843, D. I, bl. 226—232.

BAECX (Joachim) of Baacx, geboren te Utrecht den 10den Augustus 1548, een zoon van Johan Baecx, Secretaris van het Hof van Utrecht, had eerst de boeren in de Veenen eenigen tijd bediend, en werd vervolgens Pastoor en Priester van St. Geertruida in zijne geboorteplaats, waar hij den 24sten September 1619 overleed. Hij was zeer ijverig in het voortplanten van het R. K. geloof, zich zelve door veel vastens en wakens uitmergelende, en zoowel bij nacht als bij dag over de kudde des Heeren wakende, waarin hij zijne zinspreuk: *Hier bemin ik het Waken*, naleefde. Zoo door zijne predikatiën als door zijne uitgegeven geschriften, stond hij bij zijne geloofsgenooten in groot aanzien. Men getuigt van hem, dat hij wijsheid aan eenvoudigheid, geleerdheid aan ootmoed en welsprekendheid aan bescheidenheid paarde.

Hij heeft uitgegeven:

De Tolk of Advokaat van alle opregte Catholijken, Brussel 1610.

Le Balai des Consciences, Brux. 1610.

De waarom der quaade Catholijken, 's Hertogenbosch 1614.

De Ban van alle Ketters, Staatkundigen en verkeerde Catholijken, Antw. 1616.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 1; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II, bl. ; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 1; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BAECX VAN BAERLANDT (Adriaan), geboren te Mechelen den 9den Augustus 1574, volbragt aldaar zijne eerste letteroefeningen; vervolgens legde hij zich te Leuven eerst op de Wijsbegeerte, daarna op de Regtsgeleerdheid en eindelijk ook op de Godgeleerdheid toe, en werd in 1607 Licentiaat in de regten. Intusschen had hij den geestelijken staat omhelsd en was reeds in 1606 tot Voorzitter van het Collegie van *Busleiden* of der drie talen (1) aan de Hoogeschool te Leuven aangesteld, toen hij in 1611 Kanunnik van den tweeden rang in de Hoofdkerk van den St. Romboud te Mechelen werd, terwijl hij bovendien nog den 8sten Julij van dat zelfde jaar tot Zanger en Kanunnik van St. Pieter te Leuven werd aangesteld. Den 30sten Augustus 1616 werd hij tot Dictor in de beide regten bevorderd en in 1619 tot Rector van de Hoogeschool te Leuven benoemd. Na deze waardigheid vijf jaren te hebben waargenomen, legde hij die neder om het Dekenaat van de hoofdkerk te Oirschot, tusschen 's Hertogenbosch en Eindhoven, op zich te nemen. Slechts vijf jaren mogt hij in het genot van dit Dekenaat verblijven, want met den voortgang der Hervorming werden de kerkelijke goederen verbeurd verklaard en in 1629 de oefening van de R. K. godsdienst in die streken verboden. Ofschoon hij slechts weinige verhandelingen in het Latijn geschreven heeft, vinden wij hem echter geroemd als een in alle opzigten geleerd man.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BAECXEN (Frederik van), Heer van Koningsvrij en Kersbergen, werd in 1610 beschreven in de Ridderschap der provincie Utrecht en had vervolgens een zeer voornaam deel aan het bestuur van zaken in dat gewest, welks regering destijds met Oldenbarneveld eene lijn trok. In het hagchelijk tijdstip van 30 Junij 1618, toen de beide Commissiën, te weten die der Staten-Generaal, met Prins Maurits en die der Staten van Holland, in Utrecht aanwezig waren, verzocht men hem om het opperbevel over de Waardgelders te willen op zich nemen, gelijk hij deed. Na het afdanken der Waardgelders werd hij met Justus van Rijsenburg, Heer tot Rijsenburg, Willem Bor van Amerongen, Heer van Sandenburg en Adolf van de Waal, Heer van Moersbergen, wier vaders onder Leycester een gelijk lot ondervonden hadden, van hunne ambten ontzet. Hij was gehuwd aan Cornelia van Zuylen van der Haer, bij wie hij kinderen verwekte, en overleed waarschijnlijk in 1629, want toen is zijn zoon met de heerlijkheid Kersbergen verleid en deswege in de Ridderschap beschreven.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II, bl. 819; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 229 en 234; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

(1) Aldus genoemd, omdat daarin de Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche talen onderwezen werden.

BAELEN (PIETER KRISTOFFEL VAN) of VAN BALEN, geboren te 's Hertogenbosch, heeft geschreven:

Urbs Sylvaeducensis,
hetwelk door Oudenhoven in zijne *Beschrijving der stad 's Hertogenbosch* geraadpleegd is. Hij overleed als Schepen in zijne geboortestad, vermoedelijk in 1633.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 40; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijerije van 's Hertogenbosch*, D. I, Voorrede bl. XXVI; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Introd. in Notit. Rei Litt. maxime prov. Brab. Sept.*, *Conspect.*, pag. 4.

BAERDT (HOBBE VAN), zoon van Syvert van Baerdt, woonde in 1568 te Franeker, doch was in 1582 Secretaris en later Burgemeester der stad Harlingen. Als lid van de Gedeputeerde Staten van Friesland hielp hij mede opmaken en teekende op den 21sten Mei 1584 de akte van afzwering van den Koning van Spanje. In het volgende jaar volgde hij François van Baudemont op als Griffier van het Hof van Friesland. Hij was gehuwd met Jeltje, dochter van Hessel Swijns, overleed den 9den Junij 1591 en werd in de kerk te Marssum begraven.

Zie Winsemius, *Hist.*, bl. 41, 393, 458 en 469; Dezelfde, *Chron.*, bl. 748; Scholanus, *Beschr. van Friesl.*, bl. 923, vergeleken met de *Genealogische Aanteekeningen* van den Heer H. Baerdt van Sminia.

BAERDT (DIRCK VAN), een zoon van den voorgaande, was in 1600 volmagt ten Landsdage en werd den 7den September 1601 Grietman van Haskerland. In het zelfde jaar had hij zitting in het Collegie van Gedeputeerden en was in 1607 Gecommitteerde in de Staten-Generaal, om te handelen wegens het bestand met Spanje. Hij overleed den 14den Junij 1615, was gehuwd geweest met Maria Glant en had bij haar vier kinderen verwekt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 355 en 356.

BAERDT (HOBBE VAN), geboren den 19den Mei 1591, was een zoon van den voorgaande, en werd den 29sten September 1615, na het overlijden van zijnen vader, tot diens opvolger gekozen; woonde in 1620 als lid van de Staten en van de Admiraliteit van Friesland de lijkstatie van Willem Lodewijk, Stadhouder van Friesland, bij en was in 1628 lid van Gedeputeerden. Nadat hij in 1650 afstand van de grietenij had gedaan, was hij wegens de provincie Friesland een der zestien Afgevaardigden in de Groote Vergadering der Staten-Generaal van 5 December 1650, in welke, onder de drie hoofdbenamingen van Unie, Religie en Militie, alles werd vastgesteld, wat men dacht tot heil en welstand van de republiek nuttig te zijn. Twee jaren later werd hij Curator der Hoogeschool te Franeker. Hij overleed den 11den Mei 1655 en was tweemalen gehuwd geweest, eerst met Apollonia van Viersen, die hem zeven kinderen schonk, en daarna met Tintje Bootsma, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 356; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, p. LXIX.

BAERDT (DIRCK VAN), geboren den 30sten Julij 1619, was een zoon van den voorgaande. Hij werd den 17den Julij 1639 Grietman van Stellingwerf-Oosteinde, welke grietenij hij reeds den 23sten September van dat zelfde jaar met Esaias Lycklama a Nijeholt tegen Stellingwerf-Westeinde verruilde. Hij was lid van Gedeputeerden, volgde in 1655 zijnen vader als Curator der Akademie van Franeker op, en had gedurende vele jaren zeer veel gezag in de kamer van Zevenwolden.

Den 23sten Augustus 1672 gaf hij blijken van moed en beleid door met den Kapitein Albert Christoffel van Hania, aan het hoofd van 450 Friesche burgers, omtrent Blankenham te landen, op de vesting Blokzijl aan te rukken en die aan de Munsterschen te ontweldigen, hetwelk de eerste wending van den kans des oorlogs in die streken was.

Het schijnt, dat hij ook de Nederduitsche lier handteerde, althans wij meenen aan hem te moeten toeschrijven het dichtwerkje, getiteld:

Sondekraam ter bekeerde Saligheyt, door D(irck) v(an) B(aerdt), Steenw. 1662, 4°.

Baerdt overleed in December 1692, en liet bij Wypk Bootsma, met wie hij den 6den September 1646 in den echt was getreden, een zoon na, Hobbe geheeten, die de laatste van zijn geslacht was.

Zie Valkenier, *'t Verwerde Europa*, bl. 803—806; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, die hem echter ten opzigte van zijne ouders en huwelijk met zijnen grootvader verwart; It Aade Friesche Terp, *met Bijv. en Aant. van* J. van Leeuwen, bl. 244; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 395; *Woordenb. der Nederd. Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek, D. I, bl. 53 en 54.

BAERDT (EGBERT VAN), volle broeder van den voorgaande, geboren den 6den October 1627, werd den 28sten November 1650, door afstand van zijnen vader, Grietman van Haskerland; zat in 1657 mede in de Commissie tot het opmaken van eene instructie voor de Curatoren der Akademie van Franeker; kwam in 1658 in het Collegie van Gedeputeerden en overleed den 7den November 1669. Zijne vrouw, Aurelia van Hillema, die hem twee kinderen geschonken had, hertrouwde met Cornelius Temminck, Predikant te Joure, en overleed den 10den November 1707, voor de tweede maal weduwe zijnde.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 357; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, p. LXXII; Engelsma, *Volgl. van Predik. onder de classe van Zevenwouden*, bl. 122.

BAERDT (PETRUS), zie BAARDT (PETRUS).

BAERENTSZ (WILLEM), zie BARENTSZ (WILLEM).

BAERLAND (HUGO VAN) was een der medepligtigen aan den moord van Floris V, Graaf *van Holland*, en werd daarom te Dordrecht op een rad gelegd.

Zie Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 727; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III, bl. 67 en 92.

BAERLAND (ADRIAAN VAN), geboren te Baarland op het eiland Zuid-Beveland, in 1488, legde de eerste gronden zijner studiën onder Petrus Scotus te Gent, naderhand te Leuven. Zich op de wijsbegeerte toegelegd hebbende, werd hij Meester der vrije kunsten en gaf eerst in de jaren 1518—1520 onderwijs in het collegie der drie talen, vertrok daarna in gezelschap van Anthony, Heer *van Grimbergen* naar Engeland. Van daar teruggekeerd, werd hij Hoogleeraar in de welsprekendheid aan de Hoogeschool te Leuven, waar hij omstreeks 1542 overleed.

Hij heeft in keurig Latijn geschreven en uitgegeven:

Elisii Calentii, *Epistolae recognitae et argumentis auctae* Lovan. 1515, 4°.
Jocorum veterum ac recentium Libr. III, Col. 1529.
Enarrationes in IV libros Priores Aeneïdos Virgilianae e vetusto Codice desumtae et additionibus auctae. Antv. 1529 et 1535, 4°.
Enarrationes in primam Ciceronis Catilinariam et Philippicam IX.
Proverbiales versus e Virgilio collecti et explanati. Basel, 8°.
Dialogi ad Juventutem linguamque formandam. Antv. 1532. 8°.
Epistola de ratione studii ad Guil. Zagarum, juventutis Zirikzaeanae Moderatorem.
Chronologia brevis ac Historia ab Orbe condito ad annum 1532.
De Literatis Urbis Romae Principibus.
De Ducibus Venetis.
De rebus gestis Ducum Brabantiae. Lovan. 1532. Brux. 1665, 12°.
De urbibus inferioris Germaniae.
Nova Adagiorum Collectanea, 1534, 8°.
Scholia in Selectas Plinii Secundi *Epistolas.*
Scholia in Menandri *Carmina sive dicta.*
Argumenta et Commentarius in P. Terentii *Comoedias.* Francof. 1537 et Paris 1552, fol.
De Christiani hominis institutione Aphorismi. Lugd. 1539, 8°.
Institutio Artis Oratoriae.
Chronicon Ducum Brabantiae. Antv. 1551, 1603.
De Comitibus Hollandiae. Leidae 1584. Francof. 1585, fol.
De Episcopis Ultrajectinis. Leidae 1584, fol.

Bovendien heeft hij zamengesteld een *Epitome Chiliadum Adagiorum* Desiderii Erasmi. Colon. 1524, 8°., hetwelk door den grooten Erasmus zelven geprezen en goedgekeurd werd.

Nog werden hem toegeschreven:

Papiensis Obsidionis et eorum, quae in eo acciderunt, Historica Narratio.
Hollandiae et Zelandiae descriptio. Leid. 1611, 4°., hetwelk door Petrus Scriverius in zijn *Batavia Illustrata* is opgenomen.

Zijne geschiedkundige werken zijn door Bernardus Gualterus gezamenlijk uitgegeven te Keulen in 1603, 8°.

Erasmus noemt hem: een man van een beschaafd verstand, en eene aangename welsprekendheid, die het Latijn vaardig en zuiver sprak, en een ongeveinsd en opregt vriend was.

Zie Boxhorn, *Chronijcke van Zeelandt*, Deel I, bl. 458 en 459; de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 441—443; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 5 en 6; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 11; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 8 en 9; *Biograph. Nationale*, Tom. I, p. 41; *Biograph. Universelle*, Tom. II, p. 1.

BAERLAND (HUBERT VAN), meer bekend als HUBERTUS BARLANDUS, geboren te Baarland, was omstreeks het jaar 1530 Geneesheer te Namen. Te Bazel had hij gemeenzamen omgang met den geleerden Desiderius Erasmus, die hem een ervaren en geleerd Arts en tevens een man van zeer aangename verkeering en voorbeeldige zeden noemt.

Hij heeft geschreven:

Velitatio Medica cum Arnoldo Nootsio, etc. Antv. 1532, 8°.
Epistola de aquarum destillatarum facultatibus. Antv. 1536, 8°.
Epistola de Adriani Aelii Barlandi mortis genere. Antv. 1536, 8°.
Epistola ad Medicinae, apud Lovanienses, studiosum juventutem, welke voorkomt in de *Epistolae Medic.* van J. Manardus.

Uit het Grieksch bragt hij in het Latijn over:

Basilii *oratio de agendis Deo gratiis et in Julittam Martyrem.*
Galenus, *de Medicamentis paratu facilibus.* Veriae 1533, hetwelk ook is gedrukt bij de werken van Galenus.

Nog schreef hij eene voorrede bij de Leydsche uitgave van Dioscorides, en beloofde eene vertaling van alle Arabische Geneesheeren, doch is die belofte niet nagekomen.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hyn), *Kerkelijke Outh.*, D. IV, St. III, bl. 113; Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I, bl. 702; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 443; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 6; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 12; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 9; *Biograph. Nationale*, Tom. I, pag. 41; *Biograph. Universelle*, Tom. II, pag. 1.

BAERLAND (MICHIEL VAN) of BAARLANT, geboren te Goes, was de zoon van Mr. Jan van Baerland en Cornelia Kien. Hij legde zich op de Regtsgeleerdheid toe en werd Secretaris zijner geboortestad. Ook bespeelde hij de Nederduitsche lier, zoo als blijkt uit de beide dichtbundeltjes die hij heeft in het licht gezonden:

De Uytmuntende Dorimena; uytsingende Verscheyde Mengelrijmtjes, ter eere van de Goesche Terpsichore. Dord. 1652, 8°.
Mengeldichten. Dord. 1658, 8°.

Daar hij niet dan dochters naliet was hij de laatste mans oir van zijn geslacht. Zijne spreuk was: *fata viam invenient.* (De lotgevallen doen ons den weg vinden).

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I, bl. 702; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 392; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 12; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 9 en 10; *Biogr. Nation.*, Tom. I, pag. 41; *Nieuw Woordenb. der Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Universelle.*

BAERLE (JAN VAN), geboren te Baarle, niet ver van Breda, in het laatste gedeelte der vijftiende eeuw. Na zijne studiën te hebben volbragt, werd hij Monnik in het klooster der Dominikanen te 's Hertogenbosch; later werd hij te Heidelberg tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, in welke wetenschap hij aldaar openbaar onderwijs gaf. Na vervolgens te 's Hertogenbosch een geruimen tijd Prior van zijn klooster te zijn geweest, ontheld hij zich eenige jaren in het klooster van zijne orde te Zierikzee en werd den 14den September 1524 door zijnen Generaal tot Inquisiteur-Generaal in het bisdom Luik aangesteld, welke post hij met zoo veel ijver als waakzaamheid waarnam, tot hij den 4den Julij 1539 ontsliep. Men heeft van hem, behalve eene Latijnsche verhandeling:

Handboexken van 't gheestelyk leven. 's Hertog., 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Introd. in Not. rei Liter. maxime prov. Brab. Sept.*, *Conspectus Onom. Liter.*, pag. 5; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BAERLE (KASPAR VAN) of CASPARUS BARLAEUS, geboren den 12den Februarij 1584, te Antwerpen, was een zoon van Kaspar van Baerle, die aldaar Griffier was, doch zijn ambt verliet en naar Holland trok, nadat de Hertog van Parma Antwerpen veroverd had. De jonge Kaspar, die nauwelijks een jaar oud was, toen zijne ouders ballingschap voor slavernij en gewetensdwang verkozen, genoot vermoedelijk zijne eerste opleiding te Zalt-Bommel, waar zijn vader Rector was; reeds vroeg vertrok hij naar Leiden en behoorde aldaar onder de leerlingen van het Staten-Collegie, waarin jongelieden boven de twaalf jaren in de oude talen en godgeleerdheid werden onderwezen. Na zich acht jaren zoo in dat Collegie als aan de Leidsche Hoogeschool geoefend te hebben, werd van Baerle in 1609 tot Predikant beroepen te Nieuwe Tonge, op het eiland Overflakkée, welke dienst hij tot in het jaar 1612 waarnam, toen hij op aanbeveling van Petrus Bertius in diens plaats tot Onder-Regent in het Staten-Collegie te Leiden werd aangesteld en van de predikdienst afstand deed. Op het einde van 1617 werd hij door de Bezorgers der Hoogeschool verkozen tot Hoogleeraar in de Logica of Redeneerkunde. Middelerwijl waren de geschillen der Remonstranten en Contra-Remonstranten ontstaan. Barlaeus hield de zijde der eersten, welke hij van het jaar 1615 af met zijne pen ten dienste stond. Ook woonde hij, zoolang de Synode te Dordrecht met open deuren gehouden werd, die vergadering bij en maakte aanteekeningen van hetgeen hij zag en hoorde, die sedert in het licht gegeven zijn. Hij hielp de gedaagde Remonstranten eenen geruimen tijd in het opstellen van eenige schriften en brieven, die, gedurende het houden der Synode, opgesteld en afgevaardigd werden. Doch in Februarij keerde hij naar Leiden en tot de waarneming van zijn gewoon beroep terug.

Nadat de leer der Remonstranten in de Synode veroordeeld was, werd ook de Hoogeschool, zoo als men het noemde, gezuiverd, en van Baerle omtrent het midden van Junij verlaten van het Onder-Regentschap, en in de volgende maand ook van de leerstoel in de Logica. Doch eer het laatste gebeurde, had hij de Acte van Stilstand geteekend, en zich verbonden voortaan niet te prediken, ofschoon hij ter zelfder tijd betuigde der Remonstrantsche zaken nog toegedaan te blijven. Hij besloot zich nu op de Geneeskunde toe te leggen, begaf zich buitenslands en hield zich in 1620 te Frankfort aan den Main op en later te Caen, in Normandye, waar hij tot Doctor in de Medicijnen bevorderd werd. Hij schijnt nogthans niet als Geneesheer te zijn opgetreden, maar hield zich te Leyden, waar hij in 1623 weder woonde, bezig met het onderwijs van jongelingen in de wijsbegeerte en andere wetenschappen, totdat hij in 1631 tot Hoogleeraar der wijsbegeerte en der welsprekendheid in de Doorluchtige school te Amsterdam beroepen werd, alwaar hij, van groot en klein geëerd en bemind, zijn beroep met allen ijver en veel vlijt waarnam, en eenige treffende Latijnsche gedichten en andere werken in het licht gaf. Met dit werkzaam leven hield hij aan, totdat hij door eene zware ziekte aangetast, die hem den geest geweldig benaauwde, en alleen nu en dan eenige tusschenpoozingen gunde, 's daags nadat hij voor zijne studenten nog gelezen had, op den 14den Januarij 1648, overleed. Over de natuur zijner ziekte, en de onmiddellijke oorzaak van zijnen dood, is onderscheiden gesproken en geoordeeld. Dan tamelijk zeker is het, dat zijne ziekte eene verregaande zwaarmoedigheid is geweest, waarvan hij reeds in het jaar 1623, kort na het ontdekken van den aanslag op het leven van Prins Maurits, aangetast werd, ter gelegenheid dat de zoo vermaarde Schout Bont te Leyden de onbeschofte stoutheid had hem, over straat gaande, onverhoeds een papier, hetwelk hem ten deele uit de zak stak, te ontrukken; waarvan Barlaeus, ofschoon er niets kwaads in stond, daar het een door hem vervaardigd Latijnsch vers was, dermate ontstelde, dat hij, om te minder verdacht te zijn, tot driemaal toe in de Openbare kerk ging, waarop eene zware wroeging en droefgeestigheid volgde, die echter door de tijd wederom verdween. Doch na zijn beroep te Amsterdam in 1632 trof hem nog grootere zwaarmoedigheid. Het blijkt echter niet duidelijk of deze hem aankwam wegens het verdriet dat hij had over de vinnige aanranding in geschriften hem door Nicolaas Vedelius en Martinus Schoockius aangedaan, ter zake Barlaeus een Latijnsch vers gemaakt had op en geplaatst voor een boek: *Over de Schepping*, door den Jood Manasse Ben Israël in 1634 in het licht gezonden, in welk vers hij de bijzondere vroomheid van dien Joodschen schrijver prees. Zeker gaat het, dat hij kort na de verschijning dier twistschriften in eene langdurige vierdendaagsche koorts verviel; doch in het begin van 1635 was hij weder in staat om de openbare redevoering *van den wijzen Koopman* te houden, en uit de brieven van den Drossaart Hooft, na dien tijd aan en wegens hem geschreven, schijnt men te mogen afleiden, dat hij nu en dan, en bijzonder omtrent den aanvang des jaars 1639, toevallen van onpasselijkheid gehad, maar daarna, tot diep in het jaar 1646, eene redelijke gezondheid genoten heeft. Toen echter schijnt hij van zijne oude kwaal op nieuw aangetast te zijn. Men heeft verteld en geloofd, dat hij meende van glas te zijn, en vreesde aan stukken gestoten te zullen worden, of van boter of stroo, waarom hij zich ver van het vuur hield. Sommige meenen, dat hij in eene put gevallen of gesprongen en zoo gesmoord is; doch in de lijkrede, door Johannes Arnoldus Corvinus over hem uitgesproken, leest men, dat eene schielijke flaauwte, die destijds velen trof, hem de dood aangedaan heeft.

Hij is begraven in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, nabij de grafkelder van zijnen vriend Pieter Cornelis Hooft, die hem

slechts weinige dagen heeft overleefd, waarop Joost van Vondel dit grafschrift maakte.

Hier sluimert Baerle neffens Hooft,
Geen zark hun glans noch vriendschap dooft.

Van Baerle heeft zich inzonderheid door zijne Latijnsche verzen en redevoeringen beroemd gemaakt. Hij beminde de Latijnsche poëzij boven alles, doch wanneer de liefde of natuur hem bezielde, sloeg hij met zwier en bevalligheid de hand aan de Nederduitsche lier, zoo als uit onderscheidene zijner dichtvruchten blijkt, die, even als al de voortbrengselen uit de school van Hooft, door zekere gemakkelijkheid en liefelijkheid bekooren. Door Boxhorn (1) wordt Barlaeus *vatum nostri Saeculi princeps* (de vorst der dichters onzer eeuw) genoemd. In zijne Latijnsche gedichten was hij echter veelal duister, somtijds gezwollen en meest altijd te geleerd, zoekende altijd de geheele fabelkunde, en zooveel mogelijk was van de oude geschiedenis in zijne verzen te vlechten.

Voorts zijn van hem de volgende werken in het licht verschenen:

Bogermannium *ελεγχομενον sive Examen epistolae dedic.* Joh. Bogermanni, L. B. 1615, 4°.

Discours of vertoog, waerin met eene rechtvaerdige vrymoedigheyt van spreken, bestraft worden de ondeugenden raedslagen van zommige Theologanten en Predikanten onzes Vaderlants. 1616.

Klagte en bede der Remonstranten hier te lande aen de Prince van Oranje. 1617.

Vale, houdende verclaringe, in wat voeghen de Sinodus Nationael tot Dordrecht de Remonstranten afscheyt heeft gegheven, 't jaar Christi. 1619.

Vertroostinghe aan de Remonstrantsche Kercken hier te lande ghesonden, over het onrechtveerdig bannissement van haren Godtsalige gheleerde ende ghetrouwe Predikanten. 1619.

Poemata pleraque primum separatim sparsimque, edita in unum volumen contracta nimirum Heroicorum, libri III, *Elegiarum,* libri II. Lugd. Bat. 1631, 12°. Amst. 1645, 2 vol., 12°.

Orationes Variae. 1632, fol. Amst. 1643, 12°., waarvan eene vertaling in het Nederduitsch in 1689 te Amsterdam in kl. 8°. in het licht verscheen, met de blijde inkomst van Maria de Medicis en eenige zijner Nederduitsche gedichten er achter.

Triumphus Foederati Belgii super debellatis ad Mosam urbibus, etc. Amst 1632, fol.

In ducatum Limburgicum additum Foederatorum Imperio. Amsterd. 1653, fol.

Antiputeanus. Cosmopoli. 1633, 4°.

Tumulus Gustavi Adolphi, etc.

Dissertatio de bono Principe, etc. 1653.

Medicea Hospes sive descriptio publicae gratulationis qua Mariam de Medicis, etc. Amst. 1639, fol. cum fig.

Het zelfde in het Fransch onder den titel: *Marie de Medicis entrant dans Amsterdam.* Amst. 1638, fol., zijnde ook gelijktijdig met het oorspronkelijke eene Nederduitsche vertaling in hetzelfde formaat en met de zelfde letter in het licht verschenen:

Brisacum capta. Amst. 1639, fol.

Panegyricus Armando Cardinali Richelio XI. Amst. 1655. 12°.

Faces Augustae sive Poëmatia, quibus Illustriores nuptiae a nob. et ill. Viro Jac. Catsio, eq. etc. jam a Casp. Barlaeo *et* Corn. Boyo *latino carmine celebrantur.* 1643, 4°. et 8°.

Oratio panegyrica de victa Hispanorum classi. Amst. fol.

Oratio de Ente Rationis. Amst. fol.

Oratio de Ente Reali. Amst. fol.

Methodus Studiorum et morum praescr. Ducibus Megapolensibus. 12°.

Historia rerum per octennium in Brasilia gestarum sub Praefectura Illustrissimi comitis Johannis Mauritii, Nassoviae, etc. comitis, nunc Vesaliae Gubernatoris et Equitatus Foed. Belgii ordinum sub Auriaco Ductoris. Amst. 1647 cum. fig.

Observationes aut experimenta Magnetis et vis magnetica terrae, etc. 1651, 12°.

Epistolae variae. Amst. 1667, 2 vol. 8°.

Lettres de J. de Vicquefort, avec les réponses de Baerle (Latijn en Fransch). Amst. 1696, 12°. (enkel Fransch). Utr. 1782, 12°.

Zijne Nederduitsche gedichten, die gedeeltelijk achter de Nederduitsche vertaling zijner *Oratiën* gedeeltelijk in andere dichtverzamelingen verspreid waren, zijn door de zorg van Mr. Peter Samuel Schull, in 1835 bijeenverzameld en te Zierikzee in het licht verschenen onder den titel van:

(1) *Epistolae*, pag. 4.

Poëzij van C. van Baerle.

Door zijne werken heeft van Baerle ongemeen veel achting verworven bij de geheele wereld; doch zijne scherpe twistschriften ten voordeele der Remonstranten hebben hem de ongunst niet alleen, maar zelfs den bitteren haat van vele kerkelijken op den hals gehaald. Het blijkt echter niet dat hij zich ooit openlijk bij de Remonstranten gevoegd heeft, nadat deze een bijzonder kerkgenootschap uitmaakten. Alleen vindt men aangeteekend, dat hij, in het jaar 1634, zijnen zoon door een hunner Predikanten in stilte heeft laten doopen. Dat hij niet onverdraagzaam was, kan men opmaken uit zijnen vriendschappelijken omgang met andersdenkenden, onder anderen met Johannes Isacius Pontanus, die in het godsdienstige met hem geheel in meening verschilde.

Bij zijne echtgenoote Barbara Sayon had hij zeven kinderen verwekt, van welke de oudste zoon Caspar van Baerle, de eervolle betrekking van Consul in Portugal voor Nederland bekleedde, terwijl zijne dochter Suzanna, de echtgenoot van den beroemden dichter Gerard Brandt werd.

Behalve het portret van Barlaeus door Sluyter, voorkomende in Brandts *Historie der Reformatie* en dat van Vinkeles in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en in Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, bestaan er nog afbeeldingen van hem door L. Virteu; door Jacob Matham naar Joachim Sandrart, door Willem Delff naar David Bailly, enz. Zijne spreuk was: *Nescire velle, quae magister maximus docere non vult, erudita inscitia est* (Het is eene verstandige onkunde niet te willen weten, datgene hetwelk de opperste meester niet wil leeren).

Zie J. Uytenbogaert, *Kerckelycke Historie*, bl. 696—700; Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. II, bl. 243, 244, 451, 524 en 952, D. III, bl. 26 en volg., D. IV, bl. 24, enz.; Rabus, *Boekzaal van Europa*, Maart en April 1698, blz. 276 en volg.; Bayle, *Diction. Historique et critique*, Tom. III, pag. 124 et suiv.; Pars, *Naamr. van de Batav. en Hollands. Schrijvers*, bl. 277, 305, 328; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 70; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 98—100; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I, bl. 112, Saxe, *Onomast. Lit.*, P. IV, p. 251, Anal. 588; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 388, en D. XI, bl. 89; dezelfde *Beschr. von Amsterd.*, D. VI, bl. 111; Paquot, *Mémoires pour servir a l'hist. litter. des XVIII prov. des Pays Bas*, Tom. I, pag. 252; Bauer, *H. B. L. Wörterbuch*, Th. I, S. 257; *Levensbes. van Nederl. mannen en vrouwen*, D. II, bl. 214—218; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 115—119; Chalmot, *Biogr. Woord.*, D. II, bl. 95—100; J. de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. I, bl. 132—140; *Biogr. Nationale;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II, bl. 261 en 262, Aant. bl. 185 (307); van Kampen, *Geschied. der Ned. Letteren en Wetens.*, D. I, bl. 139—142, D. III, bl. 77 en 78; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I, A, bl. 245, D. II, A, bl. 301, D. III, A, bl. 410 en 411, D. IV, St. I, A, bl. 241, 242 en 257, St. II, bl. 183 en 457; Hofmanni Peerlkamp, *de Poet. Latin. Nederl.*, pag. 340—347; Hoeufft, *Parn. Latino Belg.*, p. 134; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenboek der Nederd. Dicht.;* van Lennep, *Amstelod. Athen. Memor.* passim; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I, bl. 111, 116 en 120, D. II, A en B, bl. 104—106 en 287; Mr. G. Mees, *Casper van Baerle geschetst*, medegedeeld in *de Fakkel*, D. XII, bl. 69—157; Bilderdijk, *Geschiedenis des Vaderl.*, D. VIII, bl. 89, 121 en 234; *Biogr. Univ.;* Schotel, *Geschied., Lett. en Oudh. Uitspanningen*, bl. 123—125. Glasius, *Godgel. Nederl.*

BAERLE (Lambert van) of Lambertus Barlaeus, een broeder van den voorgaande, geboren te Zalt-Bommel in 1595, ging, na zijne letteroefeningen met vlijt te hebben ten einde gebragt, en met lof tot de H. dienst te zijn toegelaten, in 1616 als Predikant van het gezantschap, met Gideon van Boetzelaer, Heer *van Langerak*, naar Frankrijk. Naderhand werd hij Conrector der Latijnsche Scholen te Amsterdam en van daar in 1641 tot buitengewoon Hoogleeraar der Grieksche taal naar de Hoogeschool te Leyden beroepen, welk ambt hij met eene openlijke redevoering *Over de voortreffelijkheid en het nut der Grieksche Letteren* (1) den 22sten October 1641 aanvaardde. In 1646 tot gewoon Hoogleeraar bevorderd, bleef hij in die betrekking werkzaam tot aan zijn overlijden, hetwelk den 17den Junij 1655 plaats had. Hij gaf uit:

Luciani Timon. Lugd. Bat. 1652, 8°.

Hesiodi Theogenia. Lugd. Bat. 1658, 8°.

Zie Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 100; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 70; Saxe, *Onomast, Lit.* Pars IV, 375; *Beschrijving der stad Bommel*, bl. 133; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 100 en 101; *Biogr. Nationale;* Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I, bl. 153 en 176, D. II, T en B 124; *Biogr. Universelle.*

(1) *De Graecarum Literarum praestantia et utilitate.*

BAERLE (Charles Gerardus van), den 2den December 1768 te Geertruidenberg uit een oud en aanzienlijk geslacht geboren, werd door zijne ouders reeds vroegtijdig voor de studiën bestemd, en promoveerde, nauwelijks 20 jaren oud, aan de Hoogeschool te Leyden in de Regten. Kort daarna werd hij, in 1788, gekozen tot Vroedschap van de stad Brielle, en in 1794 aangesteld tot Raadpensionaris dier stad. In 1795 was hij de laatste en eenigste Pensionaris, die opkwam voor de Vergadering van Holland en West-Friesland, vermits overal, behalve te Brielle, het Stadhouderschap was vervallen verklaard. Na het jaar 1795 vestigde van Baerle zich met der woon te Zwolle als Advokaat. In 1806 werd hij benoemd tot Advokaat-Fiscaal der provincie Overijssel, en bleef in die betrekking werkzaam tot 1812. Na de inlijving van ons Land in het Fransche Rijk, werd hij benoemd tot Bewaarder der Hypotheken en Ontvanger der Registratie in het arrondissement Zwolle. Bij de verandering van zaken in 1813 werd hem het Provinciaal-Inspecteurschap der Belastingen te Rotterdam toevertrouwd en bekleedde hij die betrekking tot in het jaar 1818. Na voor laatstgenoemde betrekking te hebben bedankt, vestigde hij zich in 1819 op nieuw als Advokaat te Amsterdam en begon hij zich van dien tijd af gelijktijdig aan den handel te wijden. Te dier stede kon hij onder de meest beroemde Advokaten worden gerangschikt, en als bewijs zijner bijzondere regtskennis kan worden aangehaald, dat hij nog op zeer hoogen leeftijd tot het geven van Consultatiën werd aangezocht en zelfs in zeer vele belangrijke zaken en regtskwestiën als arbiter werd gekozen. Hij overleed, na een langdurig lijden, den 13den Julij 1852.

Zie *Algemeen Handelsblad* van 14 Julij 1852.

BAERS (Johannes), een zoon van Pascharius Baers, die eerst te Leeuwarden, daarna te Bergen op Zoom woonde, was ter laatstgemelde plaatse geboren. Hij werd in het jaar 1605 beroepen, als Predikant bij de Hervormden te Scherpenzeel, in 1610 te Fijnaart, en in 1619 te Vreeswijk. Terwijl hij ter laatstgemelde plaatse stond verzocht de Westindische Maatschappij hem om bij leening dienst te doen in hare bezittingen, waarmede Kerkeraad en Classis bewilligden. Diensvolgens reisde hij in 1629 naar Engeland en vervolgens naar Braziliё, waar hij Predikant werd op Pernambuk. Van daar teruggekomen werd hij in 1632 Predikant te Zoest, waar hij in 1645 Emeritus werd. Hij overleed in 1653. Gedurende de tijd zijner ruste schreef hij een zonderling boekje, getiteld:

Cornu copiae, dat is, een boek van allerlei materiën, te Amsteldam gedrukt tot kost en last van den Autheur, in het jaar 1648, 12°.

Vroeger had hij reeds uitgegeven:

Olinda ingenomen. Amst. 1630, 4°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, bl. 15.

BAERSDORP (Cornelis van), geboren te Baarsdorp in Zuid-Beveland, gesproten uit het aloude geslacht der Borssele, van hetwelk reeds in de dertiende eeuw eene tak den naam van Baersdorp voerde, was een geleerd Geneesheer. Hij was Ridder, Raad en Lijfarts van Keizer Karel V en van diens zuster Eleonora, Koningin van Frankrijk en Maria, Koningin van Hongarije, en overleed te Brugge in 1565.

Men heeft van hem een uitvoerig werk over de geneeskunde, getiteld:

Methodus Universae artis Medicae in partes V disserta. Brug. 1538, 5 Vol., fol.

Alsmede:

Consilium de Arthritide, exstat in opere, quod H. Garetius addidit. Franc. 1592, 8°.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeeland*, D. I, bl. 459; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B, bl. 6; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkelijke Oudheden*, D. IV, St. III, bl. 113; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 10; *Biogr. Nationale*; Mr. J. C. de Jonge, *Bijv. en Verbet. op de Unie van Brussel*, bl. 39; *Biogr. Universelle.*

BAERSDORP (Filips van), Heer *van Schellebroek*, een zoon van den voorgaande, geboren te Brugge, komt in de onuitgegeven notulen der Algemeene Staten te Brussel, op den 24sten Nov. 1576, als Schepen van Brugge voor, en woonde als Afgevaardigde van die stad in 1577 de Vergadering bij, waarin de Unie van Brussel gesloten werd, die hij ook onderteekende. In 1578 was hij Ontvanger te Brugge.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 72 en 73 en *Bijv. en Verbet. op de Unie van Brussel*, bl. 39.

BAERT (Adriaan), geboren te Alkmaar in 1638, was de zoon van Jacob Baert en Catharina Kessel, en werd in 1674 in zijne geboortestad tot stedelijke Ambten bevorderd. In 1628 Pensionaris geworden en meestal ter dagvaart verschijnende, deed hij zijne bekwaamheid loffelijk gelden en werd in gewigtige zaken gebruikt. Tijdens de hevige twist met den Stadhouder in 1684, werd hij nevens anderen gemagtigd om de papieren der stad Amsterdam, benevens die van den Pensionaris Jakob Hop te 's Gravenhage te verzegelen, waartoe de drie Gemagtigden, Franco van der Goes, Burgemeester van Delft, Adriaan Baert en de Secretaris van Staat Simon van Beaumont, hunne eigen zegels gebruikten; latende de verzegelde papieren onder bewaring van den Heer van Maarseveen. Ook werd zijne waarde zoo zeer erkend, dat hij met Anthony Heinsius en Pieter Burgersdijck op het drietal geplaatst werd ter vervulling van het ambt van Raadpensionaris na het overlijden van Gaspar Fagel en van den Pensionaris Michiel ten Hove, aan wien, terstond na den dood van Fagel, het ambt van Raadpensionaris bij voorraad was opgedragen. Daar Heinsius verkoren werd, volgde Baert dien op als Pensionaris van Delft, waar hij den 28sten Julij 1698 overleed; uit zijn eerste huwelijk met Barta van Wouw, kinderen nalatende, zijn tweede echt met Margareta van Hogenhouck was onvruchtbaar.

Zie *Négociations du comte d'Avaux*, Tom. II, pag. 98 et suivans; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV, bl. 185; Kok, *Vaderl. Woordenboek*, D. V, bl. 15 en 16; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BAERT (Dirk van), zie Baerdt (Dirk van).

BAEX (Joachim), zie Baecx (Joachim).

BAGELAAR (Ernst Willem Jan), geboren te Eindhoven den 16den September 1775, een zoon van Mr. Jan Otto Bagelaar en Maria Dorothea Arpeau, trad in 1789 als Kadet in de krijgsdienst, werd in 1795 Tweede Luitenant, in 1798 Eerste Luitenant, in 1807 Kapitein bij het Eerste Regiment Hollandsche Jagers, in 1814 Chef de Bataillon en in 1815 gepensioneerd als Majoor, op nauwelijks veertigjarigen ouderdom, zeer naar zijn genoegen, daar hij voor de kunsten leefde, doch tot schande van het toenmalig Ministerie van Oorlog, alleen om voor jongeren plaats te kunnen maken. Van 1792 tot 1814 had hij de veldtogten in Vlaanderen, Zeeland, Noord-Holland, Duitschland, enz. medegemaakt, de inneming van Straalsond bijgewoond en was met vele andere Nederlandsche Officieren uit het belegerde Hamburg ontvlugt.

Niettegenstaande die onrustige loopbaan, legde hij zich met ijver op het teekenen toe; inzonderheid werd zijne lust tot die kunst opgewekt, toen hij, in 1798 te Alkmaar in bezetting zijnde, met eenige liefhebbers kennis maakte, en gelegenheid kreeg, om teekeningen van eenige voorname oude meesters te zien, welke hij bestudeerde en navolgde. Ofschoon van toen af, tot in het jaar 1814, de openbare omstandigheden hem bijkans geen tijd ter beoefening van zijne zoo geliefkoosde bezigheid overlieten, wijdde hij echter de weinige uren, die hem overbleven, daaraan geheel toe; en toen hij in 1802 het werkje, getiteld: A. Bosse, *Manier om op rood koper te snijden of te etsen*, Amst. 1662, in handen had gekregen, begon hij het etsen te beproeven. Na een groot gedeelte van Duitschland doorreisd en vele grootsche en schoone natuurtafereelen met een opmerkzaam oog beschouwd te hebben, bekwam hij in het jaar 1811 gelegenheid om Parijs en den toen aldaar opgehoopten kunstschat te beschouwen.

Zijn eigen geëtst werk, meest bestaande uit boschrijke landschappen, studiën en beestjes, waaronder enkele naar Adriaan van de Velde, Jacobus Janson en Jan Kobell, bedraagt meer dan driehonderd stuks, doch er zijn weinige volledige exemplaren van voorhanden: want daar hij de kunst alleen uit liefhebberij beoefende, schonk hij dit werk slechts aan eenige goede vrienden, en sleep vele platen gedurig weder uit; hetgeen er echter van over is, getuigt zeer gunstig voor 's mans kunstverdiensten, onvermoeide werkzaamheid en gedurige vorderingen; alles is op eene hem eigene manier behandeld. Een volledig exemplaar van 's mans etswerk, gelijk ook zijn Album, waarin zoo vele kunstenaars hunne schatting aan den waardigen kunstbroeder bragten, berust bij zijnen vollen neef, den Hoogleeraar P. O. van der Chijs, te Leiden.

In 1816 behaalde hij bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij eenen zilveren eerepenning, wegens het vervaardigen van prentteekeningen op eene nieuwe manier, en het bereiden van drukzwart uit inlandsche voortbrengselen. De daartoe betrekkelijke verhandeling is door gemelde Maatschappij in het licht gezonden. Onder de twaalf stuks prentteekeningetjes, door hem naar zijne uitvinding vervaardigd, zijn sommigen als met roet of spijkerinkt

omgetrokken, en andere als met Oost-Indische inkt gewasschen; eenige daarvan naar Jan Luyken, komen de oorspronkelijke teekeningen al zeer nabij. Bagelaar heeft ook fraaije teekeningen vervaardigd en in latere jaren mede met olieverw geschilderd. In 1820 werd hij benoemd tot Lid der Koninklijke Maatschappij van Beeldende Kunsten te Gent. Hij overleed den 8sten Februarij 1836 op een klein landgoed te Son bij Eindhoven, waar hij de laatste jaren zijns levens heeft doorgebragt.

Als een blijk van zelfbeheersching diene het volgende: Eens aan eene speelbank te Parijs een vijffrancstuk inzettende, trok hij 800 francs en speelde nu niet meer, tot groote verwondering van den bankier en vele aanwezigen, die zeker verwacht hadden dat zulk een goed begin hem tot verder spelen zou uitlokken.

Zijn welgelijkend portret, werd door hem zelven naar dat, hetwelk Pieneman vervaardigd had, gegraveerd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III, bl. 188—192; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BAGELAAR (Jan Hendrik), een broeder van den voorgaande, werd den 25sten Maart 1780 geboren te Eindhoven. Na aldaar een sober schoolonderwijs ontvangen te hebben, werd hij nog zeer jong geplaatst op 's Lands Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, en kwam, bij de organisatie van het vaste korps Zee-Officieren der Bataafsche Republiek, ten jare 1797, als Kadet of Jonker, op een der schepen, die den ongelukkigen zeeslag van den 11den October 1797 bij Kamperduin bijwoonde, in welken hij, na dapperen tegenweer, met den Admiraal de Winter en zoo vele andere krijgsgevangen gemaakt en naar Engeland overgevoerd werd. Hier werd hem een dorp in het graafschap Kent tot verblijfplaats aangewezen.

Daar de toelage aan de krijgsgevangenen zeer sober was (1), nam Bagelaar, als hij eens een weinig geld had, tot eene list zijnen toevlugt om zijnen honger te stillen. Wanneer men in eene Engelsche herberg thee bestelt, ontvangt men er zooveel geroost brood, *toast* genaamd, bij, als men gelieft, hetgeen onder den prijs der thee begrepen wordt. Nu liet Bagelaar bij zulke gelegenheden het eene bord brood na het andere aanrukken (2).

Uit Engeland, waarschijnlijk bij uitwisseling, teruggekeerd, verkreeg Bagelaar op den 12den Februarij 1800 den rang van Luitenant ter Zee, en kwam hij, ten jare 1802, als tweede Officier aan boord van de brik *de Avonturier*, Kapitein Cowell (3), om de tijding van den te Amiens gesloten vrede over te brengen. De reis zou in het geheel slechts achttien maanden duren. Op den 12den Mei verliet men de reede van Texel, doch was door tegenwinden juist volle drie maanden daarna eerst in baai Fals aan de Kaap de Goede Hoop aangekomen. Men had onder weg geene andere plaats aangedaan (15—18 Junij) dan Porto-Prayo, op het eiland St. Jago, een der dusgenaamde Zoute Eilanden, en wel om ververschingen en water in te nemen. In die dagen kon men, bij gebrek aan fabrieken op het eiland en het gemis van koophandel derwaarts, goede zaken doen met oude kleederen; wat men er voor geld wilde koopen, was peperduur. Men vond in Augustus 1802 in baai Fals een Bataafsch eskader en konvooi onder de bevelen van den Kapitein Melissen. De Engelschen waren toen aan de Kaap, die ze binnen weinige weken, volgens den inhoud van het Vredestractaat van Amiens, aan de Nederlanders zouden teruggeven, volgens hunne gewoonte druk bezig, om, al wat slechts te vervoeren was, in te schepen, zullende de volkplanting in oorlog laten met de Kaffers, met wie zij twist hadden gekregen en die zij nog niet hadden kunnen bedwingen.

Bagelaar hoopte bij zijne aankomst in Indië weldra (gelijk het voornemen bij zijn vertrek geweest was) naar het Vaderland terug te keeren, doch de op nieuw met Engeland uitgebroken oorlog, deed hem en zijn schip *de Avonturier* in Indië terughouden. In 1803 werd Bagelaar op *de Avonturier* met andere schepen naar de Molukken gezonden, om die, ten gevolge van den gesloten vrede, weder van de Engelschen over te nemen. Over dezen togt voerde de Kapitein Buyskes als Commissaris het bevel.

Met een Fransch eskader, onder den Schout-bij-Nacht (Contre Amiral) Linois, in het begin van 1804, na het hernieuwen des oorlogs, in de Chineesche Zee kruisende (1), had hij eene ontmoeting met de uit China komende Engelsche koopvaardijvloot. Indien men toen van onze zijde goed doorgetast had, zoude men eenige van deze schepen (ongetwijfeld 4 à 5), wier waarde op zes millioenen guldens geschat werd, hebben kunnen vermeesteren (2). Men maakte echter twee andere prijzen, van welke Bagelaar zijn aandeel in de prijsgelden ontving.

Inmiddels was zijn vader in Maart 1803 overleden, en kreeg hij daarvan, ten gevolge van den oorlog, eerst volle twee jaren daarna de tijding. Toen bevond hij zich nog altijd aan boord van de Brik *de Avonturier*, en wel ter reede van Soerabaya. Den 26sten Mei 1804 vertrok Bagelaar met dit schip (onder bevel van denzelfden Commandant van de Sande), uitmakende een deel van het van Samarang naar de eilanden van Karimon-Djawa vertrokken smaldeel van zeven verschillende Oorlogsvaartuigen, onder het Opperbevel van den Kapitein ter Zee Holland, met het doel, om aldaar eenige, vooral Boegineesche, zeeroovers te vermeesteren, doch die ten gevolge van de slechte manoeuvres, zoo van den Bevelhebber van *den Avonturier*, als van die der Brik *de Admiraal* Reinier, ontkwamen, waarom op den 9den Julij daaraanvolgende de Kapitein-Luitenant van de Sande door den Krijgsraad werd veroordeeld, om gedurende zes maanden als eerste Officier, aan boord van het Linieschip *de Resolutie*, te dienen, en de Kapitein-Luit. Couderc van *de Admiraal* Reinier om op zijn eigen bodem drie maanden als arrestant te worden beschouwd. Inmiddels werd het bevel over *de Avonturier* aan den Eersten Luit. Melms, en dat van de Reinier, aan den Luit. ter Zee André (Eerste Officier aan boord) opgedragen.

Den 1sten Januarij 1805 kreeg Bagelaar zijnen Kapitein F. W. C. van de Sande, wiens straftijd toen geëindigd werd gerekend, op den *Avonturier* terug. Den 5den Maart 1805 vertrok dit schip, in gezelschap van het Fregat *de Maria Reigersbergen*, van Soerabaya naar de Moluksche eilanden, ter begeleiding van zeer vele Koopvaarders. In Maart 1805 werd Bagelaar tot de 1ste Klasse der ordinaire Luitenants ter Zee bevorderd op een vast tractement van *f* 400 's jaars en een zeetractement van *f* 40 's maands.

In die dagen konden in Oost-Indië de Bevelhebbers van 's Lands schepen schatten bijeen hoopen. Zulks kwam niet alleen door regtstreekschen handel, als wel door het voor hunne rekening schaften der onderhoorigen. Door het Indische Gouvernement werd namelijk zoodanige overvloed van een en ander verstrekt, dat daarvan vele artikelen konden worden verkocht of daarvoor dadelijk geld ontvangen worden. Zoo werd dan ook bij het doen van victualiëringen telkens door de Pakhuismeesters gevraagd of men de verlangde artikelen in geld of wel in natura wenschte te ontvangen.

Tijdens Bagelaar in Maart 1805, aan boord van de *Avonturier*, op de reede van Grissee lag, bevond zich daar een eskader van elf schepen, waaronder vier Linieschepen, zijnde het Fregat *Juno*, geruimen tijd te voren (27 Junij 1803) gestrand en twee andere buiten staat om te kunnen dienen. Het was eene aanzienlijke magt, wel in staat om bij moedige aanvoering den vijand gevoelige neepen te kunnen toebrengen en schoone prijzen te maken; doch men bleef werkeloos, en men was op Java zoo gerust als of de diepste vrede heerschte. Somtijds, wanneer een Kaper de stoutheid had zich te komen vertoonen, werd er jagt op hem gemaakt, en moest hij zich, wilde hij niet genomen worden, spoedig uit de voeten maken.

Op den 6den Maart ging Bagelaar's Kapitein, de Heer van de Sande, op het Fregat *de Phoenix* over, en werd het bevel over den *Avonturier* aan den Kapitein-Luitenant Faber opgedragen, die in October van hetzelfde jaar in dat bevel door den Kapitein-Luitenant Couderc vervangen werd.

(1) Voor de krijgsgevangene, of op parool zijnde Kadets, slechts 9 pences of Engelsche stuivers daags.

(2) Andere Kadets bezigden de volgende list: met welwillend overleg van den plaatselijken Geneesheer hield men zich beurtelings ziek, wanneer de toelage verdubbeld werd, gelijk het gebruik medebragt: zoo doende kon men zich iets boven het gewone voedsel aanschaffen, of wel een paar schoenen of wat men van kleinigheden anders noodig mogt hebben. Andere Kadets gingen voor gering loon bij de boeren werken, enz., enz.

(3) Dit vaartuig was, met overleg van den Vice-Admiraal de Winter, op de Amerikaansche wijze gebouwd, en eerst in 1801 te Amsterdam van stapel geloopen.

(1) Dit eskader bestond uit een Linieschip van 84 stukken en 4 Fregatten van verschillende grootte. Toen werd de *Avonturier* gecommandeerd door den Kapitein-Luitenant ter Zee (later Schout-bij-Nacht) van de Sande. Dit eskader kwam op den 25sten Februarij 1804 op de reede van Batavia terug.

(2) De Admiraal Hartsinck, in last hebbende om zijne vloot zoo digt mogelijk bij Java te houden, had aan Linois slechts dit enkele schip willen afstaan, hetwelk dus ook het eenige van onze Oost-Indische vloot was, dat destijds niet werkeloos bleef.

Uit de Molukken teruggekeerd, had hij het verdriet, dat het schoone vaartuig, waarop hij nu vijf jaren onafgebroken gediend had: dat, zeggen wij, de *Avonturier* op den 27sten November 1806, met nog een Fregat, eene Korvet en een Brik, benevens een aantal Koopvaardijschepen, gezamenlijk ten getale van 26, door de Hollanders, ter reede van Batavia, moest in brand gestoken of anderszins onbruikbaar gemaakt worden, ten gevolge der verschijning van eene Engelsche overmagt, bestaande uit twee Linieschepen, 5 Fregatten en 1 Brik. Het was den Hollanders niet mogelijk de schepen door de Landbatterijen te beschermen, noch ze door eene overhaaste vlugt in veiligheid te brengen.

Uit eenen door Bagelaar op den 20sten Februarij 1807 aan zijne betrekkingen in Nederland geschreven brief, zien wij, dat hij toen in geene twee jaren eenige tijding van hen ontvangen had; iets, wat aan den steeds voortdurenden oorlogstoestand moet worden toegeschreven. Hij vleide zich, na boven gemeld ongelukkig voorval, verlof te zullen krijgen, om op eigen kosten naar het Vaderland terug te keeren, terwijl er toen in Oost-Indië Officieren in overvloed waren voor de beide oude linieschepen en de korvet, die aan Nederland nog maar in Indië waren overgebleven; dan de Admiraal Hartsinck wilde dit verlof alleen aan krijgsgevangenen verleenen en Bagelaar weder plaatsen op een der gemelde schepen, die toen ter bescherming van de Oostkust van Java gebezigd werden.

In 1806 diende hij op de korvet *Scipio*, Kapitein-Luitenant Carrega, welk vaartuig den 31sten Augustus 1807 door den Bevelhebber, die door de Engelschen gejaagd werd, op het strand werd gezet en verloren ging.

Eenigen tijd daarna schreef hij naar het Moederland: »Ofschoon »ik het hier zeer wel heb, verlang ik meer dan ooit naar het »Vaderland. Met welk een genoegen zal ik een klimaat verlaten, »waar de dood en het despotismus alles schijnen te willen ver»nielen."

Bekend zijn dan ook de tyrannieke handelingen, welke er reeds vóór de aankomst van den Gouverneur-Generaal Daendels op Java plaats hadden, en die, welke deze zich later in Oost-Indië veroorloofd heeft.

Bagelaar moest nu steeds in Indië blijven om onze schoone bezittingen aldaar tegen de Engelschen te helpen verdedigen.

In Mei 1807 bekwam hij het bevel over eene Inlandsche galei, genaamd *Maria Wilhelmina*, gemonteerd met één 8 en 4 vierponder-stukken. De bemanning bestond uit 20 Europeanen en 80 Javanen. Het gebeurde eens dat hij door een groot Engelsch fregat zoo gejaagd werd, dat hij het niet kon ontkomen, en daarom zijn vaartuig zeer nabij het strand hield. De Engelschen hem hier door den grooten diepgang van het fregat niet kunnende volgen, zetteden hunne gewapende barkas uit en zonden die wel gewapend, onder bevel van den eersten Officier van het fregat, om zich van de galei meester te maken. Bagelaar slechts sober van ammunitie voorzien, beantwoordde het schieten der Engelschen aanvankelijk niet, zoodat zij meenden, dat hij geen tegenstand zoude bieden; doch toen de barkas goed onder schot kwam, pointeerde Bagelaar zelf den zwaar met schroot geladen achtponder op de barkas en liet die zoodanig gerigt houden. Daarop nam hij zijn jagtgeweer en legde daarmede den Engelschen Officier neder, die achter in de barkas zat, en een pistool in de hand hield, roepende tegen zijne manschap: »roeit op, jon»gens! ik zal hem (doelende op Bagelaar) dood schieten." Van de door dit sneuvelen ontstane verwarring gebruik makende, liet Bagelaar terstond daarop den achtponder losbranden, waardoor de barkas in zinkenden staat geraakte, zoodat de bemanning zich niet kon redden, maar door de sloepen der galei werd opgevischt. 25 Engelschen vielen alzoo, na het sneuvelen van den eersten Officier en eenig volk, in zijne handen. Bagelaar begaf zich daarop met zijne gevangenen naar land, en toen begon de Bevelhebber van het Engelsch fregat met hem te onderhandelen. Men kwam overeen dat de gevangenen zouden worden teruggegeven; doch daarentegen geen verdere aanval tegen de galei zou geschieden, en dat deze gedurende een jaar ongehinderd langs de kust van Java zou mogen varen; ook liet de Kapitein van het Engelsche fregat Bagelaar verzoeken om de in een kistje buit gemaakte fraaije koppel pistolen van den gesneuvelden Officier, dewijl zij een familiestuk waren, waaraan zeer werd gehecht. Bagelaar voldeed dadelijk aan dit verzoek en ontving des Officiers degen tot een tegengeschenk.

Het kommando over de galei verwisselde hij in April 1808 met dat over het vaartuig *de Beschutter*, een schoener van 80 voet lengte, voerende 14 stukken en 106 man equipagie, doch waaronder toen slechts 32 Europeanen gevonden werden. Welk een bewijs, hoe in zulk een kort tijdsverloop van naauwelijks vijf jaren, zoowel de Officieren als de matrozen, van dat schoone eskader reeds nutteloos, maar toch lijdelijk, waren uitgestorven.

Op den 1sten October 1808 keerde Bagelaar met dit vaartuig, na eenen vergeefschen kruistogt van 2 maanden op eenen Engelschen kaper in Straat-Banka, te Batavia terug. Zijn vaartuig zeilde niet sterk genoeg om den kaper te kunnen achterhalen, toen deze het op een loopen zette. Het opperbevel over de toen zoo nietige zeemagt in Indië was in die dagen bij den Schout-bij-Nacht Buyskes, die over Noord-Amerika op Java aangekomen was. De Gouverneur-Generaal Daendels was vroeger over Teneriffe (alwaar hij zich aan boord eener Amerikaansche brik had ingescheept) aldaar aangeland.

Te dier tijd sloot Bagelaar eene getrouwe vriendschap met den toenmaligen Luitenant-Kolonel der Genie en Adjudant-Generaal Johannes van den Bosch (die later eene zoo belangrijke rol als Gouverneur-Generaal en Minister van Koloniën gespeeld heeft), zoo zelfs, dat Bagelaar hem met den Heer van Sevenhoven tot uitvoerder van zijnen uitersten wil benoemde; doch Bagelaar zelf ging dezen zijnen vriend vele jaren naar de eeuwigheid vooruit.

Toen van den Bosch, zich met den Maarschalk Daendels niet kunnende verstaan, plotseling door dezen genoodzaakt werd Java te verlaten en naar Europa terug te keeren, liet hij de bezorging van een aanzienlijk landgoed, dat hij in eene woeste streek had aangelegd en waar hij vele ledigaangers aan den arbeid gewend had, aan zijnen vriend Bagelaar over, doch ook deze zou naar Europa terugkeeren.

Gedurende eenen kruistogt, ten jare 1809, maakte Bagelaar, die toen het bevel over de korvet *de Javaan* (1) voerde, bij het eiland Bali, eene Engelsche brik buit, die eene lading van 80,000 Spaansche matten aan boord had, waarvan hij een deel als prijsgeld ontving. In de eerste dagen van November des zelfden jaars, keerde hij met gemeld vaartuig uit de Molukken te Batavia terug om aldaar te timmeren.

Zijn aandeel in de prijsgelden der Engelsche brik goed willende beleggen, kocht hij van die schuldbrieven, welke te Batavia te bekomen waren, namelijk Nederlandsche en Nederlandsch-Zweedsche. De eerste werden weldra getierceerd en door de laatste werd door den Koning van Zweden later op eene onverantwoordelijke wijze de pen gehaald, zoodat de som der prijsgelden zeer gesmaldeeld werd. In deze dagen had de Gouverneur-Generaal Daendels plan om de opkomende Engelsche bezittingen in Australië (Nieuw Zuid-Wallis en van Diemensland) te laten overvallen en verwoesten; ook Bagelaar zou van deze expeditie deel gemaakt hebben, doch, om welke redenen is ons niet gebleken, de zaak had geenen voortgang.

Op zekeren tijd dat Bagelaar, op bekomen bevel, eene massa bonken (zeker kopergeld) in eene sloep transporteerde, zonk deze onder de bemanning weg, die zich met zwemmen moest redden. De degen van Bagelaar, welke los in de sloep lag, werd niet dan na dagen zoekens door duikers weder van den bodem der zee opgehaald.

Op eenen anderen tijd, toen hij den Sultan van Bantam als staatsgevangene vervoerde, ontving hij van dezen Vorst, die alle gebogchelden uit zijn rijk onder zijne dienaars had, eenen prachtigen, met goud versierden, assagaai ten geschenke, welke thans in het Kabinet van zeldzaamheden te 's Gravenhage bewaard wordt.

Den 23sten November 1809 schreef Bagelaar aan zijne betrekkingen in Nederland: »Ik doe veel moeite om mijn ontslag en »verlof te bekomen om te repatriëren, en dewijl mijne gezond»heid thans niet te best is, hoop ik, bijaldien ik hierin al niet »slaag, ten minsten eenen post aan wal te zullen bekomen, de»wijl, volgens getuigenis der Doctoren, eene stillere levenswijze »voor mijne gezondheid volstrekt noodzakelijk is."

Bijna acht jaren had Bagelaar alzoo achtereenvolgens in het verwoestende klimaat van Oost-Indië, meestal strijdende, en dikwerf onder zware vermoeijenissen, die daar, gelijk men weet, dubbel aangrijpen, doorgebragt. Zijne gezondheid had zeer geleden. Hij verlangde naar het Vaderland terug te keeren. Men droeg hem ten dien einde op om *de Javaan*, die een uitmuntend zeiler was, en dus in staat, om, bij voldoende voorzorg,

(1) *De Javaan* was, even als een ander mede voor de dienst op Java aangekocht schip, *de Mandarijn*, vroeger een Amerikaansche koopvaarder, doch door de Marine tot een klein oorlogschip ingerigt. Het voerde 14 stukken.

de Engelschen te ontkomen, met eene kostbare lading naar Europa te brengen. Terwijl het schip te Soerabaja met koffij, specerijen, indigo en sapanhout geladen werd, veroorzaakten de beslommeringen en de groote zorgen voor den Bevelhebber van een vaartuig, daarmede verbonden, dat zijne ziekte, een hevig rheumatismus, na eene pas doorgestane leverziekte, zeer toenam; op de reis naar Europa, welke togt op den 4den Junij 1810 aangevangen werd, had de ongelukkige, bijna immer bedlegerige man, daarenboven gebrek aan medicijnen.

Op zekeren dag, terwijl *de Javaan* in de bogt van Frankrijk zeilende was, bespeurde men, bij het naderen van den avond, te midden der daar kruisende Engelsche vloot vervallen te zijn. De Engelsche vlag, die van de linie- en andere schepen der vloot waaide, was zoo duidelijk zigtbaar, dat een zwarte jongen op *de Javaan*, die nimmer vroeger gemelde vlag had gezien, ze later, alleen door het aanschouwen op dien enkelen avond, kon uitteekenen. De als passagiers zich aan boord bevindende Officieren, onder welke de Luitenant-Kolonel Muntinghe, kwamen den Kommandant, die op zijne kooi ziek lag, kennis geven, dat ze hunne uniform maar zouden gaan aantrekken, om door de aan boord springende Engelsche matrozen gerespecteerd te worden. Bagelaar gaf inmiddels den moed niet op, maar beval om het grootste aan boord zijnde watervat te laten ledig loopen en dat de scheepstimmerman dit ten spoedigste zou doorzagen; in een der deelen of balie liet hij een lange spar bevestigen en boven aan die spar een groote scheepslantaren met een daarin brandend licht vast maken; — dit alles werd over boord gezet; — tevens werden alle lichten op *de Javaan* uitgebluscht en werd er geheel van koers veranderd (1). Inmiddels was het duister geworden. Men zag door de nachtkijkers dat de Engelschen immer op het licht aanhielden en eindelijk de ton opvischten. Toen de dag aanbrak was men de Engelsche vloot gelukkig ontkomen, en om eene herhaling van zoodanige ontmoeting, die minder goed zou hebben kunnen afloopen, voor te komen, besloot men de naast bij zijnde haven, namelijk Bordeaux, binnen te loopen, daar men toch wist, dat Frankrijk met het Koningrijk Holland geallieërd was. Men bedroog zich; sedert Julij van dat zelfde jaar was Holland geen onafhankelijke Staat meer. Alleen met behulp van goede kaarten en zonder loods kwam men het gevaarlijke vaarwater, langs den toren van Cordouan en door de Gironde voor Bordeaux, in October 1810 binnen, terwijl kort te voren een Amerikaansch schip, met eenen loods aan boord, op de zandbanken der Gironde verzeild geraakt en vergaan was. Het houden van quarantaine, de visitatiën der Douanen, enz., veroorzaakten eenig oponthoud, maar de kostbare lading was uiterst welkom. Sedert vele jaren was zoodanige niet onmiddellijk uit eene der Keerkringlanden, althans niet van Java, aangebragt. De waarde bedroeg ongeveer een half millioen Nederlandsche guldens.

»Mogt ik niet herstellen," schreef de steeds lijdende Bagelaar, »ik zal mij zulks getroosten, dewijl ik weet, dat ik mij zelven »niets te verwijten heb, en niet, gelijk zoo vele anderen, mijne »gezondheid door debauches, maar in de dienst van mijn Vaderland heb verloren. Ik hoop dat het weinig fortuin, dat ik in »bijna negen jaren rondzwervens heb overgelegd, toereikend zal »zijn, om mijne nog overige levensdagen in stilte, in eene van »onze Landprovinciën, door te brengen, indien men ondankbaar »genoeg mogt zijn om mij pensioen te weigeren."

De depêches der hooge Indische Regering, voor den Keizer en den gewezen Koning van Holland, werden door den Luitenant-Kolonel Muntinghe dadelijk naar Parijs overgebragt, terwijl aan Bagelaar toegestaan werd, uit hoofde zijner voortdurende ziekelijkheid, om, na de korvet gelost te hebben, het bevel aan zijnen eersten Officier (den Heer Geesteranus) over te geven en naar Holland te vertrekken. In ruim 4½ jaar had Bagelaar thans geene de minste berigten van zijne betrekkingen ontvangen.

Intusschen werd de Hollandsche vlag op *de Javaan* door de Fransche vervangen en moest de eed aan den Keizer gedaan worden. De korvet werd gelost en opgelegd. Bij het geheel ontladen kwam eene slang, die men, tijdens het innemen der lading, op het Javaansche strand aan boord had gebragt, verbazend gegroeid voor den dag. Zij had zich gedurende den overtogt met ratten en muizen gevoed, en daardoor aan de schepelingen groote diensten bewezen, doch werd thans gedood en door Bagelaar aan het Museum van Natuurlijke Historie te Parijs ten geschenke gegeven.

De lijdende toestand van Bagelaar was ook oorzaak, dat hij niet voor den 23sten December 1810, en wel in een opzettelijk daartoe gekocht en gemakkelijk ingerigt rijtuig, de reis naar het Vaderland kon ondernemen. Napoleon, die hem kort na zijne aankomst naar Parijs had ontboden, waaraan hij door den staat zijner gezondheid niet voldoen kon, had hem laten aanzeggen, dat hij zeer over hem tevreden was, en er bijgevoegd, dat het goed zoude zijn, dat hij spoedig met de schepen (er was nog een Hollandsch Oorlogsvaartuig, weinige dagen na hem, mede te Bordeaux binnen gevallen) weder naar Java vertrok.

Te Parijs, waar hij zich zoo kort mogelijk ophield, stond de Minister van Marine aan Bagelaar, tot herstel zijner gezondheid, een voorloopig verlof van 4 maanden toe. Na een verblijf van slechts 14 dagen in Frankrijks wereldberoemde hoofdstad, werd de togt naar Eindhoven, de woonplaats eener teedergeliefde moeder, voortgezet. Van toen af werden onophoudelijk jaren van smart en lijden doorgebragt, alle mogelijke hulpmiddelen van natuur (minerale en andere baden, zoo te Spa, te Burscheidt, bij Aken, te Pyrmont en elders) en van kunst aangewend, doch te vergeefs, de gezondheid was onherstelbaar verloren.

Bagelaar bevond zich te Delft, toen de Nederlanders in November 1813 het Fransche juk begonnen af te schudden. Hoe ziek en lijdende hij ook was, gloeide echter het vuur der vaderlandsliefde in zijnen boezem, en zou hij zoo gaarne, indien slechts mogelijk, gevolg hebben gegeven aan de roepstem van den Schout-bij-Nacht Kikkert, die, door het Provisioneel Bewind te 's Gravenhage aan het hoofd onzer zeemagt te Rotterdam geplaatst, in eene immer gedenkwaardige Proclamatie onze vaderlandsche zeehelden opriep, »om den bezem weder op de mast te zetten en de vader»landsche stroomen van het vreemde gespuis schoon te vegen."

Toen de Generaal-Majoor van den Bosch, in 1818, met eenige menschenvrienden, de Maatschappij van Weldadigheid oprigtte, stond zijn getrouwe vriend Bagelaar hem, waar hij slechts kon, in deze edele zaak met raad en daad bij. Ten behoeve van de kolonie Frederiksoord, deed hij, door de gebroeders Petit te Aarle, in Noord-Braband, eene zeer welluidende klok gieten, met het opschrift: J. H. Bagelaar, *aan de Maatschappij van Weldadigheid*. Later deelde hij aan van den Bosch eenige kaarten en aanteekeningen mede, ten behoeve van diens werk, getiteld: *Nederlandsche Bezittingen in Azië, Amerika en Afrika*, 's Gravenh. en Amst. 1818. Het toen door hem ontvangen prachtexemplaar legateerde hij aan zijnen vollen neef, meergemelden Hoogleeraar P. O. van der Chijs.

De rusteloosheid van den zeeman bleef Bagelaar tot in het laatst van zijn leven bij. Eerst woonde hij, na zijne terugkomst uit Indië, eenigen tijd te Eindhoven, daarna te Delft, toen te Dordrecht, later te Amsterdam; eindelijk kocht hij zich het heerenhuis of dusgenaamde kasteel te Son (gemeente Son-en-Breugel), in de provincie Noord-Braband, het gewest zijner geboorte, en ontsliep daar kalm en zacht in September 1827. Bagelaar, die zoo velen in zijnen omtrek tot den laatsten oogenblik had welgedaan, werd, op zijne begeerte, in eenen, aan weinigen bekenden, hoek van zijnen tuin begraven.

Bagelaar was een edeldenkend mensch, een ouderlievend kind, een teeder bloedverwant, een welmeenend vriend, geacht door zijne meerderen en bemind bij zijne minderen.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewezen*, D. VI, bl. 613, aangevuld uit de Familie-papieren.

BAGELAAR (Daniël Otto), een broeder der beide voorgaanden, geboren te Eindhoven, den 25den Maart 1782, trad in 1804 als Volontair in dienst bij een Bataillon Infanterie, waarmede hij in dat en het volgende jaar op de kusten van Zeeland geëmbarqueerd was; in 1805, benoemd tot 2de Luitenant, woonde hij in dien rang, in 1809, den veldtogt in Zeeland bij en stond later bij de lijfwacht van Lodewijk Napoleon. In 1812 diende hij als 1ste Luitenant, met den rang van Kapitein, bij het 3de Regiment Grenadiers van de oude Garde; voorts in 1813, tot Luitenant-Kolonel bij de Linie bevorderd, woonde hij de destijds in Rusland en Duitschland geleverde veldslagen met onverschrokken dapperheid bij en bekwam den 26sten Augustus van dat jaar te Dresden, waar hij toen met den generaal Gouvion St. Cyr ingesloten was, door eenen hem op korten afstand voorbijsnellenden kanonskogel, zoodanige kneuzing aan de regterdij, dat hij eenige weken op krukken moest gaan.

(1) De hier door Bagelaar te werk gestelde krijgslist was echter niet nieuw; een paar jaren vroeger was zekere Kapitein Voerman of Woerman, van Japan naar Java terugkeerende, op gelijke wijze den vijand listig ontkomen.

Door Napoleon zelven werd hij op het Kremlin tot Ridder van het legioen van eer benoemd. Hij leed vreesselijk op den terugtogt uit Rusland, leefde eenige dagen van hennepzaad en sneeuwwater, en redde zich, met een buit gemaakt paardje, al zwemmende door de Berezina.

In 1814, uit de Fransche dienst ontslagen, werd hij in het zelfde jaar geplaatst als Majoor, met den rang van Luitenant-Kolonel, bij het Elfde Bataillon Infanterie Nationale Militie, waarbij hij den 2den April 1815 tot Luitenant-Kolonel effectief werd aangesteld, doch den 28sten daaraanvolgende overgegaan zijnde bij het Twaalfde Bataillon van dat wapen, woonde hij, aan het hoofd van dat Bataillon, den veldslag van Waterloo bij. Tot belooning van zijn uitmuntend gedrag, bij die gelegenheid, werd Bagelaar gedecoreerd met de Militaire Willemsorde, 3de Klasse.

Daags na den slag had hij eene alleraandoenlijkste ontmoeting. Over het slagveld rijdende, komt hij op de plaats, waar de oude Garde van Napoleon geveld lag. Bagelaar ontdekte een Officier, die, reeds half uitgekleed, zich nog bewoog. Hij vroeg dezen: »Waar zijt gij gekwetst?" De gewonde keert zich om en zegt: »Zijt gij het, mijn waarde Bagelaar? Omhels mij." Het was de Kolonel der Gardes Cretal, met wien Bagelaar in den Russischen veldtogt, in één Regiment, had gediend en gemeenzaam omgegaan. De wederzijdsche aandoeningen laten zich niet beschrijven. Cretal, die eene zware wonde aan den buik en een schampschot aan het hoofd had bekomen, werd opgenomen, naar een Veldhospitaal gebragt, aldaar verbonden en verder met de uiterste zorg behandeld. De hartelijkste erkentelijkheid, terwijl de verzwakte lijder de woorden: »mijn vriend! gij »gaaft mij het leven terug," met eene zachte stem en met eenen teederen handdruk uitsprak, was het voldoende loon van den Nederlander.

In 1826 werd Bagelaar tot Kolonel bevorderd en met het kommando over de 17de Afdeeling Infanterie belast. Bij het uitbarsten der Belgische omwenteling, lag hij daarmede te Gent in garnizoen, en, nadat de Citadel dier stad gecapituleerd had, trok hij, toen de gezegde Afdeeling van Belgen gezuiverd was, met het overschot, bestaande uit ongeveer 200 man Noord-Nederlanders, naar de noordelijke provinciën.

Nadat de 17de Afdeeling te Haarlem, waar zij destijds garnizoen hield, weder tot eene voldoende sterkte gebragt was, marcheerde Bagelaar met haar naar Zeeuwsch-Vlaanderen, doch naauwelijks was hij aldaar of hij werd den 23sten Maart 1831 tot Kommandant van de 2de Brigade der 2de Divisie van het leger te velde benoemd. Als zoodanig den Tiendaagschen veldtogt bijwonende, kreeg hij den 2den Augustus van dat jaar, in de nabijheid van Ravels, waar hij te voet het 2de Bataillon der 18de Afdeeling, met uitstekenden moed, in het vuur leidde, een schampschot van eenen geweerkogel aan het hoofd. Kort na den afloop van dien veldtogt viel Bagelaar de onderscheiding te beurt van op voordragt van den Prins van Oranje, Opperbevelhebber des legers, *bij keuze* tot Generaal-Majoor te worden bevorderd en bekwam bovendien tot loon van den onverschrokken moed, dien hij ook hier weder had aan den dag gelegd, het Kruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

In October 1833 werd hij geteld onder de aanzienlijke vreemdelingen, die met den Hertog van Saksen Weimar de manoeuvres en spiegelgevechten der Oostenrijksche troepen aan de oevers der Mincio den 7den, 8sten en 9den dier maand bijwoonden.

Door zijn vast, edel, opregt en minzaam karakter trok hij de oplettendheid van Koning Willem I zoodanig tot zich, dat deze in het jaar 1834, na hem eervol van het kommando over de brigade ontslagen te hebben, Bagelaar, ter opleiding van zijnen kleinzoon, den toenmaligen Erfprins van Oranje, onzen tegenwoordigen Koning, aan dezen toevoegde, gelijk hij dan ook vervolgens, beurtelings met den in 1852 tot Minister van Oorlog aangestelden Baron Forstner van Dambenoy, gemelden Prins, alsmede later ook Z. K. H. Prins Alexander, vergezelde bij de lessen, die zij aan de Leidsche Hoogeschool bijwoonden. Tijdens den orkaan van November 1834 hielp hij Prins Alexander, die van Leiden terugkeerende en veiligheidshalve uit het slingerende rijtuig gestapt, onder eenen neêrgestorten boom, in het Haagsche bosch, gevaarlijk nederlag, uit dien akeligen toestand bevrijden. In de meergemelde betrekking was hij bij de jonge Vorsten werkzaam tot in het jaar 1839, toen hij tot Opperbevelhebber der vesting Bergen op Zoom werd aangesteld. Den 30sten November 1838 werd Bagelaar door Z. M. den Koning van Wurtemberg benoemd tot Ridder Groot-Kruis der Koninklijke Wurtembergsche Frederiksorde en bij het verlaten van zijne betrekking bij den Erfprins van Oranje tot Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

In Januarij 1841 gepensioneerd zijnde, vestigde hij zich met der woon te Breda, waar hij, den 23sten Mei van dat jaar, door het schichtig worden der paarden, bij het uitrijden van de Ginnekenpoort, uit zijn rijtuig stortte en kort daarna in het bijzijn zijner gade en eenige zijner kinderen plotseling den geest gaf.

Bagelaar was als uitstekend krijgsman algemeen bekend en werd als zoodanig bij zijnen Divisie-Generaal, den Hertog van Saksen Weimar, zeer hoog geschat. Hij was gehuwd den 2den Junij 1814 met Margaretha Petronella Maria Spoor, uit welk huwelijk zijn geboren vijf kinderen, van welke vier nog in leven, als: Mr. Otto Daniël Jan Bagelaar, Advokaat te Breda; Gillis Samuël Antoine Bagelaar, Luitenant bij de Artillerie; Marina Elizabeth Henrietta Bagelaar, gehuwd met den Ritmeester Justinus Antonius Felix Geisweit van der Netten, en Anna Bagelaar, gehuwd met den eersten Luitenant der Artillerie Karel Hugo van Diepenbrugge.

Zie Scheltema, *de laatste veldtogt van* Napoleon Buonaparte, bl. 195, 196, Bijlagen bl. 82; Durand, *Dix jours de Camp.*, pag. 113; Olivier, *Merkwaardigheden uit den Tiendaagschen veldtogt*, bl. 62; Wap, *Oorsprong, aart en gevolg van den opstand in België*, bl. 112; *Militaire Spectator*, D. II, bl. 117, en D. IX, bijlage VII; aangevuld uit bijzondere berigten.

BAGGAERT (Johan), geboren te Vlissingen omtrent het jaar 1657, was Stads Doctor te Middelburg en had ook buitendien als Geneesheer eene uitgebreide praktijk aldaar tot aan zijne dood, die voorviel in December 1710.

Hij was een kundig Arts, niet verslaafd aan de vooroordeelen, die er in zijnen tijd onder de Geneeskundigen heerschten, maar hij ijverde onder anderen op het voetspoor van den geleerden Engelschen Arts Sydenham, tegen het oude gevoelen om in de kinderpokjes en de mazelen de lijders buitensporig te broeijen, zoo als blijkt uit de destijds zeer geprezen werkjes:

De Waarheid ontward van vooroordeelen, door eene gezonde redekaveling over de zes niet-natuerlijke dingen, enz. Met een voorreden over de Kinderpokjes, mitsgaders eenige aanmerkingen over de fermentatie en de hoofdstoffen. Waarin de dwaling van acidum *en* alcali *klaar werd aangewezen en wederlegt.* Middelburg 1696, 12°.

Over de Scheurbuik. Middelb. 1696, 8°.

De Kinderpokken en de Maselen na haren Aard, Oorzaken, Kenteekenen, Voorteekenen, en Genesinge beschreven, met Wederlegginge van 't Oude Gevoelen van de Lijders, bynaar te doen verstikken door 't sterk Uitbroeijen en heete Levenswijs. Amsterdam 1710, 12°.

Hem gaat na, dat hij niet gewoon was in de woorden van de oude en nieuwe meesters te zweeren, maar tot behoud der zieken te rade ging met eene goede wijsbegeerte en onwedersprekelijke ondervinding.

Zie de la Rue, *Geletterd. Zeel*, bl. 195 en 196; Kok, *Vaderlandsch Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nat.*

BAILLOEUL (Robert de), was een der eerste, die in het begin van Junij 1568 op last van Alva te Brussel onthalsd werd. Misschien was hij ook wel een der teekenaars van het verbond der Edelen geweest.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV, bl. 127.

BAILLOEUL (Adriaan de), de jongste zoon van François, Heer van Bailloeul en St. Martin en van Aleid van Culenborg, dochter van Gaspard, Heer van Culenborg, was waarschijnlijk eene der Teekenaars van het verbond der Edelen, althans dit is zeker, dat hij bij den aanvang der onlusten in het jaar 1576 terstond de zijde der Algemeene Staten koos, en met den titel van Kolonel aan het hoofd van eene bende van ordonnantie geplaatst werd. In het jaar 1577 was hij een der Teekenaars van de Unie van Brussel, en op het laatst van dat jaar werd hij tot Lid van den *Raad van Oorlog* benoemd. In de beroerten, welke in het jaar 1578 tusschen de Hervormden en Roomsch-Katholijken ontstonden, geraakte Bailloeul, die van de zijde der Roomschgezinden was, gevangen, werd uitgewisseld en bleef sedert dien tijd de zijde des Konings houden. Zijne weduwe, Josina van Lannoy, hertrouwde met Philips van Marnix.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV, bl. 427; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 53 en 54.

BAILLIU (Barend) of Balliu, een Nederlander, geboren in 1625, was een graveur, wiens prentwerk meest in portretten en voorts in enkele historische onderwerpen bestaat. Hij graveerde onderscheidene platen voor de verzameling van portretten van Kardi-

nalen, onder den titel van *Effigies cardinalium nunc viventium*, te Rome in het licht gegeven, waaruit men meent te moeten opmaken, dat hij te dier stede gewoond heeft.

Zie Immerzeel, *Levens der Kunsts.*

BAILLY (Guislain le) is in de Nederlandsche geschiedenissen bekend geworden als geheim Secretaris van den Graaf van Rennenberg, voor wien hij werkzaam was, in zijne onderhandelingen met den Hertog van Terra Nova, over den overgang tot de Spaansche zijde. Zoo werd hij in Januarij 1580 door hem gezonden naar Koevorden, ten einde te spreken met zijne zuster Cornelia van Lannoy, met wie hij een langdurig en heimelijk gesprek hield. Alvorens Rennenberg nu openlijk de Spaansche zijde koos, wilde hij zich nog van eenige plaatsen verzekeren, die tegelijk met Groningen, hetgeen hij zou doen omslaan, zich voor den Koning verklaarden; diensvolgens zond hij Bailly naar Harlingen, die aldaar door de burgers, welke reeds achterdocht tegen Rennenberg hadden opgevat, werd gevangen genomen en onderzocht. Toen men nu bij hem een schoon papier vond, dat van de eigen handteekening en van het zegel van Rennenberg voorzien was, deed men dit door hem invullen, met bevel aan de bezetting, om op het zien van dat stuk het blokhuis aan de burgers in te ruimen, met bijvoeging der belofte dat de ondergeteekende voor de betaling van hunne soldij instond. Door deze list geraakte de bezetting den 5den Febr. 1580 uit het slot. Onder de raadslieden van Rennenberg, die de Staatsgezinden verdacht voorkwamen en die van den Corput hem raadde ten minste voor eenen tijd van zich te verwijderen, wordt ook Bailly genoemd. Wat er verder van Bailly geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie Fresinga, *Memoriën*, bl. 177—181 en 190; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I, bl. 281; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII, bl. 320—322; Kok, *Vaderl. Woordenboek;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BAILY (David), geboren te Leiden in 1584, was de zoon van Pieter Baily, een vrij bekwaam schilder, die in zijnen zoon van de vroegste jeugd af aan eene natuurlijke drift tot de kunst gewaar wordende, hem eenigen tijd onder zijn opzigt naar prenten liet teekenen. Dan David bij toeval op eenen winkel bij Jacques de Geyn gekomen zijnde, kreeg lust om het graveerijzer te leeren behandelen, hetwelk hij met veel ijver en geen geringe vordering gedurende een jaar uitoefende. Doch daar de zucht tot de schilderkunst weder bij hem ontwaakte, plaatste zijn vader hem bij Adriaan Verburg, om verder in die kunst onderwezen te worden; hoewel Verburg zich destijds bezig hield om de Geneeskunde te beoefenen. Baily bleef daar eenige tijd tot dat hij in 1601 naar Amsterdam vertrok om de kunst voort te zetten onder de leiding van Kornelis van der Voort, een uitmuntend portretschilder. Bij dezen bleef hij omtrent zes jaren, en aangezien van der Voort vele kapitale stukken van bekwame schilders bezat, vond Baily daardoor gelegenheid om er van tijd tot tijd een met zorg en oplettendheid van na te schilderen. Onder deze was een tempel door van Steenwijk vervaardigd, dien hij zoo kunstig nagebootst had, dat de gemelde Steenwijk, toen beide stukken hem voorgelegd werden, bezwaarlijk zijn eigen werk van het andere kon onderscheiden. Van Amsterdam weder te Leyden gekomen, vertrok Baily in December 1608 naar Hamburg, en voorts verder Duitschland in, bezoekende de steden Frankfort, Neuremberg, Augsburg en onderscheidene anderen. Van daar trok hij door Tirol naar Venetië en van Venetië naar Rome, om zoo mogelijk de Italianen de kunst van behandeling af te zien; tot bereiking van dit doel was zijn voornemen om eenen geruimen tijd in die stad te vertoeven; doch zeker vooral was oorzaak dat hij van besluit veranderde en naar Venetië terug keerde, waar hij nu slechts vijf maanden verbleef, en van daar genoegzaam langs denzelfden weg langs welken hij gekomen was, naar zijn vaderland terugkeerde, waar hij in 1610 aankwam. Door Duitschland herwaarts komende, bezocht hij onderscheidene hoven waar hij proeven van zijne kunst heeft achtergelaten, inzonderheid aan het hof van Brunswijk, daar hem den Hertog een jaarwedde aanbood, indien hij zich voor eenigen tijd aan zijne dienst wilde verbinden; doch de zucht om in zijn vaderland terug te keeren, deed hem die gunstige aanbieding beleefdelijk afslaan. Het voetreizen moede zijnde, kwam hij in 1613 te Leyden terug, om zijne kunst in stilte te beoefenen. In het jaar 1623 verwisselde hij zijn penseel met de pen, waarmede hij vele afbeeldingen met inkt maakte op perkament, die hij daarna met het penseel voltooide, met zulk eene bevalligheid, dat hij er veel lof door behaalde. Hij overleed in 1638. Het Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem het *Portret van* Maria van Reigersbergen, *Huisvrouw van* Hugo de Groot.

Zie Houbraken, *Schouwb. der Schild.*, D. I, bl. 118 en 119; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Groot Historisch Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens der Kunsts. Aanwijzing der Schilderijen berustende op het Rijks Museum te Amsterd.*

BAK (Pieter), van Hoorn, was een der scheepsbevelhebbers op de vloot welke den 11den October 1573 onder Cornelis Dirksz den Spaanschen Admiraal Bossu op de Zuiderzee bevocht. Hij nam een merkelijk aandeel aan den strijd en legde zelfs het vijandelijk admiraalschap de Inquisitie ter eener zijde aan boord, terwijl de Admiraal Cornelisz Dirksz dit ter andere zijde, Jacob Trijntgens van Enkhuizen van voren en Hopman Boer van Schellenhout van achteren deden, hoewel deze laatste, dewijl hij een klein schip had, moest afhouden, bleven de andere drie aan het vijandelijke schip, dat oneindig grooter en zwaarder bemand was dan zij vast, en dreven al vechtende met de Inquisitie af, tot dat het vijandelijk schip achter den Nek, bij Wijdenes aan den grond geraakte, waar het, na achtentwintig uren vechtens, den volgenden dag zich aan de onzen overgaf.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI, bl. 456 (335); Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuizen*, D. I, bl. 151 en 152.

BAK (Abraham de), zie Back (Abraham de).

BAKE (Laurens), Heer van Wulverhorst, gesproten uit een aanzienlijk Amsterdamsch geslacht, en aldaar, vermoedelijk omstreeks 1650, geboren, was de zoon van Justus Baek en Magdalena van Erp, en alzoo een neef van den Dichter en Historieschrijver Pieter Cornelis Hooft, daar diens eerste vrouw eene zuster van Bake's moeder was. Hij heeft zich als een zeer verdienstelijk Nederduitsch Dichter doen kennen door zijne

Bijbelsche Gezangen. Amst. 1682, 4°., met platen, waarvan in 1721 een tweede druk verscheen, en

Mengelpoëzij, na zijne dood in 1737 door Lambertus van den Broek, gezegd Paludanus te Amsterdam in 4°. in het licht gezonden.

Bake, die Lid was van het Kunstgenootschap, onder de zinspreuk: *In magnis voluisse sat est*, hetwelk zich meest met de tooneelpoëzij bezig hield, heeft in dit vak geleverd:

Gloorroos en Adelgond, herders verjaarspel. Amst. 1748, 8°.

Nog bragt hij met den Bredasche Dichter Pieter Nuyts in *Nederduitsche vaerzen:*

Het tiende en dertiende schimpdicht van Juvenalis. Amst. 1695, 8°.

»Bake heeft in zijne *Bijbelsche Gezangen* de gewijde stoffen »met waardigheid behandeld (1)." Zijne verzen hebben eenen vasten en deftigen gang. Zijne lezenswaardige verhandeling *over de heilige ofte Bijbelpoëzij*, die ze voorafgaat, draagt in eenen krachtigen stijl vele blijken van 's mans geoefend oordeel en grondige geleerdheid. In alle de prozaïsche stukken, welke in zijnen bundel Bijbelsche gezangen voorkomen, zoowel in de voorrede bij elke hoofdafdeeling als in de tafereelen voor elk der gezangen, maar vooral in de opdragt van dat boek aan Mr. Koenraad van Beuningen blinkt de kracht en deftigheid onzer schoone moedertaal uit. Hij overleed in 1714. Zijne afbeelding door Jan Casper Philips in het koper gebragt, staat vóór zijne *Mengelpoëzij.*

Zie, behalve het reeds aangehaalde werk: van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Woordenb.;* Luiscius, *Algem. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, D. II, St. I, bl. 221—225; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

BAKE (Hermanus Adrianus), geboren te Rotterdam den 2den December 1754, misschien wel een afstammeling van den voorgaande, was de oudste der zes kinderen van Caspar Bake en van eene dochter van Hermanus Bruining, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde gemeente te Rotterdam. Door den invloed van dien grootvader werd zijne opvoeding ingerigt tot opleiding voor het Hooger Onderwijs, en werd hij weldra een der beste kweekelingen van de Erasmiaansche scholen. Door dien zelfden invloed bestemd voor de Godgeleerde studie, vertrok hij in 1772 naar Leiden, ten einde er zich op toe te leggen. Na zich een jaar in dat vak geoefend te hebben, verliet hij dit, uit een beginsel van naauwgezetheid, en ging tot de studie der Medicijnen over, waarin hij de beroemde mannen, die destijds de Leidsche Hoogeschool tot sieraad verstrekten, Hieronymus David Gaubius, Fredericus Albinus, Gualtherus van Doeveren en Eduard Sandifort, tot leidslieden had. Hier was het dat tusschen hem en den naderhand zoo beroemd geworden Jakob Bleuland eene vriendschap ontstond, die uit gelijksoortigen ijver

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I, bl. 184.

en wederzijdsche achting ontsproten, slechts door den dood werd afgesneden. In 1779, na het verdedigen van een met lof vermeld proefschrift *over de Aambeijen* (1), den graad van Medicinae Doctor bekomen hebbende, werd hem, een jaar later, op eene eervolle wijze het Stads Doctoraat te Woerden aangeboden, welk aanbod hij aannam. Daar viel hem aanstonds eene uitgebreide praktijk ten deel en verwierf hij zich in alle opzigten de achting der ingezetenen. De onrustige tooneelen evenwel, die de omwenteling van 1787 voorafgingen en volgden, bijzonder te Woerden, maakten hem het verblijf aldaar, in die dagen, minder aangenaam, waarom hij zich naar Leiden verplaatste. Ook daar erkende men spoedig zijne verdiensten, zoo in de Genees- als in de Verloskunde. Weinige jaren duurde het of hij werd vereerd met den post van Stads Vroedmeester en Lector in de Verloskunde.

Intusschen gaf hij ook meer openlijk blijken van zijne buitengewone bekwaamheden in een en ander uitgegeven werk. Bijzonder verdient daarvan genoemd te worden

De *Geneeskundige Staatsregeling*, met zijne uitmuntende aanteekeningen verrijkt en bewerkt in correspondentie met zijnen vriend den Utrechtschen Hoogleeraar Matthias van Geuns.

Desgelijks gaf hij gedurende eenige jaren een periodiek geschrift uit, bevattende verhandelingen uit verschillende vakken der Geneeskunde, onder medewerking van de Heeren Roeland de Kruyff en Jacobus Logger, en ten titel dragende: *Verhandelingen over de Geneeskunde*, enz., terwijl zijn *Leerboek der Verloskunde*, na zijnen dood, te Leiden in 1805, op gezag der Hooge Regering, in 2 Deelen met platen, en met eene voorrede van van der Palm voorzien, in het licht kwam. Dit werk bezat, naar het oordeel van bevoegde regters, uitstekende verdiensten. Ook verscheen daarvan in 1807 reeds een tweede druk.

Niettegenstaande Bake's geheele aandacht op zijn geneeskundig vak gevestigd was, werd hij echter, zijns ondanks, ten gevolge van de omwenteling van 1795, terwijl men onder de patriottische partij mannen van gematigde beginselen zocht, eerst te Leyden in de stedelijke regering gebragt, daarna met Mr. Jacob George Hieronymus Hahn, Mr. Pieter van Lelyveld, Pz., Frederik Baron van Leyden, Heer van Westbarendrecht en Warmond en Mr. Pieter Leonard van de Kasteele, Curator van de Leidsche Hoogeschool. Hoe ver hij verwijderd was van ijdele eerzucht bleek, toen hij door het bewind van Januarij 1798 werd aangesteld tot eenigen Regerings-Commissaris, belast met de zorg voor de Leidsche Hoogeschool, ter vervanging van het Collegie van Curatoren. De aanstelling bleef bij Bake ongebruikt; hij sprak er zelfs niet van: ook had hij doorzigt genoeg, om te begrijpen dat het nieuwe bestuur van korten duur zijn zou.

Een nieuwe loopbaan opende zich voor Bake toen hij in 1804 werd aangesteld tot Commissaris voor de Geneeskundige Staatsregeling bij het Departement van Binnenlandsche Zaken. Volkomen bekend met alles wat aan de zorg en het bestuur van die belangrijke betrekking onderworpen was, mogt hij deze bevordering als het toppunt zijner wenschen beschouwen. Niet lang evenwel werd hem daarvan genot vergund, want een herhaalde aanval van beroerte maakte reeds op den 1sten Julij 1805 een einde aan zijn nuttig en werkzaam leven.

Bij zijne echtgenoote Margaretha Mitchell liet hij drie zonen na: den beroemden John Bake, thans nog Hoogleeraar der Grieksche en Latijnsche Letterkunde aan de Hoogeschool te Leiden en de hier volgende William Archibald Bake en Alexander Jacques Josias Bake.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

BAKE (William Archibald), oudste zoon van den voorgaande, was geboren te Woerden den 9den September 1783, en genoot later, te Leiden, eene geleerde opvoeding aan de Latijnsche Scholen aldaar, maar werd in 1799, door zijne ouders tot de krijgsdienst bestemd, als kadet geplaatst op de toen in 's Gravenhage gevestigde Genie- en Artillerie-School, onder directie van Diatz de Vivano. In 1802 tot Luitenant bij de Artillerie bevorderd, werd hij begrepen in de afdeeling der krijgsmagt, die, met den vrede van Amiens, tot de inbezitneming van de Kaap de Goede Hoop bestemd was; eene ernstige ziekte evenwel deed hem achterblijven, en zoo ontkwam hij den ramp, die 's lands oorlogschip *de Vrede*, waarmede het expeditionaire corps vertrok, op de kust van Engeland wedervoer. Onder het bewind van den Raadpensionaris Schimmelpennink (1805), werd hij benoemd tot Adjudant van den Generaal Bruce, Gouverneur van 's Gravenhage; later, na de komst van Koning Lodewijk (1806), tot Adjudant van den Minister van Oorlog aangesteld, werd hij, in die betrekking, tijdens het niet onaanzienlijk deel dat ons leger nam in de krijgsverrigtingen in Noord-Duitschland, met verschillende vertrouwelijke en hoogst belangrijke missiën derwaarts belast. In het najaar van 1812 vertrok hij, 2de Kapitein der Artillerie zijnde, naar de Groote Armée, bestemd voor het corps van den Maarschalk Victor; hij werd, onder het commando van Daendels, in de vesting Modlin gelegd, die zich, na eene belegering van tien maanden, aan de Russen moest overgeven, eene overgave die Bake's gevangenschap en wegvoering naar Rusland ten gevolge had. Na zijne terugkomst in het herstelde vaderland, in het voorjaar van 1814 werd hij bij het leger in zijn rang hersteld, en allengs bevorderd. In 1821 te Luik in garnizoen, werd hem de post van Adjunct-Directeur der IJzeren-Geschutgieterij aldaar opgedragen, waardoor hij in betrekking kwam tot den verdienstelijken Generaal Huguenin, toenmaals Directeur, en in de gelegenheid om zijne technische kundigheden te ontwikkelen. Twee jaar later reeds tot Majoor bevorderd, werd hij door den Koning vereerd met den post van diens Commissaris bij het beroemde établissement te Seraing; in welke betrekking, terwijl hij van de active dienst bij het leger ontheven was, hij zich geheel kon overgeven aan de naauwkeurige studie van het gansche industrie-wezen in België, zoodat meermalen door de Regering zijn advies gevraagd werd omtrent zaken dat onderwerp betreffende, en zijne diensten op eene voor hem hoogst vereerende wijze erkend werden, terwijl hij meer dan eens adviseerde tegen het roekeloos ondersteunen van industrieele ondernemingen. De storm van Augustus 1830 overviel hem, te Brussel zijnde als Commissaris bij de tentoonstelling. Spoedig werden zijne diensten gevorderd; en in October van dat jaar zond hem de Regering naar Engeland, met de commissie tot aankoop van het noodige geschut. Het toezigt over de fabrikatie hiervan noodzaakte hem eenige maanden te verwijlen in de nabijheid der Engelsche werkplaatsen en fabrijksteden; en terwijl hij eene bijzondere aandacht wijdde aan de kennis der Engelsche industrie, trof hem, onder anderen, zeer die der destijds aangevangen *rail-ways*, en hij vattede reeds toen het denkbeeld op, waarvan straks melding zal gemaakt worden. Tot de active dienst keerde hij, als Luitenant-Kolonel, terug in 1832, toen hem eerst de defensie van den Helder, en daarna, tijdens den aanval op de Antwerpsche citadel, het opperbevelhebberschap van Lillo en Liefkenshoek werd opgedragen. Later gaf hij zich geheel over aan het uitwerken van het in Engeland opgevatte denkbeeld, om een plan te beramen ten einde onze zeehavens, door middel van een aan te leggen spoorweg, in verband met Keulen en geheel Duitschland te stellen, een plan, waarvan, naar veler oordeel, het vaderland zich zeer groot voordeel mogt voorstellen, vooral daar wij, bij tijdige uitvoering, België vooruit zouden geweest zijn. De handelstand te Amsterdam nam het gunstig op, en eene Commissie vormde zich aldaar, uit Hoofden van de aanzienlijkste huizen bestaande; het werd door de Regering begunstigd, die, tot het doen der noodige opmetingen enz., twee der kundigste Ingenieurs, de Heeren Goudriaan en van der Kun, ter beschikking van Bake stelde. Ook met Pruissen had Bake zich te dien aanzien verstaan; en hem werd van wege die Regering de toezegging der noodige concessie gedaan. Toen evenwel alles gereed en beraamd was in 1834, mislukte de, ter uitvoering van het project, opengestelde negotiatie van 12 millioen, en het publiek maakte zich aan eene in de gevolgen hoogst schadelijke kortzigtigheid schuldig, om liever veel later berouw te hebben over zijne traagheid; te zien dat anderen ons voorbij snelden, en zich in een staat van afscheiding te bevinden, die ons weinig tot eer verstrekte. Tot zelfs in 1838 bleek het dat onze vertegenwoordiging niet op de hoogte van Nederlands belangen was, toen 's Konings voorstel tot bijna de zelfde onderneming verworpen werd.

Intusschen werd Bake tot Kolonel bevorderd, in 1838 tot de eervolle post van Directeur der eerste Artillerie-directie geroepen, te 's Gravenhage; twee jaar later tot Generaal-Majoor bevorderd, genoot hij die onderscheiding niet lang; zijne gezondheid scheen ondermijnd te zijn, en hij overleed, na eene kwijning van eenige maanden, in December 1843.

Behalve eenige verdienstelijke vlugschriften over spoorwegen, zijn van hem in het licht verschenen verschillende verhandelingen, als *over het gieten van ijzer; over de galvanische werking van het zink op het ijzer* als middel om het oxyderen van dit laatste metaal te voorkomen; *over de constructie van bruggen en van daken* door middel van gebogen boomstammen of balken; einde-

(1) *Dissertatio Inauguralis de Haemorrhoidibus*, L. B. 1779.

lijk, over verschillende het wapen der Artillerie betreffende verbeteringen.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

BAKE (Alexander Jacques Josias) of, zoo als hij zich gewoonlijk met weglating der twee laatste voornamen schreef, Alexander Bake, geboren te Leyden den 24sten Februarij 1791, was de jongste zoon van Hermanus Adrianus Bake.

Nog niet ten volle twaalf jaren oud werd hij in zijne geboortestad onder de leerlingen der Latijnsche School ingeschreven, en genoot aldaar het onderwijs van den kundigen Frans Antonie Bosse, die, als Conrector of Adjunct van den ouden Rector Lambertus Wensinck van Rouveroi, destijds reeds zeer veel opgang maakte, en den jongen Bake, zoowel om zijne naarstigheid, als om zijne bijzondere netheid in al wat hij deed en schreef — eene hoedanigheid, die hem steeds is bijgebleven — onder zijne meest geliefde leerlingen telde.

In 1805 tot de akademische lessen toegelaten, studeerde hij in de Letteren onder Daniël Wyttenbach, en in de Regten onder Dionysius van der Keessel en Nicolaas Smallenburg. Ofschoon meer literator dan jurist, promoveerde hij, naar toenmalig gebruik, in de Regten, na het verdedigen van *Theses Juridicae inaugurales*, op den 17den Mei 1811.

In het zelfde jaar tot Rector der Latijnsche School te Doesborgh beroepen, bekleedde hij dien post slechts korte tijd, daar de hagchelijke omstandigheden des vaderlands hem weldra noopten, om voor die betrekking te bedanken, en, in het vooruitzigt op betere tijden, inmiddels het aanbod aan te nemen hem door eene der aanzienlijkste familiën in Holland gedaan, om de zonen des huizes privaat te onderwijzen en tot de akademische lessen voor te bereiden.

Tegen het einde van 1815 werd hij geroepen als Conrector aan de Erasmiaansche School te Rotterdam, welken post hij, eerst onder den Rector Jan Willem Zillesen, en, sedert diens vertrek in 1819 naar Amsterdam, onder den Rector Willem Terpstra met ijver en naauwgezetheid waarnam tot aan het einde van 1821.

In September van dat jaar aangesteld zijnde tot Rector der Latijnsche School te Leeuwarden, nam hij die vereerende benoeming aan, en aanvaardde dien post op den 18den Februarij met het houden eener *Oratio de Humanitatis Studio et Doctrinae usu in liberali pueritiae institutione.* Gedurende zestien jaren nam hij dien post met ijver en getrouwheid waar, vormde vele bekwame leerlingen, verwierf zich hunnen dank en dien hunner ouders, en tevens de achting en liefde van alle ingezetenen van Frieslands hoofdstad. In dit tijdvak wist hij, van de naauwgezette vervulling zijner ambtspligten en de zorg voor de opvoeding zijner eigene kinderen, nog genoegzamen tijd uit te koopen tot het vervaardigen van eenige geschriften, die zijnen naam in de geletterde wereld, met lof bekend maakten. Hiertoe behooren, in de eerste plaats, twee stukken in onderwerp en strekking merkelijk uiteenloopende, doch beide van 's mans groote kunde en scherpzinnigheid getuigende. Het eerste geschrift tot antwoord dienende op eene prijsvraag der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, en door haar in 1826 met goud bekroond en in 1828 uitgegeven, bevat *Lessen over de Redekunde, ten dienste van jonge lieden, die de Scholen hebben verlaten.* Het andere is eene Latijnsche Verhandeling, in den jare 1827 door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap met zilver bekroond en in de *Acta literaria* van dat Genootschap opgenomen, ten titel voerende: *Commentatio critica de libellis, qui Xenophontis nomine feruntur, de Republica Atheniensium et de Vectigalibus Atheniensium.*

In het volgende jaar bragt de Groninger Hoogeschool eene regtmatige hulde aan zijne verdiensten, als Geleerde en Onderwijzer, door hem, eershalve, het Doctoraat in de Letteren op te dragen, terwijl het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen hem in het jaar 1830 het lidmaatschap aanbood.

Tijdens zijn verblijf te Leeuwarden verschenen van hem nog in het licht *Rudimenta der Latijnsche taal*, in 1835 uitgegeven, waarvan in 1843 een tweede merkelijk vermeerderde druk te voorschijn kwam en die in 1838 door *Themata of opstellen ter vertaling in het Latijn* gevolgd werden. Beide stukken, een geheel uitmakende, werden op de meeste scholen in ons vaderland ingevoerd. Ook bestaan van hem *Ethnographische en Synchronistische Tabellen der Oude Geschiedenis.*

In het laatstgenoemde jaar werd Bake aangesteld tot Rector van het Stedelijk Gymnasium, kort te voren te Leiden tot vervanging der Latijnsche School opgerigt. Slechts vijf jaren mogt hem het voorregt ten deel vallen van zijne ambtsbezigheden, met de hem eigene getrouwheid, te kunnen volbrengen; doch na October van het jaar 1843, toen een abces in de heup eene smartelijke operatie noodzakelijk maakte, werden zijne ligchaamskrachten, ook door groote verergering zijner oude kwaal, de kalkjicht, langzamerhand gesloopt, tot hij eindelijk, na een lijden van omtrent zeven maanden, den 16den Mei 1844, uit het leven scheidde, den roem nalatende van in den volsten zin des woords een achtenswaardig en beminnelijk mensch te zijn geweest, in wiens omgang en gesprekken de helderheid van zijn verstand en de juistheid van zijn oordeel uitblonken; hoewel zich daarin nimmer de geringste zweem van aanmatiging, scherpte of beleediging vertoonde, doch integendeel bescheidenheid, nederigheid, zachtmoedigheid en ongemaakte vriendelijkheid de onderscheidene trekken van zijn karakter waren, welke hem ieders achting en genegenheid deden winnen.

Bij zijne echtgenoote Elisabeth Maria Mess liet hij acht deels nog zeer jonge kinderen na.

Zie *Konst- en Letterbode*, 1826, II, 245, 1827, II, 115, 1844, D. I, bl. 369—373; M. Siegenbeek, in de *Handel. van de Maats. der Nederl. Letterk.* 1844, bl. 38—42.

BAKHUIZEN (Ludolf), zie Backhuysen (Ludolf).

BAKKER (Cornelis Adriaansz) bekleedde in 1575 het ambt van Pensionaris te Zierikzee, in welke hoedanigheid hij een der Afgevaardigden was tot den vredehandel te Breda.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII, bl. 29; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BAKKER (Pieter) was in het jaar 1584 Kapitein op de Antwerpsche galei, toen de onzen, onder Aldegonde, Parma wilden beletten met zijne schepen, bij Calloo, van het verdronken land weder in de Schelde te komen. Hij weerde zich daar zeer dapper, doch moest het met den dood bekoopen.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogh.*, B. XIX, bl. 501 (36).

BAKKER (Jakob). Zie BACKER (Jacob).

BAKKER (Klaas), geboren te Enkhuizen, woonde in 1658 als Kapitein op het schip *Hollandia*, onder den Luitenant-Admiraal Wassenaer, den togt naar de Sont bij, en wordt vermeld onder hen, die zich daarbij door hunne dapperheid bijzonder onderscheidden.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 155; Brandt en Centen, *Historie van Enkhuizen*, D. II, bl. 199.

BAKKER (Pieter), geboren te Enkhuizen, misschien wel een broeder van den voorgaande, werd in 1672 Kapitein op het schip *de Mercurius*, doch schijnt daarvan al spoedig te zijn overgeplaatst op *de Jupiter* van 44 stukken; althans daarmede woonde hij den eersten zeeslag van 1673, dien van 7 Junij, bij. Hij werd 's namiddags van de vloot afgesneden; de Engelschen zonden eenen brander op hem af; hierop gaf hij last dat eenige matrozen in de boot zouden vallen, om den brander af te weren; doch er begaf zich zooveel volks in de boot, dat naauwelijks de helft aan boord bleef. De Engelschen dit ziende, klampten hem aan en vermeesterden het schip. Naauwelijks twee uren echter behielden zij het, want Bakker ontweldigde het hun weder en bragt het behouden bij de vloot. Hij woonde ook de latere zeeslagen van dat jaar bij, en deed in het volgende jaar, onder de Ruiter, eenen togt naar West-Indië.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 803, 813, 891 en 896; Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuizen*, D. II, bl. 314 en volg.

BAKKER (Cornelis) een der zes en dertig Raden der stad Amsterdam in het jaar 1672. Hij stemde mede tot vernietiging van het Eeuwig Edict, hetwelk den 30sten Junij van dat jaar te Amsterdam in de Raadkamer verbrand werd. Ook was hij een der weinigen, die gezind schenen Prins Willem III tot Graaf te verheffen.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III, bl. 69; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 85; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BAKKER (Meindert Meeuwsz), geboren te Amsterdam, vond in 1691 de kameelen of scheepsligters uit, waarmede de zwaarste oorlog- en andere schepen, zonder hinder over Pampus en andere ondiepten in de Zuiderzee geligt werden. Na het aanleggen van het nieuwe Noord-Hollandsche Kanaal werden die scheepskameelen hier te lande overbodig. Dit uitvinding heeft intusschen in andere landen navolging gevonden.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*

BAKKER (Pieter Huizinga), geboren te Huizinge, in de provincie Groningen, in 1713, was koopman te Amsterdam, waar hij in 1801

overleed. Hij had eene uitmuntende opvoeding genoten, waardoor hij zich vroegtijdig met goed gevolg op de dichtkunst toelegde. Vooral muntte hij in ernstige stukken en de beschrijvende poëzij uit. In 1741 gaf hij een dichtstuk uit op de overstrooming, welke in dat en het vorige jaar had plaats gehad; en in 1761 verscheen er van hem eene vertaling van het uitmuntende fraaije Latijnsche dichtstuk van Ernst Willem Hight op de Lente, welke laatste een wezenlijk meesterstuk in zijne soort is; het is een voorbeeld tot navolging voor ieder die goed vertalen wil; al de liefelijkheid en sierlijkheid van het oorspronkelijke zijn in deze schoone vertaling bewaard gebleven. In meer gevorderde leeftijd, in 1773, verrijkte hij de Nederlandsche letterkunde met het eerste deel zijner gedichten, waarin zijne *Bespiegeling der Vaderlandsche stroomen* als een kunstjuweel uitmunt. In weêrwil van het gunstig onthaal, dat dien bundel te beurt viel, zond Huizinga Bakker eerst negen jaren later eenen tweeden in de wereld, waaruit vooral eervolle melding verdienen, zijn deftig dichtstuk, getiteld: *Amsterdam*, zijne keurige *Schets van het Geschapene*, en zijne geestige Hekeldichten: *Hippus, de Kerk-pedant; aan den Hollandschen Scriblerus*, en *de Bruiloftspoëzij verdedigd*. In het derde en laatste deel zijner *Poëzij*, dat in 1790 verscheen, dus in 's mans zeven en zestigste levensjaar, bevat het dichtstuk op des Heeren van Winters, lustplaats *Voorland*, in de Diemermeer, eenen rijkdom van natuurlijke schoonheden, die altijd treffen, terwijl onderscheidene keurige vertalingen, en daaronder ook eene van het achtste boek van Miltons *Paradise lost*, en eene vrije navolging van den scherphekelenden *Idolenchus* van J. Geesteranus, hare plaatsen in dezen bundel overwaardig zijn. Behalve deze bundels bestaan er nog van hem onderscheidene losse dichtstukken met en zonder zijnen naam, en zelfs nog, die door hem vervaardigd zijn in den laatsten tijd zijns levens, toen hij reeds geweldige aanvallen van beroerte geleden had: onder andere eene *Troostzang aan de weduwe van den verdienstelijken, en zoo vroegtijdig gestorven, Hoogleeraar aan de Utrechtsche Hoogeschool*, Steven Jan van Geuns.

»Ofschoon Huizinga Bakker niet behoorde tot die dichters, »welke door eene stoute vlugt, edele hoogdravendheid of vin»dingskracht zich verheffen, toont hij echter overal keurigheid, »vernuft en schildering. Hij heeft grooten rijkdom van welgepaste »woorden, aardige vinding, goede gedachten en geestige wen»dingen. Alles heeft bij hem iets van de eenvoudige en stevige »dichtwijze van vroegere dagen (1)."

Men heeft mede van hem het Leven van zijnen vriend, den historieschrijver Wagenaar, met wiens zuster Huizinga Bakker gehuwd was, en treft dit aan voor de brieven van Wagenaar, welke door Huizinga Bakker zijn in het licht gezonden, onder den titel van:

Het Leven van Jan Wagenaar, *benevens eenige brieven van en aan denzelven*, Amst. 1776, 8°. Dat Leven en de voortreffelijke *Beschouwing van den ouden gebrekkelyken en sedert verbeterden trant onzer Nederduitsche Verzen*, te vinden in het vijfde deel der *Werken van de Maetschappy der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, kenmerken Huizinga Bakker ook als een zeer verdienstelijk Prozaschrijver.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*; *Biogr. Nation*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II, bl. 115 en 116; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV, St. II, bl. 305—307; *Biogr. Univers.*

BAKKER (Cornelis), geboren te Goedereede, den 7den Junij 1771, oefende zich in de teeken- en schilderkunst, onder de leiding van den bekwamen Augustus Christiaan Hauck. Daarna het voornemen opgevat hebbende zich ter voortzetting zijner studiën naar Antwerpen te begeven, werd hij daarvan, zoo door huisselijke, als maatschappelijke aangelegenheden, teruggehouden, en hij zag zich verpligt om zich aan het les geven in de teekenkunst toe te wijden, waartoe hij zich te Rotterdam vestigde, waar hij, door zijne geschiktheid voor het geven van onderrigt, de man werd, aan wien men in een groot aantal aanzienlijke familiën de leiding der kinderen in het kunstvak toevertrouwde. Met ongemeenen ijver was Bakker hierin werkzaam, en verwierf zich de onverdeelde hoogachting van allen, die hem hun vertrouwen schonken.

In het schilderen van miniatuur-portretten muntte hij bijzonder uit. Eenige schilderijen (*tableaux de genre*), door Bakker vervaardigd, getuigen van den smaak des kunstenaars, en zijn voor dien tijd als hoogstverdienstelijk van kleur en uitvoerigheid te noemen.

Meer dan eene halve eeuw was hij lid van het Teekengenootschap te Rotterdam, en bekleedde aldaar den post van Corrector eene reeks van veertig jaren. Veel heeft die inrigting ook aan hem te danken. Zijn onafgebroken ijver, zijne klimmende belangstelling in genoemd Genootschap deden hem de achting van allen in hooge mate verwerven, en teregt werd hem in 1832 het lidmaatschap van verdiensten aangeboden, als een ondubbelzinnig bewijs van de veelvuldige verpligtingen, die men aan de kunstverdiensten des waardigen mans verschuldigd was.

Toen in 1837 het Genootschap: *Arti Sacrum*, zich met het Genootschap: *Hierdoor tot Hooger*, vereenigde, bleef hij, zooveel zijne gezondheid en krachten dit toelieten, getrouw gebruik maken van de vergaderingen van het toen te Rotterdam gevestigde schilderkundig Genootschap, waar hij altijd om zijne welwillendheid en kunstliefde welkom was.

Als mensch was hij van een beminnelijk karakter. Braafheid, welwillendheid, vriendelijkheid, opregtheid en een zekere eigenaardige tact in zijnen omgang, maakten, dat men hem gaarne hoorde; en dat hij, in den volsten zin des woords, de vriend van het groote aantal zijner leerlingen was.

Bakker overleed den 9den Januarij 1849. Hij was gehuwd geweest met Mejufvrouw Hauck, eene dochter van zijnen Leermeester, die hem in 1842 ontvallen was, en liet drie kinderen na, van welke de door zijne letterkundige en wijsgeerige schriften genoeg bekende J. A. Bakker de oudste was.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1849, D. I, bl. 49—51.

BAKKER (Gerbrand), geboren te Enkhuizen den 1sten November 1771, begon zijne akademische studiën aan de Groningsche, en volbragt ze aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in het jaar 1794 tot Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd, na het verdedigen eener verhandeling: *Over het nadeel dat de door zijne eigene zwaarte nederdalende etterstof somtijds op het menschelijk ligchaam uitoefent* (1). Hij vestigde zich nu in zijne geboortestad, waar hij dadelijk tot Stads-Geneesheer en Vroedmeester werd aangesteld. In 1806 tot Lector in de Ontleed-, Heel- en Vroedkunde te Haarlem beroepen, leverde hij bij de opening van de winterlessen *eene herinnering aan de waardij en vereischten van het beroep eens Heelmeesters* en bij het openen van de zomerlessen gaf hij *eene schets van eene Geschiedenis der Ontleedkunde* (2). Na in 1807 voor het Professoraat te Franeker bedankt te hebben, werd hij in 1808 aangesteld als Lector in de vergelijkende Ontleedkunde bij Teylers stichting, welke betrekking hij tevens met die van Stads-Lector kon waarnemen. Bij het openen zijner lessen sprak hij *over het verband tusschen de natuurlijke geschiedenis der dieren en derzelver ontleedkundige beschouwing* (3). De roem, die zoo van Bakkers kunde, als van den ijver, waarmede hij de beide hem opgedragen Lectoraten waarnam, uitging, deden hem den leerstoel der theoretische Genees-, Ontleed-, Heel- en Verloskunde aan de Geldersche Hoogeschool aanbieden, doch hij vond reden om dit aanzoek van de hand te wijzen, tot groot genoegen van de bewoners van Haarlem en zijne omstreken, die zulk een algemeen vertrouwen in hem stelden, dat bij ieder eenigzins moeijelijk geval zijn raad werd ingeroepen.

De in 1810 gevolgde inlijving van ons land in het Fransche Keizerrijk noodzaakte hem de gewone practijk weder op te vatten, doch nog eer dat jaar ten einde liep, werd hij tot Hoogleeraar in de Genees-, Ontleed- en Verloskunde aan de Hoogeschool te Groningen aangesteld, welke waardigheid hij den 2den Mei 1811 aanvaardde met eene redevoering: *Over datgene, hetwelk het nut der Verloskunde vergrooten en veraangenamen kan* (4). In het akademiejaar 1821—1822 was hij Rector

(1) J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. IV, bl. 73.

(1) *De noxis, quas sua gravitate descendens materia purulenta aliquando in corpore humano exserit*, L. B., 1794.

(2) Deze beide Redevoeringen zijn in het licht verschenen, onder den titel van: *Twee Redevoeringen: Over de waardij en vereischten van het beroep eens Heelmeesters* en *over de Geschiedenis der Ontleedkunde*, Haarl. 1807, 8°.

(3) Deze Redevoering is opgenomen in de *Verhandelingen van* Teylers *Tweede Genootschap*, St. XVI.

(4) *De iis quae artis obstetriciae utilitatem augere possunt et gratam magis acceptam que reddere.*

Magnificus, doch door ziekte verhinderd, bij het nederleggen dier waardigheid, de plegtige redevoering uit te spreken, waarmede zich de Prorector belastte, toonde de uitgave van zijne verhandeling over de *Geneesheer, die zich zelven geleerd heeft* (1), welke hij voor deze gelegenheid had bestemd, dat de staat zijner gezondheid niet geëvenredigd was aan zijne vlijt en kunde. Nog slechts zes jaren mogt de Groningsche Hoogeschool zich dan ook in zijn bezit verheugen, daar hij haar den 15den Junij 1828 door den dood ontviel, na twee jaren te voren, bij de toen heerschende epidemie, zelfs boven zijne krachten, zijne diensten te hebben betoond. Bij zijne echtgenoote, Jacoba Johanna Poeldrie, liet hij een zoon en twee dochters na.

Bakkers veelomvattende kunde werd niet slechts door de inrigtingen van hooger onderwijs op hoogen prijs geschat, maar ook de wetenschappelijke Maatschappijen in ons Vaderland wisten die te huldigen door hem haar lidmaatschap aan te bieden. Zoo werd hij in 1806 door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, in 1808 door de Amsterdamsche Maatschappij ter bevordering der Heelkunde, in 1818 door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, tot lid benoemd; terwijl hij in 1813 tot Correspondent van het Nederlandsche Instituut werd aangesteld; doch hij gaf ook bij voorkomende gelegenheden blijken, dat deze benoemingen niet vruchteloos aan hem werden verspild.

Twee malen behaalde hij de gouden medaille bij de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, voor de beantwoording der Prijsvragen: in 1796 *over de ligchamelijke opvoeding der kinderen in de twee eerste levensjaren;* en in 1799 *over het ongegronde, onzedelijke en schadelijke der vooroordeelen omtrent waarzeggerijen, duivelsbezweringen, tooverijen en spokerijen.*

Aan Bakkers onvermoeide zucht, om ten nutte der menschheid en wetenschappen werkzaam te zijn, zijn wij, behalve de reeds genoemde verhandelingen en redevoeringen en verschillende stukken en tijdschriften, nog de volgende werken verschuldigd:

Natuur- en geschiedkundig onderzoek aangaande den oorspronkelijken stam van het menschelijk geslacht, Gron. 1810, 8°., met platen.

Redevoering over het verschil van des menschen karakter, en deszelfs invloed op de beoefening der natuurlijke wetenschappen, Gron. 1816, 8°.

Icones pelvis femineae catagraphice sectae, nec non schemata capitis et trunci infantilis, charta mobili expressa; in plano, cum descriptione sive Latina sive Belgica, Gron. 1817, 4°.

Osteographia piscium, gadi praesertim aeglefini, comparati cum lampride guttato, Gron. 1823, 8°., cum icon.

Epidemia quae anno CIƆIƆCCCXXVI *urbem Groningam adflixit, in brevi conspectu posita*, Gron. 1826, 8°., waarvan hij tegelijker tijd eene Nederduitsche uitgave in het licht zond, die al spoedig eenen tweeden druk beleefde.

De natura hominis; liber elementarius, Gron. 1827, 8°.

Hulpmiddel tot redding van menschen uit een brandend huis.

Verklaring van het menschelijk oog, afgebeeld door Schröter, Gron. 1827.

Verklaring van het menschelijk oor, afgebeeld door Schröter, Gron. 1827.

Ook gaf hij gezamenlijk met H. Wolthers en P. Hendriksz uit:

Bijdragen tot den tegenwoordigen staat van het animalisch magnetismus, in ons Vaderland, Gron. 1818, 2 Stukken, 8°.

Zie *Algemeene Konst- en Letterbode* 1806, D. I, bl. 391; 1808, D. I, bl. 258, D. II, bl. 257 en 331; 1810, D. II, bl. 389; 1811, D. I, bl. 306; 1818, D. II, bl. 46; 1821, D. II, bl. 114; 1828, D. I, bl. 418—421; *Biogr. Univ.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hoog.*, D. II, bl. 555. *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, door G. Nieuwenhuis; van Cleeff, *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Supplem.*

BAKKER (Jan), geboren te Bolsward, werd, na volbragte studiën, in 1785, Predikant te Witmarsum, doch het Hof van Friesland verklaarde hem, bij sententie van den 27sten Oct. 1792 (om politieke redenen), vervallen van zijne bediening en inhabil den Lande ooit in die of in eenige andere kwaliteit weder te kunnen dienen — dien ten gevolge in eene buitengewone classicale Vergadering, d. 29 Oct. 1792 te Bolsward gehouden, van zijne dienst ontzet: — dit vonnis werd door de Volksrepresentanten en de Claissis van Bolsward in 1795 vernietigd en hij in zijne dienst hersteld; maar van dit laatste zag hij af, en droeg zulks op aan zijn opvolger J. Cannegieter, die er in dienst bleef, terwijl Bakker in April 1795 afscheid van de Gemeente nam. Hij vertrok naar Amsterdam, om er als Praeceptor aan de Latijnsche Scholen werkzaam te zijn. Terwijl hij hier woonde, schreef Ewaldus Kist, destijds Predikant te Arnhem: *Aanmerkingen over de stelling van den Heidelbergschen Catechismus:* Wij zijn van nature geneigd God en onze naasten te haten, *bij gelegenheid, dat de Burgerrepraesentant* J. H. Floh *heeft kunnen goedvinden deze stelling te verklaren, als strijdig met de Broederschap en verderfelijk voor de Maatschappij*, Amst. 1796. Bakker schreef hierop:

Brief aan den Weleerw., Zeer Gel. Heer Ew. Kist, *Predikant in de Herv. Gem. te Arnhem, betrekkelijk zijne onlangs uitgegevene Aanmerkingen, tegen den Burgerrepraesentant* Floh, Amst. 1796, 8°.

In dit geschrift wenschte hij Kist geluk met zijne welvolbragte taak, prees zijnen ijver en het treffend voorbeeld, door hem aan zijne ambtgenooten gegeven; ontwikkelde kortelijk zijne gedachten, die hem, onder het herhaald lezen dier Aanmerkingen, voor den geest waren gekomen, en deelde onderscheidene nuttige waarnemingen over de verdraagzaamheid en de noodzakelijkheid der zelfkennis, ter ware beoefening van het Christendom, mede.

Zie IJpeij en Dermout *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV, bl. 218, en Aant. bl. 40 (217); Schotel, *Kerkelijk Dordrecht*, D. II, bl. 661 en 662.

BAKKER (Jan de), ook wel Jan van Woerden, en in het Latijn Johannes Pistorius genoemd, werd omstreeks het midden des jaars 1499 te Woerden geboren. Zijn vader, Jan Dirkszoon genoemd, die het kostersambt bij de kerk aldaar bekleedde, besloot hem tot den geestelijken stand op te leiden, daar hij reeds als knaap boven zijne jeugdige tijdgenooten uitmuntte in die deugden, welke de kinderlijke leeftijd versieren. Hij begaf zich diensvolgens naar Utrecht om zich op de voorbereidende wetenschappen toe te leggen. Daar maakte de Rector der Latijnsche school, Johannes Rhodius, hem met de leer van Jezus in hare oorspronkelijke zuiverheid bekend. Aangezien zoowel op den leerling als op zijnen onderwijzer de verdenking van Luthersgezindheid viel en het gerucht daarvan zich zelfs tot Woerden verspreid had, ontbood de vader hem huiswaarts, en meende die verdenking van hem af te wenden, door hem mede het kostersambt te laten waarnemen.

Ten einde zich verder tot den geestelijken stand te bekwamen, zond de Bakkers vader zijnen zoon naar Leuven, destijds de eenige Hoogeschool in de Nederlanden, en beval hem den zich toen aldaar ophoudenden Erasmus aan. Na gedurende drie jaren, dat hij er verbleef, groote vorderingen te hebben gemaakt, liet de Bakker zich in 1522 te Utrecht, ofschoon tegen zijnen zin, tot de Priesterdienst wijden, stond in zijne Vaderstad den Priester in zijne bediening bij, en verzuimde niet, bij het onderwijs der jeugd, haar tot de ware kennis van God en Jezus op te leiden; terwijl hij met kracht tegen de dwaling des Pausdoms predikte en met gretige ooren van het volk gehoord werd.

Zulke ijverige pogingen, ter uitbreiding van het ware Christendom, bleven ook elders niet onbekend. De geestelijkheid te Utrecht ontbood hem ter verantwoording derwaarts. Hij verscheen niet, ten einde niet moedwillig in den strik te loopen, dien hij wist, dat zij hem spande. Daar die geestelijkheid geen magt had op eene plaats, welke niet onder haar regtsgebied behoorde, klaagde zij hem aan bij het Hof van Holland. Dit beval den Slotvoogd hem op het kasteel te Woerden gevangen te zetten, doch uit vrees voor de burgerij van Woerden, die niet wilde dulden dat een harer inboorlingen zonder verhoor in den kerker werd geworpen, werd hij spoedig weder op vrije voeten hersteld. Om voor een tijd lang althans zich aan de lagen zijner vijanden te onttrekken, verkoos hij eene vrijwillige ballingschap boven het verblijf in zijn Vaderland, en reisde naar Luther te Wittenberg. Na een afzijn van drie maanden keerde hij terug, bevestigd in de waarheid, en vervuld met goede voornemens, om haar nimmer te verloochenen. Men hield nu weder een wakend oog op hem. Doch hij, de sluwe gangen zijner vijanden miskennende, werd niet ontmoedigd, maar bleef werkzaam op den vorigen voet. Dit gaf aanleiding aan de inquisitie, om hem op nieuw te vatten, met dat gevolg, dat hem gelast werd naar Rome te reizen, en zich althans binnen drie jaren tijds niet weder op den vaderlandschen grond te vertoonen. Doch de Bakker gaf ook aan dit bevel geen gehoor, maar reisde

(1) *Oratio de Medico autodidacto*, Gron. 1822.

in de Nederlanden rond van stad tot stad, om, waar de gelegenheid zich opdeed, de menschen tot het ware geloof in Christus te brengen, en de reeds geloovenden te vertroosten en te versterken, waardoor hij weldra als de voornaamste voorstander van Luthers leer bekend stond. Volgens sommigen is hij omstreeks dien tijd door den Heer van Warmond, als Pastoor, naar Jakobswoude gezonden, doch aangezien de inwoners van Woerden hem beloofd hadden zijn jaarwedde te vermeerderen, zou hij weder naar Woerden zijn teruggekeerd.

Inmiddels verbond hij zich aan eene vrouw, die in jaren meer gevorderd was dan hij, doch wier denkwijze met de zijne overeenstemde, en zette zich als een gewoon burger, die eenig handwerk dreef, in zijne geboortestad neder. Daar hij zich nu ook eenige tijd met bakken onderhield, ontving hij den toenaam van de Bakker, onder welken, of onder dien van Pistorius (1), hij meest bekend is. Hij hoopte, dat men hem, die toch voortging in de bediening des Woords, onder dit masker wel niet gadeslaan, ten minsten weldra vergeten zou.

Dan onverwacht verschijnt er te Woerden een aflaatkramer, van 's Pausen wege uitgezonden, om voor niet aflaten uit te reiken aan allen, die op zekere tijden en plaatsen de mis wilden hooren. Nu geraakten de Bakkers ijver in vuur. Openlijk gaat hij dit bedrog te keer, begeeft zich in de biechtkamer, en ontdekt zijne biechtelingen, het godönteerende der poging, om de menschen in het ongeloof te stijven; wekt hen op tot ware boetvaardigheid, tot een ongeveinsd berouw en tot eene opregte bekeering; versterkt hunne zwakke gemoederen door het geloof in Christus, en beurt hunne verontrustte gewetens op door de troostrijke beloften en toespraken des Evangelies. In grooten getale kwam men tot hem, en zelfs den geringsten penning nam hij niet aan. De Pastoor van Woerden ontstak daardoor tegen hem in woede, en wist eindelijk te bewerken, dat de Bakker, op bevel der Landvoogdes Margaretha van Oostenrijk, in Mei 1525 heimelijk opgeligt werd. Door vier geregtsdienaars naar 's Gravenhage vervoerd, werd hij aldaar door drie Hoogleeraren in de Godgeleerdheid van Leuvens Hoogeschool, namelijk Nicolaas Copinus van Bergen, Godschalk Rosemond en Ruard Tapper, als daartoe door de Hooge Regering des lands benoemd, nopens zijn geloof onderzocht. In zijn verhoor voor zijne Regters vielen onderscheidene redewisselingen voor. Hij verklaarde niets te willen vaststellen, dan hetgeen in de Heilige Schriftuur was uitgedrukt, in zulk een verstand, als de Heilige Geest, door wiens ingeving zij geschreven was, die wilde verstaan hebben, tot welker uitleggingen men geene andere woorden dan die der Schriftuur zelve noodig had. Den Christenen, beweerde hij, stond het niet vrij door geweld iemand tot het geloof te dwingen. Men moest de menschen dwingen in te gaan zoo als God dwingt en gebiedt te dwingen, niet met gevangenissen, slagen of vuur, maar met weldadigheid en inscherping van het Goddelijk Woord, met wel te leven en te leeren. Voorts beklaagde hij zich dat de hoererij, onder de Priesters dagelijks gepleegd, gebiecht en vergeven werd. Hij bekende het geweld, hetwelk hij op zich zelven had geoefend, om zich van vrouwen te onthouden, doch de drift der natuur niet te hebben kunnen overwinnen. Om allen aanstoot, zoo veel mogelijk, te vermijden, was hij daarom heimelijk en zonder getuigen getrouwd. Ondanks 's mans bondige redenen, werd Jan de Bakker ten vure verwezen. Zijn vader bezocht en versterkte hem in de gevangenis: »Zijt welgemoed," dus sprak hij hem aan, »vaar voort in het goede. Naar het voor»beeld van Abraham, ben ik bereid, mijnen zeer lieven zoon, »die mij nooit misdaan heeft, Gode op te offeren." Op den dag dat het doodvonnis aan hem zou volvoerd worden, zijnde den 15den September 1525, ontwijdde men hem vooraf op eene hooge stellaadje; toen omhing men hem met een kort geel kleed en zette hem eenen zotskap op het hoofd. Toen hij, naar de strafplaats gaande, de gevangenis voorbij kwam, riep hij degenen, welke, om het geloof, aldaar zaten opgesloten, eenige hartsterkende en vertroostende woorden toe. Met een vrolijk gejuich en handgeklap werden deze beantwoord. Men bond hem aan eene paal, worgde hem, en verbrandde dadelijk zijn ligchaam tot asch. Eenige oogenblikken vóór zijn sterven legde hij deze belijdenis af: »Ik heb ge»zondigd, en ben, als een zondaar, des doods waardig: maar Je»zus Christus is mijn Heer en Zaligmaker. Door Hem alleen »hoop ik, ja vertrouw het, dat ik een deelgenoot van het eeuwige »leven zal worden." Hij was toen weinig meer dan 26 jaren, en sinds de prediking van Luther was hij in Holland de eerste martelaar.

(1) Van Pistor, dat Bakker beteekent.

Men vindt in de Consistoriekamer der Luthersche Kerk te Woerden het afbeeldsel van Jan de Bakker, in olieverw op paneel geschilderd, ten toon hangen.

Zie Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. I. bl. 93—95; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 214; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 269, D. III. bl. 879; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 103—105, en vooral Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. III. bl. 14—53.

BAKKER (Frans de). Zie ARTOPAEUS (Franciscus).

BAKKER (F. de) was een teekenaar en graveur, die in het midden der achttiende eeuw bloeide, blijkens een goed gegraveerd portret van Willem I, Prins van Oranje, gemerkt 1752.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BAKKER (Baptist de) was mede een teekenaar en plaatsnijder die portretten, gebouwen en landschappen heeft gesneden, welke net bewerkt en met zorg voltooid zijn. Hij leefde omtrent het jaar 1770, en zou, naar men meent, een bloedverwant van den vorige zijn geweest.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BAKKERSEEL (Jan Casembroot Heer van). Zie CASEMBROOT (Jan).

BALBIAN (Joost van), geboren te Aalst, omtrent het jaar 1560, werd, na zich op de Geneeskunst te hebben toegelegd, te Padua tot Medicinae Doctor bevorderd. Aanvankelijk zich in zijne vaderstad gevestigd hebbende, achtte hij, die der Hervorming was toegedaan, zich aldaar ten laatste niet meer veilig, en begaf zich dienvolgens, in 1597, naar Holland, waar hij zich te Gouda nederzette, en eene aanzienlijke praktijk verwierf.

Van zijne schriften, die meest over de steen der wijzen en het goudmaken handelen, zijn de voornaamste:

De Lapide philosophico, 1597.

Nova ratio praxeos medicinae, Libri III, 1600.

Zie *Biogr. Univers.*

BALCK (IJsbrand), of, zoo als hij zijne hand teekende, IJsbrandus Trabius, een Fries, welligt geboren te Balk, die in de jaren 1580—1589 bij leening de gemeente van Leeuwarden als Predikant bediende, was een der meest uitmuntende Geestelijken, welke, in de eerste tijden na de Reformatie, al hunne krachten aan de belangen der Hervormde Kerk gewijd hebben.

Hij werd in 1564 bij de Luthersche Gemeente te Norden als Predikant aangesteld; maar, de ontevredenheid der Gemeente daarover bemerkende, bedankte hij al spoedig en ging in 1565 naar Antwerpen, van waar hij in het laatst van 1566 de wijk moest nemen.

In het volgende jaar begaf hij zich naar Norwich in Engeland, waar hij in 1569 eerste Nederduitsche Hervormde Leeraar was. In 1580 naar Antwerpen teruggekeerd, kwam hij te Leeuwarden ter leen. Wegens den hevigen twist, met Ruardus Acronius in 1588 gevoerd, verzocht hij in het volgende jaar zijn ontslag, dat hem toegestaan werd, en, met behoorlijke démissie voorzien, ging hij nog in 1589 naar de Nederduitsche Gemeente te Londen. Voorts in het jaar 1594 beroepen te Naarden, werd hij aldaar in het jaar 1598 van zijne dienst ontslagen. In 1599 treffen wij hem weder te Stavoren aan en later te Leiden, waar hij overleden is.

In 1581 was hij Assessor op het Nationale Synode te Middelburg. Hij was ook Doctor Juris.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*; D. XVI. bl. 261 (24); Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 62; Kist en Roijaards, *Archief*, D. II, bl. 42, D. VIII. bl. 451, D. XIII, bl. 4, D. XV, bl. 152; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II, bl. 644; J. Southerden Burn, *History of the foreing Protest Refugiés settled in England*, p. 202.

BALCK (Everhardus), misschien wel van het zelfde geslacht als de voorgaande, geboren te Deventer in 1590, werd, na onderscheidene Hoogescholen bezocht en de voornaamste Hoogleeraren gehoord te hebben, aan de Akademie te Bourges tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd; terwijl men hem kort daarna tot Hoogleeraar in dat vak aanstelde. In 1624 wendden zijne vrienden vergeefsche pogingen om aan hem eenen leerstoel te Franeker te bezorgen, maar in het jaar 1626 werd hij tot gewoon Hoogleeraar der Regtsgeleerdheid te Harderwijk benoemd, welken post hij aanvaardde met eene redevoering, die *een*

gemakkelijker weg om het burgerlijk regt te leeren kennen voorstelde (1). Hier kweet hij zich met den vereischten ijver en groote werkzaamheid van zijne taak en beantwoordde ten volle aan de nopens hem gekoesterde verwachting. Dan de onverpoosde inspanning, welke hij zich oplegde, zonder zich genoegzaam eenige uitspanning te veroorlooven, en vooral het onmatig nachtwaken, waren oorzaak, dat zijne gezondheid er veel bij leed; en hij zich eene ziekte op den hals haalde, die zijne ligchaamskrachten vroegtijdig sloopte. Naar Deventer vertrokken om, zoo mogelijk, door inademing der lucht van zijne geboortestad, zijne uitgeputte gezondheid te herstellen en tevens zijne moeder te bezoeken, bezweek hij daar den 2den Maart 1628.

Men getuigt van hem, dat hij een doorkundig mensch was, die aan een gelukkig geheugen, een fijn en schrander oordeel paarde, en eene diepe kunde in vele wetenschappen bezat, inzonderheid in de Regtsgeleerdheid, waarop hij zich voornamelijk had toegelegd.

Door hem zijn, behalve de hier boven vermelde Oratie, in het licht gegeven:

Commentaria ad Legem quisquis C ad L Juliae Majestatis, Franeq. 1625. 12°.

Electorum Juris Civilis libri duo, in quibus varia Juris Civilis loca et quaestiones noviter explicantur, deciduntur, tractantur. Hard. 1628. 12°.

Zie Revii, *Daventria Illustrata*, pag. 673 et 674; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 79; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 42; Saxe, *Onomast. Liter.* P. IV. p. 325; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 57—59, D. II. bl. 644.

BALCK (Johannes), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, was Geneesheer, eerst te Bolsward, daarna te Leeuwarden, waar hij in de laatste helft der zeventiende eeuw eene bloeijende praktijk had. Hij heeft zich ook in de letterkundige wereld bekend gemaakt door de volgende, in der tijd zeer geachte, werken:

Klaar bewijs van het ademhalen der kinderen in 's moeders ligchaam, Leeuw. 1692. 4°.

Verhandeling over het zuur, waarin deszelfs gebruik tot het onderhouden en herstellen der gezondheit betoogd wordt. Leeuw. 1693. 8°.

Hij was gehuwd met Sophia Viglius, eene dochter van Cornelis Viglius, Advokaat voor het Hof van Friesland en Secretaris van Ferwerderadeel, bij wie hij twee zonen won, als Dominicus Balck, die volgt, en Johannes Balck, Advokaat voor het Hof van Friesland en Rector der Latijnsche Scholen te Leeuwarden, die, bij zijn overlijden den 20sten September 1752, eene uitmuntende bibliotheek heeft nagelaten.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* pag. 758; Abkoude en Arrenberg, *Naamlijst van Nederd. Boeken*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 43.

BALCK (Dominicus), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 12 April 1684, verloor zijn vader toen hij zes jaren oud was. Hij voleindigde zijne studiën in zijne geboortestad en werd in December 1600 naar Franeker ter Hoogeschool gezonden, waar hij zich onder Willem Coetier en Lambertus Bos in de Letteren, onder Ruardus Andala in de Wijsbegeerte en onder Campegius Vitringa in de Godgeleerdheid oefende, terwijl hij Zacharias Huber en Antony Schultens over de Regtsgeleerdheid hoorde, onder wier voorzitting hij in Mei en Junij 1705 twee verweerschriften verdedigde *over de 19de wet der Pandecten: Wat ter bedriegelijke verkorting der regten van schuldeischers is geschiedt, moet terug gegeven worden* (2). Vervolgens hoorde hij nog in die wetenschap te Leiden Johannes Voet en Gerardus Noot, onder wie hij den 19 Junij 1706 mede twee verweerschriften openlijk verdedigde, betrekkelijk *de moeijelijke wet 54 der Pandecten: over het regt van bruidschat* (3).

Naar Friesland teruggekeerd, werd hij den 17den September 1706 te Franeker tot Doctor in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen eener redevoering: *Over eenige meer voorname geschilpunten, welke ten aanzien van pand- en hypotheek byzonder plegen voor te komen* (4). Vervolgens vestigde hij zich als Advokaat voor het Hof van Friesland. Ruim twee jaren later, den 29sten Maart 1709, werd hij als buitengewoon Hoogleeraar te Franeker beroepen, welken post hij aanvaardde met eene redevoering: *Over den oorsprong en het nut der regtsfictiën bij de Romeinen* (1). Ruim 36 jaren was hij hier met alle getrouwheid en ijver werkzaam in het verklaren der Instituten en Pandecten; terwijl hij door zijn onderwijs vele bekwame mannen vormde. Hij overleed den 17den Mei 1750, zestien dagen na zijne huisvrouw, Anna Latané, bij wie hij twee zonen verwekt had, die hij beide in jeugdige jaren zag ten grave dalen. De oudste Pieter Abraham Balck, geboren den 3den Januarij 1722, overleed den 15den September 1741, en de andere Johannes Cornelius Balck, geboren den 22sten Maart 1725, stierf den 10den April 1747.

Behalve zijne boven vermelde redevoeringen is er niets van hem in het licht verschenen, maar hij moet als onderwijzer hebben uitgemunt.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, p. 758-761; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Gesch. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 256; *Biogr. Univers.*; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hoogeschool*, D. I. bl. 58.

BALDAEUS (Philippus), eigenlijk Filippus Baelde, geboren te Delft in October 1632, vertrok in 1655 als Predikant naar Oost-Indië, waar hij den 1sten Julij des volgende jaars aankwam. Na een groot jaar te Batavia te zijn verbleven, werd hij den 18den September 1656 naar Punto-Gale op Ceilon beroepen. Hier stond hij tot in het volgende jaar, toen hij acht maanden als Veld-Prediker dienst deed en den togt van Rijklof van Goens op de kust van Malabar bijwoonde. Na dien tijd werd hij eerste Predikant op Jaffanapatnam, mede op Ceilon, waar hij tot in 1661, dus drie jaar alleen stond, en daarna nog tot 1666 gezamenlijk met Joannes à Breyl, toen hij verlof kreeg om weder naar het vaderland terug te keeren. Na zijne aankomst aldaar werd hij in het jaar 1669 Predikant te Geervliet, en overleed aldaar in 1672.

Hij was een man van smaak en lust tot onderzoek. Daar hij begreep in de uitbreiding van het Christendom in de Overzeesche Gewesten niet te kunnen slagen, zoo lang hij de ingewikkelde leer der Hindoes, en den aard hunner godsdienstige plegtigheden niet kende, nam hij, tijdens zijn verblijf op Ceilon een der geleerdste Braminen bij zich aan huis, ten einde het Sanskrit van hem te leeren en wist echte afschriften van de heilige boeken der Hindoes magtig te worden. Na zijne terugkomst in het Vaderland bezorgde hij eene voor die tijden zeer verdienstelijke

Beschrijving der Oost-Indische kusten Malabar en Coromandel, benevens het eiland Ceilon. Amst. 1672. fol. met pl.

Achter dit werk vindt men niet slechts eene *Malabaarsche Spraakkunst*, maar ook eene zoogenaamde *ontdekking van de afgoderij der Heidenen*, waarin men vele hunner fabelen uit de *Poerana's*, de *Ramayana* en de *Mahbâhârata* aantreft, waardoor hij alzoo reeds een vroege, en voor die dagen zeer verdienstelijke, voorganger van Jones, Wilkens, Winter, enz. geweest is.

Zijn Portret treft men voor zijn werk aan.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. *b.* bl. 52, 53 en 59; D. V. *b.* bl. 413; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 76 en 77; *Aanh. op het Woordenb. der Kunst. en Wetens.* van Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.* bladz. 873; aangevuld uit familieaanteek.

BALDERICK, Graaf van Uplade. Zie op ADELA.

BALDERICUS van KLEEF, de vijftiende Bisschop van Utrecht, de zoon van Richfried van Kleef, Graaf van Twenthe, werd denkelijk in het jaar 897 te Oldenzaal geboren. Daar hij reeds vroeg neiging tot den geestelijken stand betoonde, schijnt hij veel aan het hof van Bisschop Radbodus verkeerd te hebben, die wegens de invallen der Noormannen zijn verblijf te Deventer hield. Daar deze Radbodus in 917 overleed en Baldericus zijn opvolger werd, stellen de meeste schrijvers zijne verheffing in het jaar 918. Hij was een zeer bekwaam man, die de geleerdheid zoo zeer aanmoedigde dat de oude Utrechtsche School onder hem hare hoogste bloei bereikte, en wien de opvoeding der zonen van Keizer Hendrik I (Otto, Hendrik en Bruno) werd toevertrouwd, terwijl hij reeds in 921 geroepen werd om te Bonn het sluiten van het verbond tusschen Hendrik den Vogelaar en Karel den Eenvoudige bij te wonen. Bij zijne komst tot den Bisschoppelijken stoel, was zijne eerste zorg het verdrijven der Denen, die bijna

(1) *Oratio de commodiore perdiscendi Juris ratione*, Hard. 1625. 4to.

(2) *Disputationes duae ad L. Patrem 19 ff. quae in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur.*

(3) *Disputationes duae ad difficilem legem 54 D. de Jure Dotium.*

(4) *Dissertatio ad nobiliores aliquot controversias, quae circa Pignora et Hypothecas inprimis usu venire solent.*

(1) *De Origine atque utilitate Fictionum Juris apud Romanos.*

jaarlijks hier te lande verschrikkelijke verwoestingen kwamen aanrigten, en op eene dier strooptogten de St. Maartens en nog eene andere kerk te Utrecht verwoest hadden. Hij rukte terstond eenig krijgsvolk bijeen, en viel, ondersteund door Bruno, zijnen voormaligen kweekeling, met zooveel hevigheid op de Denen aan, dat hij ze ten lande uitjoeg, ten einde de goederen welke zij der kerk ontvreemd hadden, weder in zijne magt te krijgen. Daarna beijverde hij zich om de stad Utrecht, door de woede der vijanden jammerlijk geschonden en verwoest te herstellen, en de vesten met grachten, torens en schansen te voorzien, hetgeen hij in 951 volbragt, waarna hij er ook weder den Bisschopszetel vestigde. Waarom eenigen beweren, dat hij toen eerst tot Bisschop was aangesteld.

Reeds vroeger in 934 deed hij de Domkerk door Willibrord gesticht en die van St. Salvator, door de Denen verwoest, veel prachtiger weder opbouwen. In dat zelfde jaar versterkte hij zijne nog toenmalige residentiestad Oldenzaal, en bouwde in 954 aldaar eenen steenen kerk in plaats van de aldaar door den H. Plechelmus opgetrokken houten. Ook herstelde hij het bij die kerk gevestigde Kapittel, dat door de onrustige tijden geheel vervallen was, waarom vele schrijvers hem de stichting van dat Kapittel toeschrijven. In het jaar 966 voor de belangen zijner kerk eene reis naar Italië gedaan hebbende, bragt hij van daar de beenderen van de HH. Benignus, Pontianus en Agneta mede, die hij even als die van andere Heiligen, welke hij weder vond, aan de kerken van Utrecht schonk. Ook verkreeg hij, te dier zelfder tijd van Keizer Otto I, onder meer andere voorregten, voor de Utrechtsche kerk, het regt om geld te slaan (1), en de vrije jagt door het landschap Drenthe; terwijl de Keizer tevens op zijn verzoek alle de giften en voorregten, die ooit aan de Utrechtsche kerk geschonken waren, goedkeurde en bevestigde. Zijne geleerdheid en regtschapenheid werden ook door Paus Agapetus hoog geschat, zoodat deze hem in eene Vergadering riep, welke den 7den Junij 948 in 's Keizers hof te Ingelheim plaats had, ter beslissing der tusschen Koning Lodewijk IV en Hugo, Graaf van Parijs, gerezene hevige geschillen.

In het jaar 970 begiftigde hij het Sticht met het graafschap Twente, volgens anderen echter slechts met de stad Oldenzaal. Deze gift wekte natuurlijk het misnoegen van zijne wettige erfgenamen op, en daar wij, omstreeks dezen tijd zijnen broeder Wolfgang, als eersten Graaf van Bentheim, hetwelk te voren tot Twenthe behoorde, aantreffen, en voor het eerst van een graafschap Goor hooren, is het waarschijnlijk dat Baldericus zijn geheele graafschap aan de Utrechtsche kerk heeft geschonken, maar dat, ten gevolge van het verzet zijner bloedverwanten, slechts de steden Oldenzaal en Ootmarsum met omliggend gebied te dier tijde werkelijk onder het Bisdom kwamen. Baldericus is, na het bisdom gedurende negen en vijftig jaren bestuurd te hebben, in 977 te Utrecht overleden en aldaar in de domkerk begraven.

Hij was om zijne uitstekende verdiensten, godvruchtig leven en bijzondere liefdadigheid zeer geacht en bemind, en werd lang na zijnen dood als heilig vereerd. Zijn gebeente werd in 1481, op last van David van Bourgondië, den vijf en vijfigsten Bisschop, naar zijne geboorteplaatst in de St. Plechelmus-kerk overgebragt.

Zie J. de Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. Vet. aevi*, T. III. p. 63 et 64; van Gouthoeven, *Chronijcke*, bl. 247; Schotanus, *Beschrijv. van Friesl.*, bl. 77; van Loon, *Aloude Hist.*, D. II. bl. 142 en volg.; de zelfde *Over de Penningk.*, bl. 32; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 160—162; D. VI. bl. 513, 514 en 517; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 231—234; Rovenius, *Outh. en Gesticht. van het Bisdom Deventer*, D. I. bl. 353; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 105 en volg.; Blondeel, *Beschr. van Utr.*, bl. 116, 246—248; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 642 en 643; de zelfde, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 93 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 41; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Utr. Tijdschr.* 1836, bl. 43 en 44; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 31—35; J. Weeling in de *Overijs. Alm. voor Oudh. en Letterk.* voor 1841, bl. 205—209, voor 1846, bl. 238 en volg.

BALDEWIJN. Zie BALDUINUS.

BALDEZ (Francisco). Zie VALDEZ (Francisco).

BALDRIK. Zie BALDERICUS.

BALDUINUS of BALDERIK, eerste Graaf van Twente, was de zevende Graaf van Teisterband en Kleef. Lodewijk *de Vrome* schonk hem omstreeks 817, wegens de hem bewezen diensten, het landschap Twenthe, dat toen, behalve het Overijsselsche drostambt van dien naam, ook het graafschap Bentheim omvatte, en verhief het tot een erfelijk graafschap. Balduïnus vestigde zijnen zetel in het aloude Oldenzaal, dat hij met houten palissaden versterkte en stichtte aldaar in de door den H. Plechelmus gestichte kerk een Collegie of Kapittel van Kanunniken.

Zie J. Weeling, in de *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* voor 1846, bl. 238 en volg.

BALDUINUS, Baldewijn of Boudewijn I, den zeventiende Bisschop van Utrecht, was een zusters zoon van Aarnout Graaf van Kleef. Hij werd in 990 tot Bisschop verkoren en men getuigt van hem dat hij zeer deugdzaam was, en geen deel nam in de oorlogen welke destijds in de naburige landen gevoerd werden. Er is geen blijk dat hij gebruik heeft gemaakt van het muntregt aan zijnen voorzaat Baldericus verleend, want de kleine muntstukjes, met den naam van Balduïnus, behooren stellig tot Balduïnus II, gelijk in onze dagen door deskundigen stellig bewezen is. Hij overleed den 10den Mei 994.

Zie Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. vet. Aevi*, Tom. III. p. 55 et 66; van Gouthoeven, *Chronijcke*, bl. 254; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.* D. I. bl. 61 en 62; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; Sjoerds, *Friesche jaarb.* bl. 148, 149 en 155; *Tegenw. Staat van Utr.*, D. I. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. bl. 11. Aant. bl. 56 en 57; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 35 en 36.

BALDUINUS of Boudewijn II van Holland, of zoo als hij naar zijne moeder bijgenaamd werd Boudewijn van Bentheim, de negen en twintigste Bisschop van Utrecht, was een zoon van Dirk VI, Graaf van Holland. Hij was Proost van Oldenzaal en van St. Maria's kerk te Utrecht, toen hij in het jaar 1178 tot Bisschop werd verkozen. Deze Bisschop noodzaakte alle de genen, die eenig goed van het Bisdom te leen hielden het leen op nieuw te verheffen. De Hertog van Braband hield de Veluwe, een gedeelte van het tegenwoordige Gelderland, van den Bisschop te leen, en had het als een achterleen aan den Graaf van Gelder gegeven; daar nu noch de Hertog noch de Graaf iemand zonden om het leen te verheffen, verklaarde Balduïnus terstond het leen verbeurd ten behoeve van St. Maarten. De Graaf van Gelder deed met zijn krijgsvolk eenen inval in het Sticht en sloeg het beleg voor Deventer, welke stad eenige dagen werd ingesloten, toen Keizer Frederik I Barbarossa tusschen beide kwam en, de strijdende partijen beval de wapenen neder te leggen en zich aan zijne geregtelijke uitspraak te onderwerpen. De Graaf van Gelder kwam vóór het vonnis te sterven, en Balduïnus deed de Veluwe andermaal met behulp van eenige Kleefsche troepen in bezit nemen. Otto, broeder en erfgenaam van den overleden Graaf, verzocht de Bisschoppen van Keulen en Munster en den Hertog van Braband om hulp. Deze deden de Utrechtsche en Kleefschen het Veluwsche ruimen, en vervolgden hen tot in het Sticht. De Bisschop ontving toen eene aanzienlijke hulp van zijnen broeder den Graaf van Holland, en het liet zich aanzien, dat er een hevigen oorlog zou uitbarsten, toen de Keizer zelf overkwam en dit verschil door een provisioneel vonnis, waarbij de Graaf in het bezit van de Veluwe werd gehandhaafd, besliste. Het vonnis werd echter eerst in het jaar 1190 door Keizer Hendrik VI uitgesproken, ter gelegenheid dat Balduïnus en de Graaf van Gelder zich beide te Mentz bevonden, ten einde over eene kruisvaart naar het Heilige land te handelen. Daar de Hertog van Braband al zijn regt op de Veluwe aan den Keizer overgegeven had, droeg deze het leenheerschappelijk regt op de Veluwe op nieuw aan Balduïnus op, die nu den Hertog van Braband anderwerf daarmede beleende, met magt om het op zijne erven, de vrouwelijke zelfs niet uitgesloten, te kunnen voortzetten. Eenige jaren later bemiddelde Bisschop Balduïnus eene twist tusschen Dirk VII, Graaf van Holland, en diens broeder Willem, waarbij den laatste 300 ponden 's jaars uit de Geervlietsche tollen en al wat Graaf Dirk in Oost Friesland, dat is het tegenwoordige Friesland, bezat, werden toegelegd. Doch Balduïnus zelf geraakte in groote oneenigheid met de oproerige Drenthenaars. Deze twist was ontstaan door de knevelarijen van Floris van Vorenborght, die voor zijnen stiefzoon Volker, de slotvoogdij van Koevorden en het drostambt van Drenthe waarnam, en verpligt was van 's Bisschops wege de tollen te heffen van Koevorden. Deze deed den Bentheimmers zijne naburen allerlei overlast aan. Otto Graaf van Bentheim beklaagde zich daarover bij zijnen

(1) Hoogst waarschijnlijk, zoo niet zeker, is er, bij aldien hij dit regt uitgeoefend heeft, niets van zijne munten meer overig.

broeder den Leen- en Opperheer van het gewest. Balduïnus liet den Kastelein meermalen vermanen, dat hij de Benthemmers in rust zou laten, maar te vergeefs, zoodat de Bisschop zich eindelijk genoodzaakt zag de ban over den weerspannigen Slotvoogd uit te spreken, die zich daar evenwel niet aan stoorde, maar zich op het slot te Koevorden versterkte. Dit werd door Balduïnus belegerd en na eene dappere verdediging tot de overgave gedwongen, waarbij Floris en Volker beide in 's Bisschops handen vielen en in het slot ter Horst opgesloten werden. De Kerkvoogd hechtte Koevorden nu aan zijnen mijter, en gaf het kasteleinschap aan een Hollander, Gelbert Postkin genaamd: doch naderhand ziende dat deze niet bij magte was, om er zich staande te houden, stelde hij de Graaf van Bentheim in zijne plaats aan, hetwelk dien Graaf bewoog, om met zijn huisgezin naar Koevorden te gaan wonen. Volker, zoon van den gebannen Kastelein, inmiddels in de gevangenis gehuwd zijnde met de dochter van den rijke ridder Albert de Leeuw, werd op de bede van hare bloedvrienden uit de gevangenis ontslagen en verkreeg de vergunning om zich op zijn ouderlijk erfgoed te Anze, onder Ruinen, neder te zetten. Volker daarmede niet vergenoegd berokkende eenen opstand tegen den Bisschop en tegen Otto Graaf van Bentheim, die van Groningen en Koevorden sloegen hunnen Overman dood, en de eerste omringden, tegen het uitdrukkelijk bevel, hunne stad met eenen muur. Balduïnus en Otto vielen met hunne krijgsmagt in het land, de eerste aan den kant van Koevorden en de andere aan den kant van Steenwijk, en bragten de muiters tot rede. De Graaf van Gelder die dit vuur onder de hand had helpen stooken, bood zijne bemiddeling aan. De stad Groningen zond vier gijzelaars en het landschap twaalf, om in des Kerkvoogds bewaring te blijven, tot dat het verdrag gesloten en in alles volvoerd zou zijn. Balduïnus bad den Graaf van Gelder, de gijzelaars naar Deventer te voeren, alwaar hij gemagtigden wilde zenden, om over de verdragspunten te handelen. De Graaf, met deze menschen te Deventer gekomen, spande op nieuw met hen aan, en zij beschuldigden den Bisschop van dwingelandij. Balduïnus zond met allen spoed bevel, om de gijzelaars in eene naauwe hechtenis te zetten, hetwelk geschiedde; de Graaf van Gelder nam de vlugt. Terwijl dit voorviel nam Volker de kans waar, overrompelde Koevorden, nam de Gravin van Bentheim gevangen, en liet haar met al den buit die in het kasteel was, in bewaring brengen. Balduïnus viel nu in Drenthe en belegerde Koevorden. Ondertusschen kwamen de Aartsbisschoppen van Mentz en Keulen hunne bemiddeling aanbieden. Hunne uitspraak was, dat noch de Bentheimers noch Volker eenig deel aan de heerlijkheden Koevorden en Drenthe zouden hebben, maar dat Rudolf, zoon van Volker, daarmede beleend zou worden, en nu werd vermoedelijk ook de Gravin van Bentheim tegen de gijzelaars uitgewisseld en in vrijheid gesteld. Balduïnus onderwierp zich aan die uitspraak, doch daar de oude Kastelein en de Drenthers, onder de hand door den Graaf van Gelder opgestookt, zich daaraan niet hielden, deed hij Koevorden met behulp van de Bentheimers op nieuw belegeren. De Drenthenaars verzochten hulp van den Graaf van Gelder, maar eer die nog aankwam, werd de Bisschop die zelf bij het beleg was, door de belegerden geslagen. Balduïnus herzamelde zijn leger en plunderde een groot gedeelte van Gelderland. De Graaf van Gelder zond eenige troepen naar het Sticht, die aldaar op de zelfde wijze huis hielden en belegerden vervolgens Deventer. De Hertog van Braband kwam toen den Kerkvoogd te hulp, en bragt het zoover dat er een stilstand getroffen werd, welke tot de komst van Keizer Hendrik VI, die toen verwacht werd, zou stand grijpen. Hendrik trof een vergelijk tusschen Balduïnus en den Graaf van Gelder, en beval den misnoegden tot hunnen pligt weder te keeren en den Bisschop de geleden schade en onkosten te vergoeden. Maar deze waren wel verre van dit bevel na te komen. Zij gingen met het bedrijven van vijandelijkheden voort. De Bisschop nam andermaal zijne toevlugt tot den Keizer, die hij te Mentz aantrof, deed aldaar zijn beklag over zijne wederspannige onderdanen, en ontving nu de stelligste verzekering dat die Vorst hem met krijgsvolk zou bijstaan, doch vijf dagen na zijne aankomst te Mentz, overleed Balduïnus den 21sten April 1169, na omtrent 18 jaren in onophoudelijke oorlogen geregeerd te hebben. Sommigen willen dat hij de eerste Bisschop was, die aan de stad Utrecht de magt gaf, om eene civiele regtbank te houden, en dat dergelijke zaken te voren door den Burggraaf of Stedehouder des Bisschops beslist werden.

Hij wordt als een voorbeeld van regtvaardigheid, zachtmoedigheid, zedigheid en bovenal van kuischheid afgeschilderd. Wij weten evenwel niet hoe de beide eerste eigenschappen met zijne te boek gestelde daden zijn overeen te brengen.

Zie Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. Vet. Aevi*, Tom. III. p. 105—113; van Gouthoeven, *Chronycke* bl. 287—289, 293 en 294; Schotanus, *Beschr. van Friesl.*, bl. 101; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, D. II. bl. 81, 83 en 84; Picard, *Chronijck der Lands. Drenthe*, bl. 179—185; Vossius, *Historische Jaarb.* bl. 96 en volg.; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. I. bl. 205—207; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 39; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Le Long, *Beschr. van de Reform. van Amst.*, bl. 88; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 447—450; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 267 en volg.; Sjoerds, *Friesch-Jaarb.*, D. II. bl. 408 en volg.; *Tegenw. staat van Utr.*, D. I. bl. 42—44; *Tegenw. staat van Drenthe*, bl. 71 en 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Westendorp, *Jaarb. van Gron.*, D. I. bl. 204—208; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 149—151, 261—264.

BALDUINUS (Franciscus), Zoon van Antonius Balduinus, Raad en eerste Advocaat des Konings te Atrecht, en van Hendrica Johanna Foreest, werd in gemelde stad den 1sten Januarij 1521 geboren. Hij leerde te Leuven de Grieksche en Latijnsche talen, en studeerde toen 6 jaren in de Regtsgeleerdheid, Historie- en Oudheidkunde. Hij onthield zich daarna met Joan de Glimes, Markgraaf van Bergen op Zoom, aan het hof van Keizer Karel V, reisde vervolgens naar Frankrijk, geraakte aldaar in kennis met Lazare de Baïf, Gulielmus Budeus en onderscheidene andere geleerde mannen van zijne tijd; en werd eindelijk Hoogleeraar in de Regten te Bourges, alwaar hij zeven jaren onderwees, wanneer hij naar Tubingen werd beroepen. Op reis zijnde, veranderde hij van besluit en ging naar Straasburg, van waar hij na verloop van een jaar, tot Hoogleeraar in de Regten en in de Historie naar Heidelberg beroepen werd. Na verloop van vijf jaren werd hij door toedoen van Antonie van Bourbon, Koning van Navarre, den Paltsgraaf Casimir en den Hertog van Wurtemberg, ter gelegenheid van de bijeenkomst te Poissy, naar Frankrijk gezonden, om er een vergelijk aangaande de geloofsgeschillen te treffen. Hij bragt te dien einde zeker geschrift van Georgius Cassander, die stoffe rakende, mede en breidde het uit; doch dit voldeed de Hugenooten niet, die hem derhalve tot hunne vergadering niet toelieten. Doch de Koning van Navarre ontbood hem om leermeester van zijnen natuurlijken zoon Karel, naderhand Aartsbisschop van Rouaan, te zijn, en tevens om zich in de voornaamste zaken van het rijk, en vooral in die van de godsdienst, van zijnen raad te bedienen. Hierom werd Balduïnus door de Ministers benijd, die al wat zij konden bedenken in het werk stelden, om hem bij den Koning zwart te maken. Hij had op zijne reizen door Duitschland eene naauwe vriendschap met Johan Calvin gemaakt, die volgens sommigen, in vele zaken met Balduinus als met een vertrouwd vriend te rade ging, doch hem begon te haten, zoodra hij hij den Koning in zoo groot aanzien was. Wat hiervan zij, zeker is het, dat hij met Johan Calvin in onmin geraakte, en dat de Protestanten eenen haat tegen Balduïnus hadden, omdat hij een groot vriend van den Kardinaal van Lotharingen, hun grooten vijand, was; almede hielden zij hem verdacht, dat hij den Koning van Navarre geraden had hunne partij te verlaten.

Nadat de Koning in 1562, in het beleg van Rouaan, gesneuveld was, werd Balduïnus op eenmaal van al zijn geluk en zelfs ook van al zijne boeken beroofd. Hij was toen als Afgevaardigde van den Koning op het Concilië te Trente, van waar hij, op de tijding van diens overlijden, naar Frankrijk keerde. Geen kans ziende om ergens bevorderd te worden, besloot hij, naar zijne geboortestad te keeren, toen hij op raad van Graaf Lodewijk van Nassau, die hem te Straasburg gehoord had, in 1564, door Willem I, Prins van Oranje en andere Grooten, naar Nederland ontboden werd, om zoo mogelijk een vergelijk tusschen de Roomsch Katholijken en de Protestanten te treffen. Willem I had, om geen achterdocht te verwekken, eene geheime bijeenkomst met hem in het Soniënbosch, en hoewel die Vorst eerst tegen hem was vooringenomen, schepte hij weldra groot behagen in het verstand en de groote bekwaamheid van Balduïnus, die vervolgens een vertoog aan den Koning opstelde, waarin beweerd werd dat 's lands regering wel eendragtig kon bewaard worden, al werden er twee godsdiensten te gelijk gedoogd. De Prins van Oranje, de Markgraaf van Bergen, de Graven van Egmond en Hoorne vereerden hem tot belooning voor zijne moeite, eene gouden keten ter waarde van 600 guld. Sommigen hebben Balduïnus ook als de steller van het verzoekschrift door de Edelen der Landvoogdes aangeboden, opgegeven, doch het is hoogstwaarschijnlijk dat hij zich, toen dit ontworpen werd, zelfs niet in de Nederlanden bevond. Hoe dit zij, hij werd op aanprijzing van Maximiliaan

van Bergen, Bisschop van Kamerrijk, en onderscheidene andere Grooten, bevorderd tot Hoogleeraar aan de nieuwe Hoogeschool te Douay, door Filips II, Koning van Spanje, opgerigt. Het voornaamste oogmerk dier Nederlandsche Heeren was, om in den verwarden staat, waarin de zaken van de regering en godsdienst hier waren, met Balduïnus te raadplegen, die naar zachtheid helde, en in alle gelegenheden te kennen gaf, dat de oude wetten in vele opzigten te streng waren; dat de eerste kerk op die wijze haar gezag niet had gehandhaafd, en dat de tegenwoordige tijden te kittelachtig waren voor zulke scherpe middelen enz. Balduïnus had, vóór hij te Douay was aangesteld, zijne opwachting bij den Hertog van Alva gemaakt, en was door deze ook zeer gunstig ontvangen, doch naauwelijks was hij te Douay of hij vernam dat de Hertog voornemens was, hem mede tot Regter in de Raad van beroerte aan te stellen, waartoe hij niet genegen was, als zijnde in zaken van godsdienst altijd zeer verdraagzaam geweest. Om deze benoeming alzoo te ontgaan, reisde hij, onder voorwendsel van zijne huisvrouw af te halen en zijne boeken mede over te brengen, naar Parijs, woonde drie jaren te Angers, en werd toen door Hendrik, verkoren Koning van Polen, tot Staatsdienaar verheven, doch hij bezat die waardigheid niet lang, want een maand daarna te Parijs komende, werd hij ziek, en overleed den 11den November 1572. Hij was een der grootste regtsgeleerden van zijnen tijd, en muntte voornamelijk daarin uit, dat hij de Romeinsche wetten overal door de historie en oudheden ophelderde, waar in hij blijken gaf van zulk eene ongemeene geleerdheid, dat de oudste en ervarendste regtsgeleerden van Parijs zich niet ontzagen bij hem ter les te gaan, en hunne geheele studie van voren af aan naar Balduïnus leest te schoeijen. Doch hij was zeer wankelmoedig op het punt van godsdienst, en is zeer dikwijls van godsdienst veranderd. In de Roomsche godsdienst opgevoed, nam hij te Geneve de belijdenis der Hervormden aan; te Parijs komende, keerde hij weder tot de Roomschgezinden, en kort daarna te Geneve weder tot de Hervormden. Toen hij te Bourges Hoogleeraar was, beleed hij de Roomsche godsdienst, maar te Straasburg weder de Hervormde; te Heidelberg was hij de Augburgsche belijdenis toegedaan; doch wederom in Frankrijk komende, voegde hij zich op nieuw tot de Hervormden.

Hij heeft de volgende werken over de Regtsgeleerdheid en de Geschiedenis geschreven.

De Heredibus et Lege Falcidia Justiniani Imperatoris, Paris 1542.

Prolegomena de Jure Civili, Paris 1545. 4°.

Jurisprudentia Mutiana, Basel. 8°.

Notae in optatum Milevitanum.

Cato, seu regula Catoniana. Basil. 1545. 8°. Paris. 4°.

De institutione Historiae Universae deque Historia cum Jurisprudentia conjungenda, Lib. II. Paris 1551. 4°.

Constantinus, seu de legibus Ecclesiasticis et Civilibus Constantini Imperatoris, Basel. 1555.

Leges et Edicta Vett. Impp. de Christianis, Basel. 8°.

Notae ad lib. I *et* II *Digestorum*, Basel 1557. 8°.

Juris Civilis Catechesis, Basil.

Justinianus, sive de jure novo libr. IV. *Commentariorum*, Basil. 1560.

Prolegomena in Minucii Felicis Octavium, Heidelb. 1560. 8°.

Varii Tractatus et Orationes adversus Sectarios Genevenses.

Leges de Re Rustica, item novella Constitutio prima.

Ad LL. Voconiam, Falcidiam, Juliam, Papiam, Rhodiam, Aquiliam.

De Divisione obligationum.

De Pignoribus et Hypothecis, de Conditionibus, Cautione.

Disputationes duae de Jure Civili ex Papiano, cum Papiniani Vita, Heidelb. 1561. 8°.

Apologia triplex adversus Calvinum et Bezam, Colon. 1562 et 1564.

Chronicon Artesiae et Notae ad Consuetudines Artesienses.

De Legatione Polonica.

De Calumniatoribus, ad LL. de famosis libellis, Paris 1562.

Commentarii in lib. IV. *Institut. Juris Civilis Justiniani Imp.* Paris 1564. Francof. 1582. et Lugd. 1583. folio.

Commentarii ad Leges Romuli et XII Tabulas. Lugd. et Basil.

Historia Carthaginiensis Collationis, sive Disputatio de Ecclesia, olim inter Catholicos et Donatistas habita. Paris. 1566. 8°.

Commentarii in Victorem Uticensem de Persecutione Vandalorum, Paris 1569.

Latini Pacati Panegyricus ad Theodosium, et Eumenii Oratio de Scholis Instaurandis, Paris. 1570.

Relatio ad Henricum Andium Ducem Poloniae at post Galliae regem. Paris. 1570.

De *Apologiae adversus Calvinus et Bezam* schreef hij om aan te toonen, dat Calvinus en Beza hem ten onregte beschuldigden van het boek *de officio pii viri et publicae tranquillitatis amantis in hoc Religionis dissidio*, hetwelk op den naam van Cassander was uitgekomen, geschreven te hebben. Ook schreef hij eene soort van onderrigt over het werk van de Hervorming der Kerk in de Fransche taal. Doch het boek, genaamd: *Christianorum Jureconsultorum contra Duarenum*, te Straatsburg op den naam van Franciscus Balduïnus in het licht gekomen, is door hem niet geschreven; even zoo wordt hem te onregte toegeschreven: *Annotationes in Officia Ciceronis*, zijnde dit het werk van Petrus Balduïnus.

Zie Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 46; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 19; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 260, 261, 326; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B., bl. 37 en 38; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Beaufort), *Het Leven van Willem I*, D. I. bl. 375—378; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. I. bl. 51—55 en 143—146; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 98, 139, 145; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars III. p. 239 et 240, *Anal.*, p. 630; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BALDUINUS (Martinus). Zie RIETHOVEN (Martinus Balduinus).

BALEN JANSZ. (Matthijs), oudste zoon van Jan Balen Matthijsz en van Elizabeth van Bokstaal, geboren te Dordrecht den 1sten October 1610, was een naarstig onderzoeker en grondig kenner der Vaderlandsche Oudheden en Geschiedenissen, waarvan hij het bewijs gaf in zijne:

Beschryvinge der Stad Dordrecht, vervat ende haar Begin, Opkomst, Toeneminge en verdere Stant. Dordr. 1677. 4°. m. pl. en wapens; eene der beste Stede-beschrijvingen welke wij bezitten, waarin hij tevens allen de tot in zijnen tijd geleefd hebbende beroemde Dordtenaars naauwkeurig vermeldt, zoo dat dit werk belangrijke bijdragen tot de letterkundige geschiedenis van ons vaderland bevat.

Balen handteerde ook de Nederduitsche lier, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Levensbijzonderheden zijn van hem niet bekend, alleen weet men dat hij eerst gehuwd was met Kristina van der Tak, die hem eenen zoon en twee dochters schonk; daarna met Martina Savary, bij wie hij eenen zoon en drie dochters verwekte, en eindelijk met Elisabeth van Rijnberk, die geen kinderen bij hem had. Zijn zoon Jan bereikte den ouderdom van bijna honderd jaren.

Zijn portret door Romeyn de Hooge gegraveerd, naar de schilderij van Samuel van Hoogstraten, is te vinden voor zijne *Beschrijving van Dordrecht.*

Zijn wapen was van zilver, met drie rozen van keel en twee kruislings liggende pelgrimstaven van azuur.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars V. p. 246 et 247; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 406; *Aanh. op* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolg op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univ.*; doch vooral Dr. Schotel, in het *Jaarboekje voor Dordrecht*, 1841.

BALEN (Matthijs), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Jan Balen Matthijsz., was geboren te Dordrecht den 24sten Februarij 1684. Zijne ouders willende voldoen aan zijne neiging tot de Schilderkunst, bestelde hem bij Arnold Houbraken om te leeren teekenen, doch na twee jaren van besluit veranderende, deden zij hem bij eenen kruidenier te Rotterdam. Doch Matthijs ongenoegen met zijnen meester gekregen hebbende, kwam weder thuis en begaf zich andermaal bij Houbraken om zijne kunstoefening voort te zetten, waarin hij groote vorderingen maakte. Hij schilderde, in de manier van zijnen meester, historiestukken en landschappen. Ook oefende hij tot uitspanning de etskunst en overleed in hoogen ouderdom in zijne geboortestad.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunst.*, D. II. bl. 55—57; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 17; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild.*; *Jaarb. van Dordr.*, 1841. bl. 33.

BALEN (Godard van), een der meest kundige en ervarene ruiterofficieren bij het Nederlandsche leger in den oorlog tegen Spanje. van Reidt noemt hem *de oude vos* (1). Hij onderscheidde zich in 1588, bij Holten, door het opligten van een konvooi, dat de

(1) *Nederl. Oorl.*, blz. 431.

Spanjaarden naar Zutphen en Deventer bestemd hadden. In September 1595 streed hij moedig doch ongelukkig aan de Lippe. Hij woonde de slag bij Nieuwpoort, in 1600, bij, bragt zeer veel tot de overwinning toe, redde met zijne ruiters uit de magt van het Spaansche regiment van Zapena, het geschut, dat door het wijken der Engelschen in hunne handen was gevallen, en nam daarbij, ofschoon zwaar gekwetst, den Spaanschen Kolonel gevangen.

Zie, behalve het in de noot genoemde werk, Bor, *Nederl. Oorlog.*, B. XXXII, bl. 44 (34); *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, blz. 41.

BALFOUR (Henry) was Kapitein in Statendienst, tijdens den opstand tegen Spanje. Eerst ontmoeten wij hem in 1570 aan het hoofd van honderd Schotten binnen Vere; doch in 1573 toonde hij zijnen moed in het belegerde Haarlem. Ziende dat de Spanjaarden dagelijks meer voordeel op de belegerden behalen, doet hij in den nacht van den 17 Januarij een uitval met eenig volk, in witte hemden over de wapenen, bespringt het blokhuis te Rustenburg, vermoordt de daar liggende Spanjaarden, werpt er eene bezetting in en brengt vier veroverde vaandels in de stad. Na het overgaan der stad aan de Spanjaarden, werd hem het leven geschonken, onder belofte dat hij den Prins van Oranje zou vermoorden, doch in vrijheid zijnde, waarschuwde hij den Prins en bleef hem getrouw. Later tot Kolonel bevorderd, nam hij in 1579 Meenen bij verrassing in; bezette in 1584 Lillo met 2000 man, en verdedigde dat fort zoo dapper tegen Mondragon, dat deze ten laatste moest aftrekken. In het volgende jaar hielp hij den vijand van den Kouwensteynschen dijk verdrijven. Toen Hulst in 1596 door de Spanjaarden belegerd werd, bevond hij zich onder de verdedigers en werd, bij het afslaan van eenen storm, doodgeschoten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XIV, bl. 140 (166), B. XX, bl. 309 (38); B. XXXIII, bl. 219 (45); Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. IV, p. 13 en 77; La Pise, *Histoire des Princes en Principauté d'Orange*, p. 406 et 646; Hooft, *Neederl. Hist.*, bl. 303 en 305; van Reidt, *Nederl. Oorl.*, bl. 7; van Iperen, *Tweeh. jarig jubel-feest der Nederl. Vrijh.*, bl. 47; 's Gravesande, *Tweede Eeuwgedachtenisse der Middelb. Vrijh.*, bl. 197; *Résolution des Etats-Gén. des Pays-Bas, mises en ordre etc.*, par J. C. de Jonge, Tom. I. p. 96, Tom. II. passim; Groen van Prinsterer, *Archives*, Tom. V. p. 553, Tom. VI. p. 531.

BALJÉE (Jacobus Martinus), geboren te Leeuwarden den 9den September 1752, uit Martinus Jacobus Baljée en Grietje Johanna van den Berg, nijvere lieden, die voor zich en hunne vier kinderen den soberen kost wonnen met het houden van eene breidschool of breidwinkel. Na het overlijden zijner ouders in 1762, in het Nieuwe Stads-Weeshuis te Leeuwarden, met eenen jongeren broeder en twee zusters, opgenomen, verbleef hij aldaar bijna drie jaren, na verloop van welken tijd hij door den Stads-Chirurgijn, Dirk Pars, als leerjongen werd aangenomen, bij wien hij drie jaren later tot knecht bevorderd werd. In 1771 op kosten van het gesticht, waarin hij zijne opvoeding genoten had, voor twee jaren bij Adriaan van der Duyn, Stads-Chirurgijn te Amsterdam, besteld, vertrok hij, na door het Weeshuis uitgerust en als van een tweeden uitzet voorzien te zijn, als Tweeden Meester of Chirurgijn, met een Oost-Indisch Compagnieschip naar Oost-Indië, van waar hij, na een afwezen van vier jaren, in September 1778 terugkwam. Naauwelijks in het Vaderland wedergekeerd, werd hem den post van Opper-Doctor op het zeilree liggend Oost-Indisch Compagnieschip *de Vrijheid* aangeboden, waarmede hij ook reeds weder den 11den October 1778 in zee stak, en na zijne aankomst te Batavia eenen togt naar de Molukken deed. Bij zijne terugkomst te Batavia werd hij, in het begin van 1781, tot Oppermeester of Doctor in het Ambachtskwartier te Batavia aangesteld, terwijl hij in 1784 tot Chirurgijn-Majoor van het eerste Bataillon Infanterie te Batavia bevorderd werd. Twee jaren later, en wel den 12den Augustus 1786, verliet hij de dienst van de Oost-Indische Maatschappij, en werd ambteloos burger, kocht een uitgestrekt landgoed eenige uren van Batavia verwijderd, waar hij zesduizend menschen in zijne dienst had. In 1788 zich weder in de omstreken van Batavia gevestigd hebbende, terwijl hij het beheer van zijn landgoed in handen van vertrouwde personen had gesteld, zag hij zich aldra tot onderscheidene eereposten benoemd. Zoo werd hij in 1797 Burgemeester van Batavia, en Kolonel der Inlandsche troepen en eindelijk Raad van Neêrlands Indië. Ook in het moederland toonde men zijne verdiensten op den waren prijs te schatten, door hem in 1802 te benoemen tot Directeur der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem. Na in 1808 zijn ontslag van de door hem bekleed wordende posten verzocht en verkregen te hebben, leefde hij voorts in stille rust tot hij den 21 Februarij 1823 overleed. Bij zijne echtgenoote Maria Magdalena de Vienne, met wie hij in 1784 gehuwd was geene kinderen nalatende, maakte hij uit dankbaarheid voor hetgeen hij in zijne jeugd in het Nieuwe Stads-Weeshuis te Leeuwarden genoten had, dat gesticht, na uitkeering van eenige legaten, tot zijnen *eenigen algeheelen* en *universelen erfgenaam*. De Bestuurders van het weeshuis de liefdadigheid van dezen edelen menschenvriend in altoosdurend aandenken willende houden, deden een gedenkteeken te zijner eer op de ruime binnenplaats van het Weeshuis oprigten.

Zie W. Eekhoff, *Het leven en de lotgevallen van Jacobus Martinus Baljee; Friesche Volks-Alm.* 1836, bl. 71 en 72; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1802, D. I. bl. 332.

BALIU (David). Zie BAILLU (David).

BALK (Everhard). Zie BALCK (Everhard).

BALLING (Diderik), geboren te Haarlem, was een uitstekend geleerd en braaf man, die het door zijne bekwaamheid zoover bragt, dat hij tot Rector aan de Universiteit te Parijs werd bevorderd.

Zie Schrevelii *Harlemias*, bl. 387.

BALLING (Pieter) een Haarlemmer, vermoedelijk een bloedverwant van den vorige, was Priester in zijne geboortestad. Toen op H. Sacramentsdag van het jaar 1578, nadat de Mis gelezen was, de soldaten met geveld geweer, in de St. Baafskerk vielen, werd Balling door een dier soldaten van achteren zoodanig gekwetst, dat hij op de schoot van vrouw Machteld van der Laan, wier man Burgemeester was, nederzeeg en kort daarna aan zijne wonden overleed.

Zie Ampzing, *Beschr. van Haarlem*, bl. 463; Hoofd, *Neederl. Hist.*, bl. 572; v(a n) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. IV. St. 1. bl. 8; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 209; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BALNEAVIS (Henry), een Schot van geboorte, den 10 Februarij 1783 aangesteld tot Luitenant Kolonel bij het regement van Stuart, werd in 1787 door de Staten van Holland buiten dienst gesteld, omdat hij ronduit weigerde, zich aan hunne bevelen te gedragen, daar hij begreep, dat die tegen zijnen eed den Algemeenen Staten gedaan, aanliepen. Hij, die toen ruim 70 jaren oud was, had Oudewater, alwaar hij in garnizoen lag, verlaten, en zich naar 's Gravenhage begeven; naar eerstgenoemde plaats terugkeerende, om, in gevolge het besluit van den Raad van State, het vorige bevelhebberschap weder op zich te nemen, werd hij afgewezen. Men droeg te Oudewater alle voorzorg om hem, die men vaststelde, dat voorhad, met bijstand van volk, daar binnen te komen, er buiten te houden. Verstandhouding met de soldaten binnen de stad stelde hem in staat, om den tijd der verrassing te beramen en te volvoeren. 's Morgens tusschen vijf en zes ure naderde hij de poort, werd door hen, die zijne zijde hielden gekend. Deze vielen nu op een door hem gegeven teeken, met geweld de wacht aan, hielpen hem er binnen, haalden de gereedstaande geweren af, en vergezelden hem naar het verblijf van den toen daar bevel voerenden Kolonel van Citters. Men brak de deur open, haalde dien Kolonel en den kapitein May, op het onzagtste ten bedde uit, en zette hen beide, met nog twee Officieren, een Adjudant en een Kommandant der vrijcorporisten, in hechtenis. Intusschen ging een gedeelte der manschap van Balneavis de poort sluiten, een ander gedeelte het geschut op de wal vernagelen, een derde maakte zich meester van het kruidmagazijn, om er patronen uit te halen, terwijl zij ook de vaandels en bataillonskas in handen kregen. Vervolgens een wagen gepresт en zijn volk in orde geschaard hebbende, trok Balneavis de poort uit met vliegende vaandels en slaande trom met vier kompagnien van het Regiment van Stuart, het geheele derde bataljon van Grenier, vijf dragonders van Byland, en één man van Saxen-Gotha. Een gedeelte van het bataljon van Hardenbroek, uit Heusden naar Vianen trekkende, voegde zich bij hem. De drie kompagniën van Stuart in de Wierikkerschans, onderrigt van het voornemen van Balneavis, wachtten den uitslag van den toeleg te Oudewater af. Dezen vernomen hebbende, verlieten zij, onder aanvoering van eenn korporaal, die van den bevelhebbenden Officier de sleutels gevorderd, en, op het dreigen van geweld, bekomen had, de schans, waar, behalve de Officieren en eenige sergeanten, slechts 20 soldaten bleven; alle de overigen volgden den weg naar Gelderland door Balneavis ingeslagen. Dit bedrijf van den Luitenant-Kolonel, namen de Staten van Holland op als een verraderlijken aanslag en overweldiging van het krijgsvolk, hetwelk zij ter verdediging van hun souverein grondgebied, aldaar

in bezetting hadden. Om dit hoog verraad te straffen, en hun souverein gezag over het krijgsvolk, binnen Holland gelegerd, te handhaven, beloofden zij den genen, die Balneavis op de Voorpoort in 's Hage zou leveren, of daartoe gewisse aanwijzing wist te doen, dat hij dadelijk op de Voorpoort in hechtenis geraakte, eene belooning van 2000 gouden dukaten, met volmagt aan alle en een iegelijk, wie het ook zou wezen, dezen Balneavis, waar hij ook te bekomen mogt zijn, dadelijk te vatten, en naar 's Gravenhage over te brengen; gelastende de Officieren en Geregten, om, des verzocht, de behulpzame hand te bieden. Aan de soldaten, die onder het geleide van Balneavis waren medegegaan, deden zij bij eene openbare afkondiging weten, dat zij de misleiden en tot inkeer komende, vóór den eersten Julij, volkomen kwijtscholden van alle straffen, waarin zij door de gepleegde euveldaden mogten vervallen wezen; terwijl zij allen, die deze kwijtschelding van straf versmaadden, als verraders en wegloopers met de doodstraf dreigden. Balneavis in de afkondigingen van de Staten van Holland een verrader genaamd, werd, met zijn volk in bescherming genomen door de Staten van Utrecht, te Amersfoort vergaderd.

In 1794 maakte Balneavis met zijn bataljon een deel uit van de bezetting van Nijmegen toen die vesting door de Franschen belegerd werd, doch toen zij door de onzen ontruimd werd, werd hem door het ontijdig verbranden der schipbrug en een ongeluk aan de gierbrug overkomen, den aftogt afgesneden. Hij, die een zwak gehoor had, het aan alle Bevelhebbers voorgelezen bevel tot ontruiming, naar het schijnt, kwalijk verstaan hebbende, bleef zijnen post aan de Hoenderpoort bezetten en weigerde dien te verlaten, zelfs toen de Kapitein van Hoey, door den Opperbevelhebber daartoe verzocht, hem kwam aanzeggen, dat hij spoed maken en aftrekken moest. Hierdoor had dit bataljon den afmarsch nog niet begonnen toen de anderen reeds lang aan de overzijde der Waal waren. Balneavis nu bespeurende in welk eenen toestand hij zich bevond, had de tegenwoordigheid van geest om, na in allerijl eenen krijgsraad te hebben bijeen geroepen, twee der daar aanwezige Officieren naar het hoofdkwartier der Franschen te zenden, ten einde, als had er geen ontruiming der vesting plaats gehad, eene eervolle capitulatie te bedingen. Deze kunstgreep gelukte, ofschoon de vijandelijke voorposten reeds door de opengeschoten Hartsteegpoort binnen rukten. In 3 artikelen was het in haast geschreven verdrag vervat; en het achtergeblevene gedeelte der bezetting trok op den 9den November met volledige krijgseer de stad uit, doch moest op het glacis de wapens nederleggen en in krijgsgevangenschap gaan. Intusschen had Balneavis, door zijne kloekmoedige houding, de stad Nijmegen voor een haar dreigende plundering bevrijd, want hij had bij het verdrag bedongen, dat de inwoners der stad in het vrije genot hunner privilegiën enz. zoude blijven.

Eene zijner dochters, Anna Barbara genaamd, is gehuwd geweest met den Luitenant-Generaal Jhr. Jan Willem Jansen, en eene andere met den Kolonel Directeur der Artillerie in Neerlands Indië, Johan Hendrik Adolf von Schmidt auf Altenstadt.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar. D. XIV. bl. 202—305, D. XXVII. bl. 313—316; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* C. van der Aa, *Hist. van den tegenw. Oorlog*, D. II. bl. 277 en 278; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 132.

BALTENSZ (Frans), die zich in de eerste helft der zestiende eeuw als Boekverkooper te Dordrecht gevestigd had, was heimelijk de leer van den befaamden David Joris, die in het midden dier eeuw te Dordrecht nog wenige veinige aanhangers had, toegedaan. Zijn vader was Balten Franszoon (1), een ijverig Calvinist en Ouderling der Hervormde Gemeente te Dordrecht, bij welke hij in hooge achting stond, wordende meermalen door zijne medebroeders naar Duitschland gezonden om Predikanten te hooren.

Nadat Frans Baltens, die te dier stede in de Nieuwe Kerkstraat eene drukkerij had, zich door het uitgeven van eenige kleine en thans vergetene geschriften had bekend gemaakt, liet hij ten jare 1635 een door hem zelven opgesteld boekje getiteld: *Gulden kleinoodt, streckende tot verclaringhe van het 13de Capittel des Euangeliums Johannis*, bij Nicolaes Centen drukken, en gaf aan zijne medeboekhandelaren Troyen, Briellaert en Reinier *een riem van exemplaren*, om die onder de Gemeente te verspreiden. Daar hij dit zonder voorkennis en toestemming van de Kerkeraad gedaan had, werd er in de vergadering van 27 December van dat jaar over gehandeld. Men las er eenige perioden en

(1) Misschien wel de zelfde, als de voormalige Kapitein der Watergeuzen van dien naam.

afdeelingen uit voor en bevond »dat het een hersen sinneloos »schrift was, daar uit geen verstant in 't alderminste kon gevat of »geraapt worden, en na hem gehoord te hebben, de broeders *een-»stemmig* verklaarden, dat hij een persoon was, seer swack ende »kranck van herssenen, en werd besloten de gedrukte exemplaren »in te trekken, om de ontwijffelbare bespottinghe der gereformeerde »kercke te voorkomen."

Niettegenstaande dit oordeel en het verbod, dat zijn werk ondergaan had, bleef Baltensz voortschrijven en bragt een werk te zamen, dat hij noemde *Samaritane ofte spiegel der Godtvreesentheyt en eerbaarheyt ofte gespreck van den Heere met het rechtgeloovigh wijf van Samaria, oft uyt Jacob van Ephraim van Sichar, beschreven in het vierde capittel van den Evangelist Johannes, in prijs voorgestelt, die met vergeldinghe vergolden wordt, volgens de woorden des Heeren* enz.

Dit geheele werk was echter zoo ergerlijk en aanstootelijk en bevatte onder den mantel der orthodoxie, zoovele grove uitvallen tegen kerk en staat, dat de Regering hem verbood het uit te geven; doch, wat hij geschreven had moest het licht zien, in spijt van dat verbod. Hij knipte dus het geheele handschrift in kleine snippers, soms slechts drie of vier woorden bijeen, soms eenen geheelen regel aan elkander latende. Nu schudt hij alle die snippers in eenen zak of eene mand dooreen, voegt ze allen, naar gelang zij hem in de hand kwamen, weder naast elkander en zond het in 1648 de wereld in, waardoor er een boek ontstond, waar zin noch slot aan is, dat door zijne onverstaanbaarheid vermaard is geworden, en wegens zijne zeldzaamheid op openbare verkoopingen 5 of 6 ja somtijds zelfs 7 guld. geldt, ofschoon het volgens Abcoude en Arrenberg later te Amsterdam bij J. Rotterdam herdrukt is (1).

Ook moet er volgens die schrijvers van Baltensz nog bestaan hebben:

Historie van Joseph, den zone Jakobs, beschreven bij den Propheet Mose in zijn eerste boek, Dord. 1648. 8°.

Zie, behalve het reeds aangehaalde werk, Barueth, *Holl. en Zeel. Jubelj.* bl. 145; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Schotel, *Kerkelijk Dord.* D. I. bl. 52; *de Navorscher*, 1ste jaarg. bl. 115 en 152; maar vooral een stukje van Dr. Schotel, *Iets over de Samaritane van Frans Baltensz*, in het Mengelwerk der *Vaderl. Letteroef.*, Dec. 1835.

BALTHASAR (Floris), Baltéser of Baltesers, waarschijnlijk een Delvenaar, woonde aldaar in 1589 en oefende het beroep van goudsmit uit. Later was hij ook Landmeter, en nog later noemt hij zich Gezworen Landmeter, zonder dat het blijkt wanneer hij een of ander geworden is. Hij begaf zich aan het maken en graveren van landkaarten waarin hij voortreffelijk slaagde, vooral munt zijn werk uit in naauwkeurigheid, daar hij overal de legers volgde en op de plaats zelve alles opnam. In de bewerking overtreffen echter de laatst vervaardigde kaarten aanmerkelijk de vroegere.

Er bestaan van zijne hand:

Kaart van de belegering van Bommel in 1599, *met de fortificatiën.*

Afbeeldinghe van den grooten tocht in Vlaenderen, Anno 1600, *van de E. M. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, met haer Legher, onder 't beleydt van syn Princelicke Excellentie Maurits van Nassau, etc., met warachtighe gelegentheyt van de steden ende dorpen, in dese Lantstreke gelegen*, uit twee aaneengehechte folio bladen bestaande.

Kaart van de belegering van Grave in 1602, in 2 folio bladen.

Caertgen van de belegering van Ostende, geamplieerd totten lesten dach, dat de Heer van Marquette (de laatste Gouverneur) *uyttrock.*

Caerte van de afbeeldinge van de stadt Sluis.

Caert van den slag bij Gibraltar in 1607.

Caert van het beleg van Gulick in 1610.

Caert van Delfland in 10 folio bladen.

Caert van Schieland in 15 folio bladen, waarvan 13 de kaart en 2 den tekst bevatten.

Caert van Rijnland in 22 folio bladen.

Plaat van het leger voor Rhees in 1614.

Plaat van het leger voor Wesel 1614.

De geheele gelegentheyt van den Rijnstroom metten appendentien van dien, van Wesel totten Tholhuys toe.

Aan de zes laatste schijnt hem echter zijn zoon Balthasar Florisz behulpzaam te zijn geweest.

(1) *Naamregister van Nederd. Boeken*, bl. 36.

Floris Balthasar overleed in December 1616 en werd den 10 dier maand in de Nieuwe kerk te Delft bijgezet. Hij liet bij zijne huisvrouw Dircktgen Zymons van Overvest drie zonen na, die in 's vaders beroep werkzaam waren; als: Cornelis Florisz die later den naam van Berckenrode aannam; François Florisz en Balthasar Florisz, die zich mede later van Berckenrode noemde.

Zie Mr. J. T. Bodel Nyenhuis, *Over de Nederl. Landm. en Kaartgrav. Floris Balthasar en zijne zonen*. Overgedrukt uit het *Instituut* enz. 1845. N° 4.

BALTHASAR GERARDS. Zie GERARDS (BALTHASAR).

BALTHAZAAR (M.) moet in het laatst der vorige eeuw een zeer beroemd Genees- en Heelkundige te Leiden zijn geweest. Hij gaf blijk van zijne kunde in de volgende werken:

Over de Gedrochten in de Geneeskunde, Amst. 1762. 8°.

Toetsteen der Heelmeesteren, Leid. 1768. 8°.

Verhandeling over de Bloedstorting, Leid. 1768. 8°.

Pathologica Cherurgicalis of *Heelkundige Ziektekunde*, Amst. 1771. 2 deelen. 8°.

Heelkundige waarnemingen, Amst. 2 deelen. 8°.

Cathechismus der Heelkunde, Amst. 1785. 8°.

Verzameling van kleine stukjes, Brieven en Verhandelingen, Amst. 1785. 8°.

Genees- en Heelkundige Verhandelingen over de Zalven en Pleisters, Amst. 8°.

Zie van Abcoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

BAMBOOTS. Zie LAAR (PIETER VAN).

BAMESBIER (HANS) een Duitscher, die te Amsterdam woonde, en zich met het portretschilderen bezig hield, waarin hij zeer bekwaam was. Hij was een leerling van Lambert Lombardus en overleed in het laatst der zestiende eeuw in den ouderdom van bijna 100 jaren.

Zie van Mander, *Leven der Schild.*, D. I. bl. 155; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BAN (FRANCISCUS DU) werd, na eerst eenige tijd, zonder vaste aanstelling, blijken te hebben gegeven van zijne bekwaamheid tot het geven van onderwijs in de Redeneerkunde, in het jaar 1636, tot buitengewoon Hoogleeraar in die wetenschap aan de Leidsche Hoogeschool benoemd. Twee jaren later droeg men hem ook, gedurende de afwezigheid van Joannes Bodecheer Benningh, die tijdelijk, als politiek Raad in Brazilië, in dienst der Westindische compagnie getreden was, het Hoogleeraarsambt in de Wijsbegeerte op, waarin hij, naar het schijnt later bevestigd werd, terwijl hij van het onderwijs in de Redeneerkunde afstand deed. In het jaar 1641 zag hij zich, nevens het onderwijs der Natuurkunde ook dat der Zedekunde toevertrouwen, in welke vakken hij werkzaam bleef tot aan zijne dood, die in 1643 voorviel.

Zie Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 149 en 153. D. II. T en B. bl. 121 en 269.

BAN (JOAN ALBERT) die in de eerste helft der zestiende eeuw leefde, was een bekwaam componist, die ook de Nederduitsche lier handteerde. Er bestaat van hem een werkje in dichtmaat getiteld: *Zang-Bloemsel*, Amst. 1642. 4°, dat, zeer net uitgewerkt en vrij belangrijk is voor de geschiedenis der Zang- en Toonkunst, doch niet zeer loffelijk getuigt aangaande 's mans bekwaamheden in de dichtkunst. Ook gaf hij nog in het licht: *Kort Sangh-Bericht op zijne zielroerende zangen*. Amsterd. 1643, zijnde een werkje tot onderrigt in de Muzijk.

Zie *Woordenb. der Nederl. Dicht, ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Catalogus der Boeken van Mr.* C. P. E. Robidé van der Aa, bl. 70.

BANCK (LAURENS) of BANK, geboren te Norköping in Zweden, kwam in het begin van 1641 naar Franeker, om er zich in de regten te oefenen. Het schijnt echter dat hij vroeger elders gestudeerd had, want den 18den November van dat zelfde jaar werd hem, met toestemming van den Hoogleeraar Arnoldus Verhel en Johannes Phocylides Holwarda, door den Senaat der Hoogeschool toegestaan, om privaat-collegiën over de Wijsbegeerte en de Redeneerkunde te houden.

Een paar jaren later ondernam hij eene letterkundige reis door Frankrijk, Italië, Spanje enz. en kwam als Doctor in de Regten terug; aan welke Hoogeschool hij dien graad echter bekomen heeft vindt men niet opgeteekend.

Na zijne terugkomst, in October 1645, gaf hij zoo veel blijken van geleerdheid, dat men hem in 1647 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Franeker benoemde, in welke betrekking hij nog werkzaam was, toen hij den 13den October 1662 ongehuwd overleed.

Van zijne hand heeft men:

Roma Triumphans, seu inauguratio Innocentii X, cum appendice de quarundam Ceremoniarum Papalium origine, Franeq. 1645 en 1656. 12°.

Dit werk had zijnen oorsprong te danken aan de omstandigheid, dat hij zich in 1644 juist te Rome bevond toen Innocentius X als Paus gehuldigd werd.

De Tyrannide Papae in Reges et Principes Christianos Diascepsis. Franeq, 1649. 12°.

Commentarius de Privilegiis Militum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Jurisconsultarum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Studiosorum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Mercatorum. Franeq., 1649. 4°.

De Bancci-ruptoribus. Franeq., 1650. 4°.

Commentarius de Privilegiis Mulierum. Franeq. 1651. 4°.

Taxa S. Cancellariae Apostolicae, Notis illustrata. Franeq. 1651. 8°. Een werk dat onderscheidene drukken beleefd heeft.

Dissertatio de Jure et Privilegiis Nobilium. Franeq., 1652. 4°.

Tractatus de Duellis. Franeq., 1658. 4°.

Bizarrie Politiche, o vero Racolta delle pin notabili prattiche di stato nella Christianita. Franeq., 1658. 12°.

Dissertationes de structura et ruptura Aureae Bullae Caroli IV. Franeq., 1661. 8°.

Discursus Academicus de Jure aggratiandi.

Dissertatio de Consiliis et Conciliariis Principum. Franeq. 4°.

Zie Vriemoet, *Athen. Friciac.* pag. 403—405; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II, bl. 74; *Biogr. Univ.*

BANCK (PIETER VAN DER), een Nederlandsch graveur, geboren omstreeks 1710. Hij was een kweekeling van den Franschen Graveur Jean Baptiste de Poilly, en vestigde zich te Londen, waar hij zich eenen naam maakte door zijne prenten in zwartekunst.

Zie *Biogr. Univers.*

BANCK (JOHAN VAN DER), een Nederlands Kunstschilder die in de eerste helft der achttiende eeuw te Londen gewoond heeft en waarschijnlijk een broeder van den voorgaande was; Johan Faber en anderen Zwarte-kunstgraveurs hebben onderscheidene portretten naar hem in het koper gebragt.

Zie van Eynden, *en* van der Wiligen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D, I, bl. 280; Immerzeel, *Levens der Kunsts.*

BANCHEM (JOHAN VAN), of BANKHEM, geboren in 1540, te Leiden, uit aanzienlijke ouders, werd van der jeugd aan opgeleid tot de beoefening der fraaije Wetenschappen. De eerste gronden legde hij te Utrecht, onder Georgius Macropedius. Van daar begaf hij zich naar Leuven, alwaar toen de studie der Regtsgeleerdheid in vollen luister bloeide. Na zich hier eene geruime tijd met onophoudelijke vlijt in dat vak te hebben geoefend, bezocht hij Angers, waar hij tot Doctor in de Regten bevorderd werd.

In zijn vaderland teruggekeerd vestigde hij zich als Advokaat, in zijne geboortestad en maakte er eenen grooten opgang, aangezien hij door oefening en verstand boven de meeste zijner tijdgenooten uitblonk; hetgeen ten gevolge had, dat hij, toen er in 1582 eenen Hoogen Raad over Holland, Zeeland en Westfriesland werd opgerigt, waarvan het berigtschrift reeds in 1580 ontworpen was, uit hoofde van zijne uitnemende verdiensten en bekwaamheid, op aanbeveling van Willem I, Prins van Oranje, tot lid daarvan werd aangesteld. Hij, die met zijne praktijk groote schatten won en bovendien niet eerzuchtig was, nam dit ambt niet dan na lang aarselen aan.

Daar men zich destijds bezig hield met het maken van onderscheidene nieuwe wetten zoowel in het kerkelijke als wereldlijke werd zijne ervarenheid niet zelden door de Wetgevers geraadpleegd. Ook werd hij nevens zijn medelid in den Hoogen Raad Dirk van Leeuwen tot scheidsman gekozen, tusschen de regering van Leyden en Dijkgraaf en Heemraden van Rijnland, over de grenzen van hun regtsgebied, waarover een geschil ontstaan was, dat zij gelukkig bemiddelde. Geen minder blijk van ongemeene begaafdheid gaf van Banchem in een ander geschil, hetwelk daarna tusschen de Regering van die stad en den Senaat der Hoogeschool ontstond en zoo ver ging, dat, indien er geen bekwame hand gebruikt werd, om die breuk te heelen, het op het te niet gaan der Hoogeschool had kunnen uitloopen. Hij slaagde er zoo gelukkig in, om die twist te doen eindigen, dat hij kort

daarna in 1594 tot Curator der Hoogeschool verkozen werd, welke betrekking hij nevens zijne vermaarde ambtgenooten Joan van der Does, Heer van Noordwijk, en Joan de Groot, Burgemeester van Delft, vele jaren met veel lof heeft waargenomen. Een paar jaren vroeger in 1591 was hij mede benoemd in eene commissie aan welke het daarstellen van eene kerkenverordening was opgedragen. Zijne ongemeene geleerdheid en ervarenheid, gevoegd bij de uitmuntende wijze, waarop hij de hem opgedragen bedieningen waarnam, deden hem na het overlijden van Diederik van Egmond van der Nieuburg, in 1599, in diens plaats tot President van den Hoogen Raad benoemen, welke waardigheid hij tot aan zijn overlijden, den 29 November 1601, heeft waargenomen.

Hij bezat eene zeer groote welsprekendheid, gepaard met deftigheid zonder trotscheid, en met zedige ernsthaftigheid zonder stuursheid; bovendien was hij zoo opregt en zulk een beminnaar van regtmatigheid en billijkheid, dat noch haat, noch gunst, noch vriendschap, noch eigenbelang het allerminst op zijn gemoed vermogten; in alle andere opzigten was hij menschlievend en toegevend, en voor het overige bijzonder bekwaam om de zwaarste verschillen in der minne te schikken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XVII bl. 330 (29), B. XXVIII bl. 556 (21); Orlers, *Beschr. van Leyden*, bl. 344 *en* 345; Van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV bl. 56; Van Hoogstraten *en* Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 68; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII, bl. 451; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V, bl. 97 *en* 98; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II, bl. 52 *en* 53; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.* D. II. T. *en* B. bl. 6.

BANCHEM (Jan van), misschien een afstammeling van den voorgaande, bekleedde in 1672 het ambt van Schepen te 's Gravenhage en was een der bitterste vijanden van de gebroeders Cornelis en Joan de Witt, in zooverre zelfs, dat hij, toen de beide broeders zich, den 20 Augustus 1672, op de gevangenpoort bevonden, eenige Kapiteins der Haagsche Schutterij bij eede deed belooven hen niet in het leven te laten; ook hitste hij in persoon de burgers van het blaauwe vendel tegen die ongelukkige slagtoffers op. Nog geeft men hem na, dat hij, toen de burgers voor de gevangenpoort zamengerot waren, van het stadhuis kwam, om hen tot den moord aan te zetten en zich naderhand niet schaamde, eenen degen te dragen, op welks gevest, door Kasper Adam de Mars, een der handdadige aan den moord, dit gruwelstuk was afgebeeld.

In September van dat jaar tot Baljuw van 's Gravenhage aangesteld, beging hij zoovele euveldaden dat hij, den 31 Julij 1680, op last van het Hof van Holland in hechtenis genomen, en streng gepijnigd en nog in het zelfde jaar, wegens *menigvuldige begane misdrijven en vuile handelingen*, veroordeeld werd om onthalsd te worden. Van dit vonnis zich op den Hoogen Raad beroepen hebbende, wist hij middel te vinden, om, hangende het geding, uit de gevangenis te ontsnappen, en, benevens zijnen zoon, een verblijfplaats te Amsterdam te zoeken, doch te dier stede, met zekeren Salomon Bosch, eenen aanslag tegen het leven van den Burgemeester Koenraad van Beuningen gesmeed hebbende, werd hij achterhaald en betrapt. Nu bragt men hem op nieuw naar 's Gravenhage, waar hij, na nog onderscheidene jaren gezeten te hebben, op de gevangenpoort overleed, terwijl zijn geding voort den Hoogen Raad nog niet afgedaan was, waardoor hij de welverdiende straf ontging van door beulshanden op het schavot te sterven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 164 en 179, en D. XV 204; *Bijvoegsels en Aanm. op Wagenaar*, D. XIV, bl. 86; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V bl. 98—101; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 83 en 84.

BANCKERT (Adriaen) behoorde tot het geslacht der Zeeuwsche Banckerts en was waarschijnlijk de zoon van Joos van Trappen te Middelburg, den 4den Januarij 1596 overleden. De naam van Trappen was eigenlijk de geslachtsnaam, ofschoon de latere afstammelingen allen dien van Banckert of Banckers(1) er hebben toegevoegd, en bij dien naam meest bekend zijn. Deze Adriaen was de oom van den beroemden Admiraal in Brazilië, Joos van Trappen en staat bekend als Kapitein ter zee. Hij sneuvelde in 1600.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 99.

(1) De Jonge (*Nederl. Zeew.*) schrijft overal den naam Banckers, volgens zijne handteekening, ofschoon die door anderen ook door de la Rue altijd Banckert gespeld wordt. De laatste letter in die handteekening kan even goed een *t* als een *s* zijn.

BANCKERT (Joos van Trappen gezegd), een der moedigste zeehelden uit het tweede tijdvak van den oorlog tegen Spanje. Hij was te Vlissingen geboren, omstreeks het begin der zeventiende eeuw, en was denkelijk een zoon van Michiel van Trappen, gezegd Banckert, een ouder broeder van den voorgaande, die van 1587—1607 als Kapitein ter zee diende, en ter vrouwe gehad heeft, eerst Helena Arondeus en daarna Françoise Durpion. Joos door zijne ouders tot een ambacht bestemd, gevoelde geen rust aan land, ging als gemeen matroos naar zee en klom, door moed en braafheid, spoedig op tot den rang van Kapitein ter zee, die hij in 1624 bekwam. Hij was tegenwoordig bij het veroveren der zilvervloot in 1628, en had toen het bevel over het schip de *Neptunus*, van 24 stukken. In 1629 was hij een der Kapiteins die onder den Admiraal Loncq naar Brazilie werd gezonden tot den aanslag op Pernambucq. Doch hij is vooral beroemd om zijne daden tegen de Duinkerker zeeroovers. Eens sloeg hij met zijn schip alleen tegen 13 Duinkerkers, van welken hij drie in den grond schoot en zich zoo uit hunne handen redde. Later tusschen twee vijandelijke schepen beklemd en zich niet willende overgeven, zette hij zijn oudsten zoon (men meent dat deze de naderhand zoo beroemde Admiraal Adriaan Banckert was) met de lont bij het kruid, met bevel om er den brand in te steken, zoodra hij het beval en met de bedreiging dat hij hem anders den kop zou kloven; doch hij geraakte nog gelukkig uit het gedrang. In 1637 streed hij als Kommandeur van vier schepen tegen zeven Duinkerkers, en veroverde twee schepen en één fregat, die hij te Vlissingen opbragt. Bij den hevigen slag tegen de zelfde vijanden, onder den Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp, had Banckert onder hem het bevel als Vice-Admiraal. Roemvol en gezegend was het einde van dezen slag, waarin de Duinkerksche vloot een geducht verlies leed. Tot loon van zijn moedig gedrag ontving Banckert, even als Tromp, eene gouden keten met medaille ter waarde van twee duizend gulden. Ook deelde hij in den roem der overwinning die Tromp, in het jaar 1639, op de Spaansche vloot onder Engeland behaalde.

Tot Admiraal over de West-Indische vloot verkoren ging hij in Februarij 1646 daarheen onder zeil; kwam, na verschillende onheilen van tegenwind, storm en muiterij, te Olinda, waar hij alles in nood en wanorde vond. Van daar naar St. Francisco gezeild, werd het eiland Taparipa door de Nederlanders gewonnen, doch kort daarna door de Portugezen heroverd. Banckert behaalde nog eene overwinning in de baai van Todos los Santos waar hij van zeven Portugesche schepen een in den grond schoot en vijf nam. Niet lang daarna nam hij nog vier schepen van den vijand, daarmede eindigde de loopbaan van hem, dien men om zijne kloekmoedigheid den *Geessel der Spanjaarden en schrik der Portugezen* noemde. Hij stierf op de terugreis, in 1647, den roem nalatende van een der beste zeeofficieren van zijne tijd te zijn geweest. Men opende en zoutte, naar het gebruik van die tijden, het lijk en ofschoon hij zeer zwaarlijvig geweest was en sterk riekte, wilden zijne zonen, die beide aan boord waren, niet gedogen dat de kist over boord gezet werd. Hieruit ontstond zulk eene verschrikkelijke stank, dat alle gezouten spijzen op het schip smakeloos werden. Hij was gehuwd geweest met Adriana Jans die hem drie zonen schonk, Adriaan van Trappen, gezegd Banckert, die volgt; Joos van Trappen, gezegd Banckert, als Kapitein ter zee gesneuveld in 1653 en Johan van Trappen, gezegd Banckert, die mede hierachter volgt. Men vindt 's mans afbeeldsel door Udemans en door eenen andere zonder naam des plaatsnijders.

Zie de La Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.* bl. 127—131; Commelijn, *Leven van Fred. Hend.* D. I, bl. 38, volg. D. II, bl. 32; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.* van Haren, *Geuzen uitg. van* Bilderdijk bl. 228; van Wijn. *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. II, bl. 236 en 237; Kok. *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 86—90; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 79—82; *Biogr. Nationale;* van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II, bl. 275; *Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens.* door G. Nieuwenhuis; Engelbert Gerrits, *Heldend. ter Zee*, D. I, bl. 332; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I.

BANCKERT (Adriaan van Trappen gezegd) was de beroemde zoon van den voorgaande. De tijd zijner geboorte is onbekend, maar kan niet later dan 1620 worden gesteld, daar hij in 1642 reeds Kapitein ter zee was. Hij onderscheidde zich door moed en beleid tegen de Duinkerkers. In den zeeslag van 10 Augustus 1653 tegen de Engelschen, waarin Maarten Harpertszoon Tromp sneuvelde, werd zijn schip, met dat van Cornelis

Evertsen, na eene mannelijke verdediging, in den grond geschoten, doch hij zelf werd behouden. In 1659 maakte hij zich beroemd, door de dappere verdediging van zijn schip *de Zeeridder* van 28 stukken, tegen de Zweden. Gedurende den zeeslag in de *Sont*, onder den Admiraal Obdam zich loffelijk hebbende gekweten, overwinterde hij met de Nederlandsche vloot in Denemarken en werd, met 5 schepen, naar Landscroon gezonden, onder het eiland Ween, door het ijs aan den grond gedreven. Aangetast door twee kloeke Zweedsche oorlogschepen van 50 en 40 en eene fluit van 24 stukken, van eene andere zijde aangegrepen door 5 scheerbooten en sloepen met veel krijgsvolk bemand, wist Banckert zich onversaagd te verdedigen. Met omhoog geheschen vlaggen en wimpels wacht hij den vijand af, schiet een brander in den grond en drijft de Zweden op de vlugt. Daarvoor ontving hij van den Koning van Denemarken eenen gouden medaille, waarop het feit is afgebeeld.

In 1664 tot Schout bij Nacht benoemd, handhaafde hij den ouden roem in den ongelukkigen slag van 13 Junij 1665. Wat den Raadpensionaris Johan de Wit tot grooten roem werd aangerekend, het uitbrengen van de vloot door het Spanjaardsgat met een ongunstigen wind, was reeds eenige weken vroeger door Banckert verrigt, die met 17 oorlogschepen, met een W. Z. W. wind door het zelfde Spanjaardsgat was uitgezeild, gelijk dat ook in 1653 door den Vice-Admiraal de With was gedaan. Den 7 Julij 1665 werd Banckert Vice-Admiraal, en onderscheidde zich op nieuw in den vierdaagschen zeeslag in 1666, waar zijne onversaagdheid de overwinning hielp bevechten.

Niet zoo gelukkig was Banckert in den zeeslag van 4 Aug. 1666, toen hij zoo door de Engelschen beklemd werd, dat hij, liever dan zich over te geven, na eerst zijn volk in de booten te hebben geborgen, zijn zinkend schip in den brand stak, en zich op een ander redde. Kort daarna ontzette hij met zijn smaldeel drie afgedwaalde Nederlandsche schepen, welke bijna in de handen der Engelschen waren gevallen. Bij den togt op Chatham was hij niet tegenwoordig, dewijl zijn schip niet spoedig genoeg bemand was; hij kwam nadat de zege was bevochten, doch bleef nog op de Theems met een smaldeel van 14 ligte schepen om de Engelschen verder afbreuk te doen.

Hij werd den 20 Augustus 1666, in plaats van den gesneuvelden Jan Evertsen, tot Luitenant Admiraal van Zeeland benoemd, en had in dien rang het opperbevel over een der smaldeelen onzer vloot in den oorlog tegen Engeland en Frankrijk in 1672 en 1673. In al de zeestrijden dezer jaren vocht hij met roem en geluk, gewoonlijk tegen de Fransche vloot met de Engelsche vereenigd.

Nog eens ging hij in zee onder den Luitenant Admiraal Tromp in 1674, naar de Fransche en Spaansche kusten, een togt die veel scheen te beloven en niets opleverde. Van daar terug gekeerd bleef hij te huis, onvergenoegd, omdat hij, de Luitenant-Admiraal van eene provincie, onder het bevel van den tweeden Luitenant Admiraal eener andere provincie, Aart van Nes, gesteld werd. Hoewel het hem hard viel, onderwierp hij zich, maar de Staten van Zeeland hielden deze schikking (en met reden) voor eene belediging hun aangedaan, en zonden Banckert niet meer in zee.

Hij nam in 1678 zitting in den Raad der Admiraliteit van Zeeland, en overleed in 1684 te Middelburg, den roem nalatende van braafheid, opregtheid, moed, getrouwheid en gematigdheid. Zijn graf was in de St. Pieters of Oude Kerk te Middelburg. Driemalen was hij gehuwd, eerst met Adriana Pieterse Ita, waarschijnlijk eene dochter van den Admiraal Pieter Adriaans. zoon Ita, daarna met Agatha Anthonis van der Maerse en eindelijk met Johanna Constantia Cau, weduwe van Samuël Bisschop. Bij de eerste en derde had hij geene kinderen, maar bij de tweede een zoon (die volgt) en eene dochter Josyna, gehuwd met Cornelis Danckers, schepen en raad van Vlissingen.

Zijne afbeelding is op onderscheidene wijze in plaat gebragt, doch de beste wordt gehouden die door Hendrik Berckmans is geschilderd en door Christiaan Hagen in plaat gebragt. Zijn wapen bestond in drie wenteltrappen op een veld van keel.

Zie P. de la Rue, *Heldh. Zeel.*, bl. 120--127 en 273; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 180 en volg.; Aitsema, *Saken van Staet en Oorlogh;* D. V. bl. 379 en volg.; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. III. bl. 119 en 156; Montanus. *Leven van Willem III*, D. I. bl. 188; Samson, *Histoire de Guillaume III*, Tom. II. p. 173, Tom. III. p. 117; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 90—96; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 74—78; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 287; De Jonge, *Gesch. van het N. Zeew.*, D. I, II, III.

BANCKERT (Adriaan van Trappen gez.) gewoonlijk genoemd Banckert de jonge, was de zoon van den Luitenant Admiraal, diende waarschijnlijk onder zijnen vader, werd in 1672 Kapitein ter zee, doch stierf reeds vroeg in 1678.

Hij was gehuwd met Cornelia Cau doch liet geene kinderen na.

De Jonge, *Gesch. van het Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 99.

BANCKERT (Johan van Trappen gez.), was de broeder van den Luitenant Admiraal, werd Kapitein ter zee in 1653, en liet het leven voor het vaderland in den rampspoedigen zeeslag van 13 Julij 1665.

Hij was getrouwd met Jannetje Hannot of Annot, bij wie hij geene kinderen naliet en had tot zinspreuk: *Nobilitas sola atque unica virtus* (de Deugd is alleen de eenigste adel).

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 383; Brandt en Centen, *Historie van Enkhuisen*, D. II. bl. 231; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 147; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V. bl. 97; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 78 en 79; *Biogr. Univ.;* de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 206; *Algem. Kunst en Letterb.*, 1849. D. II. bl. 260; *Kronijk van het Histor. Utr. Genoots.*, 1850. bl. 255.

BANGMA (Obbe Sikkes), geboren te Pingjum, den 30 Mei 1768, een zeer bekwaam, ijverig en werkzaam Wiskundige, werd in het jaar 1787 Onderwijzer in de theoretische zeevaartkunde aan de kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam; doch niet alleen daar, maar ook aan zijn huis beylijtigde hij zich om door geregeld en juist onderwijs bekwame stuurlieden te vormen. Sedert 1816 was hij Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Reeds vroeger betoonde hij zich een zeer werkzaam lid van het Genootschap *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven.* Hij overleed den 23 November 1829.

De volgende werken getuigen van 's mans ijver en veelomvattende kunde:

Grondbeginselen der Meetkunde, Amst. 1806. 8°.

Verhandeling over de regtlijnige en klootsche driehoeksmeting, Amst. 1808. 8°.

Kort begrip der Stuurmanskunst, 's Hage en Amst. 1811 waarvan in 1820 een tweede druk het licht zag.

Inleiding tot de Algebra, voor de scholen, Amst. 1811, welke in 1825 eenen derden druk beleefde.

Grondbeginselen der Stuurmanskunst, 's Grav. en Amst. 1816, met platen. 8°. waarvan in 1829 eene tweede druk verscheen.

Verhandeling over het aardsche magnetismus, 's Hage en Amst. 1825. gr. 8°. met platen.

Ook in de uitgegeven werken van het Koninklijk Nederlandsch Instituut worden voortreffelijke door hem bewerkte verhandelingen gevonden; als:

Over de breedte buiten den middag.

Over den brandspiegel.

Over de klootsche driehoeken, welke mede afzonderlijk verkrijgbaar gesteld is.

Eenvoudig betoog van het voorstel van Pythagoras, op eene algemeene wijze voorgesteld; benevens eenige andere eigenschappen des regtlijnige driehoeks daartoe betrekkelijk.

Over de breedte buiten den middag door twee gelijke hoogte.

Over de rectificatie van de ellips en de hyperbool.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1829. D. II. bl. 340; van Cleef, *Naaml. van Boeken.*

BANHEINING (C.), een schilder uit de zeventiende eeuw, die Portretten vervaardigde, waarvan er door Jonas Suyderhoef zijn in plaat gebragt, zoo als onder anderen het afbeeldsel van Samuel Ampsing.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 207; Immerzeel, *Levens der Kunsts.*

BANJAART (Albert), was een der genen die in het jaar 1168 voorkomt als onderteekenaar van het verdrag dat Floris III, Graaf van Holland, gedrongen was met zijnen overwinnaar Filips, Graaf van Vlaanderen, aan te gaan. Ook vindt men hem vermeld op het jaar 1203, toen Graaf Dirk VII gedwongen was, het oudste gedeelte van Holland als een leen van Braband te erkennen. In het zelfde jaar koos hij de partij tegen diens Graven dochter Ada, haren gemaal Lodewijk Graaf van Loon en hare moeder, en werd diensvolgens door Ada's oom, Graaf Willem, met Wouter van Egmont, tot hoofdman der Kennemers aangesteld. Zij bragten nu geheel Kennemerland op de

been, kwamen met schepen te Amsterdam, staken den dijk aldaar door en deden geheel Amstelland ondervloeijen. De Kennemers verbranden al wat zij vonden, en roofden veel goed, dat zij medevoerden. Doch toen de Graaf van Loon daarna voor eene korte poos de overhand kreeg, verwoestte en verbrandde hij Banjaarts kasteel, tusschen Castrikum en Beverwijk. Later bevond Banjaart zich mede onder degenen, die Gravin Ada in den Burg te Leiden belegerden.

Zie Gouthoeven, *Chronijcke*, bl. 295 en 296; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 259, 295 en 307; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BANJAART (Dirk Janssen), waarschijnlijk afkomstig uit het adellijk geslacht Banjaart, een van de drie voornaamste te Hoorn, was een man van moed en ondernemenden aard, die boven het gemeen uitstak en zich tot een hoofd opwierp, om het vermeend wangedrag der Regeringsleden te beteugelen.

Toen er in het jaar 1777 te Hoorn een geweldig oproer ontstond, over het invoeren van eenige nieuwe accijnsen, die het volk wilde afgeschaft hebben, en de Regering geen maatregelen nam om dit te beteugelen, drong Banjaart, vergezeld van eenigen uit het gemeen, *in het huis van den Schout*, Maarten Velaer, brak den stok, waaraan de gevangenen gesloten waren, los, en voerde hen in verzekering naar het stadhuis. Des anderen daags, toen de Schout, die bij het gemeen zeer gehaat was, weder in de stad kwam, snelde het graauw naar zijn huis, doorzocht het van onderen tot boven, maar vond hem tot zijn geluk niet; doch toen ging het aan het plunderen, vernielen en rooven van al wat er was, waarna men naar meer andere huizen trok, van welke sommigen het zelfde lot ondergingen. De verbittering van velen, zoowel groot als klein, tegen Schout Velaer en diegenen welke hem waren toegedaan, was zoo groot, dat sommigen van de regerende Burgemeesters, in plaats van den moedwil te stuiten, van het stadhuis riepen: »dat Burgemeesteren alles, wat door Ban»jaart en de zijnen was bedreven, ter hunner verantwoording »namen." Het gemeen, dus den ruimen teugel gevierd, bleef met hollen voortvaren, en gingen alle palen van bescheidenheid te buiten. Diegenen onder de Regeringsleden, welke dezen moedwil reeds in den beginne hadden willen stuiten, waren gevangen gezet, sommigen hadden zelfs reeds zestien dagen in de gevangenis gezucht, en ondergingen dagelijks ondraaglijken hoon en smaad, met bedreiging, dat men hun het leven zou benemen, indien zij niet bewerkten, dat Velaer vrijwillig afstand deed van het *schoutambt en hun zijne commissie in handen stelde*. De vrienden van den Schout, ziende in welk dringend gevaar hij verkeerde, bewogen hem ten laatsten door bidden en smeken, om afstand te doen van zijnen post, waarna men ten hove wist te bewerken, dat de aanstelling van den Schout, mits voor die vergunning eene aanzienlijke som aan den Graaf betalende, voortaan door de stad zou geschieden. Als nu Burgemeesteren raadpleegden, wien men dit gewigtig ambt zou opdragen, kwam er, op aanhitsing van Banjaart, eene onbesuisde menigte ten stadhuize Burgemeesters Kamer indringen, zeggende: »Raadpleegt gij wien gij Schout zult »maken?.... wij waarschuwen u, indien gij eenen anderen aan»steld dan onzen Kapitein Banjaart, zal de drommel de kaars »dragen, en wij zullen u zooveel volk op het lijf sturen, dat gij »er van gruwen zult." Deze bedreiging werkte uit, dat Banjaart het schoutambt verkreeg, waarna de rust ook genoegzaam in de stad hersteld werd, de gevangenen ontslaakt, en aan de uitgewekenen vrijheid vergund om weder binnen te komen. Doch Banjaart, die, ter bekoming van dit ambt, gewaagd had de stad in rep en roer te brengen, had weinig genot van zijne euveldaad, want weinige maanden nadat hij zijnen eed had afgelegd maakte de dood een einde aan zijn door geweld verkregen bestuur.

Zie Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 97, 102—109 en 117; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BANJAART SCEI, Slotvoogd van Medemblik, werd in 1447 openlijk van manslag of moord beschuldigd, terwijl hij in tegendeel den President van Holland, Gooswijn de Wilde, de onnatuurlijke zonde van sodomie ten laste lei. Beide werden in hechtenis genomen en naar Heusden gebragt, waar zij wel anderhalf jaar zaten. Banjaart werd toen eerst op vrije voeten gesteld, doch kort daarna, bij vonnis van 6 December 1445, ten lande uitgebannen en van alle zijne waardigheden vervallen verklaard.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 22—24; *Bijvoegs. en Aanm.* op Wagenaar, D. IV. bl. 15—17; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BANK (Laurens). Zie BANCK (Laurens).

BANK (Henricus van der), zoon van Henricus van der Bank, geboren te Dordrecht omstreeks 1728, oefende zich aan de Leidsche Hoogeschool in de Godgeleerdheid en Letterkunde, waarbij hij inzonderheid, aangezien de Oostersche taal- en letterkunde zijne geliefkoosde studie uitmaakte, den beroemden Albertus Schultens tot gids koos. Na volbragte studie werd hij in het jaar 1751 Predikant in de Hervormde Gemeente te Herwijnen, van waar hij in 1753 beroepen werd te Vuren en Dalen; vervolgens vertrok hij in 1757 naar Waardenburg en Neêrijnen, in 1764 naar Raamsdonk, in 1767 naar Delfshaven en in 1771 naar Zutphen, waar hij den 6den Januarij 1802 ongehuwd overleed.

Ook elders dan op bovengenoemde plaatsen wist men 's mans grondige geleerdheid op prijs te schatten; zoo kwam hij in 1763, toen hij nog te Waardenburg stond, in aanmerking voor de leerstoel der Godgeleerdheid aan de Geldersche Hoogeschool, terwijl de Bezorgers dier Hoogeschool hem in 1780 op het zestal plaatste om daaruit eenen Hoogleeraar der Godgeleerdheid en Kerkgeschiedenis te benoemen. Ook te Utrecht kwam hij voor een Professoraat in aanmerking, doch het schijnt dat een verspreid gerucht, als of zijne denkwijze, in sommige opzigten, van de toen meest heerschende afweek, verhinderd heeft dat hij tot eenen of anderen leerstoel beroepen werd. Aan geleerdheid ontbrak het van der Bank toch niet. Nog te Delfshaven zijnde was hij de leermeester in het Hebreeuwsch van den later zoo beroemd geworden Johan Hendrik van der Palm. Van zijne hand heeft men de Nederduitsche vertaling van:

H. C. Paulsen, *Over de Regering der Oosterlingen*, Leyd. 1760. 2 dn. 8°. en

H. C. Paulsen, *Egte berigten van den Akkerbouw der Oostersche volken*, ald. 1762. 8°.

Welke beide werken hij met noten en het laatste ook met platen verrijkte.

Door zijn overlijden werd hij verhinderd de voor den pers bestemde *Verklaring van den Zendbrief van Jacobus* in het licht te geven, en toen nu kort daarna *De Brief van Jakobus met korte ophelderingen en voor huisselijke stichting bearbeid door* J. Clarisse (Amst. 1802. gr. 8°.) en *De Brief van Jakobus in leerredenen door* M. Stuart (Amst. 1805. 3 dn. gr. 8°.) verschenen waren, oordeelde de vriend, die zich met de herziening van het handschrift belast had, de uitgave daarvan minder geraden.

Professor de Grient Dreux, te Zutphen, maakte op hem het volgende grafschrift:

Geleerdheid, godsvrucht, deugd, menschkunde, wijs beleid,
Diepdenkend oordeel en onpeilbre schranderheid
Kenschetsen van der Bank. Voel, Zutphensche gemeente!
Gevoel uw zwaar verlies en treur bij 't grafgesteente.
Steeds was uw heil zijn doel, uw zaligheid zijn vreugd.
Hoe ijvrig wees hij u den weg naar 't pad der deugd!
Hij heeft u dertig jaar gesticht met leer en leven,
Toen 't stoflijk deel aan 't graf, aan God zijn ziel gegeven.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 378.

BANKERT (Adriaan). Zie BANCKERT (Adriaan).

BANKHEM (Joan van). Zie BANCHEM (Joan van).

BANNING (Frans). Zie KOK (Frans Banning).

BANNINGIUS (Johannes Bodecherus). Zie BENNINGH (Joan Bodecheer).

BANNIUS (Johannes Albertus), geboren te Haarlem, en aldaar in 1656 overleden, was een Priester die bijzonder ervaren in de muzijk was. Hij heeft geschreven en in het licht gezonden:

Epistolae ad Petrum Scriverium de Musico studio recte instituendo.

De gantsche samenstelling der Muzijk.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BAPTIST (J.), een Nederlander, vermoedelijk van Fransche afkomst, handteerde met zeer veel bekwaamheid het graveerijzer, zoo als onder anderen blijkt uit de prenten in den bijbel van van der Marck en uit den titelplaat voor de werken van Erasmus, naar de teekening van Willem van Mieris.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 266.

BARA (Jan), trad in de laatste helft der zeventiende eeuw, als Nederduitsch Dichter op, met:

Danck-Yver aen den E. Heere, Jacob Cats, zijnde op Sorgh-Vliet, op sijn acht en tseventighste Geboorte-dagh, 10 Nov. 1655. Amst. 1655. 4°.

De Godvruchtige Verklikker, *met andere dichten*. Amst. 1656. 8°.
Hel en Hemel, *of Zegen en Vloek*, Amst. 1658.
ook bestaan er van hem vier tooneelstukken, als:
De Herstelde Vorst of Gelukkig Ongeluk, Amst. 1650.
Galteno en Alimene of *Verdoemde Ontrouw*, Amst. 1656.
Ik kenje niet, klsp. Amst. 1664.
Het verslingert Moekroesje, Amst. 1668.
welke gezamelijk in 1747 te Amsterdam herdrukt zijn, onder den titel van *Tooneelpoëzij*.

Witsen Geysbeek schijnt hem voor een niets beduidende rijmelaar te houden (1), doch Huydecoper zag denkelijk zoo laag niet op hem neder, want hij haalt Bara aan in zijne *Proeve van Taal- en Dichtkunde* (2). Om onze lezers zelven over hem te doen oordeelen, zullen wij hier vier regels van hem mededeelen:

Wat doet de wellust niet aan een te dertel mensch
Al heeft hy hier op aerd voorspoedigheyd na wensch,
Hoe ken de overdaed 't quaed in sijn oren luijen?
't Syn taije lenden die de weelde kunnen kruijen (3).

Zie, behalve de aangehaalde werken, *Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 241. D. I. b. bl. 53. D. II. bl. 528.

BARA (Johan), gaveur. Zie BARRA (Johan).

BARATTA ROMANUS (Laurens) werd in 1629 in het Schilders-Collegie te Utrecht als Meester ontvangen, en vereerde als kunstproef aan het St. Hiobs-Gasthuis aldaar een landschap met beelden gestoffeerd. De bijnaam Romanus schijnt hij ontleend te hebben van eenen togt, welke hij misschien naar Rome gedaan heeft.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 38 en 39; Immerzeel, *Levens der Kunstsch.*

BARBAS (Johannes) werd in 1738 Predikant bij de Hervormden te Blarikum-en-Laren; daar werd hij in 1774 Emeritus, en overleed te Leiden den 5 Februarij 1781 in den ouderdom van ruim 67 jaren en 8 maanden.

Hij heeft in het licht gezonden:

Het Koninglyk bevel van Joas den Koning van Juda, *om Geld in zekere Offerkiste te vergaderen*, *tot verbetering des Tempels*, *gehoorzaamt van zijne Onderdaanen*; *toegepast op de Resolutie van Hun Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland*, *van den* 12. *Sept.* 1747, *om een vrywillige Gifte of de* 50*ste Penning op te brengen*, *tot nut van het Gemeene Land*, *over* 2 *Chronyken XXIV. vs.* 8, 9 *en* 10. Amst. 1749. 4°.

Samuels Steen, *opgericht tusschen Mizpa en Sen*, *tot gedachtenisse van des Heeren hulpe aan hem en Israël beweezen*, *zoo in de Verlossinge uyt de macht der Vyanden*, *als in het wedergeven van de van hunne genoome Steden*, *en het maken van Vrede*, *of Leerreden over* 1 *Sam. VII. vs.* 12, 13 *en* 14, *op den Algemeene Dank- en Bededag den* 11 *Juny* 1749. Amst. 1749. 4°.

Zie J. van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV. blz. 23.

BARBAZ (Abraham Louis), geboren te Amsterdam, in 1770 en aldaar overleden den 14 Julij 1833, was een Schrijver van den tweeden rang, die sedert 1793 een aantal, meest kleine, werken, zoowel in het Fransch als Nederduitsch, vooral in dichtmaat, schreef, zoo als blijkt uit de volgende lijst van Dicht- en Prozawerken, die van hem zijn in het licht gekomen:

Philoctetes op het Eiland Lemnos, trsp. uit het Grieksch van Sofocles, en gevolgd naar het Fransch van de la Harpe. Amsterd. 1793. 8°.
De Nieuwsgierige, blsp. Amst. 1793. 8°.
Ericia of de Vestaalsche Maagd, trsp. gevolgd naar het Fransch van de Fontanelle, Amst. 1794. 8°.
De Vrede, dichtstuk. Amst. 1794. gr. 8°.
De Gelijkheid, blsp. Amst. 1795. 8°.
Vaderlandsche lierzangen op de omwenteling in den jare 1795. Amst. 1795. gr. 8°.
De tempel der Vrijheid, in drie zangen. Amst. 1796. gr. 8°.
De Scyten, trspl. gevolgd naar het Fransch van de Voltaire. Amst. 1796. 8°.

(1) *Woordenb. der Nederd. Dicht.*, D. I. bl. 217.
(2) Zie de uitgave van Lelyveld, D. II. bl. 370.
(3) *Herstelde Vorst*, 2de bedrijf, 1ste toon.

Agathokles, trspl. grootendeels gevolgd naar het Fransch van de Voltaire. Amst. 1718 (98?).
Elmire de Vilarez, trspl. Amst. 1799.
Lierzang op de landing en den aftogt der Engelschen en Russen in 1799. Amst. 1799. gr. 8°.
Washingtons overgang ter onsterfelijkheid, lofzang. Amsterd. 1800. gr. 8°.
Herzilia, trspl. Amst. 1800. 8°.
Makin of de ontdekking van Madera, tnsp. Amst. 1800. 8°.
Andromaché, trsp. gevolgd naar het Fransch van Racine. Amst. 1800. 8°.
Mithridates, trsp. naar het Fransch van Racine. Amst. 1800. 8°.
Ofis, trsp. gevolgd naar het Fransch van le Mercier. Amsterd. 1800. 8°.
Ifigenia in Aulis, trsp., gevolgd naar het Fransch van Racine. Amst. 1800. 8°.
Barnewel, tnsp. uit het Engelsch getrokken door de la Harpe en gevolgd naar het Fransch. Amst. 1800. 8°.
De Poëet of *de Rijmdrift*, blsp. gevolgd naar het Fransch van Piron. Amst. 1801. 8°.
De Huwelijksliefde of de ware Grootheid, tnsp. Amst. 1808. 8°.
Farsalia, I—VII zangen, naar Lucanus, door la Harpe. Amst. 1801. gr. 8°.
Fabelen en Vertelsels. Amst. 1802. 2 dn. gr. 8°.
De triömf van den Poëet of de Verrassing, blsp. Amst. 1801. 8°.
De Jaargetijden, dichtstuk, naar het Fransch van Saint-Lambert. Amst. 1802. gr. 8°.
Blanka en Montcassin of *de Venetianen*, trsp. gevolgd naar het Fransch van Arnault. Amst. 1802. 8°.
Aan Bonaparte, *bij gelegenheid van den Algemeenen Vrede*. Fransch en Hollandsch. Amst. 1802. gr. 8°.
Edipus, trsp. gevolgd naar het Fransch van de Voltaire. Amst. 1803. 8°.
De mensch, *naakt en gekleed*, dichtstuk. Utr. 1803. 8°.
De Wijsgeer, *of de edele Menschenhater*, tnsp. Rotterd. 1803. 8°.
Aan den Heere A. Snoek, *wegens het spelen der rol van den Cid in het treurspel van dien naam*. Amst. 1803. 8°.
Liefde en Pligt, tnsp. uit het Hoogd. van Iffland. Amst. 1804. 8°.
De Abderiten of de drift tot het Schouwtooneel, blsp. Rotterd. 1804. 8°.
Kosroës, *Koning van Perzië*, trsp. gevolgd naar het Fransch van le Fèvre. Amst. 1805. 8°.
De zegen des menschdoms door de Koepok-Inënting, dichtstuk. Amst. 1805. gr. 8°.
Offerande der vrouwen aan de zindelijkheid, dichtstuk. Amst. 1805. 8°.
Het Tooneelvermaak, hekeldicht. Amst. 1806. gr. 8°. Tweede druk, Amst. 1825.
Ode à l'honneur de Napoleon et de l'armée Française. Amst. 1806. 8°. De zelfde in het Nederduitsch.
Campagne des trois Empereurs, *poëme*. Français et Hollandais. Amst. 1806. gr. 8°.
De Lichtzinnige of de gevaren der Onbedachtzaamheid, blsp. Amst. 1807. 8°.
Beschrijving der feestplegtigheid ter verjaring van den Koning van Holland, *gevierd op den Koninklijk Hollandschen Schouwburg te Amsterdam in* 1807, Fransch en Hollandsch. Amst. 1807. 8°.
Amsterdam bij nacht beschouwd, boertig dichtstuk. Amst. 1807. gr. 8°. Derde druk, Amst. 1829.
Hommage à S. M. Louis Napoléon Roi d'Hollande, Français et Hollandais. Amst. 1808. 8°.
De waardigheid der Hollandsche Natie in tegenspoed, *met betrekking tot Kunsten*, *Wetenschappen en Fraaije Letteren*, dichtstuk. Utr. 1808. gr. 8°.
De oorlog om twee letters, boertig heldendicht. Amst. 1809 gr. 8°.
De Tooneeldichtkunst, in zes zangen. Amst. 1810. gr. 8°.
's Werelds Bedrog of het Zedelijk Blanketsel, hekeldicht. Amst. 1810. gr. 8°.
Brief aan Mr. J. Meerman over de onbeschaamdheid der naamlooze recensenten. Amst. 1810. gr. 8°.
Lierzang aan het Tooneelminnend gezelschap ter spreukvoerende Amicitia; uitgesproken door J. G. van Beulingen, den 30 van Wintermaand 1810. Amst. 8°.
Mengelwerken in Nederduitsche en Fransche verzen. Amst. 1810.
Overzigt van den Amsterdamschen Schouwburg. Amst.
Nieuwe Tooneelpoezy. Amst. 1812. 4 dn. gr. 8°.

Rhadamistus en Zenobia, trsp. gevolgd naar het Fransch van Crebillon. Amst. 1812. 8°.
De Bediller, blsp. Amst. 1812.
Sigismundus of het Leven is een Droom, trsp. Amst. 1812.
Helena, of de oorsprong des Trojaanschen krijgs, trsp. Amst. 1814. 8°.
De Algemeene Vrede, oorsprong van Nederlands geluk. lierdicht. Amst. 1814. 8°.
Tooneelparodiën, of hekelspellen. Amst. 1816. 2 dn. 8°.
Overzigt van den staat des Schouwburgs in ons Vaderland. Amst. 1816. gr. 8°.
Wandeling langs den IJkant te Amsterdam, dichtm. tafereel. Amst. 1816. gr. 8°. met een plaatje, 2de druk 1828.
Nieuwe Fabelen. Amst. 1816. gr. 8°.
Don Louis de Vargas, of de Edele wreker, trsp. Amst. 1816. 8°.
Théatre Français. Amst. 1817. 8°.
De Logenaar, blsp. Amst. 1818. 8°.
Het Feest van Thalia. Amst. 1818. gr. 8°.
Dichterlijke Bloemhof. Amst. 1818. gr. 8°.
Omar, Koning van Grenada, trsp. Amst. 1819. 8°.
Saul, eerste Koning van Israël, trsp. Amst. 1819. 8°.
De Henriade, in Nederduitsche versen gebragt. Amst. 1820. 8°.
Hulde aan het Opperwezen, Fr. en Holl. Amst. 1820. gr. 8°.
Isménor ou la Vengeance, tragédie. Amst. 1820. 8°.
Vergelijking der Nederduitsche en Fransche talen, met betrekking tot de fraaije letteren. Amst. 1821. gr. 8°.
Lof van Neêrlands burgerstand, dichtstuk. Amst. 1821. gr. 8°.
Weelde en Verval, of Amsteldamsch Parijs, hekeldicht. Amst. 1825. 8°.
Apollo of de Geestenoorlog, hekeldicht in 12 zangen. Amst. 1825. gr. 8°.
Levensschets van den beroemden treurspeler Talma, meerendeels naar het Fransch van Moreau, waarachter een dichtstuk van den Overzetter. Amst. 1826. 8°.
Lijkplegtigheid van Talma te Parijs 21 October 1826, Amst. 1826. 8°.
Gedenkzuil voor Neêrlands grootste Tooneelkunstenaresse, Wattier Ziesenis, aan derzelver nagedachtenis toegewijd. Amst. 1827. 8°.
Mas-Aniello, of Napels in de war, boertig heldendicht, in tien zangen. Amst. 1828. gr. 8°.
Gedenkzuil voor A. Snoek. Amst. 1828. gr. 8°. met portr.
Ernst en boert of verzameling van losse dichtstukjes. Amst. 1830. gr. 8°.
Ook heeft hij met P. G. Witsen Geysbeek uitgegeven:
De Fabelen en Vertelsels van Florian gevolgd. Amst. 1795. 2 dn. met portr.

Barbaz, die gedurende een aantal jaren, van zijne dichtpen bestaan moest, heeft, zoo als men ligt bevroeden kan, heel wat middelmatigs geleverd, maar toch ook veel, dat niet van geest ontbloot is, en men mag veronderstellen, dat indien de omstandigheden hem niet gedrongen hadden, om zoo veel te schrijven, hetgeen hij schreef van betere gehalte zou geweest zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1833. D. II. bl. 34; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek; (van Cleef) *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Suppl.; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 13, 14 en 53. D. II. bl. 287, 545 en 546.

BARBETTE (Paulus), was in den zeventiende eeuw Geneesheer en Heelmeester te Amsterdam. Hij volgde het stelsel van de le Boë, die alle ziekten alleen met zweeten wilde genezen en algemeen het laten afkeurde. Zijne vrij talrijke werken werden eerst wel ontvangen en bijna in alle talen overgezet, doch zijn thans geheel vergeten. Manget heeft ze allen bijeen verzameld uitgegeven, onder den titel:

Opera omnia medica et chirurgica, notis et observationibus etc. Genève 1682 4°. 1688, 1704 4°., Rome 1682; in het Hollandsch Amst. 1688 8°.; in het Italiaansch Bol. 1682 8°.; in het Hoogduitsch Leipzig 1718 8°.

Zie *Biogr. Nation; Biogr. Univers.*

BARBEYRAC (Jean), geboren te Beziers in Frankrijk den 15 Maart 1671, waar zijn vader Hervormd Predikant was, moest, na de intrekking van het edikt van Nantes, met dezen in 1686 zijn vaderland verlaten. De vader vestigde zich te Lausanne en Jean begaf zich in het volgende jaar naar Berlijn, waar hij een aanvang maakte met in het Fransch Collegie de fraaije letteren te onderwijzen. Aanvankelijk had hij het voornemen zich in de Godgeleerdheid te oefenen, doch later zag hij hier van af en legde zich op de Regtsgeleerdheid toe. In 1710 tot Hoogleeraar in de Regten en Geschiedenis te Lausanne beroepen, bleef hij aldaar zeven jaren, gedurende welke tijd hij er driemalen de waardigheid van Rector bekleedde. In 1713 werd hij tot lid van het koninklijk genootschap te Berlijn benoemd en in 1717 tot Hoogleeraar in het Regt der Natuur aan de Hoogeschool te Groningen, in welke betrekking hij met eenen voorbeeldeloozen ijver is werkzaam geweest tot op zijne dood, welke voorviel in 1744. Hij was een zeer geleerd man, maar de onnaauwkeurigheid en dorheid van zijnen stijl, maken dat men weinig behagen vindt in het lezen van zijne, anders zeer verdienstelijke, werken, zijnde, behalve onderscheidene akademische redevoeringen, zoo te Genève en te Lausanne, als te Amsterdam en te Groningen uitgegeven:

Le droit de la nature et des gens, traduit du Latin de Puffendorf, Amst. 1706. 4°. met eene voorrede en aanteekeningen herdrukt in 1712 en 1734. Bij den laatsten druk zijn de Akademische redevoeringen gevoegd, door Barbeyrac in 1717 te Lausanne en in 1721 te Groningen gehouden:
Les devoirs de l'homme et du Citoyen, Amst. 1707 8°. zijnde uittreksels uit Puffendorf. De vijfde druk kwam in 1735 uit.
Traité du jeu etc. Amst. 1709, herdrukt 1737 3 tom. 8°.
Discours sur la nature du sort, 1714, herdrukt 1735.
Discours sur l'utilité des sciences et des lettres, Amst. et Genève 1714 en ten derde male gedrukt in 1731.
Sermons de Mr. Tillotson, traduits de l'Anglais, Amst. 1708—1715 5 vol. 8°.
Discours sur la permission des loix, Amst. 1715.
Discours sur la benefice des loix, Amst. 1716.
Le droit de la Guerre et de la Paix par Hugues Grotius, avec les notes de l'auteur même et des nouvelles du traducteur, Amst. 1719 8°., tweede druk 1724, derde vermeerderde druk 1729 twee deelen 4°., vierde druk 1735 en vijfde druk Leyden 1759.
Defense du droit de la Compagnie des Indes Hollandaise contre la nouvelle prétentions des habitans des Pays-Bas-Autrichiens, Amst. 1725. 4°.
Traité de la morale des pères de l'Eglise, où, en defendant un article de la Préface sur Puffendorff, contre l'Apologie de la morale des Pères du Ceillier, Réligieux Benedictin, on fait diverses reflexions sur plusieurs matières. Amst. 1728.
Recueil de Discours sur diverses matières importantes, traduits ou composés par lui, avec l'Eloge Historique de Mr. Noodt, Amst. 1731. 2 vol. 8°.
Discours, traduit du Latin de Mr. J. W. Hector sur la juste défense de l'honneur, où l'on traite en particulier des Duels, Amst. 1731.
Histoire des anciens traités, ou Recueil historique et chronologique des Traités répandus dans les Auteurs Grecs et Latins et autres Monumens de l'Antiquité, depuis les tems, les plus réculés jusques à l'Empereur Charlemaque, in het eerste deel van het *Supplement au Corps Diplomatique de Dumont*, Amst. 1739 fol.
Traité Philosophique des Loix naturelles par Richard Cumberland, traduit du Latin, Amst. 1744 4°.

Voorts zijn nog eenige brieven van Barbeyrac, na zijn overlijden uitgegeven door Puttman. Ook had hij het oogmerk om Juvenalis uit te geven, maar werd daarin door den dood verhinderd.

Zie Saxe, *Onomast. lit.* Pars VI. p. 99 en 100 Anal. p. 637; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande* bl. 326; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. II. bl. 315 en 316, D. III. bl. 185—188; *Biogr. Univ.*

BARBIANO (Jan Jakob Graaf van), Belgiojoso, Cunio en Lugo, in het jaar 1565 geboren, was een zoon van Ludovicus van Barbiano, Kommandant te Navarre, en behoort tot die krijgshaftige Edellieden, welke men destijds op alle oorlogstooneelen vond, en die nog aan de dolende Ridders der Middeleeuwen doet denken. Al vroeg werd hij in de wapenen opgekweekt, trad reeds in zijn vijftiende jaar in Spaansche dienst, in den oorlog tegen Antonius, Koning van Portugal. Na eenige gedane reizen nam hij in 1588, als vrijwilliger, dienst in de Nederlanden, onder den Hertog van Parma, en werd voor Bergen op Zoom zwaar gekwetst. Hij verzelde dien Hertog naar Frankrijk, tot hulp

der Ligue, en werd op dezen togt Generaal der pauselijke troepen; bleef ook, nadat de Hertog van Parma teruggekeerd was, nog eenige tijd bij den Hertog van Maine, hielp Rouaan ontzetten, en trok den Hertog van Savoye te hulp. In 1592 weder in de Nederlanden geroepen, was hij Kapitein over eene compagnie van het Italiaansche regiment van Spinola. In het volgende jaar wierf hij in zijn vaderland eene compagnie karabiniers, aan wier hoofd hij vervolgens eenigen tijd den Koning van Spanje in deze landen diende.

Meermalen wordt zijnen naam gemeld, vooral daar de liefde van het krijgsvolk jegens den jongen Graaf hem steeds deed optreden wanneer er eenen opstand te dempen was. Bij de verovering van Kamerijk, in 1594 en de bezorging der ingeslotene stad Dourlens gaf hij uitmuntende blijken zijner dapperheid.

In 1596 in Artois tegen de Franschen strijdende, werd hij zwaar in den arm gewond. In den slag bij Nieuwpoort (2 Julij 1600) bevond hij zich met zijne ruiterschaar eenigzins in den rug van het Nederlandsche leger, en zou dit veel afbreuk hebben kunnen doen, indien niet de dappere Ritmeester Marcelis Bax hem te sterk was geweest, en hem geheel had verslagen. Na den slag echter was hij het, die den Staatschen Veldheer belette zijne overwinning door de verovering van Nieuwpoort te voltooijen, van welke stad Barbiano destijds kommandant was. In het volgende jaar Commissaris Generaal der ruiterij geworden, ontzette hij met den Graaf van den Bergh het belegerde 's Hertogenbosch. Bij eene togt naar Roosendaal, in 1602, kommandeerde hij veertien kornetten ruiterij, die te zamen nog geen 600 man sterk waren.

In het volgende jaar werd hij door Keizer Rudolf II opontboden, om diens oorlogen in Hongarijë te helpen voeren. Die Vorst vertrouwde hem de vesting Kaschau, en droeg hem tevens het bevel in Opper-Hongarijë op, alwaar hij in den beginne ook eenige voordeelen op de Turken behaalde. Maar hij behandelde de Protestanten zeer hard, *ontnam hen de kerken en sloeg ze daarenboven in eene geldboete*. Naderhand drukte hij den adel, en liet drie, die van oproer beschuldigd waren, doodhongeren. Voornamelijk beschuldigde hij den bekenden Stephanus Botschkay, van wien hij eene groote som gelds eischte, welke hij hem bij weigering door executie afperste. Door deze geweldadige handelingen was hij oorzaak, dat in het jaar 1604 vele voorname Hongaren en geheel Zevenbergen van den Keizer afvielen. Hij zelf werd door Botschkay met groot verlies geslagen, verloor Kaschau, en zou zich in de vesting Zips, na eene hevige belegering, aan zijne vijanden hebben moeten overgeven, ware hij niet door Gregorius Basta ontzet. Hierop begaf hij zich naar Praag tot den Keizer, maar geraakte in oneenigheid met den Veldmaarschalk Rusworm, die hem beschuldigde, dat hij hem bij den Keizer belasterde; om welke rede Rusworm Franciscus van Barbiano, broeder van Jan Jakob en Overste in keizerlijke dienst, doodstak. Barbiano dreef die zaak tegen Rusworm zoo sterk, dat deze deswege ter dood veroordeeld werd; maar alzoo Barbiano wegens den afval der Zevenbergers niet wel bij den Keizer gezien was, en daar men oordeelde dat het, uit hoofde van den haat die de Protestanten hem toedroegen, niet raadzaam was hem weder naar Hongarijë te zenden, verzocht hij ontslag uit 's Keizers dienst, en begaf zich weder naar de Nederlanden, waar de Koning van Spanje hem het gebied over de landen tusschen de Sambre en de Maas opdroeg. Nu hield hij zich meest te Luik op, trouwde aldaar eene rijke vrouw, en overleed in 1626, zonder kinderen na te laten.

Zie van Hoogstraten en Broeërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Schuller tot Peursum,) *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, bl. 97—99; *Biogr. Univers.*

BARBIERS (Pieter), geboren te Amsterdam in 1717, was een zoon van Anthonij Barbiers, een Brabandsch Historieschilder, dien hij echter op zijn negende jaar reeds verloor, waardoor hij van zijn onderwijs verstoken was. Daar hij zich insgelijks op de schilderkunst wilde toeleggen en zijne moeder niet gelukkig in de keus van eenen meester was, moest hij zich ter uitbreiding zijner kundigheden voornamelijk bedienen van schetsen, studiën en prenten, welke hem door zijnen vader waren nagelaten. Hij legde zich vooral toe op het waaijerschilderen, waarvan hij eene fabriek oprigtte. Later voegde hij bij de waaijerfabriek die van kamerbehangsels en schilderde daarbij, aangezien hij zeer ervaren was in de doorzigtkunde en niet onbedreven in de bouwen werktuigkunde, tooneelschermen zoo voor de Amsterdamsche, als voor de Rotterdamsche, Haagsche en Leidsche schouwburgen en voor sommige tooneelgezelschappen, waarvan eenige door plaatsnijders zijn in koper gebragt. Nog heeft men van hem eenige kabinetstukken, doch de meeste zijner teekeningen zijn getrokken uit tooneelvoorstellingen. De gezigten van den brand des Amsterdamsche schouwburg, door C. Bogerts gegraveerd, zijn mede door hem geteekend. Bovendien maakte hij onderscheidene tooneelvertooningen voor den brandspiegel waarin hij door zijnen zoon Jan Barbiers, die zich bijzonder op de werktuigkunde had toegelegd, geholpen werd. Ook had hij veel te doen met het maken van sieraden voor buitenplaatsen, die hij met smaak wist te vervaardigen. In zijne snipperuren hield hij zich gedurende eenige jaren, bezig met het zamenstellen van een zeer fraai en kunstig mechanisch tooneel in het klein met zeer vele tooneelveranderingen, kunst- en vliegwerken, zoodat het de bewondering van ieder wegdroeg. Over dit kunststuk gaf hij een boekje uit getiteld:

Kort vertoog van het Theatrum artificiosum of kunsttooneel enz., waarachter ook eenige verzen van Barbiers voorkomen. Behalve dit werkje bestaan er nog van hem, doch alleen voor vrienden gedrukt:

Rampzalige verandering van menschen in beesten, mitsgaders eene nette en zeldzame beschrijving van het land in hetwelk zulks dagelijks geschied, enz. In dit dichtwerkje, waarachter eenige fabelen van de Fenelon, door Barbiers uit het fransch proza in Nederduitsche dichtmaat overgebragt, gevonden worden, gispt hij op eene aardige zinnebeeldige wijze de menschelijke gebreken.

Barbiers, die bovendien niet ongelukkig de muzijk beoefende, was mede ongemeen kundig in de goochelkunst. Bij zoovele talenten voegde hij een zeer beminnelijk karakter zijnde hij bijzonder vrolijk, vriendelijk en gastvrij. Op eene treffende wijze verloor hij zijne echtgenoot, oogenschijnlijk volkomen gezond zijnde, viel zij in 1779, door eene beroerte getroffen plotseling aan zijne zijde neder, was eensklaps doof, stom en blind en overleed vierentwintig uren later. Hij overleefde haar niet lang maar overleed den 7 September 1780. Hij had bij zijne gemelde echtgenoote zes zonen en zeven dochters verwekt, van welke bij zijn overlijden nog vier zonen en drie dochters in leven waren; onder zijne zonen waren Bartholomeus Barbiers en Pieter Barbiers Pieterz. die beide volgen. Zijn portret gegraveerd door Marcus, treft men aan in van Eynde en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. plaat B.

Zie, behalve dat werk, Immerzeel *Levens en Werken der Kunsts.*

BARBIERS (Bartholomeus), geboren te Amsterdam in 1740, was de tweede zoon van den voorgaande. Door zijnen vader tot de schilderkunst opgeleid, oefende hij zich in het landschapschilderen, doch werkte met de linkerhand. Ofschoon hij onderscheidene tooneelwerken en dergelijke schilderde, legde hij, die zeer ervaren was in de doorzigtkunde, zich toch meer op het bouwkundig teekenen toe, waarin hij, zoowel als in het zoogenaamde handteekenen, later les gaf. Den 18 Januarij 1808 over-leed hij in zijne geboorteplaats, en liet bij zijne echtgenoote, Johanna Hendrica Kieman, eenen zoon na, die volgt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 300 en 301; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BARBIERS (Pieter) Bartholomeusz., geboren den 25sten Januarij 1772, te Amsterdam, was een zoon van den voorgaande, en werd door zijnen vader tot de kunst opgeleid. Hij vestigde zich later te Haarlem, waar hij onderwijs gaf in de teekenkunst. In de tijd, die hem van zijne lessen overschoot teekende en schilderde hij landschappen en historiestukken.

Meer dan eens werden zijne teekeningen door de Maatschappij *Felix Meritis* bekroond; zoo behaalde hij in 1804 het accessit op eene Historische teekening, voorstellende, *het smeeken om vergiffenis door de weduwe van Oldenbarneveld, bij Prins Maurits voor haren zoon;* in 1807 de gouden medaille op eene teekening verbeeldende *de moeder van Biton en Cleobis de Godinne Juno smeekende om vergelding voor deze hare zonen wegens hunne moederlievende daad; zijnde het voorttrekken van den wagen, waarop zij was gezeten bij den plegtigen optogt van Argos naar den Tempel van gemelde Godinne;* en in 1810 weder de gouden medaille voor eene teekening ten onderwerp hebbende *het oogenblik, waarop Pieter Dirkszoon Hasselaar, toen men, den 10 Julij 1573, na de overgave van Haarlem aan de Spanjaarden, zijne broeder in zijne plaats wilde gevangen nemen, deze woorden uitte; »zoo gij den Vendrich zoekt, laat dezen los; ik ben »het"* (1); terwijl in het jaar 1816 zijne schilderij voorstellende:

(1) Van deze teekening vindt men eene beschrijving, met den omtrek in plaat, in de *Algem. Konst- en Letterbode* van 1811. D. I. bl. 147.

Den blinden Oedipus, van zijne dochter Antigoné verzeld, rustende in een boschje aan de wraakgodinne geheiligd, wordt door een Atheensch burger bevolen, deze plaats te verlaten, waarbij hij zich herinnert aan de Godspraak van Apollo aan hem gedaan, betreffende zijn sterfuur, wel den uitgeloofden prijs niet behaalde maar toch op eene vereerende wijze, der tentoonstelling waardig gekeurd werd. In 1824 werd de bijprijs aan zijne schilderij voorstellende: *het onderhoud van den Profeet Nathan met den Koning David, wegens het gebeurde met Urias; en wel in den oogenblik dat Nathan, tegen David zegt: »Gij zijt die man,"* toegekend.

Een gedeelte der bouwvallen van de vermaarde abdij te Rijnsburg werd door Barbiers in 1812, weinig tijd voor het sloopen daarvan, geteekend en door Joannes Pieter Visser Bender in het koper gekragt, ook bestaan er eenige prentjes van zijne hand in aqua tinta manier vervaardigd. Barbiers overleed den 10 September 1837 aan eene beroerte.

Bij zijne echtgenoote Maria Geertruida Snabillé, die wij later mede als schilderes zullen aantreffen, liet hij zeven kinderen na, twee zonen, Pieter Barbiers, die volgt, en Willem Frederik Barbiers, geboren 10 September 1815, thans Evangelisch-Luthersch Predikant te Gouda, en vijf dochters, onder welke eene, Maria Geertruida Barbiers, gehuwd met den landschapschilder Pieter de Goeje, mede de kunst beoefent. Het portret van Barbiers vindt men in *het Studieprentenboek van* J. E. Marcus.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* van 1807, D. II. bl. 301, van 1811, D. I. bl. 11 en 117, van 1817, D. I. bl. 86, van 1824, D. II. bl. 349, van 1837, D. II. bl. 178 en 179; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. III. bl. 164 en 165; Immerzeel. *Levens en Werken der Kunsts.*

BARBIERS (Pieter) junior, zoon van Pieter Barbiers Bartholomeuszoon en Maria Geertruida Snabillé, geboren te Haarlem den 27 April 1798, genoot zijne eerste opleiding in de teeken- en schilderkunst van zijnen vader. Op een vereerend getuigschrift van de 4e. klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut te Amsterdam, in September 1823 tot Stadsteekenmeester te Zalt-Bommel aangesteld, werd hij reeds het volgende jaar in de zelfde betrekking naar Kampen beroepen. In 1826 volgde zijne aanstelling als Leeraar aan de Koninklijke School voor Beeldende Kunsten te 's Hertogenbosch, alwaar hij tot 1846 den bloei dier school door zijn grondig onderwijs merkbaar bevorderde en zich de beste getuigenissen verwierf. Op onderscheidene tentoonstellingen vond men werk van zijne hand, ofschoon hij zich later meer met de lithographische kunst bezig hield. Behoefte aan meerdere rust deed hem in 1846 van zijne betrekking afzien; toen begaf hij zich naar Zwolle alwaar hij den 29 November 1848 overleed.

Den 18 September 1838 was hij in den echt getreden met Amelia Wilhelmina Maria Agnes Meijerink, dochter van den Weleerwaarden Heer Meijerink, Predikant te Kamperveen, bij wie hij geene kinderen naliet. In de schoolzaal te 's Hertogenbosch is op eene schilderij voorstellende het toenmalig bestuur dier school een zeer welgelijkend portret van hem aanwezig.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; uit de familiepapieren aangevuld.

BARBIERS (Pieter) Pietersz., geboren te Amsterdam, den 26 October 1749, een zoon van Pieter Barbiers Anthonijz., werd door zijnen vader tot de kunst opgeleid en is een zeer verdienstelijk landschapschilder geworden. Ook heeft men van hem fraaije behangsel- of zaalstukken. De onderwerpen van zijn penseel en zijne teekenpen zijn veelal heuvelachtige en boomrijke Geldersche landschappen of schilderachtige gezigten in den omtrek van Haarlem. Deze landschappen zijn doorgaans bevallig gestoffeerd met landlieden en vee bij eene schuur, eene beek, eene boerenwoning of een dorp. Een aantal kunstenaars hebben zich onder zijne leiding gevormd, onder anderen de Heeren Johannes Jelgerhuis Rsz., Jan Hulswit, Carel Lodewijk Hansen, Abraham Johannes Ruytenschildt en D. Kerkhoff.

Barbiers bereikte eenen zeldzamen ouderdom en overleed in 1842. Hij had eenen zoon, die het zelfde vak als zijnen vader beoefende, zie hieronder.

Het afbeeldsel van Barbiers wordt gevonden bij Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*, D. I. bl. 29.

Zie voorts: van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schild.*, bl. 49 en 50.

BARBIERS (Bartholomeus) geboren te Amsterdam, in 1784, was een zoon van den voorgaande, die hem tot de kunst opleidde, en onder wien hij ongemene vorderingen maakte, zoo dat men groote verwachting van hem koesterde, doch hij overleed in jeugdige ouderdom den 28 April 1816. Er bestaan van hem fraaije landschapsteekeningen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.* bl. 50.

BARBONUS (Johannes) verjaarde Frederik Hendrik in het jaar 1641 *met LVII Morale Sinne-Beelden enz. makende alsoo uytdruckende ende begrijpende het getal deser Sinne-Beelden, het getal sijner jaren.* Dit werkje is met aardige plaatjes versierd, door Latijnsche zinspreuken en Nederduitsche versjes verklaard en door historische aanteekeningen opgehelderd.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters.*

BARCK (Aernt) was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, en komt voor onder de Geldersche en Hollandsche Bondgenooten.

Zie Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 181 en 182.

BARCKHAUSEN (Johannes Koenraad) werd in 1666 te Horn, in het graafschap Lippe, geboren. Hij beoefende de Schei- en Kruidmengkunde, en deed tot uitbreiding zijner kennis eene reis door een gedeelte van Europa, waarna hij in 1703 te Utrecht tot Hoogleeraar in de Scheikunde werd aangesteld. Hij vervulde deze betrekking met veel roem tot aan zijnen dood, welke in 1723 plaats had, en vermaakte aan de stads-bibliotheek eene uitgelezene verzameling van boeken over de kruidkunde en over verschillende deelen der natuurlijke historie. Zijne schriften zijn:

Synopsis pharmaceutica, Utr. 1696, 8°.
Elementa Chemiae, ibid. 1703, 8°.
De medicinae Origine et progressu, 1723, 4°.
Collectanea medicinae practicae, 1715.

Zie Feller, *Biogr. Universelle.*

BARCLAY (Robert), een Schot in Nederlandsche dienst, was tot in 1595 Luitenant bij de eigen kompagnie van den Kolonel Murray, doch bekwam in October 1597 de kompagnie van Kapitein Egger, die voor Bredevoort aan zijne wonden overleden was. Hij werd in den slag bij Nieuwpoort, waar hij zich dapper gekweten had, krijgsgevangen gemaakt en daarna vermoord.

Zie (Schuller tot Peursum) *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, bl. 72.

BARDES (Willem Dirckszoon), een zoon van Dirk Bardes en Diewer Walig, was oud Schepen te Amsterdam, toen hij in 1542, ofschoon door sommigen van lutherij verdacht, op aanprijzing van den Burgemeester Hendrik Dirkzoon, tot Schout werd aangesteld. Acht jaren had hij het schoutambt bekleed, tot genoegen der Regering, toen hij, of om te minder af te hangen van zijns gelijken en zijn ambt op vasten voet te behouden, of om andere redenen, ten hove te weeg bragt, dat de Landvoogdes, vrouw Maria, de 20000 guldens, door de stad op het schoutambt geschoten, afloste, en hem Schout maakte van 's Keizers wege. Van toen af, veranderde de gunst der wethouderschap te hemwaarts in afkeer en nijd. Men gaf hem na, dat hij de geheimen der stad, met name hun veinzen van armoede, om met geene leeningen gekweld te zijn, ten hove openbaarde. Niemand nogthans was meer op den Schout verbitterd, dan Hendrik Dirkzoon, die hem eerst bevorderd had, en wien zijn gezag nu meest tegen de borst was, omdat er zijn eigen meest door geknakt werd. Ja, de twist liep zoo hevig, dat de burgerij tusschen hen partij koos en de factienamen van Schoutisten en Hendrik Dirkisten er uit ontstonden.

Hendrik Dirkszoon smeedde dan, zoo als sedert geregtelijk getuigd is, een zoo hatelijk stuk, dat er hier te lande, zelden de weêrgade van gezien is. Floris Egbertszoon, Kettermeester en Onderpastoor der Oude kerk, op zijne zijde gekregen hebbende, won hij getuigenissen tegen den Schout in, behelzende, dat deze en zijne vrouw herdoopt waren; eene vergadering van Herdoopers ten hunnen huize gehouden, en anderen bijgewoond hadden. Deze getuigenissen werden afgelegd door Fij Hermans van Zwolle, in de wandeling *Gele Fij* genaamd, een arm wijf, zich generende met het bespieden en beklappen van hen, die verboden vergaderingen bijwoonden; Volkje Willems, eene vrouw van gelijken stempel; Kornelis Maatszoon Zwart, Notaris, en Adriaan Janszoon, slijper. De Pastoor schreef den inhoud van hun getuigenis over aan Ruard Tapper, Opper-Inquisiteur te Leuven. Doch dit was alles zoo stil niet geschied, of de Schout had er de lucht van gekregen, en zich terstond bij de Landvoogdes vervoegd, klagende, dat men hem met laster zocht te bezwaren. Ook verwierf hij, dat

er gemagtigden naar Amsterdam werden gezonden, die, de getuigen onderzocht hebbende, zich bijna overtuigd hielden, dat hunne verklaringen valsch waren. Sedert werd de zaak het Hof van Holland aanbevolen, dat gemagtigden stelde, om die nader te onderzoeken. In het jaar 1554 werden Volkje en Fij, in stilte naar 's Gravenhage gevoerd, en gevangen gezet. Men ondervraagde ze hier, naar het herdoopen van den Schout, hetwelk zij verklaarden gezien te hebben, staande op een bankje voor de glazen van zekeren koepel buiten de stad, welke Bardes in huur had. Hierna kwamen er gemagtigden van het hof naar Amsterdam, om de gelegenheid van dezen koepel te onderzoeken; een dier gemagtigden, op het bankje tredende, en bevindende dat zijn arm te kort was om bij het glas te reiken, zeide tot den Schout dat zijne zaken behouden waren; zonder hem verdere opening te geven. Nu liep het nog twee jaren aan, eer de andere medepligtigen, met name Hendrik Dirkszoon en de Pastoor gevat en naar 's Gravenhage gebragt werden; de laatste werd aangegrepen, terwijl hij voor het outaar stond en in zijn priesterlijk gewaad vervoerd. De getuigen bekenden na lang zitten eindelijk schuld, en dat zij door den Burgemeester en den Pastoor omgekocht waren, om den Schout valsch te betichten. Toen deed het geregt zijnen pligt, de Notaris werd van zijn ambt ontzet, en Adriaan Janszoon, die onder verandering van naam wel drie verklaringen had afgelegd, de een op den naam van Adriaan Slijper, de tweede op die van Adriaan Waker en de derde op Adriaan Janszoon, gegeeseld, en beide het land uitgebannen. De Pastoor moest bekennen, dat hij op eene roekelooze wijze, en zonder grond, ten nadeele van den Schout aan Ruard Tapper geschreven had. Dan met Fij liep het zoo gemakkelijk niet af, haar werd de tong uit den hals getarnd, voorts werd zij geworgd, geblakerd, en naar het galgeveld gevoerd, blijvende tot den laatsten oogenblik toe staande houden, dat zij door Hendrik Dirkszoon en den Pastoor verleid was, met verzoek dat men den Schout voor haar om vergeving zou vragen; dit vonnis werd den 3den Mei 1561 ten uitvoer gebragt, Volkje was intusschen in de gevangenis overleden. De Burgemeester, die gezorgd had, dat men hem niets bewijzen kon, werd onder borgtogt van 40,000 ponden, geslaakt, en vermogt later zooveel, dat hij in de jaren 1563 en 1564 weder tot Burgemeester verkoren werd. Daar het schoutambt toen andermaal aan de stad verpand was, werd Bardes in 1566 daarvan verlaten; sedert beschuldigd de hand gehad te hebben in de opschudding van dat jaar, werd hij voor den Raad der beroerten gedagvaard, strengelijk gepijnigd, doch zuiver geschouwd. Daarna de Staatsche partij tegen den Spanjaard gekozen hebbende, werden zijne goederen, meest onder Amsterdam gelegen, hetwelk lang Spaansch bleef, verbeurd verklaard. Alle smarten had hij manmoedig doorgeworsteld, doch het lijden van armoede op zijnen ouden dag deed hem bezwijken; hij verloor eerst de gezondheid en naderhand het verstand, en bragt het overige zijner dagen te Delft door, alwaar hij in 1568 in zulk eenen deerniswaardigen toestand zijn leven eindigde, dat het den Prins van Oranje tranen kostte.

Zie Hooft, *Neederl. Histor.*, bl. 56—62; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 247 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. V. bl. 411—416; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 57 en 59. D. II. bl. 561.

BARDES (Willem), een zoon van den voorgaande, was zeer ijverig werkzaam voor de Hervorming, niettegenstaande de gestrengheid, waarmede zijn vader om het begunstigen en aankleven van die partij, vervolgd was. Hij was Stedehouder van Sonoy in Noord-Holland en hielp, als zoodanig in 1574 Purmerende, waar men eenen aanval van de Spanjaarden vreesde, bezetten. Zoo zeer was hij in het Noorder-Kwartier in aanzien, dat de Regering van Alkmaar hem, den 16 December van dat zelfde jaar, verleende, zoo hij te Alkmaar wilde komen wonen » Exemptie van alle Officiën van » de Magistraat of anders van Schutterye en andere burgerlijke » lasten, van contributie van Sluysgeld, Loogering van Soldaten, » en dat hy ten allen tyden met zyne familie en goederen vry » zoude mogen vertrekken daer het hem goeddacht." In 1578 behoorde hij onder de ballingen, die zich toen weder in Amsterdam bevonden. Twee dagen voor de groote omkeering in Amsterdam, voorgevallen op den 26sten Mei van gemeld jaar, schreef hij aan Sonoy, dat hij zijn volk moest gereed houden, om op het eerste bevel van de Staten van Holland te kunnen optrekken; ook ontbood hij eenen schootvrijen helm en rondas, ten zijnen gebruik, blijks genoeg, dat hij iets geweldigs in den zin had. Toen de omwenteling naar wensch gelukt, en de Regeerders, die de inwoners dus lang gekweld hadden, ter stad uitgeleid waren, was Mr. Willem Bardes een van degenen, welke tot Burgemeester en Raad aangesteld werden. In 1579 werd hij als Gelastigde van de Staten van Holland naar Weesp gezonden, om aldaar de rust te herstellen, die door eenige Roomschgezinden in het storen van de Hervormde Godsdienst, met kennis of door aandrijven van sommigen uit de Regering, verbroken was; hij zette zeven leden uit de Vroedschap, en drie hunner, nevens den Secretaris en den ouden Pastoor, uit de stad hebbende doen leiden, was de rust aldaar hersteld.

In het jaar 1586, verzette hij zich mannelijk tegen de oogmerken van Leicester, die op raad van Jakob Reingoud, Heer van Kouwenberge, straffen en vorderingen ten laste der kooplieden wilde invoeren, ofschoon het den naam had, dat die straffen alleen zouden dienen tegen de lorrendraijers, zijnde zoodanige lieden, die tegen de plakkaten, en onaangezien de borgtogten bij hen gesteld, den vijand toevoerden. Niet minder ijverde hij tegen het oprigten der kamer van geldmiddelen, van welke Reingoud hoopte Thesaurier te worden. Hij toonde op eene vrijmoedige wijze, dat Leicester geen magt had, om, zonder kennis der Algemeene Staten, zoodanig eene kamer op te rigten. Toen deze zaak op nieuw voor den Raad gebragt was, werd het straffen der lorrendraaijers door ieder redelijk gekeurd, alleenlijk gaf Bardes in bedenking, of het zonder gevaar van oproer te doen ware; doch over het oprigten eener kamer van geldmiddelen merkte hij bij herhaling aan, dat alle nieuwigheid ongemak baarde, en dat hij er zoo veel niet uit te halen zag. In het voorbijgaan liet hij iets merken van de klagten, die hem en zijne ambtgenooten uit Holland gedaan waren, over het dringen van vreemdelingen in de regering, waarover Leicester zeer verstoord werd. Bardes verzocht, dat men zijne woorden, als spruitende uit zucht tot voorstand van 's lands vrijheden, ten goede nemen wilde; waarop de Graaf hernam: » dat » de woorden goed, maar de werken gering waren." Maar met dit stribbelen tegen 's Graven welbehagen werd niets gevorderd; de kamer werd opgerigt en Reingoud Thesaurier gemaakt. In 1587 reisde Bardes naar Friesland en stilde er eenige onlusten, en in 1588 zond de Raad van State hem naar Medemblik, ten einde die stad over te halen om de zijde des Prinsen van Oranje te kiezen, doch deze poging was vruchteloos.

Het ambt van Burgemeester en Raad heeft Bardes te Amsterdam verscheidene malen bekleed; en hij overleed in het jaar 1601, nalatende eenen zoon, insgelijks Willem Bardes genaamd, aan wien de Staten van Holland, in 1603, eene rente van 200 ponden 's jaars toeleiden, wegens 3200 ponden, die zijn grootvader, bij zijne laatste Schouts-rekening, van de stad Amsterdam nog te vorderen had.

Zie Hooft, *Vervolg der Neederl. Hist.*, bl. 163 en volg., Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. en volg.; Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 853; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 427; Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, bl. 154; Boomkamp, *Alkmaar*, bl. 184 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 205 en volg.; D. VIII. bl. 157 en volg.; (Beaufort), *het Leven van Willem I*, D. III. bl. 173—175; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BARE of BARRE (Ferdinand de la), Ridder, Heer van Mouscron, eene heerlijkheid in Vlaanderen, van Fresnoy, Ath enz, een man van aanzienlijken huize, stond reeds in groot aanzien bij Keizer Karel V, door wien hij in 1543 tot Souverein-Bailju te Gent werd aangesteld. Hij was ook Kamerheer eerst bij dien Vorst en daarna bij diens zoon Filips II. In 1577 was hij een der onderteekenaars van de Unie van Brussel, die zich verbonden tot tegenstand aan het verblijf der Spanjaarden hier te lande, maar tevens tot bescherming der Roomsche godsdienst. Als Roomschgezinde stak hij de Prinsgezinde partij in het oog, en werd daarom den 28 October 1577 te Gent met den Hertog van Aerschot door Imbyse en Rythove gevangen genomen. Weder in vrijheid gesteld zijnde, overleed hij kort daarna Zijne eenige erfgename was Louise de la Bare, die, door haar huwelijk met Antonie van Liedekercke, de uitgestrekte goederen van haar geslacht tot het huis van Liedekercke overbragt.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 75 en 76; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. VI. p. 40 *et suiv.*

BAREN (Albertus), zestiende Kommandeur der Duitsche Orde en Pastoor in de St. Pieters-Kerk te Leiden, bekleedde die waardigheid in het jaar 1479, juist toen Leiden en de meeste Hollandsche steden door de partijschappen der Hoekschen en Kabeljauwschen zoo zeer verontrust werden. Na zijn ambt gedurende 31 jaren met roem en voorzigtigheid te hebben waargenomen, is hij in 1504 overleden.

Zie Feller, *Biogr. Universelle.*

BARENDT (*Doove*). Zie DIRKSZ. (Barend).

BARENDA (Johan) of Barnenda, Bouwmeester te Groningen, werd in het jaar 1569 — toen Karel Quarre, Ridder en Raad in het Hof van Braband, uit Friesland naar Groningen gekomen was, om hen, die de kerken geplunderd hadden op te zoeken en te straffen — met de stadsmetselaars en timmerlieden, in verzekering genomen en in de gevangenis geworpen, omdat zij, op bevel van de Overheid, de Broerkerk voor de Hervormden van beelden gezuiverd hadden. Daarop werd een eisch des doods tegen hem ingesteld, doch zij beriepen zich op de Regering, die hun niet alleen dit bevolen, maar hen ook uit de stadskas daarvoor beloond had. Bor verhaalt, dat Burgemeesteren en Raad, uit vrees dit ontkenden, hetwelk zij daarom te gemakkelijker doen konden, omdat zij gezorgd hadden, dat de gemelde belooning door den Stads-Rentmeester onder eenen anderen naam was te boek gezet. Dit is echter niet waarschijnlijk, zóó omdat andere gelijktijdige schrijvers het niet hebben opgeteekend, als ook omdat de Groninger ballingen in hun verzoekschrift te Spiers er niets van melden, hetgeen zij zeker niet zouden verzuimd hebben. De gevangen Bouwmeester ontkwam met twee andere arbeiders uit de gevangenis en vlugtte buiten lands. Van zijne verdere lotgevallen vindt men niet geboekt.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogh.*, B. V, bl. 268 (193); Brucherus, *Geschied. der Kerkherv. in de prov. Groningen*, bl. 161 en 162; *Tegenw. Staat van Stad en Lande*, D. I. bl. 304.

BARENDEN (Jacob) of Barentz, was Kapitein bij de dappere bezetting van Haarlem, toen die stad door de Spanjaarden in 1573 belegerd was. Hij werd met meerdere manhafte verdedigers dier stad, nadat deze aan de Spanjaarden was overgegaan, gevangen genomen, en overleed in den kerker.

Zie Bor, *Nederl. Oorloghen*, B. VI. bl. 443 (325).

BARENDS (Dirk). Zie BARENDSEN (Dirk).

BARENDS (Barend) of Barend Barentsz, geboortig van Kampen, had zich bij de Geuzen-Vrijbuiters gevoegd, en werd den 26 Januarij 1572 te Enkhuizen, dat toen de Spaansche zijde hield, onthoofd, omdat hij zich in zeerooverij en andere geweldenarij had te buiten gegaan en in den zin had zich naar Emden te begeven en den Prins van Oranje te dienen.

Zie Brandt en Centen, *Historie van Enkhuisen*, D. I. bl. 106; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BARENDS (Willem). Zie BARENDSZ (Willem).

BARENDSE (Jan), bijgenaamd Jan de Lapper, geboortig van Haarlem, was bootsman op een der schepen, welke onder Maarten Harpertsz Tromp, in den eersten Engelschen oorlog, de Britten bevochten. Zijn Kapitein, den vijand voor zich ziende, wilde den steven wenden, doch sneuvelde, even als zijn Luitenant; hierop liet het scheepsvolk den moed zakken en wilde zich aan den vijand overgeven, doch Barendse, vat een lontstok en bedreigt hen, zoo zij van overgave reppen, den brand in het kruid te steken. Nu neemt hij het bevel op zich, en stelt zich zoo dapper te weer, dat het eerste Engelsche schip dat op hem afkomt, naast hem zinkt; terwijl een tweede door hem reddeloos wordt geschoten. Nadat de strijd geëindigd was, seinde Tromp de Kapiteins bij hem aan boord, en was niet weinig verwonderd ook onzen Bootsman met eene sloep te zien opdagen, doch naauwelijks had de Vlootvoogd de toedragt der zaak vernomen, of hij vergunde Barendse zitting nevens de andere Scheepsbevelhebbers. Nadat de vloot was binnen gevallen, werd Barendse voor zijnen betoonden moed door 's Lands Staten vereerd met eenen gedenkpenning, hangende aan eenen gouden keten en eene gift van vijfhonderd pond.

Toen het kort daarna vrede werd, nam Barendse zijn ontslag, en daar hij vroeger van beroep schoenmaker was geweest, zette hij zich in zijne geboorteplaats als schoenlapper neder en wel in een pothuis, destijds staande tegen het huis de *zwarte hond* genaamd (1), op het Spaarne, nabij de Melkbrug. Alle Zondagen stapte Barendse zeer deftig in zijnen zwarten rok, den gouden ketting met den penning er aan om den hals, naast zijne vrouw, naar de kerk.

Bij het uitbarsten van den tweeden Engelschen oorlog werd Tromp, die naar 's Gravenhage was opontboden, om daar zijne bevelen te ontvangen, door het ophalen van de Melkbrug eenige tijd opgehouden. Door Barendse aangesproken, herkent hij in dezen dadelijk den dapperen Bootsman en toont er prijs op te stellen, om hem weder in dienst te hebben, doch de schoenlapper weigert dit volstandig, tenzij men hem als Kapitein het bevel op een schip toevertrouwde. Zelfs het aanbod van Tromp om te trachten hem als Luitenant geplaatst te krijgen, wordt van de hand gewezen met de woorden: »Kapitein of Schoenlapper." Naauwelijks drie dagen daarna ontvangt Barendse een brief, dien hij zich door iemand laat voorlezen, daaruit vernemende dat hij naar 's Gravenhage werd opontboden, om het bevel over een oorlogschip op zich te nemen, loopt hij naar zijne vrouw, zegt: »Wijf! de »zondagsche rok en de medailje hebben nu afgedaan," en begeeft zich dadelijk op reis. Te 's Gravenhage gekomen werd hij als Kapitein geplaatst op het schip *Maarsseveen* van 42 stukken, waarmede hij zich in 1658 bevond bij de vloot, die onder Wassenaer-Obdam naar Dantzig stevende, en het schijnt dat hij in de vloot meest als Jan de Lapper bekend was, althans op de lijst der Scheepsbevelhebbers, welke aan dien togt deel namen, komt hij onder dien naam voor. In de volgende togten overlaadde hij zich met roem, doch in een der zeeslagen van den tweeden Engelschen oorlog werd hem eenen arm afgeschoten. Nog vol moed zijnde, liet hij zich hierop aan de mast binden en moedigde zoo lang zijne schepelingen manhaftig aan, tot dat een tweede kogel hem het hoofd wegnam.

Zie Brandt, *Leven van de Ruyter*, bl. 99 en 103; *Vad. Letteroef.* voor 1821, bl. 92 en volg.; P. H. Klaarenbeek, *Nagelaten Gedichten*, bl. 181—190.

(1) Dit pothuis is omstreeks het jaar 1820 afgebroken, doch de *Zwarte hond* steekt er nog uit. Ook ziet men er eenen gewonen blaauwen steen in den gevel gemetseld, met het volgende opschrift daarin gebeiteld:

MDCLII.
VOOR DIT HUIS
OEFENDE
JAN DE LAPPER
ZIJN EENVOUDIG HANDWERK,
VERHIEF ZICH DOOR BELEID EN MOED
TOT SCHEEPSBEVELHEBBER
EN IS,
STRIJDENDE VOOR HET VADERLAND
DEN HELDENDOOD
GESTORVEN.

1824. J. H. K.

BARENDSEN (Wybrant) of Barentzoon, was Kapitein van een brander in de Nederlandsche vloot gedurende den oorlog van 1672 en 1673. Als Kommandeur van de snaauw *de Kreeft* van 8 stukken, werd hem in 1675 door den Admiraal de Ruyter opgedragen, om, nevens anderen, langs de Engelsche kust op de Fransche kapers jagt te maken, op welken togt hij eenen Franschen kaper op het strand joeg, dien plunderde en verbrandde. Ook verzelde hij dien Vlootvoogd op zijnen laatsten zeetogt, dien naar de Middellandsche Zee, en was op nieuw Kommandeur van den brander, *de Kraanvogel*, bij de vloot die Willem III naar Engeland overbragt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruyter*, bl. 912 en volg.; de Jonge *Nederl. Zeewezen*, D. III. St. II. bl. 489.

BARENDSEN (Dirk) of Dirk Barends, een Kunstschilder, geboren te Amsterdam, in 1534, genoot het eerste onderwijs in de kunst van zijnen vader Barend Dirks, dat een tamelijk goed Schilder was. Toen Dirk den ouderdom van 21 jaren had bereikt, vertrok hij naar Italië, hield zich te Venetië op bij den beroemden Titiaan, die buitengemeen veel van hem hield, hem in huis nam, als zijn kind behandelde, en hem vergunde, ja zelfs beval, zijne te Venetië komende landslieden wel te onthalen.

Barendsen die met een edelaardige ziel en vlug verstand, was begaafd, verkeerde het liefst met deftige en vermogende lieden, of geleerden, doordien hij zelf in de fraaije letteren bedreven, der latijnsche taal magtig, en zeer belezen was. In Italië hield hij gemeenzame verkeering met den Heer van St. Aldegonde, welke vriendschap en goede verstandhouding sedert in Nederland tusschen hen altoos bestaan bleef; zoodat Aldegonde, die veel vermaak schepte in het bijzijn van Barendsen, nimmer te Amsterdam kwam, zonder hem te bezoeken. Barendsen had ook liefhebberij voor de muzijk, en oefende zich tot uitspanning op onderscheidene speeltuigen. Hij hield mede gemeenzame verkeering met den dichtkundigen Dominicus Lampsonius, met wien hij briefwisseling hield in de latijnsche taal. Na eene afwezigheid van omtrent zeven jaren, keerde Barendsen door Frankrijk naar Nederland terug, en trad te Amsterdam in het huwelijk, met eene

dochter uit eene der aanzienlijkste geslachten dier stad. In den ouderdom van 28 jaren vervaardigde hij zijne eigen beeltenis en die zijner huisvrouw; welk stuk zeer aardig en fraai behandeld was. Ofschoon hij zich meestal aan het portretschilderen hield, waarin hij zeer vaardig was, en eene bevallige manier volgde, schilderde hij nogthans ook eenige fraaije altaarstukken, en meer andere uitmuntende tafereelen, waarin men kennelijk de voortreffelijke manier van Titiaan ontdekte, dien hij ook geportretteerd heeft. Onder zijne meest vermaarde stukken noemt men *de val van Lucifer*, dat een aantal naakte, kunstig geteekende figuren bevatte en uitmuntend van koloriet en effect was. Ook een *Judith* van hem werd zeer geroemd. Men vond van Barendsen schilderijen op de Doelen of Schuttershoven te Amsterdam, die in groote achting werden gehouden. Op 's Rijks Museum te Amsterdam ziet men van hem het *Portret van Ferdinand Alvarez de Toledo Hertog van Alva.* Zijne vrees voor de zee en het water, bragt te weeg, dat hij aan zijne begeerte om Haarlem en andere steden te bezoeken, schoorvoetend voldeed, doordien zijne zwaarlijvigheid hem belette, in een rijtuig derwaarts te reizen. Er werd hem een groot stuk dat *de zeven werken van Barmhartigheid* moest voorstellen voor het Gasthuis te Amsterdam besteld, dat half afgedaan is blijven steken, doordien hem de dood overviel, terwijl hij bezig was er aan te schilderen, in het jaar 1592. Men heeft een afbeeldsel van hem in plaat. Vermoedelijk is hij de zelfde, die bij de vreemdelingen onder den naam van Theodore Bernard voorkomt en die de Schilder is der *Venetiaansche Bruiloft* door Hendrik Goltzius in het koper gebragt.

Zie: van Mander, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 317—320; Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Groot Hist. Woordenb.*, *B.* bl. 67, *D* bl. 23; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A 208 en 209, D. III. A 403 en 404; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BARENDSZ (Willem), naar zijne geboorteplaats Terschelling, ook wel Willem Barendsz van Terschelling geheeten, een zeer ervaren zeeman, was een der Scheepsbevelhebbers, op den eersten togt, welke ondernomen werd, ten einde om de Noord een weg naar Oost-Indië te zoeken. Daartoe werden drie schepen uitgerust, een uit Zeeland, een van Enkhuizen en een van Amsterdam, dat onder het bevel van Willem Barendsz stond. Die schepen, vergezeld van een Terschellings jagt, liepen den 5 Junij 1594 in zee. Barendsz kwam voorspoedig tot Kilduin, geraakte op 73° 25' van Nova Zembla, zag, wat oostelijker loopende, tusschen Kaap Baxo, 4 mijlen van Langeres, en den westhoek der Lomsbaai, twee inhammen, geraakte dus al verder bij den Zwarten hoek, aan Willems eiland (zoo als hij dit noemde) op 75° 55' en daarna op 76° 30' bij de hoek van Nassau, van welke hij eenigzins Oost ten Zuiden, en Oost Zuidoost aanliep, waar hij eenig nieuw land benoorden Nova Zembla meende te zien, doch verloor daardoor de zware wind, die hem dwong 16 uren zonder zeilen te drijven. Zijn roeijagt kwam eindelijk omtrent het land van Nova Zembla tot aan den IJshoek, die op 77 graden ligt. Dus was Barendsz den 31 Julij genaderd tot aan de eilanden, door hem de Eilanden van Orangien genaamd, doch kon niet zien, dat daar eenige straat of doortogt te vinden was, om verder naar het Oosten en in de Tartaarsche zee te geraken, weshalve hij, ziende dat zijn volk lusteloos op dien togt werd, goedvond terug te keeren, en zijne andere makkers, die naar de straat Waigatz, of de Straat van Nassau geloopen waren, te gaan opzoeken, ten einde te vernemen of zij, die wel op 80° geweest waren, daar ook iets naders op gedaan hadden. Op dezen terugtogt stevende hij den IJshoek, Straat Nassau en andere hoeken weder voorbij, ontdekte op 71° een klein eiland, dat hij, om zijne zwartheid boven op, het Zwarte eiland noemde.

Zij zagen buiten de reeds gemelde nog onderscheidene andere hoeken, als de Kruishoek, de St. Laurens- en de Schanshoek, ook eene zeer schoone haven, door hen omdat zij er veel meel vonden, de Meelhaven genoemd, alsmede de eilanden St. Clara Matfloe en Delgay op 69° liggende, alwaar zij twee medgezellen van Zeeland en Enkhuizen, die daags te voren eerst uit de straat Waigatz gekomen waren, vonden, die niet anders dachten, of Willem Barendsz was rondom Nova Zembla gezeild, en door de straat Waigatz weer bij hen gekomen. Dus keerden zij gezamelijk weder naar huis, en kwamen den 16 September met eenen grooten walrus, dien zij gedood hadden, voor Amsterdam ten anker, doch zonder hun oogmerk bereikt te hebben, daar ook zijne twee makkers hoewel zij reeds meenden geweest te zijn, in de zee, in welke zich de groote rivieren de Oby en de Jenisey ontlasten, door de zware ijsbergen en stormen teruggedreven, ook daar van wege het ijs, geen doortogt hadden kunnen vinden. Ofschoon het eigenlijk oogmerk der reize gemist werd, was deze eerste togt reeds voor de aardsrijkskunde belangrijk, een gedeelte der kust van Nova Zembla werd met meer zorg dan te voren opgenomen, aan baaijen, kapen en eilanden namen gegeven, welke de eer der Nederlandsche zeelieden, ook voor de toekomst zouden bewaren, hoewel velen dier namen nu weder voor Russische hebben moeten plaats maken.

Niettegenstaande deze eerste togt niet zeer gunstig was afgeloopen, benam dit geenzins den moed, om dit andermaal op hoop van beter geluk, te wagen, en met een grooter getal schepen, langs straat Waigatz, en het land der Samojeden, door de Straat Nassau den weg, dien zij zoo ijverig zochten, op te sporen, vermits Jan Huygen van Linschoten, die Commies op het Enkhuizer schip geweest was, en hierin door die van 't Zeeuwsche schip ondersteund werd, veel hoop daartoe gaf, en er een zeer breed en uiterst smakelijk berigt van deed. Men zond dan in het jaar 1595 — vooral ook op het aansporen van Petrus Plancius, Predikant te Amsterdam en beroemd Aardrijkskundige — van wege dezen Staat, 7 schepen, 2 van Amsterdam, 2 van Zeeland, 2 van Enkhuizen, en 1 van Rotterdam, uit, terwijl Willem Barendsz en de Commies van Heemskerk zich bevonden op het groot schip van Amsterdam. Daarop zeilden deze schepen den 2 Julij uit Texel, kwamen den 21 Augustus aan straat Waigatz, waar zij in de Traanbaai met 54 personen aan wal gingen, om de gelegenheid van het land, en de moeijelijkheid van dezen doortogt nader op te sporen. Zij ontmoetten den 23 dier maand eenige lieden van Petschora, die Noordwaarts op geweest waren, om walrussen, traan en ganzen, te bekomen, en die naar Rusland toe voeren, deze berigtten hun, dat hunne schepen uit Rusland door de Straat Nassau in de IJszee liepen, en gewoon waren voor eene Tartaarsche plaats voorbij de Oby gelegen, en Uglitz genaamd, ten anker te komen, daar te overwinteren, en dan hunnen handel en visscherij jaarlijks voort te zetten, daar nog bij voegende, dat de Straat Nassau (anders de Straat Waigatz) nog wel 9 of 10 weken open bleef, en dan wel toevroor, doch dat men dan over het ijs tot in Tartarije loopen kon. Na een verder vriendelijk gesprek met, en onthaal van de Russen, aan een der schepen, ging Willem Barendsz, den 21 Augustus aan den overwal van straat Waigatz, of op het Land der Samojeden, met 9 lieden aan land, waar zij 20 en naderhand meer Samojeden ontmoetten, die niet al te wild waren, en, na wel herkend te zijn, vriendelijk met hen spraken, berigt gevende, dat zij nog 5 dagreizen van zekeren hoek in het Noordoosten verwijderd waren, en dat zij, na het doorzeilen daarvan, in eene zeer groote zee zouden komen, vermits een van hen daar zelf met eenig volk, uit last van hunnen Koning geweest was. Zij namen vriendelijk van hen afscheid, en zeilden den 3 September ook uit de Traanbaai, en kwamen dien dag nog door de veelheid van het ijs en de dikke mist op de Oostzijde van het Staten-eiland te vervallen, alwaar zij ook aan land gingen, en twee van hunne kameraden, door een beer, die daarna nog geschoten werd, verloren. Den 9 September zeilden zij van het Staten-eiland en na veel moeijelijke ontmoetingen van het ijs, liepen zij den 11 in de Tartaarsche zee, doch moesten van wegen het zware ijs, wederom naar straat Waigatz keeren, en het bij den Kruishoek zetten. Zij deden eenige dagen daarna nog wel eenige pogingen, om verder te komen, doch waren genoodzaakt, vermits het ijs met al te groot geweld den 15 het Oosteinde van straat Waigatz inzetten kwam, met de geheele vloot nog dien zelfden dag het Westeind van de baai weder uit, en zoo verder naar huis te zeilen, komende den 18 November weder in de Maas binnen, zonder ook bij dezen togt hun doelwit bereikt te hebben, hoewel zij evenwel nader opening van de gesteldheid der Tartaarsche zee, en van den weg om daar in te komen gekregen hadden.

Die twee vergeefsche togten naar het Noorden, gedeeltelijk op kosten van den Staat gedaan, deden de Algemeene Staten van nieuwe ondernemingen derwaarts afzien; zij vonden echter goed, het zij steden, het zij kooplieden, daartoe aan te sporen, met belofte van eene belooning van 25,000 gulden, eene zeer aanzienlijke som voor die dagen. Dit moedigde de Regering van het rijke en magtige Amsterdam aan, om voor rekening zoo van de stad als van eenige kooplieden, in het jaar 1596, 2 schepen, het een onder Willem Barendsz en Jacob van Heemskerk en het andere onder Jan Cornelisz Rijp, weder naar het Noorden uit te zenden. Zij liepen den 18 Mei 1596 in zee, maar deden eenen togt, wiens gelijken nooit gehoord is. Zij kwamen den 9 Junij op 74° 36' N. B., ontdekten daar een eiland van 5 mijlen in den omtrek,

hetwelk zij om een grooten beer, die zij, aan land getreden zijnde, dood sloegen, het Beerenland noemden. Den 13 van daar gezeild, zagen zij den 19 weder land, hetgeen zij bevonden op 80° N. B. te liggen, dat zij, van wege het spitsche gebergte, zich daar alom vertoonende, Spitsbergen, en de Engelschen, Grenland genoemd hebben. Zij vonden hier eene goede haven en ofschoon vier graden Noordelijker dan Nova Zembla, en nog hooger op gelegen, gras en grasëtende dieren, te weten: rheeën, of eene soort van herten. Den 29 van daar vertrekkende, liep Willem Barendsz wat meer naar het Westen, en Jan Cornelisz Rijp eenigzins meer om de Oost tot op 80 graden, om te zien, wie van hen beiden het eerst in de Tartaarsche zee, door de eene of andere straat, zou kunnen geraken. Den 12 Augustus kwam Willem Barendsz na veel oponthoud wegens ongeloofelijke groote ijsbergen, bij de eilanden van Oranje, doch geraakte in groot gevaar, van door eene zware ijsschots het schip te verliezen. Den 21 wat verder en in de IJshaven geraakt zijnde, meenden zij wel West aan bezuiden Nova Zembla om, het geen zij al voorbij waren, naar straat Waigatz te zeilen, maar bevonden, tot hun leedwezen, dit onmogelijk, weshalve zij besloten weer naar huis te keeren; maar aan de Stormbaai gekomen, vonden zij ook dien weg door zwaar ijs voor hen gesloten, zoodat zij, door het ijs bezet, genoodzaakt werden op 76 graden, aan de westzijde van de IJshaven, daar zij den 26 aankwamen, te overwinteren. Den 11 September, dus reeds ver gevorderd in het jaargetijde, werd tot dit droevig uiterste besloten. Gelukkig dat het drijfhout, aan de kusten van sommige noordelijke landen zoo overvloedig, hen in de gelegenheid stelde, om eene hut te bouwen, waarin zij zich nu schikten, om den winter op Nova Zembla door te brengen. Hier zag het scheepsvolk in twee en tachtig dagen, de zon niet en sleet de tijd in de felste koude; ook zoo lang de zon boven de kimmem was in groot gevaar van de beeren. Eenige bezweken onder den last dezer rampen. Met den voorraad leefde men zoo spaarzaam, als de omstandigheden zulks eenigzins toelieten. De boot werd zoodanig bezorgd, dat zij bij den winter de minste schade te verwachten had, het uitgebragte werpänker was zoo geborgen, dat het in den sneeuw niet zoo diep begraven werd, of men kon het in het voorjaar weder vinden. Ook verzuimde Willem Barendsz. niet, om onaangezien de felle koude de ligging der plaats, waar zij overwinteren moesten, door de hoogte der sterren naauwkeurig te bepalen. Zij waren somtijds in hunnen droevigen toestand, onaangezien de alle verbeelding verre te boven gaande felle koude, er nog op bedacht, om zich onder deze zwarigheid, door eenige vrolijkheid op te beuren. Zij vierden dan het feest der drie Koningen zoo goed zij mogten. De Konstapel was Koning van Nova Zembla, en een weinig meel, hetwelk men, om kardoezen te pappen, had medegenomen, wat gespaarde wijn en olie, en voor elk man eene wittebroods beschuit, die men in den wijn sopte, maakten deze lieden voor eene korte tijd zoo gelukkig, dat zij dachten dat zij in het Vaderland en bij hunne vrienden waren, en het smaakte hun als of zij te huis eene heerlijke maaltijd gehad hadden. Zoo kroop dan de lange winter heen. Van den 3den November tot den 24sten Januarij 1597 had zich de zon niet vertoond. Dat blijde licht, zich nu weder boven de kimmen verheffende, maakte een einde aan den langen, kouden en schier ondragelijken nacht, en deed de hoop in elks hart herleven. Ondertusschen wenschte het volk weg te komen, doch de voorzigtigheid liet Barendsz. en Heemskerk niet toe, zulks in de open schuit of boot te beproeven, voor dat het jaargetijde ver genoeg gevorderd, immers tot de Meimaand zou verloopen zijn. Het schip was, gedurende den winter, zoodanig in het ijs bekneld en lek geraakt, dat er geen gedachte meer kon overblijven, om daarmede weder te huis te komen. Men groef dan de boot en de schuit uit de diepe sneeuw, hoeide en timmerde die beide op, sleepte die vervolgens met ongeloofelijken arbeid te water, doch het verlangen naar uitkomst en de lust tot het werk, deden hun den arbeid ligt vallen, want de moed aan de eene zijde en de hoop aan de andere, vermeerderden hunne krachten. Doch op het punt van deze gevaarlijke reis te ondernemen, was hun lijfsbehoud nog het eenige niet, waarop zij bedacht waren. Het belang hunner reeders in Nederland werd niet vergeten, en men besloot zoo veel van de kostelijkste en fijnste der medegenomene koopmanschappen te bergen, als eenigzins mogelijk ware Er werd dus, behalve de victualie, het water en de kleederen van het volk, zoo veel in de vaartuigen gesleept, dat, men alles overhoop ziende, zou gezegd hebben, dat het onmogelijk in de schuiten kon. Willem Barendsz en een matroos, die ziek waren, werden met sleden naar deze opene schuiten gesleept. Den 14den Junij, zeilden zij van daar, in vertrouwen op God, en op de bekwaamheid van Willem Barendsz. Alvorens te vertrekken, werd er eene soort van proces-verbaal gemaakt, aangaande de overwintering, het wedervaren en afzeilen, waarvan een afschrift in elk vaartuig en ook in de nu verlatene hut werd gelaten. Op dezen togt was men blootgesteld aan gure winden, regenbuijen, hevige nachtvorsten, het horten der ijsschotsen, die den geheelen zomer door in deze zee drijven en hen vaak dreigden in te sluiten of te vermorselen, eindelijk nog aan de aanvallen der beeren en aan gebrek, waartegen men zich slechts kon voeden door de vogelen, welke men kon schieten of met steenen dood werpen, en door eijeren, die men op het strand vond. Niet allen wederstonden zoo vele ongemakken. Op het hooren dat een der zeelieden, Nikolaas Andriesz, weldra den laatsten snik zou geven, zeide Barendsz, dat ook zijn einde naderde. In dien oogenblik was de edele man bezig met het nazien van eene zeekaart: hij volhardde dus in het zorgen voor zijne makkers, tot dat hij, na nog eenen laafdrank te hebben verlangd, den geest gaf, den 20 Junij 1597, dus zes dagen na hun afzeilen. Na oneindige moeijelijkheden en gevaren, belandden de beide schuiten te Kola aan de Witte Zee, hebbende zij nu omtrent 400 mijlen, in die opene vaartuigen afgelegd. Toevallig en gelukkig lag te Kola die zelfde Jan Cornelisz Rijp, welke in het vorige jaar, met hen uitgezeild, van hen bij het Beereneiland gescheiden, en door storm en slecht weder genoodzaakt was geweest, onverrigter zake weder naar huis te keeren. Hij ontving hen met broederlijke trouw, en bragt hen met zijn schip behouden in het vaderland.

Deze met zoo veel beleid en volharding ondernomene reizen hebben het doel niet bereikt, dat men zich daarvan had voorgesteld; doch niemand zal ontkennen, dat zij veel bijgedragen hebben tot onze kennis der Noordpoollanden, tot wier opneming Barendsz krachtdadig heeft medegewerkt, die dan ook met het volste regt genoemd wordt een zeeman door weinigen geëvenaard en ook door vreemde volken geëerd, ja die zelfs door Hugo de Groot bij Columbus wordt vergeleken.

Zie: Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXI. bl. 69—74 (867—873), B. XXXII bl. 16—19 (23 enz.), B. XXXIV. bl. 32—37 (337—344); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VI. bl. 410—412; De Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 288—293; Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 196—200; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb*; *Biogr. Nation.*; van Kampen, *Magazijn*, D. I. bl. 280 en D. V. bl. 217—231; De zelfde, *De Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 45; *Biogr. Univ.*; Bennet en van Wijk, *Nederl. Zeereizen*, D. I en II; De zelfde, *Verhand. over de Nederl. ontdekk.*, bl. 26—48; G. Moll, *Zeetogten der Nederl.*, bl. 60—76; G. Lauts, *Geschied. van de vestiging, uitbreiding, bloei en verval van de magt der Nederlanders in Indië*, D. I. bl. 11 en 12.

BARENDSZ (Olphert), komt op het jaar 1608 het eerst op de regeringslijsten van Hoorn voor als Schepen en werd in 1611 Burgemeester dier Stad. Hij was het eenige lid der Regering dat, toen Prins Maurits in 1618 zich te Hoorn bevond, niet instemde in het verzoek, om de Regering niet te veranderen en liever het getal Vroedschappen met eenige personen te zijner keuze te vermeerderen. Ook was hij een dergenen, die bij de verandering der Regering, welke toen plaats had, weder in het bewind kwamen, en zelfs de eerste van den nieuwen Raad, zoodat hij destijds oudste of eerste Burgemeester werd.

In 1621 werd hij echter niet weder tot Burgemeester gekozen, maar de nieuwe Burgemeesters stelden hem aan tot President-Schepen, waarover hij zeer ontevreden was. Toen omtrent deze tijd de Regering van Hoorn zich in twee partijen scheurden, in *Burgers*, zijnde meest de oude Regeringsleden, en in *Harde* of *Boeren*, zijnde de nieuw aangenomene, ging hij tot de zijde der eersten over, en als hij, die vroeger meer tot de andere partij had overgeheld, tegen een aanzienlijk Burger klaagde, dat men zulke lieden tot Burgemeesters had gekozen, kreeg hij tot antwoord: »Gij »hebt Boeren tot Boerlieden (d. i. kiezers) gemaakt, wat zoude »boeren anders kiezen dan boeren?" Daar de partij der Harden vervolgens in Hoorn meer veld won, werd Barendsz, bij de jaarlijksche keur der Stedelijke Regering voorbij gegaan. Hij had evenwel zitting in de voornaamste collegiën; zoo werd hij in 1623 Bewindhebber van de Westindische Compagnie, zat in 1624, 1625 en 1626 wegens de Provincie Holland in de Generaliteits Rekenkamer, woonde in 1629 als Gedeputeerde te velde het beleg van 's Hertogenbosch bij, was van 1631—1633, wegens Holland ter Vergadering der Staten-Generaal gecommitteerd, en werd in 1632

met andere Gecommitteerden naar Friesland gezonden, ter demping der gevaarvolle geschillen, waarin zij naar wensch slaagden. Hij overleed in 1640.

Zie Velius en Centen, *Chronijk van Hoorn*, bl. 600 en 601; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, I. bl. 69, 73 en 75; *Geschiedk. Aanteek. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 108.

BARENTSZ (Barend). Zie BARENDS (Barend).

BARENTZ (Jacob). Zie BARENDEN (Jacob).

BARENTZOON (Wijbrand). Zie BARENDSEN (Wijbrand).

BARENTZONIUS (Nicolaus), die in het jaar 1637 Predikant werd bij de Hervormden te Rysoort, en van daar in het jaar 1642 naar Sluis in Vlaanderen werd beroepen, vervolgens in 1644 naar Goes vertrok, waar hij in 1679 Emeritus werd, was schrijver van

Ziel des Euangeliums, Vliss. 1671; tweede druk, vermeerderd met *eene Voorreden over* Rom. VIII: 12, 13, door J. Tyken, Amst. 1744, derde druk Amst. 1768.

Ook beoefende hij de Nederduitsche dichtkunst, hoewel met geen zeer gelukkig gevolg, zoo als blijkt uit zijne

Swacken ademtocht van een aemechtige ziele in hare geestlike flaute, Dordr. 1680. 8°., welke mede gevonden wordt achter het *Aanhangsel* op de *Edesche Verlustigingen door J. Cloeck*.

Bovendien vindt men gedichten van Barentzonius vóór de werken zijner tijdgenooten.

Zie: van Abkoude en Arrenberg, *Naamregister van Nederd. Boeken; Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BARGAS (A. F.), een Teekenaar en Graveur, schijnt van geboorte een buitenlander, misschien wel een Franschman te zijn geweest. Hij werkte echter in den smaak van de Hollandsche school en moet aldaar ook woonachtig geweest zijn, doordien er onderscheidene geëtste Hollandsche land- en dorpgezigten van zijne hand bestaan.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 251.

BARKEY (Niklaas), geboren te Bremen in het jaar 1709, werd den 9den Junij 1732 Proponent te Amsterdam, en den 6den November 1732 als Predikant te Kleverskerke, op het eiland Walcheren in Zeeland, beroepen, van waar hij, na ruim 10 jaren lang het woord des Heeren met allen ijver te hebben verkondigd, op den 12den Julij 1744, te Hulst in den dienst werd bevestigd, waar hij verbleef tot op den 4den Februarij 1751, toen de gemeente van Middelburg hem tot haren Leeraar verkoos. Na hier drie jaren te zijn geweest, werd hij, den 4den Julij 1754, in zijne vaderstad Bremen tot Predikant en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beroepen. Intusschen bekwam hij den 20sten December van dat jaar aan de Hoogeschool te Groningen den eeretrap van Doctor Theologiae. In het jaar 1766 tot Herder en Leeraar in de Hoogduitsche Kerk te 's Gravenhage beroepen, werd hij vervolgens aldaar tot Hoogleeraar aangesteld en overleed er den 18den Junij 1788. Zijn lijk werd bij Scheveningen, in de open lucht, op het kerkhof *Ter navolging* begraven. Barkey was een geleerd man, die zich niet weinig roems, in het gemeenebest der letteren verworven heeft, door zijne uitgebreide kundigheden in de godgeleerdheid, kerkelijke geschiedenissen en alle andere takken van wetenschap; waarvan tot levendige bewijzen strekken, zijne veelvuldige uitgegevene werken, als daar zijn:

Bibliotheca Bremensis, 12°.

Bibliotheca Hagana, 12°.

Musaeum Haganum, 12°.

Symbolae Haganae, 12°.

De Veylige Weg tot een genoeglyk lichaamelyk, gelukkig, geestelyk en het zalig Eeuwig leven, inzonderheid onder de geduchte Roede van Gods hand, zoo slaande als dreigende, ter verheerlyking van zyne ontsachelyke Rechtvaardigheid en Goedertierentheid; voorgesteld in eenige Leerredenen aan Nederlands Inwoonderen. Waar agter nog komt een Aanspraak aan zyn gemeente te Hulst, na dat de Stadt aan de Fransche Kroon is overgegaan; met eene Korte schets van de wijze, op welke die Stad is belegerd en overgegeven enz. Rotterd. 1747. 4°.

Noodige Waarschouwing tegen het ligtvaardig gebruik van Gods naam. Amst. 8°.

Het Verloste Hulst, tot bestendige Dankbaarheid opgewekt, wegens de langgewenste ontruyming der Franschen den 28 January 1729. *Of Jezus getrouwe Raadt en Waarschuwing, aan den geraakten, om niet meer te zondigen, op dat haar niet wat ergers geschiede, uyt* Joh. V: 14. Amst. 1749. 4°.

Ook zag van hem het licht:

J. F. Jacobi, Het Hooglied, door eene gemaklijke en eenvoudige verklaring van de bezwaren tegen het zelve ingebragt, vrijgesproken, met eene Voorrede van N. Barkey. Leid. 1774.

Dit laatste werkje, waarin de meening werd geopperd, dat het *Hooglied* niets anders was, dan een verheven dramatisch, oostersch zangstuk, waarin personen onder zekere houdingen en handelingen sprekend werden ingevoerd, een volmaakt voorbeeld vertoonende van getrouwe huwelijksliefde, berokkende hem eenen hevigen aanval van den geleerden Petrus Hofstede, die eerst in de *Nederlandsche Bibliotheek* en naderhand in eene afzonderlijk uitgegevene, meer uitvoerige *Beoordeeling der nieuwe Verklaring van het Hooglied* enz., zoo wel den oorspronkelijken schrijver als den vertaler met eene zwarte kool teekende en het stukje afschilderde als bevattende de allerverderfelijkste begrippen, voor lang reeds uit het booze hart opgeborreld van eenen gewetenloozen Voltaire, dien rampzaligen heervoerder van het ongeloof. Tegen dezen aanval werd hij echter door eenen ongenoemde op eene bezadigde en mannelijke wijze verdedigd, in een werkje getiteld:

De Beoordeeling der nieuwe Verklaring over het Hooglied, ter toetse gebragt, of Verdediging van de eer der hoogwaardige heeren J. F. Jacobi en N. Barkey.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, P. VII. p. 102; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 633—637; *Biogr. Univers.*

BARLAEUS. Zie BAERLE (van).

BARLAIMONT. Zie BARLAYMONT.

BARLANDUS. Zie BAERLAND.

BARLAYMONT (Karel Baron later Graaf van) of Barlaimont, ook wel Berlaimont, de zoon van Michiel van Barlaymont, Heer van Floyon en Haultepenne en van Maria van Berault, volgde niet alleen zijnen vader op in alle zijne bezittingen en waardigheden, maar werd bovendien door gunst van koning Filips tot Graaf van Barlaymont verheven, met de Ridderorde van het Gulden Vlies beschonken, tot Opperjagermeester van Braband, Namen en Vlaanderen benoemd, tot Raad van State, Voorzitter van den raad der geldmiddelen en tot Stadhouder en Souverein Baljuw van het Graafschap Namen aangesteld. Alle welke waardigheden hij bekleedde tijdens het vertrek van Filips II naar Spanje. Met Granvelle en Viglius vormde hij als het ware eene geheime consulta, die alles buiten weten der overige leden van den Raad bestuurde. Maar na het vertrek van den Kardinaal, viel hij bij de Landvoogdes in ongenade. Te vergeefs poogden de verbondene Edelen hem nu tot hunne partij over te halen, daar hij voortdurend den eens ingeslagen weg getrouw bleef. Hevig was zijn tegenstand tegen den Prins van Oranje, wien hij door listige geveinsdheid wist te verschalken. Bij de komst van Alva, wien hij, met Filips van Noircarmes, te Diedenhoven, uit naam der Landvoogdes ging verwelkomen, werd hij dan ook tot belooning Opperveldtuigmeester en Lid van den Raad van Beroerte, hij werd mede als Voogd gesteld over de goederen van den naar Spanje vervoerden zoon van Willem I, den Graaf van Buren. Bij het overlijden van Requesens, droeg deze hem het bewind over de burgerlijke regering des lands op, dan aangezien de brieven daarvan, bij gebrek van de vereischte onderteekening, niet hun vol beslag hadden, wilde de Raad van State hem niet als zoodanig erkennen, maar nam zelf het bewind op zich. In dat zelfde jaar werd Barlaymont met den geheelen Raad van State, door de prinsgezinde partij te Brussel gevangen genomen, en niet voor het begin des volgenden jaars, door bewerking van zijnen zoon Hierges, vrijgelaten. Na de slaking uit de gevangenis scheen hij voor een oogenblik de zaak der vrijheid toegedaan en teekende de Unie van Brussel, doch spoedig viel hij weder van dit plegtig bezworen Verbond af, en hielp met vier zijner zonen, Gillis, Heer van Hièrges, Lancelot, Graaf van Megen, Floris, Heer van Floyon en Claude, Heer van Haultepenne, in November 1577 Don Juan in de verrassing van het kasteel van Namen. Hij overleed in 1579, nalatende bij zijne echtgenoote, Maria van Ligne, 7 zoons en zes dochters. Een zijner zonen was Lodwijk van Barlaymont, Aartsbisschop van Kamerrijk. Hij was steeds ijverig katholijk, maar schijnt weinig verstand te hebben gehad, Alva noemt hem ten minste de eenigste, die zich steeds aan den Koning getrouw betoond had, omdat hij niets van staatszaken verstond en alleen wist een goed man te zijn (1). Voorts was hij een voorstander van geweldige maatregelen, onder anderen ried hij in 1566 de Landvoogdes de Edelen, die het smeekschrift aanboden, in eene hinderlaag

(1) Gachard, *Corresp. de Phil. II.* Tome II. pag. 239.

te lokken en te doen afmaken. Ook heeft hij door den smaad, waarmede hij die Edelen toen behandelde, door, ter geruststelling van de Landvoogdes, deze toe te voegen: *Ce n'est qu'un tas de Gueux* (het is slechts een hoop bedelaars), de toevallige aanleiding gegeven tot den zoo bekenden partijnaam: *Geuzen.* Ook wordt van hem gezegd, dat hij bij de teregtstellingen van den Bloedraad persoonlijk tegenwoordig was, zoo dat hij niet van wreedheid is vrij te pleiten.

Zijn portret komt voor op eenen penning afgebeeld bij van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 121.

Zie voorts Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. I. pag. 49 et suiv. Tom. II. pag. 27 et suiv.; de la Pise, *Hist. des Princes et Principauté d'Orange*, pag. 339; (Beaufort) *Leven van Willem I Prins van Oranje*, D. I. bl. 110 en volg.; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. I. bl. 153 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI en D. VII bl. 274; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VI. bl. 35; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 176—178 en 180—190; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 370; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 155, 232, St. V. bl. 137; Groen van Prinsterer, *Archives* passim.

BARLAYMONT (Gilles van), Graaf van Hierges, de oudste zoon van den voorgaande, was een moedig krijgsman in dienst van den Koning van Spanje, gedurende den aanvang der Nederlandsche beroerte. In 1568 voerde hij in den slag bij Jemmingen het bevel over een regiment Walen, en werkte mede tot de zware nederlaag, welke Lodewijk, Graaf van Nassau, daar onderging. Na het overlijden van Karel van Brimeu, Graaf van Megen, werd hij Stadhouder van Gelderland, Overijssel, Friesland, Groningen en Lingen.

Toen in 1573 die van Buren den Lekdijk wilden doorsteken, ten einde alzoo het Sticht onder water te zetten en daardoor de toevoer van boven naar het Spaansche leger voor Haarlem te beletten, verzekerde Hierges zich van den dijk, waardoor Haarlem nog meer benaauwd werd.

Na het gevangen nemen van den Graaf van Bossu, werd Barlaymont ook Stadhouder van Holland en Utrecht, en in deze bediening in October 1574 te Amsterdam statelijk ingehaald.

In 1575 deed hij eenen inval in West-Friesland, doch daar de schansen in dat oord te wel bewaakt waren, kon hij er niet ver binnendringen, zoodat hij, zijnen moed met plunderen en blaken gekoeld hebbende, na een verblijf van veertien dagen, naar Beverwijk terug trok. Vervolgens sloeg hij het beleg voor Buren, dat hij, na het twee dagen beschoten te hebben, innam; terwijl het kasteel zich bij verdrag overgaf. Nu rukte hij, na zijn leger in drie hoopen verdeeld te hebben, naar Bommel, Woudrichem en Schoonhoven, doch zijn volk schielijk zamengetrokken hebbende, berende hij Oudewater, in welke stad hij, na het den 7 Augustus 1575 stormenderhand veroverd te hebben, een verschrikkelijk bloedbad aanrigtte, waardoor hij zijnen roem als Veldheer grootelijks bezwalkte. Daarna wendde hij zich naar Schoonhoven, dat hij mede, doch bij verdrag, den 24 Augustus innam.

Na deze voordeelen meester willende zijn van de stroomen in de streeken, waar hij zich bevond, overweldigde hij de schansen te Krimpen en te Papendrecht, waardoor de IJssel, de Lek en de Merwede geheel in zijne magt waren. Toen zond hij zijnen broeder, den Graaf van Megen, met een gedeelte van zijn leger op Woerden af, welks bemagtiging hem echter mislukte.

Even vruchteloos trachtte hij in 1576 de van Spanje afgeweken steden in Holland en Zeeland weder onder 's Konings heerschappij te brengen.

Na het sluiten der pacificatie te Gent ontevreden dat de Spanjaarden hier bleven, voegde hij zich bij de partij der Staten, maar toen deze, na het voldoen aan hunnen eisch om die troepen te doen vertrekken, weigerachtig bleven om Don Juan van Oostenrijk als Landvoogd te erkennen, stond hij dien Veldheer met al zijn vermogen bij, om het gezag in handen te krijgen.

Als gemagtigde van Don Juan poogde hij dan ook te Geertruidenberg de Staten van Holland en Zeeland tot volledige aanneming van die pacificatie te bewegen. Almede hielp hij hem om het kasteel van Namen te verrassen, verzekerde zich, op zijnen last, van Charlemont, en noodzaakte in het volgende jaar den Graaf van Hohenlohe, die het beleg voor Roermonde had geslagen, van daar op te breken. In 1579, zich in het beleg van Maastricht bevindende, werd hij in de linker schouder getroffen door eenen kogel, die den regter weder uitkwam, en viel plotselings dood ter neder. De Spaansche partij verloor in hem een dapper, kundig en voorzigtig krijgsman en een standvastig mensch. Hij was gehuwd geweest met Lambertina van Croy, doch liet geene kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 357 (259), 382 (277), B. VII. bl. 584 (97), B. VIII. bl. 623 (106) en volg., B. IX. bl. 700 (161), B. XIII. bl. 64 (112); Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. pag. 19, 95 en 174; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. I. bl. 90; Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 360; (Beaufort) *Leven van Willem I Prins van Oranje*, D. I. bl. 110 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 280 en volg.; D. VII. bl. 54 en volg.; *Bijvoegs. en Nalez. op* Wagenaar, D. VII. bl. 29 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 597—600; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 60 en 61, II. bl. 561; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 370 en 371; Groen van Prinsterer, *Archives* passim, en over zijn gedrag na de pacificatie, Tom. V. pag. 395, Tom. VI. pag. 118.

BARLAYMONT (Lancelot van), Graaf van Megen, was een broeder van den voorgaande, en de vijfde zoon van Karel, Graaf van Barlaymont. Met zijnen vader in het jaar 1576 door Heze gevangen genomen, werd hij niet voor het begin des jaars 1577 met hem wederom in vrijheid gesteld. Toen verbond hij zich tot het voorstaan van de zaak des Vaderlands en tot het teekenen van de Unie van Brussel. Maar hij was ontrouw aan zijne belofte; kort daarna voegde hij zich bij Don Juan, en leverde, met zijne broeders, bij verrassing en door verraad de stad Namen aan de Landvoogd over. Sedert dien oogenblik koos hij openlijk de zijde der Spanjaarden, diende in hun leger en voerde alzoo het bevel over de Duitsche benden, belegerde daarmede in 1578 Sichem, hoewel vruchteloos.

In het beleg van Philippeville eene hevige ziekte opgedaan hebbende, overleed hij in jeugdige leeftijd, ten jare 1578. Hij had tot echtgenoote Maria van Brimeu, Gravin van Megen, door welk huwelijk hij den titel van Graaf van Megen voerde. Zijne weduwe hertrouwde naderhand met Karel van Croy.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. III. bl. 77; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. II. pag. 353, 354, 359 et 370; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 47 en 48.

BARLAYMONT (Floris van), Heer van Floyon, en na den dood zijner broeders Heer van Hierges en Haultepenne, was een broeder van de beide voorgaande, de zesde zoon van Karel Graaf van Barlaymont. Vroeg tot den krijgsdienst opgeleid, voerde Floyon, toen de omwenteling in het jaar 1576, wegens het Spaansche krijgsgeweld, in de zuidelijke gewesten plaats vond, het bevel over een aantal krijgsknechten, die eene geruime tijd met hunnen Overste in twijfel stonden naar welke zijde zij zich zouden wenden, doch die zich eindelijk aan het gezag van den Raad van State en der Algemeene Staten onderwierpen. Hij toonde zich in dien oogenblik getrouw, maar was niet gelukkig; want kort na zijne onderwerping werd hij door Julio Romero overvallen, met vijf zijner vendelen geslagen, en zelve gevangen genomen. Men onderhandelde van de zijde der Algemeene Staten lang, alvorens het ontslag van Floyon kon te weeg gebragt worden; ten laatste gelukte het, in April des jaars 1577, toen de Algemeene Staten hem »hunnen hartelijken dank betuigden voor zijne dapper»heid en groote genegenheid, welke hij getoond had het Vaderland »toe te dragen, dat het haar zeer leed deed dat hij het ongeluk »gehad had van krijgsgevangen te worden genomen, hetwelk hem »echter niet dan tot eer kon strekken, terwijl zij hem verzochten te »blijven volharden in zijne goede genegenheid en dienst jegens het »gezegde Vaderland."

Hoewel hij ook nog het Verbond der Edelen schijnt te hebben geteekend, en zeker tot de Unie van Utrecht is toegetreden, volgde hij spoedig daarop het voorbeeld van zijnen vader en zijne broeders, hielp Don Juan het kasteel van Vianen bij verrassing innemen, en voerde het gebied over de Waalsche krijgsknechten in het Spaansche leger, onder zijnen ouderen broeder Hierges. Toen een kogel, in het beleg van Maastricht, een einde aan het leven van dezen laatsten gemaakt had, volgde Floyon hem op in de waardigheid van Stadhouder in de gewesten Artois en Namen, met welke ook zijn vader reeds bekleed was geweest. Naderhand werd hem het Stadhouderschap van Luxemburg opgedragen. Floyon geraakte door de dood van zijne broeders in het bezit der voorvaderlijke eeretitels en goederen, werd Graaf van Barlaymont en hoofd van zijn geslacht. Als zoodanig bekleedde hij de waardigheid van Erfelijk Schenker en Kamerheer in Henegouwen. De Koning betoonde hem groote genegenheid, door hem tot Ridder van het Gulden Vlies te slaan. Hij overleed in 1620.

De onpartijdige geschiedschrijver doet gaarne hulde aan de bekwaamheid van dezen Edelman, en zal zijnen ijver voor de zaak der Spanjaarden min kwalijk duiden, in overweging nemende, dat Floyon van der jeugd af door zijnen vader in deze gevoelens was opgebragt, en dat hij hierin slechts het voorbeeld van geheel

zijn geslacht heeft nagevolgd. Doch het is een onuitwischbare vlek in zijn karakter, dat hij zich niet ontzag, om een onverlaat als Michiël Renichon te helpen omkoopen, om Prins Maurits te vermoorden.

Hij is gehuwd geweest met Margaretha, Gravin van Lalaing, oudste dochter van Filips, Graaf van Lalaing, Baron van Excornaix. Floyon was de eenige der zonen van den Graaf van Barlaymont, die kinderen verwekte, doch het waren twee dochters, zoodat in Floris van Barlaymont het talrijk mannelijk kroost van dit geslacht is uitgestorven.

Zie van Meteren, *Nederl. Geschied.*, D. VIII. bl. 438; Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*. Tom. III. p. 174; La Pise, *Histoire des Princes et Principauté d'Orange*, pag. 638; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. I. bl. 434, 445 en 446; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 152; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 401 en 402; de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 113—115.

BARLAYMONT (Claude van), Heer van Haultepenne, onder welken naam hij in onze geschiedenis bijzonder bekend is, was een broeder des voorgaanden en de zevende en jongste zoon van Karel, Graaf van Barlaymont. Zijn vader als Lid van den Raad van State, in 1576 door den Heer van Glimes en Guillaume de Hornes, Heer van Heze, gevangen genomen wordende, deelde Haultepenne met een zijner broeders in zijn noodlot en bleef tot in Januarij van het volgende jaar in hechtenis. Even als zijn vader en broeder verklaarde Haultepenne zich toen ook voor het aannemen van de Unie van Brussel, zeggende: »dat »hij genegen was, zich bij de Heeren Gedeputeerde Staten te voe»gen en de akte te willen teekenen." Dienvolgens deed hij dit ook, maar zijne toetreding tot de zaak der vrijheid was niet welmeenend en de genegenheid voor Spanje openbaarde zich spoedig weder bij hem. Zoo hielp hij in 1577 Don Juan het kasteel te Namen bij verrassing innemen. Voerde in 1579 bij den aanval op Burgerhout de Walen aan, en werd in dat zelfde jaar, nadat zijn broeder gesneuveld was, van wege den Koning Stadhouder van Gelderland. In 1581 nam hij het kasteel van Breda, mede bij verrassing en door verraad van binnen, in, overmeesterde vervolgens de stad, wier burgers hem echter het bezit daarvan voet voor voet betwistte en waarna de stad, tegen het gegeven woord aan, den soldaten ten roof gegeven en met de uiterste wreedheid geplunderd werd; welke woede in de geschiedenis onder den naam van de *furie van Haultepenne* bekend is. Te dezer tijde ondernam Barlaymont mede aanslagen tegen Geertruidenberg en Heusden, doch men was te dier plaatsen beter op zijne hoede; in October dwong hij echter Eindhoven, dat twee maanden te voren door de Staatschen overrompeld was, weder tot de overgave. Veel roem behaalde hij door het innemen van Steenbergen, in 1583, waar hij de eerste was die de muur beklom. In 1585 verjoeg hij de Staatschen, die 's Hertogenbosch zochten te vermeesteren, uit die stad, waar hij zich destijds toevallig bevond, nam vervolgens Nymegen in door list, en in 1587 Gelder door verraad; doch kort daarna Hohenlo, die de schans te Engelen belegerde, komende bestoken, werd hij aldaar geschoten dat hij het bestierf. De Spanjaarden verloren in hem een dapper veldheer, die zich in de school van Parma gevormd had, en zich in alle omstandigheden zijnen leermeester waardig toonde. Bij zijne echtgenoote, Adrienne de Brimeu, liet hij geene kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVI. bl. 273 (33) en volg., B. XX. bl. 627 (57) 651 (75), B. XXI. bl. 714 (26), B. XXIII. bl. 9 (6); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. III. bl. 522 enz., D. IV. 311, D. V. bl. 52; Hooft, *Neederl. Hist.* bl. 774—776. *Verv. der Need. Hist.*, bl. 127 en volg.; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. p. 46 et suiv., Tom. IV. pag. 41 et suiv.; van Heurn, *Beschrijv. der stad 's Hertogenbosch*, D. II. bl. 157—161; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 152 en volg., D. VIII. bl. 225 en 226; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VIII. bl. 35 en 36; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 147—149; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 118—120.

BARLOTTE (Claude la), ook wel verkeerdelijk la Bourlotte gespeld, een Lotharinger, was eerst een wondheeler, doch als zoodanig de gunst gewonnen hebbende van Graaf Karel van Mansfeld, trad hij onder diens leiding in de krijgsdienst, en weldra deed zijn aan vermetelheid grenzende moed hem in aanzien stijgen. In 1586 vinden wij hem het eerst als Hopman bij Parma's leger voor Nuis. In 1591 werd hij Kolonel van het Regiment van den voor Knodsenburg gesneuvelden Graaf Octavio van Mansfeld. Sedert treffen wij hem bij alle veldtogten aan. In Maart 1593 werd hij voor Noyon gewond. Dat hij een wakker Veldoverste was, wien het aan moed noch beleid ontbrak, toonde hij in 1595 in het beleg van Kamerijk, waar hij zich van de buitenwerken meester maakte. In het volgende jaar, toen de Aartshertog voornemens was Hulst te belegeren, werd la Barlotte met eenige manschap afgezonden, om ware het mogelijk, den Graaf van Solms, die door Prins Maurits met eene magtige bezetting daar binnen gelaten was, te verrassen. Onder begunstiging van de duisternis der nacht, gelukte het hem, in het begin van Julij, over de vaart te geraken, terwijl het Staatsche volk zeer onachtzaam wacht hield. Voorts vermeesterde hij eenige hoogten en dijkjes omtrent de stad, en maakte daardoor den aanvang van het beleg voor den Aartshertog zeer voorspoedig, waarvan het gevolg minder voordeelig was. La Barlotte werd echter later gekwetst, en moest om hersteld te worden, het leger verlaten.

Toen in 1598 de Admiraal van Arragon zijnen optogt langs den Rijn wilde ondernemen, werd La Barlotte vooruit gezonden, hij noodzaakte al de schippers die hij aantrof, hunne vaartuigen tusschen Bon en Keulen bijeen te brengen. Hiermede zet hij zijn volk over den Rijn, verzekert zich van de wederzijdsche oevers, jaagt, met behulp van twee veldstukjes, de Staatsche uitleggers den stroom af, tot aan Rijnberk, en voldoet aldus aan den hem opgedragen last.

Niet minder nadeel deed hij in het volgende jaar, met den inval in den Bommelerwaard, waardoor hij Prins Maurits veel werk verschafte om hem daar weder vandaan te drijven. Onder alle de voordeelen, welke den vijand behaalde, was wel het voornaamste, dat zij Maurits, zoo voor Zalt-Bommel als in den Tielerwaard en elders afmatteden en Mendoza gelegenheid kreeg tot het stichten van den St. Andries-schans, ook scheelde het slechts weinig, of het zou Barlotte mede gelukt zijn, Woudrichem te verrassen, doch een weinig te lang toevende met zich te beraden, werd hij in het loopen naar de poort, slechts een oogenblik voorkomen door een der burgers, die door den torenwachter gewekt was en de stad in beweging bragt. La Barlotte had meer dan 1500 man bij zich, gedeeltelijk als boeren gekleed, en van korte roers en opstekers voorzien (1).

Toen vóór den slag bij Nieuwpoort, in 1600, de Aartshertog zijne officieren raadpleegde, of men al dan niet slag zou leveren, verdedigde La Barlotte naar zijne gewoonte met hevigheid het eerstgemelde gevoelen tegen Zapena en anderen. In dezen slag werd hij licht gewond. Gedurende het daaropvolgende beleg van Nieuwpoort door de Staatsche troepen, wist hij de bezetting met 2000 man te versterken, doch kort daarna werd hij voor de Isabelle-schans, bij Ostende, dood geschoten, en door zijne dood de Staat van een moedig bestrijder verlost.

Zie E. van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 433; Bor, *Nederl. Oorlogh.*, B. XXXIII. bl. 213 (39) en 222 (47), B. XXXVII. bl. 653 (45); Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. p. 189; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 242 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 432, D. IX. bl. 48, 51 en 88; van Heurn, *Hist. van 's Hertogenbosch*; D. II. 229; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (Schuller tot Peursum,) *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 111—113.

BARLOW (Lucia of Maria), anders Wallers genaamd, eene zeer schoone Engelsche jufvrouw, uit het Graafschap Pembroke, bijzit van Karel II, Koning van Engeland, hield zich eene geruime tijd in Holland op, en baarde kort voor 's Konings vlugt uit Engeland, den 20 April 1649, eenen zoon, die lang den naam van James Crofts gevoerd heeft, doch naderhand de vermaarde Hertog van Monmouth was. Het kind werd met eene Engelsche min en eenige meiden bij Nicolaas Ghyser, een koopman te Schiedam, besteed; terwijl Lucia Barlow bij zekere Mevrouw Harvey geplaatst werd, waar de Koning haar prachtig liet onderhouden. Zij, eens zeer begeerig zijnde om haren zoon te zien, nam voor hem onverwacht te komen bezoeken; maar hare kamerdienaar, zulks gewaar wordende, ging naar Schiedam en verzond de min met het kind van daar, voorgevende daar last toe te hebben Lucia, geen van beide aldaar vindende, bleef er tot den avond wachten, niet wetende dat zij die stad verlaten hadden, want de kamerdienaar had den koopman en de bedienden van den huize verboden haar iets te zeggen. Dit bragt de moeder in groote bekommering; waarop zij, denkende dat het kind naar Maassluis gebragt was, om het heimelijk naar Engeland te voeren, in allerijl derwaarts reed, en de Burgemeester dier plaats haar vermoeden te kennen gaf, die daarop beval, dat er geene schepen uit de haven mogten vertrekken, alvorens onderzocht te zijn, doch omtrent 10 of 12 dagen later vond zij het kind te Loosduinen.

(1) Van deze mislukking is welligt afkomstig het gezegde: *ergens laberlottig afkomen*, in die streken in gebruik.

Toen Koning **Karel** naar Schotland overstak, beval hij zijnen zoon der moeder aan, die goede zorg voor hem droeg, maar zich in *1656* onvoorzigtig in Engeland gewaagd hebbende, werd zij op bevel van **Olivier Cromwel** in den Tower gevangen gezet. Men vond bij haar eene obligatie van Koning **Karel**, waarin hij haar een jaarlijksch onderhoud van 5000 pond sterlings beloofde, benevens bijgevoegde verzekering om zulks te zullen verbeteren, wanneer hij eenmaal den troon zou beklommen hebben. Deze obligatie was onderteekend: **Carolus** *Rex*, en lager stond: **Eduard Nichols**. Na 's Konings herstelling in 1660, weder op vrije voeten gekomen, werd zij door de voornaamsten te Londen altijd met gebogen knieën gediend. Zij moet echter reeds vóór 1662 overleden zijn.

Zie **Luïscius**, *Algem. Hist. Woordenb.*; **van Hoogstraten** en **Brouërius van Nidek**, M. bl. 287.

BARNENDA (Johan) zie BARENDA (Johan).

BARNEVELD zie OLDENBARNEVELD.

BARNEVELD (Willem van), geboren te Hattem den 20sten Januarij 1747, was van 1770 tot 1 Julij 1818 Apotheker te Amsterdam. Een vlijtig beoefenaar der proefondervindelijke natuurkunde, voornamelijk der electriciteit en van het galvanismus, zijnde, wier werking hij met gelukkig gevolg op de geneeskunst toepaste, gaf hij in de Maatschappij *Felix Meritis* vele doorslaande proeven van uitgestrekte kunde in die wetenschappen.

Behalve zeer belangrijke bijdragen tot tijdschriften, zoo als: *Waarnemingen op de ijzerroestkleurige vlekken op de bladeren der perenboomen*, in de *Algemeene Konst- en Letterbode*, en kleinere afzonderlijke stukjes, heeft men van zijne hand:

Het onweêrsvuur in zijne rigting en uitwerkselen nagespoort en met de Electrische stoffen vergeleken, benevens de beschrijving van een Afleider door **J. Cuthberson**, Amst. 1781. 8°.

Over de geneeskundige Electriciteit, Amst. 1789, 3 dn., gr. 8°., met pl.

De zamenstelling van het water op Lavoisiaansche gronden, proefondervindelijk verklaard. Amst. 1791. gr. 8°.

Verhandeling over het regenwater, hetwelk met loodwit bezwangerd is, Amst. 1807.

Welke beide laatste ook in het *Vaderlandsch Magazijn* zijn opgenomen.

Voorts schreef hij met **J. F Muller**, *Verhandelingen over het planten van boomen binnen en rondom de steden*, Utrecht 1793. gr. 8°.

Hij was lid van de eerste Klasse des Koninklijken Nederlandschen Instituuts; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en meerdere geleerde genootschappen. Onder anderen behaalde hij bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap een gouden medailje. Ook van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* was hij een ijverig voorstander en bevorderaar, zijnde hij meermalen een werkzaam medelid van haar hoofdbestuur geweest, waarvan zijne Redevoeringen in die hoedanigheid uitgesproken, ten allen tijde tot een sprekend bewijs zullen strekken (1).

In 1818 vestigde hij zich met der woon in zijne geboortestad, waar hij in December 1819 tot Burgemeester werd aangesteld, en den 23sten Junij 1826 overleed, bij zijne echtgenoote **Walburg Fundrik**, drie zoons en vijf dochters nalatende.

Zie **van Abkoude** en **Arrenberg**, *Naamr. van Nederd. Boeken*; (**van Cleef**), *Alphab. Naamlijst van Boeken*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1826, D. I. bl. 417 en 418; **van Wijk**, *Algem. Wetens. Woordenb.*

BARNEVELT (Martinus van), vrijheer van **Noordeloos** en **Over-Slingeland**, Heer van **Engelen** en **Vlijmen**, oud Heer van **Krimpen aan den Lek** was de eenige zoon van **Hendrik van Barnevelt** en **Geertruida Pompe**, wie hij omstreeks 1690 te Gorinchem geboren werd, hij was sedert 1734 onderscheidene jaren Regent van het Oude Mannenhuis, sedert 1738 Vroedschap en sedert 1740 verschillende malen Drossard in zijne geboorteplaats, waar hij in 1744 Burgemeester werd. In zijne jeugd onderscheidene landen doorreisd hebbende, had hij aldaar zorgvuldig den loop der rivieren gadegeslagen, waardoor hij eene grondige kennis van rivierwerken had opgedaan. Vervuld met de zucht om tot het welzijn zijner medemenschen mede te werken, zocht hij die kundigheden ten nutte aan te wenden, en vormde het ontwerp tot het leggen van den naderhand zoo veel nut aangebragt hebbende Baartwijkschen Overlaat. In 1740 deed hij daartoe het eerste voorstel, doch kwam er in 1754 meer openlijk mede voor den dag. Dit had een bijzonder onderzoek van daartoe benoemde deskundigen ten gevolge. Het ontwerp werd door den Majoor der Genie B. J. de **Roy**, nader gewijzigd, en de uitvoering daarvan in *1766* door de Regering van 's Hertogenbosch bijzonder verzocht, en door de provincie Holland en den Raad van State voornamelijk aangedrongen, waarop H. H. Hoog Mog. in 1767 met de Generaliteit, Gelderland en Holland een verdrag sloten om dezen overlaat te leggen en dien in 1768 aan te besteden en te voltrekken.

Barnevelt mogt het genoegen smaken van het werk, dat hij ontworpen had, te zien tot stand komen, want hij overleed eerst den 17den Januarij 1775, bij zijne tweede echtgenoote **Geertruida Bruinings** twee kinderen nalatende, van welke zijn zoon **Hendrik van Barnevelt** hem als Heer van **Noordeloos** en **Over-Slingeland** opvolgde; zijne eerste huisvrouw, Mejufvrouw **Stenus**, had hem eene dochter geschonken.

Op zijne reis door Italië liet hij zelf te Rome de prachtige tombe maken, welke later in de kerk te Noordeloos geplaatst is, die zij nog versierd en alwaar in 1829 de laatste van zijn geslacht, zijnde zijn kleinzoon **Willem Hendrik Barnevelt**, begraven is.

Door C. **Ploos van Amstel** is uitgegeven *Rivierkundige Waarnemingen uit ondervinding opgemaakt, dienstig tot het bepaalen van Middelen ter voorkoming van Overstroomingen der aangelegenste Rivieren in Gelderland en Holland, opgegeven door den Wel-Edelen Gestrengen Heere* **Martinus van Barnevelt**, Amst. 1773, gr. 8°. met eene kaart.

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch.* van G. **Nieuwenhuis**, D. I. bl. 284 en 324, aangevuld uit de Aanteek. van den Heer C. G. **Boonzaier**, Notaris te Gorinchem, en anderen.

BARON (Johannes Zachariasz.), een Letterzetter te Leiden, die in het midden der zeventiende eeuw leefde en de volgende tooneelstukken in de wereld zond.

Rododaphnée ofte Persiaensche Heldinne, trsp. Leyd. 1657. 4°.

Klucht van Lichthart, en Aers-gat Sonder-sorgh, op den Regel: Wat mijn gheschiet, Om Schuldt en hangt men niet; gespeelt op 't Schou-Tonneel van Reynsburg, den 25n van Sprokkelmaand 1653. Leyd. 1653. 4°.

Konstanter en Elizea, anders de Geluckige Verandering, treur- bly- eyndend' spel, *op den Regel: 't Komt selden over een, Twee honden aen een been*, enz. Leyd. 1656. gr. 8°.

Het Beleg van Leyden. Leyd. 1659.

Klucht van Kees Louwen, ofte den Gheschoren Boer, op den Regel: Wie door de Weereldt soeckt te raecken, Moet wat Bedriegen, Liegen, Taecken, eerst gespeelt te Oestgeest, en nu binnen Leyden, den 22sten February 1667. Leyd. 1667. 4°.

Zijne spreuk was *Aensiet het Ent.*

Zie **Witsen Geysbeek**, *Woordenb. der Dicht.*; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Nederd. Letterk.*, D. I b. bl. 54; *Algem. Konst- en Letterb.* 1849, D. I. bl. 20.

BARRA (Jan) of Johan Bara, een Schilder, Teekenaar, Graveur en Glasschilder van Hollandsche afkomst, werd omstreeks het jaar 1574 geboren. Hij schijnt zich naar de **Sadelers** gevormd te hebben, doch mistte hunne natuurlijke begaafdheden. Eenen geruime tijd beoefende hij de kunst in Engeland, waar hij in 1634 overleed. Zijne meeste prenten, die de jaarmerken van 1598 tot 1632 dragen, zijn koud en stijf. De meest bekende zijn:

Suzanna in het bad, naar **Goltzius**, 1598, zeldzaam.

Phaeton smeekende om den zonnewagen te mogen voeren.

De beeldtenis van **Christiaan** *II van Saksen.*

De twaalf Apostelen, op 12 bladen.

Zie **Immerzeel**, *Levens en Werken der Kunsts.*; **Meijers**, *Conversations Lexicon.*

BARRADOT (Richard), geboren te Vere. Hij was van 1565 tot 1568 Schepen en werd in het volgende jaar Burgemeester in zijne geboorteplaats, welke waardigheid hij later nog herhaalde malen bekleed heeft. Hij heeft zich in den Spaanschen oorlog als een voornaam voorstander der vrijheid doen kennen. Onder anderen deed hij twee voorname en gevaarlijke reizen, eene kort nadat Zierikzee was ingenomen, en eene andere gedurende het beleg van Goes. Jonkheer **Jerominus Rollé**, tot hiertoe Baiijuw van Vere, was bij voorraad aangesteld tot Gouverneur van 's Prinsen wege over Zierikzee, maar het was noodig dat hem die Vorst, bij opene brieven, in dit gewigtig ambt bevestigde. **Barradot** reisde dan, met eenen vertrouwden knecht, over St. Annaland, Bergen op Zoom, Breda, Eindhoven en Weert naar de Maas, alwaar hij den Prins in zijn leger aantrof en hem de eerste tijding bragt van het overgaan van Zierikzee. Vervolgens keerde hij, met den lastbrief voor **Rollé** en met andere brieven voor de regering van Zierikzee, Vlissingen

(1) Zie *Redevoeringen* van gemelde Maatschappij D. II en IV.

en Vere terug, over Weert, Eindhoven, Heusden, Gorinchem, Dordrecht en zoo op het Land van Goes, alwaar hij Rollé te Blotingen gelegerd vond; hebbende Barradot die reis in 29 dagen afgelegd. Maar kort daarop moest hij op nieuw met berigten, nopens de belegering van Goes, naar den Prins, toen deze reeds met zijn leger naar Bergen in Henegouwen vertrokken was. Daarom nam hij de reis op Ellewoutsdijk, den Doel, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Nyvel, in welks nabuurschap hij, op den weg naar Bergen in Henegouwen, gestuit werd door de boeren, die allen, welke van 's Prinsen aanhang waren, deerlijk uitplunderden en ombragten. Doch gehoord hebbende, dat de Vorst reeds te Mechelen was, reisde hij derwaarts terug, en keerde, zijn gezantschap volbragt hebbende, met brieven voor Tseraarts en Rollé over Antwerpen, Lillo, naar de vloot voor Saftingen, en van daar in Zuid Beveland terug, waar hij, na eene reis van 25 dagen, bij de keeten voor Goes, aankwam.

Naderhand werd hij telkens naar den Stadhouder afgevaardigd en in de allergewigtigste onderhandelingen over de Unie en de Gentsche Pacificatie gebruikt. In 1584 was Barradot een der vier Afgevaardigden uit Zeeland naar de Staatsvergadering van Holland, welke toestemden om de Hooge Overheid aan Willem I, Prins van Oranje, op te dragen, ofschoon zij daartoe waarschijnlijk geen last van hunne Heeren en Meesters hadden. Vervolgens was hij van 1585 tot 1590 Baljuw van zijne geboorteplaats, waar hij in het laatstgemelde jaar schijnt te zijn overleden.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I, bl. 580; van Iperen, *Tweehonderdjarig jubelfeest der Nederl. vrijh.* bl. 189 en 190; (Beaufort) *Het leven van Willem I*, D. III, bl. 599 en 612.

BARRE (Ferdinand de la). Zie Bare (Ferdinand de la).

BARRE (Simon de la) behoorde tot een aanzienlijk geslacht te Bergen in Henegouwen, en was Schepen in die stad, toen hij in 1755, door het teekenen der Unie van Brussel, blijk gaf, dat hij de zaak der vrijheid omhelsde; of hij die getrouw gebleven is, dan of hij later, even als vele zijner gewestgenooten, weder naar de Spaansche zijde is overgegaan, durven wij, bij gebrek aan berigten, niet beslissen.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel* bl. 202 en 203.

BARREVELT (Jonker), wiens voornaam wij nergens vinden opgegeven, staat met eene zwarte kool in de geschiedenis aangeschreven. Hij toch werd betigt, met zekeren Jonker Bentink van Kemnade, den Franschen in 1672 den weg over de stroomen te hebben gewezen. Ook trachtten zij, in Mei van dat jaar, Zutphen over te halen, om zich aan de Franschen over te geven, waarin zij echter niet slaagden. In Julij daaraanvolgende eischten zij weder Zalt-Bommel voor de Franschen op. Wegens deze bedrijven werden zij later te Maastricht in hechtenis genomen, doch eerlang onder borgtogt ontslagen, en men vindt niet geboekt wat er verder met hen voorviel.

Zie Montanus, *Leven van Willem den Derden*, D. I, bl. 217, 375 en 376; van Loon, *Nederl. Historip.* D. III, bl. 57; Wagenaar *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 31 en 32.

BARSE (Jasper). Zie BARTZOEN (Jasper).

BARSELIS (Jacob Jorissen), veelal enkel Jacob Jorisse geheeten, was een Passementwever, die, de leer der Hervorming zijnde toegedaan, op Zondag den 7den Julij 1566 de eerste leerrede in het eiland Schouwen deed, onder het regtsgebied van Noordgouwe, ter plaatse, waar thans de buitenplaats *de Haan* gevonden wordt. Niettegenstaande hem zulks van wege de Landvoogdesse dringend verboden werd, predikte hij veertien dagen later weder op de grensscheiding van het Poort-Ambacht, en in de volgende maand Augustus zelfs binnen Zierikzee in eene meestoof. Toen echter Alva in het volgende jaar herwaarts kwam, werd hij uit het land gebannen, werwaarts hij zich toen begaf is onzeker, maar kort nadat Zierikzee, den 8sten Augustus 1572, weder aan den Prins van Oranje was overgegaan bevond zich Barselis ook weder daar, en deze ontving, in het begin van October, van Petrus Dathenus, 's Prinsen Raad en Kommissaris, de magt, om in de stad en de omliggende dorpen de kerken te reinigen, Ontvangers en Rentmeesters van de goederen der kerken, kapellen, kloosters en altaren te stellen, ten einde de Predikanten, Schoolmeesters enz. op eene eerlijke en fatsoenlijke wijze mogten onderhouden worden. Barselis kweet zich van zijnen pligt, ondersteund door den bijstand der Regering. Om het krijgsvolk het plunderen der kerken te beletten, waarop het dagelijks, het oog toonde te hebben, had echter reeds, den 29sten Augustus, of omstreeks die tijd, de Magistraat van Zierikzee, voor schromelijke wanorde beducht, uit de hoofdkerk der stad alle de sieraden op het stadhuis doen brengen Dan ter reiniging van de overige kerken, zoo binnen als buiten de stad, werd alles aan Barselis overgelaten, en de regering werkte daartoe allerkrachtdadigst mede. Het blijkt echter niet dat Barselis werkelijk Predikant te Zierikzee is geworden, noch wat hem verder wedervaren is.

Zie Te Water, *Kort verhaal der Reform. in Zeeland*, bl. 74 en volg.; de Kanter, *Chronijk van Zierikzee*, bl. 85 en volg.; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 38 en 39.

BARTELINK (Anthonij) waagde het in 1772 den Nederduitschen zangberg te beklimmen en zond in het licht:

Enkhuizen of Grondsteen tot Vryheit, geleyd door de Heeren Pieter Luitgesz. Buyskes, Pieter Symonsz. Semeyns, Jakob Dirksz. Brouwer en anderen, die den 21 May 1572 d'Haringmaagd van het Jok van Spanje verloste, op het tweede eeuwgetijde, plegtig zoo van Stadswegen als by de Burgery geviert den 21 May 1772 en in tooneeldigt gebragt. Enkh. 1772. 4°.

Dit stuk is letterlijk berijmd proza, zoodat het misschien meer historische dan poëtische waarde heeft.

Zie *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BARTELINK (Jan), mogelijk wel een broeder van de voorgaande, slaagde beter in het bespelen van de Nederduitsche lier, blijkens:

De Beemster Kermis, in twee zangen. Leiden 1774.

Dit toch behelst eene natuurlijke en levendige schildering van de kermisvreugd, in eenen aan het onderwerp geëvenredigden stijl, zonder plat of laag te zijn.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters.*

BARTELS (Gerrit of Gerard), geboren in 1570, schilderde met goed gevolg geschiedkundige onderwerpen en portretten. Hij stierf ten gevolge van eene verwonding, hem door den val van eenen zwaren steen op het hoofd veroorzaakt. Jan Vos maakte op hem het volgende grafschrift:

Twee steenen rukten 't lijf van Bartels van ons af;
D' een die hem 't hoofd verplet, en d' ander op zijn Graf.
Men hoord zijn kroost vergeefs bij deze steenen steenen.
De dood verschoond geen Geest; zij lagt als andren weenen.

Zie Houbraken, *Schouburgh der Schild. en Schilderessen*, D. I. bl. 220; Immerzeel, *Leven en Werken der Kunsts.*; Feller, *Biogr. Univers.*

BARTELS (Clara) vinden wij vermeld als eene Friesche dichteres uit het laatst der zeventiende eeuw, die te Groningen woonde en de tiende Muse genoemd werd. Het is ons echter niet gelukt iets van haar te zien te krijgen.

Zie Dr. Schotel, *Letter- en Oudheidlievende Avondstonden*, bl. 104; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BARTHOLDUS (Samuel) werd in 1594 Predikant bij de Hervormde gemeente te Winkel, en vervolgens in 1599 naar Monnickendam beroepen, waar hij na er twee en veertig jaren den dienst verrigt te hebben, in 1640 overleed. Hij moet in zijne tijd in hooge achting gestaan hebben, want in 1618 werd hij door Burgemeesteren van Amsterdam uitgenoodigd, tot het bijwonen van eene vergadering, die belegd was, om nevens de Stads Predikanten de Heeren van hunnen raad te dienen, op het stuk der Provinciale Synode, en in het zelfde jaar werd hij door het Synode van Noord-Holland afgevaardigd naar het Nationale Synode, hetwelk in dat en het volgende jaar te Dordrecht gehouden werd en dat hij tot het einde toe bijwoonde.

Zie *Naamreg. van alle de Gecomm. op 't Nationael Synode, in 't jaer 1618*; Brandt *Hist. der Reform.* D. II, bl. 767 en 926; *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudh.* D. I. bl. 153 en 154.

BARTHOLDUS (Franciscus), in het jaar 1529 Overste of Pater van St. Geertruida klooster te Hoorn, was een voor zijne tijd niet ongeleerd man. Hij bragt de *Sermoenen* van Taulerus, op last van Cunerus Petri, Bisschop van Leeuwarden, en met goedkeuring van diens Vicaris Johan Noems, te Antwerpen weder ter pers, en wordt gehouden voor de schrijver van

Het Oude Hoornsche Chronykje tot op het jaar 1536.

Zie Velius, *Chronijk van Hoorn* bl. 249.

BARTJENS (Willem), Fransch schoolmeester, die in het begin der zeventiende eeuw eerst te Amsterdam en later (1637) te Zwolle leefde, en vermaard is geworden door zijn rekenboek:

W. Bartjens *Cyfferinge*, 1e *deel*, *waeruyt men meest alle de grondtregelen van de Reecken-konst leeren kan* (vernieuwd in 1648), met een fraai in koper gegraveerd portret in een ovaal, dat tot omschrift heeft: »Got is mijn heyl." Æ. 64. Voor dit deel leest men eene *Ode* van C. van Mander, met de zinspreuk: *een is noodigh*, en een *Lofdicht* van Joost Hermans; aan het slot een *Lof-zangh*, toe-ghe-eyghent Mr. W. B. van J. van Vondelen, *Liefd' verwinne 'tall.* Het tweede deel der *Cyfferinghe*, *handelende van verscheyde Regulen der Rekenkonst*, *alle koop-lieden noodich te weten*, is in 1637 uitgekomen, met privilegie der Staten-Generaal van 1633 (vermoedelijk het jaar waarin het eerste deel in het licht kwam) voor elf jaren, en onderscheidene Lofdichten, alleen met initialen of met spreuken geteekend. Dit deel prijkt met een vierkant portret in koper gegraveerd door Savery, naar eene schilderij van P. Duborduin, en het volgende bijschrift van Vondel:

Ghy ziet het zichtbaer deel van Bartiens hier nae 't leven;
Van zijn onzichtb'ren geest heeft hy u zelf gegeven
Een print in 't rekenboeck, dat nergens faelt noch suft,
Maer volght, tot dienst der Jeugd, Euclides rijp vernuft.

J. v. V.

Beide deelen zijn t' Zwolle gedruckt door Geraert Bartjens, Boeck-verkooper aen de Merckt, 1637.

Van dit rekenboek is het eerste deel reeds vroeg verbeterd door Jan van Dam, later door Joh. Bras en Dirk Dupper (Dordt 1746). Het is in 1761 uitgewerkt in 2 stukken, in 4°., uitgegeven door H. Haanstra. Het tweede deel is in 1689 door Jan de Groot, schoolmeester te Velsen, en in 1793 door den beroemden A. B. Strabbe, verbeterd uitgegeven en later door de *Arithmetica* des laatsten verdrongen.

Om zijne wezenlijke verdiensten voor die tijd is het rekenboek van Bartjens, met dat van Adam van Lintz, zeer algemeen in ons land gebruikt en ontelbare malen herdrukt en nagedrukt. Na de verbetering van het onderwijs heeft de titel als uithangbord gediend, om onder de bevooroordeelde menigte langzamerhand betere waar aan den man te brengen. Zoo bezorgde de onderwijzer J. Puikers:

Vernieuwde Rekenkunst van Mr. W. Bartjens, ingerigt naar het nieuwe stelsel van Maten en Gewigten enz. Rotterd. 1822, waarvan reeds in 1825 eenen tweeden druk verscheen, geheel omgewerkt door G. Losz Petersz; terwijl, in 1839, een onzer bekwaamste opvoedkundigen, de Heer Paulus Koenraad Görlitz, het nog eens geheel omgewerkt en er eenen vijfden druk van bezorgd heeft, eigenlijk een geheel nieuw werkje, onder den titel van:

Willem Bartjens Rekenkunst, vervangen door eene andere, ingerigt naar het nieuwe Maten- en Gewigtenstelsel enz, meer overeenkomstig de tegenwoordige behoefte van het lager onderwijs, 2 stukjes kl. 8°., het eerste Rotterd. 1848, het 2de Gorinch. 1851, waarvan nog een derde moet verschijnen.

Somtijds beoefende Bartjens ook de dicht- of liever de rijmkunst, doch al wat wij, in dat vak, van hem kennen, is beneden kritiek.

's Mans portret in houtsnede vindt men voor de oude drukken van zijne *Cijfferinge.*

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boek.* D. I. St. I; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.*; (van Cleef), *Alphab. Naaml. van boek.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederl. Dicht.*

BARTZOEN (Jasper) of Gaspar Barzaeus, ook wel Jasper Barse en doorgaans Jasper de Nederlander of Gaspar Belga genoemd, werd in het begin der zestiende eeuw geboren te Goes. Niettegenstaande zijn gering vermogen, vond hij gelegenheid om zich eenigen tijd te Leuven in de Letterkunde en Godgeleerdheid te oefenen. Daarna diende hij in de oorlogen onder Keizer Karel V, kwam naar Portugal en in het huis van Sebastiaan de Moroes, President der Rekenkamer, die met eene vlaamsche Juffer gehuwd was, maar de krijgsdienst moede begaf hij zich in het Jezuïten-Collegie te Coimbra, en deed zijne eerste mis op Kersdag 1546. Als Prediker bekend geraakt, vertrok hij den 17 Maart 1548 uit Belem; met nog negen anderen, als Missionaris naar Goa. Door storm genoodzaakt Mozambique binnen te loopen, predikte hij ook aldaar, doch stak na 16 dagen weder in zee, en kwam den 3 September 1548 te Goa aan. Hier gaf hij onderwijs in de Latijnsche taal en in de Wijsbegeerte, en predikte in het Portugeesch, dat hij zeer zuiver sprak. Met Franciscus Xaverius, den Apostel van Indië, in kennis gekomen, wenschte hij met dezen naar Japan te gaan, doch Xaverius zond hem naar het eiland Ormuz, destijds eene voorname handelplaats, waar hij in Maart 1549 aankwam. Er waren daar allerlei natiën gevestigd, en er heerschte velerlei zedeloosheid doch geen godsdienst. Bartzoen vergenoegde zich niet om dit in zijne predikatiën te bestraffen, maar rigtte er eene school op en stichtte er een Jezuïten-collegie. Men beweert dat hij er zich voornamelijk beroemd zou gemaakt hebben door eenige wonderwerken en bekeeringen, waarom hij door de Jezuïten de Apostel van Ormuz genoemd wordt. Na een driejarig verblijf verlangde hij Ormuz te verlaten, omdat zijne gezondheid niet langer tegen het geweldig heete klimaat bestand was. Xaverius riep hem daarom naar Miako in Japan. Bij zijn vertrek van Ormuz liet hij Gonzalvo Rodriguez aldaar in zijne plaats, en kwam half November 1551 te Goa, waar Xaverius in Februarij 1552 mede aankwam. Voor dat deze laatste weder vertrok werd Bartzoen, die van wege zijne slechte gezondheid niet naar Japan kon medegaan, niet enkel benoemd tot Rector van het Collegie te Goa, maar tevens tot Provinciaal Voorzitter van geheel Indië, van de Kaap de Goede Hoop tot en met Japan; zoodat Xaverius Bartzoen boven zich zelven stelde. De groote last welken deze laatste zich aldus zag opladen, en zijn groote ijver daarin, verzwakten hem meer en meer, zoodat hij, in de Paulus-kerk te Goa predikende, in onmagt nederviel, en kort daarna, den 18 October 1553, overleed.

Hij heeft geschreven twee lange brieven, getiteld:

Epistolae de rebus Ormutenis.

Van deze brieven, welke over de bekeering op dat eiland handelen, is de eene geschreven den 9den December 1549 aan zijne ordebroeders te Coimbra, en de andere in het jaar 1551 aan die van Portugal.

Nog schreef hij in 1553 toen hij Rector van het Collegie te Goa was:

Epistola Indica ad B. P. Ignatum.

Alle deze brieven zijn te vinden in zijne

Epistola Indica. London 1570. 8°.

Ook vindt men van hem vermeld:

Litterae Indicae, Lovan. 1556.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerkelijke Hist en Outh.* D. IV. St. III, bl. 109; La Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 392—395; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V, 161 en 162; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II, bl. 115; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.*, D. X, bl. 48; en vooral Nic Trigault, *Vita Casparis Barzoei-Belgae, e Societate Jesu, B. Xaverii in India Socii etc.*, Col. 1611. 18°.

BARUETH (Joan), geboren te Breda in het jaar 1708, was de tweede of jongste zoon van Johan Godtlieb Baerenrueth Na de Scholen in zijne geboortestad bezocht te hebben, vertrok hij naar Leiden, om zich onder Albert Schultens op de Oostersche talen, en onder Franciscus Fabricius en Taco Hajo van den Honert op de Godgeleerdheid, toe te leggen. Tevens beoefende hij vlijtig de overige oude zoo Oostersche als Westersche talen, de Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenis en andere vakken van kennis en geleerdheid; zoo dat hij welhaast door zijne leermeesters onderscheiden en onder hunne voortreffelijkste leerlingen gerangschikt werd.

Na het verdedigen zijner proefschriften over *de Praeadamiten* (1) en *over de Heilige Namen Gods in het Hebreeuwsch en het Grieksch* (2), verliet hij de Hoogeschool en liet zich als Proponent aannemen. In 1732 te Hoogwoude beroepen, vertrok hij vier jaren later naar Charlois en kwam van daar in 1745 te Dordrecht, waar hij in 1777 emeritus werd en den 27sten Augustus 1782 overleed.

Barueth was in den aanvang zijner bediening te Dordrecht zeer gezien, later verloor hij de gunst der aanzienlijken en van het grootste gedeelte der gemeente, waarvan zijn onaangenaam humeur en lastig karakter de voornaamste oorzaken waren. Nu was hij met de Overheid, dan met zijne ambtgenooten in onmin; hij voerde eenen hevigen pennenstrijd met Ludovicus Kluit, Predikant te Zuid-Beijerland, en met Johan Jacob Schultens, den zoon van zijnen leermeester Albert Schultens, ook nam hij deel in de twisten tusschen Petrus Hofstede, Predikant bij de Hervormde te Rotterdam, en Kornelis Nozeman, Leeraar bij de Remonstranten te dier stede, over de Zaligheid der Heidenen en de Deugden van Socrates, en door zijne bemoeizucht wikkelde hij zich in vele onaangenaamheden. Bij het volk stond hij in hooge achting.

(1) *Dissertatio de Praeadamitis.*
(2) *Dissertatio de Nominibus Dei Sacris Hebraeis, Graecis* L. B.

Te oordeelen naar de volgende werken, moet hij zeer arbeidzaam geweest zijn:

De Bloeijende Gemeentens in Klein-Azien, door de onderhouding der Jeruzalemsche Kerkbesturen, of Synodale Slotpredikatie over Handel. der Apost. Kap. XVI: 4, 5. Tot besluit van de Hoog-Eerw. Christ. Zuid-Holl. Synode binnen Dordrecht. Uitgesproken den 13 van Hooimaand 1742. Rotterd. 1742. 4°.

Boetpredikaatzie over de sterfte van het Rundvee ofte Davids wijze keuze uit drie plagen, en ware boetvaardigheid onder gekoze pestilentie, in deze dagen van pestziekte onder het Rundvee, tot boete, bekeering en waarschouwing voor zwaarder plagen, vastgestelt in eene Kerkrede over 1 Sam. XXIV: 11—17. Rott. 1745. 4°. vierde druk.

Boetpredikatiën over het eerste kapittel van Jezaïas.

Paulus laatste vermaanles aan de Corinthen tot een Afscheid van Charlois, uit 2 Corinth. XIII. vs. 11. Mitsgaders de gangen der Leeraars door den Heyligen Geest bestuurt, tot een Intrereeden te Dordrecht uyt Hand. XVI. vs. 6—10. Dord. 1745. 4°.

Jakobs Doodbedde, vertonende 's Mans zegen over zijne twaalf Sonen en Dood, in 23 Kerkredenen over Genesis XLIX. Rott. 1747. 4°.

Boetbazuin, geblasen in Neêrlands Kerk, bij gelegenheid van 's Lands rampen en oordeelen, veldslagen en belegeringen van Bergen op Zoom enz., Rotterd. 1748 en 1749, 2 dn. 8°.

Neêrlands Dankdag over het sluiten van de Akense vrede, plechtig geviert binnen Dortrecht den 11 Junij 1749, met eene Kerkreden over Psalm CXLVII: 12—14, Dortr. 1749. 4°.

De Predikende en Wonderdoende Christus, in LXXXVIII Predikatien, of de groote Propheet en Leeraar Israëls, kragtig in woorden en in werken; gebleken uit zijne zielroerende predikatiën, zinrijke parabelen en verbasende wonderwsrken, welke, uit overeenstemming der vier Evangelisten, schriftmatig worden verklaart en tot oefening van ware Godsvrucht toegepast, Rott. 1751 en 1754, 2 dn. 4°.

Jakobs Balseming en Begraving, toegepast op de balseming en begraving van den Doorluchtigsten Vorst en Heer Willem Karel Hendrik Friso, in eene Lijkpredikatie over Gen. L: 1—13, Rott. 1751, 4°.

Contra-memorie van Jan Barueth, Predikant te Dordrecht, van den 5 Februarij 1762. dienende ter beantwoording van de Memorie van eenige Predikanten van Dordrecht, van de maand Maart des voorleden jaars 1762, en welke Memorie aan hem door Heeren Burgemeesteren is ter hand gestelt op den 12 Januarij dezes jaars 1763, met begeerte, om alleen hoofdzakelijk op het weesentlijke in deselve Memorie vervat, hun WelEdele Groot Agtbaren Raad te dienen van berigt, Rotterd. 1763. pl.

Historie van het Stadhouderschap der Heeren Princen van Oranje, hoogstnoodig tot bewaring van de vrijheid in de Kerk en Burgerstaat, Dord. 1765, gr. 8°. met port.

De Regering van Nederlands Stadhouderen met die der Israëlitische Regteren, in vergelijking gebragt uit het Boek der Regteren, Kapittel II: vers 7—14, op den dank-, vast- en bededag van den 19 Februarij 1766, des avonds in de Groote Kerk, Dordr. 1766. 4°.

Zedige en bescheiden wederlegging der hedendaagsche Deïsten en Vrijgeesten tegen de nieuwe aanvallen op den Christelijken Godsdienst, in het onlangs uitgekomen Fransche boek, genaamt het Kort begrip der Kerkelijke Historie van den Abt de Fleury, Rott. 1767. 8°.

Verantwoording van den Heer J. Barueth, Predikant te Dordrecht, in twee gedrukte Memoriën en echte Brief aan de Magistraet dier Stad. overgelevert in de jaren 1766 en 1767, door hem voor eige rekening uitgegeven met de Gulde Vrijheid of de oude Constitutie der Regeringen, Burgerijen en Gilden der Hollandsche Steden, soo als die door de oude Graven ingestelt en begrepen is in het Advies van het Hof van Holland van het jaar 1685, rakende de oudste stad Dordrecht.

Vier Letterkundige brieven ter verdediging van de Leer en Leeraars der Gereformeerde Kerk, tegen de heimelijke aanslagen in de Schriften van den Denker.

De Historie van den Heiligen Diaken Stephanus, in XXVII Kerkredenen over Handel. VI, VII en VIII. Met bijgevoegde Aanmerkingen uit de Historie en Letterkunde, Dord. 1770. 4°.

Hollands en Zeelands Jubel-Jaar of Tweehonderd-jarige Gedachtenis der heuchelijke verlossing van het Spaansche jok en grondlegging van Neêrlands Republiek in het jaar MDLXXII, onder het wijs beleid van Willem I, Prins van Oranje, Dord. 1772, gr. 8°. met 1 plaat, tweede druk, Amst. 1781.

Leer der waarheid, vervat in de Heidelbergsche Cathechismus, regtzinnig en met onze kerkformulieren van eenigheid overeenkomstig verklaard, tegen de Dwaalleer verdedigd en ter beoefening van ware Godzaligheid aangedrongen, Dordr. 1777, 2 dn. 4°.

Briefwisseling met den Hooggel. Jan Jacob Schultens, Professor te Leiden, over de uitgave van eene regtzinnige verklaring over de Heidelbergsche Catechismus, Dord. 1776. 4°.

Na zijne dood verscheen nog:

Catechismus der wijsheid en deugd of onderwijs bij samenspraak in de grondbeginselen der Natuurlijke en Schriftuurlijke Wijsbegeerte en Zedekunde, ten dienste van jongelingen en jongvrouwen, ter verkrijging van waare wijsheid en beoefening van deugd en goede zeden, alsmede voor liefhebbers van Natuur-, Historie- en Letterkunde, Dord. 1789. 8°.

Ofschoon de meesten dier schriften vergeten zijn en misschien alleen zijn *Jacobs doodbedde* en *Hollands en Zeelands Jubeljaar* nog met eenige belangstelling gelezen worden, straalt er toch in zijne werken tegen de Deïsten eene groote mate van geleerdheid, scherpzinnigheid en gezond oordeel door, en het is wel te denken dat zij in die tijd, toen men ook in ons vaderland de geschriften der Fransche en Engelsche Deïsten begon te lezen, van veel nut geweest zijn.

Zijne *Verhandelingen over de namen van God*, zijne aanteekeningen op de *Leer der waarheid* van Schultens, en vooral die op zijn *Jacobs doodbedde*, »grootendeels betreffende den aard »der Hebreeuwsche grondwoorden en spreekwijzen, vergeleken met »die der Arabieren, Syriërs, Chaldeën en andere Oosterlingen," zijn schatkameren van taalgeleerdheid. Ook geeft men hem na, dat hij in de Oostersche talen buitengemeen ervaren, een der beste leerlingen van de oude Schultens en in de Grieksche en Latijnsche talen zeer bedreven was. De Classici en Patres en vele middeleeuwsche werken had hij in beide talen gelezen en hunnen inhoud in zijn sterk geheugen geprent. Ook in de nieuwere talen was hij geen vreemdeling: met de beste Engelsche, Fransche en Hoogduitsche schrijvers over Godgeleerdheid, Wijsbegeerte, Kerkelijke Geschiedenis en Oudheden was hij bekend. De Geschiedenis en Letterkunde der beschaafde natiën had hij beoefend, en van zijne buitengemeene ervarenheid in de Algemeene en Vaderlandsche Kerkelijke Geschiedenis heeft hij meer dan eene proef gegeven.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boek.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Glasius, *Godgel. Nederl.* en inzonderheid Dr. Schotel, *Kerkel. Dordr.* D. II bl. 410—424, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

BARZAEUS (Gaspar). Zie BARTZOEN (Jaspar).

BAS (Dirk), geboren te Amsterdam in de laatste helft der zestiende eeuw, was een zoon van Jacob Bas Claaszoon, Burgemeester te dier stede, en van Margaretha Corde. In 1566 in de Regering zijner geboortestad gekomen, verwierf hij zich veel roem. Diensvolgens werd hij in 1610, met Jacob van Wassenaer, Heer van Obdam, en Rombout Hogerbeets, Raadsheer in den Hoogen Raad, naar Denemarken gezonden, ten einde te trachten den vrede tusschen dat Rijk en Zweden te bewerken, doch zij keerden eerlang terug, zonder in hun oogmerk te zijn geslaagd. Bas werd te dezer gelegenheid met de ridderlijke waardigheid vereerd.

Ofschoon hij in 1618 aan de Regering bleef, werden evenwel zijne gematigdheid en bescheidenheid, zelfs door de Remonstranten, geprezen; zoo als blijkt uit een geschrift van Arnoldus Geesteranus, gesteld voor zijne kinderen, *wegens zijne gevangenneming te Amsterdam, vervoer naar, verblijf op en vlucht van Loevestein*, waaruit men ziet dat Bas de vervoering van Geesteranus zoo lang tegenhield als hij kon, en hem gaarne zou ontslagen hebben.

In 1622 was Bas Lid van dat kostbare en aanzienlijke Gezantschap, hetwelk naar Engeland werd gezonden, zoo om de gerezene geschillen over de Oostenrijksche zaken te vereffenen, als om Koning Jacob meer voor de belangen van den Staat te winnen. Francois van Aerssen, Heer van Sommelsdijk, Hendrik van Tuyl van Serooskerke, Heer van Stavenisse en Rijnhuize, en Noël de Caron, Heer van Schonewal, waren zijne medebenoemden. Ook was hij in het jaar 1629 een

der Gecommitteerden van de Staten-Generaal, die Prins Frederik Hendrik naar het beleg van 's Herogenbosch vergezelden.

Hij was zeer gezien bij den Historieschrijver Pieter Cornelisz Hooft, die zijnen *Hendrik de Groote* aan hem opdroeg. Tweemaal was hij gehuwd geweest, eerst met Geertruda Schauck, daarna met Margaretha Snouck.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X, bl. 48; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Geschiedk. Aanteek. omtrent Fred. Hendr. in betrekking tot het bel. van 's Hertogenb.* bl. 109.

BAS (Maarten) of Basse, een Nederlandsch Graveur, die omstreeks het jaar 1600 gebloeid en portretten geleverd heeft, en naar zijne manier te oordeelen, uit de school der Wierixen voortkwam.

Zie Immerzeel, *Leven en Werken der Konsts.*

BASA (Francisco) of Baza, geboren uit het Land van Brescia, in Italië, en eertijds ruiter onder Ferdinand Gonzaga, was een dergenen, die het in 1582 op het leven van Willem I, Prins van Oranje, en François de Valois, Hertog van Anjou, hadden toegelegd. Zie omtrent hem nader hier voor D. I. bl. 168 en 169.

BASELIUS (Jakob) was Predikant te Bergen op Zoom, toen hij schreef:

De Obsidione Berg op Zomii commentarius, Berg op Zoom 1603. 4°.

Historisch verhaal, inhoudende sekere notable exploiten van oorlog in de Nederlanden, sedert het oprechte van de Compagniën der Gouverneurs en Ritmeesters Paulus en Marcelis Bax, Breda 1615. 4°.

Daar er echter zeker drie, en misschien wel vier, personen van dien naam bestaan hebben, van welke twee, vader en zoon, Predikanten te 's Hertogenbosch waren, weet men niet aan wie van deze beide die werkjes te moeten toekennen, hoewel het ons waarschijnlijkst voorkomt dat de zoon er de schrijver van geweest is. Deze was vermoedelijk de eerste Predikant te Vlissingen, is denkelijk van daar naar Vlaanderen vertrokken, om hier en daar de Hervormde gemeenten te leeren en te stichten. In het jaar 1584 toch bevond hij zich te Brugge, toen Charles van Croy, Prins van Chimai, eenigen zoon van den Hertog van Aarschot, aldaar ziek te bedde lag, bij welke gelegenheid hij zich zeer onversaagd toonde, door dien Prins, welke onlangs van der Staten zijde was afgevallen en aldaar alle gezag in handen had, zijne geveinsdheid en ontrouw in scherpe bewoordingen te gaan voor oogen houden. Van Brugge schijnt hij zich naar Enkhuizen en van daar naar Leiden begeven te hebben, ter welker laatste plaats hij niet in vaste bediening was. Van daar ging hij in 1586 naar Voorschoten en nog in dat zelfde jaar naar Bergen op zoom.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. IV, bl. 158 en 159; Vrolikhert, *Vlissingsche kerkhemel* bl. 12—17; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nationale*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.* D. I, bl. 373 en 374; *Biogr. Univers.*

BASELIUS (Jacobus), kleinzoon van den voorgaande, geboren te Leiden, werd in het jaar 1646 Predikant te Kerkwerve, en overleed aldaar in 1661. Hij was een zeer geleerd man, en bijzonder ervaren in de Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenis, zoo als blijkt uit zijne

Sulpitius Belgicus, sive Historia Religionis instauratae, corruptae et reformatae, in Belgio et a Belgis, a nato Christi ad anno CIↃIↃ, Lugd. Bat. 1657, 12°.

Nederlands merkwaardigste Gebeurtenissen sedert het jaar 1000 tot Keizer Karel V, Amst. 1753, 2 dn. 8°.

Misschien was hij ook de schrijver van:

Berigt aangaande de Bulle van Clemens de VIII, 12°.

Van het onderhouden der Armen, Worm. 1647, 12°.

Zie Pars, *Naamrol van Bat. en Holl. schrijv.* bl. 213 en 214; Vrolikhert, *Vlis. Kerkhemel* bl. 15; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. III; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*

BASINUS (Thomas), geboren te Rouaan, werd, na aan de Hoogescholen te Parijs en te Leuven tot Meester der vrije kunsten en ter laatstgemelde plaatse tot Licentiaat in de Geestelijke regten te zijn bevorderd, tot Bisschop van Lizieux aangesteld, en stond in hooge gunst bij Karel VII, Koning van Frankrijk, doch werd door diens zoon Lodewijk XI, die alle gunstelingen zijns vaders een kwaad hart toedroeg, uit Frankrijk gebannen, onder voorgeven dat Basinus de Engelschen en Bourgondiërs begunstigde; terwijl hij zoo door bedreigingen als door beloften gedwongen werd afstand van zijn Bisdom te doen. Hij begaf zich hierop naar Leuven, waar hij onderwijs gaf in de Regten, ging vervolgens te Trier wonen en nam eindelijk zijn verblijf te Utrecht. Paus Sixtus IV benoemde hem tot Vicaris van David van Bourgondië, den vijfenvijftigsten Bisschop van Utrecht, en schonk hem den titel van Aartsbisschop van Caesarea. In 1479 werd hij door den gemelden Paus, benevens twee andere Prelaten, benoemd om het geding tusschen Bisschop David, de stad Utrecht en de Geestelijkheid te onderzoeken en den twist, onder afwachting der goedkeuring van het Pauselijk Hof, te beslechten, doch hij verzocht daarvan verschoond te blijven, omdat hij, te Utrecht wonende, van eenzijdigheid kon verdacht worden. Hij overleed den 30 December 1491.

Hij schreef onder den titel van: *Historia Gallica*, eene geschiedenis van Frankrijk, van welke een belangrijk gedeelte, ons Vaderland betreffende, is uitgegeven door Antonius Matthaeus in zijne *Analecta veteris aevi* (Tom. I. 501—586). Het bevat de jaren 1481 tot 1483, en behandeld dus juist het beleg van Utrecht door den Roomschen Koning Maximiliaan, hetwelk Basinus heeft bijgewoond. In zijn werk, overigens in eenen goeden stijl geschreven, treft men veel aan, dat elders niet te vinden is. Het is dus te betreuren dat door de onleesbaarheid van het handschrift vele uitlatingen en gapingen veroorzaakt zijn.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarboeken*, D. III, bl. 396; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. I, bl. 313; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Bibliotheek der Nederl. Geschied.* D. I, bl. 86 en 87; *Biogr. Univers.*

BASIUS (Johannes) of Jan Baes, geboren te Leeuwarden in 1548, legde aldaar en te Haarlem de gronden zijner studiën, welke hij verder te Leuven voortzette; reisde vervolgens naar Frankrijk, waar hij tot Meester in de Regten bevorderd werd. Met grooten roem naar zijne geboortestad teruggekeerd, beoefende hij er eenige tijd de praktijk, en schreef tot vermeerdering van zijnen roem:

Paradoxarum Disputationum Juris civilis Libri IV, quibus dubiae Jurisconsultorum traditiones et responsa examinantur ac reconsiliantur, Basil. 1575, in folio; waarbij hij eeaardig verhaal van de herfstvacantie in Latijnsche verzen voegde.n

Verdacht van de Hervorming te zijn toegedaan, moest hij Friesland verlaten. De roem van zijne bekwaamheid deed hem echter door de Regeringvan Delft tot Secretaris van die stad benoemen. Bij het ontstaan van misnoegen tegen Spanje, voegde hij zich spoedig aan de zijde van den Prins van Oranje, die hem later in vele gewigtige zaken gebruikte, zoo als tijdens 's Prinsen verblijf in Duitschland, tot het verzamelen van penningen ten dienste der goede zaak, alsmede om op 's Prinsen naam nieuwe bestellingen ter zee uit te geven en de te voren verleende lastbrieven in te trekken. In het voorjaar van 1568 zond de Prins hem naar de Hollandsche steden, om deze zijne plannen bloot te leggen. Altijd zeer bedrijvig ten dienste der goede zaak, vond hij in dat zelfde jaar met Reinier Kant, middel om 1300 geweren, welke door Sonoy te Wezel gekocht en gedeeltelijk te Bremen, gedeeltelijk te Koesveld waren aangekomen, in het leger van Graaf Lodewijk te bezorgen. Hij bragt den Admiraal Adriaan van Bergen, Heer van Dolhain, die met de schepen onder zijn bevel, zoowel vriend als vijand aantastte, en van wien den Prins geene afrekening der buitgelden kon bekomen, tot rede; ook wist hij te bewerken dat 's Prinsen schepen, welke eerst te Emden werden terug gehouden, minder scherp bewaakt werden en alzoo onder oogluiking konden uitzeilen. In 1570 vertrok hij naar Engeland, om bij 's Prinsen Admiraal Guislain van Fiennes, Heer van Lumbres, te weeg te brengen, dat op de ongeregeldheid van het bootsvolk beter werd toegezien, en de vrijbuiters zonder 's Prinsen last varende, gestraft werden; terwijl hij tevens op aanschrijving van den Prins zorgde dat de schepen, die Anna van Oostenrijk, bruid van Filips II, Koning van Spanje, van Vlissingen derwaarts overbragten; geen overlast geschiedde; tevens ontving hij voor den Prins het aandeel in de buitgelden.

In latere dagen bleef hij Prins Willem I als Raad bij, verwierf de dankbaarheid voor zijne goede diensten en stierf te Delft den 11 September 1596. Hij was gehuwd met Sophia van Maasland; eene dochter van hem trouwde met Jan Graswinkel, en was bij dezen moeder van den beroemden Dirk Graswinkel.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogh*, B. V. bl. 289 (208) en volg. B. XXXIII, bl. 235 (57); Hooft, *Nederl. Histor.* bl. 166, 198, 204 en 206; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 755; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I, bl. 509; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; (Mr. L. F. de Beaufort), *het Leven van Willem I, Prins van Oranje*, D. II. bl. 159 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI, bl. 312, 318 en 322; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl*; G. de Wal, *De claris*

Frisiae Jurec., p. 22 et 68; Groen van Prinsterer, *Archives*, Tom. III. p. 296—203.

BASNAGE (Jacques) de Beauval, oudste zoon van Henry Basnage, Heer van Francqnenai, Advocaat voor het Parlement te Rouaan, werd aldaar geboren den 8 *Augustus* 1653. Men zond hem vroegtijdig naar Saumur, om er de eerste gronden zijner studiën te leggen onder den vermaarden Tanaquillius Faber, die om zijn vlug begrip weldra genegenheid voor hem opvatte.

Na voldoende in de talen te zijn onderwezen, begaf hij zich naar Geneve, om zich onder Jean Robert Chovet in de Wijsbegeerte, en onder Jean Mesbrerat en Francois Turrettin in de Godgeleerdheid te oefenen, op welke laatste wetenschap hij zich verder onder Pierre Jurieu te Sedan toelegde. Te Rouaan teruggekeerd werd hij in 1676 aldaar tot Predikant bij de Hervormden aangesteld, en huwde er in 1684 Suzanne Dumoulin, eene dochter van Charles Dumoulin, Predikant te Chateaudun. Toen in het jaar 1684 de kerk te Quivelly, waarin de Hervormden van Rouaan hunne godsdienst waarnamen, gesloten werd, onder voorwendsel dat de gemeente 's Konings bevelen overtreden had, verzocht Basnage verlof om zich met zijn huisgezin naar Holland te mogen begeven, hetwelk hem, niet zonder moeite, na lang aanhouden, door een brevet, eigenhandig van den Koning geteekend, werd toegestaan.

's Mans voortreffelijke gaven bleven hier niet onopgemerkt, want in 1691 werd hij tot Leeraar der Fransche gemeente te Rotterdam beroepen. Hier geraakte hij in twist met zijnen ambtgenoot Pierre Jurieu, die zijn vrouws zuster getrouwd had; welke oneenigheid nog aanmerkelijk toenam, toen Basnage in 1703 weigerde, zonder last van de Regering, in het openbaar voor de opstandelingen in de Cevennes te bidden, terwijl Jurieu verklaarde dat dit de pligt was voor ieder, die het met het Protestantisme wel meende; doch Basnage wachtte zich wel om daarover iets door den druk gemeen te maken; houdende hij zich liever bezig met zijnen letterarbeid en in de gemeenzame verkeering met geleerde mannen. Dit maakte hem zijn verblijf in Rotterdam zoo aangenaam, dat hij, niettegenstaande de moeite die zijn zwager hem aandeed, niet kon besluiten die stad te verlaten, toen hij later naar Leiden beroepen werd. Reeds in zijne jeugd gemeenzaam met de beste klassieke schrijvers der oudheid, was hij, niet in de Kerkgeschiedenis alleen; maar ook in die van Volken en Staten grondig ervaren. Dit bragt hem in hooge achting bij den Raadpensionaris Antony Heinsius, door wiens invloed hij in 1709 naar 's Gravenhage werd beroepen. Nu gaf hij daaraan gehoor, omdat hij dacht aldaar beter gelegenheid te zullen hebben zijne geloofs- en lotgenooten van dienst te zijn. Te meer daar toen juist de Protestantsche Mogendheden van Lodewijk XIV eenige vrijheid voor hen in Frankrijk zochten te verwerven.

De Raadpensionaris Heinsius schatte Basnage niet alleen hoog als Predikant, maar gaf ook blijken dat hij in staatsaangelegenheden veel vertrouwen in hem en zijne bekwaamheden stelde; hij zond hem met den Franschen Ambassadeur d'Uxelles naar het Congres te Utrecht, ter behandeling van zaken van het grootste gewigt. Ook was zijne bekwaamheid buiten 's lands bekend. De Kardinaal Boullion, als vlugteling in Holland zijnde, vertrouwde hem alle zijne belangen. De Abt Guillaume Dubois, naderhand Kardinaal, in 1716 als buitengewoon Gezant van Frankrijk te 's Gravenhage, had bevel van den Hertog van Orleans, destijds Regent van Frankrijk, zich bij Basnage te vervoegen, en van zijnen raad gebruik te maken. De Abt gaf hem niet alleen van alles kennis, maar werkte ook gemeenschappelijk met hem, om het verbond tot stand te brengen, dat den 14 Januarij 1717 tusschen Engeland, Frankrijk en de Staten-Generaal gesloten werd, en waarin hij uitnemend veel beleid aan den dag legde. Eene menigte brieven, door den Abt aan hem geschreven, bewijst de verpligting, die Frankrijk erkende hem dienaangaande verschuldigd te zijn; de Regent liet het ook niet enkel bij complimenten berusten, maar toonde zijne dankbaarheid, door niet alleen het beslag, dat op zijne vaste goederen, als op die van eenen uitgewekene lag, te doen opheffen, maar hem daarenboven nog een vast jaargeld te bezorgen. Te dier gelegenheid gaf Basnage een treffend bewijs van belangloosheid. Toen de Fransche Gezant uit naam van zijnen Souverein hem vroeg, welke belooning hij verlangde voor zijne ook aan Frankrijk belangloos bewezene diensten, antwoordde hij aanstonds: »Geen »voor mij zelven; maar ik zou het als eene zeer groote gunst be»schouwen, zoo aan mijnen neef, Samuel Basnage de Flot»temanville, te Zutphen, zijne in Frankrijk achtergeblevene »goederen teruggegeven werden." Hij had van de zijne geen gewag gemaakt.

Zijne geschiktheid om ook over Staatszaken op eene verdienstelijke wijze de pen te voeren, maakte dat de Staten van Holland hem, waarschijnlijk op aandrang van hunnen Raadpensionaris, aanstelden tot Lands Geschiedschrijver, of althans hem den last opdroegen om eene geschiedenis van de Republiek sedert den Munsterschen vrede te schrijven. Basnage nam dien last op zich, onder voorwaarden dat men hem van de daartoe dienstige Staatsstukken voorzien zou, dat hij zelfs de vrije toegang tot het 's Lands Archief mogt hebben, en dat men hem voorts de volle vrijheid zou laten, om naar zijne volkomen overtuiging te schrijven; zoo verschenen zijne

Annales des Provinces Unies, depuis les négotiations pour la paix de Munster (1648 *jusqu'au* 1667), *avec la Description historique de leur Gouvernement*, La Haye 1719 et 1726, 2 vol. fol. een werk dat door de meest bevoegde beoordeelaars algemeen als een uitmuntend gedenkstuk geroemd wordt, hetwelk aan de voornaamste vereischten eener goede geschiedenis voldoet.

Basnage overleed te 's Gravenhage den 22 December 1723, en liet slechts eene dochter na, gehuwd met George Lodewijk de la Sarraz, geheimen Oorlogsraad van den Koning van Polen. Hij bezat bij eene groote geleerdheid een gezond en sterk ligchaam en een uitmuntend geheugen. Zijne geaardheid was ongeveinsd, zoo als uit zijne schriften blijkbaar is; hij eerbiedigde de waarheid tot in de geringste zaken, en hem was eene beschaafdheid eigen, die men zelden bij geleerden ontmoet; voorts was hij minzaam, voorkomende, een volksvriend, gedienstig; geen grooter vermaak kende hij, dan om iemand van dienst te zijn en zijnen invloed te gebruiken ten behoeve van ongelukkigen; hij was een getrouw vriend: en zijne braafheid kon de sterkste toets doorstaan, ofschoon hij de dwalingen met veel levendigheid en vuur wederlegde, behandelde hij nogthans de personen zelven met de meeste ingetogenheid, ja zelfs veeltijds met achting.

De afbeelding van Basnage is sierlijk in het koper gebragt door Pieter van Gunst. De werken, door hem uitgegeven, zijn, behalve het boven reeds genoemde:

Examen des Méthodes, proposées par Messieurs de l'assemblée du Clergé de France en l'année 1682, *pour la Réunion des Protestants avec l'Église Romaine, à Cologne*, Cologne 1684. 12°.

Considérations sur ceux qui sont tombez, ou Lettre à l'Eglise de .... sur sa chute, 1686. 12°.

Réponse à M. l'Évêque de Meaux sur sa Lettre Pastorale, 1636.

Deze drie werkjes zijn zonder zijnen naam gedrukt, doch met zijnen naam verschenen:

Chrysostomi Epistola ad Caesarium Monachum ad exemplar Ennerici Bigotii, Traj. ad Rhen. 1687. 8°.

La Communion Sainte, Rotterd. 1688. 8°, hetwelk in 1721 veel vermeerderd voor de tweedemaal herdrukt werd.

Histoire de la Religion des Églises Réformées, pour servir de Réponse à l'Histoire des Variations des Eglises Protestantes, par M. l'Évêque de Meaux, Rotterd. 1690, 2 vol., 12°, dat in 1721 in 5 deelen 8°. en in 1725 in 4°. herdrukt is.

Traité de la conscience, 1696, 2 vol., 8°., tweede druk, Lyon 3 v.

Lettres Pastorales, 1697.

Histoire de l'Église, depuis J. C. jusqu'à présent, en 4 parties, Rotterd. 1699, 2 vol., folio.

Histoire de L'Ancien et du Nouveau Testement, répresentée en tailles douces, par Romein de Hooghe, avec une Explication, Amst. 1704 et 1721, fol., hetwelk onder den titel van *Grand Tableau de l'Univers*, in 1708 met bijvoeging van kerkelijke en wereldlijke jaarboeken, sedert de schepping tot de dood der Apostelen enz. is uitgekomen.

Traité des Préjugez faux et légitimes, 1702, 3 vol., 8°.

Défense du Traité des Préjugez faux et légitimes, 1703.

Morale théologique et politique sur les vertus et les vices de l'homme, 1703.

Dissertation Historique sur l'usage de la Bénédiction Nuptiale, opgenomen in de *Histoire des ouvrages des Savants*, *Janvier* 1703.

Histoire de la Religion des Juifs, depuis J. C. jusqu'à présent, pour servir de continuation à l'histoire de Joseph, Rotterd. 1706, 5 vol., 12°.

Entretiens sur la Religion, 1708; daarvan verscheen in 1713 een tweede druk in 2 stukken.

Sermons, 1709 et 1720, 3 vol.

Antiquités Judaïques, ou Remarques critiques sur la république des Hébreux, 1713, 2 vol., 8°.

Instructions Pastorales, 1719.
Dissertation Historique sur les Duels et les Ordres de Chevallerie, Amstend. 1720, 8°.
Na zijn overlijden verscheen nog:
Thesaurus Monumentorum Ecclesiasticorum et Historicorum, seu Henrici Canisii Lectiones Antiquae cum Praefationibus historicis Jacobi Basnage, Amst. 1725, 4 Tom., folio.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter* Pars V, pag. 300, *Anal.* 632; *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 111; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letteren Wetensch.*, D. I, bl. 399 en 400, D. II, bl. 228; Duckett, *Dictionnaire de Conversation*; *Biogr. Univers.*; Koenen, *Geschied. van de vestiging en den invloed der Fransche vluchtel. in Nederl.* bl. 91 en volg.; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BASNAGE (Henry) de Beauval, jonger broeder van den voorgaande, geboren te Rouaan, den 7 Augustus 1656, was Doctor in de Regten en Advocaat voor het Parlement van Normandië, toen hij, ten gevolge van het herroepen van het Edict van Nantes, in 1687, naar Nederland week, waar hij zich te 's Gravenhage vestigde. Hier overleed hij den 29 Maart 1710.

Reeds in zijne jeugd schreef hij:
Traité sur la Tolérence des religions, 1684, 12°; zijnde een werkje vol geest en schoone gedachten.

Na zijne vestiging te 's Gravenhage gaf hij een maandwerk uit onder den titel van:
Histoire des ouvrages des Savans, commencée au mois de Septembre 1687 et finie en Juin 1709, 24 vol., 12°; hetwelk zonder bitsheid en zeer onpartijdig geschreven is, en als een vervolg op Bayles *Nouvelles de la République des lettres* kan beschouwd worden.

Ook heeft hij met Pierre Jurieu, Predikant der Fransche gemeente te Rotterdam, onderscheidene geschriften gewisseld, waarin hij de zaak van zijnen broeder tegen diens zwager ijverig verdedigde.

Meer roem behaalde hij echter met de aanzienlijke vermeerderingen welke hij aan het Groot Woordenboek der Fransche taal van den Abt Furetière toevoegde.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V, p. 364; *Biogr. Univers*; Meyers *Convers. Lexic.*; Pörmann, *Lebensb. gel. Männer*, Wittenb. 1714.

BASNAGE (Samuel) de Flottemanville, zoon van Antoine Basnage, die eerst Predikant te Bayeux en later te Zutphen was, waar hij in 1691 overleed, werd ter eerstgemelde plaatse in 1638 geboren. Hij was eerst Predikant in zijne geboorteplaats en werd, na uit Frankrijk te zijn gevlugt, in 1686 Predikant bij de Fransche gemeente te Zutphen, waar hij in 1721 overleed. Men heeft van hem:
De rebus Sacris et Ecclesiasticis Exercitationes Historico-Criticae, in quibus Cardin. Baronii Annales ab A. CXXXV, in quo Casaubonus desiit, expenduntur, Traj. ad Rhen. 1692 et 1717, 4°.
Annales politico-ecclesiastici, Annorum DCXLV a Caesare Augusto ad Phocam usque etc., Roter. 1706, 3 tom., folio.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter*, Pars V, pag. 71; *Biogr. Univers.*

BASSE (Maarten). Zie BAS (Maarten).

BASSECOURT (Fabrice de la) was eerst Roomsch Priester, later Predikant bij de Hervormden, daarna weder tot de de Roomsch Katholijken overgegaan, werd hij Hofkapellaan bij den Aartshertog Albertus van Oostenrijk, doch eindelijk weder tot de Hervormden teruggekeerd, in het jaar 1615 tot Predikant bij de Walsche gemeente te Amsterdam beroepen. Dit moest echter door vele andere gemeenten, uit hoofde van het wispelturig gedrag van Bassecourt, zijn afgekeurd, terwijl men hem ook nagaf, dat zoowel de stof, als de wijze waarop hij die voordroeg, *geheel Charlatans of Monniks* was; in 1617 gaf evenwel de Synode van Leiden, op aanhouden van velen uit Amsterdam en om ongenoegen voor te komen toe, dat hij aldaar in dienst zou zijn. Hij toonde zich zeer bitter tegen de Remonstranten, zoodat hij zich zelfs niet ontzag in zeker traktaatje tegen hen groote onwaarheden te doen drukken, hetgeen bewezen werd in een boekje, getiteld: *Wat wonder, Oudt, Nieuw, hoe de Remonstrantsche reysen ende rotsen, om de Jesuyten, Capucynen ende andere Geestelijcke bij den vyandt te besoeken enz.*
Vermoedelijk was het dat zelfde geschrift, *over de Eeuwige Verkiezing*, hetwelk in 1618 door de Synode berispt werd, »van wege »vele daarin voorkomende zaken, strijdig met de historische waar»heid, vol bitterheid en zonder liefde." Hierover deed hij in het volgende jaar boete.

Toen hij in 1620 vergunning vroeg tot de uitgave van het tweede gedeelte van zijn werk *Over de Eeuwige Verkiezing*, werd hem van wege de Synode geraden dit uit te stellen, aangezien de Staten-Generaal ongaarne zagen, dat er veel over de Godgelerede geschillen geschreven werd. In 1631 werd hij op nieuw, wegens een zijner schriften door de Synode ernstig gecensureerd.

Behalve bovengenoemd traktaatje gaf Bassecourt, onder anderen, mede in het licht:
Bassecourts Bekeeringe ende Wederbekeeringhe.
waarin hij zelf getuigt: »dat hij tegen 't getuigenisse van sijne »conscientie, sijn Tonge hadde geleent gehadt om de leugen te »predicken, vervoert door vreese ende weereltsche insichten, heb»bende den koop gemaeckt meer met den Paus dan met Christo, »door de middelen die de boose Geest gebruyckt om hem te doen »aenbidden, door sotte hope van eere ende rijckdommen der wee»relt, veynsende als of hij de waerheyt niet en wiste, predickende »de leugen door leugenen, niettegenstaende de veelvuldige pricke»len van sijne conscientie."

In 1649 emeritus geworden, overleed hij den 29 April 1650.

Nicolaas de la Bassecour, Predikant bij Waalsche Gemeente, in 1638, te IJzendijke, later te Vlissingen en eindelijk te Amsterdam, waar hij in 1677 overleed, was zijn zoon en opvolger.

Zie Uytenbogaert, *Kerckeliicke Hist.*, bl. 629, 630, 955 en 1090; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III, bl. 133; vergeleken met het authentieke exemplaar der *Synodale Handelingen van de Waalsche Gemeenten.*

BASSECOURT (Jan de la), geboren in 1696, was Advokaat van de West-Indische Compagnie, toen hij, door bekwaamheid beroemd geworden, gekozen werd tot Pensionaris van Amsterdam.

Zijne geschiktheid tot behandeling van financieele zaken, gebleken bij de belangrijke commissie tot naspeuring en redres der geldmiddelen van Holland in 1727, waarvan het schoon rapport te vinden in het 2de deel van het *Finantieel rapport* van Goldberg, bl. 389 en volg., het gevolg was, veroorzaakte, dat hij in 1738 aangesteld werd tot Raad en Thesaurier-Generaal der Unie. In 1746 werd hij tot tweeden Griffier van de Staten-Generaal verkozen; dan in 1750 trad hij op nieuw, na het overlijden van den Thesaurier-Generaal van der Does, in zijne vorige bediening, en verwierf grooten lof van deskundigen en de goedkeuring van zijne meesters.

Hij stierf aan eene bezetting op de borst, den 21 Julij 1753, en liet eenen goeden naam na; zoo wegens trouw en kunde, als wegens heuschheid en zeden.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 535 en 536.

BASSEN (B. van) heeft van zijne ervarenheid in de bouw- en doorzigtkunde een nuttig gebruik gemaakt in de schilderkundige voorstellingen van prachtige gebouwen, kerken, tempels en zalen, die door hem met welgeteekende beeldjes en andere bijwerken gestoffeerd zijn. In het Koninklijk Museum te 's Gravenhage vindt men van hem *eene Roomsche kerk* en in de galerij van den Hertog van Brunswijk, te Salzthal, was een zijner voornaamste schilderwerken: verbeeldende een rijk versierde en met marmer bevloerde zaal, waarin zich vele menschen bevinden, sommigen ter zijde op een biljardtafel spelende, anderen wandelende bij paren, en een Heer en Dame in ernstig gesprek, in het midden der zaal, onder eene afhangende lichtkroon staande. Men vindt van van Bassen geene levensbijzonderheden, noch van zijnen leeftijd eenige aanteekeningen.

Zie van Eynden van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 66; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BASSENN (Derck Reinier van) of van Bassen. Zie BASSUM (Derck Reinier van).

BASSERY (Wilhelmus), geboren te Brussel in het jaar 1642, was een zoon van Joost Bassery, koopman aldaar, en van Catharina Donkerewolk. Ter studie naar Leuven gezonden, legde hij zich daar met zoo veel vlijt op de Wijsbegeerte toe, dat hij in het jaar 1662 bij de algemeene promotie de vijfde plaats in den eersten rang had. Vervolgens beoefende hij met niet minder vrucht de Regtsgeleerdheid, waarin hij weldra den graad van Licentiaat bekwam, terwijl hij naderhand te Leuven het hoogleeraarambt in de Kerkelijke regten bekleedde. Voorts werd hij Kanonnik van de Collegiale kerk van St. Pieter te Anderlecht, bij Brussel, daarna in de St. Pieters-kerk te Leuven, ook was hij aldaar Rector der Universiteit en onderscheidene jaren President van

het Collegie van St. Donatiaan, waarna hij in 1681 door Paus Innocentius IX tot Generalen Apostolischen Vikaris van 's Hertogenbosch werd aangesteld, welk vikariaat hij negen jaren lang loffelijk bestierd heeft, niet alleen de dorpen en vlekken bezoekende, maar ook (met oogluiking van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden) de stad 's Hertogenbosch zelve. Daarna werd hij in het jaar 1690 door Karel II, Koning van Spanje, tot Bisschop van Brugge aangesteld, in welke bediening hij den 18 Junij 1706 plotseling overleden is, terwijl hij in de kerk der Paters Augustijnen te Brugge tegenwoordig was bij de uitvaart van de Gouverneur der stad, George d'Ostiche, wiens lijk met statie in die kerk begraven werd.

Zijn wapen bestond in een veld van goud met een keper en drie hondenkoppen, alles van sabel.

Zie *Oudheden en Gestichten van 's Hertogenbosch;* (A. van Gils) *Katholijk Meyerysch Memorieboek*, bl. 103.

BASSIRON (Philippe), Contrapuntist uit de vijftiende eeuw, dus een van de oudsten, van welke ons nog berigten en werken zijn bewaard geworden, wordt door Kiesewetter onder de Nederlandsche school gerangschikt. Zijne missen zijn kort na de uitvinding der boekdrukkunst (1513) door Ottavio Petruccio da Fossenbrone, te Venetië, in het werk getiteld: *Missae diversorum auctorum*, uitgegeven.

Zie *Universal Lexicon der Tonkunst*, B. I. S. 468; *Prijsverhandeling van* R. G. Kiesewetter, *bekroond en uitgegeven door de vierde klasse van het Koninkl. Nederl. Instituut*, bl. 34.

BASSON (Adrianus), geboren te Gouda, was in zijne tijd een beroemd Regtsgeleerde, die in het licht zond:

Consilia, Goud. 1665.

Zie Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I, bl. 314.

BASSUM (Johan Hendrik van) was in 1672 Luitenant-Kolonel en Majoor van Rijnberk. Nadat de Kommandeur Polman, die sedert 12 April Opperbevelhebber in die vesting was, bij het leger aan den IJssel was geplaatst, werd van Bassum het opperbevel toevertrouwd, terwijl hem de Kolonel der Kavallerie, Daniël Baron d'Ossery, werd toegevoegd. Naauwelijks was echter de stad den 4den Junij door de Franschen opgeëischt of zij ging den 6den dier maand ten gevolge van het verraad van d'Ossery, aan den vijand over.

Hij was gehuwd met Elizabeth Roper van den Hatert, die hem een zoon schonk, zie het volgende art.

Zie *Het ontroerde Nederland, door de wapenen des Konings van Frankrijk*, bl. 144—154; Valkenier, *Verwerd Europa*, bl. 373—381; Montanus, *het Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 138—144; Bosscha, *Neêrlands Heldendaden te land*, D. II. bl. 53; en vooral van Sypesteyn, en de Bordes, *de verdediging van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 35.

BASSUM (Derck Reinier van), een zoon van den voorgaande, werd Burgemeester van Arnhem, en was aldaar een man van groot gezag. Hij behoorde tot die Regenten welke zich voor de handhaving van de oude voorregten verklaarde.

Bij het herleven der onlusten in Gelderland in 1707 werd hij met zijnen ambtgenoot Willem Adriaan Bouwensch, aan het hoofd van eenige vrijwillige burgers, met drie of vier stukken naar Wageningen gezonden en nam die stad in. Dit had ten gevolge dat hij, toen de zaken in het zelfde jaar eene andere wending kregen, niet slechts werd afgezet, maar zelfs uit Arnhem gebannen. Hij begaf zich toen naar Tiel, waar hij zich met ijver op de Vaderlandsche geschiedenis en de geslachtrekenkunde toelegde. Vele van zijne handschriften worden alsnog op het huis te Appeltern bewaard.

Hij overleed in hoogen ouderdom te Tiel, en liet hij zijne echtgenoote Johanna van Wyhe tot Echtelt, twee dochters na, van welke eene de moeder was van Johan Derck van der Capellen tot den Poll.

Van Bassum heeft zich ook in de geleerde wereld bekend gemaakt, zoo door eene uitgegeven *Verdediging* van zijn gedrag, als door zijne kunde in de Latijnsche taal en door eene Verhandeling:

De Jure jurando veterum imprimis Romanorum, Traj. ad Rhen. 1728, 8°.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII, bl. 302—305; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, die hen allen van Bassenn of van Bassen noemen.

BAST (Pieter Jacobs), geboren te Antwerpen, was een zeer bekwaam plaatsnijder, die te Leiden woonde, althans den 31 Augustus 1601 huwde hij aldaar met Aryaentje Geryt Schaecken, en den 15 November des volgenden jaars kocht hij er een huis, gelegen naast de groote of Latijnsche school in de Lockhorststraat. Hij overleed aldaar en werd den 17 Maart 1605 in de Pieters-kerk begraven.

Zijn graveer- en teekenwerk is zeer uitvoerig, in den stijl van Hieronymus Wierx, en zelfs in den aard van George Pencz, en bovendien uiterst zeldzaam. Van zijne werken zijn bekend:

Eene afbeelding van het *Raadhuis te Middelburg*, waarboven in de prent: *Medioburgensis curia*, en onder: *het Raethuys der vermaerde coopstadt Middelburg, gebout in den jare* 1469, *onder de regering van Carel van Bourgoignen.*

Een gezigt op Amsterdam uit het Y, waaronder Petr. Bast *a et sculp. et excudebat* 1599.

Een gezigt op Amsterdam van de landzijde.

Een langwerpig keurig prentje in 8°, voorstellende eene bemuurde stad, welke zich op den tweeden grond geheel in water gelegen vertoont, en waarop op den voorgrond, de geschiedenis van Tobias met den Engel staat, en verder eenige weidende lammeren met eenen hond, op een land, dat met eenen ringdijk van het water gescheiden is. Voorts nog *twee stadsgezichten*, in het zelfde formaat, van welke het eene *de stad Franeker* voorstelt.

Zie *Navorscher*, D. I. bl. 90, 115, 152, 168 en 292 en D. II. bl. 7 en 32.

BASTA (Georg Graaf van), geboren te Napels, diende tijdens de Spaansche overheersching in de Nederlanden, onder de bevelen van den Hertog van Alva en den Prins van Parma. Hij was een bekwaam Veldheer, aan wien hij, het beleg van Antwerpen, in 1584, het opperbevel over een Regiment Albanezen was opgedragen. Hij overleed in 1613. Als schrijver over de taktiek is hij bekend door zijne:

Maestro di Campo Generale, Venet. 1606.

Governo della Cavalleria leggiera, Venet. 1612.

Zie Meyer, *Convers. Lex.*

BASTER (Job), den 2 April 1711 te Zierikzee geboren, was de oudste van vier kinderen en telde nog geen vijf jaren, toen hij het ongeluk had zijnen vader te verliezen. Eene zuster van dezen, die met een voornaam koopman te Rotterdam gehuwd was, nam Job tot zich en zorgde met moederlijke teederheid voor zijne opvoeding. Op de Latijnsche scholen te dier stede, kweet hij zich zoodanig, dat hij in elke klasse den eersten prijs behaalde, en reeds op zijn vijftiende jaar tot de Hoogeschool bevorderd werd, bij welke gelegenheid hij eene Oratie tot lof der Geneeskunde (1) hield. Hij begaf zich echter nog niet dadelijk naar de Hoogeschool, maar werd eerst nog 2 jaren gehuisvest bij Willem Vink, Lector in de Ontleed-, Heel- en Verloskunde te Rotterdam, en destijds de voornaamste Geneesheer aldaar. Baster, die door zijne vlijt en oplettenheid spoedig 's mans genegenheid won, genoot met vrucht diens onderwijs; terwijl hij tevens de letteren niet verzuimde, maar bij den Hoogleeraar Jens dagelijks collegie in het Grieksch hield.

Na het eindigen van de groote vakantie begaf hij zich naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij, behalve de gewone collegiën, ook het bijzonder onderwijs en zelfs den gemeenzamen omgang genoot van de Hoogleeraren Hermannus Boerhaave, Bernhardus Siegfried Albinus, Hermannus Oosterdijk Schacht, Wilhelmus Jacobus 's Gravensande en van den Lector Wilhelmus la Bordus. Zich ongeveer vijf jaren op de Hoogeschool geoefend hebbende, werd hij den 31 Mei 1731 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *Over de beenwording* (2), waarin hij het eerst aantoonde op wat wijze de *apophysis* en *epiphysis* been worden, en welke de eer genoot van in Hallers *Uitgekipte ontleedkundige twistschriften* (3) te worden opgenomen. In September van dat zelfde jaar begaf hij zich naar Parijs, waar hij zich gedurende 10 maanden in de ontleedkunde oefende, zoo door bijzonder onderwijs als door eigenhandige ontledingen bij den beroemden François Hanauld; in de verloskunde bij Grégoire de oude; in de heelkunde bij Jean François Clément Morand, Nicolas Louis Ledran en anderen.

In Junij 1732 vertrok hij over Rouaan en Dieppe naar Londen, waar hij gemeenzamen omgang had met beroemde mannen, als met den Ridder Hans Sloane, Doctor Richard Mead, Peter Collisson, Philip Muller en anderen: doch daar de vrije toegang tot de Gasthuizen nog niet geoorloofd was, en Baster dus geen gelegenheid vond, om in dit opzigt zijne kundigheden uit te breiden, keerde hij in het laatst van September naar Nederland terug. Nu vestigde hij zich in zijne geboorteplaats, waar

(1) *In laudem Medicinae.*

(2) *De Osteogenia*, Leidae 1731 4°.

(3) Alb. Halleri, *disputationes Anatomicae selectae*, Vol. VIII. pag. 351.

hij de geneeskunde — spaarzamer de verloskunde — met ongemeen goed gevolg heoefende, zoodat de roem zijner bekwaamheden in deze vakken zich alom verspreidde. Meermalen redde hij lijders, door andere artsen voor ongeneeslijk verklaard, en zag soms in de meest hopelooze gevallen zijne pogingen met den meest gezegenden uitslag bekroond. Hij zelf genoot doorgaans eene goede gezondheid: doch in zijn drie en vijftigste jaar had hij het ongeluk van zijn linker oog te verliezen, waaraan hij verschrikkelijk leed. In het laatst van zijn leven klaagde hij over aamborstigheid, waarvan hij de reden niet kende, en overleed tusschen den 6den en 7den Maart 1575.

Ofschoon twee malen gehuwd geweest, eerst in 1735 met Jacoba de Kok, die hem reeds in 1737 door den dood werd ontrukt; daarna in 1744 met Jacoba Vink, de jongste dochter van zijnen voormaligen leermeester, die hem overleefde, heeft hij uit geen dezer beide huwelijken kinderen mogen zien geboren worden.

Hij liet den roem na van een uitmuntend Arts en Wijsgeer te zijn geweest, en aan dit gevoelen hechtten onderscheidene geleerde maatschappijen hun zegel, door hem tot Lid te benoemen, zoo als in October 1737 de Koninklijke Engelsche Societeit te Londen; den 8 October 1745 de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekers; den 15 Julij 1755 de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en den 28 Junij 1768 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Hij schreef de volgende verhandelingen in de *Acta Academiae Caesariae naturae curiosorum:*

De generatione et incrementis Ossium in corpore humano.

De generatione Pilorum in corpore humano.

Duo Ureteres.

Menses per ulcus fluentes.

In de *Philosophical Transactions:*

Eene Verhandeling over de zee- of paalwormen.

Twee ontleedkundige waarnemingen over het waterhoofd.

De Beschrijving van een monstreus kind.

De Corallinis, contra J. Ellis Theoriam.

Contra nuperorum sententiam de Coralliis.

De verhandelingen *de Coralliis* heeft hij vertaald uitgegeven in het derde deel, eerste stuk; van het *Hollandsch Magazijn* te Haarlem. In dit *Magazijn* gaf hij ook, uit het Engelsch vertaald: *De voornaamste proeven over de Septische krachten*, door J. Pringle.

In de *Verhandelingen der Hollandsche Maatschappij* te Haarlem leverde Baster:

Verhandeling over de bereiding, werking en nuttigheid van sommige Medicijnen, hier te Lande nog weinig bekend.

Geneeskundige proeven over de lucht, aangemerkt als eene voorafgaande oorzaak van vele ziekten, en de middelen om die best voor te komen.

Over de voortteeling en eiernesten van sommige Hoorns en Zee-Insecten.

Over een zeer ongemeen toeval aan den Navel.

Geneeskundige proeven over het nuttig en schadelijk gebruik van 't Opium.

Verhandelingen over de bekleedselen van de huid der dieren in het algemeen. en bijzonder over de schubben der visschen.

Over de zwaarlijvigheid.

Natuurkundige beschrijving van den Kinja of Goudvisch.

Natuurkundige gedachten over het gebruik der sprieten bij de Insecten.

Aan het *Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* zond hij in:

Mislukte proefneming van het sterk vermenigvuldigen van tarw, volgens het voorschrift van den Heer Miller.

Meteorologische waarnemingen. 1772—1774.

Afzonderlijk zond hij in het licht:

Opuscula subseciva de Animalibus et Plantis quibusdam Marinis, Harl. 1755, 2 tom.

Dit zelfde werk in het Nederduitsch, onder den titel: *Natuurkundige uitspanningen*, Haarl. 1753.

Verhandeling over de voortteeling der Dieren en Planten, Haarl. 1768.

Eindelijk is, na zijne dood, door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen nog uitgegeven eene door hem geschrevene Prijsverhandeling op de vraag: *Welke granen, wortels, peulvruchten of planten, ons nog bij aankweeking onbekend, men met vrucht in ons land zoude kunnen invoeren enz.*

Hij maakte, ter uitspanning, bij uitnemendheid fraaije grotwerken; en verdeelde den tijd zijner onderscheidene werkzaamheden zeer regelmatig. Hij was het die de Chineesche goud- en zilvervisch in ons vaderland deed overbrengen, welke na zijne dood zoo algemeen geworden zijn, dat er van de duizenden die in zijne vijvers waren voortgeteeld, eene menigte verkocht werden. Bij zijn uitersten wil maakte hij aan de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, en aan de Zeeuwsche te Vlissingen, onderscheidene zijner meestgeachte zeldzaamheden.

Zie de Kanter, *Chronyk van Zierikzee*, bl. 472—475; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letter. en Wetens.* D. II. bl. 342, D. III. bl. 192; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Nationale; Biogr. Univers.* van der Boon, *Geschied. der ontdekkingen in de ontleedk. van den mensch gedaan in de Noordelijke Nederlanden* bl. 130, 234 en 235.

BASTERT (Christiaan Nicolaas), geboren te Amsterdam, waar hij den 19 Junij 1806, in den bloei zijner jongelingsjaren, overleed. Hij, die in mannen als Mr. Johan Kinker en Pieter Johannes Uylenbroek voortreffelijke leidsmannen mogt vinden, had zich eerst twee jaren vóór zijne dood, door afzonderlijk gedrukte gelegenheidsstukjes, doen kennen als een dichter van eenen voortreffelijken aanleg; dit had ten gevolge, dat de Amsterdamsche afdeeling der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde hem tot medelid aannam. Zijn dichtstuk:

Kunst en Vriendschap, de waardige Genoegens voor den Redelijken Mensch, Amst. 1806. 8°.

dat hij bij zijne intrede in die afdeeling voorlas, getuigt van 's jongelings edel, dichterlijk gevoel, verheven aanleg en zuiveren smaak voor het schoone en goede.

Behalve dit bestaat er nog van hem afzonderlijk gedrukt:

Aan Cornelis Loots, op zijn' Lierzang: de voortreffelijkheid van den mensch, in de beoefening der Schoone Kunsten, Amst. 1806.

Ook treft men nog een negental dichtstukjes van zijne hand in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* aan, welke allezins het hier boven beweerde bevestigen.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters.*

BASTIAANSE (Cornelis). Zie SEBASTIAANSZOON (Cornelis).

BASTIAENSZ (Willem), met den toenaam Schepers, door zijn nageslacht gevoerd, (1) was een zeer aanzienlijk koopman en reeder te Rotterdam, »wiens gelijk nooit in deze landen geweest »is, die 13 Groenlandsvaarders, verscheidene galjooten op Frank»rijk en een aantal haringbuizen in zee had, die vele gebouwen, »huizen en pakhuizen te Rotterdam stichtte, en wonder veel heeft »toegebragt tot de welvaart dier stad" (2). Hij betoonde zich in 1672 een warm voorstander van het huis van Oranje en bragt veel toe tot de verheffing van Willem III tot Stadhouder, die hem dan ook bij de verandering der Regering, in Augustus van dat jaar, tot Vroedschap benoemde. Ofschoon het niet blijkt dat hij in vroegere leeftijd het land ter zee gediend had, werd hij door Willem III, in 1673, tot Luitenant-Admiraal van het Noorderkwartier benoemd, in plaats van den Luitenant-Admiraal Meppel, reeds vroeger overleden. Wat den Stadhouder daartoe bewoog is niet bekend, maar daar hij gewoonlijk bekwame mannen wist te kiezen, laat het zich denken, en de gevolgen hebben het geleerd, dat hij ook hier niet had mis getast. Hij schijnt een moedig zeeman te zijn geweest en zeer kundig in de zeezaken. Hij was, in 1676 met een sterk eskader in de Noordzee tot bescherming van den handel, en had het opperbevel over het smaldeel, tot hulp van Denemarken tegen de Zweden gezonden, waarmede hij den 29sten Junij 1677 in zee stak, hebbende den Luitenant-Admiraal Tromp aan boord, die het bevel over de Nederlandsche en Deensche vloot moest voeren. Reeds in het begin van dezen togt werden drie Zweedsche oorlogschepen veroverd of verbrand, bij welke gelegenheid de Koning van Denemarken ieder der Scheepsbevelhebbers met eenen gouden gedenkpenning, hangende aan eene keten van het zelfde metaal, vereerde. Het plan om de Zweedsche oorlogschepen in de haven van Calmar te vernielen, gelukte niet, maar de aanval op de stad en het eiland Oland des te beter, bij welke gelegenheid de Admiraal Bastiaensz zich zeer verontwaardigde over de wreede wijze van oorlogvoeren der Denen. Het branden en plunderen van weerloozen stuitte hem tegen de borst, een karaktertrek in de meeste Nederlandsche zeevoogden van dit tijdperk. De Luitenant-Admiraal keerde in het najaar naar het vaderland terug, doch zijn smaldeel werd door zware stormen geteisterd. Tot den Deenschen adelstand verheven werd hij met de Dannebrogs orde begiftigd. Na die eerst geweigerd te hebben, omdat hij zich die eer niet

(1) Hij teekende eenvoudig zijn naam Willem Bastiaensz.

(2) Uit een handschrift van den Heer van Welsenes, bij de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 321.

waardig, en zulk eene ridderorde met de voorvaderlijke eenvoudigheid strijdig achtte, was hij echter gedrongen die aan te nemen, toen de Koning eigenhandig hem met die orde versierde. In het volgende jaar aan het hoofd van een smaldeel uitgezonden, bewees Bastiaensz gewigtige diensten in de bescherming der koopvaardij tegen de aanvallen der Duinkerkers, wier haven hij zoo veel mogelijk bezet hield, en wier kapers, onder de bevelen van Jean Bart, aan den koophandel vele schade berokkenden.

Hij zag zich in 1683 geplaatst aan het hoofd eener vloot van negen en twintig oorlogschepen, bestemd naar de Noordzee, eerst om de Fransche en Deensche zeemagt gade te slaan en later naar Gothenburg om Zweedsche troepen naar Duitschland over te brengen. Uit vrees voor eene vredebreuk met Frankrijk was dit tegengehouden, maar zou nu volvoerd worden. Doch het Zweedsche krijgsvolk was naar Stokholm teruggekeerd, en de Luitenant-Admiraal nam de terugreis aan. Op deze terugreis was het dat door de *storm van 11 November* de vaderlandsche vloot acht van hare grootste schepen en een aantal moedige zeeofficieren verloor. Deze ramp was ook eene der oorzaken waarom men zich krachtiger op de verbetering der zeemagt toelegde, waartoe eene commissie aangesteld werd van wege de Staten-Generaal, tot welke de Luitenant-Admiraal Willem Bastiaensz Schepers, met Cornelis Valckenier, Raad en Oud-Schepen van Amsterdam en Simon Velius, Oud-Burgemeester van Hoorn, benoemd werden. Zij moesten berigten inwinnen omtrent den staat van 's Lands schepen, zelve alles opnemen en in persoon nagaan wat tot den opbouw en toerusting der bodems noodig was. De commissie voldeed met ijver aan hetgeen haar was opgelegd; de belangstelling in de vloot werd vermeerderd, en de menigvuldige verbeteringen, vooral door den ijver van Willem III in het zeewezen aangebragt, moeten voor een groot deel als de vrucht van hare werkzaamheden beschouwd worden.

Vooral werd de Luitenant-Admiraal door Willem III gebruikt tot de uitrusting der vloot voor zijnen togt naar Engeland. Deze zaak was reeds in 1687 voorbereid en zeer in het geheim behandeld, met mannen, die, als Bastiaensz, in alles het vertrouwen des Prinsen genoten; onder anderen zou de Admiraal tot den overtogt twaalf, zoo galjoten als fluiten, hebben doen gereed maken, van welke hij zich in zijnen koophandel gewoon was te bedienen en die dus geheel van hem afhingen. Ook verzelde hij, met den Vice-Admiraal van Styrum, den Prins aan boord van het fregat *den Briel*, waarmede hij den overtogt naar Engeland deed. De klimmende jaren beletten den Admiraal verder in zee te gaan, maar hij was steeds een der voornaamsten, met welke de Prins, Koning van Engeland geworden, over de belangen van de zeemagt raadpleegde en die hem krachtdadig bijstonden, tot dat hij, reeds hoog van jaren, rust van zijnen arbeid kon genieten. Hij was later, na den dood van Tromp, Luitenant-Admiraal bij het Admiraliteits-Collegie van Amsterdam geworden, en na het overlijden van Aart van Nes, Luitenant-Admiraal bij dat van de Maas. Gedurende de tijd zijner rust, was hij weder tot Burgemeester van Rotterdam benoemd en werkte als zoodanig krachtdadig mede tot stilling van het geweldig oproer, dat aldaar in 1690 plaats had. Hij stierf oud en der dagen zat in 1704, en liet kinderen na.

Zie Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 401 en 410; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 879; van Loon, *Nederl. historip.* D. III. bl. 210 en 237; *Négociations de Mr. le comte d'Avaux en Hollande* Tom. VI. p. 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 76, 194 en 443, D. XV. bl. 127 en 476; *Naleezingen* op Wagenaar, D. II. bl. 257 en 282; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXVI. bl. 236—238; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 294; de Vries en de Jonge, *Penningk. Bijdr.* D. II; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. III. St. I en II, D. IV. St. I.

BASTING (Willem), waarschijnlijk een afstammeling van den volgende, was in het jaar 1645, toen de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij met Perzië in oneenigheid was, Opperkoopman van wege de Maatschappij aan het Hof van den Schah, weshalve hem werd opgedragen om de geschillen te vereffenen, hetgeen dan ook spoedig gelukte. Daar wij hem *de Oude* genoemd vinden, was het waarschijnlijk een andere Willem Basting, vermoedelijk wel zijn zoon, dien wij, zonder dit bijvoegsel, vermeld vinden als Opperkoopman en tweede Persoon van wege de Maatschappij in de landvoogdij Banda, waar hij in 1687 in dienst kwam en den 12 Februarij 1691 overleed, na kort te voren tot Landvoogd der Molukkos te zijn benoemd.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indien*, D. I. bl. 359; D. III. b. bl. 99, D. V. a. 245.

BASTINGIUS (Jeremias) of Bastynck, werd in 1554 geboren te Calais, werwaarts zijne ouders uit IJperen de wijk hadden genomen, om de vervolging van Karel V tegen de Hervormden te ontgaan. Kort na zijne geboorte verlieten zijne ouders, om de zelfde reden Calais en vestigde zich te Emden, waar zijn vader, Willem Bastynck, *Diaken der vreemdelingen armen* werd. Na hier het noodige onderrigt in de oude talen te hebben bekomen, vertrok Jeremias naar Bremen, om den vermaarden Johannes Molanus te hooren en van daar naar Geneve, waar hij, zoo in de Hebreeuwsche en Grieksche talen als in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid uitstekende vorderingen maakte. Van Geneve zich naar Heidelberg begeven hebbende, werd hij aldaar in 1575 of 1576 tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd. Tot Predikant bij de toen bloeijende gemeente te Antwerpen beroepen, bleef hij die gemeente bedienen tot in het jaar 1585, toen hij, nadat die stad aan Parma was overgegaan en weder onder de gehoorzaamheid des Konings geraakt, met vele Hervormden de wijk naar Zeeland, en van daar naar Dordrecht nam, waar hij eerlang tot Predikant beroepen werd. Ofschoon van daar naar Amsterdam, Emden en elders beroepen, weigerde hij die stad te verlaten, en kon slechts op het herhaald verzoek van 's Lands Advokaat Johan van Oldenbarneveld, die hem groote achting toedroeg, besluiten, om zich voor eenigen tijd naar Utrecht te begeven, bij gelegenheid van de hevige geschillen tusschen de Predikanten der St. Jacobs-kerk en die der Consistorie.

's Mans uitstekende geleerdheid bewoog Curatoren der Latijnsche schole te Dordrecht om hem, nog geen jaar na zijne aankomst aldaar, tot hunnen ambtgenoot te verkiezen. Ook zonden zij hem, in 1590, naar Leiden, om den vermaarden Franciscus Nanscius, derwaarts uit Vlaanderen gevlugt, en aldaar bij de Latijnsche school geplaatst, over te halen om te Dordrecht den leerstoel in de Grieksche taal te aanvaarden, waarin hij gelukkig slaagde.

Reeds hadden Curatoren der Leidsche Hoogeschool, in 1581, gewenscht, dat de leerstoel in de Godgeleerdheid, toen door de vlugt van Saravia opengevallen, door Bastingius mogt vervuld worden; doch, wijl zij den Dordschen kerkeraad niet behoorlijk erkend hadden, mogten zij hun verlangen niet voldaan zien. Gelukkiger echter waren de pogingen der Staten, om hem, in 1593, het Opperregentschap van het Staten-Collegie te doen aanvaarden. Wegens ontstane onlusten in het Collegie, leide hij nogtans dien post den 15den Januarij 1595 neder, om als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid bij de Hoogeschool op te treden. Sedert bekleedde hij dien post tot aan zijn overlijden den 16den October 1598.

Hij liet twee zonen na, Jeremias Bastingius, die eerst Predikant te Maasdam en daarna te Strijen was, waar hij in 1646 overleed, en Gulielmus Bastingius, achtervolgens Predikant te Heinenoord, te Raamsdonk en te Maasdam, uitgediend in 1639.

Bastingius werd om zijne gematigdheid in het stuk van Godsdienst algemeen geroemd. Zij bleek vooral in de zaak van Cornelis Wiggerts, Predikant te Hoorn, en die van Hermannus Herberts, Predikant te Dordrecht, daarna te Gouda, beide van onregtzinnigheid beschuldigd, ja, toen de kerkvergadering te Leiden, die Bastingius als Assessor bijwoonde, in het jaar 1593, uitspraak moest doen over de gevoelens van dezen laatste, en eenigen voorstelden, om achter elk zijner stellingen *damnatus* veroordeeld) te plaatsen, zeide hij: *Ego neminem damno, in quo aliquid Christi reperio* (ik veroordeel niemand in wien ik iets van Christus vind).

Groot was de naam, welke, hij zich als geleerde verwierf, vooral door de beide geschriften, die van hem het licht zien, zijnde:

Sendtbrief der Dienaren, die Godts Woort in den Ghereformeerden en herstelden Ghemeynten in Nederlandt vercondighen aen den Schrijveren des Belgischen Boecx, d' welck oock Concordiënboeck oft der Eendracht genoemt wordt. Eerstelyck in Latyn in 't jaer ons Heeren MDLXXIX geschreven ende in druck wtgegeven: Ende in 't volghende jaer MDXXX te Antwerpen in 't Nederduytsch over-gheset, ende wt-gegheven: nu wederom met de Latynsche copye vergheleken, oversien en verbetert, 1 Cor. XIV: 36, Eph. VI: 23, Hebr. XII: 4. Antv. 1588.

Vooraan leest men eenen brief van Bastingius aan Menso Alting, Predikant te Emden, op wiens verzoek hij de vertaling van dezen brief met voorweten van Petrus Villerius, den oorspronkelijken schrijver, had ondernomen.

Exegemata, sive commentarii in catechesin religionis Christianae, quae in Ecclesiis et Scholis tum Palatinatus tum Belgii traditur, eerst in 1580 en vervolgens in 1590 (editio recognita et aucta) uitgegeven. Deze oudste verklaring van den *Heidelbergsche Catechismus*, door van den Corput in het Nederduitsch

overgebragt, liet hij door eenen langen doch belangrijken zendbrief aan de verstrooide Antwerpsche Gemeente voorafgaan, en is lang voor de fraaiste en volledigste gehouden. Onderscheidene schrijvers hebben dit werk, dat kort na zijne verschijning in de meeste levende talen is overgezet, hoogelijk geroemd, en de meeste catechismusverklaarders, die na hem opgetreden zijn, hebben uit den arbeid van Bastingius geput. Hoe hoog men zijne geleerdheid achtte blijkt tevens daaruit, dat men hem, benevens Werner Helmichius, Jodocus Kimedontius en Arnoldus Cornelis van der Linden, Predikanten te Utrecht, Middelburg en Delft, ten jare 1587, het overzetten van den Bijbel uit de oorspronkelijke talen in het Nederduitsch opdroeg. doch dit werk had destijds geen voortgang.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXXII. bl. 62—73 (47—58); van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gend*, Aanh. bl. 69; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. II. T. en B. bl. 282 en 283; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederland* en vooral Dr. Schotel, *Kerkelijk Dordr.* D. I. bl. 207—219, 529 en 530 en D. II. bl. 759, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BASTON (Josquin), Nederlandsch Contrapuntist uit de eerste helft van de zestiende eeuw, kort voor Palestrina. Men vindt een zijner gezangen in de *Louvain Collection*, welk werk uit drie boeken bestaat, waarvan het laatste in 1554 en de beide eersten eenige jaren vroeger het licht zagen. Andere compositiën van hem vindt men in Salblinger's *Concertus* 4. 5. 6. *et* 8 *voc.* Augsburg 1545; weshalve men met grond kan vaststellen, dat hij in het begin der zestiende eeuw geleefd en gebloeid heeft.

Zie Dr. G. Schilling, *Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften*, B. I. S. 472.

BAT (Cornelis, Jacobus en Karel). Zie BATTUS.

BATELIER (Jacobus Johannes), Battelier of Watelier, predikte, nog student zijnde bij het Waalsche Collegie der Godgeleerdheid te Leiden, in Januarij 1617 in de eerste afzonderlijke vergadering der Waalsche Remonstranten te Amsterdam, ten huize van zekeren timmerman en houtkooper Willem Sweersen, wonende in het Nieuwe Werk buiten de St. Anthoniespoort. Nog in het zelfde jaar werd hij Predikant te Kralingen, waar hij in 1618 zijne dienst nederlegde, doch in 1619 werd hij, wegens zijne Remonstrantsche gevoelens, van zijne dienst afgezet. Sedert 1621 bevond hij zich te Leiden, waar hij aan studenten onderwijs gaf; gedurende zijn verblijf aldaar begaf hij zich naar Rijnsburg, om zich in de kerkelijke vergadering aldaar te doen hooren over 1 Corinth. IX: 4 en 14, met oogmerk om, ware het mogelijk, de Rijnsburgers ten aanzien van het leeraarsambt tot andere gedachten te brengen. In 1632 zocht de Remonstrantsche broederschap hem aan, om als Predikant bij haar in dienst te treden, en daar hij zich hiertoe niet ongenegen verklaarde, werd hij in het volgende jaar Predikant bij die gezindte te 's Gravenhage.

Uit hoofde van zijnen ouderdom en zijne daardoor veroorzaakte zwakheid, werd hij in 1666 van de Predikdienst ontslagen. Hij overleed den 21 Junij 1672, eenen zoon nalatende, Johannes Batelier, die sedert 1655 Predikant te Hoorn was, toen men hem in het jaar 1681 naar Hazerswoude beriep, en in 1699 Emeritus werd.

Jacobus Johannes Batelier moet een zeer geleerd man geweest zijn, en zich bezig gehouden hebben met het maken van aanteekeningen op de nieuwe overzetting van het Oude en Nieuwe Testement, althans in 1641 werd hij door de Directeuren der Broederschap verzocht er mede voort te gaan. In het volgende jaar besloot de Broederschap dat zijne aanteekeningen door Episcopius overgezien en daarna daarmede gedaan zou worden, zoo als de Directeuren zouden goedvinden. Den 31 Maart 1644 deed zij hem ter hand stellen de Aanteekeningen op den nieuwen Bijbel van Engelbertus Egidius van Engelen, Predikant te Arnhem en Daniël Snecanus, Predikant te Leiden, ten einde dat stuk te bevorderen naar vermogen, en werd hij verzocht het Nieuwe Testament, overgezet door de Contra-Remonstranten, te willen overzien, en zijne aanteekeningen, na revisie, op naam van de Remonstranten te laten drukken, en in de vergadering der Broederschap van 16 April nam hij aan »de Notulen, soo op 't O. als N. T., gestelt bij D. Engelber»tum (van Engelen) als ook bij Snecanum, bijeen te bren»gen en in het licht te geven." Hij was reeds onderscheidene jaren, tot in 1661, ontvanger van het Algemeen kantoor der Broederschap. Ook heeft hij vele geschriften nagelaten, vooral tegen de leer der Contra-Remonstranten gerigt De voornaamste zijn:

Godts Zalichmakende Genade tegens Abr. van der Hecken, Doctor en Professor der Theologie tot Leyden, en zijn verantwoorder Bernaard Wyngaarden, Predikant in dezelve Stadt, 's Gravenhage 1851, 8°.

Lijkpredikatie over Arnoldus Geesteranus, Predikant der Remonstranten in den Haag.

Predikatie over II Cor. V: 14, 15, *gedaan* 8 *July* 1640, *als voormiddag het H. Avondmaal was gehouden, zijnde eene vermaning tot dankbaarheid*, gedrukt kort daarna, doch zonder naam.

Dissertatio de conversione Israelitorum a Divo Paulo Cap. XI. ad Romanos praedicta, Hagae 1669, 12°.

Vindiciae. miraculorum, per quas divinae Religionis et Fidei Christianae veritas olim confirmata fuit, adversus profanum auctorem tractatus Theologo-politici, Amstel. 1674, 12°.

In 1619 werd hem in een Latijnsch geschrift door Gijsbertus Voetius ten laste gelegd, dat hij in het jaar 1618 uit zijnen kerkdienst en geheel Nederland was gevlugt, om de straf te ontwijken, wegens het vertalen van de *Weegschael van d'Oratie van den Engelschen Gezant Carleton* in de Fransche taal, doch hij heeft de valschheid dezer aantijging middagklaar betoogd, en dit kon hij met te meer grond doen, omdat niet hij, maar Samuel Naeranus, destijds Predikant te Amersfoort, dit boekje had overgezet.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 476, D. III. bl. 900 en 901, D. IV. bl. 107 en 108; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 145; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* en vooral Dr. Tideman, *de Remonstrantsche Broederschap*, bl. 63, 187 en 248; en over zijne schriften: A. van Cattenburch, *Bibl. Remonstrantium.*

BATENBURG (Diderik, Heer van), Raadsheer van Henrik, Graaf van Gelder, kwam voor hem in het jaar 1157 de Stad Utrecht te hulp tegen Godefridus van Rhenen, den acht-en-twintigsten Bisschop; ook hielp hij voor dien Graaf in 1162 Groningen belegeren.

Zie Slichtenhorst, *Geldersche geschied.*, D. I. bl. 52, D. II. bl. 79; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*

BATENBURG (Gijsbert en Dirk van). Zie BRONKHORST (Gijsbert en Dirk van).

BATENBURG (Jan van), door bastaardij uit het edele huis van dien naam gesproten, was eerst Burgemeester van Steenwijk, doch gaf zich omstreeks het jaar 1536 voor een hersteller van het Rijk van Jan van Leiden uit, en verwekte met zijnen aanhang, naar hem *Batenburgers* of ook wel de *Zwaardgeesten* geheeten, veel onrust.

Zie van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 451; Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsg. in Friesl.* bl. 32 en 62; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron., Overijss. en Oost-Friesl.* D. I. bl. 45.

BATHEM (Gerard van). Zie BATTEM (Gerard van).

BATO zou, volgens de oude kronijkschrijvers, een zoon geweest zijn van den Koning der Katten, die om den haat zijner stiefmoeder te ontwijken, uit zijn vaderland vlugtte en in Nederland aankwam, waar hij zich in het Land tusschen Maas en Waal nedersloeg en een slot bouwde, naar hem Bato'sburgt, en later, bij verbastering, Batenburg genoemd, terwijl het geheele land ook naar hem *Baathaven* of *Batavia* zou genoemd zijn.

Zie Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BATSON (Artus van), ook Boudechon genaamd, kamerling van Hendrik, Heer van Brederode, was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, en op het voorbeeld van zijnen meester een der ijverigste Bondgenooten. Hij kwam in de gevangenis en werd te Brussel onthalsd.

Zie Hooft, *Neederl. Hist.* bl. 167; van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 462; Bor, *Nederl. Oorl.* B. IV, bl. 238 (169); Te Water, *Hist. van het verbond der Edelen*, St. II. bl. 183.

BATT (Cornelis, Jacobus en Karel). Zie BATTUS.

BATTELIER (Jacobus Johannes). Zie BATELIER (Jacobus Johannes).

BATTEM (Gerard van), van Bathem of van Batum, een Rotterdammer, die in de laatste helft der zeventiende eeuw leefde, was een landschapschilder, die meest tot zijn onderwerp koos bergachtige streken, als van de hoogte te zien, veeltijds met hertenjagten,

struikroovers en reizigers gestoffeerd, ook winterstukken, met de daarin voegende bedrijven en bezigheden van allerlei aard. Zijne manier van schilderen was breed maar droog en koud van toon. Meer waarde hebben zijne teekeningen, die meest van dekverw meesterlijk en vrij behandeld zijn en zeer gezocht worden.

Zie van Spaan, *Beschrijving van Rotterdam* bl. 411; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 97 en 98; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BATTING (Rudolf) of Rudolphus Battingius, een Fries van geboorte, Geneesheer en Wiskundige, heeft geschreven:

Methodus Astrolabii, Paris. 1557 en 1578 in 8°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BATTING (Rudolf of Roelf) of Battink, waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, geboren in 1642 uit aanzienlijke huize te Groningen, onving aldaar het onderwijs van den beroemden Regnerus Predinius, en vormde zich verder te Leuven en aan andere buitenlandsche Hoogescholen. In het jaar 1575 werd hij tot de regering van zijne vaderstad geroepen als Lid der gezworene gemeente, en in 1577 als Raadsheer van de stad, welken post hij bleef waarnemen tot in 1580, toen hij, bij het verraad van Rennenberg, die stad moest ruimen. Hij begaf zich naar Emden, waar hij dertien jaren verbleef, doch naauwelijks was hij in 1594, na het terugbrengen van Groningen tot de Unie, terug gekeerd, of men riep hem op nieuw in het bewind, en hij was een der eerste Hervormde Gedeputeerde Staten van wege de stad Groningen. Bovendien is hij in onderscheidene betrekkingen werkzaam geweest, zoo als in die van Burgemeester, Hoofdman, Lid der Staten-Generaal, Gedeputeerde te Velde, Lid der Commissie ter bevordering eener Hoogeschool enz., in welke alle hij zijne ervarenis en trouw betoonde. Bijzonder is hij betrokken geweest in de geschillen in 1600, en was een zeer ijverig voorstander van de regten der stad.

De Hoogleeraar Hermannus Ravensperger, die in eene deftige uitnoodiging tot het bijwonen der lijkstatie zijnen roem verkondigde, geeft zeer loffelijke berigten, zoo wel van zijn hart als van zijn verstand.

Hij was gehuwd aan Jouckje Veelkers en overleed den 5den Maart 1622.

Zie Brucherus, *Geschied. van de opkomst der Kerkherv. in de prov. Groningen*, bl. 269 en 330; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I bl. 67 en D. II. bl. 561.

BATTUS (Jacobus), eigenlijk Jacob Bat of Batt, een Zeeuw, die in het jaar 1500 Secretaris van Bergen op Zoom was, moet een zeer geleerd man geweest zijn, aan wien de groote Desiderius Erasmus onderscheidene brieven heeft geschreven, van welke er zestien in druk verschenen. Ook moet hij werken hebben nagelaten, van welke wij evenwel de titels nergens vermeld vinden.

Zie van Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 457; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 536; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation*; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 107.

BATTUS (Cornelis), eigenlijk Bat of Batt, een zoon van den voorgaande, geboren te Vere, was Stads-Doctor in zijne geboorteplaats en hield, even als zijn vader, briefwisseling met Erasmus. In 1498 woonde hij op het slot Sandenberg, bij Vere, ten einde Jonkheer Adolf van Bourgondië, Heer van Beveren, de zoon van Vrouwe Anna van Borssele, weduwe van Philips van Beveren, in de wetenschappen en kunsten te onderwijzen.

Hij heeft onderscheidene boeken geschreven, welke in 1515 gedrukt zijn, onder anderen een getiteld:

Weereldtbeschryvinghe.

waarin hij vele zonderlinge dingen verhaalt van de eilanden van Zeeland, en hetwelk geraadpleegd is door Johan van Reyghersbergh, bij het zamenstellen zijner *Chronijcke van Zeelandt.*

Zie van Gouthoeven, *Chronycke* D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniicke van Zeelandt*; D. I. bl. 457; V(an) H(eussen) en V(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. IV. St. III. bl. 52; de la Rue, *Geletterd. Zeel.* bl. 246; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.* D. X. bl. 186; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.* Tom. II. pag. 107.

BATTUS (Karel), een Nederlander, die in 1593—1598 Stads Geneesheer te Dordrecht was, heeft zeer vele boeken, inzonderheid Geneeskundige, uit het Fransch en Hoogduitsch in het Nederduitsch vertaald en door den druk gemeen gemaakt, als onder anderen:

Chirurgicale werken van A. Paré, fol.

Het Medicynboeck van C. Wurtsung.

De Fransche Chirurgie ofte alle de Manuale Operatiën der Chirurgie van Guillemeau, Dord. 1598, met pl., fol.

Bovendien heeft Battus oorspronkelijk geschreven:

De morbo gallico, Rostock 1569.

Het Secreet-boek van boomen, planten, bloemen enz., Leeuw. 1594.

Secreet-boek van heerlijke konsten en veelerleij materiën, Leeuw. 1594.

Handboek der Chirurgijen, Dortr. 1595, 8°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*; Meyer's *Conversations-Lexicon.*

BATUM (Gerard van). Zie BATTEM (Gerard van).

BÄTZ (Jonathan), geboren te Utrecht, den 5 Februarij 1787, was de zoon van Christoffel Bätz en de kleinzoon van Johan Hendrik Hartman Bätz, beide orgelmakers, van welke de eerste geboren werd in 1755, en tusschen 1795 en 1800 overleed. Jonathan Bätz verloor op zijn achtste jaar zijne moeder, en kwam, met zijnen broeder en twee zusters, onder het opzigt van zijnen oom Gideon Thomas Bätz, orgelmaker, en diens huisvrouw Sara Schuurman, ofschoon zijn vader nog leefde. Na eenige jaren op eene kostschool in Gelderland een goed letterkundig onderwijs te hebben genoten, toonde hij op zijn zestiende jaar grooten lust om in de orgelbouwkunst te worden opgeleid bij zijnen bovengenoemden oom, wiens steun hij later werd en bleef gedurende de drukkende tijd, welke de omwenteling van 1813 vooraf ging. Den 1sten Januarij 1820 had Bätz het ongeluk zijnen oom en weldoener te verliezen, maar de inmiddels zich van lieverlede ontwikkelende nijverheid stelde hem weldra in staat, zijne werkkring meer en meer uit te breiden, en den welverdienden naam dier firma, om hare groote soliditeit, kunde en eerlijkheid te bevestigen. In het jaar 1826 sloot zich de thans nog in leven zijnde Heer C. G. F. Witte bij die firma aan, waaruit in 1834 eene formeele compagnieschap ontstond. Een aantal nieuwe werken zijn door hen geleverd, en belangrijke herstellingen zij aan vele anderen ten uitvoer gebragt, waarvan wij hier alleen de volgende sinds 1820 nieuw vervaardigde orgels vermelden:

Hellevoetsluis, Hervormde Kerk, 1820.
Nieuwenhoorn, Hervormde Kerk, 1821.
Weesp, Hervormde Kerk, 1823.
's Graveland, Hervormde Kerk, 1824.
Harderwijk, Hervormde Kerk, 1827.
Amsterdam, Evang. Luth. Kerk, 1830.
Utrecht, Domkerk, 1831.
's Hertogenbosch, Hervormde Kerk, 1831.
Amsterdam, Instituut voor blinden, 1831.
Utrecht, O. R. K. Kerk buiten de Waardpoort, 1834.
Paramaribo, Evang. Luth. Kerk, 1835.
Amsterdam, R. C. Kerk de Krijtberg, 1836.
Zaandam, O. Z. Doopsgezinde Kerk, 1838.
Delft, Hervormde Kerk, 1840.
Batavia, Willemskerk, 1841.
Mijdrecht, Hervormde Kerk, 1842.
's Gravenhage, Z. M. Gothische Zaal, 1842.
Amsterdam, Amstelkerk, 1843.
Zeyst, Hervormde Kerk, 1843.
Woerden, Evang. Luth. Kerk, 1846.
Harmelen, Hervormde Kerk, 1848.
Rotterdam, Zuiderkerk, 1850.
Hoorn, Hervormde Kerk, 1851.

Bätz zag echter het einde van laatstgenoemde werken niet; hij overleed den 18 Julij 1849 aan de cholera.

Zie *Caecilia*, *Algem. Musik. Tijds.*, zesde jaargang, n°. 19.

BAUDARTIUS (Wilhelmus), volgens eene Ms. levensbeschrijving (1), geboren 13 Februarij 1565 te Deynse in Vlaanderen uit Guliaem (Willem) Baudaert en Maria Zachmortel of Vermortel. Hij schrijft den naam zijns vaders ook Boudart, en levert ons een verhaal hoe een zijner voorvaderen aan dien naam

(1) Deze levensbeschrijving, bij den hoofdredacteur van dit woordenboek berustende, hoewel niet door Baudartius eigenhandig geschreven, is echter, volgens de hoogste waarschijnlijkheid, naar zijn handschrift gecopieerd, misschien wel door zijnen kleinzoon; op den omslag van het HS staat: *van het leven en bedrijfs mijns Grootvaders* Dom. Wilhelmij Baudartij: en later is er bijgevoegd: »tot A°. 1628 »toe, dogh is overleden A°. 1640."

gekomen is, daar hij vroeger Oudaert heette en tot dit oude Vlaamsche geslacht zou behoord hebben. Een dier voorvaderen zou namelijk in vroegere tijden eenen Graaf van Vlaanderen (wien zegt hij niet), die »sich in verscheydene saeken de vryheijt en »privilegijen des lands betreffende, grovelyck was te buijten gaende," wat vrijmoediger dan anderen daarover hebben aangesproken, waarop de Graaf »met een halff toornich gemoet" tot hem gezegd had: »Oudaert gij moocht wel Boudaert heeten." Want dat laatste woord beteekent *stout* of *vrijmoedig*, zegt hij, en met grond. Sedert dien tijd zoude zijn geslacht zijn wapen hebben veranderd en voortaan »dry graeuwe bouten offte pylen in een gouden velt" hebben aangenomen. Reeds vroeg waren zijne ouderen, toen het licht des Evangeliums in Nederland begon door te breken, tot de belijdenis der Hervormden overgegaan, en zij wilden liever vaderland, huis en hof en goederen verlaten, dan van de belijdenis der Evangelische waarheid af te wijken. Wegens de vervolging door den Deken van Ronsse, Titelman, Inquisiteur in Vlaanderen, aangerigt, was zijn vader reeds in 1565 naar Sandwich in Engeland gevlugt, waarheen hem zijne gade en kinderen eenige maanden later volgden, alle hunne goederen in de handen hunner vrienden en bloedverwanten achterlatende. Zij onderhielden zich in de plaats hunner ballingschap vooral door de hulp van de twee oudste dochters, die, in alle vrouwelijke handwerken ervaren, een linnenwinkel opzetteden, en kinderen onderwezen in wat zij zelven hadden geleerd. God had zijnen ouderen zoo vele middelen nog verleend, dat zij zonder den bijstand van anderen hunne kinderen konden ter schoole zenden. Van jongs af tot de kerkdienst bestemd, werd Wilhelmus ter Latijnsche schole besteld bij zekeren Pieter Entes. In het ouderlijke huis leerde hij de Nederduitsche en Fransche en op de straten met Engelsche kinderen spelende de Engelsche talen (1). Van Sandwich vertrok hij naar Cantelberg, waar hij zich anderhalf jaar oefende in het schrijven, cijferen en de muziek. Later maakte hij zijne meeste vorderingen in het Latijn weder te Sandwich bij zijnen vorigen onderwijzer. In 1574 stierf zijn vader en in 1577 keerde hij met zijne moeder, broeders en zusters naar Gent terug, waar zij nu, wegens de Gentsche Pacificatie veilig waren. Te Gent legde hij zich op de Latijnsche tale toe, gelijk ook op de muziek en verloor er zijne moeder in den jare 1580. Hij zelf bleef er nog in 1584, toen de stad door den Hertog van Parma was ingenomen, wegens een proces, het in orde brengen zijner zaken, en »om wat gelts by een te crygen »om naer Leyden te reijsen."

In 1585 kwam hij te Leiden. Nadat hij de lessen der Hoogleeraren, vooral van Rudolphus Snellius en Franciscus Raphelengius in de Hebreeuwsche taal had gehoord, vertrok hij in 1587 naar Franeker, met eene eigenhandige attestatie van Bonaventura Vulcanius, bij wien hij waarschijnlijk zich in het Grieksch had geoefend. Te Franeker woonde hij ten huize van den Hoogleeraar Johannes Drusius, die hem verder in het Hebreeuwsch oefende. Daar trad hij openlijk met eene redevoering op, zijnde het antwoord op de vraag: *Of een Christen Godgeleerde de wijsbegeerte mag leeren, zoo als zij door ongewijde en heidensche schrijvers onderwezen wordt* (2). Hij werd voor deze Oratie met 30 daalders vereerd en genoodigd door Curatoren en Professoren tot een eerlijken maaltijd. Scato Gockinga, »een treffelyck geleert Student", naderhand Syndicus van Groningen en Ommelanden, hield eene redevoering tegen het beweerde van Baudartius, die op nieuw repliceerde, doch, daar de ander zweeg, heeft hij »oock van die materie niet breeder gesproken." Wat eigenlijk door beiden gesteld en verdedigd werd wordt door Baudartius niet gemeld. Het was de begeerte van Baudartius om verder te reizen, doch geldgebrek dwong hem het Conrectoraat te Sneek, waartoe hij beroepen werd, aan te nemen. Hij ging er heen in 1589 en onderwees er »Prosodiam, Grammaticam »Graecam en Plutarchum," en oefende zich te gelijk in het Grieksch, terwijl hij met de zonen van Syts Botnia, Grietman van Wymbritseradeel en van Laes Jongama van Wommels, Friesche edellieden, de Latijnsche lessen herhaalde. Baudartius genoot daarvoor eerst bij den eerste, later bij den ander vrije tafel en woning, behalve nog eene vereering in geld. Na een anderhalfjarig verblijf te Sneek had hij eenig geld verzameld om aan zijne reislust te kunnen voldoen, en vinden wij hem in 1591 op reis naar Heidelberg, waar hij na eenen vrij langen togt, waarop hij ook de geleerden Christophorus Pegelius en D. Hesichius te Bremen bezocht, op de herfstmis aankwam. Hier hoorde hij de Hoogleeraren Daniel Tossanus, Jacobus Kimedontius (dien hij reeds te Gent als Predikant had gehoord) en David Paraeus, en vervaardigde hij een driedubbelen *Index* achter den Latijnschen Bijbel van Franciscus Junius en Immanuel Tremellius. In plaats van Johannes Roggius wilde men hem als *Professor Sanctae linguae*, dat is van de Hebreeuwsche taal, doch hij was genoodzaakt dit ambt te weigeren »also het stipendium seer sober was, te weten maer vyftich rynsche guldens in 't jaer" —waarlijk al zeer sober! — ook omdat hij dan met vele kosten den graad van Magister moest nemen, en dewijl hij niet gezind was aldaar te blijven. Hoewel hij grooten lust had om Geneve en Theodorus Beza te bezoeken en door Frankrijk te reizen, gebood hem op nieuw gebrek aan geld dringende de reis naar het Vaderland aan te nemen, waar hij in April 1593 terugkwam. Na zich eerst eenige maanden te Franeker te hebben opgehouden liet hij zich te Leiden examineren en werd tot de predikdienst toegelaten. Te Kampen beroepen, huwde hij, na twee jaren verblijfs aldaar, met Barbara Maertens, dochter van den Oud-burgemeester dier stad Maerten Alberts, bij welke hij verscheidene kinderen gewonnen heeft voor een deel vroeg gestorven. Zijn dienst moet den Magistraat van Kampen zeer aangenaam zijn geweest, want men wenschte dat hij zich levenslang aan die gemeente mogt verbinden. Hij weigerde het, begeerende vrij te zijn. Dit weigeren verwekte zulken onlust en vervreemding, dat Baudartius zich gedrongen vond Kampen te verlaten en een beroep naar het dorp Lisse op te volgen. Veel tijd had hij daar tot de studie en was er met groot genoegen; »edoch," zegt hij »alsoo »myn huysvrouwe noijt buyten gewoont en hadde, noch met »beesten wist om te gaen" — het is te denken dat de Predikanten in dien tijd uit eene boerderij hun bestaan moesten vinden — was hij zeer verheugd met het beroep naar Zutphen, waar hij zich in het voorjaar van 1597 heen begaf. Hier zijnde werd hij afgevaardigd naar de vergadering van kerkelijken uit de onderscheidene provinciën te Amsterdam, 17 September 1615. Te Zutphen verloor hij zijne vrouw, nadat zij haar negende kind ter wereld had gebragt, in 1612, en huwde zijne oudste dochter Anna met Ds. Waernerus Wentholt, Predikant te Gelselaar, later te Almen. Daar zijne andere dochters nog jong waren, hertrouwde hij in 1617 met Josina Mom, dochter van Casper en Elisabeth van Ulst, die, na hem twee zonen, in de dood haar voorgegaan, gegeven te hebben, in 1626 hem ontviel. Reeds op de Synode van Dordrecht, 1619, benoemd tot een der vertalers van het Oude Testament, met Johannes Bogerman en Gerson Bucerus, ging hij te Leiden in 1626 wonen, waar hij ijverig in dit werk bezig was tot aan de voltooijing in 1637. Hij eindigt zijne levensbeschrijving in 1628, met de getuigenis: »Wat my nu verder »sal wedervaeren, dat wil ik van de goede hant mijnes Heeren verwachten."

De dorheid dezer levensbeschrijving wordt ons eenigzins vergoed door de juiste opgave naar tijdsorde van de werken van Baudartius, die wij hier laten volgen. Hij heeft er ook die bijgevoegd die zonder zijn naam zijn uitgegeven.

Eene *Oratio de classe Hispanica* in 1588 te Franeker gehouden en daarna gedrukt.

De reeds genoemde *Index* achter den grooten Latijnschen Bijbel van Junius en Tremellius in 1596. *Index Hebraeus, Graecus et Latinus*, door hem te Heidelberg gemaakt op verzoek van Franciscus Junius, zijnen leermeester.

In 1599 »doe de peste seer grasseerde overal in Nederlant, »maer insonderheyt te Campen" — eene vertaling uit het Latijn van het boeksken van Ludovicus Lavater, *de Peste*.

In 1600 »eene vit het Fransch vertaalde *'t Samensprekinghe gehouden te Nancy, tusschen Jacques Conet, Predicant aldaer by de Princesse van Bar, en een Jesuyt.* — Hier had hij bijgevoegd: *Een waerachtig verhael van de 't samensprekinge gehouden te Fontaynebleau*, A°. 1600 *in Mey, tusschen Philips de Mornay Plessis en Jaques Bisschop van Evreux* (1),

(1) Baudartius meldt in eenen brief aan zijnen zoon, dat hij het Engelsch verder beoefend heeft, vooral ook door den omgang met de Engelsche Kapiteinen, gedurende zijn verblijf te Zutphen in garnizoen, zoodat hij van 3 Nov. 1617 tot 17 Oct. 1619 alle Zondagen voor het Engelsche garnizoen gepredikt heeft. Zijne eerste predikatie was over II Tim. 3. vs. 16 zijne laatste over Matth. 22. vs. 15.

(2) *An Philosophia sicuti a profanis et Ethnicis scriptoribus traditur, sit discenda Christiano Theologo.*

(1) In Baudartius MS. staat (door een fout van den afschrijver waarschijnlijk) *Eurex.* J. A. Thuanus noemt den Bisschop Jacobus David Perron, Episc. Ebroicensis. Hist. L. 123, p. 891 seqq.

in de tegenwoordicheyt des Coninex Henry le Grand. Beiden zonder zijnen naam.

In 1601 een boeksken genoemt *Bruyloft Spiegel, doe Graeff Lodewijck Gunter van Nassau te Arnhem troude Anna Margrieta Gravinne van Manderscheyt, nagelatene weduwe van den Grave van Brouck, denwelke d' Admirant van Arragon hadde laten vermoorden op het Huys te Brouck*, A° 1600.

In het zelfde jaar: *Historisch verhael van den aenslach en het innemen der vlecke, doch niet des Casteels van Bredevoort, door den Spaenschen Oversten Guillelmo de Verdugo, die daer weder is uytgedreven door 't secours van Zutphen.*

In 1602 *Afbeeldinge der Coninghinne Elisabeth, Jacobi VI, Anna syner huysvrouwe en Henrici Principis Walliae, met de beschryvinge haerer geboorte en levens enz.*

In 1603 een *Waerschouwinge aen alle Christenen die gesinnet waeren tegens Pinxteren des selfden jaers* 1603 *nae Munster te reysen op des Paus Clementis VIII Jubel-jaer.*

In 1605 *de Apophthegmata Christiana*, naderhand in 1620 vermeerderd met een tweede deel. (Dit boek had bijzonderen aftrek; in 1632, dus nog bij het leven des schrijvers, was reeds de zesde druk uitgekomen).

In 1606 *Wechbereyder op de Verbeteringe van den Nederlantschen Bybel.*

In 1610 *Morgenwecker der vrije Nederlantsche Provintijen*, naderhand in een ander formaat en met anderen naam: *Spieghel der Jeucht* meermalen herdrukt en in het Fransch vertaald onder den titel van *Miroir de la Jeunesse.*

In 1611 *Sica Tragica, offte Jaerklachte over den moort begaen aen Henricum IIII, Coninck van Vranckrijck en Navarre, gededieert aen Prins Maurits*, die hem daarvoor vereerde met een gouden medaille, waarop 's Princen beeldtenis.

In 1615 is Baudartius begonnen eene vertaling of liever omwerking van een werk van Jean Petit, *Nederlantsche Republyche*, in het licht gekomen onder den titel van: *Eygentlycke Beschryvinge Der Vrye Nederlantsche Provintien*, Arnh. 1615.

In hetzelfde jaar: Wilhelmi Couperi, *Christelyke t' Samensprekingen tusschen Godt en de bedroefde Siele*, uit het Schots-Engelsch vertaald.

In het zelfde jaar »in rym gemaect" *Wyeghe offte afbeeldinge hoe de Spaensche en Paepsche Princen door haere listicheyt alle Coningen en Princen in slaepe wiegen*, in het Fransch vertaald onder den titel: *Berceau, ou bien, délinéation representante comment les Princes Espagnols*, etc.

Nog in dat jaar: *De Sondaegsche Epistelen en Evangelijen wel verstaende, soo als de text staet in onse overzettinge, niet gelijck dien staet in de paepsche translatie, uytlaetende de paepsche feestdagen.*

Eene predikatie over de doot en begraefenisse van frauw Maria, geboren Graeffinne van Holsteyn en Schouwenborch en gewesene Gemalinne van den Welgeb. Heere Graeven Joost van Limborch ende Bronckhorst enz., uyt Gen. 23 *vs.* 1. 2. 3. 4. Deze predikatie is gehouden in Oct. 1616 en denkelijk reeds in dat jaar uitgekomen.

In 1616 een boeck in lanckformich formaet: *de Nassavsche Oorloghen*, Amsterdam, by Michiel Collyn, deurgaens met copere plaeten. Overgezet in het Latijn en Fransch (1).

In 1620 een Historyboeck in quarto: *Memoryen ofte cort Verhael van de Gedenck-weerdichste Geschiedenissen* (2).

In 1624 *Veelau's Vastelavontspel, offte cort verhael van den Allarm die op Vastelavont in de Velau* (Veluwe) *geweest is.*

Voorts nog: Eenighe rymen offte verssen op het *Nederlantsche Caertgen*, by Jodocum Hondium gesneden en gedrockt.

Rymen op de plaeten van de *Historye Josephs.*

(1) Dit draagt in het Latijn tot titel *Polemographia Belgica* en heeft vier Latijnsche dichtregelen onder ieder der 299 platen, waarmede het versierd is, en is waarschijnlijk hetzelfde werk waarvan A. Pars schrijft in zijne *Naamrol van de Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 266, onder den titel van *Polemographia Auriaco-Belgica Scriptore Wilhelmo Baudartio, Deinsiono Flandro*, zonder naam van drukker, plaats of jaar.

(2) Dit zelfde werk, beginnende met 1602, is ook in folio uitgekomen in 1624 bij Jan Jansz. te Arnhem mede in twee deelen. In zijne voorrede tot den lezer D. I. fol. spreekt Baudartius van de eerste editie zijner *Memorien*, en hij zal daardoor zeker de editie in 4to van 1620 verstaan. In de tweede editie fol. zegt hij zelf »wijdluftiger als in de »eerste Editie te gaan verhalen wat zich in deze zoo Kerkelijke als »Politicke inlandsche buijen en stormen heeft toegedragen."

Ende nu en dan een Carmen, Rym, Prefatiën enz.

En eindelijk schrijft hij: »ik hebbe gemaect een *Cort verhael* »*van de Translatie onses Nederlantschen Bybels*, en daerby »gevoegt een *Diarium* van sulcx als ons bejegent is geduyrende »onsen arbeyt over de nieuwe Translatie, dewelcke ik continueren »sal, off tot den eynde des wercks offte tot den eynde mijnes le»vens nae Godes wille." Dit einde kwam, zoo als wij reeds hier boven gezien hebben, in 1640.

Baudart was een zeer ijverig en werkzaam man, die niet ten onregte tot spreuk had aangenomen: *labor mihi quies* (arbeid is voor mij rust).

Men zie voorts over hem Uytenbogaert, *Kerckeliicke Hist.*, bl. 215 en volg.; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 430 en volg., D. III. bl. 52, D. IV. bl. 125 en 413; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 317; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; A. Pars, *Naamrol van Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 265 en 266; (Beaufort) *Leven van Willem I.* voorr. LVI en LVII; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1838. D. II. bl. 419 (twee belangrijke brieven van W. Baudart, medegedeeld door Dr. Schotel), 1844, D. I. bl. 279; De Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.* D. I. bl. 340; Kist en Roijaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. V. bl. 57, D. XIV, bl. 213; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BAUDIUS (Dominicus), eigenlijk Dominique le Baudier, geboren te Rijssel den 8 April 1561, begon zijne Letteroefeningen te Aken, werwaarts zijn vader zich met der woon begeven had, om de geweldenarijen van Alva te ontwijken, en waar hij ook dien vader in 1576 door den dood verloor. Na zich hier eenige tijd, inzonderheid op het Grieksch te hebben toegelegd ging hij naar Leiden, ten einde er zijne studiën voort te zetten. Hier hield hij zich slechts acht maanden op en begaf zich toen, eerst met zijne moeder, naar Gent en vervolgens naar Geneve, waar hij zich, onder den beroemden Theodorus Beza, op de Godgeleerdheid toelegde, en zelfs Proponent werd. In 1583 te Gent terug gekomen, zette hij daar zijne Godgeleerde studiën voort onder Lambertus Danaeus. Het schijnt echter dat hij later een afkeer tegen het beoefenen dier wetenschap opvatte, althans toen voor de tweede maal te Leiden komende, legde hij zich gedurende 15 maanden op de studie der Regtgeleerdheid toe, en werd in Junij 1585 tot Doctor in die wetenschap bevorderd. Nog in dat zelfde jaar vergezelde hij de Gezanten van dezen Staat naar Engeland, waar hij met onderscheidene lieden van aanzien in kennis kwam, onder anderen met den beroemden Filip Sidney, eenen der grootste gunstelingen van Koningin Elizabeth. Tot zijn ongeluk beroofde de dood hem van dezen magtigen beschermer. Baudius keerde dus naar Holland terug, waar hij in 1587 Advocaat voor het Hof van Holland werd, doch geen smaak in het pleiten vindende, liet hij dit beroep spoedig varen en deed eene reis door Frankrijk, waar hij zich tien jaren ophield, zich goede vrienden verwierf en aanzienlijke begunstigers vond, onder welke laatste Achilles de Harlai, eerste President van het Parlement te Parijs, die hem in 1592 tot Advokaat voor dat geregtshof deed benoemen. Dit stond hem wel niet bijzonder aan, doch hij vleide zich altijd, dat de Staten hem tot hunnen Resident aan het Fransche Hof zouden aanstellen. Gezantschappen toch waren het toppunt zijner wenschen, en hij hield niet op zijne vrienden in Holland lastig te vallen, om hem hiertoe met hunnen invloed te helpen, doch te vergeefs. Terwijl hij zich te Parijs bevond geraakte hij twee malen in hechtenis, de eerste maal om schulden en de tweede keer wijl hij onvoorzigtig borg voor een ander was gebleven.

In 1602 deed Baudius weder eene reis naar Engeland, als Secretaris van Christoffel de Harlai, zoon van den President, die als Afgezant van Koning Hendrik IV derwaarts vertrok. Terwijl hij zich hier bevond werd hem het buitengewoon Hoogleeraarsambt in de Welsprekendheid aan de Hoogeschool te Leiden aangeboden. In het jaar 1608 werd hem, onder gelijken titel, het onderwijs der Historiën en van de Regten opgedragen; van welk laatste onderwijs, hem reeds in 1607 toevertrouwd, hij echter, in het vervolg, weder geweerd werd. In 1611 werd hij gewoon Hoogleeraar, doch zijne aanstelling tot Historieschrijver van Holland, waarop hij mede gehoopt had, en die sommigen hem ook toekennen, bleef, naar het schijnt, achter. De losheid zijner zeden en de ongeregeldheid van zijn gedrag, deden hem zoo veel stof tot openbare ergernis geven, dat Curatoren der Hoogeschool zich verpligt vonden, hem eenigen tijd in de waarneming van zijn ambt te schorsen, Baudius overleed den 22 Augustus 1613. Hij was

twee malen getrouwd geweest, en liet geene kinderen na, doch zijne tweede vrouw, met wie hij slechts negen maanden getrouwd was geweest, bragt na zijne dood eene dochter ter wereld.

Hij was een uitmuntend Latijnsch dichter, en diep doordrongen in alle de schoonheden der Grieksche en Latijnsche Letterkunde. Uit al hetgeen hij schreef, en wel voornamelijk uit zijne menigvuldige uitgegevene brieven, straalt het verhevene, beschaafde, naïve en teedere door. In één woord, hij was een der uitgelezenste vernuften van zijne tijd. Bovendien was hij gul van aard, openhartig, rondborstig, van eene onkreukbare trouw jegens zijne vrienden, en om zijne geestige luim en hartelijke vrolijkheid zeer gezocht in gezelschappen. Jammer dat zoo vele voortreffelijke hoedanigheden verduisterd werden door een ongebonden levensgedrag, dat hem, overgegeven aan het onmatig gebruik van den wijn en aan de ontucht, diep in schulden stak, en gepaard aan eene bespottelijke verwaandheid, hem ten laatste bij zijne talrijke vrienden en begunstigers in verachting bragt.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Poemata varia, vario metri genere, Lugd. Bat. 1607, 8°. *Nova editio et prioribus auctor*, Amst. 1640. 12°.

Ad Jacobum Angliae regem, sub persona Ordin. Faed. Belgii, de non ineundo faedere cum Hispano.

Oratio funebris memoriae Jos. Scaligeri.

Hortatio ad amplectendas belli Belgici inducias 1609 *sub nomine Juliani Rosbeccii.*

Dissertatio de induciis belli Belgici, sub nomine Pacati Latini.

Carmina gratulatoria honori Ambrosii Spinolae dicata, L. B. 1609, 8°. Dit dichtstukje verwekte hem zeer vele onaangenaamheden; ja, het scheelde weinig of hij zou er om uit het land gebannen zijn.

Monita civilis sapientiae Vers. Jamb. Monumentum honori et memoriae sereness. Britan. princ. Henric. Freder. consecratum, 1613, 4°.

De induciis Libri tres, 1613, 4°.

Van het bestant, Amst. 1616, met de portretten der Ambassadeurs, 4°.

Epistolarum centuriae duae, L. B. 1615, 8°, et Amstelod. 1639, 12°, *centuriae tres*, Amst. 1642.

Commentariolus de foenore, 1615, 8°.

Orationes aliquot, a morte Baudii simul editae, 1619, 8°. *Videl. in C. Plinii Panegyricum.*

Ad studiosos Leidenses, ob caedem commilitonis tumultuantes. De uitgave van dit laatste stuk werd hem verboden, daarom is het eerst na zijne dood door zijnen leerling en vriend Janus Rutgersius uitgegeven.

Scriverius heeft in het jaar 1638 uitgegeven eene verzameling onder den titel van: Dominici Baudii *Amores.*

De afbeelding van Baudius komt voor in Meursii, *Athenae Batavae* en Pars, *Naamrol van de Batav. en Holl. Schrijvers*, ook voor zijne *Epistolae semicenturiae auctae*, Lugd. Bat. 1650, achter welke alle de hier genoemde *Orationes* van Baudius gedrukt zijn, benevens nog een korte *Oratio ad serenissimum etc. Jacobum VI* en eene andere *ad senerissimam Principem Eliabethan Angliae Reginam*, waarbij het antwoord der Koningin mede in het Latijn. Ook de *Commentariolus de Foenore* is in deze uitgave der *Epistolae.*

Zijne spreuk was: Αἰὲν ἀριστεύειν (Altijd braaf te zijn).

Zie voorts over hem van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxii, *Onom. Liter.* Pars IV, pag. 39 en 40, *Anal.* 569; Te Water, *Hist. der Herv. kerke en Doorl. Schoole* te Gent, bl. 146 en 147; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 241—250; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter- en Wetens.* D. I. bl. 267; Collot d'Escury, *Holland's Roem* D. IV. St. I. bl. 23. Aant. 170—175, 251 en 252; Hofman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Neerl.* pag. 233—239. Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.* pag. 89 en 90; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschied.* D. I. bl. 313 en 314; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. I. bl. 76, 93, D. II. T. en B. 89 en 90; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 355; N. C. Kist, *Bijdrage tot de vroegste geschied. en toek. bloei der Hooges. te Leiden*, bl. 78 en volgg.

BAUER (Hendricus Antonius) of Baur, geboren te Hückeswagen, bij Dusseldorp, den 2 Februarij 1736, was een niet onverdienstelijk Portretschilder, die in de laatste helft der vorige eeuw zich te Harlingen gevestigd had, en den 17 Maart 1817 aldaar overleed, bij zijne echtgenoote Eleonora Johanna Roser twee kinderen nalatende, onder welken een zoon, den hier volgende Nicolaas Bauer.

Op zijnen verjaardag, den 2 Februarij 1817, schonk hij een zeer groot en breed bewerkt schilderstuk, voorstellende *de Opdragt van Jezus in den tempel*, in 1816 door hem vervaardigd, aan de Katholijke kerk te Harlingen, welk stuk daar nog aanwezig is.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.*, D. III. bl. 134.

BAUER (Nicolaas) of Baur, een zoon van den voorgaande, geboren te Harlingen, den 12 September 1767, ontving het eerste onderrigt in de schilderkunst van zijnen vader, die hem tot portretschilder wilde opleiden; doch Nicolaas, daarin weinig zin hebbende, beproefde om stadsgezigten naar de natuur te teekenen, en zijne pogingen waren niet geheel vruchteloos, zoodat er onderscheidene dier gezigten in prent gebragt werden. Daar het behangselschilderen, dat toen nog in zwang was, een tamelijk goed bestaan opleverde, bood dit hem de gelegenheid, om zijn talent daarin aan den dag te leggen, en hij beschilderde onderscheidene kamers met landschappen, niet alleen in ons vaderland, maar ook in Oost-Friesland. Toen die tak van kunst later begon te kwijnen, zette hij zich aan het schilderen van wintertooneelen, maanlichten, zee- en stroomgezigten, die zeer gewild waren, zoodat het hem niet aan aanmoediging ontbrak. In het jaar 1808 voldeed een zeestuk, door hem, op de Amsterdamsche tentoonstelling geleverd, zoo wel, dat hij daarvoor 2000 guld. ontving, welke som van wege het Gouvernement als premie voor het beste beeldhouwwerk was uitgeloofd, doch waarnaar niet was gedongen. In het zelfde jaar ontving Bauer de vereerende benoeming als Correspondent der vierde klasse van het Hollandsch Instituut, zoo als hij later tot honorair lid van de Koninklijke Maatschappij tot aanmoediging der Schoone Kunsten te Brussel gekozen werd. Hij overleed den 28 Maart 1820, den roem nalatende van een onzer voornaamste zeeschilders te zijn geweest. Vooral in lucht en water bij eene woelende zee, zou hij welligt door Schotel en anderen niet zijn overtroffen, waren zijne verfstoffen even duurzaam geweest als de tegenwoordige.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit twee zijner stukken, als:

Een woelende zee, zijnde een gezigt op Amsterdam, van het Y te zien, en

Een gezigt op Rotterdam, ziende van den Maasstroom.

In het Koninklijk Museum te 's Gravenhage treft men vier zeestukken van Bauer aan: *den slag bij Algiers* voorstellende.

Ook de stad Harlingen bezit nog twee zijner stukken, zijnde allegorische voorstellingen, welke ten stadhuize op de raadzaal geplaatst zijn.

Zijn portret komt voor in van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*

Zie, behalve dat werk, D. III. bl. 134—136; Stuart, *Jaarb. van het Koningrijk der Nederl.*, 1820, D. II. bl. 160; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1820, D. I. bl. 210; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 109 en 110; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 34.

BAULDIER (Dominique le). Zie BAUDIUS (Dominicus).

BAULDRI (Paul) d'Iberville, zoon van Paul Bauldri en Anne Mazaré, wie hij in 1629 te Rouaan geboren werd, Hij begon zijne letteroefeningen te Quevilly, een dorp nabij Rouaan, waar de Hervormden van die stad hunne kerk en opvoedingscollegie hadden; van daar werd hij naar Saumur gezonden, alwaar hij het Grieksch en Latijn onder Tanneguy Lefevre, aan wien hij bijzonder gehecht was, beoefende, het Hebreeuwsch onder Lodewijk en Jacobus Capellus, en de Godgeleerdheid onder Moïse Amyraut en Josue de la Place. Zijne studiën onder deze geleerde mannen voltrokken hebbende, stak hij naar Engeland over en woonde eenige jaren te Oxford, alwaar hij de menigvuldige handschriften van de Akademie doorsnuffelde, en er zijne aanteekeningen uit vervaardigde; hij gaf in dat Rijk een bezoek aan den Marquis de Ruvigny, Ambassadeur van het Fransche Hof, die groote genegenheid voor hem opvatte, zoo wel als Henry Justel, Koninklijke Bibliothecaris, en John Fell, Bisschop van Oxford. Na twee reistogtjes door de binnenlanden van Engeland gedaan te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug, gaf zich ten eenenmale aan de letteroefeningen over, en verzamelde eene kostbare en tevens uitgelezene bibliotheek. Hij had een Arabier uit Engeland medegenomen, die hij een jaar lang onderhield en rijkelijk beloonde, ten einde door hem in de taal van zijn land onderwezen te worden. Ook onderhield hij eene bijzondere vriendschap met den beroemden Emery Bigot, en briefwisseling met een groot aantal andere geleerde mannen. In 1682 begaf zich Bauldri in het huwelijk met Madelaine Basnage, eene dochter van Henry Basnage de Frankenau.

Intusschen gingen de zaken der Hervormden door de gruwelijke vervolgingen op bevel van **Lodewijk** XIV, door de Jezuiten en dweepzieke Monniken aangehitst, deerlijk achteruit, zoodat **Bauldri** besloot, ten einde de vervolging te ontwijken, eene veilige schuilplaats in Engeland te zoeken; dan de vrienden die hij in de Vereenigde Nederlanden had, kwamen zulks voor, met te bewerken, dat de Regering van Utrecht, hem den 4den Mei 1685 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkelijke Geschiedenissen aan hare Hoogeschool beriepen, hetwelk hij inzonderheid had te danken aan de medewerking van **Everhard van Weede**, Heer van **Dijkveld**. Het doel van zijne beroepers was juist niet om hem den arbeid, aan dien post verknocht, te doen uitoefenen, maar enkel om hem een gepast middel te verschaffen, ten einde veilig met zijne goederen uit Frankrijk te kunnen geraken; dan men kreeg er aldaar de lucht van, en **Harley**, Aartsbisschop van Parijs, die hem kende, en vruchteloos getracht had hem zijn geloof te doen verzaken, en in den schoot van de Roomsche Kerk over te brengen, verkreeg van den Koning een bevel, hetwelk hem verbood het Rijk te verlaten. De intrekking van het Edict van Nantes, den 18 October van het zelfde jaar, bewoog **Bauldri** naar de Nederlanden te wijken, verkleed als een knecht, in dienst van eenen Kapitein, wien hij 500 gulden schonk, om zijne vlugt te bevorderen; dit gelukte naar wensch, en zijne vrouw met zijnen zoon en zijne dochter, nog jonge kinderen, volgden hem in die zelfde maand; ook bekwam hij zijne kostbare bibliotheek terug, die door eenen der **Basnages**, benevens diens eigene, was medegenomen.

Te Utrecht gekomen, voerde hij negen jaren lang den titel van Buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkelijke Geschiedenissen, en nam die betrekking uitmuntend waar, even als die van Gewoon Hoogleeraar, welke hem den 11 Maart 1695 werd opgedragen. Vier jaren later stelden de Staten van Utrecht alles wat mogelijk was in het werk, om hem, door middel van den vrede van Rijswijk, zijne aanzienlijke goederen terug te doen bekomen, doch alle hunne pogingen daartoe liepen vruchteloos af. Na gedurende eenige tijd een kwijnend leven gesleten te hebben, overleed **Bauldri** den 16den Februarij 1706 met den roem, dat hij door zijnen christelijken en vromen zin aller achting had verworven.

De werken, door hem nagelaten, zijn:

Lucii Caecil Firm. Lactantii, de mortibus Persecutorum, cum notis Steph. Baluzii, Tutelensis, qui primus ex veteris Codice Ms. bibliothecae Colbertinae vulgavit. Edit. secunda. Accesserunt Giob. Cuperi, Joh. Columbi, Thomae Spark, Nic. Toinardi, Jo. Georg. Graevii, Th. Gale, Elias Boherelli aliorumque animadversiones, tum hactenus editae, quam ineditae. Recensuit, suis auxit, cum versionibus contulit Paulus Bauldri. Addita Henr. Dodwelli, Dissert. de Ripa Striga, et Theodorici Buonarti Praefatio ad Acta Martyrum; cum Indicibus necessariis, Traj. ad Rhenum 1692, 2 vol. 8°. zijnde de aanteekeningen, welke er door **Bauldri** zijn bijgevoegd niet alleen bij uitstek geleerd, maar kondigende tevens een fijn oordeel, scherp vernuft en verbazende belezenheid aan.

Dissertatio epistolaris in duo Novi Testamenti loca, I Timoth. II. vs. 16 *et Joann. XIX. vs.* 14, *a viro docto et celebri ad Auctorem Bibliothecae hujus missa, ut eam publici juris faceret*, in de *Bibliotheca novorum librorum* van *Neocorus* of *Kuster*, 1697. pag 403-419.

Oratio, de antiquo more convertendi Haereticos, multum dissimili ei, qui nunc viget in Galliis.

Reflexions critiques sur le chap. XXXIII. vs. 3 du livre de Job, de la version de Genève, geplaatst in de *Histoire des ouvrages des Scavans, par Basnage de Bauval*, Août 1696. art. 6.

Lettre sur le même sujet, ibidem Juillet 1697. art. 5.

Nouvelle allégorique, ou Histoire des dernières troubles arrivés au royaume d'Eloquence. Dernière édition, augmentée et plus correctes que les précédentes. Utr. 1703. 12°, zijnde de zesde druk van een der geestigste lettervruchten van den Abt **Furétière**, welke **Bauldri** met eene voorrede en eenige bijzonder fraaije aanteekeningen heeft vermeerderd.

Syntagma Kalendariorum, comprehendens, octo et viginti Tabulis, totidem annos Periodi Julianae, in usus Chronologorum, Traj. ad Rhenum 1706. folio, waarin al het geen de onderscheidene Almanakken bevatten in tafels gebragt is, door middel van welke men gemakkelijk kan vinden, op welken dag de gebeurtenissen zijn voorgevallen.

Zie **Saxe**, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 339 et 340; **Burman**, *Traject. Erudit.*, pag. 18—20: **Chalmot**, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* **Glasius**, *Godgel. Nederl.*

BAUM (Johan Christian), geboren in 1739 te Oldendorff in het graafschap Ravensberg, werd in 1763 Leeraar bij de Evangelisch Luthersche gemeente te Zierikzee, van waar hij in 1773 vertrok naar Amersfoort. In 1779 naar Culenborg en in 1783 naar Amsterdam beroepen, overleed hij ter laatstgemelde plaatse in 1806. **Baum**, die als een geleerd man geroemd wordt heeft uitgegeven:

Proeve over het gebed, zoo ver de Christ. Geloofsleer hetzelve in overweging neemt, of over het wondergebed der Profeten, en over het gewone gebed aller godsdienstigen in 't gemeen, eerste druk zonder naam 's Hage 1778, tweede druk met zijnen naam 's Hage 1779. 8°.

De Messias Israëls Koning, of, *proeve over het Koningrijk van Christus*, eerste druk zonder naam 's Hage 1780, tweede uitgave met naam 's Hage 1783, 8°.

Voetstappen der leer van 's menschen leven na den dood in de schriften van het Oude Verbond, 1782, 2 deelen 8°.

Rekenschap van een Christenleeraar aan zijne gemeente enz. 1791, tweede druk. Dit is door F. G. C. Rütz in het Hoogduitsch vertaald.

Aanmerkingen en bijvoegsels tot de rekenschap enz. 1792.

Zie **Schultz Jacobi** en F. J. **Domela Nieuwenhuis**, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk*, St. II. bl. 107 en 167, St. VI. bl. 33, St. VII. bl. 125.

BAUMHAUER (Charles Mathieu von), geboren te Amsterdam, den 5 September 1778, was de derde zoon van **Mathieu Jacob von Baumhauer**, die gedurende zijn kort leven, aan de beurs te Amsterdam bekend was, niet slechts als een der meest vermogende, maar tevens als een der kundigste en eerlijkste kooplieden van Nederland. Het negotiehuis van **Baumhauer** was bekend en dreef zijnen uitgebreiden handel onder de firma van **Goddart Cappel en Zonen**; het was een der oudste van Amsterdam en kon op een honderd vijftigjarig bestaan en eenen onbesproken naam roem dragen.

Charles Mathieu von Baumhauer had het ongeluk van ruim negen jaren oud zijnen vader te verliezen. Zijne opvoeding werd door zijne achtenswaardige, verstandige moeder bestuurd, die hem voor den handel opleidde, en hem deed onderwijzen in al wat den verlichten koopman nuttig is en den man van smaak en letteren vormt en versiert. Op naauwelijks twintigjarigen ouderdom had **Baumhauer** zich reeds met de aardrijkskunde, talen en handelsbetrekkingen van Duitschland, Engeland, Frankrijk en Spanje bekend gemaakt en werd bekwaam geacht, om met eenen ouderen broeder, **Jan von Baumhauer**, de leiding der zaken van het handelhuis op zich te nemen.

In die betrekking kon **Baumhauer** al zeer spoedig gerangschikt worden onder de kundigste en meest kiesche kooplieden van ons vaderland. De mindere kieschheid van den man, die, gedurende de minderjarigheid van de Heeren **Baumhauer**, de zaken van het kantoor bestierd had, en die de weldaden van de achtenswaardige moeder en de familie met den grootsten ondank beloonde, door zich de kennis der relatiën, ressources en correspondentiën van het huis ten nutte te maken en die tot zich te trekken toen hij voor eigen rekening begon handel te drijven, was een der eerste oorzaken van de verminderde welvaart van het huis **Goddart Cappel en zonen**. De algemeene rampen die daarna den handel van Amsterdam troffen en meer bijzonder de noodlottige politieke omstandigheden van Spanje, bragten dit zoo lang gevestigde huis in de grootste verlegenheid, en noodzaakte de gebroeders **Baumhauer** hunne handelszaken te laten varen In dit zoo critiek en ongelukkig oogenblik gaven beide broeders weder een treffend bewijs van oudvaderlijke deugd en kieschheid, door hunnen laatsten penning uit te geven tot nakoming van hunne verbindtenissen en alzoo de eer en naam van het oude huis **Goddart Cappel en zonen** onbevlekt te bewaren, en niet aan de schande van een failliet bloot te geven.

De jongste der twee broeders was zoo weinig door zijne onverdiende ongelukken ter nedergedrukt en gevoelde zich zoo zeer in staat, om toegerust met zijne grondige algemeene handelskennis, de geledene rampen te boven te komen, dat hij, zijne vaderstad, vaderland en vrienden verlatende, zich welgemoed naar Engeland en van daar naar Amerika en West-Indië inscheepte, in de hoop van in een ander werelddeel weder voordeelige handelsbetrekkingen te kunnen aanknoopen. Dan ook daar was nieuwe onvoorziene teleurstelling het harde en onverdiende lot van den waardigen man.

Tijdens de wedergeboorte en emancipatie van ons Vaderland derwaarts teruggekeerd, scheepte **Baumhauer**, die tot Oostindisch ambtenaar van de derde klasse was aangesteld, zich den 28sten

December 1814 op den *Arinus Marinus* in, doch leed daarmede in eenen Noordwestelijken storm schipbreuk op de Hollandsche kust, waar schip en lading verloren gingen, doch de bemanning en passagiers na het uitstaan van vele levensgevaren gered werden. In October 1815 weder de reis naar Java andermaal ondernomen hebbende, kwam hij aldaar in Maart 1816 aan.

Nog vóór dat de kolonie, in Augustus van dat jaar, uit Engelsche in Nederlandsche handen was overgegaan, werd Baumhauer door Commissarissen-Generaal in Finantiëele Commissiën gebruikt. Van toen af was hij in onderscheidene betrekkingen werkzaam, zoo als sedert het jaar 1817 als Secretaris der commissie tot overname van de Molukkos, van het jaar 1819 tot 1820 als Resident van Banda, van waar hij in de zelfde betrekking werd overgeplaatst naar Banjoewangi en in 1825 naar Cheribon. Hij werd in Maart 1827 aangesteld tot Directeur van 's Lands producten en magazijnen, en in Augustus van dat zelfde jaar tot Directeur-Generaal van 's Lands Finantiën. In 1831 tot herstel zijner gezondheid naar Nederland vertrokken, werd hij, bij zijne terugkomst in Oost-Indië, in Februarij 1833 benoemd tot Commissaris-Inspecteur der Buiten-Bezittingen. Alle welke betrekkingen hij met eene hem eigene orde en naauwgezetheid en eenen voorbeeldeloozen trouw waarnam; terwijl hij, tot belooning zijner diensten, reeds in November 1830 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd was.

Doch moge Baumhauer als ambtenaar onzen lof verdienen, als mensch, als vriend, als broeder mag men hem een edel sterveling noemen. Nooit werden behoeftigen, ofschoon hem geheel onbekend, ongetroost door hem weggezonden, nooit was een zijner vrienden in nood of hij was een hulpvaardig helper, gereed om dien vriend met goed en bloed bij te staan. Wat Baumhauer, door eenige spaarzaamheid, van zijn tractement wist over te leggen, werd met milde hand naar Nederland overgemaakt, om eene in noodlottige omstandigheid verkeerende zuster en den zoon van zijnen jongsten broeder, beide hem reeds in de eeuwigheid vooruit gegaan, gelukkige dagen te bezorgen.

In 1829, aangetast door eene hevige ziekte die hem dreigde ten grave te slepen, mogt hij daarvan echter gelukkig herstellen, maar in 1834 was eene dergelijke krankheid hem ten doode, zoodat hij den 9 Mei van dat jaar daaronder bezweek.

Uit medegedeelde berigten van den Generaal-Majoor Nahuys van Burgst en de familiepapieren bijeengebragt.

BAUMHAUER (Willem Theodorus von), een broeder van den voorgaande en vierde zoon van Matthieu Jakob von Baumhauer, geboren te Amsterdam den 22 Januarij 1785 werd als vijftienjarige jongeling door zijne moeder naar Halle in Saksen gezonden, waar hij onder de leiding van den vermaarden opvoedkundigen Dr. August Herman Niemeijer tot de Akademische studiën werd opgeleid. In den jare 1803 student geworden aan het Athenaeum te Amsterdam, leide hij zich aanvankelijk toe op de beoefening der geneeskunde. Doch zoowel de dood zijner moeder als de kennismaking met den beroemden Wyttenbach, dien hij in 1805 naar de Leidsche Hoogeschool volgde, gaven eene nieuwe rigting aan zijne studiën. Vol smaak en gevoel leidde hij zich met hart en ziel op de beoefening der oude letteren toe, waarmede hij de beoefening der regten paarde. Het plotseling verlies van zijn fortuin door de zorgeloosheid zijner voogden, noopte hem zijne akademische studiën te bekorten. Hij promoveerde den 29ste Maart 1811 te Leiden op eene deels regtgeleerde deeels letterkundige *Verhandeling over de Wet 8 van den Codex »Si certum petatur," en drie hoofdstukken van opmerkingen op het vierde boek van de quaestiones academicae van Cicero* (1).

Door de voorspraak van zijnen leermeester Wyttenbach werd hij reeds het zelfde jaar tot *conseiller auditeur* bij het hoog geregtshof te Brussel benoemd. In 1813 werd hij substituut van den Procureur Generaal bij dit hof en in 1815 Procureur Crimineel bij de regtbank te Brugge, in welke destijds zeer werkzame betrekking hij als Noord Nederlander twee zeer netelige jaren doorbragt. In Maart 1815 in den echt getreden met Apollonia Johanna Croese werd hij in 1817 benoemd tot Advokaat Generaal bij het hoog geregtshof te Brussel. In die betrekking wist hij zich door naauwgezette waarneming zijner pligten, door minzaamheid en onkrenkbare trouw de algemeene achting te verwerven. Van de getrouwheid aan zijnen eed, aan zijnen Vorst en het vaderland, gaf hij in 1830 de meest schitterende bewijzen, toen hij met levensgevaar tot op het uiterste oogenblikken op zijnen post bleef en later, hoewel in zijn eigen vaderland voorloopig geheel buiten betrekking en zonder ondersteuning de aanbieding van het Belgisch voorloopig bestuur, om hem in zijne vorige functiën te herstellen, zonder aarzeling van de hand wees. Na omstreeks drie jaren te Utrecht, waarheen hij ter opleiding zijner kinderen zich had begeven, als Advokaat de praktijk te hebben uitgeoefend, werd hij in 1833 benoemd tot Raadsheer in het hoog geregtshof te 's Gravenhage en in 1838 tot Procureur Generaal bij het provinciaal geregtshof te Utrecht. Eene slepende ziekte, waarvan de eerste kiemen in 1838 reeds ontwikkeld hadden, noopten hem in 1843 zijne betrekking neder te leggen. Hij overleed aan de gevolgen dier ziekte den 11 December 1849.

Mogte von Baumhauer uit als schrander en regtzinnig regtsgeleerde, had hij zich door minzaamheid de achting zijner medeburgers weten te verwerven, als echtgenoot en vader leeren wij vooral den adel van zijn karakter kennen. Niettegenstaande hij steeds hoogst werkzame betrekkingen waarnam, was hij het die zijne vier zonen, de eerste beginselen der oude letteren zelf onderwees en vaak met opoffering van eigen nachtrust hunne studiën met een naauwlettend oog tot aan het einde hunner akademische loopbaan gadesloeg.

Uit familie papieren bijeengebragt.

BAUMHAUER (Emile Jean Guillaume von), een zoon van den voorgaande, werd geboren te Brussel, den 29 Januarij 1819.

Zijn vader leerde hem, toen hij den ouderdom van 8 jaren bereikt had, de eerste beginselen der Latijnsche taal, terwijl een jaar later het verdere onderrigt in die taal, alsmede in de Grieksche, werd opgedragen aan den verdienstelijken Karsten, thans Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Utrecht, en aan eenige andere leeraars aan het lyceum te Brussel.

Tijdens de Belgische omwenteling in 1830, moesten zijne ouders met hunne kinderen onder levensgevaar de stad Brussel verlaten, en vestigden zich te Utrecht. Nadat Baumhauer albier vier jaren het onderwijs der verschillende aan de Latijnsche school geplaatste Leeraren had mogen genieten, verliet hij de school met het houden eener oratie: *Over de burgeroorlogen, beschouwd als oorzaken van den ondergang van het Romeinsche rijk.*

In September 1835 werd hij als student aan de Hoogeschool te Utrecht ingeschreven en studeerde eerst, op verlangen zijns vaders, in de Letteren. Ook op dit vak legde hij zich met allen ijver toe. Den 2. Mei 1843 werd hij tot Doctor in de Letteren bevorderd, na verdediging zijner *Commentatio philosophico-literaria in librum, qui inter Hippocratices exstat περὶ φυσιος ἀνθρώπου.*

Besteedde hij een gedeelte van zijnen tijd aan de studie der oude letteren, toch was hij reeds gedurende deze jaren ijverig werkzaam in de beoefening der natuur- en geneeskunde.

Op het gebied der Scheikunde zag van hem onder anderen het licht: *ontleding van eenige soorten van runderbloed*, en *proeven over de zamenstelling der ontstekingskorst.* Verder stond hij steeds den Heer Mulder bij het doen der toxicologische proeven bij.

In het begin van 1844 werd hij onder J. A. Mulder, toen Lector, later Hoogleeraar in de Verloskunde, assistent aan de kraamzaal te Utrecht, welke betrekking hij evenwel slechts eenige maanden heeft kunnen waarnemen, daar hij den zomer van dat jaar met zijnen vader in de badplaats *Homburg* doorbragt.

Spoedig na zijne terugkomst werd hem het aanbod gedaan, *Interne* aan het buitengasthuis te Amsterdam te worden; den 16 Augustus vertrok hij derwaarts om die betrekking te aanvaarden.

Na in 1844 zijn doctoraal examen in de Medicijnen te hebben afgelegd, werd hij den 10den Julij 1845 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na verdediging van zijn *Specimen toxiologico-medicum de venenis irritantibus anorganicis.*

Gewigtig in alle opzigten was voor Baumhauer de tijd, dien hij in het genoemde gesticht onder en naast Dr. Schneevoogt, doorbragt. Hier ook maakte hij zich de zoo moeijelijke behandeling van krankzinnigen eigen, welke toen nog in groot aantal in het Amsterdamsche buitengasthuis aanwezig waren; onmiddelijk na zijne promotie tot tweeden Geneesheer bevorderd zijnde, bekleedde hij die betrekking tot in Februarij 1847. Inmiddels was hij den 1sten Julij 1846 tot Doctor in de Verloskunde bevorderd.

Als Heel- en Verloskundige kenmerkte zich Baumhauer door geduld en volharding, door handigheid en, was zulks noodig ook door stoutmoedigheid, als Geneesheer voelde hij zich aanvankelijk beklemd, en werd hij vaak door scepticisme, in zijne handelingen

---

(1) *Commentatio Leg. VIII. Cod. »Si certum petatur" et tria capita observationum in Librum IV Ciceronis Academicarum quaestionum.*

teruggehouden, later eerst werd dit door ruimer inzigt in de ziekteleer en door rijkere ervaring gewijzigd.

Nuttig heeft Baumhauer zijnen tijd te Amsterdam doorgebragt, en hoewel die tijd zeer bezet was, wist hij daarvan toch nog genoeg af te zonderen om zich met velerlei philanthropische bemoeijingen bezig te houden.

Twee en een half jaar was hij te Amsterdam werkzaam geweest, toen hij te Deventer als Geneesheer aan het krankzinnigen gesticht werd benoemd. Hij vertrok derwaarts den 1sten April 1847, nadat hij den 19den Maart tot Doctor in de Chirurgie was bevorderd, en nam zijne betrekking, naar het daaromtrent door de Regenten van genoemde inrigting afgelegde getuigenis met de meeste naauwgezetheid en op de eervolste wijze waar.

Inmiddels was te Utrecht, na de dood van den Hoogleeraar J. A. Mulder, diens plaats nog onvervuld gebleven. De keuze van Heeren Curatoren bepaalde zich ten laatste op Baumhauer. Eerst werd hem de betrekking van Lector in de Verloskunde, vroeger ook door Mulder bekleed, aangeboden, maar hij meende deze betrekking niet te mogen aannemen. Daarop als buitengewoon Hoogleeraar aan den Koning voorgedragen zijnde, werd hij volgens Koninglijk besluit van 15 October 1847 tot deze waardigheid verheven. Voor dat hij zijne nieuwe betrekking aanvaardde, verzocht en verkreeg hij van de Curatoren de toestemming tot het doen eener buitenlandsche reis, maar door zijne betrekking te Deventer nog gebonden zijnde, kon hij die eerst den 20sten Februarij 1848 ondernemen.

Te Berlijn, werwaarts hij zich eerst had begeven, woonde hij eenen cursus over operatieve Chirurgie op het cadaver, door den Hoogleeraar Schlemm gegeven, bij, benevens eenen van den Hoogleeraar Busch over Verloskunde, bovendien was hij een trouw bezoeker der verschillende klinieken. Na het bloedbad van den 18den Maart bood hij zijne diensten aan in *la Charité* daar ter stede, van welke men gretig gebruik maakte. Den geheelen dag was hij aldaar onledig met het verbinden van gekwetsten, en zag hij tevens een groot aantal operaties verrigten, of was hij daarbij zelf werkzaam. Deze zoo ongelukkige gebeurtenis verschafte hem de gelegenheid in éénen dag meer te ondervinden, dan men anders soms in jaren te zien krijgt.

Van Berlijn begaf hij zich naar Weenen, alwaar hij zeer spoedig vergunning kreeg de verlossingen in het *Algemeine Krankenhaus* bij te wonen. Hier werd hij in staat gesteld niet alleen een groot aantal natuurlijke verlossingen te zien of te verrigten, maar ook in vele tegennatuurlijke gevallen werkzaam te zijn. Zoowel te Weenen, als later te Praag woonde hij gedurende eenigen tijd de collegies der meest beroemde Hoogleeraren in de geneeskunde bij.

Na van zijne reis te zijn teruggekeerd, aanvaardde hij den 22sten Junij 1848 het Hoogleeraarsambt met het houden eener redevoering *over de noodzakelijkheid, die er bestaat om klinisch onderwijs op eene ruime schaal te geven, en de behoefte die daaruit voortvloeit om groote verzamelplaatsen voor zieken op te rigten.*

Slechts korten tijd mogt hij in zijne nieuwe betrekking werkzaam zijn. Steeds was hij vol vuur en ijver bezig; de chirurgische kliniek, die na de dood zijns voorgangers in kwijnenden staat was geraakt, bragt hij spoedig weder op veel beteren voet; onderscheidene, waaronder zeer belangrijke, operatiën verrigtte hij met volkomen goed gevolg, en hierbij toonde hij veel aanleg te bezitten een goed operateur te worden; hij huldigde steeds den stelregel, dat men zijne leerlingen niet alleen moet doen zien, maar ook zelven moet laten handelen, overtuigd als hij was, dat zij alleen op deze wijze zich de noodige vastberadenheid konden eigen maken; in een woord, alles toonde aan dat hij een uitmuntend leeraar zou zijn geworden.

Den 7den December 1848 werd hij met de vrouw zijner keuze, P. O. Fetmenger, in den echt verbonden, en een gelukkige tijd stond hem nu te wachten. Maar niet meer dan twee maanden waren voorbij gesneld, toen de dood hem in zijne schoone vooruitzigten weggerukt, en het graf hem, in zijnen schoot had opgenomen. Hij bezweek den 9den Februarij 1849, terwijl hij weinige dagen te voren in het genot der meest gewenschte gezondheid, te midden van zoo vele hem dierbare betrekkingen, zijnen dertigsten verjaardag had gevierd, aan eene kortstondige maar hevige ziekte.

Zie Dr. Ali Cohen, *Nieuw Statistisch Geneesk. Jaarb.* voor 1850—1851, bl. 205—208, uit de familiepapieren aangevuld.

BAUNACH (Carel Frederik), die den 13 Julij 1809, in zeer jeugdige leeftijd te Wolvega overleed, heeft zich gunstig bekend gemaakt, als veelbelovend Romanschrijver door zijne

Michiel de Vries, eene Hollandsche zeemans geschiedenis in brieven, Haarl. 1806. 8°.

Geschiedenis van Jufvrouw Betje Huizing, Haarl. 1809. 8°.

Zie (van Cleef) *Alphab. Naamlijst van Boeken;* van Kampen, *Beknopte Gesch. der Nederl. Letteren en Wetensch.*, D. III. bl. 216.

BAUR (Hendricus Antonius en Nicolaas), zie BAUER.

BAVELAAR (Cornelis), geboren te Leiden in 1775, was de zoon van een steenhouwer en dusgenaamde beeldhouwer in hout. Met eenen onbegrijpelijken aanleg tot het snijden van beeldjes begaafd, legde hij zich met de borst, zonder van iemand daarin eenig onderwijs te ontvangen, er op toe, om landschapjes, binnenhuisjes en zeegezigtjes in lindenhout (de beeldjes echter van palmhout) ivoor en paarlemoer, alles met een eenvoudig pennemes te snijden. Dit werk werd steeds in lijstjes achter glas geplaatst en is meestal van betrekkelijk groote schoonheid. Daar hij voor zijn talrijk huisgezin (hij kreeg achtereenvolgens 21 kinderen, waarvan dikwerf 9 te gelijk in leven waren) groote behoeften had, zette hij zijnen kunstarbeid voor eenen lagen prijs af.

Terwijl hij in de Fransche tijd weinig kon verkoopen, nam wijle de Heer A. Kleynenbergh te Leiden, achtervolgens tegen *f* 8.00 per stuk, een zeer groot aantal schilderijtjes van zijnen arbeid. Na het herstel van ons volksbestaan hingen zijne stukjes steeds te koop in het logement der Gezusters van der Spek (later Smits) aan de Witte Poort, en ontving hij doorgaans *f* 10 à *f* 12 voor zijne schilderijtjes. Op deze wijze zijn honderden daarvan buiten Leiden, vooral naar Engeland, verspreid geraakt.

Thans zijn zijne stukjes zeer gezocht, zoo als onder anderen bleek bij de verkooping van het kabinet van bovengenoemden Heer Kleynenbergh, ten jare 1841.

Bavelaar overleed in zijne geboortestad in den winter den 1831 op 1832 en liet vier kinderen na, onder anderen eenen zoon die zijns vaders kunstarbeid poogde na te volgen, maar daarin niet konde slagen.

Uit particuliere berigten opgemaakt.

BAVO (Dirk) zie DIRK BAVO.

BAX (Joan) of Bacx, de oudste van een drietal heldhaftige broeders die zich, als dappere voorstanders der Nederlandsche vrijheid, gedurende den worstelstrijd tegen Spanje, voordeelig hebben onderscheiden en de Nederlandsche ruiterij tot sieraad verstrekten. Reeds in 1579 vinden wij hem vermeld als Gouverneur van Heusden, doch hij schijnt die waardigheid niet langer dan tot in 1584 bekleed te hebben, want in dat jaar werd dat ambt waargenomen door Jonkheer Christoffel van IJsselstein.

In 1586 was Bax lid van den krijsraad, die Lubbrecht Turk, Heer van Hemert, wegens het overgeven van Grave aan den vijand, ter dood veroordeelde.

Leicester vertrouwde hem in 1587 het bevel over het slot te Muiden toe, dat hij hem beval, onder geen voorwendsel te ontruimen, daartoe onder anderen hem voorhoudende het versje:

Zief dat gij wel bewaart
Den toom van 't groote paard.

Doch die van Amsterdam, welke stad met het groote paard bedoeld werd, dit slot liever met hun eigen krijgsvolk bezet ziende, wisten hem er met een zacht lijntje af te krijgen. In den slag bij Nieuwpoort, den 2. Julij 1600, onderscheidde hij zich door dapperheid. Zijne gemalin was Maria van Huchtenbroek, eene zuster van zijne krijgsmakker Johan van Huchtenbroek.

Zie van Reyd, *Nederl. Oorlogh.*, bl. 101; Hooft, *Vervolg der Neederl. Histor.*, bl. 232; Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, bl. 194 en 210; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 205; (Schuller tot Peursum) *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 39 en 40.

BAX (Paulus en Marcelis) of Bacx, twee broeders van den voorgaande, wier daden vaak zoo in een geweven zijn, dat men die niet gevoegelijk van een kan scheiden. Het eerste, dat men van hen gemeld vindt, is dat zij in 1576, onder het beleid van den Heer van Immerseel het harnas aanschoten, en den Lande alle mogelijke diensten bewezen. Tot belooning van hunne dapperheid verleende de Hertog van Alençon in 1582 aan Marcelis Bax, vergunning tot het oprigten van een kompagnie ruiters. Bij deze gelegenheid toonde Marcelis dat zijn heldenmoed, gepaard ging met ware broederliefde. Want daar hij de jongste was, stond hij den eersten rang in de Kompagnie af, aan zijnen ouderen broeder Paulus, die daardoor den rang van Ritmeester verkreeg, en vergenoegde zich met onder hem te dienen. Terwijl Paulus Bax zich naar Gent begaf, om van den Prins van Oranje zijn patent te ontvangen, hield Marcelis zich ijverig met de werving bezig. Naauwelijks had hij zes paarden bij een, of hem werd berigt, dat de Graaf van Hohenlo, tot ontzet van Lochem, welke stad door

Verdugo belegerd was, naderde. Terstond begaf hij zich derwaarts, en bragt tot het wel slagen dier onderneming ongemeen veel bij. Toen daarna besloten werd om Verdugo verder te verdrijven, voegde Marcelis Bax zich met zijne zestien paarden bij de Brabandsche ruiterij, en viel op die van Verdugo aan. Dan zoowel van de Brabanders als van de zijnen verlaten wordende, bevond hij zich in eene gevaarlijke omstandigheid; wordende zijn paard gekwetst, zijnen helm en zijn pansier hem afgerukt, en het gevest van zijn rapier zoo plat geslagen, dat het onbruikbaar was. Een stuk van een spies stak hem binnenbeens, van de knie opwaarts, bijna een voet lang in de dij; zijn paard was een geheele spies, onder de manen, zoo diep in den hals gestoken, dat het zich niet keeren kon. In dezen dringenden nood begaf hem echter, de moed niet. Vol vuur rukt hij eerst het stuk der spies uit zijn eigen been, en daarna die uit den hals van het paard, en weerde zich toen zoodanig, dat de ruiter, die hem dacht gevangen te nemen, blijde was van hem ontslagen te worden. Een ander, die eene lans op hem stiet, ontkwam hij, door den draai van zijn paard, terwijl een derde, na een poos met hem gestreden te hebben, hem ook ontliep. Bax bemerkende tegen al die aanvallen niet bestand te zijn, veranderde dus in schijn, en hield zich als of hij tot de vijanden behoorde, roepende: Victorie! Victorie! Door deze list ontkwam hij naar Lochem, rijdende, zonder verdere hindernis, dwars door den vijand heen,

Hij begaf zich nu, zoo spoedig mogelijk, naar Deventer en, van zijne wonden genezen zijnde, vervolgens naar Bergen op Zoom, alwaar hij zijnen broeder den Ritmeester aantrof, en met hem de kompagnie spoedig in orde bragt. De eerste aanval, waarin zij gewikkeld werden, was voor Steenbergen, dat door den Luitenant Stemborn ingenomen was, en ofschoon deze met vier kompagniën op hunne verzamelde magt aanviel, werd hij door de Baxen verjaagd, en met de zijnen in een ouden toren gedreven. Niettegenstaande de jonge Bax hier eene wonde in het linkerbeen ontving, bleef hij er zijnen broeder afwachten. Gezamelijk vielen zij nu op den toren aan. De Ritmeester sprong terstond van het paard, en drong dadelijk den toren in, waarin hij, van zijne bijhebbende manschap met zoo veel drift gevolgd werd, dat hij zelf onder den voet geraakte. Velen der vijanden sneuvelden, doch daar het voetvolk achter bleef, werden er niet meer dan honderd gevangen genomen. Als een gevolg van deze hunne overwinning, behaalden zij omtrent Roosendaal veel voordeel, op eene sterke bende Spanjaarden, en ontzetteden tevens daardoor den Maarschalk de Biron. Eenige tijd daarna vonden zij zich genoodzaakt voor de overmagt van Del-Monte te zwichten. Maar gedurende het beleg van Antwerpen door den Hertog van Parma, vergoedden zij dit met de voordeelen die zij op zekeren L'Espine behaalden. De grootste nederlaag die de Baxen in geheel hun even leden, was omtrent Huchtenbroek, alwaar zij niet alleen door Del-Monte geslagen, maar tevens gevangen genomen werden, terwijl de Ritmeester zelfs in de hand gekwetst was. Nu voerde men hen als krijgsgevangenen naar Beveren, waar zij echter niet lang in de magt hunner vijanden bleven, aangezien de gevangenen dagelijks zoo zeer vermenigvuldigden, dat de Spanjaarden zelfs verheugd waren hen te kunnen uitwisselen.

Na hun ontslag was Leicester als Landvoogd aangesteld; onder zijn bestuur hadden zij in 1586 het geluk, een convooi van omtrent 500 wagens en karren met granen, dat naar Antwerpen gezonden werd op te ligten; bij welke gelegenheid zij wel vier honderd paarden en onderscheidene kostelijke waren buit maakten, doch daar zij het koren niet konden mede voeren, werd dit onder den voet gesmeten; het gebrek daaraan was echter in Antwerpen zoo groot, dat Mondragon het van den weg deed opzoeken. In het jaar 1586 liep Bergen op Zoom groot gevaar van in de magt der Spanjaarden te geraken; zonder het voorzigtig beleid van Valkenburg, Hemert, en de gebroeders Bax, zou, zonder twijfel, het voorgenomen verraad van den toenmaligen Gouverneur Beerewoudt zijn beslag gekregen hebben, hadden niet deze trouwe voorstanders der vrijheid een wakend oog op al zijnen handel gehouden.

In het jaar 1588 twijfelde men niet, of Bergen zou belegerd worden. Van dit oogmerk der Spanjaarden kreeg men zekerder berigt, door twee gevangenen, die door de ruiters van Bax opgeligt waren, en verklaarden, gemeend te hebben, dat de belegering reeds werkelijk was aangevangen. Hierdoor had men in de stad gelegenheid, om maatregelen daartegen te werk te stellen, en haar van meer volks te voorzien, zooals ook geschiedde door het innemen van eenige Engelsche regementen, benevens dat van onze helden. De vijand inmiddels vast naderende, oordeelden de Baxen het noodzakelijk, dat hem alle verhindering moest worden toegebragt; zeggende, dat zoo men zich geheel liet insluiten, de ruiterij alsdan van geen dienst meer zijn kon. Doch anderen, die binnen waren, oordeelden het gevaarlijk, zich met uitvallen te wagen, voorgevende, dat zoo zij overwonnen werden, dit voor de stad ten uitersten nadeelig zou zijn; ja al bekwamen zij eenig voordeel, zulks den vijand weinig hinder zou aanbrengen, aangezien deze, door zijne magt, zulks ligt herstellen kon. Paulus Bax antwoordde hierop, dat hem en zijnen broeder, zoo wel als anderen bekend was, dat men voorzigtig te werk moest gaan. »Wij »weten ook," zeide hij, »dat de vijand van een magtig en overwin»nend leger voorzien is, en dat hij veel sterker van volk is dan »wij; ook is ons niet onbekend, dat er mannen onder hen zijn; »dit hebben wij in persoon meer dan eens ondervonden." Met deze en andere redenen op den Gouverneur William Durry niets winnende, wilde hij, gestoord, zich uit den krijgsraad begeven. Dan Durry belette hem dit, zeggende: »Zoo gijlieden oordeelt zulks »ten beste van de stad te zijn, zal ik er mij niet langer tegen »verzetten." Dit woord was naauwelijks gesproken, of de vergadering scheidde; ruiterij en voetvolk, ieder verzamelde zich bij de zijnen. De heer van Huchtenbroek, een Hollandsch edelman, Kornet onder den Ritmeester Bax, werd vooraf gezonden, om den vijand op de vlakte te lokken, tusschen het leger en de stad; gevolgd van veertien of vijftien harquebussiers reden zij regt toe op het vijandelijke leger aan. De lanciers namen een anderen weg, met neergevelde lansen, om van den vijand te minder gezien te worden; de harquebussiers van Marcelis Bax voegden zich bij hen. De gebroeders namen den voortogt, Peregrin Barty, Baron van Willogby, de Opperbevelhebber der Engelsche troepen, plaatste zich in het midden en de Ritmeester Parker nam de achterhoede. De Spanjaarden, het klein getal manschap ziende, dat door Huchtenbroek geleid werd, zonden eenige musquetiers daarop af. Ter plaatse waar Huchtenbroek zich bevond, waren vele aarden wallen, met doornen en distelen begroeid, dienende tot afscheiding der akkers; die van den vijand namen die al vechtende met Huchtenbroek in. De andere, deze goede gelegenheid ziende, viellen, met het opsteken der trompetten, eensklaps op den vijand in, vechtende als leeuwen, dwongen ze de musquetiers om genade te smeeken. Van den kant der vijanden werden drie vanen ruiters gezonden, doch ook deze, met er haast, door de Baxen, die den voortogt hadden, op de vlugt geslagen, werden voorts genoodzaakt zich op den Rijsselberg te houden, en van daar het vangen en dooden der hunnen aan te zien. Het voornemen der uitgetogenen was, terstond na het behalen van eene overwinning, weder stadwaarts te keeren, om zich het geheele leger van den vijand niet op den hals te halen. Terwijl men bezig was met de gevangenen naar de stad te voeren, geraakte Parker; door al te groote dapperheid, te diep onder de vijanden; driemaal grepen zij hem reeds, en even zoo vele malen ontzette hij zich zelven. De Baxen en de Ritmeester Pouly, het gevaar ziende, waarin Parker zich bevond, liepen midden onder den vijand, stellende de bevrijding van dien held boven alle de gevangenen, waardoor hem dan ook de weg ter ontkoming gebaand werd. Juist op dat pas kwam de Engelsche Overste Wilfort uit Holland aan. Hij bedacht zich geen oogenblik, met zijn bijhebbend volk deel aan den strijd te nemen. De vijand had meer dan 200 dooden, benevens vele gekwetsten en gevangenen verloren; terwijl van de uitvallers slechts vier of vijf gesneuveld waren, hoewel zij ook vele gekwesten hadden. Na dit voorval van den 25ste September 1588 werd, door Willoghby, op den 30sten, een tweede uitval ondernomen, die van geen zoo goed gevolg was, vindende hij den vijand beter op zijne hoede. De ruiterij van weerskanten raakte handgemeen; de Baxen, die niet dan heldendaden verrigten, gaven daarvan nieuwe blijken; Marcelis, die al vechtende een Albanees aantrof, stak dien met zijn zwaard dwars door het lijf, en trok hem daarna, wat tegenstand hij bood, bij de haren, midden uit den vijand, en na hem tot de zijnen gesleept te hebben viel zijn paard onder hem neder. Onmogelijk is het, alle de mannelijke daden der gebroeders Bax, gedurende het beleg, dat op den 12den November werd opgebroken, te verhalen, zonder het geheele dagregister daarvan na te schrijven. Tot loon van zijne dapperheid werd dan ook de oudste der broederen, Paulus Bax, door Willoghby, in naam der Koning van Engeland, in het gezigt van den aftrekkenden vijand tot Ridder geslagen. De jonge Bax was op dien stond, dat Willoghby den roem der helden ten hemel toe verhief, nog bezig met Parma in zijnen aftogt alle mogelijke nadeelen toe te brengen, waarvan de voordeelen hem meer waardig waren dan de

loftuitingen, welke de beide broeders nog oneindig meer verdienden, met de vijanden uit het kasteel van Wouw te verjagen, en het grootste gedeelte van de compagnie van Copardin, die daar binnen lag, allen uitgelezen volk, tot hunne gevangenen te maken of te dooden. In dit zelfde jaar bekwamen de beide broeders, even als alle Ritmeesters die zich in Bergen op Zoom bevonden, van wege die stad eenen vierkanten gouden eerepenning, op welks eene zijde het wapen der stad en op de andere de naam van dengene die den penning ontving en de rede waarom.

Marcelis Bax, nu reeds tot Ritmeester bevorderd, nam in 1589 130 man, zoo van zijn eigen als van zijns broeders compagnie, met zich, belastte deze met eenen aanslag op Borgloon, een stadje in het land van Luik. Doch daar dit hun mislukte en zij onder hunne Ritmeesters niet gewoon waren onverrigter zaken terug te keeren, trokken zij verder, en sloegen zich door de vijanden heen, tot voor de stad Tienen, die met vijf of zes vaandelen Spanjaarden bezet was. Met list geraken zij daar binnen, drijven den vijand er uit, ontweldigen hem de vaandelen en trekken, met zooveel buit als zij laden konden, er uit. Vier honderd man van den vijand hiervan verwittigd, wachtten hen op; doch zij onder elkander besloten hebbende, hunnen buit niet dan met hun leven te verlaten, slaan er zich met geweld door heen, en komen wel beladen te Bergen op Zoom terug.

Weinig tijds daarna gaven vijftien van die helden nieuwe blijken van hunne dapperheid, in het land van Waas, alwaar zij met vijf en veertig anderen handgemeen raakten, en die allen overwonnen zouden hebben, waren zij niet door een menigte voetvolk te gelijk overvallen geworden. Zij keerden echter, zonder eenig verlies door de overmagt geleden te hebben en zonder vervolgd te worden, terug.

Als in December 1589 de Ritmeester Marcelis Bax vernomen had, dat omtrent 600 Hoogduitsche voetknechten, met eene compagnie ruiters van La Bute een convooi naar Antwerpen begeleidden, toog hij met omtrent 400 ruiters uit Bergen op Zoom hen te gemoet, viel ze op de Calmpthoutsche heide aan, versloeg ze, in het aanzien van een groot deel des vijandelijken legers, en maakte zich meester van drie vaandels en van de wagens, beladen met de kleederen, voor het regiment van Don Gerdinando de Gonzaga en anderen, en nam den Luitenant Kolonel Maldits, eenige Kapiteinen en omtrent 200 soldaten gevangen.

De Graaf van Mansfeld werd, in het jaar 1590, den moed en dapperheid van Marcelis Bax, ten zijnen nadeele ontwaar, toen deze hem met 225 paarden uit Bergen tegemoet trok, zijn volk geheel en al verstrooide, en met 40 man en 80 paarden als zijnen buit terugkeerde. Als in dat zelfde jaar, op het voorstel van Prins Maurits, door de Staten een bevel was afgevaardigd tot het doen van eenen ruitertogt, om eenige kwartieren onder contributie te stellen, werden daartoe elf kompagniën uitgekozen en onder deze ook die van Paulus en Marcelis Bax. Dewijl men het noodzakelijk oordeelde, dat een der Ritmeesters gedurende den togt het opperbevel zou hebben, werd dit, op raad van den Prins en met goedvinden der Staten, toevertrouwd aan den moed en het voorzigtig beleid van den Ridder Paulus Bax, en aan hem volkomen magt en gezag gegeven om de gezegde compagniën te voeren in de graafschappen Henegouwen en Artois, en zooveel verder, als zonder gevaar zou kunnen geschieden. Met een werd hem toegestaan met zich te nemen, een of twee honderd man voetvolk uit het land van Tholen, Breda en Bergen, zoo hij zulks dienstig oordeelde. Op dezen togt bragten zij den vijand groot nadeel toe. In het volgende jaar was Marcelis Bax tegenwoordig bij het ontzet van het Fort Knodsenburg, door Prins Maurits, alwaar hij en de Ridder Veere alle blijken van dapperheid betoonden.

Die van Antwerpen ten uitersten verbitterd op de soldaten van Bergen op Zoom, om den buit, die deze hun dagelijks onthaalden, dreigden, om zulks te straffen, twee gevangenen met den galg. Doch uit vrees dat de hunnen het zelfde lot zouden ondergaan, raadpleegden ze hierop Mondragon, toen Gouverneur van het kasteel, met wien zij overeen kwamen, dat deze hun de gevangenen met geweld zou ontnemen en ze doen hangen, zoo als kort daarna geschiedde. Paulus Bax, Mondragon en die van Antwerpen dit willende verleeren, besluit met zijnen broeder, om ter wrake zijner soldaten, eenige Antwerpenaars meester te worden. Om dit werkstellig te maken, werden tachtig soldaten, gekleed als boeren, gelast, tien of twaalf wagens geladen met zandzakken, als een convooi te brengen tot voor de poort van Antwerpen; als voerlieden moesten zij met zweepen in de hand gaan, en hun geweer verborgen houden. Tachtig soldaten werden gelast zich schuil te houden tot zoolang de voerlieden in de poort zouden zijn. Te Berchem was de ruiterij geplaatst om, als het tijd was, toe te schieten. Het oogmerk van dezen aanslag was, zich meester te maken van de Gildebroeders, die bij dag de wacht aan de poort hielden. Waarschijnlijk zou zulks gelukt zijn, zoo niet, zeer toevallig, de poort om eenige verbetering, die daaraan gemaakt werd, gesloten was. Desniettegenstaande bleef evenwel hunne togt niet vruchteloos, want na eenige oogenblikken toevens, verscheen een spaansch convooi, van den weg van Lier komende. Terstond gaven de gewaande voerlieden elkander een teeken, wierpen de zweepen weg, vielen het convooi aan overmeesterden het en bragten het, met eenige gevangenen, naar Bergen op Zoom.

Toen, in het jaar 1592, Thomas Morgan, Gouverneur van Bergen op Zoom, door Koningin Elisabeth voor den tijd van drie maanden terug ontboden was, werd Paulus Bax, op voorstel van hare Majesteit en met goedvinden van den Raad van Staten, gedurende dien tijd, tot Gouverneur aangesteld; daar Morgan niet wederkeerde, bekleedde Bax die plaats tot aan zijne dood. In dat zelfde jaar verhinderde Marcelis Bax, Verdugo Koevorden te ontzetten.

De Graaf van Varax, Heer van Balançon, in 1594 door den Kardinaal Aartshertog in Braband gezonden zijnde, lieten de Staatschen, en inzonderheid die van Bergen, niet na, hen dagelijks te verontrusten. Nadat de beide broeders, uit eenige gevangenen, de ware gesteldheid van de magt, die Varax bij zich had, vernomen hadden, zond de Gouverneur zijnen broeder naar Holland, om de Staten en den Prins daarvan te onderrigten, waarna besloten werd den Graaf, waar men hem vond, aan te tasten. Maurits deed daarop 5000 knechten en 900 ruiters van Geertruidenberg omtrent Turnhout vergaderen, en voorts regt daarop aantrekken. De vijand, op de aannadering dezer bende terugkeerende, werd achtervolgd door Nicolaas van der Aa, Luitenant van de garde van den Prins, met 70 schutters benevens den Ridder Veere, Didini en den Ritmeester Marcelis Bax, welke vijftien van de bekwaamste ruiters, zoo van de compagnie zijns broeders al van de zijne, bij zich had, zijnde zij in het geheel 118 man sterk. De Graaf van Hohenlo was gelast, des vijands aftogt gade te slaan. Deze, hunne vlugt ziende, wilde dat Marcelis Bax den Prins daarvan kennis zou geven; dan deze den vijand tot hiertoe vervolgd hebbende, verzocht daarmede te mogen voortgaan. Hohenlo zond, op dit verzoek, eenen andere aan Prins Maurits, die, na de noodige orders gegeven te hebben, den vijand deed vervolgen. Op de heide van Turnhout werd alzoo eene volkomene overwinning behaald, door welke Marcelis Bax zich, na den Opperbevelhebber, den grootsten lof had verworven. Weinig tijd daarna bevochten 200 man der zijnen, bij Herenthals de overwinning. Ook behaalde hij grooten lof, door zijne dapperheid gedurende het beleg van Grol, daar hij den Hertog van Parma verhinderde die plaats te ontzetten.

In 1595 hielp Marcelis Bax weder met veel dapperheid de vijand aan de Lippe bevechten.

Toen, in het volgende jaar, Hulst door den Kardinaal Aartshertog belegerd werd, trachtten de Ritmeesters Marcelis Bax, Du Bois en Donk hem daarin alle mogelijke afbreuk te doen; gaande ten dien einde te Bergen met omtrent 230 paarden te scheep. Donk raakte met zijne schepen op eene droogte vast; Bax en Du Bois hunnen aanslag willende volbrengen, begaven zich in allerijl met 150 man, uit de schepen die in vlot water lagen, aan land en van daar naar het leger van den vijand. Om te meer bedekt te blijven, scheidden zij het volk van een en reden met kleine troepen het land door. Alle soldaten, die zich aldaar met of zonder wapenen bevonden, ten getale van meer dan 700, werden door hen gedood. Ook namen zij een klein kasteel in en deden de manschap, die er zich in bevond, over den kling springen, waarna zij tot den terugtogt besloten, voerende met zich vijftig gevangenen van allerlei natiën. Uit ieder natie, tot zeven toe, namen zij er een, die zij Prins Maurits aanboden, tevens den Vorst berigtende, dat het conterscharp, tusschen de stad en de Meervaart, in dien nacht zou aangetast worden; waarom de Prins zulke orde deed stellen, dat de aanval vruchteloos afliep. De vijand echter, met het beleg voortvarende, en het Land van Hulst onder contributie houdende, deed de Gouverneur Bax, door het uitzenden van eenig volk en daaronder ook de compagnie van zijnen broeder, alle moeite om de Spanjaarden en Walen te beteugelen; doch de menigte van die troepen was oorzaak, dat op dien togt niets verrigt werd, dan het verslaan van eene compagnie Italianen, onder bevel van de Sangro staande.

De Kardinaal, hoogmoedig op zijne verovering van Hulst, liet zich voorstaan, dat het gezag des Konings welhaast hersteld zou zijn. Het ontbrak niet aan zulken, welke aan die grootspraak geloof gaven; veel min aan hen, die medewerkten, om die bewaarheid

te doen worden. De Markgraaf van Antwerpen, geen de minste van die zijnde, zond, door eene boerin, aan den Gouverneur Bax een brief, waarin hij den Ridder vermaande, zich aan de genade en gehoorzaamheid van den Kardinaal te onderwerpen, met bijvoeging dat zij, die de eersten hierin waren, het grootste loon hadden te verwachten. De Gouverneur, benevens zijnen broeder, den brief gelezen hebbende, beraadslaagden wat antwoord zij aan de boerin geven zouden. Hun besluit was, de copie des briefs terstond aan den Raad van Staten te zenden, en den brief zelf, in tegenwoordigheid van de boerin, aan den galg te doen spijkeren: voorts aan de eene zijde een lantaarn, en aan de andere zijde een bril te hangen. Hierna werd de brengster terug gezonden en haar belast, den Markgraaf te boodschappen, op welke wijze zijn brief beantwoord was.

Te Antwerpen dreigde men eenige gevangenen van Bax te handelen, zooals hij met den brief gedaan had; Bax, gelukkiger dan weleer, wist zich van eenige Antwerpsche burgers meester te maken, en schreef voorts, ook met hen te zullen handelen zooals men aldaar met zijne soldaten doen zou. Dit berigt deed hij door eene gevangene juffer den Markgraaf aanzeggen. Nogthans gingen die van Antwerpen met de voorgenomene regtspleging voort; Bax volgde, ofschoon met tegenzin, hun voorbeeld om zijne soldaten daardoor te sparen. Ook aan den slag bij Nieuwpoort den 2 Julij 1600 nam Marcelis Bax een krachtdadig aandeel. Hij, die de raad en vertrouweling van Graaf Lodewijk was, werd met deze, vóór den aanvang van den slag, met zes compagniën, door des vijands ruiterij, in de duinen besloten, zoodat zij genoodzaakt waren zich er door te slaan, hetwelk tevens den aanvang der schermutseling veroorzaakte. Bax verkoos met de compagnie van den Gouverneur van Bergen en de zijne, de ruiterij van Belgioso te bevechten, die hij, na eenen hevigen tegenstand deed wijken, verstrooijende de manschap zoodanig, dat zij de hunnen, op dien dag, van geenen verderen dienst konden zijn. Na dit gedaan te hebben verzamelde Bax de zijnen, en deed daar mede alles wat van dappere en onversaagde helden, ten dienste van het land en tot hunnen eeuwigen roem kan gedaan of verwacht worden. Na dien vermaarden veldslag, werd Bax door Prins Maurits tot bevelhebber over de ruitertogten in Braband aangesteld, en de Staten Generaal bevorderden hem tot Commissaris Generaal en Sergeant van de kavallerie in dienst van den Lande.

Een der schoonste togten van Marcelis Bax was, toen hij den 8 October 1602 uit Bergen op Zoom naar Bilsen, bij Maastricht trok, van waar hij met eenen grooten buit, 500 paarden en 200 gevangenen terugkeerde. Chalon, gewoonlijk den *Kolonel Chalon* genoemd, een zoon van Palamedes van Chalon, ontkwam daarbij door de vlugt.

Marcelis Bax, zich in het jaar 1604 mede in het beleg van Sluis bevindende, en, volgens zijnen aard, werkzaam willende zijn, deed den Prins verzoeken hem te vergunnen met de drie compagniën, welke onder zijn bevel stonden, eene kleine schermutseling te mogen aanvangen; ten einde te beproeven van welk gevolg zulks zijn zou. Het antwoord was: »zeer wel, maar waag u niet verre." Terstond stijgt de Commissaris-Generaal te paard en rijdt, gevolgd van eenig voetvolk, met de zijnen op den vijand aan. De strijd werd hoe langer hoe heviger, vermits de vijand ieder oogenblik nieuwen onderstand kreeg. Nadat Bax nu lange tijd zijne partij afgemat had, naderde Don Louis de Velasco, vergezeld van 1500 uitgelezene Spanjaarden, die een nieuwen aanval ondernamen. Het oogmerk van Bax was toen, deze manschap zoo ver te lokken, dat zij onder het bereik van Prins Maurits kwamen; om hen te vuriger de maken, gaf Bax zich aan die zijde bloot. Het oogmerk gelukte, en hij bragt hen ter plaatse, waar de strik zoodanig gespannen was, dat zij het gevaar ontloopen noch ontzwemmen konden, maar het met de dood moesten bekoopen. De drie compagniën hadden insgelijks rijkelijk haar deel gekregen, zijnde er; van 250 paarden, meer dan 90 doodgeschoten, van de compagnie van Bax was bijna geen ruiter ongekwetst. Hij zelf had eene wonde aan zijn been bekomen. De Staten, den betoonden moed willende beloonen, vereerden, op den voorslag van Oldenbarneveld, aan ieder der drie compagniën honderd Rosenobels. Ook was het gevolg van dit gevecht, dat Prins Maurits het beleg nader aan de stad brengen en vervolgens haar meester worden kon.

Toen gemelde Vorst, in het jaar 1605, met de meeste magt van het Staatsche leger zich in den omtrek van Zutphen bevond, om Spinola het hoofd te bieden, meende de Aartshertog Albertus zich van deze gelegenheid te bedienen, om eenige plaatsen in Braband onder zijn geweld te brengen; voornamelijk had hij het oog op Bergen op Zoom gevestigd, en verzamelde alle mogelijke magt om die stad te overvallen. Ten allen gelukke werd de Gouverneur Paulus Bax daarvan in tijds onderrigt. Drie ongewapende ruiters, op kondschap uitgezonden, geraakten in de magt der vijanden, zoodat zij hem geen nader berigt konden mededeelen. Meer dan 4000 man te voet en drie compagniën ruiters vertoonden zich dus, in het midden van den nacht, onverwachts voor Bergen op Zoom, en legerden zich, voor de dageraad, rondom de stad. Terwijl zij hiermede bezig waren, hoort de Gouverneur een klein klokje, ten teeken van alarm trekken. In allen spoed stijgt hij te paard, en begeeft zich naar de Waterpoort, alwaar hij wist dat de stad het zwakst was; wordende gevolgd door diegenen, welke voor zijn huis de wacht hielden. Met deze weinigen, die echter spoedig van anderen gevolgd werden, deed hij allen mogelijken tegenstand, zoo met schieten, werpen van steenen als anderzins; wagende zich zelven, waar de nood en het gevaar het grootst waren, hield hij den vijand zoo lang bezig, tot het water begon te wassen, en dit hun noodzaakte al hun voordeel te verlaten en af te trekken. Dit echter belette niet dat de Aartshertog, de misslagen bij dezen aanval begaan, in een tweeden zocht te verbeteren. De Gouverneur Bax verzuimde van zijnen kant ook niet, om zich van 's vijands oogmerken te doen onderrigten, en zijne maatregelen daarnaar te nemen, met dat gevolg, dat hij op den 20sten September, toen zij des nachts ten twee uren eenen nieuwen aanval deden, gereed was hen te ontvangen; hij vertoonde zich, met den sabel in de vuist, op die plaatsen, waar zijne tegenwoordigheid vereischt werd, en noodzaakte, door deze mannelijke verdediging, den vijand met groot verlies voor de tweede maal de stad te verlaten.

Niet minder dapper gedroeg zich in het jaar 1606 de Commissaris-Generaal Marcelis Bax, in de heerlijke retraite van Prins Maurits, voor het leger van Spinola met acht compagniën, waarmede hem gelast was, de magt des vijands uit het Dorp Mallem en het huis te Broek te drijven. Na aldaar een uur lang gevochten te hebben, moest hij den vijand verlaten, en zich naar de Roer begeven, ter ontzetting van Graaf Hendrik van Nassau; hetwelk hij, tot behoud van een groot deel des legers, gelukkig volvoerde. Met die zelfde dapperheid tastte hij in dit jaar den vijand aan, nabij Eindhoven, nemende van diens groote overmagt wel 50 ruiters en 80 paarden gevangen.

Nadat Paulus Bax, Gouverneur van Bergen op Zoom en onderhoorige forten, in het voorjaar van 1606 overleden was, werd zijn broeder Marcelis op diens verzoek en ter belooning van zijne trouw en dapperheid, door de Staten-Generaal en den Prins in diens plaats aangesteld. Bij het afleggen van den eed op zijn verzoek van zijne vroegere bediening als Commissaris-Generaal ontslagen zijnde, bleef hij echter verpligt den Lande, als de nood het vorderde, even als voorheen, alom ten dienste te zijn, waarvan hij ook nog in het jaar 1610 in Braband en elders, onderscheidene blijken gegeven heeft.

In 1608 werd hem de eervolle taak opgedragen, met Justinus van Nassau, de afgevaardigden van Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, die over den vrede kwamen handelen, te Antwerpen af te halen en naar 's Gravenhage te geleiden. Hij overleed in October 1617, en ter eere van de twee broeders werd te Bergen op Zoom in de groote kerk een prachtig praalgraf opgerigt, dat bij het bombardement dier stad in 1747 vernield is.

Tot lof der beide broeders vindt men opgeteekend, dat hunne woning, wanneer zij zich niet in het veld bevonden, eene leerschool voor jonge edellieden en andere personen van rang was, waarin zij een groot aantal helden aankweekten, die de onafhankelijkheid van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden hebben helpen bevestigen.

Zie Bor, *Nederl. Oorlog.*, B. XXI. bl. 709 (22), B. XXV. bl. 339 (21) en 341 (23), B. XXVI. bl. 424 (19), B. XXVII. bl. 495 (4) en 528 (25), B. XXVIII. bl. 548 (14), B. XXX. bl. 697 (20), B. XXX. bl. 652 (41); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IX. bl. 15, 23 en 24; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 489 en 491; *Wilhelm en Maurits van Nassau, haer Leven en Bedryf*, D. II. bl. 54, 56 enz.; Faure, *Hist. Abregée de la ville de Bergen op Zoom*, pag. 74 et suiv.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 128, D. IX. bl. 191 en 194, *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. IX. bl. 91; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*; Bosscha, *Nederl. Heldendaden te Land*, D. I. bl. 286 en volg., *Geschiedk. Aant. omtrent* Frederik Hendrik, bl. 49 en 91; *Geschiedk. Aant. omtrent het beleg van Gron. in* 1591, bl. 57—59.

BAX (Johan) of Bacx, Heer van Herenthals, geboortig van 's Hertogenbosch, vermoedelijk een afstammeling van een der drie

in de vorige artikelen vermelde broeders, was Extraordinaris Raad van Indië en Majoor in dienst van de Oost-Indische Compagnie, op het eiland Ceilon. Hij gedroeg zich daar, bij onderscheidene gelegenheden, bijzonder dapper, totdat hij in 1676 tot Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop werd benoemd, waar hij den 29 Junij 1678 stierf. Bij zijne huisvrouw Aletta Hinlopen eenen zoon nalatende, die in 1680 te Batavia overleed.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. V. b. bl. 243, f. bl. 135.

BAX (Dirk), geboren te Rotterdam den 17 Februarij 1793, toonde in zijne jeugd veel aanleg voor de studie, en daar men begreep dat die niet moest worden onderdrukt, liet men hem zijne neiging volgen. Genoegzaam gevorderd in de voorbereidende wetenschappen, vertrok hij naar de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij zich met veel ijver in de Godgeleerdheid oefende, zoodat hij, als een sieraad der Hoogeschool, de achting zijner leermeesters in hooge mate wegdroeg. In het jaar 1821 werd hij tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, na bij de faculteit der Wis- en Natuurkundige wetenschappen twee malen met goud te zijn bekroond geweest. Zijne studie volbragt hebbende en in 1821 gehuwd zijnde, werd hij tot Predikant te Eck-en-Wiel beroepen, van waar hij in 1822 naar Brielle vertrok. In 1827 werd hem een beroep naar Zutphen aangeboden, hetwelk hij aannam en waar hij als ijverig en talentvol Prediker de achting en liefde zijner gemeente wegdroeg, toen hij in April 1837, te Rotterdam gelogeerd zijnde, ongelukkig om het leven kwam, doordien zijne kleederen moeten zijn in brand geraakt door de vlam van de kaars, waarbij hij zat of welligt, te bedde zijnde, lag te lezen.

Van Bax ziet een bundeltje *Nagelaten Gedichten* het licht, dat hem als een niet onbevallig dichter doet kennen, en voor hetwelk zijn afbeelding *en silhouette* geplaatst is

Zie *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BAYAERT (Marten) of Bayert, Heer van Gantau, uit Artois afkomstig en Overste van een regiment Waalsche soldaten, werd door den Stadhouder Caspar Robles, Heer van Billy, en den Koninklijken Raad, in 1574 tot Drossaart van het Kasteel te Stavoren en Grietman van Hemelumer-Oldephaert benoemd, zeer tegen den zin der ingezetenen, die het bijzonder tegen den borst stiet, dat weder een vreemdeling met dergelijke ambten begiftigd werd. In 1576, omtrent ter zelfder tijd als Robles, door de Prinsgezinden gevangen genomen, werd hij met Hernando de Bustamente, Drost van Harlingen, en zekeren Hopman Feuter, die te Franeker in bezetting lag, naar Zwolle gevoerd. Hoe het verder met hem afliep, vindt men niet vermeld.

Zie Schotanus, *Geschied van Friesl.*, bl. 810; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 235; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 304.

BAYLE (Pierre), den 18den November 1647 te Carla, een stadje in het Graafschap Foix, geboren, was een zoon van Guillaume Bayle, Predikant dier plaats, en van Jeanne Bruquierre. Guillaume Bayle besteedde al zijne ledige tijd om dezen zijnen zoon te onderwijzen. Pierre gaf in zijne teedere kindschheid blijken van eenen vluggen geest, schrander begrip, bewonderenswaardige geheugenis, opmerkzaamheid en weetgierigheid; doch hij bleef tot zijn negentiende jaar onder de leiding zijns vaders. Zijne lievelingschrijvers waren Plutarchus en Montaigne.

Uit het vaderlijk huis vertrok hij in 1666 naar Puy-Laurens, destijds eene akademie der Hervormden, waar hij zich nog twee jaren in de Grieksche en Latijnsche talen oefende. Hierop vertrok hij den 29 Mei 1667 naar Saverdun, eene stad in het Graafschap Foix, keerde op het einde van September naar Carla en van daar naar Puy-Laurens, waar hij tot den 19 Februarij 1668 bleef. Hij legde zich al dien tijd op de welsprekendheid, historie en oudheidkunde toe; maar las nu en dan ook eenige boeken over de verschilpunten der Christelijke godsdienst. De nieuwsgierigheid dreef hem aan, om de gevoelens der Katholijken in hunne eigene boeken te lezen. De gronden, welke de Katholijken aanvoeren tegen de stelling, die geen regter op aarde erkent om de verschillen over de godsdienst tusschen bijzondere personen te beslissen, schenen hem zoo krachtig, dat zijn verstand daarvoor zwichtte. De Roomsche Pastoor der plaats had bovendien zoozeer zijne genegenheid gewonnen, dat hij schier geheel was overgehaald, toen hij den 29sten Februarij 1668 naar Toulouse vertrok, alwaar hij zich in de school der Jezuiten, onder de leiding van Pater Ignatius No, in de redekunst oefende. Hier begon hij zich als een verdwaald schaap te beschouwen, en achtte het zich ten pligt »zich met den stam te hereenigen, en »de Protestanten, de afgekapte telgen, te laten varen," zoo als hij zich in zijn boek *Chimère de la cabale* uitdrukte. De verschilpunten, en het middel om die te beslissen, deden hem Katholijk worden, omdat hij ze niet kon oplossen De reis van den zoon eens Hervormden Predikants, van eene Hervormde hoogeschool, naar de school der Jezuiten te Toulouse, en zijne afzwering daar ter plaatse, verwekte reeds eenige bekommering en opspraak onder de Protestanten. Zijn vader, die door het langdurig onderwijs dezen zoon met eene dubbele teederheid beminde, was daarover zoo bedroefd, dat men voor zijn leven vreesde. De zoon getuigt, dat de Wijsbegeerte, waarin hij zich vervolgens oefende, dit deksel van zijne oogen ligtte, zoodat hij nogmaals van gezindte veranderde. De transsubstantiatie scheen hem een kameel, om te verzwelgen. Hij zegt ook in het evengemelde boek, dat de al te groote eer, in de Roomsche kerk aan schepselen bewezen, hem die geheele eeredienst verdacht maakte. Bayle was alzoo zeventien maanden Katholijk, en werd toen *bij appel en revisie*, zoo als hij zich uitdrukt, weder Protestant. Uit den zeer korten tijd, dien hij telkens behoefde om van besluit en belijdenis te veranderen, blijkt genoegzaam hoe oppervlakkig zijne overtuiging was.

Zijn studeren in de school der Jezuiten te Toulouse gaf aan eenigen gelegenheid te zeggen, dat hij daar niet alleen Roomsch, maar ook tevens een Jezuit was geworden. Doch hij verklaart in het gemelde boek, dat dit laatste nooit in zijne gedachten was gekomen, en dat hij steeds als een wereldlijk persoon in die stad geleefd heeft. Volgens sommigen zou de Bisschop van Rieux er veel aan hebben toegebragt, om Bayle te bekeeren, terwijl hij op kosten van dien Bisschop te Toulouse zou gestudeerd hebben. Wat hiervan zij, Bayle begaf zich, wegens de scherpe dekreten tegen de weder afgevallenen, veiligheidshalve in het jaar 1670 naar Geneve; nadat hij hier twee jaren verblijf had gehouden nam de Graaf Frederik van Dohna, die zijn kasteel Copet, niet ver van Geneve, bewoonde, hem in 1672 als leermeester bij zijne zonen. Doch dat eenzaam buitenleven was voor een zoo levendigen geest zeer verdrietig. Zijn vriend Jacques Basnage, die toen te Sedan in de Godgeleerdheid studeerde, bezorgde hem eene plaats bij een zijner neven, die te Geneve studeerde, met wien hij vervolgens naar Rouaan ging, waar die jongeling van daan was.

De vader van Jacques Basnage, Advocaat van het parlement van Rouaan, bragt hem in kennis met den beroemden Emey Bigot, met Etienne le Moyne, naderhand Hoogleeraar te Leiden en met den Jezuit en vermaarden dichter Jean Comires. De oude Basnage verzocht Bayle, zijnen zoon, die daarna den naam van Beauval voerde, te onderwijzen. Doch een geest als die van Bayle, vorderde een grooter tooneel en hij begaf zich in het jaar 1675 naar Parijs, waar hij met de geleerdste lieden van die groote hoofdstad kennis maakte. Hier leefde hij op zijn eigen beurs, men gaf hem wel hoop op eene of andere voordeelige plaats, maar wijl daar niets op volgde, reisde hij, op raad van zijnen vriend Jacques Basnage, naar Sedan, om daar naar de toen opengevallen plaats van Hoogleeraar in de wijsbegeerte te dingen. Er waren twee of drie anderen, die naar de zelfde plaats stonden. Bayle en zijne mededingers werden zonder boeken elk in een bijzonder vertrek, eenen dag en eene nacht opgesloten, om over zoodanigen stof als men hen opgaf, zekere stellingen op het papier te brengen, terwijl degenen, die zijne stellingen het best verdedigde, de plaats zou bekomen. Bayle verdedigde zijne stellingen den 22 en 23 October, behaalde de overwinning en bekwam alzoo het Hoogleeraarsambt. Hij bekleedde dit met ongemeenen vlijt en roem tot den 14de Julij 1681, toen de Koning van Frankrijk de Hoogeschool te Sedan door een arrest van den Raad van State vernietigde. De raad van die Hoogeschool zond hem naar Parijs, om eenige voorstellingen te doen. Het stond nu genoegzaam in zijn magt zijn fortuin te maken, want de Graaf de Bourle, Gouverneur van Sedan, gewezen Ondergouverneur van den Koning, gaf hem te verstaan, dat zijn geluk van hem zelven afhing, en dat het nu de tijd was, om daaraan te denken. Doch naardien dit niet geschieden kon, tenzij hij van godsdienst veranderd, schreef hij naar Nederland, en aangezien zich daar ook geen gelegenheid voor hem opdeed, besloot hij met zijn vriend Basnage naar Engeland te reizen. Zekere heer van Zoelen van Rotterdam, die met Bayle te Sedan in een zelfde huis gewoond had, eene bijzondere achting voor hem opgevat hebbende, zond het gemelde arrest nevens eenen brief, waarin Bayles bekwaamheden hoogelijk geroemd werden, aan zijnen oom, den vermaarden Staatsman Adriaan Paets, een voortreffelijk beschermer der geleerden. Door diens bewerking werd Bayle door de stad Rotterdam op

een jaargeld van vijfhonderd guldens tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte en geschiedenis benoemd, en hij gaf aldaar den 8sten December 1681 zijne eerste les aan een groot getal toehoorders. Hier was hij met zooveel roem werkzaam, dat de bezorgers van Frieslands Hoogeschool hem in 1684 tot Hoogleeraar beriepen; dan, ofschoon de voorwaarden, op welke hem dit beroep werd aangeboden, veel voordeeliger waren dan die, welke hij te Rotterdam genoot, wees hij echter deze aanbieding met beleefde dankzegging van de hand.

Doch niet lang leefde hij te Rotterdam in rust. Er verscheen ten jare 1690 een geschrift betrekkelijk de uitgewekene Protestanten (*Avis important aux Réfugiés sur leur retour prochain en France*), hetgeen een aanmerkelijk opzien baarde. Het was geschreven tegen den Rotterdamschen Waalschen Predikant Pierre Jurieu, die den, uit Frankrijk verdrevenen, Hugenooten eene spoedige terugkeering in hun vaderland voorzegd, en zich daarbij op eenige plaatsen uit de *Openbaring van Johannes* beroepen had. De toestand der Hervormde Fransche kerk werd in dit werk, zeer ongunstig voorgesteld; de oorzaak van de vervolging der Hugenooten door het Fransche Hof bijzonder aan het oproerig gedrag der uitgebannenen zelven toegeschreven, en dus dat Hof eenigermate wegens zijn wreed gedrag verontschuldigd; ook bevatte het de lasteringen tegen de Hervormden in het bijzonder, die toen buitendien genoeg te lijden hadden. Dit werk verwekte bij de Protestanten, vooral onder de Nederlanders en Engelschen de grootste en algemeenste verontwaardiging en zulks te meer daar het, zooals uit den inhoud bleek, door eene Protestant zelven moest geschreven zijn. Jurieu verklaarde Bayle voor den schrijver, en inderdaad de stijl stemde zoodanig met dien van dezen overeen, dat bezwaarlijk iemand anders dien zoo gelukkig zou hebben kunnen volgen; ook betuigde de uitgever, het van Bayle ontvangen te hebben en de Corrector in het manuscript de hand van Bayle erkend te hebben. Jurieu klaagde dezen dus in een opzettelijk geschrift bij het algemeen aan en vorderde, dat hij, wegens deze, tegen de geheele Hervormde kerk begane, misdaad uit de Vereenigde Nederlanden zou gebannen worden. Bayle verdedigde zich echter op het ijverigst en loochende de daad in onderscheidene vlugschriften. Later heeft hij, zelf met eede, verzekerd, dit werkje niet te hebben geschreven, maar in *La vie de Beausobre* geplaatst achter 's mans *Remarques historiques, critiques et philologiques sur le Nouveau Testament*, komen omtrent dit punt bijzonderheden voor, die zijne verzekering meer dan twijfelachtig maken. Het gevolg der beschuldiging zoo van Jurieu als sommigen door hem opgezette Predikanten was dat Bayle den 2den November 1693 met zijnen post en bezoldiging, tevens de vergunning tot het geven van openbaar en zelfs bijzonder onderwijs te Rotterdam verloor; Bayle besloot zich nu geheel aan den letterarbeid toe te wijden en daarin zijn bestaan te vinden, zooals hij dan ook tot het einde zijns levens gedaan heeft. Hij overleed den 28 December 1706.

Om Bayle in zijne juiste waarde te doen kennen weten wij niet beter te doen dan hier het oordeel van den geleerden Jacques Saurin over hem te volgen: »Bayle" zegt hij »was een van »die menschen, welke de grootste scherpzinnigheid met hun eigen »verstand niet kon doen overeenstemmen, en wier tegenstrijdige »eigenschappen ons altoos in het onzekere laten, of wij hen in het eene »of in het andere uiterste moeten plaatsen. Aan den éénen kant groot »wijsgeer, wèl in staat om het ware van het valsche te schiften »en den zamenhang te doorzien van een beginsel met zijne uitkomsten en gevolgen; aan de andere zijde groot sofist, die zich »ten doel stelt om het ware met het valsche te vermengen, een »beginsel te verdraaijen, en de gevolgtrekkingen omver te werpen. »Ter eener zijde vol kunde en verlicht, alles gelezen hebbende, »wat men zich maar kan herinneren; aan den anderen kant onwetend, of ten minste zich onkundig houdende van de gewoonste »dingen; zwarigheden opperende, die honderd maal zijn opgelost, »bedenkingen makende, die pas beginnende scholieren zich schamen zouden op te werpen. Aan de ééne zijde de grootste mannen aantastende, een wijd veld voor nieuwe werkzaamheid openende, den lezer voortleidende door ongebaande wegen, en, zoo »hij zijne voorgangers niet overwint, ten minste hun eene moeitevolle zegepraal latende; aan den anderen kant zich te vrede houdende met de kleingeestigste menschen, hun zijne loftuitingen »kwistig toebrengende, en zijne schriften bezoedelende met woorden, die geen beschaafde mond zou willen uitspreken. Ter éener »zijde vrij, althans in schijn, van hartstogten die met het Evangelie in strijd zijn, kuisch van zeden, ernstig in zijne gesprekken, matig in spijs en drank, streng van levenswijze; aan den »anderen kant zijn spitsvondig vernuft bestedende aan het bestrijden der goede zeden, het aanranden der eerbaarheid, der kieschheid en van alle christelijke deugden. Aan den eenen kant zich »beroepende op de uitspraak der gestrenge regtzinnigheid, geput »uit de zuiverste bronnen, zijne bewijsredenen ontleenende van de »minst verdachte schrijvers; aan de andere zijde, den weg van »dwaalgeesten bewandelende, de bedenkingen van lang vergeten »logenpredikers opwarmende, hun nieuwe wapens verschaffende, »en in onze eeuw alle de verloopene eeuwen als in eenen bundel »verzamelende (1)."

Zijne zinspreuk was: *que sais je?* (wat weet ik?)

Zijne schriften zijn:

Objectiones in libros IV, de Deo, de Anima et de Malo, uitgegeven in den tweeden druk van Poiret *Cogitationes rationales de Deo, de Anima et de Malo*, Amsterd. 1685.

De corporis essentia, opgenomen in eene *verzameling van eenige stukken rakende de Philosophie van Descartes.*

Pensées diverses sur les comètes, welk werk moest dienen als geneesmiddel tegen de bijgeloovige gedachten van vele menschen, dat de kometen voorboden zijn van een naderend ongeval of kwaad.

Critique générale de l'Histoire du Calvinisme du Père Maimbourg, Rotterd. 1682, welk werk hij in vijftien dagen voltooide en zoo spoedig uitverkocht was, dat er binnen drie maanden een tweede druk van verscheen.

Nouvelles de la République des Lettres, Rotterd. 1684—1687. 36 vol. 12°.

Nouvelles Lettres de l'Auteur de la Critique generale de l'Histoire du Calvinisme du Père Maimbourg, Rotterd. 1685. 4 vol. folio, welke uitgave de beste van allen geacht werd, tot aan de elfde en laatste in 1820 uitgegeven door Beuchot, 16 deelen in 8°.

Commentaire Philosophique sur les paroles de St. Luc: contraint les d'entrer, Rotterd. 1616. 3 vol.

Cabale Chimérique de la chimère de la cabale de Rotterdam.

Dictionnaire Historique et Critique, Rotterd. 1696. 2 vol. fol. tweede druk. Rott. 1702. voorts Amst. 1730, Amst. (eigenlijk Parijs of Trevoux) 1734, Amst. 1740.

Additions aux Pensées diverses sur les comètes.

Réponse aux questions d'un Provincial.

Entretiens de Maximes et de Themeste, Rotterd. 1736. eerst na zijnen dood in het licht verschenen.

Behalve deze werken heeft men, na zijn overlijden, onder zijne papieren nog onderscheidene schriften gevonden, die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt; als:

Leçons d'Histoire et de Philosophie.

Abrégé des vies des Hommes Illustres de Plutarque.

Continuation de la critique de l'Histoire du Calvinisme de Monsr. Maimbourg.

Dictionnaire Mythologique.

Discours sur la vie du Grand Gustave.

Nevens een groot aantal brieven, welke echter meest gedrukt zijn, en eenige niet voltooide Verhandelingen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; *Levensb. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 1—47; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V, pag. 317 en 318; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bauer, *Levens van gedenkw. Mannen en Vrouwen*. D. VII. bl. 18—35; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 342—348, *Aant.* bl. 150—182; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letter. en Wetensch.*, D. II, bl. 27—32; *Biogr. Univers.*; *De Navorscher*, eerste jaarg., bl. 218, 279 en 362; en vooral Mr. H. J. Koenen, *Geschied. van de vestiging en den invl. der Fransche vluchtel. in Nederl.*, bl. 94, 208, 217 en volgende, ook te vinden in het eerste deel der *Nieuwe reeks van werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leyden.*

BAZA (Francisco). Zie BASA (Francisco).

BDERSO, een der medgezellen van de geloofsprediker Bonifacius, die in 754, met dien Bisschop, bij Dockum door de Friezen overvallen en gedood werd.

Zie Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Gron.*, St. I. bl. 49.

BEATUS (Johannes). Zie SALIGER (Johannes).

BEAUFORT (Lieve of Levinus Ferdinand de) geboren den 9 October 1675, in het Fort St. Anne in den, thans niet meer aanwezigen, Polder van Namen, in het Land van Hulst, stamde af van een geslacht herkomstig uit Anjou, tusschen Angers en Tours,

(1) Saurin, *Sermons*, Tom. III. p. 75.

dat reeds in de eerste helft der veertiende eeuw loffelijk in de Nederlanden bekend was, en in de laatste helft dier eeuw twee Avignonsche Pausen (Clemens VI en Gregorius XI) heeft opgeleverd. Lieve Ferdinand was eerst Pensionaris van het vrije van Sluis, daarna van Tholen, Gecommitteerde Raad en Raad ter Admiraliteit wegens Zeeland. Hij, die zich uit zijn eigen aanteekeningen doet kennen als een man van edele beginselen en een voortreffelijk staatsburger, overleed te Middelburg den 9 November 1730, en was schrijver van:

Het leven van Willem de I, Prins van Oranje, Graaf van Nassau, Stadhouder en Capitein Generaal van Holland, Zeeland, Utrecht en Vriesland enz. enz. enz. Leyd. en Middelb. 1732. 3 deelen 8°.

Verhandeling over de vrijheit in den Burgerstaat, Amst. 1737. 8°.

Beide zonder vermelding van zijnen naam na zijn overlijden in het licht verschenen. Van het eerstgemelde werk zegt Groen van Prinsterer (1): »dat de Beaufort niet zonder verdienste »de oorzaken der gebeurtenissen naspoort, maar dat hij zijne af»komst te zeer verraadt, door de feiten dikwijls ten behoeve der »Aristocratische partij te verdraaijen. Overigens is de stijl, naar »de gewoonte der achttiende eeuw, langdradig."

Het wapen zijner familie, die ten gevolge van de vervolgingen der Protestanten uit Frankrijk naar de Nederlanden geweken was, bestond uit een veld van azuur met eenen toren van zilver, met de spreuk: *La vertu est un beau fort* (De deugd is eene schoone sterkte) op eenen band boven het wapen, de letters van goud, de band van azuur.

Zie de Wind, *Biblioth. van Nederl. Geschieds.*, Aanh. bl. 13; *Vaderl. Letteroef.*, 1844, Recens., bl. 502; *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1845, D. I. bl. 50; aangevuld uit Ms. aant. van wijlen Jac. Koning.

BEAULIEU (Charles), geboortig van Valenciennes en koopman te Antwerpen, bewees tijdens de worsteling met Spanje, het benarde land groote diensten. Onder anderen verzocht Prins Willem hem in 1570, 60,000 kroonen voor hem te willen opnemen. Ofschoon hij hierin den Prins niet kon te willen zijn, liet hij echter niet na hem op andere wijzen ter dienst te staan, zoo door het ontdekken van geheimen van den Koning en den Hertog van Alva, welke hij uit een zijner neven en vrienden, die hij in den Raad had, vernam, als door het bestellen van 's Prinsen brieven aan de de steden in Holland en Zeeland, welke van de Spanjaarden afvielen en het ontcijferen van de brieven des Konings en van anderen welke den Prins in handen vielen. Hierdoor gaf hij blijken van een ongemeen schrander vernuft en kwam diep in 's Prinsen gunst, die deze onbetaalbare diensten dan ook niet onbeloond liet, maar Beaulieu aanstelde tot ontvanger van zeker vrijgeleigeld dat hij, met oogluiking van den Koning van Frankrijk, te Calais liet ontvangen. Ook zond de Prins Beaulieu in 1575 naar dien Koning om daarover en tevens over gewigtiger zaken te handelen. Misschien was hij mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen.

Zie van Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 7, 12 en 13; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 384 en 400; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 180 en 181; 'sGravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. vrijh.*, bl. 169, 170, 378 en 493; (Beaufort) *Leven van Willem de I, Prins van Oranje*, D. II. bl. 605; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BEAULIEU (Jacques de), ten jare 1651 in Bourgondië geboren, en in 1714 overleden, werd reeds in zijne jeugd Monnik, nam eerst de behandeling van zieken in een ziekenhuis op zich, en ontving daar den naam van Frère Jacques, onder welken naam hij later algemeen bekend werd. Na eenigen tijd volgde hij eenen Italiaan, Paulona geheeten, die als steen- en breuksnijder verschillende landen doorreisde, en bood hem in zijne kunstbewerkingen de hand; later verliet hij hem om zelf de bewerkingen uit te oefenen, terwijl hij de methode van zijnen meester eenigzins wijzigde. Hij wordt algemeen gehouden voor den uitvinder van de zijdelingsche steensnede, ofschoon de eer daarvan eigenlijk aan Franco toekomt; deze kunstbewerking was echter ter zijde gesteld geworden en eerst op het einde der zeventiende eeuw door Broeder Jacques weder ter hand genomen en gewijzigd.

De breukkunstbewerkingen had Beaulieu als Geestelijke reeds lang laten varen.

(1) *Archives de la Maison d'Orange*, 2e edit., D. I. p. 43.

In 1696 werd hij algemeen als Heelkundige bekend; in 1697 opereerde hij te Parijs zeer gelukkig; later met minder goeden uitslag — vervolgens reeds meer volmaakte instrumenten en den gesleufden catheter gebruikende — reisde hij naar Aken, later naar Versailles, waar hij zeer gelukkig opereerde, hoewel de Maarschalk de Lorge, aan een sponsgezwel en zeven blaassteenen, na de kunstbewerking bezweek. Daarna oefende hij zijne kunst in Zwitserland, vooral te Geneve uit, vertrok van daar naar Nederland, en zette zich eenigen tijd te Amsterdam neder. Hier behaalde hij veel roem met opereren, en sloot zich bijzonder aan Johannes Jacobus Rau, te dier tijde Heelmeester in gemelde stad, later Doctor in de Genees- en Heelkunde, en in 1713 Hoogleeraar in de Ontleed- en Heelkunde aan de Hoogeschool te Leiden. Aan Rau zijne manier van handelen geleerd hebbende, kreeg deze later ongenoegen met zijnen leermeester, ofschoon hij hem om zijne kunde dikwijls boven zich zelven achtte.

Broeder Jacques vertrok van Amsterdam naar Brussel; zulks schijnt overhaast plaats gehad te hebben, alzoo de Regering van Amsterdam, ten hoogste over zijne kunstbewerkingen voldaan, hem na zijn vertrek eenen gouden eerepenning zond (1). Deze penning, welke de grootte had van onzen tegenwoordigen rijksdaalder en waarvan exemplaren met twee verschillende keerzijden voorkomen, heeft op de voorzijde de afbeelding van Beaulieu naar de regterzijde, en tot omschrift:

Frater Jacobus de Beaulieux lithotomus (d. i. Broeder Jacques de Beaulieu steensnijder)

Onder de afbeelding:

J. Goeree D. (d. i. delineavit.)

Op het armstuk:

N. C. F. (d. i. Nicolaas Chevalier fecit.)

Op de keerzijde van den eenen penning staat, binnen eenen krans van blaassteenen en steensnijderswerktuigen:

beset dit met
geen diamant;
een snoer aan een
geregen steenen,
den mens onttrokke
door mijn hand
sal beter luister
mij verleenen.
L.
Snids.
N. C. F. (weder Niclaas Chevalier fecit.)

Op de tweede keerzijde ziet men een naakt kind op een kussen, houdende in de opgeheven linkerhand een blaassteen en in de regter een stokje of staafje, voor het kind liggen twee haakjes, een tangetje, enz. Het opschrift is:

Deus nobis haec otia fecit.
(God heeft ons deze rust [na zooveel smart] verleend.)

Zie Eloy, *Dictionn. de Médécine;* Rudolphi, *Index numismatum etc.*, en P. O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningk.*, D. II. bl. 510—512.

BEAUMONT (Jan van). Zie Henegouwen (Jan van) Heer van Beaumont.

BEAUMONT (Philippe de), waarschijnlijk een Zuid-Nederlander, die de zijde van Spanje hield, had in 1575 het oog op het ambt van Gouverneur van Goes, daar hij echter van eenen trotschen en onbuigzamen aard was, zich aan alle schandelijkheden en ondragelijke schraapzucht overgaf en niet minder aan zijn volk overliet, had de Regering en het volk hem gaarne daarvan geweerd, desniettegenstaande door Requesens daartoe benoemd zijnde en den 1 December des gemelde jaars den eed tot die bediening afgelegd hebbende, deed hij de burgerij de smadelijkste behandelingen ondergaan. Reeds had hij, in de zelfde maand waarin hij zijnen eed had gedaan, de landzaten gedwongen hunne granen in de stad op te leggen, onder belofte, dat de zolders en pakhuizen onder hunne magt zouden blijven, en dat men er niets van nemen zou, dan met kennis van de Burgemeesteren en Gemagtigden van het Eiland, tegen goede betaling; maar het volgende jaar ontnam hij de eigenaren hun goed feitelijk, en deed het overvoeren in huizen, door Spaansche soldaten bewoond. De Regering, die er zich tegen wilde verzetten, begroette hij met de scheldwoorden *villakos* (d. i. boeren kinkels) *porcos* (varkens),

(1) Afgebeeld in P. O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Alg. Munten Penningk.*, D. II tegen over bl. 510.

putajos (gemeene kerels) en dergelijke. De Raad van Staate toonde er echter zijn ongenoegen over, en gelastte hem, de Regering geene redenen van klagten te geven. Of dit evenwel geholpen heeft, durven wij betwijfelen, aangezien Don Philippe (zoo als wij hem ook genoemd vinden) bij eene andere gelegenheid geen acht sloeg op het bevel van den Raad van State, terwijl hij zeide, niemand voor zijn gebieder te erkennen dan Hieronymo de Roda, die een der uitgezette leden van den Raad was en zich tot hoofd der muitende Spanjaarden had opgeworpen. Het schijnt dat deze zoo gehate Gouverneur, te gelijk met de bezetting van Spanjaarden en Walen, in 1576, Goes en Zuid-Beveland verlaten hebbe, want na dien tijd vindt men niets meer van hem vermeld.

Zie (van de Spiegel) *Satisfactie van Goes*, bl. 194—218.

BEAUMONT (Dirk van), de zoon van Govert van Beaumont en Maria van Starrenburg, werd in het jaar 1477 Burgemeester in zijne geboortestad Dordrecht, welk ambt hij, die der Hoeksche partij was toegedaan, daarna nog tweemaal bekleedde.

In het jaar 1481, toen hij weder Burgemeester was, werd Dordrecht door de Kabeljaauwschen, onder aanvoering van Heer Jan van Egmond, verrast, door middel van een schip, waarin hij zijn volk verborgen had, en nog van een tweede, van boven met rijs beladen, waarmede hij op klaren dag de oude haven invoer. Bij het binnenkomen vroeg de Schout Adriaan Jansz. Westfaling den Schipper wat hij geladen had, waarop deze antwoordde: »rijs en allerlei goed dat ik haast lossen zal." Binnen zijnde werd de leus gegeven, die was: *Vierjarig rijs, rijs op in Gods naam.* Hierop kwamen de verborgen krijgsknechten te voorschijn, liepen haastig de stad in, hebbende elk tot onderkenningsteeken, eenen witten doek om den arm, en overvielen de Hoekschen op het onverwachts. Onderscheidenen werden vechtenderhand dood geslagen, doch anderen, en onder dezen de Burgemeester Beaumont, werden gevankelijk naar 's Gravenhage gevoerd. Velen werden op voorbede van de Hertogin weduwe, Margaretha van Jork, de genade bewezen, dat zij slechts gebannen werden; doch de Schout Adriaan Janszoon Westfaling en de Burgemeester Beaumont konden deze genade niet verwerven, maar werden in het begin van Augustus 1481 te 's Gravenhage onthalsd.

Zijn geslachtswapen bestond in een gedeeld veld, het bovenste van goud met eenen loopende leeuw van sabel, het onderste van azuur met een valk van goud.

Zie Gouthoeven, *d' Oude Chronijcke*, bl. 523 en 524; Balen, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 792, 793 en 929; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, bl. 195—199; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 65 en 66, D. II. bl. 561.

BEAUMONT (Simon), een afstammeling van den voorgaanden, zoon van Govert van Beaumont, Schepen van Dordrecht en Reynsburg van Slingeland, werd in het jaar 1628 Raad en in 1628 Burgemeester van Dordrecht; bekleedde vervolgens nog twee malen die waardigheid, en zag zich onderscheidene andere eerambten in zijne geboortestand opgedragen, en in de vergadering der Staten Generaal afgevaardigd. In 1631 werd hij met Gerard Schaep, Raad en Vroedschap van Amsterdam, en Adriaan Beumer, Oud Burgemeester van Rotterdam, naar Friesland gezonden, om de hagchelijke twisten aldaar bij te leggen. Daar er evenwel met minnelijke zendingen niets werd uitgerigt, en de Algemeene Staten derhalve, in 1634, besloten vier hunner medeleden met eene krijgsmagt van twaalf vaandelen te voet en een te paard te zenden, waren die Gemagtigden Simon van Beaumont, Oud Burgemeester van Dordrecht, Hendrick Nobel, Vroedschap van Rotterdam, Simon van Beaumont, Pensionaris van Middelburg, en Johan van Weede, Burgemeester van Utrecht. De Oud-Burgemeester Simon van Beaumont bleef niet buiten opspraak van door in troebel water te visschen zich te hebben willen verrijken door zich, benevens Foppe van Aitzema en Antony Oetgens van Waveren, door den Keizer te doen beleenen met Ameland (1).

Hij overleed den 11 November 1637 en was gehuwd geweest met Hester van Dijk, bij wie hij vijf zonen en drie dochteren verwekte, onder welke Reynsburg van Beaumont, gehuwd met Jakob Tentenier; Johan van Beaumont, Schepen in Dordrecht, die gehuwd was met Agatha Leyster, en Govert van Beaumont, Luitenant van eene compagnie voetknechten, gehuwd met Helena de Winter; terwijl de overige allen jong overleden zijn.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. I. bl. 1095, 1168 enz., D. II. bl. 315, 316, 944; Balen, *Beschryv. van Dordrecht*, bl. 38, 260 enz.; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, A. bl. 347; *Gedichten van S. van Beaumont*, uitgeg. door J. Tideman, Inl. bl. XII, XIV, XXII en XXIII.

BEAUMONT (Simon van), uit de zelfde stam als de voorgaande, was de tweede zoon van Herbert van Beaumont en Cornelia van Slingeland, wie hij in 1574 te Dordrecht geboren werd; hij legde zich reeds in zijne jeugd toe op het beoefenen der wetenschappen, inzonderheid der Regtsgeleerdheid, waarin hij zich inzonderheid aan de Leidsche Hoogeschool oefende; en bragt genoegzaam zijn geheele leven door, in het waarnemen van staatsambten. In 1606 werd hij Pensionaris van Middelburg in 1618 als Lid van den Hoogen Raad voorgedragen, bedankte hij voor die eer; in 1625 werd hij evenwel, met behoud van zijne betrekking als Pensionaris, wegens Zeeland Gecommitteerde in de Vergadering der Staten Generaal.

Toen in het jaar 1627 een gezantschap naar het Noorden werd gezonden ter bemiddeling van den vrede tusschen Zweden en Polen, werden daartoe benoemd Rochus van den Honert, Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en Andries Bicker, Burgemeester en Raad der stad Amsterdam, aan welke later onze Simon van Beaumont en Gijshert van den Boetzelaer, Erfstadhouder van het Vorstendom Kleef en Afgevaardigde wegens Utrecht ter Staten-Generaal, werden toegevoegd. De drie eerstgenoemden vertrokken echter alleen, daar van den Boetzelaer te 's Gravenhage krank achterbleef.

Beaumont was in 1629 een der Gecommitteerden van de Staten-Geneneraal, die Prins Frederik Hendrik naar het beleg van 's Hertogenbosch vergezelden.

In 1633 werd hij met Rutger Huigens, Burgemeester van Arnhem, aan den Keurvorst van Keulen en den Hertog van Nieuwburg gezonden, om hen te bewegen tot het houden van onzijdigheid in den oorlog tegen Spanje, en om andere gewigtige belangen van dezen Staat te bevorderen.

In 1634 was hij, zoo als wij in het vorige artikel gezien hebben, een der leden van de Algemeene Staten die met eene krijgsmagt naar Friesland werden gezonden, om de hagchelijke twisten aldaar bij te leggen.

In dat zelfde jaar werd Beaumont tot Pensionaris van Rotterdam aangesteld, welke post hij tot in 1649 bekleedde, toen hij op zijn verzoek uit de dienst van de stad ontslagen werd, evenwel met behoud van zijn jaarwedde en den titel van Pensionaris Honorarius.

In alle betrekkingen welke Beaumont bekleedde, verwierf hij den naam van een man te zijn van grootte bekwaamheid en ervarenis. Hij was vermaard als een voornaam Regtsgeleerde, blijkens vele advijsen, in de Hollandsche Consultatiën bewaard gebleven. Ook de bezorgers der Leidsche Hoogeschool moeten zijne regtsgeleerde kennis op hoogen prijs gesteld hebben, daar zij in 1639, na het overlijden van Petrus Cunaeus, onder anderen ook op hem de aandacht gevestigd hadden, ter vervulling van den opengevallen leerstoel. Tevens was hij een groot kenner der Latijnsche taal- en dichtkunde, in welke taal, even als in de Fransche en Nederduitsche, hij de lier hanteerde. Behalve de stukjes, die van hem in de *Zeeuwsche Nachtegael* gevonden werden, heeft zijn zoon zijne gedichten bijeenverzameld, en nog bij zijns vaders leven uitgegeven onder den titel van

Horae succissivae. Tytsnipperingen, Rymen en Versen. Meestendeel in sijn jonghe, eenighe in sijn ouder jaren nu en dan gedicht, by Simon van Beaumont, 's Gravenh. 1638. 4°.

Reeds twee jaren later verscheen daarvan eene tweede druk, met den titel:

Horae succissivae. Tytsnipperingen van de Jonckheyt, tot in den Ouderdom, van Simon van Beaumont. *Vermeerdert met de Rymen ende Versen van de Jaren XVI^c XXXVIII ende XXXIX*, Rotterd. 1640, 8°. In dezen dichtbundel treft men Nederduitsche, Fransche en Latijnsche gedichten aan. De laatste zijn nogmaals afzonderlijk door Cornelis Boey uitgegeven onder den titel:

S. Bellimontii, Horae Succissivae, cur. C. Boyos, Hag. Com. 1644, 8°.

Zijne Latijnsche gedichten worden door kenners niet onverdienstelijk geacht; de Fransche zijn, de tijd waarin zij vervaardigd wer-

(1) Scheltema schrijft dit in zijn *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 68 en 69, abusivelijk aan de volgende toe.

den in aanmerking genomen, mede niet onverdienstelijk; maar in de meeste Nederduitsche dichtstukjes »van dezen bevalligen dichter heerscht eene losse, natuurlijke eenvoudigheid, die behaagt. »Zijne puntdichten, door hem *Grillen* genoemd, zijn inderdaad »aardig, en zelfs beter dan die van Spieghel en Visscher, »zoowel ten opzigte van de maat en trant, als in de juistheid der »denkbeelden. Zijne *Rymspreuken* zijn ware apopthegmen, vol »levenswijsheid. Het fabeldicht was in zijn' tijd nog weinig, of »liever in het geheel niet door onze vaderlandsche dichters beoefend. Beaumont had in dit vak de Nederlandsche La Fontaine kunnen worden, bijaldien hij er zich op toegelegd had. »De weinige fabelen die hij heeft opgesteld, strekken daarvan ten »bewijze. De gelijkenissen die hij nog al menigvuldig gebruikt, »zijn allen eenvoudig, juist en uit het gemeene leven genomen (1)."

Hij overleed, na de laatste vijf jaren zijns levens vrij van alle staatsbekommeringen te hebben doorgebragt, waarschijnlijk te 's Gravenhage den 20 Junij 1654. Bij zijne eerste vrouw had hij zes kinderen verwekt, namelijk: Cornelia van Beaumont, die gehuwd is geweest met Pieter van Roosbeek of Rosebeque, in 1639 Raad, in 1640 Burgemeester van Middelburg en Raadsheer in den Raad van Vlaanderen; Aarnoud van Beaumont, Raad van Z. H. den Prins van Oranje en eerste Raad en President van den Raad van Braband; Herbert van Beaumont, sedert Julij 1636 Pensionaris van Dordrecht, en daarna van 28 April 1640 Secretaris en Chartermeester van Holland en West-Friesland; Johan van Beaumont, Kolonel over een Regiment Gardes ten dienste dezer Landen, en Bevelhebber van Brielle; Aarnoudina van Beaumont, die met Alewijn van Halewijn, Burgemeester van het Geregt en Schepen van Dordrecht gehuwd was, en Simon van Beaumont, Lid van den Hoogen Raad van Indië en Brazilië, daarna Advokaat der Westindische Compagnie te Middelburg en Secretaris dier stad. Zijne tweede echtgenoote, Cathar na Brandt, schonk hem geene kinderen.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. II. bl. 66 en 159; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 221 en 934; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Loys, *Beschr. van Rotterd.*, bl. 137; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 65 en 179; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 68 en 69, D. II. bl. 561; *Biogr. Nationale*; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Nederl. Letterk.*, D. III. bl. 66, Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, bl. 111 en 112; *Biogr. Univers.*; *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1845, D. II. bl. 341—346 en 354—358; *Geschiedk. Aanteeken. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 108; en vooral J. Tideman, in de Inleiding voor de *Gedichten van* S. van Beaumont, Utr. 1843.

BEAUMONT (Simon van), geboren in 1641, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Herbert van Beaumont, Pensionaris der stad Dordrecht en later Secretaris der Staten van Holland en West-Friesland, en van Elisabeth de Jonge. Hij werd in het jaar 1666 zijnen vader in diens betrekking van Secretaris der Staten als hulp toegevoegd, en in 1673 als Mede-Secretaris aangenomen, komt hij spoedig alleen als Secretaris voor. In 1673 handelde hij als Gezant wegens dit Gemeenebest aan het Hof te Koppenhage, terwijl Willem van Haren, Grietman van het Bilt, in die zelfde hoedanigheid naar Zweden werd gezonden. Het oogmerk van deze bezendingen was, om de beide Noordsche kroonen te bewegen, tot het sluiten van een verbond, hetwelk inzonderheid Engeland tot vreedzame gedachten brengen moest, doch Zweden was te diep met Frankrijk ingewikkeld, om naar de voorslagen der Staten te luisteren, alleen had men den tweeden Mei van dat jaar, te 's Gravenhage een verbond getroffen met dit rijk, waarbij eenige punten van koophandel geregeld werden, maar met Denemarken, sloten de Staten een verbond van onderlinge bescherming, hetwelk den 20ste Mei te Koppenhage werd geteekend. In het jaar 1616 werd hij als Secretaris van Staat, benevens Franco van der Goes, Burgemeester van Delft, en Adriaan Baert, Pensionaris van Alkmaar, gelast tot het bezegelen der papieren van Amsterdam, benevens die van haren Pensionaris Hop, gemagtigd.

Beaumont was een werkzaam staatsman en van het grootste gezag en invloed bij ongelijke tijdsomstandigheden, in welken hij zich echter meesterlijk wist staande de houden. De groote Simon van Slingeland, de zoon zijner zuster, was zijn leerling in staatszaken.

De tijd die hij niet aan zijne ambtsbezigheden besteedde, wijdde hij aan de beoefening van de kruidkunde toe. Daar hij veel liefhebberij had in het aankweeken van vreemde gewassen, en zeer rijk was, spaarde hij noch moeite noch tijd om den tuin, dien hij te 's Gravenhage bezat, te verrijken. Kiggelaar deed de schatten, welke die tuin bevatte, kennen, door er in 1690 eene Catalogus van uit te geven. De hortus medicus te Amsterdam ontleende daaruit, volgens het getuigenis van Crommelin, die er de Catalogus van opmaakte, eene grooten rijkdom van planten. Linnaeus spreekt in de voorrede van zijnen *Hortus Cliffortianus* met lof van Beaumont als hebbende veel bijgedragen tot de vooruitgang der kruidkunde, en tot het invoeren van vreemde planten in Europa (1).

Beaumont overleed den 8 Februarij 1686, en was bij Cornelia van Strijen, met wie hij den 10 Februarij 1667 gehuwd was, vader van acht kinderen; zijnde Catharina van Beaumont, geboren 9 December 1667, en gehuwd met Jacob Pietersz. van Cattenbroek; Isabella van Beaumont, geboren 8 April 1669, getrouwd met Mr. Pieter Hendrik Cloeck; Herbert van Beaumont, Raadsheer in den Hove van Holland die in 1730 ongehuwd overleed; Adriaan van Beaumont, geboren in 1674, en ongehuwd overleden in 1727; Simon van Beaumont, jong overleden; Simon van Beaumont, Ontvanger van de Convoijen en Licenten te 's Hertogenbosch, ongehuwd overleden in 1720; Mr, Philip Quiryn van Beaumont, geboren in 1676, Raad en Pensionaris te Delft, overleden 23 Junij 1728, en Arnoldina Cornelia van Beaumont, geboren in 1685, en gehuwd in 1722 met Jan Frederik Baron van Friesheim, Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 936, *Négociations de Mons. le Comte* d'Avaux *en Hollande*, Tom. II. pag. 98 et suiv.; Valkenier *Verwerd Europa*, D. II. bl. 161, en *Copye van de Memor.*, bl. 31—40; van Loon, *Nederl. Historip.*; D. III, bl. 124; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 273 en 274, D. XV. bl. 185; Kok, *Vaderl Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; en vooral Tideman, *Inleid.* voor de *Gedichten van* S. van Beaumont, bl. XIV; *Algem. Konst. en Letterbode* voor 1845, D. II. bl. 341—346 en 354—357.

BEAUMONT (Abraham van), waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als de voorgaande behoorende, heeft in het licht gezonden:

Dichtmatige Bespiegeling over het Lijden van Jesus Christus en den Heidelbergsche Catechismus, Haarl. 1743, 8°., tweede druk Amst. 1763. 4°.

Kort begrip van de meest Aanmerkenswaardige zaken, voorkomende in de Nederlandsche Historiën, sedert het jaar 1555 *tot het sluyten der vrede te Utrecht, in 't jaar* 1713. *Door den Wel-Eerwaarden en seer Geleerden Heere Jakob Nikolaas Creyghton, in zijn Leven Bedienaar des H. Evangeliums te Haerlem. In dichtmaat gebracht door* Abraham van Beaumont. Te Haerlem 1758. 8°.

Vermaaklijk Buitenleven, Amst. 1764. 4°.

Alles meer stichtelijk dan dichterlijk.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*; *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1845, D. II. bl. 357.

BEAUSAR (Abraham Theodorus), geboren den 9den September 1785 te Oosterland op het Zeeuwsche eiland Duiveland, waar zijn vader, Isaac Beausar, destijds Predikant was, had tot moeder Aletta Sara Wiers. Gevormd voor het letterkundige, eerst op de voortreffelijke Latijnsche scholen van Dordrecht, vervolgens te Leiden in de school van Wyttenbach, en voor de Godgeleerdheid in die van van Voorst, bleef hij zijn geheele leven door beide die wetenschappen zusterlijk met elkander vereenigd beoefenen; de eene uit liefhebberij als bijwerk, ter verpoozing van ernstiger bezigheden, de andere uit pligtgevoel als hoofdwerk, om aan den eisch zijner beroepsbediening te voldoen. Eerst in 1809 tot Predikant bij de Hervormden te Bleskensgraaf beroepen, kwam hij vervolgens in 1810 te Groot-Ammers, in 1820 te Ritthem, in 1824 in de Oudenbosch en in 1826 in de Klundert, waar hij den 29 October 1836 overleed.

Terwijl hij te Ritthem in de nabijheid van Middelburg stond, werd hij tot Lid van het aldaar gevestigde Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen benoemd, en vervulde hij daarbij herhaalde spreekbeurten met eene beschouwing der redekunstige schoonheden van Homerus dichtstijl, welke hij naderhand op nieuw omgewerkt en vermeerderd, met eene opdragt aan het Zeeuwsch Genootschap, in het licht gaf onder den titel van:

---

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 237.

(1) Dit wordt door de Schrijvers van de *Biogr. Nationale* abusivelijk aan zijnen hier voor vermelden grootvader toegeschreven.

De Ilias van Homerus, tot model voor den Redenaar, in vier redevoeringen; door A. T. B. Leiden, 1828. gr. 8°.

Ter bevordering, onder zijne mede-Christenen, van leerzaam en stichtelijk onderwijs, had hij twee jaren vroeger uitgegeven een:

Handboek, of Christelijk weekblad, tot voorbereiding, om over Feest en Lijdensstoffen met vrucht te hooren prediken. Breda, 1826. gr. 8°.

Eenige jaren later liet hij, met het zelfde oogmerk, daarop volgen:

De brief van den Apostel Paulus aan de Romeinen, bij wijze van verklarende omschrijving bewerkt, tot huisgodsdienstoefening. Dordrecht 1831. gr. 8°.

Alle welke geschriften van 's mans grondige kennis, onvermoeide vlijt en lofwaardige gezindheid ruimschoots getuigenis dragen.

Ook ziet nog van hem het licht:

Afscheidsrede gehouden te Groot-Ammers, Middelb. 8°.

Als Predikant nam hij de Evangeliebediening met getrouwheid en ijver waar. Regtschapenheid en opregtheid versierde hem als mensch. Nimmer, of uiterst zelden, zag men hem in drift; goedhartigheid, verlangen tot mededeeling van het geen hij wist, maar meer nog zucht om van anderen te leeren, ijver voor de vervulling zijner ambtsbezigheden en toeneming in kennis, eene loffelijke begeerte om zelf de onderwijzer zijner kinderen te zijn, waartoe hij dan ook een groot gedeelte van den dag afzonderde, kenmerkten dezen waardigen man.

Bij zijne echtgenoote Adriana Cornelia van Duuren, had hij elf kinderen verwekt, van welke hem 8 overleefden; onder deze heeft zijn zoon Nicolaas Godfried Beausar, geboren den 23sten April 1817, thans 2e Luitenant bij het tweede Regement Infanterie, zich gunstig doen kennen door het schrijven van:

Theorie der Rekenkunde voor Onderwijzers en eenigzins geoefende leerlingen, Amst. 1844—1850. 3 stukjes. kl. 8°.

Verzamelingen van oefeningen en voorbeelden daarop, Amst. 1846—1848. 3 stukjes. kl. 8°.

Antwoorden op die voorbeelden, Amst. 1846—1848. 3 stukjes. kl. 8°.

Nederland. Geographisch Historisch overzigt, met eene korte levensschets der beroemdste mannen en vrouwen, Bergen op Zoom 1852. gr. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1821, D. II. bl. 24, 1836, D. II. bl. 353—355; *Recensent ook der Recensenten*, 1828, bl. 413—421; uit de familiepapieren aangevuld.

BEAUVAL (Jeanne Olivier) geboren Bourguignon. Zie BOURGUIGNON (Jeanne Olivier).

BEAUVOIR of BEAUVOIS (Filips van Lannoy, Heer van). Zie LANNOY (Filips van).

BEBBER (Izaak), geboren te Dordrecht den 1 Augustus 1636, oefende zich in de wetenschappen te Utrecht, en werd 20 jaren oud zijnde, tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd. Hij was een geleerd man die in zijne geboortestad de praktijk beoefende tot aan zijne dood toe, welke voorviel op den 3 September 1668, Door hem zijn uitgegeven:

De voornaamste Handgreepen der Heelkonst, tweede druk, Amst. 1685, 8°.

Ware en vaste gronden van de Heelkonst, Dord. 1668. 12°. tweede druk, Amst. 1685. 8°.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 228; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BECA (Johannes de). Zie BEKA (Johannes à).

BECANUS (Syvert) of Sibert Beka, is omtrent het jaar 1270, waarschijnlijk te Beekbergen, een dorp in Gelderland, geboren. Den behoorlijken ouderdom bereikt hebbende, werd hij Karmeliter Monnik in het groote klooster te Keulen, en vervolgens tot Priester geordend; ook verkreeg hij de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid; in 1312 was hij lid van het algemeen Concilie te Vienne in Frankrijk; ook vindt men hem als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid genoemd. In 1324 was hij Provinciaal van Neder-Duitschland; en in 1327 en 1330 van Hoog- en Neder-Duitschland beide.

Deze Monnik stierf in zijn klooster te Keulen in 1333, en werd aldaar in het koor van de kerk voor het groot autaar begraven. Becanus werd in zijn tijd gehouden voor een schrander prediker ervaren in de Kerkelijke Geschiedenis, een grondig Godgeleerde en scherpzinnig Wijsgeer, ook was zijn roem niet minder ten aanzien van deugdzame hoedanigheid; volgens sommigen stierf hij in eene reuk van heiligheid. Hij heeft onderscheidene werken geschreven, als daar zijn:

Commentarius libros quatuor Sententiarum.

Summa Censurarum Juris novi.

Super Regulam ordinis sui etc.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BECANUS (Adrianus) of Adriaan van Hilvarenbeek, een der genen, die men onder de martelaren van Gorinchem telt. Hij was geboren te Hilvarenbeek, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, en sedert vijf en twintig jaren Premonstratenser Monnik in de Abdij van Onze Lieve Vrouw te Middelburg, waar hij, door zijn vreedzaam en stichtelijk leven, aller achting verworven had, toen hij in het begin van 1572 als Pastoor naar Monster, een dorp in Delfland, gezonden werd; op zijnen togt derwaarts was hij in groot gevaar van te vergaan; maar uit dit gevaar gered, was hij naauwelijks drie maanden in zijne kudde werkzaam, of hij werd door de Watergeuzen, die Brielle bezet hadden, in zijne Pastorij overvallen en gevankelijk naar die stad vervoerd, buiten welke hij den 8 Julij 1573, met nog achttien andere Geestelijken, in eene schuur van het St. Elizabeths-convent te Rugge werd opgehangen.

Zijne blijmoedigheid en zijn geduld onder de bittere mishandelingen en smaadheden hem aangedaan en de troost en versterking, die hij zijne medgezellen in het ongeluk wist in te boezemen, worden bij de Katholijke schrijvers hoog geprezen.

Zie Estius, *Hist. des Martyrs de Gorcum;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerkel. Hist en Outh.* D. III. St. II. bl. 252, D. IV. St. III. bl. 23; (A. van Gils) *Kathol. Meyerysch Memorieboek*, bl. 377 en 378; *R. K. Jaarboekje* voor 1837, bl. 201, voor 1838, bl. 149.

BECANUS (Johannes). Zie BEKA (Johannes à).

BECANUS (Johannes Goropius), geboren den 23 Junij 1518 te Gorp, een gehucht onder Hilvarenbeek, ontleende zijnen naam van die beide plaatsen. Hij oefende zich, na de Latijnsche school te hebben verlaten, te Leuven met zeer veel ijver in de wijsbegeerte en geneeskunde, onder Reinier Gemma, terwijl hij tevens ook van de mathematische lessen diens Hoogleeraars gebruik maakte; vervolgens doorreisde hij Italië, Spanje en Frankrijk, en bragt het zoo ver, dat hij tot Geneesheer van Koningin Eleonora, huisvrouw van Franciscus I, Koning van Frankrijk, en van Maria, Koningin van Hongarije, beide zusters van Karel V, werd benoemd. Hij nam dien post zoo wel naar genoegen waar, dat eene dier Vorstinnen hem bij haren uitersten wil eene jaarlijksche lijfrente besprak. In de Nederlanden teruggekeerd, zette hij zich met der woon te Antwerpen neder, waar hij veel praktijk kreeg en in vriendschap geraakte met Benedictus Arias Montanus, die Filips de II zoo sterk voor hem innam, dat deze hem de bediening van Lijfarts met een aanzienlijke jaarwedde aanbood, en hem bij voorraad met een belangrijk geschenk vereerde; doch Becanus, verdriet in het hofleven krijgende, en vervolgens een tegenzin in de praktijk der medicijnen, nam het besluit die te laten varen, ten einde zich geheel op de beoefening der fraaije letteren en der oudheid toe te leggen, ook zou men oppervlakkig zeggen, dat hij hierin naar wensch moest geslaagd zijn, want hij bezat eene bijzonder doordringende vatbaarheid, en verstond de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen zeer grondig; daarbij was hij ongemeen ervaren in de oude en nieuwe Teutonische of Duitsche spraak; maar het was een hoofdig man, zeer verslaafd aan zijne eigene zonderlinge begrippen, en in wiens geest een zeker verwarrend enthusiasmus plaats vond, welke hem vreemde doolpaden deed bewandelen; onder meer andere ongerijmdheden beweerde hij, dat Adam de Cimbrische of Duitsche taal heeft gesproken. In den avond van zijn leven, zette hij zich te Luik neder, waar hij met den Antwerpschen Bisschop Levinus Torrentius, die reeds vroeger gemeenzaam met hem had omgegaan, veelvuldige gesprekken hield, en in kennis kwam met den Prins Gerhard van Groesbeek. De Hertog van Medina Celi hem naar Maastricht ontboden hebbende, werd hij aldaar ziek en overleed den 28sten Junij 1572.

Catharina des Cordes, zijne huisvrouw, eene dochter van Jakobus des Cordes en van Isabella de Bernuy, of liever Bernouilli, was vroeger gehuwd geweest met Jeronimus Herman, en schonk Becanus twee dochters, Isabella en Catharina, welke laatste gehuwd is geweest aan Anthony van Zurck. Het afbeeldsel van Becanus dat vrij wel geteekend is, vindt men voor in zijne *Opera posthuma* en een door Boulonnois in zijne *Bibliotheca Belgica.*

Van Becanus zijn:

Originum Gentium libr. IX in quibus: Atvatica, Gigantomachia, Niloscopium, Cronia, Indo-Schytica, Saxonica, Goto-Danica, Amazonica, Venetica et Hyperborea, Antv. 1569. fol.

Origines Antverpianae, lib. IX. 1572.

Opera, hactenus in lucem non edita, nempe Hermathena, Hieroglyphica, Vertumnus, Gallica, Francica, Hispanica, Antv. 1580. folio.

Poëmata aliquot satis acuta, in gratiam amicorum.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars III, p. 391; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (van Gils) *Kathol. Meyerysch Memorieb*, bl. 378; *Biogr. Nationale*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 217; *Biogr. Univers.*; Hofman Peerlkamp, *De poet. Latin. Neerl.*, p. 98 en 99; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, p. 32.

BECANUS (Martinus), of Maarten van Beek, een beroemd Jezuit, geboren te Hilvarenbeek, omtrent het jaar 1561, oefende zich in de wijsbegeerte te Keulen, en werd, den 4den Maart 1583, met de waardigheid van Meester in de vrije kunsten bekleed, in het zelfde jaar begaf hij zich in het Genootschap der Jezuïten, waar hij sedert in bevestigd werd, door de aanneming der vier geloften. Vier jaren als Rector de Jezuitenschool bestuurd hebbende, werd hij Leeraar der Wijsbegeerte in het kollegie der drie kronen te Keulen, waar hij verbleef van 1590 tot 1593; vervolgens werd hij Doctor in de Godgeleerdheid en onderwees die wetenschap als Hoogleeraar gedurende 22 jaren, eerst te Wurtzburg, vervolgens te Mentz en daarna te Weenen in Oostenrijk, alwaar hij omtrent het jaar 1613 werd beroepen door Keizer Matthias. Ferdinand II, koos hem vervolgens tot zijnen Biechtvader, en gedurende drie jaren was Becanus in die betrekking, tot genoegen van het geheele hof, dat met verwondering zag, hoe die Jezuit zich, tegen de gewoonte van die van zijne orde, met geenerlei staatszaken bemoeide, maar zich enkel met boekoefening en het waarnemen van zijne pligten bezig hield; met zijne klimmende jaren, begaf Becanus zich tot eene gestrenge levenswijs, nam al het huishoudelijke in persoon waar, maakte zijn bed op enz. Na eenige dagen smartelijke pijnen van het kolijk verduurd te hebben, stierf hij in het collegie te Weenen den 24sten Januarij 1624.

Niet zonder rede hebben hem de R. K. aangemerkt als een der voornaamste verdedigers van hunne geloofsbelijdenis, want hij was buitengemeen ijverig in het wederleggen der Protestanten. Voorts bezat hij een gelukkig geheugen, was begaafd met een gezond oordeel, sprak en schreef met eene ongemeene eenvoudigheid. Zijne zeden waren eenvoudig en geregeld, zijn voorkomen innemende, en zijn omgang vriendelijk en beschaafd in zijne uitdrukkingen. Deze hoedanigheden verwierven hem de achting van velen, zelfs die van sommige Protestanten. Zijne spreuk was: *Antiqua virtute et fide* (Naar oude deugd en trouw).

Hij heeft geschreven en uitgegeven:

Theologia scolastica, ook uitgegeven onder den titel van *Summa Theologiae scolasticae*, of van *Theologia scolastica universa*.

Quaestiones de fide haereticis servanda, Mogunt 1609. 8°.

Refutatio apologiae Jacobi regis, Mogunt 1610. 8°.

Refutatio torturae torti contra sacellanum regis Angliae, Mogunt 1610. 8°.

Duellum cum G. Fockero de primatu regis Angliae, Mogunt 1612. 8°.

Controversia anglicana de potestate regis et Pontificio, Mogunt 1612. in 8°. hetwelk te Rome is op den Index geplaatst, als bevattende valsche, schandelijke en oproerige stellingen.

Tractatus scolasticus de libero articulo, Mogunt 1613. 8°.

De judice controversiarum, ibid. 1616. in 8°.

De republica Ecclesiastica libri IV, Mogunt 1618 en 1619. 8°.

Analogia veteris ac novi Testamenti, Mogunt et Paris 1620. in 4°., zijnde dat zijner werken, hetwelk de meeste opgang gemaakt heeft.

Manuale controversiarum hujus temporis Libri V, Ingolstadt 1624, herdrukt te Rome in 1550 met verbeteringen en bijvoegsels van den Jezuit P. Faura.

Opera tractatibus posthumis aucta, II vol. Mogunt 1649. in folio.

Eenige zijner godgeleerde werken zijn in twee stukken in folio bijeengedrukt, het eerste begrijpt: *Summa Theologiae Scolasticae*; het andere: *Opuscula Theologica sive controversiae fidei inter catholicos et haereticos hujus temporis, in quibus eorumdem haereticorum prava dogmata et opiniones explicantur et egregie refelluntur.*

Zie: van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils,) *Katholijk Meyerysch Memor.*, bl. 379 en 380; Glasius, *Godgeleerd Nederl.*

BECIUS (Johannes), zoon van Gillis Becius en van Maria de Bert, werd den 9den December (oude stijl) 1558, te Frankfort geboren, en na zijne studiën volbragt te hebben, Predikant bij de Hervormden te Antwerpen. Na de overgaaf van die stad aan Parma, vertrok hij naar Emden; vervolgens werd hij, in 1586 te Dordrecht beroepen, waar hij den 16sten Januarij (oude stijl) 1626 aan de gevolgen van den steen overleed.

Hij liet bij zijne huisvrouw, Catlijntje Droogenbrood, vijf kinderen na, onder welke vier zonen, die allen het leeraarsambt hebben bekleed; als: Carolus Becius, in 1622 beroepen tot Predikant te Rijsoort, en van daar in 1637 naar Nieuwpoort vertrokken; Johannes Becius, eerst Predikant te Groote Lindt-en-Heer-Oudelands-Ambacht, daarna te Nieuwpoort, vervolgens te Fijnaart- en Heyningen, van waar hij den 20 Januarij 1617 naar Zierikzee beroepen werd; Izaak Becius, die mede Predikant was, en Aegidius Becius, van 1613—1621 Predikant te 's Gravendeel en sedert te Zwijndrecht, waar hij in 1641 zijn eervol ontslag bekwam, waarna hij den 29 Augustus 1643 overleed.

Johannes Becius wordt te regt een der uitstekendste mannen van zijnen tijd genoemd; geen wonder dus dat hij in 1618 een der Afgevaardigden op de Synode Nationale te Dordrecht was, maar hij wist er zich dan ook zoo te gedragen, dat hij volgens getuigenis van een zijner tijdgenooten (1) welligt de eenigste was »die in de forieuse tumulten van de Synode Nationael, voir ende »naer, in gonst was by allen, omdat hij partijen vremd, naer de »*waerheid joegh, en meer aen godsalighe progressen als aen opi*»nien hechtte;" en indien de wensch van Becius ware vervuld geworden, dan zouden de »Remonstrantsche en Contra-Remonstran»schen troublen nooyt zoo heftigh syn uitgebarsten, maar minnelyck »syn geschikt. — Maar eylacy wie conde 't weerstaan?" Met die zucht om een zoo gevaarlijk uitbarsten tegen te gaan, was hij lid van de Vergadering der zeventien Predikanten, die in Mei 1607 te 's Gravenhage het houden der Nationale Synode zou voorbereiden. In dien zelfden geest woonde hij de zamenspraak bij van Gomarus en Arminius in 1608 en drie jaren later de Haagsche Conferentie; terwijl hij insgelijks tot de drie Contra-Remonstrantsche Predikanten behoorden, die, op het voorstel van Willem Lodewijk, Graaf van Nassau, eene onderhandeling te Delft hielden met drie Remonstrantschgezinde Leeraars.

Becius had wegens zijne voorzigtigheid, schranderheid en gematigdheid, niet alleen een groot gezag bij de kerk, maar ook bij de hooge en stedelijke Regering gekregen. Dikwijls diende hij haar met zijnen raad, en vervulde hij hare commissiën, gelijk o. a. in 1609, toen hij met Bartholomeus van Seigwaert, »Schep»pen in wette, tot Leyden reisde, om seeckere saecken de Heeren »bekent." Met warmen ijver stond hij alle nuttige inrigtingen voor, en aanhoudend wekte hij het kerkelijke en wereldlijk bestuur op, om »geleerdheit, die noodighe kennis, om capabel voir de »dienst J. C. te syn, krachtelyk te bevorderen." Onder het veelvuldig nut, dat hij, als Curator der Latijnsche school, waartoe hij reeds omtrent een maand na zijne aankomst te Dordrecht benoemd werd, hielp stichten, behoort de oprigting eener openbare Bibliotheek.

Dat Becius zelf letterkundige verdiensten moet gehad hebben blijkt daaruit, dat hij tot die Predikanten werd gerekend, welke, tot het werk der Bijbelvertaling en herziening van eene nieuwe overzetting bekwaam werden geacht.

Behalve zijn brief aan Johannes Uytenbogaert en zijne, bij Brandt (2) voorkomende schriftelijke verklaring, schijnt nog bij zijn leven het licht te hebben gezien: *Christelijk onderwijs over de Heidelbergsche Catechismus*, 1618. 8°. Na zijne dood gaf zijn zoon Aegidius de volgende werken van hem in het licht:

Het exemplaer der ghesonde woorden ofte corte verclaringe van 't Geloove, Liefde en Hope. Ghedaen in forme van een ghemeene belydenisse des Christelycken gheloofs, nae de ordre des Heydelbergschen Cathechismi, met het motto: non confundit iustificat Christus, Dordt. 1631. kl. 8°.

Spiegel der cleyne Werelt. Dat is: verthooninghe van de broosheyt der Allerheylichste, bewesen in het Exempel der sonden Loths, beschreven Genesis cap. XIX vers 31 tot dat eynde des capittels, Arnh. 1638. 4°.

Het ghesette exemplaer der Godtloosen ofte de Historie van Sodoma ende Gomorrha, eertyts verclaert int XXV predicatien, wt Genes. cap. 18 *en* 19, Arnh. 1639. 4°.

(1) Polyander a Kerckhoven.
(2) *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 933 en 934.

Noach ofte de Historie der Diluvie enz. *XXVIII predicatien*, Arnh. 1640. 4°.

Declaratio peregrinationis Abrahami. Dat is: een verclaringhe van des H. Patriarchs Abrahams ghezeghende ende gheloovighe vreemdelingschap, verscheyde predicatien enz., Arnh. 1642. 4°.

Nog bestaat er van hem in Ms. eene uitvoerige *Verhandeling over het trouwen der ongedoopten.*

Johannes Becius had tot anagramma *en cibans oveis* (Zie mij de schapen weidende). Zijne afbeelding door D. van Hoogstraten vervaardigd, heeft het volgende onderschrift:

Die u het geest'lyck broot rechtsinnich heeft gesneden,
(O Dordrechtsche Gemeent rustsamich en vol vreden)
En als een Herder trouw u stichtlyck heeft geweydt,
Die jaren viermael thien met sorg u heeft geleyt,
Tot aen die SOETE BEEK, die sielen troost can geven,
Die wert u hier verthoont gecontrefait nae 't leven.
Ey blijft toch by die leer, die hij met vasten gront
Geleert, verdedicht heeft, met hart, met siel, met mont,
Wt Godes Heylich woort, tot spyt van die 't weerstonden.
Syn grondich cloeck beleydt can 't Haaghs gespreck oorconden.

Zie, behalve het boven aangehaald werk, Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 663 en 676; Uytenbogaert, *Kerckelijcke Hist.* bl. 334—336; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. Aanteek. bl. 121, 122, 126 en 129; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1846, D. I. bl. 5; Glasius, *Godgel. Nederl.*; en vooral Dr. Schotel, *Kerkel. Dordr.* D. I. bl. 223—234, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BECIUS (Johannes), naar sommige gissen een kleinzoon van den voorgaande, uit diens zoon Izaak Becius, omtrent het jaar 1622 te Middelburg geboren, was Candidaat in de Godgeleerdheid en Proponent, alsmede Predikant onder het Kruis, of van den zoogenaamden Olijfberg, toen hij zich in 1664 eerst in eene bijzondere zamenspraak met iemand, en naderhand voor afgezondenen van den Kerkenraad, verklaarde ten aanzien van de leerstukken der Driеёenheid en Goddelijkheid van Christus met de Socinianen overeen te stemmen, en betrekkelijk de vijf bekende punten, het gevoelen der Remonstranten te omhelzen; hierdoor haalde hij zich veel onaangenaamheden en verdrietige ontmoetingen op den hals, welke van dat gevolg waren, dat, na men gedurende een tijdvak van vier jaren vruchteloos getracht had, hem van zijne dwalingen te overtuigen, hij bij zijne opgevatte gevoelens verbleef, en goed vond naar Holland te vertrekken, na alvorens zijne kerkelijke attestatie, zoo al niet aangaande zijne leerstellingen, ten minste betrekkelijk zijne zeden en gedrag, welke ook onbesproken waren, verzocht te hebben; daar hem die telkens geweigerd werd, ontstak hij hierover zoodanig in toorn, dat hij zich grootelijks beleedigd achtende, in druk uitgaf:

Apologia modesta J. B. M. Z. *dat is sedige en christelijcke verantwoordinge van Johannes Becius, Middelburger in Zeeland, waarin aangewezen wert de occasie en oorzaeck van de scheuring, die onlangs gevallen is tusschen hem en eenige Gereformeerden en wat men van sijn persoon te oordeelen heeft.* Eleutheropoli bij Eleutherius Trasimachus 1668. 4°.

die echter wel ver van eene gunstige uitwerking voor hem te hebben, niets anders te weeg bragt, dan dat de regering van Middelburg, den 2den Julij 1678, voor het stadhuis liet afkondigen: »Dat het Boeksken van J. Becius verklaard werd voor een gods»lasterlijk, verdoemelijk, zielverderfelijk, fondamentlijk dwalende »schrift, en op zware penen verbooden eenigzins hetzelve te divul»geeren, en belast dat de genen die het hadden, moesten aan »de A. Magistraat overbrengen;" na hem alvorens een bevel te huis gezonden te hebben, om de stad en provincie te ruimen; hier gehoorzaamde hij terstond aan, begaf zich eerst naar Dordrecht, voorts naar Rotterdam en ten laatste naar Amsterdam, waar hij naar alle waarschijnlijkheid zich tot zijnen dood toe heeft onthouden, en in een hoog gevorderden ouderdom is gestorven. Voorts werd op den 14en Augustus van het zelfde jaar 1678, in de Middelburger Kerkenraad besloten, »om achtervolgens de resolutie »van het Collegium Qualificatum, des morgens daaraan, zijnde Zon»dag, in alle kerken bij openbare aflezing aan de gemeente, zijne »schadelijke gevoelens bekend te maken, haar te waarschuwen voor »zijne bekende leer en mondelinge en schriftelijke gemeenschap enz." Ook schreven tegen zijne Apologie David Laecher, Petrus Appeldoorn en wel inzonderheid Nicolaas van Hoorn, toen Emeritus Predikant van St. Aagtekerke, waar tegen Becius weder in 't licht gaf:

Defensio Apologiae modestae et Christianae J. B. dat is: *Bescherminge van de zedige en Kristelyke verantwoordinge van J. B. strekkende tot Antwoord op het Tractaat daartegen, uitgegeven door Petrus Appeldoorn* enz. Amst. gedrukt voor de *Oprechte Christenen.* 1669. 4°.

Probatio Spiritus Authoris Arrii Redivivi, dat is: *Beproevinge van de Geest des Autheurs van Arrius Redivivus, beschreven door D. Nicolaus van Hoorn, gewesene Predikant te St. Agnitekerk, alsmede Beproevinge van de Geest van David Laecher, Pastoor in de Polder*, gedrukt voor alle Oprechte Christenen, 1669. 4°. en

Nadere Beproevinge van de geest des Autheurs van 't Boek Arrius Redivivus, beschreven door D. Nicolaus van Hoorn gewesene Prediker in St. Agnitekerck, gedrukt voor de Liefhebbers der Waarheit, 1669. 4°.

Dit laatste werd door de regering van Middelburg zoo gramstorig opgenomen, dat het op haar bevel door beulshanden werd verbrand. Veel heeft Becius geschreven tot verdediging van zijne aangenomene gevoelens, doch uit geen zijner geschriften kan men die beter leeren kennen, dan uit het volgende, waardoor hij zich ook het meest heeft berugt gemaakt, doch hetgeen zeldzaam is te bekomen.

Institutio Christiana of *Christelijk Onderwijs waerin klaer en bondig gehandeld wort van veel voorname Hoofdstukken, seer noodig geweten ter saligheyt, tot onderrichting van alle dolende Christenen: op de wijse van een samenspraeck tusschen een discipel en sijnen Meester*, t' Amst. gedruckt voor den Autheur. 1678. 8°.

Behalve dit heeft hij nog geschreven:

Wederlegginge van het Traktaet welks Titel is: Redenen waerom d' Ed. Achtb. Magistraat den Mennisten te Deventer niet mag toelaten conventiculen te houden, Amst. 1671. 4°.

Verantwoording voor de verdrukte Waerheyd, welke seer onchristelijk wordt benadeelt en te kort gesproken van Jacobus Oldenburg, Prediker tot Witmarsum, in syn Boek genaemt: Nietigheyt en Ongegrontheyt der Sociniaensche Godsdienst. Amst. voor den Autheur. 1682. 8°.

Antwoord op de LIII vragen van D. Tarq. Poppinga, 1684. 12°.

Twijfelingen en swarigheden over de Dry-eenigheyt voorgestelt aan J. v. K., door J. van Oldenburg, Predikant tot Embden, saamen met de oplossingen en ontknoopingen derselve, door Tarquinius Poppinga, Predikant te Pieterbierum; waarbij komt Beproeving en Wederlegging van de oplossingen en ontknoopingen, door Joannes Becius, voor desen gereformeert Predikant in Brabant. 1687. 8°.

Dubia Theologica, in genere Trinitariis motu: quibus sub finem addita sunt quaedam, in specie Reformatis mota a Joanne Becio M. Z., Pastore olim Reformato in Brabantia. Eleutheropoli 1687. 8°.

Theologische Bedenkingen der Arrianen voorgesteld, Eleutheropoli 1690. 4°.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 4—8; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation*; *Biogr. Univ.*

BECK (David), Kunstschilder, geboren te Delft den 25sten Mei 1621, heeft onder meer anderen ook den beroemden Anthonij van Dijk tot leermeester gehad. Zijn uitmuntend penseel, vriendelijk voorkomen en beschaafde zeden, bragten hem bij de aanzienlijkste grooten van Europa in achting, inzonderheid geraakte hij in gunst bij den zoo rampspoedigen Vorst Karel I, Koning van Engeland, wiens zoon Karel II de Hertogen van York en Gloucester, als ook Prins Robbert, hij in hunne jeugd in de teekenkunst onderwees. Vervolgens geraakte hij in dienst van den Koning van Frankrijk, daarna van den Koning van Denemarken, en eindelijk van Christina, Koningin van Zweden, die hem inzonderheid boven anderen voortrok, onderscheidene geschenken gaf, en hem tot haren eersten Kamerheer aanstelde. Terwijl hij in dienst van deze zoo beroemde Vorstin was, bezocht hij Italie, Spanje, Frankrijk, Engeland, Denemarken, benevens de meeste hoven van Duitschland, ten einde alle de Potentaten en doorluchtige personen voor haar uit te schilderen, die zij dan hare beeldtenis, uit zucht om bekend te willen wezen, door Beck geschilderd, deed aanbieden, waarop Joost van Vondel niet onaardig dit zesregelig vers heeft gedicht:

De liefde tot de kunst lnickt op met grooter hope
Van eere en prijs, nu Becks de Vorsten van Europe,
Uit last der Koningin, door zijne kunst herteelt;

En hun Christijn vereert, in haer onsterflijck beelt.
Zoo wort Gustavus bloet, van hof tot hof, herboren,
Wie klaegt, dat aen dees verf en wissel wort verloren.

Dit bedrijf van Christina bragt Beck veel voordeel aan, want daardoor bekwam hij negen gouden ketenen en gedenkpenningen van onderscheidene Koningen en Vorsten ten geschenke. Weinig kunstschilders zouden, naar men wil, de vaardigheid van Beck hebben bezeten; en nog minder zijn voor hunne kunst zoo goed beloond geworden. Op zijne reize bezocht hij ook Rome, waar hij eenige tijd vertoefde en in de schildersbent werdt opgenomen, bij welke gelegenheid men hem den naam van *gulden schepter* gaf, uit hoofde van de pracht, welke hij bij die gelegenheid ten toon spreidde.

De verbindtenis, waarin hij met Christina stond, eindelijk moede wordende en naar vrijheid hakende, nam hij voor, in de tijd dat zij een speelreis naar Frankrijk zou doen, om eenige tijd te Parijs door te brengen, zijne Hollandsche vrienden te gaan opzoeken. Hij verzocht haar hiertoe verlof, hetwelk zij hem bezwaarlijk inwilligde, doordien zij wel het vermoeden had, dat hij zocht heen te gaan om nimmer weder te keeren, zooals ook gebeurde; want hij overleed te 's Gravenhage op den 20sten December 1656, niet zonder vermoeden van door vergif te zijn om het leven gebragt.

Men verhaalt van dezen schilder, dat hij in Duitschland reizende, door een onvoorziene ziekte werd aangevallen, en daardoor in zulk eene hevige flaauwte viel, dat hij zich ten eenen male gevoelloos bevond, geen het minste teeken van leven gaf, en men hem volstrekt voor dood hield; nadat hij nu uitgekleed en uitgestrekt op het ledikant gelegd was, zochten zijne beide knechten in het zelfde vertrek, met een bottel wijn hunne droefheid te lenigen. Onder het praten en drinken, zegt een dezer knapen, »dat wij 't onzen heer ook eens toebragten, hij heeft »het in zijn leven zoo gaarne gelust," en met een staat hij op en houdt Beck den roemer met wijn aan de lippen; naar alle waarschijnlijkheid werkte de reuk van het geestrijk vocht zoodanig op zijne zenuwen, dat hij er min of meer door bekwam, den mond opende en een weinig van den wijn inslurpte; de knecht, zonder vervaard te worden, zeide hierop tegen zijnen makker, »Ei »kijk, Jan, onze heer lust nog wijn na zijn dood," en met een zette hij hem het glas andermaal aan den mond, waaruit Beck eene frissche teug nam. Van dien oogenblik af zou de schilder hersteld zijn, en nog jaren na die tijd geleefd hebben.

Zijn portret vindt men bij Houbraken, *Schouburgh der Schilders*, D. II. plaat C.

Zie voorts dat werk, bl. 83—87; *Beschryving der stad Delft*, bl. 783 en 784, Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 1; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nationale*, waar hij abusivelijk Beek genoemd wordt; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Universelle*, waar hij mede onder den naam van Beek voorkomt; van Wijk, *Algem. wetens. Woordenb.*

BECKER (Bernardus) werd den 1 September 1776 te Kampen gedoopt, doch de dag zijner geboorte is niet bekend. Zijne ouders waren Hendrik Becker, organist aldaar, en Aleyda Johanna Bruynier. Op welke leeftijd hij begonnen is de muziek te beoefenen, kunnen wij niet met juistheid bepalen; waarschijnlijk is dit echter reeds vroeg geweest, daar hij van zijne jeugd af voor die kunst bestemd was. Hij ontving onderwijs op de viool, piano en orgel, eerst van zijnen vader en naderhand van Johann Gottlieb Nicolai, toenmaals organist te Zwolle, werwaarts de jonge Becker zich tot dat einde begeven had. Ook onderwees Nicolai hem in de theorie der muziek, waarin Becker tamelijk ervaren was. Eerst werd hij als muziekonderwijzer aan het Instituut van Kinsbergen te Elburg geplaatst; van daar in 1805 als organist en stadsmuziekmeester naar Tiel beroepen, overleed hij ter laatstgenoemde plaats den 30 Maart 1846 aan verval van krachten, nadat in 1830 zijne 25jarige betrekking te dier stede gevierd was, door het geven van een luisterrijk Concert, waaraan onderscheidene kunstenaars, dillettanten van Utrecht, Nijmegen en elders, hem ter eere, deel namen.

Uit partikuliere berigten opgemaakt.

BECKER Bzoon (Johannes Josephus) werd te Amsterdam omstreeks den jare 1782 geboren in den burgerstand. Hij genoot slechts een middelmatig onderwijs en werd koopman. Van der jeugd af met eene zeer groote zucht voor de beoefening der Munt- en Penningkunde bezield, en gaarne de opschriften in zoo vele verschillende talen op munten en penningen voorkomende, voor zoo verre hij die in boeken niet vinden kon, zelf willende ontcijferen, maakte hij zich door taai geduld en vlijtige oefening een aantal Oostersche en Westersche talen eigen, voor zoo verre daaruit woorden op munten voorkomen. Zoo had hij het vooral in de Latijnsche, Grieksche en Arabische talen vrij verre gebragt en was hij de vraagbaak van een aantal, zelfs geleerde mannen, die dikwijls van zijne hulp in munt- of penningkundige zaken gebruik maakten.

Ook bij het vervaardigen van Catalogussen voor Amsterdamsche muntverkoopingen werden zijne diensten niet zelden ingeroepen.

Becker dreef eenen uitgebreiden handel in antieke, middeleeuwsche en moderne munten en penningen. In dezen handel ging hij steeds met de meeste goede trouw en eerlijkheid te werk. Hij zelf bezat in eigendom ook eene aanzienlijke verzameling munten en penningen van alle tijden en volken waaronder unieke stukken. In druk heeft hij niet anders uitgegeven dan ten jare 1833 eene *Beoordeeling van het werk over de Luiksche munten van den Graaf van* Renesse Breidbach, Te Amsterdam bij Willems *voor rekening van den schrijver.* Waarin hij tegen eenige beweringen van dien auteur te velde trekt en vele blijken van numismatische ervaring en historiekennis geeft.

Becker, die, vooral in de laatste jaren zijns levens, een zonderling man was, was niet zeer gelukkig in zijnen handel in kruidenierswaren. Dien handel had hij in zijnen ouderdom aan een zijner bloedverwanten op zekere voorwaarden afgestaan, doch toen er aan deze voorwaarden niet voldaan werd, nam Becker zelf de zaken weder op. Zij liepen hem tegen, en hij overleed, van de wereld als het ware verlaten, in Mei 1849.

Uit partikuliere berigten opgemaakt.

BECKERS (Petrus Lambertus), geboren te Venlo den 18 April 1789, legde zich aan de Hoogescholen te Wurtzburg en Parijs op de Genees- en Heelkunde toe, in welke laatste stad hij in 1813 tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd werd. In 1814 trad hij in dienst als Chirurgijn-Majoor bij het Nederlandsch leger. In April 1815 bij de ambulance van de 3e divisie geplaatst en met het leger te Parijs gekomen, werd hem het beheer van de Genees- en Heelkundige dienst in het hospitaal van het Nederlands leger te Parijs opgedragen. Van 1822 tot 1831 was hij geplaatst aan het groote Rijks-Hospitaal te Utrecht, gedurende welke tijd hij een ontwerp maakte om de militaire kweekschool voor Geneeskundigen uit te breiden, en de kweekelingen te kazerneren. In het laatst genoemde jaar tot eersten Officier van Gezondheid titulair aangesteld, werd hij tevens benoemd tot Lid der Commissie tot onderzoek van den aard en de meest geschikte wijze van behandeling van den Aziatischen braakloop. Nadat hij in 1832 ter beschikking was gesteld van den Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst Bernard, werden hem achtervolgens de meest belangrijke zaken, betreffende de Geneeskundige dienst opgedragen; zoo werd hij den 17 Julij 1837 benoemd tot eersten Officier van Gezondheid effectief bij het Geneeskundig bureau en het magazijn van geneesmiddelen, als wanneer door zijne zorg het schoone maritieme-hospitaal te Willemsoord werd opgerigt. In het jaar 1841 aangesteld tot Inspecteur, en eindelijk in het jaar 1845 tot Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst bij de Land- en Zeemagt, is er door hem, die een zeer vast karakter bezat en bijzonder ijverig was, veel gedaan om de Geneeskundige dienst, wat het onderwijs aan de kweekschool betreft en de hulpmiddelen daartoe te bevorderen. Ook heeft hij modellen vastgesteld van veldtoestellen, van sacoches d'ambulance, van medicijnwagens, en van eene ziekenwagen. Ten gevolge van de groote geestinspanning werd hij in het voorjaar van 1849 door eene beroerte getroffen, daarop in 1650 gepensioneerd zijnde, overleed hij den 19 Augustus 1851 te Aken.

Onderscheidene geleerde genootschappen, zoo als de Geneeskundige van Leuven, Brussel, Berlijn, Hamburg, Brugge, Antwerpen, Hoorn, Willebroek, Weenen en Batavia, toonde zijne bekwaamheden naar eisch te waarderen, door hem het lidmaatschap aan te bieden, terwijl het genootschap ter Bevordering van Heelkunde te Amsterdam hem in 1845 tot Buitengewoon Lid benoemde.

Men heeft van zijne hand:

Dissertatio medico-chirurgica de Herniâ inguinali, Paris 1813.

Verhandeling over den typhus en waarneming over den tetanus. Utr. 1819. gr. 8°.

Hij was Ridder grootkruis van de Orde der Eikenkroon, Kommandeur van den Nederlandschen Leeuw, en van de Orde van de witte Valk; had den medaille van verdiensten van Nassau; ontving in 1832 van Koning Willem I eenen brillanten ring,

ter waarde van 100 dukaten, als een blijk van dank voor den ijver, waarmede hij het onderzoek naar den braakloop in Duitschland had volbragt; en in 1833 zond de Regering van 's Gravenhage hem eenen brief van dankbetuiging voor den ijver door hem aan den dag gelegd, bij het onderzoek der cholera bij haar ontstaan te dier stede.

Zie (van Cleef), *Alphab. Naaml. van Boeken; Algem. Konst- en Letterbode* voor 1845, D. II. bl. 266, uit particuliere berigten aangevuld.

BECKUM (Maria van), een adellijke jufvrouw uit Overijssel, werd wegens hare Doopsgezinde gevoelens in 1544 door hare moeder uit het huis verdreven, waarop zij hare toevlugt nam tot haren broeder Jan van Beckum, die te Utrecht schijnt gewoond te hebben. Op zekeren nacht werd zij aldaar in den slaap overvallen en met haar broeders vrouw Ursel van Werdum, die de zelfde gevoelens was toegedaan, gevankelijk weggevoerd. Hier hadden zij veel aanzoek van de Roomsche geestelijken om weder tot de R. K. kerk terug te keeren, zooals ook te Delden, waar een Commissaris van het hof van Bourgondië kwam, om haar te verhooren. De wijsheid der schriftgeleerden leed echter schipbreuk tegen den vasten geloofsgrond dezer vrouwen. Zij betuigden eens gedoopt te zijn naar Christus bevel, en dat de doop der bejaarden alleen de schriftuurmatige is; zij geloofden ook niet dat de Heer persoonlijk in het Sacrament des Avondmaals tegenwoordig is, maar dat men zijn dood moest gedenken bij de teekenen van brood en wijn. Daarop werden zij den 13 November ter dood verwezen. Toen men haar naar de strafplaats voerde, weenden velen uit het volk wegens hare standvastigheid in het geloof, waarmede zij, een lied tot Gods verheerlijking zingende, den dood te gemoet traden. Maar Maria zeide: »Weent niet om hetgeen men ons aandoet: »wij lijden niet als misdadigers, maar omdat wij bij Christus »blijven en van God niet scheiden willen. Bekeert u slechts en »het zal u eeuwig welgaan!" Nadat zij elkander den kus des vredes gegeven en te zamen gebeden hadden, dat God hare Regters mogt vergeven, en haar zelve ontvangen mogt in zijn eeuwig rijk, keerde Maria zich tot de Overheid en smeekte die, dat ze niet meer onschuldig bloed zou vergieten. Den scherpregter die vloekte, omdat de keten, waaraan zij verbrand zou worden, niet naar zijn genoegen was, vermaande zij, zich niet zoo te bezondigen. Ursel wilde haars zusters einde zien en als de Priester van Delden haar wilde afwenden, keerde zij zich om, betuigende, dat zij langs den zelfden weg de zelfde heerlijkheid zou te gemoet gaan. Toen Maria verbrand was, vroeg men Ursel, of zij nog niet afwijken wilde, maar zij bleef volstandig en onderwierp zich aan het lot van hare zuster. Aan een der knechten beval zij haren man te groeten en hem te zeggen, »dat hij God moest dienen." Bij het hout riep zij: »Onzen Vader die in de hemelen zijt!" Ja, zeide de Priester, daar vindt men hem. »Omdat ik Hem daar »zoeke," antwoordde zij, »moet ik de tijdelijke dood sterven!" Op het hout tredende, glipte haar de voet uit. »Mij dunkt ik »val af," zeide zij. »Houdt op," riep de Regter, »zij wil afwij- »ken!" »Neen," antwoordde Ursel, »de blok ontschiet mij; ik »wil in Gods woord niet bezwijken, maar gestadig bij Christus »blijven!"

Zoo zijn deze twee nog jeugdige vrouwen standvastig gebleven en hebben haar geloof met haar bloed bezegeld.

Zie T. van Bracht, *Martelaers-spiegel der Doops-gesinde*, D. II. bl. 65 en 66; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I, bl. 146; Revius, *Davent. Illustr.*. pag. 264 en 265; en vooral Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron., Overijss. en Oost-Friesl.*, D. II. bl. 14—17.

BEDAULX (Johan Hendrik), een Zwitser van ruim 80 jaren, was in 1793 Luitenant-Generaal van het voetvolk in Nederlandsche dienst en had daarin reeds zeven en vijftig jaren doorgebragt, na vroeger zeven jaren in Piemontesche dienst te zijn geweest. Sinds twee en een half jaar was hij Gouverneur van Geertruidenberg, toen dat stadje in dat jaar door de Franschen werd aangevallen. Den 25 Februarij kreeg men berigt dat de Franschen zich in de nabijgelegen dorpen Capelle en Waspik vertoonde. Bedaulx bleef hunne komst niet werkeloos verbeiden, maar zond in allerijl eenige Dragonders hen te gemoet, die hen uit Waspik verdreven. Dan 's anderendaags vertoonden zij zich met een veldstukje nog nader aan de stad, bij het Raamsdonksche veer, waar ook een schermutseling plaats had, die den volgenden dag hervat werd; doch het verder naderen van den vijand niet belette. De Franschen kwamen intusschen ook van eenen anderen kant opzetten, en het gelukte hun, door overmagt van volk, ondanks een hevig schieten uit de stad, bij Steelhoven eene batterij op te werpen. Hierop volgde eene opeisching der plaats door den Franschen Kolonel Devaux. De Gouverneur, een weigerend antwoord gegeven hebbende, verwachtte nu wel spoedig een bombardement, waarom hij de straten der stad gedeeltelijk deed opnemen of met mest bedekken. De Franschen, intusschen de stad nog meer genaderd, wierpen aan Statendam weder eene batterij op, van welke zij Geertruidenberg vervolgens beschoten, en er bommen inwierpen. Nader en nader werd de stad door batterijen ingesloten en, nadat zij, vier dagen achtereen, bij tusschenpozen beschoten was, waardoor op sommige plaatsen brand ontstond, ten tweede male opgeëischt. Na eene korte onderhandeling werd tot de overgave besloten, op voorwaarde dat de bezetting met volle krijgseer zou uittrekken en zes veldstukken medenemen. Op den 4den Maart was de stad in 's vijands handen, die er 150 stukken geschut, 400 geweren, eene partij kruid en lood en eenige voorraad van levensmiddelen buit maakten. Aan Bedaulx en de overige leden van den krijgsraad, die wegens deze overgave ter verantwoording geroepen werden, viel, uit aanmerking van den slechten staat van verdediging dier vesting, eene volkomen regterlijke vrijspraak ten deel.

Nog geen twee jaren later, namelijk den 20 Janurij 1795, zag Bedaulx, die inmiddels, nadat de Franschen Geertruidenberg verlaten hadden, weder Gouverneur van dat stadje was geworden, zich andermaal genoodzaakt die vesting bij capitulatie aan de Franschen over te geven.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXV. bl. 435—437, D. XXVI. bl. 109; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, van 1793—1802, bl. 356 en 357; J. Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 24, 25 en 137.

BEECERKE (Bartholomeus van). Zie BIGGEKERKE (Bartholomeus van).

BEECK CALKOEN (Jan Frederik van). Zie CALKOEN (Jan Frederik van Beeck).

BEECKERTS van THIENEN (Adriaan). Zie THIENEN (Adriaan Beeckerts van).

BEECKMAN (Isaac) of Beekman geboren te Middelburg, omstreeks het jaar 1570, was een zoon van Abraham Beeckman, een zeer bedreven Godgeleerde en Taalkundige, die uit Engeland te Middelburg was komen wonen, en van Suzanna van Rhee. Isaak, die Doctor in de Geneeskunde was, legde zich met ijver toe op het beoefenen der Wiskunde, in welk vak hij dan ook zoo bijzonder uitmuntte, dat hij wereldberoemd werd, en door alle in dat vak ervaren vreemdelingen, die in ons vaderland kwamen, met een bezoek vereerd werd.

Daar hij ook zeer bedreven was in de oude talen werd hem in 1627 het Rectoraat der Latijnsche scholen te Dordrecht opgedragen, waarbij naderhand de waardigheid van Hoogleeraar in de Redeneerkunde gevoegd werd. Deze post nam hij met alle vlijt waar tot aan zijne dood, welke den 20 Mei 1637 voorviel. Het was ongetwijfeld hier, dat hij, zooals men vindt opgeteekend, de leermeester van den Raadpensionaris Johan de Witt geweest is.

Men vindt niet vermeld welke betrekking Beeckman te Breda bekleedde, waar hij vóór zijne overkomst naar Dordrecht schijnt gewoond te hebben. Zeker gaat het dat hij zich aldaar in 1617 ophield, toen hij door een zonderling toeval in kennis geraakte met den beroemden Wijsgeer Renatus Descartes. Deze namelijk in Nederlandsche krijgsdienst zijnde en zich te Breda in garnizoen bevindende, zag op zekeren morgen, dat de voorbijgangers hunne aandacht vestigden op een mathematisch voorstel, hetwelk in het Nederduitsch op den hoek van eene straat aangeplakt was. Hij, deze taal niet verstaande, verzocht aan Beeckman, een der omstanders, dien hij echter niet kende, om het hem in het Latijn of het Fransch te willen uitleggen; deze verwonderd over die vraag beloofde den jongen krijgsman aan zijn verzoek te zullen voldoen, onder voorwaarde, dat hij hem de oplossing van het vraagstuk zou brengen; Descartes beloofde zulks en hield woord; terzelfder tijd redeneerde hij met zooveel grond en juist oordeel over onderscheidene wetenschappen, dat de geoefende Mathematicus er over versteld stond, en belijden moest, dat de Officier hem zaken leerde die hij niet wist; van dit oogenblik af aan sloten zij ook eene wederkeerige vriendschap, die 17 jaren heeft stand gehouden, namelijk tot op de dood van Beeckman; ook onderhielden zij eene onafgebrokene briefwisseling. Het was op aanhouden van dezen vriend, dat Descartes reeds in 1618 zijn *Compendium Musicae* vervaardigde, dat eerst 30 jaren daarna in het licht is gekomen en Beeckman wilde er zich in de afwezigheid van den schrijver de eer van toeëigenen, doch in het vervolg beleed hij dat dit het werk van den beroemden Wijsgeer was, maar tevens gaf hij voor, er het bestuur over gehad te hebben; hoe het ook

mag zijn, dit vooral veroorzaakte in den beginne eenige verkoeling in hunne vriendschap, doch die vuurde weldra weder aan, en heeft, gelijk gezegd is, tot het einde van Beeckmans leven stand gehouden.

Beeckman liet onderscheidene Natuur- en Wiskundige schriften na, het schijnt echter dat daarvan niets anders is in het licht verschenen dan dat, hetwelk na zijne dood door zijnen broeder Abraham Beeckman is gegeven onder den titel van:

D. Isaaci Beeckmanni, Medici et Rectoris apud Dordracenos, Mathematico-physicarum Meditationum, Quaestionum, Solutionum Centuria, Traject. ad Rhen. 1644. 4°.

Zie Balen, *Beschryv. van Dordr.*, bl. 674 en 676; La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 8—10; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 307 en 308; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 203—205; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 9 en 10 in de noot, D. II. bl. 276 en 277; Dr. Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 321; *Biogr. Univ.*

BEECKMAN (Elias), volgens sommigen een zoon van den voorgaande, was, tijdens den inval der Franschen in 1572, Vaandrig van de kompagniën van den Luitenant Kolonel Cau, en lag in bezetting te Aardenburg, van welke stad Joan Cau Kommandant was, die echter gedurende zijn afwezen het kommando over deze plaats, waar het geheele garnizoen uit 36 of 38 man soldaten bestond, aan Beeckman had opgedragen. De Luitenant-Generaal Graaf de Nancré, die over de Fransche troepen in Vlaanderen bevel voerde, onderrigt dat dit stadje zoo zwak bezet was, besloot daarop eenen aanslag te wagen. Zoodra het berigt hiervan, den 25 Junij te Aardenburg kwam, nam de Regering het kloekmoedig besluit, om, hoe gering de magt ook zijn mogt (1), de stad tot het uiterste te verdedigen. Nu werden alle mogelijke middelen van verdediging bijeengebragt. Beeckman sprak overal moed in, vroeg den wachthebbenden burgeren, of zij gezind waren, met hem het leven op te zetten? «Ja," was het antwoord, »wij willen met u leven en sterven." Rustig en in stilte, ieder op zijnen post wachtte men den vijand af, die nog dien zelfden nacht, omstreeks twee ure, kwam aanrukken. De drooge grachten van eenige, buiten de stad liggende, oude vestingwerken, tot loopgraven gebruikende, naderden de Franschen, begunstigd door den nacht, de landpoort, en vielen met hevigheid aan, om, tot in het ravelijn voor die poort door te dringen. Doch door het musket- en schrootvuur der verdedigers, werden zij genoodzaakt na meer dan twee uren stormens met overhaasting terug te trekken. Doch op een half uur afstands van de stad maakte de vijandelijke krijgsmagt, welke thans tot acht of negen duizend man was aangegegroeid, zich tot eenen tweeden storm gereed. Al het voetvolk en 900 ruiters werden gelast, zich met het vervaardigen van rijsbossen bezig te houden, ten einde tot het vullen der grachten aan te dragen; en tegen den avond drongen de belegeraars met sterke hoopen op naar de stad, zoodat het voor de belegerden niet meer twijfelachtig kon zijn, dat zij eenen bangen nacht te gemoet gingen. Met eene bewonderenswaardige vastberadenheid, stelden de Aardenburgers alles in het werk, wat tot verdediging hunner aangevochtene veste strekken kon. Men liet het water in de grachten hooger oploopen, zond naar Sluis om ondersteuning, bragt alles bij een wat tot verwering kon dienen. In den voormiddag deed de Magistraat de voornaamste burgers te zamen komen, en stelde hun den gevaarvollen toestand der stad voor oogen, tevens de vraag opperende, of het ook pligt ware, door een tijdig verdrag, de stad voor het uiterste te bewaren. Tot deze zamenkomst was ook Beeckman geroepen, en deze heldhaftige jongeling verklaarde nu, dat hij van geen verdrag wilde hooren, maar liever tot den laatsten man toe zou vechten, en, in de betrachting van eer en eed, voor het vaderland sterven, dan eene plaats van zooveel gewigt onder het geweld des vijands te laten komen. Op deze verklaring rees de President Schepen Roman op, uitroepende: »Ja! liever vechten en sterven dan den vijand te laten meester »worden!" »Dat willen wij allen!" was de algemeene uitroep, welke hierop volgde, en van de gedane verklaring werd een schriftelijk bewijsstuk opgemaakt. Gezamenlijk begaf men zich daarop ter kerk, werd dáár door gebed en toespraak gesterkt, en van nu af werd er van niets meer gesproken, dan hoe men zich tot het uiterste zou verdedigen. Daar de stad niet was ingesloten, had men het geluk tegen den avond nog 40 man onder den vaandrig Vaneveld, te zien binnenkomen, benevens twee wagens met amunitie; en toen, de nacht reeds met eene digte duisternis gevallen zijnde, de Franschen, tot onder de wallen genaderd, op eene eerste begroeting uit geschut en handgeweer, voor een oogenblik waren teruggedeinst, ontving de stad eene nieuwe ondersteuning van 120 soldaten, onder bevel van den Kolonel Albert Spindler en den ouden ervaren Kapitein Johan van Oldenburg. Hierdoor steeg de moed der verdedigers, en op den oogenblik dat de nieuwe aankomelingen, onder het slaan van de Prinsemarsch, op de wallen post namen, deden de Franschen met groote verwoedheid eenen aanval op drie plaatsen te gelijk. De hevigste was gerigt tegen het ravelijn voor de Landpoort, hetwelk door de verdedigers onbezet was gelaten. De gracht daar voor werd spoedig met rijsbossen gevuld, de barrières binnen en buiten de valbrug, welke over de ravelijnsgracht lag, werden opengebroken, die brug zelve neder gelaten en, onder een vervaarlijk triomfgeschreeuw, stoven de aanvallers het ravelijn binnen; zij meenden reeds in de stad te zijn, en, door de duisternis misleid, wisten zij niet, dat eene tweede brug over de hoofdgracht, door eene barrière gesloten, hen nog scheidde van de poort en de stad. Deze dwaling was oorzaak, dat de bestormers op de twee andere punten zich bij den hoofdaanval voegden, en al het geweld des vijands alleen tegen de Landpoort gerigt werd. Hier konden nu ook de verweerders al hunne magt zamen trekken, en digt aan een geschaard op de courtinen, ter wederzijden van de poort, zonden zij onophoudelijk een hagelbui van kogels af op den vijand, die bezig was de barrière voor de binnenbrug omver te halen. Onder hen bevond zich ook Beeckman, die des daags, als Bevelhebber der plaats, te paard had rondgereden, aan ieder zijnen post aanwijzende en zijnen pligt leerende, maar nu het bevel aan Spindler had overgegeven. Met musket en karabijn brandde hij zonder tusschenpoozen los op den vijand, tot dat hij eene wonde bekwam, welke hem belette het geweer te gebruiken. Maar ook nu hield hij niet af: »courage man»nen!" riep hij uit, »kan ik niet meer schieten, ik zal bij u blij»ven!" en door moed in te spreken, en te wijzen waarheen het vuur moest gerigt worden, bleef hij zich zelven gelijk in de roemwaardigste moedbetooning, en had dan ook het onuitsprekelijke genoegen van den vijand met een verlies van 500 man te zien aftrekken, terwijl er nog zes honderd twintig krijgsgevangen gemaakt waren, zonder dat er van onze zijde eene enkele gesneuveld was en slechts vijf of zes eenige wonden bekomen hadden.

Van de verdere lotgevallen van Beeckman vinden wij niets vermeld, maar dit heldenfeit is dan ook voldoende om zijnen naam te vereeuwigen, en hoe hoog het te Aardenburg zelf geschat wordt blijkt daaruit, dat men aldaar ten stadhuize nog den degen bewaart door Beeckman tijdens het beleg gedragen en ten jare 1780 door D. Rademacher, Heer *van Nieuwerkerk* enz. aan de stad ten geschenke gegeven. De degen hangt in een opzettelijk daartoe vervaardigd kastje, waarbij het volgende versje van den Zeeuwschen dichter Jacobus Bellamy:

Dit 's Beekmans degen, in wiens onverwinbre vuist,
Hij 't vege Nederland, door Fransch geweld verguisd,
Op d' Aardenburgschen wal manhaftig deed herleven,
Door Rademachers gunst den roest des tijd ontheven.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 728—730; Montanus, *Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 394—396; Sylvius, *Hist. onses Tijdts*, D. I. bl. 311—314 en 324; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. I. bl. 23—24; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verdediging van Nederl. in 1672 en 1673*, D. I. bl. 78; en vooral J. Bosscha, *Heldendaden te Land*, D. II. bl. 79—87, wien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

BEECKMAN (Cornelis) was Kapitein bij de Admiraliteit van Amsterdam sedert 1693, na waarschijnlijk in minderen rang, in de vroegere oorlogen te hebben gediend. Als zoodanig was hij bij de vloot van den Luitenant-Admiraal Callenburgh in 1694 waarmede Barcelona ontzet en Palamos beschoten werd. Even zoo had hij het bevel over een schip van oorlog in de groote vloot onder den Luitenant-Admiraal van Almonde waarmede in 1696 de kusten van Frankrijk in onrust werden gehouden, en commandeerde *de Gouda* van 64 stukken bij het beschieten van Koppenhagen in 1700, togten, waarbij veel nadeel aan de vijanden berokkend, maar voor de onzen weinig voordeel of eer behaald werd. Meer eer en voordeel hielp Beeckman behalen bij de togt naar Cadix, die, hoewel mislukt, aanleiding gaf tot de zegepraal bij Vigos in 1703, waarbij een Fransch eskader vernield en al de daar

(1) Behalve de reeds gemelde 36 of 38 krijgslieden, kon men niet meer dan 175 weerbare burgers op de been brengen; er lagen wel negen stukken geschut op de wallen, doch daaronder slechts vier bruikbare en er was maar een eenige konstapel, die de vereischte bekwaamheid had, om die te bedienen.

liggende Spaansche koopvaarders verbrand of genomen werden. Niet minder eer behaalde hij bij het beschieten van Gibraltar, dat voor de Engelschen en Nederlanders moest bukken. Zoo hielp hij ook tot twee malen toe het belegerde Gibraltar ontzetten en had een eervol aandeel in de vernieling van eenige Fransche schepen onder bevel van de Pointis. Beeckmans ijver en moed deden hem het bevel verkrijgen over de *Prins Willem*, een schip van 92 stukken, waarmede hij in de Middelandsche zee, gedurende den successie-oorlog tot den aanslag tegen Toulon medewerkte, een vijandelijk konvooi hielp verstrooijen en de eilanden Sardinië en Minorca vermeesteren. Tot tweemalen toe, in 1706 en 1709, voerde hij bevel over een eskader van acht schepen, tot bescherming der Oostindische retourvloot, zonder hoogeren rang dan die van Kapitein. Die van 1709 was zijne laatste zeetogt. Hij verkreeg eindelijk, nadat men hem te lang was voorbijgegaan, den rang van Schout bij Nacht, maar ontsliep kort na zijne bevordering in 1716.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II.

BEECKMAN (LODEWIJK JUSTINUS WILHELMUS), geboren te Kampen den 22sten Julij 1812, had zijne opvoeding en opleiding tot zijne Akademische loopbaan aan het instituut van de Heeren van Wijk en Zoon in die stad genooten. Nadat Beeckman hier zijne eerste jaren had doorgebragt bezocht hij nog één jaar de Latijnsche school te Kampen, doch bleef niet te min bij voortduring de leerling van zijne vroegere onderwijzers, die na het overlijden van zijnen vader, als het ware diens plaats bij den jongeling bekleedden en altijd zijn onbepaald vertrouwen bleven genieten. Beeckman was een jongeling van uitstekende verwachting, vol ijver voor de studiën en voor al wat schoon en edel was. In het jaar 1829 zich naar de Hoogeschool te Leiden begeven hebbende, ten einde er zich in de Regtsgeleerdheid te oefenen, schaarde hij zich in de gelederen der Studenten, die de wapenen hadden opgevat om het vaderland te verdedigen. In het gevecht bij Beeringen, den 5den Augustus 1831, hadden zij zich in eene sloot gelegerd, en vuurden dapper tegen de Belgen. Beeckman bevond zich achter eene hoogte, welke hem belette te schieten. Het regende kogels en het denkbeeld van daarbij werkeloos aanschouwer te zijn, was hem onverdragelijk. Ofschoon men het hem ernstig afraadde, wilde hij van plaats veranderen, en nauwelijks had hij zich opgeheven om op den vijand los te branden, toen een doodelijk lood hem vlak in het voorhoofd trof. Door den drang van het gevaar kon het lijk niet plegtig met krijgsmanseer ter aarde worden besteld. In diepe stilte werd hij op het slagveld begraven. Zijne medestudenten hebben hem in de St. Pieterskerk te Leiden een gedenkteeken opgerigt, terwijl bij de welkomstgroet der terugkeerende studenten te Leiden, zijner nagedachtenis regtmatige hulde was toegebragt, alsmede bij eenen gevoelvollen brief van rouwbeklag aan zijne moeder, van wege den Rector en den Senaat der hoogeschool, onder dagteekening van 1 September 1831, door den Rector en den Secretaris onderteekend.

Zie Olivier, *Merkwaard. uit den tiendaagschen Veldt.*, bl. 99—105; van Wijk, *Algem. Wetens. Woordenb.*

BEEK (DAVID). Zie BECK (DAVID).

BEEK (JOANNES AEGIDIUS BARTHOLOMEUS TER), zoon van Albertus ter Beek en van Maria Baartmans, geboren te Leiden den 23 Augustus 1799, beoefende reeds als jongeling de teekenkunst en won in 1818 den prijs der eerste klasse op het Departementaal Teeken-Instituut te Bergen op Zoom. In het jaar 1832 begon hij zich op het pastelteekenen toe te leggen, waarmede hij in de volgende jaren onderscheidene portretten vervaardigde. Later het schilderen in olieverw ter hand genomen hebbende: leverde hij op de tentoonstelling te Rotterdam in 1836, drie schilderijen, voorstellende een *Boschgezigtje*, een *Binnenhuisje* en een *vrolijke Boer*. Ter Beek had zich te Gouda gevestigd, en overleed te Amsterdam den 26 December 1849.

Hij was gehuwd met Catharina Petronella Bertels, bij wie hij eenen zoon en twee dochters verwekt had.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEEK (JOHANNES VAN). Zie BEKA (JOHANNES A).

BEEK (KORNELIS VAN) leefde in de vijftiende eeuw en is geweest Kanunnik en Prior van het klooster, *Divisio Apostolorum* genaamd, te Utrecht. Hij liet den roem na van een man geweest te zijn van een gezond oordeel, schrander vernuft en diepe geleerdheid. Zijne nagelatene werken zijn:

Chronicon sui Monasterii; waarin vele zaken; aangaande het interdict der Utrechtenaren en de ontheffing daarvan door Nicolaas de Cusa voorkomen.

Oratio contra Proprietarios.

Tractatus de visitationibus Monasteriorum.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. II, bl. 138; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEEK (ROBBERT VAN), Koninklijke Raad in de provincie Overijssel, heeft geschreven:

Vaticinium Fauni pro invictiss. Philippo, Rege Angliae, Franciae, Neapolis, Archiduce Austriae etc., Swollae 1553. 4°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEEK (MAARTEN VAN). Zie BECANUS (MARTINUS).

BEEK (ADRIAAN VAN DER). Zie BECANUS (ADRIANUS).

BEEK (WILLEM VAN DER). Zie VERBEEK (WILLEM).

BEEKE (ANTONIE VAN DER) meer bekend onder den naam van ANTONIUS TORRENTINUS, ook wel ANTONIUS GEMERTANUS genoemd, geboren te Gemert, was Rector der Latijnsche scholen eerst te 's Hertogenbosch, daarna te Utrecht, waar hij in 1596 overleed. Hij heeft een aantal Latijnsche dichtstukken uitgegeven, benevens de Latijnsche dichtkunde van Despauterius, mede in Latijnsche dichtmaat, in 1573.

Zie (A. van Gils,) *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 321.

BEEKE (JOHANNES VAN DER), Burgemeester van Deventer, komt het eerst in 1638 op de regeringslijsten dier stad voor en had sedert, gedurende eene lange reeks van jaren, zeer veel invloed en deel aan de regering van Overijssel. Gewoonlijk afgevaardigd tot de Vergadering der Staten Generaal, vindt men zijnen naam onder vele staatsstukken in het Groot-Placaatboek, zoo als onder anderen met bijvoeging van: *tot den Doornick en den Krijtenberg*, bij het Tractaat met Denemarken in 1647, en bij het Tractaat van Marine, met den Ambassadeur van Spanje, in 1649 gesloten.

Hij koos in de binnenlandsche twisten, die in 1654 en 1655 Overijssel schokten, de zijde van diegenen, die de bevordering van den Prins van Oranje tegenhielden, hij werd met Rabo Herman Schele en Bernard Bentinck naar Holland gezonden, om over de handelwijze van een deel der Staten te klagen, en werkte later tot verzoening. Hij stierf in 1660.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. IV. bl. 168—195; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 406—412; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEEKKERK (HARMEN WOUTER), geboren te Leeuwarden, den 18 November 1756, oefende zich eerst in de teekenkunde onder iemand van zeer geringe bekwaamheid, doch schilderde daarna onder de leiding van Johannes van Dregt te Amsterdam, waar hij aanmerkelijke vorderingen maakte. Vervolgens vestigde hij zich in 1776 of 1777 in zijne geboortestad en vervaardigde hij voorkeur groote stukken met historische of zinnebeeldige onderwerpen, ook wel met dieren en landschappen. Hij werkte ongemeen vlug en had veel aanleg; zijne voortbrengselen getuigen van eene stoute bevatting en een goed begrip van houding en toon, hoewel er op de teekening wel eens iets aan te merken valt.

Een zijner voornaamste schilderijen, dat men op het stadhuis te Leeuwarden aantreft, *het verzamelen der zeventig oudsten van Israël* voorstellende, met levensgroote beelden, is wel 6 el lang. Ook heeft hij onderscheidene altaarstukken geschilderd.

Hij overleed te Leeuwarden den 3 Junij 1796 en liet bij zijne echtgenoote, Klaaske Cupery, drie kinderen na. Zijn broeder was Haye Beekkerk, die zich bij de omwenteling van 1813, als Luitenant-Kolonel aan het hoofd van 350 man der Nationale Garde, onderscheidde.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 420; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Bosscha, *Gesch. der Nederl. Staats-Omwent.*, D. II. bl. 133.

BEEKMAN (ISAAK). Zie BEECKMAN (ISAAK).

BEEKMAN (MARTINUS), geboren te 's Gravenhage, was waarschijnlijk een zoon van Martinus Beekman, Prokureur en Notaris te dier stede, die in 1670 *Stichtelijke Poëzij*, en in het volgende jaar *Tresoir der Geestelyke Liederen* in het licht zond. De zoon was in de eerste helft der vorige eeuw Drossaard en Dijkgraaf van Asperen, en heeft zijne letterlievende landgenooten aan zich verpligt, door het bewerken van eene

Beschreiving van de Stad en Baronie Asperen, vertoonende haare Oudheid, Gebouwen, Hooge en verdere Regering enz. Utr. 1745. gr. 8°. met pl.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 305, D. IV. bl. 345.

BEEKMAN (Johannes), een jongeling van burger afkomst en Notarisklerk te Leyden, gaf ter gelegenheid van den watervloed, welke voornamelijk Gelderland in 1809 teisterde, een vers uit

Aan het volk van Nederland, Leid. 1809. gr. 8°.

hetwelk zoodanig de spotlust van velen opwekte, dat het verzen en rijmen ter zijner eere regende, van welke er zelfs een drietal bijeen in het licht verschenen.

Zie Woordenb. der Nederl. Dichters, ten vervolge op Witsen Geysbeek.

BEEKMAN (Hermanus Johannes), geboren te Veur den 2den September 1768, werd door zijnen vader, eerst onderwijzer te Veur, daarna te Voorschoten, mede voor het onderwijs opgeleid. Bovendien genoot hij afzonderlijke lessen in de Wiskunde van Pieter van Campen, en in de taal en onderwijskunde van de beroemde Leydsche onderwijzers Schneither en Dellebarre.

Aldus, zoo wel met praktische als theoretische bekwaamheden toegerust, verwierf hij, destijds Ondermeester te Voorschoten, in 1802 een volledig getuigschrift als Onderwijzer van het toenmalige Departementaal-Schoolbestuur van de Delf, en werd twee jaren later tot Onderwijzer bij de, door het Departement 's Gravenhage der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, destijds opgerigte school geplaatst, welke hij met evenveel bekwaamheid als ijver bestuurde tot in 1832, toen het Departement begreep, dat men de Departementaal-school, die zoo wel aan hare bestemming beantwoord had, als eene bijzondere inrigting aan Beekman zelve kon en moest overdragen. Daardoor trad hij in dat jaar in de rij der bijzondere Schoolonderwijzers, terwijl hij zijne school als eene bijzondere school der tweede klasse bestuurde, waarmede hij voortging tot de dood hem den 13 Maart 1843 van deze aarde wegnam. Bij zijne echtgenoote, L. Dorrepaal, had hij vijf kinderen, onder welke een zoon en vier dochters.

Was Beekman een voortreffelijk Schoolonderwijzer, zoodat een van der Palm meermalen getuigde: »dat hij zich gelukkig achtte »eenen Beekman te hebben gevonden, om zijne denkbeelden over »opvoeding en onderwijs te verwezenlijken", niet minder nuttig trachtte hij ook den jongen Onderwijzers en kweekelingen te zijn, waartoe hem inzonderheid zijne betrekking als Voorzitter van het Onderwijzers-gezelschap, afdeeling 's Gravenhage, sedert 1820-1843, de meest ongezochte gelegenheid aanbood, die hij zich dan ook steeds ten nutte maakte. Deze betrekking gedurende bijna een vierde van eene eeuw door hem bekleed, getuigt, door elke jaarlijksche herkiezing, van de achting, die men hem toedroeg, maar evenzeer van zijne bereidwilligheid om anderen van nut en dienst te wezen. En toch deze taak was geen der gemakkelijkste, in eene vergadering zoo talrijk van Leden, als verschillend van ouderdom. Vrij van alle aanmatiging wist hij zijn gedrag en zijne achting met de noodige vastheid te behouden; zonder zwak te zijn handhaafde hij de onderlinge eensgezindheid, beschouwende de bijeenkomsten niet enkel tot oefening, maar ook tot gezelligen omgang geschikt. Jonge onderwijzers en kweekelingen wist hij inzonderheid door voorgestelde vragen tot zoodanige eigen werkzaamheid op te wekken, die meest met hunne krachten overeenstemden: zij toch waren, naar zijne juiste stelling, in den tijd des bedrijvigen levens; zij behoefden nog te zoeken en te vinden; aanleiding wist hij elk hunner te geven naar zijne krachten. Eerst dan, als het hoogere onderwerpen gold, hetzij van wetenschappelijken aard, of wel uit het schoolleven, voor welker behandeling alleen de man van ondervinding gevorderd wordt, sloeg hij, gelijk de Heeren van den Heuvel, van Brink, Krieger en anderen, zelf de handen aan den arbeid, en gaf blijken van den rijken wetenschappelijken voorraad, waarvan hij willig aan anderen mededeelde, maar ook van zijne vele onderwijzers-ondervinding en de heldere inzigten in zijn vak.

Zie Buddingh, *Jaarboekje voor Hooger, Middelbaar en Lager Onderwijs*, bl. 93—106, uit de familiepapieren aangevuld.

BEEKMAN (Lodewijk Justinus Wilhelmus). Zie BEECKMAN (Lodewijk Justinus Wilhelmus).

BEELAERTS van BLOKLAND (Gerard), Heer van Wieldrecht en Dortsmonde, Vrijheer van Blokland, geboren te Dordrecht den 1 Januarij 1709, was een zoon van Gerard Beelaerts Pietersz., Kapitein ter Zee, en van Adriana Mesdag. Hij werd in het jaar 1752, wegens de stad Dordrecht, in de Raad van State gecommitteerd, en was daarna, in 1757, in Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland, doch werd in het volgende jaar Secretaris van de Provinciale Rekenkamer van Holland en West-Friesland, en overleed den 7den November 1790, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Anna Wilhelmina Brandwijk van Blokland, Vrijvrouwe van Blokland, vier zoons nalatende.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

BEELAERTS van BLOKLAND (Gerard), geboren te Dordrecht den 5 Julij 1772, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Pieter Beelaerts van Blokland en van Maria Adriana Beeftingh, genoot het eerste onderwijs ten huize en onder het opzigt van zijnen grootvader, legde zich vervolgens aan de Hoogeschool te Utrecht op de Wijsbegeerte en Regtsgeleerdheid toe en bekwam er in 1794 den graad van Doctor in het laatstgemelde vak, na het verdedigen van eene *Verhandeling over het privilegie van Jan van Beijeren aan het Duitsch Hanzeverbond toegestaan, bij van Mieris in het groot Charterboek D. IV bl. 722 te vinden* (1). Hierop vestigde hij zich als Advokaat te 's Gravenhage, waar hij zich, zoo door zijne bijzondere werkzaamheid als door kunde, onderscheidde. In 1802 tot Prokureur-Generaal aan de Kaap de Goede hoop benoemd, mogt hij en de gade met wie hij kort te voren gehuwd was, Theodora Jacoba Wilhelmina van Riemsdijk, eene merkbare bewaring door de Goddelijke Voorzienigheid ondervinden, daar het schip *de Vrede*, waarmede zij aanvankelijk de reis zouden aannemen, doch in welk voornemen zij door schijnbaar toevallige omstandigheden verhinderd werden, vijf dagen nadat het uitgezeild was in eenen hevigen storm op de Engelsche kust verging. Vervolgens den 24 December van dat jaar naar zijne bestemming vertrokken zijnde, kwam hij aldaar in April 1803 aan, en aanvaardde weinige dagen daarna zijne ambtsbediening als Prokureur-Generaal en tevens die van Advokaat Fiskaal bij de Hooge Militaire Vierschaar. In deze betrekkingen bleef hij werkzaam tot in 1806, toen de Engelschen zich meester van de Kaap de Goede Hoop maakten, en hem kort daarna tot Sekretaris van den Raad van Justitie aanstelden. Gedurende zijn verblijf aan de Kaap de Goede Hoop werden hem, zoo door het Bataafsche als door het Engelsche bestuur onderscheidene kommissiën opgedragen; — zoo werd hij in 1804 gecommitteerd tot voorziening in het gebrek aan levensmiddelen, veroorzaakt door een misgewas van granen, welke commissie hare maatregelen met het beste gevolg mogt bekroond zien. In 1812 werd hij gecommitteerd, om de commissie van regtspleging in de binnenlanden te vergezellen, en in het bijzonder belast met het onderzoek naar onderscheidene zware beschuldigingen van moorden, beroovingen en mishandelingen, welke door ingezetenen aan Hottentotten zouden zijn gepleegd en onvervolgd waren gebleven. In het jaar 1813 werd hij mede benoemd in eene gouvernementscommissie tot regeling der rekeningen en comptabiliteit van de onderscheidene onderdistricten, en in 1815 werd hij weder in eene buitengewone commissie gezonden naar de drostdij Uitenhage, in welk distrikt sommige grensbewoners zich aan eenen gewapenden opstand hadden schuldig gemaakt, weshalve de Gouverneur Lord Charles Henry Somerset, noodig had geoordeeld daaromtrent op, of zoo na mogelijk bij de plaats zelve, een geregtelijk onderzoek en regtsuitspraak te doen plaats hebben. Beelaerts was voorzien van volmagt, om de martiale wet te doen afkondigen, indien de opstand niet door de gewone middelen kon worden gedempt, of er geen geregelde regtspleging mogt kunnen plaats hebben; maar het was niet noodig om van die volmagt gebruik te maken, daar alles geregeld afliep, en na een bedaard onderzoek de hoofdschuldigen hunne welverdiende straf ondergingen.

Na van het Engelsche gouvernement verlof te hebben bekomen, om eene reis naar Europa te doen, kwam Beelaerts den 25 September 1817 in het Vaderland aan, vestigde zich als Advokaat te 's Gravenhage, werd nog in het zelfde jaar in den adelstand verheven en in 1819 tot Regter in de regtbank van eersten aanleg te Rotterdam aangesteld. In 1823 verkreeg hij zitting in het kollegie van de Ridderschap van Holland, en in het zelfde jaar werd hij door de Provinciale Staten van Holland verkozen tot Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in welke laatste betrekking, waartoe hij in 1826, 1829, 1832, 1835 en 1838 herkozen werd, hij zich, zoo door zijne grondige kennis van de staatshuishoudkunde als van het regt, onderscheidde. Bij de merkwaardige beraadslagingen over de onbeperkte vrijheid van den graanhandel in Mei 1824, bestreed hij met groote bekwaamheid de redenen van hen, die de beperking van dien handel voorstonden. In zijne redevoering over het Burgerlijk Wetboek uitgesproken, had zijne regtsgeleerde kennis zoo zeer uitgeblonken, dat hij benoemd werd tot

(1) *Dissertatio Juris publici ad privilegium Joannis Bavari, Hansae Teutonicae indultum, apud van Mieris Chartulariae Tom. IV. p.* 722. Traj. ad Rhen. 1794.

lid der commissie tot zamenstelling van nieuwe wetboeken voor het Koningrijk der Nederlanden; terwijl hij in die betrekking met duidelijkheid en naauwkeurigheid de redactie van onderscheidene titels van het Burgerlijk Wetboek verdedigde. Nederlands Koning liet dan ook zoo veel bekwaamheid niet onopgemerkt, maar benoemde Beelaerts, in het jaar 1825 tot Ridder der orde van den Nederlandsche Leeuw, en in 1838 tot Kommandeur dier orde.

Ook het Provinciaal Utrechtsch Genootschap en de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden wisten zijne verdiensten op den regten prijs te schatten, daar het eerste hem in 1827 en de andere in het volgende jaar hem met het Lidmaatschap vereerden.

In December 1829 werd hij tot Secretaris van den Raad van State aangesteld, en zeven jaren later verwisselde hij dien post met dien van Lid van dien Raad. Na het overlijden van den Minister van Financiën Mr. Arnold Willem Nicolaas van Tets van Goudriaan, in 1837, werd onzen Beelaerts die portefeuille aangeboden, doch het was niet dan schoorvoetende dat hij er toe kon besluiten om den 1 Junij van dat jaar, de directie van het Departement van Financiën *ad interim* op zich te nemen. Niet lang echter duurde het of Z. M. Koning Willem I. wist hem over te halen om de geheele Ministeriële betrekking op zich te nemen. Toen echter in 1839 de door hem voorgedragene middelen, ter voorziening in de Financiëele aangelegenheid, niettegenstaande zij door hem en zijnen ambtgenoot, den Minister van Koloniën, met ijver en naauwgezette overtuiging werden verdedigd, bij de Tweede Kamer verworpen werden, wenschte hij ontslagen te worden van eene betrekking, welke hij met weêrzin en alleen ter voldoening aan het zoo dringend verlangen van den Koning had op zich genomen, en dezen wensch zag hij den 9 Januarij 1840 voldaan, terwijl hem den rang van Minister van Staat werd toegekend en hij weder zitting nam in den Raad van State.

Beelaerts, die den 25 Februarij 1844 overleed, tokkelde ook somtijds de Nederlandsche lier; zelfs bestaat er nog een dichtstukje, door hem op veertienjarigen leeftijd vervaardigd, hetwelk reeds veel aanleg toont; zijn lang verblijf aan de Kaap de Goede Hoop en zijne drukke bezigheden aldaar, waren echter oorzaak dat hij later niet zulk eene hoogte op den zangberg bereikte, als men aanvankelijk meende van hem te mogen verwachten. Daar er, zoo ver wij weten, geen enkel dichtstukje van hem het licht ziet, zullen wij hier laten volgen zijne *Gedachten bij de Aardbeving, welke den 4 December en volgende dagen aan de Kaap de Goede Hoop plaats had.*

Beef, aarde, beef voor 's Hemels alvermogen,
Uw Schepper raakt U aan!
Spring op van vreugd', wil de eer uws Gods verhoogen,
Erken zijn wonderdaân!

Aanbidt Gods Almagt nu, verschrikte stervelingen,
Bij 's afgronds naar geluid.
Valt nedrig Hem te voet, met all' de Hemellingen,
En roept zijn grootheid uit.

Maar roemt zijn goedheid ook, die wijl het aardrijk trilde,
Uw aanzijn heeft gespaard;
U leeren, leiden, maar nog niet verderven wilde;
Uw have en goed bewaard.

Aanbidt zijn goedheid dan, en wilt op Hem vertrouwen,
Wiens wenk 't Heelal gebiedt;
Dankt zijn genade, daar, bij 't kraken der gebouwen,
Geen mensch het leven liet.

Die God, die de aarde schiep, zal ook zijn werk volmaken,
En wij begrijpen 't niet:
De Christen vindt hier niets, dat hem vervaard kan maken,
Als hij op Jezus ziet.

Ontzagg'lijk oogenblik! daar treedt Hij op de wolken
Als onze Regter voort;
Veracht het dwaas gewoel der ondermaansche volken
Tegen Zijn heilig Woord.

Valt Jezus dan te voet, verdoolde stervelingen,
En roept zijn grootheid aan:
Hij zag op 't menschdom neêr uit 's Hemels hooge kringen,
En was met ons begaan.

Hij daalde uit vrije gunst, en met ons leed bewogen,
Op 't zondig aardrijk neêr;
Voldeed aan 's Vaders eisch, en vorderd' na 't verhoogen,
Slechts onze liefde weêr.

Het aardrijk heeft gebeefd, toen Hij den geest zou geven
Voor 't menschelijk geslacht:
Maar dit verzekerde U 't verworven eeuwig leven;
Hij riep: *Het is volbragt.*

»Deez' mensche was Gods Zoon! deez' mensche was regtvaardig!"
Roept siddrend een Romein.
»Ja Jezus is Gods Zoon en onzer hulde waardig!"
Moet 's Christens juichtoon zijn.

Van aard was Beelaerts leergierig en werkzaam, gezet op regtvaardigheid en billijkheid; gaarne dienst en hulp bewijzende; een vriend van de gezellige verkeering in den maatschappelijken kring, maar nogthans aan de huisselijke den voorrang gevende. Niet blind voor eigen gebreken, was hij bereid, waar een driftig gestel hem soms mogt vervoerd hebben tot verongelijking, om bij bedaard inzien zulks op gepaste wijze te vergoelijken. Van zijne werkzaamheid leverden zelfs de laatste dagen vóór zijne dood nog blijk, daar hij zich des avonds nog bezig hield met de voortzetting van een aangevangen *Beredeneerd register op het voornaamste der notulen van den Raad van State, sedert* 1813, zoo zelfs, dat hij in den avond van den laatsten dag, de pen niet met den duim kunnende houden, die echter tusschen de twee voorste vingers bestuurde, om nog eenige regelen op het papier te brengen.

Zijne echtgenoote, die hem reeds in 1833 in den dood was voorgegaan, liet hem twee zonen en twee dochters na. Van zijne zonen was de oudste, Mr. Frans Willem Anne Beelaerts van Blokland, bij 's vaders overlijden, Substituut-Officier bij de Arrondissements Regtbank te Rotterdam, en daarna Lid van die Regtbank, en de jongste, Mr. Cornelis Abraham Jeremias Beelaerts van Blokland, Comies bij het Ministerie van Financiën, daarna Substituut-Griffier bij het Provinciaal Geregtshof van Zuid-Holland.

Beelaerts voerde tot wapen een schild van zilver, met drie mispelbloemen van keel, geblaad van synopel, het hart van goud, staande twee en een. Het wapen gedekt met een helm van zilver, gevoerd van keel, getralied en geboord van goud; op den helm een kroon van goud, met paarlen en daaruit springende een hanenhals en kop van zilver, gekamd en gebaard van keel; voorts met zijne helmstukken van keel en zilver. Het wapenschild vastgehouden aan den regter kant door eenen klimmenden haan van zilver, gekamd, gebaard en gestaart van keel, aan de linker zijde door eenen klimmenden griffioen van goud.

Zie *Biogr. Nationale; Algem. Konst- en Letterb.* voor 1820, D. II. bl. 137, en voor 1828 D. II. bl. 21; M. Siegenbeek, in de *Handelingen van de Maats. der Nederl. Letterk.* voor 1844, bl. 31 en 32, uit de familiepapieren aangevuld.

BEELDEMAKER (Johannes) geboren te 's Gravenhage in 1630, schilderde voornamelijk harten- en zwijnenjagten, en al wat tot deze vorstelijke tijdkorting behoort, ook hazen, konijnen, honden, en mede de vereischte menschelijke beelden, als heeren, vrouwen, jagers, jongens en boeren; en doorgaans stoffeerde hij de voorgronden van zijne stukken met klissen, planten, distels, inlandsche kruiden en meer andere dingen van dien aard. Ook schilderde hij somtijds wel een slapend boerinnetje, verzeld van melkkoeijen, schapen, lammeren, huppelende bokken en geiten, terwijl het boerinnetje bij haar ontwaken de melkemmers door de jagershonden uitgeslurpt vond. Daar is nog een stuk van hem voorhanden dat zeer schoon en wel geschilderd is, verbeeldende een slapende nymf, opgewacht bij een veldstoet van huppelende bokken en geiten; het is gejaarteekend 1652. Jan Beeldemaker had in zijn tijd vele leerlingen en ook vele kinderen, hij moet in zeer hoogen ouderdom gestorven zijn, want hij leefde nog in 1710.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Ned. Kunsts.*, D. I. bl. 63 en 64; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.*

BEELDEMAKER (Frans), een zoon van den voorgaande, werd geboren te 's Gravenhage in het jaar 1669, en leerde de beginselen der schilderkunst bij zijnen vader, maar tot rijpere jaren gekomen zijnde, kwam zijn lust niet overeen met die van zijnen vader, want zijne neiging helde over tot verhevener onderwerpen; om dus aan zijne neiging te voldoen, werd hij besteld bij den

beroemden historieschilder Willem Doudyns, bij wien hij zich met vlijt in de kunst oefende, tot dat hij zich bekwaam oordeelde en lust gevoelde om een reis naar Rome te doen; hier eenige tijd geweest zijnde, geraakte hij weldra in kennis met de Bentbroeders, die hem om zijn norsch en grijnzend humeur, den toenaam van *Aap* gaven. Hij bleef niet lang te Rome, maar kwam spoedig naar Holland terug en zette zich met der woon in zijne geboorteplaats neder, daar hij in den beginne veel te doen had, met het schilderen van zolder-, deur- en schoorsteenstukken, inzonderheid gedurende de tijd, dat Mattheus Terwesten naar Rome was, doordien men daar destijds weinig keur had, vermits de oude Meesters meest overleden waren; maar toen Terwesten van zijne driejarige reis was teruggekomen, had Beeldemaker weinig meer te doen, alzoo deze hem verreweg in bekwaamheid overtrof. Beeldemaker was ook lid der Haagsche broederschap, maar hij gedroeg zich zoo norsch en grillig ten aanzien van zijne medebroeders, dat men ras begreep, dat hij te regt in Rome met den bentnaam van *Aap* gedoopt was. In 1717 ging hij buiten Rotterdam wonen, ter plaatse waar zijne vrouw geboren was, en overleed aldaar in hoogen ouderdom.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. I. bl. 289—203; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; in welke beide laatste werken hij abusivelijk Jean genoemd wordt.

BEELDSNIJDER (Johannes), of, zoo als die familie zich destijds schreef, Beeltsnijder, geboren te Amsterdam den 7 October 1683, was, na volbragte studie, in 1630, Predikant te Beilen, waar hij in 1678 Emeritus werd. Hij maakte zich ook buiten zijne gemeente bekend door de volgende werken:

Ontledinghe der Christelijke Catechismi, Amst. 1655, 4°.
Opene Fonteyne, Amst. 1657, 8°.
Nieuwjaars Predicatie, 8°.
Over den Lofzang Simeon, 8°.
Waare christelyke Huishouding, 12°.
Over 1 Reg. IV, vs. 12 en 13, 12°.
Den Afval der Christenen, 12°.
Over Lucas II, vs. 29 en 31, 12°.
Salig sterven der kinderen Godts, 12°.
Afsterven van den soone Jeroboams, 12°.
Over Simeons opregt geloove, 12°.
Ses Predicatiën over verscheyde stoffen, 12°.
Gekroonde Stephanus.

Zijne beeltenis gaat in plaat uit, met een bijschrift van Vollenhove er onder.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III, uit de familiepapieren aangevuld.

BEELDSNIJDER van STEENBERGEN (Anthonij), of liever Beeltsnijder van Steenbergen, welke laatste naam hij van zijne moeder had aangenomen, was Burgemeester te Kampen, toen in het jaar 1673 de Franschen die stad verlieten. Daar zij echter nog de bedongene brandschatting ontvangen hadden, deden zij eenige dagen voor hunnen uittogt de Regering op het stadhuis bijeen roepen, en namen haar, nevens nog eenige andere vermogende burgers, tot zestien in getal, in hechtenis, en voerden twaalf hunner, onder welke ook Beeltsnijder, als pandslieden den 10den December mede naar Arnhem, waar zij in een gat van het stadhuis, hetwelk den soldaten eertijds tot wachthuis gediend had, werden opgesloten, zonder van eenige levensmiddelen verzorgd te worden, behalve dat zekere Weduwe Muys hen, uit liefdadigheid, door de traliën, eenig brood en wijn toereikte. In den namiddag echter hadden zij het geluk van, door voorspraak van eenige aanzienlijke burgers dier stad, op een beter vertrek van het Prinsenhof te worden overgebragt, waar onderscheidene voorname lieden hun, uit medelijden, van bed, bulster en verdere benoodigdheden voorzagen. Desniettegenstaande waren de ongemakken, welke zij gedurende deze gevangenis moesten doorstaan, zeer groot. Want aangezien de Regeringpersonen, hunne medeleden, door de Algemeene Staten waren afgezet, en, slechts eenige burgerhoplieden bij voorraad waren aangesteld geworden, om uit hunnen naam de Regering op eenen naauwbepaalden voet waar te nemen, tot dat, wegens de aanneming van Overijssel in de vereeniging, eindelijk een volkomen besluit zou zijn genomen, zoo scheen hun ontslag, uit hoofde de in bewind zijnde Regering, geene gelden dan op uitdrukkelijken last der Algemeene Staten mogt uitgeven, nog ver te zoeken en zij dus vooreerst niet gelost te zullen worden. Om zich dus eenmaal uit zoo eene lastige inkerkering ontslagen te zien, deden zij zelven door hunne vrienden de brandschatting op hunnen naam lichten, en die voor rekening van de stad, den 6 Maart 1774, aan de Franschen overmaken, waarop zij den volgenden dag ontslagen werden en naar Kampen terug trokken, waar de Regering, toen zij later hersteld was, hun niet alleen de voor de stad verstrekte gelden terug gaven, maar bovendien uit dankbare erkentenis, zoo voor de ondergane inkerkering van twaalf weken en daarbij uitgestane ellende, als wegens de hulp, in het opschieten der penningen aan de stad bewezen, ieder eenen gouden gedenkpenning ter waarde van omtrent 70 of 80 gulden, behalve nog eenige anderen van zilver vereerde.

Beeltsnijder, die later nog Ontvanger der stad Kampen, Ordinaris Gedeputeerde van de Staten van Overijssel, en laatstelijk in de Staten-Generaal geweest is, overleed in 1702. Hij was gehuwd met Margaretha van Breda, bij wie hij een zoon verwekte, Johan Beeltsnijder van Steenbergen, geboren den 22 October 1661, Kameraar der stad Kampen en Gemagtigde van wege Overijssel in de hooge vergadering der Algemeene Staten, die een groot liefhebber der Nederlandsche Penningkunde was. Een volle neef van hem, Jacobus Beeltsnijder, geboren in 1695, was Consul-Generaal van de Canarische eilanden, en later Dijkgraaf van het Nieuwe land met zijn buitenland. Deze was gehuwd met Alida Matroos, bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, D. II. bl. 653—655, van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 133 en 134, uit de familiepapieren aangevuld.

BEELDSNIJDER Gerardszoon (François), geboren te Amsterdam den 20 April 1755, was Kolonel van de Amsterdamsche ruiterij in het jaar 1787, Lid van het Committé van Justitie aldaar, en Ontvanger van de begrafenissen van het St. Anthonius-kerkhof. Hij hield zich omstreeks 1791 met het vervaardigen van mikroskopen onledig, en bragt werkelijk een mikroskopisch voorwerpglas, uit crown- en flentglas zamengesteld, tot stand. Het bestaat uit drie lenzen: namelijk twee biconvexe crownglaslenzen en eene biconvexe flentglaslens, tusschen deze beide. Zij zijn goed geslepen en blijkbaar met zorg gecentreerd. Op zich zelven gebruikt geeft dit stel lenzen een scherp geteekend beeld, en als objectief in een mikroskoop van Amici gebruikt, verdient het de voorkeur boven eene enkelvoudige lens van gelijken brandpuntsafstand. Zoodat onder hen, die getracht hebben het doel te bereiken, om een mikroskopisch achromatisch voorwerpsglas te vervaardigen, Beeldsnijder inderdaad als een der eersten genoemd worden.

Bij zijn overlijden, in 1808, liet hij, bij zijne echtgenoote, Anna Maria Olij, liet hij zes kinderen na.

Zie van der Boon, *over de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 252; P. Harting, *Het Mikroskoop en deszelfs gebruik*, D. III. bl. 168, uit de familiepapieren aangevuld.

BEELSNIJDER (Joost Jansz.). Zie JANSZ. (Joost).

BEELS (Leonard), geboren den 13den September 1674 te Maassluis, waar zijn vader, Theodorus Beels, toen Predikant was, werd, na volbragte studiën, in 1699, Predikant bij de Hervormden te Breukelen, van waar hij in het jaar 1708 naar Gouda beroepen werd. Hier verkondigde hij het Euangelie tot in 1722, toen hij naar Amsterdam vertrok, waar hij den 5 November 1756 overleed.

Hij heeft de volgende werken nagelaten:

Babels Nederlaag en Ondergang, Utr. 1706, 4°.
Boet- en Bededags Predicatie gedaan op den Dankdag van het jaar 1706.
Predikatie op de vernieuwing der kerk van Breukelen, 8°.
Vrijmoedigheid der Belijdenisse, Gouda 1709, 8°.
Afscheid van Breukelen en intrede te Gouda, Gouda 1709, 8°.
's Menschen noodigste Betragtingen, Amst. 1716, 8°.
Het betrouwen in de Dood, in eene Lijkpredikatie over D. C. Ruppius, Amst. 4°.
's Vijands Trouwlooze en Bedriegelyke Handel, Gouda 1719, 8°.
Abrahams Dood en Begrafenisse, Gouda 1722, 8°.
Gronden van den Godsdienst, Gouda 1722, 8°.
Lijkpredikatie op D. van Leusden, 8°.
Gedagten over Gods beeld in den Mensch, Gouda 1722, 8°.
Lijkpredikatie op J. de Mey, 8°.
De Bekeerde Moordenaar, Gouda 1722, 8°.
Henochs wandel, in eene Lykpredikatie op D. J. van Staveren, Amst. 1724, 4°.
Sodoms Sonden en Straffen, Amst. 1730, 8°.
Groot vermogen van weynig Vroomen, vertoond in een Bededags-Predikatie over Jesaia I, vers 9, met eene bijgevoegde verklaring over Jes. IX, vs. 1—4, Amst. 1731. 8°.
Tweetal van Lijkpredikatiën, Amst., 8°.
Boet-, Bede- en Trooststoffen, Amst. 1739, 4°.
Lijkpredikatie over D. Zaunslifer, Amst. 1739.

Bijbeloeffeningen, Amst. 1744. 4°.

's Menschen Uyterste overdagt en aangedrongen, tot betrachtinge van Godtzaligheid, Amst. 1748, 4°.

Drietal van Bevestiging-Predikatiën, als een uyt Zefanja III, vs. 9, ter Bevestiging van D°. L. Steversloot; de tweede uyt Efezen IV, vs. 11, 12 en 13, ter bevestiging van D°. Tib. Reytsma; de derde uyt Titus III, vs. 18, ter Bevestiging van D°. Noortbeek, binnen Amsterdam den 14 July 1748, waar by is gevoegt Verhandeling van het Onderwys der verscheene Zaligmakende Genade van Paulus bij Titus II, vs. 11—14, Amst. 1748, 4°.

Vijftig Jaarige Jubel-Preek, bij eene uytbreiding van Asafs betuyginge uyt Psalm LXXII, vs. 23 tot 28, waar agter gevoegt is Simions Gedrag en Lofzang bij de voorstellinge van den Zaligmaker der Waereld door Zijn Ouders in den Tempel, uyt Lukas II, vs. 25 tot 32, Amst. 1749, 4°.

Zijne afbeelding is geplaatst voor zijn werk: *'s Menschen Uyterste overdagt.*

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEELS (Marten Adriaan), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 15 April 1728, was Burgemeester te Amsterdam in 1787; een tijdvak, waarin de gemoederen in ons gemeenebest zoodanig aan het gisten waren en in denkbeelden verschilden, dat men aan de eene zijde, de toen plaats hebbende wijze van bestier goedkeurende, van geene verandering noch verbetering der in zwang gaande misbruiken en gebreken wilde hooren, en zich met hand en tand daar tegen kantte, terwijl de andere partij geene middelen te moeijelijk vond om, die hun tegen waren, te overwinnen, en het zoo noodig herstel in 's Lands en stedelijk bestuur met kracht door te zetten, en ware het mogelijk uit te werken. Burgemeester Beels behoorde tot de eerstgenoemde partij; geen wonder dan ook, dat hij zich den haat van dat gedeelte des volks op den hals had geladen, hetwelk herstel van de bezwaren vorderde. De eerste uitwerkselen van dezen haat en afkeer tegen hem, ondervond hij, toen hij benevens acht zijner mederaden, den 21ste April 1787, op aandrang der burgerij als Lid van de vroedschap werd afgezet; het tweede was noodlottiger, want op den 24ste Mei van dat zelfde jaar, snelde eene hollende bende, meest uit het slimste gespuis bestaande, naar zijn huis, en plunderde het deerlijk uit. De Burgemeester door het voeteuvel aan huis en kamer gebonden, had naauwelijks tijd, om, het naderend geweld vernemende, zich op eenen stoel door zijne knechten naar het achterhuis en voorts in den stal te laten dragen. Een zijner zonen en dochters, bezig met eenige papieren van aangelegenheid te bergen, werden daarin door het aanvangen der plundering gestoord; zij weken, en een der dochters bragt, in een hoekje van den tuin verscholen, eenen akeligen nacht door. Bij het opdagen der gewapende burgerij, verdween de schendzieke bende, om haren moedwil elders te gaan koelen. De aanleidende oorzaak tot deze en meer gelijksoortige schenddaden was, zegt men, het ter teekening leggen van een request, behelzende hoofdzakelijk een verzoek: »om de herstelling »van den Stadhouder in alle waardigheden en voorregten; de af»zetting der onlangs nieuw aangestelde Raden en Kolonellen, de »herstelling der afgezetten; de handhaving van de burgers, in- en »opgezetenen bij derzelver voorregten; het weren der inbreuken »omtrent dit alles geschied; de beteugeling van de losbandigheid »der drukpers; de vernietiging van alle vrijcorpsen en genootschap»pen van wapenhandel; voorziening tegen het oproepen der schut»terijen, buiten kennis en overleg der Wethouderen; en eindelijk »het beletten van geldverzamelingen, ter betaling van vreemde en »ongeregelde troepen." Ook verzekert men, dat deze eerlooze feiten nimmer zoude gebeurd zijn, indien de toenmalige Hoofdofficier, de aanvankelijke storenissen tegengegaan en geweerd had. Later kwam eene commissie uit den burgerkrijgsraad, den Burgemeester ten zijnen huize aankondigen: »dat aangezien zij zich verzekerd »hielden dat de burgemeesterlijke waardigheid, in de toenmaals »plaats vindende tijdsomstandigheden, niet zonder het uiterste ge»vaar kon worden gelaten in de handen van de zoodanigen, die, »door het volhouden van een door de burgerij zoo zeer afgekeurd »systema, alle aanspraak op het vertrouwen der burgerij verloren »hadden, en het tevens zeer te duchten was, dat, wanneer hij, »benevens Mr. Gerrit Willem Dedel, niet van de burgemees»terlijke waardigheid werden ontzet, uit dit hun aanblijven in die »qualiteit de uiterste wanorde en confusie zoude moeten geboren »worden, inzonderheid dan, wanneer zijlieden, ten eenigen tijd, »hetzij door eene meerderheid van stemmen in Burgemeesterska»mer, hetzij door het bekomen van het presidium aldaar, in de »gelegenheid mogten gesteld worden, om met meerder succes »hunne verkeerde gevoelens door te drijven en tegen den wil der »burgerij verdere demarches te ondernemen, terwijl daaruit ook »niet anders dan de akeligste gevolgen, zoo voor hun zelven, als »voor de burgerij te wachten zouden zijn. Ingevolge hiervan, zoo »verklaarde de commissie, zoo voor zich, als in naam van hunne »committenten en qualificanten, te insteren, dat de twee voor»noemde Heeren, als hebbende het vertrouwen der brave burgerij »verloren, zich van nu voortaan zouden hebben te beschouwen, »als ontslagen van hunne posten als Burgemeesters der stad Am»sterdam enz." Men wil, dat Beels de tot hem Afgevaardigden zou te gemoet gevoerd hebben, dat hij de Heeren geene stoelen kon aanbieden, omdat de plundering hem bijna geene had overgelaten. Toen de zaken door den intogt van de Pruissische krijgsbenden, een anderen keer hadden genomen, werd Beels als Burgemeester hersteld, en aanvaarde op nieuw dezen luisterrijken post; doch hij overleed niet lang daarna den 31 Maart 1789, bij zijne echtgenoote, Adriana Suzanna Tiewelen, twee zonen en twee dochters nalatende. Een zijner zonen, Mr. Leonard Beels, geboren te Amsterdam 14 Augustus 1765, overleden 27 Januarij 1793, Baljuw en Schout van de Hooge en vrije heerlijkheid Assendelft, en Secretaris van den Hoofd-Officier van Amsterdam. Hij huwde den 8 Julij 1788 Johanna Jacoba van Oosten de Bruyn, die bij hem eenen zoon had, Marten Adriaan Beels, Heer van Heemstede, Rietwijk en Rietwijkeroord, van het jaar 1816—1851 Lid van den Raad der stad Haarlem, Directeur van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen aldaar en Ridder der Militaire Willems-orde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 198, D. XV. bl. 281 en volg., D. XVII. bl. 41 en volg.; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEELTSNIJDER. Zie BEELDSNIJDER.

BEEMS (Pieter), geboren te 's Gravenhage in 1772, ontving in zijne jeugd onderwijs in de muziek, en wel op de viool van den Heer Malherbe, muziekdirecteur aan het hof van Willem V, Prins van Oranje. Als jongeling onderscheidde Beems zich door vlijt en goed gedrag, en de vorderingen welke hij toen maakte waren zoo belangrijk, dat hij den toegang verkreeg tot het concert ten hove, waar hij zich van tijd tot tijd met veel bijval liet hooren, en hem de meeste onderscheiding te beurt viel.

Als muziekonderwijzer vestigde hij zich te 's Gravenhage, werd later tot onderwijzer aan de Koninklijke muziekschool en tot lid der hofkapel benoemd, en vormde in het vioolspel eenige goede discipelen. Hij overleed den 20sten Februarij 1840 aan eene beroerte.

Zie *Caecilia, Algemeen Muziekaal Tijdschrift voor Nederland*, 1844, 1e. jaargang, bl. 37.

BEENS (Jan), een burger van Heusden, in het jaar 1672, toen de Franschen buiten die stad gelegerd waren, eenige zaken daar buiten te verrigten hebbende, nam, om zich tegen de rondzwervende Fransche partijgangers te verweeren, eenen snaphaan op den schouder, en trok dus gewapend ter poorte uit. Onder Heesbeen gekomen, bemerkte hij dat er Franschen in het dorp waren, zoodat Beens, om hen te ontwijken, van zijn pad afging en den weg naar Genderen insloeg; maar in de Groenensteeg, een landweg tusschen de twee genoemde dorpen, ontmoet hem een Franschman te paard, die hem van verre al dreigende toeschreeuwde: dat hij staan en zijn gevangene blijven moest. Jan Beens hiertoe niet willende besluiten, week naar een hek, langs gemelde Groenesteeg staande, en legde zich daarachter; de Franschman naderde, greep zijne karabijn en loste die op Beens, maar trof in plaats van hem een der heksteilen; de wakkere Heusdenaar, daarop zijne kans waarnemende, lei met zijn snaphaan op den Franschen ruiter aan en trof hem zoo wel, dat de Franschman buiten staat van tegenweer geraakte, waarop Beens hem overweldigde, gevangen nam en vervolgens met paard en volle wapenrusting, tot ieders verwondering over dit heldenstuk, in Heusden binnenvoerde.

Zie J. van Oudenhoven, *Beschrijv. der stad Heusden*, bl. 207.

BEENS (Adriaan Blondyn of Baldyn), geboren te Breda, studeerde te Leiden en nam als Proponent eenige tijd de dienst waar op de vloot, werd vervolgens Predikant te Putten, vertrok van daar in 1684 naar Buurmalsen, waar hij den 2den Julij 1731, ruim 90 jaren oud zijnde, overleed.

Hij was schrijver van een rijmwerk in twee deelen in 4°, van welke het eerste deel tot titel had:

Inleiding tot de vijf eerste boeken des Bijbels, genaamd Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuternomium, Utr. 1737.

Het tweede is getiteld:

Inleiding tot de twaalf Historieboeken des Bijbels, genaamd Josua, Richteren, Ruth, twee Samuels, twee der Koningen, Ezra, Nehemia, Esther, Daniel en Job, Utr. 1737.

Het geheel is niets dan een in rijm gedrongen plat proza.

Reeds vroeger was door hem in het licht gezonden:

Historie Jesu Christi, Utr. 1719. met pl.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BEER (Joost de), bij sommigen ook Jozef de Beer geheeten, geboren te Utrecht in 1550, oefende zich in de schilderkunst onder Frans Floris te Antwerpen, en werd onder diens leiding een goed historieschilder. Hij woonde eenigen tijd bij den Provinciaal van den Bisschop van Doornik, voor welke laatste hij onderscheidene stukken heeft geschilderd. Ook vormde hij vele leerlingen, onder welke Abraham Bloemaert en Joachim Uitewaal geteld worden.

Zie van Mander, *Leven der Schilders* D. I. bl. 232, D. II. bl. 189 en 193; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEER (Pieter van), een schilder die omstreeks 1681 bloeide, heeft meest binnenvertrekken geschilderd, hoewel men ook zeegezigten van zijne hand heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEER (Pieter Leonard den), werd den 3 October 1771 te Schiedam geboren; waar zijn vader Leonard de Beer, Burgemeester was. Reeds vroeg legde hij geneigdheid tot de letteroefeningen aan den dag, welke door eene geleerde opvoeding werd aangevuurd. Eer hij nog den ouderdom van twintig jaren bereikt had, aan de Leidsche Hoogeschool tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, trad hij eenige jaren daarna in 's Lands dienst bij de Staats-secretarij, en werd, kort na de gelukkige herstelling van Neerlands onafhankelijkheid, als Ontvanger te Zwolle aangesteld, welken post hij tot aan zijne dood, den 5 Januarij 1830 is blijven waarnemen. Zijne lievelingsuitspanning was de dichtkunst; doch zijne ambtsbezigheden, bij de zorgen voor een talrijk kroost, beletteden hem aan die studie de tijd te wijden, welke zij vereischt, om er eene aanmerkelijke hoogte in te bereiken, behalve nog dat zijn reeds vroegtijdig verzwakt gezigt en zijne wankelende gezondheid dikwijls den lust daartoe in hem verdoofde. Er is van zijnen dichterlijken arbeid, een enkel gelegenheidsversje uitgezonderd, niets in druk verschenen, dan hetgeen door hem in de meeste jaargangen van den *Nederlandschen Muzenalmanak* is medegedeeld. In alle zijne stukjes heerscht die zelfde zachte godsdienstigen toon, dien hij zoo dikwijls in zijne woonplaats gelegenheid vond uit de lier te hooren klinken van den beroemden Feith, in wiens vriendschappelijk verkeer hij vele genoeglijke en troostrijke oogenblikken slijten mogt.

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeeek; *Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam*, 1852, bl. 8 en 9.

BEER POORTUGAEL (Jacobus Catharinus Cornelis den), een broeder van den voorgaande, werd den 12 Februarij 1775 te Schiedam geboren. In 1793 verkreeg hij den graad van Doctor in de beide Regten aan de Hoogeschool te Harderwijk

Bij de staatsomwenteling van 1795 gedroeg hij zich als een warm voorstander daarvan, en bekleedde onderscheiden aanzienlijke Magistraatsposten; in 1797 werd hij Procureur der Gemeente van Amsterdam; doch op den 12 Junij 1798 van alle politieke betrekkingen ontslagen. Van 1807 tot 1810 was hij Chef der divisie van het ministerie der justitie en politie, en hij overleed, als lid der stedelijke regering van Gouda, den 15 Maart 1813.

Hij heeft als dichter zich doen kennen door de uitgave van de volgende bundels en afzonderlijk uitgegeven dichtstukken:

Mijne Ledige uren, Amst. 1793.

Lierzang aan het Volk van Nederland, Amst. 1795.

Dichtpogingen, Amst. 1799.

Aan den Koning en het Vaderland, 1809. 8°.

Nagelaten Gedichten en Verhandelingen, 's Hage 1826. 8°.

Den Beer, die reeds toen hij nog geen zestien jaren bereikt had, een hartverwarmend dichtstuk, *De Deugd, in drie zangen* (1) en een jaar daarna een wezenlijk fraai gedicht, *De Onsterfelijkheid* (1), vervaardigde, toonde door zijne *Lierzang aan het volk van Nederland*, dat het hem wel was toevertrouwd, om de lier van Tyrtheus te tokkelen. In zijn dichtstuk *Aan den Koning en het Vaderland* gaf hij blijk, dat hij onbeschroomd zijne gevoelens durfde uiten, maar inzonderheid ook, dat het welzijn des vaderlands hem boven alles ter harte ging. Bij zijne echtgenoote vrouwe Anna Clarissa Maria Wasfenbergh, Nicht van den beroemden Hoogleeraar van dien naam, liet hij twee zonen en eene dochter na. Een zijner zonen, Diederik Jacob den Beer Poortugael heeft zich ook reeds door zijn *Hollands Leeuw in* 1830 *en* 1831, Breda 1831; zijne bijdragen tot de *Nederlandsche en Belgische Muzen-Almanakken; zijne Vaderlandsche Gedichten*, Leiden 1832, en zijn bundel *Gedichten*, Leiden 1838, als een niet onbedreven dichter doen kennen; terwijl zijne *Verhandeling over het wenschelijke eener meer ligchaamlijke opvoeding in Nederland* hem den bijval van de beroemdste opvoedingkundigen deed verwerven.

(1) Opgenomen in zijne *Dichtpogingen.*

(1) Te vinden in *Mijne ledige uren.*

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. V. bl. 98 en 112; (van Cleef) *Naamreg. van Nederd. Boeken*, bl. 474 en 475, en *Supplement op dat werk*, bl. 101; *Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam*, 1852, bl. 8 en 9; R. G. Rijkens, *Practische Handl. voor Kunstm. ligchaamsoef.*, voorrede, bl. XIV, bl. 66 en 125 in de noot.

BEERE (Arend Julianus Carel de), werd in 1779 Grietman van Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde, en daarna naar de Staten-Generaal afgevaardigd. In de jaren 1781 en de volgende behoorde hij tot die Leden der Staten van Friesland, welke de Patriottische partij waren toegedaan, en later te Franeker afzonderlijk vergaderden. Zelfs voerde hij het bevel over de Auxiliairen in 1787, opgekomen om de aldaar vergaderde Staten van Friesland te beschermen; trok daarmede naar Stiens, de verzamelplaats der vrijcorporisten, waar hij omtrent drie dagen post hield en toen weder naar Franeker terugkeerde. Op de tijding der plaats gehad hebbende omwenteling in Holland vlugtte hij echter naar Stavoren en vervolgens het land uit.

Na de omwenteling van 1795 in het vaderland teruggekeerd, heeft hij in die woelige tijden eene groote rol gespeeld en daar hij tot de zoogenaamde federalisten behoorde, werd hij, bij de omwenteling van 12 Junij 1798, in hechtenis genomen. Van toen af schijnt hij van het staatkundig tooneel te zijn afgetreden.

Hij was gehuwd met Catharina van der Haer, dochter van Johan Willem van der Haer, vroeger Grietman van Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde, zeer tegen den zin harer familie, om verschillende redenen, onder anderen ook om zijne staatkundige gevoelens. Hij had geene kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 190, D. XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 45, 59, 93, 149, D. XXII. bl. 40, D. XXV, bl. 413, D. XXXVIII. bl. 156, 225, D. XXXIX, bl. 92, 112, 269, D. XL. bl. 25; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog*, 1795—1803, D. IV. bl. 448; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 312.

BEERENDRECHT (Jan van). Zie BERENDRECHT (Johan van).

BEERESTRATEN (Johannes van), van wien men geen de minste levensomstandigheden vermeld vindt, is inzonderheid bekend als schilder en teekenaar van zeegezigten, zeehavens en zeeschepen, waarin het oude maaksel der schepen en de kleeding aanduidt, dat hij in het midden der zeventiende eeuw werkte; ook vindt men vermeld dat hij in 1687 overleden is. Zijne zeestukken zijn doorgaans voorstellingen van woelend water en de zeehavens vol drukte en gewoel, door snelle kantige lichten gedaagd. Men heeft ook van hem onderscheidene binnen- en buitengezigten van steden, waaronder zeer natuurlijke wintergezigten. Zijne teekeningen hebben veel van den smaak van die van Simon de Vlieger, en zijn als met eene tamelijk fijne schrijfpen hoekig geschetst, dun, doorgaans met bruin zwartachtigen inkt, opgewasschen.

In 's Rijks Museum te Amsterdam zijn van hem: *De beroemde zeeslag tusschen de Hollandsche en Engelsche vloten op den 12 Junij 1666*, zijnde de eerstgemelde gecommandeerd door den Luitenant-Admiraal, Hertog, Ridder Michiel Adriaansz. de Ruyter, en de laatstgemelde door den Engelschen Admiraal Monck, Hertog van Albemarle. Deze slag, welke vier dagen geduurd heeft, wordt hier vertoond op den tweeden dag, en op het oogenblik, dat van het Hollandsche Admiraalschip de groote steng wordt nedergeschoten.

Een wintergezigt aan den IJkant te Amsterdam, verbeeldende de oude Schippersbeurs en Nieuwenbrug, met vele figuren.

Gezigt van de Ruine van het oude Stadhuis te Amsterdam, na het afbranden, op den 7den Julij 1652.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*, D. I. bl. 141 en 142; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, die beide hem A. van Beerestraten noemen; *Aanw. der schilder. op 's Rijks Museum te Amsterdam.*

BEEREWOUDT of BEERWOUD, had in 1588 als Overste het bevel in Bergen op Zoom; hij smeedde den verraderlijken aanslag, om die vesting aan den Spaanschen Veldheer, den Hertog van Parma over te leveren, doch, zijn voornemen tijdig ontdekt ziende, en door de Staten ter verantwoording opgeroepen, liep hij op de aannadering van den Graaf van Hohenlohe, tot den vijand over. Paulus Boboque, een Italiaan, gewezen Gouverneur van Steenbergen, destijds binnen Bergen op Zoom gevangen, had door belofte Beerewoudt tot den aanslag weten over te halen, en zonder het voorzigtig beleid van Kapitein Valkenburg, Lubbrecht Turk, Heer van Hemert en de gebroeders Bax, zou zonder twijfel het voorgenomen verraad zijn beslag hebben gekregen. Beerewoudt zocht zich van eene list te bedienen, om de stad van hen zoowel als van hun volk te ontledigen; hij begeerde dat zij des nachts ter opligting van een Spaansch convooi zouden uittrekken; maar de Baxen stelden zich hier tegen, zeggende, dat hun in de tegenwoordige omstandigheid door de Staten geboden was Bergen op Zoom te bewaren en niet om op de convooijen te passen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XIX. bl. 509 (41); *Wilhelm en Maurits van Nassau, Haer Leven en Bedryf*, D. II. bl. 53 en 54; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 21; Kok; *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEESTEN (A. H. VAN) die in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam leefde, was een schilder die het penseel wel wist te behandelen. Hij vervaardigde onder anderen welgelijkende portretten en aardige graauwtjes. Ook bestaan er fraaije bloemteekeningen van zijne hand.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 149 en 150; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEETS (Mr. JOHAN), waarschijnlijk geboren te Hoorn, in het begin der zeventiende eeuw, was een zoon van Simon Arentszoon of Aertszoon, ontleende vermoedelijk den naam van Beets van het dorp van dien naam, niet ver van Hoorn. Uit deftige ouders geboren, werd hij reeds vroegtijdig tot nuttige kennis opgeleid en voor de studie der Regtsgeleerdheid bestemd. In het jaar 1623, toen hij zijn achtbaren bloedverwant Rombout Hogerbeets, reeds meermalen het verdriet zijner treurige gevangenschap door zijn bijzijn, had helpen verligten, stond hij gereed om zich naar de Leidsche Hoogeschool te begeven, en ontving, bij die gelegenheid van Hogerbeets zeer nuttige en vaderlijke vermaningen, zoo ter bewaring van de zuiverheid zijner zeden en zijne godsdienstige beginselen, als tot regeling zijner letteroefeningen. Zijne kunde bragt hem tot aanzienlijke waardigheden, en bezorgde hem de gemeenzame vriendschap van vele geleerde mannen van dien tijd, onder anderen van den Hoogleeraar Vossius. Zijne eerste waardigheid, waarvan men gewag gemaakt vindt, was die van Fiskaal ter kust van West-Indië, doch het jaar, waarin hij derwaarts vertrok, wordt niet vermeld. Bij zijn overlijden, hetwelk in het jaar 1668 schijnt te zijn voorgevallen, bekleedde hij het aanzienlijk ambt van Ordinaris-Advocaat der Admiraliteit van West-Friesland en het Noorder-kwartier.

Op zijn graf in het zuiderkruis der groote kerk te Hoorn las men, eer de brand die kerk verwoestte:

als d Ba dus wa i p
Die apol in igt, en l er n leyt.
's bij 't l 't ijt hi o der

Hij is ook bekend geworden als een niet onverdienstelijk Nederlandsch dichter, door eenen dichtbundel, uitgegeven door zijnen schoonzoon Dr. F. Az. Piëns, en getiteld:

Dichtkunst van verscheide stoffen, Hoorn 1668, 4°.

Zie Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 100—105; Dezelfde, *Beknopte Geschied. der stad Hoorn*, bl. 93.

BEETS (PIETER), geboren te Hoorn in 1729, stamde af van zekeren Jan Cornelis, die in 1570 te Rijp in Noord-Holland woonde, en van hier wegens de vervolging, naar het dorp Beets vlugtte, waar hij in eenen hooiberg zijne veiligheid zocht, door welke omstandigheid hij den naam van Beets aannam. Uit Doopsgezinde ouders gesproten, legde Pieter Beets zich te Amsterdam onder den Hoogleeraar P. Smidt, bij de Zonnisten op de beoefening der Godgeleerdheid toe, werd in 1752 te Medenblik tot Proponent bij de Doopsgezinden aangesteld. In dat zelfde jaar aanvaarde hij eene beroeping naar Middelharnis, vervolgens in 1753 te Aardenburg en eindelijk in 1756 te Almelo. In 1771 vertrok hij naar Altona, waar hij onder goedkeuring der Deensche Regering, eene bijzondere school voor jonge lieden oprigtte.

Hij overleed aldaar den 25 Augustus 1776. Pieter Beets Pieterszoon, die volgt, was zijn zoon.

Van Pieter Beets den vader bestaan de volgende geschriften:

Afscheidsrede te Almelo en intreerede te Hamburg en Altona, 1771.

Schetsen van Leerredenen benevens eenige geestelijke liederen, 1777.

XXX *Nagelaten Predikatiën over gewigtige stoffen, met eene voorrede van C. Ris*, Hoorn 1779, 2 deel. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, en vooral Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron. enz.*, bl. 171 en 172.

BEETS (PIETER) PIETERSZ., een zoon van den voorgaande, studeerde aan de hoogeschool te Groningen, was eerst Predikant bij de Doopsgezinden in onderscheidene gemeenten van ons Vaderland, vervolgens te Altona, en kwam in het jaar 1789 te Zaandam, waar hij in het jaar 1813 overleed. Terwijl hij te Zaandam stond, was hij in 1801 onder de eersten die tot Schoolopziener werd aangesteld, wordende hij als zoodanig met het departement Texel belast.

Hij heeft de volgende werkjes nagelaten:

Korte verhalen voor kinderen, Dordr. 1800. 2 deeltjes met pl. 8°.

Drie leerredenen over de gelijkenis van den verloren zoon, Amst. 1802. gr. 8°.

De vriend der jeugd, Amst. 1803, met 3 deeltjes 8°. met pl. Van dit werkje is in 1827 een tweede druk door den verdienstelijken schoolonderwijzer G. van Sandwijk bezorgd.

Handleiding tot onderwijs in de Christelijke Godsdienst, Amst. 1806. gr. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 83; (van Cleef) *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Aant.* op dat werk; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland, Zeeland, Utrecht en Gelderland*, D. II. bl. 142 en 146.

BEETS (JAN), waarschijnlijk een broeder van Pieter Beets, en mede Predikant bij de Doopsgezinden, was schrijver van:

Brief tot vermaning en waarschuwing, aan eenige Broederen en Zusteren, zoo in de Provintie van Vriesland, als elders, bij gelegenheid van de bekende Aanmerkingen betreffende de Hernhuttersche Gemeente, uyt Liefde tot de Waarheid die in Christus Jesus is, Hoorn 1749. 8°.

Liefderijke Raad, Hulp en Vertroosting, voor de Bekommerde, Verleegene, Overtuygde en Opgewekte in de Provintie Friesland, en bijzonder aan die van Leeuwarden in deeze Geesteloose Dagen, Leeuw. 1751. 4°.

Gods Regtvaardige Heyligheid ter verschrikkinge der Godloozen, en tot blijdschap des Hemels en des Heyligen aangewezen, uyt Openbaringe XVIII. *vs.* 15 *tot* 20, *ter gelegentheid van de vreeselyke Aardbevinge*, Hoorn 1756, gr. 8°.

Hoofdleeringen der Mennoniten, Hoorn. 8°.

Christus alles en in allen, Hoorn, 2 deel. 8°.

Verdediging tegen Vetman, Hoorn. 8°.

Een Kudde en een Herder, dat is de Heilige algemeene Christelijke Kerk en gemeenschap der Heiligen, opgedragen aan alle ware Zioniten, Hoorn. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V; van Abboude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BEETS (WILLEM VAN DER), in 1764 Kapitein ter zee in dienst dezer Landen, bevond zich in het jaar 1782 met Kapitein Rijneveld en acht koopvaarders in het Kattegat, toen hij tusschen Wingo en Nyding, een vijandelijk konvooi van omtrent zestig zeilen ontdekte. Hij deed daarop de noodige seinen aan Kapitein Rijneveld en de koopvaarders; waarop hij dadelijk op den vijand inhield, op wien hij een fregat en eenen brigantijn veroverde, terwijl hij de overige gedeeltelijk op strand jaagde. Later in dat jaar voerde hij het bevel over het fregat *de Pallas* van 40 stukken, dat tot de vloot behoorde, welke den 7 Julij onder den Vice-Admiraal Hartsinck uitzeilde en maakte toen een Engelsch eenmastscheepje prijs. In October van dat zelfde jaar bragt hij het overzeesche convooi behouden in Texel binnen.

Den 26 Junij 1795 tot Vice-Admiraal der Bataafsche Republiek bnoemd, was hij na den slag bij Kijkduin, den 11 October 1797, Lid van den Zeekrijgsraad, om onderzoek te doen naar het gedrag der Bevelhebbers in dien wel ongelukkigen, doch niet te min roemrijken en hardnekkigen zeeslag.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. IV. bl. 205, 225, 227 en 344. XXXVIII, bl. 276 en 277, uit partikuliere berigten aangevuld.

BEGA (Cornelis), geboren te Haarlem, in 1620, was een zoon van Pieter Janze Begijn, een houten-beeldsnijder en van Maria Kornelissen. Cornelis was de eerste en beste leerling die door Ostade in de kunst werd opgeleid, wiens trant hij in zijne ordonnanties, koloriet en schildering trachtte na te volgen, waarin hij dan ook niet ongelukkig slaagde. Hij werd vooral een groot meester in het schilderen van boerengezelschapjes, maar tevens leide hij een zeer los leven, zoodat zijn vader hem niet langer voor zijn kind wilde erkennen, waarom hij ook niet meer den naam van Begijn wilde voeren, maar dien in Bega veranderde. Hij is niet getrouwd geweest, maar was smoorlijk verliefd op eene jonge jufvrouw, die aan de pestziekte leed, en die hij in haren kommerlijken toestand niet wilde verlaten, maar nacht en dag oppaste, waardoor hij zelve ook van die vernielende kwaal werd aangetast, welke hem kort na zijn meisje, op den 27 Augustus 1664 in het graf sleepte.

Zijne penseelkonst wordt geschat onder de beste van dien aard, want hij had een vlug en aangenaam penseel, eene goede kleur en was geestig in zijne ordonnantie. 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem: twee stukken, het eene voorstellende:

Een oud man in eene overdenkende houding, zittende in zijne studeerkamer voor eene tafel met eenige boeken.

Een vrolijk boerengezelschap.

Ook heeft men een geëtst werkje van zijne hand uitgegeven, uit 24 plaatjes bestaande, dat overheerlijk is.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konst.*, D. I. bl. 328.

Zie, behalve dat werk, D. I. bl. 349 en 350, van Mander, *Leven der Schild.*, D. II. bl. 160; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; C. de Koning Lz., *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 163; *Biogr. Nationale*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Universelle*; *Aanwijz. der Schild. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam.*

BEGIJN (Abraham), geboren in 1650, heeft vele jaren in Holland en wel den meesten tijd in 's Gravenhage gewoond. Hij was een groot meester in de kunst; de voorwerpen van zijn penseel waren landschappen, water- en landgezigten, gestoffeerd met beelden, boomen en beesten. Daar hij de doorzigt- en bouwkunde in den grond verstond, was hij uitnemend bekwaam om groote werken te vervaardigen; zoo als men te 's Gravenhage ook nog onderscheidene kamers vindt, voortreffelijk door hem geschilderd en van een ongelooflijk rijke ordonnantie. In 1690 werd hij door den Keurvorst van Brandenburg, naderhand Koning van Pruissen, tot Hofschilder beroepen. Hier vond Begijn een ruim veld open, om aan zijne kunstvermogens den vrijen teugel te vieren, want die Vorst zond hem door zijn geheele land, om alle de hoofdsteden, omliggende kasteelen en landgezigten af te teekenen, naar deze teekeningen schilderde hij dan groote stukken, welke in uitgestrekte zalen geplaatst werden, en tot groot genoegen van den Vorst uitvielen.

Begijn, die een man was van een voorbeeldig gedrag, overleed, eenige jaren vóór den Vorst, onverwacht en schielijk, want Abraham Terwesten en andere kunstenaars in de zaal komende, waar hij bezig was met schilderen, noodigden hem tot eene wandeling uit, hetgeen hij op eene beleefde wijze afsloeg, doordien hij nog iets te doen had, daar nog ruim een uur werk aan was, belovende echter zoodra dit af zou zijn, bij hen te komen. Doch van de stelling tredende, en de trap af naar beneden willende gaan, gevoelt hij zich niet wel, houdt zich aan de leuning vast, en sterft met het palet in de hand op dien zelfden oogenblik, hebbende in de andere hand eenig geld, dat hij iemand naar wien hij wachtte, wilde geven: deze boven komende, vond hem tot zijn grootste ontzetting in die gestalte, en maakte terstond zijn overlijden aan het hof rugtbaar. Hij liet bij zijne weduwe eene dochter na.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Schild.*, D. I. bl. 100—102; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEHR (Frederich Ludwig), werd geboren den 18 Januarij 1769, te Arolsen, in het vorstendom Waldeck, waar zijn vader, uit het Mecklenburgsche geslacht der vrijheeren Behr gesproten, het ambt van Regierungs-rath des vorstendoms bekleedde.

In Holland tot kadet en kort daarna tot vaandrig bij het 2de regiment van Waldeck benoemd, werd hij door zijne ouders onder het vaderlijke toezigt gesteld van zijnen oom, later Luitenant-Kolonel bij het zelfde regiment. Hoewel eene verstandige en doelmatige opvoeding genoten hebbende, vorderde zijne onervarenheid en jeugd eenen geschikten leidsman, en dezen had hij gevonden in den braven overste Behr, wiens gevoel van eer en pligt eenen onuitwischbaren indruk op de ziel van zijnen jongen bloedverwant maakte.

In 1792 kocht Behr eene kompagnie in het 2de bataillon van het regiment van Hessen Darmstadt, en deed daarmede de veldtogten van 1793 en 1794 tegen de Franschen. Hij had herhaaldelijk het geluk zich te onderscheiden. In het gevecht van Werwick, bij voorbeeld, zich met een detachement in een klein retranchement op den weg van Comines bevindende, verdedigde hij het tegen vier herhaalde stormen, en verliet het niet, dan na ontvangene order, en toen Werwick reeds achter hem genomen was. Hij bragt echter het hem toevertrouwde geschut weder naar het leger terug. Den zelfden dag werd hij voorgesteld aan den Erfprins van Oranje, later Koning Willem I.

Toen zijn regiment een deel der bezetting uitmaakte van Sluis in Vlaanderen, was hij de eenige Kapitein van het regiment, gedurende het beleg, die gezond bleef, en dienst deed voor alle zijne kameraden. Steeds onvermoeid en onversaagd was hij overal tegenwoordig, en de overgave dezer vesting, hoewel zij noodzakelijk geworden was, vervulde hem met droefheid. Toen op den middag van den 26 Augustus, de bezetting van Sluis de Zuiderpoort uit en den staf van het Fransche leger voorbij trok, trad Behr uit de gelederen, en vervult met dat gevoel van spijt, hetwelk in het fier gemoed van den krijgsman als hij zich overwonnen moet verklaren, door het gevoel van zijne pligt gedaan te hebben niet kan onderdrukt worden, rigtte hij zijnen tred naar den Generaal Moreau en zeide: »Général, vous croyez prendre une forteresse, »vous ne prenez qu'un monceau de ruines. Vous croyez vaincre »une garnison, vous n'avez vaincu qu'un hôpital." (Generaal, gij denkt eene vesting in te nemen, en gij neemt maar een hoop puin in; gij denkt een garnisoen te overwinnen, en gij overwint slechts een hospitaal).

In den veldtogt van 1799 in Noord-Holland, werd hij menigvuldige keeren op de gevaarlijkste posten gesteld. Men gebruikte hem dikwijls als partijganger, hetzij om den vijand te verontrusten, of om de bewegingen des legers te dekken.

Behr verliet de dienst in 1803, en vestigde zich te Maastricht. Nu begon voor hem een tijdvak, gedurende het welk de uitstekende begaafdheden, door de natuur hem geschonken, ontwikkeld werden. Hij oefende zich in de scheikunde, aardkunde, delfstofkunde en natuurlijke historie, verzamelde een uitgebreid kabinet van delfstoffen; maakte verschillende mineralogische ontdekkingen; hield zich met verscheidene takken van nijverheid bezig; verkreeg belangrijke kennis van den landbouw, en hoewel naar hij meende voor altijd van de krijgsdienst verwijderd, volgde hij de vorderingen dezer hooge wetenschap met de naauwkeurigste oplettendheid.

Alle mannen van verstand en kunde, die door de woelige omstandigheden van die tijd naar Maastricht kwamen, zochten zijnen omgang. Hij beredeneerde met hen de belangrijkste uitvindingen en ondernemingen, welke toen plaats hadden. Officieren van de genie en ingenieurs waren niet zelden verwonderd over den schat van kundigheden, dien zij bij hem ontdekten.

Zoo leefde hij als ambteloos burger in den schoot van zijn gezin, waaraan hij met de innigste liefde gehecht was. Hij weigerde twee malen de aanzoeken, die men hem deed, om Adjunct-maire en Maire van Maastricht te worden, en de eenige post dien hij aannam, was die van lid van het armbestuur, waaraan hoegenaamd geene geldelijke voordeelen verbonden waren. De ingezetenen van Maastricht zijn hem grooten dank schuldig voor de edele zelfverloochening, met welke hij, in den winter van 1814, toen de hospitaalkoorts een derde van de bezetting wegsleepte en reeds onder de inwoners begon te woeden, zich bij zijne medemenschen verdienstelijk maakte.

De wensch, om het zijne toe te brengen tot het oprigten en in stand houden van het nieuwe staatkundige gebouw, spoorde hem aan, in 1815, om eene memorie te schrijven over de defensie van Nederland, en die aan den Koning aan te bieden. De Luitenant-Generaal Krayenhoff, door Zijne Majesteit belast daarover een rapport te maken, deed in zijn verslag de edelmoedigste onpartijdigheid blijken. Ten gevolge van diens beoordeeling over

deze memorie, en over de kundigheden en hooge militaire denkbeelden van den schrijver, ontving Behr eene vleijende missive van den Minister van Oorlog, waarin hem onder anderen werd bekend gemaakt, dat het Zijne Majesteit aangenaam zou wezen, indien hij weder in de krijgsdienst wilde treden. Hij werd dan ook benoemd tot 2de Kolonel bij den algemeenen staf van het leger, en belast den toestand te onderzoeken van de zoogenaamde Royale navigable, eene op bevel van het Fransche gouvernement gegravene maar onvoltooid gelatene vaart, en rapport te doen over het nut, dat uit dit werk voor het algemeene welzijn des rijks te trekken was. Door zijn onderzoek bleek, dat het toenmaals bestaande van weinig of geen nut kon zijn; maar hij bewees tevens de nuttigheid, zoo voor handel en nijverheid, als voor de verdediging van het land, van eene communicatie te water tusschen Maastricht en 's Hertogenbosch, en zond het plan in van de Zuid-Willemsvaart.

Overgeplaatst bij den Kwartiermeester-generaalstaf als lid van de militaire verkennings-brigade, werd hij later benoemd bij de commissie van grensscheiding tusschen de Nederlanden en Frankrijk. In beide betrekkingen overtrof hij verre de hem opgelegde pligten, en aan zijnen helderen en werkzamen geest zoowel als aan zijne uitgebreide wetenschappelijke kennis, had men menig nuttig denkbeeld te danken. In dit tijdvak schreef hij memoriën over verschillende onderwerpen, en onder anderen betrekkelijk een door hem ontworpen verbeterd plan, om de Haine met de Schelde te vereenigen, met vermijding van het Fransche grondgebied. Nadat hij als Commissaris van Zijne Majesteit de overgave en inbezitneming der grenzen geëindigd had, werd hij benoemd tot Adjudant in het 2de groot militaire kommando. Deze post liet tijd genoeg ter zijner beschikking over, om zich met zijne geliefkoosde studiën bezig te kunnen houden. De tachtigjarige oorlog trok bijzonder zijne aandacht, en hij had het plan gevormd eene militaire geschiedenis der Nederlanden te schrijven; maar zijne toen reeds gekrenkte gezondheid, en de moeijelijkheid, om van Deventer af uit de echte bronnen te kunnen putten, verhinderde de uitvoering van dit ontwerp.

De herinnering van sommige ongelukken, door de zeelieden op de Texel-stroom geleden, door de zandbank de Drempel, bragt hem op de uitvinding van een werktuig, geschikt om den grond op de zandbanken, in havens en rivieren indiervoege los te maken, dat de specie zich kan ontlasten en door het water zelf weggevoerd worden.

Ook liet hij te gelijkertijd het model vervaardigen van eene kunstklip van zijne uitvinding tot verdediging onzer kunsten. Deze gevaarlijke toestel onder het water verborgen, zou volgens zijne denkbeelden de schepen, welke er op kwamen te stooten, dadelijk in de lucht doen springen, door eene daaraan verbondene machine infernale.

In het laatst van 1826 benoemd tot Generaal-majoor en Provinciale kommandant van Zeeland, bleef hij in deze betrekking tot September 1829, op welk tijdstip hij de benoeming ontving van Provinciale kommandant van Gelderland. Herhaalde, bijna doodelijke ziekten, hadden zijn geheel gestel dermate geschokt, dat de gezonde lucht van zijne nieuwe standplaats, haren weldadigen invloed niet op hem uitoefenen kon. Allengskens zag men zijne krachten verminderen, tot dat hij eindelijk den 8ste Julij 1834 op het onverwachtst uit de armen der zijnen weggerukt werd. Bemind en hooggeschat door elk, die hem kende, laat zijn eerbiedwaardig karakter de reinste nagedachtenis achter.

Zie *Milit. Spectator*, D. III. bl. 135; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 111.

BEHR (Johan Martin), vermoedelijk geboren in het jaar 1776, trad in de krijgsdienst den 2den Augustus 1792, als kadet bij het regiment Zwitsers van Stockar. Den 5 Augustus 1798 tot 2de Luitenant benoemd bij het 3de bataillon Jagers, werd hij den 19 September 1799, op het slagveld, tot Kapitein bevorderd, wegens zijn gehouden gedrag bij de bestorming van het retranchement te Schoorldam, tegen de Engelschen en Russen. Als Kapitein Adjoint bij den Generaal Du Monceau, maakte hij met de Bataven den veldtogt aan den Donau in 1806, was tegenwoordig bij Ulm enz.

Den 1 Augustus 1808 aangesteld tot Kolonel bij het 6de regiment Infanterie, onderscheidde hij zich aan het hoofd van dat regiment in den oorlog in het Noorden van Duitschland in 1809. Hij kommandeerde de expeditie bij het innemen van het eiland Rugen, den 1 Junij van dat jaar, en werd wegens het daar verrigtte door Koning Lodewijk tot Baron, en door den Koning van Denemarken tot Kommandeur der Danebrogsorde benoemd. Ook was hij, met zijn regiment, onder de eersten, die in die zelfde maand Straalsund binnen drong. De Generaal Gratien onder wiens bevelen hij den veldtogt gemaakt had, vermeldde hem dan ook met lof in het legerberigt. In 1810 diende hij onder Du Monceau in Zeeland, in 1811—1815 in Spanje, waar hij roem verwierf bij de tneming van het fort Ferdinando en in de veldslagen van St. Celonië, Atefulia in Catalonië enz.

Den 21 April 1815 tot Generaal-Majoor bevorderd, en bij den inval van Napoleon in België, Opperbevelhebber der vesting Bergen in Henegouwen zijnde, was hij een der eersten, die van het begin der vijandelijkheden aan de Sambre kennis gaf. Nadat hij den 24 November 1816 tot Luitenant-Generaal was aangesteld, werd hij den 21 December 1818 gepensionneerd.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 269, 274 en 445; uit partikuliere berigten aangevuld.

BEIJEMA (Bernardus), oorspronkelijk een Fries, moet geboren zijn voor het midden der zestiende eeuw. Zich door het beoefenen der fraaije letteren een naam gemaakt hebbende, werd hij tot Rector van de latijnsche scholen te 's Gravenhage, waarschijnlijk in 1585 aangesteld, en behield dien post tot in 1590, toen hij tot opvolger kreeg Folkert van Westervold. Men heeft van Beijema in druk:

Uytleggingbe over het Hoogheliedt Salomons, 's Hage 1619, in 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 63.

BEIJER (Samuel), Schepen der stad Rotterdam, schijnt zeer in de gunst der burgerij te hebben gestaan, want nadat Willem III Prins van Oranje tot Stadhouder was bevorderd, bragten zij hem op het drietal, waaruit de Prins verzocht werdt een Vroedschap te kiezen. Later werd hij tot Pensionaris dier stad benoemd en in 1674 was hij een der Afgevaardigden van de Algemeene Staten die naar Engeland gezonden werden om over een verdrag van zeevaart te handelen. Hij werd in 1692 buitens tijds uit de regering ontslagen, doch in 1702 met kennis van Hun Edel Groot Mogenden weder als Vroedschap hersteld. Na dien tijd vinden wij niets meer van hem opgeteekend.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 115 en 338, D. XVII. bl 135.

BEIJER (Gerrit), vermoedelijk geboren te 's Gravenhage, waar hij in het laatst der vorige eeuw leefde, was een der werkzaamste leden van het Genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, in welks werken onderscheidene dichtstukken van zijne hand voorkomen. In 1771 liet hij, voor zijne vrienden drukken: *Dichtgewijde Mengelingen*, waarachter in het exemplaar, dat in de Bibliotheek der Nederlandsche Letterkunde te Leiden berust, nog eene menigte afzonderlijk gedrukte stukken gevoegd zijn. Die bundel, hoewel grootendeels uit gelegenheidsgedichten bestaande, bevat menig blijk, dat Beijer geenszins een der minste zangers van dat tijdstip was, en dat zijne dichtvruchten ruim zoo goed de openbare uitgave verdiend hadden, als die van menig ander zijner tijdgenooten.

Zie *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BEIJER (Jan de), geboren in 1705 te Arau in Zwitserland, hield zich in zijne jeugd veel te Amsterdam op, en had daardoor gelegenheid om zich bij Cornelis Pronk in de teekenkunst te oefenen, en werd onder diens leiding een goed meester, die eene menigte gezigten van steden, kasteelen en oude gebouwen, in het Land van Kleef, de omstreken van Namen en Maastricht in de Provinciën Gelderland en Utrecht teekende. Hij was eenige tijd woonachtig te Vierlingsbeek, bij Boxmeer, waar hij zich des zomers onledig hield om voor boekhandelaars en kunstminnaars te teekenen; terwijl hij des winters zijne teekeningen naar Amsterdam bragt om ze aan hen, die ze besteld hadden, af te leveren. Kort na het midden der vorige eeuw zette hij zich echter met der woon te Amsterdam neder, waar hij niet alleen de teekenkunst beoefende, maar zich ook meer dan te voren op het schilderen met olieverw toelegde, ofschoon hij toen reeds zes of zeven en veertig jaar oud was. Tot leidsman koos hij zijnen kunstgenoot Jan Maurits Quinkhart, werkte onder diens opzigt en aan zijn huis gedurende twee jaren, waardoor hij tevens gelegenheid had om onderscheidene der beste landschappen en stadsgezigten uit de verzameling van Quinkhart te bestuderen en te kopiëren, makende zich daarbij den schildertrant van zijnen leidsman, hoezeer die een Portretschilder was, ten nutte, zoodat hij eenige zeer verdienstelijke schilderijen, meestal naar zijne eigene teekeningen heeft vervaardigd; doorgaans zijn het stadsgezigten en landschappen. Hij was gewoon om de beeldjes, tot stoffaadje zijner teekeningen en schilderijen, naar het leven te teekenen. Zijne teekeningen, zoo gekleurde als

ongekleurde, zijn in menigte onder de liefhebbers verspreid, en zouden welligt meer in achting zijn, indien zij minder in getal waren. Henricus Spilman, Paul van Liender en anderen hebben onderscheidene gezigten, door Jan de Beijer geteekend, in het koper gebragt. Naar zijne fraaije en naauwkeurige teekeningen vindt men mede onderscheidene platen in de *Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat van alle Volken.*

Hij rigtte te Amsterdam een teekengezelschap op, dat eerst op zijne kamer en vervolgens, uitgebreider wordende, in het logement de Zon werd gehouden.

De Beijer was een man van een opgeruimd en vrolijk karakter, die echter zeer ingetogen leefde. Na vele jaren de kunst te Amsterdam beoefend en daarmede eenig vermogen overgewonnen te hebben, trok hij, ten einde gedurende zijne overige levensdagen de vruchten zijner vlijt stil en gerust te genieten, naar een klein plaatsje nabij Kleef, alwaar hij, na een verblijf van eenige jaren, in hoogen ouderdom overleed.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Schild.*, D. II. bl. 199; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 53 en 54; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 37—39; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.*, D. I. bl. 52.

BEIJEREN. Zie omtrent de Vorsten, Vorstin en Bisschop uit dit huis op Aalbrecht, Hendrik, Jacoba, Jan en Willem.

BEIJEREN (Adriaan van), Natuurlijke zoon van Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland enz., werd in 1415 Schout van Dordrecht. Toen in 1418 Jacoba van Beijeren, Gravin van Holland, zich genoodzaakt zag het beleg van Dordrecht op te breken, bleef Adriaan van Beijeren, het door haar gestichte blokhuis met eenige weinige manschap bezetten. Doch deze op verre niet bestand tegen de dagelijks aanwassende magt van Jan van Beijeren, die Dordrecht bezet hield, werd daar spoedig met zoo veel geweld en overmagt van volk besprongen, dat zich dood te vechten, of gevangen over te geven, alleen ter zijner keuze gelaten was. Het eerste door hem verkoren zijnde, werd het blokhuis door die van Dordrecht veroverd en tot den grond vernield en den Schout onbarmhartig dood geslagen.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, 236 en 767; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 431; *Levensbesch. van voorname Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 312.

BEIJEREN (Willem Bastaard van) Heer van Schagen, een natuurlijke zoon van Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland enz. bij Maria van Bronkhorst, was de stamvader van het geslacht Beijeren Schagen.

Hij was Admiraal van Holland, later kamerling van Filips I, Hertog van Bourgondië, die hem zeer beminde. Vele ambten en bedieningen heeft hij bekleed, vooral in Noord-Holland. Ook was hij Bailjuw van 's Gravenhage en Raad van den Vorst. Hij overleed in zeer hoogen ouderdom in 1473; en is tweemalen gehuwd geweest eerst met Maria van de Lekke, daarna aan Johanna of Alijd van Hodenpijl. Daar hij aan zijnen oudsten zoon zijnen heerlijkheden naliet en aan zijne andere kinderen bijna niets, gaf dit aanleiding tot vele regtsgedingen.

Zijne nakomelingen, welke zich van Scagen of van Schagen teekenden, voerden tot wapen een veld, verdeeld in zes banden van goud en keel, hebbende in den linker hoek het wapen van Beijeren, zijnde gefaseleerd van zilver en azuur.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 101 en 102.

BEIJEREN (Jan en Albert van), Heeren van Schagen. Zie SCHAGEN (Jan en Albert van).

BEIJEREN (Aalbert van) was een bloem- fruit- en visschenschilder, die de voorwerpen zeer naauwkeurig voorstelde en met eene groote vaardigheid schilderde. Men weet niet in welke tijd hij geleefd heeft. Op 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem een stuk voorstellende:

Eene tafel, waarop een mand met schelvisch, eene moot zalm en ander visch.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 116; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 52; *Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam.*

BEIJERINCK (Frederik), geboren te Arnhem, Geswooren en, door den Hove Provinciaal des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen, Geadmitteerd Landmeeter, was een zeer bekwaam waterbouwkundige, zoo als onder anderen blijkt uit een door hem uitgegeven werkje, getiteld:

De rivierkundige Verhandeling uitgegeven door Cornelis Velsen, Geadmitteerd Landmeeter, gedrukt in Amsterdam 1749, van verscheide Misvattingen gesuyverd enz. Amst. 1770.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken*, uit de familiepapieren aangevuld.

BEIJERINCK (Willem), een zoon van Martinus Beijerinck, een Neef van den voorgaande, geboren te Nijmegen den 2den Augustus 1756, ontving de eerste indrukken, welke hem de kennis der waterbouwkunde als het doel zijner pogingen deden beschouwen, van zijnen vader. Weldra aangesteld tot geadmitteerd en beëedigd Landmeter in de Provincie Gelderland, kwam hij in de gelegenheid, om zich bij de uitvoering van verschillende werken langs de rivieren bekwaam te maken, zoodat zijne diensten vrij algemeen begeerd werden. De beroemde Christiaan Brunings schattede hem hoog, en de gewigtige verbeteringen, die, volgens de ontwerpen van dien groote waterbouwkundige, in 1771 en volgende jaren en voornamelijk in 1781 en 1782, door eene verbeterde waterverdeeling aan de rivieren zijn toegebragt, werden voor het grootste gedeelte door Beijerinck uitgevoerd; terwijl men mag vaststellen, dat hij voor de ontwerpen zelven veelal met zijnen raad gediend, en in vele daarvan een voornaam aandeel gehad heeft. Bij den inval der Franschen in 1794, leverde hij onderscheidene ontwerpen in om, door middel van kunstmatig overstroomingen van de Maas, den vijand te keeren, welke echter niet ten uitvoer werden gebragt. Bij alle de omkeeringen van zaken hier te lande, bleef hij, als onmisbaar persoon bij de rivieren, zijne dienst met onvermoeide werkzaamheid steeds daaraan toewijden, terwijl hij in het laatst van zijn leven zich nog bijzonder bekend maakte door zijn groot ontwerp tot het sluiten van den Beneden-Rijn, hetwelk hij, op bijzonderen last van Koning Lodewijk, die veel vertrouwen in hem stelde, opmaakte; een ontwerp, waarmede de Koning zeer was ingenomen en hetwelk in den kundigen Generaal Krayenhoff, een grooten voorstander vond, die daarvan in 1821 een volledig plan heeft uitgegeven, onder den titel van: *Proeve van een ontwerp tot sluiting van de rivier de Neder Rijn of Lek en het storten van haar water op den Yssel.*

Beijerinck heeft niets in druk uitgegeven; doch de menigte memoriën, die hij aan 's Lands Regering heeft ingezonden en zijne veelvuldige adviezen, getuigen van zijne groote werkzaamheid ten dienste van den lande. Hij was gehuwd geweest met Mejufvrouw Baukje Maria Dibbets, en liet bij zijn overlijden, den 6 December 1808, zes zoons en twee dochters na.

De waterstaat dezer landen, en vooral het beheer der bovenrivieren, onderging door zijn afsterven een groot verlies en Koning Lodewijk heeft later na den watersnood van 1809, openlijk in de nieuwspapieren te kennen gegeven, dat hij toen meer dan ooit 's mans vroegtijdige dood betreurde.

Zie *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis.

BEIJERINCK (Frederik), een broeder van den voorgaande, geboren te Nijmegen den 20 Julij 1766, was mede een zeer bekwaam waterbouwkundige, die in het jaar 1810 werd aangesteld tot Ingenieur, en in 1817 tot Hoofd-Ingenieur van 's Rijks waterstaat bevorderd werd, waarvan hij in het jaar 1834 met pensioen eervol werd ontslagen. Hij overleed den 25 Augustus 1838, was twee malen gehuwd geweest, eerst met Elisabeth Reynen, daarna met Jacomina Crijnen, en liet vier zonen na.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

BEILING (Albrecht of Albert) of Beyling, een man die zich zoo in zijn leven als met zijne dood, ten tijde van vrouwe Jacoba van Beijeren, beroemd gemaakt en den naam van Hollandsche Regulus heeft verworven. Toen de zaken van Vorstin Jacoba zoo verre waren verloopen, dat Hertog Jan van Braband tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd was, poogde zij sommige steden weder magtig te worden. Floris van Kijfhoek werd dierhalve naar Schoonhoven gezonden, ten einde die stad te vermeesteren, hetwelk ook door verstandhouding met eenige burgers daar binnen welhaast gelukte. Maar het slot, waarin zich Willem van den Coulster en Albert Beiling bevonden, bood zes weken lang dapperen tegenstand, tot dat zij, door hongersnood gedwongen, met de bezetting, uit vijftig man bestaande, zich overgaven; Kijfhoek nam ze allen, uit naam van vrouw Jacoba, in genade aan, uitgezonderd Beiling, op wien hij bijzonder schijnt gebeten te zijn geweest. Beiling zijnen dood voor oogen ziende, verzocht eene maand uitstel, om orde op zijne zaken te stellen, belovende eer die tijd verstreken was, te zullen terug komen. Kijfhoek stond

hem dit toe. Beiling hield zijn woord, en stelde zich op de bestemde tijd in 's vijands handen, ofschoon hij te voren wist het met de dood te moeten bekoopen, zoo als ook gebeurde. Kijfhoek liet hem den zelfden nacht van zijne terugkomst in de aarde begraven; dit geschiedde in den donker, doordien Albert wegens zijn gehouden gedrag, door iedereen bemind werd, en men het vonnis niet in het openbaar en bij dag durfde ten uitvoer brengen.

Zie Goudhoeven, *Chronijcke*, bl. 449; M. Vossius, *Historische Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 643 en 644; Halma, *Tooneel der Vereen. Nedert.*, D. I. bl. 39; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 463; van Berkum, *Beschr. der stadt Schoonhoven*, bl. 340 en 341; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. II. bl. 206 en 207; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Kabinet van Nederl. en Kleefs. Oudh.*, D. IV, bl. 406 en 407; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 95 en 96, die hem Arnold Beilaert of Beiling noemt.

BEIMA. Zie BEYMA.

BEINTEMA van PEYMA (Johannes Ignatius Worp), een Fries, Doctor in de Geneeskunde, heeft een werk geschreven tot lof en aanprijzing van het tabak rooken, onder den titel van:

Algemeen hulpmiddel.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEISSELAAR (Martinus van) was in 1692 Officier der burgerij te Goes. Hij schijnt zich sterk gemengd te hebben in de geschillen, welke destijds die stad beroerden en werd diensvolgens in November van dat jaar gebannen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVI. bl. 216.

BEK (David). Zie BECK (David).

BEKA (Sibert). Zie BECANUS (Syfert).

BEKA (Johannes de), Johannes a Beka, Johannes Becanus, of Johannes de Beeke, geboren te 's Hertogenbosch, was eerst Monnik in de Abdij van Egmond, daarna Kanunnik te Utrecht en heeft geschreven:

Chronicon Episcoporum Ultrajectensium et Comitum Hollandiae ad Joannem ab Arkel, Episcopum et Guilielmum Hollandiae Comitem.

Deze zijn arbeid, welke met de vroegste en fabelachtigste tijden aanvangt, was door hem opgedragen aan Jan van Arkel, den zeven en dertigsten Bisschop van Utrecht, en aan Willem V Graaf van Holland, en loopt tot het jaar 1393; terwijl de Beka vermoedelijk in het volgende jaar is overleden.

De kronijk is door Bernardus Furmerius met het vervolg van Suffridus Petri en zijne bijgevoegde aanteekeningen te Franeker in 1712 in het licht gegeven; doch naderhand door Arnoldus Buchelius in *Corpore Historiae Ultrajectinae* veel verbeterd, in 1643 in folio, door den druk gemeen gemaakt. Eene Nederduitsche vertaling van dit werk, op vele plaatsen vermeerderd en vervolgd, kwam door de bezorging van eenen ongenoemden in 1701 in het licht, en is ingelijfd in de *Analecta veteris Aevi* van den Hoogleeraar Ant. Matthaeus, Tom. V van den druk in 8° en in Tom. III van dien in 4°.

Beka wordt gehouden voor den beste der Latijnsche kronijkschrijvers zijner eeuw. Hij betuigt zelf in zijne opdracht, dat hij zeven jaren aan dit werk besteed heeft, en het uit onderscheidene historiën, jaarboeken, kronijken, registers, chartres en brieven naarstiglijk en met zorgvuldigheid heeft bijeen getrokken; bovendien heeft hij de kronijk van den Egmonder Monnik gekend en gebruikt. Hij volgt die zelfs nu en dan woordelijk, maar meestal met eene breedvoerige omschrijving. Na de fabelachtige tijden is hij doorgaans, en hoezeer hier en daar het spoor wel eens missende, onschatbaar voor de geschiedenis. In zijn Latijn en in zijnen stijl overtreft hij alle zijne tijdgenooten. Ook moet hij reeds vroeg buiten 's lands beroemd zijn geweest, want er heeft eene oude Fransche vertaling van hem bestaan.

Zie Pars, *Naamr. van de Holl. en Bat. Schrijvers*, bl. 41—43; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Woordenb.*; B. bl. 124 en 144; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Hist. en Outh.*, D. II. bl. 139; Burman, *Traj. erudit.*, pag. 21—23; Blondel, *Beschr. der stad Utrecht*, bl. 12; Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars II. p. 366 en 367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 306 en 307; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 197 en 198, en D. IV. bl. 345; van Kampen, *Gesch. der Ned. Letteren en Wetensch.*, D. I. bl. 28; de Wind, *Biblioth. der Ned. Geschieds.*, D. I. bl. 51—54 en 512; C. R. Hermans, *Geschiedk. Mengelw. over de prov. Noord-Braband*, D. I. bl. 28—41.

BEKE (Rudolf van der), gezegd a Rivo, geboren te Breda, was in zijn leven Deken van het Kapittel te Tongeren, en een zeer voornaam Latijnsch Dichter en Historieschrijver. Hij heeft het grootste tijdvak van zijn leven te Rome doorgebragt, alwaar hij ook in 1403 zijn arbeidzamen levensloop eindigde. Verscheidene van zijne werken zijn lang na zijnen dood door den druk gemeen gemaakt, als onder anderen:

De Canonum observantia, Col. 1568, 8°. Paris. Tom. VI. *Bibl. Patrum.*

Historia Episcoporum Leodiensium, ab anno 1327, *usque ad annum* 1360, *in Tomo III. Rerum Leodiensium à Joanne Chapevillio edita.*

Martyrologium, versibus complexum.

Calendarum Ecclesiasticum, Lovan.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 303 en 304; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEKERKE (Bartholomeus van). Zie BIGGEKERKE (Bartholomeus van).

BEKERTS van THIENEN (Adriaan). Zie THIENEN (Adriaan Bekerts van).

BEKESTEYN (Wouter van Heemskerk van), ook wel enkel Wouter van Bekesteyn geheeten, een zoon van Dirk van Heemskerk van Bekesteyn en van Margaretha van Assendelft, geboren op het laatst der vijftiende eeuw, werd in 1536 door Keizer Karel V tot Schout van Haarlem, en in 1541 tot Hoog-Heemraad van Rijnland aangesteld. In 1567 werd hij, op eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, gedagvaard voor Commissarissen van den Hove, om te verklaren »wat »affectie ende genegenheid hij tot den dienst van den Koning »had: ende of hij gezind was het met Zijne Majesteit te houden, »en denzelven tegens een ieder te dienen, en hetgeen hem wegens »Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de »verpligting van zijne Leenen en van den Eed, alsmede om te »renuncieren van alle Verbonden, Confederatiën en Obligatiën ter »contrarie." Aldaar verschenen zijnde, legde hij den van hem gevorderden eed af, en schijnt later 's Konings zijde te hebben gehouden.

Hij overleed in 1571; was eerst gehuwd, in 1514, met Elisabeth van Scherpenzeel, die in 1534 overleed, daarna, in 1543, met Adriana van Wijngaerden, en liet eenen zoon na, genaamd Dirk van Heemskerk van Bekesteyn.

Zie Gouthoeven, *d'Oude Chronycke*, D. I. bl. 181; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 858; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; M. d' Yvoy van Mijdrecht en G. J. Beeldsnijder van Voshol, *Verbond der Edelen*, bl. 77.

BEKKER (Balthasar), geboren te Metslawier in Friesland, den 20 Maart 1634, genoot het eerste onderwijs van zijnen vader, Henricus Bekker, die eerst aldaar en later te Warfhuizen, in de Provincie Groningen, Predikant was. Toen Balthasar zestien jaren oud was, begaf hij zich naar Groningen, waar hij zich in de Wijsbegeerte, de geleerde talen en de Geschiedenis oefende. In de Hebreeuwsche taal had hij in het bijzonder tot Leermeester den beroemden Jakob Alting, met wien hij eene warme vriendschap sloot; welke tot de dood van dien Hoogleeraar voortduurde en nimmer verkoelde. Zelfs gaf Bekker, na Altings dood, alle diens werken in 5 deelen in folio in het licht. Van Groningen vertrokken, bezocht Bekker de Hoogeschool te Franeker, legde zich aldaar gedurende vier en een half jaar op de Godgeleerdheid toe, waarna hij, na een allerloffelijkst examen, tot Proponent werd aangenomen, en kort daarna tot Rector der Latijnsche scholen te dier stede aangesteld, hetgeen echter niet in zijn smaak viel, weshalve hij het beroep als Predikant te Oosterlittens in 1657 aannam. Hier was het, dat hij zich vooral oefende om zijne verkregene kundigheden te beschaven en uit te breiden. Voornamelijk maakte hij zich verdienstelijk door er des zondags ook na den middag te prediken en er eene openbare catechisatie voor de jeugd op te rigten, hetwelk destijds ten platten lande in Friesland niet gebruikelijk was. Hierdoor haalde hij zich echter de vijandschap van sommigen zijner ambtsbroeders op den hals, wien de zorg voor het welzijn van de hun toebetrouwde gemeente minder ter harte ging, dan eene gemakkelijke levenswijze. Bekker bekreunde zich echter daar niet aan, maar ging voort met hetgeen hij voor pligt hield ijverig te betrachten. Zelfs stelde hij tot leiddraad van dat onderwijs eene catechismus op, welke hij liet drukken onder der titel van:

Gerijmde Kinderleer, of Kort Begrip van den Nederlandsche Catechismus, tot behulp en memorie voor de kinderen en eenvoudigen gerijmd.

In het jaar 1665 verwierf hij te Franeker de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid, en werd in het volgende jaar tot Predikant in die stad beroepen. Terwijl Bekker hier het leeraarsambt bekleedde, gaf hij onderwijs aan eenige studenten, die betuigden dat zij er zich uitnemend wel bij bevonden; doch de Hoogleeraren wisten te bewerken dat hem zulks verboden werd.

Reeds terwijl Bekker nog student in de Godgeleerdheid te Franeker was, had hij smaak opgevat voor de Wijsbegeerte van Descartes, welke in zijne tijd het vinnigst bestreden werd door lieden, die ze het minst kenden of verstonden. Zoo had de Classis van Leeuwarden voorgenomen om in de Synode van Friesland, welke in 1668 te Leeuwarden moest gehouden worden, een bezwaar in te brengen tegen de Wijsbegeerte van Descartes, in verband beschouwd met de Godgeleerdheid, als werd zij door sommige Godgeleerden en Kerkelijken gehandhaafd met geen ander oogmerk dan om het Remonstrantisme in de Hervormde kerk toch eenmaal te doen boven komen en zegevieren. Bekker, vooraf onderrigt wat in die Synode gebeuren zou, vervaardigde een naauwkeurig berigt betrekkelijk deze Wijsbegeerte, hetwelk hij noemde:

Admonitio candida et sincera de Philosophia Cartesiana, 1668. 12°.

Hij zond dit aan de gemelde Synode. In dat geschrift had hij door eene regt verstandige inlichting, welke hij aangaande deze Wijsbegeerte gaf, grootendeels de geopperde zwarigheden uit den weg geruimd, en op eene zeer bevattelijke wijze het min nadeelige daarvan voor de Christelijke Godgeleerdheid aangetoond. Zulk een openbaar en hartig verdedigschrift haalde Bekker een algemeen misnoegen op den hals, doch door tusschenkomst van anderen werd de zaak tot zijn genoegen bijgelegd.

In het zelfde jaar 1668 gaf Bekker eenen tweeden Catechismus in vragen en antwoorden in het licht, welke hij noemde:

Gesneeden Broodt voor de Kristenkinderen.

Waarop een derde, van iets meerdere uitgebreidheid, voor volwassenen, volgde, onder den titel van:

Vaste spijze der volmaakten, of grondige en schriftmatige verklaring van de leer, die begrepen is in de Heidelbergsche Katechismus, Leeuw. 1670, 8°.

Bekker stond nu bij ieder voor een openbaar Cartesiaan te boek, en eer zijne *Vaste spijze*, tot op een derde gedeelte was afgedrukt, liep het gerucht reeds, dat zij vele Cartesiaansche en andere ketterijen bevatte. Tot geruststelling gaf Bekker de afgedrukte bladen van dit geschrift ter lezing aan de Godgeleerde faculteit te Franeker, met verzoek om het, als zij er niets in vond, dat met de Hervormde geloofsleer strijdig was, dan kerkelijk goed te keuren. De faculteit weigerde zulks. Doch Christianus Schotanus à Sterringa, een der drie Hoogleeraren, uit welke die faculteit bestond, schreef in eenen gemeenzamen brief aan Bekker, dat hij in het werk niets aangetroffen had, dat naar eenige onregtzinnigheid zweemde, uitgezonderd dat eene *schijnbare* ontkenning van het verbond der werken hem niet geviel. Zijn ambtgenoot, Johannes Melchior Steinberg, gaf met andere woorden nopens Bekkers regtzinnigheid eene even goede verklaring. De derde Hoogleeraar, Nicolaas Arnoldi, liet zich daarentegen verluiden, dat hij er vele onregtzinnigheden in gevonden had, maar die niet wilde aanwijzen, ten zij hij er van hooger hand toe geroepen werd. Door een zamenloop van omstandigheden kreeg ook welhaast de zaak zulk eenen gang, dat 's Lands regering het noodig achtte er zich mede te bemoeijen, en in het laatst van het jaar 1670 der faculteit haar oordeel afvroeg, nadat Steinberg reeds overleden was. Arnoldi, intusschen, in gemeenschap met den Groninger Hoogleeraar Samuel Desmarets, die hem aanvuurde, uit het geschrift veel vergifts gezogen hebbende, had ook nu zijnen ambtgenoot Schotanus zoo in zijn belang weten te krijgen, dat die nevens hem een veroordeelend advies onderteekende, waarin zes- of zevenendertig stellingen van Bekker gewraakt werden, als die naar ongezondheid in de leer smaakten, *nieuwigheden en vreemdigheden, in de kerk van Friesland nooit zoo rauuw gehoord en voorgesteld; deels coccejaansche, deels cartesiaansche vreemdigheden*, waarom zij van begrip waren, dat het niet behoorde verspreid te worden. Dit advies werd door de Staten aan de Classes van Friesland gezonden, met bevel, »om 't zelve nevens het boek te on»derzoeken en haar oordeel aan de volgende synode mede te dee»len." Dit bevel gaf Bekker moed, en vervulde hem met hoop, die echter weldra verdween, toen eene maand daarna, en wel vier maanden vóór dat de Synode vergaderde, er eene *waarschouwing* van wege Gedeputeerde Staten van Friesland verscheen, waarbij het drukken en verkoopen van de *Vaste Spijze*, op eene boete van 25 rijders, verboden en dus het boek, zonder onderzocht te zijn, veroordeeld werd.

Bekker vervaardigde hierop een verdedigschrift, onder den titel van: *Nodig Antwoord*, hetwelk hij aan de Classes rondzond met verzoek, dat hij de overige bezwaren, zoo die er waren, voor haar of voor de Synode mogt verantwoorden, biedende tevens aan, om zoo er bij eenen tweeden druk der *Vaste Spijze* iets te veranderen viel, zich daarnaar te schikken. Deze aanbieding gaf aan velen niet weinig genoegen; doch toen hij een antwoord op zeker berigt der Franeker Hoogleeraren ter drukpers had gegeven, werd het verder drukken daarvan, van hooger hand, verboden. Kort daarna bood hij aan, tegen zijne beschuldigers voor de Synode gehoord te worden; dit werd toegestaan; maar in plaats van voldoende redenen van bezwaren, vernam hij hier alleen, dat men in zijn boek hetgeen men nogthans een geleerd geschrift noemde, onderscheidene *vreemde uitdrukkingen, onschriftmatige stellingen en gevaarlijke gevoelens* ontdekt had. Bekker gaf zijne hoogste verwondering over deze uitspraak te kennen; te meer, daar het, ingevolge de eigen bekentenis van den voorzitter der Synode, bleek, dat deze vergadering slechts de adviezen en geenszins de aanmerkingen der Classes had nagezien en daaruit dit besluit had opgemaakt; ook werd het herdrukken van de *Vaste Spijze* van nieuws op eene boete van 50 rijders verboden. Dit scheen nog niet voldoende, maar de Classis van Franeker zocht hem daarenboven eene schriftelijke belofte af te persen, dat hij geen der dingen, welke zij als aanstootelijk in zijn boek had aangemerkt, bij monde of geschrifte, openlijk of heimelijk leeren zou, doch van dit vonnis beriep Bekker zich op de volgende Synode, welke in Junij 1672 te Franeker zou vergaderen. Hier werd hij daarvan vrijgesproken, en de Classis gelast het gestreken vonnis in haar boek door te halen. Met dit al namen de kwellingen, Bekker over zijn boek: de *Vaste Spijze* aangedaan, in het geheel nog geen einde. Ofschoon hij ook sommige uitdrukkingen, over welke men het meest gevallen was, verschikte, met behoud echter van zijn gevoelen; ofschoon hij de onbestaanbaarheid en tegenstrijdigheid der adviezen van sommige Classes aantoonde, het was vergeefs; men wist gestadig nieuwe zwarigheden aan te voeren, en hem dus onophoudelijk werk te verschaffen.

Opmerkelijk intusschen was het, dat, terwijl Bekker's boek in Friesland bijna algemeen afgekeurd werd, evenwel onderscheidene beroemde en om hunne regtzinnigheid zeer vermaarde Godgeleerden, het hoogelijk prezen, en betuigden daarin niets te hebben kunnen vinden, dat met reden kon gewraakt worden. Onder dezen muntten inzonderheid uit: Franciscus Burman, Christianus Perizonius en Jacob Alting, die als uit éénen mond betuigden, dat zij het boek van Bekker, *Vaste Spijze* genaamd, voor geleerd, regtzinnig en met de formulieren van eenigheid overeenkomende vonden.

Onder zoo vele verdrietelijkheden verlangde Bekker hijgende eene provincie te verlaten, waar zijne edelste pogingen verijdeld en zijne beste bedoelingen miskend werden. Hiertoe kreeg hij in 1675 de gelegenheid door een beroep naar het dorp Loenen aan de Vecht, dat hij dan ook niet aarzelde aan te nemen. Daar verschafte de aangename rust, welke hij er genoot, hem gelegenheid, om zich met wezenlijker en nuttiger oefeningen bezig te houden, dan met het zwaardrukkend werk om twistschriften op te stellen. Hij bleef echter niet lang op deze standplaats, maar werd in het volgende jaar naar Weesp beroepen, nam in 1677 als Predikant de legerdienst waar, en vertrok twee jaren later, namelijk in 1679, naar Amsterdam.

Op het einde van 1680 vertoonde zich bijna door geheel Europa eene komeet, wier staart somtijds omtrent 70 graden besloeg. Zij werd hier te lande gezien tot in Februarij des volgenden jaars, en algemeen beschouwd als een voorbode van velerlei rampen en onheilen. Bekker, een geslagen vijand en waakzame bestrijder van alle voorteekenen, nam deze gelegenheid waar om, ware het doenlijk, de bijgeloovige menigte van dezen waan te ontheffen. In 1683 gaf hij dierhalve zijn werk over de kometen in het licht, getiteld: *Ondersoek van de betekening der Cometen, bij gelegenheid van degene, die in de jaren* 1680, 1681 *en* 1682 *geschenen hebben*, Leeuw. 1683, 8°. In dit geschrift stelde hij zich voor te bewijzen, dat deze verschijnselen voor geene voorboden van goed of kwaad moeten gehouden worden, maar onder de hemelsche ligchamen gerangschikt, en, gelijk de andere sterren, welke op gezette tijden verdwijnen en terugkeeren, door den Schepper van al het geschapene, aan vaste, bestendige wetten onderworpen zijn. Voorts betoogde hij, dat het met den inhoud der H. bladeren streed, dat men de verschijning

van sterren ten kwade duidde; verder dat alle voorzeggingen buiten Gods woord uitdrukkelijk zijn verboden, en wel inzonderheid die, welke uit den loop des Hemels en der sterren werden afgeleid. Op deze en meer andere door hem aangevoerde gronden bewezen hebbende, dat het gevoelen van de voorbeduiding der kometen valsch is, betoogt hij, dat zij, die dat gevoelen aankleven, tegen het Opperwezen zondigen. Met dit werk en nog eene niet lang daarna in het licht gekomene *Verklaring over de voorzeggingen van Daniël*, Amst. 1688, 4°, verwierf Bekker veel roems bij alle hoogschatters van gezond verstand en wezenlijke geleerdheid.

Dan hetgeen den naam van Bekker wel het meest bekend gemaakt, ja vereeuwigd heeft, *is zijn beroemd werk, tot titel voerende: De betoverde Wereld, sijnde een grondig onderzoek van 't gemeene gevoelen, aangaande de Geesten, derzelver aart, vermogen, bewind en bedrijf, alsook hetgeen de Menschen door derzelver kragt of gemeenschap doen*, 1e. boek, Leeuw. 1691, 8°. Dit boek, hetwelk onderscheidene malen te Amsterdam, en laatstelijk te Deventer in 1739 in 4°. is uitgegeven, veroorzaakte reeds vroeg groote opschudding, doordien de schrijver daarin trachtte te bewijzen, dat geene goede of kwade Engelen iets op 's menschen ligchaam of geest vermogen, daar voorts uit afleidende, dat alles wat van een verbond met den duivel, tooverij, bezetenheid, voorgespens, spookgeesten of wat verder onder die klasse kan gerangschikt worden, verhaald of geschreven is, als loutere beuzeltaal moet beschouwd worden. Dit boek baarde zoo veel te meer opzien, doordien het zonder kerkelijke goedkeuring in het licht verscheen, welke Bekker, begreep, als Doctor in de Godgeleerdheid, niet noodig te hebben; het ontbrak ook niet, na de uitgave, aan klagten tegen den schrijver, die van alle kanten kwamen opzetten, zoo in Kerkeraden, Classes als Synoden. Een geheele drom van tegenschrijvers, zoo met als zonder naam, van welke de een heviger dan de ander tegen het boek en zijnen maker uitvoer, en sommigen hem als eenen ongeloovige, ja ongodist uitscholden, voorspelde Bekker dat hij eenen hevigen kampstrijd zou moeten aangaan. De voornaamste schrijvers, die met naam tegen hem opkwamen, waren de Hoogleeraren Melchior Leydekker en van der Waeijen, benevens de Predikanten Verryn, Groenewegen, van der Hoogt, Hamer, Brink en Johannes Leydekker, alle welken hij, zoowel ernstig als schertsende, naar mate hij dacht, dat hun geschrijf het verdiende, beantwoord heeft.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Amsterdam verwekte Bekker de eerste moeijelijkheden. Van daar werd zijne zaak getrokken voor de Noordhollandsche Synode, die ten jare 1691 te Edam gehouden werd. Allen verklaarden eenen gruwel te hebben van 's mans werk, als vol van de ergste dwalingen. In het volgende jaar, 1692, werd hij voor eenige weken in zijn ambt geschorst, en hem die tijd vergund, om zijn gevoelen nader te onderzoeken, en, zoo hij van de ongegrondheid daarvan mogt overtuigd worden, het te herroepen. Maar Bekker, gedurende vijfentwintig jaren, dus reeds lang genoeg, naar het hem voorkwam, alles wel beschouwd hebbende, bleef vasthouden aan hetgene in zijn oog waarheid was en geen dwaling zijn kon. Nu werd hij in Augustus van het zelfde jaar, door de Synode van Alkmaar, geheel van zijn ambt ontzet. De Regering van Amsterdam wilde echter niet toestaan, dat er, zoo lang Bekker leefde, iemand anders in zijne plaats werd beroepen, en vond goed, om zijne gewone jaarwedde tot aan zijne dood te laten behouden.

De Kerkeraad van Amsterdam was echter nog niet ten volle vergenoegd met de afzetting van Doctor Bekker bewerkt te hebben, maar besloot, hem zelfs de kerkelijke gemeenschap te ontzeggen en hem van het Avondmaal te weren. Niettegenstaande Bekker herhaalde pogingen aanwende, om weder tot het Avondmaal te worden toegelaten, zoo niet te Amsterdam dan toch elders, zoo als te Jelsum, en nog in 1696 te Weesp, wist de Kerkeraad van Amsterdam dit steeds te beletten. Minder hard was men tegen hem bij de Waalsche Gemeente, waar men geen zwarigheid maakte, om hem aan de tafel des Heeren als medebroeder en dischgenoot te ontvangen. Nu van de vervolging der Geestelijkheid bevrijd zijnde, sleet hij het overige zijner dagen in rust te Amsterdam, en overleed aldaar aan de pleuris op den 11 Julij 1698.

Bekker is twee malen gehuwd geweest, eerst met Elsje Walkens, dochter van Hajo Walkens, Predikant te Franeker, die hem geene kinderen naliet, en daarna met Frouk Fullenius, dochter van Bernardus Fullenius, Hoogleeraar te Franeker, bij wie hij eenen zoon verwekte, Johannes Henricus Bekker, die in 1737 als Predikant te Jelsum, in Friesland, is overleden, benevens twee dochters, van welke de jongste, Anna Maria Bekker, is getrouwd geweest met Ds. Jeremias Hendrik Bruining, Predikant te Beetgum.

Ten aanzien van de gestalte zijns ligchaams en houding was Bekker geenszins gunstig door de natuur begaafd: een lange neus, die bijna over zijnen mond reikte, met ingevallene konen, vormden een geheel onbevallig gelaat. Het volgende bijtend grafschrift, zinspelende op zijne *Betoverde Wereld*, is onder een zijner portretten geplaatst:

> Oui, par toi de Satan la puissance est bridée,
> Mais tu n'as cependant pas encore assez fait,
> Pour nous oter du Diable entièrement l'idée,
> Bekker, supprime ton portrait.

De Hoogleeraar Schrant bragt dit aldus over:

> Om den Duivel te vergeten,
> Balthasar, zoo moet je weten,
> Dat ik, in plat Hollandsch, zeg:
> Bekker, houd je bakhuis weg.

Doch zoo min gunstig hem de natuur, ten aanzien van zijne ligchaamsgestalte en gelaat, geweest was, zoo veel te meer bezat hij van hare gaven, ten opzigte van zijne zielsvermogens en verstandshoedanigheden. Zelfs vijanden van hem getuigden dat de naam van schrander, geleerd, weetgierig en arbeidzaam hem niet kon onthouden worden. Hij bezat eenen vrijen geest, en wilde zich aan niemands gedachten slaafs verbinden, maar onderzocht alles, ingevolge de gestrengste regelen der rede, of hetgeen hem zulks toescheen; voorts was hij vurig en vlug van vernuft, en wanneer hij eenmaal een gevoelen had omhelsd, was hij er niet gemakkelijk af te brengen, ja somtijds betrouwde hij te veel op zijn eigen oordeel; hij had met veel andere groote mannen, die diep denken, gemeen, dat hij bekwamer was, om twijfelingen en zwarigheden te opperen, dan om die op te lossen. Bij meer dan eene gelegenheid toonde hij ongemeen moedig in gevaren te zijn, zoo als onder anderen ook, toen men, omdat zijn borstbeen aangestoken was, hem eene groote opening in de borst moest maken, en een stuk vleesch er uit snijden; deze pijnlijke bewerking stond Bekker met eene bewonderenswaardige standvastigheid door. Ook was hij zeer braaf, goedhartig en vriendelijk, en wist zich door zijne dienstvaardigheid bij zijne ambtgenooten aangenaam en bemind te maken, van welke eenigen ook alles hebben aangewend wat in hun vermogen was, om hem, ware het mogelijk, te behouden. Hij had weinige uitwendige gaven voor den kansel, en ofschoon hij zeer ervaren was in de Wiskunde, waren zijne leerredenen niet regelmatig, maar evenwel zoodanig ingerigt, dat die voor ieder verstaanbaar waren; ook was hij door zijne ongemeene vlugheid bijna altoos in staat om eene predikbeurt waar te nemen. Van aard boertig en schertsend zijnde, stak zulks niet alleen in zijne schriften, maar ook somtijds, hoewel onzes inziens zeer ongepast, in zijne predikatiën door. Dienvolgens verkoos hij wel eens teksten, die op zekere voorvallen sloegen, welke hij op het oog had; zoo had eens een zijner ambtgenooten, ossen hebbende te bezorgen, Bekker verzocht voor hem te prediken, als wanneer hij tot tekst nam 1 Kor. IX. vs 9: »zorgt God ook voor de ossen?" Toen hij van Weesp naar Amsterdam beroepen was, en de drie afgevaardigden, ter zijner losmaking, zich in de eerstgenoemde stad bevonden, predikte hij over de woorden, Hand. X. vs. 19: »Ziet drie »mannen zoeken u." Zeer vaardig tevens was hij in zijne antwoorden, en, door zijne groote geoefendheid in den bijbel, bekwaam, om bij allerlei gelegenheden een gepasten schriftuurtekst bij te brengen; ten voorbeelde hiervan strekke, dat toen een zijner ambtgenooten, van eene lage afkomst, hem een Grieksch vers, door zijnen zoon, die nog zeer jong was, vervaardigd, en tegen hem ingerigt, deed in handen stoppen, hij het vers las, pen en inkt eischte en terstond er onder schreef: zie Job XXX. vs. 1, alwaar men leest: »Maar nu lagchen over mij minderen dan ik »van dagen, welker vader ik versmaad zou hebben, om bij de »honden mijner kudde te stellen."

Ook heeft Bekker zich doen kennen als een dichter, bij wien zich oorspronkelijkheid met het naïve en eenvoudig schoone vereenigde.

Dertien of veertien malen is hij op verschillende wijze in plaat afgebeeld; voor de beste dier afbeeldingen worden gehouden die door Pieter van Gunst, naar Zacharias Webbers, die door Jan Gole, en eene naamloze gravure, Bekker voorstellende met de pen in de hand, op zijne studeerkamer. Onder dat, hetwelk aan het hoofd van den laatsten druk van zijne *Betoverde Waereld* geplaatst is, leest men de volgende dichtregelen:

Dit 's Bekker, hier voor 't oog natuur'lijk afgemaalt,
Die 't snoode bygeloof, het Christendom bekroopen,
En diep verpest, bestond ten gronde toe te sloopen;
De Duivel, dwaas gevreest, aan ketens heeft bepaalt.
Schoon smaad geworpen op zyn Godgewyde veder,
Hy gaf aan God zyn eer, te stout geschonden, weder.

Tandem bona causa triumphat.

Ter eeuwiger gedachtenis van dien scherpzinnigen Godgeleerde zijn zes gedenkpenningen gemunt, van welke men er vijf vindt afgebeeld en beschreven bij van Loon (1).

Behalve de hier boven door ons vermelde werken, heeft hij nog in het licht gezonden:

Kort begrip der Betoverde Waereld, Rotterd. 1691.

Articulen tot satisfactie aan de Eerw. Classis van Amsterdam overgeleverd den 22 Januarij 1692.

Twee brieven aan L. van der Hoogt, Pred. tot Nieuwendam.

Noodige bedenkingen op de nieuwe bewegingen der circulaire briefschrijvers en andere.

Kort berigt aangaande alle de schriften, welke over 't boek de Betoverde Waereld een tijd lang heen en weder verwisseld sijn.

Drie resolutiën der Classis van Amsterdam.

Remonstrantie overgelevert in 't Synode van Alkmaar, den 5 *Augustus* 1692.

Kort en waarachtig verhaal van 't gebeurde tsedert den 31 *Mei* 1691 *tot den* 21 *Augustus* 1692.

Friesche Godgeleerdheid, Amst. 1693, 4°.

Versameling van Predicatiën, Amst. 1694, 4°.

Herstelde Predikbeurten over de Nederlandsche Geloofbelijdenis, Amst. 1694, 4°.

Over de Catechismus, 4°.

Kort en Eenvoudig berigt van den Kinderdoop, Amst. 4°.

Viervoudige beantwoordinge van beswaernisse, voorgesteld over 't boek: de Betoverde Waereld.

Aanmerkinge op de handelingen der twee laatste Noord-Hollandsche Synoden.

Naakt verhaal van alle kerkelijke handelingen, na vervolg des tijds uit de eigene acten t' saam gesteld, met aanteekeningen des Autheurs.

Ondersoek en antwoord op 't Request ingegeven aan de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, tegens de betoverde Waereld.

Omstandig berigt van particuliere onderhandelinge met D. *L. Homma, beneffens d' ontdekte logen van E. van der Hoogt en J. Lansman.*

Brief aan D. *J. Aalstius en* D. *P. Steenwinkel, over derzelver zedige aanmerkinge.*

De Leer der Gereformeerde Kerken in de vrije Nederlanden, begreepen in derzelver Geloofsbelijdenis, Amst. 1696. 4°.

Zie Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 33 en 34; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 128—134; Vriemoet, *Athen. Fris.*, p. 256; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. p. 173, Anal. 612, Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 346—350, en *Bijvoegsels* D. I, bl. 204—216; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. III. bl. 285 en 307; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 10—14; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 487—563 en *Aant.* 324 (598); *Biogr. Nation.*; *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl*; Kist en Royaards, *Kerkelijk Archief*, D. XX. bl. 224; en vooral de werken van Ds. E. J. Diest Lorgion, *De Nederd. Herv. Kerk in Friesland*, bl. 127—147; *B. Bekker in Franeker*, Gron. 1848, en *B. Bekker in Amsterdam*, Gron. 1850, 2 dn.

BEKKER (Elizabeth), geboren te Vlissingen den 24 Julij 1738, was gedurende meer dan veertig jaren eene der grootste sieraden van de Nederduitsche Letterkunde. Reeds vroeg in den echt getreden met Adrianus Wolff, Predikant in de Beemster, deed zij zich kort daarna in 1762 en dus naauwelijks vierentwintig jaren oud als Wijsgeerige Dichteres kennen door hare, *Bespiegelingen over het Genoegen*, Hoorn 1763. 4°, eene soort van leerdicht, ten betoog dat geen genot van aardsche dingen op zich zelve een bestendig genoegen kan verschaffen, hetwelk alleen door deugdsbetrachting wordt verkregen. Achter dit leerdicht volgen vijf dichtmatige brieven, in welke *de weg tot het ware Genoegen* wordt aangewezen. Dit dichtwerkje vond over het algemeen een gunstig onthaal.

Later gaf zij dergelijke, *Bespiegelingen over den staat der Rechtheid, den Val en den gevallen Mensch*, Hoorn 1765. 4°, in het licht. In de behandeling van deze onderwerpen kenmerkt zich overal een diepe blik, in het zamenstel van 's menschen geest, zijnen aanleg, vatbaarheid en geneigdheid: de toon is overal levendig en de warmte der aanvoering van de Dichteres gaat ongezocht over in het hart van den lezer, om juist zoo te gevoelen als zij zelve.

De zwieriger, losser toon, die reeds in dit dichtwerk heerscht, verkondigt als het ware een onmerkbaren overgang van het didactische tot het lyrische, waarin zij mede gelukkig slaagde, toen zij haren geboortegrond zoo schoon bezong in het dichtwerk: *Walcheren, in vier zangen en proeven van Mengeldichten*, Hoorn 1769. 4°. waarvan eene nieuwe uitgave in 1783 het licht zag. Het behelst eene afwisseling van levendige, schilderachtige dichttafereelen, elk, naar zijnen aard, onderscheiden behandeld en behagelijk gestoffeerd. Inderdaad met dit bevallig dichtstuk, verschillende van de gewone berijmde topographiën, heeft zij, om zoo te zeggen, eene geheel nieuwe dichtsoort geschapen.

Door deze uitgegeven dichtwerken, en eenige vertalingen uit het Engelsch en Fransch, was Jufvrouw Wolff bij het letterlievend algemeen reeds zoo voordeelig bekend, dat zij het wagen kon ook eene verzameling harer dichtstukken in het licht te zenden onder den titel: *Lier-, Veld- en Mengelzangen*, Hoorn 1772, waaruit bleek dat zij hare lier niet ongevallig naar den eisch van verschillende onderwerpen stemmen kon, en haar, zoo als naderhand nog duidelijker bleek, geen dichtvak vreemd of te moeijelijk was. Geestigheid, luim, fijne scherts en vrolijkheid scheen haar als aangeboren; maar nimmer verloor zij de betamelijkheid, of den eerbied voor God, deugd en zedelijkheid uit het oog, ofschoon zij zich eene verklaarde vijandin betoonde van huigchelarij, dweepzucht en bijgeloof, op welke zij altijd moedig met den geesel der satyre aanviel. Als eene warme voorstandster van godsdienstige en burgerlijke vrijheid, bewees zij openlijk hare hulde aan de helden en slagtoffers der worsteling van regt en billijkheid tegen geweld en onderdrukking in vroeger en later tijd. Den 29 April 1777 verloor Bekker haren echtgenoot door den dood; zij gaf haren vriendin Agatha Deken in een dichtmatigen brief kennis van dit overlijden. Dadelijk snelde deze naar de Beemster, om haar te troosten en haren verderen levensweg met haar ten einde te wandelen, gelijk zij dan ook beiden vervolgens onafscheidelijk zamen gewoond, geleefd, gearbeid en lief en leed gemeenschappelijk gedragen hebben tot beider bijkans gelijktijdigen dood toe.

Weldra verlieten zij de Beemster, namen haar gemeenschappelijk verblijf in de Rijp, en vervolgens in de Beverwijk, waar zij op het bekoorlijk Lommerlust hare gelukkigste en vergenoegste dagen doorbragten. Hier schreven zij hare beste werken in dichtmaat en proza, sommigen gemeenschappelijk, anderen ieder afzonderlijk, over allerlei onderwerpen en in allerlei vormen.

Gedurende den Engelschen oorlog en diens nasleep van binnenlandsche onlusten bleven beide vriendinnen geene onverschillige aanschouwers der gebeurtenissen van den dag; doch nimmer ontëerden zij hare pen door het zamenstellen van eenige der vuilaardige paskwillen en lasterschriften, welke de wederzijdsche partijen als zoo vele brandstoffen tot voedsel van het vernielend vuur der tweedragt, met zooveel ijver dagelijks in menigte aandroegen. Hare geschriften ten voordeele van de zaak der patriotten waren wel altijd op den gepasten toon gestemd, doch berokkende haar, door laster van allerlei aard, vele onaangename dagen. Geen wonder dan ook, dat toen de omwenteling van 1787 de oude orde van zaken herstelde, en toen de aanhangers van Oranje, door Pruissische hulp gesterkt, de Patriotten het onderspit deden delven, beleedigingen zonder tal, het deel der vriendinnen werden, die zelfs zoo hoog liepen, dat zij het raadzaam oordeelden den Vaderlandschen bodem te verlaten en naar Frankrijk te wijken, waar zij Trevoux tot haar verblijf kozen. Bij de uitbarsting der Fransche Staatomwenteling woedde de vreesselijke moordbijl mede onder de onschuldige inwoners van het vreedzaam Trevoux. Ook de Weduwe Wolff werd voor den bloedraad gedaagd, en zij ontkwam de guillottine slechts door gelukkige tegenwoordigheid van geest, en de vaardigheid van hare vernuftige en snedige antwoorden. Niet genoeg dat zij zich zelven gered had uit de klaauwen der helsche bloedgierigheid, hielp zij ook den echtgenoot van haren vriendin

(1) *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 224—227.

Renauld bevrijden, die als een offer des schrikbewinds in den kerker zat. Inmiddels had een trouwelooze vriend in Holland, wien zij haar eigen vrij aanzienlijk vermogen en de tot geld gemaakte bezittingen van hare vriendin Deken, bij hare ontwijking, had toevertrouwd, dit goed ontvreemd, waardoor zij volstrekt behoeftig en verlaten waren, doch de erkentelijke Renauld nam de zorg voor beider onderhoud welwillend op zich. Ofschoon dus vrij vergenoegd, vrij gelukkig hier levende, ontglipte haar toch dikwijls eene zucht naar het Vaderland, en menigvuldige letteroefeningen, vooral vertalingen, van Fransche, Hoogduitsche en Engelsche werken, konden die zucht niet geheel onderdrukken, ook bragt de briefwisseling, welke gestadig met Nederlandsche geleerden of met vrouwen, die haar over hare werken raadpleegden, werd gehouden, weinig leniging hieraan toe. Aangenaam klonk haar dus ten laatste de mare in de ooren, dat de omwenteling van 1795 den uitgewekenen de vrije terugkeer naar hunne haardsteden vergunde. Met vreugde werden zij door hare talrijke vrienden ontvangen, en zij namen haar verblijf te 's Gravenhage, waar zij haar bekrompen onderhoud vonden in de vruchten van hare pen.

De geleden rampspoeden, de toenemende jaren en bijkans een geheel nieuw geslacht, onder hetwelk zij thans, om zoo te zeggen, voor de eerste maal optraden, en dat haar genoegzaam vreemd was, dit alles had natuurlijk invloed op haren geest, die in Frankrijk den tijdgeest van haar Vaderland niet had kunnen volgen, en in de bedwelming van den vrijheidstuimel der Nederlanders geen behagen vond, daar zij geenszins die gouden eeuw te gemoet zagen, welke velen ter goeder trouw waanden dat de Franschen den Bataafsche republiek hadden aangebragt; Bekker hield zich dus meest met vertalen bezig. Niettegenstaande zij de drie laatste jaren van haar leven onder gestadige ziekten en hevige pijnen moest doorbrengen, bleef de vrolijke opgeruimdheid van geest haar altoos bij, even als de troost der vriendschap van Agatha Deken, die onafgebroken, gedurende ruim achtentwintig jaren, het zuur en zoet des levens met haar gedeeld had. In den arm van deze hare vriendin ontsliep zij zachtelijk den 5 November 1804; volgens hare begeerte werd haar stoffelijk overschot, op het kerkhof: *Ter Navolging*, bij Scheveningen, begraven.

Gedurende eene geruime tijd had zij zich beijverd, om onder alle standen gezonde begrippen van godsdienst, zedelijkheid, deugd, verlichting en beschaving te verspreiden en al wat edel schoon en goed was naar vermogen te bevorderen. Zij bezat misschien meer dan iemand uit de rij onzer schrijvers eenen Franschen geest, en tevens die vlugheid van vernuft, die altijd de indrukken, welke het gevoel van het oogenblik doet ontstaan, weet op te vatten en juist over te brengen. Wanneer ook alle hare overige werken verwaarloosd mogten worden en zij als eene Dichteresse, die, vooral door de *Oeconomische Liedjes*, zoo veel op den algemeenen geest werkte, vergeten mogten zijn, zullen haar Willem Levend en Sara Burgerhart, zoolang bestaan als de Nederlandsche Letterkunde, waarin zij als romans niet overtroffen werden. Er bestaat eene hoogstzeldzame gedenkpenning ter eere van het edele tweetal Bekker en Deken.

Behalve de reeds boven vermelde dichtwerken bestaan nog van haar, afzonderlijk uitgegeven:

Vreugde-groet ter XIV verjaardage van Prins Willem den V, Hoorn 1764, 8°.

Nachtgedachten over den slaap en den dood, Hoorn 1765, 8°.

Groet aan Pascal Paoli, Hoorn, 8°.

De onveranderlijke Santhorstsche Geloofsbelijdenis, in rym gebragt, door eene zuster der Santhorstsche gemeente. Ter Drukkerye van haare Koninklijke Majesteit Reden, waarachter de Menuet en de Domineespruik (beide zonder naam), 8°.

Zedezangen aan de Menschenliefde bij het verbranden van den Amsterdamschen Schouwburg, Hoorn 1773, 8°.

Jacoba van Beijeren aan Frank van Borsselen, Hoorn 1773, 8°.

Aan mijn geest, hekeldicht, Hoorn 1774, 8°.

Arnold Geesteranus aan Maria van Reigersbergen, Echtgenoote van Mr. Hugo de Groot, Hoorn 1775, 8°.

Beemster Winter-Buitenleven, Amst. en 's Hage 1778, 8°.

Proeve over de opvoeding aan de Nederlandsche Moeders, Amst. 1779, 8°.

Neêrlands verpligting tot het handhaven der nuttige Maatschappijen en Genootschappen in ons Vaderland, Hoorn 1779, 8°.

Proeven van Dichtlievende kleinigheden en uitspanning van den Geest, 's Hage 1780, 8°.

De Natuur is mijne Zanggodin, den Haag 1784, 8°.

De vrijheid aan den Raad en de Burgerij der stad Vlissingen (naamloos, zonder plaats of jaar van drukken), 8°.

Aan het Vaderland, 's Gravenhage 1736.

Mengelpoezij, Amst. 1785, 3 dn. 8°.

Aan de Vaderlandsche Burgers, 's Gravenh. 1786, 8°.

Vrijheid, Blijheid, 's Grav. 1787.

Voorregten van het Christendom, 's Grav. 1787.

Vertrouwde Brieven, 's Hage 1800.

Geschriften eener Bejaarde vrouw, 's Hage 1802, 2 dn.

Gezamenlijk met hare vriendin A. Deken gaf zij in het licht:

Oeconomische Liedjes, 's Hage 1780, 3 dn. 8° en kl. 8°; tweede druk, Hoorn 1792, 2 dn. met pl., 8° en 1 deel 12°.

Brieven over verscheidene onderwerpen, 's Hage 1780, 3 dn. 8°.

Essai sur l'éducation, la Haye et Amst. 1780, 8°.

Onderwijzend gesprek over het Geloof en de Zedeleer der Christenen, in XXIX Lessen, 's Hage 1781, 8°.

XII Leerredenen en eenige Gebeden ten gebruike van den gemeene man, 's Hage 1782. 8°.

Historie van Jufvrouw Sara Burgerhart, 's Hage 1782, 2 dn. met pl., tweede druk Amst. 1836, 3 dn. postformaat. Ook bestaat daarvan eene Fransche vertaling, Laus. 1788, 4 vol. 12°.

Het Nut der Vooroordeelen, door de gebroederen Godowardus en Egbertus Wijsneus, 's Hage 1783, 8°.

XL stuks Fabelen, met even zoo vele plaatjes, geteekend door J. Buys en gegraveerd door R. Vinkeles en A. Cardon, 's Hage 1784, 8°.

Historie van den Heer Willem Levend, 's Hage 1784, 8°., 7 deelen, met een Aanhangsel, zoo men wil, van eene andere hand, welk werk de eer te beurt viel van in het Hoogduitsch te worden vertaald door den schrijver van Siegfrid van Lindenberg, 1798. Ook is het in het Fransch overgebragt door Ds. M. P. Molière, te Maastricht, doch nog niet in het licht verschenen.

Brieven van Abraham Blankaart, Breda 1787—1788, 3 dn. 8°.

Gesprekken met Emelia, Breda 1788, 2 dn. 8°.

Wandelingen door Bourgondië, 's Grav. 1789.

De Gevaren van den Laster, in brieven, 's Hage 1792.

Fabelen voor de Nederlandsche jeugd, 's Hage en Amst. 1792, met plaatjes, 8°. en 12°.

Historie van Cornelia Wildschut, of de gevolgen der opvoeding, Amst. 1793—1796, 6 dn. 8°.

Gedichten en liedjes voor het Vaderland, 's Hage 1728, 8°.

Poëtische werkjes, Utr. 1804, 6 stukjes 8°.

Iets voor ouders en kinderen, Leyd. 1805, 12°.

Ook als vertaalster van vele voortreffelijke zedekundige en andere werken, uit de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen, heeft Elizabeth Bekker zich verdienstelijk gemaakt, en keurige overzettingen van Oxenstiern, Maupertius, Madame de Genlis, Madame de Beccari, Froissard, Pope, Smollett, Raff en andere aan hare landgenooten geschonken.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1804, D. II. bl. 308—310; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; (van Cleef,) *Alphab. Naaml. van Boeken*; J. Konijnenberg, *Lofrede op E. Bekker en A. Deken*, *Amst.* 1805; *Galerie Hist. des Contemporains*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 490—492; *Biogr. Nation.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. IV. bl. 544—553; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 94 en 95 A. 338 en 339, St. II. A. 644 en 645 en 714; (van Til,) *De Belangrijkste Nederl. Vrouwen*, bl. 196—208; *Biogr. Univers.*; Schotel, *Kerkel. Dordrecht*, bl. 627—629.

BEKKING (Antonie), zoon van eenen Commies aan 's Lands Magazijn in de Houttuinen te Delft, en aldaar geboren omstreeks 1781 of 1782, was Ambtenaar bij het Ministerie van Finantiën te 's Gravenhage, en een zeer verdienstelijk kunstenaar, die zich inzonderheid op het schilderen van miniatuurportretten toelegde; terwijl zijne echtgenoote, Louise de Serrière, zeer in den zang uitmuntte. Toen zijn huisgezin zeer talrijk werd en tegen de groote behoefte daarvan niet kon voorzien, noch door zijn niet zeer ruim traktement, noch door hetgeen het miniatuurschilderen opbragt, zocht hij eene aanstelling als Ambtenaar in Nederlands Indië, verkreeg die, en bleef er een aantal jaren. Vele zijner kinderen zijn daar nog en gehuwd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 369, uit partikuliere berigten aangevuld.

BEL (Jean le) leefde in het begin der veertiende eeuw, was Priester en Kanunnik van St. Lambert te Luik en Raadsheer van

Jan II Graaf van Henegouwen en Holland, en overleed in 1304. Hij heeft eene kronijk geschreven, waarin vele merkwaardigheden gevonden worden, betrekkelijk de oorlogen, in zijne tijd gevoerd. De Historieschrijver Froisard betuigt, dat hij bij het zamenstellen van zijne geschiedenis veel gebruik van die kronijk heeft gemaakt.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BELCAMP (Jan van) of Belkamp, een Hollandsch schilder, die zich meest in Engeland heeft opgehouden en zich daar hoofdzakelijk bezig hield met het kopiëren van portretten naar andere meesters, voor de verzameling des Konings van Engeland, welke men nog bewondert om de bijzondere naauwkeurigheid en de zorg waarmede zij bewerkt zijn. Hij overleed in Engeland in 1653.

Zie Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, D. I. bl. 39; *Biogr. Univ.*

BELCAMP (Otto), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd, na volbragte studie in het jaar 1641 naar Leiderdorp beroepen, vertrok van daar in 1647 naar Harderwijk, in 1649 naar Deventer, en in 1653 naar Amsterdam, waar hij den 11 Julij 1685 overleed.

Hij zond de volgende werken in het licht:

Laatste uren, Amst. 1661. 4°.

Van de Scheppinge en Ondergangh der Wereld, Amst. 1661. 8°. Zijn portret gaat in plaat uit.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I, St. I en III; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 136.

BELGA (Gasper). Zie BARTZOEN (Jasper).

BELGIOSO (Jan Jakob Graaf van). Zie BARBIANO (Jan Jakob Graaf van).

BELIDA (Olphard Hendriksz.) of Ulfardus Henrici Belida, geboren te Harlingen, een zoon van den Burgemeester Henricus Ulfardi Belida, werd in plaats van zijnen leermeester Reinerus Neuhusius, in 1638, tot Rector der Latijnsche Scholen te Harlingen beroepen, en was zulks nog in 1644. Hij heeft eene *Grieksche Grammatica* en *Manuale Grammaticum* uitgegeven.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. van de Classis van Dokkum*, bl. 94.

BELINUS zou een Koning der Batavieren geweest zijn, en eenen zoon, Adminocinus genaamd, gehad hebben, die door hem verstooten werd. Deze verstooten Prins zou door Cajus Caligula veertig jaren na Christus geboorte in bescherming genomen zijn, over welke daad Caligula zich, in zijne brieven, door hem naar Rome gezonden, zoo zeer verhoovaardigde, dat het scheen als of het geheele eiland der Batavieren daardoor aan hem cijnsbaar geworden was, ofschoon er, niets op gevolgd is, dan het eindigen van den twist tusschen vader en zoon.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BELKAMP (Jan van). Zie BELCAMP (Jan van).

BELKMEER (J.) heeft geschreven:

Over de Doorzichtkunde, Amst. 1719. 4°.

Over de Zeewormen, Amst. 1733. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BELL (Theodorus van der), een zoon van Johannes van der Bell, geboren te St. Annaland den 19 September 1720, werd, na volbragte Letteroefeningen en Akademische studiën, den 5 Januarij 1744 bevestigd als Predikant der Hervormde gemeente te Rockanje; in 1752 naar Rijnsburg verplaatst, bleef hij aldaar tot op zijn overlijden, dat den 30 Maart 1794 voorviel. Hij liet vijf kinderen na, onder welke twee zonen Johannes Gibbes van der Bell, Predikant te Veenhuizen, en Anthonij Johannes van der Bell, Predikant te Schermerhorn.

Dat van der Bell van eenen arbeidzamen aard was, blijkt uit de volgende door hem in het licht gezonden werken:

Het zwaarwigtig werk van een getrouw Leeraar, voorgesteld en aangedrongen, uyt 2 Thimoth. IV vers 1—5, *ter bevestiging van Hub. Swanenburg* te *Zwartewaal*, Rott. 1750. 4°.

Leerreden bij gelegenheid der inhuldiging van Prins Willem V, uit 1 Chron. VI: 1—3, Leid. 4°.

Des Heeren Wonderweg in het verhoogen van het volk van Nederland van het begin der Reformatie tot aan het sluiten van den Munsterschen Vrede in 1648, *in X Leerredenen voorgesteld*, Leid. 1771. 4°.

Vervolg van des Heeren Wonderweg na het sluiten van den Munsterschen tot den Akenschen vrede in 1748. Leid. 1771. 4°.

Leerrede op het tweede Eeuwfeest van het ontzet der stad Leiden, uit Psalm IX: 2—4. Amst. 8°.

Leerrede op het Tweede Eeuwfeest der oprigting van de Hoogeschool te Leyden, 8 *Februarij* 1775.

De dankbaarheid als pligt voorgesteld.

Zijn portret is gegraveerd door Johannes Houbraken, naar naar de schilderij van Hendrik Pothoven.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Mourik, *Naamr. van Godgel.Schrijv.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BELLAMY (Jacobus) werd den 12 November 1757 te Vlissingen, uit behoeftige ouders, Jacobus Bellamy en Sara Hoefnagel, geboren. In zijn vierde jaar verloor hij reeds zijnen vader, en de liefde tot zijne moeder wederhield hem zich aan de krijgsdienst te wijden, waartoe hij reeds het stellig besluit had opgevat. Ook mogt het hem niet gebeuren zich in de schilderkunst te oefenen, waarvoor zijn aangeboren smaak en gevoel hem genegenheid hadden ingeboezemd, maar hij werd tot het beroep van broodbakker opgeleid. Aldus tot dienstbaarheid en zwaren arbeid veroordeeld had hij weinig tijd en gelegenheid om zijnen onverzadelijken lees- en weetlust te voldoen, dien hij nogthans nu en dan involgde, waardoor hij zich menigmalen het misnoegen zijns meesters op den hals haalde. Ook beoefende hij nu en dan de dichtkunst en zoodra eenige bemiddelde ingezetenen den dichterlijken aanleg van zijnen geest gewaar werden, besloten deze jaarlijks iets bij te dragen om hem in de Godgeleerdheid te laten studeren.

Zich onder de leiding van den toenmaligen Rector der Latijnsche scholen te Vlissingen voor het Akademisch onderwijs bekwaam gemaakt hebbende, vertrok hij naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij zich tot de predikdienst voorbereidde.

Hier bragten de omgang met lieden van kunde en smaak, eene betere lectuur en de hulpmiddelen die hij thans onder zijn bereik vond, maar vooral zijne hartelijke vriendschap met den verdienstelijken Joannes Petrus Kleyn niet weinig toe, ter verbetering en vordering van zijnen smaak. Begaafd met een fijn gevoel voor het schoone en met eene levendige verbeelding, maakte hij ras meesterlijke vorderingen in de dichtkunst.

Na eenige stukjes in den *Post van den Neder-Rhijn* en de *Vaderlandsche Letteroefeningen* geleverd te hebben, gaf hij eerst bij stukjes en naderhand in eenen bundel zijne *Vaderlandsche Gezangen van* Zelandus, welke van zijne stoutheid en oorspronkelijkheid getuigen. Voor de opdragt daarvan aan zijne geboorteplaats ontving Bellamy van de Regering dier veste een voortreffelijk boekwerk, versierd met het wapen der stad, ten geschenke.

Gelijktijdig met de eerste uitgave van deze *Vaderlandsche Gezangen*, gaf hij een bundel minnedichten in het licht onder den titel van: *Gezangen mijner jeugd*, 1782. welke in 1790 voor de tweede en in 1808 voor de derdemaal met zijne *Nagelaten gedichten* gedrukt is en mede van zijnen buitengewonen aanleg tot een groot dichter getuigde. Die zangen zijn zoo vol geestigheid en zacht gevoel dat sommige oordeelkundigen ze verre boven de *Vaderlandsche* stellen.

In 1785 verschenen de eerste gedichten met zijnen naam onder den titel van *Gezangen van* J. Bellamy, die in 1804 herdrukt zijn.

Eindelijk heeft wijlen de verdienstelijke dichtlievende boekhandelaar Adriaan Loosjes de *Gedichten van* Bellamy, *onder bijzondere rubrieken bijeen gebragt*, in 1816, als een geschikt zakboekje uitgegeven, waarvan in 1826 eene tweede en in 1842 te Utrecht eene derde vermeerderde uitgave het licht zag.

Behalve deze hier opgenoemde dichtwerken vindt men mede van hem nog menig dichtstukje en prozaisch opstel in de *Proeven voor het verstand, den smaak en het hart*, Dord. 1791. 3 stuk. 8°. en in het *Taal-, Dicht- en Letterkundig Kabinet* van G. Brender à Brandis.

Ook was hij een der voornaamste medewerkers van den *Poëtische Spectator, uitgegeven door eenige Vaderlandslievende Vrienden.* Amst. 1784 en 1786. 2 stukjes gr. 8°.

Nog ziet van hem het licht:

Twee Leerredenen, Haarl. 1790.

Bellamy was een der eersten, die den bedorven smaak voor het zoetsappige in de poëzy hielpen verdringen en eenen beteren invoeren. Hij was groot als dichter en oordeelkundige; en het is te vermoeden, dat hij, met zijn genie, edel gevoel, gezond oordeel en gezuiverden smaak ook als Godsdienstleeraar zou hebben uitgemunt, althans zijne proeven in dit vak beloofden reeds veel en welligt had zich uit hem een van der Palm of Borger ontwikkeld, van welke de eerstgenoemde nog in rijperen leeftijd getuigde, »dat Bellamy's wijze van reciteren, hem ten aanzien der

»waarheid, der gemakkelijkheid, der uitdrukking en der verschei»denheid, eenigermate tot model gestrekt heeft, zoodat hij, indien »hij daarin iets vermogt, dit dan grootendeels aan Bellamy was »dank te weten (1)."

Jammer dat dit geestig vernuft door meerdere jaren geen vastheid heeft kunnen erlangen. Hij overleed den 11 Maart 1786 en had alzoo nog geen negen en twintig jaren bereikt.

Zijn Portret treft men, onder anderen, aan voor zijne *Gezangen* en voor zijne *Jeugdige en Nagelaten Gedichten*, en zijn schaduwbeeld voor den *Gedenkzuil op het graf van* Bellamy.

Zie *Vaderl. Geschied. ten vervolge op* Wagenaar, D. VIII, bl. 373 en 374; *Ter Gedachtenisse van J. Bellamy*, Amsteld. 1789; A. Vereul, *Redevoeringen*, bl. 105—170; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. IV. bl. 111—119; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 383 —394; *Biogr. Nationale*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; *Biogr. Univers.*; en vooral W. A. Ockerse en A. Kleyn, geb. Ockerse, *Gedenkzuil bij het graf van Jac. Bellamy*, Haarl. 1822.

BELLE (Jan van), in het begin der achttiende eeuw te Haarlem uit burgerouders geboren, werd tot onderwijzer der jeugd opgeleid, hetwelk hem aanleiding gaf om zich bijzonder op de Nederduitsche taal toe te leggen, waartoe hij eene overgroote genegenheid had. Ten einde ook hetgeen hij wist niet slechts aan zijne schooljeugd, maar ook aan anderen mede te deelen, zond hij in het licht eene: *Korte Wegwijzer ter Spel-, Spraak- en Dichtkunden, tot gemak voor 't geheugen van Ouden en Jongen, in Nederduytsche Dichtmaat gebracht*, Haarl. 1748, 4°, in welk waarlijk curieus werkje, onder anderen een aantal verbuigingen en vervoegingen, benevens alles wat verder tot de spraakkunst behoort, op rijm voorkomen.

Behalve dit werk bestaan van van Belle nog:

Davids Psalmen berymd, Haarl. 1733, 4°.

Korte schets der Nederduitse Spraakkunst, Haarl. 1755.

Zinrijke Zinspelingen, uit het Fransch van den Heer de la Motte, Amst. 1756, 8°.

Eenige Gedichten, naagelaten door J. van Belle, uitgegeven door eenige liefhebbers der dichtkunde, Haarl. 1756. 4°.

Van Belle, die in of omstreeks het jaar 1756 moet overleden zijn, mag wel als een voorbeeld van alle puristen genoemd worden, daar hij zijne eenige dochter in de Remonstrantsche kerk liet doopen, en door eenen Leeraar van die gezindte in de godsdienst onderwijzen, omdat de Nederduitsche taal bij hen zuiverder dan bij de Hervormden gesproken werd. Hij zelf behoorde tot de Doopsgezinde gemeente doch ging mede tot de Remonstranten over.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Kok, *Vaderl Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Andriessen, *Aanm. op Datheen*, bl. 22; Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 57 en 58; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*; *Catalogus van* J. Koning, 1833, D. II, bl. 282, n°. 1158.

BELLEGARDE (Gabriël Dupac de) was geboren uit een adellijk geslacht in Languedoc, op het slot Bellegarde, bij Narbonne, den 18 October 1717. Zijne beoefeningen der wetenschappen, in het ouderlijke huis, onder een afzonderlijken leermeester, begonnen hebbende, vervolgde hij die naderhand in eene kostschool van geleerde Geestelijken, die geen minder zorg droegen om zijn hart tot de deugd, dan om zijn verstand voor de wetenschappen te vormen. Van daar ging hij naar Toulouse, om aan de Hoogeschool van die stad lessen in het Kerkelijk regt te nemen, en verkreeg aldaar den graad van Licentiaat in de Regten. Nu begaf hij zich naar Parijs, waar hij zijn vast verblijf nam, met oogmerk om zich geheel en al aan de beoefening van de Godgeleerdheid en de Kerkelijke wetenschappen over te geven. Hier gelukte het hem in naauwe kennis te geraken met de kundigste Godgeleerden dier stad, inzonderheid met den vermaarde Leeraar der Sorbonne, Laurent François Boursier, alsmede met den Abt d'Eltemare, welke laatste hem vooral dierbaar werd, en die hij steeds als een meester en vader beschouwde; terwijl hij dermate aan hem gehecht was, dat, toen deze in 1757 naar Holland ging, om aldaar het overschot zijner dagen door te brengen, Bellegarde zich mede derwaarts begaf, en zijnen vriend bijbleef tot diens afsterven, hetwelk in het jaar 1770 op Rijnwijk, een landhuis in de nabuurschap van Zeyst, voorviel.

(1) *Gedenkzuil op het graf van Bellamy*, door W. A. Ockerse en A. Kleyn, geb. Ockerse, bl. 256.

Twee jaren later begaf zich Bellegarde met der woon naar de stad Utrecht, ten einde het bijzijn te genieten van eenige vrienden, die zich nevens hem met gelijken arbeid bezig hielden. Het was daar dat hij de laatste hand legde aan de *Collection générale des Oeuvres d'Antoine Arnauld, Docteur de Sorbonne*, die te Lausanne bij inteekening, van 1775—1783 gedrukt werden, en in 46 deelen in 4° het licht zagen, daaronder begrepen de 6 deelen over *la Perpétuité de la Foi*, benevens 1 deel bevattende het leven van Arnauld, en het register op het werk, welke stukken afzonderlijk zijn uitgegeven, terwijl tevens de uitgever deze groote verzameling verrijkte met geschiedkundige voorredenen, welke de naauwkeurigste en belangrijkste nasporingen bevatten. Deze arbeid, die hem gedurende 20 jaren bezig hield, verhinderde hem echter geenszins om in het jaar 1768 te Utrecht eene andere aanzienlijke verzameling uit te geven, onder den titel van: *Supplementum ad varias collectiones Operum Zegeri Bernard van Espen*, in gr. folio, makende een vijfde deel uit der werken van dien grooten Kanonist. In dit stuk vindt men een omstandig levensverhaal van den autheur, met ophelderingen omtrent zijne schriften. Ook dit is in gr. 8° afzonderlijk gedrukt.

In 1765 gaf ook Bellegarde eene korte geschiedenis van de Roomsch-Katholijke Kerk te Utrecht in het licht, onder den titel van: *Histoire abrégé de l'Église Métropolitaine d'Utrecht*, strekkende sedert hare opkomst tot aan de Kerkvergadering van Utrecht in 1763, en beslaande een deel in kl. 8°., van welk werk de derde uitgave in 1852 door de zorg van den Abt van der Hoeven verscheen, waarbij deze, uit de nagelatene papieren van Bellegarde, het vervolg van 1764—1784, gevoegd heeft.

De belangrijke voorreden voor zijn *Recueil des Témoignages, à l'Église d'Utrecht*, waarin de oorsprong en voortgang der scheuringen, tusschen de Katholijken dier Kerk ontstaan, aangewezen en opgehelderd worden, is insgelijks uit zijne pen gevloeid.

Nog heeft men van hem:

Eene nieuwe uitgave van het *Journal de Mr. Dorzane*, 1756.

Mémoire historique sur l'affaire de la Bulle Unigenitus dans les Pays-Bas Autrichiens, depuis 1713 jusqu'en 1730; bevattende een aaneengeschakeld verhaal van de gebeurtenissen in de Nederlanden, ter gelegenheid van die Bulle veroorzaakt sedert 1713—1730, 4 deelen in 12°, zijnde dit in 1778 door hem gemeen gemaakt.

Observations sur le Mandement de S. E. Monseigneur l'Archevêque de Malines, 1783.

Réponse aux lettres d'un Chanoine pénitencier à un Chanoine théologal, 1786.

Verder vertaalde hij in het Fransch:

Actes du concile de Pistoie, 1788. 2 vol. 12°.

Nog heeft hij in handschrift nagelaten:

Mémoires historiques sur l'affaire du formulaire d'Alexandre VII dans les Pays-Bas Autrichiens.

Men bespeurt in alle zijne schriften, dat hij, ofschoon de leerstelling der Roomsche Kerk onveranderlijk toegedaan blijvende en geenszins aarzelende, om het hoofd dier Kerk in den persoon van den Paus te erkennen, nogtans verre af was alles te onderschrijven, wat de overige Roomschgezinden ten aanzien van 's Paussen onfeilbaarheid en volstrekte oppermagt over alle de kerken, voorwenden. Het was hierom dat hij, hoezeer zijne geboorte, zijne braafheid en de diensten, welken hij aan de Kerk bewees, hem boven zoo vele anderen regt tot het bekleeden van kerkelijke waardigheden gaven, de deur daartoe steeds voor zich gesloten vond, aangezien men daartoe niet konde geraken, zonder zich aan de Roomsche Bullen tegen Jansenius en Quesnel te onderwerpen. Intusschen werd hij in 1771 benoemd tot Kanunnik bij de hoofd- en primaatkerk te Lyon, waar zich een zijner broeders bevond, en van welke kerk de Kanunnikken bewijs van hunnen ouden adeldom moesten geven, het teeken van het kruis droegen en den titel van Graven voerden. Dan, daar de arbeid waarmede hij zich bezig hield, niet gedoogde, dat hij zijn vast verblijf aldaar vestigde, verzocht hij weldra zijn ontslag, en verwierf van het kapittel den titel van Oud-Graaf. Hij overleed te Utrecht, den 13 December 1789.

Toen Directeuren van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, den 4 Mei 1789, Bellegarde tot Lid van hun Genootschap verkoren hadden, wilde hij dit lidmaatschap niet aannemen, tenzij in hoedanigheid van contribuerend Lid.

Zie Saxe, *Onomast. Literat.*, Pars VIII. pag. 217 et 218; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Neerl. Letter. en Wetensch.*, D. II. bl. 230, en de Voorrede der derde uitgave van de *Hist. Abrégé de l'Eglise Métrop. d'Utrecht.*

BELLEMA (Jan) was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij kreeg in het jaar 1575, nevens anderen, die de wapenen tegen den Koning van Spanje droegen, bevel van Koningin Elizabeth om haar Rijk te ontruimen, doch verder vinden wij niets omtrent hem geboekt.

Zie Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 189.

BELLINGEN (Floris van), Taalkundige, gaf te 's Gravenhage onderwijs in de Fransche taal, en schreef:

Les premiers essais des Proverbes français, La Haye 1653, 12°; omgewerkt en herdrukt onder den titel: *Etymologie ou explication des Proverbes français*, 1656. Een Parijsche boekhandelaar eigende het zich toe, en gaf het nogmaals uit onder den titel van: *Les illustres proverbes nouveaux etc.* Van welke uitgaven de volledigste druk is, die, welke in 1665 te Parijs verscheen. Maar alle die nadrukken moeten achterstaan bij die, welke in 1656 onder de oogen van van Bellingen in het licht kwam.

Zie *Biogr. Univers.*

BEMDEN (Aegidius van den). Zie BEMPDEN (Aegidius van den).

BEMME JANSZ. (Adriaan), geboren te Delft den 10 Januarij 1753, was een kunstig goud- en zilverdrijver, die zich te Rotterdam had gevestigd; tevens was hij in het geheel niet onervaren in de teekenkunst, en heeft ook eenige medaillestempels gegraveerd. Zelfs bekwam hij in 1822 van de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem eene aanmoediging van acht dukaten voor zijn ingezondene proeven van medailleerkunst.

Hij zou het oneindig verder in het medailleren gebragt hebben, indien hem ware ten deel gevallen: eenen goeden leermeester in het vak, en goed staal, want zijne stempels scheurden of sprongen dikwerf bij het schroeven, of indien hij aan de munt te Utrecht of elders ware geplaatst geweest, waar hem goede werktuigen ten dienste zoude hebben gestaan.

Van zijne hand heeft men penningen:

Ter Nagedachtenis van Pieter Adriaansz. van der Werff, met zijne beeldtenis.

Ter Nagedachtenis van Desiderius Erasmus, met zijne afbeelding.

Ter Nagedachtenis van Hermannus Boerhave, met zijn portret.

Op de Dood van Jan Nieuwenhuizen, stichter der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, *ten jare* 1806, mede met zijne afbeelding.

Op de verdediging van Quatre-Bras, *16 Junij* 1815, met de beeldtenis van wijlen Z. M. Wilem II.

Op de Dood der Weduwe van Prins Willem V, ten jare 1820, met haar portret.

De gedachtenispenning, alsmede de prijspenningen van het vijftigjarig bestaan van het Teekengenootschap: Hierdoor tot Hooger, *te Rotterdam*, 1823.

Ook heeft hij voor den Heer Westhof te Amsterdam onderscheidene penningen gedreven.

Bemme overleed te Rotterdam, en liet twee zonen na: Johannes Bemme Adriaansz, die volgt, en Antonie Bemme Adriaansz, die zilversmid was, en tevens niet onervaren in het vak van zijnen vader.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 187 noot; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1822, D. II. bl. 93; *Catal.* Westhof, aangevuld uit partikuliere berigten.

BEMME Adriaansz. (Johannes), een zoon van den voorgaande, geboren te Rotterdam, den 5den September 1775, kreeg reeds vroeg aanleiding tot de teekenkunst, en aangezien hij veel lust daartoe betoonde, deed zijn vader hem onderwijzen door den kunstrijken schilder Augustus Christiaan Hauck, vervolgens werd de jongeling onderwezen door den beroemden Teekenaar Dirk Langendijk, in wiens trant hij dan ook onderscheidene teekeningen, met optogten van legers, paarden, enz. vervaardigde. Vervolgens legde hij zich bijzonder op het etsen en graveren toe, en etste onder andere plaatjes naar eenige teekeningen van zijnen meester, voorstellende krijgstransporten en paarden. Van zijn werk werden eenige prenten ten proeve ingezonden hij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, door welke hem dan ook premiën ter aanmoediging zijn toegelegd. Ook behaalde hij in 1822 eenen gouden eerepenning bij de Maatschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten te Brussel. Onder deze prenten is het portret van zijnen meester Langendijk, naar de schilderij van Jan Baptist Scheffer. Nog bestaat van hem eene prent naar de schilderij van Jan Steen, voorstellende eenen bakker die op den hoorn blaast. Zeer fraai is zijne prijsplaat: *Nicodemus bij Jezus.*

In de laatste tijd zijns levens hield Bemme zich te 's Gravenhage op, waar hij in 1840, in zeer bekrompen omstandigheden, overleed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 187 en 188; *Algem. Konst en Letterb.* voor 1822, D. II. bl. 378; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, aangevuld uit partikuliere berigten.

BEMMEL (Willem van), een Kunstschilder, geboren te Utrecht in 1630, wordt gehouden voor een der beste leerlingen van Herman Saftleven. Toen hij zoo ver in de kunst gevorderd was, van op eigen wieken te kunnen drijven, trok hij naar Rome, om door beoefening van keurige modellen geholpen, de kunst verder voort te zetten, tevens om zijne neiging te voldoen, welke overhelde om Italiaansche gezichten en landschappen af te beelden. Ten einde deze lust te boeten, teekende hij met ijver en groote vlijt te Tivoli, en bragt de afteekeningen daarna op het paneel, zoo geestig en natuurlijk, dat hij te Rome groote roem verwierf.

Van daar vertrok hij naar Duitschland, waar zijne meeste werken gevonden worden, inzonderheid te Neurenberg. Zijn koloriet is levendig en natuurlijk, hoewel soms een weinig te groen; maar zijne figuren en booten, barges en andere vaartuigen, die hij altijd op de rivieren bragt of aan de oevers liet stil liggen, zijn goed geteekend en vlug getoetst. Zijne boomen zijn wel is waar eenigzins stijf en onbevallig, maar over het algemeen maken zijne schilderijen eene aangename uitwerking, daar de afstanden met oordeel zijn aangeduid, en elk gedeelte op zich zelf in eene meesterlijke manier is behandeld. Het licht en bruin in zijne landschappen is met bijzondere bekwaamheid aangebragt, en zijne luchten zijn gewoonlijk helder, warm en natuurlijk. Hij etste enkele platen, naar zijne eigene landschappen, die zeer zeldzaam voorkomen.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. I. bl. 343; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BEMMEL (Abraham van); geboren te Amersfoort den 28 Januarij 1703, en aldaar overleden in 1784, was klerk ter Secretarij van zijne geboorteplaats, toen hij zich verdienstelijk maakte door in het licht zenden van eene

Beschrijving der stad Amersfoort, Utr. 1762, 2 dn. met pl., 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEMMELEN (Johannes van), geboren te Delft, in het jaar 1755, een zoon van Jacobus van Bemmelen en Johanna Smit, was een zeer bekwaam en geacht kostschoolhouder te Leiden, alwaar hij in 1808 overleed. Niet te vreden met ten zijnen huize en in zijne school bekwame leerlingen te vormen, wilde hij ook andere onderwijzers met zijne buitengemeene bekwaamheden behulpzaam zijn, en gaf daarom de volgende werkjes in het licht:

Het Nieuw vermaaklijk Nederduitsch Spel- en Leesboek, Leid. 1784, 8°., dat in 1850 te Gorinchem voor de vierëntwintigste maal herdrukt werd.

Gemakkelijke Lessen ter vertaling in 't Fransch of Engelsch, Leid. 1795, 16°.

Het zelfde in het Fransch.

Aangenaam onderwijs in de Fransche taal, met pl., 8°. waarvan in 1806 te Utrecht reeds de achtste druk verscheen.

Nieuwe en gemakkelijke wijze om de Fransche taal te leeren.

Lessons for beginners in the English tongue, Leid., 16°.

Lessen voor eerstbeginnende in de Engelsche taal, Engelsch en Nederduitsch, Leid., 16°.

Ook leverde hij eene vermeerderde en verbeterde druk van de destijds zoo algemeen gebruikt wordende

Methode familière de P. Marin.

Van Bemmelen moet mede de Nederduitsche lier gehanteerd hebben, doch heeft, naar het schijnt, niet dan gelegenheidsgedichten vervaardigd, welke men vermeld vindt op de *Catalogus van de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, bl. 101.

Zie voorts van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; (van Cleef,) *Alphab. Naaml. van Boeken*; (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BEMMELEN (Abraham van), een broeder van den voorgaande, geboren te Delft in 1763, was een kweekeling van de fundatie der

Vrouw van Renswoude aldaar. Hij genoot als jongeling het onderwijs van den beroemde van Swinden, wien hij, uit achting, toen deze het Hoogleeraarsambt te Franeker met dat te Amsterdam verwisselde, derwaarts volgde, terwijl hij dien Hoogleeraar tot aan zijnen dood den grootsten eerbied bewees.

In het jaar 1740 tot Lector in de Wis-, Natuur- en Sterrekunde en instructeur aan de fundatie van Renswoude te Delft aangesteld, werd van Bemmelen in 1811 in de zelfde betrekking overgeplaatst naar 's Gravenhage, waar hij tevens, sedert het jaar 1817, den post van Onderwijzer in de Wiskunde aan het stedelijk Gymnasium waarnam. In de maand Junij 1822 zich te Haarlem bevindende, om de Algemeene Vergadering der Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij, waarvan hij sedert 1803 Lid, en sedert 1821 Directeur was, bij te wonen, had hij het ongeluk van te vallen, en eene kneuzing aan een der beenen te bekomen. In den beginne scheen hij hiervan geen den minsten hinder te hebben, en keerde vergenoegd naar huis. Weldra kreeg de zaak een ander aanzien; hevige pijnen noodzaakten hem het bed te houden en er vertoonde zich koud vuur aan het been. Gedurende twee maanden ondervond hij felle smarten, die hij moedig doorstond, zoodat men bijna geen klagt uit zijnen mond hoorde. Eindelijk bezweek hij den 16 Augustus aan eene uitputting van krachten.

Als schrijver heeft van Bemmelen zich gunstig bekend gemaakt door zijne

Inleiding tot de Waterbouwkunde, Leyd. 1793, gr. 8°. met pl.

Grondbeginselen der Proefondervindelijke Natuurkunde, 's Hage en Amst. 1808, 4 dn. 8°, welke hij voornemens was op nieuw geheel te bewerken en met nieuwe uitvindingen te verrijken, toen hij door de dood daarin verhinderd werd.

Lessen over de Algebra of Stelkunst, Delft 1818, 2 dn. 8°, welk werk op de meeste Latijnsche scholen van ons Vaderland werd ingevoerd, en waarin volgens, het oordeel van deskundigen, de slotsom der daarin behandelde wetenschap ligt opgesloten, terwijl het bij de grootste spitsvindigheid van inhoud, zulk eene duidelijke verklaring en juistheid van voorschriften bevat, dat de leeringen daaruit eenen schat van kennis putten (1).

Bovendien is men mede aan zijne pen verschuldigd een *Verslag van de werkzaamheden der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij, gedurende de eerste 25 jaren van haar bestaan*, hetgeen in de werken dier Maatschappij is opgenomen. Ook hield hij voorlezingen in de Maatschappij *Diligentia* te 's Gravenhage, waarin hij den oorsprong, den voortgang en de vorderingen in de Natuur-, Sterre- en Geneeskunde bij de Oostersche Volken, maar vooral bij de Egyptenaren, Grieken en Romeinen behandelde, en een juist en scherpzinnig oordeel velde over de grootste vernuften, die zich onder deze volken in de beoefening dier wetenschappen hebben beroemd gemaakt. Hij hoopte die geschiedenis tot op onze leeftijd te vervolgen, te verbeteren, en dan geheel of gedeeltelijk uit te geven, doch door zijn overlijden bleef dit achter.

Bij zijne echtgenoote, Dorothea Wilhelmina Slingerland, liet hij een zoon na, Jacobus Albertus van Bemmelen, zeer geacht Geneesheer en Lector in de Ontleedkunde aan de Clinische school te Haarlem.

Behalve van de reeds genoemde Maatschappijen was van Bemmelen sedert 1805 Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, sedert 1806 van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, alsmede van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam. Hij bezat eenen belangloozen ijver ter bevordering der wetenschappen in het algemeen, en eigene uitgebreide kundigheden vereenigden zich in hem met eene uitstekende zachtmoedigheid, eene beminnenswaardige nederigheid en bijna zeldzame bescheidenheid, zoodat hij zich boven niemand verhief. Hij was een teeder minnend echtgenoot, een liefhebbend vader, een deelnemend bloedverwant en een getrouw vriend; met één woord een man van onbesproken zeden, wiens nagedachtenis aller hoogachting verdient.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1803 D. I. bl. 377, 1805 D. II. bl. 130, 1806 D. II. bl. 344, 1822 D. II. bl. 132, 1823 D. I. bl. 98 en 1825 D. I. bl. 50; *Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BEMMELEN (Abraham van), een Neef van de beide voorgaande, was geboren te Delft, den 27 Mei 1779, uit brave ouders, Abraham van Bemmelen, onderwijzer in de godsdienst en krankbezoeker, en Maria van der Kemel, die, den schoonen aanleg van dezen hunnen eenigen zoon tot beoefening der wetenschappen ontdekkende, besloten hem, volgens zijn verlangen tot de Evangeliedienst te doen opleiden. Na voorloopige oefening in de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen, werd hij, in 1790, op de Latijnsche school in zijne vaderstad aan de leiding van den Rector Janus Hoogeveen toevertrouwd. Hier maakte hij zoo uitstekende vorderingen in de kennis der Latijnsche en Grieksche talen, dat hij, in den jare 1795, met grooten lof tot de Akademische lessen bevorderd werd. Hij vertoefde echter nog vier jaren in zijne geboortestad, en genoot, gedurende die tijd, met veel vrucht, het onderwijs van zijnen hier boven genoemden neef, Dr. Abraham van Bemmelen, in de Wis- en Natuurkunde, en inzonderheid van den geleerden Jacob Scheidius, Predikant bij de Walsche gemeente te Delft, onder wiens leiding hij zich, met het beste gevolg, oefende in de kennis der Oostersche talen, der Grieksche en Hebreeuwsche Oudheden, en van hetgeen verder als voorbereiding tot de studie der Godgeleerdheid gevorderd wordt.

Hierdoor genoegzaam toegerust kon hij, bij zijne komst aan de Leidsche Hoogeschool in het jaar 1799, terstond tot de beoefening van zijn hoofdvak, de Godgeleerdheid, overgaan. Hier hoorde hij de lessen van Dionysius van de Wijnpersse, Sebald Fulco Jean Rau, Carolus Boers, Jona Willem Te Water en Johannes van Voorst. Zoo groot was hierbij zijn ijver, zoo uitstekend waren zijne vorderingen, zoo lofwaardig was, in alle opzigten, zijn gedrag, dat hij zich de achting en genegenheid van alle zijne Leermeesters, inzonderheid die van den door hem, met regt, hoogst geëerbiedigden van Voorst verwierf. Op diens aansporing verliet hij dan ook de Hoogeschool niet, zonder vooraf eene openbare en allezins loffelijke proeve van zijne wel volbragte studiën te geven, door het schrijven en, onder voorzitting van zijn' geliefden Leermeester, verdedigen van eene uitleg- en oordeelkundige *Verhandeling over de Brieven van Paulus aan de Efesiërs en en aan Colossensen met elkander vergeleken* (1), en had het hem niet aan geldelijke middelen ontbroken, dan zou hij ongetwijfeld den doctoralen graad in de Godgeleerdheid hebben verkregen.

Nog in het zelfde jaar 1803, waarin hij van de Hoogeschool scheidde, mogt hij het doel van zijn ijverig streven bereikt zien, door zijne benoeming tot Predikant der Hervormde Gemeente te Ankeveen. Deze nederige standplaats, waar hij door leer en voorbeeld groot nut stichtte, was hem, om vele redenen zoo dierbaar geworden, dat hij, met afwijzing van onderscheidene aanzoeken tot verplaatsing, aldaar tot het jaar 1822, in zijne dienst volhardde. Toen echter vond hij geraden, het op hem uitgebragte beroep naar Loosduinen te aanvaarden. In 1825 nam hij de koninklijke benoeming tot Predikant te Oosterhout aan. Gelijktijdig viel hem de onderscheiding te beurt, van door den Waalschen Kerkeraad te Amsterdam tot Leeraar verlangd te worden; doch hij verkoos Oosterhout boven Amsterdam, en bleef aldaar werkzaam tot op zijn overlijden den 28 Junij 1842.

Bij zijne echtgenoote Aletta Jacoba Humbert, dochter van Leonard Humbert, Predikant bij de Waalsche Gemeente te Naarden, had hij zes kinderen verwekt, van welke bij zijn overlijden nog één zoon en twee dochters in het leven waren.

Op zijne onderscheidene standplaatsen tot verschillende betrekkingen van bijzonder of meer algemeen kerkbestuur geroepen, verwierf hij zich, door zijn ongemeene kunde en bekwaamheden, en niet minder door zijn' heuschen omgang en bescheidene nederigheid, de achting en genegenheid van zijne ambtgenooten.

Ook was hij sedert 1838 Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en nam volgaarne aan menige nuttige en weldadige vereeniging deel. Van die kunde en bekwaamheden, van den aanhoudenden ijver, waarmede hij zijne Godgeleerde studiën voortzette, gaf hij ook vele openbare proeven door de uitgave van eene groote reeks van grootere en kleinere schriften, als daar zijn:

Leerredenen, Amst. 1818. 2 deelen. 8°.

Nieuwe bundel Leerredenen, Rotterd. 1826. 8°.

Geschiedenis der Goddelijke openbaring des Bijbels, Rotterd. 1827. 2e druk 1847. post 8°.

Tiental Leerredenen, Breda 1829. 8°, 2e druk 1838.

Twaalftal Leerredenen, Amst. en Zwolle 1832.

De Geschiedenis der Maccabeërs in hare veelzijdige belangrijkheid voorgesteld, Dord. 1837. 2e druk 1845.

(1) Na 's mans overlijden verscheen daarvan in 1840 en 1844 te 's Gravenhage een derde druk, herzien en vermeerderd door G. ten Brummeler Wz.

(1) *Dissertatio exegetico-critica de Epistolis Pauli ad Ephesios et Colossensis inter se collatis*, L. B. 1803, 8°.

Nagelaten Leerredenen over de geschiedenis van Abraham, uitgegeven ten voordeele zijner overgeblevene dochters, Amst. 1843. gr. 8°.

Bovendien bestaat er van zijne hand nog menige boekbeoordeeling in de *Jaarboeken der Wetenschappen en Kunsten in het koningrijk Holland* en in de *Bibliotheek van Theologische letterkunde.*

Ook leverde hij bijdragen tot onderscheidene onzer wetenschappelijke tijdschriften: zoo als in de *Boekzaal* van 1819 de *Voorlezingen over eenige schoonheden van den Brief van Paulus aan de Philippensen*, oorspronkelijk in den ring van Tienhoven gehouden, en in die van 1822, zijne *Beschouwing van den 72 Psalm als dichtstuk van Salomo. De Vaderlandsche Letteroefeningen* ontvingen sedert 1833 een aantal belangrijke bijdragen van zijne hand; terwijl de *Godgeleerde Bijdragen* insgelijks door de vruchten van zijnen geest verrijkt werden, en voor het *Dagboek ten gebruike van den Bijbelschen Almanak* voor 1834 en 1835 heeft hij mede onderscheidene stukken geleverd.

Nog verscheen zijne *Kerkelijke redevoering* bij de openlijke zitting der Synode in 1821 uitgesproken, in het werk getiteld: *Kerkelijke redevoering tot opening en sluiting van het algemeen Synode der Herv. Kerk in het koningrijk der Nederlanden, vastgesteld te 's Gravenhage, den 4 Julij* 1821. *De eerste uitgesproken door Ewaldus Kist, de laatste door Abraham van Bemmelen, Pred. te Ankeveen, waarbij gevoegd zijn de aanspraken van Zijne Excellentie den Staatsraad, Directeur-Generaal van de zaken der Hervormden, en van den President der Synode Antonie van Deinse, Predikant te Middelburg*, Dord. 1821. gr. 8°.

Gezonde uitlegkunde der Heilige Schrift, hooge ernst en gemoedelijke zoo wel als verlichte Godsvrucht, geleidelijke orde, zuiverheid en keurigheid van taal en gepaste levendigheid en verheffing van stijl en voordragt, met een woord, al wat de waarde van kerkelijke redevoeringen uitmaakt, blinken in zijne leerredenen heerlijk door. Zoodat het alleen aan 's mans niet zeer gunstig uiterlijk en zijne minder aangename voordragt te wijten schijnt, dat hij niet tot eene meer uitgebreide werkkring beroepen werd, waarin men welligt nog rijker vruchten van zijnen geest in het gebied der godgeleerdheid had mogen verwachten.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1842, D. II. bl. 50; Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 649 noot 2; Glasius, *Godgel. Nederl.*; en vooral M. Siegenbeek, *in de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Nederl. Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden, gehouden den 15 van Zomermaand* 1843, bl. 5—9, welke wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BEMPDEN (Aegidius of Gillis van den), Heer van Castricum, ook wel verkeerdelijk als Aegidius van den Bemden voorkomende, geboren te Amsterdam in 1697, was een zoon van Jan van den Bempden en Hester Elisabeth Tulp. Na verschillende ambten in zijne geboortestad bekleed te hebben, werd hij in 1738 Burgemeester. Zich bijzonder toegelegd hebbende om kunde te erlangen, nopens de geldmiddelen van den staat, werd hij in 1720 met den Heer van Wassenaer Starrenburg en anderen, tot herstel daarvan, in Commissie gesteld, en bragt een merkwaardig Rapport uit op den 24sten Mei 1721. Hij was bijzonder lofwaardig als bevorderaar der wetenschappen, en maakte zich tevens bekend als tegenstander van de verheffing der Prins van Oranje tot Stadhouder. In 1747 op nieuw Burgemeester zijnde, moest hij den Vorst, na diens aanstelling, begroeten, en had veel van het opgehitst gemeen te lijden. Waarschijnlijk was afzetting zijn deel geworden, indien hij den tijd van de verandering der regering had beleefd. Hij stierf weinig tijds te voren, den 20sten Januarij 1748, na gehuwd te zijn geweest aan Catharina Gray, dochter van Henry Gray, Graaf van Stamfort, en weduwe van Jan Willem Trip, zonder kinderen na te laten.

Er bestaat van hem een zeer fraai portret van Tanjé.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XX. bl. 95; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BENDER (Joannes Pieter Visser). Zie VISSER BENDER (Joannes Pieter).

BENDIXIUS (Dominicus). Zie BENEDIXIUS (Dominicus).

BENDORP (Carel Frederik), geboren te Sas van Gent, den 9 Februarij 1736, was een zoon van Johan Christiaan Bendorff (1), officier eerst in Zwitsersche later in Nederlandsche dienst, uit diens tweede huwelijk met Maria Catharina Neukirchen. Nadat zijn vader in 1746 te Bergen-op-Zoom overleden en zijne moeder weinige dagen voor het overrompelen van die stad door de Franschen in 1748, met achterlating van bijna alle hare bezittingen, naar Dordrecht gevlugt was, werd Carel Frederik Bendorp, die zich soms nog Bendorff teekende, bij eene glasfabriek geplaatst, doch hij vertrok in 1769 naar Rotterdam, ten einde daar in de zelfde betrekking werkzaam te zijn. Eens gloeijend glas op zijn been gestort hebbende, kon hij gedurende eene geruime tijd niet gaan; overigens echter gezond zijnde, en in zijne jeugd zich eenigzins in het teekenen geoefend hebbende, vatte hij tot tijdverdrijf de teekenpen weder op, en het was alzoo eerst op zijn acht en twintigste levensjaar, dat hij als liefhebber de beeldende kunsten begon te beoefenen, onder de leiding van Wouter Uiterlimmige, bij wien hij gedurende twee jaren onderwijs genoot in het teekenen en schilderen. Te Rotterdam kwam hij in kennis met de beroemde schilders en teekenaars Hendrik Kobell, Dirk Langendijk, Theodorus de Roode, C. van Hardenberg en anderen. In 1781 keerde hij naar Dordrecht terug, waar hij zich tot aan zijne dood alleen met de kunst bezig hield.

Niettegenstaande hij nooit onderrigt in het etsen of in het plaatsnijden ontvangen had, etste hij onderscheidene gezigten naar het leven, in den trant van Jan van Gooijen, die vele verdiensten hebben, ook schilderde hij eenige stukjes in olieverw en zijne teekeningen zijn bij de liefhebbers in achting. Oud en gebrekkelijk zijnde, woonde hij tot aan zijn overlijden, den 3 October 1814, bij zijnen zoon, den hieronder volgende graveur Johannes Christiaan Bendorp. Hij was tweemalen gehuwd geweest eerst met Elisabeth de Haas, bij wie hij, behalve gezegden zoon, nog zes kinderen verwekte, en daarna met ...... van Gelder, die hem geene kinderen schonk.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 258 en 259; Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*; *De Navorscher*, D. III, bl. 24 en 25.

BENDORP (Johannes Christiaan), een zoon van den voorgaande, was geboren te Dordrecht den 1 Januarij 1766. Door 's vaders kunstliefde ontvonkt, door het verkeer en de voorbeelden van bekwame schilders aangevuurd, die dagelijks zijnen vader te Rotterdam, waar hij zich sedert 1769 gevestigd had, kwamen bezoeken, werd hij in zeer jeugdige leeftijd reeds met lust en ijver voor de beeldende kunsten bezield, en ontstond in hem de wensch, dat edel vak voor zijne toekomende loopbaan te mogen kiezen. Gereedelijk stemden zijne ouders toe in het voldoen aan dat verlangen; naauwelijks tien jaren oud, werd hij door hen toevertrouwd aan de leiding van den beroemden Dirk Langendijk. Weldra werd hij onder dien meester zulk een goed teekenaar, dat Langendijk, om tijd te besparen, in zijne eigene kunstwerken van het talent des leerlings gebruik maakte, en door dezen daarin liet teekenen, al wat naar de natuur kon worden gevolgd, als stads- en plaatsgezigten, straten, landschappen en eenige kluchtige tooneelen, door den leerling onder het volk opgemerkt en afgeteekend. Die schetsen werden dan door den meester verder gestoffeerd en afgewerkt.

Nadat zijne moeder in 1780 overleden was, ging hij met zijnen vader te Dordrecht wonen. Bij voortduring oefende hij zich daar in de kunst, maar dikwijls nog ging hij Dirk Langendijk bezoeken. De teregtwijzingen van dezen, zijn eigen genie en zijn ijver vormden hem tot een buitengewoon verdienstelijk kunstenaar.

Terwijl hij zich in het teekenen bekwaamde, oefende hij zich ook, met gelijken goeden uitslag, in de graveerkunst. Als kind reeds maakte hij zich meester van oude *duiten* en *kleine* koperen plaatjes; sleep ze vlak; polijstte ze en sneed daarin, met het graveerstaal zijns vaders, eenvoudige voorwerpen en beeldjes. Langzamerhand verkreeg hij handigheid en werkte hij met meer gemak. Door eigen onderzoek en vinding, door te beproeven en te verbeteren, vormde hij zich zelven eindelijk tot een even verdienstelijk graveur, als hij een uitmuntend teekenaar geworden was.

Bendorp was als kunstenaar gewis een zeldzaam man. Hij had eene geheel eigene manier van graveren, en bezat bovendien den aanleg om alle beeldende kunsten in volkomenheid te beoefenen. Willen, ondernemen en met de beste uitkomst slagen, waren bij hem één. Tachtig jaren was hij oud, nog nimmer had hij het beeldhouwen beproefd. Zijn eenige zoon, de thans nog levende schilder Carel Frederik Bendorp, had zich laten ontvallen, dat hij tot zijn gebruik eenen goed gevormden ledeman verlangde. De zoon was voor zijne studiën afwezig. Bendorp kwam op het denkbeeld, den afwezige bij zijne tehuiskomst te verrassen en zelf den gewenschten ledeman te maken. Terstond schafte hij zich het vereischte hout aan, greep met jeugdigen ijver bijl, moker en

(1) Na zijne aankomst in Nederl. verwisselde hij de eindletters van zijnen naam voor eene *p*.

beitel, en binnen onbegrijpelijk korte tijd was de uitwendige vorm van het levensgroote beeld volkomen bewerkt. Nu maakte hij de ledeman los, bragt in het inwendige van het beeld en bij de uiteinden der ineensluitende deelen, holten en bolten aan, voorzag sommige deelen, als: de schouders, de borst, de buik en de knieën van dunne over- of inschuivende houten platen, vereenigde de afzonderlijke deelen met verborgene scharnieren, en de ledeman stond dáár in eigen evenwigt, volmaakt geschikt om met geringe moeite in alle ligchaamsdeelen te worden verbogen, en elken stand, iedere rigting en actie voor te stellen. Nog gebruikt de zoon het zoo vernuftig uitgedacht meesterstuk van zijnen vader, als den besten ledeman, welke hem zou kunnen dienen. — Aan gouden en zilveren vazen en bekers wist hij eenen bevalligen vorm te geven, en die, zoowel als het glas, met even veel sierlijkheid als smaak te besnijden. Naar aanleiding van een gesprek over het voorstellen van figuren door opgelegd en opgestrooid haar, betuigde hij zijne geringe achting voor die soort van kunst; maar, omdat hij veronderstelde, dat een zijner vrienden gaarne iets van dien aard bezitten zou, vroeg hij later een weinig haar aan ieder der leden van het gezin, overwon verveling, ongeduld en tegenzin, en, ofschoon hij van zijn tachtig jaren levens geen oogenblik ooit aan dat werk had besteed, verraste hij zijnen vriend met een allegorisch familietafereel, zoo zinrijk als bevallig geordonneerd, zoo juist geteekend als fraai van effekt, en waarin ieder der personen van de talrijke beeldenrij was voorgesteld door het bewerkte haar van dien persoon zelven. In het kort, hij bezat de gaaf, om met den besten uitslag alle middelen te bezigen, die op verschillende wijzen den beeldenden kunstenaar ter voorstelling van eenig onderwerp ten dienste staan. Het schilderen toch had hij nooit met toeleg behandeld, en evenwel bereikte hij daarin eene zekere hoogte. Verstond hij de praktische uitoefening van de kunst, niet minder had hij zich theoretisch toegerust met uitgebreide wetenschap en kennis omtrent al, wat tot de beeldende kunsten in betrekking staat. In de Wiskunde was hij zeer ervaren. Voor al, wat hij dacht en deed, waren de grondstellingen van die wetenschap aan geheel zijn wezen ingeweven. In Sterre-, Aardrijks-, Natuur- en Scheikunde was hij geenszins een vreemdeling. Van de Ontleedkunde wist hij veel meer dan voor zijn vak gevorderd werd, en de regelen van de perspectief kende hij grondig. De geschiedenis had hij met oordeel en een goed geheugen gelezen. De kleederdragten, de zeden en gebruiken der volken voor de verschillende tijden waren hem bekend. Vooral was hij t'huis in de geschiedenis der kunst en die van hare meesters. Bijna al wat men in Nederland en België in de laatste zestig jaren van kunstwerken bezeten heeft, had hij gezien en met de opmerkzaamheid eens kunstenaars gade geslagen. Een langdurig verkeer in de kunst en met hare beoefenaars had zijnen smaak gezuiverd en hem tot een juist beoordeelaar gevormd. Zelf ordonneerde hij vlug en met bevalligheid, nimmer stond zijne rijke vinding daarin verlegen. Ook eenigen zijner kunstvrienden raadpleegden soms zijne meerdere kennis en ervaring ten aanzien van ordonnantie, teekeningen, costuum en perspectief. Dan hadden zij zich niet te beklagen over het opvolgen van den raad door hem, nooit ongevraagd, maar, daartoe aangezocht, met de meeste opregtheid gegeven. In het beoordeelen was hij streng, maar ook staafde hij zijne afkeuring door een wiskunstig bewijs; en over zijn eigen werk was hij na eenig verloop van tijd, zelden te vreden. Uitbundig in het prijzen van hetgeen hij verdienstelijk en schoon vond, zweeg hij wanneer hem iets middelmatigs werd vertoond, alleen met het doel om lof te bejagen. Als een onbevoegde zich het regt toekende, om verdienste en kunst te veroordeelen, dan geraakte hij terstond in vuur, dan beschaamde hij den onvoorzigtige en bragt hem tot zwijgen door harde, doch zeer juist toegepaste woorden.

Bij al zijne reeds opgenoemde kundigheden, was hij bovendien nog ervaren in de bouw- en werktuigkunde, en in al wat theoretisch en praktisch behoort tot het vak der artillerie; ook had hij zich de kennis verschaft van het blasoen, de heraldiek of wapenkunde. In het bewerken der metalen was hij een meester. Aan de bewindslieden der voormalige Bataafsche Republiek en aan hen, die onder Koning Lodewijk ons land bestuurden, was de buitengewone bekwaamheid van Bendorp bekend, die zij wisten op prijs te stellen; daarom werd hij door de toenmalige Ministers van Oorlog en van Binnenlandsche Zaken, in verschillende tijden, aangezocht tot het vervaardigen van modellen voor het wapentuig, de gereedschappen en de werktuigen der artillerie van den Staat, en van de standaarden van de maten en gewigten, die men zich voorstelde toen reeds in te voeren. Met lust aanvaardde hij telkens de gewigtige lasten, aan hem opgedragen, en besteedde aan dat veelsoortig werk geheel het vermogen van zijn vindingrijk vernuft en zijne uiterste kunst.

Daar Bendorp met zijne tijd medeging, leerde hij ook het teekenen op steen en leverde proeven van zijn werk, die getuigen van eene zeer vergevorderde bedrevenheid in die soort van kunstbehandeling. De uitvinding van Daguerre had hij zoo geheel doorgrond, daarvan begreep hij zoo juist de werking, dat hij aan anderen wiskunstig bewees, hoe en op welke wijze de toestel moest worden aangewend, om daardoor het beste effect in de afbeeldingen te verkrijgen, en overeenkomstig de regelen der perspectief daarin te behouden eene evenredige wijking en verkleining van de voorwerpen en van hunne deelen. Door middel der galvanoplastiek en met behulp van andere kunstmiddelen van zijne eigene vinding, maakte hij zoo volkomen het beeldwerk na, als: medailles, medaillons en andere soortgelijke voorwerpen, dat de ervarenste kenners gedurende eenige tijd die nagemaakte stukken voor echt hielden, tot dat een zeer naauwkeurig onderzoek hen van de misleiding had overtuigd. Doch hij zelf bedoelde niets anders dan eene niemand schadende misleiding; alleen wendde hij die kunstmiddelen aan tot het maken van zeer fraaije copijën, door hem ten geschenke voor zijne vrienden bestemd.

De verschillende en groote verdiensten van Bendorp zijn dan ook dikwijls en door velen erkend, vooral in vroegere jaren, toen hij meer in betrekking stond tot de bekwaamste mannen van ons Vaderland. Ook het Koninklijk Nederlandsch Instituut deed hulde aan Bendorps verdiensten, door hem in 1824 te benoemen tot zijnen Correspondent voor de vierde klasse.

Zoo veelvuldig als veelsoortig zijn de kunstvoortbrengselen van zijne geoefende hand. Gedurende meer dan zestig jaren werkte hij ijverig en vlug; telkens werd aan hem, ter bearbeiding, iets nieuws opgedragen. Gewis, al wat hij heeft voortgebragt, beloopt in de honderd- en duizendtallen. De belangrijkste van die voortbrengselen zijn: boekprenten, landkaarten, vele keurige plaatjes in den bekenden Muzen-Almanak, naar de teekeningen van hem zelven en van onze beste hedendaagsche meesters gegraveerd, fraaije teekeningen op steen; eindelijk de teekeningen oorspronkelijk door hem bewerkt. Bovenal worden door de kenners onder die massa verdienstelijke voortbrengsels, om de meesterlijke behandeling en uitvoering, geroemd de gegraveerde kunstprenten, voorstellende: *twee zingende Boeren*, naar Heemskerk; *de Schoenmaker*, naar Adriaan Brouwer, *het portret van den Vice-Admiraal Aart van Nes*, naar van der Helst; *de Engelschen in Noord-Holland*, naar Dirk Langendijk; *Daniël in den leeuwenkuil*, geteekend op steen en door Bendorp zelven ontworpen, en andere van zijne kunstprenten. Gelijken hoogen lof verwierf een groot deel van zijne oorspronkelijke teekeningen. Tot in zijne laatste levensdagen behandelde hij stift, krijt en penseel met een mannelijk genie, eene telkens nieuwe vinding, een scherpziend oog en eene vaste hand.

In het jaar 1787 tegen de Pruissen zijnde opgetrokken en zich daarbij door moed en vastberadenheid hebbende onderscheiden, werd Bendorp in 1795 van gewoon vrijwilliger, eerst door de vrije keus zijner medeburgers, later door die van verschillende landsbesturen, in 1796 tot Vaandrig, kort daarna tot Luitenant der Nationale Garde, in 1797 tot Kapitein van een compagnie vrijwillige artilleristen en tevens tot Raad van administratie en discipline van het Bataillon benoemd. In deze twee laatste betrekkingen trok hij meer in het bijzonder de aandacht tot zich van het toenmalig Departement van Oorlog, zoodat men hem voorstelde om verder zijn geluk in de krijgsdienst te beproeven. Hij aarzelde; doch het gedrag van vele zoogenaamde vrijheidsvrienden, die niets anders dan hun eigen voordeel bedoelden, en vooral de liefde tot de kunst, deden hem dit aanbod van de hand wijzen.

Maar niet alleen had hij, ter verpoozing van het werk, lust in ligchaamsoefening, en smaak gevonden in het nog ruwer krijgsbedrijf. Ook poogde hij zijnen geest te beschaven door het aandachtig beoefenen van onze beste dichters en prozaschrijvers, en had zich gevormd in het voordragen van hunne meesterstukken naar de groote tooneelspelers van zijnen tijd. Gedurende eenige tijd was hij lid van een liefhebberij-tooneelgezelschap, dat met bestemming van de opbrengst tot een liefdadig doel in het openbaar optrad, en waarbij Bendorp dan in de treur- en tooneelspelen roemrijk de eerste rollen vervulde en door zijn spel de voornaamste acteurs van die tijd op zijde streefde. Later bestuurde hij als meester eenige jaren lang, eene vrijmetselaarsloge; waardoor blijkt, dat hij ook daar werd erkend voor *den eerste* onder de zijne. Zoo verdient het insgelijks opmerking, dat hij langer dan eene halve eeuw het zelfde leesgezelschap heeft bestuurd, talrijk in leden van verschillenden ouderdom;

zijne veelomvattende kennis, zijn gezond verstand en zijne overtuigende krachtige welsprekendheid deden hem zoo in elken kring eene ereplaats aanwijzen.

Hij was zeer menschlievend en op eene echt Christelijke wijze weldadig. Belangrijke sommen gaf hij ten besie tot onderhoud en verzorging der nakomelingen van iemand, die hem in zijne jeugd veel verdriet had veroorzaakt; want in zijne beschouwing ware het eene laaghartige wraak geweest, die hulpbehoevenden te verstooten, m den wil des kwaads, hem door den grootvader aangedaan.

Dikwijls werd hij met de voogdij over minderjarigen belast; voor zich zelven mogt hij omtrent geldverlies toegevend zijn, maar niets gaf hij toe, als het belang van weerloozen onder zijne bescherming stond; dan zette hij alles op het spel, tot in storm en gevaar zijn eigen leven. De armen hielp hij met raad en daad. Aan eene bejaarde vrouw, die niets bezat dan hetgeen zij met handenarbeid verdiende, had hij voorgehouden dat zij hare geringe overwinsten besparen moest, opdat zij, nog ouder geworden, iets zou bezitten Zij volgde zijnen raad, en bragt hem op bepaalde tijden telkens de zelfde som, welke hij tot haar voordeel plaatste. Eens bleef zij achter. Hij zocht haar op en vroeg haar rekenschap van die dwaze nalatigheid. Ja, zij had nog wel het geld, maar, buiten hare schuld, ook onbetaalde rekeningen. Hij deed haar èn het bespaarde geld èn de rekeningen afgeven, plaatste naar gewoonte het geld, en gaf haar de rekeningen, ten zijnen koste betaald, terug.

Voor ieder altijd dienstvaardig, was hij raadsman en toevlugt van menigeen die van elders geen uitkomst durfde hopen. In de dagen toen Nederland door staatkundige twisten werd beroerd, toen de partij, die boven dreef, hare overmagt zwaar deed gevoelen, had een zijner vrienden, in opgewondenheid onvoorzigtig het hoofd van den Staat in het openbaar bespot. Hij werd in hechtenis gezet en na eene zekere veroordeeling had hij de gestrengste straf te verwachten. De vrouw en de betrekkingen van den ongelukkige waren radeloos; alle middelen, om het naderend onheil af te wenden, hadden zij vruchteloos beproefd, maar alles scheen verloren; misschien wist Bendorp nog raad en hulp te verschaffen. Zij wendden zich tot hem. Bendorp beklaagde hen, maar vond het dwaas vergrijp van hem, die hen in dat leed had gebragt, geenszins verschoonlijk, en hem ontbraken doorzigt en moed, om zich in persoon aan die netelige zaak te wagen. De vrouw en de haren verlieten hem mistroostig en met het verwijt, dat zij zich in hem, even als in alle anderen, hadden bedrogen. Doch hoe slecht het met de zaak van den gevangene stond, hoe naauw deze werd bewaakt, in spijt van cipier en stokbewaarder, ontving hij een geheim berigt en daarbij eene zeer dunne sterke lijn in zijnen kerker. Den eerstvolgende middernacht, bij storm en hageljagt, gleed eene boot, door één éénig man gevoerd, onder het hoog gelegen kerkerraam, eene lijn daalde af uit het raam, de schipper bond haastig aan die lijn eenig breektuig, klein in omvang, maar van het fijnste staal, daarna verdween hij met zijn vaartuig in de schaduwen van den nacht. Drie etmalen later lagen boot en schipper nogmaals onder het zelfde raam, waaruit de losgebroken ijzeren staven zonder moeite werden weggenomen. Weder kwam de lijn nederwaarts, de schipper bevestigde aan haar einde eene ligte kunstladder; zij werd tot aan het raam opgerigt, en de gevangene klom veilig af in de boot, die met hare vragt terstond wegspoedde. Weinig tijds daarna ontving de vrouw van den ontvlugte, zijne eigenhandige verzekering, dat hij zich buiten 's lands en buiten gevaar bevond; maar hoe en door welke hulpmiddelen hij was weggekomen, dat bleef haar en aan allen een raadsel. Na de omwenteling van 1813 keerde de vlugteling tot zijn gezin terug. Toen eerst vernamen de zijnen, dat alleen Bendorp hem uit de gevangenis verlost, over de grenzen gebragt en van geld voorzien had, maar dat Bendorp tot die gevaarvolle onderneming zijdelings aangezocht, zich kleinmoedig had betoond, zijn voornemen had verzwegen en aan niemand zijn geheim had toevertrouwd, opdat het niet door een onbedacht woord, of door de blijken van hoop en verwachting bij hen, die aan den gevangene gehecht waren, ontijdig zou worden verraden. Zoo vond men altijd in hem vereenigd, deelneming in den rampspoed des naasten en den vasten wil om te helpen waar hij kon, met den moed en het beleid, noodig om het doel te bereiken.

Tot omtrent drie weken voor zijne dood behield hij het volle genot van gezondheid en kracht. Eensklaps wierp hem eene inwendige ontsteking, gevolgd door koorts, op het krankbed en sloopte zijn hecht ligchaam met zigtbare snelheid, maar zijne gewone helderheid van geest en zielskracht bleven hem bij tot hij, den 13 November 1849, zacht en kalm ontsliep. Hij was gehuwd met Cornelia Heymans, die hem in het jaar 1831 in de dood is voorgegaan, en hem bovengemelden eenigen zoon naliet.

Zijn portret komt voor in Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

Zie, behalve dat werk, van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 129; en vooral *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1850, D. I. bl. 405—413, D. II. bl. 4—11 en 18—24, die wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BENEDICTA of BENIGNA, eene dochter van Anfrid, die later Bisschop van Utrecht werd en van Hilsondis, Gravin van Strijen, was de eerste Abdis, op het einde der tiende eeuw, in de door hare moeder gestichtte abdij van Thorn. Zij overleed omtrent het jaar 1000.

Zie van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 11 en 12; van Spaen, *Inleid. tot de Hist. van Gelderl.*, D. III. bl. 168.

BENEDICTI WERTELOOS (Georgius), een geleerd jongman van Haarlem, waar hij omstreeks 1563 geboren werd, slaagde zeer gelukkig in de Latijnsche dichtkunst, zoo als blijkt uit zijne:

Carmina in funere Guilielmi Principis Arausionensis, Delphis parricidali manu occisi anno 1585, additus *Epigrammatum libellus.*

De rebus gestis Illustrissimi Principis Gulielmi Comitis Nassavii. Libri II; *item epigrammata et epitaphia*, Lugd. Bat. 1586.

De geleerde Petrus Scriverius heeft na zijne dood zijne gedichten bijeenverzameld en die in het licht gezonden onder den titel van:

Poëmata Benedicti postuma, in quibus Epigrammata, Epitaphia et Elegiae, L. B. 1601.

Hij overleed den 1sten Maart in 1588 te Heidelberg, waar hij onder Franciscus Junius studeerde, nog slechts vijf en twintig jaren oud.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 119; Schrevelius, *Beschryv. van Haarl.*, bl. 410; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars III. pag. 573 et 574; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III bl. 368; Hofman Peerlkamp, *De poet. Latin. Neerl.*, p. 157 et 158; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, p. 92 et 93.

BENEDIXIUS (Dominicus) ook wel Dominicus Benedix of Benedictus, en bij sommigen verkeerdelijk Bendixius genoemd, werd uit eerlijke ouders in 1523 te Sneek geboren. Hij verloor zijn vader in zijne prilste jeugd, en oefende zich in de plaats zijner geboorte in de letteren, onder het opzigt van Jan Rodius, een Drentenaar, en vervolgens onder Gerson of Gerard van Leeuwarden, die naderhand zijn schoonvader werd. Den ouderdom van 13 jaren bereikt hebbende, werd Benedixius, met zijnen makker Joachim Hopperus, naar Haarlem gezonden, ten einde er zijne letteroefeningen onder den geleerden Cornelis Schonaeus, destijds Rector aldaar, voort te zetten. Na hier vier jaren onderwijs te hebben genoten, ging hij naar Leuven, om in de Regten te studeren; doch naauwelijks was hij een jaar op die Hoogeschool geweest, of eene ziekte van zijnen schoonvader noodzaakte hem naar zijn vaderland terug te keeren. Hierop werd hij te Leeuwarden aangesteld tot Praeceptor van de Latijnsche scholen; dan hij verliet die stad op raad of bevel van zijnen schoonvader, en vertrok naar Zwolle, waar hij Conrector werd. Eenigen tijd daarna kwam hij op sterk aanhouden van Hopperus te Leuven terug; doch daar komende, vernam hij, dat zijn vriend naar Frankrijk was vertrokken, en zich aldus verstoken ziende van de hulpmiddelen, die hij zich van dezen beloofd had, ging hij weder naar Leeuwarden. Na hier onderscheidene lotgevallen gehad te hebben, besloot hij zich tot den Geestelijken stand te begeven, en, tot Priester geordend zijnde, werd hij achtereenvolgende Vicaris en naderhand Pastoor in onderscheidene dorpen in Friesland; de uitmuntende predikgaven, welke hij bezat, bezorgden hem een beroep te Sneek, en vervolgens te Leeuwarden. Cuncrus Petri, eerste Bisschop dier stad, getroffen door zijne bekwaamheid, stelde hem in 1570 tot Aartsdiaken van de Cathedrale kerk aan. Ten einde dezen post met te meer luister te bekleeden, begaf hij zich naar Leuven, om aldaar met de waardigheid van Licentiaat in het kerkelijk regt bekleed te worden. Te Leeuwarden teruggekeerd, moest hij tot zijn leedwezen vernemen, dat de Hervormden de overhand hadden gekregen, en hij zag zich door diegene gebannen, tegen wien hij met zooveel ijver in zijne predicatiën had uitgevaren, en die hij als ketters vervolgd had. Hij moest dus de wijk nemen, en begaf zich naar Keulen, vervolgens naar Pratingen, een klein stadje in het hertogdom Bergh, waar hij Pastoor werd. Na drie jaren verblijf aldaar, vertrok hij naar Dusseldorp, waar hij een kanunnikaat bekwam, doch van welke waardigheid hij weinig genot had, doordien hij den 14den Januarij 1586 overleed.

Ofschoon Benedixius vele jaren onderwijs in de fraaije letteren had gegeven, was hij echter onbeschaafd in zijne uitdrukkingen, hetwelk deels moet toegeschreven worden aan zijne verkleefdheid aan de wijsbegeerte van dien tijd en deels aan de leerwijze van Raymond Lullius, dien hij ijverig volgde. Noch de vriendelijke vermaningen van Dominicus Broersma, Secretaris van Sneek, en van den geschiedschrijver Suffridus Petri, noch de raadgevingen van Doctor Stephanus Sylvius, die Pastoor van St. Steven te Groningen was, en hem voor een Lullist en Barbaar uitmaakte, waren in staat om hem van dit tweeledig gebrek te genezen.

Benedixius heeft de volgende werken nagelaten, doch men twijfelt of zij wel gedrukt zijn:

Sermones de vitanda peccati occasione.

Dissertatio de Humilitate, de Ira, de Invidia et Continentia.

Contra luxum et crapulam.

De pura castitate.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 165; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerkel. Hist. en Outh.*, D. V. St. V. bl. 75, 89 en 90, F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 702 en 703; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 263—265.

BENJAMIN (Hendrik), een niet onverdienstelijk tooneeldichter uit het laatst der zeventiende eeuw, heeft in het licht gezonden:

De Minnaar van zijne vrouw, blsp. Amst. 1692.

Krispijn, Baron en Afslager, klsp. Amst. 1694.

De Koppelaar van zijne vrouw, blsp. Amst. 1698.

Felicia, of de betoveringe door Liefde, harders. Amst. 1699.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catal. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 55.

BENIGNA. Zie BENEDICTA.

BENINGHA (Sikko), uit het zelfde Edel Oostfriesche geslacht als Eggerik Beninga, de schrijver van eene *Kronijk van Oostfriesland*, gesproten, was geboren in Homsterland in het Westerkwartier, thans tot de provincie Groningen behoorende. Hij was in het jaar 1504 Hoofdman te Groningen, en sedert Bouwmeester en Raadsheer van die stad, waar hij in zeer groot aanzien stond, tijdens de komst van Hertog Albert van Saksen. Hij heeft een getrouw verhaal der gebeurtenissen gegeven, die in Friesland en Groningen sedert 1467 — of eigenlijk van 1492, daar het voorgaande als eene inleiding kan beschouwd worden — tot 1527 zijn voorgevallen, en waaraan Beningha een belangrijk deel heeft genomen.

De geleerde en oudheidkundige Matthaeus Brouërius van Nidek heeft de *Kronijk van Beningha*, in zijne *Analecta Medii aevi*, D. I. bl. 1—432 in het licht gegeven.

Deze kronijk, in den stijl en de taal van die tijd geschreven, beveelt zich door eenen rijkdom van zaken aan, behelst zeer veel hetwelk men elders niet vinden zal, en draagt blijken van met eene zeldzame opregtheid en naauwkeurigheid te zijn zamengesteld.

Zie Pars, *Naamr. van de Bat. en Holl. Schrijv.*, bl. 81; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 50; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, bl. 119 en 120.

BENNET (Johannes Balthazar), geboren te 's Gravenhage, werd in het jaar 1743 Predikant te Nisse, in Zuid-Beveland, van waar hij in het jaar 1751 naar Sassenheym vertrok; terwijl hij hier stond rees er, in het jaar 1755 eene hoogloopende kibbelarij tusschen hem en Johannes Verhaeg, Lidmaat der Hervormde gemeente aldaar. De laatste, de vernederende omstandigheden, waarin de Heiland verkeerd had te Nazareth, vóór zijn openbaar leven, niet kunnende overbrengen met diens hooge, goddelijke waardigheid, deed in een gemeenzaam gesprek den anderen de oude tegenwerping der Nazarethsche burgers Matth. XIII: 54—56, met verzoek, om hem dat gemoedelijk bezwaar uit den weg te ruimen. Dat verzoek was niet onbillijk. Maar de Predikant, met de tegenwerping, naar het schijnt, verlegen, schoot op eene onbescheidene wijze tegen Verhaeg uit, verklarende diens bezwaar voor eene ketterij, erger nog dan die van Socinus. — In zijne leerredenen veroorloofde hij zich vervolgens hem ten toon te stellen, als iemand, die aan de Godheid van Christus niet wilde gelooven, omdat die een mensch was geweest, in zeer vernederde omstandigheden levende. Zelfs in zijne gebeden ontboezemde hij, »dat God zulk »een man met zijnen donder mogt verpletteren, enz."

Verhaeg klaagde den Predikant aan bij den Kerkeraad, die de zaak min vormelijk behandelde. Eindelijk, nadat aan Verhaeg het gebruik van 's Heeren Avondmaal ontzegd was, beriep hij zich eerst op de Classis van Leiden, en daarna besloot hij om zich met een smeekschrift tot deze te wenden. Dit laatste deed hij den 27 Februarij 1757. Dadelijk werd door de Classis de zaak onderzocht; en hare uitspraak wees Verhaeg, den 2 Mei van dat jaar, weder naar den Kerkeraad van Sassenheim, maar belastte, dat bij de vergaderingen, over het verschil te houden, de vier Consulenten der gemeente verzocht zouden worden tegenwoordig te zijn. Het gevolg er van was, dat deze, naar zijne gedachte zeer verongelijkte man, zelf zich als lidmaat van de Sassenheymsche gemeente afsneed, en naar elders met der woon vertrok.

Bennet overleed te Sassenheim den 4 Junij 1758, bij zijne weduwe, Dorothea Queveld, eenen zoon en eene Dochter nalatende, en had zich bovendien bekend gemaakt door eene ten jare 1753 uitgesprokene, zeer zonderlinge leerrede, welke het licht ziet onder den titel:

Het leven en sterven van Adam, onzer aller eersten stamvader, voorgesteld in eene leerrede over Gen. V : 5, *ter gelegenheid van het afsterven van den Vader des Vaderlands, jonkheer Adam Adriaan van der Duyn, Vrijheer van 's Gravenmoer*, 's Hage 1754, waaruit wij het volgende staaltje ten proeve mededeelen.

»Adam was uit de aarde; Adam Adriaan van der Duyn insgelijks. Adam onze stamvader was uit het alleroudste geslacht; Adam »Adriaan uit een zeer oud geslacht. Adam was uit het edelste »geslacht, en als de eerste edele der wereld; Adam Adriaan niet »alleen uit een edel geslacht, maar van God verwaardigd en ver»heven tot *eerste Edele van Holland en West-Friesland.* »Adam was 't zegel van 's Heeren verbonds-wil voorgeschreven en »gegeven om dat te bewaren; het was Adam Adriaan dien van »God gegeven en van onzen Staat was toevertrouwd, *het Groot »Zegelbewaarderschap van Holland en West Friesland.* Adam »was stadhouder over al het bewoonlijke, waarvan hij als een re»gister gemaakt had bij de naamgeving der dieren; Adam Adri»aan was ook *Stadhouder en Registermeester van de Leenen »van Holland en West-Friesland.* Adam had het bewind over »de beesten, over de vogelen des hemels, en over de visschen; »Adam Adriaan was *Houtvester van Holland en West-Friesland*, »en had als zoodanig het bewind, niet alleen over Teylingen, »maar in Holland over het wild des velds en over 't gevogelte, »en over de visschen in de wateren. Adam had het bewind over »de edelste kruiden en specerijen; Adam Adriaan over die landen, »daar de alleredelste specerijen wassen, zijnde *Bewindhebber »van de Oost-Indische Compagnie.* Adam was hoofdingeland van »een gedeelte dezer wereld; Adam Adriaan een der grootste hoofd»ingelanden zoo van Rhijn- als Delfland. Adam was als rentmees»ter gezet; Adam Adriaan van God verheven en van de Ridder»schap gesteld tot *Rentmeester van de Abtdije van Rijnsburg.*

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 601—603, Aant. bl. 264 (839); Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 748—750.

BENNET (Jean Aarnout), geboren te Breda den 20 December 1758, was een zoon van Barend Jan Bennet, Ontvanger te Zundert, en van Johanna Warnaar. Na van den 21 September 1770 tot den 10 Julij 1782 van het onderrigt in de Letteren, Wijsbegeerte en Geneeskunde aan de Geldersche Hoogeschool te hebben gebruik gemaakt, werd hij op laatstgenoemden dag, na eene geprezene verdediging van *Gemengde philosophische stellingen*, tot Doctor der Wijsbegeerte bevorderd. Weinige dagen te voren had hij openlijk onder den Hoogleeraar Rudolph Forsten, eene door hem zelve bewerkte physiologische verhandeling *Over 's menschen eerste ademhaling* (1) verdedigd. Vruchteloos zocht zijn genoemde Leermeester, in 1791, op verzoek der verzorgers van gezegde Hoogeschool, hem over te halen om het onderwijs in de Schei- en Kruidkunde van die inrigting op hem te nemen.

Doch hij, die reeds vroeger door Curatoren der Leidsche Hoogeschool tot Hoogleeraar der Staatshuishoudkunde bestemd was, werd, kort na hare herstelling in 1815, ter bekleeding van den nieuwopgerigten leerstoel der landhuishoudkunde benoemd. Dan, hoezeer hij zich tot aanneming van dien met zijne geliefkoosde letteroefeningen zoo bijzonder strookende post, liet overhalen, belette hem echter zijne zwakke en wankelende gezondheid dien dadelijk te aanvaarden; weshalve hij, bij Koninklijk besluit van 18 Februarij 1817, op zijn verzoek, daarvan eervol ontslagen werd. Hij overleed den 9 September 1828, den roem achterlatende van

(1) *Disquisitio physiologica de homine primum respirante.*

een der ijverigste en kundigste beoefenaars der Natuurkundige Wetenschappen te zijn geweest.

Bennet was lid van de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem en van onderscheidene geleerde, zoo buiten- als binnenlandsche Genootschappen.

In 1803 behaalde deze geleerde bij de laatstgenoemde Maatschappij eene gouden medaille, voor eene Verhandeling *over de nuttigheid van de beoefening der Natuurlijke Historie voor de Jeugd, en de wijze, waarop dit het best voor dezelve kan worden ingerigt* (1), terwijl hij een jaar vroeger gezamenlijk met Gerrit van Olivier eene vermeerderde en voor de Nederlanders gewijzigde vertaling van Blumenbachs *Handboek der Natuurlijke Historie* had uitgegeven.

In 1808 behaalde hij anderwerf het gouden eermetaal bij de zelfde maatschappij voor het antwoord op eene prijsvraag waarbij verlangd werd: *Eene Natuurlijke Historie der Walvisschen, in dier voege ingerigt, om ter aanprijzing en opheldering te kunnen dienen, van de beste wijze om de plaatsen, waar deze dieren zich voornamelijk tegenwoordig ophouden, na te sporen, alsmede van de minst omslagtige, de veiligste en de beste middelen, welke of reeds bekend en in gebruik zijn, of nog in praktijk zouden kunnen gebragt worden, om de Walvisschen schielijk te dooden en er zich langs den kortsten weg meester van te maken.*

Zijne verdiensten omtrent dit vak, bleken eenige jaren later nog luisterrijker, daar hij, in weerwil van zijnen zwakken ligchamelijken toestand, met voornoemde Olivier, onvermoeid de grondslagen tot eene *Fauna Belgica* legde, en dezen bij gedeelten voltooiden arbeid in 1822, 1824 en 1826 door de Hollandsche Maatschappij driemaal achtereen met haren gouden eerprijs bekroond zag (2).

Doch Bennet bepaalde zich niet alleen tot het vak der Natuurlijke Historie, de bevordering van echte kunstbeoefening ging hem ook zeer ter harte; van daar, dat hij als voorstander der schoone kunsten algemeen bekend was, en vroeger ook door eene aanzienlijke verzameling, welke, helaas! door de buskruid-ramp te Leiden, in 1807, van vele harer pronkstukken eensklaps werd beroofd, doch waarvan het overblijfsel, met hetgeen deze kunstminnaar nog lust had later aan te koopen, fraaije stukken bevatte en zijne onverdoofbare zucht voor de kunst aan den dag legde.

Bennet was gehuwd geweest met Magdalena Maria Tak, die bij den ramp van Leiden, den 12 Januarij 1807, omkwam, en wier gemis hij tot aan zijne dood betreurd heeft.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1803 D. I. bl. 370, 1808 D. I. bl. 372, 1815 D. II. bl. 290, 1817 D. I. bl. 305, 1822 D. I. bl. 340, 1824 D. I. bl. 365, 1826 D. I. bl. 342, en 1828 D. II. bl. 179; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 239 noot 2, 487 en 488; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*; D. I. bl. 429, D. II. T. en B. 256 en 257; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II, bl. 421, 425 en 508.

BENNET (Roelof Gabriël), een broeders zoon van den voorgaande, geboren te Groot-Zundert den 20 Maart 1774, was een zoon van Mr. Roelof Gabriël Bennet en Tanna van der Borgt. Zijne ouders vroeg verloren hebbende, werd hij opgevoed bij zijns vaders zuster, Dorothea Wilhelmina Bennet, weduwe van Mr. Willem Eduard Schoorn, die hem te Harderwijk, bij den onderwijzer Kok op school deed. Reeds in 1785 trad hij als adelborst in zeedienst, waarin hij tot den rang van eersten Luitenant opklom; hij werd in 1794 gevangen genomen en naar Engeland gevoerd, waar hij tot 1796 verbleef; uitgewisseld ging hij in 1797 als Stuurman op een Amerikaansch schip, *the Greyhound*, waarvan hij Kapitein werd, en waarmede hij eenige togten deed. In 1799 trad hij in dienst van den Erfprins van Oranje, diende als eerste Officier in Engeland, kwam na den vrede van Amiens weder in Holland, voer als Kapitein bij de voormalige Oost-Indische Compagnie, en bragt gelukkig eene rijke lading naar Canton. Hij kwam in 1808 naar Gothenburg, en huwde in 1809 te Osnabrug met eene dochter van den Hoogleeraar Herman Tollius. Na de omwenteling van 1813 keerde hij naar het Vaderland terug, werd Kapitein en Onderdirecteur aan het Nieuwe Diep, doch moest om ongesteldheid zijn ontslag verzoeken, en ging toen te Hattem wonen, waar hij eerst eenige proeven van den verbeterden landbouw nam, en daarna met Jacobus van Wijk Roelandszoon in onderscheidene maandwerken stukken ter verdediging der Nederlandsche ontdekkingen schreef; terwijl hij tevens met dezen, in 1825, bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen den gouden medaille behaalde voor het schrijven eener *Verhandeling over de Nederlandsche ontdekkingen in Amerika, Australië, de Indiën en de Poollanden, en de namen welke weleer aan dezelve door Nederlanders zijn gegeven*, en eenige oude reizen van de Nederlanders in het licht zond, onder den titel:

Nederlandsche Zeereizen in het laatst der zestiende, zeventiende, en het begin der achttiende eeuw, naar de oorspronkelijke journalen of gelijktijdige berigten, op nieuw uitgegeven en met eenige aanteekeningen en de noodige ophelderingen vermeerderd, Amst. 1828—1832, 5 dn.

Met een hart, gloeijende voor de eer van zijn vaderland, kon hij niet dulden, dat die eer werd aangerand, of hij was gereed haar te verdedigen, daaraan hebben wij te danken het, met zijnen even gemelden vriend van Wijk, gezamenlijk uitgegeven stukje:

De eer van den Nederlandschen reiziger J. Roggeveen gehandhaafd tegen het Examen critique van C. P. Claret Fleurieu, Amst. 1829.

Vervolgens ging hij te Noordwijk en daarna op een landgoed te Ede, in Gelderland, wonen, waar hij in Februarij 1829 overleed. Hij was een ervaren zeeman, niet alleen in het werkdadige, maar ook in alles wat tot den scheepsbouw bij onderscheidene natiën, en de geschiedenis der zeevaart betreft, waarin hij boven velen van zijne tijd uitmuntte, terwijl hij, als een braaf en regtschapen man en vader algemeen geacht werd.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1825 D. II. bl. 71 en 104, 1829 D. I. bl. 113 en 114; van Wijk, *Algem. Wetens. Woordenb.*; (de Jong.) *Supplem. op de Alphab. Naaml. van Boeken.*

BENNING (Dirk Simonsz.) of Bennink was in het jaar 1393 Schout te Amsterdam; in 1405 had hij, benevens den toenmaligen Schout Jan Nottard en Amel Janszoon Rijzer, de Kabeljaauwsche partij toegedaan, deel in den opstand, die verwekt werd toen Willem VI, Graaf van Holland, de regering aanvaardde, en waarbij de Priester Willem Bruinszoon het leven liet. Om deze misdaad van oproer werden de drie gemelde personen onverhoeds geligt, ter stad uitgevoerd, voorts onthalsd en in dien staat hunne vrienden te huis gezonden.

Zie Commelijn, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 898 en 899; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENNING Jansz. (Jan), in 1496 Schout van Amsterdam geworden, bragt in 1504 te weeg, dat de Gelderschen, die in een scheepsstrijd door de Hollanders gevangen genomen waren, en daar men het erg mede voor had, genoegzaam allen op vrije voeten werden gesteld, alvorens moesten zij evenwel den gewoonlijken eed afleggen, waarbij zij zich verbonden, om het ontvangen leed op niemand der Hollanders te zullen wreken; sommigen betaalden eenig losgeld; onder anderen verpandde een Priester, die zich onder de Gelderschen had bevonden, om zich vrij te koopen, de altaarkelk voor 50 goudguldens.

Benning was getrouwd met eene rijke boerendochter van Diemen, met name Imme, die, volgens sommigen, de stichtster zou geweest zijn van het Klarissen klooster te Amsterdam.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENNING Jansz. (Jakob), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd in 1578 te Amsterdam met de verandering der Regering, tot Schepen en Raad aangesteld. Toen in 1589 geraadpleegd werd over de opdragt der Hooge Overheid aan Prins Willem I, was Benning een dergenen, die zich het hevigst daar tegen verzettede, zoo als blijkt uit het besluit van de Vroedschap, behelzende, dat zij op den 1 September besloten had, Jakob Janszoon Benning, Jakob van Kampen, Jan Lourenszoon en Jakob Franszoon, Raden, die weigerden Zijne Doorluchtige Hoogheid als Hooge Overheid te zweren, op eene boete van 10000 Leydsche steenen, tegen den volgenden Maandag te dagvaarden, en hen te verbieden ondertusschen uit de stad te gaan. Doch deze zaak begon, door de belemmering die ze in Zeeland en Utrecht ontmoette, niet alleen in Amsterdam met flaauwer ijver doorgezet te worden, maar bekoelde geheel, en liep eindelijk met 's Prinsen dood te niet, waardoor dan ook het vonnis der steenboete van zelve verviel.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

(1) Zie *Natuurkundige Verhandelingen* dier Maatschappij, D. II. St. II.
(2) Deze *Fauna* is in de *Natuurkundige Verhandelingen* der Maatschappij opgenomen in D. XI, XIII, XIV en XV, St. II, wordende jaarlijks vollediger gemaakt en aangevuld.

BENNING (Jan), Koopman te Amsterdam, was een der reeders van de schepen, welke in 1598, onder Olivier van Noord, door de Straat van Magellaan naar Oost-Indië zeilden, en alzoo de eerste Nederlandsche schepen waren welke den aardbol rondstevenden.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost Indiën*, D. I. a. bl. 177.

BENNINGERHOF (Albrecht), onzeker van waar oorspronkelijk, was een der Watergeuzen, die zich met andere Geuzen-Hooplieden meest voor de Hollandsche zeegaten ophield en een der eersten was, die op vrijbuit voeren. Meer dan eens nam hij deel in de aanslagen van Lancelot van Brederode, Adriaan Menninck en anderen. Zoo had hij deel in de buit, in 1570, bij het Vlie behaald, waar onderscheidene koopvaardijschepen genomen en zeven of acht grootere bodems gerantsoeneerd werden. Misschien is hij kort daarna overleden, of in zijne verdere daden gestuit door Edzard, Graaf van Oostfriesland, die eenige Kapiteins gevangen nam.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 322; en vooral van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 141 en 142, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

BENNINGH (Jacob) of Jacobus Benningius, geboren te Amersfoort, in de laatste helft der zestiende eeuw, was zeer ervaren in de Regtsgeleerdheid, en werd tot Hoogleeraar in die wetenschap te Douay aangesteld, waar hij in 1611 overleed.

Zie Goudhoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 225; Burman, *Traject. Erud.*, pag. 24.

BENNINGH (Johannes) of Johannes Benningius, een broeder van den voorgaande, geboren te Amersfoort den 6 Februarij 1594, werd te Leuven tot Doctor in de beide Regten verheven, en leeraarde aldaar eenige jaren; naderhand werd hij Lid van den Hoogen Raad te Mechelen, en vervolgens in 1611 President te Luxemburg. Hij was een man van een ongemeen schrander vernuft, en begaafd met een stalen geheugen, van wien men nog veel had mogen verwachten, ware hij niet, nog slechts 38 jaren oud, uit het leven gerukt, den 30 Januarij 1632. Nu bestaat er alleen van hem:

Historia Luxemburgensis, è diplomatibus documentis antiquis, etc.

Zie Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 225; C. Burmanni, *Traject. Erud.*, pag. 23 et 24; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 371; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENNINGH (Joan Bodecheer) of, zoo als hij zich in het Latijn schreef, Johannes Bodecherus Banningius, geboren te Loosdrecht in 1606, werd, na aan de Hoogeschool te Leiden een jaar op de proef, onderwijs in de Zedekunde gegeven te hebben, in November 1630 tot buitengewoon Hoogleeraar in die Wetenschap aangesteld. Vijf jaren later werd hem de post van buitengewoon Hoogleeraar der Natuurkunde opgedragen. In het jaar 1638 verkreeg hij een tijdelijk ontslag, ten einde, voor eenige jaren als politieke Raad in Brazilië, bij de West-Indische Maatschappij in dienst te treden. Hij schijnt echter van de hem verleende vrijheid tot hernieuwde aanvaarding van zijnen post geen gebruik te hebben kunnen maken, uit hoofde hij in zijne verstandelijke vermogens gekrenkt was. Hij overleed in 1642.

Benningh beoefende zoo wel de Latijnsche als Nederduitsche Dichtkunst, doch nam in geen van beide eene hooge vlugt. Van hem zien het licht:

Leydsche Oorlofdaghen of Nederduytsche Gedichten, Amst. 1630, 4°.

Dido, oft' Heylloose Minnetocht, trsp., *met eene voorrede van F. van Leeuwen de Gouda*, Leyd. 1634, 4°.

Epigrammata Brasiliana et Poematum libri, una cum Dissertatione epistolica de Philosophiae et Poeticis studiis conjungendis, Lugd. Bat. 1637, 12°.

Zijne zinspreuk was *quotidie morimur* (dagelijks sterven wij).

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; D. II. bl. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poet. Lat. Nederl.*, p. 300 et 301; Hoeufft, *Parnasus Latino Belg.*, p. 158 et 159; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1849, D II. bl. 260; *Catalogus van de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, en vooral Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. 149, D. II. T. en B. 116 en 117, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

BENNINGIUS (Jacobus en Johannes). Zie BENNINGH (Jacobus) en BENNINGH (Johannes).

BENNINK (Dirk Simonsz.). Zie BENNING (Dirk Simonsz.).

BENOIST (Elie), een zoon van François Benoist, Kastelein van het hotel la Tremouille te Parijs, en van Maria Calderone, beide tot de Hervormde godsdienst behoorende, werd ter gezegder stede geboren den 20 Januarij 1640. Men had besloten hem tot den koophandel of het beoefenen der notariele praktijk op te leiden, doch zijne groote lust tot de letteroefeningen bespeurende, liet men hem zijne geneigdheid opvolgen. Na in zijn vaderlijk huis de eerste beginselen der Latijnsche taal geleerd te hebben, werd hij, negen jaren oud zijnde, in het Collegie van Harcourt geplaatst, daar hij boven andere jongelingen uitmuntte. Toen een zijner onderwijzers pogingen had aangewend om hem tot de Roomsche belijdenis over te halen, en zijne moeder zulks gewaar werd, zond zij hem naar een ander Collegie, om in de Rhetorica en Philosophie het noodig onderwijs te genieten; doch deze laatste wetenschap in het geheel niet van zijnen smaak zijnde, verwisselde hij weldra de beoefening van Aristoteles voor de kaatsbaan, het billard, de romans en den schouwburg. Zijne ouders lieten hem toen het Grieksch leeren, dat beter slaagde, en vervolgens, onder opzigt van een Praeceptor, door eenige provinciën van Frankrijk reizende, vestigde hij zijn verblijf eenige tijd te Montauban, om zich verder in de Wijsbegeerte te oefenen. Inmiddels stierven zijne ouders, genoegzaam ter zelfder tijd, dat hij, zonder acht te geven op de bekrompenheid van zijn erfdeel, zich ten eenen male aan de wellust en vermaken overgaf. Hierdoor bevond hij zich weldra in behoeftige omstandigheden. Na gedurende twee of drie jaren meest van geleend geld bestaan te hebben, werd hij Praeceptor, hetwelk hem gelegenheid gaf om in de Godgeleerdheid te studeren, waarin hij zoodanige vorderingen maakte, dat hij, na proeven van zijne bekwaamheid tot prediken gegeven te hebben, tot de heilige dienst werd toegelaten, die hij omtrent negen maanden lang op twee dorpen in Beauce uitoefende; vervolgens twintig jaren te Alençon, waar hij een meisje trouwde, dat aan de voornaamste lieden van die stad vermaagschapt was, doch zulk een verfoeijelijk karakter had, dat zij hem, gedurende het lange tijdvak van zeventien jaren, tot eene helleveeg verstrekte. Behalve deze vreeselijke huisplaag had hij nog andere verdrietelijkheden te verduren, die hem door de Roomschgezinden, en wel inzonderheid door de Hertogin de Guise, eene volle nicht van Lodewijk XIV, aangedaan werden.

Toen de kerk van Alençon door de intrekking van het Edict van Nantes gesloten werd, scheepte Benoist zich te Dieppe in, om naar Holland over te steken, en kwam te 's Gravenhage aan, waar hij in tegenwoordigheid van de Prinses van Oranje predikte en zeer veel genoegen gaf, doch evenwel niet in zijne hoop slaagde, om Kapellaan bij die Vorstin te worden; doch die van Delft beriepen hem tot derden Predikant in de Waalsche gemeente dier stad, alwaar hij tot zijne dood toe verbleven is. In het jaar 1695, nam hij de partij op van Jurieu, in de geschillen welke deze twistzieke Rotterdamsche Leeraar voor de Synode, tegen Elias Saurin en andere Predikanten voerde. Hij zelve kwam ook in twist met Izaak Jaquelot, Jean le Clerc en Taco Hayo van den Honert, toen ter tijd Predikant te Amsterdam. Na 51 jaren het predikambt, als een waardig en getrouw Evangeliedienaar uitgeoefend te hebben, verkreeg hij van de Delftsche Regering zijn Emeritaat. In den avond van zijn leven verzwakte zijn gezigt zoodanig, dat hij verpligt werd het eene oog te sluiten, om met het andere te kunnen zien. Zijn laatste levensuur genaakte den 15 November 1728. Bij zijne Xantippe had hij drie kinderen verwekt, een zoon, die zeventien jaren oud zijnde stierf, en twee dochters, van welke de jongste nog in 1750 leefde, en te Delft woonde; de oudste was gehuwd met Charles Ancillon, Predikant te Berlijn, doch dit huwelijk was niet gelukkig, zoodat Benoist in 1703 genoodzaakt werd eene reis derwaarts te ondernemen, om zijne dochter thuis te halen.

Benoist was een geleerd man, die veel smaak en een gezond oordeel bezat, en daarbij buitengemeen werkzaam was. Hij bezat de gave om zich, zoowel op den leerstoel als in de gemeenzame verkeering, met eene ongemeene kracht uit te drukken; liefelijke spreekwijzen en doorwrochte, aaneengeschakelde redeneringen rolden, als het ware, van zijne lippen; daarbij had hij eenen zeer vluggen en gemakkelijken schrijfstijl. De geschrevene papieren, welke men na zijnen dood heeft gevonden, strekken tot waarborg, dat hij vrij dacht, de waarheid langs allerlei wegen zocht, doch zich somtijds in een kronkelend doolhof van zonderlinge en vreemde gevoelens begaf.

Zeer veel heeft deze geleerde man geschreven, zoo als onder anderen:

Lettre d'un Pasteur, banni de son pays à une église qui n'a pas fait son devoir dans la dernière persécution, Cologne 1686, waarin hij de gemeente van Alençon ernstig bestraft over hare laauwheid, en haar vermaant openlijk voor hare zaak uit te komen.

Histoire et apologie de la retraite des Pasteurs à cause de la persécution en France, Francof. 1687, waarmede hij de beschuldiging van zich en de andere gevlugte Hervormde Predikanten afwerpt, van wel voor zich zelven, maar niet voor hunne gemeenten, gezorgd te hebben.

Histoire des Albigois et des Vaudois, Paris. 2 vol. 12°.

Histoire des Eglises Réformées de France et Histoire de l'Edit de Nantes, contenant les choses les plus remarquables, qui se sont passées en France avant et après sa publication, à l'occasion de la diversité des Religions, et principalement les contraventions, inexécutions, chicanes, artifices, violences et autres injustices, que les Reformés se plaignent d'avoir souffertes jusques à l'édit de révocation en Octobre 1685; avec ce qui a suivi ce nouvel édit jusques à présent, Delft 1693—1695, V vol., gr. 4°.

Dit werk verscheen weldra in het Nederduitsch, onder den titel:

Historie der Gereformeerde Kerken van Frankrijk, vervattende het begin en de voortgang der Reformatie, begonnen met het jaar 1527, en bijzonderlijk de Historie sedert het verleenen van 't Edikt van Nantes, opgerigt in den jare 1599, door Koning Hendrik de IV en door hunne nazaten, op hunne komst tot de kroon, bezworen. Mitsgaders een naauwkeurig verhaal van alle de verbrekingen, trouwloosheden, geweldenaren en vervolgingen, welke de Gereformeerden, zoo voor als na 't vernietigen van 't gemelde Edikt, door Koning Lodewijk de XIV, geleden hebben. Met bijvoeging van alle de gedenkwaardigste Edikten, Declaratiën en andere authentijke stukken, daartoe behorende. Alles op eene klare en onzijdige wijze uit de beroemdste schrijvers enz. samengesteld, en tot op deze tijden gebragt, Amst. 1696, 2 dn. folio, met pl.

Dissertationes epistolicae tres in priores 18 versiculos primi capituli euangelii secundum Johannem de Christi Divinitate, Roter. 1697.

Sermons sur divers sujets, Delft 1698.

Amica postulatio de stylo Novi Testamenti, Delph. 1703.

Mélange des remarques critiques, historiques, philosophiques et théologiques, sur les deux dissertations de Mr. Toland, Delft 1712.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Koenen, *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 9, 91 en 241; Glasius, *Godgeleerd Nederl.*

BENOYT (Quintin) of Benoist, Baljuw van Engien, schijnt tot de Bondgenooten tegen Spanje behoord te hebben, althans hij werd den 2 Junij 1568 op last van Alva te Brussel onthalsd.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 426; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 135 (170); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 167; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 190; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENOYT (Leonard), bijgenaamd de Waal, een inwoner van Brielle, die zijn eigen huis bewoonde, en er meer vaste goederen bezat, onderteekende het Verbond der Edelen, ijverde sterk voor de nieuwe godsdienst, bevorderde de predikatiën, en ontving ook geld voor den Heer van Brederode. Hiervan werd hij beschuldigd door Alva, die hem deswege bande, en zijne goederen verbeurd verklaarde, bij vonnis van den 20 October 1568.

Zie Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 162 en 163; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 190, St. III. bl. 470, Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENSCHOP (Arent van) was een der Edelen, die tegen Graaf Floris V zamenspanden, en, bij het gevangen nemen van dien Vorst, nadat Herman van Woerden 's Graven paard bij den toom gevat had, hem den sperwer uit de hand rukte. Na den beganen moord bevond zich Benschop, benevens Kostijn van Boternisse, Alewijn en Willem van Teylingen, Willem van Saanden en anderen, op het slot Kronenburg, toen het door Wyt van Henegouwen bemagtigd werd; deze gaf Gerard van Velzen, van Saanden en nog eenige anderen, aan het volk, tot stilling van zijne woede, over, doch deed Benschop, Teylingen en nog twee anderen, naar het slot Kervenheim in Kleefsland voeren. Wanneer Benschop uit zijne gevangenschap ontslagen zij, vindt men niet geboekt, maar in 1304 bevond hij zich onder den aanhang van Jan van Renesse. Met dezen en anderen nam hij, na de nederlaag der Vlamingers voor Zierikzee, de vlugt uit Utrecht, en begaf zich naar de Lek, tegen over Beuzichem, voornemens met een schouw den stroom over te varen. De meeste Edelen, wier sloten hieromtrent gelegen waren, hadden mede de zijde van Renesse gekozen; doch Jan van Beusichem, Heer van Culemborg, en nog een, wiens naam niet genoemd wordt, die de zijde van den Graaf hielden, van gemelde vlugt kennis gekregen hebbende, bragten eenig volk onder de wapenen, en troffen de vlugtenden aan op eenen uiterwaard in de Lek tegen over Culemborg. Van hier verdreven, werden zij al vechtende in de schouw gejaagd; daar zij zich in te grooten getale in dat vaartuig begaven, kantelde het om, en Arent van Benschop vond, met Jan van Renesse en eenige andere Edelen, zijnen dood in de golven, den 16 Augustus 1304.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 67, 78, 90, 179 en Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, bl. 251 en 252.

BENT (Jan), in de vorige eeuw een inwoner van Hoorn, waar hij waarschijnlijk ook geboren was, heeft in het licht gezonden:

Rijmgedachten over het Lijden van Jezus Christus, Hoorn 1726. 4°.

Het Kersfeest, in drie boeken, Amst. en Hoorn 1739, 4°.

Wij durven niet bepalen of hij ook de schrijver was van de volgende werken:

Allervroegste Vaderlandze Oudheden ontzwagteld en gezuiverd van de vooroordeelen en misgiszingen der schryveren van de laatere eeuwen, in zes Redevoeringen, Amst. 1761, 4°.

Verhandeling over het Jagtrecht der Westfriesen, Hoorn 1761, 4°.

Beide deze werken vonden eenen tegenschrijver in den later zoo beroemd geworden oudheidkundige Adriaan Kluit, wien Bent weder beantwoordde met een geschrift, getiteld:

Vang op den windmolen van A. Kluit, of vernietiging van zijne gewaande wederlegging van de Allervroegste Vaderlandze Oudheden, Hoorn, 1763, 4°.

Voorts schreef Bent nog:

*Twee Brieven aan den Heer ***, over een tegenberigt*, Amst. 1761, 4°.

Eenige gedichten, welke kunnen dienen en gebruikt worden in Roomsch-Catholyke Armkantooren en Godshuizen, van oude en jonge Persoonen, met een aanhangsel van Gebeden: Hoorn 1775.

Zie *Vaderl. Letteroef.* 1775, bl. 185; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters.*

BENT (Johannes van der), geboren te Amsterdam omtrent het jaar 1650, was een leerling van Philip Wouwerman en van Adriaan van den Velde, welke laatste hij vooral, en niet zonder verdiensten, volgde in het schilderen van landschappen met runderen, schapen en ezels, die de kenners geenszins beneden hunne opmerkzaamheid keuren. Hij bleef ongehuwd, en woonde hij vreemde lieden in, waar hij eene vrije kamer had. Op zekeren tijd had hij omtrent 4000 gulden, vermoedelijk zijn geheel vermogen, op zijn kamer liggen, wel gesloten in eene kist; deze aanzienlijke som werd hem ontvreemd, terwijl hij eenige dagen van huis was; dit verlies trof hem geweldig, en zoo veel te meer, doordien hij niemand met dien diefstal durfde beschuldigen, en ofschoon hij groot vermoeden op zijnen huiswaard had, mangelde het hem echter aan bewijs; zoodat hij in de droevige noodzakelijkheid was, het verlies met geduld te dragen, en zijn leed te verkroppen. Kort hierna werd hij mistroostig, verviel in eene teeringziekte, en, na eenige tijd gekwijnd te hebben, stierf hij in het jaar 1690.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederd. Schild.*, D. III. bl. 288 en 289; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BENTHEM (Macharius van) werd in 1455 Raad der stad Utrecht, doch 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1457, met anderen, voor een half jaar uit de stad gezet, en hem opgelegd, eer hij uit de stad vertrok, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hen, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks *om besten wil* geschied zij.

Nadat hem, die tevens ontburgerd was in 1496, het burgerschap *uit gratie* wedergegeven was, en zijne gedane oirvede was kwijtgescholden, werd hij nog in het zelfde jaar Ouderman van de Boterkoopers, in 1471 Overste-ouderman van dat gild, en twee jaren later Schepen der stad.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 264, 348, 526, 532, D. III. bl. 47, 86 en 144.

BENTHEM (Christiaan Willem van), misschien wel een afstammeling van den voorgaande en een zoon van Eduard van Benthem, Kolonel in dienst van den Staat, en ..... van Heukelum, geboren te Nijmegen in 1694, bekleedde achtervolgens de waardigheden van eersten, regerende Burgemeester, Schepen en Raad in zijne geboortestad, alsmede van gewoon Gedeputeerde des kwartiers van Nijmegen, van Gedeputeerde van Hunne Hoogmogende de Heeren Staten-Generaal, van Lid des Raads van State der Vereenigde Nederlanden, eindelijk van Ontvanger der Convoijen en Licenten, en werd in 1749 voor de Nijmeegsche steden tot verzorger der Geldersche Hoogeschool benoemd. Hij was een regt geaard en kundig minnaar van alle fraaije letteroefeningen, inzonderheid ook van de Vaderlandsche Geschiedenissen, en aan hem heeft men de uitgaaf te danken van de *Beschrijving van het Begin, Opkomst en Aanwas der stad Doesburg*, door A. Huygen.

Hij overleed te Nijmegen den 20 September 1754, na eene langdurige ongesteldheid, in den ouderdom van 58 jaren, en was gehuwd geweest met Anna Jacoba van Dam, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Mr. C. W. Vonck, in de *Voorrede voor* Huygen, *Beschr. van Doesburg*, bl. C; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II, bl. 212 en 213.

BENTHEM (Otto, Graaf van), zoon van Dirk VI, Graaf van Holland, en van Sophia van Benthem, werd in 1195 door zijnen broeder Balduinus II, den negenentwintigsten Bisschop van Utrecht, tot Kastelein van Koevorden en Regter van Drenthe aangesteld. Hierover waren de Drenthen echter zoo gebelgd, dat zij onder Volker, den zoon van den voormaligen Kastelein, tegen hem optrokken, hem verdreven, Koevorden overrompelden, en Otto's gemalin gevangen namen. Eenige tijd daarna werd zij echter uitgewisseld ten gevolge van een verdrag, waarbij Otto van het kasteleinschap van Koevorden en Regentschap over Drenthe moest afzien. Daar hem dit nu geweldig in den krop stak, woelde hij heimelijk zoo lang, tot hij den Bisschop in eenen nieuwen oorlog tegen Rudolf van Koevorden wikkelde, die echter weder ten nadeele van hem uitviel.

Zie Picardt, *Chronijck der Landts. Drenthe*, bl. 178 en 179; Schotanus, *Hist. van Friesl.*, bl. 92 en 101; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Devent.*, D. I. bl. 448 en 449; Westendorp, *Jaarb. van en voor de prov. Gron.*, St. I. bl. 206 en 207.

BENTHEM (Everwijn, Graaf van), geboren in 1470, werd in 1509 namens George, Hertog van Saksen, tot Stadhouder van Friesland benoemd. Zijne regering was vol onrust wegens de ontstane oorlogen binnenslands, tusschen de Geldersch- en Saksischgezinde Friezen. Hij maakte zich zeer gehaat door wreedheid en trouwloosheid jegens de destijds gevangene Edelen Gerbrand Mokkema en Jemme Herjuwsma. Later hiermede verlegen, zocht hij het zich van den hals te schuiven; eindelijk werd men te rade, om zich van den naam des Keizers te bedienen, en veroordeelde beide ter dood, zeer ten nadeele van de zaak des Hertogs van Saksen, van wien nu alle harten meer vervreemd werden.

Wij vinden verder niets van hem vermeld; na de overdragt van Friesland aan Karel V schijnt hij naar zijn graafschap vertrokken te zijn.

Hij was gehuwd met Anna, dochter van den Graaf van Tecklenburg en Heer van Rheede, wiens bezittingen hij later door erfenis bekwam. Zijn eenige zoon Arnold was de stamvader der beide Bentheimsche liniën, en beroemd in de tijd der Kerkhervorming en als bevorderaar der wetenschappen.

Zie Schotanus, *Hist. van Friesl.*, bl. 532; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, bl. 858; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; W. Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 134 en 492.

BENTHIEN (George Diederik), geboren te Wettingen in Hannover, den 29 October 1769, zoon van Joachim Frederik Benthien, Kapitein in Hannoversche dienst, en van Maria Charlotte Flotho, was in krijgsdienst getreden als Kadet bij het Hannoversche leger, den 22sten Februarij 1787; daarvan als Fourrier met paspoort afgegaan den 5 Junij 1795, trad hij weder in dienst bij de zevende halve Brigade der Bataafsche Infanterie den 29sten September 1795, waarvan hij den 13 December van dat zelfde jaar werd overgeplaatst als Sergeant-Majoor bij de Pontonniers. Vervolgens in 1796 daarbij aangesteld als Luitenant, woonde hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bij, waar hij zich bijzonder onderscheidde. In 1804 ontving hij een vereerend getuigschrift van den Minister van Oorlog en de kompagnie Pontonniers eene gratificatie wegens onvermoeide diensten, bewezen bij de inscheping ter reede van Texel van artillerie en bruggenmaterieel ten dienste van eenen beraamden zee- en landingstogt. In dat zelfde jaar tot tweede Kapitein bij de zelfde kompagnie aangesteld, was hij Kommandant der Pontonniers, van 1806—1808, bij het leger in Duitschland, waar hij in 1806 met zeer veel beleid de schipbrug, bij Hamelen, over de Wezer legde, en die, daarna afgebroken, liet afzakken naar Nienburg, om daar weder als brug te worden gebruikt. Bij het doen eener rivierverkenning in de nabijheid van Oldendorf, was hij aan groot levensgevaar blootgesteld, door het onophoudelijk karabijn- en geweervuur van Pruissische kavallerie en infanterie. In de volgende jaren maakte hij zich verdienstelijk door het vervaardigen van eene schipbrug bij Artlenburg over de Elve, welke, ofschoon uit 46 schepen bestaande, in 2¼ dag over dien breeden stroom geslagen werd, en van de bruggen over de Pene; terwijl hij, onder het oog van den vijand, eene vaste brug over deze laatste rivier vernietigde, en die op eene andere plaats weder legde. In 1809 als Kommandant van het Pontonnier-departement de veldtogt in Zeeland bijwonende, legde hij, onder de ongunstigste omstandigheden, bij het laagste watergetij, momentanele bruggen over de Ooster-schelde, ten einde er de Infanterie te doen overtrekken, bij welke werkzaamheid Benthien, door zijnen dienstijver, om den arbeid in persoon te besturen, twee malen op het punt was om in het zeeslib te smoren. Met het geheele Hollandsche leger in 1811 bij het Fransche ingedeeld, had hij in 1812 het bevel over eene kompagnie Hollandsche Pontonniers, meestal kloeke schippersgasten, en was daarmede ingedeeld bij het eerste bataillon Fransche Pontonniers, hetwelk tot het tweede legerkorps behoorde. Deze kompagnie, zijnde de elfde van het genoemde bataillon, nam, met de zevende van dat bataillon, onder bevel van den Kapitein Busch, gedurende den Russischen veldtogt meestal gezamenlijk den bruggenarbeid tot overtogt der rivieren van gezegd legercorps waar. Reeds gedurende den opmarsch van het Fransche leger, bij den bruggenarbeid over den Weichsel, de Niemen en de Duna, waren zij zoo nuttig voor het leger geweest, dat Benthien te Moskou door Napoleon tot Ridder van het Legioen van Eer werd benoemd. Nog grooter echter waren de diensten welke beide kompagniën, bij den terugtogt uit Rusland, aan het Fransche leger bewezen. Zoo wisten zij, door in tijds vlotbruggen over de Duna te slaan, het Fransche leger, den 19 October 1813, bij Polotsk eenen goeden aftogt te bezorgen, en door het plotseling afbreken daarvan, den vijand den overtogt te beletten. Niet minder verdienstelijk maakten onze Pontonniers zich door het slaan van eene schraagbrug over de Ula, waarover een gedeelte van het leger, den 31 October, den vijand kon ontsnappen. Maar eene onverwelkelijke roem hebben de Pontonnier-Kapiteins Benthien en Busch zich verworven door het volle aandeel, dat zij hadden aan het leggen van de eerste brug over de Beresina bij Studzianka. Zij toch waren de eersten, die met hunne onderhoorigheden handen aan het werk sloegen door het vervaardigen van stevige brugschragen, want ofschoon de Cavallerie-Generaal Corbineau reeds vroeger een twintigtal schragen had laten maken, werden deze, als te zwak zijnde, onbruikbaar bevonden. Het houtwerk, dat men genoodzaakt was tot de brug te gebruiken, was afkomstig van de gesloopte huizen van Studzianka, als zijnde de weinige paarden, over welke men kon beschikken, te magteloos om het uit de naastbij gelegen bosschen aan te voeren. Ongeloofelijk toch waren de moeijelijkheden, waarmede de Pontonniers bij dezen arbeid hadden te kampen. Vermits er hoegenaamd geen vaartuig voorhanden was, moesten zij, vier aan vier, telkens met eene schraag te water gaan, en deze in de modderige en ongelijke rivierbedding derwijze bevestigen, dat de kopstukken van alle de schragen zich in het zelfde vlak bevonden, om het daarover te brengen dek de vereischte horizontale rigting te doen erlangen. Drieëntwintig schragen werden alzoo te water gebragt, waarover dan vervolgens een dekvloer werd gelegd van balken en planken, die echter de gevorderde afmetingen niet hadden, en alzoo nieuwe moeite te weeg bragten. Met boomschors, hennep en hooi werd eindelijk de dekvloer belegd, om sterkte en zamenhang te geven aan het geheel. Maar inzonderheid wanneer men bedenkt dat de vorst, na eene korte tusschenpozing, op nieuw was ingevallen, niet voldoende om eene ijsvloer over de rivier te leggen, maar sterk genoeg om drijfijs te vormen, en dat bij het te water brengen van de schragen, de Pontonniers, dikwijls tot aan de borst in het water zinkende, onder hunnen bezwaarlijken arbeid ook nog met snijdende ijsschollen te worstelen hadden, dan zal men zich eenig denkbeeld kunnen maken van de voorbeeldelooze inspanning en volharding die zij daarbij betoond hebben. De bruggen, kort voor het aanbreken van den 26 November begonnen, werden in den loop van dien dag voltooid. Overal waar men het verhaal leest van den overtogt over de Berezina,

wordt hulde gebragt aan de onvergelijkelijke krachtsinspanning en het bewonderenswaardig gedrag van de Pontonniers, waaraan Napoleon en die met hem ontkomen zijn, hunne redding hebben te danken gehad. De Kapitein Benthien, die, toen aan den linkeroever der Berezina de verwarring op het hoogste geklommen was, van den Generaal Aubry bevel had gekregen, om naar de regteroever over te gaan, ten einde zich voor verderen bruggenarbeid, waar die noodig zijn zou, te sparen, mogt van zijne getrouwe Pontonniers nog geen veertigtal behouden zien. Ook van dezen zijn velen bij de verdere gebeurtenissen omgekomen, en niet meer dan een zevental hebben met Benthien het Vaderland weder gezien. In het leger van nieuwe zamenstelling, hetwelk onder de leiding van Napoleon, in het jaar 1813, aan de vlakte van Lutzen en Bautzen, aan de omstreken van Dresden en aan de velden van Leipzig, eene bloedige vermaardheid heeft verkregen, verkreeg Benthien het bevel over de Negende Kompagnie van het Eerste Bataljon Pontonniers, hetwelk door nieuwe aanvoeren van de dépots en uit de zeehavens weder was aangevuld, en deed belangrijke diensten aan de schipbrug te Meissen. Na den slag bij Leipzig, opgesloten binnen Torgau, nam hij als Artillerie-Officier een werkzaam deel aan de verdediging dier vesting, gelijk hij deel had aan de ellenden, waaraan de talrijke bezetting, gedurende de belegering ten prooi was. Den 10den Januarij 1814 werd hij krijgsgevangen gemaakt door de Pruissen, die hem den 12den Junij ontsloegen. In het Vaderland terug gekeerd en in Nederlandsche dienst getreden, werd hij den 27sten Junij 1814 aangesteld tot Kapitein bij het Battaillon Pontonniers, Mineurs en Sappeurs, waarvan hij den 1sten Januarij 1822 met de kompagnie Pontonniers bij het 3de Bataillon Veld-Artillerie werd overgeplaatst, vervolgens blind geworden, werd hij den 25 sten Maart 1826 met den rang van Majoor gepensionneerd en overleed te 's Hertogenbosch den 1 Augustus 1836, bij zijne echtgenoote Mejufvrouw ..... Chevallier, twee dochters en eenen zoon nalatende, welke laatste, Anthonij Benthien, thans dient als Kapitein bij het derde Bataillon Vesting-Artillerie.

Zie W. P. d'Auzon de Boisminart, *Herinn. uit den Veldt. van Rusl. in den jare* 1812, bl. 188; Bosscha, *Neêrlands Heldendaden te Land*, D. III. bl. 366, 403—420, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

BENTHUIZEN (Jakob Oem van Wyngaerden, Heer van). Zie WYNGAERDEN (Jakob Oem van).

BENTINCK (Johan of Jan), Bentink of Benting, zoon van Hendrik Janszoon, werd bijgenaamd, *de Onbescheidene*. Hij en zijn broeder onderteekenden, nevens andere Edelen, als leden van den landdag, die in 1436 te Nijmegen gehouden werd, eene overeenkomst, gemaakt tusschen Hertog Arnold van Gelder en de Edelen en Steden, ten voordeele van den lande. Doch in den zoenbrief ter vereffening der geschillen tusschen den Hertog van Kleef en gemelden Graaf Arnoud, vindt men dezen Johan met den gezegden bijnaam, als den vierden in rang der onderteekenaars. Hij had tot vrouw eene dochter uit den huize van Heukelom, en verwekte daarbij twee kinderen Jan en Gerard, die Heer was van een Kasteel, genaamd Bentink, te Gorssel, tusschen Deventer en Zutphen, hetwelk hij en zijne vrouw, als zonder kinderen zijnde, opdroeg aan Dirk Stakebrand.

Zie Slichtenhorst, *Gelders. Gesch.*, bl. 229; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Wooordenb.*

BENTINCK (Johan) een achterkleinzoon van den voorgaande en zoon van Hendrik Bentinck en Margaretha Huls, werd in 1503 na het overlijden van zijnen vader, Heer van Berrinkhuizen en tevens beleend met de tienden van Engeland. Hij was Stalmeester en een voornaam gunsteling van Karel Hertog van Gelder en onder deze een man van bedrijve. Karel begiftigde hem in 1537 met de heerlijkheid het Loo en stelde hem aan tot Erfjagermeester van de Veluwe, uit aanmerking van zijne overgrootmoeder, die, zoo als wij hier boven gezien hebben afkomstig was uit het Huis van Heukelom, door welk geslacht dit ambt jaren lang bediend was. In 1538 teekende hij, met meer Edelen, de overeenkomst, die weinig dagen voor de dood van den Hertog op het bestuur van Gelder en Zutphen gemaakt werden. Hij overleed in 1543, en was gehuwd met Jenne van Appeltern, bij wie hij vier zonen en vier dochters verwekte.

Zie Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 427 en 431; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BENTINCK (Hendrik), een neef van den voorgaande, en vierde zoon van Alexander Bentinck, Heer van Berrinkhuizen, en van Johanna van Zuilen. Hij was een der teekenaars van het Verbond der Edelen, staat bekend als Drost van Culemborg en Woudrichem, ook als Dijkgraaf 'sLands van Altena, van welken laatsten post hij afstand deed in 1571, toen hem Pieter van Clootwijk, op last van Alva, daarin opvolgde.

Hij was gehuwd met eene dochter uit het huis van Culemborg, doch liet geene kinderen na.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 483 en 484; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 191 en 192; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENTINCK (Alexander), oudste zoon van Karel Bentinck en van Catharina van Hakfort, geboren in 1548, werd in 1555 Heer van Aller, in 1564 van Berrinkhuizen en Vorst, in 1569 Burgemeester van Arnhem. Als gemagtigde van de Provincie Gelderland nam hij niet slechts de Unie van Utrecht aan, en onderteekende het Renversaal der nadere Unie, maar trok ook, namens de Gedeputeerden van de nader geunieerde provinciën, binnen Utrecht vergaderd, met Reinier Clant naar Overijssel, om de Regenten van dat gewest, die eenigzins aarzelden om toe te treden, hiertoe over te halen, en mede te werken tot ontzet van Maastricht; op den 10 Mei 1579 deden zij hun voorstel. In het volgende jaar trok hij met Elbertus Leoninus nog eens ten zelfden einde derwaarts, vermits die van Overijssel, zich houdende bij hun eenmaal geuit begrip, dat zij door de Pacificatie van Gent aan de andere gewesten genoegzaam verbonden, de nadere Unie onnoodig rekenden. In het jaar 1580 werd hij Raad in den Hove en overleed in 1581. Uit zijn huwelijk met Alida van Bukhorst, liet hij vijf kinderen na, als: Karel Bentinck; Willem Bentinck, ongehuwd overleden den 20 December 1640; Janne Bentinck, in Julij 1610 gehuwd met Jacob Schimmelpennink, Heer van Engelenburg en Kell, gestorven in 1652; Christina Bentinck, gehuwd in 1615 met Willem van Haersolte tot Yrst, en overleden in 1658, en Alexandrina Bentinck, aan eene besmettelijke ziekte ongehuwd overleden.

Zie van Hogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BENTINCK (Karel), een zoon van den voorgaande, was Burgemeester van Arnhem, Raadsheer ten Hove en Curator der Geldersche Akademie. Hij zag zich verlijd met de heerlijkheden van Aller en Berrinkhuizen, en overleed in 1645, bij zijne echtgenoote Sophia van der Lauwick zes kinderen nalatende: Alexander Bentinck, die volgt; Willem Bentinck, Vaandrig in 's Lands dienst, ongehuwd overleden; Johanna Sophia Bentinck; Catharina Bentinck en Geertruida Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Brouërius ven Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 29, D. II. bl. 220.

BENTINCK (Alexander), een zoon van den voorgaande, werd, na de dood van zijnen vader, in 1646, Heer van Aller en Berrinkhuizen, vervolgens Burgemeester en Hoogschout van Arnhem, in welke hoedanigheid hij het voorstel in 1675 aan de Regering van die stad deed: »om den Prins van Oranje en deszelfs man»nelijke nakomelingen, uit erkentenis zijner uitstekende diensten, »de Hooge Regering des Furstendoms Gelre en des Graafschaps »Zutphen aan te bieden onder den titel van Hertog van Gelder en »Graaf van Zutphen"; en ofschoon dit voorstel door een eenparig besluit op den 29 Januarij des genoemden jaars door de Staten van Gelderland werd goedgekeurd, had dit echter geene andere gevolgen, dan dat de Prins, na hierop het goeddunken van de Staten der andere Provinciën te hebben ingewonnen, den 20 Februarij in de Staatsvergadering te Arnhem gehouden, daarvoor heuschelijk bedankte, met betuiging van zijne hartelijke deelneming voor het blijk van achting en vertrouwen. Belangrijk waren de raadplegingen hierover. Alexander huwde met Anna Peinse van der Aa, en verwekte bij haar twee zonen. Zijne huisvrouw stierf den 1 Junij 1678, en hij volgde haar omtrent drie jaren later, den 16 Junij 1681 ten grave.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar,

Vaderl. Hist., D. XIV, bl. 347; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BENTINCK (Goosen Geurt) Heer van den Brieler, Aller en Berenkamp, Landrost van de Veluwe en Drost van het Loo, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, was in het laatst der vorige eeuw geen onbedrijvig aanschouwer van de woelingen die er destijds plaats hadden. Zeer der Oranjepartij toegedaan, deed hij overal in zijn kwartier de wapenoefeningen verbieden. Hij moet ook een zeer geleerd man en bevorderaar der wetenschappen zijn geweest, althans den 21 November 1776 werd hij tot verzorger der Geldersche Hoogeschool benoemd. Hij overleed in 1786.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagnaar, D. III. bl. 68 noot, D. XVIII. bl. 195; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 220.

BENTINCK (Filip), een zoon van Karel Bentinck en van Catharina van Hakfort, was Gouverneur van Stralen in Opper-Gelder. Hij was een der gemagtigden, van de zijde der Aartshertogen, die in 1600 naar Bergen op Zoom werd gezonden, om over den vrede te handelen, doch welke zamenkomst vruchteloos afliep. Filip is gehuwd geweest met Alverade van Flodorp, Vrouw van Brecht, weduwe van den Vrijheer van Bronkhorst en Batenburg, bij wie hij eenen zoon verwekte, Jan genaamd, die Drost geweest is van Buren, en drie dochters.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 90; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BENTINCK (Eusebius) of Bentynck, Heer van ter Velde, een zoon van Willem Bentinck en ..... Groef van Erkelens, was Drost van IJsselmuiden en Lid der Ridderschap van Overijssel. Zijne dienst werd in onderscheidene belangrijke aangelegenheden gebezigd. In 1577 naar Brussel gezonden, teekende hij aldaar de Unie; daarna werd hij, nevens anderen, nog in het zelfde jaar afgevaardigd, om met de Bevelhebbers van het krijgsvolk, hetwelk Deventer nog bezet hield, in onderhandeling te treden.

Hij won bij Johanna van Ittersum, met wie hij in 1570 gehuwd was, vier kinderen: Willem Bentinck die, ongehuwd, voor Wachtendonk sneuvelde; Hendrik Bentinck, die in 1602 Drost van IJsselmuiden en in 1611 Landdrost van Zalland werd, en den 1 September 1639 overleed; Johanna Bentinck, eerst vrouw van Floris van Buckhorst en daarna van Gosen van der Lawik, Drost van Brevoort, en Sophia Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Bondam, *Onuitgeg. Stukken*, D. IV. bl. 178 en 186, en D. V. bl. 162; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; en vooral de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 164, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BENTINCK (Berent of Bernard), een kleinzoon van den voorgaande en de derde zoon van Hendrik Bentinck tot Werkeren, Diepenheim, Schoonheten, en van Elsabé van Ittersum, geboren in 1617, was Heer van Diepenheim en Proost te Deventer. Hij maakte, benevens zijnen mede-edele Rabo Herman Scheele, en Johan van der Beeke, Burgemeester van Deventer, het drietal Gecommitteerden uit, welke in de verdeeldheden, die in het jaar 1655 de provincie Overijssel zoo deerlijk teisterden, wegens de met hen houdende partij, op eenen geloofsbrief, welke uit naam der Staten van dat gewest geteekend was, naar 's Gravenhage werden gezonden, om ter vergadering van Holland te klagen over de ongeregelde wijze van eenen Stadhouder te verkiezen, »die onlangs," zoo spraken ze, »ondernomen was tegen de privilegiën en tegen een besluit der Staten »van den 19 September 1653, waarbij vastgesteld was, dat zulks »niet dan met eenparige stemmen zou mogen geschieden."

Bentinck was den 21 December 1638 gehuwd met Anna van Bloemendaal, en stierf den 29 Julij 1668, na bij haar verwekt te hebben de zeven volgende kinderen: Willem Bentinck, Heer van Schoonheten; Eusebius Borchard Bentinck; Eleonora Sophia Bentinck, gehuwd met Robbert van Ittersum tot Nijenhuis, Landdrost van Zalland; Hans Willem Bentinck, Graaf van Portland, die volgt; Isabella Bentinck, gehuwd met Alexander Schimmelpenninck van der Oijen tot Englenburg; Adriana Bentinck, geboren in 1656, gehuwd met Diderik Borre van Amerongen, Heer van Zandenburg en Hoogschout van Utrecht, en Anna Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius. *Algem. Hist. Woordenb.*; Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Devent.*, D. I. bl. 331; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 406; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BENTINCK (Hans Willem Baron), een zoon van den voorgaande, geboren op de havezathe Schoonheten, onder Raalte, den 3 Maart 1651, begaf zich als page in dienst van Willem III, Prins van Oranje, en werd daarna kamerjonker. Toen de Prins in het jaar 1675 de kinderpokken kreeg, en de Geneesheeren geen middel wisten om de pokken naar buiten te krijgen, dan eenig jong gezond persoon, na het innemen van een zweetmiddel, bij den Prins te bed te leggen, om door de natuurlijke warmte de uitwaseming te bevorderen; bood zijn kamerjonker zich daartoe aan, en ging bij den zieken Prins te bed liggen, hetwelk van die uitwerking was, dat de pokken naar wensch uitsloegen. Bentinck had den Prins zestien dagen en zestien nachten in zijne ziekte opgepast, hem alles was hij begeerde toereikende, zoo dat de Prins naderhand verklaarde »niet te weten of Bentinck »geslapen had of niet, maar wel dat hij, gedurende de zestien et»malen niet had geroepen, zonder door dezen trouwen dienaar vaar»diglijk beantwoord te worden." Bentinck verzocht dus, toen de Prins hersteld was, verlof om eenige tijd te huis te gaan uitrusten, doch kreeg toen zelf de pokken en lag daaraan zeer gevaarlijk, doch was nog voor den veldtogt weder op de been, en woonde die, even als de Prins, bij. Deze getrouwheid, en nog meer andere blijken van opregte toegenegenheid, maakten zulk eenen diepen indruk op het gemoed van den Prins, dat hij geene giften noch eeretitels groot genoeg oordeelde om die te vergelden, zoo als hij dan ook van toen af zijnen kamerjonker de grootste achting toedroeg, hem al zijne geheimen vertrouwde, en zelfs deed hij Bentinck, nadat deze de heerlijkheden Drimmelen en Rhoon verkregen had, ofschoon buiten Holland geboren, in 1676 in de orde der Ridderschap van die provincie beschrijven, en gebruikte hem in de gewigtigste aangelegenheden. Onder anderen zond de Prins hem naar Engeland, om over het huwelijk tusschen hem en Maria, oudste dochter van Jacob, Hertog van York, te onderhandelen. In 1685 werd hij andermaal naar Engeland gezonden, om aan den zelfden Jacob, nu Koning van Engeland, des Prinsen hulp tegen den Hertog van Monmouth aan te bieden. In 1688 werd hem opgedragen de Regering van Amsterdam, tot hiertoe steeds zoo onhandelbaar, door de voorstelling van het gemeene gevaar voor alle Protestanten, tot hare toestemming tot den togt naar Engeland over te halen, eene zeer teedere en netelige onderhandeling, waarvan zich Bentinck nogthans tot 's Prinsen volkomen tevredenheid kweet, gelijk mede in eene handeling met onderscheidene Duitsche Vorsten te dien einde. Nadat Willem III Koning geworden was, verhief hij Bentinck, den 9 April 1689, tot Pair van Engeland, onder de titels van Baron van Cerencester, Burggraaf van Woodstock en Graaf van Portland, nadat hij hem reeds het jaar te voren tot zijnen geheimen Raad, eersten Edelman van 's Konings kleerkas en bedkamer en Stalmeester verklaard had. De Koning vereerde hem daarenboven, den 19 Februarij 1696, met de ridderorde van den kouseband.

Bentinck vergezelde den Koning, even als hij te voren ook gedaan had, op al zijne togten en reizen, en gaf bij vele gelegenheden blijken van goed beleid en kloekmoedigheid. In 1694 werd Bentinck door Koning Willem naar Holland afgevaardigd, om als Lid der Ridderschap, zitting in de vergadering der Staten van Holland te nemen, waartoe hem, als Lid van het Parlement van Engeland, het regt betwist werd. Hoezeer ook deze tegenstand met redenen gestaafd werd, werd de twist door Koning Willem met magt ten voordeele van Bentinck beslist. Hij worstelde echter tevens met afgunst in Engeland, alwaar vele Edelen de gunst, betoond aan Nederlandsche Heeren, met lede oogen aanzagen. In alles echter bleef Bentinck door bekwaamheid staande. Ook ontbrak het hem niet aan dapperheid; dit bleek onder anderen in den slag bij Neerwinden, den 29 Julij 1693, waarin hij gekwetst werd.

De Koning, die zijne geschiktheid tot onderhandelen kende, droeg hem op, om door eene vertrouwde briefwisseling met den Maarschalk van Bouflers, den grond te leggen tot den Rijswijkschen vrede.

Daarna zond Willem III hem als Ambassadeur tot den Koning van Frankrijk, bij wien hij verscheen met eene pracht, zoo als nooit aan dat Hof gezien was; het doel van deze ambassade, welke vijf maanden duurde en tachtig duizend ponden sterling kostte, was om er op aan te dringen, dat de gewezen Koning Jacob van het Fransche Hof zou verwijderd worden, zoo als Lodewijk XIV onder de hand had doen belooven, doch waaraan deze geenszins gestand deed, zoodat Bentinck onverrigter zake van daar terug kwam. Het schijnt dat hem dit de gunst des Konings, die

op de verwijdering van zijnen mededinger zeer gesteld was, deed verliezen, althans Bentinck deed toen afstand van alle zijne bedieningen ten Hove.

Gedurende zijn afzijn had Arnold Joost van Keppel, naderhand Graaf van Albemarle, zich diep in 's Konings vertrouwen weten in te dringen. Doch men achtte Bentincks staatkundige bekwaamheden zoo hoog, dat men hem in het jaar 1700, nevens den Graaf van Jersey, opdroeg het vermaard traktaat van partage wegens de Spaansche monarchie te sluiten, waarover het huis der Gemeenten, door drift van sommigen, in den jare 1701 eene beschuldiging tegen hem inbragt, die echter daarna bleef steken. De Koning overstelpte hem met weldaden en rijkdommen, en wilde hem in den jare 1695 met de heerlijkheden Denbigh, Bromfield, Yale en andere aanzienlijke landerijen in het land van Wallis begiftigen, doch eenige leden van het Parlement, die den Graaf benijdden, wraakten dit voorstel, als eene verkorting van 's lands domeinen, en ging het zoo hevig te keer, dat men het moest laten steken.

Ofschoon Bentinck als het ware door Arnold Joost van Keppel in 's Konings gunst verdrongen was, vernam hij in 1702 naauwelijks dat de Vorst zich in eenen doodelijken toestand bevond, of hij ijlde naar hem toe, stond hem in zijne laatste oogenblikken bij en zag hem in zijne armen den geest geven.

De Konings overleden zijnde, geraakte hij geheel buiten bewind, en leefde sedert op zijne landgoederen in Engeland, of op Zorgvliet bij 's Gravenhage, dat hem door den Koning geschonken was. Na herhaalde aanvallen van beroerte, die hem eene belemmering in tong veroorzaakte, waardoor hem het spreken zeer moeijelijk viel, stierf hij op zijn landgoed Bulstrode, in Buckinghamshire, in Engeland, den 4den November 1709, na nog in den afgeloopen zomer te 's Gravenhage te zijn geweest, alwaar hij met de Fransche Gezant Torcy over het vredewerk had gesproken; doch deze beschouwde hem als een Afgezant van den Hertog van Marlboroogh, die echter het grootste deel niet had aan diens vertrouwen, en in niets meer geleek naar hetgeen hij geweest was. Bentinck werd te Westminster in de kapel van Hendrik VII prachtig begraven. Hij liet, volgens sommigen, 80,000 gulden aan jaarlijksche inkomsten na. Bij zijne eerste echtgenoote, Anna Villers, verwekte hij acht, en bij zijne tweede vrouw, Sara Maria Temple, eene dochter van den beroemden Staatsman William Temple, zes kinderen.

Zijn portret komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 108.

Zie Temple, *Histor. Gedenks.*, D. II. bl. 374 en 375; *Négociat. de Mr. le Comte* d'Avaux *en Hollande*, Tom. V. p. 42 et 45; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III, Prins van Oranje*. D. I. St. II. bl. 211, D. II. St. I. bl. 256 en volg., St. II. bl. 134 en volg.; van Loon, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. III, bl. 471 en 472; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, P. bl. 323; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 370, D. XV. bl. bl. 302, 428 en 435, D. XVI. bl. 27 en volg., D. XVII. bl. 4 en volg.; *Bijvoegs. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 79 en 102, D. XVII. bl. 4, 93—95; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, die hem Jan Willem noemt; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. III, bl. 377—380; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. bl. 348 en 349; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D. X. bl. 61, 154—159; Macaulay, *Hist. of England*, Chap. VII; Dr. G. D. J. Schotel, *Life of the earl of Portland*; vóór de uitgaaf van het oude handschrift: *Ambassade du Duc de Portland, quand au Cérémonial*, welk werk door Rochussen geillustreerd en in net fluweelen band, met de wapens van Bentinck in hunne natuurlijke kleuren er op, in gr. 4°., allerkeurigst gedrukt door Noordendorp te 's Gravenhage voor de tentoonstelling te Londen is in het licht gegeven. Behalve het exemplaar, op de tentoonstelling aanwezig, zijn er enkele à *f* 81 gedrukt.

BENTINCK (Willem Graaf), Heer van Rhoon enz., geboren den 7 November 1704, zoon van den voorgaande en van Anna Maria Temple, was een der voornaamste Regenten, die in 1747 het herstel van het Stadhouderschap bewerkten, gaf aan Willem IV het eerst van zijne aanstelling kennis, en leidde dezen Vorst ter vergadering van den Raad van State, bij welke gelegenheid hij eene aanspraak deed vol geestdrift voor het huis van *Oranje*, en met uitdrukkingen tegen *Frankrijk*, die de waarheid wel aan hare zijde hadden, doch waarover zich juist daarom dat Hof zeer gebelgd toonde, hoewel het na den feitelijken aanval op ons grondgebied wel verwachten kon, dat men *daden* ten minste met *woorden* niet onbeantwoord zou laten. Nog in het zelfde jaar werd Bentinck als buitengewoon gezant naar Engeland gezonden, alwaar hij eene overeenkomst sloot betrekkelijk verrigtingen van den aanstaanden veldtogt. Ook was hij in 1748 een der Afgevaardigden, wegens dit Gemeenebest tot den Vredehandel te Aken. Den 29 Augustus van dat zelfde jaar was hij gelastigde van den Stadhouder tot de Regeringverandering te Amsterdam. Behalve tot zeer vele andere ambten, werd hij den 12 Februarij 1745 tot Curator van de Leidsche Akademie benoemd, in welke betrekking, die hij 29 jaren bekleedde, hij zich bijzonder verdienstelijk gemaakt heeft. Het schijnt dat Bentinck, wien zijne hooge geboorte en bekwaamheden den toegang openden, zoowel tot de Staten van Holland, als tot den Raad van State, die een vriend was van Willem IV en van de vrouwe Gouvernante, met eenen verlichten geest eene rondborstigheid paarde, die aan Staatslieden niet dikwijls eigen is. Zijne openlijke taal tegen Frankrijk (destijds nog niet de verklaarde vijand van den Staat) geeft hiervan reeds *getuigenis*. Doch even zoo ruiterlijk sprak hij door in het binnenlandsche bestuur. Toen Willem V den Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel in 1766 tot zijnen altijddurenden raadsman buiten alle verantwoording had aangenomen, iets, hetwelk de Raadpensionaris Steyn en de Pensionaris van Bleiswijk zich hadden laten welgevallen, keurde Bentinck zulks rondelijk af. Toen in 1769 Petrus Hofstede tegen den Belisarius van Marmontel een geschrift uitgaf, waarin men alle Heidenen ter helle doemde, en om dit met meer glimp te kunnen doen, eenen Socrates van onnatuurlijke misdaad betichtte, weêrhield de destijds groote naam van Hofstede, zijne hooggeroemde regtzinnigheid en zucht voor het huis van Oranje, en de opdragt van het boek aan de Prinses, Bentinck niet van te zeggen, dat 's mans boek eigenlijk letterlijk tegen de deugd en deugdzame mannen geschreven was; en dat de Schrijver verdiende, uit het huis van den Prins te worden gejaagd en verbannen. Hij voerde deze taal tegen den Prins zelven, die het echter niet waagde hem zijne toestemming te geven. Bentinck gaf ook aan de Prinses in 1770 mondeling en schriftelijk, met aandrang van het welgelukken ten aanzien zijner eigen kleinkinderen, den vergeefsche raad, om zich de kinderziekte te laten inënten, hetwelk echter, eerst nadat de Vorstin zelve door die kwaal werd aangetast aan heide vorstelijke spruiten geschiedde; waarop de inënting meer algemeen werd. Bentinck overleed den 13 October 1773. Hij was in 1733 gehuwd met Sophia Charlotte, Gravin van Aldenburg, Vrijvrouwe van Varel, enz., die hem de heerlijkheden Varel en Kniphuizen ten huwelijk bragt; ten gevolge waarvan hij door den Keizer tot Rijksgraaf verheven werd. Hij was bij haar vader van twee zonen, Christiaan Frederik Anton Bentinck, geboren den 15den Augustus 1734, die Hoogheemraad van Rijnland en Kastelein van Woerden was en den 1sten April 1768 overleed, en Johan Albert Bentinck, die in Engelsche zeedienst trad. Zijn Portret komt voor in de *Vaderl. Hist. van* Stuart, D. III. bl. 28.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D XX. bl. 94 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot. *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 448, D. III bl. 17, 28 en 29; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 637—640; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 273 en 274, D. II. bl. 90 T. en B. bl. 22 en 23; *Kurze Biographie des Reichsgrafen* W. G. F. Bentinck, S. 6 u. 7.

BENTINCK (Willem Gustaaf Frederik Graaf) Heer van Varel, Kniphuizen, Rhoon en Pendrecht, een kleinzoon van den voorgaande en oudste zoon van Christiaan Frederik Anton, Graaf Bentinck, Heer van Varel en Kniphuizen en van Maria Catharina van Tuyll van Serooskerke, genoot zijne opvoeding, onder de leiding van eenen Zwitser, aan de Hoogeschool te Leiden, Lausanne en Göttingen; vervolgens deed hij eene reis door Duitschland en Engeland en nam, in 1787 meerderjarig geworden zijnde, de regering over de van zijnen vader geërfde heerlijkheden Varel en Kniphuizen op zich. Reeds vroeger was hij beschreven in de orde der Ridderschap en Edelen van Holland en West-Friesland, en tot Baljuw en Schout van 's Gravenhage aangesteld. Een der vurigste aanklevers van den Prins van Oranje zijnde, was hij de voornaamste aanleider tot het oprigten van de *Opregte Vaderlandsche* anders gezegd *Oranje Societeiten*, in onderscheidene steden. Ook werd hij met Mr. Dirk Merens, Raad in den Hove van Holland, Zeeland en Friesland, na de omwenteling van 1787 door den Prins gemagtigd, om de regering in de Steden te veranderen. In 1790 commandeerde hij, die mede Raad ter Admiraliteit te Amsterdam was, de pinken onder de orders van den Kolonel en Kapitein ter zee Alexander Arnoldus Bols, voor Hardinxveld; en in het volgende jaar was hij lid eener Commissie tot het aannemen, het wapenen en oefenen van manschappen, en het uittrekken naar de grenzen.

Bentinck hielp in Januarij van dat jaar de vlugt der Stadhouderlijke familie bevorderen, doch bleef zelf in het Vaderland, en

werd den 5 Februarij daaraanvolgende, wegens menigvuldige tegen hem ingebragt wordende bezwaren in hechtenis genomen en in de Castelenij van den Hove gevangen gezet, van waar hij den 7 Mei naar de Oranjezaal of het Huis in het Bosch buiten 's Gravenhage werd vervoerd. Van daar werd hij in den nacht van 14 en 15 October naar de Gevangenpoort overgebragt, en toen men, na zijne zaak onderzocht te hebben, geene genoegzame grond vond om hem te veroordeelen, werd den 5 Januarij 1796 besloten, »dat hij wel »van de voorpoorten van den Hove zou gerelaxeerd worden, maar »desniettemin in *politieke custodie* moest blijven," ten gevolge waarvan hij den 10 Februarij naar het kasteel van Woerden werd overgebragt. Hier zat hij gevangen tot den 20 December 1798, toen hij uit kracht van eene afgekondigde amnestie ontslagen werd.

Nu begaf hij zich eerst naar zijne Staten, waar hij den 1 Januarij 1799 aankwam, doch na eenige maanden aldaar verbleven te zijn, reisde hij over Berlijn naar Engeland, ten einde er de zaak van de Erfstadhouder bevorderlijk te wezen. Hier hielp hij den inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland voorbereiden, en was voornamelijk met het transport der mond- en krijgsbehoeften belast. Bij deze gelegenheid bekwam hij, behalve onderscheidene geschenken van den Koning en de Koninklijke familie, den rang van Kolonel in Engelsche dienst. Gedurende den inval in Noord-Holland nam de Graaf in eenen krijgsraad, welke in de kerk te Alkmaar gehouden werd, en waar de toenmalige Erfprins van Oranje (later Koning Willem I) en de Hertog van York tegenwoordig waren, met vuur het woord, en trachtte door warme en krachtige taal tot eene snelle voortzetting der bekomene voordeelen aan te zetten. Doch zijne stem werd niet gehoord, want eerst nadat de Hertog van York onderscheidene dagen besluiteloos had laten verloopen, greep hij de Franschen weder aan, doch werd terug gedrongen en liet zich, niettegenstaande Bentinck zulks stellig afraadde, tot de bekende overeenkomst van Alkmaar overhalen, waarbij de terugtogt en wederinscheping tegen de teruggave van 8000 vroeger gemaakte gevangenen, bedongen werd. Sedert dien tijd leefde Bentinck op zijne goederen in Duitschland, waarvan de inkomsten ten gevolge der tijdsomstandigheden aanmerkelijk verminderd waren. In het jaar 1813 zich in het belang zijner zaken naar Bremen begevende, werd hij door de Franschen opgeligt, te Wezel in den kerker geworpen en voor eenen krijgsraad gebragt, die hem tot deportatie en verbeurtverklaring zijner goederen verwees. Van dit vonnis in appel gekomen, werd hij, uithoofde zijner wankelende gezondheid, in een *maison de santé* bij Parijs overgebragt. Hier bevond hij zich nog, toen hij ten gevolge van de gebeurtenissen van 1824 zijne vrijheid terug bekwam. Terwijl hij zich in 1821 ter behartiging zijner belangen op het Congres te Aken bevond, werd hij door den Koning van Engeland, tot belooning zijner in 1799 in Noord-Holland bewezene diensten, met de toen pas ingestelde Hannoversche Guelfenorde begiftigd, en tevens tot Generaal-Majoor in Engelsche dienst benoemd. Sedert leefde Bentnck stil op zijn slot te Varel, waar hij den 22 October 1835 overleed.

Hij was gehuwd met Ottolina Frederika Louise van Reede, die hem drie kinderen schonk: Maria Catharina Frederika Bentinck, geboren den 24 Julij 1792, eerst gehuwd met een Baron van Nyvenheim, en daarna met een Graaf van Rechteren, en overleden in November 1832; Ottolina Frederika Louise Bentinck, geboren 7 Augustus 1793, gehuwd met den Baron Karel van Nagell tot Nederhemert, en nog in leven, en Willem Anton, geboren 6 October 1799, overleden in Maart 1813. Na de dood zijner echtgenoote, in 1799, leefde de Graaf in Morganatisch huwelijk met Sara Margaretha Gerdes, eene boerenbochter uit het Oldenburgsche dorp Bockhorn, die hij echter in 1811 huwde, en de kinderen bij haar verwekt wettigde, zijnde: Willem Frederik Bentinck, geboren 9 Julij 1801, grondbezitter in Amerika; Gustaaf Adolf Bentinck, geboren 21 November 1809, Luitenant in het Regiment Koninklijk Hannoversche Gardes du corps, en Frederik Anton Bentinck, geboren 9 Augustus 1812, Luitenant bij de Keizerlijk Koninklijke Huzaren van Mensdorf, welke beide laatste een berucht proces voeren over het bezit der heerlijkheden Varel en Kniphuizen, hetwelk hun wegens hunne geboorte betwist wordt.

Het portret van Willem Gustaaf Frederik Graaf Bentinck komt voor in *de Vaderl. Hist. ten Vervolge op* Wagenaar, D. XX. bl. 230.

Zie voorts dat werk D. XVI. bl. 74 en volg., D. XVII. bl. 77 en volg., D. XX. bl. 231 en volg., D. XXI. bl. 6, D. XXIII. bl. 215, D. XXV. bl. 377 en volg., D. XXVII. bl. 388 en 391, D. XXVIII. bl. 69, D. XXXI. bl. 311 en volg., D. XL. bl. 217 en 218; C. Rogge, *Tafer. der Omwent.*, bl. 425—436; Zillesen, *Gesch. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 115—117; Vonk, *Geschied. der Land. van het Eng. Russ. Leger*, D. II. bl. 121; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl. van* 1793—1803, D. III. bl. 99—126; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 321; *Conversations Lexicon;* en vooral *Kurze Biographie des Reichsgrafen* W. G. F. Bentinck, Oldenb. 1836, die wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BENTINCK (Wolter Jan Gerrit), geboren op de havezathe Schoonheten, onder Raalte, den 30 Julij 1745, was de derde zoon van Berent Hendrik Bentinck, Heer van Schonheten, en vrouwe Bonne Elizabeth Jurriana du Tertre, en een achterkleinzoon van Eusebius Borchard Bentinck van Schoonheten, een ouderen broeder van den Graaf van Portland. Hij werd vroegtijdig door kundige meesters onderwezen in zoodanige beginselen der wetenschappen, die een jongeling van aanzien passen, en hem vervolgens in het beroep dat hij ging aanvaarden te stade konden komen. Naauwelijks den ouderdom van 13 jaren bereikt hebbende, begaf hij zich in 's lands zeedienst, en deed in 1758 zijn eersten togt als kadet of adelborst, onder het bevel van Kapitein Coertse, met wien hij vervolgens onderscheidene togten deed, en zich zoo voorbeeldig gedroeg, dat hij om zijne vriendelijke minzaamheid, niet alleen van groot en klein bemind en geacht, maar ook na eenige tijd Luitenant te zijn geweest, om zijne bekwaamheid en kundigheid in de zeevaart, tot den rang van Kapitein werd bevorderd. In deze hoedanigheid werd hem het bevel over 's lands schip van oorlog *de Batavier*, dat vier en vijftig stukken voerde, toevertrouwd; waarmede hij, onder het bevel van den Schout-bij-Nacht Jan Arnold Zoutman, den slag bij Doggersbank op den 5 Augustus 1781 bijwoonde. Bij den aanvang van den slag werd Bentinck door eenen zwaren kogel aan den schouder gewond. Hij droeg het scheepsbevel met manmoedige bedaardheid over aan den tweeden Kapitein Jean Louis Bosch, die in het naar boven komen bijkans sneuvelde. Door den gewonden held bemoedigd, »om eer alles te »wagen en te vergaan, dan af te deinzen!" zette deze het gevecht op *den Batavier*, tegen *de Bienfaisant*, een schip van 64 stukken zoo dapper voort, dat het laatste schip, na omtrent anderhalf uur slaags geweest te zijn, afdeinsde tot op den afstand van een zesponder schot, blijvende op dien afstand gestadig vuren. Een vierenzeventiger kwam de *Batavier* dwars op zijde, en gaf hem drie malen de volle laag, waardoor de kruissteng, benevens de vlag van het achterschip, nederstortte, en de verschansing bij het groote want in brand vloog; deze gebluscht zijnde, liet Kapitein Bosch terstond een geus opheissen. Gemelde vier en zeventiger *den Batavier* verlatende, tastte Parker, al dien tijd tegen Zoutman geslagen hebbende, nu met nog twee andere schepen het schip van Bentinck met eene onuitsprekelijke woede aan, doch dit liet het vuur van den vijand niet onbeantwoord, en Kapitein Bosch deed zijne nog bruikbare stukken met dubbel scherp laden. Het verschrikkelijk vuur van vier schepen, die een hagelbui van gloeijende kogels braakten, vernielde al het staand en loopend want, en de zeilen hingen aan flenteren, raa bij raa viel neder, de roerpen brak, en het deerlijk gehavend schip was een wrak gelijk, en op geenerlei wijze te besturen. Middelerwijl schenen vijf Engelsche schepen lust te krijgen om den onbewegelijk liggenden *Batavier*, die reeds zooveel geleden had, aan te tasten en te nemen, en hielden er voor de wind af na toe. De moedige Kapitein Bosch, 's vijands bewegingen bemerkende, liet terstond het sein van onvermogen om te kunnen volgen neder, en de vlag weder ophalen; dit deed de vijanden bij den wind opsteken. Hierop raakte *de Batavier* om, en weder bij de vloot, waar hij het bevel ontving, om naar de eerste haven de beste te zeilen, ten gevolge waarvan hij in Texel binnen liep.

Bentinck kreeg, zoodra de vloot op de reede van Texel was gekomen, de Chirurgijn van de Admiraliteit van Hussum aan boord, die de wond allergevaarlijkst oordeelde, hierop werd de gewonde held naar Amsterdam gevoerd, en ten huize van den Fiskaal Boreel gebragt, alwaar de bekwaamste Artsen en kundigste Heelmeesters alles te werk stelden wat de kunst vermag, om ware het mogelijk den zoo zeer geliefden Bentinck te behouden. Maar noch hunne kunst, noch alle onafgebrokene zorgen en oppassingen, die hij aan het huis van zijnen hartvriend genoot, noch alle de voorbiddingen, hadden krachts genoeg hem te redden en deze jeugdige held overleed tusschen den 23 en 24sten Augustus 1781, na den 18den dier zelfde maand tot Schout bij Nacht en Adjudant van Prins Willem V te zijn benoemd, en werd in de Nieuwe kerk te Amsterdam, met eene zeer aanzienlijke lijkstatie begraven; een gedenkpenning, die de Admiraliteit liet vervaardigen ter zijner eere, en een opgehangen gedenkteeken in het koor dier kerk, hebben zijnen naam der vergetelheid ontrukt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 89, D. III. bl. 230, 305 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Chalmot, Biogr. Woordenb.;* Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 235—249; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. A. bl. 259 en 260.

BENTINCK (Karel Baron) een broeder van de voorgaande, mede geboren op de havezathe Schoonheten, werd den 1sten Augustus 1767 Vaandrig bij de Gardes van Holland, bij welke hij den 31sten Julij 1769 tot tweede Luitenant werd bevorderd. In 1774 werd hij Luitenant-Kolonel en in 1785 Kolonel, en hij bevond zich den 28 Junij 1787 in het gevolg der Prinses van Oranje, toen deze aan de Vlist werd aangehouden. Hij woonde de veldtogt in 1793 in België bij, waar hij den 18 Augustus van dat jaar bij Lincelles zich door buitengewone dapperheid onderscheidde. Toen Fredrik, Prins van Oranje, den 12 September, bij Warwick gewond was, vergezelde Bentinck hem naar 's Gravenhage. Kort hierna, den 10 Januarij 1794, zag hij zich tot Generaal-Majoor en Adjudant van den Erfprins van Oranje aangesteld. Den 1sten Mei 1794 bragt hij den Stadhouder de tijding van de overgave van Landrecies. In October van dat zelfde jaar werd hem met den Britschen Minister Eliot opgedragen, den regerenden Hertog van Brunswijk uit te noodigen, om het bevel over de vereenigde legers, welke Nederland verdedigen moesten, op zich te nemen. De spoed waarmede de overwinningen van het Fransche leger, elkander opvolgden, maakte dat deze zending zonder gevolg bleef. De Baron Bentinck ziende dat zijne diensten voortaan nutteloos voor de Vorsten van Oranje zijn zouden, keerde naar zijn vaderland terug, waar hij, gedurende de Fransche overheersching buiten eenige krijgs- of staatkundige betrekking bleef. Na de herstelling van Nederland in de rij der volken, plaatste men hem, niettegenstaande zijne hooge jaren, den 14 Januarij 1814, op de lijst der Luitenant-Generaals, terwijl de Koning der Nederlanden hem in 1815 tot kommandeur der Militaire Willemsorde benoemde. Hij overleed ongehuwd in 1825.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XV. bl. 8—26, 96 en 142; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

BENTINCK (Berend Hendrik Baron) tot Buckhorst, Heer van Zalk en Vecaten, een broeder van de beide voorgaanden, geboren op Schoonheten onder Raalte, in 1753, werd als jongeling van aanleg en geboorte, als paadje aan het Hof van Willem V, Prins van Oranje, tot hooger betrekking opgeleid. Vervolgens was hij Officier bij en Kommandant van het Regement ruiters van Stavenisse Pous, en een der schoonste manschappen van het korps; terwijl hij tevens de rapste was. Met dit Regement wist hij in de ongelukkige tijden van 1787 krachtdadig rust en orde te bewaren. Van 1759—1801 met het huis van Oranje uitgeweken, leefde hij na zijne terugkomst ambteloos te Zwolle, doch werd in 1813, als verdacht van verstandhouding, met den Prins van Oranje, op last van het Fransch bestuur naar Amsterdam gevoerd, maar dadelijk weder in vrijheid gesteld. Na de omwenteling van dat jaar werd hij den 29sten November tot Commissaris-Generaal van Oorlog, den 11den Maart 1814, tot Luitenant-Generaal en in April van dat zelfde jaar tot Gouverneur van de provincie Overijssel benoemd, welk aanzienlijk ambt hij waarnam tot aan zijne dood den 24sten September 1830. Bij zijne weduwe Carolina Medioburgensis, Baronnesse van Borssele, die hem den 19 Maart 1837 in het graf volgde, liet hij slechts éénen zoon, Hendrik Coninck Baron Bentinck, na, met wiens dood, den 17 November 1839, deze tak van het geslacht Bentinck is uitgestorven.

Berend Hendrik Baron Bentinck, was Kommandeur der Militaire Willemsorde en een groot en getrouw voorstander van het Huis van Oranje, waarvoor hij onbaatzuchtig alles veil had, een grootmoedig weldoener, opgeruimd mensch en echt edelman, die de belangen der aan zijn bestuur toebetrouwde provincie onverdroten voorstond, en hare welvaart, bijzonder die van de stad Zwolle met ijver trachtte te bevorderen. De persoon, die hem in 1813 had aangeklaagd of verraden, zich onbekend gebleven wanende, vroeg hem later om geplaatst te worden en werd edelmoedig door hem geholpen.

Zie *Overijss. Alman. voor Oudheid en Letteren*, 1844. bl. 227 en 228, uit partikuliere berigten aangevuld.

BENTINCK VAN KEMNADE (Jonkheer ....), wiens voornaam wij nergens vinden opgeteekend, werd, met zekere Jonker Barnevelt, betigt den Franschen, in 1672, den weg over de stroomen te hebben gewezen. Zie voorts hierboven het art. Barnevelt (Jonker) en de daar aangehaalde schrijvers.

BENTYNCK (Eusebius). Zie BENTINCK (Eusebius).

BENTZMA (Pieter Boëtius) was van een adellijk geslacht, en werd geboren te Stavoren in Friesland. De tijd, waarin hij leefde, in aanmerking genomen, maakte hij goede vorderingen in de letteroefeningen; hij werd Pastoor te Boxum, een dorp een uur ten zuidwesten van Leeuwarden, en verkreeg veel gezag. Hij was een vriend geweest van Pieter Sybrands Auckama, maar, zich tot de partij der Schieringers begeven hebbende, raakte hij met hem in onmin en mishandelde hem na zijnen dood in zijne schriften. Suffridus Petrus geeft niet duidelijk te kennen, waarin die schriften bestonden, welke in zijne tijd aanwezig waren; alleen meldt hij dat zij de beroerten in Friesland ten onderwerp hadden, en dat de schrijver om geen andere reden de pen had opgevat, dan om aan de nakomelingschap een getrouw tafereel der rampspoeden van zijnen tijd na te laten. Hij leefde omtrent het jaar 1490.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERANGER (Pierre). Zie BERRANGER (Pierre).

BERCH (Jorren opt), elders ook genoemd Georgien opt ten Berch of Jorrien op ten Berch, werd met Cornelys van Bordtbrugh en Dedrich van Westrum van wege het kwartier Roermond, nevens anderen, die de andere kwartieren van Gelder of de Bannerheeren vertegenwoordigden, naar Brussel afgezonden, om zich met de Algemeene Staten te vereenigen en te weeg te brengen, dat ook in Gelderland de vrede van Gent mogt afgekondigd worden, en hare uitwerking genieten, en was in het volgende jaar een der teekenaars van de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *Onuitgeg. Stukken*, D. I. bl. 142 en 304, de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 61.

BERCHEM (Jacobus) ook Giachetto, Jachet, Jacotin, Jaques of Giaches van Mantua, was te Berchem, bij Antwerpen, geboren, maar woonde later eene geruime tijd te Mantua, en was vooral in zijne bloeitijd, van 1539—1561, bij de Italianen zeer bemind. Volgens Federmans *Beschrijving der Nederlanders* leefde bij nog in 1580, maar was destijds zeer oud. Hij was een beroemd contrapuntist uit de school van Orlandus Lassus. Burney vermeldt als zijn beroemdste en voortreffelijkste werk het in 1561 te Venetië bij Antonio Gordano voor de tweede maal gedrukte » *Primo, secondo e terzo libro del Capriccio di Jachetto Berchem, con la musica da lui composta sopra le stanze del Furioso, novamente stampati e dato in luce.* Verder *Motetti del Labirinto a 5 voc.*, Venetie 1554. Een in den vorm van eene vijfstemmige motette geschreven Epithalamium, vindt men in het eerste boek van de *Motetten van Cyprianus de Rore;* meer anderen ook in het beroemde werk: *Motetti trium vocum a pluribus auctoribus compositi etc.*, Venet. 1543 in *Motetti del Frutto Lib. I. ed.* 2, Venet. en ook reeds in *Fior de Motetti*, Venet. 1539. In de Bibliotheek te Munchen zijn ook nog goed bewaard *Motetti a 4 voci*, Venez. 1545. 4°. *Missae a 6 voc.*, Lutet. 1557. gr. fol. en *III Missae a 5 voc.* in manuscript onder de groote verzameling Cod. 2.

Zie *Universal-Lexicon des Tonkunsts von* G. Schilling, Stuttgart 1815.

BERCHEM (Willem van), geboren te Nijmegen, eerst Pastoor te Niel, in de Duffel, was vervolgens Kanunnik van de St. Stevenskerk te Nijmegen, en tevens de eerste met name bekende geschiedschrijver van Gelderland. Hij stierf in het jaar 1566 en heeft geschreven:

Compendium Chronicarum Gelriae e diversis, ut praesatur, chronicis in longum protractis.

Men vindt in deze Kronijk veel van hetgeen andere landen betreft, inzonderheid gebeurtenissen in Vlaanderen, Holland en elders voorgevallen. Pontanus heeft er dan ook vlijtig gebruik van gemaakt. Voorts schreef hij nog:

Historia captivitatis Adolphi, Gelriae Ducis.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Mr. C. W. Vonck, in de *Voorrede*, voor A. Huygen, *Beschrijv. van Doesburg*, bl. XIV—XVI; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERCHEM (Henri van), Ridder Heer van Berchem, geboren te Antwerpen, een zoon, van Jan van Berchem en van Jacqueline van Hinckvorst, was uit een aanzienlijk geslacht van Braband gesproten, en gehuwd met Margaretha van de Werve, insgelijks behoorende tot een der edelste geslachten van dat gewest. Hij bekleedde de Burgemeesterlijke waardigheid in zijne geboorteplaats en woonde als Afgevaardigde uit die stad, in 1577, de Vergadering der Algemeene Staten te Brussel bij, waar hij de Unie teekende. Later schijnt hij zich zeer Katholijk en Spaansch te hebben gehouden.

Hij had tot wapen een schild van zilver met drie palen van keel.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I. bl. 720; de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 51; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 147.

BERCHEM (Peter van), de vierde zoon van Jacob van Berchem en van Anna van Ruyven, uit het zelfde geslacht als de voorgaande afstammende, was Kapitein in het leger van Graaf Lodewijk van Nassau. Hij vervoegde zich als zoodanig op de vloot van Sonoy en Abels en had deel aan de zegepraal op de schepen van den Spaanschen Admiraal Boshuizen bevochten. Een der teekenaars van het verbond der Edelen zijnde, was hij vermoedelijk de zelfde met dien Berchem, welke door Alva wegens misdaad van gekwetste majesteit veroordeeld werd lijf en goed te hebben verbeurd. Misschien was hij ook wel die Kapitein Berchem, welke bij het verdedigen van Hulst tegen de Spanjaarden, in 1596, sneuvelde.

Peter van Berchem was twee malen gehuwd geweest, eerst met Lijsbeth Resen en daarna met Anna van Lienden. Hij had bij zijne eerste vrouw drie kinderen: Maria van Berchem, gehuwd met Adriaan Manmaker, Baljuw van Middelburg en Eerste representerende den Adel in de Staten van Zeeland; Jacob van Berchem, Hofmeester van Prins Maurits, en in 1629 een der Gecommitteerden van de Staten-Generaal in het leger voor 's Hertogenbosch, en Anna van Berchem.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I. bl. 720; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 260, St. III. bl. 439; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 142 en 143; *Geschiedk. Aanteek. omtrent het beleg van 's Hertogenb.*, bl. 109.

BERCHEM (Lambertus van) of Lambertus Berchemius, geboren te Berchem, een godvreezend en geleerd man, is geweest Gymnasiarch en Rector der Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch. Hij overleed in het begin der zeventiende eeuw, en heeft in 't licht gegeven:

Leges Scholae Sylvaeducensis, typis Turnhouti 1603. 8°.
Enchiridion Praedicationum, Turnh. 16°.,

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils,) *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 183.

BERCHEM (Nicolaas van). Zie **BERGHEM** (Nicolaas van).

BERCHEM (Wemmerich van) of van Berghem ook wel als Wemmer van Berchem voorkomende, een verdienstelijk zeeheld, van wien helaas! te weinig bekend is, werd geboren te Doesburg in 1581 en nam dienst ter zee. In het begin zijner loopbaan was hij meestal in Indië en bewees den lande door overwinningen, zoowel in het Oosten als in het Westen, en door het uitbreiden der aardrijkskundige kennis groote diensten. Na den dood van Willem van Nassau, Graaf van de Lek, in 1627, werd hij Vice-Admiraal van Holland en West-Friesland. Reeds het volgende jaar werd hij met Quast en Willem Melckman tegen de Duinkerkers uitgezonden, die sedert het einde van het twaalfjarig bestand zeer vele koopvaarders hadden genomen In Augustus viel tusschen de Spanjaarden en Nederlanders een hevige strijd voor, waarin de laatsten de overwinning behaalden. Misschien was het wel in dien slag, dat Berchem door twee schepen overmand, de lont in het kruid gestoken heeft, zoodat de drie schepen in de lucht sprongen, waarbij hij echter als door een wonderwerk ontsnapte. Het is wel te bejammeren, dat wij van dit heldenfeit slechts kennis dragen, door een gedicht van den Deventer Predikant Arnold Moonen (die hem echter verkeerdelijk Willem noemt) (1).

Den 19 Julij 1638 treffen wij hem weder met vijf Staatsche schepen voor Ostende aan, ten einde de Spaansche schepen te beletten die haven uit te loopen. De Admiraal Maarten Harpentsz. Tromp, die voor Duinkerken had gelegen en niet van daar was geweken, voor hij door weder en wind daartoe genoodzaakt was, beschuldigde Berchem, op het einde van dat jaar, dat hij zonder nood zijnen post voor Oostende verlaten had, om binnen te loopen. Berchem werd alzoo aangeschreven om zich te komen verantwoorden; doch onpasselijk zijnde, verschoonde hij zich van te 's Gravenhage te komen; tevens aanbiedende om zich door eenen Prokureur te doen regtvaardigen. Onaangezien dat aanbod werd er krijgsraad over zijne zaak gehouden en hij van zijn onder-Admiraalschap ontzet. Of hij later weder in dienst gekomen zij, blijkt niet, maar hij mogt eenen hoogen ouderdom bereiken, daar hij den 30 Mei 1653 te Doesburg stierf, waar hij in de St. Martens kerk naast zijne huisvrouw Anna Hunthumer begraven werd alwaar zijne grafzerk nog aanwezig is.

(1) Moonens, *Poezij*, bl. 489.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 555; (J. van den Sande,) *Het Leven van Fred. Hendr. Prins van Oranje*, D. II. bl. 193 en 197; Nijhofs, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. VIII. aflev. IV.

BERCHEM (Jakob van), misschien wel een zoon van den voorgaande, was Kapitein op het schip van den Admiraal de Ruyter, toen deze in het jaar 1655 een togt naar de Middellandsche zee deed, om de zeeroovers in bedwang te houden, en onderscheidde zich daarbij. In het volgende jaar was hij weder Kapitein op '*t Huis Tijdtverdrijf*, een schip van 50 stukken, aan welks boord de Ruyter zich mede bevond toen deze onder den Luitenant Admiraal Wassenaer Obdam naar de Zond stevende. Nauwelijks van daar teruggekeerd werd de Ruyter in November van dat zelfde jaar nogmaals met een eskader naar de Middellandsche zee gezonden, op welken togt van Berchem weder Kapitein was van het schip, waarop die Vlootvoogd zich bevond, en hij moet ook op dezen togt belangrijke diensten bewezen hebben. Toen in 1659 de Ruiter anderwerf met eene vloot ter hulp van de Deenen naar het Noorden werd gezonden, was Jakob van Berchem Bevelhebber van *de Tromp*, een schip van 40 stukken, bemand met 190 koppen, en hielp onder anderen, met veel onverschrokkenheid, Nyberg beschieten, van dezen zegerijken togt mogt hij evenwel niet naar het vaderland terugkeeren, want den 12 Februarij 1660 bezweek hij aan eene ziekte, die destijds in de vloot heerschte.

Zie G. Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 78, 85, 135, 194, 197 en 203.

BERCHEMIUS (Lambertus). Zie **BERCHEM** (Lambertus van).

BERCHMAKER (Loeff) of Bergmaker, werd in 1455 Raad der stad Utrecht, en nam een groot deel aan de woelingen die destijds Utrecht beroerden. Reeds in het volgende jaar ontweek hij als aanhanger van David van Bourgondië, de stad en werd, ingedaagd en niet verschenen zijnde, Dingsdags na Pinksteren op doodstraf daaruit gebannen. Ingevolge den zoen, welke den 17 September van dat jaar, tusschen David van Bourgondië en Gijsbrecht van Brederode, getroffen werd, bekwam hij weder vrijheid om in de stad terug te komen, mits behoorlijk oirvede doende, welke oirvede hem echter in 1469 werd kwijtgescholden, terwijl hij tevens zijn burgerregt terug bekwam en hem vergund werd in zijn gilde te mogen medestemmen. In 1479 werd hij weder Raad, waartoe hij den 24 Februarij 1481 nogmaals buitenstijds gekozen werd in plaats van Jan Buitendijck, die toen uit de Regering gezet was. Toen in het jaar 1481 de stad Utrecht, op hare eigen kosten, veel volk in dienst nam, ten einde zich te verweren tegen Maximiliaan, Aartshertog van Oostenrijk, die Bisschop David te hulp trok, trad hij ook met eenig voetvolk in soldij der stad. Doch wat daarvan het gevolg was of welke lotgevallen hij verder had vindt men niet vermeld.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 289, 312, 331, D. III. bl. 299, 469 en 516.

BERCK (W.....) komt voor op de lijst der verbonden Edelen, vermoedelijk wordt hier bedoeld Wouter Berck, de oudste zoon van Hendrik Berck en Lucretia van Jeuckeren, die in het laatst der zestiende of in het begin der zeventiende eeuw overleed. Dit komt ons althans waarschijnlijker voor dan de gissingen door Te Water, in zijne *Hist. van het Verb. der Edelen* geopperd.

Zijn geslacht had tot wapen een veld van goud met een berkenblad van sinopel.

Zie het reeds genoemde werk St. II. bl. 192 en 193, St. III. bl. 470, alsmede Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 939 en volg.

BERCK (Johan), Heer van Goidschalkoord, tot het zelfde geslacht als de voorgaande behoorende, oudste zoon van Matthijs Berck en van Wilhelmina Tak Huibertsdochter, geboren te Dordrecht in 1565, werd in 1591 Pensionaris en Secretaris van zijne geboortestad. Vermaard geworden door kunde en trouw in staats- en stadsbestuur, had hij een groot deel aan het bewind en werd tot de gewigtigste zaken geroepen. Zoo was hij ook tegenwoordig bij die belangrijke zamenkomst op 15 Maart 1602, alwaar over de verheffing van Prins Maurits gehandeld werd, alsmede op die, welke den 21 Maart des volgenden jaars gehouden werd, over het al of niet verleenen van paspoort aan den Heer van Bassigny en aan Mr. Hendrik Schot, Pensionaris van Antwerpen, die namens de Spaansche Nederlanden zouden afgezonden worden, »om iets te proponeren, daer aen de »Nederlanden in 't gemeen, gelegen was."

In 1607 werd hij, benevens Jakob van Malderen, bekleedende de plaats van eerste Edelen van Zeeland, als Buitengewone

Gezanten naar Engeland gezonden, om Koning Jacobus I te overtuigen van de noodzakelijkheid, dat deze Staat door het sluiten van vrede of bestand, eenigen ademtocht erlangde.

In 1610 vertrok hij nogmaals met Ellert de Veer, Raad en Pensionaris van Amsterdam, Jonkheer Elias van Oldenbarneveld, Raad en Pensionaris van Rotterdam, en Albert Joachimi Afgevaardigde der Heeren Staten van Zeeland, in Gezantschap naar Engeland, om over eenige zaken, betreffende den Koophandel en de Visscherij te handelen, waarin de Gezanten gedeeltelijk slaagden, naar genoegen te weeg brengende, dat het verbod van de visscherij op de Engelsche kusten geschorst werd.

In 1618 werd hem een gezantschap naar Denemarken opgedragen, om de geschillen over den Zondschen tol te regelen, en in 1622 ging hij naar Venetië, ten einde die Staat, welke achterlijk was om de Vereenigde Nederlanden, zoo als zij zich verbonden had, van tijd tot tijd met penningen te ondersteunen, aan te manen om hare verbindtenissen na te leven.

Hij was tevens beroemd door zijne Regtskunde, en tot Lid van den Hove van Holland benoemd.

Weinige dagen na zijne terugkomst uit Venetië overleed hij den 17 Augustus 1627, en is in de groote kerk te Dordrecht begraven. Twee malen was hij gehuwd geweest, eerst met Erkenraad van Berkenrode, daarna met Maria Buyser. Bij zijne eerste vrouw verwekte hij twee zoons en twee dochters, en bij de tweede eene dochter.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IX. bl. 435; D. X. bl. 340; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 541; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 97 en 651; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 945; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 274, D. X. bl. 307, D. XI. bl. 66; *Naleez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 317—324; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 471 en 472; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BERCK (Pompejus), een kleinzoon van den voorgaande en jongste zoon van Matthijs Berck en Alida de Roovere, geboren te Dordrecht, was in 1650 Acht, en 1656 Veertig en Schepen in zijne geboortestad, tot welken laatsten post hij in 1657, 1660 en 1661 nogmaals gekozen werd. In 1676 werd hij Burgemeester aldaar, terwijl hij tevens Dijkgraaf van Mijns-Heerenland van Moerkerken, Goidschalks-Oord enz., Hoogdijk-Heemraad van den Alblasserwaard enz., in 1672 Gecommitteerde in het Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam, en meermalen gecommitteerde ter dagvaard op de vergadering van de Staten van Holland en Westfriesland was. In de verschillen tusschen de Regering der stad Dordrecht en Prins Willem III, hield Pompejus de zijde van den Stadhouder. Dit verschil had zijnen oorsprong over het maken van eene nominatie van Achten; om hiervan eenig begrip te geven, zal het niet ondienstig zijn hier te herinneren dat vóór de revolutie van 1795 de Vroedschap of Oudraad te Dordrecht uit 40 personen bestond, bij welken nog acht wierden gevoegd, die door den Stadhouder, uit een driedubbel getal het welke door de Gilden pleeg benoemd te worden, herkozen werden, of om op zich zelven, of liever om nevens de 40 Raden, de Gemeente te verbeelden, voorslagen te doen ter verbetering der stad en te stemmen in de verkiezing van Burgemeesters. Zij droegen den naam van Goede luiden van Achten, en bragten zamen twaalf stemmen uit, omdat zij in oude tijden uit twaalf personen plagten te bestaan. De Gilden, die 32 in getal waren, hadden in October 1684, de gewone nominatie van 24 personen gedaan, die door de Regering den Prins waren toegezonden, om er de Achten uit te verkiezen; dan zijne Hoogheid, door Pompejus Berck en Samuel Everwijn, Oud-Burgemeester, bij geschrift verwittigd zijnde van de ongeregeldheden, die, buns oordeels, bij het doen der nominatie begaan was, dacht als Stadhouder het regt te hebben om tot onderzoek eene commissie uit het Hof van Holland naar Dordrecht te zenden, daar echter de Regering dier stad volhield, moest de Commissie tot tweemalen toe onverrigter zake naar 's Gravenhage terug keeren. Doch Prins Willem zoo gemakkelijk zijne inzigten niet latende varen, wist, na ingenomen advijs van het Hof, het zoodanig te beleggen, dat, niettegenstaande de zaak voor de Staten was gebragt, er ten derdenmalen eene commissie van drie Raadsheeren en 's Hofs Griffier naar Dordrecht werd gezonden, en tegen den wil en het genoegen der Regering aan, het voorgenomen onderzoek deden, en het zoodanig beleiden, dat de Stadhouder volkomen zijnen wil kreeg.

Berck was gehuwd met Margaretha de Roovere, bij wie hij tien kinderen verwekte.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 950; *Negotiations de Mr. le Comte* d'Avaux, Tom. IV et V; Wagenaar, *Vaderl. Hist*, D. XV. bl. 259—270; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 473; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 342.

BERCKEL (Pieter Johan van), zoon van Engelbert van Berckel, Burgemeester en Hoofdofficier van Amsterdam en Bewindhebber der Oostindische Compagnie aldaar, en van Theodora Petronella van Hogendorp, geboren te Amsterdam, in 1725; werd in 1761 Lid van de Vroedschap, en in 1781 Burgemeester te Rotterdam. Hij behoorde tot de Staatsgezinde Regenten, en na de erkentenis van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, als een onafhankelijk gemeenebest, beschouwde men hem, aangezien zijn naam om de verdiensten van zijnen, hieronder volgenden, broeder reeds aldaar in achting was, als den geschiktsten persoon tot Ambassadeur bij die Regering. Hij vertrok in 1783 derwaarts, ontmoette veel tegenspoed op reis, doch werd met genoegen ontvangen. Veel goedkeuring erlangde in die tijd, zijne afscheidsrede bij de Staten-Generaal, en de aanspraak aan het Congres bij zijn eerste gehoor. Hij diende den Staat naar vermogen. Bij de omwenteling van 1787 van zijne regeringsposten ontzet en door zijnen eigen zoon Pieter Franco van Berckel, onder den titel van Resident, vervangen, bleef hij in Amerika, en stierf aldaar te New-Ark bij New-York, den 27 October 1800.

Hij was gehuwd aan Margaretha du Bois, bij wie hij kinderen naliet.

Zijn portret komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. V. bl. 191.

Zie voorts dat werk D. XIV, bl. 28—39; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BERCKEL (Engelbert François van), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 8 October 1726, oefende zich in de grondbeginselen der letterkunde en talen aan de latijnsche scholen van zijne vaderstad, en maakte daarin spoedig zoodanige vorderingen, dat hij nog zeer jong naar de Hoogeschool van Utrecht vertrok, om zich aldaar verder in het beoefenen der fraaije letteren en wetenschappen te bekwamen. Ook studeerde hij met zoo veel ijver en noeste vlijt in de regtsgeleerdheid, dat hij met een uitstekenden roem, den 13 Augustus 1748, tot Doctor in de beide regten werd gepromoveerd. Hierop verkoos hij 's Gravenhage tot zijne woonplaats, ten einde aldaar voor de Hoven van Instructie de praktijk uit te oefenen. Het duurde ook niet lang, of van Berckel maakte als Advokaat veel opgang, beijverende zich ongemeen om zijne clienten wel te dienen, daarbij eene proefhoudende eerlijkheid in acht nemende. De snipperuren, die hem van zijne praktijk overschoten, besteedde hij met de uiterste naauwgezetheid, om zich verder, niet alleen in de regtsgeleerdheid, maar ook in de staatkunde te bekwamen, in welke beide vakken, men getuigd vindt, dat hij bijzonder uitmuntte. Hierdoor werd zijn naam zoo beroemd, dat de Regering van Amsterdam hem in 1762 tot haren Pensionaris aanstelde. Deze zwaarwigtigen post, nam hij niet zonder onaangenaamheden en hindernissen waar, welke hij alle met mannenmoed is doorgeworsteld. Toen in het jaar 1778 de Noord-Amerikaansche staten door Frankrijk voor een onafhankelijk gemeenebest waren verklaard en een verdrag met dat rijk gesloten hadden, zochten deze nieuwe Republikeinen ook deze gewesten door een verbond van vriendschap en koophandel aan zich te verpligten. William Lee werd tot dien einde als hun gezant herwaarts gezonden, om daaromtrent voorslagen te doen. Hij deed daarvan opening aan den Amsterdamschen koopman Jan de Neufville; deze gaf hiervan kennis aan Burgemeesteren dier stad, welke begrepen, dat het onmogelijk was, eenig voorstel ter vergadering van de Staten van Holland, tot het aanvangen van eigenlijke onderhandelingen over dit stuk te doen, aangezien de Noord-Amerikanen, door Engeland, niettegenstaande de toenmalige onderhandelingen tot eene verzoening, voor geen onafhankelijk volk erkend waren; zij hielden zich niet te min overtuigd, dat het, uit overweging der dagelijks toenemende naijver, ten aanzien van den handel en zeevaart dezer landen, hun onvermijdelijke pligt was, van de openingen door den Amerikaanschen Kommissaris gegeven, zoodanig een gebruik te maken, als de gesteldheid van zaken gehengde en in hun vermogen stond. Hiermede overeenkomstig, gelastte Burgemeesters hunnen oudsten Pensionaris van Berckel, om aan Lee te verklaren: »dat bijaldien de aangevangene onderhandelingen tusschen Engeland en Noord-Amerika, geen uitsluitende bedingen ten nadeele van de Republijk zouden hebben, Burgemeesters als dan van hunne zijde, zoodra de onafhankelijkheid van Noord-Amerika, door Engeland erkend zou zijn, alles zouden aanwenden, wat in hun vermogen was om het commercie-tractaat, zoo als hetzelve dan ontworpen en goedgekeurd zoude zijn, bij de verdere Bondgenoten tot vastheid te helpen brengen." Ook was door van Berckel, met kennis van Burgemeesteren, Jan de Neufville te werk gesteld, om de handelingen met William Lee voort te

zetten, en met dezen een ontwerp van een commercie-tractaat op te stellen, hetwelk, zoodra de erkentenis van de onafhankelijkheid der Amerikaansche Staten door Engeland, daar zou zijn, tot een voorwerp van overweging der Staten van Holland, door de regering van Amsterdam zou kunnen worden voorgesteld.

Dan eene zeer onvoorziene gebeurtenis, deed dit geheim ten volgenden jare, aan den dag komen. Henry Laurens namelijk, gewezene Voorzitter van het Amerikaansche Congres, uit Amerika herwaards overstekende, werd door een Engelsch fregat genomen, en ofschoon hij een doos met papieren over boord had geworpen, werd deze, doordien zij niet zwaar genoeg gemaakt was om te zinken, door de Engelschen opgevischt, en het was in deze doos dat men, onder meer andere papieren, ook de onderhandelingen van Jan de Neufville met William Lee vond. Dit veroorzaakte van Berckel vele onaangenaamheden; deftig was zijne verdediging, den 4de Mei 1781, bij de Staten van Holland ingediend. Hij bleef in het volle vertrouwen bij de Staatsgezinde partij en in de voornaamste ambten tot 1787; wanneer de wering van hem, uit alle posten van bewind, een deel uitmaakte der bekende satisfactie aan de echtgenoote van den Stadhouder, door de Pruissische wapenen bezorgd. Later leefde hij in stilte, verdedigde zijne eer, die zoo hij meende, eenigzins aangerand was, in de *Memoriën van* Mr. J. Rendorp, bij een belangrijk geschrift, tot titel voerende: *Missive van Mr. E. F. van Berckel, Oud-Pensionaris der stad Amsterdam, aan den Heere N. N., houdende antwoord op eenige gevraagde elucidatiën, raakende den inhoud der Memoriën van den Heer Mr. Joachim Rendorp*, Haarl. 1793, 8°.

Hij stierf in 1796 en was tweemalen gehuwd geweest, eerst aan Geertruid Roskam, daarna aan Jacoba Elisabeth Verbeek, Wed. van Mr. Maarten Wevering, Schepen en Raad van Amsterdam, en liet geene kinderen na.

Zijn karakter wordt zeer gunstig beschreven. Hoezeer partij gekozen hebbende in de volkstwisten, werd hij geroemd wegens gematigdheid; zijne wijsheid en mannelijke standvastigheid bleken uit alles.

Zijne afbeelding is te vinden in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op Wagenaar*, D. II. bl. 422.

Zie voorts dat werk D. IV. bl. 65—72, D. V. bl. 65 en 66, D. VI. bl. 170, D. VII. bl. 131, 219, 324, D. VIII, bl. 117. 134, 171. D. XI. bl. 197—199. D. XIII. bl. 189, D. XIV. bl. 77, 78, 178, D. XV. bl. 104, D. XVII. bl. 81, 171, 258—260; *Bijvoegs. op het Vaderl. Woordenb. van* J. Kok, D. I. bl. 217—226; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 345—354; Scheltema, *Staatk. Nedrel.*; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, van 1793—1802, D. I. bl. 94—97; van Kampen, *Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 294; De zelfde, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 686 en 687; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D XII. bl. 44 en volg.

BERCKEL (Theodorus Victor van), geboren te 's Hertogenbosch, den 21 April 1739, stamde af van een zeer oud geslacht aldaar, dat echter, ten gevolge van plaats gehad hebbende staatsberoeringen, karig bedeeld was van tijdelijke middelen. Hij was een zoon van Theodorus Everardus van Berckel, gouden zilversmid en kashouder te dier stede, en van Catharina Backers. Zijn vader leidde hem in zijn vak op en wilde hem tevens het teekenen laten leeren, en daar Godefridus van Amelsfoort, een ervaren teekenaar en kunstschilder, met eene dochter van hem gehuwd was, onderwees deze den jeugdigen van Berckel in de grondbeginselen der teekenkunst, doch de knaap toonde daarvoor, ondanks alle vlijt, in den beginne zoo weinig vatbaarheid, dat van Amelsfoort onderscheidene malen in ongeduld tot zijne vrouw zeide, dat hij hem geen onderrigt meer zou willen geven, als hij haar broeder niet was. Eindelijk ontwaakte zijn sluimerend talent en zijne jeugdige proeven gaven hoop, dat hij een bekwaam meester in het schilderen zou worden, indien hij zich verder ontwikkelen kon. Doch de vader, aan zijn eerste voornemen getrouw, hield hem aan de werkbank en leerde hem de eerste grepen van het graveerstift. Na alzoo, in zijne geboorteplaats bijzonder groote vorderingen in het teekenen te hebben gemaakt, begaf hij zich naar Kleef, waar hij in het behandelen van het graveerijzer onderwezen werd door den bekwamen Johannes Christiaan Marmé, graveur van de toen nog te dier plaatse gevestigde Munt. Na in 1764 in het huwelijk te zijn getreden, begaf hij zich ter woon naar Rotterdam, waar hij zich vol ijver en met het beste gevolg op het graveren van medailles toelegde. Spoedig verspreidde zijn roem zich buitenslands, zoo dat hij in 1776 naar Brussel werd geroepen door Hertog Karel van Lotharingen, die, het medaillesnijden in België op de zelfde hoogte willende brengen als Hedlinger het in Duitschland gebragt had, zijne keus op van Berckel vestigde en hem als eerste graveur aan de Munt te Brussel plaatste. Weldra bespeurde men dat de Munt met goed gevolg aan hem was opgedragen. Tijdens den opstand der Belgen onder van der Noot, in 1790, bleef van Berckel te Brussel en vervaardigde voor de opstandelingen hunne verschillende muntstempels, die door fraaiheid van gravure uitmuntten. Na de demping van den opstand reisde van Berckel naar Weenen, en wist het bij den Keizer zoo ver te brengen, dat hij in zijn amb. hersteld werd. In deze betrekking bleef hij werkzaam tot aan den inval der Franschen in België, in 1792, toen hij met zijn gezin eerst naar 's Hertogenbosch en kort daarop naar Xanten week. In 1794 naar Weenen vertrokken, werd hij als tweede graveur aan de keizerlijke munt aldaar geplaatst, en kreeg eindelijk een pensioen, dat weinig geëvenredigd was aan zijne verdiensten. Ontmoedigd, doordien hij zag dat zijne bekwaamheden zoo slecht beloond werden, keerde hij in 1803 naar zijne geboorteplaats terug, waar hij den 19den September 1808 overleed.

Men heeft aan dezen kunstenaar 66 of 67 medailles te danken, waarvan een veertigtal met zijnen naam gemerkt zijn. Onder deze onderscheidt zich bijzonder de groote medaille, die bij de Schilder-, Beeldhouw- en TeekenAcademiën in de Oostenrijksche Nederlanden, tot prijs diende. De oudste is van 1761, een zoogenaamde stadhuispenning van 's Hertogenbosch, en de zeldzaamste die, welke de Patriotten van Utrecht in 1787, met het opschrift: *ob cives servatos*, lieten slaan.

Hij was gehuwd met Maria Anna van Nouhuys, die hem drie zonen en vijf dochters schonk, allen ongehuwd overleden.

Zie *Biogr. Univ.*; Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, P. O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningkunde*, D. I. bl. 221—228 en 361, en vooral (H. Palier,) *Lijst van enkele en dubbele Stadhuisp. der stad 's Hertogenb.*, bl. 8—12.

BERCKEL (Petrus Josephus van), een broeder van den voorgaande, mede geboren te 's Hertogenbosch, vestigde zich in 1766 als Geneesheer in zijne geboorteplaats, waar hij weldra met het volste vertrouwen zijner stadgenooten vereerd werd. Naauwelijks werd Staats-Braband in 1794 door de Franschen bemagtigd, of Doctor van Berckel werd reeds in het volgende jaar tot lid der municipaliteit en later van het gemeentebestuur gekozen, in welke betrekking hij zijnen stadgenooten, in velerlei commissiën, groote diensten bewees. In 1808 door Koning Lodewijk tot Burgemeester van 's Hertogenbosch benoemd, bekleedde hij dat ambt met alle eer en lof, tot aan de inlijving van het gewest zijner inwoning in Frankrijk. Van toen af leefde hij ambteloos en overleed den 20 Mei 1817, in den ouderdom van bijna 76 jaren.

Zie (H. Palier,) *Lijst van enkele en dubbele Stadhuisp. der stad 's Hertogenb.*, bl. 8.

BERCKELAAR (Joannes), geboren te 's Hertogenbosch in de zestiende eeuw, en overleden in 1556, heeft geschreven en in het licht gezonden:

Dictionarium Germanico-Latinum, cum diversis Orationum formulis, Antv. 1556.

Instructionis brevis de Ratione sanctum Reformationis generalis, à scriptura collecta, Colon. 1580, 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 578; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 398; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils,) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 181.

BERCKENRODE (Cornelisz Florisz van), waarschijnlijk de oudste der zonen van Floris Balthasar en Dircktge Zijmons van Overvest en geboren te Delft, hield zich, even als zijn vader, met het teekenen en meten van landkaarten op, zonder dat het evenwel blijkt, dat hij die zelf gegraveerd heeft. Wij vinden vermeld als door hem vervaardigd:

Eene fraaije kaart *van den Ysselstroom van Arnhem tot beneden Deventer met een gedeelte van de Veluwe*, waarin behalve vele, op die schaal nergens elders voorkomende détails van de toenmalige Veluwe en Veluwezoom, de maar al te wel gelukte *inval* vertoond werd *van Graaf Hendrik van den Bergh, met eene Spaansche en Keyzersche krijgsmacht, mitsgaders haer quartieren, schansen ende legerplaetsen, in den jare* 1629.

Eene kaart van het beleg van 's Hertogenbosch.

Van 's mans werkzaamheden en verblijfplaats weten wij echter niets dan alleen dat hij den 10den Februarij 1613 jongman zijnde en wonende in het Oost-Einde te Delft, gehuwd is met Catalina Aelbrecht, jonge dochter, wonende aan de Verwersdijk aldaar. Waarom hij en zijn hier volgende broeder den naam van Berckenrode aannam, weet men niet op te sporen, misschien zijn zij wel eenige tijd in het gehucht Berkenrode, bij Haarlem, met der woon gevestigd geweest.

Zie Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, *Over de Nederl. Landm. en Kaartengrav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit het *Instituut* enz., 1845 n°. 4, bl. 25—27.

BERCKENRODE (Balthasar Florisz van), de derde zoon van Floris Balthasar en Dircktge Zijmons van Overvest, was mede een zeer bekwaam kaartengraveur, en erlangde van zijnen vader zijne opleiding, die hem al vroeg tot zijne medehulp gebruikte, zoo als uit diens kaarten van Delfland en Schieland blijkt, wier aanvang reeds tot 1609 opklimt. Hij schijnt zijnen vader als gezworen Landmeter te zijn opgevolgd en zich in 1626 te Amsterdam te hebben nedergezet, doch in 1636 werd hij Landmeter van de Generaliteit en vestigde zich als zoodanig te 's Gravenhage. De rust des bestands deed hem na de dood van zijnen vader eerst de topographie ter hand nemen. Men vindt althans, tot twee malen toe geteekende kaarten, over bepaalde topographische punten, aan hem als Landmeter opgedragen; punten beide in Delfland, dus in de nabijheid van zijne toenmalige woonplaats gelegen, namelijk eene *kaart van het Noord-Nieuwland*, zijnde het buitendijks gelegen land ten W. en N. W. van Maassluis, *gecarteerd en gemeten in den jare* 1618, *den* 29 *October bij Balthasar Floris*, gezworen Landmeter, welke kaart in kleuren en zeer uitvoerig geteekend is, en eene geteekende *Plattegrond van Vlaardingen en de omstreken door hem gemeten en geteekend* in 1619, één blad in folio, welk werk op groote schaal in kleuren en net bewerkt is.

Voorts bestaan nog van zijne hand: eene groote kaart van geheel Holland en Westfriesland, onder den titel van *Nova et accurata totius Hollandiae Westfrisiaeque topographia, descriptore Balthazaro Florentio à Berkenrode Batavo*, zij is vervat op 11 klein folio-, 2 halve folio bladen en 4 strooken, waarop de titel voorkomt. Er bestaat van deze kaart, welke het eerst in 1620 het licht zag, eene tweede uitgave van 1651, en eene derde doch zonder jaar, beide in 15 klein folio en 12 halve folio bladen.

Plattegrond van Amsterdam, bevattende de teekening van alle de gebouwen in opstand voorgesteld, in 9 groot folio bladen, welke later door hem met een tiende vol toevoegsels en verbeteringen vermeerderd werden.

Kaartje van Amstelland.

Caerte van Rotterdam, gezamenlijk bewerkt met den plaatsnijder E. S. Hamersvelt.

Kaart van het bisdom Utrecht, gegraveerd door E. S. Hamersvelt, in folio.

't Graafschap van Holland, in folio, gegraveerd door S. Rogiers.

Het zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van Rijnland en *Amstelland.*

De zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van Delfland en Schieland, een blad in folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van het eiland van Dordrecht, de Alblasser- en Crimperwaart, het eiland van de Clundert, de landen van Vianen, Gorkum, Leerdam, Altena en Heusden enz., een blad in folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van het Hertogdom Gelderland, gegraveerd door A. Gois, op een blad in folio.

Schets van het beleg van 's Hertogenbosch in 1629, in 6 bladen, behalve nog zes bladen tekst waarvan de fortificatiën echter door Theodorus Niels, de figuren door Adriaan van der Venne, en het overige door S. Savri en onzen Berckenrode gegraveerd zijn.

Kaart van Westfriesland, in één blad folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Eene uitvoerige afbeelding (de platte grond en opstand) van het prachtvol lustslot *Hondsholredijk*, onder den titel: *Delineatio domus aug. celciss. Princ. Fred. Henrici, Nassov., Princ. Araus. etc quae est Hondtholerdici. — S. Hoochheyts Hoff tot Hontsholerdick.*

Kaart van het beleg van Breda in 1637.

Kaart van den zeeslag bij Duins in October 1639.

Plan van het beleg voor 't Genniperhuis, in 1641, op twee bladen in folio.

Kaart van het beleg van Sas van Gent in 1644.

Kaart van de Beemster, in 6 groot folio bladen.

Waarschijnlijk is ook van zijne hand de plaat voorstellende: *De wt-tocht des vijants wuijt 't Huijs te Gennep op den negen en twintighsten Julij Anno* 1641, in 2 bladen.

Berckenrode overleed in het najaar van 1645; of hij bij zijne weduwe Adriana van Schagen kinderen naliet, vindt men niet opgeteekend.

Zie Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, *Over de Nederl. Landm. en Kaartengrav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit het *Instituut* enz., 1845 n°. 4, bl. 28—52.

BERCKMANS (Hendrik), kunstschilder, geboren te Klundert in 1629, ontving eerst onderwijs van Philip Wouwermans, daarna van Thomas Willebrorts en eindelijk van Jacob Jordaens. Hij had reeds vorderingen gemaakt in het historiële vak, toen hij onderscheidene portretten schilderde die hem zoo wel gelukte, dat hij bijna geene andere schilderijen meer vervaardigde. Hij trad in dienst van Graaf Hendrik van Nassau, Gouverneur van Hulst, die veel werk van hem maakte en tot wiens dood hij bijna niets anders dan voor hem arbeidde. Na 's Graven overlijden vestigde hij zich te Middelburg, waar hij schutterstukken zoo voor die stad als voor Vlissingen schilderde. Hij is omstreeks het jaar 1690 overleden. Onder eene menigte door Berckmans geschilderde portretten van groote en aanzienlijke mannen, zijn ook die van de Admiraals de Ruyter, Jan Evertsen en Adriaan Bankert, welk laatste in 's Rijks Museum te Amsterdam berust.

Zie: Houbraken, *Schoub. der Schild.* D. I. bl. 158; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 361; *Biogr. Nation;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.* D. I. bl. 48; *Aanw. der Schilderijen berustende op 's Rijks Museum te Amst.*, bl. 9.

BERCKRINGER (Daniel), een Paltzer van geboorte, doch die zich te Groningen in de Letteren had geoefend, was eerst onderwijzer der kinderen van den Koning van Bohemen. In 1640 werd hem door aanbeveling van de Koningin van Bohemen het onderwijs der Praktische Wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Utrecht opgedragen, en in 1648 werd hij tot Hoogleeraar der Welsprekendheid aangesteld, terwijl hij dat ambt aanvaardde met eene verhandeling *over den lof der Welspekendheid.* (1) Hij overleed den 24 Julij 1667 en was gehuwd geweest met Maria van Drongen, die hem reeds op het laatst van December 1648 in de dood was voorgegaan. Hij heeft, naar het schijnt, geene kinderen maar wel onderscheidene werken nagelaten, zoo als:

Institutiones Oeconomicae didactico-problematicae, Traj. 1642.

Oratio in obitum Jacobi Ravensbergii, 1650.

Oratio in obitum Aemilii, 1660.

Exercitationes Ethicae, Oeconomicae, Politicae, Traj. 1662.

Dissertatio de Cometis, utrum sint signa, an causae, an utrumque, an neutrum, Traj. 1665.

Dissertatio de Quaternario Pythagorico, 1667.

Ook schreef hij:

Examen elementorum Philosophicorum de bono cive contra Hobbesium, hetwelk echter niet schijnt te zijn uitgegeven.

Hij moet mede de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie Burman, *Traj. erud.*, pag. 24 et 25.

BERENDRECHT (Johan van) of van Berrendrecht, Schout te Leiden, deed in het geheim vele onroomschen waarschouwen tegen de lagen van den Hertog van Alva, toen deze in 1568 den toeleg had gesmeed, om de Protestanten des nachts vóór Asschen-Woensdag, aan vele oorden tevens te verrassen, waartoe onderscheidene gemagtigden waren afgezonden; zoodat, door die waarschuwing van Berendrecht, alle die ongelukkigen te Leiden het gevaar ontkwamen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 230 (163), Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 471; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 265; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERENDREGHT (H.) behoorde hoogst waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als de voorgaande. Hij wordt genoemd onder de Verbonden Edelen in 1566, gelijk zijn naam voorkomt op eene naamlijst van Frans van Mieris, bij Te Water, *Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 39. Van zijne lotgevallen schijnt niets anders bekend te zijn.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 193, D. III. bl. 470, waar ook nog anderen van dien zelfden naam vermeld worden.

BERENDS (Hendrik) ook wel Hendrik Berends Hulshoff, was een zoon van Berend Hendriks, die in de buurschap Zenderen, onder Borne, leefde; zich tijdens de Spaansche onlusten aldaar schuil hield; in 1626, toen Oldenzaal door Graaf Ernst Casimir was ingenomen, zich als Doopsgezinde openbaarde en de stamvader van het geslacht der Hulshoffs geweest is; welke naam ontleend is van het erf Hulshoff, halverwege Borne en Almelo, dat Berend Hendriks later gekocht heeft. Hendrik

(1) *Oratio de Laudibus eloquentiae.*

Berends was van zeer goede geestvermogens, zoodat hij het landmeten door eigen oefening leerde. Even als zijn vader Doopsgezind zijnde, werd hij omstreeks 1690 tot Oudste bij de Oude Vlamingen aangesteld. In die betrekking deed hij twee reizen naar Polen en Poolsch Pruissen, inzonderheid naar Dantzig, ten einde aldaar den Doop en het Avondmaal toe te dienen. Eene dier reizen deed hij in 1719, bij welke gelegenheid hij te Dantzig 31 aankomelingen doopte; de verkiezing van twee Dienaars in het woord bestuurde; zekere tegen eenen Broeder gerezene zwarigheid uit den weg ruimde, als mede het Avondmaal en de Voetwasschig bediende. Na eene afwezigheid van 12 weken, kwam hij van deze reis, met zijnen broeder Arent Berends, terug. Van hem wordt getuigt, dat hij een zeer ijverig en welsprekend man en een beroemd Oudste onder de Doopsgezinde Oude Vlamingen is geweest. Hij overleed hoog bejaard, in 1745, te Borne, werwaarts hij van Zenderen vertrokken was.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron., Overijssel en Oostfriesl.*, D. I. bl. 18, 19, 111, 130, 143 en 156.

BERENSTEYN (Kornelis van), een Haarlemmer, was een Latijnsch dichter, die eenige schriften uit het Spaansch in het Nederduitsch en Latijn heeft overgezet. Hij overleed in zijne geboortestad in 1595.

Zie C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 17.

BERG (Johan) of Bergh, een Regtsgeleerde, van deftigen huize, uit Naarden afkomstig, doch inwoner en Vaandrig der Burgerij te Amsterdam, woonde met acht matrozen, ten zijnen koste in 1672 aangeworven, op het schip de stad Utrecht, gevoerd door Kapitein Johan Bont, tot het smaldeel van den Vice-Admiraal de Liefde behoorende, den 7den Junij van dat jaar, den slag voor Soulsbaai tegen de Engelschen bij, en had het geluk ongedeerd thuiswaarts te keeren.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 668; Montanus, *Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 191; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 24.

BERG (Frans Jacob Alexander), geboren te 's Hertogenbosch den 25 Julij 1755, een zoon van Ernst Willem Berg, Luitenant-Kolonel der Genie en Ingenieur-Directeur der Fortificatiën, en van Agatha Agnes Bagelaar, stamde af van een adellijk geslacht in Lijfland, waar het reeds ten tijde van het bestuur der grootmeesters van de Duitsche orde gevestigd en onder nummer 23 van het adelsmatrikel van het hertogdom Lijfland opgenomen was (1). Na eerst in mindere rangen gediend te hebben, werd Frans Jacob Alexander Berg op den 24sten Januarij 1790 benoemd tot Kapitein-Ingenieur effectief, en als zoodanig onder den Gouverneur Baron van Boetzelaar belast met de verdediging van de Willemstad tijdens het beleg in Maart 1793, waarbij hij zijne bijzondere bekwaamheid en veel moed aan den dag legde.

Nog in het zelfde jaar vertrok hij naar het leger in Vlaanderen, om bij den Erfprins van Oranje als Adjudant dienst te doen. Reeds in Augustus sneuvelde hij in een gevecht tegen de Franschen bij Lincelles.

Zijne afbeelding *en silhouette* vindt men achter de voorrede van het hier onder vermelde werk,

Het wapen van het geslacht Berg is van goud, met eenen vleugel van sabel, verzeld *en chef* van twee, *en pointe* van eene zespuntige ster van zilver. Tot helmteeken eene vlugt *a dextre* van goud en *a sinistre* van sabel, tusschen welke twee sterren van het schild.

Zie P. van Oldenborgh, *Belegering en verdediging van de Willemstad in Maart* 1793, bl. 22 en volgende, uit familiepapieren aangevuld.

BERG (Otto Willem Johan), een broeder van den voorgaande, geboren te 's Hertogenbosch den 5 Maart 1752, vestigde zich, na zijne studiën aan de hoogeschool te Utrecht volbragt te hebben, als Advokaat te Amsterdam, en was in 1781 een der medeoprigters van het *Vaderlandsche fonds, tot aanmoediging van 's Lands Zeedienst*, en later als ijverig Patriot in het bestuur van verschillende genootschappen en commissiën, welke in die dagen tot opbeuring van den publieken geest moesten strekken. In 1786 was hij ontvanger en bestuurder van den *Nationalen Onderstand, ter Bevordering van de gewigtigste Belangen des Nederlandschen Volks*, en in 1787 een van de burger geconstitueerden benoemd bij acte van qualificatie, doch sedert onttrok hij zich aan alle bemoeijingen met staatszaken, om zich onverdeeld te wijden aan de belangen van het bankiershuis Goll en Comp., waarvan hij door zijn huwelijk met Johanna Catharina Goll van Frankenstein deelgenoot was geworden. Hij werd in 1814 benoemd tot een der Notabelen en later door aankoop eigenaar van de heerlijkheden Dussen-Mulikerk en Middelburg, welke bij zijn overlijden in 1825 op zijne beide zonen, uit zijne tweede echtgenoote Jeanne Arendine Changuion, overgingen. Hij was een man van onbekrompene liefdadigheid begaafd met veel zin voor schoone kunsten, waarvan zijne verschillende verzamelingen de blijken opleverden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. III. bl. 344, D. XI. bl. 321, D. XVII. bl. 73, uit de familiepapieren aangevuld.

BERG (Jonkheer Frans Ernst) *van Middelburg*, jongste zoon van den voorgaande, uit diens tweede huwelijk met Jeanne Arendine Changuion, geboren te Amsterdam, den 8 Januarij 1803, maakte zich de voordeelen eener beschaafde en geletterde opvoeding, welke hem in ruime mate mogten te beurt vallen met ijver en het beste gevolg ten nutte. Reeds vroeg muntte hij onder de kweekelingen der Doorluchtige school van zijne geboortestad uit, en gaf in het jaar 1822 eene schoone proeve van zijne vorderingen in de kennis der oude letteren en der regtsgeleerdheid, door de openbare verdediging van zijne verhandeling *over den regtsgeleerde naar het gevoelen van Cicero.* (1) Sedert leidde hij zich meer en meer op het volkenregt en de staatkundige geschiedenis, als de vakken zijner keuze, toe. Op den 2den December 1824, verkreeg hij aan de Utrechtsche Hoogeschool den welverdienden eeretitel van Doctor in de beide regten, na het verdedigen van zijne keurig bewerkte verhandeling *over de Verdragen van Bescherming uit de Geschiedenis, en het Staats- en Volkenregt opgehelderd.* (2)

De regtspraktijk, tot welker oefening hij zich eerlang in zijne geboortestad nederzette, nam hij met ijver waar. Hij zocht daarin echter minder een middel van bestaan, dan eene gelegenheid om zijne verkregene kundigheden ten algemeenen nutte aan te wenden. Doch de zwakke staat zijner gezondheid verwijderde hem spoedig van de pleitzaal, waarin anders zijne scherpzinnigheid en regtskennis hem, buiten twijfel, op den duur eene eervolle plaats zouden verzekerd hebben. Zij belette hem echter niet, om zijne letteroefeningen ijverig voort te zetten, en in onderscheidene betrekkingen zoo veel nut te stichten, als in zijn vermogen was. Zoo mogt de plaatselijke schoolcommissie te Amsterdam, hem een geruime tijd achtereen, onder hare kundigste en werkzaamste leden tellen. Ook deelde hij de vruchten zijner geleerde nasporingen gaarne mede in de verschillende letterkundige genootschappen, binnen die handelstad gevestigd. Twee der vele daar gehoudene verhandelingen, met name zijne *Vergelijking tusschen de Pheniciërs en Hollanders*, en zijn vertoog *over den invloed der Vaderlandsche Geschiedenis op het Nederlandsche Staatsregt*, zijn in het *Magazijn voor Wetenschappen, Kunsten en Letteren* van den Hoogleeraar van Kampen, door den druk gemeen gemaakt, (3) en kunnen, nevens zijne beantwoording der vraag: *in hoe verre, volgens de jongste verdragen, de onzijdige vlag de waar dekt*, in de *Bijdragen tot regtsgeleerdheid en wetgeving*, van de Hoogleeraren Mr. C. A. den Tex en Mr. J. van Hall geplaatst, (4) ten bewijze van zijne onafgebrokene werkzaamheid strekken. Daarvan gaf hij mede blijk in twee verhandelingen, welke door het Provinciaal Utrechtsche genootschap van kunsten en wetenschappen achtereenvolgens met het goude eeremetaal bekroond werden. De eerste aan welke, in den jare 1827, de uitgeloofde eerepenning werd toegewezen, diende tot antwoord op de vraag, vorderende, *eene opgave der redenen en omstandigheden, welke de afschaffing van de Kaapvaart doen wenschen; vervolgens een onderzoek naar derzelver mogelijkheid en gepastheid; en, deze betoogd zijnde, eene aanwijzing, op welke wijze, onder welke voorwaarde en met welke bepalingen dat gewenschte doel zou kunnen bereikt worden.* Het antwoord op deze belangrijke vraag, kwam in het jaar 1828, onder den titel: *Verhandeling over de afschaffing der Kaapvaart*, te voorschijn.

---

(1) Verschillende leden van dit geslacht hebben bij den inval van Lodewijk XIV, in 1672, den Staat der Vereenigde Nederlanden met eere als krijgslieden gediend Van een hunner zijn verschillende afstammelingen tot hooge militaire rangen opgeklommen, en in 1825 is dit geslacht in den Nederlandschen Adelstand ingelijfd.

(1) *Disputatio de Jurisconsulto e sententia Ciceronis.*

(2) *Dissertatio inauguralis de Foederibus Patrocinii, ex Historia et Jure Publico atque Gentium illustratis.*

(3) Zie dat *Magazijn*, D. VII. bl. 349 en volg., D. X. bl. 247 en volg.

(4) Zie de gezegde *Bijdragen*, D. II. bl. 247 en volg.

Niet minder roem behaalde **Berg**, door zijne beantwoording van eene andere vraag, later door het zelfde genootschap uitgeschreven: *Welken invloed had het Hanzeeverbond op den voortgang; de vertraging en de voorwerpen van den Nederlandschen handel? In welke betrekking stonden onze Koopsteden tot het Verbond, en gedurende welken tijd?* Zijn antwoord op deze veelomvattende vraag, in Maart 1843 naar verdienste met goud bekroond, en nog in den loop van het zelfde jaar in het licht gegeven, beveelt zich niet slechts door bondigheid en volledigheid van inhoud, rijkdom van geschiedkundige kennis en oordeelkundige behandeling des onderwerps maar ook door keurigheid en levendigheid van stijl en voordragt op het gunstigst aan, en is in alle opzigten geschikt om zijne letterkundige roem tot de laatste nakomelingschap over te brengen.

Behalve de gezegde Verhandelingen bestaat er nog van zijne hand eene beoordeeling van *A Digest of the Lands of the United States, including an abstract and the judicial decisions relating to the constitutional and statutary sun. With notes explicatory and historical*, bij Thomas F. Gordon, Philadelphia 1827, in de meergenoemde *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid*, welke mede van 's mans regtsgeleerde kennis de doorslaandste blijken draagt (1).

Het schijnt dat Berg ook het voornemen had opgevat om zijne krachten aan het schrijven van eene *Algemeene Geschiedenis van Handel en Zeevaart* te beproeven, doch zijne vroegtijdige dood belette hem dit plan ten uitvoer te brengen.

Reeds sedert eenige jaren was zijne gezondheid aan het wankelen; eene reis tot herstel daarvan, in het laatst van 1831 ondernomen, naar de zoeler luchtstreek van Italië en bijzonder zijn verblijf aldaar gedurende omtrent acht maanden, had tot verbetering veel bijgedragen; doch later verhieven zich de vroegere aanvallen, en hij nam in October 1833 het besluit, weder de reis derwaarts aan te nemen, om niet terug te keeren dan volmaakt hersteld; doch dit mogt hem niet gebeuren, want hij bezweek den 8 Januarij 1834 te Nizza, onder het geweld zijner kwaal.

Bij liet bij zijne echtgenoote Margaretha Dedel, kinderen achter.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1827 D. II. bl. 89, 90 en 137, 1828 D. II. bl. 21, en 1833 D. II. bl. 77 en 78; Den Tex en van Hall, *Bijdr. tot Regtsgel. en Wetgev.*, D. VIII. bl. 164–168, en vooral M. Siegenbeek, in de *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 19 van Zomermaand 1834, bl. 33–39, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BERG (Willem Graaf van den). Zie BERGH (Willem Graaf van den).

BERG (Theodoor Kornelis van den) of Theodorus Cornelius Bergius, een zeer geleerd man en Rector der Latijnsche school te Utrecht, waar hij ook geboren was, heeft geschreven:

Prosopopoeia adflicti et corrupti Belgii. Traj. typis Herm. Borculoii.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist. en Outh.*, D. II. bl. 143, Burman, *Traj. erud.*, p. 27; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERG (Jan van den), Kunstschilder, geboren te Alkmaar in het midden der zestiende eeuw, was van der jeugd af aan tot de kunst geneigd, en werd, om daarin op vaste gronden onderwezen te worden, bij Hendrik Goltzius besteld. Daar echter zijn vader een schoolmeester was en deze met der woon naar Braband vertrok, moest van den Berg een tijd lang als ondermeester, hem behulpzaam zijn en het penseel met de pen verwisselen. In zijne tusschentijd nam hij evenwel de penseeloefening naarstig waar, te meer doordien hij gelegenheid vond om met Pieter Paulus Rubbens in kennis te geraken, die den ijver tot de kunst hoe langer hoe meer in hem aanvuurde. Jan wist ook zoodanig de gunst van dezen roemrijken kunstenaar te winnen, dat deze hem tot Rentmeester en opzigter over zijne landgoederen aanstelde, waarom hij zich meest te IJperen moest ophouden, alwaar hij ook overleden is.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. II. bl. 15 en 16. van Hogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERG (Matthys van den), Kunstschilder, een zoon van den voorgaande, geboren in het jaar 1615 te IJperen, leerde eerst de kunst bij zijnen vader, die gelegenheid vond om hem tevens het onderwijs van Petrus Paulus Rubbens te doen genieten, waarvan hij geen der geringste leerlingen werd. Matthys had een vaste hand van teekenen, en was onophoudelijk bezig, zelf tot in zijn ouderdom, met naar het leven en de beste schilderijen die hem voorkwamen te teekenen. Doch zijn vernuft door het gestadig navolgen van anderen, als het ware stomp geworden, verstrekte tot een beletsel, om iets van eigen vinding te vervaardigen; immers men vindt wel van hem een overvloed van kunstige namaaksels, maar zelden een stuk van eigen ordonnantie. Veel malen teekende hij het afbeeldsel van zijnen vader, in allerlei stand en kleeding, waarvan sommige teekeningen onder de kunstminnaars berusten. Hij werd den 1 Augustus 1646 broeder van het St. Lukas-gilde te Alkmaar, en overleed aldaar in 1687.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. II. bl. 15 en 16; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woorderb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts. Biogr. Univers.*

BERG (Isaak van den), die in het laatste gedeelte der zeventiende eeuw leefde, studeerde eerst in de Regten en werd tot meester in die wetenschap bevorderd, doch diende daarna eenige jaren zijn vaderland, de Republiek der Vereenigde Nederlanden, als Kapitein. Met een ongemak aan de voeten bezocht zijnde, geraakte hij buiten staat om langer dienst te kunnen doen, en begaf zich alzoo weder aan de beoefening der regtsgeleerdheid. Hij verzamelde een groot aantal Consultatiën en Advijsen van voorname Nederlandsche Regtsgeleerden bijeen, en maakte die in 1692 door den druk gemeen, onder den titel van *Nederlandsch Advijsboek*, in 4 deelen in 4°, daar hij nog een vijfde bijvoegde, onder den naam van *Kort Begrip*. Dit werk hetwelk ongemeen getrokken werd, was echter om zoo te spreken bezaaid met drukfeilen, die het genoegzaam op elke bladzijde ontsierden. In 1705 gaf de schrijver een tweede druk daarvan in het licht, die geheel verbeterd, van de veelvuldige drukfeilen gezuiverd, en met aanmerkelijke Advijsen is vermeerderd, en waarbij nog daarenboven achter ieder der 4 deelen een uitvoerig register is geplaatst, tevens tot Kort Begrip van dit werk verstrekkende; terwijl er, nadat van den Berg reeds lang overleden was, in 1785 een derde druk van verscheen, nadat Kornelis van der Kop daarop in 1782 reeds een *vervolg* geleverd had, onder den titel van *Nieuw Nederlandsch Advijsboek of Vervolg op het Advijsboek van J. van den Berg*, 's Grav. 1782, 2 deel. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*. D. I. St. I en II; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univ.*

BERG (Cornelis van den), geboren te Haarlem, den 9 Januarij 1699, was een ijverig kunstminnaar, die zelf de kunst beoefende; niet alleen teekende, maar ook etste hij, blijkens zijn eigen portret, door hem eens in 1759 en andermaal in 1764 geteekend en in het koper gebragt. Hij overleed in zijne geboorteplaats in 1775.

Van den Berg legde zich bijzonder toe op de kennis van alles wat betrekking had tot de schilderkunst, zoo als blijkt uit de *Aanteekeningen over de werken der Plaatsnijders*, beginnende van de alleroudste tot de toenmalige, welke hij bij zijn overlijden in handschrift naliet.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, bl. 114 en 115.

BERG (Ahazuerus van den), geboren te Dordrecht den 20 Februarij 1733, werd den 15 April 1760 Proponent bij de Classis van Dordrecht. Beroepen te Bruchem-en-Kerkwijk, werd hij aldaar bevestigd den 14 Maart 1762 en vertrok van daar in 1766 naar Barneveld. Terwijl hij ter laatstgemelde plaatse stond, werd hij in het jaar 1772 door de Heeren Staten van Gelderland verkoren tot het helpen kiezen en vervaardigen van de nieuwe Psalmberijming ten openbaren gebruike der Hervormde kerken in ons Vaderland. Zijne roemwaardige pogingen in dit gewigtig werk deden 's mans bekwaamheden meer bekend worden, en de achting voor zijne ware verdiensten bij alle kundigen hooger rijzen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de destijds aan den dag gelegde kunde en werkzaamheid medegewerkt hebben, om hem bij de eerst volgende gelegenheid te doen beroepen tot Euangeliedienaar te Arnhem, zoo als zulks in 1776 plaats had. Ook werd de verdiende roem van uitnemende bekwaamheid oorzaak, dat hem in 1780 het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid aan de Geldersche Akademie te Harderwijk werd aangeboden, waarvoor hij echter heuschelijk bedankte. Zijne loffelijke bemoeijingen ten tijde van de invoering der nieuwe Psalmberijming,

(1) Zie die *Bijdragen*, D. V. bl. 249–281.

bewoog de Staten van Gelderland om hem in 1803 te benoemen tot Lid der Commissie, belast met het verzamelen, uitkiezen en beschaven van eenen bundel Euangelische Gezangen, ten dienste der Hervormde gemeenten in ons Vaderland, onder welke ook eenige zijn, die door hem of oorspronkelijk gedicht, of van elders overgenomen en op eene bevallige wijze vertaald zijn. Hij mogt echter de invoering van die Gezangen, welke den 18 Januarij 1807 plaats had, niet beleven, als zijnde reeds den 6 dier maand ten grave gedaald.

Van den Berg bezat een rijken schat van kundigheden, met name in de kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, zoo algemeene als van ons Vaderland. Hij was een uitmuntend Prediker, die in zijne leerredenen de regelen van eene gezonde uitlegkunde volgde. Ook was hij welsprekend, en het ontbrak hem nimmer aan eenen voorraad van gepaste woorden, om zijne gedachten duidelijk en krachtig uit te drukken, en zijne volzinnen hadden eene behagelijke ronding. Van het bijzonder onderwijs in de Godsdienst maakte hij veel werk. Daarvan getuigen de leerboeken door hem vervaardigd, welke zoo zijn ingerigt, dat men tot dien tijd toe niets van dien aard bezat. In kleinere en grootere kerkelijke vergaderingen trok hij zich alles, wat tot de goede orde, de weering van ergernissen en de bevordering van stichting en godsvrucht behoorde, zeer ijverig aan. Bij alle gelegenheden gaf hij daarin doorslaande proeven van kennis, schranderheid en werkzaamheid. Ook bezat hij een zonderling vermogen om anderen tot datgene over te halen, hetwelk hij oorbaar vond, en om vervolgens ook te bewerken dat het beslotene onverwijld werd ten uitvoer gebragt. Dit zag men ook vooral in de buitengewone omstandigheden, waarin de Hervormde gemeenten hier te lande, in het laatst der vorige eeuw, geraakt waren; toen deze zoo zorgelijk en donker werden, dat de meeste opzieners der gemeenten neêrgeslagen en als radeloos stonden, toen was hij de man, die moeds genoeg bezat, om deze zaak op zich te nemen. Met eenen vurigen ijver vatte hij den arbeid aan; tegenstand van alle kanten stond hij door met een taai geduld; zijn vernuft gaf hem allerlei maatregelen aan de hand; en met mond en pen beiden bragt hij het zoo verre, dat zij overal in werking kwamen. Niet alleen bepaalden zich zijne werkzaamheden tot de gemeenten van het gewest zijner inwoning, maar zij strekten zich zelfs tot die van ons geheele Vaderland uit. Aan zijne pogingen mag men het dan ook grootelijks dank weten, dat in die tijden groote onheilen van de Nederlandsche kerk werden afgeweerd.

Als Nederduitsch Dichter verdient van den Berg mede hoogen lof. »Zijne dichtstukken zijn eenvoudig, schoon, natuurlijk, »vol gevoel, ademen reine godsvrucht en echte Christelijke deugd; »zij spreken onmiddelijk tot het hart en dragen het kenmerk van »waar godsdienstig gevoel" (1).

De volgende werken zien van hem het licht:

Bijbelsche Historievragen, tot gebruik van Katechisatiën en Christelijke huisgezinnen, Arnh. 1778. kl. 8°, waarvan de eenenvijftigste druk in 1848 te Arnhem het licht zag, terwijl er zelfs eene vertaling in de Fransche taal van bestaat onder den titel van *Abrégé de l'Histoire sainte, à l'usage des Enfans*, Arnh. 1845, kl. 8°., en Ds. C. E. van Koetsveld er nog in onze dagen eene verkorting van bewerkte, onder den titel van: A. van den Berg, *Bijbelsche Historievragen, tot gebruik van Katechisatiën en Christelijke huisgezinnen, verkort*, Arnh. 1845, kl. 8°.

Proeven van Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1779, 2 dn. kl. 8°., tweede druk Utr. 1806.

Leerreden over Ps. CIII, vs. 1—4, Arnh. 1784. 8°.

Korte vragen uit de Kerkelijke Historiën, ten vervolge op de Bijbelsche Historievragen, Arnh. 1784, kl. 8°., van welke in 1841 te Arnhem een zesde, door H. H. Donker Curtius herziene, druk het licht zag.

Levensberigt van J. F. Martinet, Amst. 1796. gr. 8°.

Verdediging van de zaak der Hervormden, betrekkelijk de Kerkelijke en Armengoederen, door de Gedeputeerden van de Synode der Hervormde gemeenten in Gelderland, Amst. 1797, van welk geschrift, ofschoon op naam van de gezamenlijke Gedeputeerden van de Synode uitgegeven, nogthans buiten twijfel niemand dan van den Berg de schrijver was.

Uitbreiding van de Bijbelsche Historievragen, Arnh. 1801. kl. 8°., derde druk Arnh. 1835.

Gedachten over Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1802. 8°.

Vervolg op de Gedachten over Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1803.

---

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 279.

Bovendien bezorgde hij, gezamenlijk met Johannes Florentius Martinet:

Geschenk voor de Jeugd, Amst. 1781, 12 stukjes kl. 8°. met pl.

Nieuw geschenk voor de Jeugd, Amst. 1792, 6 stukjes 12°. met pl.

Van den Berg was Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en van eenige dichtgenootschappen. Zijne afbeelding is door J. Houbraken, naar de teekening van H. Pothoven, gegraveerd. Zijn stoffelijk overschot rust in de Groote of St. Eusebiuskerk te Arnhem, onder eene grafzerk, waarop te lezen staat:

AHASUERUS VAN DEN BERG,

geb. 20 Feb. 1733, gest. 6 Jan. 1807.

Nu ken ik langer boei noch band
Aan aarde en aardsche dingen,
Daar boven is mijn vaderland
Bij al de Hemellingen.

Zie, behalve het aangehaalde werk, van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; (de Jong,) *Alphab. Naaml. van Boeken*; (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken.*; E. J. Post, *Leerrede ter Gedacht. van A. van den Berg*, Arnh. 1807; J. W. te Water, *Aansp. in de Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, den 7 van Hooim.* 1807, bl. 20—24; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793—1802, D. V. bl. 220; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 252; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 359, 378 en 379.

BERG (Gijsbertus Johannes van den), geboren te Rotterdam den 1sten November 1769, legde de gronden der teekenkunst bij den kundigen onderwijzer J. Z. de Prey, en bleef de beoefening der kunst gedurende eenige tijd in deze zijne geboorteplaats voortzetten. Vervolgens begaf hij zich tot verdere oefening naar Antwerpen, waar hij drie jaren verbleef, en wegens zijnen ijver en zijne bekwaamheid in het teekenen naar pleister en naar het levend model zeer geprezen werd. Van daar ging hij naar Dusseldorp en Manheim; in deze plaatsen hield hij zich gedurende drie en een half jaar op, en bestudeerde de kunststukken, welke toen in de beroemde Keurvorstelijke galerijen aldaar gevonden werden; hij kopiëerde onderscheidene stukken van de voornaamste Meesters in zijn vak, zijnde het historieschilderen, en daar Dusseldorp hem eenen schat van stukken door het overheerlijk penseel van zijnen stadgenoot, den beroemden van der Werf, aanbood, verzuimde hij niet om daarvan gebruik te maken, ter uitbreiding van zijne kundigheden. Ook heeft hij in die galerijen onder anderen eenige fraaije kopijen, naar portretten door den grooten van Dijk, vervaardigd.

Niet minder dan te Antwerpen bood men daar zijne talenten hulde; een gouden eerepenning wekte zijnen kunstijver nog meer op, en deed hem besluiten om ook Italië te gaan bezoeken, doch, tot zijne gevoelige spijt, werd hij door onvoorziene omstandigheden belet, dat ontwerp ten uitvoer te brengen. Hij keerde naar zijne geboorteplaats terug, kwam er in 1790 aan en vestigde er zich.

Het Portretschilderen bestendiger werk en alzoo een beter bestaan opleverende dan het historische vak, koos van den Berg het eerstgenoemde. In het zelfde jaar werd hem ook de post van Corrector bij het Rotterdamsche teekengenootschap opgedragen. Vervolgens gehuwd zijnde, wijdde hij zich meer en meer aan het geven van onderwijs in de teekenkunst, en, wegens zijne kunde en geschiktheid, ontbrak het hem aan geene leerlingen. Bovendien had hij veel te doen met schilderen van portretten, vooral in miniatuur, zoowel om de juiste karaktermatige gelijkenis, als om de keurige uitvoering. Ook bestaan er van hem zeer fraaije portretten, eenvoudig doch kunstig, met zwart krijt en roodaard bewerkt. Door het geven van onderwijs en het portretteren had hij nu zoo vele bezigheden, dat hem weinig tijds voor het oefenen van andere vakken der kunst overbleef. Den post van Corrector bij het gemelde teekengenootschap, bleef hij gedurende een aantal jaren op eene allezins loffelijke wijze waarnemen, tot aan zijn overlijden, hetwelk den 4 September 1817 plaats had.

Van den Berg was niet alleen geacht om zijne kennis en talenten als kunstenaar, maar ook als mensch droeg hij om zijn braaf en minzaam karakter, gevoegd bij een juist oordeel, de algemeene achting weg.

Bij zijne echtgenoote, Gertrudis van Claveren, liet hij drie kinderen na, van welke zijn jongste zoon, Jacobus Everardus Josephus van den Berg, geboren te Rotterdam den

8sten November 1802, mede een zeer verdienstelijk schilder, en thans Eerste Hoofdonderwijzer aan de stads Teeken-Akademie te 's Gravenhage is.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 464—467; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, en vooral G. de Meijer, *Het edel karakter en kunstverdiensten van G. J. van den Berg*, Rotterd. 1817.

BERG (Johannes Rudolphus van den), zoon van Johannes Everardus van den Berg en Maria Elizabeth Court, geboren te Djocjocarta op Java, den 11den October 1789, werd bij Koninklijk besluit van 9 Februarij 1815 nº. 50, benoemd tot Ambtenaar der derde klasse voor de dienst in Oost-Indië, en vertrok derwaarts den 24sten Maart 1816 met het schip *Cornelia*. In Indië aangekomen, werd hij door den Oud-Gouverneur Generaal Siberg, van wien hij een neef schijnt te zijn geweest, aanbevolen tot de betrekking van Resident van Saparoea, welke later opgeheven residentie bestond uit de eilanden Honimoa, Noesa-Laut en een gedeelte van de kust van Ceram. Naauwelijks bevond hij zich hier een jaar, of er barstte eenen opstand onder de Indianen uit, welke, naar sommigen willen, zou ontstaan zijn door de smadelijke bejegening, die de ongelukkige en onvoorzigtige Resident een der Indianen, Anthonij Rhébok, had doen ondergaan, terwijl anderen dien aan de ophitsing der Engelschen toeschrijven. Hoe dit zij, bij den aanvang van den opstand, den 17 Mei 1817, bonden de muitelingen van den Berg aan eenen der palen, waarin de klok van het kasteel hing; een inlandsch schoolmeester trad voor, sprak een kort gebed uit en de rampzalige werd met kogels doorboord. Zijne echtgenoote, Johanna Christina Umbgrove, omringd van hare drie schuldelooze kinderen, Johan Lubbert van den Berg, geboren den 3den Februarij 1812, Johannes Gerardus van den Berg, geboren den 6den December 1813, en Johannes Rudolf van den Berg, geboren den 23sten Augustus 1815, en bewusteloos van het ijsselijk lot dat haar boven het hoofd hangt, hoort eensklaps geweerschoten vallen, en verneemt alleen, van alles verlaten, weldra een woest getier van buiten, ziet eene bende woedende barbaren, met bebloede klewangs of hakmessen gewapend, het vertrek binnen dringen. Deze slepen de ongelukkige, met haar van angst gillend kroost, naar het kasteel. Het eerste hartverscheurend voorwerp, dat haar treft, is haar echtgenoot, zielloos in het bloed badende voor hare voeten. De bloeddorstige Indianen dringen de weerlooze slagtoffers in het zelfde vertrek, waaruit haar echtvriend ter slagtbank gevoerd werd, en gunnen haar geen tijd om de overmaat harer ellende te overzien. Hare teedere lievelingen worden voor hare oogen, onder het uitbraken der verfoeijelijkste verwenschingen, aan stukken gehouwen. Van wanhoop verwilderd, stort de rampzalige zinneloos ter neder; als tijgers scheuren zij de hoog zwangere vrouw het ligchaam open, en brengen haar onder de vreeselijkste folteringen ter dood. Het oudste zoontje van de alzoo wreedaardig omgebragte echtelingen, had zich, afschoon zijn regter oor door midden gekapt was en hij eene zware houw over het hoofd bekomen had, echter, gedurende deze ijzingwekkende gebeurtenis, door eene ingave der Goddelijke Voorzienigheid, stil gehouden. Toen de moordenaars naar elders gegaan waren, had de nieuwsgierigheid eenige der eilanders naar dit moordtooneel gelokt. Het kind bemerkende, dat alles doodstil om hem heen geworden was, ligtte het bebloede hoofdje op, en zeide in het Maleisch tegen eene vrouw: *goewa belom mati* (ik ben nog niet dood). Deze door een diep medelijden voor het weerlooze deerlijk gewonde kindje getroffen, riep haren man, die het opperhoofd der muitelingen verzocht, om het te mogen behouden. De eerste woede der Indianen was nu bekoeld, en met de woorden: *tra perdoeli ambil itoe babi poetih* (het kan niet schelen, neem dat witte varken) gaf hij het weesje aan de goedhartige Indianen, die dadelijk de kwetsuren verbonden en het met zich in het woud namen. Naauwelijks was de Kommandant van het schip *Evertsen*, de Kolonel en Kapitein ter zee Quirijn Maurits Rudolph Ver Huëll, toen hij in November van dat zelfde jaar, na Haroeka weder bedwongen te hebben, zich als Bevelhebber der Baai van Saparoea te dier plaatse bevond, uit eenen naar boord van dat schip gezwommen slaaf van het aanzijn van dat kind onderrigt, of hij moedigde eenige Amboinesche burgers, die zich bij onze legermagt bevonden, aan, om alles te beproeven, ten einde het kindje op te sporen, hetwelk hun dan ook gelukte, zoodat het op het bivouac van Tiouw aan dien Kolonel werd uitgeleverd, die het bij zijne aankomst te Soerabaja, in Maart des volgenden jaars, aan 's kindjes daar wonende bloedverwanten overgaf.

Zie Ver Huëll, *Herinn. van eene Reis naar Oost-Indiën*, D. I. bl. 124—126, 239, D. II. bl. 56 en 57, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BERGAIGNE (Hendrik van) woonde als Ritmeester het beleg van 's Hertogenbosch in 1629 bij, en wordt wegens zijn destijds gehouden gedrag onderscheidene malen met lof vermeld. Na het innemen dier vesting werd hij tot Hoogschout der stad aangesteld, welke waardigheid hij bekleed heeft tot zijne dood, den 6 October 1666.

Zie Bor, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*, bl. 361; *Geschiedk. Aant. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 91.

BERGAIGNE (Joseph van), een Italiaan van oorsprong, maar te Breda geboren, was de zevende en laatste Bisschop van 's Hertogenbosch. Nog een jongeling zijnde begaf hij zich in de orde der Minderbroeders, daar hij welhaast blijken gaf van zijn verstand en zijne bekwaamheden. Door zijne Opperhoofden naar Spanje gezonden om zich in de Godgeleerdheid en heilige wetenschappen te oefenen, maakte hij zulke vorderingen dat hij, na tot Doctor in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te zijn bevorderd, onderscheidene jaren aan de Akademiën van Keulen en Mentz in het openbaar onderwijs gaf, en het opzigt over de kloosters zijner orde had.

In het jaar 1616 werd hij door de Vaders van zijne orde, in het Provinciaal Kapittel vergaderd, aangesteld tot Minister Provinciaal over de kloosters aan den Rijnkant gelegen, en twee jaren daarna in het Generaal Kapittel, te Salamanca in Spanje gehouden, met algemeene stemmen aangesteld tot Diffinitor en Commissaris-Generaal in Duitschland en Vlaanderen. In deze bedieningen behaalde hij veel lof, zoo als ook in de groote zaken en Gezantschappen in welke hij door den Keizer, de Koning van Spanje en andere Vorsten gebruikt werd. Hij was het huis van Oostenrijk zeer toegedaan, en daar hij bijzonder gezien was bij de Grooten en Vorsten van het Duitsche Rijk, bragt hij in 1636 veel toe tot de verkiezing van den Roomsch Koning Ferdinand.

Wegens zijne verdiensten werd hij in het jaar 1638 tot Bisschop van 's Hertogenbosch benoemd, door Paus Urbanus VIII bevestigd en op den 27 October 1641 in de kerken der Minderbroeders en Recollecten ingewijd door den Aartsbisschop van Mechelen, Jacob Boonen, ten overstaan van de Bisschoppen van Gent en van Antwerpen, Antonius Triest en Gaspar Nemius, suffraganen van den Bisschop dier Provincie.

Daar echter de stad 's Hertogenbosch van Heer en openbare Godsdienst veranderd was, kon hij aldaar als Bisschop geen verblijf houden, noch de inkomsten daarvan, welke door de Hollanders in de gemeene kas gebragt waren, genieten. Daarom trok hij jaarlijks een aanzienlijk pensioen uit de Abdij van Tongerloo, welke voorheen met het bisdom van 's Hertogenbosch vereenigd was. Eindelijk werd hij, ofschoon Bisschop van 's Hertogenbosch blijvende, aangesteld tot den achtsten Aartsbisschop en Hertog van Kamerijk in het jaar 1645, maar eer hij zijn intrede in die stad deed, werd hij door den Spaanschen Koning Philip IV; wiens geheime raad hij was, verkozen tot zijnen Plenipotentaris op den vredehandel te Munster, om een einde te maken aan den oorlog en de verschillen, welke tachtig jaren lang tusschen Spanje en Holland geduurd hadden. Terwijl hij tot dat groote werk zijn uiterste vermogen aanwendde, stierf hij, eer de vrede gesloten was, den 12 October 1647, en werd te Munster in de kerk der Vaderen Minderbroeders begraven. Doch zijn lijk werd in 1663 naar Antwerpen overgebragt, en aldaar begraven in het koor der Paters Minoriten.

Zijne zinspreuk was: *Fortiter et mansuete* (Dapper en zachtmoedig).

Zie *Oudheden en Gestichten van 's Hertogenbosch*, bl. 243—255; (A. van Gils.) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 93; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1846 D. I. bl. 355.

BERGCHEM (Nicolaas van). Zie BERGHEM (Nicolaas van).

BERGE (Rutger Ten), geboren te Bentheim, was in 1672 student te Groningen, en werd toen Luitenant bij het Studentenkorps, dat 150 man sterk, gedurende het beleg van die stad in 1672, de wapens opvatte, en de grootste diensten bewees. Aan de kloekmoedigheid dier jongelingen toch was de bescherming van den walgang opgedragen, en ofschoon deze bijzonder voor de vijandelijke aanvallen bloot lag, werd hij met eene onverzaagde dapperheid door hen verdedigd, zoodat men ze meermalen op de borstwering brandende fakkels zag planten, ten einde beter uitzigt op de vijandelijke werken te hebben, die zij dan ook dikwijls met volle lagen uit hun geschut begroetten. Nadat de vijand geweken was werd ieder van

die heldhaftige Muzenzonen namens de Curatoren der Hoogeschool eenen zilveren gedenkpenning geschonken. Rutger Ten Berge schijnt na zijne promotie ons land te hebben verlaten. Men treft hem ten minste later nergens meer aan. Ook schijnt hij niet behoord te hebben tot het Groninger geslacht Ten Berge.

Zie Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 783; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 286; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 101; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERGE (Mr. Tammo Adriaan Ten), geboren den 25 Februarij 1756 te Bergen op Zoom, was gesproten uit een oud Groningsch geslacht, wier leden dikwijls deel aan de stedelijke regering hadden. Zijn vader was Tammo Jacob Ten Berge, in krijgsdienst van den Staat. Zijne moeder, uit een Zeeuwsch geslacht, was Johanna Elizabeth de Brauw. Deze laatste vroegtijdig door den dood verloren hebbende, ontving hij zijne opvoeding ten huize van zijnen oom, den ervaren regtsgeleerde, Rudolph Helprich Eyssonius. Met vlijt en ijver legde hij zich daar op het beoefenen der oude talen toe, zoodat hij reeds op zijn twaalfde jaar tot de akademische lessen kon worden toegelaten. Hij hoorde de Hoogleeraren Offerhaus over de Geschiedenis, Brugmans over de Wis- en Natuurkunde, Widder over de Logica, Brugmans en Le Sage ten Broek over de Bovennatuurkunde, van der Marck en Schroeder over het Natuurregt, Schroeder over het Romeinsche Regt, Camper over de Geregtelijke Geneeskunde, en Chevalier over de Godgeleerdheid.

Na eene welbestede tijd aan de Hoogeschool te Groningen, werd hij in het jaar 1775, na het verdedigen eener verhandeling *over de stilzwijgende voorwaarden* (1), tot Doctor in de beide Regten bevorderd. Als Advocaat met roem de praktijk beoefenende, werd hij spoedig onder de bekwaamste Regtsgeleerden gerekend. Men benoemde hem dan ook weldra tot Regter te Lellens, en verkoos hem vervolgens tot lid van de gezworene gemeente der stad Groningen. In 1795 werd hem de vereerende betrekking van lid der Nationale Vergadering opgedragen, in welken, voor hem nieuwen, werkkring, hij zich door zijnen ijver en zijne groote kundigheden, vooral met opzigt tot de financiën van onzen Staat eenen grooten naam verwierf; terwijl hij in onderscheidene Commissiën benoemd werd. Doch hij zag zich genoodzaakt den 2 Januarij 1798 voor die waardigheid te bedanken, daar hij behoorde tot die tien mannen, welke liever deze betrekking wilden vaarwel zeggen, dan tegen hunne goede trouw den gevorderden eed afleggen.

In de stad zijner inwoning werd hij nu tot lid der Municipaliteit verkozen, in welke betrekking zijne buitengewone kennis en bekwaamheid hem aldra deden onderscheiden. Men benoemde hem tot een der vijf mannen, aan welke de vervaardiging van eene nieuwe wet voor het bestuur der provincie werd opgedragen.

In 1802 benoemd tot Procureur-Generaal bij het hof van Groningen, verwisselde hij deze betrekking na verloop van 3 jaren, met die van lid van genoemd hof; sedert de Fransche regering tot lid der Regtbank te Groningen aangesteld, vervulde hij dit ambt tot aan 1821, toen hij tot President dier Regtbank werd verkozen, welke betrekking hij tot aan zijne dood, den 22 October 1830 met lof heeft waargenomen. In 1792 was hij in den echt getreden met Anna Maria Geertruida van Swinderen, weduwe van Hendrik Jan Upmejer, welke vrouw hem overleefde met drie kinderen uit dit huwelijk, en eene voordochter uit haren eersten echt.

Ten Berge was een scherpzinnig en bekwaam Regtsgeleerde, terwijl hij ook in zijnen staatkundigen loopbaan zich door zijne bekwaamheden eenen grooten naam heeft verworven. Geen wonder dus dat hem in het jaar 1815 de vereerende onderscheiding te beurt viel om tot Lid der Curatoren van de Akademie te Groningen te worden aangesteld, terwijl de Koning in het jaar 1825 zijne borst versierde met het kruis van de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Ook in de geschiedenis en oudheid van de Provincie Groningen had zich Ten Berge vele kundigheden verworven. Als een ijverig Lid van het te Groningen gevestigd genootschap: *pro excolendo jure patrio*, gaf hij in de vergaderingen van die vereeniging vele blijken van zijne beoefening der oude wetten. Na zijne dood werd in de werken van dat genootschap opgenomen en gedrukt (D. VI. bl. 123 en volg.) zijne met zorg en veel kennis bewerkte verhandeling *Over de onkosten-bepalende wetten van ons Vaderland, bijzonderlijk over die der stad Groningen.* In de *Annales* der Groninger Hoogeschool 1816—1817 is ook van hem in de Nederduitsche taal eene toespraak bij de vernieuwde inwijding dier geleerde inrigting, na de invoering van de wet op het hooger onderwijs van 2 Augustus 1816.

(1) *Dissertatio inauguralis de conditionibus tacitis.* Gron. 1775.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXIV bl. 402 en 418, D. XXXV. bl. 37, 336 en 374, D. XLIV. bl. 150; Petri Hendriksz, *Oratio de iis quae ipso Rectore Magnifico Academiae Groninganae laeta ac tristia acciderunt. Annales Academ. Gron.* 1830—1831.

BERGE (Pieter van den) of van den Berghe was een Hollandsch Teekenaar, Plaatsnijder en Zwartekunstgraveerder, die in het laatst der zeventiende eeuw te Amsterdam woonde, en zich reeds op zekeren leeftijd tijdelijk naar Hamburg en later ook naar Parijs begaf, waar hij zich de Berge noemde. In Amsterdam, waar hij ook den boekhandel dreef, werkte hij van 1696—1727.

Hij bragt onderscheidene geschiedkundige en zinnebeeldige onderwerpen in het koper, zoo naar zijne eigene ordonnantiën als voornamelijk naar de werken van den beroemden Gerard Lairesse. Men vindt van hem eenige prenten in de *Tooneelstukken* van Hendrik van Halmael, welke onder de zinspreuk: *Purgat et Ornat* van 1699—1714 te Amsterdam in 4 deelen in 4° het licht zagen. Zijn voornaamste werk was echter een stel platen voor een te Amsterdam uitgegeven folio prentwerk, getiteld: *Theatrum Hispaniae*, bevattende gezigten van steden, paleizen enz. in Spanje. Hij sneed ook portretten.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 287 en 288; Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, D. I, bl. 46, uit particuliere berigten aangevuld.

BERGEN (Adriaan en Willem van). Zie BERGUES (Adriaan van) en BERGUES (Willem van).

BERGEN (Jan Heer van). Zie GLIMES (Jan van).

BERGEN (Cornelis van), Heer van Zevenbergen, was een der Legerhoofden van Maximiliaan van Oostenrijk, door wien hij, in 1488, met zijnen broeder Jan van Bergen, met onderstand naar Mechelen gezonden werd, om die stad en Filips, den zoon van Maximiliaan, die er zijn verblijf had, te beschermen, welke last door die gebroeders niet alleen naauwkeurig werd nagekomen, maar zij namen zelfs Vilvoorden in en versterkten het, terwijl zij door gedurige uitvallen de stad Brussel en haren omtrek in gestadige onrust hielden.

In 1491 stond Cornelis van Bergen Engelbert van Nassau bij in het belegeren van Sluis, door met Joris, Heer van IJsselstein, die stad met een goed getal schepen van de waterkant te bezetten. Voor deze en andere diensten werd hij door Maximiliaan in 1501 tot Ridder van het Gulden Vlies verheven. Doch niet alleen in het veld, maar ook in den Raad stond hij zijnen meester ten dienste, want nog in het zelfde jaar voerde hij uit diens naam het woord tegen de Friezen en Groningers, die naar Brussel gekomen waren om eenige bezwaren aan dien Vorst voor te dragen, en in het volgende jaar was hij een der gemagtigden des Keizers, die te Antwerpen een verbond van koophandel met Engeland sloten. Later, in 1504, treffen wij hem weder onder de Veldoversten van Maximiliaan aan, die de Maas overtrokken en de Gelderschen eenige sloten ontweldigden.

Een andere Cornelis van Bergen, misschien wel een zoon van hem, werd door den Keizer tot Coadjutor van Erard van der Marck, Bisschop van Luik, aangesteld, doch later zelf tot den Bisschoppelijken stoel verheven, zag hij zich in 1594 genoodzaakt door zwakheid den mijter af te leggen.

Zie van Mieris. *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 235, 335—343 en 358, D. III. bl. 3 en 38; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 332 en 333.

BERGEN (Adriaan Jansz. van), een turfschipper van de Leur, bij Breda, heeft in den oorlog tegen Spanje menig blijk van verknochtheid aan de goede zaak gegeven. Zoo hielp hij in 1573 eenen aanslag op Geertruidenberg grootelijks bevorderen. Maar inzonderheid heeft hij zich verdienstelijk gemaakt bij het Vaderland, door krachtdadig mede te werken tot de verrassing van Breda in 1590. Hij toch, die gewoon was der bezetting van het kasteel turf en hout aan te voeren, had reeds voor lang bij zich zelven eenen aanslag gesmeed, om door middel van zijn schip de stad Breda van het Spaansche juk te verlossen. Te dien einde sprak hij eerst met Filips, Graaf van Nassau, aan wien hij zijn voornemen te kennen gaf. Deze nam genoegen in den voorslag en raadpleegde daarover met Prins Maurits, die den aanslag niet ondoenlijk doch zeer hagchelijk vond, en wilde dat er deswegen nader zou gehandeld worden met Karel van Heraugier, een bekwaam en dapper krijgsman. Na rijp overleg en ingewonnen advies van 's Lands Advokaat Johan van Oldenbarneveld, besloot Heraugier het stuk, onder inwachting van Gods hulp, uit te voeren.

Middelerwijl had schipper van Bergen, wien de Spaansche bezetting, van zijn bedrijf niets kwaads vermoedende, ten haren eigen behoeve vrijgeleide gaf, aan de Leur, in het ruim van zijn schip eene bekwame zoldering doen maken, waaronder omtrent 70 man konden verborgen liggen, en over deze zoldering had hij de turf zeer digt en in goede orde doen opstapelen. Nadat nu het schip naar behooren geladen was en de manschap zich onder de zoldering bevond, werd de togt ondernomen, die in den beginne zeer bezwaarlijk ging, want de korte vaart van Zevenbergen naar Breda, duurde twee volle dagen, uit hoofde van den zwaren ijsgang en het lek worden van het schip. Den 3den Maart tegen den avond kwam men binnen de boomen en aan het kasteel te Breda; alvorens het schip echter werd ingelaten, werd het door een korporaal, doch met zeer weinig oplettendheid, onderzocht. Nu was het voornamelijk aan het beleid van van Bergen, dat men het gelukken van den aanslag te danken had, want toen de krijgslieden onder in het schip zich niet van hoesten konden onthouden, belette hij, door gestadig te pompen, dat de vijand het hoorde. De aanslag in zoo verre gelukt zijnde, deed de schipper, om te meer alle achterdenken voor te komen, wel eenig der boven opgestapelde turven ontladen, doch toen het schip zoo ver gelost was, dat de soldaten in het schip door de reeten der zoldering het daglicht begonnen te zien, en men alzoo gevaar liep dat de list zou ontdekt worden, geliet hij zich alsof hij en zijne knechts vermoeid van de reis waren, en stelden het verder ontladen tot des anderen daags uit, terwijl hij den soldaten eenen drinkpenning gaf. Dewijl men hem noodzaakte binnen de stad te vernachten, nam hij die gelegenheid waar, om aan Prins Maurits den staat der zaken bekend te maken, aangezien die Veldheer reeds, tot ondersteuning van den aanslag, met een goed aantal knechten in stilte de stad was genaderd.

Toen nu alles in rust was trad Heraugier met zijne medgezellen te elf ure uit het schip, verdeelde zijne manschap in twee afdeelingen en viel zelf met de eene helft op de bezetting aan, waarop eerlang van rondom in het kasteel een verward krijgsgeschrei ontstond. Hierop vloog de op de been geraakte bezetting der stad derwaarts, met voornemen om langs de poort van het kasteel den hunnen te hulp te komen; doch door de andere helft, onder de Hopman Lambert Charles, werd zij, met sterk schieten en door het stipt opvolgen der beraamde maatregelen, in dit voornemen verhinderd. Inmiddels kwam Hohenlo op een afgesproken teeken in het kasteel, en werd aldra door Maurits met zijne onderhoorige manschap gevolgd. Alzoo werd men, door het kloek beleid van dien schipper, meester van het kasteel, zonder dat iemand der in zijn schip verborgen soldaten daarbij het leven verloor.

De Algemeene Staten schonken van Bergen, in aanmerking van de groote diensten aan den Lande bewezen, eene jaarlijksche lijfrente van 300 gulden, en daarenboven 1500 gulden in eens, en aan zijne neven Willem en Adriaan Joostz. van Bergen, die als knechts op het vaartuig gediend hadden, ieder 200 gulden in gereed geld en eene lijfrente van 150 gulden 's jaars hun leven lang. Ook wil men dat Prins Maurits den Schipper, uit eigen middelen, begiftigd heeft met het jagthuis Vinkenburg, onder het dorp de Beek, gemeente Prinsenhage, thans meer onder den naam van de Drie Schouwen bekend. Zeker gaat het dat zijn portret, en dat van zijne huisvrouw Janneken Kotermans Jakobsdochter, daar tot in onze leeftijd zijn aanwezig geweest. Hij overleed in het jaar 1601 te Dordrecht aan eene besmettelijke ziekte.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 868, die hem abusivelijk Adriaan Joost van Bergen noemt; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVII. bl. 21—23; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 153 en 154; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 333—340; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 407—409; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 341—344; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 153 en 154; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. I. bl. 73; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. I. bl. 405; A. J. van der Aa, *Herinner. uit het gebied der Geschied.*, bl. 16.

BERGEN (David van) of, zoo als hij zich gewoonlijk noemde, David Montanus, geboren te Antwerpen, werd in 1653 Predikant te Maartensdijk in de provincie Utrecht, van waar hij in 1656 vertrok naar Sluis in Vlaanderen, waar hij in het jaar 1687 overleed, na de volgende werken te hebben in het licht gezonden:

Geestelijke overwinninge, 8°.

Catechismus, 8°.

Nuttigheid van de kinderdoop, Haarl. 1648.

Een bundelken Myrrhe van den lijdende en strijdende Christus, bevattende sijnen Uitgang uit de Stad Jerusalem. Overgang over de Beke Kedron. Ingang in den Hof Gethsemané. Bloedigen Zielen-self-strijt aan den Olijf-berg. Mitsgaders een voorrede over de woorden Hoogl. I: 13: Mijn liefste is mij een bondelken Myrrhe, dat tusschen mijne borsten vernagt. Met eene voorsprake der Heilige Dicht-kunst. In Rijm en Rijmeloos t' samengeknoopt. Rotterd. 1664, 8°.

Thomas à Kempis, Na-volginge van Jezus Christus, verduytst en op duytsche Rijm-maat uytgebreydt. Eerste Boeck. Middelb. 1665. 8°.

Bethlehems Stallicht, voor, in, en na Kers-nacht verschenen. Ofte Geboorte onses Heylandts. Tot een Nieuw-Jaer-Gifte aen de Christenheyt, Middelb. 8°.

Goude Appelen in zilvere gebeelde schaalen, 8°.

Gezangen der Heylige Schrift, 8°.

Het dagelijks leven van een Welgesteld Christen, Amst. 1682. 8°.

Gezangen over 't groot Intrest van een Christen, 1684. 8°.

Gulde keten der Christelijke Deugden, Rott. 1714.

Zijne Gezangen zijn niets meer dan ellendige rijmelarij, en zijne in proza geschrevene werken mogen in zijne tijd eenig nut gesticht hebben, thans zijn zij echter in vergetelheid geraakt.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; *Catal. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden; Woordenb. der Nederd. Dicht., ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BERGEN (Jan van), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, leefde op het laatst der zeventiende en in het begin achttiende eeuw. Hij bezocht eerst de Hoogeschool te Leiden, waar hij niet zeer loffelijk leefde; van daar begaf hij zich naar de Utrechtsche Akademie, waar hij zich mede vrij liederlijk gedroeg, reisde toen naar West-Indië, vermoedelijk als matroos, ging vervolgens in dienst op een oorlogschip van den Staat; nam te Maltha op een oorlogs-galei dienst, hield zich eenigen tijd te Rome op, en keerde eindelijk, even berooid als hij Nederland verlaten had, derwaarts terug, als wanneer hij in het licht gaf zijnen:

Oorlog der Philosophen, of een Beroemde Veldslag, geslagen tusschen de vermaerde Aristoteles en den grooten Descartes, berijmd door Janus Montanus, gezegd van Bergen, *Nullius et Artis Fumatoriae Doctor;* te vinden achter den tweeden druk van het *Gemengelde Parnasloof*, *bestaande in verscheidene soort van Gedichten*, uitgegeven te Amsterdam in 1716, bij Joh. van Leeuwen.

Vroeger, toen hij nog te Leiden aan de Hoogeschool was, had hij den *Lof der Tabak* en *het Studentenleven* bezongen.

Van Bergen, die zich spottender wijze Montanus schreef, werd in zijne tijd gehouden voor eene snaak der snaken; hij was een loshoofd, die niet veel bijzonders uitvoerde, zoo als zijne gedichten daarvan allen den stempel dragen. Het schijnt hem niet aan geest te hebben ontbroken, doch hij gebruikte de regte middelen niet om zijn gevoel en smaak te veredelen. Zijne snakerij bestaat in smerigheid en lompheid, helaas! toen bij velen in den smaak vallende.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BERGEN (Nicolaas van), geboren te Breda in 1670, was een Kunstschilder, die groote verwachting van zich deed koesteren, toen hij nog zeer jong, in 1699, in zijne geboortestad overleed. Hij teekende en schilderde geschiedkundige onderwerpen, die veel van de manier van Rembrandt hadden.

Zie *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univ.*

BERGEN (Dirk van), Kunstschilder, een Haarlemmer van geboorte, kwam ter wereld omtrent het jaar 1670. Hij behoorde onder het getal der bekwame leerlingen van Adriaan van de Velde. Gewoonlijk schilderde hij ossen, koeijen, schapen, beeldjes en landschappen, gloeijend en helder gekleurd, zoo als die van zijnen kunstrijken meester. Zijn penseel is fraai, ofschoon niet zoo konstig en vlak als van van de Velde. In licht en bruin, houding, algemeen effekt, geestigen boomslag en compositie schiet hij nogthans veel bij zijnen meester te kort. Met dat al is zijne teekening veelal naauwkeurig en zijn koloriet behagelijk, en men treft in zijne stukken beesten aan, die meesterlijk geteekend zijn.

Van Bergen deed een togtje naar Engeland, doch de fortuin hem daar niet gunstig zijnde, kwam hij spoedig naar zijne geboortestad terug, waar hij redelijk wel voor zijne kunst betaald werd. Hij was een zeer welgemaakt man, daarbij buitengemeen goed bespraakt, vriendelijk en gul, vol grappen, en altijd lustig en vrolijk, waardoor hij bij elk een bemind en in alle gezelschappen

gezocht werd; maar zijn gezellige aard maakte dat hij veeltijds geldeloos was, en het spreekwoord volkomen op hem paste: zoo gewonnen zoo geronnen; want als hij geld ontvangen had voor eene schilderij, kon hij het met een opgeruimd hart, op eenen dag met zijne makkers verteeren, zijnde dan doorgaans zijn zeggen: »men »moet niet zorgen voor den dag van morgen." Dit maakte ook, dat toen hij stierf, er zoo veel niet over was om hem behoorlijk ter aarde te bestellen, waarom zijne goede vrienden in alle herbergen, daar hij gewoon was te verkeeren, daartoe eene opzameling van penningen deden.

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van hem twee stuks *landschappen met beesten.*

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild.*, D. III. bl. 91 en 92; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Aanwijz. der Schilder. in 's Rijks Mus. te Amst.*

BERGENAAR (Matthijs) was Commandeur van de Berbice, toen de Engelschen, in het jaar 1665, na het nemen van Suriname en Essequebo, eene aanslag op die kolonie ondernamen, en, met eene bark van 10 of 12 stukken, een aanval deden op het fort Nassau, dat 14 mijlen de rivier op gelegen en slechts van houten pallisaden was opgerigt. Door de manmoedigen tegenstand van Bergenaar zagen zij zich evenwel genoodzaakt onverrigter zake af te trekken. In het volgende jaar ontweldigde hij, met eenig volk van zijne bezetting, nevens de compagnies Negers en de uit Essequebo gevlugte bedienden, ook die kolonie aan de Engelschen en nam die in bezit, waarna hij ze in 1667, onder behoorlijke vergoeding der bij hem gedragen kosten, aan den Staat ontruimde en aan den Commandeur Crijnssen overgaf. Het is wel te bejammeren, dat men van dien verdienstelijken man niets verder geboekt vindt.

Zie Hartsinck, *Beschrijv. van Guiana*, bl. 223, 293 en 294.

BERGEN OP ZOOM (Jan van Glimes Markgraaf van). Zie GLIMES (Jan van).

BERGERS (Cathabina), huisvrouw van Jan Jacobsz. van Leemput, meer bekend onder den naam van Trijn van Leemput, in de wandeling ook wel Trijn van Limpen genoemd, was eene kloeke heldin tijdens den opstand tegen Spanje. Toen haar man, Schepen van Utrecht en Hopman van de Burgerij dier stad, eens wat laat uit den Raad thuis kwam, vroeg zij hem, wat er zoo lang te doen geweest was, waarop hij antwoordde, dat men overlegd had hoe men het kasteel Vreeburg zou weg krijgen, maar dat men er geen doorzigt in had, alzoo zich daartegen groote zwarigheden opdeden. »Wel," zeide zij, »weet gij Mans daar geen »mouwen aan te passen, laat er mij dan maar mede begaan, »ik zal het welhaast aan een kant helpen." Haar man, die hare onverzaagdheid kende, verzocht haar zich niet te willen bemoeijen met het afbreken van 's Konings sterkten. Zij echter, met grooten ijver ontstoken, maakte terstond eenige van hare kornuiten op, die allen met houweelen op den schouder naar het kasteel trokken. Trijn trad aan het hoofd en had een blaauw schortekleed aan een raagstok gebonden, hetwelk haar tot vaandel strekte. Aan het kasteel komende en bedenkende het gevaar, hetwelk zij zich op den hals konden halen, begonnen de anderen te wankelen en keerden naar huis terug. Maar Trijn liet den moed niet zakken, trad voort en begon alleen de eerste steenen af te breken. Het volk nu ziende dat het werk reeds begonnen was, kwam haar te hulp, en alzoo werd het kasteel, hetwelk die van Utrecht zoo veel verdriet veroorzaakt had, ten gronde toe geslecht. Haar zoon, die zich destijds te Madrid in Spanje bevond, zag aan het Hof van den Koning hare beeldtenis, welke als dat van eene oproerstookster derwaarts gezonden was, doch hij wachtte zich wel van te zeggen dat het zijne moeder was.

Als een voorbeeld van haren onverzaagden moed, vindt men nog het volgende vermeld. Als twee Spanjaards, die bij haar ingekwartierd waren, aldaar, even als overal elders in de stad, groote moedwilligheid bedreven, schopte zij den eene van eenen hoogen trap, smeet den andere op den grond en zette hem den voet op de borst, terwijl zij een lang mes uit de schede trok, die op haar zijde hing, waarmede zij den Spanjaard dreigde den mond open te snijden; doch op zijn roepen om genade en belofte van zich beter te gedragen, liet zij hem gaan.

In het algemeen moet zij zeer vastberaden en luimig van aard zijn geweest, want als zij op zekeren tijd haren man met de meid te bed vond, zeide zij: »Zoo meid, ik bij nacht en gij bij dag, »zoo zullen wij het een karel wel moede maken." Maar dadelijk daarop gaf zij de meid haar geld en liet ze gaan, zeggende: »Dat »werk zal ik zelve wel waarnemen, daar behoef ik niemand kost »en loon voor te geven."

Zie van Beverwijk, *Wtnementheyt des Vrouwelycken Geslachts*. bl. 553—555; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 330 en 333.

BERGEYCK (Arnold van), bij eenigen bekend onder den naam van Oridryus, zoo als hij zijnen naam in het Grieksch vertaalde, heeft dien ontleend van het dorp Bergeyck, in Noord-Braband, waar hij op het einde van de vijftiende of in het begin der zestiende eeuw ter wereld kwam. Hem bezielde van der jeugd af eene groote lust om de fraaije letteren te beoefenen. Noch slechts een kind zijnde, legde hij zich met ijver toe op de Grieksche taal, waarin hij het onderwijs genoot van Jacob Marin, Rector te 's Hertogenbosch, en vervolgens van Rutger Rescius, Hoogleeraar in het Collegie van de Drie talen aan de Hoogeschool te Leuven. Zich in die taal zoo wel als in de Latijnsche bekwaam gemaakt hebbende, studeerde hij in de Wijsbegeerte, en maakte er goede vorderingen in; vervolgens werd hij een tamelijk ervaren Godgeleerde, en woonde eenige tijd te Gent bij den Abt van St. Pieter, waarschijnlijk om hem tot schrijver of Secretaris te dienen. Hij verliet dat huis in 1530 en opende te Enghien eene school tot onderwijs in de fraaije letteren, waarin hij een groot aantal aanzienlijke jongelingen tot leerlingen bekwam.

Zijne onophoudelijke werkzaamheid matte zijn ligchaam zoo af, dat zijn leeftijd er door verkort werd, en hij in 1533 in den bloei van zijn leven ten grave daalde. Wij hebben van hem:

Summa linguae Graecae utilissima Grammaticam Graecam auspicantibus; per Arnoldum Oridryum, Paris. 1538, 4°., van welk werkje de uitgave werd bezorgd door Dominicus Sylvius, die aan het hoofd eene waarschuwing heeft geplaatst, waarin hij belooft meer werken van Oridryus in het licht te zullen geven, »welke," zegt hij, »ten bewijze zullen strekken van zijne »diepe geleerdheid en bijna goddelijk verstand." Wij weten echter niet dat er later iets van Bergeyck in druk is verschenen.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 335; (A. van Gils,) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 236 en 237.

BERGH (Hendrik), geboren te Amsterdam in 1748, studeerde te Halle, alwaar hij in 1771 eene predikatie in het licht gaf over 2 Cor. XII vs. 7—9. Na in 1772 Proponent te zijn geworden, werd hij in 1774 als Predikant bij de Evangelisch-Luthersche gemeente te Zierikzee bevestigd, van waar hij reeds in het volgende jaar naar Middelburg vertrok. In 1776 naar Groede en in 1781 naar Doetinchem beroepen, bemoeide hij zich ter laatstgemelde plaatse met de toen heerschende geschillen en gaf veel aanstoot door de uitgave van

De Zwitsersche Patriot met voorrede en aanmerkingen.

Den 4 Julij 1786 zijn ambt nedergelegd hebbende (1), vestigde hij zich te Wijk bij Duurstede, verwierf aldaar het burgerregt en voegde zich bij het opgerigte vrijcorps. Hier schijnt hij evenwel ook niet lang te zijn verbleven, want in Februarij 1787 bevond hij zich te Amsterdam, waar hij geen gering deel nam aan de aldaar heerschende woelingen. Daar echter de drang der omstandigheden en de herstelling der stadhouderlijke regering hem kort daarna in eenen bijna hopeloozen toestand gebragt hadden, vertrok hij nog op het laatste van dat jaar naar Batavia, na vooraf aan het publiek eene soort van rekenschap gegeven te hebben in het boekje:

Opening van het gebeurde te Wijk bij Duurstede, omtrent Hendrik Bergh, 't laatst leeraar bij de Luthersche christenen te Deutichem; uit geregtelijke notariaale, en onderhandsche stukken, naar waarheid aan 't onpartijdig publiek ter beoordeeling voorgelegt door hemzelven, Amst. 1786, 8°.

Van 's mans verdere lotgevallen vinden wij niets vermeld.

Behalve de bovenvermelde geschriften heeft hij nog in het licht gezonden.

Lijkreden op J. D. van der Capellen tot den Pol. 1784.

Zie, behalve den in den tekst aangehaalden schrijver: *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar; D. IX. bl. 104 noot, D. XVII. bl. 49 en 50; J. C. Schultz Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk in de Nederl.* St. V. bl. 114, 115, 139; St. VI. bl. 38, 39 en 73.

(1) C. van der Aa zegt, in zijne *Geschiedenis van den Oorlog*, 1793—1802 (D. I. bl. 49 en 50), dat Bergh te Doetinchem met de armenkas was doorgegaan, hiervan blijkt echter niets uit het kerkenprotocol, dat men, op ons verzoek, daartoe welwillend heeft nageslagen. Wij meenen dus te mogen veronderstellen dat de gezegde schrijver, door partijdigheid vervoerd, zijn tafereel wat al te donker gekleurd heeft.

BERGH (Mejufvrouw A. G. F.) werd in het jaar 1794 te Mulheim aan den Rijn geboren, en in Duitschland opgevoed. Van de natuur met rijke gave uitgedoscht, ontving zij op haar zevende jaar onderwijs op de forte-piano. Haar eerste leermeester, die wel is waar geen verheven licht was, maar haar echter tamelijk grondig en naauwkeurig onderwees, bragt zijne begaafde leerlinge binnen eenige jaren zoo ver, dat zij bereids niet weinige Sonaten van Haydn, Mozart, Clementi en anderen, met veel vaardigheid en naauwkeurigheid kon voordragen, waarna hij dan ook zijne lessen staakte.

Van nu af aan was onze jonge klavierspeelster, gedurende onderscheidene jaren, uit gebrek aan eenen bekwamen leermeester, aan zich zelve overgelaten. Doch de ijver om vorderingen te maken, welke gewoonlijk met het genie vereenigd is, en de liefde voor de kunst, namen zoodanig toe, dat zij onmogelijk bij het reeds geleerde zou hebben kunnen blijven stilstaan. Integendeel hield zij zich bezig met de studie der kunstwerken van nieuwere tijd, welke haar door deskundigen werden aanbevolen.

Hare ouders, die ook veel gevoel voor de toonkunst hadden, en het genie hunner dochter gaarne den vrijen loop wilden geven, stoorden haar in hare studiën niet. De vlijt der werkzame klavierspeelster werd dan ook weldra beloond: Ferdinand Ries, namelijk, werd haar leermeester. Alles wat men van het onderwijs van eenen zoo grooten leermeester, en van eene zoo leergierige en vlijtige leerlinge verwachten kon, werd vervuld. Zij werd tot eene groote virtuose gevormd, zoodat men haar reeds te dier tijd in meer dan eene stad in Duitschland, waar zij zich met de voortreffelijkste werken van Beethoven en Eberl openlijk liet hooren, onder de grootste klavierspelers rangschikte. De bijval, welke haar van alle kanten ten deel viel, was onbeschrijfelijk, en had eene zoo jonge kunstenaresse ligtelijk tot laatdunkendheid en verachting van anderen kunnen vervoeren: maar haar goede inborst beschermde haar, en zij beschouwde de hulde, welke men haar in zoo ruime mate toebragt, slechts als een prikkel, om haar tot verderen ijver aan te sporen, daar zij zelve zeer wel wist, wat haar nog overbleef te verrigten, om den naam van kunstenares ten volle waardig te worden. Van nu af aan vestigde zij haren werkzamen geest op de studie der theorie, en genoot van den Kapelmeester Burgmüller onderwijs in de regelen der compositie. Door goed onderwijs, vlijt en volharding, bereikte zij hierin haar doel, en de vruchten van haren scheppenden geest werden reeds toen, in onderscheidene voortreffelijke sonaten, variatiën en liederen bewonderd.

Met deze buitengewone bekwaamheden uitgerust, begaf zij zich door hare ouders vergezeld, in het jaar 1811 naar de Nederlanden op reis, gaf in Amsterdam een concert, en koos 's Gravenhage tot hare verblijfplaats. Hier leefde zij nu onderscheidene jaren zeer afgezonderd en stil, en besteedde haren tijd aan het bestuderen der oude en hedendaagsche klassieke werken, terwijl zij eenige uren daags aan het geven van onderwijs toewijdde. Meermalen trad zij hier ook als soliste in de concerten op, en droeg dan de werken van Mozart, Beethoven, Carl Maria von Weber, Ries, Field en anderen, tot bewondering en genoegen van alle hoorders voor. In de jaren 1819, 1820 en 1821 bestuurde zij de zangrepetitiën van de finales der opera's *Don Juan*, *Figaro*, *cosi fan tutti*, *Gazza ladra* en meer andere werken, ten dienste der liefhebberijconcerten in 1821, waaruit eene zangvereeniging is ontstaan, welke onder hare leiding vele jaren gebloeid en tot 1838 heeft voortgeduurd. Alhoewel zij zich toen dagelijks, van den vroegen morgen tot den laten namiddag, met het geven van piano en zanglessen aan de huizen der voornaamste personen van het vorstelijk 's Gravenhage moest bezighouden, dewijl haar onderwijs, vooral voor de piano, hoe langer hoe meer werd verlangd en op prijs gesteld, rigtte zij echter nog daarenboven een *enseignement mutuel* op, betwelk door een aantal leerlingen, tweemalen 's weeks, ijverig werd bezocht, en na langdurig bestaan vele goede vruchten heeft voortgebragt.

Intusschen besteedde Mejufvrouw Bergh den haar overgebleven tijd niet alleen aan het onophoudelijk bestuderen van de oude, en alle voor de piano nieuwe uitgekomen muzijkwerken, of aan het schrijven van deze of gene muzijkale compositiën, maar ook aan het onderhouden en aanleeren van talen. Zoo ontving zij gedurende eenigen tijd onderrigt in de Italiaansche taal, ten einde de goede uitspraak bij hare élèves in den zang te kunnen voortplanten, de onvertaalde meesterstukken te verstaan en grondig te beoefenen. Aldus onophoudelijk met ziel en ligchaam werkzaam, deed de invloed daarvan zich dikwijls op haar van natuur niet zeer sterk ligchaamsgestel gevoelen, en werd er dan rust en geneeskundige hulp gevorderd, om hare gewone drukke bezigheden wederom te kunnen beginnen. Dit belette haar echter niet in 1836 en 1837 nog eenen contra-punctischen cursus te houden bij den heer Hummert, destijds te Rotterdam woonachtig, en na zijne dood nog korte tijd bij Doctor Becher, Onderwijzer aan de Koninklijke muzijkschool te 's Gravenhage. Ook behoorde in de laatste jaren haars levens tot hare taak, het geven van onderwijs aan Prinses Sophia van Oranje, welke vererende betrekking zij met den gunstigsten uitslag vervuld heeft.

Onder alle die inspanningen en niettegenstaande zij jaarlijks haren geboortegrond bezocht tot ontspanning en verademing, openbaarden zich echter in het jaar 1840 zulke ernstige ziekte-verschijnselen, dat zij eene onafgebroken geneeskundige hulp behoefde, en ondanks deze, de ziekte in de laatste dagen van Augustus zoodanig toenam, dat de lijderes hare legerstede niet meer kon verlaten, en na een aanhoudend en verschrikkelijk lijden, ten gevolge van kanker in de borst, den 10den September van dat jaar, haar werkzaam, stil en nuttig leven, in den ouderdom van 46 jaren, eindigde, beweend door eene haar dierbare moeder, betreurd door hare leerlingen en door ieder die het genoegen had gesmaakt, haar pianospel in zijne volle kracht en grootheid te hooren. Haar stoffelijk overschot werd den 14den September 1840 begraven, gevolgd door eene stoet van toonkunstenaars, schilders, dichters, dilettanten en vele leden der Maatschappij ter bevordering der Toonkunst, waarvan zij lid van verdiensten was, terwijl de slippen van het lijkkleed werden vastgehouden door de Heeren Vegens, Calisch, Lubeck en C. Kruseman, en een hartroerend koraal met bazuinen van Lubeck de lijkrede van den Heer Vegens begeleidde.

Niet alleen onze landgenooten maar ook de beroemdste mannen van het buitenland erkenden haar als eene groote kunstenaresse. Onder dezen is het genoeg Spohr, Moscheles en Mendelssohn Bartholdy te noemen. Haar aanslag was uitgezocht en schoon, de ontwikkeling van beide handen gelijkmatig. Haar pianospel was net en zuiver, grootsch, krachtig, gevoelvol, edel, even rijk in kleuren als waarachtig, doordringend in den geest der kompositiën, om het even of zij die in den vrijen, of in den gebonden stijl voordroeg. Het was breed en treffend bij de adagio's en largo's; vlug en glanzend bij de grootste moeijelijkheden, welke zij met eene verwonderlijke gemakkelijkheid, bij klimmende belangwekking, wist te overwinnen; ja, hare toonen rolden daarheen als paarlen en verwekten aandoeningen, welke door het pianospel zoo zeldzaam worden te weeg gebragt. De gedrukte kompositiën dezer kunstenaresse zijn zeer weinig en de minst belangrijke. Onder de door haar nagelaten manuscripten, zijn een kwartet voor twee violen, alt en bas, eenige liederen zonder woorden, een rondo, eenige praeludiums, fuges, fantasiën voor Piano, enz., enz.

Zie *Amphion, een tijdschrift voor vrienden der Toonkunst* 1818, *Nederlandsch Muzijkaal Tijdschrift* 1841 N°. 3 bl. 21.

BERGH (Oswald I, Heer van den), gesproten uit het aloude geslacht van Wassenaer, een zoon van Willem II Heer van den Bergh, bijgenaamd de Rijke en de Vreedzame en van Mechteld, ook wel Lucke genaamd, dochter van Everwijn, Graaf van Bentheim, werd geboren den 28 Februarij 1442. Aarnoud Hertog van Gelder hield hem ten doop. Na zijns vaders dood in 1465 met Millingen, Byland, Loel en, door afstand van Adolf van Wilich, ook met Poll beleend, had hij in 1474 zware procedures met den Deken en het kapittel te Emmerik over de erfpacht van Pannerden; werd in 1486 door den Keizer tot Rijksgraaf verheven, kocht in 1486 de halve hoogheid Wisch, zoo mede de heerlijkheid Homoet. In alle onlusten en twisten die Gelderland toenmaals verscheurden, vindt men zijnen naam vermeld. Hij hield de zijde van Adolf, Hertog van Gelder, met wien hij in zijne jeugd op eene bedevaartsreis naar Jeruzalem vriendschap had aangeknoopt, tegen diens vader Aarnoud, waarom hij onder de acht Heeren behoorde, welke Aarnoud niet vergaf, maar zich voorbehield te straffen. Toen Adolf omtrent het jaar 1477, na den dood van Karel den Stoute, uit zijne gevangenis ontslagen, zijne getrouwe Gelderschen opriep om hem bij zijne verruitziende pogingen te ondersteunen, waren de Heeren van Bronkhorst en van Wisch reeds met meer dan 100 goedgewapende ruiters in Arnhem gekomen, en Oswald van den Bergh op weg om hen te volgen, toen de tijding kwam van Adolfs dood. Ofschoon zeer getroffen door dezen plotselingen slag, lieten de Gelderschen daarom den moed niet zakken, maar deden het mogelijke om 's Lands onafhankelijkheid te handhaven en de bemoeijingen van Oswald van den Bergh waren in die tijden dan ook zeer belangrijk. Nog wendde hij groote

pogingen aan om Hertog Karel van Egmond uit zijne gevangenschap te bevrijden; doch in 1499 ging hij tot den Roomsche Koning Maximiliaan over, in 1500 verzoende hij zich weder met Karel en in 1504 onderwierp hij zich nogmaals aan den Aartshertog Filips. Men moet echter, bij die gedurige verwisseling van partij door Oswald, niet vergeten, dat hij op de uiterste grenzen, door de Kleefsche bezittingen omgeven en ingesloten, dikwijls geen andere keus had, dan onmiddelijke onderwerping of geheele vernietiging. Na een zeer woelig en bedrijvig leven overleed hij in 1506. Bij zijne vrouw Elizabeth, Gravin van Meurs, naderhand hertrouwd met Nicolaas, Graaf van Tecklenburg en Lingen, verwekte hij Willem III, Graaf van den Bergh, geboren in 1468, die de Bourgondische zijde hield en den 3den Mei 1511 overleed, na bij Anna van Egmond, eenen zoon Oswald II verwekt te hebben; Frederik Heer van Hedel, die mede de Bourgondische zijde hield en in 1513 ongehuwd overleed; Metta of Mechtild, in 1492 gehuwd met Frederik Heer van Bronkhorst en Borculo; Anna, in 1490 getrouwd met Johan Graaf van Meurs en Sarwerden; Walburg in 1495 in den echt verbonden met Hendrik Heer van Halt-Wisch en Elizabeth, Geestelijke te Keulen.

Zie van Spaen, *Oordeelk. Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 346 en 347 Nijhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. geschied. en oudh.*; D. V. bl. 8, 27—29; Over de munten der vroegere Graven van den Bergh en ook over Oswalds muntregt, wordt gehandeld in P. O. van der Chys, *De Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Haarlem 1853, 4° bl. 193—142. *De munten zijn aldaar afgebeeld op* de platen XVI en XVII.

BERGH (Willem IV Graaf van den), geboren in 1538, een achterkleinzoon van den voorgaande en de oudste zoon van Oswald II, Graaf van den Bergh, en van Elizabeth van Dorth, bekleedde zoowel door zijnen titel van Graaf van het Heilige Roomsche rijk als door zijn huwelijk (1556) met Maria van Nassau, oudste zuster van Willem, Prins van Oranje, eenen eersten rang onder de Geldersche Edelen. In den aanvang der beroerten had men rede te vermoeden, dat hij een even getrouw voorstander der Vaderlandsche vrijheid zou geweest zijn als zijn behuwdbroeder; want hij verzette zich niet alleen tegen Granvelle, maar omhelsde ook de leer der Hervormden, ofschoon het niet zeker is, dat hij hunne belijdenis onderteekend hebbe, hoewel velen dit stellig verzekeren. Hij nam mede een werkzaam deel aan de bemoeijingen der Edelen tot instandhouding der Privilegiën en onderteekende als zoodanig het Verbond der Edelen. Met den Graaf van Culemborg vertrok hij in 1566 naar Brussel, om het smeekschrift bij de Landvoogdes in te dienen, maar kwam hiertoe twee dagen te laat. Voor Gelderland werd hij verkozen tot een der Afgevaardigden Edelen belast om toe te zien, dat de Landvoogdesse hare belofte vervulde en hij was bij de zamenkomst van St. Truijen tegenwoordig. Ook deed hij, toen meer anderen hunne sloten versterkten, zijn slot te Hedel in staat van tegenweer stellen. Zoodra echter de zaken eenen ongunstigen keer namen en het gerucht van Alva's komst hier te Lande zich verbreidde, toonde hij zijn wankelend en onopregt karakter, daar hij ter zelfder tijd Lodewijk van Nassau van zijne gehechtheid aan de groote zaak verzekerde, en Viglius verzocht zijne voorspraak bij den Hertog te willen zijn, terwijl hij beloofde een getrouw dienaar van den Koning te willen blijven. Hierdoor geraakte hij in minachting bij de Edelen. Bij Alva, wiens voornaamste oogmerk het was, den Adel uit te roeijen, vond hij mede geen heul, voor dat hij vernederd was, want de Spaansche Landvoogd in plaats van aan zijne beloften gehoor te geven, deed hem openlijk indagen; bij niet verschijning, bannen, en zijne goederen verbeurd verklaren. Van den Bergh, zich dus door zijne onstandvastigheid in eenen wanhoopigen toestand bevindende, keerde zich weder tot Oranje, die hem het werven van krijgsvolk aanbetrouwde en zelfs eene geheime briefwisseling met hem aanknoopte. Ook wijdde hij zich nu geheel aan de zaak van zijnen zwager. Zoo beloofde hij den inval van Graaf Lodewijk in 1568 met eene compagnie te ondersteunen en slechts geldgebrek verhinderde hem dit ten uitvoer te brengen. De Graaf verleende zelfs op 's Prinsen naam in 1570 bestellingen aan Herman de Ruyter tot het innemen van Loevestein, hetgeen hem gelukte, en vereenigde zich met andere Edelen, die, als goederen in het Rijk bezittende, hunne bijzondere vertoogen inleverden op den Rijksdag te Spiers om hulp bij den Keizer en de Duitsche Vorsten te zoeken. In 1570 beproefde hij te vergeefs Deventer te verrassen, maar bezette toch zijne Kastelen te 's Heerenberg en te Ulft, waar uit Don Ferdinand de Toledo hem weldra verdreef. Na het innemen van Brielle, betoonde van den Bergh zich, hoewel slechts gedurende korte tijd, zeer verdienstelijk. Met 5000 a 6000 man viel hij in Gelderland en vermeesterde binnen drie maanden Doesborgh, Doetinchem, Zutphen, Harderwijk, Elburg, Hattem, Lochem, Groenlo, Bredevoort, Kampen, Zwolle, Hasselt, Oldenzaal, Steenwijk, Genemuiden, Vollenhoven, Amersfoort en Naarden, maar stootte het hoofd voor Arnhem, Deventer en Utrecht. Op deze wijze meester van bijna geheel Gelderland en Overijssel, zond hij Dirk van Bronkhorst, met eenige troepen, naar Friesland, om ook dit gewest van Spanjaarden te zuiveren. Trotsch op de behaalde voordeelen matigde hij zich den titel van Stadhouder van Gelderland en Overijssel van wege den Koning van Spanje en den Prins van Oranje aan, hoewel hij voor zulk eenen belangrijken post geheel ongeschikt was, daar hij verzuimde eenige maatregelen van voorzorg te nemen, en de Vestingen onversterkt, de bezettingen zonder leeftogt, krijgsvoorraad en soldij liet. Het is dus niet te verwonderen dat hij, na de inneming van Zutphen door de Spanjaarden, met vrouw en kinderen en alle zijne roerende goederen lafhartig uit Zwolle naar Duitschland vlugtte. Dit schandelijk gedrag had onvermijdelijk het verlies van al het veroverde en den gruwelijken moord van Naarden ten gevolge. Op de vlugt werd van den Bergh in Westfalen van alles beroofd, zoodat zijne gemalin in boerengewaad moest rondzwerven en op een afgelegen dorp van tweelingen beviel. Niettegenstande zijn onwaardig gedrag, had hij de onbeschaamdheid voortdurend bij zijnen zwager om ondersteuning en bevordering aan te dringen. Oranje beval hem, hoewel met ongunstig gevolg, aan de West-Friezen, die ontevreden waren over Diderik Sonoy in plaats van dezen, tot Gouverneur aan, evenmin gelukte het hem den Graaf in Friesland tot Stadhouder te doen benoemen. Engeland werd hem nu ontzegd, in Nederland achtte hij zich niet veilig, waarom hij het in 1577 genoodzaakt vond den geveinsde te spelen. Door twee afgevaardigden gaf hij den Algemeenen Staten kennis van eenige geheime pogingen der vijanden; terwijl hij tevens zijne dienst, lijf en goed ten beste van het Vaderland aanbood. Weinig had het gefaald, of hij zou het vertrouwen der Staten weder gewonnen hebben, en, benevens den Grave van Hohenlo, tot 's Prinsen Luitenant aangesteld zijn, doch dit had geen gevolg. Vermoedelijk was deze teleurstelling eene der oorzaken dat de eerzuchtige man, die buitendien geene betrekking bekleedde, zich nu niet alleen geheel werkeloos en onzijdig hield, maar zelfs verstandhouding met den Hertog van Parma aanknoopte. Ook schijnt tot zijne overhelling naar de zijde van Spanje de volgende reden niet weinig te hebben bijgedragen. Het Hof van Brussel had in de twist met zijnen broeder Frederik over de vaderlijke erfgoederen een vonnis ten voordeele van dezen laatste uitgesproken, nu spiegelde een listig Geestelijke, benevens zijne dienaars en Hofbeambten, door Spaansch goud gewonnen, hem dagelijks de voordeelen voor, welke eene verzoening met den Koning hem zou aanbrengen, terwijl miskenning van de zijde der Staten, naijver over de benoeming van zijnen schoonbroeder Graaf Jan van Nassau tot Stadhouder van Gelderland, hooggaande geschillen met dezen over de inlegering van krijgsvolk, zijn gemoed verbitterden en zijn gevoel van eigenwaarde krenkten. Hij werd dan ook verdacht de ontvlugting van Maarten Schenk bevorderd te hebben, waarom de Staten hem zelfs gevangen namen, hoewel zij hem na eenige dagen, wegens gebrek aan bewijs, moesten ontslaan. Vergeefs beproefde nu zijn zwager, de meergenoemde Graaf Jan van Nassau, door liefderijken raad hem te bewegen zich minder dubbelzinnig te gedragen.

Na het vertrek van dezen naar Duitschland in 1581 werd van den Bergh in zijne plaats door de Staten van Gelderland tot hunnen Stadhouder verkozen en in 1582 als zoodanig door den Aartshertog Matthias bevestigd. Te meer verwonderde men zich over die verkiezing, omdat die van Arnhem verklaard hadden, Graaf Willem Lodewijk, zijnen vader te zullen doen opvolgen. Men kan niet ontkennen, dat Oranje hem op zijn verzoek brieven van voorschrijving verleend had, doch hadden de Staten van Gelderland die brieven wel ingezien, zij zouden begrepen hebben, dat Oranje die verkiezing eer af- dan goedkeurde. »Mijn zwager" dus schreef de Prins »biddende om aanbeveling tot het Stadhouderschap, heeft »mij verklaard zijne groote lust en begeerte, tot den dienst der »geregtigde zaak des Vaderlands. Ik mogt wenschen dat hij die »wat eerder bewezen had. Doch beter spade dan nimmer." Hoe weinig aandrang dat schrijven ook in zich bevatte, had echter zijne benoeming plaats, op het drijven van de Koningsgezinde partij en van eenige eerzuchtigen, die onder een zwak bestuur zelf de handen vrij wilden hebben. De Graaf wel bewust van het aantal zijner tegenstanders, trok ter sluiks 's avonds Arnhem binnen, daar hij vreesde dat men anders de poorten voor hem mogt sluiten.

In 1583 wisten eenige burgers der welgezinde partij de bewijzen te bekomen, dat hij in verstandhouding stond met Parma en het plan had, om hem Zutphen over te leveren, waarop van den Bergh met vrouw en kinderen te Arnhem werd gevangen genomen en naar Zalt-Bommel gevoerd; weldra echter onder met eede bekrachtigde belofte van hernieuwde trouw aan 's Lands zaak, weder op vrije voeten gesteld. Maar die belofte hield hij niet; hij zeide: *slechts onderteekend maar niet zijne vingeren opgestoken te hebben* en ging in 1580, met zijne zonen openlijk in dienst van den Koning van Spanje over.

Het regt mag deze afval misdadig genoemd worden, vooral als men daarbij in aanmerking neemt hoe laag dubbelhartig hij tot het laatst toe zijne bedoelingen ontveinsde, en onder den schijn van liefde voor het Vaderland en zijne onderdanen, snood verraad verborg.

Hij stierf in November 1586, nalatende 8 zonen en 9 dochters, als Herman Graaf van den Bergh; Frederik Heer van Boxmeer; Oswald, die allen hieronder volgen; Joost geboren in 1564 doof en onnoozel; Adam, als Spaansch Hopman den 7 November 1590 te Groningen aan de pest overleden; Lodewijk, die in 1592 bij het beleg van Steenwijk in 's Koningsdienst op negentienjarigen ouderdom sneuvelde; Hendrik, Heer van Stevensweerd, dien wij mede hieronder zullen vermelden, en Adolf, Heer van Homoet en Hedel, te 's Hertogenbosch, in 1619 als Ritmeester in Spaansche dienst overleden; de dochters waren: Margaretha geboren in 1557 en (zoo men voorgeeft) verloofd aan den Koning van Zweden; doch overleden voor haar huwelijk den 25 Mei 1579; Juliana en Wilhelmina, in 1591 in den IJssel verdronken; Catharina, in 1601 gehuwd met Floris, Graaf van Culemborg, overleden 1639; Elizabeth, Abdis van Essen en Freckenhorst, gestorven in 1614; Anna, Charlotte en Elizabeth alle drie ongehuwd of jong overleden. Willems weduwe overleed in 1599.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 106, B. VI. bl. 277 (381) bl. 303, (414), B. XVIII. bl. 33, (402), B. XXVIII. bl. 586, (45); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 460, D. II. bl. 43, 132; D. IV. bl. 138; Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 8, 29, 48, 66, 175; van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 14 en 15; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 245, 246, 274, 878; Slichtenhorst, *Geld. Gesch.*, bl. 522, 524, 535, 553; de la Pise, *Hist. des Prince et Princip. d'Orange*, pag. 362, 394, 395, 403 et 541; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 762 en 769; de Groot, *Nederl. Jaarb.*, bl. 40 en 87; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 80, 114, 115, 155 en 158; (Beaufort), *Het Leven van Willem I*, D. I. bl. 435 en 599; 's Gravesande, *Tweede Eeuw-ged. der Middelb. vrijh.*, bl. 108 en 116; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 368, 369 en 402, D. VII. bl. 504 en 505; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. VII. bl. 112 en 113; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 170; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 196—205; Kok, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 421—424; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 324—327; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderland*, D. I. bl. 349—353 Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 83—85; van Kampen, *Nederl. Krakterk.*, D. I. bl. 385—388; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VII. bl. 68 en 69; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 154, 195, 196, 226; Groen van Prinsterer, *Archives* passim; Nyhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. I. bl. 49—69; D. V. bl. 9, 10, 30—32 en vooral R. W. Tadama, *Willem Graaf van den Berg en zijne tijdgenooten*, Zutphen 1846. Over 's mans munten zie: P. O. van der Chys, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Haarl. 1853, 4° bl. 226—244 en die munten afgebeeld op pl. XVII—XXII.

BERGH (Herman, Graaf van den), oudste zoon van den voorgaande, wordt beschuldigd van, terwijl zijn vader nog Stadhouder was, reeds een regiment voor den Koning te hebben willen wapenen, of hij werkelijk dit voornemen gehad hebbe is niet zeker, daar het niet ten uitvoer is gelegd geworden. Bij de gevangenneming zijns vaders in 1583, werd hij met twee zijner broeders ook eerst in hechtenis gezet, doch daar zij hunne onschuld bewezen, terstond ontslagen. Daarop begaven de drie broeders zich te zamen naar Holland, om de zaak huns vaders te bepleiten en volgden hem bij zijne overgang in 's Konings dienst. Herman werd bevelhebber der Ruiterij en diende vooral onder Tassis. Hij was een dapper krijgs- en bekwaam Staatsman. Bij den slag van Amerongen, 23 Januarij 1585 voerde hij de achterhoede aan en droeg door zijnen beslissenden aanval veel tot de overwinning bij. In het volgende jaar deed hij onder Tassis eenen inval in de Zevenwolden en werd in den slag van Boxum, 23 Januarij 1586 gewond. In 1591 werd hem bij eene kloekmoedige verdediging van Deventer het eene oog uitgeschoten. Omstreeks 1593, toen Graaf Herman reeds Kolonel van een regiment Nederduitsche Infanterie in Spaansche dienst was, werd hij tot Gouverneur en Kapitein-Generaal van Spaansch Gelderland en tot Ridder van het Guldenvlies verheven. Toen Mondragon in 1595 eenen togt tot ontzet van Groenlo ondernam, was Graaf Herman eenen krachtigen steun bij die onderneming. Sedert hield hij zich te Venlo op, beschermde en bezette de steden van zijne Landvoogdij (het zoogenaamde Overkwartier), benevens het zoo dikwijls genomen en hernomen Rijnberk, en de overige plaatsen in Duitschland gelegen. Zijne taak was de gemakkelijkste niet: de convooijen bijeen te brengen en te dekken, op de uiterste wacht te leggen, kennis te geven van alle ondernemingen des vijands, afleiding voor grootere ondernemingen te maken; dit was de ondankbare, maar niet te min gewigtige post, welke hem was toevertrouwd, en evenwel vervulde hij dien zoodanig dat niet alleen de Aartshertogen Albertus en Izabella maar ook alle andere voorname personen in de Spaansche Nederlanden hulde bragten aan zijn beleid en zijne kloekheid. Van beide gaf hij mede blijk door het dempen der muiterijen in het Spaansche leger, zoo te Grave als te Weert; terwijl het ontzet van 's Hertogenbosch door zijnen ijver voorbereid en mogelijk gemaakt werd. Hij overleed te Spa in 1611 en was gehuwd met Maria Mancia van Witthem, Markgravinne van Bergen op Zoom, Gravin van Walhain, Vrouwe van Beerzel, Perweis, Ghlimes, Wavre, Gheel enz., bij welke hij slechts eene dochter verwekte, Maria Elizabeth, Gravin van den Bergh, Markgravin van Bergen op Zoom, geboren in 1610, gehuwd in 1625 met haren vollen neef, Albert, Graaf van den Bergh, en overleden in 1633, zonder kinderen na te laten. Graaf Hermans weduwe, hertrouwde met Guillaume de Melun, Prins van Espinoi.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVIII. bl. 563, (27), 564, (28) B. XXXII. bl. 128 (103); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IV. bl. 312, D. V. bl. 397, D. VI bl. 450, D. VIII. bl. 351, D. X. bl. 493; E. van Reyd, *Geschied. der Nederl. Oorl.*, bl. 241 en 390; de la Pise, *Hist. der Princes et Princ. d'Orange*, pag. 626, 646, 650 et 653; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 164—166, 176 en volg.; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 418, 439 en 558; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 75, 123, 380, D. IX. bl. 54, D. X. bl. 4; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 353; Nyhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Gesch.*, D. X. bl. 10, 34—36.

BERGH (Frederik, Graaf van den), Heer van Boxmeer, Homoet, Dixmuiden, Hedel, enz., tweeden zoon van Willem Graaf van den Bergh en Maria van Nassau, geboren den 18den Augustus 1559, was, tijdens het verraad van zijnen vader, bevelhebber van Venlo van wege de Staten, maar volgde hem en zijne broeders in Spaanschen dienst. Niet lang daarna in 1585 werd hij, bij het beleg van Grave, door eenen musketkogel in het been gewond. In het volgende jaar, het Bergsche hoofd bij Nijmegen helpende veroveren, werd hij door eenen steenworp op het hoofd bewusteloos neergeveld. Nog in datzelfde jaar verdedigde hij de schans voor Zutphen, tegen Leicester. In het volgende, onder Verdugo in de Ommelanden gebiedende, stak hij, bij ijsgang en onder levensgevaar, den Dollart over, om het daar geplaatste krijgsvolk terug te halen en bragt later door eenen krachtigen uitval uit Groningen veel bij tot het opbreken van het beleg. Toen Prins Maurits in het jaar 1592 Koevorden belegerde was hij er bevelhebber. Daar de plaats onhoudbaar was, stak hij haar in brand en bepaalde zich tot de verdediging van het sterke kasteel. Nadat Verdugo te vergeefs het ontzet beproefd had, gaf hij den 12 September het kasteel over bij eene eervolle kapitulatie. In 1593 trok hij, aan het hoofd van 6000 man te paard en te voet, met 6 stukken geschut, tot hulp van Verdugo over den Rijn en de Lippe, belegerde en nam het kasteel Saesveld en de stad Ootmarssum en wendde zich toen, dewijl Graaf Willem Lodewijk van Nassau de Boertange bezet en hem den pas naar Groningen afgesneden had, met Verdugo naar Aduarderzijl en raakte bij Tolbert in een scherp gevecht met de Staatschen, waar hem twee paarden onder het lijf werden dood geschoten en hij zelf een kogel door den arm kreeg. Nadat alle pogingen tot ontzet van Groningen mislukt waren, trok hij, thans tot Stadhouder van Friesland, Groningen, Overijssel en Lingen verheven, in 1595 met Mondragon op, tot het ontzet van Grol, wierp zich vervolgens in Lingen en vertoefde daar omstreeks twee jaren, tot Prins Maurits hem in 1597 na een streng beleg dwong de stad over te geven.

Onder den Admirant van Arragon nam hij deel aan den togt over den Rijn in 1598, wierd tot Marechal-de-Camp benoemd en ontving de stad Doetinchem en het kasteel Schuilenburg, welke hij had helpen veroveren, tot eene heerlijkheid. De regering van Doetinchem huldigde hem als Heer, doch de Staten van Gelderland weigerden de nieuwe heerlijkheid te erkennen, welke mitsdien in rook vervloog. In 1599 bij eenen onverhoedschen aanval der Staatschen, nam Graaf Frederik, die zoo zwaarlijvig was, dat hij om

de twee uren van paard moest verwisselen, een versch, waar vier ruiters hem met moeite op tilden. Dan die hulp kwam hun duur te staan, want terwijl de Graaf zijn paard de sporen gaf, hadden zij geen tijd over, om op hun eigene te komen, waardoor ze, nevens 's Graven gevolg, in handen van de onzen vielen. Graaf Frederik was daarna onder de belegeraars van Zalt Bommel, streed in den slag bij Nieuwpoort, aan de zijde van den Aartshertog en had gedurende drie maanden een werkzaam deel aan het beleg van Ostende. In 1601 gelukte het hem 1000 man in 's Hertogenbosch te brengen, en Prins Maurits daardoor te noodzaken, het voorgenomen beleg te staken. Twee jaren later belegerde hij het kasteel van Hoogstraten, de wijkplaats der muitende soldaten, en toen Prins Maurits met eene geduchte magt hen kwam ontzetten, volvoerde hij eenen meesterlijken aftogt in het gezigt van 's vijands leger en dekte naderhand 's Hertogenbosch voor de tweede maal tegen een bedreigd beleg. Niet minder diensten bewees hij den Aartshertogen, door Thienen tegen alle aanvallen der muiters gelukkig te verdedigen, of in 1605 en de volgende jaren tot het bestand, toen hij, tot Kapitein der Aartshertoglijke garde benoemd en het bevel voerende over de troepen in Vlaanderen, die provincie dekte, terwijl Spinola aan den Rijn optrok, Sluis trachtte te overrompelen en, zoo veel hij kon, den oorlog aan die zijde levendig hield. Met regt mogt hij dus zijn broeder Graaf Herman aan Ibarra schrijven, »dat hij en zijn broeder geene »hovelingen, maar krijgslieden waren; dat zij in die bezigheid van »hunne jeugd af waren opgevoed, en dat de lucht van het leger »hun beter behaagde dan die van de hofstad."

Maar betoonde Graaf Frederik zich een dapper krijgsman, ook zijne bekwaamheden als Staatsman werden door den Aartshertog Albertus op hoogen prijs gesteld, die hem, in 1613, als Gezant naar den Rijksdag te Regensburg afvaardigde, van wien hij talrijke en wetenswaardige bijzonderheden naar Brussel overbriefde.

Hij overleed in 1618. Zijne echtgenoote Francoise de Ravenel, vrouwe van Ratigny, na zijne dood hertrouwd met den Marquis de St Julian, moet hem Dixmuiden ten huwelijk hebben aangebragt; althans hij is de eerste, die daarmede in 1616 beleend werd. Hij verwekte bij haar Albert, Graaf van den Bergh, geboren in 1607, overleden in 1656, na eerst met zijn volle nicht Maria Elizabeth, Gravin van den Bergh, Markgravin van Bergen op Zoom, en daarna met Madelaine de Cuzance, Gravin van Champlette te zijn gehuwd geweest; Leonora Catharina, geboren in 1613 en in 1634 gehuwd met Frederic Maurice de la Tour d'Auvergne Hertog van Bouillon, Prins van Sedan; Anna Maria, geboren in 1617 en in 1668 ongehuwd te Brussel overleden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIX, bl. 634 (25) 641, (31), B. XXX. bl. 715 (33), en 716 (33), de la Pise, *Hist. des Princes et Princip. d'Orange*, pag. 630 et suiv.; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 180 en volg.; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 453 en 458, D. VI. bl. 63, D. VIII. bl. 285; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 493 en 559; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 110, D. IX. bl. 116, 158 en 226; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. IX. bl. 28 en 29; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 350; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 321; Nijhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. V. bl. 10, 11, 36—38; (Schuller tot Peursum), *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 84—36.

BERGH (Oswald Graaf van den), derde zoon van Willem Graaf van den Bergh en Maria van Nassau, geboren in 1561, vergezelde zijnen broeder Herman in de veldslag van Amerongen, den 23 Mei 1585, waar hij zich zeer dapper gedroeg. In den slag bij Boxum in Friesland, welke den 27 Januarij 1586 geleverd werd, kweet hij zich niet minder heldhaftig, doch hier kwam hij op eene ongelukkige wijze om het leven, want een Friesch vaandel veroverd hebbende, werd hij door een zijner eigen soldaten voor eenen Staatschen Vaandrig aangezien en uit misverstand doorstoken. Hij was ongehuwd.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XX. bl. 62; van Meteren, *Nederl. Hist.* D. IV. bl. 312; van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 69; Strada, *Guerre des Pais-Bas*, Tom. IV, pag. 145; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 75 en 123; Nyhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. V. bl. 10.

BERGH (Hendrik Graaf van den), Heer van Stevensweerd, de zevende zoon van Willem, geboren te Bremen in 1573, had zich, even als zijn vader, in dienst des Konings van Spanje begeven. In 1595 zich met eene bende Ruiters binnen Weert bevindende, werd hij aldaar overvallen en gevangen genomen, doch drie maanden later, op het woord van zijnen broeder, voor 5000 gulden ontslagen. Toen Spinola in 1606 Groenlo had ingenomen, werd Graaf Hendrik tot bevelhebber benoemd en wist het dapper tegen Prins Maurits te verdedigen. In het jaar 1607 werd Erkelens, door Prins Frederik Hendrik bij verrassing ingenomen, en bij die gelegenheid, werd Graaf Hendrik zijn neefs gevangene, doch spoedig weder geslaakt. — Nadat hij uit zijne gevangenis ontslagen was, scheen het geluk hem weder gunstig te zijn. Zoo sloeg hij in het jaar 1621, na het huis te Rheden ingenomen te hebben, het beleg voor Gulik, hetwelk hij bij verdrag innam, zoo als hij ook, in het volgende jaar, Goch en de Schans Papemuts bemagtigde. In het jaar 1624 zich van de strenge vorst bedienende, deed hij een inval in de Veluwe. Het vlugten der dorpelingen, die niet onder brandschatting zaten, werd algemeen; doch de strenge koude bragt ook hem veel nadeel toe. Den 21sten Februarij veranderde het weder spoedig: zoodat hij zich genoodzaakt zag, de Veluwe weldra te verlaten, hetwelk men toen den *Spaanschen Vasten-avond* noemde, bij welken naam nog heden een der Historieprenten van dien tijd bekend is. Veel droeg Graaf Hendrik ook bij tot de verovering van Breda in 1625, door steeds de leeftogt van Lier naar het leger te geleiden en dit met zoo veel beleid te doen, dat geen enkel convooi opgeligt werd. Met eenig voordeel viel hij in 1626 der Staten leger, tusschen Emmerik en Rees, aan, doch zoodra het op de been was, vond hij zich gedrongen terug te keeren.

Toen Prins Frederik Hendrik in het jaar 1629, het beleg voor 's Hertogenbosch geslagen had, begaf Graaf Hendrik van den Bergh zich in de maand Mei, aan het hoofd van het Spaansche leger, op weg, met oogmerk om de stad te ontzetten, slaande hij zich te Turnhout neder. Zijne magt bestond uit 30,000 knechten en 70 korvetten paarden. Kort daarna legerde hij zich te Sprang, doch hoe meer de Graaf naderde, hoe meer de Prins op zijne hoede was. Vruchteloos deed van den Bergh onderscheidene aanvallen op het Staatsche leger, en zag dus alle zijne pogingen verijdeld; 's Hertogenbosch moest zich eindelijk aan den Prins overgeven. Gelukkiger slaagde de Graaf in zijnen togt over den IJssel, en deed daarop eenen tweeden inval in de Veluwe, bemagtigde Amersfoort, en andere sterkten, doch het innemen van Wesel deed hem de Veluwe wederom verlaten.

Graaf Hendrik van den Bergh, in het jaar 1632 den Koning van Spanje een veertigjarige dienst bewezen hebbende, begon, uit mismoedigheid over het gezag, dat den Spanjaarden in de Nederlanden gegeven werd, een afkeer van de dienst te krijgen, en werd te rade van partij te veranderen. Door den Graaf van Warfusé had hij reeds in het voorjaar in het geheim, met den Prins van Oranje doen handelen. Nadat hij Venlo, Roermond en Stralen, bijna zonder slag of stoot had overgegeven, begaf hij zich naar Luik, van waar hij, van dit zijn voornemen en besluit, bij bijzondere en openbare brieven, aan de Infante en aan het gemeen kennis gaf; noodigende al het krijgsvolk, dat onder hem, of onder de Spaansche Veldoversten gediend had, tot voorstand van de Roomsche Godsdienst, zich bij hem te voegen, om de Spanjaarden te verjagen; dan er vielen hem minder toe, dan hij gedacht had. De Algemeene Staten besloten ook, op 's Prinsen raad, op zijnen naam eenig volk te werven. Te Brussel begreep men, dat de Luikenaars, door hem te ontvangen, de onzijdigheid geschonden hadden, doch de Graaf erkende openlijk, dat zij van zijn voornemen geen kennis gehad hadden. Hij werd te Brussel voor een landverrader en muiter verklaard, en eene belooning beloofd aan elk, die hem in handen wist te krijgen. In het volgende jaar werd hij, benevens het volk, dat hij verzameld had, bij voorraad, in eed en dienst van de Vereenigde Gewesten aangenomen. Op deze wijze was het, dat de zoon wederkeerde tot hen, die door den vader verlaten waren. De Aartshertogin Izabella Clara Eugenia poogde hem door vleijende brieven wel weder ten Hove te lokken, doch hij sloeg daaraan geen geloof, noch gehoorzaamde aan de daarop gevolgde indaging, diensvolgens werd zijn goed en leven, als van eenen halstarrigen, bij vonnis van den Hoogen Raad van Mechelen verbeurd verklaard; terwijl tevens de gift van Montfoort, welke hem voorheen gedaan was, door een plegtig vonnis van den zelfden Raad herroepen werd. Te 's Gravenhage werd hij daarentegen statelijk ontvangen en wist aldaar zoo veel te weeg te brengen, dat hem het bezit van het Markgraafschap Bergen op Zoom werd toegewezen. Kort daarna bemagtigde hij het stadje 's Heerenberg, en deed zich, na dit met eenig volk bezet te hebben, door het geheele graafschap huldigen als erfgenaam van zijne overledene nicht, de dochter van zijnen broeder Herman.

Hij overleed in 1638 en was driemalen gehuwd geweest, eerst met Margaretha van Witthem, zuster van zijns broeders huisvrouw, in 1612. Uit dit huwelijk zijn geboren: Maria Elizabeth, gehuwd aan Itel Frederik, Vorst von Hohenzollern-Hechingen, die, bij transactie met haren vollen neef Albert, het Markgraafschap Bergen op Zoom verkreeg, en eene andere dochter, wier naam

men niet vermeld vindt, gehuwd met den Graaf van Renesse Warfusé, in 1637 te Luik gedood. De naam van de tweede vrouw van Graaf Hendrik, door sommigen slechts voor een bijzit gehouden, vindt men mede niet vermeld, doch zij baarde hem: Herman Graaf van den Bergh, Heer van Goor en Stevensweerd, gehuwd met Josina Walburg, Gravin van Löwenstein Werthheim, kinderloos overleden; Anna Maria, gehuwd aan Bernard Albert, Graaf van Styrum. Zijne derde vrouw was Hieronyma Catharina, Gravin van Spauer, waaruit vijf dochters: Amalia Lucia, gehuwd met Paris Jacob, Graaf Truchsess zu Zeyll; Isabella Catharina, gehuwd met Johan, Graaf van Hohen-Rechberg; Maria Agnes en Anna Carolina, Geestelijken; Juliana, eerst gehuwd met Bernard, Graaf van Wittgenstein, vervolgens met Karel Eugenius, Hertog van Croy, Graaf van Mijlendonk.

Zijn portret komt voor in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en in Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

Zie van Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 272; van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 91, 107, 128, 140—149, 164 en 170; de la Pise, *Hist. des Princ. et Princip. d'Orange*; pag. 733, et suiv.; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 244, 510 en 525; van Meteren, *Nederl. Hist.* D. VI. bl. 256, D. IX. bl. 155 en 177, van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 7, 97 en volg.; Commelin, *Fred. Hendr. van Nassau zijn Leven en Bedrijf*, D. I. bl. 4, 6 enz.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 226, D. X. bl. 422, 445, 486, D. XI. bl. 36, 93—97 en 160; *Nalez. op Wagenaar*, D. II. bl. 5—7, 9. 10, 17—19; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 424—426; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 322—323; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 182; Nyhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. V. bl. 11, 38 en 39; *Geschiedk. Aant. over het jaar 1629*, bl. 49, 60, 63 en 100.

BERGH (Mr. Frank van den), een zoon van Claas Vranckensz van den Bergh, Schepen van Delft, en aldaar geboren, was Raadsheer in den Hove van Holland en Zeeland, daarna werd hij verkoren tot Raadsheer in den Grooten Raad van Mechelen, alwaar hij in 1559 overleed. Hij moet tevens een zeer geleerd man zijn geweest.

Zie *Beschrijv. der stad Delft*, bl. 669; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERGH (Johannes van den), geboren den 25 Augustus 1664 te Leiden, waar hij twintig malen tot Burgemeester werd gekozen, bewees ook het gemeenebest gewigtige diensten. In 1704 werd hij tot Lid van den Raad van State en twee jaren later tot Gedeputeerde te velde benoemd. Toen in 1708 een groot deel der Spaansche Nederlanden in handen der Bondgenooten was gevallen, was hij een der gevolmagtigden, die door de Koningin van Engeland en de Staten der Vereenigde Nederlanden waren aangesteld, om de Nederlanden, in zoo ver ze die veroverd hadden, op naam van den Aartshertog Karel, te besturen, zij vergaderden te Brussel, en vertoonden gezamelijk de opperste magt dier landen, ja, zij maakten somtijds zelfs verandering in de Regering, herstellende onder anderen, in het begin des jaars 1709, den Geheimen raad, die te voren afgeschaft was. Ook was er in October 1711 een nieuw reglement gemaakt op de Regering, geteekend door den Graaf Orrery en Johan van den Bergh, als Gevolmagtigden, hetwelk door den Raad van State der Spaansche Nederlanden, aangenomen werd, zoo ver het met hunne Godsdienst en der landen voorregten overeen kwam. Van den Bergh nam den post van Gevolmagtigde waar, tot op het sluiten van het Barrière-traktaat in 1715. Hij had in deze betrekking zeer veel lof verworven en in het bijzonder veel toegebragt tot de verdediging van Brussel in het jaar 1708. In 1720 werd hij tot Gecommitteerde Raad van Holland gekozen en in 1725 aangesteld tot Baljuw en Dijkgraaf van Rijnland. Hij was in 1747, Burgemeester zijnde, een der Regenten, die de verheffing van den Prins van Oranje tot stadhouder tegenhielden, hierom werd zijn huis door het graauw aangevallen, en met moeite door de schutterij beschermd; hij zelf van het Stadhuis komende, werd door het gemeen deerlijk mishandeld en bedreigd; en onderging eerlang het lot met zoovele andere Regenten, van door den Stadhouder van zijnen post ontzet te worden, ofschoon hij reeds te voren ontslag van zijne bediening had verzocht. Van 1690 tot 1711 was hij mede Secretaris van Curatoren der Leidsche Hoogeschool geweest, van welken post hij echter te rade werd zich in het laatstgemelde jaar te ontslaan.

Hij was gehuwd met Johanna van Teylingen, en overleed den 11 November 1755.

Zijne erfgenamen hebben een kunstig gedenkteeken van wit marmer ter zijner eer tegen een der pilaren in de St. Pieterskerk te Leiden geplaatst. Bovendien is er een gedenkpenning met zijne beeldtenis en die van Frederik Adriaan van Rheede, ter hunner eer geslagen, wegens hun heldhaftig gedrag bij de belegering van Brussel.

Zie van Loon, *Nederl, Historip.*, D. IV. bl. 540, 541 en 695; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 436, D. XVIII. bl. 46 en 74 en D. XX. bl. 302; van Mieris en van Alphen, *Beschrijv. van Leyden*, D. I. bl. 61 en 62; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 427; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 327 en 328; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 82 en 83; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoog.*, D. II. T. en B. bl. 45 en 46.

BERGH (Pieter van den), een vriend van Erasmus en Rector der Latijnsche scholen te Amersfoort, was een Latijnsch dichter, die geschreven heeft:

Satyrae, Zwollae, 1506, 8°.

Zie *Biogr. Univ.*

BERGHE (Paulus van den), een Regtsgeleerde, geboren te Utrecht, omstreeks 1530, overleden in 1587, heeft in het licht gezonden:

Tractatus de Jure tutelarum en curationum, Leyd. 1595, Francof. 1607, Hagae 1656 et 1657.

Zie *Biogr. Univers.*

BERGHEM (Wemberich en Jakob van), Zie BERCHEM (Wemberich van) en BERCHEM (Jacob van).

BERGHEM (Nikolaas), Kunstschilder, geboren te Haarlem, in 1624, was de zoon van Pieter Klaasze, die ook een Schilder was, en in het begin niet dan visschen schilderde, doch naderhand kleine stukjes, waar doorgaans een tafeltje op kwam, met allerhande soort van suikergebak, in eenen zilveren schaal of eenen porseleinen schotel.

Volgens sommigen zou Nikolaas, den naam van Berghem hebben bekomen, ter gelegenheid dat hij, na de kunst reeds eenigen tijd geoefend te hebben, eene zeereis wilde ondernemen. Hij was reeds aan boord gekomen en de monstering van het zeevolk zou plaats hebben, toen de Stuurman, die hem kende, hem raadde liever zich verder op de kunst toe te leggen. Voorts liet hij Nikolaas in de sloep stappen, die op zijde van het schip lag, opdat hij van den Monstermeester niet gezien werd en riep tot het volk in de sloep: *Berg-hem*, hetwelk eerst eenen bijnaam werd, die hij later echter als toenaam aannam. Anderen willen dat hij dien naam gekregen heeft bij gelegenheid, van eenen brand, als men van hem, die toen nog een kind was, zou geroepen hebben: *Berg-hem.* Nog anderen beweeren echter dat hij, het eens bij zijn vader grof verkorven hebbende, door dezen werd nageloopen tot in het huis van Jan van Goijen, welke meester den vader tegenhield en tegelijk tegen de oudere leerlingen riep: *Berg-hem.*

Behalve zijn vader, die een gemeen kunstenaar was, heeft Berghem onderscheidene goede meesters tot zijn onderwijzers in de kunst gehad, zoo als: Jan van Goijen, Klaas Moijaert, Pieter Fransz de Grebber, Jan Wils, en ten laatste zijn neef Jan Baptist Weeninx. Zijn gelukkige aanleg ontwikkelde zich spoedig; terwijl zijne liefde voor de kunst zijnen ijver zoozeer aanvuurde, dat alle die meesters zich vereerd gehouden hebben, zulk een helder licht in de kunst te hebben ontstoken, zoo als hij op zijne beurt heeft kunnen roemen, op een groot aantal leerlingen, die door zijn onderwijs tot groote meesters opgekweekt zijn. Onder zijne leerlingen vindt men vermeld Karel Dujardin en Johannes Glauber. Hij werd inzonderheid, ten aanzien van zijne leerwijze geroemd, als mede dat hij de gave bezat, om de jeugd bijzonder tot ijver en naarstigheid aan te sporen; waartoe hij gewoonlijk spreuken en versjes gereed had, als onder anderen dit:

Nimmer moet g' u zelf, Gezellen!
Schoon in 't leeren moeite steekt,
En g' er veeltijds 't hoofd meê breekt,
T' wijl een ander leeg loopt, kwellen,
Of het ijv'ren laten staan:
Denk: ik zal hier loon ontvangen
Voor mijn moeite, en roem erlangen,
Wanneer de andre beed'len gaan.

Daarenboven was hij minzaam, beleefd, en van een onbesproken wandel; ja een man van uitstekende naarstigheid; en met dit al kon zijne vrouw, de dochter van den kunstigen Landschapschilder Jan Wils, wanneer hij in grooten ijver aan zijn werk stil zat te arbeiden, en zij geen geritsel van hem hoorde, somtijds wel met

den stok van eenen raagbol van onder tegen de zoldering aanbonsen, om hem, zoo hij voor zijn ezel mogt in slaap gevallen zijn, te wekken, ja zij hield hem doorgaans zoodanig kort van geld, dat hij somtijds fraaije prenten te koop ziende, daar hij zin in had, als zijne vrouw zich in geene goede luim bevond, en zich huiverig toonde, om het hem te schieten, het geld van zijne leerlingen daartoe leende; en wanneer hij eene schilderij verkocht, zonder dat zij er bij was, dan zoo veel van de som afkneep, om de gemaakte schuld buiten haar weten te betalen, en dus alle oneenigheid voor te komen. Ook was hij bijzonder op kunstige teekeningen van Italiaansche en andere meesters verslingerd, zoo dat hij rust noch duur had, als hij die te koop wist, voor hij er bezitter van was; niet minder liefhebberij had hij voor fraaije prentkunst, ja hij durfde voor eene prent van Rafaël Urbino, verbeeldende den Bethlehemschen kindermoord met den sparreboom, 60 guldens besteden. Dit maakte ook, dat er van zijn nagelaten papierkunst, welke kort na zijn overlijden te Amsterdam verkocht werd, een aanzienlijke som gelds gekomen is.

Hoewel van Berghem vlug in het schilderen was, was al wat hij vervaardigde meestentijds reeds verkocht, eer hij het afgewerkt had. Justus van Huisum, die in 1665 bij hem de kunst leerde, getuigt, dat hij destijds eene geruime tijd voor een Heer schilderde, die hem, tien gulden daags gaf, en dat hij van 's morgens vroeg tot vier ure in den namiddag, gemeenlijk voor den ezel zat, en dit met zooveel genoegen en lust deed, dat hij er somwijlen een deuntje bij zong. Anderen, die hem hebben zien werken, getuigen dat hij schilderde als of hij er mede speelde, hetgeen trouwens ook aan de dartele penseeltoetsen overal in zijne werken te bespeuren is. Daarenboven strekt het tot verbazing, dat daar hij zijn werk heeft gemaakt, om bijna alles te schilderen, echter elk voorwerp op zich zelve zoo goed in zijne soort is, dat het te zamengevoegd zijnde, een uitmuntend geheel uitmaakt, en bezwaarlijk valt te beoordelen, in welk vak hij het bekwaamste was. Doch bovenal verdient verwondering, dat een kunstenaar, die zoo vele stukken geschilderd heeft, er zoo menigvuldige veranderingen van schikkingen en voorwerpen in heeft weten te brengen, dat geen twee naar elkander gelijken. Van Berghem heeft portretten, stukken met levensgroote figuren, en in kleiner omvang, veldslagen, zeestranden en plunderingen geschilderd; maar het vak, waarin hij het meest uitgemunt en eenen onsterfelijken roem behaald heeft, is het landschap met tamelijk groote stoffaadje. De Burgemeester van der Hulk, te Dordrecht, liet hem een groot stuk schilderen, verbeeldende een bergachtig landschap, met ossen, koeijen, schapen, beelden enz.. en tegelijk bestelde hij er een aan Jan Both, beloovende aan elk 800 gulden, en een geschenk daarenboven voor hem, die zich het best gekweten had; wanneer zij nu die stukken afhadden en die nevens elkander vertoonden, zeide van der Hulk: »elk van u »heeft zijne vlijt getoond", en gaf aan beide eene vereering. De etsnaald wist hij even geestig te behandelen als het penseel. Er bestaan van hem 53 prentjes met verschillende dieren. Velen daarvan zijn uiterst zeldzaam.

Van Berghem stierf den 18 Februarij 1683. Van dezen meester zijn op het 's Rijks-Museum te Amsterdam de volgende stukken aanwezig:

Een zeer fraai bergachtig en boomrijk landschap met eenen herder en eene herderin, drijvende eene drift beesten door het water, verder nog, eene vrouw gezeten op een os.

Een Italiaansch landschap, met hoog opgaand geboomte, verbeeldende een avondstond. Eenige beesten worden gedreven door eenen herder, rijdende op eenen ezel. Aan de andere zijde ziet men eenen jongen, die eene menigte schapen wegdrijft.

Een Landschap met Ruth zich nederbuigende voor Boas; voorts eene menigte koornmaaijers, landlieden en beesten.

Een zeer fraai Italiaansch bergachtig Landschap, met eene rivier doorsneden, en eene vrouw zittende op een wit paard. Zij schijnt in gesprek met eene andere vrouw, over eenige lieden, die met hun vee in eene pontschuit gereed zijn over te varen. Op den voorgrond een man bij een beladen ezel; verder eenige landlieden, staande en liggende koeijen, bokken en schapen.

Een Wintergezigt op het ijs. Een man met een paard en eene ijsslede; verder een landschap, hetwelk zeer natuurlijk met sneeuw bedekt is.

Een Wintergezigt aan eenen stadswal. Op het ijs vooraan staat een wit ontspannen paard bij eene slede; voorts vier boeren, bezig zijnde om een vat bier op eene slede te laden; in het verschiet zijn twee boeren, die op het ijs kolven, en nog verder de stadspoort, bij welke eenige vaartuigen voor het havenhoofd in het ijs liggen.

Een Italiaansch Landschap, met hoog gebergte, aan eene rivier op den voorgrond eene menigte beesten en herders. Dit kleine stukje is van het fraaiste penseel van dezen meester.

In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage vindt men van hem:

Een Italiaansch Landschap.

Een Zwijnenjagt.

Een gevecht tusschen Ruiters in eene Grot.

Zijn portret is naar de schilderij van Savary, door den Parijschen plaatsnijder Etienne Fecquet in het koper gebragt, en komt mede voor in Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*, D. I. bl. 41.

Zie, behalve het boven reeds aangehaalde werk: Houbraken, *Schoub. der Schilders*, D. II. bl. 109—114; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Schrevelius, *Besch. van Haerlem* bl. 474—477; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 416; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 313—316; Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 171—174; *Biogr. Nat.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 98, 99, 103 en 104; *Biogr. Univ.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 408—412; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetenschap.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; *Aanwijz. der Schild. berustende op 's Rijks Museum*; *Notitie der Schild. van het Kon. Kab. te 's Gravenh.*

BERGHEN (Paulus van), een Priester van de orde der Jezuiten, was onderscheidene jaren Zendeling in Holland, het laatst te Leeuwarden in Friesland, alwaar hij overleden is. Men heeft van hem:

Wederleggende Katechismus, gedrukt te Roermond in 1666.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERGHEYK (Arnold van). Zie BERGEYK (Arnold van).

BERGHUIS (Frederik Johan), geboren te Delft in Januarij 1762, was de eenige zoon van Johan Berghuis, geboren te Zutphen, in Junij 1725 en overleden te Delft, 26 December 1802, onder wiens leiding hij zich tot organist en klokkenist heeft gevormd. Omtrent zijn vader dient vooraf deze bijzonderheid vermeld; dat hij, op den leeftijd van 18 jaren Delft doortrekkende, en vernemende, dat er niet door gunst, maar door de kunst, naar den post van organist en klokkenist zoude gedongen worden, zich onder de rij der mededingers schaarde en, ondanks de gemaakte aanmerkingen op zijnen zeer jeugdigen leeftijd, zoo als: »Jongentje, komt gij ook »mede spelen?" den palm der overwinning behaalde. Als organist bezat Johan Berghuis hooge verdiensten, als klokkenist vooral was hij zeer beroemd, hetgeen wij uit de getuigenis van Burney ook kunnen afleiden, die schreef: »De stad Delft heeft twee schoone »kerken en in beide een orgel. De Heer Berghuis, organist en »klokkenist van de eene, is naast Pothoff de beste speler, welke »ik in Holland heb aangetroffen, vooral in het klokkenspel, het»welk hij met eene verbazende vlugheid behandelt."

Na den dood van Johan Berghuis, volgde hem zijn zoon Frederik Johan in 1802 in die betrekking op, nadat hij reeds vroeger bij het leven van zijnen vader, waarschijnlijk tot diens hulp, als tweede klokkenist was aangesteld geworden. Alhoewel wij hem geene verdiensten als organist kunnen ontzeggen, zoo heeft hij, noch praktisch, noch theoretisch, iets bijzonder uitmuntends voor het orgel voortgebragt, noch discipelen gevormd, die zich door hunne buitengewone talenten in het piano of orgelspel onderscheidden. De oorzaak waarom F. J. Berghuis zich tot een bekwamer klokkenist dan organist had gevormd, schijnt men hoofdzakelijk te moeten zoeken in de bijzonder aangeboren liefde voor dit kolossale instrument, in de vele tijd, welke hij, zoowel tot volmaking van zijn spel als van het instrument zelf, besteedde.

Deze zijne liefde voor het klokkenspel, en de zucht om het tot den hoogsten graad van volmaaktheid te brengen, was zonder voorbeeld. Immers alle gelegenheden greep hij aan, om het mechanismus van het klokkenspel te Delft tot eene ongekende schoonheid op te voeren en te volmaken. Om dat doel te bereiken was hem geen moeite te groot, geen tijd te kostbaar. Daarom achtte hij eene reis door België noodzakelijk, waar hij alle mogelijke klokkenspelen onderzocht en bespeelde, en daarna het meer volmaakte dier instrumenten op het Delftsche trachtte toe te passen. Dagen en weken achtereen, was hij van den vroegen morgen tot den laten avond, op den toren der nieuwe kerk, met hamer en aanbeeld bezig, om de hamers en stiften op de klokken en trommels te fatsoeneren, te vijlen en zoodanig van pas te maken, dat het mechaniek van het klavier en de hamers op de klokken niets te wenschen overlieten, ja zelfs het fijnste oor er geene gebreken aan kon ontdekken. Ook het stellen van de stiften op de trommels voor het speelwerk, op het half en heel uur, is door hem destijds tot die volmaaktheid gebragt, dat vreemdelingen, dit hoorende,

niet konden gelooven, dat dit werktuigelijk zoo was zamengesteld, maar zich stellig verbeeldden, dat de klokkenist zelf op het klavier bezig was. Vooral heeft hij zijne verdiensten bijzonder doen kennen door een werktuigelijk toestel van zijne uitvinding, namelijk: door het bijbrengen van onderscheidene hamertjes op de kleine klokken, waardoor die snelle opvolging der toonen, en die tremblanten op het Delftsche klokkenspel konden worden voortgebragt, welke elders niet gehoord worden: terwijl het pedaal door hem op zulk eene treffende wijze is verbeterd, dat daardoor een alleruitmuntendst effekt kan worden daargesteld. Berghuis scheen door de natuur tot klokkenist bestemd. Hij bezat een ijzer sterk gestel, en eene buitengewone spierkracht in handen en voeten, waardoor hij eenen bijzonderen nadruk aan zijn spel kon geven, en het zich, zoowel daardoor, als door eene bijzondere vlugheid, boven dat van de meeste zijner tijdgenooten zoodanig verhief, dat er binnen- en buitenslands met hoogen lof over werd gesproken. En waarlijk zijn spel bezat iets eigendommelijks en was dien lof overwaardig, vooral wanneer men de beperktheid van een klavier van 3½ Octaaf in aanmerking nam, en alle moeijelijkheden, aan zulk een spel, in de meestal driestemmige uitvoering en transpositie van de zwaarste muzijkstukken verbonden, regt begreep, en met dat van de meeste zijner ambtgenooten wilde vergelijken. Berghuis, wij kunnen het gerust verklaren, wijdde geheel zijn leven aan het klokkenspel toe. Dáárop ook nam zijne gezondheid een einde, en begonnen zich de zaden van eene spoedig daarop volgende ziekte te vertoonen. Juist bezig met het versteken van den speeltrommel werd hij ongesteld, en den volgenden dag door eene beroerte overvallen. Hij herstelde weder, doch zijne krachten kwamen niet terug, maar verkwijnden, tot dat hij op den 11den April 1830, in ongehuwden staat overleed, een aanzienlijk en voor den kunstenaar in Nederland, zeldzaam fortuin van drie tonnen gouds nalatende, waarvan het vruchtgebruik aan zijne familie en het kapitaal na hun overlijden aan het Charitatenhuis te Delft is gemaakt. Berghuis was ook onderwijzer op de piano en de verdiensten van die lessen, grootendeels door hem opgelegd, hebben zijn kapitaal steeds doen vermeerderen.

Hij liet eenen uitmuntenden leerling op het klokkenspel na in den Heer Zuidplein Schelts, die echter in jeugdigen leeftijd, weldra zijnen leermeester naar betere gewesten volgde.

Zie *Nederlandsch Muzijkaal Tijdschrift*, 3e Jaargang, N°. 13; uit partikuliere berigten aangevuld.

BERGIUS (Theodorus Cornelius). Zie BERG (Theodoor Kornelis van den).

BERGMAKER (Loeff). Zie BERCHMAKER (Loeff).

BERGSMA (Eiso), gesproten uit een oud Friesch geslacht, dat tot wapen voert een veld van goud, met drie varkens van sabel, geplaatst twee en één, hebbende tot helmteeken een zwart varken ter halver lijve, was een zoon van Pieter Bergsma en Catharina Wendt, en geboren te Dokkum, den 3den Maart 1700 Hij legde zich te Franeker op de Godgeleerdheid toe en werd aldaar Doctor in die wetenschap. In 1721 als Predikant te Ee-en-Engwierum beroepen, verwisselde hij in 1726 die standplaats met zijne geboorteplaats, waar hij door zijne verlichte beschouwingen veel bijdroeg, om bijgeloovige voorstellingen te bestrijden.

Hij trouwde den 20 November 1740 met Sytske van Thuinen bij wie hij negen kinderen had, van welke vier jong stierven, en overleed den 6 Junij 1766.

Uit de familiepapieren bijeeugebragt.

BERGSMA (Ennius Harmen), een zoon van den voorgaande, geboren te Dokkum, den 30 Maart 1755, oefende zich te Franeker in de Regtsgeleerdheid en werd in 1779 tot Meester in de beide regten bevorderd, na het verdedigen van een belangrijk proefschrift uit het Friesche Staatsregt, *over den ouden en hedendaagschen regeringsvorm der Frieschen* (1). Hij vestigde zich als Advokaat voor het Hof van Friesland te Leeuwarden en werd in 1780 aangesteld tot Ammunitiemeester-Generaal van Friesland. Nog den 4den September van dat zelfde jaar zag hij zich benoemen tot Raadsheer in het Departementaal Hof van Friesland en den 13 Februarij 1804, tevens tot Pensionaris der stad Leeuwarden. In 1811 werd hij Lid van het Keizerlijke Geregtshof te 's Gravenhage. Koning Willem I, die hem, reeds den 18 November 1815, tot Ridder van de orde der Nederlandsche Leeuw en tot Lid van het Hooge geregtshof te 's Gravenhage benoemd had, zond hem in December 1818 als Commissaris-Generaal naar Friesland. Hij overleed te 's Gravenhage den 22 October 1828, en was den 8 December 1782 gehuwd met Bartha Bouwina Schultz, bij wie hij drie dochters had en een zoon, Willem Bernardus Bergsma, geboren te Dokkum, den 26sten Februarij 1760, die Landsavokaat en Fiskaal-Generaal van Friesland zijnde, den 17 Maart 1792 om zijne staatkundige gevoelens uit die betrekking ontslagen werd en den 26sten October 1820 overleed. Behalve de hieronder volgende Theodorus Paulus Bergsma, had hij bij zijne tweede echtgenoote Sjoukje Scheltema nog eenen zoon den tegenwoordigen Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Utrecht Cornelis Adrianus Bergsma.

BERGSMA (Eiso), zoon van Willem Bernardus Bergsma en van diens eerste vrouw, Lucia Scheltema, geboren te Leeuwarden, den 20 Maart 1786, trad in krijgsdienst als Kadet bij het 3e bataillon der 4e halve brigade en werd, als zoodanig, op de kadettenschool te Zutphen onderwezen. Hij werd den 20 Julij 1804 extra ordinair Ingenieur en den 8 Augustus 1808 Eerste Luitenant bij het Regiment te voet van het Koninklijk korps der Artillerie en Genie, waarmede hij in 1809 den veldtogt in Zeeland bijwoonde. Bij de vereeniging van Holland en Frankrijk werd hij, den 23 Junij 1810 geïncorporeerd als Luitenant bij het Keizerlijkkorps der Genie. Den 1 Julij 1811 bevorderd tot eersten Kapitein bij de 4e compagnie van het 5e bataillon Sappeurs en den 1 Januarij 1811 aangesteld als 2en Kapitein, bij den staf van het korps der Genie, maakte hij in 1812 en 1813 den veldtogt in Duitschland mede en kreeg zijne bestemming naar Dantzig, waar hij gedurende het beleg verbleef. Na den overgang der vesting Dantzig werden de Franschen gevangen genomen en konden de Nederlanders naar hun land terugkeeren. Den 2 Januarij ging hij op marsch, ter begeleiding van een detachement troepen naar het vaderland, waar hij in Maart aankwam. Den 16 van dien maand werd hij als Tweeden Kapitein-Ingenieur bij het Nederlandsche leger geplaatst, bij het welk hij den 16 Augustus 1817 tot Eersten Kapitein-Ingenieur bevorderd werd. Aan hem werd opgedragen het bouwen van het fort te Dinant waarvoor Z. M. den Koning den 12 Mei 1823 hem tot Ridder van de Militaire Willemsorde der 4e klasse benoemde. Daarna werd hij belast met de inrigting van het gebouw voor militaire akademie te Breda. Den 16 Augustus 1829 tot Majoor Ingenieur benoemd, en den 15 April 1830 overgeplaatst bij het korps Mineurs en Sappeurs, bevond hij zich na den opstand in Belgie, van 1830—1834 in de vesting Maastricht en werd, krachtens afzonderlijk besluit des Konings van 10 September 1831, eervol vermeld op de legerorde. Den 19 Februarij 1835 benoemd tot Kommandant van het 2e Bataillon van het korps Mineurs en Sappeurs en als zoodanig te Nijmegen garnizoen houdende, overleed hij aldaar, den 7 Januarij 1837.

Hij was den 17den Mei 1815 gehuwd met Anna Louise Kratzsch, bij wie hij geen kinderen verwekt heeft.

Uit het *Stamboek der Offic. van het Bataillon Mineurs en Sappeurs* opgemaakt en aangevuld uit de familiepapieren.

BERGSMA (Theodorus Paulus), zoon van Willem Bernardus Bergsma en van diens tweeden vrouw, Sjoukje Scheltema, alzoo een halve broeder van den voorgaande, was geboren te Leeuwarden den 10den Maart 1800. Zijne letteroefeningen ter voorbereiding voor de evangeliebediening slaagden voortreffelijk, eerst aan het Athenaeum te Franeker, daarna aan de Hoogeschool te Utrecht. Met welken lust, ijver en zegen hij zijne letteroefeningen voortzettede, mogt reeds blijken uit de loffelijke vermelding welke het antwoord is waardig gekeurd dat hij tijdens zijn verblijf aan het Athenaeum te Franeker had ingezonden op de letterkundige prijsvraag bij de Hoogeschool te Leyden, ten jare 1820 uitgeschreven, *over Lucius Aelius Antipater* enz. (1). Den 19 Junij 1825 verwierf hij de waardigheid van Doctor der Godgeleerdheid, na openbare verdediging zijner Verhandeling *over eenige voorschriften van Zoroaster, met de christelijke leer vergeleken* (2). In dat zelfde jaar tot Kandidaat der kerkelijke bediening bevorderd, werd hij kort daarna beroepen tot Predikant te Odijk, welke standplaats hij in 1827 met die van Bunnik en Vechten verwisselde, in welke betrekking hij zich kweet met ijver en trouw; terwijl hij op beide deze plaatsen voor meer dan eene aanbieding, om elders werkzaam te zijn, bedankte. Doch ligchaamsongesteldheid en zwakheid noodzaakten hem reeds ten jare 1833 om zijn ontslag te vragen. Een jaar vroeger zag hij zijne verhandeling *Over het zevende hoofdstuk van den brief van Paulus aan de Romeinen* door het Genootschap tot verdedi-

(1) *Specimen juris publici Frisiaci inaugurale, de antiqua et hodierna Frisiacorum regiminis forma.*

(1) *De L. Aelio Antipatro.*

(2) *Dissertatio inauguralis de Zoroastris quibusdam placitis, cum doctrina christiana comparatis.*

ging van de Christelijke Godsdienst tegen derzelver hedendaagsche Bestrijders, met eenen gouden eereprijs bekroond. Hij overleed den 3den September 1834 en was tweemaal gehuwd geweest; eerst met Adriana Cornelia Suzanna Hugenholtz, die weinig dagen nadat ze hem door de geboorte van eenen zoon verblijd had overleed; daarna met Christina Johanna Cazius, uit welk huwelijk hem vier kinderen geschonken werden, van welke echter het tweede naar betere gewesten hem vooruitging, terwijl het jongste hem derwaarts weldra volgde.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832, D. II. bl. 434, 1833. D. I. bl. 26, 1834. D. II. bl. 161. *Boekzaal* 1835. bl. 122—125.

BERGSMA (Adrianus) geboren te Dockum, in 1702, zoon van Pieter Bergsma en Catharina Wendt, was eerst tot Godgeleerde opgeleid, dan zich later tot de beoefening der Regtsgeleerdheid begeven hebbende, verwierf hij als Advocaat veel roem, inzonderheid door het vrijpleiten van eene vrouw, van kindermoord beschuldigd. Deze roem veroorzaakte, dat hij tot de aanzienlijkste en voordeeligste ambten in Indië geroepen werd. Hij vertrok derwaarts in 1733, verkreeg er, onder anderen, de betrekking van Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal, zoodat hij in Indië een groot gezag uitoefende. Aldaar gehuwd met Allegonde Zwaardekroon, dochter van den Gouverneur-Generaal Hendrik Zwaardekroon, keerde hij, na het overlijden van zijne vrouw, naar Nederland terug.

Kort na zijne terugkomst werd hij tot de regering geroepen, en tot Lid der Vroedschap en Burgemeester te Sneek gekozen. Wegens deze stad bekleedde hij sedert de voornaamste Staatscommissiën. Bijna onafgebroken had hij, wegens Friesland, zitting in de Vergadering der Staten Generaal, en daar hij het vertrouwen van den Stadhouder bij bekwaamheid en slimheid bezat, had hij een groot deel aan het bestuur van zaken, zoowel wat de republiek, als wat het gemelde gewest betrof.

Hij stierf in 's Gravenhage den 20 Julij 1780, na andermaal gehuwd te zijn geweest met Catharina Regina van Bynkershoek, dochter van den beroemden President. Uit het eerste huwelijk liet hij ééne, en uit het laatste vier dochters na.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit de familiepapieren aangevuld.

BERGSMA (Petrus Adrianus), geboren den 15den April 1743, was de zoon van Willem Bergsma en Remelia Schik en een broeders zoon van den voorgaande. In 1780 Secretaris van Dantumadeel geworden zijnde, werd hij den 5den October 1782 tot Grietman aangesteld en bekleedde, van dat jaar tot in 1795, de commissiën, welke in dien tijd op de Grietenijen vielen, zoo als Lid van Gedeputeerde Staten, van de Admiraliteit enz. Ook was hij Ontvanger-Generaal van Dantumadeel en Dijkgraaf van Oost-Dongeradeel. In 1785 was hij een der elf volmagten, die zich ten sterkste verzetteden tegen het Staatsbesluit om de verkiezing van de Magistraten aan den Stadhouder te laten, zijnde alstoen het groote verschil tusschen de Staten en de burgerij van Leeuwarden. Na 1795 is hij geweest eerst Baljuw van Dantumadeel en Kollumerland, en later lid van het Departementaal bestuur van Friesland. Hij was de eerste, die de invoering van den tabaksbouw in Friesland beproefde de chicoreibouw aldaar vestigde; en eene daartoe benoodigde fabrijk liet oprigten. Hij overleed te Dokkum den 14 October 1824. Bij zijne vrouw Dodonea Jacoba Dooitsema had hij zeven kinderen, van welke bij zijn overlijden nog drie in leven waren.

Zie *Vaderlandsche Historie ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 107, waar hij abusivelijk F. A. Bergsma genoemd wordt; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm. bl.* 127, aangevuld uit de familiepapieren.

BERGSMA (Johannes Caspar), een broeder van den voorgaande, geboren den 16den October 1750, was Doctor in de Regten en werd in 1783 Secretaris van Dantumadeel en in 1786 Grietman van Franekeradeel. Ook is hij geweest Dijkgraaf van Oost-Dongeradeel.

In 1783 woonde hij als volmagt van Oost-Dongeradeel de vergadering bij, waarin over 's Lands zaken geraadpleegd werd. In 1784 ontving hij, uit handen van het Exercitiegenootschap te Dockum, onder de zinspreuk *pro Aris et Focis*, een zeer fraai geschilderd wit zijden vaandel. In 1787 was hij Voorzitter van de Edelmogende Staten van Friesland. In dat zelfde jaar haalde hij, die toen Lid van het Mindergetal was, door zijne toestemming om de Pruissische troepen in het land te roepen, zoodanig den haat der Patriotten op zich, dat zij, bij eene gedrukte publicatie van 15 September, hem en zijne medestanders dreigden zich op de personen en goederen te zullen wreken, dat zij het geheele land zouden onder water zetten enz.

Bergsma overleed den 25 Junij 1793.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar D. VI. bl. 374., D. IX. bl. 45, D. XIII. bl. 107, D. XIX. bl. 47, 122, 124, 131 en 155; *Tegenw. staat van Friesl.*, D. IV. bl. 35 en 696; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm.* bl. 200. uit de familiepapieren aangevuld.

BERGUES (Adriaan van), ook wel verkeerdelijk van Bergen genoemd, Heer van Dolhain en Bohem, een Henegouwsch Edelman, uit het geslacht van Bergues St. Winocx, zoon van Pieter van Bergues en Joanna van Bailleul, was een der eerste onderteekenaars van het compromis en van wege Artois en Doornik een der Edelen belast om op de handelwijze der Landvoogdes toe te zien. Hij was dan ook een der negen Edelen, die te Breda, in 1566, het eerste verzoekschrift zamenstelden en met Nicolaas de Hammes en Jan van Marnix, Heer van Toulouze, stond hij bekend als een vurig liefhebber des Vaderlands, stout en forsch, die ook ter verdediging van de vrijheid zijne beurs wilde openen door zich te verbinden tot het opbrengen van vijftig kroonen, wanneer het smeekschrift aan den Koning met aanbieding van drie millioenen geschiedde. Zijn naam komt, met dien van Jan van Marnix, voor in een welsprekenden brief van de Hammes, waarin deze meldt dat hij met Bergues, Marnix en anderen een besluit had genomen om de zaken op eens te verhelpen en de lijdende Nederlanders te redden. De Algemeene Staten moesten het eenige geneesmiddel der kwalen zijn. Niettegenstaande Oranje tot zachtere maatregelen raadde, had Bergues meer dan eens een gewigtig deel aan de hevige raadslagen door de Edelen genomen, in hunne vergaderingen te Breda en Hoogstraten gehouden. Daar hij zich dus als een ijverig voorstander der vrijheid had voorgedaan, werd hij in 1568 door Alva verbannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Tijdens den inval van Graaf Lodewijk van Nassau in Groningen en dien van Prins Willem in Limburg, was hem in last gegeven, om, ten einde de krachten des vijands te verdeelen, in West-Vlaanderen te vallen. Het blijkt echter niet in hoeverre dit heeft plaats gehad. Hij hield zich meest in Frankrijk op en werd in 1569 door den Prins van Oranje tot Onder-Admiraal der Watergeuzen benoemd. In September zeilde hij met eene vloot uit Engeland naar het Vlie, waar zij 46 Oostzeevaarders op losgeld stelden. Hij beproefde eenen aanslag op Delfzijl, dien de Robles echter verhinderde, maar daarentegen bemagtigde hij de eilanden Ameland en Terschelling. In 1570 kruiste Dolhain met 17 schepen aan den mond der Eems, maar op het berigt dat Bossu en de Robles met eene vloot van 20 zeilen hem naspoorden, nam hij zoo overhaast de vlugt, dat hij bijna alle zijne schepen verloor en slechts vijf in Embden redde. Prins Willem zond daarop Johan Basius tot hem, om rekenschap van dit wangedrag en de buitgemaakte gelden te vragen. Daar Dolhain echter hiertoe ongenegen bleef, werd hij door den Prins naar Dillenburg ontboden, hoewel met even vruchteloos gevolg. De zorgeloosheid, dronkenschap en wanorde namen zoodanig toe onder de Watergeuzen, dat Oranje zich verpligt zag Bergues zijnen post te ontnemen. Doch hij diende daarin met de noodige wijsheid te werk te gaan; want hij vreesde dat het den Admiraal niet aangenaam zou wezen. Evenwel het moest geschieden, de Prins tastte door, maar met wijsheid en goedheid. Eer de vloot in Engeland teruggekeerd was werd Bergues denkelijk op bevel van Oranje in hechtenis genomen. In vrijheid gesteld, vertrok hij naar Frankrijk, maar bleef evenwel de eens gekozene zaak getrouw. In 1572 nam hij deel aan eene poging onder de Genlis, om het belegerde Bergen te ontzetten, waarbij hij sneuvelde. Volgens Le Petit (1) zou hij in handen zijn gevallen van de boeren, aangevoerd door eenen kalen Edelman, die zich beroemde hem aan Alva ten geschenke te zullen brengen. Hij eischte, dat men hem zijne wapenrusting zou ontnemen, om te voet te kunnen gaan, en terwijl men aan zijn verzoek voldeed, greep hij met de vuist een jagtmes van een hunner, waarmede hij zoo met zijne geleiders schermutselde, dat hij er drie of vier ter nederwierp en men genoodzaakt was hem te dooden. Een dapper en goed soldaat, was hij echter ongeschikt eenig bevel te voeren. Hij was gehuwd met Maria van Hochin, die hem drie kinderen schonk. Johan van Bergues, Lodewijk van Bergues en Maria van Bergues, van welke de beide laatste ongehuwd storven, doch de eerste door zijn huwelijk met Johanna de Rombures zijn geslacht voortplanten.

Het wapen van dit geslacht was van goud met eenen leeuw van keel.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 en 290, (208); B. VI. bl. 289; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 294; Wagenaar,

(1) *Gr. Chron.*, Tom. II. pag. 232.

Vaderl. Hist., D. VI. bl. 125, 308—311; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 138; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 205—209, St. IV. bl. 427; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XII. bl. 423 en 424; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. II. pag. 58, 59 et 162, Tom. III. pag. 230; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 143—145; Arend, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 202 en 222, St. V. bl. 142—144.

BERGUES (Lodewijk van), ook wel Louis de Treslong geheeten, een broeder van den voorgaande, diende mede onder de Watergeuzen en deelde in zijns broeders ballingschap. Na het ontslag van Adriaan werd hij voorloopig tot Bevelhebber over de vloot aangesteld, doch daar de bandeloosheid hand over hand toenam en de Watergeuzen zich verlaagden, om de rol van gewone zeeroovers te spelen, waagde de Prins het niet, hem het gebied voor goed op te dragen, maar hij werd door Gislain van Fiennes, Heer van Lumbres vervangen. Of Lodewijk de Bergues over dit voorbijgaan verstoord was, dan of hij zonder zijn broeder niet op de vloot wilde dienen, vindt men niet opgeteekend. Zeker gaat het, dat later zijn naam niet meer op de lijst der Watergeuzen gevonden wordt en men ook niets meer van hem gemeld vindt.

Zie van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 145 en 146; Arend, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 144.

BERK (Johan en Pompeus). Zie BERCK (Johan) en BERCK Pompeus).

BERK (Niklaas van), lid der Regering van de stad Utrecht, was ten tijde van Leycester buiten bewind geraakt; naderhand hersteld zijnde, was hij in 1608 een der gemagtigden, om in 's Gravenhage, met Spinola en de vier andere Spaansche Gezanten, over het sluiten van eenen vrede of een bestand te handelen; in 1611 werd hij uit het lid der Gekozenen ontslagen, en sedert buiten bewind gehouden, tot in 1618, wanneer Prins Maurits, na het afdanken der Waardgelders, bij de groote verandering in de Regering van Utrecht, hem in plaats van Justus van Rijgersburg tot Burgemeester aanstelde. In het jaar 1619 werd van Berk onder de beschuldigers gesteld, die tegen Oldenbarneveld en Uytenbogaard getuigden; dan deze laatste heeft hem op de voldoendste wijze wederlegd, en middagklaar getoond, dat Berk zich zelven heeft tegengesproken. Hij overleed in 1620 en liet bij zijne huisvrouw Barbara van Warmeloo geene kinderen na.

Zie de Groot, *Nederl. Hist.* bl. 555; Brandt, *Historie der Reformatie*, D. III. bl. 391 en 392, Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 321, D. X. bl. 234 en 349—352; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BERKEL (Adriaan van) reisde in het jaar 1670 naar de Berbice en bleef er als Gouvernements-Secretaris tot in 1674. In 1680 vertrok hij naar Suriname als Directeur eener plantagie, welke hij tot in 1689 beheerde. Beide reizen zijn door hem beschreven in *Reis naar Rio de Berbice en Suriname*, met pl. 4to., van welk zeldzaam werk meer dan eene uitgave bestaat, onder anderen eene onder den titel:

Amerikaansche Voyagie, Amst. 1698. 4to.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BERKEL (Abraham van) of Abrahamus Berkelius, misschien wel een broeder van den voorgaande, geboren te Leiden in 1630, legde zich eerst op de Geneeskunde toe, maar ging later tot die der Letterkunde over, en maakte groote vorderingen in de Grieksche en Latijnsche talen. Hij werd onderwijzer aan de Latijnsche scholen te Delft, over welke hij later tot Rector werd aangesteld. Hij besteedde een groot gedeelte van zijn leven aan eene uitgave van:

Stephani Byzantini *Dictionarium Geographicum*, die eerst na zijne dood in 1688, met vele aanteekeningen, in folio het licht zag.

Voorts zond hij nog in het licht:

Epicteti *Enchiridion una cum* Cebetis Thebani *Tabula*, Lugd. Batav. 1670. 8vo, waarvan in 1753 te Delft een vermeerderde druk in 8vo. het licht zag.

Antonini Liberalis *Metamorphoses*, Leyd. 1674. 12°.

Genuina Stephani Byzantini *de urbibus et populis fragmenta cum* Hannonis *Carthaginensium Regis Periplo*, Graece et Latine, Lugd. Bat. 1674. 8vo.

Hij maakte zich tevens verdienstelijk door het in orde brengen van het geheele ligchaam der Bibliotheek van de Hoogeschool te Leiden, en overleed in 1688.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 612 et 613; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 345; *Biogr. Univers.*; Siegenbeek, *Geschiedenis der Leydsche Hoogeschool*, D. II. bl. 21.

BERKEL (Jan van) of Janus Berkelius, een zoon van den voorgaande, geboren omstreeks 1675, werd in 1697 Praeceptor aan de Latijnsche schole te Dordrecht, waar hij in 1715 overleed. Reeds in 1694 had hij zijne Vader tegen Etienne Lemoyne verdedigd in den herdruk van Stephanus Byzantinus.

Voorts heeft men van zijne hand Jacobi Palmerii a Grentemesnil *κριτικὸν ἐπιχείρημα sive pro Lucano Apologia cum nonnullis aliis similis argumenti*, Lugd. Bat. 1704. 8vo.

Dissertationes selectae criticae, de poëtis Graecis et Latinis, Lugd. Bat. 1704. 8vo.

Zie Saxe, *Onomast. Lit.* Pars V. pag. 448; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 345; *Biogr. Univers.*

BERKEL (Pieter Johan, Engelbert François en Theodoor Victor van). Zie BERCKEL (Pieter Johan van), BERCKEL (Engelbert François van) en BERCKEL (Theodoor Victor van).

BERKENBOOM (Martinus), geboren te Nijmegen, was een leerling en opvolger in het kunstbedrijf van Johannes Teyler, bestaande in het fabrijkmatig teekenen, graveren en met kleuren drukken van kunstprenten en kamerbehangsels.

In het jaar 1708 en 1709, begaf hij zich, vergezeld van zijnen leerling, Jacob van Eynden, naar Dusseldorp, na vooraf onderscheidene van zijne kunstvoortbrengsels met het beurtschip verzonden te hebben. Deze reis was te dier tijd niet zonder gevaar, doordien de stroopende partijen, uit de legers der aan den Rijn oorlogvoerende Mogendheden, de wegen zeer onveilig maakten: zij kwamen echter behouden aan, en werden bij den kunstlievenden Keurvorst van den Paltz aangediend, dan eer Berkenboom gereed was, om zijnen kunstarbeid te vertoonen, werd het Hof in den rouw gedompeld, wegens het overlijden van een der vorstelijke aanverwanten en daardoor de gelegenheid benomen, om zich met Berkenbooms kunstwerken in te laten, weshalve zij onverrigter zake de terugreize moesten aannemen. Twee of drie jaren later is Berkenboom zeer onverwachts, in tamelijk hoogen ouderdom, aan eene beroerte overleden.

Uit de werken, welke wij van hem kennen, te oordeelen, bezat hij minder bekwaamheid dan zijnen Meester; zijne platen etste hij met eene zwaardere hand, door minder vernuft bestuurd. Hij heeft onderscheidene gezigten op de stad en de vestingwerken van Nijmegen en omstreken, als ook van vele andere plaatsen en steden, bijv. Amsterdam, 's Gravenhage, Middelburg en Vlissingen, in met kleuren gedrukte kunstprenten, uitgegeven, van welke de meeste met de eerste letteren van zijnen naam en andere met dien voluit gemerkt zijn, waardoor zij ook van Teylers werk kunnen onderscheiden worden, mede heeft hij veeltijds in zijne platen het water en andere deelen met de gereedschappen der zwarten of schraapkunst bearbeid.

In de dichtkundige beschrijving van Nijmegen door Arkstee, zijn eenige Prentverbeeldingen naar de Teekeningen van Berkenboom gegraveerd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderkunst*, D. I. bl. 179—181; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstschilders.*

BERKENHOFF (Theodorus Albertus) werd te Leiden in 1746 geboren. In zijne vroegste jeugd in de muzijk onderwezen, gaf hij vroegtijdig blijken van eenen goeden aanleg, en bragt het na slechts korte studie zoover, dat hij als Solist kon optreden, en men hem op een der concerten in zijne geboortestad een concert voor viool met bijval kon hooren voordragen. In de harmonie en compositie werd hij door eenen kundigen meester aldaar onderwezen; later uitgerust met die bekwaamheden, welke hem destijds den eernaam van Virtuoos deden verwerven, ondernam hij eene buitenlandsche kunstreis en begaf zich naar Manheim, Parijs, Londen en andere plaatsen, waar hem vele toejuichingen ten deel vielen. Daarna keerde hij in zijn vaderland terug; vestigde zich als muzijkonderwijzer in zijne geboortestad, en werd daar vervolgens tot Stadsmuzijkmeester aangesteld, welke betrekking hij vele jaren, tot aan zijne dood, vervulde en met naauwkeurigheid waarnam, terwijl hij gedurende die tijd vele goede discipelen vormde.

Als Violist onderscheidde zich Berkenhoff door vele uitmuntende hoedanigheden. Zijn streek was forsch; zijn spel vlug en zuiver, vooral in de dubbele grepen; zijn voordragt schoon en gevoelvol. Alhoewel hij zich bij den viool, als zijn hoofdinstrument,

bepaalde, bezat hij als Pianist toch ook veel vaardigheid. Ook als Componist van eenige werken voor de viool, heeft hij zich voordeelig leeren kennen, hoewel zijne werken, en zelfs de gedrukte thans zeldzaam en onbekend zijn.

Daarenboven was hij als mensch fatsoenlijk en beschaafd; in ieders achting deelende en aan de voornaamste huizen in zijne geboortestad gezien. Hij stierf te Leiden, den 31 Januarij 1814, betreurd door zijne beide zonen, menigvuldige betrekkingen en kunstgenooten.

Zie *Muzijkaal Tijdschrift van Nederland*, 1844. bl. 70. *Nederl. Muzijkaal Tijdschrift*, Utrecht bij L. E. Bosch en Zoon, 7e Jaargang, bl. 15.

BERKENHOFF (Hermanus Leonardus), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, den 4den Julij 1786, betoonde als knaap reeds veel aanleg voor de muziek, en werd daarin aanvankelijk door zijnen vader onderwezen. Later legde hij zich ijverig toe op het violoncelspel, en met zulk goed gevolg, dat hij zich in het publiek kon laten hooren, en daardoor eene vaste plaats als violoncellist in de concerten te Leiden verwierf. In 1805 vertrok hij naar Amsterdam, waar hij in het orkest van den Duitsche Schouwburg geplaatst werd. In 1810 begaf hij zich naar Elburg, waar hij als Muziekonderwijzer en ook als Dansmeester tot aan zijne dood, in 1837, gevestigd bleef.

Zie *Caecilia*, *Algem. Muzikaal Tijdschrift van Nederl.* 1844, bl. 76.

BERKENRODE Cornelis Florisz. en Balthasar Florisz. van). Zie BERCKENRODE (Cornelis Florisz.) en BERCKENRODE (Balthasar Florisz.)

BERKENRODE (Gerrit van), oudste zoon van Hendrik van Berkenrode en van Erkenraad van Bekestein uit den huize van Heemskerk, geboren in of kort na 1530, was in zijne jeugd tot den Geestelijken stand overgegaan en Kanunnik geworden, doch de leer der Hervormden omhelsd hebbende, werd hij tevens een voorstander der vrijheid.

In 1572 werd hij door Willem I. als diens Commissaris naar Haarlem gezonden, om, ware het mogelijk, die stad aan zijne zijde te doen omslaan. Hij deed zulks, in weerwil van allen tegenstand, op de beste wijze. Bij de belegering van Haarlem, schijnt hij niet tegenwoordig te zijn geweest, hoogstwaarschijnlijk was hij dan buiten de zoogenoemde vergiffenis gesloten geweest.

Later is hij in Landszaken gebruikt en was Lid van de Commissie, die, na het vermoorden van den Prins van Oranje, belast werd met het openen der brieven, welke, aan diens adres gezonden, als nog mogten aankomen.

Hij was gehuwd aan Geertruid van Meerthen, die in hoogen ouderdom in 1618 overleed, en liet geene kinderen na; de juiste tijd van zijn sterven vindt men, even min als die van zijne geboorte, vermeld, doch zeker leefde hij nog in 1596, wanneer David Colterman, bij resignatie van hem, zijn opvolger werd als Baljuw van Kennemerland.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 372 (270), 380 (276), B. XIX. bl. 454 (3); van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 859 en 860; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 367; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BERKENRODE (Adriaan van), broeder van den voorgaande, geboren in of na 1540, was een ijverig voorstander der vrijheid; werd in 1572 Burgemeester; deed gewigtige diensten gedurende de belegering van Haarlem, en trok dikwijls, met het grootste gevaar, naar den Prins van Oranje, ter bevordering van het ontzet. Hij ontkwam de wraakneming der Spanjaarden; werd in 1577, bij het toevallen der stad, op nieuw Burgemeester, en bleef bij de Burgerij gezien tot aan zijn overlijden, den 7den November 1618. Tevens was hij Hoogheemraad van Rijnland, waarschijnlijk was hij ook die Berkenrode, welke den 15den Maart 1602 tegenwoordig was, bij de belangrijke zamenkomst van eenige der voornaamste Staatsmannen, ten einde over de verheffing van Prins Maurits te spreken. Hij liet eenen zoon na Hendrik van Berkenrode, die kinderloos overleed.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. VI. bl. 367; *Naleez. op Wagenaar*, D. I. bl. 317—321; Scheltema, *Staat. Nederl.* D. I. bl. 87, D. II. bl. 562.

BERKENRODE (Matthijs Lestevenon van). Zie LESTEVENON (Matthijs).

BERKENRIJS (P. van) moet in het begin der zeventiende eeuw een niet onbekwaam sterrekundige geweest zijn. Samuel Ingen maakte op hem het volgende versje:

Toen Berkenrijs (geworden krom
En blint van swaren ouderdom)
De sterren noch den hemel meer
Kon kijken, bad hij: »Haal me, Heer!
Wat dichter bij, dat ik, die mach
Noch beter kijken als 'k wel plach!"
En daarmeê stierf dien ouden mensch.
God laat z' hem kijken naar zijn wens.

Zie Kantelaar en Siegenbeek, *Euterpe*, St. I. bl. 121.

BERKHEY (Johannes le Francq van). Zie FRANCQ VAN BERKHEY (Johannes le).

BERKHEYDEN (Job en Gerard), twee broeders, geboren te Haarlem, hebben zich beide als Kunstschilders beroemd gemaakt en hunne lotgevallen zijn zoodanig aanëen verbonden, dat wij ze hier ook gemeenschappelijk vermelden zullen.

Job, de oudste, geboren in 1628, werd, een jongeling zijnde, door zijnen vader op het boekbinden besteld, doch hij kreeg daar ras tegenzin in, en wilde Schilder worden; de ouders waren hem hierin te wille, en zochten een bekwaam meester voor hem, bij wien hij de grondbeginselen van die kunst leerde. Job beijverde zich met zooveel lust en vlijt, dat hij binnen weinige jaren reeds een fraai stukje kon schilderen. Zijn broeder Gerard, de vorderingen van zijnen broeder ziende, kreeg mede lust in de kunst, en beijverde zich zoo vlijtig dat hij Job al spoedig op zijde streefde. Doch elk werkte in een bijzonder vak, waar zijne geneigdheid het meest toe overhelde. Job, denkende op eigen wieken te kunnen drijven, verliet zijnen meester, zette zich aan den Rijnkant neder, en maakte zich bij de dorpelingen tusschen Leiden en Utrecht bekend, waar hij vele voor eenen geringen prijs uitschilderde, hierdoor oefende hij zich met schilderen naar het leven, en bedong van het model nog geld toe. Ook nam hij aldaar zorgvuldig schetsen van alle zoodanige gezigten als hem behagelijk genoeg toeschenen, om in zijne landschappen gebragt te worden. Na zich dit gedeelte der kunst voldoende te hebben meester gemaakt, bestudeerde en beoefende hij het schilderen van figuren, waartoe hij zijne modellen uit de natuur ontleende, als landbouwers, herders, kroeghouders enz., en stoffeerde daarmede niet alleen zijne landschappen, maar hij stelde die ook voor als feestvierende, dansende, of zich gezellig onderhoudende, in de manier van Teniers.

Gerard daarentegen schilderde gezigten van huizen, groote gebouwen en kerken, alsmede gezigten langs de Heeren- en Keizersgrachten te Amsterdam, naar het oorspronkelijke geteekend, met boomen en allerhande beeldjes versierd, welke teekeningen hij dan in het groot overbragt en stout en meesterlijk behandelde.

Eindelijk bekroop Job de lust om te gaan reizen, hij sloeg het zijnen broeder voor, die aanstonds gereed was, en zij besloten eenen togt naar Duitschland te doen. Te Keulen onthielden zij zich eenigen tijd, om eenige kleine medegenomen stukjes voor geld te verwisselen, hetwelk hun wel gelukte; hierdoor geraakten zij onder anderen in kennis met een geestelijk zusje, die kort geleden haren broeder, eenen Priester, door den dood had verloren, zij was hier innerlijk bedroefd over, en sloeg onze schilders voor, of zij niet in staat zouden zijn haar een afbeeldsel van haren broeder te vervaardigen, op de beschrijving die zij er van zou geven; vreemd klonk hun dit voorstel in de ooren; Job keek op Gerard, en deze weder op Job, eindelijk zeide de laatste, na zich eenige tijd bedacht te hebben, dat hij zulks aannam; zij togen aan het werk, en volvoerden het tot genoegen van de Begijn, die zij mede afschilderden, en door wie zij ruim betaald werden. Van Keulen trokken zij naar Heidelberg, alwaar destijds de Keurvorst van de Paltz zijne hofhouding hield. Doordien die Vorst dagelijks met eene groote stoet ter jagt uitreed, namen de beide broeders die gelegenheid waar, om twee schilderstukken te vervaardigen, waarop de beeldtenis van den Keurvorst, sommige voorname Hovelingen, alsmede den Opperjagermeester, vrij aardig en gelijkende afgebeeld waren, dan geen moeds genoeg hebbende, om die den Vorst aan te bieden, bedachten zij den vond, om die op elkander te binden, en in eenen galerij te zetten, dien hij altijd door kwam wanneer hij ter jagt ging; zij hadden er iemand bij geplaatst, die last had, om, wanneer er gevraagd mogt worden, wie het daar nedergezet had, te antwoorden, dat het schilders waren, die in zekeren herberg te huis lagen. De Vorst, hier voorbij komende, liet er spoedig zijn oog op vallen, deed de rol losmaken, en bekeek de schilderstukken met bewondering, te meer, doordien hij er zijn eigen afbeeldsel en dat van onderscheidene zijner Hovelingen op ontdekte. Hij liet aanstonds de schilders roepen, prees grootelijks hunne kunst, betaalde

hen rijkelijk en schonk hun daarenboven eenen gouden penning. Ook werd aan elk hunner een paard gebragt, om de jagt te verzellen. Hoe weinig lust zij er ook toe hadden, durfden zij het evenwel niet weigeren, dan het bragt hen in de grootste angst, doordien zij, het paardrijden ongewoon, dit als een middel beschouwden om den hals te breken. Op de paarden geholpen, zagen zij telkens naar elkander om, wien het eerst zandruiter zou worden; zij kwamen er nogtans heelshuids af, doch droegen wel zorg om in het toekomende geene deelgenooten meer van dit adellijke vermaak te wezen.

Aan dit hof oefenden zij eene geruime tijd hunne kunst, door voor den Vorst, het Hof en de voornaamste lieden der stad te schilderen, en hadden daarenboven een goed bestaan en een aangenaam leven, terwijl zij met grond op nog grooter voordeelen hopen konden.

Hoe goed deze uitzigten ook waren, kregen zij eindelijk een tegenzin in dit hoofsche leven; en Job zeide op zekeren dag tot Gerard: »Broêr, wat hebben wij er toch aan, om altijd onder vreem»de oogen te zijn? als wij in Holland waren bij ons oud gezel»schap, hadden wij somwijlen een vermaaklijk praatje over de »kunst, onder een smakelijk pijpje. Willen wij maar heengaan?" Gerard beraadde zich niet lang, maar gaf ras zijne toestemming, en zij spoedden zich eerlang naar hunne geboortestad, daar zij met eene zuster huis hielden; en van waar zij, wanneer zij eenige schilderstukjes in gereedheid hadden, naar Amsterdam trokken om die te verkoopen, en eenen vrolijken avond met de kunstoefenaars door te brengen.

Op eene van deze partijen gebeurde het, dat iemand van het gezelschap pochte op de doorluchtige afkomst en de beroemde bedrijven van zijne voorvaderen. Job, dat een koddige ziel was, gaf hem niet toe, maar verzon eene geheele legende van dappere daden door zijne voorvaderen verrigt, en rekende eindelijk uit, dat hij van koninklijken bloede afstamde, doch voegde hij er bij, het is van Jan Beukelszoon van moeders zijde, die zich te Munster liet kroonen; hierop ontstond een hartig gelach, en M. Consart maakte dit tweeregelig versje:

Te Munster was eertijds een koning, Jan van Leiden,
Een voorzaat van 't geslacht der geestige Berkheiden.

Gerard was bezadigder en ook meer ingetogen van aard; dikwijls vermaande hij zijnen broeder, om zoo los en ruw niet heen te praten, tevens betuigende, dat het hem verveelden, wanneer zij te zamen in gezelschap waren te moeten hooren, dat hij, alleen uit potsigheid, de menschen eene partij leugens voor waarheid zocht op den mouw te spelden. Wanneer het dan gebeurde, dat hij met zijnen broeder naar het gezelschap ging, maakte hij alvorens beding met hem, zeggende: »hoor Job, als gij al te grof liegt, zal ik »de hand op mijne borst leggen, let er op, dat zal een teeken »zijn, dat het hoog genoeg is, hou dan op." Voor het overige heeft men zeldzaam twee broeders gezien, die zooveel van elkander hielden, dat de een wilde was den ander aangenaam. Gerard overleed den 23sten November 1693, en Job uit een tuin op de Brouwersvaart komende, had het ongeluk daarin te verdrinken en werd den 14 Junij 1698 begraven. 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van Gerard:

Een gezigt van den Dam, het voormalig Stadhuis en de Nieuwe Kerk te Amsterdam, eigenaardig gestoffeerd.

Beider Portretten komen voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild.* D. III. tegenover bladz. 189.

Zie: dat werk t. a. p. bl. 189—199; Schrevelius, *Beschr. der stad Haarl.*, bl. 477—480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 180—182 en 206; *Biogr. Nation*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univer.*; *Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amst.*

BERKHOUT (Evert Corneliszoon van), Schipper op het Hoornsche schip *de Omval*, die in de vijftiende eeuw leefde, verdient vermelding om zijne braafheid, geduld en zachtzinnigheid.

De beruchte zeeroover Klaas Gerritz. Compaan had zich van het vaartuig van Berkhout, liggende aan het Kaapverdische eiland Mayo meester gemaakt, terwijl deze met zijn volk aan land was, om zout te halen, en van Compaan, met wien hij, als landsman, tot nu toe vriendschappelijk verkeerd had, geen kwaad duchtte. De vriendelijke pogingen van Evert, die zich naar Compaans boord liet roeijen, baatten hem niets, dan dat hij vijftig dukaten kreeg, om naar het vaderland terug te keeren, waar hij nog beschuldigd werd, dat hij het schip aan den zeeroover verkocht had. Evert Cornelisz gaf echter den moed niet op, om eenmaal zijn schip terug te bekomen, en hij was het, die vele jaren daarna, met Compaans broeder Heyn Aartsz en Abraham Valkenburg, den zeeroover diens pardonbrief bragt, natuurlijk met beding van teruggave van den *Omval* en de andere Nederlandsche schepen, welke hij nog in zijne magt had. Het was echter geene gemakkelijke zaak, den verharden booswicht, ook nadat hij den voorslag had aangenomen, naar huis te vergezellen, en van nieuwe rooverijen te weêrhouden. Onder anderen bewoog Schipper Evert met moeite, Compaan zijn voornemen te laten varen om twee Nederlandsche schepen bij Tetuan te bemagtigen.

De godsdienstige denkwijze van den Hoornschen Schipper blijkt ook uit de volgende bijzonderheid. Op den eersten middag dat zij zich gezamelijk (op den *Omval*) ter maaltijd begeven hadden, ontblootten Berkhout en de zijnen hunne hoofden om God te loven en te bidden. Compaan, die reeds een begin met eten had gemaakt, vroeg hun naar de reden van hun bedrijf. »Het was," antwoordde zij, »om God aan te roepen, dat hij de spijze wilde zegenen." »O!" hernam hierop de woesteling, »dat is niet van nooden: on»ze lieve Heer is wel in twee jaren niet in mijn schip geweest." Schipper Evert hem dit zeggen zeer kwalijk nemende, kreeg tot weder antwoord, dat zij al voor twee jaren het testament, de gebeden- en psalmboeken buiten boord hadden geworpen en sedert alle gebeden en dankzeggingen opgegeven.

Men bragt het echter behouden te huis, schipper Evert kreeg zijn schip terug, deed daarmede nog vele gelukkige togten, tot dat hij het ongeluk had er mede in de Adriatische zee om te slaan en te verdrinken.

Zie *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 124, 127 en 128; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, A. 129.

BERKHOUT (Willem van) of, zoo als die naam destijds geschreven werd, Berckhout, Heer van die plaats en andere goederen in West-Friesland, werd Ridder geslagen door Willem Graaf van Holland, ten tijde van zijne verkiezing tot Roomsch Koning te Woeringen in het jaar 1248. Hij sneuvelde, met gemelde Koning, in een gevecht tegen de Friezen in het jaar 1256, en was gehuwd met Geertruid van Berckel. Zijne latere nazaten voerden de naam van Teding van Berkhout.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

BERKHOUT (Adriaan Teding van), geboren te Hoorn in 1572, was afkomstig uit het oud en aanzienlijk geslacht van Berkhout, zoon van Jan Teding van Berkhout, de eerste, die naar aanleiding van den naam zijner moeder, Cornelia Teding van Cranenburch, den naam Teding bij zijnen geslachtnaam van Berkhout heeft gevoegd. Adriaans moeder was Levina Huybrechts van Duivendrecht. Hij voegde bij den roem van kundig Regtsgeleerde, dien van wijs Regent en geschikt onderhandelaar.

Het eerste bleek door het loffelijk waarnemen van het ambt van Pensionaris van Monnickendam en anderen voor Holland. Tot Raadsheer benoemd, werd hij met anderen, in den jare 1615, naar Leeuwarden gezonden, ten einde aldaar felle twisten, tusschen de leden der regering ontstaan, te dempen, en de Stadsregering, die met de Regenten in Holland in denk- en handelwijze overeenkwamen, ware het mogelijk, in hun gezag te handhaven. Door de geweldige opstoking der driften, bij heete ijveraars, keerden zij onverrigter zake terug.

Toen sommige Leden van den Hoogen Raad en Hove van Holland zich verzetten tegen de genomene maatregelen tot gematigdheid, voegde hij zich bij Hogerbeets, Reinier van Brederode en anderen. Hij was een der vertrouwde vrienden van Oldenbarneveld, en waarschuwde dezen 's daags voor de gevangenneming, voor het hem naderend lot, doch zag zijnen raad niet gevolgd. De ramp van den Advocaat bragt Berkhout in ongerustheid, over eenen aan hem geschrevenen brief, welke hij echter terug bekwam door Albrecht Bruyninex, een der genen die belast was om de drie staatsgevangenen te verhooren.

Zijn naam wordt ook gevonden onder de voornaamsten, die de droogmaking der Beemster bevorderden. Hij overleed in 1620 en was tweemalen gehuwd; eerst met Geertruida Volckertsdochter van Gael. Uit dit huwelijk had hij eenen zoon, Volckert Teding van Berkhout, die Ridder van Malta is geweest. Later was Adriaan gehuwd met Maria van Berestein, en won bij deze zeven kinderen, onder welke eene dochter, Cornelia, die in het huwelijk trad met den beroemden Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp.

Zijne voorouders voerden tot wapen een veld van goud met eenen boom van Sinople; doch hij nam het wapen van Teding van Cranenburch aan, zijnde twaalf kepers, het schild

geheel vullende van goud en keel, en in het regter canton een veld van azuur met eenen kraanvogel van zilver.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 665 en 841; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 680 en 681; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 91 en 253; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staat. Nederl.*, D. I. bl. 89; D. II. bl. 562 en 563, uit de familiepapieren aangevuld.

BERKHOUT (Adriaan Teding van), broederszoon van den voorgaande, en zoon van Jan Teding van Berkhout en van Margaretha Raedt, was een der Zeekapiteinen in den tweeden Engelschen oorlog. Als Bevelhebber op de *Princesse Royal*, een schip van 40 stukken woonde hij den ongelukkigen zeeslag van 13 Junij 1665, onder den Luitenant Admiraal Obdam, bij; had zijn deel in de rampen door de stormen aan de Nederlandsche vloot veroorzaakt, onder de Ruiter in het zelfde jaar, en behoorde tot de tien Kapiteins, die van de verstrooide vloot zich bij een verzamelden onder Kapitein Houttuin, en allen ijver aanwendden om de O. Indische retourvloot, na den storm te behouden. Hij deelde ook in de overwinning in den vierdaagschen slag in 1666, voerende het bevel op *de Drie Helden Davids*, een schip van 48 stukken. Bij den togt van Chattam was hij niet; zijn schip kwam later bij de vloot. In 1671 voerde hij het schip *Zierikzee* van 24 stukken en in 1672 het schip *de Roode Leeuw*, ook in 1674 was hij nog in zee, maar na dien tijd vinden wij zijnen naam niet meer genoemd.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 406, 435, 470, 475, 510, 631, 684; Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 248, 253, 273 en 410; Abbing, *Beschr. van Hoorn*, V. bl. 95 en 96.

BERKHOUT (Jacob Teding van), een broeder van den voorgaande, was even als hij Kapitein ter zee en moedig voorvechter tegen de Fransche en Engelsche vloten in de jaren 1672 en 1673, in welke hij als Bevelhebber op *de Akerboom* een schip van 62 stukken, de verschillende zeeslagen bijwoonde. Hij ging op den laatsten zeetogt in 1676, van den Admiraal de Ruiter mede, als bevelhebber op het schip *Oosterwijk* van 60 stukken, streed met zijne gewone dapperheid tegen de Franschen, maar overleed aan de ziekte die verscheidene Zeeofficieren wegnam, na den dood des Admiraals en de treurige nederlaag onzer vloot, in de haven van Palermo.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 653, 685, 713, 752, 786, 813, 911, 916, 918, 947, 974, 992 en 993.

BERKMANS (Hendrik). Zie BERCKMANS (Hendrik).

BERKUM (Hendrik van), Pastoor te Schoonhoven, waar hij ook in het begin der vorige eeuw schijnt te zijn geboren, terwijl hij er tusschen 1757 en 1762 overleed, heeft in het licht gezonden:

Nauwkeurige Beschrijving van de Watervloeden en Dijkbreuken, veroirzaakt door den Rhijn, de Maas, Waal en Lek, Gouda 1757. 8°.

Na zijnen dood verscheen nog van hem:

Beschryving der stadt Schoonhoven, bevattende in zig een verhaal van derzelver grond, waterstroomen, bevolking, benaming, oudheyd, vrye heeren, handvesten, privilegiën, voorregten, keuren, handel, hooftneeringen, ambagten, brandt, oorlogsgevallen, watersnooden, aanzienlijke vergaderingen, sterkte, gelegenheyt, 't oude en nieuwe wapen, geestelijke en wereltlijke gebouwen, geleerde mannen, oude en nieuwe regeeringsform, verwisseling in kerkelyke en wereltlyke zaken, en zeltzaamheden. Alles te zamen gestelt uyt oude Handschriften, Memoriën, Brieven en Egte stukken, Eertyds by een verzamelt door wijlen den Wel Eerw. en geleerden Heere Henricus van Berkum, Nader overzien en merkelyk vermeerdert, door den Wel Ed. Gestrengen Heere J. A. B. M. D. Gouda 1762. met pl.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naaml. van Nederl. Boeken*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERLEKOM (Johannes Jacobus Berdenis van), geboren te Middelburg den 20 December 1794, was een zoon van Daniel Berdenis van Berlekom, eerst Advokaat, naderhand Griffier van het Departementaal Geregtshof van Zeeland, en van Catalina Luteyn, die bij zijne geboorte overleed. Na de Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats te zijn doorgeloopen, vertrok hij naar 's Lands Hoogeschool te Leyden, waar hij, na volbragte studie, den 15 April 1820 zijn akademisch proefschrift, *over de verbindtenis van Borgtogt, naar de beginselen van het hedendaagsch regt* (1), in het openbaar verdedigde en daarop tot Doctor in de beide regten bevorderd werd.

(1) *Dissertatio inauguralis de obligatione fidejussoria, secundum principia juris hodierni.* L. B. 1820. 8°.

Nu vestigde hij zich als Advokaat in zijne geboortestad, in welke betrekking hij zich echter meer aanbeval door braafheid, werkzaamheid en kunde, dan wel door schitterende en wegslepende welsprekendheid, waartoe de natuurlijke aanleg hem ontbrak.

In Junij 1826 verkreeg hij, na sedert 1822 Mederegent dier Gestichten te zijn geweest, den post van Amanuensis der Godshuizen te Middelburg. In September van dat zelfde jaar tot Lid der toenmalige Regtbank van eersten aanleg benoemd, werd hij veertien jaren later, tijdens de invoering der tegenwoordige regterlijke organisatie, tot Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zeeland bevorderd, waarna hij echter zijne betrekking van Amanuensis varen liet. Reeds een jaar vroeger was hij door het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen tot zijn medelid gekozen.

Behalve het gezegde regterlijke ambt bekleedde van Berlekom nog onderscheidene zoogenaamde lastposten, zoo was hij lid van de Commissie tot het schoolfonds ter onderwijzing van kinderen van minvermogenden; Lid der Plaatselijke Schoolcommissie; Medecommissaris van de Stedelijke Nederduitsche school; Lid der gecombineerde commissie voor het onderwijs op de Armscholen, en Medebestuurder van de vereeniging tot het bezoeken der Armen. In deze alle en zoo vele andere betrekkingen, aan welke hij zijne ijverige medehulp leende, toonde hij gedurig alles voor allen te willen zijn, toen de dood hem den 31 Januarij 1846 uit dit leven rukte.

Als Pleitbezorger, als Amanuensis der Godshuizen, als Regter, als Raadsheer was hij steeds voor allen die met hem in aanraking kwamen, ook voor de hulpbehoevenden, over wie de zorg hem was toevertrouwd, ja! voor alle zijne medeburgers, de man, op wiens braafheid en welwillendheid men staat kon maken, en die het goede stichtte en bevorderde; het regt navorschte en handhaafde, waar hij konde.

Hij was gehuwd met Maria Catharina Ermerins en liet bij haar drie zonen en twee dochters na.

Zie *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1837, D. I. bl. 459; en vooral Mr. A. F. Sifflé, *Mr. J. J. Berdenis van Berlekom, in zijn denken en handelen geschetst*, Midd. 1847.

BERLIKOM (Boudewijn), geboortig uit 's Hertogenbosch, of misschien van het dorp Berlikum, hetwelk anderhalf uur oostwaarts van die stad gelegen is, werd van zijne jeugd af aan, tot de beoefening der fraaije letteren voorbeschikt, en hij maakte ongemeene vorderingen in de Latijnsche Taal- en Dichtkunde; daarbij was hij zulk een kundig Regtsgeleerde, dat enkel zijne bekwaamheid hem tot den post van eersten Griffier aan het Hof van Braband te 's Gravenhage deed bevorderen, welken post hij tot op zijn overlijden den 20 Mei 1605 bekleedde. Men heeft van hem:

Hierostichon, sive carminum, ex libris sacris et ecclesiasticis, metaphrasi Poetica concinnatorum, libri IX. L. B. 1598, in 8°. met eene opdragt aan de algemeene Staten, gedagteekend 's Hage.

Nog heeft men een los stukje van hem, in de *Deliciae Poëtarum Belgar.* Tom. I. p. 565.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Lat. Nederl.*, pag. 184 en 185; Hoeufft, *Parnasus Belg.*, pag. 87; *Biogr. Univ.*

BERLIKOM (Andreas van) schijnt geleefd te hebben in het midden der zeventiende eeuw; hij is niet verder bekend dan door eene Natuurkundige verhandeling, welke tot titel heeft:

Andreae van Berlikom, Elementorum libri XII de rerum naturalium gravitate, pondere, impulsu, motu, loco et motuum et actionum causis, rationibus ac modis. Roterod. 1654. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indie*, D. I. bl. 118; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BERLO (Denis de), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, stamde af van het aanzienlijke geslacht Berlo, dat uit Waalsch Braband schijnt afkomstig te zijn geweest en vermaagschapt was aan de edelste geslachten.

Denis de Berlo was in 1577 Afgevaardigde van Namen en teekende mede de Unie van Brussel. Verdere lotgevallen vindt men van hem echter niet vermeld.

Niet onwaarschijnlijk was de Graaf van Berlo, die den 1 Julij 1690 in de slag bij Fleurus tegen de Franschen sneuvelde, een afstammeling van het zelfde geslacht.

Zie Te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 209 en 210; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 141 en 142.

BERN (DIDERIK VAN) of Theodoricus van Berne, een Monnik van de orde van Premonstreit in de abdij van Bern aan de Maas, bij Heusden, die in het jaar 1160 leefde, moet een zeer geleerd, goedaardig en godvruchtig mensch geweest zijn. Hij heeft eenige Homiliën of Predikatiën en Historische verhandelingen nagelaten.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*

BERNAART (NICOLAAS), zie BERNARD (NICOLAAS).

BERNAGIE (PIETER), Geneesheer te Amsterdam, werd in 1692 benoemd tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Doorluchtige school te Amsterdam, en voldeed zoo bijzonder wel aan de verwachting die men van hem gekoesterd had, dat zijne jaarwedde verhoogd werd. Reeds voor zijne aanstelling tot Hoogleeraar had hij uitgegeven:

De Amsterdammer Apotheek, Amst. 1682.

Antwoord op de Brief van C. Bontekoe, Amst. 1682.

Hij was ook Hoofdbestuurder van den Amsterdamschen schouwburg en een zeer verdienstelijk tooneeldichter, zooals blijkt uit de volgende stukken, waarin hij de vaderlandsche zeden van zijne tijd zeer natuurlijk heeft afgeschilderd:

De Huwelijken Staat, Klsp. Amst. 1684 en 1724.

De belachelyke Jonker, Klsp. Amst. 1684 en 1733.

Het betaald Bedrog, Klsp. Amst. 1684 en 1785.

Het Franeker Studentenleven, Klsp. Amst. 1684 en 1744.

Constantinus de Groote, eerste Christen' Keyser, trsp. Amst. 1684 en Amst. 1738.

De Ontrouwe Kantoorknecht, en Lichtvaerdige Dienstmaagd, klsp. 1685.

De Romanzieke Juffer, klsp. Amst. 1685.

Paris en Helene, trsp. Amst. 1685 met pl.

Het Huwelyk sluyten, blsp. Amst. 1685.

De Ontrouwe Voogd, klsp. Amst. 1686.

De Gôe Vrouw, klsp. Amst. 1686.

Arminius Beschermer der Duytsche Vryheid, Amst. 1686, 1735 en 1745.

De Debauchant, blsp. Amst. 1686 en 1747.

Voorspel aan de Burgemeesteren en Regeerders der stadt Amsterdam

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 44 et 139; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catalogus van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 56 *en* 57.

BERNARD, een geleerd Priester te Utrecht, die omstreeks het jaar 1110 bloeide en in zijnen tijd een beroemd Wijsgeer en Dichter was, schreef:

Commentarius super Eclogas Theodoli sive *Theoduli*, hetwelk in handschrift in de Keizerlijke Bibliotheek te Parijs en in de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool voorhanden is.

Zie Burman, *Traject. erud.*, pag. 25—27; *Biogr. Univers.*

BERNARD (DIRK), een schilder, die in het laatst der vijftiende of in het begin der zestiende eeuw te Amsterdam geboren werd, begaf zich, na zich in zijn vaderland in de kunst te hebben bekwaam gemaakt, naar Engeland, waar hij twee goede ordonnantiën voor de hoofdkerk te Chichester schilderde, alsmede de reeks portretten der Koningen van Engeland tot op Hendrik VII, die door andere kunstenaars tot op George II is voortgezet; voorts nog de reeks portretten der Bisschoppen van Chichester in genoemde kerk voorhanden.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild.*

BERNARD (THEODORE), zie BARENDSEN (DIRK).

BERNARD (NICOLAAS) ook wel BERNAART gespeld, was een der Watergeuzen wiens afkomst niet bekend is. Hij schijnt onder de innemers van Brielle te zijn geweest; maar zijn eigenlijke strijdperk was Zeeland; bijzonder werd hij in het beleg van Middelburg gebruikt, en waar daden van moed en trouw te verrigten waren, vinden wij zijn naam gewoonlijk gevoegd naast die van zijnen vriend Eloy. Wanneer in den nacht van 23 Junij 1572 de Spaansche bezetting van Middelburg ondernam het kasteel van Westsouburg, door de onzen met twee honderd Walen bezet, te overrompelen en, dit mislukt zijnde, met grof geschut bestookte, werd Kapitein Bernard, aan het hoofd van driehonderd man, uit Vlissingen gezonden om hen van daar te verdrijven. Een hevig gevecht had hij daar uit te staan. Voor en na den middag was men handgemeen, en Bernard was bijna tot den terugtogt gedwongen, toen hij tijdig ondersteund werd door eenen Engelschen Kapitein, met honderd en vijftig man hem uit Vlissingen ter hulp gezonden; zij waren echter genoodzaakt terug te trekken, en lieten ruim dertig dooden op het slagveld, hoewel der Spanjaarden verlies grooter was. Den 25 Augustus van het zelfde jaar lag Bernard met Eloy nog te Vlissingen, niet medegetrokken zijnde tot den togt naar Antwerpen, waaraan talrijke benden uit Vlissingen en Vere deel namen; de aanslag had een ongelukkigen afloop. In het volgende jaar (17 Mei) had er eene scherpe en woedende schermutseling plaats tusschen eenige soldaten van Bernard en Eloy en drie honderd Spanjaarden uit Middelburg getogen, waarschijnlijk om ten voordeele van d'Avila's vloot eene afwending te maken. De onzen tastten den Spanjaard aan, zoodra hij onder het geschut van Vlissingen kwam, met dat gevolg, dat hij, na een gevecht van vier uren, met verlies van vele dooden en gekwetsten, verjaagd werd. Was Bernard de zelfde Kapitein, die elders Nicolaas Barnaerts of Barnaert, genoemd wordt, hetgeen, bij het zoo vaak verkeerd schrijven der namen in die dagen, zeer waarschijnlijk is, dan was hij eene korte tijd te Haarlem, gedurende het beleg. Van Oranje's wege was hij in de belegerde stad gezonden, en werd den 6 Julij 1573, weder *met geweld naar 's Prinsen schepen geholpen, met zich nemende vier duiven*, tot brievenpost bestemd en een brief der belegerden aan Oranje, wien zij in den uitersten nood, baden dat hij hun levensmiddelen mogt toezenden. Bernard werd met Eloy den 30sten Julij gezonden om Arnemuiden van Middelburg af te snijden, en te dien einde Rammekens te belegeren. Deze plaatsen waren *allen nog in der Spanjaarden magt*. Rammekens werd den 31sten Julij van drie zijden te gelijk beschoten, en aan Bernard was, met zijn vendel, bijzonder de zorg opgedragen, om de Middelburgsche bezetting tegen te staan, zoo zij iets tot ontzet van Rammekens wagen mogt. De mijn was gereed, de storm bepaald, toen de sterkte in den avond van den 3den Augustus aan de Zeeuwen werd overgegeven, waarop Eloy tot bevelhebber werd aangesteld. Terstond daarop werd Gods genade gedankt in het veroverde kasteel. Men beschouwde deze verovering als een groote aanwinst voor het beleg van Middelburg. Oranje zelfs gebruikte de tijding dezer overwinning om den neêrgeslagen moed van Sonoy op te beuren, in dien bekenden brief van 9 Augustus 1573, waarin Oranje's grootheid zich van zulk eene roerende zijde vertoont. »De Zeeuwen »hielden moed, en hadden het kasteel Rammekens met Gods hulpe »den vijand afgenomen. Hij zelf zag daarin een bewijs van verderen »zegen: niet twijfelende Godt Almachtigh hen luyden voorder ghe»luck ende victorie verleenen zal." Onder Bernard en Eloy's volk behoorden ook de dapperen, die bij een aanslag tegen Middelburg, 25 October 1573, moedig in eene verschansing pal stonden, zwerende, liever op de plaats te sterven dan ze over te geven, ofschoon ze slechts tachtig man konden uitmaken en door hunne strijdgenooten reeds waren verlaten. Zij behielden de schans, die evenwel later ontruimd werd.

Het leven van Bernard werd in de aanhoudende en dagelijksche gevechten op Walcheren doorgebragt, tot dat eindelijk in het volgende jaar, de koene Mondragan gedwongen was Middelburg aan Oranje en de Zeeuwen op te geven. Door deze overgave werd de rust van Walcheren verzekerd, en Zeeland voor een groot deel van de Spanjaarden verlost. Doch in 1575 werd Zierikzee door hen belegerd. Zij was, onder den bevelhebber Arend van Dorp, voorzien met 1200 soldaten, bij wier Kapiteinen wij op nieuw Bernard en Eloy aantreffen. De belegering werd met kracht voortgezet, de middelen tot ontzet mislukten, en de stad viel, bij verdrag, in de handen van Mondragon. De bezetting had veiligen aftogt bedongen, doch beloofd zich weder gevangen te geven, indien zij de vrijheid van zeven Spaanschgezinde burgers van Zierikzee niet konden verkrijgen, welke naar Walcheren waren gevoerd. Wij mogen dus gelooven dat Bernard de ingenomene stad verliet, en zich aan andere plaatsen verdienstelijk maakte; hij heeft ten minste het verdrag der overgave mede geteekend.

Verdere lotgevallen van hem zijn ons niet bekend, doch het aangehaalde is genoeg om hem te doen kennen als een man van moed en beleid, getrouw aan de belangen des Vaderlands verkleefd.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IX. bl. 681 (147) die hem Barnaert noemt; *Korte Hist. Aant. wegens de Spaansche beleg. van Haarlem*, bl. 80, waar hij Barnaarts genoemd wordt; 's Gravezande, *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijh.*, bl. 240 en 339—344; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 146—151.

BERNARD (HANS), een andere held uit den dertigjarigen oorlog, misschien wel een broeder van den voorgaande, bevond zich in 1753 in het beleg van Zierikzee en werd in 1596 bij een ruitergevecht aan de Lippe door de Spanjaarden gevangen genomen,

doordien zijne zwaarlijvigheid en wapenrusting hem beletten over de rivier te ontkomen. Wanneer of hoe hij daaruit ontslagen is vindt men niet vermeld, maar den 2 Julij 1600 woonde hij als Ritmeester met zijne compagnie den slag bij Nieuwpoort bij, en was een der weinige officieren, die aldaar sneuvelden.

Misschien was Jasper Bernard, een ander Ruiterofficier, die zich in Mei 1596 bij eenen strooptogt naar Echternach bevond, wel een broeder van hen. Twijfelachtig is het echter wie van beide zich in 1591 zich voor Nijmegen bevond en in 1598 met zijne Ruiters eenige schade leed.

Nog vindt men vermeld Roland Bernard, Kapitein op het schip *Catharina*, gesneuveld in den zeeslag bij Walcheren, in April 1573, en Claudius Bernard, Bevelhebber over een vendel Walen in Duitschland, door zijne muitende soldaten in 1576 verjaagd.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXII. bl. 44 (34), die hem Barnaerd noemt; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange*, Tom. III. p. 335, Tom. IV. p. 90; (Schuller tot Peursem), *De krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, 2 Julij 1600, bl. 20; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 432.

BERNARD (Jacques), Hoogleeraar en Predikant in de Waalsche Gemeente te Leiden, is geboren den 1 September 1658 te Nions in Dauphiné. Zijn vader was Salomon Bernard, Hervormd Predikant, en zijne moeder Magdalena Galatin, van eene aanzienlijke familie te Geneve. Hij leidde de gronden zijner studie in een stadje van die zelfde provincie, waar eene kleine Hoogeschool was; hier oefende hij zich inzonderheid in de Wijsbegeerte en Wiskunde; waar na hij zich naar Geneve begaf, daar hij zich met zijnen vriend en bloedverwant Jean le Clerc, onder den vermaarden Jean Robbert Chouet in de Wijsbegeerte, en onder Philippe Mestrezat, François Turrentin en Louis Tronchin, inzonderheid in de Godgeleerdheid oefende, leerende tevens het Hebreeuwsch bij Michel Turrentin, een neef van François. In 1679 werd hij Predikant in 't Dauphineesche, waar hij eerst te Venterol en vervolgens te Vinsobre predikte; doch in 1683 zich verpligt ziende Frankrijk te verlaten, begaf hij zich naar Geneve, vervolgens naar Lausanne, en voorts naar Holland, alwaar hem zijn vriend le Clerc bij eenen man van aanzien aanbeval, die hem te Gouda een jaargeld bezorgde. Ter laatstgenoemder plaatse in het huwelijk getreden zijnde, begaf hij zich ter woon naar 's Gravenhage, alwaar hij zich bezig hield met het onderwijzen van jongelingen in de Wijsbegeerte en Wiskunde, terwijl hij ook nu en dan aldaar, alsmede te Gouda, predikte, tot dat hij in 1705 tot Predikant in de Waalsche gemeente te Leiden beroepen werd. Desniettegenstaande werd hij op aanbeveling van den Hoogleeraar de Volder, die kort te voren wegens ongesteldheid, als Hoogleeraar der Wijsbegeerte en Wiskunde, een eerlijk ontslag verkregen had, tot Lector der genoemde wetenschap benoemd. Hij voldeed zoo wel in deze betrekking, dat de Curatoren na eenigen tijd oordeelde, dat hij de geschikte persoon was om de professoralen leerstoel in die vakken te bekleeden. Hij aanvaardde de waardigheid van Hoogleeraar den 29 Februarij 1714 met eene redevoering *over het nut en de noodzakelijkheid der Wijsbegeerte* (1). Men wil dat Bernard niet tot de eerste klasse van de verhevene Wiskunstenaars behoorde, welke door een diepzinnig onderzoek, ontdekkingen doen die hen beroemd maken; maar met dat al, wist hij de grondbeginselen van die wetenschap en verdere voortgang daarin, op eene zeer nette en duidelijke wijze te onderwijzen en te verklaren.

Inzonderheid waren zijne lessen over de Natuurkunde zeer naauwkeurig, en tevens door voorbeelden opgehelderd, ongemeen bekwaam om de aandacht gaande te houden, en als het ware den geest in te dringen. In zijn wijsgeerige leerwijze volgde hij grootendeels het stelsel van Descartes, doch nadat hij in zijne laatste jaren de werken van Newton beoefend had, begon hij aan sommige Cartesiaansche stellingen te twijfelen, en volgde in vele opzigten de leerstellingen van den laatstgenoemden Wijsgeer.

Behalve de zorgen, die velen welke zijne lessen kwamen hooren, van hem vorderde, en het waarnemen van zijn leeraarsambt, dat hij met alle zorgvuldigheid en ijver deed, schreef hij het vervolg van de *Nouvelles de la République des Lettres*. Bovendien zonderde hij nog eenige uren af, om aan onderscheidene jonge Fransche Godgeleerden lessen te geven, dienstig om hen in de Christelijke welsprekendheid te oefenen, en voor den leerstoel bekwaam te maken, waarvan ook vele zijne moeite volkomen beantwoord hebben. Denkelijk hadden Hoogeschool en Kerk langer genot en dienst van dezen waardigen man genoten, ware het niet dat een al te onmatige arbeid zijne levensgeesten uitgeput, en naar alle waarschijnlijkheid zijne dagen verkort had; door het gestadig spreken en redeneren werd zijne long aangestoken, en deze borstkwaal verergerde zoodanig in Maart 1718, dat hij den 27sten April daaraanvolgende, zijn nuttig leven eindigde, nalatende eene weduwe met eenen zoon en twee dochters.

(1) *Oratio de Philosophiae utilitate et necessitate.*

De voornaamste werken die hij geschreven heeft, zijn:

Epistola de Tolerantia, ad clariss. virum T. A. R. P. T. O. L. A. *scripta* a P. A. O. J. L. A. Gouda 1689. in 12°.

Traité de la Repentance tardive, Amst. 1712. in 12°.

De l'Excellence de la Religion etc. Amst. 1714. 2 vol. in 8°.

Voorts nog behalve van de *Nouvelles de la République des Lettres*, waarvan hier boven is gesproken, heeft Bernard het vervolg geschreven van de

Bibliothèque universelle van 1619 af tot het einde toe. Ook heeft hij gewerkt aan het *Supplement du Dictionnaire de L. Moreri*, in den jare 1716, uitgegeven, waarvan het grootste gedeelte uit zijne pen is voortgekomen; nog heeft hij in orde gebragt en met eene voorrede verrijkt, het *Recueil des traitez de Paix, de Trève, de Neutralité, de suspensions d'armes, Alliance et d'autres Actes publicz* etc., *faits entre les Empereurs, Rois, Républiques, Princes et autres Puissances de l'Europe et des parties du monde, depuis l'an de J. C. 536, jusqu'à present; le tout redigé par ordre chronologique et accompagné de notes*, La Haye 1700, 4 vol. in folio. Aan de *Histoire abregée de l'Europe* heeft hij mede gearbeid, insgelijks aan de *Lettres Historiques*, waarvan hij de eerste jaren geschreven heeft:

Zijne beeldtenis komt voor in de *Effigies Fundatoris, Curatorum et Professorum Academiae Lugd. Batav.*

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onom. Liter.*, P. V. pag. 374 et 654; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II., T en B bl. 171, 172 en 274; Koenen, *Geschied. der Fransche vlugtel. in Nederl.*, bl. 227.

BERNARD GUILLIAMSZOON (Daniel), was van 1710 tot 1716 in dienst der Oostindische Compagnie, Landvoogd van Choromandel, welk ambt hij met eenen bijzonderen ijver waarnam, zoodat onder zijn bestuur onderscheidene zaken welke in verval waren, aanmerkelijk verbeterd werden; doch vooral gaf hij een merkwaardig blijk van belangeloosheid en zucht om de zaken zijner meesters te bevoordeelen, door in 1712 eene som van 32,380 guldens, welke hem van tijd tot tijd, onder de benaming van *costumados*, ten geschenke gegeven waren, in de kas der Compagnie te storten.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oostindie*, D. V. a. bl. 17—21.

BERNARD (Jean Frederic), een ijverig en geleerd boekverkooper te Amsterdam, waar hij zich in 1711 vestigde, heeft zich bekend gemaakt, hetzij als schrijver of als uitgever van onderscheidene belangrijke werken. Als daar zijn:

Recueil des voyages au Nord, contenant divers mémoires tres utiles au commerce et à la navigation, Amst. 1715—1738. 10 vol. in 12°., waarvan de 4 eerste deelen in 1731 en 1732 herdrukt zijn, en voor welk werk Bernard de voorrede, twee verhandelingen over de middelen om nuttig te reizen en de beschrijving van Groot Tartarije geleverd heeft.

Mémoires du comte de Brienne, ministre d'état sous Louis XIV, avec des notes, Amst. 1719. 3 vol. en 12°.

Cérémonies et coutumes religieuses de tous les peuples du monde, représentées par des figures dessinées par B. Picart, Amst. 1723—1743. 8 tom. en 9 vol. en folio.

Dialogues Critiques et philosophiques par D. Charte Livry (*J. F. Bernard*), Amst. 1730. en 12°.

Superstitions anciennes et modernes, 1733—1736. 2 vol. en fol. av. fig. van welk werk de tweede druk te Amsterdam in 1739—1743 in 11 deelen in folio het licht zag.

Réflexions morales, satyriques et comiques, Liège 1733. en 12, welk werk men eerst aan David Durand heeft toegeschreven, doch deze ontkende er de schrijver van te zijn en Pierre François Guyot Desfontaines verzekert dat Bernard het geschreven heeft.

Histoire critique des Journaux par Camusat, Amst. 1734. 2 vol. en 12, waarvan Bernard slechts de uitgave bezorgd heeft even als van het volgende.

Dissertations mélées sur divers sujets importans et curieux, Amst. 1740. 2 vol in 2°.

Oeuvres de Rabelais, nouvelle édition. Amst. 1741. 3 vol. en 4, avec fig. de B. Picart, zijnde dit eene zeer fraaije en goede uitgaaf.

Bernard overleed te Amsterdam in 1752.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

BERNARD (JOHANNES STEPHANUS), geboren te Berlijn in het jaar 1718, waar zijn vader Gabriel Bernard Predikant was, legde zich op de geneeskunde toe in de Nederlanden, en bragt daar ook het grootste deel van zijn leven door. Hij woonde lang te Amsterdam, te Harderwijk en laatstelijk te Arnhem, alwaar hij in het jaar 1792 gestorven is. In de geleerde wereld maakte hij zich bekend, door vele uitgave van Grieksche schrijvers over de Genees- en Heelkunde, als:

Demetrius Pepagomenus de Podagra, 1743;

Anonymi Introductio anatomica;

Hypatus, de partibus corporis, 1744;

Psellus, de Lapidum Virtutibus, 1475.

Palladius, de Febribus, 1745;

Syresius, de Febribus.

Theophanes Nonnus, Epitome de Curatione Morborum, welk laatste werk, dat in 1794 en 1795, in twee deelen in 8vo te Gotha is uitgekomen voor het beste gehouden wordt, dat hij geschreven heeft.

Nog door anderen oordeelkundigen arbeid maakte hij zich ook bij de liefhebbers der Grieksche Letterkunde verdienstelijk, zoo als door de volledige uitgaaf van Thomas Magister, gedrukt te Leiden in 1757 in gr. 8vo; door eenige vergelijkingen van Grieksche handschriften van d'Orville over Erotianus en Galenus, in de *Observationes Miscellaneae novae*, Tom. IX. pap. 999—1019 en p. 1020—1056; en eindelijk door zijne aanmerkingen op Grieksche schrijvers, in de *Acta literaria Societatis Rheno Trajectinae*, Tom. I. p. 199—212, nog kwam er na zijn overlijden uit: Bernardi, *Reliquia medico-critica, Jenae*, 1795.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 262; D. III. bl. 168; *Biogr. Univers.*

BERNARD (FRANÇOIS), van wien volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, schijnt in het laatst der vorige eeuw te Leiden gewoond te hebben, althans te dier stede heeft hij bij F. de Does, de volgende werken in het licht gezonden:

Vrije gedachten van een Burger over het verval van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, 8°.

De Batavier, 3 deelen, 8°.

Raad aan Z. D. H. Willem V, 8°.

Nederlandsch Afrika of Historisch en Staatkundig Tafereel van den Oorspronkelijken staat der Volkplanting van de Kaap de Goede Hoop, vergeleken met den tegenwoordigen staat dier Volkplanting, 8°. hetwelk, even als *l'Afrique Hollandaise*, waarvan dit eene vertaling is, het licht zag, zonder naam van den schrijver of uitgever. *In Holland* 1783.

Samenspanning der Arenden, Leiden 1780.

De Aristocraat ontmomd, Leiden 1785.

Zie van Abkoude en Arenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BERNARD (JEAN), een verdienstelijk kunstminnaar, die zelf de kunst beoefende, geboren te Amsterdam, den 1sten April 1765, genoot in zijne vroege jeugd, gedurende eenige tijd, onderwijs in de teekenkunst, onder anderen bij den Beeldhouwer Christiaan Welmeer. Door dit onderwijs werd hij in staat gesteld, zijne kundigheden verder uit te breiden; en kreeg gelegenheid om op de stads teekenakademie naar het model te teekenen, waarvan hij dan ook vlijtig gebruik maakte. Hoewel hij door andere bezigheden, die hij als hoofdzaak moest beschouwen, zich genoodzaakt zag die vlijt te matigen, bleef de kunst evenwel altijd zijne voorname liefhebberij. Inzonderheid legde hij zich vervolgens toe op het teekenen van runderen en ander vee, naar het leven, meerendeels met zwart krijt; ook heeft hij eenige schilderijen naar Potter en van Berghem gekopiëerd. Hij was lid van de vierde klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut en van de Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, waar hij den 25sten Junij 1833 overleed.

Hij kenmerkte zich in het vak der kunsten door een scherp, juist en onpartijdig oordeel, dat van grondige en uitgebreide kennis getuigde. Opregtheid, stilheid en braafheid onderscheidden zoowel zijn karakter als wandel.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 485, D. III. bl. 115; *Algem. Konst en Letterb.*, 1820 D. II. bl. 38, 1833 D. II. bl. 2; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BERNARD (JOSEPHUS CHRIJSOSTOMUS BERNARDUS), geboren te Haarlem, den 25sten April 1774, was de zoon van een zeer geacht Geneesheer, Henricus Franciscus Bernard, die aldaar een uitgebreide praktijk bezat en van Mejufvrouw Maria Clara Landwier. De vader, een wetenschappelijk man, besteedde de meeste zorg aan de opvoeding van zijnen eenigen zoon, die daaraan, van zijne vroegste jeugd af, op eene uitstekende wijze beantwoordde, en, bij het verlaten van de Latijnsche scholen te Haarlem, jaarlijks zijne medeleerlingen overtroffen en de eerste prijzen weggedragen had. Hij oefende zich in de Geneeskunst aan de Hoogeschool te Leiden, onder de Hoogleeraren Sebaldus Justinus Brugmans, Eduard Sandifort, Nicolaas Paradijs, en Nicolaas Georgius Oosterdijk en verliet die Hoogeschool in 1796, na het verdedigen van een akademisch proefschrift, bevattende *eenige geneeskundige onderzoekingen* (1).

Nu vestigde hij zich te Haarlem, waar hij zich in eene belangrijke praktijk mogt verheugen en de gunstigste uitkomsten verkreeg. Zelfs breidde zijne praktijk zich spoedig ver buiten Haarlem en in Amsterdam uit. Iedere lijder in de stad zijner inwoning wenschte door hem behandeld te worden. De roep die van hem uitging was van dien aard, dat de beroemde Dichter Jan Frederik Helmers in zijn dichtstuk: *Haarlemmerhout* volgenderwijze van hem gewaagt:

Ook ik zag reeds den dood mij nadren! 't denkvermogen
Was reeds beneveld, schier in dunnen damp vervlogen!
Mijn oog sloot zich voor 't licht, mijn oor reeds voor 't geween!
Galenus Bernard sprak, — en ziekte en dood verdween (2).

De toenmalige Koning van Holland, Lodewijk Napoleon, benoemde hem bij besluit van 30 September 1809 tot zijnen *Medicin Consultant*, doch verschoonde hem, uit hoofde van zijne belangrijke praktijk, van het bestaande Hofgebruik, om de komst van den Koning te moeten verbeiden, wanneer hij niet op het daartoe bepaalde uur gehoor verleende.

Onder het Fransche bewind werd hij tot Adjunct-maire te Haarlem aangesteld. Later bekleedde hij aldaar de betrekking van Lid van den Raad en was sedert tien jaren Voorzitter en inmiddels ook Sekretaris der Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Noord-Holland, toen hij, bij zijner Majesteit besluit van 11 November 1817, als Hoogleeraar der Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden werd aangesteld. Dit gaf aan de leden dier commissie aanleiding om, onder aanbieding van een kostbaar aandenken, met toepasselijk opschrift, hem tevens een gedenkschrift op te dragen, waarbij zij verklaren, hem volmondig en eenstemmig den lof toe te kennen, dat het vooral te danken is aan de grondige kunde en voorzigtige wijsheid, welke hij in voornoemde betrekkingen heeft aan den dag gelegd, dat de commissie de streelende blijken van lof en goedkeuring, door het Hoog bewind des Rijks bij elk jaarlijks verslag van hare werkzaamheden gegeven, heeft ingeoogst, enz.

Reeds vroeger van de zijde der Hooge Regering aangezocht, om het Hoogleeraarsambt elders en laatstelijk aan de Hoogeschool te Gent te gaan bekleeden, had hij niet kunnen besluiten, zijne geneeskundige praktijk, waaraan hij alle zijne oogenblikken had toegewijd, vaarwel te zeggen en Haarlem te verlaten. Zijne benoeming tot Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden, verscheen hem onverwachts. — Zij werd opgevolgd door zoo vele vereerende uitnoodigingen en aansporingen van Hoogleeraren te Leiden en anderen, die hem als den natuurlijken opvolger van Paradijs en Oosterdijk aanmerkten, dat hij aan alle deze blijken van onderscheiding geen weêrstand kon bieden. Hij aanvaardde dien post den 7den Maart van dat jaar met eene redevoering *over de geneeswijze van Hippocrates, in onze dagen niet minder aanbevelenswaardig, dan in die van Boerhaave*, (2) van welke redevoering inhoud, stijl en voordragt gelijk medewerkten, om den aangenaamsten indruk op de toehoorders voort te brengen en de gunstigste gevoelens en verwachtingen omtrent den Redenaar op te wekken. Duidelijkheid toch en juistheid van gedachten, bondigheid en scherpheid van oordeel, grondigheid en uitgebreidheid van kennis, wedijverden daarin met netheid, zuiverheid en eenvoudige bevalligheid van uitdrukking. Hij bekleedde de betrekking van Hoogleeraar met die kunde en dien ijver, welke steeds zoo veel eerbied en ontzag voor zijnen persoon inboezemden. Zijn onderwijs betrof hoofdzakelijk het praktisch gedeelte der Geneeskunst, hij leeraarde bij het ziekbed der lijders. Zijne lessen werden met den

(1) *Specimen sistens quaestiones medici argumenti*, L. B. 1796. 8°.
(2) Helmers, *Nagelaten Gedichten* bl. 40.
(3) *Oratio, de ratione Hippocratica, nostra non minus quam Boerhavii aetate, commendanda.*

meesten ijver door de studerende jeugd gevolgd en met aandacht bijgewoond.

Na zich zes jaren in het bezit van **Bernard** te hebben verheugd, moest de Leidsche Hoogeschool hem aan het Vaderland afstaan, daar hij in 1824 door de Regering werd aangezocht, om de belangrijke betrekking van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst bij de Land- en Zeemagt te aanvaarden. De vereerende wijze, waarop hem dat Staatsambt werd aangeboden, het regt hem daarbij voorbehouden, om, wanneer hij ten eenigen dage die betrekking verliet, weder als Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden te kunnen optreden, het zoo herhaald vertrouwen, door de Regering aan hem geschonken, lieten hem geen keus. Reeds den 4den October 1825 mogt hij zijne verdiensten in dezen nieuwen werkkring beloond zien, door zijne benoeming tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, welke benoeming bij Z. M. besluit van 1 September 1834, na een allermoeijelijkst tijdsgewricht, waarin de staat van oorlog verdubbelde zorg en werkzaamheden gevorderd had, door zijne verheffing tot Kommandeur dier zelfde orde, opgeluisterd werd.

Hij had inmiddels een meer bijzonder blijk van vertrouwen van Z. M. Koning **Willem I** mogen genieten, door sedert 1825 zonder bijzonderen titel als diens Geneesheer te worden geraadpleegd. Van dien tijd af werd zijn bijstand in ieder ernstig ziektegeval der Hooge Leden van het Koninklijk huis ingeroepen en steeds met de gunstigste uitkomsten bekroond. In 1835 werd hij, bij besluit van 19 November, bepaaldelijk tot 's Konings Eersten Geneesheer aangesteld, met bijzondere vermelding, dat zulks geschiedde, ten blijke van Z. M. welwillendheid en te vredenheid met de aan Hem in deze betrekking bewezene diensten, en deze Vorst vergat die diensten zelfs bij zijn overlijden niet; daar Hij hem de bezoldiging van Eersten Geneesheer als pensioen, uit zijne nalatenschap behouden liet. Menigvuldige andere blijken van tevredenheid en erkentenis vloeiden hem tevens van de Hooge Leden van het Koninklijke Huis, van andere Vorsten en van de meeste Hooge Nederlandsche Staatsdienaren van dien tijd toe. Ook werd hij door onderscheidene Vaderlandsche Maatschappijen en Genootschappen met het Lidmaatschap vereerd. Als in 1803 door de Bataafsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, en door het Utrechtsche genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1819 door het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone kunsten, in 1827 door het Genootschap ter Bevordering der Heelkunde te Amsterdam en in 1830 door de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Het vertrouwen op zijne buitengenwone kunde als Geneesheer was algemeen. Van de meest verwijderde punten van ons Vaderland en van het buitenland stroomden hem aanhoudend aanzoeken ter raadpleging toe.

Bij Z. M. besluit van 5 Maart 1841, werd hem, uit hoofde van vergevorderden leeftijd, eervol ontslag verleend in zijne betrekking als Inspecteur-Generaal der Geneeskundige dienst van Land- en Zeemagt, onder dankbetuiging voor de daarin door hem bewezene diensten. Van dien tijd af beschouwde hij zijne loopbaan als gesloten, onttrok zich aan alle geneeskundige praktijk, en maakte geen gebruik van de voordeelen, hem als Hoogleeraar van de Hoogeschool te Leiden, bij zijne benoeming tot Inspecteur-Generaal der Geneeskundige dienst voorbehouden. Hij vestigde zich te 's Hertogenbosch, waar hij den 16den Junij 1852 overleed.

Bernard was in het jaar 1809 gehuwd met **Wilhelmina Anna Catharina Beerenbroek**, bij wie hij eenen zoon en eene dochter verwekte, van welke hem zijne dochter overleefde.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1803 D. I. bl. 377, D. II. bl. 52, 1817 D. II. bl. 354, 1818 D. I. bl. 195 en 212, 1819 D. I. bl. 369 en 370, 1824 D. II. bl. 210, 1825 D. II. bl. 258 en 259, 1827 D. II. bl. 239, 1830 D. II. bl. 187, 1834 D. II. bl. 162 en 163 en 1841 D. I. bl. 194; **Siegenbeek**, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I. bl. 430 en 434, D. II. T. en B. 258 en 259 en vooral *Noordbrabantsch Tijdschrift*, D. I. bl 233—239.

BERNARDS (Abend), geboren te Nijkerk op de Veluwe, in het begin der zeventiende eeuw, doch zich meest te Harderwijk onthoudende, maakte zich in zijne tijd vermaard door een werk, getiteld: *De Weder-leggingh der Tegen-christen tot recht verstand van de Heylige Schrift en onderrichting des Leevens*; een boek hetwelk zijne aanhangers de drijvers van de Christelijke volmaaktheid of Perfectisten zoo hoog schatteden, dat zij het woord voor woord van buitenkenden.

Zie **Slichtenhorst**, *Tooneel des Lands van Gelder*, bl. 102.

BERNARDS (Balthasar), een Brabander van geboorte, die in het midden der achttiende eeuw onderscheidene jaren te Amsterdam werkte. Hij was een bekwaam Kunstgraveur, die onder het opzigt van **Bernard Picart** naar de werken van **de Troy**, **Rembrand** en eenige andere meesters prenten vervaardigde: ook voltooide hij voor andere plaatsnijders, de geëtste platen met het graveerijzer; zelfs, naar men zegt, voor den beroemden **Jan Punt**.

Zie **van Eynden** en **van der Willigen**, *Geschied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 266.

BERNE (Theodoricus van). Zie BERN (Diderik van).

BERNIERS VAN DEN BUSSCHE (Lubbert). Zie BUSSCHE (Lubbert Berniers van den).

BERNINCK (H.), in de laatste helft der vorige eeuw Koperslager te Amsterdam, alwaar hij geboren was, had veel lust tot de Schilderkunst, zoodat hij reeds in zijne kindsche jaren teekende. In later tijd eene erfenis gekregen hebbende, liet hij het koperslagers beroep varen, en legde zich geheel op de beoefening van het door hem zoo zeer geliefde kunstvak, het bloemen en fruitschilderen, toe. De werken van onze voornaamste kunstenaars, zoo als **Jan van Huizum** en **Rachel Ruisch**, werden door hem naauwkeurig bestudeerd en hij teekende daarbij vlijtig naar de natuur. Waarschijnlijk zou hij **van Huizum** zeer nabij gekomen zijn, ware hij niet jong gestorven.

Zie **van Eynden** en **van der Willigen**, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 449 en 450; **Immerzeel**, *Levens en Werken der Kunsts.*

BERNOLDUS. Zie BERNULPHUS.

BERNOULLI (Johannes), een uitstekend Wiskundige, geboren te Bazel, den 27 Julij 1667, was gesproten uit een geslacht, dat vroeger te Antwerpen gevestigd was, doch uit hoofde van de vervolgingen onder **Alva** eerst naar Frankfort en daarna naar Bazel was uitgeweken, ter welker laatstgemelde plaats zijne leden tot de eerste posten van het gemeenebest verheven werden.

Joh. Bernoulli werd op jeugdigen leeftijd door zijne ouders voor den Koophandel bestemd, maar genoot later Academisch onderwijs te Bazel, waar hij zich met ijver op Letteren en Wetenschappen toeleidde, boven al op de Wiskunde, die voor hem eene bijzondere aantrekkelijkheid had. Ter naauwernood 17 jaren oud, doorgrondde hij het geheim van de pas ontdekte, hoogst vruchtbare differentiaal-rekening, waarvan **Leibnitz** het eerst iets bekend had gemaakt. Van toen af besteedde hij zijne voortreffelijke vermogens om de Wiskundige Analysis op de door **Leibnitz** gelegde grondslagen op te bouwen. Hij was de eerste, die de Fransche Wiskundigen in die nieuwe Analysis inwijdde. Tijdens zijn verblijf bij den Marquis **de l'Hospital**, die veel aan zijn onderwijs en zijne hulp heeft te danken gehad, werd de Exponentiaal-rekening door hem uitgevonden. Hem komt ook de eer toe, het eerst geslaagd te zijn in die Wiskundige bewerkingen welke men *integreren* noemt; zoowel dat vak der Wiskunde, door hem met den naam naam van Integraal-rekening bestempeld, als de Differentiaal-rekening is door hem steeds uitgebreid en volmaakt, en niet minder ter oplossing van velerlei belangrijke vraagstukken toegepast. Door zijne uitvindingen, geschriften en zijn onderwijs in en buiten zijn Vaderland heeft hij krachtig medegewerkt ter opbouwing der Wiskundige wetenschappen.

Een beroep zoekende, hield hij zich te Bazel een paar jaren ook met Geneeskundige studiën bezig en werd daar in 1694 tot Medicinae Doctor bevorderd en gaf bij die gelegenheid eene verhandeling in het licht *over de beweging der Spieren* (1). In het volgende jaar werd hij, naar het schijnt op aanbeveling van **Christiaan Huygens**, als Hoogleeraar in de Wiskunde en Wijsbegeerte te Groningen beroepen, aan welk beroep hij boven een dergelijke te Halle de voorkeur gaf. Terwijl hij te Groningen stond werd hij, om een enkel woord, dat hij in een publiek dispuut gezegd had, beschuldigd van, in het leerstuk omtrent de opstanding der dooden, het gevoelen van **Socinus** te omhelzen. Hoewel hij zich hiertegen met de hem eigen kracht en spitsvindigheid verdedigde, schijnt dit hem echter vele en langdurige onaangenaamheden te hebben berokkend. Op aandrang zijner bloedverwanten vertrok hij in 1705 naar Bazel, alwaar hem dadelijk bij zijne aankomst het Hoogleeraarambt in de Wiskunde, door den dood zijns broeders **Jacobus Bernoulli** opengevallen, werd opgedragen.

Het is te betreuren, dat men hier te lande niet is geslaagd in de pogingen, die aangewend zijn, om **Johannes Bernoulli** duurzaam aan Nederland te verbinden. Zelfs die van Utrecht hadden reeds vroeger getracht hem naar hunne Akademie te lokken. Zij hervatten die pogingen toen men vernam, dat hij naar Zwitserland zou terugkeeren, en trachtten hem door hunnen Hoogleeraar in de Welsprekendheid over te halen. Deze slaagde echter niet, en

(1) *De motu musculorum.*

Bernoulli vertrok, ofschoon hij het voorstel der Utrechtenaren in overweging hield, ook de Curatoren der Leidsche Hoogeschool hebben hem bij herhaling een leerstoel aangeboden. Nog na zijn terugkeer in Bazel ontving hij van den Curator dier Hoogeschool, van Wassenaer Obdam, zulk een aanbod met toezegging van eene zeer aanzienlijke jaarwedde; doch te vergeefs, en de Leidsche Hoogeschool mogt het voorregt niet hebben den grootsten Wiskundige van dien tijd, uitgenomen Leibnitz en Newton, onder hare Hoogleeraren te tellen. Eveneens mislukten in 1717 de pogingen der Groningsche Hoogeschool om hem andermaal aan zich te verbinden.

De uitvinding van de Differentiaal- en Integraal-rekening, had den Wiskundigen een nieuw veld geopend. Het vermogen der Wiskunde om voorstellen op te lossen, aan welke men te voren niet had kunnen denken, was in eene verbazende mate toegenomen. Dit had ten gevolge, dat men elkander tot het oplossen van nieuwe moeijelijke vraagstukken uitdaagde, en de naijver, die er het gevolg van was, ontaardde niet zelden in persoonlijken en nationalen haat. Zoo streden de Engelschen en Duitschers over de eer der uitvinding van de Infinitesimaal-rekening, welke deze aan Leibnitz gene aan Newton wilden toegeschreven hebben. Zelfs Jacobus en Johannes Bernoulli, hoewel zoo naauw aan elkander vermaagschapt, hebben over de oplossing van sommige problema's hevige twisten gehad. Alle deze twisten, ofschoon van den zedelijken kant ten sterkste af te keuren, hebben echter aanleiding gegeven tot krachtsinspanning en tot vele belangrijke Wiskundige vorderingen.

In 1742 kwam te Lausanne eene verzameling van Bernoulli's talrijke schriften in 4 deelen in 4°. in het licht onder den titel van:

Joh. Bernoulli, Opera omnia Laus. et Genev. 1742.

Daarin wordt echter niet gevonden zijne briefwisseling met Leibnitz:

Commercium philosophicum et mathematicum, Laus. 1745, 2 vol. 4°.

Hij overleed den 1sten Januarij 1748, was gehuwd geweest met Dorothea Fulik en liet drie zonen na, die zeer beroemd zijn geworden: Nicolaas Bernoulli, geboren te Bazel den 27sten Januarij 1695 overleden den 26sten Julij 1776 te Petersburg, waar hij Lid der Academie was, Daniel Bernoulli, die volgt, en Jean Bernoulli, geboren te Bazel, den 18 Mei 1710, eerst Hoogleeraar in de Welsprekendheid daarna in de Wiskundige Wetenschappen in zijne geboortestad, waar hij in Julij 1790 overleed. Den 14den October 1852 heeft de Hoogleeraar W. A. Enschedé te Groningen, toen hij als Rector der Hoogeschool aftrad, eene Oratie gehouden *de Johanne Bernoullio, eximio mathematico, in Academia quae Groningae est, olim professore celeberrimo.*

Zie *Eloges de J. Bernoulli in Mémoires de l'Acad des Sciences.* 1748 en in die der *Academie van Berlijn van* 1747; zijne levensbeschrijving in J. Bruckerus, *Pinacotheca Scriptorum nostra aetate literis illustrium*, Aug. Vind. 1741, dec. II; zijne *Autobiographie in Grunert's Archiv f. mathem. Lit. Berichte*, n°. L. p. 692. Voorts de Montferrier, *Dictionn. des sciences Mathem.*, Nieuwenhuis, *Woordenb van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Lett en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl. 289—303; *Biogr. Univers.*

BERNOULLI (Daniel), tweede zoon van den voorgaande, geboren te Groningen den 9den Februarij 1700, was eerst tot den Koophandel bestemd, doch had meer zin in de Geneeskunde en terwijl hij zich daarop toelegde, oefende hij zich tevens in de Wiskunde, waarin zijn vader hem onderwezen had. Hij begaf zich naar Italië om Michelotti en Jean Baptiste Morgagni te hooren; de eerstgenoemde die een uitmuntend Wiskundige was werd in een verschil dat hij met eenige meetkundigen onder zijne landgenooten had, door zijnen leerling verdedigd. Bij dit eerste optreden in de Letterkundige wereld, verwierf Daniel Bernoulli zich reeds veel roem. Ofschoon hij toen nog naauwelijks 24 jaren oud was, wilde men hem reeds Voorzitter maken van eene Akademie, welke kort te voren te Genua was opgerigt; hij sloeg dit af, maar werd weldra, als Hoogleeraar in de Wiskunde, naar Petersburg beroepen. In 1733 werd hij te Bazel in 1750 eerst tot Hoogleeraar in de Ontleed- en Kruidkunde aangesteld en daarna, in de Natuurkunde; terwijl men hem later tevens op den leerstoel der Bespiegelende Wijsbegeerte plaatste. Zijn *Traité d'hydrodynamique*, Strasbourg 1738, was het eerste geschrift, dat over de kennis van de beweging der vloeibare stoffen het licht zag. Onderscheidene verhandelingen, welke in de werken der Akademiën te Petersburg, Berlijn en Parijs, van welke hij lid was, in het licht kwamen, dragen evenzeer blijk van zijne onverdroten werkzaamheid als van zijne schranderheid. Hij had zich, als het ware, een inkomen gevormd uit de prijzen, welke door de Akademie van Wetenschappen te Parijs werden uitgeloofd, en die hij tien malen behaalde. In 1734 deelde hij met zijnen vader eenen dubbelen prijs van 5000 Livres bij die akademie. De Koninklijke Maatschappij te Londen vereerde hem mede met haar Lidmaatschap. Hij overleed te Bazel den 17den Maart 1782.

Behalve het hierboven vermelde *Traité d'hydronamique*, heeft hij in het licht gezonden:

Dissertatio inauguralis physico medica, de Respiratione, Bas. 1721. 4°. waarin hij handelt over de hoedanigheid van de lucht die bij elke ademhaling in de longen dringt;

Positiones anatomico botanicae, Bas. 1721. 4°. waarin het gebruik der bladeren behandeld en het bestaan der luchtvaten in de planten bestreden wordt;

Exercitationes quaedam mathematicae, Venet. 1724. 4°.;

Hydrodynamica, seu de viribus et motibus fluidorum Commentarii, opus academicum ab auctore, dum Petropoli ageret, congestum, Argent. 1738. 4°.

Zie Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars. VI. pag. 708; *Biblioth. Nationn.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst en Wetens.*; Van Kampen, *Geschied. der Letterk. en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl. 303—307; *Biogr. Univ.*

BERNSAU (Hendrik Willem), geboren te Lennep in het Hertogdom Berg, in het jaar 1717, een zoon van Hendrik Bernsau, Predikant aldaar, had zijne akademische oefeningen volbragt aan de Hoogescholen van Duisburg en Marpurg; werd in 1737 aangenomen als Kandidaat, en bezocht vervolgens de meeste Duitsche Hoogescholen. In 1746 kwam hij van Leiden naar Franeker, waar hij in het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid werd aangesteld, welke bevordering hij waarschijnlijk enkel daaraan te danken had, dat hij een leerling en vriend van den beroemden Wijsgeer Johan Christiaan Wolff was. Vervolgens werd hem den 13den April, volgens het gebruik, zonder eenig voorafgaand examen, de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid opgedragen; en in Mei 1749, deed hij zijne inwijdingsredevoering, *over de wijze van eenen zekeren grondregel in de Godgeleerdheid vast te stellen* (1). Ofschoon Bernsau niet van verdiensten ontbloot was, kon hij echter met zijne Wolfiaansch Wijsgeerige kunde aan de studie der Godgeleerdheid te Franeker weinig of geen voordeel toebrengen. 's Mans lessen waren meer philosophisch dan theologisch, en de beoefenende reden scheen daarin meer gezag te hebben dan het beslissend woord der Goddelijke Openbaring. De Wijsbegeerte of de beschaafde en in de scholen beoefende, menschelijke rede stond bij den Godgeleerde Bernsau op den voorgrond. Hij toch was van gevoelen dat, wanneer de rede wel onderwezen was, haar de bovennatuurlijke verlichting van den Heiligen Geest hielp, en dat zij alzoo het eenige beste middel was, om tot eene *zekere* kennis van Godgeleerde of Goddelijke zaken op te klimmen. Gelijk hij als Wijsgeer, naar de leerwijze van Wolff, de hooge Wiskunde verbond met de onfeilbare beginselen van Euclides, zoo wilde hij ook, als Godgeleerde met de eenvoudige, in zijn oog onfeilbare, uitspraken der rede, zooals zij door de Wolfiaansche Wijsbegeerte werden opgevangen, de hooge bovennatuurlijke Godgeleerdheid verbinden. De voornaamste verdienste, welke den geleerden man moet worden toegekend, was, dat hij de theologische studie geheel en al zuiverde van de kunsttermen der oude scholastieken, ofschoon hij voor het overige een eigene of liever Wolffiaansche spraak zocht in te voeren, die niet zeer gevallig en soms zeer duister was. Hij wist echter zijne collegiën zeer te veraangenamen, door het verhaal van allerlei zonderlinge gebeurtenissen en sprookjes, waarvan sommigen, hoe ongeloofelijk ook voorkomende, echter waar moeten geweest zijn, doordien de Professor, om zijne toehoorders geen twijfeling over te laten, die veeltijds met een helklinkend bevestigend woordje bekrachtigde. Hij stierf na eene ziekte van eenige weken den 16den April 1763. Geen van zijne nageblevene Collegaas in de Godgeleerdheid, Hermanus Venema, Petrus Conradi of Aegidius Gillissen, schijnen lust gehad te hebben, om eene lofspraak over hem te houden, doordien op verzoek van de weduwe, de lijkoratie is geschied door den Hoogleeraar in de Fransche taal, Jacobus Garcin.

Bernsau heeft de volgende werken in het licht gegeven:

Theologiae Dogmaticae methodo scientifica, pertractatae, Pars. I. Vol. I. *de Deo ejusque attributis; cum. praefat. Christ.*

---

(1) *De ratione Certi in Theologia constituendi.*

Wolfii, Halae, 1745. 4°. Vol. II. *De S. S.Trinitate et Decretis divinis*, Lugd. Bat. 1747, 4°, welk werk door den Hoogleeraar in 1755 en 1756, met eenige hoofdstukken de *Creatione et Angelis*, bij wege van Akademische disputen vervolgd is.

Theses selectae de Vera Hermeneuticae ratione, Fran. 1751. 4°.

Compendium Theologiae Dogmaticae, methodo scientifica pertractatae, Fran. 1755. 4°.

Onomasticon Sacrum, Fran. et Leov. 1762. II. Tom. 4°, waarin men sommige artikelen vindt, welke het waarlijk vreemd moet voorkomen, in het werk van eenen Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te ontmoeten.

Zie: Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 859; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij, *Geschied. van de Herv. Christ. Kerk in Nederl.*, D. III. bl. 235—237.

BERNULPHUS, ARNULPHUS, WARNULPHUS of BERNOLDUS werd in het jaar 1027 op eene zeer zonderlinge wijze, de opvolger van Adelboldus, den negentienden Bisschop van Utrecht. Zoodra gemelde Adelboldus overleden was, ontstond er onder de Kapittelheeren een hevige twist over de verkiezing van eenen opvolger. Staande die oneenigheden, bevond Keizer Koenraad III zich nu te Nijmegen dan te Aken en ook wel te Keulen, doch oordeelde, ten einde den twist te doen eindigen, raadzaamst, zich, met zijne zwangere gemalin, Gisela, naar Utrecht te begeven. Doch in het dorp Oosterbeek, op de Veluwe, zijnde gekomen, overviel de Keizerin de barensnood. Sommigen verhalen, dat zij op den weg verloste van haren zoon, naderhand Keizer Hendrik III, en dat zij benevens haar kind in het huis van den Pastoor Bernulf gebragt werd. Anderen willen, dat zij in het huis diens mans, nadat de Keizer zich reeds te Utrecht bevond, van haren zoon zou verlost zijn. Hoe het zij, dit is ten minste zeker, dat gemelde Pastoor er den Keizer de tijding van bragt, kort nadat door de twistende Kanunniken, voor deze keer, aan den Keizer de volle magt was overgelaten, om iemand, die hem goed dacht, tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen. De Keizer, uitermate verheugd over de tijding, hem door Bernulf gebragt, plaatste onmiddelijk den armen Priester, door het overreiken van ring en staf, op den Bisschoppelijken zetel, zoodat Bernulf de twintigste der Utrechtsche Bisschoppen werd. Gelukkig was hij de hooge onderscheiding hem ten deel gevallen niet onwaardig; ook moet hij vroeger reeds eenig aanzien in de kerk gehad hebben, aangezien hij in het jaar 1025 op d kerkvergadering te Frankfort tegenwoordig was. Hij wordt afgeschetst als iemand niet ontbloot van geleerdheid, die daarbij een gezond oordeel bezat, en zich in het regeren tamelijk wel wist te gedragen. Bernulf maakte spoedig vrede met Dirk III, Graaf van Holland, tegen wien Adelbold, gedurende zijn bestuur, geoorloogd had. Graaf Dirk, overleden zijnde, verzocht hij den Keizer, de kerk van st. Maarten aan haar regt te willen helpen, door den Hollander daaraan te doen teruggeven het huis te Merwede, Bodegraven en Zwammerdam, welke hij beweerde het Sticht te zijn ontnomen. Hij voegde daarbij: »wanneer zulke schelmstukken en kerkrooverijen in den aanvang »niet gestuit en gewroken worden, zal naderhand ieder zoo veel van »de kerkelijke goederen aftrekken, en naar zich slepen, als hem »maar mooglijk is. Holland eerst zoo klein, heeft zich door der»gelijke rooverijen groot gemaakt." Op dit verzoek besloot de Keizer, in het jaar 1047, zich naar Utrecht te begeven, van daar in Holland te rukken, alles te verwoesten, en het huis te Merwede, met den Merwestroom, te bemagtigen, en in handen van den Bisschop te stellen. Dan dit bezit duurde niet lang, want nadat de Keizer vertrokken was, deed Graaf Dirk IV, den Bisschop zijnen gramschap gevoelen, heroverde niet alleen zijn wettig regt op het huis te Merwede, maar liep zelfs, met branden en verwoesten, het geheele Sticht af. De Graaf wel voorziende dat de Keizer dit niet ongewroken zou laten, deed alle moeite om hem alom vijanden te verwekken, die hem werk verschaften, en met welke hij zich vereenigde. Dit echter, verhinderde niet, dat de Keizer in het jaar 1047, terug kwam, en eenige vaste plaatsen in Holland veroverde, waaronder Vlaardingen en Rijnsburg, doch door den aannaderenden winter, werd hij verhinderd, meer overwinningen te maken. Koenraad II, deed even als zijn zoon Hendrik III, van tijd tot tijd, groote giften aan dezen Bisschop. Hendrik schonk hem, of liever aan St. Maarten, een landgoed in Drenthe, hetwelk hij bezat of bestuurde in villa Groningana, waardoor sommigen hebben willen verstaan, alsof de stad Groningen, met alle hare regten en eigendommen, daardoor zoude zijn weggeschonken aan den kerk van Utrecht. Doch anderen begrijpen daar onder alleen eene landstreek, in Drenthe, welke Keizer Hendrik, om of nabij Groningen bezat, bekend onder den naam van Goo- en Woldregt. Ook zijn er, die ten aanzien van Drenthe, hierdoor geheel Drenthe en Twente met tollen, munten, en den aankleve van dien verstaan. Uit de in de laatste tijd gevonden zilveren munt van Bernulfus voor Groningen geslagen, schijnt het eerst opgegeven gevoelen meerdere kracht te erlangen. Deze giftbrief,de oudste van ons land, is van den jare 1040. Zes jaren later kreeg Bernulf tot een geschenk, de stad Deventer: ook Amelanden (waardoor het Graafschap Amelande, gelegen aan den IJssel in Overijssel moet verstaan worden), welke gift aan de Utrechtsche kerk, door anderen, op het jaar 990 gesteld wordt.

Bernulf, als Bisschop, heeft binnen Utrecht zijnen naam vereeuwigd, door het stichten der twee kollegiale kerken van St. Pieter en van St. Jan; ook vernieuwde hij de St. Lebuinuskerk te Deventer, en schonk daaraan de kerk te Zwolle. Volgens sommigen zou hij daarin Kanunniken uit St. Salvators Monster te Utrecht geplaatst hebben. Hij bragt de Abdij Hohorst, door Ansfridus, den achttienden Bisschop, op den Heiligenberg bij Amersfoort gesticht, binnen Utrecht, en wijdde hare kerk aan den H. Paulus, van waar zij sedert den naam van St. Paulus-abdij heeft gedragen. Bovendien herstelde hij, door het geheele bisdom, de bouwvallige kerken en rigtte op onderscheidene plaatsen nieuwe op. Hij overleed, na een bestuur van 27 jaren, den 19den Julij 1054; hebbende, gedurende dien tijd, de regering van zeven Roomsche Pausen beleefd. Daar hij in de reuk van Heiligheid overleed, werd zijne grafplaats in de St. Pieterskerk te Utrecht, weldra door wonderteekenen berucht, en eeuwen lang door scharen van bedevaartgangers bezocht.

Zie W. van Gouthoeven, *Chronycke*, bl. 256 en 260; Vossius, *Hist. Jaarb.*, bl. 45—49; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerk. outh.*, D. I. bl. 169—171; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*; D. I. bl. 235, 320 en 442; van Loon, *Aloude Holl. Hist.*, D. I. bl. 289, 291, 297 en 305; Blondeel, *Beschrijv. der stad Utr.*, bl. 256 en 373; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 30—32; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 154 en 456; Sjoerds, *Fries. Jaarb.*, D. II. bl. 190—212; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memor.*, bl. 66 en 67; L. E. Bosch, *de Willems-Kazerne, voorheen de Witte vrouwe Abdij te Utr.*, bl. 58 en 59; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 82—87; J. Dirks, *Numismatiek.* bl. 9.

BERNUY (Hieronymus de), een zoon van Ferdinand de Bernuy de eerste Drossaard van Breda, nadat die stad in 1590 onder de magt der Staten was gekomen, was een Latijnsche dichter, die vermoedelijk in 1601 overleed. Van hem bestaat:

Oppugnatio et expugnatio urbis arcisque Bredanae, ductu et auspiciis illustrissimi Principis ac Domini Mauritii comitis a Nassau, facta anno 1590 *a. d. IV Martii, carmine Heroico expressa et illustrata* L. B. 1600.

Zie van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 208; Hoeufft, *Parnassus Latino Belgicus*, pag. 121; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 10.

BEROALD, ook wel BERTOALD, BERWALD, BERTHULD of BERTHOLD en door de Franschen BERTOUL, volgens de oude Friesche chronijkschrijvers de vierde Koning van Friesland en zoon van Richolt, zou door zijn huwelijk met eene dochter van Ritsard, Koning van West Friesland, deze reeds vroeger opgevolgd zijn, en na zijns vaders dood de beide Staten vereenigd hebben.

In Frankrijk regeerde, te zijnen tijde, Koning Clotarius II, en diens zoon Dagobert I in Austrasië. Daar de eerste Friesland aan alle zijden zocht te verkleinen, was zulks voor Beroald ondragelijk, die daarom tegen hem ten strijde trok. Ritsard, die Hertog der Friezen, over het Vlie, was, kwam hem ter hulpe. Dagobert toog, met eene groote magt, over den Rijn naar de Wezer, alwaar een hevig gevecht voorviel. Beroald, die op Dagobert in persoon los ging, sloeg hem den helm af, en te gelijk een lap van den huid zijns hoofds. Nadat Dagobert door de zijnen uit levensgevaar gered was, zond hij het berigt van zijn verlies aan zijnen vader Clotarius, die, met een aanzienlijk leger, niet verre van daar lag; om het verlies door zijnen zoon geleden, spoedig te herstellen toeschietende, werd hij, met groot gejuich, in het leger van Dagobert ontvangen. Beroald hier van weldra door zijne verspieders onderrigt, spotte daarmede, aangezien hij het berigt bekomen had, dat Clotarius reeds overleden was. Der Franschen Koning vertoonde zich, om Beroald van zijne verdoolde meening te genezen, aan de Middelzee (het Boerdiep) ontdeed zich van zijnen helm om zijn Koninklijk lang haar te doen zien, ten bewijze dat hij nog in leven was, waarop Beroald zich dus onbescheiden deed hooren: »Gij oude grijsaard en

»doode hond! zijt gij daar? hoe komt gij van den doode weder »hier, om met de levenden te vechten?" Over welke woorden de oude Koning zoodaning vertoornd werd, dat hij terstond met zijn paard over de Burdo zwom, waarin hij van de zijnen, niet zonder groot gevaar, gevolgd werd. De Friezen, dus onverwachts aangevallen, leden eene groote nederlaag. Clotarius, als woedende op hunne slagorde indringende, viel op Beroald aan, doorstak of doorschoot hem met eenen pijl, hieuw hem het hoofd af, dat hij op den spits zijner lanse stak, en dus in het leger bragt. De Friezen hunnen aanvoerder missende, namen in groote verwarring de vlugt. Dit zou geschied zijn in het jaar 626 of 630, volgens de verhalen van Occo Scarlensis, Hamconius en anderen. De waarheid echter is reeds door Ubbo Emmius bestreden (1). Geen der Fransche Kronijken maakt van dezen strijd gewag, dan de *Gesta rerum Francorum*, cap. 41, die echter Beroald, Koning der Saksen noemt en het tooneel van den strijd naar de Wezer verlegt. In zoo verre echter rust dit verdichsel op eenen historischen grondslag, dat het zeker is, dat Dagobert I, omstreeks 630, den Friezen Utrecht heeft ontnomen, en daar de eerste Christenkerk gesticht.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Fockema, *Schetzen van de Friesche Geschied.*, D. I. bl. 112, 113, en 117—125; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. bl. 303, 304, 308 en 317.

BERONICIUS (Petrus Johannes), een onvergelijkelijk dichter, maar zeer slordig van leven en zeden, woonde in het laatst der zeventiende eeuw te Middelburg. Zijne kennis was grootelijks te verwonderen. Hij sprak de Fransche, Engelsche en Italiaansche talen meesterlijk. De Latijnsche taal sprak hij zoo vlug, dat Johan Frederik Gronovius zwarigheid maakte daarin met hem, in gesprek te komen. De Grieksche taal verstond hij insgelijks als een geboren Griek. Op zekeren tijd met Johan Frederik Gymnich, destijds Hoogleeraar in de Grieksche taal te Duisburg, die den roem had er zeer ervaren in te zijn, in deze taal redenerende, nam bij Beronicius ten laatste zijne gewone onbeschoftheid de overhand; en hij maakte een einde aan hun gesprek met de woorden: »Het verveelt mij langer in het Grieksch met u te »praten, want waarachtig mijne leerlingen, die het slechts een »jaar bij mij geleerd hebben, zouden het beter spreken dan gij." Horatius, Virgilius, Juvenalis, een groot gedeelte van Cicero, beide de Piniussen, Homerus, nevens eenige blijspelen van Aristophanes, kende hij van buiten; ook sprak hij zeer oordeelkundig over bijna alle oude, zoo Grieksche als Latijnsche, schrijvers, en legde daarbij geen minder juistheid van verstand en fijnheid van gevoel, dan een stalen geheugen aan den dag. Met de naauwkeurigste spitsvindigheid wist hij de zuivere schriften van de onzuivere, de echte van de onechte lezingen te onderscheiden, en kende niet slechts het verschil van goede en kwade spreekwijzen, maar wist zelfs de onderscheidene eeuwen, en schrijvers, waarin en door wie zij gebruikt werden op te geven. Hij beroemde zich het Woordenboek van Ambrosius Calepinus met 800 woorden verrijkt te hebben en dikwijls de Couranten voor de vuist in Grieksche of Latijnsche verzen te hebben vertaald.

Wanneer hem de luim beving van een vers te maken, geraakte hij in eene sterke beweging, veranderde van gezigt, sidderde en beefde, en dan sprak hij de verzen zoo schielijk en rad uit, dat men hem niet naschrijven kon. Zijne vaardigheid om op staande voet alles wat hem voorgezegd werd in Latijnsche of Grieksche verzen over te brengen, gaat schier alle geloof te boven. Eens, in 1672, in een vrolijk gezelschap te Middelburg ingeleid, waar zich de beroemde Nederduitsche dichter Johannes Antonides van der Goes mede bevond, werd hem het door dien dichter vervaardigde grafschrift op den Zeeuwschen Kapitein de Haze voorgehouden, hetwelk aldus luidt:

De Haze, een fiere leeuw in 't Britsche zeegevecht
Stond pal in 't woeden der gepreste waterhonden,
Tot hem een kogel heeft, vooruit, na God gezonden,
Om wraek te vordren van 't geschonden waterrecht.
Sta vreemdeling; en zeg tot glorie van de Zeeuwen,
Dat hier de Hazen zelf verandren in Leeuwen.

Beronius las en herlas het, prees het zeer, en zeide: »Wat belet mij, dat ik het niet terstond in Latijnsche verzen »overbreng." Men zag hem hierop met verwondering aan, prikkelde zijne eerzucht en liet een ongeduldig verlangen blijken, om deze vrucht van zijnen geest te aanschouwen. Hierop begonnen 's mans oogen te tintelen, zijne aderen, als het ware door dichtvuur ontsteken, te zwellen, en zijn geheele ligchaam beefde. Alvorens hij aan het werk ging, verzocht hij vrijheid om den naam van den Zee-Kapitein de Haze of de Haas, waarin de knoop van het geheele puntdicht bevat was, door eenige omschrijving te mogen verklaren, door dien de aardigheid anderzins in het Latijn niet was uit te drukken; zooals men gereed stond om hem dit in te willigen, riep hij luidkeels: »Daar heb ik het al gevonden; ik »zal hem Dasypus noemen, want dat woord beteekent met »nadruk een dier dat ruige poten heeft, en wordt bij de Grieken »voor een haas gebruikt. Kom aan, lees mij twee regels tevens »voor, ik zal u die in het Latijn geven."

Dick Buizero, die een van het gezelschap en ook een Dichter was, begon hierop te lezen, en Beronicius zeide, hem zonder zich lang te bedenken, deze verzen op:

Egregia Dasypus referens virtute Leonem,
In bello, adversus Britonas, super aequora gesto,
Impavidus pelago stetit, aggrediente molossum
Agmine, quem tandem glans ferrea misit ad astra,
Vindictae cupidum violato jure profundi.
Advena, quisquis ades, Zelandae encomia gentis,
Ista refer; lepures demta quod pelle leonem,
Assumant, nostro quotquot versantur in orbe.

Zoodra de dichter deze weergalooze proef, van zijne vlugheid en geleerdheid gegeven had, ving hij aan te lagchen dat hij schudde, en stak de hand omhoog, om als het ware zijne zegepraal aan te duiden, en te roemen, dat hij de aanwezende gasten, ver boven hunne verwachting voldaan had. Het is waar, elk was van verwondering opgetogen, elk roemde zijne bekwaamheid; en Beronicius was hier over zoo uitbundig vrolijk en in zijn schik, dat hem de lust beving, om het zelfde, dat hij in het Latijn gedaan had, nu ook eens in het Grieksch te beproeven. Hij krabt hierop twee of driemalen zijn hoofd, intusschen met zijne vurige oogen op den grond starende, en zegt weldra onafgebroken hetzelfde puntdicht in Grieksche verzen op; roepende zoodra hij ten einde was: »daar heb je het nu ook in het Grieksch." Elk stond niet minder dan de eerste reis van verwondering opgetogen, en men werd niet moede om zijne welverdiende lofspraak uit te drukken. Beronicius begon toen weder te lagchen en te schertsen, vrolijk roemende dat hij hen zoo aardig bedrogen had, en zooveel meer wist dan zij zich verbeeldden, jammer is het maar, dat wij het Grieksche moeten missen, en zulks om geen andere reden, dan omdat hij het al te schielijk begon op te zeggen, eer iemand gereed kon zijn, om het na te schrijven. Het is intusschen zeker, dat de hierboven reeds genoemde Johan Frederik Gijmnich, die er tegenwoordig was, en het uitspreken van het vers met de uiterste bewondering en aandacht aanhoorde, oordeelde dat het Grieksch nog veel fraaijer dan het Latijn was.

Het leven van Beronicius was ongebonden en woest; hij was met vuile kleederen omhangen, en aan de dronkenschap overgegeven, zocht ook het gezelschap der vrolijkste en schandelijkste menschen, onder welke hij dikwijls vele dagen schuilde. Wanneer hem eens gezegd werd, dat hij wel een Hoogleeraarambt verdiende, gaf hij ten antwoord, in zulk een perdantisch leven geen behagen te scheppen; terwijl hij zich met schoorsteenvegen en scharenslijpen geneerde. Boven alle andere tijdkortingen en bezigheden, gaf het hem het meeste genoegen voor goochelaar of hansworst te spelen en het gemeene volkje te bedotten; dan was hij in zijn ware element, dan was hij wel te vreden en vrolijk, al had hij geen duit in den zak of geen kleed aan het lijf.

Zijne afkomst en zijn vaderland heeft niemand kunnen ontdekken; naar zijne geboorteplaats gevraagd zijnde, gaf hij ten antwoord: »Een ieder is 't huis, waar het hem welgaat." Intusschen is het bekend, dat hij vele jaren in Nederland, Frankrijk en Engeland omgezworven heeft. Hij werd doorgaans gehouden voor een Jezuit, of lid van eene of andere orde, die uit Frankrijk verjaagd was. Sommigen meenden dat hij uit Staats-Vlaanderen of Braband moet afkomstig geweest zijn.

Men vond hem omtrent Rotterdam voorover in eene waterplas dood liggen, waarin hij gesmoord was, zijnde naar allen schijn in dronkenschap daarin gevallen en omgekomen doordien hij geen besef had zich om te keeren. De dichter Diederik Buisero maakte op hem het volgende grafschrift:

(1) De Geschiedenis der eerste Friesche Vorsten, Hertogen en Koningen is slechts een zamenweefsel van verdichtsels. Eerst met Beroalds zoon, Adgilt I, verkrijgt deze historie zekerheid.

Hier leit een wonderlijke geest;
Hij leefde en stierf gelijk een beest.
Hij was een misselijke sater;
Hij leefde in wijn, en stierf in 't water.

De naam van Beronicius is vereeuwigd door zijne *Georgarchontomachia* enz., of *Boeren- en Overheids-strijd*, en eenige andere gedichten. De Boerenstrijd, een werk dat hij voor de vuist heeft gedicht, en door eenen anderen is opgeschreven, bevat een verhaal van den aanval der Boeren op Middelburg, in het jaar 1672. P. Rabus gaf daarvan een vrije vertaling uit in 1691. In 1711 werd er eene andere doch zeer gebrekkige vertaling van uitgegeven te Vlissingen, een derde te Leiden in 1728; de eerste wordt voor de beste gehouden. In 1766 kwam, uit hoofde van de zeldzaamheid der vertaling van Rabus, een nieuwe door J. B. te Goes en Middelburg, in 8vo, te voorschijn, onder den titel: *Georgarchontomachia caeterorumque ejus carminum sylvida*, met de vertaling van het levensberigt door Anthony Borremans uit de Libri VI *Variarum Lectionum* J. B. versierd met platen van den kunstrijken S. Fokke, zoo als die van Rabus met plaatjes van Luiken voorzien is.

De spreuk van Beronicius was: *Natura parvo contenta* (de Natuur is met weinig te vreden).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Levensbes. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 311—320; Kok, *Vaderl. Woordenb;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A. bl. 5 en 6; *Algem. Konst.- en Letterbode voor* 1849, D. I. bl. 20; *De Navorscher*, D. I. bl. 218, 279, 303 en 333.

BERSELLE (Jan de). Zie WITTHEM (Jan van).

BERSELLE (Gille de), een der teekenaars van de Unie van Brussel des jaars 1571, behoorde ongetwijfeld tot het geslacht van van Witthem en was misschien een jongere broeder van Jan van Witthem baron van Berselle, dien wij later zullen behandelen.

Zie de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 54.

BERT (Petrus de) of BERTIUS (Petrus), woonde in het midden der zestiende eeuw te Beveren in Vlaanderen, in welk gewest hij ook geboren was. De Roomsche godsdienst, bij de invoering der Hervorming aldaar, verzaakt hebbende, nam hij met vrouw en kind de wijk naar Engeland, ten einde vervolgingen te ontgaan. Sedert 1573 was hij Predikant te Rotterdam, terwijl hij hier stond zocht hij in 1578 Hubrecht Duifhuis, die zich destijds aldaar bevond en reeds het R. K. geloof verlaten had, over te halen om te Rotterdam Predikant te worden. Daarna werd de Bert Predikant te Duinkerken, van waar hij, na de overgave dier plaats aan Parma, den 16den Julij 1582, zich, met zijnen zoon, naar Middelburg begaf; kort daarop vertrok hij naar Goes, waar hij vermoedelijk, vóór dat aldaar een Rector der Latijnsche school was aangesteld, het onderwijs in de geleerde talen heeft op zich genomen. In 1591 werd hij beroepen tot Predikant te Wolfaartsdijk, en in 1594 te Heinkenszand. Men beriep hem te Kapelle, doch de klassis sloeg dit af den 2den October 1595. Hij verscheen als Predikant van Heinkenszand, wegens de Classis van Zuid-Beveland, in 1597 op de Sijnode van Goes.

De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Hij schijnt ook de Latijnsche dichtkunst beoefend te hebben, blijkens zijne *Elegia in Sermonis Catecheticos. Phil. Lansbergii.*

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXI. bl. 831 (207); Te Water, *Korte Verh. der Reform. van Zeel.*, bl. 289, 297, 298 en 306; van Harderwijk, *Naaml. en Levensb. der Pred. te Rotterd.*,bl. 13 en 14.

BERT (Petrus de) of BERTIUS (Petrus), een zoon van den voorgaande, geboren te Beveren, vergezelde, naauwelijks drie maanden oud zijnde, zijne ouders naar Engeland, toen dezen, ten einde de vervolging te ontgaan, verpligt werden uit Vlaanderen te wijken. Toen hij zeven jaren oud was, werd hij in een der voorsteden van Londen ter school besteld, bij zekeren Christiaan de Rijck, die hem de grondbeginselen der Grieksche, Latijnsche en Fransche talen leerde; terwijl Pieternella Lansberg, een zeer geleerd meisje, hem in het schrijven en de muzijk onderwees. Twaalf jaren bereikt hebbende, liet zijn vader, die intusschen Predikant te Rotterdam was geworden, hem in Nederland komen, en zond hem, naar de nieuwe opgerigte Hoogeschool te Leiden; hier genoot hij het onderwijs in de Hebreeuwsche taal, van Herman Rennecker, in de fraaije letteren, van Justus Lipsius en Bonaventura Vulcanius, en in de Godgeleerdheid van Guillaume Feuquerais, Lambert Daneau en anderen. Zijne letteroefeningen hielden hem bezig tot in het jaar 1582, toen hij, ofschoon nog maar 17 jaren oud, zelf anderen begon te onderwijzen. Eerst deed hij dat gedurende drie maanden te Antwerpen, vervolgens acht maanden te Ostende, een geheel jaar te Middelburg, vijf jaren te Goes, en vervolgens te Leiden.

In 1591 vergezelde hij Justus Lipsius naar Duitschland, met voornemen, om Jeronimus Zanchius, Antonij Chaudieu en andere geleerde Protestanten, die zich roem verworven hadden, een bezoek te geven; doch te Frankfort komende, vernam hij dat beide overleden waren; dit deed hem besluiten, zich eenige tijd te Heidelberg op te houden, zoo uit hoofde van de beroemde Bibliotheek, welke er destijds aanwezig was, als om nut te trekken uit de verkeering met de geleerde mannen, die zich in die stad bevonden. Ondervindende, dat het luchtgestel daar niet gunstig voor hem was, vertrok hij weldra naar Straatsburg, alwaar hij eenigen tijd zich bezig hield om privaat onderwijs aan jongelieden te geven, na daartoe vrijheid van den Akademischen Senaat verkregen te hebben; en het is zeer waarschijnlijk, dat hij in deze stad zijne redevoering deed en ook liet drukken:

Over de zedigheid in het najagen van den roem (1).

Vervolgens werd hij, den 11den Augustus 1593, door Curatoren van de Leidsche Hoogeschool beroepen, tot Onder-Regent van het theologisch collegie. Hij nam het aan, doch deed alvorens eene reis, niettegenstaande het in den winter was, door Boheme, Silezië, Polen en Rusland. Zijne nieuwsgierigheid voldaan zijnde, nam hij bezit van zijne waardigheid te Leiden, welke hij met roem en algemeene goedkeuring waarnam. Voorts werd hem het opzigt over de Akademische Bibliotheek toevertrouwd; hij bragt haar het eerste in orde, en schikte ze in onderscheidene klassen, en, in 1595 deed hij de Catalogus daarvan drukken, met eenen voorafgaand brief of verhandeling, over de orde en het nuttige gebruik dat men van eene Bibliotheek kan maken; onder den titel van:

Nomenclator Bibliothecae Academiae Lugduno-Batavae, cum Epistola de Ordine ejus atque usu, Lugd. Bat., 1595.

Intusschen kweet hij zich niet minder ijverig van zijne verpligting jegens het Staten-Collegie, zoodat hij in 1606 na het overlijden van Johannes Cuchlinus, tot Regent daarvan werd aangesteld, welken post hij echter met grooten weerzin aanvaardde, de moeiten en verdrietelijkheden voorziende, welke de uitoefening daarvan hem zouden veroorzaken; want hij was de gevoelens van Arminius toegedaan, en zag zich daardoor aan den haat der Gomaristen blootgesteld. In dat zelfde jaar werd hij genoodzaakt voor zijne bediening als Regent van het Staten-Kollegie te bedanken; naar men wil, doordien hem onder de hand werd te kennen gegeven, dat men hem anders daarvan zou ontzetten; om hem evenwel gedeeltelijk hier voor schadeloos te stellen, maakte men hem Hoogleraar in de wijsbegeerte. In 1619 werd hij voor de Synode te Leiden gedaagd, waar hem het Heilig Avondmaal ontzegd werd. Zijne afzetting als Hoogleeraar volgde weldra, en zelf vond men middel om hem te beletten jonge lieden aan zijn huis in de wetenschappen te onderwijzen. Aldus van alle bestaanmiddel beroofd, verzocht hij de Staten van Holland om eenigen onderstand voor zijn talrijk gezin, doch zijn verzoek werd hem afgewezen, en de geleerde man, zich in de drukkendste omstandigheden bevindende, begaf zich naar Parijs, in de hoop van daar iets te vinden waarvan hij zich en de zijnen kon onderhouden, alzoo Lodewijk XIII hem twee jaren te voren tot zijn Aardrijksbeschrijver had aangesteld. De weigering der Fransche Hervormde Predikanten om hem in hunne kerkgemeenschap toe te laten, zijne drukkende armoede en de hoop op een ambt dreven hem om de Roomsche Kerkleer te omhelzen. Hierop werd hij tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid aangesteld in het collegie van Boncourt, vervolgens in 1622 tot Koninklijk Geschiedschrijver en Hoogleeraar in de Wiskunde.

Wel had zich nu, wat het tijdelijke aanging, eene gunstiger toekomst voor de Bert geopend, maar de omstandigheden, zorgen en vermoedelijk ook de aandoeningen door zijnen overgang tot de R. K. in hem verwekt, hadden zijn gestel zoodanig geschokt en ondermijnd, dat hij weinige jaren daarna, den 13den October 1629, te Parijs overleed.

Hij was gehuwd met Anna Maria Cuchlinus, eene dochter van bovengenoemden Johannes Cuchlius die hem zes kinderen schonk. Vier zijner zonen hebben den geestelijken stand omhelsd, twee hunner, Abraham de Bert en Jan de Bert, hebben zelfs eenigen naam gemaakt, zie de beide volgende art.

(1) *Oratio de Modestia in appetenda gloria.*

Petrus de Bert was ongetwijfeld een man van uitgebreide kennis en geleerdheid, maar wien het aan genoegzame geestkracht ontbrak, om zijne overtuiging bij het dreigen van gevaren te handhaven, en zich niet door den stroom der gebeurtenissen te laten medeslepen. Zijne onstandvastigheid in het godsdienstige verduisterde zijnen roem als geleerde.

Zijne beeldtenis komt voor in eenige exemplaren van 'smans *Theatrum Geographiae Veteris*, tegenover de opdragt, welke exemplaren naar het schijnt door den schrijver ten geschenke zijn gegeven; voorts bij Meursius, *Athen. Batav.*; Foppens, *Biblioth. Belgic.*, en door Reinier Vinkeles, bij Kok, *Vaderl. Woordenb.* en Chalmot, *Biogr. Woordenb.* Zijne zinspreuk was: *Unum expetii a Domino* (een ding heb ik van den Heer verlangd).

Men heeft van hem de volgende werken:

Aenspraek aen Gomarus op zijne bedenkingen over de Lijkoratie van Arminius, Leiden 1610.

Schouwe over Gomari proeve, Leyden 1610.

Hymenaeus desertor, seu de Sanctorum perseverantia et apostasia, libri duo. L. B. 1610. 4°., hetwelk in 1612 te Frankfort herdrukt werk, en in 1651 te Leiden, waarbij hij voegde *Hyperaspistes ad D. Ludovicum Crocium, Theologum Bremensem; et Theses* [*de perseverantia Sanctorum ex Epist. ad Hebraeos.*

Theoremata de perseverantia Sanctorum, L. B. 1611. (1).

Apologeticus ad Fratres Belgos, in quo Calumniae crimen ipsi a Joanno Piscatore, Theologo Herbornensi, immerito impactum deluitur. Lugd. Bat. 1614. 4°.

Logicae Peripateticae, Libr. VI. 8°.

Scripta adversaria collationis Hagiensis habitae anno 1611, *et pressior declaratio sive narratio processus observatia Remonstrantibus, continens ipsorum defensionem*, L. B. 1616.

Theseôn Theologicarum sylloge.

Tabularum Geographicarum Lib. VII, Amstel. 1616. fol.

Commentariorum Rerum Germanicarum libri tres; quorum 1 *Germaniam veterem;* 2 *Germaniam posteriorem a Carolo Magno ad nostra tempora, cum Principum Genealogiis, et* 3 *Praecipuas Germaniae Urbes complectitur. Cum Tab. Geograph. aeris incisis*, Amst. 1616. 4°. oblongo et 1635. 12°.

Theatrum Geographiae Veteris, Tomus I *in quo Claudii Ptolomaei Alexandrini Geographiae, libri* VIII, *Graece et Latine; Graeca ad Codices Palatinos collata, aucta et emendata sunt; Latina infinitis locis correcta; Opera P. Bertii*, Amst. 1619 in folio. Tomus II *in quo Itinerarium Antonini Imperatoris terrestre et maritimum; Provinciarum Romanarum libellus; Civitates Provinciarum Gallicarum; Itinerarium a Burdigala Hierosolymam usque; Tabula Peutingeriana, cum notis Marci Velseri ad Tabulae ejus partem; Parergi Ortelani, Tabulae aliquot.* Edente P. Bertio, Amst. 1619. folio. Van welk werk de kaarten voor zeer fraai gehouden worden.

Oratio in qua suae in Galliam migrationis consiliorumque rationem exponit. Adjectum est cap. 18 *ex replicatione Ill. cardinalis Perronii ad epistolam seren. Regis magnae Britanniae de collatione Ecclesiae veteris cum hodierna*, Par. 1620, welke in 1621 te Antwerpen in het licht kwam onder den titel. *P. Bertii Oratio, qua ratione reddit, cur relicta Leyda Parisios commigravit et haeresi repudiata Romano Catholicam fidem amplexus sit, habita Lutet. Paris. in collegio Becodiano 6 non. Octob. Accedit* etc.

Notitia Chorographica Episcopatuum Galliae, Parissiis 1625. fol.

Breviarium Orbis Terrarum, Parissiis 1625, Hannov. 1629 et Lipsiae 1662 12°. en achter de *Cluverii, Introductia in Universam Geographiam.*

Imperium Caroli Magni et Vicinae Regiones, Paris folio, zijnde eene kaart, die ook in vieren is gedeeld en in den *Atlas* van Hondius Amst. 1654 geplaatst.

Variae orbis universi et ejus partium, Tabulae XX Geographicae, ex antiquis Geographis et Historicis confectae per Petrum Bertium, 4°. oblongo.

Epistolae duae ad filium suum Abrahamum, Paris 1628.

De Aggeribus et Pontibus hactenus ad mare extructis digestum novum, Paris. 1629. 8°. ook geplaatst in het tweede deel van de *Novus Thesaurus Antiquitatum Romanorum.*

Ook bezorgde hij de uitgave van de *Illustrium et clarorum virorum Epistolae selectiores* Lugd. Bat. 1617. 8°.

(1) Dit zijn eigenlijk stellingen, welke hij onder zijn Voorzitterschap deed verdedigen, doch ook vermoedelijk door hem opgesteld.

Zie Uytenbogaart, *Kerck. Hist.*, bl. 444 en 483—485; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 67, 107, 116, 166 en 253; D. III. bl. 888—895 en 915; D. IV. bl. 302—309; Pars, *Naamr. van Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 251; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 49 et 569; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 387—398; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 74 en 75; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 276; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 90, 92, 116 en 120; D. II. bl. 7 en 8, T. en B. bl. 84, 85, 283 en 287; *Algem. Konst. en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 267 et 268; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BERT (Abraham de) of Abraham BERTIUS, de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, den 15 Maart 1610, is geweest Geestelijke van de orde der ongeschoeide Karmeliten, en gedurende 30 jaren Missionaris van die orde te Leiden. Hij was een braaf mensch en stierf zat van dagen in 1683.

Onder anderen heeft hij uitgegeven:

Cognitio amoris Christi, Paris, 1647. 4°.

Virtutes Regiae quae juvenem decent Principem, opus Regi Galliae inscriptum, Paris. 1647. 4°.

Modus convertendi Haereticos, Paris. 1650. 8°.

Explicatio Symboli Apostolorum, Orationis Dominicae et Salutationis Angelicae, Rothom. 1653. in 12°.

Flores Carmeliti Gallici, seu vitae plurium Carmelitarum discalceatorum pietate illustrium, Antv. 1670. 4°.

Clara demonstratio Articulorum Religionis Catholicae contra omnes hujus saeculi sectas, Antv. 1671. 8°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 385 en 386.

BERT (Jan de) of Janus Bertius, de jongste zoon van Petrus Bertius, geboren te Leiden, den 6 Maart 1615, is de stichter geweest van de Fransche Missie der ongeschoeide Karmeliten te 's Gravenhage, en naderhand Prior van het Karmeliten Klooster op het eiland Melite, alwaar hij is gestorven den 27 October 1662. Hij was een man van bijzondere godsvrucht en geleerdheid, en heeft geschreven:

Tractatus de SS. Eucharistiae Sacramento: in quo é SS. Scripturis demonstrat realem Corporis Christi praesentiam, nomen et significatum Transsubstantiationis vindicat et potestatem Ecclesiae ad prohibendum Laïcis usum Calicis; ac probat in Missa offerri verum ac proprium Sacrificium.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 386.

BERTA zie BERTHA.

BERTELING (Wessel en Michael), zie BERTLING (Wessel) en BERTLING (Michael).

BERTHA of Berta, eene dochter van Floris I, Graaf van Holland, en Geertruida van Saksen, huwde in 1070 met Filips I, Koning van Frankrijk, wien zij twee zonen schonk Lodewijk en Hendrik, van welke de eerste zijnen vader in het rijk opvolgde, doch de tweede jong stierf, en eene dochter Constantia, die eerst trouwde met Hugo, Graaf van Trecassen en, nadat dit huwelijk om de te naauwe bloedverwantschap verbroken was, met Boadmund, Prins van Bar, dien zij onderscheidene kinderen baarde.

Bertha werd later door Filips verstooten en naar het graafschap Ponthieu verbannen, waar zij, na eene wijle tijds in ballingschap geleefd te hebben, eindelijk van verdriet overleed en zonder eenige staatsie begraven is.

Zie van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. II. bl. 331; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 179.

BERTHALD zie Beroald.

BERTICHEN (Pieter Godfried), of Bertichem, geboren omstreeks 1797 waarschijnlijk te Amsterdam, waar hij ten minste woonde, legde zich op het schilderen van portretten en huisselijke tooneelen toe. Reeds in 1814 dus nog slechts zeventien jaren oud, bragt hij van zijn werk op de tentoonstelling te Amsterdam. Een vrouwenportret op de tentoonstelling ter zelfder plaatse, twee jaren later, toonde zijne vorderingen. In 1818 behaalde hij bij de Amsterdamsche Stadsteekenakademie den zilveren eereprijs, en werd tot de eerste klasse bevorderd, en op de tentoonstelling, die in dat jaar te dier stede plaats had, leverde hij eene schilderij, een muzijkmakend gezelschap voorstellende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 379; *Algem. Konst- en Letterbode* 1818. D. I. bl. 206; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BERTIUS (Petrus, Abrahamus en Janus) zie BERT (Petrus), BERT (Abraham de) en BERT (Jan de).

BERTLING (Wesselus) of Berteling, werd in het jaar 1666 tot Hoogleeraar in de regten te Groningen beroepen, alwaar hij in 1706 overleed.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 326.

BERTLING (Michael) of Berteling, een afstammeling van den voorgaande, en een zoon van Henricus Bertling en van Arendina Witsenburg, geboren te Koevorden, in 1740, werd in het jaar 1730 beroepen tot Predikant bij de Hervormden te Renswoude, vertrok in het jaar 1732 van daar naar Alblasserdam, kwam in 1733 te Hillegondsberg, werd in 1735 tot Predikant bij de Gasthuiskerk te Delft beroepen, van waar hij in 1736 naar Groningen vertrok, waar hij in 1749 voor eene beroeping naar Amsterdam en in 1751 voor eene naar Rotterdam bedankte, doch in het jaar 1752 tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool aldaar aangesteld, aanvaardde hij den 7den September dit ambt met eene redevoering *over de zedigheid en zedige wijsheid den Godgeleerden waardig en noodig* (1).

Hij overleed den 29sten September 1772, uit zijne eerste echtgenoote Agatha Johanna van der Willigen, twee kinderen nalatende, van welke een zoon, Adriaan Bertling, Raadsheer der stad Groningen is geweest en de dochter Arendina Bertling, gehuwd was met Hendrik Ludolf Wichers. Zijn tweede huwelijk met Beerta Veenekamp; weduwe van Wolter Wolthersz, was kinderloos.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld*, 1772, bl. 718—726; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 323; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Des neuen Gelehrten Europa*, Th. IX. S. 177. u. folg.

BERTOLF (Gregorius), werd, na in 1506 te Leuven tot Doctor in de regten te zijn bevorderd, door Keizer Karel V aangesteld tot President in het Hof van Friesland, in welks bibliotheek van hem berust:

Statuten van Friesland, in de landtaal eigenhandig door hem geschreven. Hij overleed te Leeuwarden in 1527.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 1.

BERTRADA van IJSSELSTEIN zie IJsselstein (Bertrada van).

BERTRAM (J. T.), geboren te Amsterdam den 23 September 1777, was Onderwijzer in de godsdienst en Prediker in het Werk- en Gevangenhuis zijner geboortestad, waar hij den 2 November 1834 overleed. Hij had in huwelijk Sophia Petronella Goedhuys.

Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, en zijne verzen zijn niet onverdienstelijk en kenmerken zich meer door eenen reinen christelijken geest dan door dichterlijke verheffing. Ook bestaan er eenige niet onverdienstelijke godsdienstige werkjes van zijne hand. Van hem zien het licht:

Gezangen, Amst. 1811. gr. 8°.

Ter gedachtenisse voor mijne leerlingen, na het afleggen hunner geloofsbelijdenis, Amst. 1816. gr. 8°.

Dichtvruchten in gewoekerde uren gekweekt, Amst. 1819. gr. 8°.

Eenige vragen ontleend uit de aanmerkingen in den katechismus des Bijbels van H. F. A. Krumacher, Amst. 1819. kl. 8°.

Kleine bijdragen ter aankweeking van godsdienstige kennis, zedelijkheid en Christelijke deugdsbetragting, Amst. 1830—1833. 3 deelen kl. 8°.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op Witsen Geysbeek;* de Jong, *Alph. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk;* Brinkman, *Alph. Naaml. van Boeken.*

BESIER (Augustijn Gerhard), geboren te Deventer den 19 Mei 1756, zoon van Berend Hendrik Besier, voornaam Advokaat aldaar, en van Bartholda Aleida Reminck, verloor zijnen vader in zijne eerste jeugd en ontving de eerste opleiding tot studie te IJsselstein. In zijne geboorteplaats liet hij zich als student inschrijven in het jaar 1772. Na hier het onderwijs van Johannes Ruardi, Nicolaas Heineken en Georgius Jordens te hebben genoten, vertrok hij naar Leiden, alwaar hij zijne studiën eindigde en den 5den Februarij 1780, na eene openlijke verdediging zijner verhandeling *over de regtvaardige opzegging van het gebied over Overijssel aan Filips II, vooral wegens het schenden der Privilegiën* (1), tot Meester in de beide regten bevorderd werd. Hij vestigde zich als Advokaat in zijne geboortestad waar hij, bij een aanzienlijk praktijk, zich weldra tot aanzienlijke posten verheven zag, zoo was hij aldaar Burgemeester toen hij als Bevelhebber met den titel van Majoor, van de Burgerkrijgsmagt dier stad niet weinig toebragt tot stilling van een aldaar gerezen oproer. Na de omwenteling van 1787, werd hij uit de Regering verstoten, zijn huis met plundering bedreigd, en hij met zijn huisgezin gedwongen de stad te verlaten, waarna hij zich te Zwolle vestigde.

Bij de omwenteling van 1795 werd hij al spoedig als Lid van het Comité van Marine naar 's Gravenhage geroepen, en genoot, door zijne groote en uitstekende bekwaamheden, zoodanig het algemeen vertrouwen, dat hij in 1798 of 1799 tot Lid van het uitvoerend Bewind benoemd werd en in 1802, bij verandering van dat Bestuur, tot Lid van het Staatsbewind werd aangesteld. In November van dat zelfde jaar, met Samuel van Hoogstraten en Cornelis de Leeuw, verzocht en gevolmagtigd tot de aanstelling van het Wetgevend ligchaam, opende hij als Voorzitter de daartoe bestemde statelijke bijeenkomst met eene deftige aanspraak en nam vervolgens elk der Leden de bij de Staatsregeling bepaalde belofte af. Ook werd aan Besier en Antonij Frederik Robbert Evert van Haersolte in hunne hoedanigheid als Leden des Staatsbewinds het beheer over de Nationale Bibliotheek opgedragen.

Daar hij echter zag, dat hij tegen den grooten invloed van het Fransch Gouvernement niets kon doen, verkoos hij in April 1805 liever van zijn Lidmaatschap van het Staatsbewind vrijwillig afstand te doen, dan mede te werken om zijn Vaderland aan nog grootere rampen bloot te stellen. Van dien tijd af aan, heeft hij tot aan zijn overlijden den 13den Maart 1829 eene eervolle rust, boven verdere politieke betrekkingen verkozen, en zich weder aan de beoefening der Wetenschappen gewijd, doch tevens door zijnen veel vermogenden invloed, aan de belangen van Stad en Staat niet uit het oog verloren. Dikwerf toch is hij en door den Raadpensionaris Mr. Rutger Jan Schimmelpenninck en door Koning Lodewijk over de belangrijkste Staatsaangelegenheden geraadpleegd; doch welke betrekking men hem ook, zelfs na de omwenteling van 1814 heeft aangeboden, nimmer heeft hij die weder willen aannemen. Te bejammeren is het, dat zijne vertaling van Tacitus, welke hij, na niet alleen dien schrijver maar ook alle overzettingen in vreemde talen meer dan vijftigmalen gelezen te hebben, na een veeljarigen arbeid gelukkig ten einde gebragt had, ten gevolge van daaraan gepleegde verminking door ingelegerde militaire op het buitengoed het Frieswijk, dat hij des Zomers bewoonde, nooit het licht heeft mogen zien. Na het opheffen toch van het beleg van Deventer in 1814, vond hij, bij zijnen terugkeer naar dat buitengoed, zijn handschrift overal verstrooid, ja, zelfs waren de zevende, achtste, negende en tiende boeken zijner vertaling geheel vernietigd, en noch zijne kinderen, noch zijne vrienden hebben hem immer kunnen overhalen die op nieuw te bewerken, dit is te meer te bejammeren, vermits hij daarbij alles verzameld had, wat vroeger of later van dien schrijver in het licht gekomen was en hij voorzeker door zijne grondige geleerdheid zijnen roem ook in de Letterkundige wereld zou hebben gevestigd. Intusschen heeft hij eene proeve zijner kunde gegeven door de keurige bewerking van

J. Priestley, Lessen over de Geschiedkunde en algemeene Staatkunde. Dev. 1793, 2 deelen gr. 8°. door hem, doch zonder vermelding van zijnen naam, uit het Engelsch in het Nederduitsch overgebragt en vermeerderd.

Besier is tweemalen gehuwd geweest, eerst met Esther Wilhelmina Clignet, bij wie hij zeven zonen en eene dochter verwekte; deze vrouw overleed den 14den Augustus 1805, waarna hij in 1809 hertrouwde met Jeanne Frederique de Mey, die hij, na eene verbindtenis van ruim tien maanden, zeer onverwacht ten gevolge van stuipen verloor.

Zie *Vaderlandsche Historie ten vervolge op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 18, 62, 63 en 79, D. XL. bl. 82, D. XLI. bl. 33, 115, D. XLIII. bl. 365—372, D. XLIV. bl. 120—260, D. XLV. bl. 109, 280—285, D. XLVI. bl. 206—210; Fransen van Eck en Bosscha *het Tweede Eeuwfeest van het Atheneum te Deventer*, bl. 84, uit de familiepapieren aangevuld.

BESOET (Jan) of Bezoet, geboren in het midden der zeventiende eeuw, een kunstplaatsnijder van middelmatige verdiensten te 's Gravenhage, heeft onder anderen de afbeelding van het voorwerk, bij

(1) *Oratio de modestia modestaque sapientia, Theologo digna et necessaria.*

(1) *De justo abdicato, Philippo II, Transisalaniae imperio, praesertim ob violata privilegia.*

gelegenheid van den vrede van Aken in 1747 te 's Gravenhage afgestoken, naar de teekeningen van den Bouwmeester de Swart, in het koper gebragt en eenige boekprenten en titels van zijne eigene vinding geëtst. In de herfst van 1768 of 1769 plaatste hij zich, om wanbetaling uit zijne woning gezet wordende, op een paar stoelen in zijnen jas en een deken gewikkeld, met eene stoof onder de voeten, nabij 's Gravenhage, op een stuk lands aan den weg naar Voorburg, waar hij van vele menschen uit nieuwsgierigheid bezocht, doch door geen te regt geholpen werd, tot dat hij op last der Regering, na eenige dagen en nachten, in dezen deerlijken toestand, wind en weder ter prooi gelaten te zijn, weggehaald en ter bekwame woning gebragt werd, maar kort daarop overleed. Het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat hij de zelfde Jan Bezoet is, die, onder anderen, in 1762, een dichtstuk vervaardigde *op de uitgave van de Beschrijving der stad Schoonhoven door den Heer onvermoeiden ijveraar Henricus van Bercum*, hetwelk echter geen grooten dank van zijne dichterlijke bekwaamheid doet opvatten.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 137; Immerzeel, *Levens en Werken der Konsts.; Aanm. op het Woordenb. der Nederd. Dichters*, van Witsen Geysbeek.

BEST (Willem) of Guilielmus Bestius, zoon van Quirinus Best, Predikant te Amersfoort, werd aldaar geboren of gedoopt den 23 Augustus 1683. Men zond hem naar Utrecht om het onderwijs op de Latijnsche scholen onder het opzigt van Petrus Burman den Ouden, te genieten, vervolgens oefende hij zich in de regtsgeleerdheid onder Johannes van Muyden en Kornelis van Eck, en maakte zulke groote vorderingen, dat hij met grooten roem den 7den October 1704 de doctorale waardigheid bekwam, met het schrijven van eene *verhandeling over eenige gissingen over het burgerlijke regt* (1). Die jeugdige proeve, waaruit reeds bleek, hoezeer hij zich de oordeelkundige zuivering van den tekst der Romeinsche wetten tot levenstaak gesteld had, werd ook buitenslands eene blijvende waarde toegekend en toen zij zeldzaam geworden was op nieuw uitgegeven in G. Oelrichs, *Thesaurus dissertationum juridicarm selectarum in Academias Belgicas habitarum*; Lips. 1769. vol. I.

Na zich te Utrecht als Advokaat te hebben gevestigd en eenige jaren het sieraad der Utrechtsche balie te zijn gebleven, werd hij den 15 September 1716 te Harderwijk tot Hoogleeraar in beide de regten beroepen, welk ambt hij den 21 April 1717 aanvaardde met eene redevoering *over de billijkheid van het Romeinsche regt en de aangenaamheid van zijne beoefening* (2).

Niet lang was hij aldaar werkzaam of hij ontving een bijzonder blijk van goedkeuring van wege curatoren der Hoogeschool, daar deze hem den 11 October 1717 den titel van *primarius Antecessor Juris*, met verhooging van jaarwedde, schonken. Doch de Geldersche Hoogeschool mogt zich niet lang in zijn licht verheugen, want reeds den 16 Augustus 1719 werd hij haar door den dood ontrukt. Hij bezat een doordringend oordeel, snedig vernuft, was ongemeen geoefend in de letteren, en daarbij een schrander criticus. Men heeft van hem in druk:

Ratio emendandi Leges, sive libellus, in quo secundum Regulas certas plurimae emendantur Leges, nonnullae explicantur, stabilita plerisque in locis Pandectarum Florentinorum auctoritate. Addita sunt etiam aliorum Auctorum loca non pauca et ex Codice Theodosiano quaedam Leges, quibus iisdem ex Regulis petita adfertur medicina, Ultraj. 1707 in 8°.

Oratio de Pactorum et Contractuum, secundum Jus Gentium et Romanorum, natura et aequitate, dicta publice a. d. V. idus Majas MDCCXIX, quum magnifici Rectoris dignitate se abdicaret. Harderov. 1719. 4°.

Zie Burman, *Traject. erud.* pag. 27—29; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars VI. pag. 72, 73 et 626; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.* D. II. bl. 71—75.

BEST (Pieter), geboren in 1809, werd leermeester aan een der stads tusschenscholen te Amsterdam, welke post hij waarnam, op eene wijze, die hem zoowel de liefde en achting zijner leerlingen en medehelpers als de goedkeuring van het collegie van bestuurderen dier scholen deed verwerven. Hij overleed den 26 October 1852 en heeft zich mede verdienstelijk gemaakt door het in het licht zenden van de volgende werkjes:

(1) *Dissertatio de quibusdam conjecturis in jure civili.*

(2) *Oratio de aequitate Juris Romani illiusque studii jucunditate.* Harderov. 1717. 4°.

Grondbeginselen der Aardrijkskunde in 3 afdeelingen als: 1. de Nederlanden, 2. Europa, 3. de geheele aarde, Amst. 1841. kl. 8°.

Groote schoolkaart van Europa, 12 vellen royaal formaat, Amst. 1846.

Handboekje behoorende bij de groote schoolkaart van Europa, Amst. 1846. kl. 8°.

Korte schets der Nederduitsche taalkunde, Amst. kl. 8°.

Tijdtafel der geschiedenis van het vaderland, in 20 lessen ingerigt voor de lagere scholen, Amst. kl. 8°.

De jongeling van West-Zanen, een voorbeeld van kinderliefde, Amst. 48°.

M. A. de Ruyter, een voorbeeld van godsvrucht en deugd, Amst. 48°.

Nog werkte hij mede aan:

Geertruida, de edele vrouw en moeder. Een onderhoudende en leerzame geschiedenis tot Nut van 't Algemeen. Naar het Hoogduitsch bewerkt door A. C. Zweertsz en P. Best, Amst. 1842.

Oom Willem en zijne vriendjes, een leesboekje voor de lagere scholen, door C. F. Julius en J. Best, Amst. 1842. kl. 8°. vijfde dr. 1847.

Zakbibliotheek voor jonge lieden, door Mr. C. P. E. Robidé van der Aa en P. Best, Amst. 1845.

Zie *Algem. Handelsbl.* 27 October 1852; Brinkman, *Naaml. van Boeken.*

BESTEN (Johannes Gerhardi à) ook elders genoemd Johannes Gerhardi à Groningen, naar zijne geboortestad Groningen, was misschien wel een zoon van Gerardus à Besten of Gerardus Wilhelmi, die in 1584 tot omstreeks 1593 Predikant te Grouw was. Johannes Gerhardi werd in 1615 Predikant te Parrega, vertrok van daar in 1617 naar Ferwert, werd vervolgens in 1620 beroepen naar Dockum en in 1632 naar Groningen, alwaar hij den 14den April 1652 overleed, na te hebben in het licht gezonden:

Spiegel der Bekeering van de kinderen Gods, 8°.

Davids val en opstanding, behelzende 16 Leerredenen over 2 Sam. XI en XII. Franeker 1655. 8°.

Gods Wraakhand op 't Huys van David uitgestort. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. der Ned. Boeken*, D. I. st. III; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. van de Class. van Dokkum*, bl. 73 en 95; Greydanus, *Naaml. der Predik. van de Class. van Franeker*, bl. 147; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 12.

BESTIUS (Guilielmus) zie Best (Willem).

BETH (Jan Janszoon) en JAN KOENENSZOON, beide Amsterdammers, ontzagen zich niet, toen in 1570 door de Watergeuzen op zee sterk met geweld geroofd werd, hetwelk ook menigen aan den galg hielp, nog bij het geweld schandelijk bedrog te voegen, ten einde hunnen vijand afbreuk te doen; deze beide knapen waren het immers, die een schip uitrustten, 't welk zij met verlof des Prinsen van Oranje, door toedoen van Jonkheer Diderik van Sonoi, ten deele te Antwerpen, ten deele in Zeeland, met Spaansche en Italiaansche koopmanschappen belaadden doch met oogmerk om ze den eigenaren te ontvoeren, en naar Embden te brengen, niet naar de plaats werwaarts zij bevracht waren. Zij werden echter door tegenwind genoodzaakt te Rochelle in te loopen, waar zij, die zich ieder de helft van eenen schoonen buit hadden toegelegd, gedrongen werden, de goederen om half geld te geven, en dus weinig meer dan de schande van zulk een verachtelijk bedrijf overwonnen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* D. V. bl. 325 (325); Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BETHUNE (Everhart), vermoedelijk een wereldlijk Geestelijke, die in het jaar 1124 leefde, schreef:

Graecismus, de figuris et octo partibus orationis, sive Grammaticae regulae versibus latinis explicatae, L. B. 1483 et 1490, zijnde eene spraakkunst in Latijnsche verzen, welke in zijne tijd en later in Frankrijk, Duitschland en de Nederlanden in de scholen in gebruik was en onderscheidene malen herdrukt is.

Bethune moet nog meer werken geschreven hebben, welke evenwel niet in het licht zijn verschenen.

Zie Hofman Peerlkamp, *de Poet. Latin. Nederl.* p. 13.

BETOUW (Johannes in de), geboren te Nijmegen, den 7den Januarij 1732, vestigde zich, na aan de Leidsche Hoogeschool tot Doctor in de beide Regten te zijn bevorderd, als Advokaat in de stad zijner geboorte. Doch niet slechts daar ter stede, waar hij tot Lid van de Vroedschap werd aangesteld, maar

elders zag hij zijne veel omvattende regtsgeleerdekennis hooggeschat, want in het jaar 1798 viel hem de eervolle onderscheiding ten deel van een der zeven Regtsgeleerden te zijn, wie door het uitvoerend bewind der Bataafsche republiek het vervaardigen van een burgerlijk wetboek werd opgedragen.

Nog meer dan als Regtsgeleerde was in de Betouw echter als een ervaren oudheid- en geschiedkundige bekend, en het was als zoodanig dat hij in 1809 tot lid van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen en tot Correspondent van het Koninklijk Nederlandsch Instituut werd benoemd. Genoegzaam alle kleinere Romeinsche oudheden, die gedurende zijn leven te Nijmegen of in den omtrek dier stad gevonden werden, kocht hij voor zijne verzameling op en helderde menig duister punt op in verschillende, meest voor eigen rekening gedrukte en thans veelal tamelijk zeldzame stukjes.

Bij zijn overlijden dat den 20 November 1820 plaats had, maakte hij een aanzienlijk legaat aan de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool.

Hij schreef, deels onder zijnen naam, deels onder dien zijns zoons, Mr. G. C. in de Betouw, geboren 1765, die in November 1786 te Leiden gepromoveerd was op een proefschrift *over de manier van procederen voor de regtbanken van Nijmegen en over eenige oude gewoonten der stad Nijmegen* (1), en wien hij in 1805 voor zich ten grave zag dalen:

Uitlegging der opschriften op altaren en gedenksteenen der Romeinen binnen en omtrent Nijmegen uitgegraven. Nijm. 1787. 8°.

Annales Noviomagi, oppidi olim Batavorum, hodie primariae Gelrorum civitatis.

Beschrijving en Chronyk van Nijmegen, aanvanglijk opgesteld door Joh. Smetius tot het jaar 1300; *door desselvs Zoon, die den eigensten naam voerde, gebragt tot den jare* 1592; *met aanteekeningen en vermeerderingen vervolgd tot het jaar* 1785.

Bijvoegsel tot de Annales en Chronijk van Nijmegen uit de Rekenboeken en Guedesdagen. Nijm. 1792.

Handvesten en onuitgegeven Charters behoorende tot de Beschryving en Kronijk van Nijmegen; en vervattende eenige der edele voorregten en voortreffelijke vrijheden door de Roomsche Keizeren en Koningen, mitsgaders Heeren, Grave en Hertogen aan de stad en burgerij van Nijmegen verleend.

Handvesten of Giftbrieven der Regalia majora, aan Nymegen verleend door Roomsche Koningen en Keizeren, oorspronkelijk in den Blok berustende.

Vervolg der Handvesten van Nijmegen en andere onuitgegeven Charters, bij de opening van den Blok ontdekt.

Uitlegging van de opschriften op Altaaren en Gedenksteenen der Romeinen, binnen en omtrent Nijmegen uitgegraven, en op het Raadhuis aldaar geplaatst.

Ulpius Trajanus sive de Operculis pyxidum M. Ulpii Heracletis, Myropolae prope Noviomagum inventis.

Illustrium eruditorum Epistolae de Lucernis veterum reconditis in agro Noviomagensium suburbano, et intra urbis promoeria effossis.

De Fibulis antiquorum vestiariis, in agro Noviomagensium suburbano ad Gallicam Vahalis ripam erutis.

De columnâ miliariâ Trajani, supra Neomagum in pago Beeck effossa.

De Castris veteribus, Coloniâ Trajanâ, Burginacio, Harenacio, Batavorum oppido.

De Aris et lapidibus votivis apud Noviomagum et Sanctenum effossis.

De Monumentis sepulcralibus Praesidiariorum Militum Legionis X Geminae, ad Neomagum conditorum.

De Mercurii, Harpocratis aliisque Romanorum sigillis in agro Noviomagensium suburbano erutis et inscriptionibus antiquis.

De Gemmâ Smetianâ, de Sardâ seu Carneolâ crucem et pisciculos praeferente, veteris christianismi λείψανω.

Quartierlyke Academie en Apostolische of Latijnsche school te Nymegen.

Lotgevallen en eindelijke ondergang van den van ouds alom vermaarden Burgt binnen Nymegen.

Bijvoegsel tot de Lotgevallen van den gewezen Burgt te Nijmegen betreffende de aloude Capellen aldaar.

(1) *Specimen de ordine procedendi coram Neomagensium tribunalibus, et Vetustissimis quibusdam civitatis-Neomagensis consuetudinibus.*

Kerken en Godsdienstige gestichten te Nijmegen.

Uitlegging van Opschriften op twee steenen in den muur van het slot Duivenvoorde, meldende de namen der Romeinsche Keizeren Septimius en Antoninus Caracalla.

Commentatiuncula in Corn. Taciti Hist. lib. V cap. XIX, ubi Bellum Batavicum narrat, a Cereale cum Claudio Civili gestum.

Antiquitatum Romanarum et Batavicarum Neomagi et in agro Neomagensium suburbano erutarum indiculus: continens Numismata Romanorum antiquissima et rariora, et suppellectilem antiquam.

Iets betreffende de gevondene oudheden op de Wisseling, Lennepe-kamer, en den Roomschen Voet; benevens eene verklaring en uitlegging van een grafsteen van P. Cornelius Licinius, bij het ontblooten der grondslagen van den Burgt ontdekt. Nijm. 1802.

Bijvoegsel tot de gevondene Oudheden.

Nijmegen verdeeld in wijken en streken, boven en beneden de stad.

De Rheni divortiis, Rhenique inferioris ac Isalae curâ.

Wandeling over het Valkhof, eersten October 1817. Nym.

Vervolg der Kronijk van Nijmegen tot den jare 1818. Nym. 1818.

Romeinsche overblijfselen, opgedolven in den omtrek van Nijmegen, door Italiaansche en Fransche oudheidkundigen beoordeeld. Nym. 1819.

Zie Saxe, *Onomast. liter.*, Pars VIII. pag. 424, 425 et 448; *Vervolg op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XL. bl. 231; D. XLVI. bl. 87; *Algem. Konst en Letterbode*, 1808, D. II. bl. 377, 1809, D. I. bl. 296 en 1820, D. II. bl. 340; *Biogr. Nation.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetenschappen*, D. III. bl. 223; *Biogr. Univ.*; *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door G. Nieuwenhuis*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 62.

BETS (Joost), geboren in 1493, was van 1524 tot 1557 Pensionaris van Dordrecht, welk ambt hij zeer loffelijk waarnam, ook bewees hij vele gewigtige diensten aan het gemeene land, de Staten beloonden hem deswege met bijzondere blijken van hunne goedkeuring, en schonken hem tot het maken van huisraad (waaronder misschien de beschotten der kamers, als toen in gebruik, werden gerekend) honderd stukken wagenschot.

Later werd hij Stadhouder der Leenen van het Markgraafschap van Bergen op Zoom, en overleed in 1541.

Zijne echtgenoote was Anna Nicolai, waarschijnlijk de dochter van Nicolaas Everhardi, en zuster van Janus Secundus.

Vermoedelijk was Jan Bets, in 1582 een der eerste Raden van den Hoogen Raad van Holland, wel een zoon van hem.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVII, bl. 330 (29); Wagenaar *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 451, Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BETTING (Annius Lodewijk) bevond zich in 1759, als Kapitein van een oorlogschip, met eenige onderhebbende koopvaardijschepen op de hoogte van Cartagena. Wegens tegenwind aldaar moetende kruisen, kwamen vijf Engelsche oorlogschepen op de koopvaarders af, die zij niet alleen onderzochten, maar zij maakten zich zelfs meester van die, welke naar Marseille bestemd waren, plaatsten er Engelsche Officieren op en namen de scheepspapieren onder zich, met bevel aan de Schippers om de Engelsche oorlogschepen te volgen. Betting zag deze mishandeling der Hollandsche vlag niet, of vaardigde onmiddellijk een zijner Officieren af aan boord van den Engelschen Admiraal Boscawen, die zich op deze hoogte bevond, met de vraag of het op zijn bevel was, dat de Hollandsche schepen aan zijn convooi toevertrouwd, onderzocht en opgebragt werden? — Ofschoon die Admiraal ten antwoord gaf, dat hij daartoe geene bevelen gegeven had, bleven evenwel de vijf Oorlogschepen de naar Marseille bestemde koopvaarders, als goeden prijs, mede voeren. De Nederlandsche Zeekapitein, nu van ongeduld en verontwaardiging brandende, deed daarop sein om den Engelschen Admiraal te spreken, en zette alle zeilen bij om hem te naderen. De Kommandant der vijf oorlogschepen dit ziende, en zich geen goeden uitslag van dit mondgesprek belovende, zond de papieren aan boord der slinks veroverde schepen terug, nam de Engelsche Officieren er af, en ontsloeg alzoo de vaartuigen. Het scheen dat de Engelsche Admiraal zich niet nader wilde laten spreken, en zich aan de voldoening wegens de toegelaten schennis ontrekken, althans hij zette, toen het Nederlandsche oorlogschip jagt maakte, om bij hem te

komen, alle zeilen bij. Tot den nacht stevende **Betting** hem na, doch de duisternis deed de Engelsche vloot uit zijn gezigt raken en bij vervoegde zich, niets meer kunnende uitwerken, weder bij de koopvaarders onder zijn geleide, die hij veilig te Marseille binnen bragt.

Zie *Vaderl. Hist. ten onmiddelijken verv. op Wagenaar*, D. XXIII. bl. 68—70; van Kampen, *Verk. Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 275 noot.

BEUCHOLT (L.) een niet onbekwaam portretschilder, schijnt, indien hij al geen Nederlander van geboorte was, dan toch zijn kunsttalent in ons land te hebben uitgeoefend. Sommige portretten, welke men voor zijn werk houdt, zijn zeer verdienstelijk.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 233 en 234.

BEUCKELSZ (Willem en Jan). Zie BEUKELSZ (Willem) en BEUKELSZ. (Jan).

BEUCKER ANDREAE (Mr. Daniel Hermannus). Zie ANDREAE (Mr. Daniel Hermannus Beucker).

BEUDEKER (Christoffel), heeft zich in de eerste helft der vorige eeuw bekend gemaakt als een niet onverdienstelijk Nederduitsch dichter; terwijl hij tevens het Evangelisch Luthersch Kerkgenootschap aan zich verplicht heeft, door in het licht te zenden

De CL Psalmen Des Konings en Profeets Davids, op nieuw in 't Nederduitsch berijmt; Benevens een getal van honderd en negentig Lofsangen en Geestelijke Liederen, door vermaarde Godgeleerden; Toegedaan de Onveranderde Augsburgsche Geloofsbelijdenisse; In het Hoogduitsch opgesteld, en daarna uit verscheide Hoogduitsche Gezangboeken vertaald en berijmt. Amst. 1739, tweede verbeterde druk 1750, derde druk 1769 alle in kl. 8°.

Later gaf hij nog uit:

De sprekende kunstkamer, vertoonende het regte gebruik der boeken, kunsten en natuurkundige Wetenschappen, in zedige gedachten voorgesteld. Gedrukt voor den Auteur (Amsterdam). A°. 1748.

Beudeker was bovendien een groot liefhebber van de Penningkunde en moet daarvan een bijzonder fraai kabinet bezeten hebben. Hij liet ook eenen kostbaren *Atlas* van kaarten en platen der 17 Nederl. Provintiën, door hem verzameld, na. Des Zomers woonde hij op Soelen bij Utrecht, toen dit door den Dichter Claas Bruin bezongen werd. Hij overleed in 1723.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 107; De zelfde, *Hedend. Penningk.*, bl. 280; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdrag. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. IV. bl. 96—101.

BEUDT (Gijsbertus), geboren te Dordrecht, in de eerste helft der vorige eeuw, werd, na te Leiden, met gelukkig gevolg, de Geneeskunde onder anderen onder Bernhard Siegfried Albinus, beoefend te hebben, in 1744 tot Doctor bevorderd en verdedigde te dier gelegenheid eene zeer verdienstelijke verhandeling *over de zamenstelling en het gebruik der pisafscheidende ingewanden* (1), waarbij eene zeer goede afbeelding dezer deelen gevoegd is, die latere schrijvers naauwelijks hebben kunnen verbeteren; terwijl men in de verhandeling zelve eenige voor die dagen nieuwe opmerkingen aantreft.

Zie A. van der Boon Cz., *Ontd. in de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 157.

BEUKELAAR (Kornelis) was eerst Predikant te Kerkwerve en Noordgouwe, van waar hij den 6den October 1619 naar Haamstede en Burgt vertrok; en werd den 3den Augustus 1627 naar Vere beroepen. Hij nam ook in 1645 in het leger onder Frederik Hendrik de Velddienst in Vlaanderen waar, en heeft, na de verovering van Hulst, beurtelings met zijnen ambtgenoot te Vere, Petrus Lodewijksen, die gemeente bij leening bediend in 1645 en 1646. Hij werd den 25 Mei 1665 Emeritus.

Doordien hij den veldtogt in Vlaanderen had bijgewoond, was hij goed in staat om een getrouw verhaal van het voorgevallene aldaar mede te deelen: zoo als hij dan ook gedaan heeft in een zeldzaam voorkomend werk, getiteld:

Schrik van Vlaanderen en Braband enz. Van 't ghene in 't jaar 1645, soo in 't Leger als in alle d'optochten, en insonderheyt van dien Notabelen Tocht en marche van syn Hoogheydt den Prince van Orangien van Oost-Eeckelo na Hulst gepasseert is. Mitsgaders de Beschryvinghe van de Belegeringhe ende veroveringhe van de stercke Stadt Hulst, met dese navolgende Forten. Spinola, Kieldrecht, Moerschansse, Santbergen, Nassau, St. Anna, Monquado, Ferdinandus, S. Andries, S. Nicolaes, Moerspuye, S. Levyn, S. Jacob, S. Joseph, S. Catharina, S. Geleyn, S. Marck, Fransche Paen, Keyserhoeck, S. Paulus, S. Pierre, Hulsterloo, S. Anna, Redout, Papael, S. Margarithe, l'Escluse, Krackeel, Necessité, Povreté, Miserie. Met opweckinge der Danckbaerheyt aan Godt over deese syne weldaden. Gedrukt tot Middelburch, by Anthony de Later, Ordinaris Stadtsdrucker, wonende op de Groote Marct. 1646. 4°.

Zie Ermerins, *Eenige Zeeuwsche Oudh.*, D. VI. bl. 196 en 197; de Wind, *Bibl. der Nederl. Geschieds.* D. I. bl. 489 en 490; Renier, *Nieuwe verbet. Naaml. der Pred. te Vere*, bl 5 en 39.

BEUKELMAN (Johannes), geboren te Hoorn, den 11den Maart 1704, werd, na in 1725 Proponent te zijn geworden, in 1726 beroepen als Predikant bij de Hervormden te Driehuizen en Zuid-Schermer, in 1728 te Alblasserdam, in 1730 te Zierikzee, en 1737 te Hoorn, in 1749 te Rotterdam en in 1750 te 's Gravenhage, waar hij den 17den Augustus 1757 overleed. Hij had zich ook buiten zijne gemeenten bekend gemaakt door de volgende werken:

Over den Heidelbergschen Catechismus. 4°.
Verhandeling over het Lijden. 4°.
Feeststoffen. 4°.
Uitgelezene Keurstoffen, 's Gravenhage, 2 deelen. 4°.
Uitgelezen vervolgstoffen des Ouden en Nieuwen Verbonds, 's Gravenhage, 2 deelen. 4°.

's Mans afbeelding, door P. M. Brasser geschilderd en door Pieter Tanjé gegraveerd, ziet in folio het licht, met het volgende bijschrift van den dichter Johannes van Spaan:

Driehuizen, groot van roem, het flonkrendst kerkgesteenten
Dat ooit *Alblasserdam*, *Zierkzee* en *Hoorn's* Gemeenten,
Het hart verrukken, en aan zich verbinden kan,
Schetst ons de printkonst in den grooten Beukelman.
Nog klinkt de *Maaskerk* van zijn Heil-orakel preken,
Daar *'s Gravenhage* hem 't versteende hart hoort breken,
De blanke godvrucht draagt dat beeld haars zoons alom,
Op dat elk 't hulde biê, de schamp're nijd verstomm'.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Harderwijk, *Naaml. en Levensb. der Predikanten te Rotterpam*, bl. 81.

BEUKELSZ. (Willem), een Visscher of Stuurman te Biervliet in Zeeuwsch-Vlaanderen, die in 1397 overleed, heeft zich eenen onsterfelijken naam en bij de nakomelingschap hoogst verdienstelijk gemaakt, door het uitvinden van eene verbeterde wijze om de Haring te kaken, te zouten en in tonnen te pakken.

In de kerk van zijne geboorteplaats ziet men nog een glasraam met zijne afbeelding. Hij wordt daar voorgesteld als zittende op eene omgekeerde mand, gekleed in een blaauw wambuis met oranje, hebbende in de linkerhand een Haring en in de regter een kaakmesje, en ten randschrift »Willem Beukelsz, stierf in 1397."

Keizer Karel V, den 30sten Augustus 1586, met zijne zusters, de Koninginnen van Hongarijen en van Frankrijk, door Biervliet reizende, ging 's mans graf bezoeken en wenschte zijne ziel alle zaligheid.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, bl. 766; Boxhorn, *Tooneel van Hollandt*, bl. 37, die echter 1347 als zijn sterfjaar opgeeft; Guicciardijn, *Beschr. van alle de Nederl.*, bl. 311; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 32 en 33; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 393; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 499; Scharp, *Geschied. en Costumen van Axel*, St. I. bl. 188 en 189; *Biogr. Nation.; Biogr. Universelle*, welke beide laatste werken hem een eeuw later doen bestaan dan waarin men hem elders vermeld vindt.

BEUKELSZ. (Jan), Jan Bokelszoon of Jan Bockelszoon Buitenwech naar zijne geboorteplaats ook Jan van Leiden genoemd, was een dier befaamde geestdrijvers of bedriegers, die lang voor het midden der zestiende eeuw in de Nederlanden en elders, vele schrikbare ongeregeldheden pleegden. Hij was een kleedermaker van beroep, en begaf zich eerst onder de Rhetorykers, doch voegde zich naderhand bij Jan Matthijssen, een Bakker te Haarlem, met welke hij zich aan het hoofd der toenmalige dweepers of geestdrijvers stelde. Gedurig veld winnende, en andere door hunne verhitte verbeelding tot hunne gemeenschap hebbende overgehaald, kozen zij de stad Munster, waar

(1) *Dissertatio de fabrica et usu viscerum uropoiëticorum*, L. B. 1744.

destijds de Hervorming ingevoerd was, om er hunnen zetel te vestigen. Jan Beukelsz. werd, nevens Jan Matthijssen, Bernard Knipperdolling en anderen, in September van het jaar 1533, derwaarts gezonden. Welhaast kregen zij een talrijken aanhang van lieden van allerlei slag, meest uit de heffe des volks, die niets te verliezen hadden. De Wethouderschap zocht hen uit de stad te drijven, maar dit was vruchteloos. De toeloop der Wederdoopers derwaarts, werd binnen weinige maanden zoo groot, dat hun aantal dat der overige burgers overtrof. Toen sloegen zij aan het muiten. Van voornemen om zich van de stad meester te maken, jaagden zij dezulken, die het met hen niet eens waren, eenen doodelijken schrik aan, roepende met een oproerig gejoel langs de straten: »Maakt u van hier, gij Godloozen, 't en zij gij allen te zamen »wilt uitgeroeid worden; want allen, die weigeren zich te laten doo»pen, zal men doodslaan." Beukelsz. bevond zich aan het hoofd dier oproerkraaijers, die zich, welhaast van de stad meester maakten. Waarna zij er verbazende ongeregeldheden en verschrikkelijke wreedheden uitoefenende, door de kerken te ontheiligen, de maagden en vrouwen te schenden en alle de beelden en altaren te verbrijzelen. Allen, die hun niet wilden bijvallen, zagen zich alzoo gedwongen met vrouw en kinderen de stad te ruimen, en de gewapende Wederdoopers van alles meester te laten. Het opperbevel van de stad was nu in handen van Matthijssen die de van inwoners verlatene huizen liet uitplunderen en de goederen tot eenen algemeenen buit maakten. Alle boeken, die men vond werden verbrand, uitgezonderd de Bijbel, en men zegt dat zij een boek in het licht gaven, onder den naam van *Herstelling*, waar in alle hunne wanbedrijven goedgekeurd en hunne oogmerken gewettigd werden.

Intusschen verzamelde de Bisschop van Munster, Frans, Graaf van Waldek, met behulp van eenige Duitsche Vorsten, den Hertog van Gelre, en de drie Overijsselsche steden, een leger; daarmede sloeg hij het beleg voor de stad; hevig brandde hij er op los; maar de Wederdoopers aan geen overgaaf denkende, tergde hem telkens met bloedige uitvallen. Bij zulk een gelegenheid sneuvelde Jan Matthijssen. Zoodra deze dood was, stelde Jan Beukelsz. zich in zijne plaats. Eer hij echter daartoe overging, gedroeg hij zich als een volkomen dolleman, als een versmader van kuisheid en betamelijkheid. Voorgevende, met den Geest van God begaafd te zijn, liep hij naakt langs de straten, onder het roepen: »dat de Koning in »Sion gekomen was." Openlijk begon hij de veelwijverij te drijven, en nam drie vrouwen. Daarna wendde hij voor, van Boven bevel te hebben ontvangen, tot het aanstellen van twaalf Regters in Israël. Om den moed te benemen aan de genen, die bestaan zouden zijn gezag te verloochenen, stelde hij eenen Scherpregter aan, om hen met de dood te straffen; wel vijftig werden het slagtoffer van dit bestaan. Niet lang bleven de Regters aan het bewind, want geholpen door zijnen Profeet of Johan Fuchser of Jan Duizendschoen, een Goudsmid uit Warendorp, die voorgaf daartoe last van den Hemel te hebben ontvangen, liet hij zich den 24sten Junij 1534 midden op de markt, voor al het volk, tot Koning van Sion en van de geheele aarde uitroepen. Het misleide volk erkende terstond den nieuwen Koning, die eene gouden kroon opzette, zich in zwart fluweel, rijk met edelgesteente versierd, kleedde, en eene groote gouden keten omhing, welke op den regterschouder was vastgemaakt en schuins over het lijf langs de linkerheup afhing, met een wereldkloot van twee zwaarden kruislings doorboord; zijn gouden schepter had insgelijks een wereldkloot op de punt, en op zijnen gordel was geschreven: *Gods kracht is mijne magt.* Nu zette hij de Regters af, en aanvaardde de regering van dat nieuw Jeruzalem. Voorts stelde hij twee Burgemeesters en een en twintig Raden aan. Gedurende zijn verblijf onder de Leidsche Rederijkers een denkbeeld gekregen hebbende van de pracht der Oostersche Vorsten, bootste hij thans hunne praal na; want wanneer hij te paard door de stad reed, had hij de voeten getooid met gouden sporen, en verzelden hem, nevens den overigen stoet, twee knechts; van welke de eene het Oude Testament, de andere een zwaard droeg. Al wie voor den voorbijrijdende Koning niet op de kniën viel, moest zijn verzuim van eerebetooning, op staanden voet, met de dood boeten. Even ook als de wellustige Vorsten in het Oosten, nam hij, na de bovengemelde, nog onderscheiden vrouwen, ja tot veertien of vijftien in getal. Uit het zelfde beginsel, voerde eene van deze, bij uitstekendheid, den naam van Koningin, en droeg mede eene gouden kroon op het hoofd. Deze was eene jonge en schoone vrouw, een brouwers dochter van Haarlem, en weduwe van Matthijssen. Behalve zijne willekeurige overheersching over alle zijne onderdanen, van welke niemand zich over hem durfde beklagen, zocht hij ook de Oostersche dwingelanden te evenaren, in het voeren van volstrekt gezag over zijne vrouwen; eene, die het bestond zijne handelwijze af te keuren, onthalsde hij, in het openbaar, met eigen handen. Om te toonen, dat zijn rijksgebied niet tot Munster was bepaald, zond hij acht en twintig Predikers uit, om overal zijne heilleer te gaan verkondigen en eenige zijner aanhangers naar Holland en Friesland, om er zijn gezag te bevestigen; zelfs benoemde hij Jakob van Kampen, tot Bisschop van Amsterdam. Onder dit alles was en bleef de stad belegerd, en van allen toevoer verstoken. Het gebrek aan levensmiddelen werd daardoor dagelijks grooter; de hongersnood was snijdend en ging zelfs zoo ver dat honden, katten, ja muizen en rotten als lekkernijen werden ten lijve geslagen. Jan Beukelsz., die intusschen in zijn paleis een welvoorzien magazijn had en alzoo geen gebrek leed, deed zeven en veertig personen, die van overgeven spraken, onthoofden. De belegerde onthielden zich niet van menschenvleesch te eten, ja, de ellende der belegerde werd zoo groot, dat men ten laatste de kinderen als vee slachtte en zich met hun vleesch voedde. En nog bleef men het in de stad hardnekkig volhouden. De belegerden hoopten op hunne Hollandsche bondgenooten, die de stad wel zouden komen ontzetten. Werkelijk kwam er een groote troep gewapende Wederdoopers, op eene vloot van dertig schepen, uit Holland naar Zwolle, met oogmerk om van daar over land naar Munster te trekken. Dan de schepen werden reeds te Genemuiden aangehouden, en de manschap deels gevangen genomen, deels op de vlugt gedreven. Nadat Beukelsz. tot den 12den Junij 1535 de stad had weten in te houden, gelukte het eindelijk aan twee burgers uit de stad te ontkomen; deze begaven zich naar de Bisschoppelijke legerplaats, en onderregtte de belegeraars hoe zij, met de allergrootste waarschijnlijkheid de stad konden innemen. Twee dagen daarna werd zij overrompeld en vermeesterd, nadat het beleg vijftien maanden geduurd had. Beukelsz. werd, met nog twee andere hoofden der bende, Bernard Knipperdolling en Bernard Kregting, gevangen genomen. De opgeworpen Koning werd aan den staart van een paard vastgebonden, en moest aldus te voet gaan, naar een kasteel vier mijlen van Munster, waar hij bewaard werd tot de tijd, waarop hij zijne straf zou ondergaan.

Men verhaalt, dat hij, voor den Bisschop gebragt, door dezen aldus werd aangesproken: »Gij booswicht, hoe hebt gij mijn volk »verraden en mijne stad bedorven!" Waarop hij met groote stoutheid den Bisschop zou geantwoord hebben: »Paap, wij heb»ben u niet bedorven, maar u, in plaats van eene zwakke stad »eene wel versterkte geleverd. Doch hebben wij u bedorven, gij »kunt dat herstellen, zoo gij onze raad wilt volgen." De Bisschop moest in zijn ongeval nog lagchen en vroeg hem: hoe dat zou toegaan? »Laat," zeide Beukelsz., »mij in eene ijzeren kouw »met leder bedekt in vreemde landen omvoeren, en laat niemand »toe mij te zien, voor dat hij eenen witten penning geve. Door dit »middel zult gij meer geld bekomen, dan u de oorlog gekost »heeft." Die raad werd gedeeltelijk gevolgd.

Nadat hij dus eenige tijd ten schouwspel door het omliggende land was rondgevoerd, werd hij op het slot Bevergerne in scherpe gevangenis gezet. Hier bezocht en sprak hem van tijd tot tijd de Luthersche Predikant Corvinus, die sedert van het voorgevallene te Munster een uitvoerig geschrift heeft in het licht gegeven. Deze zegt dat Beukelsz. geenszins van verstand misdeeld was. Van welsprekendheid had hij dikwijls blijken gegeven, gedurende zijne verschijning op het schouwtooneel, op hetwelk hij, opmerkelijk genoeg, bijzonder gaarne de rollen van Koning vervulde. Zijne bijzondere leerbegrippen kwamen hoofdzakelijk hierop neder: »Het duizendjarig »Rijk moest in eenen eigenlijken zin worden verstaan. Wanneer »de Overheid iets gebood, strijdig met de Eere van Christus, mogt »men haar wederstaan. De doop mogt aan geene anderen dan aan vol»wassenen worden toegediend. Wegens de Regtvaardigmaking, »hadt hij het gevoelen der Roomsgezinden aangenomen. Het lig»chaam van Christus was niet genomen uit dat van Maria, maar »daar door gegaan, even als de zonnestralen door het glas. De »veelwijverij, hoewel door de burgerlijke wet verboden, hield hij »in haar zelve voor geoorloofd."

Meer dan zes maanden duurde zijne gevangenis. Nadat men hem de dood had aangezegd, gevraagd zijnde, of hij eenen Priester begeerde, betuigde hij, in zijn uiterste zich gaarne van verstandigen raad te willen bedienen. Aan 's Bisschops Kapellaan beleed hij, met de blijkbaarste aandoeningen van berouw, tienmalen den dood verdiend te hebben, indien hij tien levens had te verliezen. Op eene andere tijd, echter, zeide hij, wel tegen de wereldlijke Overheden, maar niet tegen God gezondigd te hebben. Op den 23sten Januarij 1536, in het 25ste jaar zijns

onderdoms, werd in Munster zijn doodvonnis volvoerd. Hij werd op een schavot aan eenen paal vastgebonden, en hem het vleesch met gloeijende tangen uit het ligchaam genepen. De drie eerste nepen verdroeg hij met stilzwijgen, doch hield vervolgens niet op de Goddelijke barmhartigheid af te smeeken. Eindelijk werd hij met eenen degen dwars doorstoken, waarna het lijk in eene ijzeren kooi aan de St. Lambertstoorn werd opgehangen. Knipperdolling en Kregting, ondergingen dezelfde straf, en werden in gelijke kooijen ter wederzijden van hem, doch eenigzins lager, opgehangen.

Zijn portret en koninklijk wapen ziet men bij Arend, *Algem. Hist. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 628.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke van Holland*, bl. 594—602; Brandt, *Historie der Reformatie*, D. I. bl. 111—123; Hortensius, *Tumult. Anabapt.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 449—451; van Hoogstraten, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, J. bl. 155; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. V. bl. 71—87; *Levensb. van eenige Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 136—143; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXI. bl. 170—173; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 262—265; Ypeij, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. I. bl. 128 en 129; Arend, *Algem. Hist. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 621—629.

BEUNINGEN (Gerrit of Geraert van), was een der togtgenooten van Jakob Mahu, die den 27sten Junij 1598, aan het hoofd van vijf schepen, het Goereesche gat uitliep, om door de Straat van Magellaan heen en den aardkloot om te zeilen. Van Beuningen voerde bevel op het schip *het Geloof*. Met de vloot voor St. Jago, een der Kaapverdische eilanden, gekomen werd hij met 150 man aan land gezonden, tot vermeestering van het Portugeesche kasteel, dat hij met stouten moed veroverde. Van daar vertrokken, verloor de vloot spoedig haar opperhoofd Mahu, in wiens plaats Simon de Cordes Admiraal werd en van Beuningen Vice-Admiraal. Onder vele tegenspoeden en krankheden kwam men aan de kust van Guinea en, na zich daar te hebben ververscht, zette men koers naar het eiland Annabon, waar een paar Portugesche forten veroverd werden. Eindelijk kwamen zij op de kust van Brazilie en 6 April 1599 aan den mond der Straat van Magellaan. Onder aanhoudende tegenspoeden van ziekten, honger en gebrek, stormen en aanvallen der wilden, die (zooveel men kon merken) wel tien of elf voet lang waren, werd de togt met moed voortgezet. Terwijl men aldaar in de Groene baai overwinterde, had de Admiraal de Cordes den zonderlingen inval, eene broederschap of ridderorde te stichten, die men de *Broederschap van den ongebonden Leeuw* noemde en waarbij de scheepshoofden met eede beloofden, elkander in nood noch gevaar te verlaten of iets te doen dat tegen hunne eer of tot nadeel des Vaderlands kan strekken. Van daar werd deze baai de *Ridderbaai* geheten. Doch hunne verbindtenis droeg weinig vrucht. De schepen werden door storm verstrooid, en hoewel men eindelijk in de stille Zuidzee kwam, was Sebald de Weerdt, een der Kapiteinen, na allerlei ellende van honger, stormen en muiterij te hebben uitgestaan, genoodzaakt naar het Vaderland te zeilen, waar hij met weinigen in 1600 behouden aankwam. De andere schepen schijnen hunnen togt te hebben vervolgd. Olivier van Noort ten minsten ontving van deze eenig berigt, en wel, dat de Cordes met 23 man aan land gaande, door de Indianen was gedood. Van Beuningen was dus Admiraal. Doch er schijnt van deze ongelukkige vloot weinig of niets teregt te zijn gekomen. Van Beuningen bragt het met zijn schip en dat van Jacob Quack tot het eiland Bongo in Japan. Hij verloor van de 25 man, toen hij daar aankwam nog 11 de 14 overigen kregen verlof een geschikter vaartuig te bouwen, maar waren er niet toe instaat. Wat er dus van van Beuningen geworden zij, blijft onzeker.

Zie E. van Meteren, *Ned. Hist.* bl. 371 en 437; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. bl. 176 en 177; doch vooral *Kort ende waerachtigh verhael van 't gheene seeckere vijf schepen, van Rotterdam in 't jaer 1598 den 24 Junij nae de Straat Magaljanes varende over-ghekomen is, enz.* in *Begin en Voortgangh van de Vereenigh de Nederlantsche, geoctrooijeerde O. I. C.*, benevens de *beschrijving van de Schipvaerd van Olivier van Noort*, in hetzelfde werk.

BEUNINGEN (Geurt Dirkszoon van), vermoedelijk een neef van den voorgaande, geboren te Amsterdam, omstreeks 1570 was in het jaar 1602 reeds Schepen in zijne geboortestad en in 1627 Burgemeester. Zijne gematigdheid in zaken van Godsdienst, had hij al vroeger doen blijken, daardoor was de keus, op hem gevallen, te aangenamer bij hen, die de bitterheid der vervolging om geloofszaken afkeurden. In de jaren 1627 en 1628 toen het wankel stond, welke partij, in den Raad, de meerderheid zou hebben, waagde hij het tegen de raadgeving van zijnen gewonen Doctor ter vergadering te verschijnen; door zijne stem sloeg de evenaar tot de zijde der gematigden over. Toen zou Reinier Pauw gezegd hebben: »Het schijnt dat de dooden uit den »grave opstaan, om mij tegen te zijn." Dit een en ander gaf aanleiding tot het vers van Vondel, ter gedachtenis van van Beuningen (1).

Hij was bij Aafje of Eva Appelman, vader van den beroemden, hier volgenden Koenraad van Beuningen en is in of na 1613 gestorven.

Zie Scheltema, *Staat. Nederl.*, D. I. bl. 99 en 100.

BEUNINGEN (Koenraad van), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in het jaar 1622, liep de Latijnsche scholen in zijne vaderstad met alle vlugheid door, en werd vervolgens naar Leiden gezonden, alwaar hij zich zoo vlijtig in de regtsgeleerdheid oefende, dat hij in 1643 tot Doctor in de beide regten werd bevorderd, en nog in dat zelfde jaar tot Secretaris van Amsterdam werd aangesteld, bij die gelegenheid gaf hij een bijzonder blijk van zedigheid. Hij wilde namelijk voor dien post bedanken, omdat hij beweerde geen verstand genoeg te hebben om dien bekwamelijk te kunnen bedienen. Zijn Grootmoeder dacht er echter anders over, want deze zeide: »Ben je mal jongen; neem maar aan, je zoudt »niet kunnen gelooven, met hoe weinig verstand men het land kan »regeren."

Van Beuningen was van zijn jeugd af aan somber van humeur, en hield veel van de eenzaamheid en eene afgetrokken levenswijs, een en ander werkte zoo sterk op hem, dat hij in het jaar 1650, eensklaps zijn ambt, geboortestad en familie vaarwel zeide, om zich met der woon naar Rijnsburg bij Leiden te begeven. Hier verkeerde hij veel aan het huis van den dorpsbakker Frans Joachimszoon Oudaan, vader van den bekenden dichter Joachim Oudaan, voor welken laatsten hij zoo veel genegenheid en achting opvatte, dat hij altijd in gemeenzame vriendschap met hem heeft verkeerd. Aan het huis van dien bakker, daar de Rijnsburgers doorgaans zamenkwamen om hunne gesprekken en oefeningen te houden, maakte hij ook kennis met Johan Hartigvelt, zoon van Kornelis Hartigvelt, Burgemeester van Rotterdam, alsmede met Daniel Breen en meer andere menschen van soortgelijke denkwijze, die hem tot het gevoelen van het duizendjarig rijk van Christus hier op aarde overhaalden, hij hield ook in deze bijeenkomsten redevoeringen, en onder anderen eene zeer ernstige, waarin hij betoogde, hoedanig een Christen moet handelen, om naar het boek, dus noemde hij de H. Schrift, webehaaglijk voor Gode te wandelen. Terwijl hij zich hier ophield, wist hij door gestrenge onthouding zich met veertig gulden in het jaar te generen. Zijne familie en vrienden slaagden er echter in, nadat hij ruim een jaar in deze zonderlinge levenswijze had doorgebragt, hem daarvan af te trekken, en hem over te halen om eene loffelijker loopbaan te bewandelen, waar hij zijne aangeborene en verkregene bekwaamheden tot oneindig meer nut kon aanwenden.

Kort na zijne terugkomst droeg de regering van Amsterdam hem den zwaarwigtigen post van Pensionaris hunner stad op, en hij toonde spoedig ter Staatsvergadering van Holland en in het waarnemen der commissiën die hem toevertrouwd werden, dat hij bij een vlug vernuft, een schrander oordeel bezat, zeer ervaren was in 's lands geschiedenissen, en zeer bekwaam om op het staatstooneel een der aanzienlijkste hoofdrollen te spelen.

Hij werd, in het jaar 1652, gezonden aan Christina, Koningin van Zweden, om deze Vorstin gunstig voor zijn vaderland in te nemen, aangezien zij den Engelschen meer dan den Nederlanders genegen scheen, doordien de Zweden eenen argwaan opgevat hadden tegen de Hollandsche kooplieden te Riga, als die met de Polen onder eene deken lagen, om hen deze plaats te leveren. De Staten zonden hem in 1654 naar Stade om een verdrag te bemiddelen tusschen Zweden en de stad Bremen; doch deze poging was vruchteloos, want Zweden wilde de bemiddeling der Staten niet aannemen. Van Beuningen raakte meer dan eens in hevige woorden met Karel Gustaaf, destijds Koning van Zweden. Het was bij dusdanig eene gelegenheid dat de Koning hem dreigde met het sluiten van de Zond: doch de Nederlandsche Gezant antwoordde hem met fierheid: »Zijne Majesteit moet weten, dat ik de sleutels van »de Zond te Amsterdam in het dok heb zien liggen." Hij bekleedde niet lang daarna het gezantschap te Koppenhagen, wanneer men hem betichtte, dat hij den raad gegeven had, dat men den Koning van Denemarken moest aanzetten, om den Koning van Zweden te beoorlogen. Toen Koppenhagen onverhoeds werd belegerd, scheelde het weinig of van Benningen ware in handen

(1) *Hekeldichten*, bl. 102.

gevallen van den Koning van Zweden, den opvolger van Christina, die met een fellen haat tegen hem was ingenomen. De Staatsman ontkwam ter naauwernood met een klein vaartuig, naar Holland. De Koning van Zweden, verzocht de Staten-Generaal bij eenen brief, geen geloof te willen slaan aan hetgeen van Beuningen tot zijn nadeel mogt voortbrengen, daarbij voegende, dat deze den Koning van Denemarken opgeruid had en dat niemand dan hij oorzaak was van alle de onlusten in het Noorden.

Hij werd in het jaar 1660 benevens de Heeren van Gent en Hubert naar Frankrijk gezonden, waar hij vier jaren daarna als Extraordinaris Minister alleen naar toeging, terwijl hij vervolgens als Ambassadeur aan dat hof bleef resideren. Het gelukte van Beuningen hier een verbond met Frankrijk te sluiten, hetwelk den staat in den oorlog met Engeland in het jaar 1665 eenigzins dienstig was, althans om den vrede te verhaasten, door vertooning van hulp, waartoe van Beuningen dringende aanzoeken deed.

In het eerst, toen de Staten nog in oorlog met den Koning van Engeland waren, geloofde hij alles wat de Franschen zeiden en schreef aanhoudend aan Hunne Hoog-Mogenden over de goede bedoelingen van den Koning van Frankrijk, doch in het jaar 1667 toen deze in de Spaansche Nederlanden viel, veranderde hij van gevoelen, had altoos achterdenken omtrent de aanbiedingen die de Koning deed, en waarschuwde de Staten met vele brieven daartegen. Als de Ministers van Lodewijk XIV daarover zich verwonderd toonde en hem vroegen: »Hoe Mijnheer! zijt gij van grond»beginselen veranderd? wat heeft men u gedaan? welk ongelijk hebt »gij van Zijne Majesteit ondergaan?" antwoordde hij, »dat hij in het »jaar 1666 Hervormd Christen was, en door het geloof dacht zalig »te worden, maar dat hij in het volgende jaar Roomsch-Catholijk »was en door de goede werken dacht zalig te worden."

In 1666 was van Beuningen zoo gezien bij den Koning, dat deze hem een jaargeld van 100,000 Rijksdaalders aanbood, als hij zich met zijn huisgezin in Frankrijk wilde nederzetten. Hij kwam dikwijls in 's Konings geheimen Raad en werd geraadpleegd over den toestand van Europa. Als de Koning eens lachte over een woord dat niet goed Fransch was, zeide hij: *Sire c'est pour enrichir votre langue* (Sire! het is om uwe taal te verrijken).

Gedurende de onderhandelingen in 1668, tusschen de Witt en Temple over het drievoudig verbond, was van Beuningen mede in het geheim en trachtte de Franschen door de voorstelling der gevaren, waaraan zij zich door tegenstand tegen Engeland, Zweden en Nederland, vereenigd met Spanje, zouden blootstellen, eenigzins schrik aan te jagen, doch Lodewijk XIV geliet zich, als of dit juist eene tegenovergestelde uitwerking deed. Het was bij deze gelegenheid dat van Beuningen aan eenige hovelingen, die zich in zijne tegenwoordigheid beklaagden over de moeijelijkheid, om aan geld voor hunne uitrustingen te geraken, toevoegde: *Tranquillisez vous, Messieurs, je porte la paix pour vous en pôche* (stel U gerust, Mijne heeren, ik heb den vrede voor U in mijnen zak). De Koning voegde zich destijds naar de omstandigheden, maar behield niet te min eenen wrok op den Staatsman, die hem tot den vrede van Aken zooveel als genoodzaakt had. De stoute en meer of min pogchende taal van van Beuningen ergerde ook eenen Vorst, die aan de kruipendste vleitaal gewoon, de taal van vrije menschen tegen hem, niet kon dulden. Te meer was Lodewijk op onzen Gezant gebeten, daar men had uitgestrooid, dat van Beuningen eenen penning had laten slaan, waarop hij was afgebeeld, als eenen anderen Jozua met dit bijschrift: *sta sol* (zon sta stil) om aan te duiden, dat hij, door het sluiten van den vrede, de Fransche overwinningen gestuit had, doch deze penning heeft nimmer bestaan, dan in de harsenen van hen, die dit verdichtsel versierd hebben. De Gezant waarschuwde de Witt bij tijds, reeds in 1668, doch die groote Staatsman scheen toen door zijn geluk te zeer bedwelmd, om maatregelen van voorzigtigheid tegen Frankrijk te beramen, anders dan door buitenlandsche verbindtenissen, ten welken einde hij ook van Beuningen naar Engeland afvaardigde, die echter, daar Karel II reeds volkomen door Frankrijk gewonnen was, niets uitwerkte. Ook vroeger was hij niet geslaagd in zijne poging, om de scheuring in Overijssel te heelen, waar de eene staatsvergadering tegen de andere stond. Deze mislukking moet echter niet aan van Beuningens gebrek aan bekwaamheid worden toegeschreven, want bij schranderheid van oordeel, levendigheid van geest en gemakkelijkheid van zich uit te drukken, voegde hij eene verbazende geleerdheid zonder eenigen praal. Dit alles gevoegd bij den invloed, die naauwgezette eerlijkheid, onkreukbare waarheidsliefde, en een edele stoutmoedigheid kunnen verschaffen, maakte hem overal zoo ontzien als geacht, en daar hij alle deze vermogens alleen dienstbaar maakte aan het Vaderland, werden het belang en de eer daarvan bijzonder door zijne pogingen bevorderd. Johan de Witt erkende en gevoelde zijne waarde in alle deelen; beschouwde hem als zijne regterhand, en stelde een onbepaald vertrouwen in hem.

De Fransche gezant d'Estrades noemt hem met van Beverningk en de broeders de Witt, de vier Hollandsche staatsmannen, die niet waren om te koopen. Van Beuningen was steeds een ijverig voorstander van de Staatsregering zonder Stadhouder, doch minder stijf daarop gezet zijnde dan de Witt, schikte hij zich eenigzins naar den tijd, toen de drang der omstandigheden eene wending noodig maakte. Bij den bijna hopeloozen toestand op 29 Junij 1672 was hij een der moedigsten. Hij was een der bewerkers van het haastig besluit van Amsterdam, hetwelk de gedaante der zaken deed veranderen, en kort daarna een der onderhandelaars met Arlington en Buckingham, welke handel eenige slaking der naauwe vereeniging tusschen de Koningen van Frankrijk en Engeland ten gevolge had.

Willem III kende de waarde van van Beuningen; wijsselijk trachtte deze hem, voor het Vaderland en voor zich te behouden, en stelde hem, zelfs buitentijds, tot Burgemeester van Amsterdam aan. Ook bezocht hij den Prins wel op Hondsholredijk. Eens dat van Beuningen zich daar bevond en wat vrij over de godsdienst praatte, zeide de Vorst: »Heer van Beuningen ik »zou niet gaarne met u naar den hemel reizen," waarop deze antwoordde: »Ik heb wel hooren zeggen; dat Koningen en Prinsen »eenen bijzonderen hemel zullen hebben, maar heb dat nimmer »gehoord van de Burgemeesters van Amsterdam." Eenige tijd daarna dit verhalende zeide hij echter dat hij zich ook een Koning achtte wijl hij over Koningen te gebieden had, daarmede zinspelende op de Koningen in Oost-Indiën, die onder de Oost-Indische Maatschappij stonden. Het bleek evenwel spoedig dat van Beuningen onafhankelijk bleef, en geen blind aanbidder was van den Vorst. Het schijnt, dat de benoeming van den Prins tot Hertog van Gelderland (die hij echter van de hand wees) den fieren Republikein voor het hoofd stiet, en de eerste bron van verwijdering was tusschen hem en den Stadhouder. Deze brak met felle woede uit, kort na van Beuningens terugkomst van zijn derde (mede vruchteloos) Gezantschap in Engeland, en wel over de werving van krijgsvolk, het oude punt van geschil. Lodewijk XIV bedreigde thans buiten allen twijfel geheel het beschaafde Europa, vooral België. Willem III zocht daartegen eenen dijk op te werpen en daartoe de legermagt te versterken. Kleingeestige inzigten deden Amsterdam, door den Gezant d'Avaux opgezet, dien onmisbaren maatregel dwarsboomen. Van Beuningen schijnt eerst in deze inzigten getreden te zijn, doch later de zaak tusschen den Prins en de Regering van Amsterdam te hebben weten bij te leggen, en een naauwer verbond met Frankrijk te beletten; waartoe hij zelf met Engeland zou onderhandeld hebben, doch met ongelukkigen uitslag. Hoe dit zij hij liep bij den Prins als diens tegenstander in het oog. Hoog liep de twist: en een der fielten, die de de Witten vermoord hadden, leide het, naar men dacht, met eenen vloekverwant, toe op van Beuningens leven. Dit alles gevoegd bij eenen ongelukkigen handel in papieren der Oost-Indische Maatschappij deed den reeds hoog bejaarden man, die vroeger al aan zonderlinge luimen en vlagen van waanzin schijnt onderhevig te zijn geweest, tot volslagen krankzinnigheid vervallen.

Zijne ziel keerde terug tot de denkbeelden zijner jeugd. De mijmering over donkere godgeleerde bespiegelingen wiessen aan, en hij, die door zijne wijsheid bijna veertig jaren de Regeerders van Europa geregeerd had, predikte nu de nabijheid van het duizend jarig rijk van Christus, waarin alle ongelijk, alle verkeerdheid hersteld, en deze aarde weder een Eden zou worden; doch met zoovele verwardheid en daarmede vermengde herinneringen aan zijn verlies, dat men spoedig blijken van kindschheid bespeurde. De man, van wien men gezegd had, dat hij, als een tweede Josua, de schitterende gelukzon van Lodewijk XIV had doen stilstaan; die door zijnen mederegenten moed in te boezemen, den overwinnaar werkelijk gestuit had, werd onder curatelen gesteld. De brieven destijds door hem geschreven, vergeleken met die door hem als Ambassadeur uit Frankrijk afgezonden, geven het aandoenlijkst, het treffendst bewijs van de broosheid des menschelijken vermogens.

Hij stierf bewusteloos van zich zelven, in 1693, bij zijne echtgenoote Johanna Bartolotti van den Heuvel, geene kinderen nalatende.

Zijne zinspreuk was: *Esse non videri* (zijn niet schijnen). Zijn portret naar het origineel van Jacob van Loo, door Jacobus Houbraken in het koper gebragt, komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XV. bl. 204.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. III. bl. 750 en volg.; D. IV. bl. 145 en volg. D. V. bl. 288 en volg. D. VI. bl. 678 en volg.; Sylvius, *Historiën onzes tijds*, D. I. bl. 94 en 114; D. II. St. I. bl. 65. St. II. bl. 148; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 341; Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 656; Samson, *Hist. de Guillaume* III. Tom. I. pag. 228, Tom. II. pag. 17, 321 et 322; van Loon, *Nederl. Historip.* D. II. bl. 442; D. III. bl. 18—20, 32 en 130; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; O. Z. van Haren, *de Geuzen*, D. II. bl. 95; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 130, 268—271, 277, 388 en 393; D. XIII. bl. 13 en volg.; D. XIV. bl. 103 en volg., D. XV. bl. 61 en volg., D. XVI bl. 45; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. XIII. 117, 118 en 122; D. XV. bl. 35, 36, 42 en 90; *Nalez. op* Wagenaar, D. I. bl. 390; D. II. bl. 290—296; *Levens van Nederl. mannen en vrouwen*, D. III. bl. 308—333; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot. *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. II. bl. 119, A. 342—347; van Kampen, *Geschied. der Nederl.* D. II. bl. 33, 61—75, 116; Dezelfde *Vaderl. karakt.* D. II. bl. 235—242; *Biogr. Univers.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IX. bl. 75, 151 en 189, D. X. bl. 96 en 102; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoog.* D. II. T. en B. bl. 17 en 18; *Algem. Konst- en Letterb.* 1849 D. I. bl. 18; Koenen, *Geschied. van de vest. en den invl. der Frans. vlugt.*, bl. 355; Halbertsma, *Het geslacht der van Harens*, bl. 224—226.

BEURS (Willem), Kunstschilder, werd in 1656 te Dordrecht geboren, uit geringe ouders, zijnde zijn vader een schoenlapper. Vroegtijdig werd Willem op het kleedermaken besteld; doch dit werk beviel hem niet, hij kreeg lust om Schilder te worden, en verwisselde de naald met het penseel. In 1671 geraakte hij bij den Schilder Willem van Drillenburg, en vorderde zoo spoedig in de kunst, dat hij reeds in 1672 vrij aardige landschapjes in den trant van zijnen meester schilderde. Vervolgens begaf hij zich tot het schilderen van portretten, daar hij ook vrij wel in slaagde; verliet zijne vaderstad, en toog naar Amsterdam, waar hij een zilversmids-dochter trouwde. Beurs zou het ongetwijfeld ver hebben gebragt, ware het niet, dat hij zijne, tot nu naarstige, en ingetogen levenwijs had vaarwel gezegd, om zijne meeste tijd in kroegen en kitten door te brengen, dit slordig gedrag, hetwelk zijne kas uitputte, deed hem Amsterdam verlaten, en zich naar Groenlo begeven, alwaar hij zich aan het bloemschilderen begaf, en zich verder geneerde met de jeugd in de teekenkunst te onderwijzen. Hier schreef hij ook een werkje onder den titel van:

De groote Wereld in 't klein geschilderd, handelende over de vermengingen en behandelen der bijverwen, Amst. 1692. 8°.

Nog vinden wij van hem vermeld:

Over de Hoofdverwen en haar tempering, Amst. 1692. 8°.

De tijd van zijn overlijden vindt men niet opgeteekend.

Zie van Abcoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III, Houbraken, *Schouwb. der Schild.* D. III. bl. 354—356; Chalmot; *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univ.*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BEUSECOM (Christianus van), geboren te Amersfoort, was Doctor in de Godgeleerdheid, Kanunnik van St. Pieter, Hoogleeraar in de Catechismus en President van het Koninklijk collegie te Leuven, waar hij in 1644 overleed. Hij liet den roem na van een bijzonder geleerd man te zijn geweest.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(ijn), *Kerk. Hist. en Oudh.* D. II. bl. 199; Burman, *Traj. Erud.* pag. 29; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BEUSEKAMP (Hendrik Jan), geboren te Zutphen den 30 Junij 1755 was de geliefde leerling van den Predikant Johannes Florentius Martinet, door wiens zorg, even als door die van diens ambtgenoot Henricus van der Bank, Beusekamp eene beschaafde opvoeding ontving en tot Onderwijzer in de godsdienst opgeleid werd, in welke betrekking en als Krankbezoeker hij, in het jaar 1780 in zijne geboortestad geplaatst werd, waar hij zeer veel nut stichtte. Behalve in de godsdienst gaf hij daar mede onderwijs in de natuurkunde aan meer bejaarde en ook aan jonge lieden, hetwelk ten gevolg had dat er den 24sten Februarij 1815 te Zutphen een natuurkundig gezelschap, aanvankelijk uit 18 leden bestaande, werd opgerigt onder de zinspreuk: *de struik wordt eindelijk een boom.*

Hij overleed den 11 December 1817, en liet eene dochter na.

In 1786 werd zijne Verhandeling ten doel hebbende, *om hen; die geene godgeleerden zijn tegen den invloed der schriften van de bestrijders des Christendoms te beveiligen*, door het Haagsche Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst tegen derzelver hedendaagsche bestrijders, met goud bekroond; de zelfde eer viel hem in 1804 bij hetzelfde genootschap te beurt door eene Verhandeling: *Over de ware en eeuwige Godheid van den persoon des Heiligen Geestes.*

Behalve deze Verhandelingen schreef hij nog: *Leerboek over de voornaamste waarheden van den Kristelijken Godsdienst*, 1797.

Kort onderwijs in de kennisse der Bijbelboeken, tweede druk. 1816.

Kleine natuurlijke geschiedenis voor de jeugd, Zutphen 1777—1799. 3 deeltjes gr. 8°

Bovendien heeft hij nog gearbeid aan een werk *over de overeenstemming der vier Evangelisten*, met oogmerk om het in het licht te geven. Onderscheidene omstandigheden hebben de ten uitvoer brenging van dit voornemen vertraagd, hetwelk hij naderhand zoo het schijnt, geheel heeft laten varen.

Zie E. L. van Heeckeren, *Lofrede op* H. J. Beusekamp, Zutphen 1817; (H. N. van Til) *Besch. der stad Zutphen*, bl. 110; Glasius, *Godgel. Nederl.*, waar evenwel abusievelijk *Zwolle* als zijne woonplaats wordt opgegeven.

BEUSEKOM (F. van) is een Hollandsch plaatsnijder geweest, die zich tusschen de jaren 1640 en 1650 voornamelijk bezig hield met het graveren van portretten voor boekverkoopers.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Holl. Schilders.*

BEVEL (Michiel Izaäk Swarts) werd geboren te Amsterdam op den 12 December 1778. Zijne ouders waren Michiel Swarts Bevel, van beroep grutter, en Johanna Eysenbroek, dochter van den, in het vak van Natuur- en Sterrekunde, met roem bekenden Pieter Eysenbroek.

Op zijn 7de jaar verloor hij zijnen vader, en bleef zijne moeder weduwe met dit kind en nog een meisje dat jonger was. Drie jaren hierna, werden deze kinderen opgenomen in het weeshuis der Doopsgezinden aldaar, alwaar zij 12 jaren bleven.

Al zeer vroeg gaf Bevel blijken van met eenen bijzonderen aanleg tot de wetenschappen begaafd te wezen, en zou hij zeker tot een Akademische loopbaan opgeleid zijn geworden, indien zulks niet met de wetten van genoemd weeshuis in strijd geweest ware. De Regenten dan hierdoor, tegen hun zin, gedwongen zijnde 's jongelings neiging niet op te volgen, besloten hem tot den boekhandel op te leiden, en plaatsten hem in den boekwinkel van den Heer de Bruin. Hij was aldaar gedurende 10 jaren ijverig werkzaam, bestedende zijne vrije uren tot eigene oefening, niet zelden tot laat in den nacht.

Omstreeks den jare 1800 geraakte hij in kennis met Jan van Bommel, destijds Stadsschoolonderwijzer te Amsterdam, en zette onder diens leiding zijne wetenschappelijke oefeningen verder voort. Door den omgang met dezen kundigen onderwijzer werd in Bevel de begeerte opgewekt, zich mede aan dezen, voor de Maatschappij onontbeerlijken, stand, te wijden, met dat gelukkig gevolg, dat hij reeds den 21sten December 1801 aangesteld werd als 2de leermeester op eene der stadsscholen aldaar.

Den 30 December 1802 werd Bevel beroepen te Leiden, als eerste leermeester op een der stadsarmenscholen.

Op den 6 Februarij 1803 trad hij in den echt met Anna Struyk, woonachtig te Haarlem, in welken echt hij 5 telgen verkreeg, waarvan nog 4 in leven zijn. De verplaatsing was voor de verdere ontwikkeling der geestvermogens van Bevel, vooral daar zijn leermeester van Bommel hem ontvallen was, van het hoogste belang. Onder de leiding van den Hoogleeraar Siegenbeek mogt hij zich in het meer verheven deel van onze moedertaal oefenen; — onder dien van wijlen de Predikanten Reiche en van Geuns in het Hoogduitsch, en de eerste beginselen der Meetkunde, naar het werk van Pibo Steenstra. Door dit laatste ontvonkte een sedert lang smeulend vuur, ontdekte zich 's mans bijzonderen aanleg voor de Wis- en Natuurkundige wetenschappen, en vond hij, in nu wijlen den Hoogleeraar Speyert van der Eyk, een even bereidvaardigen, als kundigen, wegwijzer, vriend en voorganger.

Den 15 April 1807 ontving hij van de commissie van onderwijs, in het voormalig Hollands Noordelijk gedeelte een volledig getuigschrift of acte als schoolonderwijzer van den eersten rang.

In het jaar 1811 werd Bevel door Bestuurderen van het Genootschap *Mathesis Scientiarum Genetrix* te Leiden verzocht, zich met het aan die inrigting gegeven wordend onderwijs in de Wiskunde te willen belasten, alsmede om de werkzaamheden, als werkend Lid, bij de Physische afdeeling van gemeld genootschap op zich te nemen, in welke beide betrekkingen hij tot zijn overlijden, met warme belangstelling is werkzaam geweest.

Den 16 Mei 1812 werd hij door Rector en Senaat der Leidsche Hoogeschool eershalve bevorderd tot A. L. M. et Phil. Doctor.

Door wijlen Z. M. Willem I bepaald zijnde, dat het onderwijs in de Wiskunde ook aan de Latijnsche scholen moest gegeven worden, zoo werd Bevel, op den 27 August. 1816, tot het geven van dit onderwijs bij de Latijnsche school zijner woonplaats benoemd.

Bij de invoering der nieuwe of Nederlandsche Maten en Gewigten, werd hij bij Kon. Besl. van den 14 Maart 1820 benoemd tot Arrondissements IJker in het arrondissement Leiden, doch zag hij zich, dien ten gevolge genoodzaakt, voor zijne beide betrekkingen aan de Stads- en Latijnsche scholen te bedanken.

Van 1824 tot 1827 was hij twee malen 's weeks werkzaam als onderwijzer in de Wis- en Natuurkunde, op het Instituut Noorthey van den heer Dr. P. de Raadt, doch daar deze, in laatstgemelde jaar, met overleg van Bevel, een geheel aan zijn Instituut verbonden onderwijzer in die vakken aangenomen had, kwam zijne werkzaamheid aldaar te vervallen.

Van 1 Januarij 1828 tot aan de Belgische onlusten, bekleedde hij de betrekking van onderwijzer in de Wiskunde bij het corps Officieren der Afdeeling Kurassiers N°. 3, te Leiden in bezetting, doch, door evengemelde tweespalt, nam deze betrekking een einde.

Eindelijk was hij nog van 15 Junij 1831 tot 12 September 1833 werkzaam aan het Instituut van den heer van den Broek te Noordwijk.

Over het algemeen genoot Bevel eene tamelijk goede gezondheid, doch de slijm kwelde hem veeltijds, tot dat omstreeks de maand Mei 1833, de spijsvertering verzwakte, waardoor de eetlust bijna geheel verdween, en na een driemaandelijksch ziekbed en bijna geheele uittering, overleed hij in den nacht van den 25 op den 26 December des genoemden jaars, in den ouderdom van 55 jaren.

Beschouwen wij thans zijne werken.

Bij zijne komst te Leiden, stond aan het hoofd der andere stadschool Jan Brunt, een man, hem in alle deelen op zijde strevende, doch deze overleed reeds op den 6 Maart 1803, in den ouderdom van slechts 25 jaren; — door diens vroegtijdige dood, zou zijn rekenboek onvoltooid zijn gebleven, indien dit ontbrekende niet door Bevel, in zijn *Vervolg op de eerste beginselen der Rekenkunde van* Brunt, ware aangevuld geworden, hiervan verscheen in 1806 de 1ste, in 1819 de 2de en in 1824 de 3de druk.

In 1807 gaf Bevel eene tweede uitgave der *Algebra van Euler* in het licht.

In 1811 de 7de, in 1820 de 8ste en in 1825 de 9de druk van de *Grondbeginselen der Meetkunde* van wijlen Pibo Steenstra, een werk dat ook nog, na het overlijden van Bevel, algemeen in achting is, hetgeen vooral daaruit blijkt, dat de uitgevers, de Heeren S. en J. Luchtmans, in den jare 1835, den 10den druk er van uitgaven, en deze alleen, door jaartal en nummer van druk, van den 9den is te onderscheiden.

In 1820 verscheen de door Bevel verbeterde: Morgenster en Knoop *werkdadige Meetkunde* in het licht, waaromtrent wij alleen zullen verwijzen naar de, daarvoor geplaatste voorrede, van wijlen den Hoogleeraar Speijert van der Eyk.

Terwijl eindelijk in het jaar 1826 de door Bevel en P. E. Rijk verbeterde van Campen *Bouwkundige Rekenkunde*, het licht zag.

Behalve deze door hem bewerkte uitgaven van of vervolgen op de werken van anderen zagen nog van hem het licht:

Vergelijkende tafelen der Oude en Nieuwe Hollandsche maten en gewigten, Dordr. 1810. 1e st. gr. 8°.

Verhandeling over de Algemeene Gazverlichting, Amst. 1817. gr. 8°. met pl. 2e druk 1837.

Verhandeling over de quadratuur of inhoudvinding van den cirkel in eenen meetkundigen zin, Leid. 1828. kl. 8°. met pl.

Alle deze werken onderscheiden zich door eene zeer duidelijke en gemakkelijke wijze van voordragt, welke ook Bevel bij het mondeling, zoowel klassikaal als privaat, onderwijs, eigen was, vooral blijkbaar uit een getuigenis van den beroemden Prinsen, Directeur van de kweekschool voor onderwijzers te Haarlem, aan A. Vallendunk, rustend Schoolonderwijzer aldaar, beide thans (1853) nog in leven: — deze mannen omstreeks het jaar 1823, eens in gesprek zijnde, over de verschillende manieren van onderwijs; zeide Prinsen: »Ik kan mij maar niet begrijpen, hoe Bevel zich »eene zoo duidelijke en voor een ieder verstaanbare manier van on»derwijzen heeft eigen gemaakt." Zulks is dan ook welligt de rede geweest, dat in den jare 1806 of 1807, bij eene vacature als Hoofdonderwijzer op eene der stads-armenscholen te Amsterdam, hem werd aangeboden die plaats te vervullen, waarvoor hij echter, op aanraden van eenige Hoogleeraren, bedankte, naardien deze Heeren, mits hij in Leiden bleef, hem het uitzigt gaven, dat hij, na het overlijden van den Lector Fas, aan de Akademie zoude geplaatst worden.

Ook werd hem in den jare 1812 eene Kapiteinsplaats bij de Artillerie en jare 1818 eene plaats als onderwijzer in de Wis- en Natuurkunde, aan de Kaap de Goede Hoop, aangeboden, doch bovengemelde redenen deden hem ook voor deze aanbiedingen beleefdelijk bedanken.

Laatstelijk is hij nog zeer in aanmerking gekomen voor den post van Gouverneur bij den Erfprins (nu Z. M. Willem III) en diens beide broeders (wijlen Prins Alexander en Prins Hendrik), doch 's mans reeds klimmende jaren, hebben aan dit plan geen gevolg doen geven.

In den gezelligen kring, was hij geheel geest en leven, zoodat niemand alsdan in hem, hetzij in houding, gebaren, of woorden, den Mathematicus zoude erkend hebben, maar hij integendeel altijd het meest tot de vreugde toebragt. Ook was hij in den hoogsten graad hulpvaardig, en woekerde in dit geval, dikwerf geheel belangeloos, met zijne talenten, vooral ten behoeve van onderwijzers, zoodat menigeen uit dien stand zich, met vreugde, zijne lessen zal herinneren, en bij zich zelven zeggen: »wat ik ben, en weet, ben »ik aan Bevel verschuldigd." Wat het huisselijke betreft, was hij geheel Echtgenoot en Vader, en wat het Godsdienstige aangaat, geheel Christen, werkende zoolang het voor hem dag was, met volkomen onderwerping aan het Godsbestuur, tot hij tot hooger werkkring opgeroepen werd.

Zie van Kampen, *Geschied. der Letter. en Wetens. in de Nederl.* D. III. bl. 274; (de Jong) *Alphab. Naaml. van Boeken*, en *Suppl. op die Naaml.*; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit de familie papieren aangevuld.

BEVEREN (Willem de) (1), zoon van Hendrik de Beveren en Florentia van den Tijmpel, in 1365 Lid der Regering te Dordrecht, en in 1395 wegens die stad ter dagvaart te 's Gravenhage, was mede een der Gemagtigden om de vrede te bewerken tusschen Hertog Aalbrecht van Beijeren, en zijnen zoon Willem Graaf van Oostervant. Hij was getrouwd met Geertruid van Genderen, en liet eenen zoon na, Daniel de Beveren, benevens eene dochter Zoete de Beveren, die in 1432 Mater en Nonne in het Klooster van St. Marienborn te Dordrecht was.

Hij had tot wapen een veld van keel, met eenen balk van zilver, beladen met eenen bever van sabel, met eene kroon en klaauwen van goud. Zijne zinspreuk was die van zijn geslacht: *Per mare, per terras* (Ter Zee en te Lande).

Zie Balen, *Beschrijv. van Dord.*, bl. 953; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 864 en 865; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEVEREN (Willem de), zoon van Jakob de Beveren en Elizabeth Springers en afstammeling van den voorgaande, trok in 1481, als Schatmeester van den Ed. Kruisboog, benevens de schutterijen van andere steden van Holland uit, tot het bestormen van het blokhuis te Utrecht en gedroeg zich in een gevecht tegen die van het Sticht, door eenige Hollanders verlaten, zeer manhaftig. Van 1484 tot 1505 was hij Secretaris der stad Dordrecht, en heeft voorts de meeste stadsambten bekleed en is meermalen ter dagvaart gezonden, en tot onderscheidene eervolle commissiën aan Vorsten en Graven gebruikt, onder anderen ook tot den vredehandel tusschen Frankrijk en Vlaanderen in 1488. Hij was gehuwd met Maria van Bakel, bij wie hij vijf kinderen verwekte en overleed den 9den Februarij 1506.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 955; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 865; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BEVEREN (Pieter de), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht, werd in 1548 in zijne geboortestad Schepen en in 1551 Burgemeester. Terwijl hij dit ambt bekleedde werd hij afgevaardigd ter dagvaart in 's Gravenhage en in het jaar 1552 naar Brussel. Hij overleed in 1552 en was twee malen gehuwd geweest; eerst met Alida Muys van Holy, die hem vijf kinderen baarde

(1) Men vindt de Leden van dit geslacht ook elders van Beveren genoemd, daar Balen in zijne *Beschrijv. van Dordrecht*, ze evenwel doorgaans de Beveren noemt en zij schijnen in later tijd ook doorgaans aldus hunnen naam te hebben geschreven, meenden wij die lezing te moeten volgen.

en daarna met Engelberta van der Linde, die kinderloos overleed.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 957; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 866; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Chalmot; *Biogr. Woordenb.*

BEVEREN (Cornelis de), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1524, was, tijdens de hevige vervolgingen om het geloof door den Schout Jan van Drenkwaart, Raad zijner geboortestad, en belette, zoo veel in zijn vermogen was, de vervolging om het geloof. Werd er in den Raad besloten, om met meer gestrengheid te werk te gaan, en eenige verdachten te vatten, dan gaf hij zulks aan zijne godvruchtige echtgenoot, Maria van der Valk, te kennen, die door hunne dochter, Maria, de ongelukkigen heimelijk liet waarschuwen, opdat zij den gevreesden slag mogten kunnen ontwijken. Hij zelf had, na ernstig onderzoek der Heilige Schrift, de gevoelens van Calvijn omhelsd, en bleef, in weerwil der scherpe bedreigingen en herhaalde huiszoekingen, volharden in het lezen van den Bijbel en van het Huisboek van Henricus Bullingerus; maar was voorzigtig genoeg, om beide, ten einde zich en de zijnen niet, buiten noodzaak, in gevaar te brengen, zorgvuldig te verbergen. Hij bekleedde het Raadsambt mede in 1572, toen, nadat Brielle door de Watergeuzen was ingenomen, Bossu met de zijnen zich voor Dordrecht vertoonde, en begeerde daar te worden binnengelaten. Hij werd met den Burgemeester Arend van der Myle, door de Regering gelast om den Graaf, die voor de Riedijksche poort lag, hare vrees voor oproer mede te deelen, en dringend te verzoeken van zijn opzet af te zien en buiten te blijven, met aanbod, om al het noodige tot de verkwikking van hem en zijn volk te bezorgen. Toen echter de Watergeuzen zich, den 23sten Junij van dat jaar, voor de stad vertoonden, sloot de Beveren, als Raad, benevens de gilden, een verdrag met den Groninger Edelman Barthold Entes van Mentheda, waarbij de stad aan het bestuur van den Prins van Oranje werd overgegeven, en de Hertog van Alva tot vijand verklaard. Twee dagen daarna stond de Beveren als doopgetuige over het eerste kind, dat te Dordrecht openlijk, op de wijze der Hervormden, gedoopt werd.

Toen kort daarna Willem Lumey, Graaf van der Mark, Andreas Waltheri, Pastoor van Heinenoord, had gevangen genomen, met voornemen om hem ter dood te brengen, begaf de Beveren zich tot dien Bevelhebber der Watergeuzen, ten einde hem daarover te berispen, onder andere zeggende: »dat men de »Geuzen had binnen gelaten, om de vrijheid van geweten te heb»ben en de dwingelandij te ontgaan, maar niet om anderen, om der »godsdienstwille, geweld aan te doen." Terwijl hij dit zeide werd hij zoo aangedaan, dat hij in onmagt viel. De Graaf hem hierop opnemende en wanende dat het hem alleen om de Pastoor van Heinenoord te doen was, zeide: »Herr! ich schenck ihr den »Pfaff."

In dat zelfde jaar werd hij van stadswege gezonden naar Prins Willem I, die zich destijds te Delft bevond, waar hij bij dezen verblijf hield tot den 15den November, als wanneer hij, tot Burgemeester verkozen, naar huis werd geroepen, zijnde alzoo de eerste Hervormde Burgemeester te Dordrecht geweest. Terwijl hij dit ambt bekleedde, werd hij in vele gewigtige zaken gebruikt, onder anderen den 15den October 1573 nevens den Prins gecommitteerd ter Finantiën. Van zijn eerste Burgemeesterschap ontslagen, werd hij weder naar Delft gezonden, om aldaar verblijf te houden, en de dienst van den Lande in die zoo onrustige tijden te behartigen.

In 1573 werd hij andermaal, met den Heer van Mathenesse, in den uitersten nood naar Middelburg, tot den Prins gezonden. Ook was hij in 1578 tegenwoordig bij het sluiten der Pacificatie van Gent, en in 1581 werd hij aangesteld tot Raad van voornoemden Prins, alsmêde tot Lid van den Landraad.

Hij overleed den 27sten Januarij 1586, des namiddags ten 3 ure, zeer onverwacht; terwijl hij op het stadhuis in de Weeskamer werkzaam was. Hij was gehuwd in 1548 met Maria van der Valk, bij wie hij zeven kinderen verwekt had, onder welke twee zonen namelijk Willem de Beveren, die volgt, en Pieter de Beveren, geboren in 1569, die Generaal-Muntmeester der Vereenigde Nederlanden werd; in 1598 een der Reeders was van de vloot, met welke Olivier van Noord den aardbol omstevende, en in 1617 overleed.

Het afbeeldsel van Cornelis de Beveren komt voor bij Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, met dit onderschrift:

HANC LAUDEM FERAM.

Dit was een zuil van Staat, die ijvrend voor 't Gemeen
Dorst Alva's tieranny manhaftig tegentreên,
Een meester aan 't gebouw der vrijgevogten steden,
Die Willem diende als Raad in 's Lants bouwvalligheden.
Den eersten Borgerheer van Hollands eerste stadt,
Nadat de Batavier het dwanggeloof vertradt.
Die stervende, den geest op 't Raadhuis heeft gegeven,
Waar eindigt zulk een Man roemwaardiger het leven?

Men getuigt dat hij een vijand van dweeperij, een ware ijveraar voor de vrijheid, een schrander Staatkundige, een uitmuntend Raadsman en een vriend van geleerden en geleerdheid was.

Zie van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 239; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 255, 667, 842—845 880, 957—960; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 866 en 867; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost Indiën*, bl. I. a bl. 177; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 23; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. 99 en 100; Schotel, *Kerkelijk Dordrecht*, D. I, bl. 37, 45, 47—60: Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 194.

BEVEREN (Willem de), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht den 4den December 1556, stelde reeds in zijne jeugd meermalen lijf en goed voor de goede zaak, welke hij, gelijk zijn vader, was toegedaan, in de waagschaal; bleef in rijpere jaren een ijverig handhaver der vrijheid, en wederstond (volgens getuigenis van een zijner nakomelingen) al wat naar Spanje riekte.

Na zich op de groote school zijner Vaderstad, onder Adolphus Noltheníus, in de Latijnsche taal geoefend te hebben, bezocht hij Vlaanderen, Frankrijk en Italië, waar hij zich, vooral onder de geleerden, vele vrienden verwierf. Te Dordrecht teruggekeerd, werd hij in 1584 tot Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland aangesteld, en allengskens tot de eerste waardigheden in zijne geboortestad en de gewigtigste ambten in den Staat bevorderd. Vijfmaal verkoos de stad Dordrecht hem tot haren Burgemeester, nadat hij haar als Veertig, Raad en Schepen, getrouwelijk gediend had. Vier en veertig jaren was hij Lid van de vergadering der Staten, en toen hij overleed de oudste Regent van den Lande, aan hetwelk hij, gelijk ook aan zijne geboortestad, belangrijke diensten heeft bewezen. Als Gecommitteerde te velde deelde hij in de gevaren van vele veldtogten, belegeringen en gevechten, zoo was hij, in 1599, te Zalt-Bommel tot voorziening en versterking van die stad, woonde in 1600 de belegering van de St. Andries en de slag bij Nieuwpoort bij, in 1601 het beleg van Rijnberk en dat van 's Hertogenbosch en in 1605 het beleg van het huis te Woude; ook was hij den begonnen vredehandel in 1607, en later bij het sluiten van het twaalfjarig bestand tegenwoordig.

In alle omstandigheden zijnes werkzamen en nuttigen levens was hij gelijkmoedig en kalm. Zijne braafheid, rondborstigheid en opregte Vaderlandsliefde verwierven hem de achting zijner weldenkende landgenooten en de vriendschap van Prins Maurits, die hem soms schriftelijk over belangrijke Staatsaangelegenheden raadpleegde, en in het jaar 1618 aan het hoofd der Regering liet. Toen de Prins in dat jaar te Dordrecht kwam om de Regering aldaar te veranderen, bleef de Beveren, niet willende het aanstaande spijt voor zijn oogen zien, te huis. De Prins, die de Beveren hoogachtte, en geen plan had om hem van Bestuur te verwijderen, liet hem des avonds bij zich noodigen, sprak hem vriendelijk aan, en vereerde hem met een voortreffelijk boekgeschenk.

Hij was de vraagbaak van velen, die het belang des Vaderlands ter harte namen; bekleedde zijne hooge ambten, zoo als een goed huisvader zijne eigene zaken behartigt, zonder baatzucht, zonder bijoogmerken, en verdiende volkomen den lof hem, door van Beverwijck, in de volgende regels toegezwaaid:

Hij was een zuyl van Staet, een paerel van de stat,
Een leistar voor het volck, dat hem tot vader hat.
Ja van zijn trouwigheid zal Hollandt tuignis draghen,
Als van zijn vroomicheid zijn deftige namagen.

Hij die een welsprekend redenaar en een uitstekend geleerde moet geweest zijn, overleed den 18den Junij 1631.

Zijn vriend en bloedverwant Cornelis van Someren hield, bij die gelegenheid, eene lijkrede, die door de drukpers voor het nageslacht is bewaard gebleven, en Caspar Barlaeus vereerde de

nagedachtenis van den grijzen Staatsman met een deftig lijkvers, dat Cornelis de Beveren op het graf van zijnen vader deed plaatsen, en tot nu toe door den tijd gespaard werd. Zijne weduwe Emerentia van den Eynde, eene achtingswaardige vrouw, edel van afkomst en inborst, die hem negen kinderen, twee zonen en zeven dochters, geschonken heeft, overleefde hem slechts een jaar, en rust aan zijne zijde, in de familiekapel in de Augustijner kerk te Dordrecht.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 558 (35); Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 873; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 961. en 962; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 867 en 868; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 281; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* en vooral Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 60—63, wien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BEVEREN (Cornelis de), Heer van Strevelshoek, West-IJsselmonde en de Lindt, de zoon van Willem de Beveren en Emerentia van den Eynde, werd geboren te Dordrecht in het jaar 1591. Na het onderwijs van Gerardus Johannes Vossius op de Latijnsche school zijner geboortestad genoten, de Leidsche en andere Hoogescholen bezocht, Frankrijk, Duitschland en Zwitserland doorkruist, en te Orleans de Doctorale waardigheid verkregen te hebben, zette hij zich te Dordrecht neder en volgde zijnen vader als Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland op. Tien malen werd hij tot Burgemeester in zijne vaderstad verkozen, en bekleedde achtereenvolgende met uitstekenden lof vele gewigtige ambten in den Staat. In 1631 werd hij als buitengewoon Afgezant naar Denemarken en Noorwegen en bij de stad Hamburg gezonden, en in het voorjaar van 1636 naar Engeland, om met Koning Karel I een nieuw verbond te sluiten, en over de haringvisscherij waar twist over ontstaan was, te handelen, doch deze bezending liep vruchteloos af. Ook is hij meermalen gecommitteerde Raad geweest van de Staten van Holland, en Lid der vergadering van hun Hoog Mogenden. In 1635 werd hij door Lodewijk den XIII, Koning van Frankrijk, tot Ridder van St. Michiel verheven, en aan hem brieven van adeldom verleend, waarom hij in zijn wapen voegde een carton van azuur, met eene lelie van goud. Na den dood van Willem II werd hij met Hieronymus van Beverningk naar Utrecht afgezonden, om wegens Holland dat gewest uit te noodigen, tot het bijwonen der plegtige vergadering van het jaar 1651, welke sedert onder den naam van de Groote vergadering in 's lands geschiedboeken bekend staat. De Koning van Engeland, Karel II, wien hij in 1660, te Breda met zijne herstelling op den voorvaderlijken troon, in naam der Staten geluk wenschte, en eenige dagen later aan den Moerdijk, met den Heer van Beverweert plegtig ontving, schonk hem eene gouden keten.

Dordrecht schatte hem hoog, raadpleegde hem bij de gewigtigste aangelegenheden, en nam zelden een belangrijk besluit, tenzij het zijne goedkeuring wegdroeg. Nooit heeft welligt die stad een Regent aan het hoofd gehad, die meer algemeen bemind was, en zulks meer verdiende dan de Beveren. Onafgebroken waakte hij voor haren bloei en welvaart, kloekmoedig stond hij haren belangen voor, geen opoffering viel hem te zwaar wanneer zij die eischte.

Tot de grootste Staatslieden van zijnen tijd stond hij in naauwe betrekking en met eenigen hunner onderhield hij gemeenzame briefwisseling. Hij was het sieraad der aanzienlijke kringen, en de vriend van het volk, een voorstander van regt en billijkheid, een handhaver der voorregten van stad en burgerij, en vooral een opregt Christen. Van 1644—1663 was hij Curator der Leidsche Hoogeschool en wordt geroemd als een groot Regtsgeleerde, een goed Dichter, zoowel in het Latijn en Fransch als in het Nederduitsch, een geschiedkundige en een naauwkeurig onderzoeker van de oudheden van Dordrecht en Zuid-Holland, waaromtrent hij vele aanteekeningen had bijeengebragt, welke echter nimmer gedrukt zijn.

Hij overleed den 17 Julij 1663 en was gehuwd met Christina Pijl, bij wie hij elf kinderen, namelijk 5 zonen en 6 dochters, heeft verwekt. Zijne zonen waren: Willem de Beveren en Johan de Beveren, die beide volgen; Cornelis de Beveren, Raad en Generaal-Muntmeester der Vereenigde Nederlanden, Karel de Beveren, geboren in 1636, die in 1653 in een gevecht met de Engelschen op het schip van Kapitein Bankert vechtenderhand werd dood geschoten, en Pieter de Beveren jong overleden.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. I. bl. 1145—1168, D. II. bl. 307—310; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 222, 965 en 966; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 868 en 869; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 233; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 260, D. XII. bl. 130; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 95; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II., T en B bl. 14 en 15; *Aanhangsel op* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters*; en vooral Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 63—68 en Smits en Schotel, *Beschr. van Dordr.*, D. I. bl. LVII—LIX.

BEVEREN (Abraham de), Heer van Oost- en West-Barendrecht, zoon van Cornelis de Beveren en Alida van Barendrecht, Ambachtsvrouw van Oost-Barendrecht en Zwijndrecht, geboren te Dordrecht in 1604, werd in 1623 Schepen in zijne geboortestad, bekleedde van 1631 tot 1643 het Schoutambt aldaar. In dat laatste jaar tot Burgemeester benoemd, werd hij vier malen tot die waardigheid verheven. Voorts had hij onderscheidene malen zitting in den Raad van State, in het Collegie van Gecommitteerde Raden en in de Vergadering der Staten-Generaal. In 1663 werd hij met Hendrik van der Capelle van Rijssel en Filips van Borssele van der Hoge, n bezending naar den Bisschop van Munster gezonden, doch hij overleed kort na zijne terugkomst, den 25 Augustus van hetzelfde jaar. Bij geen zijner beide echtgenooten Susanna de Velare en Elizabeth Ruysch liet hij kinderen na.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 974; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 82; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BEVEREN (Willem de), zoon van Cornelis de Beveren en van Christina Pijl, geboren te Dordrecht, den 12den November 1624, was Heer van Strevelshoek, Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland, mitsgaders Baljuw en Dijkgraaf van den lande van Strijen. Hij werd in 1649 in de Regering van zijne geboortestad geroepen en bekleedde even als zijne voorzaten aanzienlijke ambten; zoo werd hij in 1648 Baljuw en Dijkgraaf van den Lande van Strijen, in 1652 Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland, en in 1660 Dijkgraaf van Wieldrecht. Ook werd hij in 1650 in het Edel Mogend Collegie der Admiraliteit van Zeeland en meermalen ter dagvaart op de vergadering der Staten van Zuid-Holland afgezonden. Almede is hij Lid geweest der vergadering van hunne Hoog Mogenden; in 1651 werd hij als Ambassadeur extraordinair naar Engeland gezonden, en in 1672, in die zelfde waardigheid aan het Hof van Spanje benoemd zijnde, overleed hij den 31sten Mei van dat jaar, aan boord van een schip, op de reede van Texel, dat zeilree lag om hem naar Spanje over te voeren.

De Beveren wordt geprezen als een man van uitstekende bekwaamheden en een ijverig bevorderaar der belangen zijner geboortestad. Ook tokkelde hij somwijlen de Nederduitsche lier, doch zijne gedichten, van welke eenige in het *Swart tooneel-gordyn opgeschoven voor de gebroederen* de Witt, in het door Lydius verzamelde *Belgium Gloriosum* en in *de Herstelde Zegentriomf van Karel de Tweede* voorkomen, zijn slechts zeer middelmatig.

Hij is gehuwd geweest, met Cornelia Schaap, bij wie hij zes kinderen heeft verwekt, van welke hem twee overleefden.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 968 en 969; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 869; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 69 en 70; *Aanh. op* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters.*

BEVEREN (Johan de), een broeder van den voorgaande, geboren den 29sten Julij 1626, begaf zich nog jeugdig in de Krijgsdienst; woonde als Sergeant-Majoor, den slag bij Nijborg, op het eiland Funen, bij, en werd in 1663 Kolonel der Infanterie, in 1667 Kommandeur van Kampen, en in 1672 Gouverneur van Geertruidenberg en onderhoorige plaatsen en Kommandeur van Amsterdam. In deze laatste betrekking gaf hij zoo weinig genoegen, dat men bij Prins Willem III om eenen anderen Kommandeur aanhield. Hij overleed den 6den September 1673, den roem nalatende van een dapper Krijgsman te zijn geweest. Bij zijn echtgenoot Maria Sweerts de Weert had hij twaalf kinderen verwekt, onder welke Cornelis de Beveren, geboren den 20sten Maart 1654, en gesneuveld in het beleg van Grave den 17den October 1674, als Luitenant van eene Kompagnie voetknechten, in dienst dezer landen.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 971; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 869; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 17 noot; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 68 en 69; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl., in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 27, 29, 100 en 125.

BEVEREN (Lambertus de), geboren in 1673, waarschijnlijk te Tilburg, was een zoon van Willem de Beveren, Predikant te Tilburg *die een natuurlijke zoon was van* Willem de Beveren Cornelisz. De moeder van Lambertus was eene dochter van den bekenden Geschiedschrijver Lambertus van den Bos, naar wien de jongeling werd genoemd. Lambertus heeft zijnen akademischen loop te Groningen volbragt. Zijn eerste beroep was in 1695 te Noordhorn in genoemde provincie; in 1708 vertrok hij naar Meppel en in 1715 naar Hoorn, alwaar hij is overleden den 28sten Januarij 1742. Tweemalen is de Beveren gehuwd geweest, bij zijne eerste vrouw Catharina Stegnerus, eene dochter van Antonius Stegnerus, Predikant te Groningen, heeft hij verwekt, behalve twee dochters, een zoon Antonius Wilhelmus de Beveren, geboren den 12den September 1700 te Noordhorn, achtervolgens Predikant te Schellinkhout, Oostzaan, Naarden en Middelburg, waar hij den 12den Februarij 1782 overleed. Hij heeft twee vrouwen gehad, Wilhelmina Molenwerf en Jozina Christina van Citten, bij de laatste was hij vader van Willem Aarnout de Beveren, die volgt. De tweede vrouw van Lambertus de Beveren, Sophia Theodora Feltman, eene dochter van den Advokaat Feltman te Groningen, heeft hem overleefd, en eenen zoon geschonken, die naar zijne moeder Theodorus Feltman de Beveren is genoemd. Deze, die een geleerd man was en de achting van een ieder wegdroeg, werd geboren te Noordhorn den 16den November 1706. Hij werd eerst Predikant te Schellinkhout, daarna te Schipluiden, voorts te Vlissingen en eindelijk te Utrecht, waar hij den 10den April 1767 overleed. Hij was in 1744 gehuwd met Anna Elizabeth Adriani, eene dochter van Adriani, Secretaris der Gedeputeerde Staten van Groningen, die hem twee dochters schonk.

Lambertus de Beveren heeft zich beroemd gemaakt, door zijne schriften, welke in zijne tijd zeer geprezen werden.

De voornaamste zijn:

Gelukzaligheid van een volk wiens God de Heere is. Hoorn, 1725. in 8°.

J. Bunjan, Christens reize naar de Eeuwigheid met aanteekeningen van L. de Beveren. Gron. 1729. in 8°.

Acht uytgesogte Leerredenen, over verscheyde stoffen. Utrecht. 1750. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, St. I. en V; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 257 en 258; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, en gedrukte *Geslachtlijst van de familie* de Beveren, Gron. April 1839.

BEVEREN (Willem Hendrik de), waarschijnlijk van het zelfde geslacht als de voorgaande, was Kapitein in dienst van de Oost-Indische Compagnie en kreeg in 1706, bevel over een der brigades bestemd om den beruchten Soerapati, die tegen de Compagnie in opstand was, te bestrijden. Door den Kommandant dezer expeditie, Govert Knol, gezonden om den Balischen Kapitein Babanding te hulp te komen, waagde de Beveren, door zijne teugellooze dapperheid daartoe aangespoord, zich, tegen de bekomen bevelen, te ver, en werd door den gezegden Soerapati op de vlugt gedreven. Hierover bij den Hoogen Raad aangeklaagd werd hij, na eene mannelijke verdediging, eerst in 1708 vrijgesproken. Inmiddels had hij ook de schande der nederlaag, volkomen uitgewischt door zijn manmoedig gedrag bij het bestormen van Bangil den 16 October 1706, als wanneer hij, ofschoon men geen stormladder in het leger had, het eerst den hoogen wal beklom, waarop hij door eenen Baliër met eene lange piek werd van boven neder gestooten, doch daar de vijand hem juist op den kwast van zijne sjerp geraakt had, was hij ongekwetst gebleven en geraakte ten tweeden male op den wal, waar hij met groote onverschrokkenheid zijn vaandel plantte en spoedig zoo grooten bijstand kreeg, dat hij volkomen meester van dien post bleef, en de onzen in de gelegenheid kwamen om Bangil stormender hand in te nemen.

Kort na zijne vrijspraak werd hij als Kapitein naar Ceilon gezonden waar hij eenige jaren verbleef, maar ten laatste van eenen togt naar den Keizer van Candi teruggekomen weder onaangenaamheden moet gehad hebben. Waar of wanneer hij overleden is vinden wij niet vermeld.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indie*, D. IV. a bl. 102, 178—200; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 322; Teenstra *Beschr. van de Nederl. Overz. Bezitt.* bl. 263.

BEVEREN (Willem Arnoud de), een zoon van Antonius Wilhelmus de Beveren en van Jozina Christina van Citters, geboren te Middelburg den 4 December 1749 was Doctor in de Regten, Secretaris van Middelburg, daarna van de Staten van Zeeland; *en in het jaar 1783 Pensionaris van Zeeland en Afgevaardigde ter Staten Generaal*, toen hij nevens anderen werd aangesteld om onderzoek te doen, nopens den mislukten togt naar Brest. Eveneens kwam hij in 1786 in aanmerking om benoemd te worden als een der Bemiddelaars in de zaken van Utrecht. Bij de omwenteling van 1787 buiten bewind geraakt, had naauwelijks die van 1795 haar beslag gekregen of de Beveren werd den 5den April 1796 tot lid der Nationale Vergadering gekozen tot welke tijd hij het Raadpensionarisschap te Middelburg, als Secretaris had waargenomen. In het zelfde jaar werd hij benoemd tot Lid der Commissie tot opneming van de vierjarige rekening der Oost-Indische Maatschappij. Bij de omwenteling van 22 Januarij 1798, werd de Beveren eerst huisarrest aangezegd, doch vervolgens werd hij naar Hondsholredijk overgebragt en aldaar naauw bewaakt. Hieruit na de omwenteling van 12 Junij deszelfden jaars ontslagen, ontving hij weldra de eervolle onderscheiding van tot een der vijf Regtsgeleerden te behooren, die benoemd werden om een Lijfstraffelijk Wetboek op te stellen. Voorts werd hij in 1801 tot Lid van het Staatsbewind gekozen, en in de Commissie van Marine geplaatst.

Later was hij nog Raadsheer in het Hooge Geregtshof van Finantiën en Zeezaken, en overleed te 's Gravenhage den 2den Junij 1820, bij zijne echtgenoote Sara Maria Pous, dochter van Pieter Pous, Schepen en Raad van Zierikzee, behalve drie dochters eenen zoon nalatende, genaamd Antonius Wilhelmus de Beveren, geboren in 1775, die Doctor in de Regten en Griffier bij de Algemeene Rekenkamer te 's Gravenhage is en bij A. Elize van Cuylenburgh, met wien hij in 1802 is gehuwd, vier zoons en 8 dochters verwekt heeft.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. VI. bl. 176, D. XII. bl. 461, D. XVIII. bl. 271, D. XXXVI. bl. 254, 261, 268, 269, D. XXXIX. bl. 115, 177, D. XL. bl. 231, D. XLIV. bl. 120 132, 207, XLVI. bl. 19; Paspoort, *de Beschr. van Zeel. vervolgd* bl. 115; gedrukte *Geslachtl. van de famil. de Beveren.*

BEVEREN (Charles van), werd den 6den April 1809 te Mechelen geboren. Zijn vader Joseph van Beveren die hem tot den handel bestemde, zag zich al spoedig genoodzaakt aan zijnen onweerstaanbaren lust voor de beeldende kunsten toe te geven. Als leerling op de akademie zijner geboortestad, onderscheidde de jonge van Beveren zich terstond door zijn bijzonder gevoel voor de harmonie der kleuren, en eene naauwgezetheid in al hetgeen hij ten uitvoer bragt. Een onvermoeide ijver had in 1826 zijn talent zoo zeer ontwikkeld, dat hij op den concours die dat jaar te Antwerpen plaats had, niet alleen de meeste laauweren inoogste, maar zich ook den bijzonderen gunst verwierf van den nooit volprezen Baron de Pret, voor wien hij zich naar Holland begaf om eene copij naar de avondschool van Douw te vervaardigen. Van Beveren in vele opzigten met het Hollandsch karakter overeenstemmende, vestigde zich te Amsterdam, en hield zich onledig met het copieren van eenige meesterstukken in het Museum aldaar. Deze copijen, waarin hij zich niet alleen met den geest zijner beroemde voorgangers, maar zelfs met hunne schilderwijze vereenzelvigde, berusten thans voor het meerendeel in de verzameling van den Heer Fodor. Door eene ziekte die dreigde hem ten grave te zullen slepen, genoodzaakt Holland voor eenigen tijd vaarwel te zeggen, begaf hij zich in 1832 naar Italië, en maakte zich zijn verblijf aldaar *ten nutte door het bestuderen der vermaarde kunstwerken uit* de zestiende en zeventiende eeuw. In 1834 andermaal Italië en vervolgens Parijs bezocht hebbende, keerde hij, doordrongen van de schoonheden der Italiaansche en Fransche scholen naar ons vaderland terug en gaf door eene reeks van meesterstukken die hij kort daarna vervaardigde, de duidelijkste blijken, hoezeer zijn smaak zich gevormd, en zijn geheel aestetisch bestaan zich ontwikkeld had. Na 1840 openbaarde zich in hem eene verandering, zoowel in de keuze zijner onderwerpen als in zijne penseelbehandeling; van het genre klom hij op tot het historische terrein, en zijne uitvoerige schilderwijze maakte plaats voor het breedere en stoutere penseel, waarmede hij zijne *Judith* en *Hagar* ten uitvoer bragt.

Na vele wederwaardigheden van verschillenden aard ondervonden te hebben, trad hij in 1849 in het huwelijk met Mej. Slaghek, en vestigde zich in zijne geboortestad. Zijn laatste voornaamste historiestuk *de dood van den H. Antonius*, thans in de R. K. Moses en Aärons kerk berustende, dagteekent van dien tijd. Ook omstreeks dien tijd werd hij benoemd tot corresponderend lid van de 4de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Eene nieuwe roemrijke toekomst scheen zich voor van Beveren te zullen openen, toen op eens eene kwaadaardige maagkanker hem aantastte.

Terwijl deze ziekte de verschrikkelijkste verwoestingen in hem teweeg bragt, was zijn geest steeds werkzaam, ja scheen nog in veerkracht gewonnen te hebben. Met zenuwachtige aandrift schilderde hij te Rotterdam nog eenige portretten, die eens ieders bewondering wegdroegen. Doch weldra ontviel het penseel zijne hand, hij stierf een voorbeeld van geduld en gelatenheid den 16den September 1850 te Amsterdam.

Van Beveren is de grootste kolorist dien Nederland in de laatste eeuw heeft bezeten. Niettegenstaande hij de voortbrengselen zijner beroemde voorgangers naar waarde wist te schatten, was de natuur zijn geliefkoosd model. Zijne gehechtheid aan deze, haalde hem niet zelden het verwijt op den hals, dat hij aan haar verslaafd, zich niet van hare gebreken wist los te scheuren; doch men zie slechts zijne *biddende Non*, zijne *Harpspeelster*, zijnen *Monnik*, stukken die zoowel door edelheid van uitdrukking en fijnheid van gevoel, als door schoonheid van kleur en teekening uitmunten, om zich te overtuigen dat van Beveren zich niet te vreden stelde met het enkele nabootsen der gebrekkige natuur, maar de kunst ook in hare roeping wist te omhelzen.

Een afgetrokken leven leidende, schijnbaar weinig gezellig van inborst, was van Beveren door weinigen persoonlijk gekend en onbemind. Vijand van al wat oppervlakkig is werd hij door weinigen begrepen; en nogtans kon hij de jaloerschheid van eenige zijner kunstbroeders, die er belang bij hadden zijn talent te verguizen, niet ontgaan. Zijne zachtaardigheid die wel eens naar gebrek aan energie overhelde verhinderde hem zich boven allerlei tegenkantingen te verheffen, en deden eene zwaarmoedigheid in hem ontstaan, die veelal in zijne werken doorstraalt. Van Beveren heeft het lot van zoovele beroemde mannen moeten deelen: zich bij zijn leven miskend te zien, doch zijne verdiensten zullen door het nageslacht gewaardeerd worden.

Zijne beeldtenis komt voor bij Immerzeel, *Levens en werken der kunstsch.*

Zie voorts dat werk, welke berigten wij uit partikuliere mededeelingen hebben aangevuld.

BEVERLAND (Hadrianus), geboren te Middelburg in het jaar 1653 of 1654, studeerde in de regten, en werd Doctor in die wetenschap, en Advokaat, nadat bij eenigen tijd aan de Hoogeschool te Oxford zich verder had geoefend, had een groot vernuft en veel geest, daarbij was hij zeer geleerd; doch van deze gaven maakte hij een zeer slecht gebruik, door het opstelllen van zedelooze en ontuchtige boeken. Zijne geliefdste schrijvers waren Ovidius, Catullus, Petronius en meer anderen van dien stempel, die hij zoo vast in zijn geheugen had geprent, dat hij er, wanneer zulks te pas kwam, geheele bladzijden van kon opzeggen. Omtrent 27 jaren bereikt hebbende gaf hij eene Verhandeling in het licht, welke zijne dartele en ijdele geaardheid vrij duidelijk kenschetste, zij voerde den titel:

Hadriani Beverlandi, *Justinianaei de Stolatae Virginitatis jure*, *Lucubratio Academica*, Lugd. Bat. 1680. 8°.

want ofschoon hij wel dit tweeregelig vers op den titel geplaatst had:

Nuda recede Venus: non est tuus iste libellus
Tu mihi, tu, Pallas caesariana, Veni.

dat is;

Ga, naakte Venus, ga; dit boekje is niet geschreven
Voor U. — Wil, Pallas, wil U ras tot mij begeven.

vond men er ruim zooveel in van de dartele Venus als van de statige Pallas. Doch meer gerucht maakte het volgende werk van hem, dat hij reeds in 1678 uitgaf, onder den titel:

Peccatum originale κατ' ἐξοχην sic nuncupatum Philologice, *προβλγματικῶς elucubratum a Themidis alumno. Vera redit facies*, *dissimulata fierit Eleutheropoli*, *extra plateam obscuram*, *sine privilegio Auctoris*, *absque ubi et quando*, in 12°, terwijl aan het slot van het werkje staat: *In Horto Hesperidum*, *typis Adami Evae Terraefilii* 1678. Er bestaat daarvan een tweede druk, met den naam van den schrijver aan het hoofd:

Hadriani Beverland J. U. Licentiati de Peccato originali κατ' ἐξοχὴν sic nuncupato Dissertatio etc. Typographia 1679 in 8°.

Beverland leidde in dat werkje wel eene groote belezenheid aan den dag, maar hij verwrong tevens op eene ergerlijke wijze eenige plaatsen uit de H. Schrift, om te betogen, dat de zonde van Adam enkel heeft bestaan in de vleeschelijke gemeenschap, die hij met Eva heeft gehouden, en dat de oorspronkelijke zonde niets anders is, dan de natuurlijke geneigdheid van de eene kunne tot de andere; eene geneigdheid die zich reeds van de teederste jeugd af aan doet gevoelen. De uitgave van dit werkje veroorzaakte aan Beverland verregaande onaangenaamheden. Als Academie-burger, werd hij daarover voor de vierschaar van de Hoogeschool aangesproken, in der Studenten gevangenis gezet, en gevonnisd tot herroeping, met bijgevoegde belofte onder eede, van nimmer iets dergelijks weer te zullen schrijven, eene boete van 100 zilveren dukatons te betalen, zijn naam uit de rol der Studenten geschrapt, en voorts buiten de Universiteit, benevens Holland en Zeeland gebannen. Hierop begaf hij zich naar Utrecht, alwaar hij eenige tijd woonde, en met zijne bedorvene en zedebedervende kundigheden van ontucht, in gezelschap van losbandige jongelingen, in kroegen en kitten, een allerlaagste rol speelde, zoodat de regering van Utrecht deze ergernis uit hunne stad willende weren, hem die onder bedreiging van straf ontzeiden. Inmiddels had hij gedurende zijn verblijf aldaar een boek geschreven, genaamd:

Vox clamantis in deserto, waarin hij de Regering en Hoogleeraren van Leyden met de zwartste kleuren teekent en vinnig hekelt; hierop vertrok hij naar Engeland, waar Izaäk Vossius hem een jaarlijksch inkomen uit de kerkelijke goederen wist te bezorgen. Ofschoon nu zijne middelen van bestaan niet ruim waren, besteedde hij echter een groot gedeelte daarvan aan zeldzame, doch meerendeels ontuchtige boeken, schilderijen en prenten; ook viel zijne liefhebberij op dat gedeelte der Natuurlijke Historie, welke de naam van conchyliologie draagt, en hij heeft een vrij aanzienlijke verzameling van schulpen en horens, waaronder zeldzame gevonden werden, bijeengebragt. Het schijnt dat hij vervolgens berouw kreeg van zijn ongeregeld leven en over de verderfelijke boeken, welke hij had in het licht gegeven; hij betuigde er ten minste zijn leedwezen over, in eene latijnsche verhandeling, die hij in 1698 uitgaf, onder den titel van:

De Fornicatione cavenda admonitio, *sive adhortatio ad pudicitiam et castitatem* etc. Hierin veroordeelt hij de onbezonnene en onvoorzigtige afwijkingen van eene onberadene jongelingschap, en verfoeit den losbandigen stijl en de schandelijke gevoelens die hij in zijne schriften heeft uitgedrukt; dankt God het bedeksel zijner oogen te hebben weggenomen, dat hem in eene ellendige verblinding hield, en hem te wederhouden, nieuwe voorwendselen te zoeken om in de loopbaan zijner misdaden voort te wandelen. Die zelfde God, betuigt hij, had hem ingeboezemd, om alles te verbranden, wat hij over dit onderwerp geschreven heeft, en aan den Rector van Leydens Hoogeschool zijn boek de *Prostibulis veterum* te zenden. Voorts smeekt hij alle die genen, welke nog eenig geschrift van hem in handen hebben, evenveel hoe zij er zijn aangekomen, hem terug te zenden, ten einde die in het vuur te werpen. En hij wenscht ten slotte, dat dien genen, welke verzuimen zulks te doen, alle de rampen mogen overkomen, welke doorgaans het lot van verraders en trouweloozen zijn.

Het boekje door hem geschreven, de *Prostibulis veterum*, is gedeeltelijk gedrukt in de aanteekeningen van Izaäk Vossius over Catullus. Naderhand is het in zijn geheel in Engeland gedrukt en uitgegeven. Ook wordt aan hem toegeschreven een werk in het Nederduitsch, getiteld: *Eerste Pleidoy van Mr. A. B. Rechtsgeleerde*, *in cas van Falsiteit*, 1677. 8°.

Na den dood van Vossius, verviel Beverland in de uiterste armoede, omdat hij zich de verachting van alle eerlijke lieden had op den hals gehaald, door zijn ongeregeld gedrag en ligtmisserijen, en den haat van de gansche wereld, door de kwaadaardige schimpschriften die hij onophoudelijk tegen onderscheidene personen maakte. Behalve dit ongeval, werd hij zinneloos, en zwierf in 1712 in Engeland om, zich verbeeldende dat 200 menschen, zich hadden verbonden om hem van kant te maken. Denkelijk is hij kort daarna gestorven; want men heeft sedert dat jaar niet van hem hooren spreken.

Behalve de bovengenoemde werken werden hem nog toegeschreven de volgende hekelschriften op drie Engelsche Bisschoppen:

A discoury of the three Impostors, *Turd-sellers*, *Slanderers and Piss-sellers*, *by Seign. Perin del Vago*, 8°.

Perini del Vago, *Equitis de Maltha*, *Epistolium ad Batavum in Britannia hospitem de tribus Impostoribus Τυπογράφοις Σύκοφαντως φαρμακοῦντως*, 8°.

A Hue and Cry after the Bulls of Bathan. P. D. V's Epistola ad H. Beverland, 8°.

Althoug innocency etc., London 1709. 8°.

Zijne beeldtenis is meermalen geschilderd door Izaäk Paling en daaruit in eene fraaije zwarte kunstprent gebragt door W. Sherwin.

Nog eene andere afbeelding bestaat er van hem uit eene schilderij van J. de Vois, gesneden door J. van Munnickhuysen, waarin hij vertoond wordt, oud 26 jaren.

Eene derde afbeelding, zijnde ook eene zwarte kunstplaat, met veel bijwerk gaf J. Smith in folio uit.

De Nederduitsche Dichter David van Hoogstraten maakte op Beverland het volgende zeer gepast bijschrift.

Hoe ryk waert gy verzien van hemelglans en stralen
Die als een meidaeu op U neder quamen dalen;
Zoo gy niet, spelende met uw geleerd verstand,
Had met den voet geschopt de gaven van Gods hand.
Wat is geleertheid, van Godvruchtigheid versteken?
Een kostelijk vertrek om slangen op te queken.

Beverland had tot zinspreuk: *Generoso sanguine parta* (gesproten uit edel bloed).

Zie *Hollandsche Mercurius*, D. XXX. bl. 278 en 279; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 10—18 en 567; *Naleez. op* Wagenaar *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 251 en 252; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V. pag. 256 et 257; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1845. D. I. bl. 61.

BEVERNINGK (Melchior van), zoon van Jan van Beverningk, een Pruissisch Edelman, die in 1575 met den Graaf van Hohenloo in Holland kwam, was Kapitein bij de Infanterie van den Staat, en daarna Luitenant-Generaal der Artillerie werd, en met eene dochter van Dirck Lonck, Burgemeester van Gouda huwde. Melchior van Beverningk was mede Kapitein bij het voetvolk in dienst der Staten-Generaal onder Frederik Hendrik. Deze vertrouwde hem het bevel over het slot Argenteau dat de Hertog van Bouillon veroverd had, en schreef hem onderscheidene brieven uit zijne legerplaats voor Maastricht, in 1632. Later ontmoeten wij hem als bevelhebber van Dalen, of over de vestingen welke Oranje aan de Spaansche heerschappij ontweldigde. Zijne huisvrouw Sibilla, dochter van Leonard Standert, Kapitein bij de Infanterie en Gouverneur van Knodsenburg, en van Catharina Honssart schonk hem den hier volgenden Hieronymus van Beverningk.

Dr. Schotel deelt in zijn *Iets over Hieronymus van Beverningk en Bruno van der Dussen* (bl. 2 en 3) eenen merkwaardigen brief van Melchior aan zijnen zoon mede.

Zie behalve dat werk van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 238; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 335; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IV. bl. 531; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 49; Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 en 1673, D. II. bl. 13—17, 59, en 124.

BEVERNINGK (Hieronymus van), zoon van den voorgaande, geboren te Gouda, den 25 April 1614, heeft, na 1645 toen hij Raad in de Vroedschap werd, onderscheidene ambten in zijne geboortestad waargenomen. In de onlusten met Willem II Prins van Oranje behoorde hij onder de ijverigste voorstanders der volstrekte oppermagt van zijn gewest. In het jaar 1646 naar de Vergadering der Staten van Holland gezonden, gaf hij aldaar zulke treffende blijken van zijne bekwaamheid, dat het niet lang duurde, of men maakte gebruik van hem, in het waarnemen van de belangrijkste zaken. In 1650, zonden hem de Staten van Holland benevens den Heer van Brederode en Cornelis de Beveren, naar Utrecht, om dat gewest uit te noodigen, tot het zenden van Gedeputeerden op de aanstaande groote Vergadering die in 's Gravenhage moest gehouden worden; in het volgende jaar woonde hij als lid die vergadering bij, en had geen gering deel in de schikkingen, die aldaar beraamd en vastgesteld werden. Destijds was Beverningk door zijne bekwaamheid reeds zoo vermaard, dat van Beuningen hem onder de zulke rekende, die de Staat meest noodig had, en dat hij de achting en genegenheid van alle eerlijke lieden en goede Vaderlanders verdiende. In 1653 had hij zitting in de Vergadering van hun Hoog Mogenden, werd, dat zelfde jaar nog benevens Willem Nieuwpoort, Paulus van der Perre en Allard Pieter Jongestal, als buitengewone Gezant naar Cromwel en de Republiek van Engeland gezonden, doch Beverningk vertrok eer dan de anderen, en was reeds op het einde van Junij te Londen, waar hij terstond gehoor kreeg in den Raad van Staten, die maar uit dertien leden bestond, en onlangs door Cromwel was opgerigt. Deze onderhandeling met den doortrapten Protector was een meesterstuk van Staatkundige schranderheid. De Staat was in eenen ongelukkigen oorlog gewikkeld. De Engelschen eischten zware schadevergoeding voor den, door hen beweerden aanval van Tromp op hunne vloot en de daaruit gevolgde vijandelijkheden, of eene ineensmelting van Nederland met Engeland tot éénen Staat. Beverningk, de ziel der onderhandeling, wist deze eischen terzijde te schuiven, en over het algemeen eenen vrede te bedingen, welke den 15 April gesloten werd en in de gegeven omstandigheden niet onvoordeelig noch oneerlijk kon genoemd worden; doch doordien Cromwel die niet begeerde te bestendigen, voor en al eer hem de acte van uitsluiting des Prinsen van Oranje, van het Kapitein-Generaal- en Stadhouderschap in Holland, ware ter hand gesteld, liep het tot omtrent den 12den Junij aan, alvorens de gesloten vrede met Engeland haar volle beslag kreeg, ofschoon zij reeds den 27 Mei in Holland was afgekondigd, en met eenen plegtigen dankdag en eenige vreugdeteekenen gevierd.

Door dezen vrede haalde Beverningk zich de haat van eenige provinciën op den hals, doordien velen hem verdachten van de akte van uitsluiting aan Cromwel te hebben in den mond gelegd. Zelfs wilde Friesland hem ter straffe roepen. Om zich echter van dien blaam te zuiveren legde hij, niet lang na zijne terugkomst uit Engeland, in de vergadering der Staten van Holland, eene beëedigde verklaring af, »dat noch hij, noch iemand anders met zijn we»ten, op eenigerhande wijze, Cromwel in den mond gegeven »had, dat hij de uitsluiting van den Prinse van Oranje, als eene »voorwaarde van den vrede begeren moest, gelijk sommigen hier te lan»de schenen te geloven, en de Afgevaardigden van Friesland zelven »ter Generaliteit te verstaan gegeven hadden." De Ambassadeur hield zulk eene verklaring dienstig, om zich te doen stellen in het bezit van het ambt van Thesaurier-Generaal, waartoe hij reeds benoemd was, en waarin de Staten van Holland hem met allen ernst zochten te doen bevestigen. Doch het liep nog tot in 1657 eer zij hierin hun oogmerk bereiken konden. Beverningk heeft dit ambt bekleed, tot in 1665, toen hij op zijn aanhoudend verzoek, daarvan ontslagen werd. Hij had dien post, zoozeer tot genoegen van zijne Meesters waargenomen, dat hij door den Raad van State, met eene geëmalieerde gouden beker werd beschonken. Hij herwon ook allengskens de gunst der gewesten, welke hij door het sluiten van den vrede op zulk eene moeijelijke voorwaarde verloren had.

In 1657 stelde Beverningh, met anderen, alle zijne pogingen in het werk, om tegen te gaan, dat de Friesche Stadhouder Graaf Willem van Nassau, tot Veldmaarschalk werd gekozen, en zulks gelukte hun.

Benevens andere gezanten, wist hij de geschillen te doen ophouden die er in 1659 in de provincie Groningen ontstaan waren.

Tweemalen werd hij naar Kleef gezonden; de eerste reis sloot hij den 16 Februarij 1666, eene naauwe verbindtenis met den Keurvorst van Brandenburg, en den 19 April van het zelfde jaar, trof hij den vrede met den Bisschop van Munster. In 1667 was hij een der Gezanten op de vredehandeling te Breda. In Frankrijk had men weinig genoegen in de personen die tot Gevolmagtigden wegens dezen Staat daartoe benoemd waren, van welke de drie voornaamsten, Beverningk, de Huybert en Jongestal bij hen gehouden werden, voor groote vrienden des Prinsen van Oranje, schrijvende den Koning zelve aan d'Estrades, »dat Beverningk »een dienaar was van den Keurvorst van Brandenburg, en zeer »verknocht aan de belangen van het huis van Oranje." Hij stemde destijds nogthans geheel en al in de gevoelens van Johan de Witt doch niemand der mede-Afgevaardigden trok met hem den zelfden lijn; hij draaide echter alles naar zijnen zin en na vele tegenstribbelingen werd hier eindelijk de vrede gesloten op den 31 Junij.

In het zelfde jaar, werd hij als buitengewoon Gezant naar Aken gezonden, tot het sluiten van den vrede tusschen Frankrijk en Spanje, welk verbond geteekend werd den 2den Mei. De Staten van Holland waren zoodanig voldaan, over de diensten door Beverningh bewezen, dat zij hem een fraai zilveren tafelservies ten geschenke gaven.

In 1671 ging hij als buitengewoon Ambassadeur naar Spanje, om diens Koning over te halen, nopens de geschillen die hij met Frankrijk had in onderhandeling te treden, het welk hem ook gelukte. Even zoo getrouw en ijverig als Beverningk de Stadhouderlooze regering gediend had, evenzeer beantwoordde hij aan het vertrouwen der Staats-Stadhouderlijke regering van Willem III, wetende, dat een goed burger zijn Vaderland onder allerlei Staatsvormen dienen moet, mits die niet regtstreeks tegen de belangen van dat Vaderland aandruischen.

In 1672 vergezelde hij den Prins van Oranje naar het leger als Gedeputeerde te velde; bij zijne terugkomst van dezen togt, was hij ernstig bedacht om rust te nemen, en het overige zijner dagen

ambteloos door te brengen. Dan zijne talenten waren te uitstekend om die te kunnen ontberen, en hem de rust te laten genieten, die hij zich had voorgesteld. De verdubbelde aanzoeken van de Staten en die des Prinsen van Oranje, haalden hem over, om in 1673 zich tot eene der belangrijkste onderhandelingen welke nog had plaats gevonden, te laten gebruiken, namelijk die te Keulen, alwaar hij in het karakter van buitengewoon Ambassadeur verscheen. De opligting van den Prins van Furstenberg bekwam de volkomene uitwerking, die men van zulk eenen vermetelen stap was wachtende, te weten de afbreking der onderhandelingen ten aanzien van Frankrijk. Zij hielden echter haren loop met de Geällieerden, van die kroon, en zelfs met een gewenschten uitslag, want het gelukte aan Beverningk, om door zijne bekwaamheid, na het vertrek der Fransche Gezanten, den Bisschop van Munster en den Keurvorst van Keulen, de belangen der Staten te doen omhelzen; en den 22 April 1674, den vrede met hen te sluiten, die den 11den Mei daaraan volgende geteekend werd.

Het jaar te voren was Beverningk tot Curator der Leidsche Hoogeschool aangesteld. Toen hij nu dacht de rust te zullen gaan genieten, waarnaar hij reeds lang gereikhalsd had, drong men op nieuw zoo sterk en aanhoudend bij hem aan, om den Staat te Nijmegen te vertegenwoordigen, tot het bewerken der algemeene vrede, dat hij na zulks onderderscheidene malen te hebben van de hand gewezen, eindelijk moest besluiten die belangrijke en werkzame taak op zich te nemen. Onnoemelijk waren de hinderpalen die hij in dit gezantschap had te boven te streven, ook zou een minder wel bedrevene ervarenheid dan de zijne, er onder bezweken zijn, en nimmer het bedoelde wit getroffen hebben; want uitgezonderd de Fransche gezanten, waren genoegzaam alle de anderen, ijveriger werkzaam om de vredesonderhandelingen te vertragen, dan tot een gewenscht besluit te brengen. Met dit al scheen het, dat sedert het nemen van Gent, de vrede ten minste een noodzakelijk kwaad voor de Republiek was geworden, en een ieder begreep zoowel de noodlottige gevolgen die het nemen van deze plaats noodwendig ten gevolge kon hebben, dat zij vurig naar het einde van den Oorlog verlangde. Hierom zocht men eenen afzonderlijken vrede met Frankrijk te sluiten, en Beverningk kreeg te dien einde bevel, om den Koning van Frankrijk in zijn kamp van Wetteringen te gaan begroeten, alwaar hij den 30sten Mei 1673 kwam, en door de vriendelijke wijze op welke hij ontvangen werd, geen twijfel overliet of men zou den vrede treffen, ook bedroog men zich niet in de verwachting, want hij werd den 10den Augustus 1678 geteekend tusschen Frankrijk en de Vereenigde Nederlanden, waarna Beverningk met een gewenschten uitslag, als middelaar handelde, om den 11den September ook den vrede tusschen Frankrijk en Spanje te doen sluiten. Insgelijks bewerkte hij een traktaat van vrede en koophandel tusschen Zweden en hun Hoog Mog. 't welk op den 12den October 1679 werd geteekend.

Het was, na zoovele roem- en belangrijke onderhandelingen tot gelukkige uitkomsten bestuurd te hebben, dat Beverningk ten laatste het genot van de stille levenswijze erlangde, waarna hij sedert langen tijd zoo vurig gehaakt had; hij nam te dien einde zijn verblijf op het huis Oud-Teilingen, anders Lokhorst genaamd, dat hem in eigendom toebehoorde, en een klein uur gaans van Leiden lag. Hier sleet hij zijne tijd grootendeels met het kweeken van allerlei soort van plantgewassen, die hij uit de vier werelddeelen wist te verzamelen. Als kruidkundige bezat hij dan ook groote verdiensten, Linnaeus in zijne *Species plantarum* van zekere soort van kapucijners (*Tropaeolum majus*) sprekende, zegt dat Beverningk die het eerst in Europa heeft ingevoerd, en zijne bekwaamheid in dit vak werd zoo algemeen erkend, dat zijne Medecuratoren der Leidsche Hoogeschool hem in 1681 uitnoodigden, om het oppertoezigt over den Akademischen kruidhof te houden. Ook was het door zijne weldadige aanmoediging dat Paulus Herman eene reis naar Oost-Indië ondernam, van waar hij eene groote verzameling zeldzame planten herwaarts bragt. Zijne liefhebberij voor de kruidkunde belette echter niet dat hij ook eenige uren van den dag aan letteroefeningen wist toe te wijden; en met eene ongemeene zorg en ijver zijn post als Curator der Hoogeschool waar te nemen, welke hij door de vernieuwing en uitbreiding van het Ziekenhuis of *Nosocomium* aan zich verpligtte.

Op zekeren morgen bezig zijnde met het doorsnuffelen der handschriften van de beroemde Bibliotheek door Izaak Vossius nagelaten, die kort geleden, ook door zijne krachtdadige medewerking, voor Hollands Hoogeschool aangekocht was; gevoelde hij eene rilling door zijn geheele ligchaam; hierop stapte hij in zijn koets, reed naar huis, en werd door eene koorts bevangen, die van dag tot dag toenam, en hem den 30sten October 1690, ruim 76 jaar bereikt hebbende, in het graf rukte. Hij werd begraven in de St. Janskerk te Gouda, waar naderhand te zijner eere een gedenkteeken is opgerigt. Bij zijne huisvrouw Johanna le Gillon, geboren te Amsterdam den 11den Mei 1635, overleden den 17den September 1707, heeft hij geene kinderen verwekt.

Dat Beverningh een uitmuntend en bedreven Staatsman is geweest, zal niemand ontkennen en hierin stemmen dan ook zoowel de buitenlandsche als Nederlandsche schrijvers overeen. Hij was schrander, arbeidzaam, vaardig en vlug van oordeel, en liet nimmer het behartigen van een zaak, daar hij mede gemoeid was varen, welke hinderpalen hij daarbij ook aantrof; ook is hij altijd wel geslaagd in de handelingen die hem werden toevertrouwd. Hij was ook één van het viertal Nederlandsche Staatsmannen, die de Fransche Gezant d'Estrades voor onomkoopbaar hield; hiervan gaf hij dan ook een sprekend bewijs, toen hij de kostbare afbeeldsels weigerde, die Lodewijk XIV hem, even voor den Nijmeegschen vrede, wilde vereeren.

Zijne afbeelding komt voor bij Wagenaar D. XVI. bl. 130. Zijn spreuk was: *Ne te quaesiveris extra* (zoek u zelven niet buiten u).

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. III. bl. 782 en volg., D. IV. bl. 294, D. V. bl. 7—18; Temple, *Historische Gedenks.*, bl. 541 en 542; *Hist. Verhaal van de Heeren C. en J. de Witt*, bl. 27, 29, 32 en 66; Sylvius, *Historien onzes tijds*, D. I. bl. 122 en volg.; Samson, *Hist. de Guill.* III., Tom. I. pag. 294—299; Tom. III. pag. 58 et 212; Walvis, *Beschrijv. van der Goude*, D. I. bl. 314—316; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 382 en 541, D. III. bl. 245; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 130, 257—264, 279, 280, 313—316, 341, 369, 420, D. XIII. bl. 164, 182, 245—249, 423, 424 en 468, D. XIV. bl. 108, 109, 244, 369, 416, 417 en 460, D. XVI. bl. 130; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. XII. bl. 93—94 en 184, D. XIV. bl. 15, 37—42, D. XVI. bl. 53; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*; D. IV. bl. 199—220; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 94—96, D. II. bl. 563 en 564; (Griffioen van Waerder) *Mijne Herinn. van Gouda*, bl. 80 en 81, en *Nalez. Mijner Herinn.*; bl. 20—24; van Kampen, *Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 23, 24 en 61; de zelfde *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 228—234 en 239—242; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. bl. 341 en 342; *Biogr. Nation.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoogeschool*, D. I. bl. 234, D. II. bl. 111, T. en B. bl. 16 en 17; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 69, 72, 92, 95 en 175, D. X. bl. 66, 74; 262, D. XI. bl. 277; *Biogr. Univ.*; Dr. Schotel, *Iets over Hieronymus van Beveringk en Bruno van der Dussen*, 's Bosch 1847; Sypestein en de Bordes, *de Verded. van Nederl., in 1672 en 1673*, D. I. bl. 12, 24, 27, D. II. bl. 13—17, 59 en 121.

BEVEROVICIUS (Johannes). Zie BEVERWIJK (Johannes van).

BEVERVOORDE (Engelbert van). Zie Engelbert van Bevervoorde.

BEVERWEERD (Lodewijk en Willem van Nassau, Heeren van). Zie Nassau (Lodewijk van) en Nassau (Willem van).

BEVERWIJCK (Vincent Dirk van), ook van Haarlem bijgenaamd, geboren in 1481 te Beverwijk, van welke plaats hij zijnen naam ontleende, was een Geestelijke van de orde der Predikheeren en volbragt zijne Letteroefeningen te Parijs in het klooster zijner orde; vertrok vervolgens naar Leuven waar hij den 13den October 1517 tot Doctor in de Godgeleerdheid werd bevorderd; vervolgens was hij Inquisiteur over het bisdom van Utrecht, en Superior of Opperste van het konvent der Predikheeren te Haarlem. Hij stierf in den bloei zijner jaren den 4den Augustus 1526.

Vincent, was een geslagen vijand van den zachtzinnigen Erasmus, die hij in een boekje, onder den verdichten naam van Taxander uitgegeven, op eene schandelijke wijze uitmaakt voor ongeleerd, uitzinnig en leugenachtig; Erasmus verdedigde zich op eene mannelijke wijze, van dezen vuigen laster in zijne *Epistolae*, Lib. XIX. Ep. 13, 90 et 113.

Beverwijck heeft ter perse bezorgd, en met eenige aanmerkingen verrijkt:

Opus Petri de Palude, Patriarchae Hierosol. in librum III et IV Sententiarum, Paris. 1514. in folio.

Men kan niet ontkennen, dat hij een kundig en geleerd man was; doch hij had een wrevelig en onverdraagzaam karakter, hetwelk inzonderheid uit zijn geschil met Erasmus ten duidelijkste blijkt.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(ijn), *Kerkl. Oudh.*, D. IV. St. I. bl. 52.

BEVERWIJCK (Jan van) of zoo als hij in het Latijn genoemd wordt Johannes Beverovicius, oudste zoon van Bartholomeus van Beverwijck en Maria Boot van Wezel, geboren te Dordrecht den 17den November 1594, leerde de Grieksche en Latijnsche talen onder opzigt van Gerard Johan Vossius, destijds Rector der Latijnsche scholen van die stad. Zestien jaren bereikt hebbende, zond men hem naar Leiden, alwaar hij zich vlijtig in de fraaije letteren oefende onder Dominicus Baudius en Daniel Heinsius, hoorende tevens de lessen in de Geneeskunde van Pieter Pauw en Everhard Vorstius. De sterke zucht om zich verder in het vak der Geneeskunde te bekwamen, deed hem, na een verblijf van vier jaren, Leiden verlaten, om naar Frankrijk te gaan; hier oefende hij zich onder de beroemdste Hoogleeraren in dat vak, te Caen, te Parijs en te Montpellier, en in die laatst genoemde stad, woonde hij de lessen van Jean Varande en François Ranchin bij, vervolgens reisde hij naar Padua, alwaar de beoefening der Geneeskunde destijds den hoogsten top had bereikt, en volgde de lessen van Roderik Fonseca, Santor Santorii, Jan Baptist Selvaggio en Jan Dominicus Sala; waarna hij aan die Hoogeschool tot Meester in de Vrije Kunsten en Doctor in de Medicijnen werd bevorderd. Van Padua reisde hij naar Boulogne, en oefende de praktijk onder geleide van Fabritius Bartoletti, dien hij eenigen tijd in het bezoeken van zieken vergezelde. Zich sterk genoeg gevoelende, om op eigene wieken te kunnen drijven, verlangde hij naar zijn vaderland terug te keeren; doch op de reis derwaarts, hield hij zich nog eenige tijd te Bazel op, alwaar hij Felix Plater en Kasper Bauhinus bezocht; van hier trok hij naar Leuven om kennis te maken met Thomas Fienus en Ericius Puteanus. Te Dordrecht wedergekeerd, leide hij zich op de praktijk toe, waarin hij ongemeen wel slaagde, zoodat hij reeds in 1625 tot Stads-Doctor en Lector in de Heelkunde werd aangesteld. Ook bekwam hij door zijne geschriften weldra eenen naam, zoo als zich, met uitzondering van zijnen bloedverwant Andreas Vesalius, nog geen Geneesheer in de Nederlanden verworven had. Zij werden door geheel Europa verspreid en bragten hem met de vermaardste geleerden in briefwisseling. Behalve een zeer ervaren en schrander Geneesheer was Beverwijck daarenboven een keurig liefhebber van de Fraaije Letteren; en in de kennis der Oudheid zoo diep doorgedrongen, dat men van hem getuigde dat de geheele schat der schriften van Oud Griekenland die voor ons is bewaard gebleven, door hem gelezen en herlezen is. Ook als Grieksch, Latijnsch en Nederduitsch Dichter, maar vooral als Geschiedschrijver muntte hij onder zijne tijdgenooten uit. In 1627 werd hij Raad, in 1631 Schepen, en in 1637 Weesmeester, ook was hij onderscheidene malen wegens Dordrecht afgevaardigd ter vergadering van de Staten van Holland.

Na gedurende een tijdvak van ruim 20 jaren, de praktijk met zooveel roem en geluk uitgeoefend te hebben, overleed hij den 19den Januarij 1647 en werd in de Hoofdkerk te Dordrecht begraven, in eene kapel aan St. Barbara gewijd. Men leest dit volgende grafschrift van Daniel Heinsius op de zerk, welke zijne rustplaats bedekt.

Lex hic medendi, sanitatis regula
Salus salutis civium, vitae artifex
Mortis fugator sedulus, victor suae,
Scriptis superstes ipse post mortem sibi,
Dordrechti Apollo et Aesculapius jacet.
Defuncto lubens maerensque posuit.

d. i. vrij vertaald:

Die naar den regel zocht zijn naasten te genezen,
Wiens heil bestond om tot behouder hun te wezen;
Die 'tleven vaak hersteld, den dood verdreven heeft,
En, zelf onsterflijk, nog in tal van schriften leeft,
De Dordsche Apol' en Esculaap ligt hier begraven,
Men schreef dit treurende om 't gemis van zulke gaven.

Van Beverwijck is twee malen getrouwd geweest; zijne eerste vrouw Anna van Duverden, liet hem geen kroost na; bij zijne tweede echtgenoot Elizabeth de Bakker, had hij acht kinderen verwekt; van welke er in 1677 slechts nog drie in leven waren; namelijk Anna van Beverwijck, getrouwd aan Jan Dullaart; Maria van Beverwijck met Blasius van Haarlem gehuwd, en Willem van Beverwijck, die bij zijne huisvrouw, Maria van den Corput, slechts eene dochter verwekte, zoodat Beverwijck geen mannelijk oir heeft nagelaten.

Dat hij zeer werkzaam was getuigen zijne menigvuldige schriften zijnde:

Lof der Chirurgie.
Verhandeling over de Pest.
Gesprek der Ontleedkunde.
Epistolica quaestio de Vitae termino fatali, an mobili? cum doctorum responsis. Dordr. 1634. 8°. waarvan de tweede druk wel twee derde vermeerderd, in 1636 te Leiden in 4°. is uitgekomen, de derde in 1639 en de vierde in 1651 op nieuw vermeerderd.
Idea Medicinae veterum. Lugd. Bat. Elzev. 1637. in 12°.
De Calculo renum et vesicae, liber singularis; cum Epistolis et consultationibus magnorum virorum. Lugdb. 1638 in 16°.; hetwelk mede in het Nederlandsch gedrukt, is onder den titel:
Steenstuk, aanwijsende den Oirspronck, teyckenen, 't voorkomen en ghenesen van steen en Graveel.
Montanus ἐλεγχόμενος, Sive refutatio argumentorum, quibus Michaël de Montaigne impugnat necessitatem Medicinae. Dordr. 1639. in 12°. In het Nederduitsch:
Bergval, ofte wederlegginge van Michaël Montaigne, tegens de noodtsakelijckheydt der Geneeskonste.
De Spaensche Xerxes, ofte vergelijkinge en beschrijvinge van den Scheepstrijdt, tusschen de groote Koningen van Persen en Spanjen, tegens de verbonde Grieken ende Nederlanders. Dordr. 1639 in 4°., tweede druk 1640, hetwelk even als de later volgende *Hertog van Alva* zoo ten aanzien van stijl als inhoud onder de beste Geschiedkundige schriften van dit tijdvak mag gerangschikt worden.
Het begin van Hollandt in Dordrecht, Mitsgaders der Eerster stede Beschrijvinge, Regeringe ende Regeerders: als oock de Gedenckwaerdigste geschiedenissen aldaer gevallen. Dordr. 1640. 4°.
Claudii Salmasii, Interpretatio Hippocratei aphorismi LXIX Sect. IV de Calculo. Additae sunt Epistolae duae Joan Beverovicii, M. D. quibus respondetur. Lugdb. 1640. in 12°.
Exercitatio in Hippocratis Aphorismum de calculo, ad Claudium Salmasium; accedunt ejusdem argumenti doctorum epistolae. Lugdb. 1641. in 12°.
Den Hertog van Alva, Geessel van Nederlandt ende Portugal. Dordr. 1641. in 12°.
De excellentia Foeminei sexus. Dordr, 1642. in 12°., zijnde mede in het Nederduitsch gedrukt onder den titel:
Van de Wtnementheydt des Vrouwelijken Geslagts. Dordr. 1643. in 12°., terwijl daarvan in 1673 te Frankfort eene Hoogduitsche vertaling verscheen, welk werkje door Beverwijck werd uitgegeven, om eene galanterie te bewijzen aan de geleerde Anna Maria van Schurman, die onderscheidene brieven aan hem heeft geschreven.
Van de Blauw-Schuyt. Dordr. 1642. in 12°.
Introductio ad Medicinam indigenam, sive de Αὐταρκεία singularium regionum. Lugdb. 1644. et 1663. in 12°. In het Nederduitsch:
Inleydinge tot de Hollandse Geneesmiddelen, ofte kort bericht dat elck landt ghenoegh heeft tot onderhoudt van het leven ende de gesontheydt der Inwoonders. in 12°.
Chirurgia, cum continuatione. Dord. 1650.
Heelkonst om uitwendig Gebreecken te Geneesen. Dordr. 1651. 8°.
Schat der Gesondheydt en Ongesondheydt, ofte Geneeskonste van de Siekten, verciert met historiën, ende kopere platen als ook met verssen van den Heere Jacob Cats, Ridder Raedtpensionaris in Hollandt. Amst. 1660. in 4°.
Epistolicae Quaestiones, cum Doctorum responsis. Rott. 1644 te 1665. in 8°.

Bovendien bestaat er van hem nog eene vertaling van de
Batrachomyomachia van Homerus of strijdt tusschen de Muizen en Kikvorschen, toegepast op de Nederlandsche Oorlogenen.
De Lof der Gichte, uit het Lat. van H. Cardanus.

Ook zijn alle de Nederduitsche Medicinale werken van onzen schrijver, bijeen gedrukt, onder den titel van:
Alle de Werken, zo in de Medicyne, als Chirurgie van de Heer Joan van Beverwijck, Out Schepen der stadt Dordrecht. Amst. 1656 folio met pl. Amst. 1672 4°. met pl. en Amst. 1680. 4°. met pl.

Zijn wapen was een veld van azuur, met 3 zeekrabben van goud, geplaatst twee en een. Men vindt zijne afbeelding voor sommige uitgaven van zijnen *Schat der Gezondheydt en Ongezondheydt.*

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 983; Pars, *Naamr. van de Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 158, 159 en 305; van Hoogstraten

en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 151 et 152; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 339; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 66 en 67; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A. bl. 323—333, *Biogr. Nation.*; de Wind, *Bibl. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 488 en 489; *Biogr. Univers.*; Meyer, *Convers. Lexic.*; Smit en Schotel, *Beschr. der stad Dordr.* D. I. bl. LXVII—LXX; *Aanhangs. op* Witsen Geysbeek *Woordenb. der Nederl. Dicht.*; Boon, *Over de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 25 en 26.

BEVRIEN (Franchoys de). Zie BREVRIEM (Franchoys de).

BEWOLD. Zie BEROALD.

BEYEMA. Zie BEYMA.

BEYER (Jan de). Zie BEIJER (Jan de).

BEYMA (Lieuwe Sjoerds) ook gespeld Beien, Beijem of Beyem, een Friesch Edelman, was zeer wraakzuchtig en bovenmate stoutmoedig. Hij stak in het jaar 1306 naar West-Friesland over, waar hij Enkhuizen in brand stak. Die van Enkhuizen namen daarover wraak door den 10den Augustus 1309 zijn huis te Arum aan kolen te leggen. Hierop kreeg hij in October van dat jaar drie Enkhuizers, die daaraan handdadig waren geweest, in handen, die zeiden omgekocht te zijn en alles bekenden. Lieuwe hernam hierop Enkhuizen en verbrandde er 25 huizen, na eerst die stad, zoowel als het omliggende land deerlijk te hebben uitgeplunderd. Den 12den Mei 1311 begaf hij zich naar Keizer Hendrik VII en trok met hem naar Italië, waar hij in eene schermutseling voor Florence in 1316 sneuvelde. Zijn lijk werd op 's Keizers bevel naar Pisa gevoerd en aldaar ter aarde besteld.

Zie Occo Scharlensis, *Chron.*, bl. 136—138; Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 166; Winsemius, *Chron.*, bl. 189 en 190; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. III. bl. 231, 232 en 250; Bosscha, *Neerlands Heldend. te Land*, D. I. bl. 35.

BEYMA (Seerp Lieuwes van), een zoon van Lieuwe Beyma en kleinzoon van den voorgaande, was een fors en stout man, die groote daden deed ter verdediging der Schieringers in Westergoo en tot Regent te Workum werd aangesteld, ten einde de Schieringers aldaar tegen die van Galema en andere Vetkoopers te beschermen. Hij overleed te Pingjum den 12den April 1493; was gehuwd, en liet een zoon na.

Zie *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. III. bl. 173 en 174.

BEYMA (Seerp Seerps van), een zoon van den voorgaande, werd den 5den Mei 1530 benoemd tot Arbiter over de goederen van Gerbrand te Beerstens. George Schenk, van 's Keizers wege stadhouder van Friesland, benoemde hem, den 12den Augustus 1532, tot het aangaan en sluiten van een verdrag voor de Friesche schepen, omtrent de tollen te Kampen. Ook werd hij den 13den Augustus 1539 benoemd tot Gedeputeerde uit het kwartier der steden, om eene instructie te ontwerpen voor de Afgevaardigden naar de Gouvernante, Koningin Maria. Den 18den April 1542 bij het Hof van Friesland benoemd tot het onderzoek der costumen en usantiën, werd hij den 15 April van het volgende jaar benoemd in eene Commissie tot vaststelling van eene nadere instructie omtrent eenige artikelen van doleantie aan de Koninginne, welk stuk lang is berustende geweest op Tjaerdahuis te Rinsumageest.

Hij, die in eene resolutie van het Hof van Friesland van 8 Mei 1542 *geleerde Meyster* genoemd wordt, overleed in 1560, na gehuwd te zijn geweest met Taets Juckes van Beyma, die hem twee kinderen schonk, Sjoerd van Beyma en Trijn van Beyma.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

BEYMA (Sjoerd Lieuwes van), broeder van den hierboven vermelde Seerp Lieuwes van Beyma, was een dapper Schieringer. In 1496 dwong hij Juw Juwinga en Tjerk Walta het beleg van den dorpstoren te Kornwerd op te breken. In menig opvolgend gevecht gaf hij bewijzen van zijnen moed, doch eindelijk ter nedergedrukt door de oorlogsrampen, welke zijn vaderland moest verduren, besloot hij met Bocke van Harinxma en vele anderen zich aan den magtigen Hertog Albert van Saksen te onderwerpen als den eenigen vorst, die Friesland uit den nood konde redden. Eene oude Mss. aanteekening zegt, dat hij, in 1515, in de St. Vituskerk te Leeuwarden den eed van getrouwheid aan Keizer Karel V heeft afgelegd. Hij overleed in 1528.

Zie Winsemius, *Chron.*, bl. 337, 339, 347 en 349; *Stamboek van den Frieschen Vroegeren en Lateren Adel* Beyma aant., bl. 32 noot 5.

BEYMA (Sjoerd Lieuwes van), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Lieuwe Sjoerds van Beyma, en diens derde vrouw Taeck van Moekema, was een der eerste en ijverigste Friezen, die het verbond der Edelen onderschreven. Ter handhaving daarvan spaarde hij geene moeite, om ook andere Edelen te bewegen tot die onderteekening; en om hierin te beter te slagen, verzocht en verwierf hij, van Graaf Lodewijk van Nassau en Hendrik Heer van Brederode, een Nederduitsche overzetting van het verbondschrift, door hen onderteekend, waarbij een berigtschrift gevoegd was, in het Hoogduitsch opgesteld, en door Graaf Lodewijk onderteekend, naar hetwelk de Friesche Bondgenooten zich behoorden te gedragen. Naderhand ontwierp hij nog eene bijzondere verbindtenis, ten huize van Pieter Berrius, insgelijks door onderscheidene Edelen geteekend. Toen de zaken der Bondgenooten, ten jare 1567, begonnen te verloopen, en Brederode, om het uiterste te beproeven, zich in Amsterdam geworpen had, vervoegde Beyma, met meer andere Friesche Edelen, zich aldaar bij hem, en bleef in die stad tot dat Brederode van daar naar Emden vertrok, als wanneer Beyma, nevens anderen, over de Zuiderzee voer om eene veilige schuilplaats te zoeken. Doch hij werd, bij deze gelegenheid, tot zijn ongeluk ontdekt, door het verraad van den schipper, die het vaartuig op eene zandbank zette. Men bragt hem gevangen, eerst naar Harlingen, van daar naar Vilvoorden en op het kasteel van Rupelmonde, en eindelijk naar Brussel, in welke stad hij den 28sten Mei 1568, bij vonnis van Alva, veroordeeld werd, om onthoofd te worden, met verbeurdverklaring van zijne goederen. Dit vonnis werd den 1sten Junij aan hem ten uitvoer gebragt.

Men vindt opgeteekend, dat Beyma zoo ervaren was in de Hervormde Godsdienst, dat hij, te Brussel in de gevangenis zittende, den Roomschen Biechtvader, die hem toegevoegd was en van tijd tot tijd bij hem kwam om hem, zoo de Priester dacht, te bekeeren en tot zijn geloof over te brengen, uit Gods Woord zoo wist te wederleggen en te overtuigen, dat deze het Pausdom verliet, en, in Holland gekomen zijnde, Leeraar onder de Hervormden werd. Beyma's weduwe, Jel Bottinga of Botnia, zulks vernemende, en begeerig naar berigt van haar mans einde, begaf zich naar den gewezen Biechtvader, die op de vraag of Beyma standvastig gebleven was in de waarheid, haar tot antwoord gaf: »ik meende hem te bekeeren, maar hij bekeerde mij."

Sjoerd van Beyma liet eenen zoon na, mede Sjoerd van Beyma geheeten, die in het jaar 1586 Vaandrig was van eene bende ruiterij, onder den Graaf van Nassau, doch, ruim vijf en twintig jaren oud zijnde, ongehuwd overleed.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169, (119), B. IV. bl. 238, (169); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136 en 168; Vesselius Acronius, *Kerckwydinghe van de Nieuwe Kerck te Harlingen den* 13 *November* 1650, Harl. 1652, Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 75, 76 en 181; Sjoerds, *Algem. Bes. van Friesl.*, D. II. bl. 687, 708 en 709; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 183—189; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 127, 211, 220, 231 en 277; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 339 en 340; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 72; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. Aant. bl. 75—80, (161).

BEYMA (Jucke Jans of Julius van), een zoon van Jan van Beyma, Burgemeester te Dockum, waar hij in 1539 het eerste licht zag, werd in zijne jongelingsjaren naar Groningen gezonden, oefende zich aldaar onder het opzigt van Regnerus Predinus in de letteren, en werd er grondig in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen. Van hier begaf hij zich naar Leuven, om zich in de Regtsgeleerdheid te bekwamen, doch week, ten tijde van de beroerte in de Nederlanden, naar Orleans, waar hij in 1564 Licentiaat in het kanonieke regt en Bacalaureus in het burgelijke regt werd.

In Friesland teruggekeerd, oefende hij de praktijk als Advokaat voor het Hof van Friesland te Leeuwarden. Toen echter in 1567 zijn bloedverwant, de zoo even vermelde Sjoerd Lieuwes Beyma, om der godsdienstwille in hechtenis geraakte, en in het volgende jaar de Spaansche dwingelandij en vervolgzucht ieder, die de Hervorming was toegedaan, noodzaakte het land te verlaten, achtte Beyma, die een vurig belijder en voorstander van de nieuwe leer was, het raadzaam mede het land te ruimen en trok naar Wittenberg, waar hij gedurende tien jaren het Hoogleeraarsambt in het burgerlijk regt bekleedde.

In kalmer tijden in Friesland teruggekeerd, werd hij kort daarop, den 20sten Julij 1581, voor den tijd van één jaar tot openbaar Leeraar in de Regten bij de Hoogeschool te Leiden aangenomen en op den 6den Augustus des volgenden jaars tot gewoon Hoogleeraar

in het zelfde vak aangesteld. Vijftien jaren lang nam hij dat ambt met de uiterste vlijt en hoogen lof waar, en tot zulk een groot genoegen van Curatoren dat zij twee of driemalen zijne wedde aanzienlijk verhoogden. In 1596 echter in de zelfde betrekking naar Franeker beroepen, meende hij aan die roepstem te moeten gehoor geven. Doch niet lang mogt de Friesche Hoogeschool zich in zijn bezit verheugen, daar hij reeds in het volgende jaar tot Raadsheer in het hof van Friesland werd aangesteld. Ook in dien post mogt hij slechts twee jaren werkzaam zijn: want na eene ziekte van weinige dagen overleed hij te Leeuwarden den 15 Julij 1598. Op de zerk, die zijn graf bedekt, leest men het volgende:

Julius a Beyma juris consultus et aequi,
Ob Christi *nomen pulsus* in exilium.
Inde procul patria celebris Viteberga docentem
Audiit, et dictis obstupefacta stetit.
Audiit; et Leida, et decorata Franequera, et ipsa
Frisia doctoris vocibus obstipuit.
Tandem Judicio summo praefectus honore
Magno, jus patriae dixit et occubuit.

Obiit Leovardini An. 1598 Junii 15.

dat is:

Regtschapen regtsgeleerde en om den een'gen naam
Van Christus, zijnen Heer, in ballingschap verdreven,
Heeft Beyma Wittenberg verheven door zijn faam,
Als hij haar Hoogeschool zijn lessen heeft gegeven.
Ook Leiden, Franeker verheugde zich in 't licht
Door zijne wijsheid voor der Friezen grond ontstoken:
In 't einde heeft hij, trouw aan Vaderland en pligt
Van 't hooge raadsgezag, het stervend oog geloken.

Hij stierf te Leeuwarden den 15 Junij 1598.

Beyma was niet alleen een geleerd, maar tevens een zeer braaf mensch; inzonderheid was zijn zedelijk karakter uitmuntend; hij was een ijverig voorstander van de Godsdienst en bezat vele christelijke deugden.

Zijne zinspreuk was: *Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum. Labe mea morior, sanguine vivo tuo* (Uw dood, o Christus, is mij het leven, de overwinning, het koningrijk. Door mijne zonde sterf ik, door uw bloed leef ik). Zijne beeldtenis is, behalve in de *Alma academia Leidensis*, ook nog door Jonas Suyderhoef bezorgd.

Hij was in 1582 gehuwd met Mayke Lammerts of Mayke Gadema bij wie hij vier kinderen verwekt had: Ena van Beyma, gehuwd met Johannes Verrutius; Tieth of Titia van Beyma, die den 10 April 1605 trouwde met Gerlacus Verrutius, Rentmeester der Kloostergoederen te Groningen, alwaar zij den 16 September 1662 testeerde; Johan van Beyma, die in 1624 Advokaat, voorts Burgemeester te Leeuwarden en daarna Gedeputeerde Staat van Friesland werd, en Lambert van Beyma, die, na in 1615 te Orleans tot Doctor in de regten te zijn bevorderd, in het jaar 1619 Secretaris van Oost-Dongeradeel en daarna Secretaris der Gedeputeerde Staten van Friesland werd, en als zoodanig den Munsterschen vrede in 1648 proclameerde, waarna hij in 1658 overleed.

De schriften door Julius van Beyma nagelaten zijn:

Disputationes Juridicae, sociata cum collega Henrico Schotano opera editae, Franeq. 1598. 4°.

Commentaria in varios Titulos juris. Tractatus de Mora. De usura. De eo quod interest. De poenali Stipulatione et de Dividuis et Individuis, Leov. 1645. 4°.

Commentarius in Titulum de verborum significatione et de diversis regulis juris antiquis item Tractatus singularis de Moderamine inculpatae Tutelae et de Legitima, Leov. 1649. 8°, welke beide laatste werken, na zijn overlijden, door zijnen zoon Lambert zijn uitgegeven.

Zie Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. V. St. I bl. 102; *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. II. St. I. bl. 274; Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 86—92; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 340; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 37, 71, 211; D. II. T. en B. bl. 64 en 65; *Biogr. Univ.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1845. D. I. bl. 51.

BEYMA (Wijtze van), een zoon van Alef van Beyma, woonde als Zeekapitein op de *Westergo*, een schip van 56 stukken, de verschillende zeeslagen van den tweeden Engelschen oorlog, 1665—1667, bij; nam ook deel aan den togt naar Chattam, en was bij de voorhoede onder Bankert die den 7 Julij het eerst de rivier opzeilde. In 1670 werd hem het bevel over het schip *de Staten*, van 72 stukken, toevertrouwd, waarmede hij de onderscheidene zeegevechten van den derden Engelschen oorlog, in 1672—1674, bijwoonde. Misschien is hij de zelfde, die in 1696 onder de vloot van van Zijl in de Noordzee, het bevel voerde over het schip Amelia, van 58 stukken. Met anderen gaf hij aan Evert Napjus, Predikant te Harlingen, eenen bijbel met zilveren beslag en hoeken ten geschenke, uit dankbaarheid voor diens zorgvuldige ambtsbediening tijdens hij in het begin der achttiende eeuw op de vloot diende.

Zie Brandt *Leven van de Ruiter*, bl. 470, 509, 573, 587, 594, 599, 685, 713 en 826, uit familiepapieren aangevuld.

BEYMA (Julius van), een zoon van Coert van Beyma, geboren 28 Januarij 1654, was in 1670 Kapitein bij de Infanterie van den Staat, waarbij hij in 1686 als Kolonel het bevel over een Regiment bekwam. In 1690 werd hij kommandeur van Emden.

Zijn portret is aanwezig bij Mevrouw de Wed. van Julius Matthijs van Beyma thoe Kingma te Leeuwarden.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

BEYMA (Coert Lambertus van) thoe Kingma een zoon van Julius Matthijs van Beyma en van Fokel Helena van Burmania, geboren te Harlingen, den 5den Februarij 1753, oefende zich te Franeker in de regtsgeleerdheid onder Bavius Voorda en Hermannus Cannegieter, en vervolgens te Leiden onder Lodewijk Caspar Valckenaer en Dionysius Godefridus van der Keessel, en werd in 1781 Meester in de regten en later Secretaris van West-Dongeradeel. Van toen af had hij een aanmerkelijk deel in de aangelegenheden van het gewest zijner geboorte. Zoo maakte hij reeds in 1783 deel van de aanzienlijke bezending uit Friesland naar 's Gravenhage gezonden ten einde eene vermindering in het aandeel van dat gewest tot de algemeene lasten van het bondgenootschap te weeg te brengen, en was een der sterkste voorstanders om het in onbruik geraakte Regerings reglement van 1748, als gunstig voor de volksvrijheid, weder hersteld te zien. De zaak der Patriotten ijverig toegedaan, stond hij die met woord en pen ten dienste, en maakte tevens in 1787 deel van het Defensiewezen van den Staat en der Stad Franeker. Dienvolgens achtte hij het raadzaam, toen in September van dat jaar zijne partij het onderspit delfde, naar St. Omer in Frankrijk te wijken, waar hij door Lodewijk XVI benoemd werd tot Commissaris-Generaal over alle de Nederlandsche vlugtelingen.

In 1795 in het Vaderland teruggekeerd, werd hij door zijne landgenooten in het gewestelijk bestuur geroepen en kort daarna ter Nationale Vergadering afgevaardigd, waar men zijne kunde zoo zeer op prijs wist te stellen, dat hij zich tot onderscheidene commissiën benoemd zag, zoo als in 1796 tot lid der commissie tot het verkiezen van personen ter vervaardiging der wetboeken; in het volgende jaar tot eene bezending naar Kampen; in Januarij 1798 werd hij echter door de revolutionnairen in hechtenis genomen, omdat hij de eenheid van Staat niet genoeg voorstond, doch ten gevolge der omwenteling van 12 Junij van dat zelfde jaar weder in vrijheid gesteld. In Julij daaraanvolgende werd hij Advokaat-Fiskaal der middelen te water in het departement Friesland te Harlingen, welken post hij waarnam tot in 1806, wanneer hij, als niet onder een Vorst willende dienen, voor alle betrekkingen bedankte en stil te Dronrijp ging wonen, waar hij den 7 September 1820 overleed. Hij was in 1780 gehuwd met Aukje van Poutsma, bij wie hij, onder anderen, verwekte Julius Matthijs van Beyma thoe Kingma, die volgt.

Zijn portret komt voor in *de Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 106.

Hij schreef:

Tractatus de Grietmannis, Fran. 1781.

Apologie of verantwoording.; St. Omer 1792.

Zie *Tegenw. Staat van Friesland*, D. II. St. I. bl. 207. *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. VII. bl. 101, D. X. bl. 292, D. XIII. bl. 107, 109—131. 149, 155, 189, D. XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 12, 13, 45, 57—62, 90, 124, 151, D. XXII. bl. 40 en 41, D. XXIX. bl. 24, D. XXXV. bl. 37, 131 en 375, D. XXXVII. bl. 127, 180, 198, 204, 270, 272, 304, D. XXXVIII. bl. 18, 46, 51, 78, 79, 95, 128, 145—173 en 184, D. XXXIX. bl. 30, 40, 57, 62, 94, 110, 112, 114, D. XL. bl. 188; C. van der Aa, *Gesch. van den Oorlog*, 1793—1801. D. V. bl. 293, 294, 404—406, en 425; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 588, die hem echter abusivelijk Karel Lambert van Beyma noemt; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 215.

BEYMA (EDUARD MARIUS VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te Harlingen den 6 Junij 1755, was in 1786 Lid van de Gedeputeerde Staten van Friesland, en mede een voorstander om het in onbruik geraakte Regerings-reglement van 1748 weder hersteld te zien. Bij de omwenteling van 1787 buiten betrekking geraakt, was hij in 1795 Lid van het Commité revolutionair der provincie Friesland. Hij werd in 1798 naar de Nationale Vergadering afgevaardigd, doch, in 1799 tot Lid van het vertegenwoordigend ligchaam benoemd en op de herhaalde aanschrijving om zitting te nemen zulks weigerende, werd hij, in naam des Bataafschen volks, voor den tijd van vijf jaren van het stemregt en de voordeelen daaraan verbonden vervallen verklaard. Desniettegenstaande werd hij in 1801 nevens anderen gelastigd tot het ontwerpen van een plan tot regeling van het Departementaal bestuur van Friesland. — Voorts werd hij in 1803 tot Secretaris van de Rekenkamer van Friesland aangesteld.

In 1816 tot Grietman van Franekeradeel benoemd, bleef hij in die betrekking werkzaam tot hij den 6 Augustus 1825 op Kingmastate, onder Sweins, overleed. Hij was nimmer gehuwd geweest en vermaakte bij uitersten wil zijn huis te Franeker (Dekama-huis) aan de grietenij tot een regthuis.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. XIII. bl. 107, 148, 149, D. XXIX. bl. 17, D. XXXV. bl. 342, 343, D. XXXVII. bl. 127, D. XXXIX. bl. 207, 268, D. XL. bl. 82, 108, 200, D. XLI. bl. 54, D. XLII. 15, 21, D. XLIV. bl. 150; Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816—1851, bl. 22.

BEYMA (JULIUS MATTHIJS VAN) THOE KINGMA, een zoon van Coert Lambertus van Beyma en van Aukje van Poutsma, geboren te Ternaard den 25sten September 1781, werd den 29sten Junij 1806 Ontvanger der Konvooijen en Licenten, onbeschrevene middelen, turf, klein zegel- en enregistrement te Workum, welken post hij tot in 1819 waarnam. Later was hij Vrederegter van het kanton Hindeloopen, Lid van den Raad der stad Workum en namens haar in 1824 Lid der Staten-vergadering te Leeuwarden. In het volgende jaar werd hij tot Grietman van Franekeradeel benoemd en was Lid der Provinciale Staten. Hij was in 1827 mede oprigter en eerste Voorzitter van het Friesch genootschap voor Oudheid-, Taal- en Geschiedkunde en bleef zulks eenige jaren. Bij besluit van 20 April 1842 erkende Koning Willem II hem als te behooren tot den Nederlandschen adelstand met het predikaat van Jonkheer. Hij overleed den 14den September 1847 op Kingma-State te Sweins en liet bij zijne echtgenoote Agatha Wilhelmina van Voss, vier nog in leven zijnde zonen na, zijnde: Jonkheer Mr. Coert Lambert van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Lemsterland; Jonkheer Mr. Sybrand Willem Hendrik Adriaan van Beyma thoe Kingma, Lid van de Arrondissements-regtbank te Leeuwarden en van den Stedelijken Raad aldaar; Jonkheer Mr. Frederik Hessel van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Aengwirden en Prokureur te Heerenveen en Jonkheer Ulbo Jetse Heerma van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Franekeradeel.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816—1851, bl. 22 en 23; uit familiepapieren aangevuld.

BEZEMER (PIETER), Luitenant ter zee, geboren den 30sten October 1747 te Schiedam, was eerst Kapitein ter koopvaardij en bepaalde zich naderhand meer tot de Walvischvangst op Groenland, werwaarts hij een twintigtal reizen deed, meest als Kommandeur. Na de omwenteling van het jaar 1795 trad hij den 3 Junij van dat jaar in dienst van de Bataafsche Republiek, als Luitenant ter zee. Kort daarop bekwam hij het bevel over 's Lands korvet of sloep *de Havik* van 18 stukken, behoorende tot het eskader onder den Schout bij Nacht Engelbertus Lucas, bestemd naar de Kaap de Goede Hoop, ten einde deze Kolonie van de Engelschen te hernemen. Algemeen weet men dat dit eskader den 16den Augustus 1796 in de Saldana-baai zonder slag of stoot aan de Engelschen werd overgegeven. Minder algemeen bekend is echter het edel, rondborstig en kordaat gedrag van Bezemer, bij die gelegenheid, gehouden. Hij toch en de Luitenant Barbier waren de eenigen, die zich tegen het besluit van den aan boord van het vlaggenschip gehouden krijgsraad, betrekkelijk de overgaaf van het eskader aankantten en er op aandrongen, om voor de eer der vlag den strijd te wagen. Van zijne krijgsgevangenschap teruggekeerd en door den Hoogen Zeekrijgsraad vrijgesproken, werd hij benoemd tot Bevelhebber van 's Lands brigantijn *de Maasnimph*, van 16 stukken en 75 koppen, waarmede hij gelast werd, het inkomen van de Maas tegen den vijand te beschermen. Den geheelen Zomer van het jaar 1800 had hij rustig en ongemoeid bij Zeeburg gelegen, toen onverwacht, op den 18den Augustus, in het holle van den nacht met eene deinzige en donkere lucht en doodelijke stilte, *de Maasnimph* door eene Engelsche barkas en twee sloepen, te zamen 120 of 130 man sterk aangetast werd, waarvan de eerste zich tegen het achterschip, en de beide laatste ter wederzijden plaatsten. De bemanning, op geen gevaar bedacht en uit haren slaap plotseling gewekt, vliegt naar het dek, en aan haar hoofd de kloeke Bezemer. Terstond trachtten de Britten het Bataafsche schip te enteren en zich daarvan meester te maken; maar de hoogte der boorden en de dapperheid des volks, dat zich voornamelijk met het uit de hand werpen van zesponder kanonkogels verdedigt, want het gebruik van het geschut was onmogelijk, beletten zulks. Omtrent een half uur houdt dezen ongelijken strijd aan, en nu herinnert Bezemer zich, dat eenige ijzeren ballast op het dek ligt. Met reuzenkrachten begiftigd, neemt hij, geheel blootgesteld aan het vijandelijke vuur, eene bijkans ongeloofljke hoeveelheid van dien ballast op en slingert dien met geweld in de barkas, waardoor zulk een vreesselijk misbaar, gekerm en verwarring ontstaan, dat de Britten, als verplet door zooveel kracht en onverschrokkenheid, ijlings de vlugt nemen, zonder dat de *Maasnimph* meer dan het verlies van een man te betreuren had. Teregt verwierf dit kloek bedrijf de goedkeuring van het Hoog Bewind en werd de manschap daarvoor beloond.

Toen de Bataafsche flotille, bestemd om met de Fransche vereenigd eene landing in Engeland te beproeven, zich te Vlissingen formeerde, onder de bevelen van den Vice-Admiraal Ver Heull, erlangde Bezemer het bevel over een dier vaartuigen en woonde, gedurende de onderscheidene overtogten naar de havens van Ostende, Duinkerken en Ambleteuse de gevechten met de Engelsche kruisers bij.

In het jaar 1804 werd hij tot den rang van Eersten Luitenant ter zee bevorderd, welke toenmaals gelijk stond met die van Majoor bij het leger. Sedert dien tijd verliet hij de dienst en leefde buiten betrekking tot aan zijn dood den 19den October 1823.

Menschlievendheid, gulhartigheid en braafheid, gepaard aan onverschrokken moed en dapperheid, waren de schoonste hoedanigheden, die onzen Bezemer kenschetste en zich bij hem met regt Christelijke vroomheid en nederigheid op eene uitstekende wijze vereenigden. Niet minder roem verwierf hij zich door zijne buitengewone ligchaamskrachten, welke hem tot eenen hoogen ouderdom bijbleven en waarvan schier aan het ongeloofelijke grenzende proeven verhaald worden.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewezen*, D. VI. St. II. bl. 443 en 444; K. J.R. van Harderwijk, *Beroemde en verm. Personen te Schiedam geboren;* medegedeeld in het *Jaarboekje voor de stad en het Kanton Schiedam*, 1852, bl. 16 en volg. uit partikuliere berigten aangevuld.

BEZOET (JAN). Zie BESOET (JAN).

BEZUIJEN (CORNELIS) vertrok in het laatst der zeventiende eeuw als Derde Stuurman op een Oost-Indisch Compagnieschip, naar Batavia, en bragt het door zijne buitengewone ervarenheid in de rekenkunde zoo ver, dat hij in 1708 tot Directeur van Suratte benoemd en in 1710 als Gezant aan den Grooten Mogol Sjak Aalem Bhadoer gezonden werd. Deze laatste post mogt hij echter niet lang waarnemen, daar hij reeds den 18den October van dat jaar ten grave daalde.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. bl. 280 en 303.

BIAEUS (ALEXANDER). Zie BIE (ALEXANDER DE).

BIANCHI (T. S.) geboren te Amsterdam, in 1767, was een leerling van den Antwerpschen Schilder J. F. Beschey en behaalde bij het Teekengenootschap: *Kunst zij ons Doel*, onderscheidene prijzen. Men heeft van hem vele welgelijkende portretten en fraaije gezelschapstukjes.

Zijne beeldtenis komt voor in het *Studie-prentwerk* van J. E. Marcus.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 136 en 137.

BIBAUT (WILLEM), kwam omtrent het jaar 1484 te Thielt, in Vlaanderen, ter wereld. Zijne ouders die rijk bemiddeld waren, zonden hem, zoodra hij negen jaren had bereikt naar Leuven om te studeren. Doordien hij een verwonderlijk goed geheugen en een doordringend verstand had, maakte hij groote vorderingen; begaf zich nog zeer jong zijnde naar Gent, en werd bij een aanzienlijk Heer geplaatst, wiens kinderen hij onderwees, terwijl hij door zijn bezadigd gedrag en vlijt diens achting verwierf. Hij had een

schoon vooruitzigt, om door de gunst van zijnen voorstander fortuin te maken, toen een ongeval hem aan alle die vrolijke verwachtingen deed vaarwel zeggen. Op zekeren dag namelijk, dat hij bezig was om onderwijs te geven, sloeg de bliksem in het vertrek, alwaar hij zich bevond, verwondde eenige kinderen en verschrikte hem dermate, dat hij de gelofte deed Karthuizer Monnik te zullen worden, indien het Opperwezen zijn leven spaarde Bibaut, het gevaar ontkomen zijnde, volbragt zijne belofte in een Karthuizer-klooster bij Gent, vervolgens werd hij uit aanmerking van zijne verdiensten en bekwaamheid Prior in het klooster te Geertruidenberg, en vervolgens in 1521 tot Generaal van zijn Orde aangesteld; welke belangrijke bediening hij omtrent dertien jaren had waargenomen, toen hij den 14den April 1535 overleed.

Bibaut heeft in druk gegeven:

Sermones et Orationes capitulares ad Tiratres, de Vitae spiritualis profectu Erf. 1539, van hetwelke nog onderscheidene andere drukken zijn, waarvan de beste is die van Antwerpen, bij Jac. Meursius, 1564 in 4°.

Ook heeft men van hem, mede in het Latijn, eenige *Epigrammata* en andere verzen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 4 et 5.

BIBEN (Mr. Isaac Gerard), geboren te Amsterdam, den 2den September 1794, werd, na genoegzame voorbereiding op de Latijnsche scholen, kweekeling der doorluchtige school in zijne vaderstad, met oogmerk om zich aan de studie der Godgeleerdheid te wijden; doch, in den jare 1815, bepaalde zijne keuze zich tot de Regtsgeleerde loopbaan. Hiervoor verzamelde hij zich met loffelijke vlijt, de noodige kundigheden, eerst op de genoemde Doorluchtige school, daarna op de Hoogeschool te Leiden, waar hij, in het jaar 1819, naar verdienste, den graad van Doctor in de beide Regten verkreeg, na de verdediging van zijn Akademisch proefschrift: *Over de wettige Hypotheek van Onmondigen en zulke wien het beheer hunner goederen ontzegd is* (1). Nog dat zelfde jaar, zette hij zich, als Advokaat, in zijne geboortestad neder, en bleef in die betrekking, omstreeks 13 jaren, met grooten lof van kunde, eerlijkheid en menschenliefde, werkzaam.

In dat jaar 1832, werd hij tot Lid der Regtbank van eersten aanleg benoemd, en verwierf zich in dien post, waarvan hij de pligten met ijver en gemoedelijkheid vervulde, de hoogachting van zijne ambtgenooten en allen, die verder met hem, in die hoedanigheid, in eenige aanraking kwamen. Ook in andere betrekkingen, waartoe hij, om zijne bekwaamheid en deugden, geroepen werd, of die zijne menschenliefde hem gebood op zich te nemen, betoonde hij zich een nuttig en verdienstelijk burger. Zoo werd hij, bij de oprigting van het echt Christelijk Genootschap tot Zedelijke verbetering der Gevangenen, tot medebestuurder daarvan gekozen. Ook liet hij zich niet ongaarne tot Curator der Stads-armenscholen en tot Regent der beide Gasthuizen benoemen, en nam, in deze betrekkingen, meestal den werkzamen post van Secretaris waar. De tijd, die hem van ambts- en andere bezigheden overschoot, besteedde hij schier geheel aan de voortzetting zijner studiën, vooral in het vak der Regtsgeleerdheid. Slechts weinige vruchten nogthans zien daarvan het licht, onder welke, door uitvoerigheid en belangrijkheid, bovenal uitmunt zijne

Bijdrage tot de Geschiedenis van het Oud Nederlandsche Zeeregt, welke in het 3de Deel der *Bijdragen tot de Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, door de Hoogleeraren, den Tex en van Hall, uitgegeven gevonden wordt. Dit geschrift mag niet slechts eene uitnemende proeve van grondige geschiedvorsching, maar tevens van zuiveren en keurigen stijl heeten. Geen wonder dus dat de *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* te Leiden in 1829 hem haar Lidmaatschap aanbood. Doch zijne steeds zwakke gezondheid was niet bestand tegen de kwalen, niet zelden aan eene sterke inspanning van hoofd en een zittend leven verbonden, zijn zenuwgestel werd door de gevolgen daarvan hevig aangetast, de vermogens van zijnen anders helderen geest deerlijk verzwakt. Na eenige maanden in een zeer treurigen toestand verkeerd te hebben, bezweek hij eindelijk den 24sten December 1838, en zonk in het graf ter neder, tot groote droefheid van allen, die hem in zijne waarde, als mensch en geleerde, gekend en die hem, ten nutte van het Vaderland, de menschheid en de wetenschappen, een langer leven hadden toegewenscht.

Hij is nimmer gehuwd geweest.

(1) *Dissertatio inauguralis de legali pupillorum et eorum, quibus bonis interdictum est, Hypotheca.* L. B. 1819.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1829, D. I. bl. 424, waar hij echter abusivelijk M. G. Biben genoemd wordt; *Handel. der Jaarl. Verg. der Maats. van Nederl. Lett. te Leid.*, voor 1839, bl. 30—33.

BIBEN (Abraham), geboren te Leiden den 16den Februarij 1798, waar zijn vader Willem Biben koopman was. Zijne moeder was Femmetje Munnik. Na zich aan de Hoogeschool in zijne geboortestad in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, werd hij in 1821 Predikant te Brandwijk en Gijbeland, waar hij naauwelijks was of hij ontving nog dat zelfde jaar een beroep naar Noordwijk aan Zee, dat hij echter meende niet te moeten aannemen. In 1823 evenwel volgde hij eene roepstem naar de Nieuwe Tonge, waar hij verbleef tot in 1828, toen hij, na in dat zelfde jaar voor eene beroeping naar Sprang bedankt te hebben, naar Edam vertrok, waar hij werkzaam bleef, tot zijn Heer hem den 26sten November 1849 naar betere gewesten verplaatste.

Biben was een zeer werkzaam mensch, waarvan hij blijken gaf door de schriften, tot wier bewerking hij, onder het getrouw waarnemen van zijne ambtsbezigheden, nog de tijd wist uit te woekeren. Daar onder zijn de volgende vier door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* met goud bekroond:

Zondagsboek voor de Huisgezinnen der mingeoefende Christenen. Amst. 1835.

Het dorp aan Zee, of het heilzame van Godsbeschikking in het verbergen der Toekomst. Amst.

Wenken voor Ouders uit den minvermogenden stand, ter regeling van de Godsdienstige en Zedelijke Opvoeding hunner kinderen. Amst.

Tafereelen uit het Leven van Dienstbaren. Leid. 1846.

Voorts bestaan mede van zijnen hand:

De Heer van Meerwijk en zijne zonen of het Verderfelijke der Sterke dranken, in voorbeelden aangetoond en door bewijzen gestaafd. Amst. 1839.

Oud-Hollands deugd in hare waardij geschetst en ter beoefening aangeprezen, of zet de tering naar de nering, eene eeuwige les voor alle standen der Maatschappij. Edam. 1839.

Bovendien heeft hij nog in het licht gezonden:

De Vruchten eener goede Opvoeding, uit het Hoogduitsch.

Handwijzer op den Kruisweg des levens, uit het Hoogduitsch.

Kunst om Kinderen te bederven, uit het Hoogduitsch.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1833, D. II. bl. 297, 1836, D. II. bl. 301, 1845, D. II. bl. 114; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Nederd. Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BICKER (Boel), Jakobsz. treft men in het jaar 1481 aan op de naamlijst van Schepen der stad Amsterdam, welke waardigheid hij ook in 1490 bekleedde. In 1495 en 1497 vindt men hem gemeld als Burgemeester en hij was een der Raden even als Klaas Bicker Jacobsz. (vermoedelijk zijn broeder) een der aanzienlijke Poorters, in de vergadering, welke op den 22sten December 1498, door Burgemeesteren van Amsterdam belegd was in de Gasthuiskerk, en aan wie door hen werd voorgehouden, het privilegie van Hertog Willem van 1405, over de vrije vaart van en naar de stad, en gevraagd, hoe Raad en Poorterij het begrepen? Waarop als uit eenen mond werd geantwoord, dat elk en een iegelijk de vrijheid had, om door het Marsdiep of Vlie te mogen varen; met schepen en goederen naar Amsterdam komen, en weder van daar terugkeeren, zonder aan lijf of goed bekommerd te mogen worden.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 554, Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 92.

BICKER (Pieter), een aanzienlijk burger en Brouwer te Amsterdam, werd verdacht gehouden, dat hij deel had gehad aan eene der aanslagen, die in 1575 op de stad ondernomen werden. Men vindt aangeteekend, dat hij in den Zomer van dat jaar, met verlof van Burgemeesteren eene reis naar Friesland gedaan hebbende, en te Hoorn en Enkhuizen geweest zijnde, lijden moest dat hem ingevolge een besluit van de Vroedschap, buiten eenige vorm van regtsgeding, de stad ontzegd werd; het leed echter niet lang of men liet hem wederom binnen, mits hij, ten overstaan van Burgemeesteren, eenen eed van getrouwheid deed, waarbij ook verklaard werd, dat hij den ouden Roomsch Katholijken Godsdienst onderhouden en den Koning gehoorzaam zijn zou.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 93.

BICKER (Laurens) Koopman te Amsterdam, waarschijnlijk van het zelfde geslacht als de beide voorgaande, rustte in 1598 twee schepen, *de Gulden Werelt* en *de Silveren Werelt* uit, waarmede hij den 4den Augustus 1598 uit Amsterdam vertrok en naar Guinea en Rio de la Plata stevende, waar hij handel dreef, op vrij geleide en brieven van zekerheid hem door den Raad des

Konings van Spanje aldaar verleend, omdat deze zag, dat hij den inwoneren aldaar aangenaam was en met geweld den koophandel niet kon verbieden. Bicker en de zijnen gingen diensvolgens onbeschroomd uit hunne schepen in de stad, en als zij nu geen achterdocht koesterden, werden zij gevangen genomen, de schepen overvallen, het volk onthalsd en Bicker zelf naar Lissabon opgezonden, om aldaar verbrand te worden, doch gelukkig werd het schip waarop hij overgebragt werd, door de onzen genomen en hij alzoo in Junij 1600 behouden in het vaderland gebragt.

In het laatst van dat jaar werd hij met Gerard de Rooi, met vier schepen, uit Zeeland naar Indië en voorts in gezantschap naar Atsjin gezonden, waar zij den Koning zochten te bewegen, om een gezantschap met hen naar Nederland te zenden, ten einde zich te overtuigen dat de Nederlanders niet, zoo als de Portugezen voorgaven, een hoop zeeschuimers, maar een volk waren, vermaard om hunne trouw en rijkdommen en met niemand in oorlog dan met Spanje. De Koning nam dezen voorslag aan en zond twee Gezanten met hen herwaarts. Op de terugreis bij het eiland St. Helena veroverden zij eene rijke Portugeesche kraak, met paarlen en andere kostbare waren geladen. Het volk van dit schip omtrent 400 man sterk, terwijl de Zeeuwsche schepen slechts 136 koppen telden, werd aan de kust van Brazilië aan land gezet en het vaartuig met eene lading van wel anderhalf millioen guldens waarde, den 20sten Junij 1602, in Zeeland opgebragt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 43 en 44; van Meeteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 133—135; van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 412 en 413; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 841 en 842; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indie*, D. I. a 183; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 139 en 145; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 60 en 342.

BICKER (Andries) Heer van Engelenburg, geboren te Amsterdam, een zoon van Gerrit Bicker, die een der eerste voortzetters van de vaart op Oost- en West-Indiën was, en van Alyd Loen, gezegd Boelens, werd in 1614 Commissaris in 1616 Raad, in 1620 Schepen en in 1627 Burgemeester in zijne geboortestad. Weinig tijds na zijne aanstelling, als Schepen en Raad betoonde hij reeds zijne wijsheid en gematigdheid door de vervolgingen jegens de Remonstranten te helpen verminderen, bij de regtspleging over de uitgave van den *Palamedes* door Vondel, en bij de verdediging van het gedrag der Amsterdamsche Regering, tegen den Leeraar Smout (1).

In 1627 bekleedde hij met Rochus van den Honaard, Raadsheer in den Hoogen Raad, Simon van Beaumont, wegens Zeeland zitting hebbende ter algemeene Staatsvergaderinge, en Gijsbert, Heer van Boetselaar, wegens Utrecht afgevaardigd tot de zelfde vergadering, een buitengewoon gezantschap naar het Noorden, ten einde nieuwe overeenkomsten wegens den Oosterschen handel, welke gedurende den Oorlog aanmerkelijk belemmerd werd, te sluiten met de Koningen van Zweden en Polen; tevens moesten zij den vrede tusschen de twee Koningen zoeken te bemiddelen.

Bij de plegtige inhaling van Maria de Medicis, in 1636, verwelkomde hij die Vorstin bij het inkomen der stad uit naam der Regering. In 1638 werd hij nog eens benoemd in bezending naar Polen, dan daar men aan hem nu alleen den rang van Commissaris wilde geven en hij te voren Ambassadeur was geweest, zoo bedankte hij. In 1643 werd hij nevens Jakob de Witt, Oud-Burgemeester van Dordrecht en Cornelis van Stavenisse, Raadpensionaris van Zeeland, naar Zweden in gezantschap gezonden, ten einde den vrede tusschen dat Rijk en Denemarken te bemiddelen. Bij deze bezendingen kweet hij zich loffelijk even als bij binnenlandsch bestuur hier te lande.

Hij wilde den Staat na het sluiten van den vrede te Munster, de voordeelen des Vredes doen erlangen, en werkte derhalven met velen, om den drukkenden last van een kostbaar leger te doen ophouden; van hier de tegenwerking van den wil van Willem II Prins van Oranje, bekend zijn de gevolgen van dien tegenstand, gelijk ook de pogingen van dezen Vorst. Toen deze zijn hoofd stootte voor Amsterdam, was het ontslag van Andries Bicker en diens broeder Cornelis Bicker Heer van Swieten uit alle posten van bewind, eene der voorwaarden van het verdrag, waarmede deze onderneming eindigde.

Zij behielden echter niet alleen de achting van vrienden, maar de betoonde edelmoedigheid, om alle eerambten ten nutte van het algemeen, gereedelijk af te staan, maakte hun groot in het oog van hunne vijanden. De Prins zelf staafde hunnen goeden naam. Pligtmatig was tevens de verklaring der Stadsregering bij hun ontslag: »dat zij zeer affectueuselijk bedankt werden voor hare »gunstige verklaaring ten beste van 't Gemeente-Bestuur gedaan, »met belofte van deze gunste aan haare E. persoonen, familie en »de nakomelingen, bij alle gelegenheden van wege de Gemeente te »erkennen."

Niets nam echter beter alle zweem van verdenking weg, dan de verklaring, die de zelfde Raad, kort na het overlijden van Willem II ter Staatsvergadering inleverde.

Bicker leefde niet lang na de herstelling. Hij stierf in 1652, bij zijne echtgenoote Catharina Ganzeneb Tengnagel zes kinderen nalatende, onder deze was Gerrit Bicker zijnen vader bijzonder waardig, en opvolger van den beroemden Pieter Corneliszoon Hooft, als Drost van Muiden. Menigvuldig zijn de verzen en geschriften ter eere van Andries Bicker.

Zijne beeldtenis komt voor in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 50; ook op de eerste plaat van de *Inhaling van Maria de Medicis*, door Nolpe; staande hij daar als Collonel tusschen het Hek.

Zie Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 131 en 144; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 233, 949—955, 993 en 194, D. III. bl. 2, 110, 447, 448 en 591; Samson, *Hist. de Guill.*, III. Tom. I. pag. 114—117; Wicquefort, *Hist. des prov. Unies.*, Tom. I. pag. 189—196; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 343; *Leven van Willem II, Prins van Oranje*, bl. 672—674; le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 52, 62 en 93; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 50, 65, 213, en 382, D. XII. bl. 105, 127 en 128, Kok, *Amsteld. Jaarb.*, D. II. bl. 290, 333, en 336; de zelfde, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 553, 555—558; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 88—92; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 105—107; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 172—174; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*; D. IX. bl. 21, 33, 244; van Sypesteyn, en de Bordes, *de Verd. van Nederl. in* 1672 en 1673, D. II. bl. 74, 75 en 96.

BICKER (Cornelis) Heer van Swieten een broeder van den voorgaande, mede geboren te Amsterdam, werd in 1620 Commissaris, in 1628 Schepen en in 1646 Burgemeester zijner geboortestad. Ten tijde van den bekenden aanslag van Prins Willem II tegen Amsterdam, op 30 Julij 1656, voorzittend Burgemeester, ontving hij van den Hamburger Postbode het eerste berigt wegens den aantogt der krijgslieden, gaf hiervan kennis aan den Raad, en beraamde met hulp van Johan Huydekooper, Heer van Maarseveen, zulke middelen van verdediging, waardoor de stad behouden werd. Hij getroostte zich de afzetting uit alle posten zoowel als zijn broeder; na den dood van Willem II hersteld, diende hij den Staat en de Stad met gelijke getrouwheid, hield zijnen roem staande, en daalde in 1655 ten grave.

Hij was gehuwd met Aartje Witzen en had bij haar vijf kinderen. Zijn afbeeldsel komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. 128.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 448 en 449; Samson, *Hist. de Guillaume* III; Tom. I. pag. 107, 114—117; Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 131 en 144; Montanus en Verwey, *Het Leven van Willem III*, D. I. bl. 25; Wicquefort, *l'Hist. des Prov. Unies*, Tom. I. pag. 189—196; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 343; *Leven van Willem II Prins van Oranje*, bl. 641—674; le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl*, D. III. bl. 46—52; 62 en 93; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 96, 97, 105, 128 en 193; Kok, *Amsteld. Jaarb.*, D. II. bl. 330, 331 en 333—336; dezelfde, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 553; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 92 en 93; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 107 en 108; van Kampen, *Vaderl Karakt.*, bl. 172—174; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 17, 21, 33 en 244.

BICKER (Lambertus) vestigde zich, na volbragte studie in de Geneeskunde, als Geneesheer te Rotterdam, waar hij de algemeene achting genoot en zich in eene belangrijke praktijk mogt verheugen. Dan hij vergenoegde zich niet om door zijne kunde alleen de stad zijner inwoning ten dienste te staan, maar maakte zich ook jegens het geheele Vaderland verdienstelijk; want zoo door voorbeelden na plaats gehad hebbende overstroomingen als door Natuurkundige kennis, voorziende, dat de ongemakken, eerst uit den schrik van het vlugten voor den vloed, uit koude, vochtigheid, gebrek en verdriet, vervolgens uit het drinken van bedorven water, de uitdampingen van rottige stoffen, de vochtige uitwasemingen der bovenkomende landerijen, bijzonder bij groote en langdurige zomerhitte, zware en gevaarlijke of slepende ziekten zouden veroorzaken, en dat daardoor de ellende moest vergroot worden, vervaardigde hij na de overstrooming van 1784 een stukje, getiteld:

(1) Zie *Hoofts brieven* N°. 50.

Raadgevingen voor de bewoonders van Overstroomde Landen en voor andere Landlieden om hun tegen Voor- en Najaarsziekten, Rot- Galkoortzen en Roodenloop te behoeden en er zich van te geneezen. Dit geschrift, in de dagbladen opgenomen, en door eene commissie van de Oeconomischen tak der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, bij duizenden verspreid, was onder Gods zegen van een bijzonder nut, daar men heeft opgemerkt, dat er na gezegde overstrooming veel minder ziekten, dan te verwachten waren, ontstaan zijn en weinige menschen aan de gevolgen van die overstrooming overleden zijn.

Bicker was bovendien de eerste, die na de omwenteling van 1795 de nuttigheid en noodzakelijkheid betoogde om een *Commité van Algemeene Gezondheid of Geneeskundige Staatsregeling* in ons Land aan te stellen.

Nog was hij schrijver van de volgende werkjes:

Verhandeling over het Zog der Vrouwen. Leid. 1764. 8°.

Vertoog van de voornaamste redenen welke de Ingezetenen van ons Land tot hiertoe van de Inenting der Kinderpokjes wederhouden hebben. Rott. 1777. 8°.

Aanmerkingen op het werkje van B. Tersier, de behandeling der ingeënte op de natuurlijke Kinderpokjes toegepast. Sneek. 1798. 8°.

Ook schreef hij in 1785 bij het Provinciaal Utrechts genootschap *Over de toen zoo veelvuldige Zenuwziekten.*

Hij liet kinderen na, van welke zijn oudste dochter, Hermina Christina Bicker later gehuwd geweest met J. C. J. Lareguere Neven en overleden den 22sten April 1792, eens toen haar vader, door het schichtig worden van de paarden voor een rijtuig, waarin hij zat, in de Schie gestort was, en als eene levenlooze drenkeling werd opgehaald, door hare ontblootten boezem tegen zijne borst te houden de levensgeesten weder bij hem opwekte.

Haar schaduwbeeld komt voor in Loosjes, *Hollandsch Arkadia*, bl. 280.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. IX. bl. 176 en 177, D. XXX. bl. 85—87, D. XXXVII. bl. 73; Loosjes, *Hollands Arkadia*, bl. 194 en 195; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. 606; de Jong, *Alphabet. Naaml. van Boeken.*

BICKER Hz. (Jan Bernd), geboren te Amsterdam, in 1748, volgens anderen in 1746, werd in 1760 student aan de Hoogeschool te Utrecht, welke hij in 1766 verliet, na den 14den Julij van dat jaar tot Mr. in de Regten te zijn bevorderd. Nu zich als Advokaat in zijne geboortestad gevestigd hebbende, werd hij vervolgens Raad in de Vroedschap aldaar en zag zich van toen af, in onderscheidene belangrijke aangelegenheden gebruiken, zoo woonde hij, als Raad in de Vroedschap, de aanzienlijke zamenkomst van Regenten uit onderscheidene gewesten bij, welke in het najaar van 1783 te Amsterdam gehouden werd, ten einde over 's Lands zaken te raadplegen; was in 1784 in de commissie ter Directie van de bij het departement des Oeconomischen Taks te Amsterdam ingezamelde gelden ten behoeve van de ongelukkig gewordene door de watervloed van dat jaar. In 1786 werd hij nevens Martinus van Toulon, wegens Holland benoemd tot de beschikking van het verdedigingswezen van den Staat, en was Ontvanger en Bestuurder van het Vaderlandsche fonds ter bevordering van de gewigtigste belangen des Nederlandschen volks. Na de omwenteling van 1787 was hij een der gene die op uitdrukkelijk verlangen van de Prinses van Oranje ontzet moest worden van alle posten van regering en bewind. Hij achtte het zelfs voorzigtig het land te ruimen en begaf zich met eene paspoort van den Hertog van Brunswijk naar Brussel.

Na de omwenteling van 1795 weder in zijn Vaderland teruggekomen werd hij in 1796 Lid en kort daarna Voorzitter der Nationale vergadering. Bij de omwenteling van Januarij 1798 werd hij als Lid der Commissie tot de Buitenlandsche Zaken in hechtenis genomen en eerst naar Wijk bij Duurstede doch later naar Leeuwarden vervoerd. Na de tegenomwenteling in Julij van dat jaar weder op vrije voeten gesteld, werd hij in 1801 tot Nationaal Prokureur of Sijndicus bij het Nationaal Geregtshof aangesteld. Als Lid van het Staatsbewind met G. Brantsen en M. van der Goes naar Brussel afgevaardigd om den Eersten Consul der Fransche Republiek bij diens komst aldaar te begroeten, werd hij in het volgende jaar door dien Consul tot Lid van het legioen van eer benoemd.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderl. Geschied. ten vervolge op* Wagenaar, D. XI. bl. 164.

Zie voorts dat werk, D. VI. bl. 374, D. IX. bl. 167, D. XI. bl. 158, 164, 257 en 311, D. XVII. bl. 258 en 259, D. XXI. bl. 7 en 20, D. XXII. bl. 212, D. XXXIV. bl. 407, D. XXXV. bl. 83, 84, 113, 138, 234 en 251, XXXVI. bl. 106, 184 en 275, D. XXXVII. bl. 189 en 301, D. XXXVIII. bl. 258 en 299, D. XXXIX. bl 115 en 177, D. XLIV. bl. 148 en 256, D. XLV. bl. 220, D. XLVI. bl. 18; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1723—1803, D. V. bl. 38—100.

BIDLOO (Lambert), zoon van Govert Bidloo en Maria Felzers, geboren te Amsterdam den 30 Augustus 1633, was een beroemd Apotheker in zijne Vaderstad en een zeer geleerd man die zich onder de Nederlandsche dichters van zijnen tijd eenen naam gemaakt heeft, hoewel zijne poezij zeer middelmatig, stijf, gewrongen en somwijlen duister is. Hij overleed den 11den Julij 1724 en liet een zoon na Nicolaas Bidloo, die lijf-arts van Czar Peter I en Opziener van het Hospitaal te Moskou geweest is.

Men heeft van hem in het licht:

Gedagten over het schoon Zaisoen des jaars, 1718, daarachter *Liefde der Ouderen tot hunne Kinderen boven de menschelijke reden.* Amst. 1719 en 1720. 4°.

Hymnus Prosodiacus, Lofzang op het verheerlijkt Zaisoen der jaren 1722 *en* 1723. Amst. 1724. 4°.

Mennôs kerk in en uit Babel, of Aanvang, voortgang en redding van de verwarring der Vlaamsche Doopsgezinden, vergeleken met de Vijftigjarige gevankenis en dood der Israëliten. Onbepaalde verdraagzaamheid der Verwoesting der Doopsgezinden. 1701. 8°.

Ongebondene Licentie, de Grondslag der Rhijnsburgsche Verdraagzaamheid aan Cornelis van Hoek. Amst. 8°.

De Re herbaria. Leyd. 1709. 12°.

Pan Poëticon Batavum, of Kabinet waarin de afbeeldingen van voorname Nederlandsche Dichteren, verzamelt en konstig geschildert door Arnolt van Halen, onder uitbreiding en aanmerking over de Hollandsche Rijmkonst, geopent. Amst. 1720. 4°.

Verwoesting des Joodschen Volks, aanvangends met den afval der tien stammen onder Jerobeam, en eindigen met dezen tegenwoordigen tijd. Amst. 1725. 3 dn. 4°.

Bidloo heeft ook uit het Italiaansch van den Jesuit Bartholi overgezet:

Een geletterd man verdedigt en verbetert. Amst. 1722. 8°.

Zijn *Op- en Ondergang van Athene* in rijm is nimmer gedrukt geworden.

Zijn portret is in zwarte kunst vervaardigd, door van Haden, ook in het koper gegraveerd door Johannes Houbraken.

Zie Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 80; *Biogr. Univers.*

BIDLOO (Govard of Godefried), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 12den Maart 1649, legde zich, na zijn eerste letteroefeningen verrigt te hebben, met veel ijver op de studie der Genees- Ontleed- en Heelkunde toe, met dien uitslag, dat hij daarin tot Doctor werd bevorderd. Nu vestigde hij zich in zijne geboortestad, tot hij in 1688 tot Lector in de Ontleed- en Heelkunde te 's Gravenhage werd beroepen, zich hier de gunst des Prinsen van Oranje hebbende weten te verwerven, die kort daarna den vermaarden togt naar Engeland ondernam, werd hem in het jaar 1690 het Oppertoezigt over alle de militaire Hospitalen hier te lande opgedragen; en twee jaren later vertrouwde hem Koning Willem insgelijks, het toezigt over de hospitalen voor het Engelsche krijgsvolk toe. In 1694 werd hij tot gewoon Hoogleeraar der Genees- en Ontleedkunde te Leiden beroepen, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *Over de Oudheid der ontleedkunde* (1). In October 1701 tot Lijfarts van Koning Willem aangesteld, begaf hij zich in die hoedanigheid naar Londen, doch deed niet veel dienst, doordien die Vorst in Maart des volgenden jaars in zijne armen overleed. Bidloo had den Koning in zijne laatste ziekte nog bijgestaan, doch begaf zich, na 's Konings afsterven, weder naar Holland, alwaar hij zijnen post van Hoogleeraar op nieuw aanvaardde, dien hij met veel vlijt en gestadige werkzaamheid in het studeren, en mede in het bereiden van Ontleedkundige voorwerpen waarnam.

Hij hield zich onder anderen bezig met het onderzoek van het weefsel der zenuwen, voornamelijk met het doel, om het in zijne tijd door velen verdedigde gevoelen van het bestaan der *Spiritus*

(1) *Oratio de antiquitate Anatomes*, Leyd. 1694.

Animales en hunne omloop door de zenuwen te wederleggen. Vooral heeft hij echter de Geneeskundigen van zijnen leeftijd door de uitgave van zijnen voor die dagen uitmuntenden *Anatomischen Atlas* aan zich verpligt.

Bidloo overleed te Leiden den 30sten Maart 1713. Hij was gehuwd met Hendrina Kiskes, en heeft een zoon nagelaten, even als zijn vader Goverd Bidloo genoemd, die Advokaat en Fiskaal van den Hoogen Krijgsraad geweest is.

Bidloo was een geleerd man, en doorkundig in velerlei takken van wetenschap; daarbij was hij de eerste Ontleedkundige van zijnen tijd, almede was hij een beoefenaar van de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunde. »Zijne dichtstukken dragen echter meer »blijken van diepe geleerdheid en koele redeningen, dan van een »vlug vernuft, levendige verbeelding en stoute gedachten. Zijne »verzen zijn wel niet plat of laag, maar droog en zonder ziel of »leven. Hij heeft ook een goed getal tooneelstukken bearbeid, »waarvan sommigen op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond »zijn, en waaronder zijn Treurspel, *Karel Erfprins van Spanje*, »zich het langst staande gehouden heeft (1).” Dat hij onvermoeid werkzaam is geweest, getuigen de menigvuldige schriften die hij heeft nagelaten, als daar zijn:

Droom ter Bruyloft van J. Vorsterman. 1675. fol.

Anatomia humani Corporis in CXV Tabulis per G. de Lairesse ad vivum delineatis demonstrata, veterum recentiorumque inventis explicata, plurimisque hactenus non detectis illustrata. Amst. 1684. gr. folio, welk werk, het eerste, dat met zulke groote, en schoone ontleedkundige platen voorzien is, met de naauwkeurigste zorgvuldigheid is gegraveerd. Naderhand ook in het Nederduitsch vertaald, werd het in 1735 te Utrecht gedrukt onder den titel van

Anatomie of Ontleeding van 's Menschen ligchaam. met pl. fol.

Guilielmus Cowper, Criminis Litterarii citatus, coram Tribunali nobiliss. ampliss. Societatis Britano-Regiae. Leyd. 1690. 4°.

Komst van zijn Majesteit Willem III in Holland. 's Hage. 1691. met pl. fol.

Amsterdamsche Maagt. Haarl. 4°.

Oratio in funere Pauli Hermani Med. Dr. Leidae. 1695.

Vindiciae quarundam Delineationum Anatomicarum contra ineptias Animadversiones Fr. Ruyschii Praelect. Anat. Chirurg. et Botan. Leydae. 1697. 4°., waarin hij den Hoogleeraar Ruysch beantwoordt, die in zijne Anatomische Brieven, onderscheidene der beschrijvingen berispt had, welke Bidloo dertien jaren te voren in zijn groote werk had gegeven.

Brief aan Antony Leeuwenhoek, over de Diertjes, welke men somtijds in de levers der Schapen en sommige Beesten vindt. Delft 1698. 4°.

Verhaal der laatste ziekte en overlijden van Willem III Koning van Groot-Brittanje, enz. Leyd. 1702. 8°.

Exercitationum Anatomico-Chirurgicarum Decades duae. Leyd. 1708. 4°., zijnde geleerde verhandelingen waarin de schrijver geen leerstelligen toon voert, en indien het hem somtijds al gebeurd, om zekere gemeene gevoelens te wederleggen, zooals bij voorbeeld de bestaanbaarheid der dierlijke geesten, zulks met zulk eene groote mate van ingetogenheid en zedigheid, doet, dat men blijkbaar bespeurt, dat hij eer zoekt te onderrigten dan tegen te spreken.

Jesus Leeraar. Leyd. 1711. 4°.

Koning Salomon Prediker. 1712. 4°.

Brieven der gemartelde Apostelen. Amst. 1712. 4°.

De Oculis et visu variorum animalium observationes physico-anatomicae. L. B. 1715. 4°.

Poezij. Leyd. 1719. 4°.

Tooneelpoezij. Leyd. 1719. 2 dl. 4°.

Het afbeeldsel van Bidloo gaat in prent uit, behalve in de *Effigies* van P. van der Aa, door F. Bleijswyk gesneden, grooter voor zijn werk over de ontleedkunst geplaatst, door Abraham Bloteling.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 418, en 519; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederl. Boek.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis. *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 64; Collot d'Escury, *Holland's Roem.* D. I. A. bl. 249 en 250; *Biogr. Nation.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.* D. I. bl. 251, D. II. bl. 112, T en B bl. 161 en 162; *Biogr. Univ.*; Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel.*, *Utr. en Geld.*, D. I. bl. 298 en 299; van der Boon, *over de Ontleedk. van den Mensch.*, bl. 102, 119, 120, 137, 190, 200 en 255.

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 294.

BIÉ (Andries Pieterszoon), Bey of de Bie, woonde te Dordrecht en behoorde tot de Watergeuzen. Hij spande met andere bannelingen zamen, om koopvaardijschepen weg te nemen, en was mede handdadig aan het nemen van eenige schepen en het plunderen van het marktschip van Antwerpen op 's Hertogenbosch, op de Zeeuwsche stroomen in November 1570 en werd door Alva den 14den Januarij 1571 gebannen. Ook moet hij bij het veroveren van Brielle tegenwoordig zijn geweest, doch daar hij een ondergeschikte rang schijnt bekleed te hebben, vindt men hem daarbij niet met name genoemd.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 839; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 24 en 245; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 150 en 151.

BIE (Joris of Georgius de) werd in 1586, in plaats van den onwaardigen Jakob Reingaud, die een vreemdeling was, tot Thesaurier-Generaal aangesteld; vervolgens werd hij in 't jaar 1597 gebruikt, om de Staten van Zeeland ten ernstigste aan te manen, tot het opbrengen van hunne quota in de ordinaris consenten, die tot de kosten van een veldleger, en de beloofde hulp aan den Koning van Frankrijk vereischt werden. In al zijne daden en handelingen, toonde de Bie een man van beproefde vaderlandsliefde en onomkoopbare eerlijkheid te zijn, en die zich grootelijks bij zijne landgenooten heeft verdienstelijk gemaakt, zijnde dit het loffelijk getuigenis hetwelk de Geschiedschrijvers als uit éénen mond van hem geven; ook was zijne onkreukbare trouw oorzaak, dat hij in 1607, gedurende de onderhandelingen met den lozen, door den Koning van Spanje tot vredehandeling afgezonden, Neijen niet eens in verdenking kwam.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXIV. bl. 328, (26); Hooft, *Nederl. Hist.*, St. II bl. 204; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 183, D. IX. bl. 273; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VII. bl. 124 en 125.

BIE (Marcus de), Kunstschilder, uit een aanzienlijk geslacht gesproten, had tot meester den beroemden Jakob van der Does, die in het schilderen van schapen uitmuntte. De Bie streefde hem in den beginne op dat edel kunstspoor rustig na, en zou hem denkelijk ingehaald hebben, zoo niet eene ijdele verwaandheid of misschien jeugdige losheid, hem het beoefenen der schilderkunst had doen vaarwel zeggen, om die met de krijgsdienst te verwisselen, verkiezende liever als Vaandrig het land te dienen, dan zich verder aan de kunst toe te wijden. Men getuigde van hem dat hij geheel en al de zwier van zijn meesters edel kunstpenseel had; ja dat hij de beesten zoo vast en fraai naar het leven teekende, als deze. Ook zegde hij met het aanvaarden van de Krijgsdienst, de kunst, tot wier beoefening hij geboren scheen, niet ten eenenmale vaarwel; want er zijn van hem vier boekjes in het licht verschenen die hij naar de teekeningen van Potter heeft geëtst. In het jaar 1664 werd hij als lid van het genootschap der Haagsche Kunstschilders opgeteekend.

Zie van Gool, *Nederl. Schild.*, D. I. bl. 67 en 68; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BIE (Alexander de), ook Alexander Biaeus, werd in het begin van 1653 door Burgemeesteren van Amsterdam toegestaan, om, hoewel hij een ambteloos persoon was, voor niet in het Athenaeum openbare lessen in de Mathesis te geven, terwijl zij den Curatoren de magt gaven om te bepalen, of hij dit bij afwisseling nu in het Nederduitsch dan in het Latijn zou doen. Bij het geven dezer lessen uitstekende blijken van kunde hebbende gegeven, werd hem in 1614 door Burgemeesteren een geschenk voor de reeds bewezene diensten aangeboden en van toen af den titel van Hoogleeraar met een jaargeld toegekend. In 1659 werd, uit aanmerking van zijne verdiensten in het onderwijzen van jonge lieden, zijne wedde verhoogd en hij tegelijkertijd vermoedelijk tot gewoon Hoogleeraar benoemd, daar hij vroeger slechts buitengewoon zal geweest zijn. Later schijnt hij ook de Redeneerkunde, de Wijsbegeerte, de Sterrekunde en Zeevaartkunde te hebben onderwezen, zoo als hij nog in 1690 deed. Hij moet evenwel vóór 1700 overleden zijn.

Zie Commelin, *Beschrijv. van Amsterd.*, bl. 643; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 121 et 122.

BIEL, de zoon van eenen burger te Utrecht, diende in den oorlog tegen Spanje, als Kapitein onder Graaf Lodewijk van Nassau en was Bevelhebber op het kasteel te Kerpen, niet ver van Keulen, toen dit den 7den Januarij 1579 door Octavio Gonzaga en Mondragon met acht duizend man werd aangevallen. Niettegenstaande een gedeelte van zijn garnizoen op eenen togt uit was en hij dus niet meer dan vijf en veertig man bij zich had, antwoordde Biel toen de Spanjaarden het kasteel opeischten, dat hij niets voor hen had dan kruid en lood. Hierop werden twaalf stukken geschut voor het kasteel gebragt; dit den geheelen dag sterk beschoten en den volgenden dag, hoewel Biel en de zijnen zich dapper verdedigden, stormenderhand ingenomen. Zeven en dertig der bezettelingen werden rug aan rug gebonden en aan boomen opgehangen, doch de overigen met Biel in de poort van het kasteel.

Misschien was Kapitein Biel die in 1629 als Ingenieur in het beleg van 's Hertogenbosch diende wel een zoon van hem.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. XIII. bl. 25 (84); van Meteren, D. III. bl. 230 en 231; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629, bl. 135.

BIEL (Johan), mogelijk wel een zoon van den voorgaande, was in het jaar 1618 Sijndicus der stad Nijmegen, toen Prins Maurits zich in Januarij van dat jaar naar die stad begaf, vergezeld van den Kanselier, twee Raden en eenen Rekenmeester van Gelderland nevens den Rigter van Veluwenzoom, en aldaar de Regering naar zijn zin veranderde, er diegenen uitlatende, welke tegen het houden van eene Nationale Synode te Dordrecht waren. Alle de ontslagen Regenten werden daarna op hun verzoek bij den Prins ontboden, wien zij, bij monde van Biel, voorhielden, dat de tegenwoordige wijze van handelen streed tegen de privilegiën, doch de Stadhouder zulks ontkennende, protesteerde Biel uit naam der ontslagen Regenten tegen het gene er geschied was, zich daarvan beroepende op de Algemeene Staten; de Prins vond echter niet geraden, hun protest te aanvaarden, en de zaak bleef zoo als hij ze geschikt had.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 197 en 198; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BIENQUES (waarschijnelijk eigenlijk Tiennes Heer van Bienques) was een teekenaar van het Verbond der Edelen, dien Alva, buiten 's Konings landen deed achterhalen, en te Brussel, zonder pleitgeding en buiten alle orde van regten, op eene smadelijke wijze ter dood brengen.

Zie Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, D. II. bl. 210, D. III. b. 475.

BIENS (Cornelis Pietersz.), die in de eerste helft der zeventiende eeuw te Enkhuizen woonde, waar hij in 1624 onder de Diakenen der Hervormde gemeente voorkomt; in 1639 Ouderling dier gemeente was, en in 1643 nog leefde, heeft zich als Nederduitsch Dichter bekend gemaakt door de volgende werken:

Profytelyck cabinet voor den Christelycke jongelingh. Enckh. 1623. 4°., tweede druk 1642. 4°. met pl.

Tragedie van Pyramis en Thisbe, Enckh. 1623, 1640 en 1642. 4°.

Handtboecxken der Christelycke Gedichten, Sinnenbeelden ende Liedekens tot troost ende vermaeck der Gelooviger zielen, mitsgaders een houwelycxvereeringh ende gheluck-wensch aen den getrouden tot vermaeck der bruyloften, allen deuchtlievende Jongelieden toegeeygent, 2de druk. Hoorn. 1635. 12°.

't Stichtelyck Cabinet met den Aenwas van 't selve, begrypende den Landman, Steeman ofte Borger ende den Zeeman. Ench. 1640. kl. 8°.

Aendachtige en Vrolycke Rymen. Ench. 1644. 4°.

Biens gaf zijn treurspel uit onder de spreuk: *Aensiet den Tyt*, anders schijnt hij tot zinspreuk te hebben genomen de half Latijnsche, half Fransche toespeling op de letters van zijnen naam: *Congreges Perdurables Biens*, (d. i. verzamelt duurzame schatten), waarop hij dan liet volgen: *Car là où est votre tresor là aussi sera votre coeur* Matt. VI (want waar uw schat is daar zal ook uw hart zijn. Matt. VI).

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Algem. Konst- en Letterb.* 1843, D. I. bl. 342 in de noot; *Catalogus van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 238, D. I. b. bl. 61.

BIENVILLE (D. T. de), een Franschman van geboorte, was aanvankelijk Geneesheer te Rotterdam, daarna te 's Gravenhage, waar hij omstreeks 1780 overleden is, na te hebben in het licht gezonden:

Le Pour et le contre de l'inoculation de la petite verole. 1770.

Le Nymphomanie. Amst. 1771. 8°.

Recherches sur la petite verole. 1772.

Traité des erreurs populaires sur la santé. 1775. 8°. Van hetwelk eene Nederduitsche vertaling in het licht kwam onder den titel:

Verhandeling over de gewone Dwalingen de gezondheid betreffende. Utr. 1780. 8°.

Zie Meijers, *Cons. Lex.; Biogr. Univers.*

BIERENS (Abraham Dirksz.), in het laatst der zestiende en het begin der zeventiende eeuw Leeraar bij de Vlaamsche Doopsgezinden te Amsterdam, welke gemeente hij 28 jaren door leer en wandel stichtte, teekende in 1626, mede uit naam van zijne gemeente de *Belijdenis des geloofs, die door de Vereenigde Vlaamsche, Vriesche en Hoogduitsche Doopsgezinde gemeenten in Holland aan de Staten is overgeleverd*, en was mede opsteller van het:

Olijf-takje of schriftuurelijke aanwijzingen enz. Amst. 1629.

Nog bestaat van hem een *formulier ter bevestiging der Leeraars*, geplaatst achter de gezangen destijds bij de Doopsgezinden in gebruik.

Hij overleed te Dordrecht, waar hij dikwijls de dienst waarnam, op den Predikstoel, in den ouderdom van 55 jaren.

Hij was zeer vredelievend, steeds werkzaam om twisten weg te nemen en het welzijn zijner gezindte te bevorderen zoo was hij tegenwoordig bij de vredehandeling, gehouden te Amsterdam in 1630 tusschen de Vlaamsche, Hoogduitsche en Friesche gemeenten en hij teekende mede de belijdenis, welke daar werd opgemaakt, en toen er in 1632 in de Doopsgezinde gemeente te Dordrecht geschillen ontstaan waren droeg hij veel bij om die te vereffenen.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. Zeel. Utr. en Geld.*, D. I. bl. 289 en 325.

BIERMAN (Johannes), afkomstig van Deventer, was Predikant te Kervenheim in het Kleefsche. Toen hij in 1704 gereed stond om, die gemeente verlatende, het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid te Herborn te aanvaarden, werd hem door de Geldersche Hoogeschool het doctoraat in de Godgeleerdheid eershalve aangeboden. Hij werd in het jaar 1709 van Herborn, als Predikant en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid naar Middelburg beroepen waar hij den 22 Julij 1721 overleed.

De volgende werken zijn door hem in het licht gezonden:

Over de Prophetie van Hosea, Utrecht 1702. 4°.

Uitgelezen kerkredenen, Utr. 1711. 8°.

Oefening tot Gebeden. Utr. 8°.

Over de Prophetie van Habakuk, Utr. 1713. 4°.

Heilige keurstoffen, Utr. 1714. 8°.

Over de Prophetie van Zacharia, Utr. 1715. 4°.

Heilige mengelstoffen, Utr. 1716. 4°.

Heerlijkheit des Euangeliums boven de wet, 8°.

Kort begrip van de Leere der waarheit, Amst. 1723. 8°.

Over de brieven aan de Corintheren, Amst. 1725. 2 dl. 8°.

Mozes en Christus, Amst. 1735. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Scholel, Kerkel. Dord.* D. II. bl. 66; Bouman, *Geschied. van de Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 195.

BIERMAN (Engelbert) werd den 8sten December 1788 te Erwitte in Duitschland geboren. In zijne kindschheid werd hem zijn vader door den dood ontnomen. Veel aanleg en lust tot de muziek betoonende genoot hij eerst onderwijs daarin van zijnen ouderen broeder, en later bij eenen muziekmeester in Paderborn. Achttien jaar oud zijnde, verliet hij zijn vaderland en begaf zich als muziekant in dienst bij een Hollandsch militair muziekkorps, maakte vervolgens den veldtogt naar Rusland mede, en moest met velen den moeijelijken krijgstogt met eene achttien-maandsche gevangenschap te Witebsk boeten, waar hij daarenboven door eene hevige ziekte aan zijne legerstede gekluisterd, maar door eene voorbeeldige verzorging van eenige getrouwe krijgsmakkers aan den dood ontrukt werd. Na den val van Napoleon keerde hij terug, en vestigde zich in 1814 met er woon in Deventer, waar hij door zijne uitmuntende muzikale bekwaamheden, veel belangstelling verwekte, en door het geven van concerten en muziekonderwijs, waarbij hij zich steeds door vlijt, geduld, volharding en belangeloosheid kenmerkte, weldra een goed bestaan vond. Bierman bespeelde de

fluit meesterlijk, maar was tevens een virtuoos op de fagot. De behoefte gevoelende om zich de kennis van nog andere instrumenten eigen te maken, legde hij zich ook op het piano-forte-spel toe, en bragt het daarin mede, zonder hulp van anderen, zoo ver, dat hij, zonder zelf een groot speler te zijn, eene behoorlijke opleiding daarin aan zijne leerlingen geven kon. Ook in den zang beproefde hij dit, en onder diegenen, welke hij eenige tijd onder zijne kweelingen telde, was de Contralt-zangeres Mejufvrouw Adelaide Weinthal. Hij was voor het muzikaal onderwijs in Deventer hoogst nuttig en daarom werd zijne dood, die den 27sten Maart 1850 plaats had, door allen diep betreurd.

Zie *Caecilia, Muzikaal Tijdschrift voor Nederl.* 8e jaargang bl. 15.

BIESE (Belin) werd door den Landvoogd Alva in 1567 aangesteld, tot lid van den nieuw opgerigten Raad der Beroerten, voor welken alles, wat eenige betrekking tot de voorgaande bewegingen had, gebragt en afgedaan moest worden.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 151; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BIESELING (Christiaan Janszoon van). Zie BIEZELINGEN (Christiaan Jansz. van).

BIESMAN (Lambert) bevond zich als Opper-Kommies aan boord van een der schepen welke onder Olivier van Noord, den 13 September 1598, het Goereesche gat uitzeilde om eenen togt naar Indië te ondernemen. Toen van Noord den Vice-Admiraal, Jacob Claesz. van Ilpendam, wegens verzet tegen des Admiraals bevelen, volgens vonnis van den krijgsraad, had doen aan wal zetten, werd Biesman tot Kapitein op het jagt *de Hoop* aangesteld. Eindelijk, met van Noord alleen gebleven, streed hij den 14 December 1600 voor Manilla, de hoofdstad der Philippynsche eilanden, onder dien zeevoogd, tegen twee Spaansche schepen, waarvan het eene alleen meer dan driemaal zooveel manschappen aan boord had, als zij er op beide schepen te zamen telde. Hoewel van Noord het grootste der beide schepen deed zinken, schijnt Biesman door het andere te zijn genomen, althans men heeft later niets meer van hem noch van zijn schip vernomen.

Zie *Wonderlijke Voyagie* van Olivier van Noord in Bennet en van Wijk *Nederlandsche zeereizen*, D. V. bl. 34 en 74; Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indië* D. I. bl. 178.

BIESMAN (Christoffel), een zoon van Jacob Biesman, Burgemeester te Nijmegen, en Jobke van Mekeren werd in die stad geboren in 1557; en was aan al wat te Nijmegen in aanzien stond en tot den deftigen burgerstand behoorde, vermaagschapt. Hierdoor kwam hij vroegtijdig in de regering, en wist zijne raadsvrienden door verstandig beleid en minzame vriendelijkheid, zoodanig op zijne zijde te trekken en vertrouwen in te boezemen, dat het voornaamste bewind der zaken door hem bestuurd werd. Hij was een boezemvriend van Oldenbarneveld, hield vertrouwelijke briefwisseling met hem, en werd door dezen in de gewigtigste zaken gebruikt; ook wist hij de regering en gemeente zooveel eerbied en achting voor dien grijzen Staatsman in te boezemen, dat zij, ofschoon er een besluit genomen was, om geen andere dan een inboorling van Gelderland tot Ontvanger der Licenten toe te laten, echter den door hun Hoog Mogenden in dien post aangestelden van den Broek goedkeurden, enkel omdat hij aan Oldenbarneveld vermaagschapt was.

In 1615 werd Biesman naar Leeuwarden gezonden tot handhaving van de regering aldaar. Hij had met de meeste Regenten en vele andere aanzienlijke burgers in Nijmegen de zijde der Remonstranten gekozen, en verzette zich met groote vrijmoedigheid tegen het houden van eene Nationale Synode. Geene beloften noch dreigementen in staat zijnde, om hen van besluit te doen veranderen, werd Prins Maurits over dezen wederstand gramstorig, en besloot de Regering zelf te gaan veranderen, dit ging echter in den beginne niet zeer vlot; want Maurits, bij mangel van andere dienstige voorwerpen, op nieuw vier der aanhangelingen van Biesman aangesteld hebbende, weigerden dezen volstrekt om die posten aan te nemen, zeggende: »dat indien er misdaan ware, zij »alle even veel schuld hadden." Dit had ten gevolge dat de Prins geen kans ziende, om het op eene andere wijze te dwingen, den Preceptor der latijnsche school en den steenhouwer Singendonk als Raden aanstelde; de afgedankten deden wel een protest van al hetgeen er gebeurd was, doch het hielp weinig, en de zaak viel naar het genoegen van den Prins uit. Biesman bleef zoolang in de Vergadering der Staten-Generaal als hij maar eenigzins kon, en scheidde vandaar met waardigheid. Hij behield echter de liefde zijner vrienden en het ontzag zijner vijanden, zooals later bleek toen hij een ontstaan oproer door zijne achtbaarheid stilde.

Hij overleed in 1626 en was gehuwd aan Grada Uwens; de beroemde Gerard Noodt, was de zoon van eene zijner dochters.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 634 en 636; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 91, 175, 195 en 199; *Bijvoegsels en Aanm.* op Wagenaar, D. X. bl. 76 en 77; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BIESTEN (Hendrik van), Orateur in het klooster der Minderbroeders te Amsterdam, waar hij even als alle R. K. Geestelijken dier stad, den 26 Mei 1578 werd uitgeleid, is de schrijver van een zonderling dichtstuk, met het opschrift:

Liedeken op het jaer 1572, als Hollandt af-viel alleenlyck van de Vorsten van den Coningh gesonden, uytghenomen Amsterdam alleen. Ghemaeckt door Broer Hendr van Biesten, wijlen Orateur in het convent van de Minre-broeders binnen Amsterdam.

Op de weys: *van den Slagh van Munster.*
Ofte: *Het voer een Buys al uyt Schiedam.*
Ofte: *Te Maey, als alle de vogheltjens singen.*

gedrukt achter:

Opcomste der Nederlantsche Beroerten... Dit is nu het seventighste jaer, Door Eenen Liefhebber des Waerheydts en der zielen Saligheydt, Munster 1642. 8°, en mede voorkomende bij Le Long, *Reformatie van Amsterdam* bl. 541—543.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. III. bl. 878—879; *Algem. Konst. en Letterb. voor* 1834. D. I. bl. 444 en 445, D. II. bl. 223; de Wind, *Bibl. der Nederl. Geschied.* D. 591 en 592.

BIEZELINGEN (Christiaan Jansz. van) of van Bieseling, geboren te Delft in 1558, was beroemd in het schilderen van portretten, waarvan hij de gelijkenis wonder schoon wist te treffen, ook bezat hij de kunst om zijne kleuren en verwen zoo gepast te temperen, dat men daar weinig zijne weergade in aantrof. Men verhaalt van hem, dat hij, toen Willem I, Prins van Oranje, doorschoten was, middel wist te vinden, niettegenstaande het verbod daarvan door de Staten gedaan, hem af te schetsen, hetwelk zoo volkomen geleek, dat het alle de andere beeldtenissen, welke van dien Vorst gemaakt zijn, verre overtrof, en naderhand gevolgd is in het groote stuk door Hendrik Gerritsz. Pot in 1620 vervaardigd, en nog in de voormalige Schepenskamer op het Stadhuis te Delft hangende. Ook heeft hij het portret van Balthasar Gerards, den moordenaar van dien Vorst, naar het leven afgeteekend, welke teekening later in het bezit is geweest van David Flud van Giffen, Predikant te Dordrecht.

Eens dat hij sommige zijner goede vrienden, die een reis naar Spanje zouden doen, aan boord van het zeilree liggende schip ging bezoeken, om het laatste vaarwel met hen te drinken, liet hij in de vrolijkheid zich, door sterk aanhouden, overreden, om, benevens zijne vrouw en twee kinderen, die hem vergezelden, de reis mede naar Spanje te doen. Hier gekomen, geraakte hij te Madrid aan het hof, en is daar gebleven, tot aan het overlijden van zijne vrouw, waarop hij naar Holland terugkeerde, en ten tweedemaal in den echt trad, waarna hij te Middelburg ging wonen, alwaar hij in 1600 overleed.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.* D. I. bl. 122; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; *Beschr. der Stadt Delft*, bl. 775; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation*; *Biogr. Univ.*; Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*

BIGATO (Marcus Antonius), geboren te Thienen in België was eerst Kapelaan te Tilburg; werd in 1654 Pastoor te Diessen, van waar hij in 1663 als Pastoor naar Poppel vertrok, terwijl hij hier stond werd hij tevens tot Landdeken van Hilvarenbeek benoemd.

Hij overleed in het jaar 1695, als Pastoor te Broechem in het bisdom van Antwerpen, en heeft geschreven:

Augustinus humiliatus, excitans cor ad amorem misericordiae Dei, et dulcedinem Gratiae illius, qua potens est omnis infirmus, qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suae, Lovan. 1664. 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils) *Kathol. Meyer. Memorieb.* bl. 272 en 273; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 20 et 21.

BIGGEKERKE (Bartholomeus van) of van Bekerke was zeer in aanzien bij Filips de Goede, Hertog van Bourgondië, wien hij groote diensten bewezen had, doch toen die Vorst in het jaar 1433 in Zeeland kwam, om aldaar gehuldigd te worden, kwamen er zeer vele en bijzonder zware klagten tegen hem in wegens het geweld en den overlast, welke hij die van Walcheren en vooral de Middelburgers had aangedaan. De Hertog deed hem hierop in hechtenis nemen en voor de hooge vierschaar in de Abdij brengen, waar Filips zelve tegenwoordig was om regt te spreken. Deze vroeg nu aan Biggekerke of hij genade begeerde of regt; waarop hij antwoordde, »ik begeer regt en geen genade." De Hertog antwoordde hierop, »u zal regt geschieden," en deed hem op onze Lieve vrouwe Boodschap-avond in Maart voor de poort der Abdij onthoofden, doch zijn lijk werd gezonden naar zijne heerlijkheid Biggekerke en aldaar in het koor der kerk eerlijk begraven. Kort daarna trokken die van Middelburg op last van Filips uit, en verwoestten het slot te Biggekerke, dat door Heer Bartholomeus bezeten en bewoond was geweest.

Zie Boxhorn, *Croniick van Zeeland* D. II. bl. 204 en 212; Te Water, *het Hoog Adel. Zeel.* bl. 147.

BIK (J. H.) beoefende de teekenkunst te Amsterdam, toen hij in 1815 werd aangesteld bij de commissie, die van wege het Gouvernement naar Java vertrok en waartoe ook de Hoogleeraar Reinwardt behoorden. Bik werd daarbij hoofdzakelijk aangesteld tot het teekenen van voorwerpen tot de natuurlijke historie behoorende en dat hij daartoe bijzonder berekend was, is gebleken uit onderscheidene teekeningen zoo van dieren, planten en bloemen, als van gezigten op Java en de Kaap de Goede Hoop, van afbeeldingen van Javanen enz.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 375 en 376; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstn.*

BIKKER. Zie BICKER.

BILAND (Jan), een der teekenaars van het verbond der Edelen, was vermoedelijk een zoon van Otto van den Biland en Elisabet Schenk van Nydeggen, en behoorde alzoo tot het aanzienlijke Geldersche geslacht, hetwelk zich naderhand van Bylandt schreef en waarvan ons later eenige leden zullen voorkomen.

Jan Biland overleed kinderloos.

Zie Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 210. St. III. bl. 475—477.

BILDERDIJK (Izaak), zoon van Joannes Bilderdijk en Anna Dorothea Ludeke, geboren te Amsterdam in 1720, werd niet voor eenen geleerden stand opgevoed, maar, op de Latijnsche school gezonden, vatte hij eene brandende drift op voor die taal, welke hem zijn geheele leven is bijgebleven, en alle andere indrukken bij hem verdoofde. Ofschoon nog zeer jong onderscheidde hij zich dadelijk door zijne vorderingen, op eene wijze, die een buitengewoon opzien verwekte. Intusschen wilde zijn vader, een eenvoudig vroom man van den ouden tijd, volstrekt niet, dat hij zich daarin volmaken of tot de studiën voorbereiden zou. Dienvolgens werd hij, na de vier eerste klassen, in zeer weinig tijd, te hebben afgeloopen van de Latijnsche school genomen. Door zich thuis te oefenen trachtte hij zich in de taal verder te versterken, en verkreeg, na eenige tijd, de vergunning van zich te Leiden op de geneeskunst toe te leggen. Door zijne geestigheid en levendigheid, gepaard met eene ongemeene vlugheid in het spreken van zeer goed Latijn, verkreeg hij als Student grooten naam van bekwaamheid en kwam in aanzien bij Professoren en Studenten. Bij zijne aanneming als candidaat werd hij toegelaten om met den kap te promoveren, hetgeen in die tijd iets zeer zeldzaams en als eene alles overtreffende onderscheiding bij de geneeskundige faculteit gerekend werd. Hij promoveerde echter slechts openbaar, op de gewone wijze, daar zijne ouders tegen de buitengewone kosten opzagen. Nu vestigde hij zich als Geneesheer in zijne vaderstad, waar hij van velen het vertrouwen genoot, doch door zijne vurige verkleefdheid aan het huis van Oranje, door zijne vrijmoedige gisping van de aristocratische partij en door de ongegronde gissing dat hij de partij der Doelisten was toegedaan, haalde hij zich niet weinig vijandschap op den hals; hetgeen zijne praktijk zeer deed verminderen. In het jaar 1756 of kort daarna werd hem alzoo door Prinses Anna, weduwe van den Stadhouder Willem IV het ambt van Opziener over de maniantie van 's lands zegel en collectieve middelen over Amsterdam, Amstel- en Gooiland opgedragen, aan welks getrouwe waarneming hij tot in gevorderden ouderdom tijd en krachten besteedde, zonder evenwel de geliefkoosde studie der geneeskunde of de liefhebberij der dichtkunst, die hem eigen was, te laten varen. Als dichter onderscheidde hij zich minder door eene hooge vlugt dan door eene zekere oorspronkelijkheid van geest en eene niet alledaagsche gespierdheid van versbouw.

Er bestaan van hem:

Arria en Paetus, trspl. Amst.

Het valsch vooroordeel, of de Triompherende vrouw blsp. gev. naar *le Préjugé à la Mode* van Nivelle de la Chaussée, Amst. 1762. 8°.

Tomyris of de dood van Cyrus, trsp. naar het Fransch van Mej. Barbier, Amst 1763. 8°.

Bilderdijk was gehuwd geweest met Sibilla Duyzenddaalders bij wie hij zeven kinderen verwekte, van welke hem drie zonen overleefden: Willem Bilderdijk, die volgt; Johannes Bilderdijk, overleden 25 October 1788, en Izaak Bilderdijk geboren in 1773, overleden als Rijks-Ambtenaar, den 19 Maart 1851, en eene dochter Izabella Dorothea Bilderdijk, gehuwd met den Heer Wentholt.

De spreuk van Doctor Bilderdijk was: *Rien n'est parfait* (niets is volmaakt).

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuys, D. I. bl. 418 en 419; Witsen Geysbeek *Woordenb. der Nederd. Dichters; Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters*, ten verv. op Witsen Gysbeek, D. I. bl. 129, 130, 137; *Catalogus der Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk.* D I. b. bl. 61; Mr. W. Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XI. bl. 167—198.

BILDERDIJK (Willem), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 7den September 1756, gaf van zijne eerste jeugd menigvuldige blijken van zeldzame vlugheid en vatbaarheid, van ongemeene dorst naar kennis en van een gelukkig geheugen. Door eene kwetsing van den voet, dien hij omstreeks zijn zesde jaar bekomen had, en waaraan hij veel doorstond en lang sukkelde, zoodat hij eerst in zijn zestiende jaar eene dragelijke gezondheid verkreeg en geheel zijn leven door eenigzins verminkt bleef, was hij gedurende een groot gedeelte van zijne jeugdige leeftijd aan huis en kamer verbonden, en dus bijna geheel aan eigen nadenken en werkzaamheid overgelaten. Hoe gunstig dit nu, bij zijnen voortreffelijken aanleg, voor hem was, tot bekoming van die veel omvattende kennis, die zich in zijne tallooze schriften ten toon spreidt, zoo moet men hieraan ontegenzeggelijk ook toeschrijven, die wreveligheid en bitsche hekeling, welke hij in zijne werken zoo dikwerf aan den dag legde en die ongezelligheid, welke de zamenleving voor hem minder aangenaam maakte. Uit hoofde van zijne aanhoudende ongesteldheid niet ter school kunnende gaan, werd hij door zijnen vader zelven onderwezen of aan eigen oefening overgelaten. Dit onderwijs en die oefening, bepaalden zich niet enkel tot het lezen, schrijven en rekenen, het Italiaansch boekhouden, de Letterkunde, Geschiedenis, de Grieksche, de Latijnsche en onderscheidene nieuwere talen; maar ook de Redeneer-, de Bovennatuur-, de Ontleed-, de Ziektekunde en later ook het Natuurregt werden door den jongen Bilderdijk beoefend. Reeds vroeg legde hij zich op de Dichtkunst toe, zelfs zou hij naar men wil al op vierjarige leeftijd daarvan proeven hebben gegeven, onder anderen zou het vers *Gideon*, dat, later omgewerkt in 1808 het licht zag (1), in 1760 door hem vervaardigd zijn.

Doch het eerst wat van zijne jeugdige Muze algemeen bekend werd, was de in 1768 (dus toen hij nog slechts twaalf jaren telde) gedichte *Beschouwing van vijf tafereelen uit Josephs leven*, welke in 1770, buiten weten van den Dichter, in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* werden opgenomen. Zijn een jaar later vervaardigd zangspel: *het Orakel*, is nog in handschrift aanwezig.

In 1776 behaalde Bilderdijk den Gouden Medaille bij het Leidsche Dichtgenootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, met een dichtstuk getiteld: *De invloed der Dichtkunst op het Staatsbestuur.*

Bij het zelfde Genootschap behaalde hij in het volgende jaar te gelijk den Gouden en den tweeden Zilveren Eerepenning, met een Dichtstuk in drie zangen en eenen Lierzang op de *Ware liefde tot het Vaderland*, terwijl Juliana Cornelia Baronesse de Lannoy, den eersten Zilveren bekwam.

Het boven vermelde ongemak aan den voet, belette Bilderdijk om zijne neiging tot de krijgsdienst op te volgen en daar hij, bij eenen onoverkomelijken afkeer van alle ambten, in geenen deele lust gevoelde om, naar den wensch van zijnen vader, ter eeniger tijd diens ambt te bekleeden, begaf hij zich, na reeds vier jaren als Boekhouder op zijns vaders kantoor te zijn werkzaam geweest, in 1780

(1) *Najaarsbladen*, D. I. bl. 143—150.

naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij in de Regtsgeleerdheid Frederik Willem Pestel, Bavius Voorda en Dionysius Godefridus van der Keessel en in de letteren David Ruhnkenius hoorde. Reeds in 1777 had de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden de volgende prijsvraag uitgeschreven: *Hebben de Dichtkunst en Welsprekendheid verband met de Wijsbegeerte? en welk nut brengt dezelve aan de eene en de andere toe?* Deze werd door Bilderdijk met eene zeer uitgewerkte verhandeling beantwoord, die den Gouden Medaille werd waardig gekeurd en waarbij hij in 1783 nog bijlagen voegde, welke met bijval ontvangen en bij de verhandeling gevoegd werden. Dit stuk zou alleen voldoende geweest zijn, om den schrijver eenen hoogen rang onder de beroemdste Letterkundigen aan te wijzen; wanneer men toch het boek leest, weet men niet wat men meer te bewonderen hebbe, of de groote geleerdheid van den schrijver, of de gegrondheid zijner redeneringen of de zuiverheid van zijnen stijl.

Na een tweejarig verblijf aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij zich, met noeste vlijt, in de Regtsgeleerdheid oefende, werd hij in 1782, op het openbaar verdedigen van 105 Theses, tot Meester in de beide regten bevorderden, zette zich vervolgens te 's Gravenhage neder en verkreeg spoedig eenen grooten naam; vooral door het vóór en in 1787 manmoedig verdedigen en vrijpleiten van eenige van oproer beschuldigde aanhangers van het huis van Oranje, zooals onder anderen het geval was met zekere Catharina Mulders, in de wandeling meer bekend onder den naam van Kaat Mossel, welken bijnaam men haar gegeven had, omdat ze te Rotterdam stadskeurvrouw der schelpvisch was. Ook had hij geen gering deel in de zamenspanning, om te verhoeden, dat de leden der Staten van Holland door de dusgenaamde Stadhouderspoort naar huis reden, en werkte krachtdadig mede, om een der hoofden van dien aanslag, Hess, uit de voeten te helpen.

Inmiddels was Bilderdijk in 1784 door het huwelijk verbonden aan Rebecca Catharina Woesthoven, die hij onder den naam van Odilde bezong, onder welken titel hij de aan haar gerigte minnedichten in 1808 in het licht zond, nadat ze reeds in 1796, onder dien van *Oden en Gedichten*, even slordig als zonder regt van kopij, door den Boekhandelaar Elwe waren uitgegeven. Bij het inrukken der Pruissen in Holland, in 1787, vervoegde Bilderdijk, die hoog in achting stond bij den Stadhouder Willem V, zich, op 's Prinsen begeerte, bij den Hertog van Brunswijk in diens leger te Schoonhoven, met het doel, om hem tot Raadsman te strekken ten aanzien van de veelvuldig voorkomende gevallen, waar die Veldoverste op bijzondere regten van personen, steden of dorpen, welke hij zoo veel mogelijk ontzien wilde, ingreep zou kunnen doen. Na zijne komst bij het leger verstrekte Bilderdijk den Hertog, door zijne plaatselijke kennis, tot wegwijzer, en wees hem de bruikbaarheid of onbruikbaarheid der deels natte gronden, de wegen die geschikt waren tot hinderlagen, de bijpaden, en al wat tot de kennis van den grond behoorde, vooraf aan. Aan welke aanwijzing den Hertog dan ook den goeden uitslag van zijnen togt grootelijks toeschreef, zoo als hij dit Bilderdijk op eene parade aan den Overtoom, met eenen handdruk openlijk betuigde, met de woorden: *Tout cela n'est dû qu'à vous, Monsieur.* (Dit alles is men aan U alleen verschuldigd.)

Na de omwenteling van 1787 keerde Bilderdijk weder tot zijne praktijk terug. Doch als vurig aanklever van het huis van Oranje, kon hij in 1795 het niet met zijn geweten overeenbrengen om den toen ook van de praktizijns voor den Hove gevorderden eed, af te leggen, waarbij afzweering en haat van het Stadhouderschap, zoowel als erkenning der zoogenaamde regten van den Mensch gedaan werd. Hij leverde diens volgens een *Adres aan de Vergadering der Provisioneele Representanten van het volk van Holland*, waarin hij zijne zwarigheden tegen het afleggen van dien eed ontvouwde. De geheele vergadering hoorde de lezing van dit stuk met verontwaardiging aan, als volgens haar oordeel opgesteld, in zeer oproerige en ongepaste bewoordingen, en besloot het Commité van Algemeen Welzijn te verzoeken, »om op »morgen den Procureur-Generaal aan te zeggen, dat hij Mr. Wil»lem Bilderdijk voor zich moest ontbieden, en hem gelasten: bin»nen den tijd van vier-en-twintig uren 's Gravenhage en binnen den »tijd van acht dagen geheel Holland te verlaten, alsmede de Afge»vaardigden bij de Algemeene Staten te verzoeken, om een afschrift »van dat schandelijk verzoekschrift, zoo als het genoemd werd, ter »tafel van Hunne Hoogmogenden te brengen, en het daar genomen »besluit mede te deelen, ten einde men in de andere gewesten, »tegen zulk een schandelijk en gevaarlijk mensch ook op zijne hoede »zou kunnen zijn." In andere provinciën, althans in Zeeland, werd verboden, om aan Bilderdijk schuilplaats te verleenen. Hij begaf zich, met verlies van bijna alle zijne boeken, papieren en geschriften, alleen voorzien van eenig reisgeld, naar Groningen en verzocht van de Municipaliteit dier stad eene pas, om naar Hamburg te reizen. Deze was hem in April uitgereikt, doch te leur gesteld door de schipper die hem moest overvoeren, bleef hij zich daar tot in het begin van Mei onthouden. Nu werd hem door den Stads Advokaat Fiskaal aangezegd, dat, daar thans de weg naar Hamburg open was, het der Regering aangenaam zijn zou, wanneer hij, binnen vier en twintig uren, de stad Groningen en haar regtsgebied ruimde, en zijne reis naar Hamburg of elders, naar goedvinden, voortzette. Weinige dagen later werd, bij een besluit der Representanten des volks van Stad en Lande, op aanschrijving der Algemeene Staten genomen, hem de inwoning in dat gewest volkomen ontzegd. Zoo zag dan de vroeger hier te lande zoo gevierde Bilderdijk zich genoodzaakt als balling rond te zwerven, terwijl hij zich tevens door zijne gade verlaten zag, die zich, bij andere politieke inzigten dan de zijne, niet verpligt achtte, hem buiten 's lands te volgen.

Hij vertrok nu over Hamburg naar Portsmouth, en begaf zich vervolgens naar Hamptoncourt, waar hij meermalen den uitgedreven Stadhouder en diens gezin zag. Te Londen, waar Bilderdijk zich daarna schijnt te hebben gevestigd, hield hij zich bezig met het geven van onderwijs in talen, in teekenen en in onderscheidene vakken van wetenschap, doch alzoo hij de Engelsche taal niet vlug genoeg sprak, om er het onderwijs in mede te deelen, deed hij dit in het Fransch. Onder zijne leerlingen bevond zich mede Katharina Wilhelmina Schweikhardt, eene dochter van den in zijn vak bekenden Kunstschilder van dien naam. Door liefde tot haar ontvonkt en deze neiging met wederliefde beloond ziende, trad hij met deze zeer begaafde Jonkvrouw den 18den Mei 1797 te Londen in de Staatskerk in den echt. Daar Bilderdijk echter in het geheel niet Engelschgezind was en zijne lessen hem bovendien geen ruim bestaan opleverden, deed hem dit spoedig uitzien naar een ander oord, waar hij een onafhankelijk leven kon leiden. Van hier dat hij eenmaal het voornemen schijnt te hebben opgevat zich te Demerary te vestigen en daar de regtsgeleerde praktijk uit te oefenen; op raad van Prins Willem V begaf hij zich echter naar Brunswijk, waar hij bij den Hertog, die, zooals wij reeds vroeger gezien hebben, hem zeer genegen was, een gunstig onthaal genoot en een klein pensioen ontving. Om verder in de behoefte van gade en kroost, welke laatste steeds talrijker werd, te voorzien, gaf hij ook hier weder les in onderscheidene vakken, zoodat hij soms twaalf of dertien collegiën daags gaf. Ofschoon hij nu hier, in den regten zin des woords, in het zweet zijns aanschijns zijn brood at, hetgeen desniettemin maar al te dikwijls zeer sober omkwam en met een dronk water soms zijn eenig voedsel uitmaakte, terwijl zijne gezondheid onder die gedurige afmatting veel leed, genoot hij hier eenen onwaardeerbaren schat, in het bijzijn eener hem lievende en met hem eensdenkende gade, die hem bij vreugd en droefheid, welke laatste al zeer dikwijls zijn deel was, trouwhartig ter zijde stond.

Nadat Bilderdijk nu tien jaren in ballingschap had rond gezworven, begon men er eindelijk in ons Vaderland aan te denken, om hem, wiens onuitputbre dichtader tevens van de stoutste en liefelijkste zangen overvloeide, uit zijne ballingschap terug te roepen. Eerst was er sprake om hem eenen Hoogleeraarstoel te Franeker aan te bieden. Daarna wilde de Amsterdamsche afdeeling der Maatschappij van Taal- en Dichtkunde hem zoeken te bewegen om als Lector in de Nederduitsche Taal, Welsprekendheid en Dichtkunde bij gemelde Afdeeling, op eenen voordeeligen voet, voorlezingen te houden; doch beide die ontwerpen sprongen af, zonder dat de reden daarvan blijkt. Eindelijk mogt het hem gelukken, na door den Prins van Oranje van allen eed of verbindtenis ten diens aanzien ontslagen te zijn, in het voorjaar van 1806, wederom voet op den vaderlandschen bodem te zetten, waar hij niet slechts door zijne oude vrienden, maar door een aantal hoogschatters, van wat staatspartij ook, met open armen ontvangen werd. Zelfs de toenmalige Raadpensionaris Mr. Rutger Jan Schimmelpenninck haastte zich, om hem zijne hartelijke vreugde daarover te betuigen.

Bilderdijk vestigde zich nu te Leiden, en woonde daar, toen den 12den Januarij 1807 die stad door het springen van een schip met buskruid zoo noodlottig geteisterd werd. Na die ramp begaf hij zich met der woon naar 's Gravenhage, waartoe hij te meer werd aangespoord doordien Lodewijk Napoleon, Koning van Holland, naauwelijks met Bilderdijk was bekend geworden, of hij riep hem tot zich, om hem in de Nederlandsche taal te onderwijzen en in zaken van Vaderlandsche Letterkunde en Wetenschap van zijnen raad te dienen. Doch noch hier, noch te Katwijk, waarwaarts

Bilderdijk zich vervolgens begaf, was zijn verblijf van langen duur, want reeds in 1808 vertrok hij naar Amsterdam, dat toen 's Konings residentie en tevens ook de zetel van het Koninklijk Nederlandsch Instituut was geworden, aan welks werkzaamheden Bilderdijk, dadelijk na de oprigting, een aanzienlijk deel nam.

Behalve het leed, dat Bilderdijk, als hartstogtelijk beminnaar van zijn Vaderland, ondervond, toen het Koningrijk Holland bij het Fransche Keizerrijk werd ingelijfd, was die gebeurtenis ook uit een finantieel oogpunt voor hem noodlottig, aangezien hij zich nu verstoken zag van het pensioen van 6000 guldens, hem door Koning Lodewijk toegelegd.

Onder het bestuur van Napoleon leefde hij alzoo in eenen allertreurigsten toestand, en moest gedurende die tijd alleen van de geringe toelage, verknocht aan de betrekking van Voorzitter van het Instituut, van de opbrengst der door hem uitgegeven schriften, die toen vooral een zeer karig honnorarium opleverden, en van hetgeen hem op eene kiesche wijze door welmeenende vrienden werd bezorgd, leven. Toen hij als Voorzitter van het Instituut, tijdens 's Keizers verblijf in Holland, ten jare 1811, met eene Commissie, ten gehoor verscheen, vroeg Napoleon hem: *Êtes vous connu dans la république des lettres?* (zijt gij in de letterwereld bekend)? Den Keizer aanziende met een oog, dat niet gewoon is zich voor het gezigt van anderen terug te trekken, antwoordde de Dichter: *Au moins j'ai fait ce que j'ai dû pour l'etre.* (Ten minste heb ik al gedaan wat ik moest om het te zijn).

Dadelijk na de omwenteling van 1813, waartoe Bilderdijk het Nederlandsche volk, door zijne echt vaderlandsche zangen, had aangemoedigd, werd hij aangesteld tot Auditeur Militair te Amsterdam. deze post nam hij eenige maanden, met dien ijver en die naauwgezetheid waar, welke hem, in al wat hij deed, kenschetsten; doch de hem ingewortelde afkeer van alle bezoldigde ambten deed hem eerlang naar zijn ontslag uitzien. Nu werd hem van wege den Souvereinen Vorst de vraag gedaan, welke schadeloosstelling hij wenschte voor al hetgeen hij, gedurende de tien jaren van 1795—1805, voor Vaderland en Oranje geleden had; voor hetgeen hij door zijne krachtige zangen, wezenlijk tot de omwenteling van 1813 had bijgedragen, en voor het waarnemen van den lastigen post van Auditeur Militair. Hierop deed hij de zeer bescheiden vraag. dat, daar, aan de doorluchtige school van zijne geboortestad, eene nieuwe leerstoel van Nederlandsche Geschied- en Letterkunde moest opgerigt worden, hij dien bekleden mogt. De Vorst, die deze vraag zeer natuurlijk vond, zegde hem dien post gaaf toe, doch kon zijn gegeven woord niet gestand doen, uithoofde van den tegenstand door de Amsterdamsche Regering en Curatoren geboden, voornamelijk aangehitscht door twee, vooral in het Staatkundige vroeger geheel vijandige, Hoogleeraren. Waarschijnlijk was het ten gevolge van deze grievende teleurstelling, dat Bilderdijk in 1817 besloot, zich weder met der woon naar het door hem zoo geliefde Leiden te begeven, waar hij nu voor onderscheidene leergierige jongelingen, die van zijn onderwijs verlangde gebruik te maken, onderscheidene voorlezingen, inzonderheid over de historie des Vaderlands hield, welke voorlezingen men wel eens, ofschoon geheel ten onregte, heeft aangemerkt als pogingen, om zich onder de bekwaamste en talentvolste jongelingen der Hoogeschool eene partij te vormen. Het is echter niet te miskennen, dat sommigen dezer jonge lieden 's mans gevoelens niet altoos met dien geest des onderscheids en die bescheidenheid voorstonden, welke men op die leeftijd had mogen verwachten. Ook zagen omstreeks deze tijd onderscheiden wetenschappelijk werken van hooge waarde van zijne hand het licht. Het was gedurende zijn verblijf te Leiden, en wel in 1825, dat hij gelegenheid vond om zijne belangstelling voor den Engelschen Dichter Robert Southey aan den dag te leggen, door dezen, die zich destijds met eenen gekwetsten voet te Leyden bevond, met oud Hollandsche gastvrijheid, huis en tafel aan te bieden; hem met zorg te verplegen; en alles wat mogelijk was in het werk te stellen, om zijnen smarten te lenigen; voor al hetwelk de Brit hem en zijne gade steeds de grootste erkentelijkheid betoonde.

In 1827 ging Bilderdijk met der woon Leiden voor Haarlem verwisselen, waar hij sedert het overschot zijner levensdagen doorbragt, ofschoon in het geheel niet vrij van de grievendste bejegeningen, welke hem sedert lang reeds wedervoeren. Doch onder al het leed, dat hem kwelde, was niets te vergelijken bij den slag dien hem den 16den April 1830 trof, in het verlies van zijne dierbare gade, die gedurende meer dan dertig jaren den troost, steun en vreugde zijns levens was, en hem door eene onvermoeide en getrouwe liefdezorg schier onmisbaar was geworden. Niet zeer lang dan ook overleefde hij die getrouwe medgezellin bij zijne omzwerving op deze aarde, want de 18de December 1831 zag den afgetobden grijsaard, zacht en kalm, tot een beter leven insluimeren. Van het talrijk bij zijne beide vrouwen verwekt kroost, was, bij zijn overlijden, uit zijn eerste huwelijk slechts in leven eene dochter Louise Sibille Bilderdijk, die mede wel eens de lier handteerde, geboren den 7den September 1785, overleden den 7den Augustus 1832, bij haren echtgenoot, den Geneesheer W. E. Burckhardt, een zestal kinderen nalatende; uit zijnen tweeden echt had hij een zoon Lodewijk Willem Bilderdijk, geboren 12 April 1812, destijds Sergeant, thans Eerste Luitenant bij de Infanterie van den Staat.

Zijn stoffelijk overschot werd in de groote kerk der Hervormden te Haarlem nedergelegd, alwaar, in het jaar 1832, door de aloude Rederijkkamer *de Wijngaardranken*, onder de zinspreuk: *Liefde bovenal*, boven 's mans graf een gedenksteen, waarop eenvoudig zijn naam is uitgehouwen, ter zijner eere, geplaatst is.

Veel omvattend waren Bilderdijks kundigheden, zoodat hij in schier geen vak van wetenschap een vreemdeling was, terwijl hij zich in vele door grondige theoretische en practischen kennis onderscheidde.

Dat hij de grootste der Nederduitsche Dichters mag genoemd worden, die immer bestaan hebben, zal voorzeker niemand betwisten; dat echter de in zijne meer dan honderd dichtbundels voorkomende verzen, allen voor meesterstukken te houden zijn, zal wel niemand, die niet geheel vooringenomen is, willen beweren, hetgeen trouwens, bij de onvolkomenheid, welke al het ondermaansche aankleeft, dan ook niet wel mogelijk is; maar dat verre de meeste als zoodanig mogen geroemd worden, achten wij buiten allen twijfel; en in welk vak van Dichtkunde muntte hij niet uit! Zoowel in het treurspel als in het minnedicht; stak hij den krijgsklaroen of voerde hij den geessel der satyre; handteerde hij de lier van Homerus of kleedde hij zijne dichterlijke beelden in den vorm eener romance, schier altijd was hij onnavolgbaar, altijd was hij de eenige oorspronkelijke Bilderdijk. Ja die oorspronkelijkheid wist hij zelfs aan zijne vertalingen uit vreemde spraken mede te deelen, zoodat men bij het lezen van een door hem in onze taal overgebragt stuk altijd genegen was, dit aan Bilderdijk zelven toe te schrijven.

Bij de uitstekendste en hoogst zeldzame begaafdheden als Dichter, voegde hij eene grondige kennis der oude, en van bijna alle bekende nieuwe talen (de meeste Oostersche misschien uitgezonderd), maar vooral van de Nederduitsche taal. Zoo diep als hij was misschien niemand in het heiligdom der taal doorgedrongen en het was daarbij dat hem zijn ongeloofelijke kennis van zoo vele talen bijzonder te stade kwam. »Er behoorde niet minder dan deze ge»leerdheid, maar tevens niet minder dan 's mans dichterlijk ver»nuft en genie toe, om de *Verhandeling over de geslachten der »zelfstandige naamwoorden* te schrijven: eerst slechts een ont»werp (1809), en eindelijk verrijkt met eene *Geslachtlijst der »zelfstandige naamwoorden* (1822). Zijn stelsel is zoo nieuw »als rijk in gevolgtrekkingen: het bevat uit den aard der tale zoo »wel als uit wijsgeerige beschouwingen der voorwerpen in betrek»king tot ons denk- en spraakvermogen geputte, fijne onderschei»dingen der drie geslachten, en der tot dezelve behoorende woor»den. Vooral in de onderscheiding van het onzijdige verdient zijn »werk beoefend te worden. Ook in vele aanteekeningen achter »'s mans Gedichten legt Bilderdijk ongemeene taalgeleerdheid, »en vooral scherpzinnigheid in het afleiden aan den dag, die men »altijd bewondert, maar die wel eens wat ver gezocht voorkomt (1)."

In de geschiedenis, inzonderheid in de Vaderlandsche, was hij geheel t'huis en opdat ik mij hier van de woorden van een bevoegd kunstregter bediene (2), »hoe vol opgeraapte stellingen, vitterijen, »scheldwoorden en wonderspreuken zijne *Geschiedenis des Vader»lands* ook zijn moge, geeft zij toch veel stof tot nadenken, en »ook hier is hij, zelfs in zijne misvattingen, den man gelijk, die des »nachts met eene lantaren of fakkel op reis zijnde, ook daar waar »hij van den weg dwaalt, toch door dat licht anderen behulpzaam »is om het regte spoor te vinden, of wel op de doolpaden, waar»op hij is vervallen, nog veel nuttigs en fraais ontdekt. En welk »een bonte lappedekenstijl, de stijl dezer geschiedenis, *als Ge»schiedstijl beschouwd*, dan nu ook op vele plaatsen zijn moge, »hoezeer dezelve zich vergelijken laat bij eene soort van vrij slordig »*negligé* — mag ik het zoo eens noemen? — waarbij de Schrijver »tot woordenkleed voor zijne gedachten maar de eerste de beste

(1) van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 496 en 497.

(2) Lulofs, *Kort overzigt van de Geschiedenis der Nederlanden*, Voorber. bl. VI en VII.

»Hollandsche, Fransche, Latijnsche en andere plunjes gekozen heeft, »toch ontbreekt het in dien schrijftrant niet overal aan nadruk en »gespierdheid, toch vindt men hier en daar eene zeer gelukkige »keuze en schepping van woorden, kortom, het huisgewaad of »*négligé* is altijd dat van iemand, die men zien kan, dat een »goede gestoffeerde kleederkast hebben moet, maar die of te traag »was, of die het beneden zich achtte, of wel die noch tijd noch »trant had van zich netjes aan te kleeden."

En dat deze oordeelvelling niet al te hard is uitgevallen zal men gereedelijk bevroeden, wanneer men zelfs een van 's mans meest gevierde leerlingen, den geleerden en voorzeker niet tegen Bilderdijk vooringenomen Groen van Prinsterer hoort getuigen: »dat »Bilderdijks oppervlakkig verhaal, vol bittere aanmerkingen en »soms zeer ongepaste uitvallen, in spijt van al den geest dien men »hem niet ontzeggen kan, weinig zijner waardig is;" terwijl hij, al hoewel het voortreffelijke niet voorbij ziende, kort daarna zegt, dat hij daarin aan den dag legt: »een vertrouwen, waarmede hij »zich aan de vloeijende inspraak der gissingen van zijn vernuft ook »hier overgaf; eene overmaat van kracht, die hem zelfs in zijne »dwalingen geen maat deed houden; eene hartstochtelijkheid die »medesleept in plaats van te leiden; eene onbuigzaamheid waarnaar »de feiten zich schikken moeten om haar niet te stuiten. Over- »drijvende ten goede of ten kwade, naarmate hij voor zijne onder- »werpen genegenheid of wederzin voedde, doet hem zijn ijver om »de dwaling te wederstreven, de grenzen der waarheid overschrij- »den (1)."

Als Regtsgeleerde heeft hij zich, zoo als wij vroeger zagen, bijzonder onderscheiden, en ook later heeft hij in zijne schriften blijk gegeven, dat hij met eenen diepen blik in die wetenschap was doorgedrongen.

Dat Bilderdijk geen vreemdeling in de Geneeskunde was, kan uit zijne *Ziekte der Geleerden* bewezen worden, terwijl zijne ervarenheid in de Kruidkunde blijkt uit zijne *Exposition et défense de la théorie de l'organisation végétale de M. Brisseau Mirbel*, in het Fransch en Nederduitsch, met gekleurde platen in 1808 in 8°. in den Haag in het licht gegeven, welk werk nog in onze dagen door een bevoegd beoordeelaar, den Hoogleeraar de Vriese, eene geenszins vergeefsche noch onverdienstelijke arbeid wordt genoemd. (2) In de ontleedkunde was hij zoo bedreven, dat hij in vroegere jaren op de Haagsche Teeken-Akademie daarin de jonge schilders les gaf. Bovendien was hij wel een zonderling, doch buiten twijfel oorspronkelijk wijsgeer en tevens een zeer ervaren geoloog.

De Wis-, Doorzigt- en Bouwkunde werden, van zijne jeugd af aan, met geestdrift door hem beoefend en van zijne ervarenheid in deze wetenschappen dragen mede onderscheidene plaatsen in zijne werken blijk; terwijl hij bovendien een werk *over de Perspectief* heeft in het licht gezonden. Onder de zeer verdienstelijke vaderlandsche Beoefenaars der Teeken- en Etskunst kan hij mede gerangschikt worden, zoo als zulks onder anderen blijkt uit onderscheidene fraaije en bevallige vignetten of dergelijke, welke in zijne Dichtwerken voorkomen, zoo als in die, getiteld: *Mijne Verlustiging*, Leyden en Amsterdam 1781, en *Bloempjens*, Amsterdam 1785, beiden in 8°. Ook teekende hij, die in zijne jeugd in deze kunst onderwezen was door Johannes van Drecht, een met veel smaak geordonneerd titelvignet, voor een Dichtstuk van Samuel Iperuszoon Wiselius, getiteld *de Roem*, hetwelk door Jakob Ernst Marcus naar die teekening gegraveerd is.

Het kon niet missen of bij zoo vele begaafdheden moesten onderscheidene maatschappijen in ons vaderland het zich tot eene eer achten Bilderdijk als hun medelid te beschouwen: onder anderen benoemde de Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen hem in 1807 tot lid van verdienste en tijdens onze vereeniging met België werd, de, door al wat gevoel voor het echte schoone had, gevierde Dichter, door schier alle de in de zuidelijke gewesten bestaande Letterkundige genootschappen het eerelidmaatschap opgedragen; terwijl de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, die hem sedert den 2den Maart 1781 onder hare leden mogt tellen, en reeds als student verkoos, den grooten man in het jaar 1830 eenen gouden gedenkpenning aanbood, als sedert vijftig jaren een sieraad der Nederlandsche Letterkunde geweest zijnde.

Eene opgave van alle de Dichtbundels en andere werken van Bilderdijk achten wij overbodig, te meer daar onlangs bij den

(1) Groen van Prinsterer, *Archives de la Mais. d'Orange*, Vol. I. 2e edit. pag. 31 et 32.

(2) Zie Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XIII. St. I. bl. 41 in de noot.

Boekhandelaar Frederik Muller te Amsterdam eene, zoo mogelijk, volledige lijst daarvan, door den Heer B. Klinkert bewerkt, in het licht is verschenen.

Weinige menschen hebben er bestaan wier karakter zoo onderscheiden beoordeeld is, als dat van den onsterfelijken Nederlandsche zanger. Terwijl velen hem als een toonbeeld van vroomheid en lijdzaamheid hebben voorgesteld en zelfs de feilen, die hem, even als ieder menschelijk wezen, moesten aankleven, als deugden wilden doen doorgaan, hebben anderen hem tot in den afgrond verguisd en hem op alle mogelijke wijze trachten zoo niet verachtelijk dan toch bespottelijk te maken. Wij gelooven dat ook hier de waarheid in het midden ligt en zullen beproeven een zoo veel mogelijk onpartijdige karakterschets van hem te leveren.

Hoewel, zoo als wij hier boven gezien hebben, zijn karakter ten gevolge van den langdurigen ziekelijken toestand in zijne jeugd, eene zekere ongezelligheid en wrevelige plooi had aangenomen, »hadden" om de woorden van een onzer vaderlandsche Letterkundigen (1) tot de onzen te maken, »tot in het jaar 1795 jeugd, roem, voor- »deelige betrekkingen, en omgang met kunstvrienden zijne ziel in »eene vrolijke stemming gehouden, die hij sedert, zoo 't schijnt »voor altijd verloor. Hij zag zijn vaderland ten prooi eener partij »en van beginselen, die hij verfoeide. In *Duitschland* werd zijne »hoogregtzinnige godsdienstigheid niet minder geërgerd door de los- »heid van denkwijs, welke juist toen het hoogste punt bereikt had, »en wezenlijk zoo ver ging dat men zich den naam Christen bijna »schaamde. Dit alles kon op den gevoeligen Dichter zijne werking »niet missen. Hij werd droefgeestig, gemelijk, ontevreden met zijn »lot en de menschen". »Zijne levendige, ligt ontvlamde, en, men mag »wel zeggen rustelooze verbeeldingskracht, zegt de schrandere Kin- »ker (2) schiep hem nu deze dan weder andere, dikwijls elkander »verdringende inzigten, niet alleen in zijne letterkundigen en weten- »schappelijke studiën, maar ook in zaken, die tot zijnen toestand en per- »soonlijke belangen behoorden. Ook daarin was zijn leven eene aan- »eenschakeling van fictiën; en wanneer hij eenmaal deze fictiën »en opvattingen voor waarheid had doen gelden, kwam hij daar- »van niet gemakkelijk terug, ten ware eene andere gedachtenlei- »ding hem tot een ander ideaal stelsel bragt. Dan verliet hij zijne »vorige inzigten wel eens, en zulks zonder zich er over te bekreu- »nen of het met zijne vroegere wijze van beschouwen al of niet »instemde. Van daar het onzamenhangende en tegenstrijdige zoo »wel in zijne bespiegelingen als in zijne handelingen. Waar men »hem van onwaarheden, aangaande personen en zaken zou mogen »beschuldigen, mag men zulks gerustelijk op rekening van deze »fictiën stellen. Het is juist door zijne weelderige vinding en ver- »beeldingskracht, waarin zijne keus juist niet altijd deel nam, dat »hij zoowel in poëzij, als ongelukkig ook in proza, en allerongе- »lukkigst zelfs in zijn doen en laten, door zijne fictiën, die in »vele zijner levens aangelegenheden geweldig op zijn gevoel werk- »ten, beheerscht, ja, niet zelden overheerscht werd; en daar waar »de uitstorting van zijn hart zich op den voorgrond plaatste, »was zijn' proza, en zijn handel en wandel, zoowel als zijne »poëzij wel het minst navolgenswaardig. Maar ook dan, in die »toestanden, waarin hem zijne drift overmeesterde, speelde de »daardoor opgewekte verbeeldingskracht..... Hiermede mag dan ook »wel in betrekking beschouwd worden, hetgeen een zijner vrienden »van hem getuigde, dat hij vele dingen welke hij als waarheden »beschouwen wilde, niet zoo zeer geloofde, als wel dat hij ge- »loofde, dat hij ze geloofde. Wie bejammert het niet, den be- »gaafden, maar door verbitterdheid van hart en hoofd, diep ge- »schokten man gedurig in zulke vlagen (van zinsverbijstering) te »zien vervallen. Vele zijner paradoxen, zoo in letterkundige, als »wijsgeerige vakken, waarvan er zeker vele zijn waaraan hij zelf »gen geloof sloeg, mogen met vele reden aan zijne ziekekrank- »heid, misschien ook somtijds aan een hem eigen geest van te- »genspraak toegeschreven worden."

Die geest van tegenspraak maakte zoodanig eene hoofdtrek in zijn karakter uit, dat hij zelve verklaarde: »Siegenbeeks spel- »ling is zoo kwaad niet, maar als men *mijne* spelling met open- »baar gezag wilde *ijken* en *decreteren*, ging ik er morgen tegen »schrijven." Aan dien geest van tegenspraak hebben wij ook zijne *Ode aan Napoleon* te danken. Eens namelijk, naar ik meen in 1806, dat Bilderdijk bij den gewezen Spaanschen Ambassadeur Jan Valckenaer, te Bennebroek te waardschap was; ten wiens

(1) Van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 420 en 421.

(2) In zijne uitvoerige aankondiging van Bilderdijks *Brieven*, in den *Recensent der Recensenten* voor 1838 en 1839.

huize de Latijnsche dichter Theodorus van Kooten destijds mede verblijf hield, viel het gesprek op Napoleon, in hetwelk beide, Valkenaer en van Kooten, om den Nederlandschen Bard te plagen, de partij voor den overweldiger opvatteden; terwijl Bilderdijk geen scheldwoorden genoeg kon vinden, om zijne verachting voor den man des gewelds aan den dag te leggen. Deze twistrede hield aan tot dat het nachtelijk uur de strijders ter ruste riep en nu voegde van Kooten, bij het scheiden, plagende Bilderdijk, toe: »Gij schimpt zoo op den held, om dat gij u niet in staat vindt een vers »op hem te maken, dat zijner waardig is." Den volgenden morgen verscheen Bilderdijk aan het ontbijt met de als dichtstuk zoo fraaije *Ode aan Napoleon* (1).

Eene andere niet min heerschende karaktertrek van Bilderdijk was, volgens 'smans eigen bekentenis hoogmoed;... doch laten wij liever des grooten dichters karakterschets met zijne, onzes bedunkens naar waarheid ter nedergeschrevene, eigene woorden besluiten: »Ik heb »altijd lichamelijk, zedelijk en verstandelijk veel geleden, en hierop komt »alles neêr. Dat God mij dit tot weldaad bestemde, hiervan is mijn hart »zoo zeer als mijn verstand overtuigd. Een oogenblik van tevredenheid »met mijn gevoel, herinner ik mij niet, en geloof ik ook niet ooit »gehad te hebben. Wat men vermaak noemt, heb ik nooit kun»nen genieten, omdat het mij nooit genoegzaam aantrok, en mijn »zielsbehoefte mij eindeloos drukte, en geheel mijn aandacht bleef »vestigen. En deze onvatbaarheid voor hetgeen men genoegens »noemt is mij altijd eene groote kwelling en de bron van duizend »andere geweest. Ik heb altijd gevoeld in deze wereld niet t'huis »te zijn, en wenschte waarheid, rechtheid, en inéénvlieting van »zielen, maar ik vond logen, slingering en zelfzucht. In mijne »jongelingschap zocht ik deze laatste in mij-zelven te temmen, door »lijdzaamheid en bedwang van driften; maar na eenige jaren oefe»nings begon ik daar trots op te worden, en schrikte voor wat »van mij wierd: en nog hou ik hoogmoed bij al mijn gevoel »van nietigheid voor mijn hoofdgebrek. Hierom heb ik oneer en »smaad, altijd als gunsten van God kunnen aannemen; en mij er »boven verheffen. De lof die ik van jongs af onmatig ontving, »maakte altijd een geweldige en hatelijke tegenspraak, met hetgeen »ik mij zelven oordeelde; en zij bragt veel toe, om mij minach»ting voor mij-zelven, en vooral verachting voor hen, die ze mij »toezwaaiden, in te boezemen. Zonder dat, ware ik een duivel in »hoogmoed geworden; en nog, om dit niet te worden, moet ik »geene vergelijkingen dan met zeer weinigen plaats geven, of ik »vergeet mij. Voor geld en rijkdom heb ik van kindsbeen af al»tijd eenen zonderlingen en onberedeneerden afkeer gehad; en dees »afkeer duurt nog, hoezeer ik in dit mijn zestigste jaar aan geen »gebrek dan met ijzing denken kan. Onmatig ben ik uit den aart, »omdat niets mijn behoefte vervult, zelfs voor geen oogenblik, en »mijne ziel geene bepaling denken of lijden kan. Hiervan ook »mijn haat tegen het: *Virtus in medio consistit* (de deugd is in »het midden). Gelijke haat heb ik tegen het afscheiden van middel en »doel; mijne ziel laat geen middel toe, maar alleen doel; en van »daar, dat die mij een voordeel uit eenigen arbeid spelt, mij het »werk onmogelijk maakt. Ik geloof eene innige roeping tot han»delen, en volg die; zij mogen mij voeren waar God wil: van »Hem wacht ik alles, niets van mij zelven. En mijn levensloop »heeft mij door ondervinding in beide versterkt. En echter vrees »ik telkens die overtuiging te verliezen. Ik bid in het leed om »*vertrouwen*; dan, om *redding*; maar nooit (zoo veel ik weet) om »het reddingsmiddel. Ook heeft bij mij nooit een *middel* gebaat »'t geen ik óf voorzag óf uitdacht. In afhankelijkheid stel ik alle »geluk; in individuële vrijheid, het grootste jammer voor den mensch, »en voor alle schepsel. Ik kan mij de geheele zintuiglijke wereld »wel niet anders dan als een verschijnsel voorstellen, waarvan de »oorzaak en reden in het onzintuiglijke is. Echter is mij het phae»nomenon van lichaamlijke pijn een zeer vreeslijk ding, en ik »*bid telkens*, bewaard te mogen blijven *van ooit tusschen dit en* »zedelijk kwaad te moeten kiezen. Ik voel mijne ziel lijden, door »de weekheid en zwakheid van mijn lichaam, maar geloof dat zij »bij sterker lichaam nog ongelijk meer zou lijden" (2). »Ik wilde nooit »omwegen gebruiken, nooit uit den weg gaan, nooit iets anders »toonen; maar mij te toonen zoo ik was, voor niemand te wijken, »voor geen wederstand te buigen, ieders gunst of welwillen zoo »openlijk te versmaden als ik ze innerlijk verachtte, en tegen te »druisschen, waar alles plooide: zie daar mijn geheele leven! »Voorts, liever de lieden tot vijand dan tot vriend te hebben, om»dat ik geene diensten van hun wilde, en hun lage, onvaste denk»wijze verfoeide. Goed te doen, maar niet om verplichting te ma»ken, doch uit behoefte, en met inzicht om de lieden van mij te »verwijderen; was mijn innige drift. Met één woord, Philanthrope »in den volsten zin van het woord, uit behoefte van 't hart, edoch »geen mensch kunnende om mij lijden, uit gebrek van alle over»eenkomst in neiging, begrippen, zelfgevoel, enz., enz. was ik al»tijd misplaatst, wanneer ik niet alleen was, en deed wat ik moest, »om alles wat zich aan mij aankleven wilde, terug te stoten. Geen »belang stellende dan in 't schoon, was ik gehecht aan 't geen »ieder nietswaardige kleinigheden noemde: b. v. of het blad van »een tafel een stroobreed meer of minder breedte had, in evenre»digheid met zijne lengte, en verachte, ja verfoeide, al wat men »tot voorwerpen van genoegen of eerzucht maakte. Het denkbeeld »van een ampt, was mij onlijdelijk: opzicht over anderen, vond »ik zoo verr' beneden mij, als of men mij zwijnen te hoeden ge»geven had. Zichzelven tot verrichtingen te verbinden, die iets an»ders dan 't schoon en 't recht tot voorwerp hadden, rekende ik, »beneden niet slechts mij-zelven, maar beneden de waardigheid »van den minsten hondenjongen. Ik zou niemand bang aanzien, »omdat hij mij duizend gulden ontstolen had; maar een knecht den hals »hebben kunnen breken, wegens het verzetten van een stoel op »eene wijze die de symmetrie in een kamer verstoorde. Ik was al»tijd geneigd en gereed om ieder goed te doen, zonder onderscheid »van vriend of vijand, maar brouilleerde mij oogenbliklijk met dien »ik 't gedaan had, opdat er geene betrekking uit rijzen zou. Ik »kon niet dulden, dat iemand een rol bij mij speelde, en niemand »echter in ongekunsteld naturel uitstaan. Een gesprek over geleerd»heid en smaak was mij een wellust; maar ik vond nooit geleer»den of lieden van smaak, of zij stelden prijs op hetgeen buiten »de kennis en 't schoon liep, en zoodra ik dat bemerkte, waren zij »mij onverdraaglijk. Al wie een ampt aannam verfoeide ik, als »een uitvaagsel van 't menschdom. En niets kon mij doller ma»ken dan wanneer men er mij eenig toedacht. — Kon nu zooda»nig een mensch onder de menschen leven? Of konden menschen »zich een denkbeeld van hem vormen? — Nog iets: mijn gantsche »gedrag liep op 't zoeken van eene volstrekte onafhankelijkheid (dat »is ophouden van alle betrekking met de menschen) uit, en echter »rekende ik 't geluk alleen in de onderlinge afhankelijkheid te be»staan. Maar mijn wijze van denken, van gevoelen, was zoo te»genstrijdig met die van alle anderen dat er geene betrekkingen »mogelijk waren, dan die mij pijnigden, en van daar die contra»dictie, die mij altijd in mij-zelven kwelde" (1).

Onderscheidene portretten bestaan er van Bilderdijk. De voornaamste zijn: een door A. Boon geteekend, door J. Hulstkamp gegraveerd in 1786 en door N. Cornel te Rotterdam uitgegeven, hetwelk als kunstwerk geene opmerking verdient, doch weinig voorkomt; een fraaije en kolossale plaat door Schmidt in 1787 geschilderd, en door M. de Sallieth gegraveerd, en uitgegeven in 1790; een geteekend door Louis Moritz, door Louis Portman gegraveerd en door J. W. IJntema en Comp. te Amsterdam uitgegeven; een door Hendrik Willem Caspari geteekend, gegraveerd door Philippus Velijn, en geplaatst in den *Muzen Almanak*, voor het jaar 1820; een door Mattheus Ignatius van Bree geteekend, naar hetwelk eene fraaije gravure door W. Grebner in zwarte kunst vervaardigd is, en eene gegraveerde afbeelding voor den *Catalogus van Bilderdijks Nagelaten Boeken en Handschriften* gevonden wordt. In dit portret is de gelijkenis wel eenigermate getroffen, doch op verre na in geene vergelijking met dat door Charles Howard Hodges, waarvan het oorspronkelijke in de gewone vergaderzaal van het Instituut berust, en waarvan eene plaat met eene afdruk zijner handteekening gegraveerd door Velijn, geplaatst is voor de *Gedenkzuil van W. Bilderdijk*, in 1833 uitgegeven bij M. Westerman te Amsterdam. Als het meest gelijkende der portretten van den onsterfelijken Zanger vindt men opgegeven, dat hetwelk door Gerrit Jan Michaëlis na 's mans overlijden geschilderd, door Phillippus Velijn gegraveerd, hem te bed en dood voorstelt. Volgens de op zijn lijk vervaardigde buste in gips is laatstelijk ook zijn borstbeeld gegraveerd door Johannes Philippus Lange, en geplaatst vóór de uitgave van Bilderdijks Epos *de ondergang der eerste wereld*, uitgave van da Costa, te Leeuwarden bij Suringar, 1847. Zijne zinspreuk was *Semper idem* (altijd de zelfde).

(1) Deze bijzonderheid heb ik meermalen hooren verhalen door mijnen vader, die, destijds te Leiden wonende, eenige dagen nadat zij had plaats gehad, naar Haarlem geweest zijnde, en op zijne terugreis een bezoek bij Valkenaer afleggende, het uit den mond van dezen en van van Kooten vernam.

(2) Bilderdijk, *Ges. des Vaderl.*, D. XIII. St. I. bl. 29—31.

(1) Hetzelfde werk t. a. p. bl. 32—44.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. X, bl. 193 en 194, D. XX. bl. 470, D. XXXI. bl. 270—273; *Algem. Konst- en Letterbode* 1807, D. II. bl. 263; 1815, D. II. bl. 340; 1830, D. II. bl. 187; 1831, D. II. bl. 466, 467, 481 en 482; 1832, D. I. bl. 98—102, D. II. bl. 195—200; 1834, D. II. bl. 221 223; 1837, D. I. bl. 119—121; 1840, D. I. bl. 392—395; 1844, D. II. bl. 67—71; 1845, D. I. bl. 50; 1849, D. I. bl. 326-328, D. II. bl. 179—185; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 320 en 321; *Galer. Hist. des Contemporains*, van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 417—430, D. III. bl. 200—202, 232 en 233; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 45 en 47, A. bl. 19; D. IV, St. II. bl. 116, 226—218, A. 409, 410, 465, 466 en 718; *Biogr. Nation; Muzen-Almanak* voor 1831, bl. 244—264; den Tex en van Hall, *Bijdrage tot Regtgeleerdheid en Wetgeving*, D. III. bl. 177—208, D. VI. bl. 449—450; *Levensberigt van Mr. W. Bilderdijk vóór het Nicotiaansche kruid en uitzicht op mijnen dood*, Rott. A. F. H. Smit 1833; Bilderdijk, *Mengelingen en Fragmenten*, bl. 1—17; de zelfde, *Geschied. des Vaderl.* D. XI. bl. 165—198; Bilderdijks *brieven*, uitgegeven in 5 deelen, te Amsterdam bij W. Messchert 1836 en 1837; *Aanh. op het algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis; Immerzeel, *Leven en werken der Kunsts.*; *Eenige wenken omtrent de dichterlijke loopbaan van W. Bilderdijk, door* W. de Clercq in de *Gedenkzuil voor W. Bilderdijk*; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht., ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Revue Britannique*, Jan. 1852, pag. 147—174; *Vaderlandsche Letteroefeningen*, voor Mei 1852, bl.243—268; De Navorscher, D. I. bl. 349 en 350, D. II. bl. 1.

BILDERDIJK (Katharina Wilhelmina). Zie SCHWEICKHARDT (Katharina Wilhelmina).

BILDT (Jan van der), Jan van der Bilt of Jan Kunst, eigenlijk Jan Pietersz., geboren den 25sten October 1709, te Lieve-Vrouwe-Parochie, in de Friesche Grietenij het Bildt, waar zijn vader, Pieter Janszen Truy, timmerman was, oefende zich, na eenig onderwijs op de dorpsschool te hebben ontvangen, bij zijnen vader in het timmeren; doch, daar hij zijne moeder vroeg verloren had en zijn vader weder hertrouwd was, deden huisselijke oneenigheden, vooral met zijne stiefmoeder, hem het ouderlijke huis verlaten. Hij ging in dienst van eenen wagenmaker, en bragt het door vlijt en goed gedrag zoo ver, dat hij voor een gezin het noodige kon verdienen. In 1732 gehuwd zijnde, met de dochter van eenen landman in zijne geboorteplaats, zette hij zich aldaar als timmermansbaas neder, en vond hierin eene goede kostwinning. Eens echter, dat zijne huisklok van den gang geraakt was, en alle pogingen tot herstel bij dezen en genen klokkenmakker onvoldoende bevonden werden, sloeg hij zelf handen aan het werk, nam haar geheel uiteen, onderzocht de deelen stuk voor stuk, ging de werking van het eene rad op het andere na, berekende hunne onderlinge verhouding, en geraakte hierdoor op het spoor, om het gebrek te verhelpen, hetgeen hem dan ook spoedig gelukte. Zijne vrouw, niet weinig trotsch op de handigheid van haren man, maakte dezen goeden uitslag aan iedereen bekend, waardoor zich eerlang het gerucht verspreidde, dat er in de nabijliggende dorpen geen beter klokkenmaker was dan Jan Pietersz. te Lieve-Vrouwe-Parochie, en nu kreeg hij van alle kanten zoo veel werk, dat hij het timmeren liet varen, en zich geheel op het herstellen van klokken toelegde. Doch hierbij liet hij het niet berusten, maar hij beproefde zelfs geheel nieuwe klokken te maken en zamen te stellen, en bragt het daarin, zonder hulp of onderwijs van iemand, zoo ver, dat hij er een vervaardigde en verkocht, die op den duur beter bevonden werd dan de gewone Friesche huisklokken, welke te Sneek, te Joure of te Grouw en elders in menigte gemaakt werden. Gestadig bedacht hij iets nieuws, zoo in het gaande werk, als ter versiering, en weldra verkregen zijne klokken een zoodanigen naam, dat hij meer werk kreeg dan hij afkon. Nu besloot hij, om zich met der woon te Leeuwarden te vestigen, alwaar hij eenen knecht aannam, om hem in het maken van het bijwerk behulpzaam te zijn. Hij ondernam voorts mede zakhorlogiën te herstellen, waarin hij zoo naar wensch slaagde, dat hij spoedig als een bekwaam horologiemaker bekend werd, en zelfs in staat was geschikte leerlingen aan te kweeken.

Eens te Amsterdam zijnde, en aldaar eene openbare verkooping bijwonende, schafte hij zich, aangemoedigd door den lagen prijs, alle de gereedschappen tot het spiegelmaken behoorende aan. Nu zette hij te Leeuwarden eene spiegelmakerij en spiegelwinkel op, waardoor hij zijnen stand aanmerkelijk verbeterde. Daar zijne vrouw echter eenen onwederstaanbaren wederzin tegen Leeuwarden kreeg, besloot hij, om in 1742 zijnen spiegelwinkel over te doen, en zich naar Franeker te begeven, waar hij met klokken- en horlogiemaken den kost won. Hier geraakte hij in kennis met Willem Loré, die sedert 1707 de Akademische jeugd met veel lof in de wiskunde onderwees, en in 1743 tot buitengewoon Hoogleeraar werd aangesteld. Deze liet onderscheidene werktuigen door Jan Pietersz. in orde brengen, en daar deze hierin eene bijzondere bekwaamheid aan den dag legde, wist Loré de bezorgers der Friesche Hoogeschool te bewegen, om den horlogiemaker tot bewaarder der Physische Instrumenten en Amanuensis bij de Natuurkundige lessen te benoemen, in welke ambten hij tot aan zijne dood werkzaam was. Thans werd de werkkring van Jan Pietersz. langs hoe meer uitgebreid, en er kwam geen werktuig onder zijne oogen, of hij moest er de zamenstelling en werking van zien. Eene Engelsche teleskoop, door Loré aan hem toevertrouwd, om eenig gebrek aan het koperwerk te herstellen, deed hem dadelijk besluiten, om, zoo mogelijk, eene dergelijke te vervaardigen. Dan, tot hiertoe nog niets van de spiegelkunde en het glasslijpen wetende, maakte Loré hem met het werk van Robert Smith, *over de Optica* bekend, en nu, op diens aanwijzing afgaande, sleep hij glazen, polijstte het metaal en vervaardigde eindelijk eene teleskoop, die hij zelf echter zag, dat op verre na niet in vergelijking kwam, met die welke de Hoogleeraar hem had toevertrouwd. Zich overtuigd hebbende, dat de minderheid van zijn werk in den spiegel bestond, die niet zoo zwart was, als die van den Engelschen kijker, waagde hij het om den spiegel van den teleskoop zijns vriends te verslijpen; doch dit viel zoo ongelukkig uit, dat de geheele spiegel bedorven en onbruikbaar werd, en de eigenaar van hem vorderde, dat hij den spiegel herstellen zou, of toestaan, dat hij in Engeland werd verslepen. Pietersz. verzocht en verkreeg een uitstel van zes weken, voor men tot het laatste overging, en nu, alle middelen beproevende, zag hij zijnen ijver met eene zoodanige uitkomst bekroond, dat Loré overtuigd werd, dat de Engelsche spiegel, door de latere verslijping, meer gewonnen dan verloren had, en de spiegels in de teleskopen van Pietersz., zoowel de bolle als de holle, ongelijk naauwkeuriger en beter geslepen en gepolijst waren, en eenen veel zwarteren tint hadden, dan de Engelsche, waaraan men tot hiertoe zooveel waarde gehecht had.

Jan Pietersz. ging nu op raad van zijnen begunstiger, die hem eenen brief van aanbeveling aan den beroemden glasslijper voor verrekijkers, Feith, mede gaf, met zijn teleskoop naar Amsterdam. Bij zijne aanmelding en het overhandigen van zijnen aanbevelingsbrief, kon Feith in het eerst niet gelooven, dat zulk een eenvoudig Friesch boertje iets goeds kon voortbrengen. Hij, die als liefhebber de voortreffelijkste Engelsche teleskoopen bezat, liet den Fries den besten daarvan zien, doch hoezeer was hij verwonderd, toen Pietersz., na dien naauwkeurig beschouwd te hebben, vrijmoedig verklaarde, »dat hij het volhield, dat zijn verrekijker beter was, »en de beslissing gerust aan Feith zelven overliet." Feith, nu door beide Teleskopen ziende, kon geene woorden vinden, om zijne verwondering uit te drukken, doch schortte zijn oordeel op tot den volgenden dag, en verzocht onzen kunstenaar, om alsdan op een bepaald uur te komen. Pietersz. deed zulks, en vond toen, op het observatorium van dien Heer, de voornaamste kenners en andere liefhebbers der natuurkundige wetenschappen bijeen, die allen, ofschoon in het eerst met eene zekere minachting op het eenvoudig gekleed mannetje nederziende, na vergelijking der beide teleskopen met elkander, als uit eenen mond verklaarden, dat die van den Fries die der Engelsche kunstenaars verre overtrof; terwijl een van hen Feith toevoegde, »dat zoo die Engelsche teleskoop »zijne beste was, hij die dan nu wel in den burgwal mogt werpen." Feith kocht de teleskoop van Jan Pietersz. en de meesten der aanwezige Heeren bestelden elk eene. Het was ook in deze bijeenkomst, dat hij gereedelijk aan den raad voldeed, om zijnen eigenlijken naam Jan Pietersz., of Jan Kunst, zoo als men hem doorgaans noemde, met dien van Jan van der Bildt te verwisselen. Met genoegen naar Franeker teruggekeerd zijnde, kreeg hij eerlang zoo vele bestellingen van teleskopen, dat hij het klokkenmaken en het herstellen van horologiën geheel moest laten varen. Van jaar tot jaar nam zijn werk in netheid en naauwkeurigheid toe, zoodat het weldra voor dat der Engelschen niet behoefde onder te doen. Ook vervaardigde hij eerlang andere optische werktuigen, en vooral teleskopen, van allerlei aard, Newtoniaansche zoowel als Gregoriaansche, bij welke laatste hij ook somtijds Cassograinsche spiegels afleverde. De Prins van Oranje bestelde hem onderscheidene van de eerste soort, welke aan de vaderlandsche akademiën ten geschenke werden gezonden. De grootste Gregoriaansche teleskoop, waarvan de grootste spiegel 7 voet brandpunt, en de buis eene opening van 8 duim had, maakte hij voor zijne eigene rekening; deze kwam later in het beroemde kabinet van Mr. E. Ebeling, te Amsterdam. Van der Bildt ondervond veel ramp-

spoed en schade door zijne zonen, die naderhand op eigen naam teleskopen vervaardigden en zich te veel met vreemde werklieden inlieten, waardoor hij eerlang genoodzaakt was, om de teleskopen, door hem gemaakt, met den naam van Jan van der Bildt de Oude te teekenen, welke sedert door de kenners van die van Jan van der Bildt Junior en Lubartus van der Bildt onderscheiden zijn geworden (1). Van der Bildt overleed te Franeker den 27sten April 1791, en werd in stilte begraven.

Hij had een vast en eenvoudig karakter, betoonde zich in alles een echte Fries, geheel afkeerig van eenige aanmatiging. Doorgaans was hij zeer kort en droog in zijn doen, en achterhoudend, zoodat het eenigzins moeijelijk was, met hem om te gaan. Voorts toonde hij in alles eene bijzondere zelfstandigheid, waarvan onderscheidene blijken voorhanden zijn.

Zie *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. I. bl. 166; *Algem. Konst- en Letterbode* 1810, D. II. bl. 5; Scheltema, *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, D. III. St. III. bl. 225; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis.

BILDT (Bauke Eisma van der), geboren te Franeker den 4den October 1753, was een kleinzoon van den voorgaande, naar wien hij den naam van van der Bildt aannam, daar hij eigenlijk Bauke Eisma heette, zijnde een zoon van Bauke Eisma, koopman en distillateur en van Renske van der Bildt. Het oudste kind van een vervolgens talrijker wordend huisgezin werd hij reeds vroeg tot een bezig leven bestemd, en, na het gewone onderwijs in het lezen, schrijven en rekenen ter schole ontvangen te hebben, naar zijne keuze, bij een kastenmaker ter leere besteld. Zijn allezins gunstige aanleg deed hem in dat handwerk spoedig goede vorderingen maken, dat hem naderhand ook zeer te stade kwam. Doch die zelfde aanleg scheen meer te willen omvatten en hooger te moeten klimmen. Het bedrijf van horologiemaker, dat zijn grootvader destijds te Franeker uitoefende, lokte geheel de oplettendheid en wekte den lust van den jongen Eisma. Hij werd da weldra de leerling van zijnen grootvader, diens gunsteling, en zoo ook spoedig diens gelukkige navolger in de kunst.

Zijn stand in de maatschappij vestigende, begaf hij zich tot het herstellen en verzorgen van klokken en uurwerken, hetwelk zijn grootvader bij klimmende jaren, en na het verlies zijner beide zonen, liet varen, om zich alleen aan het maken van telescopen en andere gezigtkundige werktuigen over te geven. In deze werkzaamheden was Eisma hem dan ook steeds behulpzaam, terwijl hij tevens hoe langer hoe meer ook voor zichzelven die kunst beoefende, gebrekkige werktuigen van dien aard verhielp en verbeterde, brillen en andere vergrootglazen sleep en telescopen en kijkers maakte, die eene algemeene goedkeuring verwierven, even als die van zijnen grootvader.

Doch het aandeel, dat Eisma in de Staatkundige verdeeldheden en partijschappen van zijnen tijd te Franeker genomen had, deed hem in de herfst van 1787 besluiten zijn voorvaderlijk gewest te ontwijken en zich naar Holland te begeven. In Amsterdam, waar hij als kunstenaar reeds bekend was, zich eenen korten tijd opgehouden hebbende, werd hij te rade zich met der woon in het naburig Buiksloot neder te zetten. Hier hervatte hij niet alleen zijne gewone werkzaamheden, *het herstellen en maken van allerlei gezigtkundige werktuigen*, maar breidde die aanmerkelijk uit. Hier vooral werd door hem de wijze uitgedacht en volmaakt, om holle en bolle brilglazen, bij eene menigte te gelijk, werktuigelijk zoowel te polijsten als te slijpen.

Ruim acht jaren woonde hij te Buiksloot, bij zijne medeburgers zoo zeer geacht, dat hij door hen tot Lid van het plaatselijk Bestuur gekozen werd. Dan de zucht tot het gewest, waar hij geboren was, bleef hem steeds bij, en gaarne keerde hij naar Friesland weder, toen zich daartoe eene gunstige gelegenheid als van zelve opdeed, doordien hij in 1806 tot Amanuensis bij den Hoogleeraar in de Natuur- en Sterrekunde te Franeker, zoo tot hulp bij de natuurkundige lessen, als tot het verzorgen, schoon en in orde houden van de Instrumenten der Akademische verzameling werd aangesteld.

In het volgende voorjaar kwam hij dan naar Franeker terug, waar hij ook van toen af *onafgebroken gevestigd*, zich steeds met allen ijver op de beoefening zijner kunst bleef toeleggen. Een onnoemelijk getal brilglazen, en eene menigte teleskopen van verschillende grootte, en andere, vooral optische werktuigen waren er de verdienstelijke vruchten van; terwijl hij voorts ook zijnen bovengemelden post eerst bij de Hoogeschool en vervolgens weder bij het Athenaeum met lof tot aan zijnen dood waarnam.

(1) De zonen van Jan van der Bildt hadden zich onder hunnen vader op de kunstoefening toegelegd, Jan, de jongste, heeft weinig geleverd, Lubartus meer, doch beide zijn in de kracht des levens gestorven.

Nooit is hij gehuwd geweest, maar leefde met zijne zuster Tjamke Eisma, die hem in 1823 door den dood ontviel. Hij zelf, van een sterk ligchaamsgestel en bestendige gezondheid, is, zonder eene voorafgaande ziekte, plotselijk, zoo als hij des middags aan tafel was gaan zitten, den 24sten April 1831 overleden.

In zijnen geheelen aanleg was van jongs af eene neiging en beijvering kenbaar, om het meest volkomene te bereiken; eene rustelooze poging daartoe bezielde zijne werkzaamheid. Als knaapje leerde hij het schaatsenrijden, maar die kunstbeoefening des ligchaams werd allengs zoo doorgezet, dat hij in snelheid, in vastheid en bevalligen zwier weinige wedergade onder zijne tijdgenooten had; hij muntte nog in meer dan zestigjarigen ouderdom daarin uit. Desgelijks had hij handigheid en juiste netheid in het kolven ook zoo verre gebragt dat hij bij menigen wedstrijd de prijs behaalde en het was eerst in zeer ver gevorderde jaren, dat hij over misleiding van zijn gezigt daarbij begon te klagen. Even zoo was hij door oefening een bijna altijd wisse Schutter naar het wit.

Maar het is dan ook ten gevolge van die zelfde geaardheid, dat hij het *in zijne groote kunst zoo ver gebragt heeft.*

Bij uitnemendheid toch was hij kundig in het maken en repareren van physische instrumenten en bijna de eenige welke in ons land met roem een aantal gewone teleskopen en achromatische kijkers vervaardigde en die zoo binnen als buitenslands in groote menigte aan onderscheidene instrumentmakers afleverde. Zijne teleskopen waren daarom inzonderheid zeer gezocht, omdat hij het geheim bezat en bewaarde, om aan de metalen spiegels eene donkere tint bij te zetten. Ook leverde hij jaarlijks bij honderden van brilglazen af, om welke te slijpen hij een werktuig of liever eene inrigting ten zijnen eigen nutte had uitgevonden, waardoor hij van 10 tot 50 en meer glazen gelijktijdig sleep.

Zie *Algem. Konst. en Letterbode voor* 1810, D. II. bl. 25; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, van G. Nieuwenhuis; D. I. bl. 431; *Aardr. Woordenb. der Nederlanden*, D. XIII. bl. 794. maar vooral Mr. J. W. de Crane, *Biographische Bijdragen*, bl. 105—111, die wij hier vooral gevolgd zijn.

BILEVELDT (Antonie), geboren te Maastricht in het begin der zeventiende eeuw en overleden in 1666, was een schilder, wiens kunstwerken, bij de Italianen, onder welke hij waarschijnlijk het grootste gedeelte zijns levens doorbragt, in hooge achting stonden. Hij was bij hen onder den naam van Bilivelti bekend.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BILLY (Gaspar Robles Heer van). Zie ROBLES (Gaspar).

BILS (Lodewijk de), Heer van Coppersdamme, Bonen enz., geboren te Amsterdam, was niet voor de studie bestemd, maar legde zich uit eigen beweging, van zijn dertiende jaar af, op de ontleedkunde toe. Hij schijnt een zeer zwervend leven te hebben gevoerd, want in 1656 woonde hij te Sluis in Vlaanderen, van waar hij in dat jaar naar Rotterdam moet zijn verhuisd; ten minste had hij destijds het voornemen zich daar te vestigen en er zijne kunst ten toon te stellen; in 1658 woonde hij weder te Sluis in Vlaanderen; in 1660 en 1661 weder te Rotterdam; in 1663 of kort daarna was hij Hoogleeraar te Leuven, en in 1669 was hij Baljuw van Aardenburg, toen hij, den 3den Januarij van dat jaar, tot Hoogleeraar van de ontleedkunde aan de Illustreschool te 's Hertogenbosch werd aangesteld, waar hij in 1671 overleed.

Er ging in zijne tijd eenen grooten roep van hem uit, als zoude hij twee ontdekkingen in de ontleedkunde hebben gedaan; de eene bestaande in een middel om de ontleede deelen in alle hare *frischheid te bewaren, even alsof zij pas ontleed waren*, en de andere in eene wijze om levendige dieren, zonder bloedstorting, te ontleden. Ofschoon het tegenwoordig bewezen schijnt, dat de naam, welken de Bils zich verworven had, hem niet toekwam, waren in zijne tijd de ontleedkundigen het geenszins omtrent zijne verdiensten eens, want terwijl sommigen zijne verdiensten hemelhoog verhieven, zoo als onder anderen de toenmalige Hoogleeraar der ontleedkunde aan de Hoogeschool te Leiden, Joannes van Horne, die de anatomische preparaten en geraamten van onderscheidene dieren, welke de Bils aan de Hoogeschool ten geschenke gaf, van zoo groote waarde en nuttigheid achtte, dat hij begreep, de gedachtenis van den gever door een gepast opschrift te moeten vereeuwigen, kreten anderen hem voor een grootspreker uit. Wat hier van zij, de Bils deed zijne gevoelens kennen in onderscheidene schriften, als daar zijn:

Exemplar fusioris codicilli in quo agitur de verâ corporis humani anatomiâ, Roterod. 1669. 4°.

Epistola ad omnes verae anatomiae studioses. Roterod. 1664. 4°. etc.

Niet dat hij daarin zijn wijze van handelen aan den dag bragt, want daarvan maakte hij een geheim, dat door de Geneeskundige Faculteit der Hoogeschool te Leuven van hem schijnt gekocht te zijn, zonder dat men er echter veel voordeel bij behaalde.

Men verweet de Bils in zijne tijd, dat hij zich, door zijn geheim te verkoopen, met de kwakzalvers gelijk stelde; waarover hij zich trachtte te verdedigen tegen Thomas Bartholinus, die hem inzonderheid dit verwijt gedaan had, in een klein geschrift getiteld:

Epistolica dissertatio ad magnum Thomam Bartholinum. Roterod. 1661. 4°.

Bovendien heeft de Bils nog over eenige deelen der ontleedkunde, inzonderheid over de watervaten en het gehoor geschreven:

Responsio ad epistolam Tobiae Andreae, quâ ostenditur diversas usus vasorum hactenus pro lymphaticis habitorum. Marpurgi. 1654. 4°. Roterod. 1669. 4°. et 1678. 4°.

Epistolica dissertatio quâ verus hepatis circa chylum et pariter ductus chyliferi hactenus dicti usus docetur. Roterod. 1659. 4°.

Responsio ad admonitiones Joannis ab Hoorne, ut et ad animadversiones Pauli Barbette in anatomiam Bilsianam. Roterod. 1661. 4°.

Specimina anatomica cum clarissimorum et doctissimorum virorum epistolis aliquot et testimoniis. Roterod. 1661, 1665. 4°.

Auditûs organi anatomia. Roterod. 1661. 4°.

Men heeft later de werken van de Bils bijeen verzameld onder den titel:

L. de Bils inventa anatomica antiquo-nova, cum clarissimorum virorum epistolis et testimoniis, ubi adnotationes Joannis ab Hoorne et Pauli Barbette refutantur, interprete Gideone Buenio. Amst. 1692. 4°.

Zie A. Velingius, *Redenvoering over de Illustre schoole te 's Hertogenb.*, bl. 44—54; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 346; *Biogr. Nation.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. II. bl. 99 en 100; Hermans, *Conspectus onom. Liter.*, pag. 18 et 19; *Biogr. Univ.*

BILSEN (Johannes van), geboren te 's Hertogenbosch, behoorde tot de orde der Predikheeren en werd in 1690 Pastoor van St. Jacobskerk in zijne geboorteplaats, waar hij in 1730 overleed. Hij wordt geprezen als een zeer ervaren Godgeleerde. Een werk door hem geschreven en te Keulen in 1712 gedrukt, staat nog in achting bij zijne geloofsgenooten. Het behelst de verdediging der geloofsleer wegens de goddelijke genade, en de wederlegging der gevoelens van Cornelius Jansenius, Bisschop van IJperen.

Een broeder van hem Nicolaas van Bilsen, mede geboren te 's Hertogenbosch, was insgelijks Predikheer en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leuven.

Zie (A. van Gils), *Kath. Mey. Memorieb.*, bl. 204 en 205, Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 21.

BILT (Jan en Bauke Eisma van der). Zie BILDT (Jan van der) en BILDT (Bauke Eisma van der).

BILTIUS, een Hollandsch schilder, die omstreeks het midden der zeventiende eeuw bloeide, schilderde dood wild en andere onderwerpen, tot het stilleven behoorende, en tot de jagt betrekking hebbende, al hetwelk hij op eenen witten grond zoo natuurlijk voorstelde, dat men die voorwerpen zelven meende te zien.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BINCHORST (Lodewijk van) of Binkhorst Heer van Rodenrijs, een Hollands Edelman, was in 1562 Baljuw van 's Gravezande. Als een ijverig voorstander der vrijheid, was hij ook een der teekenaars van het verbond der Edelen, waarom hij ook door Alva, na veelvuldige beschuldigingen, werd gebannen, om reden zegt zijn vonnis: »dat hij zich met Sonoy en van Wijngaarden hadt opgeworpen tot een begunstiger van den nieuwen »godsdienst en deszelfs leeraren, die hij huisvestinge en bekwame »plaatsen tot godsdienstoefeningen in den Haag bezorgd, en zich »bevlijtigd hadt meer boudgenooten aan te werven; dat hij den »Prins van Oranje om bescherming gesmeekt, zich in 1566, bij »de tweede openbare preek te Overveen, bevonden, en Pieter »Gabriël op het huis te Assen, waarvan hij kastelein was, huis»vestinge verleend hadt."

Deze edele banneling vond raadzaam zich met de vlugt te redden, doch zijne huisvrouw Elizabeth van Rapenburg, eene moedige vrouw, hield stand, of keerde ten minste spoedig terug, en verzocht aan den Hertog in het jaar 1571, ontslag voor de helft der verbeurtverklaarde goederen, alsmede van twee jaarlijksche rentebrieven, die haar toebehoord hadden, hetgeen zij gedeeltelijk verkreeg. Toen de tijden nu eenigzins gunstiger werden, keerde Binchorst uit zijne ballingschap naar Holland terug, alwaar hij Meesterknaap van de Houtvesterij en later Rekenmeester en Commissaris der monstering was. In 1579 werd hij benevens eenige anderen als Gevolmagtigden naar Woerden gezonden, om de kerkelijke onlusten aldaar te doen stillen.

Binchorst overleed, zonder kinderen na te laten, in 1582.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 321 en 323; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 127; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 37, 51, 52, 465 en 469; Te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 212—214, St. III. bl. 477; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 564 en 565; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 97 en 98; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. en Smeeks. der Nederl. Edel.*, bl. 52, waar de fac-simile zijner handteekening voorkomt.

BINCKES, BINKES of BENCKES (Jacob) (1), geboren te Koudum, niet ver van Stavoren, was een der moedigste, stoutste en voortreffelijkste Zeeofficieren uit het tijdperk van de Ruiter. Het jaar noch de dag zijner geboorte zijn bekend, maar hij was de vierde zoon van Bincke Binckes, Burgemeester van Stavoren, en trad reeds vroeg in dienst der Admiraliteit van Amsterdam. In den slag van 4 Augustus 1666 voerde hij het bevel op de *Vereenigde Provinciën*, een schip van 48 stukken, onder het eskader van Tromp. In 1667 had hij als Kapitein op het schip *Essen*, van 50 stukken, een groot deel in den zegepraal op de Theems. Later, in 1670, werd hij begiftigd met een gouden keten en gedenkpenning, ter waarde van 500 gulden, wegens zijn beleid en moed in het vernielen van een kaper van Salee en het nemen van een ander, behalve het verbranden van een derde door Binckes en Engel de Ruiter. Onder het bevel van Kapitein Dirk Schei, in 1669 naar de Middellandsche zee gezonden, bleef hij aldaar de koopvaart beschermen, streed te huis gekomen als Kapitein op het schip *Woerden*, van 70 stukken, in den slag van Solebay den 7den Junij 1672, doch werd met zijn schip, wegens gebrek aan victualie, naar de Wielingen opgezonden. Den 16den April 1673 zeilde hij met een eskader van vier schepen, waarover hij het opperbevel had, naar West-Indië. Hij had in last de Britsche en Fransche koopvaarders aan te tasten, en, kon het zijn, eene volkplanting op de vijanden te veroveren. Met het zelfde oogmerk was de Zeeuwsche Kapitein Cornelis Evertsen de Jonge, met een smaldeel van zes schepen, van wege Zeeland naar West-Indië gezonden. Beide bevelhebbers ontmoetten elkander ter reede van Martinique en besloten, zamen de vijanden te bestoken. Een aanslag op twee Fransche oorlog- en tien koopvaardijschepen in de Baai van Martinique gelukte niet, door het aanhoudend veranderen van den wind. Men zeilde naar Guadeloupe en St. Christoffel, waar zij onderscheidene Fransche koopvaarders namen; veroverde het eiland St. Eustatius, na een korten tegenstand, en zette de reis voort naar Virginië, met het oog op buit. In de rivier James vonden zij ruim dertig Engelsche koopvaarders, begeleid door twee oorlogschepen, waarvan zij er zeven namen en verbrandden. Nu wendde men den steven naar New-York, vroeger Nieuw Nederland, met plan om deze vroegere Nederlandsche volkplanting te heroveren. Manhaftig liep men de Manhattenrivier op; veroverde het kasteel met 40 stukken gewapend, nam den 20sten September 1673 Nieuw-Amsterdam, en herwon dit geheele gebied voor Nederland; terwijl zij New-York, Nieuw-Oranje, en het gewonnen kasteel Willem Hendrik noemden, de regering vernieuwden en Nederlanders en Engelschen den eed van gehoorzaamheid aan den Staat afnamen. Zij lieten eene genoegzame bezetting achter, onder bevel van den Kapitein Anthonij Colver, en zeilden naar Europa met onderscheidene prijzen.

Ter reede van Faijal, een der Vlaamsche eilanden, vonden zij vier hunner schepen, te voren naar Terre-Neuf afgezonden, die onder de Fransche visschers aldaar eene geweldige schade hadden aangerigt. Door harde stormen liepen zij den 20sten December 1673 behouden te Cadix binnen, doch kwamen eerst in Julij 1674 in het Vaderland terug. Zonderling was het, dat Evertsens gedrag in Zeeland werd afgekeurd, en Binckes te Amsterdam geprezen en beloond werd, met een geschenk in zilverwerk, ter waarde van 630 gulden. In het volgende jaar werd hij met eenige schepen naar het Noorden gezonden, ten einde de vloot des Konings van Denemarken te versterken. Hoogst merkwaardig en een krachtig bewijs van Binckes moed, beleid en trouw was zijn tweede

(1) Hij teekende zijnen naam Benckes.

togt naar West-Indië, met een smaldeel van elf schepen met het noodige krijgsvolk bemand. Den 16den Maart 1676 uit Texel in zee geloopen, kwam hij den 4den Mei voor Caijenne, vermeesterde de bezetting en het eiland en bragt deze Fransche volkplanting onder het Nederlandsch gebied. Vervolgens werd hem het eiland Marie Galante op genade en ongenade overgegeven. Het mislukken van zijnen aanval op twee Fransche oorlogschepen, bij Guadeloupe, belette hem dat eiland te nemen. St. Martin werd desgelijks met den sabel in de vuist vermeesterd. Na zijne vloot verdeeld en een deel daarvan onder Kapitein Jan Bont vooruit naar Tabago gezonden te hebben, waar de Nederlanders zich vestigen moesten, zette hij eerst koers naar Porto Rico, vervolgens naar St. Domingo, veroverde aldaar een Fransch schip van 18 stukken en in de baai Cul de Sac vijf andere koopvaarders, van welke hij er een, van 28 stukken, tot oorlogschip uitrustte. Na eenen vergeefschen togt naar Kaap St. François, zeilde Binckes naar Tabago. Vroeger door de Zeeuwen bezeten en weder verlaten, had Tabago in 1654 op nieuw eene Zeeuwsche volkplanting ontvangen. Door de Britten vermeesterd, door de Franschen heroverd en door beiden geplunderd, kwam het op nieuw in onze handen in 1667, doch de Engelschen grepen het nogmaals aan in 1672, en lieten het woest en verlaten. Dit eiland te herwinnen en te bezetten was de last van Binckes, Kapitein Jan Bont, daarheen vooruitgezonden, had willekeurig zijn post verlaten. Wat dezen krijgsman tot zulk eene dwaasheid had vervoerd, is onverklaarbaar. Hoe het zij, Tabago werd bezet, eene schans aldaar gesticht en een ravelijn op het strand gemaakt. Na eenige versterking van een oorlogschip, soldaten en matrozen te hebben ontvangen, ontving Binckes de tijding dat Cayenne weder in handen der Franschen was, en de Vice-Admiraal d'Estrées, met eene aanzienlijke vloot, op reis was tot de herovering van Tabago. Den 20sten Februarij 1677 kwam d'Estrées voor de baai opdagen, en zette den 21sten ruim duizend man aan land, die de schans aanvielen en belegerden. Intusschen deed de Fransche vloot op de onzen eenen vreeselijken aanval, waarbij van beide zijden onderscheidene schepen vernield werden. Eenige van de grootste vijandelijke schepen verbrandden, een sprong in de lucht, gelijk ook de *Beschermer*, van 56 stukken, van Kapitein Roemer Vlacq; anderen van de onzen werden het vuur ten buit. Het gevecht was ontzettend en de baai van Tabago was eene zee van vuur. Nog andere schepen sprongen op, en twee onzer vaartuigen, waarin de vrouwen, zieken, kinderen en slaven, werden der vlammen ten prooi. Slechts drie der Nederlandsche en vier der Fransche schepen zijn in staat meer dienst te doen. Nog eens doet d'Estreés de sterkte opeischen, die hij te vergeefs met alle geweld had aangegrepen; hij is genoodzaakt zijne troepen in te schepen en de baai te verlaten, na nog beproefd te hebben twee zijner door Binckes veroverde schepen in brand te steken. De toeleg miste. Doch het was te verwachten, dat de vijand het bij dezen aanval niet zou laten rusten. Een eskader van twaalf schepen werd in Frankrijk uitgerust en onder bevel van d'Estreés gesteld. Intusschen ontving Binckes versterking uit het vaderland, en de moedige Kapitein Thomas Tobias werd met drie schepen en 400 man gezonden ter zijner aflossing. Doch deze kwam te laat: d'Estreés kwam in December 1677 met eene geduchte overmagt voor Tabago, beschoot den 12den dier maand de sterkte met bommen, van welke de derde in den kruidkelder sloeg, een groot deel van het fort verwoestte en velen van de bezetting doodde; onder hen was de Commandeur Binckes met den Bevelhebber van het krijgsvolk Jr. Pieter de Montigny de Glarges. De schans werd genomen, een deel der bezetting vlood, een deel gaf zich over, de nog overgeblevene schepen werden veroverd, en Tabago was voor Nederland verloren. »Dus verloor de Staat," zegt Sylvius: »haar fort en eiland en met hetzelve Jacob Binckes, een »voorzigtig soldaat, een manhaftig Kapitein, een getrouw Com»mandeur, en een goedertieren Christen, wiens vorige heldenda»den bewijs gaven van grooter verwachtingen; nalatende aan het »vaderland een sucht tot zijn persoon, voor sich selfs een on»sterffelijken naam en voor sijn Bruyd eenige middelen tot vergoe»ding van haar verlies en tranen." Deze bruid was Ingena Rotterdam, later in het huwelijk getreden met Pieter d'Orville, en overleden te Amsterdam in 1704.

Zie *Europische Mercurius* 1677, bl. 76—88, 263 en 264; Sylvius, *Historien onzes tijds*, B. XV. bl. 36, volg. 93 volg.; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 510, 566, 569, 581, 594, 595, 598, 599, 631, 652, 683, 690, 712 en 740; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. II. St. II. bl. 283 en 284; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 198, 220—224; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 258; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 376, 401, 443 en 444; Schuer, *Nederl. Merkw. Gebeurt.*, D. II. bl. 280 en 291; Hartsinck, *Bes. van Guiana*, bl. 165; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 562 en 563; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 96 en 97; *Biogr. Nation.*; Engelberts Gerrits, *Nederl. Heldend. ter Zee*, bl. 270—274; *Aanh. op het Woord. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis, D. I. bl. 434; *Biogr. Univ.* Tom. II. pag. 312; vooral de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 345, volg. en St. II. bl. 297 en volg.

BINCKES (Jan) of Binkes, vermoedelijk behoorende tot het geslacht van den voorgaande, wilde in 1758, als Kapitein ter zee, met eene vloot koopvaarders onder zijn geleide, de Baai van Cadix inzeilen, toen eenige Engelsche Kapers er twee van afsneden, met oogmerk om ze te Gibraltar binnen te sleepen. Naauwelijks ontdekt hij dat stout bestaan, of hij wendt met zijn schip, zet de roovers na, herneemt de twee aan zijn geleide ontrukte schepen, en werpt met deze, nevens het overige van de vloot, in de Baai van Cadix het anker neder.

Hij werd aangesteld tot Schout bij Nacht ter Admiraliteit van Amsterdam den 22sten Junij 1779. In 1781 reeds bejaard zijnde en, met de Kapiteins Melvill en Oorthuys en eenige schepen, te Livorno liggende, werd hij beschuldigd van verzuimd te hebben een door de Engelschen genomen schip te hernemen vóór dat het te Livorno werd opgebragt. In November 1781 in het vaderland teruggekomen, verzocht hij eenen krijgsraad, om zijn gedrag te onderzoeken, ten einde zich te kunnen zuiveren van de blaam, bij zijne afwezigheid hier te lande hem aangewreven. In dezen krijgsraad werd hij den 22sten Maart 1782 voor drie jaren ontzet van zijnen post als Schout bij Nacht, van zijne jaarwedde verstoken en in de kosten van het regtsgeding verwezen, »wegens het niet betoonen van »behoorlijken ijver en de vereischte werkzaamheid omtrent het her»nemen eens koopvaarders door de Engelschen genomen en te Li»vorno opgebragt." Of hij later weder in werkelijke dienst is gekomen en wanneer hij overleden is, vinden wij niet vermeld.

Zie *Onmiddellijk verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. XXII, bl. 419 en 420; *Verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. III. bl. 295—297; *Nederl. Jaerboeken voor* 1758, bl. 562, 1759 bl. 123; van Kampen, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 275 noot; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 375, 510 en 568.

BINCKES (Simon), ook wel Binkes, zoon van Binke Binckes, Secretaris van Stavoren, en van Taad Brouwer, was geboren te Stavoren in 1731. Nadat hij zich met vlijt tot het bijwonen der Akademische lessen had voorbereid vertrok hij in 1749 naar Franeker, aan welke Hoogeschool hij met onvermoeiden ijver, onder de leiding der Hoogleeraren Lodewijk Caspar Valckenaer, Johannes Schrader, Dominicus Balck, en Christiaan Hendrik Trotz, de wetenschappen, inzonderheid de Regtsgeleerdheid beoefende. Den 28 Junij 1753, na eene wel volbragte studietijd, tot Mr. in de Regten bevorderd zijnde, werd hij al spoedig in zijne geboorteplaats tot Secretaris benoemd, welk ambt hij eenige tijd loffelijk waarnam. Vele eervolle bedieningen werden hem nu achtereenvolgende opgedragen; als daar zijn: Lid van het Stedelijk Bestuur, Lid der Staten, in 1768 van wege de Kamer der Steden Lid van het Mindergetal, in 1771 Raadsheer in het Provinciaal Hof, in 1783 Secretaris van 's Lands Rekenkamer, en in 1786 Afgevaardigde tot regeling der quota door iedere Provincie op te brengen. Deze laatste bekleedde hij nog toen hij den 26sten September 1786 overleed. Bij uitmuntende geestgaven voegde Binckes eene buitengewone geleerdheid. Met lust en ijver beoefende hij de wetenschappen, in het bijzonder de Regtsgeleerdheid. Van daar dan ook dat zijne kennis en wijsheid, toen hij nog te Stavoren vertoefde, steeds in de moeijelijkste zaken werden geraadpleegd. In het verzamelen van de oude Friesche oorkonden had hij zich veel moeite gegeven. Schwartzenberg getuigt in de Voorrede van zijn bekend *Charterboek* loffelijk van dezen arbeid van Binckes, welke hem veel ten dienste was geweest. Eenen hoogst verdienstelijken naam heeft Binckes verworven door deze zijne beide belangrijke werken:

Beginselen der Regtkunde in Friesland en elders gebruikelijk door Ulrik Huber en nu overgebragt op het nieuwere en Statuaire regt van denzelven lande en de verdere Placaten daartoe betrekkelijk, mitsgaders met aanteekeningen opgehelderd. Leeuw. 1774 en 1775, II deelen.

Verklaaringe van de Statuten, Ordonnantien, Reglementen en Costumen van Rechte in Friesland, anders genaamd 's Lands Ordonnantien. Leeuw. 1785 en 1786. IV Deelen.

Binckes was gehuwd met Margaretha Maria Venema, die vele jaren na haren echtgenoot, in 1820 overleed, en een dochter naliet.

Zie G. de Wal, *de Clar. Fris. jurecons.*, pag. 59 en 305.

BINGA (Willem), geboren te Harlingen, was een der teekenaren van het verbond der Edelen, en kwam ten verzoeke van Sjoerd van Beyma in September 1566 van zijn landgoed te Leeuwarden. Hier onderteekende hij, ten huize van Berrins op het voorgaan der voornaamste Friesche Edelen, eene nadere verbindtenis, en beloofde de Spaansche Inquisitie met goed en bloed te zullen tegenstaan. Hij begat zich naar Amsterdam, om van Beyma bij wien hij huisvestte, te verstaan, hoe het met hun verbond gelegen ware. Toen Brederode die stad verliet, vertrok Binga met Beyma en anderen van daar, en werd op de Zuiderzee nabij Harlingen gevangen genomen. Men bragt hem naar Vilvoorden, waar hij eenen geruimen tijd in hechtenis bleef. Eindelijk werd hij den 24 December gevonnist om onthalsd te worden, en alle zijne goederen ten voordeele van den Koning verbeurd verklaard, welk vonnis vijf dagen later aan hem ten uitvoer werd gebragt.

Zie Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 353 en 354; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 211; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BINGER (Gerson Levy), in 1774 te Amsterdam geboren, was een zoon van Levy Binger en Marianne Rubens. De vader was musicus, maar had het voornemen niet om een zijner kinderen daarvoor op te leiden. De jonge Binger leed in zijne jeugd aan kinderziekte, maar betoonde toen reeds veel liefde tot de muziek. Op zekeren dag plaagde hij zijne moeder om de viool zijns vaders die aan den wand hing. Nadat de moeder met schroomvalligheid dit verzoek had ingewilligd, legde Binger die voor zich op den grond, en schoof met zijne vingertjes heen en weder op de snaren, zoodat men daaruit duidelijk het liedje »het kuipertje" kon begrijpen, hetwelk toenmaals op het carillon van den Zuiderkerk-toren, in zijne geboorteplaats, gestoken was. De vader, bij zijne tehuiskomst dit hoorende, was ten uiterste daarover verwonderd, kocht zijn zoontje eene kleine viool en begon hem daarop onderrigt te geven. Door zijnen ziekelijken toestand kon hij echter nog niet staan, zoodat hij op eene stoof zittende de viool als bas moest houden. De Heer Praeger te Amsterdam ondernam om hem te onderwijzen, en bragt het zoo ver, dat de kleine Binger op zijn zevende jaar (altoos nog in die houding) zich te 's Gravenhage voor het hof liet hooren. Weldra echter werd zijne ziekelijke gesteldheid beter, zoodat hij nu de viool naar behooren kon houden. Hij studeerde ijverig onder zijnen bekwamen leermeester Praeger, en verkreeg weldra eene buitengewone vaardigheid in het spelen op het eerste gezigt en in het variëren, hetgeen bewonderenswaardig was. Locatilli's, Fantini's en Piehl's studiën kon hij uit het hoofd voordragen. Twaalf jaren oud zijnde verloor hij zijnen vader, en zag zich dus genoodzaakt voor zich zelven te zorgen. Op zijn zestiende jaar vertrok hij naar Hamburg en liet zich met ongemeenen bijval hooren. Vervolgens begaf hij zich naar Manheim, waar een bijzonder voorval plaats had. Bij een voornaam liefhebber op eene kwartetpartij verzocht zijnde, speelde hij daar de eerste viool met veel vaardigheid en bijval. De altspeler verhaalde hem variatiën op een Russisch-thema gekomponeerd te hebben en verzocht hem die te willen voordragen. Eerst weigerde Binger, maar eindelijk gaf hij toe en kweet zich van die taak zoo voortreffelijk dat de maker (de beroemde Viotti zelf) hem een exemplaar daarvan ten geschenke gaf, en zijne ondubbelzinnigste goedkeuring betuigde. Zoowel deze kunstenaar als Giornovichi, welke dien avond de tweede vioolpartij vervulde, werden zijne vrienden en invloedrijke voorbeelden. Van daar ging hij naar Altona en Hamburg en vormde er uitstekende leerlingen. Ook als bassist moet hij groote verdiensten bezeten hebben. Bij zijne terugkomst te Amsterdam huwde hij, maar vertrok weldra naar Londen, waar hij meer dan twintig jaren een ergerlijk en ongeregeld leven leidde. In dit huwelijk verwekte hij zestien kinderen, maar mogt er slechts een behouden. Door den drank en de losbandigheid tot de grootste armoede vervallen, keerde hij, naar Amsterdam terug en trad in een publiek concert in den Hoogduitschen schouwburg op. De algemeen hoog gespannen verwachting werd echter deerlijk te leurgesteld, want Binger, vroeger de Phenix zijner tijdgenooten, speelde nu beneden het middelmatige, en had manieren aangenomen die allerberispelijkst waren en zijne voordragt geheel bedierven. Ten gevolge der debauche was hij doof geworden; hij gaf zich ook sterk aan den drank over. In 1842 keerde hij weder naar Londen terug, waar hij overleed.

Zie Caecilia, *Muzijk Tijdschrift van Nederland*, 1845. bl. 121.

BINGERDEN (Rudolf Willem Jacob van Pabst tot). Zie PABST tot BINGERDEN (Rudolf Willem Jacob van).

BINGLEY (Ward), geboren te Rotterdam in 1755, uit Engelsche ouders, werd door zijnen vader tot den koophandel bestemd, en tot dat einde, door zijnen oom van moeders zijde, den heer Stanton, in genoemde stad wonende, op het kantoor genomen. Reeds vroeg echter, eene onwederstaanbare neiging voor het tooneel gevoelende, betrad hij dit reeds in zijn achttiende jaar, onder het gezelschap van den verdienstelijken Corver, die hem tot leermeester verstrekte. In 1779 verscheen hij het eerst op het Amsterdamsche tooneel, waar eene doldriftige kabaal, door de omstandigheden des tijds (het begin van den Engelschen oorlog), aangevuurd, zijne eerste proef, omdat men hem voor eenen Engelschman hield, deed mislukken; doch kort daarop werd hij in den rol van *Achilles*, in het treurspel van dien naam, met geestdrift toegejuicht, van dien tijd af, legde hij zich onophoudelijk op de tooneelspeelkunst toe, en deed zich daarin meer en meer bewonderen. Zijn buigzaam kunsttalent deed hem, even zeer in het blijspel als in het treurspel schitteren, en de bespottelijke *Vuurbal*, in *het zestienjarige meisje* (welk stuk hij zelf uit het Engelsch in het Nederduitsch overbragt), veroorzaakte even zooveel gelach, als de trotsche Cid bewondering, of de sombere Hamlet medelijden verwekte. Ja in alle rollen, welke hij op zich nam wist hij zich te onderscheiden, en zijne tegenwoordigheid verlevendigde, tot in de laatste jaren zijns levens, het tooneel, en boeide steeds de aandacht der toehoorders. Tot een bewijs van de veelzijdigheid zijner bekwaamheden, strekt ook, dat hij, in het jaar 1811, op het Fransche tooneel te Amsterdam de moeijelijke rollen van *Philoctetes* en van Koning Lear, in de treurspelen van dien naam, met algemeene goedkeuring vervulde, en zich bereid verklaarde om laatstgemelde rol, uit het treurspel van Shakespear, ook in het Engelsch te spelen.

In 1796 verliet hij het Amsterdamsche tooneel; doch was steeds bereid, wanneer zijne tegenwoordigheid gevorderd werd, om de rollen op zich te nemen, welke men buiten hem niet kon bezetten. Sedert had hij het bestuur over een gezelschap tooneelspelers; stichtte daarmede het Nederduitsche tooneel te Rotterdam, en speelde herhaalde malen, in verschillende steden van ons Vaderland, met de grootste toejuiching. Hij bragt het, door een geregeld gedrag en door buitengemeene standvastigheid en volharding, in zijne hagchelijke werkkring zeer ver. De menigvuldige tooneelvertooningen, welke hij, bij iedere gelegenheid, ten voordeele van ongelukkigen of tot bijstand in den algemeenen nood, gaf, getuigen zoo wel van zijne menschlievendheid, als van zijne Vaderlandsliefde, welke laatste hem, onder de Fransche overheersching in 1813, de vervolging van het toenmalige bewind op den hals haalde.

Een gelukkig voorkomen, eene groote beweegbaarheid in zijne gelaatstrekken, eene fraaije welluidende stem, een nimmer falend geheugen en bovenal eene diepe kennis van zijne kunst en het tooneel kenschetsten dezen grooten tooneelspeler. Nog weinig tijd voor zijne ziekte verschafte hij den beminnaren van het Vaderlandsche tooneel het genoegen, van in het treurspel Maria van Lalain, in den rol van Farnese, met de beroemde tooneelspeelster Wattier Ziesenis, zijn kunsttalent, in het bijzijn der koninklijke familie, op eene allezins uitmuntende wijze, te ontwikkelen. Hij overleed den 26 Junij 1818, aan een verval van krachten; latende 3 zonen en eene dochter na, bij de zuster van genoemde Neêrlands eerste tooneelspeelster in huwelijk verwekt, waarvan zijn zoon Willem Bingley en zijne dochter J. C. Bingley, echtgenoote van den verdienstelijken acteur Hoedt, met roem de loopbaan huns vaders volgden, wiens stoffelijk overschot in de Kloosterkerk te 's Gravenhage begraven ligt.

Zie *Algemeen Konst- en Letterbode*, voor 1818. D. II. bl. 3, 51 en 54; Stuart. *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, voor 1818. D. II. bl. 183 en 184; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. IV. A. bl. 607.

BINKES (Jacob en Jan). Zie BINCKES (Jacob) en BINCKES (Jan).

BINKHORST (Lodewijk van). Zie BINCKHORST (Lodewijk van).

BINTANG (Zacharias) was in het begin der achttiende eeuw Kapitein in dienst van de Oost-Indische kompagnie en legde bij onderscheidene gelegenheden veel moed en onverschrokkenheid aan den dag, zoo veroverde hij in 1704, aan het hoofd van 500 man de pagar of vesting Damak, en in 1706 verdreef hij uit de landstreek Banjoemas zekere landlooper Radin Panwata Sari, die deze streken zeer verontrustte, waarna Bintang, te Karta-Nagara in die landstreek eene schans oprigte.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV a. bl. 30 en 148.

BINTGENS (Thomas) of **BEENTGENS**, Leeraar der Vlaamsche Doopsgezinden te Franeker, had in het jaar 1586 een huis gekocht, waarvan de koopbrief niet duidelijk gesteld was. Hierover ontstond ongenoegen in zijne gemeente, hetwelk zoo hoog rees, dat men zich van elkander afzonderde en twee partijen vormde, van welke de eene *Thomas Bintgensvolk* of de *Huiskoopers*, en de andere *Jacob Keestvolk* of *Contrahuiskoopers* genoemd werden. Deze twist bleef zich echter niet tot de gemeente van Franeker bepalen, maar deelde zich ook aan andere mede; zoo kozen die van Haarlem de partij der Huiskoopers, terwijl de Amsterdammers de Contra-huiskoopers toevielen. Aan het hoofd der Huiskoopers stonden aanvankelijk, benevens Bintgens, ook Hans Busschaert en Jacob van der Molen; de voornaamste der Contra-huiskoopers waren Jacob Reiningen of Keest en Claes Gangolfs. De Huiskoopers gingen echter, na ongeveer 30 jaren bestaan te hebben, geheel te niet, vooral, nadat van der Molen, met Bintgens, den beschermer van dezen, Busschaert, had gebannen en van der Molen en Bintgens de hoofden werden van de *Bankeroetiers*, eene partij, die zich weder van de Huiskoopers had afgezonderd.

Zie Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesland*, bl. 112 en 380; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron., Over. en Oost-Friesl.*, D. I. bl. 57, 81 en 271—277.

BISBINK (Barend), een Dordtenaar van geboorte, die omtrent het midden der zeventiende eeuw leefde, was een schilder die de kunst van Jan Both geleerd had en meest moderne ordonnantiën schilderde.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BISDOM (Dirk Rudolph Wijckerheld), geboren te Delft den 27 Junij 1740, was een zoon van Jacob Bisdom, Raad en Advokaat-Fiskaal bij de Admiraliteit op de Maze, en van Anna Maria Zeegers. Omtrent tien jaren oud zijnde begon hij zich in de Latijnsche en Grieksche talen te oefenen aan de Latijnsche school zijner geboortestad, welke hij na verloop van omtrent vier jaren verliet, met het houden eener Latijnsche redevoering *over de zedigheid* (*de Modestiâ*). Verder door afzonderlijk onderwijs voorbereid, begaf hij zich in September 1756 naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij onder anderen de lessen hoorde van den vermaarden Petrus Wesseling. Na te Utrecht drie jaren te zijn verbleven, vertrok hij naar Leiden, en maakte een naarstig gebruik van de lessen van Franciscus van Oudendorp, Gerlach Scheltinga en Joannes Conradus Rucker, tot dat hij den 24 Augustus 1761, tot Meester in de Regten werd bevorderd, na het verdedigen van zijne verhandeling, behelzende een onderzoek, *of en in hoeverre men aan ervarenen in hunne kunst behoort geloof te geven.*

Nu vestigde hij zich te 's Gravenhage, waar hij als Advokaat voor het Hof van Holland werd beëedigd. Meer dan gewone kunde, gepaard met vaardigheid van spreken, veroorzaakte dat men zich gaarne van de hulp des jongen Advokaats bediende. Niet lang evenwel bleef hij in dien werkkring, want reeds in het begin des jaars 1762 werd hij aangesteld tot tweeden Equipagiemeester bij de Admiraliteit op de Maas, en kort daarna tot Schepen van den Hove en der Hooge Vierschaar van Schieland. Zooveel zijne ambtsbezigheden het toelieten, bleef hij evenwel te Rotterdam de beoefening der Regtsgeleerdheid voortzetten tot in Mei 1764, toen hij tot Secretaris der stad Rotterdam aangesteld en van eerstgemelden post ontslagen werd. In 1780 tot Raad en Advokaat-Fiskaal bij de Admiraliteit op de Maas aangesteld, werd hij door de Regering van Rotterdam niet alleen met eere van het Secretarisambt ontslagen, maar hem ook van stadswege ten geschenke gegeven eene zilveren vaas ter waarde van tien of twaalf honderd gulden, tot een blijk van het genoegen van de Stedelijke Regering over eene zestienjarige dienst en zijn gehouden gedrag tot nut der stad, en over de buitengewone moeite, door hem in het werk der droogmaking van de Bleiswijksche en Hillegersbergsche plassen aangewend. Ook in het waarnemen van het ambt van Raad en Advokaat-Fiskaal behaalde hij grooten roem, zoo door zijne zeldzame vaardigheid in het behandelen van alle voorkomende zaken, als door zijne volijverige en aanhoudende werkzaamheid. In die hoedanigheid, kreeg hij mede in last, in het begin van 1782, om in onderhandeling te treden met den Heer Paul Wenwerth, over het sluiten van een cartel met Engeland. In de twee volgende jaren werd hij, door den Prins Erfstadhouder, benoemd tot Lid van 's Vorsten Departement van Marine, ter hulpe en ten dienste van zijne Doorluchtige Hoogheid; tot welk gewigtig werk toen, benevens onzen Bisdom, vier uitmuntende mannen, die hun Vaderland groote eer aangedaan hebben benoemd waren, de Advokaat-Fiskaal J. C. van der Hoop, de Vice-Admiraals Reynst en Johan Arnold Zoutman en de Schout bij Nacht Jan Hendrik Kinsbergen. In het laatst genoemde jaar werd Bisdom toegevoegd aan de commissie der Algemeene Staten, om met den Heer Formiello, Resident van Venetië, in onderhandeling te komen over zekere geschillen, welke toen gerezen waren en om die spoedig en, zooveel mogelijk, ten genoegen en behoudens de waardigheid van beide republieken, onder goedkeuring der Algemeene Staten te vereffenen en geheel af te doen.

Den 21 Februarij 1785 werd Bisdom aangesteld tot Raad en Thesaurier-Generaal van de Unie, en wel op zoodanigen voet en onder zoodanige voorwaarden, als hij zelf begeerde, en door de ingebragte toestemming der bijzondere provinciën, bepaald werd. In dezen post bleef hij slechts werkzaam tot den 21 October 1787, toen hij zijn ontslag verzocht en bekwam en wel onder de voorwaarden, op welke hij dien aanvaard had.

Zijne rust was echter van korten duur, want reeds den 2den Februarij des volgenden jaars werd hij aangesteld als Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland. Bovendien werd hij benoemd tot Adjunct-Reviseur bij de Geregtshoven van Gelderland en Groningen, in welke hoedanigheid hij reeds in het jaar 1774 was werkzaam geweest; terwijl hij tevens werd aangesteld tot Commissaris over zeker beklag der Burgemeesteren van Haarlem tegen die van Amsterdam, betreffende het regt der vrijlating van de Haarlemsche schippers.

Ten gevolge van het afschaffen van den Hoogen Raad na de omwenteling van 1795, zijnen Raadsheerspost verloren hebbende, werd hij in December van dat jaar vruchteloos aangezocht, om zich te laten aanstellen tot Ontvanger-Generaal der republiek; maar hij onttrok zich niet in Maart van het volgende jaar, aan de hem gegeven vrijheid, om, zulks goedvindende, aan de commissie tot onderzoek van het finantiewezen in Holland, mede te deelen de verzamelde staten van het door de bijzondere provinciën betaalde op de petitiën in het jaar 1702; tot welke opgaaf hij, meer dan vele anderen, te dier tijde, volkomen in staat was. Vergeefsche pogingen werden in het jaar 1796 insgelijks aangewend, om hem te bewegen, dat hij zich wilde laten aanstellen, eerst tot Lid der Nationale conventie, naderhand tot Lid van het committé der Marine, of ook als Ontvanger der Marine.

Het groote belang, dat hij in de opvoeding zijner kinderen stelde, bewoog hem in het genoemde jaar 's Gravenhage te verlaten, en zich met der woon naar Leiden te begeven, waar zijne zonen gelegenheid konden vinden, ter verdere voortzetting hunner letteroefeningen, vooral van de regtsgeleerdheid, waaraan zij zich aanvankelijk toegewijd hadden. Nu scheen hij in die stad een stil en van alle openbare ambtsbezigheden verwijderd leven te willen leiden. Alleen liet hij zich, op sterken aandrang, bewegen tot het aannemen van het ouderlingschap der Nederduitsche Hervormde gemeente. Uit zucht voor de instandhouding der openbare oefening van de Hervormde Godsdienst, onttrok hij zich ook niet, of aan de kerkelijke Gemeente-commissie te Leyden, of ook aan de Vergaderingen, tot dat einde, eene geruime tijd, te 's Gravenhage gehouden.

Van andere posten bleef hij zich, eenige jaren, op eene beleefde wijze verschoonen. Zoo weigerde hij het ambt van Hoofd-ingeland van Schieland, waartoe hij den 7de Mei 1797, wegens Schiedam, benoemd was, aan te nemen; tot welken post hij zich ook onbevoegd rekende, vermits hij zijn land onder Schieland behoorende reeds verkocht had. In April 1800 bedankte hij voor het hem aangebodene ambt van Agent en Directeur van Finantiën. Vruchteloos poogde men, in het jaar 1802 hem te bewegen, om zich, voor het Syndicaat te laten benoemen. Even ongezind was hij, den post van Thesaurier-Generaal dezer landen, tot welken hij in Mei 1806 werd aangesteld, andermaal te aanvaarden.

Het was er echter ver af, dat de arbeidzame man het werken ontzag, en zich voor altijd van allen last ontslaan wilde. De stad Leiden heeft het tegendeel ondervonden. Behalve de zorg over het herzien, aanvullen en verbeteren der stedelijke keuren, en het opnemen der rekeningen van de stad, welke sedert eenige tijd niet zonder aanmerkelijke gebreken waren gebleven: liet hij zich ten laatste bewegen, om de benoeming tot Hoofdschout dier stad, den 1sten Junij 1803 en andermaal den 20 Mei 1806, zich te laten welgevallen. Zijne dagelijksche ambtsbezigheden werden geenszins minder, toen hij in het jaar 1810 voor den tijd van twee jaren verkozen was tot Burgemeester der stad Leiden. De rustelooze werkzaamheden welke dit ambt hem verschafte en welke zijne krachten niet weinig deden verminderen, noodzaakte hem, hoezeer

men anders begeerde, dat hij in dien post zou volharden, met den meest mogelijken aandrang, te verzoeken, dat hij, uit aanmerking van zijnen zeventigjaren ouderdom en wegens aanmerkelijke ongesteldheid, van de verdere waarneming mogt ontslagen worden. Hij bleef echter nog eenige tijd in het vervullen der Burgemeesterlijke waardigheid voortgaan, hiertoe ook van hooger hand verzocht zijnde. Steeds vermeerderende zwakheid drong hem, nader en met ernst op zijn ontslag aan te houden. Eindelijk werd, met voorkennis van den Landdrost en van den Minister van Binnenlandsche zaken, die waardigheid overgedragen op een der Heeren Wethouderen; terwijl, bij de kort daarop gevolgde nieuwe bestelling der regeerwijze binnen de steden, Bisdom eervol van zijn ambt ontslagen werd.

In het voorjaar van 1814 naar Amsterdam vertrokken tot bijwoning der vergadering van aanzienlijken (notabelen) ter stemming over het ontwerp van regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden, werd hij door ongesteldheid oververvallen; spoedig keerde hij naar zijne woonplaats terug, waar de ziekte hand over hand zoodanig toenam, dat hij den 3 April van dat jaar daaronder bezweek.

Zijne echtgenoote Digna Wendelina Meyners, met welke hij den 13de September 1774 in het huwelijk was getreden, en die hem vier zonen en twee dochters had geschonken, kon hem slechts weinige dagen betreuren, daar zij zelve den 10den van die zelfde maand hem in de dood volgde.

Bisdom was sedert 1804 Lid der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en sedert 1806 van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XX. bl. 91—93; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1804. D. I. bl. 435; J. W. te Water, *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden den 6 van Hooimaand* 1814. bl. 6—22.

BISET (Karel Emanuel), geboren te Mechelen in het jaar 1633, was een groot meester in de schilderkunst en bezat een vleijend penseel, waarmede hij een bekoorlijk gloeijend en golvend koloriet wist op het paneel te brengen, en eenen bevalligen zwier aan zijne beelden te geven; terwijl hij een rijk vernuft bezat in het plaatsen van zijn bijwerk. Inzonderheid muntte hij uit, in het vervaardigen van kleine stukjes, verbeeldende saletten en gezelschappen van Heeren en Dames, die zoo natuurlijk en geestig geschikt en geschilderd zijn, dat men niets aangenamer en vrolijker kan verzinnen, ook wist hij er de hartstogten op eenen bijzonder treffende wijze in te schetsen. Onder zijne beste stukken, telt men die, welke op vijf bijzondere tafereelen de *Geschiedenis van den verloren zoon* voorstellen, waarin alle de veranderingen in het gelaat van dien losbol zeer natuurlijk zijn waargenomen. Op het eerste, waar hij afscheid van zijnen vader neemt, leest men op zijn aangezigt eene onbezonnen blijdschap; op het tweede, waar hij onder de ontuchtige vrouwlieden zit; eene onkuische dronkenschap; op het derde, waar hij buiten de deur wordt gestooten, een smartelijk naberouw; op het vierde, waar hij zich bij de zwijnen bevindt, van welke een hem in de voet bijt, een pijnlijk gevoel; en op het vijfde, waar hij door zijnen vader weder in genade wordt aangenomen, eene nederige eenvoudigheid.

Daar zijn kunstwerk in de smaak der Franschen viel, begaf Biset zich naar Parijs, waar hij vele stukken voor het hof en onderscheidene aanzienlijken schilderde. Het scheen hem echter daar minder te behagen, althans hij keerde weldra naar de Nederlanden terug, en werd door den Graaf de Montery, destijds Gouverneur der Spaansche Nederlanden, tot diens Hofschilder aangesteld. Niet lang verbleef hij evenwel te Brussel, maar hij begaf zich naar Antwerpen, waar hij Directeur der Akademie werd en een huwelijk aanging; doch zijne vrouw overleed kort na dat zij den hier onder volgenden, Jan Baptist Biset, had ter wereld gebragt.

De levenswijze van den vader was zeer buitensporig, want ofschoon hij veel geld won, wist hij noch door naarstigheid, noch door overleg er voordeel mede te doen; en hij was zoo vadsig, dat hij somtijds eenige dagen achtereen te bed bleef liggen, zonder ergens order op te stellen. Omtrent deze tijd droeg zijn kunstwerk wel eens den stempel van zijne onkieschheid: hij schilderde galante gezelschappen, die, hoe kunstig en geestig gecomposeerd en geschilderd, doen walgen. Somtijds echter koos hij voegzamer onderwerpen: onder deze laatste roemt men bovenal eene voorstelling van Willem Tell, *gedrongen eenen appel van het hoofd zijns zoons te schieten*, waarin de schilder heeft afgebeeld Dekens en voornaamste leden van het voetboogsgilde te Antwerpen, voor welk gilde hij die schilderij vervaardigd had. De achtergrond is eene schoone architectuur, geschilderd door Helderbergh, en het landschap door Emelraet. Biset trouwde in tweede huwelijk met zijne dienstmaagd, waarna hij zich te Breda schijnt te hebben gevestigd. Althans hij overleed aldaar, na omtrent 80 jaren bereikt te hebben, in berooide omstandigheden.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 292; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nat.*; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* door G. Nieuwenhuis; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*

BISET (Jan Baptist), een zoon van den voorgaande, leerde de teeken- en schilderkunst bij zijnen vader, en heeft inzonderheid uitgemunt in het portret- en historieschilderen. Zijne kunst heeft hij meest uitgeoefend te Breda, te 's Hertogenbosch, te Antwerpen en te Middelburg. Hij heeft vele stukken nagelaten, waaruit blijkt dat hij een uitmuntend meester is geweest.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BISKOP (Joan) of Jan de Bisschop, geboren te 's Gravenhage in het jaar 1646, was een beroemd Advocaat voor het Hof van Holland, en tevens een beminnaar en beoefenaar van de Schilderkunst. Hij legde veel bekwaamheid aan den dag in het schilderen met olieverw; doch zijn grootste bekwaamheid bestond in het vervaardigen van teekeningen met het penseel en de pen, waarin hij zoo kunstig de bijzondere wijze van handeling der eerste meesters wist na te bootsen, dat kenners met den eersten opslag van het oog konden zien, of zijne teekening gevolgd was naar eene schilderij van Tintoret, Bassan, Carats, Paul Veroneze, Rubbens of van Dijk; waarom dan ook deze stukken, bij de liefhebbers zeer gezocht waren.

Behalve andere losse prenten, heeft men van hem een geëtst werk met standbeelden, getiteld: *Paradigmata graphices variorum artificum, tabulis aeneis*, Pars I et II. Hagae 1671. fol. van hetwelk twee drukken van het zelfde jaar bestaan; de eene, door Biskop, die zich daarin Episcopius noemt, zelven uitgegeven, bevat 102 platen; de andere door Nicolaas Visscher in het licht gezonden, telt 113 platen. Hij overleed in 1686.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 212 en 213; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 263; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*; *Biogr. Univers.*; Meyer, *Convers. Lexicon*; Pierers, *Univers. Lexicon*, in welke beide laatste werken hij abusivelijk Bishop wordt genoemd.

BISSCHOP (Simon). Zie EPISCOPIUS (Simon).

BISSCHOP (Rem Egbertsz.), een onbesproken burger en welgezeten koopman te Amsterdam en broeder van den beroemden Hoogleeraar Simon Episcopius, wien men niets kon te laste leggen dan dat hij het gevoelen der Remonstranten was toegedaan, stond deswege zoodanig in de haat bij het domme gemeen, dat het op Zondag den 19den Februarij 1617 zijn huis deerlijk uitplunderde. De Remonstrantsche Predikant Christiaan Sopingius was bij hem gehuisvest geweest, en men had het graauw diets gemaakt, dat ten zijnen huize gepredikt werd: hetwelk ligtelijk geloof vond. Men viel dan op dit huis aan, eerst met schellen tot de schel brak, toen met de glazen in te werpen en met bonzen op de deur. De Schout Willem van der Does, uit naam van een der Regenten tot het stillen van het oproer verzocht, begaf zich te dien einde derwaarts. Zoo deed ook de Onderschout Aren Elbertszoon de Haan, met zijne dienaars. Doch na een halfuur trokken zij weder af, zeggende geen last van Burgemeesteren te hebben, om daar den geheelen dag te blijven. Het gepeupel riep toen: »de Schout gaat »weg, het huis is ons ten prijs, met al wat er in is." Nu werd de deur, met eenen balk opengeloopen. Het geboefte viel in huis, waar alles geplunderd, vernield en geroofd werd.

Bisschop, zoowel als de Schout, had reeds te voren verzekerd, dat er geen vergadering ten zijnent gehouden werd, doch het mogt niets baten. Hij was nu met zijn huisvrouw en gezin het gevaar ontweken. De schade welke hij aan geld en goederen geleden had, begrootte hij sedert op meer dan 5000 gulden. Bovendien werd hem, benevens zijne vrouw, daags na de plundering, bij openbare afkondiging van den predikstoel het lidmaatschap der Hervormde kerk ontzegd, »omdat zij »zich in Remonstrantsche vergaderingen hadden laten vinden." In 1620 voor Schepenen ontboden, ter zake, dat hij zich zou bemoeid hebben, met het inzamelen van penningen ter ondersteuning van de zaak der Remonstranten, verscheen hij niet, maar week eerlang ten lande uit, tot dat hij, na de verandering der regering in 1621 het waagde wederom te keeren.

Bisschop overleed den 10 April 1625.

Zie Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. II. bl. 473—500; D. IV. bl. 183—192, 610—617; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 147, 149 en 192.

BISSCHOP (Cornelis), geboren te Dordrecht den 12 Februarij 1630, legde zich van der jeugd af op de schilderkunst toe, waarin hij tot leermeester had Ferdinand Bol. Door vlijt en gestadig oefenen, werd hij een meester in het portret- en historie-schilderen. Ook was hij de eerste, zoo niet de beste, welke allerhande soort van beelden, op hout schilderde, met levende kleuren, en uitgehakt, dienende om ergens in een hoek of portaal te plaatsen, en welke hij bovendien het natuurlijkst maakte en het geestigst verzon. Hij moet er zelfs vervaardigd hebben, die op hunne standplaats gesteld het oog zoodanig misleidde dat men ze voor levende beelden aanzag; ook schilderde hij sommige gedaagd en gekleurd op de wijze van kaarslichten, welke bij donker een blaker met brandende kaars in de hand hebbende, zich zeer natuurlijk voordeden; ja men verhaalt, dat zoodanig een beeld door zeker heer uit de grap, wanneer hij gasten had onthaald, aan de deur of uitgang van de kamer geplaatst zijnde, hen zoodanig misleidde dat sommige hunner, die het voor de dienstmeid aanzagen, haar een fooi wilden geven, en niet bemerkte dat zij verschalkt waren, voor dat zij met hunne hand daartegen aanstieten.

Behalve hierin, oefende zich Bisschop ook in het schilderen van portretten, waarin hij meesterlijk slaagde, en waarvan er eene menigte zeer kunstig uitgevoerd, in Holland, Zeeland, Braband, en elders voorkomen. Daarenboven heeft hij ook onderscheidene historiestukken vervaardigd, die zijn roem tot in laatste nageslachten zullen overvoeren; waaronder inzonderheid uitmunt, een uit twee of drie beelden bij kaarslicht bestaande, dat voor eene groote som door den Koning van Frankrijk gekocht werd. Bisschop werd door den Koning van Denemarken aangezocht, om zijn Hofschilder te worden, welken post hij ook ongetwijfeld zou aangenomen hebben, ware hij niet door dood daarin verhinderd geworden, die hem in 1674, ten grave sleepte. Hij liet elf kinderen na, onder welke drie zonen, van welke er twee benevens drie dochters hun vaders voetstappen hebben gedrukt, en zich tot de beoefening der schilderkunst hebben begeven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 220—222; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*

BISSCHOP (Jakob), oudste zoon van Cornelis, was reeds bij het leven van zijn vader in het beeldschilderen zoo vergevorderd, dat hij na diens dood zulks kon aan de hand houden, en hiermede het huisgezin veel dienst bewees. Maar toen nu zijn broeder Abraham, die mede tot dat vak opgekweekt werd, tot zulk een trap van bekwaamheid daarin geraakte, dat deze zulks met behulp van zijne zusters kon beheeren, liet hij dit varen en oefende zich in waardiger onderwerpen, waartoe hij het onderwijs van den zoo beroemden kamer- en plafondschilder August Terwesten inriep; sedert welke tijd hij zich ook bij het schilderen van zolderstukken, kamers en wat daartoe behoort, gehouden heeft.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II bl. 222; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*

BISSCHOP (Abraham), de jongste zoon van Cornelis, had zijn vader tot leermeester, in het schilderen van houten beelden, waarin hij, na diens dood, door zijn broeder Jakob nog verder onderwezen werd, zoodat hij daardoor een zeker inkomen aan het huisgezin bezorgde. Dit belette hem evenwel niet, de leidingen van zijn natuurdrift, bij de minste gelegenheid die hij vond, te volgen. Hij legde zich namelijk op het schilderen van allerhande vogelen, inzonderheid hoenders, toe, waarin hij door bijzondere vlijt en gestadige oefening naar het leven, trapswijze tot zulk een hoogte vorderde, dat hij met regt in de rij der bekwaamste meesters in dat vak van de kunst mogt geplaatst worden.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 222 en 223; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Histor. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BISSCHOP (Jan de). Zie BISKOP (Joan).

BISSCHOP (Janus de), die te Vere in Zeeland woonde, bespeelde de latijnsche lier, en zond in 1700 een boekje in het licht, onder den titel van *Chorus Musarum*, bestaande in lofdichten, mengeldichten, puntdichten, raadsels enz., welke eenen zeer geringen dunk van zijne dichterlijke bekwaamheid doen opvatten.

Zie Hoffman Peerlkamp, *de Poet. Latin Neerl.*, pag. 144; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgie*, pag. 205.

BITTER (Christina) was de grootmoeder der huisvrouw van den Nederlandschen Dichter, den Ridder Pieter Cornelisz. Hooft. Zij was eerst gehuwd geweest met Andries van Erp, en daarna met Arnout Fabry. Bij de moorddadige plundering door de Spanjaarden in 1576, te Antwerpen gepleegd, gaf deze vrouw bijzondere blijken van eene onversaagde kloekmoedigheid. Zij, hare moeder Agneta Ooms, eene hoogbejaarde weduwe, en eenige andere huisgenooten, hadden zich, om, ware het mogelijk, voor de bloeddorst der vervolgers, die kunne noch jaren spaarden, beveiligd te zijn, in een afgelegen kelder begeven; dan het geweld, dat op de huisdeur werd gepleegd, bewoog de oude vrouw, zich uit hare schuilplaats te begeven, om te zien wat er gaande was; juist op hare aankomst slaat een vaatje buskruid de deur aan stukken, en haar te morselen. De dochter schiet, op het hooren van den donderenden slag, door de uitbarsting veroorzaakt, toe, en vindt hare moeder verzengd en levenloos in het voorhuis liggen. Nog ter naauwernood van haren eersten schrik bekomen, grijpen de soldaten deze waardige vrouw, die tusschen de 40 en 50 jaren bereikt had, aan, en zoeken haar door de verregaandste bedreigingen te dwingen, om aan te wijzen waar haar man zich bevond en waar hij zijn geld geborgen had. Zij tracht hen daarop te vreden te stellen, door hun iets te geven, dat zij bij haar gestoken had, doch als zij voorgaf niet te weten, waar haar man of zijn geld was, werd zij met een stuk lont om den hals aan eenen ladder gehangen; en men liet haar in dezen benaauwden toestand, tot dat zij bijna den adem had uitgeblazen. Toen men bemerkte, dat zij het niet langer zonder te stikken kon uithouden, werd zij los gemaakt, en, een weinig bekomen zijnde, herhaalden de soldaten hunne vragen, en hingen haar, die bij de gedane weigering bleef volharden, weder op, hetgeen zij vervolgens ten derde male herhaalden; doch deze wreedaards ziende, dat zij niets op haar konden verwinnen, lieten haar in dien beklagelijken toestand, en trokken de deur achter zich toe; dan zij waren naauwelijks geweken, of een der verscholen zittende huisgenooten schoot toe, en kwam nog even tijds genoeg om haar van den dood te bevrijden; hij sneed de lont aan stukken, en redde dus haar leven, dat zij nog eenige tijd, zeer droefgeestig en in het verstand verzwakt, ten eenenmale versuft, doorbragt. Zij vermande zich echter gedurende de plundering, om alles aan te wenden wat dienen kon tot behoud van de welvaart der haren en zorgde telkens, als er nieuwe roovers op haar huis aankwamen, eenig geld uit den hoek te halen, om hen te paaijen, altijd klagende dat het het laatste was, dat zij had. Tot haar geluk was een harer vorige dienstmaagden gehuwd met eenen Spanjaard, die belast was met de inkwartiering van het krijgsvolk. Die vrouw had haren man verzocht, dat hij zorgen zou voor het huis van hare gewezen meesteresse. Die Spanjaard, nevens andere stroopers, door de stad gezwierd hebbende, komt eindelijk in de straat waar Christina Bitter woonde, naar het huis zoeken, waar deze woonde. Dit gevonden hebbende, biedt hij haar zijne bescherming aan, waarop hij met vrouw, kinderen en dienstbode gastvrij wordt opgenomen, en zet vervolgens alle anderen, die zich voordeden om het huis te plunderen, af, met te zeggen, dat hij het ingenomen huis voor zijnen buit hield. Hij bleef daar meer dan zeven maanden, gedurende welke tijd zij wel onthaald werden, terwijl de vrouw er in het kinderbed kwam. Bij hun vertrek schonk men hun nog omtrent 1600 gulden tot eene vereering.

Zie Hooft, *Nederl. Histor.*, bl. 463 en 464; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BITTER (Jakob de), geboortig van Haarlem, was Commies op het schip *Hollandia*, een der 13 schepen welke den 22sten December 1607, onder Pieter Willemsz. Verhoeven uit Texel in zee staken, om eene reis naar Oost-Indië te doen. Hij woonde alzoo in Augustus des volgenden jaars het beleg van Mozambique bij. In September voor Goa gekomen, werd de Bitter, met de schepen *de Arend* en *de Valk*, naar de kust van Choromandel gezonden, ten einde alle de daar zijnde kleeden, voor de Molukkos in te nemen, en den Opperkoopman Pieter Gerritsz. Bourgognie te Mazulipatam met een kargasoen te laten, en des noods Jan van Houten bij hem te voegen. In Julij 1609 werd hij tot eersten Gouverneur van Banda benoemd. Kort daarna trachtte hij Celamme aan te tasten en te verrassen maar zag zich genoodzaakt, met verlies van 9 dooden en 70 gekwetsten, af te trekken;

terwijl hij zelf mede eene wonde bekwam, waaraan hij den 14den Augustus daaraanvolgende overleed.

Zie Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. a bl. 196 en 197, D. III. bl. 77, 80 en 88.

BITTER (PIETER DE), misschien wel eenen afstammeling van den voorgaande, was in 1660 Gezant van de Oost-Indische Compagnie bij den Koning van Makassar, en wist toen te bewerken dat die Vorst beloofde het eiland Boeton aan de Kroon van Ternate terug te zullen geven. Daar de Koning echter zijne belofte niet nakwam, werd de Bitter in 1663 nogmaals derwaarts gezonden, waarop de teruggave spoedig plaats had.

Hij is ook Kommandeur op Ceilon geweest en men vindt van hem en den Opperkoopman Valkenburg opgeteekend, »dat zij »wel juist de grootste kooplieden niet waren, dog egter Lieden, die »getrouw waren en zich na de ordres, hen gegeven, stipt richteden, »waarvoor zij zeer menagieus, gelijk met de boeken van 1663 te »zien is, geleefd hebben" (1).

In 1664 tot Bevelhebber over de Oost-Indische Retoervloot, uit elf rijkgeladen schepen bestaande, aangesteld zijnde, verliet hij daarmede den 24sten December 1664 de reede van Batavia doch van een Fransch scheepje vernomen hebbende, dat de oorlog tusschen Nederland en Groot-Brittanje was uitgebarsten en dat de Engelschen op hem loerden, stevende hij noordwaarts en liep te Bergen in Noorwegen binnen, waar de Engelschen hem, den 13den Augustus 1665, met veertien Koningschepen, drie branders en vier kitsen onder den Kommandeur Thomas Tiddyman vijandelijk aantastten, doch eenen zoo kloeken tegenstand vonden, dat de vijand, na vierdehalf uur strijdens, hunne ankers moesten kappen en met groot verlies afwijken. Nadat de Nederlandsche Oorlogsvloot nu te Bergen was aangekomen, om hen naar het Vaderland te geleiden, had de Bitter het genoegen 8 zijner onderhebbende schepen behouden in het Vaderland binnen te brengen; zijnde een hunner reeds in het begin der reis door storm van hen afgeraakt en waarschijnlijk met man en muis vergaan en de twee anderen door de Engelschen genomen.

Of Gulielmus de Bitter die in 1666, als Predikant van de Amsterdamsche Classis, in Indië kwam en in het volgende jaar op Banda geplaatst werd, alwaar hij in 1675 overleed, van zijne maagschap was, is met geene zekerheid op te geven; doch het komt ons wel waarschijnlijk voor.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 415; Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. bl. 324 en D. III. b. bl. 111 en 152, D. IV. b. bl. 59; W. Schouten, *Reistogt naar en door O. I.*, D. II. bl. 146—153, 161—200 en 309; de Jonge, *Ges. van het Nederl. Zeewezen*, D. II. St. II. bl. 232—235.

BLAAUW (WILLEM JANSZ. en JOHAN). Zie BLAEU (WILLEM JANSZ.) en BLAEU (JOHAN).

BLAAUW (NICOLAUS ALBERTUS), geboren te Arnhem den 18den Januarij 1737, kwam in zijne geboortestad op de Latijnsche school, welke hij in 1755 verliet, waarna hij nog twee jaren onderwijs in de Letteren genoot van Hermannus Cannegieter, Hoogleeraar en Rector te Arnhem. Vervolgens, sedert 1757 zich aan de Hoogeschool te Franeker en sedert 1760 aan die te Groningen in de Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij den 14den April 1762 Proponent in de Klassis van Appingedam en den 23sten Augustus van dat jaar beroepen te Oude- en Nijeschoot, in de Provincie Friesland, van waar hij in het jaar 1763 naar Jacobi-Parochie vertrok. In 1766 naar Loosduinen en in 1774 te Zierikzee beroepen, stond hij in het jaar 1787 ten doel aan den haat van het gemeen, dat op Zondag den 23sten September van dat jaar de door hem verrigte avondgodsdienstoefening stoorde, zoodat hij die moest staken; terwijl hij in het naar huis gaan, baldadig aangevallen doch ontzet werd en vrij kwam met eenige keeren *Oranje boven* te roepen. Den volgenden dag werd echter zijn huis geheel uitgeplunderd, en toen hij den volgenden Zondag in de vroegbeurt moest prediken vond hij zijnen naam op het gedrukte briefje niet geplaatst; daar men het voornemen had hem voor altijd van den predikstoel te weeren. Hij deze wenk begrijpende, en alzoo te Zierikzee zich in eenen onaangenamen toestand bevindende, vertrok kort daarop naar Gelderland en gaf later aan de Regering van Zierikzee kennis van zijn verblijf te Arnhem. Op het einde van het jaar teruggekeerd, deed hij de Regering zijne bereidvaardigheid weten, om, daar de stad nu in rust was, zijne predikdienst weder op zich te nemen, doch de Regering vond goed zijn verzoek, om redenen, aan te houden tot nadere dispensatie. Blaauw bleef alzoo buiten bediening tot in April des volgenden jaars. Na de omwenteling van 1795 werd hij Voorzitter van het Collegie van Geconstitueerden en overleed den 8sten November 1804.

Zie Engelsma, *Volgl. van Predik. onder de Classis van Zevenwouden*, bl. 152; de Kanter, *Chronyk van Zierikzee*, bl. 341, 354, 377, 378, 416, 417, 444 en 449; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 418 en 424.

BLAAUW (PIETER AARTZE), geboren te Hoorn den 2den November 1744 was Schipper op 's Lands Admiraliteitschuit in het Noorderkwartier en beoefende als eenen tak van bestaan het beeldsnijden van sieraadwerken voor schepen. Uit zich zelven het teekenen geleerd hebbende, legde hij, als daartoe best in de gelegenheid zijnde, zich meest toe op het afbeelden van watergezigten en schepen, waarin hij dan ook niet onverdienstelijk slaagde en zeer naauwkeurig was, vooral in de teekening der schepen. Men heeft van hem ook schilderijen, welke mede stroom- en zeegezigten voorstellen. Onder anderen heeft hij eene teekening gemaakt van de landing der Engelschen op onze stranden. Blaauw overleed te Medemblik den 2den December 1808.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 338; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLAAUW (QUIRIJN DE). Zie BLAU (QUIRIJN DE).

BLAAUWHULK (JAN SIMONSZ.) Zie BLAEUHULK (JAN SIMONSZ.)

BLAAUWVOET (PAULUS), een der Bevelhebbers van het leger, waarmede Willem Graaf van Oostervant in 1302, den Vlamingen wilde beletten in Zeeland te landen. Toen deze laatsten dit echter omtrent Vere gedaan hadden, en tusschen de beide legers een hevig gevecht voorviel, was Blaauwvoet de eerste, die met de bende, welke hij aanvoerde, het slagveld verliet, waarop het overige deel des legers hem volgde, en de onzen eene volkomen nederlaag leden, terwijl velen hunner in de vlugt gedood werden.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 155.

BLAD (WILLEM), Amanuensis bij het Theatrum Anatomicum der Hoogeschool te Groningen, geboren te Overveen bij Haarlem den 17den Maart 1766 behaalde in het jaar 1818 bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij den tweeden gouden Medaille voor het vervaardigen van fantômes ten gebruike van Verloskundigen. Ook was hij de uitvinder en vervaardiger van een werktuig ter redding van menschen uit een brandend gebouw. In het jaar 1823 een model daarvan gereed hebbende, hetwelk voor Amsterdam bestemd was, en daarmede eene proef willende nemen, deed een of ander gebrek in de vasthechting of in de plaatsing van het werktuig hem daarmede naar beneden storten, ten gevolge van welken val hij den 12den September van dat jaar overleed, als het offer van zijnen geheel belangeloozen ijver voor het heil van anderen, waarvoor hij altijd geleefd had.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1818, D. II. bl. 104, voor 1823, D. I. bl. 80.

BLAES (JOHAN en ABRAHAM). Zie BLASIUS (JOHAN LEONARDI) en BLASIUS (ABRAHAM).

BLAEU (WILLEM JANSZOON), ook wel in later dagen Blauw gespeld, was in het jaar 1571 geboren te Alkmaar, en werd daarom ook vroeger Willem Jansz. van Alkmaar geheeten; onder welken naam hij reeds, als te Amsterdam gevestigd, van het jaar 1605 af in de MSS. Notulen van HH. Hoogmogenden voorkomt. Ter laatst gemelde stede dreef hij eenen aanzienlijken boekhandel en bragt er onderscheidene fraaije werken in het licht; ook legde hij zich op de beoefening der Wiskundige wetenschappen toe, waarin hij in zijne jeugd, door den beroemden Ticho Brahé onderwezen was. Blauw overleed den 18 October 1638, nalatende twee zonen, Joan Blauw die volgt en Cornelis Blauw een zeer kundig mensch, die zijnen broeder behulpzaam was tot aan zijn overlijden in 1650. Willem Janszoon Blauw was een geleerd man, die de Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen volkomen magtig was, en Grotius geeft hem den roem, de naarstigste Boekdrukker van zijne tijd te zijn geweest. Hij bezat een uitmuntend vernuft, en een verwonderlijk goed oordeel.

Blaeu betaalde op eene onbekrompen wijze de geleerden en aardrijkskundigen, die hem oorspronkelijke kaarten leverden, welke

(1) Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. V. b. bl. 242.

hij met zorg en met al de sierlijkheid, welke de staat der kunsten in zijnen tijd gedoogde, liet graveren. Hij maakte zelve sterrekundige waarnemingen, die hij bij zijne aardrijkskundige kaarten in toepassing bragt. Ook heeft hij met eenen zenith sector, bevattende eenen boog van 12°, aan den mond van de Maas en op Texel de poolshoogte genomen en den geheelen oever van de Noordzee, van gemelden mond af tot Texel, door meer dan eenen graad breedte, met behulp eener roede van 12 voeten, gemeten. Van deze graadmeting heeft de vermaarde Fransche sterrekundige Jean Picard, door Amsterdam reizende, de beschrijving of het handschrift van Blaeu gezien, en hij getuigt er van, dat zij de beroemde graadmeting van Snellius overtrof. De Hoogleeraar Jan Frederik van Beeck Calkoen heeft zich in der tijd alle moeite gegeven, ter ontdekking van dit kostbaar handschrift, maar het schijnt bij den brand, waardoor in 1672 de drukkerij van Joan Blaeu (zie het volgende art.) werd in den asch gelegd, te zijn vernield of verloren gegaan.

Blaeu heeft de volgende werken over de Sterre- en Zeevaartkunde geschreven:

Het Licht der Seevaert, 3 deel. met octrooi van 13 Aug. 1618.
Tweevoudigh Onderwijs van de Hemelsche en Aerdsche Globen, Amst. omstreeks 1620, 4°. 1647, 4°. 1669, 4°.
Groote Zeespiegel, Amst. 1624, 1631, 1655. 2 dn. in fol.
Tafelen der breedte van den opgang der Zonne, Amst. 4°.
Van de Declinatie der Zonne, Amst. 8°.
Atlas, 3 dn. folio.

In 1602 heeft hij *Hemel- en Aard-Globen* gemaakt. — De boekdrukpers, die tot in het begin der negentiende eeuw gebruikt werd is van zijne uitvinding. Het Blaauwsteegje te Amsterdam heeft van hem zijnen naam gekregen.

Van Blaeu gaat een zeer fraai portrait uit door J. Falck, met een Latijnsch vers van Barlaeus.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 272; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 348; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 577; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 115; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, D. I. bl. 350; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch. in de Nederl.*, D. I. bl. 332, D. III. bl. 136**—139**; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Dodt, Pilaar en Obreen, *Tijdschrift*, D. V. bl. 269; Bodel Nyenhuis, *over de Nederl. Landm. en Kaartgr.* Floris Balthasar en zijne drie zonen, bl. 31; *de Navorscher*, 2e jaarg. bl. 35 en 36.

BLAEU (Joan), ook gezegd Johannes Willemsz. Blaeu, de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam, die zijnen vader in den boekhandel opvolgde, was mede geoefend in de regtsgeleerdheid, en geen onbedreven Advocaat. In het jaar 1651 verkozen tot Schepen en Raad van zijne geboortestad, bleef hij evenwel den handel voortzetten. Toen in 1664 een valsch gerucht in omloop was, dat Graaf Willem van Nassau eenen aanslag op Amsterdam in den zin had, en reeds met eenig volk in aantogt was, was Blaeu een der vijf Gemagtigden uit den Raad, aan wie, benevens Heeren Burgemeesteren, aanbetrouwd werd, om voor de veiligheid van de stad te waken. De meeste roem, dien hij echter behaalde, verwierf hij door zijne werken, zijnde, behalve eene vernieuwde uitgave van de Atlas zijns vaders, die, zooals wij in het vorige art. hebben gezien, aanvankelijk 3 folio deelen, nu 14 besloeg:

Novum ac magnum theatrum civitatum totius Belgii, Amst. 1649. 2 vol. fol. Ook in het Nederduitsch verschenen onder den titel van: *Groot stedenboek der Vereenigde Nederlanden*, Amst. 2 deelen folio.

Theatrum Italiae (volgens zijne teekeningen opgemaakt), Amst. 1662. 2 vol. fol. mede in het Fransch uitgegeven onder den titel van: *Theâtre d'Italië*, Amst. 1704. 4 vol. folio. La Haye 1724. 4 vol.

Theatrum Piemontiae et Sabaudiae, Amst. 1682. 1 vol. folio, welk werk mede in het Fransch het licht zag, als:

Theatre du Piemont et de la Savoie, traduit par Jacques Bernard, La Haye 1735. 2 vol. fol.

Bovendien heeft hij echter onderscheidene anderen gedrukt, die in fraaiheid van papier en netheid van letter, voor geen andere behoeven onder te doen; getuige hiervan onder anderen, het *Corpus Juris Civilis, opera et studio* S. van Leeuwen, bij hem in 1663 in folio gedrukt, en waarvan het Grieksch der Novellen, zoo heerlijk is uitgevoerd, dat men niets fraaijer van dien aard kan uitdenken; alsmede het zelfde werk in gr. 8°. in 1664 uitgekomen, waarin men verzekerd, dat geen enkele drukfeil gevonden wordt, dan alleen bij de tweede afdeeling, in de plaats van *Pars secunda*, *Pars secundus*, terwijl dit, volgens sommigen, met opzet zoude geschied zijn, ten einde de nadrukken dadelijk te kunnen ontdekken. Ook is van zijne pers voortgekomen, eene Fransche vertaling van Hugonis Grotii *Annales de Rebus Belgicis*, waarvan de opdragt van Blaeu aan de Staten van Holland, voor een meesterstuk gehouden werd.

De roem, die van hem uitging, was zoo groot dat Gustaaf Adolf, Koning van Zweden, hem tot zijnen drukker aanstelde. Zijne drukkerij, die te Amsterdam eerst op de Bloemgracht stond, doch later achter de Nieuwe kerk verplaatst werd, bevatte negen drukperssen, die de negen musen genaamd werden. Deze uitmuntende drukkerij had slechts weinige jaren te dier plaatse bestaan, toen zij den 22 Februarij 1672, ongelukkiglijk, met een aanmerkelijk gedeelte van den afgedrukten *Atlas* en *Stedeboeken*, alsmede de meeste letters en koperen platen, door de verslindende vlam werden vernield, zoodat er niets gered werd, dan eenige globes en kaarten, welke naderhand in handen zijn gekomen van den beroemden Amsterdamschen Boekhandelaar Gerard Hulst van Keulen. De schade door deze brand veroorzaakt, werd op 382,000 guldens begroot. Blaeu overleefde dezen ramp niet lang, want hij overleed den 28 December 1673.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars. IV. pag. 437 en 438; Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 223; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 577 en 578; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 114 en 115; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, D. I. bl. 380; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

BLAEUHULK (Jan Simonsz.), ook wel Blaauwhulk gespeld, werd in 1603 tot Schepen en Raad der Stad Enkhuizen gekozen, welke waardigheid hij sedert nog vier malen bekleed heeft; ook werd hij in 1631 Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, en moet een groot liefhebber der historie geweest zijn. Hij heeft in handschrift nagelaten: *Gedenkschriften betrekkelijk de stad Enkhuizen*, welke hij met groote vlijt uit oude papieren en schriften had bijeengebragt en waarvan Gerard Brandt zich vaak bediend heeft in het zamenstellen van *de Historie der vermaerde Zee- en Koop-stad Enkhuisen*.

Zie Brandt en Centen, *Historie van Enkhuisen*, D. I. in de voorrede en de achter dat deel gevoegde, *Beschrijv. en Lof van Enkhuisen*, bl. 60, 61, 62 en 163; Pars, *Naamrol van Batav. en Holland. Schrijvers*, bl. 150.

BLANCARDUS (Nicolaus en Stefanus). Zie BLANKAART (Nicolaas) en BLANKAART (Steven).

BLANCHARD (Abraham en Jan). Zie BLANSAART (Abraham en Jan).

BLANCKENBURGH (Cornelis van), in de eerste helft der zeventiende eeuw, beroemd organist in de groote Kerk te Dordrecht, schreef:

Onderwijsing van de handfluit, Amst.

en vervaardigde onderscheidene compositiën, welke in die tijd vermaard waren.

Zie Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 73 en 118.

BLANCKENBURGH (Cornelia van), dochter van den voorgaande, was als zangeres en toonkunstenares beroemd. Beverwijck (1) getuigt van haar, dat zij was *uytnemende in de Musyck ende spelende seer meesterlick op d'instrumenten.*

Zie Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 73.

BLANCKHOF (Jan Teunisz.) of Blankhof, geboren te Alkmaar, had tot vader Teunis Blanckhof en tot moeder de stadsvroedvrouw aldaar. Eerst oefende hij zich in het teekenen en schilderen onder Arent Teerling, daar deze echter geen zeer groot meester was, begaf hij zich vervolgens bij Pieter Scheijenburg en eindelijk bij den meer bekenden Cezar van Everdingen, terwijl hij tevens ook les nam van Gerrit de Jong. Toen hij onder dezen eenige vorderingen gemaakt had, beving hem de lust tot reizen, en hij begaf zich naar Rome, waar hij, volgens sommigen, tweemalen of volgens anderen, driemalen geweest is. Hier ontving hij den naam van Jan Maat, onder welken hij bij de liefhebbers best bekend is.

Hij was los van leven en los in het schilderen, waardoor zijn aard, die woelig was, zijn penseel tot vaardig schilderen gewende. De kunstkenners willen zelfs hebben opgemerkt, dat wanneer hij meer tijd nam om zijn werk uitvoeriger en netter te schilderen, het die losheid en kracht miste, welke anders de verdiensten van

(1) *Van de Wtnementheyt des vrouwelicken Geslachts*, bl. 280.

zijne stukken uitmaken. Hij had eene levendige verbeeldingskracht, die hem zeer te stade kwam, in de voorstelling van onweders, zeestormen en dergelijken, welke men niet zonder getroffen te worden beschouwen kan. Een van zijne beste stukken is een strandgezigt, dat buitengemeen kunstig en natuurlijk is geschilderd; de zwalpingen of overbuitelende rolling der ebbende en aanvloeijende zeegolven op den oever, verwonderlijk schoon en natuurlijk voorstellende.

Buitengewoon wispelturig van aard zijnde, bleef hij niet lang achtereen op dezelfde plaats met der woon gevestigd. Onder anderen begaf hij zich in het voorjaar van 1669 op de vloot, welke onder het bevel van den Graaf van **Waldek** tot ontzet van Candia bestemd was. In 1674 bevond hij zich weder te Hamburg, en schijnt kort daarna te zijn overleden.

Zie **Houbraken**, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 198—200; **Chalmot**, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 127 en 128; *Biogr. Nationale*, waar hij abusivelijk **Antoine Blanckhof** genoemd wordt; **Immerzeel**, *Levens en werken der Kuntsch.*, D. I. bl. 57 en 58.

BLANCX (Jan Adriaanszoon) of Blans, een man van aanzien onder zijne landzaten, en afstammende uit het oud adellijk geslacht **van Yerseke**, was in de tweede helft der zestiende eeuw Dijkgraaf van de Breede Watering op Zuid-Beveland, en maakte zich niet weinig verdienstelijk omtrent zijne landslieden, daar hij, bij het opbreken van het beleg van Goes door de Staatschen, ten Hove zijnde, vergiffenis wist te verwerven voor de landzaten, die de Nassauschen, gedurende dat beleg begunstigd hadden en mede ter bewaring van de stad hunne dienst geleend hadden. Hij wist het namelijk te doen voorkomen als of zij niet uit lust maar uit dwang zich daartoe hadden laten gebruiken.

Den 17 November van het zelfde jaar was **Blancx** een der Afgevaardigden der stad, aan den Hertog van **Alva**, om hem te bedanken, wegens onderscheidene bevelen ter verligting van de stad gegeven, en voorts in het breede aan te dringen het verzoek om betaling van de gedane uitschotten aan het krijgsvolk. In het volgende jaar maakte hij mede deel, wegens Goes, van de bezending der Staten van Zeeland, die 's Konings zijde hielden, ter verwelkoming van den nieuwen Gouverneur Don **Louis de Requesens**.

Nogmaals was **Blancx** onder de gemagtigden van Goes, die in de eerste dagen van 1577, in last hadden, »zich te vervoegen bij »zijne Prinselijke Doorluchtigheid, en aldaar van wegen de Bur»geren en Ingezetenen van de Stad en het Eiland, te verzoeken »en te ontvangen behoorlijke *Voldoeninge*, om op dezelve, vol»gens de vrede van Gend, de Stad en het Eiland te laten komen »onder het Gouvernement van den Prinse, als Stadhouder van Hol»land en Zeeland, van wege den Koning, mitsgaders te verklaren, »dat de Wethouderschappen *alsdan* bereid zijn te ontvangen en te »gehoorzamen de bevelen van den Prinse." Hij had alzoo deel aan de satisfactie welke den 22 Maart 1577, tusschen den Prins **van Oranje** en de stad Goes, gesloten werd. Verdere bedrijven van hem vinden wij echter niet opgeteekend.

Zie (**L. P. van den Spiegel**), *Satisf. van Goes*, bl. 170, 178, 181 en 232.

BLANCX (Nicolaas) of Blans, een zoon van den voorgaande, werd eerste Gecommitteerde Raad van Zeeland, wegens Goes, in 1578, en was namens dat gewest, in 1579 een der Afgevaard'gden tot het sluiten van de Unie van Utrecht. Hij deed aldaar gewigtige diensten; bleef er langer dan zijne Medeafgevaardigden, en overleed vermoedelijk in 1581, vermits hij den 6 Januarij 1582 door **Jacob Valcke** werd opgevolgd.

Zie (**van den Spiegel**), *Satisf. van Goes*, bl. 178 en 179; **Scheltema**, *Staatk. Nederl.*

BLANKAART (Jonker Nicolaas) of Blanckaert, geboren te Leuven in 1546, werd in 1577 Kastelein en Drosaard over de Stad en Lande van Heusden en was ook Dijkgraaf. Hij overleed aldaar den 3de Augustus 1612. Zijn zoon jonker **Steven Blankaart** J. U. D. Schout van Heusden en later Hoogschout te Leyden overleed ter laatstgemelde plaatse, door van een paard te vallen, den 7 Januarij 1625.

Zie **J. van Oudenhoven**, *Beschr. van Heusden*, (druk van 1794) bl. 186 en 194 waar beider afbeeldingen door **Folkema** gesneden, voorkomen.

BLANKAART (Nikolaas) of zoo als hij zich met eenen Latijnschen uitgang noemde **Nicolaus Blancardus**, geboren te Leiden den 27 December 1624, uit een zeer aanzienlijk geslacht, was een zoon van **Steven Blankaart**, Hoogschout te Leiden, wien hij, nog zeer jong zijnde, verloor. Ook zijne moeder, **Anna van Heemskerk**, eene zeer brave vrouw, overleed reeds in het jaar 1636, toen hij alzoo nog slechts twaalf jaren oud was aan eene besmettelijke ziekte, welke destijds door geheel Nederland, doch inzonderheid te Leiden, groote verwoesting aanrigtte. Dus kwam **Nikolaas** onder het opzigt van twee voogden **Willem Serjanssen** en **Joan van Leeuwen**, beide mannen van beproefde trouw en Schepenen der stad, die ook alle vlijt aanwendden, om hem eene goede opvoeding te bezorgen. Aan deze hunne pogingen beantwoordde hij dan ook op de beste wijze; en zich, met ongemeene vlijt, in de eerste beginselen der wetenschappen geoefend hebbende, ging hij reeds vroegtijdig zijne studiën aan de Hoogeschool zijner geboorteplaats voortzetten; genoot het onderwijs in de Arabische en Perzische talen van den beroemden **Jacobus Golius**, terwijl hij de lessen in de Geschiedenis van den in dat vak bedrevenen **Marcus Zuerius van Boxhorn** hoorde, en niet weinig vrucht trok uit den gemeenzamen omgang met **Claudius Salmasius**, die zich toen te Leiden ophield en zulk een behagen in het vernuft van den weetgierigen jongeling schepte, dat hij groote genegenheid voor hem opvatte.

Nog vóór hij de Hoogeschool verlaten had ging er een groote roep van geleerdheid van hem uit, zoodat hij reeds den 13 October 1648, dus naauwelijks drie-en-twintig jaren oud zijnde, door **Ernst Willem Graaf van Bentheim**, tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Geschiedenis aan het gymnasium te Steinfurt werd beroepen, en dien post nam hij tot zulk een groot genoegen van zijnen vorstelijken begunstiger waar, dat deze hem tevens tot zijnen Raad aanstelde. Toen er in 1650 te Middelburg een gymnasium werd opgerigt, beriep men aldaar den 3 September **Blankaart** tot Hoogleeraar in de Geschiedenis en Oudheden, en hij trok zich zoodanig de belangen van deze nieuwe kweekschool van geleerdheid en wetenschappen aan, dat de Staten van Zeeland om zijnen ijver te vergelden, hem tot Geschiedschrijver aanstelden. Terwijl hij hier woonde werd hij den 23 Junij 1664, na het verdedigen van zijn proefschrift *over der Pest* (*de Peste*), aan de Hoogeschool te Harderwijk, tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. Daar het gymnasium te Middelburg echter, niettegenstaande alle moeite, die men zich gaf om het in bloei te doen toenemen, steeds kwijnende bleef en alzoo in 1664 werd opgeheven, vestigde **Blankaart** zich als Geneesheer te Heerenveen. Na hier gedurende negen maanden de praktijk te hebben uitgeoefend, werd **Blankaart** door Prinses **Albertine Agnes**, weduwe van den Frieschen Stadhouder **Willem Frederik**, geroepen om het opzigt te hebben over de letteroefeningen van haren zoon **Hendrik Casimir**, die toen tien jaren bereikt had. Drie jaren later, namelijk den 27 November 1669, werdt **Blankaart** het Hoogleeraarschap in de Grieksche taal en Geschiedenissen aan de Hoogeschool te Franeker opgedragen, in welke hoedanigheid hij in 1685, toen men het jubelfeest der Franeker Hoogeschool vierde, eene sierlijke redevoering hield, ten aanhoore van vele aanzienlijke personen. Hij bleef het hoogleeraarambt tot in 1690 waarnemen, toen zware ongesteldheden en sukkelen hem noodzaakten allen letterkundigen arbeid af te breken. Hij leefde echter nog tot in 1703, zijnde hij den 15den Mei van dat jaar overleden.

Bij zijne huisvrouw, **Maria Everdijk**, had hij zeven kinderen, vijf zonen en twee dochters, verwekt, van welke bij zijn overlijden nog in leven waren een zoon **Steven Blankaart**, die volgt, en twee dochters: **Cornelia Blankaart**, die, niettegenstaande zij in eenen ongelukkigen toestand verkeerde, het leven nog lang gerekt heeft, en **Anna Maria Blankaart**, in 1744 in een-en-tachtigjarigen ouderdom overleden.

Van **Nikolaas Blankaart** zijn in het licht verschenen:

Panegyricus Matthenesio et Pavio a stabilitate pace Monasterio reducibus sacratus, Leid. 1648.

G. Curtii *Historiae Alexandri Magni ex recognitione cumque notis* **Nicolai Blancardi** *et aliorum*, Lugd. Bat. 1649. 8°.

L. A. Flori *Epitome Rerum Romanarum ex recensione* **Nicolai Blancardi** *cumque variorum notis*, Ib. 1650 8°.

Arrianus, *de expeditione Alexandri*, Amst. 1668. 8°.

Adlocutio ad Celsiss. et Illustr. Principem Henricum Casimirum, quo adventum ejus in Acad. Franeq. solemniter gratulabatur, Franeq. 1671. fol.

Philippii Cyprii *Chronicon Ecclesiae Graecae e. MS. Byzantino primum vulgatum et Lat. redditum. Accedit* **Christophori Angeli** *de Statu hodiernorum Graecorum Enchiridion cum versione* **G. Felavii**, Franeq. 1679. 4°.

Arriani *Tactica, Acies contra Alanos, Peniplus Ponti.*

Euxini et Maris Erythraei, *de Venatione*, Epicteti *Enchiridion cum Paraphrasi*, *ejusdem Apophthegmata* etc., *cum interpretationibus Latinis et notis*, *cum aliorum*, *tum et nonnullis* Blancardi, Amst. 1683. 8°.

Harpocrationis Lexicon cum Blancardi *Versione Latina*, *notisque* Maussaci *et* Valesii, etc. Lugd. Bat. 1683. 4°.

Panegyricus pro Jubilaeo seu Festo saeculari Acad., Franeq. 1685. fol.

Thomae Magistri *Dictionum Atticarum Eclogae*, *emendatae*, *opere universo disposito*, *et addito Catalogo veterum scriptorum*, *quorum in hisce Eclogis mentio*, Franeq. 1690. 8°. et 1689, waarbij nog behalve de zijne, ook de aanteekeningen van den Hoogleeraar Lambertus Bos zijn gevoegd.

Tabulae Geographicae Asiae, *Europae* et *Africae veteris*. Nog had hij onderhanden genomen om aanteekeningen op Cyrillus te vervaardigen, en had reeds een groot gedeelte daarvan afgewerkt, doch dit zoo min als zijne reeds begonnen uitgave van Thucydides hebben immer het licht gezien.

Hij had tot wapen: een veld van zilver met een sint Andries kruis van keel, in ieder vierde deel des kruises drie herminen, geplaatst onder zijn portrait in zwarte kunst, vervaardigd door P. Aeneae.

Zijne zinspreuk was: *Incertum quo fata trahunt*. (Onzeker is het waar het noodlot voert).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 382; Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 504—511; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars IV. pag. 526 en 527; Kok, *Vaderl. Woordenboek*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetensch.*, D. I. bl. 424; *Biogr. Nation.*; Tom. I. p. 85; *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch.* van G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*; *Galerij van beroemde mannen en vrouwen in Nederl.*, Stuk III. bl. 28 *en volg.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 367; *Algem. Konst- en Letterb.*, voor 1846. D. I. bl. 61.

BLANKAART (Steven), zoon van den voorgaande, werd den 24sten October 1650 te Middelburg geboren. Daar hij lust gevoelde, om zich op de geneeskunde toe te leggen, werd hij, na in het Latijn te zijn onderwezen, bij eenen Apotheker geplaatst, ten einde zich in de kruid- en scheikunde te oefenen. Daarna begaf hij zich naar de Hoogeschool en werd den 18 December 1674, tot Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunde bevorderd: vervolgens zich als Geneesheer te Amsterdam gevestigd hebbende, trouwde hij aldaar Isabella de Carpentier, bij wie hij eenen zoon verwekte Mr. Willem Blankaart, Raadsheer in de Kamer van Justitie der steden en landen van Vianen, Ameide enz. Steven Blankaart beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch de proeven daarvan door hem medegedeeld, in het stamboek van Johanna Koerten, doen ons geen hoogen dunk van zijne Muse opvatten.

Hij overleed te Amsterdam den 23 Februarij 1702, en liet een groot aantal geschriften na, van welke de voornaamste waren:

Tractatus Novus de Circulatione Sanguinis per fibras, *nec non de valvulis in iis repertis*, Amstel. 1676. 12°.

Nieuwe Hervormde Anatomie, Amst. 1678. 8°. in het Latijn *Anatomia Reformata*, L. B. 1695. 8°.

Lexicon Medicum graeco-latinum in quo totius artis Medicae termini, *in Anatome*, *Chirurgica*, *Pharmacia*, *Chymia*, *Re Botanica etc. Usitati*, *dilucide et breviter exponuntur*, *juxta Neoreticorum tum Practicorum tum Mechanicorum placita*, *et vere demonstrata principia*, Amst. 1679. 8°. Jena 1683, Leid. 1690, 1702, 1717, 1735, 1756, 8°. Francf. 1705, 8°. eene voorrede van Buchner, Hal. Magdeb. 1758, 8°. Lov. 1754. 2 vol. 8°. en in het Engelsch, Lond. 1708, 1715, 1726, 8°.

Hollands Jaarregister, Amst. 1680. 3 dn. 8°.

Collectanea Medico-Physica, Amstel. 1680. 1688. 8°. zijnde eene soort van geneeskundig tijdschrift, hetwelk onder andere zijne Verhandeling, *de Zodiaco medico-physico* bevat.

Nieuw Licht der Apothekeren, Amst. 1683. 8°.

Verhandeling van de Scheurbuik, Amst. 1684. 8°.

Van de Podagra en vliegende Jigt, Amst. 1684. 8°.

Pharmacie en Chymie, Amst. 1686.

Gebruik en Misbruik van de Thee, 's Hage 1686. 8°.

Nederlandsche Herbarius, Amst. 8°.

Over de kinderziekte, 8°.

Schouwburg der Rupsen en Wormen, Amst. 1688. 8°. met pl.

Pharmacopoea ad mentem neotericorum adornata, Amst. 1688. 8°.

Anatomia practica rationalis, *sive variorum cadaverum morbis denatorum anatomica inspectio*, Amst. 1688. 12°. in het Hoogduitsch, Hanov. 1692. 8°.

Institutiones chirurgicae varioribus fundamentis super aedificatae, Leid. 1701. 8°.

Burgerlijke Tafel, *om lang zonder ziekten en gezond te leven*, 12°.

Cartesiaansche Academie of institutie der Medicynen, Amst. 1702. 8°.

Konstkamer der Chirurgie, Amst. 1702.

Verhandeling van de leger- en scheepsziekten, Amst. 1703. 8°.

De Hedendaagsche Chymie, Amst. 1703.

Gasthuis der zieken, Amst. 1690. 8°.

Aanmerkingen over de Chirurgie en Praktijk van P. Barlette, Amst. 1694. 8°.

Venus belegerd en ontzet, Amst. 1696. 8°. met pl.

Herbarius Belgicus, Amst. 1698. 8°. 1710. 8°.

Kortbondige spreuken van Hippocrates, Rotterd. 12°.

Verhandeling over de werking der Medicamenten, Amst. 1700. 8°. 1703. 8°.

Blankaarts voornaamste werken zijn bijeen verzameld in één deel, onder den titel:

Opera medica, *theoretica*, *practica et chirurgica*, Leyd. 1701.

Zijne zinspreuk was: *Dominus providebit* (De Heer zal het voorzien).

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 19, 20 en 567; Saxe *Onomas. Lit.* Pars V. pag. 242; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.* D. II. bl. 49, D. III. bl. 139; *Biogr. Nation.* Tom. I. pag. 85 et 86; *Biogr. Univ.*; *Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1846. D. I. bl. 355; A. van der Boon, *over de ontleedk. van den Mensch*, bl. 31 en 100.

BLANKEN Jz. (Jan), geboren te Berg-Ambacht den 15 November 1755, uit een geslacht dat onderscheidene bekwame Waterstaatkundigen heeft voortgebragt, werd in 1775 tot eerste ordinaris opzigter aangesteld op de eilanden Voorne, Goedereede en Over-Flakkee. Hier bewees hij al aanstonds, gedurende de buitengewoon hooge vloeden van dit en het volgende jaar, belangrijke diensten. Tijdens den oorlog met Engeland van het jaar 1779 tot 1783, diende Blanken, in de hoedanigheid van gewoon opzigter, onder de bevelen van de Generaal der genie C. J. van de Graaf, en had een groot aandeel aan het in staat van verdediging stellen der vestingen Brielle, en Hellevoetsluis, als ook aan het opwerpen der groote batterijen aan het strand dezer eilanden en langs de kust der Provincie Holland. De bekwaamheid, waarmede hij zich van deze taak had gekweten, werd bij de Regering erkend en beloond, met eene jaarlijksche gratificatie van 400 gulden. In den aanvang van het geschil, dat er tusschen de Vereenigde Provinciën en den Keizer van Oostenrijk, omtrent de vrije vaart op de Schelde was gerezen, kreeg Blanken last, om tot in de kleinste bijzonderheden de bevaarbaarheid van deze rivier te onderzoeken. Hij maakte het resultaat zijner nasporingen bekend in een verslag, dat de algemeene goedkeuring wegdroeg. Toen in den winter van 1784 op 1785 de grenzen der republiek in staat van tegenweer moesten gesteld worden, legde hij daarbij zooveel ijver en kunde aan den dag, dat de Directeur-Generaal der fortificatiën van de generaliteit Dumoulin, den Stadhouder Willem V voorstelde, om hem met den rang van eersten Luitenant bij het korps Ingenieurs, onder zijne onmiddelijke bevelen, te plaatsen. De Prins echter, oordeelende dat Blanken den staat meer dienst zou kunnen bewijzen bij de artillerie, stelde hem den 5de Augustus 1785 tot Luitenant bij laatstgemelde wapen aan. Vijf jaren daarna behaalde Blanken twee uitgeloofde prijzen. Een van deze werd hem toegekend door de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, op zijne *Verhandeling over de Schepraden aan de watermolens* (1). De andere werd hem toegewezen door het Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam, op zijne *Memorie over den gebrekkigen toestand van den zeearm aan Goedereede*, *van de reede voor Hellevoetsluis*, *van de rivier het Haringvliet* enz., *met aanwijzing der middelen om daarin te voorzien*. Beide maatschappijen namen hem nog in dat zelfde jaar onder hunne leden op. Tijdens den inval van Dumouriez in de Nederlanden (1793) werden de eilanden Voorne, Putten, Goedereede, Over-Flakkee, alsmede de vestingen Brielle en Hellevoetsluis door Blanken in staat van verde-

(1) Aan hem zijn wij het gebruik van watermolens met drie schepraden verschuldigd.

diging gesteld, en liet hij langs het Hollandsdiep en de Krammer, batterijen opwerpen, welke de Fransche leger-afdeeling, die de Willemstad insloot, veel afbreuk deden. Den 22sten Februarij 1794 ontving hij, ter belooning van zijne uitstekende diensten den rang van Eersten Luitenant, en den 22sten September daaraanvolgende dien van Kapitein. Te gelijker tijd werd hij belast met de organisatie van het Artillerie-Korps der landzaten, dat destijds werd opgerigt. Nog dat zelfde jaar, in de maand October, kreeg Blanken last, om op den Noorderdijk van de Lek, tegenover de sluizen van Vreeswijk en andere toegankelijke plaatsen tusschen de Lek en den Ouden Rijn, redouten aan te leggen en die te wapenen, bij welker verdediging men hem het bevel over de Artillerie en Genie opdroeg. Na zich van deze taak volkomen naar 's Prinsen goedkeuring gekweten te hebben, werd hij den 16 Januarij 1795 naar Oudewater gezonden, om het kommandement der Artillerie in deze vesting over te nemen, doch reeds den 20sten daaraanvolgende ontving hij bevel om te kapituleren. Gevoelig voor de rampen zijn Vaderland overgekomen en verknocht aan het huis van Oranje, verzocht hij zijn ontslag uit de militaire dienst; doch in plaats van dit verzoek in te willigen, benoemde het nieuwe bestuur hem, den 13den Maart van het zelfde jaar, tot lid eener commissie van superintendentie over de zeedijken van Holland, onder het voorzitterschap van den Inspecteur-Generaal van den Waterstaat Brunings. Sedert hield hij zich uitsluitend met dit vak onledig en werd in 1800 tot Inspecteur van den Waterstaat en der waterwerken aangesteld. Gedurende dat tijdverloop schreef hij eene *Verhandeling over het aanleggen en maken van drooge dokken in de Hollandsche zeehavens*, in 1796 door het Bataafsch genootschap te Rotterdam in gr. 4°. met platen uitgegeven waarin hij aantoonde, dat de Nederlandsche Marine, evenmin als die van alle andere Zeestaten, verstoken behoefde te blijven van het nut der drooge dokken, welke destijds nog in geene der havens van de Bataafsche republiek werden gevonden, dewijl men algemeen geloofde, dat de moerassige bodem van Holland, tot het aanleggen daarvan ongeschikt was. Op last van het bestuur, deed Blanken in 1797 eene reis naar Parijs en vervolgens naar de Zeehavens Cherbourg, Brest en Lorient, om aldaar de kanalen, havens, sluizen en dokken, alsmede de verdedigingswerken, te onderzoeken. Van deze belangrijke zending teruggekeerd, werd hij den 18 Julij 1798 benoemd tot directeur bij het bouwen eener groote zeesluis en het aanleggen van twee dokken, volgens zijne plannen in de haven van Hellevoetsluis. Aan den roem, van het eerst in de Nederlanden de drooge dokken te hebben ingevoerd, paart zich nog zijne verbetering der stoommachine met dubbele uitwerking, volgens het stelsel van Boulton en Watt. Door Blanken's nieuwe zamenstelling kon men daarmede negen pompen gezamenlijk of afzonderlijk in werking brengen, naar gelang der diepte van het water. In 1800 deed hij eene reis naar Hamburg en andere Duitsche steden met het oogmerk om aldaar eenige waterbouwkundige werken in oogenschouw te nemen, en werd den 20sten Julij van dat zelfde jaar aangesteld tot Commissaris-Inspecteur van den waterstaat der Departementen van den Rijn, de Schelde, en de Maas. Toen in de maand Februarij 1803 eene Commissie uit het bewind der republiek te Utrecht en Vreeswijk den gevaarlijken toestand van enkele door ijsgang bedreigde punten ging onderzoeken, maakte deze gebruik van de inlichtingen van Blanken, wiens schrander beleid het dreigend gevaar wist af te wenden. Als eene belooning van zijne, bij deze gelegenheid, aan den staat bewezene diensten, verkreeg hij den 29sten April van hetzelfde jaar den rang van Luitenant-Kolonel. Na de onverwachte oorlogsverklaring van Engeland werd hij in 1804 met de heeren Six en Jacobson, tot gevolmagtigd zaakgelastigde benoemd, om aan den eersten Consul van Frankrijk de verlangde ophelderingen te geven, omtrent de ligging der zeearmmen en reeden van de Bataafsche republiek. Middelerwijl vormde men het plan, om de haven van den Helder in een geduchten staat van tegenweer te stellen, ten gevolge waarvan het toenmalige bewind aan Blanken den last opdroeg, een verslag hieromtrent uit te brengen, hetgeen den 16den Julij 1805 door hem werd ingediend. Vijf jaren later, vond hij zijne memorie en plannen, op het Departement van Oorlog te Parijs terug, met eene Fransche vertaling, welke hij overzag en verbeterde. Napoleon was dermate over dat ontwerp voldaan, dat hij aan de militaire genie last gaf, om het punt aan den Helder en den post van het Nieuwe-Diep naar de zelfde beginselen en bijna op de zelfde punten, als door Blanken waren aangewezen, doch over eene grootere uitgestrektheid, te versterken. In de maand October 1811 kwam Napoleon in persoon deze belangrijke verdedigingswerken in oogenschouw nemen, en hechtte eene zoo volledige goedkeuring aan de inzigten van Blanken, die hem overal verzelde, dat hij, na alle punten dezer militaire stelling onderzocht te hebben, hem beval het plan voor een groot maritiem établissement aan het Nieuwe-Diep te ontwerpen, en aldaar eene nieuwe zeestad te bouwen. Deze plannen werden in den daaraanvolgenden winter te Parijs aan een onderzoek onderworpen en, met eenige wijzigingen, aangenomen. In den Ministerraad van 14 Januarij 1812 waarbij Blanken tegenwoordig was, besloot Napoleon de debatten met de woorden. »Je veux que l'escadre du Helder mouille au quai avant l'hivers »prochain." (Ik wil dat het eskader van den Helder voor den aanstaande winter tegen eene kade ligt). Het opzigt werd aan Blanken toevertrouwd, die bijgestaan door andere Nederlandsche Ingenieurs, onder welke ook zijn zoon, dit reuzenwerk ondernam. De kade moest, als het ware, in zee, worden aangelegd op eene diepte van 40—50 en zelfs 60 voeten, aan de werking van eb en vloed blootgesteld. Ofschoon dit bijna onuitvoerbaar moest schijnen, zette hij evenwel dien arbeid voort, met een gevolg, dat aller verwachting te boven ging, tot dat de omwenteling die in de maand November 1813 voorviel, deze arbeid deed staken, welke eerst in October 1814, op last van den Souvereinen Vorst, na diens inspectie-reis, door den ontwerper hervat werd. Toen het bovengemeld verslag betrekkelijk het aanleggen der genoemde havenwerken in 1805 door Blanken was uitgebragt, droeg het Bataafsch bestuur hem het volgende jaar een geheimen last op, betreffende de verdediging der Zeeuwsche eilanden, van welke hij zich, tot genoegen der lastgevers en van de toenmaligen bevelhebber der Nederlandsche troepen, den Generaal Marmont, wist te kwijten. Koning Lodewijk benoemde hem den 16 Julij 1806 tot Directeur-Generaal der maritieme werken, en schonk hem den 16 Februarij 1807 het versiersel van de orde der Unie. In den loop van dat zelfde jaar, werd hij tot lid eener commissie verkozen, om de maritieme plaatsbeschrijving der kusten en zeehavens van Holland te onderzoeken. Eveneens droeg men hem het maken van een plan op, om de grachten van 's Gravenhage van versch water te voorzien, hetgeen echter onuitgevoerd bleef. Blanken ontving den 21 Maart 1808 den titel van Inspecteur-Generaal van den waterstaat, en den 4 Mei zijne benoeming tot lid van het Koninklijk Instituut. In dit voor hem reeds zoo roemrijk jaar vereerde hem nog de Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, met eene dubbele gouden medaille, voor eene *Verhandeling over het verdiepen van het IJ voor Amsterdam, en het in standhouden der vaart op hetzelve.*

Omtrent dezen tijd gaf hij in het licht zijn *Nieuw ontwerp tot bouwen van min kostbare sluizen met waaijerdeuren*, eene uitvinding waarvan de eer hem is betwist geworden door zijnen ambtgenoot A. F. Goudriaan, hetwelk, treurig genoeg, aanleiding tot vele onaangename schrijverijen gegeven heeft (1). Bij twee Koninklijke besluiten werd Blanken een octrooi voor twintig jaren verleend, en tevens bepaald dat deze sluizen naar hem zouden worden genoemd. Tijdens den ijsgang en de overstroomingen der maand Januarij 1809 kweet Blanken zich op eene loffelijke wijze van zijne verdienstelijke taak, zooals vermeld is, in het *Geschiedkundig verslag der dijkbreuken* enz. dat op last van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken in druk verscheen. De Koning benoemde hem den 22sten der zelfde maand tot lid van het Centraal-Comité van den Waterstaat. Den 6den Februarij daaraanvolgende bood hij de Regering het plan aan voor de groote waterwerken, aan de rivier de Linge, welken arbeid men onder zijn toezigt begonnen en nog voor het einde des jaars voltooid heeft. Voorts hield hij zich onledig met het maken van een ontwerp voor de verlenging der Linge tot aan den Steenen hoek, waarvan de

(1) Behalve het werkje getiteld: *Nieuw ontwerp tot het bouwen van min kostbare sluizen*, enz. door J. Blanken Jz. 's Hage 1808; is hierover nog in het licht verschenen: *Brief aan den Inspecteur-Generaal van den Waterstaat J. Blanken Jz.*, door *A. F. Goudriaan*, Amsterdam 1808, welke gevolgd is door een *Antwoord aan den heer Goudriaan, door J. Blanken Jz.* 's Hage 1808. Goudriaan besloot dien pennenstrijd door een geschrift getiteld: *Verhandeling over het ontwerp van sluizen, volgens de uitgave van den Heer Inspecteur-Generaal bij den Waterstaat van het Koningrijk Holland, J. Blanken Jz.* enz. Amsterdam 1809, waarin onder anderen duidelijk wordt aangetoond, dat reeds in 1777 de Stads-Architect te Kampen, Jan ten Holt, eene dergelijke zamenstelling van sluizen had voorgedragen, welke men aan de Staphorster-sluis heeft willen toepassen. Alhoewel Blanken, volgens deze mededeeling, slechts voor den tweeden uitvinder te houden zij, kan echter op de eer en de groote verdienste, welke hij zich door het in gebruik brengen dier sluizen verworven heeft, niets worden afgedongen.

uitvoering werd vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 1 Julij 1810 (1). Den 9 Julij daaraanvolgende werd Blanken, voor de zaken van den Waterstaat, tot lid benoemd in de Commissie, welke in dat zelfde jaar te Parijs bijeen kwam om de aangelegenheden van ons Vaderland te regelen. Sedert vergezelde hij Napoleon op eene reize naar den Helder, Katwijk en 's Gravenhage in welke laatste stad, de Keizer andermaal de uitvoering beval van het ontwerp om haar van versch water te voorzien. Inmiddels ontving Blanken den 2den Februarij 1811 zijne benoeming tot Inspecteur-Generaal van het Keizerlijk korps der bruggen en wegen en den 25sten October daaraanvolgende de versierselen der orde van het legioen van eer. Na het vertrek van Napoleon, bragt hij de plannen voor de havenwerken van den Helder in gereedheid, waarvan vroeger gesproken is. Den 7den Maart 1812 werd hij, volgens een Keizerlijk bevelschrift, tot ridder der Keizerlijke orde van de Réunie aangesteld. In Januarij 1813 nogmaals naar Parijs ontboden tot het bijwonen van verschillende raadsvergaderingen, betrekkelijk het voortzetten der werkzaamheden aan meergemelde zeehaven, viel hem, zoo wel bij den Keizer als bij de Ministers, een vereerend onthaal ten deel, en had hij het genoegen, eene gunstige beslissing omtrent het doel zijner reis te vernemen. Toen ons Vaderland op het einde dezes jaars zich aan het Fransche juk onttrok, bewees Blanken belangrijke diensten bij de belegering van de vesting Gorinchem, door te verhinderen dat de omstreken werden geïnundeerd. Geroepen in eenen bijzonderen raad, door den Koning, in de lente van 1815, ter zake van de haven van Middelburg belegd, verdedigde Blanken aldaar het plan, door Pons voorgesteld, dat eene menigte tegenstrevers had gevonden. Zijn gevoelen mogt echter zegevieren, en reeds het tweede jaar daarna had de plegtige opening der haven plaats. Tevens werden onder zijn toezigt, in 1815, vijf groote inundatie-sluizen tusschen de Lek en den Biesbosch aangelegd, waarmede men in zeer korten tijd het geheele terrein tusschen de beide rivieren kan onder water zetten. De Koning droeg hem het volgende jaar den last op om met den Generaal-Majoor de Man de grensscheiding tusschen ons Rijk en Pruissen, langs den Neder-Rijn, te regelen, waarvan het verdrag den 7 October te Cleve geteekend, en vervolgens door de betrokkene Souvereinen bekrachtigd werd. Ook de belangrijke indijking van het Koegras, welke 5000 morgen lands aan de zee ontwoekerde, vond in 1817 onder zijn toezigt plaats.

Onder zijne laatste belangrijke werken verdient vooral nog vermeld te worden het groot Noord-Hollandsch kanaal, dat door Blanken ontworpen en, ondanks de menigvuldige moeijelijkheden door den weeken bodem in den weg gelegd, tot stand gebragt werd.

Een nieuw bewijs van de vereering zijner verdienste, zoowel in het buitenland als bij zijnen Vorst, was Blanken ten deel gevallen in zijne benoeming, tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en van den Rooden Adelaar van Pruissen. Later werd hij door den Koning nog geroepen als lid in de Rivier-commissie, welke in 1828 werd ingesteld, en toen eindelijk de werkzame man, met den titel van Staatsraad in buitengewoone dienst, de actieve dienst verliet, bleef hij evenwel de raadsman des Ministers, tot welk einde een Ingenieur en een Opzigter aan hem waren toegevoegd.

Behalve de hierboven vermelde werken zijn nog door Blanken in het licht gezonden.

Memorie over het verhang in den waterspiegel van de voornaamste kanalen en boezems, Utrecht 1818. gr. 4°.

Vervolg memorie, ter oplossing van bedenkingen tegen het ontwerp tot het herleiden van de Werkendamsche killen in eene nieuwe Merwede, Amst. 1820. 4°.

Memorie betrekkelijk den staat der rivieren, in opzigt harer bedijkingen, der dijkbreuken en der overstroomingen, Utrecht 1823. gr. 4°.

Memorie over de proefmalingen met de Culemburgsche windwipmolens, Utrecht 1827. 8°. met pl.

Memorie over de hooge aangelegenheid van den Noorder Lekdijk en zijne sluizen, Utrecht 1829. gr. 4°.

Verhandeling over de algemeene rivier- en waterstaatkundige ontwerpen, welke van de vorige eeuwen tot op heden gevormd en uitgevoerd of nog in overweging zijn, met de uitwerkselen tot op den tegenwoordige tijd, ontleend uit de ervaring der scheepvaart door de rivieren tot in zee, uit de nimmer stil gestaan hebbende verhooging en verzwaring der bedijkingen, enz. enz. *toegelicht door eene kaart*, Utrecht 1836. gr. 4°.

Afdeelingen van de zeven hooge boezem-molens bij Haastrecht vereenvoudigd, Amst. 1838. 4°.

Bijdragen en aanmerkingen op de onderscheidene geschriften over de boven- en benedenrivieren, Amst. 1838. 4°.

Alle deze werken hadden, even als zijne menigvuldige ambtsverrigtingen, alleen de strekking om zijne Wis- en Natuurkundige kennis ten nutte van het Vaderland in dadelijke toepassing te brengen. Met naauwkeurigheid en orde verbond hij eene onvermoeide werkzaamheid. Hij woekerde van zijnen tijd tot aan het einde van zijn nuttig leven, en overleed op den huize Vijverlust nabij Vianen, den 17 Julij 1838.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLV. bl. 288; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1808. D. I. bl. 395. 1819 D. II. bl. 108. en 1838. D. II. bl. 66; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetensch.* D. III. bl. 276; *Biogr. Nation.*; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken; Het supplement op die Naaml.*; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BLANKEN Jz. (Arie), broeder van den voorgaande, geboren te Haastrecht den 11 Julij 1766, trad, op zijn 15de jaar, in 's Lands dienst onder de erfstadhouderlijke regering. Van toen af en daarna in den aanvang van den oorlog met Oostenrijk in 1784 bleef hij op den duur aangesteld, en werd hem (behalve andere werkzaamheden) onder de Hollandsche Ingenieurs de directie over de vestingwerken van Naarden, Muiden, Weesp, Hinderdam en aan de Nieuwersluis toevertrouwd. Hij bleef in deze en soortgelijke betrekkingen werkzaam vóór en na 1787 en was vóór de omwenteling van 1795 onder den Overste der genie Dalhoff werkzaam bij de destijds gemaakte toebereidselen tot verdediging van Amsterdam.

Na 1795 vermeerderden zijne werkzaamheden onder den beroemden Christiaan Brunings; hij had een werkelijk aandeel aan de afdamming en droogmaking van de groote zeesluis te Muiden, en was in het begin dezer eeuw Directeur van de Geoctroyeerde vereeniging in den Krimpenrewaard. Van toen af aan bleef Blanken, bij de gedurige veranderingen in het beheer der zaken, meer bijzonder met die werkzaamheden belast, welke tot den eigenlijken waterstand dezer landen, betrekking hadden. De instelling van hoofdambtenaren in de verschillende distrikten bragt daarvan vervolgens twee onder zijn beheer, waarin gewigtige werken zijne zorgvolle bemoeijing vorderden. Onder deze waren de kostbare zeewerken van het eiland Goedereede, welke aan zijn beleid waren aanbevolen, waar hij voornamelijk de vroegere kostbare wijze van werken in dag-gelden deed eindigen, en door eene gewone onderhandsbesteding deed vervangen, door welke verandering hij ongetwijfeld eene groote bezuiniging in de uitgaven heeft bewerkt.

Voornamelijk echter heeft Blanken zich eenen naam gemaakt door zijne medewerking met den algemeen geachten kundigen Inspecteur-Generaal Willem Frederik Conrad, aan het graven van het kanaal van Katwijk, waarbij hij met S. Kros een der mededirecteuren was, en waarvan hij alleen de goede uitkomsten heeft mogen beleven.

Onder de regering van Koning Lodewijk was hij Lid van het Commité Centraal van den Waterstaat. Hij bleef onder de Fransche overheersching voortdurend zijne dienst aan den Lande wijden, en was, ten nutte der ingezetenen, werkzaam aan verschillende ontwerpen, als daar zijn: de afsluiting van den Hollandschen IJssel; de beversching der grachten, van 's Gravenhage; de droogmaking der Zuidplas van Schieland, en van het Haarlemmer-meer en anderen van minder aanbelang. Zijne bemoeijingen strekken zich voorts uit over het aanleggen van den straatweg tusschen Gorinchem en Amsterdam, en het ontwerp om den Nederrijn, van Amerongen naar Amsterdam, te doen strekken ter ververssching van water en tevens ter bevordering van de scheepvaart dier hoofdstad, alsmede over het Kanaal van Steenenhoek, anderhand tot stand gebragt. Na de omkeering van zaken in ons Vaderland in 1813, tot welke Blanken, krachtdadig had medegewerkt, werd hij in 1816, bij de nieuwe organisatie van den Waterstaat, benoemd tot Hoofd-Ingenieur in Zuid-Holland; terwijl hem daarbij, om bijzondere redenen, den titel en rang van Inspecteur verleend werd, in welke betrekking hij werkzaam bleef, tot dat hij, na veeljarige diensten, in 1823 eervol ontslagen werd, en hem het volle pensioen van veertigjarige dienst werd toegelegd, waarna hij, te Gouda, in rust zijne dagen geeindigd heeft, zijnde hij den 4den Mei aldaar 1824 ontslapen.

Men bezit van hem:

Eene door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam bekroonde

(2) Destijds werd echter daaraan geen gevolg gegeven, wegens de kort daarop gevolgde vereeniging van Holland met het Fransche Keizerrijk; zoodat dit hoogst nuttige werk eerst gedurende de regering van Koning Willem I, onder den naam van Kanaal van Steenenhoek, tot stand kwam. Niet lang na de voltooijing, deed Blanken, in onderscheidene geschriften, het voorstel, om de oude Merwede af te dammen, en alle de killen tot eene eenige nieuwe Merwede te vormen.

prijsverhandeling tot antwoord op de vraag: *Welke zijn de nadeelige gevolgen, die, ten aanzien der Landen van den Krimpener-Waard, uit een geregelden en wel bestierde intapping van troebel rivier-water, zouden kunnen voortvloeijen? — Zijn er geene onkostbare middelen, om deze nadeelige gevolgen, zoo die plaats mogten hebben, weg te nemen, immers zoodanig, dat de daaruit te wagtene voordeelen rijkelijk daartegen zouden kunnen opweegen? — En eindelijk onderstellende, dat er zoodanige middelen voorhanden zijn, en mitsdien, dat de intapping van troebel rivierwater, als in allen opzichten geraaden beschouwd mogt worden, naar welk plan, en op hoedanige wijze behoort deze intapping te geschieden, om met de minste kosten en nadeelen het bedoelde oogmerk, te weten de successive verhooging en dadelijke benificeering der Landen te bereiken?*

Kort overzigt betrekkelijk den watersnood in Januarij 1820, 's Hage en Amsterdam 1820. gr. 8°.

Waterloopkundige proeven der stroomsnelheid en berekening van de hoegrootheid des vermogens der uitwatering van den boezem van Rijnland door het Kanaal bij Katwijk, Haarlem 1823. 8°. met kaarten.

Memorie ter verschuldigde opheldering aan zijne land- en stadgenooten, vrienden, bekenden en bloedverwanten, 's Grav. 1824.

Bovendien kunnen verschillende zijner memoriën, ontwerpen, rapporten en adviezen zijne kunde in het vak van den waterstaat aantoonen. Blanken was lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut; sedert 1803 van het Bataafsch Genootschap der Proefondervinderlijke Wijsbegeerte te Rotterdam, en sedert 1808 van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappij te Haarlem.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLVI. bl. 133—143; *Algem. Konst en Letterbode voor* 1802. D. II. bl. 164, 1803. D. II. bl. 163, 1808. D. I. bl. 395; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetensch.*, D. III. bl. 276; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch. van* G. Nieuwenhuis; en vooral de hierboven genoemde *Memorie*.

BLANKENBURG (Quirinus van), Organist van de Nieuw Hervormde kerk te 's Gravenhage, was volgens Forkel (1) tevens Licentiaat in de Wijsbegeerte en Geneeskunde.

Hij schreef:

Clavicimbel en Orgelboek der Gereformeerde Psalmen en Kerkgezangen, met de zelfde nooten die de gemeente zingt, tot vloeijende maatzangen gemaakt, in stijl en hoogte bepaald, met cieraden voorzien, en met kunst verrijkt, 's Gravenhage 1732. 4°. De tweede druk, *vermeerderd met eene Instructie of onderwijzinge tot de psalmen, regelen, compositie van de bas, Alphabet voor de blinden, en volkomen van drukfouten gezuivert*, verscheen te 's Gravenhage in 1773.

Instructiën tot het Clavicimbel en Orgelboek, Amst. 1732. 4°.

Verzameling van verscheiden Muzijkstukken voor de Clavicimbel, 's Hage.

Elementa musica, of nieuw licht tot het wel verstaan van de Musiec en de Bas-Continuo, door regelen, met reden en bewijs, gebouwd op een klare ontledinge der eerste beginselen, na eene voorafgaande wederlegging van de dwolingen dezes tijds enz., 's Gravenhage 1729. 2 deelen 4°. met vele platen.

Als een merkwaardig bewijs van de destijds ook al heerschende smaak voor al wat vreemd was, schrijven wij daaruit het volgende af: »Als ik over eenige jaren een stuk musiec van mijn maaksel »plag te vertoonen dan was 't nooit prijsbaar, het moest van verre »komen om goed te zijn: maar als ik in de plaats van mijn naam »van Blankenburg, di Castelbianco ('t welk het zelfde is in »'t Italiaansch) daar boven zette dan was 't uitstekend, 't welk zoo »lang geduurd heeft, tot ik ten laatsten het momaangezigt afdeed: »maar toen begon weer d' eige historie."

Volgens Lustig die in *Marpurgs kritische briefe* Blankenburg's eerste werk spottenderwijze beoordeeld, was hij in 1739 reeds tachtig jaren oud.

Zie *Boekzaal der geleerde Waereld*, B. 115. Maart 1772. bl. 341; E. L. Gerber, *Lexicon der Toonkunst*, bl. 425; *Biogr. Univers.*

BLANKENBURGH (Cornelis en Cornelia). Zie BLANCKENBURGH (Cornelis) en BLANCKENBURGH (Cornelia).

BLANKHOF (Jan Teunisz.). Zie BLANCKHOF (Jan Teunisz.).

(1) *Marpurgs Kritische Briefe*, S.

BLANKENHEIM (Fredericus van). Zie FREDERICUS III.

BLANS (Jan Adriaansz. en Nicolaas). Zie BLANCX (Jan Adriaansz.) en BLANCX (Nicolaas).

BLANSAERT (Abraham en Jan) of Abraham en Jan Blanchard, geboren te Leiden, waren saaiwerkers van beroep, doch Jan was later ook Predikant bij de Remonstranten, en deed als zoodanig dienst in het Land van Brielle, Voorne en Middelharnis. Beide broeders waren in 1623 ingewikkeld in den beraamden aanslag op het leven van Prins Maurits; doch hadden, naar zij later beweerden, het voornemen om den toeleg te ontdekken, zelfs zou Abraham zich, den 5den Februarij, reeds naar 's Gravenhage op weg begeven hebben om dit ten uitvoer te brengen, aan het Huis ten Deil echter vernomen hebbende, dat zulks reeds door anderen geschied was, keerde hij naar Leiden terug, waarschuwde zijnen broeder. Hierop namen zij de vlugt uit Holland, en kwamen over Vollenhove te Groenlo, toen ter tijd door de Spanjaarden bezet; de vrees echter dat deze hen mogten vatten en losgeld afpersen, deed hen naar Vollenhove terug keeren, vanwaar zij door Friesland en Groningen naar Delfzijl, en vervolgens naar Emden trokken, daar zij des nachts in de herberg den Helm sliepen, en 's anderendaags den 18den Februarij een wagen namen, om naar Stikhuizen te rijden; doch een nieuwe angst, zoo eigen aan schuldige gewetens, voerde hen naar Embden terug; alwaar zij eene andere herberg namen, en door hunne ongestadigheid en vrees, nog dien zelfden dag in lijden geraakten. Eerst hadden ze den waard gezegd, dat zij drie of vier dagen dachten te blijven, en hem tevens een goed middagmaal besteld, maar terwijl dat in gereedheid werd gebragt, spraken ze met eenen schipper, die naar Bayonne in Frankrijk moest, hem vragende, of hij hen niet te Calais, of te Douvres aan land zetten kon, middelerwijl verliepen ze de maaltijd, voorgevende ergens in de stad genoodigd te zijn. Van dit gesprek met den schipper kreeg de waard kennis, en hierop vermoeden, of zijne gasten ook mogten schuldig zijn, aan den aanslag tegen den Prins van Oranje; dit vermoeden vermeerderde grootelijks, toen zij, terwijl hij over tafel zat, in allerijl kwamen vragen, wat zij verteerd hadden, en, bevende en bedeesd, zooveel voor elk betalen wilden, als hij voor beiden gevorderd had, welke verbaasdheid ontstaan was, op zijne vraag, waarom zij nu naar Frankrijk of Engeland wilden? Hij gaf den Schout kennis van zijn vermoeden, en deze, hen waarnemende toen zij de deur uitgingen, verzocht hen, met hem bij den voorzittenden Burgemeester te willen gaan. Op deze vraag, ging Abraham Blansaert terstond door; maar Jan zeide, dat zij nog twee of drie dagen te Embden bleven, en dan bij den Burgemeester komen wilden; gaande hierop voort naar den Helm, zijne eerste herberg; doch hier werd hij door den Schout bewaard, tot twee uren na den middag, wanneer Jan van Stappen, Majoor van Groningen, en een bode van het landschap, met den voerman, die hen naar Delfzijl had gebragt, op eenig vermoeden, door de regering van Groningen afgezonden, te Embden en aan den Helm aankwamen. Jan Blansaert dit volk en den voerman ziende, beleed terstond, de man te zijn, dien men zocht; zijn broeder werd wat later in eene andere herberg gevonden, daar hij gekleed te bed lag; deze zich gevangen ziende, verzocht terstond, dat men God voor zijne ziel bidden zou. Zij bleven te Emden in bewaring tot den 22sten, wanneer zij te scheep naar Amsterdam, en voorts naar 's Gravenhage gevoerd werden, daar zij den 27sten aankwamen, en tot den 4den Mei in de gevangenis vertoefden, toen hun de dood aangezegd werd, zoo onverwacht, dat zij geen andere rekening maakten, of zij zouden eerdaags geslaakt worden, wanende, dat het voornemen, hetwelk zij zeiden gehad te hebben, om den aanslag te ontdekken, voor de ontdekking zelve genomen zou worden. Zij werden schuldig verklaard aan de misdaad van gekwetste hoogheid, en hierom ten zwaarde verwezen, met verbeurdverklaring hunner goederen, welk vonnis ook des anderen daags aan hen werd voltrokken, en voorts de lijken begraven.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, Dl. I. bl. 180—183; Brandt, *Hist. der Reform.* D. IV. bl. 476, 903, 911—914, 921, 926, 928, 934, 960—964, 990, 1059, 1074—1083; van Loon, *Nederl. Hist. Penn.* D. II. bl. 152 en 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 451—458, 461, 462, 467—469 en 477; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Tideman, *de Remonstr. Broeder.*, bl. 339 en 340.

BLASIUS (Gerardus), eigenlijk Gerard Blaes, was een zoon van Leonard Blasius, die Architect van den Koning van Denemarken was, doch de meeste tijd zijns levens te Amsterdam doorbragt. Gerard zag het eerste levenslicht te Oostvliet, in het Land van Kadzand, omtrent den aanvang der zeventiende eeuw. Na de

gewone letteroefeningen volbragt te hebben, begaf hij zich ten einde de lessen van Gaspard Bartholinus te hooren, naar Koppenhage, en kwam vervolgens te Leiden, om zich verder in de Geneeskunst te bekwamen, alwaar hij ook tot Doctor werd bevorderd, waarna hij zich te Amsterdam vestigde om er zijne kunst uit te oefenen. In 1660 werd hij Stadsdoctor en buitengewoon Hoogleeraar aan het Athenaeum, kort daarna Doctor van het Hospitaal, in 1666 gewoon Hoogleeraar en vier jaar later Bibliothecaris der stad. In 1681 werd hij lid van de Keizerlijk Russische Akademie van Natuur en Konst, en nam er den naam van Podalirius secundus aan. Hij overleed den 25 Maart 1692.

Blasius had een groot gedeelte van zijne tijd besteed, om de werken van eenige schrandere geneeskundigen van zijne eeuw in het licht te geven; ook had hij er eenigen van zijn eigen maaksel door den druk gemeen gemaakt.

Als daar zijn:

Oratio de iis quae homo naturae, quae arti debet, Amst. 1660 in fol.

Ontleeding des Menschen ligchaam, door J. Vestingius, Amst. 1661. 8°.

Medicina generalis, novâ accuratâque methodo fundamenta exhibens, Amst. 1661. 12°. herdrukt onder den titel:

Medicina universa, hygienis et therapeutices fundamenta, methodo novâ, brevissime exhibens, Amst. 1665. 4°.

Pest-genezing en bewaring voor dezelve, Amst. 1663. 12°.

Appendix ad F. Licetum *de Monstris*, Amst. 1665. 4°.

Laur. Bellini *exercitatio de renibus et gustus organo, aliquot exemplis renum coalitorum renisve unici auctum*, Amst. 1665. 12°. recus. Leidae 1711. 4°.

Syntagma anatomicum J. Velingii, *commentario atque appendice auctum*, Amst. 1666. 4°.

Anatome contracta in gratiam discipulorum conscripta et edita, Amst. 1666. 12°.

Anatome medullae spinalis et nervorum inde provenientium, Amst. 1666. 12°.

Observationes anatomicae selectiores, editae è collegio medicorum privatorum Amstelodamensi, Amst. 1667.

Institutionum medicarum compendium, disputationibus duodecim, in illustr. Amstelodamensi atheneo publice Ventilatis absolutum, Amst. 1667. 12°.

Miscellanea anatomica hominis brutorumque fabricam diversum magna parte exhibentia, Amst. 1673. 8°.

Observata anatomica in homini, simiâ, equo, vitulo, testudine, echino, glire, serpente, ardea, variisque animalibus aliis; accedunt extraordinaria in homine reperta, praxim medicum aeque ac anatome illustrantia, Leyde et Amst. 1674. 8°.

Ontleeding des menschelijken lichaems beschreven en in verscheydene figuren afgebeelt, Amst. 1675. 8°. met pl.

Zoötomiae, seu anatomes variorum animalium, pars prima, Amst. 1676. 12°. cum. fig. herdrukt met vele vermeerderingen, onder den titel:

Anatome compilatitia animalium terrestrium variorum, volatilium, aquatilium, serpentum, insectorum ovorumque structuram naturalem proponens, Amst. 1681. 4°. cum fig.

Observationes medicae rariores; accedit monstri triplicis historia, humani, aguini et vitulini, Amst. 1677, 12°.

Medicina curatoria, methodo novâ in gratiam discipulorum conscripta, Amst. 1680. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athenaei Memorabilia*, pag. 44, 97, 119 et 136—139; *Biogr. Univ.;* van der Boon, *over de ontleedk. van den Mensch*, bl. 36, 41, 48, 103, 118 en 119.

BLASIUS (Johannes) of Joan Blaes, een broeder van den voorgaande, was Advokaat te Amsterdam, die de Nederduitsche lier handteerde. Zijne Muse nam echter geen zeer hooge vlucht. Van hem zijn voorhanden:

Fidamants kusjes, minnewijsen en bij-rijmen aan Celestine, Amst. 1663. 24mo.

Lysander en Kaliste, bly-eyndend trsp., 1ste en 2de Deel, Amst. 1663.

Het Huwelijk van Oroondates en Statira, bly-eyndend trsp., Amst. 1670.

Dubbel en Enkkel, jok en ernst-spel, Amst 1670.

De Edelmoedige Vijanden, blijspel, Amst. 1671.

De Malle Wedding, blijspel, Amst. 1671.

Geslagtboom der Heydensche Goden en Godinnen, met bijgevoegde Mengeldigten, Leyd. 12°.

Zijne zinspreuk was: *Meditando* (door overleg).

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; van Lennep, *Illustr. Amst. Athen. Memor.* pag. 139; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1849. D. I. bl. 20. D. II. bl. 260; *Catal. der Bibl. van de Maats. der Nederl. Letter.* D. I. bl. 61.

BLASIUS (Abraham), eigenlijk Abraham Blaes, een zoon van Gerardus Blasius, geboren te Amsterdam in 1650, leidde, even als zijn vader, zich inzonderheid op de praktijk der geneeskunst toe, en beoefende die met eenen gewenschten uitslag in zijne vaderstad, omtrent het einde van de laatst verloopen eeuw.

Hij heeft geschreven:

Jobi à Meek'ren, Chir. Amst. Observationes Medico-Chirurgicae, ex Belgico in Latinum translatae ab Abr. Blasio, Amst. 1682. 8°. Dit zelfde werk had hij reeds te voren in het Hoogduitsch vertaald, zijnde te Neuremberg gedrukt in 1675.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Lennep, *Illust. Amst. Athen. Memor.* pag. 139.

BLASSIÈRE (Jean Jaques), te 's Gravenhage in 1736, van niet bemiddelde ouders geboren, en door zucht tot de wetenschappen gedreven, was gedwongen zich zelven te helpen. Hij genoot echter eenig onderrigt van den bekenden Wiskundige Samuel Koenig, den zelfden die naderhand in de twisten tusschen Voltaire en Maupertius, zulk eene groote rol heeft gespeeld. Werd daarna een zeer bekwaam Wiskundige, die, onder anderen, de groote Jan Hendrik van Swinden onder zijne leerlingen mogt tellen. Deze laatste pleeg dikwijls te verhalen, hoe de ouders van Blassière, eenvoudige lieden zijnde, zich geen begrip konden maken, waarin hun zoon toch eigenlijk studeerde. Zij waren zelfs niet vrij van de vrees, dat hij omgang hield met den Booze. Maar zij werden hierin geheel bevestigd, toen zij eens eenig Wiskundige berekeningen op zijnen schrijftafel vonden, waarboven zij *Demons.* (de eerste letters van demonstratie) lazen. Een Fransch Predikant, aan wien zij zich in hunne verlegenheid wendden, had veel moeite, om hun aan het verstand te brengen, dat zij hunnen zoon gerustelijk konden laten voort werken.

Van Swinden, Hoogleeraar geworden zijnde, had het genoegen in 1768, zijnen voormaligen Leermeester, *honoris caussâ, remisso examine et dissertatione inaugurale* (eershalve en met vrijstelling van het examen en de inwijdings-redevoering) in de Wijsbegeerte te promoveren.

Blassière was Lid van onderscheiden geleerde Genootschappen en onderwijzer in het gesticht der vrouwe van Renswoude te 's Gravenhage, alwaar hij, na eene langdurige ziekte, den 8 December 1791 overleed.

Van zijne hand bestaan:

Inleiding tot de Kegelsneden, uit het Fransch van Mauduit, vertaald en met aanteekeningen voorzien, 's Hage 1763.

Grondbeginselen der Werktuigkunde, 's Hage 1764. 8°. met pl.

Eerste beginselen der Rekenkunde, Rott. 1769. 8° 2de druk. Rott. 1782. 8°. 3de druk. Amst. 1790, een uitmuntend boekje vooral destijds, toen men, behalve Bartjens en van Lintz, bijna niets had.

Principes de Géometrie élémentaire et Institutions du calcul numérique et littéral, la Haye 1770. 2 vol.

Verhandeling, waarin, uit den aard zelfs der teerlingsche vergelijkingen, getoond werd, welke de redenen zijn, waarom er door de drie wortels dier vergelijkingen, geene algemeene formulen kunnen gegeven worden, opgenomen in de *Verh. der Maatsch. van Wetensch.* te Haarlem, D. VIII. St. 1.

Berekening van eenige formules ter bepaling van den afstand eener komeet van de aarde in vier waarnemingen gegeven, te vinden in de *Verh. der Maatsch. van Wetensch.* te Haarlem, D. X. St. II. bl. 88.

Inleiding tot de beschouwende en werkdadige Meetkunde, 's Hage 1776. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. v. Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 274; Moll, *Redevoering over* J. H. van Swinden, bl. 5 en 47.

BLAU (Quiryn de of Kryn de), ook wel Quiryn de Blaeu, geboren in 1555 in Overijssel, was Kapitein in dienst van den staat en bevond zich als zoodanig in het beleg van Steenwijk in 1592, waar hij door eenen steenworp gekwetst werd. Ook den slag bij Nieuwpoort (2 Julij 1600) woonde hij bij, even als het beleg van Ostende en onderscheidene andere zware expeditiën en werd *wegens zijne vrome en loflicke feiten*, in 1602, aangesteld tot Gouverneur over de militie van Koevorden, waar hij den 4den April 1633 overleed.

Hij liet bij zijne echtgenoote Anna Hardenberg kinderen na, van welke wij vermeld vinden, twee zonen; Willem de Blau die in het jaar 1623, Wachtmeester zijnde, te Rolde in Drenthe, Henricus Slatius, gewezen Predikant van Bleiswijk, eenen der zaamgezworenen tegen het leven van Maurits Prins van Oranje, aanhield, en nog in het zelfde jaar Majoor te Koevorden werd, en Gerardus de Blau, Advokaat voor het hof van Friesland.

Zijn wapen bestond in een veld van azuur met eenen Ossenkop en twee eikels alles van goud. Tot helmstuk een arm met een zwaard van zilver.

Zie Picardt, *Antiquiteiten van Drenthe*, bl. 444 en 450; *Levensbes. van eenige voorname mannen en vrouwen*, D. V. bl. 221; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 194; *Drentsche Volks-Almanak*, 1838. bl. 191; (Schuller tot Peursum), *De Krijgsbevelhebbers van Nieuwpoort*, bl. 38, uit oude aanteekeningen aangevuld.

BLAU (Jeronimus of Hieronimus de), een kleinzoon van den voorgaande, en zoon van Gerardus de Blau, Advokaat voor het Hof van Friesland, en van Auckjen Polman, geboren in 1616 werd na zijne Akademische loopbaan voleind te hebben tot Meester in de regten bevorderd, en den 20sten April 1637 als Advokaat voor het Hof van Friesland ingeschreven. Daarna werd hij tot Pensionaris der steden Leeuwarden en Harlingen, en vervolgens den 18den Januarij 1664 tot Landschaps-Advokaat aangesteld; den 22 October 1672 verkoos men hem tot Raad in de Vroedschap te Leeuwarden, terwijl hij aldaar sedert den 1sten Januarij 1670 Burgemeester was, en ook in 1672 volmagt ten Landsdage; door welke laatste hoedanigheid hij in de verpligting geraakte, om wegens de stad Leeuwarden als President te fungeren, in de aangestelde Commissie of vergadering van extraordinaris Gecommitteerden tot de Reformatie, uit alle steden van Friesland, in September 1672 te Leeuwarden op het Raadhuis gehouden. Welke onaangenaamheden de Blau en zijne Mede-Gecommitteerde G. Hagius daarover hebben ondergaan, is vermeld in een boekje, te Leeuwarden in 1673 gedrukt, tot titel voerende: *Afgeparste Waarheit, ofte nodige en naekte aanwijzinge hoe dankbaerlijk de Magistraat, eenige uit de Vroetschap ende alle de praesente Bevelhebberen van Leeuwarden tracteren hare Gecommitteerden* enz. Ingestelt door G. Hagius. Hierin leest men onder anderen: »dat de dwersgangen tegen »vrede en eenigheid, den Heere de Blau in zijne ziekte zodanig »tot aan het harte bedroefden, dat, om menschelijker wijze te spre»ken, zulks oorzaak van zijn dood zoude geweest zijn."

Hij overleed den 13 December 1672 had bij zijne echtgenoote Geeske Broncrius van Zwolle 7 kinderen verwekt, en liet een testament na, niet naar Keizerlijke wetten gemaakt, maar naar het regt der volkeren en volgens L. 21 ff. *ex imperfecto, et auth. quod sine C. de Testam. utque est in L. ult. C. de famil. ercisc.*, zoo als hij deze wetten daar aanhaalt. Uit dien uiterste wil blijkt, welk eene zachtzinnige en vreedzame inborst hij bezat, terwijl hij daarin de uitmuntendste zedelessen, vermaningen en zegeningen, aan zijne kinderen nalaat. De Blau was een geleerd man, geen onervaren Regtsgeleerde, en maakte ook een goed Latijnsch vers, blijkens het door hem uitgegeven stukje, ten titel voerende: *Querimonia et deprecatio, quibus perpetratorum criminum non defensio, sed ignoscendi cupiditas, et gratiae postulatio continetur, nomine omnium verè poenitentium, pestilenti hac ac calamitosa tempestate, effusae* ab Hier. de Blau, Cur. Fris. Adv. Pension. Leov. et Eccles. Sen. Leov. 1656.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, D. I; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 536.

BLAU (Hieronymus de), een kleinzoon van den voorgaande, geboren in 1681, legde zich, na zich op den Latijnschen school te Kampen te hebben voorbereid, van 1698 te Groningen, onder de leiding van den Hoogleeraar Bertling, op de regtsgeleerdheid toe, bezocht vervolgens de Akademie te Franeker, waar hij de lessen van Zacharias Huber bijwoonde en onder diens voorzitting in 1700 eene *Verhandeling over het Testament van Augustus* (*de Testamento Augusti*) verdedigde. In 1701 werd hij bevorderd tot Doctor in de beide regten na de openlijke verdediging van een proefschrift *over de Codicillen* (*de Codicillis*). Hij was eerst Monster-Kommissaris van Friesland, vervolgens in 1707 Vroedschap en Burgemeester te Leeuwarden, in 1711 Secretaris van de Provinciale Rekenkamer, en na dit ambt te hebben nedergelegd, in 1731 Vroedschap en Burgemeester der stad Sneek, alwaar hij het volkomen bestier uitoefende, en in die hoedanigheid veelvuldige Provinciale en Generaliteits-Commissiën heeft waargenomen.

Hij overleed te Leeuwarden in 1753, nalatende twee zonen; Quiryn de Blau en Theodorus Brunsveld de Blau, die beide volgen. En eene dochter Margaretha Jakomina de Blau, allen verwekt bij zijne echtgenoote Maria Anna de Brunsveld, die reeds in Januarij 1730 overleden was.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 133; *Boekzaal der geleerde wereld* 1815. D. I. bl. 54; de Wall, *de Clariss. Fris. Ictis*, p. 314.

BLAU (Quiryn de), een zoon van den voorgaande, werd geboren den 20sten Augustus 1726 te Bergum, alwaar zijne ouders destijds hunne buitenplaats hadden. Reeds in 1738 werd hij, ofschoon slechts 12 jaren oud, tot Secretaris der stad Sneek gekozen, welke betrekking, overeenkomstig de toenmalige gewoonte door een ander werd waargenomen, doch legde die in 1743 neder. Na de scholen doorloopen te zijn, begaf hij zich in 1741 naar de Hoogeschool te Franeker, en werd aldaar den 22sten April 1746 tot Meester in de regten bevorderd, en den 7 Julij daaraanvolgende tot Advokaat van den Hove van Friesland ingeschreven. Den 20sten Mei 1747 werd hij aangesteld tot Pensionaris der Stad Leeuwarden, vervolgens op den 31 December 1749 van de Stad Workum, den 9den November 1752 van de Provinciale Rekenkamer, en den 8sten April 1755 van de Stad Hindelopen; voorts werd hij op den 28sten September 1762, bij vrijwilligen afstand van Eduard Marius van Burmania, door de Staten van het kwartier van Oostergoo aangesteld, tot Raad ordinaris in den Hove van Friesland, welken zwaarwigtigen post hij met alle getrouwheid heeft waargenomen tot aan zijne dood, die voorviel den 16 December 1780. Den 9 Augustus 1750, huwde de Blau te Groningen, met Bauwina Johanna van Bulderen, bij wie hij vijf kinderen heeft verwekt.

De Blau was een groot regtsgeleerde en vlijtig beoefenaar van velerlei wetenschappen, daarbij ongemeen werkzaam. Hij bezat een door eerlijk karakter, was een getrouw vriend, stond een ieder gaarne met raad en daad bij, was een voorstander van ongelukkigen, en daarbij zeer liefdadig jegens den armen, in een woord, hij zou een allerbeminnelijkst karakter gehad hebben, ware het niet, dat hij ongemeen driftig van aard was geweest; als hij dacht verongelijkt te worden, viel hij op eene verregaande wijze uit, zonder in zijne oploopenheid, wien het ook mogt zijn, te ontzien, waardoor hij zich meermalen onaangename ontmoetingen heeft op den hals gehaald; dan dit gebrek werd door zijne edelmoedigheid gelenigd, en zijne vlaag van drift was niet over, of hij had daarvan deerlijk berouw; luisterde dan gaarne naar rede, en overtuigd zijnde ongelijk te hebben, schroomde hij niet zulks aan den beleedigden te belijden, en hem zelfs verschooning te vragen; voorts was hij in geenen deele haatdragend tegen hen, die hem verongelijkt hadden.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; G. de Wall, *de Clariss. Fris. Ictis*, p. 315.

BLAU (Theodorus Brunsveld de), een zoon van Hieronymus de Blau en van Maria Anna de Brunsveld, en broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 23 December 1729, werd, na zijne Akademische studiën zoo te Franeker als te Utrecht voleindigd te hebben, in het jaar 1755 met groote lof Proponent, en den 26 October van dat zelfde jaar tot Predikant te Oudeschoot bevestigd; vandaar vertrok hij in Augustus 1756 naar Amersfoort en werd in het jaar 1758 naar in de gemeente te Groningen beroepen. In 1766 voor eene beroeping naar Rotterdam bedankt hebbende, stelde Burgemeesters en Raad hem een geschenk ter hand, ter waarde van 200 zilveren Dukatons. Op een van hooger hand gegeven wenk verzocht hij in 1788 zijn emeritaat, doch werd in 1795 weder aangesteld en wel met den titel van honorair Predikant, op een vast traktement van 1000 gulden, mits hij jaarlijks 20 Leerredenen of Catechisatiën zou houden, waaraan hij boven zijne verpligting voldeed, nagenoeg tot aan zijne dood, die den 17 Januarij 1815 voorviel. Bij zijne huisvrouw Anna Visscher, met wie hij den 10 Julij 1759 te Amsterdam gehuwd was, had hij geene kinderen verwekt.

Hij moet een man geweest zijn, die zeer beminnelijke hoedanigheden en groote bekwaamheden bezat, doch somtijds op eene bijzondere wijze predikte, na bijna alles gezegd en vele kleine bijzonderheden van het dagelijksch en huiselijk leven, op eenen berispenden toon, opgesomd te hebben, besloot hij eindelijk met te zeggen: *maar ik zal zwijgen.*

Van zijne hand bestaat er:

Begeerde schadevergoeding, leerredenen, Gron. 1792. 2 deeltjes gr. 8°.

Raadskeur-Leerrede gehouden den 8 Januarij 1783.
Godsdienstige Redevoering op verzoek van de Heeren Staten van Stad en Lande, ter opening van en in hunne vergaderplaats gehouden, den 23 Februarij 1785 *op kosten van de Provincie gedrukt.*

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 135; de Jong, *Alph. Naaml. v. Boeken; Boekzaal der gel. wereld*, 1815. D. I. bl. 510.

BLAUW (Jacobus), werd na volbragte studie tot Meester in de beide regten bevorderd, en vervolgens Raad in de Vroedschap en Kolonel der Burgerij van Gouda, voorts Afgevaardigde in de Staten van Holland; daar hij zich, in 1786, aan de zijde der Patriotten geschaard had, achtte hij het noodig na de omwenteling van 1787 zich uit Gouda te verwijderen, waarom hij zich eerst naar Amsterdam en vervolgens naar Brussel begaf, met oogmerk om den winter in Duitschland door te brengen, indien hij door de Regering van Gouda niet werd terug ontboden. Doch te Brussel ontving hij berigt, dat men hem in Holland als voortvlugtig beschouwde, waarom hij besloot weder te keeren. Met het begin van November te dien einde te Rotterdam gekomen, vernam hij, dat de rust toen te Gouda in verre na nog niet volkomen hersteld was. Hij die reeds toen uit eigen beweging afstand deed van het Kolonelschap der burgerij, werd kort daarna even als onderscheidene anderen uit de Regering ontslagen.

Na de omwenteling van 1795, tot wier voorbereiding hij krachtdadig had mede gewerkt, werd hij in het Stadsbestuur te Leiden gekozen en van daar naar Utrecht afgezonden om de Fransche volksrepresentanten kennis te geven dat die omwenteling te Leiden volbragt was. Vervolgens werd hij met C. Meijer naar Parys afgevaardigd, ten einde aldaar met het bestuur in onderhandeling te treden over het sluiten van een tractaat van alliantie tusschen de Fransche en Bataafsche Republieken, waarin zij eindelijk na vele moeijelijke onderhandelingen slaagden.

In 1796 werd Blauw, destijds te Parijs zijnde, door het distrikt Gouwe en IJssel tot Representant voor de Nationale Vergadering verkozen, doch ofschoon zeer voldaan over deze keuze zijner stadgenooten, schreef hij hun eenen heuschen brief, om hen te bedanken voor de hem aangedane eer, maar tevens om hen te berigten, dat hij die eervolle roeping niet kon aannemen, uithoofde van zijn nog niet afgeloopen gezantschap. Later schijnt hij evenwel zich eene dergelijke keus te hebben laten welgevallen althans in 1797 had hij zitting in die vergadering en maakte deel uit van eene commissie uit haren boezem naar Kampen gezonden. In het volgende jaar zag hij zich tot lid eener commissie der Buitenlandsche zaken benoemd. Vervolgens werd hem een Buitengewoon Gezantschap aan het Hof van Weenen opgedragen, welken post hij in Junij 1798 nederlegde.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XX. bl. 424.

Zie voorts dat werk, D. XI. bl. 212, D. XVI. bl. 291—294, D. XX. bl. 424 en 425, D. XXVIII. bl. 176—178, D. XXX. bl. 148—150, 320—346, 350, 351, 380, 383, 391—404, D. XXXI. bl. 56—80, D. XXXIV. bl. 310, D. XXXVIII. bl. 194, 198, 201 en 222, D. XXXIX. bl. 94 en 138, D. XL. bl. 189 en 190; Zillesen, *Geschied. der Nederl.*, D. IV. bl. 68; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793—1802. D. III. bl. 371—374.

BLEECKER (Jan Casper), ook wel Bleeker, Bleker, Blekers of Bleekers gespeld, geboren te Haarlem, volgens sommigen in 1608, was een bekwaam historieschilder, wiens werk zich onderscheidde door eene goede compositie en een treffend effekt. Meer bekend is hij door zijne geëtste prenten, historische onderwerpen en boeren bedrijven voorstellende, allen met vele dieren gestoffeerd. Hij heeft ook drie groote platen naar Poellenburg gegraveerd, zijnde:

De verdeeling der kudden tusschen Jacob en Laban.
De Lystriers aan Paulus en Petrus willende offeren en
De Berg Calvaria.

Zie T. Schrevelius, *Beschrijv. van Haarlem*, bl. 487; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 342 en 343; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 63 en 64; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*, D. I. bl. 58; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 336.

BLEEK (Richard), geboren in 1670 te 's Gravenhage, waar zijne ouders deelgenooten van den Nederduitschen schouwburg waren en hem ook tot Tooneelspeler zochten op te kweeken, had daar echter weinig lust in, en wilde liever Schilder worden, waarom hij, al de tijd, die hij kon uitwoekeren, bezigde, om eerst bij Niklaas Haring, en vervolgens bij Theodorus van der Schuur te leeren teekenen. Groot behagen had hij in het historieschilderen, ten welken einde hij zich op de Akademie naarstig naar het leven oefende, daar echter dit schildervak veel tijd vereischt om er een meester in te worden, en nog meer doordien Bleek vroegtijdig gehuwd was, zag hij daar van af, maar legde zich op het portretschilderen toe, in de hoop van daaruit, meer voordeel te trekken; doch dit ging te 's Gravenhage zoo vlot niet, als hij wel wenschte, daarom vertrok hij naar Engeland ten einde aldaar zijn geluk te beproeven. Zich te Londen nedergezet hebbende, raakte hij onder de Duitsche kooplieden bekend, voor wie hij vele portretten schilderde. Dikwijls heeft hij den togt naar Engeland herhaald, latende zijne vrouw, zoo als hij voorgaf, om het duur leven te Londen, te 's Gravenhage blijven, doch de ware rede was, dat hij niet al te goed met zijne wederhelft overweg kon.

In het jaar 1695 of 1696 was zijn reis naar Londen zeer rampspoedig, want met de paketboot willende oversteken, werd deze door eenen Franschen Kaper aangetast, en daar zij zich niet willende overgeven, maar zich dapper verweerde, kreeg zij, na eenige schoten over en weder, een kogel onder water, die zoo vinnig trof, dat zij met man en muis zonk. Bleek, die goed zwemmen kon, hield zich met anderen, die insgelijks daarin ervaren waren, boven, en zwom naar het kaperschip toe, maar het scheepsvolk, even als waren het woeste en wreede tijgers, stiet en sloeg die ongelukkigen van boord, tot dat het grootste gedeelte verdronken of doodgeslagen was. Dit afgrijsselijk schouwspel duurde langer dan een uur. Daar Bleek, die goed Fransch sprak, en Roomschgezind was, onder zijn bidden en smeken om lijfsgenade, alle de hem bekende Heiligen aanriep, scheen zulks de versteende harten van deze monsters te vermurwen, en hen te bewegen, om hem, benevens nog twee of drie anderen, uit het water op te nemen, en van eene anders gewisse dood te redden. Aldus te naauwernood het leven van die hachlijken togt afgebragt hebbende, kwam hij naakt en berooid te 's Gravenhage terug, waar hij ditmaal slechts kort verbleef, en, geenszins door zijnen rampspoed afgeschrikt, weldra de reis naar Engeland hervatte. Hier bleef hij tot in 1705, wanneer hij op nieuw naar Holland overstak, en ditmaal wel een jaar te 's Gravenhage vertoefde, gedurende welke tijd hij een uitmuntend schoorsteenstuk voor den Griffier Fagel schilderde, en eenige portretten die uitgelezen schoon waren; hierop ging hij Londen weder opzoeken, en deed nogmaals, doch voor de laatste maal een reis naar 's Gravenhage, waar hij ditmaal vele portretten schilderde, en onder anderen dat van den kunstschilder Roepel, hetwelk buitengemeen wel getroffen, en in alle deelen uitmuntend schoon uitviel, hoewel zich het origineel in het geheel niet voordeelig voor een kunstenaar opdeed.

Eindelijk vertrok Bleek met zijn geheele gezin naar Londen, waar hij tot zijne dood toe verbleef, en in het jaar 1727 nog leefde, zijn penseel verschafte hem daar ruime bezigheid, en hij had veel te doen met portretschilderen, zoodat hij ruim zijn bestaan vond, terwijl hij het geen zijn noeste ijver hem bezorgde, spaarzaam verteerde. Behalve twee dochters, toen reeds uitgehuwd, had hij nog een zoon die volgt.

Richard Bleek wiens beeldtenis voorkomt bij van Gool, *Nieuwe Schouwb. der Nederl. Kunsts. en Schilder.* D. I. bl. 374. leefde zeer ingetogen, zag weinig menschen, en kwam op geene gezelschappen, dan alleen, daar hij een groot liefhebber en kunstig beoefenaar der muzijk was, op een wekelijksch concert; en niettegenstaande zijne huisvrouw, door haar wrevelig en norsch humeur, zijn leven in geenen deele vervrolijkte, droeg hij deze vreesselijke huisplaag met geduld, en kon zich onder zijne kinderen vermaken, met een vrolijk deuntje te spelen. Voorts was hij bij uitstek naarstig en spaarzaam, daarbij een braaf mensch, die door allerlei geoorloofde middelen het welzijn van zijn huisgezin trachtte te bevorderen.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts. en Schilder.* D. I. bl. 374—378; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLEEK (Pieter), zoon van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage in het jaar 1700, was een portretschilder en bekwaam plaatsnijder, die onder anderen eenige stukken van Adriaan van der Werff heeft in prent gebragt. Hij overleed te Londen in 1764.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLEEKER (Jan Casper). Zie Bleecker (Jan Casper).

BLEEKER (Daniel), koopman te Amsterdam alwaar hij den 27 April 1803 overleed, heeft zich als een niet onverdienstelijk Dichter doen kennen door eenige hier en daar verspreide losse dichtstukjes en een treurspel *Manlius Torquatus.*

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters.*

BLEIENBURCH (Herman van). Zie Blyenburg (Herman van).

BLEISWIJK (F.). Zie Bletswijk (F.)

BLEISWIJK (Klaas van) of Claes van Bleyswijck, geboren te Delft was een geleerd en deftig man, die in de veertiende eeuw leefde. Hij was Kanunnik van het Kapittel der Hooglandsche of St. Pancraskerk te Leiden, ingesteld in 1366. Ook was hij Doctor der Kanonike of geestelijke regten, en heeft zeer veel toegebragt tot de stichting van het Collegie ter eere van St. Pancras, van wien hij ook het leven op geen onaardige wijze heeft beschreven, hetwelk ook vele jaren in het St. Pancrascollegie, onder de kerkboeken, is bewaard gebleven.

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. van Delft*, bl. 753 en 754; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; *Beschrijv. der stad Delft* bij Boitet, bl. 662 en 663; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 139; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A bl. 10.

BLEISWIJK (Jan van) of van Bleyswijck, geboren te Delft den 8sten November 1483, heeft in zijne jeugd veel gereisd, inzonderheid in Frankrijk en Spanje; kwam van deze togten weder te huis den 27 September 1507, en werd toen Priester in zijne geboortestad.

Hij overleed den 25 Augustus 1565, den loffelijken roem nalatende van een opregt, vroom en godvruchtig man te zijn geweest, goedaardig en minnelijk van karakter, zoekende te betrachten hetgeen hij leerde. Hij heeft zich door zijne geleerdheid beroemd gemaakt en een werkje nagelaten, ten titel voerende:

Van de Kleynachtinge des tijdelijken Rijkdoms, waarin hij op eene ernstige en geestige wijze aantoont, het belachgenswaardige van hen, die dag en nacht met eenen onophoudelijken drift zwoegen en woelen, om schatten te verzamelen, om voor eene korte tijd een overvloed te genieten, waarvan toch niemand leeft.

Zijne zinspreuk was *Disce mori* (leer sterven).

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. v. Delft*, bl. 771 en 772; Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; *Beschr. v. Delft*, bij Boitet, bl. 672 en 673; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1846 D. I. bl. 5.

BLEISWIJK (Dirk van) of Dirck van Bleyswijck Evertsz., gesproten uit een voornaam Hollands geslacht, wiens voorzaten van onheugelijke tijden af, in de stad Delft, mede zijne vaderstad, de aanzienlijkste regeringsposten hebben bekleed, en zoon van Evert van Bleiswijk werd geboren in het jaar 1640, legde zich vroegtijdig op de beoefening der fraaije letteren toe, en studeerde ten dien einde onder de geleerdste mannen van zijnen tijd, eerst te Leiden en vervolgens te Utrecht, waarna hij zich op reis begaf, en alle eenigzins merkwaardige plaatsen van de zeventien Nederlandsche Provinciën bezocht, terwijl hij met groote naauwkeurigheid, het merkwaardigste daarvan opteekende. Te huis gekomen, was zijn voornemen om ook verder afgelegene gewesten te gaan bezoeken; dan hierin werd hij verhinderd door een zware ziekte, welke hem aan den rand des grafs bragt. Na langdurig sukkelen hersteld zijnde, veranderde hij van gedachten, en nam voor, zijne vaderstad met al het merkwaardige, dat zij oplevert, te beschrijven. Dit heeft hij dan ook loffelijk ten uitvoer gebragt, in zijne:

Beschryvinge der stad Delft, Betreffende des selfs Situatie, Oorsprong en Ouderdom, Opkomst en Voortgangh, vermeerderinge van Vryheydt en Jurisdictie, Domeynen en Heerlijckheden, midtsgaders de stichtingen van alle hare publijcke Gebouwen, ende wel insonderheyt de so menigvuldige Kercken, Kapellen, Kloosteren en andere Kerckelijke Gestichten, van outs aldaar geweest. — Voor-af met een korte Beschryvinge van Delflandt, de Steden, Dorpen en heerlijcke Huysen daer onder gelegen, doorgaens bevestigt met veele oude Privilegien, Herkomen, Handvesten, Brieven, Keuren en Ordonnantien. Tot bericht, nut, ende gerief van alle soo tegenwoordige als nakomende Burgeren der selver stad. Delft 1667.

Welke beschrijving, zoowel in naauwkeurigheid als uitvoerigheid, voor geene stede-beschrijving behoeft onder te doen, maar zelfs de meesten overtreft.

Het afbeeldsel van dezen Geschiedschrijver gaat in zwarte kunst uit.

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. v. Delft* in de voorrede; A. Pars, *Naamrol van de Batav. en Holl. schrijvers*, bl. 266—268; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetensch. in de Nederl.*, D. I. bl. 406; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*

BLEISWIJK (Hendrik van) of van Bleyswijck, zoon van Ewout van Bleiswijk en Maria Joosten gezegd van der Meer, geboren te Delft, in het jaar 1640, werd in het jaar 1669 Schepen en in 1684 Burgemeester zijner geboortestad, welk ambt hij later nog vijf malen bekleedde. Hij betoonde zich in alle opzigten een waardig Regent. Meestendeels bleef hij in de behandeling van stadszaken, doch werd op het laatst van zijn leven ook tot de besturing der Gewestelijke en der Algemeene Staatszaken afgevaardigd. In 1700 was hij lid der vergadering der Staten-Generaal, en is toen benoemd tot den handel met den Franschen Gezant d'Avaux, ten einde te beproeven of den oorlog over de Spaansche successie niet kon voorgekomen worden.

Hij werd Curator der Leidsche Akademie, Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, en was een beroemd beoefenaar van de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheden, zoo als blijkt uit de opdragt van het tweede deel der eerste uitgaaf van de *Analecta Veteris aevi monumenta*, door A. Mattheus.

Zie Scheltema, *Staatkundig Ned.*, D. II. bl. 537; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. II. T. en B. bl. 19.

BLEISWIJK (J. C. van) of Bleyswijck, van wien men geene levensbijzonderheden vindt opgeteekend, zond in de laatste helft der zeventiende eeuw in het licht:

Heldere Zedespiegel. Delft 1680. 4°.

Buurlijk Bagyneboek dienstig voor alle Catholyken. Delft. 1681. 4°.

Bijbelbalance en de Harmonieboek. Delft 1682. 4°.

Mozes als een Godt over Aaron tegen Brakel. Delft. 1689. 4°.

Sabbaths Sonligt doorstraalende yder Sondag. Delft 1693. 4°.

Geestelijk Graadboek. 4°. en 12°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I. en III.

BLEISWIJK (Pieter van), geboren te Delft, in het jaar 1724, uit het zelfde aanzienlijk geslacht als de voorgaanden, was de eenige zoon van Abraham van Bleiswijk, Burgemeester van Delft en van Maria Gribius, en gaf reeds in zijne vroege jeugd blijk, van groote vermogens van geest, en van zucht voor geleerdheid, Kunsten en Wetenschappen. Zeer geoefend in de talen en Letterkunde, legde hij zich aan de Hoogeschool te Leiden niet alleen op de Staatkunde en Regtsgeleerdheid, maar inzonderheid, ook op de Wis- en Natuurkundige wetenschappen toe, waarvan hij, 20 jaren oud zijnde, eene voortreffelijke proef gaf, door zijne uitmuntende Latijnsche verhandeling *Over de Dijken* (*de Aggeribus*), welke hij te Leiden in 1744, met grooten lof openlijk verdedigde. Na eenigen tijd den Lande in onderscheidene betrekkingen als Advokaat te hebben gediend, werd hij in 1752 tweede, en vervolgens eerste Pensionaris in zijne vaderstad, in welke hoedanigheid hij in 1766 niet alleen als ijverig vriend van het huis van Oranje, de rekening en verantwoording van den Hertog van Brunswijk ontvangen en ten stelligste goedgekeurd, maar ook de bekende acte van consulentschap had aangeraden en eigenhandig ontworpen. Op aanbeveling van den Erfstadhouder werd hij den 28sten November 1772 door de Staten van Holland tot Raadpensionaris over dat gewest benoemd. Twee jaren later, namelijk den 18den November 1774 werd Bleiswijk, insgelijks op aanbeveling van den Erfstadhouder tot Grootzegelbewaarder, alsmede Stadhouder en Registermeester der Leenen van Holland en West-Friesland aangesteld. Hij nam den post van Raadpensionaris in het eerst bij stille tijden met veel goedkeuring waar, waarom hij ook, nadat hij dien 5 jaren bekleed had, weder werd ingekozen, toen echter de stormen van Staat opstaken en alles zorgerlijker werd kon het niet missen of hij moest bij het sturen der Staatshulk in de barning der gevaren opspraak verwachten.

Nadat ontdekt was, dat hij de acte van consulentschap gesteld had, sloot hij zich, misschien meer uit vrees, dan uit beginsel, nader aan de Staats- dan aan de Stadhoudersgezinden. Men merkte reeds in het begin van den Engelschen oorlog eene aanmerkelijke verkoeling op, tusschen den Raadpensionaris en den Hertog, die eindelijk de Regering van Amsterdam niet weinig schijnt te hebben versterkt en aangedreven om den Hertog bij den Prins aan te klagen. Doch toen Willem V zich nu daarover hoogst

verontwaardigd betoonde, ontzonk Bleiswijk de moed; hij ontkende, wijzigde of verzwakte zijne gezegden. Misschien was dit eene der redenen, waarom Amsterdam in 1782, na eene tienjarige dienst, zijn ontslag wilde aannemen. Hoe dit zij, van dien tijd af volgde hij de rigting, welke de nieuwe denkbeelden aan de vergadering van Holland deden nemen. Dit zou men ten minste moeten besluiten uit het antwoord, dat hij in December 1786 den Gecommitteerden gaf, die uit naam van eenige duizenden, zoo uit de gewapende als wachtvrije burgers en ingezetenen van Amsterdam, hem een dankadres, aan hun Ed. Gr. Mogenden gerigt, ter hand stelden, waarin zij hunne erkentenis betuigden, over de besluiten door hem genomen, zoo tot voorkoming van eenen burgeroorlog, beveiliging der Provincie van Holland en de stad Utrecht, als tot opschorting van het Kapitein-Generaalschap. Het antwoord van den Raadpensionaris was van dezen merkwaardigen inhoud: »Edele Gestrenge Manhafte Heeren! Het is mij ten uitersten aan»genaam, uit handen van eene zo plegtige deputatie, uit den Bur»ger-Krijgsraad der magtige stad Amsteldam te mogen ontvangen »een dankadres, getekend door zo vele duizenden weldenkende »Burgeren en Ingezetenen derzelver stad. Ik ben zeer gevoelig »aangedaan over de blijken van vertrouwen op hun Ed. Gr. Mo»genden, de enige wettige Souverein dezer provintie. Ik zal de »eer hebben aan uwe begeertens te voldoen, om 't zelve ter tafel »van hun Ed. Gr. Mogenden te brengen, en tragten een favorabel »besluit daar op te doen nemen. Ik zal zo veel in mij is, in mijne »ministeriele kwaliteit, mijn goedkeuring en genoegen deswege be»tonen, en de Heeren kunnen verzekerd zijn, dat ik alles zal aan»wenden, dat zodanige verdere maatregelen genomen worden, als »tot behoud van onze vrijheid en welzijn van het lieve vaderland »kunnen strekken."

Toen er in September 1787 bij de aannadering der Pruissische krijgsbenden, beraadslaagd werd, om de Staten-Vergadering uit 's Gravenhage naar Amsterdam over te brengen, was Bleiswijk ook druk bezig met op te pakken, doch de Staten van Holland, vreezende dat hij met de zegels naar Amsterdam mogt vertrekken, deden hem door vier Staten-Boden bewaken. Op den 9den November dezes jaars, werd hij op zijn verzoek als Raadpensionaris, alsmede van de ambten van Groot-Zegelbewaarder en Stadhouder benevens Registermeester van de Leenen ontslagen; met behoud van het pensioen van 4000 guldens, hem bij zijne premitive aanstelling geaccordeerd, in de eerste dagen der omwenteling van dat jaar heeft hij bij het woeden van het graauw veel moeten lijden en zeer veel bezadigdheid en moed doen blijken. De post van Curator van 's Lands Hoogeschool bleef hij echter bekleeden tot aan zijne dood toe, welke voorviel te 's Gravenhage den 29sten October 1790, bij zijne echtgenoote Geertruid Anthonia van Bleiswijk geene kinderen nalatende.

Bleiswijk was geleerd, kundig, zelfs ijverig en welwillend, maar zwak, buigzaam en daardoor minder geschikt voor de hooge waardigheid van Raadpensionaris, zijn gemoed liet zich door elken indruk omzetten, daarom mag men hem ook niet, in weerwil van zijne wisselingen van partij, van kwade trouw verdenken. Als letterminnaar verdient hij echter hooger lof. Zijne reeds vroeger vermelde verhandeling *over de Dijken* toont, dat hij reeds op zijn twintigste jaar uitgebreide kundigheden in dat vak bezat. Bijzonder viel dan ook zijne lust op Wis- en Natuurkunde; door het toepassen van de eerste, bij de zorg voor 's Lands geldmiddelen, erlangde de Staat er veel nut van. De nagelatene bibliotheek van Bleiswijk, was eene der kostbaarste, rijkste, en met den meesten smaak verzamelde, welke door bijzondere personen zijn bijeen gebragt, en toont in allen opzigte de uitgebreide kundigheden en voortreffelijke keus van den gewezen bezitter duidelijk. Inzonderheid verloor de Leidsche Hoogeschool in hem eenen verlichten en wetenschapminnenden bestuurder, wiens nagedachtenis haar nog lang waardig zal blijven, zoo uit hoofde van vele nuttige instellingen, welke hij heeft helpen invoeren, als wegens onderscheidene kundige en bekwame mannen, die, voornamelijk door zijn toedoen, in de rij harer Hoogleeraren zijn geplaatst geworden. Ook was hij Directeur van de Hollandsche maatschappij der Wetenschappen te Haarlem.

Zijne beeldtenis komt voor in het *Onmiddelijk vervolg op* Wagenaars *Vaderl. Hist.*, D. XXIV. bl. 284 en in Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 108.

Zie, behalve die werken, ook nog *Vaderl. Hist. ten vervolg op* Wagenaar, D. I. bl. 138, D. IV. bl. 266, D. V. bl. 78—80, D. VII. bl. 131, 219, 327, D. VIII. bl. 117, 118, D. XI. bl. 150, 212, 261, D. XIV. bl. 78 313, D. XV. bl. 194, 244—246, D. XX. bl. 304, 305, D. XXIV. bl. 14—17; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 565; C. van der Aa, *Het leven van Willem V*, D. I. bl. 328. 339. D. II. bl. 425, 551—566, D. III. bl. 85, 102, 212, 213, 222, 225, D. IV. bl. 173, 174, 192; Nieuwenhuys, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Vaderl. Karacterk.*, D. II. bl. 690—693; *Biogr. Nat.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 23 en 24; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XII. bl. 40, 42, 51, 80 en 81; *Biogr. Nation.*

BLEKER (Jan Casper). Zie Bleeker (Jan Kasper).

BLES (Hendrik met de), dus bijgenaamd naar aanleiding van eene witte haarvlok, welke hij voor op het hoofd had, werd in 1480 geboren te Bovines, nabij Dinant, en bragt een groot gedeelte van zijn leven te Amsterdam door. Hij was een bekwaam schilder, zeer waarschijnlijk een navolger van Joachim Patenier, en werd een meester zonder meester. Zijne stukken, welke op vele plaatsen bij de kunstminnaars gevonden worden, strekken tot getuigenis, dat hij veel geduld, tijd en vlijt aan zijne werken besteed heeft, die in landschappen, boomen, rotsen, steden, eene menigte beelden, en doorgaans in kleine stukjes bestonden waarin hij kluchtige stoffaadje aanbragt. Bles was de zoogenaamde *Meester van* of *met den Uil*, omdat hij altoos in de boomen zijner landschappen, dien vogel zoo verborgen plaatste, dat men er niet zelden lang na moest zoeken en er zelfs weddingschappen om aangegaan werden. Doch hij heeft ook voorwerpen uit de gewijde geschiedenis op eene meesterlijke wijze behandeld. Zijne beste stukken schijnen in 1510 geschilderd te zijn. Daaronder telt men er vier in de galerij te Weenen en twee in die te Munchen. Onder vele anderen, is er inzonderheid een fraai en net landschap van hem voorhanden, waar in een kramer onder een boom ligt te slapen, terwijl een groot aantal apen, zijne mars ontpakken, de kramerij er uit halen, die aan de boomen hangen, en er zich lustig mede vermaken.

Hendrik met de Bles overleed in 1550.

Zijne beeldtenis komt voor bij van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 114.

Zie, behalve dat werk bl. 111—114, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLESDIJK (Nicolaas Meynderts van), ook wel Nicolaas Meinardi a Blesdijk, eigenlijk Nicolaas Meynderts, ontving den naam van Blesdijk, naar zijne geboorteplaats Blesdijke in Friesland. Hij was een schoonzoon en leerling van David Joris, doch viel hem later af, ging tot de Hervormden over en werd Leeraar in de Paltz.

Hij was schrijver van:

Christelijke Verantwoordinghe en Billijke wederlegging des valschen ongegronden oordeels, lasterens en scheldens bij Menno Symonsz. in een Brief, uitgegeven tegen ettelijke Liefhebbers en Navolgers der ware geregtighheid Christi, omdat sy soo superstitieus niet sijn in sommighe Ceremonien te onderholden, als hy.

Wederantwoordt op eenen Brief bij Gellium (Faber) over sijn oordeel op 't vorige Traktaat.

Eenvuldige unde Christelijke Berichting op 5 vragen, bij eenighe van Menno Symons gezindheid voorgestelt.

Hoofdsomme unde Grondt van 't Geene wy uit de Leere David Joris hebben connen verstaan, waarvan wy hem buyten sijn weten begeeren te verantwoorden, welke alle vier in klein 8°. 1607, zonder vermelding van plaats of drukker zijn uitgegeven.

Historia Vitae, doctrinae ac rerum gestarum Davidis Georgii; prodiit in lucem ex musaeo Jacobi Revii, Davent. 1642. 8°.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.* pag. 265 et 266; A. M. Cramer, in eene *Verhandeling over David Joris*, in Kist en Royaards, *Nieuw Kerk. Archief*, D. V (XVI) bl. 1—145 passim; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groning.* enz. D. I. bl. 45; De zelfde *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. I. bl. 92, 93 en 102.

BLEU (François le), geboren te Leiden, denkelijk omstreeks het jaar 1620, heeft zich als Nederlandsch dichter bekend gemaakt door eenen bundel getiteld:

Minnevlam brandende in 't hart van Thyrsis om de schoone Amaril, Leyd. 1642. 8°.

Zijne gedichten, meest minnezangen, zijn vloeijend en vol sprankèn van vernuft, hoewel hij niet is vrij te pleiten van die overdragtelijke toespelingen, waartoe de navolgers van Cats zich te veelmalen lieten verleiden, in een tijd, toen men jagt maakte op geestigheden.

Zie *Catal. van de Bibliotheek der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 240; *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dicht.*, ten vervolge op Witsen Geysbeek.

BLEULAND (JAN), geboren te Gouda den 20sten Julij 1756 uit ouders, geacht in den nijveren burgerstand, zag zich door dezen in staat gesteld, om overeenkomstig zijnen aanleg en lust, na het voorbereidende onderwijs, aan de Latijnsche school zijner geboortestad, te hebben genoten en zich bij een bekwaam Apotheker te Amsterdam, in het practisch beoefenen der artsenijkunde te hebben geoefend, zich, aan de Hoogeschool te Leiden, te bekwamen tot de uitoefening der Genees-, Heel- en Vroedkunde. Daar werd hij den 21sten Junij 1780 bevorderd tot Medicinae Doctor, na in het openbaar zijn proefschrift te hebben verdedigd: *Over de moeijelijke of verhinderde doorzwelging van spijzen* (1). Straks daarna, zette hij zich, in zijne geboortestad, neder, beoefende daar en in den omtrek de onderscheidene deelen zijner kunst, hiertoe te meer aangemoedigd, door een besluit van de Burgemeesteren dier Stad, welke hem met den post van Stadsgeneesheer vereerden. Hierdoor werd zijn werkkring uitgebreid, en hem ruimere gelegenheid aangeboden om zijne theoretische verkregen kundigheden, ook door meerdere ondervinding aan het ziekbed, te toetsen; en legde den grond tot die gelukkige uitoefening der geneeskunde, waarover hij zich later bijzonder mogt verheugen.

In zijnen omgang met zieken was hij steeds geduldig, minzaam en menschlievend; zoowel armen als rijken mogten op zijnen hulpvaardigen bijstand rekenen, wanneer of waar zij dien behoefden. Niet alleen zag men hem in de stad Gouda altijd zijne lijders bereidvaardig ter hulp snellen, wanneer zijn bijstand verlangd werd; maar op uren afstands, op moeijelijke en gevaarvolle wegen, en zelfs in het holste van den nacht, was hij steeds gereed der lijdende menschheid bijstand, troost en, waar hij konde, herstelling en geluk toe te brengen, maakte winterregens of sneeuw de kleiwegen rondom Gouda voor rijtuigen ontoegankelijk, Bleuland zette zich onverdroten en onvermoeid te paard, en bragt op deze wijze halve en dikwijls geheele dagen door, in het getrouw volbrengen van zijnen pligt. Nu ook arbeidde hij, met buitengewone vinding, behendigheid en vlijt, aan het vervaardigen van een aanzienlijk getal ontleedkundige voorwerpen, die telkens, gedurende eene reeks van jaren vermeerderd, allengs een kabinet hebben uitgemaakt, welks wedergade zeldzaam gevonden wordt.

Nadat de Geldersche Hoogeschool den beroemden Hoogleeraar Matthias van Geuns, door het vertrek naar Utrecht, had verloren, werd Bleuland, ten jare 1791, naar Harderwijk beroepen, tot Hoogleeraar der Ontleed- Heel- en Verloskunde en aanvaardde die waardigheid, met eene rede: *Aan de vereering van Hieronymus David Gaubius nagedachtenis gewijd* (2). Twee jaren later, tot Rector Magnificus aangesteld zijnde, leide hij, den 11de Junij 1794, die waardigheid neder, met eene plegtige Redevoering, *Over het bepalen van de eigenlijke waarde der fijnere ontleedkunde* (3).

In het volgende jaar werd hij, na het overlijden van den jeugdigen Hoogleeraar Steven Jan van Geuns en het eervolle ontslag van den grijzen Petrus Luchtmans, naar Utrecht beroepen, als Hoogleeraar in de Ontleed- en Natuurkunde van den mensch en der dieren alsmede in de Verloskunde, met bijgevoegden last, om ook in de Ontleed- en Verloskunde onderwijs te geven in de moedertaal, ten nutte van de beoefenaars der Heelkunst en van de Vroedvrouwen daar ter stede. Den 20ste November 1795 aanvaardde hij die waardigheid, met eene redevoering, *Over de noodzakelijkheid eener verstandige opheldering van het zamenstel en de werktuigen des menschelijken ligchaams, door het ontleden der dieren* (4). Twee jaren later tot Rector Magnificus aangesteld zijnde, droeg hij dien post, den 26sten Maart 1800, aan zijnen opvolger over, met eene redevoering, over de *Kracht van het voorbeeld en de zucht tot navolging* (5). Ten dier tijde was hem ook het onderwijs der Been- en Heelkunde met verhooging van jaarwedde opgedragen. Ten jare 1809 werd hij, door Koning Lodewijk met de Hollandsche Ridderorde vereerd, en, tegelijk met den Leidschen Hoogleeraar Sandifort, tot Consulerend Heelmeester des Konings

(1) *Specimen academicum inaugurale de difficili aut impedita alimentorum deglutitione*, L. B. 1780. 4°.

(2) *Oratio inauguralis, quâ memoria H. G. Gaubii, cum omnibus, tum praesertim Medicinae studiosis commendatur*, Harderw. 1791. 4°.

(3) *De Anatomiae subtilioris pretio recte statuendo*, Harderw. 1794. 4°.

(4) *Oratio de fabrica et functionibus corporis humani ex animantum brutorum dissectione prudenter illustrandis.*

(5) *De vi exempli et sympatiae imitatricis.*

benoemd. Na de herstelling der Utrechtsche Hoogeschool, in de Geneeskundige Faculteit als Hoogleeraar der Geneeskunde geplaatst, door Z. M. Koning Willem I, werd hij andermaal in 1816 tot Rector Magnificus verkozen, en legde hij die waardigheid, den 26sten Maart 1817, af, met eene redevoering, *Over het hooger levensgenot der menschen boven dat der dieren, ook uit beider ligchaamsbouw blijkbaar* (1).

Ten jare 1826 bekwam Bleuland, op zeventigjarigen ouderdom, het gewone Emeritaat, en staakte, van toen af, wel zijne lessen, maar hield zich evenwel bezig, niet alleen ten dienste der lijdenden, die zijnen raad bleven begeeren, maar ook ten nutte der Hoogeschool. Het had, namelijk Z. M. den Koning behaagd, 's mans kabinet van ontleedkundige voorwerpen, thans tot een getal van tweeduizend en vijfenzeventig voorwerpen aangegroeid, ten dienste der Akademie, te doen aankoopen, en het was, door de zorg der Heeren Curatoren, geplaatst in eene hiertoe afgezonderde zaal van het voormalige Vergaderingshuis der Provinciale Staten (de Statenkamer). Hierdoor aangemoedigd, gaf Bleuland, in hetzelfde jaar, zijne *Descriptio musei anatomici, quod — Regis — munificentia Academiae Rheno-Trajectinae concessit* J. Bleuland, groot XVIII en 408 bladz. in 4°. met bijvoeging van eenige, later aangekochte of ten geschenke ontvangen voorwerpen, afbeeldingen enz. op 7 bladzijden. Hij besteedde nu ook veel tijd en vlijt, aan het doen afbeelden en het beschrijven van belangrijke voorwerpen uit dit Museum, ten einde ze, bij kleine afbeeldingen, in het licht te geven. Zoo zijn dan uitgekomen bij de Akademie-drukker J. Altheer.

24 *Icones anatomico-physiologicae partium corporis humani, quae in descriptione musei anatomici Rheno-Trajectini inveniuntur*, in vier bundels.

12 *Icones anatomico-physiologicae ad anatomiam animalium comparatam pertinentes*, in twee bundels, en

16 *Icones anatomico-pathologicae partium corporis humani, quae in descriptione musei anatomici Rheno-Trajectini inveniuntur*, in zes bundels.

Deze twaalf bundels zijn, later zamen verbonden, onder den titel van J. Bleuland, *Otium Academicum, continens descriptionem speciminum nonnullarum partium corporis humani et animalium subtilioris anatomiae ope in Physiologorum usum praeparatarum, aliarumque, quibus morborum organicorum natura illustratur*, Traj. ad Rhen. 1826—1828 4°. Om deze en andere vroegere verdiensten, ontving hij, den 18 December 1835, na de veertigste verjaring van zijne betrekking op de Hoogeschool, van de H. H. Studenten een vereerend bewijs van hoogachting en dankbaarheid.

In de laatste tijd van zijn leven verzwakte Bleuland meer en meer en ontsliep, na een kort ziekbed, in het midden zijner betrekkingen, doch, zonder van zijnen toestand geheel bewust te zijn, den 8sten November 1838. Hij was tweemaal gehuwd. De eerste maal met de zuster van den bekwamen Leidschen Geneesheer H. Kuypers, uit welk huwelijk eene dochter voorsproot, die eerst den Utrechtschen Geneesheer van Toulon huwde, en een tweede huwelijk aanging met den Rotterdamschen Geneesheer van Wynoxbergen. Na het overlijden zijner eerste echtgenoote, begaf Bleuland, zich wederom in den echt met Mejufvrouw Blaauw, die hij als weduwe achterliet, met eene dochter, toen reeds weduwe van den Leidschen Geneesheer Proper.

Behalve de boven reeds genoemde werken bestaan er nog van zijne hand.

Experimentum Anatomicum, quo arteriolarum Lymphaticarum existentia probabiliter adstruitur, L. B. 1784. 4°.

Observationes anatomico-medicae de sana ac morbosa Oesophagi structura, L. B. 1785. 4°. cum fig.

Tractatus de difficili aut impedito alimentorum ex ventriculo in duodenum progressu observationibus clinicis atque tabulis anatomicis illustratus, L. B. 1787, 4°.

Icones hepatis foetus octimestris, quam impletis vasculis arterioris, naturali colore expressam edidit J. Bleuland, Rhen. ad Traj. 1789. 4°.

Icones tunicae villosae intestini duodeni, juxta felicem vasculorum impletionem, ipsis coloribus, qui in praeparato conspiciuntur edita, Rhen. ad Traj. 1789. 4°.

Vasculorum in intestinorum tenuium tunicis, subtilioris Anatomes ope detegendorum, descriptio iconibus ad naturae fidem pictis illustrata, Rhen. ad Traj. 1797. 4°.

(1) *De vitae fructu quo animalibus praestant homines, e corporis etiam fabricâ conspicuo*. Traj. ad Rhen. 1817.

Bleuland was mede een ijverig voorstander der schoone kunsten, en bezat eene uitgebreide kennis in het vak der beeldende kunsten, hetwelk aanleiding gaf tot het aanleggen van eene kostbare verzameling van schilderijen van oude en nieuwe meesters en het bijeenbrengen van fraaije teekeningen, terwijl het hem in aanraking bragt met sommige dier teekenaars en schilders zelven, met wie hij gaarne omging en van welke sommigen, zooals Jan Kobell, Jan Hendrik Verheyen en anderen een groot deel hunner vorming aan hem te danken hebben. Bijzonder gelukkig namelijk was hij in het opspooren en vroeg ontdekken der verdiensten van jongelingen, daar waar slechts de eerste kiem van genie zigtbaar was. Wij zien dit in de naderhand zoo beroemde schilders van Runderen Kobell en van Stadsgezigten Verheyen, die beiden hunne opleiding aan hem verschuldigd zijn; den laatste nam hij uit de grofschilders werkplaats op en zorgde voor zijne verdere ontwikkeling. Wij vinden er een ander voorbeeld van in zijnen vriend en kweekeling P. Koning, dien hij uit eenen der naderigste standen der maatschappij tot zich nam, hem zoo theoretisch als practisch tot Ontleed- en Heelkundige vormde, en die zijnen leermeester, zoo door zijne uitgebreide kennis dier vakken, als door zijne uitstekende Anatomische en Chirurgische vaardigheid, groote eer aandeed.

Van de achting die men Bleuland, om zijne uitgebreide kundigheden toedroeg, zijn de blijken voorhanden, even als de bewijzen van vereering, welke hij van verschillende zijden ontving en die zoowel getuigen van den hoogen prijs, waarop men zijnen bekwaamheden, als van het vertrouwen, dat men in zijn beleid stelde. Zoo was hij Directeur van het Provinciaal Utrechtsche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Lid van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, alsmede van het Genootschap tot bevordering der Heelkunde te Amsterdam en van nog verschillende andere zoo Buiten- als Binnenlandsche Genootschappen. In 1798 was hij een der Commissarissen, door het stedelijke bestuur van Utrecht benoemd, om na de opheffing der Gilden, de zaken der Genees-, Heel- en Artsenijmengkunde binnen Utrecht te helpen regelen. Lodewijk Napoleon benoemde hem, tot Ridder der orde van de Unie, en tijdens het verblijf van dien Vorst te Utrecht tot zijn consulterend Heelmeester. Eindelijk vereerde Z. M. Willem I hem met de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1807. D. II. bl. 129 en 130, 1816. D. I. bl. 129, 1817. D. I. bl. 212, 1826. D. II. bl. 321, 1838. D. II. bl. 353—356, 1839. D. II. bl. 418—427, 435—444 en 450—456; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 498; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1816. St. III. bl. 49; van Kampen, *Geschied. der Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 605 en D. III. bl. 258; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 504—506; van der Boon, *over de Ontleedkunde van den Mensch*, bl. 209—219, 249—251, 254—258.

BLEYKER (Gerard), een Haarlemmer, door anderen Gerrit Blieker genoemd, vinden wij als een bekwaam Landschapschilder vermeld.

Zie Schrevelius, *Eerste Stichting der Stad Haarlem*, bl. 449; Ampsing, *Beschr. ende Lof der stad Haerlem*, bl. 372;

BLEYSWIJK (T.) of Bleiswijk, die omtrent het jaar 1720 te Leiden woonde, is bekend door vele titelplaten, boekprenten en vignetten van allerlei onderwerpen, welke hij naar eigen vinding of naar de teekeningen van van Mieris, Houbraken, Toornvliet en andere meesters in het koper heeft gebragt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 269 en 279; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLIENBORCH ARIENZ (Adriaan). Zie BLYENBURG (Adriaan).

BLIEK (Daniel de), die in het midden der zeventiende eeuw Opzigter van de Munt te Middelburg was, schilderde kerken van binnen te zien, bij dag- en ook bij kaarslicht en was niet onbedreven in zijn vak.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 109 en 110; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLIEK (... den) moet een bekwaam Beeldsnijder geweest zijn, die in het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw te Rotterdam woonde.

Zie van Spaen, *Bes. der stad Rotterdam*, bl. 414; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 110 noot.

BLIEKER (Gerrit). Zie BLEYKER (Gerard).

BLIJENBURG. Zie BLYENBURG.

BLINKVLIET (M.) was een Schilder die in den smaak van Nicolaas Berchem werkte.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BLITTERSWIJK (Steven van), wonende te Leiden, was een dergenen, die ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Stede van Holland geroepen werd om te verklaren: »wat »affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning »hadden; ende of zij gezind waren het met zijne Majesteit te »houden, denzelven tegens een ieder te dienen en hetgeen hen »wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te hooren, alles ingevolge de verpligting van hunnen Leenen en van den Eed, als»mede om te renunciëren van alle de Verbonden, Consideratiën »en Obligatiën ter contrarie."

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 65, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BLITTERSWIJK (Willem van), vermoedelijk wel een bloedverwant van den voorgaande, geboren te Brussel, was eerst Schepen van die stad, vervolgens in 1643 tot Koninklijke Raad en Kanselier in het Hof van Spaansch of Opper-Gelderland aangesteld, en laatstelijk Lid van den Raad te Mechelen, alwaar hij in 1680 overleden is, den roem nalatende, van zeer geleerd te zijn, en inzonderheid in de Redeneer- en Dichtkunst te hebben uitgemunt. Bij zijne huisvrouw Willemina van Zinnicq heeft hij een talrijk kroost verwekt; ook heeft hij door den druk gemeen gemaakt:

Dissertationes de Rebus publicis et Ruremunda vigens, ardens renascens. Bruss. 1666 in fol.

Nog heeft hij uit het Spaansch in het Latijn vertaald, het schoone werk van Didad. de Savedra, over de Staatkundige Zinnebeelden, onder den titel van:

Symbola politica Christiana, eerst te Brussel in 1649 in fol. uitgegeven, en vervolgens te Amsterdam herdrukt in 1652.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BLOCCIUS (Petrus) of Bloxius, zoon van Jacobus Bloccius, Rector te Vilvoorden en van Elisabet Verelst, heeft omtrent de Hervorming in ons Vaderland groote verdiensten gehad. Zijne ouders bestemde hem reeds vroeg tot den geleerden, misschien ook wel tot den geestelijken, stand. Na de akademiën te Leuven, Keulen en Bologna bezocht te hebben, werd hij in 1559 tot Prorector der Latijnsche scholen te Leiden aangesteld, maar in 1561 van die betrekking ontslagen, waarna hij nog eenige tijd eene bij- of kostschool in die stad schijnt gehad te hebben. Later leidde hij een zwervend leven, en hield zich te Heidelberg, Keulen, Trier, Wezel, Cleve, Nijmegen, Utrecht, Vianen, Amsterdam, Leuven, Antwerpen en elders op. In 1566 was hij vermoedelijk Huisonderwijzer bij Diederik van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Nedermurmpter; en is bij die gelegenheid als Evangelieprediker te Obermurmpter in Cleefsland opgetreden. Vooral schijnt hij te Leiden voor de zaak der Hervorming werkzaam te zijn geweest, en vermoedelijk is hij daarom wel van zijn Prorectoraat ontslagen. Zeker schijnt het, dat hij om de vervolging te ontgaan zich naar elders begaf. Intusschen aarzelde hij niet om in het door Spanje verdrukte Nederland het woord der waarheid te verkondigen. Tijdens den overgang van Lier, bij Antwerpen, aan de Spanjaarden in 1582 was Bloccius aldaar Evangeliedienaar. De tijd van zijn overlijden vinden wij niet geboekt, maar wel dat hij gehuwd was en dat zijne dochter Elisabeth Bloccius, met Hadrianus Marius, Kanselier van Gelderland, gehuwd was. Hij heeft de volgende werken nagelaten:

Een slechtelycke ende schriftelycke onderrichtinge van dat Doopsel ende Avontmael Christi Jesu; Seer nut nu ter tyt voor alle slechte menschen. Dit boecxken is ierst ghemaect int Latyn van Peter Bloxio, gheboren te Dieghem by Brussel in Brabant, Schoelmeester tot Leyden in Holland, 1562; *daerna in Duytsche voor slechte menschen.* Kempen. 1566.

Meer, dan tweehondert Ketteryen blasphemien ende nieuwe leeringen, welck vvt de misse zyn ghecomen: eerst van Petro Bloccio, Schoolmeester te Leyden in Latyn ghemaect, daernae int Duytsch voor slechte menschen overghesett, opdat se moghen vveten dat de Paussche kerck een fonteyn is van

allen Ketteryen onder decksel van heylichheyt. Daerom dwaelt ghy, omdat ghy de schrift niet weet. Marco 12. MDLXVII.

In dit laatste werkje maakte hij gewag van eene *disputatie over Hebr. V; — een eyghen boecken ghemaect over Rom. I, III en Hebr. I ten bewyse, dat deze dry plaatsen tegen de gelt-soeckende Misse zijn; — een boecxken dat hij van de Pausche tweedracht gemaect heeft;* en eene *quaerimonia of claginge Christi.*

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb;* Prof. Kist, in *Nieuw Kerk. Archief voor Nederl.* D. II. (XIII) bl. 1—113, D. III. (XVI) bl. 289; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BLOCK (Roelof), Ouderman van de Boterlieden (Boterkoopers) te Utrecht, werd in 1413 op het aanhitsen van het oproerige gepeupel uit de stad gebannen, zonder dat men de juiste reden daarvan vermeld vindt, doch hij schijnt spoedig weder daarin te zijn toegelaten, want in 1416 was hij weder Raad.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 111, 128 en 194.

BLOCK (Claes) of Claes Bloc werd in 1455, benevens eenige andere Poorters van Utrecht, van zijn Burgerschap ontzet, omdat zij, met de Stadsbaniere gewapend, op de plaats waren gekomen, *welke haar gezette stede niet en was*, ten einde de gemeene stadsweiden, die in 1433 verkocht waren aan de Gilden teruggegeven werden. Hij schijnt echter spoedig weder in zijne regten als Burger hersteld te zijn, want in 1456 komt hij als Ouderman en in 1458 als Raad voor.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 292, 311 en 355.

BLOCK (Mattheus), Poorter te Utrecht, werd 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1451 met anderen voor een half jaar uit de stad gezet en hun opgelegd, eer zij uit de stad vertrokken, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hun, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks om besten wil geschied zij.

Nadat hem, die tevens ontburgerd was, in 1469 het burgerschap *uit gratie* wedergegeven was, en zijne gedane oirvede was kwijtgescholden, werd hij in 1472 Ouderman van de Oude wantsnijders en in 1474 Raad der stad.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. III. bl. 73 en 105.

BLOCK (Jacob Rengers). Zie BLOK (Jacob Rengers).

BLOCK (Adriaan Maartensz.) was in 1601 Schipper op de *Zwarte Leeuw*, behoorende tot de vloot, met welke Jacob van Heemskerk in April 1601 eenen togt naar Oost-Indië deed. Van den Bevelhebber afgedwaald, verviel hij den 20sten Mei op 24° N. B. onder elf vijandelijke schepen, die hij echter gelukkig ontliep, kort daarna weder bij de vloot gekomen, kwam hij na eenen vrij gelukkigen togt in April 1603 weder in het Vaderland terug. In December 1611 met eene vloot naar Oost-Indië onder zeil gegaan, ontmoette hij bij de Zoute eilanden eene vloot van 17 Spaansche Oorlogsschepen, die met zooveel moed door hem werden aangetast, dat er slechts vier in staat waren om tijding van de nederlaag in Spanje te brengen. Zijn derde togt tot ondersteuning van den Generaal Jan Pietersz. Koen in 1627, met elf schepen, was zoo gelukkig niet als de vorige, hebbende zijne vloot in Oost-Indië vele rampen uitgestaan.

Zie *Begin en Voortgang der O. I. Compagnie, vervat in de voornaemste Reysen, enz.* 1646, in de Inleiding; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I a. bl. 181 en 199; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 603; de Jonge, *Neerl. Zeewezen*, D. I. bl. 311.

BLOCK (Joanna Koerten). Zie KOERTEN (Joanna).

BLOCK (Abraham de), een Burger te Haarlem, had onder de gemeente in de burgerij uitgestrooid, dat zekere Vroedschap en regerend Schepen, die tevens Diaken der Hervormde kerk was, zich bevonden had in het Roode huis, buiten de Kruispoort, zijnde eene zeer verdachte plaats, en aldaar gezeten had naast en oneerlijk gehandeld met twee lichte vrouwspersonen, zijnde gezusters. Dit alzoo verspreide gerucht omtrent een zoo voornaam man en Regeringspersoon, veroorzaakte geen geringe beweging onder de gemeente; terwijl er onderscheidene oordeelvellingen en gesprekken ten nadeele van den gezegden Schepen, plaats hadden, niettegenstaande hij geheel onschuldig was; want het bleek daarna duidelijk dat niet die Schepen, maar een goede en gemeenzame kennis van de Block in het voorschreven Roode huis geweest was. Burgemeesters en Raden meenden dat deze zaak van een gevaarlijk en schadelijk gevolg zijn kon, als niet alleen dezen voorzeiden Schepen maar ook de geheele Regering geldende, en begrepen dat als zulks ongestraft bleef, men even goed alle Regeringsleden, den eene voor en den andere na, kon belasteren en buiten hunne schuld bij de gemeente gehaat maken. Na behoorlijk onderzoek bleek uit de verklaring van zekere getuigen, dat de Block de voornaamste verspreider was van gezegde lasterlijke aantijgingen, en hun, getuigen openlijk gezegd had, dat hetgeen omtrent den Schepen verhaald werd waar was en dat zij het vrij mogten voortzeggen. Hierop werd de Block voor Burgemeesteren en Regeerders ontboden en hem, in tegenwoordigheid van de getuigen, afgevraagd, met wat kennis van waarheid hij zulks had gezegd, of hij zelf het had gezien, of dat hij het slechts van hooren zeggen had. De Block, zonder de verklaring der getuigen tegen te spreken, wilde daarop echter niet antwoorden, maar zeide enkel, en daar bleef hij bij, dat als den gezegden Schepen iets op hem te zeggen had, hij hem dan maar in regte betrekken mogt, als wanneer hij zou antwoorden. De Regering, die begreep, dat dit te voren bedacht en er op aangelegd was om de zaak slepende te houden, deden de Block, dikwijls waarschuwen en vermanen, dat hij de Heeren op het gevraagde ronduit zou antwoorden, en zoo hij het alleen van hooren zeggen had, dan den man zou noemen, opdat men dien kon vervolgen; maar alle die waarschuwingen en vermaningen verachtende, bleef hij onveranderlijk bij zijn voorgaand zeggen, zonder anders te willen antwoorden; waarop Burgemeesters en Regeerders, volgens hunne magt, naar oud gebruik, goed vonden tegen de Block extraordinaris te procederen, en zonder vorm van proces de stad te zuiveren van zulk een onrustig mensch, hem gelastende de stad Haarlem en haren vrijdom te ruimen, en niet weder daarin te komen binnen den tijd van twaalf jaren, op eene boete van honderd ponden groot Vlaamsch, iedere keer als hij dit gebod zou overtreden. Desniettegenstaande appelleerde de Block aan den Hoogen Raad te 's Gravenhage, alwaar hij ook, zonder dat de Regering van Haarlem gehoord was, provisie in cas van appel verkreeg, uit kracht van welke provisie hij weder in de stad kwam, zich openlijk in huis, op straat en in de kerk voor een iegelijk vertoonende, tot groote minachting van de Regering, en stijving van alle zoodanige onrustige geesten, door welke de steden destijds alomme, maar al te veel, verontrust werd, ook tot openbare verachting van de magt der Staten van Holland, welke die van Haarlem de hand boden en, als hebbende de Souvereine Regering van het land, de zaak voor zich riepen, met verbod aan den Hoogen Raad van niet verder te procederen, geen sententie daarin te wijzen, of gewezen zijnde, tegen de Regering van Haarlem ter executie te leggen, maar de stukken te zenden aan de Staten, opdat, met behoorlijke kennis van zaken en door haar Ed. Mog. daarin beslist werd. De Hooge Raad ging evenwel voort, en wees een vonnis ten voordeele van de Block, die daarop weder binnen Haarlem kwam. De Regering van die stad, dit evenwel niet willende dulden, kondigde daartegen eene openbare justificatie van haar doen en de daarin gevoerde proceduren af, welke justificatie zij in openbaren druk uitgaven en waarin zij de geheele toedragt der zaak blootlegde, klagende tevens over het onregt haar en het geheele land door den Hoogen Raad aangedaan, tot nadeel van hare magt, vrijheden en previlegiën, ook tegen de commissie en instructie, die het Hof van de Staten als zijne Souvereinen had ontvangen, en hielden alzoo de Block uit haren stad, zonder op de provisie van het Hof te letten; doch na de verandering van het jaar 1618 bekwam de Block een goed ambt als Ontvanger van 's Lands Penningen, waarin hij zich evenwel niet best gedroeg, want ten laatste werd hij nog bankbreukig.

Zie Uytenbogaert, *Kerckliecke Hist.*, bl. 819 en 820; C. Koning Lz., *Tafereel der stad Haarlem*, D. II. bl. 155.

BLOCKIUS (Cornelis), een Hagenaar van geboorte, was in 1532 reguliere Kanunnik te Utrecht. Hij stierf in December 1563, en heeft uitgegeven:

Tractatus de Simonia Religiosorum, Utr. 1553.

Sermo de proprietatibus Religiosorum. Utr. & Lov. 1565.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BLOCKLAND (Cornelis van), Med. Doctor en uitmuntend Muzikant, geboren te Montfoort in het laatst der zestiende eeuw, verkoos St. Amour, een stadje in Frankrijk, tot zijne verblijfplaats.

Men heeft van hem in druk:

Instruction fort facile, pour apprendre la Musique pratique sans aucune gamme, ou la main. Lyon. 1573. 8°.

Le second Jardinet de Musique, contenant plusieurs belles chansons françoises à quatre parties. Lyon. 1579.

De schrijver draagt dit werk op aan Gabrielle de Dinteville, en ieder bijzonder zangstukje, aan een ander meisje van zijn kennis.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A. bl. 200 noot.

BLOCKLANDT (Anna van). Zie BRANDWYCK van BLOCKLANDT (Anna van).

BLOEIMANS (Hendrik). Zie BLOEYMAN (Hendrik).

* BLOEMAART (Dirk), elders ook Pluimaart genoemd, geboortig van 's Hertogenbosch of Breda, door anderen een Goesenaar genoemd, was Hopman in Spaansche dienst en deed in 1574 eenen voorslag om de troepen te voet in het eiland Zuid-Beveland te geleiden, ten einde Goes, dat door de Staatschen belegerd was, te ontzetten. Hij vertoonde den Bevelhebberen, dat de overtogt, ofschoon van eene ontzaggelijke lengte, nogthans zou kunnen geschieden bij laag water, en bood zich zelven aan om er eene proef van te nemen. Hoe zeer de trouw en bekwaamheid van Bloemaart bij d'Avila en Mondragon bekend waren, gevoelden zij nogthans de moeijelijkheid der uitvoering van zulk eene onderneming. Het verdronken gedeelte des eilands, hetwelk men overtrekken moest, was hun bekend. Zij wisten, dat men ten minste eene tusschenruimte had van drie uren, eer men den dijk bereiken kon: daarenboven was de grond op de slijken moerassig, onbekwaam om eenen vasten tred te zetten, en doorsneden van kreken, die men zou moeten doorwaden. Hoe zou het krijgsvolk zulk een langen marsch door het water kunnen doorstaan? Hoe zou men met genoegzame juistheid het nette tijdstip van het lage water kunnen treffen? De vijanden zouden er van verwittigd kunnen zijn, en hadden dus in de hand om 's Konings troepen tot op één man te vernielen. Deze en andere gewigtige bedenkingen moesten zulke ervaren veldheeren, als d'Avila en Mondragon van de onderneming doen afzien; maar Bloemaart hield zijn stuk staande, met verzekering, dat hij eene plaats zou aanwijzen, welke te doorwaden was, en dat hij zelfs de eerste aan het hoofd der troepen zou doortrekken, mits de aanslag, tot op het oogenblik dat men dien begon, geheim gehouden werd. Hij begeeft zich straks op weg, alleen van twee Spanjaarden en eenen boer vergezeld, en vindt inderdaad eene begaanbare droogte ter plaatse daar men overtrekken moest. Na deze ontdekking werd tot den overtogt besloten, en in stilte last gegeven om een groot getal zakjes gereed te maken, welke men met buskruid, lonten en eetwaren opvulde.

Op den 20 October scheepte Mondragon te Bergen op Zoom zijn regement Walen, met eenige Spanjaarden en Duitschers, in, alles omtrent drie duizend koppen; en zich gelatende alsof hij de Nassausche vloot wilde opzoeken, om wederwraak te halen van het onlangs geleden verlies, zeilde hij een eind wegs voort: doch genaderd zijnde tot omtrent den Agger (zijnde voormaals een gedeelte van het verdronken Zuid-Beveland geweest, maar door het verloopen van den stroom thans aan de Brabandsche zijde aangewonnen), ontdekt hij aan het volk zijn voornemen, en doet aan ieder eenen zak uitdeelen, met last om dien benevens hunne wapenen, op den schouder of aan den hals te dragen. Gereed om het water in te stappen, deed hij aan het krijgsvolk eene aanspraak, ten einde hun den moed te doen rijzen, tegen de hagchelijkheid der onderneming. De Spanjaarden hadden den togt voor, vervolgens de Duitschers, en eindelijk de Walen; allen hadden zij bevel om in eene regte lijn achter elkander te gaan. De Veldheer en Bloemaart gingen vooraan. De meeste tijd moest men tot aan de knieën, somtijds tot het middenlijf door het water waden, weinigen echter verdronken; en omtrent den avond kwam het kleine leger behouden te Crabbendijke aan wal, van waar zij langs den zeedijk van Valkenisse voorttrokken, en een vuurteeken daarop maakten; om aan d'Avila, en den Heer van Serooskerke, die aan de Brabandsche zijde gebleven waren, kennis van hunne behouden overkomst te geven.

Zie (de Beaufort) *Het leven van Willem de I, Prins van Oranje*, D. II. bl. 292 en 293; (Van den Spiegel) *Historie van de Satisfactie van Goes*, bl. 156—163.

BLOEMAART (Cornelis), geboren te Dordrecht, was een kundig beeldsnijder, bouwkundige en ingenieur. Hij was eerst in zijne geboortestad gevestigd, doch om zekeren eed te ontgaan van daar geweken, kwam hij na eenige onaangename ontmoetingen te Gorinchem, van waar hij met zijn huisgezin eerst naar 's Hertogenbosch en vervolgens naar Utrecht vertrok, waar hij in 1576 in het St. Lucas gild werd aangenomen. Daarna Stads-bouwmeester te Amsterdam geworden, is hij aldaar op het laatst der zestiende eeuw overleden.

Zie van Mander, *Levens der Schilders* D. II. bl. 192 en 194; de Chalmot; *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 149 en 151; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. I. bl. 370.

BLOEMAART (Abraham), een zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem, omtrent Kerstijd van het jaar 1567, scheen van zijn eerste jeugd af, tot het beoefenen der Schilderkunst geroepen te zijn, en begon in zijns vaders huis te Utrecht, werwaarts deze nu vertrokken was, kleinigheden na te schilderen uit teekeningen van Frans Floris, of die naar dezen gevolgd waren. Eenige tijd daarna besteedde hem zijn vader bij een Kladschilder Gerrit Splinter genaamd, om er de verwen te leeren kennen. Deze, ziende dat Bloemaart reeds beter meester was dan hij zelve, zette Bloemaart aan het schilderen van beelden of posturen voor eenen schermmeester, doch vermits Splinter zich dagelijks zeer onmatig in den drank verliep, toefde Bloemaart aldaar slechts veertien dagen, en liet de schermposturen half afgewerkt staan.

Nu werd hij geplaatst bij Joost de Beer, een leerling van Frans Floris, die mede te Utrecht de kunst oefende. Deze, hoewel hij juist de beste schilder niet was, bezat echter in zijn huis onderscheidene fraaije stukken van Montfoort en andere goede meesters. Hier schilderde Bloemaart met olieverw naar een stuk van Dirk Barendsz., zijnde een feest of gastmaal naar de gewoonte dier tijden, waarin een jongeling op de harp speelt, en een zingend vrouwtje, benevens andere voorwerpen voorkomen, alle zeer kunstig en uitnemend uitgevoerd, dit had Bloemaart, zijne jeugd en begin in de kunst in aanmerking genomen, zeer aardig nagevolgd. De vader dit ziende nam hem van de Beer af, met voornemen om hem zelf te werk te stellen, in het navolgen van fraaije stukken, doch Bloemaart kon weinig van belang in huis uitvoeren, doordien zijn vader hem meermalen tot andere diensten gebruikte. Vervolgens werd hij bij den Drossaard van Heel, die liefhebberij had en ook een weinig schilderen kon, besteld; deze beloofde den ouden Bloemaart, dat hij den jongeling in zijn leeren veel dienst zou doen, en hem bij Montfoort bestellen; doch verre van zijne beloften te houden, gebruikte hij hem genoegzaam tot lijfknecht, zoodat Abraham, in plaats van in de kunst te vorderen, den kreeftengang daarmede ging; en na verloop van anderhalf jaar weder te huis kwam; als toen zond zijn vader hem, die nu vijftien of zestien jaren oud was naar Parijs bij zekeren Jean Bassot, bij wien hij omtrent zes weken bleef, van daar geraakte hij bij een ander schilder in de wandeling Maitre Herry genaamd, hier verbleef hij omtrent derdehalf jaar, zonder er evenwel veel voordeel uit te trekken. Aangezien Bloemaart weinig of geen onderwijs van Maitre Herry genoot, schilderde hij alles uit den geest, en oefende zich tusschen beide ook uit den geest in de teekenkunst. Van dezen M. Herry, begaf hij zich nog eenigen tijd bij Jeroen Franken van Herenthals, die zich te Parijs had nedergezet, ging voorts naar Utrecht en verzelde vervolgens zijnen vader naar Amsterdam, toen deze aldaar tot Stadsbouwmeester was aangesteld. De oude man ten laatste de tol aan de natuur betaald hebbende, verkoos Bloemaart zich weder naar Utrecht te begeven, alwaar hij ook tot zijne dood is verbleven, welke voorviel in het jaar 1657 (1).

Bloemaart heeft zeer vele uitmuntende fraaije stukken geschilderd, en ofschoon hij ook wel groote historische tafereelen heeft vervaardigd, zoo viel echter zijne verkiezing meer op kleine stukken, waarin hij gewijde en ongewijde geschiedenissen, het boerenbedrijf, landschappen, dieren, torens en schelpen en andere onderwerpen behandelde en voorstelde. Hij was in alle vakken bedreven, behalve in het portretschilderen, waarmede hij zich ten minste zelden heeft opgehouden.

In het Koninklijk kabinet te 's Gravenhage treft men van hem aan:

Een Godenmaaltijd en

De uitdeeling der prijzen na den wedloop.

In buitenlandsche galerijen worden zijne werken insgelijks aangetroffen, zoo bezit die te Weenen van hem:

Eene *Aanbidding der Wijzen;*

die te Munchen

Een *Diogenes met den geplukten haan.*

(1) Volgens anderen zou hij in 1647 gestorven zijn, maar dit komt ons minder waarschijnlijk voor, als strookende minder met hetgeen van hem in zeker gedicht gezegd wordt:

De dood had hem gespaard omtrent de honderd jaren.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 44.

Zijne landschappen zijn met aardige boerenwoningen en huismansgereedschap, boomen, gronden, enz. zoo als men die in den omtrek van Utrecht aantreft. Nog bezat hij een zeer goede manier van teekenen en trekken met de pen, hetwelk hij dan door middel van eenige dunne en zachte verwen, een ongemeene luister wist bij te zetten. Ook bezat hij het vernuft om door zijn kunstpenseel aan zijne tafereelen, naar hunnen aard, een gepaste schoonheid bij te zetten, brengende daarin nu eens zonneschijn, dan weder donkere of vurige luchten, nadat het werk zulks vereischte, ook vindt men er beesten, koeijen, honden en anderen, in, zeer natuurlijk naar het leven afgemaald. Somtijds ziet men ook in zijne schilderstukjes, eenige poeltjes of watertjes, met kroos, biezen en kruiden bewassen, en met daarop drijvende plompe bladen of bloemen. Zijne voorgronden zijn doorgaans gestoffeerd met eenige voor het oog bekoorlijke kruiden, of in het wild groeijende breedbladige plantgewassen, buitengemeen wel behandeld. Hij muntte uit in rijkdom van vinding, wijsheid van schikking en vaardigheid in het teekenen, alsmede in eene meesterlijke behandeling van het penseel. In één woord Bloemaart verdient in de eerste rij der Kunstschilders eene aanzienlijke plaats te bekleeden; en zulks te meer, omdat hij zoo te zeggen zonder meester zoo een groot meester is geworden. Jammer is het, dat men hem niet kan vrijspreken van gemanierdheid en dikheid in de kleuren der beschaduwde deelen zijner beelden, waardoor de historiestukken, ten aanzien van het koloriet, een stroef en hardvochtig voorkomen hebben, daarentegen zijn zijne landschappen doorgaans raauw en verwachtig gekleurd. Onderscheidene afbeeldsels zien van hem het licht als bij van Mander, *Levens der Schilders*, bij Houbraken, *Schouburgh der Schild. en Schilderk.* en bij Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*, terwijl men onder een deze dichtregelen leest:

> Doctor natura est, usus vix ille magistro;
> Arte est egregiis nec tamen inferior.
> Pinxit aves, naves, homines herbasque, ferasque,
> Et laetes flores, Floridus, innumeros.

hetwelk wij aldus vertaald vinden:

> Natuur was uw Meestres, gij met de kunst geboren,
> ô Bloemaart, daar u schier geen meester evenaart,
> Al wat er leven heeft, of wat u kwam te voren,
> Maalt ge even kunstig; des maakt gij uw naam u waard.

Abraham Bloemaart is tweemalen getrouwd geweest en heeft vier zoons nagelaten, die volgen. Hij heeft eene menigte teekeningen vervaardigd, welke door het graveerijzer zijn vereeuwigd en, uit onderscheidene honderden van prenten bestaande, in een werk verzameld, meest door H. Goltzius, J. Saenredam, W. J. Swanenburg, P. Gallé, Jakob Mathan, zijnen zoon Cornelis Bloemaart, en anderen gesneden en in plaat gebragt. Ook heeft hij vele goede leerlingen gevormd, namelijk: Niklaas Knupfer, Gerard en Willem Hondhorst, Jan en Andries Both, Jan Baptist Weeninx en Kornelis Poelenburg.

Zie van Mander, *Levens der Schilders*, D. II. bl. 192—197; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Histor. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, die hem abusivelijk Adriaan noemt; Saxe, *Onomast. Liter.* pars IV. pag. 40; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 369 en 370; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 92. A. bl. 219; *Biogr. Nation*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*

BLOEMAART (Hendrik), de oudste zoon van den voorgaande, mede een schilder, had zijn vader tot onderwijzer in de kunst, doch weinig van zijnen geest en minzamen aard overgeërft, ook geene bekwaamheid om met de wereld te kunnen verkeeren, waarom Sandrart, niet onaardig van hem zegt: »Hij heeft zijn ge»lukskogel niet vernuftig genoeg weten voort te schieten, en dus »is het afzetsel van die schoone bloem verstikt." In 1664 was hij nog een der Overlieden van het St. Lucas-gild te Utrecht en hij verrijkte het St. Jacobs-Gasthuis buiten die stad, met eene fraaije schilderij, voorstellende *Jobs gebed en dankoffer na het eindige zijner ellende.*

Ook beoefende hij de Nederlandsche dichtkunst en zond in het licht: eene vertaling van den beroemden Pastor Fido van Guarini, onder den titel:

De getrouwen herder, herdersch blij- eyndende treursp. van Gio Bapt. Guarini, *op nieuws uyt het Italiaansch vertaalt en gerymt*, Utr. 1650 kl. 8°.

Hannibal den manhaften Veld-Overste, triumferende in de stadt Capua, uit het Italiaansch vertaalt en gerymt, Utr. 1670 kl. 8°.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 197 en 198 in de noot; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.* D. I. bl. 44 en 45; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. I. bl. 370; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*; *Biogr. Univ.*; *Catalogus van de Bibl. der Nederl. Letterk.* D. I. b. bl. 62.

BLOEMAART (Frederik), broeder van den voorgaande en tweede zoon van Abraham Bloemaart, werd omtrent het jaar 1600 geboren en bereikte eene aanmerkelijke hoogte in het graveren. Hij werkte veelal naar teekeningen van zijnen vader. Van de 12 Bisschoppen van Utrecht ten voeten uit, zijn er 10 door hem gegraveerd; voorts gaf hij mede in het licht verzamelingen van beeldjes, dieren, vogelen, landschappen enz. Bernard Picart heeft in 1740 te Amsterdam in folio uitgegeven het *Kunstrijk Teekenboek van Abraham Bloemaart, geestrijk geteekend en meesterlijk gegraveerd bij zijnen zoon Frederik Bloemaart, bestaande in* 8 *deelen, inhoudende* 173 *konstprenten.*

Zie Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*

BLOEMAART (Adriaan), een broeder van de beide voorgaanden en derde zoon van Abraham Bloemaart, mede een Kunstschilder, was zeer geestig, verstandig en ijverig in het beoefenen der kunst. Hij deed eene reis naar Italië, waar hij groote vorderingen maakte; waarna hij eenen togt door Duitschland deed, en te Saltsburg komende aldaar op eene treurige wijze aan zijn einde geraakte; want hier in dienst zijnde van zekeren Benedictus, die een groot beminnaar van kunsten en wetenschappen was, en voor wien hij vele fraaije stukken vervaardigde, kwam hij in woorden met een student, welk geschil zoo hoog liep, dat de degen getrokken werd, en Bloemaart zoodanig werd gestoken, dat hij dood ter aarde viel.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.* D. I. bl. 44 en 45; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*; *Biogr. Univers.*

BLOEMAART (Cornelis), de jongste zoon van Abraham Bloemaart, geboren in 1603 had zich mede tot het schilderen begeven, maar verwisselde weldra het penseel voor de graveernaald, waarvan hij de behandeling leerde bij Krispijn van de Pas. Hij bragt het binnen kort zoo ver in de kunst, dat hij onderscheidene platen, zoo naar teekeningen van zijnen vader als van anderen in het koper sneed, waarvan de afdrukken onder de liefhebbers van prentkunst in achting zijn. Om gelegenheid te hebben tot het vervaardigen van grootere werken, ging hij eerst naar Parijs, waar hij veel bijval vond, en onderscheidene platen vervaardigde. Van daar begaf hij zich naar Rome, waar hij vele heerlijke prenten naar schilderijen van de geachtste Italiaansche kunstschilders gesneden heeft. Bloemaart deed de graveerkunst eene schrede voorwaarts gaan; hij zette zijn werk meer regelmatigheid bij, dan zijne voorgangers gedaan hadden; ook kan men hem beschouwen als het hoofd eener school, waarin de Natalis, de Rousselets, de Polly's, zijne leerlingen, de eerste plaatsen bekleeden. Het zachte van zijn graveerstift, zijn heldere toon, de doorschijnendheid zijner schaduwen, doorgaans met zeer veel oordeel wegsmeltende en verschillende naar het karakter van den meester, die hij wilde volgen, doen hem eenen hoogen rang onder de plaatsnijders aanwijzen. Men verwijt hem evenwel te veel gelijkvormigheid in zijn werk, zoo als in den grond en de breedte zijner schaduwen, altijd vierkant en met den zelfden afstand tusschen de eerste en de tweede, hetgeen eene eentoonigheid doet ontstaan, die hinderlijk is. Zijne meest geachte werken zijn eene *Heilige familie*, naar Hannibal Carrachio, bekend onder den naam van *de H. Maagd met de bril;*

De opwekking van Tabitha, door Petrus, naar Guerino; *Meleagar*, naar Rubbens.

De aanbidding der Herders, naar Cortona en eenige anderen.

Zijn vader die groote geneigdheid had om hem voor zijn dood nog eens te zien, ontbood hem; dan het overkomen werd van hem zoo lang van de eene tot de andere tijd uitgesteld, dat de oude man stierf, voor hij op reis was gegaan. Hij besloot hierop te Rome te blijven, waar hij in 1680 is overleden.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 45; de Chalmot, *Biog. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, dl. I. bl. 92. A. bl. 221 en 222; *Biogr. Nation*; Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*; *Biogr. Univ.*

BLOEMEN (Norbert van), geboren te Antwerpen in 1672 beoefende de schilderkunst aanvankelijk in zijn geboortestad, doch vertrok later daar Rome om er zich in te volmaken. Hij legde zich vooral toe op het schilderen van gezelschapstukken en portretten. Na eenigen tijd aldaar vertoefd te hebben, keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, doch daar niet genoeg verdienende om er van te bestaan, vertrok hij naar Amsterdam, waar hij met weinig voorspoed de rest zijner dagen gesleten heeft. Hij was geenszins van verdiensten ontbloot, doch zou aan zijn kunstwerk meer waarde gegeven hebben, indien hij in zijn koloriet meer waarheid en natuurlijkheid had gehad en minder scherp in zijne omtrekken was geweest

Zie van Gool, *Nieuwe schoub. der Nederl. Schild.* D. II. bl. 463; Descamps, *Vies des Peintres Flamands*; Immérzeel *Levens en Werken der Schild*; *Biogr. Univers.*

BLOEMENDAAL (Jan van). Zie Blommendaal (Jan van).

BLOEMEVENNE (Pieter) Blommevenne of Blomevenna, ook wel naar zijne geboorteplaats, Leiden, Pieter van Leiden genoemd, werd geboren in 1466. Nadat hij in zijne jeugd, zijnen ouders en broeders aan de pest verloren had, zochtten zijne bloedverwanten hem mede het offer dier kwaardaardige ziekte te doen worden, aan welke lagen hij echter gelukkig ontkwam. Van der jeugd af aan eene bijzondere neiging voor het geestelijk leven gehad hebbende, toog hij, na eerst de fraaije letteren te hebben beoefend, in 1489 de monnikspij aan, begaf zich in het Karthuizer klooster te Keulen, en oefende zich aldaar verder zoodanig in de fraaije letteren en Godgeleerdheid, dat hij Magister werd. Zijn godvruchtig leven en christelijke wandel, waardoor hij zijne medekloosterlingen tot een uitstekend voorbeeld en spiegel verstrekte, deden hem eerst benoemen tot Prior van het klooster, waarin hij zich bevond en later tevens tot Visitator (opzigter) der kloosters van zijne order, die aan den Rijn lagen, welke waardigheden hij bekleed heeft tot aan zijne dood, die voorviel den 30 September 1536. Bloemevenne behoorde tot de geleerden zijner orde, doch heeft zich meest vermaard gemaakt door zijnen onvermoeiden ijver tegen de Protestanten, die hij niet alleen met al zijn vermogen te Keulen zocht tegen te werken, maar die hij tevens in een aantal werkjes bestreed, waarin hij de R. K. kerkleer zocht te verdedigen. Zijne werken zijn:

De effusione cordis, Antv. 1516. 8°.
Directorium parvum, contemplari cupientium; sive libellus introductorius in vitam contemplativam, 1527. 8°.
Candela Euangelica, adversus Sectarios, 1526.
Appendix ad candelam Euangelicam contra abusus filiorum Ecclesiae.
Introductiones ad librum secundum Theologiae Mysticae Henrici Harphii, 1527.
Vita S. Brunonis, Carthusiensium Patriarchae.
Sermo de S. Brunone.
Enchiridion Sacerdotum, sive de SS. Eucharistia ac Sacrificio Missae, Colon 1532 8°.
Assertio Purgatorii, 1534.
De authoritate ecclesiae, 1535.
Contra Anabaptistas, 1535.
De bonitate Divina, Lib. IV. 1538.
De natura Dei.
Expositio in Psalm 126.
De invocatione Sanctorum.
Informatio succincta de diversa ratione adorandi Deum, sanctos et homines et eorum imagines.
Exhortatio ad juvenes.
De vera religione et quinam appellandi veri religiosi.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 204; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerk. outh.* D. III. bl. 864; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 606; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; D. III. bl. 171; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 118 en 119; Dr Hoefer, *Nouv. Biogr. Univers.*

BLOEYERE (Henrij de) of de Bloyere was gedurende de eerste dagen van den opstand tegen Spanje een der ijverigste en getrouwste vrienden van Willem van Oranje, die het erkende dat de Bloeyere niet ophield aanhoudend met alle mogelijke vlijt, waakzaamheid en beleid, zich te wijden aan het herstel der wettige vrijheid en rust van het gemeene Vaderland. Het blijkt niet dat hij in 1576 eenig ambt bekleedde, maar hij moet buiten twijfel grooten invloed te Brussel hebben gehad, ten minste men vindt van hem gemeld dat hij een koerier, die brieven van den Keizer aan de Staten-Generaal overbragt, durfde aanhouden en de brieven openen. Dit was in Februarij 1577. In 1578 begaf zich de Bloeyere naar Gent met twee andere Afgevaardigden van de gemeente van Brussel om het verdrag van vereeniging van Braband en Vlaanderen te doen herinneren, dat van 1339 dagteekende. In 1579 was hij een van de Kolonels der burgerij, en werd in 1580 door den Aartshertog Matthias tot eersten Schepen, en in het volgend jaar tot Eersten Burgemeester van Brussel bevorderd, een post dien hij vier jaren lang bekleedde. Behalve deze waardigheid bezat hij nog in 1583 die van Maitre d'Hôtel van den Hertog van Anjou. Hij had deel aan het in hechtenis nemen der leden van den Raad van State te Brussel, den 4den September 1576, en werd in 1577 door de heeren de Havre, Lalaing, Fresin, Berselo en Heeze tot Oranje gezonden met last om eene vereeniging te werken tusschen genoemde Heeren en den Prins tegen den maatregelen van Don Johan. Met eene uitgebreide volmagt aan deze Heeren werd hij den 26sten Januarij 1577, teruggezonden door den Prins van Oranje, die volvaardig in hunne plannen deelde, en zich met hen aangordde ter bevrijding des Vaderlands.

Zie Groen van Prinsterer, *Arch. de la Mais. d'Orange Nassau*, T. V. p. LXXXII et 608 et suiv.; Heune et Wauters, *Hist. de Brux.*, T. I. pag. 440, 482, 521, 532 en 548; Gachard, *Corresp. de Guillaume le Taciturne*, T. III. p. 110—113, 188—201.

BLOEYMAN (Hendrik), Heer van Helvoirt, ook wel Bloeiman gespeld, geboren te 's Hertogenbosch, was sedert 1546 meermalen Schepen in zijne geboorplaats en onderteekende als Afgevaardigde dier stad, in 1577, de Unie van Brussel; doch was een dergenen die de goede zaak spoedig afvielen, en het was voornamelijk van hem en aan eenige andere te wijten, dat 's Hertogenbosch reeds in het jaar 1579 zich aan den Koning van Spanje onderwierp. In de verantwoording der uitgeweken burgers uit de stad, welke te Leiden in den jare 1579 gedrukt werd, komt hij uit dien hoofde in een ongunstig licht voor, en wordt hij met ronde woorden genoemd, een der bewerkers van den overgang der stad. Waarschijnlijk ter belooning hiervan, werd hem door Koning Philips den rang van Lid van den Geheimen Raad geschonken.

Voor het overige schijnt Bloeyman een geleerd man te zijn geweest; men vindt hem ten minste, in eenen brief, met den naam van zeer geleerden bestempeld, en in eene opdragt van zeker werkje, dat in het jaar 1556 uitkwam, en tot titel voert: *Apologia scholae principalis in urbe Amstellodamo*, Sylvaeducis apud J. Turnhout, wordt hij Henricus Haematander, *Licentiatus Juris peritissimus* genoemd. Naar de beuzelachtige gewoonte van dien tijd, is zijn geslachtnaam Bloeyman aldaar opgenomen als Bloedman en als zoodanig naar de Grieksche woorden ἅιμα bloed en ἀνὴρ man, in ἁιματανδρος Haematander verwisseld. Bloeyman had de heerlijkheid Helvoirt, in het jaar 1560, in pandschap verkregen, toen Filips II, als Hertog van Braband, met toestemming der Staten, onderscheidene plaatsen tot heerlijkheden verpande. Sedert dien tijd hebben hij en zijne nazaten, of degenen, welke zijn regt verkregen, die heerlijkheid in bezit gehad, tot dat zij, in het jaar 1657, door de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, als Hertog van Braband, werd ingelost. van welk tijdstip af aan, zij opgehouden heeft eene heerlijkheid te zijn.

Zie Oudenhoven, *Beschr. van den Bosch*, bl. 39 en 159; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 52 en 53, dezelfde, *Bijv. en Verb. op de Unie van Brussel*, bl. 35 en 36.

BLOIS (Abraham de) een plaatsnijder uit de 17de eeuw, graveerde naar Jan Steen, Gerard de Lairesse, L. Beucholt en andere meesters, ook werkte hij aan de bijbelplaten van Hoet en heeft eenige zwartkunstplaten vervaardigd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderkunst* D. I. bl. 265; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BLOIS (Jan van), een natuurlijken zoon van Jan Graaf van Blois Heer van der Goude en van Sophia van Daalhem, trok in 1396 met Hertog Aalbrecht van Beijeren tegen de Friezen en was in

1434 Raad van het Hof te 's Gravenhage. Door zijnen vader was hij begiftigd met Treslong in Henegouwen, waarvan hij en zijn geslacht den naam aannam, alsmede met de heerlijkheden Benthuizen, Cabauw en het Land van Stein in Holland, met vele tienden in het Land van Tholen in Zeeland, Hoog en Laag Vossemeer, en eenige tienden in het Land van Haastrecht. Zijne vrouw was Maria van Heemstede bij wie hij zes zonen en 3 dochters verwekte.

Een zijner kleinzonen Cornelis Blois, gezegd Treslong, diende als Kapitein onder Jonker Frans van Brederode en sneuvelde voor Gouda, in het jaar 1489 zonder kinderen na te laten.

Hij en zijn geslacht voerde tot wapen een veld van keel met twee balken van zilver, gebroken in den hoek met het wapen van Blois of Chatillon.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1123; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 285; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 597 en 597.

BLOIS (Maximiliaan van) gezegd Cock van Neerijnen, Ridder van Maltha, Heer van Heeswijk en Eijerland, een afstammeling van den voorgaande en zoon van Johan van Cock van Heeswijk en van Anna, natuurlijke dochter van Maximiliaan van den Berge, Heer van Zevenbergen. Hij was onder de eersten, die het Verbond der Edelen in 1566, ten huize van Nikolaas de Hames, onderteekenden, en te gelijk zes afschriften daar van, waarop andere Edelen hunne namen schrijven zouden. Ook is het vermoedelijk, dat hij bij het inleveren van het smeekschrift ten Hove tegenwoordig geweest zij. De vergadering te St. Truijen bijgewoond hebbende, kwam hij, op last en met geloofsbrieven van Graaf Lodewijk van Nassau, bij den Graaf van Mansfeld te Brussel, om vrijheid der preek binnen die stad te verzoeken. Bij de onderteekening van het smeekschrift aan den Koning, waarbij drie millioenen aangeboden werden, beloofde hij vier honderd Kroonen op te brengen. Toen Brederode wien de Hertogin niet binnen Brussel wilde laten komen, aan haar uit Antwerpen schreef, ten einde zij de wapenen zou nederleggen en vrije Godsdienstoefening vergunnen, was Maximiliaan van Blois bij hem, nam dienst onder hem, en deed hem den eed ter bescherming van Vianen, in welke stad hij, bij afwezigheid van Kornelis van Ghistelles, den post van Kapitein-Generaal en Luitenant van Brederode bekleedde. Hij zou, naar het zeggen van Alva deel gehad hebben in het berooven en brandstichten van het platte land omtrent Vianen, waar hij zich eene geruime tijd ophield, op hoop, dat een groot aantal der Sectarissen zich, met hem en andere oproerige Kapiteinen, vereenigen zou, en daarna met de benden, die uit Duitschland verwacht werden, tegen den Koning te velde trekken. Zijn oogmerk mislukt zijnde, trok hij, met voorweten van Brederode, naar Ouderkerk aan den Amstel, met acht vaandelen voetknechten, en zond eenig volk naar Amsterdam, met toeleg, om opschudding in die stad te verwekken, en dan met alle zijne benden, door eene andere poort, daar binnen te komen en zich er van te verzekeren. De verstandhouding met de Hervormden te Amsterdam deed hem hopen op eenen gelukkigen uitslag van deze hagchelijke onderneming, welke echter verijdeld werd. Hij zelf kwam, naderhand, te Amsterdam, bij Brederode, en viel eerlang in handen der vijanden. Want hij werd, gelijk met de Batenburgen en andere Edelen, op de Zuiderzee gevangen genomen, in wier treurig lot hij ook deelde. Want Alva, al het gemelde in aanmerking nemende, en bovendien, dat Maximiliaan van Blois vasthield aan de Calvijnsche leer, zonder de Katholijke Godsdienst te willen belijden, veroordeelde hem ter dood, zonder de doodstraf bepaaldelijk op te geven, en verklaarde al zijne goederen, leenen, roerende en onroerende, verbeurd ten voordeele van den Koning. Uit kracht van dit vonnis, werd hij, in Junij 1568, te Brussel, onthoofd; doch, uit aanmerking zijner afkomst, 's namiddags begraven, ongekist, in ongewijdde aarde, en werden zijne goederen, met de daad aangeslagen ten dienste van den Koning, die, in het laatst van het jaar 1571 last gaf aan Arnout Knobbout van Os, Baljuw van de Zijpe, tot de ontvangst der zeevonden en drijfgoederen, vervallende op de stranden omtrent Egmond, Eijerland en meer andere plaatsen.

Zie Marcus, *Sentie van Alva*, bl. 77—80, 479; Kok, *Vaderl. Woordenboek*, D. XXI. bl. 314; Te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, D. II. bl. 216—220; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 110 en 111, D. II. bl. 567; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Mais. d'Orange Nassau*, pag. 315, 318, et suiv. 378, T. III. pag. 239.

BLOIS gezegd Treslong (Adriaan en Hugo van), zonen van Lodewijk van Treslong en van Anna van Assendelft, waren onder degenen die ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 voor Commissarissen geroepen werden om te verklaren: »wat affectie »ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; en »de of zij gezind waren het met zijne Majesteit te houden, den»zelven tegens een ieder te dienen hetgeen hen wegens zijne Ma»jesteit zal worden bevolen te hooren, alles ingevolge de verplig»ting van hunnen Leeden en van den Eed, alsmede om te re»nunciëren van alle de Verbonden, Consideratiën en Obligatiën »ter contrarie."

Het schijnt dat zij werkelijk voor Commissarissen verschenen zijn, en zich verantwoord hebben.

Adriaan die te Haarlem woonde was gehuwd met Aafgen Strokers, bij wie hij vader was van zeven kinderen.

Hugo die van 1555—1576 Meesterknaap van de Houtvesterij van Holland was en te Hillegom woonde, had tot vrouw Catharina van Egmond van Kenenburg, bij wie hij negen kinderen won.

Zie van Leeuwen, *Batav. Ill.*, bl. 1124 en 1125; d'Yvoij van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, 69 en 70.

BLOIS gezegd Treslong (Jan van) (1), zoon van Jasper van Blois, Baljuw van Brielle en van Catharina van Wijngaarden, was te Brielle geboren, en een ouder broeder van Willem van Blois, die, volgens de Sententie van Alva, hem verleid had tot de zamenkomst te St. Truijen, waar hij zich met hart en hand aan het verbond der Edelen aansloot. Hij was Edelman van Z. M. geschut en wordt beschuldigd van, te Voorburg, »schandelijke en lasterende redenen tegen het oude Roomsch Katholijke geloof gehouden te hebben" waarbij zijn broeder Willem en Ghilain Zeeghers van Wassenhoven tegenwoordig waren. Het vermoeden was tegen hen dat zij ter zelfder tijd, na het middagmaal, een beeld van St. George hadgebroken. Voorts zou hij in zijne bescherming en Sauvegarde hebben genomen, de Kooplieden, Kerkenraden en Sectarissen en met andere leden des verbonds 4000 ruiteren en 40 vaandelen voetknechten in waardgeld hebben gehouden, hetgeen wel eenigzins ongeloofelijk is. Hij had zich vervolgens met Jan van Marnix Heer van Thoulouze, en den gewezen Baljuw van Middelburg Pieter Haek van Oosterweel naar het eiland Walcheren ingescheept, tot eenen aanslag tegen Middelburg, die echter mislukte. Waarschijnlijk trok hij toen met zijne strijdgenooten naar Oosterweel, waar zij door Beauvais verslagen werden, Thoulouze omkwam, en Blois, naar men vermoeden mag, werd gevangen genomen. Het vonnis des doods ten minste werd aan hem te Brussel volvoerd, waar hij den 1sten Junij 1568, met vele andere Edelen, onthalsd werd. Van Meteren (B. III. bl. 52) zegt dat hij Katholijk gestorven is en een biechtvader gehad heeft; doch het is naauwelijks te denken, daar de beroemde Franciscus Junius hem onder zijne bijzondere vrienden telde.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 1123 en 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel.* D. I. bl. 286; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 37 en 157; waar het vonnis tegen hem gewezen bl. 74 en 75 gevonden wordt; 's Gravesande, *Tweede Eeuwget. der Middelburgsche Vrijh.*, bl. 77; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 174 en 277; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 214—216; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 598.

BLOIS gezegd Treslong (Willem van), Heer van den Oudenhoorn, Grysoort en Petegem in Vlaanderen, de jongere broeder van den voorgaande en even als deze hoogstwaarschijnlijk te Brielle geboren, vertoefde in zijne jeugd aan het hof van Maximiliaan van Bourgondië, Markgraaf van Vere, en trad in 1556 in zeedienst; volgde Keizer Karel V naar Spanje en den Admiraal Bosbuizen naar Denemarken; streed tegen de Franschen en Turken, en voegde zich, in het Vaderland terug gekeerd, bij Brederode en het verbond der Edelen, ofschoon hij bij het overgeven van het verzoekschrift aan de Landvoogdesse niet tegenwoordig was. Met zijne geheele ziel aan de zaak der Hervorming en vrijheid verkleefd, was hij deelgenoot van den aanslag te Amsterdam om aan den Secretaris de la Torre zijne papieren te

(1) Wel te onderscheiden van Johan van Treslong, Advokaat bij den Hove van Holland, en tijdgenoot, misschien ook wel een bloedverwant van den in den tekst vermelde.

ontnemen. Hij moest de stad ontwijken, en kwam in 1567 gelukkig te Emden aan.

Toen diende hij onder Graaf Lodewijk van Nassau, zegepraalde mede bij Heiligerlee, en ontkwam naauwelijks, zwaar gewond, uit de nederlaag bij Jemmingen. Daar hem, bij vonnis van Alva van 26 October 1568, het Vaderland ontzegd was, diende hij te Emden Edzard Graaf van Oost-Friesland, als Edelman, en nam eindelijk bestel aan van Oranje, om ter zee te dienen. Dit gelukte niet spoedig. Terwijl zijn Luitenant Roobol twee schepen van oorlog toerustte werd hij zelf gevangen genomen door Graaf Edzard en veertien weken in hechtenis genomen. Op borgtogt ontslagen en te vergeefs op de afdoening zijner zaken wachtende, ontvlugtte hij uit Emden met zijn schip, hetgeen hij ten dienste van den Prins van Oranje gekocht had, en voegde zich bij de Watergeuzen. In het begin van 1572 was hij, met zijn schip uit het Vlie naar Texel zeilende, door het ijs gedwongen naar Wieringen te loopen, en werd daar door Kapitein Jan Simonszoon Rol met vier vendels over het ijs aangevallen, waarschijnlijk door de Wieringers tot hulp ingeroepen, die reeds zeventien van Treslongs moedwillig scheepsvolk hadden dood geslagen. Hij verdedigde zich onversaagd en dwong den vijand tot wijken. Het schip van het ijs ontslagen, zeilde weg naar Engeland, maar vond er den toegang gesloten. Gebrek aan levensmiddelen dwong Blois en vele zijner spitsbroeders Douvres te verlaten. Men wendde den steven naar Brielle, en het moet bovenal aan hem worden toegeschreven, dat men er heen zeilde gelijk door zijn beleid die stad gewonnen werd. Hoewel gekozen tot Gouverneur en Kapitein-Generaal van Brielle, was het hem onmogelijk in die stad te blijven. Spoedig had hij tweehonderd man verzameld, monsterde ze op stroom, en bragt ze naar Vlissingen, dat de vrijheid 5 April 1572 had ingeroepen. Daar had men den Spaanschen Ingenieur Pacieco reeds gevangen, en zijn treurig uiteinde wordt voornamelijk aan Blois geweten, als die hem, uit weerwraak over de dood zijns broeders, had laten ophangen. De magt der Geuzen nam te Vlissingen sterk toe, hetgene Blois bewoog een aanval te doen op Middelburg, die echter mislukte. Die stad werd dus door hem belegerd en ingesloten, doch hij werd drie dagen daarna door Sancio d'Avila, met verlies van 400 man, geslagen. Deze ongelukken schijnen hem toen reeds gebragt te hebben in den haat der Zeeuwen, dien hij later zoo bitter moest bezuren. Evenwel was hij nog eenige tijd Admiraal van Vlissingen en had deel aan de zege op de vloot van Medina Celi bevochten, doch verliet Zeeland en trok weder naar Brielle, nadat hij zijn Admiraalschap aan Ewout Pieterszoon Worst had overgegeven. Te Brielle scheen hij meer vreedzame posten te zullen aanvaarden en werd Baljuw en Dijkgraaf van den Lande van Voorne; maar in 1573 aangesteld tot Admiraal van Holland, had hij deel in de verschillende zeeslagen der Zeeuwen tegen de Spanjaarden, doch, kon, ofschoon hij den 22sten April de vloot van d'Avila zware schade toebragt, het spijzigen van Middelburg niet beletten. Hij wijdde verder zijn dienst aan Oranje, hielp Goeree versterken, en werd op nieuw in 1576, na de dood van Lodewijk van Boisot, Admiraal van Zeeland en Superintendent van het Waterkwartier van Vlaanderen. In deze hoedanigheid lag hij met zijne vloot op de Schelde, en wantrouwende den Hertog van Aerschot, den bevelhebber van Antwerpen, legde hij inzonderheid het er op toe, om de plannen en gevoelens van dien Hertog te kennen, zoo zelfs dat hij nu en dan bij hem ter maaltijd ging. Ook dit werd hem later ten kwade geduid. Niet altijd bekroonde de voorspoed zijne voornemens. Een plan om in 1578 Spanje op zijne eigene kusten te bestoken met achtentwintig schepen, zoowel als een ander, om zijnen vriend den gevangen Kapitein la Noue uit de handen van Parma te verlossen, liep te niet. Hij bleef echter met moedige getrouwheid waken voor de belangen des Vaderlands, en te vergeefs poogde Anastro, medepligtige aan den voorgenomen moord van Oranje te Antwerpen, in 1582, hem tot afval te verleiden met het valsche berigt dat Oranje dood was. Parma zelf zond hem een brief met het zelfde doel; de Gouverneur van Grevelingen, Valentin Pardieu de la Motte, beproefde het zelfde, hij bleef getrouw, en zag, juist door Oranje van die aanslagen berigt te geven, zijne pogingen slagen, om in het dringend gevaar van afval het wegens geldgebrek muitend zeevolk te doen betalen. Evenwel werd hij nog van verraderij beschuldigd, van het voornemen van moord tegen den Hertog van Anjou en het verkoopen van Duinkerken aan la Motte. Kapitein Blocq en zekere Chamois, vroeger door hem beweldadigd, werden zijn beschuldigers. Hij wist zich mannelijk te verdedigen, en later werd hem het bevel van Ostende opgedragen, gedurende hetwelk hij meermalen gemoeid was in de handelingen over het openzetten van Ostende en Sluis voor de schepen van Don Antonio Koning van Portugal.

Naauwelijks was Oranje in 1584 vermoord, of hij gevoelde welk een verlies het Vaderland en zijne vrienden in hem leden. Zijn scheepvolk sloeg op nieuw aan het muiten, door Parma tot afval gelokt, en niet zonder levensgevaar werd hij het oproer meester. Van Ostende ontboden tot beraadslaging, hoe men het door Parma belegerde Antwerpen mogt ontzetten, kwam hij den 11den Februarij 1585 te Middelburg, stelde, als opperhoofd der vloot ter ontzetting toegerust alles in het werk, maar vond overal hinderpalen Dit schijnt den braven Admiraal wrevelig te hebben gemaakt, ten minste hij liet zich heftig uit tegen de Admiraliteitsleden van Zeeland, en ten gevolge daarvan werd hij op eene eervergetene wijze, zonder toegang, gevangen gezet, van alle zijne ambten beroofd, aan den Baljuw van Middelburg, David Zomer, blijkbaar zijnen vijand, overgegeven, van de snoodste misdaden beschuldigd, zonder vorm van regten aangeklaagd, en aan zijne wettige regters, een krijgsraad, onttrokken; zelfs het kostte veel moeite eer een Advokaat en zijne huisvrouw bij hem werden toegelaten. Zijn kapitein Ouwen, een man die zich in den geheelen oorlog tegen Spanje verdienstelijk had gemaakt, werd gepijnigd, ook hem zelven dreigde de pijnbank, toen er een middel gevonden werd ter omkooping van zijnen cipier. Doch deze booswicht spande met den Baljuw zamen, welke laatste de gelden ontving, die zijne erfgenamen naderhand, volgens een vonnis van den Hove van Holland aan Blois moesten terug geven, ter somme van ƒ1300. 12 st. Zijne vrienden en bloedverwanten, Koningin Elisabeth en vooral de Graaf van Leicester stelden zich voor hem in de bres, hij werd op zijn woord van eer ontslagen, en ontkwam den geregtelijken moord, want de Baljuw had zijn hoofd geëischt en eene tentoonstelling van dit hoofd drie uren lang. Eindelijk werd hij 11 Maart 1591 door het Provinciaal Hof van Holland, zuiver verklaard van alle hem aangetijgde misdaden. Belangrijk is het zijne beschuldigingen en verdediging te lezen. Zij getuigen van den gloeijenden haat tegen Blois, maar te gelijk van zijne braafheid en regtschapenheid. Het is de plaats niet verder te treden in de oorzaken en bedoelingen van deze regtspleging. Van Groningen heeft er in zijne *Watergeuzen* (bl. 161—165) iets van gezegd, dat nog voor vrij wat uitwerking vatbaar was. Maar de laster hield niet op, zelfs na zijn dood, de geschiedschrijvers hebben dien opgenomen en voortgeplant. Hij had het overige van zijn leven met allerlei aanranding van zijne eer te kampen, en de Staten van Holland schonken hem een jaarwedde van ƒ700. Prins Maurits benoemde hem in 1592 tot Luitenant-Houtvester en in 1593 tot Luitenant Groot Valkenaar van Holland. Doch deze posten konden den krijgsman niet bevallen. Hij werd door Koning Karel van Zweden tot Generaal aangesteld, en hem gelast krijgsvolk aan te werven. Ook dit liep te niet, en de uitgeschotene gelden zijn hem nimmer vergoed. Hij sleet zijn laatste levensdagen op het huis te Zwieten bij Leiden, en overleed der moeite en kwellingen zat in 1594 drie kinderen nalatende, Jasper van Blois gezegd Treslong, Willem Karel van Blois gezegd Treslong en Catharina van Blois gezegd Treslong, bij zijne eerste huisvrouw Adriana, dochter van Otto van Egmond van Kenenburg. Zijn tweede vrouw was Wilhelmina Kaarl en bij deze had hij vermoedelijk een zoon Aeneas van Blois gezegd Treslong, die zich den 2den Julij 1600 onderscheidde in den slag bij Nieuwpoort, welke hij als Kapitein bijwoonde. Op Willems nageslacht heeft een rijke zegen gerust, het heeft meer helden voor het vaderland opgeleverd en bestaat nog tot op dezen dag in eere. Hij was een man van moed en trouw, door tegenspoeden, die hij vele gekend heeft, niet nedergeslagen, bekwaam en krijgshaftig, van veel beleid en braafheid, een man wiens nagedachtenis in eere blijft als die van een der bevrijders des Vaderlands en der handhavers van de bevochten vrijheid. »Hij was een Hollandsch Edelman van den echten stempel."

Zie Bor, *Nederl. oorl.* B. III. bl. 149 (105), 162 (114), B. V, bl. 340 (246), B. VI, bl. 365—370 (264—268), bl. 392 (286), B. IX, bl. 705 (164), B. XII, bl. 993 en 994 (56), B. XIV, bl. 131 (159), B. XVIII, bl. 376 (11) 399 en 400 (31 en 32), B. XIX, bl. 508 (42) 523 (51), B. XX, bl. 559 (4) 570—593 (12—30), B. XXIX, bl. 608 (5); Hooft; *Nederl. Hist.* bl. 224 en 828, D. II. bl. 44, 83—88; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel.* bl. 297; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 631 en 632, D. III. bl. 508; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 325, 340—351, D. VII. bl. 328, 501, D. VIII. bl. 21, 84—87; *Bijv. en Nal.* op Wagenaar, D. VII. bl. 81—92, D. VIII, bl. 42; Te Water, *Tweede Eeuwf. der vrijh. te*

Vliss. bl. 29; Cleyn, *Dankoffer enz. bij het vieren van het Tweede eeuwget. der innem. van den Briele*, bl. 70, 72, 73, 75; 's Gravezande, *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijh.* bl. 156, 175, 180, 182, 198, 212, 228, 276, 306 en 495; Te Water, *Hist. van het verb. der Ed.* St. II. bl. 216—239; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XXVIII. bl. 278—303; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 45 en 46 A. bl. 115—118; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 152—168; (Schuller tot Peursum), *de krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 58; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange Nass.* Tom. IV. p. 90, Tom. V. p. 366, 370, Tom. VI. p. 66 suiv. et 69; De Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 138 en 177.

BLOIS gezegd TRESLONG (Lodewijk van), waarschijnlijk een aanverwant van Jan en Willem, had evenwel een geheel andere partij gekozen en was Overste van het geschut in dienst van de Koning van Spanje. Hij lag in 1577 met zijn vendel op het kasteel van Antwerpen en had aldaar het bevel, tegen het regt des lands zeiden de Staten, omdat hij geen Brabander was. Don Johan van Oostenrijk had dan wel eenigzins rede om te roemen »hoe hij het slot van Antwerpen voor 't zijne hield," want Treslong was een ijverig aanhanger van Don Johan. Evenwel het baatte den Stadhouder weinig zulk een getrouwen vriend op zijn slot te hebben. De Heer van Bours, Pontus van Noyelles, wist, daartoe aangespoord door den Griffier Martini, het krijgsvolk op het kasteel tot den afval van Spanje over te halen, met belofte van betaling hunner achterstallige soldij. De zaak lekte uit en Treslong eischte van het krijgsvolk een nieuwen eed, dien Bours, mede een der hoplieden van de bezetting, weigerde. Het vendel van Treslong hield stand en bleef Don Johan getrouw, ofschoon de andere afvielen. Er ontstond een gevecht en reeds verspreidde zich het gerucht in de stad, dat Treslong meester bleef, toen Martini stout naar het kasteel trok en vernam dat de Hoogduitsche benden zich voor de Staten hadden verklaard. Treslong werd gevangen, nadat er twintig van de zijnen waren gedood en de overige uitgedreven. Men onderzocht zijne papieren, waaruit bleek, hoe hij gedurig met Don Johan verstand had gehouden. Hij werd naar Brussel gevoerd en aldaar op het broodhuis gevangen gezet. In 1579 was hij nog gevangen, want de Heer van Hierges was Overste van het geschut in plaats van den gevangen Treslong, bij het beleg van Maastricht door Parma, gedurende hetwelk Hierges sneuvelde.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. XII. bl. 523 volgg. J. B. de Tassis *Comment.* L. V. p. 338; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl, 155 en 157; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 146.

BLOIS gezegd Treslong (Casper of Jasper van), Heer van Oudenhoorn en Petegem, zoon van Willem van Blois gezegd Treslong en van Adriana van Egmond, geboren in 1576, was Kapitein van een vendel voetvolk in dienst van den Staat en Bevelhebber over het krijgsvolk te Brielle, en komt ook voor als Kommandeur van Loevestein. Hij is vooral bekend door eene krachtige verdediging zijns vaders in 1620 in druk uitgegeven. De Fransche gezant in de Nederlanden Maurier, had namelijk een voorstel aan de Algemeene Staten gedaan en daar laten invloeijen, hoe hij uit de Nederlandsche Historie gezien had, dat Willem van Blois de oorzaak was geweest van het verlies van Antwerpen. De zoon toonde zich daarover beledigd en liet dit den Gezant plegtig aanzeggen. Deze verantwoordde zich door hem te wijzen op hetgene de geschiedenis hem geleerd had. Dit gaf Blois aanleiding, de geschiedschrijvers te onderzoeken en hij bevond dat onderscheidene hunner de eer zijns vaders ten onregte hadden aangetast. Michael Eytsinger, Richardus Dinothus, Caesar Campana, Adrianus van Meerbeek, Everhard van Reyd en Emanuel van Meteren behoorden onder die schrijvers. Het geschrift was getiteld:

Corte en waerachtighe verantwoordinghe van Jonckheer Jasper van Blois gheseyt Treslong tegens de onwaerachtighe, valsche en versierde injurijen, in druck uytgegeven, tot naedeel en oneere van de memorie van Jonckheer Willem van Bloys gheseyt Treslong.

Hij overleed in 1650 na tweemalen te zijn gehuwd geweest, eerst met N. la Sale uit Gascogne, bij wie hij verwekte Willem van Blois gezegd Treslong, en Filips Robert van Blois gezegd Treslong, beide Kapiteins ten dienste dezer landen, en Adriana van Blois gezegd Treslong, gehuwd met Mr. Francois Cupyf, Predikant der Walsche gemeente te Leiden. Zijne tweede vrouw was Adriana van Steenhuizen, bij wien hij vader was van Willem van Blois gezegd Treslong, Majoor van een Regiment voetknechten, in 1676 ongehuwd overleden.

Een der twee genoemden Willem of Filips Robert zal de zelfde zijn geweest met Trelon die over de soldaten op het schip van den Admiraal Tromp bevel voerde, en in een zeeslag tegen de Duinkerkers in 1639 sneuvelde.

Zie van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel.* D. I. bl. 297; Commelyn, *Leven van Fr. Hendr.* D. II. bl. 33; Te Water, *Verb. der Ed.* D. II. bl. 237 en volgg.

BLOIS gezegd Treslong (Otto van), kleinzoon van den voorgaande; zoon van Willem Blois van Treslong en van Anna de Hartoge van Oismale, was Kapitein ter zee, gedurende den Engelschen oorlog in 1665 en 1666, en staat als een der beste zeeofficieren van dat tijdperk bekend. Zijne loopbaan was kort. Hij wordt met eere genoemd onder de Kapiteinen, die, na het sneuvelen van den Admiraal Wassenaer en het wijken der Nederlandsche vloot, alle krachten inspanden om de vlugtenden tot staan te brengen en de orde te herstellen. Alle hunne dapperheid bleek vruchteloos. Hij was met het schip *Gouda* van 52 stukken, onder het eskader van de Ruiter in het zelfde jaar 1665, tegenwoordig bij dien rampspoedigen zeetogt door stormen en mist verijdeld, en had het bevel over het schip *Duivenvoorde* van 46 stukken, in den roemrijken vierdaagschen zeeslag van 11 Junij 1666 en volgende dagen. Treslong evenwel had reeds op den eersten dag het ongeluk van met zijn schip, in brand geraakt, in de lucht te springen, en kwam zoo aan zijn einde. Aan boord van Treslong waren de Prins van Monaco en de Graaf de Guiche, met andere Fransche Edelen, die gelukkig uit het galjoen van zijn brandend schip op dat van Kapitein de Gelder konden overspringen en zoo behouden werden.

Zie van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, D. II. bl. 1124; Brandt, *Leven van de Ruiter* bl. 422, 482; Smallegange, *Cronyk van Zeel.* D. I. bl. 297; De Jonge, *Nederl. Zeew.* D. II. St. II. bl. 176, 198, 267 en 284.

BLOIS gezegd Treslong (Cornelis Johan van) een zoon van Johannes van Blois gezegd Treslong, Weesmeester te Steenbergen, en van Geertruid van Straten, en in regte lijn van den Admiraal afstammende, geboren te Steenbergen, den 17den December 1752, was Kapitein ter Zee bij de Admiraliteit van het Noorderkwartier en is misschien de zelfde die in 1789 bij het eskader van den Schout bij Nacht Mulder, in de Middellandsche Zee, het bevel voerde op de *Arend* van 24 stukken. Doch in het zelfde jaar was een Cornelis Johan Blois van Treslong, onder den Schout bij Nacht Kinsbergen, Bevelhebber op den *Monnikkendam*, dat met het eskader, vooral ter oefening, in de Noordzee kruiste. Het zelfde schip commandeerde hij in het volgende jaar en was bij het eskader, onder den zelfden Schout bij Nacht, dat zich te Spithead met de Engelsche vloot moest vereenigen. Het eskader keerde evenwel spoedig terug. Na de omwenteling van 1795 verliet hij de Zeedienst en werd later Kantonregter te Voorburg, waar hij den 13den April 1837, op den Huize Hofwijk, overleed. Hij was gehuwd met zijne volle nicht Cornelia Geertrui Blois gezegd Treslong, eene zuster van den hier volgenden Johan Arnold van Blois gezegd Treslong, bij wie hij twee zonen en eene dochter verwekt had.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 158; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 434 en 436; (waar bl. 434 staat dat de *Monnikkendam* 64 en bl. 436, dat het schip 46 stukken voerde).

BLOIS gezegd Treslong (Johan Arnold van), een halve broeder van den voorgaande, zoon van Johannes van Blois gezegd Treslong, Weesmeester te Steenbergen, en van Johanna den Engelsen geboren te Steenbergen, den 8sten November 1757, was een der twee Luitenants die op het schip de *Castor* Kapitein Melville, in het hevig gevecht van den 30sten Mei, 1781 tegen het Engelsche fregat *Flora*, gekwetst werden. De ander was zijn neef Cornelis Yzak, die volgt. Voor de betoonde heldhaftigheid werd den Luitenants van *de Castor*, het dragen van twee epauletten vergund. Te zwaar gekwetst om het veroverde schip te verlaten, bleef hij aan boord van den *Castor* en had dus het geluk, toen dit schip door twee Fransche fregatten heroverd werd, ter reede van l'Orient met zorg verpleegd te worden en genezen terug te gaan naar het Vaderland.

Spoedig weder in dienst gesteld, werd hij met een eskader naar de Middellandsche zee gezonden, onder het opperbevel van Kapitein 't Hooft. Blois voerde het bevel over den *Admiraal Tromp* van 54 stukken. Uitgezonden tot overbrenging van de gewone geschenken aan den Dey van Algiers, ontkwamen zij, met moeite, in de

haven van Toulon, den ontzettenden storm van 3 en 4 Februarij 1784, waardoor de Nederlandsche schepen geweldig beschadigd werden, en het linieschip *Drenthe* met 450 man omsloeg en zonk. Waarschijnlijk behoorde hij onder het eskader van den Schout bij Nacht van Braam, dat naar de Vlaamsche eilanden werd gezonden om op de terug verwacht wordende Oost-Indische retourvloot te kruisen, doch in October lag hij weder voor Vlissingen en had deel aan het aanhouden van een binnenzeilenden Oostenrijkschen koopvaarder. Keizer Jozef namelijk had de Schelde geopend verklaard en daartegen moest met kracht worden gewaakt. In 1786 treffen wij hem onder Kapitein Justus Boot in de Middellandsche zee aan, bevelvoerende (na den dood van Kapitein Delvos) over het schip *de Brakel* van 56 stukken. Vooral echter is zijn naam bekend geworden door het voorgevallene in den vermaarden Zeeslag van Kamperduin, tusschen den Vice-Admiraal de Winter en den Engelschen Admiraal Duncan, waarin de Nederlandsche vloot door de Engelsche verslagen werd. Blois toen Schout bij Nacht en van *den Brutus*, een vier en zeventiger, zijn vlag voerende, streed in dien slag met dapperheid en moed en werd in een hevig gevecht met twee Britsche schepen, terwijl hij op de kampanje stond door een kanonskogel zoo getroffen, dat hem de regterarm verbrijzeld werd. Doch ook toen behield hij alle tegenwoordigheid van geest, en gaf het bevel aan den Kapitein-Luitenant Polders over. Deze hield vol, zoodat eindelijk een der twee vijandelijke bodems moest wijken. Ook de andere week, en twee andere schepen, die *den Brutus* daarna aangrepen, moesten desgelijks afhouden, zoodat allen volgens het schrijven van Polders »ten 4 ure het slagveld verlieten.” Toen beproefde Polders, met goedkeuring van den Schout bij Nacht, het Admiraalschip *de Vrijheid* te ontzetten, maar ziende, dat het door de Engelschen omringd en achter hem de geheele Engelsche vloot was, moest men dit voornemen laten varen. Daarop hield men af naar het gros des Hollandsche vloot onder den Schout bij Nacht Story, doch de donker overviel den Bevelhebber en hij vond zich genoodzaakt naar Goedereede te steveneu. Den volgenden morgen was hij bij den Hoek van Holland, maar vond geene Loodsen en moest dus, daar ook de wind meer naar het Westen liep, beneden het gat van Goedereede ten anker komen. Terwijl *de Brutus* daar lag, komt een Engelsch fregat, *de Endymion* van 44 stukken, dat nog niet in den strijd was geweest, het reeds zoo zwaar geteisterde schip aanvallen, doch werd zoodanig ontvangen, dat het spoedig de ruimte koos. De Schout bij Nacht kwam, hoe ook verzwakt door het afzetten van zijn arm, zelf op het dek ter aanmoediging van zijn volk. Het was echter niet geraden ter dezer plaats te blijven, den volgenden morgen bevonden er zich reeds drie vijandelijke fregatten en een kleiner vaartuig. Den zelfden avond ligtte men het anker en *de Brutus* kwam met twee brikken, *de Atalante* en *het Haasje* behouden te Hellevoetsluis binnen. Eerst met lofuitingen onthaald, werd Blois spoedig in staat van beschuldiging gesteld, en hem verweten: »dat hij de bevelen van den Vice-Admiraal de Winter, in het vormen der linie, niet had opgevolgd, daardoor verwarring veroorzaakt, geen behoorlijken bijstand aan het Opperhoofd der vloot verleend en hem in den nood verlaten had.” Hij had namelijk in het middenpunt der linie post gevat, daar hij in de voorhoede moest geweest zijn. Doch het schijnt dat de seinen van het Admiraalschip niet naar behooren gedaan zijn, dat er misverstand heeft plaats gehad en *de Brutus* dus niet anders dan in het middenpunt der vloot zich kon plaatsen. Verschillende Kapiteinen getuigden ten voordeele van Blois. Het omstandig verhaal aangaande hunne verrigtingen, door den Schout bij Nacht en zijnen Kapitein-Luitenant Polders, medebeschuldigd, verdedigt hen genoegzaam van geen bijstand te hebben willen verleenen aan het Admiraalschip. *De Brutus* was zwaar beschadigd, zeer doorschoten, masten en raas waren zeer gehavend, de zeilen aan flarden, 10 man gesneuveld en 58 gekwetst, van welke nog 10 aan hunne wonden overleden. Daar alles reddeloos stond en geen der overige schepen iets deed tot bijstand van den Admiraal, die door drie à vier vijandelijke schepen omringd was, had men het beter geacht, het schip en de manschap voor het Vaderland te behouden, dan het in het volstrekste gevaar te brengen van genomen te worden en in Engeland opgebragt. Men vermoedde dat Blois, naijverig op den Vice-Admiraal de Winter, vroeger slechts Luitenant, thans met den hoogen rang van Opperbevelhebber bekleed, met opzet de eer van ’s lands vlag aan eigene inzigten zou hebben opgeofferd. Doch daarvan bestond geen de minste zekerheid. Dat de nog levende partijdigheid, tegen hen, die men achtte het huis van Oranje te zijn toegedaan, zich ook hier deed zien, en men aan Blois, van die gehechtheid verdacht, de nederlaag wilde wreeken, laat zich denken, ofschoon hij bekend stond als een man van eer, moed en trouw, en zich gedurende geheel zijne vierendertigjarige dienst altijd als zoodanig had doen kennen. Tegen den Schout bij Nacht, Story, die veel vroeger de linie had verlaten, werd geene beschuldiging ingediend, ofschoon hij werkelijk, door het stil aanschouwen van de Winters gevaar en zijn vroegtijdig afhouden eene der oorzaken van de nederlaag mag genoemd worden, Blois werd bij vonnis van den Hoogen Zeekrijgsraad van alle zijne militaire posten vervallen verklaard en en verwezen in de kosten van het regtsgeding. Polders mogt in geen twee jaren den lande dienen dan als tweede Officier, en werd in de helft der kosten veroordeeld. Doch van de zeven regters, hadden slechts vier voor dit vonnis gestemd en onder dezen was nog de Kapitein J. Claris, die de Hollandsche vloot in de Saldanha-baai laaghartig had helpen overgeven. De Vice-Admiralen van der Beets en Sels en de Kapitein Schierhout spraken beide de gevonnisden vrij van alle wangedrag, en bragten schriftelijk hun gevoelen daaromtrent uit, terwijl zij de onderteekening der vonnissen weigerden. Blois verzocht herziening in hooger beroep, het werd hem afgeslagen, zijn vonnis bleef. Maar Koning Lodewijk herstelde den 1sten October 1808 Blois van Treslong in zijnen goeden naam en eer, »uit aanmerking van het loffelijk en moedig gedrag, waardoor hij zich in ’s Lands zeedienst, gedurende 34 jaren had onderscheiden, maar ook bepaaldelijk wegens de blijken van trouw en dapperheid, in den Zeeslag van den 11den October 1797 aan den dag gelegd.” Hij werd in zijn vroegeren rang hersteld, doch ging niet meer in zee en overleed te Amsterdam den 26sten Januarij 1824, nadat Koning Willem I hem den 1sten Julij 1814 tot Vice-Admiraal had benoemd. Zijn stoffelijk overschot werd den 1sten Februarij met militaire eer van zijne woning tot aan de Leidsche Poort begeleid en vervolgens te Velsen begraven. Hij was eerst gehuwd met Adriana van den Bergh en ten tweeden male met de weduwe van Hoesen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXII. bl. 313; D. XXXVIII. bl. 268 noot, 272, 273 noot, D. XLIII. bl. 39—50, D. XLVI. bl. 216; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 575 en 580, D. VI. St. I. bl. 370, 378, 391, 395, St. II. bl. 160 volgg. 201 volgg. waar het geheele gedrag van Blois in en na den zeeslag en de behandeling zijner zaak naauwkeurig, onpartijdig en uitvoerig wordt overwogen.

BLOIS gezegd Treslong (Cornelis Yzak van), een volle neef van de beide voorgaande zoon van Cornelis Johannes Blois gezegd Treslong, Burgemeester te Steenbergen, en van Johanna Izabella Calkoen, geboren den 14den Augustus 1763, deelde in het lot van zijnen neef Johan Arnold, bij het gevecht van 30 Mei 1781. Hij zelf werd later (1) Commandant van de brigantijn *de Windhond*, waarmede hij onder Kapitein Boot in de Middellandsche Zee was, in 1786, en vervolgens Kapitein bij de Admiraliteit van het Noorder kwartier. In 1794 werd hem het bevel over de Kanonneerboot op de *Maze* opgedragen, met last om de vaart te beletten uit deze Landen naar havens of plaatsen in Braband en Vlaanderen, niet onder het gebied van den Staat behoorende of met Fransch Krijgsvolk bezet; ook wordt hij genoemd als Kapitein van *de Wassenaar*, een vier en zestiger in 1794 en 1795. Hij overleed in Julij 1828.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 575, D. VI. St. I. bl. 392, 395, 515 en 561; M. C. van Hall, *Leven van Kinsbergen*, bl. 104.

BLOIS gezegd Treslong (Willem Otto van), broeder van den voorgaande, en mede in nog jeugdige leeftijd, in 1781, bij het zelfde gevecht op het zelfde schip, als zijn broeder tegenwoordig, was den 25sten November 1765 op den huize Eekelenberg geboren, werd in 1778 Kadet ter zee, in 1780 Luitenant, in 1793 Kapitein, in 1804 Schout bij Nacht en later Vice Admiraal. Hij had in 1793 als Luitenant het bevel over den gewapenden Hoeker *de Maasnimph* op de Schelde voor Bath onder het Opperbevel van den Kapitein J. Schreuder Haringman. Deze vormde het plan om tot afbreuk der Franschen, het wachtschip *la St. Lucie* te overvallen en zond daartoe zeven gewapende sloepen af onder het bevel van Blois. Des avonds te zeven ure van den 20sten Maart roeijen deze vaartuigen de Schelde op, enteren eerst eenen kanonneerboot en vermeesteren haar met het zwaard in de vuist. Met den zelfden moed wordt een ander gaffeljagt door de Luitenants Wolterbeek en Hoelands, niettegenstaande een hevig vuur van het fort Lillo aangetast en

(1) Destijds dienden er zes van dit geslacht ter zee.

veroverd. Toen greep men *la St. Lucie* aan, kapte hare touwen, en voerde het schip in zegepraal naar de Hollandsche vloot. Tot loon dezer heldendaad, met zoo veel beleid uitgevoerd, werd Blois tot Kapitein bevorderd en de Vice Admiraal Kinsbergen vereerde hem eenen zilveren degen. In 1794 kommandeerde hij als Kapitein *de Staten-Generaal* van 74 stukken, onder het eskader van den Schout bij Nacht Haringman; in 1796 zeilde hij aan boord van *de Pollux* een vier en veertiger onder den Vice-Admiraal Braak, naar West-Indië. Zijn eskader, bestaande uit acht schepen, zeilde den 23sten Februarij uit Texel en kwam met zes bodems in het begin van Mei te Suriname aan. *De Venus*, een zijner schepen, moest door schade te Bergen in Noorwegen binnenloopen en keerde van daar naar het Vaderland terug, een ander de *Jason* werd door het muitend volk overmeesterd en in de Schotsche haven Grenock aan de Engelschen overgegeven. Zonder iets te hebben kunnen uitvoeren, dan misschien dat het den aanval der Engelschen op onze West-Indische Koloniën voor eenigen tijd belette, kwam het eskader onder den Vice-Admiraal P. Hartsinck (Braak was overleden), in Junij 1799, te Drontheim en Bergen in Noorwegen behouden aan, maar het kon de Vaderlandsche havens niet bereiken en werd voor vloot verkocht. De bemanning echter kwam in het Vaderland terug. Na het sluiten van den vrede van Amiens werd Blois op nieuw met een eskader van twee fregatten, een Kotter en een Schoener, naar West-Indië gezonden; den 5den Aug. 1802 uitgezeild, kwamen zij ter plaatse hunner bestemming, en namen op nieuw bezit van de volkplanting, bij den vrede weder aan Holland afgestaan. Doch in 1804 werd Suriname andermaal door eene Engelsche vloot van 26 schepen, met 2000 man krijgsvolk aangegrepen, en ofschoon Blois, die slechts zijn eigen fregat, *de Proserpina* van 32 stukken en de korvet *Pylades* van 18 bij zich had, en de Luitenant-Colonel A. J. van Imbyse van Batenburg meende dat er nog middelen genoeg ter verdediging over waren en wilden volhouden, drongen de Commissaris Generaal Pierre Beranger en de Raad der Kolonie de overgave door, en Suriname viel met de beide schepen zonder slag of stoot, in de handen des vijands. Later werd Blois, toen Schout bij Nacht, door Koning Lodewijk tot een zijner Aides de Camp benoemd. Hij overleed te 's Gravenhage den 23sten October 1837 en was gehuwd aan Petronella van der Meersch, die als zijne weduwe aldaar den 7den Januarij 1848 is gestorven.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVI. bl. 13, 17, 18, 20, D. XXXII. bl. 314, D. XLV. bl. 76—78; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. V. 575, D. VI. St. I. bl. 446—451, 561, St. II. bl. 49, 462, 562, 583.

BLOIS gezegd Treslong (Jacob Arnold Bastingius van), broeder van de beide voorgaanden, geboren den 10den Maart 1768, was Luitenant aan boord van het schip de *Admiraal de Ruiter*, onder het kommando van den Schout bij Nacht Johan Arnold Zoutman, in den slag op Doggersbank, den 5den Augustus 1781, en werd wegens zijne betoonde dapperheid te dier gelegenheid met eene eereteeken beschonken. In 1787 werd hem door de Admiraliteit van het Noorder kwartier het bevel over het fregat *Medemblik* opgedragen; en in 1794 en 1795 komt hij voor als Kapitein ter zee bij de gemelde Admiraliteit het bevel voerende op de *Enkhuizer* van 26 stukken, liggende in Nieuwe Diep. Hij werd den 5den Julij 1814 Schout bij Nacht, overleed den 26sten Maart 1825, en was gehuwd met Maria Lemmers.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXVIII. bl. 306 en 309; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 412; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 562.

BLOK (Koenraad), een bekwaam medailleur uit de tweede helft der zestiende eeuw, wordt door sommigen voor een Duitscher gehouden, doch naar de manier, waarin zijne kunstvoortbrengselen vervaardigd zijn, te oordeelen zou men denken dat hij een Nederlander geweest is. Zeker althans gaat het, dat hij in ons Vaderland een groot gedeelte van zijn leven heeft doorgebragt. Hij sneed gedenkpenningen in staal en behandelde bij voorkeur portretten, die hij met waardigheid en bevalligheid voorstelde. In het jaar 1577 vervaardigde hij de beeldtenis van Prins Willem van Oranje meer dan zeven malen, met kleine veranderingen. De medaille met de beeldtenis van Prins Maurits van 1602, op welks keerzijde men eenen oranjeboom ziet, met het bijschrift *Tandem fit surculus arbor* (eindelijk wordt de spruit een boom) was een der laatste voortbrengselen van zijne hand. Men heeft mede van hem gedenkpenningen, met het portret van Filips II, Koning van Spanje, alsmede van Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, en diens gemalin, de Infante Isabella.

Blok schijnt te Utrecht gewerkt te hebben. Zijne gedenkpenningen zijn in het werk van van Loon afgebeeld.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*

BLOK (Simon), een dappere Zeeuw, die, na eerst de Turken te hebben bevochten en zijn leven meermalen voor het Vaderland gewaagd te hebben, in het jaar 1666, als Kapitein op het schip *'t Hof van Zeeland* van achtenvijftig stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Kornelis Evertsen op den eersten dag van den vierdaagschen zeeslag tegen de Engelschen de heldendood stierf.

Zie Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 249; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 470, 475 en 496; J. Antonides van der Goes, *Gedichten*, D. II. bl. 196; de la Rue, *Staatk. en heldh. Zeel.*, bl. 131 en 132; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Jong, *Neerl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 267, 284.

BLOK (Jakob Rengersz.), geboren te Gouda, in het midden der zeventiende eeuw, was een voornaam schilder, van wien de beroemden Rubbens, nadat deze hem, tijdens hij de Nederlandsche steden doorreisde om de kunstschilders te bezoeken, te Gouda op zijne schilderkamer met een bezoek vereerd had, getuigde dat hij onder alle de kunstenaars in Nederland, geen een gevonden had, die hem in het schilderen en teekenen van doorzigt- en bouwkunde evenaarde. Hij reisde nog jong zijnde naar Italië; doordien hij ook in de wis- en vestingbouwkunde ervaren was, geraakte hij in dienst van den Koning van Polen, die hem zeer veel achting en genegenheid toedroeg, doch de gunst van dien Vorst, haalde hem den haat van de nijdige hovelingen op den hals, die hem den voet dwars zetteden en vele onaangenaamheden berokkenden, waarom hij besloot zijn afscheid te verzoeken, en naar zijn Vaderland terug te keeren, waar hij de gelegenheid aantrof, om den Overste Percival, die in blakende gunst stond bij Frederik Hendrik, Prins van Oranje, in de wiskunst te onderwijzen. Dezen verraste hij *op zekeren tijd op eene aardige wijze, want een aantal linien* en streepen door elkander getrokken hebbende, deed hij zijnen leerling een gat in het beschot boren, die, daardoor ziende, tot zijne groote verwondering in de verwarde liniën eenen lastdragenden ezel aanschouwde.

Hij verhuisde met zijn gezin naar Frankrijk, geraakte naderhand in handen der Spanjaarden en kwam in dienst van Leopold Willem, Aartshertog van Oostenrijk, destijds Landvoogd der Spaansche Nederlanden, bij wien hij ook in bijzonder gunst stond, zoodat die hem, boven zijne gewone soldij, in het veld zijnde, daarenboven nog zeven gulden daags toelegde. In den omtrek van Wijnoxbergen, over eene plank willende rijden, struikelde zijn paard en stortte ter aarde, waardoor Blok zich deerlijk bezeerde; hierop werd hij naar de stad gebragt, en op bevel van den Hertog alle vlijt en zorgen tot zijn herstel aangewend, doch alles was vruchteloos, want na eenige tijd gesukkeld te hebben, stierf hij, en werd te Wijnoxbergen in de kerk der Predikheeren begraven, zijne weduwe Geertje Davids, werd met een jaarlijksch inkomen gedurende haar leven begiftigd, en zijn zoon, die ook zeer bekwaam was, volgde hem in zijne bediening op, doch werd in eene schermutseling doodelijk gekwetst, waaraan hij spoedig overleed.

Zie Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 335 en 336; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 92 en 93, waar hij even als bij de volgende abusivelijk Jakob Reugers Blok, genoemd wordt; Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 89; Immerzeel, *Levens en werken d. Kunsts.*; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 339.

BLOK (Bernardus), geboren te Macassar in 1755, werd na zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid te hebben toegelegd, tot Doctor in de beide regten bevorderd. In het jaar 1779 werd hij Secretaris van Enkhuizen en daar hij de zijde der Patriotten hield in 1782 Voorzitter van het Patriottisch Genootschap. Later was hij Commies der Finantiën en werd in 1785 Secretaris van het Collegie van gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland. Hij was zeer ijverig werkzaam in het oprigten van het Noord-Hollandsch vliegend legertje. Na de omwenteling van 1787 verzocht hij echter aan Gecommitteerde Raden eenige tijd van het waarnemen zijner bediening te mogen verschoond worden, ter oorzake van het gevaar, dat hem boven het hoofd hing. Dan uit een Staatsbesluit der Staten van Holland, bij hetwelk Blok personeel als Minister ter verantwoording werd opgeroepen, ten volle begrepen hebbende, dat men hem, naar den loop der dingen in die dagen, aan vervolgingen wilde blootstellen, voldeed hij wel aan

het gegeven bevel, maar verzocht tevens verlenging van zijn verlof, om eerst den uitslag van de raadplegingen op zijne verantwoording af te wachten. Gecommitteerden Raden vonden echter goed, om, vóór op zijn laatste verzoek een besluit te nemen, den Stadhouder daarover te raadplegen, die daar op te kennen gaf, »dat »het hem was voorgekomen, dat, voor zooverre de Heer Blok »zich niet kan vleijen met die agting en dat vertrouwen, hetwelk »tot eene gepaste uitoefening zijner bedieningen noodig waren, zo»dra hy van den staat der raadpleegingen omtrent zijn Persoon, op »de eene of andere wijze, kennis bekomen mogt, hij waarschijnlijk »wel wenschen zou, om ten einde de rust bij de Ingezetenen te »bevorderen, en alle gevaar voor zich zelven voor te komen, zyn »ontslag te bekomen: alzo een onbepaald verlof van afwezigheid te »veel ongelegenheden en belemmeringen zou opleveren, in eenen »Post als die van Secretaris van Gecommitteerde Raaden; en een »beslissende orde, om binnen eenen bepaalden tyt weder te kee»ren, gelegenheid zou kunnen geeven, tot verregaande ongeregeld»heden, ja, zelfs tot gevaarlijke atttentatiën tegen zijn persoon en »leven." Met dezen voorslag strookte wonderwel de aanbieding door Blok, korten tijd daarna, aan Gecommitteerde Raden gedaan: »dat hy wel zou overhellen, om, onder voorbehoud van schikkin»gen, die billijk gevorderd konden worden, zijn Post van Secreta»ris in handen van hun Ed. Mog. te resigneeren; gelyk hy, zo »hun Ed. Mog. hem op eene eerlyke en redelyke wyze geliefden »te gemoet te komen, ook volkomen gereed was, om den Post van »Commies der Finantiën mede te resigneeren." Ten gevolge van deze brief en den evengemelde raadslag des Stadhouders, vonden Gecommitteerde Raden goed, Blok eenvoudig zijn ontslag te verleenen en als Secretaris en naderhand mede als Commies der Fitiën, onverminderd de raadplegingen der Staten over zijne verantwoordelijkheid, met vrijlating om zich ter behoorlijker plaatse te vervoegen, zoo hij meende eenige verzoeken te mogen doen, om de wedergave van zijn ambtgeld of andere stukken geldzaken betreffende, met bijvoeging, van gunstig te zullen acht slaan op een toekomend verzoek tot teruggaven van zijn ambtgeld. Blok hield na dit alles aan zich, om van zoodanige middelen gebruik te maken, als hem overig was tot het verkrijgen van een regt hem op die wijze ontzegd. Hij ondernam naderhand, naar Frankrijk uitgeweken, een regtsgeding zoo in Braband als in Frankrijk, doch door de Staatkundige omstandigheden geheel vruchteloos. In 1788 werd hij zelfs wegens zijne politieke gedragingen uit Holland, Zeeland, Friesland en Utrecht gebannen.

Na de omwenteling van 1795 in het Vaderland teruggekeerd werd hij benoemd tot een der provisioneele representanten van het volk van Holland en kort daarop tot Lid van het Commité tot de zaken van de Marine. Ook ter Nationale Vergadering afgevaardigd, bekleedde hij in 1796 het ambt van Voorzitter, erwijl hij mede als Lid tot onderscheidene commissiën benoemd werd. In 1806 werd hij aangesteld tot Fiskaal op het eiland Curaçao; van daar in 1809 naar Java vertrokken, werd hij er Sekretaris van den Gouverneur-Generaal Daendels. In 1812 in het Vaderland teruggekeerd zag hij zich later aangesteld tot Lid der Arrondissements-Regtbank te Alkmaar, waar hij den 29sten Julij 1818 overleed. Hij was gehuwd met Johanna Cornelia Vaillant.

Er bestaat een vrij zeldzame gedenkpenning tot zijne eer geslagen in 1785.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. V. bl. 328, D. XIV. bl. 412, D. XV. bl. 126, 215 en 231, D. XX. bl. 97—100, 206—212, D. XXX. bl. 20, D. XXXI. bl. 240—252, D. XXXIV. bl. 389—405 en 411, D. XXXV. bl. 86 en 131, D. XXXVI. bl. 119, 130, 184, 296—299 en 313, D. XXXVII. bl. 83, 252—254; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog* 1793—1803, D. I. bl. 353 en 354, D. IV. bl. 77 en 78.

BLOK (Franciscus Gualtherus), geboren te 's Gravenhage, werd den 25sten Maart 1766 te Leiden als student ingeschreven, en, na volbragte studie, te dier zelfde stede tot Raad in de Vroedschap aangesteld. Daar hij tot de partij der Patriotten behoorde, nam hij als zoodanig deel aan de zamenkomst van Regenten welke in 1783 te Amsterdam gehouden werd om over 's Lands zaken te raadplegen. In Junij 1787 tot Lid der Commissie ter Defensie van de Provincie Holland benoemd, hielp hij de Prinses van Oranje aan de Goejanverwellesluis aanhouden. Het was dus niet te verwonderen, dat hij spoedig na de omwenteling, welke kort daarop plaats had, gevonden werd op de lijst der personen welke de Prinses vooral uit de Regering wilde geweerd hebben.

Na de omwenteling van 1795 werd hij tot Baljuw van Rijnland benoemd.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderlandsche Historie ten volge op* Wagenaar, D. VIII. bl. 24.

Zie voorts dat werk D. VI. bl. 110 en 374, D. VIII. bl. 24, D. X. bl. 148, D. XI. bl. 297, 317, 319, D. XV. bl. 21, 29, 328, 378; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog*, D. I. bl. 201.

BLOK (Johanna Koerten). Zie Koerten (Johanna).

BLOK (Abraham de). Zie Block (Abraham de).

BLOKHOVEN (Gijsbertus van) of zoo als hij zich ook wel schreef Gijsbertus Blokhovius, geboren te Utrecht, was Karthuizer te Keulen, alwaar hij in 1537 zich in het klooster dier orde bevond. Hij schreef:

Brevis Apologia pro operibus Petri a Leida cognomine Bloemevenne hetwelk te Keulen in 1538 gedrukt is en gevonden wordt achter het boekje van gezegden Bloemevenne de *Bonitate divina.*

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. II. bl. 139; Burman, *Traj. erud.* pag. 29; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BLOKHOVEN (Anna van), Wed. van Egbert van Broekhuizen, Wijnkooper te Utrecht, en overgrootmoeder van den bekwamen Nederduitschen en Latijnschen dichter Johan van Broekhuizen, heeft, in de godsdienst verlicht, gestrekt tot een toonbeeld van vrijmoedigheid en ijver in de rampspoedige tijden der vervolging om de godsdienst. Als zij beschuldigd werd van zich eenige malen te hebben laten vinden in de Vergaderingen der Hervormden, en dat zij haren zoon Johan van Broekhuizen, die toen voortvlugtig was tot het beeldenbreken had aangemoedigd, met te zeggen: »onze voorouders moeten beesten geweest zijn, dat ze »hout en steen hebben gaan aanbidden:" werd zij door de Raad van Beroerte ter dood veroordeeld en den 25 September 1568 te Utrecht, op de Neude, onthalsd.

Doch eenigen beweerden dat de Raadsheer Mr. Jan Lent, Commissaris van den gezegden Raad, diep bij haar in schuld stond, en met hare dood de betaling ontging; want toen hare goederen den Koning waren toegekend, wist men dat boek in handen en het blad, waar zijne rekening opstond; er uit te krijgen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 56 *der Aant.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 312.

BLOKHOVIUS (Pieter), werd in 1649 door de Bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie als Gezant aan den Keizer van Japan gezonden, ten einde hem te bedanken, dat hij 10 Nederlanders van het schip *Castricum*, hetwelk op zijne stranden had schipbreuk geleden, had doen in vrijheid stellen, en hem tot erkentelijkheid van wege de Maatschappij een heerlijk geschenk aan te bieden; doch alzoo Blokhovius bij zijn vertrek van Batavia, den 28sten Junij, van dat jaar, ziek was, werd hem Andreas Frisius als tweede van dit Gezantschap toegevoegd; ten einde hem, indien hij mogt komen te overlijden, te vervangen. Blokhovius stierf eer hij in Japan aankwam, doch zijn lijk werd er gebalsemd gebragt en aldaar zeer statig begraven.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. V. c. bl. 41 en 43.

BLOKHUIZEN (Mr. François van), was een der achttien Landraden, die in 1575 door Prins Willem van Oranje verkozen werden, doch spoedig weder buiten bewind geraakten.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 25.

BLOKLAND (Cornelis van). Zie Blockland (Kornelis van).

BLOKLAND (Anthony van). Zie Montfoort (Anthony van).

BLOKLAND (Hendrik Story van). Zie Story van Blokland (Hendrik).

BLOKLAND (Gijsbert van), geboren te Bunschoten, moet een bekwaam Meet- Bouw- en Werktuigkundige geweest zijn.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 823.

BLOM (Klaas Louwerense), misschien geboren te Gorinchem of althans daar woonachtig, bragt in het jaar 1549 de eerste windkoornmolen uit Holland naar Spanje en overleed te Schoonhoven, in 1613, waar hij ook in de kerk begraven is, zoo als blijkt uit het volgende grafschrift aldaar op zijn zerk uitgehouwen:

HIER LEGT BEGRAVEN KLAAS LOUWERENSE BLOM,
SCHIPPER VAN GORCUM,
TOEN HY WAS OUDT JAAREN,
TOEN IS HY MET EEN WANT-SCHIP NAAR SPANJE GEVAREN
EN HIJ BRAGT UIT HOLLANDT ALDAAR
DE EERSTEN MOLEN IN HET VIJFTIEN-HONDERT
NEGEN-EN-VEERTIGSTE JAAR.
STERFT ANNO 1613.

Verder is op de zerk uitgehouwen zijn wapen met een schip en eenen molen.

De door Blom naar Spanje gebragte molen was een vierkante standertmolen, gemaakt naar eenen gelijksoortigen in 1539 voor Gerard van Poelgeest, Heer *van Westzanen en Crommenie.* Volgens sommigen zou Blom toen eene Spaansche koopvaardij-vlag (zijnde toen even als nu de onze *rood, wit* en *blaauw*), eerst als sieraad en later als onderscheidingsteeken hebben mede teruggebragt.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. X. bl. 261; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 1056 en 1057.

BLOM (Koenraad Leonardsz.), een zoon van Leonardus Blom, laatst Predikant te Groningen. Koenraad, geboren te Vlaardingen den 11den Junij 1712, begon zijne studie aan de Hoogeschool te Groningen en voltooide die te Leiden; werd in het jaar 1735 tot Predikant beroepen te Hoogvliet; ging van daar in 1739 naar Broek in Waterland, vervolgens in 1747 naar Sluis in Vlaanderen, in 1754 naar Appingedam, in 1761 naar Emden, waar hij den 30sten Januarij 1761 overleed, twee volwassen zoons nalatende.

Van hem zien het licht:

Hiskiaas Dank- en Lof-Offer voor Gods wonderbaare Geneezing, de Heere toegebragt, in zyn Dankschrift, Jes. XXXVIII. vs. 16—20 en *Gode toegejuigt in twee Leerredenen*, Amst. 8°.

De klagende Ethan, of Rouw- en Boetklagt, over het afsterven van Zijne Doorl. Hoogheid de Heer W. C. H. Friso Prince van Oranje, Erf-Stadhouder, enz. enz. uit Psalm LXXXIX. vs. 45 en 46, Middelb. 1752. 4°.

Geschiedschakel der Opstanding van Jezus Christus, Gron. 1758. 12°.

Zie van Abkoude, *Naamr. der Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, uit partikuliere berigten aangevuld.

BLOM (Cornelis), Predikant te Leeuwarden, geboren te Woubrugge den 2den Februarij 1712, was een zoon van Cornelis Blom, Predikant te Woubrugge, en van Margriet Duinmeyer. Na in de eerste beginselen der letteroefeningen onderwezen te zijn, studeerde Blom vervolgens aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij zich inzonderheid in het beoefenen der Godgeleerdheid, bevlijtigde, waarvan hij ook een blijk gaf, den 14den September 1732, door het in het openbaar verdedigen van eene godgeleerde Verhandeling, *Over het wonder en geheim van de brandende en niet verteerende braambosch*, (1) Proponent geworden zijnde, werden hem in 1734 twee beroepen te gelijk opgedragen, namelijk dat van Blokzijl en van Zunderdorp, hij verkoos het laatste, en werd aldaar den 7den November bevestigd, doch niet langer dan ruim een jaar was hij de geestelijke Herder dezer kudde, want in het laatst van November des volgenden jaars, werd hij door de gemeente van Kralingen begeerd, aan wier roepstem hij gehoor gaf, zoodat hij aldaar den 8 Januarij 1736 het heilig dienstwerk aanvaardde. Hij verbleef er tot in April 1740, toen hij als Predikant te Zierikzee werd bevestigd; na hier ruim vier jaren gestaan te hebben, werd hij in 1744 bij de gemeente van Leeuwarden beroepen. Terwijl hij daar stond hadden er twee voorvallen plaats, door welke Blom zich groote onaangenaamheden op den hals haalde.

Toen op den 1sten Mei 1749, vijf nieuw aangestelde Hoogleeraars te Franeker, hunne inwijdings-redevoeringen hadden gedaan, kort nadat den geleerden Ludovicus Casparus Valckenaer het Rectoraat van Frieslands Hoogeschool had nedergelegd, met het doen van eene Oratie, *Over de voormalige en hedendaagsche verandering der Nederlandsche zaken* (2), eene redevoering, die door den beroemden Ernst Willem Higt waardig gekeurd werd, in het Nederduitsch vertaald te worden, rustte zich Blom ter verdediging toe van de bij hem zoo duur geschatte regtzinnigheid, ingevolge de leer der Dordsche vaderen, die hij waande, inzonderheid, zoo men verzekert, door een van zijn Collega's daartoe opgezet, dat door Valckenaer in zijne redevoering was aangerand. Zonderling waren echter de wapenen die hij hiertoe gebruikte; zij bestonden namelijk in een aller vuilaardigst paskwil daar geest noch kunst in stak, onder den zonderlingen titel:

Veldbloemen met een Prikneusje daar onder, aan Momus gestroyd in en buyten de Academie-kerk te Franequer. Ter eeren van vijf beroemde Heren Professoren, wanneer hun Hoog Eerw. het Catheder nog nauwliks koud geworden, en opgedroogt van het yvervuur, en zweet ener der grootste Orateuren, op nieuw deden gloeijen en warm hielden, door hunne plegtige inwyings Redevoeringen, uitgesproken den 1sten *van Bloeymaand des jaars* 1749.

In dit hatelijk doch zouteloos stuk waaronder men de naam van den Leeraar Blom las, werd weinig anders dan kwaadaardige laster tegen den grooten Valckenaer gevonden. Doch de Leeuwarder Kerkleeraar, bereikte geenzins het oogmerk dat hij er mede bedoelde, om namelijk dien Geleerden in een pennestrijd te wikkelen. Valckenaer toonde door zijn stilzwijgen, dat hij het stuk verachtte en de maker zijne gramschap niet waardig keurde, ja hij had zelfs de grootmoedigheid, om de Curatoren van Frieslands Hoogeschool, onder welke zich een lid van het Collegie der Gedeputeerde Staten bevond, die zich zijne zaak wilden aantrekken, en hem behoorlijke vergoeding voor zijn geschonden eer bezorgen, te bewegen, om Ds. Blom ongemoeid te laten. Het mangelde echter aan geen Schrijvers die deze laatste ten toon stelden, en zijne dwaasheid op eene geestige wijze bespotteden; onder anderen kwam er een uitmuntend dichtstuk in het licht, dat aan den beroemden Dichter Jan de Kruiff werd toegeschreven, hoewel het in diens uitgegeven bundel *Gedichten* niet wordt gevonden.

Toen dit geestig stukje in het licht kwam, scheen Ds. Blom te vrezen, dat het sommige menschen in de waan mogt brengen, dat hij de wezentlijke Schrijver van de *Veldbloemen met een Prikneusje* niet mogt zijn, ten minste hij gaf een stukje in prosa uit, onder den titel van: *Bericht wegens mijne onnozele Veldbloemen*, hetwelk volgens getuigenis van dien zelfden Dichter zijn rijm in zotheid nog te boven ging. Hierin betuigde Blom wel ernstig, de maker van het paskwil te zijn, en trachtte den inhoud daarvan op de best mogelijke wijze te verdedigen; maar op zulk een ongelukkige wijze, dat hij openlijk zijne onkunde in het vak der geschiedenis in een helder daglicht stelde, door onder anderen den Hoogleeraar Alexander Morus, met den rampspoedigen Engelschen Kanselier Thomas Morus te verwarren, hetgeen de bovengenoemde Dichter in een tweede vers, waarin hij verklaart, nu overtuigd te zijn, dat Ds. Cornelis Blom alleen de maker van het hatelijk stuk is, doet zeggen

Die Thomas heet, die noemt hij Alexander;
En dus hangt 't gantsche stuk van zotheid aan malkander.

Blom, even als een dapper krijgsheld, werd door dezen tweeden aanval niet afgeschrikt, maar gordde zich op nieuw ten strijde, en gaf een *Tweede Bericht* in het licht, ter bescherming van zijne *Veldbloemen en Prikneusje*, dat tevens ter wederlegging verstrekte, van eene brochure, door den Leeuwarder Geneesheer Bernardus Idema, ter verwelking van zijne geliefde Veldbloemen geschreven, welk *Tweede Bericht*, evenmin als het eerste, de toets van gezond verstand kon doorstaan. Dit zooveel gerugts gemaakt hebbend geval liep ten einde, met eene ernstige vermaning aan den Eerwaarden Blom in de klassikale Vergadering van Leeuwarden, bij monde van haren Voorzitter, zoo men verzekert op bevel van het Collegie der Gedeputeerde Staten gedaan, »dat hij zich in het »vervolg van zulk een onbetamelijke handelwijze, zoo weinig over»eenkomstig met de leer van zijnen Goddelijken Meester, had te »onthouden, of dat er tot zijn nadeel zou worden gedisponeerd."

Erger gevolg had voor hem de twist, die ten jare 1763 over het beroepen van een Predikant te Leeuwarden ontstond. De opengevalle Leeraarsplaats, door het vertrek van Paulus Rutgers naar Utrecht, stond in Februarij 1763 vervuld te worden. De Regering van Leeuwarden liet op eene vriendelijke wijze onder de hand, aan de Leden des Kerkeraads weten, dat zij voor dit maal gaarne de verkiezing zoude zien vallen op eenen inboorling van Friesland, en die tevens tot de orde der Coccejanen behoorde. Voor het eerste deel van hun regtmatig verlangen pleitte eene landswet, welke, ofschoon in vergetelheid geraakt, evewel niet was afgeschaft en bij deze gelegenheid werd ingeroepen. Niets was ook billijker dan de vordering van het tweede deel hunner begeerte, van namelijk genoegen te geven aan zoodanige leden der gemeente van Leeuwarden, die de leerwijze van Coccejus toegedaan waren en welker aantal niet gering was en zooveel te meer door dien er reeds vier Voetiaansche Predikanten onder de zes Leeuwarder Leeraars gevonden werden, allen vreemdelingen en van buiten de provincie beroepen. De Kerkeraad vond echter goed aan dit verzoek niet te voldoen en leverde een drietal ter goedkeuring in, waarop geene dan vreemdelingen en Voetianen voorkwamen. Nadat dit drietal zes maanden lang onafgedaan was blijven liggen, besloot de kerkeraad eene bezending aan

(1) *De Miracula et Mysterie Rubi ardentis et non consumtie*, Exod. III. vs. 2.

(2) *De prisca et nupera rerum Belgicarum vicissitudine.*

de Regering te doen, met last om, op eene bescheidene, vriendelijke, eerbiedige, maar tevens ernstige, nadrukkelijke en krachtige wijze, de Regering de onvoegzaamheid en het nadeel van het zoolangdurig ophouden der beroeping onder het oog te brengen, en afdoening van zaken te verzoeken. Ds. Blom aan het hoofd van deze Commissie geplaatst, gaf, zoo te dezer gelegenheid als bij hetgeen later over deze zaak voorviel, zoo vele bewijzen van geestelijken hoogmoed en gedroeg zich zoo ergerlijk en oproerig, dat hij ten laatste, door zijne eigen ambtsbroeders verlaten, door de Regering in eene geldboete werd verwezen, en door Gedeputeerde Staten voor 6 weken in zijne dienst geschorst.

Na dien tijd bleef hij nog zeventien jaren te Leeuwarden werkzaam en overleed aldaar den 28 September 1780. Hij was te dier zelfde stede, in 1751, gehuwd met A. C. van Kuffeler uit een deftig Friesch geslacht, en had bij haar drie zoons verwekt. Behalve de bovengenoemde twistschriften zien nog van hem het licht:

Het bevend Nederland door Aardschuddingen tot een heilig beeven voor Godt geroepen, in een Redevoering over Matth. XXIV vs. 7 laatste lid en over Job IX vs. 4—6, op den laatsten Bedendag, Amst. en Leeuw. 1756. 4°.

Zie *Vaderl. Hist. ter onmiddellijke vervolge op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 252—260; van Abkoude *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 586—600; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters, ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BLOM (Antony) hield zich eene reeks van jaren in de kolonie Suriname op, waar hij zich vooral op den landbouw schijnt te hebben toegelegd, althans hij heeft de vrucht zijner ondervinding te dien opzigte te boek gesteld in een

Verhandeling over den Landbouw in de kolonie Suriname, volgens eene negenjarige ondervinding zamengesteld door Antony Blom, *in orde gebragt en met de noodige ophelderingen en bewijsreden voorzien* door Floris Visscher Heshuyzen enz. Haarlem 1786. 8°. hetwelk later herdrukt werd onder den titel van:

Verhandeling van den Landbouw in de colonie Suriname door Antony Blom, Amst. 1787. 8°.

Men wil dat Blom het eerste, na de gedane aanwijzingen van grove misslagen, niet voor het zijne heeft willen erkennen, hetwelk oorzaak was, dat deze tweede verbeterde uitgave in het licht verscheen. Het werk is zeer uitvoerig geschreven en levert overal bewijzen op van grondige kennis van den voor vijftig jaren gebruikelijke wijze van landbouwen in de Kolonie Suriname. Blom overleed te Parimaribo in het begin van 1808.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naaml. van Nederl. Boeken*; M. D. Teenstra, *de Negerslaven in de Kolonie Suriname*, bl. 319 en 320.

BLOMBERG (Hendrik van), tijdens de onrustige tijden voor het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, was een der Burger gecontitueerden, »om met de Heeren van den Krijgsraad of met eene »Commissie uit denzelven, zoo veel mogelijk, gemeenschaplijk te over»leggen en te beramen al hetgeen ter bevordering van de goede »zaak des Vaderlands en inzonderheid van de goede burgerij dezer »stad (Amsterdam), zou dienstig geoordeeld worden." Na de omwenteling van dat jaar werd hij echter, nevens Mr. Ernestus Ebeling, Jacobus d'Amour, Pieter Witmond en Jacob van Staphorst, ingedaagd, »over en ter zake dat dezelve zijn »present geweest en mede geassisteerd hebben bij het inleveren op »eene oproerige wijze van zeker Declaratoir, inhoudende de pre»tense Remotie van negen Heeren uit den Agtbaaren Raad dezer »stad," alsmede »dat zij mede Autheuren en Aanvoerders geweest »waren voor de Remotie van den wettigen Hoofd-Officier, voorge»vallen den zesentwintigsten Junij MDCCLXXXVII" welke indaging in September daaraan volgende, gevolgd werd van een vonnis, waarbij zij »ten eeuwigen dage uit den Lande van Holland en »West-Friesland gebannen werden, onverminderd zoodanige andere »straffen als men, indien zij ten eenigen tijde in handen der Jus»titie mogten geraken, zou oordeelen te behooren."

Na de omwenteling van 1795 weder in het vaderland teruggekomen, werd hij vervolgens Kolonel-Kommandant, der gewapende burgermagt in het Departement van den Amstel, en bleef zulks tot de ontbinding van dat korps op het laatst van het jaar 1803. Een zijner zonen, insgelijks Hendrik van Blomberg geheeten, hielp als Luitenant te Straalsund den Pruissische Majoor von Schill bevechten en werd bij die gelegenheid gekwetst.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XVII. bl. 73, D. XXI. bl. 27 en 328. D. XLV. bl. 267; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 273.

BLOMEVENNA (Pieter). Zie Bloemevenne (Pieter).

BLOMHERT (Johan), geboren te Zalt-Bommel in 1694, studeerde eerst te Utrecht, waar hij reeds op zijn twee-en-twintigste jaar tot Meester in de vrije Kunsten en Doctor in de Wijsbegeerte bevorderd werd, vervolgens oefende hij zich te Leiden in de Godgeleerdheid, werd in het jaar 1718 beroepen tot Predikant te Haaften, van waar hij in het jaar 1737 naar Cuyk vertrok, en overleed aldaar, den 24sten December 1738, een zoon nalatende.

Hij was schrijver van:

De Geschiedenissen van het Vereenigde Nederlandt zedert haer eerste opkomst tot op deese onse dagen, hoe 't zelve verlost, verhoogt en bewaert is door wonderen van Gods voorzienigheit onder 't Bestuur der Princen van Oranje en Nassau enz. Utr. 1730. 8°. waarvan de tweede druk te Utr. in 1735. de vierde in 1744, de vijfde en de 6de in 1758, het licht zag; terwijl P. le Clercq en A. Rotterdam er in 1750 ieder een vervolg op geleverd hebben. De groote aftrek van zes drukken binnen dertig jaren getuigt genoeg voor de deugdelijkheid van het werk.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V.; uit partikuliere berigten aangevuld.

BLOMHOFF (Jan Cock). Zie Cock Blomhoff (Jan).

BLOMMAERT (Jaques of Jacob) of Bloemaert, geboortig van Oudenaarde, uit welke stad hij naar men wil, weleer gebannen was, streed in Maart 1567 op den dijk bij Austruweel, als Kapitein, onder Jakob van Marnix Heer van Tholouse, en was een der weinige die er het leven niet bij inschoten. Hij bood met Jacques van Megen in 1571 Willem van Oranje zijne dienst aan, om in Vlaanderen en de omstreken van Oudenaarde krijgsvolk te verzamelen en van de kloosters en abdijen, welke daar in die landen zeer rijk waren, daartoe de gelden te bekomen. De Prins schijnt hem, den 9den Junij 1571, commissie te hebben verleend, doch herriep ze bij eene latere van 26 Augustus des zelfden jaars, waarbij hij op nieuw »betrouwende op die goede neersti»cheyt ende getrouwicheid deszelfs Jacobs Blommaert," hem magt verleent om met de burgeren van Oudenaarde te handelen ter levering van die stad in de handen van Oranje; krijgsvolk te vergaderen, en van de stad zich meester te maken, met behoud van alle de vrijheden der inwoners, zonder hun eenigen hinder aan te doen, maar te beschermen, tegen allen overlast der Spanjaarden. Blommaert mogt evenwel niets beginnen, zonder bijzonderen last van Oranje's broeder Graaf Lodewijk van Nassau. Of Blommaert aan dezen last voldaan hebbe, blijkt niet, dan alleen dat hij eenig volk verzamelde, doch Oudenaarde niet won, maar met zijn volk in de bosschen rond zwierf tot het geheel en al verliep. Hij liet echter de zaak der vrijheid niet varen, maar bragt, nadat Vlissingen het Spaansche juk had afgeschud, ruim 200 man uit Antwerpen naar die stad en kreeg weldra het bevel in Arnemuiden, dat echter weder spoedig door de Spanjaarden onder d'Avila werd ingenomen, bij welke gelegenheid d'Avila wel 400 menschen sneuvelde, doch Blommaert zijn leven in Veere bergde. Kort daarna volvoerde hij zijne vroegere plannen en nam werkelijk, den 7den September 1572, Oudenaarde, door list, voor Oranje in, maar bedreef daar zooveel ongeregeldheden, dat hij der goede zaak meer na- dan voordeel deed, daar onderscheidene steden hare poorten voor den bevrijder gesloten hielden, als vrezende het geweld der woeste aanvoerders en soldaten. Na den Parijschen moord en het innemen van Bergen in Henegouwen kregen de zaken der vrijheid een nog treuriger aanzien. De bezettingen van onderscheidene steden in Vlaanderen verliepen op het hooren van Alva's aantogt; zoo ook die van Oudenaarde. Blommaert, de Grave en van Rijne vloden uit die stad, poogden zich te redden op eene landhoeve bij Eeclo, doch terwijl ze zich moedig verdedigden tegen de Spanjaarden, die hen op de hielen zaten en het huis omsingelden, raakte het gebouw in brand en zij kwamen in de vlammen om.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 333, (241), B. VI. bl. 402, (299), 412, 301); Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 12; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 197 en 214; van Groningen, *Gesch. der Waterg.*, bl. 242; Swaluwe, *de daden der Zeeuwen gedurende den Opstand tegen Spanje*, bl. 24 en 40; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. bl. 218; Gachard, *corresp. de* Guillaume le Taciturne, T. III. p. 36 et suiv.

BLOMMAERT (Dirk). Zie Bloemaert (Dirk).

BLOMMART (Samuel) werd, zich in dienst van de Oost-Indische Maatschappij op Java bevindende, den 19den Junij 1607, door het Opperhoofd van Bantam, met eene sloep met volk en ammunitie

naar Soekadana, op Borneo, gezonden, ten einde er onze kooplieden, die er in groot gevaar verkeerden van door de inlanders vermoord te worden, af te halen. Aangezien zij voor zijne aankomst reeds van daar vertrokken waren, kwam hij al den 13den Julij van dat jaar te Bantam terug; doch reisde in het begin van 1609 weder naar Soekadana, om er als Opperhoofd de zaken der Oost-Indische Maatschappij waar te nemen. Ook had hij eenen brief van den Prins van Oranje, om dien aan den Koning van Borneo te overhandigen, en met deze, even als met den Koning van Bandjarmasing en de Koningin van Landak, een verbond aan te gaan. Hoe hij bij die beide Koningen slaagde, vinden wij niet geboekt maar de Koningin van Landak antwoordde, »dat haar »land Landak en de rivier de Landak voor ieder openstond," om welke reden zij met ons in geen verbond wilde treden. Beter gelukte zijne pogingen bij den Koning van Sambas. Dezen in Julij van dat jaar een bezoek gevende, sloot hij met hem een verbond wegens den diamanthandel, waarbij den onzen uitsluitend dien handel op dat land werd toegestaan. Ook zond hij, gedurende zijn verblijf op Borneo, belangrijke berigten omtrent dit eiland over. In September 1710 kwam hij echter met het jagt de *Vliegende Draak* te Bantam terug en verzocht, »nadat hij nu eene fraaije »partij diamanten bijeen verzameld had, zijn ontslag, alzoo de »tijd gedurende welke hij gehouden was daar te blijven, verstreken »was (1)." Ofschoon het niet blijkt dat hem dit verzoek werd ingewilligd, vinden wij echter niets meer omtrent hem opgeteekend.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. III. bl. 244—246, Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 436.

BLOMMENDAAL (Jan van), ook genoemd Bloemendaal en Blumenthal, een der eerste Teekenaars van het verbond der Edelen, was Raad van het Guliksche en Ambtman te Wassenberg en in het jaar 1558 gehuwd met Elizabeth van Gruithuizen. Zijn kleinzoon Hans Willem van Blommendaal was Luitenant onder Brederode, en overleed den 13 Junij 1625, een andere kleinzoon van hem enb roeder van Hans Willem, Hans Hendrik van Blommendaal, getrouwd met Eleonora Melling, was Drost van Vianen, en in 1620, in naam van Brederode, tegenwoordig bij de begrafenis van Graaf Willem Lodewijk van Nassau.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 239.

BLOMMERT (Nikolaas) schijnt in de zestiende eeuw een scheepsbouwmeester te Breda te zijn geweest; althans toen Adriaen d'Estournel, Heer van St. Remy, Gouverneur van Breda, in 1570 eenen aanslag smeedde om de Klundert bij verrassing in te nemen, rustte hij te dien einde, onder het beleid van Blommert, eenige schepen uit. Deze stonden op stapel, en werden gebouwd op het Nonnenveld, binnen gezegden stad, doch waren zoo groot gemaakt, dat zij niet onder de Ginneken-brug door konden, waarom die togt achter bleef en men daarom spottender wijze zong:

Hebt dy niet op de Klundert geweest
Mette Bredasche Vlote,
Ic hebber geweest, ic en com er niet meer,
Ic werd bynaa doorschoten.

Zie van Goor, *Beschrijving van Breda*, bl. 143.

BLOMMEVENNE (Pieter). Zie Bloemevenne (Pieter).

BLON (Michiel le), in 1590 te Frankfort aan den Main geboren, was een goudsmid en plaatsnijder, die reeds in vroege leeftijd te Amsterdam kwam, waar hij het overige zijns levens doorbragt en in 1656 stierf. Onderscheidene kleine prenten, zeer net door hem bewerkt, en sieraden, wapenschilden enz. voorstellende, getuigen van zijne bekwaamheid.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild. en Schilder.*

BLON (J. le) leefde in het midden der zeventiende eeuw en was een groot vriend van Catharina Lescaije ook komen in *de Lauwerstrijt* tusschen deze en Cornelia van der Veer, te Amsterdam in 1665 uitgegeven, onderscheidene verzen van hem voor, in welke het niet aan geest en zoetvloeijendheid mangelt.

Zie *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

(1) Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. III. b. bl. 245.

BLONDEEL (Valentijn Jan) werd, na te Utrecht zich in de regten te hebben geoefend, in April 1745 tot Meester in die wetenschap bevorderd. Door den Utrechtschen Boekverkooper Hermanus Besseling verzocht zijnde, om het eerste blad van *de Beschrijving der stad Utrecht* van eenen hem onbekenden en reeds overleden schrijver na te zien, vond hij daarin zoo vele feilen, dat hij besloot het geheele werk na te zien en daar, waar hij zulks noodig oordeelde, te veranderen en om te werken, waarna hij het in het licht zond, onder den titel:

Beschrijving der stad Utrecht, behelzende derzelver Opkomst, en voornaamste Lotgevallen, Mitsgaders de opvolging der Bisschoppen tot het einde der twaalfde Eeuw. Benevens eene Verhandeling over de vijf Collegiale kerken, voornamelijk die van S. Martin en S. Salvator. Uitgegeven door Mr. Valentijn Jan Blondeel, Utr. 1757. 8°. met pl.

Zie de voorrede van dat werk, bl. XI—L; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BLONDEL (David), geboren in het jaar 1591 te Chalons in Champagne, openbaarde reeds vroeg eenen gunstigen aanleg en eene zucht om zich op de Godgeleerde wetenschappen, vooral op de kerkelijke geschiedenis, toe te leggen. Na volbragte studie, werd hij in 1614 Predikant te Houdon nabij Parijs. Eenige jaren later, in 1626, droegen de vertegenwoordigers der Fransche Protestantsche kerken hem op om het werk van den Kardinaal César Baronius, waar dit noodig was te wederleggen. Tevens schonken zij aan Blondel den titel van honnorair Hoogleeraar, met vrijheid om zich te vestigen, waar hij wilde. Hij werd in 1631 tot Hoogleeraar te Saumur beroepen; dit beroep had echter geen voortgang. Na de dood van Gerardus Johannes Vossius werd hij in 1650, Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam, welk ambt hij den 7den Maart van dat jaar aanvaardde met eene opwekking tot het beoefenen der gewijde geschiedenis. Zijn verblijf in Amsterdam was niet aangenaam voor hem, noch nuttig voor het Athenaeum. Met moeite toch werd hij tot het houden zijner openbare lessen gebragt en in 1652 werd hij geheel blind, in welken staat hij slechts weinig jaren geleefd heeft, zijnde op den 6den of den 9den April 1655 overleden.

Hij was een zeer geleerd man, die onderscheidene werken tot verdediging der Hervormden in Frankrijk geschreven heeft. Ook had hij een wonderbaarlijk geheugen, en wist al wat hij in oude en nieuwe schrijvers gelezen had, met eene onbegrijpelijke vaardigheid en naauwkeurigheid te pas te brengen. Als een bewijs van zijn sterk geheugen voert men aan, dat hij, reeds blind zijnde, zijne *Genealogiae Franciae plenior assertio contra Johannem Jacobum Chifletium*, welke in 1655 te Amsterdam, in twee deelen, in fol., het licht zag, uit het hoofd aan een ander heeft in de pen gegeven.

Blondel had eene zonderlinge wijze van studeren, hij legde zich op zijne buik op den grond en plaatste rondom zich de boeken, welke hij tot het onderhanden zijnde werk noodig had.

Men verhaalt ook dat hij van den President Jean Jacques de Mesmes, die zeer verkleefd was aan den Roomschen godsdienst, een jaargeld van 1200 livres trok, om tegen de heerschappij van den Paus te schrijven; terwijl een Raadsheer van het Parlement te Parijs hem ten zelfden einde jaarlijks 600 livres schonk, en dat hij om aan die beide heeren voldoening te geven, het lijvige boekdeel schreef: *de la Primauté du Pape*, Geneve 1641. fol. hetwelk tot antwoord verstrekte op het werk dat de Kardinaal Jacques Dury Duperron tegen Jakob I, Koning van Engeland, had geschreven.

Behalve de hier boven reeds aangehaalde werken schreef Blondel, onder anderen nog:

Declaration de la vérité des Eglises Reformées de France, Parijs 1619.

Pseudo-Isidorus, Genv. 1628. 4°.

Des sibylles célèbres 4°.

Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis et Presbyteris, Amst. 1646. 4°.

Turrianus vapulans.

De jure plebis in regimine Ecclesiastico.

De formulae regnante Christo in monumentis usu, Amst. 1646. 4°. zijnde eene zeer belangrijke verhandeling over de magt der Koningen.

Familier éclaircissement de la question si une femme a été assise sur le siége Papal de Rome entre Leon IV et Benoit III welk boek, waarin betoogd wordt dat de Historie van de Pausin Johanna een louter verdichtsel is, in 1647 werd uitgegeven zonder voorkennis van den schrijver, die er echter twee jaren later

ene *seconde édition, plus correcte que la première*, van bezorgde, en in 1657 het oorspronkelijke Latijnsche: *Johanna Papissa sive famosae quaestionis an foemina ulla inter* Leonem IV et Benedictum III *media sederit*, *ἀνάκρισις*, met het uitgeven van welk werk hij merkelijken aanstoot gaf aan eenige Hervormden.

Considérations politiques et religieuses etc., Amst. 1652, welk werk vele in Holland mishaagde, omdat er het Parlement van Engeland en de Parlementsgezinden, zoo mede hun gedrag omtrent Koning Karel I, al te sterk in veroordeeld werd.

Amandi Flaviani *Commonitorium adversus* Innocentii X *bullam in tractatum Monasteriensem*, Eliantheropolis (Amsterdam) 1657. 4°.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. III. bl. 1112; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 287 en 662; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 230; Saxe, *Onom. Liter.*, P. IV. pag. 341, 342 et 595; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; d'Orville et van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 49—51, 147—149; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BLONKEBIJLE (Jeroen), een Scheepstimmerman, omtrent 1680 te Vlissingen geboren, daar hij ook tot aan zijn dood toe, zijn handwerk heeft uitgeoefend, was geen onkundig man, ook besteedde hij den tijd, die hem zijne bezigheden toelieten, zeer vlijtig met lezen. Men heeft van dien werkman een boekje, dat vrij wel geschreven is, en waarin het niet ontbreekt aan hartige spreekwijzen, van 's mans kostwinning ontleend; het voert tot titel:

Aanmerkingen bij maniere van wederleggingge op het selvstandig of niet selvstandig bestaan des Satans van A. Utterschout, waarin des autheurs dwalingen, gehaald uit J. Adolphs, en andere Dwaalgeesten ontdekt en wederlegt, en het gevoelen der Gereformeerde Kerke verdedigd wordt. Vliss. 1715. 8°.

Niet onaardig is de taal, die hij in zijne voorreden nopens dit zijn schrift voert: »Terwijlen dat de Leeraren met geleerde Predi»katiën hun pligt doen, sal ik ook met mijn Bijl toehakken; is »het soo glad niet of het geschaaft was, ik sal evenwel de linie »en voorschrift, bij den Oppermeester gesteld, tragten te houden, »sonder dat van lompers en vreemdelingen te volgen, en onder »Gods zegen, de knoesten en quasten die ik buiten dese linien »vinde, soo lang hakken en kerven, dat er de spaanders van vlie»gen sullen."

Blonkebyle heeft nog opgesteld een *Tractaatje over Jac. I vers* 13—15, hetwelk door hem met eene opdragt aan den Burgemeester Pieter Boddaert schriftelijk overgegeven, doch ongedrukt gebleven is.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 193 en 197; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, ; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BLOOTE (Filips de), zoon van Hugo de Bloote, was handdadig aan den moord begaan aan Aleid van Poelgeest in den nacht tusschen 21 en 22 September 1390, en moest deswege in 1413 in het openbaar eenen voetval doen, om zich naar 's Lands gebruik met de magen van Jonkvrouw Aleid te verzoenen.

Zie *Het Oude Goutsche Chronycxken* bl. 119; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 322 en 323; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 178.

BLOOTE (Hugo de), of zoo als hij meestal genoemd werd, Hugo Blotius, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, een Delvenaar van geboorte, was Opziener van de vermaarde Keizerlijke Bibliotheek te Weenen, onder de regeringen van Maximiliaan en Rudolf II, welk beroep hij tot zijnen dood toe, die voorviel in 1608, heeft waargenomen. Men vindt van hem getuigd, dat hij een welsprekend Redenaar was, vrolijk van geest, en met een uitnemend verstand begaafd.

De volgende Latijnsche redevoeringen zijn van hem in druk:

Oratio in duorum Juvenum Adrianii Frisii Tigurini et Laurenti Eisteri, Patricii Viennensis, homicidas.

Oratio paraenetica Lovanii habita ad juventutem, an recte parentes liberos suos Lovanium moribus studiisque informandos mittant?

Oratiunculae de Elephante nuper in has regiones invecto et de Horologiis Lovaniensibus. Antv. 1564. 4°.

Zie Boxhorn, *Tonn. van Holl.*, bl. 160; Bleyswyck, *Bes. van Delft*, bl. 771; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 276 en 277; *Beschr. van Delft*, in fol. bl. 662; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 607; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 177 en 178.

BLOOTELING (Abraham) of Blotelinc, eene zwarte kunstgraveur, doch die ook onderscheidene zeer fraaije werken met de etsnaald en het graveerijzer vervaardigd heeft, was geboren te Amsterdam in 1634, waar hij in de school van Visscher onderwezen werd. Bij den inval der Franschen in Holland, in 1672, begaf hij zich naar Engeland, waar hij eenige prenten naar beroemde schilderijen uitgaf, welke veel goedkeuring ten deel vielen. Men vindt aangeteekend, dat hij voor de door hem vervaardigde afbeelding van den Hertog van Norfolk eene gratificatie van 600 gulden ontving. Na den vrede in Holland teruggekeerd, bragt hij onderscheidene aanzienlijke schilderijen en teekeningen van voorname meesters in het koper: als van Pieter Paulus Rubbens, Anthonij van Dijck, Frans van Mieris, Bartholomeus van der Helst, Filip Wouwerman en Salomon Ruisdaal, waaronder geëtste prenten van het Joden kerkhof en gezichten op de Poorten en oude vestmuren van Amsterdam naar den laatstgenoemden bijzonder uitmunten en van de liefhebbers gezocht worden. Ook bragt hij de cameën of kostbare steenen van Leonard Augustini in prent, een werk dat in 1685 te Amsterdam in het licht kwam.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 238; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 121; Immerzeel, *Levens en Werken der Schild. en Schilder.*; *Biogr. Univ.*, Tom. II. p. 343 et 344.

BLOTIUS (Hugo). Zie Bloote (Hugo).

BLOXIUS (Petrus). Zie Bloccius (Petrus).

BLOYS van TRESLONG. Zie Blois van Treslong.

BLUM (Johannes Erasmus), geboren te Darmstad, werd in de zeventiende eeuw Hoogduitsch Predikant bij de Evangelisch Luthersche Gemeente te Amsterdam.

Hij heeft in het licht gezonden:

Amabilia Jehovae Exercituum Tabernacula. das ist, Labliche Wohnungen des Hern Zebaoth. oder Euangelische Einweitungs-Predigt, enz. Amst. 1671. 4°.

Twaalf Boet-bazuinen des Ouden en Nieuwen Testaments, met haar krachtig Geluyt, Tegen-geluyt. En XII *Aandachtige Boetgebeden, Alsmede zeven Hert-wekkers of Hert raakende Boet-drijvers.* Amst. 1674. tweede druk 1736.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk in Nederl.*, St. VII. bl. 14—20.

BLUMENTHAL (Jan van). Zie BLOMMENDAAL (Jan van).

BLUSSÉ (Abraham), geboren te Dordrecht den 16den Februarij 1726, heeft den grond gelegd van eenen alom bekend gewordenBoekhandel, welke thans tot in het vierde geslacht in zijne vaderstad bloeit. Niet enkel zijn de reeds bestaande boeken het voorwerp geweest van dezen handel, maar hij heeft vele nieuwe daarbij gevoegd, hoewel hij er zich niet zoo zeer op toelegde om vele, als wel om nuttige Boeken in de wereld te zenden. Menig wel uitgevoerd en nuttig drukwerk heeft, met 's Mans naam, dien zijner vaderstad door heel het Land en verder doen noemen. Zoodanig zijn geachte Spraakkunsten en Woordenboeken van de voornaamste levende talen, behalve andere werken. Onder de laatste munten uit, in het Fransch eene met goedkeuring van den Graaf de Buffon door Nederlandsche Geleerden bezorgde en verrijkte uitgaaf zijner *Histoire Naturelle* 38 deelen in 4°. en in het Nederduitsch, de oorspronkelijke *Beschrijving van Handwerken*, tot vier en twintig verhandelingen aangegroeid en altijd voor de bijkomst van nieuwe openstaande. Men mag er bij noemen de geschriften der Dordsche Kerkleeraars Jacob Hendrik van den Doorslag, Paulus Bosveld en Ewaldus Kist. Maar niet alleen was Blussé Boekhandelaar, hij was ook Dichter. Onderzoeklievend, opmerkzaam bij veel gelegenheid van waarnemen en gemakkelijk zich uitdrukkende, inzonderheid in verzen, zelfs onvoorbereid, liet hij zich menigwerf op verzoek of uit eigen beweging, in maat en rijm hooren, dan ernstig, dan vrolijk, altijd leerzaam en waardiglijk. Het genot hiervan bepaalde zich niet tot zijne nabestaanden, vrienden en stadgenooten, hij dichtte ook voor het algemeen, en dan stelde hij zijn werk op de gewone wijze verkrijgbaar voor ieder, terwijl hij van zijne menigvuldige gelegenheidsverzen wel vele ter perse leide, maar alleen om in kleiner of grooter kring van belangstellenden als geschenken te worden uitgedeeld. Hierdoor zal er moeijelijk eene eenigzins talrijke verzameling dezer gedrukte stukken gevonden worden. Eenige Bruiloftsverzen, in den vorm van *Herders- en Veldzangen*, heeft de Dichter door dezen algemeenen titel zaamverbonden, en de bladzijden daarvan laten doorloopen. Andere dergelijke Feestgedichten volgen eveneens op elkander, onder het opschrift *Huwelijkszangen.*

Zoo is er ook eene reeks van *Zinnebeelden* en andere van *Mengeldichten*. Fraaije vignetten van den Dordschen teekenaar Dirk Kuipers versieren onderscheidene dier vriendenverzen. In openbaren druk zijn door den Dichter uitgegeven:

Zes gedichten in de *Proeve van Zedepoëzij* van het Dordsche gezelschap van Dichters, *Concordia et labora.* 1755.

Veezorg. Herdersklagt over de Runderpest, zijnde een der zes voormelde stukken, maar afzonderlijk uitgegeven, gr. 8°. 1755.

De Opstanding en het Laatste Oordeel, naar Daniel, in het 2e deel der *Poetische Mengelstoffen* van het Haagsche Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt.* gr. 8°. 1774.

De beste opvoeding der Jeugd ten nutte van het Gemeenebest, en bespiegelingen bij een Onweder. gr. 8°. 1776.

Eerspoor aan de Nederlanders ter verdediging van hunne Vrijheid en Zeevaardeije. gr. 8°. 1781, ook te vinden in de *Lauwerbladen voor de zonen der vrijheid*, D. I. bl. 43—51.

Tafereel van Vaderlandsliefde en Menschenmin, voorkomende in de gezegde *Lauwerbladen*, D. I. bl. 67—86.

Dordrechts Burgerij aan haare Regeerders, mede voorkomende in de *Lauwerbladen*, D. II. bl. 69—90.

Iets Dichtmatigs. (Bundel Godgeleerde bespiegelingen). gr. 8°. 1784.

Jubelzang van het Dordsche Genootschap: Lust tot zingen. gr. 8°. 1797.

Drie Godsdienstige verhandelingen en Gedichten. Dordr. 1800. gr. 8°.

Proeve van Gereformeerde Kerkgezangen, aan het genoemd gezelschap toegewijd gr. 8°. 1804. 2 stukjes.

Mozes Zegelied, voor het zelfde Zanggezelschap. gr. 8°. 1806.

Blussé die meest onderwerpen van godsdienstigen en ernstigen inhoud bezong, wist die met waardigheid te behandelen, doch kon zijne snaren evenwel ook op eenen stouten, forschen toon spannen. Hij overleed den 4den Februarij 1808, bij zijne echtgenoote, Cornelia Fallaré, een zoon, Pieter Blussé, die hem in den Boekhandel opvolgde, en eene dochter nalatende.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 189, 339 noot 3, welk laatste werk wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BLUSSÉ (Abraham) de Jonge, kleinzoon van den voorgaande en zoon van Pieter Blussé van Oud-Alblas, en van Sophia Arnolda Christina Vermeer, geboren te Dordrecht, den 8sten October 1772 had zijn geletterde opvoeding vooral aan de zorg van zijnen grootvader, den in het vorige artikel vermelden Abraham Blussé, te danken. Deze had vroeg eenen goeden aanleg in hem opgemerkt en hem bestemd tot het predikambt bij de Hervormde Waalsche Kerk, waartoe deze familie behoorde, als afstammelingen van om het Edict van Nantes uit Frankrijk uitgewekenen. Nadat hij te Dordrecht op de Latijnsche scholen tot de Akademische studiën was voorbereid, bezocht hij op zestienjarige leeftijd de Hoogeschool te Leiden en zette daar de studiën voort in de oude talen, de Geschiedenis en de Wijsbegeerte, in welke toen David Ruhnkenius, Johannes Luzac, Hendrik Albert Schultens, Adriaan Kluit, Frederik Willem Pestel en Dionysius van de Wijnpersse dier Hoogeschool tot sieraad waren. Daar hij eene grondige voorbereiding had ontvangen en veel ijver bezat, zag men hem in alle deze vakken zeer werkzaam, zoodat het onzeker was welke hij met meer voorliefde beoefende; zelfs de lessen van Pestel over het Natuurregt, die anders door toekomstige Godgeleerden niet plagten gehouden te worden, sloeg hij zelden over, en nog in latere jaren sprak hij daarvan met veel erkentelijkheid. Het meest sloot hij zich evenwel aan Luzac en Schultens aan. De vorderingen, die hij onder de leiding van deze mannen gemaakt heeft, zal men hieruit eenigermate kunnen beoordeelen, dat hij een van de drie jonge Letterkundigen was, die in het jaar 1792 openlijk een Critisch Philologisch Specimen van Luzac verdedigden; de beide anderen waren Jan ten Brink en Johannes Jacobus Schultens. Het door Blussé verdedigde Specimen bevatte: *Aanmerkingen op de Hippolytus van Euripides* (1). Het strekt wel tot bewijs van zijne gelukkige beoefening der Oude Letteren tot zulk een drietal behoord te hebben en door eenen Luzac het eerst tot dit akademisch strijdperk geroepen te zijn. Daarbij mag in het oog gehouden worden, dat in elk der drie verdedigde specimina zoo vele plaatsen van oude Schrijvers en zoo vele onderwerpen der oudheid behandeld worden, dat hij, die deze verhandelingen goed verstaan, ik wil niet eens zeggen in verstaanbaar Latijn verdedigen kan, in onze tijd mogelijk met lof een Doctoraal examen (toen in de letteren niet gebruikelijk) zou kunnen afleggen. Blussé werd dan ook, bij eene vacature in de Oostersche talen aan een onzer Vaderlandsche Athanaeums, op voorstel van Schultens op het drietal geplaatst.

Na volbragte studiën keerde hij in het jaar 1795 naar de ouderlijke woning terug, en nam, nadat zijn vader op zijn verzoek de *Dordsche Courant* had aangekocht, de Redactie van dit dagblad op zich. Inmiddels bleef hij, om zijn grootvader, die deze verandering van loopbaan noode zag, genoegen te geven, op de rol der Waalsche Proponenten, hetgeen de verpligting medebragt om soms eene predikbeurt waar te nemen. Zulk eene riep hem eens naar Leiden, en dit werd de aanleiding dat hij sedert voor goed de Theologische loopbaan met eene andere verwisselde; hij nam toen namelijk de Redactie van de Fransche Leidsche Courant, tot nu toe door den Hoogleeraar Luzac, onder den titel van: *Nouvelles extraordinaires de divers endroits*, geredigeerd, op zich; zoodat dit blad van toen af den naam ontving van, *Nouvelles politiques publiées à Leyde, par* A. Blussé. Nu vestigde hij zich voor goed te Leiden en hield zich tot in 1804 bezig met het schrijven van dit vrijzinnig en waarheidlievend blad, hetwelk, niet langer bestand tegen den overheerschenden invloed van Napoleon, op aandrang van den Franschen Ambassadeur, door het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, den 5den October van genoemd jaar, in de uitgave geschorst werd. Maar nu werd door de eigenaren (waaronder Blussé behoorde) gezorgd, dat weldra onder anderen titel en redactie eene soortgelijke Fransche Courant in het licht kwam, waarvan Blussé het wetenschappelijk gedeelte der redactie kon blijven waarnemen, en zoo verscheen den 23sten October 1804 het *Journal politique publiée à Leide* par J. C. Texier Westmuller, welke laatstgenoemde echter bijna uitsluitend met het materiële des werks belast was. In het jaar 1807 werd dit blad door Koning Lodewijk aangekocht, en sedert heeft Blussé er geen deel meer aangenomen.

Toen in 1815 de Departementale Commissiën van Onderwijs ontbonden en de Provinciale ingesteld werden, werd Blussé benoemd tot Schoolopziener van het Tweede Schooldistrict in Zuid-Holland en tevens tot Secretaris bij de Provinciale Commissie van Onderwijs in die Provincie. Deze laatste betrekking heeft hij dertig, de eerste ruim vijf en dertig jaren d. i. tot aan zijn dood toe, waargenomen.

In den winter van het jaar 1844 werd hij door eene catarrhale ongesteldheid aangetast, die, hoewel door de hulp van zijnen veeljarigen vriend Dr. Godlieb Salomon opgeheven, echter ten gevolge had, dat hij zich door zijne aanverwanten liet bewegen, om zoowel het Secretariaat bij de Provinciale Schoolcommissie als het Schoolopzienerschap neder te leggen. Hij verzocht zijn ontslag, voorgevende zijne vergevorderde twee-en-zeventigjarige leeftijd. Maar de Regering betuigde er zooveel prijs op te stellen dat hij beide betrekkingen bleef waarnemen, dat zij hem enkel en zulks nog noode van het Secretarisschap der Provinciale Schoolcommissie ontslaan wilde, maar hem liet uitnoodigen het Schoolopzienerschap te blijven bekleeden. In het bezit zijner vorige gezondheid teruggekeerd en bezield met lust om de Maatschappij zoo lang mogelijk nuttig te zijn, liet hij zich door dien aandrang bewegen, om in gemelde betrekking werkzaam te blijven. In het jaar 1841 was hem de onderscheiding te beurt gevallen van benoemd te worden tot Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Dat hij tot den kring van Leidens geletterden behoord heeft, ofschoon zelf weinig letterkundigs uitgegeven hebbende, zal geene opzettelijke aanwijzing behoeven. Gedurende zijn meer dan 50 jarig burgerschap van Leiden was hij met vele geleerden aldaar in vriendschappelijke betrekking, en bevond zich ook gaarne in de gezellige kringen van wetenschappelijk beschaafden, waarin het leven in eene Akademiestad soms hooger gestemd en aan den geest nieuwe veerkracht bijgezet wordt.

Slechts eens trad hij in eene geleerde maatschappij als spreker op, namelijk in eene openbare vergadering van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, op den 3den Maart 1815, eenigen tijd nadat deze hem het lidmaatschap had aangeboden. Hij was daartoe uitdrukkelijk uitgenoodigd, en wilde, door opvolging daarvan, toonen de hem bewezen onderscheiding op prijs te stellen. Zijne redevoering bevatte eene *beschouwing van den vorm en den inhoud van Cicero's Laelius, over de vriendschap*, later in het IIIde deel der *Mnemosyne* van de Heeren Tydeman en van Kampen opgenomen. Ook daarin straalde eenigermate zijne paedagogische rigting door, daar hij betuigde tot die stof vooral geleid

(1) *Observationes in Euripidis maxime Hippolytum.*

te zijn door de overweging, dat hare behandeling Akademische jongelingen (die zulke vergaderingen veel plagten bij te wonen) zou kunnen opwekken tot gezamelijke beoefening der oude en der Vaderlandsche letteren.

Overigens heeft hij zich als geletterde niet door het uitgeven van geschriften trachten te onderscheiden. Zijne levensrigting was door den loop der omstandigheden steeds meer en meer van practischen aard geworden; hij werd meer tot toepassing der wetenschap op het leven, dan tot toewijding des levens aan de wetenschap gedrongen, en de alledaagsche eerzucht van schrijver te heeten was hem vreemd. Intusschen heeft hij niet zelden anderen in stilte vriendschappelijk bijgestaan bij het nazien hunner geschriften of is door het geven van adviezen bevorderlijk geweest tot het uitgeven daarvan. De eenige werken onder zijnen naam uitgegeven zijn:

Wetten en decreten, betreffende het openbaar onderwijs, met den Franschen tekst, 1812. gr. 8°.

Het Fransch en Hollandsch en Hollandsch en Fransch Woordenboek van P. Marin, geheel omgewerkt, Dord. 1815. 2 dn. 8°, waarvan in 1828 een tweede druk verscheen.

Dat iemand van zulke practische rigting en tevens van een onafhankelijk bestaan niet zelden geroepen werd tot plaatselijke lastposten en commissien, behoeft naauwelijks gezegd te worden. Hij had ten deze veel voor zijne medeburgers over, tijd, ijver en stoffelijke opofferingen. Zoo was hij 25 jaren commissaris der Spaarbank, waarvan hij in 1817 mede-oprigter en ontwerper van het reglement was geweest, en ontving reeds in 1832 eene zilveren medailje voor het belangeloos waarnemen, gedurende den tijd van vijf-en-twintig jaren, van het Thesaurierschap van het Departement Leiden der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij. Bij instellingen die de algemeene en bijzondere weldadigheid of de bevordering van Vaderlandsche en plaatselijke nijverheid betroffen, was hij nooit de laatste, maar ondersteunde die met woord en daad. Te midden van eene werkzaamheid, die tot deze laatste betrekking had, vond hij de noodlottige aanleiding tot zijnen dood, die hem, na eene korte ongesteldheid van naauwelijks twee dagen, op den 3den December 1850, getroffen heeft. Bijna tot aan de laatste levensoogenblikken behield hij zijne helderheid van geest, en zijn uiteinde was zacht, als de afspiegeling van een leven hetwelk een voorbeeld van kalmte en gelijkmatigheid was geweest.

Indien er een doorloopende trek van zijn karakter moest aangewezen worden, het zou deze gelijkmatigheid zijn, die hem van der jeugd af tot in hoogen ouderdom is bijgebleven, eene gelijkmatigheid minder uit het temperament ontstaan, dan door oefening verworven, want van aard was hij veeleer sanguinisch, zigtbaar in de levendigheid zijner opvatting en in de voortvarendheid van zijn handelen. Die gelijkmatigheid vertoonde zich niet slechts in zijn humeur, maar vooral in eene groote naauwkeurigheid van spreken en handelen. Daartoe was hem zijn getrouw geheugen bijzonder hulpzaam, ten gevolge waarvan men, hem om eenige inlichting vragende, niet zelden zoo omstandig onderrigt werd, als ware het vooraf schriftelijk voorbereid en daar hij zich geene opsmukking veroorloofde, konden zijne mededeelingen als authentiek beschouwd worden. Werd hij om raad gevraagd, dan onderscheidde zich die door eene bedachtzaamheid, gelijk zij eigen pleegt te zijn aan eenen helderen en wikkenden geest, terwijl zelden iets door overhaasting voorbijgezien of door bekrompenheid achtergehouden werd. Zulk een bestaan had ook op zijn uitwendig voorkomen den stempel van gelijkmatigen eenvoud gedrukt; eenvoud in handelen, in gewaad, in levenswijs. Weinige behoeften voor zich zelven hebbende, beminde hij de weelde niet, ten einde jegens anderen milddadiger te kunnen zijn, en zoo min mogelijk bediening behoevende, was hij gedienstig en hulpbetoonend, vooral jegens den behoeftigen evenmensch. Gunstig te oordeelen over anderen, het kwade moeijelijk te gelooven, niet te verspreiden, veel te vergoelijken, was hem in bijzondere mate eigen; daarentegen stelde hij bewijzen van genegenheid, ook de geringsten, van hen met wie hij verkeerde, op hoogen prijs, en zulke zijn hem ook niet zelden ten deel gevallen. Den 8 Julij 1799 in het huwelijk getreden met Johanna Petronella Maizonnet, liet Blussé bij haar twee kinderen achter, eene zoon Pieter Lodewijk Frans Blussé, Advokaat te 's Gravenhage en eene dochter Louise Sophie Blussé, sedert lang weduwe van den Leidschen Hoogleeraar Caspar Johannes Christiaan Reuvens.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1832. D. II. bl. 226 en 227; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 69 en 732; *Handel. der jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk.*; *Levensber.* bl. 17—30, welke laatste ons hier tot gids verstrekt heeft.

BLYENBERG Laurensz. (Willem van), geboren te Dordrecht in de eerste helft der zeventiende eeuw, werd in 1674, 1675, 1676 en 1677 tot een der Goede luiden van achten in zijne geboortestad gekozen. In 1673 was hij Veertig, in 1676 nog Oudemannen-en-vrouwen-meester en Vader der broodzusters, en is mede Thesaurier der stad Dordrecht geweest. Hij zond in het licht:

De kennisse Gods, Leid. 1671. Amst. 1700.

De waarheit van den Christelijken Godsdienst, Leid. 1674. 4°.

Over de wezentlijkheid Godts in wederlegging van de zedekunst van B. Spinoza, Dord. 1682. 4°.

Bovendien schreef hij met Willem Deurhoff:

Over de werkingen der Geesten, Amst. 1718. 4°.

Hij beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch zijne verzen zijn niet in eenen bundel bijeenverzameld, maar men treft die in het *Belgium Gloriosum* van Lydius en voor de werken zijner tijdgenooten aan. Ook schijnt hij de hand gehad te hebben aan het dramatisch dichtstuk, *Dierijk en Dorothé of de Verlossing van Dordrecht* van Samuel van Hoogstraten.

Zie S. van Hoogstraten, *Dieryk en Dorothé*, uitgegeven door Mr. P. S. Schull, bl. 68; *Kerkel. Dordr.*, II. 197; *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BLYENBURG (Soeteman van), Schildknaap, zoon van Diederick van Blyenburg, woonde, met eene aanzienlijke waardigheid, den grooten slag bij, welke in 1304 tusschen Joan II Graaf van Henegouwen en Holland en Wijt van Dampière Graaf van Vlaanderen geleverd werd. Hij gedroeg zich bij die gelegenheid zoo dapper dat de Graaf van Holland besloot hem tot Ridder te slaan, maar 3 of 4 dagen voor de daartoe bepaalde tijd, kwam hij plotseling te overlijden, nalatende uit zijne huisvrouw Bertha van Moerdrecht, uit den huize van Kralingen: Cornelis van Blyenburg, die volgt en Adriaan van Blyenburg, schildknaap van den jongen Graaf Willem III.

Zijn wapen, hetwelk ook door zijne nakomelingen gevoerd is, bestond uit een gedeeld schild van keel en zilver, met twee rozen van zilver op het bovenstuk en eene halve ster met drie punten van keel op het onderstuk. Tot helmteeken een St. Michiel van zilver en ter wederzijden vastgehouden door twee vliegende arenden van goud, hebbende tot zinspreuk: *Laetus Laeta spero* (d. i. *Vrolijk hoop ik op het blijde*).

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 990, van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 871; en vooral G. D. Schotel, *Theodori Ryckii, Joh. Georgii Graevii, Nicolai Heinsii ad Adrianum Blyenburgum et Adriani Blyenburgii ad diversos epistolae ineditae* etc. Hag. com. 1843, welk werk uitvoerige levensberigten bevat, van alle de hier vermelde Blyenburgen.

BLYENBURG (Cornelis van), oudste zoon van den voorgaande, was omstreeks 1330 Edelman van Willem III, Graaf van Holland, die hem in onderscheidene eervolle, zoo binnen als buitenlandsche commissiën gebruikte. Hij wordt geprezen als kloekmoedig, verstandig en voorzichtig. Eens zeide hij tot Graaf Willem, dat hij gesproten was uit een geslacht, dat niet wist wat het was van de oude deugd zijner voorvaderen te ontaarden. Tweemalen is hij gehuwd geweest; eerst met Anna van Rhiede, die hem gebaard had Heiman van Blyenburg, die volgt; zijne tweede vrouw was Elizabeth de Cocq.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 990; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 871 en 872.

BLYENBURG (Heiman van), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1395, werd in 1425 Burgemeester zijner geboortestad en overleed in 1470. Tijdens de belegering der stad Dordrecht door Jan Hertog van Braband, in 1418, gedroeg hij zich zeer dapper en behaalde veel roem. Bovenmate rijk zijnde leefde hij zeer prachtig, maar was tevens buitengeen menschlievend. Zoo heeft hij, na de inbraak van den Zuid-Hollandschen waard, in 1421, onderscheidene aanzienlijke familien, die bij dien watervloed alles verloren hadden, uit eigen middelen onderhouden.

Hij was getrouwd met Geertruid van Houweningen en won bij haar Cornelis van Blyenburg, die volgt, en Soeteman van Blyenburg, Schepen van Dordrecht.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 990 en 991, van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872.

BLYENBURG (Cornelis van), geboren in 1450, was Overste in de oorlogen van Holland tegen Gelderland. Hij nam in 1489 de stad Nieuwpoort in, brak hare poorten af, sloopte de wallen,

en behaalde in het zelfde jaar eene overwinning op de Hoekschen op de Lek, ter gedachtenis waarvan onder aan den toren van de groote kerk in steen werd uitgehouwen:

✠ ERA CHRISTI MCCCCLXXXIX JUNII IV.
VICIT DORT IN LECCA. ALLELUYA

(d. i. in het jaar na de geboorte van Christus 1489 den 4den Junij overwon Dord op de Lek. Halleluja.)

Hij herbouwde het Heilige Geest-huis ter Nieuwerkerk binnen Dordrecht. Op het laatst van zijn leven werd hij kreupel en overleed in 1521, na tweemalen te zijn gehuwd geweest eerst met Catharina Schoyts, bij wie hij verwekte Adriaan van Blyenburg, geboren in 1485, die, na eerst alle landen en steden van Europa doorreisd te hebben, Schepen van Dordrecht werd en aldaar in 1570 overleed. Bij zijne tweede vrouw Margaretha van Diemen schijnt Cornelis van Blyenburg geene kinderen te hebben nagelaten.

Zie van Oudenhoven, *Beschr. van Zuyt-Hollandt*, bl. 312; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 991; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872; van Alkemade, *Jonker-Fransen-Oorlog*, bl. 207—214; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 55 en 56.

BLYENBURG (Herman van), Heer van Dortsmonde of, zooals hij ook voorkomt, Heyman van Bleienburch, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Adriaan van Blyenburg en van Christina van Slingeland, geboren te Dordrecht in 1509, was Waradijn der Grafelijkheidsmunt van Holland, werd in 1549 Burgemeester van 's Heeren wege der stad Dordrecht en was zeventien jaren Thesaurier dier stad, doch weigerde het Burgemeesterschap der gemeente.

Hij moet bij de Spaansgezinden verdacht geweest zijn, als de zaak der vrijheid te zijn toegedaan, want hij werd, in gevolge aanschrijving der Landvoogdesse, den 14 Junij 1566, voor Commissarissen van den Hove geroepen, om te verklaren: »wat affectie ende »genegenheid hij tot den dienst van den Koning had, en of hij »gezind was het met zijne Majesteit te houden, en denzelven te»gen een ieder te dienen in hetgeen hem wegens zijne Majesteit »zal worden bevolen te gehoorzamen, alles in gevolge de verplig»ting van zijne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncie»ren van alle verbonden Confederatiën en Obligatiën ter contrarie."

Hoewel hij het Verbond der Edelen niet geteekend had, blijkt echter niet dat hij verschenen is. Zeker gaat het dat hij in 1579 overleed. Bij zijn eerste vrouw Maria de Hoog had hij, naar het schijnt, geene kinderen verwekt, doch zijne tweede Cornelia van Droogendijk schonk hem vijf zonen als: Cornelis van Blyenburg, Heer van Dortsmonde, Kethel, 's Graven-Ambacht enz., Dijkgraaf en Baljuw van Delftland, geboren in 1545, overleden in 1618 en Adriaan van Blyenburg, die volgt; Vincent van Blyenburg, geboren in 1557, Hofmeester van den Heer ten Berge uit Bourgondië, en Ridmeester, zijnde gebleven met Don Sebastiaan, Koning van Portugal, in Afrika, in 1578; Damas van Blyenburg, die mede volgt en Johan van Blyenburg geboren in 1560 en overleden in 1595 in Italië, en vier dochters Margaretha van Blyenburg, geboren 1541, gehuwd met Johan Broucqet, Generaal van de Munt der Vereenigde Nederlanden; Christina van Blyenburg, geboren in 1549, gehuwd eerst met Johan van Nuyssenburg, daarna met Johan van der Myll, Heer van de Myl, St. Anthonie-polder, Kijfhoek enz.; Maria van Blyenburg, geboren in 1555, gehuwd met Hugo Cooll, en Anna van Blyenburg, gehuwd met Jodocus de Jonge van Baardwijk, Auditeur van de Rekenkamer van Holland.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 991; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 872; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeekschr. der Edelen*, bl. 2 en 82.

BLYENBURG (Adriaan van), Heer van Schobbeland, een broeder van den voorgaande, geboren in 1510, was Waradijn der Grafelijkheidsmunt van Holland en werd in 1549 Schout te Dordrecht, van wege Holland werd hij gebruikt tot onderscheidene eervolle commissiën; als onder anderen in 1555 om tegenwoordig te zijn bij den Overdragt van de Nederlanden, door Keizer Karel V aan zijnen zoon Filips II, Koning van Spanje. Aangezien hij de Bloedplakaten niet langer wilde helpen uitvoeren, legde hij in 1571 het Schoutsambt neder. Overleed in 1572 en was eerst gehuwd met Clara Bogaart, vrouw van Schobbeland, die hem schonk Catharina Blyenburg, geboren 1530, gehuwd met Johan Eeland, Schepen van Dordrecht; Adriaan van Blyenburg, die volgt, Kornelis van Blyenburg, Waradijn van de Grafelijkheidsmunt van Holland, Thesaurier van Dordrecht, Kommandeur en Kastelein van Woudrichem en Loevestein en Kornelia van Blyenburg, geboren in 1537, gehuwd met Pieter Cooll, Schepen en Thesaurier van Dordrecht. Adriaans tweede vrouw was Anna Ydo, weduwe van den Burgemeester Hugo Cooll.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 830, 839, 992 en 993; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 33.

BLYENBURG (Adriaan van), Heer van Schobbeland, of, zooals hij zich teekende, Adriaen van Bliehborch Ariensz., zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1532, werd Waradijn van de Grafelijkheidsmunt van Holland en in 1559 Schepen en Raad zijner geboortestad, welke waardigheid hij in 1560, 1563 en 1564 nogmaals bekleedde.

Hij was een dergenen, die, ten gevolge eene aanschrijving van de vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566, voor Commissarissen van den Hove geroepen werd, om te verklaren: »wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning »hadden; ende of zij gezind waren het met zijne Majesteit te hou»den, en denzelven tegens een ieder te dienen en hetgeen hun »wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te gehoorzamen, alles »ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, als»mede om te renunciëren van alle Verbonden, Consideratiën en »Obligatiën ter contrarie." Daar hij het Verbond der Edelen niet geteekend had, aarselde hij niet om aan die oproeping te voldoen en wist zich volkomen te zuiveren. Dat hij evenwel der goede zaak was toegedaan, bleek later in 1572, toen hij een der voornaamste was, die de omwenteling te Dordrecht hielpen bevorderen, hetwelk volgenderwijze plaats had. De Watergeuzen kwamen, na het innemen van Brielle, zeer onverwacht, met eenige schepen, voor Dordrecht ten anker en deden aan de Regering dier stad eenen brief overhandigen door Prins Willem I uit Dillenburg aan haar geschreven, en in welken zij bedankt werd, wegens hare warmen ijver ter bevordering van de goede zaak, hem bij brief bekend gemaakt; terwijl de Prins beloofde, haar met den meesten spoed te zullen ter hulpe snellen. Deze brief aan den Raad gebragt zijnde, stonden Burgemeesteren, van deze geheele handelingen onbewust, geheel bedremmeld, keken elkander aan, en besloten, na veelvuldig gehoudene redewisselingen, de Oudraad te doen vergaderen. Deze bijeengekomen en opening van de zaak gegeven zijnde, steeg de verbaasdheid van de Spaanschgezinde leden in top, toen Blyenburg openlijk er voor uit kwam, dat hij aan den Prins geschreven had, tevens de kopij van den brief voor den dag halende en die doende voorlezen; zijn vader, die er mede tegenwoordig was, werd daar blijkbaar over ontzet, ofschoon die reeds de zijde der Hervormden was toegedaan, doch voor het oog nog Roomsgezind scheen; terwijl de zoon, die Geneve bezocht had, openlijk voor een Hervormingsgezinde bekend stond. Nadat dit was voorgevallen, begaf Blyenburg zich ongemerkt van het Raadhuis, en werd gevolgd door Jakob Muys van Holy; op den bijstand der Burgerij rekenende, gingen zij aan boord der schepen; weldra bleek het dan ook dat zij geen verkeerde rekening hadden gemaakt, want weder van boord komende, kregen zij een geheelen drom van volgers, die hun naar het stadhuis verzelde, en een hunner had moed genoeg, om in de raadzaal te treden, en daar stoutelijk zijn verlangen te kennen te geven, dat de Watergeuzen mogten binnen gelaten worden; de toenmalige Schout Jan van Drenkwaard Boudewijnsz. hierop vragende, »wie hem zoo stout maakte, om zonder verlof bin»nen te komen?" kreeg ten antwoord: »Ik mij zelve en die daar »buiten staan." De vergaderde Raden in het geheel niet eenparig denkende, en de toevloed des volks ziende, hielden zich stil; zoodat de vergadering scheidde zonder eenig besluit genomen te hebben. Daar intusschen de Watergeuzen naderden, gaf de Schout bevel op hen te vuren; waarop een der Schutters hem toebeet: »zoo gij naar buiten vuur geeft, zullen wij het naar binnen doen;" welk antwoord den moed van den Schout geheel bekoelde. Staande die verwarring, voer Cornelis van Beveren, verzeld van de Overlieden der Gilden, naar boord, en trad met Barthold Entes van Menteda in verdrag; zeer spoedig was men het eens, en na het beramen van eenige artikelen, gaf zich de stad aan Oranje over, en verklaarde Alva voor vijand. Deze aanmerkelijke gebeurtenis, waarvan Blyenburg een der voornaamste uitvoerders was, had de gelukkigste gevolgen.

Kort daarop werd Blyenburg weder Schepen, welke waardigheid hij daarna nog vijf malen bekleedde, zelfs werd hij in 1582 Burgemeester. Ook was hij tegenwoordig bij de eerste vergadering der Staten van Holland te Dordrecht, en regelde in 1587, nevens den Prins, het verdrag met die van Haarlem. Hij bleef in achting bij Willem I, werd door deze in onderscheidene bedieningen naar verdiensten gebruikt, en voerde de titels van Commissaris-Generaal van het Krijgsvolk van den Staat en Geheime Raad van den Prins van Oranje. Hij overleed den 28sten Mei 1582 en was gehuwd met Catharina Cooll, bij wie hij verwekt had: Adriaan van Blyenburg, die volgt; Gerard van Blyenburg, geboren in 1562, overleden in 1605; Lucretia van Blyenburg, geboren in 1564, gehuwd met Gerard de Pelgrim, Hoofdschout van Breda, Commissaris van de Monstering enz.; Clara van Blyenburg, geboren in 1566 overleden in 1626, ongehuwd; Christina van Blyenburg, geboren in 1570, gehuwd met Nikolaas Coomans, Commies der Ammunitie van Oorlog, en overleden in 1645 en Adriana van Blyenburg, geboren in 1573, gehuwd met Mattheus van der Goes, Commies-Stapulier, en overleden in 1659.

De beeldtenis van de hier behandelde Adriaan van Blyenburg komt voor bij Balen, *Beschr. van Dordrecht*, met dit bijschrift van Samuel van Hoogstraten:

Dit 's Blyenburg, die tot de zuivre Kristenheit,
Den aldereersten steen in Dordrecht heeft geleyt:
Hij gaf zich in 't Verbont met Prinsen Waeter-Leeuwen,
Om, tot verlossing van 't verdrukte Vaederland,
Te waegen goedt en bloedt, die trouw blijft nae 't vereewen,
Noch in de stam die 't zaet der vrijheyt heeft geplant.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 124, 318, 319, 320, 322, 324, 843—845 en 993; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 584; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 40 en 41 A. bl. 97—99; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 357; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 82, in welk werkje een facsimilé van hem wordt medegedeeld.

BLYENBURG (Adriaan van) zoon van Heiman van Blyenburg en van Cornelia van Droogendijk, geboren te Dordrecht, den 15den October 1546, doorreisde het grootste gedeelte van Europa, bezocht de vermaardste Hoogescholen, behaalde aan allen lof en sprak en schreef de meeste bekende talen. Teruggekomen was hij zeer in gunst van Maximiliaan d'Hennin, Graaf van Bossu, die hem tot zijn Hofmeester en Edelman benoemde. Toen in 1573 de onderneming ter zee tegen Noord-Holland was aangekondigd, volgde hij den gezegden Graaf, in den slag van den 11den October en kweet zich dapper aan zijne zijde. Hij werd zwaar gewond en overleed eenige dagen later te Hoorn, ongehuwd.

Zie Balen, *Beschr. van Dord*, bl. 993; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 146.

BLYENBURG (Damas van), een broeder van den voorgaande, geboren te Dordrecht, in 1558, volgde zijn vader op in de bediening van Waradijn der Munt; vervolgens werd hij eerste Raad van den Onderkoning van Virginie, en huwde met Maria van der Aa, Vrouwe van Hofwegen, welke vóór hem stierf, zonder eenig kroost na te laten. Dit verlies trof hem zoo gevoelig, dat hij besloot ten einde zijne zielemart te leenigen, een reisje door Duitschland and andere gewesten te doen. In 1616 begaf hij zich op weg, en trok eerst naar Bohemen, daar hij naar alle waarschijnlijkheid is gestorven, ofschoon zijne familie er nimmer met zekerheid berigt van heeft ontvangen. Blyenburg was wel geoefend in de Wetenschappen, ongemeen bedreven in de Fraaije Letteren, inzonderheid in de Latijnsche Dichtkunde. Daar is van hem in druk:

Cento Ethicus, ex variis Poëtis contextus. Lugdb. 1592. 12°.

Veneres Blyenburgicae; sive Amorum hortus, in quinque areolas distinctus et fragrantissimis CXLVIII celeberrimorum Poëtarum flosculis refertus, opera Damasi Blyenburgii H. F. Batavi. Dordr. 1600. 12°., onder den titel van *Apecula Batava.* Amst. 1613.

Epitome operum B. Fulgentii in XXX capita distributa. Amst. 1612. 12°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 210 en 992; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 583; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 189; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.*, D. III. bl. 93; *Biogr. Univers.*

BLYENBURG (Adriaan van), Heer van Schobbeland, zoon van Adriaan van Blyenburg en van Catharina Cooll, geboren te Dordrecht in 1560, maakte in zijne jeugd groote vorderingen in de Fraaije Letteren, inzonderheid in de Latijnsche Dichtkunde en naderhand in de Regtsgeleerdheid. Hij was, even als zijn vader, Waradijn van de Hollandsche Munt, en werd den 21sten November 1592 tot Hoofdschout aangesteld, maar hij had slechts zes jaren genot van deze waardigheid, want hij stierf den 23sten Februarij 1599, zonder kinderen bij zijne huisvrouw Alida Wijntgens, verwekt te hebben. Zijne rijkdommen en aanzien, gevoegd bij zijne kundigheden en vriendelijke verkeering, deden hem de achting en eerbied van eene menigte geleerde lieden verwerven. Zijne zinspreuk was: *Laetus lethale spero.* (dit is: Blijde hoop ik op den dood).

Blyenburg heeft door den druk gemeen gemaakt:

Poëmata varia. Lugdb. 1582. 12°. Deze verzameling is in achting, en strekt ten bewijze, dat de Schrijver een gelukkig genie voor de Dichtkunst bezat. Het werkje is verdeeld in drie boeken 1 *Parentalia*, 2 *Odae*, 3 *Elegiae*, benevens nog een aanhangsel, onder den titel van *Liber adoptivorum*, bevattende onderscheidene lofverzen ter zijner eere door andere Dichters vervaardigd. Eenige van de zijne, zijn ook afzonderlijk of aan het hoofd der werken van zijne vrienden geplaatst, zoo als onder anderen voor de *Praecidanea in Catullum* van Janus Dousa in 1580 gedrukt. Nog leverde hij onderscheidene stukken in de *Diliciae Poëtarum Belgicarum.* Ook vindt men proeve van zijne Gedichten even als van die van Damas van Blyenburg in het hierboven aangehaalde werk van Dr. Schotel.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 547 (26); Balen, *Besch. van Dordr.*, bl. 993; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Alg. Hist. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 583; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 185—190; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.*, D. III. bl. 93; *Biogr. Univers.*

BLYENBURG (Adriaan van), Ridder, Heer van Naaldwijk, een neef van den voorgaande en zoon van Jakob van Blyenburg en Maria Carré, geboren te Dordrecht in 1589, beoefende van der jeugd af aan, de Fraaije Letteren, maakte daar aanzienlijke vorderingen in, en werd buitengemeen ervaren in de oude en latere geschiedenissen, alsmede in de Staatkunde en de belangen der onderscheidene hoven van Europa, waarom hij ook tot het bekleeden van de aanzienlijkste Staatsambten en Gezantschappen is gebezigd. Hij volgde zijnen vader op als Heer van Naaldwijk, insgelijks als Waradijn van de Hollandsche Munt, en was tevens ook Ridder van de orde van St. Michiel. Toen zijn schoonvader Pompejus de Rovere, Heer van Hardinxveld en Baljuw van Zuid-Holland, in 1620 van zijn Hoofdschoutambt vrijwillige afstand gedaan had, werd Blyenburg in diens plaats aangesteld, en behield dien post tot aan zijne dood, welke in 1630 voorviel.

Blyenburg was tweemalen gehuwd, zijne eerste vrouw was Carolina de Beveren dochter van Willem de Beveren, Heer van Strevelshoek, Raad en Thesaurier Generaal van Zuid-Holland, benevens Burgemeester te Dordrecht, na de dood van deze, huwde hij met Sara de Rovere, dochter van Pompejus de Rovere, hierboven vermeld. Bij de eerste heeft hij verwekt twee zonen en eene dochter: Jakob, Heer van Naaldwijk, geboren in 1612 en gestorven in 1683, Adriaan, die volgt en Charlotte geboren in 1625 en gehuwd aan Thomas van Sasburg, Heer van Mogarnie, Resident van hun Hoog Moogenden aan het Hof van Brussel. Bij zijne tweede vrouw heeft hij maar eene dochter verwekt, Adriana van Blyenburg, die na zijne dood ter wereld kwam, en gehuwd was aan Daniel Fannius, Raadfiskaal aan de Admiraliteit in Zeeland en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie.

Van Blijenburg was geleerd en uitnemend welsprekend, vriendelijk in zijne verkeering, grondig ervaren in de Oudheden, en een goed Latijnsch en Nederduitsch Dichter. Hij liet een groot aantal Brieven en Gedichten na, in gezonde taal geschreven, welke eerst in onze dagen, door den druk zijn gemeen gemaakt, in het meer gemelde Latijnsche werk van Dr. Schotel.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 994; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; v(an) H(eusen) en v(an) R(ijn), *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 556; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 93 en 94; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BLYENBURG (Adriaan van) Ridder Heer van Naaldwijk, zoon van den voorgaande, en van Carolina de Beveren, geboren te Dordrecht in 1616, werd in het jaar 1656 Burgemeester zijner geboorteplaats en in 1672 Waradijn der Grafelijkheid-munt van Holland. Hij was gedurende een lange reeks van jaren een der voornaamste Regenten van Holland; van 1656 tot 1682 komt zijn naam op de lijsten der aanzienlijkste Collegiën voor, tevens vonden wij hem bij belangrijke Commissiën, onder anderen in 1666, bij diegenen, aan wien door de Staten van Holland, de zorg voor de opvoeding van den jongen Prins van Oranje als kind van Staat werd toevertrouwd. Hij schijnt de belangen van dien Vorst te zijn toegedaan geweest. In 1672 werd hij door den Stadhouder in Gecommitteerde Raden geroepen. In 1674 was hij Gedeputeerde te Velde, en bij den slag van Senef tegenwoordig, bewaarde en redde hij door bijzonder beleid de Krijgskas. Ook behoorde hij tot de kundigste beoefenaars van 's Lands Geschiedenissen.

Hij stierf in 1684 en was gehuwd aan Levina de Vriese, dochter van Dingeman de Vriese, Oudraad der stad Dordrecht, bij wie hij elf kinderen heeft verwekt. Zijn oudste zoon, Adriaan van Blyenburg, was Penningmeester van den Alblasserwaard, Ontvanger van de Gemeene middelen over het kwartier van Kempeland, Meijerij van 's Hertogenbosch, en Contra-Waradijn van de Munt van Holland; zijn tweede zoon Dingeman van Blyenburg, was Kapitein over eene kompagnie voetknechten, ten dienste der Vereenigde Nederlanden.

Zie Balen, *Bes. van Dord.*, bl. 994 en 995; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 112, D. II. bl. 567; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 199.

BOCARDUS (Joannes) of Bokkard, ook Buchardus genoemd, geboren in 1578, werd, na zich voor de predikdienst te hebben bekwaam gemaakt in 1607 of 1608 Predikant te Kage, van waar hij in 1609 of 1610 te Dordrecht werd beroepen.

Van een zwak en ziekelijk gestel zijnde verzocht hij, in 1620, »verligting in zijn predikambt, 't welck (klaagde hij) door de me»nichte der predikatiën, die in Dordrecht gedaan werden, (over»mits eenige swackheyt syner borst ende gebreck syner wtspraecke), »hem so swaer viel, inzonderheyt als hy de Sondaechsche predi»catie te negen ure ende voorts eenige andere lange predicatiën. »als belijdenisse des geloofs ende andere, moest doen." Voorts bood hij, die een zeer bemiddeld man was, den Kerkeraad zijne bezoldiging aan, om eenen zesden Predikant te kunnen beroepen en beloofde bovendien elken Zondag zelf eene preek te zullen doen. De Kerkeraad, toen uit de hevigste Contra-Remonstranten zamengesteld, en sedert lang op Bocardus, die veel gematigder dan zijne ambtgenooten van de *Armenianen* sprak en hen in geenen deele op den stoel doorhaalde, verbitterd, sloeg dit aanbod af en noodzaakte hem zijne dienst neder te leggen.

Eenige maanden daarna (1620) nam hij het beroep te Hendrik-Ido-Ambacht aan, onder voorwaarde van te Dordrecht te mogen blijven wonen. Na aldaar twee jaren gediend te hebben verzocht hij der Classis van Zuid-Holland, om, »wegens de koude en het »ongemak die hij moest lijden, van daar te mogen gaan." Nadat hem zulks was toegestaan ging hij, om niet geheel ledig te zijn, »naar Zwijndrecht tot hulp van Aegidus Becius. edoch dit »harde hij niet, waarop hij naer 't Ambacht wederkeerde."

In 1630 werd hij, na hevige twisten tusschen Classis en Kerkeraad over het regt van benoeming, tot Predikant te Dubbeldam bevestigd. Hij overleed te Dordrecht den 22sten Junij 1645. Een zijner zonen Andries Bocard huwde Machteld van Kraijestein, een ander, Mr. Johan Bocard, was Advokaat voor den Hove van Holland.

Zijn anagramma was: *Sana cor, Deus boni* (o God van alle goed, maak het hart gezond).

De Kerkelijke Geschiedschrijvers noemen hem een Leeraar van zeer groote bescheidenheid en matigheid. Ook werd hij voor een der grootste Godgeleerden van zijne tijd gehouden, zoodat hij door die van Zuid-Holland werd opgegeven als geschikt tot het werk der herziening eener nieuwe overzetting van den Bijbel, waartoe hij evenwel niet gebruikt werd, waarschijnlijk omdat hij verdacht was tot de Remonstrantsche partij te behooren. Hij schijnt mede de Latijnsche lier gehandteerd te hebben.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 201, 933 en 934; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846, D. I. bl. 5; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 291—297, 533 en 534, dien wij hier op den voet gevolgd zijn.

BOCHOLT (Goudeston de). Zie BOICKHOLT (Godart van).

BOCHORINC (Hendrik). Zie BOXHORN (Hendrik).

BOCHORST (Cornelis van). BOUCKHORST (Cornelis van).

BOCHOVEN (François van), geboren in 1651, naar het schijnt te 's Gravenhage, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst, van hetwelk men eenige proeven vindt in *Een bundeltjen uitgekipte Geestelijke Gezangen*, waarvan in 1721 te Deventer de vierde druk verscheen.

Na zijne dood, die den 4den Julij 1733 voorviel, zijn ook uitgegeven zijne

Nagelaten Stichtelijke Gedichten. Waar achter een Prozaschrift van den zelfden Autheur getiteld: *De Epitheta of eernamen van God.* Amst. 1734. 8°.

In zijne verzen straalde echter niets door dan 's mans goeden wil om zijne medechristenen nuttig te zijn. In een geheel anderen toon zijn echter gestemd zijne dichtstukken ter *Uitvaart van den Wel-Edelen Groot Agtbaaren Heer* Johan Halling *in zijn leven Burgemeester en Raad der stad Dordrecht*, hetwelk te vinden is in de *Nederduitsche en Latijnsche Keurdichten* en de uitvoerige *Lijkgedachtenis van den Heere* Johan van Broekhuizen, aan den Heer D. van Hoogstraten, achter J. van Broekhuizens *gedichten* (1).

Zie *Nederd. en Lat. Keurdigten*, bl. 276—279; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

BOCHOVEN' (Franciscus), waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, werd in 1730 aan de Hoogeschool te Leiden, tot Mr. in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene Verhandeling *Over de Geldafpersing* (2) en schijnt zich vervolgens als Advokaat te Dordrecht te hebben gevestigd, althans wij vinden hem onder de verdienstelijke Dordsche Regtsgeleerde vermeld. Ook wordt hij als Dichter en Taalkundige opgegeven. Daar ons echter niets van 's mans Dichtvruchten of Taalkundige schriften is onder de oogen gekomen, kunnen wij ook niet over zijne verdiensten in deze vakken oordeelen.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 193 en 783; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BOCHSTAD (Abraham). Zie BOCSTADIUS (Abrahamus).

BOCK (David) had in 1799 als Kapitein het bevel over het geraseerd linieschip *Mars*, van 44 stukken, en maakte daarmede deel van de vloot onder den Schout bij Nacht Story, welke door dien Vlootvoogd in dat jaar, zonder slag of stoot, ter Reede van Texel, aan de Engelschen werd overgegeven.

Bock werd te dier zake bij vonnis van den Krijgsraad van den 15den September 1800, wegens verschoonende omstandigheden, alleen uit 's Lands dienst ontslagen en in de kosten veroordeeld.

Zie Vonk, *Geschiedenis der Landing van het Engelsch Russisch Leger in Noord-Holland*, D. II. bijl. 42; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XLI. bl. 185; de Jong, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 359, 388, 397.

BOCKEL (Karel van), een Hollandsch Graveur, die in de zeventiende eeuw leefde, leverde, onder anderen eene plaat voorstellende *Heremiten*, volgens Jan Sadeler en Maarten de Vos. Gezamenlijk met J. Briot heeft hij gegraveerd *de Twaalf maanden van het jaar.*

Zie *Nouvelle Biogr. Univ.*, 1853.

BÖCKELMAN (Johan Frederik), geboren te Steinfurt den 18den April 1632, was van der jeugd ijverig in het beoefenen der Fraaije Letteren, en legde zich met zoo veel vrucht op de Regtsgeleerdheid toe, dat hij, kort nadat hij tot Meester in die wetenschap was bevorderd, tot Hoogleeraar in het Burgerlijk Regt aan de Hoogeschool te Heidelberg werd benoemd, en vervolgens door den Keurvorst van den Paltz, tot zijn Hofraad aangesteld. In 1670 tot Hoogleeraar in het Burgerlijk Regt aan de Hoogeschool te Leiden beroepen, werd hij in het volgende

(1) Bij nader onderzoek is ons gebleken, dat die beide Gedichten vroeger door ons in het *Aanh. op* Witsen Geysbeeks *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 40 aan zijnen zoon toegeschreven, werkelijk van hem zijn.

(2) *Dissertatio de Crimine repetundarum.* L. B. 1730.

jaar ook met het onderwijs in het Staats- en Volkenregt belast. Door hem onderging de manier van onderwijs in het Romeinsche Regt eene aanmerkelijke verandering, als zijnde hij, naar het schijnt, de eerste geweest, die daarbij het gebruik van verkorte leerboeken (*compendia*) uit Duitschland herwaarts voerde, en in zwang bragt, terwijl men te voren over den tekst zelven der *Instituten* voorlezingen plagt te houden. In 1675 bekleedde hij de waardigheid van Rector der Hoogeschool, en drie jaren later, hield hij eene geleerde Latijnsche Redevoering over Albert Rusius Hij zelve overleed den 23sten October 1681 en zijne uitvaart werd door den Hoogleeraar Anthonius Matthaeus, met eene Latijnsche Redevoering vereerd; ter zijner gedachtenis werd er een Gedenkpenning geslagen en zijn portret komt voor in *Effigies Fundatoris, Curat. et Profess. van* Pieter van der Aa.

Dat Böckelman, die tevens een groot liefhebber der muziek was, zeer kundig is geweest en ongemeen ervaren in Regts- en Staatszaken, getuigen zijne werken, inzonderheid bestaande in:

Disputationes V inaugurales. Heidelb. 1659, 1664. 4°.

Tractatus de Navi et Navigatione. Heidelb. 1662. 12°.

Commentariorum in Digesta. Libr. XXVII et *de Actionibus.* Heidelb. 1664. 8°. Ultraj. 1694. 4°. 2 Tom.

Compendiosa Methodus Juris civilis Pandect. Cod. Novell. Heidelb. 1664. 8°.

Compendium Institutionum. Ultraj. 1694. 12°.

Ook wordt hij gehouden voor den Schrijver van het boeksken getiteld:

Medicus Romanus servus, Sexaginta solidis aestimatus, sive Tractatus de Veterum Medicorum nominibus etc.

Zie van Loon, *Beschr. der Nederl. Hist. Penn.*, D. III. bl. 296—298; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Saxe. *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 54; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 625 en 626; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 200 en 201; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 198, 212, 234, 293, D. II. T en B. bl. 147 en 148.

BOCKEMA (Rienck). Zie Bokkema (Rienk).

BOCKENBERG (Pieter Cornelis), geboren te Gouda, den 25sten December 1548, uit een treffelijk en eerlijk geslacht, zijnde zijn vader Cornelis Dirks Pietersz., Raad en Schepen te Gouda geweest, zijne moeder, was Aleid Minne, eene dochter van Floris Minne, die mede Raad en schepen ter genoemde stede geweest was. Zijne ouders zeer aan het Roomsche geloof gehecht, vertrokken, toen de verandering in de godsdienst en regering te Gouda in 1575 voorviel, als in ballingschap, eerst naar Utrecht en vervolgens naar Schoonhoven.

Bockenberg, te Leuven ter schole besteld zijnde, maakte er spoedig groote vorderingen in de Letterkunde onder opzigt van Paulus Leopardus, in de Godgeleerdheid onder den Hoogleeraar Augustinus Hunnaeus, en werd in 1574 tot Priester gewijd. Hierop als Leermeester der Godgeleerdheid in de Abdij van Loo, niet ver van Yperen, aangesteld, nam hij ook met den Pastoor beurtelings de dienst waar. Toen deze laatste echter door den nieuw aangestelden Bisschop Martijn Boudewijns van Riethoven verplaatst was, en het Bockenberg mislukte die parochie te bekomen, terwijl het beloofde onderhoud hem niet volgde, vertrok hij naar Leuven, ten einde aldaar zijn geluk te beproeven; doch zijne pogingen daartoe waren hier ook vruchteloos; waarom hij zich over 's Hertogenbosch en Nijmegen naar Utrecht tot zijne ouders begaf, die toen gereed stonden, om naar Schoonhoven te vertrekken, alwaar zijn vader na weinige dagen overleed. Kort hierop verkreeg hij eene prebende te Tielt, mede in West-Vlaanderen, dan de inkomsten daarvan waren zoo schraal, dat hij daarvan in geenen deele kon bestaan, diensvolgens trok hij naar Cassel, waar den Bisschop Riethoven hem in 1577 tot Pastoor van St. Nicolaas aanstelde. Ook hier verbleef hij, niet lang, want met Hendrik Peltanus, Opperbestierder der scholen aldaar kennis gemaakt hebbende, besloten zij een reisje naar Rome te doen, en ten einde teerpenningen te sparen, zulks te voet te ondernemen. Te Ulm gekomen, verstonden zij, dat men ter oorzake van de besmettelijke ziekte, die toen heerschte, Italië niet kon intrekken; zij veranderden hierop van voornemen, begaven zich scheep, en zakten den Donau af tot Weenen, alwaar zij hun verblijf namen bij Frans Mergrot 's Keizers Kapellaan. Eene maand hier vertoefd hebbende, trok Bockenberg Hongarijen in, om het aan hem opgedragen schoolbewind te Erlau te aanvaarden; dan voor een inval der Turken bedugt, hield hij zich aan het Hof van den Onderkoning en Bisschop van Erlau te Presburg op. Hier, door valsche betigtingen van eenige Hovelingen, in 's Bisschops ongenade geraakt, keerde hij in 1578 naar Weenen terug. In September daaraanvolgende ging hij naar Brunn in Moravië, ten einde zich daar onder het genootschap der Jezuiten te begeven; waarna hij in Maart 1580, voorzien van een getuigschrift van Alexander Hollerus, Rector van dat Genootschap, den weg over Weenen naar Praag nam, en vervolgens naar Munchen reisde, waar hij zich tot in 1582 aan het Hof van den Keurvorst Willem, in de hoedanigheid van Huispriester, onthield; vervolgens ging hij met brieven van voorschrijving, hem door dezen Vorst verleend, naar Milaan, om zich onder den Kardinaal Borromeus verder tot den Predikdienst te bekwamen, slechts eenige weken hier verbleven zijnde, keerde hij naar Munchen terug. Hier echter niet zoo goed ontvangen wordende als hij verwacht had, besloot hij naar zijn Vaderland te reizen, doch in November van dat jaar te Augsburg gekomen werd hem aldaar door den Domheer Johan Hannegraeff, op voordeelige voorwaarden, eene Leermeestersplaats in de Abdij Keizersheim in Zwaben aangeboden, die hij met genoegen aannam; doch in dezen nieuwe stand vertoefde hij weder niet lang, want, onder een nietig voorwendsel, verliet hij den 4den Februarij 1584 zijnen post, en toog naar Gouda, ten einde zijne moeder, die in 1576, na de satisfactie van Gouda, naar haren geboortestad was teruggekeerd, benevens zijne zusters en broeders, een bezoek te geven. Hier eenige dagen verbleven zijnde, zette hij zich te Leiden neder, in hope van aldaar eene bestendige kostwinning te zullen vinden; terwijl hij niet twijfelde of zijn oom Arent Dirksz. Bockenberg, die aldaar Kommandeur der Duitsche Orde en tevens Pastoor van St. Pieterskerk was, zou hem door den invloed en het aanzien, dat hij te dezer stede genoot, wel weten voort te helpen. Hier bestond al zijne bezigheid in het bijwonen van de lessen van Justus Lipsius, het in orde brengen zijner boekerij, ijverig aan zijne *Catalogus Comitum Hollandiae* te werken, en het gebed van Azarias, Daniel III, in het Nederduitsch te vertalen, om gevoegd te worden bij een Psalmboek, hetwelk zijn gemelde oom in het licht dacht te geven.

Intusschen was het schraal met Bockenbergs financiën gesteld, doordien hij geen het minste inkomen had, en al zijn uitzigt gevestigd was op zijn oom, den Kommandeur, bij wien hij hoopte inwoning te zullen krijgen, hetwelk hem echter mislukte, even als zijn ontwerp om, door zijnen stadgenoot Adriaan Bonzer een bestaan in Vlaanderen te bekomen. Hierop besloot hij eene kostschool op te rigten, dat ook in het geheel niet wilde slagen. Nu besloot hij zijn geluk te Keulen te gaan beproeven, hoopende dat zijnen neef Johannes Raes, die aldaar woonde, iets voordeeligs voor hem zou kunnen uitwerken. Hij vertrok dan in 1585 in stilte van Leiden, doch van ontwerp veranderende, ging hij naar Varik, en nam aldaar zijn intrek bij René van der Burch, Heer van die plaats, en werd door diens toedoen aldaar tot Pastoor aangesteld. Hier scheen hij nu eene rustplaats bekomen te hebben, die hem een behoorlijk bestaan opleverde; ook besteedde hij thans zijne snipperuren in het beoefenen van de Geldersche Geschiedenissen, van welker Hertogen hij voornemens was eene Geslachtslijst uit te geven. Doch de geruste kalmte, die hij daar genoot, was van korten duur; want de Bevelhebber van Tiel, vernomen hebbende dat hij Priester was, deed hem door zijne Krijgslieden opligten, en in de stads gevangenis brengen, waaruit hij echter op voorspraak der Regering van Gouda geslaakt werd. Hierop ging hij bij zijne oude moeder in zijne geboortestad wonen, waar hij zich sober moest generen.

Terwijl hij zich hier bevond werd hem door Antonius Tratius, Hoogleeraar in de Redeneer- en Natuurkunde te Leiden, voorgesteld, om een jongeling van aanzien, als Pedagoog, op diens voorgenomen reis naar Frankrijk te verzellen, doch de belooning, welke men hem daarvoor wilde toeleggen, was zoo gering, dat hij, ofschoon er grooten lust toe hebbende, begreep zulks te moeten van de hand wijzen. Gedurende zijn verblijf bij zijne moeder, begon hij zijne *Chronologia ab orbe condito* etc. te vervaardigen, die echter nimmer gedrukt is, zoo min als eene *Verklaring over Psalm XXXI.*

Het jaar 1586 bragt hij meest in 's Gravenhage door; en maakte er kennis met Johannes Ligarius en Zeger Koningsberg, beide Predikanten te Woerden, met wie hij, inzonderheid met den eerstgenoemde, in vriendschap geraakte, en briefwisseling onderhield; in welke brieven hij ook de verborgene neiging tot verandering van Godsdienst te kennen geeft, en zijne zucht om aan eene vrouw te geraken, die middelen had, doordien hij genoegzaam niets bezat. Ligarius spoorde er ras eene voor hem op, zijnde de dochter van Johannes Wijkersloot, Rector der Latijnsche scholen te Woerden. Bockenberg nam er genoegen

in, maar het huwelijk moest in het geheim gesloten worden; alzoo ging Ligarius voor hem uit vrijen, zonder zijnen naam te noemen. Hoe zeer nu ook de Jufvrouw door hare moeder werd aangeraden om in het huwelijk te treden, wilde zij hare toestemming niet geven zonder haren minnaar te zien. Terwijl zij nu een reisje naar de Klundert deed; volgde Bockenberg haar spoedig derwaarts, waar hij haar zag en sprak; doch daar hij reeds 40 jaren oud was, stond haar dit tegen, hoewel zij hem niet geheel afsloeg, hetwelk hem ook deed aanhouden, en niettegenstaande eenige tegenstrevingen van de zijde van zijne moeder en andere nabestaanden, die hemel en aarde bewogen om hem Priester te doen blijven, trouwde hij het meisje, na belijdenis van de Hervormde godsdienst gedaan te hebben. Dit huwelijk bragt eene groote verbetering in zijnen finantiëelen staat te weeg; want hij, die kort geleden te 's Gravenhage zijn kostgeld niet kon betalen, kocht nu te Leiden een huis op de Papegracht, waar hij, onder anderen, met veel vlijt aan zijne Hollandsche Jaarboeken werkte, ten zelven tijd, dat Janus Douza de oude, een gelijksoortig werk in dicht en proza had ter hand genomen. Deze arbeid over het zelfde onderwerp door deze beide geleerden, gaf aanleiding tot eenen verregaanden nijd en hevigen twist tusschen hen, die van de zijde van Douza niet weinig werd aangevuurd, doordien het aan dezen, die Curator van 's Lands Hoogeschool was, mislukte, om Dominicus Baudius tot Historieschrijver van Holland en Zeeland te doen aanstellen; waartoe Bockenberg, door aanbeveling van den Raadpensionaris Oldenbarneveld, in wiens gunst hij zich had weten in te dringen, werd benoemd. Douza vereenigde zich met Baudius om Bockenberg door stekelige puntdichten aan te vallen, waarin zij hem voor onkundig uitmaakten, en, met de afzigtelijkste kleuren afgemaald, ten tooneele voerden; de dichtkundige werken van beide deze schrijvers, waarin zij Bockenberg onder de namen van Tragoras en Hirciomontius aanduiden, strekken hiervan ten bewijze. Hij had echter het genoegen van zijne beide vijandelijke tegenstrevers te overleven, en reikte zijn levenstijdkring tot ruim 68 jaar, als wanneer hij, den 17den Januarij 1617, te Leiden overleed, nalatende eenen zoon, die zonder kinderen verwekt te hebben stierf.

De werken van Bockenberg door den druk gemeen gemaakt zijn:

Catalogus, genealogia et brevis historia, regulorum Hollandiae, Zelandiae et Frisiae. Item alia quaedam huc spectantia. Lugdb. 1584. 12°, een onbeduidend werkje van 78 bladzijden.

Catalogus et brevis historia Pontificum Ultrajectensium. Item Catalogus et brevis historia Antistitum Egmundanorum; additis passim, non tam eruditis, quam lepidis ex sepulchris eorum primorumque Hollandiae Zelandiae et Frisiae Principum epitaphiis. L. B. 1586. 12°, even oppervlakkig en nietsbeduidend als het voorgaande.

Historia et Genealogia Brederodiorum illustrissimae gentis Hollandiae. L. B. 1587. 12°, grootendeels nageschreven uit Jan van Leyden zonder dat Bockenberg hem genoemd heeft.

Egmundarum, potentissimae Hollandiae gentis, historia et genealogia. L. B. 1589. 12°, misschien het beste dezer werkjes, waartoe hem dan ook de bouwstoffen geleverd waren door Johan van Oldenbarneveld en vijf andere personen, aan wie hij het boek opdroeg.

Prisci Bataviae et Frisiae Reges. Item Lugduni Batavorum, et Wassenariae heroum, Vetustissimarum Hollandiae Gentium, Historia et Genealogia. Lugd. Bat. 1589. 12°, volgens sommigen enkel ingerigt om den adel te vleijen en zich beschermers te bezorgen, hoewel anderen er niet zoo ongunstig over schijnen te denken.

Deze vijf werkjes zijn later gezamenlijk in het licht verschenen, onder den titel:

Historia Batavorum hactenus editae a P. Cornelissonio Bockenbergio. Cum Catalogo omnium de rebus Bataviae voluminum edendorum, ad Ampliss. Hollandiae et Westfrisiae Ordines. Post monstra illa montana nuper edita. L. B. 12°. Het waren echter de zelfde drukken, alleen met eenen anderen titel en voorrede.

Voorts zond Bockenberg nog in het licht:

Ad nonnullas Jani Dousae aspera scripta responsio Ill. Hollandiae et Westfrisiae ordinibus reddita. Delph. 1601. 12°.

Pro Annalibus suis et priscis Patriae Chronicae conservandis, contra Jani Dousae nefarias calumnias. Ib. 1603. 8°.

Behalve deze hield hij zich nog onledig met het zamenstellen van een groot werk, hierboven reeds met een woord vermelde *Annales Hollandiae, Zeelandiae* etc., waarvan hij drie stukken in handschrift aan de Staten van Holland aanbood, die hem daarvoor 200 ponden vereerden en zijn jaarwedde van 100 ponden met nog 200 gulden vermeerderden. Toen eindelijk deze jaarboeken tot vijf en meer groote stukken aangegroeid waren, wilde hij, dat die op 's Lands kosten zouden gedrukt worden, doch het mislukte, en daar hij zelf de middelen niet bezat om de uitgave te bevorderen, moest hij tot zijn hartzeer deze vrucht van zijnen langdurigen arbeid voor zich zelven houden.

Ook heeft hij nog een groot aantal andere schriften vervaardigd, die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt.

Zijn wapen was een Bok op eenen berg.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 262; Goudhoeven, *Lijst van Historieschrijvers voor zijne Chronijcke van Holland* enz., Pars, *Naamr. van de Batav. en Holl. schrijvers*, bl. 51—53; Walvis, *Beschr. van Gouda*, D. I. bl. 292—308; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars III. pag. 559 et 560; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. IX. bl. 23 noot; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 229 en 230, D. III. bl. 72 en 73; *Biogr. Nation.*; de Wind, *Bibl. van Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 216—223 en 558; *Biogr. Univers.*

BOCKHOLTZ (Jan). Zie Beukelsz. (Jan).

BOCKHORST (Jan van). Zie Boekhorst (Johannes de).

BOCSTADIUS (Abrahamus) of Abraham Bockstad, van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, heeft, met geen zeer gelukkig gevolg, de Latijnsche Dichtkunst beoefend, zoo als blijkt uit een werkje getiteld:

Abrahami Bocstadi (Bockstad) *ymnus Heinsianus in Jesum Christum. Accedunt ejusdem poëmata Ultrajectina.* Ultraj. 1646.

Zie Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, pag. 130.

BODAEUS à STAPEL (Johannes), Geneesheer te Amsterdam en aldaar overleden in 1636, was een zeer geleerd man, zeer bedreven in de Grieksche en Latijnsche talen en andere wetenschappen; ook was hij bijzonder ervaren in de Kruidkunde. Door zijne vroegtijdige dood werd hij verhinderd het volgende werk uit te geven, hetwelk echter, tot 's mans welverdienden roem, naderhand door zijnen vader Egbert Bodaeus geschied is:

Theophrasti Eresii *Historiae Plantarum Libr. X. Notis, Commentariis, et variarum plantarum plurimis Iconibus illustrati, una cum graeco contextu.* Amst. 1644. fol.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, pars IV. pag. 137; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BODAEN (Gualtherus, Mattheus en Pieter). Zie Boudaen (Gualtherus) Boudaen (Mattheus) en Boudaen (Petrus).

BODART (Pieter), was een Plaatsnijder, die in het begin der achttiende eeuw, voor Boekverkoopers te 's Gravenhage, Leiden en Amsterdam arbeidde. Zijn voornaamste werk is een Teekenboek, in 1723 te Leiden uitgegeven, waarin hoofden, handen, voeten, figuren en groepen, naar teekeningen van Gerard Hoet, voorkomen.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*

BODDAERT (Pieter), afkomstig uit een aanzienlijk geslacht in Vlaanderen en zoon van Pieter Boddaert, Kiesheer en Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij, en van Cornelia van den Helm, te Middelburg, geboren den 4den Augustus 1659, bekleedde in zijne geboortestad de waardigheid van Raad, Schepen, Burgemeester en Bewindhebber der gemelde Maatschappij; ook was hij Curator der Latijnsche school aldaar.

Behalve dat hij zijne aanzienlijke posten met groote zorg waarnam, was hij bijzonder ijverig in het beoefenen der wetenschappen, vooral leide hij zich toe op het onderzoek der Heilige Schrift, waarvan de geschriften, die hij heeft nagelaten, doch die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt, het bewijs opleverden.

Men getuigt van hem, dat hij niet slechts een bedreven Schriftgeleerde maar tevens ook een praktikale Christen was. Hij overleed den 14den Maart 1732, nalatende uit zijn huwelijk met Anna Maria Kien eenen zoon, Cornelis Boddaert, Schepen en Raad der stad Middelburg en twee dochters Cornelia Boddaert, gehuwd met Samuel Rademacher, Schepen en Raad der stad Middelburg en Suzanna Maria Boddaert, gehuwd met Johan Willem Thibaut, Heer van Aagtekerke,

Schepen en Raad der stad Middelburg en Bewindhebber der West-Indische Maatschappij.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 20—25; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BODDAERT (Pieter), een neef van den voorgaande en jongste zoon van Cornelis van den Helm Boddaert, eerst Raadsheer en naderhand President in het Hof van Vlaanderen te Middelburg, en van Anna Maria Cau, werd geboren te Middelburg den 6den Augustus 1694.

Nog niet de kinderschoenen ontwassen, schepte hij reeds vermaak in het lezen van Godgeleerde en Historische boeken, en naauwelijks elf en een half jaar bereikt hebbende, werd hij in den aanvang van 1706, in zijne geboortestad ter Latijnsche schole besteld; hij maakte hier zulke aanzienlijke vorderingen, en oefende zich met zoo veel ijver, dat hij, na het houden van eene openbare Latijnsche redevoering van zijn eigen opstel, op den 10den Februarij 1711, bekwaam werd geoordeeld om met vrucht de Hoogeschool te kunnen bezoeken. Vóór dat hij echter derwaarts ging, mogt hij tweemalen blijkbaar de bewarende hand van de Goddelijke Voorzienigheid over hem ontwaren, want in 1707 met zijn vader naar Antwerpen gereisd zijnde, ten einde den Heer Godin aldaar te ontmoeten, met afspraak, dat indien die op de bepaalde tijd er niet mogt aanwezig zijn, zij hem dan met de gewone schuit te Mechelen zouden gaan opzoeken, maar op het oogenblik dat zij gereed stonden in de barge te stappen, Godin van verre ziende aankomen, werd daardoor hunne reis naar Mechelen gestaakt, en zulks tot hun groot geluk, doordien de barge door Fransche partijgangers werd aangehouden, en Jan de Mauregnault, die er zich in bevond, als gevangene door hen weggevoerd, hetwelk ontwijfelbaar ook het lot van Boddaert zou geweest zijn, indien zij waren medegevaren. En toen hij, in Augustus 1710, van Hulst naar Middelburg terugkeerde, en op de Westerschelde tot bij Ellewoutsdijk gekomen was, begon de wind geweldig op te steken, waarop Boddaert door zeeziekte benaauwd, naar boven klom om frissche lucht te ademen, doch aan 't struikelen rakende, zou hij over boord gevallen zijn, had niet een der passagiers hem gelukkig bij het been gegrepen en weer binnen boord getrokken.

Aan de Hoogeschool te Leiden wijdde hij zich inzonderheid aan het beoefenen der Regtsgeleerdheid toe, in welke wetenschap hij het onderwijs van den beroemden Hoogleeraar Johan Voet genoot. Naauwelijks had hij hier twee jaren doorgebragt, of zijn vader overleed, den 14den Junij 1713, dit, gevoegd bij het overlijden van zijnen Leermeester Voet die den 11den September daaraanvolgende stierf, deed hem besluiten de Akademie te verlaten, na alvorens de waardigheid van Doktor in de Regten bekomen te hebben, bij welke gelegenheid hij in het openbaar, met zeer veel lof eene verhandeling: *Over de bezwaren van eenen niet officieel testament* (1) in het openbaar verdedigde. Te Middelburg wedergekeerd, beoefende hij aldaar vijf jaren lang de praktijk als Advokaat, en werd inmiddels ook tot Commissaris van het Landregt aangesteld. Vervolgens bekwam hij, in Augustus 1718, den post van Griffier van het Leenhof van Vlaanderen te Middelburg, en werd den 26sten September van hetzelfde jaar tot Griffier van de Admiraliteit in Zeeland aangesteld, welke bediening hij heeft bekleed tot aan zijne dood toe, die voorviel den 28sten Januarij 1760. Op de zerk die zijn stoffelijk overblijfsel bedekt, werd het volgende grafschrift gebeiteld, door hem zelven ruim 20 jaren te voren vervaardigd.

Hier ligt Boddaert, die van een erelijk geslagt,
Noit roemde op adel, noit naar hoogheid heeft getracht.
Maar, in een lager stand, met Gods bevel te vreden,
Het hemelsch goed meer zocht dan schatten hier beneden,
Den godsdienst hield hij voor zijn hoofdwerk, voor zijn lust
De dichtkunst, tot dat God hem opriep in zijn rust.

Boddaert was tweemalen gehuwd; zijne eerste vrouw was Maria Constantina Radaeus, met wie hij zich op den 13den October 1722 in den echt verbond, en die hem, tot zijn grievende smart, den 29sten Augustus 1731 door den dood ontviel, nadat hij drie zoons en eene dochter bij haar had verwekt. Voor de tweede maal huwde hij den 4den Maart 1732 met Elizabeth du Buisson, die hem zes kinderen baarde, van welke twee zoons den vader hebben overleefd.

(1) *De quoerela inofficiosi testamenti.*

Boddaert was een warm voorstander van kunsten en wetenschappen, daarbij zeer godvruchtig en grondig ervaren in de Godgeleerdheid; voorts een goed Nederduitsch Dichter. Reeds in zijn zestiende jaar beproefde hij zijne krachten aan gelegenheidsverzen, welke niet onbehagelijk geoordeeld werden en in 1717 en 1718 zond hij met Johan Steengracht en Pieter de la Rue, te Leiden, twee deeltjes met gedichten, onder den titel van *Dichtlievende Tijdkortingen, bestaande in Gedichten van verscheide stoffe en rijmtrant*, onder de zinspreuk *Fugant carmina curas*, die zooveel bijval vonden dat er in 1728 een tweede druk van het licht zag. Het goed onthaal, dat deze Dichterlijken eerstelingen te beurt viel, moedigde Boddaert aan, om gemeenschappelijk met de la Rue eene vertaling in Nederduitsche verzen van Crebillons *Atreus en Thyestes* te ondernemen, die mede in 1787, doch zonder hunne namen, in het licht verscheen. Later legde hij zich op meer godsdienstige onderwerpen toe en zijne stichtelijke gedichten munten uit door eenen gevoeligen en hartelijken toon.

Deze *Stichtelijke gedichten* verschenen eerst in 1726 in één deel in groot 8°., dat in 1728 en 1735 herdrukt en weldra van een 2de en 3de deel gevolgd werd, welke drie deelen als een vierde druk in 1741 in 4°, met het portret des Dichters, zijn uitgegeven, terwijl in 1752 een vervolg daarop in het zelfde formaat verscheen; welk vervolg ook in 8°. als een vierde deel is gedrukt. Bovendien heeft men nog van zijne hand:

Wolke der Getuigen voor de leere der Regtvaardigheid door en uit het Gelove. Amst. 1759. 8°.

Zedige verdediging der Wolke van Getuigen. Middelb. 1759. 8°.

Nagelaten Mengeldichten en Levensbeschrijving, door zijnen zoon in het licht gegeven.

Voorts heeft Boddaert in 1730, de *Nagelatene Gedichten* van Vrouwe Anna Rethaan, met eene korte Levensbeschrijving van haar in het licht gezonden; en in het jaar 1745, *de Gedichten* van Mr. Joan Moorman, met het leven des Dichters daarvoor. *In de Tegenwoordige staat der Verenigde Nederlanden* komen ook onderscheidene stukken van het opstel van Boddaert voor, rakende de beschrijving van Staats-Vlaanderen en Zeeland.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.* D. III. bl. 104 en 105; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 499—502; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens. in de Nederl.*, D. II. bl. 160; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 427 en 428; *Biogr. Univ.; Catal. van de Biblioth. der Maats. van Ned. Lett. te Leiden*, D. I. bl. 251, 252, b. 62.

BODDAERT (Pieter), jongste zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, was Geneesheer, Oudraad der stad Vlissingen, Lid van de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekers, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen enz. Hij schijnt later naar Utrecht te zijn vertrokken, waar hij lang heeft gewoond. Een groot kenner der Natuurlijke Historie en Lector in die Wetenschap aan de Utrechtsche Hoogeschool zijnde, heeft hij zich beroemd gemaakt door onderscheidene werken, welke daartoe betrekking hebben; als:

Kort begrip van het zamenstel der Natuur van Linaeus. in 8°.

P. S. Pallas, Dierkundig Mengelwerk, met Aanmerkingen van P. Boddaert. Utr. 1767. 6 stukken. 4°.

P. S. Pallas, Lijst der Plantdieren, bevattende algemeene schetsen der Geslachten en Soorten, met Aanmerkingen van P. Boddaert. Utr. 1768. 8°.

T. Shaw, Reizen door Barbarijen en het Oosten, vertaald door P. Boddaert. Utr. 1771. 4°.

Brief aan den Prof. Muller over de Koraalgewassen. Utr. 1771.

Natuurkundige Beschouwing der Dieren. Utr. 1778.

Proeve eener Natuurkundige Beschouwing van den Aardbol. 's Hage. 1779. 8°.

Verzameling van de Nieuwste verhandelingen over de drie Rijken der Natuur. 's Hage. 1779. 4°.

Natuurlijke Historie van nieuwe en weinig bekende soorten van Dieren. Amst. 1782. 6 stukken met pl. 4°.

Over de Mineralogie of Delfstoffen. Amst. 1789. 8°.

Boddaert liet bij zijne echtgenoote Mejufvrouw Römer eenen zoon na, insgelijks Pieter Boddaert genoemd, die hier volgt.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ.;* de Jong, *Alph. Naaml. van Boeken.*

BODDAERT Junior (Pieter), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht in October 1766, legde zich aldaar op de Regtsgeleerdheid toe en bekwam er den graad van Meester in de beide Regten; waarna hij zich te Amsterdam als Advokaat nederzette. Reeds vroeg toonde hij aanleg tot de Dichtkunst en gaf blijk daarvan in:

Verzameling van Gedichten. Utr. 1790. 2 stukken. 8°.

Gedichten uit de Gevangenis. (Utr.) 1792. 8. Dit laatste zonder naam.

Ook leverde hij nog:

Molstein en Kroondorp. tooneelsp. Utr. 1794.

Doch daarna tot de ergste zedeloosheid en een losbandig leven vervallen, misbruikte hij zijn vernuft tot het zamenstellen van ontuchtige stukjes, meestal in kroegen en bordeelen voor de vuist vervaardigd, waarvan een goed gedeelte is in het licht gegeven onder den titel van:

Nagelatene poëtische en prozaische portefeuille van Mr. P. Boddaert. Amst. 1805.

Boddaert werd het slagtoffer zijner spoorloosheden, want hij stierf den 9den Maart 1805 te Amsterdam, aan de gevolgen van eenen val in het half digt gevroren water, waarbij hij zijn been brak.

Zie *Levensges. van den vermaarden Dichter* Mr. P. Boddaert, *benevens zijne voornaamste bedrijven, snedige gezegden, korte en lange extemporé's, geboorte en dood enz.* Amst. 1805; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* (de Jong), *Alph. Naaml. van Boeken; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. 62.

BODE (Matthijs), naar het schijnt een Amsterdammer, maakte zich bekend als Nederduitsch Dichter. Onder het opzigt van den Hoogleeraar Petrus Francius gaf hij, reeds in zijne jeugd, in 1696, eenige vertalingen uit Horatius in het licht, welke gevolgd werden door

Orestes en Pylades of Iphigenie in Thauris. treursp. het Fransch nagevolgd. Amst. 1702. 8°.

Polyxena. treursp. het Fransch nagevolgd. Amst. 1703.

Behalve deze beide vrij goede vertalingen is nog van hem afzonderlijk uitgegeven

Oorlogszang en Poëzijzang. Amst. 1706. 8°.

Doch zijne losse Dichtstukken, onder welke zeer fraaije en krachtige voorkomen, zijn in de Dichtverzamelingen van zijnen tijd, onder anderen in de *Nieuwe verzameling van Nederduitsche Mengeldichten* opgenomen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. van Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 140 en 141; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. 62.

BODE (David Esaias), zoon van Johan Gotlieb Bode, Sekretaris van de Koninklijk Pruissische Krijgs- en Domeinkamer te Kleef en van Maria Röseler, geboren te Kleef den 2den Februarij 1772, trad in het jaar 1791 in dienst als kadet bij de Artillerie dezes lands, werd den 22sten Februarij 1793 bevorderd tot Tweeden Luitenant, in welken rang hij den veldtogt in Vlaanderen en Braband, in 1793—1795, bijwoonde en te Marchienne-au-Pont, door eenen geweerkogel aan het hoofd gewond werd.

In 1795 tot Eersten Luitenant aangesteld, werd hij in 1799 met den Generaal Daendels ingescheept. Den 16den Augustus van dat jaar tot Tweeden Kapitein aangesteld, ging hij den 7den Maart 1800 als Kapitein over bij de Rijdende Artillerie, nam onder den braven Kapitein Cordes deel aan den veldtogt aan den Main, en werd in 1805 weder geëmbarkeerd onder den Generaal Marmont. Voorts maakte hij in het volgende jaar als Bevelhebber der kompagnie de veldtogt aan den Donau mede, bij welke gelegenheid de Rijdende Artillerie met roem van zich deed gewagen; tengevolge waarvan Bode, door Koning Lodewijk den 7den Januarij 1807 tot Ridder der orde van de Unie werd benoemd.

Inmiddels was hij den 11den September 1806 tot Luitenant-Kolonel van het Regement Rijdende Artillerie aangesteld, in welke betrekking hij bleef tot den 8sten Augustus 1808, toen hij Kolonel van dat Regement werd. In 1809 had hij, bij den aanval van het door den Pruissischen Majoor Schill bezette Straalsund, het bevel over de artillerie, waarmede hij het vuur van de wallen tot zwijgen bragt. Hij had zich hier zoo dapper gekweten, dat men hem met lof vermeld vindt in het Legerberigt van den Generaal Gratiën omtrent deze expeditie gegeven en de Koning van Denemarken hem met het Kommandeurskruis der Danebrogsorde begiftigde. Na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, benoemd tot Bevelhebber van het 9de Regement Fransche Artillerie maakte hij den veldtogt van Rusland mede, als Kommandant der reserve artillerie van het 1ste Legerkorps onder den Generaal Davoust, werd bij Smolensk in de zijde gekwetst door eenen blikkendooskogel, welke tevens zijn paard onder hem doodde; doch zag zich, tot loon van zijn dapper gedrag bij onderscheidene gelegenheden, bij Smolensk met het kruis van het Legioen van Eer begiftigd. Op den terugtogt in Polen krijgsgevangen gemaakt, keerde hij in 1814 naar Nederland terug; werd den 26sten Junij van dat jaar benoemd tot Directeur der Zuidelijke Artillerie Directie en in 1815 bevorderd tot Generaal-Majoor en Directeur der 4de Artillerie-Directie. Den 15den Junij 1822 met den rang van Luitenant Generaal gepensionneerd, sleet hij het overige zijner dagen op de buitenplaats Hazard, onder Prinsenhage, waar hij den 7den Januarij 1842 overleed, bij zijne echtgenoote, Petronella Lamotte vier zoons en drie dochters nalatende.

Koning Willem I beloonde zijne aan het Vaderland bewezen diensten, en vooral wegens het verrigtte bij het ontwerpen der plannen tot armering van vestingen, door hem den 12den Mei 1823 te vereeren met het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 269 en 274; van Sypesteyn, *Geschied. van het Reg. Rijdende Artill.*, bl. 109, 111, 115, 151 en 152, uit familiepapieren aangevuld.

BODECHEER (Nikolaas) was eerst Predikant te Loosdrecht, van waar hij in 1611, van de zijde der Contra-Remonstranten afwijkende en den Remonstranten toevallende, in weerwil van de Classis, was vertrokken en te Alkmaar in dienst gekomen. Ofschoon hij in 1618 hier weder de gunst der Contra-Remonstranten scheen te zoeken, werd hij evenwel afgezet. Nu moet hij zich naar Leiden hebben begeven, waar hij zich zeer stil hield en naarstig de Akademische lessen en Predikatiën bijwoonde, terwijl hem in Augustus 1620 op last van de Staten van Holland *tot eene proeve, een* jaargeldje betaald werd; doch niettegenstaande zijn aanbod om de canons van de Dordsche Sijnode te teekenen en het verzoek van den kerkeraad te Leiden aan de Gedeputeerden der Synode van Noord-Holland, in Augustus 1622 te Amsterdam vergaderd, welk schrijven door eenen brief der Professoren versterkt was, wilde men hem niet ten Avondmaal toelaten en het liep nog wel drie of vier jaren aan, eer hij weder in de schoot der kerk werd opgenomen. Voornamelijk schijnt men op hem te zijn gebeten geweest, omdat hij onderscheidene schriften ten voordeele van de Remonstranten had geschreven.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 924, 926, D. III. bl. 389, 717, 925, D. IV. bl. 335, 336, 800, 801; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Tideman, *de Remons. Broeders*, bl. 237.

BODECHEER BENNINGH (Joan). Zie Benningh (Joan Bodecheer), waar hij abusivelijk geplaatst is, daar hij hier had behooren te volgen, als zijnde een zoon van den voorgaande.

BODECHEM (Bartel). Zie Bodegem (Bartel).

BODECKER (....) of Bodekker, geboren in 1660 in het Land van Kleef, was de zoon van den voortreffelijken Muzikant Bodecker, die vele jaren aan het Hof van Brandenburg zijne gaven heeft doen hooren. De zoon mede een groot Meester in het behandelen van muzijkinstrumenten was tevens een bekwaam Portretschilder. Eerst oefende hij zich in de Schilderkunst te 's Gravenhage, onder Jan de Baan; daarna hield hij zich eenige tijd te 's Hertogenbosch op, van waar hij in 1711 naar Breda vertrok, voorzien met brieven van aanbeveling aan den beroemden Beeldhouwer en Dierenschilder Frank Pietersz. Verheyden. Deze nam hem in zijn huis, en bragt hem in kennis met den Burgemeester Matthijs van Overbeke, dien hij benevens zijne huisvrouw schilderde, waarmede hij zoo veel roem verwierf, dat de voornaamste lieden dier stad hunne afbeeldsels door hem lieten vervaardigen. Toen Verheyden echter den 23sten September van dat jaar overleden was, besloot Bodecker, na het aan hem bestelde werk te hebben afgemaakt, naar 's Gravenhage te trekken, alwaar hij mede onderscheidene Portretten schilderde. Daarna heeft hij zich veel te Amsterdam en in Noord-Holland opgehouden en aldaar vele lieden van allerlei rang en stand uitgeschilderd, tot dat hij in 1727 te Amsterdam overleed.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 147—150; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BODEGEM (Bartel) of Bodegom, een Delvenaar, was een beroemd Regtsgeleerde uit de zestiende eeuw, die men als een bijzonder geleerd man vermeld vindt. Pieter Opmeer droeg hem het vierde boek van zijn werk over *de Hollandsche Martelaren* op.

Zie Bleyswyck, *Beschr. van Delft*, bl. 783 en 784; *Beschr. van Delft* bij Boitet, bl. 703; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, die hem Bodechem noemt.

BODEKKER. Zie Bodecker.

BODEL (Joachim), zoon van Mr. Jan Abraham Bodel en van Trijntje Nieuwenhuis, geboren te Leiden, den 11den Februarij 1767, werd, wegens zijnen ongemeenen aanleg en blakende zucht voor de Letteroefeningen, tot den stand der Geleerden opgeleid. Hij oefende zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad, met de loffelijkste vlijt in de Geneeskunde onder de Hoogleeraren Eduard Sandifort, Nicolaas Georgius Oosterdijk, Florentius Jacobus Voltelen en Nicolaas Paradijs, en maakte van hunne lessen een zoo gunstig gebruik, dat hem de eer werd aangeboden, om, op de voorvaderlijke wijze, met de kap gepromoveerd te worden, waarvan hij echter, om de kostbaarheid, geen gebruik maakte. Dus, in den jare 1790, met uitstekenden lof tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van vijftig Geneeskundige stellingen (1), vestigde hij kort daarna zijn verblijf te Dordrecht, waar hij, door zijne kunde en gelukkige beoefening der praktijk, weldra grooten naam verwierf. Ook zag hij zijne verdiensten door verschillende benoemingen, zoo binnen als buiten de stad van zijn verblijf, weldra op prijs gesteld. In September 1798 werd hij tot Stedelijk Geneesheer en in November 1804 tot Doctor van het stadskrankzinnigen- en verbeterhuis aangesteld. In Augustus 1803 was hij mede reeds tot Lid van het Collegie van Examinatoren der Candidaten voor de Heelkunde benoemd. Toen, in 1801, eene Departementale Commissie van Geneeskundig Bestuur was opgerigt, werd hij terstond tot Lid, en in het volgende jaar tot levenslangen Voorzitter daarvan benoemd. Ter gelegenheid, dat dit Collegie, in April des jaars 1806, door de Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt vervangen werd, benoemde men hem ook hierin weder tot Voorzitter, welken post hij, tot zijne dood, met veel ijver en trouw waarnam. In Augustus 1808 werd hij tot Corresponderend Lid van het Genootschap tot Bevordering der Koepok-inenting benoemd. Toen wij, in 1810, ons onder het Fransche juk moesten buigen, werd hij, nog in den loop van dat jaar, tot Lid benoemd der *Société médicale d'émulation, séante à l'école de Médecine à Paris*. In het zelfde jaar, werd hij ook Doctor van het gevangenhuis in zijne woonplaats.

Hij mogt mede, wegens gelukkig genezene of in hare voortgang gestuite ziekten, den dank niet slechts der geredden, maar ook den welverdienden lof der bevoegde magten, verwerven. De Landdrost van Maasland deed hem, in October 1807, zijne goedkeuring kenbaar worden voor zijne zorgen bij zware ziekten in het arrondissement Dordrecht. In September 1808 werd hem door genoemden Landdrost gelijken dank toegebragt voor het beteugelen van eene ziekte te Oude Tonge; in Maart 1809, voor het bedwingen eener groote sterfte te Oud-Beijerland, en, in Junij van dat jaar, voor eene zelfde dienst te Zuid-Beijerland. In den zomer van 1808 Zevenbergen van eene epidemische ziekte van zeer ernstigen aard gered hebbende, ontving hij insgelijks de schriftelijke dankbetuiging, niet slechts van het Bestuur der plaats, maar ook van den Landdrost van Braband en den Minister van Binnenlandsche Zaken. Deze gevallen zijn echter slechts uit vele aangevoerd, daar zijne hulp, in het distrikt zijner Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt, bij besmettelijke ziekten, meer dan twintig malen werd ingeroepen. In Maart des jaars 1814 werd hem ook, van wege den Engelschen Bevelhebber, Thomas Graham, voor de zorgen dank gezegd, door hem betoond aan de Engelsche soldaten, die zich eenige tijd te Dordrecht onthielden. Te regt werd hij dan ook, in Junij 1815, tot Lid benoemd der Commissie tot Verzorging der Gekwetsten, die van het tooneel des oorlogs langs Dordrecht zouden vervoerd worden. Toen, in 1819, zich vele behoeftige Zwitsers, als Landverhuizers, naar Amerika, vooral naar Braziliё, zouden begeven, en, op scheepsgelegenheid wachtende, door besmettelijke ziekte werden aangetast, was hij een der genen, die zich het lot dier ongelukkigen bijzonder aantrokken; weshalve hij, tegen het einde van dat jaar, bij missive van de Regering des Cantons Solothurn, plegtig bedankt werd. Niet zeer lang voor zijn afsterven eindelijk werd hij nog benoemd tot Lid en Voorzitter van het Bestuur der Geneeskundige school, in het jaar 1828 te Rotterdam opgerigt.

Niettegenstaande de onderscheidene betrekkingen, waarin hij als ervaren beoefenaar der Geneeskunst geplaatst werd, hem veelvuldige bezigheden verschaften, waaraan zich nog die eener zeer uitgebreide praktijk, zoo binnen als buiten het Eiland van Dordrecht, paarde, vervulde hij nogtans, met de hem eigene bereidwilligheid en ijver, andere hem opgedragene posten. In Augustus 1795, werd hij Lid van het Committé van Opvoeding en Openbaar onderwijs, en, na het ontslag aan die Commissie gegeven, Schoolverzorger en Opziener der Openbare lessen. Later werd hij Lid der Maatschappij tot Redding van Drenkelingen, en in 1809 Lid-Correspondent van het Instituut van Blinden te Amsterdam. Gedurende vijf en dertig jaren, was hij Curator der Latijnsche scholen in de stad zijner inwoning. In 1817 werd hij ook Regent van het stadskrankzinnig- en verbeterhuis aldaar. Dan ook in posten van burgerlijk bestuur werd hij benoemd. Reeds in 1791 werd hij Lid van de Hooge vierschaar van Zuid-Holland, zitting hebbende te Dordrecht, en bleef in dien post tot April 1802, toen hij om uitgebreider beroepsbezigheden zijn ontslag verzocht. In Julij des jaars 1811 werd hij Lid van den Stedelijken Raad, in welke betrekking hij in het jaar 1815 bevestigd werd.

Het zou ons zeker niet bevreemden kunnen, dat zoo vele en zoo uiteenloopende werkzaamheden hem geen tijd gegund hadden, om, ten nutte der wetenschappen, ook door de uitgave van geleerde schriften, mede te werken. Doch, bij de hem eigene, onvermoeide naarstigheid, wist hij hiertoe gelegenheid te vinden en heeft in verzamelingen, door Maatschappijen of bijzondere personen uitgegeven, onderscheidene belangrijke stukken geplaatst, als daar zijn:

Berigt van den Dordschen Geneesheer en Lector F. W. van der Leeuw en diens geleerden arbeid, in de *Konst en Letterbode*. 1801. D. II. bl. 2 en volg.

Waarnemingen van eene zeer zonderlinge overeenkomst van tweelingen, zijnde meisjes, in de *Natuurkundige Verhandelingen der Bataafsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem*. D. III. St. I. bl. 339 en volg.

Waarneming van eene genezene Longtering, in het *Geneeskundig Magazijn*, van zijne Kunstvrienden Stipriaan Luïscius, Ontijd en Macquelijn. D. IV. St. II. bl. 19 en volg. en voorts in *elf* verschillende stukken van dat zelfde tijdschrift een *Verslag van ziekten, door hem van 1794—1805 te Dordrecht en in de omstreken waargenomen* en telkens met de weêrsgesteldheid op het Eiland van Dordrecht in verband gebragt.

Geen wonder dan ook, dat een man van zoo groote kunde en ervarenis, en die een zoo uitgebreid nut stichtte, door verschillende geleerde genootschappen, als om strijd, tot medelid begeerd werd. In November 1797 werd hij lid van het Zeeuwsche Genootschap van Wetenschappen; in Mei 1806, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; in November 1809 Correspondent der Eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen enz.; in September 1815 Lid van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam; in Junij 1818 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Wetenschappen; in Maart 1816, Honorair Lid van het toen nieuwelings te Dordrecht opgerigte Kunstgenootschap: *Diversa, sed una*; in September 1820, Corresponderend Lid van het Geneeskundig Genootschap: *Vis unita fortior*, te Hoorn. In Julij 1826, nam de Maatschappij *der Nederlandsche Letterkunde* te Leiden hem onder hare leden op; terwijl eindelijk door Koning Willem I aan alle deze eerbewijzen den kroon werd opgezet, door hem, in 1825, tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw te benoemen.

Bodel overleed den 7den Maart 1831 en liet bij zijne echtgenoote, Jacoba Volckera Groen van Prinsterer, eene dochter na.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. I. bl. 392, 1815 D. II. bl. 180, 1818 D. I. bl. 46, 1823 D. II. bl. 214, 1826 D. II. bl. 155, 1831 D. I. bl. 160, 1832 D. I. bl. 309—315, *Aanspraak van M. Siegenbeek in de Handelingen der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 5den van Hooimaand* 1831, bl. 25—34, welke wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BODEMONT (François) of Bodimont, eerst Geheimschrijver van Willem I, Prins van Oranje, en daarna Griffier van het Hof van Friesland, had, in het jaar 1582, zeker schrijven van den vijand ontvangen, en dit den Prins getoond, verzoekende vrijheid om daarop aanmoedigend te antwoorden; alzoo hij zich sterk maakte eenige honderd Koningschen naar Leeuwarden in eene hinderlaag te lokken. Dit werd hem toegestaan, mits alles gedaan werd met voorkennis van Bernard van Merode, Heer van Rumen, toen Stadhouder van dat gewest, en van eenigen gemagtigden. Maar de Stadhouder, beducht voor het uitlekken van het geheim, verzweeg het voor de Gemagtigden, en als ten laatste de vijand

(1) *Theses Medicae inaugurales quinquaginta.*

vroeg, welke medestanders van aanzien Bodemont te Leeuwarden had en of zij in staat zouden zijn hem eene poort, en welke, te leveren, gebood Merode aan Bodemont de briefwisseling af te breken. Des niettegenstaande ging Bodemont daar mede voort en toen die ontdekt werd, zeide hij het verbod van den Stadhouder te hebben in den wind geslagen, om dat deze hem, ten gevolge van zijnen ouderdom, wat al te zwaartillend voorkwam. Deze reden werd echter slechts als een voorwendsel opgenomen; hij in hechtenis genomen, en eindelijk ten Lande uitgebannen. De Raad van State, evenwel vernemende dat hij zich te Amsterdam ophield, zond in 1586 zijnen Geheimschrijver, Christiaan Huygens, derwaarts, om hem te doen vatten. Dit gevaar echter ontkomen zijnde, liet hij zich door Verdugo, met wien hij reeds in verstandhouding stond, gebruiken, om in Friesland boekjes te strooijen, waarin de Staten van dat gewest werden uitgemaakt, »voor baat»zugtige luiden, die om in 't bewind te blijven 't volk streelden, »met de schoone namen van vrijheid en godsdienst, en met Nassause »Hoofden, wien niet 's Lands welvaart, maar eigen glorie ter »herte ging. Voorts ried men den Friesen, zig te houden van »den handel met Engeland, daar eindeloze slavernij en gedurige »oorlog uit te wagten stond, veeleer behoorde de Gemeente zig te »verzoenen met haren Koning; daar meer niet toe vereist werdt, »dan dat men enigen blooden boeven (dien naam kregen de Staten) den kop kloofde."

Eenige honderden van die schandelijke boekjes werden te Oostmahorn, in een Embder schip aangehaald, en Graaf Willem Lodewijk, Stadhouder van Friesland toegezonden.

Zie van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 70; Hooft, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 152 en 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 125 en 126; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BODEN (Jan), ook wel Johannes Bodenus of Bodenius genoemd, geboren te 's Hertogenbosch, omtrent het jaar 1570, beoefende de Godgeleerdheid te Leuven, en verkreeg er de waardigheid van Licentiaat in; vervolgens werd hij Pastoor van St. Catharina in zijne vaderstad, en daarna Kanunnik van de St. Jans- of Hoofdkerk. Hij was zeer geacht om zijne geleerdheid en welsprekendheid. Ook was hij een vroom man, die rondelijk sprak zoo als hij dacht, en een opregt karakter bezat. Hij heeft door den druk gemeen gemaakt, behalve zijne leerredenen:

Conciones morales et doctrinales. Antv. 1624—1631. 3 vol. 12°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils), *Katholijk Meijer Memor.*, bl. 184 en 185; Hermans, *Conspect. Onnom. Liter.*, pag. 13; *Biogr. Univ.*

BODIMONT (François). Zie Bodemont (François).

BODISCO (Martinus), een zoon van Pieter Bodisco en van Helena Hoefnagel, geboren te Haarlem den 6den Januarij 1753, werd Ontvanger in zijne geboortestad, welken post hij tot in 1820 heeft waargenomen. Hij was voorts in vele en onderscheidene andere betrekkingen, tot aan zijn overlijden, den 17den Januarij 1823, onvermoeid nuttig en werkzaam, en, inzonderheid bij het Nederlands publiek bekend, door zijne Prijsverhandeling, bij de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* ingeleverd: »*Over de »verpligtingen van een braven Huisvader en zulk eene Huis »moeder in het gemeen Burgerlijk leven*," welke met het gouden eermetaal bekroond werd; het waren ook de weldadige oogmerken dier Maatschappij, welke hij in hare afdeeling te Haarlem gevestigd, met al zijn vermogen bevorderde. Bij zijne echtgenoote, Femmetje Doijer, liet hij twee zoons en twee dochters na, van welke de oudste zoon, Pieter Bodisco, hier volgt.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1823, D. I. bl. 51 en 52; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis, uit familiepapieren aangevuld.

BODISCO (Pieter), zoon van den voorgaande, geboren te Haarlem, den 6den October 1778, was fabrijkant in garens in zijne geboortestad, waar hij den 17den Maart 1831 overleed. Hij bevorderde sinds meer dan dertig jaren, als Lid in het algemeen, en sedert dertien jaren, in het bijzonder als Secretaris van het aldaar bestaande Departement der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, benevens alle zijne heilzame inrigtingen en maakte zich bovendien bij zijne stadgenooten verdienstenlijk, door het belangeloos waarnemen van vele lastposten. Ofschoon geene geleerde opvoeding genoten hebbende, bleef hem de beoefening der Letteren niet geheel vreemd, en mag men vooronderstellen, dat, ware hem zulk eene opleiding ten deele gevallen, de oorspronkelijkheid van zijn luimig vernuft, gepaard aan goeden aanleg en volharding, hem op die loopbaan zou hebben doen voortkomen, ja schitteren. Nu bepaalden zich de uitvloeisels van zijnen vruchtbaren geest, zoo in Proza als Dichtmaat, binnen bestaande kringen in de stad zijner geboorte, met name het Natuur- en Letterkundig Gezelschap: *Oefening in Wetenschappen*; de aloude, sinds weinige jaren herstelde, Rederijkkamer: *Liefde bovenal*, en het Dichtlievend Gezelschap: *Democriet*, welke alle in hem een getrouw medearbeider en lustig deelgenoot in het gezellig verkeer vonden, en niet zelden de geestige invallen en vreemde vernuftwendingen, in zijne echt oorspronkelijk koddige stukken, zoowel als zijne scherpzinnigheid, gevatheid, vlugheid, ijver en orde in alle betrekkingen bewonderden. De laatste hand ontbrak aan meest al wat hij leverde; hij gevoelde dit zelf, maar zijne aan de Letterkunde vreemde en drokke werkkring veroorloofde hem evenmin die daaraan te leggen, als hij daartoe lust gevoelde; waarom hij er nooit aan dacht om er het publiek mede lastig te vallen, ofschoon het geen twijfel leidt, of onderscheidene zijner, zoowel enkele ernstige, als vooral luimige Dichtstukjes, zouden meer welkom geweest zijn, dan menige Dichtbundel, waarmede in het eerste vierde dezer eeuw onze Letterkunde begiftigd werd.

Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Anna Kool, bij wie hij drie zonen en eene dochter verwekte, van welke de tweede zoon Jacob Bodisco, Predikant bij de Doopsgezinden te Zutphen is. Zijne tweede vrouw, Gijsberta Maria Tideman, schonk hem eenen zoon en eene dochter.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1831, D. I. bl. 139 en 180, uit familiepapieren aangevuld.

BOE SYLVIUS (Franciscus de le). Zie Sylvius (Franciscus de le Boe).

BOECKHORST (Johannes). Zie Bockhorst (Johannes).

BOECKELMAN (Johan Frederik). Zie Böckelman (Johan Frederik).

BOECKHOLT (Arnold van) of van Boekholt, geboren te Deventer, wordt van 1649 af, onderscheidene malen op de Regeringslijsten van Deventer aangetroffen in welke stad bij ook, onder anderen in 1672 de Burgemeesterlijke waardigheid bekleedde, toen zij door de Munsterschen belegerd werd. Hij was toen de eenige der Regering, die de stad wilde verdedigen. Zelfs toen bij de Oud-Burgemeesters Ter Borg en Steenbergen, die eerst met kracht van redenen betoogd hadden, dat men eene zoo overhaaste overgaaf »noch »voor God, noch voor 't Vaderland, noch voor de tegenwoordige »noch voor de toekomende wereld zou kunnen verantwoorden," den moed bezweek, hield Boeckholt niet op, aan te dringen op krachtige maatregelen ter verdediging. Nu eens verzette hij zich tegen het wegnemen van de IJsselbrug, waardoor men zich de gelegenheid benam, om uitvallen te doen; dan weder wees hij den Bevelhebber, den Kolonel Stekke, de middelen, om den vijand met voordeel te bestoken, en bood zich zelven aan, om het gevaar der uitvoering te deelen. Hij begaf zich in den Krijgsraad, om den Hoofdbevelhebberen moed in te spreken, gelijk hij in de vergaderingen der Stedelijke Regering woorden van volharding deed hooren. Maar partijgeest bij sommigen, flaauwhartigheid bij de meesten, en, naar het schijnt, verraad bij anderen, deden zijne woorden in den wind slaan. Eindelijk, om den invloed van dezen edelen Vaderlander aan de beraadslagingen te onttrekken, wordt er buiten zijn weten eene vergadering belegd, waarin tot de overgaaf bij verdrag besloten wordt. Zoodra krijgt Boeckholt hiervan geen berigt, of hij snelt derwaarts; wijst de vergaderden op het voorbeeld der voorvaderen, herinnert hun hunne pligten jegens het Vaderland en den eed, dien zij gezworen hadden, wederlegt met warme Vaderlandsliefde de bedenkingen, welke geopperd worden, en toen hem de vraag werd gedaan, wat men bij eene langdurige belegering eten zou, beantwoordt hij die met de veelbeteekenende wedervraag: »Wat aten die van Leiden in hunne belegering, uit »liefde tot het Vaderland?"

Doch, hoe hij ook sprak, niets mogt baten, want de stad verdroeg zich den 21sten Julij met den vijand. Boeckholt bleef sedert onafgebroken in de Regering en schijnt in 1691 overleden te zijn.

Zie Sylvius, *Historie onzes Tijds*, St. I. bl. 269—277; Valkenier, *'t Verwerdt Europa*, bl. 540—562; Samson, *Hist. de Guillaume III*, Tom. II. pag. 167 et 168; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 229, 230, 241—244; Dumbar, *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 101—106; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 537 en 538; Mr. J. Bosscha, *Nederl. Heldendaden te Land*, D. II. bl. 69 en 70.

BOECKHORST (Johannes). Zie Boekhorst (Johannes).

BOECKHOVEN (ANTONIJ VAN), ook BOECHOVEN en BOEKHOVEN gespeld, geboren te Utrecht, heeft als Advokaat voor het Hof Provinciaal aldaar gepraktiseerd en het *Stadregt van Utrecht* uit het Nederduitsch in het Latijn vertaald, onder den titel van *Jus municipale civium Utrectiorum* en, met eenige aanteekeningen voorzien, in het licht gezonden.

Zie Burman, *Traject. erudit.*, pag. 29; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 286; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 628; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 199.

BOECOP (AREND TOE), Ridder, geboren tusschen 1530 en 1540, was een man van groote wijsheid en geleerdheid, die in de hagchelijkste tijd een voornaam deel in het Bewind, zoo van Overijssel als Kampen, gehad heeft.

Hij wordt in 1559 het eerst op de lijst der Raadsleden gevonden, en was in het zelfde jaar bij de groote klaringen te Deventer, alwaar het eerste geschil kwam, over het regt van overstemming tusschen ridderschap en steden. Hij verzette zich tegen de invoering der nieuwe Bisschoppen, werd door die van Kampen naar Deventer afgezonden, om met de andere hoofdsteden eene gelijke lijn te trekken, en vertrok eerlang naar Brussel, ten einde de klagten over misbruiken en bepalingen tegen de privilegiën bij de Landvoogdes in te brengen. Vooral verhief hij destijds zijne stem, tegen de invoering van Canzeler en Raden van Justitie, die wel benoemd, doch zonder regtsdwang aanwezig waren.

Kort hierna vertrok hij naar Drenthe, om met die van Groningen gelijke maatregelen, tegen de Bisschoppen, te beramen.

Hij was met dit al geenszins onder diegenen, die tegen Spanje wilden opstaan; de Regering van Kampen belette zoo veel zij konde de preek der Onroomschen ten platten lande, dan wilde gaarne voor de Lutherschen eene kerk doen inruimen; hij was een der Afgevaardigden, die hieromtrent in 1566, namens de hoofdsteden, een voorstel deden aan den Stadhouder. Eene gelijke gematigdheid deed hij vervolgens in vele zaken blijken, en vond eenen vriend in den Graaf van Aremberg, die in dezen met hem instemde. Die van Deventer waren verder gegaan, en hadden zich de haat van het Hof te Brussel en van Alva en zijne Raden op den hals gehaald; Kampen bleef in gunst en toen nog bevrijd van Spaansche knechten; vele ballingen vlugtten derwaarts; dit verwekte opzien, en toen Aremberg met Boecop hierover sprak, verdedigde deze de ballingen en hun gedrag; eene wijze waarschuwing van Aremberg voor de Spanjaarden, eindigde die onderhandeling. Toen Alva den 5den Augustus 1568 te Kampen kwam, was het gedrag der Regering zeer voorzigtig. Zij overlaadden hem met geschenken en blijken van eer; en wisten hierdoor zich van de onlangs bekomene bezetting te ontslaan. De Inquisiteur Quarre werd even wijzelijk ontvangen, en door maaltijden teruggehouden, om kwaad te doen; in beide gevallen was Boecop een der voornaamste sprekers.

In 1570 vertrok hij met anderen naar Brussel, om tegen de invoering van de Crimineele Ordonnantie vertogen te doen, later nog eens, om te klagen over het vaandel ruiters, hetwelk destijds in Kampen gelegd was en de burgers kwelde; door wijze mildheid erlangde hij zijnen wensch. Hij vertrok spoedig en reisde met lijfsgevaar, alleen om voor den Zondag te huis te zijn, en alzoo de kosten der bezetting van eene week voor zijne vaderstad uit te winnen.

Boecop was in 1572 een der Afgevaardigden, die met den Stadhouder Barlaymont middelen beraamden, om zich tegen den overval van de vrijheidsgezinden te dekken. Bij de aannadering van den Graaf van den Bergh, die Zutphen reeds veroverd had, zocht hij Jan Sloot, Drost van Vollenhove, over te halen, om zich, bij het naderen van het gevaar, naar Kampen te begeven. Bij de belegering in Augustus was hij Burgemeester; aan hem was de zorg voor de inwendige rust bijzonder opgedragen. Hij noopte de Burgers tot wederstand, dan daar de belegeraars vrienden in de stad hadden, moest men tot overgaaf handelen, waartoe hij met anderen werd benoemd. Hij nam dezen last niet op zich, dan onder stoute betuiging, dat hij niet dan gedwongen tot dezen handel kwam. Hij was de spreker met de Afgevaardigden van den Graaf van den Bergh en sloot de voorwaarden. Hij bleef in het Bewind, en bewaarde de sieraden in de kerken. Te Zwolle, in bezending zijnde, werd hij beschuldigd, pogingen te doen, om de Spaanschen in Kampen te brengen; aldaar gevangen genomen, en, met zijnen ambtgenoot en zwager Coenraad van Vechte, naar het kasteel van Genemuiden gevoerd.

Nadat Kampen en andere steden op nieuw zich aan den Spanjaard hadden moeten onderwerpen, wilde hij zijne gevangenis niet verlaten dan nadat hij, door eene bezending uit Kampen, daartoe plegtig was uitgenoodigd, het bestuur, door van den Bergh ingesteld, was afgezet en hij als Burgemeester hersteld. Spoedig daarna vindt men hem weder in de belangrijkste bezendingen, voornamelijk ook bij den handel over de Unie van Utrecht. Hij was tegenwoordig bij de vergadering te Winsum, den 11den Junij 1579, en moet een der voornaamsten van de Overijsselschen zijn geweest, die op grond dat de Pacificatie van Gent genoegzaam was, toetreden tot de nadere Unie weigerden en lang vertraagden.

Hij schijnt overleden te zijn in, of kort na, het jaar 1580; in welk jaar hij het laatst als Schepen voorkomt; was tweemaal gehuwd, eerst aan Geesje thoe Boecop, daarna aan Agnes Morrhe, uit een der voornaamste geslachten van Kampen en liet vier kinderen na, allen in aanzienlijke huizen gehuwelijkt; van zijn geslacht is geen mannelijk oir overig. Hij overleed in zulke behoeftige omstandigheden dat de stad zijne dochters moest uithuwelijken.

Zijne spreuk was *Tout est à Dieu* (alles behoort aan God).

Veel roem heeft hij erlangd als Regtsgeleerde, en als Geschiedschrijver. Toen de zaken zich meer en meer ten voordeele van de Staatschen neigden, onttrok hij zich langzamerhand aan de Staatszaken, en zocht zijne troost in Letterkundige bezigheden, *eene Kronijk* vervaardigende *van de Utrechtsche Bisschoppen, de Vorsten van Gelre en de Friezen tot op Karel V*, waar van het eerste deel loopende van 641 tot 1496 van zijn eigen hand te Kampen bewaard wordt; van het tweede deel zijn alleen afschriften bekend. Revius heeft van dat werk veel gebruik gemaakt bij de bewerking van zijn *Daventria Illustrata* en daarin zijn beleid en inzigten naauwkeurig opengelegd.

Zie Revius, *Daventria Illustrata*, bl. 329, 353, 387, 404, 447; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 112—116, D. II. bl. 567, die wij hier grootendeels gevolgd zijn en J. Doornik, in de *Overijss. Alm. voor Oudh. en Letterk.*, 1838.

BOECOP (ARNOLD TEN) werd geboren uit een aanzienlijk en rijk geslacht te Zutphen in 't jaar 1585. Zijne eerste letteroefeningen volbragt hebbende, legde hij zich op de beoefening der regtsgeleerdheid toe aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij een leerling van Justus Lipsius schijnt geweest te zijn. Hij was een jongeling van uitmuntende zeden, en ijverig der Roomsche Godsdienst toegedaan. In 1610 begaf hij zich tot de orde der Jezuïten, en ruim tien jaren daarna tot Priester geschoren zijnde, kwam hij in de Nederlanden een bezoek bij zijne moeder afleggen, die weduwe was, van hier ging hij naar Keulen, alwaar hij in eene slepende ziekte verviel, en na vijf maanden gesukkeld te hebben, den 19de Februarij 1622 overleed. Ten Boecop moet een braaf mensch, nedrig, zedig en van een zachtaardig karakter zijn geweest. Zijne jaren in aanmerking genomen, bezat hij vele kundigheden.

Men heeft van hem in druk: Justus Lipsius *Catholicus; sive de vera* Justi Lipsii *religione catholica* etc. geplaatst in de *Fama posthuma* J. Lipsii, druk van 1613. p. 571 en volgenden. *Quaestio secunda de nomine Hubertus; atque eodem opera, de tot aliis, quae simili fine cadunt etc.*

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 628; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOECOP (LOUIS THEODOOR JOHAN Baron VAN), werd geboren te Huisren den 3den Februarij 1750. Hij trad in het jaar 1768 in dienst bij het toenmalig regement Grenier Wallon waar hij achtereenvolgens opklom tot den rang van Kapitein. Ten gevolge van de ontbinding van dat Korps, verloor hij die betrekking en was dus verpligt in vreemde dienst over te gaan, waaromtrent hem voordeelige aanbiedingen gedaan werden, onder anderen door het Russische Gouvernement.

Hij verkoos met anderen zijner wapenbroeders in Fransche dienst over te gaan en werd terstond in zijnen rang bij Bataafsch Legioen in Fransch soldij geplaatst, in het jaar 1787. In het jaar 1795 bevond hij zich als Hoofd-Officier bij de Staf van het leger van den Generaal Pickegru en nam een werkzaam aandeel aan alle de operatiën van dat leger.

Na de omwenteling in het Gemeenebest der Nederlanden in dat zelfde jaar voorgevallen, verliet hij weder de Fransche dienst en in die van zijn vaderland terug te gaan en werd in Julij 1795, tot Generaal-Majoor bevorderd en, met de Generaals D. M. Guericke en P. S. van Zuylen van Nyvelt, belast met de zamenstelling van het Bataafsche Leger. Daarna kreeg hij het bevel over de Tweede Brigade, die te Utrecht werd zamengesteld, en stond daarmede eerst

bij de divisie Daendels, doch in 1796 bij de divisie Dumonceau. Als zoodanig scheepte hij zich in 1797 in, om deel te hebben aan de expeditie naar Ierland, die echter niet doorging. Tijdens de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland, was hij Chef van den Generalen Staf des Bataafschen legers, en deed als zoodanig de nadrukkelijkste vertogen, bij het uitvoerend Bewind der Republiek, tot meer krachtdadige en buitengewone maatregelen.

In 1803 werd hij tot Luitenant-Generaal aangesteld, terwijl Koning Lodewijk hem den 2den Januarij 1807 belastte met de organisatie en de oprigting van het Zeeuwsche legioen. Daarna was hij Lid van de Hooge Militaire Vierschaar van het koningrijk Holland, ook was hij Ridder der orde van de Unie. Hij overleed den 2den Julij 1830 en was twee malen gehuwd achtereenvolgens met twee zusters, de Dames Berné, bij welke hij vijf kinderen verwekte, drie zoons, van welke twee insgelijks in militaire dienst zijn getreden, en twee dochters. Hij was een man van een helder verstand en groote minzaamheid in den omgang.

Zie *Vaderl. Hist. ter onmiddellijke vervolge op* Wagenaar, D. XXXVI bl. 192, D. XL. bl. 295, D. XLV. bl. 201; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 213; van Sypesteyn, *Geschied. van het Regem. Hussaren*, bl. 19 en 22, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOECOP (Cornelis Gerardus Iman Baron van), een neef van den voorgaande en, even als deze, van het zelfde geslacht als de hiervoor vermelde Arend toe Boecop en Arnold ten Boecop, was een zoon van Henri Juste Mchel Baron van Boecop en Geertruida Schwindler, geboren te Breda, den 3den Januarij 1781. Hij trad in 1795 in dienst als Kadet bij de zesde Halve Brigade, werd nog in het zelfde jaar tot Tweede Luitenant bevorderd. In dien rang maakte hij den veldtogt in Noord-Holland, in 1799, mede, en werd den 19den September, bij Bergen, door eenen geweerkogel in de borst gewond. Den 3den November 1803 tot Eersten Luitenant aangesteld, werd hij den 1sten Julij 1805 als zoodanig overgeplaatst bij de Garde, eerst van den Raadpensionaris Schimmelpenninck, daarna van Koning Lodewijk, en was in 1806 tegenwoordig bij de blokkade van Hamelen en, tijdens de landing der Engelschen in Zeeland, in 1809, bij het leger te velde onder den Maarschalk Dumonceau. Door Koning Lodewijk, den 5den September van dat jaar, tot Kapitein bevorderd, werd hij, bij de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk, in 1810, in dien rang bij het 4de Regement Tirailleurs der jonge Garde geplaatst en den 26sten Mei 1813 tot Luitenant-Kolonel bij die Garde aangesteld; met dat Regement maakte hij de veldtogten in 1811 in Spanje, in 1812 in Rusland, in 1813 in Duitschland, en in 1814 in Frankrijk mede. In die veldtogten gedroeg hij zich zoo dapper, dat Keizer Napoleon hem reeds den 10den Julij 1812 tot Ridder van het Legioen van Eer benoemde.

Na Nederlands herstelling in de rij der volken, werd hij den 18den October 1814, in zijnen vorigen rang, bij de Infanterie geplaatst, en den 8sten October 1815, tot Kolonel-Bevelhebber van de 12de Afdeeling benoemd. Den 20sten October 1825 tot Generaal-Majoor en Provinciaal-Kommandant van Noord Holland aangesteld, werd hij den 16den Augustus 1829 in de zelfde betrekking naar de provincie Luik overgeplaatst, en tevens met het bevel over de Eerste Brigade van de vierde Divisie Infanterie belast. In die betrekkingen bevond hij zich te Luik, toen den 24sten Augustus 1830 het oproer te Brussel uitbrak. Reeds vier dagen daarna zag hij zich genoodzaakt met de bezetting van de stad Luik in de citadel terug te trekken. Hij bleef steeds getrouw op zijnen post en toen bij zijne beschikkingen maakte, tot eenen algemeenen uitval, moest hij, uit aanmerking van den slechten geest der Belge die tot de bezetting behoorden, en op raad zijner Officieren, er van afzien. Eene onwillige bezetting en gebrek aan levensmiddelen noodzaakten hem tot onderhandeling te komen. Hij sloot alzoo den 6den October eene overeenkomst, ten gevolge waarvan hij met 900 getrouwen, zoo Officieren als soldaten, naar Maastricht aftrok. Hier bleef hij vervolgens ter beschikking van den Generaal Dibbetz, en bewees ook in die betrekking groote diensten. Onder anderen had hij in 1831 bevel over de kolonne die België inrukte.

De Koning, die hem vroeger reeds tot Ridder van de Leeuwenorde had benoemd, begiftigde hem, als blijk van zijne goedkeuring over het gedrag dat Boecop te Luik gehouden had, den 11den October 1830, met de Militaire Willems-Orde derde klasse. Hij werd den 4den April 1839 gepensionneerd en overleed, ongehuwd, op zijn buiten, de Langenhorst, bij Delden in Overijssel, den 23sten Februarij 1841. Hij kenmerkte zich door eenen echt militairen geest en groote koelbloedigheid.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 568, 573, 581—584, 588, 589, 591, 600, 603, 630, 631, 634—639 en Bijl. bl. 4, aangevuld uit partikuliere berigten.

BOEDAGEN (Jan Francoysz. van), Leenman, wonende te Delft, was een der genen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1565, door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: »wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning »hadden: ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te hou»den, denzelven tegens een ieder te dienen, in hetgeen hun we»gens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge »de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, alsmede om te »renuncieren van alle verbonden, Confederatien en Obligatien ter »contrarie."

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 68, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BOEDEKER (Balthasar), ook wel toegenaamd Veenhusius, omdat hij eigenaar was van het buitengoed Veenhuis bij Twello, eenige zoon van Martinus Boedeker en Anna van Twickelo, geboren te Deventer in het jaar 1540, doorreisde in zijne jeugd Duitschland, Frankrijk en Italië, bezocht de Afrikaansche kusten van de Straat van Gibraltar af tot in Egypte toe, in Napelsche, Siciliaansche en Malthezer galeijen. Hij was in het jaar 1571 tegenwoordig bij den zeeslag van Lepante, waar de Turksche vloot geheel door die der Christenen werd geslagen. Vervolgens diende hij in den keulschen krijg als Officier te paard, onder den Overste Homburg, die aan het hoofd stond van een Nederlandsch regiment.

In Maart 1584 maakte hij te zamen met zijne moeder een testament, waarbij zij een gedeelte van hunne na te latene goederen bestemden tot het oprigten van eene Universiteit of Illustre School, in zijne geboortestad, aan welke uiterste wilsbeschikking alzoo het Atheneum te Deventer zijn ontstaan te danken heeft.

Boedeker, zich tot rust begevende, trad in het huwelijk met Johanna Grotenhuis, welke hij, in den beginne des jaars 1616, kinderloos achterliet, en die zelve in October 1630, den ouderdom van 81 jaren bereikt hebbende, is overleden, nadat zij juist den uitersten wil hares echtgenoots had zien ten uitvoer brengen. Zij had namelijk met den aanvang van 1629 de Regering in het bezit gesteld van de voor dat Gymnasium bestemde goederen.

Zie Revius, *Davent. Illust.* pag. 497—500, 684; *Tegenw. Staat van Overijssel* D. III, bl. 214 en 215; Fransen van Eck en P. Bosscha, *het Tweede Eeuwfeest van het Athen. Illustr. te Deventer* bl. 50 en 51.

BOEDELHOF, (Gerlach van der capellen tot den). Zie Capellen. (Gerlach van der)

BOEGRAVEN (W.), een Rederijker uit het begin der zeventiende eeuw, leverde proeven van zijnen rijmtrant in *Referijnen ghemaeckt, op eene vraghe of in Christum te ghelooven in aller menschen macht is, om naer haer believen te kiezen de doot of 't leven.* Amst. 1611. Zijne spreuk *die dit werck wil laecken: moet selfs beter maecken*, pleit niet voor zijne bescheidenheid.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BOEIJENS, (adriaan florisz.) Zie Adriaan VI.

BOEKELIUS, (johannes) of Johannes Buckelius, geboren te Helmond, werd na zijne studiën te 's Hertogenbosch en te Leuven met lof volvoerd te hebben, Priester; en maakte, zoo door zijne geleerdheid en welsprekenheid, als door eenen zeer vromen levenswandel zich zeer bekend en bemind. Hij preekte met veel vrucht en toeloop te 's Hertogenbosch, te Aken en te Brussel. In de laatstgemelde stad bestuurde hij eindelijk de parochie van St. Gangericus, en stierf aldaar den 14de Augustus 1643. Zijne schriften, meest te 's Hertogenbosch, sommigen te Antwerpen, gedrukt, loopen doorgaans over voorwerpen van godsvrucht, ook sommigen over kerkelijke geschiedenis. Daaronder is:

Verhaal van de oprigting en voortgang der aanroeping van de H. Maagd Maria te Aarle, en van de wondere weldaden aldaar door haren bijstand verkregen.

Zie (A. van Gils) *Kath. Meyer Memor.* bl. 362; Hermans, *Onomast. Liter.* pag. 15.

BOEKHOLT (Johannes), Zie Beukelsz. (Johannes).

BOEKHOLT (Jurriaan) BOEKHOUT (Jurriaan).

BOEKHOLT (B.) of BOEKHOUT, Boekhandelaar te Amsterdam, vervaardigde een verhaal van het voorgevallene in de jaren 1684—1689, onder den titel van:
Kort vertoog van Hollands bloedige oorlogen, met haare nabuuren sedert de grondvesting van haaren Staat, tot op dentegenwoordigen tijd, uit geloofwaardige schriften enz. zamengesteld. Amst. 1689 8°. met pl.
Ook handteerde hij de Nederduitsche lier en schreef
Minnedichten, Amst. 1667. 8°.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 627; *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BOEKHOLT (JOHANNES), misschien wel een zoon van den voorgaande, en mede Boekhandelaar te Amsterdam, beoefende insgelijks de dichtkunst. Van hem heeft men:
Uytspanningen of Uytbreyding van 't Hoogeliedt en eenige Psalmen Davids. Amst. 1668. 8°.
Geopend hart naar Jezus in XV *Zinnebeelden.* Amst. 1693.

Zie van Iperen, *Kerkl. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 194; van Abcoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BOEKHOLT (HENRICUS) werd in 1682 Predikant te Lutkegast, in de provincie Groningen, van waar hij in 1684 naar Huizinga ging. Van hier in 1687 beroepen te Kollum in Friesland, bleef hij aldaar tot hij in 1693 naar Harlingen vertrok, waar hij in 1727 overleed, na onderscheidene malen Gedeputeerde op de Synode te zijn geweest.
Hij heeft geschreven:
Over het Hooglied van Salomo. Haarl. 1714. 8°.
Verklaring van de Profeet Zacharia. Amst. 1716. 4°.
Over de Openbaring van Johannes. Rott. 1717. 4°.

Zie A. Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 51 en 52; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 47 en 48; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. boeken;* Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 123 en 187.

BOEKHOLT (ARNOLD VAN). Zie BORCKHOLT (ARNOLD VAN).

BOEKHORST (JOHANNES), BOECKHORST of BOUCHORST, was een kunstig Glasschilder, die de belegering van Damiate op de Groote zaal der Vroedschap te Haarlem geschilderd heeft.

Zie Ampzing, *Besch. ende Lof der Stad Haerlem*, bl. 151. Schrevelius, *Besch van Haerlem*, bl. 450; Hoogstraten en Bronerius van Nidek, *Groot Algemeen Hist. Woordenb.;* Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.* D. II. bl. 124.

BOEKHORST (JOHANNES DE), geboren te Doetinchem in het jaar 1661, stak, nog jong zijnde, naar Engeland over, waar hij zich, onder de leiding van den beroemden Godefried Kneller, met veel ijver gedurende zeven jaren in de schilderkunst oefende. Na dien tijd ging hij in dienst van Lord Pembroke, schilderende historiën, veldslagen, portretten, en al wat dien heer behaaglijk was; waarvan nog vele proefstukken, die, kloek en fiks in de manier van zijnen grooten meester behandeld, bij het nageslacht van dien Lord te vinden zijn. Eindelijk vertrok hij naar Duitschland, en heeft in het markgraafschap Brandenburg en de omliggende landstreken zijn kunst met veel roem uitgebreid; van daar begaf hij zich naar het Land van Kleef, waar hij eene menigte portretten en andere voorwerpen geschilderd, en, zijne dood gevonden heeft in het jaar 1724.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Schild. en Schilder.* D. II. bl. 450; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.; Biogr. Univers.*, Tom. II. 355, waar hij abusivelijk van Bockhorst genoemd wordt.

BOEKHORST, (NICOLAAS en AMELIS VAN DEN). Zie BOUCKHORST, (NICOLAES VAN DEN) en BOUCKHORST. (AMELIS VAN DEN).

BOEKHOUT (JURRIAAN), BOCKHOUDT of BOEKHOLT, was bevelhebber op het Schip *de Trouw*, hetwelk deel maakte van de vloot, welke, in 1598, onder Jacob Mahu en Simon de Cordes, in zee stak, om, bezuiden Amerika om, naar Indië te stevenen, doch hij overleed reeds den 6 April 1599 in den mond der Straat van Magellaan, ten gevolge van doorgestane koude en gebrek aan goed voedsel. Of HENDRIK BOEKHOUT, die in 1610 Koopman was op het schip *de Brak*, en alzoo Pieter Both op zijnen tweeden togt naar Indië vergezelde, van zijne maagschap was, durven wij niet verzekeren.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a bl. 176, 177 en 199; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 61.

BOEKHOUT (B.) Zie BOEKHOLT (B.)

BOEL (TOBIAS), een zeer bekwaam Regtsgeleerde, die in het begin der vorige eeuw te Amsterdam leefde, maakte zich verdienstelijk door het schrijven van de drie volgende werken, die lang bij deskundigen in achting hebben gestaan:
Over den Codex Batavus van van Zurk. Amst. 1711. 8°.
Amsterdams Privilegie en Poorterrecht. Amst. 1713. 4°.
Aanmerkingen op de Decisiën van Loenius.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOELEMA (AUGUSTIJN), geboren aan de Lemmer, moet een zeer bekwaam Regtsgeleerde zijn geweest.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. VII. bl. 182;

BOELENS (NICOLAAS), ook wel BOELISZ. gespeld, en meestal met eenen Latijnschen uitgang Bulius genoemd, zoon van Allert Boelens van Amsterdam en van Lijsbeth Dirks van Hoorn, geboren den 17den Januarij 1550, was eerst leerling van Mr. Frans Poelenburg, Rector der Latijnsche scholen in zijne geboortestad; genoot vervolgens nog twee jaren te Haarlem onderwijs in de Grieksche en Latijnsche talen, en kwam eindelijk te Leiden bij den vermaarden Petrus Bloccius, destijds Rector der Latijnsche scholen aldaar, daarna begaf hij zich naar Leuven, om zich in de Geneeskunde te oefenen, vervolgens bezocht hij de Hoogescholen van Douai, Parijs en Tours, om zich verder in die Wetenschap te volmaken. Hier eenige tijd vertoefd hebbende, keerde hij naar zijn Vaderland terug; deed vervolgens eene reis door Duitschland, om zich naar Padua te begeven, waar hij de waardigheid van Doctor in de Medicijnen verkreeg. Na voorts nog drie jaren besteed te hebben met Italië te doorreizen en er al het merkwaardige te bezigtigen, kwam hij, met eenen schat van kundigheden verrijkt, weder naar zijne vaderstad, om er de Geneeskundige praktijk uit te oefenen. Niet lang was hij daar of hij werd er tot Stads Doctor aangesteld. Gedurende de tijd dat Maximiliaan van Hennin, Graaf van Bossu, te Hoorn gevangen zat, bediende Boelens hem als Geneesheer. Na alzoo drie jaren te Hoorn gepractiseerd te hebben, werd Boelens, in 1577, wegens Noord-Holland naar 's Gravenhage gezonden, om er als Lid van den Raad van State zitting te nemen. Drie jaren later werd hij tot Schout van Hoorn aangesteld en behield deze waardigheid tot aan zijne dood, zoowel als die van Advokaat-Fiskaal der Admiraliteit in het Noorder kwartier, welke hem in 1598 was opgedragen. Na alzoo het Schoutambt 34 en het Fiskaalschap 27 jaren te hebben waargenomen, overleed hij den 26sten Februarij 1615.
Zijn portret komt voor bij Velius, *Chron. van Hoorn*, tegenover bl. 646. Hij liet eenen zoon na, Allert Boelens, die volgt, en twee dochters.
Boelens was in de meeste levende talen, zoo als Hoogduitsch, Fransch, Spaansch en Italiaansch, ervaren. Hij was vlug en welsprekend en bezat een stalen geheugen, zoodat hij Homerus, Theocritus en Plutarchus bijna van buiten kende. Ook bezat hij verheven gaven tot uitoefening der Dichtkunst, waarvan hij sporen heeft nagelaten in zijne Latijnsche Puntdichten, die geestig en boertig zijn.

Zie Velius en Centen, *Chron. van Hoorn*, bl. 646—648; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 240; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 112—114; Abbing, *de stad Hoorn en de Groote Kerk*, bl. 27 en 28; de zelfde, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 19 en 20, *Biogr. Univers.*, D. III. bl. 245.

BOELENS (ALLERT), zoon van den voorgaande, geboren te Hoorn, was Schout in zijne geboortestad, in welk ambt hij zijnen vader in 1615 was opgevolgd. In den beginne was hij een groot voorstander van de Remonstranten, maar toen deze het onderspit dolven, keerde hij het blaadje om, en ten einde zijn ambt niet te verliezen, werd hij een hevig vervolger van hen, wier partij hij vroeger was toegedaan. Bij het vervolgen der Remonstranten, had hij evenwel in November 1619 eene niet zeer aangename ontmoeting. Eene vergadering ten huize van zekeren Mattheus Mattheuszoon, kistenmaker op het Oude Noord, verstoorende, vond hij aldaar zijne twee zusters. De oudste, Maria genaamd, ontmoette hem in den gang van het huis, in donker, maar zweeg, waarop hij in het duister rondtastende, aan hare kleeding wel bemerkte dat het

geen vrouw van geringen stand was. Hij hield daarom te sterker aan, dat zij zou spreken en haren naam zeggen, met bedreiging van haar anders vast te houden. Toen barstte zij eindelijk in deze woorden uit: »Ik ben uwe zuster. Maar heeft uwe moeder u »daartoe ter wereld gebragt, dat gij 't volk Gods en zijne Gemeente »zoudt vervolgen? Gij behoorde u te schamen. Ik weet ook ze»ker, dat uw vader u daartoe niet heeft groot gemaakt, hij heeft »u dat niet geleerd." Boelens leidde haar nu, zwijgende, bij den arm naar de achterdeur, en beval de soldaten, die het huis hadden bezet, dat ze die vrouw zouden doorlaten.

Hij overleed in Noeember 1624.

Zie Velius en Centen, *Chronyck van Hoorn*, bl. 586; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 855 en 857, D. III. bl. 835 en 836; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, J. bl. 75 en 76.

BOELENS (Jacobus) was een Teekenaar en Plaatëtser uit de zeventiende eeuw.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 280.

BOELENS (Boelardus Augustinus van), zoon van Ayzo van Boelens en van Rinske Lycklama, geboren in 1722 heeft een aantal Dichtstukken vervaardigd, onder welke een zeer uitvoerig, getiteld: *de Winter*, dat hij in 1749 voltooide en zond aan zijnen vriend Jonkheer Hessel Vegilin van Claerbergen, wien hij het opdroeg. Deze gaf het, zonder voorkennis en tegen den wil van Boelens, te Leeuwarden in 4°. in het licht. Vegilin, intusschen benoemd zijnde tot Grietman van Haskerland, vond goed de opdragt weg te laten; te meer omdat in het Dichtstuk op sommige personen en zaken schijnt te worden gezinspeeld. Vandaar dan ook, dat niet de naam van van Boelens, maar B. Bornius Alvaarsma, vóór het vers gesteld werd. In 1765 werd het, »door den Autheur op nieuws overgezien, »en van eene menigte Feilen gezuivert," zonder naam en alleen met de letter O er onder, herdrukt in *de Honigbij*, eene belangrijke verzameling van uitgegeven en onuitgegeven Dichtstukken.

Dit Dichtstuk *de Winter* geeft een tafereel van de wintervermaken der Friezen in de vorige eeuw, en draagt blijk van 's mans meer dan gewone bekendheid met de Grieksche, Latijnsche en Fransche Dichters; hier en daar neemt hij eenen boertigen stijl aan, doch is niet vrij te pleiten van triviale, dubbelzinnige, ja vuile uitdrukkingen.

Behalve het Dichtstuk *de Winter*, treft men in de *Honigbij* ook aan een Bruiloftsvers en Geboortedicht, aan de familie Vegilin van Claerbergen, van van Boelens, met zijnen naam er onder. Bovendien moeten er nog eenige losse Dichtstukjes van hem bestaan. Zijne Gedichten, hoewel niet zonder eenige verdiensten, nemen geen hooge vlugt; onder de losse stukjes zijn er velen niet van naïviteit ontbloot.

Van Boelens overleed den 9den November 1777 te Hardegaryp, en liet bij zijne echtgenoote Anna Mellinga twee zoons Ayzo van Boelens en Ambrozius Ayzo van Boelens, die beide volgen, en drie dochters na.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOELENS (Ayzo van), zoon van den voorgaande, geboren te Hardegaryp, den 14den October 1760, was in 1787 een van de Leden der Staten van Friesland, welke om het in onbruik geraakte regerings-reglement van 1748, als gunstig voor de Volksvrijheid, in Friesland weder hersteld wilden zien, en te Franeker afzonderlijk vergaderden. Daar hij alzoo de partij der Patriotten was toegedaan, week hij na de omwenteling van 1787 ten lande uit. Naauwelijks echter was de omwenteling van 1795 daar, of hij werd in de regering der provincie geroepen. In 1801 zag hij zich aangesteld tot Raad in het Hof van Justitie van Friesland.

Hij liet bij zijne echtgenoote Eliza Pratzen twee zoons en eene dochter na.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. XIII. bl. 107, 191, D. XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 45, D. XXII. bl. 40, XXIV. bl. 64. D. XXIX. bl. 24; D. XLIV. bl. 152; uit partikuliere berigten aangevuld.

BOELENS (Ambrozius Ayzo van), broeder van den voorgaande, geboren te Hardegaryp, den 19den Maart 1766, was in 1792 Commies ter Sekretarij van het Provinciaal Bestuur van Friesland, in 1800 Lid van het Departementaal Bestuur van de Eems, in 1801 Raadsheer in het Hof van Friesland, in 1812 President van de Regtbank te Heerenveen, in 1825 Lid van de Commissie van Landbouw en van de StatenGeneraal en werd in 1831 tot Grietman van Opsterland benoemd. Hij overleed den 30sten November 1834 en was gehuwd met Susanna Cornelia Trotz, bij wie hij zes zoons en drie dochters verwekte.

Hij was Ridder der Order van den Nederlandschen Leeuw.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. der Grietmannen van* 1816—1851, bl. 42, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOELENS Baron van Lijnden (Frans Godard Ayzo). Zie Lijnden (Frans Godard Ayzo Boelens Baron van).

BOELENSZ. (Jacob), ook wel Boelessen of Boelissen genoemd, werd in 1595 Burgemeester te Amsterdam, welke waardigheid hij daarna nog onderscheidene malen bekleed heeft. Sedert werd hij ook in onderscheidene commissiën ten dienste van den Lande gebruikt, zoo maakte hij in 1599 deel van de Gedeputeerden, door de Staten naar Emden gezonden, om de geschillen tusschen die stad en den Graaf van Oost-Friesland te vereffenen. In 1600 was hij onder de Afgevaardigde uit de Algemeene Staten, die het Nederlandsche Leger tot Oostende vergezelden en aldaar den slag bij Nieuwpoort afwachtten en in 1607 werd hij met Nikolaas Simonsz. van Hoorn en Jacob Magnus van Middelburg, als Gezanten der Algemeene Staten naar Denemarken gezonden, ten einde die Mogendheid uit te noodigen om de Staten met goeden raad te dienen. Ook was hij in 1618 en 1619 een der Gecommitteerden van wege de Staten-Generaal op het Nationaal Synode te Dordrecht en deed als zoodanig den 27sten Junij 1619 met Hugo Muis van Holy en den President Johannes Bogerman, op de vergadering der Heeren Staten van Holland, opening en rapport van hetgeen in de gemelde Synode was omgegaan ten aanzien der Remonstranten, die aldaar waren gedagvaard.

Boelensz. overleed in 1621. Zijne spreuk was: *Superanda omnis fortuna ferendo* (Alle ongeluk moet overwonnen worden door te verdragen).

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 537 (17); *Naemreg. van alle de Ghecomm. opt Nation. Syn.*; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 546; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 683; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 274; dezelfde, *Beschr. van Amst.* St. III. bl. 301; (Schuller tot Peursum), *de Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 74; *Algem. Konst en Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 5.

BOELLAARD (Jan Willem), zoon van Mr. Dirk Boellaard, Baljuw van Meerkerk en diens nicht Dorothea Beatrix Boellaard, geboren te Meerkerk, den 14den Maart 1772, trad in 1786 in dienst als Kadet bij het Regement Hardenbroek, werd, als de zaak der Patriotten toegedaan zijnde, in het volgende jaar, te Maarssen, tegen de Pruissen strijdende, gevangen genomen, op den Papenbril bij 's Hertogenbosch gebragt en na de omwenteling van dat jaar afgedankt. In 1791 in Fransche dienst overgegaan, en geplaatst als Tweede Luitenant bij het 19de Legion Franc Etrangére, woonde hij met het Fransche leger het beleg van Nijmegen bij, doch ging na de omwenteling van 1795 in Bataafsche dienst over en werd, na onderscheidene veldslagen tegen de Oostenrijkers te hebben bijgewoond, overgeplaatst bij het Tweede Bataillon Bataafsche Jagers, onder de bevelen van den Luitenant-Kolonel Chasssé, werd in 1797 onder den Generaal Daendels aan den Helder ingescheept, en woonde in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bij, waar hij al dadelijk bij de landing der Engelschen, den 27sten Augustus, aan de heup gekwetst werd, desniettegenstaande bij dit Bataillon gebleven zijnde, werd hij in den slag, die, den 19den September bij Bergen geleverd werd, andermaal gekwetst en gevangen genomen. Drie maanden in Engelsche Krijgsgevangenschap verbleven zijnde, kwam hij, ten gevolge eener uitwisseling in 1800 in het Vaderland terug en verzocht toen zijn ontslag, dit werd hem niet verleend, maar men legde hem, tot belooning van zijnen betoonden moed en getrouwe diensten een tweejarig verlof, met behoud zijner volle soldij, toe. Na den vrede van Amiens, in 1802, weder om zijn ontslag verzocht hebbende, werd hem dit eervol toegestaan.

Nu leidde hij een ambteloos leven, tot hij in 1811 tot Maire van Herwijnen werd aangesteld, welke heerlijkheid hij in 1822 aankocht, na in 1813 door het Nederlandsch Bestuur tot Burgemeester der gemeente te zijn benoemd, in welke betrekking hij den 16den December 1830 overleed, bij zijne echtgenoote Cornelia Gerdina Boellaard, twee zoons en vier dochters nalatende, van welke zijn oudste zoon Dirk Boellaard hem als Burgemeester is opgevolgd, en reeds weder een zoon heeft, Adolf Pieter Hendrik Boellaard, die mede zijnen arm aan het Vaderland heeft gewijd, en thans nog, als Eerste Luitenant bij he

Eerste Regement Dragonders dienende, zijne trouwe diensten met de Orde van de Eikenkroon vierde klasse heeft zien beloonen.

Zie Bosscha, *Neérl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 179 noot en Bijl. bl. 3, uit familiepapieren aangevuld.

BOELLAARD (Hendrik), een broeder van den voorgaande, mede geboren te Meerkerk, volgde dezelfde loopbaan als zijne broeder, doch bleef in dienst, en klom op tot den rang van Majoor, in welke hoedanigheid hij den 18den Junij 1815 bij Waterloo het Bataillon Nationale Militie N°. 19 met zooveel beleid aanvoerdde, dat hij deswege met de Militaire Wellemsorde derde klasse versierd werd.

Zie Scheltema, *de Laatste veldtogt van Nap. Buon.*, Bijl. bl. 82. uit partikuliere berigten aangevuld.

BOELS (Frans), een teekenaar uit het laatst der zestiende eeuw was een voorzoon der vrouw van Frans Bol, en leerde de kunst van zijnen schoonvader, wien hij slechts weinige jaren overleefde. Boels had eene vrij goede hand in het teekenen van landschappen in miniatuur.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 325.

BOENER (Matthias), geboren te Venlo omtrent het jaar 1590, genoot het onderwijs in de beginselen der Letterkunde in zijne vaderstad, waarna hij te Leuven kwam om die te voleinden, waar hij eene der kweekelingen van Erycius Puteanus was, zich onder dien Hoogleeraar in de fraaije letteren geoefend hebbende, legde hij zich op regtsgeleerdheid toe, en werd Licentiaat in die wetenschap aan genoemde Hoogeschool. Zich kort daarna naar Keulen begeven hebbende, stierf hij aldaar in 1614; zeer betreurd, doordien hij een jongman van groote verwachting was. Gezamenlijk met zijnen meester Puteanus, heeft hij door den druk gemeen gemaakt:

Selopus Palladis; sive Declamationes duae, quibus deliberatur an uti hoc armorum genere literarum studiosi debeant, habitae Lovanii in collegio Trilingui Buslidiano, Lov. 1608. 16mo.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOENER (Jan), geboren te Roermond, voor het einde van de zestiende eeuw, begaf zich onder de orde van St. Franciscus en werd Monnik bij de Rekolletten. Tot Priester gewijd, zonden hem zijne oppersten om de predikdienst waar te nemen naar Antwerpen, 's Hertogenbosch en elders. Het schijnt, dat hij nog omtrent het jaar 1640, geleefd heeft. Er is van hem in druk:

Waerachtige ende levende Figueren van de H. Martelaers van Gorcum, met een cort verhael van hun leven ende sterven 's Hertogenb. 1623. 12mo.

Handboekje voor de Broederschap der zeven smerten van de Heilige Maagd, opgerigt in de Kerk des Vaders Rekolletten der Stad Antwerpen. Gheprent te Antw. 1634. 12mo.

Historische Afbeeldinghe der Minderbroeders van de Nederlandtsche Provincien, die om 't Gheloof wreedelijck van de Geusen ghedood zijn. Antw. 1635. 4to, welk hoogst zeldzaam werkje in twee kolommen gedrukt is, Latijn en Nederduitsch, en versierd met 20 fraaije platen.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. geschied.* D. I. bl. 499 en 500.

BOER (Hopman) van Schellinkhout in Noord Holland, was tegenwoordig bij het gevecht, den 11 October 1573 tusschen Maximiliaan Hennin, Graaf van Bossu, en Cornelis Dirksz., op de Zuiderzee geleverd. Hij klampte het Admiraalschip van achteren aan, maar aangezien hij een klein schip had, en de Spanjaarden met vuurpotten en ander tuig geweldig op hem nederwierpen, zag hij zich genoodzaakt van hem af te houden.

Zie (Brandt en Centen) *Hist. van Enkhuizen*, D, I. bl. 151.

BOER (Taams de) was een der zeven moedige waaghalzen, die in Februarij 1574 het stoute besluit namen, om eenen hoop Spanjaarden, die zich na het verdrijven van de bende, waartoe zij behoorden, in de kerk van Wormer hadden verschanst, te doen verhuizen. Dit gedeeltelijk versterkte dorp, werd door eene bende van 3000 Spanjaarden aangetast, doch zij werden door de Hoplieden Ruychaver en Aker op de vlugt gejaagd. Een deel echter bergde zich in de kerk. Zeven mannen uit Wormer besloten de kerk te overrompelen, eer de zich herstellende en weder aanrukkende vijand zijne spitsbroeders mogt ontzetten, en zwoeren elkander trouw tot in de dood. In de kerk gekomen, vielen zij onversaagd op den vijand aan, maar door het grooter getal overweldigd, vonden vijf hunner, na wonderen van dapperheid, den dood. De twee overgeblevenen Thijs Jan Nelles en Taams de Boer, wisten zich door de Oosterdeur te redden, doch door den Spanjaard vervolgd, moesten zij zich van een scheiden, zwerende elkander dat wie hunner vallen mogt, hij door den ander zou worden gewroken. Nelles werd, achterhaald en gedood; de Boer ontkwam ter naauwernood over het ijs. Doch ziende dat hij door een Spanjaard werd vervolgd, keert hij zich om, werpt hem achterover en spitst hem met zijne spies aan het ijs vast. Hij vond nog gelegenheid om den gesneuvelde van zijne wapenen te berooven, en ontkwam den dood.

Zie Soeteboon, *Saan-lants Arcadia*, D. I. bl. 492; Beeloo, *Noord-Holland en de Noord-Hollanders*, bl. 198.

BOER (Laurens Claesz. de) was als Bevelhebber op de *Enkhuizen*, een schip van 29 stukken, onder de Vloot van den Admiraal Loncq, in 1629 en 1630, tegenwoordig bij de verovering van Olinda door onze Vloot.

Zie J. Commelin. Frederik Hendrik van Nassauw, *zijn Leven en Bedrijf*, D. I. bl. 93.

BOER (Jacob de) of Jacob Cornelisz. de Boer wordt doorgaans vermeld als van Enkhuizen afkomstig, hij was daar echter niet geboren, maar was er den 18den Maart 1635 gehuwd met Tetje Alberts. Hij was een der Kapiteinen op de Vloot, met welke Maarten Harpertsz. Tromp, in 1639, de Spanjaarden bij Duins versloeg, en wordt genoemd onder die mannen, welke reeds vroeger kloeke daden hadden uitgerigt.

In de Vloot, welke den 6den September 1643, niet ver van Livorno, onder Johan van Galen met de Engelschen slag leverde, was de Boer Vice-Commandeur. Voerende het Schip de *Eendragt*, was hij de eerste, die vooruitstoof en op den Engelschen Admiraal Richard Bodley, voerende het Schip *de Paragon*, met 54 metalen stukken, los ging, en ofschoon zijn schip in het treffen zeer beschadigd werd, zijne groote mast over boord geraakte, en hij zich alzoo gedwongen zag den Admiraal te verlaten, liet hij nogthans den moed niet zinken. Het Engelsche fregat *de Phenix*, voorzien met 50 stukken, en gevoerd door Kapitein John Watsworth, ziende de Boer, aldus half reddeloos, klampte hem fluks aan boord, denkende hem spoedig te zullen veroveren, doch vond zulk eenen dapperen tegenstand, dat hij, na een half uur vechtens, genoodzaakt was zich met schip en volk aan de Boer gevangen te geven. In het gevecht van 14 Maart des volgenden jaars, insgelijks voor Livorno geleverd, gedroeg de Boer zich weder als een dapper zeeheld en veroverde, met hulp van de Kapiteins Roker en Bogaart, na eenen hardnekkigen tegenstand den Vice-Admiraal Appleton, voerende *de Luipaard*, het fraaiste Schip van zijn eskader, voorzien van 50 metalen en 24 achtkantige koperen stukken en 230 man. Appleton kwam geenszins in zijnen pligt te kort, maar werd zoo hevig aangevallen, dat hij, na een hardnekkig gevecht van vier uren, genoodzaakt was zich aan de Boer op genade en ongenade over te geven. De Boer werd, ongetwijfeld tot belooning van zijne ongewone dapperheid, nog in het zelfde jaar tot Schout bij Nacht onder het Collegie ter Admiraliteit van het Noorder-Kwartier verheven.

Hij schijnt zich later als Burger te Enkhuizen te hebben gevestigd; althans hij overleed aldaar in 1655 en werd er den 22sten Augustus van dat jaar begraven.

Zie Commelin, *Fredr. Hendr. van Nassauw, zijn Leven en Bedrijf*, D. II. bl. 59; (Brandt en Centen), *Beschr. van Enkhuizen*, D. II. bl. 152, 154, 177 en 199; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 64; de Jonge, *Neerl. Zeew.* D. I. bl. 499 uit partikuliere berigten medegedeeld.

BOER (Cornelis Jacobsz. de), een zoon van den voorgaande, gehuwd te Enkhuizen den 9den April 1656 met Grietje Simons Semein, was in 1661 als Kapitein op het Schip *de Hollandsche tuin*, bij het eskader van de Ruiter in de Middellandsche Zee, en werd door dezen, met drie andere Kapiteins, tot geleide van eenige koopvaarders naar Toulon gezonden. In 1665 op het schip *Gelderland*, van 56 stukken, zich bij het smaldeel van den Vice-Admiraal van Nes bevindende, had zijn Schip zoo veel door storm te lijden, dat hij moest naar Texel worden gezonden. Op het Schip het *Wapen van Hollandt*, van 38 stukken, woonde hij, in het eskader van Tromp, den zeeslag van 4 Augustus 1666 bij, en zijn Schip werd, daar

het zwaar lek was, onder de meest beschadigde gerekend, waarom hij het voor eenige tijd schijnt te hebben moeten verlaten, want hij woonde, den 7 Junij 1672, den slag bij Solebay, op het Schip *Jupiter* bij, werd daarin zwaar gewond en naar Rotterdam overgebragt, waar hij den 15den daaraanvolgende overleed, zijn lijk is vijf dagen daarna te Enkhuizen begraven.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 225, 226, 241, 246, 251, 406, 428, 449, 471, 510, 524, 630, 662, 686, 777, 779, 787 en 804, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOER (Allard of Allard Pieterszoon de), ook wel abusivelijk Albert Pieterszoon de Boer geheeten, waarschijnelijk een Fries, kommandeerde in 1664 het schip *Oostergoo* van 68 stukken, en woonde daarmede, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Auke Stellingwerf, den slag bij, in welken de Luitenant-Admiraal Jacob van Wassenaer Obdam sneuvelde. In het laatst van dat jaar zich, in het eskader van Tjerk Hiddes de Vries, bij de vloot van de Ruiter bevindende, zeilde hij, zonder verlof, en buiten kennis van de gevolmagtigden of van den Admiraal, uit de vloot naar Texel. Bij den Scheepsraad werd diensvolgens besloten, dat men hem in hechtenis zou nemen, en wegens dat verlaten van de vlag, zonder verlof, te regt stellen. Hij zeide tot zijne verdediging, dat hij door zijn volk, dat zich meester van het schip zou gemaakt hebben, was gedwongen binnen te loopen, en dit heeft veel schijn van waarheid: want het volk weigerde later weder in zee te gaan, voorgevende dat het schip lek was. De Boer werd desniettemin, bij vonnis van den 27sten October, van zijn ambt en bediening afgezet en al zijne gagie verbeurd verklaard.

Zie (Brandt en Centen), *Beschr. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 241; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 428, 429, 443; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 479.

BOER (Maarten de), de derde zoon van Jacob Cornelisz. de Boer, geboren te Enkhuizen en aldaar gedoopt den 28 September 1642, was, naar het schijnt reeds in jeugdige jaren, Kapitein op het schip *Gelderland* van 56 stukken, bij de Vloot onder de Ruiter, die den 7den Junij 1671 voor Solebay den Engelschen slag leverde, en had de vijand zoo digt onder de oogen gezien, dat men 50, zoo dooden als gekwesten, op zijn schip telde. Met het zelfde schip woonde hij, den 7den Junij des volgenden jaars, den slag bij Schooneveld bij, en in het volgende jaar hielp hij Tromp de Fransche kusten bestoken. Hij was den 6den October 1667 te Hoorn gehuwd met Lysbeth Jansz.; overleed te Enkhuizen in 1681, en werd er den 1sten November van dat jaar begraven.

Zie (Brandt en Centen), *Beschr. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 231, 287, 385, 396 en 410; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 653, 685, 690, 712, 786, 804, 812 en 890, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOER (Andries de of den), een Zeeuw, onzeker waar geboren, komt het eerst voor in 1672, als Kommandeur van het Advijsjacht *de Tonijn*, bij den zeeslag van Solebaij in 1672. Hij werd later tot Kapitein bevorderd en had het bevel over het fregat *de Zomer*, van 28 stukken, bij de vloot waaronder Willem III in 1688, naar Engeland overstak. Moedig streed hij bij den ongelukkigen slag bij Bevezier, waarbij hij zijn schip *Cortgene*, vreeselijk door de vijanden geteisterd, bij een storm verloor, ofschoon hij zelf, onder veel gevaar, zijn leven redde. Twee jaren daarna, in 1692, had hij deel in de overwinning bij La Hogue, hielp de Fransche vloot aldaar vernielen en nam deel aan alle de krijgsverrigtingen in dat jaar. In 1695 tot Schout bij Nacht van Zeeland benoemd, bragt hij, toen in 1696 eene landing der Franschen in Engeland werd gevreesd, hulpbenden uit Nederland naar Engeland over, aan het hoofd eener aanzienlijke vloot. Aan boord van *de William* van 92 stukken hielp hij St Martin en Olonne bombardeeren, doch bleef na den vrede van 1697 aan land tot in 1704, wanneer hij het bevel had, gelijk ook in het volgende jaar, over een eskader van zes schepen, van 40—72 stukken en twee snaauwen, tot bewaking der Vlaamsche kusten. Op dezen togt werd zijn schip en die van Cornelis van Brakel en Roos door vijf zware galeijen uit Ostende aangetast. Niettegenstaande wegens stilte de overige schepen hem niet konden te hulp komen, verdedigden zij zich zoodanig, dat de vijand, na een scherp gevecht, met een aanmerkelijk verlies moest wijken. In 1707 tot Vice-Admiraal van Zeeland verheven, vond hij geene gelegenheid om in zee te gaan, daar zijne provincie geene Vlagofficieren van dien rang in zee zond. Tot in 1718 bleef hij dien rang bekleeden, toen hij zijn ontslag verzocht en verkreeg. Men meent dat hij, daartoe bewogen werd door mismoedigheid over het diep verval van het zeewezen en het weinige uitzigt om in zijnen rang in zee te gaan, doch ook de ouderdom kan hem daartoe hebben gedrongen; hij had toch van 1672, en dus zes en veertig jaren, het Vaderland ter zee gediend en hoogst waarschijnlijk nog langer. Van zijn overlijden vinden wij niets vermeld.

Zie de Jonge, *Neerl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 490, D. IV. St. II. bl. 57, 349, 578, volg. waar ook zijne handteekening voorkomt.

BOER (Pieter) of de Boer werd, in het jaar 1740, als eerste Kommandeur met den rang van Burgerlijk Gezaghebber, naar het eiland Aruba gezonden. Met hardheid en onverzettelijke kracht van wil, zocht hij de Caraïbische Indianen geheel aan zich te onderwerpen, behandelde hen hard en dwong hen tot zwaren arbeid. Zelfs beweert men, dat hij hen wilde dwingen, om de stekelplanten, de cactus, van welke ondoordringbare heggen gemaakt worden, op den blooten rug te dragen. Het gevolg hiervan was, dat vele der Indianen, om het juk te ontgaan, zich naar de vaste kust begaven. Om zich echter te wreken aan hem, die hen tot dezen stap gedwongen had, keerden eenigen hunner op zekeren dag naar Aruba terug, en landden met hunne kano aan de Kommandeursbaai. Toen men dien zag aankomen, vermoedde men een kwaad opzet en waarschuwde den Kommandeur, doch deze het zich tot eene schande rekenende voor wilde Indianen te vlugten, laadde zijn geweer en pistolen en wachtte de aanvallers af. Toen deze zijn huis bestormden en hij den aanval wilden afslaan, weigerden zoowel de pistolen als het geweer af te gaan, waardoor de Indianen tijd kregen, om zich van hem meester te maken. Zij beroofden hem op de gruwzaamste wijze van het leven, en keerden daarna in hunne kano naar de vaste kust terug.

Zie Bosch, *Reizen in West-Indië*, D. II. bl. 148 en 149; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 708.

BOER (Hybo Everdes de), geboren te Embden den 10den Februarij 1776, was zoon van een Koopvaardij-Kapitein en had daar hij mede voor de Zeevaart was opgeleid, in zijne eerste jeugd onderwijs in de Wiskunde en andere tot de Zeevaart betrekking hebbende kundigheden genoten, doch meer genegenheid voor de dienst te lande hebbende, trad hij den 15den Junij 1795 in dienst van de Bataafsche Republiek, bij het 4de Bataillon jagers, werd al spoedig, bij dat Bataillon, eerst tot Korporaal, vervolgens tot Fourier, en eindelijk tot Sergeant bevorderd, in welken graad hij, in 1796, den veldtogt aan den Rijn bijwoonde, en in 1799, door den Luitenant-Generaal Dumonceau, met het opnemen van de Buitendijksche landen in de Provincie Groningen belast werd, voor welke verrigting hem door dien Generaal grooten lof werd toegekend; vervolgens nam hij in dat zelfde jaar aan den veldtogt in Noord-Holland deel, waar hij bij alle belangrijke gevechten tegenwoordig was, en bij allen zich onderscheidde, zoo stoot hij in den slag bij Bergen, den 19den September, na reeds van den aanvang, met onverschrokken moed in de gelederen van zijn Bataillon gestreden en in de hitte des gevechts, van het gros zijner krijgsmakkers gescheiden te zijn, aan het hoofd van 9 jagers, op twee vijandelijke veldstukken, dringt tot dezen door en vermeesterd die met het bajonet. Niet indachtig om het bezit dier zegeteekenen voor zich en de zijnen te verzekeren, snelt hij, aan het hoofd zijner negen krijgsmakkers, den wijkenden vijand achterna, treft nu den Overste Trip van zijn Regiment, aan het hoofd van eenige weinigen, ook moedig tegen eene groote overmagt van Russen strijdende, aan, en voegt zich onmiddellijk aan zijne zijde. De Overste, ziende dat hij, met zijne geringe magt, niet tegen den meer en meer opzettenden vijand bestand is, riep zijnen onderhebbenden toe; dat zij zich zouden trachten te redden, door over een water te zwemmen, hetwelk zij achter den rug hadden, terwijl hij, die een oud man was, en buiten staat om over het water te komen, zijn lot zou afwachten; de Boer — die nog kort te voren ondervonden had, hoe weinig de Overste hem genegen was, daar deze zijne bevordering tot Officier had tegengewerkt — bleef desniettegenstaande rustig aan zijne zijde voor geven en toen de Overste eindelijk zijn eerst gegeven raad in een bevel veranderde, antwoordde de Boer: »Niemand heeft hier »te kommanderen dan de dood; ik wil met u sterven, of u red»den." Alstoen zich voor den Overste plaatsende, retireert hij, al vurende en menig Rus nedervellende, tot bij den vloed, springt daarin, gebiedt den Overste zich te water te begeven en zich aan hem vast te houden; nu, niettegenstaande de hem nagezonden geweerkogels, met dezen last overzwemmende, brengt hij zijn Opperhoofd aan de andere zijde in veiligheid, waar deze den Onderofficier tot dank zijne goudbeurs aanbiedt, welke versmaad wordt met de woorden: »voor geen goud heb ik mijn leven veil, maar »niettegenstaande ik weet hoe gij over mij denkt, achtte ik het mij »ten pligt, u het leven te redden." Nu eerst keert de Boer

naar de veroverde stukken terug; doch deze waren reeds door een ander weggevoerd, die zich over de inbezitneming daarvan op den vijand beroemde en het loon wegdroeg, hetwelk de Boer regtmatig toekwam. In den slag bij Castrikum, den 6den October, werd hij door twee geweerschoten, twee bajonetsteken en eenen sabelhouw, buiten gevecht gesteld. Van zijne wonden genezen, woonde hij met het genoemde Bataillon in 1801 en 1802, de veldtogten in Oostenrijk bij, en was den 3den December 1801, bij het stormenderhand innemen van het hardnekkig verdedigde Klooster Eberach, de eerste die er binnendrong. Niettegenstaande een zoo herhaald manmoedig gedrag zag de Boer zich eerst den 17den Augustus 1802, tot Tweede Luitenant bij het 5de Bataillon Jagers benoemd, en vertrok in dat zelfde jaar met een detachement, bestaande uit 8 Officieren en 200 manschappen, van zijn Bataillon naar Suriname, gedurende zijn verblijf aldaar maakte hij zich zeer nuttig bij het Gouvernement, en bij partikuliere grondbezitters, door zijne kennis in de Landmeetkunde. Van deze bezigheden werd hij echter spoedig afgetrokken, wordende in de maand Mei des volgenden jaars, met een ander Detachement van 8 Officieren 200 man, tot demping van een oproer, naar Berbice gezonden, waarin zij gelukkig slaagden; vervolgens de oorlog met Engeland uitgebarsten zijnde, trof hem, even als het geheele Detachement, het ongeluk van door de Britsche troepen te worden krijgsgevangen gemaakt; terwijl hij bovendien, met het transportschip, waarmede hij overgebragt werd, op de kust van Portugal schipbreuk leed, ten gevolge van dien, zijn linkerbeen en sleutelbeen brak, zijne schouder ontwrichtte en alle zijne bezittingen verloor. In 1804 uit krijgsgevangenschap ontslagen, bevond hij zich, in zijnen vorigen rang, met het Tweede Bataillon Infanterie van linie, in 1806 bij de veldtogt in Hannover; in 1807 bij die in Pommeren, en in 1808 bij die aan de Elve. Op het laatst van 1808 naar Spanje vertrokken, wist hij zich aldaar zoodanig te onderscheiden, dat hij, den 16den November 1809, als Luitenant van den Staf, aan den toenmaligen Brigade-Generaal Chassé verbonden, en den 9den Augustus 1812, tot zijn Aide-de-Camp bevorderd werd. Daar echter het avancement in Spanje zich alleen bij de linietroepen bepaalde, terwijl de staven in vergetelheid bleven, zoo oordeelde de Luitenant Generaal Chassé, met overleg van den Generaal Graaf d'Erlon, goed, hem tijdelijk bij de Infanterie te doen overgaan, hetwelk dan ook, den 1sten November 1813 geschiedde, door hem bij het 58ste, naderhand 54ste, Regement Fransche Infanterie van Linie te plaatsen, bij hetwelk hij bleef tot den 24sten November 1814, toen hij, ten gevolge van de Staatkundige gebeurtenissen, met eervol ontslag de Fransche dienst verliet, met den roem van, gedurende de veldtogten in Spanje, even als voorheen, zich altijd als een uitmuntend Officier gedragen te hebben. Zoo onderscheidde hij zich onder anderen in 1809, in den slag van Missa d'Ibor; waaromtrent men destijds in een officieel stuk het volgende las: »De Heer de Boer, Luitenant bij het 2de Regement Hollanders »een zeer bekwaam en hoogst verdienstelijk Officier, onderscheidde »zich in den slag bij Missa d'Ibor, op eene uitstekende wijze. Hij »was de eerste, die aan het hoofd van 25 voltigeurs, de rivier »overtrok, en de rigting aanwees, welke het Bataillon voltigeurs »nemen moest. Hij werd zeer hevig door de vijand aangetast, die, »veel sterker zijnde, den overtogt over de rivier wilde betwisten. »De Heer de Boer bevond zich, zoodra het Bataillon de rivier »over was, altijd aan het hoofd der voorhoede, en geleidde het »Bataillon zoo wel, dat wij het voordeel hadden, de eerste positie »van den vijand om te trekken; een zeer levendig vuur van twee »Bataillons Spanjaarden verijdelde geenszins zijnen marsch; hij »trok hen altijd om, en bragt er zeer veel aan toe, om den vijand »in zijne voornaamste stelling terug te drijven. Ongelukkiglijk »werd hij op den oogenblik, dat hij eenige vijanden krijgsgevan»gen maakte, gekwetst, maar konde er evenwel niet toe overge»haald worden, om zijne manschap te verlaten, ten einde zich te »doen verplegen. Ik acht het mij ten pligt, zijne dapperheid en »zijne bekwaamheden bekend te maken, opdat hij eene belooning »moge ontvangen, die hij zoo ruimschoots verdient."

Dit stuk was geteekend te Middelin, den 30sten Maart 1809, door den Majoor van Goedecke, kommanderende een Bataillon voltigeurs bij de Duitsche divisië. Desniettegenstaande schijnt de belooning te zijn achterwege gebleven, maar dit belette hem niet, om onverschrokken zijnen pligt te doen, en zich bij elke gelegenheid te onderscheiden.

In het gevecht bij Col de Maya, derd de Boer eene kogelwond op, en legde, in den nacht tusschen den 31sten Augustus en 1sten September 1813, bij den overtogt van de brug over de Bidassoa, bij Vera, welke brug met geveld geweer, moest worden ingenomen, de grootste dapperheid en koelbloedigheid aan den dag, daar hij een der eerste in de bestorming was, zoodat de Divisie-Generaal d'Armagnac, het volgende getuigenis van hem aflegde. »Ik getuig dat de »Heer de Boer een uitstekend Officier is, die door zijne langdurige »dienst,zijne militaire bekwaamheden,zijne wonden en zijne dapperheid »de welwillendheid van Z. K. en K. M. verdient, dat hij in den »nacht tusschen 31 Augustus en 1 September, blijken van den »grootsten moed aan den dag legde, bij den overtogt van de brug »over de Bidassoa bij Vera, welke brug stormenderhand met de »bajonet moest worden overweldigd: Ik verzoek Uwe Excellentie, »hem wel den graad van Kapitein Aide-de-Camp te doen ver»werven." Dit voorstel bleef echter, almede om bovengemelde reden, zonder gevolg.

In 1815 zich naar het Vaderland begeven hebbende, zag hij zich weldra tot Kapitein Adjudant bij zijnen vorigen Generaal benoemd, onder wiens bevelen hij in Junij van dat jaar den gedenkwaardigen veldslag van Waterloo bijwoonde, in welken hij door het springen van een granaat aan het hoofd gewond werd, terwijl hij zijnen ook aldaar betoonden moed, met de Militaire Willems Orde van de 4de Klasse beloonen zag. Den 16den Junij 1817, tot Majoor bevorderd, werd hij den 29sten December 1826, in dien rang, tot Adjudant van het 4de Groot Militair Kommando aangesteld. Ten gevolge van het oproer in België, zijnen Generaal naar de Citadel van Antwerpen vergezellende, werd hij aanvankelijk, op den 16den October 1830, tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw, en den 23sten dier maand tot Luitenant-Kolonel bij den Generalen Staf benoemd. Na den roemvollen val dier Citadel, in December 1832, gedurende welks beleg ook hij zich weder onderscheidde, zoodat hij tot loon zijner diensten zich met den titel van Jonkheer, tot den adelstand verheven zag, werd hij door de Franschen naar St. Omer, in krijgsgevangenschap vervoerd, van waar hij, in Junij des volgenden jaars, naar het Vaderland terugkeerde. Hij werd ook nu bij den Generaal Chassé geattacheerd, in diens nieuwe betrekking als Gouverneur der vesting Breda. Aldaar zijnde, werd hij, in Februarij 1834, tot Kolonel bij den Generalen Staf benoemd. Hij, die gedurende zijne drie en veertigjarige onafgebroken dienst meer dan 30 voorname veldslagen of belegeringen heeft bijgewoond, had in de laatste jaren zijns levens veel van rhumatieke kwalen te lijden, waaronder hij den 30sten Januarij 1838 bezweek. Bij zijne echtgenoote, Rose Marie Héloise de Broyer, had hij eenen zoon verwekt, die in jeugdigen leeftijd overleed, en eene dochter, gehuwd met den Majoor der Artillerie Willem Jacobus Delcampo, genaamd Camp.

Zie A. J. van der Aa, *Herinneringen uit het gebied der Gesch.*, bl. 161—170, 220, 22 noot; *Milit. Spectator*, D. VI. bl. 207—214; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 203, 222 en 239.

BOER (Francijntje de), eene dochter van Marten de Boer, Muzykant en Schrijver aan 's Lands Werf te Harlingen, en van Catharina Cramer, geboren te Harlingen, den 18den October 1784, had, van hare vroege jeugd af, veel lust tot oefening. Het leeren van lezen en schrijven was haar eene uitspanning, maar ook dat was het alles, wat zij op de school kon leeren, daar het hare ouders aan tijdelijk vermogen ontbrak, om de dertien kinderen, met welke zij gezegend waren, en van welke Francijntje op eene na de oudste was, beter onderwijs te doen geven. Francijntje genoot dit tot haar 9de of 10de jaar. Voorts naaijen en breiden geleerd hebbende, werd zij reeds in haar 13de jaar in eenige fatsoenlijke huizen als naaister en oppasster bij kinderen gebezigd, en tusschen haar 15de en 16de jaar ter verligting van het altoos talrijk gezin harer ouderen tot den dienstbaren stand bestemd. Daarin is zij gebleven tot op haar overlijden, den 7den Maart 1852, toen zij nog te Heerenveen als Huishoudster, bij den Heer S. Tuymelaar in betrekking was.

Reeds in haar 15de jaar ontwikkelde zich haar dichttalent, zoodat zij nu en dan een versje van weinige regels maakte. Met haar zestiende jaar werd zij vrijmoediger, en de toejuiching van hare huisgenooten, bij het maken van een verjaringvers, ontvlamde haren moed. Eene tweede onderneming even goed gelukkende, besloot zij zich nog verder te oefenen en deed zulks, ofschoon haar daartoe weinige oogenblikken en bijna geen afzondering overschoot. In de eerste jaren harer dienstbaarheid had zij weinig gelegenheid tot ontwikkeling van haar talent, omdat zij niemand had, aan wien zij hare proeve kon laten zien en beoordeelen. Doch toen zij in 1811 te Sneek kwam, vond zij daartoe alle gelegenheid. Van nu af legde zij zich dan ook meer op de beoefening der Dichtkunst toe, en leverde achtervolgens:

Dichtproeven. Haarl. 1815. gr. 8°.

Nieuwe Dichtproeven. Amst. 1821. gr. 8°.

Gedichtjes voor kinderen. Amst. 1822, nieuwe uitgave kl. 12°. met pl. 3de verbeterde en vermeerderde druk voor schoolgebruik, Amst. 1841. 12°. met 12 plaatjes; welke gedichtjes zelfs door den bekwamen Clavareau in het Fransch vertaald zijn en in de Tweede Kamer der Staten-Generaal door den verdienstelijken van Alphen in 1835 regtmatig werden gehuldigd.

Gedichtjes voor behoeftige kinderen. 1823. kl. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. I. bl. 356 en 357; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 239.

BOER (Pieter Anthonie de), zoon van Dirk de Boer, Kolonel der Artillerie en van Johanna Françoise de Haan, geboren te Nijmegen, den 2den Februarij 1818, genoot zijne opleiding voor den militairen stand te 's Gravenhage, onder D. Budding en D. de Blaauw. Na vooraf het daartoe vereischte examen te hebben afgelegd, werd hij, den 1sten September 1833, op last van het Departement van den Grootmeester der Artillerie, ingedeeld, als vrijwilliger dingende naar den rang van Officier, bij het 4de Bataillon Artillerie Nationale Militie; bij welk Corps speciaal met het onderwijs der vrijwilligers was belast, de zeer verdienstelijke Eersten Luitenant, thans Kapitein Instructeur, Johan Valentin Bomberg. Opgeroepen om, den 19den April 1837, voor de Commissie te 's Gravenhage, het voor de Luitenants der Artillerie vereischte examen af te leggen, voldeed hij daaraan, op zulk eene uitstekende wijze, dat hij de eerste van de vijf en twintig geëxamineerde aspiranten gerangschikt werd, en den 16den December van dat jaar aangesteld als Tweede Luitenant bij het Regement Rijdende Artillerie, waarbij hij den 12den November 1847 te Amersfoort overleed.

In het laatste jaar zijns levens had hij zich onledig gehouden, met het zamenstellen van een werk, getiteld:

Krijgs- en Geschiedkundig overzigt van den Punjab, der Natie, der Seoks en het Rijk van Lahore, hetwelk in het begin van 1749 door zijnen vader te 's Gravenhage werd in het licht gezonden, de Boer onderscheidde zich door een zacht, deugdzaam en nederig karakter, zijn hart was geopend voor al wat braaf en goed was, het hoofddoel van zijn streven was om zijnen stand in de Maatschappij met eere te vervullen. Door goede en getrouwe pligtsbetrachting genoot hij de achting en genegenheid van zijne meerderen en wapenbroeders en allen, die hem kenden waren hem genegen, om zijne stille bescheidene verdiensten.

Uit familiepapieren en partikuliere bescheiden opgemaakt.

BOER (Jan ten), ook Jan ten Bure, een Burger van Groningen, werd in het jaar 1594, toen Prins Maurits het beleg voor die stad geslagen had, onderscheidene malen door de Stedelijke Regering naar dien Veldheer gezonden, om met hem in onderhandeling te komen, doch toen hij ten tweede maal van daar terug was gekomen, wilde het gemeen hem ten lijve; en daar bij zich verborgen hield, plunderden zij zijn huis; toen hij echter ten derde male bij Maurits kwam, had dit ten gevolge dat Groningen tot der Staten zijde overging.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXI. bl. 807, (24), 808, (25), 832, (42).

BOERHAAVE (Markus) werd in het jaar 1620 beroepen tot Predikant te Oosthuizen-en-Warder en vertrok van daar in 1625 naar Medemblik, waar hij in 1644 overleed.

Hij heeft geschreven:

Raad tegen duren tijd en hongersnood. 8°.

Tegen de Mennonieten. Amst. 1661. 8°.

Noodige vernedering des Menschen, met een Aanhangsel van de verzegeling des Verbonds door den Doop aan de kinderen. Amst. 1661. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boeken*, D. I. St. III; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 205.

BOERHAAVE (Hermannus), een achterneef van den voorgaande en zoon van Jakob Boerhaave, Predikant te Voorhout en van Hagar Daelder, geboren te Voorhout, den 31sten December 1668, ontving het eerste onderwijs in de geleerde talen van zijnen vader. Omtrent het twaalfde jaar zijns ouderdoms kreeg hij eene kwaadaardige verzwering in zijne linker dij, welke noch naar geneesnoch naar heelkundige behandeling luisterde, en hem in zijne letteroefeningen, gedurende meer dan vijf jaren, aanmerkelijk verhinderde. Doch na het mislukken van alle hulpmiddelen, ging hij, buiten hulp der Geneeskundigen, de genezing zelve ondernemen, door het gedurig te wasschen met zijn eigen water, waarin hij zout had laten smelten, en dit bragt hem eenigzins op het denkbeeld, om zich mede op de beoefening der Geneeskunde toe te leggen. In het jaar 1682 werd hij naar Leiden gezonden, om aldaar op de Latijnsche school zijne studiën voort te zetten, doch gereed om de Akademische lessen te gaan volgen, ontviel hem zijnen braven vader en daardoor ook alle uitzigten om zijne studie voort te zetten. Hij wist evenwel op zijne voogden te verwerven, dat hij, voor zoo verre zijn vermogen kon strekken, in de letteroefeningen mogt voortgaan. Alzoo begaf hij zich in 1684 naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij in den Hoogleeraar Jacobus Trigland, den Burgemeester Daniel van Alphen en in Johannes van den Bergh, Secretaris van Curatoren, edelmoedige beschermers vond. Met ijver legde hij zich op de Godgeleerdheid toe, alsmede op de Bespiegelende Wijsbegeerte en de Wiskunde. In het jaar 1689, gaf hij een blijk van zijn geleerdheid en welsprekendheid, in eene Akademische Redevoering, ter bewering: *dat Cicero het gevoelen van Epicurus over het hoogste goed, wel begrepen en wederlegd had* (1). De bezorgers der Hoogeschool beschonken hem hiervoor met eenen gouden eerepenning. In het zelfde jaar werd hij tot Doctor in de Wijsbegeerte bevorderd, na het verdedigen van eene *Verhandeling over het onderscheid tusschen ziel en ligchaam* (2), waarin hij de gevoelens van Epicurus, Spinoza en Hobbes met grond wederlegde. Ter gelegenheid van de vertimmering, welke omtrent deze tijd aan het gebouw der Bibliotheek van de Hoogeschool plaats had, genoot de jeugdige Boerhaave een blijk van vertrouwen van de Curatoren, daar deze hem het toezigt over de boekerij opdroegen; terwijl zij in het volgende jaar zijne moeite, bij voorraad met 200 gulden beloonden. De Beschermheeren des jongelings vonden in hem zoo vele vlugheid en vatbaarheid, dat zij niet aarzelden, ook de Geneeskunde bij de Wetenschappen te voegen, welke hij, die uit zich zelven zich reeds op de Regtsgeleerdheid en Staatkunde toelegde, met zoo veel geluk beoefende; hij begon nu op de zelfde wijs, als in zijne Godgeleerde studiën, de oude Geneeskundigen, van Hippokrates af, naar de tijdorde te lezen. Met het vaste besluit van Christenleeraar en tevens Geneesheer te wezen, liet Boerhaave zich den 15den Julij 1693 te Harderwijk tot Doctor in de Geneeskunde bevorderen, bij welke gelegenheid hij een vertoog verdedigde: *Over het noodig onderzoek van de uitwerpselen der zieken, als teekenen* (3). Een bijzondere omstandigheid was echter oorzaak dat hij zijn voornemen om den Christenkerk als Leeraar te bedienen varen liet. Zich op zekeren tijd in eene trekschuit bevindende, trof hij aldaar eenen onbesuisden ijveraar aan, wiens uitvaren tegen Spinoza, hij door de vraag, of hij de werken van Spinoza gelezen had? tot zwijgen bragt. Dit was genoeg om hem, die, zoo als wij gezien hebben, vroeger zelfs tegen Spinoza geschreven had, als volgeling van dien Godverzaker af te schilderen. Boerhaave bevroedde nu maar al te wel, dat hij met dit vooroordeel tegen hem, er moeijelijk in slagen zoude, om als Christenleeraar eene standplaats te bekomen, terwijl deze ontmoeting tevens bij hem eene afkeer verwekte, tegen eenen stand, waarin men door een onschuldig gezegde zoo ligt verketterd kon worden. Van toen af wijdde hij zich dus geheel en met den meesten ijver aan de Geneeskundige Wetenschappen toe, en bleef, als Geneesheer te Leiden, niettegenstaande hij meermalen door een zeer aanzienlijk Heer, die in blakende gunst stond bij Koning Willem III, was aangezocht, om zich, onder de beste vooruitzigten, te 's Gravenhage te vestigen. Te Leiden werden echter zijne geheel uitstekende bekwaamheden, eene geruime tijd, slechts aan weinigen bekend, zoodat hij zich genoodzaakt zag om, ten einde in zijne behoefte te voorzien, tevens jongelieden in de Wiskunde te onderwijzen. Door gunstig toedoen van een zijner beschermers, den edelen van den Bergh, werd Boerhaave eindelijk in 1701 tot Lector in de theorie der Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld; welken post hij den 8sten Junij aanvaardde met eene Redevoering, welke eene tijdstip in de geschiedenis der Geneeskunde afbakent: *de aanprijzing van de Hippokratische manier van beoefening* (4). Hij werd daardoor hetgeen Baco voor de Natuurlijke Wijsbegeerte geweest was, die haar uit de doolhooven der bespiegeling tot den eenvoudigen en

(1) *Dissertatio, quâ probatur bene intellectam à Cicerone et confutatam esse sententiam Epicuri de summo bono.* Leid. 1690. 4°.

(2) *Dissertatio Philosophica inauguralis de distinctione mentis a corpore.* Leid. 1690. 4°.

(3) *Dissertatio inauguralis de utilitate explorandorum in aegris excrementorum ut signorum.* Hard. 1693. 8°, herdrukt te Leid. in 1742. 12°.

(4) *Oratio de commendando studio Hippocratico, habita quum publicum institutiones medicas praelegendi munus in academia L. B. inchoaret.* L. B. 1701.

effen weg der waarneming terugbragt. Hij sloeg daarmede den bodem in aan de kunstige maar valsche theorie van Sylvius, en aan het misbruik, dat men van de Scheikunde ter genezing maakte; en hoezeer hij zich geneigd betoonde tot de zoogenoemde *iatromathematische* school, dat is de genezing des ligchaams met behulp der natuurkundige wetenschappen, zoo beschouwde hij echter in de praktijk het leven als een zamenstel van krachten, geenszins als een lijdelijk werktuig, en prees *de eenvoudigheid*, waardoor Hippocrates zich onsterfelijk had gemaakt, als *het zegel der waarheid* aan.

Met welken roem de begaafde Leeraar de loopbaan van het hooger onderwijs intrad, bewijst niet slechts het groot en steeds toenemend getal zijner leerlingen; maar bijzonderlijk een beroep als gewoon Hoogleeraar der Geneeskunde, hem door de bezorgers van Groningens Hoogeschool aangeboden, welk aanzoek hij bescheiden van de hand wees, en bij de gelegenheid der vernieuwing zijner eerbiedige en dankbare gevoelens voor zijne Leidsche Beschermers, sprak Boerhaave eene voortreffelijke Redevoering uit *Over den invloed der Werktuigkunde op de Geneeskunst* (1).

De ongemeene toejuiching, waarmede zijne lessen werden aangehoord, deden Curatoren in het jaar 1703 besluiten, om hem, door verhooging zijner jaarwedde en toezegging, dat hij, bij de eerste voorkomende gelegenheid, tot gewoon Hoogleeraar zou benoemd worden, tot de belofte over te halen, om de Hoogeschool niet te verlaten. Hij bleef aan die belofte ook getrouw, ofschoon zijne bevordering tot gewoon Hoogleeraar nog tot in 1709 achterbleef toen hij den leerstoel in Genees- en Kruidkunde beklom; bij welke gelegenheid hij eene Redevoering hield *Over de eenvoudigheid der Geneeskunde* (2).

In het jaar 1718 werd hem mede het Hoogleeraarschap in de Scheikunde aanbevolen en deze waardigheid aanvaardde hij met eene Redevoering *Over de Scheikunde zich zelve van hare dwalingen zuiverende* (3).

Met welk eenen voorbeeldelozen roem hij alle deze posten bekleedde, met welk een ijver en gelukkig gevolg hij onderwees, is gebleken door het groot aantal kundige, bekwame en beroemde Geneesheeren, die uit zijne school zijn voortgekomen; zijne eenvoudige, duidelijke en bevallige wijze van voordragt was eene verwezenlijking van zijne zinspreuk: *Simplex veri sigillum* (het eenvoudige is het zegel van het ware). Niemand was er die de Geneeskundige school van Leiden tot eenen hoogeren, nooit te voren en niet ligt weder te wachten bloei verhief, dan de eenige en alleen met Hippokrates te vergelijken Boerhaave. In de Schei-, Planten- en Ontleedkunde boven de meesten, die deze wetenschappen tot het hoofdvoorwerp hunner beoefening maakten, ervaren, legde hij zich bijzonder op de kennis en genezing der ziekten toe, en maakte daaraan niet slechts zijne kundigheden dienstbaar, maar beoefende ook, met de meeste vlijt en toegang tot de bronnen zelven, de schriften van Hippocrates en andere Geneeskundigen, die zijn spoor het meest gevolgd zijn. Door deze kundigheden en oefeningen voorgelicht, en bovenal door een juist oordeel, scherpen blik en veelomvattend genie geholpen en ondersteund, bragt hij eene hervorming in de beoefening der Geneeskunde te weeg, welke zijnen naam onder de weldoeners der menschheid met onvergankelijken luister zal doen prijken. De Natuur scheen den grooten man hare diepste geheimen tot heil der menschheid geopenbaard te hebben; de roem zijner uitstekende kunde verspreidde zich door geheel Europa; uit alle naburige landen werden zijne raadgevingen als zoo vele orakels ingeroepen, dagelijks kwamen vreemdelingen uit de afgelegendste gewesten, hem raadplegen en alle reizende geleerden hem bezoeken, zelfs Czaar Peter I gaf hem een bezoek en getroostte zich ruim twee uren wachtens eer hij hem kon te spreken krijgen. Maar ook geleerde Maatschappijen bleven niet achter om zijne kunde te vereeren door hem hun Lidmaatschap aan te bieden, zoo als de Akademie der Wetenschappen in Frankrijk reeds in 1715 en de Koninklijke Maatschappij te Londen in 1730.

Bij het genot van zulk eenen welverdienden roem, voegde zich het geluk en de voorspoed van Boerhaave's huis; lang leefde hij ongehuwd, naar de oude en loffelijke wijze der Batavieren (gelijk Schultens zegt) niet eer zijne gedachten op eene echtgenoot ettende, voor dat hij zijne fortuin gevestigd zag. Op den 17den September 1710, in den ouderdom van 42 jaren, trad hij in den echt met Maria Drolenveaux, de eenige dochter van Abraham Drolenveaux, Schepen der stad Leiden, wier beminnelijke hoedanigheden, zoo naar ligchaam als naar ziel, bijzonder geprezen worden. Gedurende 28 jaren leefden zij te zamen, en leverde hun huis, volgens allerlei eenstemmige berigten, het voorbeeld van eenen hemel op aarde op. Eenigzins nogthans werd al dit genot getemperd, daar van hunne vier kinderen slechts eene, de oudste, Joanna Maria Boerhaave, die den 19den Maart 1712 ter wereld kwam, alleen hare ouders overleefde. Met zijne vrouw en eenige dochter, bragt Boerhaave een groot gedeelte zijns levens op zijn landgoed, aan de vaart van Leiden naar Haarlem gelegen, door. Hoewel Boerhaave een gezond en zeer sterk gestel had, werd hij echter, nadat hij zich op eenen morgen te spoedig van het bed aan den dauw op het veld had blootgesteld, tot het doen van kruidkundige waarnemingen, in Augustus 1722, door een allerhevigst rhumatismus aangetast, hetwelk zulke verschrikkelijke pijnen veroorzaakte, dat hij genoodzaakt was, als geraakt, zonder zijne beenen te kunnen bewegen, maanden op den rug te liggen, omdat de woede der ziekte bij de minste beweging, met de dood dreigde. Met eene ongeloofelijke gelatenheid droeg Boerhaave dit leed, door den troost, dien hij in de godsdienst vond. Overigens lenigde hij zijne pijnen het best door met ingespannen gedachten alles te doorloopen, en in zijn geheugen terug te roepen, wat hij ooit over deze ziekte gelezen had. Zoo duurde het vijf maanden, tot dat hij eindelijk hersteld, hoewel nog zwak, zijne lessen weder opende, en bij die gelegenheid de ondubbelzinnigste blijken ontving, van de liefde, die zijne leerlingen hem toedroegen. Zoo deze ook niet overvloedig uit hunne schriften bekend ware, zoude zij het echter uit de vreugdebedrijven zijn, waarmede de studenten den dag zijner herleving voor hen vierden, terwijl de geheele stad hare regtmatige gevoelens omtrent hem door feestelijke verlichting te kennen gaf. Eene tweede zeer hevige ziekte overviel Boerhaave in 1727; en van dien tijd af telkens door verscheidene ongemakken geschokt, legde hij in 1729 zijn Hoogleeraarambt in de Schei- en Kruidkunde neder. Hij bleef echter zijne Geneeskundige lessen nog voortzetten tot kort voor zijn overlijden, hetwelk den 23sten September 1738 te Leiden voorviel, en eenen zoo algemeenen rouw verwekte, als zelden door eenig afsterven veroorzaakt werd. Hij ligt begraven in de St. Pieterskerk aldaar, waar de Regering der stad te zijner eer, in 1762, een gedenkteeken liet oprigten, met 's mans spreuk: *Simplex sigillum veri.*

De nagedachtenis van Boerhaave werd den 4den November 1738 op eene waardige wijze vereerd, met eene Redevoering van den beroemden Albertus Schultens. Er bestaan van hem ongeveer twintig afbeeldingen, de voornaamste zijn, door Jan Wandelaar; door Johannes Houbraken; daarnaar in de *Galerie Médicale* van Vigneron en Doin, onder de *Effigies* bij P. van der Aa; door Cornelis Troost (geëtst), en daarnaar gesteendrukt door Kierdorff voor de *Lofrede op* Boerhaave door J. L. Kesteloot; meer dan eens in zwarte kunst; voorts door Reinier Vinkeles in Koks *Vaderl. Woordenb.* en de Chalmots *Biogr. Woordenb.*, en door Alexander Tardieu.

Het is bijkans onbegrijpelijk, dat onder zijne menigvuldige werkzaamheden en onder alle zijne tijdroovende beslommeringen de arbeidzame Boerhaave nog gelegenheid en lust kon hebben tot het opstellen van zulk eene menigte voortreffelijke, hoogst belangrijke, wetenschappelijke geschriften, van welke hij nog, bij zijn leven, grootendeels de uitgave bezorgde, en dan nog tot uitspanning de Toonkunst beoefende.

Behalve de reeds bovengenoemde verhandelingen zien nog van hem het licht:

Institutiones medicae in usus exercitationis annuae domesticos. L. B. 1708, 1713, 1720, 1727, 1734, 1746, in 8°. Parisiis, 1722, 1737, 1747 in 12°, welk werk, in alle Europesche talen en zelfs in het Arabisch, op last van den Muphti overgezet, door den geleerden Albert Haller, een van Boerhaave's grootste leerlingen, met bijvoegsels en verklaringen is uitgegeven, onder den titel van:

Hermanni Boerhaavii, *Praelectiones Academicae in proprias institutiones rei medicae.* Gottingae 1739. 5 vol. 8° et 3 tom. 5 part. in 4° Taurin. 1742 et L. B. 1758, 7 vol. 4°, alsmede door P. A. Marherr en Anthonij de Haen, onder den titel van: *Praelectiones in* H. Boerhaave; *Institutiones medicas, cum Praefatione Cranzii;* Viennae et Lipsiae 1772. 8 vol. in 12°, terwijl Julien Offray de la

(1) *Oratio secunda de usu ratiocinii mechanici in medicina; habita 24 Septembris anno 1702, quum tertii suae stationis anni labores auspicaretur.* Leid. 1703. 4°, herdrukt in 1709 8°.

(2) *Oratio qua repurgatae medicinae facilis asseritur simplicitas* L. B. 1709 4°, ook te vinden in de *Opuscula* in 1738 te 's Gravenhage in 4°. gedrukt.

(3) *Oratio de Chemia suos errores expugnanti.* Leid. 1718. 4°.

Mettrie, de vertaler van het werk in de Fransche taal het ook met bijvoegsels vermeerderd heeft uitgegeven, onder den titel van: *Institutions et Aphorismes.* Paris 1743. 8 vol. en 12.

Aphorismi de cognoscendis et curandis morbis in usum doctrinae domesticae digesti. L. B. 1709, 1715, 1728, 1734, 1742, in 12°. Parisiis 1720, 1726, 1728, 1745, 1747, in 12°. Lovanii 1751, welk werk even als het voorgaande in alle talen van Europa, ook in het Arabisch is overgezet; terwijl onze beroemde landgenoot Gerard van Swieten, gedurende 20 jaren de vertrouwde en geliefde leerling van Boerhaave, naderhand Lijfmedicus van de Keizerin van Oostenrijk, eene voortreffelijke uitgaaf met zeer uitgebreide ophelderingen van de *Aphorismi* gegeven heeft, onder den titel van: Gerardi van Swieten, *Commentaria in* Hermannii Boerhaavii *Aphorismos de cognoscendis et curandis morbis.* 5 vol. in 4°, waarvan de drie eerste deelen in 1742, de tweede druk geheel in 1745—1762 het licht zagen, en waarbij men gewoonlijk de *Index Gladbachii.* Lugd. Bat. 1776 in 4°, voegt. Ook hebben de *Aphorismi* in het Nederduitsch het licht gezien, onder den titel van: *Kortbondige spreuken wegens de ziektens te kennen en te genezen, alsmede de Geneeskundige onderwijzingen*, uit het Latijn vertaald door Cornelis Love Jz. Med. Doct. Amst. 1741. 8°.

Index plantarum, quae in horto Academico Lugduno-Batavo reperiuntur. L. B. 1710, 1718. 8°.

Index alter plantarum, quae in horto Academico Lugduno-Batavo aluntur, L. B. 1717 et 1720. 4° cum. XXX figur., in welk werk, voorafgegaan door eene geschiedkundige opgaaf der bestuurderen van den Leidschen Kruidtuin, reeds 4000 soorten beschreven worden.

Libellus de materia medica et remediorum formulis. Lond. 1718. 8°. L. B. 1719, 1727, 1740, in 8°. Paris. 1720, 1740, 12°. Francof. 1720. 12°. Lovanii. 1750. 12°, *traduit en français par de la Mettrie*, Par. 1739, 1746. 12°. ook gedrukt bij wijze van aanhangsel in de verklaringen of *Commentaria* van van Swieten. vol. V.

Oratio de vita et obitu viri clarissimi Bernard. Albini, ex decreto magnifici rectoris et senatus amplissimi habita 22 *Sept.* 1721. L. B. 1721. 4°, mede opgenomen in zijne *Opuscula.*

Epistola ad Ruischium, virum clarissimum, pro sententia Malpighiana de glandulis, Amstel. 1722, herdrukt bij de *Elementa Chimiae*, onder den titel van: *Opusculum anatomicum de fabrica glandularum in corpore humano, continens binas epistolas, quarum prior est Hermanni Boerhaavii super hac re ad Fredericum Ruischium, altera Frederici Ruischii ad Hermannum Boerhaave, qua priori respondetur.*

Atrocis nec descripti prius morbi historia, secundum medicae artis leges conscripta. L. B. 1724. 8°, ook in de *Opuscula* gedrukt.

Atrocis rarissimique morbi historia altera. L. B. 1728. 8°, nogmaals in de *Opuscula* medegedeeld.

Oratio, quam habuit cum botanicam et chemicam professionem publice poneret. L. B. 1729. 4°.

Oratio de honore medici, servitute, habita quum iterum poneret rectoratum academiae. 8 *Febr.* 1731. L. B. 1731. 4°.

Elementa Chymiae quae anniversario labore docuit in publicis privatisque. L. B. 1732 (1) 4°, met de *Opuscula omnia*, voorts herdrukt te Parijs in 1733, 1753, 2 vol. 4°. met de *Opuscula*, Hagae Com. 1746, 8°, in het Fransch vertaald door Johannes Nicolaas Sebastiaan Allemand, naderhand Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Leiden, wiens vertaling door Hieronymus Gaubius is overgezien, Amst. 1752, 2 vol. 8°, vermeerderd door Pierre Tarin, Par. 1754, 6 vol. 12°, van welke de la Metrie een kort begrip heeft uitgegeven, onder den titel van: *Abrégé de la theorie Chimique, tirée des écrits de Boerhaave, avec le traité du vertige.* Par. 1741, 12°; terwijl er voorts nog onderscheidene Engelsche uitgaven van verschenen, als in 1733. 4°, door Dalhowe; in 1741, 4°, door Shaw; en eindelijk nog een *Kort begrip*, met beoordeelende aanteekeningen voorzien, door eenen ongenoemde, aan welke beoordeelingen door Rogers, onder den naam van Boerhaave, beantwoord is.

Consultationes medicae. quos edidit A. Haller, *cui adjectae sunt praelectiones de calculo.* Gott. 1744. 12°.

Introductio in praxin clinicam etc., herdrukt in 1749, op eene naauwkeuriger kopij van den Hoogleeraar Laurens Heister.

(1) De vroegere van dit werk verschenen uitgaven zijn door Boerhaave niet erkend.

Praelectiones de Morbis oculorum. Gott. 1750. 12°; door Haller uitgegeven.

Praelectiones de Morbis venereis. Leid. 1751.

Bovendien vond Boerhaave nog tijd om aan de Geneeskundige Letterkunde belangrijke diensten te bewijzen, door het bezorgen van keurige uitgaven der beroemdste werken, rijk in Natuur- en Geneeskundige geleerdheid, als daar zijn:

Car. Drelincurtii opera, curante Boerhaavio. Amst. 1717. Hag. Com. 1737. 4°.

Nicol. Pisonis, *Selectiores Observationes cum praefatione Boerhaavi.* L. B. 1718. 4°.

And. Vesalii *Opera anatomica et Chirurgica cura Boerhave et B. S. Albini.* L. B. 1725. 2 vol. fol., hoewel B. S. Albinus hier medearbeider was, meent men dat het leven van Vesalius door Boerhaave alleen geschreven is.

Barthol. Eustachii *Opuscula anatomica.* Delph. 1726. 8°.

S. Vaillant, *Botanicon Parisiense.* L. B. 1727. fol. cum fig.

Morgagni, *Epistolae Anatomicae.* L. B. 1728. 4°.

Tractatus medicus de Lue Venerea praefixus aphrodisiaco, L. B. 1728 en 1731, 2 vol. folio, ook in 12° uitgegeven, zijnde eene herdruk van een werk, *de Morbis Veneris*, in 1566 en 1567 te Venetië in twee deelen uitgekomen, en in 1599 door Lisus Luisinius op nieuws uitgegeven, doch nu door Boerhaave met eene voorrede verrijkt, welke dikwijls afzonderlijk gedrukt is, als Franeker 1751, 8°; Lond. 1728, 8°, onder den titel *Commentarii novi de Lue Venerae*, in het Fransch vertaald door La Mettrie, onder den titel: *Système de Boerhaave sur les maladies Vénériennes.* Par. 1735, 12°, en in het Nederduitsch onder den titel: H. Boerhaave, *Geneeskundige verhandeling over de Venusziekte.* Leid. 1753. 8°.

Belinus, *de urinis et pulsibus, cum praefatione H. Boerhaavi.* L. B. 1730. 4°.

Prosper Alpinus, *de praesagienda Vitâ et morte, cum praefatione H. Boerhaavi.* L. B. 1733. 4°, terwijl ook door zijne zorg een nagelaten werk van den zelfden schrijver over de Natuurlijke Historie van Egypte het licht zag.

Aretaeus Cappadox, *de causis et signis morborum, eorumque curatione.* L. B. 1731. fol.

Nicol. Pisonis, *de cognoscendis et curandis morbis, cum praefatione Boerhaavii.* L. B. 1733 8°, 1736 4°, 1743 8°.

Swammerdam, *Historia insectorum sive Biblia naturae.* L. B. 1737 2 vol. fol., door Gaubius in het Latijn vertaald en mede door Boerhaave uitgegeven.

Marsigli, *Histoire physique de la mer* etc.

Met den geleerden Groeneveld had hij zich mede voorgenomen eene volledige uitgave der nog ontbrekende Grieksche Geneeskundige *Classici* te leveren. Dan, ofschoon er een groot aantal bouwstoffen voor den Nicander en Aëtius reeds waren in gereedheid gebragt, is die onderneming niet verder gegaan dan tot de uitgave van den reeds gemelden Aretaeus Cappadox.

Ook vindt men van hem opgeteekend, dat hij de Latijnsche lier hanteerde en een groot genoegen vond in de beoefening der muzijk.

Van zijne vroegste jeugd aan ligchamelijke bewegingen, zoowel als aan werkzaamheden van den geest gewend, bezat Boerhaave een vast ligchaam, en eene geoefende ziel, die zuiver, onbesmet met de gewone gebreken der wereld, opregt, eenvoudig, en van al wat laag, partijdig en kleingeestig is, afkeerig was. Vurige dankbaarheid voor zijne beschermers koesterde hij tot zijnen laatsten polslag; moedig ging hij zijnen weg, toen hij nog als Geneesheer miskend werd; zijne grootheid van ziel deed hem de schitterendste aanbiedingen van de hand wijzen, ten einde zijne onafhankelijkheid niet in den waagschaal te stellen; in alle zijne ondernemingen legde hij een taai en onvermoeid geduld aan den dag; nederig en minzaam van aard bezielde hem, geene andere eerzucht dan om door loffelijke daden alleen boven andere uit te munten; zijne braafheid en godvrucht waren van den echten stempel en van alle huichelarij vervreemd. Als zoon, als echtgenoot, als vader, als Hoogleeraar, als Geneesheer, in alle zijne betrekkingen was hij waarlijk groot en edel. Met welk een gevoelig hart nam hij deel in alles, wat zijne talrijke leerlingen genoegen of ongenoegen veroorzaakte! Hij was hun steeds een liefderijke beschermer, een getrouw Geneesheer, een teederhartig vader. Ongelukkigen waren de voorwerpen zijner bijzonderste zorgen; »de armen," plagt hij te zeggen »zijn mijne geliefste lijders, want de Alzegenaar is hun »betaalmeester." Allen beminde hij, niemand benadeelde hij, en zelfs hen, van wien hij dagelijks werd tegengestreefd verbond hij aan zich door groote weldaden.

Zie Schultens, *Academ. redev. ter gedacht. van H. Boerhaave*, Leyd. 1739; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 433 et 650; *Algemeene Oefenschoole van Kunst. en Wetens. Afd. V.* D III. bl. 138—145; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXVI. bl. 226—242; *Vaderl. Hist. ten onmiddellijk verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 218; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Levensbesch. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 130—149; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Baur, *Levens van Gedenkw. Mannen en Vrouwen uit de* 18e *eeuw*, D. IV. bl. 225—236; Hoeufft, *Parnassus Latino-Belgicus*, pag. 203; Hofman Peerlkamp, *de Poetis Latinis Nederl.*, pag. 487; Kesteloot, *Lofrede op H. Boerhaave* Leid. 1825; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 321—327, 345 en 346; Cappelle, *Bijdr. tot de Geschied. der Wetens. en Letteren in Nederl.*, bl. 275—298; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. VII. bl. 142—144, 289, 422—439; *Biogr. Nation.*; Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, 4e jaargang bl. 76—80; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 238. 240, 252, 253, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 270. 271, 287, 288, 294, 295, 297, 352. D. II. bl. 45, 46, 80, 81, 83, 89, 112, 113, T en B bl. 169—171, 274, 391—397; *Aanhangsel op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*

BOERHAAVE (Jacob), een halve broeder van den voorgaande en zoon van Jacob Boerhaave en Eva du Bois, werd in 1706 Predikant te Valkenburg, van waar hij in 1710 te Leiden kwam; hier verwierf hij in 1746 zijn emeritaat en overleed in 1752.

Van zijne hand heeft men:

Over de Behemoth en Leviathan. Leyd. 1737. 4°, met pl.
Over het Boek Job. Leyd. 1740—1744. 4 deelen 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 339 noot.

BOERHAAVE (Abraham Kaauw). Zie Kaauw Boerhaave (Abraham).

BOERHAAVE DE GORTER (Hermannus). Zie Gorter (Hermannus Boerhaave de).

BOERMANY (Claas van). Zie Bormania (Claas van).

BOERS (Frederik Willem), zoon van Adrianus Boers, Baljuw der Heerlijkheden Voorschoten en Veur en van Sara Dorothea Musketier, geboren te Voorschoten den 12den October 1743, werd tot de beoefening der Letteren en Wetenschappen, met name der Regtsgeleerdheid opgeleid, waarin hij in den jare 1766, aan de Leidsche Hoogeschool, met ongemeenen lof tot Doctor bevorderd werd, na het verdedigen van een Akademische Proefschrift *Over de Menschkunde der Romeinsche Regtsgeleerden, voor zoo verre die Stoisch is* (1). De groote bekwaamheden, welke hij, als pleitbezorger, ten toon spreidde, gaven aanleiding, dat hij tot Advokaat der Oost Indische Compagnie bevorderd werd; in welke hoedanigheid hij eene reis naar Engeland en Frankrijk deed, die voor de uitbreiding van zijne Letter- en Menschenkennis van groot belang was. Gedurende de waarneming van genoemden post te Amsterdam wonende, genoot hij aldaar de achting en vriendschap der kundigste mannen, van welken het genoeg zal zijn, een Daniel Wijttenbach en Nicolaas Paradijs te noemen. Ook werd hij, na onderscheidene jaren de Compagnie met lof bediend te hebben, in 1791, daarbij tot Advokaat Consulent aangesteld. Later hield hij zijn verblijf te Leiden, welke stad, of liever hare Regering hem, tot Pensionaris benoemd had. Zijne getrouwe aankleving van de partij des Stadhouders was niet alleen oorzaak van zijne ontzetting na de omwenteling van het jaar 1795, maar had hem reeds vroeger aan een onverdiende verguizing bloot gesteld, waarvan de smartelijke herinnering hem een treurige ongesteldheid van geest veroorzaakte. Langzamerhand echter nam de ongesteldheid af, en verdween ten laatste zoo volkomen, dat hij, tot het einde van zijn leven, het volle genot zijner geestvermogens behield, en deze waren niet gering, hij toch paarde aan eene zeldzame scherpzinnigheid en levendigheid van geest zeer uitgebreide kundigheden, eene groote wereld- en menschenkennis en eenen zeer fijnen smaak. De Fransche taal was hij zoo magtig, dat hij de hoogst zeldzame eer genoot, dat een stukje, door hem in die taal, zonder bijvoeging van zijnen naam, in het licht gezonden, door deskundigen voor het opstel van eenen geboren Franschman gehouden werd. Buiten dit opstel is nog van hem in het licht verschenen, hoewel zonder zijnen naam:

(1) *De Anthropologia Jurisconsultorum Romanorum, quatenus Stoica est.*

Brieven van Nathanael den Olden.

C. A. H., *Brief aan J. W. te Water betreffende den voornaamsten inhoud van deszelfs verhaal van de voor- en tegenspoedige lotgevallen der Leydsche Academie in de XVIIIde eeuw, en behelzende Aanmerkingen over hetzelve.* Amst. en elders. 1802. 8°.

Ook berust nog in de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, van welke hij een der oudste leden was, en reeds in 1766 het Voorzitterschap bekleedde in handschrift eene *Lijst van Katwijksche visschers woorden en spreekwijzen*, reeds in 1790 door Boers bezorgd.

Bij gezegde Maatschappij hield hij mede onderscheidene fraaije voorlezingen, onder welke bijzonderlijk uitmuntten die over den beroemden Thesaurier-Generaal Hop, overwaardig zeker, om door den druk gemeen gemaakt te worden.

Koning Lodewijk, die zoo zeer ieders verdiensten op den regten prijs wist te stellen, benoemde Boers tot Lid eener Commissie ingesteld tot regeling (*formation*) der Openbare en Koninklijke Hoogescholen en aanmoediging der Geleerden, voor welke benoeming hij echter beleefdelijk bedankte.

Kort na de omwenteling van 1813, echter tot Lid eener Commissie benoemd, aan welke het ontwerp van eene nieuwe wet op het hooger onderwijs was opgedragen, nam hij die benoeming aan. Bij de herstelling van de Leidsche Akademie in het laatst van 1815 tot Curator van de Hoogeschool benoemd, mogt hij dien post, van welks bekleeding hij zich veel genoegen, en alle voorstanders der Letteren en Wetenschappen groot nut beloofden, niet aanvaarden, daar hij reeds den 28sten December 1815 uit het leven gerukt werd.

Voorts was hij Directeur van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en sedert 1 September 1815 met de aanzienlijke waardigheid van Lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal bekleed, doch overleed vóór dat hij zitting had genomen.

Hij was niet gehuwd.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 27, 273, D. XXIV. bl. 320, D. XXVIII. bl. 46 en 47; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1807, D. I. bl. 97—101; 1816, D. I. bl. 4; te Water, *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Lett. te Leyden den 3den van Hooimaand* 1816, bl. 7—9; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 400 aant., D. II. T en B. bl. 38—40, Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 467; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 65, D. II. bl. 192 en 193.

BOERS (Carolus), een broeder van den voorgaande, geboren te Voorschoten, den 6den Junij 1746, genoot eerst te Breda, daarna te Dordrecht het onderwijs van den beroemden Hoogeveen, vervolgens begaf hij zich naar de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij een naarstig gebruik maakte van de lessen van Pieter Wesseling, in de Algemeene Geschiedenis en Grieksche taal; van Christoffel Saxe, in de Algemeene zoo Burgerlijke als Letterkundige Geschiedenis, in de Grieksche Oudheden en de Redeneerkunst; van Sebald Rau in de Hebreeuwsche taal en Joodsche Oudheden; van Meinard Tydeman, in het Natuurlijkregt; van Gijsbertus Martinus Elsnerus en Gijsbertus Bonnet, in de Godgeleerdheid, predikwijze en uitlegkunde van de H. Schrift. Van Utrecht begaf hij zich, voor één jaar, naar de Akademie te Groningen, voornamelijk om eenige beroemde Hoogleeraren te hooren: Nicolaas Wilhelmus Schroeder in het Hebreeuwsch en de Joodsche Oudheden; Dionysius van de Wijnpersse, in de Bovennatuurkunde en Zedeleer; Paulus Chevallier en Michaël Bertling, in de Godgeleerdheid, van Groningen keerde hij in de helft van 1767 naar Utrecht terug, om er zijne Letteroefeningen ten einde te brengen en werd den 8sten December 1768 tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen eener *Proeve van Aanmerkingen over Harwoods Engelsche Vertaling van het Nieuwe Testament* (1). Nu schikte hij zich tot het aanvaarden van den Evangeliedienst, in welke hij van het jaar 1769 tot 1779, met lust en tot nut van onderscheidene gemeenten bezig was, eerst van 1769 tot 1770, in het aangename Geldersche dorp Rozendaal, naderhand, van 1770 tot 1775 te Zuid- en Noord-Waddinxveen, vervolgens, van 1775 tot 1776 te Muiden, toen van 1776 tot 1777 te Amersfoort en eindelijk van 1777 tot 1779 te Haarlem, van waar hij

(1) *Dissertatio inauguralis, exhibens Specimen observationum ad nuperam N. T. Versionem Brittannicum, conscriptum ab E. Harwood.*

in laatstgenoemde jaar naar Leiden vertrok, werwaarts hij was beroepen door de Bezorgers der Hoogeschool tot den post van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid; terwijl de Heeren Staten van Holland en West-Friesland hem hadden aangesteld tot Regent van het Theologische Collegie en Burgemeesteren der stad hem de vervulling van een gedeelte der predikdienst, gewoonlijk door een der Hoogleeraren in de Godgeleerdheid waargenomen, hadden opgedragen. Boers aanvaardde het Hoogleeraarambt den 21sten Junij met eene Redevoering *Over de moeijelijkheden, welke het onderwijs der Godgeleerdheid drukken en de voornaamste middelen, die tot verligting daarvan kunnen strekken* (1). In het jaar 1784 was hij Rector der Hoogeschool, en leide die waardigheid neder met eene Redevoering *Over de Godsdienst, een voortreffelijk middel tot handhaving der gezondheid* (2). Als bekend aanhanger der Stadhouderlijke Regering, werd hij, kort na de omwenteling van het jaar 1795, nevens anderen, van zijne Akademische waardigheden ontzet. Het hem aangedane ongelijk werd, in het jaar 1802 in zooverre hersteld, dat hij weder als Hoogleeraar aan de Hoogeschool werd teruggegeven, daar echter de vernietiging van het Theologisch Collegie hem van de voordeelen aan het Regentschap van dit Collegie verknocht ontzette, werd hem, op zijn verzoek, door het Staatsbewind, uit 's Lands kas een jaargeld van zestien honderd gulden verleend, in te gaan met den dag zijner herstelling als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. In Februarij des volgenden jaars verzocht Boers evenwel, dat zijn verzoek dien aangaande voor vervallen mogt worden aangemerkt en werd dit van het wetgevend Ligchaam teruggevraagd. Sedert bleef hij ten nutte der Kerk en Hoogeschool werkzaam tot aan zijn overlijden, hetwelk den 20sten Mei 1814 voorviel.

Van zijne hand heeft men, behalve eene voorrede voor:

G. West, *de Geschiedenis en de bewijzen voor de zekerheit van de Opstanding van Jezus Christus uit den dooden, als de eenige steun en vaste hoop der Christenen, in een nieuw licht gesteld.* Utr. 1772.

Kort onderwijs in de Godsdienst- en Zedeleer in vierregelige verzen, tot gebruik voor eenvoudigen opgesteld.

Leerrede over de woorden van Josua (XXIV: 15) aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heere dienen.

Verklaring over de gelijkenis van den Verloren Zoon. Utr. 1777. 8°.

Leerredenen, Leyd. 1798. 3 stukken 8°.

Handboek voor Jonge Predikanten. Leyd. 1807. 8°.

Ook bestaat er van Boers een Grieksch vers, geplaatst achter de Verhandeling van den Hoogleeraar Saxe *de Dea Angerona*, in het jaar 1766 uitgegeven. Voorts sprak hij het Latijn allervaardigst, verstond de Engelsche en Hoogduitsche talen grondig, kon het Fransch even gemakkelijk als het Nederduitsch spreken en zelfs naauwkeurig schrijven. Dit laatste kwam hem zeer te stade, toen hij, volgens de inrigting der Akademie onder het Fransche Bestuur, den post van Deken der Theologische faculteit bekleedde, en verpligt was alles in het Fransch te schrijven.

Boers was tweemalen gehuwd geweest. Bij zijne eerste echtgenoote Lucia Ameshoff verwekte hij zes kinderen, drie zoons en drie dochters, doch van welke slechts eene dochter gehuwd met Johannes Jacobus Metelerkamp, Theologiae Doctor en Predikant te Delft, haren vader overleefde. Zijne tweede echtgenoote Petronella Louisa Brugmans schonk hem geene kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 242, D. XLIV. bl. 156, D. XLV. bl. 107; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, bl. 69 en 572; te Water, *Aanspraak in de jaarl. Algem. vergad. van de Maats. der Nederl. Letterkunde te Leyden, den 6den Julij* 1814, bl. 22—47; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1814, D. I. bl. 323, D. II. bl. 387—393, 404—406, 421 en volg.; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 317, 342, 368, 369, 393, 402, D. II. T en B. bl. 224 en 286; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Biogr. Univ.*

BOES (Nicolaas) was een der Kapiteinen, die met Jacob Binckes (zie op dien naam) den togt naar West Indië deed in 1673. Hij was daartoe verkozen als een der wakkerste Zeeofficieren van de vloot, die in den slag van Solebay, den 7den Junij 1672, zich zoo had gekweten, dat zijn schip geheel reddeloos was geschoten, zijn groote en fokkemast aan stukken waren, en daar hij niet kon gesleept worden, als een wrak bij de vloot dreef. Op den genoemden togt met Binckes, behaalde hij roem en buit, en werd te huis komende door de Admiraliteit van Amsterdam met een geschenk van 500 gulden beloond.

Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 674; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 348 enz.

BOEST (Filip) of Philippus Boestius, geboren te Helmond, was in 1545 te Leuven, tot de tweede plaats in de Philosophie gepromoveerd, en Licentiaat in de Godgeleerdheid. Hij werd naderhand Pastoor van de Lieve Vrouwe Kerk te Deventer, Kanunnik der Bisschoppelijke Kerk, en Vicaris-Generaal van den eersten Bisschop Aegidius del Monte. Na het overgaan van Overijssel aan der Staten zijde, vertrok hij in 1591 naar zijnen vader, en besteedde zijne verdere leeftijd, met Leerredenen voor zijnemedeburgers te houden. Ook schreef hij behalve eenige Godvruchtige werken,

Libellus Precum, sive Precationes christianae pro impetranda fide, spe et charitate christiana. Daventr. 1576.

In de voorrede van dat werk meldt hij, dat hij gedurende een lange reeks van jaren God en de Kerk heeft ten dienst gestaan, met het volk zoo in het Latijn als Nederduitsch Gods Woord van den kansel te verkondigen, in Leuven, Antwerpen, Mechelen, Zutphen, Deventer en Kampen. De inhoud van het werk zelf strekt ten duidelijke bewijze, dat de schrijver een alleronverdraagzaamst mensch en vervolgziek Geestelijke is geweest, die in plaats van gebruik te maken van de zachtmoedige lessen des Evangelies, had het aan hem gestaan, gaarne vuur en zwaard zou te baat genomen hebben, om alle diegenen, welke hij ketters noemde, met wortel en tak uit te roeijen en te verdelgen. Hij moet omstreeks 1608 overleden zijn.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.*, pag. 484 et 485; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn, *Kerkl. Outh.*, D. IV. bl. 467 en 468; Dumbar, *Kerk en Wereltl. Deventer*, bl. 218; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOE SYLVIUS (François de le). Zie Sylvius (Fraçois de le Boe).

BOETBERGER (Cornelis van). Zie BOIDTBRUG (Cornelis van).

BOETIUS (Epo). Zie Epo (Boetius).

BOETIUS (Gellius), of Jelle Botes werd in het voorjaar van 1642, beroepen tot Predikant te Tjum, vanwaar hij in 1645 naar Wirdum vertrok en voorts in 1651 naar Leeuwarden, waar hij den 11 December 1672 overleed, bij zijne echtgenoote Hendrikje Foppes, nalatende eenen zoon en eene dochter. Hij heeft in het licht gezonden:

Prophetische Duyve over 't eerste capittel van Jonas, Leeuw. 1665. fol. en 12°.

Godsalig Leven en geluksalig sterven van Prins Willem Frederik enz.

Zie: van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boeken*, D. I. St. II en III, Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker* bl. 107 en 129; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Laurman, *Naaml. der Predik. in de Classis van Leeuwarden*, bl. 10 en 11; Steenstra, *Oudheidk. Aant. van Franekeradeel*, bl. 16.

BOETZELAER, (Rutger van den), zoon van Wessel van den Boetzelaer en Josina van Appeltern, was gesproten uit een aloud Kleefs geslacht en stond, even als vele zijner voorzaten, door zijne maagschap in gedurige betrekking met Gelderland. Zoo vinden wij hem dan ook genoemd als een der Edelen, die de regten van Jan van Blois op dit Hertogdom ondersteunde. Hij werd in zijne tijd onder de beroemdste krijgshelden geteld, die onder den Graaf van Blois diende. Hij leefde nog in 1379 en was gehuwd met Elizabeth van den Byland, bij wie hij eenen zoon verwekte. Zijn wapen bestond in een veld van keel met drie weerhaken van goud.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 240; uit partikuliere berigten aangevuld.

BOETZELAER, (Rutger van den), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Wessel van den Boetzelaer, Ridder, en van Lutgarde van Rechteren, was onder de zeven en zestig edelen die in 1418 zich, bij geschrift, aan Adolf, Hertog van Kleef, verbonden, om na zijnen dood zijnen oudsten zoon, of, die overleden zijnde, zijne oudste dochter voor Landsheer of Landsvrouw te zullen erkennen. Ook teekende hij in 1434 het huwelijksverdrag tusschen Hendrik van Brunswijk en Helena, dochter van den

(1) *Oratio de difficultatibus, quae disciplinae Theologicae professionem premunt, et de potissimis, quae illarum mitigationi inserviunt, levamentis.*

(2) *Oratio de Religione, praeclaro sanitatis praesidio.*

Hertog van Kleef en werd in den Gentschen oorlog, in 1452, door Filips de Goede, Hertog van Bourgondië, Ridder geslagen. Door zijn huwelijk met Elburg van Langerak bragt hij de helft van de baronie van Asperen in zijn stamhuis over en was hij de eerste van dit geslacht die zich in Holland vestigde; doch zijner vrouws zuster Belior, die met Arend Piek van Beestdam gehuwd was, behield het kasteel, hetwelk ten zuiden van Asperen stond.

Eene geruime tijd leefden de beide zwagers zeer vreedzaam met elkander, maar eindelijk beklaagde zich Arend Piek dat Rutger van den Boetzelaer hem het inkomen van de molenmaat, de tienden en andere regten onthield, en toen hij hiervan, op zijne herhaalde aanmaningen, geen voldoening erlangde, zocht Willem van Buren, een zijner nabestaanden, dit ongelijk te wreken. Te dien einde begaf hij zich in 1460, op zekeren vroegen morgen, op de voorburgt van Rutgers kasteel, met oogmerk, om dit te ontweldigen en Rutger gevangen te nemen of dood te slaan, trachtende tot dat einde de groote poort met geweld open te breken. Hierop kwam Rutger ongewapend met zijne dienaars toeschieten en verdedigde de poort, zooals hij best kon. Als Willem van Buren nu zag, dat hij geen meester van het kasteel kon worden, schoot hij Rutger van den Boezelaer dood. Rutger verwekte bij zijne huisvrouw drie zoons en eene dochter, van welke de oudste zoon, Wessel van den Boetzelaer, het wapen van den Boetzelaer met dat van Langerak brak en de stamvader was van de Hollandsche tak der van den Boetzelaers, Heeren van Langerak en Asperen en de derde Zweder het voorouderlijke stamgoed in Kleef erfde en zoo de stamvader werd der Heeren van den Boetzelaer tot Boetzelaer.

Zie Gouthoeven, *Chronyck van Holl.*, bl. 155; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 874; van Mieris, *Ned. Vorsten*, D. I. bl. 83; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. van Asperen* bl. 240—243; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 38; Voet van Oudheusden, *Besch. van Culemburg*, bl. 94; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. I. bl. 355.

BOETZELAER, (Wessel van den) of, zoo als hij zich teekende, van den Boetzelaer, Heer van Langerak en Asperen, een achterkleinzoon van den voorgaande en zoon van Rutger van den Boetzelaer en van Bartha van Arkel van Heukelom, was een der teekenaars van het verbond der Edelen; omhelsde de Hervormde godsdienst en beijverde zich zeer, om die voort te planten door het prediken binnen zijne stad vrij toe te laten. Zelfs wil men dat hij in 1566 de beeldstormers door de Waterpoort, achter zijn slot in de stad liet, waarna alle de kerken en kloosters door hen geplunderd werden. Onder het plunderen liet hij door Wouter Jakobszoon het vervoeren of bergen van eenige kerksieraden op lijfstraffe verbieden; doch het vernielde houtwerk werd den armen geschonken, ook liet hij het volk van Brederode binnen die stad komen, voor al hetwelk hij, bij vonnis van 17 Augustus 1568, door den Bloedraad, uit het land gebannen werd. Zijn ijver voor de belangen van het Vaderland was zoo groot, dat hij uitdrukkelijk buiten de algemeene vergiffenis, in 1574 afgekondigd, uitgesloten werd. Sedert dien tijd zworf hij buiten 's lands; doch schijnt in stilte te zijn teruggekeerd, want hij stierf te Rossem in Gelderland in het jaar 1575. Hij was gehuwd met Françoise van Praat van Moerkerke; bij wie hij verwekte Floris van den Boetszlaer, die volgt, Filips van den Boetzelaer, als jongman overleden; Rutger van den Boetzelaer, Daniel van den Boetzelaer, Wesssel van den Boetzelaer, Otto van den Boetzelaer en Lodewijk van den Boetzelaer, die allen volgen, en twee dochters. Zijne spreuk was *Dieu maintiendra* (God zal handhaven).

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.* bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 874; Marcus, *Sententiën van* Alva, bl. 130—133, 139 en 140; Luiscius, *Algem Hist. Woordenb.* Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Beekman, *Beschr.. van Asperen*, bl. 251—254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 187; te Water, *Hist. van het verb. der Edelen*, St. II. bl. 247, 248, St.. III. bl. 480 en 481. Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema *Staatk. Nederl.*; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 80.

BOETZELAER, (Floris van den) Heer van Langerak en Carnisse, oudste zoon van den voorgaande, werd door Alva gebannen, nadat hij uit Utrecht gevlugt was. Behalve het onderteekenen van het verbond der Edelen, de overlevering van het Smeekschrift, en het bijwonen der vergadering te St. Truijen, waartoe de Hollandsche Edelen hem afgezonden hadden, werd hem ten laste gelegd, dat hij, in zijne heerlijkheid Langerak, de veroordeelde ketterij ingevoerde, de oude Roomsche Godsdienst vernietigde en te dien einde, eenige Predikanten, zoo Mennoniten als Calvinisten, derwaarts ontbood, zoodat, sedert een half jaar, geen missen gedaan, noch andere gewone Godsdienstoefeningen aldaar verrigt werden. Hij had daarenboven toestemming gegeven tot het beeldenbreken in de kerken en in het klooster der Kruisbroeders te Asperen, en de gezangboeken helpen scheuren. Hij overleed buiten zijn Vaderland, vóór het jaar 1575, bij zijne echtgenoote Odilia van Flodorp, Vrouwe van Odekerke, vier zonen nalatende.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl. 480 en Bijv. bl. 54 en 55; van Lesuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874, Marcus, *Sentent. van Alva*, II. 106—109; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 252 en 253; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 125 en 174; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 241, 242 en 491; Kok. *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verh. en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 81, die echter abusivelijk Lucca (beter Lucia) van Reede als zijne vrouw opgeven; daar ze gehuwd was met zijnen zoon Floris Harthard van den Boetzelaer.

BOETZELAER (Rutger van den), of zoo als hij zich teekende de Boetzeler, Heer van Langerak, Carnisse, en na zijns vaders dood van Asperen, broeder van den voorgaande, was mede door Alva gebannen, om soortgelijke gewigtige redenen, als zijnen vader en broeder, in welk lot zijne echtgenoote, Agnes van Bailleul deelen moest, omdat zij, sedert vier jaren, in geen Roomsche kerk geweest was en haren man verleidde, eerst tot de Doopsgezinden, wier heimelijke bijeenkomsten buiten Antwerpen zij dikwijls bijwoonde, en naderhand tot de Hervormden; ofschoon uit het Vaderland gebannen, bleef hij evenwel getrouw aan diens belangen. Hij keerde weder zoo ras mogelijk, en trachtte al, wat hij kon, toe te brengen, tot verkrijging van de vrijheid. Hiertoe strekte zijne briefwisseling met Willem I, Prins van Oranje, met dit oogmerk zal hij zich naar Engeland begeven hebben, welk Rijk hem echter ontzegd werd.

In Nederland was Boetzelaer echter zeer geacht; men gebruikte hem in de gewigtigste zaken. Dit zag men in de vredehandeling, ten jare 1574 ondernomen; bij de Unie tusschen Holland en Zeeland, gesloten den 25sten April 1576, en bijzonderlijk ten tijde van de Utrechtsche Unie. Hij was een der Gemagtigden, die naar Utrecht reisden om te raadplegen over de voorwaarden en hoofdpunten van het Verbond der vereeniging, waarvan meer dan een ontwerp aan de hand gegeven was. In het jaar 1581 onderteekende hij wegens de Ridderschap van Holland, de opdragt der hoogste overheid aan den Prins van Oranje, die hem, wiens trouw genoeg beproefd was, de grootste geheimen, ontdekte, waaronder moge geteld worden 's Prinsen oogmerk in den handel met Anjou.

Nog werd hij gebruikt ten jare 1584, in de onderhandelingen over de opdragt der Grafelijkheid van Holland en Zeeland aan den Prins. Niet alleen bediende hij, met Paulus Buys en François Maalsen, de bezending naar de Hollandsche steden, om de acte van opdragt te doen teekenen, maar ook ging hij met Sebastiaan van Loosen naar Gouda, om aan de Regering van die stad te zeggen, dat de Staten, bij verdere weigering, niet zouden nalaten, met de huldiging voort te gaan. Na deze tijd vindt men niets van aanbelang nopens Rutger van den Boetzelaer aangeteekend tot op het jaar 1604, toen hij, in den ouderdom van 70 jaren, overleed, bij zijne hierboven vermelde echtgenoote, drie zoons en drie dochters nalatende, van welke zijn oudste, en zijn jongste zoon, Rutger Wessel van den Boetzelaer en Gideon van den Boetzelaer, later volgen.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holland*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 875; Hoogstraten en Broërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Beaufort) *Het Leven van Willem I.* D. III. bl. 643; Marcus, *Sentent. van Alva*, bl 130, 134—137; Beekman, *Bes. van Asperen*, bl. 254 en 255; Wagenaar. *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126, 174, D. VII. bl. 428 noot en 512; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII. bl. 69 en 70; te Water. *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 243—246; St. III. bl. 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BOETZELAER (Daniel van den), Heer van Merwede en Moerkerke, broeder van de beide voorgaanden, werd, bij vonnis van Alva gebannen, en zijn goed verbeurd verklaard, »omdat hij het oproerig

» en schadelijk Verbond der Edelen geteekend had, en zich sterk » gemengd in de nieuwe preek." Hij verliet het Vaderland, wedergekeerd zijnde, was hij, eenige jaren later, tegenwoordig op de begravenis van Willem I, en stierf in 1591, ongehuwd.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holland*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 768 en 875; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Marcus, *Sentent. van Alva*, bl. 131 en 134; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 253; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 240 en 241, St. III. bl. 136, 138, 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOETZELAER (Wessel van den), een broeder van de drie voorgaanden, en vijfde zoon van Wessel van den Boetzelaer en Françoise van Praat van Moerkerke, was mede de zaak der vrijheid toegedaan en sneuvelde den 13den Maart 1567, in de nederlaag der Geuzen bij Austruweel. Bij zijne echtgenoote, Elizabeth van Bronkhorst en Batenburg, liet hij geene kinderen na.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 226; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 248, Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOETZELAER (Otto van den), zesde zoon van Wessel van den Boetzelaer en Françoise van Praat van Moerkerke, en broeder van de drie voorgaande, werd, door Alva beschuldigd, » dat hij het Verbond der Edelen onderteekend, en deel » had in de beraadslagen en besluiten der Edelen te St. Truijen. » Ook zou hij den Geestelijken van het St. Anna Klooster, voorge- » schreven hebben, hoe zij zich moesten gedragen, en hun verboden » eenige missen of andere gewone diensten te doen. Hij had de » heilige olie op de aarde gegoten, de altaren afgeworpen, de beel- » den gebroken. Zijne huisvrouw, Catharina Ghiselin, of » Gijzels, woonde de Predikatie bij, en zong de Psalmen." Zij werden diensvolgens uit de Nederlanden gebannen in October 1568, en verbeurden, hetgeen hier van toen bijna onafscheidelijk was, alle hunne goederen. Hij verwekte bij zijne echtgenoote twee dochters.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Marcus, *Sentent. van Alva*, bl. 106—109; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126 en 174; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 242 en 243; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOETZELAER (Lodewijk van den), of zoo als hij zijnen naam schreef Louis de Boetzeler, de zevende en jongste zoon van Wessel van den Boetzelaer en van Françoise van Praat van Moerkerke, en broeder van de vier voorgaande, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij was gehuwd met Hillegonde van Kamphuisen, die hem drie zonen schonk, van welke de tweede Dirk van den Boetzelaer, Kapitein in Staten dienst was en in 1595 bij Lier sneuvelde.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BOETZELAER (Wessel van den), een bastaardbroeder van de vijf voorgaande en natuurlijke zoon van den boven vermelden Wessel van den Boetzelaer, Heer van Asperen, verwekt bij Judith van Helmont, was mede de zaak der Hervorming toegedaan en ontbood de beeldstormers naar Asperen. Hij werd dan ook met zijne moeder door Alva gebannen en van de vergiffenis uitgesloten.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 187; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 247 en 248, St. III. bl. 481; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 236.

BOETZELAER (Rutger Wessel Baron van den), Heer van Asperen, oudste zoon van Rutger van den Boetzelaer en van Agnes de Bailleul, geboren in 1566, vermeerderde de luister van zijne geboorte door eigene deugden. Hij trok in zijne jeugd te veld, onder Prins Maurits van Nassau en werd den 14den October 1612 door Keizer Matthias, met zijne beide broeders, Werner Adolf van den Boetzelaer en Gideon van den Boetzelaer, tot vrije Baronnen van het Heilige Roomsche Rijk verheven. In 1613 beschreven in de Ridderschap, bleef hij lange tijd Voorzitter van Gecommitteerde Raden, en verwierf veel lof door binnenlandsch bestuur.

Hij werd in de vermaarde zending naar Utrecht, door de Staten van Holland gebruikt en ondernam in 1618, met Jan van Beijeren Heer van Schagen, om Oldenbarneveld te doen ontslaan. Doorgedrongen tot aan de kamer, waar de Advokaat zat, begeerden zij, dat men hem los liet. Het gerucht, hetwelk dit maakte, deed den Prins uitkomen en bevelen dat men de Edellieden het geweer afnam; hen voorts, bewarende, tot dat men hierop het goedvinden der Algemeene Staten verstaan zou hebben. Tegelijk verklaarde hij, dat men hen, zijns bedunkens, met eene bestraffing onder handtasting, zou mogen ontslaan, gelijk geschiedde.

Boetzelaer was een man van groote geleerdheid, wijsheid en ervarenis, zoowel in zaken van Oorlog als van Staat; en beoefende mede de Fransche en Nederduitsche Poëzij. Van hem zag het licht:

Meditations Christiennes sur trois Pseaumes, du Prophète, David, composées en rime Françoise, à la Haye. 1622. 8°.

Eerste week der Scheppinge des Waerelds, gedaan in 't François, bij G. de Saluste, Heere van Bartas, vertaald door R. W. van den Boetzelaer, gedrukt in den Haag 1622. 4°.

Hij stierf den 1sten October 1632, en was gehuwd eerst aan Amelia, dochter van den beroemden Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde, doch, deze overleden zijnde, verbond hij zich in 1605 aan Anna van Hornes, dochter van den Heer van Boxmeer die nog in het zelfde jaar, vóór het voltrekken van hun huwelijk, overleed. Vervolgens trouwde hij met Maria van Zuylen, weduwe van Jan van Huchtenbroek. Hij verwekte bij de eerste twee zoons en eene dochter, van welke zijn oudste zoon Rutger, Baron van den Boetzelaer, als jongeling van groote verwachting overleed, na in 1618, te Leiden, eene Redevoering: *Over het nut der Eendracht (de Bona Concordiae)*, te hebben laten drukken, voor welker opdragt aan de Staten, hij, naar de gewoonte dier tijden, met 150 gulden beschonken werd.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; van Hoogstraten en Brouëris van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; die hem allen abusivelijk alleen Wessel noemen; Luïscius. *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman *Beschr. van Asperen*. bl. 255—259; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 226 en 259; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BOETZELAER (Gideon Baron van den), Heer van Langerak, derde zoon van Rutger van den Boetzelaer en van Agnes de Bailleul, was geboren in 1569. Zijne verstandelijke vermogens werden bij het onderwijs door Lipsius gunstig ontwikkeld, blijkens den uitmuntenden Latijnschen brief aan dezen in 1592 geschreven, waarin hij hem berigt geeft van zijne aanstaande reis naar Duitschland, Italië en Zwitserland.

Spoedig na zijne terugkomst van buitenlandsche reizen, werd hij eerst tot Gouverneur van Loevestein en Woudrichem aangesteld, en daarna tot de behandeling van staatszaken gebruikt. Zoo werd hij, in 1614, bekwaam geoordeeld, om den slimmen François van Aerssen in de hagchelijke loopbaan als gewoon Afgezant, aan het Fransche Hof, te vervangen. Hij bleef aldaar ten minste tot na 1627, in welk jaar eenige raadplegingen plaats hadden, om hem terug te roepen, als zoude hij zijnen last te buitengegaan zijn en van den Kardinaal de Richelieu afhankelijk zijn geweest, zijn ontslag werd toen door den invloed van den Stadhouder tegengehouden. Hij heeft zich verder den lof verworven van opregtheid, gematigdheid en trouw. Hij was zeer gezien bij de Groot, die briefwisseling met hem hield. Zijne zinspreuk was *Pulchrum etsi asperum* (schoon, ofschoon moeijelijk).

Na gehuwd te zijn geweest eerst aan Jenna of Johanna van Palland en daarna met Louise van Clermont d'Amboise, zuster van den Markies de Galerande, als weduwe hertrouwd aan Jaques Nompar de Caumont, Hertog van la Force, Pair en Maarschalk van Frankrijk, stierf hij in 1534. Bij zijne eerste vrouw verwekte hij twee zonen; bij de tweede een zoon Frederik Hendrik Baron van den Boetzelaer, die volgt, en eene dochter.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 520, 694—697; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 275—277; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 237, D. XI. bl. 33 en 61, *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. X. bl. 99; te Water, *Hist. van het*

Verbond der Edelen, D. II. bl. 246; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII bl. 651 en 652; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 5.

BOETZELAER (Gysbert van den) tot Boetzelaer, Heer van Ruwiel en Leeuwen, geboortig uit die tak van dit aloud geslacht, welke zich in het hertogdom Kleef vestigde, aldaar den titel van Erfschenker van het Vorstendom, en het wapen van Boetzelaer alleen voerde, was een zoon van Diederik van den Boetzelaer en van Geertrui van de Pol, Erfdochter der Heerlijkheid Leeuwen. Door zijn huwelijk met Agnes van Azewijn, Vrouwe van Ruwiel, bleef hij in het Sticht van Utrecht wonen, werd in 1623 beschreven in de Ridderschap van Utrecht, afgezonden ter Vergadering der Staten Generaal, en in 1627 uit dezen met en benevens Rochus van den Honert, Andries Bicker en Simon van Beaumont, naar het Noorden gezonden, om konde het zijn, zoo wel den vrede tusschen de Koningen te bevorderen en nieuwe overeenkomsten omtrent den Oosterschen handel te sluiten, als om vermindering der Sondsche Tollen te bedingen. Door ziekte wederhouden, heeft hij de beide anderen niet vergezeld, maar overleed reeds in het volgende jaar.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. I. bl. 601 en 603; Beekman, *Besch. van Asperen*, bl. 273 en 274; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 65; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Beaumont, *Gedichten, met inl. en Aant. van* J. Tideman, Inl. bl. X en XI.

BOETZELAER (Rutger van den), Heer tot Toutenburgh, Batinge, Entinge, zoon van George van den Boetzelaer en van Anna van Palaes, werd den 19den December 1643 door de Staten-Generaal aangesteld »tot Landtdrost tot Coe- »vorden en der Landtschap Drenth." Hij was Kapitein over eene compagnie Infanterie en Gedeputeerde uit de Ridderschap der landschap; deed zijne intrede en werd door de Staten des Lands *gecongratuleerd*, op den algemeenen Landdag te Assen, den 19den Januarij 1644. Hij overleed kinderloos.

Zijne beeldtenis gegraveerd door Holsteyn komt voor bij Piccardt, *Chron. der Landts. Drenth.*, tegenover bl. 255.

Zie, behalve dat werk, Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 398.

BOETZELAER (Frederik Hendrik Baron van den), Heer van Langerak, zoon van Gideon Baron van den Boetzelaer en Louise van Clermont d'Amboise, werd, in krijgsdienst getreden, in 1671, van Majoor tot Kolonel bevorderd en in die hoedanigheid in het volgende jaar door den Prins van Oranje naar 's Hertogenbosch gezonden, om den Gouverneur van die, met beleg bedreigde vesting bij te staan. Later Brigadier geworden, woonde hij in die betrekking, onder Godard van Rhede, Heer van Gunckel, den 11den Augustus 1674, den slag bij Senef bij, in welken hij, dapper vechtende, sneuvelde, na in dat zelfde jaar wegens de Edelen en Ridderschap van Utrecht, te zijn beschreven in de Staten van dat gewest.

Hij was gehuwd met Juliana Ferens en liet bij haar eenen zoon en eene dochter na.

Zie L. S(ylvius), *Het Leven en Bedrijf van Willem de Darde*; D. I. bl. 255; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. bl. 440, Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 278; van Sijpesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672, D. I. bl. 42; Bosscha, *Neêrl. Heldand. te Land*, D. II. Bijl. bl. 8.

BOETZELAER (Filips Jacob Baron van den), Heer van Asperien, Hoogwoud, Aartswoud en Raaphorst, kleinzoon van den bovengenoemden Rutger Wessel, Baron van den Boetzelaer, en zoon van Filip Jacob, Baron van den Boetzeaer, en Anna van der Noot, geboren den 5den Augustus 1634, werd in 1663 beschreven in de Ridderschap van Holland en deswege afgezonden in de Admiraliteit te Amsterdam; daarna zat hij in Gecommitteerde Raden van Holland en was in 1672, toen de Staten van Holland vergaderd waren om eenen nieuwen Raadpensionaris te kiezen, een der eersten die hun kennis gaf van de zamenrotting van het gemeen te 's Gravenhage. Ook was hij sedert 1665 Hoogheemraad van Delfland.

Hij overleed den 24sten Maart 1688; was gehuwd met Corneia van der Myle, erfdochter van Raaphorst, en verwekte bij haar een zoon, voor hem overleden en zeven dochters.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 260—263; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 261.

BOETZELAER (Karel Baron van den), Heer van Nieuwveen, een broeder van den voorgaande, geboren den 13den Augustus 1635, werd in 1702 beschreven in de Ridderschap van Holland en deswege afgevaardigd ter Admiraliteit van Amsterdam daarna werd hij Raad en Rekenmeester der Gravelijke domeinen en Meesterknaap van Holland. Ook was hij sedert 1670 Hoogheemraad van Schieland en sedert 1689 Hoogheemraad van Delfland, toen hij den 28sten Januarij 1708 overleed.

Tweemalen was hij gehuwd, eerst met Anna Catharina Mus, bij wie hij verwekte Filips Jacob Baron van den Boetzelaer, Heer van Waalsdorp en Cornelis Baron van den Boetzelaer, ongehuwd overleden. De tweede vrouw van Karel Baron van den Boetzelaer was Sophia Ferens, die hem Jacob Godefroi Baron van den Boetzelaer, Heer van Nieuwveen, die volgt, Lodwijk Willem Baron van den Boetzelaer, Heer van Aarlanderveen, Luitenant-Kolonel en Ritmeester onder de Hollandsche Gardes, en Hoogheemraad van Schieland, en eene dochter schonk.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 289; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 40; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 650, welke beide laatsten verkeerdelijk opgeven, dat hij bij zijne eerste vrouw slechts een zoon doch twee dochters gehad heeft; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 264.

BOETZELAER, (Jacob Godefroy Baron van den) Heer van Nieveen, zoon van den voorgaande en van Sophia Ferens geboren in April 1680, werd in 1770 benoemd tot Hoogheemraad van Rhijnland, in 1714 tot Lid der Ridderschap van Holland, in 1718 tot Meesterknaap van Holland, in 1720 tot Baljuw van 's Gravenhage, in 1725 tot Voorzittend Lid van Gecommitteerde Raden en in 1727 tot Groot Zegelbewaarder, Stadhouder enz. van de leenen van Holland en was bovendien Bewindhebber der Oost Indische Compagnie. Hij maakte zich in vele Staats-Commissn beroemd, inzonderheid in die naar Zeeland in 1722, om de Staten terug te brengen van hun oogmerk, om Willem IV van het Stadhouderschap in dat gewest te verzekeren, later is hij, op voorstel van van Slingeland, op 2 October 1727, in die der Geldmiddelen benoemd. Deze Commissie bragt de belangrijke memorie in de wereld, die in het tweede deel van het zoo keurig bewerkte rapport van Goldberg c. s. van December 1797 is uitgegeven. Hij stierf den 4den December 1736, betreurd om zijne uitmuntende goede zedelijke hoedanigheden.

Bij zijne echtgenoote Magdalena Elizabeth de Jonge, dochter van Nicolaas de Jonge, Heer van Ellemeet, Schipluyden en Hodenpyl en Ontvanger Generaal van de Unie, had hij drie zonen en vier dochters verwekt. Zijne zonen waren Jacob Filips Baron van den Boetzelaer, die volgt, Karel, Baron van den Boetzelaer, Luitenant Kolonel en Kapitein bij de Hollandsche Gardes te voet, die den 11den Mei 1745, in den slag bij Fontenoy sneuvelde, en Nicolaas Baron van den Boetzelaer, Heer van Dubbeldam, Raad en Meester Generaal van de Munt, en Burgemeetser van Leiden.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*, bl. 289; Beekman, *Besch. van Asperen*. bl. 279—282; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII bl 244 D. XIX. bl. 224; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 117—119; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 119, 120. D. II. bl. 568; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 495, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOETZELAER, (Frederik Hendrik Baron van den), Heer van Langerak en Schoot, zoon van Frederik Gideon Baron van den Boetzelaer en Anna Maria van Hunninga van Oostwald, geboren den 15 Maart 1688, was Luitenant-Kolonel en Kapitein van de Gardes, Kolonel van een Regement Infanterie ten dienste dezer Landen, en werd in 1724 beschreven in de orde der Ridderschap van Holland en West-Friesland en daarna wegens die Ridderschap Gedeputeerde in den Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden: ook was hij Hoogheemraad van Delfland en sedert 1727 Meesterknaap van Holland. Hij overleed den 17 Julij 1733; en verwekte bij zijne eerste echtgenoote Ottilina Philippina van Dorp eene dochter; en bij zijne tweede vrouw Elizabeth Pauw eenen zoon, Jacob George Rutger Baron van den Boetzelaer, en twee dochters.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. bl. 440; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 278 en 279; Wagenaar, *Vaderl. Hist* D. XVIII. bl. 297; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 652 en 653

BOETZELAER (Filips Jacob Grave van den), Heer van Asperen en Langerak, kleinzoon van bovenvermelde Karel Baron van den Boetzelaer en zoon van Filips Jacob Baron van den Boetzelaer, Heer van Waalsdorp, en van

Paulina Iberman, geboren den 23 Maart 1690, werd in 1738 wegens het Sticht Utrecht, afgevaardigd in de Zeeraad op de Maas en in 1740 Algemeen Ontvanger van den twintigsten en veertigsten Penning over het Sticht van Utrecht.

Zijne Keizerlijke en Katholijke Majesteit Karel VI verhief, den 17den Mei 1730, dezen Filips Jacob Baron van den Boetzelaer tot den Rijksgravenstand, waarvan een wijdluftig diploma of open brief in het Latijn zeer sierlijk geschreven hem gratis verleend werd. Hij was gehuwd met Constantia Maria Dutry van Haaften en gewan bij haar twee zoons Filips Maria Graaf van den Boetzelaer en Benjamin Graaf van den Boetzelaer, die later volgt, en eene dochter.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 266—271; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 651.

BOETZELAER (Jacob Filips Baron van den) Heer van Nieuwveen, zoon van Jacob Godefroi Baron van den Boetzelaer en Magdalena Elizabeth de Jonge, geboren den 18den Augustus 1711, werd in het jaar 1737 beschreven in de Ridderschap van Holland, was later eerste Lid dier Ridderschap, Voorzitter van het Collegie van Gecommitteerde Raden en Heemraad van Schieland. Hij werd in het laatst van Februarij 1744 in buitengewoon gezantschap naar Londen afgevaardigd, ten einde het Hof van St. James de verzekering te geven dat de Staten aan hunne verbindtenissen met Groot Brittanje getrouw zouden blijven, ondanks den zwakken toestand hunner gewesten, alsmede hunne zucht, om door middel der wapenen den vrede te bereiken. Hij verbleef zonder veel te kunnen slagen te Londen tot in het jaar 1745, waarna hij, in het begin van 1746, op nieuw derwaarts gezonden wordende, in 1747 terugkwam.

Hij moet een zeer geleerd man zijn geweest, en werd, wegens de genoemde Ridderschap, in 1774 tot Curator der Hoogeschool te Leiden aangesteld. Hij overleed te 's Gravenhage den 26 April 1781 en liet bij zijne echtgenoote, Christina Charlotte Margaretha Baronesse van Stöcken, zijne nicht, eene dochter na.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*. bl. 280; *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIX. bl. 122—123; *Aalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 430 en 431; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. II. T en B bl. 24 en 25.

BOETZELAER, (Karel Baron van den), Heer van Aarlanderveen, kleinzoon van den bovengenoemden Karel Baron van den Boetzelaer, Heer van Nieuwveen, en zoon van Lodewijk Willem Baron van den Boetzelaar, en van Eva Maria Slicher, geboren den 6den Augustus 1728 was Hoogheemraad van Schieland, Meesterknaap van Holland en West-Friesland en Adjudant-Generaal van den Stadhouder Willem V, en werd in 1770 tot Kapitein van het Regiment Gardes te voet, den 24sten Augustus 1772 tot Kolonel en den 15den October 1787 tot Generaal Majoor benoemd; in welken rang hij, bij de aannadering van de Franschen in 1793, als Gouverneur der vesting Willemstad, zich heeft onderscheiden. Hier toonde hij zich door voorbeeld en gedrag, onbezweken heldenmoed en standvastige dapperheid, in het verdedigen van de aan hem ter goeder ure toevertrouwde vesting, dat vertrouwen volkomen waardig, en dit zijn koen gedrag had dan ook ten gevolge dat de Franschen, na de stad gedurende 16 dagen, met gloeijende kogels en het werpen van handgranaten geteisterd te hebben, den 16 Maart het beleg opbraken. Van den Boetzelaer werd dadelijk na het opbreken van het beleg, op voorstel van den Stadhouder, tot Luitenant-Generaal van het voetvolk verheven en ter gedachtenis van zijne moedbetooning, door de Staten van Holland, met eenen gouden degen met gepaste zinnebeelden, alsmede met een pensioen van 1000 gulden, overgaande op zijne beide dochters, en ieder der hem bijgestaan hebbende Officieren, uit bijeengebragte gelden door de Natie, met eenen rotting met gouden knop beschonken. Ook was hij van 1759 af door achtendertigjarige telkens hernieuwde keuze en aanvaarding van dien eerepost, tot in 1797, Nationaal Grootmeester der Vrijmetselaars, en in 1779 beschreven in de Ridderschap van Holland. Hij overleed te IJsselstein, den 21sten September 1803, bij zijne echtgenoote, Josina Anna Petronella van Aerssen van Voshol, die den 3den September 1797 te IJsselstein overleed, twee dochters nalatende, Wilhelmina Baronesse van den Boetzelaer, geboren den 21sten October 1773 eerst hofdame, in Februarij 1802 getrouwd met Reynhard Jan van der Meulen, Predikant te Hoorn, daarna te Haarlem, en Louise Albertina Baronesse van den Boetzelaer, gehuwd met Mr. Theodore Lambert Prins en overleden te Rotterdam den 7den Maart 1845. Het Silhouette van Karel Baron van den Boetzelaer komt voor op den titel van *de Belegering en Verdediging van de Willemstad in Maart* 1793 *door* P. van Oldenborgh. Dord en Amst. 1793.

Zie, behalve dat werk, Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 265; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXV, bl. 451, 468; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1802. D. I. bl. 376—384; van Kampen, *Geschied. der Nederl.* D. II. bl. 392; Bilderdijk *Geschied. des Vaderl.* D. III. bl. 311. D. XII. bl. 99. uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

BOETZELAER (Benjamin Graaf van den), Heer van Langerak, zoon van Filips Graaf van den Boetzelaer en Constantia Maria Dutry van Haeften, geboren te Utrecht den 29sten Januarij 1742, schijnt zijn vader als Ontvanger van den twintigsten en veertigsten penning over het Sticht van Utrecht te zijn opgevolgd, en der Patriottische partij te zijn toegedaan geweest, althans bij de omwenteling van 1787 verliet hij de stad zijner geboorte, nam eene som van drie tonnen gouds mede naar zijne wijkplaats Amsterdam, en gaf die geldsom af tegen ontvangbrieven ter Thesaurie van die stad, waar die penningen in de schrale kas wel te stade kwamen. Boetzelaer, na het voltrekken der omwenteling, uit Amsterdam naar Fransch Vlaanderen gevlugt, nam deze ontvangbrieven van de Thesaurie dier stad mede, en schreef aan de Staten van Utrecht, dat hij die penningen niet geroofd of ontvreemd, maar alleen, uit hoofde van het dringend gevaar, behouden had. Daar hij echter eenige dier ontvangbrieven aan den Commissaris van dezen Staat de Vink te Duinkerken woonachtig verkocht, kwamen die aan het Kantoor van R. en T. de Smeth te Amsterdam. Dit gaf gelegenheid aan de Hooge Regering van Utrecht, om zich over deze zaak ter Algemeene Staatsvergadering te vervoegen en voorziening te vragen, welke zij onmiddelijk verwierven. Waarop eerlang de Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, met voorkennis van Burgemeesteren en Thesaurieren van Amsterdam, in de Nieuwspapieren deden plaatsen: »door authentique bewijzen, ja zelfs door de eigenhandige »Advertentie van Benjamin Graave van Boetzelaer geinfor»meerd te zijn, dat de Reciven, gedagteekend op den twee en »twingsten, vier en vijf en twintigsten September des jaars 1787 »en gedeeltelijk onder den gemelden Graave, als geweezen Ont»vanger van den twintigsten en veertigsten penning als nog berus»tende, te Amsterdam waren uitgegeven voor Gelden de Provincie »van Utrecht toebehoorende; dat uit dien hoofde een ieder gewaar»schuwd werd, gemelde Reciven niet te koopen, of op eenigerlei »wijze in betalinge aan te nemen; alzo de Recepissen, die voor »dezelve moesten uitgegeven worden, ter Thesaurie Ordinaris der »stad Amsterdam gearresteerd waren, en dat zelve Arrest ook al»daar door de Thesaurieren was aangenomen."

Bovendien werd Boetzelaer, nevens eenige anderen, bij het Hof van Justitie der provincie Utrecht, den 11den April 1789, »als hebbende de Inkomsten van den Staat vervreemd, zich tot »Souverainen van de Provincie opgeworpen, en gewapend volk in »dezelve gebragt, ten eeuwigen dage uit de provincie van Utrecht, »Holland en Friesland gebannen en zijne goederen, ten voordeele »van den Staat, verbeurd verklaard, behoudens verdere straf aan »Lijf en Leeven, indien zij, ten eenigen tijde, in handen des Ge»regts geraaken Mogten."

Na de omwenteling van 1795 kwam hij weder in het Vaderland terug en werd Algemeen Ontvanger der Bataafsche Republiek. Hij overleed den 3den November 1807, bij zijne echtgenoote, Agatha Maria Isabella Catharina Anna Sullyard de Leefdael, eene dochter nalatende.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 271; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XVII. bl. 320, 322—325, 344, D. XXI. bl. 119—121, D. XXIII. bl. 56 en 57, D. XXIV. bl. 208—212, D. XXXI. bl. 222; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 188 en 189, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

BOETZELAER (Dirk Baron van den), van den Kijfhoek, kleinzoon van bovengemelden Jacob Godefroy van den Boetzelaar, Heer van Nieuwveen, en zoon van Nicolaas Baron van den Boetzelaer, Heer van Dubbeldam, en van Elisabeth Dorothea de Raedt, geboren den 12 April 1746, was Kastelein van het Huis te Muiden en Baljuw en Dijkgraaf van Gooiland, van welken post hij in 1782 ontslagen werd. In 1772 Lid van de Ridderschap der provincie Holland geworden, werd hij in onderscheidene Commissiën en bezendingen gebruikt, zoo werd hij in 1787 als Lid benoemd der Commissie tot het daarstellen en bepalen van de volks invloed. Toen in het jaar 1790 de Raadpensionaris van den Spiegel, ten gevolge van een in Antwerpen uitgegeven schotschrift, waarin men hem van de verregaandste

verkwisting van 's Lands geldmiddelen had beschuldigd, in de vergadering der Staten verzocht had, dat men zijne handelingen te dien opzigte geliefde te onderzoeken, en daarop de raadzaal verlaten had, nam van den Boetzelaer, op verzoek, in deze zaak den post van Raadpensionaris waar.

Als de Staten der provincie Holland, in het begin van 1795, vernamen, dat de aanzoeken van de Afgevaardigden van Hun Hoogmogenden naar Parijs, tot het treffen van eenen wapenstilstand, van de hand waren gewezen, en dat de Franschen zich reeds uit kracht van eene geslotene capitulatie, met de Staten van Utrecht, in het bezit van die provincie zagen, zonden zij van den Boetzelaer en Nikolaas Calkoen hunne Gecommitteerden in den Raad van State ten spoedigsten naar den Bevelhebber van het Fransche leger af, ten einde ook voor hun gewest nog eene voordeelige capitulatie te sluiten, waarin zij echter niet naar wensch slaagden.

Sedert schijnt hij ambteloos te hebben geleefd, doch in het jaar 1801 zocht men hem weder in het bewind te krijgen door hem tot Lid van het Wetgevend Ligchaam te benoemen, welken post hij echter weigerde op zich te nemen. Hij overleed te 's Gravenhage den 5 November 1819 en had bij zijne echtgenoote, vrouwe Petronella Johanna Maria van Lennep, twee zoons vroeg gestorven en twee dochters die gehuwd zijn Anna Clazina Elizabeth van den Boetzelaer, met Jonkheer Abraham Jacob van Lennep, en Wilhelmina Aimée van den Boetzelaer, met Willem Gustaaf Jan Baron van den Boetzelaer, die in 1853 te 's Gravenhage is overleden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. V. bl. 86, D. XV. bl. 329 en 348, D. XXIII. bl. 264, D. XXVII. bl. 413, D. XLIV. bl. 132; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793—1802, D. II. bl. 367—370; de zelfde, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 413—415, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

BOEY (Cornelis), ook Boy, of, zoo als hij zich in het Latijn schreef, Cornelis Boyus, geboren te Zierikzee, praktiseerde als Advokaat te 's Gravenhage, en werd daarna Advokaat-Fiscaal en Procureur-Generaal over Holland, Zeeland en Friesland. In deze betrekking had hij, in 1553, van het Haagsche gemeen veel te lijden, want toen, den 7den Augustus van dat jaar, een troep jongens, wat luidruchtig en onstuimig hunne vreugde over het zien van den jongen Prins van Oranje aan den dag legde, en de Staten van Holland, daaruit meer opschudding te gemoet ziende, Boey last gaven, om die jongens te verstrooijen, zoo als hij deed, wilde zekere Barbier zich hier tegen verzetten en bejegende den Fiskaal met scheldwoorden; waarop een hoop van het slechtste graauw naar zijn huis snelde, en er de glazen insmeet.

Boy was een kundig Regtsgeleerde en vrij goed Latijnsch en Nederduitsch Dichter. Hij schreef:

Urbium Zelandiae Comitatum constituentium et reliquarum Encomia. Hagae Comit. 1637, 4°.

Amores Blondae, te vinden in *Strateni Venus Zelanda.* Hag. Comit. 1641. 12°.

Latijnsche en Nederlandsche verzen, geplaatst in J. v. Beverwijks *Wytnemendheyt des vrouwelijken geslachts.* Dordr. 1643. 8°.

Epigrammata, praefixa singulis capitibus J. Beverovicii Autarcheiae Bataviae. L. Bat. 1644 8°, 1663 12°.

Theanthropologia. Lugd. Bat. 1645. 12°.

Psalmen Davids, volgende de nieuwe oversettinge des Bibels enz. Rotterd. 1648, 8°. later herdrukt onder den titel:

Het Nieuwe werck der Psalmen van den Koning David. Leyden 1659 12°, nopens welk werk de Haagsche Predikanten in hunne Kerkelijke Approbatie getuigden: »Wy verklaren een»parighlick ons gevoelen te zijn, dat sijn Edt. seer Christelick »en voorsichtelick daer in gearbeyd heeft, als zynde het werck »in de materie rechtzinnigh, in woorden duydelick ende seer over»eenkomende met de publycke oversettinge van den originelen text."

Thomas à Kempis Navolginge Christi, dienstigh voor geleerde en ongeleerde om 't Christen Geloove inder daedt te beleeven, zesde druk, 's Gravenh. 1655, uit het Latijn vertaald. 12°.

Jacobi Catsii, Faces Augustae, latino carmine celebratae. Lugd. Bat. 1656. 4°. zijnde te zamen met die van C. Barlaeus gedrukt, dragende die van Boey deze namen: *Raptus Benjamitarum; Rhodope; E tumulo Thalamus*, en *Venus orta mari.*

Gerymde uytbreydinghe op yder Beede van 't Vader onse in 't bysonder (gevoegd bij de *Meditatie van* Joh. Wtenbogaert *over dat Gebed*). de zesde druk, 's Gravenh. 1659. 12°.

Ook komen er eenige zijner verzen voor achter de *Kusjes van* Westerbaen ('s Gravenhage 1657), wiens vriend hij was.

Bovendien zijn er nog eenige Gedichten van hem gedrukt voor boeken en op andere gelegenheden die, zoo ze allen bijeen verzameld werden, eenen tamelijken bondel zouden uitmaken.

Ook heeft Boey bijeen verzameld en uitgegeven:

Petri Strateni, *Juris Cti*, *Venus Zeelanda et alia ejus Poëmata.* Haga-Comit. 1641. 12°.

Simonis Bellimontii, *Horae succisivae* etc. Ibid. 1644. 8°.

De Latijnsche Dichter Caspar Barlaeus maakte, onder andere Gedichten tot zijnen lof, dit Bijschrift op zijne Afbeelding:

In Effigiem
CORNELII BOII
Advocati et Poëtae eximii.

Qui Themidi loquitur Phaebum, vatesque tribunal
 Concutit et trepidos asserit ore reos,
Talis Boyus agit. Walachrûm cui fluctus et aequor,
 Et patriam dulces dant Heliconis aquae,
Exuvias hic vatis habes. nihil adspicis ultra.
 Mentitur verum tota tabella virum,
Sed Rhodopen raptasque nurus Silonque pererra.
 Non alibi Boyum cernere, Belga, potes.

Dat is:

Dit 's Boey, die Themis dient naast Phebus, op wiens spreken
 De regtzaal dreunt, als hij der onschuld regt verweert;
Wiens Walchrens zee, de vloed der stille hoefbronbeken,
 Door 't gansche Vaderland met hoogen roem vereert.
Zie hier zijn hulsel slechts; niets meer bleef van hem over;
 De schilderij vertoont den man naar waarheid niet;
Doorlees zijn Rhodope, zijn Silo, Maagdenroover,
 En, Nederlander, ken den Dichter uit zijn lied.

Boey was getrouwd met Anna van Blockland, dochter van Pieter Brandwijk van Blockland, Burgemeester van Dordrecht, door Beverwyck en hemzelven als eene kunstrijke Jonkvrouw geprezen. Caspar Barlaeus heeft dit huwelijk ook, nevens D. Jonctys en anderen, met een Gedicht vereerd.

Boey's Latijnsche en Nederduitsche geschriften dragen blijken van grondige geleerdheid, en een geoefend verstand. Hij overleed te 's Gravenhage den 2den Februarij 1665.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 285—290; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 370; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*. D. XII. bl. 283, 284 en 288; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 897; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 152—154; Hoeufft, *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 176 et 177; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl*, pag. 412—414; O. Groeneyk, *Chronyk van Zierikzee*, Bijv. bl. 5 en 6, die hem echter drie broeders toekent, welke hij nooit gehad heeft; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 65; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A bl. 204.

BOEY (Cornelis), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Cornelis Boey en Anna Maria van der Hoeven, geboren in 1687, had als Advokaat eene zoo beroemde Regtsgeleerde praktijk, dat de Regering van Rotterdam hem tot het ambt van Raadpensionaris dier stad riep; daarin werden zijne bekwaamheden zoo bekend, dat hij tot Secretaris der Staten van Holland werd benoemd; als Tweede Secretaris volgde hij Albert Fabricius, als eersten Willem Buys op, bleef acht en dertig jaren in dit ambt werkzaam en had groot deel aan het bestuur van zaken door zijne wijsheid en trouw. Hij overleed in 1759 en was gehuwd met Angelica van Schoonhoven.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. 116 en 117, D. II. bl. 567 en 568.

BOEY (Timon), Doctor in de Regten en Secretaris van het Hof van Holland, was gehuwd met Henrietta Antoinetta Hop welke hem onderscheidene jaren heeft overleefd, en den 15den Mei 1798 te 's Gravenhage, in den ouderdom van 77 jaren en 4 maanden overleed. Hij was een geleerd man, daarbij ongemeen kundig en bedreven in de Geschiedenissen en Oudheden van zijn Vaderland. Door de volgende werken van hem in het licht te geven, heeft hij zijne landgenooten aan zich verpligt:

Bedenkingen over de Oudheit, Aanzien en gezag van den Hove van Holland onder de Graaflijke Regering. 's Hage. 1760. 4°.

Oudheit van den Hove van Holland, nader ontdekt uit de Oppermagt der Staten met de Grave. 's Hage. 1761. 4°.

Woordentolk of Verklaring der voornaamste Onduitsche en andere Woorden in de Hedendaagsche en aloude Rechtspleging voorkomende. 's Gravenhage. 1773. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOEYE (Samuel) geboren te Zierikzee, was Raad in de Vroedschap van zijne geboorteplaats toen hij in 1787 door de Regering dier stad, met Albertus van der Schatte en François Breekpot ter Staatsvergadering werd afgevaardigd. Bij hunne aankomst te Vere, den 30sten Junij van dat jaar, vernemende dat er een oproer te Middelburg was uitgebarsten, vonden zij goed dien nacht te Vere door te brengen en af te wachten, wat den volgenden dag zou opleveren. Dan toen was het nog erger, en de woede van het hollend gemeen kende geene palen. Na herhaaldelijk hunnen bode naar Middelburg te hebben gezonden, om te onderzoeken of zij de vergadering, die den volgenden dag, den 2den Julij, moest plaats hebben in volkomen veiligheid zouden kunnen bijwonen, en vernemende dat zelfs hunne Bode niet in die stad was toegelaten, vonden zij geraden van dat alles hunnen Committenten verslag te doen, met het openen van de poorten naar de Zandkreek te vertrekken, en aldaar nadere bevelen af te wachten. De tijd daar zijnde, gingen zij uit hun logement, *den Toren,* naar de tot hun vertrek afgehuurde schuit, die reeds aan het hoofd lag. Zij zagen wel eenige menschen op de haven, doch waren, als zich niets kwaads bewust, onbevreesd, dan naauwelijks trad Boeye de eerste uit het logement of hij werd door 16 of 20 personen te gelijk aangevallen; en nu was het: »Hier heb je, die b......... Landverrader, laten wij hem nu »maar doodslaan." Daarop rukte men Boeye op den grond, en sloeg hem op de onbarmhartigste wijze op het hoofd, wonder was het dat een herhaald geroep: »slaat den d..... dood!" zulks waarlijk niet ten gevolge had. Men vroeg hem: wie hij was? hoewel door ontsteltenis niet wetende wat te antwoorden, begreep Boeye, dat indien hij zijnen waren naam opgaf, men hem eenen gewissen slag zou toebrengen. Hij antwoordde daarom, *eenen zoon te zijn van den Burgemeester* van Dort, bedoelende eenen Burgemeester te Goes van dien naam; dan men verstond hem kwalijk en begreep: *een zoon van eenen Burgemeester uit de stad Dordrecht;* en vermits men valschelijk voorgaf, dat het voeren eener Roode vlag op het Jagt van den Dordsche Burgemeester Santheuvel, te Middelburg de eerste aanleiding tot oproer had gegeven; meenden de oproerlingen hunnen regten man nu voor zich te hebben; het wederantwoord was dus: »Ja, jouw d.....! »dan ben je de regte dien wij hebben moeten." Men sloeg nu te meer, en sleepte Boeye bij de haren langs den grond. Hij bad, beloofde en smeekte, men liet hem eindelijk opstaan; deerlijk geteisterd; zonder hoed en op zeven of acht plaatsen ligt gekwetst.

Toen van der Schatte en Breekpot hunnen medegenoot dus aangerand zagen, wilden zij in het logement terugkeeren; dan de dienstmeid wilde hen niet weder inlaten. Van der Schatte ging derhalve naar de schuit, doch was er naauwelijks in, of werd er weder uitgehaald, zonder dat men hem verderen overlast aandeed. Breekpot begaf zich naar den Burgemeester van der Loeff en verzocht bescherming, doch kreeg een niet zeer gunstig antwoord. Dan eindelijk kwam die Heer, met den Baljuw van der Boon Mesch, en, de Zierikzeesche Afgevaardigden onder het geleide der oproerigen ziende, verzochten zij hun, de Afgevaardigden op den Toren te mogen brengen, en dan nader met hen te spreken. Dit werd toegestaan; en men kwam overeen, dat de schuit, die aan het hoofd lag, naar binnen zou worden gehaald; dat de Zierikzeesche Afgevaardigden bij handtasting beloven zouden op het logement te zullen blijven tot nader order; en, aan de daar digt bij zijnde Wacht werd aangezegd, niet toe te laten, dat iemand daar uit- of inging. Hier bleven zij dus ongemoeid des morgens van omtrent kwart over drie tot half vijf ure, toen de woedende menigte als te voren, vergezeld van den Baljuw, en den Regerende Burgemeester, voor het logement kwam, en beval dat de Afgevaardigden zouden afkomen. Zij schoven een raam op, en zeiden te zullen gehoorzamen. Dit geschiedde. De oproerige hoop toonde nu andermaal eene brandende begeerte om hen aan het lijf te komen; dan de Baljuw en de Burgemeester verklaarden dat zij Boeye en zijne medegenooten, als Afgevaardigden ter Staatsvergadering, onder hunne bijzondere bescherming namen, en hen naar het stadhuis geleiden zouden. Hier was het volk in het begin zeer tegen, zeggende: »dat zij »mede naar de hoofdwacht moesten, of liever maar moesten dood »geslagen worden; dewijl zij d......... Landverraders waren."

Eindelijk kwamen zij, onder eenen stortvloed van de grootste vervloekingen en bedreigingen op het stadhuis, waar de Regering hen een kamer aanwees, en hen voorzag van twee schildwachten. Hier werden zij vriendelijk ontvangen, en eenige verkwikkingen toegediend, terwijl nu de eene dan de andere Regent hen kwam zien; zonder dat iemand hun verzekeren kon wat eindelijk de uitslag wezen zou. Zij bleven dus bedaard en kloekmoedig hun lot afwachten; ofschoon het ijsselijk geschreeuw, het plunderen en vernielen der kramen, die op de Markt stonden, het vervloeken der Patriotten, en de gewone Oranje-kreten hun als zoo vele voorteekenen waren, dat het oproer niet anders dan met hunne dood zoude eindigen.

Eindelijk hoorden zij den Pensionaris de Mauregnault, eene Publicatie voorlezen, de Regenten en de menigte eenen eed zweren, alles met een driemaal herhaald *Hoezee!* beantwoorden; en ook spreken van een vrijgeleide. Dit alles voorspelde wat goeds. Niet lang daarna kwam inderdaad de genoemde Pensionaris hun berigten, dat zij vrij vertrekken konden, hetwelk hun ook nog nader door den Baljuw en den Regerenden Burgemeester werd verzekerd. De Afgevaardigden werden voorts door de genoemde Heeren, naar hun logement geleid, na alvorens door de Mauregnault, met een stukje Oranje lint voorzien te zijn. Daar veilig en onverhinderd aangekomen, vonden zij er onderscheidene gasten bijeen, die hen vriendelijk ontvingen; doch zij moesten met hen drinken, roepende: »Oranje Boven! en de Pa»triotten naar .... enz." De Heeren onthaalden hen op wijn; en daarvoor werd hun de hand van Broederschap gegeven.

Ten laatste vertrok het volk; Boeye kreeg dus gelegenheid zich weg te maken, en kwam behouden bij eene bloedverwante, tegen over wier deur de schuit lag. De Mauregnault bragt de twee anderen ook derwaarts. En zoo geraakten zij, terwijl de woeste hoop rond liep om wijn en geld te vragen, nog gelukkig des voormiddags te half elf ure uit de stad Vere en op stroom. Des avonds ten half acht kwamen zij te Zierikzee, waar zij door eene zaamgevloeide menigte met aandoening en tranen, vermengd met blijdschap over hunne behoudenis, ontvangen werden.

Nadat de omwenteling, op het laatst van dat jaar, zijn volkomen beslag gekregen had, werd Boeye, die zich kort na de plundering, welke te Zierikzee had plaats gehad, om zich aan verdere mishandelingen te onttrekken, naar Antwerpen begeven had, provisioneel van zijnen post van Schepen en Raad ontzet. In het volgende jaar echter weder tot Schepen benoemd, kon hij niet besluiten, om, niettegenstaande allen aandrang van 's Prinsen Commissarissen, dien post te aanvaarden. Na de omwenteling van 1795 wederom in het stadsbestuur gekozen, liet hij zich die keuze welgevallen, ook werd hij, in het jaar 1801, door het Staatsbewind der Bataafsche republiek gekozen tot Lid der Commissie tot het ontwerpen van een plan des Bestuurs voor het departement Zeeland.

Zie de Kanter, *Chron. van Zierikzee.* bl. 266—274, 360, 382, 419 en 432; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 381—383, 395—398, 424. D. XXII. bl. 142; D. XXIX. bl. 726. D. XLIV. bl. 161.

BOEYMER (Pieter) was Doctor in de Regten en tevens Olderman te Franeker, toen hij in 1568 tot Grietman van Franekeradeel werd aangesteld. In 1570 was hij in de commissie, die Anna van Oostenrijk, in naam van de Staten van Friesland, kwam begroeten en haar verzekeren van 's lands toegenegenheid. Spaanschgezind zijnde, moest hij het land verlaten, en werd, met vele anderen, in 1580, door het Hof ingedaagd, terwijl zijn huis te Franeker ten voordeele van het gemeene land werd aangeslagen. In 1593 was hij Kapitein in Spaansche dienst, en ontving geld van Juan Robles, om daarmede de nieuw aangeworvene soldaten te betalen. Hij was in 1597 Kommandant van zes Vaandels knechten, sterk 360 man, in Spaansche dienst, en met deze in bezetting te Oldenzaal, toen Prins Maurits de stad belegerde, en Boeymer genoodzaakt was die over te geven.

Eerst was hij gehuwd met Machteld van Naarden (1), en ten tweedenmale in 1582 met Elizabeth van Haersolte (2).

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen,* bl. 192; *Gedenkschriften van Frederik Verwou,* bl. 74.

(1) Welligt was zij wedowe van Goffe van Roorda van Tjummarum. Zie *Stamboek van den Frieschen adel.*

(2) Anderen zeggen dat zij in 1580 overleed doch dat Machteld van Naarden de tweede vrouw van Pieter Booymer was, en dat hij met haar in 1582 trouwde. Zie *Stamboek van den Frieschen adel.*

BOEYMER (Abel) werd den 24sten Mei 1569 tot Grietman van Gaasterland aangesteld. Bij den inval van eenen troep Staatsgezinden, uit Enkhuizen in Gaasterland geland, waar zij kerken en bijzondere personen plunderden, gevangen genomen, van zijne goederen beroofd en geslagen, wilde men hem medevoeren, zoo hij geen losgeld gaf; maar gelukkig werd hij door de ingezetenen verlost. Naderhand door Robles bevolen zich bij het leger, dat naar Stavoren trok, te voegen, geraakte hij door storm van de Vloot af, niemand bij zich hebbende dan den Vaandrig van eene Duitsche krijgsbende, reeds verzwakt door eene, in een vorig gevecht bekomene, wonde. In een groot moeras bij Sneek vastgeraakt, kwamen zij in handen van de Staatschen. Boeymer werd zwaar gekwetst, en in de gevangenis te Sneek gebragt, waar hij, niemand zijne wonden verbindende, aan de gevolgen daarvan overleed. De Vaandrig werd te Franeker opgehangen.

Zie H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 377.

BOEYMER (Frederik van) of Boymer, der Regten Doctor, Raadsheer en gevolmagtigde van de Baanderheeren van het Graafschap Zutphen, werd tot onderscheidene belangrijke zendingen gebruikt, waarbij hij gewoonlijk woordvoerder was. Zoo was hij het op den Landdag te Nijmegen in November 1576, waar over het aannemen eener vereeniging tegen de Spanjaarden en andere gewigtige zaken gehandeld werd. Vroeger was hij reeds met eenige anderen gezonden om den Stadhouder van Gelderland, Gilles van Barlaymont, Heer van Hierges, te begroeten, en na weder om met den Stadhouder te handelen over het doen van zijnen eed en de zaken aangaande het Krijgsvolk. Met nog negen andere Afgevaardigden uit Gelderland, werd Boeymer in November 1576 naar Brussel gezonden, ten einde Gelderland ook in de Gendsche Pacificatie werd opgenomen, bij welke gelegenheid Boeymer op nieuw de spreker was. Er bestaat een uitvoerig verhaal van deze reis en de verrigtingen der Afgezanten, waaruit nog blijkt, dat Boeymer met Elbertus Leoninus gecommitteerd werd door de Algemeene Staten om met den Prins van Oranje te handelen over het wegnemen van alle vijandschap en onverstand bij de Staten van Holland, tegen de steden Amsterdam en Haarlem voorgenomen. In November 1577 was hij tegenwoordig op den Landdag te Arnhem, ter beraadslaging over belangrijke punten tot heil des Vaderlands. In Januarij 1578 vinden wij Boeymer als Afgevaardigde der Gravin van Bronkhorst op den Landdag te Nijmegen, waar over het Stadhouderschap van Graaf Jan van Nassau gehandeld werd. Als Afgevaardigde van genoemde Gravin trok hij in Februarij 1578, ofschoon hij weinige dagen te voren zijne vrouw had verloren, »alle zijne bijzondere belangen bij »de dienst des landschaps achterstellende," naar Antwerpen, om van den Aartshertog Matthias de aanstelling van een Stadhouder te verzoeken. Hij was door Steven Bentinck en Hendrik van Steenbergen vergezeld, en men verkreeg, na onderscheidene zamenkomsten met den Aartshertog en Oranje, Graaf Jan van Nassau tot Stadhouder van Gelderland. Gelijk dan ook Boeymers naam nog voorkomt onder een brief van den 25sten Februarij 1578, dringende tot het uitschrijven van eenen Landdag te Zutphen, over de genoemde zaak.

Zie Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, B. XIV. bl. 530; Bondam, *Verzam. van onuitgeg. Stukken*, D. I. bl. 106, volgg. bl. 141, 301, 321, D. III. bl. 237, D. IV. bl. 76, D. V. bl. 2, 170, 327; de Jonge, *de Unie van Brussel*; bl. 60.

BOGAARD (Adam) Bogaardt of Bogaart, geboren te Dordrecht uit een aanzienlijk geslacht, omtrent het jaar 1418, was de zoon van Willem Bogaard, die in 1423 Schout van Dordrecht is geweest, en vader van Jakob die volgt. Hij verkreeg de waardigheid van Meester in de Wetenschappen te Leuven in 1432, en die van Doctor in de Medicijnen aan de zelfde Hoogeschool in Junij 1442. Men beschonk hem den 29sten Januarij met eenen Hoogleeraarsstoel in de Geneeskunde, waaraan eenen Kanunnikaat van St. Pieter van den tweeden rang was gehecht. Hij bedankte voor die bediening in 1480, stierf den 18den Maart 1482, en werd begraven in de St. Pieters kerk, waar men het volgende grafschrift leest op de zerk, die zijne beenderen bedekt:

Hic Adam Bogaard, celeberrimus ille magister
Artibus in cunctis, nunc jacet et astra petens:
Qui *septem lustris Medicinae Interpres et anno*
Publicus hic fuerat, Doctor et egregius.

Dat is:

Hier sluimert Bogaard, nu verhuisd naar hooger sfeeren,
Die zes en dertig jaar der Medicijnen kunst
Met ijver onderwees; wien alle wijzen eeren
Als rijk begiftigd met der wetenschappen gunst.

Tot zevenmaal toe verkoos men hem tot Rector der Hoogeschool in het tijdvak van 1442—1474.

Zie: Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 204; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers*

BOGAARD (Jakob), Bogaardt of Bogaart, zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht omtrent het jaar 1445, legde zich op de wetenschap toe, die zijn vader uitoefende, en vestigde zich; na den graad van Licentiaat te hebben bekomen als Geneesheer te Antwerpen. In 1480 keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, en sloot den 24en Mei van dat jaar een verdrag met de Regering van die Stad, waarbij hij zich verbond om gedurende 10 jaren, op eene jaarlijksche wedde van 50 Peters of Guldens, den Leeraarsstoel waar te nemen, voor welke de Licentiaat Jan d'Inchy had bedankt. Den 13den Junij van het zelfde jaar werd hij bevorderd tot Doctor. Indien hij, zoo als zijn grafschrift vermeldt, gedurende 36 jaren Leeraar was, dan volgt hieruit dat hij in 1504 voor zijne professie moet bedankt hebben. Na den dood van zijne huisvrouw, Adriana Lathouwers of van Daesdonck, die in 1601 overleed, omhelsde hij den geestelijken staat, en werd tot Priester geschoren, hij volgde sedert Dr. Gaspar Aegidii op, in diens kanunnikaat van St. Pieter van den tweeden rang, en in de professie der Geneeskunst, welke daaraan verbonden was. Na 12½ jaar dien post te hebben waargenomen stierf hij den 15den Julij 1520, een zijner vijf zonen, Arnold Bogaard, was Licentiaat in de Regten en werd in 1520 Raadsheer in den Hoogen Raad te Mechelen.

Bogaard werd voor de eerste maal in Februarij 1502 tot Rector van de Hoogeschool verkozen, vervolgens in 1504, 1507, 1509 en 1512. Hij heeft een handschrift nagelaten:

Collectorium sive Commmentaria in Avicennae Practicam.

Zie Balen, *Besch. van Dordrecht*, bl. 204; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Hoogstraten en Brouerius van Nidek *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BOGAARD (Jan Willemsz.), geboren te Wezel, doch die reeds vroegtijdig te Amsterdam was komen wonen, en wiens naam in de verschillen van de Remonstranten en Contra-Remonstranten, van den jare 1620 tot 1632, zeer vermaard geworden is, hebbende hij sterk geijverd tegen de belangen der eerstgenoemden. Onder anderen werd hij, die in 1619 tot Schepen van Amsterdam was aangesteld, naar Leiden en 's Gravenhage afgevaardigd, om hetgeen men in het kantoor te Amsterdam van Rem Egberts Bisschop gevonden had, te vergelijken met de bekentenis, die zekere Stochius gedaan had. De zaak van Bisschop liep het volgende jaar ten einde. Toen er later meer gematigdheid bij de Amsterdamsche Regering begon plaats te grijpen, en dus de al te ijverige Gereformeerden van het kussen geweerd werden, werd Bogaard ook niet meer tot Schepen aangesteld. In 1624, ontmoeten wij hem als Luitenant der schutterij, en hij was ook onder het getal der genen, die uittogen, ter versterking van het Statenleger voor Bommel, alwaar de Amsterdammers zich dapper gedroegen; doch na verloop van nog geen twee maanden naar huis keerden.

Het aanstellen van gematigde Regenten, het leenen van meerdere vrijheid aan de Remonstranten, het ontwerp van de aanneming van Waardgelders in 1628 en vooral het aanstellen van Remonstrantsgezinden tot Burger-Officieren waren zaken, welke de gemoederen van sommigen grootelijks verbitterden, en in de aanstoking van welk twistvuur Bogaard geen gering deel had. Inzonderheid gaf de verkiezing van Jan Klaaszoon Vlooswijk tot Kapitein der Burgerij groot misnoegen; deze was een ijverig voorstander der Remonstranten; en zoo men voorgaf, in het jaar 1618, om zijne onbezonnene uitdrukkingen, als Luitenant van de Burgerij afgezet. De twist hierover liep ver; vele schutters wilden Vlooswijk niet als Kapitein erkennen, dan de Krijgsraad hield vol, wordende door Burgemeesteren geruggesteund, die tevens, met goedkeuring der Vroedschap, middelen beraamden, om beroerte en oploop voor te komen. Nadat hierover reeds veel was voorgevallen, besloot men een verzoekschrift aan de Staten van Holland te ontwerpen, waarin zekere Doctor Karel Lenaerts en Bogaard, voornamelijk de hand hadden. Behalve dit werd er nog een ander

verzoekschrift opgesteld, op den naam van de klagende schutters, uit het Vendel, waarover Vlooswijk als Kapitein was aangesteld. Het was door 65 personen onderteekend. Op den 13den December 1628 werden beide deze requesten ter staatsvergadering van Holland ingegeven, doch zij bragten de uitwerking niet te weeg, welke de verzoekers er zich van beloofd hadden, want, nadat er, op verzoek van Gedeputeerden van Amsterdam, afschriften van de ingeleverde stukken was toegestaan, werd besloten de verzoekschriften, ongelezen, aan de Amsterdamsche Burgers terug te geven, en hen naar hunne Wethouderschap te verwijzen, met vermaning, om zich, voortaan, als gehoorzame Ingezetenen te gedragen. Den Afgevaardigden uit de Regering werd verzocht, dat men geen naauw onderzoek wilde doen op het voorgevallene, hetwelk zij aannamen, gunstiglijk te zullen overdragen. Doch de Wethouderschap hield zich zoo gehoond door de voornaamste drijvers van dit werk, dat men besloot eenigen hunner voor Schepenen te ontbieden; dit geschiedde den 5den Januarij 1629, en Bogaard, die het eerst binnen stond, maakte zwarigheid, om mondeling op zekere vragen van den Schout te antwoorden; hierop werd hem drie uren tijds gegund, om zich te bedenken, en middelerwijl naar huis te gaan. Toen hij terug kwam en in zijne weigering volhardde, werd hij achteraf gebragt; dit viel ook eenige anderen te beurt. Bogaard werd bijzonderlijk kwalijk genomen, dat hij, ofschoon Oud-Schepen, de Staten op valsche gronden had gezocht te bewegen, om de Regering te veranderen. Hij werd den 29sten Januarij 1629 verwezen: »in eene »boete van 200 guldens, en om, binnen 24 uren, in de Kollegiën »van mijne Heren van den Geregte, bekentenis van zijne misdaad »te doen, en God en 't Geregt om vergiffenis te bidden; of bij »weigering hiervan, twee jaren buiten de stad, derzelver vrijheid, »en eene mijl in 't ronde te verblijven." Dit vonnis aangehoord hebbende, appelleerde hij daarvan aan de Staten van Holland, ofte aan het Hof Provinciaal, daar hem zulks het geradenste zou dunken; met dit al verkoos hij, aan het tweede lid van zijn vonnis te gehoorzamen, want hij verliet Amsterdam, en ging beurtelings zijn verblijf houden te Haarlem en te 's Gravenhage; terwijl zijne huisvrouw Elizabeth Roeters, zijnen handel, die in een Zeepziederij bestond, bleef waarnemen. Nadat de twee jaren van zijn bannissement verloopen waren, kwam hij weder te Amsterdam. Wanneer hij is overleden vindt men niet opgeteekend, doch in 1632 was hij nog in leven. Zijne zinspreuk was: *Post tenebras lux*, (licht na duisternis).

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 475, 487, 499—504, 523; de zelfde *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 82; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1847, D. I. bl. 340.

BOGAARD (Adriaan), Lid van Gecommitteerde Raden, van wege de stad Delft, ontving in Junij 1672 bevel, onder het zegel van de Heeren Staten van Holland en West-Friesland, om al het geschut en het geheele magazijn van Delft naar Amsterdam te voeren; en hoewel hij zich daarvan zocht te ontslaan, omdat het gemeen van Delft, hem daarvoor als een der voorgewende verraders zou aanzien en mishandelen, zoo werd hem de zelfde commissie nogmaals opgedragen, welke hij nu aan den Commies van het magazijn mededeelde; doch deze maakte daarop zwarigheid, en zeide bovendien dat er zooveel materieel in het magazijn voorhanden was, dat er wel zes weken noodig waren om het te vervoeren, waarom de zaak steken bleef. In Augustus van het zelfde jaar, was Bogaard een der genen, die in de Vergadering der Staten van Holland het eerste berigt gaf van de oproerige bewegingen onder het gemeen van 's Gravenhage, dat opgeruid was tegen de de Witten.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 640; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 332; Wagenaar *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 161.

BOGAARD (Martinus van den), naam, onder welken den beroemden Metaalgieter Martin Desjardins, wiens eigenlijken naam was Meerten Verhof, abusivelijk in de meeste Biographische werken voorkomt. Vergelijk *Iets over Meerten Verhof*, in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 131—134, en zie voorts in dit werk Verhof (Meerten).

BOGAARDE (Gaspar van den). Zie Bogaerde (Gasper van den).

BOGAARDT (Adam en Jacob). Zie Bogaard (Adam) en Bogaard (Jacob).

BOGAART (Hendrik), een Kunstschilder te Amsterdam, leefde in de laatste helft der zeventiende eeuw, en bezat uitstekende bekwaamheden, maar hij bragt meer tijd door in kroegen en lichtmisserijen dan op zijne schilderkamer. Als sommigen zijner gemeenzaamste vrienden hem welmeenend het onbehoorlijke van zijn gedrag voor oogen hielden, en hem aanmaanden om voor den ouden dag te zorgen, snaauwde hij hun gewoonlijk toe: »Is het »Gasthuis dan voor de varkens gebouwd." Hij overleed ook werkelijk in het St. Pieters Gasthuis te Amsterdam.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 247; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOGAART (Adam en Jacob). Zie Bogaard (Adam) en Bogaard (Jacob).

BOGAERDE (Gaspar van den), geboren te Amsterdam den 24sten Januarij 1604, werd den 11den Februarij 1642, toen den Landvoogd der Molukken Antony Caan van daar vertrok, door dezen, onder den titel van Voorzitter, in zijne plaats aangesteld, doch hij bleef dit niet langer dan tot den 30sten April, toen Wouter Seroyen Landvoogd werd, die van den Bogaerde als Hoofd naar Makjan zond. Deze kwam aldaar in dat jaar, hoewel slechts met den titel van Voorzitter, doch werd in 1643 door de Hooge Regering van Indiën tot werkelijk Landvoogd over dat eiland en de onderhoorigheden aangesteld.

In 1648 werd hij voor eerst door Caan, onder den titel van President, en daarna door de Hooge Regering van Indië tot Landvoogd der Molukken aangesteld. Gedurende zijn bestuur kwam Mandarsjah, Koning van Ternate, die door zijne muitende onderdanen verdreven was, tot hem gevlugt, en werd door hem in bescherming genomen en door zijne medewerking weder op den troon hersteld. Van den Bogaerde in 1653 door Jakob Hustaart vervangen zijnde, werd in 1654 Extraordinaris Raad van Neêrlands Indië, en Voorzittend Schepen van Batavia en in Junij 1655 President der Weeskamer aldaar, alle welke betrekkingen hij op het laatst van dat jaar nederlegde; waarna hij in 1656 als Commandeur van de retourvloot, naar het Vaderland terugkeerde. Hij overleed te Amsterdam den 15den April 1668.

Er bestaat van hem een fraai portret in folio, gegraveerd door Jakob Folkema, waaronder men het volgend bijschrift van Philip Zweerts leest:

Dat's Gaspars beeltenis, den landvoogd der Molukken;
Die vol getrouwe zorg, bestierde een rijke vloot,
Den Zeeuw schonk de eerste vlag, den Muiteren deed bukken,
Gevlugte Koningen beveiligde in zijn' schoot.
Zaagt gij, o Maatschappij! veel zulke Bogaerds bloeien,
Dan zou uw aanzien, magt en welvaart schooner groeien.

Zie Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. 277, 281—302, D. IV. a 395, 398, 671; *de Navorscher*, D. II. bl. 345, D. III. bl. 344.

BOGAERDT (Hendrik) of Bogaert, geboren te Luik, was te Leuven tot Baccalaureus in de Godgeleerdheid bevorderd en werd daarna Pastoor te Hellevoetsluis. Hij had zich door zijne geleerdheid en ervarenheid in de Heilige Schriften eenen grooten naam verworven. Er wordt van hem getuigd, dat hij rijker van geloof dan van geld was, waarom de Bisschop van Utrecht, Frederik van Tautenberg hem verlof verleende om alle de beeldstormers, ketters en anderen, die leedwezen van hunne zonde hadden, van hunne misdaad te ontslaan, hetgeen anders alleen door den Paus of den Bisschop kon geschieden. Jammer echter dat hij zijne lusten zoo verre den teugel vierde, dat hij bij eene bijzit vijf kinderen verwekte. In het jaar 1572 door het woeden der Geuzen omgebragt zijnde, wordt hij onder de Roomsche Martelaars geteld.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 613; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BOGAERT (Pieter Willemsz.), was reeds in de zestiende eeuw Leeraar bij de Doopsgezinden te Monnickendam, doch vlugtte, waarschijnlijk bij de komst van Alva, naar Emden, waar hij zich in 1572 mede bevond toen hij eenen brief van Willem I, Prins van Oranje, bekwam, waarin deze hem voorstelde of ook niet de Doopsgezinden eenige penningen ten behoeve van het algemeen welzijn zouden kunnen opbrengen. Bogaert sloeg dadelijk de handen aan het werk, om iets bij sommigen van zijne geloofsgenooten op te zamelen, en bragt met Dirk Jansz. Cortenbosch, niet zonder levensgevaar, in de maand Julij eene som van 1060 gulden tot den Prins, die toen met zijn leger te Hellenrade bij Roermond lag. Zij baden hem, deze kleine vereering wel in dank te willen aannemen van zijne dienaren, wier gunst meerder was dan de gaven, en betuigden, dat zij het nooit weder terug verlangden. Op de vraag van den Prins, wat zij dan begeerden, antwoordde Bogaert, »niets dan zijne vriendschap zoo God hem eens het bestuur over

»de Nederlanden mogt verleenen." Toen verzekerde de Vorst, dat hij die genegenheid tot alle menschen had, en vooral tot hen, die mede verdrevelingen waren; en hij schonk hun een bewijs, dat zij hem deze gelden hadden gebragt, geschreven den 29sten Julij 1572.

Later is Bogaert te Monnickendam terug gekeerd en was er weder Leeraar onder de Doopsgezinden, want in 1606 schreef hij eenen brief aan Cornelis Pietersz. Hooft, Burgemeester te Amsterdam, behelzende eenige klagten over kwade behandeling van de Regering te Monnickendam, verzoek om voorspraak en beroep op hetgeen de Prins hem vroeger beloofd had.

Bogaert was een der Doopsgezinden die het eerst en hevigst tegen den herdoop ijverde. Ook schijnt hij de schrijver te zijn geweest van een tractaatje, geschreven onder de zinspreuk: *Proeve Wilt Behouwen*, die zoo als de schrijver zegt zijnen naam ontvouwt, en getiteld: *Een Monsterende Wttocht alsoo genaempt over* Robert Roberts *boeksken*, 1592.

Bovendien berusten er nog handschriften van hem op de bibliotheek der Doopsgezinde gemeente te Amsterdam.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland* enz., D. I. bl. 84, 85, 151, 259 en 381.

BOGAERT (Johannes), of Johannes Bogardus, geboren te 's Gravenhage, was eerst Predikant te Brugge doch moest om de vervolging te ontgaan, die stad ontwijken; zwerf nu balling 's lands, tot dat hij in het jaar 1588 te Haarlem beroepen werd, waar hij in 1614 overleed.

Hij was een man van een goed oordeel, een groot Godgeleerde en een der Contra-remonstranten bij de Conferentie, welke in 1611 te 's Gravenhage gehouden werd. Van hem ziet het licht: *Schriftuerlijke Fondamenten tegen de zonderlingste Argumenten, daar door de Pauselijke Leeraers ende Jesuwyten (onder den tijtel der oude Apostolijke lere) verscheyde dwalingen ende verkeerde opinien der Pauselijke Kerken pogen te verdedigen.* Haerl. 1603 8°.

Over den een en twintigsten Psalm 12°.

Zie Ampzing, *Beschr. ende Lof der Stad Haerlem*, bl. 136 en 137; Schrevelius, *Beschr. der Stad Haerlem*, bl. 390; Boomkamp, *Alkmaer en zijne Geschied.*, bl. 427; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

BOGAERT (Abraham), geboren te Amsterdam in 1663, kwam na onderscheidene reizen in mindere rangen te hebben afgelegd, in 1701 als Opperheelmeester te Batavia, maar werd toen de Gouverneur-Generaal Willem van Outshoorn vernam, dat hij schrijver en dichter was, op het kantoor van de Generale visite geplaatst, niet lang daarna kreeg hij den rang van Koopman. Na voorts eenen togt te hebben gedaan naar Bengalen, Ceilon, de kust van Malabar en de Molukken, kwam hij in den zomer 1706 naar het Vaderland terug, vestigde zich als Apotheker in zijne geboorteplaats en overleed aldaar in 1727. Zijne zinspreuk was: *Proficit et Recreat (Het is nuttig en vermakelijk).*

Hij gaf bij zijn leven onderscheidene Dichtkundige en andere werken uit, die zich doorgaans meer door geleerdheid dan door smaak onderscheiden, en van welke sommige doen blijken dat hg een niet onverdienstelijk penningkundige was. Ook voorzag hij den Amsterdamschen Schouwburg van vrij goede vertalingen van Fransche tooneelstukken. Ons zijn de volgende werken van hem bekend:

Satyra VIII of Achtste Berispdicht in Nederduitsche vaerzen vertaelt en met Aantekeningen voorzien, onder de zinspreuk *Proficit et recreat.* Amst. 1693. kl. 8°.

Alexander de Groote, treursp. naar het Fransch van Racine. Amst. 1693. kl. 8°.

Stratonice, treursp. naar het Fransch van Quinault. Amst. 1694. kl. 8°.

De Pleiters, blijsp. naar het Fransch van Racine. Amst. 1695. kl. 8°.

S. Schynvoet's *Muntkabinet der Roomsche Keizers en Keizerinnen, in vaarzen beschreven door* A. Boogaart. Amst. 1695. 8°.

Keurstoffen van Aloude Greikse en Romeinse Grootmoedigheden, in Bijschriften en Puntdichten. Amst. 1697. kl. 8°. met pl.

C. Suetonius Tranquillus, van de XII Keizers, uit het Latijn verduischt door A. Bogaert. Amst. 1699. met pl. 4°.

C. Julius Cesars, Aantekeningen der Gallische, Burgerlijke enz. Oorlogen, uit het Latijn verduischt door A. Bogaert. Amst. 1709 2 deelen met pl. 8°.

Roomsche Monarchy vertoont in de levens, bedrijven, Muntbeelden en Gedenkpenningen der Westersche en Oostersche Keizeren van Julius Cezar *af tot* Karel *den* VI. Amst. 1700. 2de druk. 1718, met pl. 8°.

De gewaande Droes. klugtsp. Amst. 1711. kl. 8°.

Historische Reisen door d'Oostersche deelen van Asia. Amst. 1711. 2de druk. Rott. 1730. met pl. 4°.

Rhadamistus en Zenobia. treursp. Amst 1713. kl. 8°.

De Logenkamer of J. de Klerk *van leugenen en lasteren overtuigt*, door P. Burman *uit het Fransch vertaalt* (met opdracht aan Philalethes, van A. Bogaert), Amst. 1713.

Historie van de grontlegging der Nederlandsche vrijheid, Amst. 1716. 8°.

Valerius Maximus *Gedenkwaardige voorbeelden, zoo der Romeinen als der Uitheemsche volken; uit het Latijn vertaalt door* A. Bogaert. Amst. 1721. kl. 8°.

Gedichten. Amst. 1723. Leid. 1729. met pl. 4°., waarin zijn zeer verdienstelijk dichtstuk *Geuzenvelt*, dat uitmuntende fraaije en krachtige plaatsen bevat.

Droevige schipbreuk van het fluitschip Arion. Amst. 1729 8°.

Beschrijving der kersvloed van den jare 1717, vermengd met de gedenkwaardigste vloeden sedert den algemeenen. Amst. 1729 8°.

Phocion, treursp. Amst. 1733 kl. 8°.

Myrrha, treursp. Amst. 1743. kl. 8°.

Sommigen schrijven Abraham Bogaert mede toe:

Het Nieuwsgierige Aegje, kluchtsp., Amst. 1679 kl. 8°. en

De Buitensporige Jaloerse, kluchtsp., Amst. 1691 kl. 8°. doch ten onregte want deze zijn van Anthonie van Bogaert van wien wij overigens geene bijzonderheden weten.

De afbeelding van Abraham Bogaert, door Houbraken in het koper gebragt, vindt men voor zijne Gedichten. Nog bestaat er een door A. de Blois, met een bijschrift van A. Moonen, en een in zwarte kunst door F. Schenk.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; J. de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 21; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 200, 202, 247, b. 63. D. II. bl. 514. 515 en 609; P. O. van der Chys *Tijds. van Algem. Munt- en Penningkunde* D. I. bl. 417 en 418.

BOGAERT (Don Adriaan van den), een Nederlander, was Ritmeester in Spaansche dienst. Hij kweet zich dapper en werd gekwetst in een gevecht, dat in Junij 1674, bij los Hannos, tusschen de Spanjaarden en Franschen geleverd werd.

Zie J. J. Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land* D. II. bl. 157 noot.

BOGERMAN (Reinier) of Bogherman ook Reinier van Dockum genaamd, was een zeer arbeidzaam en, voor den tijd waarin hij leefde, zeer ervaren Regtsgeleerde. Hij werd Abt van Jeruzalem of Gerkesklooster en in 1531 Syndicus en Secretaris van de stad Groningen. Keizer Karel V raadpleegde hem in onderscheidene zaken van aanbelang en gebruikte hem in aanzienlijke commissiën. Zoo zond hij hem onder anderen, in 1537, als Gezant naar Lunenburg. Door de Regering van Kampen werd hij, in 1550, tot Pensionaris aangesteld, in welk ambt hij een bewijs van onvermoeide werkzaamheid gaf door in tweejaren tijds de archiven der stad, welke geheel overhoop lagen, in orde te brengen, en er een register van te maken. Hij schreef een nog niet in het licht verschenen werk *over den oorsprong der Friezen, hunne Voornamen en eenige Friesche spreekwoorden*, waaruit men zijne regtskennis en geleerdheid kan opmaken. Hij liet twee zoons na, Johannes Bogerman, die volgt, en Regnerus Bogerman, die in 1636 als Predikant te Harlingen overleed.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 266; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 43; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 664; de Wal, *de Clar. Fris. Jurecons.* pag. 15 annot. 33 et 34.

BOGERMAN (Johannes) een zoon van den voorgaande, was Pastoor te Kollum in Friesland, toen hij zich, in het jaar 1566, wegens de omhelzing der Hervormde leer, genoodzaakt zag dat dorp te verlaten, vermits aan de voorstanders dier leer het verblijf aldaar op lijf- en levensstraf verboden was. Van Kollum schijnt hij eerst de wijk naar Steenwijk te hebben genomen. Van daar, in 1574, weder verdreven zijnde, werd hij Predikant te Sennen, in Oost-Friesland, en in 1576 te Opleeuwerd. Daarna in 1580 te Bolsward beroepen zijnde, was hij in 1583 Preses van de Synode te Franeker, in welk jaar hij ook weder te Steenwijk in dienst schijnt geweest te zijn. In 1592 was hij weder te Bolsward, bedienende nu deze dan gene gemeente bij leening, zoo als in die tijden, wegens de schaarsheid der Leeraren, veel in gebruik was. In 1593 werd hij beroepen te Kampen, in 1596 te Appingedam,

en in 1598 te Hasselt, alwaar hij, na vele andere beroepen van de hand gewezen te hebben, naar het schijnt in het jaar 1601 overleed.

Zie Vriemoet. *Athen. Frisiac*, pag. 266—269; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 172; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 43 en 44; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 44, 45, 49, 50. de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III, bl. 245; Brucherus, *Geschied. van de vestig. der Kerkherv. in de prov. Gron.*, bl. 302 en 303.

BOGERMAN (Johannes), een zoon van den voorgaande, geboren te Opleeuwert, in Oost-Friesland, in 1576, werd te Bolsward opgevoed, van waar hij, in de beginselen der Letterkunde onderwezen zijnde, naar Franeker ging, om zich verder in de wetenschappen te oefenen, de Godgeleerdheid tot zijne hoofdtaak nemende. Onderwijs in het Hebreeuwsch genoot hij van Johannes Drusius, in het Grieksch van Johannes Arcerius, in de Wijsbegeerte van Lollius Adema, en in de Godgeleerdheid van Sybrandus Lubberti, Martinus Lydius en Hendricus Antonius Nerdenus. Zijnen akademischen loop voleind hebbende, waarvan de kosten door Curatoren uit 's Lands kas werden bezorgd, reisde hij, door dat zelfde hulpmiddel ondersteund, naar de buitenlandsche Hoogescholen, en bezocht die van Heidelberg, alwaar hij de lessen van Daniël Toussaint hoorde; vervolgens te Geneve, die van Antoine de la Faye en van Theodorus Beza, welke laatste toen reeds meer dan tachtig jaren oud was. In Friesland teruggekeerd, werd hij tot Predikant te Sneek beroepen, alwaar hij zijne eerste leerrede deed den 23sten September 1599. Hij, benevens Gosuinus Geldorp, een zijner ambtgenoten, gaven zich veel moeite, om de Doopsgezinden, welke veelvuldig in die kleine stad waren, hunne belijdenis te doen verzaken, en tot de hunne over te brengen. Ofschoon zij door de Regering hierin geruggesteund werden, slaagden zij daarin echter in geenen deele. In 1602 werd Bogerman te Enkhuizen beroepen; hij verkreeg verlof om er naar toe te gaan, doch onder bepaling om naar Friesland terug te keeren, indien hij aldaar begeerd werd. Reeds in het volgende jaar, werd hij in de gemeente te Leeuwarden beroepen; doch hij kwam er niet voor het jaar 1604 in dienst. Benevens Sybrand Lubberti werd hij naar 's Gravenhage gezonden op de vergadering, welke aldaar, den 22sten Mei 1607, stond gehouden te worden, ter voorbereiding van eene Nationale Synode. Hij pleitte benevens dertien andere Afgevaardigden met vurigen ijver voor de Nederlandsche Geloofsbelijdenis en den Heidelbergschen Catechismus, welke naar zijn gevoelen de zuivere leer der Hervormde Kerken van Nederland bevatten. Hij ontmoette hieromtrent van de zijde van slechts vier leden der vergadering hevige tegenstreving, zijnde de beroemde Jacobus Arminius, Johannes Uytenbogaard, benevens twee Predikanten van Utrecht. Bogerman bevond zich ook met zeven andere Afgezondenen in de vergadering, welke den 17den October des zelfden jaars te Amsterdam werd gehouden, en waar datgene bevestigd werd, hetwelk te 's Gravenhage was besloten. Den laatsten Junij 1614 benoemden hem de Staten van Friesland tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker, in plaats van den overledenen Lydius; dan hier kwam echter voor deze tijd niets van. Ook werd hij afgevaardigd naar de vergaderingen te Amsterdam, in September 1615 en den 26sten Julij 1616 gehouden, over de zaak der Remonstranten. In 1617 begaf hij zich naar Sneek, benevens de Hoogleeraar Joan Maccovius, om aldaar tegen den Remonstrantschen Leeraar Daniël Joannis te redetwisten; hetgeen ten gevolge had, dat Joannis door het Friesche Synode, in 1618, van zijn leeraarambt ontzet werd. In dat zelfde jaar, werd hij benoemd om de Nationale Synode te Dordrecht bij te wonen, waarvan hij den 14den November tot Voorzitter werd verkoren. Het is overvloedig bekend, dat hij in dit bestier een der strengste partijen van de Remonstranten is geweest; en dat hij in vele handelingen tegen hen in het geheel niet van partijdigheid is vrij te pleiten, beweren vele schrijvers, daar anderen hem met uitbundigen lof overladen. Heeft Uitenbogaard zich hoogst ongunstig over hem uitgelaten, Trigland heeft hem den grootsten lof toegezwaaid; noemden sommige Remonstranten hem, in plaats van Hoofd der Synode, *Hoofd der snooden*, sommige Contra-Remonstranten noemden hem redder van Kerk en Staat; beschrijft van Baerle hem als eenen man, welke die stuursche en norsche Godgeleerdheid ademde, die verdoemt, ketters wil straffen en alle dulding haat, de Engelsche Carleton verhaalt, dat hem de roem naging van bekwaamheid, ervaring, zedigheid en gematigdheid. Genoegzaam eenparig echter wordt de aanspraak afgekeurd, die hij tegen de Remonstranten bij het sluiten van de Synode uitsprak, terwijl die zelfs door vele van zijne partij, als in het geheel niet liefderijk, werd gewraakt. Doch hoezeer men in Bogerman eenen zachteren verdraagzamer toon mogt wenschen, mag men de hevigheid der tijd, waarin hij leefde, niet uit het oog verliezen, en evenmin dat menige handeling der Remonstranten en vele schotschriften wel moesten medewerken, om hem en de Synode te verbitteren; terwijl het bovendien te betwijfelen valt, of de andere partij, indien zij had bovengedreven, wel eenen zachter en gematigder weg zou zijn ingeslagen. Niet alle Remonstranten toch dachten in den geest van Arminius. Het volgende jaar was Bogerman lid van de Synode, die te Utrecht werd gehouden, den 14den Augustus een begin nam, en waarin de kerkelijke tucht werd geregeld. Het zelfde jaar begeerden die van 's Gravenhage hem tot hunnen Predikant, doch, hij bedankte voor die beroeping, alsmede voor die van Amsterdam, welke den 9den Maart 1622 op hem was uitgebragt. In 1628 werkte hij, volgens besluit der Generale Staten, benevens Willem Baudartius, Predikant te Zutphen, Gersonus Bucerus, Predikant te Vere, Jacobus Rolandus, Predikant te Amsterdam, Hermannus Faukelius, Predikant te Middelburg, en Petrus Cornelii, aan eene nieuwe overzetting van den Bijbel uit den grondtekst, van welke de drie eerste met de vertaling en verklaring van het Oude Testament belast waren, doch Bogerman had er meer deel aan dan een der beide anderen, hetwelk gedeeltelijk veroorzaakt werd door de ontijdige dood van Bucerus. Een groot deel der vertolking van het Oude Testament is alzoo van de hand van Bogerman en zal voorzeker ten allen tijde een gedenkstuk blijven van 's mans groote geleerdheid. Ook toonde hij niet minder zijne bedrevenheid bij het overzien van het geheele werk, in het jaar 1633, en bij het eindelijk ter perse leggen van den Staten-Bijbel. Den 9den Augustus 1633 werd hij tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker beroepen, en den 10den October daaraanvolgende bekwam hij vermeerdering van wedde, met den titel van Professor primarius; doch doordien de overzetting van den Bijbel nog niet was afgewerkt, hield het aan tot den 7den December 1636 eer hij de bezigheden van zijn beroep uitoefende. Den 28sten April 1637 werd hem de waardigheid van Doctor Theologiae opgedragen, en den 1sten Junij hierop volgende zag hij zich tot Rector van de Academie benoemd; doch hij stierf gedurende den tijd dat hij met deze waardigheid bekleed was, den 11den September van dat zelfde jaar, en is in de Martinikerk te Franeker begraven, zijnde op de zerk, welke hem bedekt, dit grafschrift gebeiteld:

Joanni Bogermanno, J. F. Frisio in exilliis nato, Ecclesiastae disertissimo, Theologo doctissimo, Viro prudenti, Synodi nationalis Dordracenae Praesidi gravissimo, Vet. Testamenti Interpreti, ac interpretati recognitori accurato, Acad. Franeq. Professori Primario, de Eccles. et Repub. Belgica difficillimis temporibus optime merito, eoque Patribus patriae charissimo, Marito incomparabili Vidua maestissima Margareta Petraea, hoc monumentum ponendum curavit. Obiit MDCXXXVII, XI Septemb. aet. LXI.

Dat is:

Ter eere van Johannes Bogerman Johanniszoon, een Fries in ballingschap geboren, een welsprekend leeraar, een zeer geleerd Godgeleerde, een schrander man, de zeer gestrenge Voorzitter van de Synode Nationaal te Dordrecht, de zeer naauwkeurige vertaler en herziener van de vertaling van het Oude Testament, Professor Primarius aan de Hoogeschool te Franeker, die zich in kommervolle tijden aan de Kerk en het Vaderland verdienstelijk heeft gemaakt en daardoor aan de vaderen des Vaderlands dierbaar was, een onvergelijkelijken echtgenoot, heeft zijne bedroefde weduwe M rgareta Petraeus dit gedenkteeken doen oprigten. Hij overleed den 11den September 1637 in den ouderdom van 61 jaren.

Men ontmoet het afbeeldsel van Bogerman geschilderd, in de Raadzaal van het Stadhuis te Franeker, ook is het meermalen in prent gebragt, mede in G. Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. III. tegenover bl. 289, met dit vierregelig onderschrift van J. Brandt.

Dit 's Bogermans gelaat, voorzitter op 't Synode
Te Dordrecht, toen de twist den vreê der Kerken doodde;
Beroemt, helas! want toen werd, Neêrlants Kerk gescheurt,
Daar 't vredelievend hert met nasmert nog om treurt.

Zijne zinspreuk was: *Vespera jam venit nobiscum, o Christe maneto!* (De avond is reeds gekomen, o Christus blijf bij ons).
Bij zijne echtgenoote Margriet Petraeus heeft hij geen kinderen verwekt.

60

Dat Bogerman een geleerd, welsprekend en arbeidzaam man was, getuigen zijne daden, en door den druk gemeen gemaakte werken, welke zijn:

Theses de Bacchanalibus et Jejunio Quadragesimali contra Bellarminum. Heidelb. 1596.

Theses Theologicae de Praedestinatione, et de mediis subordinatis. Genev. 1597.

Verhandeling over het Ketterdoden, uit het Latijn vertaald van Theod. Beza, en met Aanteekeningen verrijkt. Franek. 1601. 12°.

Troostbrief aan eene Weduwe, over het afsterven hares Mans; met Tertullianus en Ciprianus Tractaten van de Lijdzaamheid. Sneek. 1602. 12°.

Spiegel der Jesuiten, ofte Cathegismus van der Jesuiten Secte en Leere met een kort begrip van een Poolsch schrift tegen de Jesuiten. En des Overzetters Naberigt van den Paus, de Orden der Monniken, Kloosterbeloften, enz. Leeuward. 1608 4°, van welk werk het eerste gedeelte is eene vertaling uit het Fransch, van Steven Pasquier, waaraan men het getuigenis niet kan geven, dat het met het zegel van onpartijdigheid is gestempeld; terwijl Bogerman, in het tweede gedeelte, in geenszins malsche uitdrukkingen, toont hoe hij denkt over degenen, die in godsdienstige begrippen van hem verschillen.

Specimen conscientiae, candoris etc. D. Vorstii de Immensitate sive Omnispraesentia essentiae Dei. Franeq. 1612 4°.

Commonefactio amplior. over dit zelfde onderwerp, welke geschriften Bogerman gezamenlijk met de andere Leeuwarder Predikanten heeft in het licht gegeven.

Ad scripta magnifici et clarissimi viri D. Hugonis Grotii, Ill. Holl. ordin. fisci advocati Partes priores duas, in quibus tractat causam Vorstii et Remonstrantium, sive pastorum illorum, qui sequuntur sententiam J. Arminii, annotationes in gratiam lectoris veritatis studiosi conscriptae a Joh. Bogermanno, ecclesiaste Leovardiensi. Addita est sententia clar. Theologi F. Junii de synodis et synodalibus judiciis, magistratusque in talibus jure atque officio, desumta ex disputationibus adversus Bellarminum, Franeq. 1614 4°. door Bogerman opgedragen aan Graaf Willem Lodewijk van Nassau, de Gedeputeerde Staten van Friesland en de Leden van het Hof Provinciaal, van welk geschrift J. A. Corvinus, toen Predikant te Leiden, eene wederlegging gegeven heeft, waarin hij Grotius verdedigde; terwijl ook in het volgend jaar 1615 Casp. Barlaeus er de voorrede van aantastte door zijne *Bogermannus ἐλεγχόμενος* in het licht te geven.

Praxis verae Poenitentiae, sive Meditationes in historiam lapsus Davidis. Herbornae, 1618 12°.

Het Christelijke overlijden van de Doorl. Prince Mauritius van Nassau, Prince van Orangien. Utr. 1625. 4°, in welk werkje Bogerman, die in April 1625 naar 's Gravenhage was ontboden, om den Prins in zijne jongste ziekte geestelijken bijstand te verleenen, betuigt, dat de Prins met berouw over zijne zonden met een voornemen ter verbetering en met hoop op vergeving, gevestigd alleen op de verdiensten des Heilands de eeuwigheid is ingegaan.

Tractatus theologicus de salutori Usu Judiciorum Dei, orationibus aliquot absolutus. Franeq. 1637 4°.

Nog heeft hij veel deel gehad in de herziening en uitgaven van de *Handelingen der Synode te Dordrecht* in 1520.

Zie Uytenbogaert, *Kerkel. Hist.* bl. 307, 1088—1094, 1115—1136; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 376—385; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 3, 12, 70, 243, 430 en 931, D. III. bl. 27 et passim, D. IV. bl. 17, 21, 78, Le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.* D. II. bl. 244, 245 en 280; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 265—287; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 167; Sjoerds, *Algem. Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 739; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Classis van Dokkum*, bl. 42—45; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 77 et 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, D. II. bl. 219, 230—232, 259, 361, 362, 368, 376, aant. bl. 7 (27), 142 (248), 143 (249), 154 (269), 158 (271), 165 (284), 269 (454); Brucherus, *Geschied. van de vestig. der Kerkherv. in de Prov Gron.* bl. 352, 362, 386, 389, 391, 395, 402; van Kampen, *Vaderl. karakter.* D. II. bl. 19—23; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. III. bl. 572, 660, D. V. bl. 71, 72, 99, 114, 141, 170, 173, 195, D. VIII. bl. 50, D. IX. bl. 371, D. XIV. bl. 208, 223, D. XV. bl. 255, Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 141 en 142; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1847. D. I. bl. 340; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BOGERTS (C.), Plaatsnijder te Amsterdam, was een leerling van Jan Punt. Onderscheidene stadsgezigten te Amsterdam, zijn door hem gegraveerd, alsmede die van den brand des Amsterdamschen Schouwburgs, uitgegeven door T. en J. A. Crajenschot; geteekend door Pieter Barbiers en eene door Bogerts zelven. In de *Beschrijving der dieren, in de vorstelijke Diergaarde, enz. van* Willem V vindt men eenige platen van hem. Ook de Plaatjes in Pieter 't Hoen, *Vaderlandsche Schouburg*, Amst. 1790 werden grootendeels door Bogerts vervaardigd, naar teekeningen van Jacques Kuyper. Levensbijzonderheden van Bogerts zijn ons niet bekend.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 233; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

BOHEMUS (Johannes). Zie BOOM (Jan).

BOICKHOLT (Godard van), Heer van Grevenbroek of Goudestan de Bocholt zoo als hij zich teekende, was een der teekenaars der Unie van Brussel. Hij verklaarde op eenen Landsdag te Nymegen in September 1577 gehouden, met Diedrick van Westrum te Brussel te zijn geweest, zonder dat hem door het Overkwartier, hetwelk hem afgevaardigd had, schriftelijke volmagt verleend was, verzoekende brieven van *ratificatie*, hetgeen hem werd toegestaan, met dankbetuiging voor hetgeen hij *tot dienst ende waelfaert* van het Landschap binnen Brussel verrigt had. Te gelijk werd hem het bevel over het Staatsche krijgsvolk in het kwartier van Roermond opgedragen, hetwelk hij gewillig op zich nam.

Zie Bondam, *Verz. van onuitgeg. stukken*, D. III. bl. 247; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 59.

BOIDTBRUGH (Cornelys van), of van Boidtberghen, ook van Boetbergen, was mede een der teekenaars der Unie van Brussel. Hij draagt in de voorschriften der Geldersche Gezanten den titel van *Maarschalk in den Haech.* Op eene andere plaats wordt hij *Erfmaarschalk* genaamd, zijnde de benaming der zelfde waardigheid in Gelderland, met welke het huis van Naaldwijk eertijds in Holland is bekleed geweest. Hij was een der Afgevaardigden van het Roermondsche kwartier, die met van Westrum het eerst naar Brussel gezonden werden, aldaar de overige Geldersche Gezanten ontvingen en bij de Algemeene Staten inleidden. In November 1577 werd hij andermaal, als lid der Ridderschap van het Kwartier Roermond, naar Brussel afgevaardigd.

Zie Bondam, *Verz. van onuitg. Stukken*, D. IV. bl. 84; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 61.

BOIE (Hendrik), zoon van Heinrich Christian Boie, Staatsraad van den Koning van Denemarken, Landvoogd van Zuid-Ditmarssen en van Sara Helena van Hugo, werd geboren den 4 Mei 1794 te Meldorf in Zuid-Ditmarssen. Nadat hij genoegzame onderrigting verkregen had in die kundigheden, welke eenen jongeling voorbereiden, om met vrucht een meer uitgebreid onderwijs te genieten, werd hij op de Meldorffer school besteed, waar hij tot in 1806 verbleef. Toen hem echter in dat zelfde jaar zijn vader door den dood ontrukt werd, besloot zijne moeder, de verdere opvoeding van haren zoon aan het beroemde Altstadter lyceum te Hannover te laten voltooijen.

Als kind reeds bespeurde men in Boie eenen heerschenden trek tot de beschouwing der schoone natuur. Terwijl zijne kleine gezellen zich in de luidruchtige spelen der jeugd verlustigden, had hij zich vaak zijdelings afgezonderd, en kon de kunstige web eener spin, de glanzige vleugel eens vlinders, de snelle vlugt of het liefelijk gekweel van eenen vogel zijne geheele aandacht boeijen en hem de kinderlijke spelen doen vergeten. Als jongeling kende hij geen grooter vermaak, dan de oefening der jagt, waardoor hij zich in de gelegenheid zag, bij de aangenaamste uitspanning, tevens de doeltreffendste stof te verschaffen tot zijne geliefkoosde studie der natuur en hare voortbrengselen.

De hem alzoo aangeboren lust tot de Natuurlijke historie deed hem aanvankelijk het plan opvatten, zich aan het jagt- en boschwezen toe te wijden; door de dood zijns vaders, die zijn gezin in eenen bekrompen toestand achterliet, zag hij zich echter genoodzaakt, uit te zien naar eene loopbaan, welke, bij een deftig beroep, hem te eeniger tijd tevens een behoorlijk bestaan kon aanbieden, en daar de studie der Regten hem in zijne omstandigheden de beste vooruitzigten scheen te kunnen opleveren, begaf hij zich in 1812 naar de Hoogeschool te Kiel om zich in die wetenschap te oefenen, en legde zich, ondanks de voorkeur, die hij altijd aan de natuurkundige wetenschappen bleef toedragen, met zoo

veel ijver op de studie van het Regt toe, dat hij daarin groote vorderingen maakte, en weldra beloofde een uitmuntend Regtsgeleerde te zullen worden; terwijl hij zich in zijne vrije uren grootendeels met zijne geliefkoosde oefeningen der natuurlijke historie, en voorts met de geschiedenissen van landen en volken, met de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche litteratuur, onledig hield.

In 1814 begaf hij zich ter voortzetting zijner regtsgeleerde studiën naar de Hoogeschool te Göttingen. De tijd, die hij aldaar doorbragt was gekenmerkt door den zeldden ijver voor de studie in de regten als in zijn lievelingsvak, en deze laatste vond geen gering voedsel in den omgang met den beroemden Hoogleeraar Blumenbach. Van Göttingen begaf hij zich, in den herfst van 1815, naar Heidelberg, waar hij zijne regtsgeleerde studiën ten einde bragt en, toen hij in het najaar van 1817 door het Oppergerigt te Gluckstadt geëxamineerd werd, gaf hij de bewijzen van zulk eene grondige en uitgebreide regtskennis, dat men hem tot de vervulling van elke regterlijke bediening bekwaam verklaarde en hij met de loffelijkste getuigenissen huiswaarts keerde. Wat hij, bij het verlaten van Göttingen, in den geleerden Blumenbach verloren had, vond hij te Heidelberg in den beroemden Hoogleeraar Tiedemann terug, wiens lessen over de dierkunde, hij steeds met de grootste vlijt en aandacht bijwoonde, en het was deze, die aan Boie's gestadige worsteling tusschen neiging en pligt een einde maakte, en hem in de gelegenheid stelde, om beide met elkander te vereenigen, door hem de opengevallen plaats van Conservator bij het Zoölogisch kabinet te Heidelberg te bezorgen. Twee jaren lang bekleedde Boie, met den meesten lof en tot groot nut van zich zelve deze betrekking, tot dat hij in 1821 naar Leiden werd beroepen, om aldaar, onder den titel van Conservator, onzen landgenoot Coenraad Jacob Temminck, bij de vestiging van het Museum van Natuurlijke Historie, behulpzaam te zijn, met de toezegging tevens, dat hij weldra zou worden belast met de, in Boie's oog, zoo benijdenswaardige taak eener wetenschappelijke reize op kosten en ten behoeve van het Nederlandsche Gouvernement. Na dat nu de hoogst verdienstelijke Henricus Kuhl, mede met het doen eener dergelijke wetenschappelijke reis, belast, in 1821 overleden was, werd Boie bestemd om diens opvolger te zijn. Alvorens echter derwaarts te vertrekken, maakte hij van de hem overschietende tusschentijd gebruik om Frankrijks hoofdstad, met hare uitgebreide verzamelingen van natuurvoortbrengselen en uitmuntende geleerden, te leeren kennen. Genoegzaam vier maanden bragt hij aldaar in gedurige werkzaamheid door. In December 1825 scheepte hij zich, vergezelschapt van Dr. Henricus Christianus Macklott, den Preparateur Salomon Muller en den Teekenaar Petrus van Oordt, op het brikschip *Dykzigt* in, dat te Hellevoetsluis zeilree lag en den 31sten dier maand het anker ligtte en koers zette naar de Kaap de Goede Hoop, waar het niet voor de maand Maart 1826 aankwam na eenen moeijelijken togt, op welken onze reizigers met zware en aanhoudende stormen te kampen hadden, waardoor zij aan boord zeer weinig gelegenheid vonden tot het verzamelen van voorwerpen. De korte tijd echter, welke de Natuurkundige Commissie aan de Kaap de Goede Hoop doorbragt, was toereikend tot het bijeenverzamelen van eene aanzienlijke hoeveelheid voorwerpen, zoowel uit het dieren- als het delfstoffenrijk, genoegzaam om vijf groote kisten daarmede te vullen en die naar Leiden over te zenden. Na een verblijf van vijftien dagen aan Afrika's Zuidelijken uithoek, gingen de reizigers op nieuw scheep en landden den 6den Junij 1826 gezond op Java aan. De ongunstige staat der kolonie en het gebrek aan geldmiddelen gedoogden echter toen niet, dat men der natuurkundige commissie de tot eene reize naar andere eilanden gevorderde gelden toestond, waardoor zij zich genoodzaakt zag, gedurende zeven maanden, te Buitenzorg te verblijven; doch deze werden niet in ontmoedigende werkeloosheid doorgebragt, maar aan onophoudelijke nasporingen en onderzoekingen toegewijd. Toen eindelijk de aangelegenheden der Natuurkundige Commissie zooverre geregeld waren, dat zij een bepaald reisplan kon ontwerpen, zette zij zich daartoe dadelijk in beweging en begaf zich in de maand December 1826 naar het distrikt Krawang, een der Preanger-regentschappen. Nu had Boie het toppunt zijner wenschen bereikt, nu had hij een onafzienbaar veld ter bearbeiding voor zich en nam zich voor het Museum der Natuurlijke Historie te Leiden met eenen schat van voorwerpen te verrijken. Dan naauwelijks acht maanden mogt hij daartoe werkzaam zijn, want reeds den 25sten Augustus 1827, werd hij door gal-zenuwkoortsen aangetast, die hem, den 5den September, daaraanvolgende ten grave sleepten. Hij werd in den tuin van het kasteel Buitenzorg op Java begraven, waar de voortreffelijke Hoogleeraar Reinwardt op zijne grafzerk deed uithouwen:

NATURAE SCIENTIÂ STUDIISQUE CLARUS,
OMNI VIRTUTE OFFICIOQUE ORNATISSIMUS,
UT FERACIS NATURAE THESAUROS EXPLORARET
NIMI GENEROSO IMPETU MOTUS,
INDIAM PROFECTUS EST.
UBI CUM ANIMUM EXPLERET
PLENISQUE NATURAE GAUDIIS FRUERETUR,
IMPAR TOT LABORIBUS TANTOQUE MENTIS ARDORI
CORPUS DEFECIT:
RAPTUMQUE JAM TRISTI FATO CARISSIMUM CAPUT
SOCII LUGENT, AMICI BONIQUE OMNES.

dat is, volgens 's Hoogleeraars eigen vertaling:

Grondige geleerdheid en kennis der natuur maakten hem vermaard voortreffelijke deugden en een edel karakter beminnenswaardig. Groot verlangen, om de natuur in hare grootsche gewrochten te leeren kennen, noopte hem tot eene reis naar Indië. Hier vond hij voldoening voor zijnen weetlust; hier genoot hij geluk en vreugde in de beschouwing van het geschapene; doch voor zooveel werkzaamheid en inspanning van geest was het zwakke ligchaam niet bestand: weldra werd hij door den dood aan zijnen werkkring ontrukt, diep betreurd door zijne reisgenooten, vrienden en alle braven, die hem kenden en beminden.

Ook is er in het voorportaal van het Kabinet voor Natuurlijke Historie te Leiden een gedenksteen met korte inscriptie te zijner eere.

Van hem hebben het licht gezien:

Eene beoordeeling van Temminck's *Manuel d'ornithologie, ou tableau systématique des Oiseaux, qui se trouvent en Europe*, Paris 1815 in de *Heidelberger Jahrbücher der Litteratur, jahr* 1816 N°. 25 u. 26.

Eene Verhandeling over de *Anas Spectabilis* van Fabricius, geplaatst in de *Annalen* van het Wetterauer genootschap.

Eene beoordeeling van het prachtwerk der door Spix in Brazilië nieuw ontdekte amphibiën, in de *Isis* 1826. D. I. bl. 118.

Eene *verhandeling over eene schoone verzameling Amphibiën*, door den Heer Cock Blomhoff van Japan medegebragt, medegedeeld in de *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen* D. II. N°. 2. bl. 243.

Hij bezorgde mede de uitgave van het uitvoerig dagboek, door zijnen broeder, in het jaar 1817, op diens reize door Noorwegen, gehouden, hoofdzakelijk aan de kennis der Ornithologie toegewijd en ten titel voerende: *Tagebuch gehalten auf einer Reise durch Norwegen, im jahre* 1817, von F. Boie, Schleswig 1823.

Deze weinige, maar wel doorwrochte veelbeteekenende geschriften, de zeer uitgebreide en hoogst belangrijke briefwisselingen, welke hij met de voornaamste Natuurkundigen steeds levendig hield, en niet minder de menigvuldige geleerden van allerlei oorden, welke, door den rijkdom van het Nederlandsche Museum uitgelokt, het aanhoudend kwamen bezoeken, en die hij steeds met de meeste minzaamheid begeleidde, gaven aan Boie's verdiensten eene bekendheid, waarvan hij, in meer dan één opzigt, de gevolgen ondervond. Reeds in 1821 was hem vanwege de Akademie te Heidelberg den graad van Doctor in de Wijsbegeerte, honoris causa, opgedragen, en hij verkreeg achtervolgens het Lidmaatschap van onderscheidene geleerde Maatschappijen: als van de Wetterauer-Maatschappij voor de Natuurkunde, van het Senkenbergsche Genootschap der Natuuronderzoekers te Frankfort, van dat ter Bevordering der Natuurkunde te Marburg, van het genootschap ter bevordering van Natuurkundige Wetenschappen te Groningen, van dat van Bosch en Jagtkunde te Dreiszigacker enz.

Men treft zijne beeltenis, gegraveerd door W. Nieuwhoff, aan, voor de *Levensschets van Hendrik Boie en hulde aan zijne deugden en verdiensten* door J. A. Susanna. Amst. 1834.

Zie, behalve dat werk, hetwelk wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. I. bl. 33 en 34.

BOING (Dirk), geboren in 1748 te Amsterdam, was aldaar eerst Zilverkashouder, daarna Commissaris bij de honderdste en tweehonderdste Penningkamer. Hij heeft als ijverig voorstander van de in zijne leeftijd, gestichte Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, van welke hij ook eenigen tijd mede-hoofdbestuurder was, veel toegebragt tot verspreiding van hare weldadige bedoelingen vooral ook in zijne geboortestad. Van de Kweekschool voor schoolonderwijzers, door het Amsterdamsche eerste departement opgerigt, was hij Scholarch en hij werd bij de gemelde Maatschappij meer dan eens bekroond. Onder hare Prijsverhandelingen zijn van zijne hand:

Schets van den braven man in het gemeen burgerlijke leven. 1789.

Pligten van handwerkslieden en dienstboden. 1791.

Brief aan de Schoolhouders in Nederland. 1791.
Schets van den voor- en nadeeligen invloed van het gedrag des Werkmans op den bloei en de welvaart der fabrijken, trafijken en handwerken. 1804.

Onder de *Volksliedjes* dier Maatschappij komen eenige van Boing voor, welke echter niet tot de beste van den bundel behooren.

Ook ziet van hem afzonderlijk het licht

De Opwekking des Jongeling te Naïn, Zangstuk.

Boing overleed in zijne geboortestad, in het laatst van het jaar 1811 of in het begin van 1812.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOIS (Daniel du), werd in 1564 te Valenciennes als ketter veroordeeld; tot zijne bevrijding wendde het volk van Gent eenige pogingen aan, toen hij door die stad naar Zeeland werd vervoerd, om op de galeijen te worden geplaatst. Die pogingen ter bevrijding echter mislukten.

Zie Gachard, *Corresp. de Phil.* II. p. 509.

BOIS (Jan du), een Waal, was eerst Advokaat in den Raad van Vlaanderen. Later werd hij Pensionnaris van Gent en eindelijk Prokureur Fiskaal van den Raad van Mechelen. In 1567 werd hij door Alva aangesteld tot Prokureur-Generaal bij den Raad der Beroerte, en eischte als zoodanig de dood tegen de Graven van Egmond en Hoorne. Ook kwam hij den 2 December 1571 te Gent om aldaar de invoering van den tienden penning met kracht aan te dringen.

Zie Bor. *Nederl. Oorl.*, D. IV. bl. 238 (170); (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 30; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 251 en 259. Ph. de Kempenare *Vlaemsche Kronijk*, bl. 45, 99.

BOIS (Warnar du), ook Wernard van den Houte genoemd, was Ridmeester in Statendienst, en onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden, zoo was hij in 1595 een der aanvoerders der 150 Ruiters, die, toen de Kardinaal-Aartshertog Hulst belegerd hield, zich niet ver van die stad lieten aan wal zetten en met kleine troepen het land doorreisden, meer dan 700 man van den vijand doodden en een klein Kasteel innamen; zoo als men hiervoor, op het artikel Bax (Paulus en Marcelis) bl. 203 meer omstandig vermeld vindt. Hij woonde in 1597 den slag van Turnhout bij, waar hij zich zeer dapper gedroeg. In October 1602 hielp hij de Ridmeester Bax eene onverhoedsche ruitertogt uit Breda en Bergen op Zoom, doen, waarbij zij eenige benden van Ordonnantie overvielen en de verzameling van zegeteekenen te 's Gravenhage met 5 kornetten vermeerderden. Nog in het zelfde jaar door de Staten, met eenige vanen ruiters en 19 vendelen voetknechten tot hulp van de stad Emden naar Oost-Friesland gezonden veroverde du Bois in weinige dagen de schansen en ontzette de stad, welke door den Graaf van Oost-Friesland belegerd was.

Toen de Spaansche Veldheer Pompejus Justiniani in 1606 met 4000 voetknechten, 500 paarden en twee stukken geschut in schuiten de Waal wilde oversteken, werd hij door du Bois zoodanig afgewezen, dat hij, na een uur strijdens, zich gedwongen zag, met verlies van omtrent 120 man, onder welke 5 Kapiteins van naam, van zijne onderneming af te zien.

Op eenen wagen door den Tielerwaard rijdende en weigerende zich aan den vijand, die hem van alle zijden omsingelde, over te geven, werd hij in 1607 doodgeschoten.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXX. bl. 719 (36), B. XXXIII. bl. 214, (42); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 226, D. IX. bl. 137, 256; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 450, 505, 549, 550; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl 211, 299; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 327, 330, 389.

BOIS Cornelis du) was een Landschapschilder, die in 1647 bloeide, en navolger was van Jacob Ruisdael.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild.*, D. I. bl. 198.

BOIS (Jacobus du) werd in 1631 Predikant te Landsmeer-en-Watergang, in 1628 in de Rijp en in 1646 te Leiden, waar hij in 1661 overleed.

Hij heeft geschreven:

Kinderdoop bewezen. 1648. 8°.
De naaktheid der Cartesiaansche Philosophie ontdekt.
De schadelijkheid der Cartesiaansche Philosophie.
Tijd-thresoor. Leyd. 1650. 4°.
Oude-Tijd thresoor. Leyd. 1650. 4°.

Zie Saxii, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 547; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 346; *de Navorscher*, D. III. bl. 232.

BOIS (Elant du) was hoogst waarschijnlijk van Schiedam, en behoort onder de braafste Scheepskapiteinen uit de dagen van de Ruiter. Hij komt voor als Kapitein op het fregat *de Vrede*, maar woonde op een ander fregat, *Utrecht*, den vierdaagschen zeeslag met eere bij, en had, bij veel schade aan masten en raas, vijf dooden en veertien gekwetsten. Op den vierden dag van dien slag was de Vice-Admiraal de Liefde van zijn eigen ontreddend schip op dat van du Bois overgegaan. Even zoo streed hij in den slag van den 4den Augustus 1666 en bevond zich onder het eskader van den Vice-Admiraal Bankert, dat zich in de Spleete moest begeven om de nakomende schepen te bewaren. Hij hielp aldaar de schepen van de gesneuvelde Admiralen Jan Evertsen, Tjerk Hiddes de Vries en van den Vice-Admiraal Koenders ontzetten.

Vooral kweet hij zich roemwaardig bij den togt naar Chattham. Met anderen benoemd om de rivier van Londen op te varen, ter aantasting van twaalf Engelsche fregatten en twintig Barbadosvaarders, welke aanslag mislukte, werd hem, later opgedragen met zes andere Kapiteins, de rivier op te zeilen, het kasteel Upnor te beschieten en de branders aan de Engelsche koningsschepen aan te brengen. Aan dit bevel werd met allen ijver en den besten uitslag voldaan. Kort daarna werd hij gesteld onder het bevel van Kapitein Vollenhoven, om met Kapitein Smient tusschen de Schotsche en Engelsche kusten te kruissen. Op dien togt had hij het geluk het schip van Jan Tasscher, door twee Schotsche Kapers genomen, te hernemen, waarbij een dier Kapers veroverd werd. Hij veroverde nog een Engelsch scheepje, maar was door den mist van het eskader van van Gent afgeraakt en genoodzaakt, door gebrek aan victualie, naar het Vaderland te stevenen. Na den vrede van Breda aan land gebleven, huwde hij den 9den Julij 1669 met Maria van Bleiswijk, de dochter van den toen reeds overledenen Burgemeester van Schiedam, Hugo van Bleiswijk. Waarschijnlijk heeft hij in het zelfde jaar nog eenen zeetogt gedaan, maar in April 1671 werd hij naar Smyrna gezonden, tot bescherming der koopvaardijvloot. Bij zijne terugkomst met eene rijkgeladene vloot van zes en zestig koopvaarders, had Adriaan de Haze, het opperbevel over de zes oorlogschepen van het convooi, du Bois had het bevel over de voorhoede, Cornelis Evertsen de jongere over de achterhoede. Naauwelijks hij het eiland Wight gekomen werden zij den 23sten Maart 1672 door den Engelschen Schout bij Nacht Holmes aangetast, die zoodanig door de Nederlanders ontvangen werd, dat hij met zijne twaalf schepen moest afdeinzen. Daar de Haze des avonds gesneuveld was, voerde du Bois den volgenden dag het opperbevel en weerde zich met onwrikbaren moed met zijnen vier en veertiger, tegen Holmes die 80 stukken voerde, en nog twee fregatten, met dat gelukkig gevolg, dat, ofschoon zijne linkerhand des avonds van den 24sten Maart werd afgeschoten, en het bevel voor een tijd op den Kapitein der soldaten, Gerolf van IJsselmuiden overging, du Bois de vloot behouden in het Vaderland binnenbragt. Alleen drie koopvaardijschepen waren veroverd, en het fregat van Jan Jansen van Nes, dat, na eene heldhaftige verdediging en den dood des Kapiteins, genomen werd en zonk. Du Bois schijnt verder in 1672 niet in zee te zijn gegaan, daar zijne wond hem dit belette, maar in 1673 voerde hij het bevel op de *Ridderschap* van 64 stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Banckert. In het gevecht van den 7den Junij 1673 nam hij een Franschen brander, en had reeds het volk met den Kapitein aan boord gehaald, toen zich eene Amsterdamsche sloep van het schip zelve meester maakte. Meenende een Engelsch schip van 58 stukken aan boord te leggen, werd zijn groot marszeil afgeschoten en de meerdere bezeildheid van den Engelschman, wiens voormarszeil mede weg was, redde dezen. In dezen slag had hij drie dooden en drie schoten onder water, zoodat hij naauwelijks met vier pompen zijn schip lens kon houden.

Ook den slag bij Kijkduin heeft hij bijgewoond. Hij was in 1674, bij de vloot die, onder Cornelis Tromp, naar de kusten van Frankrijk en Spanje werd gezonden, en zeilde met zijn schip *Groot Hollandia*, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Aart van Nes. Een der eersten bij de landing op het eiland Noirmoustiers zijnde, kwam hij met een schot door zijnen rok vrij. Toen de vloot, op de hoogte van St. Sebastiaan, vaneen scheidde, en van Nes en Banckert terugkeerden, bleef du Bois met Jan van Nes, Almonde en Panhuis, op uitdrukkelijke begeerte van den Opperbevelhebber, Tromp, bij zijn eskader. In de baai van Rosas hielp hij mede de landing van 1200 man bevorderen. Doch op dezen togt gebeurde juist wat hij zelf

geschreven had: »naer myn oordeel solle wij met onse kostelycke »vloot weynigh uytrighten."

Hij keerde in December 1674 in het Vaderland terug. Hier eindigde weldra zijn levensloop. Te 's Gravenhage zijnde met zijnen vriend Kapitein Adriaan Poort, ter verkrijging van de hem toekomende gelden, werd hij door eene hevige kwaal in de nieren aangetast en naar Schiedam vervoerd, waar hij den 26sten December 1676, zeker nog niet in gevorderden ouderdom, overleed. Du Bois blijkt uit alles een moedig, verstandig, stout en regtschapen Zeeman van den ouden stempel te zijn geweest, een liefderijk echtgenoot en vader, godvruchtig, eenvoudig en nederig. Hij was een bijzonder vriend van den Admiraal de Ruiter, wien hij met een brief op zijne bruiloft noodigde.

Deze berigten zijn voor een groot gedeelte uit de brieven van du Bois aan zijne huisvrouw bijeengebragt. Zie voorts Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. V. bl. 443, D. VI. bl. 711; Sylvius, *Hist. onzes tijds*, B. III. bl. 191 en volg.; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 777, 786, 813, 894; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 104; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 437, 444, D. III. St. I. bl. 56—62; *Jaarboekje voor de Stad en het Kanton Schiedam*, Jaarg. 1851 bl. 14 en 15, *de Navorscher*, D. III. bl. 232.

BOIS (Jan du) behoorde waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als Elant en trad in het zelfde spoor als deze. Hij komt voor als de Vlaggekapitein van de Ruiter op diens togt naar de kust van Guinea in 1665, en onder de moedige bestormers, van het kasteel Cormantijn aan de gezegde kust, gelijk hij ook als Luitenant van den Kolonel Johan Belgicus van Hoorne steeds te lande dienst deed en zich bij het veroveren der sterkten tegen de vijanden onderscheidde. Het kan zijn dat hij den zelfden rang had bij den eersten zeetogt in 1665 en dat de Kapitein door Brandt, (*Leven van de Ruiter* bl. 444), Jan Willemszoon genoemd, de zelfde is als Jan du Bois. Doch in den vierdaagschen zeeslag had du Bois het bevel over *de Vrede* van 46 stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Tromp, later onder dat van de Ruiter, en schaarde zich in den uitersten nood van dezen Admiraal met nog eenige schepen rondom hem in den slag van den 4den Augustus 1666. Hij was met zijn schip onder het smaldeel van den Admiraal van Gent, dat de Rivier van Rochester moest opzeilen, om naar de sterkte der Engelschen en de diepte der rivier onderzoek te doen, en had alzoo zijn deel aan den zegepraal. Of hij later op nieuw Vlaggekapitein bij de Ruiter was, is onzeker, zijn naam komt niet meer voor.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 350, 518, 565, 568 enz.

BOIS (Simon du) was een leerling van Philip Wouwerman, die zich reeds in jeugdige leeftijd in Engeland vestigde en er in den beginne veldslagen en landschappen met beesten schilderde. Later ziende dat het portret in die tijd de meeste aanmoediging genoot, legde hij zich daarop toe. Zijne werken vonden zoo veel aftrek, dat hij in 1708 in ruime omstandigheden overleed.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild.*, D. I. bl. 198.

BOIS (Godfried du), geboren den 29sten Mei 1700 te Kruiningen in Zeeland, was een zoon van Godfried du Bois, Predikant, eerst te Kruiningen, daarna te Spijkenisse, en laatstelijk te Schiedam, alwaar hij in 1721 overleed, en van Maria Swalmius. Du Bois, reeds vroeg in de beginselen der letterkunde onderwezen, en daarin naar zijne jaren goede vorderingen gemaakt hebbende, verliet in 1716 de lage scholen, met het doen van eene redevoering in heldendicht *over de Muzijk* (*de Musica*), en genoot aan Leidens Hoogeschool het onderwijs in de wiskunde en wijsbegeerte van Jakob Bernard, Jakob Wittichius en inzonderheid van Willem Jakob 's Gravesande; doch in de medicijnen en de wetenschappen, die er aan verknocht zijn, van de beide Albinussen, vader en zoon, Herman Oosterdyk Schacht, en voornamelijk van den grooten Hermannus Boerhaave. In beide voornoemde wetenschappen, verkreeg hij den 6den Februarij 1725 de Doctorale waardigheid, na twee latijnsche verhandelingen in het licht te hebben gegeven, als betrekkelijk de wijsbegeerte, *over het Geluid* (*de Sonu*), en in de medicijnen, *over het Gehoor* (*de Auditu*), waarna hij te Haarlem als Geneesheer de praktijk ging uitoefenen.

In 1729 werd hij, inzonderheid door aanbeveling van Boerhaave, in de plaats van Johannes Oosterdyk Schacht, tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Franeker beroepen, en den 15den Maart 1731 in dien post bevestigd, met het doen eener redevoering, *over het nut en de noodzakelijkheid van de wiskunde in de Natuurkunde* (1), vervolgens gaf men hem de hoogleeraarstoel in de Medicijnen en Ontleedkunde in Maart 1738, bij welke gelegenheid hij den 20sten Februarij 1739 eene redevoering *over de Ontleedkunde* hield (2). Door het overlijden van Wijer Wilhelmus Muys, werd hem door Curatoren, den 25sten Februarij 1744, mede het Hoogleeraarambt in de Kruidkunde opgedragen. Hij werd echter door eene vroegtijdige dood verhinderd, den Akademietuin, in gevolge eene daarvan reeds door hem ontworpene schets, in eene betere orde te brengen, en met een aanzienlijk getal kruiden en planten te vermeerderen.

Eenige jaren reeds was du Bois door eene leverkwaal aangetast, welke naar geene geneesmiddelen willende luisteren, trapswijze zoodanig verergerde, dat hij aan eenen daarbijkomenden aanval van beroerte den 18den Januarij 1747 overleed. Hij was gehuwd in 1729 met Antoinetta Werners, weduwe van Diderik Schukking.

Du Bois was een zeer braaf en eerlijk man, die evenzeer de geveinsdheid haatte, als hij de vleijerij verachte, voorts een warm en standvastig vriend en menschlievend Christen. Zucht voor regtvaardigheid en billijkheid was eene hoofdtrek in zijn karakter, zoodat deze hem wel eens, doch zeldzaam, in eene oploopende vlaag van toorn kon doen ontsteken, wanneer hij menschen aantrof, die daartegen zondigden. In zijne praktijk was hij niet ongelukkig, en hij behandelde de zieken, die zich zijner zorg hadden aanbevolen, met de uiterste omzigtigheid en meewarige liefde. Voorts was hij ervaren in vele wetenschappen, bezat een fijn en vlug oordeel, en was ongemeen bedreven in de wiskundige wetenschappen. Hij heeft niets in druk uitgegeven dan zijne beide Inwijdings-verhandelingen, waarvan hier boven is gesproken; doch hij had onderscheidene stukken onder handen, van welke echter geen ver genoeg was afgewerkt, om ter perse te kunnen worden overgegeven, daar hij inzonderheid door zijne menigvuldige bezigheden verhinderd was ze te voltooijen.

Zie Vriemoet, *Athen Frisiac.*, pag. 821—823; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Gerber, *Lexicon fur Tonkunstler* S. 458; *de Navorscher*, D. III bl. 231, 232.

BOIS (Pieter Couwenburg du), een broeder van den voorgaande, geboren te Kruiningen den 5den November 1703; legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe en werd in 1728 Predikant te Graft, in 1729 te Maassluis, in 1730 te Deventer en in 1731 te Leiden. In 1748 tot Onderregent van het Theologisch Collegie bij de Hoogeschool aldaar benoemd, verwisselde hij dien post in 1762, met dien van Hoogleeraar der Godgeleerdheid; bij welke gelegenheid hij eene redevoering hield *over de heerlijkheid van God in alle zijne werken, maar inzonderheid in het hoogst eerbiedwaardig werk der verlossing, het helderst uitblinkende* (3). Doch hij mogt weinig meer dan een jaar der Hoogeschool van dienst zijn, als zijnde reeds den 7den Maart 1764 overleden. Hij was gehuwd geweest met Maria Doom, dochter van Dominicus Doom, Burgemeester te Schiedam; uit welk huwelijk vier zoons geboren zijn, van welke bij zijn overlijden nog slechts de jongste Godefridus Couwenburg du Bois, in leven was.

Zijn kleinzoon en naamgenoot, Petrus Couwenburg du Bois, een man van veel kennis en verdiensten, leefde te Scheipam als Lid van den Stedelijken Raad en stierf te IJsselstein, den 2den Julij 1845, oud bijna 75 jaren.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I. bl. 282, 283. D. II. T. en B. 208, 289, 290.

BOIS (J. P. J. du), Secretaris van Ambassade van den Koning van Polen en Keurvorst van Saksen in de Nederlanden schreef:

Vies des Gouverneurs Generaux avec l'abrégé de l'histoire des établissemens Hollandois aux Indes Orientales, la Haye 1763, avec cartes et figures, 4°, in de Nederduitsche taal maakt dit het 20ste deel uit van de *Historische Beschrijving der Reizen*, Amsterdam 1765.

Relation de l'Ile de Corse ou Journal d'un voyage dans cette île, et Mémoires de Pascal Paoli, traduit de l'Anglais de Jacques Boswell 1779.

Ook werkte hij mede aan de uitgaaf van 9 deelen der *Histoire générale des voyages*, waarvan in 1774—1780 eene verbeterde uitgave in 25 deelen in 4° te 's Gravenhage het licht zag.

Zie *Biogr. Univ.*; *de Navorscher*, D. III. bl. 231.

BOIS (Otto Willem Izaac du) zoon van Paulus David du Bois en van Helena Margaretha Berg, geboren te Venlo,

(1) *Oratio, de utilitate et necessitate Matheseos in Physicis.*

(2) *Oratio pro Anatome.*

(3) *De gloria Dei, in omnibus Ejus operibus, maxime vero in augustissima salutis opere, lucidissime fulgente.*

den 16den Julij 1756, trad als Kadet der Artillerie in 1764 in 's Lands dienst, werd in 1771 tot Tweede Luitenant en in 1793 tot Kapitein bevorderd. In die betrekking was hij Bevelhebber der Artillerie te Sluis, tijdens het roemruchtig beleg in 1794 en verliet de dienst na de omwenteling in 1795. Na Neêrlands herstelling in 1813, trad hij weder in dienst, werd den 4den April 1814 benoemd tot Luitenant-Kolonel der Artillerie en den 14den April 1815 in dien rang gepensionneerd.

Bij zijne echtgenoote Margaretha Rowaan liet hij, onder anderen, eenen zoon na Paulus David du Bois, die geboren was te Groningen, den 17den Junij 1786, in 1814 bij het bataillon van zijnen vader in dienst trad en in dat zelfde jaar nog werd bevorderd tot Tweede Luitenant bij dat wapen.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 112 noot, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOIS (Chretien du), geboren te Amsterdam in 1766 was eerst een leerling van den uitmuntenden schilder Joseph Marinkelle, werd daarna door den kundigen Jurriaan Andriessen in het landschapschilderen en andere vakken der kunst onderwezen en behoorde onder de vlijtige kweekelingen der Amsterdamsche Stads Teekenakademie, bij welke hij den gouden eerepenning behaalde, en waarvan hij later Medebestuurder werd. In het jaar 1820 werd hij mede Lid van de nieuw opgerigte Koninklijke Akademie der beeldende kunsten te Amsterdam, alwaar hij in 1837 overleed.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Studiebeelden en Fragmenten van* J. E. Marcus.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*; D. III. bl. 339; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*. D. I. bl. 198.

BOIS (Charles Marie Joseph du), een zoon van François Reignier du Bois en van Françoise Josephine Gravin de Bus, geboren te Hilversum den 22sten December 1772, trad in dienst als Vrijwilliger bij het Regement Fransche Koninklijke Dragonders in 1788 en na de veldtogten van 1792—1795 te hebben medegemaakt, verzocht hij zijn ontslag en trad in Hollandsche dienst als Onder-Luitenant bij het Regement zware kavallerie den 9den Julij 1795, maakte als Ridmeester den veldtogt in Noord-Holland in 1799 mede, en werd onder Koning Lodewijk eerst Luitenant-Kolonel en daarna Kolonel van het regement Garde te paard, hetwelk na de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, in Lansiers herschapen, den naam kreeg van Tweede Regement ligte ruiterij, Lansiers van de Keizerlijke Garde, en bij den aftogt uit Rusland, onder anderen tusschen Malo-Jaroslawetz en Borowsk veel koelbloedigheid aan den dag legde, maar na den overtogt van de Berezina allengs versmolt. Du Bois kwam evenwel in het vaderland terug en werd door Koning Willem, den 25 Februarij 1819, bevorderd tot Generaal-Majoor Bevelhebber van het toen opgerigt wordende regement lansiers. Den 21sten Julij 1822 werd hij gesteld op non-activiteit en hij overleed den 4den Julij 1829. Koning Lodewijk had hem in 1806 het Ridderkruis der Unie geschonken en Napoleon benoemde hem eerst tot Ridder daarna tot Officier van het Legioen van Eer en maakte hem Baron van het Keizerrijk. Door Lodewijk XVIII werd hij benoemd tot Ridder der Orde van St. Louis.

Zie Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1819. D. II. bl. 2 en 3; Bosscha, *Nederl. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 396—401, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOIS (Dominicus Franciscus du), geboren te Brugge den 8sten November 1800, genoot in zijne jeugd, in zijne geboortestad, het onderwijs van Josephus Franciscus Ducq en later te Antwerpen van den beroemden Mattheus Ignatius van Bree. Vervolgens ter zijner verdere ontwikkeling naar Parijs vertrokken, maakte hij zich aldaar de lessen van den Baron Gros ten nutte. In 1828 tot Directeur der Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten te 's Hertogenbosch aangesteld, bleef hij daaraan onafgebroken verbonden tot aan zijne dood, den 27sten October 1840. Niet weinig heeft de school dan ook door zijnen ijver en talenten gebloeid; ja, men mag wel zeggen, dat zij geheel aan hem haar eigenlijk bestaan te danken heeft.

Du Bois bezat groote verdiensten in het historieele vak. In de voorzaal der gewone audientie op 's Koning Paleis, in het Noordeinde te 's Gravenhage, hangen twee proefstukken van zijne kunst, zinspelende op van Speyk en J. Hobein. Op het Raadhuis te 's Hertogenbosch treft men een ander historiestuk van zijne hand aan, voorstellende de *Uitreiking van het vaandel aan de Bossche Schutterij, door den Prins van Oranje* (later Koning Willem II). Du Bois was een der Bestuurders van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Braband. Onder de door hem gevormde leerlingen, is Jan Hendrik van Grootvelt, kaarslichtschilder te Rotterdam.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOISOT (Karel van), zoon van Pieter Boisot en Louise van Tisnaeq, werd door Alva ingedaagd, en, niet verschijnende, gebannen uit de Nederlanden, als schuldig staande aan geschonden Majesteit. Met hem werd ook ingedaagd zijne huisvrouw, Maria de Fonseca. Gedurende zijne ballingschap hield Boisot briefwisseling met den Prins van Oranje, die hem in het jaar 1573 aanstelde tot Gouverneur van Vlissingen. Hij verkreeg grooten roem, niet alleen als krijgsheld maar ook als Staatsman. Zijn toeleg om Middelburg door overrompeling aan 's Prinsen zijde te brengen, mislukt zijnde, ondernam hij, met beter gevolg, de belegering van het kasteel Rammekens, waaraan de Nassauschen veel gelegen lag, en kreeg het in, na het beschoten en aan de eene zijde ondermijnd te hebben, waarover de Prins hem zijn genoegen te kennen gaf. Boisot zelf werd er door aangemoedigd, tot meer gewigtige ondernemingen, waarschijnlijk zal hij niets verzuimd hebben, om Middelburg meer en meer te benaauwen, tot dat die Stad zich genoodzaakt zag tot de overgave, waarvan hij het verdrag, nevens anderen, onderteekende. Gelijk zijn dienst den Zeeuw nuttig was, zoo trachtte hij ook het belang van Noord-Holland te bevorderen; doch hier slaagde hij minder gelukkig. Sonoy kon zich met hem niet wel verstaan, en zijn ontwerp ter versterking van Alkmaar ging traaglijk voort. De Prins, die zijn wijs beleid toonde, in het uitkiezen van vrienden en gunstelingen, bediende zich veel van Boisot. Hij zond hem naar Engeland, om aldaar, ten voordeele van Holland en Zeeland te handelen, en zorgde, dat hij onder de Gemagtigden behoorde, wien belast werd, eene nieuwe ordonnantie op het stuk van regering van Holland en Zeeland op te stellen, welke vervolgens ter Staatsvergadering goedgekeurd is, ook was Boisot een der Gemagtigden tot den vredehandel te Breda; doch men verzweeg in den lastbrief voorzigtiglijk dat hij en van Dorp Bevelhebbers van steden waren. Men had in 1575 aan de Spaansche zijde een ontwerp gesmeed, eenen togt door het water te doen, van Filipsland op Duiveland en Schouwen. Het schijnt dat men iets van dit stout voornemen ontdekt had; althans Boisot begaf zich reeds in Augustus naar Schouwen, waar zijne tegenwoordigheid bij het leger zoo noodzakelijk was, dat hij naar Walcheren niet kon oversteken. De Spaanschen waadden door het water, en kwamen gedeeltelijk op den oever van Oost-Duiveland. Zij, die naauwelijks uit het water ontkomen waren, geraakten in het vuur. Boisot, die den vijand wachtte aan den kant van Zijpe, en aldaar een klein fort had doen maken, was na geplaatst met tien vaandelen krijgsknechten, achter den dijk, om den vijand te begroeten. Hier werd hij door een van zijn eigen volk, het zij bij ongeluk of uit moedwil, zoodanig in zijnen regterarm en oksel geschoten, dat hij terstond dood bleef. Men haalde hem echter uit het midden der vijanden, onder welken hij zich bevond, en bragt het lijk naar Walcheren. Doch dit verlies vervulde de Staatschen met schrik en verwarring, en gaf den Spanjaarden gelegenheid om hunne onderneming voort te zetten. De vrijheidminnaars betreurden zijn dood; en het vaderland verloor een groot sieraad.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 330 (449) B. VIII. bl. 123 (648); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 169, 331; Velius en Centen, *Beschr. van Hoorn*, bl. 379; Strada, *Hist. de la Guerre des P. B.* Tom. II. pag. 236; Pers, *d'Ontstelde Leeuw*, bl. 302; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; Beaufort *het Leven van Willem* I. D. II. bl. 390, 496, 586, 587; van Goor, *Beschr. van Breda* bl. 143; Boomkamp, *Alkmaer en desz. Geschied.* bl. 180; 199, 202, 203, 215, 333; Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*; D. VI. bl. 439; D. VII. bl. 16, 29, 72; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII, bl. 36; *Korte Levens der Nederl. Vorsten enz.* St. II. bl. 4 en 5; 's Gravesande *Tweede eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 330—332, 337—344; te Water, *Hist. van het verb der Edelen*, St. II. bl. 248—255; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Kanter, *Chron. van Zier.*, bl. 132, 136; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A bl. 121; *Biogr. Univers.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II, St. V. bl. 301, 343, 415, 428, 433 en 496; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 50, 86, 87.

BOISOT (Lodewijk van), Heer van Ruart, broeder van den voorgaande, geboren te Brussel, en zeer vermoedelijk, een der verbonden Edelen, doch doordien op eenige naamlijsten alleen Boisot staat, blijft het onzeker, of daar gezien wordt op Lodewijk of op zijnen broeder Karel, welke onzekerheid door het

verzwijgen van den voornaam omtrent dit edel paar broeders, meermalen plaats vindt. In de befaamde Bartholomeus-nacht schijnt hij zich in Frankrijk te hebben bevonden, althans vindt men opgeteekend dat hij aldaar ter oorzake van de godsdienst in de gevangenis zat, waaruit hij niet dan met veel moeite, door eenige Monniken ontslagen werd.

Wanneer hij in Nederlandsche dienst het zwaard tegen Spanje heeft aangegord, vindt men niet opgeteekend, maar hij was ijverig de zaak der Bondgenooten toegedaan, en zijne groote verdiensten maakten hem overwaardig, om na den dood van Boudewijn Ewoutz tot Admiraal van Zeeland verheven te worden, ook heeft hij het vaderland in deze hoedanigheid in den beginne der droevige Nederlandsche beroerten uitmuntende diensten bewezen. In 1572 hielp hij den Prins van Oranje binnen Roermond en bewoog Mechelen de poorten voor hem te openen. Toen Middelburg in het jaar 1573, door Prins Willem I belegerd, en tot den uitersten nood gebragt was, poogde Alva en vervolgens Requesens, die stad door alle mogelijke middelen te ontzetten. Zoo zakte de Admiraal Beauvoir in November 1573 de Ooster-schelde af en bemagtigde Reimerswaal, doch de Zeeuwsche vloot onder Admiraal Willemszoon en Boisot bragt hem tot wijken en sloot het grootste gedeelte te Bergen op Zoom in. Requesens rustte vervolgens eene sterke vloot uit, waarvan in Januarij 1574 het eene gedeelte naar Vlissingen stevende, terwijl het andere onder Glimes en Romero de Schelde afvoer. Dit werd door Boisot bij Reimerswaal opgewacht, maar op aannadering van eerstgenoemde smaldeel ontbood Oranje vier van Boisots grootste schepen naar Vlissingen, om die van Antwerpen zooveel te beter te kunnen beteugelen. Boisot durfde dit niet wel weigeren, maar hield zich ook verzekerd, dat hij dus verzwakt, buiten staat zou wezen, om, met hoop van eenen goeden uitslag, iets tegen de Spaansche vloot te kunnen ondernemen. Hij besloot dus zijne eerst bepaalde onderneming werkstellig te maken, en vervolgens aan het verlangen van den Prins te voldoen. Hij stevende dan op de Spaanschen regtstreeks aan, en ontmoette hen bij Gorishoek aan het Lodijksche gat. Requesens stond met zijn hofgezin op den dijk van Schakerlo, om het gevecht te aanschouwen. Ofschoon het niet lang duurde, was het echter zeer hevig, en het viel allergelukkigst voor de Staatschen uit, want de Zeeuwen, die, zoowel als hun Admiraal, in dapperheid niet achterbleven, veroverden tien Spaansche schepen, waarvan het grootste, namelijk dat van den Spaanschen Admiraal verbrandde, van de overige negen, wierden er vier te Vlissingen en vijf te Vere opgebragt, doch Boisot had het ongeluk, dat hem gedurende het gevecht, het eene oog werd uitgeschoten. Middelburg ging, na deze overwinning, benevens Arnemuiden, aan den Prins over, het geheele eiland Walcheren, ja geheel Zeeland werd van de Spanjaarden verlost. Kort daarna vernemende dat de vijandelijke vloot voor Lillo lag, en dat er geen goede wacht werd gehouden besloot hij die onverwacht aan te vallen, zoo als hij dan ook den 30sten October deed. De Spanjaarden, de Zeeuwsche vloot ziende naderen, maakten aanstonds zeil en namen de vlugt naar Antwerpen. Zij werden door Boisot vervolgd en nagejaagd, die elf van hunne schepen veroverde, en den Admiraal Adolf van Haemstede gevangen nam; terwijl vier der vijandelijke schepen aan den grond zeilden, en de overige zich met groote overhaasting tot voor Antwerpen bergden.

Groote dienst deed Boisot nog in het zelfde jaar aan de stad Leiden, in hare vermaarde tweede belegering door den Spanjaarden. Deze ongelukkige stad was tot het uiterste gebragt, en in dien benarden toestand, dat er geen ander middel overbleef om die rampspoedige stedelingen te hulp te komen, dan door het openen der sluizen en het doorsteken der dijken, om met galeijen en schuiten over het ondergeloopene land de stad te kunnen naderen; zulks werd gelukkig onder het beleid van den Admiraal Boisot uitgevoerd, onder verscheidene gevechten, daar iedere dijk eerst met het zwaard in de hand moest veroverd worden, om te worden doorgestoken; en dit had ten gelukkig gevolg, dat de Spanjaarden zich genoodzaakt zagen het beleg op te breken. De Admiraal kwam met zijne vloot, op Zondag den 3den October 1574, des morgens ten acht uren, ter stad invaren. De vreugd op deze aankomst, was onbeschrijfelijk en uitbundig, Boisot en de andere Opperhoofden der verlossers, werden, zoo door de Staten van Holland als van stadswege, beschonken met gouden ketenen en gedenkpenningen, op welke het ontzet van Leiden stond afgebeeld.

Boisot had, nevens den Prins van Oranje, door onderscheidene middelen meer dan eens gezocht, de belegerde stad Zierikzee van levensmiddelen, waaraan ze gebrek had, te voorzien, maar nimmer daarin kunnen slagen. Eene nieuwe poging stelden zij ten dien einde te werk, op den 12den Junij 1576 met eenen grooten hulk, ruim van geschut voorzien, en bemand met 5 à 600 soldaten en matrozen, aan wier hoofd de Admiraal Boisot zich bevond. Dit vaartuig trachtte men aan den dijk te Borndam te brengen, ten einde den vijand daarmede, als van eene schans, af te weren, om daardoor zijn geschut te doen zwijgen, en door dat middel de stad van leeftogt te voorzien. Maar doordien het schip bij laag water aan den grond vast raakte, barstte het door zijn eigen zwaarte en veelvuldige schoten, die er de Spanjaarden op deden, van een. Het water weder aan het wassen rakende, werd het echter van zijne geledene schade zoo veel doenlijk hersteld zijnde, op nieuw vlot; doch toen kreeg het van de Spanjaarden twee schoten, waardoor het, in brand geraakte, reddeloos verloren was, en weinig minder dan 300 menschen verdronken, onder welken de Admiraal zelf was, die dus op eene ongelukkige wijze zijne heldhaftige loopbaan eindigde, en den 15den Junij 1576 in de golven smoorde. De Prins schreef van hem aan zijnen broeder Jan: »lequel je regrette surtout, pour l'avoir trouvé vaillant gentilhomme et très »affectionnée au bien de la cause commune." Bij zijne echtgenoote, Margareta van Dorp, liet Boisot geene kinderen na. Zijne beeldtenis gaat in prent uit door C. de Visser, in fol.; en komt daarna gegraveerd door J. Houbraken voor, in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 460 en in de *Tooneelpoezij* van N. S. van Winter en L. W. van Merken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VII. bl. 479 (4), 495 (16), 533 (43), 549—560 (54—61), 679 (145); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 172, 275, 338; Strada, *Hist. de la Guerre des P. B.*, Tom II. pag. 212, 245; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 192, 193, 216; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; B bl. 256; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 437—439, 478, 504, 510, 512, 624, D. III. bl. 765; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 439, 460, 489—495; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII. bl 36; *Korte Levensbeschr. der Nederl. Vorsten enz.*, St. II. bl. 2-4; Schuer, *Nederl. Merkw. Gebeurt.*, D. I. bl. 37, 38; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 65, 362, 363, 378, 390—398; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 261—263; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Leven van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. VII. bl 228—246; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 47, 48. A bl. 120—125; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst en Wetens.*, door G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univ.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 343, 346, 389—399, 503; Groen, *Arch. de la Maison d'Orange*, Tom. V, pag. 346; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 72—77, 93, 94.

BOISSENS (Cornelis), geboren te Enkhuizen, was een buitengemeen kunstig Schrijver en treffelijk Plaatsnijder; ongemeen schoon was zijn schrift, en stout de trekken, die hij met zijne pen wist uit te voeren. Hij heeft een boek uitgegeven met voorschriften voor het schrijven ten dienste der jeugd, door hem zelven in plaat gebragt, dat zeer fraai is.

Zie (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuysen*, D. I. b. bl. 31; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOITET (Reinier), een Boekverkooper, die in het begin der achttiende eeuw te Delft woonde, schijnt er zich bijzonder op toegelegd te hebben, om goede werken uit te geven. Ook was hij een beoefenaar der Dichtkunst, en de weinige dichtvruchten, die men van hem aantreft, getuigen niet ongunstig van zijn dichttalent.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 72; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BOJUS (Cornelis). Zie Boey (Cornelis).

BOK (Jacob Dirksz. de) was een dergenen, die in het jaar 1572, de stad Enkhuizen, uit de handen der Spanjaarden in die der Staten hielp overbrengen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 270.

BOKELMAN (Patroclus), oudste zoon van Hendrik Bokelman, Predikant in den Ham, in het Graafschap Mark, misschien ook wel een bloedverwant van den vroeger vermelden Johan Frederik Böckelman schreef zich veeltijds Bibliander, hetgeen in de Grieksche taal het zelfde als zijn voornaam beteekent. Zijne School- en Akademie-Letteroefeningen voleindigd hebbende, werd hij in 1600 Predikant te Wijhe, een dorp tusschen Deventer en Zwolle, van waar hij in 1609 naar Wulfraat in het Hertogdom Berg, beroepen werd. Hij was een zeer geleerd man; bezat eenen vaardigen geest, vlug vernuft en fijn oordeel; daarbij was hij in velerlei wetenschappen en ligchaamsoefeningen bedreven; bij schilderde

vaardig, was een kenner en beoefenaar van de Muzijk, verstond de Manege en reed vlug te paard, ook was hij zeer ver in de Dichtkunde gevorderd, blijkens zijne uitgegeven Latijnsche Dichtwerken, die onder de volgende titels het licht zien:

Paraphrasis poëtica Psalmi Davidis. C. L. etc. acc.

Threnodia in praematurum obitum Rever. Illustriss. Principis Ernesti, Marchionis Brandenb. et s. Joh Ord. in Marchia, Saxonia Vandalia etc. Magistri. Dusseld. 1614.

Triumphus Groninganus, in quo I describentur Poeticè Divorum comitia, in quibus urbs Belgicae confederationi destinatur. II. Ipsa obsidia, quomodo feliciter peracta. III. Mauritius Illustriss. Princeps Auriäcus, quomodo victoria parta, Hollandiam repetens iter fecerit per Frisiam, et quomodo sit à studiosis Academiae Franekeranae introductus Fran. 1614.

Ook heeft men van hem in het Hoogduitsch eene *Uitlegging van Genesis III vs.* 15, te Dusseldorp bij Bernard Busius in 1616 gedrukt.

De geleerde Revius getuigt ook in zijn *Daventria Illustrata*, dat onder hem nog een groot aantal ongedrukte dichtstukjes van Bokelman berustende waren, waaronder uitstaken, zijn *Papomachia ad Sibrandum Lubbertum*, en eene *Elegia ad Joannem Dousam, Nordovici Dominum.*

Zie Revii, *Daventr. Illustr.*, pag. 566, 567; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOKELSZOON (Jan). Zie Beukelsz. (Jan).

BOKHOUDT (Jurriaan). Zie Bockhout (Jurriaan).

BOKKELMAN (Johan Frederik). Zie Böckelman (Johan Frederik).

BOKKEMA (Rienk), een Fries van geboorte en zoon van Bokke Doedinga, was een man van groot aanzien en beroemd, wegens zijnen moed in den krijg. Met den Koning van Engeland de Turken beoorloogd hebbende, werd hij, wegens betoonde dapperheid, tot Ridder geslagen. Na den dood van zijne echtgenoote Bot Sikkinga, dochter van Fekke Sikkinga van Dongjum, reisde hij den 3den Februarij 1387 naar Jeruzalem en kwam den 14den December van daar terug. In 1390 hielp hij Hertog Willem van Gelder den wederspannigen Hertog van Lithauwen beteugelen, ten behoeve der Duitsche Ridders in Pruissen. Hij was tegenwoordig bij de belegering van het slot Gaerde. In 1398 stelde hem Hertog Aalbrecht van Beijeren aan tot Baljuw van Wymbritseradeel, toen Wagenbruggerdeel genaamd, Gaasterland en Doniawarstal. Daar hij echter, in deze waardigheid, de zijde der Landzaten, die men Hollandersgezinden noemde, scheen toegedaan, verloor hij, door bewerking der andersgezinde partij, deze bediening en moest zelfs in 1399 het land ruimen; terwijl zijn burgt, staande in de Burgtstraat te Sneek, geheelenal vernield werd. Toen de Hertog in 1401, een bestand met de Friezen getroffen had, kwam hij in Friesland terug, landde te Stavoren, waar hij zich gedurende een jaar onthield, doch hij werd, op Lichtmisdag van het jaar 1402, van daar door de Sneekers afgehaald, en naar hunne stad gevoerd.

Hij was, naar het begrip van die tijden, een vroom en godsdienstig man, zoodat hij voornam een klooster te stichten, van Reguliere Kanonniken, naar den regel van den H. Augustinus. Hiertoe verwierf hij hulp van goede vroome menschen, en stichtte in 1406 het klooster Thabor, op zijn eigen erf en goederen, een kwartier uurs ten Z. O. van Tirns. De plaats was eerst genoemd Aborth, waarvan de Bisschop, bij de wijding van het klooster, door letterverzetting, Thabor maakte. In 1410 werd hij aldaar monnik en ofschoon hij niet tot Priester kon gewijd worden, omdat hij, in den oorlog te veel bloed vergoten had, droeg hij evenwel 26 jaren het kleed van die orde en overleed in hoogen ouderdom in 1436.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 228 en 229; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. V. St. I. bl. 159 en 160; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 571—572; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. XI. bl. 114.

BOKKENBERG (Pieter Cornelisz.) Zie Bockenberg (Pieter Cornelisz.)

BOKSHOORN (Josef), geboren te 's Gravenhage, trok, nog zeer jong zijnde in 1670, naar Londen, waar hij tot zijne dood toe verbleef, zoodat hij beter in die stad en in Engeland bekend was, dan in zijne geboorteplaats en de Vereenigde Nederlanden. Hij was een bekwaam schilder, en muntte inzonderheid uit, in het kopieren van de portretten van Sir Pieter Lelys; welke kunsttafereelen hij zoo goed wist na te bootsen, dat zelfs vele kunstminnaars, er destijds geen onderscheid in wisten te ontdekken. Dan Bokshoorn liet het hierbij niet steken; hij nam hooger vlugt en, volgde insgelijks de behandeling van den grooten Anthony van Dijk zoo ijverig na, dat hij hem genoegzaam evenaarde; zoo als bleek uit een afbeeldsel van den Graaf van Strafford, in het bezit van Milord Buckingham, hetwelk Bokshoorn zoo uitmuntend naar den Ridder van Dijk navolgde, dat het schier niet voor het oorspronkelijke behoefde onder te doen. Bokshoorn zou het zeer verre gebragt hebben, want hij paarde bij zijne bekwaamheid eene vlugge werkzaamheid, zoo niet de dood hem in den weinig gevorderden ouderdom van 36 jaren had weggerukt. Hij werd te Londen in de St. Martenskerk begraven.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOKSTAEL (Wilhem). Zie Boxtael (Wilhem).

BOL (Hans), ook wel Jan Bol genoemd, geboren te Mechelen den 16den December 1534, werd, den ouderdom van 14 jaren bereikt hebbende, bij eenen Schilder in zijne vaderstad besteld om de kunst te leeren. Hij verbleef bij dezen zijnen Meester die een groot brekebeen was, twee jaren; na verloop van welke hij zich naar Heidelberg begaf. Zich hier weder twee jaren geoefend hebbende, keerde hij naar Mechelen terug, waar hij nu zijn verblijf verkoos; voortaan op zijn eigen wieken drijvende, zonder eenig verder onderwijs van meester of voorganger te genieten, vond hij alleen door zich zelven, onderscheidene ordonnantiën van Landschappen en andere onderwerpen uit. Hij schilderde zeer bevallig en zuiver met waterverw op doek, en nam eene goede handeling, en een vaste en fikse manier, in het aanleggen en opmaken zijner werken in acht; ook waren zijne schilderstukken bij de kooplieden gewild, en werden wel betaald. Na de jammerlijke plundering van Mechelen in 1572, toen die stad door het toomelooze krijgsvolk overrompeld werd, kwam *Bol* beroofd en berooid te Antwerpen, en werd daar, door eenen kunstminnaar van Belle in Vlaanderen, Anthoni Couvreur genaamd, zoo wel ontvangen, en uit achting voor zijne kunst, zoo goed uitgedoscht, dat hem niets ontbrak. Gedurende zijn verblijf te Antwerpen, begon hij het schilderen op doek geheel ter zijde te zetten, omdat men zijne doeken kocht, die namaakte en voor eigen werk uitgaf, en legde zich van toen af op Landschappen en Historiestukjes in miniatuur toe, zeggende: »laat ze nu op den duim fluiten, en mij dit eens »nadoen."

In 1584 vertrok hij van Antwerpen, om de beroerte en bittere gevolgen van den oorlog te ontgaan, en kwam eerst te Bergen op Zoom, daarna te Dordrecht, waar hij omtrent twee jaren woonde; vervolgens begaf hij zich naar Delft, en eindelijk naar Amsterdam, waar hij onderscheidene schoone teekeningen in miniatuur vervaardigde, onder anderen die stad zelve naar het leven afgemaald van den IJkant met hare schepen te zien, ook van de landzijde met gezigten van eenige dorpen; in welke stukken de schepen en hunne weerschijn in het water zeer natuurlijk uitgevoerd zijn. Hiermede won hij zeer veel geld. Eene menigte prenten zijn in druk naar zijne teekeningen en vindingen uitgevoerd, ook had hij zelfs liefhebberij voor de graveerkunst, want hij heeft fraai in het koper geëtst op eene teekenachtige manier, zoo Landschappen met Boerenkermissen, als Bruilofften enz., die bij de liefhebbers in groote achting staan, onder anderen de *Verzoening van Jakob en Ezau; de Twaalf Maanden* en nog twee stellen elk van twaalf Landschappen. Hij stierf te Amsterdam, den 20sten November 1593. Zijn afbeeldsel is op de wijze van een grafsieraad in het koper gebragt, door Goltzius, ook gaat er nog een ander portret van hem uit, waaronder men deze vier regels leest:

Pictorum sedes dedit hunc Mechlinia Bollum
Arte, nitore urbes quae super at reliquas.
Rura, lacus, aqueo quamvis sint ducta colore,
Non tamen haec abeunt more fluentis aquae.

Hetwelk wij aldus vertaald vinden:

't Fraai Mechlen, 't eêl verblijf der Schildren van voorlang,
Roemt dat uit zijne vest Jan Bol is voortgekomen,
Wiens water-verw ons geeft veld, stroom en watergang
Bestendiger van aard, dan de onstandvaste stroomen.

Bol heeft geene kinderen verwekt, maar is gehuwd geweest met eene weduw, die eenen voorzoon had, Frans Boels geheeten,

welke bij hem onderwijs in de kunst genoot (1). Ook was de bekwame Jakob Savary, een leerling van Bol.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 322—326; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOL (Ferdinand), geboren te Dordrecht in het begin der zeventiende eeuw, was opgevoed te Amsterdam, doordien hij twee of drie jaren oud zijnde na deze groote wereldstad werd gebragt. Tot rijper jaren gekomen, kreeg hij grooten lust om zich op de Schilderkunst toe te leggen en hij oefende zich daarin met de meeste vlijt, onder den beroemden Rembrandt. De natuur en de fortuin waren hem beide gunstig; zoodat hij eenen grooten roem en veel geld, tot dienst van zijn ouden dag overwon; want hij stierf in 1681 in vergevorderden ouderdom.

Zijn hoofdvak was portretten, die hij in eene losse stoute manier schilderde; hoewel zijn koloriet van het vleesch dikwerf eene te bruine tint had, hebben zijne portretten veel overeenkomst met het leven en de natuur. Als Historieschilder gaf hij blijken van goeden smaak in het componeren, en bragt eene tamelijke goede uitdrukking in zijne figuren; doch het ontbrak hem dikwijls aan bevalligheid en smaak. Sommige van zijne stukken zijn naauwkeurig bewerkt, met ongedwongen en natuurlijke standen, doch in andere laten zijne omtrekken nog al wat te wenschen over.

Behalve een groot aantal portretten, die ongemeen natuurlijk en krachtig geschilderd zijn, vindt men ook eene menigte van zijne roemwaarde kunststukken, zoo in Godshuizen als anderzins te Amsterdam, welke zijnen roem wel zullen doen voortduren. Zoo ziet men van hem in het Paleis te Amsterdam:

De Aanstelling van de zeventig oudsten in het kamp van Israël.

Mozes voor de tweedemaal met de Wet van den berg Sinaï komende.

Fabricius in het kamp van Pyrrhus.

in de consistoriekamer der Zuiderkerk te Amsterdam:

Het aanbrengen van geschenken tot opbouw van Salomons tempel;

in de Krijgsraadkamer te Gouda:

een kapitaal *Schutterstuk*, met het jaarmerk 1653;

in 's Rijks Museum te Amsterdam:

het *Portret van den Luitenant-Admiraal, Hertog en Ridder Michiel Adriaansz. de Ruiter.*

het *Portret van Jacob van Kampen, bouwheer van het Stadhuis* (thans Koninklijk Paleis) *te Amsterdam;*

in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

het *Portret van den Admiraal de Ruiter.*

het *Portret van Engel de Ruiter.*

In de Schilderijengallerij te Dresden:

De Vlugt naar Egypte.

Doch een der schoonste werken van dezen verdienstelijken Meester treft men aan in de Regentenkamer van het Leprozenhuis te Amsterdam, dat in 1649 geschilderd werd. Het is een *Regentenstuk*, met zes beelden ten voeten uit en levensgroot. Een der daarop voorkomende portretten is zoo volkomen in de manier van Rembrandt, dat men het afzonderlijk ziende, niet slechts voor het werk van dien weergaloozen Schilder, maar zelfs voor een zijner beste meesterstukken zou aanzien. In dat zelfde huis zijn van Bol nog twee *Regentstukken* en

De geschiedenis van Naäman den Syriër.

In het door de vlammen verteerde Admiraliteits-magazijn te Amsterdam, praalde in een der vertrekken boven de deur, een uitmuntend tafereel van dezen Meester, voorstellende

's Lands Hooge Regering in de gedaante eener aanzienlijke vrouw, den staf van bevel aan eenen Zee-overste toereikende.

Zijn portret komt voor bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 71.

Zie, behalve dat werk, Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 301—303; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek. *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. II. bl. 18, 21, 81, 131, 312, St. III. bl. 259; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; van der Willigen, *Reis door Duitschl.*, bl. 229; *Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterd.*; *Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabinet te 's Gravenhage.*

(1) Zie over dezen Boels hiervoor bladz. 220.

BOL (Cornelis), een Hollander, die in 1666, toen Londen door eenen fellen brand geteisterd werd, in Engeland woonde, schilderde onderscheidene tafereelen van die verschrikkelijke ramp, alsmede gezigten van vele gebouwen in en om die hoofdstad gelegen. Ook etste hij eenige gezigten op Zeehavens.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOL (Jan van der), die zich in het begin dezer eeuw als niet onverdienstelijk onderwijzer der jeugd moet hebben onderscheiden, heeft geschreven:

Lofrede op Willem V, Prins van Oranje Nassau. Breda 1818. met portr. gr. 8°.

Zie de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BOLANDUS (Sebastianus). Zie BOLLAND (Sebastiaan).

BOLETUS (Hugo), geboren te Delft, was eerst Prior in de vermaarde Abdij van Egmond, en vervolgens bij de Karthuizers te Kapelle bij Adinghen in Henegouwen. Hij leefde omtrent het jaar 1465 en wordt onder de geleerden van zijnen tijd gerangschikt.

Zie Bleyswyck, *Beschr. van Delft*, bl. 755; v(an B(eussen), en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 725; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 664; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOLHUIS (Lambertus van), zoon van Michiel van Bolhuis, taalman der gezworene gemeente te Groningen, en van Allagonda Beckeringh, was te dier stede geboren den 20sten November 1741. Nadat hij op de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats met lof zijne loopbaan geëindigd had, werd hij, reeds in 1756, dus slechts veertien jaren oud zijnde, onder het getal der Akademieburgers van de Groninger Hoogeschool opgenomen; en ging voort, zich, in dezen nieuwen werkkring, gedurende meer dan negen jaren, vlijtig te oefenen in onderscheidene vakken van wetenschap en taalkennis, onder de leiding van de beroemde mannen van zijnen tijd, als van Johan Daniël van Lennep, Nicolaas Wilhelmus Schroeder, Leonardus Engelhard, Dionysius van de Wijnpersse, Leonardus Offerhaus, Tiberius Lambergen, Gualtherus van Doeveren, en Frederik Adolph van der Marck, en in de Godgeleerdheid, onder die van Ewaldus Hollebeek, Paulus Chevallier, Daniel Gerdes, Michaël Bertling en Franciscus Ludovicus Cremer. In 1765 werd hij bij de Classis van Groningen en het Gooregt tot de Predikdienst onderzocht, en bekwaam gekeurd; aanvaardde, den 20sten April 1766, het Leeraarsambt te Marsum, nabij Leeuwarden, werd in 1767 verplaatst naar Noorddijk; in 1772 naar Oostwolde, in 1783 naar Leeuwarden, en in 1786 naar Groningen, waar hij in September 1823 emeritus werd en den 26sten Augustus 1826 overleed.

Te Oostwolde, alwaar in den zomer van 1769 eene indijking van, uit den Dollard, aangespoelde landen plaats had, en alwaar, in 1777, eene fraaije nieuwe kerk, uit de voordeelen dezer bedijking voor de Kerkenkas, gebouwd werd, hield hij daarin de eerste Leerrede, waarin hij ook de oudheid dezer landen in het burgerlijke en kerkelijke voordroeg. Deze Leerrede, bij de liefhebbers der Vaderlandsche Oudheden in hooge achting, heeft hij, benevens eene Synodale Redevoering van dat zelfde jaar, in druk uitgegeven, onder den titel:

Tweetal van plegtige Redevoeringen, welker eene, over Jezaj. LXVI: 1 en 2, uitgesproken op den 12den van Wijnmaand 1777, ter inwijding van een nieuw Kerkgebouw te Oostwold, vele bijzonderheden behelst uit de Oudheden dezes Lands, die in de Bijvoegselen nader aangewezen worden; en welker andere, over Hagg. I: 14, te Appingadam, den 2den van Bloeimaand 1777, gedaan ten besluite van de Hooge Kerkvergadering van Stad en Lande, den Godsdienst vertoont in deszelfs aangelegenheid, verval en herstelling, voornamelijk in betrekking tot onze dagen; door L. van Bolhuis; *Predikant te Oostwold in den Oldambte*, Groningen 1778.

Ook legde hij zich aldaar bijzonder toe op de beoefening van onze Nederduitsche taalkunde, en gaf uit zijne:

Beknopte Aanleiding tot de kennis der Spelling, Spraakdeelen, en zinteekenen van de Nederduitsche taal, ten dienste van mingevorderden, naar den nieuweren smaak, ter uitgave opgesteld door Klaas Stijl, na des Schrijvers tusschenvallenden dood uitgegeven, aangeprezen in eene Voorrede, en voor de helft vermeerderd met bijgevoegde Aanmerkingen, die den weg openen tot dieper, en uitgestrekter onderzoek, door L. van Bolhuis, enz. Groningen 1776; van welk voortreffelijk boekje reeds, in 1787, de derde uitgave verbeterd en vermeerderd, in het licht kwam.

In 1780 werd hij gekozen tot Lid van de Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, en in 1793 door de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, met een gouden Medaille bekroond om de beantwoording van eene uitgeschrevene Prijsvraag over eene Nederduitsche Spraakkunst, welke door de Maatschappij vervolgens is uitgegeven, onder den titel:

Beknopte Nederduitsche Spraakkunst, *opgesteld door* L. van Bolhuis, enz. 1793, en sedert nog tweemaal herdrukt.

Den 28sten April 1809 werd hij aangesteld tot Corresponderend Lid van de tweede klasse van het Koninklijk Hollandsche, later Nederlandsche, Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten. In zijne vaderstad, alwaar hij met kracht en lust de openlijke Predikdienst, nevens zijne Ambtgenooten, waarnam, vierde hij in 1816, zijne vervulde vijftigjarige dienst openlijk met eene Leerrede, welke hij vervolgens uitgaf, onder den titel:

Leerrede over Hand. XXVI: 22 *en* 23, enz. Gron. 1815.

Behalve het ambtwerk, dat hij altijd vlijtig en met naauwgezetheid waarnam, had hij ook bijzonder veel lust, om onderscheidene der voornaamste onderwijzers in de stad zijner inwoning te oefenen in de kennis onzer moedertaal, en was, vooral bij de ontluiking van een verbeterd Schoolonderwijs, ettelijke jaren, ook in vereeniging met den verdienstelijken Wester, ijverig werkzaam, om het zijne daaraan toe te brengen, gelijk hij mede een der oprigters is geweest van de Leer- en Kweekschool van de Provincie Groningen en onderscheidene jaren Medeopziener, zoo over deze, als over de Liefdeschool.

Van de vier kinderen uit zijn huwelijk met wijle Rijka Cransen, overleefde hem alleen de jongste dochter, gehuwd met den Hoogleeraar Jan Rudolf van Eerde. Zijn eenige zoon, zijne oudste dochter, gehuwd met E. Warmolts, Predikant op 't Zandt, en zijne tweede, getrouwd met A. Dorhout, Predikant te Harlingen, gingen hem allen voor in de eeuwigheid.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 19, 34, 224; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1826, D. II. bl. 146, 1827, D. II. bl. 293—298; M. Siegenbeek, *in de Handel der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den* 2*den van Hooimaand* 1827, bl. 4—11; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuis, en vooral Feith en Lulofs, *Redev. en Dichtr. ter geleg. van het Vijf en twintig jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T. N. v. 't Algem.*, aant. bl. 176—179, die wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

BOLHUIS (Joan Hugo van), geboren den 20sten December 1805, te Baambrugge, waar zijn vader Gerrit Hugo van Bolhuis het Predikambt bekleedde, bragt de eerste veertien jaren van zijn leven in het ouderlijk huis door, en genoot aldaar het onderwijs van zijnen vader, niet slechts in de eerste beginselen der beschaving, maar, als tot den geleerden stand bestemd, ook in die van de kennis der Oude talen en der Aardrijks- en Geschiedkunde. Tot verdere volmaking van zijne voorbereiding voor het Akademisch onderwijs, werd hij, tegen het einde des jaars 1819, aan de leiding van den kundigen Rector Nijhoff te Utrecht toevertrouwd, in wiens huis hij twee, voor zijne vorming, gewigtige jaren doorbragt, terwijl hij de hoogere klassen der Latijnsche school bezocht, en aldaar grooten lof inoogstte. Op zijn zestiende jaar werd hij, naar geestbeschaving en karakter, rijp geoordeeld voor het Akademisch onderwijs en de meerdere vrijheid van het Akademisch leven. Gedurende de vijf jaren, die hij aan de Hoogeschool te Utrecht doorbragt, leidde hij zich, met zoo veel ijver en gelukkig gevolg, niet slechts op zijn hoofdvak, de Oude Letteren, maar ook op andere nuttige kundigheden toe, dat hij zich zoo daardoor, als door zijn loffelijk gedrag, de genegenheid en achting van alle zijne Leermeesters verwierf. Na verloop van die tijd werd hij, op den 28sten September des jaars 1826, met hoogen lof tot Doctor in de Letteren bevorderd, na de verdediging van zijn Akademisch proefschrift, *Over de Schriften en Fragmenten, welke er van Marcus Porcius Cato zijn overgebleven* (1); een geschrift, dat zoo wegens zuiverheid en netheid van taal en stijl als in de blijken van scherpzinnigheid en mannelijk oordeel, die er in doorstralen, geprezen wordt. Op den 2den October van het zelfde jaar, aanvaardde hij den post van Praeceptor aan het Gymnasium te Utrecht, welke hem reeds in het begin der vorige maand, door Curatoren, met eenparigheid van stemmen, was opgedragen. Dertien jaren achtereen vervulde hij, met de uiterste getrouwheid, de pligten aan dezen post verbonden, tot bijzonder genoegen der Bezorgeren van het Gymnasium, en tot groot nut van zijne leerlingen. De tijd, die hem van de volbrenging zijner ambtspligten overschoot, besteedde hij, met de grootste vlijt, zoo ter uitbreiding van zijne kennis van den geheelen omvang der Klassike Letterkunde, als inzonderheid der Critische beoefening van de Oude Geschiedenis onzes Vaderlands, waarin hij een bijzonder behagen vond. Aan zijne oordeelkundige nasporingen hieromtrent hebben wij zijne fraai geschrevene en uitmuntend bewerkte Verhandeling, getiteld de *Noormannen in Nederland*, dank te wijten, welke, in het jaar 1834 uitgegeven en in het volgende met *Bijlagen en Bijvoegsels* vermeerderd, naar het oordeel van bevoegde regteren, als eene kostbare aanwinst voor de Geschiedenis van Nederland verdient beschouwd te worden. Waarschijnlijk was de uitgave dier Verhandeling eene voorname oorzaak, dat hij, tegen het einde des jaars 1839, in eenen aanzienlijker en ruimer bezoldigden werkkring geplaatst werd, door zijne benoeming tot Hoogleeraar in de Nederlandsche Taal- en Letterkunde aan de Militaire Akademie te Breda. Dubbel aangenaam was hem deze betrekking, omdat de Geschiedenis, dat meest geliefkoosd voorwerp zijner studiën, voortaan het hoofdvak zijner werkzaamheid zou uitmaken. Hij moest die echter thans grootendeels uit een gezigtpunt voordragen, hetwelk tot hiertoe zijne aandacht minder tot zich had getrokken, dat namelijk der Krijgskunde. Dan weldra had hij zich volkomen in staat gesteld, om met goede vrucht in de Krijgsgeschiedenis, bijzonder in die des Vaderlands, onderwijs e geven; en het gelukte hem, door onvermoeide vlijt, insgelijks spoedig, zich in een hem vroeger geheel vreemd vak, dat van het Militaire regt, de noodige kundigheden te verwerven, om ook dit met gewenscht gevolg te kunnen onderwijzen. Bovendien was hij met het toezigt belast over het onderrigt, dat door anderen in de Algemeene Geschiedenis en Aardrijkskunde, in de Nederlandsche, Fransche, Engelsche en Hoogduitsche Taal- en Letterkunde gegeven werd; een toezigt, waartoe hij, wegens zijne grondige kennis dier vakken, uitnemend bevoegd was, en het welk hij met de uiterste getrouwheid waarnam. Een zoo groote omvang van werkzaamheden, liet hem natuurlijk weinig of geen tijd overig tot bewerking en uitgave van geleerde geschriften; weshalve men zich veeleer verwonderen moet, dat er, in het korte tijdverloop tusschen de aanvaarding van zijnen post en zijn treurig uiteinde, nog zoo vele vruchten van zijnen letterarbeid in het licht verschenen.

Behalve het bovengemelde werk, heeft hij nog geschreven:

Over de tegenwoordige inrigting der Latijnsche school te Utrecht. Utr. 1837. gr. 8°.

Proeve eener geschiedenis van het Kasteel Vredenburg. Eene bijdrage tot de kennis der Spaansche overheersching, gedeeltelijk uit onuitgegeven stukken ontleend. Utrecht. 1838. gr. 8°, met pl., ook voorkomende in het *Utrechts Tijdschrift*, Jaarg. 1838 bl. 73.

Handleiding tot de Kennis der Nieuwere Geschiedenis. 3d deel. Breda. post 8°, waarvan het 1ste en 2de deel niet is uitgekomen.

Hulde aan de verdiensten van wijlen zijne Excellentie den Luitenant-Generaal Voet, den Grondvester van het Militaire onderwijs in Nederland; in den *Militaire Spectator*, D. X. bl. 89—97.

Ook leverde hij belangrijke bijdragen in het *Utrechtsche Tijdschrift* van van der Monde (1) en in Nyhofs *Bijdrage voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* (2).

(1) *Diatribe literaria in M. Porcii Catonis Censorii quae supersunt scripta et fragmenta.*

(1) In dit Tijdschrift vindt men van zijne hand:
De Kennemers in het Sticht van Utrecht, jaarg. 1837, bl. 145.
Nog iets over H. de Keyser en zijn geslacht, jaarg. 1837, bl. 200.
Antwoord op het Artikel in de *Utrechtsche Courant* van 16—28 November 1838, (gerigt tegen zijne *Proeve eener Geschiedenis van het Kasteel Vredenburg*), jaarg. 1838, bl. 397.
De Hofbeer, jaarg. 1842, bl. 6.
De Pensie, jaarg. 1842, bl. 289 en 342.

(2) Hierin treft men van hem aan:
Bijdrage tot de kennis van den Koophandel der Friesen in de 9de eeuw, D. I. bl. 145.
Kleeding der Weezen, D. I. bl. 149.
Heette Dordrecht vroeger Durfos? D. I. bl. 199.
Beoordeeling van Mr. J. J. van Hees van Berkel, Proeve eener Beschouwing onzer Geschiedenis, enz. D. II. bl. 52.
Welke waren de drijfveren van de aanbieding der Souvereiniteit van Gelderland aan Willem III in 1675?
Alle deze bijdragen zijn na 'smans overlijden door zijnen vriend Dr. G. D. J Schotel, bijeen verzameld en uitgegeven onder den titel:
Verspreide Letterarbeid van J. H. van Bolhuis, *uitgegeven door* G. D. J. Schotel, *voorafgegaan door eene schets van zijn leven.* Utrecht 1845, gr. 8°.

Geen wonder voorwaar, dat een man; die zoo vele proeven van zijne grondige geleerdheid in onderscheidene vakken gegeven had, door vele Letterkundige Genootschappen en Maatschappijen tot medelid begeerd werd. Zoo werd hem, door de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, door het Friesche Genootschap ter Beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, en door het Thüringisch Säcksisches Verein für Erforschung des Vaterländisches Alterthums het lidmaatschap opgedragen.

Te bejammeren is het, dat iemand, met zulke uitstekende vermogens begaafd, en op wiens gedrag en wandel niets te zeggen viel, in een tweegevecht den 1sten Februarij 1844 zijn nuttig en werkzaam leven eindigde. Hij liet bij zijn overlijden, eene teederminnende echtgenoote, vrouwe Agneta Johanna Broers, vier zijne vaderlijke zorg nog zeer behoevende kinderen achter.

Zijn portret komt voor in zijne *Verspreide Letterarbeid*, hiervoor in de noot vermeld. Zijne zinspreuk was:

Männlich zu leiden,	*Krafftvol zu meiden*
Kuhn zu verachten,	*Bleib unser Trachten.*

Dit is:

Standvastig te lijden,	Met kracht te vermijden
Moedig te verachten,	Blijve ons betrachten.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1826, D. II. bl. 242 en 243, 1831, D. II. bl. 393, 1839, D. II. bl. 81, 1843, D. II. bl. 50, 1844, D. I. bl. 259—272, 1845, D. I. bl. 50; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken;* M. Siegenbeek, in de *Handel. der jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterkunde te Leiden, gehouden den* 20*sten van Zomermaand* 1844, bl. 26—31, welke wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BOLIUS (Jakob), geboren te Utrecht in de zestiende eeuw, werd, na eenige tijd Kanunnik in de St. Mariakerk in zijne geboortestad te zijn geweest, Pastoor in de Buurkerk aldaar, vervolgens Regent van het Hollands collegie te Keulen en Algemeen Vikaris van het Utrechtsche Bisdom. Hij was Meester in de Vrije Konsten, en Doctor in de Godgeleerdheid en werd voor een zeer geleerd man en goed Prediker gehouden, en was bij uitstek godvruchtig van leven, zoodat hij nog krachtiger door zijnen wandel dan door zijne leerredenen predikte. Na eenen hoogen ouderdom bereikt te hebben, overleed hij in 1631 in zijne geboortestad.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkl. Outh.*, D. II. bl. 74; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOLK (Sweder en Jan Roever van), waarschijnlijk twee broeders, hadden beide deel aan den aanslag door Jan van Arkel in het begin van 1436 tegen de stad Utrecht gesmeed, en werden gevangen genomen zijnde, deswege den 19den Februarij te dier plaatse onthalsd.

Zie Kemp, *Beschr. der stad Gorinchem*, bl. 254; Burman, *Utr. Jaarb.*, D. I. bl. 469 en 470.

BOLLAERT (Samuel), een Rederijker, naar het schijnt te Middelburg woonachtig, vervaardigde

't Nederlantsche Treurspel, synde de vercrachte Belgica, vertoonende d'onheylen daer in voorgevallen, t' sedert den 25*sten October* 1555 *tot den* 10*den Julij* 1584, *verthoont op 't Edel Reden-Hof binnen Middelburgh, door het Broederschap van de Edele* Bloeme Jesse, *onder het woort*, In minne Groeijende, 2 deelen, het welk veranderd, verbeterd en volgens de toenmalige spelling ingerigt, door Arent Roggeveen, in 1669 te Middelburg in het licht gegeven.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 227.

BOLLAND (Sebastiaan), Sebastiaan Bollandt of Sebastianus Bollandus of Bolandus, geboren te Maastricht, op het einde der zestiende eeuw, werd, na Minderbroeder te zijn geworden, door zijne Oversten met de zorg belast om de jonge Geestelijken van hunne orde in de Wijsbegeerte en de Godgeleerdheid te onderwijzen. Hij overleed te Antwerpen den 13den October 1655 en heeft door den druk gemeen gemaakt:

Historia theologica, et moralis, Terrae Sanctae elucidatio; in qua pleraque ad veterem et praesentem ejusdem Terrae statum spectantum, accurate explicantur; varii errores refelluntur; veritas feliciter exacteque discutitur ac comprobatur. Opus non tantum ad Terram sactam profisiscentibus, sed etiam S. Scripturae studiosis, et Divini verbi Praeconibus utilissimum. Auctore Fr. Françisco Quaresmio, Laudensi, Ordinis Minorum Theologo, olim Terrae Sanctae Praeside, ac Commissario Apostolico. Cum triplice Indice et Elencho Concioinum. Antv. 1639, II Tom. fol.

Sermones aurei Fratris Petri ad Boves, in Dominicas et Festa per annum. Antv. 1643. folio.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Hoever, *Nouvelle Biogr. Univers.*, Tom. VI. pag. 504.

BOLLIUS (Johannes), geboren te Gent, werd op den 16den November 1577 door de Staten van Holland gemagtigd om in de Godgeleerdheid, waarin hij Doctor was, bij de Hoogeschool te Leiden onderwijs te geven, en, ten gevolge daarvan als Hoogleeraar aangenomen. Dan reeds in het volgende jaar, werd hij door die van Gent, die hem *hunnen lieven landsman* noemen, op eene dringende wijze tot Predikant verzocht; welk verzoek, gepaard aan het ernstige verlangen van Bollius zelven, ten gevolge had, dat hem, den 6den November 1578, een eervol ontslag verleend werd. Hij schijnt nog niet lang te Gent geweest te zijn, of hij haalde zich het ongenoegen van velen zijner ambtgenooten op den hals, omdat hij den 25sten April 1580, »een kint van een rijken Bor»ger doopte, wel in de Kerke van St. Baefs, *maer sonder dater »gepredikt wiert*, het welk zeer mishaegde aen de Geusen, en »aen zommige Ministers, want zy zeiden dat het tegen hunne sta»tuten was, eenige kinderen te doopen anders als in de Vergade»ringe van hunne Gemeente, in of nae de predikatie." Dit misnoegen tegen Bollius, was evenwel niet zoo groot dat het zijne achting benadeelde; zoo als bleek in het volgende jaar, toen hij werd afgezonden »tot de Provinciale Synode der Vlaemsche Kerken »gehouden te Gent den 8sten Maert 1581» en daarin »verkoren wert »tot Assessor," en »Gecommitteert om het Nationale Synode bij »te woonen, hetwelk zal gehouden worden den 29sten Mai te Mid»delburg in Zeelant," welke Synode hij in die hoedanigheid dan ook werkelijk heeft bijgewoond en als Predikant te Gent onderteekend.

Voorts mengde Bollius zich te Gent min of meer in burgerlijke zaken, zoo nogthans dat hij een der welmeenenden was, die het met den Prins van Oranje hielden, waarom »hij zich groo»telijks stelde tegen de verkiezinge van Jonker Jan van Embi»se tot Voorschepen," maar vruchteloos. Om die zelfde reden zal men hem gezonden hebben naar Dendermonde tot den Heer van Ryhove, (die onder de Gentsche Edelen de beste vriend van den Prins van Oranje was), ten einde het misverstand tusschen Ryhove en de Stad Gent uit den weg te ruimen. Ook stelde men hem aan tot Paismaker, »ten einde de voorwaerden te berae»men op welke men in Maert 1584, den vreede van Parma zou »verzoeken. Deze aanstelling geschiedde waarschijnlijk alleen om de gemeente te blinddoeken, want daar Bollius, van Embise afkeerig en de belangen des Prinsen toegedaan was, zal hij vermoedelijk een der Leeraren geweest zijn, die gezegd worden zich zeer tegen den vrede te hebben aangekant en van den predikstoel te hebben uitgevaren tegen allen die den vrede wenschten; zeggende: »dat men de Godtzalige en welmeenende van hunne Amp»ten en Officiën hadt afgezet, om godtloozen en verraders in hun »plaetzen te stellen, en dus het Vaderlant onder het Spaensche »jok te brengen." De uitkomst heeft geleerd dat zij de waarheid spraken, want kort daarna ontdekte men dat Embise met Parma verstandhouding hield. Het overgaan van Gent aan de Spaansche zijde maakte op het laatst van dat jaar een einde aan zijne dienst aldaar. Nadat hij eenige tijd te Middelburg had gewoond, werd hij Predikant te Vremdijke, legde als zoodanig in 1791 te Ter Neuzen den eed af »van de Staaten Generaal getrouw te zijn, en voor »te staan, te beschermen en te helpen bevorderen de waare Ge»reformeerde Christelijke Religie," tevens nam hij de dienst te Biervliet waar en daar die beide plaatsen door de Braakman, een tamelijk wijd, en somtijds zeer onstuimig water, van een gescheiden zijn, maakte dit hem de waarneming dier twee plaatsen vrij moeijelijk en lastig. Nadat Vremdijke door het zeewater was weggespoeld, begaf Bollius zich met der woon binnen Mauritsfort, waar hij voor de bezetting dier sterkte en der digst bij gelegene polders de dienst waarnam, waarschijnelijk tot aan zijnen dood, welke tusschen 1619 en 1625 moet hebben plaats gehad.

Zie W. te Water, *Hist. der Herv. Kerken te Gent*, bl. 54—61; J. W. te Water, *Aanh. op dat werk*, bl. 18; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoog.* D. I. bl. 34. D. II. T en B bl. 47 en 58.

BOLOMEY (Benjamin), een Fransche Zwitser, die zich inzonderheid te Parijs, op het vervaardigen van portretten met *crayon*, toen zeer in de mode, had, toegelegd, vestigde zich omstreeks het

jaar 1796 te 's Gravenhage, waar hij met Mejufvrouw Gosse huwde. Hij had daar veel te doen, zoodat hij zelfs voor het Hof portretten en andere stukken vervaardigde; ook teekende hij andere onderwerpen met *crayon*, veelal in den trant van Boucher, later begaf hij zich aan het schilderen met Olieverw; was Hoofdman en Medebestuurder der Haagsche Schilder-Akademie en heeft onderscheidene Schilders gevormd, onder anderen Jean George Teissier, doch hij keerde in het jaar 1792 naar zijn vaderland terug.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 51 noot Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOLS (Alexander Arnoldus), werd den 30sten April 1780 aangesteld tot Kapitien ter Zee, bij de Admiraliteit van den Maze en was, in 1793, onder Kinsbergen Kommandant van de linker vleugel der flottille op de rivieren, in welke betrekking hij zich zeer verdienstelijk gedroeg.

Zie *Vaderl. Geschied. ten verv.* op Wagenaar, D. XXV, bl. 440 en 441, uit particulieren berigten aangevuld.

BOLSTRA (Melchior), waarschijnlijk een Fries, geboren in den aanvang der achttiende eeuw, werd den 1sten October 1731 Landmeter van Rijnland. Hij was een zeer ervaren Waterbouwkundige, die zich onder anderen verdienstelijk gemaakt heeft door het vervaardigen van naauwkeurige meer- en rivierkaarten, als daar is de *Naauwkeurige kaart van de Haarlemmer- of Leidse meer, met Aanwijzing van derzelver vergrootingen en van de omliggende en bijna vereenigde veenplassen*, naar welke er een in 1745 door Isaac Tirion te Amsterdam is uitgegeven, welke mede voorkomt in de *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden.* Den 19den Januarij 1737 werd hij ook door Rijnland gegratificeerd tot het meten der dellen, welke jaarlijks geslagen werden, ten behoeve van de Spaarndamsche Slaperdijk. In 1764 werd hem, gezamenlijk met den Landmeter D. Klinkenberg, door Gecommitteerde Raden opgedragen, om de gesteldheid van den oever langs het Haarlemmermeer onder Aalsmeer op te nemen en in het volgende jaar diende Bolstra de gemagtigden uit Gecommitteerde Raden ter bezorging dezer aangelegenheid van een verslag dezer nadere opneming en van een ontwerp tevens ter stuiting van den gevaarlijken afsleet der landen en wegen in het westeinde van Aalsmeer, met eene raming der daartoe vereischte kosten. Eene gelijke opneming van het afnemen der landen voor en langs den bedijkten Grietpolder, onder het ambacht van Leimuiden, met een ontwerp ter voorziening en berekening van kosten, leverde Bolstra in 1764; terwijl hij in 1767 benoemd werd in eene commissie van zes personen wier hulp werd in geroepen, om de oevers van het Haarlemmermeer naauwkeurig op te nemen, de plaatsen van het grootste gevaar te bepalen, en de middelen ter voorziening niet alleen tegen den verderen aanwas, maar ook ter beteugeling der woede van het meer op te geven, waaraan zij ten genoege van hunne lastgevers voldeed.

In 1766 zond Bolstra met den Landmeter Frederik Beijerinck een berigt in, wegens de diepten boven den mond van het Pannerdensche kanaal. In het volgende jaar maakte hij weder deel van eene Commissie van zes personen, aangesteld tot het doen van plaatselijken opneming dier ondiepten, aan welke Commissie twee rivier- en waterbouwkundige Officieren waren toegevoegd. Deze gelastigden van hunne reis teruggekomen, hadden eenen eenparigen raadslag uitgebragt, welke in tegenwoordigheid der beide Officieren was beraamd en besloten en de goedkeuring van den Hoogleeraar Lulofs wegdroeg, doch de hooge vorderingen der aannemers deed hunnen voorslag buiten gevolg blijven.

In 1772 werd Bolstra nevens L. Engelman en Christiaan Brunings, Toezieners van Rijnland door Gecommitteerde Raden en Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland geraadpleegd over de middelen om de veelvuldige aanslijkingen in het IJ voor Amsterdam tegen te gaan. Zij gaven weldra middelen op tot herstel, welke echter, door andere niet goedgekeurd wordende, achterwege bleven.

Bolstra overleed te Leiden, kort voor den 9den November 1776, want op dien dag werd Klaas Vis aangesteld tot Landmeter van Rijnland in plaats van den overleden Melchior Bolstra en gelast om diens papieren over te nemen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. I. bl. 289—291; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 342—354, D. III. bl. 254 en 255; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 643, 647 en 650, vergeleken met de Notulen van Holland.

BOLSWARD (Wiord van), een Fries, was Overste ter zee, in plaats van Lange Pier, wiens wedergade hij niet slechts in lengte en dikte, maar ook in koene onverzaagdheid, moet geweest zijn. Hij was mede een dergenen, die in het jaar 1523 de stad Sloten voor de Gelderschen bezet hielden, en toen die stad door de Bourgondische, onder Jan van Wassenaer, belegerd werd, haar dapper verdedigden. Zij zagen zich evenwel gedwongen haar in het begin van December over te geven op de navolgende voorwaarden: »Alle belegerde mogten verhuysen waer heen sy willen, behalven naer de Lemmer ofte Steenwijk, ende de Vriesen »zich binnen een maend tijds beraeden of hen het besteck van »Dockum ende Bolswaerd aenstond; indien iae, zouden sy mogen »blyven, ende anders moeten ruymen." Daar echter Wiord van Bolsward, tegen zijn woord aan, zich naar Steenwijk wilde begeven, werd hij onderweg opgevat en gevankelijk naar Leeuwarden gevoerd, waar hij na eenige dagen ter dood veroordeeld op een hoog schavot bij het Raadhuis onthalsd en voorts bij de galg op een rad gelegd werd.

Zie Slichtenhorst, *Geldersche Geschied.*, bl. 373 en 374.

BOLSWARD (Frans van), een der eerste Doopsgezinde Martelaren in Friesland, werd in 1545 gevankelijk van zijne geboortestad Bolsward naar Leeuwarden gevoerd. De hoofdbezwaren, die eerst door de regters tegen hem werden ingebragt, waren, dat hij niet zweren wilde, en het Avondmaal niet in de Roomsche Kerk bijwoonde. Bij nader onderzoek werd hij als Doopsgezinde bekend, en, in zijn geloof volhardende, veroordeeld om levend verbrand te worden. Hij hoorde niet slechts dat vonnis onverschrokken aan, maar bedankte zijne Regters, dat zij hem zonden naar zijnen Vader hierboven, terwijl hij hun verlichting door Gods H. Geest toewenschte, tot eigene verbetering. Op den weg ter strafplaats zag hij velen om zijn droevig lot tranen storten, maar had ook nu kracht van ziel genoeg, om deze tot bedaardheid en heiligheid des levens aan te manen. Nadat hij gebeden had: »Heere God! wil »mijne ziel ontvangen, en leid ze n uwe vrede!" moest hij eene bittere dood verduren; want de strik, waarmede men hem wilde worgen brak, en het vuur verloor zijne kracht, zoodat zijn ligchaam niet geheel verbrand kon worden. Van Frans van Bolsward is een vermaanlied in het oude *Vlaamsche Liedeboek*, bl. 341, hetwelk begint: ***Wel hem, die in Gods vreeze staat.***

Zie van Bracht, *Martelaarsspiegel der Doopsgez.*, bl. 71; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 73.

BOLSWARD (Pieter van) of van Bolswert, geboren te Bolsward, was een zoon van Jacob Nauperus, en heette dus eigenlijk, naar de gewoonte van die tijd, Peter Jacobsz., doch hij nam den naam Bolsward aan naar zijne geboorteplaats. Hij werd Lekebroeder in het klooster Thabor, bij Sneek, waarvan hij ook Petrus Thaborita of Peter Jacobsz. van Thabor is genoemd geworden. Van Bolsward was vrij goed ervaren in de Latijnsche taal, doch in de Wiskunst was hij inzonderheid bedreven, en wel voornamelijk in de Landmeetkunde; ook getuigt hij, dat Keizer Karel V hem, benevens Marten van Delf, gebruikt heeft, om de Bildlanden in Friesland te doen opmeten. Zijne naarstigheid en zijn arbeidzamen geest blijkt uit de *Kronijk van Friesland*, die hij heeft vervaardigd, en welke tot een vervolg strekt die van Worperus Thaborita, doch een weinig vroeger begint namelijk van het jaar 781 en loopt tot 1550 ofschoon sommigen willen, dat hij slechts tot het jaar 1527 geschreven heeft. Hij heeft evenwel omtrent het jaar 1550 nog geleefd.

Zijne Kronijk is voor het eerst uitgegeven door Visser en Amersfoort in het *Archief voor Vaderlandsche en inzonderheid Friesche Geschiedenis*, en met keurige aanteekeningen voorzien. Ofschoon deze voor de geschiedenis zoo belangrijke Kronijk met het jaar 781 aanvangt, bepaalt zich alles, wat er voor 1250 gemeld wordt tot het volgende:

A°. 781. In het jaar 781 toen ontfanc Vriesland eerst dat kar»stengeloeve al eer een deel ende na een deel."

Zie Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 603 et 604; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. V. St. I. bl. 138; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 120—122; Ekama, *de Frisiae ingen. Mathem. imprimis fertili*, pag. 13 et 14.

BOLSWARD (Boëtius van) of van Bolswert, geboren in het jaar 1580 in de Friesche stad Bolsward, vestigde zich te Antwerpen, waar hij zich op den kunsthandel toelegde. Hij graveerde een aantal prenten naar Rubbens, die zeer groote waarde hebben, onder anderen het ***H. Avondmaal*** en de ***Opwekking van Lazarus.***

Zie Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 120 A 246 en 247; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Hubert et Rost, *Manuel de l'art*, Tom. V. pag. 356—368.

BOLSWARD (Schelte of Scheltus van), een broeder van den voorgaande, geboren in 1586 te Bolsward, vestigde zich mede te Antwerpen. Hij was een der Graveurs uit de school van Rubbens, die het best de penseelstreek en den tint van dien Meester hebben wedergegeven. Hij en Visser zijn van alle Graveurs op metaal die, welke, met het graveerijzer het volmaaktst de schoonheid en het schilderachtige van het etsen hebben geëvenaard. Men heeft Landschappen van van Bolsward, geheel met het ijzer gegraveerd, die in schoonheid niet voor onze beste platen in zwarte kunst behoeven onder te doen. In de beelden doen zijne harseringen, hoewel over het algemeen kort en menigvuldig, de spieren zeer goed uitkomen en stellen met juistheid de vouwen der kleederen voor. De meeste zijner platen hebben eenen uitmuntenden tint; weinige Plaatsnijders hebben met zoo veel waarheid de kracht en tevens de fijnheid der penseelstreken van de schilderijen, die zij navolgden, wedergegeven. *De Christus met den rietstaf*, van van Dyck, is de meest gezochte plaat van dezen Meester, wier eerste proefdrukken wel eens 300 gulden opbrengen. Men schat mede zeer hoog zijne *Hemelvaart van Maria* en zijne *Mercurius en Argus* naar Jordaens; de proefdrukken van deze prent met het adres van Blooteling zijn uiterst zeldzaam, even als die van *Christus met de Spons en de hand van St. Jan den Evangelist op den schouder van de H. Maagd*. Ook verdienen onderscheiding *de Leeuwenjagt* naar Rubbens, *de Koperen Slang*, en twee andere platen naar Jordaens, *Saters* voorstellende. Schoon zijn ook zijne plaatjes van het *Mirakel der Heilige Stede voorgevallen*, in 1345 te Amsterdam, naar Petrus Paulus Rubbens gesneden. Van Bolsward is een der Meesters wiens werken de jongste graveurs niet genoeg kunnen bestuderen, vooral ten opzigte van den tint, de kracht en de waarheid.

Zijne afbeeldsel is naar eene schilderij van Anthony van Dyck, door Lommelin in het koper gebragt ook komt er een houtsneeportret van hem voor in Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschilders*.

Zie, behalve dat werk, Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 120, A 246 en 247; *Biogr. Nation.* Hubert et Rost, *Manuel de l'art*, Tom. V, pag. 368—381.

BOLSWINA, volgens sommigen een dochter van Radboud, Koning van Friesland, die in 723 overleed, van welke de stad Bolsward haren naam zou ontvangen hebben.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. I. bl. 368 en 369.

BOLT (Henricus), eerst Preceptor der Latijnsche scholen te Haarlem, daarna te Amsterdam, beoefende de Latijnsche Dichtkunst. Hij was een leerling van Burman, zoo als mede blijkt uit zijne vrijheidszucht, welke hij ten toon spreidt in zijne *Verhandeling over den stervenden Cato van Utica* en *over Brutus, een der zaamgezworenen tegen het leven van Cesar*. Men heeft van hem, behalve een

Sylva Critica, waarin hij zich voornamelijk voornam Ausonius op te helderen.

Sylva Poëtica. Harl. 1766.

Deze gedichten zijn wel is waar in zijne jeugd opgesteld, doch gaven hoop dat de vervaardiger een goed Dichter zou worden indien hij met de jaren voortging zich te oefenen. Ook schijnt hij de Nederlandsche Lier te hebben gehanteerd.

Zie Hoeufft, *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 236; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 272; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl*, pag. 505, 506; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BOLT (Jacob), geboren te Groningen in 1720, was een der voornaamste Boekhandelaren zijner geboortestad; een verlicht en met vele wetenschappelijke bekwaamheden begaafd man, en een zeer braaf en algemeen geacht burger, die ook de Nederduitsche Dichtkunst beoefende. Ofschoon er geen uitgegeven Dichtbundel van hem bestaat, zijn er toch vele verzen van hem verspreid, die van zijnen dichterlijken geest getuigen, en in sierlijkheid van taal en kernachtigheid uitmunten. Zijne gelegenheidsverzen zijn vol van zin en gevoel, en soms roerend en treffend door kunstelooze eenvoudigheid. Hij overleed den 17den Januarij 1799, bij zijne echtgenoote Jacoba Huizinga drie zoons en twee dochters nalatende, terwijl hem reeds zeven kinderen in de eeuwigheid waren vooruitgegaan.

Zie *Biograph. Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOLTS (Willem), geboren in Holland omstreeks 1740, scheepte zich met zijn vijftiende jaar naar Engeland in, begaf zich toen naar Lissabon, waar hij de aardbeving bijwoonde, en vervolgens naar Bengalen, waar hij in dienst van de Engelsche Oost-Indische Compagnie onderscheidene ambten bekleedde. In 1765 door die zelfde Compagnie benoemd tot Lid van den Raad der inkomsten van de provincie Bénares, dat door de Radjah aan de Engelschen was afgestaan, begaf hij zich naar Calcutta, toen dit land aan zijnen voormaligen beheerscher werd teruggegeven. Speculatiën, voor zijne eigene rekening ondernomen, deden zijn fortuin weldra zoodanig toenemen, dat hij onafhankelijk had kunnen leven, indien de naijver van eenige kooplieden en de argwaan van een achterdochtig bewind hem niet tot Staatsgevangene gemaakt hadden. Beschuldigd van de Wighs te begunstigen, werd hij zonder eenigen anderen vorm van proces naar Engeland overgevoerd. Men trachtte te bewijzen, dat hij het voornemen had gehad om Indië aan het gezag van Engeland te onttrekken; eene zevenjarige gevangenis en 94000 pond Sterlings aan onkosten, waren voor hem de gevolgen van eene willekeurige daad, wier voorwendselen op geen schijn van waarschijnlijkheid gegrond waren; toen hij uit de gevangenis kwam was hij geheel te gronde gerigt. Hij legde zijne bezwaren bloot in een werk getiteld:

Considerations in India Affairs. London 1772. 2 vol. 4°.

En hoewel de oppositie deze onregtvaardigheid ten hoogste afkeurde, kon zij geen schadevergoeding voor hem bekomen.

De Keizerin Maria Theresia, van Bolts hebbende hooren spreken, benoemde hem tot Kolonel en belastte hem met het vestigen van onderscheidene etablissementen in Indië. Nu hoopte hij zijnen toestand te zullen zien verbeteren, maar zijne Beschermster overleed en Keizer Joseph trok de aanstelling van Bolts in.

In 1808 begaf hij zich naar Frankrijk, waar hij een handelshuis oprigte, doch de oorlog, welke tusschen dat land en Engeland ontstond, noodzaakte hem zijn voornemen op te geven. Moede van tegen het lot te worstelen, gaf hij zich aan de wanhoop over en stierf nog in het zelfde jaar in het Gasthuis in groote armoede. Men heeft van zijne hand een zeer goed werk *Over den toestand van Bengalen*, het welk door Jean Nicolas Demeunier in het Fransch vertaald in 1775, in 2 deelen in 8° in het licht verscheen, onder den titel van:

Etat civil, politique et commercial du Bengale, ou Histoire des conquêtes et de l'administration de la compagnie des Indes anglaises dans ce pays.

Zie *Biogr. Nation*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOMBERGEN (Anthoni of Antonius van) wordt door sommigen gezegd uit een aanzienlijk geslacht geboren te zijn, ofschoon anderen meenen dat hij van geringen oorsprong was. Hij wordt een Antwerpenaar genoemd. Voor de Nederlandsche onlusten, had hij den Prins van Condé in Frankrijk gediend, en was van daar weder naar Antwerpen vertrokken, waar de Hertogin van Parma meer dan eens tot zijn inhechtenisnemen bevel gaf, doch niet gehoorzaamd werd. Of hij werkelijk tot het Verbond der Edelen was toegetreden is niet uitgemaakt, doch wordt gegist uit een woord van Strada, dat hij het getal der zaamgezworenen vermeerderd heeft.. Hij wordt op de lijst der Verbonden Edelen bij te Water niet gevonden. Hij stond in bijzondere hoogachting bij Brederode, onder wien hij dienst nam, en zich in April 1567 in 's Hertogenbosch wierp, doch welke stad hij genoodzaakt werd eerlang met zijn volk te verlaten. Bij het bezetten dier stad, had hij voorgegeven, dat hij daartoe bevel had van Oranje, den Graaf van Hoogstraten en Brederode, doch de beide eerste gaven door een brief aan de Regering van 's Hertogenbosch kennis, dat hij van hunnentwege geen last had. Zij zouden evenwel aan Brederode schrijven, of deze van den aanslag wist, en later der Regering diens antwoord mededeelen.

Het hof vond goed in het jaar 1567, hem openlijk te bannen en al zijn goed verbeurd te verklaren ten behoeve van den Koning; doch dit weerhield hem niet zich als Hopman te stellen aan het hoofd van eenige Calvinisten in Gelderland, die voornamen Nijmegen in te nemen. Ook was hij Kolonel der burgerij te Brussel, en verdreef van daar het volk van Filips van Egmond, als deze in 1579, die stad aan 's Konings zijde wilde overbrengen, ten einde zich met Parma te verzoenen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. III. bl. 151 en 152 (106 en 107); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 397; Strada, *Guerre des Pays Bas* Tom. II. pag. 2—4, 40; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 120; *Oudheden en Gesticht. van 's Hertog.* bl. 26; Burgundius, *Hist. Belg.*, L. III. p. 301; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 211, 214; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijer. van 's Hertog.* D. II. bl.

bl. te Water, *Verb. der Edelen*, D. I. bl. 263, 264, D. III. 34; 44; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 24; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. I. bl. 137, 138, 430; Gachard, *Corr. de Guill. le Tacit*, Tom II. pag. 355, 350; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 433 en 434.

BOMBERGEN (Karel en Cornelis), twee bloedverwanten van den voorgaande, waren in 1566 door de Nederduitsche Hervormde gemeente te Antwerpen gemagtigd, om met den Prins, volgens zijn bevel, over hunne godsdienstoefening te handelen en werden openlijk ingedaagd, om zich, te Brussel, binnen drie weken te komen verantwoorden, op verbeurte van lijf en goed; en niet verschijnende, door Alva en zijnen Raad gebannen.

Zie, Bor, *Nederl. Oorl.* B. II. bl. 98 (69); te Water, *Verbond der Edelen*, D. I. bl. 264 en 265; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 278.

BOMBLE (Florentinus van), geboren den 15 December 1685, uit aanzienlijke ouders, te Zutphen, werwaarts zijne moeder gevlugt was uit het stadje Borculo, wegens de onverwachte inval der Munsterschen. Zijne ouders van jongs af eenen leerzamen geest, gepaard met een sterk geheugen, in hem bespeurende, besloten dezen, hunnen derden zoon, tot de studie op te leiden. Aan de Latijnsche school zijner geboortestad legde hij zich op de geleerde talen toe, en maakte daar binnen weinige jaren zoo groote vorderingen dat hij met vrucht de lessen in de Godgeleerdheid aan het Athenaeum te Deventer kon bijwonen. Na verloop van drie jaren binnen welke zijn vader overleden was, zond zijne moeder hem naar de Hoogeschool te Franeker, met dat gelukkig gevolg, dat hij binnen twee jaren aldaar zijne godgeleerde studiën ten einde bragt. Naauwelijks een en twintig jaren bereikt hebbende, werd hij met roem Kandidaat in de Godgeleerdheid; en na eenige maanden te Vianen de kerkdienst met veel genoegen, als Proponent, te hebben waargenomen, werd hij nog in dat zelfde jaar, en alzoo vóór dat hij zijn twee en twintigste jaar bereikt had, Predikant te Itens, provincie Friesland, waar hij zijne dienst met zooveel ijver en goed gevolg waarnam, dat hij in het volgende jaar te Oudega-Nijegaen-Opende beroepen werd, van waar hij in 1694 naar Sneek vertrok. Hier naauwelijks drie jaren gestaan hebbende, is hij in 1697 naar Zwolle en in het volgende jaar naar Amsterdam vertrokken, alwaar hij, op Zondag den 25 Januarij 1722, op het onverwachtst overleed, terwijl hij het voornemen had dien zelfden morgen in de Amstelkerk te prediken. Bomble bezat uitnemende gaven en hoedanigheden. Hij had een vaardig begrip en schrander oordeel; was gewoon zijn beroep en ambt met allen ijver te vervullen, in alle opzigten een zeer naarstig en ernstig man, die den vrede beminde en zeer weinig met wereldsche zaken op had. weshalve hij zeer stil en vergenoegd leefde, zonder zich in de huizen der aanzienlijken in te dringen. Hij was niet minder geleerd dan naarstig in zijne studiën; evenwel heeft hij slechts weinig van zijn werk door den druk gemeen gemaakt, bestaande in

Verzameling van Leerreden, in eenen bundel met die van den Predikant Rouse. Leeuw. 1702 4°.

Brief aan Leenhof, *wegens zijn Hemel op Aarde.* Amst 1703. 8°.

Tweede Brief aan Leenhof. Amst. 1704. 8°.

Buurpraatje tusschen een Gereformeerde en een Popist. Amst. 8°.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III. Wagenaar, *Bes. van Amsterdam*, St. II. bl. 145; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOMMEL (Sander Woutersz. van), een kleedermaker en inwoner van Amsterdam, werd den 3 September 1572, als aanhanger van de leer der Doopsgezinden, te dier stede levend verbrand, te gelijk met Evert Hendricksz. van Warendorp insgelijks een kleedermaker en inwoner der zelfde stad.

Hun vonnis luidde:

»Alsoo mijn Heeren van den Gerechte gebleeken is, dat Sander Woutersz. van Bommel, en Evert Hendriksz. van Warendorp, beyde Kleermakers, en inwoonders deser Stede, tegenwoordig gevangen, niet gedachtig zynde die obedientie die sy-lieden onse Moeder de heylige Kerke, en de Koninklyke Majesteyt, als haerlieder natuerlyken Heere en Prince, schuldig waren, en versmadende d'ordonnantien van de heylige Kerke, niet te Biechten, noch ten heyligen waerdigen Sacramente binnen jaren herwaerts niet geweest zijn, en voorts hemlieden vervordert hebben tot meermalen te gaen in de vergaderinge van de gereprobeerde Secte van de Mennonisten, ofte Herdoopers, en ook toe te laten tot henlieder huysen vermaninge gedaen te werden, op de voorschreve Secte maniere: heeft ook den voornoemden Sander Woutersz, geleden twaelf jaren, en den voorschreven Evert Hendriksz geleden seven jaren, versakende en ofgaende 't Doopsel, by henlieden in hare kintsche dagen van de heylige Kerke ontfangen, hen te laten Herdoopen, 't breeken des Broods na de maniere van de voornoemde Secte' daer naer too meermalen ontfangen: en al is 't dat sylieden by verscheyden Geesteiyke persoonen geinduceert en tot meermalen vermaent zijn geweest, omme de voornoemde haer lieder secte te verlaten, en weder te keeren tot onse Moeder die heylige kerke, weygeren nochtans omme 't selfde te doene, blyvende in haerlieder hartnekkigheyd en pertinatie, pertubeerende door de selve secte 't gemeene ruste en welvaren van den Lande, na inhouden van de Placcaten syner Majesteyt daer van zijnde, welke feyten, alsoo anderen ten exempele niet en behoorden ongestraft te blijven, *Soo Is 't* dat mijn Heeren van de Gerechte gehoort (hebbende) den eysch van mijn Heer den Schout, (ook) gesien (hebbende) die willige confessie van de gevangenen, en regart genomen op hare hartneckigheyd en pertinatie, deselfde gevangens, en elks van henlieden, gecondemneert hebben, als sy condemneeren mits desen, omme, volgende die Placcaten van Sijne Majesteyt, metten vyere geexecuteert te worden; verklarende aller hunlieder goederen tot profijte van de selve Sijne Majesteyt geconfisqueert." Gedaen ter vyerschare, den derden September 1572 bij alle de Schepenen en advysen van alle de Burgemeesteren, in praesentie van mij als Secretaris, en was onderteekent W. Pietersz."

Zie van Braght, *Martelaersspiegel der Doopsg.*; D. II. bl. 620 en 621.

BOMMEL, (Cornelis van) eerst opzigter der fortificatiën, onder anderen te Bergen op Zoom, daarna Ingenieur ten dienste dezer landen, werd den 23sten Julij 1711 Controleur en in 1725 Directeur der Fortificatiën. Hij was als Ingenieur tegenwoordig bij het beleg van Ryssel van 14 Augustus tot 22 October 1708, waarbij hij gekwetst werd.

Een andere Cornelis van Bommel, misschien wel een zoon van hem, werd den 1sten Julij 1734 tot Ingenieur der derde klasse, en den 22sten April 1748 tot Luitenant Kolonel en Ingenieur der tweede klasse benoemd.

Zie Bosscha, *Heldendaden te Land*, D. II. bl. 431 uit partikuliere berigten aangevuld.

BOMMEL (Cornelis Richard Anton van), geboren te Leiden den 5 April 1790, trad vroeg in den Geestelijken stand, werd Directeur van het Seminarium van Hageveld in de provincie Noord-Holland, en moest, ten gevolge van het besluit van 14 Junij 1825, zijne inrigting sluiten. Den 12 Januarij 1829 werd hij Bisschop van Luik, gedroeg zich aanvankelijk verzoenend, doch voegde zich kort na de uitbarsting van het oproer te Brussel aan de zijde der opstandelingen, waardoor hij den aan zijnen Vorst zoo kort geleden gezworen plegtigen eed schond; waarover de Hoogleeraar Schrant, zelf R. K. Priester en Pastoor, aldus oordeelde (1): »Hoe is het mogelijk dat Kerkvoogden, nog onlangs door 's Konings goedheid tot den hoogsten eeretrap toegelaten, zoo weinig hunne verpligting en den door hen afgelegden eed gedachtig zijn geweest? Zij toch hebben, in 's Konings handen, en op het Heilig Evangelie, aan Z. M. den Koning der Nederlanden, als hunnen *Wettigen Souverein*, gehoorzaamheid en *getrouwheid* gezworen. Zij hebben plegtig beloofd, geenerlei *verstandhouding* te zullen hebben, geenerlei raad te zullen bijwonen, geenerlei verdachte zamenspanning te zullen onderhouden, noch binnen noch buiten het Rijk, strijdig met de openbare rust. Zij hebben zich verbonden, zoo zij vernemen mogten, dat er, hetzij in hun bisdom, hetzij elders, iets ten nadeele van den Staat gesmeed werd, zulks ter kennis van den Koning *hunnen Meester* te zullen brengen (zie den eed voorgeschreven 16 Kal. Sept. 1827)."

Doch reeds vroeger dan Augustus 1830 had van Bommel tegen zijnen wettigen Vorst zaamgespannen. In het Proces van den befaamden de Potter komt hij onder den naam Melchizedec voor. Later was hij ijverig werkzaam voor de suprematie des Pausen, inzonderheid in de zaak van den Aartsbisschop van Keulen. Hij overleed, na een langdurig lijden, den 7 April 1852, en was een verklaard vijand der Vrijmetselaars en een ijverig voorstander der Jezuiten-missiën.

Zijn voornaamste werken zijn:

(1) Zie 's mans verhandeling: *de Opstand en afval der Belgen, getoetst aan den geest des Christendoms, door een Roomsch-Katholijk Priester.* Leid. 1831.

Trois chapitres sur les deux arretés du 20 *Juin* 1829, *relatifs au Collège Philosophique.* Brux. 1829. 8°.
Exposé des vrais principes sur l'unstruction publique, prinaire et secondaire, considerée dans les rapports aveo la Réigion. Liége 1840.

Zie *Algem. Handelsblad van* 10 *April* 1852, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOMMELIUS (Henricus), geboren te Bommel, was kloosterbroeder van St. Hieronymus en Rector van St. Maria Magdalena Convent te Utrecht; waar hij in 1542 overleed.
Hij heeft geschreven:
Bellum Ultrajectinum, inter Gelriae Ducem Carolum et Henricum Bavarium Episcopum Ultrajectinum. Marpurg. 1542. 8°, welk werkje daarom zeer geloofwaardig is, omdat de Schrijver niets verhaalt dan hetgeen hij of gezien of van waarheidlievende getuigen vernomen heeft. Volgens sommigen zou hij nog meer werken geschreven hebben, doch deze zijn niet in het licht gekomen.

Zie L. Guicciardyn, *Beschr. van alle de Nederl.*, bl. 145; A. Slichtenhorst, *Tooneel der Lande van Gelder*, bl. 48; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 307; Burman *Traject. erudit.*, bl. 29 en 30; *Besch. der Stad Bommel*, bl. 128; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; D. VII. bl. 711; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Delprat, *over de Broeders. van G. Groote*, bl. 129; de Wind, *Bibl. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 142 en 143.

BOMMELIUS (Johannes) of Joan van Bommel, geboren te Bommel, was in het laatst der vijftiende eeuw Dominikaner Monnik en Doctor in de Godgeleerdheid, en werd door Paus Gregorius XI tot Inquisiteur benoemd. Hij heeft geschreven:
Planctus religionis supra defectibus religionis cujuscunque ordinis, waarin hij, op de wijze van den Propheet Jeremias, klagende voorkomt, over de schrikkelijke ongebondenheid en zedeloosheid der Kloosterlingen. Een ander traktaat van hem behelst mede klagten over de Monniken, die te veel goederen en eigendommen bezaten. Nog meer andere schriften van dien aard zijn van hem voorhanden; als ook onderscheidene verklaringen over vele bijbelboeken.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; *Beschr. der Stad Bommel*, bl. 128; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 711.

BON (Arnold), een Delfsch boekdrukker uit het midden der zeventiende eeuw, vervaardigde een menigte dier Liedekens van welke de zoogenaamde *Mopsjes* van dien tijd overvloeijen, en waardoor in die zangzieke tijd de gezellige bijeenkomsten vervrolijkt werden. Hoezeer hij in de opdragt van zijn *Delfs Cupidoos Schighje*, in 1662 uitgegeven, aan de Delfsche *Sanglievende Juffertjes* verzekert, »dat zij niet tot ophitsinge maer eer tot afkee»righeen van de gaile Minneslavernije" kunnen strekken, is de toon zeer los en wulpsch en hoezeer vloeijender en geestiger, niet ingetogener dan onze tegenwoordige straatdeunen.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeeck.

BON (Johannes) was Doctor in de Geneeskunde en Lid der Regering te 's Hertogenbosch, toen hij in 1754 tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Illustre School dier stad werd aangesteld. Hij moet eenige werken over zijn vak geschreven hebben, waarvan ons evenwel de titels niet bekend zijn.

Zie Velingius, *Redev. over de Illustr. School van 's Hertogenbosch*, bl. 96; S. de Graaf, *Histor. Stat. Beschr. van het Depart. Braband*, bl. 329; Hermans, *Conspect. Onom. Litter.* bl. 22 et 23.

BON (Abraham), zoon van Johannes Bon, werd den 23sten April 1793 te Rotterdam geboren. Zijn vader, een opregt vereerder der Toonkunst, ontdekte reeds vroegtijdig de kiem van het genie, dat in zijnen zoon sluimerde. En daar hij nu, door tijdsomstandigheden en misschien ook door zijne bemoeijingen in de verdeeldheden, die destijds ons Vaderland beroerden, en die hem zijne broodwinning deed veronachtzamen, zich bij gemis aan bezigheden, geheel aan de vorming van het talent zijns kinds konde toewijden, nam hij daarmede reeds eenen aanvang, toen deze even vier jaren oud was. De viool was het instrument dat hij zich daartoe verkoos, en zijn streven bestond voornamelijk daarin, om den leerling een denkbeeld van voordragt in te prenten, hetgeen dan ook spoedig in het spel van den kleinen virtuoos doorstraalde. Hij maakte snelle en groote vorderingen en door het hooren van mannen als Bode, Kiesewetter en Fraenzl verkreeg hij groote technieke vaardigheid, terwijl zijn ..el van hun verheven spel vervuld werd. Later legde hij er zich meer op toe, om, door den omgang met beroemde zangers zijne voordragt te veredelen, en dit was zijne hoofdeigenschap; zoodat men gerustelijk van hem zeggen kan, dat hij nimmer eenen anderen onderwijzer had dan zijn genie, hetwelk hem steeds den regten weg deed inslaan. Wat nu zijn spel zelve betreft, was behalve de grootste zuiverheid, vaardigheid, duidelijkheid en edelen toon, een gevoelvolle voordragt zijn doel; zoodat hij, in den volsten zin, zanger op de viool was. Eens gevraagd zijnde, waaraan hij die kiesche voordragt te danken had, die hem steeds bezielde, antwoordde hij aan het hooren van Italiaansche zangers, en voornamelijk Grassini. Ook was hij nimmer eentoonig, en wist de verschillende Compositiën, met zoo veel verscheidenheid van manier, ten gehoore te brengen, dat, had men zich niet door het gezigt van het tegendeel overtuigd, men zou gewaand hebben, in ieder stuk eenen verschillenden virtuoos te hooren. Vooral muntte hij uit in de voordragt bij kwartetten, waarin hij voortreffelijk moet hebben uitgeblonken. Voorts was hij uitmuntend ripienist, accompagneerde bij bescheiden, en was een geroutineerd orkestmeester. Ook als mensch moet hij vele goede hoedanigheden bezeten hebben, hoewel zijn ongelukkig humeur, door geen goede opvoeding getemperd, zeker meer dan de wangunst, die men er de schuld van geeft, zal hebben bijgedragen, om zijnen levensloop ongelukkig te doen zijn. Zoo werd hij dan in zijne geboorteplaats, in plaats van aan zijn hoofdinstrument, de viool, als tweede hoornist, met eene karige bezoldiging in het orkest geplaatst en kort daarop deze betrekking hem ook weder ontnomen. Om te leven moest hij zich bij een reizend tooneelgezelschap verbinden, en ware het niet dat de kunstlievende d'Argenson, destijds Prefekt te 's Hertogenbosch zijnen invloed had gebezigd, om hem als Trompetter bij de gendarmerie te doen inlijven (in welke betrekking hij echter nimmer dienst heeft gedaan) zoo zou hij misschien in het hart van Rusland zijn graf hebben gevonden. Door grievende en vernederende behandeling, stug, en door schadelijke omgang, overmoedig geworden, wilde hij niemands hulp inroepen, en, bij verandering van zaken in 1813, geen kans ziende, om in die bange tijden door zijne kunst zich het noodige onderhoud te verschaffen, diende hij eerst als halvemaan-blazer Majoor en naderhand als hoornist, bij een der nieuw opgerigte Bataillons. Na het overlijden echter van den nieuwen Orkestmeester te Rotterdam, werd hij aldaar teruggeroepen, en, in zijne plaats aangesteld. Van zijne verpligting in deze betrekking kweet hij zich goed, en zijn overheerlijk talent bragt menigeen in verrukking, doch, de band was eenmaal verbroken, en zijn onverzettelijk humeur, alsmede de laster, welke feilen in hem verzon (of ten minste vergrootte), verbitterden het publiek en ook hem; zoodat hij na weinige jaren zijne betrekking nederlegde, en naar Antwerpen vertrok. Hier verbleef hij tot in het laatst van 1830, en keerde nogmaals terug naar zijne geboorteplaats; doch zijne gezondheid was geknakt en zijne geestdrift verbroken. Naar ligchaam en ziel verzwakt, bleef hij aldaar nog voortsukkelen en overleed in het laatst van Mei 1834 aan de gevolgen der Cholera.

Zie *Nederlandsche Muzijkaal Tijdschrift*, 1841 bl. 73.

BON (Jacob du), geboren in 1695, was in zijne jonge jaren een beroemd Advocaat, en werd hierdoor in het jaar 1739 tot Secretaris van Middelburg gekozen. In 1731 in plaats van J. P. Rexstoot, als Secretaris der Staten benoemd, volgde hij dezen in 1756 als Raadpensionaris van Zeeland. Hij bleef in deze bediening tot aan zijn overlijden. Langdurige ziekten veroorzaakten dat Zeeland in dit ambt weinig nuts trok van zijne bekwaamheden. Hij overleed in 1760.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BONAPARTE (Lodewijk en Napoleon). Zie Lodewijk en Napoleon.

BONADIES. Zie Goedendagh.

BONCOUR (Anna Charlotta Didier de), dochter van Philippe Maurice Didier de Boncour, Ridmeester van eene kompagnie te paard in het Regement Schultz van Hagen, in dienst van onzen Staat, en van Marianne Sophie Theodore Pape, Markgravinne van Saint Auban, geboren te 's Gravenhage, den 1sten April 1748. Beide hare ouders zeer vroeg verloren hebbende, werd zij benevens hare eenige zuster ten huize van eenen voogd opgevoed.
Daar Anna Charlotta eenen bijzonderen lust tot de teekenkunst betoonde, gaf men haar tot Onderwijzer den vernuftigen Dirk Kuipers, destijds te 's Gravenhage woonachtig. Door eigene oefening bragt de jonge dame het vervolgens zoo ver, dat

zij niet alleen welgelijkende portretten van hare nabestaanden en vriendinnen met *Crayon* teekende, maar die ook met olieverw schilderde. Voorts heeft zij eenige historische stukken zeer fraai gekopieerd, onder anderen naar Dietrichs twee schilderijen:

de Vlugt van de Heilige familie naar Egypte en *de Terugtogt van daar.*

Indien dus deze Jonkvrouw met de beoefening der Schilderkunst was voortgegaan, zou zij het daarin ver hebben kunnen brengen; doch in het jaar 1775 gehuwd zijnde met den Heer Mr. Hendrik van der Haer, Griffier in den Hove van Justitie der provincie Friesland, woonachtig te Leeuwarden, offerde zij het vermaak, dat zij in de beoefening der kunst schepte, geheel en al op aan de waarneming der belangen van hare huishouding en aan de verzorging en opvoeding harer kinderen. Zij overleed te Leeuwarden, den 30sten Maart 1802. Haar portret, door haar zelve, voor haar huwelijk met *Crayon* geteekend, berust bij de dochters van haren oudsten zoon, Bonifacius van der Haer, te Leeuwarden.

Zie Hettema en van Halmael, *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. III. Aant. 70, bl. 87; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 367—368.

BONDAM (Pieter), zoon van Rutger Bondam, lid van de gezworen gemeente te Kampen, en van Christina Stercke, geboren te dier stede, den 26sten December 1727, kweet zich zoo gelukkig op het Gymnasium dier stad, dat hij reeds den 17den Julij 1742, als de eerste van diens leerlingen, eene rede *ter vereering van Cicero's welsprekendheid*, hield, en tot hooger onderwijs bevorderd werd. Dit gaf hem Franeker naar zijnen wensch; want het schonk hem, om geene andere te noemen, Lodewijk Caspar Valkenaer en Johannes Schrader tot Leidslieden. Aldaar even ijverig in de Letteren, als in de Regten gestudeerd hebbende, verwierf hij er ten jare 1746, het Doctoraat van het laatstgenoemde vak, en daarmede niet geringen roem. Want deskundigen erkenden, dat de verhandeling, bij die gelegenheid door hem verdedigd en uitgegeven; en behelzende *Oordeelkundige aanmerkingen over eenige verminkte plaatsen in het Romeinsche Wetboek* (1), hoe weinig ook het opschrift beloofde, evenwel een aantal oude schrijvers verbeterde of ophelderde.

Vervolgens de oude Letterkunde voor het tegenwoordige tot hoofdstudie gekozen hebbende, werd hij eerst Conrector in zijne geboorteplaats, maar verliet haar ten jare 1755, om te Zutphen den zelfden post met den titel van Hoogleeraar der Regten te aanvaarden. Bij welke gelegenheid hij eene rede uitsprak, die *de kennis der Grieksche taal als noodzakelijk voor den Regtsgeleerde*, aanprees (2). Den 18den Februarij 1762, benoemde hem die stad tot opvolger van O. C. Bröffel, wiens verdiensten hij openlijk gehuldigd had; zoodat hij nu, met behoud van den genoemden Professoralen titel, Rector en Bibliothecaris van Zutphen werd. Hier gaf hij onder anderen een geleerd werk uit, dat eenen zedigen titel had, want het heette *verschillende lezingen* (3), maar rijk van inhoud was; want het strekte ter verbetering, aanvulling en uitlegging van vele oude, ook Regtsgeleerde schrijvers. Veelligt nog meer tijds besteedde hij hier aan de bewerking der oude Latijnsche Grammatica, van welke hij eene nieuwe uitgave, ter verbetering en aanvulling van hetgeen Putschius geleverd had, hoopte te bezorgen. Maar het gelukte hem niet (misschien door het tusschen beiden gekomen, Akademisch Professoraat en menigvuldige andere bezigheden), zijn wijdstrekkend plan ten uitvoer te brengen. En wat men hem bijna vijftig jaren daartoe had zien verzamelen, dit alles werd na zijn dood onuitgegeven, voor de Leidsche Akademieboekerij aangekocht.

Den 14den Januarij 1763 werd Bondam beroepen tot Hoogleeraar in de Regten te Harderwijk. Dien post dadelijk aangenomen hebbende, opende hij den 14den April zijne lessen, tot groot genoegen van vele studenten, die zeer naar zijne komst verlangd hadden. Twee maanden later hoorde men zijne eerste plegtige rede *de beoefening der Grieksche uitleggers van het Romeinsche Regt aanprijzen* (4). Zij sloot zich naauw aan die, welke hij, in 1755, te Zutphen gehouden had. Menig Geleerde, die het oude ijverig voorstaat en aanprijst, verzuimt het nieuwe of neemt het althans minder ernstig ter harte. Maar tegen dat verwijt vrijwaarde Bondam, om niets anders te noemen, zijne twee jaren later gehoudene en door bevoegde Regters zeer geroemde rectorale rede, *Over de oorzaken die de beoefening van het Nederlandsche Staatsregt doen verwaarloozen* (1). Want hier werd buiten kijf dit verzuim ernstig gegispt en te keer gegaan.

Was hij reeds het vorige jaar de meest vereerende goedkeuring der Curatoren ten deel gevallen; nog werd hij, met nieuwe verhooging van jaarwedde, op den zelfden dag waarop zijne rede het laatstgemelde studievak aangeprezen had, door hun opzettelijk besluit benoemd om er de Studenten in te onderrigten. In 1769 zag Bondam zich het voordeelige Rectoraat van het Haagsche Gymnasium aangeboden; en toen hij aan den uitdrukkelijken wensch der genoemde Verzorgers gehoor gevende, zich had laten bewegen om nog op zijne tegenwoordige standplaats te blijven, besloten zij hem uit hunne geheime kas jaarlijks eene buitengewone toelage te verstrekken. Niet lang daarna, in 1770, benoemden hem de Staten van Gelderland tot Historieschrijver van hun gewest. Na tien jaren aan de Geldersche Hoogeschool te zijn verbleven, werd hij den 21 December 1772 als gewoon Hoogleeraar van het Burgerlijk Romeinsch algemeen Nederlands Staat- en Leenregt, naar Utrecht beroepen, welke waardigheid hij den 19 Mei 1773 aanvaardde met eene redevoering *over de hulpmiddelen, die tot eene grondige kennis van het Nederlandsche regt vereischt, doch in het algemeen te veel verwaarloosd worden* (2). In 1775 tot Rector der Hoogeschool aangesteld, legde hij den 15den Maart 1776 dien post neder met eene redevoering ten betoge *dat men de Nederlandsche Regtsgeleerdheid, voornamelijk op het voetspoor van het Romeinsch Burgerlijke regt, moet beoefenen* (3).

Toen in het jaar 1779 het tweede eeuwfeest der bekende en te regt beroemde Unie van Utrecht op de plegtigste wijze in die stad gevierd zou worden, oordeelde men niemand beter geschikt tot het houden van eene geschiedkundige redevoering over dat gewigtig onderwerp dan Bondam, en hoe hij zich van die taak gekweten heeft kan men zien in zijne *Oratio Secularis de Foedere Trajectino, anno 1579 a Belgis inito, cum annotatinibus historicis. Traj. Rhen.* 1779. fol. et 4°. Door zijnen zoon in het Nederduitsch vertaald onder den titel van *Redevoering over de Unie van Utrecht ter gelegenheid van deszelfs tweede eeuwfeest op den 29 van Louwmaand* MDCCLXXIX, Utr. 1779. 8°.

Behalve deze en de boven reeds vermelde Akademische redevoeringen heeft men van zijne hand:

Oratio funebris in obitum C. C. Bröffelii. 1762.

Verzameling van onuitgegevene stukken tot opheldering der Vaderlandsche Historie. Utr. 1779—1781. 5 deelen 8°.

Charterboek der Hertogen van Gelderland en der Graven van Zutphen. Utr. 1783. 4 deelen folio.

Ook versierde hij het werk van J. D. van Hoven, *Otia litteraria de Isalam.* Fasc. 2 Camp. 1762, met eene *epistola, in quâ varia loca Minucii, Justini, Sedulii et all. vel vindicantuâ vel emendantur.*

Nog bragt hij in bekwame orde en maakte tot de uitgave gereed het werk van zijnen overledenen vriend J. A. Hultman, getiteld *Miscellanea Epigraphica.* Na zijnen dood kwamen eerst de *Brieven van* Joachim Hopperus *aan* Viglius van Aytta geschreven, in openbare druk voor den dag., welker uitgave hij had pogen te bevorderen, en met eene korte voorrede aan zijne Landgenooten aanprees. Bondam overleed den 6den Februarij 1800, uit zijn eerste huwelijk met vrouwe Rolina Meijer nalatende twee zonen, waarvan de jongste Rutger Bondam volgt.

Zie C. de Vries, *Beschr. en Verh. der vreugdebedr. ter gelegenh. van de honderdvijftigste verj. der Utrechts. Hooges.* bl. II en XVIII; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. II. bl. 9 en 10; Arrenberg, *Naaml. van Nederd. boeken;* te Water, *Aanspr. in de jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden den* 8 *Oct.* 1803. bl. 8—15; Saxe *Onomast. Liter.* Pars VIII. pag. 97—99. van Kampen, *Geschied. der Nederd. Letteren en Wetens.* D. II. bl. 222, 223; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.* D. II. bl. 279, 282—289, uit familiepapieren aangevuld.

BONDAM (Rutger), zoon van den voorgaande, geboren te Zutphen den 1sten Julij 1757, was in vroegere jaren, door zijnen

(1) *Specimen continens animadversiones criticas ad loca Juris civilis depravata.* Franeq. 1746. 4°.

(2) *Oratio de linguae Graecae cognitione jure consulto necessaria.* Zutph. 1755. 4°.

(3) *Variorum Lectionum* Libri. II. *in quibus quaedam juris Civilis plura vero aliorum scriptorum, loca vel emendantur, vel ex codicibus Manuscriptis corriguntur et supplentur.* 1759. 8°.

(4) *Oratio pro Graecis Juris Romani interpretibus.* Harder. 1763. 4°.

(1) *Oratio de caussis neglectae Juris publici Belgici culturae.* Harder. 1765. 4°.

(2) *Oratio, de Subsidiis ad solidam Juris Belgici cognitionem necessariis, vulgo tamen nimis negligi solitis.* Ultr. 1773. 4°.

(3) *Oratio, de Jurisprudentia Belgica ad exemplum Juris Civilis Romani maxime excolenda.* Ultraj. 1773. 4°.

vader, opgeleid tot de beoefening der Letteren en werd na het verdedigen van eene lezenswaardige verhandeling *Over het beroep van onderscheidene Geldersche steden op het Hof van Zutphen* (1), den 25sten April 1778, tot Doctor in de Regten bevorderd. Naderhand trad hij echter in Krijgsdienst, werd Kapitein bij een Bataljon Jagers en voerde het bevel in de Groningsche Ommelanden; zonder evenwel zijne zucht voor de wetenschappen, vooral die op ons Vaderland eenige betrekking hebben, door den Oorlogstrommel te laten verdrijven. Zoo ver was het daar af, dat hij zelfs een voornemen had, om, bij de eerst mogelijke gelegenheid, het *Jus Caesareum* en het *Vetus Jus Flandricum*, waaraan zijn vader gewerkt had, te willen voltooijen en uitgeven. Doch daarin schijnt hij te zijn verhinderd geworden door zijne dood, den 23sten April 1819. Nog student zijnde, was hij reeds een werkzaam Lid van het Provinciaal Utrechts Genootschap voor Oudheid-, Taal- en Dichtkunde en in 1804 werd hij, op zijn schriftelijk verzoek, ook tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde aangenomen.

Zie te Water, *Aanspraak in de Jaarl. Algem. Vergad van de Maats. der Nederl. Letterk.*, bl. 2—5; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 290 noot, uit familiepapieren aangevuld.

BONDT (NICOLAAS), geboren den 5den Julij 1732 te Oosterblokker, had ten vader Johannes Bondt, toen aldaar, en later te Voorburg, Leeraar bij de Hervormden en tot moeder Cornelia de Wijs. Reeds vroeg voor de Godgeleerde studiën bestemd, begaf hij zich te dien einde naar de Hoogeschool te Utrecht, alwaar hij zich, onder het geleide van den beroemden Petrus Wesseling, op de Oude Letteren toelegde, en reeds in den aanvang van 1752 eene verhandeling schreef en verdedigde *Over den Apocrijfen brief van Jeremia* (2). Een niet sterk en ziekelijk ligchaamsgestel verpligtte hem, niet alleen zich aan eenen strengen leefregel te binden, maar werkte ook mede, om hem de studie der Godgeleerdheid voor die der Regten te doen verwisselen. Den 3den Junij 1756 verdedigde hij aangezegde Hoogeschool eene Regtgeleerde verhandeling *Over de Veelwijverij* (3). Nadat hij den graad van Doctor in de Regten had verkregen, zette hij zich als Advokaat te 's Gravenhage neder. Gedurende zijn verblijf aldaar, schijnt Bondt, door het uitgeven van zekere schriften, zich het ongenoegen van hooggeplaatste personen zoo zeer te hebben berokkend, dat hij het raadzaam achtte, zijne woning in die Hofplaats met eene te Amsterdam te verwisselen. Reeds in 1758 vestigde hij dan ook in die stad, alwaar hij het poorterregt gekocht had, zijn verblijf, om er spoedig het sieraad der balie en de vraagbaak, inzonderheid van den Handelstand, te worden en tot zijne dood toe te blijven. Eene grondige kennis van het Regt, een vlug vernuft en een scherpzinnig en altijd juist oordeel, versierd met al datgene, het welk de Geschiedenis en de Oude Letteren aan hem dienstbaar hadden gemaakt, baanden Bondt spoedig den weg tot het vertrouwen zijner medeburgers, inzonderheid van de achtingswaardigste onder den Handelstand.

Altijd werkzaam, onttrok hij zich in de tijd, die hem van meer pligtmatige bezigheden overschoot, geenszins aan zijne vroegere geliefde studiën en andere, welke met den geest dier dagen in verband stonden. — Menig geestig en nuttig vertoog, in de schriften van die tijd, waartoe de Denker en de Philantroop behoorden, geplaatst, waren zijne tijdgenooten aan hem verschuldigd, zelfs waren de laatste deelen dezer geschriften, gedurende de eerste jaren van zijn verblijf te Amsterdam, uit Bondts hoofd en pen gevloeid.

Voorstander van Wetenschap, Smaak en Letteren, bevorderde hij die, waar hij zulks vermogt. Onder vele verdienstelijke jongelingen en geleerde mannen, wier wijze gids en altijd hulpvaardige vriend hij was, blonk vooral uit Pieter Nieuwland, die hem dan ook, reeds op den derden dag na zijn verscheiden, zijne regtmatige hulde toebragt.

Bondt was geen Lid van eenige andere Geleerde Maatschappij, dan van die der Wetenschappen te Haarlem; doch het, in het begin der vorige eeuw, te Amsterdam opgerigt Vrijdagsgezelschap, onder de zinspreuk: *Concordia et Libertate*, vond in hem een voortreffelijk Medelid, met geest en hart aan zijn verlicht en onbekrompen doel verknocht. Het Kapiteinschap der Amsterdamsche Schutterij, zijne aanstelling, in 1775, tot Regent van het Spin- en Werkhuis dier stad, en van Schepen der Watergraafsmeer getuigden van de achting en het vertrouwen zijner stadgenooten en van de Overheid zijner dagen. Ook werd hij door den vermaarden Mr. Willem Gerrit Dedel S.z. niet slechts tot diens bijzonderen Regtsgeleerden raadsman gekozen, maar ook, gedurende de tijd, dat deze met de waardigheid van Hoofdschout van Amsterdam was bekleed, en dus reeds in 1768, door hem in deze zijne betrekking, in buitengewone en gewigtige lijfstraffelijke gevallen, nevens zijnen vriend Mr. Jacob Klinkhamer geraadpleegd. Hoezeer geen gewoon Advokaat van de Stedelijke Regering der stad Amsterdam, riep deze echter niet zelden zijne veelzijdige kennis en ervaring in. De *Ordonnantie voor de Desolate Boedelskamer* dier stad, door de Staten van Holland, den 19den Julij 1777 bekrachtigd, werd, gedeeltelijk althans, op zijne voorlichting en raadgevingen ontworpen en vastgesteld.

Bondts geheel verstandig en zedelijk leven was, behalve aan den gezelligen omgang met verlichte en opgeruimde lieden zijner waardig, aan de Kruid- en Hovenierskunde, die voor hem uitspanning waren, aan de Letteren en voornamelijk aan de Weschap en de praktikale beoefening van het Regt geheel toegewijd. Het meest echter werd hij geraadpleegd over, en behandelde hij geschillen wegens het Handelsregt in het algemeen, en inzonderheid die, welke tot de Zeevaart, Wisselverbindtenissen en Assurantiën betrekking hadden. De reeks van Advyzen, welke gevonden wordt in de *Verzameling van Casus-Positiën*, uitgegeven in 1803 en 1804, en welke mede door hem ontworpen en uitgebragt werden, kan hiervan getuigen. Voorts stond hij bij alle voorkomende gelegenheden, niet alleen bij monde, maar ook met zijne fiksche pen, de belangen van den handel en de handhaving van instellingen, daarmede in verband staande, krachtdadig voor. Hij was het, dan ook, die, in 1791, opsteller was van de *Consideratiën over den cours van het Bankgeld en de middelen tot deszelfs herstelling.* Hij toonde daarbij, op de hoogte van het onderwerp en met de Staatshuishoudkundige schriften van zijne tijd volkomen bekend te zijn. Op onwederlegbare gronden ontwikkelde en betoogde hij daarin de nadeelige gevolgen van de toenmalige daling van het Bankgeld; — de regtmatige verpligting dier instelling, of van de Stedelijke Regering, die, als de Bank besturende, daartoe gehouden was, om het kwaad te herstellen; terwijl hij eindelijk de middelen opgaf, welke daartoe in aanmerking behoorden te komen.

De edele, werkzame Bondt eindigde, na eene schijnbaar geringe onpasselijkheid van weinige dagen, — welke hem echter niet verhinderd had de Lijkrede, door den Hoogleeraar Paulus van Hemert, op zijnen voorganger Abraham Arent van der Meersch gehouden, nog daags te voren, met deelneming bij te wonen, — zijn eervol en nuttig leven eensklaps, op den 20sten Junij 1792. Twee zonen: Jan Bondt, die hier volgt, en Everhard Cornelis Bondt, eerst Advokaat, daarna Notaris, te Amsterdam, en drie dochters, uit zijne echt met Cornelia de Bree, met wie hij in 1762 in den echt trad, liet hij bij zijn verscheiden na. Twee zonen en eene dochter, mede in dit huwelijk verwekt, waren reeds overleden. Zijne tweede echtgenoote J. S. Noëll, weduwe Simons, die hij in 1785 huwde, schonk hem geene kinderen.

Bondt allezins gelijkende afbeelding, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXV. tegenover bl. 202.

Behalve de hierboven opgegeven geschriften zien nog van hem het licht:

Vincentii Contarini, *Variarum Lectionum Librum, cum Verborum Graecorum Interpretatione, et Rerum Omnium Indice.* Traj. ad Rh. 1744. 8°.

Specimen Juris publici Belgii, sive commentarius ad Unionis Ultrajectinae prooemium et capita tria priora. Praemissa est historia dicti foederis. Traject. ad Rhen. 1756.

Petri Burmanni Orationes antea sparsim editae et editis auctae. Hag. Comit. 1759.

alsmede, doch zonder zijnen naam:

De eer der Regering van Amsteldam verdedigd tegen den laster van het Engelsch Ministerie, en deszelfs Nederlandsche Vrienden en Begunstigers, in eene Contra-Memorie, ingericht ter wederlegging van de Regtsgeleerde Memorie, aangaande het gedrag van de Regering der stad Amsteldam; waarbij gevoegd zijn eenige Aanmerkingen, op het onlangs verspreide Geschrift, ten titel voerende: Politiek vertoog over het waar Systema der stad Amsteldam enz.

(1) *Specimen Juris Publici Belgici de provocationibus plerarumque urbium Gelricarum ad Tribunal Zutphaniense.* Traject. ad Rh. 1778.

(2) *Dissertatio de Epistola Jeremiae apocrypha.*

(3) *Dissertatio Juridica de Polygâmia.* Traj. ad Rhen. 1756.

Ook zou, volgens sommigen van zijne hand zijn:

Triga opusculorum variorum. Utr. 1755, hoewel anderen dit aan van der Kemp toeschrijven.

De beroemde Latijnsche Dichter Jeronimo de Bosch maakte op hem het volgende grafschrift:

Bondtius Astraeae jacet hic dignissima proles,
Busta rigant lacrymis Amstela et Ya piis.
Pupillis tutor fuit hic, viduisque patronus,
Ipse sui rector, veraque norma patris.
Complectens homines sociorum in commoda vertit,
Quas sibi doctrina legerat arte boni;
Illud at hora brevis delevit amabile lumen,
Libera cordati clausit et ora viri;
Civibus una fuit de quo sententia discors,
An virtute forit major, an ingenio.

Het welk door den niet minder bekwamen Nederduitschen Dichter Mr. Maurits Cornelis van Hall, aldus vertaald is:

Bondt, Themis waardste telg, rust hier, waar, bij zijne asch,
En IJ- en Amstelstroom, droef gulvende, vergaderen.
Hij, eens der Weezen steun, der Weeuwen toevlugt, was
Beheerscher van zich zelv' en 't voorbeeld aller vadren.
De menschen eerde hij als broeders en gezin;
Wat zijn vernuft verwierf, schonk hij zijn' tijdgenooten.
En zulk een heilrijk licht: ach! 't zonk ter doodskimme in,
En eeuwig is zijn mond — die vrije mond! — gesloten.
Men twist thans, maar vergeefs, of hij meer groot door geest,
Dan door zijn deugd op aard', voortreflijk is geweest.

Zie P. Nieuwland, *Verslag wegens Mr. Nicolaas Bondt*, medegedeeld in de *Algem. Konst- en Letterbode*, D. VIII. (1792) bl. 202 en volgende; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 230–238, D. XXV. bl. 212–217; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 170 et 171; *Biogr. Nation.*; en voornamelijk Mr. M. C. van Hall. *Mr. Jan Bondt en diens vader Mr. Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 3—16, welken wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BONDT (Jan), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam, den 2den December 1766, had zijne eerste vorming en opleiding voornamelijk aan zijnen uitmuntenden vader te danken. Nadat hij het eerste onderwijs in de Oude Letteren, en in dat gene, het welk in die dagen aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad onderwezen werd, onder het geleide van den kundigen Rector Henricus Verheyk, met vrucht genoten had, ontving hij het onderwijs in de voorbereidende Wetenschappen, en in die der Regtsgeleerdheid van Daniël Wijttenbach, Jean Henri van Swinden en Henricus Constantinus Cras. Den 11den October 1788 werd hij, aan de Leidsche Hoogeschool, tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen van eene Regtsgeleerde Verhandeling, over de vraag: *Wie de schade, uit Valsche of Vervalschte Wisselbrieven ontstaan, naar Regten gehouden was te dragen* (1), welke stof zoo oordeelkundig door Bondt bewerkt was, dat Mr. J. J. Uytwerf Sterling het in 1827 nog nuttig oordeelde, dit stuk in het Nederduitsch over te zetten, en die vertaling in de *Bijdrage tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving verzameld* door Mr. C. A. den Tex en Mr. J. van Hall mede te deelen.

Naauwelijks had Bondt den graad van Doctor in de Regten verkregen, of hij trad de Amsterdamsche pleitzaal in. Hier onderscheidde hij zich als een Regtsgeleerd Redenaar, die even wijs en beschaafd als scherpzinnig en vernuftig was. Hoe Bondt zich nogthans als spreker voor de Balie mogt hebben onderscheiden, zijnen hoogsten roem verwierf hij als Regtsgeleerd raadgever. In die betrekking muntte hij, zoo bij geschrifte als bij monde, gedurende zijne beoefening van de Regtsgeleerde praktijk, boven de meeste zijner ambtgenooten uit. Zijn vlug begrip stelde hem in staat, de hem voorgestelde regtsvragen, met de feiten daartoe betrekkelijk, spoedig, met het voor en tegen, en in alle hare omstandigheden te bevatten, te doorzien en van alle zijden te beschouwen; waarna het hem gemakkelijk viel, het voorgedragen geschilpunt aan het stellige Regt, of, wanneer dit zweeg, aan zijne beginselen te toetsen, en daarover eene oordeelkundige en beslissende uitspraak te doen. Onder het zeer groot getal van hen, welke zijnen raad en leiding dagelijks inriepen, waren er niet weinigen, wie het niet gegeven was, de zaken, waarin zij die behoefden, hem, in alle omstandigheden, duidelijk en met orde op te geven; maar dan wist hij, door tegenvragen, uitgaande van het bekende tot het onbekende, met eenen echt Socratischen geest, de voorstellers wel haast op den regten weg te brengen, en uit de langs dien weg verkregene antwoorden, zich zelven dat licht te verschaffen, het welk hij tot eene rigtige beschouwing van het aan hem onderworpen geschilpunt, noodig had.

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis de periculo damni ex falso, in litteris cambialibus commisso.* L. B. 1788.

Boven anderen muntte hij uit in het wijs besturen van groote vergaderingen, waarin gemeenschappelijke of tegenstrijdige belangen werden behandeld en verdedigd of bestreden. Dan toonde hij de zeldzame gave te bezitten, door duidelijkheid bij de ontwikkeling van zaken en omstandigheden, uiteen loopende meeningen tot de zijne, of van hem, te wiens behoeve hij het woord voerde, over te halen; driften te doen bedaren, en, naar zijne overweging, de *beste besluiten te helpen nemen*. Maar hetgeen hij bij dergelijke gelegenheden sprak, is, even als het meerendeel zijner mondelinge pleidooijen, voor de Regtbanken gehouden, voor volgende geslachten, verloren. Dit echter is niet het geval met alle de door hem uitgebragte *Regtsgeleerde Advysen*, van welke vele nog voorhanden, en enkele door de drukpers aan de vergetelheid ontkomen zijn. De meeste daarvan betreffen vragen en geschilpunten, aangaande Handel-, Wissel-, Verzekering- en Zeevaart-Verbindtenissen. Zij onderscheiden zich niet minder door eene juiste en Regtskundige bewerking, als door het belangrijke van hunne onderwerpen.

Even als zijn vader, behoorende tot de gemagtigde Gemeenebestgezinden, die eene gepaste verbetering van Neêrlands Oude Staatsinstellingen beoogden, gaf het vermeesteren van ons Gemeenebest door de Franschen, in Januarij 1795, aanleiding, dat hij gedurende eenige maanden verpligt werd, een groot gedeelte van zijn werkzaam leven, aan de hoogere belangen zijner medeburgeren af te staan. Als een braaf en onverschrokken burger bragt hij, met vele zijner aanzienlijke stadgenooten, veel toe, om de toen zoo opgewondene gemoederen der menigte, in den avond en den nacht, die op de overgave der stad volgden, te helpen bezadigen, en de personen en goederen der ingezetenen, en die van andersdenkenden, niet zonder persoonlijk gevaar, te beschermen. Strekte dit koen en menschlievend gedrag hem en zijnen gelijkdenkenden medestanders tot eer, niet minder werd de brave burgerij zijner geboortestad hem grooten dank verschuldigd, toen hij niet aarzelde, om, daartoe door de Provisionele Representanten van Amsterdam met aandrang geroepen, mede de verlatene Regterstoelen en de Schepenbank dier stad, als Lid van het Provisioneel Committé van Justitie, gedurende eenige maanden te helpen bekleeden. In die hoedanigheid was hij het vooral die de regtsstelling vasthield en betoogde, dat de verbindtenissen, door de Regering, na het overmeesteren van ons Gemeenebest, door de Pruissische legermagt, in 1787, met wie ook aangegaan, heilig moesten nagekomen, en dat de Regtbank, daartoe uitgenoodigd, aan Stadsbestuur het betoog daarvan reeds den 30sten Januarij 1795, inzenden, en dat het zich daarmede vereenigen kon. Aan Bondt hadden wijders zijne Joodsche mede-ingezetenen het te danken, dat, ter gelegenheid van het aangaan van huwelijken, door hen voor het vervolg niet meer dan door hunne Christen-medeburgers voor het zoogenaamd regt van trouwen zou worden betaald. Zijn daartoe, den 4den Februarij 1795, gedaan voorstel vond bij zijne ambtgenooten eenparigen bijval, en deze hoogere, en alzoo onregtvaardige belasting, met welke de Joodsche bevolking, tot op dien tijd, in Amsterdam gedrukt was, werd terstond afgeschaft.

In Augustus 1795 werd hij, even als alle zijne Medeleden, op zijn verzoek, als Lid van het Committé van Justitie ontslagen. Het, onder de benaming van Representanten van het volk van Amsterdam, gevestigd Stedelijk bestuur dier stad gaf hem al dadelijk een treffend bewijs van vertrouwen in zijne regtskennis en ervaring, door hem in November daaraanvolgende, de gewigtige bediening van Stads-Advokaat op te dragen. Hoog vereerend was voor hem die benoeming, en toch was het, op zijne aanvraag, dat hij in deze bediening al aanstonds vervangen werd door zijnen vriend Mr. J. L. Farjon. Inmiddels en van toen af wijdde Bondt zich geheel aan de pligten en werkzaamheden van de door hem boven alles geliefkoosde betrekking van Advokaat en raadsman van zijne medeburgeren. Aan deze werd hij, hoewel niet dan voor eene korte tijd, en bij tusschenpoozingen, ontnomen, toen het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek aan hem in 1796 mede opdroeg het ontwerpen van een *Lijfstraffelijk Wetboek* en *de wijze van Regtsvordering* en in

1798 hem met zes andere Regtsgeleerden benoemde tot het vervaardigen van een *Burgerlijk Wetboek.*

Naauwelijks had Lodewijk Bonaparte het bewind over ons Vaderland, onder den titel van Koning, aanvaard, of hij poogde Bondt, met Mr. Angelus Jacobus Cuperus en Mr. Mozes Salomon Asser, met het ontwerpen van een *Algemeen Wetboek van Koophandel* te belasten. Hierin echter werd de Vorst, ten opzigte van Bondt, zoowel als van Cuperus, teleurgesteld. Zijne weigering, welke den Koning leed deed, was het gevolg van weloverwogene redenen, uit Bondts bijzondere omstandigheden en steeds toenemende bezigheden ontleend. Die toenemende bezigheden zullen hem ook genoopt hebben om in 1807 zijn ontslag te nemen als Medereegent van het Werkhuis te Amsterdam, welke post hij sedert 1792 bekleed had.

Tot op de invoering van de Fransche Wetgeving, in den aanvang van 1811, had Bondt alle de werkzaamheden, aan het beroep van Advokaat verbonden, in al haren omvang waargenomen. Sedert dat tijdstip staakte hij die van Pleiter, en vereenigde zich toen met zijnen vriend, den beroemden Advokaat Mr. Jacob Walraven, in eene Vennootschap, waarin Bondt, als raadgevend Regtsgeleerde, zijne, vooral handeldrijvende, medeburgers tot bijstand bleef verstrekken; de gronden voor hunne beweringen oordeelkundig ontwikkelde, en de vormen der Regtspleging aanwees, terwijl Walraven zijne uitmuntende gaven als Regtsgeleerd Redenaar voor de Regtbanken leende. In het begin van 1821 onttrok Bondt zich geheel aan de Regtsgeleerde praktijk, om voortaan alleen zijnen bijzonderen vrienden, bij voorkomende gelegenheden, in gewigtige geschilpunten, met zijne raadgevingen geheel belangeloos ten dienste te zijn.

Het was er echter verre af, dat Bondt die rust zou hebben verkregen, waarop hij, na jaren arbeid, zooveel aanspraak had. Reeds sedert 1806 was hij mede aan het hoofd van het Huis, handelende onder de namen en firma van Determeyer Weslingh en Zoon, en tot op zijn overlijden was en bleef hij de alles bezielende geest, die alle de handelingen en verbindtenissen door dit Huis ondernomen en aangegaan, beraamde, met de naauwkeurigste oplettendheid gadesloeg en het tot de beste en dikwijls gelukkige einden wijsselijk bestuurde.

Met geheel zijn Vaderland onder den ijzeren schepter, door Napoleon Bonaparte daarover gevoerd, gezucht hebbende, juichte hij met geheel zijn hart en geest zijne verlossing tegen, en ondersteunde door zijne deelneming, raadgevingen en middelen, Nederlands herstelling in 1813. Gewis heeft Bondt toen, even als in Januarij 1795, ook het zijne toegebragt tot beraming van gepaste middelen, die door het sedert aangesteld Tusschenbestuur, met het gelukkigst gevolg, ten beste der stad zijn aangewend. Naauwelijks had Willem I, als Souverein door de Natie gekozen en als zoodanig uitgeroepen, het Opperbewind over Nederland aanvaard, of hij onderscheidde Bondt onder de voorname Gemeenebestgezinden, die nimmer den dwingeland zijns Vaderlands gediend, en nooit had opgehouden dat Vaderland belangeloos te beminnen. Onderscheiden waren de aanbiedingen, door of van wege 's Lands Souverein, sedert aan Bondt gedaan, welke ten doel hadden, om hem eene openbare betrekking ten dienste van zijn herboren Vaderland te doen aannemen. De redenen echter, die hij vroeger had kunnen geven, om zich van alle werkzaamheden, buiten zijn gewoon beroep- en handelsaangelegenheden, te ontslaan, hadden niet opgehouden. Het was er evenwel ver af, dat hij na 's Lands verlossing omtrent de welvaart van zijn Vaderland en die zijner medeburgeren, een werkeloos aanschouwer zou zijn gebleven. Toen bij het oprukken des Franschen legers in 1815, de prijs van onze Nationale schuld zoodanig daalde dat de val van vele houders van, en handelaars in Nationale Schuldbrieven te duchten was, beraamde hij met Mr. Maurits Cornelis van Hall een ontwerp tot stuiting van eene ramp, welks gevolgen onberekenbaar zouden zijn geweest. Dit ontwerp waarvan de eerste gedachte bij van Hall ontstaan was, werd echter door Bondts doorzigt en ervaring tot volkomenheid gebragt. Gezamenlijk onderwierpen zij het aan den Vorst, die, den 16den Maart 1815, de Koninklijke waardigheid had aangenomen. Deze droeg den Secretaris van Staat voor de Finantiën, Six van Oterleek, op, te dezer zake met Bondt en van Hall te beraadslagen met onbepaalde vrijheid, om in 's Konings naam te handelen, zoo als hij met hen zou oordeelen te behooren. Diensvolgens ontwierpen zij met gezegden Secretaris van Staat een Koninklijk Besluit, dat, door Z. M. onmiddellijk aangenomen, en te Brussel, den 15den April 1815 geteekend werd, waarbij uit *'s Konings bijzondere fondsen*, beschikbaar gesteld werd, eene som van vijfmaal honderd duizend gulden, ten einde die te plaatsen in beleening van fondsen, ten laste van het Rijk, naar den bepaalden lagen koers. Het beheer dier som werd toevertrouwd aan J. Brouwer Joachimsz. Burgemeester, en aan Johannes Carp, Lid van den Raad der stad Amsterdam, terwijl Bondt en van Hall hun als Consulenten werden toegevoegd. De uitvoering aan deze maatregel gegeven, had al spoedig ten gevolge, dat het vertrouwen allengs herleefde; eene verdere daling der Nationale schuld werd gestuit, bankbreuken werden voorgekomen, en nog in het zelfde jaar keerde de verstrekte hoofdsom, met de daarvan genotene renten, in 's Konings bijzondere schatkist terug.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat men bij het daarstellen van het Nieuwe Grootboek der Nationale Schuld, ten gevolge der wet van 14 Mei 1814 ook van zijne denkbeelden heeft gebruik gemaakt, zeker gaat het, dat hij niet geheel vreemd is geweest aan voorzieningen en bepalingen tot zekerheid der rentheffing van den Staat, daarin en later, bij de wet van 14 Januarij 1815, vastgesteld. Sedert in de Commissie ter Directie van het Grootboek der Nationale Schuld benoemd, hield hij niet op, tot in zijne laatste levensdagen, en tot zelfs op het oogenblik, dat hij, bij het wijken zijner ligchaamskrachten, alle geestvermoeijende werkzaamheden verpligt was voor altijd te staken, alle zijne vermogens aan deze instelling toe te wijden. Toen hij niet langer in staat was, zich naar de gewone Vergaderplaats der Directie te begeven, riep hij de gevorderde zamenkomsten zijner Mededirecteuren ten zijnen huize bijeen en bestuurde aldaar hare raadplegingen.

Groot waren ook de diensten, die Bondt aan zijn Vaderland in het algemeen en aan den Handel in het bijzonder bewees, zoo vóór, bij, als na de oprigting van de Nederlandsche Bank, welke voor den Handel zoo heilrijke instelling men grootendeels aan zijne bemoeijingen te danken heeft; en hoeveel belang President en Directeuren der Bank er in stelde om Bondt, als Raadgever, als het ware een deel te doen uitmaken van het ligchaam dat zij vertegenwoordigden, boden zij hem, ter erkentenis van de diensten, door hem aan die stichting bewezen, uit eigen middelen een Aandeel in de Nederlandsche Bank zelve, groot duizend gulden, aan. Ook Koning Willem I erkende die diensten, door, bij Besluit van den 21sten Augustus 1838, waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank verlengd en bevestigd werd, Bondt tot Consulent van die instelling te benoemen.

Behalve de opgenoemde, werden er nog onderscheidene andere instellingen, handelsondernemingen en inrigtingen, met de openbare welvaart en het bijzonder belang zijner stadgenooten in verband staande, door hem gedurende de laatste vijftig jaren van zijn leven voorbereid, ontworpen en door zijn ondersteuning tot stand gebragt, onder anderen is mede de in 1806 opgerigte Associatie-Cassa vooral aan hem haar aanwezen verschuldigd.

Zoo bragt Bondt een groot gedeelte van zijn werkzaam leven ten offer aan de daarstelling en bevestiging van al wat op de bronnen van welvaart zijns Vaderlands, van de stad zijner geboorte en op het rigtig beheer en bestuur van de daartoe behoorende instellingen invloed oefende. Geen wonder dan ook, dat, bij de Koninklijke onderscheiding, welke hem zoo dikwijls mondeling en schriftelijk ten deel viel, hij onder de eerste benoeming van Ridders der Orde van den Nederlandschen Leeuw werd opgemerkt. Zijne benoeming tot Ridder dier Orde was gedagteekend op den 10den November 1815; in 1838, en dus drie en twintig jaar later, volgde daarop die, welke hem tot den rang van Kommandeur dier Orde verhief. Inmiddels had Koning Willem I hem op den 26sten Augustus 1827, vereerd met den titel van Staatsraad in Buitengewone dienst. Ook was Bondt sedert het jaar 1828 Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

Hij bezweek in den morgen van den 8sten Julij 1845 aan eene slepende borstontsteking, waartoe bij hem de aanleg reeds bestond en die zich vooral in den winter vertoonde. Den 17den October 1790 had hij zich in den echt verbonden met Anna Maria Determeijer Weslingh, uit welk huwelijk hem acht kinderen, drie zoons en vijf dochters, geboren werden.

Zoo ver ons bekend is, gaat er geen afbeeldsel van hem in plaat uit, maar, door het uitmuntend kunstpenseel van Cornelis Kruseman is Bondts afbeelding, even schoon als treffend geschilderd, aanwezig, waarop de Nestor onzer Dichters Mr. Maurits Cornelis van Hall, het volgende bijschrift heeft vervaardigd:

Door Themis vroeg gevormd, aan Hermes dienst verbonden,
Zijn hart aan 't Vaderland geheiligd van der jeugd,
Als 's Vorsten Raad gehoord, geroemd door duizend monden,
Draagt Bondt, met eere, 't merk van d' adeldom der deugd.

Zijn Moederstad, door zorg voor 't nageslacht gedreven,
Vroeg naar 't gelaat eens zoons, wiens faam haar hoogheid streelt,
Maar in den avondglans van het uitmuntendst leven:
En Krusemans penseel vereeuwigde zijn beeld.

Ook Johannes Lublink de Jonge vervaardigde daarop het volgende bijzonder fraai bijschrift:

Het lustte de Amstelmaagd, aan hare voedsterzonen,
Haar' lievling en sieraad in beeldtenis te toonen:
Straks schetst een fiksche hand Jan Bondt op haar gebod.
Thans staart elk burger op die Voorspraak, als een Wonder;
De Dichtkunst, nu zij 't beeld aanschouwde, schreef er onder:
» Een eerlijk Regtsgeleerde is 't edelst werk van God."

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXV. bl. 39, D. XL. bl. 230; M. Siegenbeek, in den *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 18den van Zomermaand* 1846, bl. 4; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 21 en vooral Mr. M. C. van Hall, *Mr. Jan Bondt en diens vader Mr. Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 16—75 en bl. 84—98, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BONDT (Nicolaas), een volle neef van den voorgaande, en zoon van Johannes Bondt en van Catharina Wijnanda Holtius, werd in Maart 1765 te Wilsveen geboren, alwaar zijn vader destijds Predikant bij de Hervormde gemeente was. Met zijn achtste jaar werd hij te Delft op school besteld, om de Fransche, Latijnsche en Grieksche talen te leeren, en maakte weldra zulke vorderingen, dat hij niet alleen boven anderen uitmuntte, maar het in de Latijnsche dichtkunde zoo ver bragt, dat hij voor velen zijner medescholieren de Latijnsche verzen maakte. Na de dood zijns vaders vertrok hij met zijne moeder, broeder en zuster naar Leiden, waar hij nog eenigen tijd de Latijnsche scholen bezocht en zich vervolgens op de Geneeskunde toelegde. In 1788 verdedigde hij, met geen geringen lof, bij het aanvaarden der doctorale waardigheid, zijne uitmuntende verhandeling *over de bast der Surinaamsche Geoffraea* (1), van welke niet alleen Murray in zijne *Apparatus Medicaminum*, en andere schrijvers melding maken, maar ook nam de geleerde Hermanus Adrianus Bake de moeite op zich, om die, ten algemeenen nutte, in het Nederduitsch over te zetten. In het zelfde jaar door de Société Royale de Médécine te Parijs voorgesteld zijnde: *door een vergelijkend onderzoek der Natuur- en Scheikundige eigenschappen, de bestanddeelen der melk van vrouwen, koeijen, geiten, ezelinnen en merries te bepalen* (2), nam Bondt, met zijnen vriend Stipriaan, Geneesheer te Delft, de beantwoording dezer zeer moeijelijke vraag op zich, aan welk antwoord in 1790 de gouden eerprijs ten deel viel. In het volgende jaar werd hij tot medelid verzocht van een Natuur- en Scheikundig gezelschap, kort te voren door de Heeren Paets van Troostwyk, Pieter Nieuwland en Johan Rudolf Deiman opgerigt, om zich in deze wetenschappen verder te oefenen, en door nieuwe ontdekkingen der maatschappij nuttig te zijn. Hij nam dit verzoek met zijne natuurlijke gulhartigheid aan, en werd vervolgens in 1793 door heeren Curatoren van het Athenaeum te Amsterdam, tot Hoogleeraar in de Kruidkunde aangesteld, welken post hij den 24en Februarij des volgenden jaars aanvaardde, met eene openbare redevoering: *ten betoog, dat men het nut dier werkzaamheden, welke de nieuweren in de kruidkunde hebben ingevoerd naar behooren dient te waarderen* (3).

Slechts omtrent twee en een half jaar had hij dezen zijnen post bekleed, toen de dood hem op den 17den Augustus 1796 wegrukte, na dat hij kort te voren voor een beroep als Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden bedankt had. Groot was dit verlies voor de maatschappij en de wetenschappen, daar in zijn overlijden de geneeskunde eenen doorkundigen beoordeelaar, de kruidkunde eenen echten kenner, de scheikunde eenen ijverigen beoefenaar, zijne nabestaanden eenen trouwhartigen bijstand, en zijne vrienden en bekenden, eenen warmen en standvastigen vriend verloren. Bondt was lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, alsmede van het Geneeskundige Genootschap (*Aegrotantibus*) te Brussel. Hij bezat bij een helder verstand een gelukkig geheugen. Zijn oordeel was vaardig en zuiver, en werd door geen vooringenomenheid bestuurd, maar door eene verbeelding ondersteund, die niet verhit noch buitensporig, maar geregeld en levendig genoeg was, om hem in alle voorkomende gevallen ten dienste te staan, en alles voor den geest te brengen, wat eenigen invloed op de beoordeeling der zaak had. Zucht tot kennis was bij hem eenen heerschende neiging, aan welke hij vele andere vermaken opofferde, en eerlijkheid, rondborstigheid, en onpartijdigen, onversaagden ijver tegen alles, wat hem onregtvaardig en onderdrukking scheen, maakten de hoofdtrekken van zijn karakter uit. Hij was zeer eenvoudig in alle zijne daden en bedrijven, en afkeerig van alles, wat naar trotschheid of uiterlijke vertooning zweemde. Wezenlijke verdiensten van anderen werden door hem hooggeschat; doch hij mat die nimmer af naar den maatstaf van rang of titel, alzoo hij op dit stuk geheel onverschillig was, en zich op zijne eigene bevordering niet het minste liet voorstaan.

(1) *De Cortice Geoffraeyae Surinamensis*, Lugd. Batav. 1807. cum fig. 8°.

(2) *Déterminer, par l'examen comparé des propriétés physiques et chymiques, la nature des laits de femme, de vache, de chèvre, d'ânesse, de brebis et de jument.*

(3) *De utilitate illorum laborum, quos recentiores in re botanica exercenda posuerunt, rite aestimanda.*

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolg. op* Wagenaar, D. XXXV bl. 303; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. II. bl. 613; *Biogr. Nation.*; van Lennep. *Ill. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 219, 220, 277, 278; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; Mr. M. C. van Hall, Mr. *Jan Bondt en diens vader* Mr. *Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 14 en 15.

BONDT (Geraert de) of de Bont, gewoonlijk als Gerardus Bontius voorkomende, geboren te Rijswijk in Gelderland, in 1536, werd reeds vroegtijdig door zijnen vader, die een zeer vermogend man was, naar Schoonhoven gezonden, tot het leeren van de Latijnsche taal, en van daar naar Leuven, om zich in de Geneeskunde te oefenen. Zich hier eenigen tijd opgehouden hebbende, vertrok hij naar Italië, en te Padua tot Mr. in de Regten bevorderd zijnde, keerde hij naar Holland terug, nam zijne woonplaats te Leiden, en oefende aldaar de Geneeskunst. Met de oprigting van de Hoogeschool in die stad, in het jaar 1575 nam hij het houden van lessen over de Wis- en Sterrekunde op zich, werd eenige maanden later tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aangesteld, en heeft dien post, waarbij in het jaar 1587 nog het onderwijs in de Kruid- en Ontleedkunde gevoegd werd, met grooten lof waargenomen. In 1598 werd hem bovendien, met den Hoogleeraar Petrus Pauw, het onderhoud en de verzorging van den Kruidhof, mitsgaders het onderwijs der dus genaamde *Simpliciae*, opgedragen.

De Bondt was vermaard wegens zijne uitstekende geleerdheid, en wel bijzonder om zijne kundigheid in de Grieksche taal. Ten aanzien van de Godsdienst, was hij evenzeer vervreemd van onverschilligheid als van bijgeloof; zijn gewoon zeggen daaromtrent was: »dat de Godsdienst noodzakelijk is, maar dat hij geen erger kwaad »kende, dan zulke snoodaarts, die, met den uiterlijken grijns van »Godsdienst, hunne afschuwelijke gebreken zochten te bedekken." Verder was hij in zijnen omgang gul en openhartig, zonder den minsten hoogmoed of verwaandheid. Zaken waarvan hem de reden onbekend was en hij de waarheid niet kon doorgronden, verdienden geen geloof bij hem; doch van de verborgenheden van de Godsdienst was hij gewoon te zeggen: »dat het voor het mensch»dom een geluk was die niet te kunnen bevatten." Hij had zeer veel geschreven maar wilde nooit iets in het licht geven; hij plag te zeggen: »dat de wereld geen gebrek had aan boeken, maar »aan geleerdheid."

Hij stierf te Leiden den 15den September 1599, nalatende vier zonen en vier dochters, een zijner zonen Johannes de Bondt, was Stadsdoctor en Ontvanger te Rotterdam; de tweede Reinier de Bondt volgt hieronder; de derde, wiens naam wij niet vermeld vinden, was Doctor in de Regten en de vierde Jakob de Bondt, volgt mede.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 317; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; D. VII. bl. 727; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 308, 309; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 110, 111; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 23 en 28, D. II. bl. 66, 67, 69, 98, T en B bl. 53; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 10; van der Boon, *Geschied. der Ontd. in de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 11.

BONDT (Reinier de) of Reynerius Bontius, tweede zoon van den voorgaande, geboren te Leiden in 1576, was niet minder ervaren in de Geneeskunde en talen dan zijnen vader; daarenboven had hij zich met vlijt op het beoefenen der Wijsbegeerte toegelegd, zoodat hij reeds in 1700, dus op

drie en twintigjarigen ouderdom tot het geven van onderwijs in de Natuurkunde, aan de Hoogeschool zijner geboorteplaats gemagtigd en in 1603 als Hoogleeraar in die wetenschap nader bevestigd werd. Later werd hij eerst tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, in welke betrekking hij reeds in het jaar 1607 voorkomt, en in het jaar 1617 tot Gewoon Hoogleeraar dier wetenschap benoemd. De roem van zijne kunde was zoo groot, dat Prins Frederik Hendrik en later ook Prins Maurits hem op eene aanzienlijke wedde tot hunnen Lijfarts aanstelden. Hij overleed den 12den Junij 1623 en werd in de St. Pieterskerk begraven. Onder anderen heeft de Bondt geschreven;

Belegering en Ontzetting der stad Leyden, geschied in den jaare 1574. Beginnende den 27sten May, en eindigende den 3den October daaraanvolgende. Zeer levendig afgebeeld door Reynerius Bontius, *Treur- bly-eindespel, vercierd met schoone Figuren, en al de vertoningen, zo voor, in, als na het spel*, Amsterd. zonder jaart. 4°; meermalen herdrukt als eens: Leyd. 1659 gr. 8°, eens Amst. 1702 kl. 8°, eens 's Gravenh. 1730 met platen in 4° en voor de laatste maal in 1750 te Utrecht met platen in 4°.

De afbeelding van de Bondt is in de *Alma Academiae L. B.* Zijne zinspreuk was: *Multa petentibus desunt multa.* (Aan hen, die veel begeeren, ontbreekt veel).

Zie Orlers, *Beschrijv. der Stad Leyden*, bl. 369; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 117; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 727, 728; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 310; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 111; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 70, 93, D. II. T en B bl. 83 en 84; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1849, D. I. bl. 19 en 20; *Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 102; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 63.

BONDT (Jakob de) of Jacobus Bontius, zoon van den voorgaande, was een der Reizigers, die destijds in navolging van Prosper Alpinus, zeer veel dienst aan de Natuurlijke Geschiedenis bewezen. Hij doorreisde Indië en Perzië en verzamelde met grooten ijver niet alleen wat op de Natuurlijke Historie van die landen betrekking had, maar bovendien sloeg hij met veel zorg de ziekten der inboorlingen en de geschikte middelen om hen te genezen gade. In 1625 vestigde hij zich te Batavia, waar hij tot aan zijnen dood, in 1631, de Geneeskunst oefende en op het laatst van zijn leven ook het ambt van Baljuw bekleedde.

De Bondt heeft onderscheidene werken in handschrift nagelaten, van welke de meeste niet voltooid waren; men heeft er eenige van uitgegeven onder den titel van:

De Medicina Indorum Libr. IV. Leyd. 1642, in 12°; 1718 in 4°; Paris, 1645 et 1646 in 4°. Ook heeft men ze in 1706 gezamenlijk met de verhandeling van Prosper Alpinus *de Medicina Aegyptiorum te Parijs*, in 4° en in het Hollandsch vertaald in 1694 te Amsterdam in 8° uitgegeven. In de eerste uitgaven had men de werken van de Bondt, die niet voltooid waren, achter gelaten; deze later in handen van Willem Piso gevallen zijnde, werden, gezamenlijk met eenige aanteekeningen en bijvoegsels van Piso's hand, door dezen, met de noodige platen, uitgegeven, zoodat het een werk werd, dat zeer belangrijk is voor de Natuurlijke Historie en Geneeskunde der tusschen de keerkringen gelegene landen, onder den titel:

De Indiae Utriusque re naturali et medicina Libri XIV. Amst. 1658 cum fig., van welke de werken van de Bondt de zes laatste uitmaken. De drie eerste boeken van de Bondt handelen over de Geneeskunst der Indianen: *De diaetâ sanorum, methodo medendi Indica, Observationes in cadaveribus;* het vierde hevat: *Notae in Garciae ab Orta historiam plantarum Brasiliae;* het vijfde: *Historia Animalium* en het zesde *Historia Plantarum Indiae Orientalis.* Het zijn die beide laatste boeken bij welke Piso aanteekeningen gevoegd heeft. De afbeeldingen der platen welke de Bondt op het eiland Java verzameld heeft, konden beter gegraveerd zijn, maar de Bondt was niet te min de eerste, die over de Natuurlijke Historie dier landen geschreven heeft. Zijn stijl is zuiver en sierlijk; de meeste zijner aanteekeningen worden voorafgegaan van eene korte schilderachtige beschrijving in Latijnsche verzen.

De beroemde Fransche Kruidkundige Charles Plumier heeft een der talrijke geslachten van planten, welke hij in Amerika verzameld heeft, onder den naam van *Bontia* aan zijne gedachtenis toegewijd.

Zie Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a bl. 289, 379; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII, bl. 727 en 728; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III, bl. 310; van Kampen, *Geschied. der Letteren en Wetens. in de Nederl.*, D. I. bl. 321; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 111; *Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 10.

BONDT (Willem de) of Gulielmus Bontius, zoon van Reinier de Bondt, geboren te Leiden, werd, in het jaar 1615, na, een half jaar lang, proeven van zijne bekwaamheid in het onderwijzen gegeven te hebben, tot Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Leiden aangenomen. Hij deed echter, binnen weinige jaren afstand van dien post, om in de Regering van zijne geboortestad over te gaan, waar hij sedert 1619, vele jaren achtereen, de waardigheid van Schout bekleedde, in welk ambt hij zich als een hevig vervolger der Remonstranten onderscheidde. Hij overleed in 1646.

Het was op hem dat Vondel het Hekeldicht maakte getiteld: *Aen alle Hondeslagers en Hondebeuls, Bontghenooten van 't hondekot* enz.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 74, 162, 165; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 102, D. II. bl. 103 en 104.

BONDT (Johannes de), een Utrechtsch Schilder, heeft, in het jaar 1641, aan het St. Hiobs-Gasthuis in zijne geboorteplaats, eene door hem vervaardigde schilderij geschonken, voorstellende *Job met zijne Vrienden.*

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 40; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

BONERUS (Matthias), geboren te Venlo, was een jongeling van groot verstand en zeldzame geleerdheid. Hij legde zich aan de Hoogeschool te Leuven op de Regtsgeleerdheid toe, werd aldaar Doctor in de Regten en zou het in de loopbaan der Letteren zeer ver gebragt hebben, ware hij niet, in 1614, in jeugdige leeftijd, te Keulen, overleden. Men heeft van hem eene verhandeling tot lof van de handbus, tegen een geschrift van Erycius Puteanus, ten nadeele van de handbus, onder den titel van:

Declamatio pro sclopo, opposita vituperio sclopi Erycii Puteani. Lovan. 1609.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 557; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BONGA (Johan van) of Jan Bonga, Bungha, Bonningha of Boenga ook Johannes Buma genoemd, zoon van Sijds van Bonga en Rints van Roorda, werd in 1560 Grietman van Wonseradeel. Hij was een sterk voorstander der Vrijheid en onderteekende het Verbond der Edelen, waardoor hij zich den haat van Alva op den hals haalde, die hem twee jaren later naar Antwerpen ontbood, om zich te verdedigen; doch, daar Bonga niet verscheen, werd er in Friesland een vonnis van verbanning en verbeurdverklaring van goederen openlijk tegen hem afgekondigd. Zijn naam als balling komt voor in twee plakkaten van den 26sten Junij 1568 en van den 26sten Januarij 1569. In het eerste wordt den ingezetenen verboden goederen der gebannenen onder zich te houden, en in het tweede, de gebannen personen te herbergen.

De vreedzame regering eener grietenij niet met zijnen krijgsmansgeest strookende, deed hij, naar een grooter tooneel voor zijnen roem hakende, daarvan reeds in 1567 vrijwillig afstand en trad in de krijgsdienst. Spoedig was hij bekend als een dapper en bekwaam voorvechter der Vrijheid, begaf zich bij Graaf Lodewijk van Nassau, toen deze in het volgende jaar met een leger in Groningerland kwam, en werd tot Hopman van een vaandel voetvolk benoemd. Meest alle Friezen, die de Nassausche zijde aanhingen, dienden op zijne kosten.

Hij overwon mede bij Heiligerlee, doch daar het leger van Graaf Lodewijk te Jemmingen geslagen werd, ontging Bonga, door, met achterlating van wapenen en goederen, over de Eems te zwemmen, ter naauwernood het gevaar van gevangen genomen te worden. Daar de oorlog te land, naar zijn oordeel niet genoeg werd voortgezet, ging hij zijn geluk ter zee beproeven, en werd een der voornaamste hoofden der vrijbuiters, die de Spaanschgezinden aan de Friesche kusten van alle kanten beroofden en verontrustten. Evenwel baarden deze strooptogten meer schrik dan nadeel, en de Watergeuzen behaalden wel buit, doch zij begeerden meer, Vrijheid en Vaderland. Mogten ze evenwel soms voet aan wal zetten, de waakzaamheid van den Overste Robles was te groot, dan dat ze iets van gewigt konden ondernemen.

Hoewel Bonga's naam niet voorkomt onder de innemers van Brielle, is het evenwel niet onwaarschijnlijk, dat hij daaraan deel genomen heeft, aangezien de overige Friezen, die zich met hem ter zee begeven hadden, daarbij tegenwoordig waren.

Nadat Brielle en Enkhuizen zich voor den Prins van Oranje verklaard hadden en de Geuzen uit deze laatste stad Friesland

konden bedreigen, was er geen vuriger wensch in Bonga's ziel, dan dit zijn Vaderland aan de magt van Spanje te ontrukken. Dan deze taak was niet gemakkelijk en kostte veel tijd en bloed. Van nu af werd zijn leven, tot aan zijn smartelijk uiteinde vol van moeite en gevaren, aan eenen rusteloozen krijg toegewijd. Robles, nu nog Kolonel, maar weldra bij voorraad en eindelijk geheel Stadhouder van Friesland, wist met weinige middelen veel te doen, en het gebrek aan beleid en de lafhartigheid van Graaf Joost van Schouwenburg, in 1572 Stadhouder van Friesland van Oranjes wege, deed het spoedig gewonnene weder in 's vijands handen vallen.

Bonga had soldaten geworven, met het voornemen om daarmede te Emden scheep te gaan, in Friesland te landen en Dockum te bemagtigen. Deze aanslag mislukte; hij zag zich gedrongen de schepen te verlaten, en nam met zijn volk over land de vlugt. Door de Spanjaarden vruchteloos nagejaagd, kwam hij behouden te Enkhuizen aan, denkelijk ergens schepen der Vrijbuiters ontmoet hebbende, die hem derwaarts overbragten. Hij bleef aldaar echter niet lang in rust, maar stak spoedig weder naar Friesland over. Door de inwoners van Sneek, die het volk van Robles niet hadden willen inlaten en zich dus als weêrspannig tegen den Koning beschouwen moesten, werd hij genoodigd om hunne stad te bezetten. Hij vereenigde zich met Tiete Hettinga en Aedo Gabbema, en, in spijt van den tegenstand der Spaanschgezinde Regering, werd hij, den 19den Augustus 1572, onder het gejuich der burgers, als een zegepralend Veldheer ingehaald. Den volgenden dag trok hij met drie honderd man voor Bolsward, en eischte de stad *in naam des Konings en des Prinsen van Oranje, als Gouverneur der Nederlanden,* op; doch de Koningsgezinde Burgemeester, Hobbe Ottes, liet antwoorden, dat men het in bezitnemen van de stad aan den Stadhouder geweigerd had, en het hem ook zou weigeren; waarop Bonga vroeg: »wie is uw »Stadhouder?" Het antwoord was: »de Kolonel van Groningen." Bonga, toornig geworden, riep uit: »uw Kolonel is een schelm." *Ziende dat hij de stad met zijne weinige manschap niet winnen kon,* terwijl de Burgemeester van de burgers eenen nieuwen eed aan Filips afëischte, trok hij af en legerde zich in het Oldeklooster, waar hij door de hem toegenegene Bolswarders van de noodige spijze voorzien werd. Na zijnen terugtogt dreef hij overal het vee weg, brandde het klooster der Joanniten en Groendijk af, keerde toen naar Sneek terug en zond Tiete Hettinga naar Oranje te Dillenburg om hulp.

Inmiddels was Dirk van Bronkhorst, Heer van Nedermormter, bij voorraad tot Oranjes Stadhouder over Friesland aangesteld, van de Kuinder mede naar Bolsward gekomen, en eischte, niets wetende van het geen Bonga verrigt had, den 21sten Augustus de stad op. De Regering vroeg twee dagen beraad. Hiervan nu wist Bonga niets en 's anderendaags deed deze zijne tweede opeisching. Waarschijnlijk heeft hij toen kennis gekregen van de maatregelen van Bronkhorst, die te Balk was gelegerd en uit de ontvangst van een aam wijns uit de handen der burgeren, hunne goede gezindheid begreep. De Regering van Bolsward had een bode gezonden aan Robles om raad en hulp, doch hij kwam zonder een van beide terug. Bonga was echter zelf reeds binnen en weigerde te gehoorzamen aan het bevel der Regering om weg te trekken. De burgerij, voor Oranje zijnde, verbrandde openlijk het formulier van den eed, door den Burgemeester ontworpen, en gaf Oranjes Stadhouder de veste over, welke Bonga, den 24sten Augustus, met zijn volk, onder het bulderen van het geschut, als overwinnaar binnentrok. Nadat hij de kerk der Minoriten van de beelden had laten zuiveren, werd de Hervormde Godsdienst aldaar openlijk door hem ingevoerd, en deed de Predikant Johannes Jansonius er de eerste predikatie.

Bonga begaf zich nu naar Sneek, waar hij zich tot nieuwe pogingen gereed maakte. De stad Dockum was door Sippe Scheltema, op aansporing van eenen stouten Hollandschen Zeekapitein, Gisbertus genaamd, en door de welgezinde burgerij en omwonende boeren, voor Oranje gewonnen. De vijand hield evenwel den toren in, verdedigde zich daar, en hielp het volk van Robles binnen, dat de stad met plundering en moord vervulde. Bronkhorst had hulp toegezonden onder bevel van Bonga en Sicke Tyessens, die met eene onverklaarbare traagheid (meenende misschien, dat ze nog vroeg genoeg komen zouden, en dat de stad niet op eens kon worden verrast) zich des nachts legerde in de nabijheid der stad. Aan hulp en ontzet voor de jammerlijk vernielde en in brand gestoken stad viel niet meer te denken Bonga en Tyessens verfoeiden hunne dwaling en traagheid, en pogende te herstellen wat zij konden, wachtten ze de aftrekkende Walen van Robles af, sloegen een deel dood, de overige op de vlugt en ontnamen hun den roof.

Toen Friesland op het laatst van 1572 weder onder Spanje bukte, was Bonga met vele anderen het land ontweken, waarheen is onbekend. Misschien nam hij weder toevlugt op de zee, en vervoegde hij zich op de vloot, waarmede Martena de Zuiderzee bezet hield, of was hij naar Noord-Holland getrokken en had aldaar onder Sonoy een bevelhebberschap.

Vóór 1578 vinden wij niets verder van Bonga gemeld. In dat jaar kwam hij met Johan van den Corput, aan het hoofd van eenige hulptroepen, de belegeraars van Deventer ter hulp, en trok, na het innemen dier stad door Rennenberg en Sonoy, weder naar Friesland, waar hij zich in het volgende jaar een groot voorstander der Unie van Utrecht toonde, en een van hen was, die het request aan Rennenberg, dien aangaande, onderteekenden. In 1579 begaf hij zich op bevel van Rennenberg naar Bolsward, om die stad met krijgsvolk te bezetten, doch werd gebeden buiten te blijven en deed het; Rennenberg zou hem met een ander bevel voorzien. Hij gehoorzaamde, maar toen de verraderij van Rennenberg bekend werd, verliet Bonga dadelijk zijne zijde en bleef den Staten getrouw. Er werd besloten de zoogenaamde blokhuizen of kasteelen te vernielen. Eer was men niet vrij, vooral toen men zag, dat Rennenberg ze wilde bezetten, om de steden in zijnen afval mede te slepen. Oranje zelf was voor dit plan; ofschoon hij den Graaf nog niet geheel durfde mistrouwen, het was in allen gevalle goed, aan den Graaf de stof tot verzoeking te ontnemen. Agge van Albada had *uit Keulen mede tot die verwoesting der kasteelen aangeraden*, en de tijrannennesten werden ter vernieling gedoemd. Rennenberg zond dan acht vendelen naar Friesland af, in schijn om het voornemen der Friezen te helpen, maar eigenlijk tot bezetting der blokhuizen. Dat begrepen de Leeuwarder burgers, en zij wonnen gemakkelijk de drie vendelen van Joan van Bonga, Oene Grovestins en Jan Vervou. Maar het krijgsvolk van *het slot weigerde af te trekken, en door eene list werden Bonga* en de zijnen meester van het kasteel. Zij zetteden namelijk de Monniken met de vrouwen en kinderen der bezettelingen vooraan, opdat deze niet op hen schieten zouden. Het gelukte, en in weinig tijds was het blokhuis door de verheugde inwoners ontmanteld. Harlingen voor den Prins van Oranje in bezit willende nemen, was hij met Vervou en twee leden van Gedeputeerde *Staten, benevens hun krijgsvolk, door eenen misslag* van den portier reeds binnen de stad gekomen en eischten zij het kasteel op; doch dit werd hun geweigerd, onder voorgeven, dat men den eed aan Rennenberg gedaan had, en zich niet kon overgeven, vóór dat men van hem daartoe bevel had ontvangen. Daar het kasteel zeer sterk was, kon men het met geweld niet meester worden; doch toevallig was juist de Secretaris van Rennenberg, dien hij gezonden had, om het gedrag der Staten te bespieden, in Leeuwarden gevangen genomen, en deze had bij zich papieren, door zijnen Heer in blanco geteekend. Dadelijk werd hij gedwongen, één daarvan in te vullen met het bevel van overgaaf, en dit naar Harlingen gezonden; door welke list de Bevelhebber zich liet verschalken en het kasteel overgaf. Het blokhuis van Stavoren volgde weldra.

Na Rennenbergs verraderlijken afval diende Bonga onder den Graaf van Hohenlo, en was misschien tegenwoordig bij de nederlaag, welke deze op de Hardenberghsche beide onderging, waar hij den 17den Junij 1580 door Schenck geslagen werd. Toen de schans van den Opslag bij Delfzijl, in 1580 door Rennenberg belegerd was, werd Bonga derwaarts gezonden met mondbehoefte voor de belegerden, doch kwam te laat, nadat het verdrag omtrent de overgaaf reeds getroffen was.

Ook trok Bonga, met zijn vendel benevens eenige anderen, in voorhoede van Hohenlo op, tot het beleg van Groningen, en werd door dien Veldheer met Hopman Reyn Idtzen, in de Schans te Aduarderzijl, in de nabijheid van Groningen, in bezetting gelegd. Den 16den Augustus 1580 werd hij aldaar door het volk van Rennenberg aangevallen, doch sloeg het manmoedig af. Den volgenden dag werd de aanval met grooter geweld hernieuwd, en de onversaagde Bonga werd, wegens gebrek aan kruid en lood, door zijn volk verlaten. Hij zelf werd hevig in zijn been gekwetst, doch ontkwam des vijands handen en werd naar Leeuwarden vervoerd, waar hij na een lang en smartelijk ziekbed den geest gaf. Bonga was alzoo den dood der dapperen gestorven, en tot op het laatste toe aan het Vaderland getrouw. Hij had het begonnen werk, waarvan hij een der eerste aanvangers was geweest zien optrekken en weder in puin vallen, maar op nieuw zich uit

dien bouwval verheffen. Zag hij dan het einde niet van den strijd, hij zag Friesland vrij, en mogt ontslapen in hope, dat het werk zijner handen door Gods zegen zou worden bekroond. Hij is wel minder bekend dan anderen, die minder deden, maar hij verdient onder de voornaamste bevrijders des Vaderlands te worden genoemd.

Hij was gehuwd met Sytske van Aylva, bij wie hij geene kinderen verwekt had en die later hertrouwde met Doeke van Aysma, Grietman van Ferwerderadeel.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 764; F. Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.*, D. II. bl. 713; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 255—263, St. III. bl. 484; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema *Staatk. Nederl.*; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.*, D. II, St. V, bl. 196, 228; en vooral H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 61—64; en van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 168—175, welke beide laatste wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BONGA (Willem van) of Willem Bonga, stamgenoot van den voorgaande, en zoon van Johan van Bonga, Boenga, Bungha, Bonningha, Buuraga of Buma en van Ebel Popma van Grijn en Ter Schelling, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen, en werd, met de Bronkhorsten en eenige Friesche Edellieden, gevangen genomen, toen gevoerd eerst naar Harlingen, voorts naar Rupelmonde, en eindelijk naar Brussel, waar hij, nevens anderen, den 1sten Junij 1568, op last van Alva, onthoofd en in ongewijde aarde begraven werd. Hij was gehuwd met Auck van Heemstra, eene dochter van Feye van Heemstra en Ebel van Hemmema, doch schijnt bij haar geene kinderen verwekt te hebben. Zijne weduwe hertrouwde met Matthijs Rommerts.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. III. bl. 169 (119); te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 263 en 264, St. III. bl. 484; *Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren Adel*, D. II, bl. 108.

BONGAERT (Jan van den), van den Bongaard of van den Bongard, Heer tot Bongard, in het land van Valkenburg, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij was uit een adellijk geslacht van dien naam, ook wel van den Boomgaard geheeten, hetgeen afkomstig was uit het huis van Wassenaer, door Floris van den Boomgaard, zoon van Klaas Horst en kleinzoon van Arent van Damme, die een broeder was van Filips van Wassenaer, Burggraaf van Leiden, uit wiens testament dit duidelijk blijkt.

Bongaert werd, boven de gewone Ridderschap van Utrecht, beschreven om Keizer Karel V te verwelkomen. Hij overleed in hoogen ouderdom in het jaar 1602. Zijne eerste vrouw was Anna van Mascherel, zijne tweede Aleyd van Reede.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 265 en 266; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BONGAERT (Bernt van den), jongere broeder van den voorgaande, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij had in huwelijk Maria van Reede en hertrouwde, na haar afsterven, met Sanderina van Brederode eene natuurlijke dochter van den Heer Reinout van Brederode, welke, weduwe zijnde, den 5den Maart 1617 overleed. Bij zijne eerste vrouw won hij vier dochters.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 264 en 265.

BONGARDT (Bernardus Jacobus), een zoon van Daniël Bongardt, laatst Predikant te Middelburg, alwaar Bernardus Johannes het eerste licht aanschouwde. Hij werd in het jaar 1728 Predikant te Twisk, in 1734 te Neuzen, in 1740 te Tolen en in 1740 te Hoorn, waar hij den 11den Junij 1771, in omtrent zes en zestigjarigen ouderdom, overleed.

Hij schreef een zeer zonderling rijmwerk, getiteld:

Troostzang, of Rymkatechismus, in LIV Psalmen, voor Davids Huis, geschikt naar Ursinus *Leerwijze en* Datheens *Zingtrant, bij de zogenaemde Waare Gereformeerde Batavieren; om verbysterde Kristenen te regtebrengen, of te koesteren in de Moederschoot der Heilige Katholike Kristelyke Kerk.* Hoorn, 1762. 4°.

Zie Witsen Geysbeek *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 92, uit partikuliere berigten aangevuld.

BONGARDT (A. J.), waarschijnlijk een afstammeling, misschien wel een zoon, van den voorgaande, van wien wij geene levensbijzonderheden weten, dan dat hij in 1806 eene reis door Duitschland en Frankrijk heeft gedaan, welke hij beschreven heeft onder den titel van:

Reize door Duitschlands noordelijke helft en de Fransche departementen in 1806. Amst. 1807, 2 deelen met pl. 8°.

Zie de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BONHOMME (Henry Damas), zoon van Caspar Bonhomme en Elizabeth Koningh, geboren te Maastricht, den 10den September 1747, diende reeds van zijne vroegste jaren den Lande in militaire betrekking, en was tot den rang van Majoor en Kapitein effectief in het bataillon van den Generaal Pallardy opgeklommen, toen hij in het jaar 1787 door H. H. M. M. werd gesuspendeerd, na 21 jaren als Officier den Lande te hebben gediend. De rede daarvan was voortgekomen, door dien hij bij de spanning, welke bestond tusschen de Staten-Generaal en de Staten van Holland, de orders van deze had opgevolgd, die een legermagt onder den Generaal van Rijssel in hunne dienst hadden, en vermeenden dat zij de eenige waren, geregtigd, tot het geven van bevelen aan die troepen. Hij beklaagde zich daarover bij de Staten van Holland, ook in naam van alle zijne Officieren, ten einde zij door die Staten zouden worden genomen in hunne protectie, zooals zij hadden beloofd.

Na de omwenteling van 1795, werd hij aangesteld tot Generaal Majoor, en bevelhebber der tweede brigade van de divisie Daendels, en had veel invloed bij de aanstelling der Hoofden over de halve Brigades en Bataillons.

In den veldtogt van 1799 in Noord-Holland had hij het bevel over de eerste brigade van het corps de bataille, en nam het opperbevel over de divisie Dumonceau, nadat deze gewond was, den 10den September 1799 over, en behield dit tot den 9den October, hoewel men beweert dat dat bevel eigenlijk door den Generaal der Artillerie Martuchewitz is gevoerd geworden.

Door den Opperbevelhebber van het Gallo-Bataafsche leger, den Franschen Generaal Brune, werd Bonhomme met onderscheiding aanbevolen aan de Nationale vergadering, wegens het door hem in dien veldtogt gehouden gedrag.

Den 1sten Junij 1803 werd hij tot Luitenant Generaal bevorderd, op een jaarwedde van zes duizend gulden, door hem als Generaal Majoor genoten wordende, en voorts met eene buitengewone toelaag van vijftien honderd guldens 's jaars, wanneer hij, in die hoedanigheid tot werkelijke dienst werd opgeroepen; het geen welhaast geschiedde.

Bij Koning Lodewijk stond hij steeds in groot aanzien. Tot den 24sten November was hij Minister van Oorlog en werd toen bekleed met de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal van Oost-Friesland. In die hooge betrekking bleef hij slechts kort, want reeds den 16den Februarij 1807 werd hij bevorderd tot Kolonel Generaal der troepen te paard, en Groot Officier van het Koningrijk, terwijl hij kort daarop werd benoemd tot een der Kapiteins van de garde des Konings, eene nieuw ingestelde betrekking, de hoogste, die bij de garde bestond. Hij was voorts Grootkruis der Orde van de Unie van Holland. Zijne laatste levensjaren bragt hij door op zijn buitengoed Woudlust, te Surhuizum, gemeente Achtkarspelen, in de provincie Friesland, en was reeds den 1sten Januarij 1812 Maire van de toenmalige gemeente Surhuizum, na de afschaffing der Maires den 31sten December 1813, bleef bij evenwel, onder den naam van Schout, aan het hoofd van dat Gemeentebestuur, tot den 1sten October 1816, waarna hij aldaar ambteloos bleef leven tot aan zijn overlijden, den 7den Februarij 1826. Hij vermaakte bij zijn overlijden een groot gedeelte van zijn vermogen tot liefdadige einden, en was gehuwd geweest met Mejufvrouw Geertzema, die bij haar overlijden hem geene kinderen naliet.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXVI, bl. 122; XL, bl. 295; D. XLI, bl. 252, 253, 259; D. XLV, bl. 195, 202; C. van der Aa, *Geschied. van den oorl.* 1795—1803, D. VIII. bl. 49; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenks.*, D. II. bl. 247; Bosscha, *Neerl. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 191, 192, 201, 203, uit partikuliere berigten aangevuld.

BONIFACIUS, de Apostel der Duitschers en Friezen, heette eigenlijk Winfrid en was geboren in 683 of 684 uit een voornaam Angelsaksisch geslacht, naar sommigen willen te Kitton in Devonshire in Engeland. In zijne jeugd liet hij reeds groote begeerte tot Gods woord blijken, en begaf zich in het 12de of 13de jaar zijns ouderdoms in het klooster te Excester. Aldaar eenige jaren doorgebragt hebbende, ging hij in het klooster Nutizel, waar hij betere gelegenheid vond zijne studiën voort te zetten;

zich aldaar eenige jaren in allerlei wetenschappen geoefend hebbende, werd hij omtrent het 30ste jaar zijns ouderdoms in den priesterlijken staat opgenomen, en verkreeg een zoo groot aanzien, dat hij op eene synode door den Koning van Engeland naar den Bisschop van Canterbury gezonden werd, ten einde deze het oogmerk der synode bekend te maken.

Bij de destijds in Engeland ontwaakte geestdrift, om het Christendom aan de stamverwante Duitsche volken te verkondigen, besloot ook hij eene reis derwaarts te doen, ten einde het Christelijk geloof aldaar te prediken. Hij kwam met de toestemming van zijnen Abt Winbert, in het jaar 716, in gezelschap van nog twee andere voor het geloof ijverende kloosterlingen, te scheep langs den Rijn te Duurstede, van waar hij naar Utrecht toog, ten einde van den Frieschen Vorst Radboud, die zich destijds aldaar bevond, verlof te verzoeken, het Evangelie aan zijne Heidensche onderdanen te prediken. Daar echter Radboud meer geneigd was om de Christenkerken, welke onder het opzigt van Willebrord reeds in Friesland gesticht waren, te verdelgen, dan den verderen voortgang van die leer te begunstigen, keerde Bonifacius in 717 naar Engeland terug, om de verkiezing van eenen nieuwen Abt van zijn klooster bij te wonen, doch toen men hem daartoe benoemde, weigerde hij die waardigheid aan te nemen, alzoo hij besloten had zijn zendelingswerk voort te zetten.

Op raad van Daniel, Bisschop van Winchester, toog hij in 719 naar Rome, en werd door Paus Gregorius II, met eene volmagt voorzien, om als zijn zendeling het geloof aan de nog heidensch geblevene onderdanen des Franschen rijks te prediken. Des begaf zich Bonifacius door Tyrol naar Beijeren, alwaar hij eenen aanvang maakte met prediken. Op gelijke wijze Duitschland door reizende, kwam hij eindelijk te Thuringen. Daar zijn werk slechts weinig vorderde, gevoelde hij behoefte aan staatkundige medewerking, die hem Karel Martel verschafte. Hier den dood van den Frieschen Koning Radboud vernemende, besloot hij terstond tot eenen togt naar Friesland; en hij bestond, met eenen vurigen ijver aldaar het geloof te prediken, de reeds bekeerde Friezen te doopen, en de afgodendienst zooveel in zijn vermogen was te fnuiken. Hij slaagde hierin zoo wel, dat Willibrord, zijne eigene zwakheid en den dagelijks toenemenden ouderdom, in aanmerking nemende, besloot om zulk een ijverigen geloofsverkondiger als Bonifacius was, nog bij zijn leven tot zijnen opvolger in het bisdom van Utrecht in te wijden. Doch deze wees die aanbieding van de hand, zich voornamelijk beroepende op zijne pausselijke zending, om Duitschland te bekeeren. Bonifacius begaf zich, na drie jaren het geloof in Friesland verkondigd te hebben, naar Amelburg in Hessen, waar hij eene kerk bouwde, reisde vervolgens op begeerte van Paus Gregorius II naar Rome, waar hij den 30sten September 723 door dien Paus tot Bisschop gewijd werd en den naam van Bonifacius ontving. Hij gaf het eerste voorbeeld van eenen Bisschop, die eenen eed van trouw aan den Paus zwoer; terwijl de Paus, om de door hem aangevangene geloofsbekeering uitgebreider voortgang te doen hebben, hem met onderscheidene brieven van voorschrijving aan voorname, zoowel geestelijke als wereldlijke, personen voorzag, ten einde hem bij alle gelegenheden in het voortplanten des geloofs de behulpzame hand te bieden. Groot waren nu gedurende omstreeks dertig jaren zijn ijver en moed, en groot waren de invloed zijner prediking en die zijner medgezellen Lullus, Gregorius, Willebald, Winnibald, enz. in Hessen, Beijeren en Thuringen. Het was dus geen wonder, dat Paus Gregorius III hem in 731 met het Aartsbisschoppelijke Pallium bekleedde. Door den Paus slechts tot Aartsbisschop van Duitschland in het algemeen georderd, werd hem in 744 Keulen, in 745 Mentz tot zetel aangewezen. Als Aartsbisschop stichtte hij overal nieuwe Bisdommen, zat op vijf synoden voor, en zalfde in 752 Pepijn tot Koning.

Sommigen noemen Bonifacius Bisschop of Aartsbisschop van Utrecht, Heda en Beka melden hem als opvolger van Willibord, en op hun gezag komt hij op de gewone lijsten als tweede Bisschop van Utrecht voor; maar het werd reeds door Mabillon en anderen tegen gesproken, daar geen zijner biographen hier iets van meldt, en men beweert dat hij slechts als Pausselijk Legaat, als Primaat van Duitschland, Utrecht bestuurde. Veel duisters blijft echter nog steeds hierin heerschen, bijv. of Eoban door Bonifacius tot Bisschop van Utrecht gewijd is; of dit bisdom toen geheel onvervuld was; alsmede over den twist tusschen Bonifacius en den Aartsbisschop van Keulen over de suprematie der Utrechtsche Kerk (1). Wat hier van zij; vast gaat het dat hij na Willibrords dood de belangen der Nederlandsche kerk met onvermoeiden ijver behartigde en bevorderde, ondanks de gedurige woeligen der Friezen en Saksers tegen het Frankische gezag.

Wanneer de Levensbeschrijvers van Bonifacius ons melden, dat hij hier te lande het Euangelium te Wyrda (Woerden), Attingohem (Achttienhoven), Felise (Velsen) en aan de oevers van het Almari (het Haarlemmermeer) verkondigde, blijft het evenzeer eene strijdvraag, of dit gedurende zijn tweede verblijf in Friesland plaats had, dan wel na 753, toen hij het bisdom Mentz aan Lullus overdroeg, om op nieuw het door Radboud II fel bestookte Christendom in Friesland te verkondigen. Zeker is het, dat hij in 755 de marteldood onderging, aan den oever der Borne (Boerdiep) bij Dockum. Hier liet hij, aangezien te dier plaatse nog geene kerken waren, door zijn gevolg de medegevoerde tenten opslaan, om als Bisschop, door het opleggen der handen, de nieuw gedoopten in het door hen aanvaarde geloof te bevestigen. Als nu op den 5den Junij de zon zich reeds boven hare kimmen verhief en men dus eerlang de terugkomst der voorheen naar huis gezondene nieuw gedoopten te verwachten had, werd in tegendeel op het onverwachts een zeer verward geluid, en te gelijk eene opgaande jammerkreet gehoord; doordien eene groote menigte te zamen gerotte Heidensche inwoners, de wapenen hebbende opgevat, met eene ongehoorde verwoedheid op de aldaar gelegerde Christenen aanviel, die ook straks de wapenen opvatteden, om aldus het aangedane geweld met geweld te keer te gaan. Bonifacius nogthans, verzeld van alle bijeen geroepene Geestelijken, uit zijne tent zich bij hen gevoegd hebbende, die voor hem de wapenen haddden opgevat, verbood hun dadelijk het reeds aangevangen gevecht voort te zetten, zeggende: »Mijne kinderen, die ik in den Heere geteeld heb, houdt toch op van »strijden; dewijl ons de Heilige Schrift te regt leert, dat men »geen kwaad met kwaad, maar zelfs het kwaad met goeddoen »vergelden moet. De lang gewenschte dag onzer vrijwillige ontbindinge is nu voorhanden; des versterkt u in den Heere, en »stelt uwe hope nevens mij op Hem, en Hij zal uwe zielen verlossen." Vervolgens zich naar zijne Priesters, Diakenen en verdere nevens hem staande Geestelijken wendende, vermaande hij hen thans goedsmoeds te zijn. »Vreest niet," waren zijne woorden, »die het ligchaam wel dooden, doch de onsterfelijke »ziel niet beschadigen kunnen, maar verheugt u integendeel in »den Heere, en vestigt het anker uwer hope op God, die tot »eene eeuwigdurende vergelding aan u eerlang, nevens de Engelen en Godzaligen, ook verblijf in Zijn Hemels hof zal verschaffen. »Des laten u de ijdele aanloksselen dezes levens niet bezwaren, »maar wilt dezen korten doodstrijd kloekmoedig uitstaan, om met »Christus eeuwiglijk in den Hemel te heerschen."

Terwijl hij hen op deze wijze met een hart brandende van liefde opwekte, en voorts bereid was, om hen nog meerderen moed bij te zetten, viel de verwoede menigte, daar zij nu geene tegenstand meer ontmoette op Bonifacius en zijn gevolg aan, en hij stierf met drie en vijftig der zijnen den marteldood voor het Christelijke geloof.

Hij was een man van goede studiën, hebbende onderscheidene schriften nagelaten, als *Brieven*, door Serarius en later door anderen in het licht gegeven:

Pro rebus Ecclesiae, lib. I.
De Fidei unitate, lib. I.
Instituta Synodalia de suis in Germania laboribus.
Ad Ethelbaldum Regem, lib. I.
De sua fide, doctrina et religione, lib. I.

Ook worden hem de levensbeschrijvingen van sommige Heiligen toegeschreven.

Zijn ijver voor de uitbreiding der Evangelieleer, der Bijbelboeken en de verbetering van de zeden der Geestelijkheid verdient allen lof, en men kan hem den roem niet ontzeggen van meer dan iemand zijner voorgangers het Christendom hier te lande gevestigd te hebben. Doch hij predikte te gelijk met het Evangelie overal de suprematie van den Paus. Hij had veel te doen met het tegengaan zoo van het zedebederf, de onkunde, het bijgeloof, boosheid, onwettigheid, valsche leeringen en ketterijen der Geestelijken, als van de oude Heidensche bijgeloovigheden, ruwheid van zeden en gebrek aan onderwerpelijkheid der leken in deze nog zeer onbeschaafde landstreken, waar zelfs de nieuwbekeerden zich nog schuldig maakten

(1) Zie over dezen strijd Roijaards, *Geschied. der invoering en vestiging van het Christendom in Nederl.* § 22.

aan het deelnemen aan offermaaltijden, — het verkoopen van slaven aan Heidenen tot offeranden, — het offeren nevens de kerken op Heidensche wijze aan de heilige martelaars en belijders, — het ontsteken van noodvuren en meer andere misbruiken. Groot waren de diensten van Bonifacius aan de kerk in Nederland bewezen, en zij bleven lang in dankbare nagedachtenis. Met smart zag men in Utrecht het vervoeren van zijn lijk naar Fulda, en later werd te zijner eere de St. Salvators kerk aldaar naar zijnen naam genoemd, terwijl men elders den grooten leeraar huldigde, door kerken en gestichten aan zijne vrienden en tijdgenooten toe te wijden.

Zijne beeldtenis gegraveerd door Bloemaert, in fol., komt voor bij v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.*, D. I, nog bestaan er afbeeldingen van hem door C. de Visscher, gr. fol. en door Vinkeles in 12°.

De beste bronnen voor zijn leven zijn de zoogenaamde *Acta Sanctorum* en hieronder voornamelijk dat van zijnen medgezel Willebald. De naauwkeurigste opgaaf van deze biographiën en andere middeneeuwsche schrijvers vindt men in het aangehaalde werk van Roijaards, bl. 221. Zie verder: Brandts *Hist. der Reform.*, D. I, bl. 4 en 5; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I, bl. 48—106; D. V, bl. 102 en 103; le Long, *Reform. van Amst.*, bl. 24, 25, 27; Dumbar, *het Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I, bl. 178; *Tegenw. Staat der Nederl.*, D. XI, bl. 15—18; D. XIII. bl. 234—236; D. XVI, bl. 521; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. I, bl. 383—417; Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars II, pag. 85, 86, 543; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Verk. Geschied. der Nederl.*, D. I, bl. 40 en 41; *Kath. Meijer Memorib.* bl. 61; Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Gron.*, St. I, bl. 44, 45, 49, 50; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. I, bl. 77; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I, bl. 335—344; Kekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 31 en 32; Löffler, *Bonifacius*, 1812; Schmerbauch, *Bonifacius der H. Apostel der Deutschen*, 1829; Hesele, *Gesch. der Einfür des Christenthums*, § 349.

BONINGEN (Gerrit van). Zie Bruningen (Gerrit van).

BONKÉT (Philippus), geboren te Vlissingen en Koopman te Middelburg, heeft opgesteld en uitgegeven:

Een opregte Geloofsbelijdenisse van eenige Christenen, welke Gods Woord, vervangen in de boeken des Ouden en Nieuwen Verbonds, stellen voor den eenigen regel van haar Geloof en leven zonder Menschelijke bijvoegsels. Alsmede een Tegenwerping beantwoord. Gedrukt voor den Auteur. 1719. 8°.

De Schrijver betoont zich daarin meestendeels te wezen van de gezindheid der zoogenaamde Hebreën, doch omtrent de Drieënheid verklaart hij zijn bijzonder gevoelen woordelijk in de Voorreden, aldus: »Wij geven aan God den Vader niet alleen de eere van »de Scheppinge; maar ook de eere van onse Verlossinge en onse »Heylingmakinge; en wagten ons, van de eer van onse Verlossinge »te geeven aan een ander, maar wy gelooven die selven God den »Vader ook is onse Verlosser, Levendig- en Heyligmaker; gelyk »Paulus segt 2 Cor. cap. 5, en alle deze dingen zyn uyt God, »die ons met hem selven versoent heeft, door Jesum Christum. God »den Vader is den uitvinder, werker en gever van onse Saligheyt, »maar hy heeft dat believen te doen door middel van syn Sone »Jesus, aangedaan met den H. Geest, en alsoo vinden wy een »H. Drie-eenheyt in de huyshoudinge Gods, in 't saligen van den »mensch, maar niet in 't wezen Gods."

Zie de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 197 en 198.

BONMARCHÉ (Joannes), geboren te IJperen omstreeks 1520, was een beroemd Toonkunstenaar en Kapelmeester van Filips II, Koning van Spanje.

Zie F. J. Fétis, *Prijsvraag van het K. N. Instituut*, bl. 47.

BONN (Andreas), geboren den 17den Junij 1738 te Amsterdam, waar zijn vader Apotheker was, oefende zich op de Latijnschool zijner geboortestad in de geleerde talen; volgde voorts aan het Athenaeum aldaar de lessen van Petrus Burmannus Secundus, Willem Roëll en Petrus Camper en zette zijne studie in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden voort onder de Hoogleeraren Petrus Musschenbroek, Bernhard Siegfried Albinus, Frederik Bernhard Albinus, Adrianus van Roijen en Hieronymus David Gaubius. Op vijf en twintigjarigen ouderdom werd hij tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *Over de voortzetting der Vliezen* (1), welke door de Geleerden onder de beste Ontleedkundige Akademische verhandelingen gerekend wordt en door den Hoogleeraar Eduard Sandifort zoo verdienstelijk werd beschouwd, dat hij haar eene plaats heeft waardig gekeurd in zijne *Thesaurus Dissertationum.* In het volgende jaar begaf Bonn zich naar Parijs, waar hij met de beroemdste Geleerden van die tijd, zoo als André Levret en Raphael Bienvenu Sabatier, in kennis kwam. Na een jaar aldaar te zijn verbleven keerde hij naar Amsterdam terug, waar hij zich als Geneesheer vestigde. In 1771 werd hem de Leerstoel der Ontleed- en Heelkunde aan het Athenaeum dier stad aangeboden, welke hij aanvaardde met het uitspreken eener verhandeling *Over de eenvoudigheid der Natuur, de bewondering der Ontleedkundigen en de navolging der Heelkundigen waardig* (1). Van toen af legde Bonn er zich bijzonder op toe, om bekwame Heelmeesters te vormen, en hij slaagde daarin uitmuntend. Curator zijnde van het Legaat van Monnikhof, bestemd om Prijsvragen betrekkelijk de Heelkunde uit te schrijven, werden er onder zijn bewind onderscheidene van groot belang uitgeschreven, en hij mogt het genoegen smaken, die op eene voldoende wijze te zien beantwoorden. Koning Willem I benoemde hem tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Ook was hij Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van onderscheidene geleerde Maatschappijen en een der stichters van het in 1790 te Amsterdam opgerigte Genootschap ter Bevordering der Heelkunde, hetwelk dit in 1815, toen het zijn vijf en twintigjarig bestaan vierde, erkende, door hem den gouden Eerepenning als zoodanig te vereeren. Nog was hij Curator van het Luthersch Seminarium in zijne geboorteplaats. Hij overleed te Amsterdam den 2den September 1817, den roem nalatende van een der verdienstelijkste Ontleedkundigen van ons Vaderland in het laatste der voorgaande en het begin dezer eeuw te zijn geweest. Hij toch wordt, zelfs door vreemdelingen, de eerste genoemd, die de betrekking aanwees der aderen van de hersenen tot de arachnoïden. Zijn kunstvak, gevoegd bij eene godvruchtige edele en beminnenswaardige inborst en karakter, deed hem de hoogachting en toegenegenheid van allen verwerven, die grondige wetenschappelijke kunde en regtschapenheid van zeden op den regten prijs weten te schatten. Zijn Anatomisch Kabinet, het welk vooral door eene belangrijke verzameling van zieke beenderen uitmuntte, werd voor de Leidsche Hoogeschool aangekocht.

Hij moest de smart ondergaan, van eenen veelbelovenden zoon Andreas Coenraad Bonn, die volgt, in jeugdige leeftijd vóór hem te zien ten grave dalen.

Men heeft van hem:

Commentatio de Humere luxato; Amst. 1782. 4° cum fig.

Thesaurus Ossium morbosorum Hoviani descriptio. Amst. 1783. 4° cum fig, in het Nederduitsch vertaald onder den titel van: *Beschrijving en afbeelding van zieke Beenderen.* Amst. 1790. 3 stukken gr. fol.

Redevoering ter Inwijding der Teekenzaal van de Gehoorzaal en Schouwplaats in Felix Meritis. Amst. 1790. 8° met pl.

Het aangeboren Blaasgebrek en dat der Roede waargenomen en Ontleed door A. van Eppenhuysen, *nader onderzocht.* Amst. 1819. gr. 8° met platen.

Ook heeft men van zijne hand eene

Verhandeling over het maaksel en de bewegelijke loswording der beendervereenigingen van het bekken in vrouwen, omtrent den tijd der bevallinge uit waarnemingen opgemaakt, medegedeeld in het 3de deel der *Werken van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte.*

Na zijn overlijden verscheen nog van hem in het licht:

Tabulae Anatomico-Chirurgicae, doctrinam herniarum illustrantes, editae a G. Sandifort. L. B. 1828, fol.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 45; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. II. bl. 183, 184; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 251; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 605; *Biogr. Nation.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 107 en 108; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memoral.*, pag. 257—259; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken*; van der Boon, *over de Ontleedk. van den mensch in de Noordl. Nederl.*, bl. 174—183, 195.

BONN (Andreas Coenraad), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1783, verliet de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats met eene verhandeling *over de Schilderkunst der Ouden* (2), welke, in het Nederduitsch, in het

(1) *Dissertatio anatomica inauguralis de Continuationibus membranarum.* Amst. 1763. cum fig. 4°.

(1) *Oratio de Simplicitate naturae Anatomicorum admiratione, Chirurgicorum imitatione dignissima.* Amst. 1772. 4°.

(2) *De Picturâ Veterum.*

Magazijn van Kunst en Smaak geplaatst is. Na eerst aan Amsterdams Doorluchtige School de lessen, zoo in andere vakken van kennis, als in de Geneeskunde, vooral ook het onderwijs van zijnen beroemden vader, genoten te hebben, voltooide hij verder zijne verkregene kundigheden aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij den grootsten lof verwierf. Na wel besteden tijd en vlijt, schreef hij eene voortreffelijk uitgewerkte verhandeling *over de ontleedkunde van den bever en de scheikundige ontleeding van de bevergeil, benevens haar geneeskundig gebruik* (1), welke hij den 17den Mei 1806 in het openbaar, met veel roem verdedigde, ter verkrijging van zijne bevordering tot de waardigheid van Geneesheer. Dit doorwrocht stuk, met afbeeldingen door hem zelven, naar de natuur, geteekend, en door Baptist de Bakker in plaat gebragt, opgehelderd, en vol bewijzen van schranderheid, belezenheid en grondige kennis, werd in de Tijdschriften volgens verdiensten geprezen, en maakte hem spoedig als zoodanig een jonggeleerde bekend, die tot verbreiding der wetenschappen zou médewerken, zijn vaderland tot eer zou verstrekken en zich zelven tot lof en roem een weg zou banen. Geen wonder dus, dat hij spoedig tot stads Geneesheer werd benoemd en tot Lid der Zeeuwsche, Utrechtsche en Antwerpsche geleerde maatschappijen verkozen. Deze spoedige vorderingen en vroegtijdige opgang, door eenen gelukkigen aanleg, gepaard met eene standvastige vlijt en zedige inborst, waardoor hij ieders achting verwierf, deden groote verwachting van dezen jongen geleerde koesteren. Dan de dood sleepte hem, in den vaag des levens, den 24sten April 1809 in het graf en ontrukte aan zijne brave en deugdzame ouders eenen teeder geliefden zoon; aan eene jeugdige, slechts sedert tien maanden gehuwde en reeds zwangere gade, eenen beminnelijken echtgenoot en geliefden huisvriend; en aan het vaderland en de wetenschappen eenen ijverigen en kundigen geleerde, die, mogt hij in het leven zijn gespaard, gewisselijk den ouden roem van ons Land, ook in het vak der Geneeskundige wetenschappen, luisterrijk zou hebben gehandhaafd.

Kort voor zijn overlijden had hij nog bij de Maatschappij van wetenschappen te Haarlem ingezonden eene *verhandeling over de Mastodonto of Mammouth van den Ohio*, met eene uitvoerige afbeelding van het geraamte van dit dier, welke geplaatst is in het IVde deel, IIde stuk van de *Verhandelingen der Maatschappij*.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1806, D. II, bl. 154—158; 1807. D. II. bl. 58; 1809, D. I, bl. 321, 388; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BONNET (Paulus), zoon van Tijmen Bonnet, en afkomstig uit een oud en aanzienlijk Fransch geslacht, was geboren te Naarden, den 16den November 1716, werd bevestigd den 21sten Julij 1748 als Predikant te Ingen, den 1sten Junij 1749 te Amersfoort en den 3den Junij 1753 te Middelburg; van daar vertrok hij in 1757 naar Rotterdam, waar hij in 1800 Emeritus werd en den 18den December 1803 overleed. Hij was gehuwd met C M. van Overmeer, bij wie hij, behalve vier jong overledene dochters, eenen zoon verwekte, Gijsbert Weijer Jan Bonnet die hier onder volgt.

Paulus Bonnet heeft zich beroemd gemaakt door zijne menschen zedekundige *Leerredenen over het leven van David*, Rotterdam in 1787—1795, 8 deelen, 8°.

Nog heeft men van hem:

Leerredenen, de beoefening van de Christelijke Godsdienst betreffende. Utr. 1800, 8°.

Zie G. Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I, bl. 399; van Harderwijk, *Naaml. en Levensb. der Predik. te Rotterdam*, bl. 86; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BONNET (Gijsbertus), broeder van den voorgaande, geboren te Naarden den 23sten September 1723, gaf, ofschoon in den beginne noch voor de Predikdienst noch voor den Geleerden stand bestemd, al zeer vroeg blijken van meer dan gewone scherpzinnigheid. Hij studeerde aan de Hoogeschool te Utrecht, waar hij reeds den 23sten April 1749, den grondslag voor zijnen toekomstigen roem legde, door de openbare verdediging onder Voorzitting van den Hoogleeraar Johannes Horthemels, van eene, door hem zelven vervaardigde verhandeling: *Over de Kennis dier dingen, welke de menschelijke geest noch onmiddellijk, noch stellig kennen kan* (2). Toonde hij door dit stuk, welk eenen wijsgeerigen aanleg hij had, en hoezeer hij zijnen eigenen weg durfde gaan in het duister en doornachtig land der zielkundige bespiegeling, niet minder toonde hij, vier jaren later, den 3den October 1753, zijne bedrevenheid in de Geschiedkunde en Christelijke Oudheden, daar hij eene, weder door hem zelven opgestelde, verhandeling: *Over de oorzaken der bijgeloovigheden onder de Christenen* (1) openlijk verdedigde. Twee jaren vroeger, den 12den Mei 1751, had hem de Oostersche Taalgeleerde Sebald Rau, de openbare verdediging toevertrouwd zijner verhandeling: *Over het vertrouwen, dat men op de Joodsche gedenkstukken, ten aanzien der gewijde Oudheden en haren geheimen zin stellen mag* (2). In 1753 werd hij Proponent en den 30sten December van dat jaar, als Predikant te Amersfoort bevestigd. Voorts in 1756 beroepen naar Rotterdam, en in 1758 naar 's Gravenhage, vertrok hij in 1761 naar Utrecht als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Terwijl hij hier stond, zagen de volgende werken van hem het licht:

Leerredenen. Utr. 1774. 4 deelen 8°.

Schetswijze opheldering over Salomo's Prediker. Utr. 1781, 2 deelen 8°.

Gedachten over het Lijden en den Dood van Jezus. Utr. 1792. 8°.

Leerredenen ter Aanprijzing van onderzoek, in zaken den Godsdienst betreffende. Utrecht 1793.

De Heerschappij van Jezus Christus, in Leerreden. Utr. 1795.

Verklaring van den Brief aan de Hebreen. Amst. 1802, 10 deelen 8°.

Twee brieven over den Staat van de Godsdienst en Godgeleerde Studiën in het Sticht van Utrecht. Utr. 1803. 8°.

Door deze, maar vooral door zijne Oraties toonde hij hoewel hem het Akademisch onderwijs was toevertrouwd. Zijne eerste Oratie bij de aanvaarding des Hoogleeraarsambts gehouden, den 5den Februarij 1761, diende ten betooge, dat *de Verborgenheden des Geloofs de geopenbaarde Godsdienst bevestigen* (3), de tweede vijf jaren later, bij het nederleggen van het Rectoraat uitgesproken, handelde: *Over de regte kennis van den Zaligmaker, als de hoogste wijsheid der stervelingen* (4) en kwam, in het volgende jaar, tegelijk met eene andere in druk, welke Bonnet in allerijl zamengesteld had, om aan het verzoek van Curatoren te voldoen, welke begeerden, dat hij, wegens opgekomen ongesteldheid van den Rector Magnificus, Horthemels, als Rector des vorigen jaars, het Rectoraat aan den nieuwen Rector Franciscus Burman, zou overdragen. Deze Redevoering, tot welke Voltaire's *Traité sur la tolérance* aanleiding gaf, handelde: *Over de verdraagzaamheid in de Godsdienst, in zoo verre die nadeelig wordt* (5), en gaf, op hare beurt, aanleiding tot eenen pennestrijd. De Advokaat H. Goodricke, te Groningen, viel den Hoogleeraar over deze Redevoering hevig aan; doch werd door dezen beantwoord in eene, ook nu nog lezenswaardige, *Verhandeling van eenige bijzonderheden, betreffende de Kerkelijke verdraagzaamheid.* Utrecht 1770; waarna nog wederzijds een brief gewisseld werd, maar niet tot nadere opheldering van het onderwerp. De vierde Redevoering, gehouden den 6den April 1780, toen Bonnet andermaal als Rector aftrad, is eene zeer welsprekende wederlegging der *Godsdienstverachters* (6), die eerst in het jaar 1793 het licht zag, te gelijk met de vijfde, uitgesproken den 5den Maart van dat jaar, welke handelde over de *Messiaansche voorspellingen* (7). Dit stuk, niet lang daarna in het Nederduitsch vertaald en met aanteekeningen voorzien, is meest gerigt tegen des Remonstrantschen Hoogleeraars Johannes Konijnenburgs geschrift over het zelfde onderwerp. *Onderzoek van den aard der voorspellingen wegens den Messias, in de schriften des Ouden Verbonds.* Haarlem 1794. Soortgelijke bestrijdingen en wederleggingen, hetzij van Deïsten, of van anderen, die den braven man toeschenen te dwalen,

(1) *Anatome castoris atque chemica castoreis analysis ejusque in Medicina usu.* Leid. 1806, 4°. cum. fig.

(2) *De notitia eorum, quae mens humana nec directe nec positive cognoscere potest.*

(1) *De causis superstitionum inter Christianos.*

(2) *De eo quod fidei merentur Judaeorum monumenta sacris in antiquitatibus et sensu eorum mystico.*

(3) *De Fidei mysteriis revelatam religionem adstruentibus.*

(4) *De vera justaque Jesu Christi cognitione, summa mortalium sapientia.*

(5) *De Tolerantia circa religionem, in vitium et noxam vertente.*

(6) *In Religionis contemtores.*

(7) *Disquiritur, an summo Ecclesiae Doctori ejusque Apostolis, ubi probandae suae doctrinae causa ad Veteris Testamenti oracula, tanquam vaticinia, provocarunt, sic fides sit habenda, ut Servatoris nostri cum tristia tum laeta ac gloriosa fata, in iis vere praesignificata esse, jure credamus?*

zijn in de Voorredenen voor zijne Leerredenen, voor de nieuwe uitgave van zijne *Schetswijze uitbreiding van Salomo's Prediker*, voor de vertaling van Bells werk, *over Johannnes den Dooper*, en elders, te vinden. Bijzonder scherpzinnig is die, met welke hij de vertaling van Lelands werk, *over de nuttigheid en noodzakelijkheid der Christelijke openbaring*. Utrecht 1771 verrijkt heeft. Nog is hij in eenen pennenstrijd gewikkeld geworden met den beroemden Paulus van Hemert, *over het gezag der Rede in de Godsdienst*, waarin hij schreef: *Aanmerkingen op P. van Hemerts eersten brief over de rede en haar gezag in de Godsdienst*, eene twist welke en onbeslist geëindigd, en door den Hoogleeraar zelven in *Twee brieven aan eenen Vriend*. Utr. 1788, 1789 afgebroken is. Een nog later verschil met zijnen ambtgenoot Jodocus Heringa Ez., droeg blijken van zijnen hoogen ouderdom en daaruit ontstane verval van geestvermogens. Bonnet overleed te Utrecht den 3den Februarij 1805, hebbende bij zijne huisvrouw, Apollonia Wesseling, slechts eene dochter verwekt, die vroeg overleden is. Hij liet den roem na een der welsprekendste en beroemdste Kanselredenaars van zijnen tijd, en een der kundigste en schranderste onderwijzers aan de Utrechtsche Hoogeschool te zijn geweest.

Hij was een man van blinkende godsvrucht, uitgebreide geleerdheid, buitengewone fijnheid van oordeel en zeldzame welsprekendheid. Van alle deze loffelijke en groote talenten, dragen de, door hem uitgegevene werken en redevoeringen, de onmiskenbaarste blijken. Groot zijn zijne verdiensten in het verbeteren van de predikwijze van zijnen tijd, waartoe hij, zoowel door onderwijs als voorbeeld opwekte, en zijne pogingen werden met zulk eenen goeden uitslag bekroond, dat zij de goedkeuring van vele Predikanten wegdroegen.

De afbeelding van Bonnet ziet op onderscheidene wijzen het licht als: in fol. door Jacob Maurer geschilderd, en door Reinier Vinkeles gegraveerd 1783; in 8° door Johannes van der Wal geschilderd, en door Pieter Hendrik Jonxis gegraveerd, 1791, en door G. Kelsen gegraveerd in 8° met het volgende bijschrift van Joannes Wilhelmus Bussingh.

Rechtzinnig, schrander, rein in woorden, leer en handel,
De roem van 't stichts Atheen, door Godsvrucht kunde en wandel
Vol ijver, liefde en trouw voor Jezus eer en wet
Ken Christen! in deez' schets den grooten man Bonnet.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VIII. pag. 157 et 158; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. IX bl. 113—116; C. de Vries, *Beschr. en Verhaal der plegtigh. vreugdeb. enz. ter 158ste verjar. der Utr. Hooges.*, bl. VII en XV; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Algem. Konst- en Letterb. voor* 1805, D. I. bl. 99; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk.*, D. III. bl. 532—535, D. IV. bl. 72 en 73; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. II. bl. 410; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken*; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 467; Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rott.*, bl. 84 en 85; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BONNET (Gijsbert Weijer Jan), zoon van Paulus Bonnet, geboren te Rotterdam in 1768, werd in 1791 Proponent en Predikant te Zuylen, in 1793 te Maasland, in 1797 te Wijk bij Duurstede en in 1800 te Rotterdam, waar hij den 15den Januarij 1807 overleed, na zich door eenige schriften te hebben bekend gemaakt. Hij was gehuwd met eene dochter van zijnen ambtgenoot Arnoldus Voorduin, bij wie hij vier kinderen naliet onder welke eenen zoon Arnoldus Adrianus Cornelis Bonnet, die in 1825 Predikant te Leersum, in 1829 te Maassluis, en in 1841 te Soest werd, waar hij in 1847 zijn Emeritaat bekwam.

Zie Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 399; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rotterd.*, bl. 109.

BONNIÈRES (Jean le), Heer van Vicht, was Burgemeester van Brugge, en werd door Alva in October 1572, kort na de verovering van Mechelen, aangesteld tot Gouverneur van Dendermonde, dat aan Alva om genade gesmeekt en zich onderworpen had. Hij stierf den 1sten Julij 1573.

Zie Gachard, *Corresp. de Phil.* II. T. II. p. 286.

BONS (Andreas de), werd den 19den Junij 1775 tot Kolonel en den 15den September 1790 tot Generaal-Majoor der Infanterie benoemd.

Na zestig jaren den Lande trouw te hebben gediend en in 1794 de vesting Grave, waarin hij bevel voerde, met een beleg bedreigd ziende, verzocht hij dat hem iemand mogt worden toegevoegd, die zou kunnen aanvullen, wat zijn ouderdom hem aan helderheid van hoofd en kracht van geest mogt laten ontbreken; daaraan werd voldaan, en in het laatst van Julij was de wakkere Zwitsersche Majoor A. G. von Gross naar Grave gezonden, om den grijzen Bevelhebber met raad en daad bij te staan; en toen nu Grave werd aangevallen was de Bons, niettegenstaande de aan hem toevertrouwde vesting, noch in behoorlijke staat van verdediging, noch naar behooren van levensmiddelen voorzien was, eerder gezind om zich onder hare puinhoopen te doen begraven, dan het oor te leenen, aan eenige voorslagen van dadiging. Gedurende tien weken was nu de stad aan alle de onheilen eener strenge belegering blootgesteld, vier en twintig dagen lang werd zij op den duur gebombardeerd, gedurende welke tijd meer dan 300 bommen er in nedergevallen waren, welke er de verschrikkelijkste verwoestingen aanrigtten. Geen huis was er dat niet beschadigd werd, de kazernen, het Gouvernement en een aantal andere gebouwen waren een prooi der vlammen geworden, en geheel verteerd. De honger en het gebrek grimden de ongelukkige bewoners aan, daar al den voorraad ten einde was, zoodat zelfs het laatste stuk vleesch en de laatste druppel drank gebruikt was en het brood alleen nog slechts vijf of zes dagen strekken kon; terwijl gedurende de tien laatste dagen de burgerij uit den voorraad der bezetting had moeten gevoed worden. Ook begon de verdere verdediging onmogelijk te worden, want niet alleen was het kruid en lood verschoten en het kanon grootendeels onbruikbaar geworden, maar ook de bezetting, waaronder 300 zieken, tot omtrent 1000 man versmolten. In zulk eenen rampzaligen toestand oordeelde de Bons onmogelijk zich langer te kunnen verdedigen, wanneer de vijand eenen storm beproefde, waartoe de bevroren rivier zoo gunstig de gelegenheid aanbood. De dappere Bevelhebber besloot dus op den 30sten December tot de capitulatie, die hem werd toegestaan, mits zich met al zijn volk krijgsgevangen overgevende, en hij liet den vijand bezit nemen van eene vesting, die meer naar eenen steenhoop, dan naar eene stad geleek.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVII. bl. 379—381; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* (1793—1800), D. II. bl. 298—300; J. Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 134—136.

BONSERUS (Adrianus en Gulielmus). Zie Bonzer (Adriaan) en Bonzer (Willem).

BONT (Heyn), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd dat hem nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen, doch toen Bisschop David in Augustus van dat jaar de overhand kreeg, werd hem vrijheid gegeven om weder in de stad te komen, mits behoorlijk oirvede doende.

Zie Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. II. bl. 314, 331.

BONT (Jan) ook Jan Davids Bont, Kapitein ter zee, was een dapper man, die de Ruiter in het jaar 1661 naar de Middellandsche zee en in het jaar 1665 naar de Kust van Guinea vergezelde. In 1666 woonde hij als Bevelhebber van het fregat de *Kleene Harder* van 20 stukken en in 1672 en 1673 als Kapitein van het linieschip *de stad Utrecht*, van 66 stukken, alle de zeeslagen met eer bij. In 1676 nam hij deel aan den togt van Jacob Binckes naar West-Indië, waar hij bij Guadeloupe met onverschrokken moed met zijn schip *Agatha*, een vier en veertiger, streed tegen twee Fransche schepen van de Grancey, een van 40 à 50 en een van 70 à 80 stukken, op welke laatste de Grancey zelf bevel voerde; doch in dat zelfde jaar, met een gedeelte van het eskader van Binckes, door dezen naar Tabago vooruitgezonden, stevende hij van daar naar Cadix en voorts huiswaarts, zonder genoegzame reden of verlof, weshalve hij bij de Admiraliteit te Amsterdam in hechtenis geraakte en veroordeeld werd om onthalsd te worden; welk vonnis den 5den Februarij 1677 in de gezegde stad aan hem werd uitgevoerd. Hij kwam op het schavot, in eene kamerjapon, waarom eenen rouwmantel was geslagen. De nieuwsgierigheid om zijne teregtstelling te zien, was zoo groot, dat eenige personen doodgedrongen werden.

Zie *Hollandsche Mercurius* 1677, bl. 88; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 396, 449, 469, 510, 652, 684, 712, 785, 812; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. II. bl. 243; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II, St. II, bl. 257, 323, 389; D. III, St. II, bl. 298, 305, 316 en 317.

BONT (Geraert, Reinier, Jakob en Willem de). Zie Bondt (Geraert de), Bondt (Reinier de), Bondt (Jakob de) en Bondt (Willem de).

BONTE (Jan), een der heldhaftigste Middelburgsche Commissie-vaarders, die in den oorlog tegen Frankrijk van 1672—1679, blijken van buitengewonen moed en ijver gaf. In twintig dagen (van 1—21 Mei) vermeesterde hij met zijnen makker en vriend Gillis Laren, in het jaar 1676, twee Duinkerksche Kapers van 22 en 10 stukken, twee Fransche oorlogsschepen van 14 en 8 stukken, een dubbele sloep en eenige barken en vaartuigen. Nog in het zelfde jaar namen zij eenige koopvaarders, een Fransch fregat en eenen Duinkerkschen kaper. Hij was, volgens de getuigenis der Admiraliteit van Zeeland, door onderscheidene daden genoeg bekend en werd als zoodanig, bij eenen brief van die Admiraliteit, den Staten Generaal ter belooning van zijne dapperheid en gewigtige diensten aanbevolen. Misschien wenschte hij een meer eervol krijgsambt dan dat van Commissie-vaarder, niet veel beter dan Kaper. Wat er echter later van hem geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 270.

BONTE (Hugo de) of Bontius, geboren te Middelburg, was van 1560—1566 Pensionaris van zijne geboorteplaats en begroette Nicolaas de Castro, toen deze als eerste Bisschop te Middelburg werd ingehaald met eene sierlijke aanspraak. Hij verliet die stad, volgens zijn eigen getuigenis, in 1568, met de weduwe van zijnen broeder en haren pupil, en hield zich met dezen in Braband op, waarschijnlijk te Leuven, waar hij zich in 1574 bij Elbertus Leonius bevond, en zich met de studie bezig hield. Hij werd in 1574 door Leoninus, naar den Prins van Oranje gezonden, om te spreken over de belangen van de Vrouwe van Weerdenburg door de Hollanders gevangen, maar had tevens in last deze gelegenheid waar te nemen, om den Prins tot verzoening met den Koning te bewegen. Requesens wist van dit plan. De Bonte ontving zijne instructie van Leoninus, en wij hebben van hem een verslag zijner onderhandeling met Oranje te Zalt-Bommel, welke vruchteloos afliep. Hij werd nog eens door den zelfden, met eene nieuwe instructie in het zelfde jaar, den 29sten Junij, naar den Prins te Rotterdam gezonden, met den zelfden uitslag, hoewel de aanbiedingen van Spanje vrij mild schenen; de Godsdienst was altijd het punt, waarop men het niet eens kon worden. In December vergezelde hij Leoninus naar den Prins met die zelfde oogmerken; het verslag van deze en de vroegere onderhandelingen vindt men uitvoerig bij Gachard, *Corr. de Guill. le Tacit.*, T. III. p. 373 suiv. 381—430, en een uittreksel bij Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II, St. V, bl. 421—425, 430.

Hij was een bijzonderen vriend van den geleerden Bisschop Levinus Torrentius zoo als een Lierdicht van dezen aan hem geschreven, blijkt. Ook getuigt men van de Bonte, dat hij zelf mede een bevallig Latijnsch Dichter was. Hij overleed den 3den Junij 1601, waarschijnlijk te Antwerpen, want men vond aldaar vroeger op zijn graf een gedenkschrift ter zijner eere.

Zie, behalve de hierboven aangehaalde werken; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 25—27; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IV, bl. 26; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BONTEBAL (Klaas Michielsz.), Secretaris van Zevenhuizen, was in 1623 een der zamenzweerders, welke besloten hadden om Prins Maurits van het leven te berooven. Hij verschafte daartoe 2000 guldens, en werd te Rotterdam hierover, ingevolge vonnis van Schepenen en Mannen van Schieland, op den 3den Julij 1623, onthalsd. Het schavot optredende, was hij in den beginne zeer ontdaan en bedremmeld, doch herstelde zich spoedig, en deed vervolgens eene breedvoerige aanspraak aan de omstanders, zich beklagende Gods weldaden zoo schandelijk misbruikt te hebben; besluitende zijne rede, met een groot leedwezen over het plegen van zijn misdrijf te betuigen; de scherpregter streek hem hierop een rood mutsje voor de oogen, en sloeg hem het hoofd af, waarna het ligchaam in stilte werd ter aarde gebragt.

Het portret van Bontebal vindt men op de afbeelding der Justitie, zoo te Leiden als Rotterdam, over eenige Arminiaansche verraders.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV, bl. 942; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 453, 478; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BONTEKOE (Willem Ysbrandsz.), geboren te Hoorn in 1587, is beroemd door zijne reistogten, en wel inzonderheid door dien welke hij in 1618 naar Oost-Indië ondernam, en allernoodlottigst afliep. Den 28sten December van genoemd jaar stak hij uit Texel in zee, als Kapitein van het schip *Nieuw-Hoorn*, groot 1100 tonnen of 550 lasten, en bemand met 206 koppen, wel toegerust, voorzien van 50400 realen van achten, en verzeld van nog twee kleine vaartuigen. De eerste ramp, welke hem wedervoer, was een verschrikkelijke storm, die hem den 4den Januarij 1619 beliep, en gedurende 15 dagen met de felste woede aanhield. Hoezeer het scheepsvolk bij de omzeiling van de Kaap de Goede Hoop nog zoo gezond was, dat men dit voorgebergte niet behoefde aan te doen, nam deze toestand echter weldra zulk eenen ongunstigen keer, dat men de vele zieken op het eiland Mauritius, naderhand Bourbon, moest aan land zetten. Het vleesch en de eijeren der schildpadden, dat der vogelen, de vele palingen, welke men in de rivier ving, de palmwijn en het zoete water dienden tot heerlijke ververschingen voor de zieken. Na een verblijf van een en twintig dagen verliet men dus het eiland; doch nieuwe ongesteldheid van velen noodzaakte Bontekoe het eiland St. Maria bij Madagascar aan te doen, alwaar de zieken volkomen herstelden. Men raakte eindelijk, na veel sukkelens en groote ongemakken doorgeworsteld te hebben, den 19den November, op de hoogte van Straat Sunda, alwaar het schip een allerjammerlijkst ongeval trof; de Botteliersmaat, volgens gewoonte, met de pomp brandewijn zullende tappen, had eene kaars bij zich, en liet bij ongeluk een vonk in het vat vallen, waardoor de brandewijn vlam vatte, en het vat vaneen borst. Het brandende vocht liep onder in het schip tusschen de steenkolen, welke ook in brand geraakten, en zulk eenen zwaren rook en damp verwekten, dat velen die er bij kwamen, er door verstikt werden. Een aantal der manschap maakten zich middelerwijl meester van de sloep en de boot en ontvlood daarmede, den Kapitein met de overigen in den verschrikkelijksten toestand achter latende. Van voren bedreigde hen de vlam, van rondom de zee. Vervolgens sloeg de brand over tot de olievaten. Nu scheen alle redding hopeloos, en men begon het buskruid over boord te werpen; maar men had nog naauwelijks het zesde gedeelte gelost, of het vuur drong tot in de kruidkamer door, en het schip vloog met 119 menschen in de lucht en sloeg in duizend stukken. Bontekoe werd van het halfdek in zee geworpen; hij was zwaar gekwetst, hebbende twee gaten in het hoofd, en kon zijne armen en beenen bijna niet verroeren; doch de schrik, door den val in het water veroorzaakt, deed hem uit de bedwelmdheid tot zich zelven komen; hij schepte na den val nieuwen moed, toen hij de mast en de raa niet ver van zich zag dobberen. Zijne eerste uitroep was: »o God, dit schoone schip is dan vergaan als »Sodom en Gomorrha." Hij had het geluk, van op den in het water drijvenden grooten mast te geraken, en ook eenen zijner lotgenoten, Harm von Kniphaussen, eenen Holsteiner van geboorte, op dit hout te helpen. Doch terwijl hij nu met dezen op den mast dobbert, gevoelt hij zich zoo zwaar gekwetst, en ziet elk oogenblik zoo zeer den dood voor oogen, dat hij dien boven den onophoudelijken doodsangst de voorkeur geeft. Alleen godsdienstige gronden weêrhouden hem; hij beveelt zijn lot al biddende aan de Voorzienigheid, en ziet op dien zelfden oogenblik de sloep en de boot hem naderen, waarin beide werden opgenomen. In deze ranke vaartuigen bevonden zich nu 72 zielen bijeen, zijnde alle de anderen verongelukt; dan groot was de ellende dezer menschen, want hun geheele voorraad bestond in zeven of acht ponden scheepsbeschuit; zij hadden geen water, dan hetgeen uit den Hemel regende, geen geweer, zeilen noch kompas, ja in een woord, zij bezaten niets dan alleen de kunde van den Kapitein, tegen wiens raad men zich van het wrak verwijderde, waar men levensmiddelen genoeg had kunnen opdoen. De weinige beschuit die men aan boord had, werd ten deele geweekt, om op de zware wonden van den Kapitein te leggen, wien men ook zijn linnen liet behouden; terwijl men van de hemden der overige manschap zeilen en van het scheepstouw naaigaren maakte. Bontekoe teekende dadelijk, zoodra zijn toestand zulks slechts eenigzins toeliet, op de plecht van de boot, de zeekaarten van het oord, waar zij zich bevonden; hij lag er Sumatra, Straat Sunda en Java, en pastte dagelijks naar gissing het bestek daarop af. Hij berekende ook, en stelde met hulp van eenen andere der geredden eenen graadboog toe, waardoor men nu de zonshoogte kon schieten en de breedte bepalen. Bontekoe kende zelfs door eigene ondervinding de ge-

daante van het land van Java niet, doch het verhaal aan hem in het vaderland, door geoefende zeelieden, van de kust en van het opdoen van Straat Sunda gedaan, deed hem, zoodra hij die zag, twee bergen erkennen, aan den ingang van die Straat gelegen.

De honger en ellende namen van dag tot dag meer en meer toe, doch toen al het brood op was zond de Goddelijke Voorzienigheid hun eenige zeemeeuwen, en daarna in den uitersten nood eenige kleine gevleugelde visschen, die zich met de hand lieten vangen, doch deze onderstand hield spoedig op. Ook konden deze ongelukkigen den dorst niet verslaan; sommigen dronken zeewater, anderen hun eigen water, weder anderen kaauwden eenen kogel, kortom de honger en dorst werd zoo snerpend knellende, dat zij het wanhoopig besluit namen, om de jongens, die zich onder hen bevonden, eerst te dooden en zich met hun vleesch te voeden, en daarna te loten, wien zij vervolgens zouden slagten en opeten. De godvruchtige Kapitein wien dit een gruwel was, verzette zich met alle kracht tegen dit afschuwelijk opzet, en beproefde door bidden en smeeken, om de uitgehongerde en dus, zoo het schijnt, voor rede onvatbare manschap van deze schenddaad te wederhouden, en het gelukte hem eindelijk nog drie dagen uitstel te verwerven. Deze verschrikkelijke tijd bragt de brave Bontekoe, hoezeer op God vertrouwende, tusschen hoop en vrees door. De tijd verliep al vast: nog geen land. Inmiddels riepen de schepelingen God des morgens in gebeden aan, zongen Psalmen en lazen elkander uit den Bijbel voor. Eindelijk zagen zij den derden dag een onbewoond eiland, op de kust van Sumatra; zoo gaf de Voorzienigheid uitkomst. Bontekoe, aan wal gesprongen, kustte den herbergzamen grond; en het is waarlijk aandoenlijk den braven zeeman, in zijn reisverhaal, zijnen dank aan God, *die de groote en beste stuurman is*, te hooren betuigen. Water was hier niet, zoodat men zich met kokosmelk moest behelpen, welke, waarschijnlijk te veel genuttigd, velen op ziekte te staan kwam. Van daar kwamen zij op het eiland Sumatra in Straat Sunda, dat er 15 mijlen van daan lag. Hier had Bontekoe weder allerlei ontmoetingen met de ingezetenen, wier genegenheid omtrent hem zeer dubbelzinnig was: eens onder anderen bevond hij zich in eene sloep alleen ongewapend, tusschen twee inboorlingen, die hij gedwongen had hem te roeijen. Hunne houding was onheilspellend, doch door luidkeels te zingen, toonde hij een schijnbaar onbevreesd hart, en hield hen daardoor in toom, zoo kwam hij ongedeerd bij de zijnen. Doch hij werd kort daarna aangevallen, verloor 16 zijner lotgenooten en kon met de overigen niet dan met moeite de sloep vlot krijgen. Een sterke landwind, die nu opstak, was hun een nieuw bewijs van Gods Vaderlijke zorg, waaraan zij ook met een waarlijk kinderlijk en bewonderenswaardig vertrouwen meer sporen opmerkten, zelfs tegenwind moest hun tot heil strekken en beletten, in handen der vijandelijke inboorlingen te vallen. Menigmaal viel Bontekoe op zijne knieën en smeekten uit 's harten grond den goeden God, die hem onder de schaduw zijner vleugelen gedekt had, hem verder te beschermen. Zoo bereikte hij eindelijk in Straat Sunda de Hollandsche vloot die 23 schepen sterk was, en waarover Frederik Houtman van Alkmaar, het bevel voerde. Deze, die ter zelfder tijd als Bontekoe uit Texel gezeild was, bragt hem in 1619 te Batavia; alwaar hij door den Gouverneur Generaal Jan Pietersz. Koen zeer minzaam ontvangen werd. Koen gaf hem het bevel over een schip, hetwelk met proviand geladen, naar de Hollandsche vloot moest zeilen, die zich bij de Moluksche eilanden bevond, ten einde een wakend oog op de Spanjaarden te houden.

Voorts deed Bontekoe nog onderscheidene kleine reizen, en eindelijk in 1621 eenen togt naar China. Koen, wiens vooruitziende geest altijd tuurde op groote ontwerpen, had het voornemen opgevat, om den handel op China, door het bezetten van een versterkt punt in de nabuurschap, zekere vastheid te geven. Hij zond tot dat einde Bontekoe met het smaldeel van Cornelis Reijersz., te zamen acht schepen, af, om zich, hetzij van Macao (toen nog het eigendom der Portugezen) hetzij van een der Piscadores (tusschen China en Formosa, en nog onbewoond), meester te maken. Den 10den April 1622 ging men van Batavia onder zeil, onderweg voegden zich nog zeven zeilen, waaronder twee Engelschen, bij de vloot. Men tastte Macao aan, zoo wel van de land- als zeezijde, doch er sprongen eenige vaten buskruid; de Portugezen werden door eenen Japanschen overlooper verwittigd, dat dit een gevoelig verlies voor de Hollanders was; zij vielen hen dus aan, en de onzen moesten, met een verlies van 130 dooden en bijkans even zoo vele gekwetsten, afdeinzen. Deze gevoelige slag deed het beleg opbreken.

Nu ging men naar de reeds genoemde Piscadores onder zeil. Hier vond men echter noch hout noch goed water; het laatste was brak. Men leide aldaar een fort aan, en kruiste met een gedeelte der vloot te midden der talrijke eilanden, die hier voor de kust van China liggen. De onderhandelingen met de Chinezen, om vrijheid van handel en vestiging op de Piscadores, hadden geen gunstigen uitslag, waarop de vijandelijkheden, met het verbranden van vijftig Chinesche jonken, begonnen. Doch deze lafhartige natie nam overal de vlugt voor een kleiner getal. Ook staken de Hollanders eene Chinesche stad in brand. Daarentegen leden twee vaartuigen met veertig der kundigste zeelieden schipbreuk. Het verblijf aan dit oord was intusschen door gedurige tegenwinden en ziekten zeer onaangenaam, en werd slechts eenigzins voor Bontekoe vervrolijkt door de komst van zijnen broeder uit Japan. Men had wel honderd Chinezen aan boord, wier bewaking met de weinige gezonde manschappen niet gemakkelijk viel.

Weldra deed zich hoop tot bevrediging op. Zekere Chinees, dien Bontekoe Cipsuan noemt, kwam onderhandelen, en verzekerde, dat een kluizenaar, die voor eenen Heilige of Profeet werd gehouden, den vrede begunstigde, en zijne landslieden, in geval van voortzetting des oorlogs, niet dan onheil voorspelde. Doch dit alles was slechts een lokaas, om de Hollanders gerust te stellen; men zond, te midden der onderhandelingen, die den besten uitslag deden voorzien, vijftig branders op hen af, en trachtte hen door vergiftigd bier te doen sterven. Beide deze aanslagen echter mislukten. Maar de bevelhebber Christiaan Fransen werd gevangen genomen, en daarop Bontekoe in zijne plaats aangesteld. Reijersz. was ondertusschen te Tayouan met de Chinezen in onderhandeling getreden, waarvan de uitslag was, dat de Hollanders de Piscadores (als te digt aan China gelegen) zouden verlaten, doch daarentegen eene vesting op het groote en meer verwijderde Tayouan of Formosa mogten bouwen. Daarop werd toen de sterkte Zelandia gebouwd, en dit bewoonde en vruchtbare eiland was lang eene parel in de kroon der Nederlandsche Maatschappij.

Bontekoe nu de tijd uitgediend hebbende, waarvoor hij zich verbonden had, en geen lust hebbende, om eene nieuwe verbintenis aan te gaan, bekwam op zijn aanhoudend verzoek in Februarij 1624 ontslag, om naar Batavia terug te keeren. Aldaar gekomen, deed hij nog eenige kleine togten, en verkreeg met veel moeite van den Gouverneur-Generaal Carpentier verlof, om naar het Vaderland terug te keeren, wordende hem het bevel over de vloot gegeven, bestaande uit drie schepen, als *Hollandia*, waarop hij zelf was, en *Gouda* benevens *Middelburg*, zij vertrokken den 6den Februarij 1625 van Batavia.

Onderweg overviel hem een hevige storm, en hier toonde Bontekoe weder zijne edele geaardheid. Het schip *Middelburg*, in welks gezelschap hij zeilde, was in het dringendste gevaar. Vrees voor zelfbehoud deed zijn scheepsvolk alle hulp weigeren: »Mannen," sprak hierop de brave Bontekoe, »indien wij hen laten »drijven, moeten zij volstrekt vergaan. Zouden wij in hunnen »toestand niet van hen het zelfde begeeren? Wij moeten dus »handelen, zoo als wij zouden wenschen behandeld te worden." Deze taal vond ingang; het schip *Middelburg* werd toen gered, maar schijnt later, even als de *Gouda*, te zijn vergaan. Op Madagascar overleed de Vlootvoogd Reijersz.

Bontekoe, van de overige schepen afgeraakt, schoot nog bij het eiland St. Helena een groot Spaansch Zeekasteel in den grond, het welk aldaar batterijen aan land had opgeworpen. Na eene afwezigheid van bijna zeven jaren liep Bontekoe, den 15den November 1625, Texel binnen. Verder vindt men niets van hem vermeld, evenmin wanneer hij overleden is, doch in 1647 moet hij nog in leven zijn geweest, want toen werd het *Journaal ofte Gedenkwaerdige beschryving van de Oost-Indische Reyse* van hem, met zijne goedkeuring, door Jan Jansz. Deutel, Boekverkooper te Hoorn, in het licht gezonden.

Door Willem IJsbrantsz. Bontekoe of door een zijner broeders, Pieter IJsbrantsz. Bontekoe en Jacob IJsbrantsz. Bontekoe, die beide mede Zeekapiteins, of zoo als men ze toen noemden Schippers, waren, is waarschijnlijk in 1607 het Groenlandsche eiland Bontekoe ontdekt. Het portret van Willem IJsbrantsz. Bontekoe gaat in 4° in plaat uit.

Zie Velius, *Chronyck van Hoorn*, bl. 570–572 noot; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 331; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A. bl. 20; G. Moll, *Zeetogt. der Nederl.*, bl. 188–190; *Biogr. Nation.*; *Lijst der Voorn. Nederl. Ontdekk. in* Bennet en van Wijk, *Verhand over de Nederl. Ontdekk.*; Engelberts Gerrits, *Nederl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl.

250 noot; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 261—268; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, A. bl. 128, V. bl. 33 noot; *Biogr. Univ.*; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.* bl. 380, 629, 827—829.

BONTEKOE (Cornelis), eigenlijk Decker, maar naar het uithangbord van zijns vaders huis (1) Bontekoe genaamd, geboren te Alkmaar in 1647, was Doctor in de Medicijnen en maakte zich in zijne tijd vrij beroemd door den ijver, waarmede hij het Scheikundig stelsel van de Boe Sylvius verdedigde, en de uitbreiding van het verdunnend stelsel het welk hij in alle ziekten wilde aanwenden. Hij studeerde te Leiden en werd er een groot voorstander der Wijsbegeerte van Descartes, welke hij geheel op de Geneeskunde toepaste. Onverzettelijk in zijne gevoelens en zeer moeijelijk in den omgang, vestigde hij zich achtervolgens te 's Gravenhage, te Amsterdam, te Hamburg, te Berlijn enz. zonder eenige rust te vinden, welke telkens door zijne slechte handelwijs jegens zijne ambtgenooten gestoord werd. Eindelijk werd hij Raad en Lijfarts van den Keurvorst van Brandenburg, en, volgens sommigen, Hoogleeraar in de Geneeskunst te Frankfort aan den Oder. Hij heeft onderscheidene verhandelingen geschreven, onder welke een, waarin hij het gebruik van de koffij, thee chocolade en tabak, als middel tot behoud der gezondheid, sterk aanprijst; ook heeft men van hem:

Nieuw gebouw der Chirurgie. 1680. 8°.
Van de algemeene twijfeling. 8°.
Verhandeling van de Koortsen. 1682. 8°.
Van het Acidum en Alcali. 's Hage 1683. 8°.
Aan Joh. Fredr. Switser alias Helvetius. 8°.
Demonstratio, quod non detur annus Climactericus seu 63 *et* 80, *nec alius fatalis;* mede in het Nederduitsch onder den titel:
Over 't Moortjaar, 1683 8°.
Laatste Redenen van Afscheid van de Koortsen. 8°.
Korte verhandeling van het menschelijke leven, gezondheit, ziekte en doodt. 1684. 8°, mede in het Fransch vertaald onder den titel: *Nouveaux Eléments de medicine, touchant les maladies du corps humain, et les moyens de se conserver la santé, par Devaux, avec la vie de l'auteur.* Paris 1698, 2 vol. 12°.
Verscheide Tractaten. 1687. 8°.

Alle zijne werken zijn bijeenverzameld in 2 deelen in 4°, gedrukt onder den titel:

Alle zijne Philosophische, Medicinale en Chymische schriften. Amst. 1689. 4°, voor welke eene breedvoerige levensschets van hem voorkomt.

Hij stierf te Berlijn, den 14den Januarij 1685 aan de gevolgen van eenen val van eene trap, toen hij van een gastmaal kwam, waarop een lofdicht te 's Gravenhage verscheen, onderteekend *Benigne* (gezegend) alsmede een steekvers, onderschreven: *Lege modoque, jam puto didicit verba superba loqui* (volgens zekere wet en op zijne wijze, heeft hij naar ik meen geleerd trotsche woorden te spreken), daarin werd ook gezegd, dat hij ongemeen trotsch en prachtlievend was; alle Doctoren als geldzuchtigen verachtte en het aderlaten tegenstond, hetwelk hij, op zijn uiteinde, hoe noodig ook, niet wilde toestaan. Zijn afbeeldsel gaat in prent uit door Albert Haelweg in kl. fol., en door G. P. Biesch in 8°. onderaan gemerkt vol X.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 49; *Biogr. Nat.*; *Biogr. Univ.*

BONTEKONING (Johanna), echtgenoote van Jan van Mekeren, eene zeer gegoede inwoneresse van Amsterdam, zonderde, in het jaar 1789 van haren aanzienlijken rijkdom eene som van dertig duizend gulden af, en bood die der Diakonie aan, onder deze uitgedrukte voorwaarde, dat, voor deze penningen, moest gebouwd worden een Bestedelingshuis, waarin zouden worden opgenomen, en van het noodige voorzien, zoodanige Mannen, Vrouwen en Kinderen, van de Hervormde Godsdienst, die, in de bekende Godshuizen, bij gebrek aan de noodige vereischten, geen toegang kunnen vinden, en, daarom, bij Burgerlieden besteed worden. Broeders Diakenen het ontwerp overwogen hebbende, aanvaardden de aangeboden som, op de gestelde voorwaarde, en deden met de stichting eerlang eenen aanvang maken, zoodat het gebouw in 1791 voltooid was. Men kan alzoo deze weldadige vrouw als de Stichteres van het tegenwoordig nog bestaande Bestedelinghuis van de Diakonie der Hervormde gemeente te Amsterdam beschouwen.

(1) Dit huis staat aan de zuidzijde van het verdronken oord, te Alkmaar; een straatje daar naast heet nog het *Bontekoesteegje*.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, bl. 486—487.

BONTEMANTEL (Hans) een man wiens naam men, op de Amsterdamsche Regeringlijsten meer dan eens vermeld vindt, als in 1651 als Commissaris, in 1653 als Raad, in 1654 als Schepen, welke laatste waardigheid hij meermalen bekleed heeft. In 1672 President-Schepen zijnde, werd hij door de Regering van Amsterdam gelast te zorgen, dat er bekwame schepen tot verdediging van de toegangen der stad, op den Amstel lagen, onder het bevel van de Kapiteins Jacob en Cornelis Jelmersz. Koek, Harmen Bours en Jacob Sybrandsz. Smit. Gerard Hasselaar, in het jaar 1672 toevallig, doch ongelukkig, gekwetst zijnde, nam Bontemantel het ambt van Hoofd-Officier voor eenigen tijd op zich, ofschoon hij toen President-Schepen was.

Als Raad was hij een dergenen die het meest ijverden tot vernietiging van het Eeuwig Edict.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 85; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I, bl. 629, 631; Sypesteyn en de Bordes, *De Verdedig. van Nederl.*, St. II, bl. 104.

BONTEMANTEL (Frederik), een Zeekapitein, ontving in 1692 met den Kapitein Broeder den last om eenige Spaansche en Engelsche Koopvaardijschepen te geleiden. De reis was reeds gedeeltelijk gelukkig volbragt, toen zij, op de hoogte van Castro gekomen, door drie Fransche oorlogsschepen en twee Kapers, die gedurende den nacht in de vloot geloopen waren, werden aangetast. De oorlogsschepen voerden van veertig tot twee en vijftig, en de Kapers dertig en zes en dertig stukken kanon, zoodat de overmagt over de beide geleiders zoo groot was, dat er niets anders voor hen over scheen, dan het geheele konvooi aan den vijand over te geven.

De Nederlandsche Kapiteins echter besloten, om zich deze aanzienlijke prooi, niet zoo gemakkelijk te laten ontweldigen. Zij begonnen, niettegenstaande de ongelijkheid van het getal en de zwakheid hunner schepen, het gevecht met de uiterste manhaftigheid, en gaven hierdoor tijd aan hunne onderhebbende koopvaarders, om zich door de vlugt te redden en te ontsnappen. Van beide zijden werd met ongeloofelijken moed gevochten, tot dat eindelijk de beide Nederlandsche schepen, van alle kanten door den vijand omringd, in den grond geschoten werden, Bontemantel zelf sneuvelde in het gevecht, en van zijne brave manschappen werden slechts zeven of acht geborgen.

De Fransche hadden weinig reden, om zich op hun geluk in dezen slag te beroemen; want, behalve dat zij hun oogmerk misten, en zich slechts van eene ledige buis en een klein Engelsch vaartuig meester maakten, was een hunner oorlogschepen zoodanig gehavend, dat het korte tijd na het gevecht zonk, terwijl de twee anderen zooveel geleden hadden, dat zij niet dan ter naauwernood in hunne havens binnen kwamen.

Zie Engelberts Gerrits, *Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 286—288; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 385—390.

BONTIUS, geboren te Gouda, in de zestiende eeuw, was een geleerd man zeer ervaren in de Hollandsche Geschiedenissen. Bijzondere bekend was hij met al hetgeen er tijdens de Reformatie in de steden was voorgevallen, diensvolgens ondernam hij, op aanraden van Petrus Opmeer eene

Beschrijving van het gedrag en uiteinde der Hollandsche Martelaren, zoo als die op de plaatsen, waar zij leden was voorgevallen.

Met dit werk bezig zijnde, overleed hij omstreeks 1584, waardoor hij verhinderd werd er de laatste hand aan te leggen; doch Opmeer nam het toen op zich, voleindigde het en zond het in het licht onder den titel van

Historie der Hollandsche Martelaren.

Zie Walvis, *Beschr. van der Goude*, D. I. bl. 285.

BONTIUS (Gerardus, Regnerus, Jacob en Gulielmus). Zie Bondt (Geraert de), Bondt (Reinier de), Bondt (Jakob de) en Bondt (Willem de).

BONZER (Adriaan) of Adrianus Bonzerus, geboren te Gouda, in of omtrent het jaar 1533 uit een aanzienlijk geslacht, voltrok, na in zijne vaderstad in de eerste gronden der letterkunde te zijn onderwezen, zijne studiën met veel roem te Leuven, oefende zich eerst in de wijsbegeerte en vervolgens in de godgeleerdheid. Men wil, dat hij den beroemden Viglius als kopiïst ten dienste gestaan heeft, en dat hij aan dezen Staatsman zijne bevordering had

te danken, want Licentiaat in de Godgeleerdheid zijnde, werd hij, door zijn toedoen, Deken en Pastoor van Middelburg, doch toen die stad in 1577 aan den Prins van Oranje overging, moest hij die ruimen, en werd met de bezetting naar de Fransche kust overgevoerd, alwaar hij eerst Pastoor van Dixmuiden werd, en kort daarop Pastoor en Kanunnik van St. Martinus hoofdkerk te IJperen, doch na dat deze stad ook in handen van de Prinsgezinden gevallen was, keerde hij naar Gouda bij zijne bloedverwanten terug, bij wie hij verbleef tot in het laatst van 1584, als wanneer hij, daar IJperen weder in de magt der Spanjaarden geraakt was, in zijnen post werd hersteld, dien hij bekleed heeft tot zijne dood; welke voorviel in 1592. Men vindt van hem getuigd, dat hij een uitnemend Prediker was. Hij stichtte bij uitersten wil in het collegie van Paus Adriaan VI te Leuven, eene beurs voor eenen Godgeleerde.

Zie Walvis, *Beschr. van der Goude.*, D. I, bl. 227, 283—285; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV, St. III, bl. 14; 's Gravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 445; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 721 en 722, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; D. III, bl. 302 en 303.

BONZER (Willem) of Gulielmus Bonzerus, mede een Goudenaar van geboorte, werd in 1581 Hoogleeraar in de beide regten te Bologne, en vervolgens Handschrijver of Amanuensis van den Kardinaal de Navarre te Rome. In zijne vaderstad terug gekeerd, huwde hij aan eene dochter van den Burgemeester Jan Jakobsz. Rosendaal, en overleed aldaar in het jaar 1603.

Zie Walvis, *Beschr. van der Goude*, D. I, bl. 227 en 285; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 722; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III, bl. 203.

BOODT (Petrus), was in de jaren 1549 en 1553 Burgemeester van Brugge, en in 1577 een der teekenaars van de Unie van Brussel.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 200.

BOOM (Johannes) of Böhm (ab Arbore), was omstreeks 1396 Vikaris der Hoofdkerk te Deventer en Rector eener school aldaar. Hij was een groot voorstander der wetenschappen, en een vriend van Floris Radewijns. Uit achting voor dezen en ten einde de wetenschap bevorderlijk te zijn, schonk hij meermalen het schoolgeld aan de jongelingen uit de Broederschap van het gemeene leven terug. Deze gunst genoot onder anderen Thomas à Kempis, die daarvan dankbaar gewaagt.

Zie Dumbar, *Kerk. en Wereldl. Deventer*, D. I, bl. 306; Delprat, *over de Broeders. van G. Groote*, bl. 53 en 54.

BOOM (Filip Cornelisse) was, van wege Willem I Prins van Oranje, Vice-Gouverneur van Noord-Holland en het was vermoedelijk in die hoedanigheid, dat hij Maximiliaan d'Hennin, Graaf van Bossu, in 1575, in 's Prinsen naam, uit zijne gevangenis ontsloeg. Ook teekende hij in Junij van dat jaar, wegens de Noord Hollandsche steden, het verbond van Unie tusschen Holland en Zeeland, en werd in Mei 1578, toen Amsterdam zich voor den Prins verklaard had, door dien Vorst derwaarts gezonden om er het bewind te aanvaarden. Misschien was hij wel een zoon van Corneille Boom die in de *Sententiën van Alva* voorkomt.

Zie Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 124, Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VI. bl. 164, 183, 211.

BOOM (Pieter Cornelisz.), gesproten uit een aanzienlijk geslacht te Amsterdam, wiens voorouders en nazaten aldaar ook de voornaamste regerings-posten hebben bekleed, en aan hunne vaderstad vele diensten bewezen, was een der Hervormden, die den 25sten October 1566 aan Burgemeesteren verzochten, dat de Regering nevens hen, de bevestiging van het tusschen de Regering en de Hervormden gesloten verdrag op den Prins van Oranje, Stadhouder van Holland en Zeeland, begeeren zou, welk verzoek echter werd afgeslagen. Bij de omwenteling in Amsterdam, van 1578, tot Raad en andere posten van bewind geroepen, was hij regerend Burgemeester toen Leicester in 1587, eenen aanslag smeedde om zich van de stad meester te maken. Op het hagchelijkst tijdstip, toen deze de Burgerbevelhebbers onthaalde, en het verleenen van het wachtwoord voor Leicester gevraagd was, trad Boom, die als Opper-Kolonel den degen op zijde had gehangen, onverwacht ter zale in, vroeg Herman Betsen Roodenburg, een man vol moeds, zonder middelen, heet, partijdig en een driftig aanhangeling van Leicester, »wat hij, die thans geen plaats in de krijgsraad bekleedde, daar te doen had?" Roodenburg bedremmeld wist niet te antwoorden, »dan dat hij daar ook »als een getrouw Patriot, nevens anderen verschenen was." Boom, ofschoon nog onzeker van de gezindheid der overigen, gebood hem terstond te vertrekken. Roodenburg, hoe forsch hij ook ware, zwigtte voor een woord, dat met een ernstig gelaat en burgermeesterlijke deftigheid uitgesproken werd, en droop stilletjes heen zonder iets meer te zeggen. Na alzoo zijn gezag te hebben doen blijken, wist Boom het voorstel, nopens het wachtwoord, af te wenden, waardoor den geheelen toeleg verstoof.

Hij bleef sedert bij de burgerij in hooge achting, diende de stad in vele ambten, en stierf in 1608.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIII, bl. 63(42); Hooft, *verv. der Nederl. Hist.*, bl. 292; Loon, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. I, bl. 381, die hem echter verkeerdelijk Kornelis noemt; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII, bl. 243—245; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I, bl. 290, 399—401; Kok, *Amsteld. Jaarb.*, D. II, bl. 196—200; de zelfde, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BOOM (Dirk) of Theodorus Boomius, Predikant te Beusichem werd in 1619 door de Gedeputeerden der Delfsche Synode die zich te Buren bevonden, beschuldigd dat hij tegen zijne schriftelijke belofte eene andere leer had gepredikt, dan die, waar op hij tot de kerkdienst was toegelaten; dat hij Castellio's uitlegging over het negende kapittel der Romeinen aangaande de predestinatie, had vertaald, waarmede hij niet alleen de Gravin van Buren had zoeken te misleiden, gelijk uit de voorrede was te zien, maar ook de twist in de Classis, en in alle de kerken van Holland gerezen, te doen toenemen, dat hij ook een boeksken had geschreven en uitgegeven, genaamd: *Postbode*, waarin eenige eerlijke lieden kwaadwilliglijk werden doorgestreken; dat hij de onordelijke beroepingen van Huttenus en Hartsoeker had aangeraden en goedgekeurd; dat hij de acte had omgedragen, om die van de Predikanten te laten teekenen, en daarin te betuigen, dat ze van Doctor Vorstius en zijne leer niets kwaads wisten, dat hij zich had afgezonderd, Classis tegen Classis, en Vergadering tegen Vergadering opgerigt. Op de eerste betigting was zijn antwoord, dat de acte, die hij geteekend had, en welke men eene schriftelijke belofte noemde, hem niet verbond, terwijl ze in het Classisboek was doorgehaald. Maar men zeide, dat hij door het boeksken van Castellio vóór dat doorhalen, te vertalen en uit te geven zijne belofte had overtreden. Hij bekende dat boeksken te hebben vertaald, doch niet om iemand te misleiden, of de twist te vermeerderen. Zijn boeksken, de *Postbode*, had hij geschreven, om de waarheid en de vroomen tegen sommigen kwaadsprekers te verdedigen. De beroepen van Huttenus en Hartsoeker had hij aangeraden, toegestemd en verdedigd, als ordelijk en wettiglijk gedaan. Dat hij getuigenissen tot bewijs van Doctor Vorstius onschuld had opgezocht, kon hem tot geen misdaad worden toegekend. Niet hij, maar zijne beschuldigers hadden zich al over lang afgescheiden, en afgezonderde vergaderingen gemaakt, op naam van *de gesonde broederen des Classis van Buren.* Nadat hij zich had verantwoord, liet men hem buiten staan. Weder ingeroepen zijnde werd hem afgevraagd: »Of het hem leed was dat hij had geschreven?" Zijn antwoord was, »dat hij, ziende op den loop des tijds, wel wenschte »dat hij nooit had geschreven." Men vraagde, wat hij verstond door den loop des tijds? »Zulk een tijd," zeide hij, »in welken »alles, hoe wel het ook gezegd of gedaan is, kwalijk wordt genoȝ»men, of misduid." Ook werd gevraagd, »of het hem niet leed »was, dat hij in zijn *Postbode* zoo vele treffelijke mannen had »ten toongesteld?" Hij antwoordde, »dat men de zaak moest on-»derzoeken, dan zou men, vertrouwde hij, hem zulks niet voorleg-»gen." Daar op liet men hem gaan, en zond hem kort daarop zijn vonnis te huis, geteekend den 5den Januarij, ouden stijl, waarbij hij van alle kerkelijke diensten werd ontslagen en afgezet. »Doch om te betoonen de mededoogentheit 't hemwaerts, en tot »sijn familie," stond in het vonnis, »versocht de Vergaedering »aen sijn Vorstelijke Genade (Prins Maurits als Graef van Buu-»ren) dat hem, Boomius, noch moght volgen sijn gewoonlijke »gagie voor den tijdt van drie maenden."

In Maart 1619 was hij in de Vergadering der Remonstranten te Rotterdam en in Julij predikte hij te Warmond. Voor de Zuid-Hollandsche Synode ontboden, om de acte van stilstand te teekenen, verscheen hij niet. Ook niet, toen hij daarna door de Staten-Generaal werd ingedaagd, »als die het land doorliep en hier en daar »haag-predikatiën deed," waarop hem den 27sten October 1619 de Vereenigde Nederlanden werd ontzegd.

Hij bleef evenwel heimelijk in het land en bediende de verlatene Remonstrantsche gemeente met grooten ijver; in 1621 Gouda, in 1624 Gouda, Schoonhoven, Woerden, Moordrecht, Waddinxveen en Zevenhuizen; doch in 1628 te Schoonhoven gevangen genomen zijnde, werd hij naar Loevestein vervoerd, van waar hij in den nacht tusschen 19 en 20 Julij 1631 met zeven andere Remonstrantsche Predikanten ontsnapte. Naauwelijks was hij op vrije voeten of hij werd weder Predikant te Schoonhoven, waar hij den 20sten April 1632 in dienst trad. Hij schijnt daar vervolgens nog lang te hebben gestaan, althans vóór 1652 vindt men geen opvolger van hem vermeld.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III, bl. 335—337, 800, 888, 917, D. IV, bl. 59; Tideman, *De Remonstr. Broed.*, bl. 29, 139, 140 en 279.

BOOMGAARD (Barend en Jan van den). Zie Bongaert (Bernt van den) en Bongaert (Jan van den).

BOOMGAART (Pieter Willemsz.) Zie Bogaert (Pieter Willemsz.)

BOOMHUYS (Jan), geboren te Amsterdam, beoefende in de laatste helft der vorige eeuw, met goed gevolg, de Dichtkunst en leverde vooral zeer gelukkige vertalingen, waaronder uitmunt het stukje *Roem en Eigenbaat*, naar het Fransch van *Le Philosophe de Sans-souci* (Frederik II, Koning van Pruissen), voorkomende in de *kleine Dichterlijke Handschriften* (1).

Ook bestaat er van hem afzonderlijk uitgegeven:

Op het overlijden van den Dichter Lucas Pater. gr. 8°.

Terwijl hij met zijnen vriend Pieter Johannes Uylenbroek in het licht zond:

Esther. trsp. uit het Fransch van Racine. Amst. 1771, welke men met het volste regt eene uitmuntende vertaling mag noemen.

Boomhuys overleed den 21sten December 1797.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 63.

BOOMIUS (Theodorus). Zie Boom (Dirk).

BOOMKAMP (Gijsbert), zoon van Cornelis Jansz. Boomkamp, die van 1699 tot aan zijn overlijden, den 14den Januarij 1739, Leeraar bij de Friesche Doopsgezinde gemeente te Alkmaar was, alwaar Gijsbert geboren werd. Zijn vader deed hem tot den Koophandel opleiden, doch alvorens te Amsterdam, bij Cornelis Pronk, onderwijs in de Teekenkunst genieten. Onder anderen zijn de afbeeldingen der tombe van Graaf Floris V in Eikelenbergs, *Alkmaar en zijne Geschiedenissen* van zijne hand. Hij was een zeer kundig man, die zich veel met Historische navorschingen bezig hield, en de uitkomst zijner onderzoekingen aan het publiek medeelde. Jan Wagenaar, Pieter van der Schelling en Ds. Franc. Smits waren zijne vrienden. Van zijne hand heeft men:

Beschryving van den Dorpe Egmond aan Zee in deszelfs tegenwoordigen toestand. Amst. 1741. 4° met pl., van het welk in 1743 eene vermeerderde, maar ook veranderde druk verscheen, omdat de eerste aan den Heer van Wimmenum eenig ongenoegen had veroorzaakt.

Aanmerkingen over Alkmaars Stede-recht. Alkm. 1741. 4°, welke verschenen ten gevolge van eenige bedenkingen door Mr. Cornelis van Bynckershoek in diens *quaestiones Juris publici* gemaakt, die echter later verklaren moest onbekend te zijn geweest met de door Boomkamp aangehaalde stukken.

Alkmaer en deszelfs Geschiedenissen uit de nagelatene Papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken en bescheiden. Rotterd. 1747. 4° met pl., het welk het vervolg of 2de deel uitmaakt van het hierboven vermelde werk van Simon van Eikelenberg. Het derde deel is door het overlijden van Boomkamp, hetwelk den 11den Junij 1755 plaats had, niet verschenen.

Voorts schreef deze laatste

Oorsprong en Gebeurtenissen der Batavieren, het welk niet is uitgegeven, maar in 4° Ms, met geteekende kaarten en platen, even als 100 door hem van 1720—1740 in 4° vervaardigde teekeningen met Oostindische inkt en kleuren, meest van Noord-Hollandsche gezigten, voorkomende op de auctie der Bibliotheken van den Hoogleeraar Johannes Clarisse en van den Rector Walrand Cornelis Lodewijk Clarisse, November 1847.

Nog zond Boomkamp in het licht een tiental Leerredenen van zijnen vader, onder den titel van:

Christus de Messias. 1741.

(1) Eerste druk Schak. V. bl. 15; Tweede druk D. II. bl. 49—60.

Hij beoefende mede de Nederduitsche Dichtkunst, doch met een zeer ongelukkig gevolg, zoo als blijkt uit zijne

Stephanus den Diaken. 1743.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, die hem echter abusivelijk Boomcamp noemt.

BOOMS (Marinus Adriaansz.), een zoon van Adriaan Booms, geboren in de zeventiende eeuw te Driewegen, een dorp in Zuid-Beveland, was Schoenmaker van handwerk, en zette zich te Middelburg met der woon neder, alwaar hij het burgerregt bekwam, en zich tot Lidmaat bij de Gereformeerde Gemeente liet aannemen; doch vervolgens van onregtzinnigheid verdacht en bij den Kerkenraad aangeklaagd zijnde, werd hij bij vonnis daarvan, op den 1sten Januarij 1714, als Lid van de Gemeente afgesneden, vervolgens werd hij door de Regering uit de stad en door de Staten uit de provincie Zeeland gebannen. Zonder dat zulks hem anders heeft kunnen baten, dan aan de geheele wereld te doen zien, dat hij niet zonder drift en partijdigheid door de Kerkeraads-broeders is behandeld, heeft hij ter zijner verdediging uitgegeven:

Apologie of Verantwoording; zijnde een waarachtig verhaal van de Proceduren der Consistorie van Middelburg, met alle de stukken, zoo beschuldigingen als antwoorden daartoe behoorende. 1714. 8°.

Sommigen meenen ook, ofschoon anderen het ontkennen, dat uit zijne pen mede gekomen is een naamloos geschrift ten titel voerende:

Brief van Theophilus, dienende tot Antwoord aan den Heer N. N. enz. 1713. 8°, hetwelk wederlegd is geworden door:

Wederantwoord op het Lasterschrift van een vermomt Vrygeest enz. door Carolus Tuinman, Predikant tot Middelburg. 1714. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 440; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 127, 128, 295.

BOON (Daniël), een Hollander van geboorte en Schilder van beroep, kwam onder de Regering van Karel II, Koning van Engeland, in dat Rijk, waar hij zich vestigde en in 1698 overleed. Hij schilderde meest gemeene onderwerpen en legde er zich bijzonder op toe om door leelijkheid, grimassen en mismaaktheid gelach te verwekken, sommige zijner karakters hebben eene sterke uitdrukking van kluchtige vrolijkheid en onkiesche boert.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univ.*

BOON) Jacobus), geboren te Amsterdam, den 26sten Mei 1691, legde zich te Jena op de Godgeleerdheid toe en werd in 1717 als Proponent beroepen in de Evangelisch Luthersche gemeente te Purmerende; vervolgens vertrok hij in 1719 naar Dordrecht, in 1723 naar Rotterdam, en in 1731 naar Amsterdam, waar hij in 1772 emeritus werd en in 1776 overleed, bij zijne echtgenoote Elisabeth Bock nalatende een zoon, Joan Michaël Boon, die volgt. Hij maakte zich verdienstelijk jegens zijn kerkgenootschap, door vele jongelingen tot de studie op te leiden, en heeft uitgegeven:

Lijkrede op Jasper de Hartogh, over Klaagl. V : 16. Rott. 1727.

Jubelrede op het tweede Eeuwfeest van de overlevering der Augsburgsche Confessie over Ps LXXVIII vs. 6—8. Rott. 1730

Er bestaan van hem twee portretten, het eene door T. F. Walter, het andere door Pieter Tanjé, beide naar Jan Maurits Quinckhardt.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. V. bl. 77, St. VII. bl. 54 en 55; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 224, 785; Schultz Jacobi, *Geschied. der Evangel. Luth. gem. te Rotterdam.*

BOON (Joan Michaël), een zoon van den voorgaande, geboren te Rotterdam in September of October 1727, werd, na zich te Gottingen onder den beroemden Johan Laurent Mosheim, in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, in 1749 Proponent, en in 1750 Predikant bij de Luthersche gemeente te Amersfoort. Van daar vertrok hij in 1753 naar Delft en werd vervolgens in 1774 beroepen te Rotterdam. In 1787 zich met zaken van Staat hebbende ingelaten, en met afzetting bedreigd wordende, legde hij zijne bediening neder en vestigde zich te Amsterdam, waar hij zich vóór en bij de scheuring der Luthersche gemeente als een voorstander van steile regtzinnigheid deed kennen. Hij overleed te

Rotterdam, werwaarts hij later ambteloos was teruggekeerd, den 12den Februarij 1804.

Hij was schrijver van de volgende werken:

Brief aan den Wel-Eerw. A. Maclaine, Dr. der H. Godgeleerdheid en Leeraar der Engelsche Kerk in 's Gravenhage. Delft 1773. gr. 8°.

Brief aan de Schrijvers van de Hedendaagsche Vaderlandsche Letteroefeningen. Delft 1773. 8°.

Aanmerkingen op een stukje, ten titel dragende: Predikatie over de Bewijzen voor de leer der H. Drieëenheid door A. Sterk. Rott. 1787, gr. 8°.

Ernstige verdediging van de aanmerkingen op eene Leerrede over de Bewijzen voor de leer der H. Drieëenheid, gehouden te Amsterdam door A. Sterk tegen deszelfs toetse in het licht gegeven. 1789. 8°.

Wederlegging van het waare oogpunt, waaruit naar de leere des Bijbels het leerstuk van Christus Verzoendood moet beschouwd en geoordeeld worden aan den Heere Predikant F. G. C. Rutz in 's Hage enz. Amst. 1791. 8°.

Eenige aanmerkingen tegen het hedendaagsch gewaand Nieuwe licht. enz. Amst. 1792.

Zie de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken; Gods weld. voorzienigh. blijkb. in de instandh. der Zaligm. leer*, bl. 329, 330, 359 en 360; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk. in de Nederl.*, D. II. bl. 105, 106; Schultz Jacobi, *Geschied. der Evang. Luth. Gem. te Rotterdam.*

BOON (MEIJERT CORNELISZ.) geboren op het eiland Texel, den 12den Augustus 1764, Veefokker aan den Hoorn, vroeger Zeeman, verdient om edele zelfopoffering eene plaats in dit Woordenboek.

In den nacht tusschen den 27sten en 28sten September 1817, strandde achter het Westeinde van Texel een Engelsch schoonerschip, bemand met vijf koppen. In den morgenstond ontdekte men het te midden der branding, vreeslijk stootende en slingerende, terwijl sloep en boot waren verbrijzeld. Er was, bij het wassend water, geen mogelijkheid om van het strand de schipbreukelingen, die in het want zaten, te hulp te komen. Men besloot, het eenig voorhanden zijnde vaartuig tot redding van schipbreukelingen geschikt, anderhalf uur ver, bij het dorp de Koog op het strand staande, van daar te halen, ten einde met vallend water de landing te beproeven. — Ongelukkig wachtteden twee der schipbreulingen, de Stuurman en de jongen, de hulp niet af, sprongen, zich op hunne vlugheid in het zwemmen verlatende, in zee, en verloren in de branding het leven. Ook de overigen zag men toestel maken om het schip te verlaten. Men trachtte hen hiervan te wederhouden door te beduiden, dat de hulp reeds op weg was, zoo als dan ook boven vermeld reddingsvaartuig dadelijk op eenen wagen langs het strand werd aangevoerd; evenwel sprong nog een man in zee, waarop nu M. Langeveld Junior, zoon van den Strandvonder, en Boon, dit ziende, te paard tegen de hooggaande zee inreden, zoo ver dat zij daardoor overdekt en hunne paarden van den grond geheven en driftig werden. De edelmoedige poging tot redding van den reeds geheel uitgeputten en krachteloozen drenkeling zou evenwel vruchteloos geweest en deze zeer zeker, even als zijne twee ongelukkige kameraden, in de golven omgekomen zijn, had niet Boon het hoogstgevaarlijk besluit genomen, om te midden der branding zijn paard te verlaten, en, tegen den verbolgene zee in, naar den met den dood worstelenden zeeman te zwemmen, en dezen te vatten. Op dat zelfde oogenblik werden zij beide door de branding overdekt, medegevoerd en als daarin begraven, zoodat men van het strand hen reeds als verloren beschouwde; dan de moed van Boon zegevierde, daar het hem, na ongeloofelijken arbeid tegen de zoo gevaarlijke zoeking en landzee, gelukte, al zwemmende met den bijna levenloozen zeeman het vaste strand te bereiken, alwaar hij zijnen moed en zijne deugd beloond zag door den vurigen dank van zijnen evenmensch, dien hij aan een gewissen dood onttogen had. De Kapitein en de matroos werden met de reddingsboot van boord gehaald.

Boon overleed den 7den Januarij 1843.

Zie Stuart, *Jaarb. van het Kon. der Nederl.* 1817, St. II. bl. 275 en 276.

BOON MESCH (GEORGIUS JOHANNES VAN DER), zoon van Adrianus Sanderus van der Boon Mesch en van Helena van Braam, geboren den 18den December 1786 te Delft, alwaar zijn vader Geneesheer en Lector in de ontleedkunde was, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Geneeskunde toe, en werd, na het verdedigen van eene Verhandeling *over de Ademhaling* (1), tot Doctor in die Wetenschap bevorderd. Hij oefende in zijne geboorteplaats de Geneeskunst, toen hij, in het jaar 1819, als buitengewoon Hoogleeraar in de Landhuishoudkunde, te Leiden beroepen werd; welken post hij, den 2den October aanvaardde met eene redevoering: *Over het doelmatig Akademische onderwijs der Landhuishoudkunde, met de overige Natuurkundige wetenschappen zoo naauw verwant, dat zij elkander eene wederkeerige en noodzakelijke hulp toebrengen* (2), in de *Annales* voor het jaar 1819—1820 gedrukt. Doch de Hoogeschool mogt van het onderwijs van dezen jeugdigen en veel beloovenden Leeraar slechts kort genot hebben, daar hij reeds den 5den April 1822 uit het leven gerukt werd.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1819, D. II. bl. 226, 1822, D. II. bl. 226; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 434, D. II. T en B. bl. 259 en 260, uit familiepapieren aangevuld.

BOON MESCH (ADRIANUS LEONARDUS VAN DER), een volle neef van den voorgaande en oudste zoon van Hendrik Karel van der Boon Mesch, Apothekar te Delft, en van Elizabeth Jacoba van Braam, geboren te Delft den 29sten September 1793, gaf reeds vroeg blijken van buitengewone gaven te bezitten. Bij groote vlugheid van bevatting en een sterk geheugen paarde hij eene bijzondere zucht voor letteroefeningen. Toen hij in zijne geboorteplaats de Latijnsche scholen bezocht, gingen zijn vlijt en ijver zoo ver, dat hij strenge studiën stelde boven de vermaken, welke op die leeftijd zooveel aantrekkelijks hebben. Zijne keuze bepaalde zich weldra tot de Godgeleerdheid, en niets kon hem van hare studie en die der oude letteren aftrekken. Reeds als jongeling zocht hij elke gelegenheid op, om eenen goeden kanselredenaar te hooren en ondernam er wel eens verre togten voor. Aan de Hoogeschool te Leiden was hij evenzeer, om zijne vlugheid als om zijn streng en onafgebroken studeren, bekend. Elias Annes Borger was zijn boezemvriend en Daniël Wijttenbach nam hem op onder het zeer kleine aantal studenten, die hij op zijne kamer ontving, om er Grieksche en Latijnsche schrijvers mede te behandelen. Onder zijne overige Leermeesters voelde hij zich bovenal aan Joannes van Voorst, Joannes Clarisse en Johan Hendrik van der Palm verbonden, van wie hij wederkeerig en toen en later tot aan hunne dood de ondubbelzinnigste blijken van achting en vriendschap genoot.

De eerste gouden medaille, welke door de Godgeleerde Faculteit te Leiden toegekend en uitgereikt is geworden, mogt hij ontvangen. Zij werd hem toegewezen in het jaar 1817 voor zijn antwoord op de vraag naar *eene uitlegging van den lofzang van Zacharias, die bij Lucas voorkomt* Euangelie I, vs. 67—79 (3).

Uit het voor hem zoo vereerende oordeel van de Faculteit blijkt, dat hij twee zeer bekwame mededingers had overwonnen. Het genoegen van die bekrooning werd niet weinig verhoogd door dat zijn geliefde broeder Hendrik Carel van der Boon Mesch te gelijker tijd de eerste medaille bij de Wis- en Natuurkundige Faculteit verkreeg.

Twee jaren later, den 25sten Januarij 1819, werd hij na de openbare verdediging van zijne *Uitlegkundige verhandeling over Hebr. IX vs.* 14 (4) tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, eene in die dagen schaars verleende waardigheid. Gelijk de verhandeling zelve, ter opheldering van eene der duisterste plaatsen uit den brief aan de Hebreën ingerigt, een heerlijk proefstuk van geleerde en oordeelkundige Bijbelverklaring oplevert, en ook wegens zuiverheid van taal den grootsten lof verdiende, zoo beantwoordde hare verdediging volkomen aan de verwachtingen, door de bekende bekwaamheid van den schrijver opgewekt en waarvan de buitengewone talrijkheid en aanzienlijkheid der vergadering zelve bewijzen gaf. Met ongemeene vaardigheid toch, aan bondigheid gepaard, en in zuiver Latijn, werden de gemaakte tegenwerpingen door van der Boon Mesch beantwoord, het welk hem tot te grootere eer verstrekte, omdat die tegenwerpingen, deels ingebragt door mannen, achtbaar om hunne jaren

(1) *Dissertatio Medica inauguralis, de Respiratione.*

(2) *De recta Academica Oeconomiae Ruralis institutione, cum caeteris disciplinis Physicis tam arcte conjuncta, ut mutuam et necessariam opem sibi ferant.*

(3) *Interpretatio Hemni Zachariae, quem Lucas servavit, Euang. I vs.* 67—79.

(4) *Specimen hermeneuticum inaugurale, in locum ad Hebr. IX vs.* 14.

en beroemd door hunne kundigheden, allen wel doordacht waren en met zeer veel kracht werden aangedrongen. De toenmalige Rector Magnificus van der Palm noemde dien dag een der luisterrijksten van de Hoogeschool. Het daarop volgende Proponentsexamen bevestigde zijn reeds verworven naam door de mare, die er van uitging.

Heino, bij Zwolle, was zijne eerste standplaats, waar hij in 1819 beroepen werd; naar Vlaardingen zijne tweede, vertrok hij in 1822; te Leeuwarden, zijne derde en laatste, kwam hij in 1826. Er is naauwelijks iemand zoo om strijd begeerd geworden in de Kerk als hij. Onder anderen werd hij beroepen te Velsen, te Kampen, te Schiedam, te Haarlem, te Utrecht, tweemaal te Amsterdam, tweemaal te 's Gravenhage, en driemaal te Leiden. Hij predikte geheel uit het hoofd, en de verbazend groote schare van toehoorders, die hem steeds bleven volgen, getuigde van de bijzondere gaven hem verleend. Van der Palm, die hij bestudeerd had, stond bij hem als Kanselredenaar boven aan. Dat hij zoo vele en zoo aanzienlijke beroepingen van de hand wees, lag niet minder in het juist en diep besef van den omvang en het gewigt zijner taak, dan in de al te geringe gedachten, die hij van zich zelven koesterde. Vandaar ook, dat hij voor het Professoraat te Franeker bedankte, en later de aanbieding om te Groningen de plaats van den Hoogleeraar Muntinghe te vervullen niet opvolgde.

Hij was een groot voorstander van de spraakkundige uitlegging. Door zijne ongemeene vlugheid en zijn verbazend geheugen kon hij plaatsen en woorden van beroemde schrijvers met ongeloofelijke naauwkeurigheid wedergeven. Zijne godsvrucht was opregt, kinderlijk geloovig en ademde eenen milden, vrijen Evangelischen geest. Onverdraagzaamheid kon hij evenmin dulden als ligtzinnigheid en waanwijsheid. Door strenge studiën en de inspanning bij het prediken was eindelijk zijne gezondheid ondermijnd, zoodat hij in 1835 zich verpligt zag zijn ambt neder te leggen. Hij vestigde zich met der woon in zijn geliefd Leiden; zeventien jaren lang mogt hij daar nog verkeeren, maar onder toenemend lijden, hoe ook verzacht door de toewijding en opoffering zijner voortreffelijke echtgenoote Constantia Metelerkamp, die hem al de kracht en den zegen der liefde deed ondervinden. Zijne ruste was echter verre van werkeloosheid. Gedurende zijn langdurig lijden, bleef hij tot weinige dagen voor zijne dood studeren en van alles wat zijne aandacht verdiende aanteekening houden. Die arbeid gevoegd bij zijn levendig geloof in Christus, deed hem kalm, goedsmoeds, ja meestal, wanneer men hem ontmoette, opgeruimd zijn onder alle ontberingen en beproevingen, die Gods wijsheid en liefde hem oplegde. De dood kon hem niet verrassen, want hij was vertrouwd en gemeenzaam met de gedachte er aan. In de laatste tijd verlangde hij zelfs, doch eerbiedig en onderworpen, om ontbonden te worden; en eer hij het welligt nog vermoedde, ontsliep hij zacht en zalig, voor hooger en beter leven, den 10den April 1852.

Dat de man, die zulk een klein gevoelen van zich zelven had en anderen steeds uitnemender achtte, niet te bewegen was om iets uit te geven, hoe dringend daartoe ook aangezocht, kan wel geen verwondering baren. Zelfs na zijne dood mogt geen bevoegde hand iets uit zijne menigvuldige aanteekeningen en handschriften in het licht geven. Velen heeft hij evenwel in hunnen arbeid en in de uitgave hunner schriften bijgestaan. Met voorbeeldelooze zorg en naauwgezetheid was hij hierin werkzaam. Ook aan Studenten in de Godgeleerdheid is hij menigmalen van dienst geweest. Zij bezochten hem gaarne. Zijn omgang was altijd onderhoudend en leerrijk. Hij was een warm en trouw vriend en naijverig op de eer zijner vrienden. Als zij ten onregte aangetast werden of men in het algemeen iets te kort deed aan de beginselen van waarheid en regt, dan werd de ligchamelijk zwakke man vurig en krachtig als een held.

In 1828 was hij tot Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden benoemd.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1819, D. I, bl. 81 en 82; 1828, D. II, bl. 21; en vooral *Levensb. in de Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 17den Junij 1852, bl. 94—98, dat wij hier op den voet gevolgd zijn en uit familie papieren is aangevuld.

BOON MESCH (Hendrik Carel van der), broeder van den voorgaande, geboren te Delft, den 6den April 1795, was de tweede der drie voortreffelijke zonen uit de gelukkige echtverbindtenis zijner ouders. Na in zijne vaderstad, met grooten lof de Latijnsche scholen te hebben doorloopen, en daarenboven het onderwijs van de Geneesheeren A. Stipriaan Luïscius en Michael Jakob Macquelyn te hebben genoten en zich alzoo de beginselen der beschaafdheid en geleerdheid te hebben eigen gemaakt, vertrok hij in September 1813, naar de Hoogeschool te Leiden, met oogmerk, om zich aldaar tot Geneesheer te vormen. Hij begreep echter, door eigene zucht en den raad van kundige vrienden geleid, zich vooraf nog verder in de Grieksche en Romeinsche Taal- en Letterkunde te moeten oefenen, waarin hij zulke vorderingen maakte, dat hij, indien hij zich daaraan geheel had willen toewijden, gewisselijk de grootste kenners dier Taal- en Letterkunde zou hebben geëvenaard. In het bijzonder vond de Latijnsche Dichtkunst in hem een gelukkig beoefenaar, waarvan onderscheidene proeven voorhanden zijn. Onder deze verdienen bijzondere opmerking zijn gedicht: *In obitum Viri Nob. Clarr. S. J. Brugmans*, L. B. 1819; een Saphicum, getiteld: *Ad amicum suum Johannem Rudolphum Thorbecke, summos in Philosophia Theoretica et Literis Humanioribus honores capessentem*, en geplaatst achter de *Disputatio Historico-critica de C. Asinio Pollione* van dien Hoogleeraar, en eindelijk zijn Dichtstuk op het overlijden van den tweeden zoon van den Hoogleeraar van der Palm.

Doch de Natuurkundige Wetenschappen, welker beoefening voor hem als toekomenden Geneesheer onontbeerlijk was, met name de Kruid-, de Scheikunde en de Natuurlijke Historie, trokken hem, met onwederstaanbaar vermogen tot zich; de onvergelijkelijke Brugmans, aan wien destijds het onderwijs in die wetenschappen was opgedragen, deed den blakenden ijver van van der Boon Mesch, tot een onverdoofbaren gloed ontbranden. Reeds als student, gaf hij hiervan de schoonste proeven in vier bekroonde verhandelingen over Schei-, Kruid- en Geneeskundige onderwerpen. Op de allereerst uitgeschrevene prijsvraag in het vak der Scheikunde: *Op welke wijze bewaart de Natuur de evenredigheid, tusschen de naaste hoofdbestanddeelen der Atmospheer* (1) behaalde hij, in het jaar 1817, bij de Leidsche Hoogeschool het uitgeloofde eeremetaal. Zijn antwoord is gedrukt in de *Annales* voor het genoemde jaar. In het volgende jaar verwierf hij bij de zelfde Hoogeschool, gelijktijdig twee eereprijzen, den eersten door de beantwoording der Scheikundige vraag, *hoeveel invloed het licht uitoefent om ten minsten eenige hoofdbestandeelen der planten voort te brengen* (2), den tweeden door die der vraag in het vak der Kruidkunde: *naar de regelmatigheid die er bestaat tusschen den bouw en de inwendige gedaante der planten* (3), beide welke Verhandelingen te vinden zijn in de *Annales* voor dat jaar. In het jaar 1819, eindelijk behaalde hij bij de Utrechtsche Hoogeschool den eereprijs met zijn antwoord op de Scheikundige vraag: *Terwijl de meesten der nieuwere Scheikundigen, onder de uitmuntende leiding van Humphry Davy, beweerden dat het zuur, hetwelk men tot op dien oogenblik gewoon was acidum* myriaticum oxigenatum *te noemen, eenvoudig het principium* chloricum *moest geheeten worden; en sommigen meenen met den beroemden Berzelius, dat men ook hierin de oud theorie van Berthollet moet volgen. Zoo vraagt de faculteit: welke van deze leerstellingen de voorkeur verdient, als men op de ondervinding zelve let, als men acht geeft op de gelijkvormigheid van de geheele Scheikundige theorie of eindelijk als men de basis van het acidum fluoricum (door sommigen het principium* phtoricum *genoemd) in aanmerking neemt, alsmede het niet lang geleden ontdekte principium* iodium (4), welk antwoord mede gedrukt is in de *Annales* dier Hoogeschool voor het genoemde jaar.

In 1820, een jaar na het overlijden van zijnen hartelijk vereerden en beminden Leermeester, die, van zijne zijde, hem, onder zijne vele loffelijke leerlingen, steeds als den loffelijksten onderscheiden had, werd hij met de hoogste eer tot Doctor in de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen bevorderd, na de openbare

(1) *Qua ratione servat natura proportionem inter principia proxima atmosphaerae.*

(2) *Quid lux valeat ad creanda nonnulla saltem principia Vegetabilium proxima.*

(3) *Quaeritur de ratione, quae est inter structuram et formam externam plantarum, illaque uno alterove specimine illustretur.*

(4) *Quum recentiorum Chemicorum plerique, duce eximio* H. Davy, *acidum, quod hactenus* myriaticum oxygenatum *dici consueverat, simplex esse principium* Chloricum *nuncupandum, statuant; nonnulli tamen, cum Cl. Berzelio, veterem Theoriam Bertholletianam hic etiam sequendam autument, quaerit Facultas: quaenam harum doctrinarum, si ipsa spectentur experimenta, si ad integrae Theoriae Chemicae analogiam attendatur, si denique ratio habeatur baseos acidi Fluorici* (phthoricum *principium nonnulli dicunt) et haud ita pridem detecti principii* Iodici *praerogativam mereatur.*

verdediging van een door alle bevoegde regters zeer geprezen Academisch proefschrift, *over de Graniet* (1). Een jaar later verkreeg hij, met geen minder lof, de zelfde waardigheid in het vak der Geneeskunst, waartoe hij zich den toegang opende door de openbare verdediging eener keurig uitgewerkte verhandeling *over de groote medelijdende zenuw* (2).

In den wedstrijd der welsprekendheid, kort daarna door de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, tot vereering der nagedachtenis van den onsterfelijken Brugmans, geopend, droeg hij den lauwer der overwinning weg, met eene lofrede op dezen zijnen onvergetelijken Leermeester, welke onder de fraaiste van soortgelijke stukken, in onze moedertaal voorhanden, verdient geteld te worden, en bij zoo vele andere een nieuw bewijs oplevert voor de waarheid van het vermaarde zeggen van Quinctiliaan, dat de ziel den echten redenaar vormt (3). Gedurende het afzijn van den beroemden Reinwardt, die door de uitspraak van alle kundigen voor den eenigen bevoegden opvolger van Brugmans verklaard werd, en zich toen nog, tot bevordering der wetenschappen, op Java onthield, nam hij eenige tijd aan de Leidsche Hoogeschool het onderwijs der Scheikunde waar, en deed zulks met zoo groote toejuiching, dat velen hem, ten nutte dier Hoogeschool, door eene eervolle betrekking, voor altijd daaraan wenschten verbonden te zien. Doch de vervulling van dien wensch, welke ook de zijne was, bleef tot leedwezen van alle hoogschatters van van der Boon Mesch achter. Dan de wijze Verzorgers der Doorluchtige school van Amsterdam en de verlichte Regering dier wereldstad begrepen te regt, het verlies, het welk hunne kweekschool door de verbindtenis van Reinwardt aan de Leidsche Akademie ondergaan zou, niet beter te kunnen vergoeden, dan door aan dezen uitmuntendsten van Brugmans leerlingen den openstaanden leerstoel der Scheikunde en Natuurlijke Historie op te dragen. Van der Boon Mesch aanvaardde dien post, den 20sten October 1823, met eene redevoering: *Over den beschouwer der Natuur, de bevorderaar, zoo van zijn eigen welzijn, als dat van anderen* (4), en voldeed door zijn onderwijs en de schoone vruchten, die het voortbragt, volkomen aan de groote verwachtingen, die hij van zich had opgewekt.

Geen wonder dan ook, dat onderscheidene Geleerde Maatschappijen zich beijverden om den jeugdigen Geleerde het Lidmaatschap aan te bieden zoo als in 1824 bijna te gelijktijdig de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen en het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen hem tot Lid verkozen. In 1825 zag hij zich tot Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut benoemd; in 1826 tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en in 1827 tot Lid van het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

Dan, het mogt der geletterde wereld niet lang gebeuren, zich in zijn licht te verblijden. Zijne zwakke en wankelende gezondheid deed reeds voor lang de vrees ontstaan, dat een zoo schitterend licht ontijdig zou worden uitgebluscht. Hij bleef echter nog altijd, met lust en ijver, tot bevordering zijner geliefkoosde wetenschappen werkzaam, en gaf den 18den December 1829, daarvan een luisterrijk bewijs, toen hij, als Voorzitter der Eerste Klasse van het Koninklijk Instituut, hare zevende openbare vergadering bestuurde, en daarin eene voorlezing hield tot vereering der nagedachtenis van den beroemden Natuurkundige Davy, waarin grondige kennis van zaken met keurigheid van stijl en echte mannelijke welsprekendheid om den voorrang dingt, en die naderhand in het licht is gekomen onder den titel van: *Redevoering over Humphry Davy, den gelukkigen toepasser zijner wetenschap op de belangen der Maatschappij en eenige aanteekeningen.* Leid. 1837. 8°. Dit is, helaas het laatste uitgebreide voortbrengsel van zijne kunde en fijne smaak, hetwelk hem vergund werd te leveren. Sedert nam, ofschoon zijne ziel steeds hare volle helderheid en kracht behield, de gezondheid van zijn ligchaam kennelijk af. Hij vleide zich nog altijd met hoop op herstel, en had zelfs het voornemen, om de Vereeniging van geleerde Natuuronderzoekers, die, in den herfst van het jaar 1830, te Hamburg zou plaats hebben, te gaan bijwonen; doch zijne toenemende verzwakking belette hem dit ten uitvoer te brengen. In de lente van dat jaar, was zijne kwaal, eene borst-tering, zoo zeer verergerd, dat hij, zelf zijn naderend einde, met kalme onderwerping aan Gods wijzeren en beteren wil, te gemoet ziende, naar Delft begeerde overgebragt te worden, ten einde aldaar in de armen van eenen grijzen en hooggeachten vader en verdere geliefde betrekkingen den laatsten adem uit te blazen. Hij mogt dien wensch vervuld zien, en gevoelde zich, te midden der zijnen, bij wijlen zoo verhelderd en gesterkt, dat nog eene flaauwe hoop op herstel hem zelven en anderen begon toe te lagchen. Doch het bedriegelijke dier hoop werd weldra op de treurigste wijze kenbaar, daar hij, nog vroeger dan men gevreesd had, op den 19den Junij 1831, zacht en kalm tot een beter leven insluimerde.

(1) *Disputatio geologica de Granite.* L. B. 1820. 8°.
(2) *Dissertatio medica inauguralis de Nervo Sympathico magno.* L. B. 1821. 8°.
(3) *Pectus esse, quod disertos facit.*
(4) *De naturae contemplatore, tum sui, tum alieni commodi adjutore.*

Behalve de bovengenoemde akademische verhandelingen en zijne *Lofredenen* op Brugmans en op Humphry Davy zien van hem het licht:

J. B. Tromsdorff, *Leerboek der Artsenijmengkundige proefondervindelijke Scheikunde.* Amst. 1827, 3 deelen.

Verhandeling over eenen nieuwen Eekhoorn en Pastor, met andere bijdragen van zijne hand, te vinden in de *werken der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut.*

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1823, D. I. bl. 114, 115, D. II. bl. 249, 261, 1824, D. I. bl. 397, D. II. bl. 124, 251, 1825, D. II. 370, 1826, D. II. 152—155, 1827, D. I. bl. 49—55, 61, 1830, D. II. bl. 161, 1831, D. I. bl. 387, 388, 1832, D. I. bl. 274—279, *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; van Lennep, *Amstel Athen. Memor.*, pag. 222; 286, 287; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* M. Siegenbeek, in de *Handel der Jaarl. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 5den van Hooimaand* 1831, bl. 34—43, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn en uit familiepapieren zijn aangevuld.

BOON VAN ENGELANT (Kornelis of, zoo als hij zich later schreef, Cornelis), geboren te Rotterdam in 1680, was Baljuw van Heenvliet en Leenman van den Lande van Voorne, en legde zich op de dichtkunst toe.

Men heeft van hem:

Heidensche Grootmoedigheden, Rotterd. 1704, 4°.

Gedichten en Tooneelpoëzij, Delft 1724, 4°. 2de druk Amst. en Leid., 1732, 2 deelen, 4°.

In het herdersdicht is hij plat. Hij dichtte als niet dichtende. In het heldendicht is hij iets beter; zijne versificatie is in zijne andere gedichten zeer ongelijk, nu eens vloeijend, dan weder hortend en stootend. Zijne tooneelpoëzij hoe sierlijk uitgegeven, hoe aanlokkend ingeleid door eenen *Brief, rakende de behandeling der Tooneelpoëzij*, gerigt aan den vermaarden Arnold Hoogvliet, verdient geen bijzondere vermelding, de treurspelen zijn beter van vinding dan van stijl en versificatie.

Zijne Tooneelpoëzij bestaat uit:

Mirra. Treursp. Rott.

Dido. Treursp.

Leiden verlost. Treursp. Rott.

Timon. Treursp.

Kosmus de Medicis. Treursp.

Eeuwspel op het treurspel van Arminius toegepast. Leid. 1700.

Amintas herderspel, uit het Ital. van Tasso. Delft 1722.

Boon overleed omtrent het midden der achttiende eeuw.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III, bl. 72 en 73; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. 1, bl. 249, b. 63.

BOONACKER (Adrianus) zoon van Hendrik Boonacker, Kapitein in dienst dezer Landen, werd geboren te Brielle, den 28sten Januarij 1739. Hij trad in 1751 in dienst als Kadet in het Regement van A. A. Graaf van Pretorius; ging in 1760 over bij de Gardes du corps van Z. H. den Prins van Oranje en werd in 1763 aangesteld tot Luitenant bij het Regement van den Kolonel de Salve, bestemd naar de Berbice. Boonacker maakte dien togt, tot demping van eenen opstand onder de slaven, mede. Vervolgens werd hij in 1768 bevorderd tot Kapitein, bij het zelfde Regement, toen veranderd in een Regement Mariniers onder de bevelen van den Kolonel Douglas, geschikt tot het doen van togten over zee, daar het zich tot den togt naar de Berbice vrijwillig aangeboden en daarin zich zoowel gekweten had. In 1771 aangesteld tot Kapitein-Kommandant van de kompagnie Grenadiers van het Eerste Bataillon van genoemd Regement, werd hij in 1774 Kapitein en in 1780 Majoor bij het Tweede Bataillon van gedacht Regement. Bevorderd tot Luitenant-Kolonel bij het zelfde Regement in 1791 hielp hij als zoodanig in 1793 de

vesting Sluis roemrijk verdedigen, en was een der onderteekenaars van de voorwaarden, waarop die vesting aan den Franschen Generaal Moreau zou kunnen worden overgegegen. In 1795 aangesteld tot Kolonel van de zesde halve brigade, kommandeerde hij, in 1799, dat gedeelte van de divisie, Dumonceau of de tweede Bataafsche divisie, dat in Groningen en Friesland was gelegerd om, tijdens den inval van de Engelschen en Russen in Noord-Holland, de Noord-oostelijke grenzen te bewaken en was in die betrekking, Kommandant van Groningen. Na in 1802 met den rang van Generaal-Majoor te zijn gepensioneerd, overleed hij te Leiden den 16den Februarij 1817.

Zie *Verhaal van het Beleg der Vesting Sluis in Vlaanderen*, Bijlage I; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar. D. XXIII. bl. 315—317; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III, bl. 112 in noot; *Het Vaandel, Tijdschrift voor Onder-Offic.*, 2de Jaarg. bl. 606; uit familiepapieren aangevuld.

BOONAERTS (Willem), of zoo als hij zich in het Latijn schreef Gulielmus Fabius, geboren te Hilvarenbeek, was Hoogleeraar in de Grieksche taal te Leuven, waar hij met bijzondere vlijt voor de goede opvoeding en regtgeloovigheid zijner leerlingen zorgde. Den 28sten Mei 1590 werd hij door eenige wederspannige en woelende Studenten vermoord. Behalve in de Taal- en Letterkunde moet hij ook zeer bedreven zijn geweest in de Geneeskunde.

Er bestaat nog een werk van hem in de Grieksche taal.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Hieronymus Wierix.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memorieb.*, bl. 379; Hermans, *Conspectus Onom. Liter.*, pag. 8; F. Muller, *Catal. van eene verz. portretten van Nederl.*, bl. 321.

BOONEN (Arnold), Kunstschilder, geboren te Dordrecht den 16den December 1669 uit Arnold Boonen en Elizabeth Gijzen, toonde van der jeugd af aan, dat er een verheven geest in hem woonde, en iets groots van hem te wachten stond. Na een grondig onderwijs in de lees- en schrijfkunst genoten te hebben, gaf hem zijn vader, toen hij 13 jaren oud was eene vrije keuze om een beroep te kiezen, waar zijne genegenheid meest toe overhelde. Zonder zich lang te bedenken, verkoos hij, uit een aangeboren zucht, de schilderkunst. Zijn vader bestelde hem hierop bij Arnoldus Verbuis, een portret- en historieschilder, die zeer onhebbelijk in zijne manier van leven en schilderen was, en uitmuntte in het voorstellen van bordeelen, en wel zoo losbandig, dat het van geene kuische oogen, dan met verontwaardiging kon gezien worden, en niet anders, dan tot verleiding en ontstichting der schilderjeugd strekken kon. Doch nadat deze onbeschaamde schilder, weinig tijds daarna, met der woon naar 's Gravenhage vertrokken was, mogt Boonen het onderwijs van den beroemden Godfried Schalken genieten. Bij dezen zette hij zijne kunst met veel lust en ijver voort, en werd boven alle zijne medeleerlingen van zijnen meester geacht. Nadat hij ruim zes jaren dit onderwijs had genoten, en slechts 20 jaren bereikt had, gaf Schalken zelf hem te kennen, dat hij nu bekwaam was om zich voorts naar het leven te oefenen. Hiertoe ging hij over, en van toen af gaf hij voor zijne jaren zulke gelukkige proeven van zijn edel kunstvermogen, dat een kundig oog daarin reeds duidelijk zien kon, welk een groot meester er van hem te wachten was. Hij heeft dan ook, zoowel in het schilderen van portretten als kabinetstukjes uitgemunt; maar de menigvuldige bezigheid, welke hem het portretschilderen verschafte, en waarin hij het meeste voordeel zag, gaf aanleiding, dat hij zich daaraan geheel overgaf; waardoor men dan ook weinige kabinetstukjes van hem ziet.

Op zijn vijf en twintigste jaar deed hij eene reis naar Duitschland, en schilderde te Frankfort onderscheidene voorname personen, en zoodanig naar genoegen, dat hij eenen grooten naam verwierf, en door Lotharius Franciscus van Schouborn, Keurvorst van Mentz, aan zijn Hof werd verzocht; zich derwaarts begeven hebbende, schilderde hij dien Vorst tweemaal, eens levensgroot ten voeten uit, en eens in het klein, nevens zijnen broeder, en vele Heeren van zijnen hofstoet. In alle deze portretten vond de Keurvorst zooveel genoegen, dat hij Boonen verzocht eenige kabinetstukjes voor hem te schilderen; deze vervaardigde tien stukjes, alle kaarslichten, waar hij rijkelijk voor beloond werd en veel eer mede inlegde.

Boonens voortreffelijke penseelkunst, maakte hem door geheel Duitschland zoo vermaard, dat Ernst Lodewijk, Landgraaf van Hessen-Darmstad, hem verzocht aan zijn Hof te komen; waaraan hij voldeed, als wanneer hij dien Vorst, nevens zijnen gemalin, onderscheidene malen, schilderde, welke stukken verzonden werden aan de vermaardste Hoven van Europa. Te Darmstad bleef hij vier maanden, en werd, gedurende die tijd, van die vorstelijke personen op het allervriendelijkst onthaald, voor zijne kunst rijkelijk betaald en bovendien nog met kostbare geschenken begiftigd.

Nadat Boonen dus aan onderscheidene Hoven zijne kunst geoefend, en daar benevens vele aanzienlijke lieden geschilderd had, vertrok hij naar zijne geboorteplaats Dordrecht; doch hier weinig werk vindende, begaf hij zich in het jaar 1696 naar Amsterdam, waar hem de fortuin mede zeer gunstig was; want kort na zijne komst aldaar, werd hij van de Regenten, die toen het spinhuis bestuurden verzocht hunne afbeeldsels te schilderen, in een groot stuk, alle levensgroot, hetwelk hij zoo kunstig uitvoerde, en waardoor hij zich zoo beroemd bij alle regtschapene liefhebbers maakte, dat, niet alleen vele aanzienlijke inwoners der stad van hem wilden geprotretteerd worden, maar er kwamen weinige Vorsten of Grooten, die vermaarde koopstad bezoeken, of zij lieten zich door hem schilderen. Onder anderen liet zich de Kroonprins van Pruissen, in het jaar 1698 te Amsterdam zijnde, door hem portretteren, hetwelk hij tot groot genoegen van dien Vorst en van alle kundige liefhebbers volbragt. Dit stuk is in koper gebragt door den beroemden Plaatsnijder Pieter van Gunst en onder de liefhebbers van prentkunst overvloedig bekend.

In het jaar 1703, begaf Boonen zich in het huwelijk, met Anna Maria Mattheus, een zedig en deugdzaam meisje. Eenige tijd hierna verzochten hem de Bestuurders van 's Lands Munt te Dordrecht, om in een groot stuk hunne afbeeldsels te schilderen; hetgeen hij met roem volvoerde. In dit stuk zijn de voorste personen levensgrootte ten knieën toe uit, en de anderen naar evenredigheid verbeeld, alle op het kunstigst geschilderd en geordonneerd.

Voorts heeft Boonen ondescheidene Burgemeesters van Amsterdam en hunne familiën geschilderd. Ook waren er in zijnen tijd geen Regenten van Godshuizen, noch Dekens en Overlieden van Gilden, of zij zijn door zijn kunstpenseel afgemaald. In het jaar 1706 schilderde hij de zes Regenten van het Huiszittenhuis aan de oude zijde; in 1709 de vier Regenten van het Walen-Weeshuis; in het jaar 1710 den Hertog van Marlborough; in het zelfde jaar de vier Overlieden van het Wijnkupersgild; in 1712 de Overlieden van het Wijnkopersgild; in 1714 vier Regenten van het Spinhuis en vier Regenten van het Leprozenhuis, en in 1716 zes Overlieden van het Chirurgijnsgilde en zes Regenten van het Burger-Weeshuis. In 1717 was het voorwerp van zijn edel Kunstpenseel, de wereldberoemden Czaar Peter de Groote, nevens diens Gemalin en eenige Prinsen van zijn gevolg, allen levensgroot. Voorts heeft hij nog eene menigte aanzienlijke lieden geportretteerd, die allen door hem om het schoonst geschilderd en geordonneerd zijn, en van een koloriet, kracht en zachtheid, dat een Kunstkenner aanstonds de manier van den grooten Schalken daarin ziet doorstralen; hebbende Boonen de smeltende en tevens fikse behandeling van zijnen grooten Meester zoo wel afgezien, dat niemand hem hierin heeft geëvenaard; dit ontdekt men ook grootelijks in het afbeeldsel dat hij van Johannes van Huissem, den Fenix der Bloemschilders, heeft vervaardigd; dit portret toch is in allen deele overkunstig behandeld, en zoo volmaakt in de manier van Schalken, dat men het voor een stuk van dien Meester zou aanzien; ook geleek het van Huissem volmaakt, en was tegen een Bloemstukje van van Huissem kunst om kunst geschilderd, en malkander over en weder vereerd.

Men kan uit 's mans geheelen levensloop zien, dat hem de fortuin overal gunstig bejegend heeft, en door zijn kunstpenseel veel goudaders heeft doen opdelven; maar hij had ook vele olijfplanten, die rondom zijne tafel opgroeiden, en naar eisch van hunnen staat en jaren, elk het zijne noodig hadden, en dus veel van onderhoud kosten. Hij was een deugdzaam en vriendelijk man, die met zijne kinderen altoos het best voor had. Ook heeft hij veel leerlingen in de kunst onderwezen, als: Jan Maurits Quinkhart, Cornelis Troost en Filip van Dijk, die alle groote meesters zijn geworden. Het laatste portretstuk der Regenten van de Leprozen was niet lang voltooid geweest, toen hem de dood wegrukte op den 2den October 1729.

Zijne beeldtenis naar eene schilderij, door hem zelven geschilderd, door Aart Schouman geteekend en door Pieter Tanjé in plaat gebragt, komt voor in van Gool, *Nieuw Schoub. der Nederl. Konsts. en Schilder*, op plaat E.

Zie dat werk bl. 294—309; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. II, bl. 258, 264, 312, 463, 469 en 470; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOONEN (JASPER), broeder van den voorgaande, geboren te Dordrecht den 7den September 1677, was mede een bekwaam Kunstschilder, die zijnen broeder tot Leermeester had, en zoo in zijne geboortestad als te Rotterdam vele portretten schilderde, welke bijzonder goed geleken. Hij overleed te Dordrecht den 20sten October 1729.

Zie van Gool, *Nieuw Schoub. der Nederl. Konsts. en Schilder.*, D. II. bl. 414, 415; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*, in welke beide laatste werken verkeerdelijk gezegd wordt, dat hij te Rotterdam geboren is; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOONEN (Mr. DIRK) legde zich in zijne geboorteplaats Harderwijk op de studie der Regtsgeleerdheid toe en werd er, na tot Meester in de beide Regten bevorderd te zijn, Burgemeester, en in 1793 Curator der aldaar gevestigde Hoogeschool, welke waardigheid hij bij de omwenteling van 1795 bleef behouden. Aanstonds na zijne benoeming tot Curator zag hij zich het bestuur toevertrouwd der geheime kas, en drie jaren daarna werd hem het Voorzitterschap der vergadering opgedragen. Zoo genoot en behield deze gematigde man, vóór en na de verandering van zaken de hoogachting zijner ambtgenooten en van allen, die den ijver en de wijsheid wisten te waarderen, door hem in het hagchelijkste tijdsgewricht, ten beste der wetenschappen, betoond. Den 5den Maart 1802, betaalde hij, in rijpe leeftijd, zijnen tol aan de natuur.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 447, 485.

BOONZAJER (CORNELIS), zoon van Alard Boonzajer en van Cornelia Taats, geboren te Arnhem den 21sten September 1754, volbragt zijne letteroefeningen te Franeker, onder de Hoogleeraren Elias Wigeri en Hermannus Cannegieter in 1778, met eene verhandeling *Over de misdaad der Veelwijverij volgens het Burgerlijk regt* (1). Reeds in 1778 tot Advokaat voor het Hof van Holland toegelaten, werd hij dat zelfde jaar tot Conrector en in 1780 tot Rector der Latijnsche scholen te Gorinchem aangesteld; hij aanvaardde deze laatste betrekking in 1781 met eene verhandeling *Over de hoogste pligt van eenen Studerende* (2). Te Gorinchem besteedde hij zijne ledige tijd aan de hernieuwde bewerking van den *Teuthonista* of *Duytschlender*, door Gerard van der Schueren uitgegeven, en in 1475 bij Arnold ther Hornen te Keulen gedrukt, zijnde een tegenhanger van dat van Cornelis Kiliaan, en waarschijnlijk het eerste Duitsch-Latijnsch Woordenboek dat immer het licht zag. Van welk werk van van der Schueren, voor zoo verre bekend is, slechts twee afdrukken hier te Lande aanwezig waren. Het werk van Boonzajer was juist ter pers bezorgd, toen 's mans vroegtijdige dood, den 8sten Januarij 1792, hem verhinderde de proeven na te zien en de laatste hand te slaan aan de rangschikking der 3 deelen letterkundige aanteekeningen. Spoedig echter nam de Predikant Joannes Wilhelmus Bussingh op zich, om de uitgave van een en ander te bezorgen; doch gaf dit later over aan Mr. Jacob Arnout Clignett. Dit nu gevoegd bij de tijdsomstandigheden, had ten gevolge, dat de tekst van het Duitsche gedeelte, zonder de aanteekeningen, doch verrijkt met eene zeer uitgewerkte taalkundige Voorrede van den Letterkundigen Clignett, eerst in 1804 te Leiden in een deel het licht zag.

Het vroegtijdig overlijden van Boonzajer en de tijdsomstandigheden verijdelden mede eene door den Rector voorgenomen, en tot zekere hoogte gereed gemaakte, nieuwe uitgave van Marci Vitruvii Pollionis, *libri X, de Architecturâ*, met eene vergelijking der onderscheidene lezingen en een uitgewerkt register op dit boek; alsmede van een ontworpen plan tot uitgave van een uitgebreid werk over de Nederlandsche Schrijvers en andere taalkundige werken, welke stukken in handschrift nog aanwezig zijn.

In 1782 huwde Boonzajer met Johanna Cornelia van Appeltere, zuster van den reeds vroeger (3) vermelden Dichter Joan Christiaan van Appeltere; van de zes uit dien echt verwekte kinderen, overleden vier in den bloei der jaren, van welke twee op studie zijnde, en onder deze de hier volgende Alardus Cornelis Boonzajer; een vijfde Johan Christiaan Boonzajer, Lid der Provinciale Staten van Zuid-Holland en Wethouder van Gorinchem, volgde hem den 12den Augustus 1849 in ongehuwden staat, aan eenen aanval der cholera, ten grave; terwijl de zesde Cornelis Gerardus Boonzajer, Notaris en Oudheid- en Penningkundige te Gorinchem, thans nog in leven is.

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis, De crimine polygamiae ex Jure civili.* Franeq. 1778.
(2) *Oratio de Optimi studiosi officio.* Gor. 1781.
(3) D. I. bl. 339.

In de Staatkundige woelingen van 1787 werd Cornelis Boonzajer mede betrokken, en daar hij de betrekking van Secretaris van het toenmalige Exercitie-genootschap had aangenomen berokkende hem dit veel leeds en kosten. Overigens was hij zeer bemind en geëerd door allen, die hem kenden en steeds onledig in Letterkundige bezigheden.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 17—21; de Chalmot, *Verzameling van Stukken*, D. XII. bl. 268—282; *Almanak voor Jonge Heeren en Juffers voor* 1792; *Algem. Vaderl. Letteroef. voor* 1816, N°. 13; *Handel. van de Jaarl. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 16den Junij* 1828, bl. 60; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis, uit familiepapieren aangevuld.

BOONZAJER (ALARDUS CORNELIS) zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem den 15den Maart 1783, genoot met zijne vijf broeders en zusters, het eerste onderwijs in de lagere scholen zijner geboorteplaats; werd vervolgens door den bekwamen Gorinchemschen Rector Gerardus Wilhelmus Boot in de geleerde talen onderwezen, zoodat hij zich in de maand September 1801 in staat bevond om de Hoogeschool te Leiden te bezoeken. Hier studeerde hij, mede onder tijdelijk genot der instelling van Vrouwe Clara Janse van Sparwoude, Wed. van der Meer, overleden te Delft den 4den Augustus 1614, besproken bij haren uitersten wil van 28 Januarij 1598, mits studerende te Leiden in de Godgeleerdheid; tot welke Vrouwe de familie Boonzajer in bloedverwantschap staat. Te Leiden oefende hij zich eerst verder in de Letteren, onder de Hoogleeraren Matthijs Siegenbeek en Daniel Wijttenbach, daarna in de Regten, onder Dionysius Godefridus van der Keessel.

Tot verpozing van meer ernstigen letterarbeid tokkelde hij de Nederduitsche Lier, op eene wijze, die deed verwachten dat hij een niet ongelukkig beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunde zou worden, zoo als blijkt uit zijn werkdadig medelidmaatschap aan het destijds te Leiden bestaande Gezelschap *Favente Apollinne* en, onder anderen, ook uit de onlangs door ons medegedeelde gedichten van zijne hand in het *Jaarboekje voor de Gemeente en het Kanton Gorinchem* 1854. Ofschoon de gezondheid van Boonzajer destijds reeds in eenen zeer bedenkelijken toestand verkeerde, werd hij den 4den Mei 1805 tot Candidaat in de Regten bevorderd. Zijn daarop gevolgd overlijden, te Gorinchem op den 20sten April 1806, verhinderde de geheele voltrekking dier bevordering en beroofde de Maatschappij van eenen braven, bezadigden en ijverigen jongeling, van wien men met het volste regt de grootste verwachtingen koesterde.

Uit familiepapieren bijeen gebragt.

BOOREN (ELIAS VAN), geboren te Leiden den 28sten Februarij 1728, was Schoolmeester in zijne geboortestad, ofschoon hij tot deze betrekking geen de minste geschiktheid had. Zijne verwaandheid overtrof nog zijne onbekwaamheid, zoodat hij in 1774 ter perse gaf eene Beschrijving in rijm van het tweede eeuwfeest der Leidsche Akademie, onder den titel:

Het Tweehondertste Jubels Vreugt Verhaal, Meede ter Gedagtenis beschreve En op Reym Gemaakt van My Elias van Booren Schoolmeester woond op de Middelste Gragt, Inhoudende het Geen op den Derden en Vierden van October 1774 Is geschiet ontrent het feest houden van het tweehondertste Jubel van Leydens Ontzet.

Ellendiger rijmelarij is er welligt ter zulker gelegenheid nimmer in het licht gezonden, en niettemin verlustigt men zich bij het lezen, om den wonderbaarlijken gedachtengang van den pedanten schoolvos, die zijne rijmen nu en dan met proza aanteekeningen, midden tusschen deze in geplaatst, afwisselt.

Bovendien bestaat er van hem in druk:

Dankoffer aan den digter A. Balthazaar, te Leyden, voor zijne Lofgalmen op het Twee Honderdtjarig Jubelfeest van Leydens wijdvermaarde Hooge School, verscheenen en Geviert op den 8. Februarij MDCCLXXV.

Van Booren overleed den 14den Januarij 1797. Ten proeve van 's mans rijmtrant voegen wij hierbij het Grafschrift dat hij op zich zelven gemaakt heeft:

Als ik kwam te steurreven
Mot ik het Hemelryk beeurreven,
De gaander die dan op myn zandgraft mag gaan
Mot dan zeggen Elias van Booren ligt hier onder aan.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOORT (Hendrik), die omtrent het begin der zestiende eeuw Rector der Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch was, gaf in druk: *Fasciculus morum, ex approbatorum Poëtarum auctoritatibus collectus.* Antverp. 4°, waarvan nog een druk bestaat Sylvaed. 1569. 8°. Het werk bevat eene verzameling van Zedekundige Spreuken uit de oude Latijnsche Dichters getrokken, waarbij gevoegd zijn Letterkundige verklaringen.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils), *Kath. Meyer Memor.*, bl. 181; Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.*, pag. 4; *Biogr. Univers.*

BOOT (Aarth, Arent of, Arnold), of zoo als dit geslacht zich vroeger schreef Booth, zoon van Arnold Boot, van 's Heerenwege Burgemeester te Dordrecht en later Advokaat te 's Gravenhage, en van Agatha van Diemen, was Meesterknaap van de Wildernis in Holland en Baljuw van 's Gravenhage, daarna Kastelein en Drost te Franeker en Grietman van het Bildt. Hij pachtte, met Julius van Botnia en Marten Kobel, onderhands te Brussel van den Raad van Karel V de Bildtlanden, en bood daarna den vorigen pachters die wederom in huur aan, op voorwaarden, zoo als hij die voorschreef. Deze, die te voren gemelde landen van eenen slechten tot eenen goeden staat hadden gebragt, waren hiermede in het geheel niet tevreden, en bragten hunne klagten bij het Hof van Friesland in, waar de Grietman met zijne deelgenooten in het ongelijk werd gesteld, en hun bevolen, de oude pachters ongemoeid hunnen gang als vroeger te laten gaan. Hij deed met zijne huisvrouw Geertrui van Leeuwen eene reis naar Jeruzalem en had bij haar twee zonen, Johan Boot, Rentmeester der verbeurde goederen, in 1595 te 's Gravenhage overleden, en Gerard Boot Advokaat en Rentmeester der Abdij van Egmond, en vier dochters.

Het wapen van hem en zijn geslacht is een schild van goud met een springend hert van sabel.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1001; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 878 en 879; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 41 en 42; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749; en vooral H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 313 en 314, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BOOT (Everhard), uit het zelfde geslacht als de voorgaande en vijfde zoon van Cornelis Boot en Sophia van Wijck, werd te Dordrecht geboren, omtrent het jaar 1575. Nadat Boot zijne Letteroefeningen volvoerd had, legde hij zich inzonderheid op de Godgeleerdheid toe, en zich hierin gedurende de vereischte tijd met alle vlijt geoefend hebbende, werd hij Proponent, en in 1602 Predikant te Utrecht. Omtrent twee jaren later, huwde hij met Alida Ruysch, bij wie hij drie kinderen verwekte. Cornelis Boot, die in 1656 en 1657 Burgemeester te Utrecht was, Hendrika Boot en Abraham Boot, die Secretaris is geweest van Wijk-bij-Duurstede en zonder kinderen in 1636 overleed. Boot stierf den 14den Augustus 1610, en zijn huisvrouw overleefde hem slechts zes jaren. Hij heeft uit het Latijn in het Nederduitsch vertaald, en uitgegeven eene verhandeling van Willem Perkins, onder den titel van:

De Gereformeerde Catholijck; dat is eene Verclaringe van d'overeenstemmige ende 't verschil datter in 't stuk van de Religie tusschen de Ghereformeerde ende Roomsche Kercke nu ter tijd is, enz.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1000; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 877; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 687; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 42; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 738, die hem abusivelijk Eduard noemt; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*, *Biogr. Univ.*

BOOT (Adriaan) was een vermaard Ingenieur, die in 1614 door Filips III, Koning van Spanje naar Mexiko gezonden werd, om aldaar eenige droogmakerijen te helpen bevorderen, waartoe hij den Koning door diens Gezanten te Parijs was aanbevolen; doch de Spaansche traagheid stond hem in den weg, om aldaar eenig nut van belang te stichten. Waarschijnlijk behoorde hij tot het geslacht van de bovenvermelde en was misschien wel de jongste broeder van den voorgaande, welke gehuwd was met Magdalena Voskuyl, doch zonder kinderen overleed.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 1000; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. II. bl. 682, 683.

BOOT (Godfried), een kleinzoon van den boven vermelden Aarth Boot en zoon van Gerard Boot, Advokaat en Rentmeester van de Abdij van Egmond, en van Geertruid van Kouwenhoven, was Ridder enz. en werd Ontvanger der Convooijen en Licenten te Gorinchem, doch overleed in 1625 te Londen. Hij was gehuwd met Christina van Loon en liet vijf kinderen na, onder welke twee zoons Gerard Boot en Arnold Boot, die beide volgen.

Godfried Boot vertaalde *Adriani Junii Batavia*, onder den titel van:

Een seer cort doch clare Beschrijvinge van de voornaemste Ghemuyrde en ongemuyrde steden en vlecken van Holland en de West-Vriesland. Delft. 1609. 4°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1002; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 877; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 43; *de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 234.

BOOT (Gerhard) of Gerardus Bootius, zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem in 1604, werd na zijne studiën volbragt te hebben, Medicinae Doctor. In het jaar 1630 of daaromtrent, begaf hij zich naar Engeland, en praktiseerde als Geneesheer te Londen, alwaar hij Lijfarts werd van Koning Karel I. Nadat die rampspoedige Vorst, den 19den Februarij 1649 het schavot had moeten beklimmen, verliet Boot Londen en begaf zich naar Dublin, waar hij in 1650 overleed, eenige kinderen nalatende, die hij bij zijne huisvrouw Katrina Manning had verwekt. Hij heeft de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Vrolycke Uuren. 1630. 4°.

Philosophia Naturalis reformata, id est Philosophiae Aristotelicae accurata examinatio, ac solida confutatio et novae et verioris Introductio. Dublinii 1641. 4°.

Ook hanteerde hij met geen ongelukkig gevolg zoowel de Nederduitsche als de Latijnsche lier, zoo als blijkt uit de Lofdichten op een paar deelen *der Nederlandsche Oorloghen* van Pieter Christiaansz. Bor, die met zijns vaders zuster gehuwd was.

Zijne zinspreuk was *Christo duce nihil timendum.* (Onder het geleide van Christus is er niets te vreezen).

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1002; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 878; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 43; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 741; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1847, D. I. bl. 341.

BOOT (Arnold) of Arnoldus Bootius, een broeder van den voorgaande, geboren te Gorinchem in 1606, studeerde met zeer veel vlijt, en legde zich inzonderheid toe op de grondige kennis van de geleerde talen; vervolgens beoefende hij de Geneeskunst, en werd Doctor in die wetenschap; dan zulks belette niet dat hij ook voortging om zich met allen ijver in de grondige kennis der talen en oordeelkundige opheldering der gewijde Schriften te oefenen. In 1630 stak hij naar Engeland over, beoefende de Geneeskunde eenigen tijd te Londen, en werd Lijfarts van den Graaf van Leicester; Onderkoning van Ierland, en tevens Lands- en Leger-Doctor van dat Rijk. Deze bedieningen noodzaakten hem om zijn vast verblijf te Dublin te vestigen, alwaar hij huwde met Margriet Dongan, bij wie hij eene dochter verwekte, Maria Anna Boot, welke huwde met Marcus Beijerman, Predikant te Wognum. De noodlottige beroerten en oorlogen, die Ierland later zoo deerlijk teisterden, noodzaakten hem in 1644 dat Rijk te verlaten. Hij begaf zich naar Parijs, alwaar hij de beoefening der Geneeskunde staakte, om zooveel te ongestoorder zijne Letterkundige werkzaamheden waar te nemen; hij stierf er in 1653, na de volgende werken door den druk te hebben gemeen gemaakt:

Franc. Taylor et Arn. Bootii, Examen Praefationis Joan. Marini in Bibliâ Graecâ, de textus Hebraici corruptione, et Graeci auctoritate. Lugd. Bat. 1636. 12°.

Animadversiones Sacrae ad textum Hebraicum Veteris Testamenti. Lond. 1644. 4°.

Epistola de textus Hebraici Veteris Testamenti certitudine et authentiâ, contra Ludov. Cappelli criticam. Pars. 1650. 4°.

Vindiciae seu Apodixis apologetica pro Hebraicâ Veritate, contra Joh. Morinum, et Lud. Cappellum. Paris 1653. 4°.

Observationes Medicae de Affectibus (a veteribus) omissis; videlicet de Abscessii hypocraneo, de Vomicâ hypocraneâ, de Vomicâ cerebri, de Suturarum discessione, de capitis distortione, de Epilepsiâ processivâ, de oris Haemorrhagiâ periodicâ, de Linguae ardore et siccitate extra febres, de Lippitudine mucaginosâ, de Labrosulsio seu Cheilocase, de Sterni dolore, de Tabe pectoreâ. Lond. 1649, herdrukt te Helmstad in 1664 in 4°, met eene Voorrede van Hendrik Meiboom.

Nog heeft hij zijn broeder Gerard geholpen, in de zamenstelling van diens *Philosophia Naturalis reformata*.

Ook van hem vindt men Latijnsche en Nederduitsche Lofdichten op het gedachte werk van Bor, welke die zijns broeders overtreffen.

Zijne zinspreuk was *Cum Deo et cum decoro*. (Met God en met het welvoegelijke).

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1002; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 878; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 741; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1847, D. I. bl. 340.

BOOT (Willem), een kleinzoon van den bovenvermelden Everhard Boot en zoon van Cornelis Boot, Burgemeester te Utrecht en van diens tweede echtgenoote Digna van Wijkersloot, was Majoor in dienst dezer Landen, toen hij, den 15den Julij 1574 door Karel van Rabenhaupt, Baron van Soucha, die Grave ging belegeren, met 180 man werd uitgezonden om het eilandje Middelweert, in de Maas, tusschen Mook en Cuyk, te bezetten. Nauwelijks was Boot een uur bezig geweest, om daar, waar de oever vlak was, eene borstwering op te werpen, of de Franschen, onder den Gouverneur van Grave, de Graaf Chamilly, vertoonden zich op den tegenoverliggenden dijk bij Cuyk en kwamen zijnen arbeid, door schieten met klein geweer, verstoren. Tegenover het eiland aangekomen deed Chamilly dertig zijner Ruiters afzitten, om met hun schietgeweer van achter den dijk het volk van Boot in het voltooijen van de borstwering te verhinderen, tot dat zijn voetvolk zou zijn aangekomen. Dan, zijn ongeduld hem niet toelatende zoo lang te wachten, en meenende, dat de tusschenbeide stroomende rivierarm overal waadbaar was voor de Ruiterij, welke ook de eer van dit kleine wapenfeit liever niet met het voetvolk wilde deelen, deed hij zijne ruiters, met de sabel in de vuist, onder een groot geschreeuw te water gaan. Doch, behalve dat hen weldra de vaste grond begon te begeven, werden zij, die zwemmende den oever van het eiland naderden, zoo wel ontvangen, dat zij moesten afdeinzen. Op dit gezigt begeeft Chamilly zelf zich te water met den degen in de hand; er volgt een tweede aanval, vinniger dan de vorige, maar even vruchteloos; moedig houden de verdedigers stand op den oever. De dappere Boot, door een musketkogel getroffen, gaat niet te min voort de zijnen aan te vuren; een Hollandsch Officier, Chamilly onder de zwemmenden ontdekt hebbende, legt met een geweer op hem aan, maar wordt op den zelfden oogenblik door Chamilly zelven met een pistoolschot gekwetst. Zoo worstelt men eenige tijd tegen elkander; die den oever bereiken, worden met de kolven der geweren teruggeslagen, en ten tweedenmale wijken de aanvallers naar den dijk. Een en andermaal wordt de aanval op gelijke wijze hervat, op gelijke wijze afgeslagen. Bij iederen aanval doen de vijanden; vóór dat zich de aanvallers te water begeven, eene algemeene losbranding uit het geweer op de onzen, die zonder eenige bedekking bloot staan op het eiland. Maar ook dit kon deze dapperen niet doen wijken. Zeven Fransche Officieren hebben reeds post gevat op het eiland; zij worden gevangen genomen, en eindelijk moest de Fransche ruiterij haars ondanks de eer van het gevecht aan het voetvolk overlaten. Dit was middelerwijl aangekomen, en onderhield, veilig achter den dijk en in de daargelegen huizen, een moorddadig musketvuur op de onzen. Nu laat Chamilly twee eskadrons zich opstellen langs den dijk, en beveelt zijn voetvolk met deze over te steken. Hij zelf, om het voorbeeld te geven, springt ten derde male in de rivier; de soldaten klemmen zich vast aan ruiters en paarden, gaan aldus met dezen te water tot daar, waar de ondiepte hun zelven eenen vasten bodem doet vinden, en zoo bestormen zij het eiland. Hier waren intusschen van de verdedigers velen gesneuveld, velen gekwetst. De Majoor Boot had eene tweede wond gekregen, welke hem onmagtig maakte, het bevel te voeren; van tien Officieren waren er niet meer dan drie ongekwetst; de soldaten hadden hun scherp verschoten, ja velen hadden reeds, bij gebrek van kogels, de knoopen van hunne kleederen gerukt, en die op hun geweer gedaan. Het was derhalve onmogelijk, langer stand te houden; en, na bijna drie uren vechtens, besloot men het eiland te verlaten hetgeen in goede orde geschiedde. De vijand bekende, dat het behaalde voordeel, hem duur was te staan gekomen, en deed regt wedervaren aan de heldhaftigheid dezer Nederlandsche dapperen. Chamilly liet de gevangene Officieren hunne degens en sjerpen behouden, betuigende zijne achting voor lieden, die zich zoo braaf hadden gedragen. Later werd Boot bevorderd tot Luitenant-Kolonel en hij schijnt in dien rang te zijn overleden.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1000; Valkenier, *Verwerd Europa*, D. II. bl. 924—927; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 180—183.

BOOT (J.), waarschijnlijk van het zelfde geslacht, heeft geschreven:

Opregte tijdrekenkunde, volgens den Nederduitsche Bijbel, en daaruit opgemaakte onveranderlijke zon- en maan-tafelen. Amst. 1712, met pl. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.*

BOOT (Justus), misschien wel van het zelfde geslacht, werd den 5den Mei 1763 tot Kapitein ter zee benoemd, en bevond zich in 1781, als zoodanig op de *Beverwijk*, een schip van 56 stukken, onder het eskader bij Curaçao, toen de oorlog tusschen Engeland en ons Vaderland uitbarstte. Hij nam een der Engelsche kapers, die zich op de hoogte van dat eiland vertoonde, zette er eene Hollandsche vlag en eenige manschap onder zijnen Luitenant de Richemont op, en zond hem ten kruistogt rondom het eiland, ten einde dit tegen eenen onverhoedschen aanval van de Engelschen te beveiligen. In 1782 met zijn schip in de haven van Curaçao liggende, was hij de eerste der zich daar bevindende Kapiteins, die zich gereed maakte om den Hoeker de *vrouw Machtelijne* gekommandeerd door Christiaan Geerman, welke met het Engelsche fregat *de Diamant*, Kapitein Parker, in gevecht was, te hulp te snellen, doch werd daarin verhinderd door den Schout bij Nacht Hendrik Rietveld, wiens schip *de Nassau* hem dwars in den weg schoot. Van 1785—1787 voerde Boot het bevel over een eskader in de Middellandsche zee, en werd in 1788 tot Schout bij Nacht bij de Admiraliteit te Amsterdam bevorderd.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. III, bl. 270; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV, bl. 109 en 110; Teenstra, *de Nederl. West-Indische Eil.*, St. II. bl. 64—67; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 529, D. VI. St. I. bl. 162 en 394.

BOOT (Johannes Cornelis), een afstammeling van den bovenvermelden Gerard Boot en zoon van Gerardus Boot en van Maria Louisa Nummer, geboren den 20sten Julij 1761, te Leur bij Breda, waar zijn vader destijds Pedikant was, genoot het onderwijs in de geleerde talen te Breda, en werd, na de loffelijkste voltooijing zijner letteroefeningen, den 14den Augustus 1785 in de gemeente Nieuwenhoorn als Leeraar bevestigd, en van daar, vier jaren later, naar Arnhem beroepen, waar hij, tot aan zijn overlijden den 9den Julij 1834, de pligten van Herder en Leeraar met de loffelijkste getrouwheid volbragt, en door leer en voorbeeld groot nut stichtte. De hem eigene nederigheid en zedigheid hielden hem terug, van zijne kundigheden, door de uitgave van vele schriften, aan den dag te leggen. Slechts een paar maal trad hij in het openbaar te voorschijn, als maker namelijk van twee dichtstukken: *De opwekking van Lazarus* en *Tot lof der Weldadigheid*, ieder door het Haagsche Dichtgenootschap met eenen zilveren eerepenning bekroond, en in 1803 als Schrijver van een antwoord op het voorstel verlangende: *Een duidelijk vertoog van den voordeeligen of nadeeligen invloed onzer hartstochten op het Geloof en de Zeden, met een onderrigt, hoe dezelve naar het Euangelie moeten bestierd worden*, hetwelk door het Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, mede in 's Gravenhage gevestigd, insgelijks met eene zilveren medaille bekroond is. Ook is het 168ste der Evangelische Gezangen, *op den Oogst*, door hem vervaardigd.

Later bleven zijne stukjes meest in den gezelligen vriendenkring besloten. In de *Wandelingen in een gedeelte van Gelderland, van I. A. Nijhoff*, en in *het Geldersch Arcadia*, van den zelfden Schrijver, zijn eenige fragmenten uit zijne dichtstukjes, ingelascht. De verdiensten van den nederigen man bleven evenwel niet geheel onopgemerkt, want in 1804 werd hij tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden verkozen.

Boot was tweemalen gehuwd geweest, eerst met Rosalina Budde wed. L. Serrurier en daarna met Boudewina Donker Curtius, bij wie hij twee zonen verwekte, zijnde Mr. Johannes Cornelius Gerardus Boot, thans Hoogleeraar in de Geschiedkunde, Welsprekendheid, Oudheidkunde, Grieksche en Latijnsche Letteren aan het Athenaeum te Amsterdam, en Mr. Cornelis Hendrik Boudewijn Boot, Officier van Justitie bij de Arrondissements-Regtbank te Amsterdam.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1803, D. II, bl. 202, 1804 D. I, bl. 37; Siegenbeek, in de *Handel. der Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden*, gehouden den 19den van Zomermaand 1835, bl. 6 en 7; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit familiepapieren aangevuld.

BOOT (GERARDUS WILHELMUS), broeder van den voorgaande, geboren den 31sten Mei 1763 te Leur bij Breda, vertrok na het verlaten der Latijnsche scholen, naar Leidens Hoogeschool, ten einde zich, even als zijne beide broeders den zoo even genoemde Johannes Cornelis Boot en Diderik Boot, den 2den Mei 1811 als Predikant te Heusden overleden, tot het leeraarambt bekwaam te maken. Door eene hevige borstziekte aangetast, echter dit voornemen moetende opgeven, legde hij zich meer bijzonder op de oude Letterkunde toe, en werd achtervolgens Praeceptor aan de Latijnsche scholen te Breda, Middelburg en Zutphen, en eindelijk in het jaar 1792 Rector aan die te Gorinchem, alwaar hij den 6den September 1832 overleed, nalatende bij zijne echtgenoote Mechteld Hendrina Ribbers, drie zonen Johannes Cornelis Boot, Apotheker en Lid van de Plaatselijke Geneeskundige Commissie te Gorinchem, overleden den 8sten Maart 1852, Louis Boot, Predikant te Randwijk, en Hendrik Boot, Predikant te Asten, en eene dochter Hendrika Hermina Boot.

Ook was Boot Schoolopziener van het vierde Distrikt van Zuid-Holland. Tot zijne verlustiging handteerde hij van tijd tot tijd de Nederlandsche lier, waarvan hij de voortbrengselen, somtijds in een of ander tijdschrift, meest slechts met de voorletters zijns naams geteekend, mededeelde. Zijne dichttrant was meest luimig en schertsende. Aandoenlijk teeder echter klonken de toonen zijner lier, wanneer hij de dood van een zijner vrienden of dierbare betrekkingen betreurde.

Zie *Biogr. Woordenb. der Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit familiepapieren aangevuld.

BOOT (J. VAN DER), een Wiskunstenaar, die in het begin der vorige eeuw, vermoedelijk te Amsterdam, leefde.

Hij heeft geschreven:

Beknopte Wijnroeikunst. Amst. 8°.

Merg der Zeevaart. Amst. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. der Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOOTES (JELLE). Zie BOËTIUS (GELLIUS).

BOOTH (AARTH). Zie BOOT (AARTH).

BOOTIUS (ARNOLDUS en GERARDUS). Zie BOOT (GERARD) en BOOT (ARNOLD).

BOOTS (BARBARA) werd in 1580 te Middelburg in hechtenis genomen, omdat zij verstand hield met Jakob Reingoud en diens aanslagen ten nadeele van het Land zocht te bevoordeelen. Men vond bij haar onderscheidene koffers met papieren en schimpschriften. Hoe het echter, na de ontvlugting van Reingoud, met haar afliep, vindt men nergens vermeld.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII, bl. 170.

BOOTSMA (JAN VAN), zoon van Hessel van Bootsma en van Tintje Idsaerda, werd Grietman van Idaarderadeel, en volgde, in het jaar 1616, zijnen vader op als Ontvanger Generaal van Friesland. In 1636 had hij veel leeds te verduren van wege eenige Gevolmagtigden ten landsdage. Eerst maakte men het volk wijs, dat hij vele tonnen gouds ten achteren was, en vervolgens gebruikte men alle bedenkelijke listen, om dit voorgeven geen schijn te laten ontbreken. Bootsma bleef, volgens zijne laatste rekening, niet meer dan vier en twintig honderd gulden aan het Land schuldig; maar volgens narekening van buitengewoon aangestelde Rekenmeesters beliep dit wel zes honderd twee duizend gulden. Dit groot verschil kwam daarvan, dat zij drie aanmerkelijke posten, bij Bootsma in rekening gebragt, niet wilden laten gelden, en die in de uitgave doorgehaald hadden, gelijk ook van zijne laatste rekening, onderscheidene andere, welke zij meenden dat op eene volgende rekening gebragt moesten worden, zonder hiervan onderaan iets te melden, ten einde Bootsma noch meer met den haat des volks te bezwaren, en hun diets te maken, dat hij wezenlijk zoo veel meer ontvangen had als uitgegeven. Dat zijn klerk Abbe Frederiks 's Landschaps penningen tot zijn eigen voordeel aangewend had, en, om zijne verdiende straf te ontgaan, alle nazoeking buiten de provincie ontweken was, werd Bootsma als eigen schuld toegerekend, en hij gehandeld als iemand die 's Lands geld misbruikt had; want ofschoon hij aanbood, na afrekening en vereffening, het te kort komende te betalen, op redelijke termijnen, en daarvoor genoegzame borg te stellen, of op eenige andere wijze het door hem verschuldigde te voldoen, werd hij eerst gekweld met inlage van soldaten, en gijzeling in zijn huis, daarna met gevangenis, en verkooping van zijne voornaamste goederen.

Vervolgens bragten de Volmagten veel tijd door met de afzetting van Bootsma, en dewijl die der meeste steden daar niet heen wilden, oordeelende dat het onbillijk was hem onverhoord af te zetten, en te veroordeelen, trokken eenige Gedeputeerden in de steden om, ten einde de Magistraten daartoe te bewegen. Daar echter deze bezending de vermeende uitwerking niet had, wonnen zij de Volmagten van twee steden, door twee ambten aan hunne vrienden op te dragen. Dus werd Bootsma door de drie leden met bijval van deze steden afgezet, zijn ambt gesplitst, en aan drie Heeren gegeven, die geen last kregen noch eed deden; waarom deze verkiezing in het volgende jaar door de Volmagten ook weder werd vernietigd. Men magtigde daarenboven den Procureur-Generaal, en nog twee Advokaten, om een geding van lijfsdwang tegen hem in te stellen; met dien verstande, dat men, als het pleit voldongen zou zijn, orde op de Regters zou stellen, daardoor te kennen gevende, dat zij Bootsma aan zijne gewone Regters, de Raden van het Hof, dachten te onttrekken, en hem buitengewone Regters te geven.

Om het hooge geregt, hetwelk de heerschende partij van Oostergoo en Westergoo in hunne ongeregelde handelingen meest vreesde, te breidelen, maakten zij eene nieuwe Instructie voor de Raden, waarin onder anderen besloten was, dat het Hof de Raadsbestelling niet weder mogt aannemen, al werd die hun ook aangeboden door de steden.

De Volmagten der steden en van Zevenwouden lieten dit artikel ongemerkt doorgaan, en men deed deze nieuwe instructie de Raden hoofd voor hoofd in de volle vergadering der Staten-Generaal bezweeren. In dezen toestand, bleven de zaken van dit Gewest, tot in 1637, nadat kort te voren, de Raad van Staten door de Algemeene Staten, bij Rade van den Prins van Oranje gemagtigd was, om de Regering en den staat der geldmiddelen, in Friesland, op eenen beteren voet te brengen. Den 17den April nam de nieuwe Landdag een begin, waarop onderscheidene nieuwe Volmagten verschenen, die vooreerst de Gedeputeerden van Oostergoo en Westergoo veranderden, en onderscheidene besluiten van den vorigen Landdag te niet deden. Zij schreven, onder anderen, aan de vreemde regters, door de vorige Volmagten verzocht om over Bootsma's zaak te vonnissen, dat hunne overkomst vruchteloos zijn zou, dewijl zij de zaak wilden doen beslissen door het Hof, als gewone en bevoegde Regters over alle Ingezetenen der Provincie. Zij gelasten de Raden van het Hof, vonnis in dat geding te strijken, naar hunne oude instructie, en ontsloegen hen ten dien einde van den eed, met welken zij de nieuwe bezworen hadden; bevolen hun, zich voortaan aan hunne oude instructie te houden, uitgenomen het vierde artikel, rakende de raadsbestelling in de steden, dat zij voor doorgehaald hielden, omdat zij voorstonden, dat die aan den Stadhouder en aan de steden alleen zou blijven. Het Hof toefde niet lang met Bootsma's zaak, te meer, daar hij door zijne gevangenis van ongeveer achttien maanden onpasselijk geworden was. Na een zoo lange gevangenis, kende het Hof hem vrij van misbedrijf en kwade handeling; en veroordeelde hem alleen om zich van het Ontvangersschap te onthouden, »om de negligente opzicht, bij hem op de bediening »van Abbe Frederiks, zijn gewezen *Klerk*, gehad." Met het genoegen van eene uitspraak die hem in zijne eer herstelde, daalde hij, door veelvuldige kwellingen en gevangenis afgemat, vijf maanden na zijne in vrijheidsstelling ten grave. Hij was in 1625 gehuwd met Ruts van Aylva bij wie hij drie kinderen verwekte.

Na zijnen dood bleek zijne onschuld nog duidelijker; want men bevond dat zijne ontvangst ongeveer veertig duizend guldens meer bedroeg dan zijne uitgave, en die meerdere ontvangst bestond nog maar uit posten die in geschil waren.

Zie J. van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 187, 190, 198 en 207; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. II, bl. 182—198, 437; *Het Leven van Frederik Hendrik, Prins van Oranje*, D. II. bl. 162—168, 173 en 174; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI, bl. 222—226.

BOOTSMA (EPO VAN), zoon van Gabbe van Bootsma en van Juliana Sloet, woonde op de Taniaburg te Bilgaard, was van wege Friesland Afgevaardigde ter Staten-Generaal en werd in onderscheidene Commissiën benoemd, als: in 1653, nevens Jakob van der Steen en Jakob Steyn, tot de equipage en den aanbouw van oorlogschepen. In het volgende jaar vergezelde hij Koenraad van Beuningen en van Kniphuizen tot Luizenberg als Ambassadeur naar Stade ten einde een verdrag te bemiddelen tusschen Zweden

en de stad Bremen. Toen er in 1657, terwijl Bootsma in de Staten-Generaal voorzat, beraadslaagd werd over het benoemen van eenen Veldmaarschalk, werd hij mede benoemd in de Commissie tot herziening van de Instructie, waarop vroeger een Veldmaarschalk was aangesteld en in 1661 maakte hij deel van eene Commissie welke met den Ambassadeur van Spanje moest handelen over de deeling der Landen van Overmaas, welke den 26sten December van dat jaar tot stand kwam.

Bootsma liet, bij zijne echtgenoote Frouck van Donia slechts eene dochter na.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. III, bl. 786, 801 en 892, D. IV, bl. 3 en 792; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII, bl. 388; *Stamboek van den Frieschen vroeger en lateren adel.*

BOOTT (Cornelis), geboren te Middelburg den 7den December 1679, uit Cornelis Boott koopman aldaar, en Debora Teeling, gaf van zijne teedere jeugd af blijken van zijne liefde tot God, Godsvrucht en de Heilige bediening. Hij werd door zijne ouders gezonden naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij zich voornamelijk oefende onder Joannes van der Waeijen en Hermanus Alexander Roëll. Na een verblijf van vier jaren aan die Hoogeschool, werd hij in 1701 Proponent bij de Classis van Schouwen en Duiveland, welke Classis van hem getuigde: »dat hij een jongeling was in zijne jaren, maar oud in ken»nisse en magtig in de schriften." Drie maanden later werd hij beroepen te Krabbendijke; doch aangezien er eenig verschil ontstond over het regt van beroeping had dit geen voortgang, maar in het volgende jaar ontving hij een beroep naar Domburg, van waar hij in 1705 naar Vlissingen vertrok en van daar weder in 1708 naar Utrecht, waar hij den 1ste Februarij 1713 overleed. Men getuigt van hem, dat hij was godvruchtig, geleerd, getrouw, waakzaam, naarstig en welsprekend.

Niets is van hem in druk uitgekomen. Maar terwijl hij te Domburg stond, heeft hij eenige brieven over de oudheden aldaar, met eene eigenhandige, zeer naauwkeurige afteekening, aan zijnen neef, den beroemden Adriaan Reland, Hoogleeraar te Utrecht, gezonden, van welke de geleerde Keislerus zich in zijne *Exercitatio Historico-Philologia de Dea Nehalennia. Cellae* 1717, 4°, met veel vrucht bediend heeft, zoo als hij zelf, met veel lof van Boot, getuigt.

Gedurende zijn verblijf te Vlissingen huwde hij met Anna Smijtegelt, die hem twee zonen en eene dochter schonk. Een dezer zonen Cornelis Boot, volgt hier onder, de andere Pieter Boot, was Medicinae Doctor.

Zie Keislerus, *de Dea Nehalennia*, pag. 7, 9 en 15; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 475—479; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 205—208.

BOOTT (Cornelis), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1711, legde zich in zijne geboorteplaats op de Godgeleerdheid toe, voornamelijk onder Hieronymus Simon van Alphen en Frederik Adolf Lampe, welke laatste hij ook naar Bremen volgde. Van Bremen weder gekeerd, werd hij Proponent onder de Classis van Amsterdam, en zag zich in April 1733 beroepen te Dubbeldam, van daar vertrok hij in 1737 naar Vlissingen, waar hij zeer bemind was, doch met zijne gezondheid zoo aan het sukkelen geraakte, dat hij zich genoodzaakt zag eenen Proponent te stellen, om zijne dienst waar te nemen. Weder hersteld zijnde, werd hij in 1739 te Middelburg beroepen, waar hij wel met getrouwheid, maar in veel zwakheid zijne dienst waarnam; worstelende met eene gevaarlijke breuk, die hem eindelijk den 25sten Januarij 1752 de dood aandeed. Hij was nooit getrouwd geweest.

In de *Bibliothecae Haganae*, Fasc. I, p. 562 seqq. vindt men van hem:

Epistola ad Rutgerum Schutte ad Psalmi XLV: 5.

Boot schreef mede:

Leerredenen over eenige Hoofdstukken des Ouden Testaments, Middelb. 1760, 2 deelen, 4°.

Over het nieuwe Testament, Middelb. 1764, 2 deelen, 4°.

Zie Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 260—262; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Schotel, *Kerkel. Dord.*, D. II, bl. 356.

BOOYMANS (Frans Jacob Otto). Zie Boymans (Frans Jabob Otto).

BOR (Pieter Christiaansz.), geboren te Utrecht in 1559, was een zoon van Christiaan Bor, die Apotheker in gemelde stad was, en gesproten uit een deftig en aanzienlijk geslacht. Aanmerkelijk is het, dat in het jaar zijner geboorte de Spaansche Koning het besluit nam, om onderscheidene nieuwe Bisschoppen in Nederland op te rigten, en de gehate Inquisitie aldaar eenen zetel te gunnen, niettegenstaande dit streed met 's Lands aloude vrijheid en voorregten; het welk ook als de eerste en voornaamste oorzaak moet aangemerkt worden, van de daarop gevolgde beroerten, inlandsche twisten en langdurige oorlogen, die Bor sedert naauwkeurig en onpartijdig heeft beschreven. Zijne jeugd in zijne geboortestad doorgebragt hebbende, ging hij naar Haarlem, doch hier eenigen tijd geweest zijnde, vertrok hij in den ouderdom van 20 jaren naar 's Gravenhage, vervolgens naar Rijswijk, toen naar Beverwijk, van waar hij na er vier jaren gewoond te hebben, weder naar 's Gravenhage trok, in welke plaats hij nog in 1617 woonde, doch toen eindelijk naar Haarlem ging, daar hij tot zijn dood, den 16den Mei 1635 is verbleven. Volgens het algemeen gevoelen verstond hij geene andere talen, dan de Nederduitsche en de Fransche, doch verhielp dit gebrek door Fransche en Nederduitsche vertalingen te gebruiken. Het is evenwel niet onwaarschijnlijk dat de Latijnsche taal hem niet geheel vreemd was. Zijne liefhebberij voor het vak der Historiën spoorde hem van jongs af aan tot eene onvoorbeeldige naarstigheid en ijver, om de waarheid der Geschiedenissen in hare verborgenste schuilhoeken op te sporen; en wel inzonderheid vond dit plaats, ten aanzien van de Nederlandsche; waarin hem vele lieden van aanzien en kunde, die zelven de zaken behandeld of uitgevoerd of bijgewoond hadden, op zijn verzoek behulpzaam waren. Hierdoor bekwam hij ook de echtste en zekerste bescheiden en bewijzen, welke hij vervolgens ter behoorlijke plaatse invoegde, hetwelk aan zijne schriften, zoodanig aanzien, gezag en luister bijzet, dat, toen hij in 1595 zijne drie eerste, en in 1601 de drie volgende boeken der Nederlandsche Historiën uitgegeven had, de Staten van Utrecht, die hem bovendien een jaargeld van 100 gulden toestonden, bij openbare brieven verklaarden en verzochten, dat een ieder, die eenige geheime of andere papieren, tot bevordering van de waarachtige beschrijving der Nederlandsche Geschiedenissen dienende, onder zich had, die zonder eenige zwarigheid of nadenken aan Bor wilde mededeelen, ten einde daarvan tot vordering van dat werk te kunnen gebruik maken, waardoor den algemeenen Vaderlande dienst, en hun Ed. Mog. een welgevallen zou geschieden. Door dit middel een groot aantal van echte bescheiden bekomen hebbende, vervolgde hij van tijd tot tijd zijne Historieboeken, die een getal van 37 uitmaken, en eerst in 6 stukken in folio te Leiden en te Amsterdam in 1602 gedrukt zijn onder den titel van:

Oorspronck, begin ende vervolgh der Nederlantsche oorlogen, beroerten en Borgerlycke oneenicheyden, Beginnende Mette Opdrachte derselver Landen, ghedaen by Keyser Carel V aen synen soon Coninck Philippus van Spangien, tot de droevighe Doodt van syn Excellentie Willem Prince van Orangien Hooghl. memorie, doch in 1679 te Amsterdam veel luisterrijker zijn te voorschijn gekomen, met een bijvoegsel van oorspronkelijke stukken, en eenen breedvoerigen bladwijzer van Abraham van Poot Med. Doct., met fraaije platen versierd.

In 1615 legde de Staten van Holland aan Bor eene jaarlijksche wedde van 600 gulden toe, onder voorwaarde, dat hij zijne Geschiedenis moest vervolgen, hetwelk hij niet alleen deed, maar bovendien overzag hij de zes eerste boeken naauwkeurig en vermeerderde ze. Later werd hij door gunst van bovengenoemde Staten, van Notaris, tot Raad en Rentmeester-Generaal van Noord-Holland verheven.

Behalve zijn groot Historisch werk schreef Bor nog:

Het zesde deel der Chronycke Carionis beginnende met het jaar 1576 *en eyndigende met den 20sten Maart* 1619. Amst. 1632 in folio.

De Oorspronk, begin en aanvang der Nederlandsche Oorlogen, gedurende de Regeeringhe van de Hertoginne van Parma, de Hertog van Alva ende eensdeels van den Groot-Kommandeur in Liedekens vervat. Leyden 1617. 4°.

Gelegentheyt van 's Hertogen-Bosch, vierde Hooft-stadt van Brabandt, Haer oorspronck, fundatie ende vergrootinge, verscheyden hare belegeringen. Ende eyndtlijcke overwinninge, verrassinghe ende inneminghe van Wesel ende meer andere Geschiedenissen des Jaers 1629. 's Gravenh. 1630. 3 deel.

Twee Tragi-Comedien in prosa, d'eene van Appollonius Prince van Tyro. Ende d'ander van den zelven ende Tarsia syn dochter enz. 's Gravenh. 1617. 4°.

De taal van Bors Historische werken moge hard en ruw, zijn stijl zonder eenige kleur, de schikking en aaneenschakeling der verhalen minder gepast zijn, om onpartijdigheid, naauwkeurigheid en waarheidliefde zijn zij zeer geacht, en dragen zoo bij tijdgenoot als nakomeling algemeenen lof weg. Ook wordt meest alles wat hij schrijft door hem bewezen, uit staatsstukken en brieven,

welke hij in zijne Historie inlascht. Zoodat zijne *Geschiedenis der Nederl. Oorloghen* nog altijd eene der rijkste en echtste bronnen voor de geschiedenis van dat tijdvak is. Minder roem verwierf hij als beoefenaar der Dichtkunst, welke trouwens in zijne tijd nog in hare kindschheid was.

Hij was in 1613 gehuwd met Martina Boot, weduwe van Wilhem Sas, Prokureur voor den Hove van Holland, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Voor het derde deel van den eersten druk van zijne *Geschied. der Nederl. Oorlogen* komt zijne beeldtenis voor gegraveerd door Jacobus Matham met een bijschrift van Petrus Scriverius aldus luidende:

Sijt gij dit Pieter Bor, soo aerdigh af gebeeld?
Wie heeft doch met de hand soo constelick gespeeld?
Tis Mathams doecke treck: men moet de eer hem geven,
Dat hij u heeft geraeckt soo Meesterlick naet leven.
Maer al de wetenschap, bescheydenheyd en vlijt,
Die uwe pen gebruyckt in 't schrijven van de Tijd,
Is sijns vermogens niet int coper uyt te drucken.
Dit moet gij selver doen: dan salt eerst wel gelucken.

Ook voor het *Bijvoegsel van Authentiek stukken, die in de Historie van Pieter Bor Christiaansz. slechts zommierlijk of stuksgewijs of in 't geheel niet gevonden worden* vindt men zijn portret naar de originele schilderij van Frans Hals, gegraveerd door A. Zylvelt, met het volgende bijschrift van Gerard Brandt:

Sie hier den ouden Bor, die Neerlandts wettig stryden
Om vryheit recht en vreè, na 't lang en bloedig lyden,
D'inlandtsche burgertwist van duisenden beschreit,
D'uitheemsche laegen en der Helden dapperheit,
Met soo veel vlyts beschreef: die niemant sagh naer d'oogen,
En nooit d'eensydigheit ten dienst stondt of de loogen.

Nog bestaan er afbeeldingen van hem door Jan van der Velde en Adriaan Matham, alle in folio, alsmede in Pars, *Naamr. van Bat. en Holl. Schrijvers.*

Zijne zinspreuk was *Jonckheyt faelgeert.*

Zie Ampzing, *Beschr. en Lof der stad Haerlem*, bl. 117; Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 604; Schrevelius, *Beschr. der stad Haarlem*, bl. 410 en 411; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 1001; Pars, *Naamr. van Bat. en Holl. Schrijv.* bl. 258—261; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Beaufort), *Leven van Willem I*, voorr. bl. LV; Burman, *Traj. Erudit.*, pag. 30 et 31; Saxii, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 74 et 75; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 19 en 20; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Kunsten*, D. I. bl. 231 en 232; *Biogr. Nation.*; de Wind, *Bibliotheek der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 240—243, 560 en 561; *Tijdschr. voor Geschied. Oudh. en Statistiek van Utrecht* 1835, bl. 211—214; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1849, D. I. bl. 19.

BOR (Paulus), misschien wel een broeder van den voorgaande, was een schilder te Utrecht, die in 1631 aan het St. Hiobsgasthuis aldaar eene schilderij schonk, waarop een vrouwenbeeld in godvruchtigen aandacht was voorgesteld.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 39; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOR (Livius), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:

Amboinse Oorlogen, door Arnold de Vlaming van Oudshoorn, als Superintendent over d'Oosterse gewesten, oorloghaftig ten einde gebraght. Delft, 1663. 24°, met pl.

Zie *Catalogus van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. II. bl. 174.

BOR, een zeer bekwaam Tooneelspeler uit de zeventiende eeuw, die door de trekken van zijn gelaat bijzonder meesterlijk de hartstogten wist uit te drukken, waarom men hem *den Hollandschen Baron* noemt.

Zie Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. II. A bl. 605.

BORCH (Jan van der) was in 1464, 1469 en 1471 Ouderman en in 1475 Raad der stad Utrecht, doch zich gemengd hebbende in de twist tusschen Bisschop David van Bourgondië en de stad Utrecht, moest hij in 1481 die stad ruimen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 452, 527, D. III. bl. 48, 128, 510.

BORCH (Frederik Willem van der) Heer van Langentrier en Dermoult, zoon van Allard van der Borch, en van Elisabeth Adelheid van Inn- en Kniphuizen, trad in 1671 als Vrijwilliger in Statendienst en wierf in het noodlottig jaar 1672 op eigene kosten een korps Ruiters aan, werd in 1677 tot Kolonel bevorderd en sneuvelde in den slag van Fleurus den 1sten Julij 1690.

In October 1684 was hij gehuwd met Josina Clant van Stedum, die na zijn dood hertrouwde met Gijsbert van Asbeek toe Munsterhausen, welke den 11den September 1709 bij *Blargnies* sneuvelde.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

BORCH (Allard Philip Reinier Carel Baron van der) van Verwolde, gesproten uit een der oudste aanzienlijkste geslagten van Gelderland, legde zich aan de Utrechtsche Hoogeschool op de Regtsgeleerdheid toe en werd daar in het jaar 1786, na het verdedigen van eene Regtsgeleerde oudheidkundige *Verhandeling over Art.* 1 *van het* 13*de Hoofdstuk der Landregten van het Graafschap Zutphen* (1) tot Doctor in de Regten benoemd. Na in 1801 te zijn gekozen in de Commissie tot het ontwerpen van een plan van Bestuur voor het Departement Gelderland, werd hij in het volgende jaar tot Lid van het Departementaal Bestuur van dat gewest benoemd. Ook was hij een grondig kenner en ijverig beoefenaar der Hoogere Landbouwkunde, zoo als bleek uit zijne beantwoording der door de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem in 1806 uitgeschrevene prijsvraag: *Is de Schotsche spar* (Pinus Sylvestris) *alleen de meest geschikte boom, om in dorre zandgronden van verschillende streken dezer Republiek te worden geplant, en dezelve door het jaarlijks afvallen der bladeren langzamerhand te verbeteren, en tot voordeeliger beplanting of bebouwing bekwaam te maken: — of zijn er ook andere boomen of struiken bekend, die op sommige dorre gronden beter aan dat oogmerk zouden kunnen voldoen: — welke voorbeelden heeft men reeds hier te lande of elders in diergelijke gronden van het goed gevolg der beplanting van onvruchtbare gronden met sparren gezien; — en wat heeft de ondervinding geleerd, hoe men het met verschillende gronden moet aanleggen, om daarin het best te slagen?*

Welk antwoord met het gouden eermetaal bekroond werd.

's Lands Hooge Regering wist ook 's mans verdiensten op den regten prijs te schatten en benoemde hem in 1828 tot Curator van 's Rijks Hoogeschool te Utrecht, nadat hij reeds in 1820 door Koning Willem I tot Staatsraad in Buitengewone dienst benoemd was.

Van der Borch overleed in 1836 bij zijne echtgenoote, Philippine Isabella Sloet, nalatende eenen zoon Mr. Willem François Emile Baron van der Borch van Verwolde, die volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 150; 264; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. I. bl. 374 en 375, 1828, D. I. bl. 259, 1849, D. II. bl. 129—133; Stuart, *Jaarboeken van het Koningr. der Nederl.* 1820, St. I. bl. 175.

BORCH (Mr. Willem François Emile Baron van der) van Verwolde, zoon van den voorgaande, werd in 1802 te Verwolde geboren. Zijn vader wenschte, dat zijn zoon na de scholen te Arnhem en te Doesborgh doorloopen te hebben, zich geheel aan de beoefening der Hoogere Landbouwkunde mogt toewijden, en zich daartoe aan de eene of andere Duitsche Inrigting bekwamen. De toen zestienjarige knaap, ofschoon zeer met 's vaders lievelingsstudie ingenomen, begeerde haar echter niet bij uitsluiting te beoefenen, maar ook andere kundigheden te erlangen. Dien ten gevolge werd hij eerst aan de leiding van den geleerden Adriaan Christiaanse, Predikant te Ginneken, toevertrouwd; waarna hij de lessen der Hoogleeraren der Utrechtsche Hoogeschool bijwoonde. In 1827 verdedigde hij aldaar onder voorzitting van den Hoogleeraar Goudoever eene Geschied- en Regtskundige Verhandeling *over de Koorntienden, voornamelijk volgens den inhoud van eenen tot nu toe onuitgegeven giftbrief, waarbij Reinald II*

(1) *Commentatio antiq. juridica ad Art. I Tit XIII Statutorum commitatus Zutphaniae.* Trajecti ad Rhen. 1786.

Graaf van Gelder en Zutphen, in het jaar 1333 *eenige Koorntienden aan den Deken en het kapittel van Emmerik schonk* (1), een goed bewerkt opstel, dat ook om den ingevlochten brief van Reinald Graaf van Gelder, niet vergeten zal worden. Na zich te 's Gravenhage op den rol der Advokaten te hebben laten inschrijven, vertoefde hij nog ruim een jaar te Verwolde en begaf zich van daar naar Breda, in welks nabijheid vele ouderlijke goederen lagen, en waar hij in 1829 toegevoegd werd als Surnumerair aan den Heer Smits, toenmalig Agent der Domeinen.

In 1832 werd hij Adjuncthoutvester in het eerste district van Noord-Braband en waarnemend Agent van het Domein te Steenbergen, drie jaren later waarnemend Agent te Zwolle en in het begin van 1840 Agent te Oosterhout. In October van dat jaar ontstond er eene geheele verandering bij de Domeinen, en gingen deze grootendeels over aan Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, die van der Borch in 1842 tot Rentmeester zijner Domeinen, Rentambt Breda, aanstelde. Hierop volgde in 1847 zijne benoeming tot Lid der Ridderschap van Noord-Braband en in 1848 tot Plaatsvervangend Kantonregter te Ginneken.

Sedert leefde hij op den Huize Hondsdonk, een familiegoed tusschen Ginneken en Chaam, in het midden zijner onderhoorigen, die hem als een vader beminden; in het bezit eener beminnelijke gade, H. P. Baronnesse van der Heim, aan wie hij zich in 1839 verbonden had, en van vijf kinderen; omringd door armen, die hij werk, kranken, die hij verpleging, ongelukkigen, die hij ondersteuning, raad en troost verschafte.

Hij stierf den 20sten Julij 1849 aan eene slepende ziekte, nog onverwachts te 's Gravenhage, werwaarts hij zich begeven had, om eene laatste poging tot zijn herstel aan te wenden.

Van der Borch werd algemeen voor een grondig kenner van het vak, waaraan hij zich had toegewijd, en voor een even bekwaam als ijverig Ambtenaar gehouden. De belangen van den Prins, dien hij persoonlijk kende en hoogachtte, oordeelde hij de zijne.

Zie Dr. G. D. J. Schotel, *Iets over Mr. W. F. E. van der Borch van Verwolde*, in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1849, D. II. bl. 129—132.

BORCHERS (Albrecht) geboren in of omstreeks het jaar 1741, was Boekverkooper te Amsterdam, en bestond, zoo vóór als na de omwenteling van 1787, voornamelijk van het verkoopen van Patriottische stukken en prenten en werd deswege, den 20sten Januarij 1790, in hechtenis genomen en bij vonnis van Schepenen der stad Amsterdam, van den 16den Maart 1790, veroordeeld »omme gebracht »te worden op 't Schavot, voor het Raadhuis deezer stad op te »rigten, en aldaar met een Brief op de borst, denoteerende zijn »Gevangene Delict, als Uitgever van Pasquillen, eenigen tijd ten »toon te staan; dat ten zijnen overstaan, de beide in de Confessie »voorkomend Pasquillen, door Beuls handen zullen worden verbrand; »en vervolgens gebannen voor den tijd van 12 Jaaren uit den »Lande van Holland en West-Friesland, met de kosten van Ge»vangenis en Mise van Justitie," doch hij werd »By Resumptie, »enkeld gebannen uit Holland en West-Friesland voor 12 jaar, met »de kosten van gevangenis en Mise van Justitie," welk vonnis in Februarij 1791 werd ten uitvoer gebragt.

Nu begaf hij zich eerst naar Zwolle, waar hem echter de stad werd ontzegd, voorts naar Kampen, waar hij mede niet toegelaten werd, en vervolgens naar Groningen, waar hem, na eenige dagen toevens, werd aangeraden, die stad binnen twee dagen te ontruimen. Toen andermaal zich naar Kampen begeven hebbende, werd hij daar oogluikende als inwoner toegelaten, tot dat hij zich, na de omwenteling van 1795, weder naar Amsterdam begaf, waar hij tot Commissaris van het Deventersche en later ook van het Zwolsche veer wierd aangesteld.

Zie *Het Heilig Recht verkracht door Boosdoenders enz. tegen Albrecht Borchers*, Amst. 1797; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 12 en 13, D. XXIX. bl. 309.

BORCHT (Frederik van der) of van der Burgt was van wege den Prins van Oranje, Gouverneur van Oudenaarde, toen de Hertog van Parma die stad in 1582 belegerde. Niettegenstaande de bezetting slechts 400 man sterk was, verdedigde van der Borcht de plaats dapper en hield het alzoo drie maanden uit. Doch daar de Burgers, die de sterkste waren, ziende dat er geen ontzet kwam opdagen, wilde, dat men zich met den vijand verdragen zou, zag van der Borcht zich genoodzaakt tot dadiging over te komen, waarbij bedongen werd, dat het garnizoen met geweer en wapens zou mogen uittrekken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVII. bl. 321 (22); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 809—812; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 317 en 318; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 452 en 453.

BORCULOO (Hermannus), vermoedelijk een Utrechtenaar, deed eenen togt naar het Heilige land en doorreisde geheel Palestina. In zijn vaderstad teruggekeerd zond hij in het licht:

Delineatio et descriptio civitatis Hirosolymitanae ac locorum Sacrorum Universae Palestinae. Ultraj. 1538.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 341; Burman, *Traject erud.* pag. 30, André, *Biblioth. Belg.*; Hoever, *Nouv. Biogr. Univ.*

BORDES (Tobie Constantijn de), zoon van Philip de Bordes en van Anne Maria Jordan, geboren te Amsterdam den 13den December 1773, uit een deftig geslacht, werd, wegens de uitnemende gaven van verstand, die zich reeds vroeg in hem openbaarden, tot de wetenschappen, bijzonder tot de Regtsgeleerdheid opgeleid. Op het Gymnasium zijner geboortestad genoot hij het onderwijs van den hoogst voortreffelijken Richaeus van Ommeren en werd in het jaar 1789, onder het houden eener Redevoering tot de lessen van hooger onderwijs bevorderd. Na zich vervolgens in de Regtsgeleerdheid te hebben geoefend, werd hij ten jare 1795 met grooten lof tot Meester in de Regten bevorderd, na het verdedigen van eene Verhandeling over een onderwerp tot het Romeinsche Regt behoorende, en in het zelfde jaar tot Secretaris van het Committé der justitie te Amsterdam benoemd. In 1798 werd hij tot Secretaris bij het Agentschap van Finantie aangesteld; in 1802 tot Secretaris van Thesaurier Generaal en Raden van Finantie, en in 1805 tot Advokaat Fiscaal Generaal voor de middelen te water en te land.

In het jaar 1811, toen bij de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk, het Fransche regterlijke beheer hier te Lande werd gevestigd, werd hij geroepen tot den post van Advokaat-Generaal bij het Hoogen Geregtshof te 's Gravenhage; hier was men inzonderheid in de gelegenheid, om zijne regtskunde, zijn grondig en juist oordeel van toepassing en zijne rondborstigheid op waren prijs te leeren stellen, zoodat dan ook zijne openbare conclusiën meestal grooten invloed oefenden op 's Regters beslissingen, en hij als een der eersten onder zijns gelijken geteld werd. Na 's Lands herboren staatkundig bestaan, in 1813, klom de Bordes op tot den rang van Eersten Advokaat-Generaal bij dat Hoog Geregtshof en van toen af meestal verbonden aan de kamers bij dat Hof in burgerlijke zaken regtdoende, bleef hij als zoodanig ijverig werkzaam tot de invoering der nieuwe Nederlandsche wetgeving, in het jaar 1838, en had hij alzoo, gedurende bijna het vierde van eene eeuw, die ambtsbetrekking bekleed. Bij de oprigting van den Hoogen Raad der Nederlanden in 1838 werd hij tot Prokureur-Generaal bij dat hoogste regterlijke ligchaam aangesteld en, niettegenstaande hij, bij de aanvaarding van die waardigheid, reeds tot schier zes en zestigjarigen ouderdom was opgeklommen, heeft hij dien post met den meesten ijver vervuld; terwijl zijne cordaatheid en onpartijdigheid steeds doorstraalden in zijne veelvuldige berigtschriften en openbare conclusiën in de gewigtigste, vooral burgerlijke regtsgeleerdheid.

Van het vertrouwen en de achting, waarmede zijne medeburgers hem vereerden, getuigt zijne benoeming tot Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, in welke betrekking hij, sedert 1831, eenige jaren met verlichte vaderlandsliefde en loffelijken ijver werkzaam was, tot dat zijne aanstelling tot Prokureur-Generaal bij den Hoogen Raad de voortduring van dat Lidmaatschap niet langer scheen te veroorloven.

Onder de onderscheidene bijzondere Commissiën welke hem onder zijne opvolgende betrekkingen werden opgedragen, behoorde ook die van commissaris der Handelmaatschappij voor den stad 's Gravenhage. Reeds sedert 1817 met de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw versierd, werd hij in 1843 tot kommandeur dier orde benoemd.

Ofschoon de Regtsgeleerdheid, welke hem, als daarin uitnemend bedreven, eene zoo eervolle loopbaan opende, het hoofdvoorwerp zijner studiën was, wist hij echter ook andere wetenschappen en letteroefeningen op prijs te schatten, en was inzonderheid met eene blakende zucht voor de eer der Vaderlandsche Letterkunde bezield; weshalve ook zijne benoeming tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in den jare 1829 hem hoogst welgevallig was, en met dankbaarheid door hem werd aangenomen.

Hij overleed den 3den October 1845. Zijne echtgenoote Alida Maria Petronella van Toulon, die hem den 28sten October 1844 ontviel, liet hem vier zonen en eene dochter na.

(1) *Specimen historico-juridicum de decimis novalium, inprimis ratione habita diplomatis, huc usque inediti, quo Reinaldus II, Gelriae et Zutphaniae Comes, quasdam decimas novales A° 1333 Decano et capitulo Embricensi donavit.* Traject. 1827.

Als mensch verdiende en genoot de Bordes ook, wegens de regtschapenheid van zijn karakter, zijne menschenliefde en ongeveinsde Godsvrucht, de achting van allen, die hem kenden; en, gelijk hij, als zoon, zijne pligten getrouw vervuld had, zoo volbragt hij, met geene mindere getrouwheid, die van liefderijk echtgenoot en verstandig en zorgvuldig vader, en mogt ook het genoegen smaken, van zijne kinderen met eer in de Maatschappij geplaatst te zien.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar D. XXXIV. bl. 173; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1829, D. I. bl. 424 en vooral *Weekblad voor het Regt*, 13 Nov. 1845, *en* M. Siegenbeek, in *de Handel. der Jaarl. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 18den van Zomermaand* 1846, bl. 11—14, welke beide laatste wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BORDET, een Fransch Edelman had zich, na het hernemen van Bergen in Henegouwen, in het jaar 1572, aan de dienst van Prins Willem I verbonden. Toen Haarlem in 1573 met een beleg bedreigd werd, werd hij met zijn onderhebbende manschappen derwaarts gezonden, en gedroeg zich bij de belegering dier stad, op de manhaftigste wijze, en maande bovendien zijne spitsbroederen tot dapperheid en volharding aan, zoo zelfs, dat hij eenmaal, als hun moed begon te verflaauwen, en zij zich lieten verluiden, dat de nood nu ondragelijk viel, ten bewijze, wat enkel de wil eens menschen vermag, eene kaars eischte, en vraagde; wat hem, in vrijheid en daartoe volkomen gezind zijnde, beletten kon een lid van het lijf te branden, waarop hij zijne hand in de vlam stak, en zoo lang daarin hield, tot dat de stank het gezelschap uit de kamer dreef. Bordet vooruitziende, wat hem en anderen, die te Bergen in Henegouwen hadden moeten beloven den Prins niet meer te dienen, na het overgaan der stad te wachten stond, bood, toen dit plaats had, een zijner dienaren een geladen geweer aan, en zeide: »Doe nu, na zoo menig bewijs van »gehoorzaamheid, dit laatste nog aan uwen Heer, dat gij op mij »losdrukt, en mij van den ondoorworstelbaren nood verlost." De man verbaasd over zulk een vreemd bevel, verzocht verschoond te blijven, van het uiterste leed te doen aan hem, wien hij allen trouw en hulpvaardigheid verschuldigd was. Waarop Bordet hernam: »Wat mart gij? Mijn leven, doorgebragt in het volbren»gen van hetgeen de eer mij gebood, ontzag nooit eenig leed dan »de schande. Het zal op zijn einde niet veranderen, om met »eene smadelijke dood den snooden lust zijns vijands te verkoe»len. Leen mij uwe hand, opdat zij mij in het sterven verpligte." Toen schikte zich de dienaar tot gehoorzaamheid, terwijl de meester zich, met een deken om de ooren geslingerd, op de knieën wierp, in welke houding hij, onder het aanroepen van Gods barmhartigheid, het schot verbeidde, dat afgetrokken zijnde, hem het hoofd verbrijzelde, zoodat het brein tegen de bedsponde sprong.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 440 (323); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 154 en 155; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 314; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 430.

BORDING (Klaas Klaassen), een Visscher van Durgerdam, verdient hier eene plaats wegens de bijzondere uitredding uit een verschrikkelijk groot gevaar, die hem tweemalen de bijzondere zorg der Goddelijke Voorzienigheid deed ondervinden.

In den oudejaarsnacht van 1833 werd hij met zijn schip van het anker weggeslagen en zou, even als dit een prooi der golven geworden zijn, zoo niet het gelukkig overspringen op eene Urker vischschuit hem had gered.

Op Zaturdag den 13den Januarij 1849 begaf hij zich, met zijne twee zonen Klaas Bording, oud 19 jaren, en Jakob Bording oud 17 jaren, na hun schamel maal gebruikt te hebben, naar het ijs ter botvangst, met het voornemen, om bij eenen eenigzins gelukkigen uitslag, daarmede een gedeelte van den nacht door te brengen. Zoo namen zij dan ook tot proviand mede een ketel met koffij en twaalf sneden brood; welken voorraad zij op den dag van hun vertrek en gedurende den volgenden nacht, onder den arbeid, opgebruikten. De vangst was boven verwachting, zoodat zij dan ook ijverig bleven visschen, ofschoon de overige visschers, die zich digter bij wal bevonden, reeds derwaarts teruggekeerd waren. Nadat zij, ettelijke uren na middernacht, aldus doorgebragt en omstreeks zeven honderd vijftig botten gevangen hadden, wilden ook zij zich naar huis begeven, maar nu bemerkten zij, tot hunnen grooten schrik, dat het ijs losgeraakt was en dat zij op eene schots dreven. Zij wilden naar de kant van den vasten wal snellen, maar stonden, na slechts weinige schreden gedaan te hebben, voor een wijde, onoverkomelijke sleuf; en nu begon een verwonderlijke zwerftogt, waarbij zij, naar het schijnt, door wind of stroom, over de geheele Zuiderzee rondgedreven zijn, want zij hadden alle aan de kust gelegene plaatsen, met uitzondering van Elburg, op grooter of kleiner afstand zien liggen. Toen de Zondag morgen, den 14den Januarij, aanbrak, waren zij in de nabijheid van het eiland Marken, waar zij ten Oosten langs dreven tot 's avonds toe, wanneer de stroom veranderde, en hen naar de Utrechtsche en Geldersche kusten stuwde. Deze hielden zij den 15den en den 16den meestal in het gezigt. Allengs echter verwijderde zich de schots van de kusten; en benevelde een zware mist alle uitzigt, zoodat zij de vier volgende dagen, van den 17den tot den 20sten, bij geen mogelijkheid konden gissen waar zij dobberden. Den 21sten was de lucht weder helder, en zij ontwaarden dat zij digt voor Enkhuizen waren. Van daar dreven zij, door eenen sterken Noordwesten wind voortgesleept, met snelle vaart, ten Noorden langs Urk heen. Hiermede verliep den 22sten en 23sten; den 24sten Januarij bevonden zij zich bezijden tusschen Urk en Schokland, en den 25sten en 26sten hadden zij het laatste eiland bestendig in het gezigt. Des Zaturdags morgens, den 27sten waren zij nabij Vollenhove, werwaarts zij steeds voortdreven. Hier werden zij door twee Visschers ontdekt. Nu werden alle pogingen tot hunne redding aangewend en zij des avonds, ten half zeven behouden aan wal gebragt. De oudste zoon, wiens handen, reeds acht dagen voor zij op reis gingen, bij het wippen van spiering, bevroren waren, bezweek echter kort daarna, den 6den Februarij, ten gevolge van het doorgestane lijden, en Klaas Bording zelf mogt dit ook niet lang overleven, want den 26sten dier zelfde maand reeds was ook hij in den ouderdom van 44 jaren overleden. Zoodat er van de drie zwervelingen slechts een overbleef.

Zie *Nieuwe Rotterd. Cour.* van 30 Januarij en 8 Februarij 1849; ten Kate, *de Durgerdammer Visschers*, bl. 43 en 44.

BORDUS (Wilhelmus la) werd in 1734 tot Lector der Wiskunde in het Nederduitsch aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld en aanvaardde dien post den 23sten October van dat jaar met eene Redevoering *Over het nut en de noodzakelijkheid om de Wiskunde, hier te Lande, in de moedertaal te behandelen*, welke in 1734 te Leiden in 4° het licht zag.

Hij daalde in 1757 ten grave. Zijn geschilderd portret is op de Akademische Bibliotheek.

Hij heeft in het licht gezonden:

Vreugde blyk over de verkiezing zijner Doorluchtige Hoogheid W. C. H. Friso, Prince van Oranje en Nassauw enz. over de Vereenigde Nederlanden, geschikt in de gehoorplaats des Wiskunde, in onze Moedersprsak, gestigt door zijne Doorluchtige Hoogheit den Heere Maurits Prince van Oranje en Nassauw enz. Leyd. 1747. 4°.

De zes eerste boeken van Euclides Gedemonstreerd door Hendrik Coets, met Aanmerkingen en Veele Bijvoegzels op dezelve van W. la Bordus, Lector. Leid. 1740, tweede druk, *waarbij gevoegt is Redevoering over het nut der Wiskunde.* Leyd. 1751. 8°. met pl.

Ook schreef hij eene Voorrede voor het

Wiskundig Woordenboek uit het Hoogduitsch vertaald door So. Sev. Stammits. Leyd. 1740. 4°.

En herzag het werk getiteld:

Groot en Volledig Woordenboek der Kunsten en Wetenschappen. Amst. 1758. 4°, waarvan hij echter de uitgave niet mogt beleven.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I. bl. 77, St. II. bl. 203 en 411, St. IV. bl. 91, St. V. bl. 45; Siegenbeek, *Geschied. der Leid. Hooges.*, D. II. T en B bl. 275.

BOREEL (Pieter), geboren te Sluis den 24sten December 1524, afkomstig uit een aanzienlijk geslacht van Gent, en zoon van Jan Boreel en Anna Scheuting, was in het midden der zestiende eeuw Lid der Regering van Middelburg. Der Hervorming toegedaan en als zoodanig tegenwoordig geweest zijnde bij de aanbieding der drie millioenen tot bekoming van vrijheid der Godsdienst, werd hij, bij vonnis van Alva, uit het Land gebannen en vlugtte diensvolgens, met al wat hij in Zeeland bezat, naar Engeland, waar hij te Nordwich den 19den Januarij 1568 overleed, bij zijne echtgenoote Catharina Josse nalatende, drie zonen, Jakob Boreel die volgt, Jan Boreel, eerst sedert October 1575 Predikant te Grijpskerke, waar hij 's Zondags twee predikatiën deed, terwijl hij in de week, op de dorpen, waar nog geene Leeraars waren, het volk vermaande, doch nog in het zelfde jaar als derde Predikant naar Middelburg beroepen, en aldaar overleden in 1577, en Pieter Boreel.

Het wapen van Pieter Boreel en van zijne nazaten is een veld van zilver met eenen keper van sabel, beladen met twee dubbele ruiterszwepen van goud en verzeld van 3 posthoorns van sabel gesierd en gebonden van goud.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 3; te Water, *Kort Verh. der Reform. van Zeel.*, bl. 107, 108, 181 en 202; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 748; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 67; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 340; uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (JAKOB), Ridder, Heer van Duynbeke, Westhoven enz., zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, den 28sten October 1552, vergezelde zijnen vader op diens vlugt naar Engeland, doch kwam na diens overlijden, onder hulpbenden, in Zeeland terug, juist op de tijd dat Prins Willem I de stad Middelburg in het jaar 1573 belegerd hield; nu was hij een der eersten, die de wapens tot verdediging van 's Lands vrijheid opvatteden, en hielp de stad Middelburg, benevens nog andere plaatsen, winnen. In 1576 werd hij Raad van zijne geboorteplaats, vervolgens in 1580 Waradijn van de Munt, en was van 1584 tot 1601 Muntmeester aldaar, zijnde inmiddels in 1598 tot regerend Burgemeester aangesteld, welke waardigheid hij vervolgens meermalen bekleedde.

In het jaar 1602 was hij in het beleg van Sluis in Vlaanderen Kolonel van een regement voetknechten; in 1609 President ter vergadering van de Staten te Bergen op Zoom, bij het sluiten van het bestand met Spanje en in 1613 trok hij, met Dirk Meerman, Schepen en Raad der stad Delft en Hugo de Groot, Advokaat Fiskaal der Staten van Holland, in gezantschap naar Engeland, ten einde de geschillen over de Oost-Indische Maatschappij en de walvischvangst te vereffenen. Koning Jakob I, bij wien hij zeer gezien was, verhief hem, bij opene brieven, tot Ridder. Eindelijk werd hij in 1620, wegens de stad Middelburg, Raad en Rekenmeester van 's Lands en Graaflijkheids-Rekenkamer van Zeeland; ook was hij een der Stichters van de Oost-Indische Maatschappij.

Hij had een gezond ligchaamsgestel, en nam eene zeer matige levenswijze in acht, doch door eenen ongelukkigen val op straat, in het jaar 1629, geraakte hij verminkt, zoodat hij sedert dien tijd genoodzaakt was op krukken te springen, tot aan zijne dood toe, welke voorviel den 19den December 1636.

Boreel was tweemalen gehuwd geweest eerst aan Maria Passchier, bij wie hij vijf zonen en eene dochter verwekte, en daarna aan Maria Gremminck, die hem negen zonen en twee dochters baarde. Zijn tweede zoon uit zijn eerste huwelijk, Johannes Boreel, die volgt, heeft zijn geslacht in Zeeland voortgeplant; uit zijn tweede zoon uit zijn tweede huwelijk, Willem Boreel, die Pensionaris van Amsterdam was en later mede volgt, zijn de Amsterdamsche Boreelen voortgekomen. Zijne jongste zonen waren Josephus Boreel, Vaandrig van de Garde des Prinsen van Oranje in welke hoedanigheid hij 's Hertogenbosch hielp winnen, Adam Boreel en Abraham Boreel, die mede volgen.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeel.*, D. I. bl. 480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; de la Rue, *Staatk. en Heldhaft. Zeel.*, bl. 3—5; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 70 en 71; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 81 en 82.

BOREEL (JOANNES of JOHAN), Ridder, Heer van Beloys, tweede zoon van den voorgaande, en van Maria Passchier, geboren te Middelburg den 22sten April 1577, was een zeer geleerd man en buitengemeen bedreven in de Oostersche talen. Hij werd in 1613 Pensionaris van zijne vaderstad, den 14den September 1615 Secretaris der Staten van Zeeland en den 28sten October 1625 Raadpensionaris van dat gewest. Ook werd hij door Jacob I, Koning van Groot-Brittanje, aan wien hij meermalen gezonden werd, den 20sten April 1622 met het regt van Adeldom en Ridderschap vereerd. Hij behield den aanzienlijken en werkzamen post van Raadpensionaris tot aan zijne dood, welke voorviel den 15den November 1629, na, bij zijne huisvrouw Agnes Hayman, vijf zonen en vier dochters verwekt te hebben. Zijne zonen waren Theodore Boreel, Baljuw van Middelburg; Jacob Boreel, Burgemeester dier stad; Johan Boreel Heer van Westhoven, die later volgt, Willem Boreel en Pieter Boreel, Schepen en Raad der stad Vere.

Boreel bezocht vele landen, als Engeland, Frankrijk, Italië, Romanië, Syrië en het Heilige Land en voorzag ons Land van eene menigte boeken en handschriften, welke hij, door de Staatszorgen van de Letteren afgetrokken, aan den Hoogleeraar in de Oostersche, bijzonder de Arabische, Letterkunde, Thomas Erpenius toeschikte. Hij leefde in warme vriendschap met vele Geleerden, inzonderheid met den beroemden Hugo de Groot; hetwelk onder anderen blijkt uit diens fraai Latijnsch Bruiloftsdicht op zijn huwelijk, waarin de Groot ook gewaagt van des Bruidegoms uitmuntende bedrevenheid, zoo in Goddelijke als menschelijke Schriften, van zijne groote Taal-, Staat-Historiekennis en reizen. Zijne Bibliotheek, na zijnen dood in 1632, benevens zijn Kabinet van Medailjes, te Middelburg bij auctie verkocht, bestond niet alleen uit schrijvers in allerlei Europesche talen, maar muntte wel voornamelijk uit in treffelijke en zeldzame, zoo gedrukte als geschrevene, Oostersche boeken.

Hij heeft uitgegeven:

Commentarius in Danielem, primum anglicé scriptus ab Hughone Broughthono, nunc Latinitate donatus per Joannem Boreel, Mittelburgensem *Οἱ νοήμονες συνήσουσι*. Bas. 1599 4°.

Ook wordt hem toegeschreven:

Commentarius in Danielem, cum accessione Graecorum Patrum, qui nunc primum in lucem veniunt ex Mss., Basil 1600. 4°.

Zie Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 29—35; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 58; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 789 en 790; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 81, A. bl. 386 en 387; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Biogr. Univers.*

BOREEL (WILLEM), Ridder, Baron van Vremdijke, Heer van Duynbeke, Westhoven, Steeland en Peereboom, halve broeder van den voorgaande, zoon van den bovenvermelden Jakob Boreel en van zijne tweede huisvrouw Maria Gremminck, werd geboren te Middelburg den 24sten Maart 1591. Na de lagere scholen in zijne vaderstad doorloopen te hebben, legde hij zich aan de Hoogeschool inzonderheid toe op de Regtsgeleerdheid in het algemeen, en de vaderlandsche wetten in het bijzonder; welke wetenschappen hij met eene ongemeene en aanhoudende vlijt beoefende. Kort nadat hij tot Meester in de beide regten was bevorderd, werd hij tot Advokaat der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij aangesteld, en in deze hoedanigheid, benevens eenige bewindhebbers, in 1619, naar Engeland gezonden, ten einde eenige ontstane geschillen met de Maatschappij van dat Rijk, uit den weg te ruimen, wanneer hij door Jakob I, Koning van Engeland, tot Ridder geslagen werd. De bedrevenheid welke hij bij alle gelegenheden in het waarnemen van zijnen post liet blijken, maakte dat de Regering van Amsterdam hem in 1626 tot hunnen Pensionaris aanstelde, en hij vervolgens in onderscheidene buitenlandsche bezendingen, waaronder zeer belangrijke, gebruikt werd. De eerste buitenlandsche bezending welke hem ten deele viel, was in het jaar 1639 naar Bremen, ter gelegenheid dat er tusschen den Aartsbisschop en de Regering dier stad geschil was ontstaan, over het invoeren van de Luthersche kerkdienst in de Domkerken, waarvoor de Aartsbisschop ijverde, terwijl de stad beweerde, dat zulks volgens een oud verdrag niet geschieden mogt. Aangezien partijen de bemiddeling des Konings van Denemarken en van hun Hoog Mogenden verzocht hadden, vertrok Boreel hierop naar Stade, alwaar de twist in October, door een verdrag werd bijgelegd.

Toen de beroemde Christina in het jaar 1640, na het overlijden van haren vader, Gustaaf Adolf, den Zweedschen troon beklommen had, werd door Hun Hoog Mogenden besloten, een gezantschap wegens dit Gemeenebest naar Zweden te zenden, om de Koningin over die gebeurtenis geluk te wenschen, en wel inzonderheid ook om te trachten over de scheepvaart en koophandel in de Oostzee een verdrag aan te gaan. Boreel werd aan het hoofd van dit gezantschap geplaatst, hetwelk bovendien bestond uit Albert Sonk, oud Burgemeester en Hoofd-Officier te Hoorn, en Epeus van Aylva tot Jellum, Grietman van Baarderadeel. Hun last hield in, om met de Zweden een geschikt middel te beramen, tegen de verhooging der tollen aan de zijde der Denen, het zij door het uitvinden van eenen anderen weg voor den koophandel, over Gottenburg of over Lubek langs de Trave, hetzij door het sluiten van een verbond met Zweden. Ook waren de Gezanten voorzien van een geschenk voor de jonge Koningin, bestaande in fijn lijnwaad, ter waarde van 10000 gulden. Den 8sten Augustus hadden zij hun eerste gehoor, werden allervriendelijkst ontvangen, en gedurende hun verblijf te Stokholm op 's Rijks kosten onthaald. Nadat de Gezanten hun doel, door het sluiten van een verbond bereikt hadden, namen zij hun afscheid, bij welke gelegenheid, ieder door de Koningin werd beschonken met haar portret, omzet met edelgesteenten, benevens eene gouden keten.

In het volgende jaar werd Boreel, benevens nog twee anderen Heeren, naar Stade gezonden, bekleed met het karakter van Gedeputeerde Commissarissen, ten einde met de Gemagtigden des Konings van Denemarken de geschillen over de tollen uit den weg te ruimen. Nadat men het hier over de voornaamste punten was eens geworden, reisden de Gezanten naar Koppenhagen, om verder met

den Koning zelven te handelen; en in September namen zij de terugreize naar Holland aan.

Boreel zat niet lang ledig, maar werd in 1644, benevens Jan van Reede, Heer van Renswoude, en Albert Joachimi, Heer tot Oostende en Hoedekenskerke, als Extraordinairis Ambassadeurs naar Engeland gezonden, ten einde hunne bemiddeling in naam van Hun Hoog Mogenden aan te bieden, tot bijlegging van de hoog gerezene geschillen, tusschen den Koning en zijn Parlement ontstaan; dan deze pogingen liepen vruchteloos af, en de bittere geschillen eindigden in een treurtooneel voor Koning Karel. Na een jaar en vijf maanden in Engeland te zijn geweest, zonder de minste uitzigten te hebben om iets nuttigs te kunnen uitvoeren, werden zij te rade, met toestemming van hunne principalen, naar huis te keeren, waarop zij den 5den April 1646 afscheid namen van den Koning en den 20sten van het Parlement. Bij gelegenheid van deze ambassade werd Boreel den 21sten Maart 1644 door Koning Karel I verheven tot Ridder Baronnet en verkreeg den volgenden dag als wapenvermeerdering het regt den Engelschen Luipaard en chef te voeren. Deze gunst werd den 28sten Junij 1653, door den gebannen Koning Karel II van Engeland, vermeerderd, door het verleenen van een warrant als Baron en Pair van Engeland, ofschoon zulks later zonder gevolg bleef.

Weinige jaren had Boreel in het Vaderland getoefd, of hij vertrok weder van wege de Staten in Junij des jaars 1650 als gewoon Ambassadeur naar Frankrijk. De verwachtingen op een nuttig gevolg zijner bekwaamheden werden hier bevestigd; vooral toonde hij moed en trouw in het vermaarde geval bij het nemen van twee Fransche roofschepen door de Ruiter. De Kardinaal Mazarijn, de drijfal van die tijd, had bij dit rooven een dadelijk belang, zoodat Boreel in hem een driftig tegenstander vond, doch niets deed dezen laatste van den weg van pligt afwijken. Hij zegepraalde, en alzoo nam, door den moed en het beleid van de Ruiter en Boreel, het nemen van schepen door de Franschen, waarover men zes jaren te vergeefs geklaagd had, een einde; terwijl er in die tijd reeds 328 weg geroofd waren. Door de wijsheid van de Witt en hem, werden tevens de oogmerken van den listigen Cromwell, die in dit alles deel had, verijdeld.

Boreel volhardde in zijn gezantschap aan het Fransche Hof tot in het jaar 1668. Met eene opstopping van water gekweld, stierf hij aan de gevolgen van die kwaal, den 29sten September van genoemd jaar. Zijn lijk herwaarts overgebragt, werd, uit aanmerking van 's mans langdurige en getrouwe diensten, ingevolge besluit van de Algemeene Staten, op 's Lands kosten, met groote statie, te 's Gravenhage ter aarde besteld. Boreel was niet alleen een voornaam liefhebber van alle fraaije kunsten en wetenschappen, maar ook een ijverig beoefenaar van sommigen daarvan, inzonderheid al wat het mechanische betrof; ook was hij een warme begunstiger der Geleerden; velen gaven hem den lof van een zeer bekwaam Staatsdienaar te zijn geweest, doch anderen roemen zijne eerlijkheid en opregtheid hooger, dan zijne schranderheid in het staatkundige.

Boreel was gehuwd met Jakoba Carels, die te Parijs stierf, den 17den Junij 1657, hem nalatende drie zoons en eene dochter. Van welke zijn beide oudste zonen, Johan Boreel, Baron van Vremdijke en Jakob Boreel, hier achter volgen.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. II. bl. 648—651, 684—698, 788—796, 983—993; D. III. bl. 35—40, 386, 420—426, 472—479; D. IV. bl. 46—51, 60, 61, 1125—1136; D. VI. bl. 752 en 753; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 105 en 107; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 281; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47—52; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 8—37; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 394; D. XI. bl. 287, 374—378; D. XII. bl. 49—52, 264—267. 449; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 533 en 534; St. III. bl. 212; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIV. bl. 8—12; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. A. bl. 387 en 388; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*; D. II. bl. 248—250 en 485; *Biogr. Univers.* uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Adam), Heer van Duynbeke, broeder van den voorgaande, geboren te Middelburg, den 2den November 1603, gaf zich reeds vroegtijdig aan de beoefening der Godgeleerdheid, Grieksche en Hebreeuwsche talen over, in welke wetenschappen hij goede vorderingen maakte. Ofschoon tot de Hervormde Godsdienst behoorende, kwamen echter vele zijner begrippen niet overeen met hetgene men de regtzinnige leer van die belijdenis noemt, inzonderheid niet zijne denkbeelden over den staat der zigtbare kerk. In 1646 of wel eerder begaf hij zich met der woon naar Amsterdam, en was benevens Galenus Abrahams, Michiel Komans en Daniel de Breen, een der oprigters van het Collegie op het Rok-in over het Rotterdamsche Veer, waar, in navolging van dat te Rhijnsburg, vrijheid van leeren gegeven werd aan een verstandig Christen. De laster, gewoon de deugdzaamste en beste inrigtingen met haren vergiftigen zwadder te bekladden, bleef niet in gebreke, om te verspreiden, dat er Sociniaansche dwalingen in dit Collegie verspreid werden; dit maakte eenige Predikanten van de Hervormde Gemeente te Amsterdam waakzaam, die zich bij de Regering vervoegden, en de leden van dat gezelschap als zoodanige gevoelens toegedaan aanklaagden; doch dit had geen ander gevolg, dan dat Burgemeesteren, na behoorlijk onderzoek, waarbij hun de ongegrondheid van deze beschuldiging bleek, echter voorzigtigheidshalve het Collegie op het Rok-in deden sluiten, doch de leden ongestoord naar hun welgevallen, elders lieten vergaderen. Het voornaamste doel van Boreel was echter eene nieuwe Christenkerk op te rigten, afgezonderd van alle die dezen naam dragen. Hoe het er ook mede gelegen zij, zeker is het, dat zijne geschriften aanleiding gegeven hebben om hem van Socinianerij te beschuldigen, dusdanig ten minste begroetten hem zijne tegenstanders de Utrechtsche en Groninger Hoogleeraren Johannes Hoornbeek en Samuel Des Marets. Jakob Frederik Reimmann, een Luthersch Godgeleerde, liet zich zoo onbezonnen door zijne liefdelooze drift vervoeren, dat hij hem een Atheïst noemde. Boreel stierf in 1666, in den ouderdom van 63 jaren.

De schriften die van hem door den druk zijn gemeen gemaakt bestaan uit de volgende:

Ad Legem et ad Testimonium, sive erotematica propositio et deductio quorundam Conscientiae casuum, praecipue de publico Novi Testamenti cultu, aliisque Christianismo vel necessariis vel utilibus; exhibitis Christianorum Ecclesiis et coetibus illis, qui solam Veteris et Novi Testamenti scripturam pro unico Fidei et Morum Canone profitentur. 1645. 8°.

Ontledinge van de Peste der Sonde. Leyde 1655. 12°.

Ad. Sam. Maresium, Autorem Mantissae Libelli, cui titulis: Dissertatio de usu et honore S. Ministerii in Ecclesiis reformatis, Protrepticon. Amst. 1664. 4°.

Vraagstukken voorgesteld door den Theologant A. B. aan alle soodanige Predicanten, die, alsof Gezanten Gods waren sig een hooger als menschelyk Beroep en Authoriteit aanmatigen. Amst. 1664. 4°.

De Veritate Historiae Evangelicae concatenatio Aurea Christiana, sive cognitio Dei ac Domini nostri Jesu Christi. 1677. 4°, ook in het Nederduitsch onder den titel:

De Christen guldenschakel, of de kennisse Gods ende onses Heeren Jesu Christi. Amst. 1677.

Scripta Adami Borelli posthuma, quibus praefixus est ejusdem Tractatus ad Legem et Testimonium olim editus, cum annexis in fine nonnullis aliis ad haec spectantibus. Cosmopoli. (Amst.) 1683. 8°.

't Evangely volgens Mattheus, en de Brief van Paulus aan de Romeinen in 't Grieksch met een nieuwe Nederduitsche vertaling van woord tot woord onder 't Grieksch gevoegt enz., met eene voorreden en eenige bijvoegsels door W. Homma, Amst. 1693. 3°.

Behalve deze heeft Boreel nog onderscheidene andere stukken geschreven, die Galenus Abrahams onder zich heeft gehad, en waarschijnlijk in zijne *Opera posthuma* zijn ingelijfd.

Ook zou hij aan Jacob Juda Leon zeer veel onderstand en hulp verleend hebben, tot zamenstelling van dat beroemd model van Salomo's tempel, hetwelk die Joodsche meester te Middelburg gemaakt, en daarna eerst naar Amsterdam en vervolgens naar Engeland overgebragt heeft.

Boreel beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 55; de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 27—29; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. II. bl. 194, 195, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 791 en 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BOREEL (Abraham) jongste broeder van de beide voorgaanden, geboren te Middelburg, den 18den April 1605, was een voornaam

Regtsgeleerde, benevens Raad en Muntmeester-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Gehuwd aan Maria van der Does, overleed hij den 10den April 1664.

Hij heeft geschreven:

Missilia sacra, sive de mutuâ Christianorum unione comparanda, promovenda, atque fraterné conservanda cum iis, qui sectantur pacem & charitatem, item de Judaeorum conversione ad Jesum Christum Filium Dei, Dominum, et Servatorem nostrum collectore Abrahamo Boreelio. Rhen. 1659 in 16°.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 27; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers*, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Johan), Heer van Westhoven, derde zoon van Johannes Boreel en van Agnes Hayman, werd in het jaar 1621 te Middelburg geboren. Na met lof zijne studiën, inzonderheid in de Godgeleerdheid, ten einde gebragt te hebben, werd hij in het jaar 1651 Schepen, vervolgens Raad en meermalen Burgemeester zijner geboortestad, was ook wegens haar Gecommitteerde in de Staten van Walcheren, en bekleedde bovendien de volgende luisterrijke bedieningen. In 1656 werd hij bij de Staten van Zeeland verkozen, tot het bekleeden van de Commissie bij de Chambre Demie-partie te Mechelen. In 1665 benoemde men hem, benevens Rutgert Huigens en den Raadpensionaris Johan de Witt, als Gevolmagtigde wegens Hun Hoog Mogenden op 's Lands vloot. Den 7den September 1666 werd hij te Harderwijk tot Doctor in de Regten bevorderd. In 1667 werd hij, benevens Mr. Johan Meerman, Burgemeester en Raad der stad Leiden, als Extraordinairis Ambassadeur naar Engeland gezonden, hetwelk in 1668 werd verwisseld met den titel van Ordinaris Ambassadeur. Dezen post bekleedde hij tot in 1672, als wanneer men andermaal het oog op hem liet vallen, om hem als Gedeputeerde op 's Lands vloot te plaatsen, doch zijne kort daarop volgende dood verhinderde zulks.

Boreel is nooit getrouwd geweest; hij stierf den 30sten Maart 1673, na eene kortstondige ziekte, en werd te Middelburg in de Oude of St. Pieterskerk begraven.

Zie *Hollandtse Mercur.*, D. XVI. bl. 103 en 104; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. VI. bl. 72—76; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 384; Brandt en Centen, *Hist. van Enkh.*, D. II. bl. 233; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 5—7; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 154, 279, 390, 445, 457, 477, 479, D. XIV. bl. 6, 42 en 43; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 790 en 795; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 183, 205; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 368.

BOREEL (Johan), Ridder Baronet, Baron van Vremdijke, Steeland en Peereboom, Heer van Duynbeke, Westhoven en Domburg, oudste zoon van Willem Boreel en Jacoba Carels, geboren te Amsterdam, den 29sten October 1627, was achtereenvolgende Edelman aan het Hof van de Prinsen Frederik Hendrik en Willem II en van de jonge Prinses Douairiere. In 1652 werd hij bevorderd tot Hofmeester (thans Hofmaarschalk) dier Prinses, en in 1659 in die hoedanigheid bij Willem III, Prins van Oranje, geplaatst; doch op aanraden van den Raadpensionaris Johan de Witt, die daartoe eene Staatsresolutie wist te bewerken, moest hij die betrekking verlaten, wanneer hem een Vendel voetknechten verleend werd. In 1672 tot Luitenant-Kolonel bij het Regement van den Markies de Thouars bevorderd, woonde hij den 11den Augustus 1674 de slag bij Senef bij. In 1681 werd hij tot Ruwaard van Putten en in 1685 tot Kommandant van Brielle, Hellevoetsluis en het Land van Voorne benoemd. Hij overleed den 19den Maart 1691.

Bij zijne echtgenoote, Amaranthe van Vredenburgh, had hij drie zonen en twee dochters verwekt, onder zijne zonen waren Willem Boreel, Kapitein in dienst dezer landen, die kinderloos overleed en Adriaan Boreel, die volgt.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. V. bl. 792—794; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 199; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 412, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Jacob), Heer van St. Aagt, Duynbeke, Westhoven en Meerestein, een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den eersten Maart 1630, erlangde voor het eerst deel aan de Regering zijner geboortestad in 1661, toen hij Schepen werd, welke waardigheid hij vervolgens weder in 1667, 1672 en 1677 bekleedde. In 1664 werd hij met groot gevolg, in eene statelijke ambassade, gezonden aan den Czaar van Rusland; eene ambassade, welke veel geld kostte, maar geenzins de verwachting van velen vervulde, om voor de ingezetenen van dezen Staat, nieuwe bronnen van welvaart te openen. Bij den inval der Franschen in Holland, in 1672, werd hem met Nicolaas Witsen, de taak opgedragen, om den toegang langs den Amstel door het inheijen van palissaden te doen versperren.

Boreel bragt, in 1673, bij eene handeling te Brussel, met den Hertog van Villa Hermosa, zeer veel toe ter wegruiming der bezwaren tegen het sluiten van den vrede te Nijmegen, welke hij mede als Extraordinaris-Envoyé onderteekende. Na den gelukkigen afloop van dit werk vertrok hij in 1678 als Extra-ordinaris-Ambassadeur naar Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk, en handelde aldaar over den voorslag van dit Hof, tot het sluiten van een verbond. In 1680 in het Vaderland terug gekeerd, werd hij in 1681 Hoofd-Officier te Amsterdam. Dit gewigtig ambt nam hij tot in 1691 waar, toen hij Burgemeester dier stad werd, welke waardigheid hij ook in het jaar 1693 en eenige volgende bekleedde. Tijdens de herroeping van het Edict van Nantes was hij een der Commissarissen, belast met de zaken der vlugtelingen, en zijne verigtingen als zoodanig worden uitbundig geprezen. Bij het geweldig oproer, hetwelk Amsterdam in 1696 schokte, werd zijn huis het doel der plunderzucht, en grootendeels, met het kostbaar huisraad vernield; later erlangde hij schade vergoeding tot *f* 28750,00. Den vredehandel te Rijswijk woonde hij als eerste Extra-ordinaris-Ambassadeur en Gevolmagtigde wegens den Staat der Vereenigde Nederlanden bij, en hij hielp dezen Vrede bevorderen, doch mogt de sluiting daarvan niet beleven. Hij stierf gedurende de onderhandelingen, vier weken voor het teekenen van den Vrede, op het Huis Meerestein, den 21sten Augustus 1697. De Staten erkenden zijne verdiensten, bewezen aan zijne nagedachtenis gelijke eer, als aan die van zijnen vader, en lieten hem op 's Lands kosten statelijk begraven.

Bij zijne echtgenoote Isabella Coymans liet hij vier zonen en drie dochters na, zijne zonen waren Balthazar Boreel, Schepen en Raad der stad Amsterdam, Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij en Gecommitteerde Raad van Holland; Willem Boreel, die volgt; Jakob Boreel, Commissaris van 's Lands posterijen te Amsterdam, en Jan Hieronimus Boreel, Secretaris en later Schepen dier stad.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. V. bl. 250—256, 567—577; *Hollandtse Mercur.*, D. XXIX. bl. 89—91; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 242 en 243, D. IV. bl. 159; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 52—55; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 3—5, 43 en 44, D. XVI. bl. 310—313, 357, 488; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I. 631, 635, 671, 714, 715 en 718; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749, 773—789, Koenen, *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 356; Sypesteyn en de Bordes, *de Verdedig van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 91, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Pieter Resen), zoon van Jan Boreel, Schepen en Raad der stad Middelburg, en van Elizabeth Resen, geboren den 7den Junij 1673, heeft uitgegeven eene redevoering tot titel hebbende:

Trompet of Lofrede over den Vrede, en deszelfs volmaaktheden, beneffens de wisselvalligheid en geluk van Nederlant, door deselve uitgesproken op den 6den November 1697. Middelburg 1697. in folio.

Hij overleed den 3den April 1699.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 35; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Adriaan), zoon van Johan Boreel, Ridder, Baronet, Baron van Vremdijke en Steeland enz. geboren te 's Gravenhage den 9den December 1674, trad als appointé bij de Admiraliteit van de Maas in Zeedienst, werd Luitenant en voerde in 1703 het bevel over de *Rozendaal* van 38 stukken, waarmede hij, vergezeld van nog twee andere oorlogschepen, tot geleide van onderscheidene koopvaarders naar Lissabon werd gezonden. Op dien togt veroverde hij eenen Franschen prijs, de *St. Lucas*, en stelde zich onder het bevel van Kapitein Roemer Vlacq, die met de *Muiderberg* van 50 stukken te Lissabon kwam, om de Nederlandsche en Engelsche koopvaarders van daar en van Setubal naar het Vaderland te geleiden. Het eskader van Vlacq bestond uit vijf oorlogschepen van 34—50 stukken, en raakte in het laatst van Mei in een hevig gevecht met vijf Fransche oorlogschepen,

onder welke twee van 90 en de overige van 60—70 stukken, onder den Schout bij Nacht Markies de Coëtlogon, van de vier Nederlandsche Kapiteins was Boreel de laatste, die zijn zwak en zwaar geteisterd schip, na moedig strijden, aan den vijand overgaf. Vlacq alleen hield den ongelijken strijd met ongeloofelijken moed vol, tot zijn schip volstrekt tot een wrak was geschoten; doch de geheele koopvaardijvloot werd behouden. Boreel keerde van Toulon, waar hij was opgebragt, naar het Vaderland terug, doch moest nog drie maanden te Parijs blijven, omdat men waande, dat hij en de drie andere Kapiteins (Vlacq was inmiddels aan zijne wonden overleden) voor een millioen aan diamanten bij zich verborgen hielden, welke men zeide, dat op de vloot waren geweest. Teruggekeerd, bekwam Boreel het bevel over het schip *Schiedam* van 50 stukken, waarmede hij in 1704 de bombardeerschepen voor Barcelona aanbragt, bij de mislukte belegering dier stad door den Prins van Hessen-Darmstadt. Hij was ook bij de verovering van Gibraltar tegenwoordig, hoewel hij daaraan geen werkdadig deel nam, en werd van de vloot, waarbij hij behoorde, met nog vier andere schepen, onder den Schout bij Nacht van der Dussen, naar Lissabon gezonden tot geleide der koopvaarders naar Plymuiden, om vervolgens met andere koopvaarders uit het Vaderland naar Portugal terug te keeren. Terstond daarop voegde zich van der Dussen met zijn eskader, waarbij ook Boreel was, bij de vloot onder de Admiraals Leake en Callenburgh. Met deze vloot hielp hij Gibraltar ontzetten, en hij streed mede in het gevecht in de nabijheid van die vesting, den 20sten Maart 1705, waarin de Fransche Admiraal de Pointis een goed deel zijner schepen verloor. In 1708 werd Boreel, met zijn schip *Rotterdam* van 74 stukken, benevens andere schepen, op nieuw naar Lissabon gezonden, tot versterking van het eskader van den Vice-Admiraal van Wassenaer. Hij nam deel in de krijgsbedrijven der Vereenigde Britsche en Nederlandsche vloot, tot het beleg van Cagliari, op Sardinië, toe, doch keerde van daar met het gros der vloot, onder Leake en Wassenaer, naar het Vaderland terug. Na den vrede van Utrecht, in 1713, is hij in Portugesche Zeedienst overgegaan, bij welke hij tot Vlagge-Officier werd verheven. Hij huwde Margaretha van den Bosch, doch stierf kinderloos.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 47; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 264, 290, 310, 329, 337, 441, 450, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Willem), zoon van Jacob Boreel en Isabella Coymans te Amsterdam den 19den Maart 1675, was Bewindhebber der West-Indie Compagnie en Rekenmeester van Holland. Ten tijde van de onlusten, welke Europa in en om het jaar 1725 en 1726 met eenen oorlog dreigden, was hij Ambassadeur aan het Fransche Hof, destijds het middelpunt der onderhandelingen, en een schouwtooneel, waarop de Kardinaal de Fleury, Horatio Walpole, Fonseca en andere Staatsmannen hoofdrollen speelden. Boreel, een van dezen, hield den roem van zijnen naam staande, en deed aan den Staat en aan Europa gewigtige diensten. Hij teekende nog de voorloopige voorwaarden van bevrediging, doch stierf den 12den Junij 1727 te Parijs. Zijne weduwe Catharina Clara Geelvinck stierf kinderloos den 19den November 1729.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVIII. bl. 424, 436 en 437; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Jacob), zoon van Jan Hieronimus Boreel en van Anna Maria Pels, geboren te Amsterdam den 28sten Maart 1711, bekleedde, behalve het Schepensambt in zijnen vroegen leeftijd, sedert 1737, gedurende vele jaren, den post van Raad en Fiscaal ter Admiraliteit te Amsterdam. In het jaar 1756 werd hij Meesterknaap der Houtvesterij van het Gooiland en in 1758 Commissaris van het klein zegel te Amsterdam. Zijn roem als Staatsman vestigde hij bij eene bezending, benevens Jan van de Poll en Gerard Meerman, naar Engeland, om aldaar te klagen over de menigvuldige zeerooverijen ten tijde van den zevenjarigen oorlog. Zij vertrokken in 1759, volbragten hunnen last met lof, doch slaagden niet naar wensch.

In 1761 vertrok Boreel nog eens derwaarts als Extra-ordinaris Ambassadeur, om George II als Koning te begroeten. Hij stierf den 4den April 1778, den roem van zijnen naam vermeerderd hebbende, en liet bij zijne huisvrouw Agneta Margaretha Munter vier kinderen na, onder welke Willem Boreel, Vrijheer van Oud- en Nieuw-Goudriaan en Langerak, Schepen en Raad der stad Amsterdam, Meesterknaap van Gooiland, Gedeputeerde bij Hunne Hoog Mogenden, en Mr. Jakob Boreel, Raad en Advokaat Fiskaal ter Admiraliteit te Amsterdam.

De afbeelding van den Ambassadeur komt voor in den tweeden druk van Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. XX. bl. 457.

Zie *Maandel. Nederl. Mercurius*, D. VI. bl. 133; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792—797; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XXIII. bl. 50 en 168; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. I. bl. 191 en 192; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. 51—56, 142, 153—155, 203—205, uit familiepapieren aangevuld.

BOREEL (Jonkheer Lucas), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Willem Boreel en van Margarethe Trip, geboren te Amsterdam, den 3den September 1774, was Houtvester, Lid der Ridderschap van Noord-Holland en Luitenant-Kolonel-Kommandant der Mobiele Haagsche schutterij, aan wier hoofd hij in 1831 den tiendaagschen veldtogt bijwoonde. Wegens zijne in die hoedanigheid bewezene diensten werd hij tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Ook was hij in den Adelstand verheven met het predicaat van Jonkheer.

Hij overleed op zijn buitengoed Westerhout, onder Wijk aan Duin, den 24sten April 1811 en was gehuwd met Maria Johanna Sara Gravin van Limburg Stirum, die den 3den Januarij 1848 te 's Gravenhage overleed, en bij wie hij verwekt had Jonkheer Mr. Willem Boreel, Referendaris bij de Raad van State; Jonkheer Jacob Otto Bernhard Boreel, Kamerheer des Konings, bij het Hof van Prins Frederik der Nederlanden en Agneta Leopoldina Maria Boreel, die den 18den September 1845 gehuwd is met Mr. Willem Jan Baron d'Ablaing van Giessenburg, Lid van den Hoogen Raad van Adel en daarna Referendaris bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

BOREEL (Jonkheer Willem François), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 15den September 1775, trad in 1787 in dienst als Kadet bij het Regement Gardes te voet, werd in 1791 Luitenant bij de Gardes Dragonders, en woonde met dat Regement in 1793 en 1794 de veldtogt in Braband en Vlaanderen bij, doch nam na de omwenteling van 1795 zijn ontslag. Na die van 1813 trad hij weder in dienst als Luitenant Kolonel, Kommandant van een Regement Hussaren, aan het hoofd waarvan hij in 1814 het beleg van Bergen op Zoom en in 1815 den slag bij Waterloo bijwoonde, wáár van zijn Regement 3 Officieren en 145 man sneuvelden en 6 Officieren en 64 man gekwest werden. Ter belooning van zijn aldaar gehouden gedrag werd hij met de Willems Orde derde klasse begiftigd.

Den 27sten Augustus 1820 tot Kolonel bevorderd, werd hij in 1826 Generaal-Majoor en Inspecteur der ligte Kavallerie, en den 22sten Maart 1831 Bevelhebber der tweede Brigade Kavallerie bij het leger te velde, en maakte als zoodanig den tiendaagschen veldtogt mede. Voorts in October 1839 tot Opper-Bevelhebber der Kavallerie te velde benoemd, werd hij den 22sten September 1840 Luitenant-Generaal en den 1sten Januarij 1841 als zoodanig gepensionneerd; terwijl hij te gelijker tijd tot Opperstalmeester van Koning Willem II werd aangesteld. Op den 20sten April 1849 werd hij Grootmeester van het huis des Konings Willem III, om bij de Koningin dienst te doen, en overleed, met de Koningin op reis zijnde, te Friederichshafen, den 21sten Mei 1851.

Hij liet bij zijne echtgenoote Catharina Anna Fagel, eenen zoon na, Jonkheer Frans Robert Boreel gewezen Sekretaris van legatie te Parijs, en twee dochters Agnes Anna Maria Boreel, getrouwd met William Brooke Northey, Kapitein in Engelsche dienst en Margaretha Maria Paulina Boreel, gehuwd met haren Neef, Jonkheer Mr. Willem Boreel van Hoogelanden, thans President der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

In Julij 1830 was hij tot Ridder, in Augustus 1831 tot Commandeur en den 10den April 1849 tot Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Hij was mede versierd met onderscheidene vreemde Ordes, als daar zijn: Grootkruis van het Zwaard van Zweden, en van Frederik van Wurtemberg. Ook was hij in den Adelstand verheven met het predikaat van Jonkheer.

Zie Scheltema, *de laatste Veldtogt van Napoleon Buonaparte*, Bijl. bl. 81, 113, 143 en 145; Bosscha, *Neérl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 463—465, uit familiepapieren aangevuld.

BOREN (Heribert van). Zie Harderbertus, de zes en twintigste Bisschop van Utrecht.

BORG (Klaas Adriaansz. Ten), Ten Borgh of Ter Burgh, Sergeant onder het Vaandel van Kapitein Nijeveen, was een halve broeder van Meindert van der Thijnen, de ontwerper der overrompeling van Koevorden in 1672, wien hij mede behulpzaam was in het maken van biesbruggen; terwijl hij tevens het bestuur had over het leggen van de biesbrug tot den aanval op het bastion Overijssel, waardoor hij krachtdadig medewerkte tot het hernemen van die vesting.

Zie Sylvius, *Hist. onses Tijds*, D. I. bl. 522; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.*, D. II. St. II. bl. 67, 88, 89, 96; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 131.

BORGER (Elias Annes), geboren den 26sten Februarij 1784 in het vlek Joure in Friesland, had tot vader Anne Kerstes Borger, Koopman en Brander aldaar, en tot moeder Sibbeltje Tieles Tieleman, eene minzame, helderdenkende en voor haren stand zeer beschaafde vrouw, aan wie uitstekende gaven des verstands waren geschonken. Reeds vroeg openbaarden zich bij den jongen Elias ongemeene geestvermogens. Spreken en lezen toch leerde hij nagenoeg te gelijkertijd, daar eene schrandere oplettendheid en bevattelijkheid van begrip hem als schenen aangeboren te zijn, en reeds spoedig de opmerkzaamheid der ouders en hunne verwanten tot zich trokken. Immers een driejarig kind verstaanbaar te hooren lezen, was iets ongehoords, te meer, daar men bijna geene moeite had aangewend, om hem dit te leeren. Van toen af reeds haakte hij met eene onverzadelijke leerlust naar boeken. De zucht tot lezen, tot bestendig en onafgebroken lezen, werd vervolgens zoo hevig, dat hij zich bijna niet kon laten kleeden, zonder het oog in een boek te hebben. De Bijbelsche en Vaderlandsche Geschiedenissen waren de onderwerpen, welke hij het meest en liefst las, en, zelfs met oordeel, in zijn geheugen opnam. Niet lang duurde het ook of de kleine Elias wist, op eenen bevalligen trant, voor het ouderlijk gezin den geheelen schakel der Bijbelsche Geschiedenis, en weldra ook die des Vaderlands, zelfs met bijvoeging der anders zoo dorre tijdrekenkundige bijzonderheden, te verhalen. Dit laatste was echter reeds een gevolg van eenig bepaald onderwijs, dat hij nagenoeg sedert zijn vierde jaar op de algemeene dorpsschool genoot. Aan die school mogt hij voornamelijk het onderwijs genieten van Laurens Durks Hornstra, een man, die, zoowel door natuurlijken aanleg als door verkregene kundigheden zich verre boven het gros der toenmalige dorpsschoolmeesters onderscheidde. Deze bemerkte zeer spoedig, hoe de jonge Borger zich door vlugheid van bevatting, opmerkzaamheid en leergierigheid, boven diens medeleerlingen onderscheidde, en kreeg zoo veel behagen in het weetgierig knaapje, dat hij zelfs na den schooltijd zich afzonderlijk met hem bezig hield, In die uren werden de meeste vakken van wetenschap, welke destijds niet allen op de school behandeld werden, zoo als: de Geschiedenis, de Aardrijkskunde, de Godsdienstleer, de Rekenkunde enz. doorloopen en naar tijdsgelegenheid, aanleiding of lust behandeld; doch die moeite bleef dan ook niet onbeloond; want het bleek meer en meer, dat er in het binnenste van 's jongskens hart een trek naar wetenschap en vermeerdering zijner denkbeelden lag, wiens bevrediging voor hem een der aangenaamste gewaarwordingen was. Toen de onderwijzer het beproefde ook de hoogere takken der algemeene Rekenkunst en later die der Sterrekunde en aanverwante wetenschappen zijnen leergragen lieveling mede te deelen, stond hij weldra verbaasd over de vorderingen, welke hij ook daarin maakte en dikwijls zag hij met bewondering neder op een kind, in welks ziel zoo buitengewone geestvermogens schenen gegeegd te zijn. Hoe verder de kring zijner denkbeelden zich uitbreidde, hoe gemakkelijker hij vervolgens een nieuw veld van wetenschap als overzag, bevatte en in het geheugen prentte.

De aanhoudende ijver en inspanning van Elias vervulde meester Hornstra dikwijls met vrees, of de jeugdige geest ook gevoed werd ten koste van het ligchaam, en of zoo onverpoosde verstandsoefeningen zijne vermogens of gezondheid ook zouden kunnen schaden. Om die reden trachtte de zorgdragende Onderwijzer hem, tot nut en genoegen, eenige afwisseling van arbeid te bezorgen; of spoorde hem zelfs wel eens aan, om zich toch wat op de straat in de spelen zijner schoolmakkers te mengen. Hoe zeldzaam hij hieraan voldeed, ook dan was hij de ziel van den kring, daar zijn hupsche, vrolijke aard en zijne krachtige ligchaamsbouw hem met genoegen deden deelen in de vermaken der jeugd. Inzonderheid was dan het knikkeren zijn geliefkoosd spel; ofschoon hij daartoe niet altijd makkers kon vinden, die zich met hem durfden meten, dewijl hij ook dáárin, door vaardigheid en juistheid in het treffen, allen overtrof. Doch niet slechts in het knikkeren, ook in andere spelen en uitspanningen muntte hij boven anderen uit. Wie toch erkende niet zijne meerderheid op het dambord, als zijne ver vooruitziende, fijne berekeningen zijne partij, in de meeste gevallen, gevoelige slagen toebragt? Wie evenaarde hem des winters, als schaatsrijder op de spiegelgladde stroomen en vlakten? Wie des zomers, als zwemmer, wanneer hij met zijne makkers den vliet kliefde en met buitengewone inspanning tegen den stroom opschoot, of langer dan iemand onder water dook? Ook van het zeilen op de nabijgelegen meren was hij een liefhebber, gelijk hij daarom wel eens zijne begeerte te kennen gaf om ter zee te varen, als zijne andere wenschen niet mogten gelukken. En bij dit alles was hij de gehoorzaamste zoon, die zijne ouders nooit door onwil of baldadigheid zou bedroeven, en die in huis, zoowel als op straat en in de school, steeds een voorbeeld was van bescheidenheid, goedaardigheid, gezeggelijkheid en ijver.

Zijne ouders, die geheel niet voornemens of in staat waren hun kind eene wetenschappelijke opleiding te geven, oordeelende, dat hij reeds genoeg wist, om de school te kunnen verlaten en om een handwerk te leeren, deden hem bij eenen Goud- en Zilversmid in de leer, meenende dat dit beroep, bij gebrek van beter, met zijnen smaak zou overeenkomen. Het tegendeel bleek weldra, want zoodra de knaap uit het oog van den Meester was, zat hij in een boek te lezen en verwaarloosde zijn werk. Geen wonder dus, dat hij na verloop van weinige dagen naar de ouderlijke woning werd teruggezonden. Het was dus blijkbaar, dat dit handwerk, even als trouwens bijna elk ander bedrijf, in strijd was met den aanleg van het kind, dat op zijn tiende jaar reeds betuigd had, voor zijne volgende bestemming geen andere begeerte te hebben dan om Predikant te worden.

Dit een en ander gaf aanleiding dat Hornstra, uitgelokt door de gunstige gelegenheid, welke zich als het ware scheen aan te bieden, Martinus van den Acker, die zich omstreeks dien tijd als Geneesheer en Notaris aan de Joure gevestigd had, overhaalde, om Borger in de eerste beginselen van het Latijn te onderwijzen. Op zijn dertiende jaar werd hij, ter voortzetting dezer oefeningen, en het aanleeren der Grieksche taal, aan de zorg van Hermanus Schlikker, Predikant te Langweer, aanbevolen, aan wiens onderwijs hij zich steeds grootelijks verpligt rekende en waarvan hij dan ook een zoo doeltreffend gebruik maakte, dat hij op zijn zeventiende jaar zich alleen en zonder iemands aanbeveling, maar meer dan gewoonlijk voorbereid, naar Leiden begaf, om, in de tegenwoordigheid der Curatoren van de Hoogeschool aldaar, met alle overige mededingers, het onderzoek te ondergaan, waarvan het afhing, wie van Landswege eene beurs zou erlangen, om daaruit de onkosten zijner studiën te kunnen bestrijden. De jonge Friesche dorpeling alzoo, zonder eenig voorkomen, met eenige zijner mededingers, in eene voorzaal het oogenblik verbeidende om tot het afleggen van het examen te worden binnen geroepen, werd door deze als om met hem den spot te drijven een Grieksch Nieuw Testament voorgehouden, met de vraag, welke taal dat was, maar hoe groot was hunne bevreemding, toen dat boertje, zoo als zij hem betiteld hadden, hun zeer lakoniesch antwoordde: »wel da »is Hollandsch," en hun voor de vuist de voor hem openliggende plaats in onze moedertaal voorlas alsof hij eenen Staten-bijbel voor zich had. Doch niet slechts deze jongelieden, maar zelfs de Hoogleeraren hadden zulk eenen geringen dunk van zijne bekwaamheden, dat hij met medelijden werd aangezien; en gaarne zou men hem de kosten zijner vruchtelooze reize geschonken hebben, zoo hij slechts van zijn aanzoek, om onderzocht te worden, had willen afzien. Men bragt hem de weinige kans, welke hij had om te slagen, onder het oog, maar hij begeerde tot het onderzoek te worden toegelaten, en dit kon, dit mogt men hem niet afslaan. En ziet, naauwelijks heeft men hem over weinige dingen ondervraagd, of het blijkt, dat men met hem eerst beginnen moest, waar men met andere mededingers gewoon was te eindigen, en het was de eenparige stem van allen: »al was er slechts eene belooning uit te »deelen, de jonge, eenvoudige Fries zou die hebben."

Zoo kwam hij dan in het jaar 1801 aan de Hoogeschool te Leiden, om zich aldaar in de Godgeleerdheid te oefenen, geen andere aanbeveling, dan die van zijne bekwaamheden medebrengende. Met stillen ijver wijdde hij zich aan zijne toekomstige bestemming, de Predikdienst, zonder iemand, die zich zijner aantrok, zonder eenigen noemenswaardigen voorraad van boeken. Dus school hij eenen tijdlang in het duister, geheel aan zich zelven overgelaten, doch gewoon, om met geringe hulpmiddelen verder te reiken dan anderen, wie meer dan zij behoefden ten dienste stond. Zijne kundigheden deden hem echter weldra door zijne Leermeesters en bijzonder door den geleerden en hoogst verdienstelijken

hannes van Voorst onderscheiden, die zich boven anderen beijverde, om hem, ter volkomene ontwikkeling van het voortreffelijke en uitmuntende, dat in hem was, met raad en daad behulpzaam te zijn. Hij moedigde hem niet slechts aan, maar voorzag hem ook van boeken, wier inhoud op eenmaal de geheele baan des letterroems voor zijne oogen opende.

Van toen af zag men hem dan ook met arendsvleugelen klimmen en welhaast alles overvliegen; want reeds den 7den Junij 1807 verkreeg hij met ongemeenen luister de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid, na het openbaar verdedigen van eene Akademische verhandeling, behelzende *eene uitlegging van Paulus brief aan de Galaten* (1), welke, om de zeldzame belezenheid, ongemeene schranderheid en oordeelkunde, daarin ten toon gespreid, ook den geleerdsten en geoefendsten uitlegger der H. Schrift tot eere zoude verstrekt hebben, en niet het werk scheen van eenen drieentwintigjarigen jongeling, maar van eenen zeventigjarigen, door bestendig letterblokken doorkneden grijsaard. De Bezorgers der Hoogeschool leiden te dier gelegenheid hunne achting voor zijne ongemeene talenten en kundigheden onbewimpeld aan den dag, zoo door zijne openlijke verdediging met hunne tegenwoordigheid te vereeren, als door de kosten daarvan voor hunne rekening te nemen; terwijl ook de Stedelijke Regering zijne zeldzame bekwaamheden huldigde, door mede bij zijne promotie tegenwoordig te zijn, en hem de gouden Medalje, bij de dusgenoemde promotiën met de kap gewoonlijk uitgereikt, aan te bieden.

Nu was hij tot het heilig dienstwerk bevoegd. Curatoren der Leidsche Hoogeschool waren terstond bedacht om te zorgen, dat een jongeling van zoo uitstekenden aanleg en zeldzame geleerdheid, niet door eene beroeping naar elders voor haar verloren mogt gaan, en stelden hem te dien einde, nog dat zelfde jaar, tot Lector in de Gewijde Uitlegkunde aan, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *over den zedigen en voorzigtigen uitlegger der H. Schrift* (2). Inmiddels beklom hij nu en dan, zoo te Leiden als elders, den kansel; geheel het Vaderland gewaagde van zijne zeldzame welsprekendheid niet alleen, toen men hem gehoord had, maar men bewonderde ook het zeldzame vernuft van den jeugdigen geleerde, toen men het gehoorde later ook te lezen kreeg. Den post van Lector bekleedde hij tot aan de inlijving der Leidsche Akademie in de Fransche Universiteit, het gevolg onzer noodlottige vereeniging met Frankrijk in het jaar 1811, toen hij, onder den titel van *Professeur adjoint* daarin bevestigd werd.

Na de gezegende herstelling van ons volksbestaan in 1813 werd hij tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld, en bij gelegenheid van de invoering der nieuwe Wet op het Hooger onderwijs in 1815, tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd. Het volgende jaar werd hij tot Lid benoemd van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van dien oogenblik af was zijn leven eene aaneenschakeling van eergenietingen, en ijverbelooningen, maar ook van treffende rampen. Den 31sten Augustus 1814 was hij gehuwd met Abrahamina van der Meulen, en reeds in het volgende jaar verloor hij haar in het kraambedde door den dood. In 1817 verwisselde hij den post van Hoogleeraar der Godgeleerdheid, met dien van Gewoon Hoogleeraar der Historie en Oude Letterkunde, welke betrekking hij den 27sten September aanvaardde met eene redevoering *over den Leeraar der Geschiedenis den Dienaar der Goddelijke Voorzienigheid* (3). Ook deze waardigheid bekleedde hij even als de voorgaande niet alleen met ongemeenen luister voor zich zelven en de Hoogeschool, en tot groot nut zijner leerlingen, maar hij verrijkte ook de geletterde wereld telkens met schriften, die, zoo om hunnen inhoud als stijl, hoogst voortreffelijk mogen genoemd worden. Tweemaal werd hij door Teylers Godgegeleerd Genootschap met den gouden eerepenning bekroond, de eerste reis voor eene Verhandeling *over het gevoelen van Eberhard omtrent den oorsprong van den Christelijken Godsdienst*, de tweede wegens eene Verhandeling in de Latijnsche taal *over het Mysticismus*, welke later ook afzonderlijk met eene hoogst merkwaardige Voorrede, door hem werd uitgegeven (4). Bij de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem werd hem mede tweemaal het eermetaal toegekend; de eerste maal in 1815 voor een Latijnsch vertoog *over de pligten van een Geschiedschrijver in het openbaar maken van zijn gevoelen* (1), dat mede afzonderlijk gedrukt is; de tweede voor eene, insgelijks in het Latijn gestelde, verhandeling over de vraag: *of men de oude Historieschrijvers in het invlechten van verdichte redevoeringen in het Geschiedverhaal mag navolgen* (2). In 1818 werd hij tot Lid benoemd van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Geene mindere toejuiching dan de genoemde schriften vond bij bevoegde regters zijn voortreffelijke Commentarius over het *Evangelie van Joannes*, uitgegeven onder den titel: *De constanti et aequabili Jesu Christi indole, doctrina, ac docendi ratione, sive commentationes de Euangelio Joannis, cum Matthaei, Marci et Lucae Euangeliis comparato.* Pars I, Delph. 1818 8°, welk eerste deel, helaas! nimmer door eene tweede gevolgd werd, doch hetwelk mede in het Nederduitsch het licht ziet, onder den titel van:

Over den eenparigen en zichzelven steeds gelijken aard, leer en leerwijs van Jezus Christus. 's Hage 1821. 8°, met een belangrijk Voorberigt van den vertaler, J. de Kruyff.

In 1819 trad Borger in een tweede huwelijk met Cornelia Scheltema; doch ook deze echtgenoote werd, binnen het jaar, na het ter wereld brengen van eene dochter, die nog vóór hare moeder overleed, door den dood aan hem ontrukt. Hij bragt aan deze een waardig offer in zijnen hoogst aandoenlijken Treurzang *Aan den Rijn* (3). Hij was met beide zijne vrouwen even vele dagen getrouwd geweest. Deze slag dompelde hem in eenen staat van gevoelloosheid, welke hem zelven onverklaarbaar was. Doch welhaast bleek het, dat zijn ligt beweegbaar zenuwgestel niet geschokt, maar verscheurd was. Van dat oogenblik kwijnde hij als eene geknakte bloem: levenszatheid en verlangen om bij zijne geliefde dooden te rusten vervulden zijne ziel. Hij bezweek dan ook acht maanden na zijne tweede wederhelft, den 12den October 1820, en werd bij haar te Katwijk begraven.

Alle zijne hierboven opgenoemde werken leveren schoone proeven, zoo van zijne grondige geleerdheid, als van den zuiveren en hoogst bevalligen Latijnschen stijl, dien hij zich had eigen gemaakt. Niet minder gelukkig wist hij in de moedertaal de pen te voeren. Blijken hiervan dragen de door hem uitgegevene *Leerredenen*, welke door rijkdom en belangrijkheid van denkbeelden en inhoud evenzeer, als door keurigheid en levendigheid van voordragt en door eene hem bijzonder kenmerkende welsprekendheid uitmuntten, en die na zijn overlijden, nog met eenen tweeden bundel vermeerderd werden, van welke beide deelen in 1844, reeds een vierde druk het licht zag. In die Leerredenen ontmoet men groote lichtpunten, trekken van een waar Genie, verrassende wendingen, eenen wegslependen betoogtrant, eenen schat van beelden, doch, volgens sommigen, tevens, vooral in den eersten bundel, misbruik van beeldspraak, en eenen weligen al te grooten overvloed van redekunstige figuren. Borger toonde overal waar hij kwam zijn alomvattend vernuft, *waarvan hij de vonken als stofgoud om zich heenstrooide* (4). Dit zelfde vernuft schittert in de Leerredenen, slechts op hoogere voorwerpen toegepast. In eene der laatste van het eerste deel aarzelt Borger niet, in het gevoel zijner kracht, om de zwarigheden tegen het Christelijk geloof op te sommen, opdat men door de overwinning daarvan des te standvastiger en grooter zou worden.

Als pragmatisch geschiedkenner hebben zijne twee hierboven vermelde, bij de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem bekroonde, verhandelingen en de Redevoering in 1817, bij de aanvaarding van zijnen post als Hoogleeraar in de Letteren gehouden, Borger onsterfelijk gemaakt, en in zijne bij Teylers Genootschap bekroonde Verhandeling over het Mysticismus heeft hij zich als diepdenkend wijsgeer doen kennen.

Ook als Nederduitsch dichter had Borger uitstekende verdiensten. Wanneer, op het huisselijk vriendenfeest, der gasten welmeenende wenschen zich in maatzang uitstortten, dan klonk het lied van Borger boven alles uit, en werkte in ieders ziel eene

(1) *Specimen hermeneuticum inaugurale, exhibens interpretationem Epistolae Pauli ad Galatas.* L. B. 1807.

(2) *Oratio de modesto ac prudenti S. S. interpreti.*

(3) *Oratio de historiae doctore, providentiae divinae administro.* Delph. 1817.

(4) *Disputatio de Mysticismo.* Delph. 1818. 8°.

(1) *De Officiis historici in patefaciendis opinionibus.* Later herdrukt met eene zijner Oraties, onder den titel van: *Disputatio de Historiâ Pragmaticâ, editio altera, accedit Oratio, de Historiae Doctore, Providentiae Divinae administro.* Hag. Com. 1818.

(2) *Commentatio de fictis in historia orationibus.*

(3) Dit gedicht eerst geplaatst in de *Muzen-Almanak van* 1821 is in onderscheidene talen overgebragt, als: in het Latijn door P. Hofman Peerlkamp, in het Hoogduitsch door G. H. van Senden, in het Engelsch door J. Bowring, in het oud Friesch door Posthumus, en in het Fransch door A. Clavareau, even als het *Iets aan mijn kind*, alle geplaatst achter zijne *Dichterlijke Nalatenschap.*

(4) Tollens, *Lijkz. op E. A. Borger*, bl. 68.

ongewone stemming. Wanneer de treurtoon galmde uit zijne luit, waar klonk hij ooit dieper, klagender, hartverscheurender en zielverheffender te gelijk? Nederland kan misschien op grooter Dichters bogen dan hij was; maar de grootsten van Nederlands Dichters benijdden hem steeds zijn vuur, zijne vlugt, zijn vernuft en oorspronkelijkheid.

Zijne afzonderlijk uitgegeven dichtwerken zijn:

De Leydsche Weezen aan de Leydsche Burgerij, bij den aanvang des jaars 1811.

De Leydsche Weezen aan de Leydsche Burgerij, bij den aanvang des jaars 1813.

De Vaderlander, Leyd. 1814.

Iets aan mijn kind, Leyd. 1815, hetwelk met het vers *aan den Rijn* is herdrukt, onder den titel van

Borger's *Boezem-Klacht bij de Graven zijner geliefde Panden*, 's Grav. 1842.

Op de bevalling der Prinses van Oranje, Leyd. 1817.

Ter Gedachtenis aan Hendrik Albert van der Palm, Leyd. 1819.

Deze en andere van 's mans dichtvruchten zijn later bij een verzameld en uitgegeven onder den titel van

Dichterlijke nalatenschap; ten deele nooit gedrukt, Leyd. en Utr. 1836. 8°. 2de druk 1837. 8°.

Behalve zijne reeds boven vermelden prozawerken, bestaan er nog van Borgers hand:

Iets nopens den brief aan eenen vriend, betrekkelijk het godsdienstig vieren van Leydens ramp, Amst. 1813. 8°.

Borgers beeldtenis is onderscheidene malen in plaat gebragt, als: door Reinier Vinkeles gegraveerd in 8°, voorkomende voor het eerste deel zijner *Leerredenen;* door L. Springer gesteendrukt, in 4° en 8°; door Philippus Velijn gegraveerd in 8°, door Jan Willem Caspari gegraveerd in 8°, voorkomende in den *Muzen-Almanak voor* 1821; door Johannes Philippus Lange gegraveerd in 8°.

Zijn gewoon zeggen, vooral in zijne jeugd, was: *'k Sil 't is besykje* (ik zal het eens beproeven).

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1807, D. I. bl. 369—371, D. II. bl. 180—189, 370 en 371, 1815, D. I. bl. 394, D. II. bl. 290, 1817. D. II. bl. 210, 1818, D. II. bl. 47 en 386, 1819, D. I. bl. 438, 1820, D. II. bl. 258, 307, 417—420, 421, 1821, D. I. bl. 84; M. Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, 1820, St. II. bl. 131—134; W. Broes, *Leerrede gehouden bij aanleiding van het afsterven des beroemden Leydschen Hoogleeraars Borger*, Amst. 1820; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 448 en 449; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Nederd Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 522—524, 562—564, 580, 591 en 592; Collot d'Escury, D. IV. St. I. bl. 38, St. II. bl. 357—359, D. V. bl. 205, 206, 407—410; *Biogr. Nation.;* M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 366, 381—383, 429, 433, D. II. T. en B. bl. 254, 277; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; (de Jong) *Alphab. Naaml. van Boeken;* Tichler, *Iets over Borgers Kansel Welsprek.*, Amst. 1837; Glasius, *Godgel. Nederl.*, en vooral van der Palm, *Redevoer. ter Nagedacht. van E. A. Borger*, Leyd. 1821 en (W. Eekhoff) *Bijzonderh. omtrent de Jeugd van Borger*, Leeuw. 1842, welke beide laatsten wij hier inzonderheid tot gidsen hebben genomen.

BORGESIUS (Johannes), zoon van Joachimus Borgesius, en van Geertruid Houbing, geboren den 13den Junij 1618 te Westerwijtwerd, waar zijn vader destijds Predikant was, genoot het onderwijs van zijnen vader in de Grieksche en Latijnsche talen, de Welsprekendheid en Dichtkunde, en kwam dus wel toegerust, in den ouderdom van 15 jaren, aan de Hoogeschool te Groningen, hier oefende hij zich met veel ijver en lust in de Wijsbegeerte onder Matthias Pasor en François Meyvaerts, en maakte mede groote vorderingen in het Grieksch, hierin geholpen door de lessen van Tobias Andreae, ook legde hij zich toe op de Wiskunde; en inzonderheid op de Sterrekunde, waarin hij zulke groote vorderingen maakte, dat men hem weldra toestond, om lessen in die wetenschap te geven; nog zeer jong zijnde vervaardigde hij eenen Almanak, op den meridiaan van Groningen berekend, waarvan men onderscheidene jaren gebruik kon maken. Doch dit waren slechts voorbereidselen tot de beoefening der Geneeskunde, waaraan hij zich vervolgens toewijdde. Terwijl hij deze wetenschap beoefende, verdedigde hij geneeskundige stellingen, onder den geleerden Hendrik Welman, en genas zijn vader van eene benaauwde borst, waarmede hij reeds een half jaar was behebt geweest. Na een zesjarig verblijf te Groningen, besloot hij te gaan reizen, en andere Hoogescholen te bezoeken. Eerst kwam hij te Utrecht en te Leiden; en maakte op de eerste plaats gebruik van de lessen van Willem Stratenus over de Geneeskunde; van Antonius Aemilius over de Geschiedenis, en van Jakob Ravensbergen over de Wiskunde, en te Leiden van die van Otto Heurnius, Ewald Screvelius en Adriaan van Valckenburg, over de Medicijnen, maar inzonderheid die van Adolf Vorstius, over de Kruidkunde, en van Antonius Walaeus, over de Ontleedkunde. Van daar begaf hij zich naar Frankrijk, en hield zich eenigen tijd te Parijs op, om er de ontleedkundige vertogen bij te wonen, welke destijds in die stad reeds veelvuldig gehouden werden, vervolgens begaf hij zich naar Angers, alwaar hij met groote naarstigheid de lessen van acht Hoogleeraren bijwoonde, die de Geneeskunde onderwezen, ook hechtte hij zich inzonderheid aan Dr. Baillis, bij wien hij zijn intrek nam. Na aan deze Akademie de doctorale waardigheid verkregen, en zich de Fransche taal eigen gemaakt te hebben, keerde hij in het laatst van 1645 naar Groningen terug, waar hij zich als Geneesheer vestigde. Reeds in het volgende jaar stelde men hem tot Hoogleeraar in de Wiskunde aan, welken post hij met veel roem en nut bekleedde; niettegenstaande hem kort daarna eene zware zinking op de oogen viel, die hem trapswijze van het gezicht beroofde, zette hij echter zijne openbare en bijzondere lessen voort, waarbij hij nog een collegie over de Aardrijkskunde der Nederlanden voegde. Ten laatste werd hij door eene kwaadaardige koorts aangetast, die hem noodzaakte het studeren te staken; deze ziekte had tot nasleep een langzaam verval van krachten, dat hem den 22sten November 1652 in het graf rukte. Niettegenstaande hij alzoo nog geen 35 jaren oud werd, was hij toch een der beroemdste Artsen en voortreffelijkste Wiskundigen van zijnen tijd. In het laatst van 1646, was hij gehuwd met Catharina Nijenborch, bij wie hij eenen zoon verwekte, Daniel Borgesius, die negen maanden oud was toen zijn vader stierf.

Men heeft van hem in druk:

Disputatio de catarrho, Andeg. 1645 in 4°.

Oratio de Mercurio, Gron. 1646 in 4°.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 335; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORGESIUS (Joachimus), broeder van den voorgaande, geboren den 9den April 1625, te Groningen, waar zijn vader destijd Rector was, werd, na eenige jaren Rector te Wezel te zijn geweest, in 1654 beroepen tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Wiskunde en Welsprekenheid aan de Hoogeschool te Groningen, en in 1660 tot gewoon Hoogleeraar aangesteld.

Hij overleed den 21sten December 1666, bij zijne echtgenoote, Barbara Roelofs van Rhee, nalatende twee zoons en twee dochters; zijne zonen waren Anthonius Borgesius, Predikant te Bellingewolde, die in 1672 door de Munsterschen gevankelijk naar Westphalen is gevoerd en in 1691 overleed, en Michaël Borgesius, eerst Predikant te Onstwedde, daarna in 't Zandt.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 112, 208 223 en 335.

BORGH (Klaas Adriaensz. ten). Zie Borg (Klaas Adriaansen ten).

BORLOTTE (Claude la). Zie Barlotte (Claude la).

BORLUUT (Josse), Heer van Boucle, gesproten uit een oud en edel geslacht van Vlaanderen, was eerst Schepen en daarna Pensionaris van Gent, in welke hoedanigheid hij in 1577 de Unie van Brussel teekende. Hij was een bekwaam Staatsman, en moet de gave der welsprekendheid bezeten hebben, daar men vindt aangeteekend, dat hij in 1559 in naam der toen vergaderde Staten tot Koning Filips het woord voerde. Borluut werd ook ingewikkeld in de hevige beroerten, welke, kort na het sluiten van de Unie, te Gent ontstonden. Hij behoorde tot de gematigden.

Zie Strada, *Hist. de la Guerre des Pays Bas*, Tom. I. pag. 73 et 74; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 77.

BORLUUT (Adrien), uit het zelfde geslacht van den voorgaande, misschien wel een broeder van hem, was Schepen te Gent, en vermoedelijk die Borluut, welke zonder vermelding van zijnen voornaam, als teekenaar der Unie van Brussel voorkomt.

Zie de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 72.

BORMEESTER (Abraham), die in het midden der zeventien eeuw vermoedelijk te Amsterdam leefde, leverde in vier kluchtspelen vrij natuurlijke schilderingen van onderscheidene vaderlandsche zeden en gewoonten in die eeuw.

De titels dier kluchtspelen zijn:

Klucht van Doeden, Amst. 1643. 4°, herdrukt onder den titel: *Doeden*, kluchtig blijspel. Amst. 1735. 8°.

Infidelitas, ofte ontrouwe Dienstmaagt, Amst. 1644. 4°.
Zytje Fobers, in klucht gespeeld, op de Amsterdamsche Schouwburg, Amst. 1647. 4°, herdrukt te 's Gravenhage, zonder jaartal.
't Nieuwsgierig Aegie, Amst. 1664. 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.*, D. I. b. bl. 64, 267.

BORN (Dirk) vinden wij vermeld als een vermaard Godgeleerde, die te Nijmegen het eerste licht aanschouwde, zonder verdere levensbijzonderheden.

Zie Slichtenhorst, *Tooneel des Lants van Gelderl.*, bl. 37.

BORN (Johan van) was Geneesheer te Amsterdam en zeer bekend met de oudere en nieuwere poëzij. Hij hanteerde mede de Nederlandsche lier, doch zijne verzen, die niet altijd even kiesch bewerkt zijn, zijn hortend door de vele verkortingen, welke hij zich veroorlooft.
Zijne dichtvruchten verschenen onder de titels van:
Stichtelyke Rymspreuken, 1639. 8°.
Diemermeer, Weerelts Doolhof ende Echtsparadys, Amst. 1642.
Vreughdekoets of Heerlyk Jaarstooneel, Amst. 1642.
Amsterdam en Goude vryheyt, Amst. 1645.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*, D. I. St. III; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht.* ten verv. op Witsen Geysbeek.

BORN (Henricus van), misschien wel een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam, den 6den Mei 1630, werd tot de studie opgeleid door den beroemden Adrianus Junius; oefende zich daarna aan het Athenaeum te Amsterdam en vervolgens aan de Hoogeschool te Utrecht, ter laatstgemelde plaatse tevens het onderwijs in de Godgeleerdheid ontvangende van Ds. Fredericus Swetgius. Hij vergezelde in 1651 den geleerden Izaäk Vossius naar Zweden, waar hij anderhalf jaar aan de Hoogeschool te Stokholm doorbragt, en hem een post aan de boekerij werd aangeboden, voor welken hij evenwel bedankte. In 1653 vertrok hij naar Straatsburg; studeerde aldaar nog drie jaren en werd er Meester in de Wijsbegeerte, na het verdedigen van twee disputatiën. In 1656 Proponent geworden, en in 1658 bij de Luthersche gemeente te Alkmaar beroepen, werd hij den 31sten Januarij te Amsterdam als zoodanig ingezegend, alwaar hij reeds 11den Januarij 1662 gekozen werd tot Adjunct- en den 29sten November 1675 tot Gewoon Predikant. Bijna veertig jaren had hij aldaar het Evangelie verkondigd, toen hij den 21ste Junij 1701 overleed. Zijn ambtgenoot H. Vos heeft zijne verdiensten gehuldigd in eene Lijkrede, getiteld: *Heylbron ofte Levenswelle en ligt.* 1703.
Door hem zijn in het licht gezonden:
Dissertatio de legatione Philonis Judaei ad Cajum Imperatorem. Argent.
Dissertatio de Evangelio, publico examini submissa sub praesidio Dr. J. Smidii. Argent.
Dei domus sancta et Porta Coeli angusta, tertio initiata atque reserata; dat is, God's heilig huis en enge hemelspoort over Gen. XXVIII vs. 17. Amst. 1672 4°, zijnde eene Leerrede ter inwijding van de Luthersche Nieuwe kerk te Amsterdam.
Ook beoefende hij de Nederduitsche Dichtkunst, hoewel met geen zeer gelukkig gevolg, zooals blijkt uit eene *Lijkklagt*, te vinden in de *Eerenkrans, gevlogten ter gedachtenis van den Heer J. E. Bloem.* 1683 en uit hetgeen van hem in de *Papiere snijkunst van Johanna Koerten* voorkomt.

Zie J. C. Schultz Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk.*, St. V. bl. 159 en 160, St. VII. bl. 20 en 21; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BORNAEUS (Everhardus) of, zoo als hij zijnen naam teekende, Everhardus Heracliti Bornaeus, noemde zich aldus naar zijne geboorteplaats Oldeboorn. In het jaar 1647 werd hij, Proponent zijnde, beroepen te Garyp in de provincie Friesland, vertrok vervolgens in 1649 naar Oldeboorn-en-Nes en in 1651 naar Bolsward, waar hij den 30sten Julij 1680 overleed.
Hij heeft geschreven:
De Getrouwe Harder, ofte een voorstel van alle de princi-paelste Plichten die een Dienaer Jesu Christi waerneemen moet. Leeuw. 1669. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; Greydanus, *Nauml. der Predikanten in de Class. van Franeker*, bl. 174; Engelsma, *Volgl. van Predikanten in de Class. van Zevenwoude*, bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

BORNBERGUM (Antonis Folkertsz. van) of van Bornberge, ook wel voorkomende als Antonius Folcardus Bornbergius, leefde in de zestiende eeuw en was vermoedelijk een Fries, uit het dorp Boornbergum. Hij was eerst vijf jaren Pastoor te Kooten, in de provincie Friesland, daarna twaalf jaren te Hijum bij Leeuwarden, vervolgens te Harsens in Groningerland, en werd eindelijk Vicaris van St. Maartenskerk te Groningen en in 1582 Overste van de Fraterschool aldaar. Voor zijnen tijd moet hij een zeer geleerd man geweest zijn, die zich mede op de studie der Oudheden toelegde. Suffridus Petrus getuigt, dat Bornbergum hem groote diensten bewezen heeft, met het opzoeken en overzenden van allerhande oudheden.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh. der Vereen. Nederl.*, D. V. St. II. bl. 358; Delprat, *over de Broederschap van G. Groote*, bl. 118.

BORNIUS (Henricus) schijnt op kosten der Staten van Utrecht aan de Hoogeschool dier stad te hebben gestudeerd, en in 1637 werd hem, »voor de dedicatie syner Theses in de stads academie »gedisputeert" door de Regering van Utrecht 25 gulden vereerd. Bij de oprigting van eene Illustreschool te Breda in 1646 werd hij benoemd tot Hoogleeraar in de Bewijs- en Zedekunde, doch in 1651 als Buitengewoon Hoogleeraar der Wijsbegeerte naar de Hoogeschool te Leiden beroepen, werd hij aldaar in 1654 tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd. Toen hij zich echter in het jaar 1659 het bestuur der letteroefeningen van den jeugdigen Prins van Oranje, naderhand onder den naam van Willem III vermaard geworden, zag toevertrouwd, werd hij van zijnen post als Hoogleeraar ontslagen. Hij overleed in 1675 en van zijne schoone Bibliotheek zag in het volgende jaar te Leiden een Catalogus het licht.
Van zijne hand heeft men:
Oratio de praestantia atque utilitate Philosophandi, opgenomen in de *Inauguratio Illustris Scholae ac Collegii Auriaci in urbe Breda erectorum.* Bredae 1647.
De libertate Philosophandi; de Jure illius, cujus pecunia creditor alterius fuit dimissus.

Zie Samson, *Histoire de Guill. III*, Tom. I. pag. 353; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 186; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges*, D. I. bl. 169, 178, D. II. T en B. bl. 132; *de Navorscher*, D. III. bl. 250.

BORNMAN (Henricus Gualtherus) was Rector der Latijnsche scholen te Nijmegen, toen hij aldaar met den titel van Hoogleeraar der Regten en Historiën vereerd werd. In 1756 werd hij werkelijk aldaar tot den Hoogleeraarsstoel verheven en in 1763 kwam hij op de nominatie voor den Regtsgeleerden Katheder aan de Hoogeschool te Harderwijk. Hij overleed in December 1779 en moet een zeer geleerd man zijn geweest, die mede de Nederduitsche Dichtkunst beoefende, zoo als blijkt uit een gedicht *Aan de loffelijke Burgerij der stad Doesburg*, geplaatst voor A. Huygen, *Beschrijving van Doesburg*, het welk ons echter geen hoogen dunk van zijne dichterlijke bekwaamheden geeft.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 269, D. II. bl. 285.

BORNWATER (Jacob), een Dortenaar, is alleen bekend als de Schilder van eene *Kruisiging Christi*, dat vroeger in de St. Christoffels- of Heelhaaks-doelen in zijne geboortestad gevonden werd, zonder dat ons eenige levensbeschrijving van hem bekend is.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 670; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 20; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BORRE (Evert), een Burger der stad Utrecht, werd 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1415, met anderen, voor een half jaar uit de stad gezet, en hem opgelegd, eer hij uit de stad vertrok, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hun, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks om besten wil geschied zij.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. bl. 348.

BORRE (Adriaan van der) of Adrianus Borrius, zoon van Levinus van der Borre, die in 1610 als Predikant te Schoonhoven overleed, werd in het jaar 1580 Predikant te

Sommelsdijk, en vertrok in het jaar 1590 naar Strijen, en in 1591 naar Schoonhoven, van waar hij in 1603 werd beroepen naar Leiden. In 1605 was hij bij leening te Utrecht. Hij voegde zich aan de zijde der Remonstranten en was de eerste teekenaar der Remonstrantie, in 1610, en schrijver van menig ander belangrijk vertoog. Ook was hij een der genen, die bij de oprigting en vestiging der Remonstrantsche Broederschap, onder veel verdrukking, de meeste dienst bewezen. In December 1618 was hij met Kaspar van Baerle en Petrus Cupus tot hulp der geciteerden te Dordrecht. Daar hij er niet toe kon overgaan, om de biddaguitschrijving, zoo als zij gedaan was, der gemeente voor te lezen, werd hij, den 13den April 1619, door de Regering van zijne dienst ontzet. Omdat hij de Vergadering te Rotterdam, den 5den Maart 1619, had bijgewoond, werd hij in Julij uit het land verbannen en naar Waalwijk gevoerd en in Augustus door de Leidsche Synode met kerkelijke afsnijding bedreigd. Hij was in de vergaderingen te Waalwijk en te Antwerpen in 1619—1621 en werd den 9den Julij 1621 een der Binnenlandsche Directeuren. Toen de drie Remonstrantsche Leeraars, Gerardus Livius, Henricus Leflerus en Johannes Coetsius, voorheen Predikanten te Nijmegen, zich met de Contra-Remonstranten zochten te verdragen, schreef van der Borre hun, uit naam van eenige Remonstrantsche Predikanten eenen brief, ten einde hen daarvan af te houden, zonder dat zulks evenwel iets baatte. De Vergadering in de schuilplaats, in 1624, verkoos hem in de provisionele directie en droeg hem de bediening van Leiden en eenige dorpen op. Den 17den Junij 1627 werd hij met Johannes Uyttenbogaerdt en Simon Episcopius uit hoofde van de gestadige ziekten en ongelegenheden van Nicolaas Grevinkhoven als vierde Directeur aangesteld en bezocht als zoodanig in 1629 met Episcopius onderscheidene kerken, om de inzameling voor de Societeit en voor de oprigting der kweekschool te bevorderen. Voorts had hij deel aan alle de belangrijkste verrigtingen der Directie tot den 26sten Augustus 1630, toen hij, reeds ziek de vergadering der Directeuren te Alkmaar nog bijwoonde, maar naar Amsterdam verreisde, en daar weinige dagen later overleed.

Van zijne hand was:

Brief van weege de Remonstrantsche Predikanten, geschreven aen haere vervolgde en verdrukte gemeenten over de grouwelijke conspiratie, die geseit wordt voorgenomen te sijn tegen den welstandt van 't Landt en den Prince van Oranje.

Of zijne tijdgenooten Samuel van den Borre, Predikant te Groot-Ammers, en Antipas van der Borre, Predikant te Ottoland, beide hevige Contra-Remonstranten, bloedverwanten van hem waren, hebben wij niet kunnen ontdekken.

Zie Uytenbogaert, *Kerck. Hist.*, bl. 1144—1146, 1163 en 1164; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II, bl. 51, 135, 136, 459—461, 820, 905, 916, D. III. bl. 46, 171, 347, 680, 701—706, 233, 734, 753*, 755*, 756*, 899, D. IV, bl. 491, 965, 966, 1002, 1011—1017; J. Tideman, *De Remonstr. Broed.*, bl. 3, 29, 30, 78, 81, 138.

BORREBACH (Adolf) of Borrebagh, Postmeester te 's Gravenhage, was den 21sten Junij 1672, met zekere Cornelis de Bruin, bij Pieter en Jacob van der Graaf, zoons van den Raadsheer Jacob van der Graaf, te gast geweest, en wandelde met hen, des avonds te half elf ure, langs den Vijverberg, toen Borrebach, nog licht ziende in de Staten-Kamer, uitriep: »Jan »de Witt is buiten twijfel nog daar. Waar schort het aan, dat »zoo een bekende Landverrader niet den hals gebroken wordt." Waarop voorgenomen werd den Raadpensionaris af te wachten tot hij naar huis ging, hem dan aan te vallen en van kant te maken. Zoo als zij dan ook, toen hij des nachts ten 12 ure uit de Vergadering der Staten van Holland trad, hem op eenen geweldadige wijze aanrandden, op de grond smeten en onderscheidene wonden toebragten; waarna zij, meenende dat hij dood was, de vlugt namen; een hunner, Jacob van der Graaf, werd gevat en deswege onthalsd.

Borrebach hield zich schuil tot na den dood der de Witten, kwam toen terug en bleef in het bezit van zijn ambt, zonder dat hij wegens dit schendig feit vervolgd werd.

Zie Samson, *Hist. de Guillaume III*, Tom II. pag. 256—261; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 357—359; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. III. bl. 85; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 68, 70; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORREBACH (H.), misschien wel een broeder, althans zeker een tijdgenoot, van den voorgaande, Geneesheer, waarschijnelijk te Utrecht, heeft zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst doen kennen door *Uytspanningen, behelzende eenige opmerkelyke materiën enz. op rym te samen gesteld.* Utr. 1688.

Over welks waarde wij niet kunnen oordeelen, als zijnde het ons slechts bij naam bekend.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BORREMANS (Nikolaes) was vermoedelijk een zoon van Reynier Borremans, Predikant te Rhoon, doch om het aankleven der Remonstrantsche gevoelens in 1619 afgezet. Nikolaes, in 1648 Proponent bij de Remonstrantsche Broederschap geworden zijnde, werd in het volgende jaar Predikant te Nieuwkoop, doch reeds in Mei 1650 was een beroep van Maasland op hem goedgekeurd. Hier stond hij tot in 1679, toen twee gecommitteerden van die gemeente aan het Collegie van Directie der Remonstrantsche Broederschap, in naam van Borremans, bekend maakte, dat hij door zijne kwaal (den steen) onbekwaam was, tot zijne dienst; waarop er een ander in zijne plaats werd beroepen.

Borremans liet drie zonen na: Anthony Borremans, die volgt; Salomon Borremans, eerst Predikant bij de Remonstranten te Tiel, daarna te Zegwaard-en-Soetermeer, alwaar hij den 20sten April 1716 stierf; en Adrianus Borreman, eerst Predikant te Frederikstad, daarna te Woerden, alwaar hij in 1710 overleed.

Nikolaes schijnt een ijverig beoefenaar der Geschiedenis te zijn geweest en onderscheidene werken uit het Latijn in het Nederduitsch te hebben overgebragt en met aanmerkingen verrijkt, onder anderen ziet van hem het licht:

Historische Jaer-boecken van Holland en Zeeland, Handelende van 't leven en bedrijf der Grave van Diderick den eersten af, tot het einde van Vrouw Jacoba toe, Eertijdts in 't Latijn beschreven door Matthaeus Vossius, Historyschryver der Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en Zeeland, verrijckt met eenige aenteykeningen. Gor. 1677.

Ook tokkelde hij de Nederduitsche lier en men vindt van zijne dichtvruchten in de *Bloemenkrans van verscheiden Gedichten, door eenige liefhebbers der Poëzij bijeenverzamelt.* Amst. 1659. 8°.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. b. bl. 19, D. III. bl. 359, 360, 914; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 376; Tideman, *de Remonstr. Broeders*, bl. 100, 195, 196, 366, 368, 369.

BORREMANS (Anthonij), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem, legde zich reeds vroegtijdig op de beoefening der Fraaije Letteren en Geleerde talen toe, en studeerde vervolgens in de Godgeleerdheid te Amsterdam, onder den Remonstrantschen Hoogleeraar Steven Curcellaeus. Tot den Predikdienst toegelaten, verkreeg hij welhaast het beroep van Gorinchem en na eenigen tijd hier gestaan te hebben, werd hij naar Hoorn verplaatst, alwaar hij den 21sten October 1683 is gestorven. Borremans was een geleerd man, inzonderheid ervaren in de Grieksche en Latijnsche Oudheden, waarvan hij gebruik maakte, tot het verstaanbaar maken van de Heilige Schrift.

Men heeft van hem in druk:

Variarum Lectionum liber, in quo varia utriusque linguae Auctorum loca explicantur atque illustrantur, ritus prisci eruuntur, et multa non ubique obvia docentur. Amst. 1676. 12°.

Vesperae Gorinchemenses, in quibus varia loca, tam Scripturae sacrae, quam aliorum Auctorum explicantur, ritus prisci, aliaque non ubivis obvia eruuntur, Subjunguntur variae Epistolae mutuae inter Auctorem, et Clarissimum virum Philippum Limborchium. Amst. 1687. 12°. Ibid 1713. 12°.

Dialogus literarius de Poëtis et Prophetis, in quo de nonnullis quae tum ad sacras, tum ad prophanas literas pertinent, disputatur. Amst. 1678. 12°.

Ook heeft hij de uitgave van 1680 van M. Vossius *Annales Hollandiae Zelandiaque*, uit het handschrift van dien Auteur aanmerkelijk vermeerderd.

Zie Pars, *Naamr. van de Batav. en Hollandse schrijv.*, bl. 95; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 95; Tideman, *de Remonstr. Broeders*, bl. 213, 214, 249, 368; *Nouvelle Biogr. Univers*, 1853.

BORREWATER was Kommandant van Steenbergen, toen die stad den 18den Julij 1622 door de Spanjaarden onder Don Louis de Velasco werd aangevallen, niettegenstaande de plaats niet versterkt, van geen geschut en slecht van bezetting voorzien was, verdedigde hij zich nog manmoedig, gedurende den geheelen nacht. Na dat er echter zeventig kanonschoten op de onverdedigbare plaats gemaakt waren en zelfs de Vaandrig van Borrewater in het bestormen was dood geschoten, ziende dat er

geen middel was om het stedeke langer te houden, ging hij met den vijand een verdrag aan, volgens het welk de bezetting met hare volle wapenen, vliegende Vaandels, brandende lonten en alle bagaadje naar Breda mogt uittrekken.

Zie (L. de Rycke, N. Vayus en I. du Rieu), *Bergen op Zoom Beleghert ende Ontleghert*, bl. 34.

BORRIUS (Adrianus). Zie Borre (Adriaan van der).

BORSALUS (Wolfardus), een Zeeuw, waarschijnelijk uit het adellijk geslacht der van Borssele, was een Latijnsch Dichter uit de zestiende eeuw, die onder anderen onderscheidene Gedichten aan Cornelius Musius, Proost van St. Aagten-klooster te Delft schreef.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 466; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 537; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORSBOOM (Hendrik) vinden wij vermeld als een kundig Liefhebber van Oudheden, Poëzij en Wiskunst te Valkenburg. Hij schreef met zijnen broeder Cornelis Borsboom in dichtmaat *Schets van Valkenburg*, die zij den 4den Julij 1714 ter pers gaven, doch niet in den handel bragten, maar aan eenige vrienden uitreikten; doordien zij echter later de exemplaren weder opgehaald en vernietigd hebben, omdat zij in de poëzij van hunne jonge jaren te vele misslagen ontdekten, is dit werkje nog veel zeldzamer geworden.

Hendrik Borsboom overleed in 1745.

Zie Brouërius van Nidek en Le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudh.*, D. III. bl. 165 en 166; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.*, D. VI. bl. 433 in noot; Th. van Brussel, *Aanh. tot* L. Smidts *Schatk. der Nederl. Oudh.*, bl. 336; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BORSSELE (Wolfert van), tweede Heer van Vere, zoon van Hendrik van Borssele en van Maria van Egmont, droeg in 1280 zijne heerlijkheid van Vere en Zandijk aan Beatrix, Gravin van Holland, op, en ontving die weder van haar ter leen, het welk door haren gemaal Graaf, Floris V, werd bekrachtigd. Waarop van Borssele volgens sommigen, de aangelegen zandige schorren zou ingedijkt, en een klooster voor de Broederen van het Duitsche Huis gesticht hebben.

Wolfert, nu een Leenman der Graven geworden, schijnt die afhankelijkheid niet geduldig te hebben kunnen dragen, althans daar ontstond twist, in welke hij, met andere Zeeuwsche Edelen gesterkt, zijne toevlugt tot Wijt, Graaf van Vlaanderen, nam, dien zij tot eenen inval in Vlaanderen wisten over te halen, welke echter niet naar hunne verwachting uitviel.

Daar het schijnt dat 's Graven belang, zoowel als dat der Edelen, vorderde, om zich onderling te verdragen, vergaf Graaf Floris V, den 30sten October 1290, Wolfert alle zijne misdaden, en nam hem daarenboven tot zijnen Raad aan. De brief van dezen zoen, is des te merkwaardiger, omdat daaruit veel eer een onderling verbond, dan eene vergiffenis van misdaden te bewijzen is; de Graaf onderwerpt zich zoowel als Wolfert, in geval van overtreding van dit verdrag, aan de uitspraak van te kiezene scheidsmannen, zeggende onder anderen: »Waert dat onser eenich van ons beiden »daer jegens daede, dat wy willen, dat men dien Man houde voor »een Man die nemmermeer te gheloovenis."

Terwijl de Vlaamsche krijg nog bleef voortduren, gaven de Heeren van Borssele (ongetwijfeld ook Wolfert) blijken, dat zij den gemaakten zoen met den Graaf ter goedertrouw hadden aangegaan, althans zij kweten zich, in 1295, in den slag tusschen Vlissingen en Zoutelande zeer dapper. In dat zelfde jaar gaven de Heeren van Borssele blijken van hunne krijgskunde en trouw aan den Graaf, daar zij met Doedijn van Everingen de Vlamingen, die in Baarland gevallen waren, aantastten en versloegen.

Den 27sten en 28sten Junij 1296 werd Graaf Floris jammerlijk vermoord. Dit schendig stuk bragt groote verwarring in 's Lands bestuur. Men beschuldigt van Borssele niet alleen dat hij kennis van dezen moord had gedragen, maar zelfs dat hij de Vlamingen tot eenen inval in Walcheren had aangezet, nadat hij even te voren zijne bekommering deswege aan de Dordtenaars had te kennen gegeven, die hem overreedden om met twee welbemande Koggen naar Vere terug te keeren.

Den 16den September ontving van Borssele een brief van den Koning van Engeland, waarbij deze hem verzocht, zijne Gezanten te ondersteunen, die herwaarts gezonden waren, om den jongen Graaf Jan, die zich in dat Rijk bevond, te geleiden, en in 's Lands Regering te vestigen. Hieruit blijkt welk hoog gevoelen het Engelsche Hof van van Borsseles vermogen had, wiens aanzien en gezag eerst ten top steeg, nadat de Hollandsche Graaf te Vere was aangeland. De geweldige dood Graaf Floris aangedaan, en waarvan Heer Wolfert verdacht was, zal de stad Middelburg tegen dien Heer in het harnas hebben gejaagd, doch weldra werd den 8sten Maart 1297 deswege een bestand tot Pinksteren naastkomende getroffen, dat Wolfert te noodiger zal hebben geacht, omdat hij grooter ontwerpen had uit te voeren, en zoo digt bij zijne veste geen krijg wilde hebben. De jonge Graaf was niet zoodra in de magt van Wolfert, of deze wist zich geheel van het Bestuur meester te maken, en het gezag van Jan van Avesnes, die als Voogd over den jongen Graaf was aangesteld, ten eenenmale te verlammen, latende den Vorst op den 30sten April 1297 eenen brief bezegelen, waarbij die »ghelovet Heren Wol»ferde van Borsselen onsen getrouwen Man bi onsen kerste»lyken trouwen, ende bi onsen Eed — dat wi doen sullen, ende »werken sullen in allen sticken bi Heren Wolferde rade ende »boven al doen dat hi ons raed, ende hier bi so hevet hi ons »wedre gelovet Kerstenleker trouwe, en bi sinen Ede — dat hi »onse ende onse orbare raden sal, ende doen sal in alle saicken »na sinen vyf sinnen, ende na sine macht — ende ware dat sake »dat hi in rede came — iof omme dat hi die ghene van ons »weret, die onsen lieven Heren onsen vader jammerlike vermoort »hebbe — so geloven wi, dat wi hem bi al sulken trouwen, »alsze voorsz. staet in dese lettere, hem te helpene, te versekere, »ende te radene, ende staende te houdene jegens elken man" enz.

Met zoodanig een Graaflijk handvest voorzien begon van Borssele een bewind te voeren, dat weldra noodlottig voor hem werd. Het eerste, dat hij in zijn hoog gesteigerd gezag ondernam, was, de West-Friezen te beoorloogen, welken krijg hij spoedig en gelukkig ten einde bragt. Vervolgens was hij bedacht, om niet slechts hoofd van 's Graven Raad, maar om eerlang Raad alleen te zijn, waarom hij nu den eenen dan den anderen Heer, buiten de gewigtigste onderhandelingen sloot; terwijl hij den jongen Graaf overal met zich omvoerde en bevelen en zegelen deed wat hij goedvond. Dirk van Brederode was de eerste, die door zijn toedoen uit den Raad gezet werd, vervolgens moest Jan van Renesse, Baljuw van Zuid-Holland, zijnen post verlaten, dien hij van eenen toeleg tegen 's Graven persoon verdacht maakte en door een vonnis, te Vere gewezen, ten Lande deed uitbannen. Eindelijk trok Wolfert al het gezag der Regering aan zich, waarvan hij zich meesterlijk wist te bedienen, om zich zelven te verrijken. In de eerste plaats door een dubbel huwelijk van hem zelven met de Vrouwe van Voorne, en van zijne dochter met den Jonkheer van Voorne; en, ten tweede met zich onderscheidene adellijke verbeurdverklaarde goederen te doen opdragen, als de landen van Woerden en Benskoop, het Kasteel van IJsselstein en het Kasteel te Moermont, welk laatste hij deed slechten. Naauwelijks was hij in het bezit dezer heerlijkheden of hij deed, om zich in het bezit daarvan te handhaven, ten Noorden van den Rijn, tusschen Woerden en Harmelen, eenen burgt aanleggen, die hij evenwel geen tijd had om te voltooijen, doch waarvan de grachten nog aanwezig zijn.

Onder het gewoel der wapenen kunnen zulke gunstelingen het veiligste hunnen rol spelen. Welhaast wikkelde Wolfert dan ook den Graaf in eenen krijg, welken de Graaf van Vlaanderen tegen Frankrijk voerde; het verbond hiertoe werd te Vere gesloten den 12den Februarij 1298; de Koning van Engeland wist echter den voortgang daarvan te stuiten, door een vredesverdrag tot stand te brengen, waarin ook Graaf Jan begrepen was.

Wilhelmus van Mechelen, de een en veertigste Bisschop van Utrecht, moest ook het vermogen van Wolfert ondervinden, want, naauwelijks het zwaard getrokken hebbende, zag hij zich genoodzaakt terstond te bukken, wilde hij van dien moedigen Ridder niet geheel verpletterd worden; de vrede werd te Vere geteekend den 29sten September 1297. Dit verdrag wist Heer Wolfert door Graaf Jan, toen die uit den Vlaamschen togt te Vere terug kwam, te doen bekrachtigen.

Terwijl de zetel der Landsregering te Vere was gevestigd, woonde van Borssele op zijne eigene veste Sandenburg, die in grootte en sterkte die van den Landvorst te boven ging, en van waar die eerste Staatsdienaar, de veste, zoowel als de Graaf zelve, in bedwang kon houden.

De heerschzucht van dezen gunsteling aanwassende met de vermeerdering zijner goederen, bragt hem, omtrent dezen tijd, ook in de haat bij de gemeente der Hollandsche steden. Niet lang te voren eene zeer aanmerkelijke verandering in de munt gemaakt hebbende, waardoor de handeldrijvende ingezetenen dezer landen zwaar gedrukt werden, baarde dit veel ongenoegen en morren in

de steden. Ook klaagden die van Dordrecht dat zij door den Baljuw van Zuid-Holland in hunne regten verkort waren; waarvan zij Wolfert de schuld gaven. De Dortenaren en vele inwoners uit de naburige steden, die ter hunner hulpe waren toegeschoten, verzetteden zich met alle moed en onverzaagdheid tegen den Graaf en zijne gunstelingen, rustten zich moedig ten strijde, en Wolfert, als 's Graven Veldheer, sloeg het beleg voor Dordrecht, wiens inwoners, benevens hunne medehelpers, zich zoo dapper verdedigden, dat er krachtdadiger middelen vereischt werden, om zich van die stad meester te maken; te dien einde nam hij voor, zich met den Graaf naar Zeeland te begeven, en aldaar heirvaart tegen Dordrecht te beschrijven. Van het bedwingen dier stad hing zijne eer, zijn gezag, zijn aanzien af, en hij begreep dat hij moest vallen, of de meester van zijnen meester blijven. Het misnoegen, dat het wegvoeren van den Graaf ongetwijfeld ten gevolge zou hebben, noch de vertogen van Wolferts schoon- en stiefzoon, Gerard van Voorne, die, zoo men wil, de koenheid had hem de vriendschap op te zeggen, indien hij den Graaf vervoerde, konden Wolfert niet van zijn voornemen afbrengen; hij zou zelfs, over deze tegenspraak verbitterd, den edelen jongeling hebben willen doorsteken, doch hierin door anderen verhinderd zijn. Wolfert, nu, doch te laat, ontwaar wordende, hoe verregaande hij bij de Hollanders in haat was, rekende zich niet langer veilig te 's Gravenhage; begaf zich op zekeren nacht van daar, en voerde Graaf Jan, die hij in alles naar zijne hand kon zetten, mede. Om niet achterhaald te worden, deed hij alle bruggen achter zich afbreken, en rende te paard naar Schiedam, van waar hij voornemens was naar Zeeland over te steken. Doch het vervoeren van den Graaf was zoodra niet rugtbaar geworden, of het hof en geheel 's Gravenhage was in rep en roer. De jonge Gravin kermde over het verlies van haren echtgenoot, en verwekte zooveel medelijden in de gemeente, dat velen zich gereed maakten, om de vlugtenden te vervolgen; ook waren zij binnen weinige uren te Vlaardingen, en hier vernomen hebbende, dat de Graaf wel van land gestoken was, doch, door de stilte weinig vorderen kon, bragten zij al wat maar volk laden kon, tot booten en visscherschuiten toe, te water, en roeiden hen met alle kracht achterna, onder het geschreeuw: *de Graaf! de Graaf!* Haast had men hem ingehaald, en nog spoediger bewogen, om terug te keeren. Wolfert, die bij hem was, moest zich gevangen geven, en werd, nevens zijne huisvrouw, naar Delft gevoerd, en op het Steenhuis in bewaring gebragt. Graaf Jan begaf zich terstond naar 's Gravenhage, zonder zich, zoo ver men weet, om van Borssele te bekommeren. De Delftsche burgerij, met eenen bitteren haat tegen hem ingenomen, kwam intusschen op de been en schoolde voor het Steenhuis zamen; ook duurde het niet lang of er ging eene kreet op: »levert ons den verrader, »of wij steken het Steenhuis in den brand." Die van binnen, het zij dat zij, zoowel als het volk, Wolferts dood zochten, of, zoo als zij voorgaven, voor 's volks woede beducht waren, besloten hem, ongeharnasd, ten deure uit te stoten (1), aan de razernij der verbitterde menigte blootgesteld, die hem in een oogenblik, door duizend wonden, van het leven beroofde; dit viel voor den 1sten Augustus 1299. Zulk een rampspoedig lot trof een man wien men geene groote bekwaamheden als Staatsman en Hoveling kon betwisten, doch wiens heerschzucht geene palen kende, terwijl hij, ten toppunt van eer geklommen, alles voor zich deed bukken, en niet bedacht hoe veeg dit leven is, wanneer men niet dan vijanden ziet, en geene vrienden dan vleijers en slaven om zich heeft.

In 1309 werd er een zoen over den moord van Wolfert aangegaan, waaruit blijkt, dat daarin vele edele geslachten gemengd waren, tegen wie ook de kinderen van Wolfert welhaast, waar zij konden, wraak oefenden. Duivenvoorde, Zandhorst, Haarlen, Benthem, Voornesse, Ammers, van der Meye, Zassenem, van der Lane, Ever, boetten bij dien zoen dezen jammerlijken dood met 1000 ponden zwarte tournoisen.

Van Borssele was tweemalen getrouwd, van de eerste vrouw, die Sebille was genaamd, is de afkomst onbekend. De tweede, Catharina van Teilingen geheeten, was weduwe van Albert, Heer van Voorne. Van haar wordt getuigd, dat zij eene schoone vrouw was, en zeer bemind door Graaf Floris V, bij wien zij een zoon, Dirk genaamd, gehad heeft. Van Borssele liet bij zijne eerste vrouw zeven kinderen na, onder welke vier zonen Wolferd van Borssele, die volgt; Floris van Borssele; Nicolaas van Borssele, de stichter van de linie van Borssele van Brigdamme, en Frank van Borssele van wien de linie der van Borsselen van St. Maartensdijk en Kortgene afstamde.

Het wapen van van Borssele bestaat in een veld van sabel met eene balk van zilver.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke en de Hist. van Holland*, D. I. bl. 347 en 348; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 102—104; Schriverius, *Beschr. der Graven van Holl.*, D. I. bl. 570, 579—583; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 151; 152; (T. v. Domselaer), *Beschr. van Amsterd.*, B. II. bl. 57, 73, 77, 98, 100, 113, 116—122, 125—128; van Bleyswyck, *Beschr. van Delft*, bl. 687 en 688; Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 725; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 187, 190, 200, 221, 240 en 241; Smallegange, *Cronyck van Zeel.*, D. I. bl. 390; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 156; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkl. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 53; *Beschr. van Delft bij* R. Boitet, bl. 62, 607—609; Alkemade en van der Schelling, *Beschr. van de stad Brielle*, D. I. bl. 208, 209; Beaufort, *Het Leven van Willem I*, D. II. bl. 450; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 140—142; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 50, 67, 99, 105, 109—111, 113, 115, 125—127; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. III. bl. 147, 166, 172, 174, 175, 177—179; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. I. bl. 4—21; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 812 en 813; *Levensbes. der Nederl. Vorsten, Helden enz.*, St. I. bl. 159; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 147—151; de Chalmot, *Biogr., Woordenb.*; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. I. bl. 123—125; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 205, 221, 249, 253, 271—302; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 72; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. St. II. bl. 355, 357, 389—401.

BORSSELE (Wolfert van), Heer van Vere, Sandenburg, Zandijk, en Cleverskerke, een zoon van den voorgaande en de tweede van dien naam, werd de Oude bijgenaamd, ter onderscheiding van eenen jongeren broeder, mede Wolfert geheeten, die men den Jonge noemde. Hij volgde zijnen vader als Heer van Vere op; en hij had ter naauwernood zijne heerschappij aanvaard, of in Mei 1300 viel er te Vere een oproer voor, hetgeen men wil, dat door de vrienden van den vermoorden Heer zoude gesticht zijn. Of hij deel had aan den aanslag door Jan van Renesse omtrent dezen tijd gesmeed, en of de gevaarlijke opstand, die deze laatste met die van Borssele verwekte, dezelfde is geweest waarvan zoo even gewaagd is, weet men niet te bepalen; zeker gaat het, dat Wijt van Henegouwen, die van 's Graven wege met eene vloot tegen deze muiters gezonden was, van hen werd gevangen genomen, doch kort daarna uitgewisseld tegen de zonen van Heer Wolfert I, die Graaf Jan, van wege den Koning van Frankrijk, eenige tijd in hechtenis gehouden had.

De Vlamingen op het einde van April 1303 met hunne vloot, waarop zich Heer Wolfert II mede bevond, eene landing op Walcheren willende doen, werden door de Zeeuwsche vloot, onder Jonkheer Willem van Henegouwen, aangevallen, zoodat er bij of onder Vere twee onderscheidene allerhevigste gevechten voorvielen, welke ten nadeele van 's Graven zoon uitvielen, die naar Middelburg week en daar terstond belegerd werd. Zoodra de burgers van Vere de vloot der ballingen, en daarop hunnen Heer, zagen, sloegen zij den door Graaf Jan aangestelden Bevelhebber hunner stad dood, lieten de Vlamingen doortrekken, en deden hun alzoo eene volkomene overwinning behalen.

Het was misschien uit hoofde eener gelofte door Wolfert, gedurende de voorzeide gevechten, gedaan, dat hij nog in dit zelfde jaar onderscheidene goederen aan de Abdij van Eekhoute te Brugge schonk.

Hoe Heer Wolfert zich uit den Vlaamschen krijg gered heeft, en of hij eerst bij het sluiten van een bestand tusschen de twee Graven in gunst van zijnen Landheer is hersteld, wordt niet vermeld; men vindt van hem niets gewaagd vóór het jaar 1309, toen, op den 30sten Mei, Wijt, Bisschop van Utrecht, Willem III, Graaf van Holland en Gerard, Heer van Voorne, uitspraak deden over den doodslag in 1299 aan Heer Wolfert I geschied; alsmede over den geweldigen oploop ter oorzake van den moord in 1300 te Vere voorgevallen, waarbij onderscheidene personen het leven moeten hebben verloren.

Het schijnt dat Heer Wolfert na de woelingen en gevaren van den Vlaamschen oorlog doorworsteld te hebben, zijn dagen in vrede sleet, tot in 1345 toen hij het zwaard aangordde om met zijnen neef Graaf Willem IV, tegen de Friezen te strijden. Hij deelde ook in diens ongelukkig lot; want hij werd met dien Graaf den 26sten of 27sten September 1345, bij het dorp Warrega, niet ver

(1) Volgens anderen werd hij ten venster uitgesmeten, op pieken opgevangen en daarna vermoord.

van St. Odulfs-klooster, een weinig ten Oosten van Stavoren, verslagen, en sneefde even als de Graaf zelf, alsmede zijnen neef Floris van Borssele, benevens vele Hollandsche Edelen meer.

Van Borssele was tweemalen gehuwd; zijne eerste vrouw was Alijt van Henegouwen, zuster van Graaf Willem III, bij wie hij geene kinderen heeft nagelaten, ten tweedenmale trad hij in den echt met Hadewich Bot van der Eem, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt en nagelaten, als Wolfert van Borssele, die volgt, en Alijt van Borssele, gehuwd met Jan van Heenvliet op Bleijestein, die in het jaar 1366 overleed.

Zie Vossius, *Histor. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 268; Smallegange, *Cronyck van Zeel.*, D. I. bl. 392; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. III. bl. 179, 385; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 127, 142, 155 en 156; W. te Water, *Het Hoog Adelyk Zeeland*, bl. 33 in noot; Ermerins, *Zeeuwsche Oudheden*, D. III. St. I. bl. 22—32; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 812; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORSSELE (Filips van), Heer van Borssele en Kortgene, was een man van vermogen, gesproten uit het geslacht van Kortgene, uit den tak van Vere. Graaf Willem VI gebruikte hem in vele bedieningen, Vrouw Jacoba beschonk hem met het Rentmeesterschap beweste Schelde, en met het Dijkgraafschap van Noord-Holland.

Hij koos echter in 1422, de zijde van Hertog Jan van Beijeren tegen haar. Ook geraakte hij in gunst van Filips van Bourgondie, waarvan hij bijzondere blijken erlangde. Baljuw van Domburg en Westkapelle, later Kastelein van Loevestein geworden, werd hij in 1430 met Frank van Borssele en Floris van Borssele te gelijk als Gouverneurs of Stadhouders van Holland gesteld, doch had hiervan weinig genot en stierf in 1431 zonder mannelijk oir na te laten, waardoor de heerlijkheid Borssele aan de Graaflijkheid verviel.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BORSSELE (Floris van), zoon van Gillis van Borssele, Heer van Souburg, en van Anna van Domburg, was in groot aanzien bij de Vorsten van zijnen tijd. Hij geleidde, in dienst van Jan Hertog van Braband, met eene vloot uit Zeeland, de koopvaardijschepen naar Braband en Vlaanderen en verzekerde zich voor dien zelfden Hertog van Medemblik. Door Hertog Filips van Bourgondië, werd hij tot een der drie Stadhouders van Holland aangesteld. In 1433 door de benoeming van Hugo van Lanoy ontslagen van dezen post, bleef hij echter in den Raad.

Hij stierf in 1447; was ook Thesaurier van Holland, en had groote kosten gedaan, bij het innemen van Medemblik, welke hem vergoed werden door Filips, Hertog van Braband.

Hij liet eene dochter na, Maria genaamd.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Tabel II van het gesl. van Borssele; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 64 en 65.

BORSSELE (Adriaan van), Ridder, Heer van Brigdamme, Popkensburg, Duvelande, Sommelsdijk, enz. zoon van Jacob van Borssele, Ridder, Heer van Brigdamme en van Anna van Hennin, was naar de gewoonte van dien tijd, zoowel Krijgs- als Staatsman. Hij was Voogd van Bergen in Henegouwen, Kapitein-Generaal van Biervliet, Raad en Opperkamerling van de Hertogen Filips en Karel van Bourgondië, en gedroeg zich zoo dapper in den slag bij Brouwershaven, in 1426 geleverd, dat Hertog Filips hem tot Ridder sloeg, ook vertrouwde die Vorst hem in 1456 het Opperbevel van het leger, en zond hem in het veld om David van Bourgondië als Bisschop van Utrecht te erkennen. Weldra had hij dan ook Amersfoort en Rhenen ingenomen even als het Slot ter Horst, welk laatste hem door verraad werd in handen gespeeld. In 1462 ontving hij, uit naam van den Graaf van Charolois, als Heer van Arkel, de hulde voor de helft der heerlijkheid Asperen, en in het volgende jaar was hij bij de geschillen tusschen gemelde Hertogen, vader en zoon, de eenigste van den Adel, die de zijde van den laatsten hield.

Hij was in groot aanzien bij de Vorsten van zijnen tijd, en tegenwoordig bij de Krooning van Lodewijk XI, Koning van Frankrijk, bij welke gelegenheid hij ten tweedenmale tot Ridder geslagen werd.

Hij was tweemaal gehuwd: eerst met Maria van Cats, Vrouw van Souburg of tot Monster, in 1448 kinderloos gestorven; en daarna met Anna, natuurlijke dochter van Hertog Filips van Bourgondië, verwekt bij eene jonkvrouwe uit het geslacht van Steenbergen. Met de laatste kreeg hij 15000 gulden ten Huwelijk; de Hertog was tegenwoordig op de Bruiloft. Ook deze vrouw schonk hem geene kinderen. Hij stierf in 1468.

Zie Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 317; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 198 en 199; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 661; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.*, D. I. bl. 305; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 83; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 58; Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. II. bl. 318; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 134—136, D. II. bl. 568; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 169.

BORSSELE (Hendrik van), Heer van Vere, Sandenburg enz., zoon van Wolfert van Borssele, den vijfden van dien naam, Heer van Vere, Sandenburg enz. en van Hadewich van Borssele, bevond zich onder het getal van hen, die door Willem V, Graaf van Holland, den 22sten October 1405, tot het beleg van Hagestein en Everstein ontboden werden, en dat wel met acht gewapende mannen. In 1426 werd hij benevens meer Zeeuwsche Edelen, door Hertog Filips van Bourgondië, tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen; en in 1428, toen negen Raden en Rekenmeesters van Holland, Zeeland en Friesland werden aangesteld, was ook Hendrik van Borssele onder dit getal. Men vindt van hem aangeteekend, dat hij een voorbeeld voor zijne onderzaten was, in het voortzetten van den koophandel, zoodat voor zijne eigene rekening vele groote schepen werden getimmerd, en daarmede ten Oosten en Westen handel gedreven. Intusschen groeide zijn aanzien met het vermogen aan, daar men hem reeds sedert het jaar 1420 met de waardigheid van Opper-Houtvester van Holland bekleed vindt. Den 10den October van dat zelfde jaar werd hij beleend door den Hertog van Bourgondie, met de heerlijkheden en leengoederen, welke Catharina van Kleef en van der Mark, zuster van Hertogs Alberts laatste gemalin, in Holland bezeten had.

Vier dagen voor Pinksteren van het jaar 1436 ontstond te Middelburg een oproer, wegens eenige Engelsche gevangenen, tegen den Abt, den Rentmeester bewesten Schelde en de Regering dier stad, hetwelk door den invloed en het gezag, dat Hendrik over zijnen neef Frank van Borssele voerde, gestild werd. Of en in hoe verre hij deel heeft gehad in den oorlog, die Hertog Filips te dezer tijd tegen de Engelschen voerde, is niet te bepalen, maar wel, dat hij, met vele schepen het Zwin ingevaren, den doortogt daarvan, tusschen Brugge en Damme, met staketten sloot, om daardoor eerstgemelde stad, die ongehoorzaam aan haren Graaf, Hertog Filips, was, den toevoer uit zee te benemen.

Toen in 1438 een zware oorlog met de Hanze-steden ontstond, en binnen deze landen eene oorlogsvloot was uitgerust, toog Hendrik zelf daarmede den vijand tegen, en maakte het hun zoo bang, dat de Oosterlingen in lange tijd zich niet op zee durfden vertoonen; waarom de Hollanders en Zeeuwen ook bezems aan hunne marsen hingen, zeggende: *dat zij de zee schoon geveegd en zuiver gemaakt hadden* van hunne vijanden. Welke uitstekende diensten, gevoegd bij zoo vele anderen, oorzaak zullen geweest zijn, dat Hertog Filips, ter belooning daarvan, hem sommige heerlijkheden en ambachten in Vlaanderen schonk.

Als Hertog Filips, op St. Andries in December 1445, te Gent Kapittel hield der orde van het Gulden Vlies, en ter zelfder tijd uit den hoogen Adel van Holland en Zeeland, eenigen tot Ridders in die aanzienlijke orde aannam, was ook onder dit getal Heer Hendrik van Borssele.

Wanneer omtrent dien tijd de Hoeksche en Kabeljaauwsche partijen weder, met vernieuwde woede, de hoofden begonnen op te steken, en dit verteerend vuur weldra, door het beleid en de magt van wapenen van Hertog Filips, beteugeld en uitgebluscht werd, begaf Hendrik van Borssele, waarschijnlijk uit hoofde van de onaangename voorvallen, welke dagelijks uit diergelijke tweespalten ontstonden, zich naar Frankrijk, alwaar hij zich eenige tijd ophield, en in 1446 Luitenant-Admiraal der Vloot van dat Rijk was. Toen de Graaf van Charolois, in het jaar 1469, de stad Dinant in het land van Luik innam, kweet Hendrik zich daar bij zoo dapper, dat hij door den Graaf met vele kostbare juweelen en reliquiën beschonken werd, waarmede Hendrik weder de Groote kerk van Vere begiftigde.

In het jaar 1470, Admiraal van Zeeland zijnde, deed hij vele oorlogschepen toerusten ter fnuiking van de rooverijen van Ritsard Graaf van Warwick, die tegen Eduard IV, Koning van Engeland, in oorlog was. Hendrik zelf werd door Hertog Karel den Stoute als Admiraal en Opperkapitein ter zee, met acht en dertig schepen, tegen den Graaf uitgezonden. Deze durfde echter de zee niet houden, maar zocht naar Frankrijk te vlugten, om daar

meer bijstand te zoeken, maar Borssele zeilde hem na, belette hem de Seine binnen te loopen, joeg hem naar Normandië, waar de Engelschen de schepen verlieten en zich te land begaven. Heer Hendrik trad nu met zijn volk mede aan land, en er viel eene groote schermutseling voor, waarin Ritsard veel volk verloor en geheel geslagen werd. Bij het scheiden stak Hendrik 's Graven schepen in brand, behalve tien van de kostelijkste, welke hij den 2den Julij in Zeeland opbragt. Kort daarna liep van Borssele weder uit, om den Graaf van Warwijk den terugtogt naar Engeland te beletten; doch een zware storm noodzaakte hem weder te Vere binnen te loopen. De Koning van Engeland beloonde zijne dienst met hem tot zijnen Raad en Kamerling te benoemen en zijne stad Vere onderscheidene voorregten te verleenen. Voorts had hij het genoegen die stad steeds in bloei te zien toenemen; zijnen zoon aan eene Schotsche Prinses van het Koninklijke huis uit te huwelijken, en vele goederen te verzamelen. In dezen toestand stierf hij den 17den Februarij 1574, oud van dagen en zat van onrust; men meent dat hij wel 90 jaren bereikt heeft.

Heer Hendrik heeft, bij zijne Gemalin Janne van Halewijn en van Wtkerke, vier kinderen verwekt, onder welke een zoon Wolfert van Borssele, die volgt.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 180, 189, 201, 206, 208, 212, 215, 234, 239, 253, 254, 263, 274, 277; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.* bl. 661; Smallegange, *Cronyk van Zeel*, D. I. bl. 393; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 108; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 53; de la Rue, *Staatk. en Heldhaft. Zeel.*, bl. 136—139; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 86, 111, 112, 117 en 118; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. I. bl. 53—90; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 813 en 814; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 189—141 en D. II. bl. 568; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 301, 397; van Kampen, *de Nederl buiten Europa*, D. I. bl. 9; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 196.

BORSSELE (Frank van), gesproten uit dien tak van dit doorluchtig geslacht, welke St. Maartensdijk bijgenaamd werd, was de zoon van Floris van Borssele, Heer van St. Maartensdijk, Zuilen enz. en van Oda van Bautershem. Frank werd in 1425 door Hertog Jan van Braband, nevens den Heer van Gaasbeek tot Ruwaard, het zelfde als Stadhouder over Holland, aangesteld. Hij was in 1426 Generaal en Overste Kapitein van Zeeland en woonde in die hoedanigheid den strijd bij Brouwershaven tusschen Filips de Goede, Hertog van Bourgondië en Humfrey, Hertog van Glocester, bij, in welken hij Hertog Filips, die reeds omsingeld was, hielp ontzetten, terwijl Frank zelf met eene pijl gekwetst werd. Wegens zijn hier gehouden kloekmoedig en dapper gedrag werd hij Ridder geslagen, door Filips de Goede, die hem in 1430 tevens op nieuw tot Stadhouder van Holland en Zeeland aanstelde. Van Borssele was van een buitengewoon fraaije gestalte, onversaagd dapper, en een bedreven krijgsheld; voorts vrolijk en gezellig van aard, en van eene aangename verkeering, bovendien bezat hij groote rijkdommen, waarvan hij een edelmoedig en milddadig gebruik maakte; kortom hij was een man, die door de opgenoemde hoedanigheden, gevoegd bij zijne luisterrijke geboorte, de ongelukkige Gravin Jacoba, ter echtgenoote overwaardig was. Het was dus geen wonder, dat zij, die, genoegzaam van haar prilste jeugd af aan, eene aaneenschakeling van rampen had moeten verduren, en inzonderheid in hare huwelijken ongelukkig was geweest, op hem verliefde, en heimelijk met hem trouwde, nadat zij door een zonderling toeval nader met hem was bekend geworden. Jacoba sober door de fortuin van middelen bedeeld, had van hare moeder, in 1432, eenige paarden en kleinoodiën ten geschenk ontvangen; dit wilde zij gaarne met een tegengeschenk vergelden, doch het haperde aan geld, want hare inkomsten waren naauwelijks toereikende tot haar onderhoud; waardoor zij zich, zoo dikwijls als zij genoodzaakt was eenige buitengewone kosten te doen, in verlegenheid bevond. Hare oude Hoeksche vrienden haar meer dan eens, met geld ondersteund hebbende, doch ziende, dat zij geen vergoeding, veel min eenige bevordering, van de Gravin te wachten hadden, sloten nu ook de handen voor haar. Willem de Bey, haar Stalmeester, of zoo als anderen hem noemen, Gerard van Godelin, raadde haar de zaak aan van Borssele, die wegens zijne edelmoedig karakter alom beroemd was, te openbaren. Jacoba wilde hier aanvankelijk niet aan, door dien Frank, de Kabeljaauwsche zijde toegedaan, altijd hare tegenpartij was geweest; doch geen ander middel kunnende uitdenken, om gered te worden, besloot zij er ten laatste toe; en ontbood van Borssele, die zich toen te 's Gravenhage bevond, twee of driemalen bij zich; als hij echter bij haar kwam, werd zij telkens, door vrees of schaamte, terug gehouden, om hem de ware reden, waarom zij hem wilde spreken, bekend te maken, maar verzon iedere keer iets anders. Van Borssele dacht eerst, dat de Gravin den spot met hem dreef, doch in hare houding eenige verlegenheid meenende te bespeuren, vervoegde hij zich bij den Stalmeester, die hem het geheim openbaarde, hetwelk hij zoodra niet verstaan had, of hij bezorgde hem zoo veel geld als de Gravin noodig had, en meer dan eens ondersteunde hij haar op dezelfde wijze. Het is dus geen wonder, dat een schoon, bevallig en vriendelijk jongeling, zoo als hij, in de blakende gunst geraakte van eene schoone, jonge weduwe, die reeds driemalen ongelukkig gehuwd was geweest. Jacoba dus, ingenomen door zijne edelmoedige handelwijs, niet ongenegen tot minnehandel, en verliefd op zijnen persoon, liet hem van tijd tot tijd bij haar ter maaltijd noodigen; van Borssele bleef ook niet in gebreke, om van die vriendelijke uitnoodiging gebruik te maken, en dan ook alles in het werk te stellen, om door vrolijke gesprekken en geestige boerterij, zoo veel mogelijk de treurigheid te verdrijven, welke aanhoudende rampen in hare ziel hadden verwekt. Hiertoe gaf hem het afzijn van den Hertog van Bourgondië te ruimer gelegenheid. Alles liep dus zamen, om de Gravin, nu smoorlijk op hem verliefd, te dezen aanzien te begunstigen. Jacoba, hare gedane belofte aan Filips, van zonder zijne bewilliging zich niet in het huwelijk te begeven, in den wind slaande, ging in Julij 1433 in het geheim een huwelijk met van Borssele aan. Filips werd al spoedig van dit trouwverbond onderrigt; hij kwam op die mare naar Holland, doch hield zich als of hij nergens van wist. De jonggetrouwden dachten aanhang ten overvloede te zullen vinden, om er hem buiten te kunnen houden; dan zij rekenden buiten den waard; zijne magt was te geducht, en zijn aanhang te groot. Hetgeen hun het meeste kwaad deed, was, dat de Edelen, van Borssele's geluk en aanstaande grootheid benijdende, zich liever aan den Bourgondiër wilden onderwerpen, dan een van huns gelijken boven zich verheven zien. Filips, te 's Gravenhage komende, hield zich nog onwetende, en noodigde zijnen Stadhouder ter maaltijd, even als of er niets gebeurd was; maar naauwelijks was hij daar verschenen, of de Hertog deed hem vatten, en met een vaartuig, door Delft, Rotterdam en Dordrecht, naar het kasteel van Rupelmonde in Vlaanderen voeren. Dit alles werd zoo stil, en zoo bedekt ten uitvoer gebragt, dat Vrouw Jacoba er te laat kennis van kreeg, om iets, ter afwending van dit ongeval te ondernemen. Zij was er, als ligt te beseffen valt, diep over getroffen; dieper nog toen haar ter oore kwam, dat Filips, opgestookt, gelijk sommigen meenen, door de vijanden van van Borssele, voorhad hem ter dood te doen brengen. Het vonnis des doods werd inderdaad met eenen brief aan den Slotvoogd gezonden, die toen hij het ontving, met zijnen Gevangene op het verkeerbord zat te spelen. De Slotvoogd, den hatelijken brief gelezen hebbende, verpijnde zich wel, om het spel met dezelfde vrolijkheid voort te zetten; maar liet desniettegenstaande zulke doorslaande teekenen van droefheid blijken, dat van Borssele, reeds in zijn gemoed voorspellende, dat de inhoud hem gold, niet afliet den Slotvoogd te dringen, dat hij hem den ontvangen brief wilde laten lezen. De Slotvoogd liet er zich, hoewel bezwaarlijk, toe overhalen, en gaf van Borssele den brief over; zich grootelijks beklagende over het lot, dat hem en van Borssele trof. Deze laatste had den inhoud ter naauwernood gelezen, of hij barstte uit in de woorden: »zoo heeft dan ten laatsten de bitterheid mij»ner vijanden 's Vorsten goedheid overwonnen." Doch, zich een weinig bedacht hebbende, sprak hij den Slotvoogd in dezer voege aan: »Leg mij geboeid in eenen der diepste kerkers van het slot, »en verspreid intusschen overal het gerucht, dat ik onthoofd »ben. Ga, vervolgens den Hertog berigten, dat gij zijnen last »hebt uitgevoerd, is het dan, dat hij daarover niet het minste be»rouw betoont, zoo kunt gij, wederkomende, volgens zijnen last, »mij aanstonds doen sterven; doch is het, dat zulks hem leed »doet, zoo zult gij zeer waarschijnlijk, zijne gunst verwerven, »mij het leven behouden, grooten lof behalen, en eene rijke ver»gelding van mij ontvangen." De Slotvoogd liet zich, na eenig overleg, dien voorslag welgevallen, en vertrok daarop, zonder uitstel, naar 's Gravenhage om den Hertog verslag te doen. Filip had hem niet zoodra ten gehoor toegelaten, of hij vroeg wat er met van Borssele gedaan was? Het antwoord was dat 's Hertogs last aan hem was uitgevoerd. Dit hoorende slaakte Filips eenen diepen zucht, en riep uit: »Mijn God! wat heb ik bestaan!" de Slotvoogd dat hoorende, viel op zijne knieën voor den Hertog en verzocht om vergiffenis, waarop Filips zeide: »Gij

»hebt uwen last volbragt en geen vergiffenis noodig want er »is niets door u misdreven." De Slotvoogd hierop nederig het woord opvattende, beleed rondborstig, dat van Borssele nog leefde; de Hertog, wel verre van dit kwalijk te nemen, verheugde zich hartelijk over het gedrag van den Slotvoogd, en waarlijk niet zonder reden; want, behalve dat des Stadhouders onverdiende dood eene onuitwischbare vlek op 's Hertogs naam zou geworpen hebben, kon hij ligtelijk voorzien, dat die eenen grooten sleep van allerhande onlusten zou hebben. Naauwelijks was dan ook het gerucht van van Borsseles gevangenneming verspreid of Jacoba had, gesterkt door de schatten van haren gemaal, eene grootere vloot dan ooit voorheen bijeengebragt, waarmede zij de Schelde op, naar Rupelmonde, zeilde, om, het kostte wat het wilde, van Borssele te verlossen. Om dezen nieuwen oorlog in de geboorte te smooren, was de Hertog haar voorgekomen en bevond zich reeds met eenig krijgsvolk te Rupelmonde, toen Jacoba met hare vloot er voorkwam. Vernomen hebbende, dat er de Hertog reeds binnen was, eischte zij volslagen bewijs, of van Borssele levend of dood was, en begeerde, ten blijk van het eerste, hem te zien en te spreken. De Hertog was haar te wille, deed van Borssele aan een der vensters verschijnen, en de beide echtgenooten spraken elkander, staande hij aan het venster, en zij op de achtersteven van haar schip. Dan naauwelijks had zij eenige woorden met hem gesproken, of zij stapte van het vaartuig aan land, en verzuimde geen tijd, om, door bemiddeling van Frederik Graaf van Meurs, met Filips in onderhandeling te treden.

Bij den zoen in 1428 gesloten, was bepaald, dat indien Jacoba zich buiten toestemming van 's Lands Staten, van hare moeder en van Hertog Filips, in het huwelijk begaf, zij dan hare onderzaten, ten behoeve des Hertogs terstond van alle gehoorzaamheid ontslaan zou. Uit kracht van dit beding eischte Filips nu, dat hem de de graafschappen Henegouwen, Holland en Zeeland werden afgestaan, in welk geval hij van Borssele op vrije voeten stellen, het geheime huwelijk bevestigen, en aan Jacoba eenige heerlijke goederen hier te Lande, tot haar onderhoud zou opdragen. Jacoba, geen vooruitzigt hebbende, om door eenig ander middel haren beminden echtgenoot te verlossen, zag zich gedrongen deze harde voorwaarden aan te nemen. Zij bedong, »tegen den volkomen afstand van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland, »en van den naam van Gravin, alleenlijk de heerlijkheden Voorne, »Zuid-Beveland en Tholen, benevens de tollen van Holland en »Zeeland, gedurende haar leven. Doch indien Filips vóór haar »stierf, werd bepaald, dat zij weder in het bezit van hare graaf»schappen treden zou." Van Borssele, sedert uit zijne gevangenis geslaakt, werd door Filips nog met den titel van Graaf van Oostervant begiftigd, een titel, die de oudste zonen uit het Huis van Henegouwen plagten te dragen, waardoor hij alzoo den rang kreeg van Prins van den bloede.

Daarenboven schonk Filips hem in 1445 de Ridderorde van het Guldenvlies. Het Stadhouderschap van Holland en Zeeland werd hem daarentegen ontnomen. Ter zelfder tijd werd Jacoba bedeeld met het houtvesterschap van alle wildernissen van Holland, benevens den Haarlemmerhout; welk ambt omtrent een jaar later, aan haren echtgenoot werd overgedragen.

Sedert werd het huwelijk van Frank van Borssele met Jacoba van Beijeren, met verlof van Hertog Filips, in het openbaar, te St. Maartensdijk in het eiland Tholen, voltrokken. Bij huwelijksvoorwaarde stond Jacoba haar gemaal de heerlijkheid van Oost- en Westvoorne met de steden Brielle en Goedereede, benevens de heerlijkheid van Borssele *bewester vijf zode, in regter Duwarien ende Lyftoghten*, af. Doch alzoo de heerlijkheid van Voorne aan haar alleen voor haar leven opgedragen was, moest de afstand aan Frank, zou zij van kracht zijn, door Hertog Filips bevestigd worden, die zich daartoe dan ook ligtelijk liet bewegen, en er den 7den Julij 1435 opene brieven van verleende.

Slechts drie jaren mogt Frank van Borssele zich in het bezit zijner echtgenoote verheugen, want reeds den 8sten October 1436 zag hij haar ten grave dalen. In dat zelfde jaar werd Frank van Borssele door Hertog Filips, bij opene brieven, het ambt van Opperhoutvester op nieuws, voor zijn leven, opgedragen, met magt om alleen en op eigen gezag zoodanige nieuwe wetten omtrent de houtvesterij te mogen uitgeven als hij zou geraden oordeelen. Hij stond ook na de dood van Filips, in groote achting bij diens zoon Karel den Stoute, zoodat die Vorst hem gemeenlijk *vader* noemde. Maar hetgeen hem vooral tot eer verstrekte, hij maakte van den invloed dien hij ten Hove had een bijzonder goed gebruik. In de gevoelens der Kabeljaauwschen opgevoed, en eerst in dienst van Jan van Beijeren, daarna van Filips, getreden zijnde, stond hij, volgens eed en pligt, de zaak zijns Meesters, indien het er op aankwam, voor, zelfs ten koste van zijn bloed, doch nimmer zonk hij tot de laagte om eenen persoonlijken haat tegen zijne tegenpartij aan den dag te leggen, en hij deed veeleer, zijnen invloed dienen, om het lot van ongelukkige Hoekschen, waar hij kon, te verzachten. Zijn verstand, zijne trouw, zijne niet laffe, maar zachte aard en eerlijke menschlievendheid, maakten dezen belangrijken en uitmuntenden man, tot een gedurig voorwerp van achting en liefde bij het Hof en de Landzaten zoowel van de Hoeksche als Kabeljaauwsche partij. Hij hield zich na den dood van Jacoba meest te Brielle op, eene stad die hij zeer beminde en waar ook, na zijn overlijden, zijn hart in de Maarlandsche kerk ten grave besteld en zijne uitvaart plegtig gevierd werd.

Van Borssele stierf den 19den November 1470, nadat hij lang had ziek gelegen, en werd in de kerk van St. Maartensdijk begraven. Elenora van Borssele, zijne eenige zuster, die Jan van Buren tot man had, erfde zijne voornaamste goederen; doch aan zijnen bastaardzoon Floris van Borssele, die later volgt, bezorgde hij in eigendom de heerlijkheden Emelisse, Welle en Pauele.

De beeldtenis van Frank van Borssele is in plaat gebragt, omhangen met de Ridderorde van het Gulden Vlies.

Hij voerde tot wapen, een gevierendeeld schild; het eerste en vierde deel van sabel met eenen band van zilver, het tweede en derde van keel met drie zuilen van zilver.

Zie J. van Heemskerk, *Batavische Arcadia*, (zesde druk), bl. 569, 572 en 573; Boxhorn, *Croniick van Zeel.*, D. II. bl. 198, 200, 202, 253; van Gouthoeven, *d'oude Chronycke en de Hist. van Holland*, bl, 450, 456—458; Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 239, 241; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl 774, 775; Vossius, *Jaerboeken van Holl. en Zeel.*, bl. 660, 661, 696—699; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*, D. I, bl. 441 en 442; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Alg. Hist. Woordenb.*, B. bl. 331; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; van Alkemade en van der Schelling, *Beschr. van Brielle*, D. I. bl. 218—220; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 41, 46; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 133—136; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 509—519; te Water, *Hoogad. Zeel.*, bl. 79 en 81; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. V. bl. 89—91; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. III. bl. 95, 97—102, 110 en 111, D. IV. bl. 8, 9, 103; *Levensbes. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 349—356; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*. D. I. bl. 137—139, D. II. bl. 568; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. bl. 17, A. bl. 38—40; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 178 en 179; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 109, 115, 117—119, 133, 150; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1846, D. I. bl. 356.

BORSSELE (Wolfert van), de zesde van dien naam, Heer van Vere, Sandenburg enz., een zoon van Hendrik van Borssele en van Janne van Halewijn, huwde ruim veertien jaren oud zijnde, aan de Schotsche Prinses Maria, zuster van Koning Jacob I, haar huwelijksgoed was het Graafschap Bouchane in Schotland, waarvan Heer Wolfert den naam aannam. Hij verwekte bij haar slechts eenen zoon, Carolus genaamd, die in den ouderdom van 13 jaren, te Leuven studerende, plotseling overleed.

In 1467 hielp hij mede de stad Dinant innemen en betoonde daarbij veel dapperheid. In den volgenden veldtogt van 1468 was Wolfert tegenwoordig bij het vermeesteren van Sint Truijen, Luik enz., waarvoor hij door Karel den Stoute tot Ridder werd geslagen. Toen in het jaar 1470 eene oorlogsvloot van zesentwintig schepen van Rammekens in zee stak, voerde Heer Wolfert als Luitenant en Kapitein-Generaal er het bevel over. In 1475 woonde hij den veldtogt onder Hertog Karel en inzonderheid het beleg van Nuis bij, aan het hoofd van vele Edelen en gemeenten uit Zeeland, die zijne banier volgden, en ten zelfde jare moet hij ook groote toerusting ter zee hebben doen maken, waarschijnelijk om de kaperijen der Franschen te keer te gaan. In 1477 werd hij tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland van wege vrouwe Maria van Bourgondië benoemd en hij bekleedde nog in dat zelfde jaar een gezantschap bij Lodewijk XI, Koning van Frankrijk. Weder in dat zelfde jaar en wel tegen den winter trok Heer Wolfert, vergezeld van vele Edelen en Burgeren uit de Hollandsche steden, naar Schagen en belegerde het slot aldaar, met dat gevolg, dat Heer Albrecht, tweede Heer van Schagen, die weêrspannig was, om aan geregtelijke vonnissen te gehoorzamen, geen kans ziende om dit leger af te keeren, zonder wederstand

te bieden, zich in handen van den Stadhouder overgaf, die hem naar 's Gravenhage liet vervoeren.

In 1478 werd Wolfert, te Brugge, met de Ridderorde van het gulden Vlies begiftigd; zijnde hij en Heer Willem van Egmond de eersten die daarmede door den Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk begunstigd werden.

Toen in 1479 de Hoeksche en Kabeljaauwsche tweespalt op het hevigst woedde en Heer Wolfert geen zeker verblijf meer te 's Gravenhage vond, nam hij de wijk naar Rotterdam; terwijl hij afwezig was, werd zijn goed te 's Gravenhage door de Kabeljaauwschen geplunderd en bedorven. De Stadhouder verzamelde sedert een leger van wel 7000 man; trok daarmede naar 's Gravenhage, nam het Hof weder in, en deed de huizen der Kabeljaauwschen plunderen; doch zoodra had hij 's Gravenhage niet verlaten, of de Kabeljaauwschen plunderden uit weerwraak de huizen der Hoekschen. Daar hij nu eindelijk zag dat zijn vermogen te kort schoot, om, de tweespalt te dempen, aangezien de Aartshertog Maximiliaan hem niet naar eisch ondersteunde en weldra de Kabeljaauwschen openlijk begunstigde, legde hij in 1480 het stadhouderschap neder. Zijne vijanden hiermede echter nog niet te vreden, wisten den Aartshertog tegen hem in het harnas te jagen, die met eene groote heermagt tegen Vere optrok, doch eer de stad werd aangevallen werd Maximiliaan door den Kapitein Petit Salizart, van Wolferts onschuld overtuigd. Onderwijl had Heer Wolfert uit hoofde van zijne hoedanigheid als Admiraal, en ter liefde van zijnen Vorst en deze Landen, zoo wel door eigen vermogen, als dat van zijne steden Vere, Vlissingen, Westkapelle, Brouwershaven enz., zoo vele kosten gedaan in het uitrusten van oorlogschepen tegen de Franschen, dat hem daarvoor ten jare 1484 bij 's Lands Staten en den Hertog 2100 ponden Vlaamsch werden toegelegd in zes jaren bij den Rentmeester Bewesten Schelde te betalen. Desniettegenstaande moest Heer Wolfert de smart ondervinden, dat zijne stad Vere, den 12den Julij 1485, uit naam van Filips den Schoone, met 520 Duitsche soldaten onder den Heer van Pamele bezet werd, onder voorwendsel van die »jeghens die Vlaming ende an»deren myns genadigen Heeren vianden te bewaren," welke bezetting uit de inkomsten van Heer Wolfert moest betaald worden.

Deze en andere kwellingen stortten hem in eene kwijnende ziekte waaraan hij den 14den April 1487 overleed. Met hem stierf het mannelijk oir van het geslacht van Borssele uit. Want na het overlijden van zijne eerste vrouw, den 20sten Maart 1465, was hij in 1469 wel hertrouwd met Charlotte van Bourbon, maar deze liet hem slechts drie dochters na, van welke de oudste Anna volgt.

Zie Heemskerk, *Batav. Acad.*, bl. 221—237; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 213, 239, 295, 316; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 138; Alkemade, *Jonker Fransen Oorl.*, bl. 18—25; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. I. St. II. bl. 64; Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. III. bl. 418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 44, 171—174, 187, 188, 191; Brouërius van Nidek en Le Long, *Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. I. bl. 116 en 117; La Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 139 en 140; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. IV. bl. 91—117; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 231—283.

BORSSELE (Floris van), Heer van Emelisse, Welle en Pamele, een bastaardzoon van Frank van Borssele, Graaf van Oostervant, en van Margareta van Hasselt, was een zeer dapper Ridder. Met den Admiraal Hendrik van Borssele, in 1470, op eenen togt tegen den Graaf van Warwick zijnde, werd hij, ter ververschiug eens in Engeland aan den wal gegaan, door den vijand omsingeld, doch sloeg er zich manhaftig door heen, en kwam weder bij de zijnen scheep.

Hij was gehuwd met Barbara van Wassenaar, dochter van Heer Johan, Ridder, Heer van Wassenaar, Burggraaf van Leiden en voerde het zelfde wapen als zijn vader, doch ten blijk van bastaardij een balk van de regter bovenzijde naar de linker benedenzijde over het schild.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 135 en 136; te Water, *Hoogad. Zeel.*, bl. 79—81; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. IV. bl. 9.

BORSSELE (Paulus van), Ridder, Heer van Schellach en Laterdale, bastaardzoon van Hendrik van Borssele, doch wiens moeders naam men niet vermeld vindt, was in 1470 Kapitein op de vloot, over welke zijn broeder Wolfert van Borssele het bevel had, en hij voerde in 1472 zelf eene vloot tegen de Franschen aan, die onze zeevaart en haringvisscherij met oorlogsschepen belemmerden, en verdreef hen uit zee. Toen zijn broeder Wolfert, in 1480, uit vrees voor den Aartshertog Maximiliaan uit Vere week, liet deze hem de bewaring der stad over, waarvan hij toen reeds Baljuw was. Hij rustte zich op de aankomst van des Aartshertogs vloot dapper ten oorlog, maar begrijpende dat een misverstand plaats had, zond hij den Kapitein Petit Salizar den Aartshertog te gemoet, die dezen Vorst wist te overtuigen dat men Wolfert van Borssele bij hem belasterd had. Waarop Maximiliaan zelf binnen Vere kwam, die bij zijn vertrek aan Paulus van Borssele de sleutels der stad terug gaf, en hem beval de stad te bewaren, zoo als hem zulks door zijnen broeder bevolen was.

Paulus van Borssele overleed in 1504, en liet, bij zijne echtgenoote Aleid van Haarlem, eenen zoon en vijf dochters na.

Zijn wapen bestond in het wapen van Borssele, de balk aan de linkerzijde wit overstreken, beladen met eene draad van keel.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 260 en 261, 300 301; Smallegange, *Cronijk van Zeel.*, D. I. bl. 393; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 115; W. te Water, *Hoog Adel. Zeel.*, bl. 70—73; Ermerius, *Zeeuwsche Oudh.*, D. I. St. III. bl. 80—83, D. III. St. I. bl. 103—105; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 198.

BORSSELE (Anna van), dochter en, bij gebrek aan mannelijk oir, erfgename van Wolfert van Borssele, Graaf van Bouchane en van Charlotte van Bourbon, geboren op het Kasteel Sandenburg, waarschijnlijk in 1471, huwde reeds in 1481 met Filips van Bourgondië, een zoon van Antonie van Bourgondië, bijgenaamd de groote Bastaard, welk huwelijk echter uit hoofde van hare jonkheid eerst later voltrokken werd. In 1488 bragt zij eene dochter en in 1489 een zoon Adolf van Borssele ter wereld, wiens opvoeding zij aan den oudsten der Zeeuwsche kronijkschrijvers Cornelis Battus (1) en den geleerden Desiderius Erasmus opdroeg. Omstreeks 1500 trad zij weder in den echt met Lodewijk van Montfoort, eenen Edelman zonder middelen, dien zij in 1503 tot Heer van Vere deed huldigen. Hij stierf den 10den November 1505.

Ruim een maand later deed Filips, Koning van Spanje, als Graaf van Holland en Zeeland, Vere door eenig krijgsvolk bezetten, waarschijnlijk om de weduwe tot het inwilligen en opbrengen van eene sterke bede te noodzaken.

Anna moet niet slechts eene groote begunstigster der Geleerden, maar zelve ook bijzonder geleerd geweest zijn. Erasmus roemt haar bijzonder als eene milde Patrones zoo der Kerkelijken als der Geleerden, alsmede wegens hare heuschheid, vriendelijke gemeenzaamheid, niettegenstaande haren hoogen rang, standvastigheid in wederspoed, zachtzinnigheid in het dragen van ongelijk, kloekmoedigheid te midden der zorgen en meer andere schoone deugden.

Deze edele vrouw had met onderscheidene tegenspoeden en wederwaardigheden te worstelen, vuur en water, pest en oorlog bragten haar en hare aanzienlijke bezittingen aanmerkelijke schade toe. Zij overleed den 8sten December 1518.

Zie Boxhorn, *Croniick van Zeel.*, D. II. bl. 222, 223, 349, 350, 278 en 391; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 323, 393; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 83; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 509 en 510; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. II. bl. 118—133; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 814; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. A bl. 326.

BORSSELE (Jan van) of Joannes Borssalus, geboren te Vere, en vermoedelijk uit het adellijke geslacht van dien naam, was eerst in 1516 Hoogleeraar der Latijnsche taal aan de Hoogeschool te Leuven, daarna in 1519 Deken van het Collegie van Sandenburg of Vere. Men getuigt van hem dat hij een bij uitstek geleerd en tevens zeer eerlijk man was. Erasmus noemt hem in zijne zamenspraken (2) onder de voornaamste Geleerden, die zich destijds te Leuven ophielden. Men vermoedt dat hij de zelfde geweest is, met Johannes Beeckerk Borssalus, van wiens schriften Jan Janssen Reygersbergh van Cortgene gebruik gemaakt heeft, bij het zamenstellen van zijne *Cronycke van Zeelandt.*

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronijcke ende Hist. van Holl. enz.*, D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 457; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 511; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. X. bl. 186; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

(1) Zie over hem hiervoor bl. 54.
(2) *In Epithalamio*, P. Aegidii.

BORSSELE (ADOLF VAN), Heer van Schellach en Spreeuwenstein, zoon van Wolfert van Borssele, Heer van Spreeuwenstein, en van Magdalena van Borssele van der Hooge, geboren in 1527, was Erfbaljuw van Brouwershaven en Lid der Edelen, toen Filips II, op den 20sten September 1549, te Reimerswaal, als Graaf van Zeeland gehuldigd werd, gelijk ook later.

Hij was een man van gezag; zoo als onder anderen daaruit blijkt, dat Willem I, als voogd over zijnen zoon Philips Willem, voor dezen in 1562 de waardigheid van Eerste Edele, als Heer van St. Martensdijk begeerende, Adolf van Borssele als Vertegenwoordiger van dien zoon voorstelde.

In en na de omwenteling bleef hij den Koning genegen. Hij overleed te Vere in 1584 en was gehuwd eerst aan Catharina, natuurlijke dochter van M. van Hoorn, Heer van Gaasbeek, en daarna aan Levina Tuyl van Serooskerke en was dus de zwager van Philibert van Thuyl en Bruynink van Wijngaarden, Rentmeesters Bewesten- en Beoosten-Schelde, beide ijveraars voor de belangen van den Koning. Adolf van Borssele liet na twee zoons en eene dochter.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 618; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 393; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 285; W. te Water, *Hoogadel. Zeel.*, bl. 74; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 133 en 134.

BORSSELE (PIETER JANSZOON VAN), Heer van der Hooge en in Cleverskerke, zoon van Jan van Borssele, Heer van der Hooge en in Cleverskerke, bijgenaamd de Jonge en van Anna Coomans, was in het jaar 1570 bekend, onder de Edelen en Ridderschap van Zeeland; werd in 1586 Rentmeester Generaal Bewesten-Schelde, en den 11den Maart 1596 als eerste Edele in de Staten van Walcheren benoemd, voor welke bezending hij in 1603 en te gelijk voor de bediening van Rentmeester-Generaal bedankte. Hij was een geleerd man en heeft geschreven:

Traktaat van de Zeeuwsch Hollantsche en Geestelijke Leenen, hetwelk door Smallegange in zijne *Cronyk van Zeeland*, grootendeels is overgenomen.

Bij zijne echtgenoote Cornelia Bourgois had hij eenen zoon en eene dochter verwekt.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 398; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 66; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORSSELE (PHILIBERT VAN), oudste zoon van Wolfert van Borssele en Maria van Lier, geboren te Goes, waar zijn vader destijds Baljuw was, was Burgemeester te Tholen, naderhand in 1625 Rentmeester Beoosten-Schelde te Zierikzee, welken post hij niet lang heeft bekleed, dourdien hij den 17den Januarij 1627 in genoemde stad overleed. Uit eenige gedichten van hem in den *Zeeuwschen Nachtegaal* geplaatst en een voor P. Merula, Tractaat *over de Wildernissen* blijkt, dat hij een beoefenaar van de Nederduitsche Dichtkunst was.

Ook was hij de Dichter der beide volgende werkjes.

Strande oft gedichte van de Scelpen Kinckhornen ende andre wonderlycke zeescepselen, tot lof van den Scepper aller dinghen. Haarl. 1611. kl. 8°. tweede druk Amst. 1614. 4°, welk werkje in 1838 door de Antwerpsche Rederijkkamer *den Olijftak* te Antwerpen in 8° herdrukt is.

Den Binckhorst, ofte het leven des gheluc saligen ende gherustmoedighen Landlevens. Aen Jonckheer Jacob Snouckkaert, Heere van den Binckhorst. Amst. 1613. 4°.

Hij was gehuwd met Lucretia van Hersbeke en liet vier zonen en eene dochter na.

Zijne zinspreuk was *Van monde Sober, bli van geest, Simpel van hert*, zijnde een anagramma van zijnen naam.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, bl. 394; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 395; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 65, aant.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; Mr. J. C. W. Le Jeune, *Bouwst. voor de Nederl. Letterk.*, St. II. bl. 78—96; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1846, D. I. bl. 5; *Catal. voor de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Lett. te Leiden*, D. I. bl. 236.

BORSSELE (JACOB VAN) VAN DER HOOGE, Heer van Cleverskerke en Geldermalsen, oudste zoon van Joos van Borssele en van Cornelia van der Dussen, geboren te Middelburg in 1622, werd in 1650 Raad in zijne geboortestad en vervolgens in 1655 Lid van den Raad van State, waarin hij bleef tot aan zijn overlijden in 1686 en veel gezag erlangde door ervarenis, bij de afwisseling der Afgevaardigden van de andere gewesten. Inmiddels was hij in 1663 of eerder een der afgezondenen naar den Bisschop van Munster, om de geschillen, reeds in 1657 begonnen, te vereffenen.

Hij was gehuwd aan Maria van Varick en bij deze vader van Filips Jacob van Borssele en Adriaan van Borssele, die beide volgen.

In vele Zeeuwsche Staatsstukken vindt men zijnen naam, even als van velen zijner voorouders, alleen van der Hooge. Hij en zijn vader Joos hebben begonnen, zich van Borssele van der Hooge te onderteekenen, op grond dat de hoofdtak van het huis Borssele zou uitgestorven zijn.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 399; Luïscius, *Algem. Hist Woordenb.*; D. II. St. II. bl. 67; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 81 en 82; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 141 en 142, D. II. bl. 569.

BORSSELE (FILIPS JACOB VAN) van der Hooge, Heer van Voorhout, zoon van den voorgaande, geboren in 1656, was Raad en Rentmeester-Generaal der Domeinen van Braband, en verwisselde in 1697 genoemden post, met dien van Raad der stad Middelburg. In 1712 werd hij als Buitengewoon Gezant, wegens de Republiek der Vereenigde Nederlanden, naar Engeland aan Koningin Anna gezonden; vervolgens in 1715, met het luisterrijk karakter bekleed van Buitengewoon Ambassadeur naar het zelfde Rijk, met last, om George I in naam van den Staat geluk te wenschen, over zijne komst tot den Troon van Groot Brittanje; vervolgens bleef hij aan dat zelfde Hof resideren tot in het jaar 1723, en verwierf den roem van zich gedurende het geheele tijdvak zijner zending als een eerlijk en voor het Vaderland getrouw Afgezant te hebben gedragen, die veelvuldige blijken heeft gegeven van zijne verkleefdheid aan zijn Vaderland in het algemeen, en aan Zeeland in het bijzonder, wier belangen hij altijd met een warmen ijver heeft behartigd. Den 16den April 1728 werd hij nevens de Regering van Middelburg, door de Staten van Zeeland aangesteld, tot hunnen Gewonen Gedeputeerde in de vergadering van Hun Hoog Mogenden, welken aanzienlijken post hij bekleed heeft, tot aan zijn overlijden, den 5den Maart 1735. Hij werd begraven te Geldermalsen, in het graf zijner moederlijke voorzaten.

Bij zijne echtgenoote Maria Elisabeth van Strijen had hij eenen zoon verwekt, die jong overleed.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 67; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 37 en 38; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BORSSELE (ADRIAAN VAN) VAN DER HOOGE, Heer van Geldermalsen en in Cleverskerke, een broeder van den voorgaande, geboren den 6den Mei 1658, werd in 1677 Edelman van den Stadhouder Willem III, naderhand Koning van Engeland. Deze Vorst verzelde hij in zijne krijgstogten, alsmede op zijne reize naar Londen, Berlijn, Zelle en Hannover; verder volvoerde hij onderscheidene bezendingen wegens den gemelden Vorst, naar Engeland, Brunswijk, Lunenburg en meer andere hoven; ook verzelde hij hem op den togt naar Engeland in het jaar 1688, toen Willem III bezit ging nemen van den Engelschen Troon. Niet lang hierna werd hij Edelman der bedkamer van dien Vorst, en vervolgens gezonden aan den Gouverneur-Generaal der Spaansche Nederlanden, bij wien hij den veldtogt van 1689 bijwoonde. In het volgende jaar vergezelde hij Koning Willem op zijnen togt naar Ierland, en nam deel aan den veldtogt van 1691. Eenige jaren vroeger was hij reeds tot Schepen en Raad van Vlissingen aangesteld, en in 1686 wegens die stad Gecommitteerd in de Provinciale Rekenkamer van Zeeland, nemende het volgende jaar, wegens gemelde Provincie, zitting in de Generaliteits-Rekenkamer te 's Gravenhage. In 1692 werd hij Lid van de Raad van Staten, fungeerde in die hoedanigheid, wegens hun Hoog Mogenden van 1693 tot 1718, als Gedeputeerde te velde, en woonde tien veldtogten bij. In 1699 stelde men hem aan, tot extra-ordinaris Envoyé aan het Hof van Engeland, waar hij eenige jaren verbleef, waarna hij aan onderscheidene Duitsche Hoven die zelfde waardigheid bekleedde. In 1714, was hij een der Afgevaardigden van hun Hoog Mogenden op het Congres van Antwerpen, tot het sluiten van een Barrière-traktaat. Hij stierf te 's Gravenhage den 29sten April 1728 en had bij zijne echtgenoote, Geertruid van Welderen, tien zonen en vijf dochters verwekt, van welke hem drie zonen en drie dochters overleefd hebben. Onder de zonen

was Jan van Borssele van der Hooge en Filips Jacob van Borssele, die beide volgen.

Zijne afbeelding naar het oorspronkelijke schilderij van Aart Schouman gegraveerd door Johannes Houbraken komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 46 en in de *Atlas van Zeel.* Amst. bij Is. Tirion.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 67; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 36 en 37; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 312, D. XVIII. bl. 47; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 136 en 137, D. II. bl. 568; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 494 en 495.

BORSSELE (Jan van) van der Hooge, zoon van den voorgaande, geboren 1707, werd in 1736 tot Raad der stad Middelburg benoemd. Zeer in gunst staande bij Prins Willem IV van Oranje, werd hij, door dezen, tot zijnen Vertegenwoordiger als Eerste Edele van Zeeland aangesteld, kort nadat gemelden Vorst, bij resolutie der Staten van dat gewest, van 18 Mei 1747, was opgedragen, de waardigheid van Eerste Edele op de gewone voorwaarden, en voorts onder beding: »dat 's Prinsen persoon zou verbeeld worden, door lieden den Sta»ten aangenaam, in Zeeland geboren, en behoorlijk gegoed, van »de ware Hervormde Godsdienst, en geene krijgsambten beklee»dende," alle welke hoedanigheid in van Borssele werden gevonden. Hij bleef in deze bediening, gedurende de minderjarigheid van 's Vorsten zoon, tot den 14den Maart 1764, toen van Borssele overleed. De Gouvernante Anna had ook veel vertrouwen in hem gesteld, en hem met nog zeven andere Regenten tot Voogden over haren zoon gesteld.

Veel gezags oefende hij in gemeld tijdvak, zeer ten nutte van Zeeland, volgens de Registers der Staten van dat Gewest. In 1748 was hij een der Gemagtigden tot den Vredehandel te Aken; in 1761 werd hij aangezocht tot een Buitengewoon Gezantschap naar Engeland, doch bedankte. De Staten van Zeeland waren zoo dankbaar voor de diensten welke van Borssele hun gewest had bewezen, dat zij hem eene lijfrente of een ander kostbaar geschenk aanboden, het welk hij de edelmoedigheid had, uit hoofde van den bekrompen staat der gewestelijke geldmiddelen, heuschelijk van de hand te wijzen.

Van Borssele was gehuwd met Anna Margaretha Elisabeth Coninck, Ambachtsvrouw van Ritthem enz. en liet twee kinderen na, beide met Vorstelijke statie gedoopt. Voor den zoon, Willem Zelandus van Borssele, geboren in 1757, boden de Staten van Zeeland, zich tot Peters aan, terwijl de Gouvernante, Prinses Anna op zich nam gemoeder over hem te zijn. Bovendien ontving hij bij zijne geboorte, ter belooning van de verdiensten van zijnen vader en uit hoofde van diens edelmoedigheid, van de Staten van Zeeland, tot pillegift, de verzekering van het eerst openvallend ambt wegens Zeeland, in de Staten-Generaal, Raad van State of Generaliteits-Rekenkamer, na dat hij den ouderdom van 20 jaren zou bereikt hebben. Een pillegift, die om hare zeldzaamheid, destijds verschillend werd beoordeeld en waarvan de begiftigde als gewoon Lid der Staten-Generaal tot aan de omwenteling van 1795 genot had. De dochter, geboren te 's Gravenhage in 1758, over wie de Regering van Middelburg het gevader en Prinses Carolina, naderhand Prinses van Nassau Weilburg het gemoederschap op zich namen, ontving bij den doop de namen Carolina Medioburgensis van Borssele van der Hooge en trouwde in het jaar 1775 met den reeds vroeger door ons vermelde (1) Berend Hendrik Baron Bentinck tot Buckhorst, Heer van Zalk en Vecaten.

De afbeelding van Jan van Borssele naar de schilderij van Aart Schouman, gegraveerd door Johannes Houbraken, is te vinden bij Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. XX. bl. 100, naar de Schilderij van J. Fournier, gegraveerd door Pieter Tanjé, vóór den *Atlas van Zeeland.*

Zie *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 49; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XX, bl. 99, 179; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scharp, *Geschied. en Costumen van Axel*, St. I. bl. 171 en 172; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 355 en 356; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 142 en 143, D. II. bl. 569; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 36, 168, 169, 524; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 604.

(1) Zie hiervoor bl. 106.

BORSSELE (Filips Jacob) van der Hooge, een broeder van den voorgaande, in krijgsdienst getreden, werd Kolonel-Commandant van de Kavallerie, en was Commandeur van Lillo, en onderhoorige forten. Hij werd ten jare 1757, door de Gouvernante tot Medelid der Geëligeerden in de Staatsvergadering van Utrecht benoemd. Daar het nu een onvermijdelijk vereischte was, dat de Edellieden, alvorens zij in dit eerste Lid der Staten konden worden aangenomen, hunnen adeldom moesten bewijzen, had van Borssele reeds het jaar te voren, een omstandig geschrift ingeleverd, om van zijne riddermatigheid blijk te geven; doch zulks baarde tweespalt tusschen de drie Staatsleden, want de Geëligeerden en de steden, uitmakende het eerste en derde lid der Stichtsche Staatsvergadering, schreven aan de Gouvernante, dat zij de bewijzen des adeldoms van den Heer van Borssele van der Hooge, hun ten onderzoek door hare Koninklijke Hoogheid toegezonden, voldingend gevonden hadden, en die Heer, diensvolgens, geregtigd hielden, om als Edelman, in het Lid der Geëligeerde Raden te worden aangesteld. Doch de Ridderschap, uitmakende het tweede Lid, was van een tegenstrijdig gevoelen, zij zochten hunne zwarigheden tegen de echtheid der bewijzen van den adeldom van van Borssele onder het oog der Gouvernante te brengen, en vaardigden, om hier in te slagen, een Lid uit hun midden naar die Vorstin af, met een vertoog ten dien einde strekkende, doch zij verschoonde zich van het aan te nemen; maar werd naderhand te rade, ofschoon zij betuigde zich op het gedane onderzoek van het eerste en derde Lid, gerustelijk te kunnen verlaten, en met hunne bedenkingen volkomen in te stemmen, echter de zwarigheid en aanmerkingen van de Ridderschap mede in overweging te willen nemen, »ten einde voor te »komen alle reden van beklag, even of gunst en genegenheid zou »hebben kunnen aanvullen, hetgeen aan de bondigheid der bewij»zen ontbrak." Zij had alle de papieren van weerszijden, gesteld in handen van Edelen, uit onderscheidene Gewesten, en niet zijnde van het Duitsche Huis. Hun verslag hield de bewijzen des adeldoms van van Borssele, voor voldingend; waarom de Gouvernante niet langer uitstelde, hem te benoemen tot Lid van de Geëligeerde Raden, »niet twijfelende, of Hun Ed. Mogenden zouden »Hoogst derzelver omzigtige handeling in alles billijken, als die tot »geen ander einde gestrekt had, dan om aan niemand ongelijk te »doen, en te gelijk weg te nemen, alle verdenking, van welk een »aard die ook zou mogen wezen, als of in dezen niet gehandeld »ware naar de strikste regelen van eene volmaakte Justitie." Van Borssele, nu zich van zijne Militaire posten ontdaan hebbende, nam den 1sten Maart 1758 zitting als Edelman in het Lid der Geëligeerden, niet zonder hevige tegenkanting der Edelen, die er een protest tegen lieten aanteekenen; het welk vernieuwd werd, toen de Gouvernante in het volgende jaar, de in dienst zijnde Geëligeerde Raden, voor drie jaren had doen aanblijven.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 9—11; Stuart, *Vaderl. Geschied.*, D. I. bl. 502—507.

BORSSUM (Abraham van) was een Nederduitsch schilder, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, doch wiens werken bestaan in land- en stadsgezigten, gedierten en vogels. Zijne schilderijen zijn meest in eenen donkeren bruinachtigen toon, met krachtige lichtvallen gedaagd, en hebben eenige overeenkomst met de werken van Rembrandt, maar zijn meer dik en minder kunstig behandeld. De teekeningen van van Borssum hebben grootere waarde dan zijne schilderijen. Zij zijn met veel uitdrukking van gevoel der ware natuur; met de rietpen geestig getoetst en dun gekleurd, en men vindt daarin veel helder- en doorschijnendheid, waarom zij door de kenners hoog gewaardeerd worden, en als zij voorkomen, aanzienlijke prijzen gelden.

Ook heeft hij vier prentjes met vee en vogels geëtscht, die zeldzaam voorkomen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 147 en 148; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild. en Schilder.*

BORSTEEGH (Cornelis), geboren te Ameide in 1773, werd, na door de Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam geëxamineerd te zijn, in het jaar 1819 tot Stadsteekenmeester te Gouda aangesteld, welke betrekking hij tot aan zijne dood, den 7den April 1834, zeer loffelijk waarnam. Doordien hem weinig tijd van zijne lessen overschoot, bestaan er weinige schilderijen of teekeningen van zijne hand, hij heeft evenwel eenige zeer verdienstelijke landschappen, met oude gebouwen, paarden en verdere stoffaadje geleverd. Onder zijne voornaamste kunstwerken telt men vier kapitalen sapverw-teekeningen, voorstellende: *Gezigten op de buitenplaats van den Heer Beeldsnijder van Voshol aan de Vecht, tusschen Amsterdam en Utrecht.*

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 354.

BORSTIUS (JAKOB), geboren den 15den Julij 1612 te Purmerland, uit wel eerlijke, doch onaanzienlijke ouders, werd wegens zijne ongemeene vorderingen in de rekenkunde op de school zijner geboorteplaats, opgemerkt door den Predikant Johannes Jacobi Gaal, die zich het lot van den knaap aantrok, en hem tot de H. Dienst opleidde. Met bewilliging der ouders, zond hij zijnen pleegzoon naar Haarlem, om zich aan de toen bloeijende Latijnsche school van die stad, in de voorbereidende wetenschappen te oefenen, ten einde vervolgens met nut de Akademische lessen aan de Leidsche Hoogeschool te kunnen bijwonen. Te Leiden oefende hij zich van 1632—1637 in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, en was daar gedurende de zware pest in de jaren 1635 en 1636; zelfs zette hem dat smetstoffen een pestkool in den nek, welker lidteekens hem namaals als hij in besmette huizen kwam waarschuwde. Hij was de eerste Hervormde Leeraar van Wormerveer en Zaandijk, die eer hij daar kwam, noch kerk noch Predikant hadden, doch voor zijn vertrek, elk eene schoone nieuwe kerk, in plaats van een houten preekhuis gesticht en betaald zagen. Van daar werd hij beroepen naar Dordrecht, in het laatst van het jaar 1643, waar hij, buiten zijne gedachten, in veel moeite raakte over zijne predikatie *Over het langh hayr* Nadat Borstius hier tien jaren gestaan had, werd hij te Rotterdam beroepen, waar hij in de allerwenschelijkste eendragt met zijne medebroeders zulk een groot genoegen vond, dat hij, na verloop van jaren, met aandrang verzocht zijnde, om weder naar Dordrecht te keeren, zulks weigerde, evenals hij ook niet lang daarna voor de beroeping naar Haarlem en bij de Engelsche gemeente te Amsterdam bedankte. Dus leefde hij gezond en welvarende gedurende 18 jaren, maar de overige acht, die nog bij zijnen leeftijd gevoegd werden, waren vol weedom en smart; want hij werd door eene kwaal aangegrepen, die men voor eene verzwering in de krop van de blaas hield, en nogthans bleek een ongemak van eenen anderen aard te zijn, doordien men na zijn overlijden, de oorzaak van zijne bittere smart willende nasporen, eenen grooten steen in 's mans blaas vond. Hij stierf den 1sten Julij 1680. Borstius was een vlijtig beoefenaar der Classische Literatuur, en vlechtte menige schoone beschrijving en menig kernachtig gezegde, door hem uit de Ouden opgeteekend, in zijne Leerredenen, die alle wel zeer verstaanbaar waren, doch buitengemeen plat en laag, ja dikwerf grof van taal en opgevuld met dagelijksche spreekwoorden en gezegden. Hij zocht volkmatig welsprekend te zijn, en daarop spitste hij zijn vernuft; maar zijne Leerredenen teekenden een valsch vernuft. Verstandigen konden die soms niet aanhooren zonder meesmuilen. Zijne ongemeene ervarenheid in de Engelsche taal, waarin hij, zoo te Leiden als te Dordrecht en Rotterdam, meermalen predikte, deed hem de hand slaan aan het overbrengen van eenige geschriften van Rutherford, Durham en anderen, in zijne moedertaal. Ook de Nederduitsche lier liet hij niet onaangeroerd. De weinige gedichten echter, die ons van hem onder de oogen kwamen, zijn middelmatig en verdienen geen onderscheiding. Zijne meeste Godgeleerde werken zijn in den zelfden populairen toon geschreven, waardoor zijne Leerredenen zich onderscheiden, en die hij van de Engelschen, met wier Asketischen arbeid hij zeer was ingenomen, ontleend had. Voor dien tijd zijn zij niet zonder verdiensten. Het beste zijner werken is zijn *Geestelicke Geneeskonst*, en een der nuttigste, zijn *Onderwijs-boekje in de Christelijke Godsdienst*, onder de beste van dat tijdperk te rangschikken en in de vorige eeuw in vrij algemeen gebruik, ja in het begin van deze nog op nieuw gedrukt, zelfs werd het door den vermaarden Valentijn, met een werkje van d'Outrein, in het Maleisch vertaald, uitgegeven.

Borstius was gedurende zijn verblijf te Dordrecht de huisvriend der familie de Witt, en vooral zeer gezien bij Jacob de Witt, Burgemeester der stad Dordrecht, en diens kinderen, Diderik Hoeufft, Heer van Fontaine Peureuse, den 1sten October 1641, gehuwd met Maria de Witt, Jacobs dochter, de Ruwaard Cornelis de Witt en de Raadpensionaris Johan de Witt. Deze laatste vooral was hem zeer gunstig, en bewees hem nu en dan belangrijke diensten, doch de zelfde man, die zich gedurende zijn verblijf te Dordrecht, zoo naauw aan de de Witten verbond, die zoo vele blijken van hoogachting voor den Raadpensionaris aan den dag legde, ja hem ter eere *remarquable gedichten* vervaardigde, blijken van een dankbaar en genegen gemoed, de zelfde man ontmoeten wij, in 1672, aan het hoofd der Prinsgezinde partij, te Rotterdam. Hij was het, die, met zijn Collega Johannes Ursinus, groote aanleiding gaf, tot de feitelijkheden, door het opzetten der Gemeente tegen hare wettige Overheden, en zoo doende ook mede oorzaak van den moord, den 20sten Augustus 1672, te 's Gravenhage gepleegd. Dat Borstius een ijverig voorstander van het Oranjehuis was, kan niemand wraken, die redelijk denkt, ofschoon hij een tegenstrijdig gevoelen mogt koesteren; maar dat een Leeraar van den Goddelijken Jezus, zijnen en onzen Meester, zich in zoo verre kon vergeten, van de zachtmoedige lessen dezes grooten Menschenvriends en Heilgezants als het ware in den wind te slaan, door, en van den predikstoel, en op de straten, het wufte gemeen, dat ras bewezen diensten vergeet, en niets te verliezen hebbende, altijd tot verandering geneigd is, tegen zijne wettige Regenten aan te hitsen, en als het ware den oproerkreet te bazuinen, kan niemand, die een waar Christen is, goedkeuren.

Dat Borstius, voor het overige een vurig ijveraar was, om de regtzinnige leer, ingevolge het denkbeeld van de Dordsche Vaderen op het Nationale Synode van 1618 en 1619 bepaald, met hand en tand vast te houden en te beschermen, blijkt ten duidelijkste, uit zijne menigvuldige schriften door den druk bekend gemaakt, zijnde:

Predikatie over het langh hayr, *of Paulus zedeles daarover*, Dordrecht 1645, later meermalen herdrukt, als o. a. in den bundel *Leerredenen*, in 1696 uitgekomen.

Predikatien tegen de Gierigheid (Hebr. XIII : 5) *en Geveinsheid* (Luk. XII : 1), Utrecht 1647.

Geestelicke Geneeskonst: inhoudende Raedt tegen de Doodt, en de Middelen tot een eeuwighdurende Gesondtheydt, Dordrecht 1651 en 1652, 2 deelen, 8°, welk werk driemaal, laatst te Rotterdam in 1736, 8°, herdrukt werd.

Vijf Predikatien, Rotterd. 1654. Rotterd. 1659. (De vier bovengemelde met eene vijfde, over 1 Tim. III : 16.

Gesprek met eenighe die zich Socynianen noemen, Rotterd. 1656.

De Koning Ahasueros dronken en gram, eene beknopte verklaring van het eerste Cap. van Esther, Rott. 1663, in 8°.

Het Nieuwe Zion met de Nieuwe Hemel ende Nieuwe Aarde, in eenige predicatien over onderscheyde texten gepredikt, Rotterd. 1664, meest Leerredenen tot inwijding van nieuw gebouwde kerken, later in de bundels van 1659 en 1696 herdrukt.

De Sugtende Bruyd over den Bloedtbruidegom, ofte Korte Bedenkingen en Gebeden over het Lijden en sterven J. C., Rotterd. 1664, in 12°., en in den bundel van 1696.

Bedenkingen over het H. Avondmaal, Rotterd. 1665, in 8°.

Historie der Kerken van Schotland, tot 1667, Rott. 1666.

Lucifer's Quaestie in Christi familie, of eene verhandeling over het Meesterschap.

Van het opregten eener Suivere Kerk, Rott., Wezel 1570, in 8°.

Van het Dansen, Kussen en Omhelzen van J. Labbadie, Rotterd. 1671, 4°.

Ongeregelde en Kleinmoedige Christen, in 12°.

Vermaakelijke wandeling naar den Hemel, een verklaring van Paulus woorden: Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Rott. 1672. Amst. 1734 in 12°.

Verschillende Engelsche werken werden door hem vertaald, en bewijs van zijne ervarenheid in het Latijn leverde menig dichtstuk, door hem in die taal gezongen.

Na zijn dood verschenen:

Predikatien over het Lijden van J. C. Rott. 1694, in 12°.

Vijftien Predikatien over verscheyde Texten van de H. Schrifture, behelzende de voornaamste pligten van een Christelijk leven. met eene verhandeling van het Lijden en Sterven van onsen Saligmaker Jezus Christus, in eenige korte bedenkingen over alle de Passietexten, door Jacobus Borstius, in zijn leven Bedienaar des Goddelijken Woords, te Rotterdam, nu vermeerderd met deszelfs laatste verhandeling over Eccl. VII : 13. Wie kan regt maken, etc. Nevens een verhaal van zijn leven, afsterven ende voornaamste gevallen, hem in zijnen dienst bejegent. Amst. bij Gerard Borstius en Utrecht bij Thomas Appels 1696, in 4°, 74 bladen.

In dezen bundel vindt men, hetgeen reeds te voren gedrukt was, onder den titel van de *vijf predikatien*, het *Nieuw Sion* en de *Sugtende Bruyd over den Bloedtbruydegom.*

De afbeelding van Borstius is geplaatst voor zijn *Geneesmiddel tegen den Doodt*, met het onderschrift van zijnen vriend Jacob Braat:

Hier is geleerde deught, hier zijn de braefste gaven;
Hier is Hij, die Gods volck met Hemels-broot komt laven,
Hier is des waerheyts glans, hier is d'uytnementheydt,
Hier is het regte spoor, dat u ten Hemel leydt.

Een tong vol ware deught, een tong vol goede reden,
Een tong die Godes lof gedurigh komt besteden.
Wij hooren zijne stem in Hollants ronde tael,
En Hij, in onzen tijdt, verwint 't al-te-mael.
In Hem is 't beste deel, in Hem is 't al te vinden,
Dat ons kan saligh zijn en aen den Hemel binden.
Hij is 't, die door Gods geest des Satans vyer uytblust,
En roept gedurigh Heyl, tot dat de ziele rust.

Borstius had bij zijne echtgenoote verwekt: Joannes Borstius, Boekverkooper te Rotterdam, en Sebastianus Borstius, Predikant in 1674 te Bovencarspel, in 1675 te Arnhem, in 1677 te Alkmaar en in 1685 te Gouda.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 67, 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Brouërius van Nidek en le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudhed.*, D. IV. bl. 60; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 736 en 737, D. V. bl. 148 en 149; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 229; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I bl. 449—473, D. II. bl. 770; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rotterd.*, bl. 39—41; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Kanselontluistering door* Sincerus, waar men proeve van zijne welsprekendheid vindt aangehaald.

BORT (Balthasar), geboren in 1626, werd in 1662 door het hoog bestuur van Neêrlands Indië met eene vloot van 12 schepen uitgezonden, om een gezantschap naar China over te brengen, op welken togt hij den 12 Augustus van dat jaar de stad Swatia, den 17 November die van Chittat en voorts nog 27 zoo groote als kleine schepen op de Chinesche kusten vernielde. In het volgende jaar vertrok hij den 17 Junij, met eene tweede vloot van zestien schepen van Batavia derwaarts. En boewel een woedende storm, den 7 September, voor de rivier van Hoksieuw de vloot overviel, ja die in veel gevaar in de onbekende Baai van Heytan wierp, had hij niet alleen het geluk van zich uit dien grooten nood te redden, maar ook op de hoogte van Quemuy de tegens hem in zee gebragte vloot der Chinezen, die omtrent 250 schepen sterk was, nadat er drie van in den grond geschoten waren, uit zee te jagen. In erkentenis van dit heldhaltig gedrag in beide deze togten gehouden, werd Bort, den 15den October 1685 tot Opperbestuurder van Malakka aangesteld en drie jaren daarna, op uitdrukkelijke aanschrijving der Heeren Zeventienen, tot eersten Landvoogd van dat gewest verheven. Sedert van daar te Batavia teruggekeerd, werd hij, in het jaar 1670, Buitengewoon Raad, en, na dit ambt acht jaren bediend te hebben, Lid van den Gewonen Raad. Nadat Bort in 1679 reeds tot President van Justitie was aangesteld, werd hem in 1681 den moeijelijken post van Directeur-Generaal van den Handel opgedragen, dien hij met onvermoeiden ijver tot aan zijn overlijden, den 11 Januarij 1684, waarnam, van welk afsterven de gedachtenis op eenen gouden begrafenispenning bewaard wordt.

Er bestaat een portret van hem in breed 4°.

Zie *Borts Voyagie naar de kust van China en Formosa, berymt door* M. Cramer, Amst. 1670. 8°; Valentijn, *Oud- en Nieuw-Oost-Indiën*, D. IV. A. bl. 368. 370, 371, 384, C. bl. 9 en 10, D. V. A. bl. 349; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 306 en 307; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 630 en 631.

BORT (Pieter), omtrent het midden der zeventiende eeuw, te 's Gravenhage geboren, beoefende de Regten, en werd een der beroemdste Advokaten, die in zijnen tijd voor de hoven van Justitie te 's Gravenhage hebben gepractiseerd. Hij schijnt tot op het jaar 1680 geleefd te hebben. Men is aan de schrandere pen van dezen kundigen Regtsgeleerde de volgende werken verschuldigd, die door den druk zijn gemeen gemaakt:

Tractaat van de Hollandsche Leenen en de wijze om die bij uiterste wille enz. te bekomen. 's Hage 1649. 4°.

Over het Appel in de Provintie van Holland en Westfriesland, omtrent criminele zaken enz. 's Hage 1652. 8°.

Alle de Werken van Mr. P. Bort. 's Hage 1681. fol. Herdrukt in 1702, en nogmaals te Utrecht in 1730, beide ook in F°.

Nagelatene werken voor dezen nooit in 't licht gegeven, en dienende tot een Aanhangsel, of tweede Deel van alle des Schrijvers werken. Utr. 1745. F°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BORWINKEL (Cornelis), woonde in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam en beoefende de dichtkunst, zoo als blijkt uit een werkje van zijne hand getiteld:

Dichtkundige Bespiegelingen over de zinnebeeldige sieraden in de Oosterkerk te Amsterdam, bij gelegenheid van het eerste eeuwgetij der inwijinge van dat Godsgebouw op den vierden van Wijnmaand 1771. Amst. 1772, 8°., hetwelk echter niet veel meer dan berijmd proza is.

Van betere gehalte zijn de gedichten van hem vóór de werken van Rutger Schutte en onder de grafschriften op dien beroemden Amsterdamschen Predikant, wiens vriend hij was, even als van Johannes Eusebius Voet. Ook heeft hij eene bijdrage geleverd tot de *Dichtkundige Cypressenbladen gestrooit by het Afsterven van Willem IV.* Amst. 1752.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

BOS (Jeronimus), geboren in 1440 te 's Hertogenbosch, was een Kunstschilder, die zich onderscheide door de zonderlinge keuze van zijne onderwerpen, zijnde zijne tafereelen doorgaans gestoffeerd met verwonderlijke figuren van duivels, spoken, en helsche gedrochten. Zijne behandeling was vast, vlug en aardig. Hij schilderde vele zijner stukken in eens op, en had gelijk meer andere oude meesters, de gewoonte, zijne ontwerpen op het wit der paneelen te schetsen en te teekenen, er een doorsnijdend plamuursel over te leggen, en de gronden te doen medewerken. Zijne stukken, hoe goed ook geschilderd, verwekten echter eer afgrijzen, gepaard met verwondering, dan wezenlijk genoegen. Toen hij in het Escuriaal in Spanje de bewonderenswaardige voortbrengselen der goede meesters aanschouwde, waarmede dat paleis versierd is, wanhoopte hij om immer iets te maken, dat daarbij kon vergeleken worden, en om die rede verkoos hij zich eenen stijl, die van hen alle verschilde en vol grillige en woeste verbeelding was. Onder verscheidene andere stukken van de hand dezes meesters, in het Escuriaal voorhanden, is het merkwaardigste eene zinnebeeldige voorstelling van de vermaken des vleesches, waarin hij de voornaamste figuur voorstelt in eenen wagen, door monsterachtige gedhanten wordende voortgetrokken, voorafgegaan door duivels en gevolgd door den Dood. Ook bestaat er van hem een stuk, verbeeldende *de vlugt naar Egypte*, waarin Joseph vooraan, een boer naar den weg vraagt, en Maria op een ezel zit, in het verschiet vertoont zich eene rots met veel gewoel, als bij eene herberg en vele vreemde potsemakers, die eenen grooten beer voor geld doen dansen; alles zeer zonderling en kluchtig bijeengebragt. Nog is er een stuk van hem, verbeeldende *de Hel*, waaruit de Oudvaders verlost worden, en eenige geesten Judas, die mede poogt door te slippen, met eene strop naar boven trekken, alles doorgaans met verwonderlijke gespensen gestoffeerd, waaruit onder anderen blijkt, hoe natuurlijk hij vlammen, branden, rook en smook, wist af te beelden Vele zijner schilderijen gingen naar Spanje of werden door hem in dat Rijk geschilderd.

Van dezen aard waren genoegzaam alle zijne tafereelen; waarom ook Dominicus Lampronius, in zijne Gedichten, hem volgenderwijze aanspreekt:

Quid sibi vult, Hieronyme Boschi,
Ille oculis tuus atonitus? quid
Pallor in ore? Velut lemures si et
Spectra *Erebi* volitantia coram
Aspiceres? Tibi *Ditis* avari
Crediderim patuisse recessus
Tartareasque domos; tua quando,
Quicquid habet sinus imus *Averni*,
Tam potuit bene pingere dextra.

hetwelk wij aldus vertaald vinden:

Wat wil dat zoo verbaasd gezigt,
Jeroen? die bleekheid op de wangen?
Zou u ook 't helsch gespook veelligt
Om de ooren vliegen en u prangen?
Zou Pluto ook den afgrond wel
U hebben opgedaan? zijn Landen
En 't Rijk doen zien der nare hel?
'k Vat anders nimmer hoe uw handen
Zoo kunstig malen alles, wat
De schoot der hel in zich bevat!

In de galerij te Weenen zijn van hem een:

Aartsengel Michaël, die den Draak bevecht,

en twee kleine stukjes, voorstellende:

eene *Tentatie van St. Antonius.*

een *Orpheus, die zijne Euridice in de benedenwereld van Pluto terugëischt.*

Bos heeft ook hout-figuren gesneden; onder anderen bestaat van hem een houtsneeprent, verbeeldende een *St. Anthonis tentatie* of *aanvechting*, gemerkt 1522. Vele prenten zijn nog onder de liefhebbers voorhanden, die door onderscheidene Plaatsnijders naar zijne schilderijen en teekeningen in het koper gebragt zijn, als: een *Luiaards en Lanterfantenleven; daar men den Gek scheert; daar de eene blinde den anderen leidt; daar de groote visschen de kleine eten* en vele anderen meer, doorgaans kluchtig en zoo grappig van ordonnantie, dat men ze niet zonder lagchen kan beschouwen.

Bos overleed omstreeks 1530. Zijne afbeelding komt voor op plaat L n°. 2 in van Manders *Leven der Schilders*.

Zie voorts dat werk D. I. bl. 96—99; Hoogstraten, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *de Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers*; *Convers. Lexicon*, 10e auflage (1851), Band III. S. 132 u. 133; Meyers, *Convers. Lexicon*, Band V. S. 272 u. 273, welke beide laatsten hem Hieronymus Bosch noemen.

BOS (Jacob). Zie Bosch (Jacob).

BOS (Lambert), geboren te Workum in Friesland den 23 November 1670, was een zoon van Jakob Bos, Rector der Latijnsche school aldaar, en van Gerarda de Haan. Hij genoot van zijnen vader grondig onderwijs in de Latijnsche en Grieksche talen. De lagere klassen doorloopen hebbende, vermeerderde de jonge Bos zijne reeds verkregene kundigheden, door het vlijtig lezen in Grieksche en Latijnsche schrijvers. In 1694 begaf hij zich naar de Hoogeschool te Franeker, ten einde zijne letteroefeningen voort te zetten. De beroemde Campegius Vitringa, zijn bloedverwant, in hem veel lust tot het doorgronden van de Grieksche taal, hare oudheden en wat verder daaraan verwant is, bespeurd hebbende, gaf hem den wijzen raad, om zich enkel en alleen op het beoefenen daarvan toe te leggen, en hij deed zulks. In October 1696 gaf men hem de vrijheid om openlijk de Grieksche taal aan de Hoogeschool te onderwijzen, en in Februarij vereerden hem de Curatoren den titel van Lector in die wetenschap. In 1704 werd Bos tot Hoogleeraar in de Grieksche taal benoemd, en hij aanvaardde dien post met eene redevoering: *over de voortplanting der wetenschappen door de Grieken in hunne koloniën*(1). Hij vervulde de pligten aan zijn ambt verknocht, met een ongemeen werkzamen ijver en veel nut voor de studerende jeugd. Op het einde van het jaar 1716 door eene kwaadaardige koorts overvallen zijnde, verviel hij in de tering; eene kwaal, welke hij van zijne moeder scheen overgeërfd te hebben, die aan de zelfde ziekte was gestorven. Hij overleed den 6 Januarij 1717.

Bos was begaafd met een uitmuntend verstand, gezond en welwikkend oordeel, gemakkelijke bevatting en stalen geheugen; bij die hoedanigheden paarde hij een opregt karakter; hij was ongeveinsd, zacht van zeden, eenvoudig en onopsprakelijk, voorts was hij teeder godvruchtig. Onvermoeid werkzaam, was niets in staat, hem van den arbeid af te trekken, en hij beklaagde de oogenblikken, die hij niet met letteroefeningen had doorgebragt. Ook was naauwgezette zedigheid een hoofdtrek van zijn karakter; hij schatte een ander altijd hooger dan zich zelven, en scheen de eenigste te zijn, welke zijne eigene waarde niet kende. Als een verstandig, bedaard en beschaafd Criticus, stelde hij nimmer de misstellingen van anderen op eene hatelijke wijze ten toon, maar schikte het zoodanig, dat de waarde van hunnen arbeid er niets door leed, het als een blijk van een slecht karakter aanmerkende, zijn naam op de puinhoopen van die van anderen te willen vestigen.

Den ouderdom van veertig jaren bereikt hebbende, trad Bos in den echt met Feikje Sineda, weduwe van Gerardus Horreus, in leven Predikant te Lieve Vrouwen-Parochie op het Bildt in Friesland, bij wie hij twee dochters verwekte, Petronella Bos, die gehuwd is geweest aan Benjamin Beerenstein, Burgemeester te Franeker, in 1735 overleden, en Gerardina Johanna Bos, eerst getrouwd met Hobbe de Boer, Burgemeester, en ten tweedenmale met Hessel van Toutenburg, Secretaris te Workum, overleden in 1745.

Zijne gedrukte werken zijn, behalve vele onafgedane letterarbeid, die hij in schrift heeft nagelaten:

Animadversiones ad Thomae Magistri Dictionum Atticarum Eclogas. Franeq. 1698. 8°.

Exercitationes philologicae ad loca nonnulla Novi Foederis. Franeq. 1700. 8°. Edit. alt. *Multis partibus aucta accedit Diss. de Etymologia Graeca*. Ib. 1713. 8°.

(1) *De eruditione Graecorum per colonias eorum propagata.*

Observationes miscellaneae ad Loca quaedam, cum Novi Foederis, tum exterorum Scriptorum Graecorum. Accedit Horatii Vitringa Campegii fil. Animadversionum ad Jo. Vorstii Philologiam sacram specimen. Ibid. 1607. 8°. Edit. alt. Leov. 1731. 8°.

Ellipses Graecae. Franeq. 1702. 12°, waarvan naderhand onderscheidene drukken zijn uitgekomen, sommigen met aanteekeningen van Chr. Schoettgen, Joh. Fr. Leisner, N. G. S. Bernhold enz. verrijkt.

Antiquitatum Graecarum, principue Atticarum, descriptio brevis 1714. 12°, van welke mede onderscheidene drukken in het licht zijn gekomen; en, in 1749, eene met *additis testimoniis ex fontibus et observationibus quibusdam*. Is. Fred. Leisneri. Lipsiae 8°., terwijl er in 1809 te Groningen nog een druk in 8°. van het licht zag.

Animadversiones ad scriptores quosdam Graecos. Accedit specimen Animadversionum Latinarum. Franeq. 1715. 8°.

Vetus Testamentum ex versione LXX Interpretum cum variis Lectionibus, Prolegomenis, etc. Franeq. 1709. 4°.

Ook wordt van zijne hand gehouden:

Regulae praecipuae Accentuum et Syntaxis Graeca in concinnam methodum reducta. Amst. 1715. 8°.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Vriemoet, *Athen. Frisiae*, pag. 723—727; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V, pag. 504 et 505; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 414, D. III. bl. 123; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 33 A bl. 218; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; (de Jong) *Alphabet. Naaml. van Boeken.*

BOS (Cornelis). Zie Bosch (Cornelius.

BOS (Salomon), geboren te Amsterdam den 8sten November 1749, legde zich op den handel toe en daar hij onderscheidene schepen in zee had, verloor hij die en het grootste gedeelte van zijn vermogen door den oorlog met de Engelschen.

In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 was hij de zaak der patriotten toegedaan, en bevond zich in het begin van dat jaar op *de Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren, om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Persoonen, als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs.* Later was hij een der Burger-geconstitueerden, »om met de Heeren van den krijgsraad of met eene »commissie uit denzelven zoo veel mogelijk, gemeenschappelijk te »overleggen en te beramen al hetgene ter bevordering van de goe»de zaak des Vaderlands en inzonderheid van de goede burgerij »dezer stad (Amsterdam) zou dienstig geoordeeld worden."

Van 1787 tot 1795 leefde hij te Amsterdam stil en buiten openbare betrekkingen, zich toen alleen met den weinig levendigen handel bezig houdende. Na de omwenteling van 1795, werd hij dadelijk aangesteld tot Lid der Municipaliteit in zijne geboortestad, en deed als Voorzitter daarvan eene doelmatige aanspraak op het feest der vrijheid den 4den Maart 1795. Later was hij Voorzitter van het Committé van Waakzaamheid aldaar, in 1798 werd hij Commissaris van het Uitvoerend Bewind in het Departement Texel, welke betrekking hij bekleedde in de moeijelijke omstandigheden, tijdens de landing der Engelschen in 1799.

Aangezien Bos uit zuivere vaderlandsliefde gehandeld en slechts verbetering in het bestuur, en geenszins eigen grootheid bedoeld had, onttrok hij zich in 1802 aan het bewind, zoodra hij zag dat velen meer hun eigen belang dan dat des Vaderlands behartigden.

Bij de komst van den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpennink, met wien hij in vroeger jaren reeds, in naauwe vriendschapsbetrekkingen verkeerde, trad hij weder in het openbare leven en werd Directeur van het Lands Zegel, welken post hij onder de Regering van Koning Lodewijk bleef bekleeden, onder den titel van Directeur van 's Rijks algemeen Zegel, tot aan het tijdstip der inlijving van ons Vaderland in Frankrijk; toen hij om zijne bekende Anti-Fransche gevoelens door den beruchten Franschen Prefect de Celles uit zijne betrekking ontslagen werd en den betrekkelijk geringen post van Ontvanger van Velsen en de Beverwijk geplaatst werd, welken post hij bleef bekleeden tot 1828, toen hij met een gering pensioen ontslagen werd; hij overleed te Beverwijk den 18den November 1832, uit zijn huwelijk met Johanna Dorsman met wien hij in 1776 in den echt was getreden, liet hij na: twee zoons en drie dochters. Een

zijner zonen was de verdienstelijke, in 1850 Gepensioneerde Generaal-Majoor der Genie, Inspecteur en Directeur der Fortificatien, Dirk Bos.

Salomon Bos heeft zich mede als dichter doen kennen door eenige Tooneel- en Zangspelen, van welke onder anderen

Het feest der Braminnen, zangsp., Amst. 1798. gr. en kl. 8° en *Oberon*. Zangspel.

ontelbare malen met veel bijval zijn ten tooneele gevoerd. Ook zijn er nog een aantal onuitgegeven gedichten van Bos bij de familie berustende.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 110, D. XVII. bl. 73, D. XXVIII, bl. 143, D. XXIX. bl. 253, 261, 311, D. XXXI. bl. 254, D. XXXV. bl. 239, uit familiepapieren aangevuld.

BOS (Lambert van den), ook wel, ofschoon ten onregte als van Bosch voorkomende, geboren in 1610, te Dordrecht, waar hij, in het midden der zeventiende eeuw, Rector der Latijnsche scholen was, doch wegens dronkenschap en nalatigheid werd afgezet, onder het curatorschap van den Ruwaard de Witt, tegen wien hij, in zijnen *Reysende Mercuur*, volgens het getuigenis van Oudaan vooral om die oorzaak, schrikkelijk heeft uitgevaren, en welken hij in een schandelijk daglicht heeft pogen te stellen. Hij, die in 1698 overleed, heeft zich eenen naam gemaakt door zijne menigvuldige schriften, welke hij, of op zijnen eigenlijken naam of onder dien van Sylvius, in het licht zond. Als Historieschrijver is hij echter zeer partijdig, en als Dichter bezat hij middelmatige bekwaamheden, doch als Vertaler bezat hij onmiskenbare verdiensten.

De volgende werken zien van hem het licht:

Poëtische Betragtingen, zijnde de Thebaidos, Belgiados en Mauritades. Amst. 1640. 8°.

Batavische Aeneas, Amst. 1648. 8°.

Lingua; ofte strijd tusschen de tong en de vijf zinnen om de heerschappij, uit het Engelsch vertaald. Amst. 1648. 4°.

Napelsche Beroerte. Amst. 1652. 12°.

Der Poëten Lustprieel of Dichtkunst. Amst. 1649.

Historisch Verhael van de Scrickelycke beroerte van Napels; met de wonderlycke opkomst en ongeluckige ondergangh van Mas' Aniëllo. Vyt het Italiaensch vertaelt. Amst. 1650.

Het tweede deel van het Oproer te Napels, of Verhael van het rustige opset desselven Volks om sich en het gantsche Ryck t' ontlasten van het onverdraeghlycke juck der Spanjaerden. Vyt het Italiaensch vertaelt, den tweeden druk. Amst. 1652.

Engelsche Florus of kort begryp der Engelsche geschiedenis tot de doodt van Koning Karel I, eerst in 't latijn beschreven door L. van Bos en door denzelven vertaelt. Amst. 1652. 24°.

Avonturen van Don Quichot de la Manche. Dord. 1657, in 1732 voor de zevende maal herdrukt.

Het Vorstelijk Treurtoneel. Amst. 1660. 2 deelen met pl.

Historie van Zijne Majesteyt Koning Karel den II. Dord. 1660. met pl.

Britannias, of Herstelde Majesteyt, heldendicht. Dord. 1661. kl. 8°.

Wegwyser door Italien. Dord. 1661. 12°.

Sacrum melos of Schat der kennisse en dienst Gods. Dord. 1662. 8°.

Goddelyke voorzienigheid en Rym-Atlas of Sphaera mundi. Dord. 1662. 8°.

Wilhem of gequetste Vryheyt, treursp. Dord. 1662. kl. 8°. met pl.

Gillis Neering. 1662. kl. 8°.

Zuydhollandsche Thessalia. Gron. 1662. 12°.

Kerksgeheymenis in Rym. Dord. 1662. 12°.

Dordrechtsche Arcadia; bevattende Oude en Nieuwe, soo binnen- als buytenlantsche Geschiedenissen, verschiet van verhandelingen, staet en wyskunde, minnery en poësy, vermaek en nut. Amst. 1663. 24°. van hetwelk ook eene druk Amst. 1701 bestaat.

De Reysende Mercuur. Amst. 1674. 8°.

De Spaansche Mercurius. Amst. 1674. 2 deelen. 8°.

Tooneel des oorlogs, opgerecht in de Vereen. Nederlanden, door de wapenen van de Koningen van Vrankryk en Engeland, Keulsche en Munstersche Bisschoppen, enz. tegen de Staten der Vereenigde Nederlanden enz. zedert 1669. Amst. 1675. 4 deelen met pl. 4°.

Leven en Daden der Zeehelden. 1676. met pl. 4°.

Treurstof dezes tijds. Amst. 1676. 8°.

Het Oude Nieuws der ontdekte wereld, met pl. 12°.

Flavii Josephi — Boeken, — nu op nieuws uyt de Griecksche en Latynsche sprake vertaelt. Amst. 1682. met pl. F°.

Historiën onses tyds, behelzende Saken van Staet en Oorlogh, voorgevallen in, en omtrent de Vereenigde Nederlanden en door geheel Europa, mitsgaders in meest alle deelen des werelds Beginnende met het jaar 1669 daar het de Heer Lieuwe van Aitzema heeft gelaten. Amst. 1685—1699. 3 deelen met pl. in folio, van welk werk het laatste deel eerst na zijnen dood het licht zag.

Praal-Tooneel der Doorlugtige Mannen. Amst. 1691. 3 deelen met pl.

Toneel der ongevallen, Amst. 1692. met pl. 8°.

Leven van Maria Stuart, Koningin van Schotland. 4°.

Treurtoneel van Doorluchtige Mannen. Amst. 1698. 3 deelen. 4°.

Behalve de hier reeds vermelde moet van den Bos nog meer werken vertaald hebben, waarvan wij evenwel de titels niet vermeld vinden.

Zie Pars, *Naamrol van Bat. en Holl. schrijv.*, bl. 111; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. II, St. III; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* G. D. J. Schotel, *Beoord. der Arcadia's*, medegedeeld in de *Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis*, D. I. bl. 184—189, D. II. bl. 79—80, van Hasselt, *Brief aan G. D. J. Schotel*, in het zelfde werk, D. II. bl. 94—97.

BOS (P. van den), van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, heeft in het licht gezonden:

Beschrijving van verscheidene Oost-Indische Gewesten. Rott. 1677. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

BOS (Gasper of Casper van den), geboren te Hoorn in 1634, waar zijn vader Scheepstimmerman was, legde zich eerst op het vaderlijk beroep toe; maar door eene groote zucht tot de Schilderkunst gedreven, teekende en schilderde hij, zonder bijkans eenig ander voorbeeld dan de natuur en slechts zijn vernuft tot Leermeester hebbende, zeeën en stille wateren met allerlei vaartuigen, zoo kunstig, net en los van behandeling, als vast en vloeijende met de punt van het penseel gegraveerd, dat kenners betuigden nooit iets beter te hebben gezien; doch hij stierf zeer jong, zoodat het te verwonderen is, dat hij nog zoo vele stukken heeft kunnen vervaardigen, als men in zijne geboorteplaats van hem aantreft.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 327 en 229; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOS (Albert van den), van wien wij verder niets weten, dan dat hij in het midden der vorige eeuw leefde; heeft in het licht gezonden:

De veilige weg om eerlijk, regtvaardig, vrolijk, gezegend te leven en de zaligheid deelachtig te worden. Alkmaar 1763.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BOSBEKE (Jan van) of Bosbeque was Cipier van 's Gravestein te Middelburg, toen de Admiraal Willem van Blois gezegd Treslong aldaar in 1585 gevangen zat. Bosbeke gaf voor medelijden met Blois te hebben, en stelde hem alzoo voor, om hem los en vrij uit de gevangenis te helpen, waarvoor hij genieten zou twee duizend gulden, te weten duizend gulden eer hij hem uit de gevangenis liet en duizend gulden moest hem door des Admiraals huisvrouw geteld worden, zoodra hij in vrijheid was, voorts zou Bosbeke met Blois naar Engeland reizen en door dezen laatste worden onderhouden tot zoo lang de Admiraal hem, hetzij in Engeland of hier te Lande, aan een goed bestaan geholpen had, Blois moest hem bovendien, zoodra zij in Engeland waren aangekomen, nog eene vereering schenken, voor het verlies van zijne meubelen. Dit accoord alzoo, den 3den Julij 1585, tusschen hen aangegaan zijnde, werd door den snooden Cipier aan den Baljuw van Middelburg David Zomer, den gezworen vijand van Blois, verraden, waardoor de aanslag, zoo als van zelf spreekt, te niet liep. Het blijkt evenwel, dat niet de Cipier maar de Baljuw het geld had naar zich genomen. Zijne erfgenamen zijn daarom bij den Hove van Holland veroordeeld, die gelden terug te geven, ter somme van 1300 gulden 12 stuivers kapitaal en interest; zeker alleen van de eerste 1000 gulden.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogen*, B. XX. bl. 576 (17).

BOSBOOM (SIMON), geboren te Emden, in 1614, had onder het bestuur van den vermaarden Bouwmeester en Kunstschilder Jacob van Campen, deel aan het vervaardigen der beelden en sieraden van het Paleis te Amsterdam, die nog heden strekken ten blijke van den hoogen trap van volkomenheid, waarop de Beeldhouwkunst te dier tijde gestegen was. Bosboom werd mede gebruikt door den Keurvorst van Brandenburg, tot het vervaardigen van Bouw- en Beeldhouwkundige werken te Berlijn. Hij heeft mede geschreven:

Bouworde van de vijf kolommen. Amst. 1664 folio met pl., welk werk in 1784 te Amsterdam herdrukt is onder den titel van:

De kolomorde met derzelver Deuren en Poorten vermeerderd en verbeterd door C. Philips en J. Houthuyzen.

Kort onderwijs van de V Kolommen. Amst. folio met pl.

Beide werken zijn in het Engelsch vertaald.

Bosboom overleed te Amsterdam, omstreeks 1668 en liet eenen zoon na, Dirk Bosboom, die volgt.

Het afbeeldsel van Simon Bosboom, door Pieter de Jode gegraveerd naar de schilderij van Nicolaas de Helt, bijgenaamd Stokkade, wordt in het *Gulden Kabinet* van C. de Bie aangetroffen.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 148—150; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSBOOM (DIRK), een zoon van den voorgaande, volgde zijnen vader op in het waarnemen van de steenhouwerij; doch later, door den Burgemeester Nicolaas Witsen, met eene en andere bediening begunstigd, had hij gelegenheid, om de hem, van het waarnemen van zijnen post, overschietende tijd te besteden, in de beoefening der Schilderkunst. Daar zijne keus viel op het voorstellen van gebouwen en doorzigtkundige voorwerpen, waartoe hij de kennis van de regelen der Perspectief noodig had, legde hij zich daarop inzonderheid toe, en vervaardigde over die wetenschap een boek, dat hij ten nutte der Schilderjeugd uitgaf, onder den titel van:

Doorzichtkunde. Amst. 1703. 4°.

Dit werk bevat wel vele nuttige onderrigtingen en schrandere inzigten, doch het is te onduidelijk en te verward geschreven, om met vrucht door eerstbeginnenden gebruikt te worden.

Ook schreef hij met medewerking van Simon Schijnvoet:

Verhandeling van de Algemeene Bouworde. Amst. 1765 met pl., hetwelk bij van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, abusivelijk op den naam van G. Bosboom staat.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 149 en 150, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BOSC (PIERRE THOMINES Sieur DU) zoon van Guillaume du Bosc, Advokaat voor het Parlement van Rouaan, geboren te Bajeux den 21sten Februarij 1635. Na grondig in de Geleerde talen en daaraan verknochte beginselen der Fraaije Letteren onderwezen te zijn, beoefende hij gedurende 18 maanden de Godgeleerdheid te Montauban, en vervolgens nog drie jaren te Saumur, waarna hij, een allerloffelijkst examen ondergaan hebbende, tot Proponent werd aangenomen; voorts 23 jaren oud zijnde, werd hij als Predikant te Caën beroepen.

Zijn naam werd intusschen door zijne overgroote bekwaamheid zoodanig beroemd, dat men hem als een orakel aanmerkte, en zijne welsprekendheid werd zoo wereldkundig, dat die van Charenton hem in 1658 tot hunnen Predikant verzochten, en daartoe de sterkste aanzoeken deden; doch te vergeefs, want hij wilde zijne geliefde Gemeente te Caën niet verlaten.

Intusschen kon het niet missen, of zulk een uitmuntend man en die zoo veel nut aan de partij der Hervormden toebragt, moest in het oog loopen en ongerustheid aan de tegenstrevers van die Godsdienst inboezemen; dit werd hij in 1664 gewaar doordien hij, bij een Koninklijk bevel, naar Chalons in ballingschap werd gezonden. Zekere Paumier, die van Hervormd Roomsch was geworden, beschuldigde hem valschelijk, dat hij in ongepaste bewoordingen van de Oorbiecht had gesproken. Door Parijs trekkende, om zich naar de plaats van zijne ballingschap te begeven, gaf hij aan den Kanselier Michel Le Tellier zijne denkbeelden over de Biecht te kennen, en op welk eene wijze hij er zich over had uitgelaten. Le Tellier scheen er over voldaan te zijn, en betuigde hem zelfs, dat hij nimmer eenigen twijfel had gehad aan de onwaarheid der beschuldiging. Ook bekwam hij den 15den October 1664 zijne vrijheid weder, tot overgroote blijdschap van zijne Gemeente niet alleen, maar zelfs kwamen hem een groot aantal Roomschgezinden hartelijk geluk wenschen; zoodanig was deze brave man van een ieder bemind.

Den 13den Julij 1668, werd hij als Afgevaardigde der Gereformeerde Kerken van Normandië, naar Parijs gezonden, om, ware het mogelijk, verzachting te bewerken, ten aanzien van de strenge verklaring, die de Koning reeds in 1666 tegen de Hervormden had doen aankondigen. Te Parijs gekomen, werd hij door de andere Afgezondenen verzocht, om de smeekschriften op te stellen, waaraan hij voldeed. Hij werd ook maar alleen tot het gehoor bij den Koning toegelaten, voor wien hij op den 27sten November 1668 de belangen van zijne Geloofsgenooten, met zulk een kracht van woorden en welsprekendheid voordroeg, dat de Koning ten uiterste over hem voldaan scheen, en aan het geheele Hofgezin zijn genoegen over de voorzigtigheid en overtuigende welsprekendheid van dezen Leeraar betuigde; zelfs zou de Koning bij deze gelegenheid gezegd hebben: *Je viens d'entendre le plus beau parleur de mon Royaume*, (Ik heb daar zoo even de schoonste spreker van mijn rijk gehoord). In den beginne scheen dit eenige goede uitwerking te weeg te zullen brengen, doch het was op den duur van geen gunstig gevolg.

Na het herroepen van het Edict van Nantes, in 1685, deelde du Bosc in het lot zijner overige geloofsgenooten en hem werd, bij een gewijsde van het Parlement van Normandië, verboden den Predikstoel langer te beklimmen. Hij begaf zich hierop naar Holland, en werd reeds in November van dat zelfde jaar te Rotterdam als Predikant in de Waalsche Gemeente beroepen, waar hij werkzaam bleef tot aan zijne dood, welke voorviel den 2den Januarij 1692.

Nimmer was er iemand, die met meer geschiktheid en deftigheid, de achtbaarheid van zijn beroep wist te doen gelden; ook stemde hier het ligchaam met de ziel overeen; bij eene schoone welgeëvenredigde reizige gestalte, had hij eene vriendelijke deftigheid in zijn wezen, welke geen geringe klem aan zijne welsprekendheid bijzette, zijne levenswijze was stichtelijk en zeer geregeld; ook was hij bij een ieder gezien, bemind en geacht. Hij was tweemalen gehuwd, en liet twee dochters na.

Van hem zijn onder anderen in het licht gekomen:

Sur les caractères des enfants de Dieu, een destijds zeer veel gelezen, meermalen herdrukt en nog voor weinige jaren in Duitschland wederom vertaald, praktikaal werkje van groote waarde.

Sermons sur divers textes de l'écriture sainte. 5 vol. 8°, welke in het jaar 1745 in het Nederduitsch vertaald, in twee deelen in 4° te Leiden zijn gedrukt, zijnde deze vertaling met niet minder gretigheid dan het oorspronkelijke ontvangen.

Sermons sur l'Epître de S. Paul aux Ephesiens. 4 vol., waarvan in 1777 te Utrecht mede eene Nederduitsche vertaling in 4 deelen 8° in het licht verscheen.

Lettres, avec sa vie. 1716.

Van du Bosc bestaan drie verschillende afbeeldingen; een in folio zwarte kunst, door Vaillant en Jan Gole, een van Etienne Jean Andier Desrochers en eene in de verzameling van Michiel Odieuvre.

Zie Ph. Legendre, *Vie de Pierre Thomines du Bosc*, Rott 1694; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 284; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot. *Biogr. Woordenb.;* Koenen, *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 91, 167; van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, bl. 127—129.

BOSC DE LA CALMETTE (Jonkvr. ELISABETH MACHTELT), overleden den 13den Mei 1801, was de Schrijfster van een bundeltje zwakke *Gedichtjes*, 28 bladz. 4° beslaande.

Zie *Aanh. op het Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters van* Witsen Geysbeek.

BOSCH (HIERONYMUS). Zie Bos (JERONIMUS).

BOSCH (N.), bij Bor Bosk geheeten, komt op de rol der Verbonden Edelen voor, en wordt evenzoo onder de Watergeuzen genoemd, als deel hebbende aan de verovering van een groot Groninger schip, bij Emden, door Sonoy, Thomasz. en Gerrit Sebastiaansz. van Gorcum. Hij is hoogst waarschijnlijk de zelfde als Mr. de Bosch, die met Adrien de Montoye naar Oudenaarde en Aalst werd gezonden, om daar bondgenooten te verzamelen, ten einde zich den 3den April te Brussel te bevinden, met eene magt zoo groot mogelijk, om aan de Gouvernante het request of de remonstrantie der Edelen, tot vernietiging der Inquisitie en plakkaten aan te bieden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 169; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. 266 en 267; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 178; Groen van Prinsterer, *Archives*, Tom II. pag. 59.

BOSCH (CORNELIS) of VAN DEN BOSCH ook SYLVIUS, Advokaat voor den Hove van Holland, werd in 1615 tot Gewoon Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld, doch vond zich, uit hoofde van zijne groote genegenheid tot de Remonstranten, genoodzaakt in 1619 zijn ontslag te vragen, en ontving, ter gelegenheid, dat dit hem verleend werd, eene aanzegging dat hij zich van het geven van bijzondere lessen en het oefenen der jonge lieden door Disputatiën zou hebben te onthouden, waarnaar hij, onder ernstige betuiging van zijne onschuld aan het geen ten zijnen laste mogt zijn voortgebragt, beloofde zich te zullen gedragen. Hij vestigde zich nu weder te 's Gravenhage, waar hij de Regtsgeleerde praktijk met lof en voordeel oefende. Toen in 1623 de aanslag tegen het leven van Prins Maurits ontdekt was, werd Bosch in zijn huis verzekerd, maar, nadat zijne onschuld gebleken was, geslaakt.

Men houdt hem voor den schrijver van de

Historie van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt, Ridder Heer van den Tempel, Berkel, Rodenrys, Advocaat en Groot-Zegel-Bewaarder van Holland enz., waarachtelijk beschreven door een Liefhebber der waerheid. In 't jaar onses Heeren Anno 1648. zonder plaatsvermelding.

Ook schijnt hij de hand te hebben gehad, in de uitgave der oudste *Hollandsche Consultatien en Advysen*, bij Isaak Naeranus te Rotterd. gedrukt, althans er komen in de eerste deelen onderscheidene adviezen van hem voor.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 919—922, D. IV. bl. 941; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 462; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 102, 117; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. 307—309, D. X. bl. 327, D. XI. bl. 281 en 282.

BOSCH (THEODORUS), van wien wij volstrekt niets anders weten, was schrijver van:

Practyk der Schieterijkunde en Constapelkonsten. Amst. 1630 en 1697. 4°.

Gedagten over de Wyzen uyt het Oosten. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

BOSCH (JACOB), een Ingenieur, die in de noodlottige tijden dat Lodewijk XIV ons den oorlog aandeed, aan zijn Land groote diensten bewees, bragt toen de oorlog met Frankrijk in 1672 niet meer twijfelachtig was, met veel ijver en bekwaamheid de vesting Rijnberk in staat van verdediging en de overgaaf dier vesting, den 6den Junij 1672, door verraad geschied zijnde, kan niet als bewijs worden aangehaald, dat de diensten door hem bewezen niet van zeer groot nut hadden kunnen zijn geweest. Daarna is hij in die dagen van kommer gebruikt tot het in verdedigbaren staat brengen van Amsterdam en bij resolutie van den Raad dier stad werd hij, den 16den Junij 1672, aangesteld tot Stads-Ingenieur. Den 17den November daaraanvolgende versterkte hij op last van den Veldmaarschalk Maurits van Nassau, den Uithoorn. Ook werden de posten aan het Woerdensche Verlaat en bij den Groenen Jonker door Bosch aangelegd.

In December 1672 maakte hij het ontwerp tot bevestiging van de stad Weesp en onder zijn toezigt werd met de uitvoering daarvan in Mei 1673 aangevangen.

Blijkens het geen men vermeld vindt in het geschrevene door de Regering van Amsterdam, schijnt hij een man te zijn geweest van groote voortvarendheid, doch die zich bij die gelegenheid jegens zijne ondergeschikten somwijlen liet vervoeren tot drift, welke hij niet bedwingen kon.

Zie Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 138; van Sypesteyn en de Bordes, *Verded. van Nederl. in* 1672—1673, D. I. bl. 35, D. II. bl. 53, 72, 73, 74, 75, 76, 97 noot (1) en 104, Bosscha, *Held. te Land*, D. II. bl. 53.

BOSCH (APOLLONIUS), een Orgelmaker uit de zeventiende eeuw, bouwde in 1679 te Brielle het orgel in de Groote Kerk. Het bezat achttien stemmen, drie klavieren en een aangehangen pedaal.

Zie Hess, *Disposit. der Orgels*, E. L. Gerber, *Lexicon für Tonkünstler*, bl. 481.

BOSCH (SAMUEL), naar het schijnt een inwoner van Amsterdam, werd aldaar in 1684 openlijk ingedaagd als zijnde beschuldigd van met Johan van Banchem (1) een aanslag gesmeed te hebben op den persoon van Koenraad van Beuningen. Of hij de zelfde is met S. Bosch van wien in het *Swart Tooneelgordijn, opgeschoven voor de Heeren Gebroederen Cornelis en Johan de Witt.* 1678 een grafschrift op Johan de Witt voorkomt, durven wij niet verzekeren.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. I. bl. 683; de zelfde, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 204; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BOSCH (CORNELIS), geboren te Utrecht, werd in 1656 Predikant te Renswoude, vertrok van daar in 1663 naar Maasland, voorts in 1667 naar Brielle en in het zelfde jaar nog naar Alkmaar. In 1676 naar 's Gravenhage beroepen, werd hij aldaar Emeritus in 1713, en overleed den 28sten Maart 1715.

Hij heeft geschreven:

Over de Wedergeboorte. 's Grav. 1708.

Het Heil der Koningen, 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOSCH (MARIA), geboren te Amsterdam, in 1741, en aldaar overleden den 19den November 1773, bezong in eenen vloeijenden, onopgesmukten stijl eenige godvruchtige en zedelijke onderwerpen, die hare boezemvriendin Agatha Deken, met eenige gelijksoortigen van haar zelve, en daaronder eene aandoenlijke dichtmatige beschrijving van het krankbed en godvruchtig einde harer vriendin, in het licht gaf, onder den titel van:

Stichtelijke Gedichten van M. Bosch en A. Deken, Amst. 1575, 4°.

Deze dichtstukken onderscheiden zich niet zoo zeer door eigenlijk gezegde hooge vlugt en uitnemende dichterlijke sieraden, als wel door eene beminnelijke eenvoudigheid, helderheid van denkbeelden en zuivere godvrucht; verdraagzaamheid, liefde en deugdbetrachting is de geest, welke daarin heerscht.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

BOSCH (JACOBUS), een fluweelwever te Leeuwarden, begaf zich in het jaar 1771 met der woon naar Kampen, alwaar hij in een hooggevorderden ouderdom moet overleden zijn. Het was een dweepzuchtig mensch, doch zeer ervaren in de schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds, en bovendien onderwijzer in de Hebreeuwsche taal.

Van hem is door den druk gemeen gemaakt:

De Ware hope en verwagtinge Israëls, of de Triumpherende Waarheid, vertoond in eenige Samenspraken, gehouden op bijzondere tijden, tusschen den Geleerden Rabbi Hartog Leuwy, Leeraar der Jooden en den Koopman Jacobus Bosch; waar in niet alleen de gehele Joodsche en Christen Godtgeleertheid op een zeedige wijze word verdedigt, maar ook aan zeer veele duystere plaatsen veel ligt bijgezet, en daarom zeer nodig zo van Jooden als van Christenen gelezen te worden. Leeuwarden, 1747, 8°.

Trouwhertige waarschuwing tegen het Doodelijk Banket, opgedist op een Doopsgezinde Schotel door Johannes Stinstra, berugt, verdagt en zoogenaamd Leeraar der Doopsgezinden tot Harlingen, onder den Naam van Waarschouwingen tegen de Geestdrijverij, aan alle Regtzinnige Doopsgezinden in Friesland en in andere Provinciën. Leeuw. 1751, groot 8°. (2)

Harmonie der IV Euangelisten. Leeuw. 1765, 8°.

Het licht ten tijde des daags, zijnde een onderwijzing in de Hebreeuwsche Taalkunst. Leeuw. 1770, 8°.

---

(1) Zie hiervoor bl. 29.

(2) Hier tegen is gevolgd: *Lof-Reeden op de Trouwhertige Waarschouwing van den Vreedelievenden, Alomberugten en geenzints verdagten Heere Jacobus Bosch, ter gelegentheid van zijn Ed. verstandig, doorwrogt en met doorslaande blijken van een Exacte Belezentheid voorzien Werkje, genaamt Trouwhertige Waarschouwing tegen het Doodelijk Banket, enz. gehouden in 't Genootschap der* Petits Scavans, *door* Blankenburg Junior. Harling. 1751, groot 8°. — *Jacobus Bosch, Schrijver en Weever te Leeuwarden ontmaskerd, Hekeldigten, dienende tot verdediging van Joh. Stinstra, en zijn nu onlangs uitgegeven Tractaatjes over de Geestdrijverije.* Leeuw. 1751, groot 8°. — en *Zeedige Aanmerkingen over het zeedeloos verdedigen van de Brief van den Heer Stinstra, G. W. Leeraar der Doopsgezinden tot Harlingen, genaamt Waarschouwinge tegen de Geestdrijverij, aan de Doopsgezinden in Friesland, reedeloos beredeneerd door J. P. Dorrée tegens de Trouwhertige Waarschouwing door Jacobus Bosch*, Leeuw. 1751, groot 8°.

Wegwijzer in het Boek van den Propheet Jeremias. Leeuw. 1770.

De slang bij de vrouw, in het midden van den Hof, ondersogt naar den oorspronkelijken text, en naar den meening van Mozes ontdekt. Leeuw. 1773, 8°.

Nog schreef hij *over de Ridders van Maltha; Brieven aan de Amsterdamsche Synagoge*, enz.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOSCH (Bernardus), geboren te Deventer den 4den September 1746, werd in het jaar 1770 Predikant bij de Hervormde te Spanbroek en Opmeer, daarna in 1779 te Oudcarspel, voorts in 1780 te Vollenhove, en eindelijk in 1782 te Diemen, waar hij nog stond toen hij in 1785 het dichtstuk, getiteld: *de Eigenbaat*, zonder zijnen naam in het licht zond. Dit beviel zoodanig aan een Amsterdamsch patriottisch gezelschap, dat het in de couranten den maker daarvan eenen gouden medaille ter waarde van veertig ducaten aanbood, indien hij zijnen naam wilde openbaren. Bosch deed wel het laatste, doch wees de medaille edelmoedig van de hand, en nu was zijn roem gevestigd; het regende lofdichten, maar ook afgunstige paskwillen, op hem. Te Diemen moesten de zitplaatsen in de kerk vermeerderd worden, en de deuren in den zomer openstaan, omdat de kerk de menigte niet kon bevatten, doch dit was juist niet een gevolg van het voorgevallene met dit dichtstuk, maar Bosch had zich ook als Prediker eenigen naam verworven. De uit het Engelsch vertaalde geschriften van James Hervey, maakten toenmaals in ons Vaderland grooten opgang, en menig Predikant beijverde zich den verhevenen en bloemrijken stijl van den uitheemschen schrijver, die zoo algemeen bewonderd werd, na te volgen. Onder deze en wel onder de beste navolgers van Herveys stijl, behoorde Bosch. Hoezeer minder dan andere, zijn zijne leerredenen kenbaar door eene overdrevene jagt naar beelden, bloemen en hetgeen men indrukwekkend meende te wezen. Er heerscht een gezwollen stijl in, gepaard met iets hartogtelijks, maar dat toch de onloochenbare kleur draagt van alleen kunstig aangebragt, niet uit het gevoel voortgevloeid te zijn. Intusschen zijn 's mans predikatiën desniettegenstaande verstaanbaar en vrij wat duidelijker, dan die van anderen, die aan hunne zucht voor het gezwollene alle duidelijkheid ten offer bragten.

Bij de komst der Pruissiche troepen in het najaar van 1787 vond hij het geraden, als bekend tegenstander van de Stadhouderlijke regering, zich van zijne standplaats te verwijderen. Na het vertrek dier troepen wilde hij de predikdienst hervatten, doch hij had nu de wufte volksgunst verloren, en het prediken werd hem door de Dorps-regering ontzegd, waarom hij van den Kerkeraad zijn ontslag verzocht en verkreeg, en zich met der woon naar Amsterdam begaf, alwaar hij met Gerrit Brender à Brandis het Dicht- en Letteroefenend Genootschap oprigtte, hetwelk in korten tijd twee dikke deelen met verzen uitgaf. Doch eene aanzegging bekomen hebbende om Amsterdam binnen vier en twintig uren te verlaten, begaf hij zich eerst naar Durgerdam en vervolgens naar Buikslout. Na het aanbod van den Prins van Neuwied, die Bosch tot Hofprediker verlangde, te hebben van de hand gewezen, nam hij, in Mei 1790, een beroep naar Poortvliet aan; doch, uit hoofde van zijne politieke gevoelens, werd hij daar van den predikstoel geweerd.

Hij vestigde zich toen te Bergen op Zoom, waar hij een Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* oprigtte en eene vernieuwde uitgave begon van Vondels *Werken*, die hij niet voltooide. Vervolgens woonde hij te Zaandam, en vond zijn bestaanmiddel in het schrijven voor den drukpers, tot dat hij bij de omwenteling van 1795 Voorzitter werd der Zaandamsche Munisipaliteit. Van hier begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij Secretaris van de Algemeene Wijkvergaderingen, en in 1796 Representant van het Bataafsche volk werd, in welke hoedanigheid hij zich dan ook zeer werkzaam betoonde tot den 12den Junij 1798, toen hij gearresteerd en met andere Representanten op het Huis in 't Bosch gevangen gezet, doch in Augustus weder ontslagen werd; hiermede liep zijne staatkundige loopbaan ten einde. Vruchteloos deed hij nu aanzoek bij het Departementaal Bestuur van Holland om een pensioen als Emeritus Predikant.

Bosch overleed, in de kommerlijkste omstandigheden, den 1sten December 1803, op het buitenverblijf Zeldenrust, aan den Scheveningschen weg, toebehoorende aan den Heer Oosthuysen, die er hem edelmoediglijk huisvesting had verleend. Na zijn overlijden vond men zelfs niet genoeg huisraad, om uit de opbrengst daarvan de kosten van zijne begrafenis goed te maken. De vrijmetselaars loge *de Ware Bataven* te 's Gravenhage voorzag daarin en deed hem in de Nieuwe kerk te dier stede ter aarde bestellen.

Zonder hem onder de groote Staatsmannen te rekenen, meenen wij hem onder de onbaatzuchtige te mogen rangschikken, en dat hij niet tot die Patriotten behoorden, die minder het welzijn des Lands, dan het voordeel van hunne beurs beoogden, blijkt genoegzaam uit de armoede en het gebrek, waarmede hij op het laatst zijns levens te worstelen had. Onder de dichters verdient Bosch geen hooge plaats.

De voornaamste zijner werken zijn:

De geachtte Euangelie Arbeider en de welgeraden Jongeling geschetst, Amst. 1778.

Leerredenen, 3 deelen. Amst. 1783, 8°.

De Eigenbaat, een Dichtstuk. Amst. 1785, 8°.

De vrijheid der drukpers; dichtstuk. Amst. 1787, 8°.

Leerredenen, 2 deelen. Amst. 1789, 4 stukken, gr. 8°.

Onze verpligting om tot nut van 't algemeen te werken; dichtstuk, Bergen-op-Zoom, 1791, 8° met eene plaat.

Onze verpligting om tot nut van 't algemeen te werken en de voordeelen, die daaruit voortvloeijen, Zaandam en Amst. 1794, 8°.

Redenvoering, over het werk der Goddelijke Voorzienigheid in Nederlands gezegende Staatsomwenteling zigtbaar, eene stof van gejuich en lofzangen voor alle Bataaven, uitgesproken op het Feest ter eere van het Opperweezen. Amst. 1795, 8°.

Napoleon Buonaparte; lierzang, 2de druk. 's Hage, 1799, gr. 8°.

De Baatzucht. 's Hage, 1801, gr. 8°.

Gedichten, 3 deelen. Leyden, 1803, gr. 8°.

Ook was Bosch medewerker aan sommige staatkundige Tijdschriften, zoo als den *Politieken Blixem* en *Heer Janus Januszoon.*

Zijne afbeelding is onderscheidene malen in prent gebragt, als twee malen door Reinier Vinkeles, eens in 4° en eens in 12°; voorts door Noach van der Meer in 12° en eens in schaduwbeeld kl. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXI. bl. 25, 44, D. XXIV. bl. 47—58, D. XXXI. bl. 110, D. XXXIV. bl. 392, 407, D. XXXV. bl. 99, 100, 119, 267, D. XXXVII. bl. 63, 213, 227, 233, D. XXXVIII. bl. 78, 121, 225 noot, 228, 251, D. XXXIX. bl. 112, 256, 268, D. XL. bl. 25, 181, 188, XLV. bl. 119; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793—1802, D. IV. bl. 32, 33, 191—203; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; *Algem. Konst- en Letterbode* 1803, D. II. bl. 370; *Biogr. des Contemp.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Nederd. Dicht.*; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 710; *Biogr. Nation.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 484 en 485; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *de Navorscher* 1852, bl. 52.

BOSCH (Jean Louis), bevond zich, in 1779, als Luitenant, op het fregat *de Venus*, gevoerd door den Kapitein Jacob Pieter van Braam, toen op dat schip eene hevige muiterij ontstond, welke grootendeels door de kordaatheid en onverschrokkenheid van Bosch gedempt werd.

Als Tweede Bevelhebber op het schip van den Kapitein Bentinck *de Batavier* van 54 stukken, woonde hij den 5den Augustus 1781 den slag van Doggersbank bij, nam, na de verwonding van Bentinck, het bevel op zich, en zette met onverschrokken moed het gevecht op *de Batavier* tegen *de Bienfasant* zoo dapper voort, dat het Engelsch schip, na omtrent anderhalf uur slaags te zijn geweest, tot op den afstand van een zesponderschot afdeinsde, blijvende op dien afstand gestadig vuren. Een vierenzeventiger kwam *de Batavier* dwars op zijde en gaf hem drie malen de volle laag, waardoor de kruissteng benevens de vlag van het achterschip nederstortte, en de verschansing bij het groote want in brand vloog: deze gebluscht zijnde, liet Kapitein Bosch terstond een Geus opheischen. Van dien vijand ontslagen, zag zich *de Batavier*, bij het doel van den Engelschen Vice-Admiraal Parker om door te breken, door vier schepen te gelijk beschieten, welk schrikkelijk vuur Bosch beantwoordde met dubbele ladingen van zijne nog bruikbare stukken, terwijl al zijn staand en loopend want vernield werd, de zeilen aan flarden hingen, de ra bijna neder kwam, de roerpen brak en het schip in een wrak verkeerde. Daar de Schout bij Nacht Zoutman digt onder lij van *den Batavier* heenliep, nam Bosch die gelegenheid waar, om dien Vlootvoogd den slechten stand en geheel stuurloozen staat van zijn schip bekend te maken en een fregat te verzoeken om hem te slepen. Alle moeite aangewend om *den Batavier* zeilvaardig en stuurbaar te maken, bleek te vergeefs, het schip bleef onbeweeglijk liggen en

moest het sein doen van niet te kunnen volgen. Waarop de fregatten *de Venus* en de *Amphitrite*, op het bevel van de Schout bij Nacht naar hem toe laveerden. Middelerwijl hielden vijf Engelsche schepen, voor den wind af, op den onbewegelijk liggende *Batavier* aan. Doch de moedige Kapitein Bosch, 's Vijands bewegingen bemerkende, liet terstond het sein van onvermogen om te kunnen volgen neder en de vlag weder ophalen. Dit deed de vijanden wederom bij den wind opsteken. Het schip *de Batavier* geraakte voor den wind om en weder bij de vloot, waar het bevel ontving om de eerste haven de beste in te loopen. Wegens zijn uitmuntend gedrag te dezer gelegenheid ontving Bosch eenen eeresabel met draagband.

In het volgende jaar had Bosch weder het bevel op *de Batavier* bij het eskader onder den Schout bij Nacht Jan Hendrik van Kinsbergen en later bij de vloot onder den Vice-Admiraal Andries Hartsinck. In 1793 was hij Bevelhebber op een der kanonneerbooten aan den linkervleugel der linie van verdediging van Zuid-Holland onder den Kolonel en Kapitein ter zee Alexander Arnoldus Bols.

In 1794 was Kapitein Bosch met *de Overijssel* van 64 stukken, ter begeleiding van eenige koopvaarders naar Cadix vertrokken. Daar gekomen werd zijn schip afgekeurd, en hij kocht een Spaansch oorlogschip van 68 stukken, dat hij den zelfden naam gaf. Met dit schip, den 2den December 1794, naar het Vaderland vertrokken, werd hij door stormen, hooge zeeën en gebrek aan levensmiddelen gedwongen om, in plaats van in Zeeland, in de Bantrybaai, in het Zuidwesten van Ierland binnen te vallen. Terwijl Bosch daar lag, kwam de tijding van de omwenteling hier te lande in Engeland, en de Engelsche regering beval, dat geene Nederlandsche schepen uit de Engelsche havens mogten uitloopen. Dit bevel bragt Bosch en andere Kapiteins zeer in verlegendheid, vooral daar de levensmiddelen zeer schaarsch waren, en hun slechts van de Engelsche schepen sober werden toegemeten. Het zeevolk begon te morren, verliet de schepen, of sloeg aan het muiten, zoo zelfs dat op het linieschip *Zeeland*, onder bevel van Kapitein Harinxman, de tweede Kapitein door zijn eigen volk vermoord werd. De hoop op terugkeer naar het Vaderland verflaauwde; de Oost-Indievaarders en Koopvaardijschepen werden naar de Theems gevoerd, en eindelijk werden 's Landsschepen, ten getalle van zeven, in Maart 1797, door de Engelschen voor goeden prijs verklaard, onder welke schepen ook dat van Bosch behoorde. In het Vaderland terug gekomen, werd hij den 30sten November 1798 tot Schout bij Nacht aangesteld.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 137—145, D. III. bl. 311, 312, 314, 332, D. IV. bl. 213, 224, 319, D. VI. bl. 176, 178, D. XXV. bl. 240, D. XXXII. bl. 308; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 232—244; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. bl. 546.

BOSCH (Gerardus Balthasar), zoon van Johannes Bosch en van Gerarda Catharina Poel, geboren te Utrecht den 4den September 1794, oefende zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad in de Godgeleerdheid, en verwierf zich weldra in ruime mate de achting der Hoogleeraren, zoowel door de warme liefde tot de studiën als door een geregeld en stil levensgedrag. Met het afleggen zijner examina behaalde hij grooten lof, en men voorzag reeds toen in hem den man, die eenmaal eene eervolle plaats in de Maatschappij zou bekleeden. Reeds in 1815 werd hij, door bijzondere aanbeveling, ofschoon nog slechts ruim 20 jaren oud, tot Predikant te Curaçao benoemd. Toen echter plotseling de mare zich verbreidde, dat Napoleon uit Elba op Franschen bodem was geland, meende hij zich geroepen, om voor het zoo zeer bedreigde Vaderland te velde te trekken. Hij voegde zich bij het korps Studenten, dat voor de vrijheid des Vaderlands de wapenen aangordde, en nam aan den veldtogt tegen den Franschen Keizer deel, omdat hij begreep, vóór dat hij den Vaderlandschen bodem verliet, te moeten medewerken aan het behoud van het Vaderland. Hierdoor verloor de jeugdige Leeraar niet alleen het voorregt van vrijen overtogt, dat hem op het linieschip *de Prins van Oranje* was toegestaan, maar moest later voor eigene rekening met eenen zeer onhandelbaren Kapitein naar Curaçao oversteken.

Op Curaçao was hij steeds in zijnen werkkring zeer nuttig bezig. Hij verwierf er zich de genegenheid en liefde niet slechts van alle de leden zijner gemeente, maar ook van allen, die met hem in aanraking kwamen. Tot Schoolopziener aangesteld, wijdde hij ook aan het onderwijs voortdurende en gelukkig bekroonde zorgen. — Vooral was zijn werken in dit opzigt gelukkig, doordien hij de verwikkelingen tusschen de leden van verschillende Protestantsche Kerkgenootschappen wist bij te leggen, en allen vereenigde tot éène Evangelische Kerk. Ook stichtte hij eene Evangelische Gemeente te Aruba, alwaar er destijds nog geen bestond. In verschillende opzigten was hij voor de kolonie buitengemeen nuttig, algemeen was men dus verheugd, toen de Koning hem voor zijne ijverige diensten de Ridderorde schonk van den Nederlandschen Leeuw.

Gedurende zijn verblijf op Curaçao schreef de Predikant Bosch omtrent eenige zijner reizen bijdragen in de *Vaderlandsche Letteroefeningen*. Deze voldeden algemeen, en hij liet zich, toen hij in 1829, tot herstel zijner gezondheid, met verlof in Nederland kwam, overhalen, om die stukken bijeen te zamelen. Hij gaf toen het 1e deel zijner *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Amerika* uit, hetwelk later door een 2e deel werd gevolgd; beiden vonden vele lezers, en verwierven den schrijver ruimschoots dank, omdat hij het Vaderland op eene zeer geschikte wijze bekend maakte met onze West-Indische bezittingen, waarover tot dus verre vele onnaauwkeurigheden in omloop waren. Na zijnen dood, die den 1sten April 1839, op het buitengoed Leeuwenstein nabij Arnhem, voorviel, toen hij nog weinig van het hem verleend pensioen had genoten, werd het 3de deel zijner reizen uitgegeven, meer in het bijzonder Suriname ten onderwerp hebbende. Hij trok daarin zeer te velde tegen den Slavenhandel en betoogde niet alleen de mogelijkheid maar ook de noodzakelijkheid der afschaffing van dien menschonteerenden handel.

Men leert Bosch uit zijne geschriften kennen, als een man begaafd met eenen geest van fijne opmerking, die zeer goede inzigten had, ook in die onderwerpen, die niet tot zijne betrekking behoorden, als een man die nuttig trachtte te zijn, niet alleen door prediking en leering in zijne Gemeente, maar door ten goede te werken ook in uitgebreider kring. Ziekte en vroege dood beletten hem er meerdere bewijzen van te geven.

Hij was Lid correspondent van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1839, D. I. bl. 225; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 945, uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Willem Brouwer), zoon van Pieter Bosch en van Elisabeth Brouwer, werd geboren te Haarlem, den 31sten Maart 1758, waar zijn vader een zeer geacht Heelmeester was, die zich vooral beroemd gemaakt had door vele gelukkige genezingen der doofheid. Reeds vroeg gaf Brouwer Bosch duidelijke blijken van schranderheid en zeer vluggen geest, en koos, ten geschikten tijd, het pad der Letteren. Zich aan de loopbaan der Geneeskunde toewijdende, verloor hij zijnen vader reeds, toen hij pas op de Latijnsche school was; maar, bij alles wat hij leerde vlug en werkzaam, leidde hij daar goede gronden, maakte, vooral onder den Rector Hermannus Johannes Egberts, groote vorderingen, en werd, den 13den December 1775, naar de Hoogeschool bevorderd, na het houden eener, door hem loffelijk zamengestelde *Dichtmatige Redevoering tot lof der Geneeskunst* (1), welke hij sierlijk en krachtig bezong.

Met zijne zorgvuldige moeder, ter voortzetting zijner studiën, naar Leiden verhuisd, besteedde hij aanvankelijk, eenen geruimen tijd bij een voornaam Apotheker, ter verkrijging van Artsenijmengkundige kennis, en nam voorts aan de beroemde Leidsche Hoogeschool de Akademische lessen, onder de Hoogleeraren Fredericus Bernardus Albinus, Adrianus van Roijen, Gualtherus van Doeveren, Eduard Sandifort, Johannes David Hahn, Nicolaus Georgius Oosterdijk en anderen, met zoo veel vlijt en inspanning, waar, dat hij den 13den October 1780, met veel lof tot den graad van Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd, na het verdedigen van zijne verhandeling, *over de misgeboorten en de oorzaken waardoor zij ontstaan* (2), eene stof, welke zijne zucht tot onderzoek blijkbaar kenmerkte, en welker bewerking van zijne belezenheid en oordeelkunde getuigen mogt.

Weldra kwam hij, met veel kennis en ervarenheid toegerust, van Leiden te Haarlem en zette zich in zijne geboorteplaats als Medicinae Doctor neder, waar zijne kunde en grondige oefening hem weldra eene algemeen uitgebreide praktijk bezorgde, aan welke hij hart en verstand geheel en met vrucht toewijdde.

Niet zeer lang had hij de Geneeskunst aldaar uitgeoefend, toen, in de maand Julij van het jaar 1782, de catarrhale ziekte, welke geheel Europa doortrok, ook Nederland naderde; na eenen buitengewoon spoedigen overgang van eene zeer heete en drukkende tot eene sterk bekoelde luchtgesteldheid werd ook Haarlem eensklaps

(1) *Oratio metrica in Laudem Medicinae.*
(2) *Dissertatio Medica inauguralis de Monstris eorumque caussis.*

door die ziekte (toen *la Grippe*, *Influenza* of de Noordsche ziekte genoemd) aangetast en wel zoo algemeen dat er naauwelijks een huis was, waarin niet enkele, ja zelfs vele, waarin alle huisgenooten er van getroffen en op het krankbed nedergeworpen werden. Daar de overige Geneesheeren te Haarlem deze ziekte voor het ware zijdewee (*Pleuritis inflammatoria*) hielden, welke door veelvuldige en herhaalde aderlating moest genezen worden en Bosch die integendeel als eene *Galpleuris* beschouwde, oordeelde hij het nuttig van zijn bijzonder inzien in deze te doen blijken en gaf te dien einde daarover een klein geschrift uit, onder den titel:

De Aderlating, in de tegenwoordige heerschende ziekte van de maand Junij 1782 *in de meeste gevallen grootelijks nadeelig*. Haarl. 1782.

Hoewel dit geschrift in den beginne sterk werd wedersproken, had Bosch ten laatste de groote voldoening, dat zijne collega's niet alleen van hunne vooroordeelen tegen hem terugkwamen, maar hem begonnen hoog te schatten en tot zijne dood toe zijne vrienden bleven.

Van kindsbeen af een uiterst tenger en zwak gestel hebbende, had Bosch, bijna van den aanvang zijns levens af, aan eene borstkwaal gesukkeld, die, van tijd tot tijd verergerende, eindelijk zoo plotseling toenam, dat zij hem, na slechts twee dagen bedlegering, op den 24sten November 1788 deed bezwijken. Bij zijne echtgenoote Magdalena Malefijt, met wie hij den 15den October 1780 in het huwelijk was getreden, liet hij eene dochter en eenen zoon na.

Bosch was een ervaren Geneesheer en liefderijk menschenvriend. Blijken van zijne kunde vindt men in zijne Verhandeling *over de Geelzucht*, die met zijnen naam in de werken van het Genootschap *Servandis Civibus*, is uitgegeven, en waarvoor hij de zilveren Medaille van dat Genootschap ontving; behalve deze Verhandeling zijn nog andere stukjes van hem in het licht verschenen, die allen van eenen Geneeskundigen aard zijn, doch meest den naam des Schrijvers niet dragen. Zijne Theoretische kundigheden, door vlijtige oefening aan de Hoogeschool verkregen, gaven hem veel praktijk; en dewijl hij zeer menschlievend was, behandelde hij rijken en armen met de grootste oplettendheid en zonder eenig onderscheid, waardoor hij veler liefde en achting won.

Een bijzonder liefhebber der Natuurkunde zijnde, wilde hij zijne kundigheden in die wetenschappen gaarne aan anderen mededeelen, om dit te beter te doen, rigtte hij een Natuurkundig Gezelschap op; dit Gezelschap bestond in den aanvang uit zes Leden, doch groeide wel ras tot vier en twintig aan. Daarin bekleedde Bosch den post van onderwijzer, en gaf wekelijks, in een daartoe geschikt vertrek, lessen in de Natuurkunde, welke lessen hij met proeven staafde, en waartoe zijne verzameling van Natuurkundige werktuigen hem goed te stade kwam. Behalve op deze wijze, was Bosch ook een werkzaam Lid in het Physische Gezelschap, *Liefde tot Wetenschap*, en beoefende aldaar de Geneeskundige Electriciteit, vooral ten dienste der armen.

Bij zoo vele en zoo groote begaafdheden bleef de jonge en veel belovende Arts ook in de geleerde kringen niet onopgemerkt. Al spoedig werd de brave en verdienstelijke man als Lid des eersten Genootschap van Teylers stichting aangenomen, en de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem benoemde hem, in hare vergadering van den 21sten Mei 1788, tot haar Medelid.

Vóór de omwenteling van 1787 was Bosch mede een werkzaam Lid van het Excercitie-genootschap *Pro aris et Focis* en bekleedde daarbij den rang van Kapitein der Artillerie.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 354 en 369; C. de Koning Lz., *Tafereel der stad Haarl.*, D. III. bl 28, D. IV. bl. 89—91; maar vooral *Vruchten van de Rederijkkamer de Wijngaardranken*, bl. 64—77.

BOSCH (Mattheus van Heyningen), zoon van Mattheus Bosch en van Catharina Gezina Bolt, uit een deftig burgerlijk geslacht, geboren te Groningen den 13den November 1773, werd, na het Latijn, gedeeltelijk door bijzonder onderwijs, gedeeltelijk op de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats, te hebben geleerd, in 1791 aan de Groninger Hoogeschool tot de Regtsgeleerdheid opgeleid. De woelige tijden echter, welke ruim drie jaren later invielen, verijdelden dit voornemen en bragten hem in andere betrekkingen. In 1796 was hij Lid van het Collegie van Heeren Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, en werd ook nog ten zelfden jare aangesteld als Secretaris van Groningen, doch, uit een lofwaardig beginsel, bedankte hij voor deze hem opgedragene bediening. Van 1806 tot aan zijnen dood, die den 29sten December 1821 voorviel, was hij schrijver, drukker en uitgever der *Ommelander* (nu *Provinciale Groninger*) *Courant*.

Hij was een ijverig Letterkundige en bevallig dichter, blijkbaar uit zijne *Nagelatene gedichten*, van welke de Hoogleeraar Jan ten Brink in 1823 de uitgave bezorgd heeft. Zijne verzen zijn zacht, zoetvloeijend, en vol kiessche, fraaije beelden. Aan een stil, huisselijk leven van zijne eerste jeugd gewoon, beoefende hij reeds vroegtijdig dit schoone talent. Aan de lier huwde hij de teekenpen, en maakte ook in deze kunst meer dan gewone vorderingen. Uit zijne gedichten herkent men spoedig in hem den man van smaak en van een uitnemend aangeboren dichtvermogen. Indien van Heyningen Bosch zich in de poëzij met aanhoudende vlijt had willen oefenen, dan zoude hij zekerlijk in het schoonste tijdperk van de Nederlandsche dichtkunst eene achtbare plaats onder onze Vaderlandsche zangers verkregen hebben.

Meer algemeen echter is van Heyningen Bosch bekend als schrijver voor de jeugd. In dit vak is hij boven alles gelukkig geslaagd, en weinigen zijn er, die in hunne opstellen den echten kindertoon zoo rein hebben kunnen treffen, en die het eerste onderwijs zoo eenvoudig, zoo natuurlijk en zoo geheel naar wijsgeerige gronden hebben voorgesteld. Zijne eenvoudige, bevattelijke en bevallige onderwijsboekjes, zoo geheel natuurlijk, zoo regt kinderlijk, zijn:

De gestolen kersen, Tooneelspel voor jonge lieden. Groningen 1804. 12°.

De kleine Kindervriend, een schoolboekje voor jonge kinderen. Groningen 1804. 8°., waarvan in 1845 de 36ste druk het licht zag.

Vader Jakob en zijne kindertjes, of vervolg op de kleine Kindervriend, een schoolboekje. Amsterdam 1805. 8°., waarvan in 1807 reeds een tweede druk verscheen.

Moeder Anna en hare kindertjes, een schoolboekje, Groningen 1806 en 1807, twee stukjes. 8°., van welke het eerste stukje in 1845 voor de 19de, en het tweede stukje in 1846 voor de 13de maal verscheen.

Berigt over het eerste onderwijs aan doofstommen. Gron.

Jan en zijn zusje, of eerste leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje. Gron. 1886.

Roosje vlijtig, of tweede leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje. Gron. 1818.

Grootmoeder en haar kindje, of derde leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje. Gron. 1819.

Figuurlijk onderwijs, afgedeeld in de volgende drie stukjes, als: *AB prentjes voor moeder en kind, in zeventien losse kaartjes. AB en eerste woordenboekje voor de Nederlandsche schooljeugd. AB Prenten voor Schoolhouders die klassikaal onderwijzen.*

Ook werd onder zijne medewerking uitgegeven.

Adolf, eene leerzame geschiedenis voor de jeugd. Gron. 1817. 16°., met 12 gekl. pl., waarvan in 1844 een derde druk verscheen.

Van Heyningen Bosch was in 1796 gehuwd met Margareta Lucretia Willige, die twee jaren daarna overleed, en eene dochter naliet. In 1800 hertrouwde van Heyningen Bosch met Johanna Riedel, uit welk huwelijk drie kinderen zijn gesproten, onder welke een zoon, Mr. Philip Willem van Heyningen Bosch, die zijnen vader als redacteur en uitgever der *Provinciale Groninger courant* opgevolgd is.

De afbeelding van Mattheus van Heyningen Bosch gaat in plaat uit, gegraveerd door Pieter Velijn. gr. 8°.

Zie Mr. H. O. Feith en Mr. B. H. Lulofs, *Redev. en Dichtreg. uitgesproken ter gelegenh van het vijfentwintig jarig feest van het Depart. Gron. der Maats T. N. v. 't A.*, Aant. bl. 199—204; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Jeronimo de), zoon van Jan de Bosch, en Ida de Pottre, geboren den 7den Julij 1619 hield zich eenen geruimen tijd in Spanje op, waar hij de Spaansche Letterkunde beoefende.

Van hem zijn, in 1667, te 's Gravenhage in het licht gekomen:

Eenige stichtelijke Tractaatjes van Don Francisco de Quevedo, met eene opdragt aan zijnen vriend W. van Heemskerk.

Hij was gehuwd met Brechta Verhoorn, uit welk huwelijk vier kinderen zijn geboren.

Zie Mr. J. de Vries, *Aanteeken. achter de Lofr. van Mr. D. J. van Lennep op Jeronimo de Bosch*, vert. door Ds. C. Westerbaan en medegedeeld in H. W. Tydeman en N. G. van Kampen, *Mnemosyne*, D. VIII, alwaar vele bijzonderheden omtrent de leden van het geslacht de Bosch voorkomen.

BOSCH (Jeronimo de), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Martinus de Bosch en Paulina van Bronkhorst,

geboren te Amsterdam den 18den November 1677, was Apotheker en gedurende meer dan vijftig jaren Mede Inspector van het Collegium Medicum in zijne geboortestad. Bij gelegenheid van zijne vijftigjarige dienst in 1764, op tachtigjarigen leeftijd gevierd, is eene medaille vervaardigd, welke beschreven is door Jeronimo de Vries Jerz. en medegedeeld in het Vde stuk *ten Vervolge van de Beschr. van Ned. Historip. van* Mr. G. van Loon, uitgegeven door de 2de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut in 1848, alwaar uitvoerig, over hem gehandeld wordt.

De Bosch liet bij zijn overlijden eene uitmuntende, met kieschen smaak en fijn oordeel bijeen gebragte verzameling zoo van vreemde als inlandsche zeldzaamheden en prenten na, welke laatste inzonderheid eene buitengemeene collectie portretten van vermaarde Nederlandsche mannen bevatteden. Hij was gehuwd met Judith Willink en verwekte bij haar negen kinderen, van welke echter de meeste in jeugdigen leeftijd overleden zijn.

Het afbeeldsel van Jeronimo de Bosch is door Johannes Houbraken zeer uitvoerig in het koper gebragt.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Bernardus de), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 28sten Maart 1709, waar hij zich met der woon vestigde. Hij verwierf in zijn tijd den roem van een keurig dichter, en indien stichtelijke onderwerpen, kiesche behandeling, behagelijke voorstelling, keurigheid van taal en eene rollende versmaat op dichtverdiensten regtmatige aanspraak geven, dan kan men den braven, den keurigen, den godvreezenden de Bosch die niet weigeren, ofschoon er in zijne gedichten, die onder den titel van *Dichtlievende verlustigingen*, Amst. 1741—1785, 5 deelen 4°., het licht zagen, onderscheidene stukken gevonden worden, die meer blijken dragen van koel, kunstkeurig overleg en naauwgezetheid op de zuiverheid van taal, dan van oorspronkelijk vernuft, vurige verbeelding en hooge dichterlijke vlugt. De wakkere man deelde in het zwak zijner eeuw, die netheid, zuiverheid van taal en zoetvloeijendheid de hoofdzaak achtte in een dichtstuk; waarom hij ook op de twee eerste deelen zijner *Dichtlievende Verlustigingen* tot in het beuzelachtige toe aanmerkingen en verbeteringen maakte, welke onder den titel van *Taal- en Dichtkundige Aanmerkingen, ter verbetering zijner Dichtlievende Verlustigingen*, voorkomen in het tweede deel der *Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*.

Met dat al getuigen zijne dichtstukken van 's mans reine godsvrucht, braafheid van hart, edele denkwijze en nederig gevoel van zich zelven. Behalve de vertalingen der beste *Fabelen van* Gellert, zijn ook onderscheidene *Psalmen uitgegeven door het kunstgenootschap: Laus Deo salus populo*, van zijne hand, alsmede eenige kerkgezangen, in gebruik bij de Doopsgezinden, tot welk kerkgenootschap hij behoorde. Hij was de vriend, raadgever en aankweeker van jonge dichters, en zijn huis de verzamelplaats der beroemdste letterkundigen van zijnen tijd.

Gehuwd met Margaretha van Leuvening, wier blindheid en overlijden, den 11den November 1785, hij zoo aandoenlijk bezong, volgde hij haar in het graf den 27sten October 1786. Hij had bij haar geene kinderen verwekt.

Zijne afbeelding is door T. Rengers geschilderd en door Johannes Houbraken gegraveerd; eene vroegere afbeelding van hem, door Jan Maurits Quinkhart in 1741 geschilderd, is in het weleer zoo beroemde Pan poëticon geplaatst.

Zijn geheel leven, en zelfs zijn laatste ademtogt, was aan de dichtkunst gewijd. Zijn dichtstuk: *De Ouderdom* voltooide hij op zijn sterfbed, en een uur voor zijn overlijden sprak hij nog met zijn vriend Henri Jean Roullaud over de uitgave van het vijfde deel zijner gedichten, die dit ook op zich genomen en volvoerd heeft.

Het vak, waarin de Bosch het best slaagde, was de godsdienstige en zedepoëzij; ook in het leerdicht beproefde hij met goed gevolg zijne krachten.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. IV. bl. 553 en 554; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXVI. bl. 255; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 151—153; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Biogr. Univers.*; S. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel. Utr. en Geld.*, D. II. bl. 152; uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Joannes de), broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1713, liet, ofschoon niet opzettelijk tot de Teeken- en Schilderkunst opgeleid, nogthans van zijne vroegste jeugd af aan, daarvoor zoo veel zucht en genegenheid blijken, dat die edele kunst vervolgens eene der hoofdbezigheden van zijn arbeidzaam leven werd. Krachtig voedsel ter aankweeking van deze aangeborene geneigdheid vond de Bosch deels in de keurige verzamelingen van teekeningen en prentkunst van zijnen vader, deels in de gemeenzame verkeering met de beroemdste kunstenaars van zijnen tijd, Jan en Michiel van Huyzum, Izaäk Moucheron, den uitmuntenden Jacob de Witt en anderen, die hem als vrienden gulhartig hunnen raad mededeelden, welke hij dan ook zeer goed tot heilzaam gebruik wist aan te wenden. Ongemeen behaagde aan de Bosch de teekeningen van Jan van Huyzum, en hij drong zoo diep in den geest van dien schilder door, dat hij eenige van van Huyzums voornaamste en uitvoerigste teekeningen zoodanig heeft gekopiëerd, dat kunstkundigen dikwijls moeite hebben, om de kopiën van de originele te onderscheiden. Daarenboven zijn de eigen inventiën van de Bosch, van Arkadische landschappen, insgelijks in den trant van den zelfden Jan van Huyzum, of ook wel in die van Moucheron zamengesteld. Meer hield de Bosch zich bezig met teekenen dan met schilderen in olieverwen, als zijnde dit laatste te omslagtig voor iemand, die de kunst niet als eene kostwinning, maar slechts tot zijn vermaak, behandelde. De voornaamste proef zijner bekwaamheid in het schilderen met olieverw, is eene kamer, met Arkadische landschappen beschilderd, in een huis op de Heerengracht te Amsterdam.

In onderscheidene deelen der *Dichtlievende verlustigingen* van zijnen broeder Bernardus komen fraaije titel- en andere vignetten voor, door Johannes de Bosch geteekend en door Jacob Folkema en Reinier Vinkeles in het koper gebragt. Voor het overige was Johannes de Bosch een eerlijk, welmeenend, openhartig en bij uitstek godvruchtig man.

Hij overleed ongehuwd den 31sten Januarij 1785; 's mans nagelatene teekeningen worden onder zijn kunstlievend geslacht bewaard. Hij behoorde tot de kerkgemeenschap der Hernhutters hier te lande.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. IV. bl. 562 en 563; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 135—127; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSCH (Hendrik de), broeder van de beide voorgaanden, geboren te Amsterdam in 1720, was Stads-geneesheer aldaar, en een man vol smaak en fijn gevoel voor het schoone, taalkennis en veelvuldige bekwaamheden. Den 20sten September 1737, en dus reeds in zijn zeventiende jaar, hield hij, bij het verlaten der Latijnsche school, eene openbare verhandeling *over de Geneeskunde bij de Egyptenaren* (1), welke zijn broeder met een lofdicht vereerde, en in 1743, bij zijne bevordering tot Geneesheer, verdedigde hij zijne Geneeskundige verhandeling *Over het gebruik en de werking der Ingewanden* (2).

Hij was een keurig dichterlijk vertaler; zijne overzettingen der fraaije Latijnsche gedichten van Adriaan van Royen en Petrus Burman, bij gelegenheid der verheffing van Willem V tot Stadhouder, in 1766, en eenige andere dichtstukken uit het Engelsch zijn daarvan het bewijs. Hij stierf den 30sten Junij 1771, bij zijne echtgenoote, Alida Ottens, geene kinderen nalatende.

Zijn portret is twee malen gegraveerd door Reinier Vinkeles in 8°.

Zie de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III; bl. 154; Witsen Geysbeek; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht.*. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel., Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 52; uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Jeronimo de) of Hieronymus Boschius, een neef van de drie voorgaanden en zoon van Jeronimo de Bosch en van Catharina van der Heiden, geboren den 23sten Maart 1740 te Amsterdam, waar zijn vader, even als zijn grootvader, Apothekar was, werd in het zelfde vak opgeleid, om alzoo eerst zijnen grootvader behulpzaam en daarna diens opvolger in de winkel te zijn; waartoe bevorderlijk werd geacht, dat hij zich de Latijnsche taal zou magtig maken. Reeds vroeg kreeg hij lust tot de Letteroefeningen, waarin hij vooral veel te danken had aan den toenmaligen Conrector der Latijnsche scholen te Amsterdam Willem Frederik van der Wilp, die de in den knaap sluimerende geestkracht wist op te wekken, met dat gelukkig gevolg, dat de Bosch, bij het verlaten der Latijnsche school, toen zeventien jaren oud, eene Redevoering hield *over de ware dapperheid* (3), welke zooveel goedkeuring vond, dat zij waardig werd geoordeeld, om gedrukt te worden

(1) *Oratio de Medicina Aegyptiorum.*
(2) *Specimen Medicum Inaugurale, de Intestinorum usu et actione.*
(3) *De vera fortitudine.*

met lofverzen van eenige zijner medeleerlingen, waarin niet alleen hulde aan zijne letterverdiensten, maar ook aan zijn beminnelijk karakter doorblonk. Ofschoon nu de kleinzoon zijnen grootvader in den winkel behulpzaam was, vergunde de laatste hem gaarne zijne letteroefeningen aan het Athenaeum voort te zetten. Alzoo werd de Bosch een leerling van den beroemden Hoogleeraar Petrus Burmannus Secundus, die hem, wegens zijnen leergierigen aard en uit hoofde van eene bijzondere zucht voor de Latijnsche Dichtkunst, toen reeds in hem kenbaar, met nadruk aanspoorde, om op die loopbaan voort te gaan. Op zijn twintigste jaar den rang van Apothekar bekomen hebbende, verwierf hij aandeel in 's grootvaders zaak en behartigde die naar behooren. Door zijne dagelijksche bezigheden alzoo van de letteroefeningen afgetrokken, werd hij, gelukkig voor hem en de wetenschappen, in eenen anderen werkkring geplaatst. De Regering van zijne geboortestad de Bosch, uit hoofde van zijne kundigheden en van zijnen werkzamen geest, tot gewigtige bezigheden geschikt oordeelende, begunstigde hem, in het jaar 1773, met de werkelijke en voordeelige bediening van Eersten Klerk ter Sekretarie; welke post hij omtrent 40 jaren, met ijver en trouw, ten genoegen van het Bestuur en ten nutte zijner stadgenooten, heeft waargenomen. Maar al de tijd, die hem van deze bediening overbleef, besteedde hij bij voortduring aan de Grieksche en Latijnsche taal; doch inzonderheid aan de Dichtkunde; terwijl een gemeenzaam verkeer met voorname Geleerden, onder welke Daniel Wyttenbach, Petrus Burman en Pieter Fontein, hem de schoonste gelegenheid aanbood, om zijne reeds verkregene kundigheden meer en meer uit te breiden.

Het eerste dat door de Bosch werd in het licht gezonden, waren de Latijnsche Gedichten van zijnen vriend Gerrit Hooft, die met eene sierlijke Voorrede van de Bosch, waarin het leven van dien voortreffelijken Dichter beschreven wordt, in 1770 werden uitgegeven. Daar hij zeer beminnelijk en zeer gevoelig van aard was, liet hij geen gelegenheid voorbijgaan, om zijne vrienden, in Latijnsche verzen, bekend te maken, met zijne deelneming, hetzij in hunne vreugde of droefheid, doch tevens bezong hij de meest verhevene onderwerpen. Achtereenvolgende verschenen van hem:

Genethliacon D. J. van Lennep. 1774.

In funere Egberti de Vry Temminck, Amstelodamensium consulis. 1785. 4°.

Epicedion in funere acerbo sororis Judithae de Bosch. 1793. 8°.

Carmen de aequalitate hominum. Amsteld. 1793. 4°, in het Nederduitsch vertaald door J. G. Doornik en in het licht gekomen onder den titel van:

De gelijkheid der menschen en de pligten daaruit voortvloeijende, Dichtstuk. Amst. 1794. 8°.

Ad manes dilectae sororis. 1794. 8°.

Laudes Buonaparti et Elegia (ad Galliam) cum Primi consulis vita ferro atque insidiis appeteretur, welke beide Dichtstukjes in het Nederduitsch, Fransch en Hoogduitsch het licht zagen, onder den titel van:

Latijnsche Gedichten ter eere van Bonaparte met de Nederduitsche vertalingen van C. van Lennep, P. Pypers en R. H. Arntzenius, mitsgaders de Fransche en Hoogduitsche vertalingen. Utr. 1801. 8°.

Poëmata, Utrecht. 1803. 4°, edit alter. *cum effigie auctoris.* Ultr. 1808. 4°.

Ad virum honestissimum C. van Lennep, Amstel. 1804. 4°.

Consolatio ad Janum Bondt, cum suavissimam et optimam uxorem amisisset. 1807. 8°.

Appendix Poëmatum. 1808. 4°.

Toen de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde in het jaar 1777 gevraagd had: *Welke zijn de vereischten van eene Lofrede?* ontving zij een Latijnsch antwoord, den beloofden Eereprijs waardig gekeurd, en waarvan de Schrijver bleek te zijn de Bosch. Deze Verhandeling in het vijfde deel der *Werken van de Maatschappij* gedrukt, met bijvoeging van eene Nederduitsche vertaling, door Pieter van den Bosch, draagt veelvuldige blijken van des Schrijvers uitgebreide ervarenheid in de oude schriften der Grieken en Romeinen, en van een welwikkend oordeel. Dit zelfde mag men zeggen van het antwoord op de vraag: *Hoedanig was het gevoelen der oude Wijsgeeren, van Thales en Pythagoras af tot op Seneca toe, wegens het leven en den staat der zielen na den dood des ligchaams?* opgegeven door Teyler's Godgeleerd Genootschap, met eenen zilveren Eereprijs bekroond, en door het Genootschap in het vierde deel der *Verhandelingen, rakende den Natuurlijken en Geopenbaarden Godsdienst* uitgegeven; op deze laatste vraag werd de gouden eerepenning behaald door den huisgenoot van de Bosch, Daniel Wyttenbach, aan wien de Bosch gulhartig zijn geheele ontwerp had medegedeeld, terwijl Wyttenbach dezen niets van zijn oogmerk had bekend gemaakt.

Geen minderen roem behaalde hij met zijne antwoorden op de vragen door Teylers tweede Genootschap voorgesteld: *Welke zijn de beste en duidelijkste kenmerken van zoodanige regelen, die, omdat zij in den aard van 't onderwerp te vinden, of met de form van 't gekozen dichtstuk verknocht zijn, niet mogen noch kunnen veronachtzaamd of te buitengegaan worden?* en, *Welken invloed heeft de Dichtkunst, voornamelijk in de vroegere eeuwen op de beschaving van het menschelijk verstand gehad?* Aan het antwoord op de eerste vraag werd door de Bezorgers van het Genootschap, die in de Voorrede den Schrijver roemen als vermaard door zijne lang bekende bedrevenheid in de Dichtkunde en in andere takken van Geleerdheid, de gouden Eereprijs toegewezen, en het andere antwoord werd met den zilveren Eerepenning bekroond. Deze beide Verhandelingen werden door het gemelde Genootschap, in den jare 1783 en 1804, in druk uitgegeven; almede werd *de inhoud van den Ilias van Homerus, als een volmaakt voorbeeld van Dichterlijke navolging aangeprezen*, en met zeer fraaije aanmerkingen opgehelderd, door het zelfde Genootschap met den gouden Penning vereerd, en in het jaar 1788 in het licht gegeven; terwijl daarvan in het zelfde jaar eene Hoogduitsche vertaling verscheen onder den titel van

J. de Bosch, *Uber Homers Ilias, aus dem Holländischen uebersetzt von* Mutzenbecher. Amst. 1788. 8°.

Ook moet men niet vergeten zijne Redevoeringen *over de herleving der beschaafde Letteren in Italie, waartoe zeer veel hebben toegebragt drie inboorlingen van Etrurië*, Dantes Aligherius, Franciscus Petrarcha en Joannes Boccacius, te vinden in het *Nieuw Algemeen Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak.* Hoewel hij gevoelde, dat het bezwaarlijk valt voor iemand, die zelf geen Geneeskundige is, aan voortreffelijke Geneesheeren na hunnen dood den billijken lof in redevoeringen te geven, gaf hij niet te min een sprekend bewijs, dat hij de vereischten van eenen Lofredenaar, door hem te voren geschetst, zelf bezat, en dat hij die geteekende vereischten met den besten uitslag in oefening wist te brengen, in de twee overschoone Lofredenen op de beroemde Amsterdamsche Geneesheeren, Hermannus Gerardus Oosterdijk en Joan Rudolph Deiman, in de jaren 1795 en 1808, in het Genootschap: *Concordia et Libertate*, te Amsterdam, uitgesproken, en door den druk algemeen gemaakt, onder den titel van

Lofrede op H. G. Oosterdijk. Amst. 1795. 8° met port.

Lofrede op J. R. Deiman. Amst. 1808. 8° met port. In welke Lofredenen goede schikking, eenvoudigheid, welsprekendheid en gevoel van vriendschap om den voorrang twisten.

In dat zelfde Genootschap, waarvan hij ook in zijne Gedichten met opzet gewaagt, heeft hij nog eene menigte kleine verhandelingen voorgelezen, die door de Leden met uitstekend genoegen gehoord zijn, en waaronder waarschijnlijk ook behoord hebben de gedrukte *Lofrede over Pieter Cornelisz. Hooft; de Lof van Joost van den Vondel, als Dichter, en de Lofrede over Gerardus Joannes (Joannisz.) Vossius*, geplaatst in het *Algemeen Magazijn van Wetenschap, Konst en Smaak*, in alle welke stukken de Bosch blijken gaf, hoezeer hij alle noodige bekwaamheden bezat tot het vervaardigen van lezenswaardige Lofredenen. Intusschen waren van 's mans hoofdwerk, waarmede hij zich ruim 25 jaren onledig hield, de *Anthologia Graeca, cum versione latina H. Grotii* van 1795—1813 vier deelen in het licht gekomen (1), een werk hetwelk met groote toejuiching ontvangen, en, door vele niet slechts Nederlandsche, maar ook Fransche en Hoogduitsche Tijdschriften, met uitbundigen lof werd aangekondigd.

De Bosch bezat eene uitmuntende en allerkeurigste boekverzameling, in welke niet alleen voorhanden waren zeer vele zeldzame boeken en kostbare afdrukken der Oude Grieksche en Latijnsche Schrijvers, maar ook eene menigte van de vroegste uitgaven, welke in de vijftiende en zestiende eeuwen te voorschijn kwamen. De nieuwsgierigheid van zijne goede vrienden werd dikwijls opgewekt, om nopens dien boekenschat iets naders te vernemen, of ook om dien te bezigtigen. Dit bewoog den bezitter, om eene

(1) De uitgave van het 5e deel is na den dood van de Bosch door zijnen vriend David Johannes van Lennep bezorgd.

korte beschrijving van zijne boekverzameling in het Latijn te doen drukken, onder den titel van

Brevis descriptio bibliothecae ***Hier. de Bosch***, *quatenus in eâ graeci et latini scriptores asservantur.* Utr. 1808. 8°, en aan zijne goede vrienden ten geschenke aan te bieden.

Het kon naauwelijks anders zijn, of zulk een man moest met de voornaamste geleerden in en buiten ons Vaderland in vriendschap staan en gemeenzame briefwisseling met hen houden, gelijk hij deed met David Ruhnkenius, Johannes Schrader, Ericus Hubertus van Eldik, Christiaan Gottlob Heyne, Fredericus Jacobs, Philippus Willem van Heusde, en, om van zoo vele anderen te zwijgen, met Daniël Wijttenbach, die van hunne wederzijdsche vriendschap met genoegen spreekt in eenen brief, aan het hoofd van een zijner werken (1) geplaatst.

Dat hij vele geleerde vrienden had, kan bovendien blijken uit zijnen vriendenrol, waarin onder anderen van zestig Hoogleeraren de handteekeningen voorkomen. Vele naderhand verdienstelijke mannen werden door hem met lust en ijver voor de wetenschappen bezield en grootendeels gevormd; en onder deze de beroemde Pieter Nieuwland en Jan Frederik van Beeck Calkoen, van welke de eerste zijne opleiding wel aan het geheele geslacht der de Bosschen te danken had, en Bernardus, den broeder van Jeronimo, zijnen bijzonderen voedstervader noemen moest, maar toch vooral door Jeronimo in de Letteren onderrigt werd.

Was het ook te verwonderen, dat de verdienstelijke de Bosch werd uitgenoodigd, om Lid te zijn van onderscheidene openbare Maatschappijen van Wetenschappen en Fraaije Letteren? Zoo werd hij verkozen tot Lid der Maatschappij tot Bevordering van den Landbouw, te Amsterdam gevestigd, en bij welke hij eenigen tijd den post van Secretaris waarnam, tot Lid van de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, tot Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, tot Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, en eindelijk in 1811 tot Lid der Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Göttingen, *als den eersten gunsteling en vereerder der Latijnsche Zanggodinnen, even zoo beroemd, om de zuiverheid en braafheid van zijn hart, als om zijne verdiensten ten aanzien der Schoone Letteren*, van welke benoeming het diploma, door den beroemden Christiaan Godtlob Heyne, als President onderteekend, eerst na het overlijden van de Bosch aankwam.

Toen Koning Lodewijk, die hem reeds in 1807 tot Ridder der Hollandsche Orde van verdiensten of gelijk zij daarna genoemd werd der Unie had verheven, in 1808 het besluit tot oprigting van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten opvatte, werd hij door den Vorst onder de vier mannen benoemd (2) volgens wier uitgewerkte plan deze instelling werd ontworpen en tot stand gebragt. Natuurlijk werd hij ook zelf bij de eerste benoeming tot Lid gekozen, en nog dat zelfde jaar tot Voorzitter van de Tweede klasse benoemd. Reeds in 1798 was hij van Staatswege aangesteld tot Curator der Hoogeschool te Leiden. Bij de aanvaarding van deze betrekking nam hij zich voor, onderscheidene onregtvaardigheden, die ten gevolge van de omwenteling van 1795 begaan waren, te herstellen, en men mag zeggen dat hij in vele opzigten daarin geslaagd is, onder anderen door de in 1795 afgezette Hoogleeraren Adriaan Kluit, Carolus Boers en Jan Luzac in hunne posten te doen herstellen. Hij heeft den post van Curator dan ook altijd hoog gewaardeerd, en bleef dien behouden tot zijnen dood toe, den 1sten Junij 1811 voorgevallen.

De Bosch was zachtzinnig, minzaam en openhartig, en afkeerig van achterhoudendheid en veinzerij; terwijl zijn vredelievend karakter, bij de minste verkoeling van vriendschap tusschen anderen, of tusschen hem en zijne vrienden, hem niet deed rusten, voor dat de onderlinge toegenegenheid hersteld was. Steeds behield hij eenen dankbaren eerbied voor zijne vroegere begunstigers. Hij bezat eene bijzondere hoogachting voor de Geopenbaarde Godsdienst, inzonderheid voor de gewigtigste waarheden des Christendoms, welke op ons hart, in leven en sterven, eenen vertroostenden invloed hebben.

Eene schoone Lofrede op de Bosch werd in de openbare vergadering der derde klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut gehouden door zijnen leerling en vriend den Amsterdamschen Hoogleeraar David Johannes van Lennep, welke ook het licht ziet onder den titel van:

Memoria ***Hieronimi de Bosch***, *Instituti regii Belgicii quondam Socii, rite celebrata in publico classis tertiae consessu.* Amstel. 1817. 4°.

Het portret van de Bosch, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in 8° in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. en in 4° voor de uitgave der *Poëmata* van de Bosch.

De Dichter Johannes Lublink *de Jonge* vervaardigde het volgende bijschrift op hem:

Geleerdheid, Menschenmin en echte vriendentrouw,
Een waardig drietal, uit den schoot der Deugd geboren,
Verschilden onderling, zoo 't ooit gebeuren zou,
Welk Edel stervling haar tot Broeder was beschoren;
Toen, tot haar aller vreugd, die zusterlijke twist
Werd door de Waarheid, voor haar' vriend de Bosch beslist.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VIII. pag. 370—373; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 168; D. XXXIII. bl. 290, D. XLIV. bl. 212 en 213; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. II. bl. 70, 1807, D. I. bl. 129, 1811, D. I. bl. 354, D. II. bl. 2, 98, 149—151, 193—200, 211—215, 225 en 226, 1818, D. I. bl. 180—184, 1819, D. I. bl. 168—170; te Water, *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden den 3den van Hooimaand* 1811, bl. 16—34; *Galerie des Contemp.*; Hoeufft, *Parnasus Latino Belgic.*, pag. 238; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 513, 547 en 548, 551—554, 565; Hofman Peerlkamp, *de Poetis Latin. Neerl.*, pag. 541—553; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 37, 92, A bl. 208 en 209; *Biogr. Nation.*; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. II. bl. 34—36; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 178, 241 et 242; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; *Biogr. Univers.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 312 noot, 391; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. en Zeel.*, *Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 127 en 128 in noot, 129 noot, 130, 151—155.

BOSCH (Bernardus de), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 31sten Augustus 1742, bragt, als naamgenoot en lieveling, zijne kinder- en jongelingsjaren meest door ten huize van zijnen oom den bovenvermelden Bernardus de Bosch, bij wien hij ook woonde, nadat hij de Latijnsche scholen verlaten had, en ten wiens huize hij verkeering kreeg met de beste Letterkundigen van dien tijd, terwijl zijn grootvader, vader en oom, den mede reeds gemelde Johannes de Bosch, den gevoeligen jongeling smaak voor en kennis van Schilder-, Teeken- en Prentkunst inboezemden. Zijne hoofdliefhebberij werd alzoo de kunst, ofschoon de Letteroefeningen ook niet door hem veronachtzaamd werden. Hierdoor toch was het dat hij de voedstervader en verzorger werd van Pieter Nieuwland en dien uitstekenden man, door gulhartige vergunning van inwoning en leiding, eene geleerde opvoeding bezorgde, in welk opzigt Nederland, ja de geheele geleerde wereld groote verpligting aan den edelaardigen de Bosch heeft. Aan die liefde tot de Schoone Kunsten en tot de Letteren, welke de Bosch bezielde, had men menige Verhandeling te danken, door hem in onderscheidene Letterkundige Genootschappen voorgedragen, welke allen zoo door netheid en zuiverheid van stijl, als door keurigheid van uitdrukking, deftigheid van voordragt, en gewigt van wel te pas gebragte zaken en bewijzen, de kieschte Letterkundigen behaagden; terwijl hij zelf, in deze uitspanningen Kunst en Letteren zusterlijk vereenigende, liefst zulke onderwerpen behandelde, die tot de Kunst bepaaldelijk betrekking hadden, als Jan van der Heiden; Jan Luiken; Petrus Paulus Rubbens; Jacob de Wit; Gerard de Lairesse; Jan Pont; *de Goede smaak; De beminnaar, de bevoegde Kunstregter; Vergelijking tusschen de Italiaansche en Vaderlandsche Schilderscholen*, en *De verscheidenheid der Kunst-voorstellingen bij Nederlandsche Meesters.* Die zelfde netheid en keurigheid, in zijne Redevoeringen zigtbaar, blonk inzonderheid uit in zijne uitstekende en zeldzame verzameling van Schilderijen, Teekeningen en Prenten.

Het karakter van de Bosch was zacht, minzaam, gul en opregt; de deftigheid met vriendelijkheid waren in den geheelen man zigtbaar, iets innemends en belangrijks vermeesterde de harten, zoo ras men hem zag, terwijl hij altijd achting en eerbied bij meerder verkeer achterliet. Met raad en daad stond hij ieder bij, vooral den Kunstenaar. De oude Meesters vereerde hij zeer hoog, en deed onpartijdig hulde aan levende en jeugdige Kunstenaars,

(1) *Bibliotheca Critica, vol. III. part. 3. et Miscell. Doctr.* lib. II p. 208.

(2) De drie anderen waren Jean Henri van Swinden, Martinus van Marum en Martinus Stuart.

zijne nagelatene verzameling bewees het ontegenzeggelijk. Zijn huis stond voor de laatsten altijd open, en hij, wien de kunst ter harte ging, werd hartelijk ontvangen, en werd bij en met hem in die edele kunstdrift ontstoken, die het leven van zijn leven uitmaakte.

Afzonderlijk gedrukt bestaat er van zijne hand:

Redevoering en Verslag, bij gelegenheid van de eerste prijsuitdeeling, door de Maatschappij der Teekenkunst. Amst. 1807. 8°.

Hij overleed den 30sten Julij 1816 en liet bij zijne echtgenoote, Christina de Vries, geene kinderen na.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 168; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. I. bl. 51—54; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl. voor het jaar* 1861, St. III. bl. 149; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel., Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 130, 155, uit famieliepapieren aangevuld.

BOSCH (Goris of Gregorius de), een broeder van de beide voorgaande, geboren in 1751 te Amsterdam, waar hij geplaatst was bij de Stads-Wisselbank, was een man van geest en smaak en met innige liefde bezield voor Wetenschappen en Letteren, waarin hij dan ook bijzonder ervaren was, doch zijne nederigheid wederhield hem, om, hoe ook door zijne geletterde vrienden, onder welke de groote Wyttenbach, daartoe aangezocht, iets van zijnen arbeid in het licht te zenden. Hij overleed ongehuwd in 1804.

Zijn meeste vermaak vond hij in de boeken, waarvan hij eene bij uitstek fraaije verzameling bezat. Vrolijk en gezellig van aard, was zijn gezelschap zeer gezocht, en hij werd door ieder, die hem kende, bewonderd om zijn sterk geheugen, naïviteit en goedhartigheid.

De familie de Bosch is met eenen Jeronimo de Bosch, die in 1836 ongehuwd overleed, uitgestorven, waardoor de Hoogleeraar Mr. J. de Bosch Kemper, wiens moeder Christina de Vries, eene dochter was van Gerrit de Vries en van Catharina de Bosch, zuster van den Latijnschen Dichter Jeronimo de Bosch, thans de eenige is die, bij zijnen geslachtsnaam Kemper, dien van de Bosch voert.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. I. bl. 52, uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Philippe du), Heer van Maasdam enz., zoon van Jan du Bosch en van Anna van Dorp, Ambachtsvrouw van Maasdam, geboren te Aalst in Vlaanderen, uit een oud adellijk geslacht, was meermalen Schepen in zijne geboorteplaats, werd naderhand tot Edelman van het Huis der Aartshertogen Albert en Isabella verheven, teekende in 1577 de Unie van Brussel en werd in 1618 tot Ridder geslagen.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel des Jaars* 1577, bl. 199 en 200; de zelfde, *Bijvoegs. en Verbet. op de Unie van Brussel* 1577, bl. 35.

BOSCH (Cornelis van den), geboren te 's Hertogenbosch omstreeks 1510, was een Plaatsnijder, die blijkens eenige prenten, door hem te Rome vervaardigd, reeds in jeugdigen leeftijd Italië bezocht heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSCH (Lodewijk Jansz. van den), misschien wel een broeder of zoon van den voorgaande, geboren te 's Hertogenbosch in de zestiende eeuw, schilderde zeer fraai fruiten en bloemen, die hij veeltijds als in een glas met water staande verbeeldde. Veel tijd, geduld en oplettendheid besteedde hij aan zijne tafereelen, zoodat alles de natuur zelve scheen te zijn; ook maalde hij den daauw ongemeen aardig op zijne bloemen en kruiden, en bragt er eenige torretjes, vliegjes, en dergelijk gedierte bij.

Zie van Mander, *Leven der Schild.*, D. I. bl. 99; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 827; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSCH (Jan van den), een Burger van Haarlem, die zich in het beleg van 1573 bijzonder onderscheiden had, was daarom een der zeven en vijftig burgers, die van het pardon des Hertogs van Alva waren uitgesloten, en een der zes van hen, welke dadelijk werden ter dood gebragt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B VI. bl. 443 (325).

BOSCH (Jan of Johan van den), was in Augustus 1620 als Ingenieur geplaatst bij het leger, hetwelk onder Prins Maurits bij Wezel was bijeen getrokken en bevond zich bij de belegering van Grol onder Frederik Hendrik, van 19 Julij tot 9 Augustus 1627. Hij bewees als Kapitein-Ingenieur vele diensten bij de belegering van 's Hertogenbosch onder Frederik Hendrik in 1629. Onder zijne leiding werd den 19den Julij het fort St. Anthonie vermeesterd, waartoe den 23sten Mei reeds door hem de loopgraven geopend waren.

Den 4den Junij 1632 stelde Frederik Hendrik hem, in het leger bij Venlo, aan tot Luitenant-Generaal der Artillerie, in welke betrekking hij den 14den December van dat jaar, door den Raad van State bevestigd werd.

Van 1638 tot 1641 werd hij vermeld onder de deskundigen die aan Hun Hoog Mogenden berigten omtrent het verzoek van Balthazar Floriszen van Berckenrode, »om als ordinaris Landt»meter ende Caertemaecker van de Generaliteyt te worden aange»steld." Hij moet in het laatstgemelde jaar overleden zijn, want den 31sten December van dat jaar werd Daniel de St. André in zijne plaats tot Luitenant-Generaal aangesteld.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, bl. 425, 443, 449; Bodel Nijenhuis, *Over de Landm. en Kaarten-grav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit *het Instituut* enz. 1845, N° 4 bl. 44; van Sypesteyn, *Bijdr. tot de Geschied. van het Nederl. Artillerie-korps*, medegedeeld in *de Militaire Spectator* 1849, bl. 502.

BOSCH (Jacob van den), geboren te Amsterdam in 1636, schilderde zeer natuurlijk allerhande soort van smakelijk zomerooft, dat de snoeplustige doet watertanden. Hij overleed in 1676.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. III. bl. 78; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*

BOSCH (Johannes van den) of van den Bos, Bestuurder van de Lombard of Bank van Leening en Koopman te Leeuwarden, zond in 1770 in het licht:

De Heeren Stadhouderen van Friesland, zedert den jare 800 *volgens Hoogst derzelver Successie, Kortelijk beschreven etc.* Leeuw. bij Abr. Ferwerda en G. Tresling in folio, een werk, dat, zoo ten aanzien van de daar bijgevoegde portretten als met betrekking tot beschrijving, volkomen aan elkander in wanschapene slechtheid gelijk is. Een liefhebber der Vaderlandsche Geschiedenissen zal er te vergeefs iets nieuws in zoeken.

Ook bestaat er van hem:

Naauwkeurige beschrijving der Doorlugtige Heeren, Graven en Prinsen van Oranje Nassau, beginnende met den jare 682 *tot* 1779, met 28 Portretten, folio.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl 42.

BOSCH (Pieter van den), geboren te Amsterdam, oefende zich aan het Athenaeum zijner geboorteplaats in de Godgeleerdheid, doch ging in 1755 tot de broederschap der Remonstranten over en werd, na volbragte studie, in 1757 Predikant te Zegwaart en Soetermeer; werd vervolgens in 1760 te Oude Wetering, in 1765 te Zwammerdam en in 1769 te Leiden beroepen, waar hij in 1783 wegens aanhoudende verzwakking, zijn emeritaat verzocht en verkreeg. Hij was een man van geleerdheid en smaak, een ijverig medearbeider aan de voortreffelijke *Algemeene Oefenschool* en schrijver of vertaler van onderscheidene andere nuttige en wetenschappelijke werken, en ook als dichter, hoewel niet beroemd, echter geenzins onvoordeelig bekend. Van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde was hij een waardig en werkzaam lid, zoo als onder anderen blijkt uit de werken dier Maatschappij, waarin van zijne hand voorkomen:

De Twaalfde der Olympische Lierzangen van Pindarus (in dichtmaat) *nagevolgd.*

De ware dichtkunst altijd eenvoudig (in dichtmaat).

en eene vertaling van H. de Bosch *responsio ad quaestionam: quidnum est: quod in laudatione requiritur?* onder den titel:

Antwoord op de Prijsvraag, welke zijn de vereischte van eene Lofreden?

Nog bestaat er van zijne hand:

Beschrijving der plegtigheden bij het tweede Eeuwfeest van de Leydsche Akademie, Leyd. 1775 8°. met pl.

Feestrede van Hieronymus David Gaubius, bij den heuglyke aanvang der Derde Eeuw van Hollands Hoogeschool te Leyden, den agsten van Sprokkelmaand des jaars 1774. In de St. Pieterskerk op openbaer gezag uitgesproken, toen hij ten derdemale als Rector Magnificus afging. Uit het Latijn vertaald door Pieter van den Bosch, Leid. 1775.

Deerlijk was het einde van deze kundigen, braven en verdienstelijken man. Na van zijnen post als Predikant ontslagen te zijn,

sleet hij zijne oude dagen in stille rust op het dorp Soetermeer. In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 werd hij, die de zaak der Patriotten was toegedaan gebragt, op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Personen als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs.* Het gemeen, hierom op hem verbitterd, mishandelde hem, zoodra de omwenteling van genoemd jaar had plaats gehad, op eene wreede wijze; om de handen zijner moordenaars te ontkomen, verborg hij zich eerst met zijne vrouw in de snijding tusschen twee huizen, blootgesteld aan eenen zwaren regen met donder vergezeld; het gezigt der voorbijtrekkende Pruissen beangstigde hem dermate, dat hij zijne schuilplaats verliet, in het water sprong en oogenblikkelijk verdronk. Zijn lijk werd vervolgens de prooi van het gepeupel, hetwelk daarmede allerlei baldadigheden bedreef. Vijf dagen lang bleef het in eenen staat van bespotting liggen, tot twee geregtsdienaars een touw er om heen sloegen, het in het water wierpen, en, als een kreng achter aan eene schuit gebonden, naar het kerkhof sleepten en zonder kist in eenen kuil smeten. Na deze schandelijke en gruwelijke mishandeling moest zijne ongelukkige weduwe nog op last van den Baljuw vijftig dukaten aan den bode betalen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar D. XV. bl. 110, D. XX. bl. 408–414; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Ned. Dicht.*; Tideman, *de Remonstrantsche Broederschap* bl. 88, 119, 163, 178, 374.

BOSCH (IMAN JAKOB VAN DEN), geboren te Tholen, den 6den Februarij 1731, werd in zijne jeugd opgeleid tot Heelmeester, en om daartoe bekwaam te worden, begaf hij zich eerst te 's Gravenhage en daarna te Dordrecht bij bekwame mannen in dat vak. Met alle vlijt zich daar geoefend hebbende, veranderde hij op twintigjarigen leeftijd van besluit, en nam voor zich op de Geneeskunde toe te leggen. Diensvolgens ging hij naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij door zijn naarstig studeren en zijne aangeboren gaven de hoogachting der Hoogleeraren in die Wetenschap verwierf, en bijzonder in de vriendschap van den beroemden Petrus Musschenbroek deelde.

Hij vestigde zich als Geneesheer eerst te Sommelsdijk, daarna te 's Gravenhage, waar hij eene uitgebreide praktijk had; terwijl hij zich bijzonder toelegde op eene vlijtige nasporing van den aard, loop en toevallen van de zoo vernielende pokjes of kinderziekte, en om een tegengift te zoeken, krachtig genoeg, om het sloopvergif aan deze ziekte eigenaardig, te bedwingen en al haar geweld te benemen. Zoodanig arcanum, hetwelk de kracht had van eene prompte genezing, zelfs van de ergste zamenvloeijende, ja zelfs van de zwarte pokken te bewerken, dacht van den Bosch gevonden te hebben. Dat dit zijn middel ook in vele gevallen van eenen gewenschten uitslag is geweest, blijkt uit de getuigenis van voorname mannen, waaronder men telt de beroemde geneesheeren: Job Baster te Zierikzee, J. de Man te Nijmegen; J. de Bois Hoolewerff te Alkmaar en vele anderen; alsmede de onwraakbare getuigschriften, te vinden in het *Bericht wegens eene verbeterde geneeswijze der Kinderziekte* enz. en *in de Genees- Natuur- en Huishoudkundige Jaarboeken*, D. IV. voor 1786.

Evenwel sprak hij van deze uitvinding altijd op eene zeer nederige wijze, zeggende: »alles is eenvoudig, den door anderen aangewezen weg heb ik gevolgd, en wat ik gedaan heb kunnen anderen ook doen." Gewis hij was geen grootspreker en hoezeer anderen er mede mogen gespot hebben, vijfhonderd proeven hebben getoond, dat zij zeker ging. Hij kon evenwel niet besluiten, zijne wijze van behandeling aan het papier toe te vertrouwen, en zij zou zeker zijn verloren gegaan, indien niet de beroemde Johannes Florentius Martinet op zekeren morgen bij hem, die toen krank te bed lag, was gekomen en ten sterkste bij hem aangedrongen had, om zoodra hij hersteld zou zijn, het middel op te teekenen en verzegeld ter bewaring in zijn bureau weg te leggen, zoo als ook nog dien eigen dag geschiedde.

Van zijne hand heeft men:

Historia constitutionis epidemiae verminosae, quae annis 1760—1763 *per insulam Overflakkée grassata fuit* etc. L. B. 1769. 8°.

Proeve over de voorbehoeding der kinderpokjes en de middelen, die deze schadelijke ziekte zouden kunnen voorkomen, Leid. 1770. 8°.

Natuur- en geschiedkundige verhandeling over de oorzaken, voorbehoedmiddelen en geneeswijze der ziekte in ons vaderland, Amst. 1778 welke door de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem met goud bekroond is.

Verhandeling over de waren aard der kinderpokjes en derzelver gemakkelijke en zekere genezing, Rott. 1791, welke verhandeling na zijnen dood eerst is in het licht gekomen, daar van den Bosch reeds den 27sten Mei 1788 overleden was. Het jaar te voren heerschte er te 's Gravenhage eene zware epidemie, doch daarbij verloor van den Bosch geen enkelen zijner poklijders. Na 40 jaren tijdsverloop heeft de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 29 Julij 1831 N°. 30 weder de geneeswijze van van den Bosch herinnerd, omdat zij, bij het algemeen worden der koepokinënting onverdiend in vergetelheid was geraakt, en daardoor het belangrijke van de uitgave dezer verhandeling erkend.

Doch reeds vroeger waren ook de verdiensten van van den Bosch, door onderscheidene zoo binnen- als buitenlandsche Maatschappijen gehuldigd, hij toch was Lid van de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekeren; van het Keurvorstelijk Instituut te Göttingen; van de Keurmentzische Akademie der Fraaije Wetenschappen te Erfurt; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en van het provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Correspondent van de Geneeskundige Akademie te Parijs, en van het Bataviasche Genootschap; mitsgaders Oprigter, Directeur en Secretaris van de Natuur- en Geneeskundige Correspondentie Societeit te 's Gravenhage.

Van den Bosch liet bij zijne echtgenoote Sara Barbara Cornelia Kolff, 3 zonen en 8 dochters na, zijne zonen waren Gualtherus Jacob van den Bosch, Cornelis Jacob van den Bosch, die beide hier volgen, en Eliza van den Bosch.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 232; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Almanak voor Jonge Heeren en Juffers*, 1791, bl. 90; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 411; *Algem. Konst- en Letterb.* 1831. D. II. bl. 65—68, 1836 D. II. bl. 215; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familie-papieren aangevuld.

BOSCH (REIJER VAN DEN), zoon van Johannes van den Bosch Predikant te Middelhornis en van Anna Overgaauw, geboren te Delft den 15den Mei 1748, twee maanden na het overlijden zijns vaders, legde zich te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, en vestigde zich na volbragte studie als Advokaat in zijne geboorteplaats. In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, bevond hij zich in het begin van dat jaar op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Personen, als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*, daarna was hij een der Geconstitueerden uit het ligchaam der burgerij, en werd later tot Lid der Regering te Delft gekozen. Na de omwenteling van 1787 het Vaderland hebbende verlaten, vestigde hij zich te Brussel, waar hij drie jaren verbleef, na welken tijd hij, buiten eenige betrekking te Nijmegen woonde. Die stad in 1795, uit vrees voor een bombardement verlaten hebbende, begaf hij zich naar Kampen en van daar in 1796 naar Haarlem. Aldaar in 1797 tot lid der Provinciale Staten van Holland gekozen, vestigde hij zich te 's Gravenhage, doch gedurende zijn verblijf aldaar tot lid van de Rekenkamer benoemd, vertrok hij als President van dat ligchaam, in 1808 naar Utrecht, om het hof te volgen; telkens herkozen, bekleedde hij die betrekking tot in 1810. Als lid van het Hof van Rekeningen, volgde hij tot in 1813 de verplaatsing van het Hof van Utrecht naar Amsterdam, en zette zich in Mei 1814 met der woon te Voorburg neder, waar hij zijn leven eindigde den 25sten Augustus 1823; bij zijne echtgenoote Cornelia Maria Kellerman, nalatende 2 zonen en 3 dochters. Zijne zonen waren Engelbert Batavus van den Bosch, die hieronder volgt en Mr. Jan Anthonij Kallenberg van den Bosch, geboren te Nijmegen den 1sten November 1790, overleden te 's Gravenhage den 8sten Februarij 1823, als eerste Klerk bij de Algemeene Rekenkamer.

Zijn wapen bestond in een schild van goud, met eenen hartekop en drie liggende halve manen, staande twee en drie, alles van zilver.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XI. bl. 203, D. XV. bl. 110, D. XVI. bl. 184, 206, D. XXII. bl. 212, D. XXXV bl. 235, D. XXXIX. bl. 8, D. XLIV. bl. 307, uit familie-papieren aangevuld.

BOSCH (ANTONIE VAN DEN), geboren te Nijmegen, in December 1763, legde de gronden der kunst op de Stads Teeken-Akademie te Amsterdam. Vervolgens arbeidde hij als Landschapschilder, in de toen bloeijenden behangselfabriek van Troost van Groenendaele. Daar dit werk door verandering der mode, in verval geraakte, en van den Bosch, als echtgenoot en vader, voor een bestendig bestaan moest zorgen, legde hij zich

bijzonder toe op het geven van onderwijs in de Teekenkunst. Tot het schilderen met olieverw, bleef hem nu weinig tijds over, doch met ijver maakte hij van de uren, welke ter zijner beschikking stonden, gebruik, om beelden, landschappen en buurtgezigtjes, zoo gekleurd als ongekleurd, te teekenen. Ook heeft hij een aantal platen, van onderscheidene grootte, in de *aqua tinta* manier vervaardigd en geëtst; twee *Gezigten op het oude Stadhuis van Amsterdam*, naar den beroemde Saenredam, kunnen tot schoone proeven daarvan verstrekken.

Als Tooneelschilder worden zijne verdiensten geroemd, en er bestaat van hem een werkje, met kleine zinnebeeldige teekeningen en vignetten, door hem zelven aardig uitgedacht.

Hij was een der Bestuurderen van het met lof bekende Teekengenootschap: *Kunst zij ons doel* te Amsterdam, bij hetwelk hij in 1818 eenen gouden medaille behaald had. Hij overleed in Januarij 1838.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1818. D. II. bl. 79, 1819 D. II. bl. 383; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 109—111; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstschild. en Schilder.*

BOSCH (Gualtherus Jacob), oudste zoon van Iman Jacob van den Bosch en van Sara Barbara Cornelia Kolff, geboren te Sommelsdijk den 12 Mei 1767, werd van zijn twaalfde jaar tot den zeehandel opgeleid en bevlijtigde zich ook, om grondige kennis te verkrijgen van alles, wat op dit vak betrekking heeft, met dat gelukkig gevolg, dat hij, toen zijn waardige vader bij diens overlijden eene weduwe met elf kinderen naliet, hij gedeeltelijk de vaderplaats bezetten kon en den zijnen ten steun en raadsman verstrekken. Hij wijdde dan ook daaraan zijne jeugdige krachten in eenen tijd, waarin aller hartstogten in beweging gebragt werden, en die woelingen een aanvang namen, welke Europa op hare grondvesten hebben geschokt. Hij onthield zich zoo veel mogelijk van alles wat op de staatkundige gebeurtenissen betrekking had, en wij zouden bijna niet meer weten tot welke partij hij destijds behoorde, zoo hij zich in 1793 niet eenigzins had doen kennen. Van Boetzelaers heldhaftige verdediging van de Willemstad had de voorstanders van het Stadhouderlijk huis verblijd. Van onderscheidene zijden werd den dapperen, die Neêrlands krijgsroem hadden opgehouden, ververschingen en geld gezonden. Ook te Rotterdam vormde zich eene commissie, onder den naam van: *de Vrienden*. Van deze was van den Bosch Secretaris, en gaf, als zoodanig, van hare verrigtingen een vrij uitvoerig verslag in het licht. Overigens leefde hij voor de zijnen, en huwde in 1796 met Margaretha Sara van der Meulen. Bij haar verwekte ook hij elf kinderen, van welke er bij zijn overlijden nog zes in leven waren.

Vonden de kinderpokjes eenen magtigen bestrijder in den vader van van den Bosch, hij zelve nam, ofschoon geen geneeskundige zijnde, in tegendeel de koepok-inenting in bescherming. De eerste kinderen, in Holland gevaccineerd, waren die van zijnen tuinman te Rotterdam; toen de ontwikkeling in alles bleek overeen te komen met Jenners opgave, werden daaruit zijne drie oudste kinderen in 1800 mede ingeënt.

Hoe talrijker zijn gezin werd, des te meer wenschte hij buiten aanraking met staatkundige bemoeijingen te blijven. Dit viel intusschen hoe langer hoe moeijelijker in eenen tijd, in welke, bij de in beweging gebragte hartstogten, alle onzijdigheid strafbaar gerekend werd. Naar gelang de Fransche overheersching toenam, vermeerderde ook zijn verlangen, om vrij man te blijven, en den vreemde van de gelegenheid te berooven, om over zijn persoon te beschikken. In 1803 bood zich daartoe eene gunstige gelegenheid aan. De Deensche Consul te Rotterdam, Amalry, was door zijne hooge jaren niet meer in staat zijne functiën naar behooren waar te nemen. De Minister des Konings van Denemarken droeg met 1804 de waarneming van het Consulaat aan van den Bosch op; de Vorst bekrachtigde die verkiezing, en, toen in April 1805 de jonge Amalry tot Consul werd aangesteld, werd van den Bosch door Christiaan VII, ter vergelding van zijne belangeloosheid en veelvuldige diensten, gedurende den korten tijd, dien hij als waarnemend Consul werkzaam geweest was, op eene zeer vereerende wijze, benoemd tot Zijne Majesteits Agent te Rotterdam met den rang van werkelijk Commercieraad. Dus had hij het begeerde, eene buitenlandsche betrekking, welke hem tegen Frankrijk beveiligde. Uit dien hoofde stelde hij dan ook prijs op deze eeretitels, en maakte daarvan gebruik, wanneer deze hem als schild konden dienen. Hij verdiende die echter ook, want hij had Denemarken aan zich verpligt. Als Hollandsch zeehandelaar een vriend van orde zijnde, hinderde het hem, toen hij de waarneming van het consulaat aanvaardde, dat er geenerlei rigtsnoer bestond, waarnaar men zich in voorkomende gevallen gedragen kon. Alles lag verspreid in Edicten, Instructiën, Plakkaten, Aanschrijvingen enz. Hij getroostte zich daarom den onaangenamen arbeid, van deze stukken van 1761 af te doorlezen en daaruit een geheel te vervaardigen onder den titel van: *Pligten en regten van den Deenschen Consul*, hetwelk reeds in Junij 1804, door die regering, aan welke hij het had toegezonden, met hoogen lof werd vereerd, en na eenige kleine wijzigingen, ten algemeenen rigtsnoer gesteld.

Frankrijks gedurig toenemend geweld bragt intusschen aan den Nederlandschen zeehandel eene hartwonde toe. Kort was de verademing geweest, welke de vrede van Amiens had te weeg gebragt. Napoleons continentaal stelsel deed velen alle herleving van dien handel onmogelijk achten, zoo lang die man des gewelds aan het hoofd stond. Onderscheidene handelhuizen besloten dus hunne kapitalen op eene andere wijze te beleggen, en onder deze was ook dat, waarvan van den Bosch medelid was. In 1809 bood zich daartoe eene gelegenheid aan door den verkoop der schorren, uit welke sedert de Wilhelmina-polder in Zuid-Beveland is bedijkt. Door de geïntresseerden in deze onderneming daartoe uitgenoodigd, verliet hij in 1813 Rotterdam, nam zijn verblijf te Goes, als meer in de nabijheid des polders, en vond nu aldaar, in het beheer en de bebouwing van deze uitgebreide landbezitting, gedurende 23 jaren, eene even overvloedige als voor de maatschappij nuttige bezigheid. Ofschoon 's mans levensloop zich dus door geene groote lotverwisselingen kenmerkte, zal evenwel ieder, die van den Bosch als Handelaar en als Landhuishoudkundige meer van nabij beschouwt, moeten erkennen, dat hij geen gewoon mensch was. Als Handelaar had hij in 1804 aan de Rotterdamsche Kamer van Koophandel een uitvoerig vertoog ingeleverd: *Over den waren aard van den Bataafschen Koophandel en de vereischten tot deszelfs instandhouding als den voornamen grondslag van de nationale welvaart en de bron van deszelfs voortdurend vermogen.* Hij verklaarde zich daarin met nadruk tegen alle stremming, als het levensbeginsel des handels aantastende. Bij de komst van Lodewijk Napoleon tot den troon van Holland verlangde de Kamer het onder het oog des nieuwen gebieders te brengen. Van den Bosch vertaalde het dus op haar verzoek, vermeerderde het met eene belangrijke inleiding, en alzoo werd het ingezonden. Toen men in 1810 Napoleon zelve te Rotterdam verwachtte, werd hij nogmaals door die Kamer uitgenoodigd de belangen des handels en der stad te willen bepleiten. Hij stelde dien ten gevolge op eene uitgebreide *Memoire statistique sur la commerce et les fabriques de Rotterdam*, welke aan het bewind werd ingeleverd, en naderhand aan den Schrijver van het *Tableau de Rotterdam* belangrijke bouwstoffen verschafte, welke hij heeft weten op prijs te stellen en te gebruiken.

In 1807 had de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem gevraagd: »*Voor welke uitbreiding is de handel tusschen ons Vaderland en de kust van Afrika, gerekend van Kaap Palmas tot de rivier de Volte en de Juida vatbaar?* Men vorderde bij de beantwoording, behalve getuigschriften, ook *locale proeven*, welken niet wel geleverd konden worden. Van den Bosch zond nogthans eene verhandeling in, welke, wegens gemis van hetgeen niet te leveren was, onbekroond bleef, doch evenwel als zeer belangrijk beschouwd kan worden. De Koloniaalraad P. van IJzendoorn, die in zijn geschrift *de Goudkust*, volgens zijne eigene erkentenis, vrij wat daaruit heeft overgenomen, geeft haar bij herhaling den verdienden lof; en de steller zelf maakte niet lang daarna, doch zonder zich te noemen, een ander gedeelte daarvan publiek in zijne

Tafereelen van West-Afrika, gemeenzaamst bij ons bekend onder den naam van de Kust van Guinea een bijdrage tot de geschiedenis der menschheid, te Rotterdam 1815 8°, welke eigenlijk gerigt waren tegen de voorstanders van den slavenhandel, dien hij verfoeide.

Van den Bosch was, tijdens deze uitgave, geen handelaar meer, maar onvermoeid bezig in de bevordering van den bloei en den vooruitgang van den Wilhelmina polder, en het daarin verrijzende Wilhelmina-dorp. Dit laatste fraaije dorp is geheel aan hem zijn bestaan verschuldigd, en daarin heeft hij zich een schoon en duurzaam gedenkteeken opgerigt. Deze inrigting nam echter zijn hart niet geheel en al in, ofschoon zijn leven grootendeels aan haar was toegewijd. Elke inrigting, welke op de eene of andere wijze aan de ligchamelijke of zedelijke welvaart zijner natuurgenooten kon dienstbaar zijn, vond in van den Bosch eenen warmen voorstander, ijverigen medewerker en belangeloozen ondersteuner. Zoo was hij voor het Zendeling-Genootschap een met beradenheid

werkende Directeur. Hij was in de ruimste beteekenis menschenvriend. De Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* had aan hem een werkend lid, en vooral haar Departement Goes was hem veel verschuldigd. In vroegere jaren trad hij daarin ook meermalen als spreker op; zijne voorlezingen, steeds blijken leverende van vele en veelzijdige kundigheden, hadden altijd de strekking, om in den Departementalen kring het hoofddoel der Maatschappij te bevorderen, en waren doorgaans uit de bestaande omstandigheden ontleend. Zoo sprak hij in Augustus 1817, toen de vergadering juist inviel op het vierde eeuwgetij der gevierd wordende Goessche kermis, *over de jaarmarkten*, en maakte hij zijne hoorders op eene aangename wijze bekend met *den aard, den oorsprong, de geschiedenis, en den tegenwoordigen toestand der Nederlandsche jaarmarkten.* En toen hij in 1819 de eerste spreekbeurt met de jaarsverwisseling vervullen moest, handelde hij *over den tijd, deszelfs afmeting, berekeningen en aanwijzing.*

Van den Bosch gaf weinig uit, en hetgeen hij uitgaf zonder naam. Eene uitzondering maakte hierop het stukje over F. Naerebout, in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* van 1812 N°. 10, ten gevolge van bijzondere omstandigheden. Anders arbeidde hij liefst in stilte. Eene zijner spreuken was: *Pourvu que le bien se fasse n'importe par qui* (Als het goede maar geschiedt, komt het er niet op aan door wien). Daarom hoorde men ook zoo zelden zijnen naam, wanneer er het een of ander goeds verrigt was, ofschoon men hem dikwerf het eerst had moeten noemen. Het is dus niet wel mogelijk, alles wat hij uitgaf te vermelden. Onder anderen evenwel was van zijne hand:

Iets over den oorsprong en de stichting van Goes (1) in de *Goessche Courant* van 21 Nov. 1817.

De 400sten verjaardag van het Charter, waarbij zij stedelijke regten had verkregen; overgenomen onder anderen in de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 19 Dec. 1817 N°. 53.

Iets over het droogmaken of bedijken van het Haarlemmermeer, in de *Goessche Courant* van 23 April 1819.

Lofrede op Frans Naerebout, uitgesproken in de Vergadering van het Goessche Departement der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, *den 20sten van Wintermaand* 1819, *met eenige ophelderende Aanteekeningen door een der Leden van hetzelve departement.* Goes, 1820, 8°.

In den huisselijken kring bij familiefeesten enz. maakte van den Bosch een eenvoudig maar roerend vers, waarin zijne edele en Christelijke beginselen het zuiverste uitkomen; want Christen was hij en Christelijke zin bestuurde zijne daden, en deed hem gelaten blijven bij vele smartelijke verliezen en ligchamelijk lijden.

Zijn stof rust in den Wilhelmina-polder te midden van die bevolking, welke hij als zijn huisgezin beschouwde.

De oudste zijner zonen Iman Gualtherus Jacob van den Bosch, geboren te Rotterdam in 1794, bekleedt eene eerste plaats onder de Landhuishoudkundigen van ons Vaderland. Behalve dat hij zich als zoodanig door eenige werken in dat vak heeft doen kennen is hij de stichter van eene fabriek van meekrapbereiding, voor Zeeland van het hoogste gewigt. De aldaar sinds ruim twee jaren bereide meekrap houdt de concurrentie met eere vol tegen de Fransche, die ons produkt reeds bijna geheel verdrongen had, ofschoon zij veel hooger in prijs stond dan de Zeeuwsche.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1836. D. II. bl. 210—217; uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Hubert van den), zoon van Willem van den Bosch en Gerharda Hillegonda Nauta, geboren te Amsterdam den 7den Maart 1770, oefende zich in de Geneeskunde, eerst te Harderwijk en daarna te Utrecht, ter welker laatst gemelde plaatse hij reeds in 1792 eene verhandeling in het licht zond *over den aard en het nut van het Lamsvocht* (1), terwijl hij den 19den Maart 1794 tot Medicinae Doctor bevorderd werd, na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *over het purperkleurig Vingerhoedenkruid, en het geneeskundig gebruik daarvan, door proeven en waarnemingen opgehelderd* (2).

Nu begon hij zijne geneeskundige loopbaan te Wageningen, doch vestigde zich in het jaar 1803 te Rotterdam, waar hij den 9den Maart 1838 overleed, uit zijn eerste huwelijk met Henriëtta Digna Meyners twee dochters, en uit zijn tweede huwelijk met Maria Catharina van Ravesteyn nalatende eenen zoon.

Behalve kleinere geneeskundige opstellen in tijdschriften, heeft hij in het licht gezonden:

Geneeskundige waarnemingen over sommige onderwerpen der beoefenende geneeskunde. Rott. 1808, 8°.

Het voortdurend nut der Enting met Koepokstof tegen de nog heerschende vooroordeelen aan waarnemingen getoetst en gehandhaafd in eenen brief aan Dr. J. B. Crol te Dordrecht. Rott. 1808, 8°.

De kinderpokken, welke voornamelijk in de jaren 1816 *en* 1817 *zoo fel te Rotterdam geheerscht hebben, in verband beschouwd met de Enting der Koepokstof, en deze in derzelver waarde gehandhaafd.* Rott. 1818, 8°.

Waarnemingen omtrent het roodvonk of scharlakenziekte. Amst. 1824, 8°.

Geneeskundige waarnemingen uit den Veldtogt van Rusland, uit het Fransch vertaald, met Geneeskundige waarnemingen en bijvoegingen.

Van den Bosch was Lid der Plaatselijke Geneeskundige Commissie te Rotterdam, vervolgens Lid der Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Zuid-Holland, waarvan hij in de laatste jaren van zijn leven het Voorzitterschap bekleedde.

Ook beijverden zich onderscheidene geleerde Genootschappen en Maatschappijen om hem het Lidmaatschap aan te bieden, als in 1807 het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1809 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen; in 1814 de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem; in 1817 het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam; in 1830 de Societas Medica Bruxellensis; onder de zinspreuk: *Curam impendere Vero;* in 1834 het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, en Zijne Majesteit Koning Willem I benoemde hem in dat zelfde jaar tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1808, D. II. bl. 8—12, 1809, D. I. bl. 268, 1814, D. I. bl. 397, 1818, D. I. bl. 117—119, D. II. bl. 327, 1830, D. I. bl. 227, 1833, D. I. bl. 306 en 307, 1834, D. I. bl. 203, D. II. bl. 162, 1838, D. I. bl. 193 en 194, D. II. bl. 219; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; uit familiepapieren aangevuld.

BOSCH (Cornelis Jacob van den), tweede zoon van Iwan Jacob van den Bosch, geboren te 's Gravenhage den 1sten Julij 1772, bezocht de Latijnsche school zijner geboorteplaats en ging later naar het Gymnasium te Lingen, om zich voor de Hoogeschool voor te bereiden. Daar zijnde overleed zijnen vader in 1788, waardoor hij genoodzaakt werd zijne Letteroefeningen te laten varen. Hij begaf zich in het zelfde jaar in 's lands zeedienst, en vertrok als Kadet in 1788 naar Oost-Indië. Aldaar tot Luitenant bevorderd zijnde, keerde hij in 1792 in het Vaderland terug, werd op de Schelde op een der kanonneerbooten geplaatst, om het doordringen der Franschen te beletten. Bij het beleg van Willemstad door hen gevangen genomen, werd hij wel spoedig uitgewisseld, doch de krijgsdienst stond hem zoo zeer tegen, dat hij besloot zich op nieuw aan de studiën te wijden. Als leerling nam hij in 1793 dienst bij den Apothekar Olivier te Amsterdam; na drie jaren oefening in de artsenijmengkunde, vertrok hij naar Göttingen, legde zich aldaar op de genees- en vroedkunde toe, en werd in 1800 tot Doctor bevorderd. Bij zijne terugkomst van die Akademie ontving hij van zijnen broeder Gualtherus Jacob van den Bosch eene volledige verzameling van stukken betreffende de Koepok-inenting, met den raad zich daardoor ingang te verschaffen. Hij gedroeg zich daarnaar, vestigde zich te Haarlem, en binnen het jaar vaccineerden ook zijne hevigste tegenstanders; die overwinning ontsloot hem eene eervolle uitgebreide praktijk.

Hij overleed den 22sten Mei 1812 en liet bij zijne echtgenoote Margaretha Christina Schneevoogt een zoon en vijf dochters na.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

BOSCH (Jan Graaf van den), zoon van Johannes van den Bosch en van Adriana Sönich, geboren den 2den Februarij 1780, te Herwijnen, waar zijn vader Geneesheer was, trad reeds in 1797 dus in zijn zeventiende jaar, als Luitenant bij het Corps der Genie, in militaire dienst, en vertrok in het jaar 1801, als Kapitein en Adjudant van den toenmaligen Gouverneur-Generaal, Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, naar Oost-Indië. Hem werd door zijnen Chef opgedragen een plan van verdediging

(1) *Dissertatio chemico-physiologica de naturâ et utilitate liquoris amnii.* Amstel. 1793, 4°.

(2) *Dissertatio inauguralis de Herbâ Digitali purpureâ ejusque usu medico, experimentis illustrato.* Traj. ad Rhen. 1794, 4°.

van Batavia te ontwerpen, en hij verdedigde zelfs eene der batterijen aldaar, tijdens de afsluiting van het eiland Java, door de Engelschen, het voorspel van de later gevolgde vermeestering. In 1804, tot Majoor verheven, werd hij Adjudant van den Gouverneur-Generaal Sieberg, en voerde den regter vleugel van het Nederlandsche leger aan, bij den aanval van genoemde hoofdstad, in 1806, door de Engelschen ondernomen. In het zelfde jaar en de twee volgende had hij het bevel over onderscheidene expeditiën tegen inlandsche Vorsten. De militaire bekwaamheid, waardoor hij zich onderscheidde, deed hem in 1807 den rang van Luitenant-Kolonel en Adjudant-Generaal van den Gouverneur-Generaal Wiese verwerven. Ten gevolge van oneenigheden tusschen hem en den Gouverneur-Generaal Herman Willem Daendels, ontving hij in Mei 1808, met toekenning van den rang van Kolonel, zijn eervol ontslag. Van dien tijd af tot op den 24sten November 1813 bleef hij buiten dienst, maar toen was hij de eerste, die den degen ontblootte om het Vaderland zijne onafhankelijkheid terug te geven. In zijnen vroegeren rang van Kolonel, als Adjudant bij den Generaal Kraijenhoff geplaatst, nam hij Utrecht in naam van den Prins van Oranje in bezit, en voerde het bevel over de troepen, die Naarden belegerden.

De kennis welke van den Bosch van de Indische zaken had opgedaan, gedurende zijn verblijf op Java, deed hem, omstreeks het einde van 1814 tot Directeur der militaire zaken over die aan Nederland terug gekeerde bezittingen benoemen. Vijf maanden later werd hij tot Chef van den generalen staf aangesteld, bij den Generaal Constant de Villars, en bevond zich, toen de slag van Waterloo geleverd werd, bij zijnen Chef te Maastricht. In November 1816 werd van den Bosch tot Generaal-Majoor verheven en twee jaren later op nonactiviteit gesteld. In September 1823 tot Administrateur voor de zaken der militie en schutterij bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken benoemd, bleef hij die betrekking onderscheidene jaren vervullen.

De jaren van rust, die hem na het jaar 1808 ten deel werden, besteedde hij op het loffelijkst ter zamenstelling van een werk, waarin hij zijne met groote vlijt verkregene kundigheden, omtrent onze bezittingen buiten Europa, bijzonder in Azië, heerlijk ten toon spreidde. Het zag het licht, onder den titel:

Nederlandsche bezittingen in Azie, Amerika en Afrika, in derzelver toestand en aangelegenheid voor dat Rijk, Wijsgeerig, Staatkundig en Geograpisch beschouwd, met bijvoeging der noodige tabellen, en eenen Atlas nieuwe kaarten. 's Grav. en Amst. 1818, 8°, en prijst zich niet slechts door belangrijkheid van inhoud, maar ook door keurigheid van taal en stijl en gepaste levendigheid van voordragt grootelijks aan.

In het zelfde jaar kwam nog een ander hoogst merkwaardig geschrift van hem te voorschijn, namelijk eene

Verhandeling over de mogelijkheid, de beste wijze van invoering en de belangrijke voordeelen eener algemeene armen-inrigting in het rijk der Nederlanden, door het vestigen eener landbouwende Kolonie in deszelfs Noordelijk gedeelte.

Het is bekend, dat de menschlievende inrigtingen der Maatschappij van Weldadigheid hieraan haren oorsprong te danken hebben, aan welke de edele stichter, onder het werkzaam toezigt van Prins Frederik der Nederlanden, jaren achtereen, met onvermoeiden ijver zijne zorgen wijdde.

Met moeite scheurde hij zich van deze hartelijk geliefde instellingen los, toen hem, in het jaar 1828 door Koning Willem I eene zending als Commissaris-Generaal naar West-Indië werd opgedragen, waarin hij, binnen korten tijd, veel goeds tot stand bragt. Dan nog grootscher en belangrijker taak werd hem door den Vorst in het volgende jaar aanbevolen door zijne benoeming tot Gouverneur-Generaal onzer Oost-Indische bezittingen, welke hij vroeger met degen en pen had voorgestaan. Het mogt den kundigen en werkzamen man gebeuren, om den vijfjarigen Javaanschen oorlog, welke in de laatste maanden van het Bestuur van den Commissaris-Generaal du Bus de Gisignies reeds ten einde spoedde, onder zijn bestuur, door wijsheid en krachtbetoon geheel uit te dooven en tot een roemrijk en gezegend besluit te zien brengen; en hij maakte van deze gelukkige gelegenheid gebruik, om de maatregelen te nemen, waardoor het bezit van het eiland Java niet alleen voor ons Nederlanders eene grootere waarde erlangde, maar waardoor meer dan een millioen Javanen, uit handen van slaafsch en despotiek wanbestuur ontslagen, onder de vaderlijke regering van ons Gouvernement zijn gebragt.

Nog geen maand na de gevangenneming van het hoofd der muitelingen, Dipo Negoro, was reeds door den Gouverneur-Generaal een ontwerp beraamd, strekkende om, zoo veel mogelijk vergoeding te erlangen voor de groote geldelijke opofferingen, waartoe de rampzalige oorlog 's Lands schatkist genoodzaakt had, en om de herstelde rust op zoodanige vaste grondzuilen te vestigen, dat het in het vervolg niet weder, zoo als vroeger, in de magt van eenen enkelen kwalijkgezinden Prins zou liggen, om die te verstoren. Een tweede groote weldaad, ten gevolge van het dempen der onlusten, door van den Bosch aan Java bewezen, was de betere bepaling van de grenzen tusschen de Rijken Soerakarta en Djocjokarta, welke vroeger geheel verward dooreen lagen. Een derde groote weldaad door hem aan Java geschonken, was de afschaffing der tolpoorten, waar alle goederen, van welken aard ook, met uitzondering alleen van Gouvernementszout, aan de betaling van eenige geregtigheden onderworpen waren, terwijl zij, veelal aan Chinezen verpacht zijnde, aanleiding tot geweldige knevelarijen gaven. De meesten, die van nabij in de gelegenheid geweest zijn, de taak van van den Bosch, bij zijne komst op Java in 1829 te beseffen, roemen om strijd zoowel zijne doorzettende kracht in het herstellen, als zijne voorzigtigheid en beleid, om, na de verwoestingen door den oorlog aangerigt en bij de nog geschokte gemoederen, het roer van Staat wel te sturen. Hij bezat eene bijzondere gave om de juiste menschen te kiezen, geschikt om het Nederlandsche gezag te handhaven, thans niet door geweld maar door overreding en zachtheid; terwijl het hem tevens gelukte, bij vele verbeteringen in den inwendigen toestand van Java, waardoor hij zich de dankbaarheid der bevolking verwierf, een geheel nieuw stelsel van landbouw voor te bereiden en grootendeels in te voeren, hetwelk, bij zijne verdere ontwikkeling, zoo voor de kolonie zelve, als inzonderheid voor het Moederland de weldadigste vruchten tot uitbreiding der algemeene welvaart heeft voortgebragt en 's mans naam gewisselijk aan beide oorden bestendig in zegening zal doen blijven.

Terwijl de Gouverneur-Generaal, door den vrede zulke zegeningen op Java kon verspreiden, was een moorddadige krijg op Sumatra's Westkust uitgebarsten. Van den Bosch verloochende ook hier zijn karakter niet, om eerst, zoo mogelijk, door zachtheid te winnen en, dit ondoenlijk zijnde, met kracht te handelen. Ten sterkste beval hij den zoo begaafden Resident, den Luitenant-Kolonel Elout, bij diens vertrek naar Sumatra, aan, eerst den minnelijken weg te beproeven. De strijdbare aard der Sumatrasche bevolking maakte dien weg echter onmogelijk, en nu ook besefte de Gouverneur-Generaal dat men alles moest inspannen, om Sumatra voor Nederland te behouden. Hij zond de keurigste troepen en vele bekwame Bevelhebbers naar de schouwplaats van dien hardnekkigen krijg, en toen deze hem te lang aanhield, bezocht hij in Augustus 1833 zelf het oorlogstooneel, latende zich voor een deel door de moeijelijkste streken, en op de gevaarlijkste punten voeren; in October van dat jaar woonde hij eene ernstige beweging tegen den vijand bij, doch deze had geen goed gevolg. Hij trof nu de best mogelijke schikkingen, en reisde naar Java, om van daar de noodige, verdere ondersteuning voor te bereiden. Nog eenigen tijd duurde die Sumatrasche opstand; maar te midden van den krijg was de Generaal van den Bosch werkzaam om het koffijproduct op dit eiland mede te doen aanbouwen, hetgeen dan ook hand over hand toenam.

In het jaar 1834, kort na zijne terugkomst uit Oost-Indië, werd van den Bosch met algemeene goedkeuring, door Zijne Majesteit tot Minister der Koloniën aangesteld, en bleef in die betrekking ten nutte van het Vaderland, met den hem eigenen ijver werkzaam tot het laatst van het jaar 1839, toen de verwerping van een voorstel tot het aangaan van eene leening, ten einde de door hem met de Handel-Maatschappij aangegane contracten te vereffenen, waarop hij hoogen prijs stelde en hetwelk hij met al het vuur zijner welsprekendheid verdedigde, hem, naar zijne overtuiging, verpligtte, tot leedwezen van allen, die het wel meenden met het Vaderland, ook van zijne tegenstanders in de Kamer, van zijnen post af te treden. De Koning, die hem bovenal hoogst ongaarne uit zijne dienst ontsloeg, voegde, bij de schitterende bewijzen van achting, welke hij hem vroeger gegeven had, door hem den 8sten Julij 1815 het Ridderkruis der militaire Willemsorde derde klasse te schenken, en door zijne benoeming den 26sten Maart 1831 tot Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw, te dezer gelegenheid een nieuw blijk van zijne hooge goedkeuring, door hem tot den Gravenstand en Minister van Staat te verheffen.

In het jaar 1842 ontving de Graaf, voor de vele ongunstige beoordeelingen, aan welke hij had bloot gestaan, eene streelende vergoeding van de zijde der Staten van Zuid-Holland, in zijne verkiezing tot Lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal. Ook in deze betrekking zocht hij het Vaderland, naar zijne beste inzigten, nuttig te zijn, en zoo door zijne uitgebragte adviezen, als door de uitgave

van onderscheidene staatkundige geschriften, tot herstel van den verwarden staat der geldmiddelen mede te werken. De daartoe door hem gedane voorstellen mogen vele bestrijders hebben gevonden, zeker gaat het, dat van den Bosch tot de voordragt daarvan alleen door innige overtuiging en opregte zucht tot bevordering van 's Lands welzijn gedreven werd. Dat welzijn verder te behartigen werd hem ontzegd, door zijn onverwacht overlijden, hetwelk den 28sten Januarij 1844, na eene hevige ziekte van slechts weinige dagen, op zijn landgoed Boschlust, even buiten 's Gravenhage plaats had.

Behalve de beide boven vermelde werken, bestaan nog van zijne hand:

Onderzoek naar de beginselen, waaraan de bezuiningen en hoogere belastingen, aan de tweede Kamer der Staten-Generaal voor 1844 en 45 voorgedragen, behooren getoetst te worden, en naar doelmatige middelen, die deze zouden kunnen vervangen. 's Hage en Amst. 1843, gr. 8°.

Vervolg van het onderzoek, enz. 's Hage en Amst. 1843, gr. 8°.

Militaire administratie. Een woord over dat onderwerp, in verband tot de beschouwingen daaromtrent in de Militiare Spectator. 's Hage 1843, gr. 8°.

Van den Bosch was sedert 1818 Lid der tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut, sedert 1833 van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde te Leiden, sedert 1834 honorair Lid van het Provinciaal Utrechts genootschap, en sedert 1838 Lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut.

Er bestaan van hem twee portretten, waarvan een eene uitmuntende lithographie (niet in den handel) naar de schilderij van Cornelis Kruseman. Voorts is door bezorging van den Hoogleeraar van der Chys een fraaije gedenkpenning ter gedachtenis van den grooten man, zoo in zilver als in brons, verkrijgbaar gesteld. Zij is door 's Rijks stempelsnijder Johannes Petrus Schouberg gegraveerd.

Zie H. Bosscha, *Geschied. der Staatsomwenteling in* 1813, D. I. bl. 226, D. II. bl. 81; *Algem. Konst- en Letterb.* 1818, D. II. bl. 418, 1833 D. II. bl. 93, 1834 D. II. bl. 137, 1838 D. II. bl. 370; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 636; *Biogr. Nation.*; Nahuys, *Verz. van Offic. rapp. betreffende den Oorl. op Java*, D. I. bl. 187, 188, 205—223; Boelhouwer, *Herinner. van mijn verblijf op Sumatra's Westkust*, bl. 38; Teenstra, *de Negerslaven in de Kol. Suriname*, bl. 330; de zelfde, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 308, 313, 314, 385, 702, 714, 767, 803—805; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken; Onze tijd*, D. IV. bl. 8; Tijdeman, *Leven van Krayenhoff*, bl. 114; en vooral M. Siegenbeek, *in de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 20sten van Zomermaand 1844, bl. 13—18, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BOSCH (Engelbertus Batavus van den), zoon van Reijer van den Bosch en van Cornelia Maria Kellerman, geboren te Brussel, den 15den September 1789, trad in 1803 als Kadet surnumerair in 's Lands Zeedienst. In 1804 tot Kadet der derde klasse en nog in dat zelfde jaar tot Kadet der tweede klasse aangesteld, diende hij van 1806—1809 op de flotille op de *Wadden* en was in 1807 tegenwoordig bij het nemen van eene Engelsche brik. Inmiddels werd hij in 1808 tot Luitenant, in 1814 tot Luitenant ter Zee der tweede klasse en nog in dat zelfde jaar tot Luitenant ter Zee der eerste klasse bevorderd en deed in laatstgemelde betrekking binnenslands op onderscheidene schepen dienst, tot dat hij in 1823, als Kommandant op de brik *de Pelikaan*, eenen togt naar de Middellandsche zee deed, waar hij tot in 1827 verbleef, zijnde intusschen in 1825 tot Kapitein-Luitenant bevorderd.

Van dien togt huiswaarts gekomen werd hij in 1829 met het fregat *de Proserpina* naar West-Indië gezonden, van waar hij in het volgende jaar terugkeerde. In dat zelfde jaar tot Adjudant van Prins Frederik der Nederlanden als Admiraal der vloot benoemd, werd hij tevens van 1840—1841 met de Directie der Marine bij het Ministerie van Marine en Koloniën belast.

Van zijne betrekking als Adjudant van Prins Frederik in 1844 ontslagen, werd hem, die inmiddels in 1833 tot Kapitein ter Zee en in 1844 tot Schout bij Nacht was bevorderd, in het volgende jaar het kommando der zeemagt in Oost-Indië opgedragen, in welke hoedanigheid hij in 1846 deel had aan de expeditie naar Bali.

In 1848 in het Vaderland teruggekomen werd hij eerst tot Tijdelijk Minister van Marine, daarna ook van Koloniën aangesteld. In het volgende jaar eervol uit die betrekking ontslagen, en tot Vice-Admiraal bevorderd, werd hem andermaal het kommando over 's Lands Zeemagt in Oost-Indië toevertrouwd, waar hij in Mei 1850 aankwam, doch reeds den 11den Februarij 1851 ongehuwd overleed. Den 13den daaraanvolgende werd hij te Buitenzorg begraven, waar een gedenkteeken ter zijner eere is opgerigt.

Van den Bosch was tot loon zijner verdiensten met onderscheidene Ridderordes versierd. Zoo was hij sedert 1846, na de affaire van Bali, Kommandeur van de Militaire Willemsorde, terwijl hij reeds vroeger Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw, Ridder der Johanniterorde van Pruissen, Ridder van de Guelphenorde van Hannover, Ridder van de orde van St. Anna tweede klasse van Rusland en Kommandeur van het Legioen van Eer was. Bovendien was hij tot Adjudant des Konings in Buitengewone dienst benoemd, en sedert 1829 Lid van het Provinciaal Utrechtsche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1829, D. II. bl. 250; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 327 en 509, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOSCHHUYSEN (Jan van), bijgenaamd Jan met de Witte Valk, zoon van Floris van Boschhuysen en van Hillegonda Spruyt van Kriekenbeek, was Raad van Karel den Stoute, Hertog van Bourgondië, en een der Bevelhebbers op de vloot, welke in 1470 onder Hendrik van Borssele, de vloot van den Graaf van Warwick, die de Hollandsche koopvaarders wegsleepte, opzocht, op de kust van Normandië achterhaalde, en op de vlugt dreef. In 1475 woonde hij het beleg van Nuyts bij en verwierf zich den naam van een dapper Oorlogsman te zijn. Hij liet, behalve een bastaardzoon, Krispijn van Boschhuysen, die volgt, bij zijne echtgenoote N. van Tourneur eenen zoon en drie dochters na.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, I. bl. 880; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 108.

BOSCHHUYSEN (Claas van), bijgenaamd Korf, ook wel genoemd Niklaas Prins, of Nicolaas Pyns, een zoon van Willem van Boschhuysen, Rentmeester van Noord-Holland en van Beatrix van Zwieten, bekleedde het zelfde ambt als zijnen vader, oefende zeer veel gezag uit en deelde, uit hoofde van zijne bekende schraapzucht, bijzonder in het misnoegen, hetwelk de invordering van de nieuwe belastingen en het ruitergeld in 1491 verwekte, en welke uitbarsting onder den naam van het Kaas- en Broodspel in de Geschiedenis is vermaard geworden; zijn huis te Alkmaar werd overvallen, en geheel uitgeplunderd. Hij ontkwam het lijfgevaar door de vlugt, dan zijn dienaar werd omgebragt.

Het schijnt, dat hij den bijnaam Korf, met welken hij bij Velius en anderen alleen bekend is, heeft erlangd, omdat hij zijnen dienaar ter invordering der belastingen, met eenen korf of mand rondzond.

Van Boschhuysen overleed te Alkmaar den 24sten Februarij 1506. Eene dochter van hem, Lutgaard genoemd, huwde aan Hugo van Zwieten.

Zie van der Woude, *Kronyk van Alkm.*, bl. 49; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 50; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 151; Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 517; J. J. Orlers, *Beschr. van Leyden*, bl. 461; Heemskerk, *Batav. Arcadia.* bl. 269; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 979; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 234; Boomkamp, *Alkm. en zijne Geschied.*, bl. 34, 50; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 273; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 293.

BOSCHHUYSEN (Krispijn Jansz. van), een bastaardzoon van Jan van Boschhuysen, wiens moeders naam men niet vermeld vindt, was in de zestiende eeuw Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland. Bij zijne huisvrouw Agnetie Pieters geene kinderen verwekt hebbende, maakten zij hunne aanzienlijke goederen, na alvorens ruime legaten aan de beiderzijdsche vrienden besproken te hebben, aan de regte Armen, zoo als in hunne testamenten stond uitgedrukt. De benoemde Executeurs dachten aan hunnen last te voldoen, met aan vele arme menschen ruime uitdeelingen te doen; doch gewaar wordende, dat velen hunner een slecht gebruik van die aalmoezen maakten, werden zij bedacht, om een middel uit te denken, ten einde beter aan de letter van het testament te voldoen, en zij begrepen, dat de arme Weeskinderen, voor de regte Armen konden worden gehouden. Dit gaven zij bij request aan het Hof van Holland te kennen, en verwierven, bij acte van den 17den Mei 1563, consent en autorisatie, om al hetgeen beide voorschreven boedels specteerde, tot geld te maken, en

daarvan een Arme-Weeshuis te 's Gravenhage te stichten; tot meerdere bekrachtiging, verkregen zij ook daarop approbatie en confirmatie van den Bisschop van Utrecht, Frederik van Toutenburch, bij brieven van den 16den October des zelfden jaars, zoodat van Boschhuysen en zijne vrouw als de stichters van het Weeshuis te 's Gravenhage kunnen beschouwd worden. Hij overleed in 1535.

Zie J. de Riemer, *Beschr. van 's Gravenhage*, D. I. bl. 511—514; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOSCHHUYSEN (Willem van) of Boshuysen, zoon van Willem van Boschhuysen en van Elizabeth van Noorden, eerst Kastelein van Woerden, daarna Baljuw van Rijnland, werd door den Stadhouder van Holland in het jaar 1481, met 400 gewapende Stalbroeders ter hulp gezonden van David van Bourgondië, den vijf en vijftigsten Bisschop van Utrecht, en woonde den 13den October van dat jaar het gevecht aan de Vaart omtrent Engelenburg, tegen die van Utrecht, bij, en werd dapper strijdende gevangen genomen, doch later weder gelost. Hij overleed in 1518, was getrouwd geweest met Lysbeth Coppier van Kalslagen, die hem bij haar overlijden in 1505, drie zonen en twee dochters naliet.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 879; Burman, *Utrecht. Jaarb.* D. III. bl. 517 en 521, die hem ter eerstgemelde plaatse abusivelijk Jakob noemt.

BOSCHHUYSEN (François van), Admiraal van den Koning van Spanje tijdens het verblijf van den Hertog van Alva hier te Lande, kwam in Mei 1568, met een eskader van acht schepen, op de Eems, om het leger van Graaf Lodewijk van Nassau te benaauwen. De Graaf, ten einde hiertegen te voorzien, gaf den 1sten Junij commissie uit aan Diederik van Sonoy, Hendrik Thomasz., Gerrit Sebastiaansz. van Gorinchem en meer andere vrijbuiters, om zich tegen Boschhuysen te verzetten. Deze ontnamen hem daarop een schip van honderd lasten en dreven hem den 10den Julij met de zijnen op de vlugt. Wind en tij beletteden de Geuzen hem verder te vervolgen, doch den volgenden morgen, daar de andere vrijbuiters niet volgen konden of wilden, tastten Sonoy en Sebastiaansz. met beide schepen Boschhuysens vloot aan en vermeesterden vier schepen en twee hulken met welke zij voor Delfzijl binnen liepen.

In 1570 behaalde van Boschhuysen als Admiraal op de Eems eenen grooten buit op de Geuzen-vrijbuiters. In het volgende jaar bragt hij den Staatschen groot nadeel toe, door het overmeesteren van vele hunner schepen, ofschoon hij moest zien, dat de groote Amsterdamsche Galei hem ontnomen werd. Hij voer de Zuiderzee in, verdreef van daar de Vrijbuiters, zeilde voorts naar het Kanaal, joeg 17 Geuzenschepen, die bij de Engelsche kust onder het kasteel van Dover lagen, op de vlugt, begaf zich toen weder naar de Zeeuwsche kusten en keerde na alzoo de zee gezuiverd te hebben, naar Enkhuizen terug, waar de vloot voor den winter werd opgelegd.

In 1572 zoekende Spaansch Krijgsvolk binnen Enkhuizen te brengen, werd hij aldaar gevangen door het volk en gedwongen aan zijne onderhebbende Scheepsbevelhebbers te schrijven, dat zij voor de stad zouden komen en hunne schepen stellen in handen der burgerij, zoo als sommigen ook deden. Voornamelijk was men op hem vertoornd, omdat hij, bij den oploop des volks een burger van Enkhuizen met stokslagen had durven aantasten. Eerlang werd van Boschhuysen evenwel in het geheim door de Regering losgelaten, waarop hij zich veiligheidshalve naar Amsterdam begat.

In dat zelfde jaar nog door den Prins van Oranje, Sonoy en Bardesius, aangezocht zijnde om van partij te verwisselen, liet hij de brieven onbeantwoord, ofschoon hij destijds daartoe wel genegen scheen, maar het innemen van Bergen in Henegouwen, Mechelen en andere plaatsen deed hem weder van gedachten veranderen. Later vertoonde hij zich met zijne schepen dagelijks voor Enkhuizen, doch met geen ander gevolg, dan dat drie zijner Hoplieden, met hunne manschappen overliepen en zich onder Oranje's eed begaven. Ook brandde hij op zekere tijd eenige huizen buiten de Noorderpoort af, zonder verder iets uit te rigten. In 1573 woonde hij, na eenige dagen te voren door een kogel in den arm gewond te zijn, als Vice-Admiraal op de *Heilige Geest*, een schip bemand met 115 koppen, den slag onder Bossu tegen Cornelis Dirksz. op de Zuiderzee bij, doch was een der eerste die de vlugt namen, en had naderhand de laaghartigheid, ten einde zijn eigen schande te bedekken, het verlies van den slag te wijten aan het slechte beleid van Bossu, die zich mannelijk verdedigd had.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 237 (169), B. V. bl. 340 (246), B. VI. bl. 371 (270), 372 (271), 404—406 (294—296), 413 (301); Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 315 noot, 318, 322 noot, 327, 329, 340, 343, 344 noot, 389 noot, 398 noot; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 209, 230—232, 239, 272; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuyzen*, D. I. bl. 106—109, 114, 132, 136, 137; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 80, 409; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. 274, 356, 357, 364, 382, 383, 384, 448; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, D. I. bl. 318, 326; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw.*, bl. 40—44; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 31, 79; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl* D. II. St. V. bl. 80, 163, 183—186, 189, 312—315; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. bl. 161; Gachard, *Corresp. de Phil. II.* T. II. pag. 230.

BOSCHIUS (Hieronymus). Zie Bosch (Jeronimo de).

BOSCHMAN (Willem Kornelisz.), Koorndrager te Amsterdam, werd den 4den December 1568 ten zwaarde verwezen, om, »dat »hij de wapenen tegen de Wethouderschap en Katholyke ingeze»tenen gedragen; het smeekschrift tegen het aannemen van meer»der knechten geteekend; een half last rogge helpen brengen »had in zestien tonnen, in ieder van welken een vaatje buskruid »stond, en welken daarna aan Brederodes knechten te Via»nen gezonden waren, zonder dat hij zulks der Wethouderschap »had aangebragt. Voorts had hij de eerste Preek te Overveen bij»gewoond, en nog onlangs te Sloterdijk, daar hij sedert eenigen »tijd gewoond had, vergaderingen met het zingen van Psalmen »gehouden ten zijnen huize."

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, bl. 312 en 313.

BOSCHMAN (Nicolaas), ook wel, hoewel verkeerdelijk Bosman gespeld, Luitenant bij het Tweede Regement Infanterie, onderscheidde zich bijzonder in een gevecht, den 16den April 1806 bij Pasewalk, tegen de Zweden geleverd. Wat er verder van hem geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie Lodewijk Bonaparte, *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 109; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 257.

BOSDIJK (Jacques François) zoon van Jacobus Bosdijk en van Apolonia Harinck, geboren te Goes, den 29sten November 1812, waar zijn vader Directeur en Dijkgraaf van den Wilhelmina-Polder was, legde zich van der jeugd af inzonderheid op het aanleeren van levende talen toe. In het jaar 1842 gehuwd met Mejufvrouw Elizabeth Antoinette Petit, Stadskostschoolhouderesse te Schoonhoven, vestigde hij zich in die stad als Touwfabrijkant, hield zich in den tijd, die hem restte, bezig met het schrijven en vertalen van werken, en verpoosde zich, door van tijd tot tijd de Nederduitsche Lier te handteeren. In het jaar 1846 vertrok hij met der woon naar Amsterdam, waar hij zich enkel met arbeiden voor den pers bezig hield, en ten gevolge van overspannen werkzaamheid den 26sten Februarij 1850 overleed. Hij had bij zijne echtgenoote, twee zoons en twee dochters verwekt, van welke echter alleen de jongste dochter, bij zijn overlijden nog in leven was.

Aan Bosdijks vruchtbare pen heeft onze Letterkunde de volgende werken te danken:

Nederland gedurende den opstand der Belgen. Goes. 1833. gr. 8°.

Honderd en een raadsels, Winterswijk en Kamp. 1835. 16°.

Dichterlijke boogontspanning. 1837. gr. 8°.

Lierzang, den schrijver van de Pleegzoon en de Roos van Dekama toegewijd. Schoonh. 1837. gr. 8°.

Tweede en derde honderdtal raadsels. Schoonh. 1839. 16°, 2 st.

Agneta van Kruiningen. Geschiedkundig romantisch tafereel uit den tijd van Graaf Floris den Vijfden. Amst. 1839. gr. 8°.

De Waardin. Een verhaal uit het midden der 17de eeuw. Amst, 1839 en 1840. gr. 8° 4 deel. met vignetten.

De Koning heerscht niet meer! de Koning heerscht! harptoonen voor Oranje en Nederland, na den overgang der Kroon. Schoonh. 1840 gr. 8°.

Het jaar der dwaasheid. Een geschiedkundig verhaal uit de 17de eeuw. Gor. 1840. gr. 8°.

De Zeeuwsche balling. Een geschiedkundig verhaal uit de Grafelijke regering. Gor. en Amst. 1841. gr. 8°. met pl.

Ignatius, Geschiedkundig romantisch verhaal uit het tweede tijdperk van het Christendom. Amst. 1841. gr. 8°. 2 dln.

Vierde honderdtal raadsels. Zier. 1842. 16°.

Het beleg en de verdediging van Haarlem in 1572—1573. Schoonh. 1843 en 44, 3 dln. gr. 8° met platen.

Belangrijke stukken voor Geschied- en Oudheidkunde, zijnde bijlagen en aanteekeningen betrekkelijk het beleg en verdediging van

Haarlem in 1572—73. Schoonh. 1844. gr. 8°, beide laatste werken onder den pseudo-naam van J. van de Capelle.

Bloemen en Vruchten. Haarl. 1846. gr. 8°.

De Amsterdamsche plantaadje. Amst. 1846. gr. 8°.

De bruid van den doode. Een familie-tafereel uit den tijd van Lodewijk XV. Amst. 1846. gr. 8°.

Klaverblad van vieren. Zier. 1846. gr. 8°, beide laatsten onder den pseudo-naam van C. F. van de Velde.

De zeeslag van Reimerswaal. (28 *Jan.* 1574), vervaardigd voor de declamatie. Amst. 1847. gr. 8°.

Het beleg en de moord van Oudewater in 1575. Amst. 1847. 2 dln. gr. 8°, onder den pseudo naam van J. van de Capelle.

Praktisch handboekje voor liefhebbers van Zang- en Kamervogels, behelzende derzelver behandeling, oppassing, voeding, enz. Amst. 1847. kl. 8°.

Hoe men het verst komt. Een blik op het leven en de maatschappij in onzen tijd. Utr. 1848. gr. 8°.

Schout Foppens en Aecht Jafies, Historisch romantisch tafereel uit den tachtigjarigen oorlog. Amst. 1848. gr. 8°, onder den pseudo-naam van J. van de Capelle.

Gedenkschrift ter inhuldiging van Z. M. Koning Willem III in de Nieuwe kerk te Amsterdam 12 *Mei* 1849. Haarl. en Amst. 1849. gr. 8°, met uitslaande platen.

Achter de schermen. Een verhaal uit den laatsten tijd. Utr. 1849. gr. 8°.

Bovendien bestaan er nog onderscheidene door hem uit het Fransch, Deensch, Engelsch en Hoogduitsch vertaalde werken. Ook treft men in onderscheidene Jaarboekjes van zijne Dichtvruchten aan.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BOSHAMER (Johannes), geboren te Dordrecht den 29 Januarij 1800, was de oudste zoon en leerling van den nog levenden zeeschilder Johan Hendrik Boshamer.

Hij schilderde eerst watergezigten; doch ging vervolgens tot het portretteren en het vervaardigen van kaars- en lamplichten over, van welke men behaaglijke proeven op onderscheidene tentoonstellingen heeft mogen beschouwen, die dan ook gereedelijk plaats vonden in de verzamelingen der liefhebbers. Niettegenstaande hij, uithoofde van eene verlamming aan regterarm en hand, genoodzaakt was met de linkerhand te werken, beoefende hij de kunst met ijver, en was, even als zijn Vader, Lid van het genootschap *Pictura* te Dordrecht, waar hij ongehuwd overleed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 195; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSHUIZEN (Jan, Claas, Krispijn Jansz., Willem en François van). Zie Boschhuysen.

BOSHUIZEN (Jakob) woonde als Kapitein den zeeslag in de Sont tusschen de Nederlanders onder Wassenaer Obdam en de Zweden onder Wrangel in 1658, bij, en muntte door dapperheid uit. Ook was hij later bij de verdere gevechten in die streken tot in het jaar 1660, toen hij, onder het bevel van den Vice-Admiraal Kortenaer, naar het Vaderland terugkeerde.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 155, 204; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. St. I. bl. 260.

BOSIUS (Jakob). Zie Castro (Jacobus a).

BOSKAM (J.), geboren te Nijmegen, was een Stempelsnijder, die in het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw, moet geleefd hebben, en van wien in van Loon, *Beschrijving der Nederlandsche Historipenningen*, onderscheidene Gedenk- en Pronkpenningen gevonden worden. Nadat hij eenige keurig bewerkte stempels voor gedenkpenningen, zoo als op den Rijswijkschen Vrede, op Prins Willem II, op den slag bij Neerwinden, en op meer andere groote gebeurtenissen, ons Vaderland betreffende, alsmede op merkwaardige personen, had gesneden, vertrok hij naar Berlijn, alwaar hij eenen bijzonder fraaijen gedenkpenning op het huwelijk van den toenmaligen Kroonprins bewerkte. Het schijnt, dat hij in 1706 aldaar nog in leven was; vermoedelijk is hij er ook overleden.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 288 en 289; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSKOOP (Johannes), geboren te Rotterdam den 20sten Januarij 1714, werd in het jaar 1736, Proponent zijnde, beroepen tot Predikant in de Kethel, vervolgens in het jaar 1739 te Rijswijk bij 's Gravenhage, naderhand in het jaar 1740 te Utrecht en in 1746 te Amsterdam, waar hij den 1sten Junij 1772 overleed In 1755 was hij gehuwd met Johanna Bontekoning, die hij kinderloos als weduwe achterliet. Boskoop, die zoowel met de pen als door mondeling onderwijs leerde en stichtte, heeft door den druk gemeen gemaakt.

Eerste en Laatste Uytrechtsche Kerkreeden, by gelegentheyd van Intree en Afscheyd van dezelve Gemeente Gods aldaar. Uytr. 1746. 4°.

Intree Reeden tot de Gemeente Gods te Amsterdam over Zach. IV vs. 4—7. Amst. 1746. 4°.

Jacobs Pragtige Uytvaart, beschouwdt op den dag der Begraaffenis van den Doorlugtigen Prins van Oranje en Nassauw W. C. H. Friso, Erf-Stadhouder enz. enz. in een Leerreeden over Genesiss L vs. 1—4. Amst 1752. 4°.

Gods Alwetenheit van David beschouwdt, betoogd en zich ten nutte gemaakt in den CXXXIX Psalm. Amst. 1762. 4°.

Lykreden op D. Molenaar en zijne Huisvrouw. Rott. 4°.

Leerredenen over Ruth I vs. 14—17. Amst. 1766. 4°.

Leerredenen over het VII kapittel van Lukas. Amst. 1768. 4°.

Lykreden op Ds. Temmink. Amst. 1768. 4°.

Dankreden wegens deszelfs XXV jarigen Predikdienst over Exod. XV vs. 2. Amst. 1771. 4°.

Er bestaan portretten van Boskoop, gegraveerd door Johannes Folkema in 4° en in folio, door Johannes Houbraken, naar de schilderij van Johannes Maurits Quinkhard, in 8° en in folio, het laatste met het volgende bijschrift van Arnold Hoogvliet.

Dus stelt de Kunst het Beelt van Boskoop ons ten toon:
Wy kunnen in 't gelaat nog d'eedle Vriendschap lezen,
Vorst Jezus Bruit beschouwt haar Godstolk in dit Wezen.
De Godgeleertheit juicht, en kent haar echte zoon:
Ja zelfs de Waarheit dreigt, door Godsvrucht aangedreven,
Dien Amstelpriester, in dit Beelt, een kus te geven.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Naaml. der Predik. te Amsterdam*, bl. 39, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOSKOOP (Jacob van), schijnt in het midden der vorige eeuw de Dichtkunst beoefend te hebben, althans wij vinden van hem vermeld:

Vernedert Nederland in de Beginselen verhoogt en opgeluystert door de algemeen, onverwagte, spoedige, gelukkige, hoogtydige en plechtige Verkiezinge, Aanstelling en Inhuldiging, van zyne Hoogheyd den Heere W. C. H. Friso tot Stadhouder enz. enz. Opgedragen aan Zijn Vorstelijke Hoogheyd, deszelfs Koninglijke Gemalinne en verdere luysterrijke Familie, met een Voorrede aan gansch Nederland toegezongen. Rotterd. 1747. 4°.

Aangezien wij dit werkje evenwel slechts bij name kennen, kunnen wij over de dichterlijke waarde evenmin oordeelen, als wij weten te zeggen, of de volgende werkjes van van Boskoops hand in proza of in verzen geschreven zijn.

Het in de Beginselen Verhoogde Nederland, verder opgeluystert: Inzonderheyd door het Erflijk verklaaren der hooge Waardigheyd des Stadhouderschaps met den aankleeve deszelfs in de regt Vorstelyke Familie Zijns Doorl. Hoogh. Willem Carel Hendrik Friso, zoo in de Mannelyke als Vrouwelyke Linie, alsmede door de daar opgevolgde hooge geboorte van Willem V, Graaf van Buuren enz. 2de stuk. Rotterd. 1748. 4°.

Nederlandsche herstelde Luyster, nog merkelijk aangewassen door de blyde opdaging eener langgewenste Vreedezon, enz. of de gesloten Vreede in deszelfs verwonderenswaerdige Opkomst, zijnde dit het 3de en laatste stukje. Rotterd. 1749. 4°.

Gedenk-Pylaar, omvlogten op het 60ste jaar der Geboorte van den Heer Ds. B. ten Dam, Predikant te Rotterdam. Rotterd. 1749.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV.

BOSMA (Benjamin), een Fries, was een zeer ervaren Wis- en Natuurkundige, in welke beide wetenschappen hij in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam met zeer veel lof, onderwijs gaf. Van hem ziet het licht:

Volledig zamenstel van lessen over de Natuurkunde, waarvan in 1793 te Utrecht eene tweede druk het licht zag.

Zie Ekama, *de Fris. Ingen. Mathem. inprimis fert.*, pag. 46 et 47; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BOSMAN (Gijsbert), geboren te Utrecht, oefende zich eerst in de Regtsgeleerdheid, en werd den 6den December 1627 in de Hoogeschool te Anjou voor Licentiaat in de Regten aangenomen, maar legde zich naderhand op de Godgeleerdheid toe en werd Pastoor te Aarlanderveen, welk ambt hij tot aan zijne dood bekleedde. Hij wordt als een goed Latijnsch Dichter vermeld.

Zie v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 885; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*

BOSMAN (Willem), geboren te Utrecht den 12den Januarij 1672, trad, naar het schijnt nog zeer jong, in dienst van de Nederlandsche West-Indische Compagnie, en, na onderscheidene jaren den post van Koopman op de Kust van Guinea te hebben waargenomen, werd hij Opperkoopman van Axim en eindelijk Raad en Opperkoopman op het Kasteel George d'Elmina, mitsgaders tweede Persoon van de kust van Guinea (na den Gouverneur-Generaal). Terwijl hij zich in dat land bevond, werd in 1695 het Fort Vredenburg, waar hij destijds gezag voerde, des nachts door de Negers aangetast, doch, niettegenstaande de bezetting nog geen twintig man sterk was, dwong Bosman den vijand, na vijf uré strijdens, met verlies af te wijken. Hij zelf had slechts twee gekwesten bekomen.

Gedurende een veertienjarig verblijf in die streken, bezocht Bosman bijna alle de merkwaardige plaatsen en na in het Vaderland te zijn teruggekeerd, zond hij de beschrijving van hetgeen hij gezien had in het licht, onder den titel van:

Naauwkeurige Beschrijving van de Guinese-, Goud-, Tand- en Slavenkust, nevens alle desselfs Landen, Koningryken, en Gemenebesten; van de Zeeden der Inwoonders, hun Godsdienst, Regeering, Regtspleging, Oorlogen, Trouwen, Begraven, enz. Mitsgaders de gesteldheid des Lands, Veld- en Boomgewassen, alderhande Dieren, so wilde als tamme, viervoetige en kruipende, als ook 't Pluimgedierte, Vossen en andere zeldzaamheden meer, tot nog toe de Europeërs onbekend. Amst. 1704, waarvan de tweede druk, *van veel fouten gesuyverd en vermeerdert, en met veel nieuwe fijne Kopere Platen vermeerderd en vercierd in* 1709 (niet, zoo als de Chalmot zegt, in 1711) te Amsterdam het licht zag.

Dit werk verscheen in het Fransch vertaald onder den titel van *Voyage de Guinée.* Utrecht 1705 12° met kaarten en platen. Ook werd het overgezet in het Engelsch, Londen 1705 8° en 1721; in het Hoogduitsch, Hamburg 1706, in 8° en in het Italiaansch naar de Fransche vertaling, Venetië 1752—1754 in folio. Het is geschreven op eenen vrolijken, soms snaakschen trant, met naïve eenvoudigheid, die overal het merk der waarheid draagt. De vrij luchtige stijl gaat somtijds tot het dartele over, waarover de Schrijver zich zelfs in de voorrede meent te moeten verontschuldigen. Hij kon zich daartoe ook beroepen op de omstandigheid, dat hij geen deftige Reisbeschrijving, maar eene reeks van gemeenzame brieven over zijn onderwerp heeft uitgegeven, aan onderscheidene personen in het Vaderland geschreven, en die den natuurlijken, zedelijken staatkundigen toestand des Lands en van zijne bewoners op eene ongedwongene en behagelijke wijze schilderen. Voor het werk staat het afbeeldsel van Bosman, met het volgende bijschrift van Daniel Havart.

Dit 's Bosman, kunstig hier geschilderd naar het leven
Dog aan zyn Oordeel, Ryp Vernuft en Vluggen Geest,
Die in zyn jonkheyd wel uytschitt'ren op het meest,
Kan niemand, die 'er leeft den juysten omtrek geeven:
Plaatsnyder, hou terug uw staal-penzeel, of stift;
'Tis Bosman, die zig zelf best schilderd in dit schrift.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 76; de zelfde, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 407—412; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 354; *Biogr. Univers.*; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 740, 907.

BOSMAN (Barend), geboren even buiten Dordrecht, vermoedelijk in 1742, werd door zijnen schoonbroeder Wouter Uiterlimmige in de Teeken- en Schilderkunst onderwezen, en, vervolgens het schilderen van miniatuur-portretten beoefenende, hield hij zich te 's Gravenhage, te Amsterdam en elders in Holland op. In de beste tijd zijns levens maakte hij met miniatuurschilderen veel opgang en was beroemd als een voornaam Toonkunstenaar, die voortreffelijk op de dwarsfluit speelde.

Van eene ongemeen schoone gedaante en daarbij wellevend zijnde, was hij zeer in aanzien bij de groote wereld, vooral bij de schoone sekse.

Na gehuwd te zijn, begaf hij zich met der woon naar 's Hertogenbosch, waar hij in 1807 overleed.

Op het laatst zijns levens leed hij veel door jichtpijnen, zoodat hij weinig meer aan de kunst deed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 330 en 331; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSMAN (Jan), zoon van Jan Bosman en van Maria Doorschot, geboren te Rotterdam den 12den Maart 1750, werd, na aan de Hoogeschool te Leiden zijne studiën volbragt te hebben, in het jaar 1779 Predikant te Opperdoes, vervolgens in het jaar 1780 in de Beemster, en daarna in 1783 te Geervliet, van waar hij in 1794 beroepen werd tot Hoogleeraar der Wijsbegeerte en Akademieprediker te Groningen; terwijl hij tevens als Predikant te Zierikzee was beroepen, waarvoor hij bedankte. Hij aanvaardde het Hoogleeraarambt te Groningen den 26sten November 1794, met het houden van eene plegtige Redevoering *over het groote nut dat voor de beoefenaars der Wijsbegeerte uit het lezen der schriften van Cicero moet voortvloeijen* (1). Te Groningen verwierf hij met zijne kerkelijke welsprekendheid grooten roem. Op vereerende uitnoodiging der Stedelijke Regering van Groningen voerde hij het woord den 19den December 1799, bij gelegenheid der feestviering, waarbij het verdrijven der Engelsche en Russische legers uit Noord-Holland plegtig met dankzegging werd herdacht. De feestrede is in druk verschenen en de spreker door de Regering met een kostbaar geschenk van zilver vereerd. Reeds als Hoogleeraar te Groningen gevestigd, werd hij tot Predikant naar Amsterdam beroepen, waarvoor hij echter heeft bedankt. Als Hoogleeraar moet hij, volgens het oordeel van bevoegde beoordeelaars, in hooge mate de gave magtig zijn geweest, om de afgetrokken waarheden der Bespiegelende Wijsbegeerte duidelijk en bevattelijk voor te stellen en te verklaren, zoodat die zelfs door eerstbeginnenden terstond werden begrepen. Hij overleed te Groningen den 8sten Januarij 1804, en was gehuwd geweest met Maria Clasina van Crimpen, die hem echter in jeugdigen leeftijd door den dood ontviel en hem naliet eenen zoon Jan Bosman, Medicinae Doctor, vroegtijdig overleden, en eene dochter Elizabeth Bosman, eerst gehuwd geweest aan Samuel Tresling, Geneesheer te Groningen, en later aan Mr. J. Le Maire, Regter der Instructie bij de Regtbank van eersten aanleg te Leeuwarden.

Zie H. Muntinghe, *Acta Saec.*, pag. 55, 121, uit aanteekeningen van de familie aangevuld.

BOSMAN (Nicolaas). Zie Boschman (Nicolaas).

BOSSAART (Thomas Willibrord). Zie Bosschaert (Thomas Willibrord).

BOSSCHA (Herman), zoon van Pieter Bosscha en van Catharina Posthumus, geboren den 18den Maart 1755 te Leeuwarden, waar zijn vader Secretaris van den Hove van Friesland was, legde onder de leiding van den geleerden Valentius Slothouwer de eerste gronden der Oude talen, en werd in 1770, dus met zijn vijftiende jaar, met veel lof tot de akademische lessen bevorderd, na het reciteren van een, door hem zelven vervaardigd, Latijnsch dichtstuk *over den door de deugd en de ondeugd aangezochten Hercules* (2). Wegens zijne jonkheid, echter, begaf hij zich niet dadelijk naar de Friesche akademie, maar naar het Deventersch athenaeum, alwaar hij aan de bijzondere leiding van den geleerden Johannes Ruardi werd toevertrouwd, die toen aldaar het conrectoraat bekleedde, en genoot er eenigen tijd het onderwijs van den Hoogleeraar Everwinus Wassenbergh. Toen deze echter naar Franeker beroepen, en door Ruardi opgevolgd werd, bleef hij het openbaar en bijzonder onderwijs van dezen laatsten genieten. Daarenboven woonde hij de lessen van Abramus Fredericus Ruckersfelder, over de Oostersche talen, en die van Nicolaus Heyneken, over de Logica, bij. Na aldus, vooral door den kundigen Ruardi, tot den echten smaak voor het schoone en goede te zijn opgeleid, begaf hij zich naar de Friesche Hoogeschool, en mogt zich aldaar verblijden in de bijzondere vriendschap van Wassenbergh, met wien hij naderhand eene schoone vertaling der Levens van Plutarchus leverde, en van den

(1) *Oratio de insigni utilitate ex lectione Ciceronis in Philosophiae cultores redundante.*

(2) *De Voluptate et virtute Herculem allicientibus.*

onvergetelijken Joannes Schrader, door wiens voorbeeld en aanmoediging vooral hij zijnen aanleg en lust tot de Latijnsche poëzij, meer en meer voelde ontwikkelen. Voorts voegde hij, bij de beoefening van de Oude letteren, de Regtsgeleerdheid, en hoorde daarover de lessen van Hermanus Cannegieter en Elias Wigeri; terwijl hij tevens niet verzuimde die van den beroemden Jean Henri van Swinden over de Wijsbegeerte, bij te wonen. Aldus, gedurende vijf jaren, zich met den meesten ijver op de verkrijging van die kundigheden hebbende toegelegd, welke den waren beoefenaar der letteren onmisbaar zijn, kon het wel niet anders, of men moest op hem, dien een Schrader en Wassenbergh met hunne bijzondere gunst vereerden, al spoedig het oog laten vallen bij de vervulling van eene letterkundige betrekking. En inderdaad, nog naauwelijks zijn een en twintigste jaar ingetreden zijnde, werd hij tot Rector der Latijnsche scholen te Franeker benoemd, en aanvaardde in Julij 1776 dien leerstoel, met het houden eener redevoering: *over de voornaamste oorzaken, welke de Oude Geschiedenis onzeker en duister hebben gemaakt* (1).

Niet lang hierna boden de bezorgers der school te Gouda hem, op zeer voordeelige voorwaarden, het conrectoraat in die stad aan; doch hij begreep, om meer dan eene reden, hiervoor te moeten bedanken. Anders dacht hij over het aanbod, hem in 1780 gedaan door Curatoren der scholen te Deventer, waar hem het rectoraat werd opgedragen. In het volgende jaar aanvaardde hij dezen nieuwen post met eene doorwrochte redevoering: *over de waardigheid van het ambt van Onderwijzer en de voornaamste eigenschappen, welke daartoe vereischt worden* (2). Zeven jaren had hij, met den lofwaardigsten ijver, in dezen werkkring gearbeid, en bij allen den lof van meer dan gewone kunde, regtschapenheid en beminnelijke zedigheid verdiend, toen de omwenteling van 1787 hem, die uit overtuiging de toen onderliggende partij aankleefde, op het verlies van ambt en betrekking te staan kwam: want zijne Muze had hem gezangen voor Vaderland en vrijheid doen ontboezemen, die, hoe welluidend ook en door alle kunstkenners geacht, evenwel in het oor van hen, die thans den toon gaven, wanklank waren. Dan, even als in zoo vele andere omstandigheden, was ook deze noodlottigheid de weg tot ruimer werkkring en grooter roem: want nog geen drie jaren waren verloopen, of hij werd aan het Veluwsch Gymnasium te Harderwijk, onder den titel van Subconrector, aangesteld, en, ofschoon die post van minder aanzien was dan de verlorene, legde deze echter den grond tot zijne verdere bevordering.

Nu aan de letteren wedergegeven, bleek het meer en meer, hoe men de verdiensten van Bosscha, ook elders, op prijs leerde stellen. Immers niet lang hierna ontving hij eene beroeping als Rector en Hoogleeraar aan het Gymnasium te Lingen. Hiervoor echter bedankende, werd hij, ten bewijze hoe zeer allen over dit zijn besluit verheugd waren, niet slechts tot het conrectoraat zijner tegenwoordige standplaats aangesteld, maar ontving hij tevens van den Senaat der Geldersche Hoogeschool de zeldzame eer, dat hem het doctoraat in de beide regten, eershalve, met de meeste plegtigheid werd opgedragen.

Toen hij nu, na de omwenteling van 1795, eervol naar Deventer werd teruggeroepen, wendde men te Harderwijk alle pogingen aan, om hem tot Hoogleeraar in de Geschiedenis, Grieksche taal en Welsprekendheid te doen benoemen, hetwelk dan ook gelukte.

Tot een bewijs hoe zeer Bosscha de achting zijner stadgenooten wegdroeg, werd hij, bij gezegde omwenteling, met eenparige stemmen van de daartoe opgekomen burgers, aangesteld tot een der Gelastigden tot het werk der Regeringsverandering, terwijl die Gelastigden zelve Bosscha tot hunnen Secretaris verkozen.

In Junij 1795 aanvaardde hij zijne nieuwe waardigheid aan de Geldersche Hoogeschool met eene plegtige redevoering: *over de beoefening der Grieksche en Latijnsche letterkunde, inzonderheid den burgers van een vrij Gemeenebest aan te bevelen* (3). Twee jaren daarna sprak hij, bij het nederleggen van het Rectoraat, eene Latijnsche verhandeling uit, ten betooge dat men *de studie der letteren met het lezen der Dichters moet beginnen* (4).

Hij bekleedde tot 1804 zijnen post onafgebroken, en met zijnen meer dan gewonen ijver, tot vorming van jonge geleerden en in de bevordering van smaak en beschaving.

(1) *De causis praecipuis, quae historiam veterem incertam reddiderint et obscuram.*

(2) *De muneris scholastici dignitate, et primariis, quas idem postulat virtutibus.*

(3) *Oratio de Graecarum Romanarumque literarum studio, liberae reipublicae civibus inprimis commendando.* Harderw. 1795, 4°.

(4) *Oratio de humanitatis studio à Poëtarum lectione vel maxime incipiendo.* Harderw. 1797, 4°.

In dien tusschentijd echter had het hem niet aan gelegenheid ontbroken, om zijne tegenwoordige loopbaan tegen eene nog luisterrijker te verwisselen: want, toen men in 1798 bezig was met het organiseren van het openbaar onderwijs, en men daartoe een bijzonder ministerie oprigtte, kreeg Bosscha, in Junij van dat jaar, een besluit van het intermediair uitvoerend bewind, waarbij hij aangesteld werd tot Chef van het eerste bureau van agentschap van nationale opvoeding; doch den stillen werkkring eens geleerden kiezende boven het woelige en wisselvallige leven van eenen Staatsman, ofschoon dan ook in verband gebragt met de beoefening der letteren, wees hij, bij eene missive aan het toenmalig bewind, de eer dezer verkiezing van de hand. Desniettegenstaande werd hem, in het jaar 1800, van gouvernementswege de redactie opgedragen van een tijdschrift, onder den titel van: *Bijdragen tot den staat en verbetering der geleerde scholen in de Bataafsche Republiek*, aan welk werk hij wel gearbeid heeft, hoewel het, door de noodlottige tijdsomstandigheden, niet in het licht verschenen is.

Zich dus geheel en al aan de wetenschappen toewijdende, versierde hij de Geldersche akademie tot den jare 1804, terwijl hij niet slechts als Letterkundige, maar ook als Bibliothecaris, hare belangen ijverig behartigde; doch toen Groningen en Franeker beide hem, in dat jaar, zochten tot zich te trekken, oordeelde hij den hem aan eerstgenoemde Hoogeschool aangeboden hoogleeraarsstoel in de Historiën en Oudheden te moeten aannemen. Dezen post aanvaard hebbende met eene schoone redevoering: *over den vroegtijdigen en uitnemenden aanleg der Nederlanders, niet slechts tot beschaafdheid van zeden, maar ook tot den regten smaak van geleerdheid* (1), wist hij ook aldaar spoedig zich de achting en vriendschap van allen te verwerven; maar vond zich, na verloop van naauwelijks twee jaren, op eens tot geheele andere werkzaamheden geroepen. Want daar destijds het rectoraat der Latijnsche scholen te Amsterdam open gevallen was, werden Curatoren te rade, om, ter vervulling van dezen post, waarmede de roem en bloei dezer aanzienlijke school zoo naauw verbonden is, naar eenen man om te zien, die dezen roem krachtdadig kon handhaven, en lieten het oog vallen op Bosscha, wien zij wisten, dat het onderwijs der jeugd steeds zoo naauw ter harte genomen had en nog nam. Ofschoon deze nu eenen post bekleedde, welke op zich zelven in waardigheid boven het rectoraat verheven was, zette hij, die altoos een groot behagen geschept had, om vooral jonge kweekelingen in den tempel der zanggodinnen in te leiden, alle valsche eerzucht, alsof hij eene mindere waardigheid boven eene hoogere verkoos, ter zijde; en gaf, alleen gedachtig aan het nut, dat hij meende te kunnen stichten, gehoor aan de inspraak van zijn hart, en aanvaardde, in Julij 1806, het bestuur der Latijnsche scholen te Amsterdam, waar hij, bij de eerst volgende promotie, eene redevoering: *over den Koophandel als hoofdbron der menschelijke beschaving* (2) hield.

Had hij nu, door deze zijne keus, de waardigheid van Hoogleeraar opgeofferd, deze werd hem nog in het zelfde jaar hergeven, doordien de Hoogleeraar van Lennep, als eene hulde der verdiensten, aan den waardigen man toegebagt. ten zijnen behoeve, zoo ongezochten als edelmoedigen afstand deed van een gedeelte zijner professie. Diensvolgens werd Bosscha Hoogleeraar in de Geschiedenissen van de midden- en latere eeuwen van het Vaderland, welke waardigheid hij aanvaardde met eene plegtige rede *ter aanprijzing van de Geschiedenis der Middeneeuwen* (3).

Thans in zijn geliefdkoosd vak, op de vereerendste wijze, geplaatst, midden in den kring van geleerde en hoogst geachte vrienden, eeniglijk ijverende voor den bloei der echte beoefening der Ouden, en den luister der hem toebetrouwde school, genoot Bosscha de achting van allen, die ware verdiensten weten op prijs te stellen, en wist hij, ook in de benardste tijden onzer onderdrukking, die alle grondig onderwijs met den ondergang dreigden, den roem der Hollandsche vastheid, zoo in karakter als in wetenschappen, op eene edele wijze te handhaven, en was hem geen last te zwaar, geen werk te moeijelijk, dat tot nut der menschheid strekken kon, hetwelk hij niet volvaardig op zich nam en ijverig ten uitvoer bragt.

Dat iemand, met zoo groote verdiensten, door verschillende Maatschappijen tot Lid werd aangenomen, behoeft nauwelijks eenige melding, en het kan wel zijnen roem, maar niet zijne waarde vergrooten,

(1) *De Batavorum ingenio, cum ad morum humanitatem, tum ad doctrinae elegantiam, et mature et eximie composito.*

(2) *De Mercatura humanitatis matre.*

(3) *De studio historiae medii aevi commendando.*

dat hij Lid was van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van de Haarlemsche, Leydsche, Utrechtsche, Zeeuwsche en andere Maatschappijen in ons Vaderland.

Bosscha overleed den 12den Augustus 1819. Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Cecilia Drabbe, die hij reeds in 1780 verloor, daarna met Helena Scheers, bij wie hij drie zonen en even zoo vele dochteren verwekte. Zijne zonen waren: Pieter Bosscha, geboren te Deventer den 21sten October 1788, thans Hoogleeraar in de oude Letterkunde aan het Athenaeum te Deventer; Hendrik Bosscha, die volgt, en Johannes Bosscha, geboren te Harderwijk den 19den Maart 1797, thans rustend Hoogleeraar in de oude Letterkunde aan het Athenaeum te Amsterdam.

Herman Bosscha heeft, zoo voor de studerende jeugd als voor het algemeen, onderscheidene nuttige schriften in het licht gegeven als daar zijn:

Blair, lessen over de redekunst en fraaije letteren, uit het Engelsch vertaald, Amst. 1788, 3 deelen, gr. 8°, waarvan eene tweede uitgave in 1804 te Utrecht is verschenen.

Musa Daventriaca. Davent. 1786, 8°.

Auspicia muneris scolastici in Ill. Gymn. Vel. Harderv. Gelr. 1790.

Bibliotheca Classica, sive lexicon manuale, quo nomina propria pleraque apud. scriptores Graecos et Romanos maxime classicos obvia illustrantur. Davent. 1794, 8°, waarvan in 1816 een tweede druk het licht zag.

Symbola critica in Propertium, medegedeeld in de *Verhandeling van het* Provinciaal Utrechtsche Genootschap, D. III. bl. 211—226.

Pax Ambianensis Publice celebrata in academia Hardervicena. Harderw. 1802, 4°, welk gedicht zelfs te Parijs bij Didot herdrukt is.

Initia lectionis scholasticae. Amst. 1804, 12°, waarvan in 1816 een derde druk verscheen.

Denon, Reizen in Opper en Neder Egypten, gedurende de veldtogten van Buonaparte, uit het Fransch vertaald. Amst. 1806, 3 deelen, met kaarten en platen.

Belgica libera, ad principem Gulielmum Auriacum, carmen festum. Amstel. 1814, 4°.

Geschiedenis der Nederlandsche Staatsomwenteling in 1813. Amst. 1814—1817, 2 deelen in 4 stukken 8° met portretten.

Disputatio de male neglecto Poëseos Latinae studio. Amst. 1817, 8°.

Carmen de inventae typographiae laus Kostero Harlemensi potenter tamen assertâ.

Voorts moeten er nog andere dan de hier boven opgegevene werken door Bosscha vertaald, doch zonder zijnen naam uitgegeven zijn. Bovendien leverde hij in 1808 eene nieuwe uitgave van:

Strüchtmeijer, Rudimenta linguae Graecae.

Ook bewerkte hij met Everwinus Wassenbergh:

Plutarchus, levens van doorluchtige Grieken en Romeinen, onderling vergeleken; uit het Grieksch vertaald met aanteeken. Amst. 1789—1809, 13 deelen, 8° met platen. Waarvan in 1825 en volgende jaren een tweede druk met vermeerderingen, door de zorg van den geleerden Barend Frederik Tydeman, in het licht kwam.

Na Bosscha's dood verscheen nog:

H. Bosscha Poëmata. Editionem curavit P. Bosscha. Davent. 1820, 8°.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door T. Koning, 8°, en voor de *Levens van Plutarchus*.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 349; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 435 et 436; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1804, D. II. bl. 36, 1805, D. I. bl. 1, 1806, D. II. bl. 209, 1807, D. II. bl. 324, 1808, D. I. bl. 395, 1809, D. I. bl. 269, 1819, D. II. bl. 114 en 115; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, 1815, D. II. bl. 281—282, 1819, D. II. Bl. 213—215; *Galerie des contemp.*; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, pag. 248—249; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst- en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 537 en 538, D. III. bl. 242 en 243; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Neerland.*, pag. 560—562; Feith en Kantelaar, *Bijdrag. ter bevorder. der Schoone Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 124—169; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 245; de Wal, *de Clar. Fris. Jurecons., Annot.*, pag. 375—378; *Biogr. Nation.*; Fransen van Eck en P. Bosscha, *het Tweede Eeuwf. van het Athen. te Deventer*, bl. 74; van Lennep, *Ill. Amstelod. Athen. Memorabilia*, pag. 221, 284 et 285; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op die Naaml.*; *Biogr. Univ.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 234, 456, 512—516, 605, 630.

BOSSCHA (Johannes), een broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 21sten April 1766, kwam, na de eerste gronden der Oude taalkunde in zijne geboortestad gelegd te hebben, onder het opzigt en onderwijs van zijnen broeder, toen Rector der Latijnsche scholen te Deventer, en werd, na het houden van eene lofspraak op den Vrede, plegtig bevorderd naar de doorluchtige school in dezelfde stad. Hier hoorde Bosscha, gedurende den tijd van twee jaren, de lessen van den Hoogleeraar Jacobus Terpstra in de Latijnsche en Grieksche Letterkunde en in de Geschiedenissen. Nu begaf hij zich, ter verdere voortzetting zijner letteroefeningen, naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij het onderwijs genoot van Theodorus van Kooten in de Oude Letterkunde, van Everwinus Wassenbergh in de Grieksche Letterkunde en van Johannes Valckenaer in de Regtsgeleerdheid.

Eene teleurgestelde hoop op het rectoraat der Latijnsche scholen te Dockum, hetwelk hem door de Regering dier stad reeds genoegzaam toegezegd was, en welke mislukking hem, na de staatsverandering in het jaar 1787, aan alle bevordering in zijn Vaderland deed wanhopen, was oorzaak, dat hij zich liet overhalen, om, op een gunstig uitzigt op beter geluk, zoo het scheen, het opzigt en onderwijs van twee zonen van Balthasar Elias Abbema, die zich toen te Parijs gevestigd had (1), op zich te nemen. Bijna zeven jaren in die stad vertoevende, beleefde hij aldaar de geduchte Staatsomwenteling, welke hem en Abbema, wiens vriend en Secretaris hij was geworden, onder het schrikbewind in groot levensgevaar bragt.

In het jaar 1795 uit Frankrijk terug gekomen zijnde, om zijne bloedverwanten te bezoeken, zonder nog het voornemen te hebben om in zijn Vaderland te blijven, werden hem de sterkste aanzoeken gedaan om deel aan het Bestuur te nemen, en, na voor eenen en anderen post bedankt te hebben, liet hij zich eindelijk de verkiezing tot Raadsheer in het Hof van Friesland welgevallen. Eer hij dit ambt aanvaardde, vervoegde hij zich bij den Akademischen Senaat te Harderwijk, ter verkrijging van het meesterschap in de Regten; hij verkoos die bevordering aldaar te zoeken, omdat zijn broeder toen aan die Hoogeschool het hoogleeraarsambt bekleedde. Men oordeelde op goede gronden, dat zijne aanstelling tot Lid van een Geregtshof een anders gewoon onderzoek zoo onnoodig als ongepast maakte. De Senaat besloot derhalve, hem de begeerde waardigheid, eershalve en zonder voorafgaand onderzoek, met buitengewone plegtigheid op te dragen, gelijk in soortgelijke gevallen ook wel te voren, ofschoon niet dikwijls, had plaats gehad. Dit is dan de reden geweest, dat geen verhandeling toen van hem in het licht gegeven is, als wordende zulks bij dergelijke bevorderingen niet vereischt; waartoe het hem anders noch aan stof, noch aan bekwaamheden, noch aan lust zou ontbroken hebben.

Wanneer het Hof van Friesland, door het bedanken der weinige oude leden, die in het eerst nog daarin waren gebleven, en door het inkomen van zeer ongeschikte personen, die hunne plaats vervingen, welhaast al zijnen vorigen luister verloor, drong hij, herhaalde malen, op zijn ontslag aan; doch dit verkreeg hij niet dan met groote moeite, evenwel op de vereerendste wijze.

Na dien tijd vergezelde hij de Vos van Steenwijk, die als Gezant naar Parijs vertrok, in hoedanigheid van Secretaris; en nam ook, voor Huber, den post van Muntmeester-Generaal waar.

Daar hij onder de gematigden in ons Vaderland behoorde, kon het niet anders, of hij moest door zulken, die in Januarij 1798 het bewind in handen namen, geheel en al uitgesloten, doch integendeel, na het gebeurde in Julij van dat zelfde jaar, tot de waarneming van eenen gewigtigen post aangezocht worden. De aanstelling tot Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Buitenlandsche Zaken kon in geene betere handen komen. Hij bekleedde dien post nog, toen Lodewijk Napoleon als Koning van Holland de Regering aanvaardde. Deze bevestigde hem, volgens besluit van den 28sten Junij 1806, in dit belangrijk ambt, waarin hij onafgebroken bleef volharden tot op zijn overlijden den 7den Maart 1810. Bij de telkens opkomende veranderingen, in den tijd van vijftien jaren in het bewind van ons Vaderland voorgevallen, waren er zeer weinige voorbeelden, dat iemand het zelfde politiek ambt van groot aanbelang omtrent tien achtereenvolgende jaren bleef bekleeden. Wij mogen hieruit opmaken, dat Bosscha aan den eenen kant zich in dezen post had weten noodzakelijk te maken, en aan de andere zijde, dat hij dien met de beste trouw, met den meesten ijver, met de schitterendste bewijzen van alle noodige kundigheden had waargenomen, en dit ten genoege van allen, die het

(1) Zie over dezen hiervoor D. I. bl. 8.

hoogste bewind in handen kregen. Koning Lodewijk gaf ook hiervan een bewijs, door hem in 1808 tot Ridder te benoemen, en door hem in het volgende jaar te verkiezen tot Lid van het Koninklijke Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten. Hiertoe had hij zonder bedenking alle bevoegdheid, hoewel hem, onder veelvuldige en dagelijksche ambtsbezigheden, tijd en rust ontbraken, om door de uitgave van eenig werk zich in de geleerde wereld bekend te maken, en aldus ook hierdoor zijnen naam en roem te vereeuwigen. Dan, dit gemis van eigene schriften vergoedde hij door zijne voorbeeldige bereidvaardigheid, om, bij zijn langdurig verblijf in Frankrijk, en ook in lateren tijd, aan zijne geleerde landgenooten de behulpzame hand te bieden, en hunne pogingen ter uitbreiding der wetenschappen allezins te begunstigen. Ook gaat hem den roem na van in de Latijnsche Dichtkunst niet ongelukkig geslaagd te zijn, waarvan één of twee staaltjes voorkomen in de *Deliciae Poëticae*, door Theodorus van Kooten uitgegeven. Bosscha was ook sedert 1805 Lid van de Maatschappij van Letterkunde te Leiden.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1805, D. II. bl. 130, 1810, D. II. bl. 213; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 568 en 569 en vooral te Water, *Aanspraak in de jaarl. Algem. Vergader. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden, den 4den van Hooimaand* 1810, bl. 12—17, dien wij hier grootelijks gevolgd zijn.

BOSSCHA (Hendrik), een zoon van Herman Bosscha en van Helena Scheers, geboren te Harderwijk den 25sten December 1791, werd door zijnen geleerden vader in de voorbereidende wetenschappen onderwezen en kwam alzoo wel toegerust aan het Athenaeum te Amsterdam, waar hij zich in de Geneeskunde oefende. In het jaar 1813 tot Doctor in die wetenschap bevorderd, na het verdedigen eener Verhandeling bevattende eene waarneming van een gebrek in de Geslachtsdeelen (1), vestigde hij zich als Geneesheer en Vroedmeester te Amsterdam, waar hij in het jaar 1814 tot Stadsgeneesheer, en in het jaar 1820 tot Hoogleeraar in de Ontleeden de Natuurkunde van den mensch en in de Heelkunde aan het Athenaeum werd aangesteld, welken laatsten post hij aanvaardde den 9den April 1821 met eene Redevoering: *over de noodzakelijkheid van het oprigten eener Clinische school hier ter stede, ten behoeve van Heelmeesters, vooral van de zulke, die op het platte land hunne Kunst zullen uitoefenen* (2). Zijne stem was toen niet die eens roepende in de woestijne: want hij had het genoegen te zien, dat er ten jare 1828 te Amsterdam eene Clinische school werd opgerigt, waaraan hem zelven de post van Hoogleeraar in de Ontleed- en de Natuurkunde van den Mensch en de Theoretische Heelkunde werd opgedragen.

Niet lang echter mogt die school zich in het bezit van dezen verdienstelijken man verheugen, want reeds den 13den September 1829 daalde hij ten grave, nalatende eene weduwe Cornelia van Hees.

Een drukke Geneeskundige praktijk, die hij onvermoeid en zonder baatzucht waarnam, heeft hem, wiens inborst door zachtheid en braafheid werd gekenmerkt, belet van zijne verkregene kennis, meer dan door zijne openbare lessen, aan het publiek blijk te geven. Sedert 1815 was hij Lid van het Genootschap ter Bevordering der Heelkunde te Amsterdam.

Zijn portret bestaat gesteendrukt zonder naam in gr. 4°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. II. bl. 301, 1820, D. II. bl. 259, 1821, D. I. bl. 277, 1829. D. II. bl. 180; van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 221, 278, uit familiepapieren aangevuld.

BOSSCHAERTS (Willibrordus), of Bosschaert geboren te Bergen op Zoom, in 1577, was Kanunnik in de Abdij van Tongerloo en naderhand Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Hij was een geleerd man inzonderheid ervaren in de kerkelijke en wereldlijke zaken. Den 25sten Julij 1657 overleed hij te Mechelen, de volgende werken nalatende:

De initiis et progressibus Monasticis. 1619.

De vita contemplativa et activa. Lovan. 1620. 4°.

Dissertatio de candido habitu candidi ordinis Praemonstratensis. Lovan. 1621.

De ordine Praemonstratensi Clericali seu Canonico. 1622. 4°.

De laudibus B. Siardi, Horti B. M. in Frisia Abbatis. Mechl. 1263. 4°.

(1) *Dissertatio inauguralis sistens observationem de vesiculae seminalis sinistrae defecta, integris testibus vase vero deferente sinistro clauso.* Leidae. 1813.

(2) *Oratio de condenda in hac urbe Schola Clinica, in commodum Chirurgicorum, eorum praesertim, qui ruri artem facturi sunt.*

Natura Veritatis, expositas ad Symbolum, quod Coenobium Tungerloënse gerit Veritas Vincit. Lovan. 1624. 4°.

Het Leven van B. Siardus. Lovan. 1625. 8°.

Microcosmus, sive Humani corporis fabrica, ex sacris DD. et Physicis summatim exhibita in annua congregatione V. Pastorum Regul. Coenobii Tungerloensis, in Profesto S. Norberti. Lovan. 1626. 4°.

Exegesis D. Augustini in Passionem Dominicam. Lovan. 1645. 4°.

Diatribe de primis Veteris Frisiae Apostolis; sive Dissertationes 156, *quibus eorum anni, actus, res, personae, loca, tempora in eorum actis occurrentia, discutiuntur, illustrantur, erroresque ab aliena manu illapsi refelluntur.* Mechlin. 1647. 8°.

Enchiridion, de Actis S. Patris Augustini, ex voluminibus ejus collectis, cum Appendice de Translationibus ejusdem Praesulis. Mechl. 1647. 8°.

Feria sexta, sive ejus dignitas ac opera sacra ejusque diei collecta ex S. Script. probatisque Autoribus cum explicatione. Mechl. 1653.

Zie Sweertii, *Athen. Belgic*, pag. 706; Foppens, *Bibl. Belg.* pag. 1165; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 283; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.*, pag. 17; *Biogr. Univ.*

BOSSCHAERTS (Thomas Willibrords), of Bosschaert ook wel Bossaert genoemd, vermoedelijk een bloedverwant van den voorgaande, was een Kunstschilder, die in 1613 te Bergen op Zoom geboren is. Hij had tot Leermeester Gerard Segers, en was een goed Schilder van groote beelden en portretten. Aanmerkelijke vorderingen in de kunst gemaakt hebbende, bezocht hij Rome en andere steden van Italië, alwaar hij alle wenschelijke voorwerpen voor zijne studie vond. Vervolgens vertrok hij naar Engeland en Duitschland, oefende er eenigen tijd zijne kunst en vond er voordeelige gelegenheid tot het plaatsen van zijne kunstwerken. In zijne geboortestad terug gekeerd, vervaardigde hij met steeds toenemende bedrevenheid vele altaarstukken en portretten van Vorsten en aanzienlijken, welke naar het werk van Anthony van Dijck zweemden. Zijn penseel was malsch en harmonieus; zijne teekening vrij naauwkeurig; de houdingen van zijne hoofden waren behagelijk; zijne ordonnanties zeer beredeneerd en oordeelkundig. In 1649 werd hij benoemd tot Directeur van de Akademie te Antwerpen, alwaar hij den 23sten Januarij 1656 overleed en in de kerk der Karmeliten begraven werd, in welke kerk men mede eene schilderij van hem ziet voorstellende *de H. Maagd, het kind Jezus en de H. Catharina.* De kerk van St. Willibrord, buiten Antwerpen, bezit een zijner kunstgewrochten, hetwelk men lang voor een schilderij van Rubbens heeft aangezien.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 357; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B bl. 336; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 831; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 46; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*

BOSSCHE (Hendrik Josephsz van den) had onder Brederode gediend in 1567 met nog eenige andere in dezelfde Sententie genoemd, en was met meer krijgsvolk onder hunnen Hopman of Luitenant, uit Vianen over de Lek in het land van Utrecht als vijand gekomen, ter beschadiging der onderdanen van Z. M. en werd dien ten gevolge levenslang veroordeeld tot de galeijen en ten eeuwigen dage verbannen met verbeurdverklaring zijner goederen.

Zie Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 258.

BOSSCHE (J. van den) is, wat zijn persoon betreft onbekend. Hij was waarschijnlijk een Bedienaar van het Evangelie, en betoonde zich een getrouw vriend van de Hervormde Godsdienst en van Oranje. Er bestaat van hem, een brief aan dien Vorst geschreven uit Brussel, den 22sten October 1576, waarin hij hem ernstig de zaak der Christelijke Godsdienst (de Hervormde) aanbeveelt en zich beklaagt over de Staten, die openlijk verklaarden, dat zij alleen de Roomsch Katholijke Religie in alle 's Konings landen, ook in Holland en Zeeland wilden hebben uitgeoefend. Hij wijst daartoe op den weinigen wederstand tegen de Spaansche benden, en den moedwil der Spanjaarden te Maastricht den 19den October, en betuigt zijn verlangen en dat der geheele Gemeente, dat Oranje mogt komen, en het gebied in handen nemen. De Prins moest voorzigtig zijn met hen die regeerden (de Staten)

maar hij mogt veilig op de gemeente vertrouwen, »die u bewaren »souden" (dus schrijft van den Bossche) »ghelick den appel »haerder ooghen sunderlinge die van Brussel, die nacht en dach »nae uwer Exc. verlangen."

Zie Groen van Prinsterer, *Archives*, T. V. p. 454 suiv.

BOSSCHE (H. van de), een Ingenieur, was de zamensteller van het groote vlot, hetwelk gemaakt was op 112 voet lange masten en waarop borstweringen waren aangebragt. Het werd *fin de la guerre* genoemd en heeft gediend bij de belegering van Antwerpen door den Hertog van Parma in 1585.

Zie Hondius *Beschr. der Fortificatiën*, bl. 76.

BOSSCHE (Jacob van den), een bekwaam Ingenieur, van wien men weinig vindt opgeteekend. Hij was bij de belegering van Grave, door Prins Maurits, van 18 Julij tot 19 September 1602, tegenwoordig en heeft zeer zeker daarbij een werkelijk aandeel genomen aan de insluiting der vesting. Hij sneuvelde bij dat beleg, even als de Ingenieur Andries de Roy. Zij beiden werden door Prins Maurits betreurd, om ijver, bekwaamheid en onverzaagdheid.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 173; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 389 noot; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. bl. 488.

BOSSCHE (Pieter van den), geboren in 1634 te Mechelen, werd Dominikaner Monnik in het klooster van die orde, te 's Hertogenbosch, ging van daar naar zijne geboorteplaats, alwaar hij den 19den Maart 1653 in het openbaar zijne gelofte deed, voorts zijne studiën voltrokken hebbende en tot Priester geordend zijnde, wijdde hij zich ten eenemale toe aan de Predikdienst en de Biecht, en werd, in 1674, Pastoor van St. Jacob te 's Hertogenbosch; doch zijn onbezonnen ijver voor zijne geloofsbelijdenis, en de leelijke kleuren, waarmede hij inzonderheid de Hervormden van den predikstoel afschilderde, gevoegd bij de hatelijkheden in een door hem geschreven boek te vinden, bragten te wege, dat de Regering hem, in 1685, uit die stad bande; waarop hij naar Mechelen terugkeerde, en Prior van zijn klooster werd, waar hij den 19den Maart 1690 stierf.

Het boven bedoelde werkje heeft tot titel:

Den Catholycken Pedagoge ofte Christelycken Onderwyser in den Cathechismus, verdeelt in vijf deelen; uitleggende in hondert lessen de Christelycke waerheden. en de principale Mysteriën van het heyligh, Roomsch, Catholyck, Apostolyck Gheloof, by manier van vraeghen ende antwoorden. Antw. 1685. 4° en herdrukt in 1690, 1716, 1743, 1780 en 1786

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gils), *Kathol. Meyer. Memor.*, bl. 202; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 20.

BOSSCHE (Zas van den), was in 1690 Kapitein op het schip *Delft* van vijftig stukken, en hij, of een ander van den zelfden naam, had in 1700 bevel op het schip *de Provincie Utrecht* mede van vijftig stukken en geleidde, met andere Kapiteins van fregatten, onder het bevel van den Vice-Admiraal Gelein Evertsen, de bombardeerschepen, welke Koppenhagen moesten beschieten. Het bombardement duurde kort en deed weinig schade.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 59, 567, St. II. bl. 172, 549.

BOSSCHE (Hendrik Zas of Sas van den), vermoedelijk een broeder van den voorgaande werd den 2den October 1693 aangesteld tot Extra-Ordinair Ingenieur, den 23sten April 1697 tot Ordinair Ingenieur, den 1sten December 1702 tot Ingenieur ad 600 guld., den 20sten September 1708 tot Directeur der Approches en den 7den Julij 1710 tot Luitenant-Kolonel titulair, tevens Kapitein in het Infanterie-Regiment van Savorinus. Hij was in 1710 met den Ingenieur Pierre Jassaud belast met het oppertoezigt over de werkzaamheden bij de belegering van Aire, welke in de krijgsgeschiedenis eene eerste plaats bekleedt. Hij overleed den 24sten October 1724.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 507 en 508, uit partikuliere berigten aangevuld.

BOSSE (Frans Antoni), geboren te Middelburg den 14den September 1775 uit burgerlijke ouders, die hem voor de Schilderkunst wilden opleiden, dewijl hij op de Teeken-Akademie goeden aanleg toonde, of anders in den koophandel, wegens vorderingen op de scholen gemaakt, werd op aanraden van den, in 1785, te Middelburg beroepen Evangelisch-Lutherschen Predikant Christoffel Siedenburg tot de studie opgeleid. Nu kwam hij op het Gymnasium te Middelburg, waar hij zich in de oude talen oefende en hetwelk hij in 1795 verliet met eene oratie *Over de vergoding der oude Helden* (1). Tot zijn geluk geraakte hij toen in kennis met den eerst na dien tijd beroepen Rector Coenraad Joan Wenckebach, een smaakvol onderwijzer, die zich zijner aantrok en hem vooral in het Grieksch privaat onderwees. Aan dien man was Bosse dan ook alles verschuldigd, zoo als hij zelf in latere jaren erkende; die toch vormde zijn verstand en hart en deed hem in de Letteren vorderingen maken, waartoe hij noch tijd noch moeite spaarde. Intusschen woonde Bosse ook de lessen bij der Hoogleeraren van het Athenaeum zijner geboortestad, in de Oostersche talen, Wiskunde, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Geschiedenis des Aardbols en het gebruik der Globen, terwijl hij de oefening in het Engelsch, Hoogduitsch en Fransch voortzette.

Steeds goede vorderingen makende in het Grieksch en Latijn, werd hij, in Januarij 1800, tot eersten Praeceptor bij de Latijnsche Scholen te Haarlem aangesteld. Hier was Bosse regt op zijne plaats; vol lust en ijver maakte hij goede leerlingen en kreeg eenige bekendheid, ook door den invloed van den Franschen Predikant Josué Teissèdre l'Ange, die hem veel hulp en vriendschap bewees.

Na ruim twee jaren te Haarlem te zijn geweest, werd hij in Januarij 1802 naar Leiden beroepen als Conrector of Adjunct van den ouden Rector Lambertus Wensinck van Rouveroy. Hier vond hij negen leerlingen en veel wanorde en onkunde, doch veel bijstand en hulp van den President Curator Hermanus Adrianus Bake (2). Spoedig rees het getal der leerlingen tot 70 en 80, zoodat er nog een Praeceptor moest bijkomen.

In 1809 werd Bosse Rector in plaats van Wensinck en kreeg ook vier leerlingen bij zich aan huis. Hij aanvaardde zijnen post in Maart 1810 met eene redevoering ten betooge *dat men de inrigting van onze Gymnasiën, of Latijnsche scholen, niet naar den Geest der Eeuw moest schikken, plooijen en misvormen* (3).

Hij kreeg gedurig meer naam, als goed, kundig en ijverig docent, waardoor de scholen en ook zijne, bij hem inwonende, leerlingen steeds toenamen.

Ten gevolge van de nieuwe verordeningen op het Hooger onderwijs sedert 1815, waarbij voor het rectoraat in groote steden eene Akademische en wel de Doctorsgraad vereischt werd, werd Bosse, die zijne studiën lang voleind had, voor dat er nog eene afzonderlijke Letterkundige Faculteit bestond en er in de Letteren gepromoveerd werd, den 24sten October 1818, op voordragt van de Faculteit der Bespiegelende Wijsbegeerte en Oude Letteren, aan de Leidsche Hoogeschool, door den Akademischen Senaat, eershalve benoemd tot Meester in de Bespiegelende Wijsbegeerte en Leeraar in de Oude Letteren, eene aan zijne lang beproefde verdiensten voorzeker wel verschuldigde eerbewijzing, en misschien de eenige van dien aard, welke hem ooit ten deel viel.

Een aanval van beroerte, in December 1834, aan Bosse op de school overgekomen, en de daarop gevolgde meer en meer wankelbare staat zijner gezondheid, noodzaakten hem, hoewel ongaarne, in den aanvang van 1838, zijnen post neder te leggen. Zijn Emeritaat, *salvo honore et stipendio*, goedgunstiglijk verkregen hebbende, vertrok hij in Mei daaraanvolgende naar Amsterdam, in de nabijheid zijner naaste familiebetrekkingen. Nog geen volle twee jaren mogt hij aldaar zijne eervolle rust genieten, toen eene, door een bijkomend ligchaams-ongemak smartelijke, maar met uitnemend geduld doorgestane ziekte van weinige dagen, den 23sten December 1839, aan zijn nuttig leven een einde maakte.

In 1806 was hij in den echt getreden met Charlotte Dorothea Schneither, in dat zelfde jaar werd hem eenen zoon geboren, Frans Karel Willem Bosse, die, in 1831, na het verdedigen van eene verhandeling *over de belemmeringen van het huwelijk, volgens het Romeinsche, het Hedendaagsche en het Nieuwste Regt* (4), tot Meester in de Regten bevorderd, in 1837, op jeugdigen leeftijd, ten grave daalde. Behalve dien zoon had Bosse nog eene dochter Charlotte Bosse, die in 1831

(1) *De veterum Heroum consecratione.*

(2) Zie over dezen hiervoor bl. 16 en 17.

(3) *Oratio de Gymnasiorum nostrorum ratione non ad seculi genium accommodanda.*

(4) *Dissertatio Juridica Inauguralis. De Matrimonii impedimentis e Jure Romano, hodierno atque novissimo.* L. B. 1831.

in het huwelijk trad met Willem Hendrik de Vriese, thans Hoogleeraar in de kruidkunde aan de Hoogeschool te Leiden.

Door Bosse werden in het licht gegeven:

A. H. Niemeyer, Over het lezen van Grieksche Dichters ter ontdekking der trapsgewijze ontwikkeling van zedelijke denkbeelden, eene bijdrage tot de onderwijskunde, door hem, zonder vermelding van zijnen naam, uit het Hoogduitsch vertaald. Amst. 1799.

Programma de Gymnasio Leidensi. 1810.

Geographiae Antiquae compendium, in usum Scholarum. Scriptum a F. A. Bosse. Lugd. Bat. 1818. *Editio secunda auctor et emendatior.* L. B. 1826. 8°, welk leerboekje, geheel 's mans eigen werk was.

Antiquitatum Romanarum brevis descriptio, olim ex G. H. Nieupoortio concinnata, nunc in usum praecipue Scholae Goudanae per quaestiones distincta. Editio quarta. L. B. 1828. 8°, bij welke uitgave Bosse een *Supplementum Annotationis* voegde.

Zie (J. T. Bergman) *Levensschets van Frans Antoni Bosse*, Haarl. 1841, vroeger geplaatst in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1840, D. I. bl. 387—392, 402—410, 418—423, 434—438.

BOSSEM (Matthijs van) of Matthias Bossemius, geboren te Amsterdam in 1527, werd door zijne ouders, die deftige brave lieden waren, toevertrouwd aan de leiding van den deugdzamen Pieter Crocus, destijds Priester en Rector der Latijnsche scholen aldaar, onder wiens opzigt hij spoedigen voortgang in het beoefenen der fraaije letteren maakte. Daarna legde hij zich eerst te Leuven op de Wijsbegeerte toe, toog toen het geestelijke kleed aan, en beoefende vervolgens de Godgeleerdheid aan die zelfde Hoogeschool. Den trap van Licentiaat beklommen hebbende, nam hij eenigen tijd den post van Lezer in de Godgeleerdheid in het klooster van Heverle waar; doch de roem, dien hij reeds te Leuven had verkregen, was zoo groot, dat hij op de Akademie van Douai, toen pas door Filips II gesticht, tot Hoogleeraar beroepen en den 16den Julij 1751 in die waardigheid bevestigd werd, welke hij tot aan zijnen dood toe heeft waargenomen, die voorviel den 4den Februarij 1579. Van Bossem heeft, bij zijn overlijden, zijne goederen bestemd tot het stichten van eene school, onder de bescherming van de Maagd Maria.

Hij wordt geroemd als een voorbeeld van godsvrucht, nederigheid en kuischheid; en heeft in druk nagelaten:

De clericorum cum Faeminis cohabitatione licitanea sit an non? etc. Duaci. 1586. 12mo.

De stupidissima et verae Idolatriae, quae quondam apud Ethnicos fuit, hypocoristica interpretatione contra Joh. Calvinum. Duaci. 1586. 8°.

De speciali Dei auxilio. Duaci. 1586. 8°.

Oratio paraenetica ad novicios Theologiae studiosos. Duaci. 1586. 8°.

Zie Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOSSIUS (Jacobus). Zie Castro (Jacobus à).

BOSSON (Abraham de) legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Geneeskunde toe, waarin hij den graad van Doctor bekwam.

Reeds tijdens zijn verblijf aan de Hoogeschool hanteerde hij met goed gevolg de Nederduitsche lier en ging daarmede ook na zijne bevordering tot Doctor in de Medicijnen voort, zoo als blijkt uit zijne

Dichtkundige Akademische uitspanningen. Leid. 1771 en 1780. 8° 2 stukjes.

De Nationale opvoeding der Jeugd, Natuur- en Zedekundig beschouwd in 3 zangen. Amst. 1780. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

BOSSU (Maximiliaan, Jan en Pieter de Hennin Graaf van). Zie Hennin (Maximiliaan de), Hennin (Jan de) en Hennin (Pieter de).

BOSSUIT (Francis van), in het jaar 1635 te Brussel geboren, werd tot de beeldhouwkunst opgeleid. Reeds vroeg vertrok hij te dien einde naar Italië, en bragt daar zijne jeugd en een groot aantal zijner mannelijke jaren als vlijtig kunstbeoefenaar door. Inzonderheid te Rome de onvergelijkelijke verzameling van schoone antieke beeldwerken naauwkeurig bestuderende en aanhoudend waarnemende, werd hem daar, bij de schilder-bend, den naam van *den waarnemer* gegeven. Doordrongen van den grootschen stijl der ouden, vervuld met dat dichterlijk gevoel, waartoe inzonderheid die klassieke bodem aanleiding geeft, en daarbij het werktuigelijke der kunst in zijn vermogen hebbende, verliet hij Italië om zijne kunsttalenten in onze bloeijende gewesten over te brengen. Bonaventuur van Overbeeke, een Amsterdamsch schilder, zich mede in Italië bevindende en naar het Vaderland terugkeerende, nam van Bossuit tot zijn reisgezel mede en bragt hem te Amsterdam, waar deze laatste zich voornamelijk als een kunstenaar van den eersten rang in ivoren beeldwerken deed kennen. Weldra werd zijn roem verbreid niet alleen te Amsterdam, waar hij zich met der woon nederzette, maar onder de kunstminnaars in het algemeen, zoo binnen als buiten 's lands. Zijne vrije, stoute en tevens teedere, bevallige manier, en de gemakkelijke wijze waarop hij het ivoor bewerkte en als was wist te vormen tot schoone groepen of tot enkele beelden deed hem te regt als een man van zeer ongemeene verdiensten in zijn vak bewonderen en hoogachten.

Hij overleed te Amsterdam den 22sten September 1692. Men maakte op hem het volgende grafschrift:

De groote konstenaar Francis rust in dit graf,
Die beelden uit ivoor en steen het leven gaf;
Daar Romen nog meê praalt en de Amstel van kan tuigen,
Weg, weg, Pigmalion, uw konst moet hiervoor buigen.

Een aantal zijner beeldwerken, zoo van klei geboetseerd als van ivoor, werd door den Amsterdamschen schilder Barend Graat geteekend, door Matthijs Pool in het koper gebragt, en uitgegeven onder den titel van:

Beeldsnijders kunstkabinet, door den vermaarden Beeldsnijder Franc van Bossuit, enz., Amst. 1727, gr. 4to.

Voor dat werk vindt men zijn portret, alsmede dat van Graat.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 150—162; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOSVELD (Paulus), geboren te Dordrecht, in 1732, werd door Johannes Dam, Rector der Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats, in de oude talen onderwezen. Na aldaar spoedig groote vorderingen te hebben gemaakt, vertrok hij naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij den grondslag legde van die uitgebreide geleerdheid, waarin hij naderhand met den grootsten roem heeft uitgeblonken. Na zijne akademische loopbaan voleindigd en te Dordrecht eene proefpredikatie gehouden te hebben, werd hij in 1756 tot Predikant te Brandwijk-en-Gijbeland, in 1771 te Oud-Alblas, en eindelijk in December 1774 in zijne geboorteplaats beroepen. In den beginne had Bosveld ter laatstgemelde plaatse eenen ongemeenen toeloop, doch den 26sten Januarij 1796, in eene vergadering van 30 kiezers te dier stede, met 17 stemmen tot Representant van het Bataafsche volk gekozen, vertrok hij tot waarneming van die betrekking naar 's Gravenhage, waar hij een zeer werkzaam deel nam in de beraadslagingen der Nationale vergadering. Hoewel hij reeds in 1798 de staatkundige loopbaan had verlaten, was de toeloop, dien hij vroeger had, toen zeer verminderd, waartoe ook niet weinig bijdroeg Bosvelds vrije en ongebondene handelwijze in het verklaren van den Bijbel, waarin sommigen een onverholen afwijken van de leer der Hervormde kerk meenden te vinden.

Eene opkomende kortademigheid en daarbij komende smartelijke bezoeking, noodzaakte hem in 1802 zijn emeritaat te vragen, dat hij spoedig op eene loffelijke wijze verkreeg. Ongeveer een jaar later werd hij aan de regterzijde geheel geraakt, van het gebruik zijner spraak beroofd en daarenboven bijna ontbloot van de hebbelijkheid om zijne denkbeelden door teekenen gemakkelijk mede te deelen, waartoe sprakeloozen veelal de toevlugt nemen. Hij bleef echter bestendig in staat om blijken te geven van een vast en gelukkig geheugen, gepaard met een opgeklaard en helder begrip. In dien toestand werd hij dagelijks door zijne vrienden en ambtgenooten bezocht, en sommigen hunner vereenigden zich op gezette tijden in zijne woning, om hem door hunne onderlinge gesprekken en het voorlezen van werken naar zijnen smaak, te vertroosten en te verkwikken. Eindelijk ontfermde zich de Heer over den lijder en nam hem, nadat hij zich zelven zes jaren als overleefd had, den 21sten Januarij 1809, tot zich. Hij was gehuwd met Cornelia Valk.

Van hem zien het licht:

Vijf Brieven van Philadelphus aan zijnen vriend, ter beoordeeling van het boek genaamd: den doop der kinderen

verworpen en der bejaarden verkoren, in vier uitgebreide Redevoeringen, Harl. 1782, welke hoewel zonder naam uitgekomen, aldra aan de wel versneden pen van Bosveld werden toegekend, die zelf ook dit niet tegensprak en naderhand nooit heeft tegengesproken.

Philadelphus aan zijnen broeder den veelwaardigen Heer N., Predikant te .... in V., ter verantwoording zijner leere aangaande de Goddelijke verbonden, de kerk en den kinderdoop, tegen de brieven van den Heer Alethophilus, Harl. 1789.

Hoe de Godsdienstgezindte van de aanzienlijken des lands in stand moet gehouden worden, zijnde eene aanspraak van Bosveld, 20 Maart 1797, in de Nationale vergadering gehouden, en te vinden in *Dagverhaal der Handelingen der Nationale vergadering*, D. V. bl. 340, en later medegedeeld in *den Katholiek*, Maart 1844, bl. 205 en volg.

De waarheid der opstanding van onzen Heer Jezus Christus, de grond onzer hope op eene zalige opstanding uit de dooden, in eene verklaring van het XV Hoofdstuk van Apostel Paulus eersten Brief aan de Korinthers, Dordr. 1798. 8°. tweede druk, 1825.

Verklaring van Paulus Brief aan de Galatiërs, Dordr. 1802. 2 deelen. 8°.

Verklaring van Paulus Brieven aan de Thessalonikers, Dordr. 1803. 8°.

Verklaring van de vijf eerste Hoofdstukken van Paulus tweeden Brief aan de Korinthers, Dordr. 1804. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Romeinen, Dordr. 1805—1807. 2 deelen 4 stukken. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Kolossers, Dordr. 1809. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Ephesiërs, Dordr. 1809. 8°.

Verklaring van Paulus eersten Brief aan de Korinthers, Dordr. 1811. 2 deelen. 3 stukken. 8°.

Zestal van Leerredenen over de elf eerste verzen van het twaalfde Hoofdstuk van Paulus tweeden Brief aan de Korinthers, waarmede Paulus Bosveld zijn gewoon openbaar dienstwerk besloten heeft, Dordr. 1815. 8°.

Ook is hij de schrijver van

Proeve over de vervolgingen tegen de Christenen.

Den doop der Proselyten.

Den eersten dag der Week.

Waarschijnlijk ook van de

Verhandeling over den hoogen leeftijd der Aartsvaderen, vóór den algemeenen watervloed.

Na zijn overlijden zagen nog van hem het licht:

Tijdmeter of beknopte tijdlijst des gewijde geschiedenis van Abrahams geboorte tot aan het einde der eerste Christeneeuw, Dordr. 1818, 4 deelen 8°.

Proeve eener eenvoudige en duidelijke verklaring der voornaamste waarheden van de Christelijke godsdienst, Dordr. 1825.

Bovendien bestaat er van Bosveld een onderwijsboekje, dat te Dordrecht en elders lang in gebruik was.

Bosveld behoort ongetwijfeld tot de vermaardste Godgeleerden uit het einde der achttiende eeuw. Hij was in den echten zin des woords liberaal, achting toedragende aan een ieder, die van hem mogt verschillen, rondborstig en eerlijk. Hij beminde de zuivere waarheid boven alles, rekende zich geen arbeid te zwaar, geen moeijelijkheid te afmattend om ze op die wijze te zoeken, op welke hij begreep er het veiligst toe te kunnen geraken. Als Prediker maakte hij het meeste werk van de tekstverklaring, en deze was doorwrocht en geleerd. Zijne toepassingen waren kort. Hierdoor achtte men hem minder voor den kerkelijken kansel, meer voor den akademischen leerstoel geschikt. Doch het was vooral als Bijbeluitlegger dat Bosveld eenen roem verwierf, die niemand zijner tijdgenooten als zoodanig deelachtig werd. De hoofdkenmerken van zijnen uitlegkundigen arbeid zijn duidelijkheid, onafhankelijkheid en grondig onderzoek; de hoofdverdienste het opsporen van den gang der redenering, waarover hij, door het toepassen eener gezonde logica, een helder licht verspreidde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXX. bl. 366. D. XXXIV. bl. 54, 65, 171, 187, 342, 407, D. XXXV. bl. 96, 364, D. XXXVII. bl. 268, 284; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog* 1793—1800, D. III. bl. 392—403, D. IV. bl. 210, 211. 379; Ypeij en Dermout, *Gechied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 618—620, Aant. bl. 272 (865), D. IV. bl. 278 en 279 Aant. bl. 45 (261); van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 578 en 579, D. III. bl. 179, waar hij verkeerdelijk Pieter genoemd wordt; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 38 en 39; Scholel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 555—575; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BOSVELD (G. van), misschien wel de zelfde, die in 1802 tot Lid der Nationale Rekenkamer werd aangesteld, schreef:

Redevoering over den aard en de natuur der verlichting. Utr. 1792. 8°.

Gezondheids Katechismus. Utr. 1793. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 307; (de Jong), *Alphab. Naamreg. van Nederd. Boeken*, en *Supplement op dat werk.*

BOT (Godert). Zie Both (Godert).

BOTBERGEN (Elbert van), een Geldersch Edelman, werd benevens Jacob Mom, Amblman van het land tusschen Maas en Waal, Adriaan Eindhouts, Schout in het Overambt van Cuyk, en nog anderen meer, beschuldigd en overtuigd van voor het eindigen van het twaalfjarig bestand, met de Spanjaarden heimelijk geheuld te hebben, hebbende Mom, met voorkennis van zijne medepligtigen, aangenomen Tiel in handen van den Aartshertog te leveren. Dit verraad had echter de bedoelde uitwerking niet, want het werd tijdig genoeg ontdekt, om het voor te komen. Botbergen werd hierop, even als Eindhouts en Mom, gevat, naar 's Gravenhage gevoerd, en door Commissarissen van H. H. M. veroordeeld om onthalsd te worden, welk vonnis dan ook, den 17den April 1621, werd ten uitvoer gebragt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 421; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOTER (Hugo). Zie Botter (Hugo).

BOTERKOPER (IJsbrand), geboren te Enkhuizen, omstreeks 1643, trad als soldaat in 's Lands dienst en klom door zijne dapperheid weldra langs alle trappen tot den rang van Kapitein op. Na in den oorlog tegen Munster, bij het veroveren van Loghem, en in onderscheidene zeeslagen blijken van zijne kloekmoedigheid te hebben gegeven, was hij tot Bevelhebber van het fort Crevecoeur aangesteld. Doch bij het uitbarsten van den oorlog in het jaar 1672, daar uitgeligt zijnde, om in het veld dienst te doen, werd hij den 12den October met een musketkogel door den buik geschoten. Voorts naar Bodegraven vervoerd, overleed hij aldaar den 15den dier maand, nalatende eene zwangere weduwe en twee kinderen. Misschien was wel een zoon van hem, Petrus Boterkoper, die in 1698 van Enkhuizen als Predikant naar Batavia vertrok, kort na zijne aankomst aldaar in 1699 te Banda beroepen, in 1712 voor een jaar naar Ternate gezonden werd, en nog in dat zelfde jaar op dat eiland overleed.

Zie Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuizen*, D. II. bl. 350, 353; Valentyn, *Oud- en Nieuw-Oostindië*, D. III. bl. 4, 113, D. IV. b. bl. 87, 88, 108, 110.

BOTERNISSE (Konstantijn of Kostijn van), een der misnoegde en zaamverbonden Edelen, die in 1296 tegen Graaf Floris V aanspanden, was ook een dergenen, die op het slot Kronenburg gevangen geraakte; onzeker is het evenwel of hij aan de woedende Kennemers of aan anderen is overgegeven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 67, 90; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOTESIUS (Johannes), die zich bijzonder op de Wijsbegeerte had toegelegd, verwierf den 29sten December 1643, de noodige vergunning van de Curatoren der Leidsche Hoogeschool, om, voor eene tijd voorlezingen over die wetenschap te houden, en bij disputatiën daarover voor te zitten.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 269 en 270.

BOTH (Godert), Bot of Bott, was in 1449 Raad der stad Utrecht, in 1451 Ouderman en in 1453 Overouderman van de Riemsnijders. Hij koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemden, en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang de stad uitgebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen.

Zijn wapen bestond in een veld van zilver, met eene bot van azuur en twaalf klootjes of bolletjes van goud.

Zie Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. II. bl. 124, 156, 225, 314.

BOTH (Pieter), geboren te Amersfoort, misschien wel een afstammeling van den voorgaande, begaf zich van der jeugd af ter zeevaart en bragt het door goed gedrag en bekwaamheid zoo ver, dat hem in 1599 het opperbevel werd toevertrouwd over eene vloot van negen schepen, met welke hij naar Oost-Indië zeilde. Hij vertrok van daar, na vele bemoeijingen tot voortzetting van den handel, in 1601 naar het Vaderland terug met zeven goed bevrachte schepen. In 1609 werd hij op nieuw met eene vloot van dertien schepen naar Oost-Indië gezonden, waar de zaken in verwarring waren, door het overlijden van den Admiraal Verhoeven, het gevangen nemen van Paulus van Caerden, en het verslaan onzer vloot door Don Juan de Sylva, den Spaanschen Gouverneur der Philippijnsche eilanden. Doch bij de aankomst van Both veranderden de zaken welhaast van gedaante, zijn eerste werk was het oprigten eener faktory te Djakatra, volgens een verdrag met den Koning dier stad gesloten, zijnde dit de eerste oorsprong geweest van de naderhand zoo beroemde vestiging te Batavia. Hij regeerde als Gouverneur-Generaal, met verstand, gematigdheid en kloek beleid, van 1610 tot 1612, en wist de Moluksche eilanden, door de Sylva bedreigd, voor de Compagnie te behouden. Voorts bevestigde hij de Nederlanderen in het bezit van de eilanden Solor en Timor, zond Jacques Spex en Pieter Zegers, met goed gevolg naar Japan, en werd, na een tweejarig bewind, door Gerard Reynst opgevolgd.

Both vertrok den 2den Januarij 1615 met vier rijk geladen schepen van Java, met oogmerk om naar het Vaderland terug te keeren. Doch het eiland Mauritius aandoende, om er ververscbing in te nemen, had hij het ongeluk met drie zijner schepen te vergaan, en daarbij in de golven om te komen. Zijn naam is op het eiland Mauritius vereeuwigd, door eenen hoogen en zonderlingen kegelberg, die steeds den naam van Pieter Both draagt, welken de Franschen echter in Petre Botte bedorven hebben.

Zijn portret komt voor bij Valentyn, *Oud- en Nieuw-Oost-Indië* en bij du Bois, *Vies des Gouvern.-Généraux*, *Holland. aux Indes Orientales*; ook bestaat er nog een portret van hem door Jacobus van der Schley, in 12°.

Zijn wapen bestond in een veld van keel, met drie leliën en eene roos van zilver.

Zie *Kort Verhael ofte Journael van de Reyse naar Oost-Indiën onder den Admiraal P. Both in* 1559, 1600 en 1601; Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a. bl. 198 en 199, b. bl. 250—245; D. III. a. bl. 264—266; Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XII. bl. 41; du Bois, *Vies des Gouvern.-Géner.*, pag. 11—24; Luzac, *Holl. Rijkdom*, D. I. bl. 272; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 857—872; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 339 en 340; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 103, 183—189; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 261—264; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 59, 71, 120, 702; Lauts, *Pieter Both* in de *Utrechts. Volks-Alm.* 1845, bl. 145 en volg.; de zelfde, *Johan Both Volkerts* in de *Utrechts. Volks-Almanak.* 1850, bl. 55.

BOTH (Jan), broeder van den voorgaande, geboren te Amersfoort, was een dapper en ervaren krijgsman, die in het jaar 1601, in het beleg van Ostende, door de Heeren van den krijgsraad werd aangesteld tot Luitenant van de compagnie van Kapitein Jan Antonissen, »ende dat door consideratie dat hij een kloek ervaren »krijgsman was."

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 338.

BOTH (Volkert), geboren te Utrecht, werd in 1592 Lid van den Raad zijner geboorteplaats, in 1599 Schepen en in 1605 en 1606 Burgemeester, zoowel als Kolonel der schutterij, toen hij den 21sten Januarij 1610 door de muitende burgerij werd afgezet. Later kwam hij in zijne vaderstad weder op het kussen, en werd in 1611 van wege Utrecht ter vergadering der Algemeene Staten afgevaardigd, en daarna benoemd tot Gecommitteerde ter admiraliteit van Friesland. Onder zijne zonen was Johan Both Volkertsz., die volgt.

Zie Lauts, *Johan Both Volkertsz.*, in de *Utrechtsche Volks-Almanak*, 1850, bl. 56.

BOTH (Johan Volkertsz.), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht, werd in 1610 Ontvanger der Staten van Utrecht, doch daar men in 1613 een te kort van 100,000 gulden in zijne kas ontdekte, werd hij op Hazenberg gevangen gezet; den 4den Maart 1614 ontslagen zijnde, vertrok hij den 30sten Mei als Onderkoopman, uit Texel naar Java, wat hij aldaar verrigt heeft vinden wij niet vermeld, evenmin als de tijd van zijn overlijden. Doch gedurende de reis derwaarts kortte Both zich de tijd met er eene berijmde beschrijving van te maken, welke nog in handschrift bestaat en ten titel voert:

Cort verhael, sangsgewijse gesteld, op de voys van den 6en Psalm, ofte schoon lief wilt mijn troost geven, *van de principaelste plaetsen daer wij in 't vaeren naer Oost-Indiën gepasseert sijn, mitsgaders eenige dingen op deselfde voijagie geschiedt.*

Zijne zinspreuk was: *In lijden geduldich.*

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846, D. I. bl. 356; Lauts, *Johan Both Volkertz.*, in de *Utr. Volks-Alman.* 1850, bl. 54—64.

BOTH (Andries en Jan), Kunstschilders, geboren te Utrecht, de eerste in 1609, de tweede in 1610, stamden vermoedelijk af van Godert Both, en leerden de beginselen der kunst eerst bij hunnen vader, die een Glasschilder was, en vervolgens bij Abraham Bloemaert. Zij trokken te zamen eerst naar Frankrijk, en van daar naar Rome, en namen hunnen tijd naarstig waar. Jan zette zich aan het schilderen van landschappen, en bootste daarin de manier van Claude Lorrain na, hetgeen hem wel gelukte; want zijne achting groeide aan, en die van Claude verminderde, doordien deze wel fraaije landschappen maakte, maar sobere beeldjes en beesten schilderde; terwijl Both zich van zijnen broeder bediende, die een treffelijk beelden- en beestenschilder was, en zich de behandeling van Bamboots had eigen gemaakt. Beide broeders waren bijzonder vaardig in het schilderen, waardoor men vele hunner stukken zoo te Rome als te Venetië, in welke beide steden zij eenigen tijd gewoond hebben, bij de kunstminnaars en handelaars aantrof, want hunne tafereelen waren ras geschilderd, maar ook spoedig verkocht. De meeste stukken, welke men van hen ziet, zijn groot, en vele daarvan verbeelden de opgaande zon stralende, door de boomen boven het gebergte, over de velden, die natuurlijk met morgendauw overspreid schijnen te wezen, wordende alles wat op eenen afstand ligt door schemeringen bedekt. Duidelijk kan men er de verdeelingen van den dag aan de verschillende temperingen der verwen in bespeuren. Men ziet den morgenstond, de velden met blaauw floers bekleeden; den helderen middag de voorwerpen duidelijk ontdekken en den avondstond door zijnen saffraankleurigen gloed, groene velden, boomen en gronden tanen.

Vele jaren heeft dit broederpaar in Italië in de volkomenste vriendschap en eendragt te zamen gewoond, hebbende zij veel dienst van elkander in het schilderen. Hun voornemen was daar langer bijeen te blijven, maar na den dood van Andries, die in 1650, op eenen donkeren nacht, te Venetië ongelukkiglijk verdronk, had Jan geen rust noch duur meer in Italië, maar vertrok onverwijld naar zijn Vaderland en geboortestad, waar hij als de fenix der landschapschilders van dien tijd, voor zijne kunst wel betaald werd, en veel te doen had.

Doch hij, die zich ook op het etsen heeft toegelegd en van wien een werkje met geëtste platen bestaat, leefde niet lang na zijne terugkomst, want hij overleed in 1665. Zijne beeldtenis komt voor bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van deze Schilders *Een Italiaansch bergachtig en boomrijk Landschap, doorsneden met eene rivier, wordende de lucht en de wolken op eene aangename wijze verlicht.* Op den rijk bewassen voorgrond ziet men bij het aankomen van eene schuit met beesten, eene vrouw te paard, die door eenen Heer wordt aangesproken, terwijl een muilezel wordt weggeleid. Dit stuk waarin het zonlicht op de natuurlijkste wijze wordt verbeeld is een der voortreffelijkste van deze Meesters. Daarvan is eene prent te vinden in het geëtste werk van Jan Both.

Van Jan Both alleen heeft men op het zelfde Museum:

Een gezigt bij eene Italiaansche stal met paarden en figuren.

In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage treft men van beide Meesters aan:

Twee Italiaansche Landschappen.

Het Museum te Parijs bezit van hen:

Een Italiaansch Landschap bij ondergaande zon.

Een holleweg tusschen twee rotsen.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 114—117; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 857; de Chalmot *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl.

67, 97; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*; *Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 10; *Notice der Schilder. van het Koninkl. Kabinet te 's Gravenhage*, bl. 3; Meyers, *Convers. Lexicon.*

BOTH (Johannes de) Nicolaasz., gaf in het licht:

Het Huwelijk van Mars met de Vrede. Staat-spel. 's Gravenh. 1703. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 64.

BOTH HENDRIKSEN (Jan). Zie Hendriksen (Jan Both).

BOTNIA (Feyke of Frederik) of Bottinga, want de naam werd eertijds dan op deze dan op gene wijze geschreven, was een Friesch Edelman, uit het oude geslacht Botnia, dat zoude afstammen van Odo Botnia, die in 927 met de Noormannen in Friesland kwam. Hij nam in 1095, even als eenige andere Friesche Edelen, deel aan eenen kruistogt naar het Heilige Land, waar hij zich bij uitstek dapper gedroeg, waarom hij bij het beleg van Nicea, in 1097, door Godfried van Bouillon werd aangesteld tot Kapitein over eene bende van 3000 man.

In het bestormen van Jeruzalem in 1099 werd hij zwaar gekwetst en bleef verlaten onder de dooden liggen; doch een dienaar van zijnen boezemvriend Eelko Liauckema, hem ziende, bragt hem in het huis van zijnen Heer, waar hij gelukkig genezen werd. Wegens zijnen betoonden moed werd hij door Godfried van Bouillon tot Ridder geslagen en bleef, zoo lang die Vorst leefde, in hooge gunst bij hem. In 1106 naar het Vaderland teruggekeerd, deed hij in 1109 andermaal eenen togt naar het Heilige Land. Toen echter zijn reisgenoot Eelke Liauckema kort na hunne aankomst overleden was, kwam Botnia spoedig weder naar het Vaderland, doch waar en wanneer hij overleden is, vindt men niet opgeteekend.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 99 en 100; F. Sjoerds, *Histor. Jaarb.*, D. II. bl. 272, 275, 280, 303.

BOTNIA (Odo), zoon van Feyke of Feiko Botnia, die, in 1356 op zijne voorvaderlijke stins te Marrum leefde en bij de Friesche Staten in aanzienlijke betrekkingen schijnt geweest te zijn, werd op die Stins geboren en groeide op tot een moedig krijgsman, die, om zijne roekelooze dapperheid en onbegrensden moed door zijnen vrienden geëerd en bemind, maar door zijne vijanden gevreesd en ontzien werd. Daar hij de partij der Vetkoopers was toegedaan, hadden de Schieringers in Westergoo veel van zijne stoutmoedige invallen te verduren en schrikten reeds op het hooren noemen van zijnen naam. Met zijnen vriend Jackle Jeppema, wiens zuster hij tot vrouw had, plunderde en verbrandde hij de stinzen der aanzienlijke Schieringers, terwijl zij roofden en moordden zooveel zij konden, tot Sixtus Dekama en Gale Hanya zich aan het hoofd der Schieringers plaatsten, en op hen eene bloedige wederwraak namen.

De Vetkoopers, deze hoon niet kunnende verkroppen, besloten eenen inval in Westergoo te doen en Botnia werd tot Kapitein en aanvoerder van het leger verkozen. Hierop had er den 18den Augustus 1397 op den Menaldumer-Mieden, tusschen Marsum en Dronryp, eenen hardnekkigen strijd plaats, welke ten nadeele van de Vetkoopers uitviel, en waarin Botnia en Dekama beide gevaarlijk gekwetst werden; doch zij waren weldra weder van hunne wonden hersteld, en, even of het vijandelijke bloed hun op de Menaldumer-Mieden te eenemaal was afgestapt, werden zij door tusschenspraak van eenige verstandige en welmeenende vrienden zoo opregt en hartelijk met elkander verzoend, dat zij sedert altijd goede vrienden gebleven zijn.

Nu wendden zij hunne gezamenlijke pogingen aan, om Albrecht van Beijeren, Graaf van Holland, die Friesland zocht onder het juk te brengen, te keer te gaan. Zoo speelde Botnia en zijne nieuwe vrienden Dekama en Hanya steeds eene hoofdrol in dat worstelperk der onafhankelijkheid. Toen onder anderen 's Graven zoon, Willem van Oostervant, na met eene ontzaggelijke krijgsmagt Stavoren en Hindeloopen te hebben ingenomen, met een groot leger door Westergoo en Oostergoo trok, om ook het oostelijke deel van Friesland te bemagtigen, stond Botnia bij het klooster Foswerd met eene bende Friezen gereed, om hem den doortogt te betwisten; maar hij moest, even als altoos, voor de groote overmagt bukken, en was met zijne landgenooten genoodzaakt den Hertog als hunnen wettigen Heer te erkennen. Doch *een gedwongen eed is God leed* zeiden zij, en zij namen elke gelegenheid, die zich aanbood, te baat, om tegen den Graaf op te staan en het hatelijke juk af te schudden; en alzoo bragt de dappere Botnia ook het zijne toe, om Friesland voor altijd van de overheersching der Hollandsche Graven te verlossen.

Nadat de Friezen nu weder hunne vrijheid herwonnen hadden, hielden zij, daar hun vorige Potestaat Juw Jonghema gesneuveld was, eenen algemeenen landdag, waarin besloten werd, even als vroeger eenen Potestaat aan te stellen, tot wegneming van alle twisten en tweespalten, tot bevestiging van eenen goeden inlandschen vrede en tot vestiging der vrijheid tegen uitheemsche mogendheden. De keuze viel op Sixtus Dekama, deze bedankte echter voor die eer en wees zijnen vriend Gale Hanya als meer geschikt voor dit ambt aan. Doch ook die weigerde de aangeboden waardigheid en prees den meer bejaarden Odo Botnia aan, als een man van meerdere kennis, en meerdere ondervinding, vroom van wezen en zeer onversaagd tegen zijne vijanden, stoutmoedig en dapper, hetgeen hij zelf ondervonden, en tot groot perikel van zijn leven beproefd had. Botnia weigerde mede het Potestaatschap te aanvaarden. Nederig van aard bekende hij zijne gebreken, en prees de bekwaamheden van zijne vrienden, even als zij de zijnen gedaan hadden.

Hoezeer ook thans weder de partijgeest van Schieringers en Vetkoopers was ontwaakt en aanleiding gaf tot dagelijksche schermutselingen; terwijl het rooven, moorden en branden, even als vroeger, werd hervat, — geen partijschap was meer in staat den band van vriendschap te verbreken, welke ons drietal zoo innig vereenigd hield; zelfs bedwongen zij, zoo veel zij konden, den partijzuchtigen geest en hielden de gistende gemoederen in bedwang. Doch nadat de Schieringers in Westergoo, door het overlijden van Hanya in 1409 en dat van Dekama in het volgende jaar, de mannen verloren hadden, die hen nog eenigzins in toom hielden, vielen zij teugeloos de Vetkoopers in Oostergoo aan, en bedreven daar allerlei baldadigheden. Dat rooven, moorden en plunderen kon Botnia niet lang met geduld aanzien. Nog in het zelfde jaar 1410 rukte hij met de zijnen uit, deed eenen inval in Westergoo, viel Mantgum, Jellum, Boxum en Marsum aan, en vernielde daar alle stinzen, welke door de Edelen op nieuw waren opgebouwd of versterkt en slechtte ze tot den grond toe. Doch te Weidum gedoogde hij niet, dat de huizen van Dekama en Hanya zouden beschadigd worden; zelfs moest ter liefde van zijne afgestorven vrienden geheel Weidum gespaard blijven.

Het schijnt dat Botnia bij deze gevechten weder gewond is geworden; ten minste men leest van hem, dat hij na dien tijd nooit weder genezen is. Zeker is het, dat hij zich aan alle posten en betrekkingen onttrok en het voornemen opvatte, om verder in rust en vrede zijne dagen te slijten. Doch reeds den 24sten Augustus 1411 overleed hij, twee dochters en een zoontje nalatende.

Zie Occo Scarlensis, *Waerackt. Beschriuinge van Friesl.*, bl. 79, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 160, 161; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 219, 229, 234; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 543, 546—548, 583; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. IV. bl. 114; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 315, 411; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.*, bl. 491, en vooral H. G. Cannegieter, *Odo Botnia*, in den *Friesche Volks-Almanak*, 1848, bl. 60—83, wien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BOTNIA (Tjalling van), van Nieuwland, Ridder, zoon van Sijds van Botnia en N. Sijbeda, woonde in 1498 den togt naar Bergum tegen de Groningers bij, en werd in 1513 Grietman van Hennaarderadeel. Later werd hij Heerschap te Franeker. Hij was een der zestig Edelen, die in 1515 den eed van huldiging van Keizer Karel aflegden, en werd met nog drie anderen door den Stadhouder Egmond tot Ridder geslagen. In het zelfde jaar werd hij tot Raad in het Hof van Friesland aangesteld, welk ambt hij als gewoon Lid schijnt te hebben waargenomen tot in 1520, hoewel hij vervolgens met nog vier anderen daarin ontboden werd, wanneer er hoogst gewigtige zaken aan de hand waren. In 1517 nam hij voor de Bourgondische partij met twaalf honderd man Nijeklooster in. In 1521 werd hij Grietman van Franekeradeel en in dat zelfde jaar teekende hij den lastbrief voor Kempo van Martena en Sibrand Roorda, die, in 1521, naar Worms reisden bij Keizer Karel V. Met den Stadhouder Schenck zich vervolgens in 1522 bij het beleg van Genemuiden bevindende, werd Botnia door de Gelderschen gevangen genomen, terwijl Schenck zich ter naauwernood door de vlugt redde. Botnia schijnt echter eerlang ontslagen te zijn. In 1529 was hij mede Dijkgraaf en Ontvanger der floreenrente van Westergoo.

Hij overleed in 1533, en was twee malen gehuwd, eerst met Reinsk Idsinga, bij wie hij twee zonen verwekte, daarna met Frouwk Hottinga, met wie hij het kasteel Hottinga te Nieuwland verkreeg.

Zie F. Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.*, D. I. bl. 864; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 267 noot; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 187 en 188.

BOTNIA (Juw van), zoon van Feyke Botnia en van Ael, Gaethjesdochter, Juwsma van Rinsumageest, onderteekende den 9den Maart 1504 den Reversaalbrief, waarbij aan den Hertog van Saksen de Regering van Friesland werd opgedragen, en hoorde in 1515 onder de zestig Edellieden, die, toen de Keizer het gewest van den Saksischen Hertog gekocht had en door zijne overwinningen op de Gelderschen meester van een groot gedeelte van Friesland was geworden, hem den eed van huldiging en getrouwheid zwoeren. Met meer anderen werd hij dan ook, in de plaats van eenen Geldersch-gezinden voorganger, den 1sten Februarij 1517, tot Grietman van Ferwederadeel aangesteld, welk ambt hij bekleedde tot in 1520, toen hij Lid van het Provinciale Hof werd. Van Gewoon Lid dezer vergadering werd hij in 1527 Buitengewoon Lid, of een der zoodanigen, welke in de vergadering kwamen, wanneer het hun behaagde of wanneer zij daartoe expresselijk geroepen werden. Ook was hij Ridder van het H. Graf en Dijkgraaf van Oostergoo en Westergoo, en schijnt dus bij den Keizer zeer in gunst gestaan te hebben, hetwelk hij door zijne trouwe diensten ook allezins verdiende, als hebbende hij onder anderen, onder bevel van Lubbert Turk en Goslick van Jongema, Bolsward mede ingenomen en Sneek belegerd. Zijne echtgenoote, benevens de vrouw van Hessel van Martena, in laatstgemelde stad in hechtenis gehouden, liepen veel gevaar aan de bloedgierige partijzucht van die dagen opgeofferd te worden, daar Jancko Douwama en andere Gelderschgezinden hem en Martena bedreigden, dat, zoo het gerucht bevestigd werd, dat de Bourgondischen Epo van Douma en Abbe Saskers Heringa, te Irnsum gevangen genomen, zouden laten onthoofden, aan hunne vrouwen wederwraak zou uitgeoefend worden. Ofschoon nu hunne beden bij hunne partij geen ingang vonden, en de gezegde Edelen onthoofd werden, zagen zij evenwel hunne vrouwen, hetzij uit medelijden, hetzij om eenige staatkundige redenen, gespaard.

Naderhand bij de Gouvernante beschuldigd zijnde, met den Keizerlijken Stadhouder, eenige zijner mederaden en anderen, gedurende den wapenstilstand met de Gelderschen, den ingezetenen overlast te hebben aangedaan, door het aanwerven van krijgsknechten, zoowel als door brandstichten en plunderen, wisten zij zich daarvan, bij monde van Kempo van Martena, een der medebeschuldigden, zoo wel te zuiveren, dat zij in plaats van straf, dankzegging voor hunne trouwe diensten bekwamen. Overtuigd dat Friesland, even als de overige provinciën des Rijks, gehouden was, den Keizer een geschenk aan te bieden, en vreezende, dat Z. M. bij zijne komst zulks zoude vragen, en dan misschien meer eischen dan men hem wenschte te geven, werd door de Staten op den Landsdag van 1531 besloten, de Ridders en Raden, Tjaard van Burmania en Juw van Botnia, met Sijds Tjaerda en Hector van Hoxwier naar Brussel te zenden, om veertien duizend gulden (van twintig stuivers het stuk) aan te bieden, welke gratieuselijk werden aangenomen. Op den Landsdag van 1535 werd hij met eenigen zijner mederaden gecommitteerd, om orde te stellen op den staat van oorlog en tot behoud en bewaring van de provincie. Later vindt men geen gewag meer van hem gemaakt, en denkelijk is hij omstreeks 1538 gestorven, daar men op dat jaar vijf nieuwe Leden van het Hof aantreft, en een daarvan voorzeker in zijne plaats is benoemd geworden.

Jancko Douwama beschuldigde hem, den last op zich genomen te hebben, om hem op eene reis van Sneek naar Harlingen te vermoorden en, na volbragte daad, de schuld op de Gelderschen te werpen. Juist in tijds gewaarschuwd, was hij ter naauwernood dit gevaar ontsnapt.

Van Botnia was gehuwd met Foockel Juwsdochter van Hottinga, en had bij haar drie kinderen verwekt, een zoon van hem Juw of Julius van Botnia, hield de Spaansche zijde en werd in 1567 Grietman van Baarderadeel.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 268 noot, en vooral Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 39—42, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BOTNIA (Jarich van), zoon van den voorgaande, hoogst waarschijnlijk van zijne tweede vrouw, was in 1551 reeds Grietman van Franekeradeel en werd tevens den 6den Februarij 1554, benoemd tot Olderman van Franeker. Hij schijnt een voorstander van de vrijheid van geweten geweest, en daarvoor in 1566 vrijmoedig uitgekomen te zijn, doch bleef evenwel Koningsgezind, en verklaarde zich in 1579 tegen de Unie van Utrecht. In het zelfde jaar ontving hij zijne aanstelling als Kastelein en Ambtman van Koevorden en Drost van Drenthe. Uit Friesland voortvlugtig, werd hij in 1580 onderscheidene malen ingedaagd, om zich te komen verantwoorden, en tot zoo lang verboden, hem de inkomsten zijner bezittingen te laten toekomen.

Hij stierf te Groningen in 1583, en werd aldaar in de kerk der Predikheeren begraven. Bij zijne huisvrouw Luts Stania, had hij drie kinderen verwekt.

Zie Piccard, *Chronyck des Landts. Drenthe*, bl. 265; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 96; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 268 noot, St. III. bl. 485, Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 191 en 192.

BOTNIA (Julius van), zoon van Frederik van Botnia en van Maximiliana Absalons, eene adellijke dochter uit Brussel, was een aanzienlijk voorstander van vrijheid van godsdienst. Hij hielp Franeker voor den Prins van Oranje verzekeren, en ontzag zich niet, in den nijpenden winter, een gezantschap aan dien Vorst, die te Haarlem was, te bekleeden, ter verkrijging van noodigen bijstand, waardoor geheel Friesland aan 's Prinsen zijde zou kunnen gebragt worden. Doch toen de Spanjaarden eerlang in dat gewest meer voet kregen, moest Botnia zijn huis te Franeker verlaten en de vlugt nemen.

Het onaangenaam lot van Botnia, zijne omzwervingen buiten het vaderland, duurde tot dien tijd, wanneer de vrijheid het hoofd opstak. Toen leende hij op nieuw de hand aan Neêrlands heil. Het bevorderen der Utrechtsche Unie en het beteugelen der verraderlijke handelingen van Rennenberg waren er de bewijzen van. De Aartshertog Matthias, Landvoogd der Nederlanden, gebruikte hem, nevens drie andere Edelen, in 't jaar 1578, tot het ligten van penningen, ten einde Friesland zijnen aanslag ter Generaliteit zou kunnen opbrengen. Bij een der togten in 1580 was hij zeer ongelukkig: door een val van zijn paard brak hij zijn been, werd gevangen genomen, doch kort hierna gelost. Het verlies van een gevecht aan het Tjeukemeer in 1581 werd aan zijne ontijdige vlugt toegeschreven, en hij verdacht wegens gebrek aan moed. Hij kwam weder in het bezit van zijn huis, en kreeg wegens Franeker zitting in de Staten van Friesland, onder welke hij gevonden wordt in het jaar 1582, en in de aanzienlijkste ambten tot aan zijn overlijden, den 28sten April 1614.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 167—270; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BOTNIA (Sijdts, Sikko of Sixtus van), zoon van Sijdts van Botnia en van Bauk van Camstra, gezegd Heringa, werd door Koning Filips den 20sten Mei 1578 aangesteld tot Grietman van Wymbritseradeel, doch eerst den 29sten April van het volgende jaar beëedigd. In het hoofd der commissie, deed men den Koning zeggen: »dat hij, om het goede berigt, hem gedaan van den »persoon van Sixtus van Bottnija, van zijne wetendheid en »bekwaamheid, en zich volkomen betrouwende op zijne regtvaar»digheid en goede ernstigheid, hem tot dien post aanstelde." Ofschoon uit naam van de Spanjaarden aangesteld, had hij reeds vroeger getoond, in het geheel niet Spaanschgezind te zijn: want hij was niet alleen teekenaar van het verbond der Edelen, maar ook onder diegenen, welke in 1572 pogingen aanwendden om de Friesche steden in de magt van den Prins van Oranje te brengen. Hij was een voorstander van de Unie van Utrecht, en een bekwaam man, die zeer in gunst stond bij den Stadhouder en het toenmalig Hof: want in 1580 afstand willende doen van zijnen post als Grietman, werd hij door beide met moeite overgehaald, om van zijn voornemen af te zien, daar men verklaarde in die gevaarvolle tijden hem niet te kunnen missen. Vele jaren was hij Volmagt ten landsdage, en den 26sten Maart 1603 Gedeputeerde uit Westergoo. Men zegt, dat hij in 1615 overleden is. Hij was gehuwd met Tet van Douma.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 71, die hem abusivelijk Botma noemt; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 247; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 828; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 712; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 270 en 271. St. III. bl. 485—487; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm.*, bl. 297 en 298.

BOTNIA (Duco van), zoon van Julius van Botnia en van Fokel Walta van Jongema, was in 1612 Monster-Commissaris

van het Friesche Nassausche regiment, en werd den 20sten Junij 1615 Grietman van Wymbritseradeel en in 1619 Dijkgraaf. Als Lid van de Friesche Staten woonde hij de lijkplegtigheid van Graaf Willem Lodewijk bij. In 1621 teekende hij als Dijkgraaf van Wymbritseradeel een verdrag met de Regering van Workum, over het onderhouden van den nieuw aangelegden dijk der Workumer buitenlanden, en in het zelfde jaar, als Volmagt ten landsdage, de resolutie betrekkelijk het oprigten eener West-Indische Compagnie. Hij overleed den 1sten October 1621.

Hij was gehuwd met Ymck van Dekama; bij wie hij verwekt had eenen zoon Dominicus Justus van Botnia, Grietman van Baarderadeel, en Lid van de Staten van Friesland, overleden in 1660, en eene dochter.

Zie Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 234, 235, 298 en 299.

BOTTER (Hugo), een kloek Ridder, vermaard om zijne Ridderlijke daden, werd door Harderbertus, den zes en twintigsten Bisschop van Utrecht, tot Veldheer aangesteld, en versloeg met weinige ruiteren bij Hemschen, het volk des Paltsgraven, waarbij vele vijanden sneuvelden en onder deze Otto Graaf van Buhlo, terwijl de overige zich met de vlugt reddeden; doch de Paltzgraaf zelf werd gevangen genomen en naar Utrecht gebragt.

Botter heeft waarschijnlijk de Bottersloot gegraven, welke van de Vlist naar Schoonhoven loopt; althans den 12den Junij 1119 ontving hij een stuk land, om des te gemakkelijker te komen uit de Lek naar Haastrecht. Hij sneuvelde in 1144.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 92; van Spaan, *Inleid. tot de Hist. van Gelderl.*, D. III. bl. 215; van der Aa, *Beschr. van den Krimpenrewaard en Lopikerwaard*, bl. 21.

BOTTER (Hugo) of Huyg Botterman, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, woonde den 11den Julij 1302 den slag bij Kortrijk tegen de Franschen bij, waar hij zich zeer dapper gedroeg, doch door het gedrang van den slag van binnen gekwetst, overleed hij kort daarna en werd te Axel, in eene fraaije tombe, versierd met zijn wapen, begraven.

Zie Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 54—57.

BOTTER (Hendrik), te Amersfoort geboren, heeft geleefd in het laatst der zestiende en begin der zeventiende eeuw. Eerst is hij geweest Lijfarts van den Aartsbisschop van Keulen en stads-Doctor aldaar; vervolgens heeft hij die zelfde bediening bij den Hertog van Gulik en Kleef waar genomen, en nog later, toen hij Hoogleeraar te Marpurg was, bij den Landgraaf van Hessen. Ten laatste het Hoofsche leven moede, verkoos hij ambteloos zijn overige dagen te slijten, kwam in zijne vaderstad terug, alwaar hij ook overleden en begraven is.

Hij heeft geschreven:

De Expurgatione Empyematis Epistola, welke in *Graegorii Horstij, Observationum Medicarum, libri IV* te Ulm gedrukt is in het jaar 1621.

Ook bestaat er van hem:

De Scorbuto. Lubek 1646. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOTTER (Levinus), mede te Amersfoort geboren, heeft eerst als Advokaat gepraktiseerd, en naderhand gedurende 33 jaren zijne vaderstad als Secretaris ten dienste gestaan; vervolgens was hij Ordinaris-Reviseur des Hofs van Utrecht. Hij stierf ongehuwd den 5den Maart 1612, in het zes en vijftigste jaar zijns ouderdoms.

Hij was een zeer goedaardig, kundig en deugdzaam man, behalve in andere wetenschappen, inzonderheid in de Regten buitengemeen ervaren en onderhield eene gemeenzame verkeering met vele geleerde mannen.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hyn), *Kerk. Oudh.*, D. II. bl. 99; Burman, *Traject. Erud.*, pag. 32 et 33; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOTTERMAN (Eppo), waarschijnlijk geboren te Groningen, studeerde om Leeraar bij de Doopsgezinden te worden, te Amsterdam onder de leiding van Galenus Abrahamsz. (1), het hoofd der Lammisten en schijnt van diens meer liberale begrippen nog al te hebben overgenomen. Den 12den Mei 1700 werd hij tot Leeraar bij de vereenigde Waterlandsche en Vlaamsche Doopsgezinden te Groningen aangesteld. Hij was te gelijk Opzigter bij de Collegianten, in Caroli-weg vergaderende, en zelfs een zoo ijverig voorstander van deze afdeeling, dat zulks tot ergernis van sommige leden zijner gemeente schijnt te hebben verstrekt, waarop Botterman in 1714 zijne bediening bij de vereenigde Waterlandsche en Vlaamsche gemeente varen liet. In 1725 werd hij echter op nieuw door den Kerkeraad dezer gemeente aangezocht, om het Leeraarsambt waar te nemen, hetwelk zonder stoornis plaats had tot dat Jacob Rijsdijk, in 1728, tot zijnen ambtgenoot te Groningen werd aangesteld. Deze, meer tot de regtzinnigen behoorende, geraakte weldra in onmin met Botterman, dien hij eindelijk van Socinianery beschuldigde, waarop Botterman, ten einde alle verdenking voor het vervolg te ontgaan, zich door het Consistorie der Hervormde te Groningen liet examineren. Maar ook dit liep hem tegen van eene zijde, van waar hij het niet verwacht had, want het examen pleitte hem van die verdenking wel vrij, maar viel zoo goed uit, dat Rijsdijk hem nu, op grond van het gezegde des Hoogleeraars Cornelius à Velzen, beschuldigde, dat hij eene Hervormde belijdenis had afgelegd.

Botterman was een der eerste bestuurders van de Doopsgezinde Societeit, en stond nog te Groningen in 1752; maar heeft na dien strijd niets bijzonders van zich doen hooren.

Hij heeft uitgegeven:

Het ware afbeeldsel van een Collegiant; Leeuw. 1735, 8°; welk stuk door den Groninger Hoogleeraar Driessen en door Rijsdijk hevig aangevallen werd.

Aenmerkingen over J. Rijsdijks Theologische verhandelinge. Gron. 1742. 8°.

Zie F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 861; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 153, 187; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron., Over. en Oost-Friesl.*, D. I. bl. 166—171.

BOTTINGA. Zie Botnia.

BOU (Jean de), was Kapitein bij een Regiment Walen in Nederlandsche dienst, en sneuvelde roemrijk strijdende in den slag bij Nieuwpoort den 2den Julij 1600.

Zie (Schuller van Peursum), *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 50.

BOUBEREEL (Johannes Cornelis), geboren te Ostende, begaf zich in de Oratorie. Na zijne studiën in de Godgeleerdheid voleindigd te hebben, werd hij naar Kevelaar in het hertogdom Gelder gezonden, om er die wetenschap te leeraren en er tevens de bediening van den biegtstoel bij uit te oefenen. Toen François Lodewijk de Sanguessa, Bisschop van Roermond, hem den 20sten Augustus 1727 voorstelde om de bulle Unigenitus aan te nemen, weigerde hij zulks; waarop die Prelaat hem in zijne bediening schorste. Zich naar Holland begeven hebbende, werd hij den 10den Augustus 1728 aangesteld tot Pastoor van de voornaamste kerk te Rotterdam, in den Oppert, in welke bediening hij den 19den Mei 1744 overleed.

Pater Boubereel heeft in druk gegeven:

Den Kristelijken vader, breekende het geestelijk brood voor de kinderen. ofte uytleggingen van alle de Evangeliën, die door het geheele jaar in de kerke voorgelezen worden. Getrokken uit de H. H. Vaderen en Kerkelijke schrijvers, en gesteld op vragen en antwoorden. Antw. 1744. 4 Deelen, 12°.

Den Kristelijken Vader, ofte uytleggingen van alle de Epistelen, enz. Antw. 5 Deelen. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOUCHEL (Arnold). Zie Buchelius (Arnoldus).

BOUCHOLT (Jurrien) of George van Borckholt tot Aldenhoven, zoon van Herman van Boucholt, Landrost van Zutphen en Georgia van Hilvelich, was Rigter van Doesborgh en Drost van Bredevoort, tevens was hij Hopman en wordt onderscheidene malen gemeld als garnizoen houdende in Gelderland, onder anderen te Elburg in 1579. Hij had later zitting in de Ridderschap van het Graafschap Zutphen, en komt voor op de Riddercedulen van 1592 en 1597. Hij was gehuwd met Cunne van Erp en won bij haar vier dochters. Waarschijnlijk was hij het, die onder den naam Boucholt voorkomt op eene der lijsten der verbonden Edelen.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 271 en 272; St. IV. bl. 430 en 431.

BOUCHORST (Adriaen van den). Zie Bouckhorst (Adriaen van den).

BOUCKART (Jan), geboren omstreeks 1620, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst blijkens:

(1) Zie over deze hiervoor D. I. bl. 10 en 11.

De Nederlaag van Hannibal. treurspel. Amst. 1653 2e druk. Amst. 1658. 3e druk folio, 4° en 8°.

De Ballingschap van Scipio Afrikanus. Amst. 1658. folio, 4° en 8°.

Th. a Kempis *Navolging Christi.* berijmd Amst. 1663.

Zie *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht.*

BOUCKHORST (Adriaen van den) Bouchorst of Buchorst, zoon van Floris van Bouckhorst en van Jenne van Schagen, was een der genen, die ingevolge een aanschrijving van de vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: »wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning »hadden: ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te »houden, en denzelven tegens een ieder te dienen, in hetgeen »hun wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles »ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, als »mede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatien en »Obligatien ter contrarie."

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Hij overleed te Utrecht in hoogen ouderdom en was gehuwd met Engel Uyttenəng, bij wie hij vier zoons en eene dochter verwekte. Zijne zoons waren Barend van den Bouckhorst, Kanunnik te Utrecht, Cornelis van den Bouckhorst, Floris van den Bouckhorst, die beide volgen, en Amelis van den Bouckhorst, Raad in den Hoogen Raad te 's Gravenhage.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronijcke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BOUCKHORST (Cornelis van den), een zoon van den voorgaande, werd even als zijn vader en ter zelfder oorzake voor Commissarissen geroepen en ook hij schijnt werkelijk te zijn verschenen en zich te hebben verantwoord. Later echter was hij Raad van den Prins van Oranje. Hij stierf ongehuwd in 1574.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2. 64, in welk werkje men mede het facsimilé van zijne handteekening aantreft.

BOUCKHORST (Floris van den), een broeder van den voorgaande, werd te Nijmegen geboren in 1537. Na vooraf goede gronden van de Letterkunde gelegd te hebben, gaf hij zich aan de beoefening der Regtsgeleerdheid over, waarin hij in 1562 aan de Hoogeschool te Poitiers nog studeerde; eenige tijd daarna legde hij zich op de Geneeskunde toe; doch eindelijk bepaalde hij zich tot de Godgeleerdheid, en begaf zich in het Genootschap der Jezuiten. Zijne Oversten maakten gedurende zes jaren gebruik van hem. om de Rhetorica en de Grieksche taal te leeraren; vervolgens werd hem de zorg aanbevolen, om de zedekundige godgeleerdheid of de gewetensgevallen te verklaren. Ook hield hij zich gedurende onderscheidene jaren bezig, met in verschillende steden, zoo in het Vlaamsch, als Fransch en Latijn, te prediken. In de laatstgenoemde taal deed hij het te Leuven, waar hij ook eenige tijd de broederschap der Heilige Maagd bestierde. Men wil, dat de geleerde Justus Lipsius nimmer in gebreke bleef, om zijne Sermoenen te hooren. Pater Bouckhorst was ook Rector van het collegie te Leuven, en hij stierf er den 14den Junij 1610. Hij had zich aan het genootschap verbonden, door de plegtige omhelzing der vier beloften. Voor dat hij tot de Jezuiten overging, heeft hij het volgende Dichtstuk in het licht gegeven:

Urbis Pictaviae Tumulus; et ejusdem restitutio, variis aspersa allegoriis, sic ut totam fere historiam rei gestae persequatur, Carmine Elegiaco reddita per Florentium Bouchorstium, Noviomag. J. Ctum Pictav. 1562. 4°.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOUCKHORST (Nikolaes van den) of van den Boekhorst, Heer van Noordwijk en Wimmenum, een zoon van Amelis van den Bouckhorst, Raadsheer in den Hoogen Raad en van Alyd van der Duyn, was in het jaar 1621 Lid der Staten Generaal geworden en behield die betrekking tot zijne dood, die in 1641 voorviel.

In 1621 werd hij met Adriaan Pauw, Pensionaris van Amsterdam, Adriaan Manmaker, Eersten Edele van Zeeland en Adriaan Ploos, Raad in den Hove van Utrecht, naar Frankrijk gezonden, om de vroegere vriendschaps-verbindtenissen met dat Rijk aangeknoopt, te vernieuwen. Den 24sten Junij verwierven zij eene verklaring van den Koning: »dat hij gezind was, het ver»bond van vriendschap met de Staten gemaakt, te onderhouden en »hunnen onderzaten vrijen handel in zijn Rijk toe te laten, het»welk hij zich van hunnen kant insgelijks beloofde."

In 1624 weder naar Frankrijk gezonden zijnde, bewerkte hij met Adriaan Pauw en Hendrik van Essen Raad in den Hove van Gelder en Zutphen, het vermaarde Verbond van onderlinge bescherming. Als eerstbenoemde der Hollandsche Afgevaardigden ter Staten-Generaal, had hij vervolgens veel deel aan de onderhandelingen, die te 's Gravenhage plaats vonden, en hierdoor werd zijn naam dikwijls onder de Staatsstukken gezien. Hij was een der bekendste Staatkundigen van die tijden.

Gehuwd aan Anna van der Noot, was hij vader van Amelis van den Bouckhorst, die volgt en van drie dochters.

Zie Gouthoeven, *d'Oude Chronyke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 425 en 426, 495—497; Scheltema, *Staatk. Nederl.*. D. I. bl. 149 en 150; D. II. bl. 569; *Geschiedk. Aanteek. omtrent Frederik Hendrik, zijnen tijd enz.*, bl. 109 en 110.

BOUCKHORST (Amelis van den), Heer van Wimmenum, zoon van den voorgaande, werd voor het eerst in 1642 als Ridder ter dagvaard beschreven, en geraakte spoedig in belangrijke bezendingen. In 1646 was hij Gedeputeerde te velde, toen Frederik Hendrik oog had op Antwerpen. Op last zijner meesters, openbaarde hij de geheime punten, omtrent de oefening van de Roomsche Kerkdienst, ontworpen. Hij maakte als Voorzitter der Staten-Generaal het besluit tot den vrede van Munster, met vijf stemmen op; de Voorzitter de Knuyt weigerde zulks, omdat Zeeland niet was bijgetreden. In 1653 werd hij met Pieter de Huybert naar Mechelen gezonden, ter regeling van eenige napunten van het tractaat van Munster.

Bij gelegenheid van het onthaal van Koning Karel II hier te Lande, was hij Voorzitter van Gecommitteerde Raden; aan hem vielen vele bemoeijingen in dezen ten deele. De Koning liet hem, ten blijke van genoegen over dit alles, een kostbaar Juweel aanbieden, dan hij had de edelmoedigheid het heusschelijk te weigeren. De Staten zich deze prijselijke daad zonderling doende welgevallen, maakte hiervan loffelijk gewag ten dienste en navolging der nakomelingschap.

Hij werd in 1643, wegens de Ridderschap van Holland tot Curator der Hoogeschool te Leiden benoemd en bekleedde die waardigheid met lof tot den 27sten September 1669, toen hij ongehuwd overleed.

Hij was het laatste manlijk oir van zijn oud geslacht, waarom zijn wapen bij hem in het graf werd gelegd.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 798; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIII. bl. 20 en 21; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BOUCQ (Engelbert François le), die naar het schijnt eerst Predikant in de Waalsche Gemeente te Dordrecht was, kwam in 1703 als Predikant te Batavia aan, bleef aldaar om Portugeesch te leeren en der zieken Predikanten beurt waar te nemen, tot in December 1706 als wanneer hij, op Drakestein aan de Kaap de Goede Hoop beroepen zijnde, derwaarts vertrok. Hier werden hem door den tijdelijken Landvoogd d'Ablaing vele moeijelijkheden aangedaan, zoodat hij zich genoodzaakt zag in 1708 naar Batavia terug te keeren, waar hij na het onderzoek zijner zaak in zijne eer hersteld werd. Voorts in 1712 naar Ceilon beroepen, bleef hij aldaar tot in 1717, als wanneer hij op zijn verzoek naar Batavia terugkeerde en in 1719 Predikant op Onrust werd, waar hij in 1724 nog stond.

Voor dat hij naar Oost-Indië vertrok, heeft hij in het licht gezonden:

Bedriegelijk Aanloksel der Babelsche Hoere, tegen J. H. Janctium. Rott. 1700. 8°.

IJdele Syrenesang. 8°.

Warnest der Papisten. Rott. 1701. 8°.

Principale puncten der Dwalinge van 't Afgodisch Pausdom. 8°.

Afscheid-Predicatie van Dordt. 8°.

Zie Kolbe, *Beschrijv. van de Kaap de Goede Hoop*, D. II. bl. 397—431; Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. III. B. bl. 94, 95, 96, 99, 106, 107, 109, 111, 112; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

BOUD (R.), een Plaatsnijder, die omstreeks 1590 bloeide, hield zich voornamelijk bezig met het graveren van portretten voor Boekverkoopers, onder anderen dat van Hendrik Goltzius door de Faam met eene Lauwerkrans bekroond wordende.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOUDAAN (Gualtherus) of, zoo als hij zich ook wel noemde, Gualtherus Boudaan Courten, was gesproten uit een oud aanzienlijk geslacht uit Normandië, dat zich eerst naar Kamerijk, daarna, wegens de vervolging om de Godsdienst naar Engeland en later naar de Nederlanden verplaatste, in welk laatstgemeld land de Leden van dit geslacht, in aanzienlijke betrekkingen in de Kerk, den Staat en het Krijgswezen zijn geplaatst geweest. Gualtherus was een zoon van Pieter Boudaan, Kiesheer der stad Middelburg en Bewindhebber der geoctrooijeerde Oost-Indische Compagnie aldaar, en van Catharina Fourmenois, en werd geboren in Mei 1637. Na zich, onder de voornaamste Godgeleerden van zijne tijd, tot de Predikdienst te hebben bekwaam gemaakt, zag hij zich in de maand Junij 1662 tot Predikant te St. Laurens op Walcheren verkoren. In 1667 naar Vere en in Junij 1670 naar Amsterdam beroepen, overleed hij ter laatstgenoemde plaatse den 14den Februarij 1684, van zijne schriften zijn in druk uitgegeven:

De Leere der Waarheid en Opstanding der twee getuigen. Amst. 1680. 2 deelen 4°, meermalen herdrukt.

Pligt van den Dienaar des N. Testaments. 5°.

Kentekenen van de staat der Nature en der Genade, en Dankpredikatie over de herstelling der ware Godsdienst in 'tjaar 1578. Amst. 1684 en 1727. 12°.

Eens Christens hoogste Goed in Leven en in Sterven. Ibid. 1685 en 1724. 12°.

Men houdt hem ook voor den opsteller van dit Verdedigschrift:

Eenvoudig en opregt Berigt van 'tgeene door den Heer Joh. Coccejus, en die met hem gevoelen, aangaande den geestelijken Staat der Vaderen voor Christi komste, de natuur der tien Geboden en d'alomtegenwoordigheid Gods, geleerd word; mitsgaders eene klaare ontdekking van de verlegentheid en ontrouw der genen, die voorgeven bewesen te hebben dat de befaamde positien uit schriften van Coccejus en anderen te vinden zijn; tevens een noodsakelijk ondersoek na de oorsaken, waaruit die onrusten in Land en Kerk rijsen, opgestelt door Timotheus Delector. Amsterd. 1676. 4°.

Na 's mans overlijden werden zijne werken bijeenverzameld uitgegeven onder den titel:

Alle de Werken van G. Boudaan. Amst. 1693. 4°.

Er bestaan onderscheidene afbeeldselen van Boudaan als door Christiaan Hagen groot folio, door Johan Faber in 12°, door J. Waterloos 4° en 8°. Onder een daarvan maakte de vermaarde Johan d'Outrein, na zijnen dood dit bijschrift.

Dit 's 't beeld, en 't beeld maar, van Boudaan, wiens wijze mond
Wyskonstiglijk verklaard' het Oud en Nieuw Verbond,
Die Jesus toonde uit de Propheten, in zijn schets,
En hem ontzwagtelde uit de schaduwen des Wets,
Gansch Neêrland was verbaast en stond met opene ooren,
Om van die gladde tong de Christen' lessen t' hooren,
't Was voor Gods Kerk te vroeg, dat hem de dood quam vellen,
Zij doet aan Amsterdam een schaê, naauw om t' herstellen.

Boudaan liet bij zijne echtgenoote Maria Coymans vijf zonen en vier dochters na. Zijne zonen waren: Petrus Boudaan die volgt, Gualtherus Boudaan, ongehuwd overleden, Matthias Boudaan, die mede volgt, Balthazar Boudaan, Predikant te Middelburg, overleden den 7den Februarij 1729 en Joseph Boudaan, ongehuwd gestorven.

Het wapen van Boudaan bestaat in een schild van azuur met eenen keper van zilver, verzeld van drie vijfbladige bloempjes van goud; en chef een veld van goud, met drie meerlen van sabel.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 344; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 36—38; Vrolikhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 162 en 163; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Renier, *Nieuwe Verbet. Naaml. der Predik. te Vere*, bl. 9, 42—44; *Naaml. der Predik. te Amst.* bl. 29; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 32.

BOUDAAN (Petrus), oudste zoon van den voorgaande, werd te Middelburg in het huis van zijnen grootvader Pieter Boudaan geboren in Augustus 1666. Hij studeerde onder den vermaarden Campegius Vitringa te Franeker en ook elders. In 1691 werd hij Predikant te Rijnsburg, en had daar reeds veel toeloop uit Leiden en andere naburige plaatsen. Vervolgens werd hij in 1693 beroepen te Arnhem en in 1694 te Amsterdam, doch uit hoofde van zijne jonkheid had die beroeping toen geen voortgang; maar in 1703 werd hij Predikant te Utrecht en eindelijk in 1710 te Amsterdam. Nadat hij aldaar zijnen post met veel ernst en roem bekleed had, overleed hij den 20sten Mei 1734 op de hofstede Leeuwenburg in het Sticht van Utrecht, waar hij zich toevallig bevond; doch werd te Amsterdam in de Oude kerk begraven.

Hij was tweemalen getrouwd, eerst met Catharina Elizabeth de Ruysscher en daarna met Margaretha van der Hell. Uit het huwelijk met zijne tweede vrouw won hij twee zonen, Hendrik Jan Boudaan en Gualtherus Petrus Boudaan, die beide volgen.

Van hem zijn alleen in druk twee Predikatien, getiteld:

Nutteloose en Nuttige Arbeid tegens malkander overgestelt in de Verklaring en Toepassing van de woorden bij Jesaias Cap. XXXV vers 2 *en* 3 *eerste lid.* Amst. 1712. 8°.

Tot het in het licht geven van deze predikatiën gaf aanleiding het ongenoegen van den vermaarden Utrechtschen Hoogleeraar Petrus Burman, in een openbaar Geschrift betoond; als had Boudaan, in eene dier Predikatiën, hem in het bijzonder der Gemeente hatelijk voorgesteld, ter oorzake van eene Redevoering tot lof der komedie, kort te voren door gemelden Hoogleeraar gedaan.

Nog heeft Boudaan eene Voorrede geschreven voor Frederik Adolf Lampe's *Verborgenheid van het Genadeverbond.*

Er bestaan afbeeldingen van hem door Frederik Ottens in folio, en door Johan Faber in 4°. Onder een dezer afbeeldingen, eenige jaren voor zijn dood sierlijk in het koper gebragt, leest men deze dichtregels van Nicolaas Simonsz. van Leeuwaarden:

Zoo geeft de Teekenkonst ons 't deftige Gelaat
Van Christus Tolk Boudaan, die met zijn kragtig preeken
Het swakste herte sterkt, en 't hartste hert kan breeken,
En als een koopere muur pal voor de Waarheid staat,
Gods Geest verzell' zijn Werk en doe Hem lang dus stigten
En namaals als den glans der sterren eeuwig lichten.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 344; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 39—41; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Naaml. der Predik. te Amst.*, bl. 39.

BOUDAAN (Matthias) of Bodaan (1), een broeder van den voorgaande, werd, na vermoedelijk in mindere rangen te hebben deelgenomen aan de krijgsverrigtingen ter zee van den tweeden Franschen oorlog, in 1696 door Willem III Koning van Engeland tot Buitengewoon en drie jaren later tot Gewoon Kapitein ter zee bij de Admiraliteit te Amsterdam benoemd. Hij staat bekend als een der dapperste en ervarenste Zeeofficieren van zijnen tijd; deed zijnen eersten togt als Kapitein onder het eskader van den Kapitein Philips Schrijver in de Noordzee, in 1697, werd na het sluiten van den Rijswijkschen vrede in het zelfde jaar, ten geleide van verschillende koopvaarders, naar Biscaye gezonden en kruiste in 1700, onder den Schout bij Nacht Jan Gerrit van Wassenaer, in den mond van het Kanaal, tegen de Algerijnen. In 1703 werd hij geplaatst onder het eskader van den Schout bij Nacht van der Dussen, dat eerst zijne bestemming naar West-Indië had, maar later de Oost Indische retourvloot beschermen en geleiden moest. Op dezen togt raakte Boudaan slaags met een Fransch oorlogschip, dat veel sterker was dan het zijne, tusschen de Schotsche eilanden Barray en Fero, doch door het verlies van zijne groote steng en voorsteng was hij genoodzaakt af te houden. Zijn schip was het eenige dat in staat was de vijandelijke bodems in te halen, de overige waren door onbezeildheid daarin verhinderd. Vervolgens was hij met zijn schip onder den Luitenant-Admiraal Callenberg in 1704, bij de inneming van Gibraltar, en hielp later de vijandelijke vloot vernielen en de stad

(1) Hij schreef zijnen naam Bodaan.

ontzetten, na eerst met andere Kapiteinen, eene Hollandsche koopvaardijvloot tot aan Plymouth te hebben geleid. In Maart 1705 was Boudaan met zijn wel bezeild schip *de Overijssel* van 52 stukken, de eerste uit de vereenigde Engelsche, Portugesche en Nederlandsche vloot, die op de Franschen onder Pointis aanviel, en het Fransche oorlogschip *l'Arrogant* van 60 stukken zoodanig teisterde, dat het de vlag moest strijken. Op dien oogenblik veranderde de wind; Boudaan geraakt in lij van den vijand, waardoor de Franschman van hem afdreef, en bij een Engelsch schip kwam, waarvan de Bevelhebber de onedelmoedigheid had, het te bezetten, voor dat de sloepen van Boudaan hem aan boord konden komen. Door deze teleurstelling niet ontmoedigd, achterhaalt Boudaan een ander Fransch schip, *l'Ardent* van 68 stukken, legt het aan boord, entert en verovert het met den sabel in de vuist, terwijl te gelijkertijd Kapitein Ockerse, met *de Veere* van 60 stukken, het schip *le Marquis* van 58 stukken verovert.

Voorts was Boudaan tegenwoordig bij de verovering van Barcelona door de onzen, in het zelfde jaar en in het volgende onder van der Dussen in de Noordzee.

Op het schip *de Hollandia* van 72 stukken in 1707 op nieuw naar de Middellandsche zee gezonden, hielp hij, onder den Schout bij Nacht van der Goes, den overtogt van het leger der Bondgenooten over de Var bevorderen en Toulon belegeren. In 1709 bragt hij met Kapitein Beekman en anderen, de Oost-Indische retourvloot in de Hollandsche havens binnen. Na dezen tijd ging hij vooreerst niet meer in zee, tot hij in 1717 Schout bij Nacht bij de Admiraliteit van Amsterdam werd en als zoodanig het bevel had over een der eskaders, welke in dat jaar ter eere van Czaar Peter de Groote en diens gemalin een spiegelgevecht op het IJ leverde. Nog in het zelfde jaar werd hij met drie oorlogschepen en de Kapiteinen Abraham Akersloot en Nicolaas Cau ter begeleiding eener koopvaardijvloot naar Portugal en Spanje gezonden, met last om de zeeroovers van Algiers en Salee aan te tasten. Terwijl dus de Koopvaarders te Cadix hunne lading losten en eene nieuwe innamen zeilde hij, tot genoemd oogmerk, de Straat van Gibraltar door, kruiste eenigen tijd tusschen de Kapen Palos en Gaëta, ontdekte vier Algerynen, doch die hem ontzeilden. Hij bleef aldaar tot den 18den Januarij 1718, en wilde zich op nieuw bij de koopvaarders voegen, toen hij tusschen den 23sten en 24sten Januarij den Spaanschen Kapitein Torres met twee schepen ontmoette, die de domheid had, hem en de zijnen voor Turken aan te zien. De Spanjaarden, ofschoon met de Nederlanders in vrede, grepen het eskader van Boudaan hevig aan, en vooral ontstond er tusschen hen en *de Batavier*, Kapitein Akersloot, een scherp gevecht, dat twee uren volgehouden, aan den zoon van den Schout bij Nacht de Veth, behalve aan anderen, het leven kostte. Vrij laat ontdekte de Torres zijnen misslag, en verontschuldigde zich over zijne onbedachtzaamheid, doch dit voorval was oorzaak, dat Boudaan niet aan zijnen last kon voldoen, om met Algiers te handelen over den vrede. Zijne schepen waren te zwaar beschadigd, en de koopvaarders wachtten op zijn geleide. Boudaan overleed in Maart 1722, geene kinderen uit zijne, reeds in 1711 overledene, echtgenoote Jacoba Boreel Jacobsdochter nalatende.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 731; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 246, 329 en volg., 363, 419, 441, 531*, 574 en volg., D. V. bl. 21—23, 44, 85, 141.

BOUDAAN (Hendrik Jan), een neef van den voorgaande en zoon van Petrus Boudaan en van Margaretha van der Hell, diende als vrijwilliger, zelf reeds Kapitein zijnde, onder den Kapitein Baron van Wittenhorst, op het fregat *Meervliet* van vierenveertig stukken, in het eskader van den Vice-Admiraal van Aerssen van Sommelsdijk, tegen de Algerijnen afgezonden. Deze vloot zeilde, met eenige koopvaarders, den 29sten April 1725 op de hoogte van Finisterre, toen zij twee Algerijnen ontmoette, die door de Kapiteinen Elias en Wittenhorst werden aangegrepen. Juist toen een der Algerijnen, een schip van 46 stukken, in gevaar van genomen te worden was, werd Wittenhorst door een geweerkogel, zwaar gewond. Boudaan nam het bevel op zich, maar de voor een poos ontstane vertraging, doodelijke windstilte, en het ongemak dat de geschutpoorten der onderste batterij te laag waren, gaven oorzaak, dat de Algerijn ontkwam. Even ongelukkigen uitslag had de aanval op eenen anderen zeeroover, die echter vier dagen daarna, onder het geschut van Tanger loopende, zonk. Bij een later gevecht, waarbij op nieuw een Algerijn vernield werd, was Boudaan mede tegenwoordig. Wegens het niet nemen van eerstgenoemd roofschip, werd het gedrag van Boudaan voor eenen Krijgsraad beoordeeld, doch hij van pligtverzuim vrijgesproken. Zelf op een schip bevel voerende, voegde hij zich, in 1736, met Kapitein van der Waaijen, bij den dapperen Kapitein Lambrechts, die voor Marokko kruiste. Terwijl Boudaan, in Augustus 1737, de wacht voor Salee hield, veroverde de beide anderen eene Moorsche bark, joegen eene andere op strand, en hernam van der Waaijen, onder het geschut der forten van Tanger een rijk geladen Fransch koopvaardijschip. In 1742 behoorde Boudaan onder de Kapiteinen naar de Oostzee bestemd, ter bescherming van de koopvaardij tegen de Zweden, en had het bevel over *de Middelburg* van 34 stukken. Met het eskader van acht schepen, den Engelschen ter hulp gezonden in 1745, bij de landing van den Pretendent, voerde hij *de Assendelft* van 54 stukken. Door een groot getal zieken onder hun scheepsvolk belemmerd, waren Kapitein Boudaan en Frensel verpligt de vloot te verlaten en zeilden naar Lissabon, waar zij een geruimen tijd vertoefden, en zich in November weder voegde bij de Vereenigde Britsche en Nederlandsche vloot. Allerlei oorzaken, de overmoed der Engelschen, de flaauwheid van den Luitenant-Admiraal Grave en vrees voor vijandelijkheden van Frankrijk drongen tot de terugroeping van het eskader. Boudaan evenwel bleef met anderen, onder den Vice-Admiraal 't Hooft achter, en hielp een Fransch fregat en eenige koopvaardijschepen veroveren. Eindelijk werden ook de overige teruggeroepen en ontslagen van eene dienst, waarin, volgens schrijven van Boudaan niets dan hunne *ruïne en schande* te behalen was. Waarschijnlijk hielp hij ook in 1747, het Vaderland op de Schelde verdedigen, en werd in 1750 bij de Amsterdamsche Admiraliteit, door Willem IV tot Schout bij Nacht aangesteld. In die hoedanigheid werd hij aan het hoofd van een eskader van acht schepen, naar de Middellandsche zee gezonden, ter beteugeling van de Algerijnsche roovers. Doch deze waren niet in staat vele schepen in zee te brengen en ontweken de Nederlandsche vloot, welke alleen met beleid en goeden uitslag de koopvaarders kon beschermen. Dit geschiedde in 1755. Na veertien maanden keerde Boudaan naar het Vaderland terug, en schijnt na die tijd niet meer in 's Lands dienst gebruikt te zijn. Hij overleed ongehuwd en wordt onder de kundigste en moedigste Zee-Officieren van dien tijd geroemd.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 179; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 43 en volg., 85, 98, 117, 141, 145, 279, 297.

BOUDAAN (Gualtherus Petrus), een broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1704, legde zich op de beoefening der Regtsgeleerdheid toe, en werd tot Meester in die Wetenschap bevorderd. In het jaar 1730, nam hij, voor de eerste maal, zitting in Schepensbank, en bekleedde, sedert, dien gewigtigen post in de jaren 1735, 1738, 1739, 1741, 1742, 1747 en 1748 om, vervolgens opklimmende tot de Burgemeesterlijke waardigheid, in het jaar 1761, en nog elf malen, met eer en luister daarmede bekleed te worden. In het jaar 1730 was hij Raad der stad en, in het jaar 1741 Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij geworden, daarenboven, bekleedde hij onderscheidene jaren, het ambt van Commissaris Politiek.

Boudaan overleed den 3den Januarij 1781.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, St. IV. bl. 545; Kok *Vaderl. Woordenb.*

BOUDECHON (Artus van). Zie Batson (Artus van).

BOUDEWIJN aangenomen naam onder welke J. L. van der Vliet de meeste der door hem geschreven werken uitgaf. Zie Vliet (J. L. van der).

BOUDEWIJN, Bisschop van Utrecht. Zie Balduinus.

BOUDEWIJNS (Martinus). Zie Riethoven (Martinus Boudewijns van).

BOUDEWIJNS (Pieter) Leeraar bij de Doopsgezinden te Haarlem, zond in het licht:

Onderwyzinge des Christelyken Geloofs, volgens de Belydenis der Christenen, die men Oude Vlaamsche Mennoniten noemt, waar in derzelver Leere en Huyshouding schriftmatig voorgesteld en bewezen wordt. Haarl. 1743. 8°, tweede druk 1744.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel. Utr. en Geld.*, D. II. bl. 145.

BOUDEWIJNSZOON (Willem). Zie Eik (Willem Boudewijnszoon van).

BOUDINS (Levinus), geboren te Gent omtrent het jaar 1448, toog, nog maar een jongeling van 16 jaren oud zijnde, in die stad het Predikheeren monnikkenkleed aan. Men ontmoet hem in 1484 te Brugge. Na eenigen tijd lessen in de Godgeleerdheid gegeven en zich door zijne Predikatiën beroemd gemaakt te hebben, verkreeg hij in zijn klooster den rang van Prior en Prediker-Generaal. Op het kapittel gehouden te Zwolle in Overijssel, ten jare 1493, werd hij tot Vikaris Generaal van de Hervormde Congregatie in Holland benoemd. Deze bediening gedurende drie jaren hebbende waargenomen, werd hij op Nieuw Prior van het Dominikaner klooster te Gent, in welke dienst hij tien jaren achtereen volhardde.

Vervolgens leefde hij nog tien andere jaren, zonder eenige andere bezigheid, dan de uitoefening der pligten aan zijne orde verknocht, en hij stierf in die stad den 11den Julij 1516.

Boudins heeft de volgende werken nagelaten:

Catechismus fidei Catholicae.

Annotationes in Euangelia quadragesimae.

Antiquum dierum etc.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOUHON (Mejufvrouw), dochter van de beroemde Tooneelspeelster Ghyben, was een der voornaamste zoo niet de voornaamste der Nederlandsche Tooneelkunstenaressen in het midden der achttiende eeuw. Zij beminde vooral die rollen daar de gevoelens van eenen grootschen ziel in gedurigen zelfstrijd worstelen tegen diepen rouw en treurige wederwaardigheden. Eene loffelijke beschaafdheid, haar zoo eigen, als of zij aangeboren ware wederhield haar eenigzins van woedende partijen, waarin zij echter, indien het vereischt werd, zonderling slaagde. Naar het oordeel der kenners stemden alle de gaven van Bouhon in de gelukkigste evenredigheid overeen, om een verwonderlijk geheel uit te maken, zoo dat men dikwijls niet wist te bepalen of het gezigt wel berekender was dan de handen, of de stem het gelaat overtrof en of de natuur haar in alles bezielde, dan of zij ten deele aan eene diepverborgene kunst den betooverenden zwier van hare vorstelijke houding en gestalte verschuldigd was. Dit is zeker dat zij de uitdrukking der taal met eene zuiverheid betrachtte, die voor alle Dichters verpligtend was. Ook wist zij zich naar den toon van het blijspel te schikken, en speelde somtijds onder anderen eene onbetaalbare Xantippe.

Zie *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 67, 68, 70; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 174; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 606.

BOUHUSEN (Bernhard), te Zutphen geboren, schijnt ook in die stad Hoogleeraar in de Fraaije Letteren te zijn geweest. Hij was bijzonder ervaren in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, en schonk vele boeken aan de Bibliotheek der groote kerk zijner geboorteplaats, onder anderen eene vertaling der *Idyllen van Theocritus*, door hem in de Hebreeuwsche taal geschreven, welk handschrift aldaar nog bewaard wordt. Bij de Nonnen in het Heer Hendrikshuis zijne kost gekocht hebbende, moet hij aldaar in 1600 of in 1601 overleden zijn, want in 1602 werden zijne boeken op last der Regering van Zutphen uit gezegd huis naar de groote kerk overgebragt en aldaar grootendeels aan ketenen vastgelegd.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOUILLIER (David Renaud), uit een geslacht dat uit Auvergne afkomstig was, geboren te Utrecht den 24sten Maart 1699, werd in 1734 van Londen beroepen tot Predikant in de Walsche Gemeente te Amsterdam, doch in 1749 weder naar Londen beroepen, vertrok hij derwaarts. Na eenige jaren aldaar te zijn verbleven bedankte hij er voor zijne dienst en keerde terug naar zijne geboortestad, waar hij den 23sten December 1759 overleed.

Hij heeft onder anderen geschreven:

Essai philosophique sur l'âme des bêtes. Amst. 1727. 12°, de tweede druk vermeerderd met *Traité sur les vrais principes qui servent de fondement à la certitie de morale.* Amst. 1737, 2 vol. 12°, het eenige zijner werken, dat nog eenige waarde heeft.

Lettres sur les vrais principes de la religion, ou l'on examine le livre de la religion essentielle à l'homme. Amst. 1741 2 vol. 12°.

Recueil de Sermons. Amst. 1748. 8°.

Court Examen de la thèse de l'abbé de Prades et examen de son apologie. Amst. 1753. 12°.

Lettres critiques sur les lettres philosophiques de Voltaire. Amst. 1754. 12°.

Observationes miscellaneae in librum Jobi. Amst. 1756. 8°.

Pièces Philosophiques et littéraires. 1759, 2 vol. 12°.

Discours Philosophiques sur les causes finales, sur l'Inertie de la matière, sur la liberté des actions humaines. Paris.

Hij heeft ook nog uit het Engelsch vertaald een Verhandeling van Berkeley.

Bouillier onderscheidde zich door zijnen ijver tegen de nieuwe leerstellingen, en bestreed die, hetzij in zijne Leerredenen of in bijzondere geschriften, maar zijne bekwaamheden evenaarden geenszins zijne bedoelingen; het gebrek aan zuiverheid van stijl, de duisterheid en de verwarring welke zijne schriften ontsieren, maken dat zij onaangenaam zijn om te lezen. Doch als mensch was Bouillier bijzonder bemind wegens zijn zacht karakter.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.* St. II. bl. 170; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. III. bl. 178; *Biogr. Nation.*; *Algem. Noodw. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univers.*, Tom. II. bl. 61; *Naaml. der Predik. te Amsterd.*, bl. 57; *Nouv. Biogr. Univ.*

BOUILLIER (Jacques Renaud), eenige zoon van den voorgaande, geboren te Londen omstreeks 1735, werd in het jaar 1779, insgelijks beroepen van Londen, tot Predikant in de Walsche Gemeente te Amsterdam, doch na de komst der Franschen hier te Lande in 1795 nam hij zijn ontslag, vertrok naar Zwitserland, keerde in 1797 naar zijn Vaderland terug, vestigde zich te 's Gravenhage en overleed aldaar den 22sten September 1798.

Hij was een geleerd, oordeelkundig en welsprekend Prediker, van hem is in druk:

Discours et Prière, prononcés a l'Eglise Wallonne d'Amsterdam le 17 Mars 1793. Londres 1793. 8°.

Sermons, waarvan eenige in het Nederduitsch vertaald zijn, onder den titel van:

J. R. Bouillier Leerredenen; uit het Fransch door IJ. van Hamelsveld. Amst. 1805. 1ste deel. 8°.

Reflexions sur l'Eloquence extérieure.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Algem. Noodw. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univ.*; *Naaml. der Predik. te Amst.*, bl. 58; *Nouv. Biogr. Univ.*

BOUKHORST (Adriaen van den). Zie Bouckhorst (Adriaen van den).

BOUMA (Gellius Faber de) of Jelle Faber de Bouma, geboren te Leeuwarden, waar zijn vader koopman was, koos, welligt uit neiging, den geestelijken stand. Nadat hij de daartoe noodige kennis had opgedaan, werd hij Priester te Jelsum, een klein uur van Leeuwarden. Reeds vóór dat Luther in Saksen zich als Hervormer der Kerk had laten hooren, had hij het Evangelie zuiver van de zuurdeeg des Pausdoms in het gezegde dorp gepredikt.

Van eenen nadenkenden aard, werkzamen geest, en godsdienstigen zin, bleef hij niet aan de uiterlijke plegtigheden zijner kerk hangen, maar, tot het wezen daarvan trachtende door te dringen, ontdekte hij al spoedig groote gebreken in de Godsdienstleer, die hij beleed en verkondigde. Ofschoon hij dit met sommigen zijner tijdgenooten gemeen moge gehad hebben, muntte hij hierin boven hen uit, dat hij zulks niet voor zich zelven hield en verzweeg, maar er rondhorstig voor uitkwam en openlijk zijne Hervormde gevoelens verkondigde. Dit kon natuurlijk niet lang verborgen blijven, maar drong spoedig tot het naburige Leeuwarden door; men ging van daar in menigte hem hooren en sommigen hoorden hem met stichting. Zijne denk- en handelwijze, ofschoon door eenigen toegejuicht, werd door de Geestelijkheid ten hoogste afgekeurd en maakte hunnen haat derwijze gaande, dat hij zich gedrongen vond te vlugten. Hij begaf zich naar Oost-Friesland, en werd aldaar in 1536 Predikant te Norden, waar hij zich zoo wel van zijnen pligt kweet, dat hij reeds het volgende jaar in de aanzienlijke gemeente te Emden werd beroepen. Men stelt hem daarom gewoonlijk aan de zijde der Hervormden, doch hij schijnt in de leer van het Avondmaal Luthers gevoelen te hebben omhelsd: want zijn ambtgenoot Johannes à Lasco verwierp zijnen Catechismus, omdat die op dit punt niet duidelijk genoeg, dat is Zwingliaansch, was. Toen de Bouma op verzoek van Anna, Gravin van Oost-Friesland, in wiens bijzondere gunst hij stond, den 10den Mei 1552, de vergadering te Wirdum, een dorp tusschen Emden en Norden, bijwoonde, met oogmerk om een

geschil over het Avondmaal tusschen de Predikanten van Norden bij te leggen, wilde hij ook de zoogenaamde *Formula Wirdumana*, waarvan hij mede opsteller was, goed Luthersch gesteld hebben. Hij overleed te Emden den 2den Januarij 1564.

Het schijnt, dat de Gravin Anna hem eenig medeopzigt over de Oost Friesche Kerk heeft aanbevolen; althans leverde hij haar in 1559 een geschrift in, behelzende eenigermate een verslag van den toestand dier kerk, doch meer bepaaldelijk van het gedrag der Predikanten te Pilsum, Norden, Loppersum en Wirdum. Bovendien zocht hij ook door zijne schriften nut te stichten. Hij liet te Maagdenburg in 1551 een *Verdedigingsschrift* drukken, ten einde de Hervormde kerk te zuiveren van de blaam, welke de onzinnige Wederdoopers op haar trachtten te werpen. Ook leverde hij eenige berijmde stukken, ten dienste van het openbaar kerkgezang. Zijne

Vermeerderde Christelyke Catechismus. 8°.

droeg algemeene goedkeuring weg, en was reeds, met goedvinden van de Gravin, naar Bremen opgezonden, om onder het opzigt van den bekenden Albrecht Hardenberg te worden in het licht gegeven, maar à Lasco wist te bewerken, dat dit gestaakt werd; want ofschoon het drukken spoedig daarna, met eenige weinige veranderingen, toegestaan werd, schijnt de Bouma er van te hebben afgezien, en eerst lang na zijne dood is dat boek uitgegeven door zijnen kleinzoon Gellius de Bouma Petruszoon, Predikant te Zutphen.

Ook stelde hij met zijne ambtgenooten Johannes à Lasco en Hermannus Bras op.

Oostfriesche Catechismus of bybel der Eenvoudigen. Emden. 1544.

Gellius Faber de Bouma liet twee zonen na, die beide den stand des vaders kozen; als: Petrus Gellius de Bouma, die volgt, en Assuerus de Bouma, eerst in 1573 Predikant te Groot-Borsum, daarna in 1574 te Emden, waar hij den 27sten Augustus 1575 aan eene kwaadaardige ziekte overleed.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 395; Greydanus, *Naaml. der Pred. van de Class. van Franek.*, voorr. bl. 2, en bl. 133; Engelsma, *Volgl. van Pred. van de Class. van Zevenwouden*, bl. 249 noot; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 47, Aant. bl. 30 (59); Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evangel. Luth. Kerk.*, St. V. bl. 176 en 177; Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 165; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. I. bl. 451—453, en vooral T. A. Romein, Gellius Faber de Bouma, in de *Friesche Volks-Almanak* 1839, bl. 74—80, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BOUMA (Petrus Gellius de), zoon van den voorgaande, was eerst Predikant in den Paltz, daarna uit Duitschland terugkomende, werd hij in 1578 beroepen te Nijmegen. Hier het Evangelie zuiver hebbende gepredikt, werd hij door Johan van Nassau, Stadhouder van Gelder en Zutphen, aangezocht, om Zutphen, hetwelk ook reeds smaak in het Evangelie begon te krijgen, van het Pausdom te zuiveren; dienvolgens werd hij daar in 1580 beroepen. Hier stond hij tot in het jaar 1583, toen de stad den 12den September, bij verrassing, door de Spanjaarden werd ingenomen, als wanneer hij met andere gevangen genomen, gedurende zeven weken eene zeer harde gevangenis moest verduren. Hieruit verlost zijnde, werd hij in 1584 Predikant te Leer in Oost-Friesland, en van daar, na de reductie van Zutphen in 1591, weder te dier stede teruggeroepen zijnde, heeft hij die gemeente, als verstrooide schapen uit alle hoeken weder zamengekomen, met de spijze des Goddelijken Woords gevoed tot het einde zijns levens, zijnde hij den 3den Augustus 1604 overleden; nalatende eenen zoon, Gellius de Bouma, beroepen in 1604 tot Predikant te Warnsveld, in 1608 te Landsmeer-en-Buiksloot, in 1610 te Angerlo, in 1614 te Gorssel, in 1621 te Nijkerk en in 1622 te Zutphen, waar hij den 1sten November 1658, in den ouderdom van 79 jaren, overleed.

Het is opmerkelijk, dat deze drie Bouma's, vader, zoon en kleinzoon, het Evangelie ongeveer honderdvijftig jaren achtereen hebben verkondigd.

Zie Engelsma, *Volgl. van Pred. onder de Class. van Zevenwolde*, bl. 249 noot.

BOUMA (Dominicus Acronius à), zoon van Johannes Acronius, die den naam van Bouma, heeft aangenomen, zonder dat men de reden daarvan vindt opgeteekend, was Rector te Steenwijk, toen hij in 1647 tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Staatkundige Geschiedenis aan de Hoogeschool te Franeker beroepen werd, waar hij den 15den Maart 1656 overleed.

Van hem zijn gedrukt:

Historia Civitatis. Franeq. 1651. 12°.

Parentatio in obitum Joannis Phocylidae, voorafgegaan van diens *Physica Vetus-Nova.* Harl. 1651. 8°.

Oratio de causis institutae Magnificentissimae apud Frisios Curatelae, uitgesproken bij het nederleggen van het Rectoraat in Julij 1653. fol.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 395—397; *Biogr. Univers.*

BOUMAN (D.), van wiens levensbijzonderheden ons niets bekend is, heeft in het licht gezonden:

Ware genade Gods. Amst. 1721.

Vernieuwde Mensch. Amst. 1726.

Geestelijke Mensch. Amst.

De Heere Jezus Christus levende in zijne navolgeren. Amst.

Werkzaamheden der kinderen Gods. Dord. 1728.

Triumph der gunste Gods. Amst. 1728.

Staat der Genade. Amst. 1740.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naaml. van Nederd. Boeken.*

BOUMAN (Johannes), geboren te Amsterdam in 1706, legde zich op de Bouwkunde toe, waarin hij bijzondere vorderingen maakte, en grooten roem verwierf, zoodat hij in 1732 door Koning Frederik Willem naar Potsdam geroepen en tot Koninklijk Bouwmeester aangesteld werd. Hij bouwde aldaar, onder de Regering van genoemden Vorst, de zoogenaamde Hollandsche huizen, terwijl hij onder Frederik den Groote, het opzigt had over den bouw van de Berlijnsche Poort, het Raadhuis en vele andere op hoog gezag ter genoemde plaatse gestichte gebouwen. Ook te Berlijn zijn vele voorname gebouwen onder zijn opzigt opgerigt, en wel bepaaldelijk de Domkerk, het Paleis van Prins Hendrik, de Nieuwe Munt, het Invalidenhuis, de nieuwe Ridder-Akademie enz. Nog werd te Potsdam onder zijn opzigt de Fransche kerk, volgens de Dorische bouworde, naar het model van het Pantheon te Rome, gebouwd; zij werd in het jaar 1752 voltooid. In Duitschland wordt hij met den bijnaam van *de Vader* genoemd, en men zou daaruit mogen afleiden dat hij een zoon gehad heeft, die mede een Bouwkundige geweest is.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOUMAN (Pieter), geboren te Dordrecht, omstreeks 1764 of 1765, legde aldaar de eerste gronden der Schilderkunst, die hij vervolgens, inzonderheid te Amsterdam beoefende, vestigde zich later te Heemstede, waar hij, die zich voornamelijk op het Landschapschilderen toelegde, ruimschoots gelegenheid vond om naar de natuur te teekenen.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BOURBON (Artur), in het jaar 1475 Pastoor te Gouda, was afkomstig uit een doorluchtig geslacht, Pausselijke Protonotaris, en in groot aanzien bij Karel den Stoute Hertog van Bourgondië en Graaf van Holland. Hij werd als 's Graven Raadsheer en Referendaris herwaarts gezonden, om de schatting, die van 's Gravenwege van de kerken en kloosters hier te lande geheven werd, in te vorderen en bijeen te verzamelen. De pastorij te Gouda schijnt hij niet lang bediend te hebben, want in 1477 was aldaar Pastoor Adam van Kraamlade.

Zie v(an) H(eusden) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist. van Outh.*, D. II. bl. 487.

BOURBON (Charlotte van). Zie Charlotte van Bourbon.

BOURG (Louis Fabritius du), geboren te Amsterdam den 2den Julij 1693, was de zoon van een koopman in manufacturen, wiens geslacht uit Frankrijk herkomstig was. In het eerst schreef du Bourg eenigen tijd bij zijn vader op het kantoor, met oogmerk om tot den handel te worden opgeleid. Intusschen had hij een vurige drift voor de beoefening der teekenkunst, die aangewakkerd werd, door het onderwijs, dat hij daarin genoot, eerst van Jan de Lairesse, daarna van Jakob van Huyzum. Naderhand, eerst door het bekomen van een ambt op het stadhuis, en vervolgens van het kosterschap der Amstelkerk, meer ledigen tijd bekomen hebbende, nam hij die vlijtig in acht, om zijne heerschende neiging bot te vieren. Sedert, met den beroemden Plaatsnijder Bernard Picart kennis en vriendschap hebbende aangeknoopt, werd hij bekend met de fraaije teekeningen van Reinier van Persyn, Eustace le Sueur en Charles le Brun; kreeg daardoor smaak in het verhevene der kunst en werd eerlang een bekwaam Historieschilder. Inzonderheid echter strekte zich zijne genegenheid uit tot het wel treffen van het naakte, en hieraan moet men toeschrijven, dat hij het teekenen van akademie beelden, meer dan 25 jaren met onafgebroken lust en ijver heeft aangehouden. Vele zijner teekeningen zijn,

door bekwame Plaatsnijders, zoo in boeken als anderzins, in het licht gebragt. Eene zinnebeeldige vertooning van de zorgen voor behoeftige kranken en gebrekkigen, hangende voor den schoorsteen in de Weeskamer, bij de Nieuwe Kerk, is door du Bourg geschilderd. De wapens der Kerkmeesters van de Westerkerk, in een zinnebeeldig tafereel geschilderd, hangende in het kantoor van Kerkmeesteren, zijn insgelijks de vrucht van zijn penseel. Een diergelijk stuk, van hem hangt ook in het kerkmeestersvertrek van de Amstelkerk, dit vertoont de wapens der Kerkmeesters, gehecht aan eene zuil, bij welke het beeld der Waarheid staat, waarop de voornaamste deugden het gezigt gevestigd houden; boven aan de zuil ziet men, de zinnebeelden van het Gebed en de Boetvaardigheid; een kindje, de Liefde tot de Godsdienst afbeeldende, wijst naar een klein schild, waarop de Schriftuurteksten: Gen. XXVII vs. 17, Psalm V vs. 8, Pred. IV vs. 17 en Jez. LVI vs. 7 aangeteekend zijn. Het IJ, de Amstel en het Wapen der stad, toonen de plaats aan, waar de kerk gesticht is. Onder aan het stuk ziet men op een schildje, deze regels van den Dichter Laurens Bake, Heer van Wulverhorst, weleer Kerkmeester dezer kerk:

De Godsvrugt plaatste wel de Godsdienst in de kerken,
Dog God die 't goede mint, geen woorden zonder werken,
Bewoont nog hout nog steen, maar een opregt gemoet,
Dat nedrig smeekt, en hem met dank en lofzang groet.

Dit schoone schilderstuk vervaardigde hij in 1750, doch het voornaamste zijner kunststukken, is het groot Schoorsteenstuk, voor den kleinen of noordelijken schoorsteen van de voormalige Schepenskamer in het Paleis te Amsterdam. Het verbeeld de Geregtigheid, zittende op eenen zetel, verzeld van de Wakkerheid en de Standvastigheid, raadplegende met Wijsheid, Voorzigtigheid en Godsvrucht, doende Geweld en Bedrog wijken, en wordende gekroond door de Gelukzaligheid. Dit schilderij is overheerlijk gepenseeld, en bekleed eene plaats in de rij der beste kunststukken, die het Paleis te Amsterdam versieren. Du Bourg overleed in zijne geboortestad, den 16den September 1775, den roem nalatende, dat zijnen deugdzamen wandel, liefdadigheid en gulle verkeering geen minder lof verdienden, dan de uitoefening van zijne penseelkunst, die zijne gedachtenis voor de sterfelijkheid zal bewaren.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. II. bl. 113, 133, 138, 331, St. IV. bl. 559; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuis.

BOURGOIS (J. B.), diende als Kapitein bij het 9de Regiment Hollandsche Infanterie en sneuvelde den 31sten Mei 1809 dapper vechtende bij de inneming van Straalsond.

Zie Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 273.

BOURGONDIE. Zie omtrent de Vorsten, Vorstin en Bisschoppen uit dat huis op DAVID, FILIPS, KAREL en MARIA.

BOURGONDIE (ANTHONIE VAN), Graaf van la Roche in Ardennes, Heer van Crevecoeur, Vassi en Beveren, bijgenaamd de *Groote Bastaard*, werd geboren in 1420 en was een zoon van Filips van Bourgondië, bijgenaamd *de Goede*, Graaf van Holland, Zeeland enz., die hem verwekt had bij Jola Prallea, dochter van den Heer van Lisy. In 1456 tot Ridder van het Guldenvlies geslagen, trok hij in 1458 met omtrent 1000 knechten meest Lijfschutters, zijnen broeder David van Bourgondië, den vijf en vijftigste Bisschop van Utrecht, te hulp, tegen de stad Utrecht, waardoor die vrede spoedig gesloten werd. In 1464 zeilde hij met twaalf galeijen uit Sluis in Vlaanderen, ten einde eenen zeetogt tegen de ongeloovigen te doen, doch keerde uit hoofde van 's Pausen overlijden spoedig van daar terug. Toen er in 1465 onlusten tegen zijnen broeder Karel den Stoute, toen nog Graaf van Charolois gerezen waren, wist de *Groote Bastaard* die te bevredigen. In het zelfde jaar volgde hij dien Graaf naar Frankrijk, waar zij onderscheiden sterkten en steden wegnamen en in eenen veldslag bij Montlehery, wonderen van dapperheid bedreven. Van hier teruggekeerd werd Anthonie in het volgende jaar door Hertog Filips met een groot gevolg naar Engeland gezonden, ten einde het huwelijk tusschen Graaf Karel en Margaretha van York te sluiten.

Na in plaats van Frank van Borssele, die den 19den November 1470 overleden was, tot Houtvester van Holland te zijn aangesteld, werd Anthonie, in 1472, benevens Adolf van Ravestein broeder van Jan, Hertog van Kleef, en Gerrit Entzoon, Burgemeester van Enkhuizen, door zijnen natuurlijken broeder, Hertog Karel de Stoute gebruikt, om een verregaand oproer te Zierikzee te stillen, hetwelk ontstaan was door het invoeren van nieuwe belastingen en met zulk een onbesuisd geweld aan het hollen was, dat Jan Simonszoon Priester, en Michiel van Heenvliet, Baljuw van Zierikzee en Schouwen, terwijl zij op het stadhuis over het heffen der belastingen in onderhandeling waren, door eene woeste menigte Poorters, met knodsen, pieken en messen gewapend, overvallen, van het leven beroofd, en dood, ten venstere uit, op straat gesmeten werden. Dit woeste geweld joeg den geheelen Raad schrik aan, zoodat de Schout zijne roede, het teeken zijner waardigheid, uit de hand smeet, ook de Burgemeesters de sleutels der stad voor de voeten der Poorters nederwierpen, en allen der vertoornde gemeente om lijfsgenade baden, die hun eindelijk vergund werd. De Poorters, de schoutsroede en de sleutels der stad opgenomen hebbende, stelden, terstond hierna, eenen Schout naar hunnen zin aan, en bevalen den oudsten en bekwaamsten Gildebroeders de regering der stad, doch dit brak hun deerlijk op; want de Afgezanten in de stad gekomen zijnde, en door Wolfert van Borssele, Heer van Vere, geholpen, deden terstond eenige der hoofden vatten en onthalzen, waardoor het oproer gestild werd.

Door Karel de Stoute in 1475 naar Engeland gezonden ten einde Koning Eduard over te halen om in Frankrijk te vallen, had hij naauwelijks de toezegging daartoe van dien Vorst bekomen, of hij begaf zich naar Rome, met inzigt niet alleen om, door de beloofde aflaat ter gelegenheid van het Jubelfeest, zich van zijne zonden te ontlasten, maar ook om met meer luister den gewigtigen toeleg zijns broeders te volbrengen. Want Hertog Karel, overwegende, dat de aanzienlijkste zijner landen, Leenen van Duitschland of Frankrijk waren en na het overlijden zijner eenige dochter en erfgename, indien zij geene kinderen naliet, weder aan die kroonen zouden vervallen, dacht de Vorsten dier landen van dien aanzienlijken buit te ontzetten, door de aanstootelijke vlek der geboorte van zijnen bastaard-broeder uit te wisschen. Dierhalve zond Karel hem naar Italië, ten einde de Paus hem voor een wettiggeboren zoon van Hertog Filips mogt verklaren en hij alzoo het regt verkrijgen om, bij ontstentenis van erfgenamen, in de heerschappij en lande van Hertog Karel op te volgen. Zoo als dan ook, den 25sten Mei 1475, met eenige kerkelijke plechtigheden geschiedde. Na welke tijd Anthonie, om zich als eenen echten zoon uit het huis van Bourgondië te doen gelden, den zeldzamen titel van *Groote Bastaard*, dien hij vroeger voor eenen eernaam hield, achter liet.

Uit Italië teruggekeerd, voerde hij het bevel over het leger, dat Hertog Karel in Bourgondië op de been hield, en stond in den slag bij Nancy, den 5den Januarij 1477, zijnen broeder Karel moedig ter zijde, doch werd nadat deze gesneuveld was, krijgsgevangen gemaakt door den Hertog van Lotharingen, die hem aan den Koning van Frankrijk overgaf, welke laatste hem alom mede voerde.

Aangezien hij nu door zijn gestadig afwezen uit Holland, de zaak der houtvesterij niet naar behooren kon gadeslaan en daarin alzoo groote verwarring heerschte, werd hij in het laatst van 1477 van het houtvesterschap ontheven en dit aan Wolfert van Borssele opgedragen.

Daar men na die tijd niets meer van Anthonie vermeld vindt, schijnt hij nog een aantal jaren in stille rust te hebben doorgebragt, want eerst den 5den Mei 1504 daalde hij ten grave. Zijne beeldtenis komt voor bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 106, en op twee gedenkpenningen afgebeeld bij van Mieris, *Nederl. Vorsten*. Zijne zinspreuk was: *Nul ne s'y frotte*. (Niemand stoote er zich aan). Bij zijne gemalin Maria de Vreville had hij onderscheidene kinderen verwekt, onder welke Filips van Bourgondië, die volgt.

Zie Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 494; Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 266—273: van Mieris, *Nederl. Vorsten*. D. I. bl. 78, 79, 86, 88, 93, 111, 125, 127, 134, 135, 143, 359; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 124 en 125; Kok, *Vaderl. Woordenb*, *Bijvoeg.*, D. I. bl. 259; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 50; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 6.

BOURGONDIE (FILIPS VAN), Heer van Beveren, zoon van den voorgaande, werd na de dood van Karel den Stoute onder die Veldoversten geteld, welke de invallen der Franschen in de Nederlanden hielpen wederstaan, zoodat hij zich reeds vroeg een nuttig dienaar der Landvorstin Maria toonde. Hij schijnt ook tegenwoordig te zijn geweest in het beleg van Terouanne, en bij den veldslag van Blangis, in het jaar 1478. Men vindt hem als Ridder van het Gulden Vlies tegenwoordig op een feest dier orde, hetwelk

de Aartshertog Maximiliaan ten jare 1481 binnen 's Hertogenbosch deed plaats hebben, en in het zelfde jaar trad hij in den echt met Anna van Borssele, erfdochter van Vere, waardoor hij, als haar gemaal, tot Heer van Vere, Vlissingen enz. werd gehuldigd.

Na de dood van Maria van Bourgondië werd hij door de Vlamingen verkoren tot een der voogden over den jongen Erfvorst, Philips den Schoone. Ook werden in het jaar 1484 zijne krijgsdeugden beloond, met zijne aanstelling tot Gouverneur-Kapitein Generaal van Vlaanderen, voorts was hij een der Bevelhebbers, onder welke de Vlamingen in dat zelfde jaar eenen inval in Braband deden; dan weinig tijds daarna verliet hij de partij der Vlamingen en omhelsde mede de gevoelens van het Hof.

De Hoekschen in het jaar 1492 in Walcheren geland zijnde staken Westkapelle in brand, Filips begaf zich onmiddellijk derwaarts, doch kwam te laat om het onheil te verhoeden. Naauwelijks was dit verrigt of hij moest, als Admiraal der Nederlanden, zich aan het hoofd stellen der zeemagt, die Sluis, waar zich nog eenige voorname Hoekschen ophielden, te water allen toevoer en het uitloopen moest beletten.

Of hij na het bemagtigen van Sluis zijn Bevelhebberschap te Lande weder heeft opgenomen en tegenwoordig was bij den inval die de Roomsche Koning Maximiliaan deed in Artois en bij het overmeesteren van Atrecht blijkt niet, maar wel dat hij zich gestadig bij Hertog Albert van Saksen te Sluis ophield, zeker ten einde die vesting, welke van veel gewigt was, te verzekeren en den Hoekschen, zoowel als den misnoegden Vlamingen, alle hoop te benemen, van die weder in hun geweld te krijgen.

Filips overleed den 4den Julij 1498 te Brugge in Vlaanderen. Hij won bij zijne bovenvermelde gemalin eenen zoon Adolf van Bourgondië, die volgt, en twee dochters Magdalena van Bourgondië, die gehuwd is geweest aan Joost van Cruyninghen, Heer van Heenvliet, Hazertswoude enz. en Charlotta van Bourgondië, die men ook Anna genoemd vindt. Het afbeeldsel van Filips treft men aan in Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 106.

Zie Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 511, Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II bl. 330; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 291; Ermerins, *Zeeuws. Oudh.*, D. III. St II. bl. 1—27; de Jong, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 59; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 276.

BOURGONDIE (Adolf van), zoon van den voorgaande en van Anna van Borssele, na wier dood hij in 1519 als Heer van Vere, Vlissingen, Westkapelle, Domburg enz. gehuldigd werd, werd geboren in 1489 op het slot Sandenburg bij Vere en had tot Leermeesters den geleerden Desiderius Erasmus en den Kronijkschrijver Cornelis Battus.

Op zijnen naam werd in 1508 een gezantschap naar Schotland afgevaardigd, waarschijnlijk om de Schotten, die twee jaren te voren hunnen stapel van Brugge naar Vere hadden gelegd, aldaar bestendig te doen verblijven. Van dit gezantschap was een der vruchten dat de Koning van Schotland Adolf de Ridderorde van St. Andries zond. Daar hij een groot vriend van praal en pracht was en Karel V belang vond om deze aan te moedigen, ten einde de voorname Edelen te verzwakken, vielen hem vele kostbare reizen of bezoeken ten deele. Gedeeltelijk bragt hij die schade over de Ingezetenen zijner heerlijkheden; zoodat zijne bezittingen veel door dit alles leden. In 1516 werd hij tot Ridder van het Guldenvlies verkoren, en tevens tot Groot-Baljuw van Henegouwen en Admiraal en Kapitein-Generaal van der zee aangesteld. De zeetogt, waarbij hij het eerst als Admiraal eene vloot gebood, was die met welke de Landvorst Karel van Oostenrijk den 13den Junij 1516 in zee stak en de reis naar Spanje gelukkig volbragt.

Omstreeks het jaar 1519 werd, op naam of door bestel van den Koning van Denemarken, veel hinder aan de koopvaart en visscherij der Hollanders en Zeeuwen toegebragt, vooral leed de haringvaart hierdoor. Adolf, aan wien als Admiraal het beveiligen der zee was toevertrouwd, de gevolgen hiervan voorziende en zoo mogelijk eenen nieuwen oorlog willende voorkomen, zond, waarschijnelijk op hoogen last, een gezantschap naar Koppenhagen, dat gelukkig de gerezene geschillen bij een verdrag met den Deenschen Koning vereffende.

Nevens andere Nederlandsche Edelen diende hij den Keizer in het beleg van Mazières. Dit opgebroken en het oorlogstooneel in de Nederlanden overgebragt zijnde, deed Adolf op last des Keizers, ter bescherming der haringvaart, bekwame oorlogschepen uitrusten, hetwelk ten gevolge had, dat alle haringbuizen behouden te Vere terug kwamen.

In het jaar 1525 bekleedde hij eene kostbare Ambassade van wege den Keizer aan het Hof van Engeland, waar hij, nevens den President van den Grooten Raad en andere groote Heeren, een bestand met Frankrijk hielp sluiten, in hetwelk de haringvisscherij middelerwijl vrij verklaard werd.

Met veertig schepen te Vere uitgerust en vierduizend landknechten, moest hij in 1536 op 's Keizers bevel, Koppenhage van een zwaar beleg gaan bevrijden en beslissen wie de Deensche kroon zou dragen, dan een geschil met Holland, dat eenen eigen Admiraal wilde hebben en de oorlog, welke te dezer tijd met den Hertog van Gelder ontstond, deden dezen voorgenomen togt eerst vertragen en eindelijk geheel te niet loopen.

Een nieuwe oorlog met Frankrijk ontstaan, deed eene vloot uitrusten, op welke de bovenvermelde 4000 man landtroepen werden ingescheept. Adolf nam, met Reinoud van Brederode, het bevel op zich en zij staken af, doch konden door tegenwind de ruime zee niet bereiken, wachtten te vergeefs naar eenen spoedigen keer, toen een hevige storm hun voornemen verder te leur stelde; de naderende winter benadeelde intusschen alle hoop op eenen gelukkigen uitslag, waarom de vloot op hoog bevel onttakeld werd.

Adolf werd in 1537 Lid van den Raad van State en was de Landvoogdes met raad en daad behulpzaam tegen de oproerige Gentenaars, zelfs met oogenschijnlijk levensgevaar.

Hij overleed den 24sten December 1539 en liet bij zijne weduwe Anna van Bergen, een zoon Maximiliaan van Bourgondië, die volgt, en drie dochters na. Zijne goederen waren met vele schulden bezwaard. Men ziet zijne beeldtenis bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 107.

Zeeland heeft in het algemeen vele verpligting aan hem gehad, uit hoofde zijner oplettendheid, kunde, zorgen en onvermoeiden ijver om de ondergevloeide landen weder te beverschen en met dijken tegen de zee te beschutten; ook vonden zijne onderzaten hem altoos gewillig en bereid om de zijnen met raad en al zijn vermogen, zoo ten Hove als elders, voor te staan en hunne belangen te bevorderen; tevens werden de haringvangst, koopvaardij en zeevaart zeer door hem beschermd, maar als een ijverig voorstander der Roomsch Katholijke leer was hij een hevig tegenstander der Hervorming en onverbiddelijk omtrent de zoogenaamde ketters.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 370, 388, 389, 393, 406, 407, 417, 421, 427, 430, 443, 444, 462, 463; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 553; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 15, 28, 32; Wagenaar, *Vader. Hist.*, D. V. bl. 121, 140, 193; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. II. bl. 28—69; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 67, 140.

BOURGONDIE (Maximiliaan van), Markgraaf van Vere en Vlissingen, Heer van Beveren, zoon van den voorgaande, geboren te Bergen op Zoom, den 28sten Julij 1514, woonde, in alle krijgsoefeningen zoo te water als te lande volleerd zijnde, het beleg van Perronne, onder Graaf Hendrik van Nassau, in 1536 bij.

Men vindt hem, vóór het overlijden van zijnen vader, reeds Heer van Tournehem en Admiraal genoemd, het laatst zal te verstaan zijn, dat hij onder het Opperbevel van zijnen vader, door den Keizer tot Onder- of Vice-Admiraal was aangesteld.

Zoodra verstond de Keizer niet dat Adolf van Bourgondië overleden was, of hij onthood Maximiliaan in het graafschap Namen bij zich, en droeg hem de waardigheid van *Admiraal en Generaal Kapitein van der zee* op. De Keizer wist hoe loffelijk de vader die waardigheid had bekleed en stelde geen minder vertrouwen in de kunde en dapperheid van den zoon.

In Mei 1543 deed hij zes schepen te Vere toerusten, welke, onder Gerrit van Hekeren en Jan in de Gans in zee staken, waarna er zich nog 3 schepen van Middelburg, onder Jonker Jeronimus Sandelyn, Rentmeester Bewesten Schelde bijvoegden. Zij voeren zamen de Garonne op, maakten de daar liggende Fransche vloot reddeloos, verbrandden vele schepen met wijnen, die van Bordeaux kwamen en bragten er zeventien te Vere op, nadat zij voor hun vertrek nog eene landing gedaan, vele verwoestingen aangerigt en van onderscheidene dorpen de kerkklokken weggeroofd hadden. Nog in het zelfde jaar stelde Maximiliaan tien wel toegeruste schepen onder Gerard van Mekeren als Vice Admiraal, die een klein eiland op de kust van Poitou plunderde, 4 Fransche Terreneufvaarders met visch veroverde, een Spaansch schip hernam en die 5 prijzen te Vere binnen bragt; doch het was in Junij 1544 dat Maximiliaan eerst in

persoon als Admiraal eenen zeetogt ondernam, ten einde den Koning van Engeland van Doeveren naar Calais te helpen geleiden.

Nadat hij in 1546 tot Ridder van het Guldenvlies was aangesteld, werd hij benevens Mr. Cornelis Schepperus, Heer van Eecke, van wege de Gouvernante gecommitteerd, om ter beveiliging van Walcheren onderscheidene sterkten te doen opwerpen, waaraan het thans nog in wezen zijnde kasteel te Rammekens zijn aanwezen te danken heeft.

In het volgende jaar werd hij, door den Keizer, tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht benoemd, en vereenigde alzoo het bevel over de zee- en landmagt. Dat hij bij de Staten welgevallig was, blijkt uit een aanzienlijk geschenk, dat zij hem in 1550 toekende en dat hij bij den Keizer in gunst stond, kan men opmaken uit de verheffing van zijne heerlijkheden Vere en Vlissingen in 1555 tot een markgraafschap.

Hij had zich ook in 1552 zeer verdienstelijk gedragen door de Hollandsche, Zeeuwsche en Friesche stranden door de Franschen oorlogschepen bedreigd, te beveiligen.

In het jaar 1551 was hij, als daartoe door de Staten van Zeeland uit het Lid der Edelen afgevaardigd, tegenwoordig toen Keizer Karel V het bewind over de Nederlanden plegtig aan zijnen zoon afstond, en in 1556 werd hij door Koning Filips II in het stadhouderschap over Holland, Zeeland en Utrecht bevestigd, terwijl de Staten van Holland hem weder een geschenk van tien duizend gulden toelegden. Maximiliaan van Bourgondië overleed den 4den Junij 1558 zonder bij zijne gemalin, Louise van Croy, kinderen te hebben verwekt. Hij vermaakte zijne goederen aan zijns zusters zoon Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, die echter uit hoofde van de schulden, waarmede zijnen boedel bezwaard was, dien verzaakte.

Men getuigt van Maximiliaan van Bourgondië, dat hij was een man van groot beleid, onvermoeid, en zoo zorgvuldig voor het gemeenebest, dat zijne eigene zaken er bij ten achteren gingen, houdende eenen grooten staat niet uit hoovaardij, maar om de eer van het land overal op te houden, zoodat hij groote schulden achter liet. Als Stadhouder liet hij grooten roem na. In zijne heerlijkheden heeft hij dikwijls doen blijken, dat hij een goed Heer was, die zijne onderzaten krachtig voorstond; doch de menigte zijner schulden, en de strenge vervolging, welke hij tegen de onroomschen in het werk stelden, deden de algemeene liefde en achting der onderzaten aanmerkelijk bekoelen.

Zijn portret komt voor bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 107, en zijne handteekening bij Ermerins, *Zeeuwsche Oudheden*, D. III. St. II. bl. 130.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, bl. 468, 469, 474, 475, 477, 478, 482, 508—512, 522; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 32, 97, 126, 127, 185, 228, 243, 374; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XI bl. 224; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. V. bl. 193, 194—198, 294, 295, 353, 380, 428, D. VI. bl. 6, 11, 12, 13, 35 en 36; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXII. bl. 376—378; Ermerins, *Zeeuws. Oudh.*, D. III. St. II. bl. 70—115; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 154, D. II. bl. 569.

BOURGONDIE (Anthonie van) Heer van Wakkene en Kapelle, zoon van Antonis van Bourgondië, Heer van Kapelle, en van Maria Andriessen, dochter van den Rentmeester Andries Andriessen, Heer van Wakkene. Was Luit. Admiraal van Vlaanderen, Groot-Baljuw van Gent en vertegenwoordiger van den Edelen ter Staatsvergadering. Als Onder-Admiraal van den Graaf van Hoorne voerde hij in 1558 het bevel over een eskader van 20 groote schepen, en hielp daarmede den Franschen groote afbreuk doen. In 1566 hielp hij te Gent een oproer stillen, dat ontstaan was wegens de duurte der levensmiddelen. Bij den Koning stond hij zoodanig in gunst, dat hij, toen Karel van Brimeu, Graaf van Megen, gesneuveld was, die bij de afwezigheid van Willem I, in 1567 Stadhouder van Zeeland was geweest, namens den Koning tot zijne opvolger werd aangesteld. Ook werd hij naar Zeeland gezonden, om, ingeval de Bondgenooten er zich nestelden, de middelen aan te geven, om hen te verjagen. Hij kweet zich zoowel van dezen last, dat de poging van Jan van Marnix, Heer van Thoulouse, en Pieter Haak, op Walcheren mislukte. Na het omslaan van Vlissingen zocht hij het volk met zachte woorden wederom tot onderwerping te brengen, doch men bejegende hem zoodanig, dat hij zich verheugde behouden te Middelburg terug te zijn. Weldra werd hij hier door de Vlissingers belegerd en ingesloten, doch hij had besloten zich tot het uiterste te verdedigen, hopende inmiddels op een spoedig ontzet. Hij sneuvelde buiten Middelburg, den 21sten Junij 1573, terwijl hij poogde een bolwerk der Staten te bemagtigen, dat de haven van Middelburg bestreek.

Zijne echtgenoote was Clara van der Mark, waarschijnlijk de zuster van den vermaarden Heer van Lumey.

Zijne beeldtenis vindt men bij van Loon (*Dl. 1. bl. 150*) op eene penning ter zijner eere geslagen.

Zie de Kempenare, *Vlaemsche Kronyk*, bl. 24; Bor, *Nederl. Oorl.*, D. VI. bl. 369 (268), 438 (321); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 28; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 222; van Loon, *Nederl. Historip.* D. I. bl. 20, 150; (Beaufort), *Leven van Willem I.* D. II. bl. 371; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 440; 's Gravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.* bl. 117, 139, 167, 168, 170, 183, 283, 284, 290, 326; (van den Spiegel), *Satisfactie van Goes*, bl. 25, 107, 108, 114, 116; Ermerius, *Zeeuwsche Oudheden*, D. VI. bl. 64 en 65; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerm.* bl. 30 en 31; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 67 en 68; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 440, waar hij evenwel verkeerdelijk Adolf wordt genoemd, St. V. bl. 177, 179, 181, 308; Swalue, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 16, 50.

BOURGUIGNON (Jeanne Olivier Beauval geboren), geboren in Holland omstreeks 1643, werd in hare kindschheid, aan de deur eener kerk te vondeling gelegd zijnde, door eene waschvrouw opgenomen, die haar tot haar twaalfde jaar opvoedde. Vervolgens aangenomen door den Directeur van een gezelschap Fransche tooneelspelers, welke zich in Holland bevonden, verliet zij dit gezelschap om zich aan den schouwburg te Lyon te verbinden, welks Directeur haar als zijn kind aannam. Zij trouwde tegen zijnen wil, met zekeren Beauval, bediende van den schouwburg, en deed deze, als tooneelspeler aannemen. De beroemde Tooneelspeler en Blijspeldichter Jean Baptiste Poquelin Molière, die in de gelegenheid was geweest haar te zien spelen, bekwam een bevel van Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk, om haar bij zijnen schouwburg te plaatsen, waar zij in September 1670 voor het eerst speelde; toen de Koning haar de eerste maal zag spelen beviel zij hem niet, maar daar Molière het bevel van Lodewijk om de rol van Nicole, in de *Bourgois gentilhomme* aan eene andere te geven, had weten te ontduiken, zeide de Koning tot Molière, na haar in die rol gezien te hebben: »ik neem uwe tooneelspeelster aan." Evenwel konden hare stem en haar gelaat den Vorst nimmer behagen. Van 1679 tot 1704, in welk laatste jaar zij zich aan het tooneel onttrok, heeft zij onderscheidene kameniersrollen op het tooneel gebragt en die van Koningin in het treurspel gespeeld. De laatste rol waarin zij optrad was die van Lisette in de *Folies Amoureuses*, op haar acht en vijftigste jaar. Het hooghartige en tegenstrevende karakter van Mejufvrouw Beauval vindt men terug in onderscheidene kameniersrollen welke de tooneeldichters, inzonderheid Raynard, voor haar geschreven hebben. Zij overleed den 20 Maart 1720.

Zie *Biogr. Nation.* Tom. I. pag. 58; *Biogr. Univers.* Tom. II pag. 150.

BOURICIUS (Jacobus van), ook wel verkeerdelijk Bouritius gespeld, werd geboren in 1544, te Dockum. Hij schijnt den naam zijns vaders, die Bourits heette, in Bouricius te hebben veranderd. De geslagtsnaam zijner moeder was Onga. Hij leidde zich aan de Hoogeschool te Leuven op de Regtsgeleerdheid toe, bezocht vervolgens de Fransche en Italiaansche hoogescholen, en werd tot Meester in de regten bevorderd aan de vermaarde hoogeschool te Boulogne, waar hij de vriendschap van den beroemden Oudheidkundige Carlo Segonio genoot. Van daar kwam hij te Dôle. Hier pleitte hij voor de eerste maal en verdedigde zekeren adellijken Vlaamschen jongeling, die beschonken zijnde, in zijne herberg zijn opperhoofd uitgescholden had en daarom in hechtenis gezet was. Hij had het geluk, dat de beklaagden, ofschoon niet zonder veel moeite, in vrijheid werd gesteld. Hierop begaf hij zich, tot voortzetting zijner studiën, nog twee jaren naar Douai, na welken tijd hij op de rol der Advokaten voor den Hoogen Raad te Mechelen werd ingeschreven. In het Vaderland teruggekeerd, schreef hij het eerst van allen zijnen naam in het album der Advokaten voor het Hof van Friesland, waar achter naderhand de woorden gevoegd zijn: *Ordinus Advocatorum primicerius* (de Allereerste van de orde der Advokaten).

Zijne bekendheid met de Fransche taal kwam hem goed te stade toen in het jaar 1572 de Walen in Friesland kwamen, en alles in beroering en door de partijschappen geslingerd was; terwijl vele edelen en burgers niet zonder levensgevaar te Leeuwarden op het blokhuis geplaatst werden. Toen werden velen, wier zaak hij verdedigde, door hem als aan den dood ontrukt. Van die tijd af heeft

hij met veel lof en groote naarstigheid en zorg, een aantal zaken verdedigd, tot hij in het jaar 1608 zijne zaken nederlegde en rust nam.

In het jaar 1600, toen er in Friesland eene groote oneenigheid bestond tusschen de bevolking der steden en de landbewoners; toen de gemoederen van wederzijden door schimpschriften werden opgewonden, en men voor eenen burgeroorlog vreesde, was hij een der acht mannen, die het twistvuur uitdoofden en de rust herstelden.

Hij werd in 1602, met zijnen zwager Tjerk Tiara, door de orde der Advokaten gekozen om de eerste Lands Ordonnantie van Friesland zamen te stellen. Ook was hij Pensionaris van Leeuwarden, en in 1610, 1611 en 1620 tot op den dag van zijn overlijden, den 3den December 1622, lid der Regering van Leeuwarden.

Bouricius is twee malen gehuwd geweest. Eerst met Jetske Gijsberti, die hem eenen zoon schonk, Gijsbert van Bouricius, welke te Leiden heeft gestudeerd, daarna eene reis door Frankrijk deed, waar hij op de Akademie te Pont à Mousson met lof tot Meester in de regten bevorderd werd, in 1598 Advokaat bij het hof van Friesland werd en in 1618 overleed. De tweede vrouw van Jacobus van Bouricius was Baukje Buygers, bij wie hij verwekte Hector van Bouricius, die volgt. Bovendien had hij nog eene dochter Johanna van Bouricius, zonder dat het blijkt, of zij van de eerste of van de tweede vrouw was.

Met veel zorg en vlijt behartigde hij de belangen van hen, die hem hunne zaken toevertrouwden, en niet zelden bragt hij slapelooze nachten door, ten einde te zorgen, dat de zaak der van misdaad beschuldigden, die hij verdedigen moest, niet langer dan noodig was onderhanden bleef.

Eerst in rijper jaren zette hij zich aan het schrijven voor den drukpers. De werken, welke van hem in het licht verschenen, waren deels van Godgeleerden, deels van Regtsgeleerden inhoud. Zij zijn:

Advocatus, Arnh. 1604, 4°. Leid. 1643, 12°. Harl. 1666, 4°. terwijl er bovendien drie drukken van in Duitschland verschenen.

Meditatien en Samenspraken op verscheide schriftuurlijke stoffen, hetwelk in 1608 schijnt geschreven en uitgegeven te zijn.

Captivus, sive Enchiridion defensionum, Amst. 1610, 12°. Leov. 1644, 4°. Harl. 1655, 4°, van hetwelk in Duitschland ook nog vier drukken het licht zagen.

Liber Singularis, sive Panegyricus ad Pandectas Juris civilis eorumque auctores, et praecipue ad Ulpianum, Leov. 1613, 4°.

Dialogus ofte t'samenspreeckinge van een rijck ende een arm mensche, Bolsw. 1613, 8°.

Eenige heilige bijbelsche dialogen of zamenspraken, uit het Latijn vertaald. Leeuw. 1620.

Epistola Bouricii ad Suffridum Petri, gevoegd bij *Furmerii Apologia*.

Eteostichon in obitum Viglii ab Ayta.

Ook zijn zijne regtsgeleerde werken met die van zijnen hierna volgenden kleinzoon uitgegeven onder den titel van:

Jacobi et Johannis Bouricii Opera Juridica, Franeq. 1700, 4°. Amst. 1701, 4°.

Zie Vriemoet. *Athen. Fris.* pag. 206 et 207; de Chalmot, *Biograp. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.* D. III. bl. 255; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.* pag. 48, Annot. 237—243, Add. pag. 444; *Biogr. Univers.*

BOURICIUS (Hector van), zoon van den voorgaande en van Baukje Buygers, geboren te Leeuwarden in 1593, werd den 4 Mei 1608 als student te Franeker ingeschreven, en leidde zich met veel ijver op de regtsgeleerdheid toe, waarbij hij gebruik maakte van de lessen der Hoogleeraren, Marcus Lycklama a Nijeholt en Timaeus Faber, bij welken laatsten hij inwoonde. Toen in 1609 het bestand tusschen dit Gemeenebest en den Aartshertog Albert gesloten was, bekroop hem de lust om de Spaansche Nederlanden te zien; hij reisde derhalve derwaarts, ging te Leuven zijne studiën voortzetten en bekwam aldaar in 1610 de waardigheid van Baccalaureus in de regten; hier was het ook, dat hij gemeenzaam met Erycius Puteanus verkeerde, en van hem les nam in de fraaije letteren. Van hier ging hij naar Douai, bezocht voorts Dôle, Parijs en Orleans, in welke laatstgenoemde stad hij de waardigheid van Meester in de beide regten bekwam. Vervolgens was zijn voornemen om naar Italië over te steken, doch hij veranderde van gedachten, en scheepte zich in naar Engeland, waar hij den beroemden Izaak Casaubonus opzocht en diens vriend werd. Te Leeuwarden teruggekeerd, liet hij zich den 2 Mei 1612 op de rol der Advokaten van het Hof van Friesland inschrijven, en hij praktiseerde voor deze regtbank in die hoedanigheid tot in 1620, toen men hem als Hoogleeraar aan Frieslands Hoogeschool beriep. Hij verliet in 1625 dezen post, om dien van Griffier bij het Hof Provinciaal van Friesland waar te nemen, dat enkel een trap was om hem tot de waardigheid van Raadsheer in dat zelfde Hof te doen opklimmen, welke gewigtige bediening hem den 30 Maart 1626 werd toevertrouwd. Vervolgens werd Bouricius als Ordinaris Gedeputeerde ter vergadering van Hun Hoog-Mogenden naar 's Gravenhage gezonden. Deze betrekking, welke in het geheel niet van zijnen smaak was, nam hij echter eenige jaren met de grootste trouw waar, zonder dat hij evenwel de beoefening der studiën verwaarloosde. Bij de hoogloopende twisten, ter welker demping de Staten-Generaal in 1632 krijgsvolk naar Friesland zonden, was hij een der Afgevaardigden. Later vinden wij zijnen naam in de behandeling der zaak van den Ontvanger Jan van Bootsma (1). Hij overleed den 3 Januarij 1636 te Franeker. Bij zijne huisvrouw Hauckje van Hillema, met wie hij den 19 Julij 1618 gehuwd was, had hij twee zoons en twee dochters verwekt; zijne zoons waren Johannes van Bouricius en Jacobus van Bouricius, die beide volgen.

Hector van Bouricius heeft de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Oratio anniversaria dicta honori Isaaci Casauboni, Additae sunt ejusdem epistolae, Leov. 1615, 4°.

Carmen funebre in obitum Gisberti Bouricii, Icti et Advocati, Leov. 1618, 4°.

Dissertationes Academicae. Quibus accedit Lectionum Juris Liber, quo varia Juris Civilis loca, praecipue in Institutionibus Justiniani Imperatoris, explicantur, Amst. et Franeq. 1612, 4°.

Oratio de origine, progressu et laudibus jurisprudentiae Romanae, Fran. 1620, 4°.

Oratio de Ambitu, sive *Dissertatio ad Legem Juliam*, Franeq. 1623, 4°.

Oratio funebris in obitum Timaei Fabri, Franeq. 1623, 4°.

Vijf Latijnsche brieven van hem aan Cunaeus zijn gedrukt in de *Epistolae Cunaei;* en een aan Grotius wordt gevonden in de door Gerard Brandt uitgegeven *Epistolae Clarissimorum Virorum.*

Van de Latijnsche gedichten van Bouricius zijn slechts weinige over, zoo als voor *Herbaji Res Quotidianae*, voor *Sandii Decisiones Frisicae*, voor *Ubbo Emmius, de Agro Frisiae etc.*, voor *Winsemii Amores* en elders.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 206—211; Saxe, *Onomast Liter.* Pars IV. pag. 253; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 255; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 49, Annot. pag. 244—250, Add. pag. 444; *Biog. Univers.*

BOURICIUS (Johannes van), de zoon van Hector van Bouricius en Hauckje van Hillema, werd te Leeuwarden geboren. Hij beoefende, naar het voorbeeld van zijnen vader en grootvader, de Fraaije Letteren en de Regtsgeleerdheid, eerst te Franeker en daarna te Leiden, waar hij Bernardus Schotanus hoorde. In 1646 in Friesland teruggekeerd, werd hij op de rol der Advokaten ingeschreven, doch kort daarna schijnt hij zich naar 's Gravenhage te hebben begeven als Rekenmeester, waarna hij in 1656 Raadsheer in het Hof van Friesland werd, welken zwaarwigtigen post hij gedurende 18 jaren bediende, zijnde hij in 1671 overleden.

Van hem is in druk:

Satyricon in corruptos hujus saeculi mores, Leov. 1654. 4°.

Canticum Canticorum, 1656. 4°.

Proverbia et Cantica Salomonis. 1660.

Paraphrasis poëtica sive Ecclesiastes Salomonis, carmine redditus, 1666. 4°.

Tractatus de officio Judicis et usu fori, in suprema Frisiorum curia. Harl. 1668, 4°. hetwelk ook in *Jacobi et Johannis Bouricii opera* voorkomt.

Tractatus de Jure Codicillorum. Accedit Censum calumniae, Leov.

Men treft nog Latijnsche gedichten van hem aan voor de werken zijner tijdgenooten, zoo als voor de *Epistolae* door Gabbema, in 1666 uitgegeven, voor Gutberlethi *Poemata*, enz.

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 276.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 255; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 50, Annot. pag. 250—252, Add. 444.

BOURICIUS (Jacobus van), een broeder van den voorgaande, werd in 1653 aangesteld tot lid der *Chambre Mipartie* tot beslechting der zaken in het 21 Artikel van het Munstersche Vredesverdrag voorkomende. Den 17 Julij 1657 benoemd tot Grietman van Aengwirden, was hij twee jaren later tevens Gedeputeerde, en zat in 1672 mede in de Staatscommissie tot het beramen van middelen ter verbetering in de zaken van militie, politie en financiën der provincie Friesland. Hij overleed den 29 December van dat jaar, en liet bij zijne echtgenoote Sytske Crack vier kinderen na, onder welke Johannes Crack van Bouricius, die in 1675 te Leiden Meester in de regten werd, na het verdedigen eener verhandeling *over de Genootschappen* (1), in 1677 zijnen vader als Grietman opvolgde en den 27 Maart 1700 overleed, en Hector van Bouricius, die in 1686 Raadsheer van het Hof van Friesland werd en in 1705 ongehuwd overleed.

Jacobus van Bouricius wordt geprezen wegens zijne regtschapenheid, zedigheid, eerlijkheid, rondheid, regtvaardigsheidliefde, verstand, scherpzinnig oordeel, regtskennis en gelukkige beoefening der Latijnsche dichtkunst.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 126 en 127; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 50, Annot. pag. 252 et 253, Add. pag. 445; Jonkhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 339.

BOURICIUS (Martinus van), een kleinzoon van Johannes Crack van Bouricius en zoon van Jacobus van Bouricius en van Wiskjen van Scheltinga, geboren in 1708, werd, ofschoon minderjarig, den 23sten Julij 1721, Grietman van Aengwirden, waarvan hij de functiën evenwel eerst later aanvaardde. Reeds in 1734 was hij Lid van Gedeputeerden, en muntte onder vele Staatslieden uit wegens bekwaamheid en moed, waardoor hij ook tot zeer vele bedieningen wegens Zevenwolden benoemd werd. Hij behoorde in 1748 tot de commissie van staatsleden, belast met de overbrenging van het diploma van Erfstadhouder aan Willem IV, Prins van Oranje, en werd in dat zelfde jaar aangesteld tot Meesterknaap van de Houtvesterij in de provincie Friesland. Ter Staatsvergadering dier provincie had hij veel invloed. In 1753 werd hij door de Gouvernante geroepen in eene commissie, om middelen uit te denken tot eene vaardige regtspleging bij den militairen Regter. Hij overleed aan eene uitterende ziekte den 1 Julij 1755, na gehuwd te zijn geweest aan Romelia Margaretha Lycklama à Nijeholt, bij wie hij twee dochters verwekt had.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 92; Jonkh. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 340 en 341.

BOURICIUS (Daniel de Blocq van), een broeder van den voorgaande, geboren den 27sten Januarij 1713, was eerst Kapitein, vervolgens Ritmeester en eindelijk Sergeant-Majoor van de Kavalerie en Gouverneur van Bredevoort. Den 11den October 1746 woonde hij als Kommandant van het Regiment Oranje-Friesland den slag bij Rocoux bij, en liet daar dapper vechtende het leven.

In November 1739 was hij gehuwd met Maria Helena van Kuffeler, bij wie hij geen kinderen naliet.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, D. I. bl. 329; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 602.

BOURICIUS (Willem Livius van), zoon van Cornelis Livius van Bouricius en van Elkske van Viersen, geboren den 8sten October 1746, werd den 17den November 1777 tot Kapitein ter zee bevorderd. In het jaar 1780 met een fregat in het Vlie binnen gevallen zijnde, had hij in de Sloot en aan het Pierveld niet alleen gedurende den winter eene goede ligplaats gevonden, maar oordeelde die eene zeer schoone bewaar- en havenplaats voor alle soorten van schepen, bevrijd voor alle belemmeringen of kruijing van het ijs en zeer gemakkelijk in en uit te zeilen met eene genoegzame diepte van water. Hij gaf daarvan bij eenen brief berigt. Dan ofschoon het aan het Hooge Bewind aangenaam was te vernemen, dat het Vlie den schepen 's winters eene veilige ligplaats aanbood, had men die liever in Texel, als zijnde die reede in vele opzigten boven het Vlie te verkiezen.

Als Kapitein had Bouricius het bevel over het fregat *de Eensgezindheid* van 36 stukken, met hetwelk hij, gedurende den slag bij Doggersbank, den 5den Augustus 1781, achter of buiten de linie lag om de zwaardere schepen te ondersteunen. Na het einde van den slag werd *de Eensgezindheid* en *de Amphitrite* door Zoutman gezeind, om *den Batavier* op het sleeptouw te nemen, doch eer zij bij hem kwamen, raakte *de Batavier* voor den wind en kwam bij het eskader. In 1782 hielp hij de naar Oost- en West-Indië bestemde schepen begeleiden, zoo verre als men die voor eenige vijandelijke magt in de Noordzee meende te moeten beveiligen.

Nog wordt van Bouricius gemeld, dat hij in 1787 met het fregat *de Pallas* in het Vlie zeilree lag, toen de Stadhouder den Officieren van dit en drie andere schepen bevel gaf, om vooreerst niet uit te zeilen. In hetgene daar verder voorviel met Decker, Tulleken en den Luitenant Aegidius van Braam wordt Bouricius niet genoemd.

In 1788 en 1789 was Bouricius met *de Pallas*, een vier-en-veertiger, in de Middellandsche zee, onder het eskader van den Kapitein J. Schreuder Haringman, en werd door dien Bevelhebber met zijn schip en *de Castor* Kapitein van Capelle naar Gibraltar gezonden, om een wakend oog op de Marokkanen te houden.

Terwijl hij in 1793 met 's Lands hulk *de Dwinger* in het Vlie lag, ontstond er den 15den Maart brand op dat vaartuig, hetwelk te vergeefs noodschoten deed, daar eene zware mist de loodsschuiten belette spoedig ter hulp te snellen. Men wierp het kruid wel over boord, doch de vlam nam de overhand, en verteerde het schip, dat afgebrand op zijde sloeg. Van de 140 zeelieden redden zich 73 op drijvende masten en houten, doch onder deze waren nog 20 gekwetsten en Bouricius kwam bij deze ramp deerlijk om.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar D. III. bl. 230, 306, D. IV. bl. 141, 223—227, D. XXVI. bl. 284 en 285; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 237; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. V. bl. 555, 596, 598, 630, D. VI. St. I. bl. 403, 416, 421, 455.

BOURJÉ (Johan Pieter), zoon van Isaac Bourjé en van Johanna Rachel Alffels, geboren den 27sten Augustus 1774 te Middelburg, waar zijn vader Koopman was, werd, naauwelijks de leeftijd van zes jaren, bereikt hebbende, door eene rotziekte aangetast, met dat noodlottige gevolg, dat hij het behoud van zijn leven met het verlies van het gehoor moest bekoopen. De volslagen doofheid, waarin hij sedert verkeerde, moest noodwendig eenen gewigtigen invloed op zijn volgend leven uitoefenen. Van zelve veroorzaakte zij eenen grooten hinderpaal in het dagelijksche verkeer, welke ook nog eenigermate hierdoor vermeerderd werd, dat de uitspraak zijner moedertaal, op de kinderlijke leeftijd, waarop hem het ongeluk trof, nog niet volkomen gevormd was. Voor zijne huisgenooten en bekenden, die in zijnen dagelijkschen omgang deelden, had evenwel eene langdurige gewoonte dien hinderpaal genoegzaam geheel opgeheven, daar men hem zijne gedachten, zoowel door zigtbare teekens, als door het schrijven met den vinger in de lucht, vrij spoedig mededeelde, waartoe tevens een vlug begrip van zijne zijde niet weinig medewerkte. Een meer dan middelmatige aanleg voor de gelijktijdige beoefening van Kunsten en Wetenschappen, een helder doorzigt en een bijzondere smaak voor het schoone, waren de gaven, welke hem tot vergoeding van het gemis des zoo belangrijken gehoorzintuigs, ten deele viel. Zijne ouders deden hem in alle die kundigheden onderrigten, welke, naar den toenmaligen staat van het onderwijs gerekend werden tot eene beschaafde opvoeding te behooren. Reeds vroegtijdig maakte hij snelle vorderingen in de kennis der Nederduitsche en Fransche talen, zoo mede in de gronden der wetenschappen, waarin hij zekeren J. Piester tot leidsman had. Weldra moest deze ondervinden, dat leerling en onderwijzer daarin op eenen gelijken trap van vordering stonden, zoodat eerstgenoemde zich verder verpligt vond, zijnen leerlust zonder hulp van anderen te bevredigen.

De beoefening der Teeken- en Schilderkunst behoorde onder zijne geliefkoosde werkzaamheden. Hierin had hij het eerste onderrigt genooten op de Stads Teeken-Akademie van Jan van den Broeken en Jacobus Perkois en zijne verdere volmaking aan den Schilder Pieter Gaal te danken. Vele door hem vervaardigde schilderstukken strekken ten getuige, tot op welk eene hoogte hem de behandeling van het penseel eigen was geworden. Behalve eenige familieportretten, door zijn kunstvermogen voortgebragt, verdienen hier eene opzettelijke vermelding, het welgelijkende afbeelsel van den bekenden Loods Frans Naerebout, en eene kopij van het oorspronkelijk portret van den grooten Michiel Adriaansz. de Ruiter, beiden door den Admiraal Jan Hendrik van Kinsbergen, aan het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen ten geschenke aangeboden en aldaar in het Museum voor-

(1) *Disertatio Inauguralis de Collationibus.*

handen; voorts de fraaije afbeeldsels van twee verdienstelijke landgenooten, te weten, van den voormaligen Gouverneur der provincie Zeeland Jacob Hendrik Schorer, en den President van voormeld Genootschap Nicolaas Cornelis Lambrechtsen.

Bourjés verdiensten als Kunstenaar bepaalde zich echter geenszins tot het gebied der zoo even vermelde schoone kunst. Ook aan meer werktuigelijken arbeid had hij een gedeelte zijns levens met even gunstig gevolg gewijd. Het kunstdraaijen onder anderen maakte hij zich, door onderrigt van eenen bekwamen kunstenaar, vrij spoedig eigen en verkreeg hij hierin eene groote vaardigheid. Vele door hem in dat vak geleverde proeven mogen, naar het getuigenis van deskundigen, als wezenlijke kunststukken beschouwd worden. Buitendien had hij zich, uit bijzondere zucht tot de Proefondervindelijk Natuurkunde veel met de vervaardiging van Natuurkundige Instrumenten bezig gehouden, inzonderheid van zoodanige toestellen, welke bij de verklaring der verschijnselen, door de electriciteit te weeggebragt, gebruikt worden, en aan sommige van welke hij geen geringe tijd en moeite besteedde, om die met de vereischte juistheid en volkomenheid te voltooijen.

Ook de Sterrekunde werd door Bourjé met goed gevolg beoefend, zoo als kan blijken uit zijne in 1818 gedane berekening en meetkundige projectie der voor ons Vaderland zoo opmerkelijke zonsverduistering van den 7den September 1820, waarvan hij de naauwkeurige beschrijving heeft in het licht gezonden, onder den titel van:

Algemeene en bijzondere omstandigheden der zonsverduistering van den 7den September 1820. Middelb. 1820, met pl., ook geplaatst in het 3de deel der *Werken van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen*, van hetwelk den schrijver ter belooning van 's Genootschaps genoegen over de mededeeling van dat stuk, eenen zilveren medaille werd aangeboden.

Door het overlijden zijns vaders in het bezit van een matig vermogen geraakt zijnde, kon hij een onbekommerd bestaan genieten, geheel gewijd aan zijne liefhebberijen en wetenschappelijke oefeningen. Toen echter het voor ons Vaderland zoo noodlottige jaar 1810 ook hem in zijne geldelijke vermogens zwaar getroffen had, zoodat deze ontoereikend werden, om in de behoefte van zijn gezin te voorzien, maakte deze zorgelijke omstandigheid het hem ten pligt, om zijne talenten aan zijne tijdelijke belangen dienstbaar te maken, en trachtte hij alzoo het portretschilderen, zoo mede het teekenen van kaarten voor onderscheidene administratiën, als een middel tot verbetering van zijn bestaan, aan te wenden. Daar de kunst hem evenwel te weinig voordeel opbragt, om daaruit bij voortduring de gewenschte verbetering te kunnen erlangen, gaf zulks aanleiding, dat hij later, bij de op handen zijnde invoering van het metrieke maten- en gewigten-stelsel, als sollicitant naar den post van IJkmeester optrad; eene poging waarin hij door de gunstige medewerking van het Provinciaal Bestuur naar wensch slaagde; terwijl hij vervolgens, in 1820, tijdens de organisatie van het personeel der nieuwe IJkbeambten door Koning Willem I tot Arrondissements-IJker over het Eerste district der provincie Zeeland werd aangesteld, welke post hij met den meesten ijver en de uiterste naauwgezetheid waarnam, waarom de Koning hem, op gunstige voordragt van den Minister van Binnenlandsche Zaken, in December 1833, met eene gratificatie van vijfhonderd gulden vereerde, als een nader bewijs van Zijner Majesteits welgevallen over zijne bemoeijenissen, ten voordeele van het ingevoerde maten- en gewigten-stelsel, waarmede hij vol hield tot een hevige catarrale ziekte hem den 12den Maart 1834 uit dit leven rukte. Hij liet bij zijne echtgenoote M. J. van de Kruysse een viertal kinderen na, te weten twee zoons, beide Ambtenaars der Marine en twee dochters.

De beoefening der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen had voor Bourjés navorschenden geest steeds veel aanlokkelijkheid gehad. Het kon dus niet anders of de invoering van het nieuwe wijsgeerige stelsel van maten en gewigten, moest hem een heilzame maatregel toeschijnen, zoodat hij het in werking brengen daarvan reikhalzend te gemoet zag. Zijne benoeming tot Arrondissements-ijker stelde hem dan ook in de aangename gelegenheid, om door zijne kundigheden een werkzaam aandeel te hebben aan de invoering van dat nieuwe stelsel. Hij bezat juist al die theoretische en practische kennis, welke tot de rigtige waarneming van den hem opgedragen post gevorderd werden, en welke men destijds minder dan thans, bij het meerendeel der IJkers vereenigd vond. Van den oogenblik af, dat hij dien aanvaard had, strekten alle zijne bemoeijingen uitsluitend tot de bevordering der belangen van het nieuwe stelsel. Met eenen voorbeeldigen ijver en de strikste opvolging der op het stuk van den ijk bestaande voorschriften, vervulde hij zijn ambt dikwijls zelfs met terzijdestelling van geldelijke voordeelen: want naauwgezette pligtsbetrachting stond bij hem boven eigenbelang. Als kunstenaar en handwerksman was hij bovendien te grondig bekend met de werktuigelijke zamenstelling der onderscheidene maten, om op het onvoldoende werk van onkundige fabrikanten ligtvaardig zijnen ijkstempel te drukken, en het hierdoor in omloop te doen komen.

Als een natuurlijk gevolg van het gemis van het zintuig des gehoors genoot hij het voorregt van in zijne studiën en werkzaamheden weinig of geene afleidingen te ondervinden, en die, te midden van den huisselijken kring te kunnen voortzetten, of, wanneer het de waarneming van zijnen post gold, dezen soms, ten overstaan van een talrijk publiek, ongestoord uit te oefenen; hierdoor was hij dan ook in staat aan alle zijne verrigtingen eene buitengewone mate van naauwkeurigheid bij te zetten.

Het is wel te verwonderen, dat een man van zoo veelzijdige kennis alleen met het Lidmaatschap van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen vereerd was, zijnde hij daartoe in 1817 benoemd.

Reeds in dat zelfde jaar deed hij zich als een ijverig voorstander van het metrieke stelsel kennen, door de uitgave van een

Kort onderrigt in het Nederlandsche tientallig stelsel van maten en gewigten. Middelb. 1817, een werkje dat hoofdzakelijk bestemd was, om tot leidraad te dienen, bij het overeenkomstig de wet van 21 Augustus 1816 te geven onderwijs op de lagere scholen en waarvan in 1819 reeds een tweede druk verscheen.

Voorts bestaan er nog van zijne hand:

De opening van Middelburgs nieuwe havens den negenden van Oogstmaand 1817, *met eene afbeelding van den gedenkpenning.* Middelb. 1817. gr. 8°.

Vergelijkings-schalen van de overeenkomsten der oude en nieuwe maten en gewigten, met eene verklaring. Middelb.

Handleiding tot de verificatie der lengtematen en gewigten met standaards naauwkeurigheid. Middelb. 1825. gr. 8°.

Leesboek over de maten en gewigten, uitgegeven op aanbeveling der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Middelb. 1833. kl. 8°, zijnde het antwoord op eene Prijsvraag door de Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* uitgeschreven, waaraan eenstemmig de zilveren Medaille werd toegewezen.

Zie Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 123, noot; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* (Brinkman), *Alphab. Naaml. van Boeken; Algem. Konst- en Letterb.* 1818, D. II. bl. 321, 323, 1819, D. II. bl. 51, 289 en 290; 1830, D. II. bl. 320 en vooral 1834, D. II. bl. 179—184, 195—199, 210—212, dien wij hier vooral gevolgd zijn.

BOURIGNON (Antoinette de), dochter van Jean de Bourignon en van Marguerite Bockwarth, geboren den 13den Januarij 1616 te Rijssel, waar haar vader koopman was, was hij hare komst in de wereld zulk een afschuwelijk leelijk schepseltje, dat hare nabestaanden in overweging namen om haar als een monster te smoren. Zij had echter eenen uitnemenden geest, zoodat zij reeds in hare teedere kindschheid dikwijls plag te vragen, waar het land der Christenen was: want zij geloofde niet onder Christenen te wonen, doordien zij bespeurde, dat men niet overeenkomstig de voorschriften van den Zaligmaker leefde. Aan zich zelve overgelaten, kon zij uren achtereen in eenzaamheid besteden met het lezen van Godsdienstige werken en de Geschiedenis der eerste Christenen. Dit lezen verhitte hare vurige verbeelding. Zij had gezigten, verrukkingen, en waande zich geroepen te zijn om de Geest des Evangelisch te herstellen. Op haar twintigste jaar wilde men haar uithuwelijken, doch zij zeide door eene hoogere beweging daarvan teruggehouden te worden. Mogelijk werkte ook wel het voorbeeld van haren vader, die hare moeder niet wel behandelde, mede, om haar een afkeer voor het huwelijk te doen krijgen. Zij werd evenwel aan eenen koopman verloofd, maar toen alles tot het voltrekken van haren echt gereed was, nam zij op Paaschdag 1636 in mans gewaad de vlugt; doch te Boesècles, een dorp in Henegouwen, herkend en aangehouden zijnde, trok de Pastoor der plaats zich harer aan en gaf er den Aartsbisschop van Kameryk kennis van. Deze wist haar te bewegen tot hare ouders terug te keeren, doch raadde hen haar niet tot het huwelijk te dwingen. Daar haar vader evenwel zijne belofte niet hield en haar anderwerf met huwelijksvoorstellen lastig viel, poogde zij het nogmaals door de vlugt te ontkomen, en wisselde daar over met haren Biechtvader onderscheidene schriften, die naderhand onder den titel van *Beroepinge Gods en Weigering der menschen* gedrukt zijn. Zij verliet derhalve in 1639 andermaal het ouderlijke huis, begaf zich naar Mans en erlangde van den Aartsbisschop de vrijheid, om, be-

nevens eenige andere jonge jufvrouwen van hare denkwijze, eene soort van genootschap te vormen. Te dien einde huurde zij een huis te Blaton, niet ver van Doornik, waarin zij zich gezamenlijk vestigden. Dan spoedig herriep de Aartsbisschop de haar gegevene vrijheid; waarop Antoinette zich naar het Luiksche begaf, van waar zij echter na korte tijd naar Vlaanderen ging. Hier leefde zij gedurende eenige jaren in de grootste eenvoudigheid en afzondering, ten laatste keerde zij naar Rijssel terug en bleef aldaar tot aan de dood van hare moeder, en vervolgens ook nog eenige tijd bij haren vader; waarna zij haar voorgaand eenzaam en afgezonderd leven weder hervatte. Na het overlijden van haren vader wilde zij voor altoos afstand doen van zijn erfgoed, dat vrij aanzienlijk was, doch zij veranderde van besluit, en de nalatenschap van hare ouderen groeide onder haar bestuur aanmerkelijk aan.

In het jaar 1653 werd zij bestierdster van het Gasthuis van Onze Lieve Vrouw der Zeven Weeën te Rijssel, en vijf jaren daarna Augustijner Non. Zij verbleef in het gezegde gesticht tot in 1662, toen de haar toevertrouwden van tooverij beschuldigd werden, en zij zelve daarvan verdacht werd gehouden. Zij zuiverde zich wel ten volle; doch aan vele vervolgingen blootstaande, begaf zij zich naar Braband en verliet tevens de Augustijner orde. Nu hield zij zich vier jaren lang dan te Gent, dan weder te Mechelen op, en kwam in het jaar 1667 te Amsterdam, waar zij, zoo door hare schriften, als door het bezoek, dat zij van geleerden van onderscheidene gezindten bekwam, eenige vermaardheid verkreeg. Inmiddels had een harer beste vrienden Christiaan de Cort, met wien zij te Mechelen was in kennis geraakt, het Holsteinsche eiland Nordstrandt gekocht, om er zich met zijne vrienden te onthouden en deze liet bij zijn sterven, den 12den November 1669, alle zijne goederen aan Antoinette, die zich in 1671 derwaarts begaf en er eene eigen boekdrukkerij oprigtte, waarop zij hare werken in het Fransch, Hoog- en Nederduitsch deed drukken. Doch vele Luthersche Predikanten te Tongeren, Sleeswijk, Husum en Flensburg schepten geen behagen in hare onderneming, waarom haar het verder drukken en verspreiden van hare werken verboden werd.

In December 1673 begaf zij zich naar Flensburg, waar zij echter niet lang verbleef; want het gemeen tegen haar opgeruid zijnde, maakte haar uit voor eene Tooverkol, en het zou erg met haar afgeloopen zijn. indien zij niet door in stilte de stad te verlaten, het gevaar was ontweken, Vervolgens zocht zij eene schuilplaats te Tonningen, Sleeswijk, Husum en elders, doch vond die nergens en werd van plaats tot plaats zoodanig vervolgd, dat zij ten laatste genoodzaakt werd het Holsteinsche te verlaten en de wijk naar Hamburg te nemen, waar zij echter ook niet lang veilig was: want zoodra was het niet bekend, dat Antoinette de Bourignon in die stad was, of men zocht haar te vatten, hetwelk zij te goeder ure door eene tijdige vlugt voorkwam. Na zich eenige dagen verborgen te hebben gehouden, week zij naar Oost-Friesland, waar zij door den Baron van Lutzburg in bescherming werd genomen. Hier gelukte het haar Bestuurderes van een Godshuis te worden, aan welks welzijn zij alle hare zorgen en vernuft, doch geenszins hare beurs, toewijdde. De ongestoorde rust, welke zij hier genoot, was echter van geen langen duur; zij werd op nieuw van sommige heethoofdige Lutherschen vervolgd, zoodat zij in 1680 besloot de wijk naar Holland te nemen, doch op deze reis werd zij ongesteld en overleed te Franeker, den 30sten October van het genoemde jaar.

De rampspoeden en wederwaardigheden, welke haar in Duitschland troffen, verhinderde niet, dat zij eene menigte boeken schreef, en door den druk gemeen maakte, met inzigt, om hare zonderlinge gevoelens wereldkundig te maken, en, ware het mogelijk, aanhangelingen te lokken.

Pierre Poiret, een van de voornaamste navolgers van *Antoinette*, heeft de aaneengeschakelde hersenschimmige denkbeelden van haar op eene kunstige wijze weten te rangschikken, en daaraan de gedaante van een geregeld zamenstel gegeven; in zijn uitvoerig werk *l'Oeconomie Divine ou Système Universel etc.*, in 7 deelen 8° en vervolgens ook in 1686 in het Latijn, in 2 lijvige deelen 4°, te Amsterdam gedrukt.

De karakterschets van deze vrouw levert geen zeer bevallig tafereel op. Zij was grillig en knorrig van humeur, daarbij verbazend oploopend en wraakzuchtig ten aanzien van hen, die haar beleedigd hadden; ook was zij eene onverzoenlijke vijandin van die, welke haar leerstelsel aanrandden, en het ongerijmde daarvan aan den dag bragten. Ofschoon zij ruime middelen bezat, schonk zij zelden iets aan de armen, voorgevende, dat zij geene ware armen ontmoette, en dat zij vreesde, dat men misbruik zou maken van hetgene zij gaf.

Hare werken zijn in ruim 20 deelen in het Fransch in 12° gedrukt; ook bestaat er eene uitgave van in het Hoogduitsch, alsmede in het Engelsch en het Schotsch, terwijl hare ongerijmde leerstelsels in het laatste rijk vrij wat begunstigers vonden. In 1686 kwamen hare schriften in 19 stukken in 8° in het Nederduitsch in het licht. Vooraf gaat

Het Leven van Juffrouw Antoinette Bourignon, waarin begrepen is eene verdediging van hare persoon en leer; haar *innerlyk Leven* door haar zelve geschreven; haar *uiterlyk Leven*, mede door haar zelve opgesteld, en haar *gehele Leven*, van hare geboorte af hervat en tot hare dood vervolgd door iemand van hare kennis.

Voorts bestaan hare werken uit:

De roeping Gods, en Weigering der menschen, zijnde het eerste harer werken, en bij wijze van brieven aan haren Biechtvader geschreven.

Het licht schijnende in de duisternisse, verdeeld in 4 deelen en mede geschreven bij wijze van brieven.

Het Graf der valsche Theologie, uitgeroeit door de ware, komende van den H. Geest, begrepen in 4 deelen.

Advertissement tegen de Quakers, zijnde eene verdedigende verhandeling tegen een geschrift, door die sekte tegen haar gemaakt.

Verhandeling van de vaste of ware deugt, in twee deelen.

Het Licht der Wereldt, 3 deelen.

De Akademie der Godgeleerden, 3 deelen.

Het Getuigenis der Waarheit, zijnde een verdedigschrift tegen twee geschriften van Hervormde schrijvers.

De Toetsteen, een verweerschrift tegen eenen van de Luthersche kerk.

De verblindheit der hedendaagsche menschen, een verdedigende Verhandeling tegen eenige Doopsgezinden.

De Antichrist ontdekt, 3 deelen.

De nieuwe Hemel en de nieuwe Aarde.

De heilige Verrekijker, inzonderheid gerigt tegen de Cartesiaansche Philosophie.

De laatste barmhertigheit van Godt.

De vernieuwing van den Evangelischen Geest, 3 deelen.

Heilzame Raadgevingen, aan alle soorten van menschen en over allerlei stoffen, 2 deelen.

De stenen van het nieuwe Jerusalem.

Getuigenis der Waarheit, 2e deel tegen de Luthersche Geestelijken in Holstein.

De vervolging der Regtvaardigen, zijnde eenige brieven, door haar geschreven, bij gelegenheid van allerlei vervolgingen, op alle plaatsen en in alle tijden haar aangedaan.

De Morgenster, handelende van den staat der Schepping, den wederopregting en de middelen ter zaligheid.

De verblindheit der hedendaagsche menschen, 2e deel.

De Roeping Gods en de Weigering der menschen, 2e deel.

Verwarring der werklieden van Babel.

Vele schriften zijn er tegen Antoinette Bourignon in het licht gekomen; als, van Petrus Serarius en Benjamin Furly, nevens andere Kwakers te Amsterdam; van Johannes Berkendal, eenen Smid der Hervormde Gemeente te Altona, in Holstein; van Petrus Yvo, voorstander der Labadisten te Altona; van M. Georg Hendrik Burchard, tegen wien Antoinette den voornoemden *Toetsteen* geschreven heeft; van Wolfgang Ouwe, en meer anderen. Onder hare voornaamste aanhangers was den meergenoemden Pierre Poiret; die onder andere schriften ter harer verdediging het oordeel door Veit Ludwich von Seckendorf in de *Acta Eruditorum Lipsiensium* van Januarij 1686 van haar en hare leer, leven en schriften geveld, wederlegd heeft in een boekje genaamd: *Monitus necessarius ad Acta Eruditorum Lipsiensia an. 1686 mense Jan. Spectans, et Compilatorem articuli illorum tertii de Bourignonia ejusque operibus plus quadragies falsi convincens.*

Hare beeldtenis is door Pieter van Gunst in het koper gebragt.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 84, A. bl. 53 (121); Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. A. bl. 251 noot; *Biogr. Univers.*

BOURLETTE (André), een Luikenaar, was in de dagen der beroerten uit de Hervorming ontstaan, Ontvanger-Generaal van Limburg, een man van een deftig geslacht, dat reeds in de veertiende eeuw bekend was, aanzienlijk en rijk en evenzeer met de Schriften der Ouden

als met de Godgeleerdheid vertrouwd. Der Hervormde leer toegedaan, stond hij met Willem van Lumey, Delvaux, Bethon en andere Luiksche edellieden in betrekking, en had in 1562 de zaak der Hervormden met zijnen raad bijgestaan. Openbaar beleed hij de Hervormde leer niet, want tot in October 1568 genoot hij het jaargeld van zijnen post van Koning Filips II. Hij werd door zekeren Jan van Wick, eenen verraderlijken guit, beschuldigd, vervolgens in den kerker geworpen, doch bewees, dat de woorden, die hem tot beschuldiging moesten strekken, aan eenen maaltijd, waar beiden waren tegenwoordig geweest, door van Wick zelven waren gesproken. Hij bleef echter in bewaring, maar kwam voor zijne gevoelens met vrijmoedigheid uit. Verwezen tot eeuwige ballingschap, verzette hij zich tegen dit vonnis, werd echter in scherper gevangenis van Luik naar Hoei vervoerd, doch bleef zich, met edele fierheid tegen de mishandelingen hem aangedaan, verzetten. Na veel moeite werd hij, na twee jaren gevangenis, ontslagen, en begaf zich naar Aken, waar hij Lumey en Delvaux aantrof, en, door den laatste met Oranje bekend geworden, tot Proviandmeester van het leger werd benoemd, waarmede deze Prins de Nederlanden van Alva's tijrannij wilde verlossen. Bourlette was toen reeds in jaren gevorderd. Met hart en ziel omhelsde hij de zaak van den Prins, beleed openlijk zijn Hervormd geloof, en werd door Oranje aangespoord, om, door zijne verstandhouding binnen Luik, den doortogt van het leger door die stad te bevorderen. Hij nam het aan, stelde alle pogingen in het werk, en daar hij te Luik zeer bekend en geacht was, scheen het gelukken dier pogingen bij aanvang zeker, hij wist zelf Oranje door wat hem werd medegedeeld, te waarschuwen tegen sommigen plannen van den Hertog van Alva. Kort daarop kwam Bourlette's schoonzoon, Johan de Somme, Controleur van het Kasteel van Antwerpen, tot hem, en dezen droeg hij zijnen post als Proviandmeester van Oranje's leger op, dat nogthans 's Prinsen goedkeuring niet wegdroeg. De Somme bragt evenwel vrij wat geld ten offer, en zijn schoonvader had op nieuw het geluk het leger met eenig koorn uit Aken te voorzien. Ofschoon Bourlette eenige aanzienlijke Luikenaars tot eene zamenkomst met Oranje wist te brengen, en de laatste door eenen trompetter den Luikenaren liet aankondigen, dat hij tot hen kwam ter verlossing uit Alva's dwingelandij, de doortogt door die stad bleef hem gesloten. Het is bekend hoe het met 's Prinsen togt afliep. Zijn leger verliep, allerlei oorzaken werkten mede tot mislukking, en toen Bourlette den Prins weder ontmoette te Awans, vond hij hem allertreurigsten zeer ter neêrgeslagen. Op nieuw werd een aanslag op Luik voorgenomen, de stad zelf belegerd, maar spoedig trok het overschot des legers af, en de verbitterde Luikenaars wreekten zich aan de achterblijvers en gekwetsten. Bourlette bleef den Prins ook in zijne ongelukken getrouw en was van plan naar Sedan in Frankrijk te gaan, waar hij met andere vlugtelingen zich wilde vestigen. Doch hij bereikte die stad niet. Met eenige anderen werd hij nabij Porchien door zijne vijanden gegrepen, naar Mezières gevoerd, en in de gevangenis geworpen. Zijn jeugdige medegevangene Philips de la Nuefforge, liet bij het verhoor den moed zinken, en vermeerderde zelfs de beschuldigingen tegen Bourlette, door het melden van hunne gemeenzame gesprekken in de gevangenis. Maar de oude man hield onwrikbaren moed, zelfs toen de bekentenis van zijnen schoonzoon de Somme, desgelijks gevangen, zijne schuld moest verzwaren. Ook de pijnbank stond hij onbezweken door, beleed met edelen moed zijne trouw aan de Gereformeerde Godsdienst, en verliet de regtszaal met de woorden, op de vraag of hij iets tot zijne ontschuldiging had bij te brengen: »Wat men »over mij moge besluiten, ik zal het onder Gods hoede aanne»men, en zoo ik den dood verdiend heb, dan bidde ik dat men »het kort met mij make." Men zegt dat de beruchte Jan Hessels bij zijn laatste verhoor tegenwoordig was. Bourlette en de la Nuefforge werden beiden, 7 Julij 1569, ter dood veroordeeld. De eerste werd als verrader gehangen, zijn lijk gevierendeeld, de stukken op staken gesteld en zijn hoofd aan de galg genageld. Zijn schoonzoon werd op den 12 November van dat jaar te Antwerpen onthoofd en gevierendeeld. Bourlette was een opregt vriend van Oranje en de Hervorming, standvastig ook in het ongeluk, en een der getrouwen, die hun geloof en trouw met hunnen marteldood bezegelden.

Zie Bakhuizen van den Brink, *Andries Bourlette*, medegedeeld in *de Gids*, 1844. N°. 3, 4 en 5; Gachard, *Corresp. de Guill. le Taciturne*, T. III. Préf. p. VI et VII.

BOURLOTTE (Claude la). Zie Barlotte (Claude la).

BOURNON is niet anders in de geschiedenis bekend dan bij dezen zijnen geslachtsnaam en als een der vele Kapiteinen, die in den oorlog tegen de Duinkerksche zeeroovers moedig de eer van het Vaderland handhaafden. In 1624 had hij twee Duinkerksche schepen verslagen en werd tot belooning van dit heldenfeit door de Admiraliteit van Amsterdam met eene gouden keten en penning beschonken. In 1627 streed hij met Anthonis Floris tegen acht Duinkerkers en was waarschijnlijk de zelfde als Kapitein Bournon, aan wien als den oudsten der Zeekapiteinen, bij de begrafenis van den Luitenant-Admiraal Pieter Pieterszoon Hein, in het jaar 1629, het dragen van diens helmet werd aanbevolen, om daarmede voor het lijk te gaan, doch die zich als onmagtig verschoonde, omdat hij zijne leden in de dienst van het Land verloren had.

Zie v(an) d(en) B(os), *Levens en Daden der Doorl. Zeehelden*, D. II. bl. 70; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 344.

BOURNONVILLE (Oudard of Odoard soms ook Eduard de) of de Bournoville, Ridder, Graaf van Hennin, Vicomte van Barlin, Baron van Houllefort, Heer van Capres, onder welken laatsten naam hij bijzonder in de geschiedenis bekend is, was een zoon van Gui de Bournonville, Heer van Capres, Haurck, Montigne, Baron van Houllefort, Gouverneur van het Graafschap Ponthieu, en Opperland-Jagermeester van het Boulonnesche. Odoard de Bournonville wordt genoemd onder de Edellieden van 's Konings mond (*Gentilshommes de la bouche du Roi*), onder welke de voornaamste Edelen geteld werden. Hij teekende echter in 1565 het verbond der Edelen; doch Roomsch-gezind zijnde; bleef hij na de oplossing van dit Verbond den Koning getrouw. Tijdens den eersten veldtogt van Oranje in Braband in 1568 diende hij reeds onder den Hertog van Alva toen hij den Prins, die over de Maas was getrokken te gemoet toog en werd met Mondragon aan het hoofd van 400 harquebuziers naar Leuven gezonden. In het volgende jaar werd hij begiftigd met eene der dertig Kommanderijen door Alva ingesteld en met een inkomen van 600 gulden. Hij werd in 1752 Kolonel van een Regiment Walen, vatte in Mei van dat zelfde jaar, met zijn Regiment post te Bouchain, bleef met eene kompagnie Walen in bezetting te Mechelen na de rampzalige plundering en moord in die stad; diende, onder Don Frederik, in het beleg van Haarlem en had zich met 10 benden Walen en 400 ruiters te Overveen nedergeslagen. Eveneens was hij onder de belegeraars van Alkmaar en had zich in het Bergerzand gelegerd. Tot de dood van Requesens was hij den Koning getrouw, maar zoodra de bewegingen in de Zuidelijke gewesten eenen aanvang namen, ging Capres tot de zijde der Algemeene Staten over, en hielp Antwerpen in 1576 tegen de woestheid der Spaansche krijgsknechten verdedigen. Bij die gelegenheid werd hij gevangen genomen en naar het kasteel dier stad gevoerd, alwaar de trotsche Spanjaard Hieronymus Roda hem op de vernederendste wijze zijn verraad verweet. Bij de uitwisseling in het jaar 1577, bekwam hij zijne vrijheid, nam het bevel van een Regiment Staatsche ruiterij op zich en werd belast met de Stadvoogdij van Atrecht. Ook teekende hij ten zelfden jare de Unie van Brussel. Zeer aan de Roomsche Godsdienst verkleefd, was hij verbitterd over de beroerten, welke te Gent plaats vonden, en hij zocht die met zijn onderhebbend krijgsvolk te bedwingen. Zoo handelende zette hij zich, met eenige andere Edelen, aan het hoofd der misnoegden, bekend onder den naam van Malcontenten, en verpligtte zich bij onderteekening om zich met zijne bende, bij die van Artois, Henegouwen en Douai te voegen, en allen, die van de Gentsche bevrediging afweken met kracht te wederstaan. Hierin liet hij niets onbeproefd en was een der voornaamste bewerkers van de verzoening der Waalsche gewesten met den Koning en van de scheuring, welke tusschen de Nederlandsche Provinciën plaats greep. Zijne onderwerping aan den Koning was op deze wijze gemakkelijk; wat meer is, hij werd met vreugde als een der grootste herstellers van 's Konings gezag aangenomen, en, als een getrouw aanklever van de Spaansche zaak, met eerbewijzen en geschenken overladen. Sedert dien tijd gaf hij blijken van ijver en trouw voor den Koning; zonder dat de grootste aanbiedingen, door den Prins van Oranje gedaan, hem daarvan konden aftrekken. Het is dus niet vreemd, dat Koning Filips IV getuigde, dat Odoard de Bournonville, Graaf van Hennin, opgevoed aan het Hof van Keizer Karel, groote diensten gedaan heeft aan Koning Filips II, gedurende de beroerten in Nederland, vooral door de Waalsche gewesten weder te brengen onder 's Konings gebied, die hem eenen brief van dankzegging toeschikte,

en hem aanstelde tot Bevelhebber van Atrecht en het landschap van Artois, met bijvoeging van andere aanzienlijke posten, in welken hij zich allezins tot genoegen kweet. Hij overleed den 28sten December 1585, in den ouderdom van 52 jaren, en liet eenen zoon na, Alexander de Bournonville, Graaf van Hennin, Ridder van het Gulden Vlies, Keizerlijk Kamerheer, Overste te voet, Veldmaarschalk in de Nederlanden, Gouverneur van Walsch Vlaanderen en der stad Rijssel, overleden in 1616, dien hij gewonnen had bij Maria Christina van Egmond, dochter van den te Brussel onthoofden Lamoraal, Graaf van Egmond, welke hertrouwde eerst met Willem van Laling, Graaf van Hoogstraten, daarna met Karel Graaf van Mansfeld.

Hij wordt vermeld als een der meest beroemde Ridders van zijnen tijd, zoo wel bekwaam in krijgs- als burgerlijke zaken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 422 (309), B. XIII. bl. 35 (91); Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. pag. 51, 54, 56, 60, 71—75; Nanning van Foreest, *Kort verhaal van de beleger. van Alkmaar*, bl. 26, 77; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 266; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 353; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. St. II. bl. 104; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. III. bl. 109; Boonkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 230; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 414, D. VII. bl. 113, 269; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 273—275, St. III. bl. 488; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IX. bl. 181; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 89 en 90; Gachard, *Corresp. de Filippe II.* Tom. I. pag. 548; Tom. II. pag. 142, 246, 258, 263, 286, 327; Le même, *Corresp. de Guillaume le Taciturne* Tom. III. pag. 327.

BOURS (Pontus van Noyelles Heer van). Zie Noyelles (Pontus van).

BOURSSE (Anthonie Cornelis), zoon van Simon Boursse, Apothekar te Amsterdam werd te dier stede den 8sten Januarij 1769 geboren. Terwijl hij van zijne geboorte af het gebruik zijner oogen miste, waren zijne overige zintuigen, vooral zijn gehoor zoo veel te scherper. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem de lust voor de muzyk en trachtte hij aan die neiging te voldoen, door tegen verschillende soorten van kelken en andere klinkende voorwerpen te tikken. Zijne eerste en verdere leiding in het muzykale vak, had hij aan den kundigen Franken te danken, onder wiens opleiding hij zulke groote vorderingen maakte, dat hij meermalen de bewondering der toehoorders tot zich trok. Dit was vooral eens het geval, toen hij, na het hooren van een treffend muzykstuk, door den beroemden Abt Vogler voorgedragen, het zelfde thema dadelijk voor de vuist kopiëerden en voordroeg, bij welke gelegenheid Mejufvrouw Maria Louisa Griethuyzen, geboren Carelius, in een vloeijend gedicht zijne verdiensten lof toezwaaide. In het jaar 1783 werd hem de Organistplaats in de Nieuwezijdskapel te Amsterdam aangeboden. Hoewel nog slechts veertien jaren oud, aanvaardde hij dien post, en voldeed daarin bijzonder. Achtervolgens bekleedde hij die betrekking sedert 1791 in de Wester-, sedert 1793 in de Nieuwe- en sedert 1804 in de Oudekerk te dier stede, terwijl hij tevens in 1791 tot Klokkenist van het toenmalige stadhuis werd aangesteld. Herhaalde aanvallen van beroerte maakte den 15den November 1830 een einde aan zijn leven. Hoewel zijn hoofdvak het Orgelspel was, beoefende hij echter vrij gelukkig de piano, het carillon, de viool, de flageolet en den zang. Zijne stijl en genie vielen grootendeels en bij voorkeur op kerkelijke en statige muzyk; en men mag gerust zeggen, dat men, te dier tijd, daarin bezwaarlijk zijnen meester hier te lande zou hebben kunnen aanwijzen. Zijn karakter was zacht en bij uitstek medelijdend en hulpvaardig. Meermalen gaf hij concerten, ten voordeele van hulpbehoevenden, zoo als bij gelegenheid van den watersnood in 1825, hetwelk eene aanzienlijke som opbragt, alsmede ten behoeve van de Kweekschool voor de Zeevaart. Behoeftigen en vooral blinden ontvingen van hem gratis onderrigt, en hij had het geluk vele kundige en geachte onderwijzers te vormen.

Zie van der Vijver, *Jaarboek der stad Amsterdam* 1830, bl. 225 en 226; van Wijk, *Algem. Wetensch. Woordenb.* en vooral *Nederl. Muzyk. Tijds.* 1841, bl. 109.

BOUSQUET (Philippe), zoon van Daniel Bousquet en van Jacoba Adriana de With, geboren den 9den Februarij 1781 te Amsterdam, werd met zijne drie broeders, op den ouderdom van 10 jaren, aan de leiding van den Baron de Lepel te Offenbach toevertrouwd, met wien hij vervolgens naar Straatsburg vertrok. Na drie jaren onder diens opzigt te zijn gebleven doorliep Bousquet de Latijnsche scholen te Amsterdam, met het oogmerk, om ter voortzetting zijner studiën, de Hoogeschool te bezoeken, doch door de tijdsomstandigheden daarin verhinderd, leidde hij een ambteloos leven. Daar evenwel de lust tot de beoefening der wetenschappen hem bijbleef, gaf hij daarvan onderscheidene proeven, onder anderen door het beantwoorden eener Prijsvraag, in 1824, door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen uitgeschreven, waarbij verlangd werd: *Eene duidelijke theorie, uit Physische gronden afgeleid en door proefnemingen gestaafd, hoe de schoorsteenen in alle gevallen behooren te zijn ingerigt, en wat men daarbij heeft in acht te nemen, om van rooken geheel vrij te zijn*, aan welk antwoord de zilveren medaille werd toegekend.

Bousquet was tevens een voorstander van alle nuttige inrigtingen, zoo als hij, onder anderen, getoond heeft, door een aanzienlijk legaat aan de Maatschappij van Weldadigheid. Hij overleed ongehuwd te Amsterdam den 28sten Januarij 1829 en is, volgens zijne uiterste wilsbeschikking op het Kerkhof te Frederiksoord begraven.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1825, D. I. bl. 346, uit familiepapieren aangevuld.

BOUSQUET (Jan Carel), een neef van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 12den Maart 1782, kwam na zijns vaders dood ter wereld. Zijne voortreffelijke aanleg en bijzonder vlug verstand werden, onder de leiding zijner uitmuntende moeder, door eene zorgvuldige opvoeding, heerlijk ontwikkeld. Reeds op zijn dertiende jaar was hij bekwaam de Hoogeschool te bezoeken. Met ijver zich op de Regtsgeleerdheid toeleggende, oefende hij zich bovendien in verschillende soorten van ernstige en luimige Poëzy, zoo in het Fransch als in het Nederduitsch, van welke geestvruchten echter nimmer iets in het licht verscheen. In 1800 te Leiden tot Meester in de beide Regten bevorderd, bezocht hij, gedurende eenige jaren, de voornaamste landen van Europa, en vestigde zich, op het laatst van 1806, als Advokaat te 's Gravenhage, en in 1808, na eene teleurgestelde verwachting, als zoodanig te Amsterdam, waar hij den 5den Augustus 1828 overleed.

In de laatste jaren zijns levens zich meer uitsluitend met Letterkundige studiën bezighoudende, hield hij meermalen doorwrochte Redevoeringen waarvan eene in druk is uitgegeven.

Over de vraag in welke opzigten de Welsprekendheid en de Poëzy onderling verschillen. Amst. 1826. 8°.

Ook zien nog van hem het licht:

Amsterdam in 1672, oorspronkelijk Vaderlandsch treurspel. Amst. 1822. kl. 8°.

De Ruiter te Syracuse, treursp. Amst. 1828. kl. 8°.

Macao, gedichten ten voordeele der Grieken uitgegeven.

En nog eenige andere hier en daar verspreide gedichten van minderen omvang, die allen doen zien dat hij op eene niet ongelukkige wijze de lier hanteerde. Ook maakten zijne groote belezenheid, zijne meer dan gewone gemeenzaamheid met de meeste levende en doode talen en met al, wat men onder oudere en nieuwere litteratuur bevatten kan, hem bij uitnemendheid geschikt voor de gelukkige beoefening van poëzy en welsprekendheid.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 99; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BOUT (Jan Janszoon) was een Zee-Kapitein, die in de jaren 1671—1675 onderscheidene branders aanvoerde en daarbij groote onverschrokkenheid aan den dag legde.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 631, 653, 686, 778, 785, 912, 916.

BOUT (Pieter), geboren te Brussel in 1660, schijnt zich ook eenen geruimen tijd te Amsterdam te hebben opgehouden, waarom hij door sommige onder de Amsterdamsche Schilders geteld wordt. Hij was een Beeld- en Landschapschilder, die veel met den Belgischen Schilder Antonie François Boudewijns zamen gewerkt heeft, wiens land, strand- en dorpgezigten hij gewoon was met net geteekende en kunstig getoetste figuurtjes te stofferen. Zijne teekeningen zijn fraai en gezocht. Er bestaan van hem 5 geëtste prentjes, winter- en jagtgezigten, vol gewoel voorstellende.

Hij overleed in 1740.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 128; Immerzeel, *Levens en Werken der Schilders.*; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*

BOUTKAMP (J.), van wien ons verder niets bekend is, gaf in 1734 Johannes Ewylers, *Ziels Eenzame Meditatiën over de voornaamste Waarheid des Euangeliums*, eenigzins verarbeid op nieuw uit, onder den titel:

Nuttige zamenspraak tusschen een' heilbegeerigen en Evangelist. Rotterd. 1734.

Dit werkje werd toen, even als naderhand bij eene tweede uitgave, vooraf goedgekeurd door de Classis van Schieland, die echter in 1738 deze goedkeuring weder introk, terwijl de Zuid-Hollandlandsche Synode eene bijzondere waakzaamheid aanbeval tegen de verspreiding van dat boek en de verderfelijke gevoelens die het omhelsde. Ook zou zij gaarne gezien hebben dat de Staten van Holland en West-Friesland den verkoop er van verboden hadden; maar aan dien wensch werd niet voldaan. Inmiddels werd het toen algemeen meer en meer, voornamelijk in Zuid-Holland, bekend, onder den naam van *het boek van Boutkamp*, en op onderscheidene plaatsen door onderscheidene uitgevers nagedrukt. Daardoor geraakte het in veler handen, even als de inhoud in veler harten. Daar sommigen dit werk zeer hoog roemden en anderen het als uiterst verderfelijk uitkreten, zijn daaruit groote verdeeldheden in de kerk ontstaan, die jaren lang onder Leeraars en Lidmaten hebben voortgeduurd, zoodat de gevolgen daarvan in vele Zuid-Hollandsche gemeenten allertreurigst waren.

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 322—324; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 302.

BOUVIER (Jan), »een kloeksinnigen Meester" was »een seer »konstig vyer-werck-maker van des Prinsen Maurits leegher" die onder anderen de brandkogels of vuurballen bestuurden, welke in 1597 bij het beleg van Grol gebruikt werden.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. I. bl. 335.

BOUWEMA (Willem). Zie Bonga (Willem).

BOUWEMA (Hotze). Zie Buma (Hotze).

BOUWENS (Kristiaan), geboren te Maastricht, was Pastoor te Vlijtingen, niet ver van zijne geboorteplaats, en heeft geschreven: *Arcana linguae Teutonicae.* Leodii. 1629. 8°.

Romani Imperii symmetria cum corpore humano: De initio, progressu, statu et fine Imperii ad usque finem mundi. Leodii. 1629.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOUWENS (Mr. Reynier Leendert), geboren te Amsterdam in 1755, in de onrustige tijden van het jaar 1787 de zijde der Patriotten gekozen hebbende, werd, bij de omwenteling van dat jaar, van zijnen post als Raad en Vroedschap der stad Amsterdam ontzet en kort daarna voor altoos uit Holland en West-Friesland gebannen, als beschuldigd, dat hij, als Vroedschap der stad en voorgevende Lid te zijn van het Defensiewezen, op den 1sten October 1787, bevolen had dat de schutdeuren in den Westerbeer aan de stadsvest even buiten de Haarlemmerpoort, werden opengezet; ten einde daardoor de groote inundatie te bewerken, nadat het besluit om geen tegenweer aan de Pruissen te bieden, te zijner kennisse gekomen was, welk bevel hij had doen uitvoeren.

Hij verliet toen het Vaderland tot op de omwenteling van het jaar 1795. Daarna teruggekeerd, werd hij Lid van het Committé van Justitie te Amsterdam. Ook was hij een der 29 Leden van de Commissie tot onderzoek naar het Politiek en Finantieel gedrag der Leden en Ministers van het vorig Bewind in Holland, welke Commissie, ingevolge Decreet van de Provisioneele Representanten van het volk van dat gewest, den 21sten Januarij 1796, benevens haren Secretaris en verdere aanhoorigen, van hunne werkzaamheden werd gehouden voor ontlast en ontslagen. Dit ontslag kwam Bouwens te ontijdig voor en zulks om vele redenen, die hem deden besluiten, de stukken, welke onder hem berustende waren, met eene opgave dier redenen, in openbaren druk uit te geven; dit nu heeft gelegenheid gegeven tot de geboorte van het werk getiteld:

R. L. Bouwens *aan zijne Committenten*, hetwelk inzonderheid gerigt was aan de Burgers der stad Amsterdam, zijne bijzondere Committenten. Dit werk, waarvan binnen weinige maanden eene tweede druk het licht zag, bevat eene verzameling van stukken, waaronder vele belangrijke, welke wel eene plaats verdienen bij de staatsstukken van dat tijdvak.

Bouwens overleed op de buitenplaats Voorzigt in de Diemermeer, den 6den Junij 1798. Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Quenedey in 12°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 257, D. XVII. bl. 54, 96, D. XXI. bl. 7. 30, 31; D. XXXII. bl. 157, D. XXXIV. bl. 304. 305, 308; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1803, D. V. bl. 32—36 noot.

BOUWENS (Johan) ook wel verkeerdelijk Bouwensch gespeld, zoon van Mr. Gerard Bouwens, Burgemeester van Tiel, trad in de krijgsdienst en was in het jaar 1672 tot den rang van Kapitein opgeklommen. Hij bevond zich in dat jaar met 60 soldaten in het dorp Rumpt, toen de Graaf de Lorges aan het hoofd van acht vendelen Fransche Ruiterij, zonder tegenstand de Betuwe inrukte, alwaar zijne Krijgsknechten de Landlieden niet weinig mishandelden. Bouwens en de zijnen ontvingen deze vijandelijke overmagt zoo kloekmoedig, dat zij geheel op de vlugt werd geslagen, haren zwaar gekwetsten Bevelhebber met moeite medevoerende, maar eene som van zestig duizend gulden den overwinnaars achterlatende. Bouwens dezen buit in veiligheid willende brengen, raakte omtrent Leerdam in een tweede gevecht met 80 Fransche Dragonders. Ook dezen joeg hij op de vlugt; maar twee vijandelijke kogels troffen hem in den borst, ofschoon niet ter dood; en gedurende het gevecht, gingen de voerlieden door met den veroverden buit.

Zie Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 480; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 207 en 208; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 108 en 109; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 63, 65.

BOUWENSCH (Willem Adriaan) was Burgemeester te Arnhem, toen, in het begin der achttiende eeuw, door het overlijden van Willem III, Prins van Oranje, het Stadhouderschap in vijf provinciën vernietigd werd en daardoor groote opschuddingen in Gelderland, Zeeland, Utrecht en Overijssel plaats hadden. Bouwensch behoorde tot die Regenten, welke zich wilden handhaven in het gezag hun door den overledenen Stadhouder opgedragen, en welke die van de nieuwe plooi genoemd werden. Te Arnhem zelf schenen de voorstanders der oude Regering, in zoo verre de meerderheid van stemmen in den Raad te hebben, dat de Burgemeester Johan van Brienen in Junij 1705 voorsloeg en doordreef, dat men de vrijwilligers, welke de nieuwe Regering had aangeworven, om zich van het Bewind te verzekeren, zou afdanken; waarna, zoo als met grond vermoed werd, een gedeelte der Regering zou worden afgezet. Maar de Burgemeester Bouwensch, die Kolonel der vrijwilligers was, rukte met dit korps op en plaatste zich daarmede op de markt tegenover de gewapende burgerij, die hier bijeen gebragt was, om de verandering der Regering te begunstigen. Doch deze laatste geen last hebbende tot het plegen van eenige dadelijkheid, dropen eindelijk af, en lieten de vrijwilligers het veld houden; zoodat die van de Nieuwe plooi voor ditmaal zegevierden, hetwelk ten gevolg had dat de Burgemeester van Brienen sedert van zijn ambt werd verlaten en ter stad uitgezet, waar hij echter na verloop van drie jaren weder binnen kwam en in zijne waardigheid werd hersteld.

Toen in het jaar 1707 in de provincie Gelderland nieuwe moeijelijkheid ontstaan en de band van eenigheid tusschen de steden genoegzaam gebroken was, openbaarde de tweedracht zich allersterkst op den kwartierdag te Arnhem. Wageningen alwaar men het op de Gemeensmannen gebeten had, en die ook afgezet werden, geraakte geheel in beroerte. Godard Adriaan van Issum, een der afgezette Gemeensmannen, was Hoofdman over eene bende vrijwilligers, en bragt, zonder zich aan de Regering te bekreunen, zijn volk op de been. Jan Aalders mede een der afgezette Gemeensmannen, had zich, om hulpe naar Arnhem begeven; waarop de Regeerders dier stad besloten den Burgemeester Bouwensch, met zijnen Ambtgenoot Derck Reinier van Bassum (1), aan het hoofd van eenige vrijwilligers, met drie of vier stukken geschut, naar Wageningen te zenden. Die van Arnhem waren niet voor Wageningen gekomen, of men deed hun aanzeggen, dat zij zich te wachten hadden, van eenige dadelijkheden te plegen, zoo zij niet geweld met geweld gekeerd wilden zien. Men eischte de poorten te openen; waartoe die van binnen weinig zin hadden. De Arnhemmers vonden buiten de stad een burger schildwacht, dien zij naar binnen zonden; waarop de voorzittende Burgemeester Bartold Schaats en drie Schepenen buiten traden. Dan naauwelijks waren zij buiten gekomen, of Burgemeester Bouwensch trok zijnen degen, roepende: »dezen zijn het; die moeten wij hebben, »nu zijn ze in onze magt." Hierop werden de Wageningers aangetast, van hun geweer beroofd, en naar de stad teruggevoerd, waar men de poort gesloten vond, doch men plantte er het geschut voor en opende ze met geweld. De gevangenen werden naar het Raadhuis gebragt en naauw bewaard; doch diep in den nacht gevankelijk naar Arnhem gevoerd, waar zij slechts een etmaal in de gemeentemanskamer gevangen bleven; toen werden zij naar Wageningen terug gebragt en eerlang weder ontslagen. Kort daarna

(1) Zie over deze hiervoor bl. 50.

werden te Arnhem twaalf personen door de Burgerij uit de Regering gezet, onder welke vermoedelijk ook Bouwensch was.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 416—418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 242, 243, 300—305; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 346—352.

BOUWENSZ. (Gelein), een der Watergeuzen, was in 1572 Kapitein onder Willem Lumey, Graaf van der Marck; hielp Brielle veroveren, en was ook hij het omslaan van Dordrecht. Nadat hij op kosten van die stad met krijgsbehoeften rijkelijk voorzien was, zeilde hij, met Marinus Brand, de rivier op naar Gorinchem, en hielp waarschijnlijk ook die stad veroveren. Zijne verdere lotgevallen zijn onbekend.

Zie Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 56 noot (3); van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 176 en 177.

BOUWENSZ, (Leenaert), een Zeeuw van geboorte, was vroeger Rederijker geweest, doch vlugtte, wegens het aankleeven van het gevoelen der Doopsgezinden, naar Emden, waar hij in 1551 Oudste bij *die gezindte* werd, *na aldaar reeds eenigen tijd* het ambt van Vermaner bij de gemeente te hebben bediend. In zijne betrekking van Oudste bezocht hij dikwijls onderscheidene gewesten en doopte aldaar meer dan 1000 personen. Hij was een man van gestrenge beginselen, bezat veel ijver in zijne werkzaamheden en was een welsprekend redenaar.

Na het overlijden van Menno Simonsz. in 1561 bleven Bouwensz. en Dirk Philips de aanzienlijkste mannen in het genootschap der Doopsgezinden. Maar Bouwensz. daalde te Emden in de achting der gemeente, waartoe niet weinig bijdroeg zijne gestrenge denkwijze, die vooral uitkwam in een geval met zekere Swaantje Rutgers, door hem gebannen, omdat zij haren gebannen man niet wilde verlaten. Ook maakte men aanmerking, dat hij zoo dikwijls naar Friesland reisde. Deze oneenigheid rees zoo hoog, dat hij (misschien in het jaar 1566) afgezet werd en zich genoodzaakt zag, zijne bediening te Emden neder te leggen. Hij vertrok van daar en ging kort bij Harlingen wonen. Hier bleef hij nog veel toeloop houden en was zoowel bij de Friesche als bij de Vlaamsche vlugtelingen zeer gezien. Misschien is hij wel weder Oudste bij de Friezen geworden, welke partij hij bij de scheuring tusschen de Friesche en Vlaamsche Doopsgezinden gekozen had, hoewel hij zich in deze twistzaak veel zachter schijnt gedragen te hebben, dan hij zich bij het leven van Menno Simonsz. wel eens betoond had, zooals toen hij, in de tijd van verdeeldheid over den ban, Menno zelven eens met den ban durfde bedreigen. Later ziet men hem telkens als bevorderaar des vredes optreden. Zoo deed hij herhaalde vredespresentatiën aan de Vlamingen, doch te vergeefs. Later begaf hij zich met der woon naar Hoorn, waar hij in 1578 overleed.

Bouwensz. was niet van scherpzinnigheid en gezond verstand ontbloot. Voornamelijk heeft hij zich doen kennen door zijne gestrenge beginselen, die hij voor zich zelven uitoefende en aan de verkondiging van het Evangelie wijdde; welke beginselen voor die tijd van beroering heilzaam schenen, maar, waardoor hij zich wel eens te ver liet vervoeren.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 179, 180, 182; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 59, 60, 61, 87, 88, 102, 108, 109, 110, 111 noot, 115 noot; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* enz., D. I. bl. 23, 50, 52, 111—113. D. II. bl. 122, 323, 134; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel.* enz., D. I. bl. 22—24.

BOUWER (Hans Hendriksz.) nam, als Commies op het schip *Zeeland*, deel aan den togt die Jacob Cornelisz. van Nek in 1598 naar Indië ondernam, en kwam in het volgende jaar van daar met eene rijke lading terug.

In 1601 ondernam hij eenen tweeden togt als Vice-Admiraal op het schip *Zelandia*, dat met 4 andere, onder het bevel van Wolphert Hermansz., naar Oost-Indië stevende. Hij had zijn deel in de roemruchtige overwinning in de nabijheid van Bantam, waar de Admiraal Hermansz. eene veel sterkere vloot der Portugezen op de vlugt sloeg en eenige hunner schepen verbrandde of nam. De Portugesche vloot bestond uit 8 gallioenen en 22 grootere of kleinere galeijen, die der Nederlanders slechts uit 5 schepen.

Zie de *Oost-Indische Reyse onder den Adm. Wolphart Hermansz vooral bl. 17 volgg.*; Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. a bl. 174, 181.

BOUWINGA (Hans). Zie Bonga (Johan).

BOUWMEESTER (Cornelis) vindt men vermeld als een kunstig teekenaar van schepen te Rotterdam, die ook meesterlijk de steden, kusten, baaijen, inhammen, stormen en schipbreuken wist af te beelden en de schepen zoo naauwkeurig afschetste dat er geen touwtje aan ontbrak. Hij schijnt in het laatst der zeventiende eeuw geleefd te hebben.

Zie van Spaan, *Beschrijv. van Rotterd.* bl. 413; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*; D. I. bl. 296; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BOVY (Gillis), Stadstimmerman te Zutphen, in het midden der vorige eeuw, meende de quadratuur des cirkels te hebben gevonden en gaf daarover een werkje uit, getiteld: *Wiskundige Demonstratie, dat het rond staat tegen zijn omgeschreven vierkant als* 11 *staat tegen* 14, *of de zoo lang gezochte quadratura Circuli ontdekt in den jare* 1749 Zutphen 1754.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; *De Navorscher*, 3e jaargang bl. 265.

BOWIER (Marten), zoon van Jan Bowier en van Henriëtta Maria Hermina Ackersdijk, geboren te 's Hertogenbosch den 13den December 1750, werd in 1787 Pensionaris van 's Hertogenbosch, doch legde in 1794, nadat de stad door de Franschen was ingenomen, zijnen post neder, en onttrok zich voorts aan alle bestuur van zaken, doch in November 1813, toen de hoop op verlossing van het Vaderland kwam opdagen, bood hij *in* het geheim zijne dienst, bij eene toekomstige bevrijding der stad aan den Souvereinen Vorst aan, en was reeds den 11den December met eene geschreven volmagt van dien Vorst voorzien geworden, om, zoodra de tijd daar was, alles in zijnen naam te regelen. Naauwelijks was dan ook de verlossing gekomen of Bowier gaf aan den Pruissischen Brigadier-Generaal Hobe, *die de stad in naam van den Prins van Oranje-*Nassau had in bezit genomen, kennis van deze volmagt en riep diens hulp tot het volvoeren van zijnen last in. De Generaal maakte zwarigheid zulks zonder voorkennis en toestemming van zijnen Opperbevelhebber den Generaal von Bulow te doen; waardoor Bowier verhinderd werd zijnen eersten last ten uitvoer te brengen, doch kort daarop *zijne aanstelling* als *Commissaris*-Generaal bekomen hebbende voldeed hij, met zijnen ambtgenoot Johannes Baptista Verheyen door eene plegtige afkondiging aan 's Vorsten begeerte.

Hij overleed den 27sten Februarij 1830, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Susanna Everdina Donker van der Hoff, geene kinderen nalatende.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIX bl. 348; H. Bosscha *Geschied. der omwent. van* 1813, St. III. bl. 50 en 51, uit familiepapieren aangevuld.

BOXEL (Mr. Hugo) of Boxelius, ook wel verkeerdelijk Boxtel geschreven, geboren te Heusden, studeerde eerst te Leiden, waar hij tot Meester in de vrije konsten en in de wijsbegeerte bevorderd werd, daarna te Parijs waar hij het Meesterschap in de regten bekwam. Hij bekleedde van 1634—1645, den post van Secretaris te Gorinchem en heeft aanteekeningen en vermeerderingen gevoegd bij de volgende werken:

Hect. Felicius, J. C. Ital, de Communione et Societate, deque lucro et quaestu. Gorinch. 1666 in 4°.

Corn. Neostadius, de Feudi juris scripti et Hollandici Westfrisicique successione, Gorich. 1670 12°.

Men roemt hem wegens zijne uitgebreide geleerdheid, uitmuntende welsprekendheid en groote regtskennis.

Zie van Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, bl. 189; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*, die ten onregte Gorinchem als zijne geboorteplaats opgeeft; Hermans, *Consp. Onom. Liter.* p. 18.

BOXHORN (Hendrik) of Bochorinc, geboren te Brussel in 1550 uit behoeftige doch eerlijke ouders, had tot vader Melchior Boxhorn, doodgraver aldaar, en tot moeder Gudula Labuse. Na de wijsbegeerte beoefend te hebben studeerde hij in de Godgeleerdheid te Leuven, werd Licentiaat in die wetenschap, en tot Priester geordend. Vervolgens tot Deken en Pastoor van de kerk van Sint Germain te Thienen in Braband benoemd, werd hij door den Aartsbisschop van Mechelen tot Aartspriester van dat distrikt aangesteld. In den aanvang van dezen zijnen loopbaan liet hij zulk eenen warmen ijver voor de Roomsche Godsdienst doorstralen, dat men hem Inquisiteur maakte, doch allengskens aan het weifelen geraakt zijnde over eenige leerstukken van zijne geloofsbelijdenis, inzonderheid wat de transsubstantiatie en

het verbod van trouwen aan de Geestelijken betreft, besloot hij eindelijk de leer van het Pausdom vaarwel te zeggen, en toen uit eenen minnehandel met Sibilla Styls een kind werd geboren, vlugtte hij met haar uit Thienen naar Mondorf in het hertogdom Berg, alwaar hij haar in Januarij 1580 trouwde; vervolgens zich naar Wermelskerken in het zelfde hertogdom begeven hebbende, zwoer hij er de Roomsche godsdienst af, en nam gedurende zeven jaren, als Predikant de dienst waar; in 1591 werd hij Predikant te Woerden, waar de Predikant Segers Koningsbergen, in naam ten minste, nog de leer van Luther volgde. Ook Boxhorn deed zich aanvankelijk voor als der Luthersche leer toegedaan; doch ziende, hoezeer diegenen, die eenige gehechtheid aan haar lieten blijken, van de openbare bedieningen meer en meer werden uitgesloten, hoe meer ieder jaar de als voorstanders van Luther bekend staande Regeringsleden werden verdrongen en door anderen vervangen, poogde ook Boxhorn, even als zijn ambtgenoot Koningsbergen, langzamerhand en ongemerkt de Woerdenaren gezamenlijk tot de Hervormde kerk over te brengen hetwelk hun met een groot gedeelte, in het jaar 1594, gelukte; zoodat hij nu Hervormd Predikant aldaar was, doch, den 29sten Julij 1600, werd hij door de Stedelijke Regering van zijn ambt ontzet, omdat hij haar op den predikstoel verachtelijk ten toon gesteld had voor de gemeente. De Kerkeraad gaf hem echter een bewijs van zijne goede diensten der gemeente bewezen, hetwelk hij aan de Staten vertoonde, die daarop besloten, hem in zijne dienst te laten en de Regering aanschreven, om indien zij eenige klagten tegen den Predikant hadden, die alsdan te brengen voor de Staten. In het jaar 1602 predikte Boxhorn te Breda; en de Kerkeraad te Woerden, vreezende dat hij aldaar zou worden beroepen, verzocht en verkreeg van de Staten het besluit, dat hij te Woerden zou blijven, opdat niet te gelijk met zijn vertrek een geheel verval in de kerk van Christus aldaar komen, en zoo de vrucht van omtrent zeven jaren verloren zou gaan. Evenwel werd het van hooger hand voor het algemeen belang beter geoordeeld, dat hij naar Breda ging, waar hij van groote vrucht en hoop voor de kerk geoordeeld werd, terwijl men zich toch te Woerden van zijn langer verblijf weinig vruchts meer beloofde, uit hoofde van de verbittering van die van de confessie jegens den persoon van Boxhorn. Hij vertrok diensvolgens naar Breda, waar hij zeer gezien was, en zoodanig in de gunst van den Gouverneur Justinus van Nassau geraakte, dat deze gemeenzaam met hem verkeerde, en hem dikwijls aan zijne tafel noodigde. Toen Breda in 1625 op nieuw in de magt der Spanjaarden geraakt was, begaf Boxhorn zich naar Leiden, alwaar hij de opvoeding van zijnen kleinzoon Marcus Zuerius Boxhorn, die volgt, bestierde, en waar hij vermoedelijk in 1631 overleed.

Hendrik was een warm verdediger van de door hem aangenomene geloofsbelijdenis, en een ijverig bestrijder der Roomschgezinde leer. Het mangelde hem ook aan geene tegenstrevers, waarvan de voornaamste was Hendrik Cuickius, Hoogleeraar in de wijsbegeerte te Leuven, Groot-Vicaris en Officiaal van den Aartsbisschop van Mechelen en eindelijk Bisschop van Roermond, die met eene pen in gal gedoopt, tegen hem heeft geschreven en hem van vele en verregaande misdrijven heeft betigt, welke beschuldigingen door Boxhorn mannelijk zijn wederlegd; terwijl hij de onwaarheid der meeste, benevens de kwaadaardige verdraaijingen van andere, middagklaar aantoonde in de beide volgende werkjes.

Apologeticus adversus Henricum Cuyckium, Lugd.-Bat. 1595 12°.

Anticuyckius et Commentariorum de Eucharistiae Harmonia libri III. *Adversus Henrici Cuyckii, Cancellarii Academiae Lovaniensis, Orationem paroeneticam, Transubstantionem Pontificiam, Missae Idolomaniam, et manducationem carnis Jesu Christi corporalem. Accessit justitia Reformationis congregationisque Ecclesiae Woerdanae, ad Christianam communitatem, cum Hollandiae et aliarum Provinciarum Belgicarum Ecclesiis ex Dei verbo reformatis, Henrico Boxhornio, Theologo Licentiato Lovaniensi, Ministro Euangelii Jesu Christi auctore.* Lugd. Bat. 1598, II. Tom. 12°.

Mede ziet van Boxhorn het licht:

Daniel, dat is, Godts oordeel voor de Victorie ende Triumph der waerheyt, teghen het Advys ende leughentael der boecken Johannis Goudae Jesuwyts Mis- ende Woerdendienaars tot Brussel. 2 Tim. 3. 8. Ende gelyck Joannes en Jambres teghen Moses stonden, alsoo staen dese ook teghen de waerheyt. Schied. 1613. 4°.

Bovendien komt nog voor:

Waerachtich verhael van de Disputatie ende het Ghespreck gehouden den vierden januarij Anno MDCXIII tusschen D. Henricum Boxhornium, Licentiaat ende Bediende des H. Evangelii tot Breda, ende M. Peeter van Doorneik, Licentiaet ende Paeps-pastoor in de Haghe, by Breda. Schied. 1613. 4°.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda* bl. 76; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 13; Hermans, *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 340—342, *Biogr. Univers.* en vooral *Bijdrag. tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk* St. III. bl. 97—106.

BOXHORN (Marcus Zuerius), een kleinzoon van den voorgaande, zoon van Jacob Zuerius en van Anna Boxhorn, geboren den 25sten September 1602 (1) te Bergen op Zoom, waar zijn vader destijds Predikant was, verloor, nog zeer jong zijnde, dien vader; waarop hij met zijne moeder naar Breda trok, en aldaar huisvestte bij zijnen grootvader, tot dat de Spanjaarden zich in 1625 meester van die stad maakte, als wanneer hij zijnen grootvader naar Leiden volgde, die, geen mannelijk oir hebbende, wilde dat hij zijnen naam zou dragen. Marcus Zuerius maakte goede vorderingen, en vervaardigde in 1629 dichtstukken op de verovering van 's Hertogenbosch door Prins Frederik Hendrik en eenige andere overwinningen, door dien Vorst op de Spanjaarden behaald. Drie jaren later maakte hij aanzienlijke werken door den druk gemeen, als:

Theatrum Urbium Hollandiae.

Scriptores Historiae Augustae cum Animadversionibus ac Notis.

Poëtae Satyrici minores, cum commentariis.

Plinii Panegyricus.

Wegens zijne groote kunde werd hem in 1632, door de Curatoren der Leidsche Hoogeschool, toegelaten om op de proef opnebare voorlezingen te houden in de Dicht- en Redekunst, en gaf daarmede zoo veel genoegen, dat hij, in het volgende jaar, tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Welsprekendheid benoemd werd. Die taak nam hij met zulk een ongemeenen luister waar, dat de Kanselier Oxenstiern, destijds Buitengewoon Gezant wegens het Zweedsche Hof te 's Gravenhage, hem, uit naam van de Koningin Christina, een aanzienlijk ambt in dat rijk aanbood; maar Boxhorn, den toestand, waarin hij in zijn Vaderland geplaatst was, boven alle eereposten verkiezende, wees zulks van de hand. In 1636 werd hem het Bestuur over het *Collegium Oratorium* aan de Leidsche Hoogeschool en vier jaren later de waardigheid van Gewoon Hoogleeraar opgedragen. In 1643 kreeg hij verlof, om door openlijke disputatiën de studerende jongelingschap in Staat- en Geschiedkunde te oefenen, en in 1648 werd hem het onderwijs in de Historiën toevertrouwd, onder voorwaarde, dat hij voortaan van dat der Welsprekendheid zou afzien. Hij bekleedde die waardigheid op eene wijze, die even eervol voor hem, als nuttig voor de hoorders zijner lessen was.

Bij gelegenheid van het onverwachte overlijden van Prins Willem II sprak Boxhorn, des daags na zijne begrafenis, in de groote Gehoorzaal der Leidsche Akademie, op hoog gezag eene Lijkrede uit.

Eenige tijd leefde hij in geschil met Salmasius, maar deze twist, die hem noodzaakte de pen tegen dezen geduchten Criticus op te vatten, werd door tusschenkomst van eenige vrienden bijgelegd. Zijne onvermoeide werkzaamheid in het studeren en zamenstellen van eene menigte boeken veroorzaakte hem eene slepende ziekte, die hem allengskens verzwakte, den eetlust benam, en hem eindelijk den 3den October 1653 in het graf rukte.

Boxhorn is getrouwd geweest met Susanna Duvelaar, verwekte bij haar twee dochters en liet haar bij zijn afsterven van het derde kind zwanger.

Veelomvattend was zijne geleerdheid. Hij schreef over velerlei soorten van onderwerpen, onder anderen over de uitvinding der Boekdrukkunst, hoewel hij daaromtrent een gevoelen koesterde, hetwelk geheel en al verschilde van dat van Bernard de Mallinkrot, deed zijne verhandeling over dit onderwerp, hem de achting en vriendschap van dien Geleerde winnen. Voorts bestudeerde hij de oudheden en oorsprong der Galliërs, welke hij, bij de gebrekkigen taal- en volkenkunde dier tijden, van de Scyten afleidde. Als Latijnsch Dichter verhief hij zich niet boven het middelmatige en beging zelfs fouten tegen de maat. Doch als Redenaar was hij bij zijne tijdgenooten beroemd. Hij maakte zich

(1) Overal elders wordt het geboortejaar van Boxhorn op 1612 bepaald, doch daar zijn vader reeds in 1604 overleden was, is dit ongetwijfeld eene schrijffout, waarvoor men 1602 lezen moet.

voor zijnen tijd ook verdienstelijk omtrent vele Latijnsche schrijvers. Want behalve de hierboven reeds opgenoemde oude Schrijvers, die hij in den aanvang van zijne Letteroefeningen, met aanteekeningen verrijkt, ter drukperse overgaf, gaf hij naderhand nog uit: Justinus, Tacitus, Plinii *Epistolae*, Dionysii Catonis *Disticha*, Suetonius, Julius Caesar, Plautus en Vellejus Paterculus, alle met zijne oordeelkundige aanmerkingen voorzien, doch thans vergeten. Boxhorn beoefende den geheelen omvang der Geschiedenis en zou waarschijnelijk in het vak der Noordsche en Fransche taaltakken als een eerste licht geschenen hebben, als een langer leven hem ware vergund geweest. Men kan hem te laste leggen, dat hij meest alle zijne schriften met te groote overhaasting in het licht gaf. In het kort tijdsbestek van 22 jaren zond hij meer dan zestig zoo groote als kleine werken in de wereld. Behalve de reeds vermelde en een aantal Latijnsche Redevoeringen over verschillende onderwerpen, heeft hij nog de volgende werken doen in het licht verschijnen:

Poëmata. 1629. 12°. Amst. 1662 Lips. et Francof. 1679.

Respublica Moscovitica. Amst. 1630. 24°.

Granatorum horrendae et stupendae in bello virtutis Encomium. Leid. 1630. 4°.

Theatrum sive Hollandiae comitatus et Urbium descriptio. Qua omnium Civitatum praecipiorumque locorum Icones, Origines, Incrementa, Res domi forisque gestae, Jura, Privilegia, Immunitates, ipsis Principum Tabulis expressa, et Viri illustres exhibentur. Amst. 1632. fol. oblong, hetwelk in het Nederduitsch vertaald is onder den titel van:

Toneel ofte Beschryvinge der Steden van Hollandt waer in haer Beginselen, Voortganck, Privilegien, Histori ende Gelegentheyt vervat worden. In 't Latyn beschreven door Marcus Zuerius Boxhornius. Int Nederlandts overgeset uyt de Copye, by den Autheur, verbetert ende merckelycken vermeerdert door Geeraardt Baerdeloos. Amst. 1632. langwerpig folio.

De Republica Leodiensi Auctores praecipui etc. Amst. 1633. 24°, zijnde een der bekende *Respublicae* uitgegeven bij Elzevier en anderen.

Apologia pro Navigationibus Hollandorum adversus Pontum Heuterum, qua praecedentium Saeculorum Navigationes earumque Jura et Constituta ex Tabulis, praesertim publicis asseruntur. Lugd. Bat. 1633, 1638. 12°. Ook gedrukt achter het *Mare Liberum* van Hugo Grotius.

Emblemata Politica et Orationes. Amst. 1635. 16°.

Grammatica Regia sive nova et facillima ratio discendi Linguae latinae praecepta, pro Christina Sueciae Regina. Holm. 1635. 12°.

Quaestiones Romanae, quibus sacri et profani ritus eorumque caussae et origines plurima etiam Antiquitatis monumenta eruuntur et explicantur etc. Lugd. Bat. 1636. 4°.

Character caussarum Patroni. Lugd. Bat. 1637. 4°.

Character amoris. Lugd. Bat. 1637. 4°.

Panegyricus Celsissimo Arausionum Principi: Frederico Henrico post Bredam oppugnatam dictus. Lugd. Bat. 1637. fol.

Monumenta Illustrium Virorum et elogia etc., Amst. 1638. fol.

Panegyricus in classem Hispanorum profligatam. Lugd. Bat. 1639. fol.

Historia obsidionis Bredanae et rerum anno 1637 in Belgio aut alibi gestarum. Lugd. Bat. 1640. fol.

De Typographicae artis inventione et Inventoribus etc., Lugd. Bat. 1640. 4°.

Dissertatio de Trapezitis, vulgo Longobardis, qui in faederato Belgio mensas faenebres exercent. Lugd. Bat. 1640. 12°, Gron. 1658. 4°.

Spiegeltien vertoonende 't lanck hayr ende hayrlocken bij de oude Hollanderen en Zeelanders gedragen. Middelb. 1644. 12°.

Spiegeltien vertoonende 't cort hayr bij de Hollanders ende Zeelanders joncst gedragen, ende van de vreemde ontleent. Middelb. 1644. 12°, welke beide *Spiegeltiens* in 1742 bij Filippus Bonk, in 16° herdrukt zijn.

Nederlandsche Historien 1e boeck, behelzende de eerste veranderingen in den godsdienst en de leere: nevens de harde vervolgingen daarover ontstaen in de Nederlanden, vóór ende tot de tijden van Keyser Karel de Ve. Leyd. 1644 tweede druk Leyd. 1649 4°, herdrukt onder den titel van:

Nederlands merkwaardigste Gebeurtenissen, vervattende een aaneengeschakeld verhaal der Wisselvalligheden, zoo in voor als Tegenspoed ons Vaderland overgekomen, zedert den Jaare 1000 tot de tijden toe van Keizer Karel de Vde door M. Z. Boxhorn en den Nederlandschen Sulpius van J. Basilius, of de Historie van de Godsdienst in Nederland, en van de Nederlanders hersteld enz. met eene Voorrede van Melchior Leydekker. Utr. 1700. 8°, Amst. 1737. 8° en 1753 2 deelen.

Chroniick van Zeelandt, eertijds beschreven door d' Heer Johan Reygersbergen, nu verbetert, ende vermeerdert door Marcus Zuerius van Boxhorn. Midd. 1644. 2 deel. 4°.

Bediedinge van de tot noch toe onbekende Afgodinne Nehalennia, over ettelike honderd jaren onder 't sant begraven, ende onlanghs ontdeckt op het strandt van Walcheren. Leyd. 1647. 4°, met pl., ook achter Reitzii *Belga Graeciscans.*

Antwoordt op de vrage, voorgestelt over de bediedinge van de Afgodinne Nehalennia in welcke de gemeyne herkomste van de Griecken, Romeynen ende Duytsche tale uyt de Schythen duydelick bewesen ende verscheyden Outheden ontdekt ende verklaert worden. Leyd. 1648. 4°.

Commentariolus de Statu Confaederatarum Provinciarum Belgii. Hagae 1649, welk werk onderscheidene malen herdrukt en wel eens, ofschoon ten onregte, aan anderen toegeschreven is.

Dissertatio de Graecae, Romanae, et Germanicae linguarum Harmonia. Lugd. Bat. 1650. 16°.

Chroniick van Holland, Seland en Westfriesland, door Veldenaar, voor omtrent 200 jaren geschreven, uitgegeven ende met Aenmerkingen als ook verscheide Gravelyke Brieven, rakende de oudheden ende saken van de gedagte Landen, verrykt door M. Z. van Boxhorn. Leyd. 1650. 4°.

Historia universalis sacra et profana a natu Christi ad annum 1650. Lugd. 1651, 1652 et 1654. 4°, Colon. Allobrog. 1674 4°.

Metamorphosis Anglorum, sive mutationes variae regum rerumque Angliae. 1653. 12°.

Originum Gallicarum liber, in quo veteris et nobilissimae Gallorum gentis origines, antiquitates, mores, lingua et alia eruuntur et illustrantur. Cui accedit antiquae linguae Britannicae Lexicon Britannico-Latinum cum adjectis et insertis passim ejusdem Auctoris Adagiis Britannicis, sapientiae veterum Druidum reliquiis et aliis antiquitatis Britannicae, Gallicaeque nonnullis monimentis. Amst. 1654 4°, zijnde een fraai, geacht en zeer zeldzaam werk.

Ideae Orationum e selectiori materia moderni status Politici desumptae. Lugd. Bat. 1657. 16°, Lips. 1669. 16°.

Institutionum seu Disquisitionum Politicorum Libri II, quibus proponuntur ac deciduntur casus Politici, cum notis Georgii Hornii. Lugd. Bat. 1657 et 1668. 16°. Lips. 1659 et 1672. 16°, Amst. 1663. 16°.

Epistolae et Poëmata. Amst. 1662. 16°, Lips. 1673, bij welke Leipziger druk Jakob Thomasius Hoogleeraar in de Welsprekendheid eene zeer lezenswaardige voorrede gevoegd heeft.

Varii Tractatus Politici. Amst. 1663. 32°.

Dissertationes politicae, de regio Romanorum imperio et quaedam aliae. Amst. 1663. 32°.

Overweging van Staat en Bestiering, bestaande in zestig voorvallen van Staat. Amst. 1669. 12°.

Ook was hij begonnen te schrijven

Boekzaal der Vrouwen die zich door hare geleerdheid en schriften beroemd gemaakt hebben, doch dit werk is nooit in het licht gekomen.

Zijn portret komt voor in de *Effigies* bij van der Aa en in Pars *Naamr. van Batav. en Holl. Schrijv.;* voorts bestaan van hem eene voortreffelijke afbeelding door Jonas Suiderhoef in folio en eene zonder naam in 12°.

Zijne zinspreuk was: *Quantum est quod scitur* (hoeveel is het dat er geweten wordt).

Zie Pars, *Naamr. nan Batav. en Holl. Schrijvers* bl. 98—100, 276; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* C. V. Vonk, Voorrede voor A. Huygens, *Beschrijv. van Doesburg*, pag. XXI. noot a; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars IV. pag. 354—356; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus* pag. 171; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 253, 277, D. III. bl. 78; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.* pag. 371—374; *Biogr. Nation.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. I. bl. 147, D. II. T. en B. bl. 118, 119, 268, 404; *De Vriend des Vaderlands* voor 1830 N°. 1. bl. 11; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.* 445—450, 589; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag 16; Hermans, *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 276—284; *Algem Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 356; *Biogr. Univers.; Nouvell. Biogr. Univ.*

BOXSTAEL (Willem van) of van Boxtel was Krijgsbevelhebber in dienst van Jakob van Oudshoorn, den vierentwintigsten Bisschop van Utrecht, die hem het slot ter Horst had toevertrouwd, toen dit in het jaar 1333 door de Hollanders onder Willem van Duivenvoorde belegerd en bestormd werd. Doch Boxstael wederstond hem met zoo veel dapperheid, dat de aanvaller, niettegenstaande hij door het schieten met vurige pijlen veel schade in het slot had aangerigt, zich genoodzaakt zag het beleg op te breken.

Zie Vossius, *Histor. Jaerb.* bl. 345.

BOXTEL (Mr. Hugo). Zie Boxel.

BOXTEL (Jan van Hoorne Heer van). Zie Hoorne (Jan van).

BOY (Mr. Cornelis). Zie Boey (Mr. Cornelis).

BOY (Cornelius Janssenius), geboortig van Zierikzee, werd aangenomen in het Dominikaner-klooster te 's Hertogenbosch, toen de Roomsche godsdienst daar nog in bloei was. Te Leuven zijne studiën voltrokken hebbende, werd hij Voorlezer in de Godgeleerdheid te Boulogne, en naderhand tot Apostolisch zendeling in Neder-Saksen aangesteld, van hier teruggekeerd, moest hij op bevel zijns Overste, de dienst als Pastoor te Monnickendam waarnemen; vervolgens ter zee naar Rome reizende, leed hij met zijnen neef, Ambrosius Janssenius Boy, mede een Dominikaner-Monnik, den 11 October 1627, schipbreuk, en kwam jammerlijk in de golven om.
Hij heeft geschreven:
Replica in defensionem libri Fratris Nicolai Janssenii Boy, contra Joannem Mullerum, Lutheranum Predicantem Hamburgensem.
Doch dit boek is, eer het gedrukt was, met den schrijver vergaan.
Nog heeft hij uit het Italiaansch overgezet:
Mirakelen van O. H. V. Dominikus te Soriano, bijeenvergaderd door den Eerw. P. F. Sylvester Frangipani, Antw. 1643. 8°. hetwelk na zijn overlijden onder opzigt van zijnen broeder Dominicus Janssenius Boy is in druk verschenen; terwijl het eerste deel van dat werk reeds te voren door den Dominikaner Monnik Aegidius van Swieten in 1633 te Antwerpen in 8° was in het licht gezonden.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 290 en 291; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOY (Nicolaas Janssenius), een broeder van den voorgaande, en ook lid van de orde der Predikheeren, was bovendien Licentaat in de Godgeleerdheid. Te Antwerpen, alwaar hij woonde, hield men hem, om zijn welsprekendheid en uitlokkende stem, voor een beroemd Godgeleerde en welsprekend Prediker. Als zendeling van den Roomschen stoel naar Denemarken gezonden en met allen ijver aldaar zwoegende om het Lutherdom te keer te gaan, overleed hij te midden van dien arbeid den 21sten November 1634 te Frederikstad. Door hem zijn de volgende schriften nagelaten:
Vita S. Dominici, Ordinis Praedicatorum fundatoris, Antv. 1622. 8°.
Scholia et animadversiones in Apologiam de vita et morte Joannis Duns, Scoti Ordinis S. Francisci, Colon. 1622. 8°.
Defensio fidei Catholicae Apostolicae Romanae, opposita Oppositioni necessariae Joh. Mulleri Lutherani Praedicantis Hamburgensis. Antv. 1631. 8°.
Beneficia Fratribus Praedicatoribus D. Virgine collecta. Antv. 1632. 12°.
Instructio Sacerdotum ex Hispanico Antonii de Molina Antv. 1618. 8°.
Summa Casuum Petri de Ledesma, Ordin. Praedicat. Cathedr. Salmanticensis. ex Hispanica.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist.* D. IV. St. III. bl. 94; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 292; *Tegenwoordige Staat der Vereen. Nederl.* bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOY (Dominicus Janssenius), een broeder van de beide voorgaanden, en mede Dominikaner Monnik was tevens Apostolisch zendeling naar het rijk van Denemarken. Hij schreef onderscheidene werkjes tot wederlegging van de leer der Protestanten, als, in het Hoogduitsch:
Verhandeling van het Vasten tegen de Lutherschen.
Een Tractaatje van de Broederschap des Allerheiligste Naam Jezus ingesteld in de Orde der Predikheeren.
Korte Getyden van Gods Allerheerlyxten Naam, uit Davids Psalmen getrokken, te Hamburg in 1634 in het Latijn gedrukt.
Destijds hield hij zich te Hamburg op, doch ontving, wegens zijne schriften, uitdrukkelijk bevel, om die stad te verlaten. Hierop begaf hij zich naar Keulen, waar hij het laatstgenoemde werkje liet herdrukken en daar achter in het Hoogduitsch voegde
Korte leerwijze van de Biegt en Communie met eenige Gebeden en Lofzangen wegens den Naam van Jezus, Keulen 1636. 8°.
Naderhand te Antwerpen gekomen werd hij door zijne Oversten naar Amsterdam gezonden, waar hij den post van Apostolisch Zendeling met veel ijver bekleedde, tot dat hij er den 14 Maart 1647 overleed.

Zie van H(eus)sen en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.* D. IV. St. III bl. 94; de la Rue, *Geletterd Zeel.* bl. 291; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BOY (Leonardus Janssenius), een broeder van de drie voorgaanden, en, even als zij, een Dominikaner-Monnik, woonde te 's Hertogenbosch. Hij heeft in het Vlaamsch overgezet en met bijvoegsels vermeerderd
H. Hyacinthus Choquetius de Sanctis Belgis Ordinis Praedicatorum. Hij is in 1663 overleden.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 291 en 292; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Conspect. Onom, Liter.* pag. 17.

BOYEN (Peter) ook Peter Boudyn, een burger van Utrecht, werd in 1450, 1452 en 1454 Raad dier stad en koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemde. Hij werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen. Later werden er twee honderd Beijersche guldens toegezeid aan ieder die hem gevangen nam en overleverde.

Zie Burman, *Utrechts. Jaarb.* D. II. bl. 170, 203, 230, 314, 335.

BOYINGHA (Johan en Willem van). Zie Bonga (Johan van) en Bonga (Willem van)

BOYMANS (Frans Jacob Otto), zoon van Johannes Andreas Boymans en van Theodora Barbara Berg, stamde af van eene familie voortspruitende uit de Ridders Albert, wier afkomst zich verliest in de duistere middeleeuwen. Uit aanmerking hunner krijgsverrigtingen tegen de Saracenen, in den kruistogt van 1147, werd hun de eer toegestaan, om drie halve manen op een zilver schild te voeren. De invoering van vaste geslachtnamen, deed deze Ridders, bij gelegenheid van eenen oorlog met de Hongaren, onder de Regering van Keizer Frederik IV, omtrent het jaar 1450, den naam van Albert Boyermans aannemen, die naderhand in Boymans werd veranderd. In het vervolg bekleedden de leden dier familie de eerste posten in het Land van Gulick, doch de godsdienst-onlusten van de zeventiende eeuw noodzaakten hun de wijk te nemen naar de Vereenigde Nederlanden, en zij zetteden zich op het einde van die eeuw te Maastricht neder, waar ook Frans Jacob Otto Boymans in 1774 geboren werd. Zich op de Regtsgeleerdheid toegelegd hebbende en met eene Jufvrouw uit eene patricische familie te Utrecht gehuwd zijnde, vestigde hij zich, ten gevolge van dit huwelijk, in die stad. Vervolgens naar Pruissen gevlugt, om zich aan de maatregelen van het Bataafsche Bestuur te onttrekken, werd hij, uit hoofde van de oudheid zijner familie, stilzwijgend in den adel van dat Rijk bevestigd en door den Koning tot Geheimraad benoemd. Gedurende zijn verblijf aldaar belastte de Prinses van Oranje hem, om den beroemden Antonius Canova op te zoeken, ten einde eene grafnaald voor den te Padua overleden Prins Frederik van Oranje te vervaardigen, van welken last hij zich naar eisch kweet.
Later weder in het Vaderland teruggekomen werd hij in 1813 Arrondissements-raad van het arrondissement Utrecht. Daarna zag hij zich benoemd tot Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof te Utrecht, alwaar hij den 19den Junij 1847 overleed.
In zijn leven ging hem als Regter niets meer ter harte, dan zich genoodzaakt te zien om jeugdige misdadigers te veroordeelen tot de gewone gevangenissen, waar zij alzoo verwezen werden naar eene leerschool van nog grooter kwaad. Daarom was hij dan ook bijzonder ingenomen met de gevangenis van jeugdige veroordeelden te Rotterdam; en het was uit dien hoofde dat hij, na aftrek van eenige legaten, alle zijne goederen, zoo roerende als onroerende, waaronder eene uitgebreide verzameling van schilderijen zoo

van oude als latere Italiaansche, Nederlandsche en Fransche Meesters, mitsgaders onderscheidene kunstboeken met teekeningen, omslagen met prenten, alsmede eene aanzienlijke hoeveelheid oud porselein, bij uitersten wil aan de stad Rotterdam vermaakte, ten einde die verzameling de kern zou zijn van een aldaar te vestigen Museum; terwijl de voordeelen voortvloeijende uit het laten bezigtigen van dat Museum volgens 'smans uiterste wil moesten strekken ten bate van de in die stad gevestigde inrigting tot zedelijke verbetering van jeugdige gevangenen. Aan welke beschikking alzoo het *Museum Boymans* te Rotterdam zijn bestaan te danken heeft. Het was dus niet ten onregte dat de Ridderorde van den Nederlandsche Leeuw 's mans borst versierde. De executeuren, belast om de gezegde verzameling naar Rotterdam te doen vervoeren waren de Heeren Pieter Hendrik Tromp, Wethouder te Rotterdam, Mr. Johannes Jacobus van der Hagen van den Heuvel, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof te Utrecht, en Jacob Hendrik van Schermbeek, Notaris te Utrecht, die zich dan ook met de grootste zorg van dien last gekweten hebben.

Boymans had eenen zoon, Johannes Andreas Boymans, dien hij reeds voor zich zag ten grave dalen, nadat deze zich als schrijver had doen kennen door:

Bijzonderheden op eene Reize van Brussel naar Parijs van April—Junij 1823. Dord. 1823. kl. 8°.

De Garde d'Honneur of de episode der Regering van Napoleon Buonaparte. Zutph. 1823. 8°.

Zie J. A. Boymans, *de Garde d'Honneur*, bl. 15 en bl. XXV—XXVII; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 444 en 445; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.* uit particuliere berigten aangevuld.

BOYS (Warnar du). Zie Bois (Warnar du).

BOYSOT (Karel en Lodewijk). Zie Boisot (Karel) en Boisot (Lodewijk).

BOYUS (Cornelius). Zie Boey (Cornelis).

BRA (Hendrik van) of Henricus á Bra, geboren te Dockum den 20 September 1555, was de zoon van Lubbert van Bra, Geneesheer in genoemde stad, afkomstig uit een eerlijk Oostfriesch geslacht, en van Anna van Besten, een meisje van aanzien uit het graafschap Bentheim. Hij begon zijne letteroefeningen in de plaats zijner geboorte, vervolgens ging hij naar Norden in Oost-Friesland, om zich verder te bekwamen, en van daar naar Keulen, om in de Geneeskunde te studeren, alwaar hij twee jaren doorbragt. Nadat zijn vader tijdens zijn verblijf aan deze Hoogeschool gestorven was, vertrok hij eerst naar Bazel, destijds zeer beroemd door de Hoogleeraren in de Geneeskunde Theodorus Zwingerus, Felix Platterus, Henricus Pantaleon en Nicolaus Stephanus, toen naar Weenen en vervolgens, na verloop van drie jaren, weder naar Bazel. Door eenige huiselijke zaken te Dockum teruggeroepen, oefende hij daar voor eenen korten tijd de praktijk uit want sedert reisde hij naar Italië, en bleef een jaar te Rome, waar hij de openbare lessen hoorde van den geleerden wijsgeer en geneeskundige Alexander Trajanus Petronius. Uithoofde van de pest, die in de jaren 1577 en 1578 door geheel Italië woedde, verliet hij Rome, en bezocht ter loops de Hoogescholen van Sienna, Florence en Ferrare, doch toefde iets langer te Boulogne. Na dus twee jaren in Italië te zijn verbleven, trok hij naar Frankrijk, en bezocht er eenige Hoogescholen, inzonderheid die van Parijs; doch de burgergeschillen, die er tot eenen openbaren oorlog waren uitgebarsten, beletteden hem naar Montpellier te gaan; maar hij begaf zich naar Geneve, waar hij eenige maanden uitrustte, en reisde voor de derde maal naar Bazel, waar hij in 1580 tot Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd. Eindelijk in Friesland teruggekeerd, oefende hij twee jaren de praktijk te Leeuwarden, vanwaar hij te Kampen als Stads-Doctor werd beroepen. Gedurende omtrent acht jaren dezen post waargenomen hebbende, trok hij naar Dockum in die zelfde hoedanigheid. De liefde tot zijne vaderstad was de sterkste drijfveer, die er hem heen voerde; deze drijfveer was echter niet bestand tegen de voordeelen, die hem in 1593 overhaalden, om op nieuw naar Kampen te trekken, alwaar hij bleef tot in 1603, toen de Regering van Zutphen hem den post van Doctor van het geheele Graafschap opdroeg; diensvolgens vestigde hij zich te Zutphen, waar hij ook schijnt te zijn overleden. Zijne werken getuigen, dat hij zeer geleerd was en veel gelezen had. Hij was in de Roomsche Godsdienst geboren en opgevoed; doch tot Doctor gepromoveerd zijnde, geraakte hij aan het weifelen, en was niet zoodra te Dockum van zijne reizen teruggekeerd, of hij aanvaardde de geloofsbelijdenis der Hervormden. Wilhelmus Baudartius, Predikant te Zutphen (1), was een van zijne gemeenzaamste vrienden. van Bra heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt:

Medicamentorum simplicium et facile parabilium ad calculum, enumeratio: et quomodo iis utendum sit, brevis Institutio. Franeq. 1589. 16°. 1591. 16°.

Medicamentorum simplicium et facile parabilium ad Icterum et Hydropem Catalogus: et quomodo sis utendum Lugd. Bat. 1590. 12°. 1597, 1599. 12°.

De novo quodam Morbi genere (de Varen) *Frisiis, Westphalis et Geldris peculiari observato; una cum D. Joannis Heurnii ad eam responsione*, gevoegd achter de *Observationes Medicae* van Pieter Foreest lib. XIX et XX p. 414. Lugd. Bat. 1595. 8°. Francof. 1619 fol.

De Curandis Morbi Veneris per Medicamenta simplicia et facile parabilia lib. II. Arnh. 1603. 16°. Leovard. 1616. 16°.

Catalogus Medicamentorum simplicium et facile parabilium adversus Epilepsiam, et quomodo iis utendum sit, brevis Institutio. Arnh. 1603. 12°, 1605 12°. welk werkje is opgedragen aan de Regering en de burgers van Dockum.

Catalogus Medicamentorum simplicium et facile parabilium Pestilentiae veneno adversantium Antonii Sneebergeri Tigurini; recognitus et multorum remediorum accessione adauctus opera et studio Henrici à Bra. Franeq. 1605. 12° met eene opdragt aan de Staten van Friesland, gedagteekend uit Zutphen in de maand Maart 1604. *Editio altera* Leov. 1616. 12°.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.* D. V. St. I. bl. 102; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*

BRAAK (Joris Pietersz.) of Braeck was een der Kapiteinen, die met zijn schip onder het eskader van den Kommandeur Bankert was, toen deze in 1639 door den Admiraal Maarten Harpertsz. Tromp ontboden werd om de Spaansche vloot onder d'Oquendo bij Duins te helpen bevechten. Hij kon echter niet veel deel aan den strijd nemen, omdat zijn schip tot berging van het volk bestemd was. Verder werd hij gewoonlijk tegen de Duinkerkers gebruikt. Zoo bestreed hij in Augustus 1642 een Duinkerker van 20 stukken en 110 man veroverde hem na een scherp gevecht en bragt hem te Harlingen op.

Waarschijnlijk was wel een zoon van hem, die Braak of Braeck, aan wien in 1695 de linkerhand werd afgeschoten, bij het bombardement van St. Malo, waar hij als Kommandeur bevel bevoerde over een der Amsterdamsche bombardeerschepen.

Zie Commelijn, *Leven en bedrijf van Frederik Hendrik*, D. II. bl. 56, 60, 129; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 16.

BRAAK (Adriaan), Kapitein ter zee, had in Mei 1704 het geluk met zijn schip en twee anderen onder zijn bevel, gevoerd door de Kapiteins Corlee en Schaap eene koopvaardijvloot tegen den aanval van acht Duinkerksche kapers te verdedigen en op de vlugt te slaan. Op het schip *de Raaf*, van 44 stukken, voerde hij het bevel over een convooi van zes schepen, onder de Kapiteins en Kommandeurs Jan de Meijer, Adriaan Gouwenaar, Martin Corlee, Thijs de Widt en Hendrik Ravens, dat eene vloot van 70 koopvaarders uit de Oostzee en Noorwegen naar het Vaderland geleidde. Den 2den October 1706 werden zij op de hoogte van het Doggerszand door zeven Fransche schepen, onder den Graaf de Forbin aangetast. Ofschoon de sterkte der Fransche bodems die der Nederlandsche in geschut te boven ging, verweerden zich de Kapiteins met dapperheid en beleid. Forbin tastte met zijn zes en vijftiger Braak zelven aan. Na een allerhevigst gevecht, uit grof geschut en klein geweer, sprongen de Fransche op zijn schip over. De Nederlanders verdedigden zich met volharding en deden velen der vijanden sneuvelen, tot dat Braak den heldendood stierf, zijn schip vermeesterd werd, doch in brand geraakt, en in de lucht vloog. Nog een schip, dat van Gouwenaar, *Groningen*, zonk na eene heldhaftige verdediging, doch al het volk werd door Corlee geborgen, die met het grootste deel der koopvaarders behouden in het Vlie kwam. Alle de andere koopvaarders ontvloden den vijand; alleen het schip van de Meijer, dat mede kloekmoedig was verdedigd, werd door de Forbin te Duinkerken opgebragt.

---

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 54—56.

Zie de Jonge, *Ned. Zeew.*, (die in zijn verhaal uit echte stukken, de misslagen van den *Europeschen Mercurius* verbetert), D. IV. St. II. bl. 348, 406—412.

BRAAK (Adriaan) vermoedelijk een kleinzoon van den voorgaande, geboren te Alkmaar, werd in 1765 als Bevelhebber op een fregat, onder het bevel van Kapitein N. de Beer, naar de Middellandsche zee gezonden, ten einde zich voor de Barbarijsche kusten te vertoonen en het uitloopen der Zeeroovers uit de havens van Marokko te beletten.

Den 17den November 1777 als Kapitein ter zee aangesteld, was hij in 1779 Lid van den Hoogen krijgsraad. Na met het fregat de *Amphytrite* van 36 stukken deel gemaakt te hebben van de vloot die den 9den Mei 1781 in zee stak, maar spoedig binnengaats terugkeerde, streed hij met zijn schip *de Erfprins*, van 54 stukken den 4den Augustus van dat jaar in den slag bij Doggersbank, onder den Schout bij Nacht Johan Arnold Zoutman, aan het hoofd der linie, en verweerde zich dapper tegen the Berwick, een vier en zeventiger, onder het bevel van den Engelschen Kapitein Keith Stuart. Hij werd dan ook tot loon van zijn ten dezen gehouden gedrag omhangen met eenen gouden gedenkpenning ter waarde van 1300 gulden en ontving bovendien eenen sabel met zijnen draagband en het regt om eene witte pluim op zijnen monteringhoed te dragen.

Onder den Vice-Admiraal van Bylandt had Braak in 1782 het bevel over vijf schepen, waarmede hij in zee moest blijven kruisen, om een vijandelijk convooi uit de Wezer te ontmoeten. Doch berigt hebbende ontvangen, dat eene aanzienlijke Britsche vloot in aantogt was, had hij nog tijd om in het Vlie te wijken.

Zich aan de zijden der Patriotten geschaard hebbende, liet hij zich in 1787 eene benoeming welgevallen, van wege de Woerdensche en Amsterdamsche commissie van defensie, als Kommandant der vaartuigen op de Zuiderzee, en voerde, zonder toestemming der Staten-Generaal en van den Admiraal-Generaal, wimpel en geus van den Staat, terwijl de schepen onder zijn bevel, zich niet ontzagen, de jagten der Raden van Staat, en der Staten van Gelderland met scherp te begroeten, de Eems te bezetten, de vaart op de Zuiderzee onveilig te maken, en allerlei geweld tegen de schepen der andere provinciën te plegen.

Na het binnen trekken der Pruissen, in 1787, werd aan deze gewelddadigheden een einde gemaakt. Braak was na het gebeurde met de Kapiteins Sels en van Pelt uitgeweken. Dit verhinderde echter niet, dat Braak en van Pelt van hunne posten ontzet, onbekwaam verklaard om den lande te dienen en gebannen werden. Braak voor tien en van Pelt voor vijftien jaren. Sels werd onschuldig verklaard.

Na de omwenteling van 1795 in het Vaderland teruggekeerd werd Braak den 26 Junij van dat jaar tot Vice-Admiraal aangesteld. Hij vertrok in het voorjaar van 1796, als Kommandant van een eskader van acht schepen met het schip *de Admiraal Piet Hein* van 56 stukken, naar West-Indië, ten einde aldaar alle de Ambtenaren uit den ouden eed te ontslaan en hun den nieuwen af te nemen. Met slechts zes schepen kwam hij in Mei te Suriname aan. De *Venus*, Luitenant Kraay, was door storm genoodzaakt eerst naar Bergen en Noorwegen en verder naar het vaderland te keeren; *de Jason* Kapitein Luitenant Donckum werd door het muitend volk vermeesterd en naar Engeland gevoerd. Na in Suriname zijnen last volbragt te hebben werd Braak aldaar door eene ziekte aangetast, die hem binnen weinige dagen aan boord van zijn schip, uit het leven rukte. Het eskader bleef in West-Indië, zonder iets te kunnen uitvoeren, tot in 1799, toen het overschot in Noorwegen aankwam, en aangezien het wegens de onveiligheid der zee, de Vaderlandsche havens niet kon bereiken, werd het voor sleet verkocht.

De beeldtenis van Braak gaat in plaat uit gegraveerd door Reinier Vinkeles.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. II. bl. 142 en 143, D. III. bl. 230, 305, 331, 332, D. IV. bl. 226, D. VI. bl. 127, D. XIV. bl. 418, D. XV. bl. 214, D. XX. bl. 108, 117, D. XXXII. bl. 315, D. XXXIII. bl. 227, D. XXXVI. bl. 306, 308, 313, 315; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 256, D. IV. bl. 235—241, van Kampen, *de Nederl. buiten Europa* D. III. bl. 395 en 396; Teenstra, *Nederl. Overz. bezitt.* bl. 614, 700, welke beide laatste hem ten onregte van Braak noemen, de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. V. bl. 555, 598 en volg. D. VII. St. I. bl. 22, 399, 400, 413. St. II. bl. 13, 48—54, 431—433.

BRAAK (Balduinus ter) werd in het jaar 1720 Predikant te Katwijk aan Zee en van daar in 1732 van zijne dienst ontzet, doch in 1738 door de synode weder beroepbaar verklaard.

Hij heeft geschreven:

Eerste melk der kinderen, waarvan de tweede druk in 1725 te Leid. in 8° het licht zag:

Melk voor zuigelingen. Leid. 1724. 8°.

Zeeden en Mengelstoffen, vervattende XX Predicatien over sommige voorname Dingen der Christenen, alsmeede over eenige bijsondere keurstoffen des Ouden en Nieuwen Testament. Leyd. 1731. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit particuliere berigten aangevuld.

BRAAM (Johannes van), gesproten uit een geslacht dat herkomstig was uit Vlaanderen, en voortkwam uit eenen jongeren zoon der Villains, welks kinderen den naam van de Braam, en hunne afstammelingen later dien van van Braam, hebben aangenomen, en geboren den 1sten November 1677, vestigde zich als Boekhandelaar te Dordrecht, waar zijn winkel de verzamelplaats was van allen die in de stad zijner inwoning, op verstand, smaak en kunde aanspraak konden maken. Een kundig en deftig man zijnde, die mede de Dichtkunde beminde en beoefende, heeft hij eenige niet onverdienstelijke gedichten in het licht gezonden.

Hij overleed den 23sten Februarij 1751 na gehuwd te zijn geweest met Maria Verhoef, bij wie hij twee zoons en twee dochters verwekte, zijne zonen waren Cornelius van Braam, Predikant bij de Hervormden te Vianen, alwaar hij den 25sten Junij 1761 overleed en Willem van Braam, bestemd om zijnen vader in den Boekhandel op te volgen, doch vroegtijdig overleden.

Zie B. Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, bl. 40, 290, 386, 529, 567; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 94; E. Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*, bl. 50; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*, uit familiepapieren aangevuld.

BRAAM (Willem van), gesproten uit het zelfde geslacht als de voorgaande en zoon van François Thomas van Braam en van Anna Helena van Rijssel, geboren den 10den November 1732 te Werkhoven, in de provincie Utrecht, waar zijn vader destijds Scholtus en Gaardermeester was, begaf zich ruim twaalf jaren oud, reeds in zeedienst en werd in 1745 aangesteld als Adelborst bij de Admiraliteit van Amsterdam; voorts in 1748 tot Luitenant, in 1756 tot Kommandeur, en in 1762 tot Kapitein. In zijne drie eerste posten deed hij acht reizen ten oorlog en daarna, tot 1770 vier reizen naar Oost-Indië en China. In alle welke togten hij zoo de Oost-Indische Compagnie als den Staat met bijzonderen roem gediend heeft, waarvan ten bewijs strekt, dat hij, in het jaar 1763 als Kommandeur van de retourvloot in het Vaderland teruggekeerd, met eenen gouden medailje, hangende aan eene keten van het zelfde metaal door de Maatschappij begiftigd werd.

Sedert 1771 kommandeerde hij drie Oorlogsfregatten. Met het laatste, *de Alarm* genaamd, hernam hij in 1778 van de Engelschen het schip van Hylke Obles, van Oleron naar Duinkerken bestemd, en bragt het met zes Engelschen, die zich aan boord bevonden, behouden in Texel binnen. Vervolgens bekwam hij in 1780 het bevel over het schip *de Admiraal Piet Hein* van 56 stukken, waarmede hij den 5den Augustus 1781 den slag op Doggersbank bijwoonde. Als wanneer hij den driedekker *de Prinses Amalia* van 96 stukken tot zijne tegenpartij had; welk schip, niettegenstaande zijne groote overmagt, door van Braam allerdeerlijkst gehavend werd; terwijl de Kapitein Macartny sneuvelde. De *Admiraal Piet Hein* was niet minder geteisterd en ter naauwernood het gevaar ontkomen; hebbende, door de menigte grondschoten, onderscheidene voeten waters in het hol gekregen. Dan het voorzigtig en kundig bestuur van den Bevelhebber behield het schip, door binnen in het ruim de gevaarlijke plaatsen op te zoeken en de gaten te stoppen; iets hetwelk buiten boord met veel moeite zou zijn vergezeld zoo niet onmogelijk geweest; hierdoor werd men eindelijk den toevloed van het binnen komend water meester en het schip behouden in Texel binnengebragt. Gedurende het gevecht waren er ruim 900 schoten gedaan; terwijl alles met eene verwonderenswaardige bedaardheid en goede orde was toegegaan. Van Braam had het geluk van, niettegenstaande hij in het hevigst van het vuur geweest was, slechts negen dooden en achttien gekwetsten te hebben. Zijne dapperheid werd beloond met de bevordering tot Schout bij Nacht, met den rang van Adjudant-Generaal van Prins Willem V als Admiraal-Generaal, alsmede met eenen gouden Medaille, hangende aan een Oranjelint.

In 1781 was van Braam met zijn schip *de Admiraal de Ruiter* van 64 stukken bij het smaldeel, onder den Vice-Admiraal Reynst, dat in de Middellandsche zee door eenen hevigen Orkaan geteisterd werd, doch had het geluk behouden te Toulon

binnen te vallen. Bevel bekomen hebbende in 1782 om den 15den September van dat jaar in zee te loopen, ten einde onze koopvaardijschepen tot bij de vereenigde Fransche en Spaansche vloot te geleiden, welke de koopvaarders verder zou convoyeren, verliet hij op dien dag met zijn convooi de reede van Texel, maar vernemende dat die vloot zich uit de Noordzee verwijderd had en bovendien uit hoofde van den westelijken wind de reis niet kunnende voortzetten liep hij, na vier dagen in zee te zijn geweest, ten einde zijne onderhebbende schepen, niet bloot te stellen aan de gevaren van door de Engelsche overmagt te worden genomen, of door eenen storm te worden beloopen, weder binnen; welke daad door velen als verraad werd uitgekreten, doch niettegenstaande het gestrengste onderzoek vond men geen reden om van Braam deswege te vervolgen.

Hij werd in 1789 tot Vice-Admiraal en in 1793 tot Luitenant-Admiraal van Holland benoemd, en was gehuwd met Suzanna Binckes, eene dochter van den Schout bij Nacht Jan Binckes (1).

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Matthijs de Sallieth, in folio en door Hendrik Pothoven, in 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 199, D. III. bl. 230, 305, 329, 331, 360, 361, D. IV. bl. 218, 225, 227, 319, D. VI. bl. 127, 175, 176, D. VIII. bl. 16—18; C. van der Aa, *Geschied. van Willem V*, D. III. bl. 53—60; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 237, 251, 255, 272—277, 401; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 259; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 592, 598, D. VI. St. I. bl. 3, 238, 365—370, 417, 422.

BRAAM (Jacob Pieter van), een halve broeder van den voorgaande, zijnde een zoon van François Thomas van Braam, bij diens tweede vrouw Everardina Catharina van Nijmegen, werd geboren te Werkhoven den 27 October 1737. Hij werd Luitenant den 25 Februarij 1753, Kommandeur den 16 Maart 1758 en kwam in 1774 als Kapitein Extraordinair in dienst van de Oostindische Kompagnie, in welke dienst hij bleef tot in 1776, wordende inmiddels den 14den April 1766 tot Kapitein Ordinair bevorderd, als zoodanig had hij het bevel over het schip *de Venus* van 26 stukken, liggende ter reede van Texel, doch bevond zich niet aan boord, toen daarop in 1779 eene muiterij ontstond, welke zoo door zijne tusschenkomst als die van den Luitenant Jean Louis Bosch (2), gedempt werd. In 1783 werd hij benoemd om met een smaldeel naar Oost-Indië te stevenen, en de gewapende Oost-Indische schepen mede te nemen: hij zou daar aangekomen den titel van *zijne Edelheid* voeren en zitting in den Raad hebben. Hij vertrok alzoo op het schip *Utrecht* van 68 stukken, onder zijn bevelen hebbende de schepen *Wassenaar* van 68 stukken, Kapitein Gerardus Oorthuis; *Goes* van 54 stukken, Kapitein J. S. Stavorinus; *Prinses Louise* van 56 stukken, Kapitein Grave van Rechteren; *Monnickendam* van 44 stukken, Kapitein Kuiper; *Juno* van 47 stukken, Kapitein M. de With. Ter reede van Batavia gekomen, vernam hij, dat de Compagnie in eenen moeijelijken en hardnekkigen oorlog met Radja Hadji, Koning van Riouw, gewikkeld was, en dat deze, na vier Compagnies-schepen, die tegen hem gezonden waren, met eenige troepen, afgeslagen en tot terugtrekken naar Lakka gedwongen te hebben, zijn rijk verlaten en, bijgestaan door den Koning van Salangor, naar Malakka getrokken was en het van de landzijde ingesloten en belegerd hield. Hierop stevende van Braam, nadat de schepen, welke op de reis veel geleden hadden, gerepareerd waren, met zijn eskader derwaarts, deed den 18den Junij, onder het geschut der vijandelijke batterijen eene landing te Toele Katapang, drie mijlen ten Z. van Malakka, nam vervolgens de batterijen stormenderhand in, waarbij de Koning van Salangor sneuvelde, en bewerkte hierdoor het ontzet van Malakka, terwijl den onzen twintig vaandels, 126 metalen en 15 ijzeren stukken geschut in handen vielen, en zij slechts 12 dooden, 30 zwaar en 24 ligt gekwetsten hadden. Nu zeilde van Braam naar Salangor; ook hier vermeesterden de onzen met onverschrokken heldenmoed de vijandelijke batterijen en kregen 68 stukken geschut in handen, hebbende slechts 6 dooden, 10 zwaar en 6 ligt gekwetsten. Daarna verdreven zij den Koning uit zijne versterkte stelling langs de rivier en stelden eenen Atsjinschen Prins, die hun met volk en vaartuigen van Sumatra tot bijstand gekomen was, tot Koning van Salangor aan, zoodat door deze expeditie dat Rijk voor de Compagnie gewonnen en aan haar schatpligtig gemaakt werd. Naar Malakka teruggekeerd, zeilde van Braam den 10den October van daar naar Riouw, den zetel van het Boeginesche roofversnest. De vijanden, door de gebeurtenissen bij Malakka en Salangor onthutst, smeekten om vrede, doch slechts om tijd te winnen. Men nam daarop het voor de rivier liggende eiland Mars in bezit, nadat de vijand eerst eenen woedenden aanval gedaan had. De onwankelbare moed der Nederlanders echter kwam alle hinderpalen, ook het doortrekken der ongebaande bosschen en moerassen, te boven, met verlies van 49 dooden en gekwetsten. De nederlaag, die den vijand vijfmaal zooveel had gekost, brak den trots des Konings van Riouw, die ook door zijne dapperste troepen, de Boeginezen, verlaten was; hij gaf zich dus onvoorwaardelijk aan de Maatschappij over. Twee-en-twintig vaandels werden naar 's Gravenhage gezonden en den Prins Stadhouder, Willem V, aangeboden. Dus eindigde deze oorlog voorspoedig. Riouw kwam onder de Nederlanders, die daarvan later eene vrije haven hebben gemaakt, en de Koning werd naar het naburige Rijk Lingga verwezen. Bij de verovering van Salangor was van Braam eigenaar geworden van eene zeer belangrijke verzameling Oostersche handschriften; welke men in het huis van den Mohhammedaanschen Opperpriester had buit gemaakt. Dien ganschen letterschat stond hij, na in het Vaderland te zijn teruggekeerd, in 1791, aan de Hoogeschool te Harderwijk af.

Van Braam, die in 1788 tot Schout bij Nacht en in 1793 tot Vice Admiraal bevorderd was, overleed den 16den Julij 1803.

Zijn portret, gegraveerd door Reinier Vinkeles, naar de schilderij van Schmidt, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. IX. bl. 182.

Zie dat werk, D. II. bl. 137—146, D. IV. bl. 319, D. VI. bl. 140, 175, D. IX. bl. 181 en 182; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 389; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 324—327; Engelbert Gerrits, *Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 424—439; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 574 en 575; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 419, 427; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 179, 138 en vooral J. C. Baane, *Reis in Oost-Indië*, bl. 168—185 en bl. 293—388.

BRAAM (Pieter van), een kleinzoon van den boven vermelden Johannes van Braam en zoon van Cornelis van Braam en Clara Maria Bruin, werd geboren den 22sten December 1740 te Vianen, waar zijn vader destijds Predikant was. Eerst had men plan, hem tot de studie der Regtsgeleerdheid op te leiden. Tot dat einde werd hij naar de openbare Latijnsche scholen te Dordrecht gezonden en aan het opzigt en onderwijs van den toenmaligen Rector Johannes van Dam toevertrouwd. Hier lag hij den grondslag tot die uitgebreide geleerdheid, waardoor hij naderhand heeft uitgeblonken.

Het schijnt dat het ontijdig afsterven van zijnen oom Willem van Braam, die zijns vaders boekwinkel waarnam, de familie genoopt heeft hem verder tot den Boekhandel op te leiden, althans hij werd naar Amsterdam gezonden, om zich onder den geleerden Petrus Schouten in dien handel te bekwamen, welke intusschen in het grootvaderlijk huis, door zijne tante Maria van Braam zou worden aangehouden. Te Amsterdam geraakte hij in betrekking met den beroemden Hoogleeraar Petrus Burman, wiens collegiën hij met zooveel ijver en weetlust als naarstigheid bijwoonde, alzoo het leeren van den Boekhandel met de studie der Letteren gelukkig vereenigende. Ook maakte hij de grootste vorderingen en zijne geheele ziel werd dermate met eene brandende zucht voor geleerdheid vervuld, dat hij gewoon was, zijnen ledigen tijd aan de wetenschappen toe te wijden. Daar Burman hem het rangschikken van zijne rijke boekverzameling opdroeg, ontmoette hij, gedurende drie jaren dat hij hiermede bezig was, dien geleerden genoegzaam dagelijks op diens boekvertrek en trok veel voordeel uit zijnen omgang. Van Amsterdam te huis gekomen dreef hij eerst den Boekhandel in gemeenschap met Maria van Braam, en naderhand voor eigen rekening in het grootvaderlijke huis, waar hij die tot aan zijnen dood den 28sten September 1817 voortzette (1).

Behalve zijne beroepsbezigheden, nam hij ook eenige eereposten waar; zoo was hij een reeks van jaren in kerkedienst bij de Waalsche gemeente te Dordrecht. In 1787 werd hij tot Oudraad in de Vroedschap aldaar geroepen en na de omwenteling van 1813 op nieuw tot Lid van het Schoolbestuur. Sedert de oprigting van

(1) Zie over dezen hiervoor blz. 172.
(2) Zie hiervoor bl. 304 en 305.

(1) Deze Boekhandel is daarna door zijnen schoonzoon Pieter Blussé de Jonge, die ook Boekhandelaar was, voortgezet, onder de firma van *Blussé en van Braam* en bestaat nu nog onder de leiding van zijnen kleinzoon Pieter van Braam Blussé.

het Genootschap *Diversa sed Una* tot aan zijnen dood was hij Voorzitter van dat genootschap en een jaar voor zijn overlijden werd hij tot Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde gekozen.

Daar van Braam de studie zoo gelukkig met den Boekhandel verbond, kon men hem onder de geleerde Boekhandelaars rangschikken; zelfs buiten 's lands deed men dit. Is het te verwonderen, dat hij, die zoo vele Dichters kende, en met hunne lettervruchten zoo zeer was ingenomen, ook zelve Dichter was? — Hij was tegelijk Latijnsch en Hollandsch Dichter, en wist zelve niet te zeggen, in welke van beide talen het dichten hem het gemakkelijkst viel, en zijne beoordeelaars stonden verlegen, of zij aan zijne Latijnsche of aan zijne Hollandsche zangen den voorrang moesten toekennen. In de Latijnsche Dichtkunst wist hij den trant van zijnen Leermeester Burman te vatten. Dan, daar hij, zoo iemand, een zelfdenker was, hebben zijne Latijnsche gedichten van latere jaren een meer eigen gelaat en aanzien gekregen, en wat zij in dat bloemrijke, dat zwierige, dat schitterende van den Leermeester verloren, in wijsgeerigen plooi, in zedelijke strekking, in zaakrijkheid en oorspronkelijkheid in dubbele mate gewonnen. Zijne meeste gedichten zijn gelegenheidsverzen; — maar gelegenheidsverzen, welke ons overal den voortreffelijken Dichter doen herkennen, en als modellen van deze soort van poëzij kunnen worden aangemerkt.

's Mans uitstekende nederigheid is ongetwijfeld de oorzaak dat er zoo weinig van hem is in het licht verschenen. Zijne *Carmina* zijn in 1809 enkel tot geschenk voor zijne vrienden gedrukt en dus niet openlijk verkrijgbaar; zoo ook de meeste zijner Nederduitsche gedichten, voor zoo verre die niet in andere Dichtbundels verspreid zijn, zoo als zijn fraai dichtstuk: ***de opvoeding der Jeugd ten nutte van dit Gemeenebest***, waarmede hij in 1775 bij het Dichtgenootschap ***Kunstliefde spaart geen Vlijt***, den zilveren eereprijs behaalde en dat voorkomt in de ***Proeven van Poëtische Mengelstoffen*** van dat Genootschap (D. III. bl. 235), en zijne vertalingen van Hoeufts Latijnsche Lofdichten op Gerardus Oorthuis en Pieter Melvill, medegedeeld in de ***Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid*** (D. I. bl. 89 en 91).

Overigens ziet van hem het licht:

Mariamne, treursp. gevolgd naar het Fransch van de Voltaire. Dord. 1774.

En met J. Immerzeel leverde hij *Eeuwzangen bij den aanvang der 19de Eeuw*. Dord. 1801.

Ook treft men nog eenige Dichtstukken van hem aan in E. Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*.

Van Braam was den 2den October 1768 gehuwd met Anna Christina Lentfrink, uit welk huwelijk drie zonen en eene dochter gesproten zijn, welke laatste, gehuwd met Pieter Blussé den jonge, alleen haren vader overleefd heeft.

's Mans afbeelding *en silhouette* treft men voor de bovengenoemde *Lofrede* op hem aan, met het volgende bijschrift van J. Kisselius:

Van Braam! al zonkt ge in 't graf, gij Roem der Merwe-stad!
Leeft steeds in 't hart van elk, die ware grootheid schat.
Ja! onvergeethaar blijve uw naam, hoe onvolprezen!
Geen kennis viel uw' geest, ontgloeid voor 't Schoone en 't Waar',
Geen deugd uw zucht voor 't Goede, uw Hart geen pligt te zwaar.
De Wijsheid had U 't spoor naar 't rein geluk gewezen!
Zoo schifte Waarheid-zelve U 't wezen van den schijn!
Uw Nedrigheid verborg een' schat van kunde en gaven...
Wel U! Gij schuwde een' lof, waar velen dwaas om slaven;
Maar — schoon in kunst verdiept — in wetenschap begraven —
Wist ge andren Alles en U zelv' Genoeg te zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. II. bl. 292, 1818, D. I. bl. 67—71, 1819, D. I. bl. 245—249; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 237; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 565; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 37, A. bl. 208; *Biogr. Univers.*, en vooral Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*, die wij hier grootelijks gevolgd zijn.

BRAAM (Aegidius van) was Luitenant van den Kapitein Tulleken, die in 1787 het bevel voerde op de Kotter *de Salamander*, op de reede van Texel liggende met het fregat *Medemblik* Kapitein Decker, *de Pallas* Kapitein Bouricius en de kotter *de Snelheid* Luitenant Hinxt. Aan dezen zond de Stadhouder bevel niet uit te zeilen, opdat zij den handel en zeevaart op de Zuiderzee, tegen de willekeurige handelingen der Staten van Holland en Westfriesland mogten beschermen. Het gerucht liep dat de genoemde Bevelhebbers last hadden de gewapende vaartuigen der Woerdensche en Amsterdamsche commissiën van Defensie aan te houden en des noods in den grond te booren. Hoewel dit gerucht niet bevestigd werd, deden de Afgevaardigden van Rotterdam in de vergadering der Staten van Holland het voorstel, dat de Admiraliteiten niet zouden gedogen, dat de scheepsbevelhebbers, die andere bevelen gehoorzaamden dan de hunne en wie door den Admiraal-Generaal — die toch hun opperhoofd was — tot iets anders werden gebruikt dan tot bescherming van den handel, hunne betaling zouden missen. Derhalve ontvingen de genoemde Kapiteinen bevel van de Staten om ten spoedigste zee te kiezen. Twee hunner Decker en Tulleken, vurige aanhangers van Oranje, zoo als het zeevolk in die dagen meestal was, hadden zich woorden laten ontvallen tegen de handelingen der Staten. Het gevolg daarvan was, dat beide in hechtenis werden genomen, terwijl spoedig daarop aan van Braam het zelfde lot ten deel viel, omdat hij op forschen toon het los laten van zijnen Kapitein had geëischt. Decker en van Braam werden voorloopig ontslagen en na de omwenteling in September van dat jaar geheel vrijgesproken, zoowel als Tulleken, die tot dien tijd toe gevangen bleef. Van Braam werd later bevorderd, en voerde het bevel over *de Argo* van 36 stukken, waarmede hij in 1794 in het Nieuwe diep lag.

In 1798 was hij op nieuw in zeedienst getreden bij de Bataafsche republiek, hetwelk hij vroeger geweigerd had en bevond zich in dat jaar, onder het eskader van den Schout bij Nacht Story, dat met 5000 man troepen onder den Generaal Daendels naar Java zou uitzeilen. Zoodra het de linie voorbij was, zou Story den rang van Vice-Admiraal en de Kapiteinen van Braam en van Capellen dien van Schout bij Nacht verkrijgen. Doch het kwam zoo ver niet, de Schout bij Nacht Story vond zich in 1799 genoodzaakt zijn eskader aan de Engelschen over te geven, hetzij dat zijn beleid niet genoegzaam was, of dat de oproerigheid van het zeevolk hem en de zijnen belette de vloot te verdedigen; ten minste van Braam die het bevel had op het schip *Leyden* van 64 stukken, verklaarde bedacht te zijn, dat allerbedenkelijkste gevolgen zouden voortkomen uit den oproerigen geest van het volk. Op de *Washington*, het vlaggeschip, weigerde het volk te vechten, ofschoon Story en van Braam hun zelfs met bedreigingen tot hunnen pligt aanzetten. Doch het word gevraagd, wat van Braam ongeroepen in dezen nood op het Admiraalschip te doen had, daar zijn eigen volk ook in opstand was. Hoe het zij, de vloot werd overgegeven. Story, van der Capellen, van Braam en Kolff werden verklaard, meineedig, eerloos en infaam, en hun leven te hebben verbeurd, gecasseerd en ten eeuwigen dage gebannen, met bedreiging des doods, zoo zij weder in het land kwamen. Kolff was het ontvlugt, waar van Braam zich in ballingschap heeft opgehouden is niet bekend, doch in 1814 werd hij en anderen die nog leefden, in zijne eer en vroegeren rang hersteld en den 1 Julij 1814 tot Vice-Admiraal bevorderd. In April 1817 vertrok hij als zoodanig met het fregat *de Frederika* naar de Middellandsche zee om het kommando over 's Lands eskader aldaar van den Vice-Admiraal van de Capellen over te nemen, later schijnt hij het bevel gehad te hebben over een eskader in West-Indiën. Hij overleed den 17 Mei 1822, na tot Ridder der Militaire Willemsorde te zijn benoemd en in den Adelstand te zijn verheven, met het predicaat van *Jonkheer*.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIV. bl. 412, 414, 416, 417, D. XXVII. bl. 430, D. XLI. bl. 186; Vonk, *de landing der Engelschen in Noord-Holl.* D. I. bl. 48 noot, 51, 53, 55; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1817 St. I. bl. 380; de Jonge, *Ned. Zeew.* D. VI. St. I. bl. 406, 562; St. II. bl. 340, 343, 359, 371, 377, 387, 396, 398, 400, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRAAM (F. T. van) was Luitenant ter zee en werd door Prins Willem V in 1799 benoemd tot Kapitein van het fregat *Minerva*, dat met andere door de Engelschen in dat jaar van de Bataven genomen was. Hij schijnt dus met den Stadhouder in 1795 naar Engeland te zijn geweken, want vroeger voerde hij als Luitenant het bevel over *de Mug*, eene brik van 8 stukken. Naderhand kommandeerde hij *de Galathee* van 16 stukken, en bleef in dienst van den Prins Stadhouder en te gelijk van den Koning van Engeland. Het eskader waarbij de *Galathee* behoorde, bestaande uit vier schepen, onder bevel van den Vice-Admiraal Tulleken, bleef werkeloos te Sheerness liggen tot in 1801, toen het naar Ierland werd gezonden, tot overbrengen van troepen en kruistogten langs de Fransche kust gebruikt werd. Zoo bleef het werkzaam tot in 1802, toen het bij de vrede van Amiens werd

opgelegd, en de Officieren en het zeevolk met eene treffende dankzegging voor hunne getrouwheid door den Prins werden afgedankt.

Zie de Jonge, *Ned. Zeew.* D. IV. St. I. bl. 561, St. II. bl. 406, 409, en volg.

BRAAM HOUCKGEEST (Andreas Everard van), een halve broeder van Willem van Braam en volle broeder van Jacob Pieter van Braam, geboren in 1739 te Werkhoven, in de provincie Utrecht, diende van der jeugd af bij de zeemagt, doch verliet in 1758 de zeedienst om als Supercarga der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie eene reis naar China te ondernemen. Hij woonde aldaar te Macao en te Canton tot in het jaar 1773 en deed in dien tusschentijd twee korte reizen naar Europa. Na een verblijf van acht jaren aldaar in het vaderland teruggekomen, vestigde hij zich in de provincie Gelderland, tot hij, nadat de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika plegtig erkend was, zich derwaarts begaf en in de staat Zuid-Carolina koopman en planter op eene rijstplantaadje werd; terwijl hij zich in 1784 zelfs als burger der Vereenigde Staten deed aannemen. Hier leefde hij gerust en gelukkig tot dat hij in eene enkele maand vier zijner kinderen verloor. Dit verlies en tevens dat van een gedeelte zijner goederen, veroorzaakt door het vertrouwen, dat hij op eenen geveinsden vriend had gesteld, deden hem besluiten de voorslagen aan te nemen, welke een zijner broeders hem van wege de Nederlandsch Oostindische Compagnie deed, om de zaken dier Maatschappij als Bewindhebber te Canton te gaan waarnemen. Hij keerde derhalve naar Nederland terug, ging van daar weldra de reis naar Canton aannemen en zag zich in 1794 benoemd tot de tweede persoon in rang in het Gezantschap dat de Oost-Indische Compagnie aan de Keizer van China zond. Na zijne terugkomst te Canton in Mei 1795 vernemende, wat er in het begin van dat jaar in de Nederlanden was voorgevallen, nam hij het besluit om zich weder naar de Vereenigde Staten van Amerika te begeven. Den 9den December 1795 uit China vertrokken, kwam hij den 24 April 1796 te Philadelphia aan.

Nadat hij zich voor de tweede reis in de Vereenigde Staten gevestigd had, stelde hij zijn dagverhaal en aanteekeningen ter hand aan Méderic Louis Elie Moreau de Saint Mery, een destijds te Philadelphia als Boekverkooper gevestigde Franschman, die ze in de Fransche taal uitgaf onder den titel van:

Voyage de l'ambassade de la compagnie des Indes Orientales Hollandaises vers l'empereur de la Chine en 1794 *et* 1795 Philadelphie 1787—1798 2 vol. en 4°. avec planches et une carte. Tweede druk Paris an V (1798) 4° et 8°.

Van dit werk bestaat mede eene Nederduitsche vertaling onder den titel:

Reize van het Gezantschap der Hollandsche Oostindische Compagnie naar den Keizer van China in de jaren 1794 *en* 1795, *waarin gevonden wordt eene beschrijving van verscheidene aan de Europeanen nog onbekende gedeelte van dat Keizerrijk. Getrokken uit het dagverhaal van A. E. van Braam Houckgeest, Opperhoofd der Nederlandsche Directie in China en Tweede bijgemelde Gezantschap, door M. L. E. Moreau de Saint Mery.* Haarl. 1804, 2 deelen 8°. met pl.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. II. bl. 633; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. bl. 415 en 416, D. VI. St. I. bl. 354—356; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa* D. III. bl. 359—362; *Biogr. Univ.; Teenstra, Overz. Bezitt.* bl. 943.

BRAAMS (Daniel). Zie Braems Daniel.

BRAAT (Jacob) was, in de zeventiende eeuw, een geleerd Boekdrukker te Dordrecht, die mede de Nederduitsche lier handteerde; terwijl zijne gedichten bij zijne tijd- en stadgenooten zoo geacht waren, dat men ze bij die van Propertius vergeleek. Zoo veel wij weten is er evenwel geen afzonderlijke bundel van hem gedrukt, doch men vindt zijne poëzij voor de werken, welke bij hem gedrukt werden, en vóór die van Simonides, Borstius enz. De verzen, die ons van hem in handen vielen, komen ons, niettegenstaande den ophef die zijne tijdgenooten er van maakten, zeer middelmatig voor.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 458; *Biogr. Woordenb. over Nederl. Dicht. ten vervolge op Witsen Geysbeek.*

BRABAND (Jan Hertog van). Zie Jan.

BRABANT DE QUERCUE (Simon). Zie Eycken (Simon van der).

BRACHT (Hendrik van), naam onder welke Hendrik Goltzius zich in 1591 te Rome ophield. Zie Goltzius (Hendrik).

BRACHT (Tieleman van) of van Braght, ook wel Tieleman Jansz. van Bracht, zoon van Jan van Bracht, een lakenbereider te Dordrecht, werd in die stad geboren den 29 Januarij 1625. Hij leidde zich vroegtijdig op de beoefening der fraaije letteren toe, maakte zich zeer bekwaam in de Grieksche taal, en verstond daarenboven, behalve zijne moederspraak, het Latijn, Hebreeuwsch, Fransch en Hoogduitsch. Hij had veel smaak voor de Nederduitsche poëzij, en beoefende ook de wijsbegeerte, de sterrekunst, de kerkelijke geschiedenis, de oudvaders, en de godgeleerdheid, in gevolge de grondbeginselen der Doopsgezinden. Ook werd hij door het genootschap van deze belijdenis te Dordrecht in 1648 tot hunnen Predikant gekozen. Hij nam deze bediening met grooten lof en veel stichting, gedurende een tijdvak van 16 jaren, waar, en stierf in den omtrek van Moordrecht aan den IJssel den 7 October 1664, hij is begraven in de groote Kerk te Dordrecht, alwaar men deze regels op zijne grafzerk vindt gebeiteld:

Hij die aan 't weerloos volk, een zuil was in haar Kerk,
Nadat hij zestien jaar had 't Leer-Ambt waargenomen,
Is hij die kudde ontrukt, besloten in dees zerk:
En wacht d'opstandinge der dooden, met de vroomen.

Het beste afbeeldsel, dat van Tieleman van Bracht voorhanden is, heeft de Kunstenaar Bloteling in het koper gesneden. Zijne zinspreuk was: *de Heere is mijn steenrots.*

Men heeft van hem de volgende werken in druk:

Schole der zedelijcke deugd, geopent voor de Christen jeugd. Dordr. 1657 in 12°, van welk werkje meer dan 25 drukken het licht zien.

Het bloedigh tooneel der Doopsgezinde en wereloose Christenen, die om het getuygenisse Jesu haeres Salighmakers geleden hebben en gedoodt syn, van Christi tyt af, tot dese onse laatste tyden toe: Begrepen in twee Boeken zijnde eene vergrooting van de voorgaenden Martelaers-spiegel, uyt vele geloofwaardige Chronyken, Memoriën, Getuyghenissen enz. Dord. 1660. waarvan de tweede druk verscheen onder den titel van:

Het bloedig Tooneel, of Martelaers Spiegel der Doopsgezinde of weereloose Christenen, Die, om 't getuygenis van Jezus haren Salighmaker, geleden hebben, ende gedood zijn, van Christi tijd af tot desen tijd toe. Versamelt uyt verscheyde geloofweerdige Chronyken, Memorien en Getuygenissen. Amst. 1685. twee deelen in folio, met fraaije platen van J. Luiken.

Een uittreksel van den eersten druk verscheen onder den titel van *Merg van de Historie der Martelaren* door J(oost) B(out) 1671, herdrukt in 1669, 1722 en 1769.

Gewichte kruiwagen tot opvoering der stad Dordrecht. Zijnde een klein dichtstukje van welken aard hij er meer heeft uitgegeven.

Een en vijftig Predikaatzien over verscheidene onderwerpen. Amst. 1669. 4°, na zijn dood door zijn broeder in 't licht gegeven.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.* bl. 223; Schijn en Maatschoen, *Gesch. der Mennon.*, bl. 41, 534—540; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Bibliotheek der Nederl. Geschieds.* D. I. bl. 503 en 504; Schotel, *Jaarboekje der Doopsgez.* 1837, bl. 96; Cramer, *Leven en verrigt. van Menno Simons*, bl. 1, 15; *Kerk. Dord.* D. I. bl. 359 noot, 537; *Biogr. Univ.; Algem. Konst- en Letterb.* 1846, D. I. bl. 356; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doops. in Holl. enz.* bl. 197, 285—289; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRACHT (Pieter van), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn dan dat hij een jongere broeder was van den voorgaande, schreef

Gouden orgel, geluytmakende van Godt en Christi; eergezangen, geestelycke mengelingen en geboortelicderen. Dordt. 1653 meestal van geestelijken en zedelijken inhoud.

Voorts vindt men nog onderscheidene gedichten van hem vóór de werken zijner tijdgenooten.

Zie Scheltema, *Letterk. Nederl.* D. III. St. III. bl. 129; Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 363; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doops. in Holland enz.* D. I. bl. 287.

BRACHT (Cornelis van), geboren te Pijnacker, vermoedelijk een bloedverwant der beide voorgaanden, werd den 20sten Maart 1689 Oudste bij de Doopsgezinde gemeente te Dordrecht, doch was der gemeente tot aanstoot, waarschijnlijk wegens zijne ergerlijke levenswijze, wordende hij in eenige spotdichten als een schijnheilige

en wellusteling ten toon gesteld. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst en schreef:

Vredezang, opgezongen ten troost der gemeente op den 7den Junij 1682. Dordr. 1682. 4°. waarachter men ook vindt D. van Deyl, *Sions Vredewensch.*

Ook vervaardigde hij Lofdichten op de werken zijner tijdgenooten, die alle vrij vloeijend zijn doch anders van geen verheven aanleg getuigen.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360, D. II. bl. 218, 219, 763; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BRACHT (Herman van), zoon van Harman van Bracht, die in 1710 overleed, was in 1717 Predikant in de Hervormde gemeente te Brandwijk, van waar hij in 1722 naar Hardinxsveld werd beroepen, doch hij vertrok in 1728 naar Londen en overleed aldaar in 1535. Van hem heeft men:

Kerkelijke Redevoeringen van de Christelijke Godsdienst. Gor. 1732. 8°. Ook tokkelde hij wel eens de Nederduitsche lier blijkens een *Grafschrift* op Pompejus de Roovre, Heer van Hardinxsveld en andere gedichten.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, die hem abusivelijk Hendrik noemt, en met zijnen broeder van dien naam verwart; Schotel, *Kerkel. Dord.*, D. I. bl. 360.

BRACHT (Tieleman van), misschien een broeder van den voorgaande, van wien ons geene levensberigten voorkomen, heeft zich bekend gemaakt als dichter van

Christus in het Vleesch, Uytbreiding van het Hooglied Salomons en Psalm XLV berymt. Delft 1719.

Tuingedachten. Dord. 1755.

Zie de Vries, *Proeve van eene Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 91 en 92; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360 noot.

BRACHT (Hendrik van), een broeder van Herman van Bracht, heeft zich als tooneeldichter doen kennen door

Fedra en Hippolytus, treursp. naar het Fransch van Racine. Amst. 1715.

Valentiniaan, treursp. Amst. 1716,

Herstelde Vrijheid, zinnesp. Amst. 1718, welke echter geen groote kunstwaarde bezitten.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*; D. III. bl. 92; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360 noot; *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 65.

BRACHTHUISER (Daniel), geboren te Amsterdam, den 28sten September 1779, had in zijnen vroegsten leeftijd met eene aaneenschakeling van ziekten en ongemakken te kampen, waardoor hij ten gevolge van de verkeerde behandeling door eenen Geneesheer, bij eene huidziekte (dauwwurm), nog geen drie jaren oud zijnde, het gezigt verloor. Reeds op den ouderdom van 8 of 9 jaren, gaf hij bewijzen van buitengewone vlugheid van geest, een voorbeeldeloos geheugen en eene levendige verbeelding; op zijn gedurig aanhouden voldeden zijne ouders aan zijn vurig verlangen en zonden hem met zijnen jongeren broeder naar de school, om, zoo veel hij kon, met dezen het onderwijs te genieten. Door zijne zeldzame begaafdheden leerde hij de Fransche taal verstaan en spreken, vaardig uit het hoofd rekenen en meer andere zaken. Weldra begon men nu ook bij hem eene meer dan gewone neiging voor de toonkunst te ontwaren, doch het ondoelmatig onderwijs van eenen eigendunkelijken leermeester voor de piano schrikte hem af, en boeide eenigzins de vlugt van zijn genie. Gelukkig was zijn natuurlijke aanleg te goed, om hierdoor ten onder gebragt te worden; hij leerde uit zich zelven, hoewel met verkeerdheden, fantaiseeren en zijn muzikaal gehoor was reeds zoo ontwikkeld, dat elke toon, die aangegeven werd, door hem bij den naam kon genoemd worden.

De zucht om zijne kennis te vermeerderen, deed hem gelegenheid zoeken, om iets te hooren voorlezen, en zijn staal geheugen en gezond oordeel trokken weldra aller bewondering tot zich.

Hij was 12 jaren oud toen hij leerling werd van W. Focking, Organist bij de Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam. Onder dezen bekwamen onderwijzer, die even als zijnen leerling van het gezigt beroofd was, maakte de jonge Brachthuiser zulke verbazende vorderingen, dat hij, naauwelijks 14 jaren oud, na een vergelijkend examen, als de bekwaamste van alle zijne mededingers tot Organist van de Nieuwezijds-kapel in zijne geboortestad werd aangesteld. Van dat tijdperk af was zijn roem als Orgelspeler gevestigd; hij deed zich Duitsche en Fransche werken over de muzijk voorlezen en al het goede, schoone en verhevene, dat hij daarin vond, werd het zijne. De kunstgewrochten van Bach, Händel, Haydn, Mozart en andere beroemde Toonkunstenaars leerde hij van buiten en zijn wijsgeerige geest drong diep in het wezen der Toonkunst door; zijn muzijkaal geheugen had hij tot zulk eenen graad van volkomenheid gebragt, dat hij, behalve een aantal *Concerten*, *Sonaten* enz. de 48 *Preludia's* en *Fuga's* van Bach, de melodiën, en ook de woorden der 150 Psalmen, volmaakt uit het hoofd kende. De vierstemmige zangpartijen en de *Klavier-auszug* van de *Schepping* — *de Jaargetijden* van Haydn en meer anderen, waren hem zoo eigen, dat hij meermalen bij de uitvoering daarvan eene koorpartij zong en geheele repetitiën dier stukken accompagneerde bij met de piano of het orgel. Slechts eenmaal had Brachthuiser eene nieuwe compositie te hooren, en hij speelde haar met eene juistheid, die niets te wenschen overliet; reusachtig was zijne kennis en zijne dorst naar wetenschappen onlesbaar, zoodat er bijna geen enkele was, waarover hij niet met een voor zijnen toestand verbazingwekkend oordeel sprak.

Twee-en-twintig jaren oud zijnde, werd hij Organist in de Nieuwe kerk der Hervormde gemeente van zijne geboortestad, en begaf zich twee jaren later, in den echt met Mejufvrouw M. E. Mertens die hem drie kinderen schonk, twee zonen en eene dochters, wier muzijkale talenten en voortreffelijk levensgedrag hen zulk eenen edelen vader waardig maakten. Zijne zonen zijn Johan Daniel Brachthuiser geboren te Amsterdam, den 5den Mei 1804 Muzijkonderwijzer in zijne geboorteplaats en Willem Hendrik Brachthuiser, geboren den 29sten Maart 1806, overleden den 6den Augustus 1833.

Als Organist van een der aanzienlijkste kerken van Amsterdam, was Brachthuiser op zijne regte plaats; de grootsche gewelven weergalmde van zijne verheven toonverbindingen, en zijn stout vernuft voerde de bewondering van zijne toehoorders ten top. Alle deelen der Toonkunst omvatte hij en muntte evenzeer uit in het komische als in het ernstige. Aan deze bewonderenswaardige eigenschappen verbond hij nog eene zeldzame bekwaamheid in het onderwijzen. Doch was Brachthuiser groot als Toonkunstenaar, hij was niet minder edel als mensch. Aan de reinste zeden paarde hij eene gulhartige vrolijkheid, en toonde eene zeldzame grootheid van ziel, om zich boven die, vaak ontmoedigende, teleurstellingen te verheffen, waarmede groote vernuften maar al te dikwijls te kampen hebben. Vol gevoel voor zijne lijdende natuurgenooten poogde hij daar, waar hij kon, hun lot te verzachten, voor dat edel doel gaf hij gewillig zijn talent prijs en menig orgelconcert door hem ten voordeele van ongelukkigen gegeven, goot balsem in de wonden zijner natuurgenooten.

Hij overleed den 10den Junij 1832 en werd door eenige zijner stadgenooten, die zich daartoe vrijwillig hadden aangeboden, ter aarde besteld in de Oude kerk te Amsterdam.

Zie *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1832, D. I. bl. 403 en vooral J. J. Abbink, *Korte Levensschets van den beroemden Orgelspeler Daniel Brachthuiser*, Amst. 1832, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BRACKELMAN (Liven) of Brakelman, Koopman en Oudschepen te Gent, was in de Spaansche tijden een voornaam voorstander van de Hervorming, en ontzag zich niet om in October 1566 gelden in te zamelen tot het bouwen van eene Protestantsche kerk. Hij werd dienvolgens den 7den Junij 1568 gedaagd om voor den Hertog van Alva te verschijnen en te antwoorden op de beschuldigingen, welke de Procureur ten zijnen laste had. Hij zal wel vermoedelijk niet verschenen zijn, doch zijne goederen werden verbeurd verklaard en reeds den 27sten October van het zelfde jaar openlijk verpacht.

Zie de Kempenare, *Vlaemsche Kron.*, bl. 18, 53, 61.

BRACLE (George de), Heer van Hauterive, gesproten uit een oud en aanzienlijk geslacht van Vlaanderen, dat in het bezit was van de heerlijkheid Bracle, niet ver van Aalst, was gedurende de jaren 1576—1579 Burgemeester van Brugge. Door de burgerlijke oneenigheden, welke gedurende deze jaren in die stad plaats hadden bevond hij zich in eenen moeijelijken toestand en de uitoefening van zijne waardigheid wikkelden hem in bezwaarlijke omstandigheden. Hij komt ook voor onder de teekenaars van de Unie van Brussel in 1477.

Zijn geslacht had tot wapen een veld van keel met vier kepers van zilver.

Zie te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 278 noot; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 194 en 195.

BRACLE (W. DE), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, was vermoedelijk uit het zelfde geslacht als den voorgaande afkomstig.

Zie te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 277 en 278.

BRAECK (JORIS PIETERSZ.). Zie BRAAK (JORIS PIETERSZ.)

BRAECKEL (REINOLD VAN) of BRAEKEL. Zie BRAKEL (REINOLD VAN)

BRAEMS (DANIËL) of BRAAMS, zoon van Daniel Braems, Schatbewaarder van de Kroon van Karel I, Koning van Engeland, en van Maria Le Maire, dochter van den bekenden reiziger Jacob Le Maire, stamde af van een zeer aanzienlijk geslacht uit Vlaanderen, gesproten uit eene jongere tak der Vilains uit den huize der Burggraven van Gent. Tijdens de Spaansche vervolging om de Godsdienst waren zijne voorouders, omstreeks het jaar 1550, uit Vlaanderen geweken en hadden zich te Dover in Engeland gevestigd.

Na het overlijden van den ouden Daniel begaf zijne vrouw zich met haren eenigen zoon naar Holland, waar zij vele bloedverwanten had. Te Amsterdam hertrouwd zijnde met Andries Schellingwouw, vergezelde zij dezen, met haren zoon Daniel Braems, naar Oost-Indië, waar Schellingwouw tot Secretaris der Schepenen te Batavia werd aangesteld, en haar zoon mede spoedig in dienst der Oost-Indische Compagnie kwam, en eindelijk in 1683 Boekhouder-Generaal werd, welk ambt hij tot in 1686 waarnam, toen hij wegens zijne bewezene diensten van wege de Oost-Indische Compagnie begiftigd werd met eene gouden keten en eerepenning.

In het laatstgenoemde jaar zijn ontslag bekomen hebbende, nam hij, na 34½ jaar in Indië te zijn geweest, den 29sten November 1686 met vrouw en kinderen de terugreis naar het Vaderland aan.

Hij was te Batavia tweemalen gehuwd geweest, eerst met Clara Reyers, die hem drie dochters schonk, en daarna met eene dochter van den Extra-Ordinaris Raad van Indië, Anthonio Paviljoen, bij wie hij eenen zoon verwekte Johannes Jacobus Braems, geboren in 1683, kinderloos overleden in 1743.

Braems liet in handschrift na:

Mémoires touchant le Commerce que les Provinces Unies des Pays-Bas font dans les divers endroits du Monde.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. St. I. bl. 377; en vooral *de Navorscher*, derde Jaarg. bl. 91 en 92, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BRAES (EGIDIUS), Abt van Heylissem, die een zoon was van Bernardus Braes, komt onder de teekenaars der Unie van Brussel in 1577 voor.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 37.

BRAEU (NICOLAAS) was een Graveur, die in de manier van Hendrik Goltzius werkte, van wien hij een leerling moet geweest zijn.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*

BRAGHT (CORNELIS, HENDRIK, HERMAN, PIETER en TIELEMAN VAN). Zie BRACHT (CORNELIS VAN), BRACHT (HENDRIK VAN), BRACHT (HERMAN VAN), BRACHT (PIETER VAN) en BRACHT (TIELEMAN VAN).

BRAHÉ (JAN JACOB), oorspronkelijk uit een aanzienlijk Zweedsch geslacht, is geboren te Delft den 13den November 1726, in welke stad zijn vader Jan Jacob Mauritz Brahé, toen als gepensioneerd Luitenant zijn verblijf hield; zijn moeder was Elizabeth Holtius, dochter van Gualtherus Holtius, Predikant te Koudekerk bij Leiden. Jan Jacob Brahé doorliep de Latijnsche scholen te Amsterdam, en oefende zich daar vierdehalf jaar aan de Doorluchtige school, waarna hij de Hoogeschool van Utrecht ging bezoeken. Hier werd hij inzonderheid opgeleid tot de kennis der Godgeleerdheid en de Predikdienst, bedienende zich ten dien einde voornamelijk van het onderwijs van den Hoogleeraar Willem van Irhoven. In 't jaar 1749 werd hij Proponent en ten volgende jare als Predikant beroepen in de Hervormde gemeente te Watergang, onder de Classis van Edam. Nog geen twee jaren stond hij daar, toen hij beroepen werd naar Vlissingen. Hier werd Brahé in October 1775 overvallen van eene beroerte, waardoor hij buiten staat gesteld werd, om zijne ambtsbezigheden waar te nemen; diensvolgens werd hem het Emeritaat toegestaan, waarvan hij echter geen genot had, daar hij reeds den 5den Julij 1776 overleed. In eerste huwelijk had hij Maria Katharina Ligthart, die hem een zoon naliet, welke in jeugdige leeftijd overleed. Ten jare 1754 trad hij in een tweede huwelijk, met Anna Kornelia Evertsen, uit welken echt hij twee zonen en eene dochter won.

Brahé was een man van zeer groote bekwaamheden. Bij zijne uitgebreide kundigheden in de Talen en Godgeleerdheid, was hij mede een welsprekend redenaar en beoefende de Dichtkunst, hoewel hij daarin geen zeer hooge vlugt nam. Onderscheidene Dichtstukken zijn met en zonder zijnen naam in druk gegeven. Hij was in 1753 een der eerste Oprigters van 't Vlissings Dichtlievend Genootschap: *Tenues conamur grandia* en Lid van verschillende Dichtgenootschappen. In het jaar 1769 werd Brahé Lid en tweede Secretaris van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen, van hetwelk hij een der Oprigters was en in het eerste deel van wiens verhandelingen, men een zeer fraai stuk van hem aantreft, genaamd:

Salomo's Kroonregt verdedigt; en Adonia, Abjathar en Joab wegens hoog verraad gestraft.

Bekend zijn de geschillen onder de Godgeleerden, bijzonder der Classis van Walcheren, over de leer der Regtvaardigmaking des zondaars voor God uit en door het Geloof. Brahé had hiertoe aanleiding gegeven, door het ten jare 1758 uitgeven, van: *Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen, welke benevens de gewone Formulieren van eenigheit, in die Classis geteekend worden.* Middelb. 1758, waarin hij beweerde: dat de Regtvaardigmaking ging voor het Geloof, en dat het Geloof alleen was het middel waardoor de Geregtvaardigde van zijne Regtvaardigmaking verzekerd werd. Hiertegen verzette zich bij schrifte Pieter Boddaert, Griffier van de Admiraliteit in Zeeland, en Augustus van der Sloot, Predikant te Middelburg, terwijl anderen de verdediging der leere van Brahé op zich namen. Deze geschillen rezen zoo hoog, dat de Staten van Zeeland zich genoodzaakt vonden, bij besluit van 13 September 1761, er in te voorzien en een einde te maken aan dezen twist.

Behalve die *Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen*, heeft Brahé nog geschreven:

Vertoog aan de Classis van Walcheren wegens de handelingen gehouden in het geschil over zijn boek genaamd Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen. Middelb. 1760.

Proeve van Aanmerkingen op de Wolke van Getuigen, mitsgaders de Wolke van Getuigen voor de Leer der Rechtvaardigmaking onderzocht, hersteld en vermeerderd. Middelb. 8°.

Brief ter opening van de geschillen wegens zijn Boek over de Walchersche Artykelen. Utr. 8°.

Noodige verdediging van Waarheit en Leere tegen Ds. A. van der Sloot. Middelb. 1760. 8°.

Brief aan Vrolykhert. Amst. 1760. 5°.

De Kerklust van Vlissingen, vertroost door het herbouwen en inweiden van haar afgebrande Tempel. Middelb. 4°.

Ethans onderwijzing in den LXXXIX Psalm geopend en verklaard. Amst. 1765. 4°.

Lijkrede op Wilhelmus Schortinghuis, Predikant te Koudekerk in Walcheren. 1768.

Kerkelijke Redevoering van het nieuwe orgel in de Groote of St. Jacobskerk te Vlissingen. 1769.

Kerkelijke Redevoering ter gelegenheid van het tweede eeuwgetijde der Vlissingsche vrijheid, op den 6den van Grasmaand 1772 aldaar uitgesproken. Vliss. 1772.

Vlissings eeuwvreugde, op den twee honderdste geboortedag harer vrijheid, den 6den van Grasmaand 1772. Vliss. 1773. met pl.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Vrolikhert, *Vlissingsche Kerkh.*, bl. 300—311; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 497—501; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

BRAKEL (PIETER), meestal verkeerdelijk als Pieter van Brakel voorkomende, geboren te Boskoop omstreeks het jaar 1756, van eerlijke doch geringe lieden, werd van zijne vroege jeugd af tot Tuinder opgeleid en werkte in dit beroep als jongen en knecht bij zijnen oom den Boomkweeker Jan van Es. Twintig jaren oud zijnde, zocht hij verkeering met de eenige dochter van zekeren Warmoesier te Gouda, die een burgerkapitaal bezat. Weldra won hij de genegenheid van het meisje, ofschoon haar vader geen genoegen in deze verkeering nam; dit huwelijk werd echter, hoewel niet zonder weerzin van den ouden man, toegestaan en voltrokken. In het vooruitzigt dat hij met deze dochter eene goede som ten huwelijk zou erlangen, of immers daardoor crediet genoeg verkrijgen, om eene uitgebreide zaak te kunnen aanvaarden, kocht of huurde hij een vrij aanmerkelijk gedeelte lands en hetgeen voorts noodig was om de boomkweekerij met kracht voort te zetten; doch

Brakel verloor al zeer spoedig zijne vrouw en met haar de verwachte erfenis van zijnen schoonvader. Brakel, die geen kapitaal van zich zelven bezat, en echter, zoowel om zijne gewone, nog al rijkelijke levenswijze uit te houden, als om zijne zaken voort te zetten, niet zonder geld zijn kon, bedacht alle middelen om zich staande te houden, doch alles liep hem tegen, zoodat hij ten laatste te rade werd, de voormalige huisvrouw van den beruchten Jakob Cato Kamerling te Brouwershaven ten huwelijk te vragen; deze echter, vernomen hebbende dat hij bij zijn ongunstig fortuin nog eene rijkelijke levensmanier voegde, sloeg hem af.

Nu geen kans ziende om door eerlijke middelen het hoofd boven te houden, verzon hij een der afschuwelijkste, die men immer kon uitdenken. Het was dan in het laatst van 1781 en in het begin van 1782, dat het geroep zeer algemeen was, er moest landverraad zijn. Onder allen nu die hier van riepen was Brakel een der voornaamsten. In koffijhuizen en op andere publieke plaatsen voegde hij zijne stem bij de algemeene, en zeide dikwijls: het kon niet anders zijn, of er moest eene verraderlijke briefwisseling en zamenzwering plaats hebben, ja zelfs, meende hij zeer wel te weten, dat die in waarheid stand greep. Doch Brakel wist er niet meer van dan anderen, maar zijn doel was om de premie van 14000 gulden in handen te krijgen, die er op het ontdekken van landverraad gesteld was, en daartoe meende hij dat het genoeg was om dit te verdichten, ten einde vervolgens van het bekend maken daarvan, als den redder van het Vaderland, met eer en geld te worden beloond. Hij stelde, met dat oogmerk, eenen brief op, en ging daarmede naar den Raadpensionaris van Bleiswijk, zeggende: dat hij sedert eenigen tijd was gebruikt geweest tot het bestellen van brieven, welke hier of daar hem in stilte ter hand gesteld werden, en die hij vervolgens moest overgeven in een of ander koffijhuis of herberg op zekere seinen; dat hem wel gezegd was, dat deze correspondentie over den actiehandel liep, maar dat hem de buitengewone wijze, waarop die brieven besteld werden, te bijzonder voorkwam; dat hem derhalve op de gedachten was gekomen, of deze brieven soms niet het een of ander, 's Lands zaken betreffende, ten onderwerp hadden; waarom hij zich, voorzigtigheidshalve, met dezen brief bij den Raadpensionaris vervoegde, opdat deze, zulks goedvindende, dien kon openen en, zoo er eenige zwarigheid in was, hem zijnen raad mededeelen. De Raadpensionaris, de brief gelezen hebbende, zeide dat deze correspondentie inderdaad over geene kleinigheden liep, maar dat er het Land aan hing, en raadde hem verder, zich in het bevorderen der zaak, met alle getrouwheid te laten gebruiken; alle brieven of andere stukken, welke hem in handen kwamen aan hem, Raadpensionaris, ter hand te stellen, maar voor alles zijn best te doen, om, zoo veel hem mogelijk was, van de zaken te weten te komen en personen op te sporen; zullende hem, zoodra men iets wezenlijks ontdekt had, de premie ter hand gesteld worden. Nu ging Brakel op nieuw met allen ijver aan het werk, om brieven van allerlei inhoud en handteekening te zamen te stellen. In sommigen, als uit Engeland komende, werd, zoo als men voorwendde, onderzoek gedaan naar den staat van 's Lands zeemagt, magazijnen, werven of getal matrozen, naar den tijd wanneer een schip of schepen zouden uitloopen, hoe sterk zij bemand zouden zijn enz. Andere, ten antwoord, behelzende eene opgaaf van dit alles, die al zeer na met de waarheid overeenkwam; men berigtte daarin, wat deze of gene (allen onder verbloemde namen) ten dienste van het oogmerk zou uitvoeren. Alle deze brieven bragt Brakel achtereenvolgende aan den Raadpensionaris. Dezen handel kon hij echter niet lang, met schijn van waarheid aan zijne zijde, volhouden, ook wist hij al te wel, dat hij nimmer de bedoelde 1000 gouden rijders, zou krijgen, voor dat hij werkelijk daden of personen aan den dag bragt. Hij besluit dus een kort einde aan de zaak te maken en tevens zijn oogmerk te bereiken. Eerst stelt hij brieven op, waarin onderzoek gedaan werd, naar de mogelijkheid om op het eiland Schouwen en Goedereede eene landing te doen. Deze vertoond zijnde, brengt hij anderen voor den dag, waarin de gesteldheid der stranden, de hoeveelheid, gelegenheid en sterkte der batterijen met hare bezettingen opgegeven wordt en voorts wat men noodig had, om die gemakkelijk, en wel door visschersschuiten met manschappen beladen, te overmeesteren. Nu begeeft hij zich naar Zierikzee, waar hij vroeger kennis had gemaakt met den Vaandrig Jakob Eduard de Witte, een jongman tusschen de 19 en 20 jaren, die met een gedeelte van het regiment, waartoe hij behoorde, de batterij den Os, gelegen aan de buitenzijde van het eiland Schouwen, bezet hield. Dezen, van wien hij wist, dat zijne verteeringen niet zelden zijne bezittingen en inkomsten overtroffen, te Zierikzee in eene herberg ontmoet hebbende, weet hij in eene kolfpartij te wikkelen. De Witte verloor daarbij meer dan hij op dat pas betalen kon. Brakel bedenkt zich geen oogenblik maar biedt terstond aan, om hem het verlorene voor te schieten, en doet dit onmiddellijk. Daarna roept hij hem afzonderlijk en geeft niet onduidelijk te kennen, »dat hem niet onbekend was, dat het den »Vaandrig zoowel in zijne kas als in zijne beurs haperde; dat het »hem leed deed dat een Heer van fatsoen, niet beter naar zijnen »zin kon leven; maar dat hij wel een middel wist, om zijne »finantiën te verbeteren, en hem tot eene levenswijze met zijn »karakter overeenstemmende in staat te stellen. De Witte onderzocht terstond na dat bewuste middel, waarop Brakel hem zeide: »dat hij vooreerst eene afteekening moest maken van het »eiland Schouwen, met zijne nieuw aangelegde en oude fortifica-»tiën, en eene juiste aanwijzing van de diepten aan den zeekant en »de binnenzijde, en voorts al hetgeen noodig was, om een volledig »denkbeeld van de sterkte en gelegenheid van het eiland te kun-»nen maken, dat hij hiervoor zeer rijkelijk zou beloond worden, »en dat hem voorts meer gezegd zou worden, waar hij zijn voor-»deel bij vinden zou." De Witte gaat daarop aan het werk en bezorgt Brakel, zoodra mogelijk, eene zeer net met de pen geteekende kaart van het gemelde eiland, in dier voege als hem was opgegeven, waarop de batterijen en bolwerken naauwkeurig met nommers en letters waren aangewezen. Brakel had naauwelijks deze teekening in handen of begaf er zich mede op reis, en hield zich eerst opzettelijk eenige dagen te Rotterdam en elders op, om hierdoor de gedachten te versterken, dat er over dit onderwerp door het veronderstelde complot briefwisseling gehouden werd.

Van deze veronderstelde correspondentie stelde hij eenen brief op, geaddresseerd aan den Vaandrig de Witte, van dezen inhoud:

»Sir!

»Met veel aandoening des gemoeds moet ik U berigten, dat ons »geheele complice ontdekt is; derhalven maakt U schielijk onzigt-»baar. Ik blijf intusschen

Uw Vriend en Beschermer,
Brittannicus."

Met dezen brief, als een, dien hij laatst ontvangen had, om aan de Witte te bezorgen, en met het kaartje, gaat hij naar den Raadpensionaris: het kaartje zeide hij in het Hoogduitsche koffijhuis te Rotterdam te moeten overhandigen aan zeker Engelsch Ingenieur, dien hij daar aan zijne kleeding en seinen zou kennen; doch die nu, zoo als men uit dezen brief kon opmaken, zeker onzigtbaar zou zijn. Het onmiddellijk gevolg hiervan was, dat de Witte aanstonds, op last van den Hoogen Krijgsraad, werd gearresteerd en naar 's Gravenhage overgebragt. Zoodra hij verhoord werd, bekende hij het kaartje geteekend te hebben, en had eerst de edelmoedigheid niets van Brakel te reppen, doch, toen men hem dezen als zijnen aanbrenger noemde, zeide hij alleen met Brakel en nooit met eenig ander mensch over dit geval te hebben gesproken, dat het Brakel zelf was, die hem er toe had aangeraden; en dat hij er den dood, dien hij toch niet ontgaan kon, op zou inwachten, dat zulks de zuivere waarheid was. Op deze bekentenis werd ook Brakel van Boskoop gehaald en te 's Gravenhage eerst in de Kasteleny van den Hove van Holland en daarna op de Gevangenpoort gebragt. Vervolgens van schuld overtuigd, werd hij, den 29sten October 1783, verwezen, om met den strop om den hals onder den galg gestrengelijk te worden gegeesseld en gebrandmerkt, en verder voor vijf-en-twintig jaren in het tuchthuis te Gouda gezet, om aldaar met zijnen handenarbeid de kost te winnen en na verloop van dien tijd ten eeuwigen dage uit vier der Vereenigde Gewesten verbannen, op straffe van den galg zoo hij er immer den voet weder inzette. Hij wist zich in Januarij 1789 door geweld eenen weg ter ontkoming te banen. Het Hof van Holland loofde honderd ducatons uit, aan dengenen die dezen booswicht weder in handen van het geregt leverde. Reeds was hij in Braband, toen iemand, door de uitgeloofde prijs aangezet, zich derwaarts begaf, hem wist te bepraten, en op Statenbodem te lokken, waar hij gevat, herwaarts gevoerd en op nieuw in hechtenis gezet werd.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. V. bl. 20—22, 39, 52; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 482—488 en vooral *De voornaamste levensbyzonderheden van Pieter Brakel, Boomkweeker te Boskoop, thans gevangene op de Voorpoorte van den Hove van Holland.* Amsterdam, 's Hage enz.

BRAKEL (Johannes), Krankbezoeker te Rotterdam, was een kundig en braaf man, die zich in 1788, uit liefde voor de Remonstrantsche Broederschap, aanbood tot het waarnemen van eenige predikbeurten, hetwelk hem werd toegestaan, en hij kweet zich

zoodanig naar genoegen daarvan, dat hem gedurende de jaren 1791—1793 daarvoor eene toelage werd uitgereikt. Hij werd toen tevens bedankt voor zijne diensten, met vergunning om, zoo hij door een of ander Predikant daartoe verzocht werd, eene gemeente met eene Leerrede te stichten. Hij heeft zich mede verdienstelijk gemaakt door het bewerken van een Chatechiseerboekje, hetwelk in het licht kwam onder den titel:

Onderwijs in den Godsdienst, byzonderlyk geschikt ten dienste der Christelyke jeugd. Amst. 1778.

Zie Tideman, *de Remonstr. Broeders*, bl. 375 en 376; *de Navorscher*, 2e Jaarg. bl. 344, 3e Jaarg. bl. 344.

BRAKEL (Dirk Gerrits of Theodorus Gerardi à), afkomstig uit Braband van ouders, die de Roomsche godsdienst waren toegedaan, werd in het jaar 1608 te Enkhuizen geboren. Na de Latijnsche scholen in zijne geboortestad te hebben doorloopen, begaf hij zich naar de Hoogeschool te Franeker, beoefende aldaar de Godgeleerdheid, en werd den 13den Maart 1638, in de gemeente van Beers-en-Jellum, in de provincie Friesland, als Predikant beroepen. Gedurende 14 jaren, dat hij hier stond, werkte hij, zoo door zijn voorbeeldig leven als stichtelijke predikatiën en ijverig waarnemen van het overig dienstwerk, ongemeen veel goeds bij die gemeente uit; in 1652 aanvaardde hij het beroep aan den Burg op Texel, doch hier geviel het hem niet, waarom hij met blijdschap de roepstemme gehoor gaf, die hem het volgende jaar in het welgelegen Friesche vlek Makkum noodigde. Hier verbleef hij tot aan zijnen dood, welke voorviel den 14 Februarij 1692: want voor een beroep naar Huizum bij Leeuwarden had hij bedankt.

Hij had tot vrouw Margriet Homma, bij wie hij zes kinderen heeft verwekt, vijf dochters, die alle voor hem zijn overleden, en eenen zoon, Wilhelmus à Brakel, die volgt.

Theodorus à Brakel is zoowel door zijne pen, als door zijnen voorbeeldigen wandel en het getrouw waarnemen van zijne bediening, nuttig geweest; getuige hiervan de volgende door hem uitgegeven stichtelijke werkjes:

Het Geestelyk Leven ende de staat eens gelovigen mensches hier op aarde, uyt Godes heylig woordt vergadert en bijeengebragt. Amst. 1648, welk werkje met zulk eene graagte ontvangen werd, dat het nog bij zijn leven vijf malen en na zijne dood herhaaldelijk herdrukt is. In 1777 verscheen de vijftiende druk met verbetering van stijl en spelling en met bijvoeging van eenige aanteekeningen door G. Brinkman, Predikant te Dirksland.

Eenige christelijke meditatiën, gebeden en dankzeggingen om 's nachts, 's morgens, 's middags en 's avonds te gebruiken, mitsgaders bij andere gelegenheden. 1650. 8°., hetwelk mede meermalen herdrukt is.

Trappen des geestelyken levens. Amst. 1670, waarvan ook onderscheidene drukken het licht zien.

Zijne afbeelding door Johannes Verkolje, in zwarte kunst is in 1686 te Rotterdam uitgegeven.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. 364; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 924; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 176 en 177; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk* D. III. bl. 25 en 26; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 178; Schotel, *Kerkel. Dord.* D. II. bl. 242 noot; *Biogr. Univers*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRAKEL (Willem à), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 10 Januarij 1635, gaf van zijne jeugd af reeds blijken, dat hij de godvruchtige voetstappen zijner brave ouders drukte; en na de Latijnsche scholen in zijne geboortestad doorloopen te zijn, legde hij zich met ijver op de Godgeleerdheid toe, eerst te Franeker onder Nicolaas Arnoldus, Christianus Schotanus en Johannes Valckenier, en vervolgens te Utrecht onder Gijsbertus Voetius en Andreas Essenius. Een loffelijk examen ondergaan hebbende, werd hij ten jare 1662 als Predikant te Exmorra in Friesland beroepen. Hier vond hij eerst veel hardigheid onder het volk, doch verkreeg daarna aanmerkelijken zegen; ook hield hij zich zoo digt en naarstig bij en binnen zijne kudde, dat hij buiten Exmorra schier niet bekend was. Hij huwde aldaar in 1643 met Sara Nevius. In 1665 vertrok hij naar Stavoren, waar hij eerst alleen was, doch weldra de Vorstin van Friesland bewoog, om, uit hare eigen middelen, eenen tweeden Predikant te bezoldigen; vervolgens werd hij in 1670 beroepen te Harlingen, in 1678 te Middelburg, voor welk laatste beroep hij echter bedankte, en eindelijk in 1683 te Rotterdam, waar hij door eenen godzaligen wandel en het getrouw waarnemen van de pligten aan zijne zwaarwigtige bediening verbonden, zijnen naam in gezegend aandenken bij die bloeijende gemeente liet. Hij stierf den 30 October 1711 en liet eene dochter na, die gehuwd was met Franco van der Kluit, Predikant te Alblasserdam.

Dat Willem à Brakel buitengemeen werkzaam is geweest, getuigen de menigvuldige geschriften, welke uit zijne pen zijn gevloeid, en inzonderheid tot stichting van eenvoudige Christenen met veel vrucht zijn gebruikt geworden.

Zij zijn:

Waarachtig verhaal van rekenschap, gegeven van D°. W. Brakel, wegens zijne verdediging van het regt der kerk. Utr. 1682.

Trouwhertige waarschouwinge, aangaande de Dwaalingen der Labadisten. Leeuw. 1683. 8°.

De Heere Jezus Christus voor de alleen ende souvereine Koninck over syne kercke uytgeroepen, in eene verhandeling over Psalm II, 6. Amst. 1668. 4°.

De schreupuleuse omtrent de Communie des H. Avondmaals. Rott. 1690. 8°.

Eerste beginselen. 's Grav. 8°.

Stichtelyke oefeningen over het Avondmaal. Amst. 8°.

Λογικη Λατρεια dat is: Redelyke Godsdienst, in welke de goddelyke waerheden des genade-verbondts worden verklaert, tegenpartyen beschermt en tot de praktyke aangedrongen. Rott. 1700. 3 deel. 4°, van welk werk reeds in het volgende jaar een tweede druk het licht zag, terwijl het in 1795 een twintigste druk beleefde.

Over het doopen voor dooden. Rott. 1710.

Brief behelzende bestiering en opwekking tot en in de Heiligmaking. Rott. 1711. 4°.

Halelujah of verklaring over het Genade verbond. 8°. waarvan de achtste druk in 1737 te Rotterdam het licht zag.

De ware Christen. Amst. 1738. 8°.

Leer en leiding der Labadisten met eene voorrede van J. du Vignon over 't Boek, genaamd Ziels eenzame Meditatien samengestelt door J. E. en uytgegeven door J. B. Rott. 1738. 8°.

Yvon van vele dwalingen overtuigd.

Trouwhartige Brief met eene voorrede van J. Hanapper, over de begenadigde Kracht en Magteloosheid. Rott. 1735. Amst. 1739. 8°.

Brief aan een koopman in Nieuw-Nederland. Rott. 4°.

Brief aan N. N. Gron. 8°.

Godvruchtige Brief. Amst. 8°.

Oeffening over de Voorbereyding, Betragting en Nabetragting van het Heylig Avondmaal, en eene Oeffening hoe een Mensch uit vrye Genade van God bekeert en tot het Geloof in Christus werd overgebragt. Rott. 1751. 8°.

Zielroerende Predicatie. Amst.

Toetsteen der Waarheid en Dwalingen. Amst. 8°.

Brief over het Leven des Geloofs op de beloften. Dord. 1775. 8°.

Waarschouwende bestiering tegen de Piëtisten en Quiëtisten.

Brakel was een der beroemdste Godgeleerden zijner eeuw, wiens werken nog bij geleerden en ongeleerden in hooge achting staan. Hij was een schrander, vooruitziend en werkzaam man, die vroeger den Labadisten zeer genegen was, en een steun is geweest der Schotsche Presbyterianen, welke onder Karel II naar Engeland de vlugt namen. Hij was een ijverig Voetiaansch Godgeleerde en zijne leerredenen zijn geheel op de leest der Voetiaansche predikwijze geschoeid. Voor het, door de navolgers van Voetius aangenomen stelsel, om de overheid het regt in de kerk te betwisten, ijverde hij zeer, en vierde aan zijnen ijver voor het begrip, dat het kerkregt alleen de geestelijkheid toekwam, den vollen teugel. Zoo voerde hij eerst met de regering van Leeuwarden, daarna met die van Rotterdam geschil over het regt der Overheid in de kerk. Hij vermogt echter zijn gevoelen niet door te drijven en werd eenigen tijd in zijne dienst geschorst; doch was niet de eenigen Predikant te Rotterdam, die met de Regering over het regt der kerk overhoop gelegen heeft.

De afbeelding van Brakel werd op onderscheidene wijzen in het licht gegeven, onder anderen in zwarte kunst van Johannes Verkolje (Rotterd. 1686) f°.; door N. Car geschilderd en door Houbraken gegraveerd in 4°. en door Adriaan van der Werff geschilderd en door Pieter van Gunst gegraveerd in 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 364 en 365; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I, III, IV en V; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 48; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 924 en 925; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en

Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. aant. bl. 217. D. III. bl. 115; 302—305, 354, 355, 579, 580; Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 242 noot, 785; van Harderwijk, *Naaml. der Predik. te Rotterd.* bl. 52—54; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRAKEL (Reinold van), uit een oud geslacht van dien naam, welks naam ook Brakell, Braekel of Braeckel geschreven werd en dat zich eerst in Holland, naderhand meest in Gelderland en Utrecht gevestigd heeft, was de derde zoon van Godschalk van Brakel, Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland en Schepen te Dordrecht. Hij moet een moedig Krijgsman geweest zijn, althans wij lezen van hem, dat hij zich dapper gedroeg in het beleg van Dordrecht, door Jan Hertog van Braband in 1418 en in eenen uitval aan den Zuidkant werd gevangen genomen maar na »lyfleke gezwoerd te hebben gestaefts eedts ten heilige, »dat hi nemer meer doen en soude noch doen tegen sine genadige »hertogh van brab." ontslagen.

Hij was gehuwd met Jennette Eggert, eene dochter van den vermaarden Willem Eggert, Rentmeester van Holland en eerste Heer van Purmerende, en verwekte bij haar 3 zonen en eene dochter.

Het wapen van hem en zijn geslacht bestaat in een veld van keel, met twee zalmen van zilver.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 884; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 363; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 235; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitspann.*, bl. 57 en 58.

BRAKEL (Johan van), een afstammeling van den voorgaande en zoon van Kornelis van Brakel, op Kermestein te Lienden, en van Margareta toe Boecop, was van 1555—1578 in de Ridderschap van Nijmegen, en komt onder de teekenaars van het Verbond der Edelen voor. Hij overleed in het jaar 1580 en was gehuwd met Johanna van Meerten tot Ingen, bij wie hij vader was van drie zonen.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 277 St. IV. bl. 237, 238, 431.

BRAKEL (Dirk van), een neef van den voorgaande en zoon van Kornelis van Brakel en Antoinette van Wijhe was mede Lid der Ridderschap van Nijmegen en verscheen aldaar van 1576—1592. Hij bekleedde het ambt van Drost ter Lede, nam ook deel aan het Verbond der Edelen, en overleed vermoedelijk in 1592.

Gehuwd met Anna Vijgh verwekte hij bij haar twee zonen Floris van Brakel, Drost ter Lede, en Dirk van Brakel, door wien hij de stamvader werd der tegenwoordige Heeren van Brakel.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 276 en 277; St. IV. bl. 237, 238, 431.

BRAKEL (Cornelis van), vermoedelijk uit het zelfde geslacht als de drie voorgaanden, werd Kapitein op het schip *Clara* den 6den April 1629, Kapitein ter zee, ter Admiraliteit van Amsterdam, den 2den April 1638.

Hij onderscheidde zich loffelijk in den strijd tegen de Duinkerksche zeeroovers. Van hem wordt gemeld dat hij meer dan eens Duinkerksche schepen vermeesterde, onder anderen eens in 1630 en eens in 1639 waarvoor hij beloond werd.

Hij overleed in 1644 en liet bij zijne echtgenoote Anna de Wilde, een zoon na, Pieter van Brakel, die volgt.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. bl. 363, 532, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRAKEL (Pieter van), zoon van den voorgaande, werd den 25sten November 1644 benoemd tot Extra-Ordinair Kapitein ter Admiraliteit van Amsterdam en den 1sten April 1647 tot Ordinair Kapitein. Hij was in 1658, als Kapitein op het schip *het Huis te Kruiningen*, van 54 stukken, bij de vloot van den Vice-Admiraal de Ruiter en woonde in het volgende jaar met dat zelfde schip den togt naar de Sont bij.

In 1664 voerde hij het bevel over drie Staatsche schepen, dienende ter begeleiding van de Smirnasche vloot, bestaande uit 30 koopvaarders, van Mallaga naar het Vaderland zeilende, toen deze den 26sten December van dat jaar door den Engelschen Bevelhebber Thomas Allen, met acht oorlogschepen, voor de Baai van Cadix, op het aller onverwachts werden aangetast, zonder dat Engelands Koning, Karel II, zich nog als openbaren vijand van den Staat verklaard had. Van Brakel vereerde het Opperhoofd van het Engelsche eskader met eereschoten, doch ontving welhaast de volle laag en sneuvelde, nogthans verweerden de onzen zich zoo dapper, dat de Engelschen, met al hun overmagt niet meer dan twee schepen van de vloot buit maakte.

van Brakel was gehuwd met Geertruid van Salingen en verwekte bij haar, onder anderen, een zoon, Cornelis van Brakel, die volgt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 141, 159, 206, 376; V(an) d(en) B(os), *Leven en daden van Doorl. Zeeh.* bl. 161; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 126; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 919 en 920; *Biogr. Univers;* de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 363 en 532, D. II. St. 1. bl. 330, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRAKEL (Jan van), zeer waarschijnlijk een zoon van Johan van Brakel en van Hendrika Millink, werd geboren te Rotterdam in 1618, en door den Edelen aard van zijne voorzaten bezield, trad hij met zijn twee-en-twintigste jaar in dienst van den lande ter zee.

Ten jare 1665 ontmoet men hem het bevelvoerende over een brander, in de vloot van den Admiraal de Ruiter bestemd om de Oost-Indische retourschepen uit Bergen in Noorwegen af te halen. In 1666 was hij, aan boord van het brandschip *Rotterdam*, tegenwoordig in den vierdaagsche zeeslag tegen de Engelsche, op 11, 12, 13 en 14 Junij, vervolgens op den brander *'t Lammetje Queek* geplaatst zijnde, woonde hij den 4den Augustus van het zelfde jaar het vijfde zeegevecht bij, bij welke gelegenheid hij blijken gaf van dien onversaagden moed en dat kloek beleid, welke hem altoos in ruime mate zijn bijgebleven; want in het hevigste van het gevecht plaatste hij zich tusschen de beide Admiraalschepen van de Ruiter en Monk en had het ongeluk dat zijn schip in den grond werd geschoten, en zonk; doch Brakel verloor hier den moed niet, maar zich met zijn volk in de sloep hebbende gered, roeide hij onverschrokken naar eenen Engelschen brander, dien hij bespeurde, dat het op den Admiraal Willem Josef van Gent aanzette, om diens schip in brand te steken, dan de Bevelhebber van dezen brander, onze zeeheld zoo stoutmoedig ziende naderen verliet zijn vaartuig na het in den brand te hebben gestoken, en ontkwam het nevens zijne manschap met de vlugt. Deze dappere daad van van Brakel was door de Vlag-Officieren opgemerkt, en bleef niet onbeloond doordien hem in het volgende jaar 1667 het bevel werd opgedragen over het oorlogschip *de Vrede* van 40 stukken. Met dat schip werd hij in 1667 onder het eskader van den Luitenant-Admiraal van Gent geplaatst, die kort daarna met eenige schepen, waaronder ook dat van van Brakel, naar de Theems werd gezonden, met last om eenige aldaar liggende oorlogs- en koopvaardijschepen, aan te tasten en te vermeesteren.

Van Gent, den 20sten Junij tot voor de Medway of rivier van Rochester afgezakt zijnde, gelastte den Kapiteins Jan van Brakel, Pieter Magnuszoon en Jan du Bois om zich met hunne schepen digt onder het fort Sheernes te voegen, werwaarts het gros van het eskader hen volgen zou, en zoo veel doenlijk op het gezegde fort te kanonneren, terwijl de soldaten zouden landen en het aantasten. Een koningsfregat en eenige andere schepen en branders voor het fort ten anker liggende, kapten terstond hunne kabels en liepen de Medway op; waarop de drie voornoemde schepen, inzonderheid van Brakel, die maakte de voorste te zijn, zoodanig het fort beschoten, dat de soldaten gemakkelijk landen konden en de Engelsche bezetting hare sterkte verliet, welke vervolgens uitgeplunderd en verwoest werd. Des anderen daags werd van Brakel op last van Cornelis de Witt, die als Gemagtigde van den Nederlandschen Staat den togt bijwoonde, in hechtenis genomen, omdat hij, tegen het verbod van den vorigen dag, zijne sloep met eenig volk aan wal had gezonden. Maar des te heerlijker maakte hij dezen misslag tegen den middag weder goed. Een weinig beneden het kasteel van Upnor waren zes vijandelijke schepen geplaatst. Voorts hadden de Engelschen twee groote schepen en vijf branders doen zinken, om er de vaart te versperren, terwijl zij ook een dikke ijzeren ketting, of liever onderscheidene aaneen gehechte kettingen, aan, in den bodem der rivier geslagen, masten vastgemaakt, zoodanig gespannen hadden, dat de rivier er als geheel door afgesloten was. Lang hadden eenigen der voorste Nederlandsche schepen tegen de zes gemelde Engelsche geschoten zonder dat een het waagde nader door te dringen, hetgeen ook zeer gevaarlijk was, vermits de rivier door het doen zinken der gezegde schepen, zoodanig vernaauwd was, dat er slechts een schip te gelijk kon doorvaren. Brakel, door zijnen koenen moed geprikkeld en belust om bij deze gelegenheid zijnen beganen misstap uit te wisschen, bood aan om, indien men hem wilde ontslaan, met zijn ligt gemonteerd fregat, *de Vrede*, de anderen voorbij te stevenen, het voorste der Engelsche oorlogschepen aan boord te leggen en de branders aan te

voeren. De Witt nam zijn aanbod dadelijk aan, liet hem weder op zijn schip overgaan, waarmede hij terstond, niettegenstaande het hevig vuur van den vijand, onversaagd vooruit zeilde, zonder een eenig schot te doen, tot dat hij omtrent tot op een musketschot den vijand genaderd was; wanneer hij het Engelsche fregat *Unity*, van 44 stukken en bemand met 150 koppen, de volle laag gaf, eensklaps aan boord klampte en in een oogenblik slechts met verlies van 2 of 3 dooden en weinige gekwetsten, veroverde. Door het veroveren van de *Unity* gaf van Brakel gelegenheid om de over de rivier gespannen ketting te bereiken en te breken. Want hij was niet over de ketting gezeild maar de Commandeur Jan Danielsz. van den Rijn zeilde die later met zijnen brander *Pro Patria* aan stukken, en opende de rivier alzoo verder voor de Nederlandsche schepen.

Brakel, deze weergalooze heldendaad bedreven hebbende, had wel zijne sloep en boot doch geenszins zijnen moed verloren, dies stapte hij in de sloep van Kapitein Naelhout, en voer naar het vijandelijke schip de *Carolus Quintus*, van 60 stukken, dat, reeds door twee branders aangevallen, smeulde, en met een gedeelte van zijn volk bij boeg en valreep opklimmende, vond hij de Engelschen in de wapenen staan; maar deze, hem ziende, riepen om kwartier en gaven zich over, terwijl de Kapitein, die het met zwemmen zocht te ontkomen, gevangen genomen werd, en eindelijk het schip in den grond werd gehakt. Ook bragt van Brakel het vuur der forten, tot bescherming der ketting gebouwd, tot zwijgen, joeg er de vijanden uit en deed er een magazijn verbranden. Den 28sten van die zelfde maand werd van Brakel met twee veroverde schepen *de Royale Charles* en *Unity* naar Goereede gezonden en vervolgens door de Algemeene Staten, wegens zijnen betoonden heldenmoed, onversaagdheid en bewezen diensten, beschonken met eene gouden keten en gedenkpenning ter waarde van 1200 gulden, en te zamen met zijn bootsvolk boven het genomen schip, met 12000 guldens.

Het schijnt dat hij de vlag van het verbrande schip *Carolus Quintus* onder zich gehouden heeft, althans in December 1668 leverde de Engelsche Ambassadeur William Temple te 's Gravenhage een klagt tegen hem in, alsof hij op onderscheidene plaatsen, voornamelijk te Genua, Livorno en Santen, die vlag met groote bespotting en verachting onder de Hollandschen vlag had geheschen; waarop de Algemeene Staten goed vonden van Brakel ernstig aan te schrijven, dat zij de gezegde daden, indien zij door hem gepleegd waren, ten sterkste afkeurden, en hem ten strengste bevolen, zich in het toekomende daarvoor te wachten, wilde hij zich niet Hunner Hoogmogenden ongenade op den hals halen, terwijl tevens aan het Collegie ter Admiraliteit op de Maze werd aangeschreven, die vlag van hem op te eischen en ze aan Hunne Hoog Mogenden toe te zenden.

Aan van Brakel werd daarna als Kapitein het bevel gegeven op een nieuw groot oorlogschip, genaamd *Wassenaar* van 54 stukken, en bemand met 210 matrozen en 35 soldaten; hiermede ging hij in 1671, met 's Landsvloot, onder het eskader van den Admiraal de Ruiter in zee, doch op dien togt viel weinig van belang voor.

Ten volgende jare 1672 werd van Brakel weder als voorheen in dienst genomen, en aan hem het bevel over het schip *Groot Hollandia*, van 60 stukken en bemand met 300 koppen toevertrouwd, en geplaatst onder het eskader van den Luitenant-Admiraal van Nes. Toen den 21sten Mei 's Lands vloot zes mijlen westelijk van het Noord-voorland, ten anker gekomen was, kreeg van Brakel bevel, om met zes schepen als buitenwacht en van de Duinkerksche banken tot het Noord-voorland toe, tot den 24sten der maand, op kondschap van de vijandelijke Fransche en Engelsche vloten te kruissen.

Eene doorslaande proef, hoeveel vertrouwen de Ruiter in van Brakel stelde, bleek den 16den Junij daaraanvolgende, wanneer uit ieder eskader van des Admiraals vloot twee oorlogschepen, benevens twee branders, benoemd werden, om, als men den vijand genaderd was, een weinig vooruit te zeilen, en onder begunstiging van de kracht en rook van hun geschut, en van dat der andere schepen, de gemelden branders wel te besteden; want toen werd uit het eskader van den Luitenant-Admiraal van Nes hij, benevens Kapitein Pieter Thomasz. Zitter, daartoe bestemd. Hij voerde ook den volgenden dag, toen men met de vijanden slaags raakte, een daad uit, waarin onversaagde stoutmoedigheid en tevens schrander beleid doorstraalde; eene daad, die, ofschoon eenigzins tegen het aan hem gegeven bevel aanloopende, door hare gelukkige uitkomst, niet alleen verschooning, maar zelfs lof verdiende. Ingevolge het beraamde ontwerp en de aan hem gegeven orders, moest hij tegen de roode vlag van de Fransche en Engelsche slaan; maar bespeurende, dat hij voordeeliger kon handelen en den vijand meerder afbreuk doen, deinsde hij in het begin van den strijd ter regterhand af, verzeld van den brander, waarop Dirk de Munnik het bevel voerde, zette zijn koers om de Noord, naar den Admiraal der Blaauwe vlag, Montague, Graaf van Sandwigh, en zeilde regt op hem aan, zonder een enkel schot te doen, hoe verwoed ook eenige Engelsche schepen op hem schoten. Ook vuurde Montague, om hem af te weren, zoo aanhoudend en vreeselijk op hem, dat het kogels scheen te regenen en de zee door het vallen van kogels en bouten zoodanig opstoof alsof er een aantal walvisschen aanwezig was. Maar van Brakel niettegenstaande er veel volk van hem werd doodgeschoten, wachtte met vuren, tot dat hij het schip van Montague, *de Royal James*, hetwelk al zijn geschut had gelost, aan boord had geklampt; dit gelukt zijnde, gaf hij hem de volle laag, met zoodanigen uitslag, dat er een menigte manschap in sneuvelde, en de lucht weergalmde door het hartbrekend jammeren van nog grooter aantal gekwetsten. Hier ontstond toen een gruwzaam gevecht tusschen ongelijke partijen, doordien van Brakels schip, bij dat van Montague, slechts eene boot geleek, want hij voerde slechts 62 stukken en 300 man, terwijl den Engelschen Admiraal 104 stukken kanon en ruim 1000 koppen aan boord had. van Brakel lag hem intusschen anderhalf uur op zij, schoot verwoed en zonder ophouden, en bragt zijn vijand in zulk eenen benarden toestand, dat hij zijn schip zou hebben overgegeven, indien van Brakel eene vlag gevoerd had. De Engelschen trachtten, intusschen, door overmagt van volk, dat hun telkens met sloepen versch werd aangevoerd, van Brakel te overmeesteren, en hadden ook al onderscheidene keeren het bovenschip in; doch onze Zeeheld verweerde zich met zijn volk zoo dapper, dat zij niet verder konden komen; met dit al was zijn schip en want zoodanig doorboord dat hij langer geen zeil kon voeren; en het zou denkelijk ten ergste met hem zijn afgeloopen, had niet Montague, eenige andere Nederlandsche schepen op zich ziende aankomen, van Brakels schip laten loshakken, dat reddeloos wegdreef, waarop kort daarna Montagues schip, dat reeds door van Brakels geschut deerlijk was geteisterd; door het brandschip *de Vrede*, van den Kommandeur Jan Danielsz. van der Rijn, werd aan boord geklampt, en in brand gestoken, zoodat het volk, om het vuur te ontgaan buiten boord sprong; en den Admiraal Montague, benevens zijn zoon, zich zoekende te redden, door middel van eene sloep, welke door de menigte van het volk te gronde ging, jammerlijk verdronken. van Brakels schip, intusschen zoo reddeloos geschoten, dat het lag te dobberen zonder verder iets te kunnen uitvoeren of voort te komen, werd tegen den middag, door het fregat van den Kapitein van Aerssen, uit de vloot en verder naar Zeeland gesleept. van Brakel, die zelf gewond was, had 150 zoo dooden als gekwetsten aan boord, welke laatste met hem naar Schoonhoven werden gezonden, om genezen te worden en voorts dat stadje te bewaren.

Ten jare 1673 werd van Brakel op nieuw in dienst gesteld, en aan hem het bevel over het schip de *Voorzigtigheid*, van 84 stukken en 480 man, zoo matrozen als soldaten, opgedragen. Hij kweet zich weder manhaftig, in het gevecht tegen de Vereenigde Fransche en Engelsche vloten, den 7den Junij des gemelden jaars, bij Schooneveld, onder het bevel van den Admiraal de Ruiter.

Geen minder moed liet hij in den daaropvolgenden zeeslag blijken waarin zijn schip zoo reddeloos werd geschoten, dat hij verpligt was eenigzins achteruit te deinzen, om zijne zeilen en loopend want te herstellen; hierin slaagde hij zoo gelukkig, dat hij den 19den Junij daaraanvolgende, onder de vlag van den Schout bij Nacht de Haan, nevens elf andere oorlogschepen, twee branders en vier advijsjagten, naar de rivier van Londen gezonden werd, om, door het opzenden van advijsjagten met bekwame personen tot in de gemelde rivier, nader kennis te nemen van de sterkte en gelegenheid der vijandelijke vloten, en om tevens met de daad te doen blijken, dat 's Lands vloot nog in staat en het volk nog gemoedigd was, om zich met zulk eene kleine magt op de vijandelijke kust te vertoonen.

Den 21sten Augustus daaraanvolgende gaf hij weder blijken van zijn onverschrokken moed, in den toen geleverden zeeslag, want, zich in 't heetste van 't gevecht en nevens den Admiraal de Ruiter houdende, werd zijn schip zoodanig geteisterd, dat hij, even als die, waarover de Lt. Admiraal Tromp, de Schout bij Nacht de Haan en de Kapitein de Jong het bevel voerden, opgezonden werd om binnengaats hersteld te worden.

Toen de oorlog door het sluiten van de vrede een einde genomen had, deed van Brakel eenen kruistogt in de Middellandsche

zee tegen de Barbarijsche zeeroovers. Op dezen togt had hij een hevig gevecht met eenen Algerijnschen roover, dien hij op de vlugt sloeg, en die, volgens van Brakels eigen vermoeden, waarschijnlijk later is gezonken. Hij werd sedert tot Schout bij Nacht, bij het Collegie der Admiraliteit op de Maze, verkozen. Ook was het in deze hoedanigheid, dat hij den togt van Willem III, Prins van Oranje, naar Engeland, in 1688, bijwoonde, ten einde diens schoonvader Jacobus van den troon te bonzen.

Het jaar 1690 was noodlottig voor van Brakel, want in het zeegevecht bij Bevesier, op den 10 Julij van dat jaar voorgevallen, tusschen de Staatsche en Engelsche gecombineerde vloten en die der Franschen, verloor onze Schout bij Nacht het leven.

Zijn lijk werd te Rotterdam in de Groote of St. Laurenskerk ter aarde besteld, waar zijn beeldtenis in wit marmer is uitgehouwen, en onder hetwelk men onder anderen leest:

Door Ketens, Donder, Lood en Stael en Blixemstraelen
Te vliegen, en een roof op 's vijands grond te haelen,
Was Brakels werk, die zijn triomf trok uit den brand,
Zijn Naem en Krijgsdeugd ciert zijn Graf en Vaderland.

Hij was in 1669 gehuwd met Maria Louisa van Liere en won bij haar eenen zoon Willem Frederik van Brakel.

Zijn portret gegraveerd door Reinier Vinkeles naar de teekening van Jacobus Buys, komt voor in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en in de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

Zie Aitsema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. VI. bl. 440; Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 448; Swinas, *Engelsche en Nederl. Krakeelen* bl. 29 en volg.; (Brandt en Centen), *Beschrijv. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 261, 263, 287; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 414, 469, 476, 509, 511, 566, 568, 574, 583, 630, 652, 670, 671, 785, 812; Samson, *Histoire de Guillaume III*, Tom. II. pag. 175; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 47; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 554, D. III. bl. 56; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 261, D. XIV. bl. 25, D. XVI. bl. 112; *Levensbes. der Nederl. Vorsten, Helden en Verm. mannen*, St. II. bl. 371—382; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 239; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 282—293; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 53; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 268, 269, 268; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 287 en 288; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 180, 215; *Biogr. Nation.*; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers*; de Jonge, D. II. St. II. bl. 424, 427, 434, 436, 447, en vooral wat de wapenfeiten van van Brakel op de rivier van Rochester aangaat bl. 498—529 voorts D. III. St. I. bl. 101, 127—137, 248, 404, St. II. bl. 234, 239, 241, 422, D. IV. St. I. bl. 177; 193, 196, 216.

BRAKEL (Cornelis van), zoon van den hier boven vermelden Pieter van Brakel en van Geertruida van Salingen, geboren den 16den November 1661, werd Extra-Ordinaris Kapitein bij de Admiraliteit van de Maze, den 15den Mei 1689, en diende als zoodanig op *de Wassenaar* van 60 stukken, in de magtige vloot van den Luitenant-Admiraal Philips van Almonde (1), in 1691. Hij had in 1697 het Opperbevel over vier schepen van oorlog, naar de Noordzee gezonden, ter bescherming der Oost-Indische retourvloot, tegen de stoute daden van Jean Bart. In 1700 was van Brakel als Kapitein aan boord van de *Veluwe* van 64 stukken, bij het eskader van Almonde op den togt naar den Sont en bij het bombardement van Koppenhagen. Onder het bevel van den Schout bij Nacht Jan Gerrit Baron van Wassenaer, was hij mede uitgezonden om de Spaansche galjoenen te onderscheppen, en was het Nederlandsche eskader van 10 schepen te dien einde met een Engelsch onder den Vice-Admiraal Benbow vereenigd. De togt mislukte, toen, op het berigt, dat de galjoenen reeds in de havens waren, de Engelsche Vice-Admiraal met zijne schepen naar West-Indië zeilde. van Brakel was tegenwoordig bij het gevecht van den 4den Julij 1702 tegen eenige Fransche galeijen, waarbij het schip van den Kommandeur Gerrit Nieustadt, die te ver was vooruitgezeild, door de galeijen veroverd werd, hetgeen de Nederlandsche schepen, wegens windstilte niet konden verhinderen. Gelukkiger waren de onzen in 1704, toen de Schout bij Nacht Andries de Boer (2), Kapitein Cornelis van Brakel en Kapitein Dirk Roos den aanval van vijf Fransche galeijen uit Ostende kloekmoedig afweerden en den vijand deden vlugten.

Hij overleed den 31sten Mei 1717 en was gehuwd te Haarlem, den 13den December 1690, met Cornelia Steyn, weduwe van Steven Geraerds, bij wie hij verwekte eene dochter, die jong overleed, en eenen zoon Cornelis Pieter van Brakel, Schepen, Raad en Secretaris der stad Haarlem, Gecommitteerde Raad en Hoogheemraad van Rijnland.

Zie de Jong, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 567, St. II. bl. 78, 191, 241, 349, 549 uit partikuliere berigten aangevuld.

BRAKEL (Nicolaas van) deed zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst kennen, door een werk getiteld:

De Lydende en Verheerlykte Christus in rym. Leyd. 1711.

En door andere hier en daar verspreide gedichten, die echter allen geen grooten dunk van zijne kunsttalent doen opvatten.

Zie van Abkoude en Arenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*

BRAKEL (Jakob Baron van) was Generaal-Majoor, en volgde in het jaar 1745 den Generaal Majoor Baron van Dorth, die de stad Doornik aan de Franschen had moeten overgeven en in het kasteel was teruggetrokken, in het bevel over die sterkte op, toen van Dorth door eene beroerte was overvallen.

Hij verdedigde den hem toevertrouwden post met groote onverschrokkenheid, ofschoon hij door 9 mortieren en omtrent tachtig stukken zwaar geschut, hevig werd aangetast. Den 19den Junij echter, toen alles bijna tot eenen puinhoop gemaakt, de zieken en gekwesten, die niet meer konden geborgen worden, ten getale van 1170, in de natte gaanderijen opgepropt lagen, en men het niet doenlijk oordeelde, den algemeenen storm af te wachten, besloot de bezetting tot de overgave der vesting, indien er een eerlijk verdrag te bedingen was: waarover men spoedig in onderhandeling kwam. Daar de Franschen terstond eischten, dat de bezetting tot in Januarij 1747 niet tegen den Koning of zijne Bondgenooten zou dienen, wezen de onzen dit, in het eerst, als hard en onaannemelijk, van de hand en zonden, tot tweemalen toe, naar den Markgraaf de Vaudreuil om hierin eenige verzachting te bekomen. Dan, na dat deze, op zijn woord van eer, verklaard had, dat de Koning hierin geen verandering maken en zelfs niet dulden zou, dat men er hem verder over sprak, besloot de meerderheid van den Krijgsraad, uit hoofde der onmogelijkheid van zich langer te verdedigen, in 's Konings voorwaarden te berusten; van welk gevoelen echter de Bevelhebber van Brakel, de Generaal-Majoor Lewe en de Luitenant-Kolonel Mackay verschild hadden.

Zie *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, bl. D. XX. bl. 5 en 6; Bosscha, *Heldend. te Land.*, D. II. bl. 583.

BRAKEL (Reinhard van Asewijn, Heer van). Asewijn (Reinhard van).

BRAKEL VAN DER KLUIT (Wilhelmus à). Zie Kluit (Wilhelmus à Brakel van der).

BRAKELMAN (Lieven). Zie Brackelman (Lieven).

BRAKENBURG (Richard), bij anderen verkeerdelijk Reinier Brakenburg geheeten, was een Kunstschilder die in 1650 te Haarlem het eerste licht aanschouwde. Volgens sommigen was hij een leerling van zijnen stadgenoot Hendrik Mommers, hoewel andere Adriaan van Ostade als zijnen meester opgeven en dit met te meer waarschijnlijkheid, daar Brakenburg in de manier van Ostade, binnenhuisjes en burger- en boerengezelschappen zeer fraai schilderde. Zijne stukken, meestal klein van omvang, onderscheiden zich door eene levendige en natuurlijke kleur, eenen geestigen penseelstreek, en doordien zij tot in de kleinste bijzonderheden en altijd naar de natuur bewerkt zijn; maar hoewel zijne stukken geestig van zamenstel waren, bragt hij er dikwijls de zelfde personen op en zij waren niet altijd met smaak geteekend. Men weet niet veel meer van hem, dan alleen dat hij veel geld met schilderen won, lang in Friesland woonde en op het laatst van zijn leven aan den drank verviel, waarin hij echter niet alles verteerde, want hij zijn overlijden, den 28sten December 1702, bleef er nog zoo veel over, dat zijne vrouw te Leeuwarden, waar zij geboren was, in een Proveniershuis, haren kost kon koopen en in rust hare dagen eindigen.

Op het Koninklijk Museum te Amsterdam treft men van hem aan: *Een gezelschap vrolijke boeren.*

Ook beoefende hij de Nederduitsche Dichtkunst, zoo als blijkt uit een

(1) Zie over dezen ons eerste deel bl. 59.
(2) Zie over dezen hiervoor bl. 221.

Nieuwjaarsdigt door het Konstgenootschap de Witte Angieren te Haarlem 1 Januarij 1697.

Zijn portret komt voor in van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. tegenover bl. 144.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 190 en 191, die verkeerdelijk zijne geboorte in 1641 stelt; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 87; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*; *Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 10; Wonder, *Alphab. lijst van Oude Nederl. Kunsts.* enz., die, even als Immerzeel, abusivelijk 1605 als zijn geboortejaar opgeeft.

BRAKMAN was Kapitein op eenen Commissievaarder (een kaperschip) en veroverde in de Lente van 1706, met Kapitein Janssen, twee Spaansche kapers, en bragt ze te Lissabon op.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. IV. St. II. bl. 474.

BRAKONIER (Abraham Josua), zoon van Abraham Brakonier en van Maria de Colenaar, geboren den 8sten October 1670 te Amsterdam, waar zijn vader koopman was, had even den ouderdom van tien jaren bereikt of verloor beide zijne ouders, genoegzaam gelijktijdig, want zijne moeder stierf op het oogenblik dat het lijk van zijnen vader stond opgenomen te worden, om ter begraafplaats gedragen te worden. Abraham geraakte dus onder het opzigt van voogden. Hij doorliep de Latijnsche scholen met veel vlugheid, en studeerde vervolgens nog vijf jaren aan de Doorluchtige school te Amsterdam. In 1689 bezocht hij de Akademie te Franeker, toefde aldaar twee jaren, waarna hij nog een jaar te Utrecht en een jaar te Leiden verbleef, ten einde zijnen akademischen loop met de lessen van de Hoogleeraar Trigland en Perizonius te besluiten.

In 1697 werd hij in de Classis van Amsterdam tot Proponent aangenomen, en in Januarij 1698 te Lisse bij Haarlem als Predikant beroepen, doch door de Ambachtsvrouw geimprobeerd. Hierop verviel Brakonier, in een langdurige en kwijnende ziekte, die hem, door eene overgeblevene zwakheid, gedurende vierdehalf jaar, belette den Predikstoel te beklimmen; doch zijne krachten allengskens terug bekomen hebbende, ging hij op verzoek van den Kerkeraad van de Kaag bij Leiden op die vakatuur prediken, en gaf aldaar zoo veel genoegen, dat hem het beroep door den Kerkeraad werd aangeboden; doch hij schijnt niet naar den smaak van den Ambachtsheer geweest te zijn, doordien ook deze hem improbeerde. Dus bleef Brakonier nog Proponent tot op den 14den October 1703, toen hem het beroep van Nijmegen werd opgedragen, vervolgens den 26sten November 1705 te Dordrecht beroepen, gaf hij aan deze roepstemme geen gehoor, maar bedankte; volvaardiger was hij om het beroep den 1sten Maart 1706, te Utrecht op hem gevallen te aanvaarden en hier verbleef hij tot aan zijnen dood toe, welke voorviel den 30sten Maart 1736.

Den 30sten Maart 1708 zich in het huwelijk begeven hebbende met Catharina de Wilde, die wij later mede, als Dichteres, zullen aantreffen, verwekte hij bij haar eenen zoon, die zijnen vader heeft overleefd.

De letterarbeid die van Brakonier is in het licht gegeven bestaat in:

Lijkrede op Ds. de Ruiter. 4°.

Uitgelezene Bijbelstoffen. Utr. 1743. 4°.

Onderwijs in de Grondwaarheden des Christendoms volgens den Catechismus Utr. 1744. 8°, waarvan in 1755 een derde druk verscheen.

Uitgelezene Predikatiën uit het Oude en Nieuwe Testament, waarin de stoffen ontleedt volgens de grondtaal nagespeurt, uitgebreid, en op de gemoederen toegepast worden; uitgegeven onder het opzicht en met een Voorreeden van Gijsbertus Matthias Elsnerus. Utr. 1750. 4°.

Uitgezogte Keurstoffen. Utr. 1758. 4°.

Vervolg van uitgezogte Keurstoffen. Utr. 1771. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III, IV en VI; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRAKONIER (Catharina). Zie Wilde (Catharina de).

BRAMER (Leonard), Kunstschilder, geboren te Delft in het jaar 1596, begaf zich, door reislust aangespoord, reeds met zijn achttiende jaar op weg naar Atrecht, in het land van Artois; van daar toog hij naar Amiens, Parijs, Marseille, Genua en eindelijk naar Rome, waar hij zich eenige jaren ophield, en ijverig en naarstig zijne kunst naar zoo vele heerlijke voorwerpen voortzette, waardoor hij een zeer verdienstelijk Schilder werd, zoo als uit een menigte van zijne kunsttafreelen blijkt.

Hij was aan onderscheidene Italiaansche Hoven zeer gezien, inzonderheid bij Maria Farnese Hertog van Parma en van Piacenza, voor wien hij vele zoo groote als kleine werken heeft geschilderd, voorts bezocht hij Venetië, Florence, Mantua enz. Voornamelijk heeft hij zich beroemd gemaakt, door *eene opwekking van Lazarus*, zeer woelig van ordonnantie, wel geteekend en geestig van dag en schaduw. Voorts door eene *Verloochening van Petrus*, en eenige anderen, en, doordien hij meer op eenen beroemden naam dan op geld gezet was, legde hij er zich inzonderheid op toe, om zich door geheel Italië vermaard te maken; vervolgens keerde hij naar zijn Vaderland terug, ten einde daar mede zijne kunst te doen zien. Hier werd zijn werk naar verdiensten gewaardeerd, onder anderen deden Prins Frederik Hendrik en Graaf Johan Maurits van Nassau hem schilderijen voor zich vervaardigen. Men ontmoet veeltijds onder de kunstbeminnaars kleine historiestukken, door hem op koper geschilderd, die fraai van vinding en kunstig gedacht zijn. Ook muntte hij bijzonder uit in het schilderen van gouden en zilveren vazen, drinkbekers en meer gelijksoortige dingen. Schetsen, welke doorgaans ruw en oppervlakkig zijn, komen dikwijls voor.

In 's Rijks Museum te Amsterdam treft men van hem aan:

Het Portret van den Historieschrijver en Dichter Pieter Cornelisz. Hooft.

Bramer overleed in 1650. Zijne eigen beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Aart van der Does, 4°, en eene navolging daarvan komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 164.

Zie, behalve dat werk te dier plaatse, Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univ.*; *Aanw. der Schild. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam* bl. 10; Wonder, *Alphab. Naaml. der Nederl. Kunsts.*

BRAN (Karel le), afkomstig van Oudenaarde, was te Bergen in Henegouwen Advokaat, en deed later meermalen de dienst als Hervormd Predikant voor de Vlaamsche kerk in Engeland. Ook werd hij naar Geneve gezonden tot wegruiming van eenige geschillen in de Vlaamsche gemeente ontstaan.

In 1568 was hij in het gevolg van Christoffel van Leefdaal, die den togt van Willem van Oranje bijwoonde; vroeger had hij dezen reeds te Aken als Hofmeester gediend. Na den aanval van Oranje op Luik, toen zijn leger moest aftrekken, werd le Bran, te gelijk met den Predikant Cornelis de Laserne of Lesenne, gevangen genomen en opgehangen. Bij hunne dood riep een toeschouwer »wat men er aan had zoo tegen on»schuldigen te woeden." Een Edelman, Marbais genaamd, doodde den medelijdende op de plaats zelve. Een hevige opschudding brak wel uit onder de Luikenaars, maar zij werd door den Burgemeester der stad gestild.

Zie *Historie der Martelaren*, bl. 448, waar le Bran, eenvoudig Karel van Oudenaarde wordt genoemd; *Gids* 1844, Mengelw. bl. 228.

BRAND (Jan Jansz.) Brant of Brandt werd den 9den November 1559 om het navolgen van Christus en het Evangelie, te Geervliet in Zuid-Holland, gevangen genomen en bleef, toen hij van de Geleerden onderzocht werd, volstandig bij zijn geloof, hetwelk hij vrijmoedig beleed, zeggende: »Dit is de regte weg tot het eeuwige »leven, die van zoo weinige gevonden en nog van minder bewan»deld wordt, want hij is hun te eng en zou hun vleesch al te »zeer smerten." Om deze en dergelijke andere woorden, werden zij zoo op hem verbitterd, dat hij, na een maand te hebben gevangen gezeten, verwezen werd om in eenen zak verdronken te worden, welk vonnis dan ook aan hem volbragt is.

Zie van Braght, *Martelaersspiegel der Doopsgez.* D. II bl. 242 en 244.

BRAND (Marinus) of Brandt, geboren in het later geheel ondergevloeide Land van Saeftinge, in Zeeuwsch Vlaanderen, van waar zijn geslacht en misschien hij zelf reeds naar Vere gekomen is, was een der meest beroemde Watergeuzen, bij welke hij zich echter niet vroeger dan in het laatst van 1570 gevoegd heeft, als wanneer hij met zes anderen te Middelburg op 's Gravensteen gevangen zat, en van daar uitbrak. Op den beroemden 1sten April 1572 had Brand, met Adam van Haren, den voortogt, en lieten zij beide het eerst hunne ankers voor Brielle vallen. Brand hielp daags voor Paschen de gewonnen stad verdedigen en zette verder, met rusteloozen ijver, zijne pogingen tot bevestiging der vrijheid voort. In de volgende week nam hij, met Willem van

Lumey Graaf van der Marck, Delfshaven in, en was in Junij bij de vloot van Barthold Entes van Mentheda, die Dordrecht voor Oranje verzekerde. Van daar zeilde hij met een gedeelte der vloot naar Gorinchem en kwam zonder eenigen tegenstand binnen die stad. Op de markt vergaderde hij de burgerij, en deed ze, onder het geroep van *Vive les Gueux!* Alva af- en Oranje en den Koning trouw zweren. Doch het kasteel, waarop de Geestelijkheid, met eenige Roomsch Katholijke burgers, gevlugt was, moest met geweld worden aangevallen, zoodat de bezetting in den Blaauwen toren (het binnenste gedeelte van het slot) teruggedrongen, genoodzaakt was zich op te geven. Sommigen willen dat ze levensbehoud bedong: anderen dat zij op genade en ongenade zich overgaf. Hoe het zij; Brand deed zijne ongenade gelden, hing twee burgers, Dirk Bommer en Arnout de Koning, openlijk op de markt op, en liet de overigen vrij; maar de Geestelijkheid moest, na zware mishandelingen, in nog erger handen vervallen en werd door Brand naar Brielle gezonden, waar Lumey hen jammerlijk liet ombrengen en zij zijn het die in de geschiedenis bekend zijn onder den naam van de *Martelaren van Gorinchem.* Nadat het krijgsvolk, dat Loevestein bezette, uit vrees verloopen was, nam Brand die sterkte in bezit, ook veroverde hij het Huis te Liesveld, tegenover Schoonhoven, bij nacht.

Aangezien Brand bijzonder onder het bevel stond van Entes werd hij in Augustus 1572 naar Zeeland gezonden, en had het bevel over een gedeelte der twee duizend man, die door Lumey aan Hieronymus Tseraerts werd ter hulp geschikt, om Goes te bemagtigen. Door Mondragon van voor die stad met eene geweldige nederlaag teruggeslagen zijnde, hadden Tseraerts en Entes het gewaagd, met het overschot van hun volk, Arnemuiden aan te grijpen. Ook in dezen togt, door Brand bijgewoond, leden zij de nederlaag. Entes vlood naar Lumey, Brand begaf zich naar Delfshaven. Hij is evenwel spoedig teruggekeerd, want in September van het zelfde jaar dreef hij, met den Admiraal Ewoud Pieterszoon Worst, tien Spaansche schepen, met achthonderd koppen bemand, terug. Deze vloot was met levensmiddelen en buskruid voor het belegerde Goes bestemd. Later trok hij met Lumey Holland in.

In 1573 was hij Admiraal van 's Prinsen schepen op het Haarlemmermeer, op welke zich de Heer van Batenburg als Overste over het Krijgsvolk bevond. Van voornemen zijnde eenen slag te wagen, stevende zij den 28sten Mei op de vijandelijke vloot onder Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, aan, doch deze sterker, of beter op hare hoede vindende dan zij verwacht hadden, namen zij, nog eer het gevecht begonnen was, de vlugt. Bossu zette hen na, en veroverde twee en twintig vaartuigen; de overigen bergden zich in de Kaag of in de Oude Wetering. Tot hunne verontschuldiging mag gezegd worden, dat hunne schepen in slechten toestand, klein en weinig bemand waren, terwijl die van Bossu rijkelijk van alles waren voorzien, doch al hadden zij den slag gewaagd, het verlies had bijna niet grooter kunnen wezen, en Cornelis Dirksz. toonde later op de Zuiderzee, wat men met moed en beleid, zelfs met kleinere schepen, ter zee tegen de Spanjaarden vermogt.

Na deze nederlaag begaf zich Brand weder naar Zeeland, diende daar te water in het beleg van Middelburg, en werd den 24sten Januarij 1574, van boord gegaan terwijl hij voor Arnemuiden op stroom lag, met Kapitein Evert Hendriksz. door de bezetting dier plaats gevangen genomen. Ofschoon zij beiden eenige dagen later tegen den Kapitein van de Middelburgsche bezetting, Trenchant, uitgewisseld werden, heeft Brand daarna het Vaderland geen dienst van eenig belang meer bewezen: want in den nacht van den 23sten Junij 1575 liet hij, met Hendrik Fransz. Cruytdaen, die aangesteld was om bootsvolk te werven, Swartgen van Gorinchem, Pieter van Hoorn en nog twee Kapiteins, die niet genoemd worden, zich van Dordrecht naar de Zwaluwe overzetten en liep tot den vijand over, zonder dat men kan bevroeden wat aanleiding tot deze trouwelooze daad kan gegeven hebben. Zoo eindigde de loopbaan van Marinus Brand in schande. Zijn naam werd niet meer genoemd, en zijn leven nutteloos voor het Vaderland, zoo al niet in vijandelijke aanslagen tegen dat Vaderland doorgebragt. Zijn geslacht bleef nog in Zeeland bestaan en het is mogelijk dat de Kaper-Kapitein Brandt uit den eersten Engelschen oorlog een zijner nakomelingen was.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265), 380 (276), 381 (277); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 22; Hooft, *Nederl. Hist.* bl 243, 306; (de Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 261; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 342, 367, 422; 's Gravesande, *Tweede eeuwgedachtenis der Middelburgsche vrijheid*, bl. 174, 381, 401; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 929; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. I. bl. 287; C. de Koning, *Tafer. der stad Haarlem* D. II. bl. 98; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 177—180; Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 56; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 28 noot 1.

BRAND (Pieter), een Koopvaardij-Kapitein, verdedigde zich moedig tegen de Franschen, toen hij in 1704, onder geleidde der vloot, onder den Engelschen Admiraal George Rooke en den Nederlandschen Schout bij Nacht Filips van der Goes, naar de Middellandsche zee stevende en dit eskader onder de Franschen verviel.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 426.

BRAND (Johan Arnold), zoon van Mr. Carel Frederik Brand, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Raad en Rekenmeester der Domeinen en van Bartholomea Hermanna Braat, geboren in 1786 te 's Gravenhage, genoot in zijne vroege jeugd reeds eene beschaafde opvoeding, werd al spoedig voor de hoogere studiën bestemd en opgeleid, en begaf zich in het begin dezer eeuw naar de Leidsche Hoogeschool, ten einde zich in de Regtsgeleerdheid te bekwamen; ofschoon dan ook dit het hoofddoel zijner studiën was en bleef, zoo betoonde hij zich tevens een ijverig beminnaar en beoefenaar der schoone letteren en fraaije wetenschappen. De vriendschap en omgang met zijnen jeugdigen vriend Abraham Lens, later als Predikant te 's Gravenhage meer bekend, vuurde zijnen lust in de studie der oude talen en geschiedenis grootelijks aan, en was hem daarbij bevorderlijk, terwijl de welwillende en hem zoo vriendelijk te gemoet komende ontvangst, ten huize van den Hoogleeraar Sebaldus Justinus Brugmans, en diens leerrijke gesprekken en raad, hem al spoedig tot de beoefening der Natuurkundige Wetenschappen en Wijsbegeerte bragten; alles met het gelukkig gevolg, dat hij ten jare 1810, bij het verlaten der Hoogeschool, bij twee publieke promotiën op éénen dag, werd bevorderd tot Leeraar in de Vrije Kunsten en Meester der Wijsbegeerte, na het verdedigen van eene *wijsgeerige verhandeling*, *bevattende eenige* (75) *uitgelezene stellingen uit onderscheidene wetenschappen uit het gebied der wijsbegeerte* (1) en tot Meester in de beide Regten, na het verdedigen van eene *Regtsgeleerde verhandeling*, *gevende eenige* (mede 75) *stellingen getrokken uit sommige wetenschappen: welke tot de Regtswetenschap behooren* (2). Zoo gevormd en toegerust trad Brand, in het werkdadig leven op, en oefende te 's Gravenhage als Advokaat de praktijk uit, en menige doorwrochte en welsprekende pleitrede getuigde van zijne regtskennis, scherpzinnigheid, taalkennis en wetenschappelijke vorming. Na achttien jaren alzoo werkzaam te zijn geweest, trad hij in 1828 als Officier bij de voormalige Regtbank van eersten aanleg te Leiden op; werd in 1833 tot Raadsheer in het voormalig Hoog Geregtshof benoemd; was daarna als zoodanig werkzaam bij het Provinciaal Geregtshof in Holland; verbleef in 1839 bij de splitsing van dat gewest als Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof in Zuid-Holland; werd in 1842 tot Vice-President en eindelijk in Mei 1844 tot President daarin bevorderd. De vervulling van alle deze dikwerf moeijelijke betrekkingen nam zijnen meesten en besten tijd weg; hij vervulde die toch met grooten ijver, kracht en lust en onverdeeld; hij vervulde ze met ernst, scherpzinnigheid, vastheid van karakter, onkreukbare trouw en eerlijkheid.

Doch zijne levendige en werkzame geest bepaalde zich niet alleen tot den Regtsgeleerden werkkring, de beoefening der wetenschappen en letteren waren zijne uitspanning. Vele verhandelingen en voorlezingen, zoo van letterkundigen aard, als over geschiedenis en natuurkunde, door hem in de Maatschappij *Diligentia*, en in het Departement 's Gravenhage der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* gedaan en gehouden, gaven daarvan de gunstigste blijken, en eene daarvan, behelzende een antwoord op de door deze laatste Maatschappij uitgeschreven prijsvraag: *een nadrukkelijk betoog van de voortreffelijkheid van den mensch*, werd in hare algemeene Vergadering in Augustus 1813 met de gouden medaille bekroond. Niet vreemd dan ook, dat het Natuur- en Scheikundig Genootschap te Groningen hem in 1814 het honorair lidmaatschap opdroeg en hij mede het Lidmaatschap der Hollandsche Maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen en in het jaar 1829 dat van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde verwierf.

(1) *Specimen philosophicum, theses aliquot continens ex variis quae ad philosophiam pertinent disciplinis, selectas*, L. B. 1810.

(2) *Specimen juridicum, theses aliquot exhibens ex nonnullis, quae ad jurisprudentiam faciunt, disciplinis depromptas.* L. B. 1810.

Inmiddels arbeidde hij aan een onderwerp, gekozen uit de Vaderlandsche Geschiedenis, en dit, voltooid zijnde, onderwierp hij, vóór de uitgave, aan de beoordeeling van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letteren en schoone Kunsten, welks tweede klasse hem, onder toezending van een vereerend getuigschrift, tot de uitgave aanspoorde; daardoor bemoedigd, gaf hij dan ook in het licht:

Hulde aan Michiel Adriaanszoon de Ruiter, Hertog Ridder enz. Luitenant-Admiraal-Generaal van Holland en West-Friesland enz. 's Grav. en Amst. 1827, een werk met algemeen genoegen en gunstig ontvangen en getuigende van zijne warme liefde voor de Vaderlandsche letteren en geschiedenis.

De beoefening zijner geliefkoosde studiën, verhinderde hem intusschen evenmin als de waarneming van zijne beroepsbezigheden, om ook op andere wijze nuttig te zijn, zoo wijdde hij in 1815, bij den toenmaals gevoerden vrijheidsstrijd, als Luitenant bij het korps Kavallerie der Haagsche Schutterij, zijnen arm aan het vaderland, en was dienvolgens mede vereerd met de gedenkpenning voor degenen, die op den 17den November 1813 de herleving der Nederlandsche vrijheid gewapenderhand hebben helpen bevorderen. Ook stond hij de stad zijner inwoning, gedurende onderscheidene jaren, en wel tot in 1828 als Lid van den Stedelijken en van den Militie-Raad, ten dienste, welke betrekkingen hij met naauwgezetheid, ijver en eere vervulde. Daar hij nu bij zijne dikwerf zware taak noch krachten nog gezondheid spaarde, legde dit de zaden der ongesteldheid, welke hem den 19den Augustus 1849 ten grave sleepte.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 371; doch vooral de *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den* 20 *Junij* 1850, bl. 92—95, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BRAND (Gerard, Kaspar en Johannes). Zie Brandt (Gerard), Brandt (Kaspar) en Brandt (Johannes).

BRAND VAN SOMEREN (Simon). Zie Someren (Simon Brand van).

BRANDE (Jan van den) of Johan Pieterse van den Brande, zoon van Pieter van den Brande (die zich denkelijk aldus schreef naar den naam van het adellijke huis den Brand bij Breda) en van Johanna de Witte van Bloys, was eerst Rentmeester van het huis van Bergen in Braband, dan in 1574 om de godsdienst gevlugt en door de Spanjaarden van zijne bediening beroofd, zette hij zich te Bergen op Zoom en later te Tholen neder, alwaar hij welhaast tot Burgemeester verkozen werd, en den 23sten Mei 1582 wegens die stad aangesteld tot Gecommitteerden Raad van Zeeland. Hij was een man van deugd, moed en beleid, en werd hierom door de Staten van Zeeland in 1588 gezonden naar Bergen op Zoom, ten einde den Bevelhebber Thomas Morgan, bij de belegering door den Hertog van Parma, met zijnen wijzen raad bij te staan. Loffelijk kweet hij zich van dezen last, zoodat de Hertog eerlang genoodzaakt werd het beleg op te breken.

Hij overleefde dit genoegen niet lang, en stierf den 25sten November 1589 te Middelburg, alwaar hij in de oude Kerk begraven werd. Hij was gehuwd met Sophia van Reezen, bij wie hij vier kinderen verwekte. Zijne zinspreuk was: *Adversa erudiunt* (Leed leert). Er bestaat eene afbeelding van hem in folio gegraveerd door Reinier van Persyn, waaronder men leest:

Zie hier het regte beeld van een opregte Vader
Des Vaderlands, verdrukt door Spaansche tirannij,
Hij werdt van 't Zeeuwsche Hof gekozen tot een rader,
Om door zijn wijzen raad te houden Bergen vrij.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BRANDE (Johannes van den), een Vlissinger van geboorte, legde zich aan de Hoogeschool te Franeker op de Godgeleerdheid toe, en deed, na volbragte studie in 1618, eene reis door Frankrijk, van daar in 1620 teruggekomen, werd hij kort daarna Proponent. Eerst was hij Predikant te Neuzen, waar hij in 1621 beroepen werd en daarna sedert 1625 te Vlissingen. Hier stelde men groot vertrouwen in zijne bekwaamheid in kerkelijke zaken, waarom hij in 1638 afgevaardigd werd op het Zeeuwsch Synode gehouden te Tholen, en in 1651 tot den Coetus te Middelburg, ten einde te beraadslagen over de zaak van Adrianus Bruynvisch, die te Elkerzee beroepen was, doch welke beroeping door de Classis van Schouwen was onwettig verklaard.

Hij overleed den 6den December 1656 en was gehuwd met Elizabet Biscop, bij wie hij onder anderen eenen zoon verwekte. Bij uitersten wil had hij een legaat van 1000 gulden aan de Vlissingsche armen vermaakt.

Zie Vrolikhert, *Vlissings. Kerkhemel*, bl. 104—107.

BRANDE (Cornelis van den), een kleinzoon van Jan van den Brande en van Sophia van Reezen en zoon van Johan Jans Pieterse van den Brande, Schepen en Raad der stad Vlissingen en Rentmeester der geestelijke goederen in Walcheren, en van Petronella van Borssele van der Hooge; omhelsde de krijgsdienst en diende met veel roem in Brazilië. Zoo onderscheidde hij zich als Kapitein bij de verovering van Kaap St. Augustijn onder Lichthart en Johan Gijsseling, terwijl in 1640, toen hij reeds Overste was, zijne stoutmoedigheid bij den togt naar de Allerheilige baai heerlijk uitblonk.

Maar vooral behaalde hij veel roem ten jare 1648, toen hij als Kolonel van een regiment infanterie en Bevelhebber over het leger in den slag van Guarapes of Garacapes eene luisterrijke overwinning behaalde. Later was hij wegens de West-Indische Kompagnie, Kommandant van Hamapacca, Paraiba, Los Marcos enz. Hij overleed den 28 Februarij 1652 na tweemalen gehuwd te zijn geweest. Zijne eerste vrouw, Maria de Meijer, schonk hem twee kinderen; de tweede Maria de Looper, weduwe Daniel Rademacher, bleef kinderloos. Zijne zinspreuk was: *Sonder Godt is 't ydelheidt.*

Op zijn graf in de nu gesloopte oude kerk te Middelburg werd voor hem een eereteeken opgerigt, waarop zijne laatste heldendaad vermeld was. Zijne afbeelding gaat in plaat uit in het koper gebragt door Reinier van Persyn in 4°. Daaronder zijn de volgende dichtregelen geplaatst:

Dit Adelyck gemoet, in Deughden opgewassen
Past op geen vyandts list noch laat zich niet verrassen,
Soo dat bleeck in Brasil, daer hy den vyandt sloegh,
Op Guarapes bergh en uyt den velde joegh.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldend. Zeel.* bl. 142 en 143; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 310, 320, 323, 328 en 329; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1846, D. I. bl. 6.

BRANDE (Jan Pieter van den), Ridder Heer van Cleverskerke, zoon van Cornelis van den Brande en van Maria de Meijer, werd spoedig ter bezorging van 's Lands belangen geroepen. Hij bekleedde namens Middelburg, waar hij Burgemeester was, vele stads- en staats-ambten, en werd later gewoon Afgevaardigde ter vergadering der Staten-Generaal. In 1694 trok hij als Ambassadeur naar Engeland, en werd door den Koning met den titel van Ridder Baronet van het rijk vereerd.

Hij stierf den 28 December 1712 en was tweemaal gehuwd geweest, eerst met Cornelia van der Graaf, en daarna met Aletta Maria de Geer, Wed. van G. Crommon.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 157, D. II. bl. 570.

BRANDE (Mr. Filips van den), zoon van Mr. Filips van den Brande en van Catharina Veth, geboren te Rotterdam, had in 1672 veel van het gemeen te lijden. Destijds toch bevond zich bijna geheel Zeeland in rep en roer, door de vrees dat de Franschen eene landing in dat gewest mogten ondernemen. Zoo als het doorgaans in onstuimige tijden van oorlog en beroerten gaat, werden vele Regenten beschuldigd als met den vijand te heulen. Van den Brande deelde in ruime mate in die verdenking en had zich inzonderheid den haat van de te hoop geloopen Walchersche boeren op den hals gehaald, doordien deze aan van den Brande de schuld toeschreven, dat het wachtwoord, sedert eenige dagen, hun naar gewoonte niet gegeven was. Hij werd door eenige wijven uit zijn huis gehaald, en door de Burgers naar het stadhuis gebragt. De Boeren, die hem den verrader noemden, dit ontwaar geworden zijnde, trokken derwaarts. Bij hunne komst vertoonde hij zich, benevens den Baljuw, aan de puije van het Raadhuis. De muitende hoop, geen gehoor aan de redenen van den Baljuw gevende, drong, in weerwil van de burgerij, die de wacht voor het stadhuis hield, door, en haalde van den Brande gewapenderhand naar beneden. Slepende en slaande voerde men hem, benevens zijne Raadsvrienden, de Burgemeester Le Sage, Brouwer, Vrijbergen, den Pensionaris en den Secretaris Reigersbergen, tot buiten de poort, in eene bierkroeg

bekend onder den naam van *Nadorst.* Toen zond men om Gemagtigden uit de Burgerij, ten einde, nevens hen, de gevangenen te onderzoeken; dit geschiedde op eene ruwe en onbehoorlijke wijze en zeker zou het leven van die mannen groot gevaar hebben geloopen, had niet de Heer van Odijke, door het uitdeelen van eenige penningen onder den dronken hoop, de gemoederen eenigzins tot bedaren gebragt; zoodat men toestond, dat de gevangenen binnen de stad in verzekerde bewaring werden gebragt, vanwaar zij daarna onder borgtogt ontslagen werden. De oproerigen lieten zich echter niet bevredigen, vóór dat Prins Willem III eenige verandering in de Regering gemaakt had, waardoor velen, onder anderen ook van den Brande, uit het Bewind geraakte (1).

Na het overlijden van Willem III, den 19den Maart 1702, ontstond er weder eene hevige beroerte te Middelburg, die niet dan met veel moeite gestild werd. De Kiezers in deze stad, die deel plagten te hebben in de jaarlijksche aanstelling der Wethouderschap, toonde zich zeer gebelgd, dat deze aanstelling in 1702 geschied was zonder hen naar behooren te kennen. Na vele vergeefsche pogingen, om in hun vermeend regt hersteld te worden, besloten zij eindelijk een vertoog, tot staving van hunne voorregten, aan de Stedelijke Regering in te leveren. En toen nu dit den 26sten Januarij geschiedde, waren zij nog niet lang op het Raadhuis, of men ontwaarde daarvoor een geweldige oploop, met het doel om de nieuwe Regering af- en de oude weder aangesteld te krijgen. Het volk binnen dringende geraakte de zaal van het Raadhuis al spoedig vol. Burgemeester van den Brande, ziende wat er gaande was, scheidde onmiddellijk de vergadering, waarop de hollende gemeente zich van het Raadhuis meester ziende, de Regering naar haren zin veranderde, zonder evenwel thans de zoo lang beweerde benoeming der Kiezers te vorderen. Inmiddels had de naar huis gegane Burgemeester van den Brande de meeste burgerij in de wapenen gebragt, onder wier geleide de vroeger van het Raadhuis gewekene Regeerders eerlang met slaande trom weder derwaarts trokken; doch zekere Versluis die tot Raad en Pensionaris aangesteld was, zocht hen dit te beletten; bragt ook zijnen aanhang in het geweer, en maakte zich bovendien met geweld meester van eenige vendels der schutterij. Van den Brande wist intusschen te bewerken, dat de kompagniën door hem in de wapenen gebragt, van de gewekene Regenten, schriftelijk last ontvingen, om, op elk die hun tegenstand bood met scherp te schieten. Aan het hoofd der burgerij tot bij het Raadhuis genaderd, ontmoette hij aldaar een vendel schutters, hetwelk de zijde der herstelde Regenten scheen te houden, doch, ofschoon daartoe gelast, weigerden op hunne medeburgers te schieten. De geweken Regenten, de meeste manschap bij zich hebbende, deden het Raadhuis, hetwelk gesloten was, terstond beklimmen en overweldigen, verdreven de anderen, die omtrent drie uren geregeerd hadden, en namen hunne vorige plaatsen weder in. Ook wisten zij zoodanige heilzame maatregelen te nemen, dat het oproer beteugeld en eerlang de rust hersteld werd.

Van den Brande overleed waarschijnlijk in 1639, bij zijne echtgenoote Apollonia Roubergen nalatende twee zoons.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, bl. 756—758; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 416—418; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 414 en 415; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 218 en 219, D. XVII. bl. 246—250; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRANDELER (Johan Jacob van den), zoon van Mr. Johan van den Brandeler, Hoofd-Officier der stad Dordrecht en Baljuw van de Beijerlanden, en van Alida Petronella van Nievelt, geboren te Dordrecht den 6den December 1791, werd reeds vroegtijdig onderwezen in de gewone wetenschappen, welke eene meer geletterde opvoeding plegen vooraf te gaan, en ook hieronder beoefende hij met goed gevolg de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen. In het jaar 1806 werd hij naar de Latijnsche scholen zijner geboortestad gezonden, waar hij zich met vlijt op het aanleeren der Grieksche, maar vooral der Latijnsche taal toeleide, en van waar hij in 1810 naar de Leidsche Hoogeschool werd bevorderd. Hier wijdde hij zich met grooten lof onder de Hoogleeraren Dionysius Godefridus van der Keessel, Nicolaas Smallenburg, Jan Melchior Kemper en Hendrik Willem Tydeman, aan de beoefening der Regtsgeleerde wetenschappen, en werd, na het verdedigen van eene wel bewerkte en destijds zeer geroemde *Verhandeling over den oorsprong, de lotgevallen en de pligten der Regtsgeleerden* (1), tot Meester in de beide Regten bevorderd. Nu vestigde hij zich als Advokaat in zijne geboortestad, in welken werkkring hij bleef volharden tot dat hij in 1829 tot Regter in de Regtbank van eersten aanleg te dier stede benoemd werd; het was vooral in deze betrekking, dat hij door grondige regtskennis en onkreukbare regtvaardigheid uitblonk. Doch door het hevig toenemen van eene zenuwachtige miltzucht (*hypochondria nervosa*) welke hem reeds vroeger had aangetast, zag hij zich genoodzaakt in 1837 een eervol ontslag uit dien post te verzoeken. Eene plotselijke en hevige beroerte maakte den 24sten September 1847 een einde aan zijn leven, dat weinig vreugde had gekend, dat vol was van teleurstelling en lijden en dat gekenmerkt was door echt Christelijke deugd. Bij zijne echtgenoote Antonetta Wilhelmina Vriesendorp, met wie hij den 4den Maart 1818 gehuwd was, had hij geene kinderen verwekt.

Behalve de Regtsgeleerdheid beoefende hij ook de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunst, in welke laatste hij reeds van jongs af eene groote vaardigheid bezat.

Vele zijn dan ook de gedichten die hij heeft nagelaten; doch slechts twee werden door den druk gemeen gemaakt, namelijk:

Uitboezeming bij het afsterven van den Wel-Eerw. en Zeer Gel. Heer Ewaldus Kist, in leven Predikant te Dordrecht, overleden den 20sten Maart 1822. *Uitgegeven ten voordeele van de Nederd. Gereformeerde Armen.* Dord. 1822 en

Tranen en bloemen op het graf van mijnen vriend den Wel-Edel geboren Heer Mr. Hendrik Melchior Vockestaert, in leven Officier bij de Arrondissements Regtbank te Dordrecht, overleden aldaar den 25sten Febr. 1840. Dord. 1840.

In welke beide stukken een zoo echt dichterlijk gloed doorstraalt, dat het te betreuren is er niet meer dichtvruchten van den bekwamen man zijn in het licht verschenen. In het Letterkundig genootschap *Diversa sed Una* te Dordrecht, waarvan hij in 1816 tot werkend Lid verkozen was, heeft hij aanvankelijk zeer dikwijls uitvoerige stukken voorgedragen; maar later werd hij door zijn gestel verhinderd in dezen kring werkzaam te zijn, gelijk hij ook voor de Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, die hem in 1827 het Lidmaatschap had aangeboden, mogt gerekend worden verloren te zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1827, D. II. bl. 178 en vooral *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den* 15*den Junij* 1848, bl. 30—32, welke wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BRANDENBURG (Johan van) (2), vermoedelijk iemand uit het geslacht van dien naam, dat in de zestiende eeuw in Braband en Vlaanderen in bloei was, vindt men vermeld als Teekenaar van het Verbond der Edelen. Hij werd in 1566 opgeroepen als Afgevaardigde van Namen, om den 4den April van dat jaar te Brussel te komen, ten einde, het verzoekschrift tot afschaffing der Inquisitie der Landvoogdes aan te bieden, doch weigerde om zich naar de zamenkomst van St. Truijen te begeven. Deze weigering geschiedde evenwel niet, omdat hij van de goede zaak afvallig werd; integendeel beloofde hij zijnen bijstand en was ook in 1568 in het leger van den Prins van Oranje, van waar men hem meende tot bijstand van Graaf Lodewijk te zenden. Doch in Augustus werd hij door den Graaf van Hoogstraten tot zijne hulpe geroepen. Meer schijnt er niet van hem bekend te zijn.

Een andere, doch waarschijnlijk van het zelfde geslacht, was Philippe de Brandenbourg, die onder de voornaamste rebellen wordt genoemd en wiens goederen in 1569 waren verbeurd verklaard.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 278; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Groen van Prinsterer, *Archiv.* Tom. II. pag. 59, 63, 154, Tom. III. pag. 243, 280; Gachard, *Corr. de Philippe II*, Tom. I. pag. 458, Tom. II. pag. 99; Le Même, *Corr. de Guill. le Taciturne*, Tom. III. Préf. pag. VII.

---

(1) Dit oproer is door den hiervoor (bl. 136 en 137) door ons vermelde dichter Petrus Johannes Bevonicius, in een komiek heldendicht in 2 zangen bezongen, getiteld: *Georgarchontomachiae sive expugnatae Messopolis libri duo, carmine epico extemporaneo conscripti; Auctore N. Autopte*, waaruit blijkt, dat de Dichter zelf aanschouwer van het oproer geweest is.

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis de origine, fatis et officiis Jurisconsultorum.* L. B. 1814.

(2) Daar hij eenen brief aan Lodewijk van Nassau onderteekende Jo. de Brandenbourg, vermoeden wij dat zijn voornaam Johan zal geweest zijn.

BRANDHOF (Johan Bernard), geboren te Ham in het graafschap Mark in 1738, kwam nog jong zijnde naar de Nederlanden en genoot er het onderwijs in de Schilderkunst van Tako Hajo Jelgersma. Vervolgens zette hij zich als Sieraad- en Behangselschilder te Haarlem neder en vervaardigde vele teekeningen met zwart krijt en Oost-Indischen inkt; doorgaans landschappen voorstellende, met boerenwoningen, schuren en landlieden in hun bedrijf of bij hun vee, onder welke men er aantreft, welke in het geheel niet onverdienstelijk naar de natuur bewerkt zijn.

Hij overleed te Haarlem den 17den Februarij 1803.

Zie de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 199; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 275; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BRANDIS (Gerrit Brender à). Zie Brender à Brandis (Gerrit).

BRANDLIGT (Laurens) geboren te Amsterdam, was Schipper in de beurt van Amsterdam op Rouaan, Bremen en Hamburg in deze betrekking had hij meer dan iemand anders gelegenheid de gronden en stroomen waar te nemen en te leeren kennen. Later werd hij Kapitein in de vaart op Suriname, waarna hij met zijnen zoon Coenraad Brandligt een Reederskantoor oprigte onder den firma Laurens Brandligt en zoon. Een aantal jaren woonde hij te Haarlem als Rentenier en was aldaar zeer geacht en werd ook te Amsterdam als een zeer kundig zeeman erkend. Als vruchten zijner opmerkingen zond hij in het licht:

De Yespiegel waarin de gebrekkigheid van het Ye, de noodzakelijkheid van het Redres en middelen daartoe wordt aangewezen, Amst. 1778, met eene kaart.

Een ander werkje van Brandligt getiteld:

Scylla en Charybdis, behelzende een Project ter verbetering der zeegaten en het vaarwater van Texel en aanwinning van eenige duizend morgen land. Amst. 1780. 8°, met kaarten, werd van zoo veel belang geacht, dat men den 20sten April 1781 eenen brief bij de Staten van Holland inzond, met den voorslag, om het ontwerp van Laurens Brandligt reeds voor eenigen tijd in het licht gegeven, ten einde het Nieuwe Diep en het vaarwater aldaar tot eene bekwame leg- en bergplaats voor oorlog- en koopvaardijschepen te maken, in werking te brengen. Ten zelfden dage nog werd de Stadhouder, Willem V, gemagtigd, om, met aanneming van eenige Heeren uit de Staten alsmede uit Gecommitteerde Raden, het noodige onderzoek daaromtrent te doen, en zulks geraden vindende, het ontwerp in uitvoer en de geheele zaak tot stand te brengen. Hetwelk dan ook later schijnt te hebben plaats gehad en waardoor dus de eerste grondslag is gelegd der later aan het Nieuwe Diep aangelegde kollossale maritime werken.

Hij overleed te Haarlem éénen zoon en ééne dochter nalatende.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 254 en 255; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 146 en 147, uit familiepapieren aangevuld.

BRANDO (Johannes), geboren te Hontenisse in Zeeuwsch Vlaanderen, was Monnik der Cistencienser orde in de abdij van Duins, bij Brugge, waar hij den 13den Junij 1428 overleed.

Hij heeft geschreven een groot werk in drie dikke deelen, getiteld:

Chronodromon a mundi exordio usque ad annum Domini MCDXIV, het welk Aegidius de Roya, een Franschman en Monnik uit de zelfde abdij, verkort heeft. Deze verkorting werd in 1620 door Franciscus Sweertius, onder den titel van

Annales Belgici, opgenomen in zijne *Rerum Belgicarum Annales.* Ook heeft Jakob Meyerus van het werk van Brando veel gebruik gemaakt in het zamenstellen van zijne *Annales Flandriae.*

Zie Sweerti, *Athen. Belgic.*, pag. 162; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 83 en 84.

BRANDON (Jan Hendrik), een Kunstschilder, herkomstig uit Frankrijk, die waarschijnlijk om de geloofsvervolging zijn Vaderland had verlaten, zette zich te 's Gravenhage neder. Hij werd in 1696 Lid van het Kunstgenootschap en was er in 1703 Bestuurder der Schilder-Akademie. Hij was een goed portretschilder, die de afbeeldsels van vele aanzienlijke lieden heeft geschilderd. Zoo prijkte de voormalige Treveskamer op het Binnenhof te 's Gravenhage, waar tegenwoordig de Eerste Kamer der Staten-Generaal hare zittingen houdt, met vier uitmuntende schilderstukken van zijne hand, zijnde de afbeeldsels van Willem I, Maurits, Frederik Hendrik en Willem II, gevolgd naar de originelen, welke op de voormalige besognekamer der Staten-Generaal hebben opgehangen. Doch de fortuin moet hem in de hofplaats niet gunstig genoeg naar zijnen zin zijn geweest, want in 1708 begaf hij zich met der woon naar Utrecht, waar hij in 1716 overleed, eene zeer gebrekkige dochter nalatende.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. I. bl. 293 en 294; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BRANDS (Arnoldus), Brandts of Brants, van Delft, kwam in 1700 als Predikant te Batavia en werd nog in het zelfde jaar naar Ternate beroepen, waar hij zich bijzonder op het aanleeren van het Maleisch toelegde, zoodat hij zich in 1704 in staat vond, in het laag Maleisch te prediken. In 1703 en later nog eens in 1705 werd hij afgezonden om de kerken en scholen op de Noorder-eilanden te visiteren, en deed dat, inzonderheid de laatste reize, met veel vrucht. In 1709 naar Amboina vertrokken, bleef hij aldaar tot in Februarij 1719, toen hij werd beroepen naar Batavia in de Nederduitsche gemeente, doch bij het openvallen van eene plaats in de Maleische kerk moest hij tot die gemeente overgaan, zoo als dan ook reeds in Mei van dat zelfde jaar geschiedde. Wegens zijne bedrevenheid in de Maleische taal was hij een der medewerkers ter verbetering en vermeerdering van Melchior Leydekkers *Maleisch Nederduitsch Woordenboek*, en maakte ook deel uit van de Vereeniging ter vertaling van den Bijbel in het Hoog Maleisch.

Zie Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. St. II. bl. 420, 421, 425, D. III. St. I. bl. 102, 105, D. IV. St. II. bl. 88, 112; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 942, waar echter abusivelijk het jaartal 1822 in plaats van 1722 staat.

BRANDSMA (Pieter). Zie Brantsma (Pieter).

BRANDT (Marinus). Zie Brand (Marinus).

BRANDT (Jan Jansz.) Zie Brand (Jan Jansz.)

BRANDT (Henricus), werd omtrent het midden van 1578 tot vasten Leeraar beroepen te Goes, waar hij de eerste openbare Predikatie hield in het Kruisbroeders-klooster, den 28sten September van dat jaar, doch na er omtrent drie maanden gepredikt te hebben, werd hij door de Regering, op aanraden van de Geestelijkheid, met nog eenige leden ontboden, en eerst met schoone woorden, doch daarna met bedreigingen aangemaand om het prediken na te laten, waaraan hij evenwel niet gehoorzaamde, ofschoon hij zich overigens gematigd en voorzigtig gedroeg, zoo in het verzoeken, om eene kerk voor de Gereformeerden, als in zijne lofwaardige pogingen om allen opstand te dier stede te weren en de beeldenstorming te beletten, waarin hij evenwel bij het volk geen gehoor kreeg.

In de eerste Classikale vergadering van Zuid-Holland, gehouden te Kapelle den 4den Mei 1579, komt hij voor als eerste Predikant van Kruiningen, aan welke gemeente hij schijnt geleend te zijn van de kerk van Middelburg, waaraan hij verbonden was, niet als een gewoon Leeraar, maar misschien als Proponent. Hij was een hoofdig en eigenzinnig man en stond te Kruiningen weinig tot genoegen, en naar zijnen zin, waarom hij alles aanwendde, om van de dienst dier kerk ontslagen te worden. Zonder wettige oorzaak onttrok hij zich aan de Classis, voor de eerste maal in Zuid-Beveland gehouden; nam voor eene reis naar Holland te doen, en, niettegenstaande de Classis hem verzocht dit uit te stellen, opdat door zijne afwezigheid zijne toehoorders niet verachteren zouden, volbragt hij evenwel zijn voornemen, zonder toestemming der Classis, zonder order op zijne dienst te stellen of zonder iets aan zijne kerk te schrijven. Dienvolgens en wegens de gedurige nalatigheid in zijne dienst, niettegenstaande alle vermaningen, werd hij, met advies der kerk van Middelburg, afgezet, en op hoop, dat hij met meer naarstigheid en vrucht op andere plaatsen de kerk Gods zou mogen bedienen, vond men raadzaam hem een behoorlijk getuigschrift te verleenen, waarin zoowel zijne lof, als de reden waarom men hem afzette, werd opgegeven. Dit getuigenis bleef niet zonder goede uitwerking, want kort daarna, namelijk in 1580, werd hij te Zierikzee beroepen. Hij verscheen wegens de Classis van Schouwen op de Synode te Vlissingen, gehouden in het jaar 1581, waar hij Schriba was, en werd in 1586 gezonden naar de Nationale Synode te 's Gravenhage. Nogmaals was hij Lid der Synode van Zeeland, vergaderd te Middelburg, den 1sten Februarij 1591, waar toen de Kerkordening van Zeeland is

opgesteld; even als hij ook naderhand Voorzitter is geweest op de Synode te Tholen, den 20sten November 1602, en weder is gezonden op die van Vere, den 17—27 Mei 1610, alwaar hij, na verslag gedaan te hebben van zijne verrigtingen als een der Gedeputeerde der Synode van Tholen, voor zijne getrouwe diensten is bedankt. Eindelijk werd hij tot Praeses verkoren op de Coetus te Goes in 1615, waar de zaak van Filips van Lansbergen behandeld werd. Hij moet derhalve in kerkelijke zaken, zoowel als in het Predikambt wel bedreven zijn geweest, en tot in zijnen hoogen ouderdom in groote achting zijn gebleven.

Hij heeft in het licht gezonden:

Collatio scripto habita Hagae Comitum A° 1611. Zirixeae. 1615. 4°.

Daar hij boven anderen in kundigheid uitmuntte werd hij te Zierikzee eerst aangenomen tot Rector, naderhand tot superintendent van de Latijnsche scholen.

Zie te Water, *Kort verhaal der Reformatie van Zeel.*, bl. 221, 225—228, 234, 235, 262, 265, 273, 303.

BRANDT (Cornelis), oorspronkelijk geen Hollander, maar die aldaar zijne opvoeding genoten had, was een Krijgsman, die in den oorlog tegen Spanje de Staatsche partij koos, en »om den »winter niet met slapen en hoesten door te brengen zich met »de poezij bezig hield en de dichtkunst beoefende.” Hij zond in het licht:

Himne en l'honneur de la Ville de Leyden. Leyd. 1594, welk hoogst zeldzaam stukje voornamelijk betrekking heeft op het beleg en ontzet der stad Leiden in 1574.

Himne ofte Lofsanck van Hollandt in Duytsch ende Franchoys. Leyd. 1595.

Beide stukken hebben weinig dichterlijke waarde.

Zie Roemer, *het Vijfde halve eeuwfeest wegens het Ontzet der stad Leyden*, bl. 226; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BRANDT (Geeraert), misschien wel een kleinzoon van den voorgaande, was de oudste zoon van Geeraert Brandt en van Baike Jaspers, wie hij geboren werd te Middelburg den 2den October 1594. Hij vestigde zich als Horologiemaker te Amsterdam en was een zeer vernuftig werkman, die mede zonnewijzers en andere mechanische werktuigen en aardige kunststukken vervaardigde, welke zoo ver boven die van anderen uitmuntten, dat de schrandere Renatus Descartes kennis met hem maakte, waardoor Brandt ook vele nuttige onderrigtingen in het beoefenen zijner kunst van dezen Wijsgeer bekwam. Het was door het verkeer met en het onderwijs van dien Wijsgeer, dat Brandt, gedeeltelijk heeft uitgevonden om de klokken, in plaats van met touwen, zoo als vroeger, met eenen ketting te doen bewegen. Ook was hij een der hoofden van den Amsterdamschen Schouwburg en een ijverig beminnaar en kenner van de Nederduitsche Poezij.

Hij overleed den 4den Februarij 1659 en was twee malen gehuwd geweest; eerst den 27sten Augustus 1623 met Neeltje Jeroens, bij wie hij acht kinderen verwekte, van welke de meeste jong zijn overleden, doch een zoon, Geeraert Brandt, die volgt, hem overleefde. Na deze vrouw den 17den December 1644 verloren te hebben, hertrouwde hij in November 1645 met Marretje Ster, die hem geene kinderen schonk.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 373; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 479 en 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 230 en 231; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*

BRANDT (Geeraert), een zoon van den voorgaande en van Neeltje Jeroens, geboren te Amsterdam, den 25sten Julij 1626, leerde in zijne jeugd het horologiemaken bij zijnen vader, doch gaf reeds vroegtijdig blijken, dat hij grooten lust voor de beoefening der Teeken- en Dichtkunde had. Naauwelijks zeventien jaren oud, vervaardigde hij een treurspel *de Veinzende Torquatus*, hetwelk met veel toejuiching ten tooneele gevoerd werd, zoodat daarvan in 1664 eene vijfde druk het licht zag en later nog onder anderen een in 1733. Door dit stuk kwam de jonge Dichter in kennis met den geleerden Kaspar van Baerle (1), die het met een lofdicht vereerde. Brandts, treurspel, dat in onderwerp eenige overeenkomst heeft met Shakespears Hamlet, is, nogthans hoewel krachtig van stijl en uitdrukking, ten uiterste woest, buitensporig, bloedig en ontuchtig, en werd naderhand zelf door den Dichter verworpen. Hij vervaardigde sedert nog eenige andere gedichten, doch trok, nog geen twintig jaren oud zijnde, de algemeene aandacht tot zich, door het opstellen van eene Lijkrede op den Ridder Pieter Cornelisz. Hooft, welke, daags na de begrafenis, den 28sten Mei 1647, door den beroemden tooneelspeler Adam Karelsz. van Zjermes op het schouwtooneel werd uitgesproken. Joost van Vondel, Constantijn Huygens, Reinier Anslo (1) en Kaspar van Baerle, die deze redevoering hadden gehoord, waren opgetogen van verwondering over de zuiverheid en kracht van taal welke er in uitblonken.

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 9 en 10.

In het volgende jaar zong Brandt eenen korten Treurzang op het overlijden van van Baerle, wiens dochter Suzanna, die in verstand en deugd uitmuntte en bovendien eene liefhebster der Dichtkunst was, hem sedert eenigen tijd bekoord had, terwijl zij hem ook niet ongenegen was. Doch Brandts beroep, het horologiemaken, stond haar tegen. Om haar te behagen, leerde hij de Latijnsche taal en oefende zich vervolgens, drie jaren, in de Godgeleerdheid, aan de kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, onder den Hoogleeraar Stephanus Curcellaeus. In 1652 werd hij tot Leeraar der Remonstranten te Nieuwkoop beroepen, waarop Jan Vos deze vier regels maakte:

De Liefde maakte van Quintyn de smit een schilder;
Maar hier aan d'Amstel toont de Min zijn kracht nog milder,
Van een' tooneelpoëet maakt hij een Predikant.
Zo raakt Suzann', hoe kuisch en koud van hart, aan Brandt.

Reeds vroegtijdig maakte Brandt zich als een ijverig voorstander van zijne gezindte bekend, door een werkje uit te geven, onder den titel:

Verlaat uwe eigene vergadering niet. Amst. 1657. 8°, waarin de vraag of een Remonstrant, bij eenen Contra-Remonstrant ter kerke en ten avondmaal mogt gaan, ontkennend werd beantwoord.

In 1660 werd Brandt naar Hoorn beroepen, en zeven jaren daarna naar Amsterdam. In de herfst van 1685 werd hij te Rotterdam zijne kinderen bezoekende door koorts en buikloop aangetast, die hem den 12den October van dat jaar uit het leven rukte.

Hij was tweemalen gehuwd geweest eerst met Suzanna van Baerle, bij wie hij, drie zonen en twee dochters in leven had. Zijne zonen waren Kaspar Brandt, Geeraert Brandt en Joannes Brandt, die allen hier volgen. Zijn oudste dochter Cornelia Brandt, huwde met Frans de Haes, den vader van Joan de Haes, die in 1740 te 's Gravenhage een Levensberigt van hem in het licht zond, en zijn andere dochter met Jacob van Merken, den grootvader der beroemde Dichteres Lucretia Wilhelmina van Merken.

In 1657 begon hij te arbeiden aan de *Historie der Reformatie* waarvan hij eerlang een kort begrip in het licht gaf, onder den titel van:

Kort verhael van de Reformatie en Oorlog tegen Spanje in en omtrent de Nederlanden, tot den jare 1630, *uit verscheide geloofwaardige Geschiedboeken, en Oorsprongelijke stukken onpartijdelijk bijeen gesteld*, den tweeden druk verbeterd en vermeerderd. Amst. 1658. Rotterd. 1660, terwijl in 1663 eene vierde druk verscheen, *Daer nog is bijgevoegd, het Onpartijdigh Chronyxke der Nederlandsche Geschiedenissen so kerkelijk als burgerlijke t' zedert dat jaar* 1600 *tot* 1689. 8°, terwijl in 1730 nog eene vijfde druk het licht zag.

Dit werk was een voorlooper van een grooter over het zelfde onderwerp, waarvan de tien eerste boeken, welke tot aan het jaar 1600 loopen, in 1663 in 8° het licht zagen, onder den titel van:

Verhaal van de herstelling der Godsdienst in en omtrent de Nederlanden met eenige Aanteekeningen. Amst. 1663, doch deze, die slechts het eerste deel moesten uitmaken kwamen in 1671 in 4° te voorschijn, onder den titel van:

Historie der Reformatie en andere Kerkelijke Geschiedenissen in en omtrent de Nederlanden met eenige Aenteekeningen en Aenmerkingen nader oversien, merkelijk vermeerderd en vervolgd tot het jaar 1600. Amst. 1671, met pl. en werden drie jaren later van een tweede deel gevolgd, hetwelk de *Historie der Reformatie*, tot aan het jaar 1618 en de beginselen van de scheuring tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten bevatte. De Noord-Hollandsche Synode viel, over dit tweede deel, klagtig bij 's Lands Staten, »als behelsde het scherpe en hoonende uit druk»kingen, tegen verscheide Predikanten niet slegts, maar zelfs tegen »de Prinsen van Oranje, en daarenboven eenige valschheden.” Zij verzochten niets minder dan dat de stukken welke van Brandts

(1) Zie over dezen ons eerste deel bl 97 en 98.

Historie reeds het licht zagen, bij plakkaat mogten verboden worden, het verleende octrooi ingetrokken, en het uitgeven der verdere deelen verboden; dan de Staten vonden alleen geraden het octrooi, hetwelk zij op het werk verleend hadden, in te trekken, en den schrijver te bevelen: »zig in het schrijven en »uitgeven »van het vervolg zijner Historie, van alle aanstotelijkheid, zo om- »trent de Regeringe als omtrent de Kerk, te onthouden."

De twee volgende deelen, die de geschiedenis der Dordsche Synode bevatten en in het jaar 1623 eindigen, zijn eerst lang na des schrijvers dood in het jaar 1704 uitgekomen.

Bovendien zien nog van Brandt het licht:

Inleiding tot de beschrijving der VI middelste vertoningen van de opkomst der Batavieren, door last der E. E. Borgermeesteren der stadt Amsterdam, op de afkondiging van den eeuwigen vrede, vertoont. Rotterd. 1649. 8°.

Het sluiten der eeuwige vrede tusschen de Doorluchtige Hoogmogende Heeren Staten der vrije Vereenigde Nederlanden en zijne Majesteit van Spanje. Rott. 1649. 8°.

Historie der vermaarde Zee- en Koopstadt Enkhuisen, vervaetede haere herkomste, en voortgangh. Mitsgaders verscheide gedenkwaerdige Geschiedenissen, aldaer voorgevallen uitgegeven met goedvinden van de Ed. Achtbaere Burgemeesteren en Wethouderen der selve stede, door Egbert van den Hoof. Enkh. 1666, 4°. met pl., welk werk, dat in 1747 *met een vervolg vermeerdert door Sebastiaan Centen* voor de tweede maal het licht zag, zeer dikwijls, hoewel ten onregte, gehouden wordt voor het werk van Egbert van den Hoof, die evenwel slechts de uitgever van den eersten druk was.

Verantwoording ter sake van sijne Historie der Reformatie, tegen de beschuldigingen van D. Hendriks Rulaeus Predikant te Amsterdam. Amst. 1676. 4°.

Historie van de Regtspleging gehouden in den Jaere 1618 en 1619 omtrent de dry gevangene Heeren Mr. Johan van Oldenbarnevelt, Mr. Rombout Hoogerbeets, Mr. Hugo de Groot. Rott. 1708. 4°, derde druk Rott. 1723.

Het Leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruiter Hertog, Ridder etc. L. Admiraal Generaal van Hollandt en Westvrieslandt. Amst. 1687. folio met pl.

Dagwijzer der Geschiedenissen. Amst. 1689. 4°.

Poëzij. Amst. 1725. 3 deel. 4°.

Ook bezorgde hij eene nieuwe uitgave van

P. C. Hoofts Nederlandsche Historie en andere werken en van

Vondels Poëzij. 2 deelen 4°, welke uitgaven hij onder anderen deed vergezeld gaan van de levensbeschrijvingen dier vermaarde mannen.

Men heeft Brandt altijd onder de beste Nederlandsche Geschiedschrijvers gerangschikt zoo ten aanzien van zijnen vloeijenden stijl, als van de uitlokkende wijze van verhalen. Niet zelden overtreft zijn stijl, dien van Hooft, welken hij zich ten voorbeeld nam, in deftigheid, sierlijkheid en kracht, en heeft niets van dat stijve puristische en gedrongene, hetwelk de lezing van Hoofts werken wel eens minder welgevallig maakt. Doch werd Brandt vloeijender en duidelijker, er ging ook wel een deel der kracht en beknoptheid verloren, die het onderscheidend kenmerk van Hoofts stijl uitmaakten; en er heerscht in Brandts geschriften zekere wijdloopigheid, die wel eens van den echten, deftigen Historische stijl afwijkt, om in min belangrijke bijzonderheden uit te weiden. Dus is bij voorbeeld het eerste deel zijner *Historie der Reformatie* doorgaans zeer goed geschreven; doch de drie volgende deelen, waarin de geschillen tusschen Arminius en Gomarus, het Dordsche Synode enz. zeer wijdloopig behandeld worden, vervallen wel eens tot drooge Godgeleerde verhandelingen en twistredenen. Ook is het zeer zigtbaar tot welk Kerkgenootschap hij behoorde en bij zijne beoordeeling van zaken en personen, waar het de kerkelijke twisten in ons Vaderland, bijzonder de jaren 1618 en 1619 geldt, is het wel noodig wat hij boekt aan een onpartijdige historische kritiek te onderwerpen. Hooger vlugt nam zijn stijl in de Levensbeschrijvingen van de Ruiter, Hooft en Vondel, die dan ook ten huidigen dage nog onder ons in hooge achting staan. Zijne dichtstukken, en daaronder zelfs de zoo genaamde gelegenheidsgedichten, zijn krachtig, deftig, zinrijk, en, ofschoon hij uit de schriften der ouden en die zijner beroemde tijdgenooten naauwkeurig opteekende, wat hem bijzonder behaagde, toch oorspronkelijk. In het bijschrift muntte hij voornamelijk uit, zoodat men vaak niet wist, wat daarin meer te bewonderen of het zoetvloeijende der woorden, of het zinrijke der gedachten. Niettegenstaande hij, hoewel minder dan Huygens, door den geest zijner eeuw medegesleept werd, om het valsch vernuft ook zijnen tol te betalen in beuzelachtige naam- en woordspelingen, komt hem evenwel eene eervolle plaats toe onder de Nederduitsche dichters van den eersten rang.

Zijn portret gaat onderscheidene malen in plaat uit, onder anderen eens door Pieter van Gunst en eens door Pieter Schenck, beide in 4°. ook treft men het aan in Pars, *Naamr. der Batav. of Holl. Schrijvers*, bl. 220. Onder het eerste leest men de volgende regels van Arnold Moonen:

Wat man verheeldt dees prent? den Kerkhistorischrijver
Met zijn geslepen brein en zedigheid en ijver;
Den Vrededichter die ten dienst van 't vrye landt
De vlugge veder voert: den arbeidsamen Brandt.

Zijne zinspreuk was: *Omnibus* (voor allen).

Zie *Négociations de M. le Comte d'Avaux*, Tom. I. pag. 51 et 52; Pars, *Naamr. der Bat. of Holl. Schrijv.*, bl. 220—224, 405—409; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 373, 374; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 674, St. III. bl. 228—230; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 520 et 521; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 931—940; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 71—74; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 342—346, 388—392, 407; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. bl. 39 en 40, A. 262 en 263, D. IV. St. I. bl. 74 en 75, St. II. bl. 211 en 212, 463, 665 en 666, D. V. bl. 209; *Biogr. Nation.*; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, I. bl. 7, A. bl. 142; *Biogr. Univ.*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 100, 101, 229, 249, 298, 367; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRANDT (Johan Arnold), geboren te Deventer, doch opgevoed te Kleef, trok, na zijne studien volbragt te hebben in 1673 met het keurbrandenburgsche gezantschap naar Moscovië. Bij zijne terugkomst in 1680 werd hij Hoogleeraar in de regten te Duisburg, alwaar hij den 26 Mei 1691 overleed, hebbende, naar men wil, door al te ijverig studeren zijn leven verkort.

Van hem heeft men:

Purgatio veteris juris.

Henricus Christianus Hennin heeft na zijnen dood zijne *Muskovische Reisbeschrijving* Utr. 1703 en 1707 in 2 deelen 8°. in het licht gezonden.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BRANDT (Karsten), een Hollandsch scheepstimmerman, werd in of vóór het jaar 1668 door Czaar Alexis naar Rusland gelokt en bouwde met anderen aan de Oca schepen. Daarna werd hij naar Astracan gezonden, om aldaar of elders voor de vaart op de Wolga en de Kaspische Zee meerdere schepen te vervaardigen; doch ongelukkig geworden door den opstand der Donsche Kozakken, keerde hij alleen naar Moskow terug, waar hij als Schrijnwerker den kost won, later werd hij door Peter de Groote, naar Petersburg ontboden, ten einde eene door dezen op het lusthof Ismaëlof gevonden en vroeger door Brandt vervaardigde boot voor het varen gereed te maken en dan te besturen. Hij kalefaterde dit scheepje, bragt er mast en zeil in, tuigde het verder op, en zeilde en laveerde daarmede in de Jauza voor het oog van den verwonderde Prins, die spoedig in de boot sprong en eerlang het roer ter hand nam.

Van die tijd af legde Peter er zich vooral op toe, om den scheepsbouw in zijn land aan te moedigen, ten welke einde hij eene nieuwe werf deed aanleggen en onderscheidene scheepstimmerlieden uit Holland naar Rusland ontbood. Hoewel Brandt reeds in Junij 1691 overleed, bragt dit daarin echter geene verandering te weeg en het herstellen en optuigen van die kleine boot was dus de eerste kiem, waaruit Ruslands zeemagt eindelijk is voortgekomen, waarom Peter haar dan ook te regt in latere jaren noemde: *de kleine grootvader van vele groote nakomelingen.*

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en Zaand.* D. I. bl. 37—42, D. II. bl. 97.

BRANDT (Kaspar), oudste zoon van Geeraert Brandt en van Suzanna van Baerle, werd geboren te Nieuwkoop, den 25 Junij 1653. Toen zijn vader van hier naar Hoorn verplaatst was, oefende hij zich aldaar in de Latijnsche taal en verdere

letterkunde, onder het opzigt van den Rector Johannes van Briemen; hetwelk hij met geen minder ijver te Amsterdam voortzette, toen zijn vader aldaar in 1667 van de Remonstrantsche gemeente tot haren Leeraar geroepen was. Bij den Conrector Johannes Pontinus geplaatst, kweet Kaspar zich met zulk eene naarstigheid, dat hij, na verloop van negen maanden, met den eersten prijs in de hoogste schole onder opzigt van den Rector Hadrianus Junius overging, en in de lente van het volgende jaar 1669, uit die school tot de oefening van verhevener wetenschappen en het hooren der Akademische lessen bevorderd werd. Waarop hij zich, onder den Hoogleeraar Filips van Limburg, aan de Kweekschool der Remonstranten, in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid oefende, tot dat hij, ten jare 1675, na een behoorlijk examen, bekwaam geoordeeld werd, om het predikambt uit te oefenen.

Kort daarna werd hij tot Predikant in de Remonstrantsche gemeente te Schoonhoven beroepen; van waar hij, na er drie jaren zijne bediening met groote stichting en getrouwe vlijt waargenomen te hebben, in 1678 naar Hoorn werd verplaatst. Hier verbleef hij tot in October 1679, toen hij zich liet overhalen om de gemeente van Warmond te bedienen; waartoe hij te gereeder overging, uithoofde hij te Hoorn aanhoudend ziek was. Van Warmond werd hij in 1682 naar Alkmaar en, na aldaar slechts weinige maanden verbleven te zijn, in September 1683, met eenparige stemmen te Rotterdam beroepen. Eindelijk gaf hij, na eerst in November 1685 voor eene beroeping naar Amsterdam bedankt te hebben, in Julij des volgenden jaars aan het verlangen van die gemeente gehoor, en bediende zijn ambt, voor zoo verre het zijn zwakke ligchaamsgesteldheid toeliet, in alle opregtheid, met kracht en ijver de menschen tot deugd en geloof aansporende, tot het einde zijn levens, zijnde den 5den October 1696.

Driemalen was Brandt getrouwd. Zijn eerste vrouw was Sara Zwaardekroon, met wie hij den 11 Augustus te Warmond huwde, en die hem vier kinderen schonk. Zij overleed den 23 Julij 1688 te Rotterdam. In 1686 trad hij ten tweedemale voor het echtaltaar te 's Gravenhage met Leonora Tongerloo, welke den 9den December 1689 te Amsterdam stierf, nadat zij hem eenen zoon gebaard had. Zijne derde vrouw, die hij den 5den Maart 1691 te Amsterdam huwde, was Agatha Taats, bij wie hij geen kinderen heeft verwekt.

Kasper Brandt was een man van diepe geleerdheid, zachtzinnig van aard en van een gezellig verkeer. Hij was een uitmuntend Prediker; kenners roemen nog zijn leerredenen als tot voorbeelden kunnende strekken van eene oordeelkundige predikwijze voor godsdienstleeraren, die den arbeid van vroegere Godgeleerden dienstbaar weten te maken aan den behoeften van de tegenwoordigen tijd. Ook muntte hij als geschiedschrijver uit en hij heeft groote eer ingelegd met zijne Nederduitsche gedichten, meest uit gelegenheidsverzen bestaande, doch waarin, vooral in zijne Lijk- en Grafdichten, de regte toon heerscht. In zijne *Christelijke Bespiegeling van 't laatste oordeel* treft men vele stoute en krachtige uitdrukkingen aan. Als Latijnsch dichter verhief hij zich echter niet boven het middelmatige. Zijne uitgegevene werken zijn:

Vijfendertig Predikatien, Rott. 1680 in 4°.

Eenentwintig Predikatien, Amst. 1705 in 4°.

Bede en Boetstoffen in XI Predikatien Amst. 1707 in 4°.

Het volmaakte Gebed des Heeren in X Predikatien, Amst. 1709 in 4°.

Historia vitae Jacobi Arminii, Amst. 1724. 8°.

Poezij, Amst. 1708. 8°, later herdrukt met die van zijnen broeder Joannes Brandt; Amst. 1724 en 1726. 2 deelen 4°.

Leven van Huig de Groot, vervolgd door Kattenburg, Amst. 1730. 2 deelen met platen, folio.

Zijne afbeelding gaat in plaat uit gegraveerd door Pieter Gunst en een ander gegraveerd door Houbraken.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.* pars V. pag. 228; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.* D. II. bl. 135—138; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. I. bl. 379, 380, 386; Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. IV. St. II. bl. 213; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.* Tideman, *de Remonstr. Broeders*. bl. 53, 141, 209, 210, 229, 242, 248, 368; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRANDT (Gerraert), een broeder van den voorgaande en derde zoon van Geeraert Brandt en Suzanna van Baerle, werd geboren te Nieuwkoop den 6den April 1657. Reeds vroeg vertoonden zich in hem de blijken van een wakker verstand en bevatbaren geest, hetwelk zijne ouders aanspoorde om hem eerst te Hoorn, werwaarts zijn vader in 1665 beroepen was, en naderhand te Amsterdam, waar hij zich in 1667 heen begaf, ter Latijnsche school te bestellen. Hij bevlijtigde zich daar zoodanig, dat hij reeds in 1670, dus nog slechts 13 jaren oud zijnde, bekwaam was om de Akademische lessen bij te wonen. Hierna oefende hij zich omtrent acht jaren in de Kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, onder den beroemden Filips van Limburg, in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, ten einde zich tot het predikambt bekwaam te maken; terwijl hij bij de kennis der Latijnsche ook die der Hebreeuwsche, Fransche, Italiaansche en Engelsche talen voegde, zonder evenwel zijne moedertaal te verwaarlozen; want op het voetspoor van zijnen broeder Kaspar Brandt wendde hij alle vlijt aan in het Nederduitsch zijnen stijl in het spreken en schrijven, naar de beste Nederduitsche schrijvers te rigten en te beschaven. Ten einde zich nu daarin te beter te oefenen, zette hij zich aan het vertalen van eenige Latijnsche, Fransche en Engelsche verhandelingen, onder anderen van het werk van Petrus Heylin, Kapellaan van Karel I Koning van Engeland, *Historie van de vijf artykelen, of een verklaring van 't gevoelen der Westersche Kerken, en in 't byzonder van de Kerk van Engelandt in de vijf verschilpunten, hedendaagsch overgehaelt onder de naam van Arminianery.*

Weinige jaren daarna ondernam hij, om zich nog beter in de Nederlandsche stijl te oefenen en om aan veler vrienden verzoek te voldoen, de geschiedenis zijns vaderlands van 1674 en 1675 en gaf die onder de Letters V. T. V. in het licht onder den titel van:

Tweejarige Geschiedenissen, voorgevallen in de jaren MDCLXXIV en MDCLXXV, Amst. 1678. 4°, welk werk door alle liefhebbers van waarheid en vrijheid, met bijzonder veel genoegen, gelezen werd.

In het jaar 1678 werd hij, na behoorlijk onderzoek, tot de kerkdienst bekwaam geoordeeld en hij liet alom zijne predikgaven hooren, die zoo behagelijk waren, dat hij binnen twee maanden na zijn examen tot Predikant te Schoonhoven beroepen werd, welk beroep hij aannam onder voorwaarden, dat hij, volgens een aloud gebruik bij de Remonstrantsche broederschap, nog drie of vier maanden, ten dienste der curatele blijven zou om de herderlooze gemeenten ten dienste te staan en alleen Proponentstraktement zou genieten, tot dat zijn eerste dienstjaar om was. Het duurde ook niet lang, of hij werd verpligt aan deze voorwaarden te voldoen, want daar de Remonstrantsche gemeente te Dockum toen herderloos was, kreeg hij bevel, om haar gedurende den winter te bedienen. In Maart 1679 in zijne gemeente van Schoonhoven gekomen, trad hij aldaar in bediening en nam zijn ambt met groote ernst en zedige vrijmoedigheid waar, zoo dat hij er groot genoegen gaf en veel toeloop kreeg, welke naderhand nog vermeerderde te Rotterdam, werwaarts hij in 1680 met eenparige stemmen beroepen werd. Niettegenstaande die van Schoonhoven in de vergadering van Mei 1680 daar tegen opkwamen, dewijl Brandt nog geen drie jaren in hunne gemeente gestaan had en deze daardoor groote schade zou lijden, werd dat beroep door de Broederschap toegestaan en hij vertrok naar Rotterdam. Hij bezat eene buitengewone welsprekendheid, welke ook welhaast in vele andere steden beroemd werd en alle soorten van menschen en gezindheden onder zijn gehoor lokten, zonder dat zulks hem in het minst tot hoovaardigheid verleidde, want hij bleef bij zijne gewone nederigheid en zedigheid. In Augustus 1683 werd hij uitgenoodigd wekelijks eene Theologische onderwijzing te doen. Hij nam dit aan en wegens den grooten toeloop moest dit weldra in de groote kerk geschieden. Niet lang echter was het hem vergund daarmede voort te gaan, want hij overleed reeds den 21 December van dat zelfde jaar, bij zijne echtgenoote Elisabeth Verduin twee kinderen nalatende, die hunnen vader niet lang overleefden.

Behalve de reeds hier boven genoemde werken, zien van hem het licht:

Twee en dertig Predikatien, Rott. 1685. 4° tweede druk 1698. 4°

Een en twintig Predikatiën, Rotterd. 1694. 4°.

Tien Predikatiën over verscheide texten der Heilige Schrifture, Rotterd. 1764. 4°.

Ook werden in 1724 nog *twee Predikatiën* van hem gedrukt, achter de *Lijkrede van Johannes Minnaeus* op hem.

Voorts werden nog zijne *Theologische lessen*, die hij in het latijn had geschreven, uit zijn eigen handschrift in het Nederduitsch vertaald en door den druk gemeen gemaakt.

Behalve door zijne werken, werd zijne gedachtenis vereeuwigd door eenen te zijner eer geslagen penning, welks voorzijde met

zijn borstbeeld prijkt. Bovendien gaan er drie afbeeldingen van hem in prent uit, als: één zonder naam in folio; één door J. van Munnickhuysen in 4°, en één door A. van Buysen mede in 4°, onder een daarvan leest men de volgende zes regels van Joachim Oudaan.

Soo siet men Gerard Brandt, den tweeden van dien naam,
Een naam met liefde in 't hert, met eer in alle monden:
Hoewel den eeren-prijs, die haaren roem bestaan,
Onmooglijk nae verdienste op Aarde werd gevonden:
En schoon men trof hem min in omtrek, dat's geen nood;
Men heeft zijn schaduw zelfs gedoodverwt na den dood.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.* D. III. bl. 186 en 187; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V. pag. 228; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. I. bl. 379, 380, 386; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; Tideman, *de Remonstr. Broeders.* bl. 53, 141, 142, 298, 369; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 165.

BRANDT (Johannes), de jongste broeder der beide voorgaanden, geboren te Nieuwkoop den 6 Julij 1660, moet reeds in zijne jeugd blijken van goeden aanleg tot de studie hebben gegeven, want in de Groote vergadering der Remonstrantsche Broederschap van 1674 werd zijn vader verzocht, »hem als een jongman van zeer goede »hope mede in de Theologie op te trekken, met presentatie, om »hem als alumnus aan te nemen; terwijl die van Amsterdam, ter »vergelding van 's vaders goede en groote diensten in het schrijven »van de *Historie der Reformatie*, presenteerden hem tot hunnen »alumnus aan te nemen." Na met lof zijne studie voleind te hebben, werd hij in 1781 bij de Remonstrantsche Broederschap tot Proponent aangenomen. Eerst nam hij bij leening de predikbeurten te Tiel ruim zeven weken waar, doch werd in het volgende jaar te Warmond, in 1683 te Hoorn, in 1684 te 's Gravenhage en eindelijk in 1696 te Amsterdam beroepen, waar hij den 13 Januarij 1708 overleed. Hij was gehuwd met Wilhelmina Klopper, bij wie hij acht kinderen verwekt had, en onder anderen eene dochter Suzanna Wilhelmina Brandt, die den 1sten Julij 1716 huwde met Jakob van Merken, waardoor hij de grootvader was van de beroemde dichteres Lucretia Wilhelmina van Merken.

Van Johannes Brandt zien de volgende werken het licht:

Leven en dood van Maria Stuart, Koninginne van Engeland, met de Lijkreden, Amst. 1695. 4°.

Vier Predicatiën, ieder bijzonder gedrukt, Amst. 4°.

Predicatie over 't Jubeljaar, 1700 Amst. 1700. 4°.

Mengeldichten, Amst. 1701. 8°, met die van zijnen broeder Kaspar, bij elkander gedrukt, Amst. 1724 2 deelen 4°.

Clarorum virorum Epistolae centum ineditae, de vario eruditionis genere; ex musaeo Jani Brandt, Amst. 1702. 8°.

Brieven en gedichten gewisselt met A. Moonen, 4°.

Verantwoording tegen Leydekker, Amst. 1705. 4°.

Leven van den Apostel Paulus of twee en dertig Predikatien over het voornaamste werk van zijn Apostelschap, Amst. 1724. 4°.

Ook Johannes Brandt oogstte als kerkelijk redenaar roem in. Zijne gedichten, hoewel minder verdienstelijk dan die zijns broeders, hebben op sommige plaatsen natuurlijke en fraaije dichterlijke schilderingen. Er bestaan onderscheidene portretten van hem als door Pieter van den Berge en Pieter Schenk in folio, door Houbraken en M(aria d(e) W(ilde) in 4°. Zijne spreuk was *Non inferiora secutus* (Niet het mindere moet nagevolgd worden).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Saxe, *Onom. Liter.* Pars V. pag. 458; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.* D. II. bl. 135—138, Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. I. bl. 379, 380, 386; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; Abbing, *Geschied. der Stad Hoorn* B. bl. 93; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846. D. I. bl. 356; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 65, 229, 249, 369; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRANDT (Jonkheer Hermanus Franciscus van den). Zie Brant (Jonkheer Hermanus Franciscus van den).

BRANDT (Albertus Jonas), zoon van Jan Hendrik Brandt en van Maria Charlotta Wolfgang, geboren te Amsterdam, den 22sten November 1787, was tot zijn twintigste jaar bezig in den Boekhandel en Boekbinderij van zijnen vader, doch ontving inmiddels onderwijs in het Teekenen van den Bloemschilder Jan Evert Morel, en toen deze in 1808 overleden was, kwam Brandt, die de Schilderkunst boven het beroep zijns vaders verkoos, als leerling bij den uitmuntenden Bloem- en Fruitschilder Georgius Jacobus Johannes van Os, onder wiens opzigt en geleide hij, ongeveer twee jaren, naar het leven teekende. Nadat zijn Meester zich in 1810 naar Frankrijk begeven had, zocht Brandt zich verder door eigen oefening te bekwamen en zette zijne studiën vlijtig voort en wel met dat gevolg, dat hij op de Tentoonstelling te Amsterdam in 1813 eene teekening naar een Meesterstuk van Jan van Huysum leverde, dat de algemeene bewondering wekte. In het volgende jaar ondernam hij het schilderen met olieverw en behaalde toen bij de Maatschappij *Felix Meritis*, den gouden Eerepenning, wegens eene schilderij met *onderscheiden dood wild levensgroot* en in 1816 eene dergelijke prijs medaille wegens een *Fruitstuk*. Daar zijn talent nu gevormd en naar verdienste bekend werd, beijverden de kunstliefhebbers zich om hunne kabinet en kunstboeken met schilderijen en teekeningen van zijne hand te verrijken. Doch slechts kort mogt hij het genot van zijnen verworven roem hebben, want eene uitteerende ziekte maakte in Februarij 1821 reeds een einde aan zijn wel besteed leven.

In 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem:

Eene vaas met een aantal bloemen,

en in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

Een Bloem- en Vruchtenstuk, waarmede hij in 1816 den gouden eerepenning behaalde.

Zijn portret komt voor in het *Studie-Prentenboek van* J. E. Marcus.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1814. D. II. bl. 414, 1817. D. I. bl. 14, 1821, bl. 147; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 286 en 287; Immerzeel, *Levens en werken der Nederl. Kunsts.*

BRANDWIJK VAN BLOCKLANDT (Anna van), meestal onder den naam van Anna van Bloklandt voorkomende, was de oudste dochter van den Dordschen Burgemeester Pieter van Blocklandt, en zeer ervaren in de Muzijk. Haar huwelijk met Mr. Cornelis Boy, Advokaat-Fiskaal en Procureur-Generaal van Holland, Zeeland en Friesland werd door de voornaamste Dichters van dien tijd bezongen.

Nicolaas Ruysch zeide aangaande dit huwelijk:

Als Anna wierd de Bruyt met aller Mannen-bloem,
En Boy wierd soet gehecht aen aller Maeghden-roem,
Wiert my de Geest vervoert, om twee volmaeckte menschen
Met eenigh soet gedicht volmaeckte vreughd te wenschen:
Maer 'k dacht, waertoe gedicht? 't is best u rijm gespaert
Terwijl Apollo selfs nu met Minerva paert.

Johan van Beverwijk droeg haar het eerste boek zijner *Wtnementheyt des Vrouwelicken Geslachts* op.

Zie dat werk bl. 3—8, 280 en 281; de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 289 en 290; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.* D. III. bl. 74; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 146 en 147.

BRANGER (Cornelis Ignatius), werd kort na de omwenteling van het jaar 1795 gekozen tot Lid van de Vergadering der Provisioneele Representanten des volks van Holland, en spoedig daarop benoemd tot Lid der Commissie ter overweging of er eene heerschende Godsdienst zijn zou. Later geplaatst in het Committé van Koophandel en Zeevaart deed hij, als zoodanig in 1796 een voorstel, strekkende ten betoog van de noodzakelijkheid om middelen uit te denken, tot herstel van 's Lands koophandel en zeevaart en toonde zich daarin eenen bijzonderen voorstander van den vrijen handel. Na de omwenteling van 22 Januarij 1798 was hij een der 23 leden der Nationale vergadering die vrijwillig hun afscheid namen, doch na die van 12 Junij van dat zelfde jaar kwam hij op de nominatie waaruit de vijf Leden van het uitvoerend Bewind moesten gekozen worden, en in 1802 werd hij Lid van het Departementaal Bestuur van Holland.

Zijn portret, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in het *de Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVII. bl. 8.

Zie dat werk D. XXXI. bl. 256, 259, 268, D. XXXV. bl. 90, 112, 134; D. XXXVII. bl. 8, D. XXXVIII. bl. 311; D. XXXIX bl. 135;

D. XL. bl. 141, D. XLIV. bl. 263; van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1802 D. VI. bl. 31.

BRANT (Jan Jansz.) Zie Brand Jan Jansz.)

BRANT (Jonkheer Hermanus Franciscus van den) of van den Brandt, door sommigen verward met Gerardus Hermans van den Brande, heeft zich doen kennen als Tooneeldichter door:

Bela, Prins van Hongarijen. treursp. Amst. 1678. kl. 8°.

Het verwarde Sothuys van Antwerpen. Amst. 1678. kl. 8°. met ééne pl.

Hellevaart van den Grooten Vizier, klucht. Amst. 1684. kl. 8°.

Korte Beschrijving van den Triumph-Arken enz. 1685. 8°.

Eertijds, Maer en Tegenwoordig, klucht. Amst. 1689, herdrukt door F. A. Snellaert in Willems *Museum.*

Brant behoorde tot de Fransche school, doch zijne verzen zijn stroef en bijna onverstaanbaar. Zijne kluchtspelen verdienen de voorkeur.

Zie *Naemr. Tooneelspel door Mr. J. van der Marck*, N°. 819—821; *Catal. van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden* D. I. bl. 65; *Bijvoegsel tot die Catal.* bl. 35; *Belgisch Museum, voor* 1845, bl. 309, 310, 351—353; uit partikulieren berigten aangevuld.

BRANTEGHEM (Willem van) zoon van Jan van Branteghem, Baljuw en Ontvanger van Borssele in Zeeland, geboren te Aalst, op het einde der vijftiende eeuw, werd Monnik in het Karthuiser klooster te Kiel, bij Antwerpen en stierf waarschijnlijk omtrent het midden der zestiende eeuw. Hij heeft door den druk gemeen gemaakt:

Eenige tweeregelige verzen aan het hoofd van de *Viola animae* van Pieter Dorlandt, in 1533 te Antwerpen in 12°.

De preparatione ad Mortem. Lovan. 1542 12°.

Een gheestelijck Boomgaert van dije oude ende nieuwe vruchte der Bruyt Christi; met sommighe figueren van dat beghiensel der werelt ende gheheel dat leven Christi met bediedinghen bij elke figuere ghestelt. Item nogh andere figueren van diversche Sancten ende Sanctinnen bekend toegeschiet, geroepen, gerechtverdicht, ende eerlyck ghemaekt van Gode met andere materiën een Christenmensche aengaende, met lofseggingen, bedingen; en andere goede informatien daertoe dienende wt die heylighe schrifttuere getrocken. enz. Antw. 1535. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRANTIGAM. Zie BRAUTIGAM.

BRANTSEN (Henrick Willem) zoon van Henrick Brantsen en Alida Everwijn, geboren in 1704, werd in 1722 aangesteld tot Secretaris van Arnhem. Het nuttig gebruik van zijne bekwaamheden veroorzaakte dat hij in 1740 tot Secretaris van het kwartier Veluwe bevorderd werd, waarbij in 1751 gelijke bediening bij de Gedeputeerde Staten van het zelfde kwartier aan hem werd opgedragen.

Bijzonder vele diensten bewees hij aan het kwartier ten opzigte van de geldmiddelen, en lag den grond, om die uit den deerlijk vervallen toestand, waarin zij in 1748 waren, te brengen tot den voordeeligen staat, waardoor dit kwartier later boven anderen van Gelderland uitstak.

Hij overleed den 29sten November 1789 en was gehuwd aan Johanna Elisabeth de Vree.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BRANTSEN (Mr. Gerard), vermoedelijk een zoon van den voorgaande, Burgemeester van Arnhem en wegens Gelderland zitting hebbende in de Algemeene Staten, werd in 1782 als Minister Plenipotentiaris naar het Fransche Hof gezonden, om, nevens den Ambassadeur Matthijs Lestevenon van Berkenrode, de aanstaande vredesonderhandelingen bij te wonen. Zij sloten dan ook te Fontainebleau, den 10den November 1784, een verdrag met het Fransche Rijk en den 8sten November 1785 met den Keizerlijken Gezant de Graaf de Mercy Argenteau. Eerst deelde bij een wijl in de gunst der Patriotten, doch geraakte later bij hen in verdenking alsof hij geheime kunstenarijen in het werk stelde ten einde de Koning van Frankrijk en de Staatsdienaren te misleiden, en hun onregtmatige denkbeelden van 's Lands regeringsvorm en de ware bedoelingen der Patriotten te geven, waardoor Frankrijk draalde met ons, volgens zijne belofte, bijstand te verleenen. Na de omwenteling van 1787 uit Frankrijk herwaarts opontboden, werd hij in 1794 met Mr. Ocker Repelaer, Lid van den Oud-Raad der stad Dordrecht, in Gezantschap afgevaardigd, eerst naar 's Hertogenbosch, om, met de Commissarissen en den Generaal van het Noordelijke leger, inmiddels eene schorsing der vijandelijkheden te bewerken en vervolgens naar Parijs te trekken, ten einde met het Fransche Staatsbestuur over den Vrede te handelen, waarin zij echter niet naar wensch slaagden; door de daarop gevolgde revolutie in het begin van 1795 verviel geheel het doel hunner zending en zij kwamen later herwaarts terug.

Brantsen werd voorts in 1801 tot Lid van het Staatsbewind gekozen, in de Commissie van Binnenlandsche Zaken geplaatst, en in 1803 met Jan Bernd Bicker en M. van der Goes naar Brussel afgevaardigd om den Eersten Consul van Frankrijk bij diens komst aldaar te begroeten, van wien hij in 1804, toen de Consul Keizer geworden was, de Ridderorde van het Legioen van Eer ontving. Later was bij weder Extra-Ordinair Envoyé en Minister Plenipotentiaris te Parijs, en in 1806 een der vijf Afgevaardigden tot de onderhandeling om Lodewijk Napoleon tot Koning van Holland te verheffen, welke Vorst in 1808, toen er eene uitwisseling van decoratiën tusschen Beijeren en Holland plaats had, een der Beijersche Ridderorden voor Brantsen bestemde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. IV. bl. 19, 322, D. V. bl. 256, D. VI. bl. 5, 25, D. VIII. bl. 213—222, D. IX. bl. 307, D. XV. bl. 106, 108, D. XX. bl. 74, D. XXVII. bl. 332, D. XXX. bl. 99, D. XLIV. bl. 120, 132, D. XLV. bl. 220, D. XLVI. bl. 15, 17; Zillesen, *Geschied. der Vereen. Nederl.* D. III. bl. 110; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1802, D. II. bl. 257; Lodewijk Bonaparte, *Geschiedk. Gedenkst.* D. I. bl. 107, 203, D. II bl. 221; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 420, 520, 535; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XII. bl. 262.

BRANTSMA (Pieter), ook wel abusivelijk Brantsma gespeld, zoon van Gerardus Samuel Brantsma en van Everdina Vigeri, geboren te Dockum, den 10den October 1751, werd, na zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid te hebben toegelegd, bij gelegenheid van het tweede eeuwfeest, met bijzondere plegtigheid, of, zoo als men het noemt, met den Kap, tot Meester in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *ten betooge, dat het regt van de Hooge Regering en van enkele burgers alleen ten gevolge van nalating van het te gebruiken niet verjaart* (1). In 1780 tot Raadsheer in het Hof van Friesland gekozen, overleed hij den 15den December 1788, bij zijne echtgenoote Anna Catharina Odilia van Bronkhorst, nalatende een zoon Gerardus Samuel Brantsma, in leven Regter ter Instructie bij de Regtbank van eersten aanleg te Leeuwarden, aldaar overleden den 30sten Maart 1823.

Brantsma was een zeer geleerd man en ondersteunde Petrus Wierdsma mede in de uitgave der *Oude Friesche wetten, met eene Nederduitsche vertaling en ophelderende aanteekeningen.* Kamp. en Leeuw. 1782 2 deelen 4°.

Zie *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIV. bl. 275; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 42; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec*, pag. 420; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 307—311, uit familiepapieren aangevuld.

BRAS (Adriaan), Kapitein ter Zee, te Enkhuizen thuis behoorende, had deel in den togt naar Gibraltar onder den Admiraal Heemskerk in 1607, en had bevel om met den Vice-Admiraal Alteras den Spaanschen Vice-Admiraal aan te grijpen. Beiden evenwel kwamen te laat, en de Spaansche Vice-Admiraal werd door andere schepen in den brand geschoten.

In 1617 was hij een der Nederlandsche Zeehelden, die, volgens zijne Instructie hem te Hoorn gegeven, de Algerijnsche zeeroovers beletteden de Nederlandsche koopvaarders te benadeelen; nemende en verbrandende, onder het Opperbevel van Mooi Lambert, onderscheidene Algerijnsche vaartuigen. Later schijnt hij zich aan de Zeedienst te hebben onttrokken, althans in 1665 komt hij voor als Koopman te Hoorn, en wordt genoemd als iemand in de zaken van het Zeemanschap en oorlog te water zeer ervaren, waarom hij in aanmerking kwam om tot zeeraad benoemd te worden.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 398 en 399; (Brandt) en Centen, *Hist. van Enkhuizen; Nassausche Laurencrans* bl. 207 en 208; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Beeloo, *Noordholl. en de Noord-hollanders* bl. 384.

(1) *Dissertatio inauguralis, De jure summorum Imperantium et Civium singulorum per solam usus intermissionem non pereunti.* L. B. 1775.

BRASSEMARIJ (Willem), met den bijnaam van Strijker, was een Schilder, die alleen bekend is door een schoorsteenstuk, hetwelk op de voormalige Assurantiekamer van het stadhuis, thans Paleis, te Amsterdam gevonden werd en in 1657 geschilderd is. Het stelde voor:

Theseus het garenkluwen, dat hem uit den Doolhof van Minos geholpen had, teruggevende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 52; Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*

BRASSER (Govert), zoon van Willem Brasser, werd in 1574 Schepen en in 1578 Burgemeester der stad Delft, welke waardigheid hij ook in 1579 en van 1586—1591 bekleedde, wordende het volgende jaar tot Thesaurier aangesteld. In 1595—1598 was hij weder Burgemeester en in 1599 Weesmeester. Ook diende hij den Staat in onderscheidene opzigten, en was in 1580 een van die Regenten, aan welke de handeling tot de opdragt der Grafelijkheid aan Willem I werd toevertrouwd. Vervolgens geraakte hij in den Raad van State, en behield zijnen lof als van een zeer verdienstelijk man, tot aan zijn overlijden in 1600. Hij was gehuwd met Leentgen Hubrechts, welke later om hare Vaderlandsliefde zal vermeld worden, en verwekte bij haar onder anderen een zoon, Dirk Goverts Brasser, die mede, onderscheidene stadsambten heeft waargenomen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XV. bl. 181 (197), B. XIX. bl. 459 (7), B. XXXVII. bl. 689 (68); *Beschrijving van Delft* bij R. Boitet, bl. 131 en volg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BRASSER (Govert), een kleinzoon van den vorige, en zoon van Dirk Brasser en van Adriana van Ylemburg, was Pensionaris van Delft en diende den Staat in zeer vele betrekkingen, onder anderen als Buitengewoon-Afgezant in Engeland, in 1625, om de zoo netelige zaak van Amboina, kon het zijn, te vereffenen.

Met eenige Heeren van Holland, droeg hij, den 21sten Maart 1631, ter vergadering van Hunne Hoog Mogende voor zeker concept van eenige partikuliere kooplieden dezer landen, dienende tot nadere beveiliging van de Noordzee, mits, de onkosten van equipage als anderzins daarop vallende, zouden voldaan worden uit de premiën, die de ongemonteerde schepen gehouden waren te betalen.

Voorgeschikt in 1636 om als Ambassadeur naar Frankrijk te gaan, had dit geen voortgang; hij bedankte op het vermoeden, dat zijne benoeming niet aangenaam zou zijn aan de Algemeene Staten.

In het zelfde jaar tot Thesaurier Generaal der Unie bevorderd, bleef hij in die gewigtige bediening tot aan zijn overlijden, hetwelk voorviel den 29sten April 1653. Intusschen vergezelde hij, benevens vier Leden der Vergadering van de Staten-Generaal en twee van den Raad van State, den Stadhouder Willem II in de zoo vermaarde bezending aan de Hollandsche Steden in 1650. Hij was gehuwd aan Lydia Teding van Berkhout en liet twee kinderen na.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 1293, D. III. bl. 917; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 25; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 159 en 160, D. II. bl. 570.

BRASSER (J. R.) moet een bekwaam Wiskundige zijn geweest, waarvan hij blijken gaf in het door hem uitgegeven werk getiteld: *Regula Cos of Algebra.* Amst. 1663. 4°, waarvan in 1673 eene tweede druk verscheen.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BRASSER (Leendert) was een Teekenaar en Etser, die onderscheidene Landschappen met Bijbelsche onderwerpen vervaardigd heeft. Men weet niet juist in welken tijd hij geleefd heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BRASSER (Jacobus Jaspersen), vestigde zich, na den 9den September 1757 te Leiden zijne Regtsgeleerde studiën te hebben volbragt, als Advokaat te Vlissingen, en deed zich, na de omwenteling van het jaar 1787, kennen als een hevig aanhanger van het Huis van Oranje. Nog Student zijnde, trad hij als Nederduitsch Dichter op met:

Afscheidsgroet van het Nederduitsch Schouwburg, aen — Heeren Regeerders der roemrugtige Koopstad Leiden, enz. gedaen by het sluiten van zijne Toneelen op den 30 November 1754.

De vrolykheid, voorspel op den Nederduitschen Schouwburg ter eere der doorluchtige jaarfeestvieringe van — Wilhelmina Carolina, Princesse van Oranje en Nassau, gevierd den 28sten van Sprokkelmaand 1755. Gedrukt voor de Liefhebbers. gr. 8°.

Voorts is hij bekend als schrijver van:

Het Regt der Bloedverwanten in het stuk van versterf, boven de gemeene zaak of Graeflijkheid van Zeeland. Leid. 1777. 8°.

Geschied- en Rechtkundige verhandeling van de Week- en Jaarmarkten, mitsgaders van de zo genaamde Kermissen bijzonderlijk in Zeeland; opgesteld, beschreven, en met de noodige Bewijzen, nopens derzelver Benaming, Oorsprong, Vryheden, en Voorrechten; zo uit de Romeinsche Rechten; als uit de Vaderlandsche Handvesten, Placaten, Statuten, en Keuren, gestaafd. Leyd, 1792. 8°, welk laatste werk na de dood des schrijvers is in het licht gekomen.

Zijne zinspreuk was: *Per haec majora quaeramus* (Laat ons door dit naar hooger trachten).

Zie *Vaderl. geschied. ten vervolge op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 392; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* van der Mark, *Naamr. van Tooneelsp.*, N°. 487 en 882; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb*; *Catal. van de Bibliot der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 65; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1849. D. II. bl. 261.

BRASSER (P. M.), een Middelburger, was een bekwaam Vogelschilder, die mede fraaije en welgelijkende portretten in crayon vervaardigde. Ook moet hij zeer bedreven geweest zijn in het opzetten van vogelen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 217; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BRASSICA (Jakobus). Zie Cool (Jakob).

BRAUN (Johannes) of Braunius, geboren te Keizerslautren in 1628, verloor nog maar zeven jaren oud zijnde, zijnen vader, die Burgemeester van de stad was, ten tijde dat deze door de Keizerlijke krijgsbende werd veroverd en deerlijk uitgeplunderd. Hij ging toen naar Mentz en gewende zich zoodanig aan het Fransch spreken, dat hij bij zijne terugkomst, genoodzaakt was, op nieuw het Hoogduitsch te leeren, het geringe onderwijs dat hij had genoten bragt te weeg, dat hij de letteroefeningen verliet, om zich op den koophandel toe te leggen; met dat inzigt begaf hij zich naar Leiden en bleef aldaar een jaar op een kantoor. De Hoogleeraar Constantinus l'Empereur, intusschen eene gunstigen aanleg tot het beoefenen der fraaije letteren in hem ontwarende, haalde hem over, om zich weder tot de studie te begeven.

Braun verwierf welhaast door zijne noeste vlijt de achting van Coccejus, onder wiens leiding hij zich op de Godgeleerdheid toelegde. Na vijf welbestede jaren aan de Leidsche Hoogeschool te hebben doorgebragt, verdedigde hij onder Coccejus eene verhandeling: *over het vermogen der Schrift* (1). Vervolgens ging hij aan het reizen; bezocht eerst Frankrijk, en hield zich eenige tijd te Parijs en te Saumaise op; in 1655 reisde hij in Duitschland en Zwitserland. In de Nederlanden teruggekeerd, werd hij door de Fransche synode, eerst naar Zeeland, en vervolgens naar Delft gezonden, om de aldaar zijnde Leeraren in hun dienstwerk te ondersteunen. In 1661 beriep men hem tot Predikant in de Waalsche gemeente te Nijmegen, terwijl hij tevens tot Hoogleeraar in de Hebreeuwsche oudheden en Oostersche talen aan de doorluchtige Hoogeschool aldaar werd aangesteld. Toen de Franschen zich in 1672 van die stad meester hadden gemaakt, stond Braun er aan verregaande mishandelingen ten doel, en men noodzaakte hem, onder ijdele voorwendselen, eene zware geldboete te betalen. In 1680 verliet hij deze stad, om het hem opgedragen Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid en Hebreeuwsche taal te Groningen, waarbij men nog dat van Akademieprediker gevoegd had, op zich te nemen. Hij aanvaardde die betrekking met eene redevoering over de *wijsheid der oude Hebreën tot aan de Babylonische gevangenschap* (2).

Achtentwintig jaren was hij met veel roem en getrouwheid te Groningen werkzaam, en overleed aldaar in 1708. Braun was

(1) De *Potentia Scripturae.*

(2) *De sapientia veterum Hebraeorum usque ad captivitatem Babylonicam.*

zeer geleerd en bij uitstek werkzaam, bijzonder vlug en scherpzinnig van oordeel, ook was hij grootelijks bedreven in de gewijde letterkunde, zoowel als in de Joodsche en Rabbinische oudheden, zonder echter die van Rome en Griekenland te verwaarloozen. Hoewel hij aan de Hoogeschool te Leiden, in geene andere dan de peripatetische en scholastieke wijsbegeerte was onderwezen, werd hij, nadat hij de werken van Descartes gelezen had een groot aanhanger van dien Wijsgeer, en volgde in de Godgeleerdheid meest den leertrant van Coccejus, waardoor hij zich het ongenoegen van zijnen ambtgenoot Johannes à Marck op den hals haalde, die zoo zeer op hem verbitterd was, dat hij Braun van onregtzinnigheid beschuldigde en van Sabellianisterij verdacht zocht te maken; Braun ging echter deze beschuldiging in onderscheidene schriften te keer en verdedigde zich mannelijk; doch ten laatste bevolen de Heeren Staten van Stad en Lande, de Curatoren der Hoogeschool de zorg aan, »dat geene stellingen der Godgeleerdheid strijdig tegen de vastgestelde formulieren van eenigheid, »op deze Akademie gedisputeerd werden."

Ook wederlegde Braun met eene fiksche en doeltreffende hand, zelfs nog in hoogen ouderdom, de beide werkjes van den Predikant bij de Waalsche Gemeente te 's Gravenhage, Pierre de Joncourt. De volgende werken zijn door Braun in het licht gezonden:

La véritable Religion des Hollandais; avec une Apologie pour la Religion des Etats Generaux des Provinces Unies; par Jean Brun, contre le Libelle diffamatoire de Stoope, intitule: Religion des Hollandois. De plus, le conseil d'Extorsion, ou la volerie des François exercée en la ville de Nimègue etc. Amst. 1675. 12°.

Vestitus Sacerdotum Hebraeorum, sive Commentarius amplissimus in Exodi Cap. XXVIII ac XXIX, et Levit. Cap. XVI, aliaque loca S. Scripturae quamplurima; cum Indicibus locupletissimis, et Tabulis aeneis elegantibus L. B. 1680 II. vol. 4°. secunda editio auctior et emendatior Amst. 1698 II vol. 4°. tertia editio Amst. 1701. II. vol. 4°.

Necessaria Defensio contra Protestationem et Narrationem Apologeticam Johannis Marckii etc. Gron. 1687. 4°.

Responsio ad Appendicem Narrationis apologeticae Joh. Marckii, Gron. 1687. 4°.

Doctrina Foederum, sive Systema Theologiae Didacticae et Elencticae, perspicua atque facile methodo. Amst. 1688. 4°, welk werk in het Nederduitsch vertaald is onder den titel van:

Leer der Verbonden, Amst. 1723. 4°.

Selecta Sacra, libri V, cum Indicibus completissimis et tabulis elegantibus, Amst. 1700. 4°.

Commentarius in Epistolam ad Hebraeos; cum Indicibus Completissimis et quibusdam tabulis aeneis, Amst. 1705. 4°.

Avertissement nécessaire aux Eglises sur les Entretiens de Mr. Joncourt, Ministre à la Haye, contre Coccejus et les Coccejens, et sous leurs noms, contre les Voetiens, et tous les plus excellens Théologiens de l'Eglise Reformée etc. Amst. 1708. 12°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 378; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Bruchérus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 320 en 336; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 382, D. III. bl. 181—183; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 275 en 276; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 74; *Biogr. Univers.*; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 265 en 266; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRAUN (Johannes Fredericus), geboren te Jena den 9den Januarij 1722, trad eerst in Oostenrijksche en daarna in Nederlandsche krijgsdienst, waaraan hij zich later onttrok, ten einde zich te Langen-Salza aan de boekoefeningen toe te wijden. Hij overleed aldaar in 1799 in de grootste armoede. Men heeft van hem een zeer geacht werk:

Histoire des Maisons électorales de Saxe, originaires de Thuringue et de Misnie 1778—1781. 3 vol. 4°.

Zie *Biogr. Univers.*

BRAUN (Catharina). Zie Brouwer (Catharina).

BRAUTIGAM (1) een Klavierfabrikant die omstreeks het jaar 1762 te 's Gravenhage leefde en den naam had, van een ervaren Kunstenaar te zijn.

Zie E. L. Gerber, *Lexicon für Tonkünstler* S. 494.

(1) Gerber heeft Brantigam, doch dit is vermoedelijk eene drukfout.

BRAUW (Jacob de), Ridder, Heer van de Ketel, zoon van Jan de Brauw en Martina Huyssen, geboren te Tholen in 1604, zette zich, na aan de Hoogeschool te Leiden tot Meester in de Regten te zijn bevorderd, als Advokaat te Rotterdam neder, waar hij grooten roem inoogstte en veel geld won. De belangen van het huis van Oranje toegedaan, werd hij in 1672 Lid der Vroedschap en in 1676 Burgemeester der stad zijner inwoning. Hoe hoog bejaard ook, was hij destijds aldaar een man van groot gezag en invloed, en werd in onderscheidene staats-commissiën tot binnenlandsch bestuur gezonden. Vroeger was hij door den Koning van Engeland Ridder geslagen.

Hij overleed in 1680 en was gehuwd aan Philippota Muys van Holy bij wie hij twee zonen en drie dochters verwekt had.

Zijn geslachtswapen bestond in een schild van sinopel, met een wiel van goud; op het schild een vooruitstaande helm, gekroond, geboord, getralied en gesierd van keel en tot helmteeken de kop en hals van een hert, in zijne natuurlijke kleur, geplaatst en fasce; voorts met zijn helmdekken van Sinopel en goud.

Zie Scheltema, *Staatk Nederl.*, D. I. bl. 160, D. II. bl. 570; uit familiepapieren aangevuld.

BRAUW (Cornelis de), zoon van Daniel de Brauw, Luitenant-Generaal in dienst van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, en van Hester Stavenisse, geboren te Zierikzee, den 16den Mei 1728, werd na reeds zeer vroeg de Latijnsche scholen zijner geboortestad doorloopen te hebben voor den krijgsmansstand opgeleid, en trad in 1744 als Kadet bij de Infanterie in dienst. In 1748 tot den rang van Vaandrig bevorderd, lag hij te Bergen op Zoom in bezetting, toen die vesting door de Franschen belegerd en veroverd werd. Met het overige garnizoen krijgsgevangen genomen, werd hij naar Frankrijk vervoerd, alwaar hij ongeveer acht maanden te Bar sur Seine verbleef.

Omstreeks het jaar 1760 nam hij, als Kapitein der Infanterie, deel aan de expeditie naar de toen nog Nederlandsche Kolonie Berbice, waar een opstand onder de slaven was uitgebroken. Hier, waar hij zich door moed en vastberadenheid onderscheidde, werd hij in de bosschen in het been gekwetst, door eenen pijl, die weldra bleek niet vergiftigd te zijn geweest, hoewel men er in den aanvang voor bevreesd was. Al spoedig weder in staat zijne dienst te verrigten, bleef hij aldaar met ijver en trouw werkzaam tot in het jaar 1763 toen hij naar het vaderland terugkeerde.

In het jaar 1772 werd hij, die toen den rang van Kolonel bekleedde, benoemd tot Lid van den Hoogen Krijgsraad, te 's Gravenhage. In 1787 tot Generaal Majoor aangesteld, werd hem in 1793 tijdens den oorlog met Frankrijk het bevel over de Landmagt in de provincie Zeeland en het verdedigen van het vaderland aan de landzijde toevertrouwd. In 1793 tot Luitenant-Generaal bevorderd, sloot hij als Kommandant der troepen, op last van de Staten dier provincie, in Januarij 1795, met den Franschen Brigade-Generaal Michaud de kapitulatie, waarbij Zeeland aan het overwinnende Fransche leger werd overgegeven. Kort daarna gepensionneerd zijnde, leefde hij ambteloos eerst te Montfoort, daarna te Utrecht, en overleed den 31sten Augustus 1804 te Zierikzee, waar hij zich om familiezaken bevond.

Bij zijne echtgenoote Alida Charlotta Albertina Paris had hij verwekt Daniel de Brauw, geboren te Hulst, den 14den September 1768, overleden den 2den September 1842 als gepensionneerd Kapitein der Infanterie; Mr. Willem Maurits de Brauw, die volgt; Cornelia Maria de Brauw, geboren te Hulst den 12den Junij 1773, die gehuwd was met den Luitenant-Admiraal Otto Willem Gobius en den 3den Junij 1843 overleed; Cornelis Stavenisse de Brauw, geboren te Hulst, den 2den Februarij 1775 en overleden den 22sten Augustus 1837 als Kolonel bij de Infanterie en Lid van het Hoog Militair Geregtshof; Izaäk de Brauw, geboren te 's Hertogenbosch den 10den November 1784, thans nog in leven, als oud Burgemeester der stad Woerden, Vice-President der Commissie van Administratie over het huis van Reclusie en tuchtiging en Practiserend Geneesheer aldaar.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXV. bl. 438; D. XXVI. bl. 13; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1802, D. I. bl. 362; de zelfde, *Leven van Willem den V*, bl. 343, uit familiepapieren aangevuld.

BRAUW (Jonkheer Mr. Willem Maurits de), een zoon van den voorgaande, geboren te Hulst, den 23sten April 1772, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe en werd, na tot Meester in de beide regten bevorderd te zijn Schepen en Raad te Zierikzee. In 1795 van dat ambt ontzet, week hij in 1799 naar Duitschland, en werd vervolgens Kadet-Sergeant bij de

Hollandsche brigade in Engeland. In 1802 in het vaderland terug gekomen, werd hij in 1803 weder Lid der Regering te Zierikzee; vervolgens Rentmeester der Geestelijke goederen en daarna Fiskaal van de middelen te water. Daar deze laatste post met de inlijving in het Fransche Keizerrijk vernietigd was, werd hij aangesteld tot Ontvanger der Registratie en Domeinen en Conservateur der Hypotheken te Zierikzee en bleef dit tot in 1813, als wanneer hij, niet zonder levensgevaar, krachtdadig medewerkte om de stad zijner inwoning van het Fransche juk te verlossen, waartoe hij zich aan het hoofd van den opstand plaatste. Kort daarna, en wel in het jaar 1814, tot Directeur der Registratie, Zegel en Hypotheekregten in Zeeland bevorderd, zag hij zich in 1816 met het lidmaatschap van het Zeeuwsch genootschap van wetenschappen vereerd en werd in het jaar 1826 tot Directeur der Koninklijke Nederlandsche Loterij aangesteld, in welke betrekking hij, den 28sten November 1841 te 's Gravenhage overleed; bij zijne echtgenoote, Eva Maria van Breugel, verwekt hebbende vier zoons en drie dochters. Onder zijne zonen is Jonkheer Mr. Willem Maurits de Brauw, Lid van de Arrondissementsregtbank te 's Gravenhage en van de Tweede kamer der Staten Generaal.

Zie Konijnenburg, *Nation. Gedenkb. der Hernieuwde Nederl. Unie*, bl. 594—596; H. Bosscha, *Geschied. der omwent. in* 1813, St. II. bl. 62—68; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 221—214; *Algem. Konst- en Letterbode* 1816, D. I. bl. 94, uit familiepapieren aangevuld.

BRAUWENAAR (J. F.) zie Brouwenaar (J. F.)

BRAUWER (Adriaan), naam, onder welken de vermaarde schilder Adriaan Brouwer meestal bij Fransche schrijvers voorkomt. Zie Brouwer (Adriaan).

BRAUWER (Marijn) gaf, de volgende bundels geestelijk Liedekens, op wereldlijke wijze, ten dienste van zijne geloofsgenooten de Doopsgezinden in het licht:

De Schalmeye inhoudende vele geestelgke liederen, Haarl. 1611.

Liedboexke, genaamd het Otterken, Haarlem 1616, in welke werkjes hij echter geen groot bewijs van zijne dichterlijke verdiensten geeft.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Jaarb. voor de Doopsgez. Gem.* 1837, bl. 64.

BRAY (Salomon de), geboren te Haarlem in 1597, werd onder de bekwaamste schilders van zijne tijd gerangschikt en bijzonder geprezen, wegens het loffelijk aankweeken van die kunst in zijne drie zonen, Dirk de Bray, Jacob de Bray en Jan de Bray, die hij, door zijne schrandere leiding, gedurende eene reeks van jaren ten gids heeft verstrekt. Salomon de Bray heeft meest uitgemunt als beestenschilder, zijne teekeningen met zwart en rood krijt zijn, naar het oordeel van kenners, zeer uitvoerig en kunstig. Hij was mede een bekwaam bouwmeester, naar wiens teekening en houten model de Nieuwe kerk te Haarlem gebouwd is. Ook tokkelde hij niet ongelukkig de Nederduitsche lier, zoo als blijkt uit:

Minnezuchtjes uytgedrukt in liedekens, klinckvaersen en andere Rymen, daarachter *Bygezochte Minne-tochten*, Amst. 1627.

De Bray overleed den 11 Mei 1664. Drie jaren na zijn overlijden kwamen van hem in het licht:

Bedenkingen over het uitleggen en vergrooten der stad Haarlem, Haarl. 1667, aan welk werkje was toegevoegd een fraai door zijnen zoon Dirk de Bray in hout gesneden portret van den autheur, waarna gevolgd is dat, hetwelk voorkomt in Houbraken, *Schouwb. der Schild. en Schilder.* D. I. tegen over bl. 164.

Zie voorts dat werk, D. I. bl. 175—177; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 156 en 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 399 noot 1; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univ.*; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*

BRAY (Dirk de), de oudste zoon van den voorgaande, legde zich eerst op het boekdrukken toe, en kwam in het jaar 1656 in het Boekverkoopersgild te Haarlem, daarna werd hij een goed schilder en figuursnijder, en was vele jaren Sekretaris van St. Lucasgild te Haarlem, doch eindelijk vertrok hij naar Braband, waar hij Monnik werd. Hij heeft in handschrift nagelaten:

Onderwijs van 't Boekbinden, versierd met teekeningen, voorstellende de onderscheidene bedrijven der Boekbinders in hunne werkplaatsen of winkels en de gereedschappen hiertoe behoorende. Op de Titelteekening, waarop eenige bijbels en boeken zijn afgebeeld, staat het jaartal 1658.

Op 's Rijks Museum te Amsterdam ziet men eene schilderij van hem en zijnen broeder Jacob de Bray, die volgt, voorstellende:

Portretten van de Overlieden van het St. Lukasgilde te Haarlem in het jaar 1675, Dirk de Bray schilderde daarop zijn broeder Jacob de Bray en deze wederom zijn broeder Dirk de Bray, benevens den Deken G. Mulraet; een ander der leden, de Gildeknecht en het bijwerk; terwijl deze ook de ordonnantien van het geheel maakte; de overige leden van dit bestuur schilderden zich zelven, bestaande het geheele gezelschap uit zeven personen.

Onder den houtsneden van Dirk de Bray zijn bekend:

Christus aan het kruis.

Een portretje.

Een opvliegende Arend.

Ruine van het kasteel Brederode.

Zie C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 399—402; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 11.

BRAY (Jacob de), een broeder van den voorgaande, geboren te Haarlem, was een bijzonder bekwaam schilder, die zich wel op het naakt verstond. Zijne teekeningen zijn op papier en perkament konstig en uiterst uitvoerig, met zwart en rood krijt door elkander gebruikt. Hij overleed in April 1764. Zijne beeldtenis komt voor op de schilderij, voorstellende de overlieden van St. Lucasgilde te Haarlem, dat in 's Rijks Museum aanwezig is.

Te Haarlem zijn van dezen meester nog eenige goede stukken voorhanden; als in het weeshuis der Hervormden:

Het opnemen der kinderen in dat huis.

Een Regentenstuk.

Een Regentessenstuk.

Op het stadhuis:

Prins Frederik Hendrik.

Seleucus zich een oog latende uitsteken in plaats van zijnen zoon en

De Cyclopen het wapentuig van Vulkaan smedende.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 176; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 221 en 222; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 399 noot 2; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 11.

BRAY (Jan de), een broeder van beide voorgaanden, was de vervaardiger van een *concept-contrefeytsel* van eenige Heeren van den krijgsraad, hetgeen vroeger te Haarlem in den Oude Doelen hing.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 104 noot.

BRAY (Nicolaas de), waarschijnlijk uit het zelfde geslacht als de vier voorgaanden, was een zeer bekwaam plaatsnijder en teekenaar, zoo als blijkt uit eene prent, voorstellende *Judas de Machabeër*, met veel lofwerk omgeven.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BRAY (Theodorus de), die ook vermoedelijk tot hunne maagschap behoorde, was mede een bekwaam plaatsnijder en teekenaar, waarvan hij bewijs gaf in eene prent, uitvoerig geteekend en gegraveerd, welke tot model voor den deksel van eenen beker gediend heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BREAUTE (Pierre, volgens andere Charles de), ook wel verkeerdelijk Briauté gespeld, zoon van Adrien de Breauté, Ridder, slotvoogd van Néville, Heer van Port de Navarre en Calleville, Baron van Bouffey, Erfburggraaf van Hotot-en-Auge, Heer van Herondeville, Heribal, la Meurdraguere, Damphilippes en Laguzelière, Raadsheer des Konings in zijnen geheimen raad, Ridder van zijne orde, Gewoon edelman van zijne kamer, Kommandant en Baljuw van Gisors en andere plaatsen, Kolonel-generaal voor den Koning in het gezegde land en in het Hertogdom Normandië, overleden in 1605, en van Susanne de Monchy, was een jong, buitengemeen dapper Edelman, en Kapitein over vijf compagniën lig'e ruiterij in Fransche dienst. Hij kwam na het sluiten van den

vrede, in 1598 in rouwgewaad ten Hove. De Koning vraagde hem waarover hij in den rouw was, daar er toch niemand zijner bloedverwanten was overleden? »Sire!" gaf hij ten antwoord, »ik ga in »den rouw, omdat door den gemaakten vrede met Spanje, mij de gelegenheid benomen is, om verdere blijken van mijnen moed te geven, »en eer, door brave daden te verwerven." »Is het anders niet," hernam de Koning, »leg dan uw rouwgewaad maar ten eerste af: »ik zal u eenen brief van voorschrijving aan den Prins van Oranje »medegeven, die zal u dan wel eene eerlijke bediening bezorgen, »waardoor gij gelegenheid zult vinden om eer te behalen." Breauté, daarover zeer verheugd, vertrok met eenen aanbevelingsbrief met eenige andere jonge lieden, die hun fortuin in den oorlog zochten, naar de Nederlanden, waar hem, op aanbeveling van Prins Maurits, eene kompagnie ruiters werd toevertrouwd. Hij liet zijn beleid en moed bij onderscheidene gelegenheden blijken, en moet in een gevecht gekwetst zijn geweest, doch naauwelijks van zijne wonde genezen zocht hij eene andere gelegenheid om met den vijand handgemeen te worden, waartoe hij zich naar Doetichem bij Prins Willem Frederik, Stadhouder van Friesland, begaf, doch te vergeefs. Later had zijn Luitenant het ongeluk van geslagen te worden door een detachement uit het garnizoen van 's Hertogenbosch dat zwakker was dan zijne onderhebbende manschap, terwijl hij zelf gevangen genomen en naar 's Hertogenbosch gebragt werd, van waar hij aan zijnen Kapitein schreef, met dringend verzoek, om zijne vrijheid te bewerken. Breauté antwoordde hem, dat hij lieden, die zich door een minder aantal vijanden hadden laten slaan, niet langer voor zijne krijgsknechten wilde erkennen, dat zij zich niet hadden moeten laten slaan, al waren zij twintig tegen veertig vijanden geweest, zoo als hij aannam met twintig der zijnen veertig dergelijke schurken te slaan. De Gouverneur der vesting, Antony Schets van Grobbendonk, volgens gewoonte, dezen brief gelezen hebbende, voor dat die aan den gevangenen werd ter hand gesteld, deelde die ook mede aan zijnen Luitenant Gerard Abrahams (1), welke daarop eenen brief zond aan de Breauté, hem aanbiedende om hem tot een gevecht uit te dagen, waarbij van wederzijde evenveel ruiters elkander bestrijden zouden. Dit met gretigheid aangenomen zijnde, kwam men overeen, om den 5den Februarij 1600, op de Vughtsche heide, nabij 's Hertogenbosch, met 22 tegen 22 ruiters te vechten.

Ter bestemder tijd en plaats gekomen zijnde, waren de ruiters van Gerard Abrahams zwaar gewapend, maar het volk van Breauté had de voordeeligste plaats ingenomen. Gerard Abrahams, zijne ruiters aanvurende, werd in den eersten aanval gedood, ook werd het paard van de Breauté onder hem doodgeschoten, terwijl er bij dezen eersten aanval zes en twintig paarden sneuvelden, waaruit op te maken is hoe hevig het gevecht was. Breauté, nu te voet zijnde, verloor geenszins zijnen moed, maar zeer dapper door zijne soldaten bijgestaan, liet hij niemand hem naderen, of hij moest zijne dapperheid ondervinden, sprong spoedig weder op een ander paard, en hervatte het gevecht met grooten moed; doch ook van de andere zijde, werd, niettegenstaande het verlies van den Luitenant Abrahams en zijnen broeder Anthonie Abrahams, zeer dapper gestreden, zoo dat men zes ruiters van Breauté achter elkander vallen zag, terwijl het tweede paard onder hem werd doodgeschoten, hierdoor nog zijnen moed niet verliezende vocht hij met zijn rappier en trachtte zich zoo veel mogelijk te verdedigen, doch nu sloegen eenigen van zijn volk op de vlugt, waarop de Breauté, dit ziende, zich gevangen gaf, op voorwaarde dat men hem het leven zou laten, zoo als mede deden drie van zijne ruiters wier paarden insgelijks gedood waren; een vierde, die nog in den zadel zat, vocht nog zoo lang tot ook hij eindelijk werd gevangen genomen. Hierop werd Breauté door de ruiters van Abrahams naar 's Hertogenbosch geleid, maar alzoo hij zwaar in de dij gekwetst was en daardoor niet gaan kon gaf men hem een hunner paarden. Toen zij alzoo naar de stad reden kwamen drie of vier ruiters onder welke Jan van Mil, Cornet van Grobbendonck, met grooten haast uit het dorp Vught aanrennen, roepende, »onze Luitenant is dood zij moeten allen met hem sterven," waarop van Mil het regt op Breauté aanzette en hem vroeg: »zijt gij 't die Breauté heet," en hierop »ja" ten antwoord bekomen hebbende, zeide hij, »handen neer, »slaat dood, slaat dood" trok zijn rappier en gaf Breauté daarmede eenen stoot, dat deze van het paard ter aarde viel, terwijl hij tevens nog eene houw in zijn aangezigt bekwam. Hierop zeide Breauté, »Mijnheer, vermoord mij niet als eenen schelm, maar »geef mij mijne wapenen terug en laat mij toe mij dood te vechten, ik heb den naam niet eenen lafaard te zijn." Desniettegenstaande viel van Mil en de andere ruiters, die mede in het gevecht geweest waren, op Breauté en zijne medgezellen aan, zoo dat zij allen op de plaats dood bleven, behalve een korporaal, die behouden werd, door een der ruiters, die hem achter de andere gevangenen omleidde. Het lijk van Breauté werd later teruggegeven, naar Normandië vervoerd en aldaar begraven. Breauté werd door de zijnen meer beklaagd dan geprezen, zijnde men algemeen van gevoelen, dat zijne jeugdige drift hem in een noodeloos gevaar had gebragt. Ook hield men het voor onbetamelijk, dat hij, die van eene voorname geboorte was, zich in een lijfgevecht gewaagd had, met volk, hetwelk grootendeels, door het verraden van Geertruidenberg eerloos geworden was.

(1) Zie over hem ons eerste deel bl. 10.

Breauté was getrouwd met Charlotte de Harley, dochter van Nicolaas de Harley, Baron van Sansy, eene vrouw, even deugdzaam als schoon, die zoodanig getroffen was door het rampspoedig uiteinde van haren man, dat zij, ofschoon naauwelijks 20 jaren oud, en tot onderscheidene voordeelige huwelijken aangezocht, aan de vermaken der wereld vaarwel zeide, zich in een klooster begaf en Non werd.

Hunne zoon Adrien Pierre de Breauté, in 1624 zijns vaders dood willende wreken, werd mede in een tweegevecht, voor het destijds door Spinola belegerde Breda, door den Luitenant van den jongen Grobbendonck dood geschoten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVII. bl. 601 (4); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VII. bl. 319—323; van Reydt, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 411; Bor, *Gelegenh. van 's Hertogenb.*, bl. 68—71; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 404 en 405; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 334 en 335; van Hoogstraten en Bouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Oudheden en Gestichten van 's Hertogenb.*, bl. 40—46; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 159 en 160; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 72 en 73; *Levensbeschr. der Nederl. Vorsten, Helden enz.*, St. II. bl. 65—68; van Heurn, *Hist. der Stad en Meyery van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 237—240; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Bijdr. over Noord-Braband*, D. I. bl. 399—474.

BRECHT (Jan van) of van Bregt, een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, uit een edel en aanzienlijk geslacht, hetwelk voortsproot uit eenen natuurlijken zoon van eenen der Hertogen van Braband, kan geweest zijn Jan van Brecht, Ridder, Heer van Haaghoirt en Longpré, Hoogschout van 's Hertogenbosch, die gehuwd was met Isabelle van Hennenberg. Misschien ook was het diens zoon mede Jan van Brecht geheeten, of wel Jan van Brecht, Heer van Didegem, gehuwd met Catharina van der Noot. Hieromtrent kan men niets in het zekere bepalen.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 279 en 280, St. III. bl. 489.

BRECHT (Anthonij van) of van Bregt, mede een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, was uit het zelfde geslacht als de voorgaande en waarschijnlijk een zoon van den in het vorige artikel vermelde Hoogschout van 's Hertogenbosch.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 379; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BRECHT (Gery van) of van Bregt, Edelman van 's Konings huis. Deze of een der beide voorgaanden mag het geweest zijn, die met twee andere der Verbonden Edelen, in 1566, met den Bisschop van Luik den avondmaaltijd houdende, onder elkander begonnen te roepen: *Vivent les Gueux!* De Bisschop gelastte hun te zwijgen of de tafel te verlaten. Zij deden het laatste en van Brecht zeide, bij het heengaan, tot den Bisschop, dat, indien de zaken naar wensch gingen, hij aan hem gedenken zou, er bijvoegende, dat de Prins van Oranje en de Graaf van Egmond tot het Verbond behoorden.

Zie Gachard, *Corr. de Phil. II*, Tom. I. pag. 434.

BRECHT (Karel van) of van Bregt teekende in het jaar 1577, de Unie van Brussel, als Burgemeester van Brussel, met welke waardigheid hij, even als met die van Schepen en Thesaurier, reeds meermalen in die stad was bekleed geweest. Hij overleed in het jaar 1595 in hoogen ouderdom.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 193; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BRECHTEN (Klaas van). Zie Haerlem (Clais van).

BRECKER (Paulus Hendrik), vermoedelijk een Duitscher, was in 1572 Grietman van Wonseradeel en tevens Dijkgraaf van Oosten Westdongeradeel. Een ijverig Roomschgezinde en voorstander der Spanjaarden zijnde, behoorde hij onder hen, die in 1567 te Leeuwarden zich verklaarden tegen het voorstel van de Regering, dat men aan de Hoplieden der Burgerij last en magt zou geven, om met den Raad der stad te handelen over hetgeen men tot nut van het Gemeenebest oorbaar zou achten. Sjoerd Lieuwes van Beyma (1) bragt bij het Hof sterke beschuldigingen tegen hem in; doch door tusschenkomst van vermogende vrienden, welke hij in die vergadering had, en wegens zijne trouw aan den Keizer en de Roomsche Godsdienst werd hij vrijgesproken. Niet van partij willende veranderen en weigerende naar der Staten zijde over te gaan, werd hij afgezet en gebannen, en overleed te Groningen in 1581, bij zijne vrouw, Baukje Montzima, twee zonen en eene dochter nalatende.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 67; Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 67.

BRECOURT (Guillaume Marcoureau de), een Hollander van geboorte, trad in 1658 als Tooneelspeler in den troep van Molière en ging in 1664 in die van het Hotel de Bourgogne over. Hij bleef er bij toen die beide troepen zich in 1680 vereenigden. Vooral speelde hij goed in de helden uit het treurspel. Zijn spel was levendig en belangwekkend. Ook deed hij zich als Tooneeldichter kennen en zijn treurspel Timon willende doen slagen, spande hij zich zoodanig in, dat er een ader bij hem barstte, aan welk toeval hij in 1685 overleed. Hij was gehuwd met Etienne des Urlis, die mede het tooneel betrad tot in 1680, toen een pensioen van 1000 livres bekwam en den 22 April 1713 overleed. Men heeft van hem:

La feinte Mort de Jodelet en vers. 1660.

La Noce de Village, en vers. 1660.

Le Jaloux invisible, en trois actes et en vers. 1666.

l'Ombre de Molière. 1674.

La Régale des cousins de la cousine, Comèdie en vers. Francf. 1674.

Timon. tragédie 1684.

l'Infante Salicoque, dat niet gedrukt maar in 1667 ten tooneel gevoerd *is.*

Alle deze stukken zijn in vergetelheid geraakt, zoo als zij zulks trouwens ook verdienden.

Brecourt, in 1678, te Fontainebleau met Lodewijk XIV op de Jagt zijnde, verdedigde zich tegen een everzwijn, dat op hem aanviel, met zooveel kracht, dat hij het den degen tot aan het gevest in het lijf stak. De Koning, voor wien hij nooit met meer luister zijnen rol vervuld had, vroeg hem of hij niet gewond was en zeide dat hij nimmer eenen zoo hevigen degenstoot had zien geven.

Zie *Biogr. Nation; Biogr. Univers.*

BREDA (Claes Hugensze van), in 1454 Onderman van het Smidsgild te Utrecht geworden, koos in de twist tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde van eerstgenoemde, en werd daarom, toen laatstgemelde in 1456 de overhand had en hij met anderen naar Amersfoort gevlugt was, ingedaagd om binnen acht dagen zich te komen verantwoorden op verbeurte, indien hij niet verscheen, dat zijne vrouw en kinderen de stad zou ontzegd worden, en alle zijne goederen ten behoeve der stad worden aangeslagen, welke bedreiging, aangezien hij niet ter verantwoording verscheen, dan ook nagekomen is.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 232 en 913.

BREDA (Gerardus van), dus genaamd naar zijne geboortestad Breda, alwaar hij waarschijnlijk op het laatst der vijftiende eeuw ter wereld kwam, begaf zich in de orde der Karthuizers, in het konvent van onze Lieve Vrouwe kapelle bij Adingen (Enghien) in Henegouwen, waar hij, na dit huis door de zuiverheid zijner zeden, zijne vermaningen en zijne schriften gesticht te hebben, den 17den April 1474, overleed, het getuigenis nalatende, dat hij voorbeeldig godvrugtig, diep geleerd en uitnemend welsprekend was.

Hij heeft geschreven:

Vita Domini nostri Jesu Christi, rythmo.

In Psalmum LXVII, Exurge Domine.

De Religiosorum Professione.

De Septem horis canonicis.

De Sacramento Altaris, seu Eucharista.

En nog eenige andere handschriften.

(1) Zie over deze hiervoor bl. 155.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 804; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hermans, *Onomast. Liter.*, pag. 3; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BREDA (Jacobus van), een geleerd Boekhandelaar te Deventer, heeft veel dienst aan de Letteren bewezen door de uitgave te bezorgen van onderscheidene nuttige letterkundige werken, die van 1493—1518 bij hem in het licht verschenen.

Zie Revius, *Daventr. Ill.*, pag. 191 et 192; Saxii, *Onom. Liter.*, Pars VII. pag. 309.

BREDA (Johan van), Secretaris van Kampen, reisde in 1520 naar Deventer, om de Regering van die stad voor zijne Meesters te winnen, bij het ontstaan van den twist tusschen Kampen en Zwolle over den tol op het Zwarte water, welke eerlang tot openbare vijandelijkheden uitbarstte.

Aanmerkelijk was zijn aandeel in de onderhandelingen van die tijd, over de onderwerping van Overijssel aan den Hertog van Gelder, of aan den Keizer, toen de Vorst des Lands, Fredericus van Baden, de zeven en vijftigste Bisschop van Utrecht, de ingezetenen niet kon beschermen. Hij trok onderscheidene malen naar den Bisschop om dezen van den stand der zaken te overtuigen; later trok hij naar den Hertog van Gelder, wiens zijde die van Kampen en Deventer eenigzins meer gekozen hadden dan die van Zwolle, die den Bisschop getrouw bleven. In 1524 volgde echter eene vereeniging met Zwolle, om zich aan den Bisschoppelijken stoel van Utrecht te onderwerpen, welke vereeniging Breda wegens Kampen teekende.

Na dat de onderhandelingen met den Hertog van Gelder tot onderwerping in 1527 waren afgebroken en de oorlog feller ontvlamd was, werd hij met anderen naar Schoonhoven gezonden, om de oppermagt van Overijssel aan Keizer Karel V aan te bieden. Hij volgde eerlang dat gewigtige Verbond, waarbij Overijssel, den 25sten Februarij 1528, bij de Staten van den Keizer, als Hertog van Braband en Graaf van Holland, gevoegd werd.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BREDA (Rutger van), een achterkleinzoon van den voorgaande, had tot moeder Maria de Waale, eene dochter van den beroemden Antonius Walaeus, en werd den 18den Augustus 1628 geboren te Kampen, waar zijn vader Secretaris was. In zijne jeugd bekleedde hij hetzelfde ambt, hetwelk zijn vader, grootvader en overgrootvader bediend hadden en werd in het jaar 1658 als Secretaris toegevoegd aan eene commissie tot onderzoek naar den staat der geldmiddelen van Overijssel.

Bij de gebeurtenissen in 1672 en later leed hij veel, en werd bovendien bij den aftogt der Franschen, benevens eenige andere voorname burgers, als gijzelaars voor de uitgeschreven brandschatting naar Arnhem vervoerd, doch eerlang geslaakt.

In het zelfde jaar werd hij Secretaris van de provisionele Regering van Overijssel, die na de ontruiming van het gewest de zaken waarnam. Vervolgens tot Griffier der Staten en tot Ontvanger van den vijftigsten penning gekozen, bleef hij, Secretaris honorair der stad. In alle bedieningen verwierf hij zich veel lof door bekwaamheid, trouw en ijver.

Hij overleed in 1693 en liet, uit zijn huwelijk met Margaretha Aymery, twee dochters na, zoodat hij het laatste mannelijk oir van zijn geslacht was. Zijn naam is vervolgens aangenomen door eenen zoon van eene zijner dochters, die gehuwd was aan Casper Hendrik Lemker, van welk geslacht eene tak sedert den naam en het wapen voerde van Lemker van Breda. In de Groote kerk te Kampen is een deftig gedenkteeken voor hem opgerigt. Arnold Moonen heeft zijnen lof vermeld in het volgende grafschrift.

De vlugge en trouwe tolk der staetgeheimenissen
 En raetsbesluiten, al zijn rampen doorgestreên,
 Breda, de rechte hant van Ridderschap en Steên,
Die zijn besnede pen te vroeg, t' ontijdigh missen.
Rust hier. De Kamper Kerk, te zwaer geschokt door splissen,
 Voor tweemael veertigh jaar, gesmolten in geween
 En traenen, zijgt flaeu neer met Raethuis en Gemeen,
Nu haer dees zuil begeeft, den twist gewoon te slissen.
 't Vernieude Raethuis der seloude Burregstadt
 Treurt met twee Torens, die, voor 't spatten ondervat,
Den tijt braveeren, al de boukunst tot een wonder.
 Wat baet nu godtsvrucht, wat geslepen staetbewint
 En zangkunde en de gunst, die men ten hove vindt?
In 's Lants Griffier gaen dees' gestarnten tevens onder.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 228, 352; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BREDA (Michiel van), heeft zich als Tooneeldichter doen kennen door

Lubbert Lubbertsz. kluchtspel.
Krispijn Poëet en Officier. kluchtsp. Amst. 1685. kl. 8°.
Themistocles. treursp. Amst. 1686 kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.* D. I. b. bl. 66.

BREDA (J. van), nopens wien wij volstrekt geene levensbijzonderheden geboekt vinden, heeft geschreven:

Over 't Werkverbond. Rott. 1728. 8°.
Verantwoording tegen Aletophilus Orthodoxus. Rott. 1730. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I.

BREDEHOFF (Adriaan van), werd in het jaar 1646 Stedehouder van Albert Sonk, Schout van Hoorn, en verving deze in het Schoutsambt, hetwelk hij tot in het jaar 1674 waarnam. Hij was in die zeer moeijelijke tijden zeer nuttig voor stad en land. Zoo was het grootendeels aan zijnen ijver en beleid te danken dat de dijk ten westen der stad, die bij den hoogen watervloed van 4 en 5 December 1665 dreigde door te breken, behouden bleef.

Bij de plundering van het huis des Oud-Burgemeesters en Ontvanger der Gemeenelandsmiddelen Reinier Langewagen, drong hij met veel moeite door het graauw heen, zette zich rustig in het Landskantoor neder en beveiligde het voor plundering.

Den 3den Februarij 1673 werd hij tot Kolonel verkoren over de schutters van de steden Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnickendam, Medemblik en Purmerende, met 3 vaandelen van welke hij in Mei daaraanvolgende de stad verliet, om te Muiden in bezetting te liggen en het geweld der Franschen, die reeds te Muiderberg lagen, te helpen keeren.

Hij liet bij zijne echtgenoote Elizabeth eenen zoon na, François van Bredehoff, die volgt.

Zie Velius en Centen, *Lijst der Regeringsleden* achter de *Chron. van Hoorn*, bl. 40—46; (Brandt) en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 365, 383; (Feyken Rijp), *Chron. van Hoorn*, bl. 229 en *Lijst der Burgem. en Schepenen* achter die Chron. bl. 66—77; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 93, 128, 140, 144.

BREDEHOFF (Mr. François van), Vrijheer van Oosthuizen, Heer van Etershem enz. zoon van den voorgaande, geboren in 1648 te Hoorn, volgde zijnen vader in 1675 als Hoogschout op, welk ambt hij bleef bekleeden tot in 1699 toen hij door zijnen zoon Mr. Adriaan van Bredehoff vervangen werd, *behoudens sijn rang en functie bij indispositie of absentie van sijn Ed. soon.* In 1700 werd hij Gecommitteerde Raad; in 1688, Lid zijnde ter vergadering van de Staten-Generaal, werd hij naar den Keurvorst van Brandenburg tot gewigtigen handel afgevaardigd.

Hij verwierf door ondervinding en trouw veel invloed in de Staatscollegiën, en bleef onafgebroken in het bewind tot aan zijn overlijden, den 4den Mei 1721. Op zijn graf in de kerk te Oosthuizen is eene fraaije tombe van zwart en wit marmer geplaatst. Hij was driemalen gehuwd geweest, eerst met Johanna Humel, daarna met Cecilia de Jonge van Ellemeet en eindelijk met Magteld van der Graaf. Bij zijne eerste vrouw had hij behalven den reeds genoemden Mr. Adriaan van Bredehoff, Mr. François van Bredehoff, die volgt.

Zie Velius en Centen, *Lijst der Regeringsleden* achter de *Chron. van Hoorn*, bl. 46—52; (Feyken Rijp), *Lijst der Regeringsleden* achter zijne *Chron. van Hoorn*, bl. 77—87; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.* D. VIII. bl. 547; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. II. bl. 496 en 497; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 178 noot.

BREDEHOFF (François van), Heer van Pijlswaard, zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Johanna Hamel, geboren te Hoorn, werd in 1730 Lid der Vroedschap in zijne geboortestad, had gedurende eenige jaren aldaar veel bewinds en was ook Lid der Staten van Holland. Toen er in 1742 bij die Staten besloten werd, tot eene bezending naar Dordrecht en Brielle, ten einde deze beide steden over te halen, om in te willigen, dat men de Koningin van Hongarijen, met twintig duizend man zou ondersteunen, was Bredehoff een der vier Staatsleden, die naar Brielle gezonden werden. Doch als in 1749 Prins Willem IV de Regering te Hoorn veranderde, werd hij, behoudens eer en goeden naam, van het Vroedschapsambt verlaten, en bleef voorts ambteloos tot aan zijnen dood.

Zie Velius en Centen, *Lijst der Regeringsleden* achter hunne *Chron. van Hoorn*, bl. 69; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 360; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 307, 315.

BREDEHOFF (Joan van), Vrijheer van Oosthuizen, vermoedelijk een neef van den voorgaande en zoon van diens broeder Mr. Adriaan van Bredehoff, werd reeds spoedig tot de zaken der Regering geroepen en was een groot voorstander van al wat tot heil van stad en burgerij kon strekken; zoo nam hij, in 1777, bij de oprigting eener Vaderlandsche Maatschappij van Reederij en Koophandel, voornamelijk ten doel hebbende, om zoo mogelijk de armoede te verminderen, gewillig den zwaren last van Mededirecteur dier Maatschappij op zich.

Toen in September 1787 het Noord-Hollandsch Burgerlegertje voor Hoorn kwam, werd Bredehoff als een aanhanger van het Huis van Oranje als Vroedschap afgezet, doch kort daarna bij de omwenteling van dat jaar weder daarin hersteld, en hij bleef nu in die bediening tot aan zijne dood.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 164. D. XVI. bl. 368.

BREDENBACH (Christoffel), ook wel Stoffel van Bredenbach, was in de Saksische tijden Accijnsmeester te Slooten in Friesland, waar hij in 1515 door de Gelderschen, die zich meester van dat stadje maakten, werd gevangen genomen. Bij zijne slaking beloofde hij onder eede nooit tegen de Gelderschen te zullen dienen. Desniettegenstaande voerde hij later, van wege de Bourgondische Vorsten, bevel op de Zuiderzee, ten einde te beletten dat er geene schepen naar de Geldersche havens zouden varen. Nu geschiedde het in Mei 1520 dat hij een schip met bier nam. Hij en al zijn manschap dronken daarvan naar lusten en daardoor beschonken geworden zijnde, legde hij zich te slapen, na eerst den Stuurman last te hebben gegeven het steven naar Enkhuizen te wenden, maar deze, hetzij door de duisternis misleid, of om hem te verraden, bragt het schip op de Geldersche kust, en zette het op strand. Bredenbach en de zijnen, 's morgens ontwakende, zochten te vergeefs het schip vlot te krijgen, en werden alzoo door de Gelderschen omsingeld, gevangen genomen, en ten getale van 26 naar Slooten gebragt, waar Bredenbach en een zijner gezellen, wegens het schenden van den vroeger gedanen eed, onthoofd en elk op een rad gezet werden; doch de overigen bragten er het leven af.

Zie Slichtenhorst, *Geldersche Geschied.*, bl. 355; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 600.

BREDENBURG (Johannes), van Rotterdam, is bekend door eene verhandeling tegen het Goddelijke aan de Natuur toegekend, welke hij in die stad in 1675 in 4° uitgaf. Hij had het in het Nederduitsch opgesteld, doch deed het, daar hij ongeletterd was en de taal der geleerden niet verstond, in het Latijn vertalen onder den titel:

Enervatio tractatus theologico-politici, unà cum demonstratione geometrico ordine disposita, Naturam non esse Deum; cujus effati contrario, praedictus tractatus unice innititur. Dit boekje, hetwelk eene wederlegging van Spinoza behelst, is zeer zeldzaam en waardig gelezen te worden. Het heeft dat zonderlinge, dat de schrijver, even als Spinoza, wiskundig te werk ging, dan nu gebeurde het, dat Bredenburg, zich altijd met zijn betoog bezig houdende, ten laatste er geen behagen in schepte, en bevond dat het mank ging; hij stelde dus zijn betoog in den omgekeerden zin, waardoor hij, zonder het te willen den schijn had, van een verdediger van Spinoza te worden. Hij vertrouwde het handschrift aan een onbescheiden vriend toe, die het buiten weten van den schrijver liet drukken, waaruit eenen vrij bitteren pennenstrijd ontstond, in welke zich Gijsbert Kuipers, Isaac de Castro Orobio en eenige andere Godgeleerden mengden. De geschriften welke hierdoor in de wereld kwamen zijn in het vergeetboek geraakt en nauwelijks wordt er in de werken van dien tijd gewag van gemaakt. Zeker gaat het dat Bredenburg altijd leefde en ook gestorven is als een opregt aanbidder van den Zaligmaker en diens openbaring.

Nog bestaan er van hem:

Praetjes over Tafel, behelsende consideratien over den Vredehandel. Amst. 1671.

Ook heeft Bredenburg eenige Brieven gewisseld met den Remonstrantschen Hoogleeraar Philippus van Limburg, welke het licht zagen onder den titel van:

Schriftelijke onderhandeling tusschen den Heer Philippus van Limborg, Professor der Remonstranten, en Johannes Bredenburg, rakende 't gebruik der Reden in de Religie. Rotterd. 1686. 4°.

Waarop zijn gevolgd:

Eenige Consideratien enz.

en eindelijk:

Johannes Bredenburg, Korte aanmerkingen op de Brieven van P. van Limburg aan P. Smout en N. N. enz. 1686. 4°.

Almede heeft Bredenburg zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst doen kennen door

Scherm voor de stekende zon der Amsterdamsche Mennisten, dat opgenomen is in de *Nederduitse en Latijnse Keurdigten*, doch even als een enkel ander stukje, dat wij elders van hem aantreffen, geen grooten dunk van zijne dichterlijke bekwaamheden geeft.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken* D. I. St. III; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 278; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Nation.; Biogr. Univ.;* Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel. enz.*, D. I. bl. 264 en 265.

BREDERO (Gerbrant Adriaansz.) of Brederoo, doch niet Brederode zoo als men hem na *zijne dood genoemd heeft*, was geboren te Amsterdam den 16den Maart 1585, waar hij zich in zijne jeugd meer of min aan de Letteroefeningen overgaf. Het schijnt dat hij zich verder op de Schilderkunst hebbe toegelegd om daaruit zijn bestaan te vinden; doch verder weet men weinige bijzonderheden van zijn leven dan dat hij Vaandrig van de Burgerij te Amsterdam is geweest. Hij was een werkzaam Lid van de Rederijkerskamer *In Liefde bloeyende*, welke in zijne tijd reeds begon in verval te geraken. Voor het Tooneel dezer Kamer vervaardigde hij onderscheidene treur- en blijspelen, waarin veel natuurlijk en oorspronkelijk vernuft doorstraalt. Tusschen de ernstige tooneelen der treurspelen voegde hij, naar den smaak van zijnen leeftijd, eenige boertige in. Maar meest muntte hij uit in blij- en kluchtspelen, waarin hij de Amsterdamsche zeden van zijnen tijd, in de platte en eigenaardige taal van het gemeene volk, op eene levendige en naïve wijze wist voor te stellen, en dit droeg bij zijne tijdgenooten zulk eene goedkeuring weg, dat bij het vertoonen zijner blijspelen en kluchten, het tooneel en alle de zitplaatsen van het vrolijk gejuich, handgeklap en onophoudelijk geschater der aanschouwers weergalmden. Men wil zelf dat hij, om grondige kennis van de taal, spreekwijzen en zeden van de laagste volkklasse te bekomen, meermalen de visch- en andere markten bezocht, om de taal en spreekwijzen van snappende en kijvende wijven, en keuvelende praters te beluisteren; ja dat hij ten zelfden einde zich ook wel in de gemeenste kotten en kroegen begaf, om er in zijne blijspelen gebruik van te maken, zoo als hij in *het Moortje* en in *den Spaanschen Brabander* ruimschoots gedaan heeft. Geen wonder dat er dan ook vele uitdrukkingen in voorkomen, die den toets der kieschheid en eerbaarheid niet kunnen doorstaan, waaromtrent hij zich in de opdragten zijner tooneelstukken verdedigt op gronden, die in zijne tijd voor geldig werden gehouden.

Bredero, die geheel verstoken was van de kennis der zoogenaamde geleerde talen, had geen andere gids dan zijn natuurlijk vernuft, geene andere voorbeelden dan de dichters, zijne tijdgenooten, met wie hij vriendschappelijk omging, doch die, hoe beroemd ook naderhand, toen nog den regten smaak in de poëzij niet hadden. Zoodat het niet te verwonderen is, dat zijne verzen even als alle rederijkersgedichten eene hinderlijke hardheid en stroefheid hebben; maar hij was een vijand van den barbaarschen wansmaak der bastaardwoorden, waarmede men in zijnen tijd de refereinen opvulde. Lezenswaardig is zijn brief dienaangaande aan de Amsterdamsche Kamer geschreven. Ware hij niet zoo vroeg gestorven en had zijn geest de noodige beschaving erlangd, hij had waarschijnlijk eenen gemakkelijken en bevalligen dichttrant aangenomen; de kiemen daartoe lagen reeds in sommige losse stukjes. Jammer dat hem geen langer leven is ten deel gevallen, om zijne kunstoefening te volmaken, misschien had hij dan wel als een ster van de eerste groote geschitterd. Genoeg echter heeft hij getoond wat hij vermogt. Zijne dichterlijke voortbrengselen verdwijnen niet in den glans der kunstgewrochten van het guldentijdperk onzer Letterkunde. Met onderscheiding zal hij leven zoo lang eerbied voor de grondleggers en handhavers der Nederlandsche Letteren in de harten onzer landgenooten huisvest.

Bredero overleed in zijne geboortestad den 23sten Augustus 1618. Behalve op den titel van alle zijne *Spelen* en in *van de Cappelles Bijdragen tot de Geschied. der Wetens. en Letter. in Nederl.*, bl. 225, bestaan er portretten van hem door Hendrik Goltzius in 8° en 12° door Johannes de Frey, in 4° door Jan Willem Caspari, in 8° en twee zonder naam in 8° en 12°. Zijne zinspreuk *'t kan verkeeren*, heeft aanleiding gegeven tot het spreekwoord *het kan verkeeren zegt Bredero.* Vondel heeft het volgende grafschrift op hem vervaardigd:

Hier rust Brero, heenghereist,
Waer de boot geen veergelt eischt,
Van den Geest, die met zijn kluchten
Holp aen 't lachen, al die zuchten.

Van hem zien het licht:

Apollo, of Ghesangh der Musen, wiens lieflijkke stemmen meerendeels in vrolycke en eerlycke gheselschappen werden ghesonghen. Amst. 1615. langw. 4°, met pl.

Boertigh Liedtboeck. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

De Groote Bron der Minnen. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

Aendachtigh Liedt-boeck. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

welke drie werkjes ook te gelijkertijd te zamen in het licht verschenen onder den titel van:

Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Bredero Amsteldammer, vercierd met vele Klinckers, oock Bruyds-lof en Klaeg-Dichten. Door-mengeld met sinrijcke Beeltenissen. Alles tot vermaeck en nut der Ieughet, sampt allen Lievers der Rijm-konst. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

Nederduytsche Poëmata, als oock het lof van Ryckdom en Armoede, met verscheyden Brieven, soo in en buyten Rym; ende vele dergelijcke sin-rijcke Ghedichtselen meer, by hem beschreven, waer van eenige noyt voor desen in Druk zijn gheweest. Amst. 1632. 4°.

Treurspel van Roddrick en Alphonsus op de reghel. De Vrunden moghen kijven Maar moeten Vrunden blijven. Amst. 1637. 4°.

Griane op syn Spreuck. Het kan verkeeren, Eerst ghespeelt t' Amstelredam Sondaghs voor Kermis, 't jaer 1612. doch ghedruckt vier Jaren nae dat 't ghespeelt is. Amst. 1638. 4°.

Overghesette Lucelle ghespeelt op de Nederduytsche Academie op het woordt: Schijn bedrieght. Amst. 1638. 4°.

Moortje, waarin hy Terentii Eunuchum heeft naegehevolght; En is ghespeelt op de oude Amsterdamsche Kamer, Anno MDCXV. Ende op 't Scherm-school, Anno MDCXXXVII Binnen Amstelredam. Amst. 1638. 4°.

Spaanschen Brabander Ierolimo. Ghespeelt op de Eerste Duytsche Academie. Amst. 1638. 4°.

Stommen Ridder. Ghespeelt op de Nederduytsche Academie 1618. En op nieu herspeelt op d'Amsterdamsche Kamer ghelyck het in syn leven by hem is ghemaeckt 1635. Amst. 1638. 4°.

Angeniet, vertoont op d'oude Kamer, In liefd' bloeyende, den XXII Octob. 1623 in Amstelredam. Amst. 1638.

Schyn-heylich op den Regel: Onder een schyn van Heyligheyt, soo wort den mensch veeltijts verleyt. Amst. 1637. 4°.

Spel, op 't oud Liedt Het daget uyt den Oosten, op den Reghel, Die quaet doet, quaet ontmoet. By hem in sijn overlyden onvolmaeckt ghevonden, en voort ghemaeckt door een Liefhebber der Poesye. Amst. 1638. 4°.

Kluchten: als van de Koe, Symen sonder Soetigheydt, den Molenaer ende den Quacksalver. Amst. 1638. 4°.

Welke vier laatste kluchten ook afzonderlijk voorkomen onder den titel:

Klucht van de Koe. Amst. 1633. 4°.

Klucht van Symen sonder Soeticheydt. Amst. 1637. 4°.

Klucht van den Molenaer, Gherijmt in 't Iaer 1613. Amst. 1637.

Klucht van den Hoogdvytschen Quacksalver. Amst. 1637. 4°.

Alle deze *Tooneelstukken*, benevens de *Nederduytsche Poemata* en de *Lykdichten op Bredero* zijn tevens bijeen uitgegeven onder den titel:

Alle de Wercken so Spelen, Gedichten, Brieven en Kluchten van den Gheestenrijcken Poëet Gerbrand Adriaensz. Bredero, Amsterdammer, verbetert en daer by ghevoeght eenighe die noyt voor desen ghedruckt sijn gheweest. Amst. 1638, waarvan mede een druk bestaat Amst. 1644. 8°, terwijl zij ook allen voorkomen onder den titel:

Alle de Spelen Werken en Brieven van Gerbrand Adriaensz. Bredero Amsterdammer. Amst. 1638.

Zie van Loon, *Beschrijv. der Nederl. Historip.* D. II. bl. 499; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.* D. I. bl. 168; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 381; Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 243 en 244; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 1041; van Oltefen, *Leven van Vondel*, bl. 166 noot; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 277 en 278; J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichters* D. I. bl. 124—126; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; van Cappelle, *Bijdragen tot de Geschied. der Wetens. en Letteren in Nederl.* bl. 225—272; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 258 en 259, D. IV. St. II. A. bl. 464; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 233, b. bl. 65; *Biogr. Univ.*

BREDERODE (Willem IV van), een zoon van Alphert van Brederode en Beatrix van Hoorn, stond in groote achting bij Willem II, Graaf van Holland en Roomsch Koning, die hem tot Maarschalk van Holland verhief en onder wiens onmiddelijk gevolg hij zich meestal bevond. Ook was hij een van hen, die het voorregt door Koning Willem aan die van Utrecht verleend, onderteekenden en met hun zegel bekrachtigden. Om hem te grooter achting te doen bewijzen, maakte de Graaf hun beider namaagschap openlijk kenbaar in onderscheidene brieven, welke hij deed uitgaan. Willem van Brederode bewees van zijnen kant den Roomschen Koning belangrijke diensten in het beleg van Keizerswaard in 1248 en 1249.

In 1255 betrouwde Koning Willem bij zijnen togt tegen de West-friezen van Brederode en Dirk van Lijnden een deel van het leger toe, hetwelk de Drechterlanders ten Zuiden van Medemblik moest bestrijden; terwijl hij zelf het andere deel gebood dat naar de zijde van Hoogwoude zou oprukken. Brederode behaalde de overwinning op de Drechterlanders maar Koning Willem sneuvelde met omtrent 500 Edelen. Na diens overlijden stond Brederode in geen minder gunst bij Graaf Floris V, die bij opene brieven van 3 Mei 1283 zijne heerlijkheden in Zuid-Holland voor vrije heerlijkheden verklaarde. Hij overleed in 1285 en liet bij zijne gemalin Hillegonda van Voorne, een zoon na Dirk van Brederode die volgt.

Bij allen die van hem gewagen vindt men hem beschreven als een man van uitstekenden moed en groote ervarenheid.

Het wapen van hem en zijn geslacht bestaat uit een veld van goud met eenen klimmenden Leeuw van keel, bedekt met een baarnsteel van azuur.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 120; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 886; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 569; Eikelenberg, *Alkmaar en zijne Geschied.* bl. 81; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 988 en 989; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 151 en 152; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 236, 258; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 55—57.

BREDERODE (Dirk of Diederyk IV van), een zoon van den voorgaande, was een dapper krijgsman onder Floris V, Graaf van Holland, en had den bijnaam van de Goede, welken hij verkreeg wegens zijnen minzamen aard, want hij trachtte alle oneenigheden, zoo ver zulks de eer van eenen Edelman en eenen held toeliet, in der minne en vooral zonder bloedstorting te vereffenen.

Toen in 1279 Graaf Floris V, op den dag der instelling van Sint-Jacobs Broederschap, zich reeds vroeg in den morgen, aan het hoofd van twaalf Ridderen en Heeren, in plegtigen optogt naar de kapel van het Binnenhof begaf, om de feestelijkheden met eene godsdienstige handeling aan te vangen en te wijden, bevond zich onder dat uitgelezen getal ook Dirk van Brederode en werd ook, even als de anderen, door den Graaf met eenen vergulden, met vijf schelpen versierden halsketen omhangen, waaraan een beeld van Sint Jakob prijkte, wegende anderhalf mark zilvers. Onder de feesten te dier gelegenheid gegeven, was ook een prachtig tournooi, door den Graaf zijnen nieuwen Ridderen aangeboden; en als eerste Kampvechter vinden wij in de tournooiboeken der Graven van Holland, Diederyk, Heer van Brederode, dragende op zijn gulden schild den bloedrooden Leeuw, met blaauwe tong en klaauwen; zijn wapenkreet was: *Holland!* Doch niet alleen bij Ridderspelen toonde hij zijnen heldenmoed; in den veldtogt tegen de Friezen in 1272, zoowel als in die tien jaren later, volgde hij den krijg.

Op last van gezegden Graaf begaf hij zich in 1287, met eenige welbemande koggen langs de Zuiderzee, naar Westfriesland, hetwelk hij zonder moeite tot onderwerping bragt, aangezien de Friezen, wier dorpen meest op hoogten gesticht zijn, door den in December 1286 en in Februarij daaraanvolgende ingevallen watervloed, vaneen gescheiden waren, en zich alzoo geheel buiten staat vonden, om een leger bijeen te brengen. Ook hadden zij geene koggen bij de hand, om hem te water te kunnen bestrijden. Brederode stevende dienvolgens met zijne vloot van dorp tot dorp en deed den Graaf alom voor Heer van Friesland erkennen.

Later voegde hij zich in 1289 bij de misnoegde Edelen, die tegen den Graaf opstonden, doch werd in 1290 weder in genade aangenomen, onder zoodanige voorwaarden evenwel, die voor hem niet al te voordeelig waren, want hij werd onder anderen gedwongen te bekennen, dat hem en zijnen nakomelingen, met goed regt alle hunne landen zouden mogen worden afgenomen, zoo wanneer zij in eenige de minste zaak hunne belofte te buiten gingen.

In 1292 deed hij eene landing in het Land van Kadzand, en niettegenstaande de Vlamingen het geheele strand met krijgsvolk bezet hadden, zette hij onverschrokken voet aan wal, dreef den vijand terug en legde het land wijd en zijd in de asch.

Twee jaren later was hij een der medeteekenaars van het verbond tusschen Floris V, Graaf van Holland, en Filips IV, Koning van Frankrijk.

Na den moord van Graaf Floris rustte hij op eigen kosten vaartuigen uit, en stak daarmede naar Engeland over, om Graaf Jan I, als de wettige opvolger zijns vaders, van daar te halen. Dan de gunst, waarin hij bij den Graaf stond, stak Wolfert van Borssele, wiens heerschzucht niemand nevens zich dulden kon, zoodanig in den krop, dat dezen hem uit 's Graven dienst ontsloeg. Later weder in eer hersteld, moet hij, tijdens den inval der Vlamingen in Holland, in 1304, zich bijzonder onderscheiden hebben. In 1311 kwam hij Wijt van Avesnes, den twee en veertigste Bisschop van Utrecht, met zijn volk tegen de Friezen te hulp en deed dezen het beleg van Vollenhoven opbreken. Daarna schijnt hij zich der landszaken onttrokken te hebben, althans hij ging in bedevaart naar Jeruzalem en stierf op zijne terugkomst te Reims in Frankrijk den 16den December 1318.

Hij was gehuwd met Maria van der Leek, bij wie hij twee zonen won, Willem van Brederode en Dirk van Brederode en eene dochter Jutta of Judith van Brederode, die in het huwelijk trad met Jan van Persijn.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 120; Vossius, *Hist. Jaerb.*, bl. 887, 191, 194, 220, 316; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 886 en 887; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 43, 109, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 989 en 990; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 214, 229, 275; Arend. *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 354, 355, 357, 359, 363, 388, 389, 392.

BREDERODE (Dirk V van), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Willem van Brederode en van een dochter des laatsten Heer van Teilingen, was een goed voorganger van zijne zonen, om hen tot den oorlog op te leiden, daarvan gaf hij blijken in den togt van Willem den Goede, Graaf van Holland tegen de Vlamingen. In den gedachten veldslag van Casselberghe, den 24sten Augustus 1328, waar de Hollandsche en Zeeuwsche adel onder dien Vorst aan de zijde der Franschen streed, was de Graaf, op een vurig paard gezeten, te digt in de Vlaamsche benden gekomen; door de overmagt uit den zadel geworpen, zou hij het slagtoffer van zijnen moed geworden zijn, zoo niet Brederode met Johan van Arkel, Filips van Wassenaer en zijne zonen waren toegeschoten en zijn leven tegen de Vlamingen hadden beschermd. Geen minder trouw bewees hij daarna aan 's Graven dochter Margaretha; hij stelde zich tot een hoofd der Hoekschen, met en benevens Willem van Duivenvoorde, Jan van Polanen, Jacob en Herbaren van Binchorst en anderen.

Aan den slag, den 22sten Mei 1351, tusschen Arnemuiden en Vere geleverd, waar de Bevelhebbers van de moeder op den zoon de overwinning behaalden, nam hij een werkdadig deel. Het geluk, dat hen hier gediend had, was echter van geen langen duur, want de Kabeljaauwschen behaalden op hunne beurt de overwinning op de Hoekschen, in den slag, welke den 4den Julij op de Maas, nabij Briele en Zwartewaal, voorviel. Brederode wilde, zoo lang hem zulks mogelijk was, de beslissing van den slag in het onzekere laten, doch toen de vlugt der Gravin de moed der haren deed zinken, was de edele held, van de zijnen verlaten, genoodzaakt zich gevangen te geven, hetwelk hij evenwel niet deed zonder grooten wederstand te bieden. Bij den zoen, welke den 7den December 1354 tusschen Margaretha en haren zoon getroffen werd, kwam hij weder op vrije voeten. Hij overleed in het jaar 1377 en werd te Haarlem begraven. Bij zijne echtgenoote Beatrix van Valkenburg had hij verwekt Reinout van Brederode, die volgt, Walraven van Brederode, Catharina van Brederode, getrouwd met Jan van Persijn, Dirk van

Brederode, Ridder, die in 1387 overleed, en Willem van Brederode, Heer van Waalwijk, overleden in 1389.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcadia*, bl. 204; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 389, 399; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 387; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 174, 178, 186; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 59 en 60.

BREDERODE (Reinoud I van), de oudste zoon van den voorgaande bragt er niet weinig toe bij om Aalbrecht van Beijeren tot Ruwaard te doen verheffen, en werd dan ook tijdens diens bestuur onder de Eerste Edelen des lands geteld. Hij was, even als zijnen vader der Hoeksche partij toegedaan, en zijn onverschrokken moed bragt den Kabeljaauwschen niet weinig nadeel toe, waarom deze onderscheiden aanslagen tegen zijn leven maakten. Door Hertog Aalbrecht, in 1358, in plaats van Jan van Blommenstein, een Kabeljaauwsch Edelman, tot Baljuw van Kennemerland aangesteld, viel hij in October in de duinen van Castrikum in eene hinderlaag, hem door de Kabeljaauwschen gespannen. Reinoud, niets wetende van hetgeen de Kabeljaauwschen deden, kwam met een klein gevolg ter plaatse, waar zijne vijanden verborgen lagen; zoodra de vloekverwanten dit zagen, sprongen zij van alle kanten uit hare lagen op; doch Reinoud, ziende dat ze van alle zijden kwamen aanzetten, en daaruit wel vermoedende wat er gaande was, gaf zijn paard de sporen en vierde het den ruimen teugel, niet eer zijne vaart stuitende voor hij de kerk van Castrikum bereikt had, waar hij zich als in eene heilige plaats veilig waande. De Kabeljaauwschen, hem in zijne snelle vlugt niet kunnende achterhalen, stortten nu hunne verbolgenheid op zijne dienaren uit, van welke zij drie achterhaalden en dood sloegen. Dit scheen hun nog te weinig toe om hunnen moed te koelen, daarom vlogen zij kerkwaarts, ten einde Brederode van het altaar te rukken en te vermoorden. Maar de Castrikummers achtten het onbetamelijk, dat de kerk, waar zelfs de boosdoeners altijd vrij geweest waren, door de geweldadige handen van die baldadige menschen zou geschonden en ontheiligd worden; waarom zij fluks de wapens aangschoten, op de Kabeljaauwschen aanvielen, en hen dwongen van hun voornemen af te zien.

Als na het overlijden van Reinoud III, Hertog van Gelder, er in 1371 een oorlog uitbarstte tusschen zijne zusters Machteld, de kinderlooze weduwe des Graven van Kleef, en Maria, aan den Hertog van Gulick gehuwd, wien zij eenen zoon had geschonken, koos Reinoud de zijde van de eerstgenoemde en men hield zich zoodanig van zijne veldheers bekwaamheden overtuigd, dat hem in 1372 het beleid van den oorlog grootendeels werd opgedragen. Na vele mannelijke daden in dezen krijg te hebben bedreven, in welke hij eene menigte Edelen bij Wageningen gevangen nam, overleed hij in 1390.

Door zijn huwelijk met Jolente, erfdochter van den Graaf van Gennep, voerde hij ten titel van Graaf van Gennep en werd door Willem, Graaf van Gelder en Zutphen, *Lieve Neeve* genoemd. In dat huwelijk had hij vier zonen verwekt, Dirk van Brederode, die zich in het klooster der Karthuizers te Diest in Braband begaf en in 1387 overleed; Jan van Brederode, Walraven van Brederode en Willem van Brederode die allen volgen.

Reinoud vermeerderde zijn wapen met dat van Valkenburg hetwelk aan zijne moeder toebehoorde.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcadia*, bl. 205 en 206; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 887; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 420 en 421, 434—437; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 295; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Kabinet van Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. I. bl. 274; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 351, 355, 358, 365, 366; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 60 en 62.

BREDERODE (Jan van), een zoon van den voorgaande, bewees Frederik van Blankenheim, den een en vijftigsten Bisschop van Utrecht, in 1395 belangrijke diensten in den Drenthschen oorlog. Eveneens was hij Hertog Aalbrecht, die toen Graaf van Holland was, behulpzaam in het beteugelen der Friezen, op welke hij in 1396 en 1398 den Graaf van Oostervant de zege hielp bevechten. Daarna deed hij, in de Vasten van 1399, eene reis naar Ierland, om, op het eiland Ulton nabij Donegal het hol van St. Patricius, bekend onder den naam van Sint Patrius-Vagevuur te bezoeken; van daar teruggekomen stichtte hij aan de Zandpoort, tusschen Velsen en Haarlem, eene kapel ter eere van gemelden Heilige, in welke kapel de misdadigers, vóór het ontvangen hunner straf, de laatste mis plagten te hooren. Nadat dit verrigt was stichtte de vrouw van van Brederode, Johanna van Abcoude, dochter van Willem Heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede, een Nonnenklooster te Wijk bij Duurstede, waarin zij, na, met onderling goedvinden, van haren man te zijn gescheiden, den sluijer aannam. Heer Jan volgde haar voorbeeld en begaf zich bij de Karthuizers buiten Utrecht, waar hij zich bezig hield, met het maken van geestelijke rijmen. Ook vertaalde hij in 1409 uit de Walsche taal in het Nederduitsch: *la somme le Roy ou la somme des vices et des vertus*, in het jaar 1279, door Broeder Laurens, van de orde der Predikheeren, zamengesteld op bevel van Filips III, bijgenaamd den Stoute, Koning van Frankrijk. Deze Nederduitsche overzetting is getiteld: *Hier beghint een boec dat men hiet summe le Roy, of Conincs summe. Ende leert hoe datmen die sonden biechten sal.* Aan het slot van het werk leest men: *Ende is geprent tot Haerlem in Hollant in* 1484 *op ten lesten dach van Meye*, doch er bestaat ook eene vroegere druk (Delft 1478) van, zoodat dit een der eerste Nederduitsche boeken is, welke gedrukt zijn geworden.

Niet lang was Brederode evenwel in het klooster of hij, vernomen hebbende, dat zijn vrouws vader overleden was zonder anderen kinderen na te laten, hing, in 1407, zoo hij voorgaf met pauselijk verlof, den kap op den tuin, en haalde zijne vrouw met geweld uit het klooster, met meening, haar voortaan bij zich te houden, en de haar aanbestorven heerlijkheid te regeren. Doch de Bisschop van Utrecht, niet kunnende gedogen, dat zijn geestelijk en wereldlijk regtsgebied zoo verregaande geschonden werd, viel met eenig krijgsvolk in Wijk bij Duurstede, bemagtigde de woning van Jan van Brederode, voerde de Non weder naar het klooster, en leverde haren man gevangen aan Jakob van Gaesbeeck, eenen neef hares vaders en na haar de naastgeregtigde op diens heerlijkheden.

Deze hield hem tot aan den dood van Johanna, den 10den Januarij 1411 voorgevallen, in hechtenis. Toen liet hij hem los, en bleef als naaste erfgenaam in het bezit van Abkoude en Wijk bij Duurstede. Jan van Brederode keerde evenwel niet naar het klooster terug, maar nam eerst deel in den oorlog tegen Willem van Arkel en daarna in dien, welke tusschen de Engelschen en de Franschen was uitgebarsten en voegde zich bij de laatstgemelden, doch sneuvelde, met vele Ridders en Grooten, in den veldslag welke, den 14den October 1415, bij Azincourt in Picardië, tusschen de beide legers geleverd werd.

Zie Goudhoeven, *de Oude Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 121; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 553, 554, 558; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 80; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 331, 339, 393; Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 86, 87, 130; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Naleez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 200; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 305; van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 67, 68, 78; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl*, bl. 62 en 63.

BREDERODE (Walraven van), Graaf van Gennep, broeder van den voorgaande, was de eerste Edele van het land en tevens ook de rijkste. Op bevel van Hertog Aalbrecht van Beijeren, in het jaar 1400 mede opgetrokken zijnde ter beteugeling der Friezen, die zich weder tegen het Grafelijk gezag verzet hadden, werd hij, den 8sten September tot Burggraaf van Stavoren aangesteld, terwijl hij vijf dagen daarna last kreeg, om alle de Friezen aan te tasten en teregt te stellen, die eenige Hollandsche kooplieden genomen of beschadigd hadden. En om hem tot het uitvoeren van dien zorglijken last te bereidwilliger te maken, werd hem, door eenen brief van den 17den October, uit naam van den Hertog en den Graaf van Oostervant beloofd, dat men de stad, ingeval van belegering, spoedig zou ontzetten. Het leed ook niet lang of Stavoren werd door de vrijheidsgezinde Friezen belegerd, doch Brederode hield de belegeraars zoo lang bezig dat Hertog Aalbrecht tijd had, om hem meer krijgsvolk toe te zenden. Eerlang kwam dan ook Arnold van Egmond, Heer van IJsselstein, met eenig volk aan, waarop de Friezen het beleg opbraken. De schans te Molkwerum was nog in hunne handen, en werd met eene sterke bezetting voorzien. Doch eenigen tijd daarna besloot Brederode, aan het hoofd der bezetting van Stavoren, eenen aanslag te wagen, om die vesting te verrassen. Dit werd den Friezen door eenen overlooper bekend gemaakt, welke alzoo hunne vijanden in slagorde afwachtten. De Hollanders bestormden de werken met groote dapperheid, doch werden door de

Friezen met geen minder kloekmoedigheid afgewacht. De aanvallers verloren veel volk en Brederode zwaar gewond, en door de zijnen niet genoegzaam ondersteund werd door de Friezen gevangen genomen. Nadat hij genezen was, werd hij, mits borg stellende, voor eenen tijd in vrijheid gesteld, na verloop van welke hij beloofde weder te komen, zoo als hij ook getrouwelijk nakwam, doch zoodra de borgen ontslagen waren, wist Walraven, op aanraden van eenen Frieschen Monnik de wacht verschalkende, het te ontvlugten met zich door een venster af te laten, en kwam weder binnen Stavoren bij zijn volk.

Daarna bevond hij zich, in 1402 met Willem VI, Graaf van Holland, in de belegering van Gorinchem, als wanneer hij door Jan van Arkel, bij eenen uitval, werd gevangen genomen. Gedurende zeven jaren bleef hij in diens magt, dit zou waarschijnlijk nog langer geduurd hebben, had van Brederode niet door list weten te ontkomen. In vrijheid zijnde was zijn grootste streven zich op van Arkel te wreken, hetgeen hem ook, nadat hij tot eerste van 's Graven Raden was aangesteld, gedeeltelijk gelukte door het Land van Arkel te verwoesten en Heer Jan gevangen te nemen, wien hij vervolgens noodzaakte, zich onder 's Graven magt te stellen.

Hoe hoog Walraven in achting stond bij Willem VI, Graaf van Holland, blijkt daaruit, dat die Vorst, toen hij in 1415 Keizer Sigismund naar Parijs vergezelde, hem met den Heer van Culemborg tijdens zijne afwezigheid het bestuur des Lands toevertrouwde.

Toen, na de dood van gezegden Graaf, zijne dochter, Vrouwe Jacoba, aan het bewind kwam, staken de Kabeljaauwschen het hoofd weder op, en namen met eenen zaamgeraapten hoop volks IJsselstein in, doch Walraven van Brederode, die door Vrouw Jakoba tot Stadhouder van Holland was aangesteld en van Montfoort verzamelden spoedig eenige manschap en sloegen, gesterkt door eene menigte Utrechtschen, wie zij den stad ten buit beloofde, het beleg voor de pas veroverde vesting, welke eerlang voor dat geweld bukte en bij verdrag overging.

Kort daarna hernam Jan van Arkel en zijn zoon Willem met behulp van de Dortenaren de stad Gorinchem, doch stieten hun hoofd voor het Slot. Walraven begaf zich met eenen aanzienlijken magt, ter behouding van het kasteel, derwaarts. Hier gekomen, trachtte hij de stad te bemagtigen en meende na den eersten storm er binnen te komen; Willem van Arkel, zijnen vijand niet schromende, trok hem tegen; doch, onaangezien hij zich dapper verweerde, verhinderde dit van Brederode niet de belegerden allengs meer te benaauwen, zoodat hij eindelijk den 1sten December, door een gesloopt stuk muur eenen zoo hevigen aanval deed, dat van Arkel met omtrent 1000 aanhangers sneuvelde. Door drift vervoerd trok van Brederode nu, zonder genoegzaam van de zijnen gevolgd te worden, ter stad in, en liep den dood te gemoet, want hij werd na eenen hevigen tegenstand omgebragt. Ofschoon Vrouw Jakoba de zege behaalde en Gorinchem weder in handen kreeg, beklaagde zij zich meer over het verlies van haren getrouwen van Brederode, dan zij zich over de overwinning verheugde.

Gehuwd zijnde met Jenne of Johanna erfdochter van Henrik Heer van Vianen, Ameide en Herlaar, bragt hij daardoor die heerlijkheden aan het huis van Brederode. Uit dit huwelijk werden geboren Reinoud van Brederode, en Gijsbert van Brederode, die volgen, alsmede eene dochter Walravina van Brederode, die trouwde met Gerard van Amerongen, Heer van Amerongen en Broekhuysen.

Walraven van Brederode was de eerste die het volle wapen van Holland, doch gequartilleerd met dat van Valkenburg, heeft aangenomen.

Zie van Goudhoeven, *Oude Chron. van Holl.*, D. I. bl. 121; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 224; Vossius, *Histor. Jaerboeck.*, bl. 525, 582; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 18, 19; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 565 en 566; Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. I. bl. 130, 131, 208; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; D. VIII. bl. 993 en 994; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. X. bl. 685; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl*, D. II. St. II. bl. 317, 322, (waar verkeerdelijk gezegd wordt dat Walraven van Brederode in 1402 gesneuveld is, hij werd toen slechts gevangen genomen), 436, 454, 464; van Lennep en Hofdijk, *Voorn. Kasteelen in Nederl.*, bl. 63—67.

BREDERODE (Willem V van) Heer van Merwede en Steyn, een broeder van den vorige, nam na het sneuvelen van zijnen broeder in 1427 de voogdij over zijne onmondige kinderen op zich, en was een der voornaamste Hoeksche Edelen. Hij bleef Vrouw Jacoba getrouw, werd door haar Ridder geslagen, en verklaarde in April 1420, met Frederik van Blankenheim, den een en vijftigsten Bisschop van Utrecht, en anderen den oorlog aan Jan van Beijeren, terwijl zij onmiddellijk de vijandelijkheden begonnen en eenige sloten der Kabeljaauwsche Edelen aanvielen en vernielden. Doch in 1426 plunderden en verwoesten eenige moedwilligen uit Haarlem van Filips en der Kabeljaauwsche zijde de huizen Brederode, Heemstede en Assendelft, hetwelk geen kleine verbittering veroorzaakte, want Willem van Brederode kwam, als Hoofd der Hoeksche benden, de Gravin terstond met de Kennemers ter hulp, en vernielden tot weerwraak het slot te Heemskerk, waardoor de partijwoede hoe langer hoe heviger werd en zelfs zoo zeer aangroeide, dat de Hoekschen, die Vrouw Jacoba's zijde hielden, in 1427, eene vloot tegen Filips van Bourgondië uitrustten. Brederode kruiste daarmede in de Zuiderzee en wist Texel in het belang van Vrouw Jacoba over te halen, dan terwijl hij bezig was Wieringen mede in dat verbond op te nemen, werd hij door de gewapende vaartuigen, door de West-Friesche steden met Haarlem en Amsterdam tegen hem uitgerust overvallen. Als hij nu zag, dat hij door hen omsingeld was, besloot hij te trachten er door te slaan, deed zijn volk scheep gaan en belastte hen zich tot den strijd gereed te houden. Toen de ebbe begon, gebood hij daar de wind hun tegen was, al roeijende wakker op den vijand af te gaan, want hij hoopte dat de schepen der Kabeljaauwschen, die grooter waren dan de zijnen, bij het vallen van het water op het droog zoude blijven zitten en alzoo in het gevecht geen voordeel doen, hetgeen ook ontwijfelbaar zou gebeurd zijn, indien de andere Hoekschen zich even dapper gekweten hadden, als hij; maar die bleven op de reede liggen en zagen toe, welk eenen uitslag het gevecht hebben zou, terwijl anderen, die met hem uitliepen eer de slag begon, het hazenpad kozen. Brederode hoewel van weinigen gevolgd, ontzag zich niet den vijand onder de oogen te zien, doch werd door de menigte meer overvallen dan overwonnen en na mannelijk gestreden te hebben ten laatste met een groot deel der zijnen gevangen genomen en naar Enkhuizen gevoerd, waar wel vier en tachtig het met den hals moesten boeten. Brederode zelf werd, om zijne hooge geboorte ter naauwernood verschoond.

Brederode, ziende dat hij tegen de overmagt der Kabeljaauwschen, die het geluk in alles medeliep, niets vermogt, vond raadzaam zich aan het gevaar te onttrekken; hij begaf zich derhalve met zijne gemalin, de erfdochter van den Heer van Werven in Vlaanderen, in 1450 naar Rome, ter bijwoning van het jubelfeest, en overleed kort na zijne terugkomst, in zeven en vijftigjarigen ouderdom, aan de pest, in zijn huwelijk geene kinderen verwekt hebbende.

Zie Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 50; van Goudhoeven, *de Oude Chron. van Holl.*, bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcad.*, bl. 214; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 21; Vossius, *Hist. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 581, 598, 662, 682—684; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 40; Boomkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 13—15; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 439, 442, 483; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 73, 106; Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, 14e Jaarg. bl. 19; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 458, 474, 479, 510, 515.

BREDERODE (Reinoud II van), oudste zoon van Walraven van Brederode en Johanna van Vianen en Ameide, was de eerste van zijn geslacht, die geteld wordt onder de Burggraven van Utrecht. Niet vrij zijnde van de bijgeloovigheid dier tijden, ondernam hij eene reis naar het Heilige Land en werd aldaar Ridder van Jeruzalem. Na zijne terugkomst verhief Filips van Bourgondië hem tot Ridder van het Gulden Vlies. Aangezien Reinoud tot de Hoeksche partij behoorde, stiet deze bevordering den Kabeljaauwschen grootelijks, die alle pogingen in het werk stelden om den luister van zijn geslacht, welk zij niet vernietigen konden ten minste te doen tanen; te dien einde zochten zij den Hertog in den waan te brengen, dat het Brederode niet geoorloofd was, het wapen van Holland te voeren en dat het moest gebroken worden. Doch Filips, die regt wilde doen zonder in dezen aan partijschap gehoor te geven, deed de zaak te 's Gravenhage onderzoeken; en van de onwaarheid van hetgeen hem berigt was overtuigd zijnde, hing hij, met eigen handen, Reinoud de gouden keten om den hals, en bewees hem alle eer, welke hem met regt, ingevolge zijne hooge geboorte, toekwam.

Filips, de magt der landzaten behoevende, om de wederspannige Gentenaars weder onder zijne gehoorzaamheid te brengen, riep derhalve Reinoud en diens broeder Gijsbrecht, destijds Domproost van St. Maarten en St. Salvator te Utrecht, nevens die van

anderen in, en verzocht hun dat zij hem 1000 gewapende mannen zouden leveren, met belofte, dat hij ze bezoldigen zou, zoodra zij uittrokken. De beide broeders voldeden niet alleen aan 's Hertogs verzoek, maar zij trokken nevens andere Edelen mede te velde en hielpen Filips eene volkomene zege op de Gentenaars behalen, zoodat deze zich moesten onderwerpen. Doch slecht was de belooning, welke zij hiervoor ontvingen. Want toen Gijsbrecht in 1445 met eenparige stemmen tot Bisschop van Utrecht verkozen was, wist Filips bij Paus Calixtus III te bewerken dat de Paus deze verkiezing afkeurde en David van Bourgondië, den bastaardzoon van Filips, aanstelde. De Brederoden wilden zich echter in dezen niet aan 's Pausen beslissing onderwerpen, maar zochten met geweld Gijsbrecht in het bezit van den Bisschopszetel te houden, doch niet tegen de magt van Filips opgewassen, zagen zij zich in 1456 genoodzaakt tot een vergelijk te komen, waarbij Gijsbert aan David van Bourgondië den Bisschopszetel inruimde, doch Aarts-Diaken en Proost van St. Salvator bleef en tot Proost van St. Donaas te Brugge zou worden verkoren. Toen in dat zelfde jaar Filips van Bourgondië tegen Deventer optrok en Bisschop David zich naar het Kasteel ter Horst begaf, bevolen zij de bewaring en besturing van de stad Utrecht Reinoud en zijnen broeder den Domproost aan.

Reinoud leende in het begin van 1459 aan Bisschop David, die zeer verlegen was om geld, 400 Rijnsche guldens; en schoot hem bovendien nog 100 postulaat en 50 Rijnsche guldens, waarvoor Bisschop David hem, de heerlijkheid van Hagestein en het Schoutambt aan de Vaart verpandde, onder voorwaarde van hem, noch zijne erfgenamen, daarvan niet te ontzetten, ten zij alvorens, aan hem de uitgeschoten en geleende penningen terug gegeven waren. Van dit regt deed Reinoud echter in 1465 afstand, ten behoeve van zijnen natuurlijken zoon Walraven.

Aangezien Reinoud, in de geschillen met de stad Amersfoort, de stad Utrecht veel dienst had bewezen, en groote kosten gemaakt, besloot de Raad der Stad Utrecht in 1461 hem toe te leggen 1000 Rijnsche guldens, te betalen uit hetgeen wegens het mergengeld voor stads aandeel toekwam. Bij Karel den Stoute, Hertog van Bourgondië, stonden de Brederodes mede in hooge gunst, want zoowel Reinoud als zijn broeder de Domproost vindt men vermeld onder de aanzienlijke gasten die, in 1468, tot 's Hertogs bruiloft genoodigd werden. Ook verzelde Reinoud den Hertog in dat zelfde jaar, naar Zeeland, toen deze aldaar tot Graaf werd ingehuldigd en in 1473 bij het bezoeken van de aanzienlijkste Hollandsche steden.

Doch niet bij voortduring mogten de Brederodes voorspoed genieten. Bisschop David niet dan met lede oogen kunnende aanzien den invloed, welke zij in de stad Utrecht hadden, en waardoor dikwijls zijne verderfelijke voornemens, om zijn gezag willekeurig uit te oefenen, werden verijdeld, had reeds lang getracht zijnen verborgen haat en wraaklust aan hen te koelen; te dien einde liet hij beide broeders op Vrijdag en Zaturdag na Pinksteren van het jaar 1470 gevangen nemen. Reinoud des Vrijdags morgens te Wijk bij Duurstede gekomen zijnde, verzocht den Bisschop, die zich daar mede bevond, te mogen spreken, doch daar deze dit onder eenig voorwendsel tot na den middag uitstelde, begaf Reinoud zich ter bepaalder tijd naar het slot Duurstede, waar de Bisschop zijn verblijf hield; hier werd hem, na eenigen tijd toevens, zijn zijdgeweer afgenomen, en naar sommigen willen, door den Bisschop zelven het ordeteeken van het Gulden Vlies van den hals gerukt. Voorts op eenen bovenkamer gebragt en des anderen daags in eenen toren opgesloten. Hierop vertrok de Bisschop naar Utrecht en nam insgelijks Gijsbert van Brederode gevangen, die eveneens naar Wijk bij Duurstede gevoerd, en in het Bisschopsslot bewaard werd. De vier bastaardzonen van Reinoud, ten Hove ontboden zijnde, werden mede in hechtenis genomen, doch na eenige dagen weder ontslagen, uitgenomen Walraven, die naauw bewaard werd. Ten einde eenen glimp van regtvaardigheid aan deze eerlooze daad te geven, strooide des Bisschops vrienden, inzonderheid de Kabeljaauwsgezinden, uit, dat de gebroeders Brederode met hunnen aanhang eenen aanslag hadden gesmeed, om niet alleen Bisschop David gevangen te nemen, maar zelfs Hertog Karel de Stoute uit Holland te verdrijven, en dat zij eerstdaags dat voornemen zouden ten uitvoer gebragt hebben, indien de Bisschop, hiervan in tijds onderrigt, hun niet was voorgekomen. Zelfs zijn er schrijvers die beweren dat de Heeren van Brederode met den Aartsbisschop van Keulen, den Koning van Frankrijk, en Adolf van Gelre een heimelijk verbond hadden aangegaan tegen Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië, Johan, Hertog van Cleef, en Bisschop David, en, om dit verdichtsel geloof te doen vinden, voegen zij er bij, dat eene Kleefsche dienstmaagd, wonende bij eene aanzienlijke vrouw te Nijmegen, hiervan kennis gekregen hebbende, het den Hertog van Kleef zou hebben ontdekt, door wien Hertog Karel en Bisschop David van dit verbond zouden zijn verwittigd. Dus werd de goede naam dezer Edellieden, die zich nooit aan ontrouw jegens hunne Landheeren hadden schuldig gemaakt, met groven laster bezwalkt, en zij tot een offer van 's Bisschops wraaklust bereid. Deze niet te vreden met het in verzekering nemen van die aanzienlijke Heeren, zocht ook hunne aanhangers in hechtenis te nemen, doch dit mislukte hem omtrent allen, behalve omtrent Jan Taets van Amerongen, Schout van Utrecht, wien men, zoo als wij zulks reeds vroeger (1) gezien hebben, even als aan Walraven van Brederode, door de gruwelijkste pijnigingen eene bekentenis afperste van misdaden, welke zij nimmer begaan hadden.

De Bisschop, nu meenende reden genoeg te hebben om zijn gedrag te regtvaardigen, en om den ruimen teugel aan zijnen wraaklust te kunnen vieren, zond een afschrift dezer bekentenis aan Karel van Bourgondië, in verwachting, dat deze, na die gezien te hebben, onmiddellijk bevel zou geven, hen met den dood te straffen. Doch hierin bedroog hij zich, want, ofschoon Karel de beschuldiging geloofde, werkte zij niets anders bij hem uit, dan dat hij gehoor weigerde aan de gemalin van Brederode, die hem kwam verzoeken, dat haar gemaal, als een Ridder van de orde van het Gulden Vlies, uit zijne gevangenis te Wijk bij Duurstede mogt worden overgebragt naar 's Hertogen Hof, ten einde, ingevolge de voorregten aan die orde verbonden, voor de Ridders daarvan te worden teregtgesteld en gevonnisd.

Bisschop David intusschen in zijn boos opzet, om de Heeren van Brederode te gronde te rigten, volhardende, liet Heer Reinoud voor zijne Raden brengen, en daar hij ontkende schuldig te zijn aan de misdaden, met welke zij hem betigtten, werd hij op de pijnbank gebragt en half dood zijnde, voor een warm vuur gelegd, en, na wederom krachten te hebben bekomen, andermaal gefolterd, zonder dat hij iets bekende. Dan wederom met pijniging gedreigd wordende, en zich niet in staat bevindende, met zijn zwak en door smarten afgemat ligchaam, langer hunne wreedheid te verduren, verzocht hij, dat de Bisschop bij hem wilde komen, met belofte van hem alles te zullen zeggen, wat hij wist, doch deze weigerde zulks, en eischte, dat hij op het papier zou stellen, wat hij hem te zeggen had, doch Reinoud, door de uitrekking zijns ligchaams niet in staat zijnde de pen op het papier te brengen, drong des Bisschops Raden ten sterkste aan, dat hij hun zou mededeelen, hetgeen hij voornemens was den Bisschop te zeggen. Hierop smeekte hij, dat men hem niet meer wilde pijnigen, met aanbieding van gewillig een of twee jaren in hechtenis te zullen blijven, en alle zijne goederen te verbeuren, indien gedurende dien tijd iets wezenlijks ten zijnen laste naar waarheid werd bevonden. Ja zelfs, dat hij bereid was, indien hij schuldig werd verklaard aan de misdaad, met welke hij betigt werd, te zullen verliezen, niet alleen alle zijne landgoederen, maar zelfs alle zijne eigen bezittingen, en dat zijn ligchaam werd gehouwen in zoovele stukken, als hij leden aan zijn lijf had. Doch deze onbarmhartige menschen, geen gehoor willende leenen aan dat aanbod, belastte den Scherpregter toestel te maken, om hem te doen bekennen hetgeen zij hem voorhielden. Reinoud geene verdere pijnigingen kunnende verdragen, werd dus gedwongen hun eenig genoegen te geven; doch eenige dagen daarna betuigde van Brederode aan den Kastelein, dat alles wat hij beleden had onwaar was en slechts door hem gezegd was, om de zware pijnen, met welke hij gedreigd was te ontgaan, met verzoek, dat hij zulks den Bisschop wilde bekend maken. Dit gaf weder nieuwe gelegenheid aan de wreede Raden om hunne woede te volgen, en hem scherpelijk verwijtende dat hij hen bespot had, deden hem wederom ter paleije brengen, met bedreiging van hem in het vervolg op die wijze, al duurde het twee jaren te zullen behandelen, tot dat hij bekende. Hij werd alzoo genoodzaakt zijne vorige belijdenis te bevestigen, en daar hij nu verzekerde, daarbij te volharden, werden de houten, op zijne schenen gewoeld, losgemaakt, en hij vervolgens boven in den grooten toren gebragt, waar hij met twee zware boeijen aan zijne beenen, eene maand lang, dag en nacht, gekluisterd bleef.

Na deze ongehoorde, onmenschelijke en tegen alle regt strijdende mishandeling hem aangedaan, werd eindelijk door eene onverwachte gebeurtenis zijne onschuld in het helderst daglicht gesteld. Walraven van Brederode namelijk wist op eene zonderlinge wijze zijne kerker te ontkomen; deze op vrije voeten zijnde, bewerkte

(1) Zie hiervoor D. I. bl. 76.

dat de mishandelingen, hem en de anderen aangedaan, Hertog Karel ter ooren kwamen. De Hertog riep hierop zijne Raden bijeen, om te overleggen, wat men met Reinoud van Brederode doen zou, en deze waren eenparig van gevoelen, dat hij moest worden overgebragt tot den Hertog, ten einde te beter overtuigd te worden van de waarheid, tegen hem ingebragt. Diensvolgens gaf Hertog Karel bevel aan Johan, Heer van Bergen, en Johan Halewijn om zich naar Wijk bij Duurstede te begeven, en Reinoud, nevens Jan Taets van Amerongen naar zijn hof te vervoeren. Deze, te Wijk gekomen zijnde, hebben hem eerst met eenen zwaren eed doen zweren, dat hij hun de waarheid zou ontdekken, en daarna twee dagen achtereen, in het bijzijn van 's Bisschops Raden, scherpelijk ondervraagd. Den derden dag bezochten zij hem weder, en trachtten, zoo door bedreigingen als door beloften, hem tot bekentenis te brengen, en daar hij bij de betuiging zijner onschuld bleef volharden, deden zij den Scherpregter met de bank en al het gereedschap tot de pijniging noodig op de kamer komen, gelastten Brederode, dat hij zich zou ontkleeden en op de pijnbank zetten. Doch Brederode den eed, aan hen zoo onlangs gedaan, heiliglijk willende nakomen, ontkende volstandig schuldig te zijn aan de hem ten laste gelegd wordende misdaden. Deze aanhoudende standvastigheid bewoog den bovengenoemden Heeren, die, naar alle waarschijnelijkheid, op het verzoek van den Bisschop de scherpe ondervraging en bedreiging van op de paleije te brengen in het werk gesteld hadden, de pijniging niet te doen plaats hebben. Vervolgens voerden zij, in het begin van Februarij 1471, Brederode en Jan van Amerongen over Bergen op Zoom naar Kortrijk; dan aangezien Hertog Karel tegen den Koning van Frankrijk was te veld getrokken, werden beide gevangenen op het slot Rupelmonde overgebragt, waar zij nog omtrent een jaar verbleven.

In het volgende jaar deed Hertog Karel openlijk indagen, al, wie eenige beschuldiging tegen Reinoud van Brederode wilde inbrengen, om op zekeren bepaalden dag te verschijnen voor zijne Raden en de Ridders van de orde des Gulden Vliezes. Niemand verscheen op den bestemden tijd als aanklager; alleen kwamen er eenige Raden van Bisschop David, die eischten, dat men Brederode aan hen zou overleveren, ten einde de tegen hem, voor den Bisschop, begonnen regtspleging voort te zetten, doch dit verzoek werd, zoo als wel te denken is, afgeslagen. Reinoud verscheen, in Mei, welgemoed, voor zijne Regters, vergezeld van Engelbert Graaf van Nassau, Johan Heer van Crequi, Simon van Lalain, Heer van Montigny, en andere voorname Edellieden, nevens eene voorspraak, welke laatste hem zoo mannelijk verdedigde en zoo duidelijk de valschheid der betigtingen aantoonden, dat de Hertog, even als de Regters, hem vrij, zuiver en onschuldig verklaarden aan alle betigtingen hem ten laste gelegd; ook was de Hertog sedert zoo overtuigd van zijne onschuld, dat hij hem, tot aan het einde van zijn leven, in het volgende jaar 1473, in groote eer, aanzien en achting heeft gehouden.

Men vindt verhaald, dat Reinoud te Haarlem onverwacht ziek is geworden, door het drinken van slechten wijn, en dat alle, die met hem ter maaltijd hadden aangezeten door braking het ligchaam hadden gezuiverd; doch dat Brederode het niet kunnende kwijt geraken, zich naar Vianen had laten vervoeren, en elf dagen daarna is overleden, waaruit velen een vermoeden hebben opgevat, dat hij door vergiftigden wijn was van kant geholpen.

Reinoud van Brederode liet den roem na van een opregt, goedertieren en vredelievend man te zijn geweest. Hij was gehuwd met Jolante van Lalain, bij wie hij verwekt had twee zonen en vijf dochters; de zonen waren: Walraven II van Brederode, die in 1531 overleed en Frans van Brederode die volgt. Bovendien had Reinoud nog vijf bastaardzonen, onder welke Walraven van Brederode, die mede volgt.

Zie van Goudhoeven, *d'Oude Chron.*, bl. 121, 488, 489; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 62, 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 4, 8, 12, 13, 38, 57, 129—135; Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 295, 317—319, 328, 393, 419, 420, 480, 515, D. III. bl. 8, 11, 18—20, 23—25; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Biogr. Nation.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 148, 150, 157, 201—203; J. P. Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, veertiende jaarg. bl. 5—52; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 14, 16, 17, 22, 25, 26, 40, 50, 85—91, 92, 97, 98, 101—106; *Biogr. Univ.*; van Lennep en Hofdijk, *Voorm. Kasteelen in Nederl.*, bl. 67—71.

BREDERODE (Frans van), de tweede zoon van den voorgaande, volgens sommigen geboren den 4den Februarij 1465, volgens anderen den 21sten Maart 1466, werd, toen hij twaalf jaren bereikt had, naar de Hoogeschool te Leuven gezonden, waar hij, gedurende 10 jaren zich in alle ridderlijke wetenschappen oefende. Toen hij nu twee en twintig jaren bereikt had, haalden Jan van Naaldwijk en eenige andere Hoeksche hoofden hem in April 1488 van daar af, en bragten hem als algemeen Opperhoofd der Hoekschen binnen Sluis in Vlaanderen, nadat zij hem, die er vele bondige bedenkingen tegen opperden, overreed hadden om in deze gewigtige en gevaarlijke betrekking op te treden. Al wat tot de Hoeksche partij behoorde stroomde naar hem toe; hij begon den kleinen oorlog ter zee te voeren en wendde voor alleen de wapenen te dragen ten dienste van den destijds onder voogdij van zijnen vader, Maximiliaan van Oostenrijk, staande jongen Hertog Filips de Schoone, veelal Philippe Monsieur genaamd. Hij begaf zich naar Sluis in Vlaanderen, toen de algemeene verblijfplaats der Hoekschen en Vlaamsche ballingen. Van daar schuimde hij langs de Zeeuwsche en Vlaamsche stroomen op de Hollandsche koopvaarders, en bemagtigde gedurende dien zomer, onderscheidene vaartuigen der Leidenaren, met wol- en schapenvellen geladen. Doch in den herfst bragt hij eene vloot van 48 schepen in gereedheid, bemande die met omtrent 2000 Hollanders en Vlamingen, en stevende den 18den November door een onbevaren diep, sedert naar hem Jonker-Fransen-gat genaamd naar den mond der Maas. De toeleg was Rotterdam te bemagtigen; doch alzoo men met de vloot niet verder komen kon dan tot Delfshaven, stapte Brederode met 850 man aan land, trok langs den Schiedamschen dijk regt op Rotterdam aan. De Schiedamsche poort werd door eenigen, die over de bevroren gracht den muur beklommen, welhaast overweldigd. Brederode, met de overige manschap binnengelaten zijnde, maakte zich des nachts van den 19den November in een oogenblik, naar het schijnt zonder bloedstorting, van de geheele stad meester. De Hoekschen en Vlamingen, die scheep gebleven waren, kwamen des morgens mede allen in Rotterdam, alwaar Brederode terstond orde op de Regering stelde. Ook deed hij onmiddellijk arbeiden aan het versterken der stad; hetwelk met zooveel spoed voortging, dat men in het begin des volgenden jaars het geschut op de nieuw aangelegde werken planten kon. De Hoekschen vloeiden middelerwijl van alle kanten naar Rotterdam, dat opgepropt werd van volk. Brederode liet zijn volk het platte land alom en tot de voorpoorten der steden stropen, op een dezer strooptogten geraakten zij in een gevecht met de Schiedammers, sloegen er zes dood, en keerden met twaalf gevangenen, nevens den buit op de ongelukkigen landlieden behaald, terug. Later echter leden zij eene gevoelige nederlaag door den Hoofdman Wijtenhorst, die met eene bende krijgsvolk te Schiedam in bezetting lag en hen had aangevallen, terwijl zij in den omtrek roofden en plunderden. In December kwam Frederik van Zevender, Baljuw van Schoonhoven, door de Kabeljaauwschen van zijn ambt ontzet, te Rotterdam, en haalde Brederode over tot het ondernemen van eenen aanslag op Schoonhoven. Men bemande terstond tien rijnschepen, negentien kromstevens, zeventien roeijagten en zes buizen, met omtrent 1000 man, die, onder bevel van Jan van Naaldwijk, de Lek opzeilden, en in den donkeren avond voor Schoonhoven aan land kwamen, doch van de burgers zoo wel ontvangen werden, dat zij, met verlies van meer dan 200 man, moesten aftrekken, en, met achterlating van het meeste stormgereedschap en eenige vaartuigen, naar Rotterdam keerden.

De Hoekschen wreekten zich kort daarna door het in brand steken van Delfshaven en Schoonderlo. Ook bemagtigde Jan van Montfoort het slot te Woerden, destijds voor den sleutel van Holland gehouden. Arend van IJsselstein bewaarde dit slot; doch liet het uit gierigheid, slechts door eenen wachter bewaken, waarom het verrassen aan Montfoort weinig moeite kostte; doch een aanslag, om zich te water meester van Gouda te maken en de Wethouders en anderen van het leven te berooven, in tijds ontdekt zijnde, liep te loor en kostte twee ingezetenen het leven. Rotterdam, Woerden en het slot te IJsselmonde, dat insgelijks overrompeld was, waren de wapenplaatsen der Hoekschen, uit welke zij Holland en Utrecht, met moord, brand en verwoesting vervulden. De steden namen talrijke bezetting in, versterkten zich en hielden scherpe wacht tegen deze roofzuchtige benden welke alom schrik en vrees verspreidden. Men trachtte met Brederode in onderhandeling te treden, maar zijne buitensporige eischen maakten elke poging daartoe vruchteloos.

De toenmalige Graaf van Holland en Roomsch Koning Maximiliaan kwam hierop in 1489 te Leiden, waar de Staten, den 18den Januarij, beschreven en vergaderd waren, en bewoog hen tot het belegeren van Rotterdam; een aanzienlijk leger werd te Delft verzameld, meest uit burgers der Kabeljaauwsche steden

bestaande; de zorg van het beleg was toevertrouwd aan 's Konings Opperstalmeester Maarten van Polhain, Heer van Baarland en ter Nisse, thans Kapitein van Holland, en aan 's Graven Stadhouder Jan van Egmond, terwijl Maximiliaan den uitslag der onderneming te Dordrecht ging afwachten.

Brederode, dit beleg voorziende, had Rotterdam uit de de omliggende dorpen ruim van mondbehoeften verzorgd, de verdedigingswerken versterkt, de wachten verdubbeld en de stad in staat van beleg gesteld. Ook deed hij van tijd tot tijd uitvallen, die evenwel door de waakzaamheid der Schiedammers ongelukkig uitvielen. Zoo mislukte de aanslag, welken hij den 14den Februarij tegen Schiedam ondernam. In deze stad lagen, behalve vele Hollandsche Poorters, ook Kleefsche huurknechten in bezetting, onder welke Brederode heimelijk verstand hield. De Poorters en krijgsknechten lagen gedurig onderling overhoop, en Brederode vuurde den tweespalt aan, hetwelk ten gevolge had, dat eenige krijgsknechten zich verbonden, hem de stad in handen te leveren, indien hij zich, op zekeren bepaalden tijd, derwaarts begaf. De afspraak bleef geheim genoeg; doch de toeleg liep te loor, doordien de vreemde krijgsknechten, misleid door zeker geschreeuw, hetwelk zij voor het beraamde teeken hielden, een uur te vroeg hunne mede-bezettelingen aantastten, die hen, welke te vergeefs naar hulp van Brederode uitzagen, onder beleid van Willem van Boshuizen en na eene hevige schermutseling, overvleugelden, doodden, gevangen namen of op de vlugt dreven. Brederode toen, Schiedam naderende, vernam ras, wat er gaande was, en keerde onverrigterzake naar Rotterdam terug.

Den volgenden dag zouden twee gevangen Hoeksche bevelhebbers, Joris van Brederode en Andries Lepeltak, uit Schiedam naar Delft gevoerd worden. Om hen te ontzetten, werden uit Rotterdam zeven honderd man afgezonden, welke, in een bloedig gevecht, aan de Schie nabij Delft, op de talrijker benden van Egmond de zege behaalden, zonder evenwel hun doel te bereiken, want Joris van Brederode en Lepeltak waren in den nacht, langs eenen omweg, naar Delft gebragt.

Wat later trad Brederode ook in heimelijke onderhandeling met eenige burgers van Gouda, die hem beloofde de stad over te leveren. Doch de Stadhouder Egmond, hiervan de lucht gekregen hebbende, deed eenige burgers van het kerkhof ligten, alwaar zij hoopten veilig te zijn, en vijf hunner openlijk onthalzen, waarmede deze onderneming insgelijks te loor liep.

Inmiddels was Rotterdam steeds enger ingesloten, men wilde de stad uithongeren en sneed deze toevoer zoo te land als te water af; doch de vier groote schepen, welke te dien einde voor de haven lagen, moesten eerlang voor het geschut der belegerden wijken, en den 6den Maart gelukte het Brederode Overschie te bemagtigen, alwaar de belegeraars zich sterk verschanst hadden en eene talrijke bezetting hielden. Des anderen daags stelde Brederode 's Gravenhage en Haag-ambacht op eene brandschatting van 200 Rijnsche guldens ter maand. Dergelijk lot trof ook Delfland. Zelfs verkocht hij tot in Rijnland toe, brieven van vrijwaring. Voor het einde van Maart werden tusschen Egmond en de Hoekschen, in het dorp Kapelle, over een verdrag gehandeld, hetwelk echter op niets uitliep.

Jan van Naaldwijk, Jan van Kroonenburg en Frederik van Zevender, met achthonderd man afgezonden, verrasten kort hierna Geertruidenberg, van waar zij de omstreken van Breda, doch niet altijd straffeloos, plunderden en brandschatteden. Eerlang echter ontruimden zij weder de stad tegen tweeduizend schilden, die hun, eer zij vertrokken, door de burgers van Breda voldaan werden. In Mei poogden de Rotterdammers andermaal Schiedam te verrassen; doch de Schiedammers bij tijds kennis van den toeleg gekregen hebbende, trokken hun met zoo veel kloekheid tegen, dat zij genoodzaakt werden, te wijken. Op den terugtogt liepen zij het land van Voorne en Putten af, en legden het fraaije dorp Abbenbroek in de asch, omdat de inwoners weigerden het geroofde graan met hunne wagens te vervoeren. Over Geervliet en Vlaardingen, welke op brandschatting gesteld werden, werd het koorn waaraan men te Rotterdam gebrek begon te krijgen, binnen gebragt. Hierdoor aangemoedigd weigerde Brederode met Egmond in onderhandeling te komen; doch Woerden en Montfoort, waar gebrek heerschte, sloten, den 11den Mei, te Bodegraven, een bestand voor drie maanden met den Stadhouder. Egmond, over den tegenstand der Rotterdammers verbitterd, zocht de stad den 2den Junij te overrompelen. In stilte deed hij de schepen, welke op de Maas lagen en den stroom bezetteden, bijeenrukken, en tastte met groot geweld en magt van volk en schepen, het blokhuis, nevens het hoofd gelegen, aan; maar werd tot tweemalen toe mannelijk afgeslagen. Terwijl men intusschen hier streed, maakten de Rotterdammers, alle schepen, jagten, en andere vaartuigen, welke tegenweer bieden konden en voor de hand waren, ijlings ten oorlog gereed, en kwamen er mede de haven uit, en den vijand onder de oogen, waarop een scherp gevecht ontstond, in hetwelk de Rotterdammers de overhand behielden, eene vijandelijke buis met volk namen en in de haven sleepten en twee roeijagten in den grond boorden. Het geschut, op het blokhuis en langs de wallen staande, speelde en donderde zoo onophoudelijk op de Kabeljaauwschen, dat Egmond zich genoodzaakt zag, met verlies van eene menigte gesneuvelden en gewonden, den aftogt te blazen en naar Schiedam vlugtende afdreef.

Daar intusschen de leeftogt onder de burgerij te Rotterdam langs hoe schaarser begon om te komen, besloot Jonker Frans eenen scheepstogt langs de Lek te doen, om mondbehoeften te halen. Acht en twintig groote kromstevens en rijnschepen, twaalf roeijagten en buizen, bemand met veertien honderd man staken den 3den Junij van Rotterdam af. Jan van Naaldwijk, Frederik van Zevender, Jan van Kroonenburg en onderscheidene anderen hadden er het bevel over. De Oostenrijksche schepen, die, hieromtrent de stroomen bewaarden, te weinig in getal zijnde om deze vloot aan te tasten, zonden naar beneden om hulp, en kwamen met zes groote oorlogschepen en onderscheidene anderen den volgenden morgen op de Rotterdammers, die bij Streefkerk voor anker gekomen waren, af. Hier ontstond een hevige scheepsstrijd, in welken de Rotterdammers, overmand door het grof geschut van den vijand, de nederlaag kregen. Naaldwijk raakte met 350 man, niet zonder gevaar, aan land, en nam de wijk naar Montfoort. Een groot deel der andere manschap sneuvelde of werd gevankelijk naar Dordrecht gevoerd; waar men zich de grootste eer der overwinning toeschreef. De meeste Rotterdamsche schepen raakten insgelijks verstrooid of vielen in 's vijands handen. Deze ramp werd van anderen gevolgd. De Rotterdammers, eenige vaartuigen met granen van Woerden, door de veenen, naar huis willende voeren, werden weinige dagen later te Kortenöord, bij Moordrecht, door vierentwintighonderd Oostenrijkschen, aangetast en geheel geslagen, Jan van Naaldwijk en Frederik van Zevender werden bij deze gelegenheid gevangen genomen. Van twaalfhonderd man, die uit Rotterdam getrokken waren, kwamen er niet meer dan driehonderd terug; waarom Brederode besloot de bezetting uit Overschie naar Rotterdam te doen komen. Naaldwijk, te Dordrecht gebragt, werd eerlang tegen een gering losgeld ontslagen, mits hij beloofde zijn best te zullen doen, om Rotterdam, bij eerlijk verdrag, in 's Konings handen te doen overleveren. Zijne pogingen, daartoe bij Brederode aangewend, werden ondersteund door de gemagtigden der Hollandsche steden, die den last van dezen verderfelijken binnenlandschen oorlog te dragen hadden. Het verdrag werd eindelijk geteekend, nadat het beleg 6 maanden geduurd had. De Stadhouder Egmond, trok den 25sten Junij 1489, met 600 man de stad binnen, welke Brederode den volgenden dag met 1050 verliet, scheep gaande naar Sluis, waar hij onderscheidene aanzienlijke Hoekschen vond en wederom spoedig eene vloot van acht en dertig schepen met 1200 man bijeenbragt, over welke hij zelf, onder den eigendunkelijk aangenomen titel van Algemeen Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland in dienst van den jongen Filips, het opperbevel voerde.

Den 2den Julij zeilde hij uit de haven van Sluis, deed eerst eene landing op de eilanden Overflakké en Duiveland, daarna in het Land van Strijen, alwaar eenige dagen met plunderen en blaken werden doorgebragt, hierna wendde hij het naar Goedereede, welke stad, nevens de geheele heerlijkheid van Voorne, vrijwaringsbrieven van hem verkregen had. Dan doordien hij begreep, dat hij, het Land van Voorne, met de steden Brielle en Goedereede, in zijne magt hebbende, de vaart der Hollanders en Zeeuwen aanmerkelijk kon belemmeren, deed hij eerst Goedereede, ten behoeve van den jongen Graaf Filips opeischen. Die van binnen gaven ten antwoord, dat zij zelven in staat en gereed waren, om de stad voor den Graaf te bewaren. Toen deed Brederode terstond het geschut en het stormgereedschap voor de stad brengen, en beschoot haar zeven uren achtereen. Maar de heldhaftigheid der burgers en bovenal de moed der vrouwen, welke de bestormers met kokende pek, teer en brandende hoepels van de muren afweerden, zegevierden eindelijk en de Hoekschen moesten met een aanmerkelijk verlies van volk aftrekken. Oudorp werd toen door hen geplunderd; ook staken zij in den Zwijndrechtschen Waard en digt bij Dordrecht, onderscheidene huizen aan brand, waarna zij naar Schouwen vertrokken.

De Stadhouder **Egmond** berigt gekregen hebbende van de vijandelijkheden der Hoekschen, deed te Dordrecht eene aanzienlijke vloot Hollandsche en Zeeuwsche schepen bijeen brengen; met welke hij den 21sten Augustus naar Schouwen afstak. In het Gat van Brouwershaven raakten de vloten, den 23sten, aan elkander. De Hoeksche vloot was ver de minste in getal van schepen en manschap, desniettemin werd er van wederzijden fel gevochten, tot dat er met het vallen van het water zestien Hoeksche schepen aan den grond raakten, en onbekwaam werden om dienst te doen. **Brederode** gaf evenwel den moed niet op; maar sprong met een goed deel volks, omtrent Serooskerke, aan land, en verweerde zich dapper tegen de Kabeljaauwschen, die hem, op den voet gevolgd waren en steeds versterking ontvingen. **Brederode** aan het hoofd en in een zijner beenen gewond, werd voor dood door het volk weggedragen, dat nu aan het vlugten slaande, afgemaakt of gevangen genomen werd. **Jan van Naaldwijk**, die den scheepsstrijd nog eenigen tijd aan den gang hield, ontweek eindelijk, met negen schepen en omtrent 400 man naar Sluis. **Brederode**, gevangen genomen zijnde, werd naar Dordrecht gevoerd en op Puttokstoren gezet, alwaar hij, den 11den Augustus 1490, aan zijne wonden overleed. Hij werd in de Augustijnenkerk zonder eenige statie begraven. De jeugdige held verdient zeker een medelijdend aandenken, daar de ongelukkige uitslag van zaken toch nimmer kon strekken tot vermindering zijner verdiensten, in de betrekking waarin hij was opgetreden.

Zie *de Nederlaag van* ***Frans van Brederode***, opgenomen in de *Nieuwe werken der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. St. II. bl. 147—182; **Velius**, *Chron. van Hoorn* bl. 142 en 143; **van Goudhoeven**, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 541—544, 546; **Heemskerk**, *Batav. Arcad.*, bl. 256—266; **Boxhorn**, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 318, 326, 327; **Balen**, *Beschr. van Dord.*, bl. 801 en 802; **van Leeuwen**, *Bat. Ill.*, bl. 888; **Commelin**, *Beschr. van Amsterd.* bl. 919 en 920; **van Spaan**, *Beschr. van Rotterd.* bl. 127—136; **van Mieris**, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 212, 217, 227; **Lois**, *Beschr. van Rotterd.* bl. 64—71; **Wagenaar**, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 246—266; **Kok**, *Vaderl. Woordenb.*; *Bijvoegs. en Aanm. op* **Wagenaar**, D. IV. bl. 68; **de Chalmot**, *Biogr. Woordenb.*; **Scheltema**, *Staatk. Nederl.*; **Cottot d'Escury**, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 52—59; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; **Bilderdijk**, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 272—278, 286—288; **Arend**, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 259—270; *Biogr. Univ.* en vooral **Alkemade**, *Jonker Fransen Oorlog*, Rott. 1724.

BREDERODE (Walraven van), Drost van Hagestein, een natuurlijke zoon van **Reinoud II van Brederode** en alzoo een halve broeder van den voorgaande, was, toen zijn vader berigt ontvangen had, dat een Schotsch schip, geladen met wol, gestrand was bij Zandvoort in de heerlijkheid Brederode, op diens bevel derwaarts vertrokken, om zijn regt aldaar te handhaven, doch **Lubbrecht van Raephorst**, Schout te Haarlem, **Nikolaas van IJperen** en **Gerrit van Noordwijk**, vergezeld van eenige Haarlemsche schutters, haalde de gestrande wol, in weerwil van **Walraven** en onder toevoeging van vele spijtige en onhebbelijke woorden, van daar en bragten die te Haarlem. **Walraven**, deze overmagt niet kunnende wederstaan, nam voor zich van dit ongelijk te wreeken, waartoe de gelegenheid zich niet lang daarna aanbood; want in 1457 kennis bekomen hebbende, dat de Regering van Haarlem den Burgemeester **Nicolaas van IJperen**, den Schepen **Gerrit van Noordwijk** en den Secretaris **Willem Paeds** naar Amersfoort tot den Bisschop gezonden hadden, om van hem te verzoeken accijns te mogen vorderen van de geestelijkheid, overviel **Walraven** hen, toen zij aan de Bilt bij het Steenenkruis gekomen waren, en benam den beiden eerstgenoemden, zonder voorweten van zijnen vader, het leven. **Reinoud** nam hem dit zoo euvel, dat **Walraven**, eenen geruimen tijd niet in zijne tegenwoordigheid mogt komen.

Kort nadat zijn vader in 1470 door **David van Bourgondië**, den vijf en vijftigsten Bisschop van Utrecht, in hechtenis was genomen, werd ook **Walraven** ten Hove ontboden en gevangen gehouden. Voor des Bisschops raad gebragt, werden hem de volgende vraagstukken voorgehouden, ten eerste: of hij den bovenvermelden doodslag niet had begaan, met wil en toestemming van zijnen vader; ten tweede: of hij geen kennis had van het Verbond, gemaakt door zijnen vader en zijnen oom met **Adolf van Gelder** tegen Hertog **Karel den Stoute** en den Bisschop? ten derde: of zijn vader en zijn oom geen hulp hadden bewezen aan de Gelderschen in het verbranden van IJsselstein; en ten vierde: of hij niet wist, dat zijn vader en zijn oom voornemens waren de Regering der stad Utrecht te verzetten? Op de eerste beschuldiging antwoordde hij, dat zijn vader daarvan niets geweten had, ja zelfs dat hij om die manslag eenen geruimen tijd den toorn en gramschap van zijn vader had moeten ondergaan, en dat die doodslag reeds verzoend was. Op de verdere vraagstukken verklaarde hij ten eenemale onkundig te zijn, van de gevallen zoo even vermeld. Op deze en meer andere stukken van minder gewigt werd hij onderhouden, en zoo door bedreigingen als door beloften aangezet om naar den zin van des Kerkvoogds goddelooze Raadslieden te antwoorden. **Walraven**, volstandig zijne onbewustheid betuigende, werd op de pijnbank gebragt, en zoo onmenschelijk gehandeld dat men twijfelen mag, of er wel voorbeelden in de geschiedenis van dergelijke onchristelijke en wreede regtspleging te vinden zijn. Men goot hem het lijf vol water en sprong er dan op om hem tot de bekentenis van nooit bedreven misdaden te brengen. Dit folteren werd, zonder hem eenig getuigen, bewijs, of schijn van waarheid, voor te leggen, eenige dagen achtereen, tot drie of vier keeren daags en in het geheel wel veertig of vijftig malen, met zooveel geweld herhaald, dat hij, zijne levenskrachten bijna verloren hebbende en de afgrijzelijke pijnen niet langer kunnende verdragen, al zeide wat men goedvond. Deze afgeperste belijdenis bragten de wreede Raden in geschrift en wilden hem noodzaken, die met zijne hand te onderteekenen, doch, wat moeite zij ook aanwendden, hij bleef zulks volstandig weigeren. Eindelijk gelukte het hem uit zijne gevangenis te ontkomen. Dikwerf versch stroo verzocht en verkregen hebbende, stak hij met de hardste halmen het slot der boeijen, waarmede hij gekneveld was open en langs den muur, waaruit hij eenige steenen gebroken had, klom hij, in eenen donkeren nacht, bij zeer onstuimig weder tot aan een dakvenster; maakte daaraan een snoer, dat hij van zijne gescheurde kleederen gevlochten had, sterk met gedraaid stroo vast, en liet zich zoo naar beneden af. Naauwelijks stond hij op den grond of er kwam een van 's Bisschops dienaars naar buiten, doch **Walraven** zich stil houdende, werd wegens de duisternis niet ontdekt. Nadat de dienaar weder binnengegaan was, zwom **Walraven** over de gracht, en nog een water moetende doorwaden, vond hij daarin vele zwanen, welke, gestoord in hunne rust, door hun geklapwiek veroorzaakte, dat eenig volk met licht voorzien zich naar buiten begaf, om te vernemen naar de oorzaak van het buitengewoon gewoel dezer dieren. Daar **Walraven** echter het hoofd slechts even boven het water hield en zich niet verroerde, werd hij niet gezien en het volk, denkende dat die dieren onder elkander vochten, keerden spoedig weder naar het slot. **Walraven**, door het licht, waarmede men was buiten gekomen, den naasten weg naar den dijk ontdekt hebbende, begaf zich daar op. Doch hier zich niet veilig achtende, sprong hij in het water, en trachtte de Lek over te zwemmen, in het midden dier rivier gekomen, kon hij echter, wegens den sterken stroom zijn voornemen niet volvoeren en was genoodzaakt naar den zelfden oever, van waar hij afgezwommen was, terug te keeren. Nu ging hij, zoo nat als hij was, nog een uur ver in dien winderigen gracht langs den slibberigen dijk, tot dat hij door hulp van eenen veerman, te Hagestein gebragt werd. Daar zich van drooge kleederen voorzien hebbende, begaf hij zich naar Vianen, een heerlijkheid van den huize **van Brederode**, waar hij zich in veiligheid bevond.

Hij was gehuwd met **Geertruida van Alphen** en overleed zonder kinderen na te laten.

Zie **van Gouthoeven**, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 122; **Screvelius**, *Beschr. van Haarlem*, bl. 52 en 53; **van Leeuwen**, *Bat. Ill.*, bl. 88; **Wagenaar**, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 131—133, 134, 125; **Burman**, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 347, D. III. bl. 11, 16, 17, 21, 22; **Kok**, *Vaderl. Woordenb.*, Eerste tafel der Natuurl. afstamm. der *Brederoden*; **Bilderdijk**, *Geschied. van Haarl.*, bl. 52 en 53; **Arend**, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 96, 103, 105; **van Lennep** en **Hofdijk**, *Nederl. Kasteelen*, bl. 70 en 71.

BREDERODE (Joris van), een natuurlijke zoon van **Gijsbert van Brederode**, den vier en vijftigsten Bisschop van Utrecht, stond in 1479 zoozeer in gunst en vertrouwen bij **Wolfert van Borssele**, Stadhouder van Holland, dat deze bij zijn vertrek naar Zeeland aan zijne zorgen de stad Rotterdam overliet. Bij de komst van den Aartshertog **Maximiliaan** aldaar, in 1480, bood **Joris** hem de sleutels van Rotterdam aan, en die Vorst bevestigde hem aanvankelijk in het Opperbevel over die stad, doch op aandrang der Kabeljaauwschen ontzette hij hem weldra van dat ambt. Nu werd **Joris van Brederode** Slotvoogd van Vianen en Batestein, doch vervoegde zich later bij de Hoeksche uitgewekenen te Sluis en met zijnen neef **Frans van Brederode**, in het jaar 1488, weder in Rotterdam gekomen, zakte hij den 6den Februarij, met **Daniel Lepeltak**, aan het hoofd van

300 wakkere gasten en negen roeijagten, den Maasstroom af tot regt voor Schiedam, en stapte in het Overmaassche aan wal, waar zij de dorpen Roon en Poortugaal alsmede het huis Valkestein, zijnde een jagthuis der Hollandsche Graven, plunderden, en de landlieden dwongen, om den geroofden buit met paard en wagen, door de diepe wegen, naar hunne vaartuigen te voeren, in het wederkeeren de woningen en schuren der boeren in brand stekende, doch de Schiedammers, met een goed gedeelte van het krijgsvolk, dat in hunne stad in bezetting lag, de Maas overgestoken zijnde, trokken hen te gemoet, raakte weldra met hen slaags en sloegen hen, die de zwakste in getal waren, op de vlugt, waarbij Joris van Brederode gevangen geraakte. Na het overgaan van Rotterdam aan den Stadhouder Jan van Egmond, in 1489, werd hij te Delft onthoofd, terwijl men zijn hoofd naar Schoonhoven zond, en aldaar op eenen hoogen staak boven de poort stelde. Hij was gehuwd met Maria Ruigrok.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 122; Heemskerk, *Batav. Arcadia* bl. 236, 238, 263; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 888; van Spaan, *beschr. van Rotterd.* bl. 118, 136; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 154; van Alkemade, *Jonker Fransen Oorlog*, bl. 124—126, 249; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, 1e tafel van Natuurl. afstamm. der Brederoden; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D II. bl. 54, 57; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl* D. IV. bl. 232; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 71, 73, 261, 267.

BREDERODE (Reinoud III van), Burggraaf van Utrecht, Vrijheer van Vianen, Heer van Brederode, Ameide, Haverincourt enz., oudste zoon van Walraven II van Brederode en van Margaretha van Borssele, geboren in 1493, was Burggraaf van Utrecht, Raadsheer en Kamerheer van Keizer Karel V, Opperhoutvester van Holland enz.

Hij staat te boek voor een onverzaagd en hoogmoedig man, zoo als hij dan ook toonde te zijn door het weder aannemen van eenen titel, welke hij oordeelde hem toe te behooren, namelijk die van geboren Graaf van Holland. Hij nam diensvolgens de baarnesteel uit zijn wapen weg; en deed, zelfs in tegenwoordigheid van Keizer Karel V te Gent, op alle hoeken der straten aanslaan; Reinoud, Graaf van Holland; hetwelk door den Keizer niet anders kon aangemerkt worden, dan dat hij naar het Graafschap stond, terwijl deze zich verbeeldde, alleen Graaf te zijn, en zulks te moeten blijven. Door dit bedrijf geraakte hij in ongunst van eenen Vorst, die hem anders zeer genegen was, en hem tot grootere waardigheid had verheven dan hij vroeger bezat. De Keizer, hiermede in zijne eer getast, beval den Koninklijken Heraut zijn regt tegen van Brederode te handhaven en hem aan te klagen. Reinoud, die volgens het regt van geboorte meer regt tot het Graafschap had dan de Keizer, werd diensvolgens aangeklaagd, en naar den zin des Keizers, den 16den Januarij 1531, ter dood veroordeeld; maar de Keizer verzachtte het vonnis, schonk hem het leven en daarna ook alle zijne goederen terug; doch hij ontving het bevel van nimmer het volle wapen van Holland aan te nemen, of den titel van Graaf, welke Zijne Keizerlijke Majesteit alleen toekwam, te voeren. Men verbood hem evenwel niet te schrijven, ***Oorspronkelijk door wettige successie geboren van de Graven van Holland.*** Ook werd hem door Keizer Karel, den 11den Mei 1534, vergund, het wapen, welke door zijne voorouders gebruikt waren, weder te mogen voeren, zijnde dat van Holland gebroken; ja, de Herauten en 's Keizers zuster verklaarden zelven de wettigheid van zijne afkomst uit de Hollandsche Graven; en om die afkomst nader te bevestigen, deed hij naderhand uitgeven zijne genealogie van Graaf Dirk af. Ook schroomde van Brederode niet, nadat gemelde vonnis was voorgelezen, een protest te doen. Hierna geraakte hij weder in gunst van den Keizer en werd bovendien vereerd met den titel van Ridder en Deken der orde van het guldenvlies.

In de vrouwelijke linie was hij van hoog adellijk Friesch bloed. Hij stamde af van Gosse Ludinga, den zesden Potestaat van Friesland, wiens dochter Tet Ludinga, met den zoon van Arnoud, Graaf van Holland, die naar Stavoren en tot hem gevlugt was in het huwelijk trad. Deze omstandigheid nam hij te baat om der Friezen nationaal gevoel te streelen en tevens hunne zucht en hunnen handel en zeevaart nog meer uit te breiden aan zijne bijzondere belangen dienstbaar te maken. Met dat oogmerk stelde hij der Regering van Leeuwarden in 1556 eene onderneming voor, welke voor den Frieschen handel en scheepvaart hoogst gewigtig was, namelijk, dat door zijne heerlijkheid Vianen een kanaal zou worden gegraven, waardoor de Friesche schepen naar de bovenrivieren de Waal en de Maas zouden kunnen varen, zonder de stad Dordrecht te behoeven aan te doen en alzoo daar te ontschepen. De Regering van Leeuwarden aarzelde niet om dit plan in overweging te nemen, en op haren voorslag had er reeds den 12den Augustus 1556 eene bijeenkomst der Regeringen van alle Friesche steden plaats, waar gemagtigden benoemd werden, om met Reinoud in onderhandeling te treden; doch, zoo uit hoofde van het kort daaropvolgende overlijden van Reinoud, als van de beroerte in de Nederlanden ontstaan en het allengskens toegenomen verval van Frieslands handel en scheepvaart op de Waal en de Maas, is aan de zaak zelve geen gevolg gegeven. Doch de bedijking van het Bergermeer is waarschijnelijk door Reinoud begonnen en voltooid.

Hij overleed den 28sten September 1556, na bij zijne echtgenoote Filippine of Philipote van der Mark verwekt te hebben vijf zonen en vijf dochters. Onder zijne zonen was Hendrik van Brederode, die volgt. Reinouds afbeelding gaat in plaat uit, gegraveerd door Reinier Vinkeles in 8°.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 123; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.* D. III. bl. 24; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 140; de Feller, *Diction. Hist.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1005—1008; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. V. bl. 117; van Hall, ***Hendrik**, Graaf van **Brederode** verdedigd*, bl. 168—172; van Lennep en Hofdijk, *voorm. Nederl. kasteelen*, bl. 73 en 74.

BREDERODE (Hendrik van), zoon van den voorgaande, geboren te Brussel in December 1531, was toen hij den ouderdom van 25 jaren bereikt had, een der mededingers naar de waardigheid van Coadjutor in st. Baafsabtdij te Gent, doch zij werd aan den beroemden Wigle van Aytta van Zwichem opgedragen. Hij zocht zich aangenaam bij den Koning te maken en zulks gelukte hem; ook gaf Filips hem, ten jare 1559, het bevel over eene bende van Ordonnantie. Doch kort daarna, eenen weerzin krijgende aan de dwingelandij in het burgerlijke en in de godsdienst, voegde hij zich aan de zijde van Oranje en anderen die den Kardinaal de Granvelle openlijk wederstonden.

Hij kwam vrijmoedig uit voor de leer der Hervormden, zelfs door onderteekening van hunne geloofsbelijdenis, welke hij ook openlijk onder zijn gebied het prediken en trachtte zooveel in hem was de volgelingen van Luther met die van Calvijn te vereenigen. In het begin van 1566 hield de Landvoogdes Brederode nog voor goed Catholiek, ofschoon er een Boekdrukker te Vianen was, die kettersche boeken drukte en twee of drie Predikanten, welke die boeken maakten; terwijl Alonzo del Canto haar berigtte, dat alle de kettersche boeken, welke door deze landen verspreid werden, van Vianen uitgingen.

Toen, in het jaar 1566, de Nederlandsche Edelen een Verbond aangingen tegen de Spaansche dwingelandij en de invoering van de inquisitie, was van Brederode een der eerste die dit Verbond en het Smeekschrift ter verkrijging van vrijheid van godsdienst teekenden en onderschraagden, ja, al wat hem dierbaar was daarvoor opzetteden. Hij woonde dus niet alleen alle de zamenkomsten der Verbondene Edelen bij, maar hij was het ook, die het Smeekschrift den 5den April 1566 der Hertogin overhandigde, en daarbij het woord voerde. Hij was te dien einde den 3den April te Brussel gekomen, en men verhaalde, dat hij zou gezegd hebben: »zij »dachten dat ik te Brussel niet zou durven komen; welnu, ik »ben er en zal er misschien op eene andere wijze uittrekken." Den 10den April trok hij er uit aan het hoofd van 150 ruiters. In het Huis van Kuilenburg te Brussel rigtte hij een groot gastmaal aan, op hetwelk verschenen allen, die tot het Verbond behoorden en reeds tot 300 Edelen waren aangegroeid. Op dit gastmaal namen zij, zoo als sommigen berigten, den naam van Geuzen, dat is Bedelaars, openlijk aan, doch Brederode noemden zij den Hersteller der verloren vrijheid.

Van hier begaf hij zich naar Antwerpen, waar meer dan vier duizend burgers zich verzamelde voor het huis, in hetwelk hij zijnen intrek had genomen. Met eenen vollen beker in de hand vertoonde hij zich aan het venster en sprak de zaamgevloeide schare aldus aan: »Mannen van Antwerpen, ik ben hier met »gevaar van mijn goed en leven, om u te beschermen en van »het onmenschelijke geloofsonderzoek en de bloedbevelen te be»vrijden. Wilt gij hiertoe met en onder mij medewerken, »neemt dan de teug aan, welke ik u toebreng, en steek tot tee»ken uwer toestemming, de handen omhoog." Daarop dronk hij, en aller handen vlogen onder een oorverdoovend gejuich in de hoogte. Kort daarna verliet hij onder het uitgeleide der menigte

de Scheldestad en bevond zich den 23den April reeds weder te Vianen. Den 5den Julij verscheen Brederode met eenige andere der Verbonden Edelen en een groot gevolg weder te Antwerpen, waar hij veel aanhang en naloop bij het volk vond, terwijl het verblijf van den Graaf van Megen aldaar en de verwachtte komst van den Graaf van Aremberg bij de Hervormden het vermoeden deed ontstaan, dat beide last hadden, met behulp van de Regering, in het geheim krijgsvolk in de stad te brengen. Hij koos partij tegen Megen, doch begunstigde geenszins de scheurmakers. Intusschen drong de overheid bij de Landvoogdes zoo op zijne verwijdering als op die van den Graaf van Megen aan. De laatste vertrok, doch Brederode bleef, aangezien eene partij hen met geweld aldaar houden wilde, ofschoon hij aan Graaf Lodewijk van Nassau schreef, »wij zijn hier in den »muil der wolven; ieder oogenblik zijn wij in gevaar dat men ons »den keel komt afsnijden." Het doel van zijn verblijf te Antwerpen was blijkbaar, om, tot aan de komst van den Prins van Oranje, de orde te handhaven, want nadat hij den 13den Junij 1566 dien Prins, welke door de Landvoogdes derwaarts gezonden was, met eenen grooten stoet had ingehaald, verliet hij den volgenden dag die stad, en begaf zich op 's Prinsen verzoek naar St. Truijen, waar de Bondgenooten door hunne hoofden beschreven waren tegen den 14den Julij, zekerlijk om middelen te beramen tot het verkrijgen van hetgene de Landvoogdes hun beloofd had, doch, onder schijn van te beraadslagen over het antwoord, dat zij haar zouden geven op den brief, waarbij zij den bijstand der Edelen, tot verstoring van de openlijke vergaderingen der zoogenaamde ketteren, met vleijende woorden inriep.

Later doorreisde hij zelf onderscheidene steden van Holland, om onder de hand aanhang te maken en het Verbond bij de voornaamste inwoners goedkeuring te doen wegdragen. Onder anderen kwam hij te Hoorn, waar hij met zijne gemalin zeer feestelijk onthaald werd. Onder den maaltijd hing hij den Burgemeester Willem Pietersz. Enkhuizen, terwijl deze eenigzins beschonken was, half met half tegen diens wil, eenen gouden geuzenpenning om, waarover die Burgemeester des anderen daags zeer verlegen was, en niet zonder reden, want na de komst van den Hertog van Alva kostte hem dit een goed deel zijner middelen. Ook schijnt Brederode met Duco van Martena werkzaam geweest te zijn, om Friesland voor de goede zaak te winnen.

In het begin van 1567 stelde Brederode, uit naam zijner Bondgenooten, nog een smeekschrift op aan de Landvoogdes, en zond het van Antwerpen naar Brussel, alzoo hem verboden was aldaar te verschijnen; doch toen ook daarmede niets gewonnen werd en integendeel de tijdingen uit Spanje nog dagelijks ongunstiger werden, en de Gouvernante zich sterk ten oorlog toerustte, begonnen de Bondgenooten ook volk te werven.

Een bewijs dat Brederode voor de vrijheid van godsdienst alles veil had, is dat hij, het smeekschrift aan den Koning, waarbij 30 tonnen schats voor het bekomen van die vrijheid werd aangeboden, niet slechts teekende maar zich zelfs voor 10000 kroonen aansprakelijk stelde. Geen minder warme ijver bezielde hem voor het behoud van de burgerlijke vrijheid, want hij verbond zich naderhand tot het opbrengen van 12000 Karelsgulden, indien de Nederlanders zich in staat wilde stellen, om het juk der dwingelandij door geweld van wapenen af te schudden. Bij zulke aanbiedingen en als men, niettegenstaande de uitgestrekte bezittingen van Brederode, in aanmerking neemt, dat zijn jaarlijksch inkomen in eene opgave van de inkomsten der voornaamste Heeren in de Nederlanden slechts op 8140 gulden begroot wordt, toonde hij met de daad door het versterken van zijne sloten Ameide en Vianen, en door het aanwerven van krijgsvolk, dat de zaak hem regt ernst was; en dat ofschoon het hem aan magt mogt ontbreken, het hem echter nimmer aan goeden wil zou feilen, om tot een medehelper ter verlossing van het verdrukte Nederland te verstrekken. Het weigeren om den nieuwen eed te doen was mede een onloochenbaar blijk, dat hij het geweld van Filips niet schroomde; hierdoor viel hij ook in de hoogste ongenade bij de Landvoogdes, wier gunst hij naderhand nooit meer winnen kon. Zij ontnam hem, evenwel eerst in April 1567, zijne bende van ordonnantie, wegens zijne alles te bovengaande stoutheid. Of hij echter gezocht hebbe, zich met haar en den Koning te verzoenen, zoo als men wil, is onzeker. Zoo veel gaat vast, dat hij, in het begin van 1567, met onwrikbaar besluit, zich voor de Hervorming verklaarde, gelijk hij weinige maanden vroeger de beelden uit de kerken in het Land van Vianen had laten wegnemen, naar men verhaalde, onder het muziek van trom en fluit.

De Hertogin gemagtigden naar 's Hertogenbosch gezonden hebbende, om de burgerij aldaar onder eenen nieuwen eed te brengen, trachtte, toen dit niet gelukte, op eene listige wijze den Graaf van Megen met eenig krijgsvolk binnen den stad te krijgen; doch de gemeente hiervan kennis bekomen hebbende, vaardigde Herman de Ruiter aan Brederode af, die, in Februarij 1567, Antonie van Bombergen derwaarts zond. Men liet hem met zijn volk binnen, doch hij hield het er niet langer dan tot in April, wanneer hij, gedrongen door de Landvoogdes, die de personen en goederen der ingezetenen, alom deed aanslaan, de stad verliet, welke, sedert Spaansche bezetting innam. Megen zijne aanslag op 's Hertogenbosch aldus verijdeld ziende scheepte met een regement voetvolk, uit de Landen van Heusden en Altena de rivier over naar den kant van Gorinchem; maar de burgers dier stad, onder welke Brederode aanmerkelijken aanhang had, en waar hij dikwijls met de Verbonden Edelen bijeen kwam ten huize van Pieter Janszoon van Grootveld in de Roos, hielden, beducht dat Megen ook iets tegen hunne stad in den zin had, in groote menigte wacht aan de poorten om hem buiten te houden. Hij trok daarop de stad voorbij, en voegde zich in Liesveld bij den Hertog van Brunswijk, met wien vereenigd hij Ameide, overviel, hetwelk door hem genoegzaam werd uitgeplunderd. Door de Landvoogdes onderrigt, dat Brederode, die omtrent Vianen meer dan 3000 krijgslieden bijeen had, Utrecht dacht te verrassen, rukte Megen derwaarts, bezette het slot Vreeburg en rigtte tot verzekering van het gewest een blokhuis op te Vreeswijk aan de Vaart, waardoor het volk van Brederode zich den aanvoer van leeftogt uit Holland en het Sticht zag afgesneden. Zijne knechten dus verstoken van de hoop om Utrecht in te krijgen, koelden hunnen moed aan het klooster Marienwaard, dat geplunderd werd. Sedert doorliepen zij het platte land van Utrecht en Holland, beroovende onderscheidene kerken en kloosters.

Brederode zelve had zich, middelerwijl geworpen binnen Amsterdam, ter gelegenheid van eene nieuwe beroerte, aldaar in den aanvang des jaars ontstaan en waaruit hij hoopte eenig voordeel voor de gemeene zaak te zullen bewerken. Hij begaf zich, op den avond van den 27sten Februarij, te paard naar Ouderkerk, en ging van hier, slechts door twee Edellieden vergezeld, te voet tot digt bij de stad, alwaar hij Clement Volkertsz. Coornhert bij zich in de herberg ontbood, ten einde met dezen te overleggen, op wat wijze hij best in de stad zou kunnen geraken; dit was bezwaarlijk, want aan de poorten werd te dier tijde, scherpe wacht gehouden en niemand vreemds ingelaten, dan die zijnen naam en zijne woonplaats opgaf; ook was het aan alle vreemdelingen ontzegd door de boomen binnen te komen. Maar Coornhert hem, alleen, door zijne beide Edellieden vergezeld, in eene open schuit hebbende doen treden, deed hen, zonder zich aan het roepen der wacht te storen, snel door den Amstelboom roeijen en bij de Turfmarkt aan wal zetten. Naauwelijks was Brederode binnen Amsterdam, of hij werd gevolgd door zijne echtgenoote, de Gravin Amelia van Nieuwenaar, eene vrouw zoo edel van hart als aanzienlijk van geboorte, welke niet schroomde het lot van haren gemaal met hem in trouwe liefde te deelen; zij kwam in de stad, verkleed in het gewaad eener landvrouw. De Regering, kort hierop vernemende, dat Brederode, wien zij *het hoofd van alle Geuzen* noemde, in de stad was, stond niet weinig bedremmeld, wijl zij geloofde, dat hij door de Onroomschen ontboden was; ofschoon zulks in de *Gedenkschriften van* Laurens Jakobszoon Reaal ontkend wordt. De onroomschen waren met dit al zeer in hunnen schik met de tegenwoordigheid van zulk een aanzienlijk hoofd. De voornaamsten lieten zich dagelijks in zijn gezelschap vinden. Ook begaven zich vele Edelen en voorname burgers uit Braband, Artois, Henegouwen, Vlaanderen, Holland, Friesland en het Sticht naar Amsterdam, waar zij, vermomd als kooplieden, schippers of boeren, den wachters aan de poorten valsche namen opgaven; onder deze Edelen waren Sjoerd Beyma Hartman Galama, Lancelot van Brederode, Willem van Blois, gezegd Treslong, Gijsbert van Duivenvoorde, Albrecht van Huchtenbroek en Josua van Alveringen. De toevloed van zoo veel volks gaf gelegenheid tot het vernieuwen van eene scherpe keur op het bewaken der stad en op het toezigt aan de poorten, welke den 3den Maart afgekondigd werd, en onder anderen behelsde, »dat alle vreemdelingen, die binnen drie »weken in de stad gekomen waren, binnen de tijd van vier en »twintig uren gehouden waren te vertrekken, op eene boete van »zes Karelsguldens, ten ware de Waarden of Waardinnen dier »vreemdelingen, binnen die tijd, bij den Schout kwamen, en zich »borg stelden voor het goed gedrag en de getrouwheid hunner »gasten."

Intusschen was men te Brussel niet minder bedacht, dat de komst van Brederode en van zoo velen der Verbonden Edelen te Amsterdam iets euvels brouwen mogt; en de kommer vermeerderde, toen men vernam dat er, omtrent Vianen, eenig krijgsvolk bijeen trok. De Landvoogdes vond derhalve geraden Jacob de la Torre, Secretaris van den Geheimen Raad, die zich destijds te Utrecht bevond, aan de Regering van Amsterdam te zenden, met eenen brief, waarin zij haar vermaande, »om den »Heer van Brederode, door overreding of uitgedrukt bevel, de »stad te doen ontruimen, waartoe zij zich des noods ook van de »troepen des Graven van Megen bedienen mogt." Toen la Torre van twee Schepenen verzeld, aan Brederode zijnen last ontvouwde, verklaarde deze ongehouden te zijn, zich aan het bevel der Landvoogdes te gedragen zoo lang het hem niet getoond werd, zich te gelijk met hooge woorden beklagende, »dat men »zijne verdediging ten Hove niet had willen hooren, daar hij »'s Konings getrouwe dienaar, en zelfs bereid was, tegen de weder»spannelingen te paard te zitten; tevens had zij bevel gegeven, »om de bolwerken van Vianen met groote kosten daargesteld, te »slechten, opdat hij alzoo eene prooi zou worden, van den eersten »vijand die zich opdeed. Ook werden op haar bevel zijne stad »door Hertog Erik van Brunswijk belegerd en zijne dorpen »uitgeplunderd." Burgemeesteren zonden daarna Adriaan Pauw, Herman Rodenburg en anderen, van hunnen Pensionaris of Secretaris vergezeld, om Brederode tot vertrekken te bewegen, doch het was vruchteloos. Hij antwoordde, »dat hij doen zou, »zoo als hij het verstond."

De gemeente middelerwijl duchtende, dat zijn persoon niet veilig was, bewaakte 's nachts zijne herberg, waar *de Prins van Oranje* uithing, met omtrent honderd man. Ook was daarvoor bij dag een groote toevloed van menschen, onder welke, de kreet van *vive les Gueux?* dikwerf gehoord werd; al hetwelk den Raad zoo bedacht maakte voor opschudding, dat men besloot den gewoonlijken ommegang met het sacrament, welke anders op die tijd in de Vasten plaats had, niet te laten voortgaan. Doch hierbij bleef het niet, want eenige Friesche en andere Edelen, en onder dezen Lancelot van Brederode, een bastaardbroeder van Hendrik, bestonden, met voorweten van Brederode, op den 17den Maart de Torre, in zijne herberg en kamer op den Dam, te overvallen, en hem aldaar, tot 's anderen daags, als in gijzeling te houden; terwijl zij zijne papieren doorsnuffelden, hem een koffertje met de gewigtigste stukken en daaronder het verbaal zijner verrigtingen ontnamen, en aan Brederode bragten. Waarop de Secretaris van den Geheimen Raad, voor erger duchtende, in allerijl de stad verliet. De Hervormden hadden dien zelfden morgen een verzoekschrift bij de Regering ingeleverd, waarbij zij verlangden, dat nog vierhonderd knechten, alle uit de burgerij te kiezen, zouden aangenomen worden; en alzoo er niemand in de stad was, die bijzondere ervarenheid in den krijgshandel bezat, werd tevens verzocht, dat Brederode, een ingeboren Heer en Vassal des Konings, zich toevallig hier bevindende, zou worden aangesteld tot Generaal en Overste-Kapitein dezer knechten, om de stad te beschermen, ten nutte der inwoners en tot dienst van zijne Majesteit. Dit alles evenwel bij voorraad en tot de tijd toe, dat eenige gemagtigden de toestemming van den Prins, als Stadhouder en Kapitein Generaal van Holland, daarop verkregen hadden. Burgemeesteren, bevreesd, willigden zulks in, onder voorwaarde, dat men er alvorens des Prinsen goeddunken op zou verstaan. Hierop verklaarde Brederode, »dat »hij den opgedragen last en titel, ten dienste des Konings en tot »bevordering der ruste in de stad, aanvaardde, zonder dat hij het »begeerde te doen tegen hetgene bij den Prins zou worden goed »gevonden." Zijne aanvaarding van dit ambt bragt de gemeente, die vrij wat aan het gisten was, weder tot bedaren. De Prins bewilligde sedert in alle de verlangde punten, uitgenomen in dat van het Opperbevel van Brederode, terwijl hij beloofde dezen zijne meening door eenen bijzonderen bode te zullen laten weten. Oranje voorzag duidelijk, dat de magt te gering was, om den Koning het hoofd te bieden, als mede dat de Regering van Amsterdam, niets dan gedwongen ten voordeele van de Onroomschen deed, en er dus geen de minste staat op haar was te maken. Brederode, uit eenen Edelman, van wege den Prins aan hem afgezonden, berigt bekomen hebbende, hoe alles in het riet liep, terwijl de Prins zelve op zijn vertrek naar Duitschland stond en hem als vriend liet vermanen, ook op eigen veiligheid te denken, begon mede op eenen aftogt bedacht te zijn. Hij, die intusschen op zijn verzoek, reeds van een getuigschrift voorzien was, dat hij zich altoos stil gedragen had, liet zich dan verluiden, dat hij geneigd was de stad te ruimen, indien men hem eene matige som, op zekere zijner landen bedijkt in het Berger- en Kleimeer, verstrekken wilde, ter bestrijding zijner achterstallige schulden. De Wethouderschap wilde gaarne den nieuwen Overste slijten, doch vreesde voor misnoegen van het Hof, indien zij hem penningen opschoot; om dit te ontgaan bewogen zij Herman Rodenburg en Adriaan Pauw, om hem 8000 gulden op hunnen naam, doch voor rekening van de stad, te schieten. Het geld werd aldra zijner Rentmeester behandigd en in dien zelfden nacht vertrok hij ten elf ure, met zijne gemalin, Amelia Gravin van Nieuwenaar, en eenen aanzienlijken stoet, niet zonder groote aandoening zijner vrienden, en bijzonder van de Hervormden. Men had gezorgd dat de sleutels bij den boom waren, en twee karveels op stroom, benevens een waterschip, door hem met geschut en volk voorzien, en dienende tot zijn geleide tot in het Vlie. Brederode's toeleg was echter, Amsterdam, door verstandhouding van binnen, dien nacht door zijne krijgsbenden, onder het bevel van Gijsbert en Dirk van Bronkhorst, bij verrassing in te nemen, hetgeen ongetwijfeld gelukt zou zijn, indien zij tijdig genoeg gekomen waren. Den geheelen nacht van zijn vertrek bleef hij met zijn schip voor *Jaap Hannes*, een gehucht ¾ uurs ten Oosten van Amsterdam, aan den Zeedijk, liggen, en eerst na het mislukken van den aanslag stevende hij naar het Vlie, van waar hij zich met de zijnen naar Emden, voorts naar Bremen begaf, waarna hij op de heerlijkheid van Graaf Joost van Schauwenburg eene schuilplaats vond; voedende even als Oranje de hoop op eenen gunstiger keer van zaken.

Den 24sten Augustus 1568 deed de Hertog van Alva Brederode openlijk indagen. De beschuldigingen welke men tegen hem ingebragt waren; »dat hij, onaangezien 's Konings gunste, de zijde »van Oranje hield; en het hoofd der verbonden Edelen was. Hier»van had hij blijk gegeven, zoo door andere verrigtingen, te vo»ren reeds gemeld, als door het gebruiken der benden van ordon»nantie tegen 's Konings dienst; het ligten van brandschattingen; »de verwoesting van kerken en kloosters; gevangenneming van »'s Konings onderdanen; zich meester van Zeeland willen maken »die van Nijmegen te ontraden, krijgsvolk binnen te laten; de »Landvoogdes te bedriegen, indien zij hem en de zijnen geen ge»noegen wilde geven enz." Op deze indaging niet verschenen zijnde, volgde vier maanden later een gestreng vonnis tegen hem. Hij werd balling en al zijn goed verbeurd verklaard. De Koning stelde naderhand iemand aan tot Ontvanger der heerlijkheden, die eertijds aan Brederode toebehoorden, en nu aan hem vervallen waren. Dan Brederode, beleefde dit vonnis niet, want eer het over hem geveld werd, was hij reeds, den 16den Februarij 1568, op het slot Harnhof of Harenburg, in de veste Reckelinghuisen, overleden, aan eene kortstondige doch hevige ziekte, welke zijne vijanden aan onmatigheid in het drinken, doch anderen, die mede geenzins tot zijne vrienden behooren, aan het zijdewee (*pleuris*) hebben toegeschreven. Volgens een schrijven van den Graaf van Hoogstraten, was zijn einde zeer schoon geweest en geheel het tegengestelde van hetgeen zijne lasteraars verklaarden. Van ligtzinnigheid en dronkenschap schijnt hij evenwel niet geheel vrij te spreken, al nemen wij de aantijging van Viglius, dat hij zijn verdriet door dronkenschap verzette niet voor waarheid aan. Buitensporige feesten en drinkgelagen behoorden tot die tijd en weinigen waren er, die zich altijd van de verleiding vrij hielden. De zonderlinge geschiedenis met Polyxene de Mansfelt heeft Brederode met menigen vuilen laster bezwaard. Deze Polyxene, de dochter van Brederode's zuster, had eenen liefdehandel aangeknoopt met Palamedes van Chalon, een natuurlijken zoon van René de Chalon. Om dien liefdehandel tegen te gaan had men de Jonkvrouw aan Brederode overgegeven, die haar in eenen toren gevangen hield. Zij ontvlugtte echter met haren minnaar. Bij deze gelegenheid werd hij zelf van verboden omgang met zijne nicht beschuldigd en zijne vijanden zeiden zelfs, dat dit niet de eerste noch tweede bloedschande was, waaraan Brederode zich schuldig maakte. Doch het blijkt volstrekt niet, dat hij ooit dergelijke ongeregtigheden bedreven heeft, en zij mogen veilig aan den bitteren haat van zijne vijanden worden toegeschreven. Het verdient zelfs opmerking, dat hij, tegen de gewoonte der Edelen van die tijd, geene bastaardkinderen schijnt te hebben nagelaten; want Lancelot van Brederode en Sara van Brederode, die als zoodanig wel eens worden opgegeven, waren kinderen van Reinoud III van Brederode en dus zijne broeder en zuster.

Hendriks weduwe, bij welke hij geene kinderen verwekt heeft, hertrouwde, niet lang na zijn overlijden, met Frederik III,

Keurvorst van den Paltz; en zij werd, volgens de voorwaarden der Gentsche bevrediging, hersteld in de verbeurde goederen van haren man, voor zoo ver deze daaromtrent geene andere beschikkingen gemaakt had; want de meesten moesten, volgens zijnen uitersten wil, komen aan zijne zuster Johanna van Brederode, vrouw van Hunnepel, aan wier dochter Geertrui alle de allodiale goederen werden toegewezen, aangezien hare moeder reeds in 1573 overleden was.

Zijn afbeeldsel gaat op onderscheiden wijze in prent uit, als zonder naam in folio en in klein 4°; door Jacobus Houbraken in 8°; door Jan Punt in 8°. voorkomende in de 8°. druk van van Meteren, *Nederl. Hist.*; in klein folio op staal door J. F. C. Reckleben in Arend, *Algem. Geschied. des Vaderlands*, en gesteendrukt door Mensing en Last, in 8°, in P. Scheltema, ***Hendrik van Brederode in Amsterdam.*** In zijne jeugd had hij tot zinspreuk: *Peut-être* (misschien); in latere leeftijd: *Heere! bewaar ziel en eed.* Nog voerde hij tot devies een zwijnshoofd met vuurvlammen, waaronder twee brandende laurierstokken met de spreuk: *Etsi mortuus urit* (hoewel dood brandt hij), welk devies ook gevonden wordt op de legpenningen van 1565 en 1566 voor Vianen, op welker voorzijde de hand van Mucius Scevola en het opschrift *Agi aut pati fortiora* (doen of nog meer lijden). Brederode was lang van gestalte, rosachtig van aangezigt, met blond gekruld haar, welgemaakt van lijf en leden, zeer beleefd en milddadig, goed van verstand en begrip, onversaagd en kloek ter wapenen, maar heethoofdig en stijf op zijn stuk staande. »Hij was" zegt een allezins bevoegd regter (1), »fier op zijne afkomst, vurig, ondernemend; rusteloos. Zij»ne grootmoedigheid, die tot zelfopoffering kon stijgen, zijne stout»moedigheid, die tot roekeloosheid kon overslaan, zijne opregte »volksgezindheid, die hem de harten der menigte opende, zijne »bespraaktheid, zijne gevatheid, zijne ijdelheid zelve, zoude hem »in eenen tijd als dien, waarin hij optrad, onderscheiden hebben, »indien niet zijne hooge rang hem noodzakelijk zijne plaats had »aangewezen aan het hoofd der verbonden Edelen. Men beschul»digt Brederode van geneigdheid tot drank, van oploopendheid, »die hem de heerschappij over zich zelven deed verliezen. Dat »er grond voor beide beschuldigingen is kan niet ontkend worden. »Maar de bewijzen ontbreken, dat de eerste ondeugd op zijne han»delingen, als hoofd van het verbond, eenige invloed hebben uit»geoefend; de gevaarlijke strekking der laatste werd vaak krachte»loos gemaakt door zijne innige verkleefdheid aan den Prins van »Oranje. Gewoon zijne eigene inzigten aan die van dezen voor»treffelijken Staatsman te onderwerpen, volgde hij met gedweeheid »diens ingevingen, en zou niet geschroomd hebben van overijlde »stappen terug te treden binnen het pad, door de voorzigtigheid »en gematigdheid van dezen gebaand. Wel verre van met Vi»glius voor een goed deel op Brederode de schuld te wer»pen van de jammeren, die in 1568 en de daaropvolgende jaren »ons Vaderland hebben getroffen, houden wij staande, dat, had»den alle Edelen, die het Verbond teekenden, voor de uitbrei»ding daarvan zoo krachtig geijverd, hadden zij met evenveel »schranderheid voor de uitvoering van dat Verbond gewaakt, en »tot het uiterste toe den geest daarvan zoo getrouw gehandhaafd »als Brederode deed, de bange jaren van Alba's ty»rannij zouden welligt nimmer zoo verderfelijk op Nederland heb»ben gedrukt. De fiere houding van den Nederlandschen Adel »zou òf den Koning tot toegeeflijkheid gedwongen en hem strikt »verbonden hebben gehouden aan het eenmaal ingewilligde, òf het »pleit, wie in Nederland heerschen zou, eene Spaansche Inquisitie »of eene Natie, in hare belangen behoorlijk door hare hoofden »vertegenwoordigd, ware vroeger in het open veld, en, wat ook »de uitslag had mogen zijn, roemrijker voldongen geworden."

Er bestaan van Brederode eene menigte brieven in de *Archives* van Groen van Prinsterer, die wel niet van bijzondere netheid van stijl en taalkunde getuigen, maar de overgegevenheid van zijn hart aan de zaak der Hervorming en der vrijheid duidelijk doen zien.

Zie de Kempenaer, *Vlaemsche Kronyk*, bl. 43; Bor, *Nederl. Oorl.* B. II. bl. 53, (40), 59 (41), 73, (52), B. III. bl. 147—151, (103—106), 160—168, (112—119); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 408 en 409; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 298, 299, 304; Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tome I. pag. 49, 270, 286—297, 314, 317, 318, 376, 378. Tome III. pag. 2, 4, 28, 36, 46—48; van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 124; de la Pise, *Hist. des Princes et Princip. de Orange*, pag. 332, 348, 368; Pers, *d'ontstelde Leeuw*, bl. 50, 94—96, 109, 110, 116; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 74—78, 126—135; de Groot, *Nederl. Jaerb.* bl. 20, 21, 27; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 723, 724, 743; Brandt, *Histor. der Reform.*, D. I. bl. 294—298, 319, 362, 436, 438, 440, 444—446, 455—456. 468; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 891 en 892; Commelin, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 1006, 1010—1016; van Loon, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. I. bl. 74—86, 90, 97, 98, 103, 105; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 167; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 336, 372, 451, 453, 459, 471, 543, 566, 584, 600—603, D. II. bl. 29, 34, 82; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 143; Le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 17; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 7, 12, 45, 86, 125, 133—142, 154, 164, 166, 174, 189, 199, 211—230; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 294, 295, 299—305; *Levensbes. der Nederl. Vorsten, Helden enz.*, St. I. bl. 390 en 391; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 14, 50 noot b, 93—95, 282—293, 310, 314, 370, 371, St. II. bl. 77, 84—86, 91, 280—297, St. III. bl. 433, 445, 446, 456, 490, 491, St. IV. bl. 250—253, 402; de Feller, *Dict. Hist.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1008—1017; *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. VI. bl. 63 en 64; *Levensbes. van Vaderl. Mannen en Vrouwen*, D. X. bl. 58 en volg.; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; D. I. bl. 165—167, D. II. bl. 570; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 180, 214, 217; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. I. bl. 287, 289; Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. II. bl. 42—44, A. 106—111, D. V. bl. 99, noot; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 139; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. VI. bl. 46—79; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 136, 137, 140; *Biogr. Univers.*; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange Nassau*, Tom. I. II et III passim; zie *de tables de matières et des lettres dans le recueil. Archives de la maison d'Orange* op het woord Brederode; Mr. M. C. van Hall, ***Hendrik Graaf van Brederode verdedigd***, Amst. 1844; Groen van Prinsterer, *Antwoord aan Mr. M. C van Hall*, Leid. 1844; Mr. M. C. van Hall, *wederwoord aan Mr. G. Groen van Prinsterer*, Amst. 1845; de Gids voor 1845, D. I. bl. 267—552; P. Scheltema, *Hendrik van Brederode in Amsterdam* 1567, Amst. 1846; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 171, 201, 236—249, 267, 268, 271, 280, 281, 290—293, 297, 299, 314, 325, 326, 451—483; Gachard, *Corresp. de Phil.* II. Tom. I. pag. 389, 393, 406, 408, 411, 430, 474, 500, 503, 508, 510, 512, 517, 532, 534, Tom. II. pag. XXXVII, 17, 108, 116; van Lennep en Hofdijk, *voorm. Kasteelen in Nederl.* bl. 74—76.

(1) De Gids voor 1845. D. I. bl. 551 en 252.

BREDERODE (Lodewijk van), Heer van Ameide, zoon van Reinout III van Brederode en broeder van den voorgaande, sneuvelde dapper vechtende in den slag van St. Quentin den 10den Augustus 1557, zijnde verstikt van de hitte van zijn helm. Hij was ongehuwd.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.*, bl. 123; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 405; Kok, *Vaderl. Woordenb.* 2e tafel van het gesl. Brederode.

BREDERODE (Lancelot van), Heer van Veenhuizen, een natuurlijke zoon van Reinout III van Brederode en alzoo een halve broeder van beide voorgaanden, werd met Floris van Montmorenci, Baron van Montigny, voor de twee schoonste mannen der Nederlanden gehouden. Waarschijnlijk woonde hij buiten Haarlem op het Huis te Kleef, dat aan het geslacht van Brederode toebehoorde. Een vurig voorstander der Hervormde leer, was hij een der voorstanders van de prediking op het open veld, bij zijne woonplaats gehouden; en stemde in alle de maatregelen zijns broeders, wien hij volgde tot bij met hem vlugtte in 1567. Als Willem van Zonneberg aan de Pastoren, onder Brederode's jurisdictie, het opzeggen der Mis en het prediken in hunne koorkleederen verboden had, zal dit wel niet zonder Lancelots toestemming zijn geschied. Hij had met vele andere Edelen de hand geleend aan het berooven der papieren van den Secretaris des geheimen Raads, de la Torre, te Amsterdam.

Lid van het verbond der Edelen werd hij in 1567 voor Commissarissen van den Hove gedagvaard tot aflegging van den Eed van trouw aan den Koning, doch verscheen niet. Niettegenstaande hij, bij vonnis van den Bloedraad van 21 Mei 1568 gebannen werd, bleef hij aan zijne beginselen getrouw en hield goeden moed, toen alles hem tegen liep, zoo als blijkt uit de verbindtenis met nog eenige Edelen, den 15den Augustus 1569, gesloten, waarin de zuivere Evangelie-verkondiging als het grootste doel zijner pogingen en zijns strijds voorkomt.

Prins Willem I, met wien hij vertrouwde briefwisseling bleef onderhouden, stelde hem aan tot een der Bevelhebbers op de vloot der Watergeuzen, onder welke hij, bij vriend en vijand als een der beroemdsten erkend werd. Hij kweet zich naar behooren in zijnen post en nam, door anderen bijgestaan, tien groote hulken en eenige mindere schepen in het Vlie, waardoor zij groote schade aan de Nederlandschen kooplieden toebragten. In 1570 had hij den voortogt, toen het op Enkhuizen los ging, maar hij ontkwam naauwelijks het gevaar van schipbreuk te lijden, doordien hij door het grondijs bezet was, en moest met de meeste schepen in de Eems wijken. Ook bij he innemen van Brielle toonde hij zijnen moed en ijver. Bij alle de aanslagen was hij een der eersten, en had eenige tijd met Adiaan Menninck het opperbevel over de vloot der Watergeuzen die op de Ooster- en Wester-Eems lag.

Weinig tijds daarna was hij Kapitein binnen Haarlem. Toen deze stad na eene langdurige belegering, aan de Spanjaarden was overgegaan, werd Lancelot, den 20sten Julij 1273, te Schoten buiten Haarlem, op last van Don Frederik, onthoofd. Hij was gehuwd met Adriana van Treslong, bij wie hij vijf zonen en vier dochters verwekte. Onder zijne zonen was Reinoud van Brederode, Baron van Wezemberg, Heer van Veenhuizen, die later volgt.

Zie Bor, *Nederl. oorl.*, B. V. bl. 289 (208), B. VI. bl. 421, (308); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 156; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. II. pag. 200; Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.*, bl. 123; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkh.*, D. I. bl. 105; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 157, 179, 182; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 59 en 60; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126, 166, 220, 221, 308, 322, 345, 431; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 298 en 299, St. III. bl. 494 en 495; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, I Tafel van Natuurl. Afstamm. der *Brederoden*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 247; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Edelen*, bl. 79; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 181 en 182; van Hall, *Hendrik, Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 145.

BREDERODE (Erasmus van), een afstammeling van Jan van Brederode, die een natuurlijke zoon was van Reinoud II van Brederode, was een zoon van Jan van Brederode, die zitting had in de Staten van Holland, en diende als Adelborst onder Hopman Willem Lievens. Bij den terugtogt van Sonoy langs den Diemerdijk, in 1573, door den linkervoet geschoten zijnde, trachtte hij naar het IJ te komen, om liever, indien het zoo wezen moest, in het water dan smadelijk aan eenen galg te sterven. Met een slagzwaard gewapend, struikelt hij daarover, valt van den dijk af, voorover, en blijft met het hoofd in den modderigen grond eener sloot steken. Een zijner makkers hem aldus ziende liggen, en wanende dat het een vijand is, steekt naar hem, zonder hem evenwel groot letsel te veroorzaken, maar den spies in den paardenharen wambuiswrong, zoo als men te dier tijd droeg om de broek op te houden, verward geraakt zijnde, rukt hij het terug trekken den drenkeling naar boven, die naauwelijks adem kon scheppen of hij duwde zijnen makker toe: »Wat voor »een martelaar ben je, dat je een regtschapen borst niet kunt »van kant helpen." Zijne makkers, nu ziende, dat hij het was, riepen: »het is Brederode, laat ons hem helpen." Al kruipende op den dijk geraakt, kwam hij met de anderen te Uitdam aan, van waar hij naar Monnickendam werd gebragt, en, na lang aan zijne wonde te hebben geleden, toch eindelijk daarvan genezen. Daar hij zonder kinderen overleed, stierf die tak der Brederoden met hem uit.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 437 (321); Velius en Centen, *Chron. van Hoorn*, bl. 370 noot 585; Pers, *Ontstelde Leeuw*, bl. 222; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 301; Crommelin, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 1046.

BREDERODE (Floris van), Heer van Cloetingen, zoon van Reinoud IV van Brederode en van Maria van Doorne, wordt geroemd als een dapper en ervaren krijgsman, die van jongs af den oorlog volgde, en reeds in 1581 Kapitein moet geweest zijn, want toen behoorde een gedeelte van zijne kompagnie tot de bezetting van Breda. Doch het schijnt, dat hij ook niet onervaren in staatszaken was, want in 1588 maakte hij deel van het Gezantschap, dat naar Christiaan IV, Koning van Denemarken, werd gezonden, ten einde rouw te beklagen over het overlijden van zijnen vader Frederik II en hem geluk te wenschen met zijne komst tot den troon. Bij het beleg van Steenwijk in 1592, dat hij als Overste over een Regement Infanterie bijwoonde, vinden wij hem met eere vermeld. In het volgende jaar was hij Bevelhebber van het fort Crevecoeur, toen de Graaf van Mansveldt daar voor kwam, die echter door Maurits, welke door Brederode van Mansveldts komst verwittigd was, spoedig genoodzaakt werd af te trekken. In 1594 werd hem, nevens Jonker Arend van Groeneveldt door Maurits, toen deze optrok om Koevorden te ontzetten, opgedragen om in den Bommelerwaard te blijven, ten einde van die zijde tegen eenen vijandelijken inval te waken. Ofschoon hem in het jaar 1594 tevens het gouvernement der stad Heusden en onderhoorige forten, die men destijds voor den sleutel van Holland hield, was opgedragen liet hij echter niet na jaarlijks mede te velde te trekken. In 1595 lag zijn regement voor Geertruidenberg, en in den veldtogt van 1597 was hij daarmede steeds vooraan en bij het beleg van Reynberk tegenwoordig, waarschijnlijk ook bij dat van Meurs, Grol, Lingen en andere plaatsen in dat jaar door Prins Maurits ingenomen.

Hij overleed in 1599 te Heusden, tot groote droefheid der ingezetenen die hem als hunnen vader beminden, en werd te Vianen begraven. Zijne gemalin Dorothea van Haeften, had hem drie zonen en drie dochters geschonken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIV. bl. 296 (107), B. XXX. bl. 698 (21), B. XXXI. bl. 798 (16), B. XXXIII. bl. 180 (15); van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 124; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 891 en 892; *Nassausche Lauren-crans*, bl. 85, 92, 118; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 147, 148; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1019; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land.*, D. I. bl. 306, 336.

BREDERODE (Pieter Cornelis van), in de laatste helft der zestiende eeuw, schijnt niet te zijn voortgesproten uit het adellijke geslacht van dien naam, en zou volgens Scaliger de zoon eens tinnegieters zijn geweest, welke spottenderwijze dien naam zou hebben aangenomen. Hoe dit zij, hij was een man van buitengemeene bekwaamheden en vertegenwoordigde, in het begin der zeventiende eeuw, de Nederlandsche republiek bij eenige Duitsche Vorsten, vooral te Heidelberg, en was daar zoodanig Hendrik IV, Koning van Frankrijk, in den weg, dat deze, even als zijn Ambassadeur te 's Gravenhage, de Buzanval, alle pogingen aanwendde, om hem te doen terugroepen, doch Brederode bleef in Duitschland.

Hij was bovendien ook een bekwaam Regtsgeleerde, zoo als blijkt uit de volgende werken, door hem in het licht gezonden:

Thesaurus Sententiarum, Regularum et Dictionum Juris Civilis, ex universo Juris corpore. Lugd. 1585 folio, *door Franciscus Modius* vermeerderd en in het licht gegeven onder den titel:

Repertorium sententiarum et Regularum, itemque definitionum dictionumque omnium ex universo juris corpore collectarum. Lugd. 1607 folio; Francof. 1664 4°.

Loci communes in Bartolum. Francof. 1587 folio.

Novum Specimen de verborum significatione et de sententiis ac regulis juris. Genev. 1588. folio.

Eurematica, sive cautelarum libri III, *quorum primus contractium, secundus testamentorum, tertius judicialium.* Basil 1590. 8°.

Tractatus de Appellationibus, cum admixtis suis locis Germaniae Galliae et Belgicae ordinationibus. Francof. 1592 folio, Francof. 1660.

Analysis, seu Resolutio dialectica, IV Libri Institutionum Imperialium. Arg. 1634. 8°.

Schneidewin, Commentarius ad Institutiones, cum annotation bus.

Zijn portret gaat uit in 8°. zonder naam van graveur. Zijne zinspreuk was: *Loyal à jamais* (altijd regtschapen).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 769; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 51, D. II. bl. 644 en vooral Mr. G. W. Vreede, *Pieter Corn. Brederode* in Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 266—272.

BREDERODE (Walraven III van), zoon van Reinoud IV van Brederode en van Maria van Doorn, werd in 1586 door den Graaf van Leycester in den Raad van State gekozen. Hij verzette zich tegen dezen omtrent het oprigten der kamer van geldmiddelen en de aanstelling van Jacob Reingoudt tot Thesaurier-Generaal. In 1594 werd hij met Jakob Valke, aan het hoofd van vele Edelen

naar Schotland gezonden, om uit naam der Staten te staan over den doop van den oudsten zoon des Konings Jakob VI, en vernieuwde en bevestigde met dezen de bestaande verbonden van vriendschap. Toen die Koning in 1603 de Engelsche troon beklom ging Brederode, met Prins Frederik Hendrik, Johan van Oldenbarneveld en Jakob Valcke, derwaarts, ten einde hem als zoodanig te begroeten en hem voor den Staat te winnen. Door de Algemeene Staten in 1608 tot de handeling van het twaalfjarig bestand benoemd, hielp hij dit in 1609 sluiten. In het volgende jaar werd hij met Cornelis van der Myle en Jakob van Maldere in statelijk gezantschap naar Frankrijk gezonden.

Hij overleed in 1614 en had ter vrouwe Gulielma van Haeften, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Gouthoeven, *d'oude Holl. Chron.* bl. 125; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 112, 113, 454, 455; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 892; van Loon, *Nederl. Historip.* D. I. bl. 451; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 115, 157, 203, 400, D. IX. bl. 154, 156, 321, D. X. bl. 38; Scheltema, *Staatk. Nederl.* die hem echter met zijnen hierna volgenden neef van den zelfden naam verward en van beide slechts eenen persoon maakt; van Hall, *Hendrik, Graaf van Brederode, verdedigd*, bl. 196 en 197.

BREDERODE (Reinoud van), Baron van Wezemberg, Heer van Veenhuizen, Spanbroek, Oosthuizen, Etershem en Hobrede, een zoon van Lancelot van Brederode en van Adriana van Treslong, geboren in 1567, werd in 1615, met Albert Joachimi en Dirk Bas, benoemd om naar Zweden en Rusland te vertrekken, ten einde den Vrede tusschen dat rijk en Rusland te bemiddelen. Zij vertrokken in Augustus met een oorlogschip van den Staat, op Nerva. Na vele wederwaardigheden bij het reizen door landen of onbewoond of door den wreedsten oorlog en burgerkrijg, geheel verwoest, hadden zij met onbedenkelijk veel tegenspoed te worstelen. Er werd wel een vredehandel te Diderina, niet ver van Groot-Novogorod, begonnen, dan deze liep alleen uit op het sluiten van eenen wapenstilstand, slechts voor den tijd van drie maanden. Vervolgens trokken de Gezanten naar Zweden, werden aldaar door den Koning met geschenken en titelen van eere, zoo als Brederode met de baronie van Wezemberg, begiftigd en reisden vervolgens genoegzaam onverrigter zaken naar het Vaderland terug, waar zij in Augustus 1616 aankwamen. Van dit gezantschap bestaat een relaas onder den titel:

Journael der legatie in Moscovie gedaan in de jaren 1615 *ende* 1616. *door Anthonis Goeteeris.* 's Grav. 1619 in klein breed 4°. met platen.

Vervolgens werd Brederode Voorzitter in den Hoogen Raad, en werd als zoodanig gemagtigd, om bij eene geweldige beroerte te Alkmaar de Regering te veranderen.

In zijn eerste huwelijk verbonden aan Geertruid van Oldenbarneveld, dochter van 's Lands-Advokaat Johan van Oldenbarneveld, volgde hij diens begrippen bij het uitbarsten der Staats- en Kerktwisten. Na het gevangennemen van zijnen schoonvader, stelde hij alle pogingen in het werk, om dezen te doen ontslaan, later om diens leed te verzachten. Hij deelde vervolgens in den rampspoed van dat geslacht. Men beschreef hem niet langer onder de Edelen van Holland en weerde hem alzoo uit de Staatsvergadering. Hij bleef echter Voorzitter in gemelden Raad.

Toen hij in Januarij 1633 te 's Gravenhage overleden was, waren de driften in zoo verre bekoeld, dat de Staten van Holland geen zwarigheid maakten, om aan de gewoonte der tijden te voldoen en staatswijze, zijne begrafenis te verzellen. In het koor der kerk te Veenhuizen is eene prachtige tombe voor hem opgerigt, waarop zijne beeldtenis levensgroot, in wit marmer, op een zwart marmeren bed ligt.

Hij was viermalen gehuwd, eerst met Geertruid van Oldenbarneveld, daarna met Maria van Duivenvoorde, vervolgens met Anna van Lynden en eindelijk met Maria van Hinjossa, Vrouwe van Zaanden. Bij zijne tweede vrouw won hij twee dochters.

Zie Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 123; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 647, 665, 842, D. IV. bl. 74; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 890; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 96, 258, 390; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. XI. bl. 72 en 73; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 171 en 172, D. II. bl. 571; de zelfde *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.* D. II. bl. 131 en 132; *Aardr. Woordenb. der Nederl.* D. XI. bl. 552, en vooral Mr. H. Beijerman, *Bijzonderh. rakende een gezantschap door onze Republiek in* 1615 *naar het Noorden afgevaardigd*, in *Vaderl. Letteroef.* 1844, Mengelw. bl. 457—481.

BREDERODE (Walraven van), Heer van Cloetingen, een neef van den voorgaande en zoon van Floris van Brederode en van Dorothea van Haeften, werd, na het overlijden van zijnen oom Walraven van Brederode, ook Heer van Vianen, Ameide en Noordeloos.

In 1618 in de Ridderschap beschreven, volgde hij de zijde van Prins Maurits en werd van wege de Ridderschap op de Synode van Dordrecht gezonden, waar hij, onder de politieke Gecommitteerden een der hevigsten tegen de Remonstranten was. In Januarij of Februarij 1620 viel hij met zijn paard op het ijs en stierf van dien val, aan het koud vuur. Hij was gehuwd geweest aan Margaretha van Daun, Gravin van Broek en Valkestein, doch liet geene kinderen na.

Zijne zinspreuk was: *Bien ou rien* (goed of niets).

Zie Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 125, Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 290, 291, 400, 433, 525, D. IV. bl. 157; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 892, *Naemr. van de Ghecomm. opt. Nation. Syn.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 282; van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode, verdedigd* bl. 197, 198; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 5.

BREDERODE (Lancelot van), een kleinzoon van Reinoud III van Brederode en zoon van Artus van Brederode, die in 1592 als Raadsheer te 's Gravenhage overleed, en van Adriana van der Laan, was een voornaam Regtsgeleerde en ijverig liefhebber der vrijheid. In het jaar 1613 werd hij tot Raad van den Hove van Holland aangesteld, door of namens de Ridderschap, dit ontmoette eenigen tegenstand bij de steden. Hij nam het ambt waar met grooten lof, doch geraakte in 1619 in merkelijke ongelegenheid. De Remonstranten te vervolgen stond hem tegen. Hij wilde dus hiertoe geenszins medewerken, men schorste hem in zijne dienst, en ontsloeg hem later in 1620 geheel en al.

Brederode was mede zeer ervaren in het stuk der Godgeleerdheid; waarschijnlijk was hij daarin onderwezen door Dirk Volkertszoon Coornhert, die gehuwd was aan de zuster van zijns vaders moeder.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 765, 770, 771, D. IV. bl. 202—209; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 391 en 392; Kok, *Vaderl. Hist.*, eerste tafel der natuurl. afstamm. der Brederoden; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BREDERODE (Nikolaas van), een bastaard, tot het aloude Hollandsche adellijke geslacht van dien naam behoorende, bevond zich in 1615 als Edelman bij het Gezantschap, hetwelk van wege den Staat naar Rusland en Zweden gezonden werd; terwijl de Gezanten bezig waren om te Diderina, niet ver van Groot-Novogorod, over den vrede te onderhandelen, werd Brederode door hen naar den Czaar van Moscovië gezonden, ten einde dien uit naam van den Staat te begroeten, op welken togt hij in alles als een spion en meestentijds als eenen gevangene behandeld werd.

Later schijnt hij in krijgsdienst te zijn overgegaan, althans nadat in 1622 Steenbergen aan de onzen was overgegeven trok hij, als Kapitein, aan het hoofd eener kompagnie die vesting binnen en werd er Kommandant van. In 1633 toonde hij zich een wakker krijgsman in het beleg van Maastricht, en in 1645 maakte hij zich meester van de schans Nassau en van eenige andere schansen in de nabijheid van Hulst, waardoor het gemakkelijk viel die stad te belegeren.

Zie (de Rycke, Vay en du Rieu), *Beleger. van Bergen op Zoom*, bl. 319; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 155, 393; Scheltema, *Peter de Groote, in Holl. en Zaand.* D. II. bl. 132.

BREDERODE (Joan Wolbert van), Heer van Cloetingen, Haeften en Herwijnen, zoon van Floris van Brederode en van Dorothea van Haeften, geboren den 12den Junij 1599, werd van zijne jeugd af onderwezen in zoodanige wetenschappen en ligchaamsoefeningen, welke dienstig geacht werden om een bekwaam krijgsbevelhebber te vormen. Ook trad hij zeer jong in dienst, was eerst Vaandrig, werd in 1618 met eene kompagnie voetknechten begiftigd, en bekwam twee jaren later eene kompagnie Kurassiers. Bij de belegering van 's Hertogenbosch, in 1629, voerde hij het Opperbevel over een regement Nederlanders, uit 14 vaandelen bestaande, en betrok aldaar met 26 compagniën het hoofdkwartier bij de Pettelerschans. Gedurende den loop van het beleg kweet hij zich voortreffelijk van zijnen pligt en werd den 23sten Julij naar de Veluwe gezonden, doch was bij de overgave der stad in het leger teruggekeerd en nadat de stad was ingenomen werd hij tot Gouverneur over de vesting aangesteld. In 1633 werd hij Kolonel van een regiment voetvolk, bij beschikking der Staten-Generaal van

3 Junij 1636 Meester-Generaal der Artillerie, en in 1641, in plaats van zijnen behuwdbroeder Graaf Willem van Nassau, *Veldmaarschalk over het volk van oorloge te peerde ende te voet*, met de eervolste betuigingen door de Staten-Generaal.

Kort voor deze laatste verheffing gaf hij, met drie schepen naar Engeland zeilende, een wakker bewijs van zijnen heldenaard. Onverwachts door vijf Duinkerker kapers aangevallen, spoedde hij zich, ongewapend en nog in zijnen slaaprok naar het dek en gaf zijne bevelen met zoo veel beradenheid en onverschrokken moed, dat de roovers, niettegenstaande hunne overmagt, na een hevige gevecht van ongeveer vier uren, zich gedrongen zagen, af te houden en hem zijnen togt ongehinderd te laten voortzetten.

Doch niet slechts in krijgszaken was hij den Lande nuttig ook als Staatsman stond hij het ten dienste, want in 1640 werd hij met François van Aarssen, Heer van Sommelsdijk, Joan van der Kerkhoven, gezeid Polyander, Heer van Heenvliet, nevens der Staten gewonen Gezant Albert Joachimi, naar Engeland gezonden, om de Prinses Maria voor Willem II ten huwelijk te verzoeken, en toen deze Prinses, met de Koningin hare moeder, in 1642 herwaarts kwam, werd Brederode aangeschreven, dat hij zonder uitstel zich naar Rotterdam moest begeven, om beide Vorstinnen bij hare aankomst uit naam van Hunne Hoog Mogenden te verwelkomen en voorts met de binnenjagten naar 's Gravenhage te geleiden; doch, hij inmiddels ziek geworden zijnde, werden de Heeren Cornelis van Terestein en Caspar van Vosbergen daartoe in zijne plaats gemagtigd.

Toen, na de dood van den Stadhouder Willem II, in 1650, de Staten van Holland besloten eene bezending te doen naar de overige gewesten, ten einde ze te bewegen tot het zenden van Gevolmagtigden naar 's Gravenhage, met behoorlijken last voorzien, om over zaken de Unie, de religie en de militie betreffende, gezamenlijk te raadplegen en te besluiten; werd Brederode, benevens Cornelis de Beveren, Heer van Strevelshoek en Hieronymus van Beverningk, Schepen van Gouda, te dien einde naar Utrecht gezonden. Te dier zelfder tijd wendde Brederode alle pogingen aan, om eenigen der ambten van den overledenen Prins te bekomen.

Als in 1654 de vrede gesloten werd met het Engelsche Rijk, waarover Cromwel destijds Protector was, en deze aandrong om den jongen Prins Willem III van het Stadhouderschap uit te sluiten, was de Veldmaarschalk Brederode, ofschoon de aangetrouwde oudoom van den jongen Vorst zijnde, de eerste onder de Edelen, toen dit belangrijk ontwerp ter vergadering van Holland ter sprake kwam, die voor de uitsluiting stemde; waardoor hij niet weinig bij velen in achting daalde; doch naar men verzekert, dorst hij niet anders handelen, dewijl de bekrompen staat zijner geldmiddelen hem niet toeliet, zich te kanten tegen de inzigten van hen, die destijds het gezag in handen hadden. De overlevering der akte van uitsluiting, door Cromwel geëischt, geschiedde in Junij 1654, en hiermede kreeg de geslotene vrede met Engeland eerst haar volle beslag; ofschoon hij reeds den 27sten Mei in Holland was afgekondigd en met eenen plegtigen dankdag en eenige vreugdeteekenen gevierd. Brederode, die, door voor de akte van uitsluiting te stemmen, bij het gemeen en bij het krijgsvolk in haat was gekomen, zocht weder in gunst te geraken, door ter gelegenheid van het vredefeest eenige okshoofden wijn ten beste te geven, doch weinigen wilden zijnen wijn proeven, en niemand gaf eenig teeken van genoegen toen hij zich bij het krijgsvolk vertoonde.

Uit voorzorg werden er ten jare 1655 twee Hollandsche veldlegertjes op de been gebragt, waarvan het eene uit 58 vendelen voetvolk en 30 kornetten paarden bestond, en langs of omtrent den IJssel gelegerd stond, hierover was het bevel aan Brederode toevertrouwd, doch uit hoofde van eene onpasselijkheid, die hem aangreep, niet in staat zijnde omdat bevel op zich te nemen, liet hij zich naar Spa brengen, ten einde de wateren aldaar ter zijner genezing te gebruiken; deze deden hem echter zooveel nadeel, dat men aan zijne herstelling wanhoopte. Hij liet zich vervolgens naar Petershem, bij Maastricht voeren, waar hij, den 3den September 1655, overleed. Zijn lijk werd naar Vianen gevoerd en aldaar in de begraafplaats zijner voorouders ter ruste besteld.

Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Anna Gravin van Nassau, bij wie hij tien kinderen heeft verwekt. Van welke nog vijf dochters bij haar overlijden in leven waren. Nadat deze in 1630 overleden was, hertrouwde hij met Louisa Christina van Solms, die hem drie zonen en vijf dochters baarde, onder zijne zonen was Wolfert van Brederode, geboren den 18den November 1649, ongehuwd overleden den 21sten Julij 1679, die het laatste wettig mansoir van het geslacht van Brederode was. Door zijn tweede huwelijk was hij een zwager van Frederik Hendrik, Prins van Oranje.

Zijne afbeelding gaat in plaat uit door Pieter Soutman, folio en zonder naam in 4°. Zijne spreuk was: *Antes meurti que mutado* (Eer dood dan veranderd).

De Dichter Jeremias de Decker voerde hem aldus sprekende in:

Waer heeft Vorst Frederick oyt Leger neergeslagen
Dat ick niet trouwelijck en hebbe bygewoont,
Daer ick niet vromelijck mijn lijf heb derven wagen,
En van mijn dapperheyd geen proef en heb getoont?
Al voel ick 't Graefflijck bloed noch door mijn aeren ryen,
Ik hebbe niettemin den Nederlandschen Staet
Van 't Graeffelijcke jock kloeckmoedig helpen vryen,
En hem bey met rappier gehandhaeft en met raed (1).

Zie Commelin, *Freder. Hendr. van Nassauw*, D. I. bl. 53, D. II. bl. 1; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 892; Aitsema, *Saken van Staet en Oorl.* D. II. bl. 341, 450, 535, 606, 709, 848, 866, 867, D. III. bl. 333, 798, 1192—1194; van Loon, *Nederl. Historip.* D. II. bl. 180, 401—403, waar een gedenkpenning ter zijner eere voorkomt; *Het leven van Freder. Hendr. Prins van Oranje*, D. II. bl. 419; *Het leven van Willem den II, Prins van Oranje*, D. I. bl. 50 en 51; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 299, 306 en 307, D. XII. bl. 130, 322, 330, 331, 391, 412 414; van Heurn, *Hist. van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 456, D. III. bl. 43; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. XI. bl. 95—97; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 167 en 168, D. II. bl. 571; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IX. bl. 37, 88, 98, 106; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*; D. I. bl. 443, 455, 492; van Hall, *Hendrik, Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 144, 167, 168, 197, 200; de zelfde, *Wederwoord aan Mr. G. Groen van Prinsterer*, bl. 59—62; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 5; *Militaire Spectator*, 1849, bl. 442 en 443; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629 bl. 59, 87—90; van Lennep en Hofdijk, *Voorm. Kasteelen van Nederl.*, bl. 76 en 77.

BREDERODE (Adam van), van wien wij niet vinden, hoe hij met de voorgaande vermaagschapt was, diende het Vaderland ter zee. Wij vinden hem het eerst genoemd onder de Kapiteinen ven de groote vloot onder den Luitenant-Admiraal Jacob van Wassenaer Obdam, in 1665, en hij woonde den slag bij, in welken genoemde Luitenant-Admiraal sneuvelde. In 1666 ontving hij met Anske Fokkes bevel om eenige Engelsche koopvaardijschepen, op de Elve liggende te bestoken. Brederode en Fokkes begaven zich den 3den September met 2 schepen en jagten van oorlog derwaarts, staken den Engelschen Admiraal en drie groote en rijke schepen in brand en namen er drie met zich; de winst zou echter grooter geweest zijn indien de jagten beter hunnen pligt gedaan hadden, doch deze hadden hun niet genoeg ondersteund, waardoor een gedeelte der Engelsche schepen de wijk kon nemen. In October van het zelfde jaar ontving hij bevel om van Amsterdam, waar hij toen lag, met den zelfden Fokkes te zeilen naar het eskader onder den Kommandeur van der Zaan op het Zant kruisende, ten einde eene vloot van Engelsche koopvaarders, onder convooi van vier oorlogsschepen op te wachten.

In 1667 kwam hij met zijn fregat *Leyerdorp* van 26 stukken bij de vloot van de Ruiter en hielp daarmede de Engelsche kust verontrusten. Voorts voerde Brederode, onder het bevel van den Luitenant-Admiraal de Ruiter, in 1676, in de Middellandsche zee, het bevel op het schip *de Vrijheid*, van 50 stukken en 250 koppen, en streed met moed in de twee zeeslagen, welke den 22sten April en den 2den Junij geleverd werden, doch had het ongeluk, dat zijn schip, even als de *Leyden* (volgens Sylvius *de Eendracht*) van 36 stukken, Kapitein Jonkheer Jan van Abkoude, in de Baai van Palermo, door het brandende schip van Kapitein Pieter van Middellandt werd in vlam gezet, met dat gevolg, dat deze drie schepen in de lucht vlogen. Waarschijnlijk was Brederode voor dat zijn schip sprong, ontkomen, en moet hij, nog op dien zelfden ongelukkigen togt, Bevelhebber op een ander schip zijn geworden; want in den nacht tusschen 22 en 23 Augustus 1676,

(1) J. de Decker, *vervolg der Rijm-oeffeningen* B. II. bl. 74 en 75.

werden, volgens berigt van Kapitein Callenberg, de bram- en groote steng van Brederodes schip, in de Baai van Napels liggende, door den bliksem getroffen en gescheurd, en zijne groote mast voor de helft afgeslagen. Hij schijnt behouden te zijn thuis gekomen, maar zijn naam wordt verder niet meer genoemd.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, B. XLVI. bl. 849, 982; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 579, 594, 595, 598, 911, 975, 992; d'Estrades, *Lettres, Memoires et Negociat.* Tom. IV. pag. 377, 383; *Nalez. en Aanm. op Wagenaar*, D. XIII. bl. 102; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 274 en 275.

BREDERODE (Hendrik Lodewijk Petrus), zoon van Lodewijk Pieter van Brederode, Heer van Bolsward en Aarlanderveen, Ridder der orde van Christus in Portugal, Kapitein ter zee in dienst des Konings van dat Rijk, en van Margaretha Urzula van Zeller, geboren te Lissabon den 15den Mei 1737, was Kommandant ter zee, in dienst van den Staat. In 1759 zijn ontslag bekomen hebbende, begaf hij zich naar Portugal, doch werd naderhand weder als Kolonel hier te lande in dienst gesteld. Hij was in 1760, gehuwd met Cornelia Maria Catharina Andrioli, bij wie hij verwekte een zoon, jong gestorven, en een tweeling Karel Alexander Thadé Reinoud, overleden den 2den December 1830, en Alexander Karel Bartholomeus Lodewijk, overleden den 3den September 1832, met wien de mannelijke afstammelingen van dezen tak van hun geslacht uitgestorven zijn.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Eerste tafel der Natuurl. afstamm. der *Brederoden*; te Water, *Verbond der Edelen*, D. IV. bl. 146 en 147; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 377, D. III. St. I. bl. 124; van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 240 en 241.

BREDERODE (Willem Dirksen bijgenaamd). Zie Dirksen (Willem).

BREDEROO (Gerbrand Adriaansz.). Zie (Bredero Gerbrand Adriaansz.)

BREDIUS (Henricus of Franciscus), werd in het jaar 1588 tot buitengewoon Hoogleeraar der Redekunst aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld. Bij de oprigting van het Staten Collegie, in het jaar 1592, werd hem mede den post van Schaftmeester (*Oeconomus*) daarin opgedragen; waarvan hij echter, in 1594, als, naar het schijnt, der jeugdige losbandigheid te veel toegevende, ontzet werd. Hij bleef evenwel als Hoogleeraar werkzaam tot aan zijne dood, welke in 1622 plaats had.

Zie Soermans, *Akadem. Regist.*, bl. 91; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. T enB. bl. 73.

BREEDEHOFF (François van). Zie Bredehoff (François van).

BREEKELENKAMP (Quiryn). Zie Brekelenkamp (Quiryn).

BREEKPOT (François), zoon van Mr. Willem Breekpot en van Johanna Ruit, geboren te Zierikzee den 29sten Februarij 1756, werd op twee en twintigjarige leeftijd aan 's Lands Hoogeschool te Leiden, tot Meester in de beide Regten bevorderd, en vestigde zich toen als Advokaat in zijne geboortestad, waar hij later Pensionaris en Secretaris werd, en in 1787 door de Regering dier stad met Samuel Boeye en Albertus van der Schatte ter staatvergadering werd afgevaardigd. Bij hunne aankomst te Vere, den 30sten Junij van dat jaar, vernemende dat er een oproer te Middelburg was uitgebarsten, besloten zij dien nacht te Vere te blijven, doch hier stonden zij den volgenden dag aan de mishandelingen van het gemeen ten doel, zoo als wij dit op het art. Boeye (1) omstandig hebben vermeld.

Na de omwenteling van het jaar 1787 werd Breekpot, die zich, kort na de plundering, welke te Zierikzee had plaats gehad, om zich aan verdere mishandeling te onttrekken, naar Antwerpen had begeven. Uit zijne ambten ontslagen, doch bij die van 1795 tot Secretaris der Municipaliteit aangesteld, en later tot Representant van het Bataafsche volk gekozen. Breekpot heeft zich mede als schrijver doen kennen door eene

Verhandeling over de oogenschijnlijke wanorde in sommige natuurlijke verschijnselen. Zier. en Bergen op Zoom 1793. 8°.

Hij overleed den 3den April 1801, bij zijne echtgenoote Jeannetta Margaretha Agron, nalatende twee zoons en eene dochter. Zijne zonen waren Willem Breekpot, Agent van de Thielsche Brandwaarborgmaatschappij te Breda, en François Breekpot, Majoor kommanderende een Bataljon Infanterie, in dienst van het Rijk.

Zie de Kanter, *Chron. van Zierikzee*, bl. 266—274, 360, 382; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 361—363, 395—398, D. XXII. bl. 145 en 146, D. XXIX. bl. 127, D. XXXI. bl. 51, D. XXXVII. bl. 173; uit familiepapieren aangevuld.

(1) Zie hiervoor bl. 233.

BREEMEN (Dirk van) of van Bremen was in 1566 Onderschout en Stokhouder of Cipier te Amsterdam. Doch, Pieter Jansz. Kies, die, beschuldigd was van de hand te hebben in het plunderen van het Minderbroeders-klooster, hiervoor in hechtenis gezet was, uit de gevangenis hebbende laten ontsnappen, was hij gevlugt en den 2den Maart 1569 openlijk ingedaagd, doch hij verscheen niet, zoo als ligt te wachten was, en hield sedert de zijde des Prinsen van Oranje. Hij was dan ook een der eersten, die op last van dien Vorst zich tot de kaapvaart toerustten, en slaagden daarin met veel geluk op onze Noorderkusten, tot dat hij, voor Emden geankerd, op last van den Graaf van Oost-Friesland, misschien wel op uitdrukkelijk aanschrijving van den Hertog van Alva, werd gevangen genomen, kort nadat hij storm en vloed van 1 November 1570 was ontworsteld. Hoewel hij na verloop van eenige tijd weder geslaakt werd, schijnt hij den lust tot vrijbuiten daarna te hebben verloren, want later vindt men hem niet meer vermeld.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 (208); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 198, 206; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 308; de zelfde, *Beschrijv. van Amsterd.*, bl. 281, 318, 320.

BREEN (Daniel de) of Daniel Brenius, geboren te Haarlem in 1594, was Proponent bij de Remonstranten en een leerling van Episcopius, van wien de Remonstranten zich bedienden, gedurende de Dordsche Synode, tot het copiëren hunner schriften en brieven. Te Haarlem werd hij, bij het storen van eene Remonstrantsche vergadering, in 1621, gevat, en tusschen Schout en Dienaars naar het tuchthuis gebragt; den 24sten November, vijf dagen na zijne gevangenneming, ondervraagde hem de Pensionaris dier stad, G. de Glargis, en vergde van hem den naam van den Predikant te noemen; waartoe men hem na gedane weigering, twee dagen tijds van beraad gunde.

Na verloop daarvan werd hij op nieuw door Burgemeesteren ondervraagd; de Breen zocht zich te verontschuldigen met te zeggen: »dat het plakkaat, waarop hij gevangen was, naar de letter »genomen meer van den mensch vorderde dan hij kon nakomen en »dan God toeliet; doch dat het naar den zin daarvan eigenlijk in»gerigt was tegen de zulke, die factie zochten aan te regten, 't welk »door hem nooit geschied was, dat hij zijne onschuld met plaatsen »uit den Bijbel wilde verdedigen, maar dat hem niets werd voor»gehouden, dan menschelijke wetten en willekeur." Eenige dagen daarna werd hij, zonder betalen van boete, onder handtasting ontslagen, met vermaninge de verbodene vergaderingen te mijden; waarop hij antwoordde: »zich te zullen gedragen, zoo als hij het »voor God meende te kunnen verantwoorden."

Naderhand ging hij tot de Doopsgezinden over, en zou nog later, naar men wil, een verdediger der Socinianen zijn geworden en tot diegenen behoord hebben, welke met Adam Boreel en anderen zeer zonderlinge gevoelens koesterden over den staat der zigtbare kerk en over eenige leerstukken, die geoordeeld worden af te wijken van de begrippen, welke tot daartoe bij de Doopsgezinden den meesten ingang vonden. Zeker is het, dat hij deel maakte van het Collegie der Propheten in het jaar 1646 te Amsterdam opgerigt.

De Breen stierf in 1664, hij heeft veel geschreven en onder andere de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Examen tractatus a magistro Simone Episcopio conscripto an liceat Christiano magistratum gerere, welk geschrift hij zijnen vroegeren Hoogleeraar toezond, die niet weigerde er op te antwoorden; intusschen beviel het den schrijver zelven, bij nader onderzoek, zoo weinig, dat hij wenschte het niet geschreven te hebben en het verbrandde.

Tractatus de regno ecclesiae glorioso, per Christum in terris erigendo, ook in het Hollandsch vertaald en onderscheidene malen herdrukt, zoo in het oorspronkelijke als de vertaling.

De qualitate regni Domini nostri Jesu Christi: quodque illud totum in spirituali dominio constat, hetwelk in 1640 in het Hollandsch werd uitgegeven en vervolgens nog het licht zag onder den titel:

Van de hoedanigheyd des ryks Christi, de tweede druck. Daer is bygevoegt: Verklaringhe van de gewichtigheyd des geschils, of, in hoe verre het een Christen past de Wereldlycke heerschappye te bedienen; gesteld in twee brieven van Daniel van Breen. Item eene korte verklaring over het

V, VI en VII capittel van Mattheus. Item Verklaringhe over Luk VI vs 17 tot het eynde des capittels. Amst. 1641. 8°, derde druk 1657. 8°.

Amica disputatio adversus Judaeos, continens examen scripti cujusdam Judaici L. Lusitanico in latinum versi et responsionem ad quaestiones inibi Christianis propositas, in het Hollandsch overgebragt door J. Oudaan onder den titel:

Vriendelycke disputatie tegen de Jooden. Rott. 1664.

Breves in Vetum et Novum Testamentum annotationes.

Dialogus brevissimus de Veritate religionis Christianae cui ob affinitatem materiae annexa est brevis demonstratio religionis Christianae Veritatis, hetwelk mede in het Hollandsch vertaald het licht zag onder den titel:

Over de Christelijke Religie. Amst. 1664. 4°.

Alle deze en andere schriften van de Breen werden door Frans Kuiper gezamenlijk in het licht gezonden onder den titel:

Daniel Brenii, Opera theologica Amstel. 1664.

Buiten dien bundel zond hij nog in het licht:

Christelycke deugden-spiegel. Amst. 1630.

Over den Zendbrief van Judas. Amst. 1658. 8°.

Verklaringen over het boeck des H. Jobs en der Openbaaringe Johannes door Frans Kuyper uyt het Latijn vertaalt. Amst. 1666.

Compendium theologiae Erasmica. Rott. 1677, door J. de Haas vertaald en uitgegeven onder den titel:

Kort begrip van Erasmus godgeleerdheid. Rott. 1677. 12°.

Voorbereyding tot het H. Avondmaal. 12°.

Geestelijke wandelpligt. Amst. 1711. 12.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 619—626; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 384; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 137; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. II. bl. 194, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII bl. 1043; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* C. de Koning, *Tafer. der stad Haarl.*, D. IV. bl. 27 en 28; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 142; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 131; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 3; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BREEN (Claas van), een Graveur die in het midden der zeventiende eeuw in de Nederlanden bloeide, en zinnebeeldige voorstellingen naar Karel van Mander, Marten Heemskerk en anderen in prent bragt. Zijne manier zweemt naar die van Jacob de Gheyn. Hij overleed in 1660.

Zie *Dictionn. Biogr. Univ. et pittor.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Schild.*

BREEN (Gillis van), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, geboren in 1584, werd in 1604 Predikant te Hasselt in Overijssel; ging van daar in 1605 naar Jisp, kwam daarna in 1610 te Beverwijk, waar hij in 1655 Emeritus werd. Hij overleed in 1662.

De Breen heeft zich verdienstelijk gemaakt door het vertalen en in het licht zenden van:

Petrus Gillis, Kerckelijcke Historie van de kercken in de Valeyen van Piedmont genaamt Waldensen. Amst. 1658. 4°, herdrukt 1663.

BREEN (Joost van) schijnt in het midden der zeventiende eeuw Onderwijzer in de Stuurmanskunst te zijn geweest, althans wij vinden hem vermeld als schrijver van:

Kunst der Stuurlieden. 's Gravenh. 1662. 4°.

Ook ziet van hem het licht:

Triumpherend Rijk. Amst. 1666. 4°.

Bovendien deed hij zich als Tooneeldichter kennen, door de volgende klugtspelen:

De Bedroge Jalouzy, kluchtswys gemaeckt. Amst. 1652. 4°, Leyd. gedrukt voor de Liefhebbers kl. 8°.

De Klucht van 't Kalf, voor de Liefhebbers. Amst. 1656.

Klucht van Jean de la Roy, of D'ingebeelde Rijke. Amst. 1665.

De ziende Blindeman. kluchtsp. (uitgegeven door J. C. Marcus met Titelv. *Paulatim parva crescunt*). Amst. 1748:

De Swarte Minnaers. kluchtsp. (Al Rollende) voor de Liefhebbers (met Titelv. *de Min vindt middel*).

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 66.

BREENBERGH (Barthel), geboren te Utrecht, omstreeks het jaar 1614, was een Kunstschilder, van wien men niet weet, wien hij tot eersten Leermeester gehad heeft, noch wanneer hij naar Italië vertrok, waar hij de bouwvallen, de heerlijke landschappen in den omtrek van Rome en de kunstwerken der groote meesters, zoo in het historiele vak als in het landschap, bestudeerde en zich eene goede manier eigen maakte. Hij heeft ook met veel smaak geëtst. Zijne fraaiste schilderijen zijn van een beknopt bestek, en bestaan uit Italiaansche landschappen, uitvoerig en keurig bewerkt. In den beginne deed de zucht om Pieter van Laar na te volgen hem eenen zwaarmoedigen toon aannemen, maar zijne latere stukken zijn schoon van koloriet. Zijne aangename penseeltoets heeft al het karakteristieke der Hollandsche kunst.

De figuren, die hij in zijne schilderijtjes bragt, zijn veelal van geschied- of fabelkundigen aard. Zijne stukjes doen zich veelal kennen door bouwvallen en prachtige gebouwen. Wanneer hij groote stukken wilde schilderen, bleef hij altijd beneden zijne kabinetstukjes; maar hij was verstandig genoeg om er zich zelden aan te wagen. Somtijds liet hij door een ander de figuren in zijne stukjes schilderen, zoo bestaat er een van hem, voorstellende de

Heilige familie in rust, waarin de beeldjes door Cornelis Poelenburg geschilderd zijn, en losser dan Breenbergh ze zou geschilderd hebben.

Zijne meeste schilderijen zijn in Frankrijk, waar hij, even als in Italië beter bekend is, onder den naam van Bartholoméi. Het Koninklijk kabinet van schilderijen bezit van hem:

Een Landschap met figuren.

Het werk van dezen meester bestaat uit 26 prentjes, waaronder een stel van 17 stuks getiteld:

Verscheyden gebouwen, so binnen als buyten Romen, gheteykent en gheëtst door Bartholomeus Breenbergh, schilder, ghedaen in 't jaer 1640.

Drie andere prentjes zijn *hoofden van fantasie* naar Jacob de Gheyn.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 368; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.; Biogr. Univers.; Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabin. te 's Gravenh.*, bl. 3; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*, die even als Immerzeel zijn geboortejaar abusivelijk in 1620 stelt.

BREGGEN (Frans van der) Cornelisz. zoon van Cornelis van der Breggen en van Elisabeth Konijnenburg, geboren te Leiden den 1sten November 1783, waar zijn vader Koopman in Drogerijen was, werd, na de Hoogeschool in zijne geboortestad te hebben bezocht den 19den April 1806 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling over *het veelvuldig gebruik der braakmiddelen in de geneeskunde* (1).

Nu vestigde hij zich als Geneesheer te Amsterdam, doch werd, den 29sten September 1817, tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Doorluchtige school aldaar aangesteld, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *Over den eenigen weg, dien men, naar de tegenwoordige vorderingen der Geneeskunde, behoort in te slaan, zoowel om den geschikten Kunstenaar te vormen, als om de kunst zelve uit te breiden* (2). In 1837 werd hij bovendien benoemd tot Lid der Provinciale Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt in Noord-Holland, zitting houdende te Amsterdam, doch weinige jaren later gevoelde hij zich door eene slepende ongesteldheid aangetast, die zoodanig toenam, dat hij zich in 1842 genoodzaakt zag zijne geneeskundige praktijk neder te leggen.

Het genoegen dat hij mogt scheppen uit de menigvuldige blijken van deelneming aan den dag gelegd toen hij, den 24sten November van dat jaar, den vijf en twintigsten verjaardag der aanvaarding van zijn Hoogleeraarschap mogt vieren, was dan ook van korten duur, want reeds den 3den Februarij daaraanvolgende was hij ontslapen.

Hij had bij zijne echtgenoote, Wilhelmina Augusta Catharina Baronesse Lochmann von Konigsfeldt, twee zoons en twee dochters verwekt.

Een waardig leerling uit de school van Nicolaas Paradijs zijnde, toonde hij reeds vroeg, dat hem de uitbreiding zijner wetenschap in Nederland na aan het hart lag. Ofschoon hoogen eerbied voor den geest der Hippocratische school hem door zijnen grooten leermeester ingeboezemd, in zijne schriften en in de praktische

(1) *Specimen Medicum inaugurale de multiplici emeticorum in medicina usu.*

(2) *Oratio, de unâ atque solâ viâ, pro hodiernis artis Medicae incrementis, tum ad artificis solertiam, tum ad artem ipsam amplificandam, rite ineundâ.*

uitoefening van zijne kunst onmiskenbaar doorstraalde, zoo was hij evenwel steeds bereid nieuwe stelsels te onderzoeken, welke bij onze naburen werden gesticht. Hij deelde ze te gepaster tijd aan zijne landgenooten mede, en hield daardoor velen terug van zich blindelings over te geven aan hetgeen schitterde, maar niet altijd proefhoudend bleek te zijn.

Toen in het begin van zijne loopbaan het Brownianisme ook tot onze vaderlandsche artsen was doorgedrongen, waarschuwde hij tegen die onbesuisde stelselzucht, welke den weg afsluit der ervaring, waarop wij aan den hand der natuur zoo weldadig geleid worden. Met dat oogmerk gaf hij de inleiding van een grooter werk van Hecker, *die Kunst, Krankheiten zu heilen* uit, onder den titel:

De Geneeskunde op hare wegen tot zekerheid, of de theoriën, stelsels en geneeswijzen der artsen, sedert den leeftijd van Hippocrates tot in onze dagen. Amst. 1809 8°, een werkje, dat zeker nut gesticht heeft en in 1829 eene tweede uitgave mogt beleven, *vermeerderd met de nieuwste stelsels in de geneeskunst, beoordeeld door G. A. Richter, uit het Hoogduitsch vertaald door A. van Erpecum.*

Later deelde hij met het zelfde doel, uit het Fransch, eene verhandeling mede getiteld:

Broussais, zijne leer, hare gevolgen en het eindelijk lot, dat haar te wachten staat. Amst. 1829. gr. 8°.

Bij dat onderzoek van de onderscheidene stelsels in de Geneeskunde keurde hij alle stelselzucht en het verlangen, om daaraan alles op te offeren, ten sterkste af. In dien geest was het ook, dat van der Breggen gaarne aan zijne landgenooten mededeelde wat hij goeds op vreemden bodem vond. Onderscheidene kleine schriften werden zoo door hem met aanteekeningen en aanmerkingen vergezeld, afzonderlijk medegedeeld of in Tijdschriften geplaatst. Nog op het laatst van zijn leven gaf hij met eene inleiding uit:

R. d'Amador, de ontleedkundige ziektekunde, hare strekking en grenzen en den algemeenen invloed dien zij op de geneeskunde uitgeoefend heeft. Amst. 1839. gr. 8°.

Het meeste evenwel trokken hem de schriften aan, waarin de geest van Hippokrates doorstraalde. Nog in zijne laatste levensjaren, toen reeds zijn door langdurige ongesteldheid ondermijnd ligchaam hem noodzaakte de geneeskundige praktijk, die hij zoo lang en met zoo veel ijver had uitgeoefend, vaarwel te zeggen, toen was het, dat hij, bij gelegenheid van zijne vijf en twintigjarengen volbragte dienst als Hoogleeraar te Amsterdam, in de Nederduitsche taal, in het licht gaf:

De inwijdingsrede van Herman Boerhave, ter aanprijzing van de beoefening der Hippocratische leere, als een dankbaar offer, zoowel aan den Vader, als aan den Hervormer der geneeskunde. Amst. 1843. gr. 8°.

De zelfde man, die van elders tot ons bragt, wat hij voor Nederland nuttig oordeelde, handhaafde ook onze eer bij vreemden. Daarvan was de plegtige rede getuigen in 1813 door hem te Amsterdam gehouden ter vereering van de nagedachtenis des alom beroemden Andreas Bonn (1); en hoe hij Neêrlands eer bij vreemden wenschte te handhaven bleek nog kort voor zijn overlijden in zijn *Schreiben an Dr. Oppenheim, Herausgeber der Zeitschrift für die gesammte Medicin in Hamburg:* welk opstel door hem in het Hoogduitsch tegen zekeren Varrentrap gerigt was, die onze geneeskundige en daarmede verwante inrigtingen, op eene reis naar Engeland, Holland en België, met die oppervlakkigheid had beoordeeld, waarmede dit doorgaans pleeg te geschieden.

Behalve de hierboven reeds door ons vermelde geschriften zagen nog van zijne hand het licht:

A. F. Hecker, De Natuur en geneeswijze der rotkoortsen beschouwd en over de geneeswijze der koortsen in het Algemeen; uit het Hoogduitsch. Amst. 1810. 8°.

A F. Hecker, de Zenuwkoortsen beschouwd, zoo als zij in Berlijn in 1807 heerschten, naar het Hoogduitsch. Amst. 1810. 8°.

A. F. Hecker, Onderzoek omtrent de raauwheid, koking en ziektescheiding in den geest der Ouden, uit het Hoogduitsch. Amst. 1812. 8°.

Feestviering ter huldiging van E. Jenner en verheffing der Koepokinenting den 4den Mei 1823. Amst. 1823. 8°, met het portret van Jenner.

Brief aan A. Capadose. Amst. 1823. 8°.

Bedenkingen over het zien der Slaap- of nachtwandelaren, alsmede over het dierlijk magnetismus. Amst. 1828. 8°.

(1) Franc. van der Breggen Corn. Fil., *Memoria Andreae Bonn.* Amst. 1819. 4°.

Overzigt der geneesmiddelen, gerangschikt naar derzelver natuurlijke, en voor de praktijk meest geschikte verdeelingen. Amst. 1830.

Bijdragen tot bevordering van de kennis aangaande den aard der verschijnselen, de vóórkoming en de behandeling der cholera. tweede druk. Amst. 1831. 2 stukken. 8°.

Bijvoegsel op die Bijdragen. Amst.

Wenken voor het niet geneeskundig publiek, met opzigt tot de cholera. Amst. 1831. 8°.

Aanteekeningen over de scarlatina door J. A. Wendt getoetst aan eigen ervaring. Amst. 1837. 8°.

Geneeskundige bijdragen van gemengden inhoud. Amst. 1842. 8°, eerste gedeelte.

Over het onwettige en op het Akademisch praerogatief inbreuk makend voorstel, om in de vakken der geneeskunde gegradueerde of gepromoveerde Doctoren aan een nader examen door eene daartoe aan te stellen Staats-Commissie te onderwerpen, gepaard met eenige andere aanmerkingen briefsgewijze medegedeeld aan Dr. J. A. Arntzenius. Amst. 1842. 8°.

Ook deed van der Breggen zich als een voornaam voorstander der kunsten kennen, door het met vlijt bijeen brengen van eene uitgebreide verzameling van moderne schilderijen.

Geen wonder, dat dusdanig een man door onderscheidene geleerde genootschappen werd uitgenoodigd om hun Lidmaatschap te aanvaardden, zoo werd hij in 1830 Lid van het Geneeskundig genootschap te Brussel; en in 1839 van het genootschap *ter bevordering der Heelkunde* te Amsterdam, en in 1842 van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zijn portret gaat in prent uit gegraveerd door H. J. Backer in folio, door W. van Senus in 8°.

Zie D. J. van Lennep, *Ill. Amstel. Athenaei Memor.*, pag. 222, 258, 285; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 82—237; het supplement op dat werk, bl. 21, 54; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; (Brinkman), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 19, 101; *Algem Konst en Letterb.* 1817, D. II. bl. 387, 1830, D. I. bl. 177, 1837, D. II. bl. 385, 1839, D. II. bl. 300, 1842, D. I. bl. 194—198, D. II. bl. 386, 430, 1843, D. I. bl. 81 en 82 en vooral *Programma van het Provinc. Utr. Genoots.* 1843, bl. 12—15, dat wij hier grootendeels gevolgd zijn.

BREGGEN PAAUW (PIETER VAN DER), zoon van Frans van der Breggen en van Neeltje Krook, geboren den 1sten October 1761 te Brielle, waar zijn vader Remonstrantsch Predikant was, genoot aan de kweekschool dier gezindte te Amsterdam het onderwijs van den Hoogleeraar Abraham Arent van der Meesch, en werd, na volbragte studie, den 30sten April 1786 naar Leiden beroepen, voor een derde van de dienst van Michiel van der Meersch, doch aanvaardde den 1sten Februarij 1790 de geheele dienst. In het zelfde jaar werd hij door den Heer Jan Paauw en diens echtgenoot, geboren van Oudgaarde, welke te Leiden woonden, na het overlijden van hun eenig kind als hunnen zoon aangenomen; terwijl op hun verlangen de naam van Paauw, bij zijnen geslachtsnaam gevoegd is.

Na voor een beroep te Rotterdam bedankt te hebben, vertrok hij in 1793 naar Amsterdam, waar hij verbleef tot in 1804, toen hij naar 's Gravenhage beroepen werd. Hier staande werd hij in 1805 uitgenoodigd, ook de gemeente van Delft om de 14 dagen te bedienen, waarmede hij bleef voortgaan, tot dat hij in het begin van 1829 Emeritus werd. Hij liet aldaar den roem na, van als getrouw herder, veel tot opbouw en instandhouding der gemeente te hebben toegebragt; met loffelijken ijver, en zonder zich door den afwisselenden invloed van personen of omstandigheden te laten afschrikken noch belemmeren, het Evangelie steeds te hebben verkondigd, zoo als het, naar zijne meening, opgevat en toegepast behoorde te worden.

Behalve door zijne prediking heeft hij de Remonstrantsche broederschap ijverig gediend, zoowel in zijne veeljarige betrekking van Curator van het Seminarium, als in die van Lid der Commissie ter behartiging van de belangen der Broederschap in het algemeen. In de stad zijner inwoning was hij een ijverig voorstander van alles wat de welvaart, de verlichting en zedelijkheid van zijnen medeburgers bevorderen kon, waarvan de vele commissiën, die zijne medewerking verlangden, ten getuige verstrekken.

Van der Breggen Paauw overleed te 's Gravenhage den 8sten April 1849. Hij was driemalen gehuwd geweest, eerst met Jacoba Cornelia Maas, daarna met Cornelia Anna Nozeman en eindelijk met Emmerentia Cockuyt en had vier zonen die allen vóór hem zijn ten grave gedaald en vier dochters.

Hij was een welsprekend redenaar, die mede de volgende werken in het licht zond:

De aanwijzing van de godsdienstige denkwijze der Remonstrantsche Broederschap. Leyd. 1807. 8°.

Vier brieven aan M. Stuart. Leyd. 8°.

Nog schreef hij met Martinus Stuart:

Joseph in Leerredenen. Amst. 1799, 3 deel. 8°, in welke leerredenen een diep indringen in het onderwerp, een zinrijke stijl en groote menschenkennis doorschitteren.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 526; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 65, 70, 88, 230, 375, uit familiepapieren aangevuld.

BREGHT (Anthonij, Gery, Jan en Karel van). Zie Brecht (Anthonij van), Brecht (Gery van), Brecht (Jan van) en Brecht (Karel van).

BREKELENKAMP (Quirijn van) of van Breekelenkamp, een Kunstschilder uit het midden der 17e eeuw, die sommigen voor eenen leerling van Dou houden; zeker gaat het, dat hij den smaak van dien Meester gevolgd heeft, in zijne voorstellingen van kluizenaars en biddende Hermieten, ook wijzen de jaartallen 1660 en 1668, welke men op eenige schilderijen van Brekelenkamp aantreft, uit, dat hij eenen tijdgenoot van Dou is geweest.

Behalve in biddende of in godsdienstige aandacht peinzende kluizenaars, bestonden de onderwerpen welke Brekelenkamp behandelde in binnenhuizen, welke hij op eene geestige wijze met welgeteekende en fiksch geschilderde beeldjes, meest uit den middenstand en de arbeidende klasse bevolkte, en hij drukte zijn gevoel voor het ware en beminnelijke van het vergenoegde Hollandsche leven, of de nijvere bezigheid van den Nederlandschen handwerksman, op het natuurlijkste uit; door eene naauwkeurige teekening, die dikwijls de uitvoerigheid van Dou nabij komt, en door eene vlugge penseelsbehandeling. De schikking van licht en bruin is door hem niet gezocht, maar ook niet verwaarloosd en zijne schilderwijze is krachtig en niet verwächtig; dan zijne schaduwen zijn somtijds zwart, en het geheel wat steenachtig; minder dun, warm en edel dan de werken van den alom vermaarden Dou. Ook is zijn koloriet niet altijd gelukkig, als weleens naar het zwaarmoedige hellende.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit van dezen Meester:

Een Binnenhuis, waarin een grijsaard aan het spinnewiel; een visscher schijnt binnen te treden en zich met hem te onderhouden.

Een Binnenhuis, waarin een man, eene kruik in de hand hebbende, bij het vuur zit, en een tweede persoon, die zijne pijp aansteekt.

In het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:

Een bejaard man, die zijne pijp aansteekt.

Zeldzaam worden er teekeningen van hem aangetroffen, maar onderscheidene zijner schilderijen zijn door de voornaamste plaatsnijders in prent gebragt. Hij teekende somtijds zijne schilderijen met de voorletters van zijnen naam A. B. en somtijds in schrijtletters voluit. Zijn portret door hem zelve geschilderd, door Taco Jelgerma naar die schilderij geteekend en door J. E. Marcus in het koper gebragt, komt voor in van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*; en gesteendrukt in Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 142—144; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Aanw. der Schild. op 's Rijks Museum te Amsterd.*, bl. 11; Wonder, *Alphab. Lijst van Kunsts.*; *Catalogus van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterd.*, bl. 10.

BREM (Cornelis), was een vroom vergevorderd Christen, die daardoor tot het schrijven over het praktisch Christendom gedreven werd. Hij heeft in het licht gezonden:

Aanmerkingen over de beginselen en wijze van beoeffening van die Godsdienst, welke het Euangelium leert en voorhoud, Utr. 1771. 8°.

Cardiphonia of gemeenzame brieven van Johan Newton; uit het Engelsch door M. van Werkhoven, uitgegeven met eene Voorreden van C. Brem. Rott. 1783—1794, 3 deelen 8°.

De eer en leer der Hervormde kerk gehandhaafd, tegen eenige misvattingen in het werkje: Dagboek mijner goede werken enz. Rotterd. 1790. 8°.

Brieven en gesprekken over belangrijke waarheden van de Hervormde godsdienst, Rott. 1792. 2 stukk. 8°.

De kracht der waarheid in de bekeering van T. Scott, Amst. 8°.

Vertoog over de liefde van den H. Geest in het werk der verlossing, Rott. 1798. 8°.

De beginselen en wijze van beoefening van de Evangelische godsdienst, Rott. 1799. 8°.

Verslag van de merkwaardige gebeurtenissen, opzigtelijk de verlevendiging van de godsdienst in Europa en andere werelddeelen, Rott. 1803. 8°.

B. Dutton, Gods genade verheerlijkt in eene zaligmakende bekeering tot God en Christus, en verdere bevestiging in den weg des geloofs, enz. uit het Engelsch door C. Brem, met eene voorrede en aanteekeningen van P. Rutgers. Nieuwe uitgave, Amst. 1836. 3 deelen. 8°.

Brem stierf hoog bejaard te Rotterdam den 17den Februarij 1803.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BREMDEN (Daniel van), een Teekenaar en Graveur, die omtrent het jaar 1630 te 's Gravenhage leefde, graveerde onderscheidene stukken voor de werken, welke door Adriaan van de Venne zijn uitgegeven, gelijk mede portretten naar verschillende meesters van de Hollandsche school.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BREMEN (Dirk van). Zie Breemen (Dirk van).

BREMER (Johannes Cz.), was een zoon van Conradus of Koenraad Bremer, die den 7 April 1668 als Predikant bij de Remonstranten te Leiden overleed, na eerst te Brielle (1660) Schoonhoven (1660) Nieuwkoop (1662) te hebben gestaan. Johannes was een zeer geacht Leeraar onder de Remonstranten, eerst sedert 1688 te Amersfoort, daarna sedert 1694 te Hoorn en en eindelijk sedert 1699 te Rotterdam waar hij den 17den Julij 1713 overleed. Hij was getrouwd met Remberta Zittart, bij wie hij verwekte twee zoons Johannes Bremer en Koenraad Bremer, die beide volgen. Hij is de vervaardiger van een niet onbevallig dichtstuk, getiteld *Amerfoortse Tempe,* en geplaatst voor het werk van den Hoogleeraar A. Matthaeus:

Rerum Amerfortiarum Scriptores duo inediti etc. Lugd. 1693. 4°. welk dichtstuk tot motto heeft: *Ille terrarum mihi praeter omnes Angulus ridet.* (Deze hoek der aarde lacht mij boven alles toe).

Bovendien heeft hij nog in het licht gezonden:

Lijkpredikatie uit 2 Reg. XX vs. 1, op het eynde, over den Heer Hermannus Hiller, leeraar in de Remonstrantsche gemeente te Hoorn, Hoorn 1695.

Het Christelijk jubelfeest en daaropvolgende eeuwgety, gevierd in twee predikatiën, uitgesproken in de vergadering der Remonstranten te Rotterdam, Rott. 1701. tweede druk. Amst. 1703. 8°.

Zijne zinspreuk was *Nosce te ipsum* (ken u zelven).

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 54, 87, 101, 141, 203. 249, 263, 369, 371; *Algem. Konst- en Letterb.* 1849, D. I. bl. 19; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BREMER (Johannes), een zoon van den voorgaande, geboren te Hoorn den 8sten April 1694, werd door zijne ouderen van jongs af opgeleid tot de predikdienst. Met zijn 14den jaar was hij reeds de Latijnsche scholen te Rotterdam doorgestreefd, en werd toen naar Amsterdam gezonden om in de kweekschool der Remonstranten, onder de vermaarde Johannes Clericus en Adrianus van Cattenburg, zich in de wijsbegeerte en godgeleerdheid te oefenen, en zich tevens in de Hebreeuwsche, Fransche en Engelsche talen, en andere nutte wetenschappen te bekwamen. In het jaar 1715, dus ruim 21 jaar oud, werd hij Proponent der Remonstrantsche Societeit, die hij ook gedurende vijf jaren met alle vlijt diende, terwijl hij bijna in alle hare gemeenten predikte. Doch daar hij altijd eene bijzondere geneigdheid tot de Doopsgezinden had, zoo aanvaardde hij in 1720 de aan hem opgedragen leeraarsplaats in de gemeente van die belijdenis te Leiden. Na hier ruim acht jaren het hem aanbetrouwde dienstwerk, met veel ijver en stichting te hebben waargenomen, werd hem den 17den October 1728 te gelijkertijd te Amsterdam en te Haarlem, de leeraarsplaats in de gemeenten zijner geloofsbelijdenis opgedragen; hij aanvaardde het beroep in de eerstgenoemde stad. Hier nam hij, gedurende 28 jaren, het hem

opgedragen ambt, met al die vlijt en getrouwheid waar, welke een regtschapen Evangeliedienaar kenschetsen, tot dat hij na een kortstondige ziekte, den 20 Februarij 1757, zacht en zeer christelijk is ontslapen.

Johannes Bremer bezat vele bekwaamheden in het prediken, zijne taal was net, zijn stijl vloeijende, zijne leere was schriftuurlijk; sprekende niet alleen, zooveel doenlijk was, met de woorden der schrift, waarin eene kracht Gods is, maar ook de waarheid leerende meer uit het woord Gods dan uit de reden. Behalve zijne bekwaamheid en stichtelijkheid in het prediken; behalve het onderwijs aan de opwassende jeugd, dat hij met eenen bijzonderen ijver heeft waarnam, was hij ook een groote voorstander van den bloei van zijn kerkgenootschap, en behoorde onder hen, die op het aanstellen van eenen eigen Hoogleeraar bij de Doopsgezinden aandrongen en in 1733 Tjerk Nieuwenhuis voor die gewigtige betrekking aanbevalen; terwijl hij ook met al zijn vermogen, de goede orde en gemeentelijke inrigtingen zocht te handhaven. Zedig en onopsprakelijk was zijn wandel, en hij kon daarbij zeer vriendelijk zijn in zijnen omgang. Gaarne bezocht hij zijne gemeente, en bij de kranken was hij zeer aandoenlijk en troostrijk.

De werken door hem in druk uitgegeven, zijn:

Lijkreden op J. de Goede, Amst. 4°.

Grondbeginsels van de Leere der waarheyt, die naar de Godzaligheid is, by wyze van Vragen en Antwoorden, opgestelt voor de Doopsgezinden, Amst. 1743. 8°. tweede druk. Amst. 1754. 8°. vierde druk Amst. 1790. 8°.

Handleyding tot Waarheid en Deugd, tot onderwijs van kleine kinderen, onder de Doopsgezinden, Amst. 1745. 8°, tweede druk Amst. 1767. 8°.

Ninive met den ondergang gedreigt; maar om zijne Bekeering en Boetvaardigheid gespaard en behouden, ten spiegel en ter waarschouwinge voorgestelt aan de Inwoonders van Nederland in eene Predikatie over Jona III. vers 1 tot 10 Amst. 1748, 4°.

Kort begrip van Godgeleerde verhandelingen tot oeffeningen en onderwys in de Gronden van de Christelyken Godtsdienst, volgens de Belydenis der Doopsgezinden, Amst. 1748, 8°. tweede druk 1754.

Het verloste Nederland, opgewekt tot een betamelyke Lofen Dankbetuyging aan den Allerhoogsten God door den geschonken Vrede, in een Predikatie over Psalm CXLVII vers 12, 13 en 14 *op den Dank- en Bededag over den vrede den* 11 *Juny* 1749, Amst. 1749. 4°.

XXXII Predikatiën over uitgelezene texten der Schriftuur, Amst. 1754. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Blaupot ten Cate. *Geschied. der Doopsgez. in Holl. en Zeel.* enz. bl. 135; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BREMER (Koenraad), een broeder van den voorgaande en zoon van Johannes Bremer en Remberta Zittart, werd in 1715, Predikant bij de Remonstranten te Gorinchem, van waar hij werd beroepen te Nieuwkoop in 1723. In 1731 naar Waddinxveen vertrokken, stond hij aldaar naauwelijks een jaar of hij werd in de aanzienlijke gemeente van Amsterdam begeerd. Die roepstemme opgevolgd hebbende, stond hij van zijne dienst af in 1752 en woonde vervolgens te Utrecht, waar hij den 23 Januarij 1766 overleed.

Terwijl hij te Amsterdam stond gaf hij zonder zijnen naam te noemen het werk van een toen reeds overleden ambtgenoot met vijf verhandelingen van zijne hand, in het licht, onder den titel:

Bedenkingen over den christelijke waterdoop, nevens vijf verhandelingen over den kinderdoop, Amst. 1740. 8°, welk boekje eene felle strijd over den kinderdoop ontstak, waaraan van de zijde der Doopsgezinden Jan Wagenaar, Simon Schijn en Abraham Verduin deel namen. Bremer beantwoordde nu zijne tegenschrijvers weder nameloos met een werkje getiteld:

Bedenkingen over den Christelijken waterdoop, verdedigd tegen het onderzoek over de oudheid en schriftmatigheid van den kinderdoop. Amst.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel. enz.*, bl. 30—32; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 102, 193, 214, 367.

BRENCK (Theodorus à) of à Brenk werd in het jaar 1655 beroepen tot Predikant te Eck-en-Wiel; van daar vertrok hij in het jaar 1657 naar Zoelen, waar hij in 1673 overleed.

Hij schreef eene lijkrede op Arend Vijgh, Heer van Zoelen en Lid van hun Hoogmogenden, welke onder zijne pen tot een traktaatje van zestien kapittelen uitdijde, zij heeft tot titel:

Davids doodt en, begraafenisse. Tiel. 1666 8° en behoort tot de zonderlinge voortbrengselen van deze soort.

Zie H. de Jongh, *Naaml. der Predikanten van Gelderl.*, bl. 267; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. A. bl. 739—741.

BRENDER à BRANDIS (Gerrit), geboren te Leiden den 21sten Maart 1751, was Leermeester in de Wis- en Sterrekunde en examinator van Stads maten en gewigten en wijnroeijer te Amsterdam. Doch na de omwenteling van 1795 zag hij zich benoemd tot Secretaris der Municipaliteit van Amsterdam, en tot Lid van het Commité van Justitie, welke beide posten hij tot aan zijn overlijden den 23 Junij 1802 heeft waargenomen; terwijl hij tevens algemeen Secretaris van de Maatschappij *tot Nut van het Algemeen*, en van de Amsterdamsche Afdeeling der Bataafsche Maatschappij van taal- en dichtkunde alsmede Lector van de Amsterdamsche Maatschappij *Felix Meritis* was. Ook keurden de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, het Zeeuwsche en het Utrechtsche genootschap van Wetenschappen hem overwaardig om onder hunne leden geteld te worden. Zonder eigenlijk geleerde van beroep te zijn, bezat de werkzame man ongemeene kundigheden in onderscheidene wetenschappen, met name de wijsbegeerte, geschiedenis, wiskunde en fraaije letteren, en was aanhoudend werkzaam in deze vakken van wetenschap. Ook als dichter maakte hij eenigen naam, niet zoo zeer door zijne dichtstukken, die zich zelden boven het middelmatige verheffen, als wel door zijne theoretische kennis van de dichtkunst, waaromtrent hij onderscheidene goede voorschriften aan de hand gaf. Zijn werkzame aard en verkregen kundigheden maakten hem geschikt tot het aanvaarden van onderscheidene posten in de burgerlijke zamenleving, geacht bij onze Vaderlandsche maatschappijen van kunsten en wetenschappen en bekwaam tot het uitgeven van velerlei werken, als daar zijn:

Koopmans Rekeningen van A. van Lintz alsmede J. van der Boon en H. Ramaken, Bouwkunstige Rekeningen uitgewerkt met eene beschrijving der V ordens. Amst. 1778. 4°.

Gronden van het Italiaansch Boekhouden. Amst. 1778. 8°.

Rekenkundige Regelen om de Thermometers van Fahrenheit, de l'Isle en Reaumur met elkander te vergelijken. Amst. 1780. 8°.

Verhandeling over den aart en het gebruik der Almanachen. Leid. 1780. 8°.

De Schilderkunst in III zangen. Amst. 1780. 8°.

Lierzang aan de Britten, bij gelegenheid dat zij op den 1sten Januarij 1780 het Hollands convooy onder 't bewind van den Schout bij Nacht Grave van Byland aanrandden. Amst. 1780. 8°.

Brief aan een vriend in Leiden. Amst.

Inleiding tot de Weereldgeschiedenis voor kinderen. Amst. 1780. 8°.

Het vonnis naar wensch, Blijspel naar het Fransch van Sedaine.

Rekenkundige Regelen, om de Astronomische, Fransche, Engelsche, Rijnlandsche en Amsteldamsche Meetschalen der Barometers met elkander te vergelyken. Leid. 1781. 8°.

Verhandeling over de dichtkundige vergelyking. Amst. 1781. 8°.

De ware Heilgezant, den Professor G. J. Nahuys toegezongen. Amst. 1781. 8°.

Abraham op Moria, Godsdienstig zangspel, naar het Hoogduitsch van A. H. Niemeyer.

Taal- Dicht- en Letterkundig Kabinet of verzameling van Verhandelingen de Taal-, Dicht- en Letterkunde betreffende; benevens eenige Dichtstukken; ten nutte onzer dichtlievende landgenooten, byeenvergadert en uitgegeven. Amst. 1781—1784. 6 deelen 8°.

Jean Calas, treursp. *met deszelfs geschiedenisse; naar het Hoogduitsch van C. F. Weisse.* Amst. 1782. 8°.

Philotas, treursp. *naar het Hoogduitsch van G. E. Lessing.* Amst. 1783. 8°.

De eerste Schipper. Amst. 1783. met pl. 8°.

Het Oorlog. Amst. 1783. 8°.

Aan Burgemeester Huyghens. Amst. 1783. 8°.

De rechtschapen Burgervader. Amst. 1783. 8°.

De vernederde en verheerlijkte Heiland. Amst. 1783. 8°.

Aan Amstels Burgerij. Amst. 1784. 8°.

Taal- Dicht en Letterkundig Magazijn. Amst. 1785—1787. 2 deelen 8°.

Vaderlandsch kabinet van Koophandel en Zeevaart. Amst. 1786. 3 stukken met pl.

De Gouden Bruiloft van Kloris en Roosjen, blijsp. met zang. Amst. 1791.

De Ouderliefde, zangsp. naar het Fransch van C. A. Dumoustier. Amst. 1799.

Het vernietigd verdrag, zangsp. naar het Fransch van Marsollier. Amst. 1799.

Proeven van Geschied- en Letterkundige Oefeningen; zowel den Koophandel en de Scheepvaart als de Dicht- en Letterkunde betreffende. Haarlem 1801. 8°.

Lijkrede op Martinus Nieuwenhuizen, eerste Secretaris der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen.

Het ware doel der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen.

Ook treft men nog van hem in de werken der Maatschappij van Nederl. Letterkunde aan:

Onderzoek of Amsterdam het regt harer maten en gewigten aan een Privilegie van Hertog Aalbrecht van Beijeren verschuldigd zij.

Zijn portret naar eene schilderij van de Lely gegraveerd door C. Josi staat voor zijne *Proeven van Geschied. en Letterk. Oefening.* Zijne zinspreuk was *studio crescit sapientia* (door oefening neemt de wijsheid toe).

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXI. bl. 245, 247, 262, D. XXXIV. bl. 36, D. XXXVII. bl. 55, D. XLI. bl. 359; J. W. te Water, *Aanspraak in de jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden den 8 Oct.* 1803, bl. 20—22; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters; Algem. Woordenb. der Zamenl.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 291 en 292; *Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. II. bl. 261.

BRENDER à BRANDIS (Ludolt Adriaan Simon), zoon van Charles Christoffel Brender à Brandis en van Adriana Cornelia de With, geboren te Leiden den 12 December 1780, trad in dienst als Kadet bij het regement Oranje-Karabiniers, den 12den April 1792, van hetwelk hij den 26sten September 1796 werd overgeplaatst bij het regement Saksen-Gotha Den 5den Augustus 1800 tot Luitenant bevorderd bij het regement van Waldeck, maakte hij in die betrekking alsmede in die van Eerste Luitenant, waartoe hij in 1806 benoemd werd, in dat jaar den veldtogt in Duitschland mede. Na in 1807 en 1808 ook den veldtogt in Pruissen te hebben bijgewoond, trok hij in het laatstgemelde jaar als Eerste Luitenant bij het 2de Bataljon van het 2de Regement Infanterie van Linie naar Spanje, onderscheidde zich vooral in den slag bij Mesa d'Ibor den 17den Maart 1809, in dien bij Ocaña den 19den November van dat jaar, en in die bij Alcazar den 31 Junij 1810, waar hij met eenen kogel in het regterbeen gewond werd, na daags te voren, wegens de door hem gedurende dien veldtogt bewezene diensten bij keuze tot Kapitein te zijn bevorderd. Bij de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, in 1810, werd hij Kapitein bij het 23sten regement Infanterie met hetwelk hij in Spanje bleef, tot in 1814 toen hij den veldtogt in Frankrijk mede maakte; doch in dat jaar zijn ontslag uit Fransche dienst verzocht en zich naar zijn Vaderland begeven hebbende, werd hij den 26sten Julij van dat jaar Kapitein bij het 3den Bataillon Infanterie van Linie, van hetwelk hij den 20sten April 1815 werd overgeplaatst bij het Bataillon Nationale Militie N°. 41 in welke betrekking hij nog diende toen hij den 20sten September 1819 overleed.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 331, 329, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRENIUS (Daniel) zie Breen (Daniel de).

BRENK (Theodorus à). Zie Brenck (Theodorus à).

BRENKMAN (Hendrik), geboren te Rotterdam, omstreeks het jaar 1680, doch van Duitsche afkomst, oefende met goed gevolg de regtsgeleerde praktijk te 's Gravenhage uit. Verwonderd over de wanorde, welke er in de Pandecten van Justinianus heerschte, vormde hij reeds vroeg het ontwerp om de uittreksels uit oude Regtsgeleerden, waaruit die uitgebreide verzameling bestaat, weder in hare oorspronkelijke orde te brengen; maar hij begreep, dat men moest beginnen met zich van de zuiverheid des tekst te verzekeren, en nam zich voor noch kosten, noch moeiten te sparen om daartoe te geraken. Na de meest geachte uitgaven met elkander te hebben vergeleken en alle de verschillende lezingen te hebben opgeteekend, vertrok hij in 1709 naar Toskanen, en zag zich, op voorspraak van Hendrik Neuwton, zaakgelastigde van Anna, Koningin van Engeland, bij den Groot Hertog, toegang verleend tot de Bibliotheek der Medicis. Hierdoor viel het hem zeer gemakkelijk zijne verzameling van onderscheidene lezingen met het vermaarde oorspronkelijke manuscript der Pandecten te vergelijken. Deze lastige arbeid hield hem veertien maanden bezig, en zijne geheele reis door Frankrijk en Italie duurde vier jaren. In Holland teruggekeerd, vestigde hij zich in het dorp Heenvliet, om, met minder afleiding, zijn grootsch ontwerp te kunnen ten einde brengen; maar door te veel te werken verkortte hij zijne dagen, en hij overleed in April 1736. Zijne handschriften had hij den geleerden Bynkershoek vermaakt, die hem beloofd had het af te werken en in het licht te zenden; maar nadat deze, weinige jaren later mede overleden was, zonder dit groote werk te kunnen voleindigen, viel het handschrift in handen van George Christian Gebauer, Hoogleeraar te Gottingen, die het in 1743 op de verkooping der bibliotheek van Bynkershoek kocht. Men heeft daarvan gebruik gemaakt bij de uitgave der *Pandecten*, door Spangenberg, te Gottingen in 1776 in 4°.

De werken door Brenkman in het licht gezonden zijn:

Dissertatio de legum inscriptionibus. Leyd. 1705. 4°.

Pandectae juris civilis auctoribus suis et libris restituti. Speciminis loco hic prodit Alfenus Varus. Amst. 1709. 8°. Zijnde eene proeve van zijn groote werk, hetwelk alle de wetten bevat afkomstig van Alfénus Varus, gerangschikt in de orde, waarin zij moesten voorkomen in het werk van dien oude Regtsgeleerde. Hij gaf deze soort van prospectus uit voor hij naar Florence vertrok, ten einde het gevoelen van het publiek over zijn groote werk te polsen. Men ziet dat zijn ontwerp uitgebreider, misschien minder nuttig maar veel moeijelijker om ten uitvoer te brengen was dan dat hetwelk Pothier sedert zoo gelukkig volbragt heeft.

Voorts bestaat nog van hem, behalve eenige kleine geschriften:

Societas litteraria, seu Leges societatis à se instituenda, in 12°. zonder dagteekening, doch in 1713 in het licht verschenen.

Epistola de consulibus quorum in Pandectis fit mentio 1715, hetwelk voorkomt in de *Appendix fastorum consularium van Hadrianus Reland.*

Historia Pandectarum, seu fatum exemplaris Florentini; accedit gemina dissertatio de Amalfi. Utr. 1722. 4°.

Epistola ad Franciscum Hesselium. Utr. 1735. 4°. waarin hij twee brieven van Gui Grandi en C. G. Schwarz over de Pandecten behandelt.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univ.*

BRES (Guido de), geboren te Bergen in Henegouwen, en van beroep een glasschilder, was in zijne vroege jeugd met hooge ingenomenheid voor de Roomsch Katholijke geloofsleer vervuld, doch naauwelijks viel hem een Bijbel in de handen of hij begon dien te onderzoeken, hechtte zich weldra met geheel zijn hart aan de leer der Hervorming en trachtte zoo veel in hem was zijne betrekkingen en vrienden tot eenen vromen wandel en tot het onderzoeken der H. Schrift op te wekken. Zich genoodzaakt ziende, het Vaderland te ontwijken, ten einde de vervolging te ontgaan, begaf hij zich naar Engeland, waar hij gelegenheid vond om zijne kennis uit te breiden en zich in zijn geloof te versterken. Nu besloot hij zich geheel aan de verkondiging van het Euangelie te wijden. Te dien einde reisde hij naar het Vaderland terug, waar de hitte der vervolging toen eenigzins verminderd was. Eerst trok hij het land rond predikende het Evangelie, eenvoudig maar hartelijk, overal, waar hij toehoorders vond. Daarna vestigde hij zich te Rijssel, waar de Hervorming een aanzienlijk aantal vrienden had, die, in weerwil van alle gevaren, in het geheim bijeen kwamen. Hij vond aldaar eene belangrijke werkkring, maar geraakte er ook in strijd met de Doopsgezinden, destijds door het vooroordeel veelal Wederdoopers genoemd, tegen welke hij een werkje schreef dat eerst na zijne dood, in het licht kwam, onder den titel:

De Wortel, den Oorspronck ende het fondament der Wederdooperen of de Herdooperen van onzen tijt. 1570.

Toen in 1550 Filips II tot Heer der Nederlanden was gehuldigd en de vervolging tegen de Hervormden op nieuw begon te woeden, was Rijssel een der eerste gemeenten, welke den haat der Spanjaarden moesten bezuren. De Bres ontweek nu het gevaar te Gent, waar hij een werkje schreef ter versterking van zijne medebelijders getiteld:

Staf des Geloofs.

Na zich vervolgens te Lausanne en te Geneve meer in de wetenschappen geoefend te hebben, keerde hij naar het Vaderland terug, waar hij beurtelings de gemeente van Doornik, Rijssel en Valencyn bezocht, ja, alle gemeenten in Vlaanderen vertroostte.

Door het toenemen der vervolging zich genoodzaakt ziende ten derde male te wijken, beijverde hij zich ten nutte der Protestanten in Frankrijk, bijzonder te Amiens en te Montdidier, en schreef omtrent dezen tijd de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis*, zoo als zij nog achter de Psalmberijming der Hervormden gevonden wordt. Dit stuk in 1559 voltooid hebbende, werd door hem ter goedkeuring aan andere Hervormde Godgeleerden, zoo buiten als binnen Europa, gezonden, en wel in de eerste plaats aan Adriaan Saravia en door tusschenkomst van dezen aan Johannes Calvinus. Laatstgemelde Godgeleerde roemde het opstel, maar raadde het te laten liggen, omdat men, zijns oordeels, zich wel kon vergenoegen met de Fransche belijdenis, welke toen zeer onlangs, nog in dat zelfde jaar, te Parijs, in eene kerkvergadering aangenomen was. De Bres liet zich dien raad welgevallen, ofschoon zijn doel met die geloofsbelijdenis een geheel ander, dan dat der Franschen met de hunnen was. 's Mans bijzonder doel was zijne godsdienstgezindte, in de Nederlanden verspreid, te zuiveren van de lasteringen der Roomschen, waarmede men haar bij het Spaansche Hof, zoo langen tijd reeds had zwart gemaakt, alsof zij grootendeels het zelfde volk waren, als voorheen de muitende Wederdoopers waren geweest. Dan in het jaar 1561 werd de Bres opgewekt door den geleerden Godfried van Wingen om het opstel aan de Emdensche Leeraren te zenden, die het met hunne volkomen goedkeuring vereerden. Vervolgens liet de Bres het opstel lezen door onderscheidene Nederlandsche Predikanten, die binnen- en buitenlands verstrooid waren, ook door de Nederlandsch Duitsche en Waalsche Predikanten te Londen en elders in Engeland. Deze allen keurden het, over het algemeen genomen, insgelijks volkomen goed, hier en daar slechts iets bijvoegende of iets wegnemende, en, zoo ter verbetering als ter beschaving, het hunne mede toebrengende. In 1562 verscheen het nu in de Fransche taal, waarin het oorspronkelijk was geschreven, in het licht; maar nog in het zelfde jaar in het Nederduitsch als *Belydenisse des geloofs, ghemaeckt met een ghemein accoort door de gheloovighen, die in de Nederlanden overal verstrooit syn, ende na de suiverheit des heiligen Evangeliums onses Heeren Jezu Christi begeeren te leven.* Nog in 1562 werd het, met eenen geteekenden hoogst merkwaardigen brief, aan den Koning van Spanje gezonden. In een algemeene Synode, te Antwerpen, gehouden in het jaar 1566, overzag men de geloofsbelijdenis met alle naauwkeurigheid, veranderde hier en daar, iets niet zoo zeer in de zaken als wel in de woorden, en bekortte haar op deze en gene plaats, vooral in het zestiende artikel, handelende *van de eeuwige verkiezing Godts.* Vervolgens werd zij aan de broederen te Geneve gezonden, met verzoek om, indien deze haar goedkeurden, haar dan ook te doen drukken, zoo als dan ook werkelijk in de Fransche taal plaats had; doch in het zelfde jaar kwam zij ook dus verbeterd en bekort uit in de Nederlandsche taal, en van dat oogenblik af aan is zij, als *formulier van eenigheid*, de tolk van het geloof der Nederlandsche Hervormde kerk geworden.

Dikwerf moest de Bres, opdat wij na dezen uitstap tot zijne levensbijzonderheden terugkeeren, nog van woonplaats verwisselen, en hield zich onder anderen te Sedan, waar hij eenigen tijd voor den Hertog van Bouillon predikte, en ook te Antwerpen op. Eindelijk vestigde hij, die intusschen gehuwd was, en zijnen echt met een talrijk kroost gezegend zag, zich als Predikant der Hervormden te Valencyn, waar hij den braven Peregrin de la Grange tot ambtgenoot had. Met rijke vrucht waren deze beide mannen hier werkzaam en hun ijver werd nog meer aangevuurd, toen het jaar 1566 der Nederlandsche provinciën meer vrijheid scheen te belooven. Ook te Valencyn maakten zij zich van twee kerkgebouwen meester, en wijdden die aan de Hervormde eeredienst. Doch niet lang duurde die rust. Op bevel der Landvoogdes, rukte Filips van Noircarmes, Gouverneur van Henegouwen, met zijne krijgsbenden derwaarts, en nam de stad, hoe moedig ook verdedigd, in Maart 1567, in. Reeds den 13den van die maand werden de Gouverneur en zijne zonen met vier en dertig anderen omgebragt. De beide Predikanten waren wel in den aanvang het dreigend gevaar ontkomen, maar te Saint-Amand in handen hunner vervolgers gevallen, werden zij met ketenen beladen naar Valencyn gevoerd, en de Bres, den 31sten Mei 1567, door ophanging van het leven beroofd.

Zie *Historie der Martelaren*. bl. 422–434; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl. 253, 254, 371, 448, en 449; W. te Water, *Tweede eeuwget. van de Geloofsbel. der Geref. kerken van Nederl.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 209; van Abkoude *Naamr. van Nederd. Boeken*; 's Gravezande, *tweede Eeuwged. der Middelb. vrijh.* bl. 30, 90, 91; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 206, 304, 323, 326, 444–450; *Jaarb. der Doopsgez.* 1838 en 1839 bl. 127; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRESILLE (Filips de), zoon van Jacob de Bresille, vermoedelijk de zelfde, die in 1546 tot Kastelein van het kasteel te Vilvoorde werd aangesteld, en van Helena van Hinckart, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen en werd, in het jaar 1567, door Alva en zijnen Raad schuldig verklaard aan gekwetste Majesteit, deswege gevonnisd en gebannen. Gehuwd met Catharina van Mepsche uit Groningen, verwekte hij bij haar twee kinderen, Jan de Bresille en Catharina de Bresille.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 440, die hem verkeerdelijk Bregille noemt; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 299 en 300, St. III. bl. 495; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRESSER (Martyn de) of Martinus Bresserus, geboren te Boxtel in 1585, begaf zich in de orde der Jezuiten en gaf later, in de school van zijn kloostercollegie te Leuven, onderwijs in de Godgeleerdheid. Na nog vele andere collegiën van zijne orde te hebben bestuurd, overleed de Bresser den 31sten December 1635.

Hij liet een werk in druk na over de zedelijke Godgeleerdheid.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 262 en 263; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 14.

BRETON (Mr. de), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, kan een zoon geweest zijn van Jan Breton, Heer van Biarne, die in het jaar 1501 veradeld is; of wel oorspronkelijk uit een ander geslacht, dat den zelfden naam draagt.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300.

BRETON (Jacques le), een dapper Kaper-Kapitein, die in 1782 voor Zierikzee uitvoer, was een geboren Franschman, waarschijnlijk uit de Zeeprovincie la Brétagne.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. VI. bl. 158.

BREUCKELAAR (Gerardus van) of van Broekelaar, een Arnhemmer van geboorte, Priester van St. Catharina-kerspel te 's Hertogenbosch, voer in het jaar 1579 hevig tegen de Hervormden uit, zeggende onder anderen, »dat die genen welke naar de nieuwe »Predikanten liepen, om hunne duivelarij te hooren, eeuwig ver»doemd waren. Zij die zulks toestonden, hetzij hooge of lage »Overheden, zouden kwalijk varen." De Regering hiervan onderrigt, ontbood den Priester, en bestrafte hem. Hij ontkende zijne gezegden niet, maar voegde er bij, »dat, ofschoon hem dit zeggen »verboden werd, hij zulks geenszins laten zou, alzoo hij niet maar »de geest Gods het was, die sprak." Ook onderteekende hij zelf hiervan eene verklaring ten overstaan van de Schepenen Jonkheer Johan Monincx en Reinier van Everwijn. Maximiliaan van Hoorne, Heer van Lokeren, Bevelhebber der stad, bij het teekenen van deze verklaring tegenwoordig, deed hem, om zijne oproerige taal, met toestemming van Schepenen, door zijne Hellebaardiers, ter stad uitzetten; doch de Hoofdschout Jonkheer Jakob van Brecht, bragt hem, met bewilliging van eenige Roomsch-Katholijken, weder daar binnen. In dezen stand van zaken vreesde men voor een algemeen bloedbad, dat zeker zou hebben plaats gehad, indien niet eenige burgers tusschen beide waren gekomen, en het gelukkig wederhouden hadden.

Breuckelaar was vrij wel in de Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche talen bedreven, ook een liefhebber der Latijnsche dichtkunde. Hij heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt:

Victoria Turris Davidicae contra Turram Babylonicam, pro Venerabili Sacramento Altaris etc. accedit Tessera Reformatae Religionis. Sylvaed. 1580. 8o.

Prodromus Pacis. Sylvaed. 1580. 8o.

Oda Triumphalis civium Sylvaeducensium. Sylvaed. 1588. 4o.

Zie Bor, *Beschr. van 's Hertogenbosch*, bl. 42 en 43; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.* D. II. bl. 433; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijer. van 's Hertogenb.* D. II. bl. 116 en 117; Kok, *Vaderl Woordenb.* D. VIII. bl. 1078; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 310; Hermans, *Comm. Onom. Liter.* pag. 10.

BREUGEL (Pieter) of Breughel, geboren te Breugel, een dorp niet ver van Eindhoven, waarvan hij en zijne nakomelingen den naam aangenomen hebben, zag in 1530 het levenslicht. Hij was volgens Florent le Comte, die Breda als zijne geboorteplaats opgeeft, uit een adellijk

en aanzienlijk geslacht, doch volgens Descamps de zoon van eenen boer. Zich op het Schilderen toeleggende, leerde hij die kunst bij Pieter Coucke of Coecke van Aalst en toen hij dezen verliet ging hij werken bij Jeronimus Koek en reisde vervolgens naar Frankrijk en van daar naar Italië. De penseelbehandeling van Jeronimus Bos aangenomen hebbende, volgde hij dezen zeer natuurlijk na en maalde, even als deze spokerijen en potsigheden, waarom hij van velen den naam van Pier den Drol bekwam. Om zijne voorstelling van boerentafereelen als: Bruiloften, Kroegen, Kermissen enz., werd hij de Boeren Breugel genoemd; terwijl anderen hem ter onderscheiding van de latere Breugels ook wel den Ouden Breugel noemen. Weinige stukken zijn er van hem voorhanden, welke men zonder lagchen beschouwen kan, of die ten minste de stemmigsten en stuurschsten niet doen meesmuilen en grimlagchen. Op zijne reizen schetste hij vele gezigten naar het leven, welke hij naderhand op zijne schilderijen overbragt, zoodat men zeide, dat hij in de Alpen zijnde, alle bergen en rotsen ingezwolgen, en thuis komende die weder op de doeken en paneelen uitgebraakt had.

Van zijne reizen teruggekeerd, vestigde hij zich te Antwerpen, waar hij na het jaar 1551 in het Gild of de Schilderskamer kwam. Veel arbeidde hij voor zekeren koopman Hans Frankert, een hupsch man, die gaarne in Breugels gezelschap was en dan ook dagelijks zeer gemeenzaam met hem verkeerde. Met dezen Frankert ging Breugel dikwijls buiten bij de boeren ter kermis en ter bruiloft, verkleed in boerengewaad, wanneer zij ook onder schijn van aan de bruid of den bruidegom vermaagschapt te wezen, giften en geschenken deden. Bij dusdanige gelegenheden schepte Breugel vermaak in het boerenbedrijf, hun eten, drinken, dansen en springen, vrijaadjen en andere boerterijen, te beschouwen; al het welk hij daarna, zoo in water- als olieverw, klugtig en aardig wist na te bootsen. De boeren en boerinnen kleedde hij eigenaardig en beeldde het dom en onhandig bedrijf der huislieden in hun gaan, staan of andere bewegingen zeer natuurlijk af.

Toen hij nog te Antwerpen woonde, hield hij huis met eene dienstmaagd, die er wel uit zag, en met wie hij ook in het huwelijk zou zijn getreden, indien hare leugenachtige geaardheid hem geen afkeer voor haar had doen opvatten. Om dan van haar ontslagen te worden, ging hij met haar een akkoord aan, dat hij het tal harer leugens op eenen kerfstok zou snijden, waartoe hij zich eenen vrij langen aanschafte en dat indien die stok binnen zekeren tijd vol werd, niets van het huwelijk worden zou, zoo als ook eerlang het geval was. Daarna verliefde hij op Maria Coucke de dochter der weduwe van zijnen eersten meester Pieter Coucke, die met hare moeder te Brussel woonde en door hem dikwijls op den arm gedragen was. Hij trouwde haar, en bleef met zijne vrouw te Brussel wonen, ten einde alzoo het dienstmeisje te eerder uit zijne zinnen te stellen. Bij deze vrouw verwekte hij twee zonen: Pieter Breugel, veelal, om hem van zijnen vader te onderscheiden, Pieter Pietersz. Breugel genoemd, en Johan Breugel, die beide volgen. Hij overleed in 1569, zij in 1578 en beide liggen te Antwerpen onder eene zerk begraven.

De Oude Breugel was een stil en geschikt man, niet zeer spraakzaam maar ongemeen grappig in gezelschappen, niet zelden de lieden met eenig gespook of vreemd gedruis vervaard makende.

Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van hem twee stukken, ieder voorstellende:

Een dorp aan een water gestoffeerd met vele beeldjes.

Vele zijner vreemde en kluchtige verbeeldingen worden in prent gezien, zoo in hout gesneden als geëtst. Hij zelf sneed in hout:

De Historie van Ourson en Valentijn,

en etste in 1553

Eenige *Rijngezigten.*

Door andere voorname Plaatsnijders, zijn vele prenten naar zijne teekeningen in koper gesneden; als:

Veertien groote Landschappen door Jeronimus Koek.

Twee Rijngezigten door Kornelis Kort.

Het vrouwtje in overspel door Pedro Perret.

Het sterfbed van Maria.

De vette en magere keuken.

De zeven Deugden en zeven Ondeugden.

De keisnijder.

Eenige *Boerenbruiloften*, *Spokerijen* en veel meer andere vreemde en kluchtige onderwerpen.

Breugel moet eene menigte net en zuiver behandelde teekeningen met eenige schriften daartoe betrekkelijk hebben nagelaten.

Zijne afbeelding ziet men in van Manders *Leven der Nederl. Schilders*, plaat 1, bovendien gaat hij in prent uit gegraveerd door E. Sadeler en geëtst door Antony van Dyck, beide in folio.

Dominicus Lampsonius spreekt Pieter Breugel dus aan:

Quis novus hic Hieronymus Orbi
Boschius, ingeniosa Magistri
Somnium peniculoque stiloque
Tanta imitarier arte peritus;
Ut superet tamen interim et illum?
Macte animo, Petre, mactus ut arte;
Namque tuo, veterisque Magistri
Ridiculo, salibusque referto
In graphices genere inclita laudum
Praemia ubique; et ab omnibus ullo
Artifice haut leviora mereris.

Hetwelk wij aldus vertaald vinden:

Vergis ik mij, of is Jeroen weêrom gekomen?
Neen; 't is een ander, wiens penseel
En hand zijns Meesters geest en snakerige droomen
Vol geestig nabootst op 't paneel,
Ja zelfs te boven streeft, Uw vindingrijke greepen,
O Pieter, staan der wereld aan,
Uw geest, door 's Meesters geest op boert en klucht geslepen,
Bevlijtig' zich staag voort te gaan:
Zoo wordt geen minder roem dan andren u gegeven,
Zoo hoort ge uw' naam alöm op aller tongen leven.

Zie van Mander, *Leven der Nederl. en Hoogd. Schild.* D. I. bl. 184—191; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Immerzeel, *Levens en werken der Kunst.*; *Biogr. Univers.*; Wonder, *Alphab. Lijst van Nederl. Kunsts.*; *Catalog. van Schilder. in het Museum* Boymans, te *Rotterdam* bl. 10.

BREUGEL (Pieter) of Pieter Pietersz. Breugel, ook wel Pieter Breugel de Jonge genaamd, om hem van zijnen vader te onderscheiden, en om de onderwerpen, welke hij behandelde meestal de Helsche Breugel geheeten, werd geboren te Brussel. Hoewel met eene losse hand behandeld en goed van koloriet, is zijn werk ver van behagelijk, daar hij bij voorkeur zoodanige voorstellingen verkoos, waarin hij heksen en duivels kon te pas brengen, zoo als:

Orpheus, *Pluto en Proserpina bezoekende om Euridice te verlossen*, dat vol is van allerlei afschuwelijke verschijnselen en gedrochten;

De Verzoeking van St. Antonius en dergelijke.

De wereldberoemde *toren van Babel* in het Keizerlijk Kabinet te Weenen is mede van zijne hand.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BREUGEL (Johan), om de fijnheid en zachtheid van zijn penseel bekend onder den naam van de Fluweele Breugel, een broeder van den voorgaande, geboren te Brussel in 1568, leerde, bij zijne grootmoeder de weduwe van Pieter Coucke te Aalst wonende, de behandeling der waterverw, en werd in het schilderen met olieverw, onderwezen door Pieter Goekind, een kunstoefenend liefhebber te Antwerpen, wiens kabinet van goede voorbeelden wel voorzien was. Eerst legde hij zich uitsluitend op het schilderen van bloemen en vruchten toe, waarin hij bijzonder slaagde. Naar Italië gereisd en verrukt door de schoone natuur, welke die schoone streken hem aanboden, viel zijn smaak op land- en watergezigten, en bediende hij zich van zijne bekwaamheid in het schilderen van bloemen, vruchten en wat tot veld- en tuingewassen behoort, om er zijne landschappen mede te stofferen; doch als hij met zijne figuren zich op het gebied der geschiedenis begaf, dreef hij de dichterlijke vrijheid wel eens wat ver in de voorstelling der landstreken en wat verder tot het kostuum behoort. Eene menigte kleine stukjes van zijne vernuftige hand zijn, ten bewijze van zijne naarstigheid, in de meeste kunstkabinetten voorhanden, onder welke velen, waarin eene molenhof, een dorpje of een gehucht aan den kant van een riviertje of ander water is afgebeeld, het welk hij dan verder heeft opgesierd met kleine zeil- en roeischuiten en op het land met karren, wagens, paarden en allerhande beeldjes, welke hij bij uitnemendheid kunstig en uitvoerig wist te schilderen. Hierom werd hij ook wel door Jodocus Momper en andere zijner tijdgenooten, gebruikt, om hunne landschappen met beeldjes, paardjes enz.

op te sieren; terwijl Pieter Paulus Rubbens, die hem om zijne talenten en deugden hoogachtte, daarentegen, wel eens behagen vond om de kunstig geschilderde landschappen van Breugel te stofferen. Ook strekt, al wat men van hem ziet, ten bewijze, dat hij een groot meester in de kunst was. Nadat hij uit Italië was teruggekeerd ging hij te Antwerpen wonen, waar hij met Isabella de Jode in den echt trad en in 1602 een der Dekens van St. Lucasgilde was. Zijne tweede vrouw was Catharina van Marienburg. Hij overleed in het jaar 1625, twee dochters nalatende. Breugel was een man van heuschen omgang en godvruchtigen wandel, die de achting en vriendschap van aanzienlijken en kunstenaars genoot. Hij was ook zeer in aanzien bij Keizer Rudolf en de Aartshertogen Albert en Isabella, die hem onder hunne Hovelingen opnam.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem:

Een boomrijk landschap, waarin men Latona ziet, de boeren in kikvorschen herscheppende.

Een Landschap met figuren en beesten.

Een Landschap met eenige vreemde reizigers, aan den kant van eene rivier.

Een Boschgezigtje, gestoffeerd met eene rust in Egypte.

Het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

De Doop van den Moorman.

De Ontmoeting van David en Abigaël.

Het Paradijs (de figuren zijn van Rubbens), wordende dit voor een der uitmuntendste stukken van Breugel gehouden.

Het Museum Boymans te Rotterdam:

Christus en Maria in den hof (de beelden zijn geschilderd door Jan Baptist Franken).

Het Museum van Brussel:

De Prediking van St. Norbert.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 84 plaat E. en bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

Zie, behalve die beide werken, van Mander, *Leven der Schild.*, D. I. bl. 189 en 190; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VI. pag. 224; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; *Biogr. Nation.*; *Aanw. der Schilder. van het Museum te Amsterd.*; *Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabin. te 's Gravenh.*; *Catal. van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterdam*; Wonder, *Alphab. lijst van Kunsts. en Beeldh.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1854, D. I. bl. 178.

BREUGEL (VAN) of BREUKEL, een Nederlander, die op het laatst der zeventiende eeuw Overste der Ingenieurs in Rusland was, ondernam het grootsche en groote plan om de Wolga met de Don te vereenigen, hetwelk gemakkelijker werd gemaakt, doordien de riviertjes de Ilawa en de Kamschinskin elkander naderden. In het eerst werd de doorgraving door 20000 man begonnen, dan daar de Gouverneur van Astrakan verklaarde het misdadig te beschouwen, om den door God bepaalden loop der rivieren te willen veranderen, moest van Breugel den arbeid staken, en de voortzetting werd naderhand toevertrouwd aan den bekwamen Engelschen Ingenieur Perry, die door de Bojaren en door den Zweedschen oorlog mede belet werd deze gewigtige onderneming te voleindigen.

Zie Scheltema, *Peter de Groote, Keizer van Rusland in Holl. en Zaand.*, D. I. bl. 79.

BREUGEL (WILLEM VAN), zoon van Pieter van Breugel, afstammende uit een oud en adellijk geslacht, President van Oirschot en van Agnes van Ameyden, geboren te Oirschot, omstreeks het jaar 1538, vestigde zich te Brussel en verkreeg, na, gedurende tien jaren, als Advokaat voor het Souverein Hof van Braband te zijn werkzaam geweest, in het jaar 1572, de waardigheid van 's Konings Raad in het Hof van Braband. Zijn ijver voor de Katholijke godsdienst en zijne gehoorzaamheid aan den Koning berokkenden hem den haat der Staatsgezinden, die hem verbanden en zijne goederen en inkomsten verbeurd verklaarden. Hij begaf zich intusschen, met de andere Raden van Braband, naar Maastricht en Leuven, van waar hij niet in Brussel terugkwam dan in 1585, toen die stad weder onder de gehoorzaamheid van den Koning was gebragt. Hij stierf den 9den Junij 1603, van de tien kinderen, die hij bij zijne echtgenoote, Maria Copius, verwekt had, gaven slechts twee gehuwde dochters hem kleinkinderen, zoodat deze tak der van Breugels is uitgestorven.

Het geslacht van Breugel heeft tot wapen een schild van keel met drie molenijzers van zilver, gedekt met eenen helm van zilver, getralied en gesierd van goud, hebbende helmdekken van keel en zilver, waarop eene kroon met fleurons van goud, en daaruit tot helmteeken den kop van eenen dog in natuurlijke kleur, met eene kroon van goud tot halsband, tusschen eene vlucht van zilver en keel; en tot wapenspreuk *In Trinitate Fortitudo* (Sterkte in de Drieënheid).

Zie van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën.*

BREUGEL (PETER VAN), geboren te 's Hertogenbosch, uit hetzelfde geslacht als de voorgaande, was een zeer geleerd Geneesheer, die Professor Primarius te Leuven is geweest en aldaar in het jaar 1577 het *Collegium Medicum Breugelianum* heeft gesticht.

Zie van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën.*

BREUGEL (Mr. JAN FESTUS VAN), uit hetzelfde geslacht als de beide voorgaande, en zoon van Mr. Johan Festus van Breugel, Schepen, Raad en Pensionaris van 's Hertogenbosch en van Judith du Peyrou, geboren in 1707 te 's Hertogenbosch, gaf, na zijne bevordering tot Meester in de beide Regten, geen gehoor aan het vereerend aanzoek, bij hem door de Regenten zijner geboortestad gedaan, om zich aldaar neder te zetten, ten einde zijnen vader en grootvader in het Pensionaris-ambt dier stad te kunnen opvolgen, maar gaf de voorkeur aan den loopbaan, welke 's Gravenhage hem, door de aldaar gevestigde Hooge Regering, Collegiën en Geregtshoven, aanbood. Zijne uitgebreide kundigheden en in den pleitzaal verkregen roem, deden hem weldra, niet alleen door de meeste Hooge Staats- en andere Collegiën en door de belangrijkste steden des Lands tot hunnen Advokaat bij de in voorzegde stad gevestigde Hoven, maar ook daarna door de Staten-Generaal tot 's Lands Advokaat, gelijk later door de Prinses Gouvernante tot haren Raad-Advokaat, aanstellen.

Hij schreef het zeldzaam voorkomende zonder naam van den Schrijver uitgekomen, werk:

Het Hooge Geregtshof van Holland, mitsgaders Braband en Vlaanderen den huyzen van Bourgondiën toegekend. Delft. 1740. 8°, voornamelijk gerigt tegen den, in het jaar 1717 uitgekomen: *Brief, behelsende twee Preuven, dat het Hof van Holland vóór den jaare 1429 is opgerecht, geschreven aan H. Z V. A. R. D. J. M. door E. L. E. O. D. H. O.* (1), en waarin hij, naar getuigenis van bevoegde beoordeelaars blijken gegeven heeft, zoo van zijne geleerdheid en kunde in de Vaderlandsche Geschiedenis, als van zijn juist oordeel en zijnen goeden betoogtrant.

Van Breugel overleed in 1763 en was gehuwd met Eva Maria Burman, bij wie hij vier zoons en drie dochters verwekte. De zoons waren: Jan Festus van Breugel, Jonkhr. Mr. Casper, Baron van Breugel, die beide volgen; Jonkhr. Jan van Breugel, gezegd de Rovere van Breugel, geboren in 1757 en overleden in 1829, na Fiskaal te Bantam, Raad in de Vroedschap der stad Utrecht, Ontvanger der Belastingen aldaar en Lid van de Ridderschap van Utrecht te zijn geweest, en Jacques Fabrice van Breugel, die mede volgt.

Zie van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën.*

BREUGEL (HERMAN GERARD VAN), zoon van Hendrik van Breugel, Griffier van Maasland en Secretaris der stad en Vrijheid van Oss, en van Margaretha van Broekhuisen, geboren den 17den Junij 1729 te Oss, stamde af uit hetzelfde oud adellijk geslacht als de drie voorgaanden en werd, nadat hij zijne studiën te Leiden volbragt had in 1755 Predikant te Berchem-en-Nistelrode in de Meijerij van 's Hertogenbosch, van waar hij in 1758 te Ameide-en-Tienhoven werd beroepen. Hier had hij naauwelijks een jaar met allen ijver de Heilige dienst waargenomen of hij vertrok naar Dordrecht, waar hij arbeidde tot in 1786, toen hij, ten gevolge van eene zware ligchaamskwaal zijn Emeritaat verkreeg. Van dien tijd af tot zijn overlijden, hetwelk den 7den Augustus 1814 plaats had, hield hij zich onafgebroken bezig, met het schrijven van nuttige werken in verschillende vakken van wetenschap, want niet alleen de Godgeleerdheid en Zedekunde, maar ook de Natuurkundige wetenschappen, de Geschiedenis en de Penningkunde vonden in van Breugel eenen beoefenaar; ook bespeelde hij van tijd tot tijd de Nederduitsche en de Latijnsche lier, de eerste echter met geen gelukkig gevolg. Zijne Latijnsche verzen, ofschoon door velen geprezen, moeten echter in zoetvloeijendheid en juistheid van uitdrukking voor die van van Braam en Verbeek onder doen. Ook was van Breugel zeer bekend met de Ouden, had de meeste Latijnsche Classici oordeelkundig gelezen en zich op de Critiek toegelegd. De Grieksche

(1) Door deze letters, waarvan men de eerste van achteren af aan Mr. J. D. enz. moet lezen, worden aangeduid: *Mr. Jacob De Riemer Advokaat Voor Den Zelven Hove* en *Een Liefhebber En Onderzoeker Der Hollandsche Oudheden*, namelijk Mr. Frans van Limburch, 's Lands Advokaat.

schrijvers waren hem mede niet onbekend gebleven en hij waagde zich zelfs aan de critiek van sommige hunner. Zoo bragt van Breugel met het beoefenen van verschillende Kunsten en Wetenschappen, den avond van zijn leven door en trachtte, ofschoon door ligchaams kwalen aan zijne kamer gebonden, zijnen land- en stadgenooten nuttig te zijn. Algemeen was hij om zijne buitengewone zachtzinnigheid en menschlievendheid, hulpvaardigheid en nederigheid geacht. Zijne geleerdheid deed hem tot Curator der Latijnsche scholen benoemen. Bij zijne echtgenoote Maria Adriana Luycx Massis verwekte hij eenen zoon en vijf dochters.

Door hem zijn de volgende werken in het licht gezonden:

Veranderingsgronden en lotgevallen van den Heer Nicolaas Schmidt, voorheen Roomschgezind Professor en laatst Gereformeerd Proponent onder de Classis van Schieland, den 5 Dec. 1783 te Dordrecht overleden. Dordr. 1784. 8°.

Zestal zeer stichtelijke leerredenen, nagelaaten door den Eerw. Heer Nic. Schmidt. Dord. 1784. 8°.

ὕμνος Simeonis κατρςήριος ad novam revocata examen, veraeque menti restituta. Dord. 1792. 8°.

Dankgebed tot God, den Almagtigen, in de zo ongehoorde als onrechtvaardige en plotselingsche aanranding van Nederlandsch vreedzaam gemeenebest door de krijgsbenden des Franschen volks, in Sprokkel- en Lentemaand 1793 toegewijd aan Dordrechts Hervormde Kerkgemeente.

Nasporingen aangaande de Oönlogie of Eijerkunde en de Oorspronkelijke voortteeling van menschen en beesten. Dord. 1793. 8°.

Physiologische Verhandelingen over het leerstelsel der ontwikkeling en dat der bijgeboorte; Dord. 1796. 8°, zijnde een aanhangsel van het voorgaande.

De Geordende en gelukkige huishouding, aangewezen en aangeprezen in acht zedekundige leerredenen. Dord. 1794. 8°.

De Ouderdom, of de zaak der bejaarden in XIII gesprekken. Utr. 1797. 8°.

Zedekundige Leerredenen. Dord. 1798. 8°.

Zedekundige Verhandelingen, over den aanstoot en ergernis, als over de daartegenovergestelde zedelijke stichting in X gesprekken. Rott. 1729.

Beschrijving van een aanmerkelijk gedenkstuk, betreffende de Nederlandsche Geschiedenissen, in de jaren 1560—1566, medegedeeld in J. W. te Water, *Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederl. Edelen*, St. IV. bl. 340—343.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 25; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 195, 443—457; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BREUGEL (Jan Festus van), zoon van den bovenvermelden Mr. Jan Festus van Breugel en van Eva Maria Burman, geboren te 's Gravenhage in 1750, werd den 14den Julij 1792 tot Majoor bij het 2e Regiment Oranje-Nassau Infanterie, bevorderd en woonde als zoodanig het vermaarde beleg van Sluis in 1794 bij. Na de omwenteling van 1795, toen hij reeds Luitenant-Kolonel was, schijnt hij de krijgsdienst te hebben verlaten, althans na 1812 was hij Ontvanger der Directe Belastingen te Tiel.

Hij overleed in 1832 en had bij zijne echtgenoote Maria Constantia Falck, geene kinderen verwekt.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 112 noot; van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BREUGEL (Casper van), een broeder van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage den 11den Maart 1752, vestigde zich, na te Utrecht den 31 Mei 1771 tot Doctor in de beide regten te zijn bevorderd, in 's Hertogenbosch, en werd in 1781 aangesteld tot Secretaris dier hoofdstad en kort daarna in dat zelfde jaar door den Raad van State tot 's Lands Ontvanger der gemeene Middelen in twee kwartieren der Meijerij van 's Hertogenbosch, namelijk in de kwartieren Oisterwijk en Maasland. Zijne vertoogen, over de noodzakelijkheid van eene herziening der Lands lasten en taksen in de Meijerij, bragten te wege, dat hij, in het jaar 1790, door den Raad van State met de revisie daarvan belast en daar bij benoemd werd tot extraordinair Leenman of Lid van de Leen- en Tol-kamer te 's Hertogenbosch. Van deze vierjarige commissie kweet hij zich door het uitbrengen van eene zeer uitgebreide *Memorie en Beschreven Staat der vier kwartieren van de Meijerij*, waaraan, door de kort daaropvolgende staatsomwenteling van 1795, wel geen gevolg is gegeven, doch welk werk als geschiedkundig overzigt der taksen en belastingen in Braband van de oudste tijden af, en tevens als een volledige statistiek van die kwartieren op dat tijdstip eene steeds blijvende waarde heeft.

Bij het naderen van het leger der Franschen in het jaar 1794 en nadat zij reeds 's Hertogenbosch hadden ingenomen, spande van Breugel alle zijne krachten in, om door het bevorderen van een verdrag met Frankrijk het verder voortrukken van dat leger en de verovering van zijn Vaderland te verhoeden; voegende zich zelfs te dien einde bij de, door hem daartoe bewerkte, geheime zending in December van Gerrit Brantzen en Ocker Repelaer naar Parijs, zoo als men zulks omstandig geboekt vindt in de door hem uitgegeven

Mémoires sur ce qui s'est passé de remarquable après la capitulation de Bois le Duc relativement aux négociations entamées entre la France et la Hollande et la commission de Mrs Brantzen et Repelaer à Paris en 1794. Amst. et la Haye 1821.

Daar van Breugels anti-revolutionaire beginselen hem niet toelieten de nieuwe gezagvoerders in de Bataafsche Republiek te dienen nam hij, nadat de omwenteling in 1795 zijn volkomen beslag had gekregen, zijn ontslag als Ontvanger, terwijl hij reeds vroeger van zijn Secretarisambt en het lidmaatschap der Leen- en Tolkamer verlaten was. Sedert leefde hij te 's Hertogenbosch ambtdoch niet werkeloos. In 1798 benoemd tot Scriba van de Hervormde Kerkelijke Commissie te dier stede, had hij een werkzaam aandeel in de pogingen, als toen aangewend, om het eigendomsregt der Hervormde gemeente aldaar op hare kerkgebouwen te verdedigen en die voor de gemeente te behouden. Hij was als zoodanig de steller der *Historische deductie van derzelver regt van eigendom daarop*, den 12den September 1799 aan de Municipaliteit van 's Hertogenbosch overgegeven. Die pogingen hadden zoodanig goed gevolg dat de Hervormden te 's Hertogenbosch werkelijk, gedurende het bestaan van de Bataafsche Republiek in het bezit hunner kerken bleven, terwijl gezegde Deductie is uitgegeven onder den titel:

Het regt en eigendom der Hervormde gemeente te 's Hertogenbosch op derzelver Kerkgebouwen tegen het Roomsch Kerkgenootschap verdedigd uit oorspronkelijke stukken. 's Bosch in 1800, waarvan de bijlagen bestaan uit, voor de Geschiedenis zeer belangrijke, onuitgegeven stukken, betrekking hebbende tot de belegering en inneming van 's Hertogenbosch in 1629, en daaronder een gedeelte van twee dagboeken of *Diaria obsidionis urbis Sylvaeducensis* waarvan een door een lid der Magistraat, het andere door den Bisschop gehouden.

Nadat de verdreven Erfstadhouder, bij circulaire Missive van 26 December 1801, aan de ambtenaren die na de omwenteling van 1795 hadden geweigerd hunne posten te behouden had aangeschreven, dat zij zich niet aan de dienst van het Vaderland moesten onttrekken, wendde van Breugel pogingen aan om in de eene of andere Lands betrekking te 's Hertogenbosch geplaatst te worden, doch hierin niet slagende, besloot hij, in het najaar van 1803 die stad te verlaten en zich te 's Gravenhage te vestigen.

Aldaar gaf hij dadelijk nieuwe bewijzen van zijne werkzaamheid door het vertalen van het Engelsche werk van George Craufurd *the doctrine of equivalents; or an explanation of the nature, value and power of money.* Rott. 1803. 8°. welke vertaling met een voorberigt en bijvoegsel vermeerderd het licht zag onder den titel van:

G. Craufurd, De leer van het gelijkwaardige, of verklaring van den aard, de waarde en het vermogen van het geld, toegepast op de inrigting van de publieke finantiën; uit het Engelsch vertaald door Mr. C. van Breugel, 's Gravenhage 1804. 2 deelen 8°, welk werk van Breugel ter zake van de mogelijke toepassing op de finantiën in ons Land, in aanraking bragt met onderscheiden Staats- en regeringsleden.

Men begreep dan ook al spoedig nut te kunnen trekken van zijnen werkzamen ijver, en stelde hem den 11den Mei 1804 aan tot Lid der Algemeene Armen-Commissie van Holland, waarvan de te 's Gravenhage van 1805—1807 in 3 deelen in druk verschenen *Handelingen der Algemeene Armen-Commissie in Holland* en het door haar in 1805 vertaald uitgegeven *Reglement van het Armenbestuur te Hamburg* in twee stukken de blijken dragen; terwijl hij een nieuw bewijs gaf van zijne belangstelling in al hetgene voor de zaak zijner arme natuur- en landgenooten nuttig kon wezen door de uitgave van

Eenige berigten van het hulpgenootschap te Zurich, 's Hage 1807, van welk genootschap hij den 16 Junij 1805 tot Honnorair Lid benoemd was, zoo als hij reeds den 27sten Junij 1805 was aangesteld tot Lid der Hoofd-Commissie tot daarstelling eener

Armen-inrigting te 's Gravenhage, welke op dit oogenblik nog bloeit als eene der heilzame vruchten van de werkzaamheden dier commissie, gelijk van de zijne.

Na eerst in 1804 tot Griffier van den Hove te zijn benoemd, zonder evenwel de aanstelling van dien post te hebben mogen erlangen, werd hij in 1806 van zijne belanglooze werkzaamheden afgetrokken door eene benoeming tot President der Hoofd-commissie voor de zaken der Verponding. In 1808 door een van 's Konings Ministers aangezocht om zich de benoeming tot Landdrost van Oostfriesland te laten welgevallen, verkoos hij, dit eervol aanbod zedigljk afslaande, zijne aanvaarde betrekking te behouden, welke, na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, vervangen werd door die van Keizerlijke Commissaris voor het Kadaster in de Hollandsche Departementen. Ook deze verviel bij de invoering der Fransche belastingswetten in het jaar 1812 en werd verwisseld met eene aanstelling als Directeur der Directe Belastingen in Friesland, welken laatsten post hij heeft waargenomen tot dat hij in 1819 eervol en met 's Konings betuiging van tevredenheid, wegens den ijver voor 's Lands belangen, ontslagen en met een aanzienlijk pensioen begunstigd werd.

Zijne woonplaats uit Leeuwarden naar Haarlem overgebragt hebbende, hield hij zich aldaar onledig met de beoefening van en onderzoekingen in verschillende vakken van wetenschap, waarvan hij de vruchten niet altijd aan de geleerde wereld onthield, blijkens zijne *Brieven over den Runen-Staf*, opgenomen in de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 1822 N°. 14 tot 17, en zijne *Verhandeling over de in* 1818 *ontdekte Drentsche Veenbrug*, opgenomen in het 3e deel 1e stuk van het *Oudheidkundig tijdschrift* van Westendorp en Reuvens. Na in 1824 door den Koning tot Lid van den Raad der stad Haarlem te zijn benoemd behaagde het Zijne Majesteit hem in 1826, bij eervolle onderscheiding en tot erkenning zijner verdiensten, den titel van Baron te verleenen. Hij overleed te Haarlem den 30sten Mei 1833 en was gehuwd aan Mary Douglas, dochter van den Luitenant-Generaal in dienst van Hun Hoog Mogenden Robert Douglas, broeder van den Admiraal in Engelsche dienst, Sir James Douglas, Baronet van Springwoodpark in Schotland, en daarbij vader van den Baron Mr. Robert van Breugel, Lid van den Raad van State.

Zie behalve de hier bovengenoemde *Memoires*, Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.* pag. 28; van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit familiepapieren aangevuld.

BREUGEL (Jacques Fabrice van), een broeder van de beide voorgaanden, geboren te 's Gravenhage in 1759, nam dienst als Vaandrig bij het 2e Regement Oranje-Nassau Infanterie in het jaar 1774; klom vervolgens bij het zelfde Regement op tot Luitenant, in het jaar 1779; tot Kapitein den 28sten Julij 1783, en bevond zich mede onder de dappere verdedigers van Sluis in Vlaanderen in 1794. Hij overleed in 1799 en liet bij zijne echtgenoote, Catharina Jacoba van Breugel, eene dochter van den bovenvermelden Herman Gerard van Breugel, zes kinderen na, onder welke vier zonen, als Jonkheer Mr. Jan Festus van Breugel, geboren te Brielle in 1792, thans Ontvanger der Registatie-Regten enz. te Nijmegen; Jonkheer Jan Eliza van Breugel, gezegd du Peyrou van Breugel, geboren te Culemborg in 1796, overleden in 1824, na eerst Luitenant bij de Infanterie en daarna Resident op Java te zijn geweest; Jonkheer Gaspard Philippe Charles van Breugel, geboren te Culemborg in 1798, eerst Controleur, nu Ontvanger der Directe Belastingen te Haarlem, en Jonkheer Jacques Fabrice Herman van Breugel, gezegd Clifford Kocq van Breugel, geboren te Culemborg in 1799, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, eerst Luitenant ter zee, daarna, Z. M. Consul te Tripoli.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 112 noot; van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit familiepapieren aangevuld.

BREUGHEL (Pieter en Johan). Zie Breugel (Pieter) en Breugel (Johan).

BREUIL (Jean Tronchin du). Zie Tronchin du Breuil (Jean).

BREUKEL (van). Zie Breugel (van).

BREUKELAAR (Hendrik), geboren te Amsterdam den 4den Julij 1809, legde zich op de school der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* op het teekenen toe, en werd, omtrent zeventien jaren oud zijnde, een leerling van Cornelis Kruseman en toen deze kort daarna zich te 's Gravenhage vestigde van den bekwamen portret- en historieschilder Jan Adam Kruseman, bij wien hij nog een jaar werkzaam bleef, alvorens hij, op zich zelven staande, het schilderen ter hand nam. Het *tableau de genre* was het vak, waaraan zijn penseel gewijd was, en waarvoor hem zijne zachte en gevoelige ziel bijzonder stemde. In 1830 behaalde hij bij de Maatschappij *Felix Meritis* den gouden eerepenning voor de best gekeurde in olieverw geschilderde moderne groep van twee beelden (1) en tweemalen mogt hij, bij gelegenheid van den tentoonstelling van den Koning eene gratificatie tot aanmoediging ontvangen. Blijken van zijn kunsttalent zag men op de Amsterdamsche tentoonstelling in 1838, in een *Boerengezelschap op het ijs* en in den *Tyroler met vrouw en kind;* op eene vroegere had zijne schilderij *de wees van Speyk voor het graf van de Ruiter* een goed onthaal genoten, als eene voorstelling vol poëzij, en die blijk droeg dat hij geheel doordrongen was van het onderwerp, dat hij behandeld had. Aan de Koninklijke Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, strekte hij voor zijne medeleerlingen tot een voorbeeld, niet alleen in getrouwe beoefening der kunst, maar ook door braafheid van gedrag. Breukelaar overleed den 6den Junij 1839.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1830. D. II. bl. 395; 1839. D. I. bl. 387; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*

BREUKELAND (Jacob), geboren te Naarden, in 1666, legde te Goes, werwaarts hij met zijne ouders vertrokken was, de eerste gronden zijner letteroefeningen, welke hij later te Utrecht en te Groningen voortzette. In het jaar 1689 werd hij beroepen als Predikant te St. Anna ter Muiden, in 1696 te West-Souburg en in 1704 te Middelburg, waar hij met alle getrouwheid het leeraarsambt waarnam tot aan zijn overlijden den 19den Januarij 1724. De door hem uitgegeven werken zijn:

Geestelijke Melk. Middelb. 8°. meermalen herdrukt.

Leere over 't Genade verbond na den draad der Heydelbergsche Catechismus 8°. waarvan de vijfde druk in 1740 te Amsterdam het licht zag.

Tegen de Hebreën. Midd. 1704. 8°.

Kort verhaal van de handeling met den Heer G. van Buitendijk enz. Middelb. 1712.

Wedervaren der Kerk en Leeraren. Middelb. 1719. 8°.

Nuttige en noodige Tijdbestedingen. Utr. 1723.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. Aant. bl. 142 (442).

BREY (Adam), een Lid der Gorcumsche Rederijkkamer, 't Zegelbloemken, met de zinspreuk: *vernieut uyt liefde*, leverde ook dichtstukken in het *Vlissings Redens-Lusthof*, dat in 1672 is uitgegeven. Zijne verzen zijn in het geheel niet de minsten uit dien bundel en men stuit daarin ook niet gestadig op bastaardwoorden, zoo als in vele daarin voorkomenden van anderen. Zijne zinspreuk was: *Rust baert lust.*

Zie *Biogr. Woordenb. ten vervolge op Witsen Geysbeek; Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 356.

BREYLL (Wijnand van) werd door Willem I, Prins van Oranje, in verschillende zaken tot welzijn van het Vaderland gebruikt, en toonde een man te zijn van veel voorzigtigheid, trouw en moed; ten dien einde stond hij meermalen in correspondentie met de Graven Jan en Lodewijk van Nassau en behartigde de zaak der vrijheid met geheel zijn hart. Zoo had hij in 1573 eene zamenkomst met Petrus Dathenus en zekeren Dr. Souderman, over zaken van welke Dathenus getuigde dat zij voor Oranje duizend daalders waard waren. Hij had Gilain van Fiennes, Heer van Lumbres, in diens bitteren nood, met het verzochte geld ondersteund, en was met hem in het begin van 1574 naar Aken gereisd, om den weg te bereiden tot eenen aanslag ter verrassing van Maastricht, tot welk oogmerk reeds ruim 1500 ruiters waren verzameld; hij zelf zou met Lumbres alles naauwkeurig onderzoeken. In 1576 werd hij door Graaf Jan van Nassau naar Johan, Graaf van Oostfriesland, afgevaardigd en had ten dien einde zijne werkzaamheden bekend gemaakt aan Hajo Mamiga en Poppo Ufkens, die hem van veel hulp konden zijn. Doch, na lang wachten, kon hij niet veel uitwerken, ofschoon hij meende den Graaf reeds te hebben gewonnen. Desgelijks was hij bij Hendrik van Saksen-Lauenburg, Bisschop van Bremen, geweest, waarschijnlijk

(1) Immerzeel zegt bij vergissing, dat hij eenen zilveren gedenkpenning voor het best gekeurd Akademiebeeld ontving.

om zijne medewerking in te roepen, opdat Ernst van Beijeren, van wien Oranje en de zijnen niet veel goeds verwachtten, niet tot Bisschop van Munster zou worden benoemd. De Spaansche Landvoogd Don Louis de Requesens schijnt de handelingen van van Breyll sterk te zijn in den weg geweest. Wij vinden nog enkele brieven van dien vrijheidsvriend aan Graaf Jan van Nassau en den Prins van Oranje, waarin hij hun aangaande verschillende zaken berigt geeft. In 1579 bevond hij zich te Arnhem aan het Hof van Graaf Jan, toen Stadhouder van Gelder, dien hij waarschijnlijk als Raad gediend heeft, en van wien hij een bijzonder vertrouwde was, zoowel als van zijnen broeder Willem. Na diens dood werd aan van Breyll een jaargeld benevens wijn en ossen toegelegd, tot belooning voor bewezene diensten. Hij wordt somtijds van Briel, somtijds van Breyll genoemd. Hij zelf teekent zich Winandt von Breyll.

Zie Groen van Prinsterer, *Archives de la Mais. d'Orange*, Tom. IV. pag. 234, 332, Tom. V. 179–188, 274. Tom. VI. pag. 212, Tom. VII. pag. 489, Supplem. 151. Zie verder *Table de Matières et Lettres* der genoemde *Archives* op zijnen naam.

BREZ (Jacques), geboren in 1771, te Middelburg, woonde eenige tijd te Utrecht, trad als Predikant in dienst bij de Fransche gemeente te Middelburg den 19den Junij 1796, en overleed aldaar den 26sten Julij 1798. Men heeft van hem:

Flore des insectophiles, précédée d'un discours sur l'utilité de l'étude de l'insectologie. Utr. 1791. 8°.

Voyages interessans pour l'instruction et l'amusement de la jeunesse, dans le goût du receuil de M. Campe. Utr. 1792. 8°. hetwelk de beschrijving der Pelew-eilanden bevat, terwijl Brez in 1795 voornam dit boek te laten herdrukken en er twee nieuwen uit te geven; doch wij weten niet of hij dit ontwerp heeft ten uitvoer gebragt.

Histoire des Vaudois, habitant les Valleés occidentales du Piemont. Lausanne et Utr. 1796. 2 vol. 8°. welk werk met warmte, orde en duidelijkheid geschreven is. Onder de stukken welke hij bij zijne geschiedenis gevoegd heeft, merkt men op brokken uit een dichtstuk van het jaar 1100 in de taal der Waldenzen en de Catechismus der Waldenzen, opgesteld door hunne *Barbes* (leeraars) in het begin der twaalfde eeuw.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRIATTE (Theophile) zoon van Baptiste Briatte en van Susanna Jolie Chambaud, geboren te Kadzand den 7den Augustus 1775, trad in 1788 in dienst als Kadet bij de Infanterie en werd in 1794 tot Vaandrig bevorderd. In welken rang hij in dat en het volgende jaar den veldtogt in Braband en Holland bijwoonde en in 1797 met de expeditie Hoche werd ingescheept. In het volgende jaar tot Luitenant bij den staf bevorderd, maakte hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland mede en werd den 19den September in den slag bij Bergen gewond. In 1800 tot Kapitein Aide de camp benoemd stond hij bij de reserve armee en maakte in 1806 en volgende jaren, als Luitenant-Kolonel bij den Generalen staf met het Hollandsche leger den veldtogt in Duitschland mede; vervolgens, in 1810, met het geheele leger in Franschen dienst, als chef d'escadron bij den Generalen staf, overgegaan, woonde hij den veldtogt in Rusland bij, werd in November 1812 bij de Berezina gekwetst. Na hiervan hersteld te zijn, deed hij in 1813 dienst bij het Fransche leger in Westphalen en Saksen en bekwam weder eene wonde in den slag bij Bautzen, den 21sten Mei. In 1814 zijne demissie bij het Fransche leger hebbende genomen, werd hij den 19den Augustus van dat jaar tot Kolonel van den Generalen staf bij het Nederlandsche leger benoemd, den 21sten April 1818 tot Generaal-Majoor en later gepensionneerd met den rang van Luitenant-Generaal. Den 21sten December 1826 tot Lid van het Hoog-Militaire Geregtshof aangesteld, overleed hij te Utrecht den 11den Mei 1844. Hij was gehuwd geweest met Wilhelmina Henriette Gockinga, uit Groningen, uit welk huwelijk geene kinderen zijn gesproten.

Briatte was een edel en gedienstig man en tot blijk van zijnen moed, versierd met de ridderorden van het legioen van eer en van den Nederlandschen leeuw.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

BRIAUTÉ (Pierre of Charles). Zie Breauté (Pierre of Charles)

BRIEL (Wynand van). Zie Breyl (Wynand van).

BRIENEN (Hendrik van), Heer van Sinderen, zoon van Hendrik van Brienen en Andrea van Harderwijk, gesproten uit een adellijk Geldersch geslacht van Franschen oorsprong, was van 1576 tot 1619 Lid van de Ridderschap van Gelderland, en bewees het Vaderland belangrijke diensten. Lid van het collegie tot de nadere unie en later van den Raad van State zijnde, nam hij, wegens dien Raad, vele en moeijelijke bezendingen waar; zooals in 1590 over de onzijdigheid van Rijnberk; in 1595 nevens Joachim Alting en Adriaan Junius met den Franschen Afgevaardigden de Tuileries over het leveren van mond- en krijgsbehoelten aan dat rijk, en in het zelfde jaar met eenige anderen naar Kleef, om aldaar met vertrouwde personen te handelen. In het volgende jaar vertrok hij met Adrianus Junius, Alleman en Foock naar Leeuwarden ten einde de gelijkheid *soo de contributiën, als de gemeene Regieringe ende Directie van den Oorloge* te bevorderen; in 1597 werd hij met Pancratius Castricum en Jonker Vitus van Camminga andermaal naar Friesland en tevens naar Groningen gezonden, om de toestemming dier provinciën, tot het in het veld brengen van een leger, uit te lokken. Met Johan Rengers tot Helm vertrok hij, nog in dat zelfde jaar, naar Middelburg om de oude raden der Admiraliteit uit hunne eed te ontslaan en den nieuwen dien af te nemen; en in 1600 reisde hij met Johan van Mathenes, Heer van Riviere, andermaal derwaarts, ten einde de Staten van Zeeland aan te manen tot aanneming van den staat van oorlog.

Hij onderscheidde zich van Hendrik van Brienen die volgt door bij zijnen naam de Altste te voegen. Twee malen was hij gehuwd; eerst met Anna van Lijnden en daarna met Agnes Seraerts, en liet, bij zijn overlijden, in 1620, kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXVII. bl. 503 (9). B. XXXII. bl. 143 (115) 146, 147 (117, 118), B. XXXIII. bl. 267 (81), B. XXXIV. bl. 326 (28), 391 (72), B. XXXVII. bl. 685 (66), Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BRIENEN (Hendrik van), Heer van den Latmeer, een neef van den voorgaande en zoon van Wolter van Brienen en van Gerritje van Wijnbergen, bleef van 1586 tot 1619 in de Ridderschap van Gelderland, en bediende in en van wege dat gewest onderscheidene ambten. In 1593 werd hij Rekenmeester, later was hij Afgevaardigde ter vergadering der Staten Generaal, alwaar hij zich, in 1618, bijzonder verzette tegen het bijeenroepen van de Nationale Synode, en het doordrijven daarvan tegen de stem van Holland. Hij beschouwde zulke vergaderingen als geenszins geschikt ter vermijding, maar wel ter vermeerdering van scheuring, en deed daaromtrent zeer ernstige verklaringen in de Registers van Staat aanteekenen. Hij beleefde den uitslag van de Synode en de bevestiging van zijne vooruitzigten niet, maar stierf in 1620, vermoedelijk den 11den Februarij, en liet bij Beatrix van Lijnden van de Mussenberg vele kinderen na, onder welke Wolter van Brienen, die volgt.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 634, 636, 637; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 177, 199; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BRIENEN (Wolter of Walter van), zoon van den voorgaande, geboren te Harderwijk, was beschreven in de Kleefsche Ridderschap en in 1622 Kapitein van eene kompagnie voetknechten, waarmede hij het garnizoen van het toen belegerde Bergen op Zoom hielp versterken. Hij, die een dapper krijgsman moet geweest zijn, werd tot Gouverneur van Emmerik benoemd, en overleed in 1630.

Zie (L. de Rijcke, N. Vay en J. du Rieu), *Bergen op Zoom beleghert op den 18den Julij* 1622 bl. 153; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederlanden*, D. V. bl. 144, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRIENEN (Abraham van), geboren te Utrecht in 1606, begaf zich, na de lagere scholen te hebben doorloopen, naar Keulen, om zich op de hoogere wetenschappen toe te leggen. Vervolgens de kerkelijke wijdsels ontvangen hebbende, werd hij Pastoor te Langeraar en in 1640 van St. Geertruidakerk te Utrecht. Hij was voorts Bijzitter der Vikarissen, Onder-Vikaris en een kloekmoedig helper der Bisschoppen. Een ijverig voorstander van zijne kerk en van de regten harer geestelijkheid zijnde, werd hij in 1638 door den Pausselijken Vicaris Filips Roveen, met Jacob de la Torre, naar Rome gezonden, om aan het Pausselijke hof verslag te doen van den toenmaligen toestand der Hollandsche zending en tevens eenen medehelper voor den grijzen Vikaris te verzoeken. De zelfde reis ondernam hij nogmaals in 1655 insgelijks in gezelschap van de la Torre. Op eene deze reizen werd hij tot Doctor der Godgeleerdheid en Pausselijke Pronotaris verheven. Toen Johannes van Neercassel in 1662 tot Pausselijk Vikaris werd aangesteld, werd hij tot zijnen Raadsheer verkozen. Hij overleed te Utrecht den 19den Sep.

tember 1683. Van Brienen was zeer nederig van aard, en als Johannes van Neercassel op van Brienen's jubeljaar predikte zeide hij dat een oud Pastoor, hij dusdanig eene gelegenheid, niet zoo zeer zijne juichtoonen moest doen hooren als zijne misslagen beweenen.

Onder den versierden naam van Abraham van der Mat heeft hij in de Nederduitsche taal onderscheidene Meditatiën geschreven als: *over den Advend*, *over het lijden des Heeren*, *over het Sakrament des Outaars*, *en over de tegenwoordigheid Gods*, welke na meer dan eens gedrukt te zijn geweest allen bij elkander te Leiden in 1709 zijn uitgegeven.

Ook heeft hij in handschrift nagelaten eene *Geschiedenis der Pastoors van St. Geertruidakerk te Utrecht.*

Zijne afbeelding gaat in prent uit naar eene schilderij van Gio(rgius) Wijckersloot, gegraveerd door van Dijck in folio.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 417, 438, 440; D. II. bl. 83; Burman, *Traj. Erudit.* bl. 33 et 34; Hoynck van Papendrecht, *Hist. der Utrechts. Kerken*, bl. 20, 22, 23; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRIENEN (Johan of Jan van), een zoon van Gijsbert van Brienen en van Geertruid Vonck van Lynden, was in 1704 buitengewoon Raad in den Hove van Gelderland en Burgemeester van Arnhem, en werd mede betrokken in de geschillen, waardoor dat gewest sedert den dood van den Stadhouder Willem III geschokt werd.

Hij was een der voornaamste tegenstanders van Dirk Reinier van Bassum en Willem Adriaan Bouwensch (1), en werd in de tijd dat deze den boventoon hadden, van zijn schepensambt ontzet en week uit de stad, doch eerlang daar weder binnen gekomen zijnde, werd hem gelast die te ontruimen; waarna hij zich op zijne landhoeve, buiten het schependom, ophield. Na verloop van ruim twee jaren namen de zaken echter eene andere keer en van Brienen werd eerlang door de burgerij van Arnhem in zijne waardigheid hersteld.

Van Brienen overleed den 30sten Junij 1715, na bij zijnen echtgenoote, Janna Elisabeth de Beyer, 4 zonen en 5 dochters te hebben verwekt.

Zie van Loon, *Beschrijv. der Nederl. Historip.* D. IV. bl. 416—418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 242 en 243; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XI. bl. 16.

BRIENEN (Willem Jozef van) Heer van den Groote Lindt, Dordtmondt en Stadt, kon, daar hij de Roomsch Katholijke godsdienst beleed, onder het voormalige bewind der Republiek tot geen openbare betrekking benoemd worden. Hoewel deze ambtsonbevoegdheid door de omwenteling van het jaar 1795 had opgehouden, bleef van Brienen niet te min tot in 1803 als eenvoudig burger leven, doch werd toen in het Stadsbestuur van Amsterdam geroepen, aan welke roepstem hij destijds meende te moeten gehoor geven, daar de schuddingen der omwenteling voorbijgegaan waren, en de tijden, indien al niet zekerder, dan toch kalmer waren geworden. Hij onderscheidde zich in zijne betrekking door het onbevangene zijner beschouwingen en leefde voor regt. Tijdens de verheffing van Lodewijk Napoleon tot den Hollandschen troon, werd hij als Adjunct den Burgemeester der hoofdstad des Rijks toegevoegd; terwijl men hem ter zelfder tijd de eerste betrekking ten Hove aanbood, welke laatste hij echter bij herhaling weigerde. Niettegenstaande deze weigering versierde Koning Lodewijk hem met het Kommandeurskruis van de orde der Unie en verhoog hem zeer aan zijnen persoon, door hem tot Kamerheer te benoemen, en aan de Regering, door hem als honorair Lid in den Staatsraad te roepen. Bij de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk was van Brienen een der Leden van de Commissie, die naar Parijs geroepen werd, om zijn gevoelen mede te deelen over de punten, die door een organiek besluit behoorden te worden geregeld. Hij wist in deze moeijelijke en teedere zending, de algemeene achting te verwerven. Te Amsterdam teruggekeerd werd hij tot Maire dier stad benoemd, welke belangrijke betrekking hij gedurende al den tijd, dat deze stad een deel van het Fransche Keizerrijk uitmaakte, vervulde; terwijl hij zich daarin door zijne vastberadenheid, zijne voorzigtigheid en zijne wijsheid onderscheidde. Van de eene zijde gelast gestrenge en met den volksgeest strijdende maatregelen ten uitvoer te leggen en van eenen anderen kant de belangen dier groote stad, waarmede de belangen zijns Vaderlands nog zamenliepen, moetende behartigen tegen den geest van overheersching en de onderdrukking van vreemden, wist hij eene houding te bewaren, die hem de welwillendheid zijner Opperhoofden verzekerde en voor zijne onderhoorigen een groot deel hunner instellingen, waarop zij het meeste gesteld waren, in stand te houden, terwijl hij hun nog vrijwaarde voor vele willekeurigheden, waarmede zij bedreigd werden. Toen b. v. Napoleon in 1811 zijne intrede in Amsterdam deed, verwierf van Brienen de gunst, dat de stad niet door troepen als overstroomd zou worden; dat hare schulden behouden bleven; dat de gelden van de Weeskamer, die van de Kamer der onbeheerde nalatenschappen en andere, er voor behoed bleven, om in de Amortisatiekas te worden verzwolgen. Het gelukte hem ook de Amsterdamsche Bank, een gedenkstuk van den handelsbloei dier stad, te behouden, alsmede andere instellingen, waarop de ingezetenen prijs stelden. Dikwerf verzachtte hij uit eigene middelen de nadeelen, die de algemeene hervorming, noodzakelijk geworden door de nieuwe orde van zaken, aan een groot getal Ambtenaren der stad had veroorzaakt. Zijn ijver voor zijne geadministreerden, deed hem intusschen niet in het minste nadeel bij het Hoofd van den Staat, dat hem, om hem voor zijne diensten te beloonen tot Lid van het Legioen van Eer en tot Baron van het Keizerrijk verhief. Tijdens de gebeurtenissen in 1813, vermeende van Brienen geenszins, gelijk zoo vele anderen, het bloed en het leven zijner medeburgers te moeten aanbieden, maar hij was veeleer van oordeel, dat men de Regering den ongelukkigen toestand van het Hollandsche volk moest onder het oog brengen. Zijn gevoelen, de algemeene goedkeuring van het Plaatselijk Bestuur verworven hebbende, begaf hij zich met Anthonius Warin, Lid van het Gemeentebestuur naar Parijs, om het Algemeene Bestuur met dien toestand bekend te maken. Daar de inhoud van het adres was uitgelekt, werd van Brienen niet ten gehoore toegelaten; zijn verblijf te Parijs werd verlengd, en hij bevond zich aldaar nog, toen de omwenteling in Holland een aanvang nam. Hoezeer hij zich in de Fransche Hoofdstad in eenen zeer moeijelijken toestand bevond, hield hij niet op zich aldaar voor het welzijn van het land en zijne landgenooten bezig te houden. Bijzonder nam hij het lot ter harte van de ongelukkige gijzelaars, die de Franschen uit de stad Utrecht hadden medegevoerd. Hij mogt het genoegen ondervinden, dat hun de vrijheid werd wedergegeven. Eerst na de gebeurtenis van den 31sten Maart 1814, werd het van Brienen vergund naar zijn Vaderland terug te keeren. Hij werd aldaar in het zelfde jaar, tot Lid van de Staten der provincie Holland benoemd en in de Ridderschap opgenomen. In 1814 werd hij door Koning Willem I tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal benoemd, eene betrekking, welke hij tot aan zijne dood, den 10den October 1839, vervulde, en in welke hij, door zijne openhartigheid en onafhankelijkheid, zoo veel dit in zijn vermogen was, de belangen zijner medeburgers heeft voorgestaan en behartigd. Bij Koninklijk besluit van 6 October 1825 werd hij erkend af te stammen van het oud adellijk geslacht van Brienen. Bij den geweldigen watervloed in ons Land, in dat zelfde jaar, schonk hij eene som van 100.000 gulden en gaf alzoo aan alle waarlijk edelen en deugdzamen een schoon voorbeeld en eenen prikkel tot de uitoefening der zoo schoone deugd van weldadigheid. — Hoe hooggeplaatst, was hij steeds nederig, voorkomend, en kenmerkte hij zich door hulpvaardigheid, waar die werd ingeroepen.

Van Brienen was gehuwd met Margaretha Thimothea Baronesse Ram van Schalkwijk, uit dit huwelijk is overgebleven een zoon, Arnold Willem van Brienen van de Groote Lindt, Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Ridder met de Ster van de orde der Eikenkroon, Officier van de orde van het Legioen van Eer van Frankrijk, Ridder van de Koninklijke Orde der beide Siciliën, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Zie Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, bl. 190, 227; Konijnenburg, *Nationaal Gedenkb.*, bl. 65 en 66; *Biogr. Nation.*; *Algem. Handelsbl.*, 12 October 1839, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRIENEN VAN OOSTRUM (François Willem). Zie Oostrum (François Willem van Brienen van).

BRIENEN VAN RAMERUS (Gijsbert Carel Rutger Reinier van), geboren te Amersfoort den 28sten October 1771, werd onder Koning Lodewijk Kolonel der Nationale garde te Amsterdam, welken post hij nog bekleedde toen in 1813 de omwenteling te Amsterdam uitbarstte, bij welke gelegenheid hij al de geestkracht van zijn edel karakter aan den dag legde. Onmiddelijk nadat, den 15den November van dat, jaar de laatste Fransche troepen, onder de bevelen van den Franschen Generaal Molitor, Amsterdam verlaten hadden, stond het volk op. Men rukte de

(1) Zie over die beide hiervoor bl. 50, 343 en 344.

onder de voeten of stookte er vreugdevuren van; men stak de douanenhuisjes langs den buitenkant in brand, zette de Oranjekokarde op, en hief in alle straten de oude vaderlandsche deunen aan, zoodat al wat Fransch was zich verborg of de vlugt nam. In dien vegen oogenblik vertoonde zich de Kolonel van Brienen aan het hoofd van zijn korps, ten einde, voor zooveel noodig was, de orde in de stad te bewaren, zonder de edele geestdrift te onderdrukken, welke het volk aanzette, om het vreemde juk af te werpen. De hoofden, die deze beweging met bekwaamheid bestuurden, gevoelden, dat men zich wel wachten moest om de opgewondenheid van het volk, welke in de eerste oogenblikken eener omwenteling een zoo krachtige hefboom is, tegen te gaan; maar dat men tevens waken moest, dat die Vaderlandslievende geestdrift niet overging in eene bandeloosheid, welke de veiligheid der inwoners kon in de waagschaal stellen. Daar de Commissarissen van politie en de dienders zich niet meer durfden vertoonen, konden de volksbeweging heillooze gevolgen naar zich hebben gesleept, had de nationale garde zich in deze oogenblikken niet op den voorgrond geplaatst: niet slechts zorgde zij om de orde te bewaren, maar van harentwege werd eene nieuwe regering bijeengeroepen, als de eerste daad der onafhankelijkheid, waarnaar geheel Nederland haakte. De Kolonel van Brienen en de wakkere Kapitein Anthon Reinhard Falck waren de ziel van al wat er te dier gelegenheid te Amsterdam, de eerste stad die het Fransche juk afschudde, voorviel. Van Brienen onderscheidde zich in deze hagchelijke omstandigheid zoodanig door zijnen ijver, zijne onverschrokkenheid, zijn vastberadenheid en zijne ervarenheid, dat hij de meest lofwaardige vermelding in 's lands geschiedboeken verdient. Koning Willem I benoemde hem dan ook tot loon zijner verdiensten tot Kommandeur der Militaire Willemsorde, bevorderde hem tot Generaal; terwijl de algemeene achting zijner medeburgers deze Vorstelijke gunsten vergezelden. Bij Koninklijk besluit van 27 September 1817 werd hij erkend van het oud adellijk geslacht van Brienen af te stammen. Van Brienen overleed den 8sten September 1821 en had bij zijne echtgenoote Geertruida Elisabeth de Graeff, drie zoons Jonkheer Jean Anne van Brienen van Ramerus, die volgt; Jonkheer Gijsbert Carel Rutger Reinier van Brienen van Ramerus, Adjudant van den Generaal-Majoor van het wapen der Infanterie, Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse en van den Nederlandschen Leeuw; en Jonkheer W. D. van Brienen van Ramerus, Eerste Luitenant bij het 5de regement Infanterie.

's Mans portret geteekend door H. Langerveld en gegraveerd door W. van Senus, komt voor in Konijnenburg, *Nation. Gedenkb.* tegenover bl. 132 en geteekend door Hendrik Willem Caspari en gegraveerd door Jacob Ernst Marcus voor het 4de stuk van H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomwentel.* in 1813.

Zie Konijnenburg, *Nation, Gedenkb.* bl. 68, 70, 97, 103, 108—110. 140, 141; H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomw.* D. I. bl. 125, 130—132, 162—164; *Galerie Histor. des Contemp.; Biogr. Nation.*

BRIENEN VAN RAMERUS (Jonkheer Jean Anne), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 26sten October 1800, was in 1815 Kadet op de Genieschool te Delft, werd den 2den Julij 1818 Tweede Luitenant-Ingenieur en den 11den Maart 1825 Eerste Luitenant, den 20sten Maart 1831 Kapitein en den 16den April 1853 Majoor bij dat zelfde wapen. Bij het uitbarsten der onlusten in België, in 1830, was hij te Bergen op Zoom en heeft daar ijverig medegewerkt tot het in verdedigbaren staat brengen van die vesting. Van 1839—1843 was hij in Commissie gesteld tot het onderzoek en opmaken der ontwerpen met betrekking tot de bevestiging van een gedeelte van het Oostelijk frontier enkel bij Zwolle, en overleed als eerst aanwezende Officier der Genie te Nijmegen, den 21sten Junij 1854. Hij was gehuwd geweest met Anna Maria Jeannette Georgine van Essen, die zonder kinderen na te laten overleed. Een man van groote verdiensten zijnde, prijkte zijne borst niet ten onregte met de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw. Door zijne veelvuldige onderzoekingen en nasporingen met betrekking tot de verdediging van ons Land, heeft hij bij zijn leven eenen schat verzameld, die naar men verneemt, na zijn overlijden, op zijn verzoek, aan het Rijk zijn geschonken, om daar, waar noodig, van dienst te kunnen zijn. Het is, te oordeelen naar de naauwgezetheid waarmede hij zijn Vaderland diende, niet te betwijfelen of deze verzameling van stukken, waarvan vele door hem zijn opgesteld, zal, met betrekking tot de verdedigingsmiddelen van ons Land, eene blijvende waarde hebben. Niet minder om zijne regtschapenheid dan om zijne kunde was van Brienen algemeen geacht en bemind.

Zie *Algem. Handelsbl.*, 24 Junij 1854, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRIL (Matthijs), geboren te Breda in 1550, begaf zich in vroegen leeftijd naar Rome, alwaar hij in het Paleis van het Vaticaan, onderscheidene gallerijen en zalen met landschappen in fresco beschilderde. Voorts maalde hij zeer kunstig allerlei bloemen en fruit en heeft zeer vele stukken van dien aard vervaardigd, welke nog in de kabinetten van sommige liefhebbers gevonden worden.

Hij overleed in 1580.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 150 en 151; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 306; de Feller, *Diction. Hist.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Wonder, *Alphab. Lijst der Kunsts.*

BRIL (Paulus), een broeder van den voorgaande, geboren te Antwerpen in 1566, genoot eerst onderwijs van een gemeen Schilder Damiaan Oortelmens. Hij schilderde in den beginne deksels van klavecimbalen en dergelijke in waterverw, en moest daarmede, toen hij 14 jaren oud was, den kost verdienen, doch daar het eene zeer sobere kostwinning opleverde, begaf hij zich naar Breda, om te beproeven of de fortuin hem aldaar gunstiger was, hierin echter mede niet slagende, keerde hij naar Antwerpen terug, alwaar hij echter ook niet lang vertoefde, want hij vertrok in den ouderdom van twintig jaren naar Frankrijk, waar hij zich eenige tijd te Lyon ophield; van daar vertrok hij naar Rome, genoot er het onderwijs van zijnen broeder, en maakte zeer groote vorderingen in de kunst, inzonderheid in het schilderen van landschappen, waarvan hij er vele voor den Paus en de Kardinalen vervaardigden. Ofschoon zijne stukken doorgaans van grooten omtrek waren, heeft hij ook kleine tafereelen vervaardigd, zoo op doek als op koper, welke onder de liefhebbers verspreid zijn.

In 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem:

Een Landschap, met eene menigte reizigers, die schijnen te rusten.

In het Museum te Antwerpen:

Een landschap, met eene kudde zwijnen.

Bril overleed te Rome in 1626. Zijne afbeelding gaat in plaat uit, gegraveerd door Hendrik Hondius, 4° en komt mede voor bij van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. Plaat G. G. N°. 3; op die in den druk van dat werk van 1618 staan deze regels:

Castella et Silvas, sata laeta, boumque labores
Et montes Pictor Brillius exhibuit.
Gratior ideirco, sacro qui vertice primus,
Pontifici, et claris murice qui Tyrio.

Welke wij aldus vertaald vinden:

'tBezaaid, beploegde Veld, ook Sloten, Bosschen, Haagen
En steile Bergen zijn door Paulus hand gemaald;
Des hem het Heilig Hoofd met zijne gunst bestraalt,
En hij ook de achting wint van hun, die 't Purper draagen.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 151—152; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Aanw. der Schilder. van 's Rijks Museum*, bl. 12; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*

BRIL (Jakob), geboren te Leiden den 21sten Januarij 1639, uit geringe ouders, zoodat hij in zijne jeugd op het wolspoelen besteld werd, gaf van zijne jeugd af blijken van zulk eenen godsdienstigen zin, dat hij niets onbeproefd liet om in de kennis van het Christendom toe te nemen en ook Katechizeermeester bij de Hervormden werd. Dan tot rijper jaren gekomen klaagde hij menigmalen aan zijne meest vertrouwde vrienden, dat hij, ofschoon in de gronden der Gereformeerde Godsdienst opgevoed, daarin geen voldoening voor zijn geweten kon vinden; alsmede niet in de stellingen van eenige andere gezindheid, weshalve hij zich in het vervolg ten eenemale afzonderde, en hoegenaamd geen openbare godsdienstoefening bijwoonde.

Sommigen waren van gedachten, dat zijne bijzondere denkwijze uit wezenlijke overtuiging voortkwam, anderen dat men die aan warzucht en laatdunkendheid moest toeschrijven. Hoe dit zij Brils gevoelens, in zijne schriften verspreid, komen hierop neder: »De echte »Christen staat, als een nieuw mensch in het Goddelijk licht, »hetwelk in zijn binnenste brandt, en een helderder schijnsel »geeft, dan dat der goddelijke openbaring. Christus kent hij in

»den geest, en niet meer naar het vleesch. Hij is als Christen »geheel geestelijk, levende in de liefde, nederig, klein, lijdelijk. »Zelfverloochening is het doel zijns strevens; hij streeft er naar, »om in zijn eigen *niet* weg te zinken, om, als een nieuw, hoo»ger wezen der natuur van God deelachtig te worden, om één »te zijn met God, om in God verzadigd te zijn."

Hij was eerst een Voetiaan, werd later een Coccejaan, en eindelijk een aanhanger van Pontianus van Hattem en als zoodanig een voorstander van het mystische Pantheisme of Spinozisme. Door zijn streven naar den Christus in ons, verloor hij de Historische persoonlijkheid van Christus geheel uit het oog; door zijne verheffing van de Openbaring in de natuur (uit het inwendige licht) verachtte hij het Christendom.

Zijne schriften waren:

De weg des vredes.

De waare en valsche kennis van Kristus.

Geloofsbekentenis.

Het vermakelijk leeven.

De naaste weg tot God.

Het inwendig leeven.

Het pad des vredes enz., welke allen gezamenlijk zijn in het licht gezonden onder den titel:

Werken van de Hoogverlichten Jakob Bril, klaar en grondig aanwijzende het pit en merg van de ware wezentlijke en dadelijke Godgeleerdheid: zeer nut en dienstig voor alle gezindheden. Met des Autheurs leven. Amst. 1705. 4°.

Hij overleed in zijne geboortestad in 1700, den lof nalatende van eenen voorbeeldigen wandel te hebben geleid en met alle teekenen van een welgemoed Christen te zijn gestorven. Zijne beeldtenis staat voor zijne werken.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 294 en 295; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Poinet, *Hist. mystic. selecta*; Herzog, *Real-encyclop. für Protest. Theologie und Kirche.*

BRILL (Johannes), een zoon van Johannes Brill, laatst Predikant te Middelbert in de provincie Groningen en van Anna Winter, geboren den 14den Augustus 1740 te Oldersummergast in Oost-Friesland, waar zijn vader toen Predikant was, genoot zijne opleiding aan de Hoogeschool te Groningen, en verliet die Akademie in 1760, na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *over de Kerkvergadering te Ephesus zoogenoemd de Struikrooversvergadering* (1), onder voorzitting van den beroemden Hoogleeraar Leonardus Offerhaus. Hij werd vervolgens in het jaar 1763 beroepen tot Predikant te Scherpenzeel, provincie Gelderland, ging van daar in 1775 naar Sliedrecht, voorts in 1779 naar Rijswijk bij 's Gravenhage, waar hij eene beroeping naar Bergen op Zoom ontving, voor welke hij echter bedankte. Hij overleed te Rijswijk den 2den December 1801, en was gehuwd met Elizabeth de Marre, die hem eenen zoon en twee dochters schonk.

Onderwijl hij te Sliedrecht stond heeft hij in druk uitgegeven:

Leerrede op het afsterven van den Hoogwelgeboren Baronesse C. C. Collot d'Escury, geboren van Zanen. Dord. 1777. 8°.

De Praktijk van het Christendom, in eenige Predikatiën voorgesteld. Dord. 1778. 4 stukjes 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BRIMEU (Wijt van), Heer van Humbercourt, was Luitenant van Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië, en nam in 1467 de stad Luik bij verdrag voor hem in. In 1468, zich te Tongeren bevindende, werd hij door de Luikenaars gevangengenomen, doch, eer zij te Luik kwamen, werd hij weggeholpen door zekeren Ridder Guillaume de Ville, die vreesde, dat hij te Luik komende door het gepeupel zou vermoord worden. In 1473 was hij Gezant van wege den Hertog bij Lodewijk IX, Koning van Frankrijk.

Later Raadsman van Maria van Bourgondië zijnde, werd hij door haar in 1477 met Willem Hugonet, Kanselier van wijlen Hertog Karel den Stoute, Lodewijk van Gruithuizen, Stadhouder van Holland, en Wolfert van Borssele, Heer van Vere, in plegtig Gezantschap nogmaals aan Lodewijk afgevaardigd, ten einde met hem te onderhandelen. De beide laatsten hielden zich stipt aan hunnen last, doch Hugonet en Brimeu beloofden den Koning de behulpzame hand te leenen tot het bewerken eener echtverbindtenis van de Hertogin met den Dauphyn en het bekomen van een gedeelte der stad Arras, la Cité genoemd. Om dezen handel werden zij, uit Frankrijk in Gent teruggekeerd, op aanzoek van den Raad der vier landen, Vlaanderen, Braband, Henegouwen en Holland en Zeeland, die als de voornaamste gewesten alle de Nederlanden vertegenwoordigden, en, op last van Vrouwe Maria, aan een geregtelijk onderzoek onderworpen, aan landverraad schuldig verklaard en openlijk door beulshanden onthoofd.

Zie *Les Memoires de Messire Phil. de Commines*, Tom. I. pag. 84—89, 101, 187, 310—324; Barante, *Hist. des Ducs de Bourg.*, Tom. IX. p. 151—171; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 62 en 65 noot 4.

BRIMEU (Karel van), Graaf van Megen, Vrijheer van Humbercourt, Vrijheer tot Housdaing en Esperlecq, een kleinzoon van den voorgaande, en zoon van Eustachius de Brimeu, Graaf van Megen, en van Barbe de Hille of Hillery, werd in 1555 door Koning Filips II tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen. Ook benoemde hem, onder anderen, de Koning tot Lid van den Raad van State. Daarenboven werd hem het bevel opgedragen over een Regement voetvolk, om een wakend oog te houden op de bewegingen der Franschen; hij had daarmede post gevat in het Land van Luxemburg. Nog hooger klom zijn aanzien, toen, na het vertrek van Filips II naar Spanje, bij de aanstelling van onderscheidene Stadhouders, hem in 1559 het Stadhouderschap over Gelder en Zutphen werd opgedragen. Bij het langzamerhand veldwinnen der Hervorming in Gelderland, betoonde hij zich een ijverig Roomsch Katholijk, ofschoon men zijne bedoelingen ten deze wel eens miskend heeft. De openbare prediking, vooral te Nijmegen, werkte hij tegen, meer door gematigdheid en waakzaamheid, dan door geweld; want hij scheen niet in te stemmen met de strenge maatregelen van het Spaansche Hof. Zeker gaat het ten minste, dat toen de Prins van Oranje, en de Graven van Egmond en Hoorne zich tegen den Kardinaal van Granvelle verklaarden, Brimeu nevens anderen, hunne zijde koos en deel namen in een geheim Verbond, hetwelk plegtig bezworen werd. Ook dacht hij zeer ongunstig over de Inquisitie en de Bloedplakkaten en verklaarde, nevens andere Stadhouders, ronduit aan de Landvoogdes: »dat zij even ongezind »als onmagtig waren, om de Plakkaten uit te voeren en de hand »te leenen aan de Inquisitie; alsmede, dat, indien de Koning en »de Landvoogdes daarop bleven aandringen, zij zich liever van »hunne ambten wilde ontslaan."

Hoewel Brimeu geen deel nam aan de bemoeijingen der Verbonden Edelen in 1566, woonde hij toch hunne bijeenkomsten bij, waarin de maatregelen, ter bewerking der vrijheid, beraadslaagd werden. Waarschijnlijk deed hij dit, om, na kennis bekomen te hebben van de ware bedoelingen der Edelen, hun verzoek te gereeder ingang te doen vinden; zoo als schijnt te blijken, zoo uit het verslag, hetwelk Megen ten Hove deed, als uit den raad, welke hij later der Landvoogdesse gaf. Na zijne wederkomst te Brussel, in den Raad verschenen zijnde, verhaalde hij aldaar: »hoe eenige voorname Heeren en Edelen, uit de groote menigte »ketters, welke de Nederlanden overstroomden, vijf en veertig »duizend man, zoo te paard als te voet, in gereedheid gebragt »hadden, die binnen kort zouden optrekken, om het Land alomme »af te loopen, indien men hun geen vrijheid van Godsdienst toe»stond, welke zij binnen weinige dagen, ten getale van duizend »of vijftienhonderd, allen gewapend te Brussel zouden komen ver»zoeken." Opdat zijne opgave, of hij zelve, deswege, geen achterdocht mogt verwekken, gaf hij voor, de gemelde bijzonderheden vernomen te hebben van eenen vreemden Edelman, onder plegtige belofte van den naam des verhalers niet te zullen noemen. De Landvoogdes niet weinig verzet over deze berigten, vraagde de leden om goeden raad. Toen vatte Brimeu weder het woord op, en staafde het bovenvermelde vermoeden omtrent zijne goede gezindheid jegens den Vrijheidszonen. Hij zeide, dat er maar drie middelen waren ter wering van het kwaad, hetwelk het Land bedreigde: »Men moest terstond de wapens opvatten, hetwelk echter »niet buiten 's Konings last kon geschieden, en dan nog als het »reeds te laat was, en de anderen reeds lang op de been zouden »wezen. Of men moest bewilligen in het verzoek der Edelen, »hetwelk, meende hij, den Koning niet zou behagen. Of men »moest eindelijk, eenige verzachting vergunnen in het stuk der »plakkaten en der Inquisitie, benevens vergiffenis van begane mis»daad." Hij voegde er bij: »dat men de Stadhouders en eenige »andere Heeren moest ten Hove roepen, voor dat de Edelen hun »verzoek inleverden, en voorts van alles kennis geven aan den

(1) *Dissertatio de Synodo Ephesina, dicta ληστρική.*

»Koning, zonder op diens herwaarts komst aan te dringen.” Zonder zich voor alsnog omtrent het overige te verklaren, gedroeg zich de Landvoogdes naar het laatste gedeelte van den raad, welke ook die van den Graaf van Egmond was.

In 1566 werd Megen door de Landvoogdes naar Antwerpen gezonden, om het volk, dat daar aan het gisten was, tot bedaren te brengen. Weinig rigtte hij er echter uit, en men was er zoo tegen hem ingenomen, dat de stad niet tot stilte kwam, voor dat hij ze weder verlaten had. In December kwam hij voor Harderwijk, dat hij door verstandhouding van binnen dacht in handen te krijgen, hetgeen echter door de waakzaamheid der burgers mislukte.

Verschillende van het dus lang gehouden gedrag was dat van Brimeu, sinds de zaken der Edelen verliepen en de naam der Hervormden geschandvlekt werd door het baldadige beeldstormen. Reeds in 1567 stelde hij orde in zijn Stadhouderschap, om de openbare preek der Onroomschen te doen staken, kwam met die van Elburg in accoord, dat zij het preken zouden nalaten, en alles wat in de kerken gebroken was, weder opmaken; ook bragt hij Nijmegen en Harderwijk bij verdrag tot stilte en schaftte daar de predikatiën af. De Landvoogdes, met de verdeeldheden der Onroomschen haar voordeel willende doen, gaf last tot het ligten van eenig krijgsvolk, en Megen kreeg bevel over een gedeelte daarvan. Ook deed hij nevens Filips van Croy, Hertog van Aarschot, den Graaf van Egmond en anderen den nieuwen eed, door de Landvoogdes ontworpen, waarbij alle Wethouders en Ambtenaars moesten beloven, het Roomsch Katholijke geloof te zullen handhaven, de beeldstormers te straffen en de ketterijen uit te roeijen.

Van toen af gedroeg Brimeu zich meer openlijk voor Spanje. Hij was tegenwoordig bij het beleg van Valencyn in 1567 en bleef sedert der Geuzen schrik. Zoo versloeg hij, kort na de overgave van Valencyn, bij Medemblik eene groote bende Geuzen, Walen en Duitschers. Met een deel van het krijgsvolk, over het welk hij bevel voerde, kwam hij in 1567 voor 's Hertogenbosch, meenende zich van die stad te verzekeren; doch dit mislukte, maar hij voorkwam Hendrik van Brederode, die eenen aanslag op Utrecht in den zin had en het onvoorziens dacht te verrassen; in allerijl trok Megen met een Regement derwaarts op, en verzekerde zich van de stad; om te beletten, dat die van Vianen, waar de Heer van Brederode zich onthield, niet van leeftogt mogten voorzien worden, wierp hij te Vreeswijk een blokhuis op, en toen het krijgsvolk van Brederode, na diens vertrek uit het land, op de vlugt toog, trok Brimeu het na, en nam er onderscheidene gevangen, die later werden opgehangen. Op last van den Hertog van Alva trok hij in 1568, aan het hoofd van 400 Ruiters en 1500 knechten, op tegen Graaf Lodewijk van Nassau. Aan het gevecht evenwel, hetwelk kort daarop, den 23sten Mei, bij Heiligerlee tusschen Graaf Lodewijk en Jan van Ligne, Graaf van Aremberg, geleverd werd, had hij geen deel, omdat hij te laat kwam. Ten einde dit nadeel te vergoeden, trok hij binnen Groningen, en verdedigde die stad tegen Graaf Lodewijk, welke, kort na het evengemelde gevecht, het beleg om die stad geslagen had. Gedurende dit beleg poogden Graaf Lodewijk van Nassau en Anthonie van Lalaing, Graaf van Hoogstraten, wegens zijne vroegere deelneming aan de zaak der Edelen, hem tot hunne zijde over te halen, waarop een weigerend antwoord volgde. Bij eenen uitval werd hij zwaar gewond waarvan hij nimmer herstelde. Door Alva ontzet, had Megen, in den slag van Jemmingen, het bevel over de voorhoede van het Spaansche leger tegen den Prins van Oranje tijdens diens inval in Zuid-Nederland. In het begin van 1572 verliet hij uit ontevredenheid over het heffen van den tienden penning met Karel Baron van Barlaymont en Filips van St. Aldegonde, Heer van Noircarmes, Brussel, en weinige dagen later, den 6den Januarij, overviel hem eene beroerte ten gevolge waarvan hij, den 8sten dier zelfde maand, overleed. Hij was nimmer gehuwd geweest, en liet zijn Graafschap Megen na aan zijns broeders dochter Maria van Brimeu, eerst gehuwd met Lancelot van Barlaymont, Heer van Hierges en daarna met Charles de Croy, Prins van Chimay. Te Megen, waar Karel van Brimeu begraven werd, is in 1852 zijn graf ontdekt, en in het volgende jaar een standbeeld ter zijner eere opgerigt. Hij liet den roem na van een dapper krijgsoverste te zijn geweest, die den Koning zeer was toegedaan, maar den Spanjaarden niet zeer genegen. Men zeide zelfs, dat hij, ten einde de Nederlanders uit de slavernij en den zielendwang te redden, het voornemen had, om den Hertog van Alva, onder voorwendsel van belangrijke staatszaken, naar Nijmegen te lokken en hem dan gevangen te nemen, hebbende reeds vroeger eenige brieven gereed gemaakt, waarin hij dit zijn bedrijf bij den Koning zou hebben verschoond. Zeker gaat het, dat hij, wegens zijn verzet tegen Granvelle, Alva zeer vreesde, zoo als blijkt uit zijne brief aan d'Assonville (1) tevens een proefje van slechten stijl en spelling. Hij schijnt evenwel zeer wijfelend in zijne gevoelens te zijn geweest, want in eenen brief aan de Landvoogdesse schrijft hij, dat hij niet te Brussel op de zamenkomst der Ridders van het Gulden Vlies wilde komen, omdat hij, ter hunner veiligheid zijn leven niet wilde opofferen, en hij in geen stad van Braband kon komen, voor dat dit onweder was overgedreven, want hij was van alle kanten gewaarschuwd, dat men zijne dood wilde, en zijn grootvader (2) was hem tot waarschuwing, om zich niet aan de genade van het verwoede volk over te geven. In 1568 was hij ook tot Stadhouder over Friesland, Groningen, Overijssel en Lingen aangesteld, en kreeg bevel om de Inquisitie en de Bisschoppen in Friesland in te voeren, doch door zijne wankelende gezondheid kon hij zich weinig met dat gewest bemoeijen, ofschoon de harde maatregelen van den Hertog van Alva, de watervloeden van 1570 enz. aldaar grooten nood en veel onrust en beweging veroorzaakten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. I. bl. 22 (16), B. II. bl. 37 (52), B. III. bl. 145 (102), 147 (104), 151 (106), 152 (107), 169 (119), B. V. bl. 260 (187), 332 (240), B. VI. bl. 357 (259); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 39; Strada, *Guerre des Pais Bas*, Tom. I. pag. 48, 222, 272, 275, 366, Tom. II. pag. 3, 4, 27, 46, 48, 142; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 71, 72, 128, 136, 165, 166; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 500, 516, 522; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 25; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 76, 91, 97; Schrassert, *Beschr. van Harderw.*, D. II. bl. 97—99; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 6, 7, 9, 31, 42, 86, 134, 135, 208, 212, 214, 222, 273—275, 369; Sjoerds, *Algem. Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 860; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*. bl. 99, 122; te Water, *Verb. der Edelen*, St. I. bl. 14, 114, 115, 139, 151, 152, 167, 168; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXIII. bl. 14—17; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; J. Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 137, 153, 154, 161; Nijhoff, *Bijdragen voor de Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 29—49, 184—196, D. IV. bl. 29—56, 215—224, D. V. bl. 208—229, D. VI. bl. 57—73, 264—270, D. VII. bl. 48—57, 262—270; Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 191, 494; *de Navorscher*, Tweede jaarg. bl. 140, 198, 353; *Astrea*, 1ste jaarg. bl. 346, 2de jaarg. 226, 227; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, Tom. II. et III passim zie de *Tables de matières et lettres* in dat werk op het woord Brimeu; Gachard, *Corr. de Phil. II.* Tom. I. p. 442, Tom. II. p. 221; Le même, *Corr. de Guillaume le Taciturne*, Tom. II. p. 455—472, 488—506; Le même *Corr. du Duc d'Albe*, *sur l'invasion du Comte Louis de Nassau en Frise*, waarin eene menigte brieven van Brimeu voorkomen; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 436, 437, 483, St. V. bl. 75—86, 112, 161.

BRINCK (Ernst) of Brink, ook wel als Egbert Brinck voorkomende, zoon van Alphert Brinck, geboren in 1581 te Harderwijk, waar zijn vader Burgemeester was, deed in vroegere leeftijd vele buitenlandsche reizen, en bevond zich onder anderen van 1602 tot 1604 te Parijs, waar hij gediend heeft onder de gardes van den Koning van Frankrijk, en was waarschijnlijk ingeschreven bij de Universiteit. Van daar begaf hij zich naar Zwitserland. In 1606—1608 hield hij zich meest te Leiden op, denkelijk als student, doch deed intusschen in 1607, vermoedelijk gedurende de vacantie, eene reis naar Engeland, bij welke gelegenheid Johannes Izaäk Pontanus hem, in eenen brief, aan William Camden aanbeval, en hem beschrijft als een edelaardig en geleerd jongeling, die, onderscheidene streken en Akademiën van Duitschland, Frankrijk en de Nederlanden bezocht hebbende, nu ook wenschte met Engeland en de geleerden van dat rijk kennis te maken. Van 1612—1615 moet hij Secretaris van het Nederlandsch Gezantschap te Konstantinopel zijn geweest. Naar zijne geboortestad teruggekeerd, was hij reeds in 1618 Bibliothecarius van de boekerij der Veluwsche kwartierschool, en bekleedde achtervolgens onderscheidene stedelijke waardigheden onder anderen in 1634 en meermalen die van Burgemeester. Ook wordt hij in 1641 vermeld als opgetreden Lid van den Schoolraad. Hoe dikwijls hij echter te voren reeds dien post bekleed had, is bij gebrek van aanteekeningen dien aangaande niet te bepalen.

---

(1) Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. III. pag. 320.

(2) De in het voorgaande artikel vermelde Wijt van Brimeu.

Hij heeft den *Atlas van* Mercator, door Hondius vermeerderd, in het Nederduitsch overgebragt en te Amsterdam bij Js. Jansonius in 1628 in langwerpig 4° uitgegeven, met eene zeer merkwaardige opdragt of voorrede van zijne hand aan Prins Frederik Hendrik. Almede schreef hij de voorrede voor den *Atlas* bij Blaauw. Amst. 1630.

Ook bestaat er van hem eene

Beschrijving van Harderwijk, medegedeeld door Blaauw in het *Tooneel der steden.*

Wegens de belangrijke diensten, welke hij aan Pontanus, bij het vervaardigen en uitgeven der Geschiedenis van Gelderland, bewezen had, gaven hem de Staten van dat gewest 600 gulden ten geschenke. Ook verklaart Wilhelmus Baudartius in zijne *Memorijen* dat hij de meeste bijzonderheden van zijn verhaal der Turksche Ambassade aan Brinck te danken heeft.

Hij was een der geleerdste en uitstekendste mannen van zijne tijd, die men mede als een liefelijk dichter vermeld vindt en overleed, den 4den December 1649, kinderloos, hebbende bij zijne huisvrouw Jella van Keppel, die in 1623 huwde, een zoon Lodewijk Brinck verwekt, die tot peet gehad heeft Vorst Lodewijk van Anhalt, doch, voor den vader, jong gestorven is.

Op zijne herhaalde reizen heeft Brinck meer dan eenen vriendenrol aangelegd, welke allen in eene groote verzameling te 's Gravenhage berusten. Brieven door hem en Pontanus geteekend zijn medegedeeld door G. van Hasselt (1); zij betreffen de boekerij der Geldersche Hoogeschool.

Zie A. Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 102; Pars, *Naamr. van de Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 173; Vonck, *Voorr. voor Huygen Beschr. van Doesb.*, bl. LXIX en LXX, die hem verkeerdelijk ten Brinck noemt; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, waar hij abusivelijk Egbert Brinck heet; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 117, D. II. bl. 647; Harderwijk, *Levensschets van Mr. Cornelis Haga, medegedeeld in het Jaarboekje voor de stad en het kant. Schiedam* 1848. bl. 32 en 33.

BRINCK (Hendrik) of Brink, zoon van Christianus Brinck, geboren den 24sten September 1645 te Franeker, werd, na zijne studiën, zoo op de lage als Hoogescholen, in zijne geboortestad volbragt te hebben, in 1667 Proponent en een jaar later tot Predikant te Buitenpost en Lutkepost beroepen. In 1677 benoemde Gedeputeerde Staten van Friesland hem uit een dubbeltal tot Predikant bij het leger, slechts kort was hij aldaar in dienst of hij werd, reeds in het volgende jaar, verroepen naar de Joure, waar hij een der voornaamsten was, die zoo met mond als pen het Cocejanisme en de Cartesiaansche wijsbegeerte bestreden. Voornamelijk had hij het geladen op Johannes van der Waeijen, Hoogleeraar te Franeker, en David Flud van Giffen, Predikant te Sneek, die hij verduisteraars der oude lieve waarheid noemde, welke zij, door dwalende en kerkberoerende gevoelens, poogde te vermeesteren, terwijl zij het met de Remonstranten, Socinianen, Papisten en Atheïsten heimelijk hielden, en geen verdere verbetering des levens vorderden van de geloovigen dan die bij de ongeloovigen werd aangetroffen. Ten jare 1678 werd hij gelijktijdig met van Giffen Lid der Classis van Zevenwouden, en van dien oogenblik aan, matigde hij zich het meesterschap in de Classis over zijne broeders aan, welke meest alle voor hem moesten bukken. Terwijl Brinck te Joure stond, werd hij weder, in 1683, tot Veldprediker van den Luitenant-Generaal Hans Willem van Aylva benoemd. In 1687 naar Utrecht beroepen, bleef hij aldaar tot aan zijn overlijden, den 9den Junij 1723, niettegenstaande hij in 1689 naar Rotterdam beroepen was. Te Utrecht was hij mede Scholarch van de Hyeronimiaansche school en medebestuurder van de Beurs, ingesteld bij Testament van den Hoogleeraar Petrus van Mastricht, tot alimentatie van eenige Studenten in de Godgeleerdheid. Brinck was tweemalen gehuwd, eerst met Anna Hellinga, die hem geene kinderen naliet; daarna met Agatha Helt, die weduwe bleef, met 3 zoons en 4 dochters. Zijn oudste zoon Cornelis Brinck was eerst Predikant te Haskerdijken, daarna te Gorredijke en vervolgens te Sloten bij Amsterdam, waar hij in November 1744 emeritus werd. Hij overleed te Amsterdam den 20sten Julij 1756. Zijn tweede zoon Fredericus Brinck werd in 1721 Leeraar te Kockengen-en de Haar en stierf aldaar den 16den April 1726.

Hendrik Brinck heeft geschreven:

Waarschouwing aan de Vriesche kerken.

Goede zaak en goede trouw, welke beide werkjes door hem op last der Classis van Zevenwolden geschreven, zonder zijnen naam het licht zagen.

Ontschakelinge van het genaamde keten der Prophetische Godgeleertheit of Schriftmatige verdediging der oude uitleggers enz., tegen de Nieuwigheden en ongerijmtheden van Johannis Coccejus en Henricus Groenewegen. Leeuw. 1683. 2 deel. 4°, in welk werk de Coccejanen honderd en vier vreemde gevoelens werden te laste gelegd, »dog bij deze multiplicatie, kan wel een substractie plaats hebben" (1).

Toetsteen der Waarheid en der Dwalingen. 2 deelen 8°.

Over de Openbaring van Johannes. 4°.

Lijkrede op Anna Gravin van Solms. 4°.

Keten der Zaligheit. 4°.

Schriftuurlijk berigt over de zekere of min zekere tijd des Antichrist. Amst. 1688. 8°.

Coccejaansche en Cartesiaansche verschillen.

Moetgeving aan de treurige Zions. Amst. 1686. 8°.

Geestelijk Huwelijk. 12°.

Brieven tegen Willem Deurhof.

Zie, behalve het in de noot aangehaalde werk, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I en III; Engelsma, *Volgl. van Predik. onder de Classis van Zevenwolden*, 124, 132, 133, 234; Voet, *Naamr. der Predik. van Utr.* bl. 18; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 516, 522, 523, Aant. bl. 339 (617), 342 (620), 346 (622), D. III. Aant. bl. 2 (6).

BRINCKERINCK (Johannes), geboren te Zutphen, was een der meest geliefde leerlingen van Geert Groote, wiens medgezel hij veelal was op diens bekeeringreizen. Na diens dood verbleef hij in het Fraterhuis te Deventer onder het bestier van Florens Radewijns, waar hij de Priesterwijding ontving en bij de broeders verbleef tot in het jaar 1392, toen hij, na de dood van den beroemden Prediker en Biechtvader Johannes de Gronde, in diens plaats aan het hoofd van het Zusterhuis te Deventer gesteld werd. Daar het getal der hier te zamen levende maagden ras toenam, liet Brinckerinck eerst de gebouwen van het Zusterhuis vergrooten, en stichtte weldra buiten de stad het klooster te Diepenveen, werwaarts hij eenige zusters uit Meester Geertshuis plaatste, die den regel der Reguliere Kanunniken van Windesheim aannamen. Gedurende ruim 25 jaren bestierde hij beide instellingen met grooten ijver, tot dat hij in 1419 ontsliep, na eerst aan den Prior van Windesheim te hebben opgedragen, hem eenen waardigen opvolger te kiezen.

Vooral echter als Prediker verdient hij onze aandacht; Thomas à Kempis, die hem twee keeren hoorde, spreekt met grooten lof van hem en meldt, dat de devoten van die tijd hem gaarne hoorden, maar dat de wereldgezinden tegen hem morden, omdat hij hunne gebreken scherp gispte.

In de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage is een handschrift zijner *Collatien* (korte Preken), waaruit van Vloten fragmenten mededeelt (2).

Het leven van dezen merkwaardigen man, van wien wij slechts weinig konden berigten, verdient wel eene opzettelijke bewerking en het is te hopen, dat de verdienstelijke levensbeschrijver van Johannes Brugman spoedig in staat moge zijn zijne belofte dienaangaande te vervullen (3).

Zie Thomas à Kempis, *de Vitis discipul. domini Florentii*, Cap. III.; Dumbar, *Analecta I*,; de zelfde] *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, D. I.; Busschius, *Chron. Windesh.*

BRINGUES (Christoffel de) of Bringes, gesproten uit een geslacht, dat oorspronkelijk was van Oranje bij Avignon (4) en een zoon van Charles de Bringues, Kapitein van eene kompagnie Fransche troepen in dienst dezer Landen, die in 1664 de Dijlerschans hielp belegeren, en als Kommandant van Zwartsluis overleed, en van Margaretha van Balveren, werd geboren in 1656. Hij werkte in 1702, als Luitenant-Kolonel, krachtdadig mede om het weerlooze kasteel van Middelburg in Vlaanderen, twee dagen, tegen eenen aanval van 12000 Franschen met 14 stukken geschut, te verdedigen en Staats-Vlaanderen tegen 's vijands aanvallen te beveiligen. Later was hij Kolonel van een Regiment te

(1) *Geldersch Maandw.*, D. I. bl. 273—276.

(1) Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. van Dokkum*, bl. 37 en 38.

(2) Zie van Vloten, *Verzamel. van Nederd. Prozastukken*, bl. 129 enz.

(3) W. Moll, *Johannes Brugman en het Godsdienstig leven onzer Vaderen in de XV eeuw.*

(4) Men zie over dit geslacht de la Pise, *Tableau de l'Hist. des Princes et Principauté d'Orange*, pag. 555—582.

voet en Gouverneur van Hulst en onderhoorige forten; hij overleed den 23sten Augustus 1723 en had bij Sophia Adriana Bernaige onderscheidene kinderen verwekt, als: Jan Gosuin de Bringues, geboren in 1682 en gesneuveld als Kapitein in het beleg van Keizerswaard in 1702; Benjamin Cornelis de Bringues, geboren in 1684, gesneuveld als Ingenieur in het beleg van Rijssel in 1708; Alexander Christoffel de Bringues, geboren in 1687, overleden als Kapitein in dienst van den Staat in 1722; Bernard de Bringues, geboren in 1699, die in 1740 Schepen der stad Breda werd en als Burgemeester dier stad overleed, en drie dochters.

Christoffel de Bringues had twee broeders, Bernard de Bringues en Charles de Bringues, welke beide, de eerste als Kapitein, de andere als Kapitein-Luitenant, in ééne nacht bij de belegering van Namen in 1695 sneuvelden.

Het wapen van het geslacht de Bringues is een veld van goud, met een springend hert van keel.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. V. bl. 5, 420, D. VI. bl. 158; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 246; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 312, uit familiepapieren aangevuld.

BRINK (Albertus), geboren in December 1755 te 's Gravenhage, werd, na volbragte studie in het jaar 1782, Predikant te Vuren en Dalem, waar hij bleef tot in 1785, toen hij naar Velsen beroepen werd. Van hier vertrok hij in 1786 naar Delfshaven, welke standplaats hij in 1789 verliet, om zich naar Leeuwarden te begeven, aldaar staande werd hij in 1800 te Dordrecht beroepen. Het beste gedeelte der gemeente van Leeuwarden, 's mans Evangeliedienst, op hoogen prijs schattende, verzocht hem, met sterk dringende redenen, om bij hen te blijven. Hetgene hem, gedurende zijn beraad, deed neigen tot vertrekken, verklaarde hij, was de moeijelijkheid van het openbare predikwerk. Dadelijk toonde men zich bereid, indien het geschieden kon, dat bezwaar uit den weg te ruimen. De leden der gemeente werden zamengeroepen, om daarover te raadplegen. Daar de bijeengekomenen, het niet eens, velen er tegen, de meeste er voor waren, dreef echter de meerderheid haar voorstel derwijze door, dat er in eene der kerken, waar van oudsher elken Zondag, door éénen Predikant, des voor- en des namiddags beurten werden waargenomen, voortaan op dien dag slechts eenmaal zou gepredikt worden. Aangezien nu dit voorstel een besluit der bijeenkomst werd, vond Brink zich verpligt, om het beroep der gemeente van Dordrecht dankzeggende van de hand te wijzen. Hij bleef alzoo te Leeuwarden, maar tot groot misnoegen van velen dergenen, die hunne stem tegen het gemelde voorstel hadden uitgebragt, inzonderheid van de zoodanigen, die eene plaats in de bedoelde kerk hadden, als zijnde die nu tot op de helft der waarde gedaald. Straks openbaarde zich onder die menschen een geest van nog sterkere ingenomenheid tegen Brink, die men wenschte dat maar vertrokken ware. Hem hield men voor de voornaamste oorzaak, dat er jaren achter elkander niet zulk een levendig godsdienstwerk in de gemeente meer bespeurd werd, als voorheen; dat de glans van geloof en heiligheid, welke te voren over de gemeente verspreid lag, verdwenen was, en de wijzen alzoo in gevaar waren, van eerlang met de dwazen in slaap te vallen. Om dit voor te komen, besloten deze ijveraars eene bijzondere gemeente te vormen, welke ruim twee jaren bloeide, doch toen, ten gevolge van eene resolutie van het Departementaal bestuur van Friesland van 23 December 1802, uiteen stoof.

Brink overleed te Leeuwarden den 22sten Maart 1810. Hij dien wij als een achtenswaardig en geleerd Evangeliedienaar geroemd vinden, heeft zich als zoodanig mede doen kennen door de volgende geschriften:

Handleiding voor mijne Leerlingen. Leeuw. 1797. 8°, welke eene bevallige ontwikkeling behelst van de leer der Hervormde kerk, zonder inmenging van menschelijke begrippen.

Onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Verbond. Leeuw. 2 stukjes.

Het afscheid van Jezus van zijne leerlingen en zijne bede tot den Vader. Leeuw. 1803. gr. 8°.

Over den eersten brief van Joannes. Amst. 1806. gr. 8°.

Godsdienstige opwekking bij het doen der belijdenis. Leeuw. 1807. gr. 8°.

Het eenvoudig onderwijs in de Godsdienst gemakkelijk gemaakt. Leeuw. 1808. 8°.

De leer en leerwijze van Jezus ontwikkeld. Leeuw. 1812. gr. 8°.

Aanmerkingen over de dichtkundige boeken des Ouden Testaments. Leeuw. 1817. 3 stukk. 8°.

Aanmerkingen over de Profetische boeken. Leeuw. 1821. gr 8°. 1e stukje.

Ook behaalde hij in 1793, met Thomas Hoog, Predikant te Rotterdam, de gouden medaille bij het Haagsche Genootschap ter verdediging van de Christelijke godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, met een verhandeling *Over de voortreffelijkheid en nuttigheid van het Leeraarsambt.*

Zijn portret gaat in plaat uit gegraveerd door Jan Willem Caspari in 8°. met vierregelig vers van J. Weldijk.

Zie Ypeij, *Geschied. der Christ. Kerk in de 18e eeuw*, D. VIII. bl. 267, 268, 458; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 225—227, 273; van Kampen, *Geschied. der Letteren en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl 252.

BRINK (Jan ten), zoon van Barend ten Brink, en van Hilletje Tromp, geboren den 8sten September 1771, waar zijn vader hoedenmaker was, begaf zich, na de Latijnsche scholen in zijne vaderstad te hebben doorloopen en er de lessen van den geleerden Richeus van Ommeren te hebben genoten, naar de Hoogeschool te Leiden, ten einde zich in de Godgeleerdheid te oefenen. Tot de Hervormde Kerk behoorende, ontdekte hij weldra, dat hij met zijne vrije denkwijze en ingeschapene natuurdrift om voor zijne gevoelens, zonder eenige bewimpeling, rondborstig uit te komen, zich, bij hare toenmalige gesteldheid, weinig bevordering voorspellen mogt, en, daar hij met eene blakende zucht voor de beoefening der oude letteren bezield was, besloot hij zich voortaan geheel aan die beoefening toe te wijden, doch van toen af moest hij, wien vroeger eene studiebeurs was toegelegd, welk voorregt destijds alleen Studenten in de Godgeleerdheid genoten, geheel in eigen onderhoud voorzien, hetgeen hem ook, door het mededeelen aan anderen van zijne bereids verworvene kundigheden, op eene loffelijke wijze gelukte. In de beoefening der oude letteren had hij de uitmuntendste leidslieden in de beroemde Hoogleeraren David Ruhnkenius en Johannes Luzac, aan welken laatsten hij zich bijzonder hechtte, onder wien hij, den 16den Junij 1792, diens *Observationes in loca Veterum, praecipue quae sunt de Vindicta Divina*, met tien daarbij gevoegde theses, verdedigde, en die hem wederkeerig groote achting en genegenheid toedroeg. Ook in den geleerden kenner en beoefenaar der oude letterkunde, den smaakvollen en kundigen handhaver der Latijnsche dichtkunde, Louw van Santen, die, ambteloos voor de letteren te Leiden levende, zijn huis gaarne voor jeugdige Letteroefenaars openstelde, vond hij een ijverig begunstiger en getrouwen leidsman zijner studiën. Doch eer hij die voltooid had, werd hij door den dwarrelwind der onrustige tijden van 1794 en 1795 in eene loopbaan gerukt, welke hij gelukkig tijdig genoeg verliet, om niet de vruchten zijner letteroefeningen voor hem zelven en de maatschappij grootendeels te zien verloren gaan. Door het onderwijs van den vurigen vrijheidsvriend van Ommeren, de lezing van de schriften der Ouden en andere opwekkingen met eene blakende liefde tot vrijheid bezield, en die sedert de omwenteling van het jaar 1787 hier te lande schandelijk verdrukt wanende, liet hij zich door de levendigheid van een driftig gestel, gepaard aan onverschrokkenheid van geest, te onbedacht wegslepen, om aan de bevordering van den intogt der Franschen een werkzaam deel te nemen. Daar zijne indrukwekkende voordragt en zijne welsprekendheid bekend waren, droeg men hem, den 15den Junij 1795, den last op, om te Leiden in de Pieterskerk eene, op de toenmalige omstandigheden toepasselijke, volksrede te houden; welke redevoering daarna in druk verscheen, algemeene goedkeuring verwierf en door bevoegde beoordeelaren beschouwd werd, als zich van vele op dien zelfden dag gehouden redevoeringen bijzonder gunstig te hebben onderscheiden. In dat zelfde jaar komt hij insgelijks voor als Lid van den Provisionelen Raad der Gemeente van Leiden; gelijk mede als Lid van verschillende çommitté's. Doch nauwelijks was er een jaar verloopen, of de blinddoek werd, door het ontdekken van heersch- en baatzucht in eenige hoofdleiders der omwenteling, in zoo verre van zijne oogen gerukt, dat hij besloot eene loopbaan te verlaten, waarin, bij zijne rondborstige eerlijkheid en waarheidsliefde, voor hem geen heil te wachten was.

Nog vóór het einde des jaars 1796 verwisselde hij met blijdschap den post van Dagbladschrijver der Nationale vergadering, welke hem een zeer ruim bestaan opleverde, met dien van onderwijzer bij de Latijnsche scholen te Harderwijk, en het strekt hem tot eer, dat hij zich liever met het onbeduidend Praeceptors inkomen wilde vergenoegen, dan de gunst van voorname volksmenners gebruiken om een voordeelig staatsambt te verkrijgen, waartoe hem, vooral na den 22sten Januarij 1798, een ruime deur geopend was. Naderhand gevoelde hij zich gedurende vele jaren, door bekrompenheid van huisselijke omstandigheden neêrgedrukt, en moest dikwijls, om den huisvaderlijken pligt te vervullen, letterarbeid verrigten die hem van zijne hoofdstudie afleidde. In 1799

tot Rector der Latijnsche scholen te Schiedam beroepen, bedankte hij voor dien post, doch werd kort daarop Rector aan het Gymnasium te Harderwijk. Deze betrekking aanvaardde hij met eene redevoering *over de studie der Grieksche en Romeinsche schrijvers ook bij het tegenwoordig licht der wijsbegeerte van de grootste waarde* (1), welke in 1801 door eene tweede werd gevolgd, *voor de studie der Grieksche taal* (2). Ten Brink voldeed zoodanig aan de gunstige verwachting, die men van hem gekoesterd had, dat hij in 1804 tot Hoogleeraar der Historiën, Welsprekendheid en Grieksche Letterkunde aan de Geldersche Hoogeschool werd benoemd.

Gedurende zijn verblijf te Harderwijk baarde de strijd, dien Daniel Wijttenbach, in het begin dezer eeuw tegen Johannes Luzac en diens leerlingen voerde, veel onaangenaamheid en nadeel aan ten Brink, wiens hart het tot eere verstrekt dat hij de nagedachtenis van zijnen voortreffelijken Leermeester zocht te verdedigen; hoewel hij voorzigtiger zou gehandeld hebben door geen scherp gepunte beoordeelingen de wraak van den hooggezeten Letterkoning uit te tarten; doch dusdanige koelzinnige berekeningen konden in den vurigen en vooral wat goed en edel was kloppenden boezem van ten Brink niet opkomen. Na reeds bijna een jaar te gelijk met het schoolbestuur zijne akademische bediening te hebben waargenomen, hield hij openlijk eene schoone rede *over het Grieksche treurspel* (3), even geschikt om de beoefening daarvan den hoorderen aan te prijzen, als om des sprekers bevoegdheid voor den post, welke hij aanvaardde, te staven. Dan dit stuk is ongedrukt gebleven, zoowel als de rectorale redevoering, waarin hij twee jaren daarna de nagedachtenis van Rudolph Forsten vereerde. Na reeds vroeg op de gewone wijze tot den post van Geheimschrijver des Senaats te zijn geroepen, werd hij daartoe andermaal, aanstonds na de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, benoemd door den provisionelen Raad van Regentschap van het Koningrijk Holland. De vernietiging der Geldersche Hoogeschool kort na de inlijving, in 1812, maakte zijne huisvaderlijke zorgen nog drukkender en deed hem eenen aandoenlijken klaagzang ontboezemen; doch spoedig zag hij zich eene aangename vergoeding voor het verlies van het Hoogleeraarsambt bereid in de opdragt, nog ten zelfden jare, van het Rectoraat der Latijnsche scholen te Haarlem. Na de herstelling onzer onafhankelijkheid werden zijne verdiensten, in den jare 1815, op eene waardige wijze erkend en beloond door zijne benoeming tot Hoogleeraar der oude letterkunde aan de Hoogeschool te Groningen, welke post hij tot zijn overlijden met grooten lof bekleedde.

Aan grondige kennis der oude letteren, een helder verstand, zuiveren smaak en gelukkige voordragt parende, wist hij de liefde tot die letteren bij zijne leerlingen op te wekken, en hen den regten weg tot de vruchtbare beoefening er van aan te wijzen. Voor edele en leergierige jongelingen stelde hij zich altijd toegankelijk, en was hun tot eenen raadsman en vaderlijken vriend. Dan niet slechts door zijn voortreffelijk onderwijs, ook door de uitgave van belangrijke schriften handhaafde hij den aloude roem der Nederlanderen in het vak der oude letterkunde. Getuigen zijn de keurige en getrouwe vertalingen van stukken van Sallustius, Cicero, Xenophon, Demosthenes en anderen, met welke de vaderlandsche letterkunde door hem verrijkt en de zucht tot beoefening der oude letteren opgewekt werd.

De dichtkunst, voor welke hij eenen juisten smaak en levendig gevoel bezat, beoefende hij, zijn geheele leven door, met gelukkig gevolg beide in de Latijnsche en moedertaal. Vooral schitterde zijn dichtvuur heerlijk wanneer het door vrijheids- en vaderlandsliefde, of ook door eene edele verontwaardiging ontstoken werd. Hij reciteerde tot op het einde zijns levens, met veel vuur en eene welluidende stem, schoone plaatsen uit onderscheidene treurspelen, welke zijn gelukkig geheugen zich herinnerde. Declamatie en gebarenspel waren alsdan zeer verdienstelijk. Als mensch, had het goede, ja voortreffelijke zoo verre in hem de overhand, dat hij met regt tot de edelen van ons geslacht geteld mag worden. Door de natuurlijke driftigheid van een opvliegend gestel, welke hij in zijne jeugd niet genoeg had leeren bedwingen, werd hij, bij hartstogtelijke opwellingen, wel eens buiten de grenzen van bescheidenheid en gematigdheid vervoerd; doch deze vlagen van gemelijkheid en drift, welke gewoonlijk slechts voorbijgaande waren, werden in het oog van allen, die hem van nabij kenden, overschaduwd, ja geheel verdonkerd door den luister van zijne onkrenkbare regtschapenheid, zijne vurige waarheidsliefde, zijn diepen afkeer van alle snoodheid en huichelarij, zijne goedhartigheid, menschenliefde en onwankelbare vriendschapstrouw.

Geen wonder dat een man van zoo veelzijdige kunde en geleerdheid, zich met het lidmaatschap van de voornaamste geleerde Maatschappijen en genootschappen van ons vaderland vereerd zag; zoo was hij sedert 1801 Lid van het Zeeuwsche genootschap der Wetenschappen; sedert 1804 van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden; sedert 1809 van de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem; sedert gemelde jaar was hij ook corresponderend lid der Tweede en Derde Klasse van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, en sedert 1820 Lid van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Ook viel hem van wege den Senatus Academicus te Harderwijk de onderscheiding ten deel van den 18den Maart 1805 *honoris causa* tot Doctor in de beide Regten, bij gebreke van een doctoraat in de Letteren, verklaard te worden. Tweemalen was hij gehuwd, eerst, den 14den Augustus 1797, met Helena Wijva Glasius, uit welke echtverbindtenis hij negen kinderen geboren zag, van welke vijf hem hebben overleefd, vier dochters namelijk en eenen zoon, Barend ten Brink, die, door zijnen naarstigheid en ongemeene vorderingen in het vak der oude letterkunde, hem groote vreugde schonk, en dien hij het genoegen had als Rector der Latijnsche scholen te Appingedam geplaatst en aan eene voordochter van zijne tweede echtgenoote gehuwd te zien. Deze laatste echtgenoote Johanna van Staden, weduwe van Albert Jan Glasius, die hij den 12den Augustus 1828 huwde, werkte inzonderheid, door verstandig huisbestuur en liefderijke verzorging, krachtig mede om zijne laatste levensjaren grootelijks te veraangenamen. Met dankbaarheid en geestdrift gedenkt hij zulks in eenen dichterlijken brief getiteld: *de waarde van het tegenwoordige leven*, in 1835 voor vrienden gedrukt.

Ten Brink overleed, ten gevolge van eene pijnlijke kwaal, welke hem een groot jaar, bij wijle hevige smarten deed lijden en zijn anders sterk gestel langzaam ondermijnde en ten laatste geheel sloopte den 2den October 1839.

Zijne beeldtenis treft men aan voor den *Muzen Almanak* voor 1837, gegraveerd door Johannes Philippus Lange in 12°; in den Aardbol D. III. bl. 281 in houtsnede door E. Vermorcken 4°, ook bestaat er nog een portret van hem in schaduwbeeld door Fuchs in 8°.

Van ten Brink's hand zien de volgende werken het licht:

Redevoering gehouden in tegenwoordigheid van de Provisioneelen Raad en de gemeente van Leyden in de St. Pieterskerk aldaar, op den 17den Junij 1795. Leyd. 1795.

Bedenkingen tegen het voorstel van den burger C. L. van Beyma, gedaan in de Nationale Vergadering, op Woensdag den 20sten September 1797; om door ambtenaren af te doen leggen den eed van haat aan het Stadhouderschap, de Aristocratie en de Regeringloosheid. Amst. 1797.

Crispus Sallustius, *over de zamenzwering van L. S. Catilina, benevens vier redevoeringen van Cicero, over hetzelfde onderwerp, uit het Latijn vertaald met aanmerkingen.* Amst. 1798. 8°.

Dupaty, *Brieven over Italië, in het jaar 1788, uit het Fransch vertaald.* Gron. 1799. 12°.

Krijgstogt van Cyrus door Xenophon; *uit het Grieksch vertaald*, met eene kaart en aanteek. Amst. 1809. 8°.

Medea, treurspel van Euripides, *uit het Grieksch vertaald.* Amst. 1813. 8°.

Nieuwe Fransche Tiranny, bijzonder onder de regering van Napoleon, ten gebruike der scholen. Amst. 1814. 8°. met pl.

Cyropedie, of over de opvoeding en het leven van den ouden Cyrus, door Xenophon, uit het Grieksch vertaald, Amst. 1814. 2 deelen 8°.

Kort betoog dat de verbondene mogendheden geregtigd en verpligt zijn om Napoleon Bonaparte van den Franschen troon met geweld van wapenen te verdrijven. Amst. 1815. welk stuk van de vurige vaderlandsliefde des schrijvers getuigde en in eenen zeer schoonen stijl is opgesteld.

Xenophon, *Gedenkwaardigheden van Socrates, uit het Grieksch vertaald.* Gron. 1819. 8°.

E. Jouy, *de Zedekunde op de Staatkunde toegepast, uit het Fransch vertaald en met aanmerkingen opgehelderd.* Gron. 1823 en 1824. 2 deelen 8°.

Gedichten. Amst. 1824. 8°.

Met zijne vrienden Herman Bosscha en Johan Melchior Kemper ondernam ten Brink, in 1802, de uitgave der

(1) *Oratio de Graecorum Romanorumque scriptorum studio hac etiam philosophiae luce praestantissimo.* Harder. 1799. 4°.

(2) *Oratio pro Graecae linguae studio.* Harder. 1801. 4°.

(3) *De Tragoedia Graeca.*

Bibliotheek van oude letterkunde, van welke echter destijds door de tijdsomstandigheden slechts een deel het licht zag, doch later mogt hij, bij gunstiger omstandigheden, daar nog één deel bijvoegen.

Voorts leverde hij onderscheidene bijdragen aan het *Vaderlandsche Magazijn van wetenschap, kunst en smaak*, waarvan hij eene geruime tijd Redacteur was; in het *Tijdschrift van kunsten en wetenschappen* en in *de Recensent ook der Recensenten.*

Nog bezorgde hij de uitgave van de

Nagelaten Gedichten van J. F. Helmers. Haarl. 1814 en 1815, 2 deelen met portr. 8°.

Nagelaten Gedichten van M. van Heyningen Bosch. Gron. 1824 met portr. 8°.

Zie Saxe, *Onom. Liter.* Pars VIII. pag. 452; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1805. D. I. bl. 387, 1806. D. I. bl. 385, 1809. D. I. bl. 410, 1815. D. II. bl. 290, 1820. D. II. bl. 120, 1828. D. II. bl. 242, 1832. D. II. bl. 34, 1833. D. II. bl. 274, 1839. D. II. bl. 258, 274, 322, 1840, D. II. bl. 293; *Galerie Histor. des Contemp.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. II. bl. 555, 561; *Biogr. Nation.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 87, 159, 527, 747; *Supplem. op dat werk*, bl. 13, 22; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht.*, *ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Catalogus van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letteren te Leiden*, bl. 191, 192, 200; en vooral B. H. Lulofs, *Ann. Acad. Gron.* 1838—1839, pag. 215, 225, seq.; *de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 18den van Zomermaand* 1840. bl. 18—25; *Levensschets van Mr. Jan ten Brink*, (door zijnen zoon), *in de Algem. Konst- en Letterbode*, 1841. D. I. bl. 87—92, 98—102, 118—122, 132—138, 150—152; H. Bouman, *Geschied. van de Gelders. Hooges.* D. II. bl. 543—546, welke drie laatstgenoemden wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BRINKMAN (Cornelius), geboren te Meppel, werd na volbragte studiën in 1753 Predikant te Ingen, vertrok in het volgende jaar naar Alblasserdam, in 1772 naar Oude Tonge, in 1774 naar Dirksland, werd emeritus in 1790 en overleed te Leiden den 8sten Junij 1799.

Hij heeft in het licht gezonden:

Ophelderingen over het Nieuwe Testament. Utr. 1776. 4 deelen 8°.

Twaalftal van Leerredenen, Zwolle 8°.

Biddagswekker, Utr. 1784. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRINKMAN was, in de laatste helft der achttiende eeuw, tooneelspeler aan den Amsterdamschen schouwburg en had vele hoedanigheden, waarmede men, zoo hij zich in eenen reizenden troep bevonden had, hoog zou geloopen hebben; maar hem ontbrak die beschaafdheid en die bevallige zwier, welke men op het Amsterdamsche tooneel gewoon was te zien, des niettegenstaande stelde hij onderscheidene personaadje, in treur- en blijspelen uitmuntend voor. Zoo als den *Pharnaces*, in *Mithridates;* den *Ulisses*, in *Achilles*, en naar veler oordeel beter dan Punt; den *Herodes*, in het treurspel *Herodes en Mariamme* door Katharina Lescailje uit het Fransch van Tristan l'Hermite vertaald; den *Vetlasoepe*, in Langendijks blijsp. *Don Quichot op den bruiloft van Kamacho;* den *Karel*, in het blijsp. *Beslikte Zwaantje;* de *Eenzinnigheid*, in het aardige zinnespel *de Mode* van Bernagie; *den Dobbelaar en den Glorieus* in de blijspelen van die namen. Brinkman was ook Tooneelmeester; hij werd als zoodanig het slagtoffer van zijnen ijver en kwam jammerlijk om in den brand waardoor de Amsterdamsche Schouwburg den 11den Mei 1772 werd in de asch gelegd. Zijne huisvrouw, Katharina ......, was eene niet onverdienstelijke Tooneelspeelster.

Zie *Levensbeschr. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 32; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* St. IV. bl. 491; van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 35—37.

BRINKMAN (N. C.) huwde met C. van Streek, die haar, als weduwe achterliet. Zij zelve overleed bij 's Gravenhage den 4den Julij 1828 en was eene zeer verdienstelijke vrouw, die zich door onderscheidene schriften, zoo vertaalde als oorspronkelijke in proza en poëzij, bij het Nederlandsche publiek gunstig bekend maakte zoo als blijkt uit de volgende lijst haren werken:

Lijkzang op den Acteur Roos.

Lijkzang op den Dichter Fokke.

Dichtregelen aan den Raadpensionaris.

Dichtregelen op den ramp te Leyden.

Brieven tusschen Eduard en Charles, Amst. 1791. 8°.

Liefde en gevoel, eene verzameling van karakteristieke stukjes. Amst. 1793. 8°.

Zedelijke verhalen, fabelen en vertellingen voor de jeugd, Zalt-Bommel 1794. 8°. met pl.

De Triumph der vryheid, tooneelspel. Amst. 1795. 8°.

Grootheid en zwakheid van den mensch. Gron. 1795. 8°. met pl.

Philippine en Georgette, zangsp. naar het Fransch. Amst. 1796. 8°.

De Echtscheiding, tooneelsp. naar het Fransch van Dumoustier. Amst. 1798. 8°.

Uitstapje naar Brussel bij Bonapartes komst en verblijf aldaar en hulde aan hem. 1803. 8°.

De Veldeling of de Fransche landgedichten van J. Delille *in Nederduitsche verzen gevolgd.* Gron. 1803. 8°.

Karakters en Lotgevallen van Adelson, Heloïse en Elius in brieven. Amst. 1805. 2 deelen 8°. met pl.

Julius en Amalia, of de gevaren van een al te gevoelig hart. 's Hage 1806. 8°.

Bibliotheek voor de schoone sekse, 's Hage 1807. 8°. met eene pl.

Raoul Blaauwbaard, zangspel naar het Fransch. Amst. 1807. 8°.

De Aeneas van Virgilius *in Nederduitsche verzen gevolgd*, 12 zangen Amst. 1809, 6 stukk. 8°. uit welke vertolking ten duidelijkste blijkt, dat de dichteres Virgilius niet begrepen heeft, met wiens meesterstuk hare kunstvrienden, zoowel als Delille's vertaling, haar hadden bekend gemaakt.

Het juichend Nederland, dichtstukje Amst. Amst. 1814. 8°.

Het geluk in 3 zangen. 's Hage 1820. 8°, welk dichtstuk met zorg bewerkt en goede trekken heeft. Zelfs heeft zij hare krachten beproefd tot het vervaardigen van dichtregelen in de Fransche taal, met een opdragtvers van hare *Veldeling* aan Delille.

Zie *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1828. D. II. bl. 19 en 20; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens.* van G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BRINXMA (Hendrik), was Hervormd Koster en Schoolleeraar te Hoogebeintum in Friesland en deed zich kennen door eenen scherp geschreven en ten jare 1786 door den druk gemeen gemaakten

Eerste Brief aan Petrus Hofstede, Hoogleeraar en Predikant te Rotterdam, waarin Brinxma dien Hoogleeraar zeer onzacht aanklampte over zijne verregaande onverdraagzaamheid en buitensporige liefde voor het Huis van Oranje. Hofstede hield zich wel, als of hem die aanval geen smart verwekte, al het hem aangedane verklarende voor spotternij, sophisterij, woordverdraaijing, liegen, lasteren, vloeken. Maar Brinxma gaf hem straks een meesterlijk antwoord in zijnen

Tweede brief, op welks titel hij zich ook nu weder, even als op dien van den *Eerste brief*, Schoolmeester en Dorpregter te Hoobeintum in Vriesland noemde, en waarin hij het in zijn oog buitensporige van Hofstede's liefde voor het Huis van Oranje met nog sterker verwen zocht te kleuren. Te zelfder tijd kwamen mede in het licht: *Onpartijdige aanmerkingen over den Eersten Brief van H. Brinxma*, door eenen ongenoemden, doch kennelijk een vriend van Hofstede. Ook werd te dier tijde een klein geschrift, ter verdediging van Brinxma, gemeen gemaakt, hetwelk ten titel had: *Dionysius Comma, Schooldienaar te sint Nikolaasga, aan zijnen ouden goeden vriend H. Brinxma over de uitgave van deszelfs Eersten brief aan P. Hofstede. enz.*

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 661.

BRION (Louis), geboren den 6den Julij 1782, op Curaçao van Amsterdamsche ouders, werd als aankomend jongeling ter opvoeding naar Amsterdam gezonden en aldaar op een Koopmanskantoor geplaatst. Toen de Engelschen, in het jaar 1799, in Noord-Holland geland waren, nam hij dienst als vrijwilliger bij het 2e Bataillon Bataafsche Jagers, onder het bevel van den Luitenant-Kolonel David Hendrik Chassé, en onderscheidde zich luisterrijk gedurende den veldtogt in Noord-Holland. Men wilde hem tot Officier bevorderen, maar zijne ouders riepen hem naar Curaçao terug, vermoedelijk vreesden zij, dat hij smaak voor de krijgsdienst mogt opvatten. Doch het levendige karakter van Brion kon zich niet met het stille koopmansleven vereenigen; hij verzocht dus zijnen vader verlof om te mogen reizen, dit werd hem onder zekere

voorwaarden toegestaan. Eerst begaf hij zich naar de Vereenigde Staten van Amerika, waar hij zich op de zeevaart toelegde, doch weldra ontving hij aldaar het berigt dat zijn vader overleden was, die hem een aanzienlijk vermogen naliet. Nu vierde hij zijnen lust tot reizen bot, kocht een schip en bezocht onderscheidene landen. Zijne eerste ondernemingen slaagden naar wensch; in 1804 vestigde hij zich als Koopman op Curaçao, waar hij tot Kommandant der schutterij werd aangesteld.

Toen in 1805 de op dat eiland geland de Engelschen den Kabritenberg, die het fort Beekenburg beheerscht, bezet hadden, en op het punt stonden om zich van die sterkte meester te maken, nam Brion het stoute besluit, om, aan het hoofd der schutterij, den berg om te trekken en den vijand de gemeenschap met de zee af te snijden, ofschoon het getal troepen, waarover hij te beschikken had niet sterker was, dan dat der gelande Engelschen, bedragende ongeveer 760 man van wederzijden. De Engelschen de schutterij ziende aanrukken, begonnen geweldig te vuren, hetgeen echter, doordien het geschut te hoog stond geen schade deed, daar de kogels hun over het hoofd vlogen. Brion nu den voet van den Kabritenberg genaderd zijnde, was geheel buiten het bereik van het hooger geplaatste geschut, en trok den westkant van dien berg langs. Verbaasd over deze moedige en krijgskundige onderneming, en vreezende van hunne vaartuigen te zullen worden afgesneden, verlieten de Britten in allerijl den berg, met achterlating van hun geschut, benevens vele andere krijgsbehoeften, en vlugtten, door de schutterij gevolgd, naar het strand, waar zij hals over kop in de sloepen tuimelden, of in zee sprongen, terwijl velen hunner door het vuur der schutterij gedood of zwaar gekwetst werden. Zoodat men destijds aan het beleid en den moed van Brion het behoud van het eiland Curaçao te danken had.

De handelsbelangen van Brion stemden bijzonder goed overeen met zijne zucht tot reizen. In de volgende jaren bezocht hij de Kusten van Venézuéla en Guaira; hij begaf zich naar Caracas, waar hij vrij lang verbleef, en betrekkingen aanknoopten met aanzienlijke familiën, onder anderen met de familie Montilla, van welke de oudste zoon Mariano zijnen bijzonderen vriend werd. Het was juist in die tijd dat Venézuéla zich van het Spaansche juk zocht te ontslaan. De gebeurtenissen van 1808, 1809 en 1810 wekte in de hoogste mate Brions belangstelling op. Hij was de zaak der onafhankelijkheid met geestdrift toegedaan; ondersteunde de Independenten; rustte op eigen kosten een oorlogsvaartuig voor hen uit; vocht in de jaren 1813, 1814 en 1815, waarin de onafhankelijkheid van Venézuéla weder verloren ging, met waren leeuwenmoed en maakte zich ten schrik van de Spaansche kruisers.

Vervolgens Opperbevelhebber der Columbiaansche zeemagt en Kapitein-Generaal des legers geworden zijnde, bragt hij tot de onafhankelijk dier Republiek veel toe. Hij ondersteunde Bolivar met 250,000 daalders, welke hij uit zijn eigen vermogen overgehouden had, hielp te Aux Cayes op Haïti eene nieuwe uitrusting gereed maken; wist te bewerken dat Bolivar tot Kapitein-Generaal van Venézuéla en Nieuw Grenada erkend werd; stevende in Maart 1816 naar Margarita, en hielp het eiland, door de ingezetenen ondersteund, veroveren, waardoor de Independenten nu weder een vast punt hadden en hun moed begon te herleven. Het zeegevecht van den 2den Mei 1816 bekroonde de wenschen der Indepenten en bewees dat Brion een even bekwaam Bevelhebber als dapper soldaat was: het Spaansche eskader werd geheel geslagen. Het gevolg daarvan was, dat het beleg van het fort Pampatar, hetwelk sedert een jaar belegerd was, werd opgebroken. De togt ging vervolgens op Carupano: Brion stevende naar de Eilanden Onder den Wind, om de gemeenschap tusschen de Koningsgezinden in de Kolonie en van het moederland af te snijden. Gedurende al de tijd dat de oorlog tegen de Spanjaarden gevoerd werd, was hij allernuttigst voor de zaak der vrijheid, en maakte het eiland Margarita tot entrepot en wapenplaats der Independenten. Door Brion geleid, was het Amerikaansche vlootje de schrik der Spanjaarden. Brion nam in 1817 deel aan de vermeestering van Guayana door Piar, welke de onderneming tegen Venézuéla ten gevolge hadden. Bijgestaan door den Franschen Kapitein Debouille, kwam hij in den mond van de Orenoco ten anker, stevende, niettegenstaande het verschrikkelijk vuur van het Spaansche eskader, de rivier op, vernielde 30 schepen, nam er 8 weg en veegde alzoo de rivier schoon. Na in 1819 eene verzoening tusschen Bolivar en Marino Montilla bewerkt te hebben, vormde hij in het volgende jaar met dezen laatsten het ontwerp om St. Martha en Carthagena te bemagtigen. St. Martha viel hem den 11den November in handen en Carthagena zou spoedig gevolgd zijn, indien niet een wapenstilstand de vijandelijkheden gestuit had. Brion mogt echter de geheele bevrijding van Zuid-Amerika niet beleven. Tijdens zijn verblijf te Savanilla had hij de tolregten van 33 op 25 percent verminderd; toen Bolivar dit vernam, werd hij woedend en deed bij trommelslag bekend maken, dat van dien dag af de tolregten op den ouden voet moesten geheven worden. Brion, hooghartig van aard, kon eene dergelijke handelwijze niet geduldig verdragen. Hij werd ziek, zoodat hij zich genoodzaakt zag zijn eskader te verlaten en keerde in het begin van 1821 naar Curaçao terug; overstelpt van ligchaamssmarten, afgemat door zielelijden, een tegenzin hebbende in het leven en zoo arm dat hij 16 dubloenen moest leenen van den Kaper Kapitein, die hem naar de plaats zijner bestemming overbragt, waar hij den 20sten September 1821 overleed. Met zijne gezondheid had hij ook zijn vermogen bij den bevrijdingsoorlog opgeofferd, en na zijn overlijden, vond men niets bij hem, dan eene slecht voorziene klederkas, ofschoon hij een groot vermogen had bezeten en evenzeer in de gelegenheid was geweest om zich een gedeelte van den buit toe te eigenen, als Paez, Marino en andere hoofden der Independenten. De schuldvordering, welke zijne erven op de Republiek Columbia hadden, beliep een half millioen Spaansche daalders, waarvan die Staat echter niet meer dan 400,000 daalders erkende. Op eenen kleinen heuvel, in den tuin, van het buitentje Rozentak, ten Noordwesten van het Schottegat, op Curaçao, treft men het eenvoudige graf van Brion aan. Het is met geele tigchelsteenen bevloerd, zonder eenig opschrift.

Zie Teenstra, *de Nederl. West-Ind. Eiland.*, D. II. bl. 126—128; de zelfde, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 701, 902—905.; *Biogr. Univers.*

BRIT (Geziene), geboren te Blokzijl in Overijssel, was eene niet onverdienstelijke Dichteres uit het laatst der zeventiende eeuw, wier gedichten in onderscheidene werken verspreid zijn, onder anderen in Arnold Houbraken, *Zinnebeelden*, ook komt in Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.* een vrij lang dichtstuk van haar voor getiteld,

Koridon, Harderszang op de Papiere Snijkonst van Juffrouw Joanna Koerten huisvrouw van den Heer Adriaan Blok.

Het eenige dat zij, zooveel wij weten, afzonderlijk heeft uitgegeven is:

Uiterste wil van een moeder aan haar kind. 1698. met pl.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. III. bl. 296—305; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 254; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters.*

BRIXIUS GERRITS, een beroemd Oudste bij de Vlaamsche Doopsgezinden, nadat in het jaar 1569 de scheuring tusschen deze en de Friesche Doopsgezinden had plaats gehad. Hij was woonachtig in de provincie Groningen, en hoogst waarschijnlijk in de stad van dien naam zelve. Althans hij bezat aldaar bij de gemeente grooten invloed.

Ook werd hij in 1583 op bevel der Roomsch Katholijke Overheid met de Stadsdienaren uit Groningen geleid en gebannen. Overigens was hij in West- en Oost-Friesland, maar vooral in Groningen zeer ijverig werkzaam ter verspreiding en verdediging van het Doopsgezind geloof. Op het vermaarde dispuut te Emden, in 1578, tegen Hervormde Leeraars gehouden, was Brixius na van Ceulen de beste spreker van de Doopsgezinde zijde. Hij verstond niet alleen Latijn, Grieksch en Hebreeuwsch, een zeer ongewoon verschijnsel in die dagen, bij de Doopsgezinden, maar was ook in andere wetenschappen zeer ervaren. Terwijl het dispuut nog hangende was, schreef hij, gemeenschappelijk met negen andere Vlaamsche Leeraars, eenen brief aan de Friezen, om hen tot eene zamenkomst van deze beide partijen uit te noodigen. In het stuk van den Ban behoorde hij eerst tot de strengere zijde, maar naderhand werd hij veel rekkelijker, zoodat hij zelf, zoowel als van Ceulen, volgens sommigen, door de Vlamingen zou gebannen zijn en tot de zijde van Lubbert Gerritz., de zachte of slappe Friezen, zou zijn overgegaan. Bij het Emder dispuut gaf hij als beginsel der Doopsgezinden aan: »wij »staan alleen op het fondament der Apostelen en Profeten, waar»van Christus de hoeksteen is, gelijk Efez. 2e cap. staat." Hij gaf evenmin om het gezag van Belijdenissen en andere menschelijke bepalingen, als om dat van den Paus en versterkte steeds zijne geloofsgenooten in dit gevoelen.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 110; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron. enz*, D. I. bl. 55—57, 81, 275, D. II. bl. 11 noot, 91, 117, 123.

BRIXIUS (Benedictus), in de wandeling Pater Plank genoemd, was een Minderbroeder uit Vlaanderen, die in de zeventiende eeuw eerst door onderkruiping Pastoor te Abkoude werd, daarna wist hij zich, tegen alle regel en regt, in de Pastorie van Amersfoort in te dringen, en deed Jakob Verhaar, Pastoor van Culemborg, die hem de bevelen van Jacobus, Aartsbisschop van Efezen, kwam brengen, in de gevangenis zetten. Door alle welke handelingen hij zich bij zijne geloofsgenooten gehaat maakte.

Zie v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 197; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BRIZÉ (Cornelis), een Kunstschilder, die omstreeks 1635 geboren was, slaagde bijzonder gelukkig in zoogenaamde stillevens, inzonderheid helmen, harnassen, muziekinstrumenten, brieven, papieren enz. Zoo vervaardigde hij voor de voormalige Thesaurie op het stadhuis te Amsterdam eene schilderij, waarin papieren, rekeningen, perkamenten en andere brieven, schetsen enz., als aan een notenboomenschot ophangende, voorgesteld zijn, waarop de groote Vondel dit volgende bijschrift gemaakt heeft:

Men riep, de Drukkonst en de Schrijfkonst zal verwildren
Nu Holland ons verbied 't gebruik van Fransch papier.
Ontsla u van dees zorg, sprak Amstels Trezorier
Brizé bestelt papier, als hij zich zet tot schild'ren.
Bezie dat Tafereel; wat ziet gij daar omhoog?
Papieren, bul en brief: of schijn bedriegt ons oog.

Niet minder kunstig en natuurlijk, zijn de door elkander gevlogten speeltuigen geschilderd, waarmede het kleine orgel in de Oude kerk te Amsterdam prijkt; alsmede het stilleven in twee groote stukken in het Oudemannenhuis te dier stede, waar het eene voorstelt *de verarmde Ouderdom, die van de Nijd voortgetrokken wordt, en door het Geluk verlaten schijnt*, van welk stuk de beelden door A. de Grebber doch de harnassen en het overige door Brizé geschilderd zijn;

In het andere komt *de Ouderdom bij Amsteldam door eene Maagd verbeeld, die den overvloed bij zich heeft enz.*

Het tijdstip van zijn overlijden vinden wij niet opgeteekend, doch in 1670 was hij nog in leven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 341 en 342; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. II. bl. 19, 100; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation; Algem. Woordenb. der Zamenlev.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*; Meijer, *Convers. Lexicon.*

BROCARDO (Jakob), een Venetiaan van geboorte, die in de zestiende eeuw leefde, verliet zijn Vaderland, kwam in Holland, omhelsde het Protestantsche geloof, werd een ijverig tegenstrever van het Pausdom, en gaf onderscheidene boeken in het licht, waarin hij beweerde, dat de bijzondere gebeurtenissen, in de zestiende eeuw, voorgevallen door de Propheten voorspeld waren. Na de Godspraken der Schriftuur, ingevolge zijne hersenschimmige denkbeelden, op reeds gebeurde zaken toegepast te hebben, ging hij eenen grooten stap verder, en nam de vrijheid, om die op toekomende gebeurtenissen toe te passen en voorzeide, uit kracht van deze of gene schriftuurteksten, dat dit of dat den Prins van Oranje, den Koning van Spanje, de Koningin van Engeland, den Keizer enz. zou overkomen. De kerken der Vereenigde Nederlanden vreesden, niet zonder rede, dat zij zouden beschuldigd worden van die droomerijen goed te keuren, indien zij hieromtrent een diep stilzwijgen bewaarde; om dit nu voor te komen veroordeelde de Synode Nationaal van Middelburg, in 1581, deze wijze van de H. Schrift te verklaren en gaf last aan Lambert Daneau, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leiden, en aan Martinus Lydius, Predikant te Amsterdam, om Brocardo op het ernstigste over zijne droomerijen te onderhouden en het ongerijmde daarvan voor te stellen; men verzekert, dat deze laatste, onbekwaam, om de zwarigheden op te lossen, welke men tegen zijne leerstelsel aanvoerde, de belofte deed, om voortaan van die zoogenaamde prophetiën af te zien.

Intusschen had deze Dweeper, zekeren Franschen Edelman, die ijverig Protestantsch was, Jacob Segur-Pardaillan, genaamd, zoodanig weten in te nemen en te beguichelen, dat hij hem deed gelooven, men welhaast een Vorst van hunne belijdenis zou zien opdagen, die de Pausselijken zetel omverwerpen en het hoofd der Christelijke vereening zijn zou. Pardaillan was een ijverig dienaar van Hendrik IV, Koning van Navarre; hij dacht dat die Koning door den Hemel voorbeschikt was tot zulk een roemwaardig doel, en geheel vervuld met die hoop, stelde hij hem voor, om een gezantschap aan de Protestantsche Vorsten te zenden, en bood zich zelven aan, om dat gezantschap te bekleeden. Doordien zijn voorstel niets behelsde dat tegen de middelen streed, welke men te dier tijde, tot begunstiging van zijne partij dacht te moeten aanwenden, werd dat voorstel aanvaard, en hij in 1583 als Gezant aan die Vorsten gezonden. Men spotte niet weinig met hem, toen men de ware drijfveer ontdekte, die hem in beweging had gebragt en aangespoord, om de onkosten te dragen van het drukken der werken van zijnen Propheet.

Verder weet men weinig meer nopens Brocardo, dan dat hij zich in 1589 of 1590 naar Neurenberg begaf, alwaar hij voorstanders vond, die hem zeer liefderijk goede diensten bewezen. Het blijkt niet wanneer hij gestorven is, doch den 23sten November 1594 was hij nog in leven.

De schriften, van hem door den druk gemeen gemaakt, zijn:

Interpretatio et Paraphrasis libri Apocalypseos. L. B. 1580. 8°, editio secunda. L. B. 1610. 8°.

Interpretatio mystica et profetica in Genesin et Leviticum; libri duo, quorum alter ad Christianos de Phrophetia, alter ad Hebraeos de primo et secundo adventu Messiae. L. B. 1580 et 1584 4° editio auctior et emendatior Bremae. 1585. 4°, It. 1593. 4°.

De Anti-Baptismo jurantium in Papam, et Ecclesiam Romanam, deque eorum Idolozeli. L. B. 1580. 8°.

Interpretatio mystica en profetica Cantici-Canticorum, Haggaei, Zachariae et Maleachi. L. B. 1583. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRODATT (Michiel de) was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, van wien men echter niets verder weet.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300.

BROECK (Pieter van den) heeft in het licht gezonden eene berijmde genealogie, getiteld:

De Doorluchtigheit van Brederode, uyt den Graeflycke Huyse van Hollandt. Amst. 1657 4°, welke als dichtstuk geen, doch ter opheldering van de vaderlijke geschiedenis misschien eenige, waarde heeft.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters.*

BROECK (Jan). Zie Broek (Jan).

BROECK (Johan van den), zoon van Nikolaas van den Broeck en van Maria Volkward, geboren den 18den October 1648 te Amsterdam, waar zijn vader Koopman was, verloor dezen toen hij nog een kind was, en bezocht de Latijnsche school zijner geboorteplaats, waar toen de beroemde Adrianus Junius Rector was. Hij verliet die school, tegelijk met Petrus Francius en Jan van Broekhuizen, met het houden eener Redevoering. Daar zijn moeder later, in 1661, hertrouwde met Johannes Christenius, Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid aan de Doorluchtige school te Amsterdam, werd hij door dien stiefvader en door de Leidsche Hoogleeraren Albertus Rusius en Adriaan Beeckerts van Thienen onderwezen. Na volbragte studie, den 15den Maart 1669, op het verdedigen eener Verhandeling *Over de verpligtingen welke als uit eene overeenkomst voortvloeijen* (1), tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, vestigde hij zich als Advokaat te 's Gravenhage. Na hier twee jaren verbleven te zijn vertrok hij naar Amsterdam, waar hij in 1684 Lector der Regtsgeleerdheid werd, twee jaren daarna Buitengewoon Hoogleeraar en in 1690 Gewoon Hoogleeraar, na inmiddels voor een beroep naar de Hoogeschool te Harderwijk bedankt te hebben. Hij aanvaardde het Hoogleeraarsambt te Amsterdam den 7den Junij 1690 met eene Verhandeling *over de bekwame en ware beoefenaar van het regt* (2), welk ambt hij naarstig en getrouw heeft waargenomen tot in 1729 toen hij, behoudens eer en inkomen, zijn ontslag bekwam. Zijn Lofredenaar de Hoogleeraar in de Oostersche talen Cornelis Hugo Vonck geeft hem den roem na, dat hij zich, door het gestadig lezen van Cicero's schriften, eenen sierlijken Latijnschen stijl had eigen gemaakt, welke hem tot in gevorderden ouderdom bijbleef, doch Petrus Burmannus Secundus noemt hem, in een in handschrift nagelaten *Historia*

(1) *Dissertatio inauguralis de Obligationibus, quae quasi ex contractu nascuntur.*

(2) *Oratio Inauguralis de idoneo et vero juris studioso.*

Literaria: een droogen en in geenendeele door de studie der fraaije letteren beschaafden Hoogleeraar van het Regt. Nog omtrent 10 jaren mogt hij in rust leven, waarna hij den 1sten Maart 1739, overleed. Hij was gehuwd met zijne volle nicht Catharina van Tol, die hem negen kinderen schonk, van welke slechts één zoon en twee dochters den vader overleefd hebben. Hoewel hij geenen schriften in druk heeft uitgegeven, heeft hij zich toch bijzonder verdienstelijk gemaakt door het vormen van voortreffelijke kweekelingen. Ook was hij bijzonder vlijtig in het lezen van den Bijbel.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; D. J. van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 44, 135; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 162, 234.

BROECKE (Willem), een Zeeuw, was de derde Prior van het Roodeklooster bij het Soniënbosch, ten Zuiden van Brussel, het welk hij van 1396—1405 met lof bestuurd heeft. Deze Kloostervoogd, bij die van zijne gezindheid in eene reuk van heiligheid overleden, was in zijn leven, wegens zijne voorbeeldige godsvrucht, zoozeer bij den Bisschop van Kamerijk geacht, dat die, uitgelokt door het gerucht van zijne uitmuntende hoedanigheden, Brussel dikwijls verliet, om hem de kerkdienst te zien verrigten, hem achtende voor den geheiligsten Priester van geheel Braband.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 537.

BROECKE (Pieter van den), geboren te Antwerpen in 1575, deed, na behoorlijk zijne dienst voleindigd te hebben, bij den Amsterdamschen koopman Bartholomeus Moor, als Onder-Commies zijne eerste reis naar Cabo Verde, met een schip van Dordrecht, dat den 10den November 1605 uitzeilde, en kwam den 3den October 1606, in het Vaderland terug. Sedert deed hij nog in de zelfde hoedanigheid eene reis naar Angola en later nog twee naar de zelfde Kust, als Oppercommies, een in 1609 en de tweede in 1611. Hij was in den koophandel met de Afrikaansche volken zoo gelukkig geslaagd en had zoo veel beleid en ijver betoond, dat de Gouverneur-Generaal Gerard Reynst dringend verzocht, hem als Opperkoopman naar Oost-Indië mede te nemen. Den 3den Mei 1613 stak hij met het schip *Nassau* in zee, als Raad van den Gouverneur-Generaal, en was de eerste die van wege de Oost-Indische Kompagnie naar de Roode zee werd gezonden, waar hij te Aden den grond legde, tot eenen uitgebreiden handel. Van daar vertrok hij naar Bantam en werd door den President Jan Pietersz. Koen naar de Molukken gezonden; ook was hij een der Bevelhebbers onder Adriaan van der Dussen, die met eene vloot en 900 man op Poeloe Ay een kasteel veroverden, doch, er door de Bandanezen werden uitgedreven, bij welke gelegenheid van den Broecke zich zeer dapper kweet. Na eenige verdere verrigtingen, op de eilanden in de nabijheid van Ternate, werd hij door Koen op nieuw naar de Roode zee gezonden. Op reis daarheen, veroverde hij op de hoogte van Colombo een Portugeesch schip, met kaneel geladen, ankerde den 13den Januarij 1616 voor Mokka, en werd door den Bassa aldaar treffelijk onthaald en met een eerekleed omhangen. Bij het verhaal van dezen togt voegt hij eene vrij uitvoerige beschrijving van de geheele Turksche heerschappij in Europa, Azië en Egypte, die van zijne kennis en wetenschap eene goede getuigenis geeft. Op de terugreis naar Bantam, waar de Gouverneur-Generaal Koen resideerde, deed hij Suratte aan, vestte aldaar den handel en een kantoor, niettegenstaande de Engelschen hem poogden te weeren; veroverde een nieuw Portugeesch fregat, op den togt naar Calcutta en vernieuwde aldaar het handelsverbond, door den Vorst van dat land vroeger met den Admiraal Pieter Willems gesloten. Te Bantam teruggekeerd, ontving hij van Koen commissie om als Commandeur over de schepen *Middelburg* en de *Duif* naar Mauritius, Madagaskar, de Roode zee en Suratte te zeilen, tot bevordering van den handel en om afbreuk te doen aan de Portugezen. Nadat hij, den 8sten Maart 1617 vertrokken, Mauritius had aangedaan en van daar had medegenomen wat er nog uit de vier kostbare schepen van den Admiraal Both, gestrand en gebleven, te redden was, deed hij Madagaskar aan, maar kon, wegens de onstuimigheid van het weder, en de lekheid van zijn schip de Roode zee niet bezeilen, maar stevende naar Suratte. Ook deze stad kon hij echter niet bereiken. Hij verloor in de nabijheid van de Portugesche stad Damman beide zijne schepen, met behoud echter van al het volk en het grootste deel der lading. Daar hij zich in de nabijheid van vijandige volken bevond, rigtte hij een fort op, waartoe hij onder anderen de waterleggers, met nagelen en specerijen gevuld, gebruikte. Hij noemde dit fort de Baricade ten Broecke. De lading zijner schepen en zijn fort aan de Nederlanders verkocht hebbende, wenschte hij zijn volk op eenige Engelsche schepen naar Bantam te vervoeren, doch dit werd hem geweigerd. Ten einde dus der Compagnie geene buitengewone kosten te veroorzaken, neemt van den Broecke het stoute besluit om van Suratte, dwars door Hindostan, naar Masulipatnam te trekken. Hij trok op met 103 Nederlanders en 29 Indianen, allen welgewapend, sloeg onderweg onderscheidene benden voetvolk der Raspaten, en eens eene troep ruiterij van 300 man, met groot verlies op de vlugt, en kwam ofschoon onderweg eenige gekwetsten achtergelaten hebbende, met de meesten der zijnen te Masulipatnam aan. De togt had een maand en 25 dagen geduurd. Van Masulipatnam toog hij naar Paliakatte en voerde aldaar op het kasteel Geldria, eenige tijd het bevel. Naderhand kruiste hij met den Nederlandschen Bevelhebber te Masulipatnam, de Haas, op de Portugezen, doch zonder gunstigen uitslag, en keerde dus naar Masulipatnam terug, ook hier betoonde de Mohhammedaansche Landvoogd zich in den handel ongemeen gunstig voor van den Broecke, die van daar over Atsjin en Djambi op Sumatra, naar Djakatra vertrok en den 7den November 1618 weder bij Koen te Bantam aankwam. Hier vond hij de Compagnie in hevigen oorlog met de Bantammers, door de Engelschen ondersteund, die een Nederlandsch schip, *de Zwarte Leeuw*, met verraad hadden genomen. Dit deed van den Broecke, reeds weder onder zeil naar Suratta, naar Djakatra terugkeeren. Daar werd hem bevel gegeven de Nederlandsche loge tot een fort in te rigten, hetgeen met veel beleid en ijver volvoerd werd. In de Engelsche loge hadden de Javanen eene batterij gemaakt, en de Engelschen konden of wilden dit niet beletten. Zij toonden zich ook bijzonder vijandig tegen de Nederlanders, en kwamen welhaast, met eene vloot van 11 schepen, in de nabijheid der onze voor Bantam.

Van den Broecke, intusschen tot Kapitein-Majoor aangesteld binnen het Nederlandsche fort, deed onderscheidene uitvallen met vrij goed geluk, maar de bezetting was gering en bestond slechts uit 240 man. Koen liep met de Hollandsche vloot uit om de Engelschen te verjagen, doch had geen geluk en was dus genoodzaakt naar Amboina te zeilen om versterking. In dien tusschentijd werd het Nederlandsche fort te lande door de Javanen en ter zee door eene Engelsche vloot van 18 schepen belegerd; van den Broecke was gedwongen, uit gebrek aan ammunitie, met de Javanen te handelen en deed het op redelijke voorwaarden. Doch terwijl hij zich met een geschenk naar het Hof van den Koning begaf, werd hij, met den Geneesheer de Haan, vijf soldaten en een jongen, die hem verzelden, verraderlijk gevangen, en aan handen en voeten in een blok gesloten. Men bood losgeld voor hem aan, doch te vergeefs. Het was den Engelschen en Javanen om het bezit van het kasteel te doen, dat de moedige bezetting dadelijk, bij van den Broeckes gevangen nemen, gesloten en versterkt had. Toen voerden hem de Engelschen met zich, en streng gebonden, met den strop om den hals, werd hij door de Javanen op de wal van de versterkte Engelsche loge gevoerd, met bevel dat hij de Nederlanders tot de overgaaf zou aansporen, onder bedreiging, dat anders het fort bestormd en allen aan de vernieling zouden worden prijs gegeven. De getrouwe held deed niets anders dan tot volharding en moed aan te manen, tot de teleurgestelde Javanen hem achterover ter aarde trokken en weder langs den grond naar het koninklijk Hof heensleepten. Door blijvend gebrek en door de Engelschen hard gedrongen, besloot eindelijk de bezetting liever het kasteel aan hen over te geven, dan aan de bloedgierige Javanen, en kwam men daarover met hen in onderhandeling. Koen had bij zijn vertrek, indien het niet anders kon, daartoe last gegeven, hij had zeker vier maanden noodig, eer hij met den noodigen bijstand van Amboina kon terugkeeren. Het verdrag was reeds gemaakt en gedeeltelijk uitgevoerd, toen eenen opstand onder de Javanen door den Pangeran aangestookt, die den Koning bedreigde en verdreef, de geheele zaak veranderde. Van den Broecke, hoewel nog in de gevangenis, werd echter beter onthaald, het kasteel op nieuw bevestigd, en Batavia genoemd. Koen kwam eindelijk met eene vloot van 17 schepen, verwoestte de stad, eischtte de gevangenen op, die spoedig volgden, doch met van den Broecke kostte het meer moeite. De Pangeran, die anders niet kwaadwillig tegen hem was, zond hem eindelijk, op herhaalden aandrang van den Generaal Koen, naar dezen terug. Den dag nadat hij in vrijheid gesteld was, ging hij met de vloot naar Batavia, en werd er door allen wel onthaald uit blijdschap over zijne verlossing. Slechts korte tijd vertoefde hij aldaar, toen hij op nieuw met eene vloot uitgezonden werd om de Bantammers te beoorlogen en »om te halen wat zij bekomen konden." In December 1619 teruggekomen, werd hij al dadelijk als Commandeur over 6 schepen naar Straat Soenda gezonden, om op de

Engelsche schepen te passen, maar vernam uit een aangehaald Engelsch schip, dat men den vrede gesloten had; den 9den Junij 1620 werd die vrede plegtig afgekondigd en het vredefeest gevierd. Eindelijk vertrok van den Broecke als Commandeur over het schip *het Wapen van Zeeland*, en als Directeur over de Handelkantoren in Arabië, Perzië en Indië te Suratta, den 16den Junij 1640, naar Aden, waar hij den 22sten Augustus, na het uitstaan van vele stormen, aankwam. Van Aden, waar hij de zaken op goeden voet bragt, vertrok hij naar Suratte; hij landde, na Socotara te hebben aangedaan, aldaarden 1sten October 1620 aan; bezocht en ordende voorts de verschillende Nederlandsche kantoren in Hindostan, en vestigde zich te Suratte. Hier had hij al zijn beleid en wijsheid noodig om met de inlanders vrede te houden; vooral toen het Nederlandsche schip *de Samson* uit Maaka aankwam; dat eenige schepen had genomen, toebehoorende aan de verschillende Vorsten van Indië, en toen de Engelschen den Koning, uit deze zeerooverijen, want dat was het waarlijk, krachtig betoogden dat zij de waarheid hadden gezegd als zij zeiden, »dat de Nederlanders »dieven en geene kooplieden waren." Hij wist zich nogtans te redden, en wist de goede verstandhouding met de naijverige Engelschen zoo te bewaren, dat deze soms in de expeditiën der Nederlanders deelden, en de Admiraal Jacob Dedel op de reede van Suratte, met hulp der Engelschen, drie groote Portugeesche kraken vernielde. Hij vertoefde te Suratte tot in 1626, altijd met moedigen en voorzigtigen ijver het belang van den Nederlandschen handel behartigende, geacht en vereerd door de inlanders en hunne Vorsten en in goede verstandhouding met de Engelschen, gelijk hij zich ook van hunne schepen deed vergezellen, toen hij, door een Gezant van den Koning van Perzië uitgenoodigd, zich met eene vloot van 12 schepen naar Gamron en Ormus begaf, ook daar hoog begunstigd en vereerd. Ofschoon zijne dienstlijd in 1626 ten einde was, bleef hij, op dringend verzoek van Gouverneur en Raden van Indië, nog eenige tijd te Suratte. Doch na zijne terugkomst met eene rijkgeladene vloot van Ormus en Gamron in 1628, werd hij eindelijk van zijne getrouwe dienst, van 9 jaren en 7 maanden, in April 1629 ontslagen; zeilde met een cargazoen van 12 tonnen gouds naar Batavia, gevolgd door de achting en droefheid over zijn vertrek van alle de inwoners van Suratte. Hij vond Batavia door 80000 Javanen belegerd, doch had het genoegen te zien hoe dit beleg werd opgebroken; hoe wel hij met geheel de Oost-Indische Kompagnie het verlies van den Gouverneur Koen betreuren moest, die den 20sten September 1629 te Batavia ontsliep. Als Admiraal eener rijke retourvloot, heesch hij zijn vlag op het schip *Utrecht* en ging, den 17den December 1629, met 9 schepen onder zeil naar het Vaderland. Op die reis ging het schip *Dordrecht* door brand verloren, maar de overige 8 kwamen den 6den Julij 1630 behouden binnen. Hij schijnt later weder naar Indië te zijn teruggekeerd, althans wij lezen dat hij in 1640 en 1641 als Kommandeur Malakka hielp belegeren en in het laatstgenoemde jaar in het leger voor die stad, aan eene uitterende ziekte en ten gevolge van het ongemak, het welk hij daar leed, overleden is.

Uit alles blijkt dat van den Broecke een man geweest is van veel beleid, moed en getrouwheid. Zijne daden door hem zelven in alle eenvoudigheid verhaald, zijn een sprekend bewijs dat hij juist geschikt was voor de aanzienlijke, maar altijd moeite- en arbeidvolle posten hem toevertrouwd. In het bijzonder wist hij met de Magtigen en Regenten der volken met welke de Nederlanders handel dreven, zeer beleefd en verstandig om te gaan, en genoot aller achting, gelijk hij daarvan menigvuldige bewijzen ontvangen heeft. Hij was een man die der Oost-Indische Kompagnie groote diensten bewezen heeft, en die meer dan anderen tot haren bloei heeft toegebragt, een wel berekende handelaar, een moedig Commandeur, een stout en dapper Krijgsman.

Zijn portret gaat uit gegraveerd door Adriaan Matham in 4° en door Izaäk Ledeboer in klein folio. Onder het eerste leest men:

Dit is die van den Broeck die Parssen deed verwonderen,
Dien eerst den Batavier op 't Roode Meyr quam donderen,
Die bij den Arabier en Indies vasteland,
Het eerst voor 't Hollandsch volck den handel heeft geplant.

Zijne spreuk was: *Een uer betaelt het al.*

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost Indië*, D. I. b. bl. 247, D. II. b. bl. 38, D. III. b. bl. 80, D. IV. a. bl. 444—491, D. V. a. bl. 134, 232, 233, 341; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 233—259, 368, 370, D. II. bl. 358; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 336; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846, D. I. bl. 6; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 122, 617—620; maar vooral de *Historische en Journaelische aanteyckeningh van 't gene Pieter van den Broecke op syne Reysen, soo van Cabo Verde, Angola, Gunea en Oostindien (aenmerckenswaerdigh) voorghevallen is;* door v. d. Broecke zelven beschreven, hetwelk wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BROECKE (Johan van den), Raad in de Vroedschap der stad Dordrecht, was een geleerd man en Latijnsch Dichter, blijkens zijne dichtstukken in die taal, na zijne dood, uitgegeven door Johannes Jensius te Dordrecht, in 1741. 4°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BROECKE HOEKSTRA (Albert ten). Zie Hoekstra (Albert ten Broecke).

BROECKHOFF (Johan Pieter), geboren te Keken tusschen Zevenaar en Kleef, onthield zich in zijne jeugd te Amsterdam op, om den handel te leeren, waar hij smaak voor de Nederlandsche Dichtkunst opvatte, die hij met ijver bleef beoefenen, sedert hij zich als koopman te Emmerik gevestigd had.

Van hem bestaan:

Dicht- en zedekundige Zinnebeelden en Bespiegelingen. Amst. 1770. 4°, met pl.

Bovendien vindt men in de Nederduitsche uitgave der *Fabelen van* Gellert de vertalingen van eenige fabelen door hem; ook is hier en daar nog wel een afzonderlijk dichtstuk van hem opgenomen. Hij vertaalde mede, uit het Hoogduitsch, onder meer andere verzen: *de zeven woorden van Jezus aan het Kruis* en plaatste die in *de Mensch.* Amst. 10 deelen 8°.

In 1773 behaalde Johannes Le Francq van Berkhey de gouden, en hij de zilveren medaille, met hunne dichtstukken: *de Lof der Dankbaarheid* bij het Kunstgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, en waren dus de eersten, die, voor het beantwoorden van eene prijsvraag, door eenig dichtgenootschap in ons Vaderland met het eeremetaal bekroond werden.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. IV. bl. 104 en 105; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROECKHOVEN (Jacob van). Zie Broekhoven (Jacob van).

BROECKHUYSEN (Adam, Benjamin, Hendrik, Johan, Reyer van). Zie Broekhuizen.

BROEDELET (J.), waarschijnlijk te Utrecht geboren was een Graveur, die onderscheidene zwarte kunstplaten naar de schilderijen van Gerard Hoet, Nicolaas Verkolje en andere meesters in het koper heeft gebragt, ook heeft hij vele boekplaten geëtst en gegraveerd. Hij overleed vermoedelijk in 1722.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 254; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BROEDELET (Cornelia) beoefende de Nederduitsche Dichtkunst. Men vind van haar gedichten in de *Godgeleerde oefeningen* en in de *Boekzaal.* Ook schreef zij:

Vruchten van stille eenzaamheit, in zich behelzende eenige Goddelijke stoffen en aanmerkingen over sommige plaatsen der H. S. Utr. 1777. 8°.

De leer der ellende, verlossing en dankbaarheid ontvouwd. Utr. 1787. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 403.

BROEDELET (Bernard), geboren te Utrecht den 28sten Me 1770, begon op zijn tiende jaar, zonder hulp van anderen de muziek te beoefenen, en ontving op zijn twaalfde jaar slechts een twintigtal lessen op het klavier van zekeren Zorhagen destijds Trompetter. Ook beoefende hij het vioolspel, waardoor hij zich later in staat zag als violist in de concerten op te treden. Zijne muziekale ontwikkeling werd echter, meer volmaakt door zijn verkeer met den toenmaligen Organist der Domkerk F. Nieuwenhuyzen, die hem in theorie en orgelspel onderrigt gaf. Daar Broedelet eigenlijk tot Schoolonderwijzer opgeleid was, bekleedde hij reeds op zijn zeventiende jaar den post van Gouverneur bij de zonen van den Baron van Pallandt van Eerde in Overijssel. In 1795 vestigde hij zich als Schoolonderwijzer in zijne geboortestad, werd Organist der Jacobi-kerk en gaf tevens onderrigt in het Pianospel. Hij nam zijnen Organistpost, gedurende 53 jaren, met veel ijver en bekwaamheid waar, en, als een blijk van tevredenheid over

de getrouwe waarneming van zijnen post, werdhem, op den dag van zijne vijftigjarige dienst aan de zelfde kerk, door Heeren Kerkvoogden een geschenk tot aandenken aangeboden. Hij beminde de toonkunst ongemeen en was mede niet onervaren in de Teeken- en Schilderkunst. Tot in 1839 stond hij aan het hoofd eener leerschool, die hij toen heeft laten varen. Ten gevolge van een verval van krachten overleed hij den 11den Februarij 1849. Hij was den 4den Mei 1800 gehuwd met Arnolda van der Linde, bij wie hij zes zonen verwekte, van welke vier mede de muziek beoefenden; zijnde Hermanus Broedelet, Schoolonderwijzer en Organist te Maarssen; Marinus Broedelet, Piano-fabrikant, daarna Organist der Walekerk en later Muziekonderwijzer en Organist in de Jacobi kerk te Utrecht; Willem Broedelet, die volgt, en Bernard Broedelet, overleden alsStafmuzijkant.

Zie Caecilia, *Muziekaaltijds.* 1849, bl. 83.

BROEDELET (Willem), een zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht den 8sten September 1810, speelde als kind van vijf jaren, op het gehoor af, dikwijls het een en ander op de Piano forte na. Op zijn zevende jaar begon hij eigenlijk zijne muziekale studie, en ontving toen onderwijs op de piano van zijnen vader. Ook leerde hij een weinig viool spelen. Reeds met zijn tiende jaar gaf hij bewijs van eenigen aanleg voor de compositie te bezitten, en gaf toen reeds een muziekstuk in het licht. In de theorie werd hij mede door zijnen vader onderwezen, terwijl hij in het pianospel eene aanzienlijke hoogte bereikte. Zijn spel bezat voortreffelijke hoedanigheden: het was net, gevoelvol en bevallig. Zijn aanslag was uitnemend, en met de grootste gemakkelijkheid en kalmte kon hij de moeijelijkste stukken voordragen. De Muziek beminde hij vurig, en hij was naauwelijks tien jaren oud, of men hoorde hem reeds, met grooten bijval, in het concert te Utrecht, later in Felix Meritis te Amsterdam, ook met zijnen broeder Marinus Broedelet in het stads en andere concerten te Utrecht. Overal vielen hem vele toejuichingen ten deel. Tot zijn zeven en twintigste jaar hield hij zich met lesgeven op de piano bezig. In 1836 werd hij benoemd tot Organist in de Waalsche kerk te Utrecht, zonder vooraf daartoe een examen te hebben moeten afleggen. Dien post heeft hij acht jaren waargenomen en hij kweet zich in die betrekking verdienstelijk. In 1836 rigtte hij eene Pianofabriek op, en twee jaren later ontving hij eene bestelling van een piano voor het Hof, welke zoo volkomen aan de verwachting beantwoordde, dat hem daarvoor door den Koning een brevet werd uitgereikt, om het Koninklijke wapen te mogen voeren. De bewerking zijner piano's geschiedde naar het model van Broadwood en Collart à Collart. In 1837 verkreeg hij den titel van Pianist van Z. K. Hoogheid den Kroonprins, en in 1839 dien van Hoffabriekant. Dikwijls deed hij zijne gaven op het Hof te Soestdijk als ook te 's Gravenhage hooren. Den 6den October 1843 werd hij door eene bloedspuwing overvallen, waarna eene slepende ziekte den 16den Maart 1844 een einde aan zijn leven maakte. Bij Mejufvrouw Eilshemius Schrikker, met wie hij zich in 1836 in de echt had begeven, verwekte hij drie zonen.

De titels der door hem gecomponeerd en in druk gegeven muziekwerken zijn:

Aan eene Roos, gedicht van Feith.

Le Bouquet, Romance.

Afscheidsgroet aan het Vaderland, van J. P. Heye.

Grand Rondo Brillant pour le Piano forte sur la Barcarolle de Fiorella d'Auber, Pauvre Napolitain, la mer est belle, *composé et dedié à son Altesse Imperiale et Royale Madame la Princesse d'Orange.*

Galop Brillant pour le Pianoforte, dedié a Mademoiselle Octavie Volkhemer.

Six Marches célèbres de l'Armée Neérlandaise pour le Pianoforte, dediés à son Altesse Royale le Prince d'Orange.

Marche triomphale d'inauguration de Sa Majesté Guillaume II. Amst. chez Theune et Co.

Zie Caecilia, *Muziekaaltijds.* 1845, bl. 17.

BROEDER (Jacob Willemsz.) streed in de verschillende zeegevechten van den tweeden Engelschen oorlog als Bevelhebber, eerst op het schip *de Dom van Utrecht*, van 46 stukken, bemand met ruim 200 koppen, daarna op *de zeven Provincien*, moedig tegen 's Lands vijanden, en woonde de meeste zeeslagen met eere bij. Even dapper gedroeg hij zich in den derden Engelschen oorlog waarin hij het fregat *Edam*, van 32 stukken, bemand met 100 koppen, aanvoerdde. Na den vierdaagschen zeeslag werd hij echter met drie andere Kapiteinen, in eene boete van *ƒ* 2000 verwezen, schoon zij als helden hadden gestreden. Men beschuldigde hen, dat zij, zonder genoegzamen nood, met hunne schepen uit de vloot naar Texel waren geloopen. Maar Broeders groote steng was afgeschoten, zijn schip was reeds eenmaal genomen geweest, en weer ontzet, doch zeer geteisterd. Hoe het zij, hij bleef in dienst, woonde den togt naar Chattam bij, was onder de Kapiteinen, die de Ruiter op zijnen laatsten togt naar de Middellandsche zee verzelden en had het geluk met zijn schip van daar behouden weder te keeren.

In 1692 geleidde hij, met Frederik Bontemantel, eene talrijke koopvaardijvloot naar Portugal en Spanje, toen beide op de kust van Biscaye door drie Fransche oorlogschepen en twee kapers werden aangegrepen. Beiden verdedigden zich met moed, maar met dat ongelukkig gevolg, dat eerst Bontemantel sneuvelde en zijn schip zonk, en het schip van Broeder weldra volgde. Na twee uren op een stuk van het wrak te hebben rondgedreven, terwijl uit een Fransch voorbij zeilend schip, dat hem en zijne lotgenoten niet wilde redden, zelfs nog op hen geschoten werd, had Broeder het geluk van door een ander Fransch oorlogschip, onder bevel van den Ridder de Sangris, te worden ingenomen, dat hem te St. Jean de Luz opbragt. Hij had het genoegen te zien, dat slechts eene ledige buis van alle de koopvaarders genomen was, terwijl ook het grootste der Fransche oorlogschepen doorrnageld was te gronde gegaan, en de twee anderen zich niet dan met moeite boven water konden houden.

Uit zijne krijgsgevangenschap teruggekeerd, werd hij benoemd tot Bevelhebber van het schip *Grijpskerke*, van 40 stukken, waarmede hij onderscheidene koopvaardijvloten geleidde. Doch op eene reis met 90 koopvaarders uit de Sond vertrokken met Hogenhoeck en du Pon, werd hij op de hoogte van Doggersbank, den 15den November 1692, door vier Fransche Koningsschepen, onder Jéan Bart aangetast. Bart legde Broeder zelf aan boord, doch werd zoo ontvangen dat hij moest afhouden. De beide andere Kapiteinen hielden zich even kloek en de koopvaarders weerden zich, zooveel zij vermogten. Den volgenden dag werd het gevecht hervat, ofschoon het enteren den vijand werd belet, werd het schip van du Pon, door het verlies van zijnen Kapitein, en een hevigen brand tot de overgave gedwongen. Broeder hield zich even dapper tot hij zelf door een kogel getroffen omkwam. Maar zijn Luitenant Willinck wist het schip te behouden en de vijand af te weeren; Kapitein Hoogenhoeck kweet zich getrouw van zijnen pligt en de vijand kon slechts tien of twaalf koopvaarders magtig worden, de overige kwamen veilig binnen.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 435, 469, 509, 565, 593, 686, 714, 911, 933, 974; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVI. bl. 177; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 65 en 66; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Engelberts Gerits, *Neérl. Heldend. ter zee*, bl. 296—288, 300—302.

BROEDER (Nicolaas den), geboren te Brielle den 10 Junij 1781 en van beroep Landbouwer te Oostvoorne, was een dergenen, die in 1813 krachtdadig medewerkten om Brielle van het Fransche juk te ontslaan. Hij bevond zich den 1sten December van dat jaar tot het verkoopen van koorn in die stad, toen de Franschen met twee met schroot geladen veldstukken en klein geweer ieder belette de markt te genaken. Ziende dat dit eene doodelijke schrik door de stad verspreidde, liet Broeder wagen en paard in den loop, spoorde eerst drie of vier burgers aan, om met hem handen aan het werk te slaan, en kreeg weldra een twintigtal aan zijne zijde, en onder dezen ook den Magazijnmeester Lux, op wiens voorstel men zich in allerijl naar de kazernen der Kustkanonniers begaf, die, na gedane belofte, dat men hun den noodigen voorraad van kruid en lood uit het magazijn zou bezorgen, zich weldra bij hen voegden, waarna de Franschen al spoedig door de burgers tot overgave gedwongen werden en deze laatste de stad in hunne magt kregen.

Broeder overleed den 24sten November 1831.

Zie H. Bosscha, *Geschied. der Omwent. in* 1813, St. II. bl. 53 en 54; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 202 en 203; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 744.

BROEDER CORNELIS. Zie Adriaansz. (Cornelis).

BROEDERSE (Nikolaas), in de eerste helft der vorige eeuw Roomsch Katholijk Priester te Delft, maakte zich eenen naam door het ontwikkelen van zijne meening over het nemen van renten, een onderwerp dat destijds een vraagstuk voor de zedeleeraars van zijne kerk uitmaakte. In eene verhandeling, in 1743 door hem geschreven,

De Usuris licitis et illicitis, werd door hem beweerd, dat het den Christen geoorloofd was rente te nemen, maar dat het vorderen

van te hooge rente of van woeker verboden was. Paus Benedictus XIV verzette zich, in 1745, in eene bulle uitdrukkelijk tegen de leer van Broederse en verbood elken woeker.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*

BROEK (Ulrich Graaf van). Zie Valkestein (Ulrich van).

BROEK (Jan) Valentijnsz., een inwoner van Amsterdam, die in de Spaansche tijden blijken gaf, dat hij een warm voorstander van de Hervorming was. Zelfs ging zijnen ijver wel wat te ver, want hij was een dergenen, die in 1566, het gemeene volk, door beloften van geld, overhaalden om het Minderbroeders-klooster te plunderen. Broek, hiermede niet vergenoegd, vertoonde zich in het volgende jaar in het openbaar als een tegenstrever van de Regering, en wel bijzonder in het geval met den Burgemeester Joost Buik, die onder verdenking lag van Krijgsvolk in de stad te willen doen komen, het welk alles in oproer bragt en zulk eene verbolgenheid baarde, dat elk: *wapen! wapen!* riep en zich in allerijl toerustte. Jan Broek deed op de Nieuwe brug met de trom omslaan, »dat elk, »wie lijf, goed, vrouw en kinderen lief had hem nu volgen zou." Op deze wijze een groot aantal menschen bijeen verzameld hebbende, liet hij de brug met 33 man bezetten; trok met de overigen langs den Zeedijk, door de Warmoesstraat en sleepte eene ongeloofelijke menigte volks met zich, ieder met het geweer voorzien dat hij bij de hand had. De uitzigten werden daardoor allerakeligst, want daar ieder zijne partij koos, trok de vader tegen den zoon en de broeder tegen den broeder op. De partij van Broek, als zijnde de wakkerste, bezette alle de uitgangen in de Warmoesstraat en op den Nieuwendijk. Vervolgens trok Jan Broek, met eenen aanzienlijken hoop, den Zeedijk langs, nam drie bussen, welke hij voor de deur van eenen Smid vond, mede, en zakte vervolgens af naar het Bushuis; ten einde voor te komen dat de schans aan de Varkenssluis overweldigd en het Bushuis vervolgens ingenomen mogt worden. Doch aldaar vernemende dat de Roomschen in aantogt waren, om de Regulierspoort, den Stadstuin, het Halfrond en het Bushuis te bemagtigen, rukte hij voort tot op de tegenwoordige Doelenbrug, waar hij met der haast eene schans van balken en ander hout deed opwerpen, die hij met de gemelde bussen voorzag, als waren zij welgeladen, ofschoon hij inderdaad kruid noch lood had. De Schout en Burgemeesters, hierover niet weinig ontzet, verzochten Jan Broek buiten zijne verschansing te mogen spreken; aan welk verzoek hij echter niet voldeed, zonder alvorens om meer onderstand naar de Warmoesstraat te hebben gezonden. Buiten de verschansing getreden, vraagde hij Burgemeesteren: »wat »hen met pijp, trom en vliegend vaandel derwaarts dreef?" waarop Burgemeester Elbert Markus antwoordde: »Het was om zich »met kruid, schut en scherp, uit den Stadstuin en het Halfrond, »tegen hunne vijanden te wapenen." Broek vroeg vervolgens: »wie die vijanden waren?" en toen daarop gezwegen werd, voer hij voort, »dat hij het kruid en lood hun niet wilde laten volgen, »maar het ten dienste van Zijne Majesteit en den welstand der »stad bewaren zou." Ook zeide hij »zoo wel voor de poorten te »zullen zorgen, dat de Graaf van Megen met zijn krijgsvolk daar»voor het hoofd zou stooten." Terwijl zij dus in gesprek waren, kwamen 200 man, onder het vaandel, dat door Jan Kies gedragen werd, hem ter hulp; waarop Schout en Burgemeesteren terugkeerde, en Jan Broek de gemelde posten deed bezetten; tevens den Schutmeester bevelende, noch aan de eene, noch aan de andere partij eenig wapentuig te verschaffen. Gelukkig werd kort daarna, op den Vijgendam, een verdrag getroffen, waarmede de onlust, die eene verschrikkelijke uitkomst spelde, gestild werd, zonder dat er een droppel bloeds gestort was.

Na het vertrek van Brederode zich te Amsterdam niet meer veilig achtende, verliet Broek het Vaderland en behartigde de zaken van Graaf Lodewijk van Nassau in Groningerland en te Emden, werwaarts de Graaf hem zond, om te onderzoeken, hoe veel beter en gemakkelijker hij den voorraad van meel (voor het leger in de Ommelanden) hield dan die van beschuit. Uit welke omstandigheden men bijna zou opmaken, dat hij van beroep een koornkoper of bakker was. Lodewijks leger werd verslagen, zijne volgelingen vloden naar Emden en rustte zich ter zee uit. Onder hen was Jan Broek een ijverig voorvechter. Dit maakte de haat der Regering van Amsterdam nog grooter tegen hem, en deed die zoo hoog klimmen, dat de Vroedschap eene premie van 200 gulden beloofde aan hem, die Jan Broek levende in de stad bragt en 100 guldens aan die hem zou dood slaan; terwijl tevens in beraad werd genomen een ligt scheepje tegen hem uit te rusten; om hem gevangen te nemen, of van voor de zeegaten weg te drijven. Broek ontzag zich inmiddels niet van zijnen lastbrief te buiten te gaan en had de dwaasheid van zelfs schepen der vrienden van Oranje weg te nemen. De schepen der Hamburgers en Bremers werden geplunderd en gerantsoeneerd, terwijl de eigenaars dier bodems openlijk weigerden geld te leenen aan Alva en zijne dienaren, tot vernieling van Oranjes magt. Jan Broek geraakte in handen der Hamburgers, die hem als een zeeroover het hoofd deden afslaan.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 189 (208); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 529 en 530; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 124; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 158, 161; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 217–219, 308, 310; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 287, 298, 318; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 183 en 184; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl.. 32, 143.

BROEK (Pieter Jansz.), een der vier Remonstrantsgezinde matrozen, die den aanslag op het leven van Maurits, Prins van Oranje, in 1623 aan den dag bragten. Zij waren door Hendrik Slatius aangenomen, om hem in eenigen aanslag ten dienste van het land, bij te staan, waarin zij bewilligden, zonder te weten waartoe, doch de geheimhouding, welke men jegens hen in acht nam, deed hen vreezen, dat er onder dien onbekenden aanslag welligt iets kwaads mogt schuilen; terwijl misschien ook het mild geven en rijkelijk beloven hen tot achterdenken bragt. Waarop zij besloten de zaak den Prins bekend te maken; was de aanslag goed, dan, meenden zij, zou de Prins er kennis van hebben en zij mogten het geld behouden en verdienen: was zij echter kwaad, dan hadden zij voor het ontdekken loon te wachten, of die niet ontdekkende straf te vreezen. Hierop begaven twee hunner zich terstond naar het Hof, doch daar vernemende dat de Prins te Rijswijk was, gingen zij derwaarts en maakten hem bekend wat zij wisten. Waardoor dien roekelooze aanslag gelukkig werd verijdeld.

Broek werd, even als zijne drie medemakkers, door de Staten-Generaal, tot loon voor het aanbrengen, met zes honderd gulden beschonken, en een gagie van vijftien gulden ter maand, met verder voorschrijven aan alle Collegiën der Admiraliteit, dat men, uit hoofde van hunne dienst den Lande bewezen, ze voor alle anderen zou voorzien met de eerste scheepsambten, die open kwamen en waartoe zij bekwaam waren. De Prins schonk aan elk daarenboven eene medalje van goud, met zijne beeldtenis en wapen, waardig omtrent 80 gulden, met een verzilverd rapier.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. IV. bl. 911, 930, 942; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 456, 459 en 460.

BROEK (Johan Jakob le Sage ten), geboren te 's Gravenhage in 1742, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, den 5den Junij 1765 Doctor in de Wijsbegeerte en kort daarna Proponent. Nog het zelfde jaar Predikant te Lippenhuizen geworden, bleef hij daar slechts eenige maanden als wanneer hij in 1766 naar Werkendam en de Werken beroepen werd, van waar hij in 1769 als Hoogleeraar in de Wijsbegeerte naar Groningen vertrok, welke bediening hij aanvaardde met het houden eener Latijnsche redevoering *over de menschelijke rede niet genoegzaam om het ware geluk aan te wijzen en te verkrijgen* (1). Van daar werd hij in 1778 beroepen als Predikant naar Rotterdam. Bij de Staatsomwenteling van 1787 werd hij, bij resolutie van 22 October van dat jaar van zijne dienst vervallen verklaard en hem den predikstoel binnen die stad ontzegd, doch deze resolutie werd den 20sten Mei 1795 door de toen veranderde Regering vernietigd en hij in allen deele in zijne betrekkingen hersteld. Hij werd den 26sten Februarij 1822 emeritus, en overleed den 20sten Januarij 1823, bij zijne echtgenoote Mejufvrouw van Houweningen nalatende twee zoons: Joachim George le Sage ten Broek, die volgt, en Hendrik Willem le Sage ten Broek, die eerst Predikant was te Odijk, later te Haamstede en daarna te Noordgouwe, waar hij in 1827, wegens voortdurende ziekte emeritus werd; van toen af woonde hij te Zierikzee, was daar onderscheidene jaren Lid van den Raad en had er vele andere betrekkingen. Hij overleed den 7den Februarij 1845.

Onder de beroemde Godgeleerden van zijnen tijd bekleedde Johan Jakob le Sage ten Broek eene niet onaanzienlijke plaats. Zijn naam is bekend geworden in de Kerkelijke geschiedenis van ons Land, niet alleen door dat hij een der eersten was, die de gebrekkige predikwijze van zijne tijd vaarwel zeiden, en eene geheel nieuwe predikmethode volgden, maar ook door zijn verschil over het borgtogtelijke

(1) *Oratio, de ratione humana ad veram salutem indicandam et impetrandam haud sufficiente.*

lijden des Zaligmakers, hetwelk hij met zijne ambtgenooten Johannes Habbema en Petrus Hofstede, gevoerd heeft en zoo veel onrust in de Vaderlandsche kerk te weeggebragt, maar vooral aan ten Broek zooveel leed veroorzaakt heeft.

Van hem zijn in druk uitgegeven:

Zedige en vrijmoedige verantwoording aan de Hervormde kerk.

Vier Memoriën aan den eerwaarden Kerkenraad van Rotterdam gepresenteerd.

Provisioneel antwoord op het verhaal en opgave van J. Habbema.

Memorie aan de eerwaarde Klassis van Schieland.

Afgeperst antwoord.

D. van de Wijnperse, Onderwijs in de Redekunde met aanmerkingen van J. J. le Sage ten Broek. Rotterd. 1780. 2 deelen, 8°.

Bundel Kerkelijke Redevoeringen. Rotterd. 1783. 3 st. 8°.

Redevoering over de verdraagzaamheid. Rott. 1796. 8°.

Redevoering over de Philosophie. Rott. 8°.

Getuigenis der Waarheid. Rott. 1802. 8°.

Redenen en gronden voor het geven en nemen van Kerkelijke acte van indemniteit bij de Hervormde gemeenten. Rott. 1802. 2 stukjes. 8°.

Zijne afbeelding ziet het licht door Claassens in 4°, en door Waldorp in 8°.

Het laatste met het volgende bijschrift:

Een vriend der Jeugd, wars van verkeerdheid,
Niet slaafs gehecht aan schoolgeleerdheid,
Een man, wiens hart geen valschheid kent,
Vertoont de kunst in deze prent.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, bl. 91, 588; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 567—579; *Supplement op* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, 97—98; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BROEK (Joachim George le Sage ten), een zoon van den voorgaande, geboren te Groningen in 1775, werd Notaris te Naaldwijk. Terwijl hij hier woonde ging hij in het jaar 1806 tot de Roomsch Katholijke kerk over, legde vervolgens in het jaar 1829, uit hoofde hij met volslagen blindheid bezocht was, zijn Notariaat neder, en wijdde zich nu geheel aan de beoefening van en het schrijven over zijne nieuwe geloof. Vestigde zich voorts met der woon te Grave, waar hij in 1847 overleed. Bij zijne huisvrouw Wilhelmina van Lil, die, hoewel Protestant zijnde en volstandig in haar geloof volhardende, echter hem steeds bijbleef, liet hij geene kinderen na. In 1840 vereerde hem Paus Gregoris XIV met de Ridder orde van de gouden spoor.

Hij heeft geschreven:

Dichtproeve. Rott. 1808. 8°.

De voortreffelijkheid van de leer der Roomsch Katholijke kerk geschetst. Amst. 1816. 12°.

Vruchteloosheid der aanvallen op de leer der Roomsch Katholijke kerk aangetoond. Amst. 1816. 12°.

Goede trouw der Protestanten tegen eene verdenking der Roomsch Katholijken verdedigd. Amst. 1819. 8°.

Ware aanbidding in Geest en in Waarheid. Rott. 1823. 12 2e druk.

Verdediging van den staat en de vrijheden der Katholijke kerk enz. 1826. 8°.

Brief aan Mr. I. da Costa. 's Hage 1829. 8°.

Brief aan Mr. W. Bilderdijk. 's Hage 1829. 8°.

Tweede Brief aan Mr. W. Bilderdijk. 's Hage 1830. 8°.

In 1818 nam hij de Redactie van het Tijdschrift *de Godsdienstvriend* en in 1835 die van het Weekblad de *Catholijke stemmen* op zich.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROEK (Ulrich Daun Graaf van den) Zie Daun (Ulrich).

BROEK (Abraham van den), was in 1608 van wege de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij, Koopman op Djohor, en werd in Januarij 1609, toen de vloot onder Pieter Verhoeven aldaar voor anker lag, door dien Zeevoogd op het schip *de Roode Leeuw met de Pijlen* geplaatst, en belast met dat schip en *de Griffioen* aldaar te blijven, tot den 1sten Julij en dan over Patani en Borneo, naar de Molukkos bij de vloot te komen. Hij schijnt echter, volgens een nader bekomen bevel, reeds vroeger van daar te zijn vertrokken, althans hij kwam reeds den 2den Julij te Firato of Firando in Japan aan. Van daar werd hij, met Jakob van Groenewegen en Nikolaas Puyes (bij anderen verkeerdelijk Jacques Puik genoemd), naar den Keizer van Japan gezonden om met hem een verbond en verdrag over den handel aan te gaan. Aan die drie mannen werd het derhalve toevertrouwd eenen handel aan te vangen met een Rijk, waar de Nederlanders, hoezeer door de Portugezen belasterd, niet ongunstig bekend waren. Hun was opgedragen, de vijandige uitstrooisels der Portugezen, als waren de Nederlanders slechts een hoop zeeschuimers, te ontzenuwen en te logenstraffen, door te bewijzen, dat zij eerlijke handelaren en beschaafde menschen waren. Lofwaardig kweten zij zich van hunne taak, en Nederland heeft daarvan de vruchten geplukt. Zij reisden zoo van Firato de geheele lengte van Japan door, naar de nieuwe hoofdstad Jeddo, waar zij door den Keizer ontvangen werden, en bij hunne wederkomst te Firato werd Jacob Specx als Opperkoopman te Nagasaki gelaten.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a. bl. 198, D. III. b. bl. 28, D. V. a. bl. 338. c. bl. 26; van Kampen. *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 180, 182; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 635; Lauts, *Japan*, bl. 168.

BROEK (Jan van den), geboortig uit Westphalen, Klerk ter Finantie van Holland, was in het jaar 1623 de uitvinder van het gezegeld papier, waarvoor hem eene belooning van 3000 gulden werd toegelegd.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BROEK (Johan van den). Zie Broeck (Johan van den).

BROEK (J. van den), een Wiskundige die in het laatst der zeventiende eeuw, naar het schijnt in Friesland, leefde, heeft geschreven:

Mathematische Doolhof. Leeuw. 1694. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*

BROEK (Pieter van den). Zie Broecke (Pieter van den).

BROEK (Elias van den), geboren te Antwerpen, was eerst een leerling van den beroemden bloemschilder Jan David de Heem daarna te Amsterdam van Ernst Stuven. Hij schilderde zeer los en geestig allerhande bloemen, kruiden, slangen, hagedissen enz. waartoe hem de bloemhof, die hij bij zijn huis op het Molenpad, buiten de Utrechtsche poort der stad Amsterdam, had, goede gelegenheid verschafte. Hij overleed in 1711.

Op het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan: *Verschillende bloemen op eene steenen plint.*

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 378 en 379; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Catal. van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterd.*, bl. 10.

BROEK (Lambertus van den), die zich Paludanus noemde, tokkelde in het begin der achttiende eeuw de Nederduitsche lier en zond in het licht:

Mindate, blijeind. treursp. Amst. 1682. kl. 8°.

Beleg en Ontzet van Weenen, blijeind treursp. Amst. 1684. kl. 8°.

Bijbelstoffen en Zangen. Amst. 1709. 8°.

Lombardyn of de bedriegelijke Procureur, blijsp. *uit het Fransch vertaald.* Amst. 1714. kl. 8°.

De verraderse Medeminnaars, of 't gelukte Huwelijk door Bedrog. blijsp. Amst. 1715. kl. 8°.

De Vryer Kamenier en de Knecht Minnemoer of de gelukte Liefdelist. Amst. 1720. kl. 8°.

De Triompherende Liefde, blijsp. *naar het Fransch van* F. A. d(e) V(oltaire). Amst. 1740.

Miltons Paradys verloren, uyt het Engelsch overgebragt. Amst. 1740. 8°.

De dood des Admiraals van Coligni, treursp. *naar het Fransch van* F. A. d(e) V(oltaire) *opgedragen aan Jonkheer W. van Haren.* Amst. en Alkm. 1743. 8°.

Zijne gedichten verheffen zich echter niet boven het middelmatige.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. bl. 35, 141; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 94; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters; Catalog. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 67 en 68.

BROEK (Cornelis van den), zoon van Reinier van den Broek en van Ida den Broeder, geboren den 17den November 1734, te Breda, werd in het jaar 1764 Predikant te 's Prinsenhage, waar hij den 21sten November 1793 overleed, bij zijne

echtgenoote Petronella Boom nalatende vijf zonen, die allen Predikanten zijn geworden, zijnde: Reinier van den Broek, Cornelis Adrianus van den Broek, die beide volgen; Laurens Boom van den Broek, geboren te 's Prinsenhage, den 12den Augustus 1779, overleden den 25sten Junij 1803, als Predikant te Sprang; Christiaan Leonard van den Broek, die mede volgt, en Petrus Wilhelmus van den Broek, geboren den 2den October 1786 te, s' Prinsenhage, thans Predikant te Rotterdam.

Cornelis van den Broek was een zeer geleerd man en heeft daarvan blijk gegeven door het in licht zenden van:

Verhandeling over de Demonische Bezetenen in het Nieuw Verbond tegen Hugh Farmer. Utr. 1782. 8°.

Israels val en opstanding in Leerredenen. Utr. 1787. 8°.

Salomo's Hooglied naar de Letterlijke opheldering van J. van Nuys Klinkenberg vergeestelijkt. Utr. 1791. 8°.

Benevens eenige andere Godgeleerde verhandelingen en gelegenheidsleerredenen.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 698, uit familiepapieren aangevuld.

BROEK (Reinier van den), de oudste zoon van den voorgaande, geboren te 's Prinsenhage den 1sten September 1769, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Leiden, in het jaar 1792 Predikant te Ginneken; in 1796 van daar beroepen naar 's Prinsenhage, vertrok hij in 1802 naar Besoyen en in 1818 naar Zevenbergen, waar hij den 4den December 1838 overleed, bij zijne echtgenoote Johanna Maria Brandt verwekt hebbende twee zonen en twee dochters. Zijne zonen waren: Cornelius Jan Maurits van den Broek, thans Predikant te Breda, en Reinier Laurens van den Broek, overleden te Axel in 1847.

Reinier van den Broek gaf van zijne geleerdheid en uitgebreide kennis blijk in onderscheidene stukken en verhandelingen, door hem in verschillende tijdschriften medegedeeld.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 276, uit familiepapieren aangevuld.

BROEK (Cornelis Adrianus van den), de tweede zoon van Cornelis van den Broek en alzoo een broeder van den voorgaande, geboren te 's Prinsenhage den 4den December 1771, studeerde aan de Leidsche Hoogeschool, werd, Proponent zijnde, in 1795 Predikant in 't Woud, in 1797 te Sprang, in 1803 te Oud-Beijerland, in 1806 te Hoorn, van daar beroepen te Rotterdam, waar hij den 3den April 1808 bevestigd werd. Hij overleed den 3den September 1811 en was gehuwd met Elizabeth Henrietta Hollert, bij wie hij geene kinderen naliet.

Van hem zagen het licht:

De Christus-Regering zigtbaar in de gesteldheid en geschiedenis der zeven Aziatische gemeenten, voorgesteld in zeventien Leerredenen. Rott. 1812. stukk. 8°.

Verhandeling over de regte betragting des doods, welke in 1806 bij het Genootschap ter verdediging *van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders*, met zilver bekroond werd.

Reeds vroeger had hij twee zilveren medailjes behaald bij het gezelschap, onder de zinspreuk: *Tot vermeerdering van kunde op Godsdienst gegrond* te Amsterdam, voor het best beantwoorden der Prijsvragen:

Daar de Christelijke Godsdienst voor den Mensch, in de kommerlijkste en zieltreffendste omstandigheden, de beste middelen aan de hand geeft, tot waare troost en stille onderwerping aan den Wil van God: Van waar komt het, dat de Menschen, in het algemeen, en de gemeene Man in het bijzonder, in gezegde omstandigheden verkeerende, zulk eenen Weêrzin betoonen, om tot die heilzame middelen toevlucht te nemen; en door welke uitlokkende drangredenen, zou men hen daartoe kunnen aansporen? en

Hoe komt het, dat, in onze donkere, en veruitziende kommervolle tijden, de ongevoeligheid zoo groot, en eene regte opmerkzaamheid op Gods oordeelen en tuchtigingen zoo weinig kenbaar is? En welke middelen zijn het geschiktst om zoodanig eene verre ongevoeligheid tegen te gaan.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1805, D. II. bl. 249, 1806, D. II. bl. 35, 36, 167; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 276, en vooral van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterd.*, bl. 111.

BROEK (Michiel van den), zoon van Nicolaas van den Broek en van Adriana Joly, geboren in Maart 1776 te Dordrecht, waar zijn vader kuiper was in de brouwerij de Sleutel, leerde de eerste beginselen der Schilderkunst bij Ary Lamme; vervolgens werd hij een der leerlingen van diens schoonzoon Jan Baptist Scheffer, gedurende des laatsten verblijf te Dordrecht; voorts oefende hij zich naar de natuur en de werken der beste meesters. Voornamelijk viel zijne keus, zoo voor schilderijen in olieverw, als voor teekeningen met oost- en sapverwen, op het landschap, doch bijzonder legde hij zich toe op het zoogenaamd restaureren of herstellen van beschadigde schilderijen, hetwelk hem veel werks opleverde en in welk vak hij als zeer bekwaam bekend was. Het is daaraan ook ten deele toe te schrijven dat de tint, dien in zijn eigen schilderwerk wordt waargenomen, eenige overeenkomst met dien der vroegere meesters heeft.

Hij overleed den 17de April 1853, bij zijne echtgenoote, Maria Stütz, geene kinderen nalatende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 234; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROEK (Christiaan Leonard van den), geboren den 30sten November 1783, te 's Prinsenhage, was de vierde zoon van Cornelis van den Broek en diensvolgens een broeder van Reinier van den Broek en Cornelis Adrianus van den Broek. Op aandrang van zijnen oom Laurentius Boom, destijds Predikant te Brouwershaven, werd de opvoeding van zijne eerste kindschheid aan dezen toevertrouwd, maar de dood van dien waardigen man, in 1791, bragt hem in het ouderlijke huis terug.

Niet lang na het overlijden van zijnen vader, in 1793, moest hij met zijne moeder en broeders de vlugt nemen, wegens de komst der Franschen, en tegen den zomer van 1795 begaven zij zich met der woon naar Leiden. Aldaar bezocht hij de Latijnsche school en werd in April 1799, nog geen 16 jaren oud, tot de Akademische lessen toegelaten. Hier legde hij zich met vollen ijver op de studiën toe. De eerste jaren bragt hij door onder de leiding van de Hoogleeraren Daniel Wijtenbach, Dionysius van de Wijnpersse en Sebald Fulco Jean Rau. Later woonde hij de lessen in de Godgeleerdheid bij van de Hoogleeraren Johannes van Voorst, Carolus Boers en Jona Willem te Water, bij welke allen hij onder de meest geliefde en ijverigste leerlingen gerekend werd. In September 1805 legde hij zijn examen af voor de Classis van Dordrecht, waar hij tot Proponent werd bevorderd. Daar hij toen nog geen 22 jaren oud was, kon hij niet beroepen worden. Zoodra hij echter in 1806 die leeftijd bereikt had, ontving hij twee beroepingen, eene naar 't Woud en eene naar Berkenwoude, welke laatste hij aannam. Na negen weken verblijf aldaar, ontving hij reeds eene nieuwe beroeping naar Oud-Beijerland. Hij vond zich verpligt haar in te volgen en ging in October 1806 derwaarts. Tot in 1811 bleef hij dáár werkzaam, wanneer hij ook deze gemeente moest verlaten, uit hoofde eener beroeping naar Dordrecht. Van hier werd hij, na een driejarig verblijf, tot ruimeren werkkring geroepen in de gemeente van 's Gravenhage, welke hem ruim 35 jaren mogt bezitten.

In de eerste tijd lieten zijne menigvuldige werkzaamheden in de gemeente hem niet toe zich met andere zaken bezig te houden. Later vond hij echter meer tijd tot het voortzetten zijner studiën, en ook voor andere bezigheden, waartoe hij van tijd tot tijd geroepen werd. Zoo ontving hij in 1822 eene benoeming als Mededirecteur van het Haagsch genootschap tot verdediging van de Christelijke godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, bij hetwelk hij, na de aftreding van Ds. Noordink, tot Quaestor en Bibliothecaris werd verkozen. Ook trad hij op in 1829 als Lid van het Provinciaal Kerkbestuur van Zuid-Holland, van welk bestuur hem, later het Secretariaat werd toevertrouwd. Verder was hij nog in vele andere betrekkingen werkzaam, te weten als Lid van het Collegie van Toezigt op de kerkelijke administratie in Zuid-Holland, als Bestuurder van de Protestantsche Maatschappij Ring 5, als Bestuurder van het Bijbelgenootschap en van de Maatschappij voor slaven en kleurlingen, als Lid der Commissie voor de Indische Kerkzaken, enz. enz.

In alle deze betrekkingen was hij steeds met de meeste naauwgezetheid en onvermoeiden ijver werkzaam. Hij onderscheidde zich daarbij, even als in zijnen geheelen openbaren wandel en in den huisselijken kring, door gematigdheid, nederigheid, opregtheid, toegeeflijkheid, doch tevens door standvastigheid, door helderheid van verstand en uitgebreide kundigheden. Het was dus niet ten onregte dat hij zich door Z. M. den Koning benoemd zag tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Van de schoone gaven van zijnen geest, en van zijnen welgevormden en geoefenden smaak getuigden zijne Leerredenen, die door verstandigen met ongemeenen bijval werden gehoord, en daar zij zoo min de vatbaarheid

der menigte te boven gingen, als zij tot het middelmatige afdaalden, volkomen berekend waren, om onder alle standen van menschen wezenlijk nut te stichten. In het najaar van 1840 werd hij, bij ongesteldheid van den Hofprediker Dermout, uitgenoodigd den H. Doop te bedienen aan den Erfprins van Oranje, en de rede, bij die gelegenheid in de Kloosterkerk te 's Gravenhage gehouden, is het eenige, wat van hem het licht heeft mogen zien.

Eene plotselinge ongesteldheid noodzaakte hem op den 30sten April des jaars 1848 zijn Predikwerk te staken. Langzamerhand moest hij nu ook achtervolgens zijne andere werkzaamheden opgeven, en was eindelijk geheel aan het ziekvertrek gebonden, weshalve hij in Julij 1849 eene eervolle rust bekwam, die hij echter niet lang mogt genieten, want, na een langdurig en smartelijke beproeving, maar met volkomene onderwerping en in vaste hoop, ontsliep hij den 17den Augustus daaraanvolgende. Hij was eerst gehuwd met Katharina Bonnet, die hem weldra, met het kind, dat hem uit haar geboren was, door eenen vroegtijdigen dood werd ontrukt. Later huwde hij met Margaretha Carp, die, na een bijna vijfentwintig-jarige echtverbindtenis, den 23sten Augustus 1842, te Langen Schwalbach, in het Hertogdom Nassau, overleed. Uit dit laatste huwelijk heeft hij nagelaten eenen zoon Jan Jakob van den Broek, thans Predikant te Oegstgeest, en 7 dochters.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1849, D. I. bl. 161—163, uit familiepapieren aangevuld.

BROEKE (Berend ten), bekend onder den naam van Bernardus Paludanus, geboren te Steenwijk, den 28sten October 1550, werd in 1580 Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunde te Padua en verkreeg van Keizer Karel den trotschen titel van *Comes Palatinus* of Paltzgraaf. Ook draagt hij in aan hem gerigte brieven den titel van Ridder van Jeruzalem. Na groote reizen door Europa, Azië en Afrika te hebben gedaan, legde hij een kunstkabinet van aldaar gevondene merkwaardige naturaliën aan, het welk bij zijn overlijden tot eene uitmuntende verzameling van voorwerpen uit de drie rijken der natuur was aangegroeid. Hij vestigde zich eerst te Zwolle en daarna als Stads-Doctor te Enkhuizen, werwaarts zijn kabinet vele vreemdelingen lokte, om iets, hetwelk toen nog zoo bij uitstek zeldzaam was, te zien. In 1591 werd hij op gunstige en vereerende voorwaarden naar Leiden beroepen, ten einde de verdere toerusting van den Akademischen Kruidhof te verzorgen, en tevens het onderwijs der Plantenkunde op zich te nemen, reeds had hij dit beroep aangenomen, toen de aandrang van zijne stadgenooten hem deed besluiten er voor te bedanken. Groote Geleerden en aanzienlijke Vorsten wisselden brieven met hem, en verrijkten zijne verzameling met hunne bijdragen. Hij heeft niets in druk gegeven dan ophelderende aanteekeningen op de reis van Linschoten, die in 1596 het licht zag.

Ten Broeke overleed den 3den April 1633. Zijne kinderen en erfgenamen hebben in de Zuiderkerk te Enkhuizen te zijner eer een grafteeken opgerigt, waarop men onder anderen leest:

Heu lubricas mortalium nimis vices!
Qui cuncta Ponti, qua vel Indicum quatit
Nereus, vel Afrum littus, aut Aegyptium,
Qui cuncta Terrae atque Aetheris solus suis
Congesta thecis clauserat miracula,
Nunc ipse coeco saxeoque huic carceri,
Non ultimum orbis clauditur miraculum.

Hetwelk wij door Geeraert Brandt aldus vertaald vinden:

Hoe ongestadig sijn de menschelijke dingen,
Hoe werdt men omgevoerd door hun veranderingen!
Die al de wonderen der Indiaensche see,
Van 't Africaensche strandt en van Egyptens reê,
Die al de wonderen der aerd' en locht vergaerde,
En in sijn kisten sloot, werdt eind'lyk in dees' aerde,
Daer hij ons selfs weleer een Wonder had verstrekt,
Door zijne Kist en sark besloten en bedekt.

Zijne afbeelding komt voor in Brandts *Beschrijving en Lof der stad Enkhuisen*, met een Grieksch onderschrift van zijnen schoonzoon den geleerden G. van Nieuwenhuisen, Rector der Latijnsche scholen te Enkhuizen; terwijl de Haarlemsche Predikant Samuel Ampzing een Latijnsch lofgedicht op zijne afbeelding vervaardigd heeft.

Zie Brandt, *Beschr. en Lof der stad Enkhuisen*, achter diens *Hist. van Enkhuisen*, bl. 25—29; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 119 en 120; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 167, D. VII. bl. 302—304; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 67 en 68; Klijnsma, *Geschiedk. Herrinn. van Steenwijk*, *Kuinre en Blokzijl*, bl. 165.

BROEKE HOEKSTRA (Albertus ten). Zie Hoekstra (Albertus ten Broeke).

BROEKE (Ulrich Daun Graaf van den). Zie Daun (Ulrich).

BROEKE (Christiaan van den), een Kunstschilder geboren te Antwerpen, omtrent het midden der zestiende eeuw, heeft lang in Holland gewoond en is ook aldaar overleden. Hij was zeer vindingrijk, schilderde ongemeen fraai naakte beelden, en was bovendien een kunstig Bouwmeester.

Zijn portret komt voor bij van Mander, *Leven der Schild.*, plaat B. B. N°. 2.

Zie behalve dat werk D. II. bl. 230; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BROEKELAAR (Gerard van). Zie Breuckelaar (Gerardus van).

BROEKHOFF (Johan Pieter). Zie Broeckhoff (Johan Pieter).

BROEKHOVEN (Jacob van), geboren in 1577 te Leiden, waar hij acht malen Burgemeester was, was mede eene geruime tijd Rentmeester van Rijnland en Lid der Gecommitteerde Raden. In 1618 en 1619 was hij een der vier-en-twintig gedelegeerde Regters over Oldenbarnevelt, de Groot en Hogerbeets en niet alleen een ijverig tegenstander maar zelfs een vervolger der Remonstranten; hetwelk hij toonde in 1619 te Alkmaar, toen hij, benevens Frans van der Burgh, door Gecommitteerde Raden naar die stad werd gezonden, om het prediken der Remonstranten, hetwelk buiten de stad geschiedde, te beletten; den 23sten Mei namelijk trok Broekhoven, benevens den Schout, twee Burgemeesters en een vendel soldaten, met geladene musketten en brandende lonten, op de vergadering der Remonstranten los; bij hen gekomen, die bezig waren hunne godsdienst te oefenen, werd het volk op bevel van Broekhoven, door de soldaten met hun ontbloot geweer dadelijk geslagen en uit malkander gejaagd. In 1629 was hij onder de Gecommitteerden van de Staten-Generaal om Prins Frederik Hendrik bij het beleg van 's Hertogenbosch te vergezellen.

Hij moet zeer milddadig geweest zijn. Zoo vindt men dat hij in 1631 6000 gulden aan de Leidsche Hoogeschool schonk tot bevordering der studiën van minvermogende, doch met eenen goeden aanleg bedeelde jongelingen. Ook besprak hij bij zijn uiterste wil, geschreven den 17den Februarij 1631, de stichting van een hofje te Leiden, voor oude arme weduwen of gehuwde lieden zonder kinderen, doch nog bij zijn leven in of omstreeks het jaar 1640 deed hij zelve dit reeds bouwen. Zijne huisvrouw Emerentia Banning stichte mede een hofje voor vier weduwen.

Hij overleed den 16den Junij 1642, zijne huisvrouw den 19den Mei 1668, zoo als blijkt uit eene koperen plaat ter hunner nagedachtenis in de St. Pieterskerk te Leiden tegen den muur geplaatst.

Men vindt verhaald, dat hij, bij zijn afsterven buitengemeen ontroerd was en tegen de omstanders zou hebben uitgeroepen: »Ik »heb vele vijanden, maar ik ben verzekerd, dat als zij mijn lijden »zagen of wisten, zij met mij nog medelijden zouden hebben."

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 762, 902; de zelfde, *Hist. van de Rechtspleg.*, bl. 51, 199, 200, 202; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 341; van Mieris, *Beschr. van Leyden*, D. I. bl. 58, 308—311; Fabritius, *Redev. over het derde Jubelj. der Akad. van Leyden*, bl. 21 noot 3; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 155 en 156; *Geschiedk. Aant. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 109.

BROEKHUIZEN (Reyer of Reinier van) of Broukhuysen, zoon van Gerrit Heer van Waardenburg van Ammerzoden en Broekhuizen, en van Walraven van Brederode, was een Geldersch Edelman en dapper Krijgsman. Toen in 1473 Nijmegen door Hertog Karel *den Stoute* belegerd werd, voerde Broekhuizen het bevel daar binnen. Om de stedelingen en krijgslieden te meer aan te moedigen, zette hij den nog geen negenjarigen zoon van den gevangen zittende Adolf, Hertog van Gelder, met een harnas aan, en met eenen stalen boog in de vuist, te paard, en geleidde hem overal langs de wallen en straten, terwijl hij het volk zoo ernsthaftig toesprak, dat ieder een onverschrokke moed en lust tot tegenweer werden ingeboezemd; hetgeen in den aanvang gewenschte gevolgen had, want ofschoon het vreesselijk geschut der vijanden weldra de poorten, torens en

muren grootendeels had vernield en omvergeworpen, verweerden zich evenwel de belegerden met onverschrokken dapperheid. Bij een der veelvuldige aanvallen sneuvelden vijf of zeshonderd Engelsche boogschutters, wier banieren door de Nijmegenaars als zegeteekenen op den muur geplant werden. Het strenge beleg had nu omtrent drie weken geduurd; alle uitzigt op eenig ontzet was vervlogen, en eene nieuwe bestorming moest onvermijdelijk de verwoesting der stad ten gevolge hebben. De belegerden zagen zich alzoo genoodzaakt middelen tot verlossing te zoeken; waartoe zij zich bedienden van de tusschenspraak van den Hertog van Kleef, die de stad aan de overzijde van de Waal besloten hield, en zich zoodanig van dezen last kweet, dat de vrede eerlang getroffen werd. In het volgende jaar diende Broekhuizen onder Hertog Karel in het beleg van Nuits.

Door zijne vrouw, Johanna van Brederode, aan het Huis van Brederode vermaagschapt nam hij weldra na de dood van Hertog Karel een werkzaam deel aan de vernieuwde woelingen der Hoekschen, daarom betwistte hij, met zijnen broeder, Walraven van Ammerzoden, Jolenta van Lalaing, weduwe van zijnen zwager Reinout II van Brederode, die eene zuster was van den Kabeljaauwschgezinden Joost van Lalaing, de voogdij over hare kinderen en in 1477 de stad Vianen bemagtigd hebbende, noodzaakten zij haar, zich met hare kinderen op het slot Batestein te begeven. Niet lang echter bleven zij meester van de stad, want Walraven van Haeften, met eenige manschap, de weduwe te hulp gekomen zijnde, deed de onwettige inbezitnemers Vianen verlaten. Na het sneuvelen van Hertog Karel begaf Jolenta zich met hare kinderen naar Gent, om die aan de Landvrouw Maria van Bourgondië aan te bieden, en droeg, gedurende haar afwezen, het bestuur over de stad en het Land Vianen aan Zweder van Vianen op. Ammerzoden en Broekhuizen, meenende nu geschikte gelegenheid te hebben, om hetgeen te voren mislukt was ten uitvoer te brengen, kregen, met behulp van eenige oproerige burgers en den Bastaardzoon van Brederode, Vianen weder in, waarna Broekhuizen door het volk tot Ruwaard werd aangesteld. De weduwe, van Gent teruggekomen, nam haar verblijf te Schoonhoven. Middelerwijl er door tusschenkomst van eenige Heeren over het sluiten van een verdrag werd gehandeld, liet zij zich door den Graaf van Horne en Johan van Hemert bepraten, om haren oudsten zoon Walraven aan hen mede te geven, ten einde zich te Vianen te vertoonen, onder plegtige toezegging op hun ridderlijk woord, van hem weder bij haar te zullen brengen. Broekhuizen, zeer verblijd dien Jonkheer zoo gemakkelijk in zijne magt te krijgen, belette van Horne en van Hemert om hunne gedane belofte en verbindtenis te volbrengen, en weigerde hem weder te laten vertrekken. Hij wist den jongen Brederode er toe over te halen of liever te dwingen, hem als voogd te erkennen en zich op zekere voorwaarden onder zijn bewind te stellen. Weinige dagen daarna zond de weduwe hare twee dochters Jodoca, ook Joeste genaamd, en Johanna, om te vernemen naar den welstand van Walraven, doch ook deze werden beide te Vianen gehouden. De moeder, bedroefd over het gemis van hare kinderen, begaf zich naar Utrecht, om met hare vrienden aldaar te raadplegen. De gevangen kinderen, in het vervolg wat meer vrijheid bekomen hebbende, dan in den beginne, hadden met hulp van eenigen, die hun gunstig waren, overleg gemaakt, om hunne moeder weder in het bezit van het slot Batestein te doen komen, en haar daarvan kennis doen geven; doch aangezien een waakzame hond, op het slot, hun zeer in den weg was, en in de uitvoering van den aanslag zeer hinderlijk zijn zou, verzochten zij hunne moeder hun vergif te willen toezenden, ten einde daarmede den hond te vergeven, aan welk verzoek Jolenta, voldeed; terwijl zij er een brief bijvoegde. Toen op de bepaalde tijd het volk van de Vrouw van Brederode Vianen naderde, waren die van binnen niet gereed, weshalve het onverrigter zake weder moest aftrekken. Broekhuizen, vernemende dat er iets tot zijn nadeel gebrouwen werd, ontbood eenige ruiters in Vianen en deed naauwkeurig onderzoek naar hetgeen hem eenig kwaad vermoeden veroorzaakte. Eerst verzette hij de wakers op het slot; daarna deed hij de koffers der Jonkvrouwen ontsluiten en doorzoeken, waarin den evengemelden brief van de weduwe met het vergif gevonden werd. Aanstonds gaf hij daarvan kennis aan de Regering van Utrecht en aan den Burggraaf van Montfoort, voorgevende dat de Vrouw van Brederode hem daardoor had trachten van kant te helpen. De Raad der stad Utrecht, aan deze beschuldiging geloof slaande, gelastte Jolenta de stad te ruimen, die, dit bevel gehoorzamende, zich in het klooster Jeruzalem buiten de stad begaf, doch op Zaturdag voor Lichtmis werd haar, op verzoek van den Burggraaf van Montfoort, vergund weder in de stad te komen, onder beding, van het verschil met Broekhuizen en de stad te Vianen te zullen verblijven aan de uitspraak van hare vrienden en maagschap en de stad Utrecht, welke voorwaarden zij aannam, terwijl ook Broekhuizen, nevens die van Vianen, mede bewilligden in het noemen van zekere Zegslieden, die het geschil beslissen zouden. Hierop volgde de uitspraak, den 3den Junij, binnen Montfoort, waarbij onder anderen bepaald werd, dat het Ruwaartschap aan Broekhuizen tot op St Severijnsdag van het jaar 1480 zou verblijven, doch de goederen van Jonker Walraven van Brederode aan zijne moeder teruggeven; ofschoon Broekhuizen, zich verbonden had, de beslissing van de gekozen Regters na te leven, weigerde hij zich naar deze uitspraak te schikken en hield de goederen van Jonker Walraven in het bezit tot in het jaar 1480.

In Januarij 1481 ondernam hij, aan het hoofd van niet meer dan 125 Hoekschen, meest Utrechtschen, Leiden te verrassen. Den 20sten dier maand door hulp van het ijs over de vesten geraakt zijnde, beklommen zij des morgens ten zes ure in stilte de muur der stad; allen gelukkig binnen geraakt zijnde, begonnen zij te roepen *Breêro! Breêro! Montfoort, Montfoort*, en trokken onder dit getier naar het stadhuis, hetwelk welhaast bemagtigd werd, doch weinige uren later voor een gedeelte, door het vuur vatten van het buskruid, hetwelk in de onderste verdieping bewaard werd, in de lucht sprong, waarbij omtrent veertig menschen van beide aanhangen het leven verloren. De voornaamste Kabeljaauwschen dus onverhoeds overvallen, werden gevat en gevangen gezet. De Hoekschen de stad ten eenemale in hun geweld hebbende, stelden order op de Regering en telden de weerbare manschap, welke zij omtrent 6000 sterk bevonden. Het leed echter niet lang, of de Kabeljaauwsche steden, Haarlem, Delft en Amsterdam, klaagden ten Hove zoo sterk, over het gebeurde te Leiden, dat de toen regerende Vorst, Maximiliaan van Oostenrijk, den Stadhouder Joost van Lalaing bevel zond om de stad te belegeren. Ook maakte zijn volk zich eerlang van eenige sloten om Leiden meester; waardoor de stad zeer benaauwd werd. Broekhuizen, nu alle hoop om Leiden te behouden opgevende, verliet in eenen donkeren nacht met zijn volk de stad, en trok in alle mogelijke stilte naar Woerden en van daar naar Montfoort. Maximiliaan, hiervan kennis krijgende, joeg hem in allerijl na, en eischte, dat men de poorten van Montfoort voor hem opende, en Broekhuizen met zijn volk aan hem overgaf, doch die binnen waren, weigerende aan dien eisch te voldoen, verdedigden zich dapper en schoten onder het volk van den Aartshertog, wien zij zelven bijna met den kogel uit een slangenstuk troffen; zoodat hij genoodzaakt werd naar Holland af te zakken. Te 's Gravenhage gekomen, deed hij Reinier van Broekhuizen, Jan Burggraaf van Montfoort, Hendrik van Nijevelt en meer anderen, uit alle zijne landen en heerlijkheden bannen, met verbeurdte van alle hunne goederen, welke zij onder zijn beheer bezaten.

In 1489, in stilte met 300 ruiters van Woerden binnen Rotterdam gekomen, deed Broekhuizen van daar eene poging om Gouda te overrompelen, doch daar de aanslag ontdekt werd, keerde hij met zijn gevolg naar Woerden, alwaar hij met Jan van Naaldwijk den Burggraaf van Montfoort en Hendrik van Brederode weder eenen aanslag op Leiden smeedde. Met dit opzet en van duizend uitgelezene manschappen gevolgd, kwamen zij den 13den Julij voor Leiden. Niet ver van de Zeilpoort, geraakten velen, begunstigd door de duisternis over de vesten, grachten en muren, zijnde de voorsten, reeds onder het geschreeuw van *Brederode! Montfoort!* in de stad gedrongen voor de stedelingen het ontdekten. Deze hadden, toen men hen door brieven tegen de onderneming waarschuwde, het wel den Stadhouder Jan van Egmond, die er tegenwoordig was, bekend gemaakt, doch het stuk verder als verdicht, onachtzaam in den wind geslagen; doch nu zochten zij dat verzuim te herstellen, door het verdubbelen van den ijver en trouw, met welke zij elkander, zoo in het verweeren der muren, als in het verdrijven der aanvallers, derwijze ondersteunden, dat de Hoekschen, na het sneuvelen van onderscheidene hunner spitsbroeders, gedrongen werden de vlugt te kiezen. Dus afgeslagen rukten zij in het wederkeeren voor het huis te Poelgeest in het dorp Koudekerk, hetwelk hun door Gerard van Poelgeest dadelijk werd overgegeven. Waarop de Hoekschen het van alle kanten versterkten en daaruit die van Leiden geen geringe schade toebragten. De Hollandsche Stadhouder deed het dienvolgens met een groot aantal krijgsknechten belegeren en met zwaar geschut zoodanig beschieten, dat de bezettelingen het slot eerlang aan den Stadhouder inruimden, die het ten gronde toe deed slechten.

Broekhuizen kwam echter spoedig met Hendrik van Brederode en omtrent 500 zoo soldaten als Rotterdamsche schutters weder binnen Rotterdam. Na het overgaan van die stad vertrok hij naar Gelderland, om daar de zaak der Hoekschen voor te staan.

Zie Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 122; van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 496, 497, 521; Heemskerk, *Bat Arcad.*, bl. 235; 240, 245; van Alkemade, *Jonker Fransen Oorlog*. bl. 214—221, 248; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 118, 157, 158, 216; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 194, 195, 197; Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. III. bl. 203—210, 218—230, 497, 500; Smetius, *Chron. van Nijmegen*, bl. 105, 107; *Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 763; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 73, 180, 264, 265, 268.

BROEKHUIZEN (Daniel van), een Gouwenaar van geboorte, vinden wij vermeld als een vermaard Geneesheer uit de zestiende eeuw.

Zie Walvis, *Beschr. van de Goude*, D. I. bl. 227; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BROEKHUIZEN (Hendrik van), een Gelderschman, zwager en Luitenant van Diederik van Sonoy, waarschuwde, in Maart 1573, die van Alkmaar om op hunne hoede te zijn tegen de Spanjaarden. Later lag hij nog in het zelfde jaar in de schans te Schellingwoude, toen deze den 14den September door de Spanjaarden onder Bossu belegerd werd. Door de vloot der zijnen verlaten, verdedigde Broekhuizen eenige tijd met dapperheid, de hem toevertrouwde schans, doch toen de vijand van alle kanten met geweld kwam opzetten, zag hij zich ten laatste genoodzaakt de schans te ruimen en naar Monnickendam te wijken.

Toen in 1574 de Baron de Chevreaux, met 300 man, eenen inval in Noord-Holland deed, lag Broekhuizen met twee Vendelen in Oost- en Westzanen, de huislieden dit vernemende, wilden hunne goederen in tijds bergen, doch Broekhuizen belette hun dit, zeggende het dorp wel te zullen beschermen en liet voorts den trommel roeren, ten einde zijn volk bijeen te krijgen, even alsof hij voornemens was den vijand te gemoet te trekken; doch naauwelijks had hij zijn volk bij elkander, of hij trok dadelijk af, en liet de dorpen den vijand in handen; zoodat de huislieden, die te voren hun goed gemakkelijk hadden kunnen in veiligheid brengen, nu alles moesten achterlaten, behalve hetgeen zij in der haast konde medenemen. Broekhuizen kwam niet lang na dit ongeluk te Hoorn, alwaar de burgers, die de gezegde dorpen hadden zien in brand staan, te zamen liepen en hem nariepen, »bang op den weglooper, den ouden dief en den verrader;" onder anderen was er zekere schutter, Oud Herman genaamd, die Broekhuizen, toen hij hem op de trappen van het stadhuis tegenkwam, zeer smadelijk aansprak, waarop Broekhuizens dienaren, hunnen meester willende verdedigen, van leer trokken; doch Herman, die als schutter zijn rappier op zijde had, kwam hun voor, en sloeg Broekhuizen met het plat zoodanig op het hoofd dat hij nederstortte, en weerde voorts de dienaren af. Nu liepen de burgers te hoop en, vernemende wat er gaande was, zouden zij ongetwijfeld Broekhuizen en zijne dienaren omhals gebragt hebben, indien deze zich niet, met hulp van de Regering, op het stadhuis geborgen hadden. De Burgemeesteren wisten de gemeente tot rust te brengen, en hielpen Broekhuizen uit de stad, waar hij daarna zoo weinig mogelijk weder inkwam. Later in het Collegie der Staten geroepen, werd hem gevraagd; »waarom hij gevlugt was?" Hij antwoordde, »dat hij om leening kwam en noch kruid noch lonten had." Als de Heeren zeiden: »dat hij die reeds ontvangen had," zeide hij »dat ze het logen," trok zijn zwaard en begon geweldig te razen en te tieren. Men nam hem zijn geweer af, en vermaande hem zich naar zijn volk te begeven, om order te stellen dat de vijand geen verder nadeel deed. Hij wilde niet gaan voor dat hij geld had, begaf zich in zijne herberg, liet zijne wonde verbinden, schreef aan zijnen zwager Sonoy over de onbeleefdheid hem aangedaan en leidde de schuld op de Gevolmagtigden der Staten, omdat ze hem in vijf weken geen leening hadden gegeven, verzoekende eenen geleibrief om dit den Prins aan te dienen, hetwelk hem echter belet werd.

In 1575, nog als Overste in dienst zijnde, bezette hij het Barndegat tegenover Amsterdam, toen de vijand kwam opdagen. De vrijbuiters lieten de schans en hare bezetting aan hun lot over en vlugtte op het gerucht van de aankomst der Spanjaarden met 50 vaartuigen vol gewapenden. Broekhuizen meldde zijn nood aan Sonoy, ook dat zijne schans, nog onvolbouwd, bij gebrek aan werklieden niet kon voltooid worden. Sonoy niet in staat om hem te ontzetten, gaf hem bevel bij nacht en in stilte de schans te verlaten, en zoo veel mogelijk het geschut te redden. Broekhuizen volgde dit bevel op en week uit de schans, die terstond door den vijand bezet werd. Tot zijnen lof wordt vermeld, dat hij Lazarus Muller, eenen zijner vrienden, uit de handen der Spanjaarden verloste.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 455 (335), B. VII. bl. 487 (10 en 11); Pers, *d'Ontstelde Leeuw*, bl. 233; Soeteboom, *Saanl. Arcadia*, bl. 486, 488; Velius en Centen, *Chron. van Hoorn*, bl. 391, 407—409; Boomkamp, *Alkm. en zijne Geschied.*, bl. 196, 197, 199; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 359, 360; Beeloo, *Noord-Holland en de Noord-Holl.*, bl. 179, 199, 200.

BROEKHUIZEN (Benjamin van) of van Broekhuyzen, beoefende de Wijsbegeerte en werd Meester in de Vrije Konsten, waarna hij zich op de Geneeskunde toelegde, en na tot Doctor in die Wetenschap te zijn bevorderd, eerst als Chirurgijn-Majoor in het Leger van den Staat diende en vervolgens Stads-Doctor te 's Hertogenbosch werd, waar hem ook de verzorging der Krijgslieden die in de gasthuizen gebragt werden, werd toevertrouwd. Door de Edelmogende Raden in 1677 tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan de Illustre school te 's Hertogenbosch zijnde aangesteld, vertoonde hij den 26sten Mei van dat jaar zijne aanstelling aan de Regering dier stad, welke oordeelde dat daardoor der stadsregten benadeeld werden, en dienvolgens herhaalde besluiten nam, om deze aanstelling buiten werking te houden. Het is ook waarschijnelijk, dat dit gelukt zij, want eerst den 9den April 1682 werd Broekhuizen door de Regering van 's Hertogenbosch zelve tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aangesteld, en wel onder voorwaarde dat hij nooit iets ten laste van de stad zou mogen vorderen.

Het schijnt dat hij omstreeks het jaar 1686 overleden is.

Men heeft van hem in druk:

De Oeconomia Corporis Animalis; seu Cogitationes succinctae de Mente, Corpore, et utriusque conjunctione, juxta methodum Philosophiae Cartesianae deductae. Noviomag 1672. 12°, Amstel. 1683. 4°, ook onder den titel:

Rationes Philosophico-Medicae, Theoretico-Practicae etc. Hagae 1687. 4°.

Zie Velingius, *Redenv. over de Illustre schoole van 's Hertogenbosch*, bl. 58—61; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 20; Jocher, *Allgem. Gelehrten Lexicon*; *Biogr. Univ.*; *Suppl. op* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BROEKHUIZEN (Johan van) Janus Broekhusius, Brouchusius, of Broukhusius, was de oudste zoon van Gerard van Broekhuizen en van Eva Vos, die aan de aanzienlijke huizen van Witsen en Hudde vermaagschapt was. Hij zag het levenslicht te Amsterdam, den 20sten November 1649. Vroeg zijnen vader, die eerst Hoedenmaker van beroep daarna Klerk ter Secretarie der Admiraliteit was, verliezende, geraakte hij onder de voogdij van diens broeder Johan van Broekhuizen, die eene ongemeene vlugge geest, veel vernuft en groote leeslust in zijnen neef bespeurende, hem aan de leiding van den beroemden Adrianus Junius, destijds Rector van de Latijnsche scholen in zijne geboortestad, toevertrouwde, onder wien hij ongemeene vorderingen, zoo in de geleerde talen als in de beginselen der Fraaije Wetenschappen, maakte; inzonderheid was hij begaafd met een stalen geheugen, zoodat hij zich in staat zag de hem opgelegde taak, met een paar maal overlezen van buiten te leeren, ja zelfs de lessen van oudere leerlingen door het enkel aanhooren in zijn geheugen te prenten. Men vermeldt van hem, dat hij vijftig of meer Latijnsche verzen, nadat hij die eens gehoord of gelezen had, van buiten kon opzeggen, doch daarentegen de regels der Logica of Redeneerkunde nimmer in het geheugen drukken kon. Daar hij nu, boven het opgeleide werk, zich thans nog vrijwillig in andere zaken oefende, die tot geleerdheid leiden, kon het, bij den grooten smaak dien hij in het beoefenen der Letteren vond, niet missen of hij moest met reuzenschreden op de baan der wetenschappen voortsnellen, zooals hij dan ook eerlang boven alle zijne medescholieren uitmuntte. Terwijl hij zich nog op de Latijnsche school bevond, openbaarde zich reeds zijne zucht en aanleg tot de dichtkunde, waarvan zijne Leermeester eene merkwaardige proef zag, bij gelegenheid, dat hij van zijne leerlingen vorderde, dat zij te huis hunnen geest zouden inspannen om een Latijnsch gedicht te vervaardigen, ten einde dit aan Gillis Valkenier, bij zijne verheffing tot de Burgemeesterlijke waardigheid, aan te bieden. Broekhuizen wachtte niet tot hij thuis kwam, maar maakte op staande voet, binnen een half uur, een gedicht, hetwelk den volgenden dag het best van allen gekeurd en waardig geacht werd, om door den jongen dichter den Burgemeester te worden aangeboden.

De Latijnsche scholen dus roemrijk met eene snelle vlugt doorloopen hebbende, verlangde hij niets vuriger dan om aan eene Hoogeschool zijne zoo geliefde Letteroefeningen verder voort te zetten; doch zijn oom wilde hem tot Apothekar opleiden en bestelde hem, om zich in dat vak te bekwamen, bij den Apothekar Herman Angelkot, een zeer braaf man, die liefhebberij in de wetenschappen had. Na eenige tijd in dit beroep te zijn werkzaam geweest, gedurende welke hij zich nogthans vlijtiger oefende in de oude Latijnsche dichters, dan in het nasporen van de krachten der kruiden en geneesmiddelen, werd hij er zoo wars van, dat hij de krijgsdienst verkoos en kadet bij de Infanterie werd. Hij gedroeg zich zoo voorheeldig, dat hij weldra tot Vaandrig werd bevorderd, en vervolgens tot Kapitein-Luitenant in het Regement van den Kolonel van Weede. Hij woonde den noodlottigen veldtogt van 1672 bij, en gaf, bij meer dan eene gelegenheid bewijzen van zijne dapperheid. Ten jare 1674 werd hij met zijn Regement naar Amerika gezonden, en woonde eenen zeetogt onder den doorluchtigen zeeheld Michiel Adriaansz. de Ruiter bij; op het schip *Jupiter*, gevoerd bij Kapitein Willem van Ewijck, doorkruiste hij de Amerikaansche zeeën, en bezocht onderscheidene eilanden en volkeren, onder het verduren van vele ongemakken, eigenaardig aan het zeemansleven verbonden. Doch te midden der schuimende golven en loeijende winden, vergat hij de Muzen niet, maar besteedde de tijd, die zijne bezigheden als krijgsman hem overliet aan de Letteroefeningen, inzonderheid aan de door hem zoo geliefde dichtkunst; want voor het eiland Dominica ten anker liggende, vertaalde hij den *XLIV Psalm* in Latijnsche dichtmaat, en vervaardigde den Zeezang, *Celadon of verlangen naar het Vaderland*, welke beide stukken hij aan zijnen ouden Meester en vriend Herman Angelkot te Amsterdam zond. Ook vereerde hij de nagedachtenis der soldaten, welke in die gewesten door het lot des oorlogs gesneuveld waren. In den herfst van dat zelfde jaar keerde hij met de vloot naar het Vaderland en vervolgde als te vóren zijne dienst te lande, zoo in de Nederlanden als in Duitschland, en woonde onderscheidene veldslagen en belegeringen bij.

Na het sluiten van den Nijmeegschen vrede in 1678 kwam Broekhuizen met zijn Regement te Utrecht in bezetting, waar hij eene gunstige gelegenheid vond om met lieden van Letteren te verkeeren; hij maakte er onder anderen kennis met den beroemden Hoogleeraar Johannes Georgius Graevius, en leide er de eerste gronden van duurzame vriendschap met dien geleerde, welke gedurende zijn geheele leven onophoudelijk heeft stand gegrepen.

Het was mede te dier stede, dat Broekhuizen, in het jaar 1679, in eene allerrampspoedigste zaak werd ingewikkeld; hij, anders vredelievend en zachtzinnig van aard, liet zich in een niet wel beraden oogenblik, door den schijn van het zoo kwalijk begrepen punt van eer overrompelen; hij gaf namelijk gehoor aan het verleidend verzoek voor eenen krijgsman, om eenen vriend tot seconde te dienen bij een tweegevecht, tegen iemand, dien hij waande dat hem bloedig beleedigd had. Hunne beide tegenstrevers werden op de plaats van het gevecht doodgestoken, zijn vriend gevaarlijk gekwetst en Broekhuizen zelve zoo deerlijk mishandeld, dat hij er ter naauwernood het leven afhaalde. Het duelleren was in de Republiek der Vereenigde Nederlanden op doodstraf verboden, en er was niemand dan alleen de Stadhouder, die daarvan gratie kon verleenen. Graevius schreef onmiddellijk ten zijnen voordeele aan Daniel Heinsius, een groot gunsteling van Willem III, Prins van Oranje, bij wien hij zooveel wist uit te werken, dat Broekhuizen brieven van kwijtschelding verkreeg.

Gedurende zijn verblijf te Utrecht oefende hij zich vlijtiger dan ooit in de oude Latijnsche dichters, en Propertius inzonderheid vergezelde hem overal, waar hij zich bevond. Hij vertaalde eene Verhandeling van den geleerden Jezuit Renatus Rapin, in welke Homerus en Virgilius met elkander vergeleken, en hunne deugden en gebreken ter toetse gebragt worden Ook gaf hij omtrent deze tijd eene verzameling zijner Latijnsche gedichten in het licht, die van de kunstminnaars met toejuiching ontvangen werden.

Terwijl Broekhuizen aldus zijne tijd op het nuttigst doorbragt, werd hem, op aanbeveling van den Burgemeester Joannes Hudde, die van zijne maagschap was, eene Kapiteinsplaats over een der vendelen van de stadsbezetting te Amsterdam opgedragen. Hij kwam diensvolgens te dier stede wonen, waar hij vlijtig arbeidde aan eene verbeterde uitgaaf van Propertius en andere werken. Ook werd hij aldaar Lid van een Kunstgenootschap, hetwelk eens ter week bijeen kwam, en waarvan Joan Hulst, Joan Huidecoper, de Wachtmeester Dirk Heinck, de Secretaris Dirk Geelvinck, de Hoogleeraar Petrus Francius en andere lieden van aanzien en geleerdheid leden waren, en welks voorname bedoeling was de beschaving van Taal- en Dichtkunde.

Terwijl hij te Amsterdam in bezetting lag, had Broekhuizen, bij gelegenheid van het uitspreken der Latijnsche Lijkrede in verzen op de Ruiter door Francius, de wacht aan de Nieuwe kerk, ten einde de overgrooten toevloed der menigte te beletten, die, uit achting voor de Ruiter, of uit nieuwsgierigheid om den beroemden Francius te hooren, derwaarts stroomde. Hij nu ziende dat het gebouw de geheele zaamgevloeide menigte niet zou kunnen bevatten, en tevens willende zorgen dat zijn vriend geene paarlen voor de zwijnen zou werpen, dacht een zeer gepast middel uit, om hierin eene billijke keuze te kunnen doen; hij sprak namelijk ieder, die wilde binnen gaan, in het Latijn aan; zij nu, die hem in die taal antwoordden, werden doorgelaten, maar die dit niet konden werden teruggezonden. En waarlijk het gedicht van Francius was te fraai, om het voor te lezen, aan hen, die ten minste niet eenigzins in de Latijnsche taal ervaren waren.

Na het sluiten van den Rijswijkschen vrede in 1697, werd bij de Regering van Amsterdam besloten het grootste gedeelte van het krijgsvolk, hetwelk aldaar in bezetting lag, af te danken; en Broekhuizen kreeg, met andere Hoplieden, zijn ontslag, met behoud van eene behoorlijke jaarwedde. Van toen af ontweek hij het stadsgewoel, en hield zijn verblijf in eenen gehuurden tuin onder Amstelveen, waar hij zijn leven in stille rust en vrede doorbragt, ontvangende genoegzaam geen bezoek dan alleen van eenige weinige uitgelezene vrienden, waarom hij zijne woning, zijne *hermitagie* noemde. In de laatste jaren van zijn leven legde hij zich meest op de stichtelijke poëzij toe, en vond het grootste genoegen in de aanspraak van geleerde en godvruchtige mannen. In dezen toestand, overleed hij, na omtrent drie jaren met ligchamelijke zwakheden geworsteld te hebben, den 15den December 1707.

Broekhuizen tokkelde met eene meesterlijke hand zoowel de Latijnsche als de Nederduitsche lier, en de schilderachtigheid zijner dichtstukken deed hem met regt den naam verwerven van Nederlandschen Propertius. Zijne uitgegeven Latijnsche gedichten, zijne aanteekeningen, alles draagt uitnemende bewijzen van het ware kunstgevoel. In hem wordt teregt geroemd eene bijzondere naarstigheid, leerzaamheid en vlugheid, waardoor het hem geen moeite was, als voor de vuist gedichten te vervaardigen, en echter bedwong hij zich hierin zoozeer, dat hij zelf getuigde, dat de minste zijner verzen hem veel moeite kostte; kracht, bevalligheid en smaak versieren de gedichten van Broekhuizen. Daar hij echter in den trant van Hooft dichtte, rollen zijne Nederduitsche verzen op enkele plaatsen weleens niet gemakkelijk, maar doorgaans is alles zacht en vloeijend. Doch ofschoon de dichtkunde wel zijne hoofdstudie uitmaakte, was hij ook zeer ervaren in de letterkundige geschiedenis, waarvan zijne nagelaten geschriften getuigen. Uit enkele letterliefde, en niet om den broode, werkende, bleef hij somtijds, indien zijn krijgsberoep dit toeliet, weken, ja, maanden, in huis, van alle gezelschap afgezonderd, om zich geheel aan zijnen letterarbeid toe te wijden.

Zestig jaren na zijne dood, namelijk in den herfst van 1767, is in de kerk te Amstelveen, waar hij begraven ligt, op kosten van Mr. Abraham Calkoen, Heer van Kortenhoef, ter nagedachtenis van Broekhuizen, een net grafteeken opgerigt, bestaande in eene aloude lijkbus van blaauwen arduinsteen, rustende op een dergelijk voetstuk, voor hetwelk op eene wit marmeren zerk, het volgende grafschrift van den kernvolle, Petrus Burmannus Secundus gelezen wordt.

D. M.

JANI BROVKHVSII.

DEFUNCTI ANNO CIƆIƆCCVII.

Sparge sacro lauros myrtumque hederasque sepulcro,
Pïeridas quisquis, Pallada quisquis amas.
Callimachum numeris referens Broukhusius umbram
Hic Amstelveniâ conditus aede jacet.
Ut, post Gradivi partas in pulvere palmas,
Otia qua coluit docta, quiescat humo.
Laude sua pietas, cineri nunc prestita, gratae
Nobile in exemplum Posteritatis eat;
Quae male neglectis et honore carentibus umbris,
Lustra suum reddit post duodena decus;
Sint licet ingenii monumenta perennia tanti,
Busta sede Pario marmore caesa ruant.

dat vrij vertaald aldus luidt:

TER GEDACHTENIS VAN

JOHAN VAN BROEKHUIZEN.

OVERLEDEN IN HET JAAR 1707.

Strooi leauwren, mirth en veil op dit gewijde graf,
Gij die u Pallas wijdt of aan den God der snaren.
Hij die Propertius in zang kon evenaren,
Lei hier in Amstelveen het stoflijk hulsel af,
Opdat hij rusten mogt op 't zelfde plekje grond,
Waar hij in 't letterperk geëindigd heeft zijn streven.
De Erkentlijkheid zij des verdienden lof gegeven,
Want toen, na zestig jaar, hier geen gedenkzuil stond,
Heeft zij, ten voorbeeld van den nazaat, in dees kerk,
Broekhuizens assche dit gesteente willen wijden,
Dat wel in puin verzwindt, na lang verloop van tijden,
Maar dan nog leeft zijn naam in zijn onsterflijk werk.

De volgende werken zijn door Broekhuizen in het licht gezonden:

Carmina. Utr. 1684. 12°, welke uitgave weinig beteekent, in vergelijking van die, welke door David van Hoogstraten is bezorgd onder den titel van: *Jani Broukhusii, Poëmatum libri sedecim.* Amstelod. 1711. 4°.

Acti Sinceri Sanazarii, *Neapolitani Viri Patricii, Opera Latina omnia et integra; accedunt. notae ad Eclogas, Elegias et Epigrammata. Item trium Fratrum* Amaltheorum, Hieronymi, Joannis Baptistae *et* Cornelii *Carmina.* Amst. 1689. 12°, voor welken druk Broekhuizen zijnen naam niet geplaatst heeft, doch men vindt die voor den volgenden in 1727 te Amsterdam in 8°, *ex secundis curis* Jani Broukhusii. *Accedunt* Gabrielis Altilii, Danielis Cereti *et Fratrum* Amaltheorum *carmina, vitae Sanazarianae et Notae* Petri Vlamingii.

Aonii Paleari Verulani *Opera, ad illam editionem, quam ipse Autor recensuerat et auxerat, excusa, nunc novis accessionibus locupletata.* Amst. 1696. 8°, voor welke uitgave mede de naam van Broekhuizen niet voorkomt, waardoor sommigen die ten onregte aan Johannes Georgius Graevius hebben toegeschreven.

S. Aurelii Propertii *Elegiarum Libri IV: ad fidem veterum Membranarum sedulo castigati; accedunt Notae et terni Indices.* Amst. 1702. 4°, voor welk werk de Uitgever zijnen naam niet geplaatst heeft, welke echter voor den tweeden druk in het jaar 1727 door Pieter Vlaming bezorgd, met eenige aanmerkingen van Broekhuizen bijgevoegd is.

Albii Tibulli, *Equitis Romani, quae extant, ad fidem veterum Membranarum sedulo castigata; accedunt Notae cum Variarum lectionum libello, et terni Indices, quorum primus omnes voces Tibullianas complectitur.* Amst. 1701. 4°.

Gedichten met het leven des dichters door D. van Hoogstraten. Amst. 1712. 8°, derde druk. Bruss. 1822. 18°.

Meer dan eens is Broekhuizen afgebeeld, onder anderen door den beroemden Zeeschilder Ludolf Bakhuizen. Het facsimile zijner handteekening vindt men in het *Vereenigd Nederland* van Martinet.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïsius, *Algem. Hist. Woordenb.; Tegenw staat der Vereen. Nederl.*, D. VIII. bl. 168; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 251; Saxe, *Onom. Liter.*, P. V. pag. 334 et 335; Feller, *Dict Hist. in voce Broukhusius;* Kok, *Vaderl. Woordenb.; Levensb. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 264—274; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 12 en 124; Hoeufft, *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 193 et 194; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 366, 367, 417, D. III. bl. 122; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters;* Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 446, 447, 455—460; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 44, 45, Aant. 14, 15, 260, 262, 263, St. II. bl. 183, 184; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers.*

BROEKHUIZEN (Godofridus van), geboren te Engelen, waar zijn vader Hendrik van Broekhuizen, Predikant was, trad als Predikant in dienst te Hekelingen, in het jaar 1618, werd emeritus in 1729 en overleed in 1731. Hij heeft in het licht gezonden:

Leven van R. Descartes. Amst. 1700. 4°.

Over de Tien Geboden, met Geestelyke en Wereldlyke Historien en Voorbeelden verrykt. 8°.

Nieuw bereisde Weereld of Beschryving van Europa. Amst. 1729 met pl. 4°.

Over de Proportiën. 4°.

Historie van het Keizerryk. 2 deelen 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. en IV; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*

BROEKHUIZEN (Adam van) of van Broeckhuizen, zoon van Jan van Broeckhuysen, een verdienstelijk Krijgsman, die na vele veldtogten bijgewoond te hebben, den 3den Augustus 1692, bij Steenkerken sneuvelde, en van Justina Elisabeth de Beveren, geboren in 1682, vermoedelijk te Breda, werd den 19den October 1715 Luitenant, en den 17den November 1730 Luitenant-Kolonel en Kapitein der Gardes te voet. Hij diende het Vaderland in de oorlogen met Frankrijk tusschen 1700 en 1748 gevoerd. In 1706 had hij deel aan de zegepraal door Ouwerkerk en Marlborough bij Ramillies behaald en in 1709 was hij in den slag bij Malplaquet. Later woonde hij eenige veldtogten, onder anderen die van 1746, onder den Prins van Waldeck bij. Na in 1748 zijn compagnie, onder zekere voorwaarden, aan Frederik Christoph, Grave van Degenfelt Schonburg, overgedragen te hebben, overleed hij, naar het schijnt ongehuwd, in November van dat zelfde jaar.

Broeckhuysen was een man van veelzijdige bekwaamheid; als geschied- en oudheidkundige deed hij zich kennen door zijne in handschrift nagelatene

Beschryving van het slot Develstein.

Beschryving des aelouden Graafschap van Stryen en der Stad en Lande van Breda, en vele andere dergelijke opstellen.

Ook was hij bedreven in de geslacht- en wapenkunde, was een goed miniatuurschilder, muntte uit als mechanicus, wis- en natuurvooral als vestingbouwkundige, en hanteerde mede de Nederduitsche lier, doch zijne dichtstukjes missen losheid, natuurlijkheid en eenvoudigheid, maar munten in netten en beschaafde uitdrukking en vloeijende versmaat uit. Zij dragen blijken, dat ook Broeckhuysen zich onder het juk der theoriën van Aristoteles en Pels begeven heeft, en zijn bijna allen in den genootschappelijken geest van dien tijd.

Broeckhuysen heeft behalve de beide reeds genoemde nog de volgende prosaschriften in handschrift nagelaten:

Aanteekeningen betrekkelijk de Geslachten en Wapenkunde.

Explicatio veterum verborum ex notis Arnoldi Buchelii s. c. in Hedam.

Verzameling der onverstaanbaare woorden, die men in de oudste Diplomata of Lateinse Machtbrieven vind met de verklaaring daarbij gesteld, om dezelve in haeren regten sin te kunnen verstaen.

Inleydinge tot de Miniatuurschilderkonst.

Verhandeling over het maken en gebruyk der gecouleurde Cryonnen.

Memorie om allerley beesjes en insecten op te setten en te bewaren, dat se lange jaren sonder bederven goet blyven, dienstig om deselve op alle tyden na het leven te kunnen schilderen.

Krijgskundige memoriën, van welke het te bejammeren is, dat zij even als onderscheidene kunststukken, plannen en kaarten, treffende blijken van 's mans kunde en arbeidzaamheid, verloren geraakt zijn.

Het eenige, dat door hem in het licht gezonden schijnt te zijn, is:

Aanteekeningen op de Verzameling van alle de orders, omtrent hetgeen de troepen van den Staat in 't Campement van Oosterhout hebben gedaan. 's Hage. 1732.

Zie Schotel, *Geschied-, Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 71—73; de zelfde, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 605 noot; *Nieuw Biogr. Woordenb. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Hermans, *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 233, 311—313.

BROEKHUYZEN Jr. (George Hendricus), zoon van den verdienstelijken Muziekliefhebber en bevorderaar der Toonkunst G. H. Broekhuyzen, werd geboren te Amsterdam den 25sten Februarij 1818. Als knaap van tien jaren gaf hij reeds blijken van eene buitengewone vlugheid van geest, een voorbeeldeloos geheugen en eene levendige verbeelding. Weldra begon men nu ook bij hem eene meer dan gewone neiging voor de

Toonkunst te ontwaren, en dien ten gevolge werd hij bij de oprigting van het Instituut tot Zangonderwijs van den Heer G. Foek tot het onderwijs toegelaten. Na drie jaren studie, werd hij een der beste kweekelingen, en maakte zoodanige vorderingen, dat hij weldra in staat was bijna alles *a prima vista* te zingen. Hierbij leerde hij de Piano bespelen van den bekwamen, doch te vroeg gestorven onderwijzer Sommer, wiens geduld tot les geven verwonderlijk was, en die onzen vurigen knaap het mekaniek van dat instrument voorbeeldeloos deed eigen worden. Door zijnen bijzonderen aanleg maakte hij snelle vorderingen; alles wat men van het onderwijs van beiden Toonkunstenaren en van eenen zoo leergierigen leerling verwachten kon, werd vervuld. Hij begon thans ook met gelukkig gevolg zelf muziekstukken te componeeren. Bij vele muziekuitvoeringen in huisselijke familiekringen was hij werkzaam, zoo aan de Piano als in den zang. Weldra liet hij zich als Dilettant op verschillende concerten niet alleen als Zanger, maar ook als Componist hooren. Toen 13 jaren oud, vervaardigde hij reeds een Vaderlandsch lied met Orkest, ook na de bestorming der Citadel te Antwerpen, eene driestemmige Cantate voor mannenstemmen, mede met Orkest, waarvan voor beide de woorden vervaardigd waren door zijnen oom Gerardus Henricus Broekhuijzen. De bijval, dien hij van alle kanten verwierf was onbeschrijfelijk, en had eenen zoo jeugdigen kunstenaar ligtelijk tot laatdunkenheid en verachting van anderen kunnen vervoeren, maar zijne goede inborst beschermde hem, en hij beschouwde de hulde, welke men hem in zoo ruime mate bewees, slechts als een middel, om hem tot verderen ijver aan te sporen, daar hij zelf zeer wel wist, wat hem nog overbleef te verrigten, om den naam van kunstenaar ten volle waardig te worden. Van nu af aan vestigde hij zijnen werkzamen geest op de studie der theorie en genoot van den hoogst verdienstelijken Toonkunstenaar Jan George Bertelman, onderwijs in de regelen der Compositie. Om regelmatig en ten gezetten tijde de lessen te kunnen bijwonen, werd hij toegelaten op de Koninklijke Muziekschool te Amsterdam, waar genoemde kunstenaar tot Hoofdonderwijzer was aangesteld. Door dit voortreffelijke onderrigt, vlijt en volharding, bereikte hij hierin zijn doel, en de vruchten van zijnen scheppenden geest werden reeds aanvankelijk in onderscheidene liederen, Cantates, Walsen enz. bewonderd. Zoo bewandelde hij het uitgestrekte veld der kunst; zijne onderzoekende geest kon zich niet met eene oppervlakkige kennis vergenoegen maar drong verder door; en het gelukte hem dien graad van volkomenheid te bereiken in de Compositie en in het kontrapunt, waardoor hij met regt als kunstenaar verdiende gekroond te worden. Bij het jaarlijksche openbare examen van genoemde Muziekschool verkreeg hij drie jaren achtereen den hoogsten prijs van zijne klasse. In de concerten van *Felix Meritis* viel hem de eer te beurt, om in het bijzijn van Z. M. onzen Koning en diens gezin te zingen. Als Altzanger blonk hij uit door zijne bijzonder reine intonatie en uitmuntende smaak; zijne schoone, klare en buitengewone stem hoorde men met algemeen genoegen; jammer, dat bij de verwisseling der stem, eene heesch- of dofheid is ontstaan (welligt dat hij te lang gezongen heeft) waardoor het melodieuse of klankrijke op het laatst van zijn leven was verloren gegaan. Als Klavierspeler bezat hij veel vaardigheid en was een uitmuntend Zangaccompagnateur; hij paarde daarbij energie en teederheid van uitdrukking aan eene smaakvolle voordragt en de meeste duidelijkheid. Als Componist had hij reeds eene aanmerkelijke hoogte bereikt en verwierf veel bijval. Onder zijne geliefkoosde werken behoort de Muziek van het Ballet *de Schoone Slaapster in het Bosch*, voor den Stads-schouwburg geschreven, welke meer dan veertig malen is uitgevoerd, onder den toevloed eener menigte toehoorders en tot de laatste maal met de meeste toejuiching is bekroond geworden; ook zijne *Melancholie-Wals* die hoogst origineel en eigenaardig is geschreven en de *Post-Galop* waarvan eene derde uitgave het licht zag.

Tot dusverre de kunstproducten en verrigtingen zijner jongelingsjaren. Dewijl hij echter niet bepaald in het kunstvak was opgeleid, verkoos hij thans eene bestemming of handelsbetrekking en werd als compagnon in eene zaak opgenomen, welke hij later *alleen* bleef uitoefenen. Niettegenstaande de menigvuldige werkzaamheden daaraan verbonden, bleef hij zich aan de Toonkunst wijden. Als hij nu den mannelijken leeftijd was ingetreden, huwde hij in 1844. Ook sedert dien tijd heeft hij zich in zijne ledige uren bezig gehouden met de Muziek, en wijdde zich aan den klassikeren stijl, schreef Kwartetten voor Strijkinstrumenten, en mannenstemmen en laatstelijk een Kwintet waarvan het finale niet is afgewerkt. In deze heerscht eene diepe ernst en fijn gevoel; zij zijn in Contrapuntischen stijl geschreven en aan de voornaamste Amsterdamsche kunstenaars opgedragen, die hem daarvoor welverdienden lof en achting hebben toegekend.

In den bloei zijner jaren werd hij door den dood weggerukt, daar hij op den 23sten Januarij 1849 overleed, nalatende eene bedroefde weduwe en een dochtertje van drie jaren. Zijn stoffelijk overschot werd op eene plegtige wijze ter aarde besteld in de Gereformeerde Oude kerk; vele vrienden en vereerders van den ontslapenen volgden het lijk naar zijne laatste rustplaats, waar de Liedertafel *Eutonia*, onder leiding van den Direkteur C. A. Bertelman, een door die Kunstenaar vervaardigdenLijkzang, het Orkest van den Heer J. Eduard Stumpff een' treurgalm zijner nagedachtenis toewijdden, terwijl de Heer ten Broeke, Organist dier kerk, bij het intreden en verlaten der kerk het orgel toepasselijk bespeelde.

De door hem gecomponeerde muziekstukken zijn:

64 *Liederen*, *Romances*, *Gelegenheidsstukken*, *voor* 1 *en* 2 *Stemmen met Piano-forte.*

4 *Cantates*, *voor Solo en Koorstemmen met groot Orkest* als:

Herdenken aan de Citadel, woorden van G. H. Broekhuyzen, *voor* 3 *Mannenstemmen en Koor.*

De Toonkunst, woorden van H. H. Klijn, *voor Solo*, *Sopraan-Alt*, *Tenor*, *Bas en Koor.*

Op het 40*jarig bestaan van het Muziekgezelschap: Vriendschap en Toonkunst*, woorden van S. Rondeau, *voor* 4 *Mannenstemmen en Koor.*

Kenau Simonsz. Hasselaar, woorden van H. H. Klijn, *voor Koor.*

14 *Vokaal Kwartetten voor Mannenstemmen.*

2 *Vokaal Kwartetten voor Mannenstemmen met Orkest voor de Maatschappij V. W.*

De schoone Slaapster in het Bosch, *ballet in* 4 *bedrijven.*

Zephyrus, *ballet in* 3 *bedrijven.*

Het bad der Nymphen of het Driekoningenfeest te Keulen, *ballet in* 3 *bedrijven.*

Het feest der Nederlanders, Allegorische voorstelling, woorden van Mr. van 's Gravenweert *met Solo zang*, *Koren en Ballet* (in dertien dagen vervaardigd).

Pantalon Koffijhuishouder. (Het Finale voor het Ballet).

Pas de deux met Obligaat-Viool.

40 *Walzen voor groot Orkest.*

19 *Galoppen voor groot Orkest.*

6 *Françaises voor groot Orkest.*

Fantaisie voor Fagot.

Treurmarsch op den dood van W. J. Holtrop.

1 *Bolero.*

1 *Polka.*

1 *Sonate voor Piano en Viool.*

Variatiën voor Viool en Piano.

2 *Liederen met Obligaat Violoncel en Piano.* en

5 *Kwartetten voor twee Violen*, *Alt en Violoncel.*

Kwintet voor twee Violen, *Alt en twee Violoncellen;* waaraan het finale ontbreekt.

Zie Caecilia, *Muzikaal Tijdschrift* 1849, bl. 65.

BROEN (Johannes) werd den 28sten December 1694 tot Lector in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld, doch maakte van de vergunning tot het houden van openbare lessen niet lang gebruik, daar hij, kort na zijne aanstelling, naar Engeland vertrok en aldaar overleed.

Hij was een der hevigste bestrijders van het stelsel van François de le Boe Sylvius en heeft onderscheidene werken geschreven, welke bijeen verzameld zijn onder den titel van:

Opera Medica. Rotterd. 1703. 4°.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 50; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. T en B. bl. 274; *Biogr. Univers.*

BROEN (Willem de), een Amsterdamsch Plaatsnijder uit de achttiende eeuw, heeft eenige fraaije boerengezelschappen, naar Adriaan van Ostade in het koper gebragt, en, behalve dat hij een der medehelpers was aan Hoets Bijbelplaten, heeft hij ook eenige boekplaten vervaardigd, van welke eenige naar zijne eigen ontwerpen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 269; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BROEN (C. de), vermoedelijk een bloedverwant, misschien wel een broeder van den vorige, was mede een Hollandsch Plaatsnijder,

die omstreeks 1720 bloeide en zich meestal bezig hield, met het graveren van portretten voor Boekverkoopers.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BROER CORNELIS. Zie ADRIAANSZ. (CORNELIS).

BROERIUS VAN NIDEK (MATTHEUS). Zie NIDEK (MATTHEUS BROUËRIUS VAN).

BROERS, een Schilder uit de zeventiende eeuw, van wien geene levensbijzonderheden bekend zijn, schilderde Brabandsche boeremarkten, waarin hij doorgaans rijke stoffaadje te pas bragt en de boeren naar hunnen aard geschikt en gekleed zeer natuurlijk voorstelde, terwijl hij ze in geestige groepen verdeelde en alles luchtig en los penseelde.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 63; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BROERS (PIETER RUTGER), zoon van Jurriaan Broers en van Wouterina van Ommeren, geboren in 1770 te Amsterdam, begaf zich den 2den Julij 1790 in krijgsdienst als Vaandrig bij het Regement Nassau Usingen. Vervolgens tot Tweede Luitenant opgeklommen, woonde hij als zoodanig den veldtogt in 1794 in Vlaanderen bij en werd bij Megen gewond. Na de omwenteling van 1795 bij de 7e Halve Brigade overgeplaatst, werd hij den 8sten Julij van dat jaar tot Eersten Luitenant bij de 6e Halve Brigade bevorderd en had in 1799 bevel op het eiland Schiermonnikoog, toen de Engelschen aldaar den 15den Augustus van dat jaar landden. Alle de verdedigingsmiddelen, die op dat eiland aanwezig waren, bestonden in 2 drieponders en 26 man. De landing geschiedde met gewapende sloepen, onder bedekking van het vuur eener Bataafsche brik, vier dagen te voren door de Engelschen genomen. Broers bevond zich met zijne schamele verdediging op het strand, om den vijand af te wachten; maar toen, bij het eerste schot, de burgers, die hem als voerlieden dienden, met paarden en caissons de vlugt namen, moest hij voor de overmagt van het vijandelijke vuur wijken, en koos eene voordeelige stelling voor het dorp. Hier wilden de ingezetenen hem dwingen, om van eene verdere verdediging af te zien, maar onder bedreiging van veeleer het dorp te zullen in brand steken, stelde hij zich zoo dapper te weer, dat de Engelschen moesten afdeinzen. Ongelukkig kon dit manmoedig gedrag geen hulp toebrengen aan de weerlooze vaartuigen in de haven, negen tjalken, door het volk verlaten, werden door de Engelschen medegevoerd en een tiende door hen in brand geschoten, terwijl twee anderen nog bij tijds ontkomen waren.

Broers werd, tot belooning van deze daad, den 26sten September 1799 bevorderd tot Kapitein bij de 6e Halve Brigade, was in 1806 bij het Koninklijk Hollandsche leger Kapitein bij het 5e Regement Infanterie en overleed te Rhenen, den 24sten Maart 1808, eenen zoon nalatende, Christiaan Gerard Broers, die zich bij de belegering der Citadel van Antwerpen in 1830 zoozeer onderscheidde, dat hij tot loon van zijnen betoonden moed door den Opperbevelhebber David Hendrik Chassé, met het Kruis der Willemsorde werd vereerd. Hij overleed te Bergen op Zoom in 1835.

Zie Vonk, *Landing der Engels. in Noord-Holl.*, D. I. bl. 28; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 162 en 163, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROERS (JACOBUS CORNELIS), zoon van Jacobus Cornelis Broers en van Francina Sophia de Rochefort, geboren den 17den Februarij 1795 te Utrecht, werd door zijne ouders reeds vroeg voor de wetenschappen opgeleid. Na zich aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad op de voorbereidende wetenschappen te hebben toegelegd, begaf hij zich naar de Hoogeschool dier stad om zich in de Geneeskunde te oefenen. Terwijl hij zich aldaar bevond, werd ons Vaderland in 1815 met eenen inval van de Franschen bedreigd, Broers snelde, met andere muzenzonen, te wapen, ten einde het bedreigde Vaderland te helpen verdedigen. Toen het gevaar geweken was, weder tot de studie teruggekeerd, behaalde hij in 1817 eene gouden medaille voor zijn antwoord op eene Akademische Prijsvraag, nopens een belangrijk punt uit de Algemeene ziektekunde, aldus luidende: »*Dewijl in de leer van* »*Gaubius* de morbis solidi vivi, *hoewel zeer gewigtig, nu* »*nog veel gevorderd wordt, zoo als uit de waarnemingen* »*blijkt, die omtrent de levenskracht na hem gedaan zijn;* »*vraagt men, wat die waarnemingen hebben bijgebragt, om* »*die leer zoo uit te breiden als te volmaken.*" Den 10den November 1818 werd hij tot Geneesheer bevorderd na het verdedigen eener Verhandeling over *de redenen waarom bij beleedigingen aan het hoofd welke in den aanvang niet gevaarlijk schenen, dikwerf later hevige toevallen plaats hebben, welke somtijds met de dood eindigen* (1). Kort hierop begaf hij zich met zijne vrienden Christiaan Bernhard Tilanus en Petrus Isaïcus Jacobus, de Fremery naar Parijs, waar hij met bijzonderen ijver de lessen van Guillaume Dupuytren, Lisfranc en Jean Jacques le Roux waarnam, waardoor zeker de kiem in hem werd gelegd, tot zijne latere meer bijzondere voorliefde voor de Heel- en Ziektekunde. Daarna bezocht hij nog eenige Duitsche Hoogescholen, en vestigde zich toen als Geneesheer te Zeyst, vanwaar hij in 1826 als Hoogleeraar in de Heel- en Verloskunde naar de Hoogeschool te Leiden beroepen werd, welke betrekking hij den 2den December van dat jaar aanvaardde met eene Redevoering *Over de noodzakelijkheid om beschaafdheid en menschlievendheid met de beoefening der Heelkunde te paren* (2). Hij bekleedde zijn ambt aan de Leidsche Hoogeschool met grooten ijver tot aan zijn overlijden den 23sten November 1847.

Gedurende ruim twintig jaren mogt de Leidsche Hoogeschool zich alzoo in zijn bezit verheugen en daarop teregt roem dragen, daar hij steeds met voorbeeldigen ijver en groote naauwgezetheid het hem opgedragen Hoogleeraarsambt waarnam. In het bijzonder had hij zich altijd toegelegd op het praktische gedeelte der ziektekundige ontleedkunde, getuige de belangrijke verzameling van daarop betrekking hebbende voorwerpen, die hij met zoo veel kennis had aangelegd en door Buitenlandsche Geleerden zoo dikwijls bewonderd werd. Gelijk hij bij voortduring deelde in de achting en vriendschap zijner ambtgenooten, die evenzeer zijnen nuttigen en aangenamen omgang, als zijnen belangrijken werkkring op prijs stelden, zoo werden hem bovenal de meest doorslaande bewijzen van eerbied en liefde betoond door de studerende jongelingschap, die zijn door helderheid en beknoptheid gekenmerkt onderwijs, zijne rijke praktische ervaring en zijn uitmuntend voorbeeld, zoo wel in technische vaardigheid en bekwaamheid, als in zorgvuldige en doelmatige hulpbetooning wist te waarderen. Bij zijne stadgenooten blijft mede zijne vaak betoonde anatomische hulp in zegenend aandenken.

Ook beijverde zich eenige Vaderlandsche Maatschappijen om hem het Lidmaatschap op te dragen; als: in 1822 het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1831 het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam; in 1839 de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem terwijl het Genees- en Heelkundig Genootschap te Brugge hem in 1840 tot Corresponderend Lid benoemde.

Slechts een werk bestaat er van zijne hand, namelijk:

Observationes anatomico-pathologicae. L. B. 1839. folio, doch dit eene is voldoende om blijk te geven van zijne grondige geleerdheid en diepe kennis van het vak, waarop hij zich bijzonder had toegelegd.

Broers was tweemalen gehuwd geweest eerst met Geertruida van Pesch, die hem negen kinderen naliet, daarna met Cornelia Margreta Macquelyn, die hij als weduwe achterliet.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1818, D. I. bl. 177, 178, 274, D. II. bl. 354, 1822, D. II bl. 118, 1826, D. II. bl. 227, 385, 1831, D. I. bl. 99, D. II. bl. 283, 1834, D. I. bl. 83, 1840, D. I. bl. 97, 1847, D. II. bl. 369 en 370; *Leidsche Cour.* 1847, N° 42; en vooral Cohen, *Statist. Geneesk. Jaarboekje* 1848, bl. 187—190, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn, en uit partikuliere berigten hebben aangevuld.

BROERSMA (WIGBOLD VAN), een Edelman uit de Groninger Ommelanden, diende eerst een tijd lang Prins Frederik Hendrik als Edelman van de Kamer, werd vervolgens Kapitein, voorts Overste Luitenant, daarna Kolonel en eindelijk in 1657 Gouverneur van Koevorden. Doch aangezien men, tijdens den inval der Franschen en hunne bondgenooten, in 1672, eenig vermoeden had, dat Broersma heimelijk verstand hield met den Bisschop van Munster, maakten de Staten-Generaal zwarigheid, om eene vesting van dusdanige aangelegenheid, in geval van belegering, aan hem toe te vertrouwen. Zij zonden hem derhalve bevel om zich in het leger van den Prins van Oranje, aan den IJssel, te vervoegen en daarbij als Kolonel te dienen. Hij verzocht zeer dringend, dat zijn zoon, die Ritmeester was en te Groningen in bezetting lag, in zijne plaats, als Kommandant van Koevorden mogt worden aangesteld; maar dit werd afgeslagen en dat bevel, gedurende de

(1) *Specimen medicum chirurgicum de causis, cur Laesionibus Capitis, quae initio haud periculosae videbantur, frequenter sero symptomata gravia, in mortem desinentia, accedunt.*

(2) *Oratio de Chirurgiae studio cum cultu et humanitate conjungenda.*

afwezigheid van Broersma, aan den Luitenant-Kolonel Jan van Burum opgedragen.

Toen Deventer den 14den Junij van dat jaar door de Munsterschen werd aangetast, bevond Broersma zich met 9 compagniën van zijn regement mede daar binnen, en bragt er niet weinig aan toe om die vesting den vijand in handen te spelen, waarna hij zich werkelijk in dienst van den Bisschop schijnt te hebben begeven, althans toen die Vorst, nadat Koevorden aan hem was overgegaan, den 11den Julij zijnen intogt in die stad deed was hij van Broersma vergezeld. Hierop werd hij, bij vonnis van den 11den Augustus 1672 voor een verrader van zijn land verklaard, van alle zijne waardigheden en bedieningen ontzet, en zijne goederen verbeurd verklaard; voorts dat hij ook, indien hij t' eenigertijd in handen van de Justitie geraakte, met den zwaarde zou gestraft worden, dat er de dood na volgde. Doch wij vinden nergens, dat men hem ooit is magtig geworden, of hoe lang hij nog geleefd heeft. Alleen weet men dat het in gevolge zijnen raad was dat de Bisschop later het beleg van Groningen ondernam.

Zie Picardt, *Chron. van Covorden*, bl. 302; Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 543—561, 605, 616, 788; Sylvius, *Saken van Staet en Oorl.*, St. I. bl. 331; Samson, *Hist. de Guill III*, Tom. II. pag. 356, 364; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 235—244, 276 en 277; Halma, *Tooneel der Vereen Nederl.; Levensbes. der Nederl. Vorst. en Helden enz.*, St. II. bl. 300—302; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BROES (Petrus), geboren den 9den Julij 1726 te Amsterdam, waar zijn vader Koopman was, werd, na volbragte studiën aan de Leidsche Hoogeschool, in 1751, Predikant te Velp bij Arnhem, in 1758 te Nieuw-Loosdrecht, in 1762 te Vlissingen, in 1765 te Haarlem en eindelijk in 1770 te Amsterdam, waar hij den 26sten October 1797 overleed, bij zijne echtgenoote, eene dochter van den Amsterdamschen Predikant Brouërius Brouwer, nalatende drie zonen en twee dochters. Twee zijner zonen hebben der Nederlandsche kerk tot sieraad verstrekt, zijnde Brouërius Broes, die volgt, en Willem Broes, geboren te Haarlem, thans rustend Predikant van Amsterdam.

Van Petrus Broes ziet één werk het licht, getiteld:

De Peinzende Christen of bundel van stichtelijke gedagten voor de eenzaamheit. Amst. 1784. 4 st. 8°, hetwelk in 1817 te Amsterdam, op nieuw met platen werd uitgegeven en vooral wegens den hoogst ernstigen, christelijken, gemoedelijken geest, die er in heerscht, het zonderlinge maar ook regtmatige lot ten deel viel, van onder de praktikale schriften der laatste zeventig jaren alleen in honderde huisgezinnen der Nederlandsche kerk op den duur gelezen en nog dagelijks aangekocht te worden.

Broes was ongetwijfeld aan de leer van zijn Kerkgenootschap gehecht en mogt in dit opzigt een regtzinnig Godgeleerde genoemd worden. Dit ontnam hem echter de lust niet om zelf te onderzoeken en van hetgeen door hem aanvankelijk zelf eenigzins steil gedacht was, allengskens met vrijmoedigheid tot vrijer denkbeelden over te gaan. Hij had ook een aanzienlijk deel aan de omkeering, bij welke in de Hervormde kerk onder de Coccejaansche Leeraars, de zeer drooge tot stichting weinig geschikte Leerredenen, door eene hoogst nuttige, het hart meer roerende voordragt, vervangen werden, gelijk hij dan ook ten gevolge daarvan, bijzonder te Haarlem van het jaar 1765 tot 1770, en ook tot zijne dood toe te Amsterdam, niet alleen grooten opgang maakte, maar ook buitengemeene werking deed.

Zijne beeldtenis gaat onderscheidene malen in prent uit, als gegraveerd door Reinier Vinkeles in folio, door J. G. Visser in 8°, door Daniel Veelwaard in 8°, en door ongenoemden in 8° en 12°, ook in schaduwbeeld zonder naam van den vervaardiger in 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* door G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; *Naaml. der Nederd. Geref. Predik. te Amsterdam*, bl. 41 en 42; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BROES (Brouërius), zoon van den voorgaande, geboren te Velp bij Arnhem in 1757, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden eerst op de Wijsbegeerte en daarna op de Godgeleerdheid toe, en werd, na ook te Amsterdam nog van het Godgeleerd onderwijs van den Hoogleeraar Curtenius te hebben gebruik gemaakt, in het jaar 1779 Proponent en in het zelfde jaar Predikant te Vuren en Dalem, van waar hij in 1780 naar Vlissingen werd beroepen. Terwijl hij daar stond werd hem in 1784 den post van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leiden opgedragen, welke hij den 14den Junij aanvaardde, met eene Redevoering *over de beoefening der Heilige Schrift den voornamen pligt van den Godgeleerde* (1). Hiermede overeenkomstig wijdde hij, volkomen bekend met de echte gronden der taalkunde en kritiek, alsmede met de ware regels der uitlegkunde, zijn geheele volgende leven voornamelijk aan die Bijbelstudie toe, en ging de akademische jeugd daarin voor. Hij was de eerste Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, die aan de Leidsche Hoogeschool over de schriften van het Nieuwe Verbond uitlegkundige lessen hield. Hij werd dan ook, hoewel eerst in het laatst van zijn leven, tot Hoogleeraar der Uitlegkunde van het Nieuwe Testament benoemd.

Wie zou het immer gedacht hebben, dat een man als Broes van onregtzinnigheid zou zijn beschuldigd! en evenwel was dit zoo. In 1790 schreef hij eene Voorrede voor de *Leerredenen over den Heidelbergschen Katechismus* van zijnen voormaligen Leermeester Petrus Curtenius, weleer Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Amsterdam. Onder het schrijven van die Voorrede verblijdde hem het invallende denkbeeld aan menigerlei triomf over het rijk der onverdraagzaamheid en des vooroordeels reeds behaald. En dit denkbeeld spoorde hem aan, om aan het publiek zijn helder uitzigt mede te deelen op de tijden van eene nog aangenamere verbetering: »tijden, naar welke ook het verlichtste deel des menschdoms »met uitgestrekten halze uitzag; tijden, waarin de groote Insteller »van onzen Godsdienst met al de Majesteit des oneindigen Wereld-»beheerschers den *Slagboom der veroordeelen*, die den voort-»gang eener verlichte deugd onder het menschdom zoo jammer-»lijk stuitte, voor het oog der volkeren verbrijzelen zoude (2)." In deze woorden meende men verregaande ketterij te ontdekken en nu werd Broes hiervan in een aantal geschriften beschuldigd. De Hoogleeraar gaf echter eene ronde en mannelijke verklaring, eerst in de algemeen gelezen *Boekzaal der geleerde wereld* voor October 1790, en daarna in een *Nader Berigt aan de Hervormde kerk van Nederland, behelzende nadere verklaaringen van eenige uitdrukkingen voor het 1ste stukje der Catech.-Leerredenen van Professor Curtenius, geschikt tot eene Voorrede voor het 2e stukje. Hierbij is gevoegd de Voorrede van het 1e stukje en de Bekendmaking in de Boekzaal van October 1790.* Amst. 1791. gr. 8°, waarin hij aanwees in de bedoelde voorrede, geene dogmatische, maar praktikale onderwerpen bedoeld te hebben. Aan de Geloofsleer der Nederlandsche Hervormde kerk betuigde hij niet gedacht te hebben. Ook zag de verstandige, die den zamenhang raadpleegde, waarin de, met zulk eene zwarte kool geteekende, woorden voorkwamen, geen den minsten grond, om aan de opregtheid van 's mans betuiging te twijfelen. De vooringenomenheid tegen Broes moest dus daardoor hare geheele sterkte verliezen. En de uitkomst leerde dat zij die verloor.

Bij de aftreding van Broes als Rector der Hoogeschool in 1792, hield hij eene Redevoering *over de voornaamste schoonheden der welsprekendheid van Jezus* (3), welke het grootelijks te bejammeren is, dat zij niet in het licht is gegeven. Niet zeer lang mogt zich de Leidsche Hoogeschool in het licht van dien verdienstelijken man verheugen. Hij stierf, in de kracht van zijn leven, den 24sten Februarij 1799. Waarschijnlijk was zijne gezondheid ondermijnd door al te groote werkzaamheid; welligt ook door het gevoel van de onwaardige wijze, waarop men hem van onregtzinnigheid had beschuldigd.

Broes wordt teregt geprezen als een man in wiens onderwijs, grondige kennis, kiesche smaak en eene vrije en edele denkwijze zich vereenigden, terwijl hij de geletterde wereld in het algemeen met onderscheidene fraaije en belangrijke schriften verrijkt had. Van hem toch zagen, behalve het reeds vermelde, het licht:

Systema theologiae theoreticae. editio secunda. L. B. 1788. 8°.

Aanmerkingen over het Evangelie van Mattheus. Leyd. 1798, 11 stukjes 8°.

Niet gering, ofschoon hij het weinig aankweekte, was ook zijn talent voor de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunst; van het laatstgenoemde getuigt zijn, door het Haagsche Dichtgenootschap met zilver bekroonde Dichtstuk: *Over den heilzamen invloed der Dichtkunst op de Godsdienst*, alsmede zijn fraai gedicht over de *liefde tot de vijanden*, te vinden in de derde proeve over het Evangelie van Mattheus bladz. 4 en volg.; terwijl nog een ander schoon bewijs van 's mans dichtvermogen op bladz. 42 van die zelfde proeve gevonden wordt. Afzonderlijk ziet van hem het licht:

---

(1) *Oratio de Literarum Sacrarum studio, praecipue Theologi munere.* L. B. 1784, in het Nederduisch overgezet door J. Veldwijk en uitgegeven onder den titel:
Over de beoefening der H. S. de taak der Godgeleerden. Leid. 1784.

(2) Voorrede voor Curtenius, *Leerreden over den Katech.*, bl. 5.

(3) *Oratio, de praecipuis orationis Jesu virtutibus.*

Eeuwzang op het 200jarig feest der Leidsche Hoogeschool, gevierd den 8 van Sprokkelmaand. 1775. 8°.

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 674—678; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 318, 362, 363, 424, D. II. T en B bl. 226 en 227; *Aanhangs. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 617 noot (1); *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Glasius, *Godgel. Nederl.; Bijvoegs. op de Catal. der Bibl. van de Maats. der Nederl. Letterk.*, bl. 94.

BROES (Elizabeth Jeanne), eene broeders dochter van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1795, bragt hare jeugd, van 1804 tot 1814, meest te Parijs door en huwde in het jaar 1819 met J. C. Wylep, Nederlandsch Consul-Generaal in Brazilië. Zij, die den 3den Julij 1853 te Rio-Janeiro overleed, was reeds in jeugdige leeftijd eene uitstekende Virtuose op de Piano forte en Componiste voor dat instrument. Niettegenstaande Mevrouw Wylep later eene vrij talrijke familie had, maakte zij toch altoos nog veel werk van het van jongs af door haar als liefhebster behandelde speeltuig.

Zie Schellings, *Universal Lexicon der Tonkunst; de Navorscher*, 4e jaargang bl. 188.

BROIDE (Philips de) komt voor onder den titel van Licenciaat in de Regten. Hij was Raad en Pensionaris van Douay en teekende in 1577 de Unie van Brussel, doch behoorde tot de Afgevaardigden van Fransch-Vlaanderen, welke, in 1579, het verdrag van verzoening met Parma teekenden en werd in 1600 door den Aartshertog Albertus tot den adelstand verheven.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 122.

BRON DE VEXELA (Joseph le), zoon van Laurens Marie le Bron de Vexela en van Anna Hennebert, geboren te Nijmegen den 10den Maart 1793, trad in dienst als Kadet der Infanterie den 1sten Maart 1799, en kwam in 1807 als Elève op de Militaire school te Honsholredijk. Bij de inlijving van ons Vaderland in het Fransche rijk in 1810 ging hij als Adjudant-Onder-Officier over bij het 123 Regement Infanterie, werd den 9den Junij 1811 aangesteld tot Tweede Luitenant en in het volgende jaar tot Eerste Luitenant bevorderd. In dien rang maakte hij in 1812 den veldtogt in Rusland mede; werd in den slag bij Wilna door een geweerkogel in de linkerhand en eene bajonetsteek in de regterzijde gewond en krijgsgevangen gemaakt. Den 30sten Augustus 1814 uit krijgsgevangenschap ontslagen, werd hij als Eerste Luitenant bij de Infanterie aangesteld en den 6den Augustus 1815 tot Kapitein bevorderd. Op zijn verzoek overgeplaatst bij het Oost-Indische leger, vertrok hij in het jaar 1823 naar Java, waar hij aan de meeste belangrijke krijgstogten deel nam en overal door moed en vastberadenheid uitmuntte. Zoo onderscheidde hij zich in de eerste jaren van zijn verblijf in Indië in de binnenlanden van Padang, op de Westkust van Sumatra tegen de Padries en werd den 8sten November 1824 tot Majoor bevorderd; nam in dien rang deel aan de Makassarsche expeditie in 1825, bij welke hij zijne gewone onverschrokkenheid aan den dag legde, maar ook bijna het slagtoffer van de trouweloosheid der Celebezen werd.

Aan het hoofd eener kolonne van Bonthain naar Boelekomba oprukkende, nam hij den 8sten Maart eene vijandelijke benting, met verlies van slechts vier man, in, en liet twee dagen later, op een uur afstand van het vijandelijke, aan Boni onderworpen, Kadjang, halt houden. Naauwelijks was hij hier gekomen, of er meldde zich een Hoveling des Konings van Goa aan, die den Majoor, in naam van zijnen Vorst, de vergunning verzocht, om met eenige ruiters naar Kadjang te mogen gaan, ten einde onderhandelingen aan te knoopen, waartoe — zoo hij voorgaf — Krain Kadjang genegen was. Dit verzoek toegestaan zijnde, kwam kort daarna de afgevaardigde, met Krain Kadjang — een reeds bejaard man, doch van een kloek voorkomen — terug, medebrengende een karbauw voor de troepen. De Krain werd na zijne kampong teruggezonden, met de verzekering, dat de Kommandant der kolonne, in naam van den Opperbevelhebber der Nederlandsche krijgsmagt op het eiland Celebes, de onderwerping der Kadjangers had aangenomen; en dat zij op de bescherming hunner eigendommen konden rekenen, indien zij getrouw de voorwaarden vervulden, welke de Kommandant hun persoonlijk zou bekend maken. De Krain was reeds bewust, dat die voorwaarden gemakkelijk te vervullen waren.

De geheele zamenloop van dit kleine oponthoud had de zonderingste vermoedens bij den Majoor le Bron en zijne Officieren doen ontstaan, en riepen als van zelve, een voorzigtig gedrag in. De Eerste Luitenant Hegi werd dan ook met een peloton Infanterie vooruit gezonden, om eene stelling te kiezen, waarin de troepen zouden kunnen uitrusten, zonder gevaar te loopen van overvallen te kunnen worden. De kolonne volgde langzaam tot aan de plaats, die door den evengenoemden Officier was opgespoord, en die, behalve dat zij eene terreinverhooging had, daarenboven met eenen sterken pagger omzet was. De troepen marcheerden daar ter plaatse in carré op, om in dien vorm te rusten, terwijl de zieke manschappen, de munitie en andere bagaadje, in het midden van het carré gelegerd en geplaatst, in veiligheid waren. De handmortieren werden, uit voorzorg, tegen Kadjang in batterij gezet.

De Majoor le Bron gaf nu, na de opgenoemde voorzorgen genomen te hebben, het kommandement der troepen, tijdelijk aan den Kapitein Roser over, vast besloten, om de geheime oogmerken van Krain Kadjang te doorgronden, en te zien wat hij eigenlijk in zijn schild voerde.

Alleen door zijnen tolk vergezeld, wandelde hij naar de kampong en naar de woning van den Krain, die hem aan den voet van den trap opwachtte. Bovenkomende om aan het schijnbaar minzame verzoek van dit dorpshoofd te voldoen, en het huis binnentredende, was hij niet weinig verwonderd, zeven manspersonen van eene krachtige gestalte en met overdekte krissen (tegen 's lands gebruik) gewapend in het vertrek te zien. Deze mannen werden voorgesteld, als zonen en verdere leden van het huisgezin des Krains. Zonder den minsten zweem van argwaan te doen blijken, zette de Majoor zich in hun midden en naast den Krain neder. Een zoodanig bewijs van vertrouwen moest toch wederkeerig vertrouwen inroepen, vooral toen le Bron zich zeer gemeenzaam met hen onderhield, over hunne belangen, en over den marsch en de positie des vijands sprak. De onrustige blikken zijner toehoorders, noch hunne verdachte gebaarden ontsnapten zijne opmerkzaamheid. Het vertrek, waarin zij gezeten waren, rondziende, even als of hij eenig voorwerp tot verdere voortzetting van het gesprek zocht viel de Majoor den Krain eensklaps stout in de rede, met te zeggen, dat het hem voorkwam, dat zij niet dat vertrouwen in hem stelden, als de Krain wel wilde doen gelooven. Immers zijne woning had eer het voorkomen van een geplunderd huis, dan van den dalam van een Bonisch Volkshoofd. Deze inval scheen de familie een weinig van haar stuk te brengen; doch de Krain, niet het minst verlegen, gaf ten antwoord, dat de Koning van Goa, reeds vier-en-twintig uren vroeger, een zijner Officieren met een veertigtal ruiters gezonden had, om zich te onderwerpen, waartoe hij zeer genegen was. Die zelfde zendeling had hem den raad gegeven, om, zekerheidshalve, zijne vrouwen, kinderen, vee, goederen en kleinodiën, en die van zijn volk, in het gebergte en in de bosschen te brengen; daarbij voegende, dat dit alles niet ver van huis behoefde gezonden te worden, vermits onze troepen niet gewoon waren, zich ver van den weg te verwijderen, en eindelijk, dat zij hunne wapens konden behouden. Hier begon de draad eener dubbelzinnigheid van den kant des Konings van Goa te voorschijn te komen, te belangrijk welligt om nader gekend te wezen, dan dat le Bron eene poging zou verzuimen, haar verder te ontdekken. Op dat oogenblik trad echter de Eerste Luitenant de Witt van de achttiende afdeeling, binnen, die, ongerust over het lang wegblijven van den Kommandant, hem, op eigen gezag, opzocht, om te zien, waar het haperde; — le Bron zondt hem eenigzins stuursch naar het bivouac terug, om daardoor het vertrouwen van zijn inlandsch gezelschap nog meer te winnen, en hen te overtuigen, dat een Bevelhebber, die gedurende meer dan een uur zich alleen midden onder acht gewapende vijanden begaf, om over hunne belangen te spreken, zooveel achterdocht niet verdiende.

De Luitenant de Witt intusschen op het bivouak teruggekomen, deed verslag van hetgeen hij gezien had; middelerwijl waren de hulptroepen insgelijks opgemarcheerd en Krain Bonthain, een ons getrouw gebleven Inlandsch Opperhoofd, met zijne troepen aangekomen. Zoodra de laatste vernam, dat e Bron bij den Krain Kadjang aan huis was, riep hij verschrikt: »dan moeten »wij hem redden!" en snelde ijlings naar Kadjang. De Luitenants Hegi, Ulps, Rutten, van Aken, en de Officier van Gezondheid Tythof volgden hem op de hielen, zoodat alle deze personen bijna gelijktijdig het vertrek binnentraden, waarin le Bron nog steeds onderhandelde. Krain Bonthain trad dadelijk op le Bron toe, hem buiten adem en met afgebroken woorden toeroepende: »Mijnheer Majoor, gij moet niet onder dit volk blij»ven; — gij zijt onder slechte menschen en verraders." Le Bron poogde hem echter gerust te stellen, met te zeggen, dat hij reeds meer dan één uur tijds verwijld had; doch op het zelfde oogenblik

rapporteerde de Luitenant van Aken, dat hij in eenen gang van het huis een groot getal wapens, als: bussen, donderbussen, geweren (meest alle geladen), krissen, kruid en lood gevonden had. Dit veranderde de zaak en den toon des Kommandants, die nu zeer ernstig het Kadjanger Opperhoofd rekenschap vorderde van het groot aantal zich daar bevindende geladen wapens. Een der Kadjangers sloeg de hand daarop aan zijne kris en trok haar half uit, hetgeen Krain Bonthain niet ontsnapte. Den schijn aannemende alsof hij zulks niet gezien had, maakte laatstgenoemde den Majoor opmerkzaam, dat het met de overoude gewoonten, gebruiken en instellingen streed, dat Vorsten en volken, welke tot onderwerping kwamen en om genade smeekten, zich gewapend in de tegenwoordigheid van een Nederlandsch Krijgsbevelhebber vertoonden, en dat zulks geenszins als bewijs van onderwerping of goede meening konde opgenomen worden.

De waarschowing van Krain Bonthain was te gegrond, om in den wind geslagen te worden, zoodat le Bron, aan zijnen tolk de last wilde geven, dat de Kadjangers hunne krissen zouden afleggen; door Krain Bonthain werd hij daarin echter teruggehouden, met de woorden: »Laat mij dat zeggen; daartoe behoort »eene zekere manier, om dat gepast voor te dragen." Ter naauwernood had hij die bijzondere voordragt begonnen, of een der Kadjangers deed eene oorverdoovenden kreet hooren, en sprong, zijne kris trekkende, schuimbekkende op le Bron toe. Krain Bonthain kwam hem echter voor, dekte met zijn ligchaam en zijnen linkerarm den Majoor, dien hij met den regteram hevig terugstiet, ten einde hem van eene zekere dood te redden. De brave Krain ontving daarbij eene menigte wonden in den linkerarm. Op het zelfde oogenblik sprongen de Bonthainers toe, en sleepten den Majoor uit het gedrang en uit de naauwe toegangen van het huis. Iedereen redde zich zoo goed mogelijk, zich met den degen eenen weg banende, door een groot aantal gewapende Kadjangers, die zich tot dat tijdstip toe verborgen gehouden hadden. De Bonthainers dekten moedig den terugtogt der Officieren, en hadden het gepleegd verraad reeds op menigen Kadjanger gewroken. Le Bron, buiten komende, en den redder van zijn leven niet ziende, trok nu voor het eerst den degen, en stortte in het huis, waar hij den edelmoedigen en dapperen Krain, met een zijner vijanden worstelende en reeds doodelijk gewond, aantrof. Zijne tegenpartij neêr te stooten en zijnen redder vechtende naar buiten te dragen, was het werk van een oogenblik. Nu bespeurde hij echter, dat zijn chacot, waarin zijne brieventasch geborgen was, in het huis was gebleven. Nogmaals drong hij binnen het vertrek, waar Krain Kadjang, met eenigen der zijnen lag te zieltogen; zijn chacot was gevonden; doch de terugtogt was moeijelijker, en moest met den dood van eenen Kadjanger gekocht worden. Het huis was echter nog sterk bezet, daar er uit onderscheidene openingen op het detachement onzer troepen, dat inmiddels het huis omsingeld had, werd geschoten, waardoor eenige Onder-Officieren en soldaten gewond werden, en een kind en een paard sneuvelden. Door het werpen van brandende zunders, had men den dalam spoedig in brand, en daar alle toegangen bezet waren, moesten de nog levende bewoners (naar gissing ruim zestig) in de vlammen omkomen. Vier hunner poogden te ontsnappen, doch vonden hunnen dood op de spitsen der bajonetten. De geheele kampong, waaruit nog vele verborgene Kadjangers gevlugt waren, werd in de asch gelegd. Krain Bonthain, doodelijk in den onderbuik en door vele andere minder gevaarlijke kriessteken gewond, overleefde zijne edele zelfsopoffering slechts weinige dagen, diep betreurd door allen die hem hadden leeren kennen en hoogschatten.

Aan den oorlog tegen Dipo Negoro in 1826—1829 nam le Bron mede krachtdadig deel. Onder anderen had er in Junij 1829 onder hem eene expeditie naar het Zuidergebergte, in de residentiën Soerakarta en Djocjokarta, plaats, welke niettegenstaande zij gepaard ging met alle de moeijelijkheden, onafscheidbaar van eene beweging in dat bezwaarlijk te begane terrein ten gevolge had, dat de vijand uit onderscheidene positiën verdreven werd. Inmiddels den 8sten Mei 1827 tot Luitenant-Kolonel benoemd, werd hij in 1828, wegens het gedrag bij de Makassarsche expeditie gehouden, tot Ridder der Militaire Willemsorde vierde klasse benoemd en, voor zijne bewezene diensten in den oorlog op Java, den zelfden dag tot Ridder dier orde van de derde klasse bevorderd. In 1830 met verlof uit Indië in Nederland aangekomen, bood hij zijne diensten in het moederland aan en werd, in Junij 1831, tot Kommant der troepen in het vijfde distrikt Zeeland en Bevelhebber van de 1e Afdeeling mobiele Overijsselsche schutterij aangesteld. Welke betrekkingen hij met bijzonderen lof waarnam tot den 16den April 1836, toen hij op de meest eervolle wijze, met de betuiging der tevredenheid over zijn gehouden gedrag van Koning Willem I, daaruit ontslagen werd, na reeds in 1831, voor de diensten aldaar bewezen, tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw en in 1834, voor de in Indië bewezene diensten, tot Kolonel benoemd te zijn. In dien rang in 1837 weder naar Indië vertrokken, werd hij aldaar Bevelhebber der Tweede groote militaire afdeeling. Als zoodanig den 23sten Mei 1841 gepensionneerd, kreeg hij kort daarna den titulairen rang van Generaal-Majoor. In het Vaderland teruggekomen, vestigde hij zich met der woon te Maastricht, waar hij den 13den November 1853 overleed. Zijne roemvolle loopbaan, zijn dapper en moedig gedrag, zoowel in de Javasche oorlogen als in Staats-Vlaanderen, deden hem rangschikken onder de verdienstelijke Officieren van het Nederlandsche leger.

Zie A. J. van der Aa, *Nieuwe Herinn. uit het gebied der Geschied.*, bl. 16 noot; Rijneveld, *Veldtogt der Nederl. op het eil. Celebes*, bl. 131, 206, 213. 217, 218, 221—228, 229, 237, 238, 239, 261, 276, 288, 289; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 299, 474, 478, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRONCHORST. } BRONCKHORST. } Zie Bronkhorst.

BRONDGEEST (Albertus), geboren den 2den December 1786 te Amsterdam, gaf reeds in kindsche leeftijd blijk van zucht tot de Teekenkunst, welke nog aanmerkelijk werd opgewakkerd toen hij, vijftien jaren oud geworden, gelegenheid kreeg om het uitgebreid kunstkabinet van Cornelis Ploos van Amstel Jacobus Corneliszoon te beschouwen. Niet zonder tegenstribbeling van de zijde zijner ouders, die zich echter door den raad van den ijverigen kunstminnaar Jean Bernard daartoe lieten overhalen, verkreeg hij de vergunning om zich in die kunst te oefenen en kwam onder de leiding van den verdienstelijken Vee- en Landschapschilder Pieter Gerardus van Os. Na een paar jaren onderwijs van dezen Meester te hebben genoten, kreeg hij Landschapstudiën van Jan Hulswit onder het oog, en begon toen, in stilte en geheel op zich zelve naar de Natuur te teekenen. Weinig tijd daarna geraakte hij in kennis met onderscheidene voorname kunstenaars en kunstminnaars en daaronder met Wouter Joannes van Troostwijk met wien hij weldra in de vertrouwelijkste vriendschap verkeerde. Op raad van dezen uitmuntenden kunstvriend ondernam hij dan ook in 1809 het schilderen met olieverw, en aangezien hij daarin gelukkig slaagde, bleef hij er ijverig mede voortgaan en legde zich tevens bij Herman Numan gezet op de Doorzigtkunde toe. Hoezeer de kunst ijverig naar de natuur blijvende beoefenen, maakte hij de Nederlandsche school van de zeventiende eeuw, tot een onderwerp van onophoudelijk onderzoek en nasporing, waartoe hij zoo ruimschoots gelegenheid vond, aangezien onderscheidene aanzienlijke kabinetten destijds voor hem geopend stonden. Gunstig werkte bovendien tot bereiking van dit oogmerk mede, dat hij, in 1817 als Makelaar in kunstvoortbrengselen aangesteld, weldra de uitgebreidste binnen- en buitenlandsche betrekkingen verkreeg en daardoor tevens de gelegenheid bekwam, om de kunstvoortbrengselen der voornaamste Meesters, die telkens onder zijn oog afwisselden, te bestuderen, te vergelijken en te waarderen. Later doorreisde Brondgeest een gedeelte van Duitschland, Frankrijk en Engeland, alwaar hij door vroeger aangeknoopte kennis met de voornaamste Kunstschilders en liefhebbers, toegang verkreeg tot al wat dáár in het gebied der Kunst schoons en uitmuntends gevonden werd. Intusschen beoefende Brondgeest de kunst als liefhebber en bepaalde zich tot in 1828 uitsluitend tot het Landschap. Daarna door meerder verband van zaken minder gelegenheid vindende om een gedeelte van den zomer in dat vak naar het leven te studeren, bepaalde hij zich vervolgens niet alleen tot Land- maar ook tot Stroomgezigten, van welke men op onderscheidene openbare tentoonstellingen de proeven zag. Toen in 1814 de Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam eenen gouden Eerepenning had uitgeloofd voor de beste schilderij, voorstellende *Een gezigt binnen eene Nederlandsche stad, bij zonnedaglicht, met behoorlijke stoffaadje*, dong Brondgeest daarnaar mede en behaalde het Eermetaal. Ook werd hem in 1839 door het Stedelijk Bestuur van 's Gravenhage eene zilveren medaille toegewezen voor zijne op de tentoonstelling aldaar gebragte schilderijen. Ook de schetsen en teekeningen van Brondgeest, doen zijne meesterlijke hand, geestigheid en smaak kennen. Hij was Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut, en van de Koninklijke Akademiën te Amsterdam en te Antwerpen. Hij liet bij zijne echtgenoote Anna Barbara Ratelband, met wie hij in 1828 gehuwd was, drie zonen en drie dochters na.

Zijne beeldtenis komt voor bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

Zie, behalve dat werk, *Algem. Konst- en Letterb.* 1814, D. I. bl. 26, 1839, D. II. bl. 350; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 272—274, 280.

BRONGERSMA (Titia), geboren te Dockum, woonde te Groningen en liet aldaar drukken:

De Bron-swaan, of Mengeldigten. Gron. 1686, en *Hemelsche-Orgeltoonen.*

Onder de *Eer-gedichten*, die de *Bron-swaan* voorafgaan, komen een paar Latijnsche voor van Nicolaas Blancardus, Hoogleeraar te Franeker, die haar zelfs boven Virgilius, Horatius, Seneca en Juvenalis stelt, en een van Johannes Mensinga, Hoogleeraar te Groningen, die haar insgelijks met kwistige hand lof toezwaait, ook het oordeel van Ludolf Smids over deze dichteres is mede allergunstigst; doch wanneer men hare gedichten leest, blijkt het dat die Heeren meer galant dan kenners zijn geweest.

Titia's *Bron-swaan* bevat meest gelegenheidsverzen, dankbetuigingen, bijschriften op afbeeldingen en dergelijke, doorspekt met aanhalingen uit de oude godenleer. Tot een proefje diene het volgende op het portrait van Juffer S. T.

Pallas heeft U uyt-gebroedt,
En Apollo opgevoedt,
Iuno heeft U pap geschonken
En g' hebt Lunaas sog gedronken,
Venus heeft U toe gedekt,
Cupido weer opgewekt,
Hermes heeft U leeren praten,
Jupiter U lopen laaten
Flora heeft U hooft vercierdt,
Fama U belauwerierdt,
En Euterp U leeren speelen
Op Cimbalen, Fluyt, en Feelen,
Dies sijt gy in alles rijk
En een Pandora gelijk.

In dat vrij onbeduidende bundeltje komen van Titia's maaksel ook nog verzen in het Fransch en Friesch voor.

Aan hare zucht tot oudheidkunde en naauwkeurig onderzoek heeft men de eerste kennis te danken wegens de gesteldheid van den grond onder de zoogenaamde Hunnebedden in Drenthe. Want in de Pinksterdagen van 1685 eenige vrienden te Borger bezoekende, beschouwde zij die steenhoopen niet alleen met groote opmerkzaamheid, maar deed onder een daarvan graven, en ontdekte dus weldra, dat het grafsteden van vroegere bewoners waren.

Zie Smids, *Schatkamer der Nederl. Oudh.*, bl. 359; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRONKHORST (Willem van), zoon van Gijsbert van Bronkhorst, was Heer van Bronkhorst en ontving met zijne gemalinne Johanna van Batenburg, de heerlijkheid Batenburg, waarmede hij in 1317 door Keizer Lodewijk van Beijeren beleend werd, terwijl hij in dat zelfde jaar regt van tol en munt bekwam. Hij, die een dapper krijgsman was, hield de zijde van Reinald, oudsten zoon van Gelder tegen diens vader, en was getuige van Jonkheer Reinald, bij de bevestiging der privilegiën van Zutphen in 1324. In 1328 bezegelde hij, als Ridder en Raad van Graaf Reinald II, met hem den landbrief van het Nijbroek en sneuvelde in dat zelfde jaar, in den slag bij Hasselt, waarin de oproerige Luikenaars, met wie de Brabanders zich vereenigd hadden, door Graaf Reinald verslagen werden.

Hij liet na Gijsbert van Bronkhorst, die volgt; Diederik van Bronkhorst, wien bij de deeling van 1328, na zijns moeders dood, Batenburg ten deel viel, doch die jong en ongehuwd, overleed, en Baldewijn van Bronkhorst, Heer van Batenburg, die in 1344 in dienst van Reinald II, Hertog van Gelder, in den slag van Hamont tegen de Luikenaars sneuvelde. Van der Chijs zegt (1) geene munten van hem te hebben kunnen opsporen.

Het wapen van Bronkhorst is een veld van keel, met eenen klimmenden Leeuw van zilver, geharnasseerd van goud.

Zie, behalve het in de noot vermelde werk, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïsius, *Algem. Hist. Woordenb*, die beide aan Willem van Bronkhorst en diens broeders abusivelijk tot vader geven Jan van Bronkhorst en tot moeder eene erfdochter van Anholt; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 184 en 185.

(1) *Munten der Heeren (Dynasten) en steden van Gelderland*, bl. 133.

BRONKHORST (Jan van), tweede zoon van Gijsbert van Bronkhorst, en een broeder van den voorgaande, was Proost van St. Salvatorskerk te Utrecht, toen hij, in 1322, met eenparige stemmen tot Bisschop van dat stift werd verkoren. Jan III, Hertog van Braband, Willem III, Graaf van Holland, en Reinald II, Graaf van Gelder, zonden Jan van Diest, Proost van het Kapittel te Kamerijk met eenen brief naar Avignon, om te verzoeken, dat Paus Johannes XXI de gedane keuze niet zou goedkeuren, maar gezegden Jan van Diest met den mijter wilde begunstigen. De Paus willigde niet slechts dit verzoek in, maar wijdde met eigen handen Jan van Diest tot Bisschop, die, te Utrecht terugkomende, den Bisschopszetel in bezit nam, zonder dat Jan van Bronkhorst of iemand zijner partij er zich tegen aankantte.

Nadat Jan van Diest in 1340 overleden was, werd Bronkhorst andermaal tot Bisschop gekozen, doch weder te vergeefs, hoewel hij nu de Graaf van Gelder op zijne zijde had; want daar Willem IV, Graaf van Holland, mede groote moeite deed, om zijnen neef, Jan van Arkel, met die waardigheid bekleed te zien, begiftigde Paus Benedictus XII daarmede eenen zijner gunstelingen, Nicolaas Capuchi; zoodat Jan van Bronkhorst, na tweemalen tot Bisschop gekozen te zijn geweest, toch als Proost en ongemijterd overleed den 26sten Julij 1346. Hij werd begraven in eene door hem gestichtte kapel van St. Salvatorskerk te Utrecht.

Zie Slichtenhorst, *Tooneel des Lands van Gelder*, bl. 76 en 77; Vossius, *Histor. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 359; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 262, 265; Le Long, *Reform. van Amsterd.*, bl. 187; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 283.

BRONKHORST (Gijsbert van), volgens sommigen een broeder van de beide voorgaanden, was een dapper krijgsman, die onder Aalbrecht van Beijeren diende en in het jaar 1359 in het beleg van Delft sneuvelde. Hij was gehuwd met Johanna van Voorne. Zijne nazaten vestigde zich in Holland en werden Heeren van Schoot.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 892; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*

BRONKHORST (Gijsbert van), Heer van Bronkhorst, Ridder, was als Raad van Reinald II, Hertog van Gelder, in 1348, getuige bij de Privilegiën van Harderwijk. Hij verklaarde Jan van Arkel, den zeven-en-veertigsten Bisschop van Utrecht, den oorlog, en legde, geholpen door Reinald II, Hertog van Gelder en Margaretha Gravin van Holland, Goor aan kolen, waarop de Bisschop in zijne heerlijkheid Bronkhorst viel, en alles te vuur en te zwaard verwoestte.

In dezen krijg stonden Gijsbert van Bronkhorst als vijand, en Frederik van Hekeren als bondgenoot des Bisschops gewapend tegenover elkander. Indien niet reeds vroeger, zoo als zeer waarschijnlijk is, tusschen hunne geslachten wier uitgestrekte goederen aan elkander grensden, wrok en naijver heerschten, die slechts op eene gelegenheid wachtten, om in openbare veete uit te barsten, kan deze omstandigheid alleen den grond tot eenen onverzoenlijken haat gelegd hebben en de naaste oorzaak geweest zijn van die binnenlandsche onlusten, welke juist uit dien hoofde reeds bij de tijdgenooten, onder den naam van de *Partijschap der Hekerens en Bronkhorsten* bekend waren. Het groot en steeds toenemend aanzien van Gijsbert van Bronkhorst, de beslissende invloed, welke hij dikwijls en bijzonder in de laatste tijd op het bestuur der zaken uitoefende, en bovenal de ontwaakte zucht in den jongen Vorst, om eens zelfstandig en naar eigen inzigt te handelen, waren ongetwijfeld de drijfveren welke den zeventienjarigen Reinald III aanspoorden, bij het eerste uitbarsten der onlusten tusschen de Hekerens en de Bronkhorsten, zich tegenover de laatsten aan de zijde der eerste te plaatsen, ten einde alzoo de magt eener partij te fnuiken en zich voor altijd aan hare leiding te onttrekken, aan welke hij zich steeds met weerzin onderworpen had. Onmiddelijk ontwaart men de uitwerkselen van dit besluit. De Hertog voor wien Bronkhorst en de hem genegen Edelen, naauwelijks twee maanden geleden, zich nog voor eene schuldvordering te zijnen laste borg gesteld hebben, roept nu tot gelijk doel de hulp van andere Edelen, voorstanders der Hekerens, in. De afgunst, welke reeds tusschen hem en Frederik van Hekeren plaats had, werd daardoor nog meer aangestookt

en ging in eenen fellen haat over. Ten einde zich wraak te verschaffen, vielen de Bronkhorsten Hertog Reinald af, en kozen de zijde van zijnen jongeren broeder Eduard, die staatkundig genoeg was, om hunne partijschap aan te stoken, doordien hij begreep, dat zulks zijn voornemen zou kunnen begunstigen, om namelijk zijnen broeder te beoorlogen en ware het mogelijk hem den Hertogelijken zetel te ontweldigen. Dit waren de eerste beginselen van een twistvuur, dat ruim twee eeuwen gebrand heeft, en waardoor geheel het Hertogdom Gelder in twee partijen verdeeld was, die waar zij konden, elkander dood sloegen en beroofden.

Gijsbert van Bronkhorst overleed in 1356. Uit zijn huwelijk met Catharina van Leeldael, die hem vele goederen in Braband ten huwelijk bragt, zijn gesproten Willem van Bronkhorst, Landdrost van het Graafschap Zutphen; Dirk van Bronkhorst, Heer van Batenburg, en Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Borculo, die beide volgen; Rodiger van Bronkhorst, Heer van Hilvarenbeek, Domheer en Dombussener te Keulen, die in 1395 te vergeefs naar het Bisdom Utrecht dong; Johan van Bronkhorst, Hofmeester van den Graaf van Kleef, en Elizabeth van Bronkhorst, gehuwd met Allard, Heer van Buren en Beusichem.

Zie Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 137 en 138; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 285 en 286; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 198—200, 218—224.

BRONKHORST (Diederik van), Heer tot Batenburg, de tweede zoon van den voorgaande, bezegelde nog knaap zijnde, in 1359, den vrede tusschen Gelre en Kleef, en onderteekende in 1377 de huwelijksche voorwaarden van Willem, Hertog van Gelder, die hem zijnen lieven Neef noemde en wiens Raad hij was, met Catharina van Beijeren. Ook verbond hij zich, in het volgende jaar, met dien Hertog tegen Jan van Blois en Vrouw Mechtild. In 1391 voerde hij, met den Graaf van der Mark, krijg tegen Arnoldus van Horne, den negen-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, en verklaarde het geheele Bisdom voor zijnen vijand. Om geen tijd te verzuimen zond hij, eer hij zijne geheele krijgsmagt bijeen had, eenen toomeloozen en buitensporigen hoop bij Markelo in het Oppersticht — thans Overijssel — die er zoo onbezonnen te werk ging, dat de boeren, tot wanhoop gebragt, ziende dat het grootste gedeelte vooruit naar Holten trok, besloten zich aan de achtergeblevenen, die in twee deelen verdeeld waren, te wreeken, al moest het hun het leven kosten. Te dien einde kwamen zij des nachts bijeen, overvielen onverwachts het eene gedeelte, dat zich in eene boerenwoning met drinken bezig hield en maakten ze allen af. Van daar spoedden zij zich met de wapenen der verslagenen voorzien, naar den anderen daar gebleven hoop, om dien mede van kant te helpen, die echter, betere wacht houdende, kloekmoedig den aanvallende boeren wederstond, eenigen kwetsten, de overigen afwees en eindelijk in den vroegen morgenstond naar de vooruitgetrokkene, bij Holten gelegerden week. Daar gekomen werd er krijgsraad gehouden om te beraadslagen of men zou terugtrekken, en zich terstond aan die van Markelo wreeken, dan of men het naar Deventer zou wenden; waartoe de gelegenheid gunstig scheen, als hebbende die van Deventer bij Holten den slagboom verlaten, terwijl er ook nog een groot getal van de tegenpartij in het veld was. Ingevolge de meerderheid van stemmen, welke zich voor het laatste verklaarde, braken zij des nachts op uit hunne legerplaats bij Holten, den weg nemende naar Deventer; maar vervielen omstreeks Bathmen in eene hinderlaag van des Bisschops krijgsknechten en stedelijke schutters, die er eene groote slagting onder maakten en de overigen, na luttel tegenstand, de vlugt deden nemen naar Goor, waar inmiddels hunne hulptroepen waren aangekomen. Die van Goor, voor eene belegering beducht, zonden heimelijk iemand naar Deventer, om kennis te geven van hunnen slechten toestand en met verzoek om spoedigen bijstand, dien ze dan ook bekwamen. Want op deze tijding verlieten de te Deventer aangekomen Bisschoppelijke krijgsknechten Deventer, voegden zich bij die, welke tusschen Holten en Bathmen verschanst lagen, en trokken den volgenden dag gezamelijk regt op Goor aan, om den vijand slag te leveren, doch bij Holten komende, vernamen zij, dat de krijgsbenden van Bronkhorst, van hunne aankomst verwittigd, reeds het land uit waren geweken; onder de bedreiging van spoedig met eene veel grootere magt te zullen terugkeeren. Nadat het Bisschoppelijke leger nog eenige tijd omtrent Goor had gelegen, zonder iets van eene nieuwe aannadering van die van Bronkhorst te hebben vernomen, brak het naar Deventer op, met achterlating van eenige Bisschoppelijke soldaten en Deventersche schutters, die te Goor in bezetting bleven tot in de maand Augustus, toen Diederik van Bronkhorst zich genooddrongen zag om vrede te verzoeken. In 1402 bezegelde hij mede de opdragt van Koevorden aan Florentius van Wevelinkhoven, den vijftigsten Bisschop van Utrecht. Men vindt eene munt van hem bij van der Chijs (1).

Hij overleed in 1408, en had bij Elizabeth van Utenhoven verwekt eenen zoon, Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, die hieronder volgt.

Zie Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 621; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, bl. 309 en 310.

BRONKHORST (Gijsbert van), Heer van Borculo, een broeder van den voorgaande — dien Willem van Gulick en Maria van Gelder, hunnen Raad en lieven Neef noemen, als zij in 1372, namens hunnen zoon, de Privilegiën van Doesborgh bevestigden — hielp in 1372 Arnhem voor Hertog Willem winnen, en was, in 1374, in verbond met Herberen, Heer van Putten, tegen Kampen en in het zelfde jaar bij het verdrag der factiën in Gelderland. Hij was in 1384 Landdrost van het Graafschap Zutphen. In 1395 leefde hij in vijandschap met Deventer en spande met anderen tegen haar zamen, omdat deze stad de verheffing van Gijsbrechts broeder, Rodiger van Bronkhorst, tot Bisschop van Utrecht had tegengewerkt, doch zoodra Frederik van Blankenheim, de een-en-vijftigste Bisschop van Utrecht, hun had doen te kennen geven, dat ingeval zij iets tegen Deventer of hare burgers en inwoners ondernamen, hij zulks zou aanzien als eene vredebreuk met hem, zag men haast een einde van deze onlusten. Met zijne Neven van Bronkhorst was hij bondgenoot van Reinald, Heer van Koevorden, en werd in 1307 begrepen in den zoen met Bisschop Frederik van Blankenheim. Ten laatst genoemden jare kocht hij de heerlijkheid Borculo van zijnen zwager, Godard van Borculo, geheeten van Doodingweerde, en overleed voor 1402, bij zijne vrouw, Henrica van Borculo, geheeten van Doodingwerde, geene kinderen nalatende.

Zie Dumbar, *Kerkelyk en wereltlyk Deventer*, D. I. bl. 625 en 626; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 286—288.

BRONKHORST (Gijsbert van), een zoon van Diederik van Bronkhorst en van Elizabeth van Utenhove, wordt nog zoon genoemd in 1390 en 1399, *Filius de Batenburg*. Hij was Raad van Hertog van Gelre in 1402, en verpandde in 1408 met zijne vrouw de heerlijkheid Batenburg aan zijnen broeder, Johan van Berlaer, Heer van Helmond en Keerbergen, zoo als hij die van zijnen vader geërfd had, voor 3600 Fransche schilden, bezegelde in 1411 den brief, waarbij Frederik van Ulft zijn slot Ulft tot open huis van den Hertog van Gelre maakt. In 1412 verpandde Johan van Berlaer, Heer van Helmond, de heerlijkheid Batenburg aan den Hertog van Braband, doch op voorwaarden van lossing door Gijsbert van Bronkhorst, zijnen halven broeder, die in 1432, voor het kwartier Nijmegen, aan het hoofd van den verbondbrief tusschen de ridderschap en de steden des lands van Gelre en Graafschaps van Zutphen was. Hij overleed in 1432 en was gehuwd met Margaretha van Gemen, Vrouw van Anholt, dochter van Heer Herman van Gemen en had tot zoon Diederik van Bronkhorst, die in 1451 overleed.

Van der Chijs deelt (2) zes verschillende munten van hem mede.

Zie behalve het in de noot vermelde werk, van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 310; Nyhoff, *Gedenkwaardigheden*, D. III. bl. 317, 324, 367, 368, D. IV. bl. 30.

BRONKHORST (Otto van), Heer van Bronkhorst en Borculo, tweede zoon van Gijsbert van Bronkhorst en van Hedwig van Teckelenburg, volgde zijnen broeder Willem van Bronkhorst, waarschijnlijk in 1431, op als Baanderheer.

Hij bezegelde het Verbond van 1418 als tweede Gedeputeerde uit het Graafschap Zutphen; werd in 1420 met Borculo beleend; was in 1423 Raad van Arnold V, Hertog van Gelder; werd in 1431 verkoren tot scheidsman tegen den Heer van Buren; maakte in 1435 zwarigheid om op de dagvaart te Nijmegen te komen; bezegelde het verbond van 1436; maakte in 1448 een verbond met eenige Edelen en de vier kleine steden op de Veluwe;

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, Pl. VIII.

(2) Het zelfde werk, Pl. VIII, waar ook zijne te Batenburg geslagene munt afgebeeld wordt.

was in 1450 uit het Graafschap Zutphen gemagtigd tot de Regering, gedurende de afwezigheid van den Hertog bij eene reis naar Rome, en deed zich in 1534, met Joachim, Heer van Wisch, verbonden, kennen als vijand van de stad Vreden.

Zijn sterfjaar wordt niet vermeld, maar in 1458 was hij reeds overleden. Hij heeft twee vrouwen gehad, de eerste was Agnes van Solms, die hem baarde Gijsberta van Bronkhorst, getrouwd met Everwijn, Graaf van Bentheim; Heylweg van Bronkhorst, gehuwd aan Otto, Graaf van Diepholt, en Agnes van Bronkhorst, Abdisse van Elten. Zijne tweede vrouw was Elizabeth, eene dochter van Johan, Graaf van Nassau, Heer van Bielstein, uit welk huwelijk gesproten zijn Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Bronkhorst, Borculo, Homoet en Wisch; Frederik van Bronkhorst, Heer van Bronkhorst en Borculo, en Cunegonde van Bronkhorst, getrouwd met Hendrik, Heer van Homoet en Wisch.

Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 292 en 293; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 178, D. II. bl. 571.

BRONKHORST (Diederik van), Heer van Anholt en Batenburg, hetwelk hij in 1453 kocht van zijnen zwager Willem, Bastaard van Gelder, was een zoon van Gijsbert van Bronkhorst en Margaretha van Gemen, en werd in 1424 met Johan Schellart van Obbendorp, door Arnold V, Hertog van Gelder, aan den Hertog van Kleef gezonden, om een Verbond te sluiten. Tegelijk met zijnen vader teekende hij in 1429 het verdrag tusschen Hertog Arnold en Frederik van Blankenheim, den een-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, en bezegelde mede uit Nijmegen, in 1436, het Verbond des Landschaps Zutphen. Oijen en Dieden verkreeg hij in 1440 in pandschap van Hertog Arnold en met Batenburg werd hij in 1442 door Keizer Frederik III beleend; doch in 1448 werd hij door Hertog Arnold onder anderen beschuldigd, dat hij, toen hij hem in zijne jeugd tot Raad gegeven was, meer zijn eigen voordeel dan dat van den Hertog gezocht had. Hij reisde met den Graaf van Horne naar Venetiën, waar zij zich vervoegden bij Hertog Johan van Kleef, die inmiddels mede aldaar gekomen was, en namen te zamen den weg naar Jeruzalem, waar Diederik, in 1450, door den Hertog tot Ridder geslagen werd. Van hem komen twee te Antholt geslagene munten voor bij van der Chijs (1), zij zijn van rood koper; verder nog vijf schilden van slecht zilver, welke te Batenburg geslagen zijn (2). Hij overleed te Nijmegen, in 1451, en was gehuwd met Catharina Gronsveld, vrouw van Gronsveld en Lymborg, bij wie hij verwekte Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, die volgt; Hendrik van Bronkhorst en van Batenburg, die getrouwd was met Catharina van Alpen, en van wien afstammen de Heeren van Bronkhorst-Batenburg, Graven van Gronsveld, Lymborg en Alpen, alsmede de Heeren van Hönnepel en Nedermormter; Johan van Bronkhorst, Domproost te Utrecht; Margriet van Bronkhorst, getrouwd met Goossen Ketteler tot Assen; Herburg van Bronkhorst, gehuwd aan Johan Dickbier, Graaf van Megen, Heer van Mierlaar; Catharina van Bronkhorst, getrouwd met Johan, Heer van Alpen en Hönnepel; Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en Raad van Hertog Karel, die in 1556 overleed, en van wien een goudgulden is afgebeeld bij van der Chijs (3), en Dirk van Bronkhorst, Heer van Vronenbrouck, gehuwd met Elizabeth van Goor, van wien de Graven van Bronkhorst, Heeren van Bahr en Lathem, Anholt, Mylendonck en Meyland afstammen.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 311—314.

BRONKHORST (Gijsbert van), Heer van Batenburg en Anholt, een zoon van den voorgaande, stond in 1459, wegens het kwartier van Nijmegen, over het verdrag van Arnold, Hertog van Gelder, met diens zoon Adolf en was in 1467 Gezant van Hertog Adolf op eene conferentie te Kleef. Hij en Heer Wijnand van Arnhem, Ridder, waren met 300 paarden te Wageningen, in dienst van Hertog Adolf. Namens het kwartier van Nijmegen bewilligde hij, in 1470, in de aanstelling van Vincent, Graaf van Meurs, tot Stadhouder van Gelderland voor Prins Adolf, di gevangen zat, en was in 1472 de eerste der acht Heeren, di Hertog Arnold niet in genaden wilden aannemen, maar zich voorbehielden te straffen. Door Catharina van Kleef, vrouw van Hertog Arnold, werd hij in 1473 naar het Hof van Bourgondië gezonden, doch moet kort daarna gestorven zijn. Hij was getrouwd met Agnes van Wisch, uit welk huwelijk zijn gesproten: Jakob van Bronkhorst, die volgt, en Ermgard van Bronkhorst, van wien men niets weet.

Van hem wordt eene koperen munt beschreven door van der Chijs (1).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 314—316.

BRONKHORST (Jacob van), Heer van Batenburg en Anholt, een zoon van den voorgaande, was, in 1489 wegens Nijmegen, bij het tractaat, tusschen Adolf, Graaf van Nassau, Stadhouder van Gelderland, en Willem, Hertog van Gulick en Bergh, en, in 1494, bij dat van Karel van Gelder en Graaf Frederik van Buren. Nadat Albert van Saksen, Landvoogd der Nederlanden in 1497 Batenburg had ingenomen, werd Bronkhorst mede begrepen in den vrede, dien Karel, Hertog van Gelder, met de Hertogen van Saksen, Beijeren, Gulick en Kleef, onder bemiddeling van den Koning van Frankrijk, sloot. Hij geraakte in 1500 in onmin met Hertog Karel, en verzocht, in 1501, aan het Landschap Zutphen zich voor den Hertog te mogen verantwoorden; doch werd in het volgende jaar Karels openbare vijand en hield de zijde van den Hertog van Kleef. Door Hertog Karel, in 1503, uit Batenburg verjaagd en gevangen genomen, moest hij 1500 gulden losgeld betalen en verloor ook Anholt. In 1505 was hij Stadhouder van Gelderland, namens den Koning van Castiliën en in 1506 Raad van dien Koning in Gelderland. Bij den Vrede te Utrecht gesloten in 1513 kwam hij weder in het bezit van Batenburg.

Van hem komt eene biljoen munt voor bij van der Chijs (2).

Hij overleed in 1516. Zijne vrouw was Agnes, Gravin van Bentheim, bij wie hij eenen zoon verwekt heeft, Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg, die zonder kinderen overleed en aan wien van der Chijs eenen goudgulden toeschrijft (3).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.* D. I. bl. 316 en 317.

BRONKHORST (Frederik van), Heer van Bronkhorst en Borculo, was eerst Domheer te Keulen en Luik, en noemde zich in 1488 *Broeder te Bronkhorst;* doch erfde in 1489 de heerlijkheid Bronkhorst van zijnen broeder Gijsbert van Bronkhorst, en verbond zich met eenige Zutphensche Edelen, om David van Bourgondië, den vijf-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, te helpen tegen de kinderen van Jan, Heer van Wisch. In het zelfde jaar was hij, wegens het Graafschap Zutphen, bij het verdrag tusschen Adolf, Graaf van Nassau, Stadhouder namens den Aartshertog Maximiliaan en Willem, Hertog van Gulick en Bergh. Hij werd door den Bisschop van Munster, in 1490, met Borculo beleend; was bij Karel, Hertog van Gelder, toen die, in 1492, gehuldigd werd, en ontving van hem het Drostambt van de Veluwe. Met dien zelfden Hertog teekende hij, in 1492, de gifte van de voogdij Gelder, aan Jonkvrouw Catharina, zijne tante. Ook was hij, in 1494, tegenwoordig bij het verdrag van Hertog Karel met Graaf Frederik van Buren; werd, in het zelfde jaar, door de hoofdsteden tot een Hoofdman met 53 paarden aangenomen, en, in 1499, door den Hertog tot den Vrede met de Hertogin van Gulick en Kleef gevolmagtigd. Als Bannerheer zegelde hij in 1500 de bieraccijns aan Hertog Karel, alsmede de obligatiebrieven aan den Hertog van Lotharingen en het Verbond van het Landschap Zutphen. Met Hertog Karel in geschil geraakt, brak hij in 1501 ten eenemale met hem; onderwierp zich aan den Aartshertog Maximiliaan, en was in 1506 Raad van den Koning van Castiliën in Gelderland. In dat zelfde jaar zag hij zich verpligt met Hertog Karel te verzoenen. Zijn sterfjaar vindt men niet vermeld.

Zijne vrouw was Metta, eene dochter van Oswald, Graaf van den Bergh. Uit dit huwelijk is gesproten een zoon: Joost van Bronkhorst, Heer van Borculo, die door Keizer Karel V tot den Gravenstand verheven werd en in 1553 overleed en eene

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, bl. 142.
(2) Het zelfde werk, Pl. VIII en IX.
(3) Het zelfde werk, P. IX.

(1) *De Munten der Heeren en steden van Gelderland*, Pl. VIII.
(2) Het zelfde werk, Pl. IX.
(3) Het zelfde werk, Pl. IX.

dochter, wier voornaam onbekend is, doch die in 1523 Hofjuffer van de Hertogin van Gelder was.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 296—298.

BRONKHORST (Willem van), Heer van Batenburg en Stein, oudste zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en van Petronella van Praet van Moerkerken, was met groote zucht voor de vrijheid en s Lands welvaren bezield en had ook beloofd het Verbond der Edelen te teekenen, doch *schijnt tot het volbrengen daarvan, door het misnoegen* van zijnen moeder, wederhouden te zijn. Den Prins van Oranje op zijnen eersten togt tegen Alva, in 1568, vergezeld hebbende; werd hij, in 1572, door dien Vorst naar Zeeland gezonden om orde te stellen, en in het volgende jaar tot Luitenant-Gouverneur en Bevelhebber van het Leger tot ontzet van Haarlem benoemd. Eerst trachtte hij den 28sten Mei, met Marinus Brand, den vijand op het Haarlemmermeer te bestoken, doch 's vijands vloot onder Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, sterker of beter op haar hoede vindende dan zij verwacht hadden, namen zij, eer het op een slaan ging, de vlugt, en werden door Bossu achtervolgd, die 22 vaartuigen veroverde. Bronkhorst begaf zich voorts naar Ouderkerk, welk dorp hij na eenige schermutselingen innam, waarna hij het versterkte, doch alzoo de vijand zich op het kerkhof zeer sterk verschanst had, kon hij daar ook weinig uitrigten, en noch hij, noch Sonoy, zagen zich te dier tijde in staat, den toevoer naar het leger voor Haarlem te beletten. Men besloot dus eene poging tot ontzet van de benaauwde stad te wagen. Te dien einde trok Bronkhorst, den 8sten Julij, tegen den avond uit Sassenheim op, aan het hoofd van 4000 knechten, grootendeels burgers uit Gouda en Delft, onder welke laatsten zich mede bevond de naderhand, als Advokaat van Holland, zoo beroemde Joan van Oldenbarneveld. Voorts had Bronkhorst 600 ruiters, onder Gaspar van der Noot, Heer van Karlo, 7 veldstukken en 400 wagens met krijgs- en mondbehoeften bij zich, en ten einde 's vijands verschansingen te veiliger te kunnen genaken, had hij zich voorzien van borstweeringen van musketschootvrije planken, die, op wielen, voortgeschoven konden worden, en van gaten voorzien waren, waar het geschut door spelen kon. Een optogt met zoo veel volks en omslag kon niet verholen blijven voor den Bevelhebber van het vijandelijk leger voor Haarlem, Don Frederik de Toledo, die er daarenboven kennis van kreeg uit de briefjes, welke hij aan twee duiven, in de vlugt geschoten, had gehecht gevonden. Nog vernam hij, dat de belegerden een gordijn doorsneden hadden, om door de breuk uit te vallen, zoodra het ontzet zich opdeed. Dus dubbel gewaarschuwd, doet hij, in den zelfden nacht, eenen groote hoop nat stroo in brand steken, regt over de genoemde breuke, waardoor hij den belegerden verhinderde het teeken te zien, dat het ontzet naderde, hetwelk door middel van vuur moest gegeven worden. Achter het smeulende stroo plaatste hij 5000 man van zijn beste voetvolk; een dergelijk getal knechten en 500 ruiters werden naar den duinkant gezonden, onder Jan Baptist del Monte, die last had, om, op zeker teeken van het geschut, het leger van Bronkhorst in de linkerzijde te vallen. Zes regementen onder Juliaan Romero en anderen moesten, te zelfder tijde, oostwaarts, over de besnijdingen springen, en de gelegenheid waarnemen, om Bronkhorst aan de regterzijde aan te tasten. Het overige van het leger stond binnen de verschansing in slagorde. Bronkhorst, die, tot middernacht, te Noordwijkerhout verbleven was, kwam, tegen drie ure des morgens aan het Manpad, waar hij post vatte om zijne borstweringen op te werpen. Doch terwijl hij hiermede bezig was, begon het Spaansch geschut te bulderen; waarop hij onvoorziens, van de eene en de andere zijde, aangevallen werd. Zijne voorhoede, uit ruiterij bestaande, was middelerwijl binnen de verschansingen geraakt, waar zij door eenen veel sterker hoop ontvangen en teruggejaagd werden, tot aan het Manpad. Hier stort zij op haar eigen voetvolk, dat, van drie kanten overvallen, zulk eenen zwaren schok niet wederstaan kon, maar eerst begon te wijken en eindelijk op de vlugt ging. Hierdoor was de geheele onderneming mislukt, en er bleef 700 man op de plaats. Bronkhorst viel onder het strijden van zijn paard, waarop hij gevangen genomen werd, en overleed twee dagen daarna aan zijne wonde. Dit blijkt uit eenen brief van Prins Willem I aan zijnen broeder, Graaf Jan, waarin hij deze verzockt de overblijvende weduwe te troosten.

Ter gedachtenis aan deze gebeurtenis en aan het verslaan der Vlamingen door Witte van Haemstede, den 26sten April 1303, is door Mr. David Jacob van Lennep, Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam, in 1817, op den hoek van de Manpadslaan en den straatweg van Haarlem op Leiden, een gedenkteeken opgerigt, bestaande uit eenen naald van 14 voet op een voetstuk van 5½ voet hoog, dat 2 voet boven den grond is gesteld, beide van blaauwen arduinsteen bearbeid.

Op het naar den straatweg gekeerden vak leest men:

TER EERE VAN
WITTE VAN HAEMSTEDE
EN VAN
DE BRAVE BURGERS VAN HAERLEM
DIE MET HEM
DE VREEMDE MANNEN LANGS DIT PAD
VERDREVEN D. XXVI APRIL MCCCIII.
EN TER EERE VAN HEN
DIE TOT ONTZET VAN HAERLEM
BIJ DIT MANPAD HUN LEVEN WAAGDEN
D. VIII Julij MDLXXIII.

's Mans zes-en-vijftig verschillende gouden en zilveren munten zijn afgebeeld bij van der Chijs (1).

Willem van Bronkhorst was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Johanna van St. Omer, weduwe van Halewijn van Boringen, bij wie hij geene kinderen verwekte. Zijne tweede vrouw was Erica van Manderscheydt, weduwe van den Graaf van Isenburg, die hem schonk, Herman Dirck van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Stein, in 1612 ongehuwd overleden, wiens zes munten mede bij van der Chijs (2) voorkomen, en Willem van Bronkhorst, die jong stierf.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 431 (316), 439 (322), 440 (323); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 152; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 290, 306, 308, 311, 312; van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 234, 235; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 163 en 164; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 399, 422—429; te Water, *Verb. der Edelen*, St. I. bl. 259 en 260, St. IV. bl. 433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 221, 222; Brouërius van Nidek en le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. II. bl. 71 72; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321—324; de Koning, *Tafer. der stad Haarl.*, D. II. bl. 104—106; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. VII. bl. 637; Groen, *Correspondance*, Tom. III. pag. 291, Tom. IV. pag. 170; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 271.

BRONKHORST (Karel van), Heer van Westbarendrecht en Obbicht, tweede zoon van *Herman van Bronkhorst* en Petronella van Praet, en dienvolgens een broeder van den voorgaande, was mede een sterk ijveraar voor de vrijheid en wars van allen gewetensdwang. Dat hij ook het Verbond der Edelen geteekend en in alle opzigten de belangen van den Staat heeft helpen bevorderen, blijkt uit eenen brief, aan zijne moeder geschreven uit Obbicht, den 20sten April 1566. Hierin verklaart hij ronduit, »dat hij, drie maanden te voren, zich aan Grave »Lodewijk van Nassau verbonden en onder hem verteekend »hadde. Hadde zijn moeder hem daarover ondervraagd, toen hij »te Batenburg was, hij zou het gezegd hebben; doch nu had hij »verzwegen, wel wetende, dat zij onvergenoegd was op zijnen »broeder, wegens de onderteekening van het Verbond. Hij zond »haar een afschrift van het verzoek door Brederode aan de Her»togin overgeleverd, in het bijzijn van 300 Edelen. Dit smeek»schrift had de Landvoogdes gunstig ontvangen, bespeurende, dat »het niet tegen 's Konings en 's Lands welvaren aanliep. Indien »het gewetensonderzoek en de plakaten zouden doorgaan, wilde hij »liever onder de Turken wonen, dan onder den Koning. Vreeze »voor berooving der goederen en zelfs van verbrand te zullen wor»den ter oorzake van het Goddelijk Woord had hem bewogen, in »die verbindtenis deel te nemen; te meer, omdat hij, in zijn ge»bied, het Euangelie klaar en rein deed prediken; en de heillooze »misse, een Duivels werk, liet varen." Wijders vermaant hij zijne moeder, »het Woord van God te Batenburg en Stein te laten »prediken; en zich niet te laten aftrekken van het goede beginsel,

(1) *De Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Pl. IX—XV.
(2) Het zelfde werk, Pl. XV.

»hetgene zij aangenomen had, nog te vreezen voor eenige bedrei-»gingen, naardien de Heere allen, die hem hartelijk liefhebben, »zal bijstaan en nooit verlaten, die om zijnen naam lijden." Eindelijk betuigt hij in dien brief, zijn vast voornemen, om aan het »ware, regte Christelijke geloof te blijven vasthouden."

Karel van Bronkhorst verloor zijn leven door de moorddadige hand van eenen Spanjaard te Keulen, in 1580. Bij zijne echtgenoote, Alverade van Flodorp, die hertrouwd is met Filips Bentink tot Aller, liet hij eenen zoon na, Maximiliaan Graaf van Bronkhorst, Heer van Batenburg, Stein en Barendrecht, die, Spaanschgezind zijnde, in 1582 als vijand van het Vaderland verklaard werd en in 1641 overleed.

Zie van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 234—237; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300—303; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRONKHORST (Dirk van), meestal onder den naam van Dirk van Batenburg voorkomende, was de derde zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en van Petronella van Praet van Moerkerken en alzoo een broeder van de beide voorgaanden. Hij teekende het Verbond der Edelen op aandrang van Jan van Marnix, Heer van Tholouse; verzocht schriftelijk den Gentschen Predikant Hermanus Moded, dat hij het ontslag van een gevangen Advokaat, die Hervormd was, wilde bevorderen en van den President des Raads van Vlaanderen begeren, dat hij niemand, ter oorzake van de Godsdienst, in hechtenis zetten zou. Na de vergadering te St. Truijen te hebben bijgewoond, begaf hij zich in dienst onder Hendrik van Brederode en wierf eenig krijgsvolk aan; in 's Hertogenbosch hield hij heimelijk verstand met den Kapitein Anthoni van Bombergen.

Met zijnen broeder Gijsbert van Bronkhorst, die hier onder volgt, kwam hij te Amsterdam, daags nadat Brederode van daar vertrokken was. Veel moeite spilden zij, doch te vergeefs, om binnengelaten te worden; want zelfs de Onroomschen hadden besloten hen buiten te houden. Van daar voerden zij hun volk over het IJ, naar West-Friesland, en te Hoorn komende, namen de Bronkhorsten, ziende hoe hachelijk de zaken stonden, het besluit, om naar Friesland over te steken en voorts te trachten naar Emden te komen; doch zij werden door den schipper, die hen overvoerde, verraden en aan Ernst Mulart, Schout te Hasselt, en Kapitein van Johan van Ligne, Graaf van Aremberg, overgeleverd, te Harlingen opgebragt, van daar naar Vilvoorden en eindelijk naar Brussel gezonden, waar zij den 1sten Junij 1568 op een schavot onthoofd werden.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Hubert Goltzius en daarna door Houbraken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169 (119), B. IV. bl. 238 (169); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 409; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136, 167; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 120 en 121; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Boomkamp, *Alkmaar*, bl. 153; Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. VI. bl. 125, 211, 231, 277; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 304; St. IV. bl. 431—433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 220, 221; *Bijvoegs. op dat Woordenb.*, D. I. bl. 202 en 203; de Chalmot *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 127 en 128; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 44 en 45, Aant. bl. 111; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, Afd. I. bl. 139 en 140.

BRONKHORST (Gijsbert van), meestal in de geschiedenis onder den naam van Gijsbert van Batenburg bekend, was de vierde zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg, en Anholt, en Petronella van Praet van Moerkerken, en dienvolgens een broeder van de drie voorgaanden. Hij teekende het Verbond der Edelen, ten huize van Floris van Pallandt, Graaf van Culemborg, twee dagen na het overleveren van het Smeekschrift; was in de vergadering te St. Truyen; nam de Onroomsche Kooplieden en Leeraars in bescherming; trad in dienst onder Hendrik van Brederode; wierf zelfs eenig volk aan, en maakte een valsch alarm aan de eene stadspoort van Amsterdam, met den toeleg, om, door eene andere poort binnen te komen; doch dit mislukt zijnde, vond ook hij raadzaam naar Friesland over te steken, en had voorts het zelfde lot als zijn broeder Dirk van Bronkhorst.

Zijne beeldtenis is in het koper gebragt eerst door Hubert Goltzius, en daarna door Houbraken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169 (119), B. IV. bl. 238 (169); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 409; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136, 167; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 120 en 121; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Boomkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 211, 231, 277; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 304, St. IV. bl. 431—433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 220 en 221; *Bijvoegs. op dat Woordenb.*, D. I. bl. 202 en 203; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 127 en 128; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 44 en 45, Aant. bl. 111; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, Afd. I. bl. 139 en 140.

BRONKHORST (Joost van), Heer van Honnepel, zoon van Dirk van Bronkhorst en Batenburg, Heer van Honnepel en Nederwormter, en van Elizabeth van Limburg Styrum, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen en woonde in zijne heerlijkheid Honnepel buiten Kalkar in het Land van Kleef, toen hij uit kracht van een mandament, den 28sten Mei 1568, te Antwerpen verleend, gedagvaard werd, om voor gemagtigden van Alva, binnen die stad te verschijnen. Niet verschenen zijnde, werd hij, bij vonnis van Alva, den 30sten September daaraanvolgende gebannen. Wat hij later ten voordeele der vrijheid verrigt heeft vindt men niet opgeteekend.

Hij had in huwelijk Johanna van Brederode, bij wie hij slechts eene dochter verwekte, Geertruid van Bronkhorst.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 890 en 891; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 128—130; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 305, St. IV. bl. 433; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRONKHORST (Dirk van), Heer van Nederwormter, een broeder van den voorgaande, nam vermoedelijk ook deel aan het Verbond der Edelen. In 1572, door Graaf Willem van den Bergh, voorloopig tot Stadhouder over Friesland en Groningen aangesteld, nam hij terstond 10 of 12 Kapiteins aan en had in korten tijd 3 of 4 vendels krijgsvolk aangeworven, met welke hij de Kuinder aanviel, waar eenige Walen in eene sterke schans in bezetting lagen, die terstond verliepen. Hierdoor nog meer moed krijgende viel hij in Friesland en deed eenige steden omslaan, onder welke Franeker, Bolsward en Sneek, waar hij in handen der vijanden viel. Hoe hij daaruit geraakte vindt men niet vermeld, doch in het zelfde jaar werd hij, uit 's Prinsen naam en uit dien der Staten van Holland, Zeeland en West-Friesland, met Johan van der Does, Heer van Noordwijk, Willem van Nijeveld, Heer van Arendsberg, Mr. Lieven Keersmaker, Burgemeester van Zierikzee, en Doctor Adrianus Junius naar Engeland gezonden, ten einde Koningin Elizabeth om onderstand in volk en geld te verzoeken. Later was hij, van 's Prinsen wege, Overste der stad Leiden, waar hij blijken van dapperheid gaf, doch hij overleed, gedurende het beleg, den 6den September 1574.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 382 (277), 424 (310), B. VII. bl. 507 (25), 532 (42), 552 (56); (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 338; Zonhoven, *Beleg en Ontzet der stad Leiden*, bl. 48, 61, 77, 126; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 466, 483; Sjoerds *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 712, 713; 's Gravenzande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 288 en 289; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 305 en 306, St. IV. bl. 433; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRONKHORST (Frans van), Ridder, wordt niet gevonden op het geslachtregister der Bronkhorsten van Batenburg, doch zal vermoedelijk tot eenen anderen tak van dit huis behoord hebben. Hij was een dergenen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Hove geroepen werd om te verklaren: »wat affectie »ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; »ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden, en »denzelven tegens een ieder te dienen, en hetgeen hun wegens »Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge »de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, alsmede om »te renuncieren van alle Verbonden, Confederatien en Obligatien »ter contrarie."

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BRONKHORST (Nicolaas van), Heer van Bleiswijk, zoon van Andries van Bronkhorst en van Wendelmont van Boschhuysen, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij werd mede voor Commissarissen van den Hove ter verantwoording geroepen, en schijnt ook verschenen te zijn en zich verantwoord te hebben.

Hij was gehuwd met Jacquemyn van Poelgeest, bij wie hij verwekte, Gerardina van Bronkhorst, gehuwd met Jan van Mathenesse van Wibisma, overleden in 1571, Nicolaas van Bronkhorst, Heer van Stad aan 't Haringvliet, overleden in 1579.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.* bl. 160; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 894; Te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 306, 307. St. III. bl. 496; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Nederl. Edelen*, bl. 71, in welk werkje mede het facsimile van zijne handteekening voorkomt.

BRONKHORST (Pieter van), een broeder van den voorgaande, insgelijks voor Commissarissen van den Hove geroepen zijnde, schijnt zich mede verantwoord te hebben. In 1570 werd hij Heemraad van Delfland.

Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Geertruid van Sonneveld en daarna met Maria van Heerjansdam. Zijne eerste vrouw schonk hem Andries van Bronkhorst, Heer van Vliet; Jozina van Bronkhorst, gehuwd met Joris van Schoonhoven; Wilhelmina van Bronkhorst, getrouwd met Mr. Lodewijk du Rio, Lid van den Raad der Beroerte. Bij Maria van Heerjansdam verwekte hij Pieter van Bronkhorst; Willem van Bronkhorst, en Geertruid van Bronkhorst, eerst gehuwd aan Arend Serclaas en daarna aan Hendrik van der Werve.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 160; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 894 en 895; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Nederl. Edelen*, bl. 52.

BRONKHORST (Gijsbert van), Heer van Schoot, zoon van Andries van Bronkhorst en van Wendelmont van Boschhuizen, was een dergenen die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566, voor Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: »wat effecten ende genegenheid zij tot den »dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met »Zijne Majesteit te houden en den zelven tegens een ieder te die»nen, en hetgeen hen wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen »te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunnen Leenen »en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle Verbon»den, Confederatiën en Obligatiën ter contrarie."

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is zich verantwoord heeft. Hij overleed in 1576 en was gehuwd met Levina de Bryaarde, bij wie hij verwekte Lambert van Bronkhorst, Heer van Schoot; Levina van Bronkhorst, getrouwd met Jacob Sandelyn, Heer van Heerenthoute, en Geertruid van Bronkhorst, gehuwd met Anthonis van Vliet, Heer van der Coulster.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 160; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 895; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Edelen*, bl. 79, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BRONKHORST (Jan van), geboren in 1494 te Nijmegen, en daarom ook onder den naam van Johannes Noviomagus bekend, studeerde, na zijne letteroefeningen volbragt te hebben in de Wijsbegeerte en maakte daarin zulke aanzienlijk vorderingen, dat hij reeds in 1512 te Rostok tot Meester in die wetenschap werd verheven; vervolgens werd hem een leerstoel in de Mathesis aan die Hoogeschool opgedragen, waarvoor hij echter eenige tijd daarna bedankte, om het Hoogleerambt in de Wijsbegeerte te Keulen aan het Collegie *Montanum* genaamd, te aanvaarden. Hij nam deze bediening in 1539 waar, toen hij Laurens Surius de muts als Meester der Vrije Kunsten opzette, welke zelfde plegtigheid hij in het volgende jaar ten aanzien van Pieter Canisius verrigtte. Na aan die Hoogeschool den graad van Licentiaat in de beide Regten te hebben bekomen, keerde hij naar Nederland terug en werd tot Rector der destijds zeer beroemde Latijnsche school te Deventer aangesteld. In het jaar 1552 begaf hij zich in het huwelijk met Clara de Coster, eene dochter van Jan de Coster, Burgemeester van die stad. Eenige tijd hier na brak de Reformatie te Deventer door, en Bronkhorst, die reeds voor lang de leerstellingen van Johannes Calvinus aankleefde, maakte nu langer geen zwarigheid om er uiterlijk voor uit te komen. In 1566 woonde hij openlijk met alle de andere Leeraren de preken van Kaspar Koolhaas bij; waarschijnelijk waren het de beroerten die hierdoor ontstonden, welke Bronkhorst bewogen om Deventer te verlaten. Hij overleed te Keulen in 1570, en was een bij uitstek geleerd man, zeer ervaren in de Wijsbegeerte, Fraaije Letteren en Wiskundige wetenschappen. De talrijke werken, die van hem het licht zien, getuigen evenzeer van zijne uitgebreide kennis als onvermoeide arbeidzaamheid, zij zijn:

De Astrolabii compositione. Colon. 1533. 12°.

Apologia pro identitate Auctoris librorum de coelesti Hierarchia cum Dionisyo Areopagita, de quo Paulus in Acti Apostolorum Caput XVII, accedit S. Dionysii Areopagitae Martyrium, latine versum. Col. 1536. 8°.

Scholia in Dialecticam Georgii Trapezunti, adjecto Gysberti Poretani libello de Principiis, Interprete Hermolao Barbaro, et suis ad eum scholiis. Col. 1536. 8°, Paris. 1537. 8°, Lugd. Batav. 1537. 8°.

Bedae, Presbyteri etc. Opuscula completa de Temporum ratione diligenter castigata: atque illustrata Veteribus quibusdam Annotationibus, una cum Scholiis in obscuriores aliquot locos, Authore Joanne Noviomago, nunc primum inventa et in lucem emissa. Colon. 1537. fol.

De Numeris libri duo, quorum prior Logistica, et Veterum numerandi consuetudinem; posterior Theoremata Numerorum complectitur. Paris. 1539. 12°. It. *nunc recens ab ipso Auctore recogniti.* Col. 1544. 12°.

C. Ptolomaei Alexandrini, Philosophi et Mathematici praestantissimi. libri VIII de Geographia, è Graeco denuo traducti, Nominibus Graecis è regione appositis, atque in Indicem quam locupletissimum redactis, nunquam antea visum commoditate simili, Joannis Noviomagi opera nunc primum in lucem editi. Colon. 1540. 12°.

Etymologia Grammaticae Latinae, in usum Scholae Daventriensis, Auctore Jo. Noviomago, denuo recognita. Dav. 1550. 12°.

Joannis Ludovici Vivis, ad Sapientiam introductio, cum Praefatione Joannis Noviomagi. Davent. 1588. 12°.

Zie Sweertius, *Athen. Belgic.*, pag. 457; Revius, *Davent. Illustr.*, pag. 367; Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder.*, bl. 38; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Dumbar, *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 307; de Feller, *Dict. Histor. in Voce: Noviomagus*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 168; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 68 en 69.

BRONKHORST (Everard van), een zoon van den voorgaande, in 1554 te Deventer geboren, maakte eenen aanvang met zijne Letteroefeningen in de zelfde stad, onder het bestuur van zijnen vader en de beide broeders Basilius en Lammert Pythopaeus. Doch toen de ontstane beroerte zijne ouders noodzaakten het land te ruimen en zij zich in 1569 naar Keulen begaven, verloor de jonge Bronkhorst hier in het volgende jaar zijnen vader. Intusschen bleef hij zich op de kennis der Fraaije Letteren toeleggen, en ging vervolgens tot de beoefening der Regtsgeleerdheid over, waarin hij zulke aanmerkelijke vorderingen maakte, dat hij zich weldra in staat bevond, om die wetenschap aan anderen te onderwijzen. Hij verklaarde, in bijzonder daartoe aangelegde lessen, den titel van het Romeinsche Wetboek, handelende *de diversis Regulis Juris antiqui.* Na verloop van eenige tijd verliet hij Keulen, met voornemen om eenige andere Hoogescholen te bezoeken, en misschien ook uit vrees voor vervolging, doordien hij de leer der Hervormden had omhelsd. Wat hiervan moge zijn, hij bezocht de Akademie van Marburg, Erfurt en Wittenberg en maakte gebruik van de lessen van Valentyn Förster, van Nikolaas Weigelius en inzonderheid van Mattheus Wesenbecius. Ook verklaarde hij aan zijn huis de Instituten en eenige regels van de Pandecten. Van hier reisde hij naar de Hoogeschool van Bazel, waar hij in 1579 de Doctorale muts uit handen van Samuel Grynaeus ontving. Naar Wittenberg teruggekeerd, gaf hij daar een jaar lang lessen in de Regtsgeleerdheid; het zelfde deed hij de volgende twee jaren te Erfurt als openbaar Hoogleeraar. De zucht om zijne vaderstad weder te zien, deed hem in 1582 naar Deventer terugkeeren, waar als toen de beroerten gestild waren. Hier trad hij in het huwelijk met Adelaide van Middelborgh, eene dochter van Gerard van Middelborgh, Burgemeester te Zwolle. Bronkhorst zelf werd in 1586 tot Burgemeester van Deventer verkoren; dan toen deze stad, in het volgende jaar, door het verraad van den Overste William Stanley aan de Spanjaarden overgegaan was, zag hij zich voor de tweedemaal genoodzaakt haar te verlaten. Hij nam met de zijnen de wijk naar Leiden, en werd, nog in dat zelfde jaar, door Curatoren tot gewoon Hoogleeraar in de Regten aangesteld. Vele jaren achtereen bekleedde hij dien post met grooten lof, niet alleen door zijn onderwijs vele voortreffelijke kweekelingen vormende, maar ook door de uitgave van verschillende schriften de roem der Hoogeschool

met zijnen eigenen, verbreidende. Later nogthans, door aanhoudend sukkelen, ter waarneming van zijne ambtspligten minder geschikt zijnde, verkreeg hij, in het jaar 1621, van Curatoren geredelijk een eervol ontslag. Hierdoor meer tijd voor zich zelven bekomen hebbende, verkeerde hij dagelijks gemeenzaam met de Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, en schepte zelfs behagen om de collegiën van Vossius, Heinsius en eenige anderen bij te wonen. In Mei 1627 kreeg hij eenen aanval van koorts, die hem den 27sten dier maand in het graf rukte. Hij liet drie kinderen na, waarvan de meest bekende is geweest Gerard van Bronkhorst, die volgt.

Everard van Bronkhorst heeft door den druk gemeen gemaakt de volgende werken, welke voor de Regtsgeleerde Archaeologie nog van veel nut zijn:

'Εναντιοφανῶν Centuriae duae, juxta seriem Pandectarum dispositae, et Concilationibus earundem. Lugd. Bat. 1595. 4°. *Centuria III et IV*, met de beide voorgaande Hanov. 1607. 8°, terwijl de vier Centuriën onderscheidene malen te zamen herdrukt zijn; ook met de verhandeling: *de Privilegiis studiosorum.* Harder. 1653. 8°.

Controversiarum Juris, centuriae duae. L. B. 1602 et 1610. 8°, Hanov. 1615. 8°, nog met de voorgaanden, onder den titel: *'Εναντιοφανῶν Centuriae sex, et Conciliationes earundem; ab ipso Authore recognitae et amplius quam tertia parte auctae et locupletatae; accessit brevis tractatus de Privilegiis Studiosorum. Professorum et Doctorum, eodem Authore.* L B. 1621. 4°, *editio nova prioribus emendatior, cui accedit Viri Clarissimi Petri Cunaei Oratio funebris de vita et morte Auctoris.* Fancq. 1695. 8°.

In Titulum Digestorum de diversis Regulis Juris antiqui Enarrationes. Francof. 1607, waarvan onderscheidene drukken bestaan, de laatste Amst. 1686. 12°.

Methodus Feudorum, cui adjectae sunt Orationes duae, una de studio Juris instituendo, altera de laudibus Juris prudentiae. L. B. 1613. 8°. Item met Aanteekeningen van Cypr. Regn. ab Oosterga. Utr. 1652. 8°, Amst. 1695. 12°, in welk werk Bronkhorst zich inzonderheid bepaalt tot de gebruiken der Nederlanders en die van Frankrijk; terwijl hij in dit leerstelsel ook eene korte uitlegging van het Overijsselsche Landregt geeft.

Aphorismi Politici et Militares ex diversis Authoribus Graecis et Latinis per Lambertum Danaeum collecti, ab Everhardo Bronckhorst exemplis illustrati. L. B. 1623. 12°. It. *Quibus in hac Editione accessere sexcenta fere alia ex recentioribus Historiographis Germanis, Gallis etc. excerpta.* L. B. 1638. 12°.

Zijne afbeelding komt voor in de *Icones Profesf.*, in 4° en in de verzamel. van van der Aa folio. Zijne spreuk was: *Beata gens cui Jehova Deus* (Gelukkig is het volk wiens God Jehova is).

Zie Sweertius, *Athen. Belgic.*, pag. 234; Revius, *Daventr. Ill.*, pag. 668—670; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb*; Saxe, *Onom. Liter.*, B. IV. pag. 17, 566; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. bl. 507; de Feller, *Dict. Hist*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 53, 69, 81, 131, 210, D. II. T en B bl. 72 en 73; *Biogr. Univ.*; Bouman, *Geschied der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 69; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1815, D. I. bl. 50; *Overijss. Alman. voor Oudh. en Letteren voor* 1844; *Nieuwe Reeks van Werken der Maats. van Letterk.*, D. VII. St. I. bl. 87.

BRONKHORST (Gerhard van), zoon van den voorgaande legde zich te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, waar hij tot Meester in de Regten bevorderd werd en om zijne voortreffelijke gaven en geleerdheid in zoo hooge achting stond, dat, als aldaar eene Regtsgeleerde katheder was opengevallep, de Curatoren niemand anders dan hem zouden gezocht hebben, om dien te vervullen. Zijn roem ook naar elders overgewaaid zijnde, werd hij den 30sten Mei 1628 tot Hoogleeraar der Regten en der Zedeleer aan de kwartierschool te Harderwijk aangesteld. In die betrekking kweet hij zich dan ook zoo loffelijk dat velen hem in 1631 op den openbaren leerstoel der Regten te Leiden wenschten geplaatst te zien; en veelligt is die wensch alleen door zijne vroegtijdige dood onvervuld gebleven. Althans men vindt hem later niet meer vermeld. Waarom het waarschijnlijk is, dat hij te kort geleefd heeft, om zijnen naam nieuwen luister bij te zetten.

Zie Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 71; D. II. bl. 645.

BRONKHORST (Pieter van), geboren te Delft, den 16den Mei 1588, legde zich op de Schilderkunst toe, bezocht in zijne jeugd Frankrijk, en vorderde daar ongemeen in die kunst, zoodat hij toen hij in zijne geboortestad terug kwam, een goed meester was, die uitnemende perspective schilderde, en inzonderheid tempels, kerken en andere gebouwen van binnen, met vele beeldjes en gewoel, hetwelk buitengemeen aardig en zinrijk geordonneerd was. Onder anderen ziet men eene schilderij van hem op het stadhuis te Delft voorstellende:

Koning Salomo zijn eerste vonnis uitsprekende.

Hij overleed den 21sten Junij 1661.

Zie van Bleyswyck, *Beschr. van Delft*, bl. 857; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 135 en 136; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 784: Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 168.

BRONKHORST (Jan van), of zoo als hij zich ook wel teekende, Jan G. Bronkhorst, misschien wel een bloedverwant van den vorige, geboren te Utrecht in 1603, was naauwelijks elf jaren oud toen hij bij den Glasschilder Jan Verburgh besteed werd, om de grondbeginselen der teekenkunst te leeren, bij wien hij zich anderhalf jaar met veel naarstigheid oefende; voorts bragt hij nog zijne eerste leeftijd bij twee andere gemeene Glasschilders door, tot dat hij in 1620 zich voornam Frankrijk te bezoeken, ten einde zich daar verder in zijne kunst te bekwamen. Hij nam de reis over Braband, doch Atrecht doortrekkende, kwam hij toevallig bij den bekwamen Glasschilder Peter Mathijs, bij wien hij omtrent anderhalfjaar verbleef, gedurende welke tijd hij vele fraaije werken hielp maken. Van daar reisde hij naar Parijs, waar hij een zeer bekwaam meester in het glasschilderen aantrof, Chamus genaamd, bij wien hij eenigen tijd bleef, waarna hij naar zijne geboortestad terugkeerde, en aldaar zijne kunst op eene loffelijke wijze voortzette, doch hij zelf was ontevreden over zijnen arbeid, vooral nadat hij in kennis was geraakt met Cornelis Poelenburg en diens werk gezien had. De aangename en bevallige werken van diens kunstenaars penseel verrukte hem dusdanig, dat hij besloot tot het schilderen met olieverw over te gaan. Doch het liep nog eenige tijd aan eer hij dit besluit ten uitvoer bragt, ja, hij draalde er zelfs mede tot dat Poelenburg naar Engeland vertrok. In 1637 was hij dus nog aan het glasschilderen, maar hij liet dit in 1636 ten eenemale varen en legde zich met noeste vlijt op het schilderen met olieverw toe, waarin hij, zonder het onderwijs van eenigen meester, zoo zeer vorderde, dat hij eenen onsterfelijken roem verwierf en onder de voornaamste Schilders eene plaats verdient.

De Nieuwe kerk te Amsterdam bezit drie konstig beschilderde glazen van Bronkhorst, voorstellende hoe de Vrede onder de gedaante van eene Maagd, den Oorlogsgod Mars boeit, kluistert en den alvernielenden krijg met zijnen aanhang vertreedt; hoe de welvaart van zeevaart, koophandel en landbouw bloeit, wanneer twist en tweedragt verbannen worden. Ook ziet men op de vier deuren, waarmede het orgel kan gesloten worden, door het kunstpenseel van Bronkhorst afgebeeld:

De zegepraal van David over Goliad.

De Zalving van Saul tot Koning.

David voor Saul op de harp spelende.

Op het Paleis te Amsterdam treft men mede kunstwerken van hem aan. Zoo is het gewelf in de Groote Salon door hem met acht vierkante zolderstukken beschilderd, waarin kindertjes, zijn afgebeeld, die palmtakken, eikenkransen, en andere dergelijke zinnebeeldige voorwerpen dragen. In eene andere Salon is van hem een schoorsteenstuk, voorstellende:

De oude Jethro, zijnen schoonzoon Mozes raadgevende, zeventig oudsten nevens zich te kiezen, om Israël te rigten.

Ook is het zolderstuk op de pnije door Bronkhorst geschilderd, zijnde in drie afdeelingen onderscheiden; in het midden is *de tijd*, in het zuidelijke *het loffelijk gerucht* en in het noordelijke *het schandelijke gerucht* op eene zinnebeeldige wijze afgebeeld.

Men heeft ook nog van dezen Meester 24 prenten, meerendeels naar schilderijen van Poelenburg, ten deele uitvoerig met het graveerijzer voltooid, ten deele slechts luchtig geëtst.

Op het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:

Een grootsche bouwval in een Italiaansch landschap bij een water.

Bronkhorst was een voortreffelijk etser, waarin hij zijnen tijdgenoot Rembrand van Rijn op zijde streefde. Doch zijn werk is hoogst zeldzaam, iets waarvan de oorzaak in het duister

ligt. In de laatste jaren is er van zijn etswerk nog al wat opgespoord geworden. Want terwijl Bartsch (zie onder) zijn werk tot 24 bladen brengt, heeft Weigel (zie mede onder) zulks tot 33 stuks doen klimmen; en nog zijn er meer bijv. een, nergens dan bij Fr. Muller (1) beschreven folioportret van J. van Asch van Wijck, Kanunik te Utrecht. Het uitvoerigst werk is: *Het beleg van Breda in Julij* 1637, in zes bladen, waarop ook een geëtst portret van Prins Frederik Hendrik voorkomt.

Hij overleed omstreeks 1680.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilders.*, Plaat L. en is ook gegraveerd door Balliu in 4°.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 231—233, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb*; Wagenaar, *Amsterd. en zijne Geschied.*, St. II. bl. 18, 19, 22, 24 en 112; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.*; *Biogr. Univers.*, Tom. III pag. 168; Wonder, *Alphab. Lijst van Nederl. Kunsts.*; Bartsch, *Peintre Graveur*, Tom IV. pag. 53—70; Nagler, *Künstler-Lexicon*, Th. II. S. 148, 149; Weigel, *Supplem. à Bartsch*, 1843. pag. 151—156.

BRONKHORST (Johannes van), geboren te Leiden in 1648, verloor zijnen vader toen hij slechts dertien jaren oud was, en werd toen, door zijne moeder besteld bij eenen neef van haar, die Pasteibakker te Haarlem was, ten einde dat handwerk te leeren en er vervolgens den kost mede te verdienen. Van zijne jeugd af aan had Bronkhorst lust om teekenen en schilderen te leeren; doch hij kon dien lust geen bot vieren, voor hij zich in 1670 met der woon naar Hoorn begeven had en daar gehuwd was. Toen echter besteedde hij, zonder daarom zijne kostwinning te verwaarloozen, met zoo veel ijver zijne ledige uren aan het teekenen en schilderen, dat hij, zonder eenig onderwijs, het zoo ver bragt, dat hij met regt onder de bekwame Kunstschilders in waterverw gerekend werd. De onderwerpen, die hij behandelde, waren meestal vogelen, en ook somtijds tam gedierte. Tot in een hoogen ouderdom oefende Bronkhorst alzoo de schilderkunst als eene uitspanning en het pasteibakken als kostwinning.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 242—244; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.*; *Biogr. Univ.*

BRONKHORST (Anthonie van), werd in November 1649 Opperhoofd op Decima en vertrok nog in dat zelfde jaar, met Andries Frisius, in Gezantschap naar Jeddo, ten einde den Keizer van Japan tot zachtere maatregelen te bewegen. Het Gezantschap kwam den 18den Januarij 1650 ten Hove, alwaar het slechts bij eene Kommissaris des Keizers werd toegelaten en in 1650 kwam er eene Keizerlijke Ordonnantie zoo hard van bepalingen, dat men het geduld der Nederlanders bewonderen moet. Het doel schijnt echter geweest te zijn, om de Nederlanders van hun verblijf in Japan door zware kluisters in eene volslagene gevangenis wars te maken en Japan te doen verlaten; dan de aanzienlijke winsten van den Japanschen handel verzoette deze vernederingen.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. V. c. bl. 90; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 638.

BRONKHORST (Mr. Vincent van), was een der moedige Amsterdamsche Regenten, die in 1672 er niet toe te bewegen waren om met Frankrijk te onderhandelen; maar veeleer besloten dat Rijk met alle magt wederstand te bieden. Hem werd dan ook met Cornelis Graafland het toezigt over het doorsteken van den Diemermeer opgedragen.

In 1677 tot Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland aangesteld zijnde, werd hij, in 1687, ter gelegenheid van een geschil tusschen dien Raad en het Hof van Holland — over het in regten betrekken van Adriaan Bouwman, Predikant te Alphen — met Cornelis Hop naar Alphen gezonden, ten einde de bevelen van den Hoogen Raad ten uitvoer te brengen, doch zij werden hierover in persoon voor het Hof gedagvaard; waarop Burgemeesteren van Amsterdam zich de zaak hunner burgers aantrokken, en Hop en Bronkhorst hierop genoegzame vergoeding ontvangen hebbende voor den hoon, hun aangedaan, begaven zich weder naar 's Gravenhage, tot het waarnemen van hun beroep.

(1) *Catalogus van* 900 *Portretten*, bl. 28.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 647; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl 693 en 694; van Kampen *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 255; *Jaarboekje van de Regterl. Magt voor* 1839, bl. 48; Sypestein en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 91.

BROOMAN (Lodewijk), zoon van Jakob Brooman en van Cornelia van Helleweghe, geboren te Brussel in 1527, verkreeg, ofschoon blindgeboren, de waardigheid van Meester in de Vrije Konsten en Licentiaat in de Regten, en maakte zich eenen naam door zijn vernuft en zijne bedrevenheid in de muziek. Hij overleed in 1597 te Brussel, waar zijn grafschrift nog in de Franciskanerkerk te zien is. Hij verwekte bij zijne echtgenoote Geertruid Keysers, twee zoons en drie dochters. Zijne zoons waren: Jakob Brooman, die ongehuwd overleed en Karel Brooman, die bij Maria van Gindertalen, de vader was van Lodewijk Brooman, die zich als Latijnsch en Nederduitsch Dichter onderscheidde, zoo als blijkt uit een heldendicht getiteld:

Serenissimo Principi Ferdinando Austriaco S. R. E. Cardinali, felicissimum in aulam oppidumque Bruxellense ingressum adgratulatur L. Broomannus. Brux. 1635. 4°, en uit

De Brieven van P. Ovidius Naso, ghenaemt in 't Latijn Epistolae Heroidum, *overgheset in onse Nederduytsche taele, ende met uytlegginghen versiert, door J. B.* Antwerp. 1662. 8°.

Zie Vossius, *de Natura Artium*, Lib. I. Cap. IV.; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Gerber, *Lexicon fur Tonkünstler*, S. 521; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters.*

BROSTERHUYSEN (Jacob van) was een Dichter uit de zeventiende eeuw en een gemeenzame vriend van Pieter Cornelisz. Hooft, Constantyn Huygens, Kaspar van Baerle, Anna en Maria Tesselschade Roemer Visscher en andere Dichters van zijne tijd, in wier werken men proeven van zijn dichtvermogen aantreft.

Zie J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 65 noot; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

BROUCHEM (Willem van der Rijt Heer tot). Zie Rijt (Willem van der).

BROUCHUSIUS (Janus). Zie Broekhuizen (Jan van).

BROUCK (Ulrich Daun Graaf van den). Zie Daun (Ulrich).

BROUCK (Pieter van den). Broecke (Pieter van den).

BROUCK (Mattheus van den). Zie Brouk (Mattheus van).

BROUCKE (Janus van den) of Johan van den Broucke, hierboven op Broecke reeds kortelijk vermeld, zag het levenslicht te Dordrecht den 10den Augustus 1693, en was een leerling van den geleerden Joannes Jensius, destijds Rector der Latijnsche school aldaar, onder wiens leiding hij van 1702 tot 1709 schijnt geweest te zijn. In rijperen ouderdom was hij Raad in de Vroedschap zijner geboortestad, waar hij den 29sten October 1737 overleed.

Hij was een geleerd man, die met gunstig gevolg de Latijnsche lier hanteerde, zoo als blijkt uit de na zijne dood door Jensius in het licht gezonden.

Poemata. Dord. 1741. 8°.

Ook heeft hij geschreven:

Paraphrases Odarum Horatii.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Latino Belg.*, pag. 212 et 213; Hoffman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 472—476; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 333.

BROUERIUS VAN NIDEK. Zie Nidek.

BROUK (Jacobus de) de Brouck of de Brougerck, Nederlandsch Contrapuntist uit de zestiende eeuw, waarschijnlijk van Brugge, heeft in druk uitgegeven:

Contiones. Antw. 1579. De gezangen zijn vijf- en achtstemmig. In de Bibliotheek te Munchen treft men nog een exemplaar aan. In de dertiende bundel (manuscript) van Commers, *Collectio Operum musicorum Batavorum soeculi XVI* komen twee zesstemmige compositiën van hem voor.

Carole qui Cato en

Qui rebus claris.

Zie Gerber, *Lexikon fur Tonkunstler*, S. 523; *Catalogus der Muziek- en Boekwerken van de Maats. tot bevorder. der Toonkunst.*

BROUK (Mattheus van den) of van den Broeck, een zoon van Mattheus van den Brouk en van Catharina Cruidenier, geboren te Dordrecht, begaf zich in 1636 naar Brazilië, waar hij, gedurende 10 jaren, ten dienste van den Lande in onderscheidene ambten werkzaam was. Van daar teruggekeerd begaf hij zich naar Oost Indië, waar hij mede in onderscheidene betrekkingen der Oostindische Maatschappij dienstbaar was. Zoo werd hem, in 1651, opgedragen om als Koopman de belangen dier Maatschappij, te Kalekoelang op de Malabaarsche kust, voor te staan, en hij werd in 1660 Extra-Ordinaris en in 1663 Ordinaris Raad van Indië, welke waardigheid hij bleef bekleeden tot hij in 1669, na twee-en-twintig jaren in Indië te zijn verbleven, als Opperbevelhebber over eene vloot van 19 zware schepen naar het Vaderland terugkeerde. Op zijne terugreis vond hij aan de Kaap de Goede Hoop eenen brief van den 9den Mei 1669, waarbij de Bewindhebbers hem zeer ernstig verzochten dit jaar nog in Indië te blijven; hetwelk hij, had hij dien brief in Batavia ontvangen, zeker, om die Heeren genoegen te geven, zou gedaan hebben, doch nu was het te laat. Hij kwam den 1sten Julij 1670 behouden in het Vaderland aan, met eene rijkere lading dan immer te voren in één jaar uit Oost-Indië herwaarts was gekomen, hebbende de verkoop wel 15 millioen guldens opgebragt, waarom hij dan ook door de Bewindhebbers der Oost-Indische Maatschappij, voor zijne zorg en beleid met eenen gouden ketting en afhangenden gedenkpenning vereerd werd. Voorts verzocht men hem in 1671 dringend om zich weder in dienst der Maatschappij, tot eene der hoogste ambten in Oost Indië te laten benoemen, om welk verzoek nader aan te dringen vier der Bewindhebbers zelven naar Dordrecht kwamen. Daar van den Brouk echter voorgenomen had, na ongeveer 33 jaren uitlandig te zijn geweest, zijne overige dagen in het Vaderland te slijten, was hij daartoe niet te bewegen. Waarop hij daags nadat hij dit verzoek had van de hand gewezen, tot Bewindhebber der Oost-Indische Kompagnie ter Kamer van Amsterdam werd aangesteld. In het volgende jaar zag hij zich benoemd tot Schepen en in 1672 tot Oud Raad en in 1677 tot Burgemeester zijner geboorteplaats en Hoogdijkheemraad van den polder Oud-Bonaventura. Meermalen werd hij gecommitteerd ter vergadering der Staten van Holland en West-Friesland. Hij overleed in 1685 en werd op eene prachtige wijze ter aarde besteld.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit naar eene schilderij van Godfried Schalken 4°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 343, 344, 348, 887 en 888; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a. bl. 369, 371, D. V. c. bl. 30, f. bl. 128; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 46, 778.

BROUKHUSIUS (Janus). Zie Broekhuizen (Joan van).

BROUWENAAR (Jan François), zoon van François Adriaan Brouwenaar en van Anna Maria Drubbels, geboren te Vlissingen den 25sten Julij 1815, legde zich op de Beeldhouwkunst toe, waarin hij groote vorderingen maakte, zoodat aan zijnen *Soranus* in 1849 bij de Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam de groote Eereprijs werd toegekend, doch toen hem die onderscheiding te beurt viel was het reeds te laat; overspanning en teleurstelling hadden hem op het ziekbed nedergeworpen en zijne geestvermogens ontsteld. Hij overleed den 24sten September 1849 te Amsterdam.

Hij, die aan de boetseerbank geen mededinger vreesde en ook de schilderkunst beoefende, woonde eenige jaren te Brussel, gedurende welke tijd, hij niet onverdienstelijk de Nederduitsche lier hanteerde en zijne medewerking aan de onderscheidene Nederduitsche Tijdschriften, in Vlaamsch België verschijnende, niet onthield. Zoo plaatste hij in die Tijdschriften de vertaling van Byrons *Manfred*, een gedeelte van Tasso's *Verlost Jeruzalem*, en van eenige Fransche en Hoogduitsche gedichten. Hij vervaardigde ook een uitgebreid oorspronkelijk gedicht getiteld:

Lodewijk XIV in de Nederlanden, waarvan een fragment in het *Nederd. Letterk. Jaerb. voor* 1847 voorkomt.

Zie *Nederd. Letterk. Jaerboekje voor* 1850, bl. 181; *Astrea*, 2e jaarg. bl. 223, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROUWER (Dirk Jansz.) was een zoon van Jan Groot Albertszoon, Burgemeester van Enkhuizen, die zich, ter voorkoming van vervolging, om het geloof zeer menschlievend en stoutmoedig gedragen had. Bij het toenemen der vervolging was Brouwer, benevens zijnen broeder Kornelis Jansz. Brouwer en een aantal anderen, genoodzaakt hunne geboortestad en Vaderland te verlaten en elders eene veilige verblijfplaats te zoeken, ten einde de bloeddorstige handen te ontwijken van den Enkhuizer Schout Reynier Feyntsz., eenen man, die ijverig Roomschgezind en daarbij bitter vervolgziek was. Twee dezer uitgewekenen verstoutten zich echter om, in 1572, weder binnen de stad te komen, en werden door Dirk Jansz. Brouwer en eenige anderen gevolgd. Zij waren tegenwoordig toen sommige andere ingezetenen de Burgemeesters, die genoegzaam allen Spaanschgezind waren, op eene moedige wijze aanspraken; zeggende zekere Kornelis Pieterszoon Rietlus tegen hen: »zie dáár een," tevens op Dirk Brouwer wijzende, »die lang in ballingschap heeft moeten zwerven." Vervolgens vergaderden eenige Prinsgezinden en vrijheidsminnende burgers ten huize van gemelden Brouwer, ten einde te zamen te overleggen, op welk eene wijze men het best het Spaansche juk zoude afschudden. Het eerst, dat er in het werk gesteld werd, was Burgemeesteren met aandrang te verzoeken, of de wachten mogten versterkt worden; ten einde geen krijgsvolk van buiten binnen te laten sluipen, Dirk Jansz. Brouwer, Jakob Erikszoon en Pieter Luitjesz. Buiskes, die schriftelijke last van den Prins hadden, gedagteekend den 20sten April, om Enkhuizen te doen omslaan en de vijandelijke schepen, welke voor de stad lagen, werden meermalen, ter bereiking van dit oogmerk, naar Burgemeesteren gezonden, ten einde hun de begeerte der burgerij voor te dragen, en vooral te eischen, dat het geschut weder op de wallen geplaatst werd. »Daar was zijne plaats," meende men »zou »de bezetting, met welke men de stad belasten wilde, buiten ge»houden worden." Doch de Regering, te sterk op den onderstand van hunne Amsteldamsche vrienden en van Bossu steunende, gaf hier geen gehoor aan en ten antwoord: »dat het hier niet op aan»kwam, dat de Graaf van Bossu begeerde, dat men den Hertog »van Alva getrouwheid zweren zou, of de stad verlaten." Brouwer en de anderen verklaarden zich ongezind tot een van beide; en zoodra was deze tijding niet onder het volk gekomen, of de kreet ging op, dat Buiskes nu zijnen last in het werk en de stad in vrijheid stellen moest; het duurde dan ook niet lang na den middag — het was nu elf uren — dat men de stadstrommelslager, hiertoe door Dirk Janszoon Brouwer of iemand anders omgekocht, hoorde omslaan: »dat al wie den Koning van Spanje en den Prins »van Oranje lief had, gewapend, op het Zuider- en Noorder»Spui zou hebben te vergaderen." De Burgemeesters ontboden hierop hunne bezoldigde burgers voor het stadhuis, werwaarts Dirk Brouwer twee stukken geschut slepen deed, maar onderweg bejegenden hem drie van de laatstgekozen Hoplieden, welke hem baden, »dat men elkanderen toch zoude verdragen, zoo als dit »vrienden en burgers betaamde." Doordien men aan deze geen gehoor gaf, schoolden de voornaamste vrouwen bijeen en bezetteden de straat, ten einde, ware zulks mogelijk, door hare tusschenkomst het plengen van burgerbloed voor te komen; zij vielen met roepen en schreijen de mannen om den hals, en baden: »dat »ze toch niet verder, maar geduldig naar huis wilden trekken, en »elkanderen in het vriendelijke verstaan." Doch Dirk Brouwer zoodanig voorstel mistrouwende, riep met dreigende woorden, en het geweer in de vuist: »fluks van hier, loopt en blijft in uwe »huizen, want wat wij op de straat vinden zullen wij op het lijf »smijten." Hierop verstoven de vrouwen en men trok voort. Intusschen schoot Jan Frederiksz. Flutske zijn roer los op Albert Riemerszoon, een der driftigste Spaanschgezinden en aanhangers van Alva; het schot miste, doch verwekte zulk eenen grooten angst onder de Spaanschgezinde schutters, dat zij het op een loopen stelden. Toen sloot de Wethouderschap het stadhuis; doch Dirk Brouwer deed er het geschut op losbranden, en vervolgens de deuren met eene balk op den vloer loopen. Men nam de Burgemeesters gevangen, en liet terstond het Oranjevaandel van de muren, poorten en torens waaijen, zich te gelijk voor den Prins en tegen Alva verklarende. Dit gebeurde den 21sten Mei 1572.

Kort daarna werd Brouwer door Sonoy naar Medemblik gezonden, ten einde met de Regering te handelen, dat zij zich onder den Prins van Oranje zouden begeven en de Spanjaarden buiten sluiten. Het laatste, dat men van hem vermeld vindt, is dat hij toen de zeeslag tegen Bossu op de Zuiderzee geleverd werd, aan het hoofd van vele vrijwilligers uittrok, om de vrienden der vrijheid bij te staan en hun volk te ververschen.

In 1575 en 1577 werd hij tot Schepen van Enkhuizen verkoren.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 373—377 (271—274); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 50, 62; (Brandt), *Hist. van*

Enkhuisen, bl. 100, 101, 113, 117—121, 152; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 359, 363; Kok, *Vaderl. Woordenb.*. D. VIII. bl. 1099; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*. D. V. bl. 18—21; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 47, 48, 49, 63 noot.

BROUWER (Cornelisz. Jans), een broeder van de vorige, was insgelijks tijdens de vervolging uitgeweken en, in 1572 teruggekomen, werkte hij krachtdadig mede, om Enkhuizen voor Oranje te verzekeren. Toen Paulus van Loo, Drost van Muiden, eenige dagen voor het omslaan der stad, Spaansch krijgsvolk daarin wilde brengen en daarmede reeds aan den dijk voor Enkhuizen lag, wilde hij met een stuk geschut, dat op den wal lag onder de soldaten schieten. Hoewel hem dit door den Fabriekmeester der stad belet werd, trok van Loo, met zijne soldaten, toen zij dit hoorde, uit vrees terug. Zoodat men het grootendeels aan hem te danken had, dat de stad toen van krijgsvolk vrij bleef. Kort daarna belette hij Pieter Luitjesz. Buiskes, dat de Spaanschgezinden een schip naar buiten bragten, door, terwijl de fokkemast reeds door de brug was en de groote mast er nog binnen, de klep der brug neder te laten, zoodat het schip noch voor- noch achterwaarts kon. Toen nu de Spaanschgezinde Burgemeesteren met een vendel soldaten kwamen om het schip door de brug te halen, en zij aldaar niemand vonden, dan Cornelisz. Jansz. met zijne beide neven, Jakob Dirksz. Brouwer en Jan Dirksz. Brouwer, vroeg de Burgemeester Pieter Cornelisz. hun, »wie is »er hier, die ons beletten zou, dat wij dat schip zouden door de brug brengen." Waarop Cornelisz. Jansz., die een slagzwaard op schouder had, terwijl zijne neven ieder met een roer gewapend waren, antwoordde: »dat zullen wij beletten of daarvoor sterven." Hierop kwamen van alle kanten onderscheidene burgers toeschieten, om hen bij te staan, en als een der soldaten zijn roer wilde aanleggen om op Cornelisz. Jansz. te schieten, stond daar een ander burger, Aris Dirksz. bij, die zeide: »schiet gij een van »de burgers, dan steek ik u terstond in de ribben." Waardoor hij belette, dat de soldaat losbrandde; en als er nu meer en meer burgers bijeen kwamen, keerde de Burgemeesters, hun oogmerk belet ziende, naar het stadhuis terug.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 372 (270), 373 (271); (Brandt), *Beschr. van Enkhuisen*, bl. 100, 103, 111, 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 357; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 42—45.

BROUWER (Jakob Dirksz.), een zoon van Dirk Jansz. Brouwer en alzoo een neef van den voorgaande, had even als zijn broeder Jan Dirksz. Brouwer, met hunnen vader en oom stad en land verlaten, ten einde de vervolging te ontgaan en daarna waren beide, zoo als wij reeds in de voorgaande artikelen gezien hebben, onder de voornaamsten die Enkhuizen hielpen omslaan. Inzonderheid werkte Jakob Dirksz., die met Pieter Luitjes Buiskes door het volk tot Hopman verkozen was, zeer veel mede om zijne vaderstad van het drukkende juk der Spaansche tirannij te verlossen; nemende hij, onder anderen, met eenige burgers den Zuider- of Engelschen toren in. Hij overleed den 18den Maart 1635.

Zijn afbeeldsel, door N. Bary in het koper gesneden, komt voor in (Brants) *Historie van Enkhuisen* en door Reinier Vinkeles in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* Onder het eerste leest men:

Myn yver trad op 't spoor van Vader, Oom en magen,
Ik hielp het Spaensche jok van lijf en siel verjagen.
Elk burger slae nu op den grondt by ons geleidt,
En wacht sich, met den Staat, voor nieuwe dienstbaerheit.

In het jaar van zijn overlijden werd in het Doophek der Sint Pankras- of Zuiderkerk te Enkhuizen, ter zijner gedachtenis, een gedenkteeken geplaatst waarop men leest:

EPITHAPHIUM

TER GEDENCK VAN DEN EERWEERDIGEN

VROMEN ENDE GODSALIGEN

J. D.

Begraven leyt hier 't lijf diens geest nu onbedwongen
Van 's ligchaems banden losgemaeckt
En in de vryheid vry geraeckt.
Roept uit het waerden lof van d' Heiligen gesongen.
O Groot en welgeluckig lot,
Ghy, o getrouwen patriot,
O waert en vromen helt, u daet u naem zal blijven;
Maer wat is dat? dit, dit is 't al
Dat in der Saligen getal
U loon voor eeuwig vast en seker zal beklijven.
Ach! 's menschen doen, wat is 't hier doch?
Al woelt en werkt hij vele noch,
Wat kan het eyndlijk sijn als moeijelyk beswaren!
Siet hier den man, zoo haest verplant
Die voor de stad, het vaderland
En Godes waerheit streed by vier-en-tachtig jaeren,
d'Achtiende Maert 't jaer dertich vijf
Volendt hij dit seer cort verblijf;
Rust, salich in den Heer! by hem wy haest vergaeren.

1635 — J. H. Craech
Scripsit.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 373 (271), 374 (271), (Brandt), *Hist. van Enkhuisen*, bl. 117, 120, 121; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 359; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 45, 48, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROUWER (Cornelis), was gedurende het beleg van Leiden in 1572, Lid van den Raad der Stad, en een dergenen die het graauw aanhitsten om de welmeenenden en Staatsgezinden den voet dwars te zetten, hunner Mederaadsleden standvastigheid tegen te werken en tegen alle heilzame raadsbesluiten aan te druischen.

Zie van Zonhoven, *Beleg en Ontzet van Leiden*, Voorber. en bl. 123, 124, 140; *Nieuwe reeks van Werken der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. VI. bl. 28 en 29.

BROUWER (Kristoffel) of Christophorus Browerus, zoon van Gerard Brouwer en Jacqueline N...., geboren te Arnhem, omstreeks het jaar 1560, ging na de lage scholen te Nijmegen bezocht te hebben, in het Collegie der drie Kroonen te Keulen de Wijsbegeerte beoefenen, en werd aldaar den 3den Maart 1580 tot Meester in de Vrije Kunsten bevorderd. Negen dagen later, juist 20 jaren oud zijnde, trok hij het Jesuitenkleed aan. Zijn proeftijd afgeloopen zijnde, onderwees hij gedurende eenige jaren de Talen en Wijsbegeerte te Trier. Van daar zond men hem naar Fulda, alwaar hij, met den post van Rector belast, alle zijne snipperuren doorbragt met het vervaardigen der *Jaarboeken van Fulda en van Trier*. Zijn ongemeene ervarenheid in de kerkelijke en burgerlijke oudheden, bezorgde hem de achting van onderscheidene geleerden, en in het bijzonder die van den Kardinaal Baronius, welke in het tiende deel zijner *Jaarboeken* met lof van Brouwer gewaagt. Door zijne Oppersten in 1612 naar Trier teruggeroepen, nam hij aldaar ook den post van Rector waar, en voltooide er zijn groot werk, te midden onder de snerpende smarten van jicht en steen, welke ongemakken, hij aan zijn zittend leven en aanhoudenden duurzamen arbeid moest toeschrijven. Hij leed die echter met een voorbeeldig geduld en eene nederige onderwerping, tot dat eene zieltogende slaapziekte, welke twee dagen duurde, hem den 2den Junij 1617, uit het leven rukte.

Reeds voor lang had hij door de aanvaarding der vier geloften zich op het naauwst aan zijne Orde verbonden. Twee dagen voor zijn dood gevraagd zijnde, of niets hem moeijelijkheid veroorzaakte, riep hij met een soort van vervoering uit: »Aanbiddelijke Voor»zienigheid! wat valt het genoegelijk als lid van de Broederschap »te sterven."

Brouwer heeft door den druk gemeen gemaakt:

Venantii Honorii Clementiani Fortunati Italici Presbyteri, Episcopi Pictaviensis, Opera, seu Carmina, Epistolae et Expositiones; additi, praeter supplementa, libri IV de vita S. Martini. Omnia ad veterum exemplarium fidem castigata, et notis illustrata, studio et labore Chr. Broweri. Mogunt. 1603. 4°.

Het zelfde werk onder den titel:

Venantii H. C. Fortunati Opera ex editione Christoph. Broweri. Mogunt. 1630. 4°, ook voorkomende in de *Bibliotheca Patrum.* edit. Colon. Tom. VI, en in de *Maxima Bibliotheca Patrum.* Lugd. Tom. X.

Fuldensium Antiquitatum libri IV. Antv. 1612. 4°.

Sidera illustrium et Sanctorum Virorum, qui Germaniam praesertim magnam, olim rebus gestis ornarunt, è Mss. in lucem eruta. Mogunt. 1616. 4°.

Venantii H. C. Fortunatii Opera Poëtica aucta. Accessere Hrabani Mauri, Fuldensis Archiepiscopi Mogontini, Poëmata sacra, nunquam edita. Omnia recens notis variis illustrata, studio Christ. Broweri. Mogunt. 1617. 4°.

Deze gedichten van Raban Maur zijn herdrukt onder den titel van:

Hrabani Mauri, ex Magistro et Fuldensi Abbate, Archiepiscopi Moguntini, Poëmata de diversis, nunc primum vulgata et scholiis illustrata, studio R. P. Christ. Broweri. Col. 1626. fol.

Antiquitates Annalium Trevirensium et Episcoporum Trevirensis Ecclesiae suffraganeorum, ut Metensium, Tullensium et Verdunensium. Colon. 1626. fol., aan welk werk hij dertig jaren had gearbeid, doch toen men het na zijnen dood wilde uitgeven, stelde de Keurvorst van Mentz het in handen van beoordeelaars, die er vele veranderingen in maakten en het aldus te Keulen lieten drukken. Maar voor dat het het licht zag, werd de uitgave nogmaals gestremd, omdat er de regten der burgers tegen den Aartsbisschop en het Kapittel van Trier te veel in begunstigd werden. Men belastte diensvolgens Jacobus Massenius om het werk van zijnen ordesbroeder te herzien. Deze bezorgde er dus eenen tweeden druk van, vermeerderd met twee boeken, welke deze geschiedenis, die Brouwer tot 1600 beschreven had tot 1652 voortzetten, onder den titel:

Antiquitatum et Annalium Trevirensium, libri XXV, auctoribus RR. PP. Christ. Brouweri, Gueldro Arnheimensi, et Jacobo Masenio, Juliaco-Dalensi. Leod. 1670. II vol. fol. cum fig.

Dissertatio Christ. Broweri, de veteris Populi Trevirorum lingua, desumta ex ejusdem Annalium Trevirensium Proparasceues, Cap. X

Dit is gevoegd bij eene kleine verzameling getiteld:

Miscella antiquae lectionis, cujus IV monumenta...... in publicum lucem reduxit.... Simon Paulli, Bibliopola, Argent. 1664. 12°.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 176; Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder.*, bl. 100; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 154; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 427, 432; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 154; de Feller, *Diction. Histor.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 149 et 150; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 178; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BROUWER (Hendrik), de achtste Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indië, wiens oorsprong en afkomst onbekend zijn, ofschoon men gist dat hij te Amsterdam geboren was en wel omstreeks het jaar 1580, moet, nog zeer jong zijnde, naar Oost-Indië gevaren zijn, doordien hij in 1613 reeds over een vloot van onderscheidene schepen het bevel voerde. Ten minste leest men in het oorspronkelijk relaas van van den Broecke »dat de Generaal Reynst in November van dat »jaar onderweg onder Ilha de Brava, een van de Zoute eilanden, »het anker wierp, om te vernemen of de Kommandeur Hendrik »Brouwer daar ook brieven had achtergelaten." Op dien togt legde hij den grond van onzen handel met Siam. In het zelfde jaar komt hij als tweede Opperhoofd in Japan voor, doch in het volgende werd hij, in het begin van September, opontboden en men vindt sedert die tijd van hem geen melding voor het jaar 1617, wanneer men hem als Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij ter Kamere Amsterdam ontmoet, welken post hij daarna nog 15 jaren bekleed heeft; want in 1632, werd hij van wege de Maatschappij naar Londen gezonden, om over hare verschillen met de Engelschen betrekkelijk Poeloe-Rhun, in onderhandeling te treden, bij welke gelegenheid de Engelschen hem van kwade trouw beschuldigden, en dringende klagten ten zijne laste aan de Bewindhebbers overzonden.

Hoe weinig gehoor men aan deze klagten verleende, blijkt, doordien hij, onmiddelijk na zijne terugkomst uit Engeland, tot Gouverneur-Generaal van Neêrlands-Indië werd aangesteld, welken hooggewigtigen post hij aannam, onder de zelfde voorwaarden, die zijn voorganger, Jan Pietersz. Koen, had bedongen, met deze bijvoeging evenwel, dat hij niet langer dan voor drie jaren zou verbonden blijven, en daarbij den titel van Bewindhebber ter Kamer Amsterdam behouden; in dier voege, dat wanneer hij in het Vaderland terugkeerde, en het getal daarvan mogt volledig zijn, hem dan als overtallig lid, zitting zou vergund worden, zonder echter in eenige voordeelen te deelen, tot er door het overlijden van een Lid, eene plaats openviel, waarin hij terstond zou moeten opvolgen. Deze voorwaarden aangenomen zijnde, en wederzijds bekrachtigd, legde Brouwer den eed af, in handen der Algemeene Staten, en ontving eenen lastbrief, beide onder het zegel van Maurits, Prins van Oranje, en de vergadering van Zeventienen, en hetgeen opmerking verdient is, dat hij de laatste Gouverneur-Generaal is geweest, die in een tijdvak van 110 jaren, namelijk van 1632 tot 1742, uit het Vaderland vertrok, voorzien van eenen lastbrief van hun Hoog Mogenden, en van den Stadhouder.

Met het schip *Zutphen*, gevoerd door Kapitein Nicolaas Braun, ging hij, in Maart 1632, onder zeil, in gezelschap van de schepen *Delftshaven* en de *Leeuwin*, en kwam den 5den September gelukkig te Batavia aan. Brouwer was met loffelijken ijver bezield voor de belangen der Maatschappij, onder anderen vaardigde hij een Gezantschap af naar Bali, dat evenwel geen voordeeligen uitslag had. Ook trachtte hij den Koning van Atsjin op Sumatra te bewegen om de hooge regten op de peper te verminderen, en hij zond versterking van krijgsvolk om in het gouvernement Amboina, waarin onlusten gerezen waren, de rust te herstellen. Na den post van Gouverneur-Generaal, gedurende drie jaren, drie maanden en vier-en-twintig dagen, waargenomen, en dus de bepaalde tijd, waartoe hij zich verbonden had, met genoegzame algemeene goedkeuring uitgediend te hebben, leide hij het belangrijke ambt, den laatsten December 1635 of eersten Januarij 1636, neder; en vertrok den 4den daaraanvolgende, met het schip *Nieuw Amsterdam*, een van de acht, welke de retourvloot uitmaakten, die hij zonder aanmerkelijke tegenspoeden binnen zijn Vaderland terugbragt. Bij zijne komst te Amsterdam, opperde men vele zwarigheden, om hem weder als Bewindhebber zitting te verleenen; hij zag er ten laatste van af; en na alle zijne eischen aan de vergadering der Kamer van Zeventienen opengelegd te hebben, werd hem de som van 24000 guldens toegestaan, benevens twee ten honderd, di hem van de prijzen op de vijanden genomen, toekwamen.

In 1641, zond hem de West Indische Maatschappij met den zelfden rang van Gouverneur-Generaal naar Amerika, waar hij met vijf schepen en 360 man, van Brazilië afgevaren, in 1643, eenen togt naar Chili ondernam. Hij had in last door de Straat van Le Maire te zeilen, zich zoo veel mogelijk te wachten van door de weste winden naar de Straat van Magellaan te worden gedreven, voorts naar het eiland Chiloe en de tegenover liggende kust te zeilen, de inwoners (de Araucaniers) tot opstand tegen Spanje aan te moedigen, en eene naauwkeurige kennis van hunne zeden en nijverheid te bekomen. Hij verliet dan het Recif en zeilde zuidwaarts, het Staten-Eiland ten Oosten om, naar Kaap Hoorn. Deze zee, de eerste weg, dien de Nederlanders naar de Zuidzee niet door engten gevonden hadden, werd door de zeelieden de Brouwerszee genoemd. Van daar kwam men aan het eiland Chiloë. Doch elke poging, om met de inboorlingen in vriendschappelijke aanraking te komen, was vruchteloos. Toen gaf Brouwer, volgens zijnen gestrengen en barschen aard, last om, na de verovering van de sterkte Karelmappa, de geheele Spaansche bezetting, zestig man sterk, over de kling te jagen, van daar een onverdelgbare haat der ingezetenen, welke hun de stad Castro met eigen handen deed in brand steken. Brouwer, in plaats van te blusschen, voltooide het werk der vernieling. Alles vlood nu naar de binnenlanden; nogthans gelukte het eindelijk eenige Spanjaarden, zoowel als Chiloëzen, op te vangen, door welke men eenige narigten nopens het land opdeed. Een dier wilden, wiens haat tegen de verdrukkers van zijn vaderland men poogde op te wekken, gaf, door de vertooning van een reeds half vergaan hoofd eens Spanjaards, te kennen, dat hij nimmer met eene zoo gehate Natie vriendschap zou sluiten, maar bijstand aan hare vijanden zou verleenen. Men hoopte dus op den bijstand van een aantal dier inboorlingen om

zich den weg naar Valdivia, en het zuiden van Chili te banen, toen Brouwer onverwachts den 7den Augustus 1643 aan eene ziekte bezweek, en te Valdivia begraven werd.

Brouwer was een man van grooten moed, en meer gevreesd dan bemind bij de zijnen. Zijne Reisbeschrijving is in 1646 uitgegeven.

Zijne beeldtenis komt voor in Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, geteekend door Matthijs Balen, gegraveerd door Dirk Jongman en in du Bois, *Vies des Gouverneurs Generaux*, door Jacobus van der Schley, voorts bestaat er nog eene afbeelding van hem door Izaäk Ledeboer in kl. fol.

Zie Valentyn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a. bl. 292 en 293, D. V. c. bl. 26; *het Leven van Frederik Hendrik Prins van Oranje*, D. II. bl. 472; du Bois, *Vies des Gouvern. Gener.*, pag. 103—115; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Levens van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. VII. bl. 341; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 329; de zelfde, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 308 en 309; de zelfde, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 340—345, 447—449; *Biogr. Univers.*; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 627, 636.

BROUWER (Adriaan), zeer waarschijnlijk te Haarlem, in het jaar 1608, geboren, uit eerlijke doch door de fortuin schraal bedeelde ouders, was van der jeugd af aan een geestige knaap. Zijn vader vroeg verloren hebbende, leerde hij, door eigen vernuft, naar modellen, allerlei rankwerk, bloemen en vogeltjes op lapjes linnen zeer aardig met eene losse vlugge hand teekenen, die zijn moeder dan met de naald overstikte, en daaruit borstlappen en mutsen naaide, welke zij aan de boerinnen verkocht. Eens dat de Schilder Frans Hals, het huis, waar Brouwer woonde, voorbij ging, zag deze hem voor het venster zitten teekenen, dit trok zijne aandacht; hij loerde door het glasraam, en werd zoodanig bekoord door de onbedwongene en bevallige behandeling van den jongeling, dat hij, door kunstdrift vervoerd, binnen trad, en, na Adriaan eenige oogenblikken te hebben zien teekenen hem vroeg: »of hij wel zin zou hebben om Schilder te worden, »en die kunst bij hem te leeren?" Brouwer bedacht zich niet lang, maar antwoordde: »dat hij daartoe zeer genegen was, doch »dit niet kon doen, zonder toestemming van zijne moeder." Hierop vervoegde Hals zich tot de weduwe Brouwer, die er geredelijk in toestemde, doch onder voorwaarden dat Adriaan zou voortgaan, met voor haar patronen op linnen te teekenen, en dat Hals verpligt zou zijn, haren zoon van kost, kleederen en verdere benoodigdheden te voorzien. De Schilder beloofde dit met gullen mond, doch voldeed er slecht aan.

De jongeling nam, onder leiding van Hals, zoo zeer in de kunst toe, dat het te verwonderen was; dit had ten gevolge, dat zijn Meester hem alleen, afgescheiden van de andere leerlingen, op een zoldertje plaatste. Doch zijne makkers, door nieuwsgierigheid gedreven, om de reden van die afzondering te weten, klommen nu en dan sluipswijze naar boven, daar zij met de grootste verwondering zagen, dat die ongeachte jongen een bekwaam Schilder was geworden, die de onderwerpen zoo geestig en grappig op het paneel bragt, dat zij ter naauwernood hunne oogen durfden betrouwen. Een hunner besteedde hem ter sluik de *Vijf Zinnen* voor een dubbeltje het stuk, hetwelk hij zoo kluchtig ordonneerde en uitvoerde, dat een tweede makker hem de *Twaalf Maanden*, voor den zelfden prijs, aanbesteedde; en deze vielen ook zoo gelukkig uit, en waren zoo geestig en lustig geschilderd, dat zij hem aanspoorden, om er wat langer over te zitten, met belofte om het loon te verhoogen. Doch Brouwer werd zoo onvermoeid door Frans Hals nagespoord en aan het werk gehouden, dat hij weinig uren over had, om voor zijne makkers het penseel te behandelen; daarbij was de keuken van Frans door de vuige gierigheid zijner vrouw zoo ongemeen schraal, dat Brouwer er honger leed en zoo mager werd, dat men door de schamele plunje, welke zijne leden bedekten, bijna zijne ribben kon tellen. Aldus onophoudelijk moetende werken en weinig te eten krijgende, besloot hij, op aanraden van zijne medeleerlingen, van welke Adriaan van Ostade wel de grootste opruijer was, zijn meesters huis te verlaten en elders zijn fortuin te gaan zoeken. Dien ten gevolge, sloop hij stilletjes de deur uit, maar nadat hij de stad doorkruist had, niet wetende, waar te zullen belanden, want zijne moeder was reeds overleden en hij had vriend noch kennis, liep hij, bij het vallen van den avond, naar de kerk, en zette zich onder het orgel, dat des winters avonds tot vermaak der burgers bespeeld wordt, bedroefd en radeloos neder; het duurde echter niet lang, of iemand die hem meermalen aan het huis van Hals gezien had, en hem herkende, kreeg hem in het oog, en bespeurende dat de tranen langs zijne wangen biggelde, vroeg hij wat hem deerde. Brouwer verhaalde hem openhartig in welk eenen benarden toestand hij zich bevond, hem tevens toonende, hoe weinig hij om en aan had, en betuigende dat het van binnen nog schraler met hem gesteld was, om welke reden, hij zijnen Meester was ontloopen, doch dat hij nu niet wist werwaarts zich te begeven, en echter niet weder durfde te huis te komen, uit vrees van een pak slagen te krijgen. De goede man, met den jongen verlegen, bood zich tot bemiddelaar aan, en bewoog hem onder zijn geleide weder naar het huis van zijn Meester te gaan, die reeds de geheele stad door naar hem had laten zoeken, om hem weder tot zich te lokken, doordien hij reeds groot voordeel van hem trok; want de liefhebbers waren gretig om eene schilderij van dien vreemden Meester te hebben, zoo als Hals den maker noemde. Brouwer alzoo schoorvoetende weder in huis komende, werd door Hals niet weinig bekeven en dadelijk weder naar zijn zolderkamertje gezonden. Nadat Brouwers leidsman Hals had laten uitbulderen, bragt hij dezen onder het oog, dat de behandeling die hij den jongeling aandeed, allerwreedaardigst en ongeoorloofd was; waarop Hals beloofde, dat hij den jongen van beter voedsel en kleeding zou voldoen. Ook begaf hij zich des anderen daags met Brouwer naar de Voddenmarkt, kocht hem aldaar een zeer ouwerwetsch pak kleederen, hetwelk hem veel te groot was, met bijvoeging dat het hem stond, alsof het aan zijn lijf geschilderd was. Adriaan, door deze plunje wat te vreden gesteld en ook eenigzins beter van voedsel voorzien wordende, begon weder naarstig te schilderen en Hals vulde rijkelijk zijne beurs met de winsten, die hij van des jongelings penseelwerk bekwam, want hij schilderde aardig, en de stukken die hij vervaardigde, waren bijzonder grappig en ongemeen wel gekleurd, zoodat vele liefhebbers bijzonder gretig waren, om schilderstukken van dien nieuwen Meester, waarvan Hals alleen de bezitter was, te bekomen.

Doch dit was van geen langen duur, want sommigen zijner medeleerlingen, den geheimen handel ontdekt hebbende, dien Hals met Brouwers stukken dreef, en den prijs, dien hij er voor trok, bliezen hem dagelijks de ooren vol, zeggende: »dat hij een »groote zot zou zijn, indien hij zich langer door Hals liet »ringelooren en om den tuin leiden; dat hij te groote Meester in »de kunst was, en te rijkelijk voordeel aanbragt, om zoo slecht »behandeld te worden;" zij rieden hem dierhalve, om op nieuw zijne slavernij te ontvlieden, en zich naar Amsterdam te begeven, alwaar zij wisten dat zijne schilderstukken voor eenen hoogen prijs verkocht werden. Brouwer reeds aan het wankelen, werd door de gestadige aansporingen van zijne medgezellen overgehaald, om zijnen Meester in het geheim te verlaten; hij nam hiertoe zijnen slag waar, — terwijl deze, volgens gewoonte, in de eene of andere kroeg zat te drinken — en voer met de trekschuit naar Amsterdam. Hier gekomen, zonder eenig adres aan den eenen of anderen kunstminnaar te hebben; vernam hij bij een kruijer, of deze niet eenen kunstkooper wist of iemand die handel dreef in schilderijen. De man, tot wien hij zich gewend had, bragt hem bij zekeren van Zomeren, destijds Kastelein in het Schild van Frankrijk, die in zijne jeugd de kunst had beoefend, en een zoon had, Herman van Zomeren genaamd, een vrij bekwaam schilder van historiën, landschappen en bloemen. Deze nam hem in huis, en zette hem aan het werk. Hier kreeg Brouwer een vetter keuken dan hij bij Frans Hals gewoon was; ook duurde het niet lang of hij leerde de regte waarde van zijn penseelkunst schatten.

Meestal schilderde Brouwer kleine stukjes, en zulks met grooten lust en ijver, zijn huiswaard ziende, dat hem dit zoo gemakkelijk van de hand ging, maakte daaruit het besluit op, dat hij tot groote ondernemingen bekwaam was. Daarna raadde hij hem iets van meer beslag op een koperen plaat te schilderen, om daarmede te doen blijken, wat hij in de kunst vermogt. Hij volgde dezen raad, en schilderde een gevecht tusschen boeren en soldaten, ontstaan zoo het scheen, door het spelen met de kaart, waarvan de bladen over den grond verstrooid lagen. Op den voorgrond slaat den een den anderen met een bierkan op het hoofd, en daar nevens ligt er een op den grond geslagen, die de doodverf reeds op het gelaat hebbende, zich echter door zijnen degen wil wreken, welke hij onder het worstelen tracht uit de schede te trekken; verder komt er een in vollen gramschap, met het mes in de vuist van zijn stoel oprijzen, als wilde hij tusschen de kampioenen indringen; in het verschiet ziet men er een in alle haast met eene tang in de hand den trap afkomen enz. Alles was zoo natuurlijk naar den aard der hartstogten in de wezenstrekken verbeeld, en zoo verwonderlijk vast

geteekend, en met eenen lossen zwier geschilderd, dat het wel tot een proefstuk van zijne kunst kon verstrekken.

Intusschen had zich het gerucht reeds verspreid, dat Brouwer die nieuwe Meester was, wiens kunstigen arbeid een tijd lang door Frans Hals was uitgevent, en dat die van hem weggeloopen jongeling zich te Amsterdam ophield, de liefhebbers van de schilderkunst maakten nu weldra jagt, om op te sporen, in welken hoek der stad hij zich mogt onthouden; en ontdekten weldra zijn verblijf. De Heer Vermandois, een keurig liefhebber, die sterke begeerte had om een stuk van hem te bezitten, kwam hem aldra opzoeken, en het gemelde kunststuk ziende, beviel hem dit zoo ongemeen, dat hij terstond naar den prijs vroeg. Brouwers huiswaard had hem reeds berigt, dat er zulk een Heer, die ook al onderscheidene malen was komen vragen om iets van hem te mogen zien, komen zou, en dat hij 100 ducatons voor het gemelde stuk moest eischen; hij deed dit schoorvoetende, niet kunnende gelooven, dat iemand hem zoo veel geld voor eene schilderij zou geven; waarom hij ook toen gemelde Heer hem naar den prijs vroeg, eene lange wijl als bedremmeld stond, zijne knevels opstreek, en bij herhaling zeide: »ik heb er veel moeite en »werk aan ten koste gelegd," en het kwam er al stotterende uit, dat hij er 100 ducatons voor moest hebben, welke eisch Vermandois hem terstond inwilligde; terwijl hij hem verzocht mede naar zijn huis te gaan, om den gevraagden prijs in ducatons te ontvangen. Brouwer stond vreemd op te kijken, denkende dat die Heer met hem spotte, doch van Zomeren knikte hem toe, waarop hij, het schilderstuk onder den arm nemende, Vermandois vergezelde, die hem het geld, ongemeen vergenoegd over zijnen koop, terstond toetelde. Dit stuk is naderhand gekomen in het vermaarde Kabinet van Dusseldorp. Brouwer niet gewoon zooveel geld te handelen, wist van blijdschap niet, hoe hij spoedig genoeg met den buit zou gaan strijken, snelde naar huis, stortte het geld uit op zijn bed, en ging zich in de schijven omwentelen. Eindelijk verzamelde hij ze weder bijeen, en ging daarmede de deur uit, zonder dat men in huis wist, werwaarts hij zich begeven had. Na verloop van negen dagen, kwam hij zingende en fluitende weder in zijn Logement stappen, en door zijnen hospes gevraagd zijnde: hoe hij zoo vrolijk was, en of hij zijn geld nog had? gaf hij ten antwoord: »Neen, van dien ballast heb ik mij ontslagen." Op deze wijze leefde hij doorgaans, en het was hem niet mogelijk, als hij geld had, zich van drinken, zwelgen en boertige snakerijen te onthouden.

Nadat Brouwer eenige jaren te Amsterdam had gewoond, en aldaar zijn penseelkunst met veel roem uitgeoefend had, bekroop hem de lust, om zijne kunstgenooten te Antwerpen te gaan bezoeken; er niet aan denkende dat de Staat met Spanje in oorlog was, begaf hij zich op reis zonder van eene pas voorzien te zijn. Dit was oorzaak, dat hij, Antwerpen binnenkomende, door de soldaten, die hem voor eenen spion aanzagen, werd aangehouden, en op het kasteel gevangen gezet. Brouwer beklaagde zich over zijn noodlot, en verwenschte het uur, waarin hij Amsterdam verlaten had. De Hertog van Aremberg zat ter zelfder tijd ook op het kasteel gevangen, hoewel met die vrijheid, dat hij binnen de vestingwerken, door twee soldaten vergezeld, mogt gaan waar hij wilde. Deze kort nadat Brouwer er gebragt was, voorbij de traliën van het vertrek wandelende, waar de Schilder was opgesloten, werd, in den waan, dat hij de Gouverneur van het kasteel was, om zijne verlossing gesmeekt, met de betuiging dat de vrager aldaar onschuldig gevangen zat. De Hertog vroeg dezen hierop, wie en van waar hij was, en wat hij in Braband kwam doen; en bekwam tot antwoordt, dat hij een schilder was, en van Amsterdam was gekomen om zijne kunst verder te beoefenen: »Het eerste," antwoordde de Hertog: »moet ik gelooven, maar van het laatste de proef nemen, »en te dien einde zal ik u verw en al hetgeen daar meer toe noodig is »bezorgen." Met deze belofte was Brouwer zeer in zijn schik, en vatte de hoop op, dat dit tot een middel van zijne verlossing zou kunnen strekken, in welke verwachting hij zich dan ook niet bedroog. De Hertog, die dagelijks door de aanzienlijkste lieden werd bezocht, telde onder zijne vrienden den grooten Petrus Paulus Rubbens, het geval wilde nu, dat deze hem nog dien zelfden middag kwam bezoeken; en hem gaarne zijn verzoek inwilligde, om hem door een zijner leerlingen schildergereedschappen te bezorgen, ten einde onzen gevangen schilder aan het werk te stellen, en tot vermaak van den Hertog, het een of ander te laten vervaardigen. Des anderen daags, vroeg in den morgen, bezorgde Rubbens den noodigen toestel, welke er tot schilderen vereischt wordt; toen draalde Brouwer ook niet lang om zich aan het werk te zetten; en het geval was hem gunstig in het bezorgen van voorwerpen, die hij tot modellen kon bezigen; want eenige Spanjaarden zetteden zich in eenen hoek neder, om met de kaart te troeven, en plaatsten zich juist zoo, dat zij volkomen in Brouwers oog vielen, hetwelk hij te baat nam, om er op staande voet eene schets naar te teekenen; voorts zette hij zich aan het schilderen, en wist door zijn penseel zoo naïf den winzuchtigen ijver van die geldelooze spelers en hunne verschillende hartstogten af te malen, dat het verwonderlijk schoon was, en de natuur genoegzaam evenaarde. Onder anderen had hij op dit stukje eenen ouden schralen Spanjaard afgebeeld, die op zijne hurken gezeten, achter die spelers zijn gevoeg zat te doen, waarin het drukken, als wilde het zich niet gemakkelijk ontlasten, zoo natuurlijk en grappig vertoond was, dat men het niet zonder lagchen kon aanschouwen. Dit kunstig tafereel had hij in weinige dagen voltooid, en het beviel den Hertog uitnemend, die zich niet kon verzadigen, met die zoo natuurlijk getroffene, magere, getaande Spaansche troniën te bezigtigen. Toen kort daarop Rubbens den Hertog een bezoek kwam geven, was hij nieuwsgierig om te zien, wat die arme drommel van een schilder had uitgevoerd; de Hertog toonde hem hierop het stukje, hetwelk Rubbens naauwelijks gezien had of hij riep uit: »Op mijn ziel het is van Brouwer!" en bood er den Hertog dadelijk 600 gulden voor; doch deze wilde het niet missen, maar ter gedachtenis aan deze zonderlinge gebeurtenis bewaren.

Rubbens vervoegde zich hierop terstond naar het vertrek van Brouwer, dien hij door de traliën sprak en troostte met de belofte van hem zoodra mogelijk zijne vrijheid te bezorgen; te dien einde ging hij op staande voet naar den Gouverneur, en verhaalde hem, dat er een bekwaam Kunstschilder uit Holland, enkel op vermoeden dat het een spion was, door de soldaten was aangehouden en in de gevangenis opgesloten; dat dit vermoeden zeer ten onregte tegen hem was opgevat; dat hij alleen te Antwerpen was gekomen om zijne kunst te oefenen, en hij dus verzocht, dat de onschuldige man mogt ontslagen worden. De Gouverneur willigde dadelijk het verzoek van Rubbens in, en gaf bevel om Brouwer uit de gevangenis te ontslaan. Rubbens maakte er zich een genoegen uit om zelf hem het berigt zijner in vrijheidstelling te brengen, nam hem met zich mede naar huis, gaf hem huisvesting en tafel, liet hem fatsoenlijk kleeden, bezorgde hem in een woord alles waaraan hij gebrek had, betoonde hem alle mogelijke achting, en bragt hem in de aanzienlijkste gezelschappen. Doch zulk eene ordelijke en regelmatige levenswijze strekte Brouwer tot eenen drukkenden last en kwam hem voor eene veel erger gevangenis te wezen dan waaruit hij verlost was. Daarom ontweek hij Rubbens, sleet zijne tijd meerendeels in kroegen en kitten, en volgde in alle opzigten het oude spoor van zijne ongebondene levenswijze.

Het duurde niet lang, of hij verliefde op de vrouw van zekeren broodbakker, Joost van Graasbeek genaamd, die zich met ter woon uit Brussel naar Antwerpen had begeven. Met dezen Graasbeek, die een kunstminnaar was en ook handel in schilderijen dreef, ging hij een akkoord aan, dat die hem vrije huisvesting en tafel zou geven, mits Brouwer hem in de penseelkunst onderwees, hetwelk ook zoo wel gelukte, dat de bakker, die veel lust en ijver voor de kunst bezat, binnen kort door Brouwers hulp een vrij goed Schilder werd. Doordien nu deze beide snaken vogels van de zelfde vederen waren, voerden zij te zamen menige klucht uit, welke echter somtijds van dien aard waren, dat Brouwer, vreezende hierover in aanraking met den Hoofd-Officier te zullen komen, Antwerpen verliet, en voorts naar Frankrijk reisde, van waar hij, na eenige tijd te Parijs en elders rondgezworven en zijne tijd in gestadige ligtmisserijen van allerlei aard gesleten te hebben, met eene berooide beurs en ziek ligchaam, naar Antwerpen terugkeerde, hier werd hij in het Gasthuis opgenomen, waar hij, na verloop van twee dagen, overleed, en voorts bij de lijken in den pestput met stroo en kalk gedekt werd geworpen. Dit viel voor in 1640, toen hij bijna den ouderdom van 32 jaren bereikt had.

Een leerling van Rubbens, bij toeval het overlijden van Brouwer hoorende verhalen, maakte dit terstond aan zijnen Meester bekend, die zijn jongste lot niet zonder ontroering en tranen kon aanhooren. Door zijne edelmoedige inborst tot medelijden bewogen, ofschoon het voorwerp daarvan zich des onwaardig had gemaakt, gaf hij dadelijk last, dat op zijne kosten het doode ligchaam zou worden opgegraven, in een kist gelegd en in de kerk der Karmeliten begraven. Ook verzekert men, dat Rubbens voornemens was, ter gedachtenis van dezen grooten kunstenaar, een aanzienlijk grafteeken te doen oprigten, hetwelk echter is achtergebleven door het spoedig daarop gevolgd afsterven van dien beroemden man.

Men heeft van Brouwers hand in 's Rijks Museum te Amsterdam.

Twee stuks *Vrolijke, drinkende en vechtende Boerengezelschappen.*

Zijne afbeelding komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, op plaat O; bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, en gaat in plaat uit gegraveerd door Schelte van Bolsward, in fol.

Zie Schrevelius, *Beschr. van Haarl.*, bl. 455—466; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 318—333; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Feller, *Diction. Histor.* in voce Brawer; *Levens van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 185—190; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 158—160; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 134—136; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 122; *Aanw. der Schild. op 's Rijks Museum*, bl. 12; Wonder, *Alphab. Lijst van Kunsts.*

BROUWER (Regnerus) werd in het jaar 1682 Predikant te Grootenbroek waar hij in 1699 overleed.

Van zijne hand heeft men:

De Koning behouden. 4°.

Over Gods beeld in den Mensch. 8°.

De Weldaden van Christus. Leyd. 1698. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III., uit partikuliere berigten aangevuld.

BROUWER (Fredericus), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd in het jaar 1699 aangesteld tot Adjunct te Schellingwoude, waar hij in 1703 vaste Predikant werd en in 1714 overleed; terwijl hij aldaar stond werd de kerk te Zunderdorp in 1710 door onweder in brand gestoken en bijna geheel vernield, doch in het volgende jaar weder opgebouwd. Brouwer zond te dier gelegenheid in het licht:

Over het verbranden van de kerk te Sunderdorp. 8° en *Sunderdorps kerkherstelling.* 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III., uit partikuliere berigten aangevuld.

BROUWER (Brouërius), een zoon van Pieter Brouwer' Ontvanger-Generaal van Rauwerderhem, die, volgens de overlevering van de Doopsgezinde tot de Hervormde kerk overging, en van Uilkje Velda, geboren den 13den November 1701 te Leeuwarden, studeerde eerst te Franeker, waar hij onder den jongen Vitringa, eene door hem zelven opgestelde verhandeling verdedigde; daarna zich nog te Leiden in de Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij in 1723 Predikant te Dronrijp en in 1725 te Hindelopen, waar hij in 1730, een beroep naar Bolsward ontving, hetgeen hij niet aannam, in het zelfde jaar volgde hij echter den wensch van die van Harlingen in, en vertrok derwaarts. Na aldaar vier jaren met vrucht het Leeraarsambt te hebben waargenomen, werd hij in 1734 door de gemeente van Amsterdam begeerd, welke gemeente hij nog twee-en-twintig jaren met leer en wandel stichtte, tot hij den 23sten Mei 1757 overleed. Hij was tweemalen gehuwd geweest, eerst den 2den Mei 1730, met Wilhelmina Boonen, die hem, bij haar overlijden den 11den Februarij 1742, twee zonen en vier dochteren naliet. De oudste zijner zonen was Petrus Brouwer, die later volgt; terwijl zijne eene dochter gehuwd was met den door ons reeds vermelden Amsterdamschen Predikant Petrus Broes (1) en eene andere met Abraham Jacob Drrijfhout, Hoogleeraar te Harderwijk. Den 15den December 1744, hertrouwde Brouwer met Clara Constantia van den Burch.

Brouwer gaf in het licht:

Verklaring van Psalm LXVIII. Amst. 1752.

De Gangen van Vorst Messias in het Heyligdom, vertoont in eene schriftmatige verklaring en toepassing van den LXVIIIsten Psalm, waar agter gevoegt is eene korte uitbreiding van dat liedt. alsmede eene Kerkelijke Redevoering over Thimoth. IV vs. 2, 3 *en* 4, *gedaan bij de bevestiging van Winold Budde.* Amst. 1753, 4°.

Na zijne dood is nog van hem in druk uitgegeven:

Over den tweeden Brief van Petrus. Utr. 1760. 4°.

Over den Brief aan de Galateren. Utr. 1762. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 18, 54; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 483; *Naaml. der Geref. Predik. te Amsterdam*, bl. 37 en 38, uit familiepapieren aangevuld.

(1) Zie hiervoor bl. 426.

BROUWER Bz. (Petrus), zoon van den voorgaande en van Wilhelmina Boonen, geboren den 8sten October 1732 te Harlingen, waar zijn vader destijds Predikant was, legde zich, zoo aan het Amsterdamsche Athenaeum als aan de Hoogescholen te Utrecht en te Leiden, op de Godgeleerdheid toe, en verdedigde, ter laatstgenoemde plaatse, eene verhandeling om te onderzoeken *van waar Mozes het in het boek Genesis beschrevene wist* (2), waarna hij in 1754 Predikant te Oudkerk en Roodkerk in Friesland, in 1756 te Barneveld op de Veluwe, in 1762 te Zalt-Bommel en in 1764 te Dordrecht werd. In deze stad bleef hij onafgebroken werkzaam, en was hij een zegen voor de gemeente, die hij door prediking, schriften en wandel stichtte tot het jaar 1797, toen ligchaamszwakte hem dwong om zijn emeritaat te vragen. Vijf jaren later (den 9den Junij 1802) ontsliep hij, bij Anna Geertruida van Limburg, met wie hij den 5den Mei 1761 te Amsterdam gehuwd was, vier kinderen nalatende; twee zoons; van welke de oudste Abraham Henricus Brouwer, Lid van den gewezen Aziatischen raad, voor zijne kinderen den moederlijken naam van Limburg aannam, de tweede, Petrus Marius Brouwer, laatstelijk Predikant te Groote-Lindt was, en twee dochters, Constantia Clara Brouwer, gehuwd met Jan Hendrik van Meteren, Koopman te Dordrecht en Theodora Cornelia Woutera Brouwer, die getrouwd was met Ewaldus Kist.

Brouwer was in zijn tijd een der meest beminde Predikanten te Dordrecht en predikte, vooral in de eerste jaren van zijne dienst steeds voor eene talrijke schaar. Zijne gaven voor den kansel moeten toen ongemeen zijn geweest. Geen wonder, dat vele gemeenten hem als Leeraar wenschten te bezitten. In 1758 bedankte hij te Zalt-Bommel voor Kampen en Zierikzee, kwam in 1763 in aanmerking bij het beroepen van eene Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Geldersche Hoogeschool en wees in 1769 te Dordrecht een beroep als Predikant te Utrecht van de hand, ofschoon aan die standplaats een Professoraat verbonden was. Van stadswege erkende men dit met hem in 1770 tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid bij het Lycaeum te benoemen. Na honoris causa te Harderwijk tot Theologicae Doctor bevorderd te zijn, aanvaardde hij, 21sten Januarij 1771, in het openbaar zijne bediening met eene Verhandeling *over de oorzaken van het afnemen der Christelijke zaak* (3). Later werd hij Curator der Latijnsche school, maar in 1795, bij de nieuwe organisatie van het Collegie der Curatoren, na veeljarige dienst ontslagen.

Brouwer heeft vele nuttige, en toen zeer gezochte, schriften in het licht gegeven, als:

Kort ontwerp van de voornaamste waarheden der Hervormde Belijdenis. Zalt-Bomm. 1764; 1769, 1779. 8°.

Eerste beginselen ten dienste der kleine kinderen der Hervormde Belijdenis. Zalt-Bomm. 1764, 1769, 1779. 8°.

De XXVste Psalm in eene doorgaande verklaring, alsmede Psalm LXXXIV, Jesaia XXXII en Lucas V in Leerredenen geopend. Dordr. 1770. 8°.

Gods weldadigheid aan Dordrecht. Dordr. 1770. 4°, welke leerrede door hem werd gehouden, toen hij, voor Utrecht bedankt hebbende, zich weder aan Dordrecht verbond.

Aanprijzing tot het heilig zingen, ter gelegenheid van de vergadering der Psalmberijming in de Hervormde Gemeente van Nederland op hoog gezag bepaald, in eene Leerrede over Coll. III: 16*b*. Dordr. 1774. 8°.

Leerredenen over den 1*sten brief van Paulus aan Timotheus.* Dordr. 1775. 8°.

Leerredenen over II Timotheus. Dord. 1778. 8°.

Leerredenen over het Heilig boek genaamd Esther. Dordr. 1779. 8°.

Brief van E D. P. (een Dordsch Predikant) *aan zijn zoon over het Biddagwerk bij Hervormde Belijders.* Amst. 1782. 8°.

P. B. V. D. M. (Petr. Brouwer, verb. div. min.) *Verhandeling over de Voorreden van Hieronymus, voor de zeven algemeene Brieven van Jacobus, Petrus, Johannes en Judas*, in de *Akademie der Geleerden, of Uitspanningen ter opheldering van de H. Schrift*, D. II. bl. 34 volgg.

Over het opschrift en zedekundig beleid van den Goddelijken Veldzang, Jes. V: 1—7.

Aanmerkingen over een deel van Simeons lofzang.

(2) *Dissertatio Philologica, unde Moses res in libro Geneseos descriptas didicerit.* L. B. 1753. 4°.

(3) *Oratio de causis imminutae Christianae rei.*

Verhandeling over Psalm III : 7—14, in de *Bundel van Godgeleerde Oudheidkundige en Letterkundige Oefeningon.* D. III. St. III. D. IV. St. 1, enz.

Hij schreef ook eene Voorrede voor de

Philosophische redekunde van G. F. Meijer, Leeraar der Wereld-wijsheid, medelid der Koningl. Academie te Berlijn, vertaald door J. W. ter Haar,

en bezorgde eene nieuwe, verbeterde, uitgaaf van het bekende werk van Joh. Martinus, in leven Predikant te Groningen, getiteld:

Geestelijke hartsterking tegen der geloovigen geestelijken strijd in hunne zwakheid, in XV Predikatien, meest bij het H. Avondmaal voortijds gehouden. Dordr. 1772, 2d. 8°.

Brouwer was een man van veel omvattende Theologische kunde. Zijne Oostersche geleerdheid deed hem reeds vroeg bij het Athenaeum te Amsterdam in aanmerking komen, ter vervulling van eenen openstaanden leerstoel. Ook in de Natuurkunde was hij evenmin een vreemdeling als in de Geschiedenis, Taal- en Dichtkunde. Waarvan onder anderen ten getuige strekt zijne revisie van het uitgebreide werk van den Burgemeester van de Wall, *Handvesten en Privilegiën van Dordrecht.* Schreef hij zuiver vloeijend Latijn, zijn Nederduitsche schrijfstijl was kernachtig, in navolging van den bij hem hooggeschatten, Muider Drossaart, Pieter Corneliszn. Hooft. Ook was hij een vrij zoetvloeijend Dichter, waarvan zijn gedicht voor de *Dissertatio Juridico-Philosophica inauguralis de moralitate actionum hummanarum cum recentiorum quorundam principiis non consistente* (Traj. ad. Rhen. 1755.) van Abraham Jacobs. Dryfhout, *zijn zang op het huwelijk van den Hoog Welgeb. Heer Lucas Willem Baron van Essen en Jonkvrouw van Haeften* 1774, en anderen ten bewijzen strekken. Vooral verdienen zijne bijschriften lof, ter proeve diene dat op Jacobus Hinlopen:

Geen dichter, maar volleerd in Dichtren werk te keuren,
Die Neêrlands Psalmgezang voortreff'lijk op hielp beuren;
Der vroomen boezemvriend; den schrik van 't helsche rot;
't Sieraad van Utrechts kerk; den lieveling van God;
Hinlopen in één woord; vertoonen deze trekken,
Die 's mans gedagtenis tot flaauw behulp verstrekken.

Bij alle gehechtheid aan de leer van zijn kerkgenootschap was hij vrijzinnig Schriftverklaarder op het spoor der Kerkvaders, eerste Hervormers en de beste der oude uitleggers. Hij was geen slaafsch aanklever van eenige predikwijze van zijne tijd; getuige onder anderen de natuurlijke, soms luimige verhaaltrant in zijn werk over Esther. Voorts was hij een man van vaste beginselen, en een zeer naauwgezet Christen, wien hooge eer naging bij zijne tijd- en ambtgenooten, niettegenstaande laatstgenoemden in openlijk geschil met een hunner collegen gewikkeld waren en bij latere tijd de Staatsgeschillen algemeen de gemoederen verdeelden.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 484—495; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 293 noot, uit familiepapieren aangevuld.

BROUWER Pz. (Petrus), een volle neef van den voorgaande en zoon van Petrus Brouwer, laatst Predikant te Welsrijp-en-Bajum, geboren te Tjallebert, werd in het jaar 1772 Predikant te Blija-en-Hoogebeintum, waar hij den 1sten Januarij 1828 emeritus werd. Hij overleed te Ternaart den 12den Mei 1830, oud ruim 81 jaren, bij zijne echtgenoote, geene kinderen nalatende.

Brouwer was een man, wiens uitgebreide en veel omvattende kennis, wiens helderheid en grondigheid van oordeel hem bevoorregtte, om de meest vaneen verwijderde studiën te vereenigen en met een gelukkig gevolg te behandelen. Bij zijn, hem zoo eigen diep en dieper dringen in de wetenschappen, scheen elk onderwerp, van tijd tot tijd niet alleen nieuwe gezigtspunten op te leveren, die niet zelden tot eene nadere en betere kennis der duistere plaatsen van het aanhangig onderzoek geleidden.

Hij heeft geschreven:

Proeve eener opheldering en verdediging van het Bijbelsche verhaal aangaande de Schepping der wereld enz. Leeuw. 1820. 8°.

Onderzoek naar het doel en het schrijven van Paulus in de XI eerste hoofdstukken van den brief aan de Romeinen. Leeuw. 1825. 8°.

Na zijn overlijden kwam nog in het licht:

Nasporingen betrekkelijk de Geschiedenis der voormalige Middelzee in Friesland door P. Brouwer Pz. en W. Eekhoff, met eene Voorrede en Kaart uitgegeven door W. van Peyma. Leeuw. 1831.

Zie Brouwer en Eekhoff, *Naspor. betrekkelijk de Middelzee*, Voorr. bl. XII; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 483; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BROUWER Az. (Kornelis), vermoedelijk een Rotterdammer, ten minste aldaar woonachtig, was Lid van het te dier stede gevestigde Dichtgenootschap: *Studium Scientiarvm genitrix.*

Hij gaf twee dichtbundels in het licht, onder den titel van:

Dichtlievende Oefeningen. Amst. 1782. 8°, en

Gods wijsheid in de Werken der natuur en andere Zedeen Mengeldichten. Amst. 1791. 8°.

Beide zijn geheel in den genootschappelijken geest van die dagen

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BROUWER (Paulus Wilhelmus), geboren in 1760 te Arnhem, waar zijn vader Catechiseermeester was, deed reeds vroeg eenen gunstigen aanleg in zich ontwaren, waarom zijne ouders zich vele opofferingen getroostten, om hem tot het leeraarsambt op te leiden. Na alzoo in zijne vaderstad de Latijnsche scholen bezocht te hebben, begaf hij zich naar de Hoogeschool te Harderwijk, waar hij in den beroemden Godgeleerde Everard Scheidius een stadgenoot vond, die zich zijner bijzonder aantrok en, toen hij zijnen ijver en lust tot de studie bespeurde, hem zijne vriendschap schonk. In het jaar 1782 Proponent geworden, werd hij in het jaar 1784 Predikant te Sleeuwijk, in 1788 te Dreischor, en in 1797 te Maassluis, waar hij in 1831 emeritus werd en den 28sten Februarij 1834 overleed. Hij liet bij zijne echtgenoote Mejufvrouw Hugenholtz geene kinderen na.

Hoewel hij zich voornamelijk op Godgeleerdheid en Wijsbegeerte toelegde, zoo dat hij met oude en nieuwe Wijsgeeren gemeenzaam was, beoefende hij toch ook andere vakken van studie en was ook geen vreemdeling op den Nederlandschen zangberg, blijkens zijne nog in handschrift aanwezige vertaling van Virgilius, en eenige gelegenheidsverzen.

Van zijne dichtvruchten zagen echter geene het licht, dan de

Feestzangen, op het Hervormingsfeest gezongen en gedrukt bij zijne

Korte schets van de geschiedenis der Hervorming, voorgedragen in eene godsdienstige redevoering den 2den November 1817. 8°, welke gretig ontvangen werd en veel opgang maakte.

Behalve deze gaf hij nog ter drukpers over:

Zestal Leerredenen over 's Heilands verzoeking in de Woestijn. Arnh. 1823. 8°, welke, meer Wijsgerige, Godgeleerde verhandelingen dan Leerredenen zijnde, minder bijval vonden en gevolgd werden door

De Bijbelleer aangaande den persoon van Jezus Christus in het licht gebragt. Arnh. 1826, in welk werk, dat veel gerucht gemaakt heeft, en reeds in 1827 eenen 2den druk behoefde, Brouwer tracht te betoogen dat Jezus Christus een geschapen wezen was. Zulk eene leer verkondigd, door eenen Hervormden Predikant, moest wel tegenspraak vinden, en vond die dan ook, doch hier bleef het niet bij. In eene Klassikale vergadering te Rotterdam werd Brouwer hevig aangevallen en men wilde er eene Synodale zaak van maken, doch de Synode wees dit van de hand.

Bijna tegelijk met den tweeden druk van dat werk zag het licht:

Nadere verklaring ten vervolge van de Bijbelleer aangaande den persoon van Jezus Christus in het licht gebragt. Delft. 1827,

en deze werd gevolgd van

Twee brieven ter toetsing van eene korte beoordeeling en teregtwijzing van het stelsel van P. M. Brouwer enz. Arnh. 1828.

Hij was een liefhebber van de Toonkunst, en verscheen om die te hooren niet zelden op openbare plaatsen, waar men hem anders niet zou verwacht hebben. In groote gezelschappen zat hij gewoonlijk peinzend neder en bemoeide zich weinig met hetgeen hem omgaf, doch bragt men het gesprek op wetenschappelijk grondgebied, dan was hij dadelijk als in zijn element, dan deelde hij gaarne hun, die hem omringden uit den schat zijner kennis mede. Ook weetgierige jongelieden vonden in hem eene vraagbaak, welke zelden vruchteloos geraadpleegd werd.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BROUWER (Jan), geboren den 20sten April 1760 te Franeker, vond, tot de studie der Godgeleerdheid bestemd, na genoegzame voorbereiding op de Latijnsche scholen van zijne geboortestad, aan hare van ouds vermaarde Hoogeschool, toen door een Joannes Schrader, Jean Henri van Swinden en andere beroemde mannen verheerlijkt, de schoonste gelegenheid, om zich in al die kundigheden te oefenen, welke voor den Godgeleerde noodzakelijk zijn, of hem tot nut en sieraad strekken kunnen, en maakte zich die gelegenheid op eene allezins loffelijke wijze ten nutte.

In de Godgeleerdheid genoot hij het onderwijs van den geleerden en echt wijsgeerigen Heere Oosterbaan, die toen het Hoogleeraarsambt in die wetenschap, bij de kweekschool der Doopsgezinde te Amsterdam bekleedde, en dezen zijn geliefden en dankbaren leerling, tot aan zijne dood, onder zijne hartelijkste vereerders en vrienden tellen mogt. In 1785 tot de Predikdienst bevorderd, werd hij, nog dat zelfde jaar, door de Doopsgezinde gemeente van Leeuwarden tot haren Leeraar gekozen en maakte zich, door zijne waardige Evangelieprediking, door de getrouwe vervulling van alle zijne ambtspligten, door zijnen minzamen en leerrijken omgang en niet minder door zijn stichtelijk en opwekkend voorbeeld, bij haar evenzeer bemind als geacht. Zeven-en-dertig jaren volhardde hij in dit zijn dienstwerk, tot hij zich, in het jaar 1822, daarvan ontsloeg, ofschoon hij daarna nog meermalen, tot algemeen genoegen, voor zijne gemeente optrad, tot dat de dood hem den 11den April 1822 uit dit leven rukte.

Niet de Doopsgezinde gemeente van Leeuwarden alleen, maar ook de algemeene Vereeniging der talrijke Doopsgezinden binnen Friesland, had aan zijnen ijver ter bevordering van hare belangen en de wijsheid zijner raadgevingen de grootste verpligting; gelijk mede het bestuur der Algemeene Doopsgezinde Societeit in Nederland, van het welk hij, sedert de oprigting, tot korte tijd voor zijn overlijden, een der werkzaamste en nuttigste Leden was, van dien ijver, die wijsheid eene ondervinding had, welke zijnen naam steeds in dankbaar aandenken zal houden. Ook de gezamenlijke ingezetenen van de stad zijner meer dan vijftigjarige inwoning zagen hem, gedurende die tijd, in onderscheidene betrekkingen en, laatstelijk in die van Curator der Latijnsche scholen en Lid der Plaatselijke School-Commissie, met welwillendheid en verstandig bestuurden ijver ten hunnen nutte werkzaam, en telden hem, met regt, onder hunne verdienstelijkste medeburgers. Als Geleerde en inzonderheid als Godgeleerde en Wijsgeer, maakte hij zich bovenal met grooten lof bekend, door een vijftal Verhandelingen over onderwerpen, tot Godgeleerdheid en Wijsbegeerte betrekkelijk, welke onder de *Werken van Teylers eerste en tweede Genootschap* gedrukt zijn, en waarvan drie met goud en twee met zilver bekroond werden. De met goud bekroonde hebben ten onderwerp de beantwoording der vragen: *Kan men met grond beweren dat de menschen immer alleen, door middel van hunne eigen rede of redekavelingen, zonder behulp van eenig regtstreeksche of meer onmiddillijk Godlijk onderwijs, tot de regte denkbeelden van Godlijke zaken, zouden hebben kunnen komen.*

Is er in den mensch geen ander beginsel van werken, dan Eigenliefde, en kan men alle neigingen en hartstogten, die zich bij hem opdoen, daartoe brengen; of huisvesten er in hem ook beginselen van goedwilligheid, die zich door geene eigenliefde verklaren laten en volstrekt belangeloos moeten genoemd worden?

Over het kenmerkende der XVIII Eeuw ten aanzien van verlichting en zedelijkheid, in vergelijking der naastvoorgaande.

De met zilver bekroonde behandelden de vragen:

Is behalve het inwendig bewijs van de Goddelijkheid van de leer van Jezus nog eenig bewijs ter overtuiging noodzakelijk?

Kunnen deugd en goede zeden, vooral in dien trap van zuiverheid en algemeenheid, waarin zij, bijzonderlijk onder een meer vrijen en republikeinschen regeringsvorm, schijnen gevonden te worden, eenen genoegzamen steun en duurzamen waarborg vinden, in de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving, beschaving en opvoeding, zonder eenigen hoogeren en meer krachtdadigen invloed van godsdienstige begrippen en practijken noodig te hebben? en wat heeft de dagelijksche ondervinding onder vroegere en latere volken hieromtrent geleerd?

Mede beantwoordde hij in 1796 eene door een gezelschap Godsdienstvrienden uitgeschreven prijsvraag:

Over de oorzaken van het verval in de openbare Eeredienst en de middelen tot herstel.

Bovendien bestaat er van zijne hand, hoewel aanvankelijk zonder vermelding van zijnen naam uitgekomen

Brief aan E. Kist, over deszelfs onlangs uitgegeven aanmerkingen omtrent de stelling van den Heidelbergschen Catechismus: Wij zijn van nature geneigd God en onze naasten te haten. Amst. 1796. 8°, waarin hij Kist en alle Hervormden trachtte onder het oog te brengen, hoe zulk een Symbolisch geschrift als de Heidelbergsche Catechismus, waarin de uitdrukkingen soms zoo hard als dubbelzinnig zijn, niet zeer geschikt kon geacht worden ter bevordering van ware vrijheid in denken over de Christelijke Godsdienstleer, en toen Kist hierop zijn *Vervolg van aanmerkingen* in het licht zond, liet Brouwer daarop volgen:

Iets tot wederantwoord. Amst. 8°.

Voorts gaf hij nog in het licht:

Leerrede bij het eindigen der XVIII eeuwe. Leeuw. 1809, waar hij op bl. 66 eene Naamlijst mededeelt der Persoonen, die in ons Land in de achttiende eeuw gebloeid hebben.

Nog in de laatste jaren van zijn leven, maakte hij zich bij zijne letterminnende Landgenooten verdienstelijk, door de uitgave der *Nagelatene Gedichten* van zijnen beroemden vriend Simon Stijl, in 11 Deelen, voor het eerste van welke eene uitvoerige en hoogst lezenswaardige *Voorrede* geplaatst is. Gelijk deze Voorrede hem als een geoefend beoordeelaar der waarde van Dichtstukken en bijzonder van de vereischten der Tooneelpoëzij doet kennen, zoo gaf hij zelve menig blijk, dat hij de Nederduitsche lier niet ongelukkig wist te bespelen, ofschoon hare reine klanken zich weinig naar buiten lieten hooren, en hij alleen bijzondere vrienden daarvan kennis wilde doen dragen. — Voorts moge de stijl zijner prozaschriften zich door zekere eigenaardigheden verraden en hier en daar, door gemis van vloeibaarheid en gemakkelijkheid, iets stroefs en min behagelijks hebben; dit kleine gebrek wordt door de belangrijkheid der zaken, welke overal den man van uitgebreide kennis, den echten wijsgeer en oorspronkelijken denker aan den dag leggen, op het rijkelijkst vergoed. De daardoor billijk verkregen roem spoorde reeds in den jare 1804 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen en in 1821 de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde aan, om door de opdragt van hun Lidmaatschap aan zijne verdiensten hulde te doen. Dan Brouwer was niet enkel een man, met een helder verstand, schrander oordeel en ongemeenen schat van kundigheden toegerust; hij was tevens een even beminnelijk als achtenswaardig mensch. Verre vervreemd van gemaakte deftigheid en schoolsche pedanterie, was hij in den omgang vrolijk en opgeruimd, spreidde zijne geleerdheid nimmer ontijdig, veel min op eene voor anderen vernederende wijze, ten toon, en wist zijne gesprekken niet zelden door geestigheid en fijne, doch nooit beleedigende scherts, te kruiden. Bescheiden, minzaam, hulp- en dienstvaardig, verwierf hij zich ieders genegenheid en hoogachting. Met een dankbaar hart erkende hij de vele zegeningen, welke hem in onderscheidene betrekkingen, bijzonder ook in die van echtgenoot en vader, ten deel werden; terwijl hij de grievende slagen, welke hem door het afsterven van geliefde en veelbelovende kinderen en laatstelijk door dat zijner voortreffelijke gade troffen, met die Christelijke gelatenheid en onderwerping droeg, welke hij als Leeraar van het Evangelie, aan anderen had trachten in te boezemen.

Het facsimile van zijne handteekening komt voor achter het 2e deel van Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVII. bl. 71 noot, D. XLI. bl. 360, D. XLIII. bl. 139 noot; *Algem. Konst- en Letterbode* 1804, D. II. bl. 362—367, 391, 406, 1806, D. I. bl. 263—267. 1821, D. II. bl. 242. 1838, D. I. bl. 257 en 258; Ypeij en Dermout. *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*. D. IV. bl. 207 en 208; *Jaarboekje der Doopsgez. gem.* 1837, bl. 120 en 121, 1838 en 1839, bl. 20; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 662 en 663; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 186, 221, 239; De zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holland enz.*, D. II. bl. 18, 110, 127 en 172, en vooral *Handel. der Jaarl. vergader. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den 21sten van Zomermaand* 1818, bl. 50—55.

BROUWER (Rykend Jacob), geboren den 16den Januarij 1778, was in het begin dezer eeuw Apothekar te Nijkerk op de Veluwe en werd aldaar in 1814, Commissaris van Politie. Hij heeft der Vaderlandsche Landbouw zeer aan zich verpligt door het schrijven en in het licht zenden van de volgende werken:

Nieuwe leerwijze omtrent de bijen en derzelver zoogenaamde magazijnenteelt. Amst. 1809. met pl. 8°.

Verhandeling over de Landbouw-, Natuur- en Scheikundige hulpmiddelen waardoor landen, die met zout, of zeewater overstroomd zijn tot vorige vruchtbaarheid opgewekt kunnen worden. Amst. 1820. 8°.

Brouwer was reeds in 1802 door de *Maatschappij ter Bevordering van den Landbouw te Amsterdam*, voor een *Berigt van proeven met wit papaverzaad genomen*, met een exemplaar van hare werken met het vignet en een loflijk getuigschrift vereerd en in het zelfde jaar voor eene *Verhandeling of Berigt behelzende het verslag van proeven genomen om uit Vlierbeziën een geestrijk vogt te stooken; gepaard met een ontwerp om door middel van de voordeelen, welke de Vlierstruiken op die wijze zouden aanbrengen, in staat gesteld te worden, voordeel te trekken van vele thans onbebouwd leggende schrale gronden* tot Honnorair Lid dier Maatschappij verkozen, terwijl hem in het volgende jaar voor een nader *Berigt omtrent proeven met wit papaverzaad genomen* eenen zilveren medailje en 10 dukaten werden uitgereikt.

In 1822 behaalde hij eenen gouden medailje bij de zelfde Maatschappij voor eene *Verhandeling over de beste wijze om op eigen grond onderscheidene houtsoorten aan te kweeken.*

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1802, D. I. bl. 394 en 395, 1803, D. II. bl. 24, 1821, D. I. bl. 412, 1822, D. II. bl. 396; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken.*

BROUWER (Jakob de), geboren te Hoogstraten, studeerde in de Godgeleerdheid te Leuven en onderwees die even als de Wijsbegeerte te Douay, waar men hem den 14den Julij 1620 met de waardigheid van Doctor vereerde. Het algemeene Kapittel der Predikheeren, gehouden te Milaan, verleende hem, die tot deze orde behoorde, den graad van Licentiaat in de Godgeleerdheid. Het volgende jaar trok Brouwer, op bevel van de Congregatie de *Propaganda fide*, naar Denemarken, in de hoedanigheid van Apostolischen Commissaris tot de zendingen van dat Rijk; na dat doorreisd te hebben, koos hij ijverige Geestelijken tot vervulling van die posten, en zond hen naar Hamburg en andere plaatsen. In 1624 kwam hij te Leuven terug, waar hij tot in 1626 eerste Regent over de studeerende jeugd was, zoo als hij dit eenige tijd te voren te Douay geweest was. In 1631 benoemde hem de zelfde Congregatie, benevens het Kapittel zijner orde te Douay gehouden, tot Opziener over de Zendelingen in Holland. In den avondstond zijns levens, stelde men hem tot Prior van het klooster te Antwerpen aan, waar hij den 4den November 1637 overleed.

Men heeft van hem in druk:

Eruditissimae atque utilissimae in octo libros Physicorum Aristotelis, Sapientissimi Magistri Patris Dominici Soto, quaestiones. Nunc recenter a multis mendis castigatae ac illustratae, opera R. P. F. Jac. de Brouwer etc. Duaci 1613. 4°.

Clavis Apostolica, seu theologica demonstratio, qua dilucide ac solide concluditur Divina fide credendum, Paulum V esse summum maximumque Pontificum. Duaci. 1621. 12°.

Zie F. Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 358; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 150; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 178.

BROUWER (Petrus van Limburg), zoon van Abraham Henricus Brouwer, eerst Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, daarna Lid van den Aziatischen Raad, en van Johanna Sophia Slatboom, geboren te Dordrecht den 20sten September 1795, ontving den naam van Limburg, naar zijne vaderlijke grootmoeder Anna Geertruida van Limburg, echtgenoote van den hiervoor behandelden Dordschen Predikant Petrus Brouwer. Hij bragt zijne jeugd meestal te Amsterdam en te 's Gravenhage door, op welke laatste plaats hij het geluk had, in den geleerden discipel van Wijttenbach, Benjamin Petrus van Wesele Scholten, Raadsheer in het Hooge Geregtshof, den vaderlijken vriend aan te treffen, die uit liefde tot de letteren, zich de oefeningen van den jeugdigen en veelbeloovenden Brouwer aantrok, en den eersten grondslag legde voor het geliefkoosde vak, waarin deze, na eene opmerkelijke wijziging van zijn levenslot, later heeft uitgeblonken.

In 1811 werd hij student te Leiden, waar hij, onzeker nog, welke levensbestemming te kiezen, aanvankelijk, onder Wijttenbachs leiding, tijd en krachten aan de oude letteren wijdde. Hij koos, na langdurige wijfeling, de Geneeskunde, verwierf daarin den 24sten Februarij 1816, na openbare verdediging zijner verhandeling *Over den Ouderdom* (1), met hoogen lof het Doctorschap; oefende haar eerst te Tiel, daarna te Rotterdam. Terwijl hij zich ter laatstgemelde plaats bevond, behaalde hij in 1822 twee gouden medailjes, een bij de Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, voor het beantwoorden der vraag:

Bezitten de Nederlanders een Nationaal tooneel met betrekking tot het treurspel? zoo ja, welke is deszelfs karakter? zoo niet, welke zijn de beste middelen om het te doen ontstaan? Is het in het laatste geval noodzakelijk, eene reeds bestaande school te volgen, en welke redenen zouden eene keus hierin moeten bepalen?

en een bij het Stolpiaansch legaat met het beantwoorden der vraag:

Er wordt gevraagd, of en in hoeverre, door de Wijsgeren, die voor Socrates en Plato geleefd hebben, en door hem zelven en anderen, die vervolgens uit hunne school zijn voortgekomen, bij de vermelding of opzettelijke ontwikkeling van zedelijke grondbeginselen, het denkbeeld van het bestaan eener Godheid en Goddelijke Voorzienigheid is aangenomen, en of zij daaruit iets tot aandrang, ondersteuning en aankweeking van ware standvastige deugd ontleend hebben (2).

Hij gevoelde spoedig, dat hij niet voor Practisch Geneesheer geboren was. De liefde voor de oude letteren namelijk deed meer en meer bij Brouwer hare oude regten gelden. Reeds op den 21sten Junij 1820 verwierf hij ook hierin het Doctoraat, na openlijke verdediging zijner verhandeling: *Over de wijze waarop Sophocles in zijne treurspelen gebruik heeft gemaakt van de denkbeelden der ouden over het Godsbestuur en de goddelijke regtvaardigheid ter verhooging van het tragisch genot* (3). Kort daarna werd hij Conrector te Alkmaar en daarna te Rotterdam, tot hij, in het jaar 1825, tot Buitengewoon Hoogleeraar in de faculteit der Bespiegelende Wijsbegeerte en Letteren aan de Hoogeschool te Luik werd bevorderd. Deze betrekking aanvaardde hij met eene redevoering: *ten betooge dat men de overleveringen der oude Grieken voorzigtig moet aanwenden om tot de kennis der oudheid te geraken* (4). In 1831 ging hij in de zelfde betrekking naar de Hoogeschool te Groningen over, alwaar hij, in 1836, tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd, zijne redevoering hield: *Over de Geschiedenis de geleidster en onderwijzeres der overige Kunsten en Wetenschappen* (5). Sedert mogt Groningen en de geleerde wereld zich in zijn licht, door een aanzienlijk aantal geschriften gevoed en verspreid, verheugen, tot dat hij den 21sten Junij 1847 uit dit leven werd weggerukt.

Met zijne weduwe, Suzanna Johanna Aleida Ipera Wiselius, eene dochter van Samuel Iperuszoon Wiselius, wiens nagedachtenis hij op treffende wijze heeft gehuldigd, liet hij eenen éénigen zoon na, terwijl twee anderen, in vroegen leeftijd, hem door den dood waren ontnomen.

Vele Maatschappijen in ons Vaderland erkenden zijne verdiensten, door hem het Lidmaatschap aan te bieden: zoo werd hij in 1828 Correspondent der Tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, welks derde klasse hem in 1833 mede tot haren Correspondent verkoos, terwijl hij in 1836 Lid van die klasse werd, in 1829 Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in 1833 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, en in 1843 van het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte. Ook buitenlands deden dit, in 1838, het Archaeologisch Genootschap te Athene en het Koninklijk Belgisch Instituut. In 1842 vereerde Z. M. onze Koning hem met het Ridderkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Den aard, inhoud en gang zijner studiën — ook zoo als hij laatstelijk de Nederlandsche Letterkunde, door meer dan ééne proeve of van humoristischen, of van romantischen aard aan zich verpligt

(1) *Dissertatio Inauguralis de Senectute.*

(2) *Quaeritur an et quatenus Philosophi, qui ante Socratem et Platonem fuerunt, atque illi ipsi, et qui ex eorum scholis postea prodierunt, in commemorandis vel et exponendis principiis moralibus, divinae existentis naturae et providentiae Deorum notionem subinde adhibuerint, et virtutis constanter ac sincero pectore colendae incitamenta, principia atque alimenta inde deduxerint.*

(3) *Commentatio de ratione, qua Sophocles veterum de administratione et justitia divina notionibus usus est, ad voluptatem tragicam augendum.* L. B. 1820. 8°.

(4) *Disputatio de veterum Graecorum traditionibus ad antiquitatis cognitionem prudenter adhibendis.* L. B. 1824. 4°.

(5) *Oratio de Historia ceterarum artium ac disciplinarum duce ac magistra.* Gron. 1836.

heeft, — kan men uit eene opgave zijner schriften volgens de tijdorde leeren kennen.

Behalve de genoemde Akademische proefschriften en redevoeringen zijn het de volgende:

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Homerus en den invloed der denkbeelden aangaande God en Godsbestuur op dezelve. Leyd. 1825. 8°, hetwelk mede in het Fransch vertaald te Luik in 1829 in het licht verscheen

Bedenkingen over het gevoelen van Benjamin Constant aangaande de Ilias en Odyssea ontwikkeld in zijn werk »la Religion" etc. (gedrukt in de *Derde Mnemosyne* D. II. 1831). mede in het Fransch vertaald te Luik in 1829 uitgegeven.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Pindarus. Amst. 1826. 8°, waarvan in 1830 te Brussel eene Fransche vertaling uitkwam.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Eschylus. Amst. 1827. 8°.

Gedachten over het verband tusschen de Zedelijke en Godsdienstige beschaving der Egyptenaren. Amst. 1828. 8°.

Iets over de nasporingen van Champollion den jongeren ten opzigte van de Egyptische Godenleer. Een aanhangsel tot des schrijvers Gedachten enz. Amst. 1830. 8°.

Charicles Euphorion, een verhaal van Clearchus den Cypriër. Gron. 1831.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Sophocles. Gron. 1832. 8°.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Euripides. Gron. 1833. 8°.

Etat de la civilisation morale et religieuse der Grecs, dans les temps heroisques. Gron. 1833. 2 vol. 8°.

Histoire de la civilisation morale et religieuse des Grecs. Gron. 1833—1842. 6 vol. 8°.

De verloofden. Eene Milanesche geschiedenis uit de XVIIe eeuw. Naar het Italiaansch van Manzoni. Gron. 1835. 3 dn.

Verhandelingen en losse geschriften. Gron. 1836, waarin: *Beschouwing van de voornaamste denkbeelden in het Grieksche treurspel heerschende, met betrekking tot deszelfs doelmatige werking op het menschelijk hart. Redev. in de Maatsch. van Fr. Kunst. en Wetensch. te Rotterd.* 1818. — *Over het onderscheid tusschen den Xenophontischen en Platonischen Socrates.* 1822. — *Hulde aan de nagedachtenis van B. P. Wesele Scholten.* 1828. — *Verhandeling over de denkbeelden der Grieken over den oorsprong van het menschdom enz.* 1832. — *Over de Kikvorschen van Aristophanes.* 1833. — *Over de beoefening der Geneeskunst bij sommige oude volken.* 1834. — *Proeve over de pragmatische en wijsgeerige geschiedenis der dieren.* 1836. — *Gryllus.*

Diophanes. Gron. 1838. 2 deelen.

Apologia Socratis contra Meliti redivivi calumniam, sive judicium de P. G. Forchammeri eruditissimi viri sententia in libro die Athener und Socrates, die Gesetzlichen u. der Revolutionair. Gron. 1838. 8°.

Proeve eener recensie door een niet recenserend schrijver; ook onder den titel van *Al weder iets over het Grieksche treurspel.* Gron. 1839. 8°.

Gesprekken der dooden. Gron. 1839.

Handboek der Grieksche Mythologie. Gron. 1841, in het Hoogduitsch vertaald door J. Zacher. Breslau. 1842.

De Concordaten, een uitvloeisel van de genadige goedertierenheid des H. Vaders. Een kloostergesprek aan gene zijde der bergen gehouden. Gron. 1841. 8°.

Een ezel en eenig speelgoed. Gron. 1842. 8°.

Gesprek van eenen geheimen zendeling van de orde der Jezuiten met zijnen leerling, over de zeven wijzen van Nederland. Gron. 1843. tweede druk 1845. 8°.

Het leven van Benvenuto Collini, Florentijnsch goudsmid en beeldhouwer, door hem zelven beschreven, uit het Italiaansch vertaald en met eenige aanteekeningen voorzien. Gron. 1843. 2 deelen met pl.

Overzigt van de Geschiedenis der Allegorische uitlegging van de Grieksche Mytologie. Amst. 1843. in het Fransch vertaald. Gron. 1847.

Cesar en zijne tijdgenooten. Gron. 1844—1846. 4 deelen 8°.

Redevoering over de verderfelijke gevolgen van de navolging der natuur in eenen redelijken zin genomen.

Eenige bedenkingen over de meening van Niebuhr, dat de oudste Romeinsche geschiedenis uit heldendichten zou geput zijn, voorgelezen in het Koninklijk Nederlandsch Instituut.

Redevoering over de beoefening der oude letteren in onze eeuw. 1845, mede voorgelezen in het Koninklijk Instituut.

Schoonheden uit de Grieksche treurspeldichters. Gron. 1845. 8°.

Het leven van Mr. Samuel Iperuszoon Wiselius. Met portret en facsimile. Gron. 1846.

Brief over de nieuwe philosophie aan eenen orthodoxen Hagenaar, door eenen regtgeloovigen Amsterdammer. Gron. 1846. 8°.

Het leesgezelschap van Diepenbeek. Gron. 1847, herdr. 1848.

Philologie. In den *Gron Studenten-Almanak* 1848.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1822, D. II. bl. 315 en 316, 1823, D. II. bl. 273 en 274, 1825, D. II. bl. 227, 1828, D. II. bl. 130, 1829, D. I. bl. 424, 1831, D. I. bl. 162, 1833, D. I. bl. 2, 1834. D. II. bl. 135, 1836, D. I. bl. 33, 339, 1838, D. I. bl. 401, 1841, D. II. bl. 83, 1842, D. II. bl. 289, 241—343, 1843, D. I. bl. 415, 1847, D. II. bl. 162—167, 173—187; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 484 noot (4); Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, en vooral Een berigt van den Hoogleeraar Mr. B. H. Lulofs in de *Prov. Gron. Cour.* 1847, N°. 50; V. v(an) B(ueren), *Ter nagedahhtenis van P. van Limburg Brouwer*, in de *Prov. Gron. Cour.* 1847, N°. 52; *Notice sur P. van Limburg Brouwer Bruxelles* 1848, medegedeeld in *Annuaire pour* 1848; C. U. J. Huber, *P. van Limburg Brouwer, vooral in zijnen jeugdigen leeftijd geschetst*, Gron. 1848, en *Handelingen der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats van Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 15den Junij* 1848, bl. 22—27, welke laatste wij hier grootendeels gevolgd zijn, en uit familiepapieren hebben aangevuld.

BROUWERSHAVEN (Petrus van), aldus genaamd naar zijne geboorteplaats Brouwershaven in Zeeland, was een voornaam Roomsch Katholijk Godgeleerde, die de navolgende stukken in het licht zond:

De Sanctissimo Missae Sacrificio.

De Meritorum Christi et Sanctorum concursu.

De Caelibatu Sacerdotum.

Quaestiones Pastorales.

welke allen gezamenlijk in 1572 te Leuven in 8° gedrukt zijn.

Zie L. Guicciardijn, *Beschr. der Nederl.*, bl. 269; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 345; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BROWERUS (Christophorus). Zie Brouwer (Kristoffel).

BROWN, een Kaper Kapitein in den Engelschen oorlog van 1780—1784 voer met zijn schip *de Vaderlander* van Maassluis uit en was de eenige Hollandsche Kaper, die iets van aanbelang verrigtte.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1782, D. I. bl. 230, 364; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 149.

BROWN (William Laurence), geboren den 7den Januarij 1755, was Leeraar der Engelsche kerk te Utrecht, toen hij in 1787 werd aangesteld tot Hoogleeraar in de Zedelijke Wijsbegeerte en Kerkelijke Geschiedenis aan de Hoogeschool dier stad, welken post hij aanvaardde met eene Redevoering *Over het verband der Godsdienst met de Wijsbegeerte* (1); terwijl hem daarbij in 1790 nog het onderwijs in het Natuurregt werd opgedragen. Bij welke gelegenheid hij eene Verhandeling deed *ten betooge dat de verbeelding zijnen invloed moet uitoefenen op de handelingen van het leven* (2). Bij het inrukken van het Fransche krijgsvolk in 1795, verliet hij zijnen post, en vertrok naar het land zijner geboorte, Schotland, waar hij onderscheidene jaren te Aberdeen onderwijs gaf in de Godgeleerdheid.

Hij was schrijver van:

Proeve, betreffende de natuurlijke gelijkheid der menschen. Utr. 1794. 8°, ook gedrukt in de *Verhandelingen van Teylers Godgeleerd Genootschap*, D. XIII. bl. 171—340.

Leerredenen over de teekenen des tijds. Utr. 1793. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXI. bl. 166, D. XXXIII. bl. 250; van Kampen, *Geschied. der Nederl Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 593; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Biogr. Univers.*

---

(1) *Oratio de religionis et philosophiae societate et concordia maxime salutari.* Traj. ad Rhen. 1788.

(2) *Oratio de imaginatione in vitae institutione regenda.*

BROWNE (Robert), de Stichter van de secte der Brownisten, stamde uit een aanzienlijk geslacht in Rutlandsshire met den beroemden Staatsman Cecil Burleigh verwant. Hij werd in 1550 te Northampton geboren, studeerde in de Theologie te Cambridge, waar hij zich weldra door scherpe aanvallen tegen de Hierarchie en Eeredienst der Episcopaalsche kerk onderscheidde. In Norwich trad hij het eerst als Prediker op, waar hij, vooral onder de daar bloeijende Hollandsche gemeente, vele aanhangers won. Daar hij velen tevens ook bewoog uit de Engelsche kerk te treden, haalde hij zich in 1580 van den Bisschop van Norwich vele geregtelijke vervolgingen en gevangenisstraffen op den hals, welk alles hem den martelaarskroon gaf en zijn aanhang zeer deed toenemen. Op voorspraak van Burleigh ontslagen, begaf hij zich met eenige zijner volgelingen, waaronder Richard Harrison, een gewezen Schoolmeester, de voornaamste was, naar de Nederlanden. Hier stichtte hij te Middelburg eene gemeente naar de grondslagen van zijn werk: *The life and manners of true Christians*, dat tot Voorrede heeft *a treatise of reformation without tarrying for any.* Hierin verwierp hij elke van Staatswege voorgeschrevene Kerkhervorming, ja elk kerkbestuur, zoodat hij zoowel het Bisschoppelijke bestuur der Engelsche kerk als de Presbyteriale inrigting der Schotsche kerk bestreed. De nieuwe gemeente, in het vrije Holland thans van elke vervolging vrij, werd daardoor spoedig in zich zelven verdeeld, hetgeen Browne bewoog naar Engeland terug te keeren. Hier bleef hij een onrustig leven leiden, en werd herhaalde malen gekerkerd. In 1590 deed de Bisschop van Petersborough hem in den ban, dit schokte hem zoo, dat hij schuld beleed, zich met de Staatskerk verzoende en zelfs eene Predikantsplaats in Northamptonshire verkreeg. Dit duurde echter niet lang, op nieuw gekerkerd stierf hij tachtig jaren oud in de gevangenis in 1630. Hij beroemde zich 32 maal gevangen te hebben gezeten, soms in zulke donkere holen, dat hij geen hand voor de oogen zien kon. Deze vervolgingen verschafte hem eenen invloed, dien hij door zijn ongeregeld en zedeloos leven anders nimmer verworven had.

Zie Herzog, *Real Encyclop. für Protest. Theol.*

BRUART (Adrien de). Zie Bryarde (Adrien de).

BRUCE (Walter) had, in 1622, als Kolonel het bevel over het oude garnizoen te Bergen op Zoom, en was gedurende de belegering dier vesting in dat jaar Generaal van het geschut. Hij gedroeg zich aldaar bij uitstek dapper en werd bij eenen uitval, die den 22sten Julij plaats had, gewond. Desniettegenstaande bleef hij zijnen post waarnemen, doch de krijgsraad oordeelende dat hij niet in staat was de daaraan verbonden vermoeijenissen alleen te dragen, voegde hem Kapitein Gipson toe, ten einde hem behulpzaam te zijn.

Zie (de Rycke, Vayus en du Rieu), *Bergen op den Zoom beleghert in* 1622, bl. 34, 62, 100.

BRUCE (Johan Anton Willem), misschien wel een afstammeling van den voorgaande, woonde, als Kapitein in 1793 de Postenoorlog in Vlaanderen bij, en verdedigde den hem toevertrouwden post van Reningelst met zoo veel stoutmoedigheid tegen eene vijandelijke overmagt, dat zelfs de Oostenrijksche Bevelhebber in zijn legerberigt de uitstekende dapperheid der Nederlandsche troepen erkende, als hebbende deze den vijand een aanmerkelijk verlies toegebragt en hem teruggedreven.

Hij was, bij zijne echtgenoote Maria Catharina Clasel, vader van Robert Bruce, die volgt.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUCE (Robert), zoon van den voorgaande, geboren te Koevorden den 10den Julij 1756, trad in 1767 in dienst als kadet der Infanterie, werd den 3den November 1777 bevorderd tot Tweede Luitenant in het Infanterie-Regement van Mackay, in 1781 tot Kapitein en den 30sten November 1793 tot Majoor, in welken rang hij den veldtogt van 1794 in Braband bijwoonde. Na de omwenteling van 1795 zijn ontslag uit 's Lands dienst genomen hebbende, begaf hij zich bij het rassemblement te Osnabrug en ging den 25sten December 1799 in Engelsche dienst over, waar hij werd aangesteld tot Majoor bij het 2e Regement Infanterie; in 1802 tot Luitenant-Kolonel bevorderd en in dat zelfde jaar uit de dienst ontslagen, leefde hij sedert ambteloos tot in 1814, toen hij den 25sten Januarij, weder in den zelfden rang in het Nederlandsche leger werd opgenomen, en als Bevelhebber over het te Amsterdam nieuw opgerigte 3de bataillon Infanterie deel nam aan de blokkade van Naarden. Nog in het zelfde jaar tot Kolonel bevorderd, werd hij den 21sten April 1815 tot Generaal Majoor Plaatselijke Kommandant van Venlo aangesteld, en bleef aldaar werkzaam tot na de overgaaf der vesting in 1830, toen hij op nonactiviteit werd gesteld. Hij overleed te Leiden, den 28sten November 1838, geene kinderen nalatende.

Bruce was in 1824 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

BRUCE (Stewart Jean), een zoon van den Generaal-Majoor George Bruce en van Elizabeth Snellen, geboren te Breda den 21sten Junij 1767, trad in 1777 in dienst, als Kadet bij het Regiment van den Generaal Houstan; klom vervolgens op tot den rang van Kolonel; woonde in dien rang, in 1799, den veldtogt in Noord-Holland tegen de Engelschen en Russen bij, en onderscheidde zich zoodanig in den veldslag bij Bergen, den 19den September, dat hij tot loon van zijne diensten tot Generaal-Majoor bevorderd werd. Den 25sten Februarij 1805 tot Luitenant-Generaal aangesteld, werd hij in 1809 door Koning Lodewijk tot Bevelhebber van Walcheren benoemd. Tijdens de landing der Engelschen op dat eiland, in den namiddag van den 30sten Julij, bezette hij met het grootste gedeelte der Hollandsche troepen, die zich aldaar bevonden, het fort den Haak, gelegen een kwartieruur gaans van de plaats, waar de landing plaats had. Bij het naderen der landingsbooten deed Bruce eenige kanonkogels tegen haar zenden, doch al spoedig het geschut vernielen en de ammunitie naar Vere vervoeren, werwaarts hij met de troepen aftrok. Ook deze stad verliet hij des avonds, om zich naar het Sloe te begeven, waar hij den volgenden morgen naar Zuid-Beveland overstak, van daar trok hij zich in het fort Bath, op de Zuid oostpunt van dat eiland, terug. Aldaar op den 2den Augustus aangekomen, riep hij nog dien zelfden dag eenen krijgsraad bijeen, waarin hij, zonder dat de vijand zich nog vertoond had, verklaarde, dat hij het fort voor onverdedigbaar hield en het noodig oordeelde het te ontruimen, waarop hij dien belangrijken post verliet, den laatsten in een gewest, het welk hij, door Koning Lodewijk zelve, bepaald gelast was tot het allerlaatste uiterste te verdedigen. Dien ten gevolge werd Bruce van pligtverzuim beschuldigd en zelfs door sommigen van verraad verdacht. Nog voor dat de zaak aan een geregtelijk onderzoek was onderworpen, ontzette de Koning, in zijne eerste drift, Bruce van alle Militaire charges en deed zijnen naam van de lijst der Ridders schrappen. Doch, bij sententie van de Hooge Militaire Vierschaar van den 18den December 1809, werd den Generaal Bruce eenvoudig zijne detentie gedurende de procedure tot gedeeltelijke straf aangerekend, met toevoeging van nog 14 dagen provoost-arrest en verwijzing in de kosten. Koning Lodewijk, aan wien dit vonnis ter goed- of afkeuring was toegezonden, verklaarde zich daarmede niet te kunnen vereenigen en verzond de zaak aan het Hoog Nationaal Geregtshof, zitting houdende te Amsterdam. Dit Hof verklaarde Bruce, bij sententie van den 9den Julij 1810, schuldig aan pligtverzuim en disöbedientie, en dienvolgens gecasseerd van zijne Militaire charges, met verwijzing in de kosten. Sedert dien tijd woonde hij ambteloos te Deventer; doch de Souvereine Vorst (later Koning Willem I) heeft, bij Besluit van den 25sten Julij 1814, het laatste vonnis herroepen, zich bij dat Besluit vereenigende met een rapport van het Hoog-Nationaal-Geregtshof, gedaan ten gevolge van een verzoekschrift door Bruce ingeleverd. De voorname grond van deze herroeping was, dat niet het Hoog-Nationaal-Geregtshof, maar de Hooge Militaire Vierschaar de competente regter van Bruce geweest was.

Er bestaat van hem eene:

Deductie in de zaak van den Luiténant-Generaal S. J. Bruce tegen den Prokureur-Generaal van het Hoog Militair Geregtshof. Amst. 1810.

Hij overleed den 14den Februarij 1847, nalatende eenen zoon en eene dochter. Zijn zoon was Mr. George Izaäc Bruce die hieronder volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XLI. bl. 228 noot', D. XLIII. bl. 21—26, D. XLV. bl. 195, 243, D. XLVI. bl. 334, 335; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, D. III. bl. 112—114; Krayenhoff, *Bijdragen tot de Vaderl. Geschied. van de jaren* 1809 *en* 1810, bl. 53—64 en Bijl. bl. 1—14; de zelfde, *Geschiedk. Beschouw. van den Oorl. op het grondgebied der Bat. Repub. in* 1799, bl. 119, 126, Bijl. bl. 55—59; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193, 194, 279, 283—286, uit familiepapieren aangevuld.

BRUCE (David) werd den 13den Junij 1791 tot Kapitein bij de Infanterie en den 29sten Junij 1799 tot Majoor bij het 1ste

Bataillon der 7de halve brigade, onder den Luitenant-Kolonel Verhorst, bevorderd, in welken rang hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bijwoonde, waar hij het Gallo-Bataafsche leger eene uitstekende dienst bewees, door zich tusschen Schoorl en Groet in te werpen en alzoo de Russen, die met driftige vaart op den weg naar Bergen voortstroomden, van de Brigade des Generaals Manners af te scheiden, doch later werd hij, even als de Luitenant-Kolonel Verhorst, op zijne beurt afgesneden en ingesloten en moest zich met al zijne troepen aan den vijand overgeven.

Den 17den Maart 1807 tot Kolonel bevorderd, werd hij Bevelhebber van het 5e Regement Infanterie en van het Zeeuwsche Legioen, kommanderende het 4de Militaire Arrondissement Zeeland en zag zich in 1808 tot Directeur van het Zeeuwsche Genootschap verkozen. Hij bevond zich in 1809 op het eiland Walcheren, toen de Engelschen aldaar landden en werd nog in dat zelfde jaar tot Generaal-Majoor bevorderd. In hoe hoog vertrouwen Bruce bij den toenmaligen Minister van Oorlog van het Koningrijk Holland stond, blijkt daaruit, dat hij in December 1809 een der vertrouwde en intelligente Hoofd-Officieren was, welke, volgens geheim besluit van Koning Lodewijk, op verkenning moesten gezonden worden naar de onderscheidene standplaatsen in de nabijheid der grenzen, op alle de wegen, langs welke het mogelijk zijn zou, met eene gewapende magt op het grondgebied des Koningrijks door te dringen. Bruce werd namelijk met deze kiesche zending naar Breda belast, doch reeds in Januarij van het volgende jaar ten gevolge van den zeer veranderden staat van zaken teruggeroepen. Bij de voorgenomen verdediging van Amsterdam tegen de Franschen, werd hem het bevel over het Tweede Arrondissement der Linie, Front van Muiden en Weesp, opgedragen. Ook mogt hij een nog nader bewijs van Zijner Majesteits goedkeuring ondervinden in zijne benoeming tot Ridder der orde van de Unie.

Na de omwenteling van 1813 bij het Nederlandsch leger overgegaan, werd hij den 22sten April 1815 aangesteld tot Luitenant-Generaal en was in dien rang eerst Provinciale Kommandant van Zeeland, daarna Lid van het Hoog Militair-Geregtshof, hetwelk hij bleef tot aan zijne dood, den 12den November 1823.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1808, D. I. bl. 121; Kraijenhoff, *Bijdr. tot de Vaderl. Geschied.*, bl. 209, 251, 281, 376, 380, 384; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 177, 201—203; d'Auzon de Boisminart, *Gedenkschriften*, D. II. bl. 61.

BRUCE (Mr. GEORGE ISAÄC), zoon van Steward Jean Bruce, geboren te Deventer den 9den October 1803, legde zich eerst aan het Athenaeum zijner geboortestad, en later aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, en werd, den 21sten Junij 1827, na het verdedigen van eene Verhandeling over een vraagpunt uit het Romeinsche Regt (1), met den hoogsten lof tot Doctor in de Regten bevorderd. Hij vestigde zich als Advokaat te 's Gravenhage; trok in 1830 als Luitenant der Overijsselsche Schutterij te velde; woonde als Ordonnans-Officier bij den Luitenant-Generaal Meijer, Bevelhebber der derde Divisie, den Tiendaagschen veldtogt bij, en werd benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse. Naar zijne haardstede teruggekeerd, werd hij, in het jaar 1838, benoemd tot Officier bij de Arrondissements Regtbank te Zwolle. In 1839 door zijne medeburgers gekozen tot Lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, werd hij in 1845, door Z. M. Willem II, tot Voorzitter dier Kamer, later in de Staats-Commissie tot regeling der zaken van de Maatschappij van Weldadigheid, en in 1847 tot Kommissaris des Konings in de provincie Overijssel aangesteld. Bij Koninklijk Besluit van 19 November 1849 tot Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indië benoemd, vertrok hij op het einde van October 1850 naar den Helder, om van daar de reis naar Indië te ondernemen, alwaar hij ongesteld werd, en ofschoon de toenemende ziekte het ergste deed vreezen, bleef hij aan boord van de korvet *Sumatra*, zeilree liggende in het Nieuwe Diep, op welken bodem hij den 30sten December overleed. Zijn stoffelijk overschot werd den 3den Januarij 1851 naar Deventer overgebragt en aldaar ter aarde besteld.

Hij was Kommandeur van den Nederlandschen Leeuw en Groot Kruis van de Orde der Eikenkroon, en liet bij zijne echtgenoote, Anna Agnesia Schimmelpenninck geene kinderen na.

Er bestaat een uitmuntend gelijkend steendrukportret van dezen benoemden Gouverneur-Generaal.

(1) *Dissertatio, Inauguralis Juridica ad titulum Pandectarum de condictione causa data causa non secuta.*

Hij was een man van groote kunde, die zich kenmerkte door bezadigdheid, toen hij als Voorzitter met veel talent de leiding der Tweede Kamer van de Staten-Generaal in moeijelijke oogenblikken bestuurde. Bruce was eindelijk een man van edele grondbeginselen, een waar menschenvriend, die, toen hij overleed, door duizenden werd betreurd, niet alleen om zijne regtschapenheid, maar ook als iemand, die nog zeer vele diensten aan zijn Vaderland had kunnen bewijzen, vooral in de belangrijke betrekking, welke hem was toevertrouwd.

Zie *Jaarboekje van de Regterl. Magt* 1839, bl. 94; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 956, uit partikuliere berigten en familiepapieren aangevuld.

BRUCHERUS (JOHANNES), uit de Paltz afkomstig, werd, na zich van de Roomsche Godsdienst te hebben afgescheiden, Predikant te Rees, in het Hertogdom Kleef, daarna in het jaar 1623 te Gieten in Drenthe, waar hij in het jaar 1624 overleed. Hij heeft in het licht gezonden:

Veritas Religionis Reformatae. Arnh. 1614.

Zie H. H. Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 26.

BRUCHERUS (JOHANNES CHRISTOPHORUS), uit het zelfde geslacht als de voorgaande en zoon van Heino Hermannus Brucherus, een' zeer geacht Geneesheer, en van Ida Brugmans, geboren te Groningen den 29sten December 1698, studeerde eerst te Harderwijk, daarna te Lingen en eindelijk te Groningen, werd in 1720 Predikant te Tjamsweer, van waar hij in 1733 naar Emden vertrok. In 1744 als Predikant en Rector naar Appingedam beroepen, mogt hij daar slechts zes jaren werkzaam zijn, want reeds den 14den October 1750 overleed hij. Hij moet zich bijzonder op de Geschiedkunde hebben toegelegd, en verdedigde openlijk eene Dissertatie onder den Groninger Hoogleeraar Antonius Driessen. Gehuwd met Berendina Alberthoma, dochter van Gerhardus Alberthoma, Predikant te Appingedam, was hij bij haar vader van Heino Hermannus Brucherus, die volgt en Engelbertus Brucherus, Koopman te Appingedam, terwijl drie andere kinderen, twee zoons en eene dochter bij haar verwekt zeer jong zijn overleden. In 1733 zijne echtgenoote door den dood verloren hebbende hertrouwde hij in 1740 met Alegunda Eyssonius, eene dochter van den Groninger Hoogleeraar in de Geneeskunde, Rudolphus Eyssonius, die hem overleefde doch bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld* 1751, bl. 76 en volg.; H. H. Brucherus, *Gedenkb. van Stand en Lande*, bl. 54, 79; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hoogeschool*, D. I. bl. 242, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUCHERUS (HEINO HERMANNUS), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Tjamsweer in de Ommelanden, den 9den Februarij 1724, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, in 1748 Predikant te Lettelbert, en deed, terwijl hij hier stond, in 1749 en 1750, vrijwillig, in den zomer, nu en dan 's achterenmiddags ook dienst in de school te Enumatil. In het volgende jaar beroepen tot Predikant en Rector te Appingedam, overleed hij aldaar den 30sten Mei 1797. In 1752 trad hij in het huwelijk met Johanna Ebels, die hem reeds in 1753 door den dood ontviel.

Hij heeft zich verdienstelijk gemaakt door het schrijven van twee werken welke blijvende waarde hebben, zijnde:

Gedenkboek van Stad en Lande; in zig behelzende ene Naamlijst van Predikanten dezer Provincie, sedert 1594 tot 1792, met enige aantekeningen en kerkelijke bijzonderheden; nevens een bericht aangaande het Christendom alhier, eerst onder het Heidendom, daarna onder het Pausdom enz.; als mede ene Historie van de Hervormde kerk en schoolen in dit gewest; met enige bijzonderheden van 's Lands Hoogeschool, de Bezorgers en Hoogleeraars. Gron. 1792. 8°.

Geschiedenis van de opkomst der Kerkhervorming in de provincie Groningen tot aan het jaar 1594; gevolgd door de geschiedenis van de vestiging der Kerkhervorming in dezelfde provincie, tot aan de Nationale Synode van Dordrecht in 1618 en 1619; uit echte stukken zamengesteld. Gron. 1821. 8°.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld* 1797. bl. 149; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 44 en 186; *Voorber. voor Brucherus, Geschied. der Kerkherv. in de prov. Gron.*, bl. III, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUCK (ARNOLDUS DE). Zie BRUGGE (ARNOLDUS VAN).

BRUCKNER (JOÄNNES), geboren in het Land van Kadzand, volbragt zijne studiën te Leiden, waar hij verkeerde met Tiberius

Hemsterhuis, Lodewijk Kasper Valckenaer en Albertus Schultens. In 1753 werd hij door de Waalsche gemeente te Nordwich als Predikant beroepen, later aanvaardde hij het lIerdersambt bij de Hollandsche kerk in de zelfde stad, in welke betrekking hij bleef tot zijne dood in Mei 1804.

Van hem ziet het licht:

Theorie du Système animal. Leid. 1767, waarin hij de beginselen later door Malthus ontwikkeld, voorstelde.

Criticisme on the diversions of Purley. 1790, waarmede hij eene door en door grondige en uitgebreide kennis van de Noordsche talen aan den dag legde.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwgedagten. der Middelb. Vrijh.*, bl. 439 noot; *de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 28.

BRUCQ (Arnoldus de). Zie Brugge (Arnoldus van).

BRUEN (Willem de). Zie Bruin (Willem de).

BRUGGE (Jan van). Zie Eyk (Joannes van).

BRUGGE (Lodewijk van), Heer van Griethuizen, was een Vlaamsch Heer van hooge geboorte en grooten rijkdom, Ridder van het Gulden Vlies, Raadsheer en Kamerling van Filips den Goede, Hertog van Bourgondië, die hem eerst tot Stadvoogd van Brugge en daarna tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland aanstelde. Nadat hij Stadhouder geworden was beschermde hij Eduard, Koning van Engeland, gedurende diens vlugt, en ontmoette na het herstel van dezen op den troon blijken van dankbaarheid, door zich tot Graaf van Wincester benoemd te zien. Hij bestuurde de zaken met lof tot na de dood van Karel den Stoute. Alhoewel door Maria in het ambt van Stadhouder bevestigd, kon hij zich niet staande houden tegen den stroom, die zich toen tegen alle vreemdelingen verhief en moest derhalve plaats maken voor Wolfert van Borssele. Later was hij uit naam der Staten van Vlaanderen voogd over Filips den Schoone.

Hij was getrouwd met Maria van Borssele. Eene zijner kleindochters was moeder van Lamoraal, Graaf van Egmond, die hierdoor vele zijner heerlijkheden erfde.

Zie van Mieris, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 390; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 179 en 180, D. II. bl. 571.

BRUGGE (Arnold van) of Arnoldus Flandrus, bij anderen voorkomende onder de namen Arnoldus de Bruck, Brucq of Prug, en zelfs ook als Arnoldo de Ponto of kort af Arnoldo, wordt met veel ophef vermeld in het werk van den Komponist Hermann Finck: *Practica Musica, exempla variorum signorum, proportionum et canonum, judicium de tonis ac praedam de arte suaviter et artificiose cantandi*, hetwelk in de zestiende eeuw het licht zag. van Brugge was een der voornaamste Toonkunstenaars van het einde der vijftiende en het begin der zestiende eeuw, en als zoodanig door geheel Europa bekend. Vooral blonk hij uit als Kontrapuntist. Van zijne geboorte is weinig of niets bekend. Hij stierf in 1536, blijkens eene medaille, in het Keizerlijk Kabinet van Munten en Oudheden te Weenen voorhanden. Deze prijkt aan de eene zijde met het borstbeeld van Arnoldus, en het omschrift: *ΕΙΚΩΝ.* ARNOLDI A BRVCK. R.(omaniorum) R.(egiae) M.(ajestatis) R(ectoris) C(apellae) CANTORUM. PRAESIDIS 1536. Onder den arm van het borstbeeld vindt men de naamcijfers N F van den graveur. Aan de keerzijde vindt men: OMNIA. | QVAE, MVNDO. | SVNT, ORNATISSIMA. CESSANT. | INGENY. — SOLUM. | STATQVE. MA. | NETQVE. | DECVS.

Van zijne menigvuldige werken kent men de volgende:

Luthersche gezangen: 1. *Kom H. Geist, Herre Gotte.* 2. *Gott der Vater, wohn uns bei.* 3. *Mitten wir im leben sind.*

Eene Cantique, voorkomende in de *Cantionale* van Hans Walther. 1544.

Mis in Cod. Mss. Mus. n°. 47 (in de centrale Bibliotheek te Munchen).

Een motet voor 5 stemmen: In civitate Domini. (in de Keizerlijke Bibliotheek te Weenen).

Hymne voor 4 stemmen: Gloria laus et honor. (Bibliotheek te Weenen).

Motet voor 4 stemmen: Grates nunc omnes. In de *Sixti Dietrich novi operis musici.* Tom I. Vitebergae. 1545. 4°.

Hymnes voor 4 stemmen: a. Audi benigne conditor; b. Jesu quadragenariae; c. Adesto nunc Ecclesiae en *d. O Crux ave*, in de *Hymn. Sacror.* Lib. I. 4 voc. etc. Vitebergae 1542. 4.

Motet voor 5 stemmen: Ascendo ad patrem. in *Mutetarum select. a G. Forstero collect.* Tom. I. Norimb. 1540. 4.

Ook in het werk: *Evangelia dominic. et festor. dierum.* 4 et plur. voc. Norimb. 1554—1556. 4. Tom. II.

Motet voor 6 stemmen: Fortitudo Dei; in *Novi et insignis Operis mus.* Tom. I. Ed. J. Otto. Norimb. 1537. 4.

Twee motetten voor 5 stemmen: a. Pater noster qui es in coelis. b. In civitatem Domini. In het tweede gedeelte van het zelfde werk.

Motet voor 5 stemmen: Rosa de spinis protulit. in *Musica 5 Volum.* Venetiis 1549, zijnde eene collectie, bestaande alleen uit stukken van Vlaamsche Komponisten. Dit motet is alleen geteekend: Arnoldo.

Twee Madrigaux voor 5 stemmen: a. Se l'interna mia doglia; b. Rose bianch'e vermiglie, in de *Madrigali de diversi.* a 5 voc. Lib. I. Venet. 1542. 4°.

Sancta Trinitas Antonii de Fenin, 4 voc. waarbij Arnoldus twee stemmen zette.

Zie *Nederlandsch Muziekaal Tijdschr.*, 6e Jaarg. bl. 173; Schilling, *Lexicon*, Band II. S. 32.

BRUGGEMANS (Adrianus), zoon van Johannes Bruggemans en van Maria Dorffel, geboren den 13den October 1763 te Rijswijk, bij 's Gravenhage, was gedurende zeven-en-veertig jaren, op het kantoor van Boonen en van Hoogstraten te Dordrecht werkzaam en beoefende in zijne ledige uren ijverig Letteren en Talen, vooral de Fransche en Hoogduitsche, voor welke eerste hij in 1811 tot beëedigd Translateur was aangesteld. Hij overleed te Dordrecht den 6den October 1841, bij zijne echtgenoote Petronella de Koning, nalatende eenen zoon en twee dochters.

Behalve eenige vertalingen uit het Fransch en Hoogduitsch heeft men van zijne hand:

Tafereelen uit het menschelijk leven. Dord. 1805 4 deelen 8°.

Uittreksel uit de generale instructie op de conscriptie. Dord. 1812. 8°.

Lektuur voor zwaarmoedigen, of keur van luimige en verlustigende verhalen. Dord. 1816. 8°.

Keur van belangrijke en onderhoudende verhalen. Dord. 1817. 8°.

Afwisselende Lektuur of gemengde verhalen. Dord. 1820. 8°.

Victor en Julien, of vriendschap en argwaan, een tafereel van de vervolgzucht uit de tijden der Fransche omwenteling. Dord. 1821. 2 deelen. 8°.

Belangrijke verhalen. Dord. 1829. 8°.

Merkwaardige Levensschetsen. Dord. 1830. 8°.

Levenstafereelen. Dord. 1838.

Zijne Romantische vertalingen waren sterk gezocht en hij heeft er zeer vele tot zijnen bijna twee-en-tachtigjarigen ouderdom in het licht gegeven, ook voor het tooneel — waarvoor hij eene bijzondere voorliefde had — heeft hij onderscheidene stukjes vertaald, als daar zijn:

De Kluizenaar of het eiland Formentera. Tooneelsp.

Montonie af het Kasteel van Udolpho. Treursp. naar het Fransch van A. Duval. Amst. 1799. 8°.

Peter Alexewitz, Czaar van Rusland, of de zamenzweering in Moscow. Tooneelsp. naar het Hoogd. van J. M. Brabo. Dord. 1800.

De Beproeving of de Jonge Echtgenooten. Blijsp. (in het Fr. *Les Rivaux d'eux mêmes*) van *Pigault Le Brun.* Amst. 1801.

Van welke sommigen, zoo als *de Kluizenaar op het eiland Formentera*, nu nog met goedkeuring worden opgevoerd. Tot op het laatste oogenblik voor zijne dood was hij in het bezit van alle zijne zintuigen en vermogens, werkte nog zelve, en beoordeelde met eenen helderen blik de schriften van anderen.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BRUGGEN (Hendrik ter), somtijds verkeerdelijk Verbruggen genoemd, wordt gewoonlijk opgegeven als geboren te Deventer, in 1588, doch als die opgave van zijn geboortejaar juist is, is het waarschijnlijker dat hij te Utrecht het eerste levenslicht aanschouwde, want zijn vader verliet, als ijverig Protestant, Deventer in het jaar 1587, toen de Engelsche Krijgsoverste Willem Stanley, die stad op eene verraderlijke wijze in handen van de Spanjaarden overleverde, en vertrok naar Utrecht, waar hij zich met der woon vestigde en sedert bleef. Hoe dit zij, toen Hendrik zoo ver gevorderd was om eene keuze te kunnen doen van een handwerk, ten einde met der tijd zelve den kost te winnen, toonde de jongeling zijne genegenheid voor de schilderkunst; te dien einde werd hij, om het noodig onderwijs te erlangen, bij Abraham

Bloemaart geplaatst. Nadat hij de vaste gronden der kunst aldaar geleerd had, bekroop hem de reislust, en begeerte om groote Meesters op het loffelijk spoor te volgen. Hij begaf zich alzoo naar Italië, waar hij, zoo te Rome als te Napels, tien jaren verbleef, doorreisde vervolgens nog vele andere landen, overal proefstukken van zijn uitnemende kunst, in historische tafereelen, achterlatende, onder anderen te Napels een groot stuk, geplaatst boven het hooge altaar in de hoofdkerk aldaar. Bij dit stuk heeft hij geen naammerk gezet, evenmin als bij vele van zijne andere kunstwerken, doordien zijne vloeijende en wel aangelegde penseeltinten, te dier tijd genoegzaam bij een ieder bekend waren. Toen de groote Rubbens te Utrecht kwam, om aan de Kunstschilders een bezoek te geven, roemde hij bij uitnemendheid zijne kunst, in tegenwoordigheid van hen allen.

Ter Bruggen stierf den 1sten November 1629; ter zijner gedachtenis werd het volgend grafschrift vervaardigd:

Hier ligt ter Bruggen, door de dood
Verrast en overrompelt:
Van 't dierbaar levensligt onthloot,
In 't duister graf gedompelt;
Daar 't vleesch vergaat tot stof,
Doch egter blijft de lof
Van 't geen hij heeft bedreven,
Ten spyt der afgunst leven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 133—135; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. III. bl. 133.

BRUGMAN (Johannes) werd hoogst waarschijnlijk omstreeks het einde der 14de eeuw, te Kempen, op de grenzen van het Kleefsche en Bergsche, geboren, en was dus een stadgenoot, zoowel als tijdgenoot en geestverwant van den beroemden Thomas a Kempis. Hij bragt zijne jongelingsjaren in eene kloosterschool door, waar hij Latijn leerde en eenige geleerdheid opdeed, doch weinig aan zijne zedelijke opleiding gearbeid werd. Vandaar, dat hij, na het afleggen der kloostergelofte, in een convent opgenomen, zich aan vele in die dagen algemeene ongebondenheden, vooral aan vechterijen en ontucht overgaf, gelijk hij later van zich zelven getuigde. Eerlang evenwel keerde hij van zijnen boozen weg terug, en wijdde zich aan een naauwgezet, ernstig, naar de gewoonten der devoten van die dagen, godvruchtig leven. Waarschijnlijk woonde hij vroeger in Noord-Nederland, doch hij begaf zich, na zijne bekeering, als Minderbroeder, in het klooster der Observanten te St. Omer, welks Monniken om hunne vroomheid vermaard waren. Aldaar tot Lector in de Godgeleerdheid benoemd, schijnt hij zich bijzonder op wetenschappelijke oefeningen en vooral der H. Schrift en der werken van de Kerkvaders te hebben toegelegd. Doch zich geroepen gevoelende tot een meer werkzaam en practisch leven verliet hij St. Omer, zoo men meent in 1445, trok eerst naar Groningen, doorreisde Overijssel, Gelderland, Zuid- en Noord-Holland, als een gestreng Volksprediker en verwierf zich den roem eener uitmuntende welsprekendheid. Zoo trok hij, gedurende een tijdperk van 20 jaren de gewesten van ons Vaderland door, onvermoeid en onverdroten, niettegenstaande zijne ligchamelijke zwakheid, vermanende tot bekeering en vernieuwing des levens. Zijne ernstige en krachtige redenen waren gerigt tegen de hoofdzonden van die dagen, tegen het dobbelspel, de ontwijding der heilige dagen door dronkenschap, twisten en gevechten, en tegen de wraakgierigheid der Staatkundige partijen. Hij mag dan al niet, zoo als sommigen melden, de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten, door zijnen invloed, vooral te Amsterdam, geheel of gedeeltelijk hebben bijgelegd, waarheid is het dat hij in Gaasterland, in Friesland, een bloedigen burgeroorlog, door eene indrukwekkende prediking, en even treffende handeling, de voorstelling van een kind in het midden der vergaderden, ten einde bragt. Zijne predikatiën, hoewel somtijds plat en vol van zinnelijke voorstellingen, getuigen van eene vurige verbeelding, van hooge kracht, van echt practischen zin en van ware menschenkennis, en hebben hare vrucht niet gemist.

In October 1462 kwam Brugman te Amsterdam, verzeld door Jelis Krabbelijn, Raad van Karel den Stoute, die in last had de orde der Observanten, hervormde Minderbroeders, aldaar in te voeren. In spijt van den tegenstand van Regering en Geestelijkheid, wist hij zich te Amsterdam te handhaven, en predikte ook aldaar met zulk eenen toeloop, dat het volk aan zijne lippen hing, waarvan het spreekwoord ontstaan is: »al kont gij praten »als Brugman." Een ander spreekwoord, waarschijnlijk een gezegde van eenen anderen monnik: »Brugman zocht zielen en ik »zoek geld;" pleit voor zijnen belangeloozen ijver voor het heil der zielen. Het is alleen de tegenstand te Amsterdam door den ijverigen Prediker ondervonden, die zijnen naam later meer berucht dan beroemd maakte. Hij mag soms in zijnen ijver te ver zijn gegaan en tegenover zijne vijanden niet geheel onberispelijk zijn geweest, maar de namen van een onbeschaamden monnik, schijnheiligen, oproermaker en bedrieger verdiende hij niet. De Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam W. Moll, heeft met oordeelkundige naauwgezetheid en ijverig onderzoek, het getuigenis der verschillende schrijvers aangaande Brugman nagegaan, zoowel als wat er van zijne schriften is overgebleven, en de nagedachtenis van dezen Prediker der geregtigheid voldingend verdedigd (1).

Na een langdurig vermoeijend en zwervend leven vond Brugman rust in het Convent der Observanten te Nijmegen. Hij wendde daar alle pogingen aan tot de stichting van een kapittel der St. Stevenskerk, en schreef met dat oogmerk eenen brief aan Catharina van Bourbon, gemalin van Hertog Adolf van Gelder, waarvan nog een gedeelte is bewaard gebleven. Of hij zijn doel bereikte wordt niet gemeld, doch genoemd kapittel was al in 1480 gevestigd. In 1470 en 1471, reeds een arm oud man en bevende van zwakte en krankheid, naar zijn eigen getuigenis, schreef hij nog twee brieven aan de Broederen des gemeenen levens te Deventer, vol van godvruchtige vermaningen en klaagredenen over den toenmaligen, treurigen toestand der Christelijke kerk. Hij stierf in 1473, te Nijmegen, gedurende het beleg dier stad door Hertog Karel den Stoute. Na zijne dood, werd hij hoog vereerd, en toen men het Nijmeegsche Convent binnen de stad overbragt, werd zijn hoofdschedel onder het hooge altaar in de kerk geplaatst; in het *Martyrologium der Franciskanen* komt hij voor onder de heiligen van den tweeden rang (*beati*), ofschoon de Jezuiten met dien roem den spot dreven. Bij het volk bleef zijne gedachtenis lang in eere. Sommigen zelfs, hielden hem voor een Profeet, vooral latere schrijvers, als Emmius, Schotanus, Pontanus en Slichtenhorst, doch deze meening is door niet één bewijs gestaafd. Een Hervormer, waarvoor hem anderen hielden, was hij niet. Met alle magt bleef hij aan de leer der Roomsch Katholijke kerk gehecht, en wat hij predikte en verrigtte is verduisterd door de groote Hervorming van leer en leven, die ruim 50 jaren na zijne dood de verstanden verlichtte en de harten heiligde. Met regt evenwel mag hij onder de beste Dichters van dien tijd worden genoemd. Getuigen zijn de twee overgeblevene liederen door hem gedicht, van welke het eene beginnende:

Mit vroechden laet ons singhen

meer bekend naar de woorden waarmede ieder couplet eindigt:

Och ewich is so lanc!

later in enkele verzamelingen van gezangen opgenomen. Het tweede is door Hoffman von Fällersleben bewaard in zijne *Horae Belgicae*, en begint

Ic heb ghejaecht mijn leven lanc.

Behalve deze liederen bestaat er nog van Brugman in handschrift, een *Leven van Jezus*. Het *Leven van de H. Lidvina*, heeft hij in drie verschillende uitgaven bearbeid. Voorts zijn er nog van hem *Twee brieven aan de Broeders des gemeenen levens te Deventer*, welke hij tot aan zijn uiteinde broederlijk lief had: nog een *Sermoen over de drie tafelen*, en *Vier fragmenten van Sermoenen van Brugman*, allen door den Hoogleeraar Moll in zijn bovengenoemd werk, uitgegeven.

Zie, behalve de beide aangehaalde deelen van Johannes Brugman etc. door Prof. Moll; Sweertii, *Athen. Belg*, pag. 400; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*; Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 254 en 255; Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 321; Brandt, *Hist. der Reform.*, bl. 43—49; Commelin, *Histor. Beschr. van Amsterdam*, bl. 912; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 194; Le Long, *Reform. van Amsterd.*, bl. 357—373; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D. I. bl. 153—155; Saxe, *Onom. Liter.* Pars II. pag. 591 et 592; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. III. bl. 939; Bruchcrus, *Geschied. der Kerkherv. in de prov. Gron.*, bl. 2; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterbode* 1818, D. I. bl. 366 en 367; Römer, *de Voorm. Abdijen in Holl. en Zeel.*, D. I. bl. 511, 512, 513, 589, D. II. bl. 74, 75, 82, 116, 148, 244—251,

(1) *Johannes Brugman en het Godsdienstig leven onzer Voorvaderen in de 15de eeuw, grootendeels volgens Handschriften geschetst, te Amsterdam.* 1854 2 deelen 8°.

BRUGMANS (Antonius), zoon van Pijbo Brugmans, Predikant te Hantum-en-Hantumhuizen, in Friesland, en van Petronella Wiersema, geboren te Hantum, den 2den October 1732, stamde van 's vaders zijde uit een adellijk geslacht in den Paltz. De stamvader, aldaar gehuwd met Jonkvrouwe von Wulfink, verloor leven en goed bij den inval der Spanjaarden in dat gewest, de familie week naar Holland, waarvan een Lid zich in Friesland nederzette. Antonius begaf zich, na het voorbereidend onderrigt met ongemeene vlijt doorgeloopen te zijn, en eenen ruimen voorraad van de eerste beginselen der wetenschappen opgedaan te hebben, in veertienjarigen ouderdom, naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij de lessen bijwoonde, zoo van andere Hoogleeraren in de fraaije wetenschappen, als in het bijzonder van den beroemden Samuel Koenig, Hoogleeraar der Wijsbegeerte. Hij maakte aldaar in twee jaren tijds zulke aanmerkelijke vorderingen, dat hij op den 25sten Mei 1748 openlijk eene Verhandeling verdedigde *Over de volstrekte noodzakelijkheid der wezens en denkbeelden en hunnen oorsprong uit het Goddelijk verstand* (1). Een jaar daarna, en dus in het achttiende zijns ouderdoms, verkreeg hij de waardigheid van Meester der Vrije Kunsten en Doctor der Wijsbegeerte, en tevens den prijs, door de Staten van Friesland toegezegd aan die genen, welken, op die jaren de Doctorale waardigheid verdiend hadden, en verdedigde openlijk eene Verhandeling *over een luchtverschijnsel* (2), welke naderhand, in het Fransch vertaald en met aanteekeningen van den geleerden Elias Luzac te Leiden verrijkt, herdrukt is. In het jaar 1750 volgde Brugmans zijnen Leermeester en vriend Koenig naar 's Gravenhage, werwaarts deze laatste geroepen was om in de Wijsbegeerte en het Natuurregt onderwijs te geven. Daar zijnde, gaf hij, bij gelegenheid van den vermaarden twist tusschen Maupertuis en Koenig, eene Verhandeling uit onder den titel van: *Proeve over de waare grondwetten der Beweging en Ruste, bij gelegenheit van het verschil tusschen de Heeren Maupertuis en Koenig.* Leid. 1753. 8°. Niet lang daarna werd hij door de Bestuurders der Friesche Hoogeschool tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Franeker beroepen. Hij aanvaardde deze waardigheid in September 1755, en hield den 10den Maart daaraanvolgende zijne inwijdings-redevoering: *Over het gezond verstand de moeder der Wiskunde en Wijsbegeerte* (3). Gedurende 11 jaren bekleedde hij dien post met veel roem, en stelde gedurende dat tijdvak zijne uiterste pogingen te werk, om de studerende jeugd in de Wijsgeerige wetenschappen voor te lichten, en maakte in dien tusschentijd ook onderscheidene stukjes door den druk gemeen, gelijk het

Schediasma, quo demonstratur, corpora perfecte dura cum principio continuitatis non consistere, en zijne

Tentamina philosophica de materia Magnetica edita, ejusque actione in ferrum et magnetem, Francq. 1765. 4°, waarin hij eerst zijne nieuwe theorie van den Magneet ontvouwd heeft. Op zijn verzoek lieten ook de Bestuurders der Friesche Hoogeschool, een nieuw *Theatrum Physicum* vervaardigen, hetwelk hij den 16den Maart 1756 met eene plegtige voorlezing inwijdde. In 1766 werd hij tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Wiskunde, te Groningen beroepen. Hij aanvaardde dezen post, den 21sten Mei 1767 en deed bij die gelegenheid eene plegtige Redevoering: *over het uitbreiden van de grenzen der Natuurkunde* (4), welke te gelijk met zijne openlijke inwijdingsvoorlezing: *over de onbekende volmaaktheden van God* (5) is uitgegeven. Hier ging hij voort met zijne waarnemingen omtrent den Magneet, en vond langs dien weg eene naauwkeurige en gemakkelijke wijze uit, om de betrekkingen van allerlei ligchamen met den Magneet te beproeven; waaromtrent hij eerst onderscheidene stukken in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* in het licht zond, doch naderhand een breedvoeriger werk schreef, hetwelk tot titel had:

Magnetismus seu de affinitatibus magneticis observationes Academicae. L. B. 1778. 4°, en tegelijk met zijn vorig werk over de Magneetstoffe, in het Hoogduitsch vertaald, en door den Leipziger Hoogleeraar Esschenbach in het licht gegeven is.

In het VIIde deel van de *Commentationes* van het Koninklijk Gottings-Genootschap van Wetenschappen, vindt men van hem eene

(1) *De Essentiarum Idearumque absoluta necessitate earumque origine ex intellectu divino.*
(2) *de Phaenomeno*
(3) *De sensu communi, Matheseos et Philosophiae matre.*
(4) *De Proferendis Physices pomeriis.*
(5) *De Incognitis Dei perfectionibus.*

Proeve om de Werktuigkunde der ouden uit de nieuwere Werktuigkunde beter te verklaren (1).

Eene door vele proefnemingen belangrijke verhandeling: *over de theorie van Newton omtrent de breking der zonnestralen*, zond hij aan de Akademie van Lyon toe. Hij had nog een groot aantal geschrevene waarnemingen in gereedheid, die hij het licht zoude hebben doen zien, zoo niet een ontijdige dood hem der geleerde wereld ontrukt had. Ook hield hij briefwisseling met de beroemdste Natuurkundigen van Europa. Kort na zijne komst te Groningen werd hij Lid van het aldaar opgerigte Genootschap *Pro excolendo jure Patrio*, waarbij hij eene Lofrede uitsprak over den geleerden Engelhard, zijnen voorganger, welke ook in het Iste deel der *Verhandelingen ter nasporing van de wetten en gesteldheid onzes Vaderlands* van gemeld Genootschap gedrukt is; gelijk hij almede daarin heeft uitgegeven eene Redevoering *over de overgeblevene blijken van verschillende veranderingen, welke de grond der Vereenigde Nederlanden somtijds ondergaan heeft* (2); terwijl hij naderhand nog verscheidene verhandelingen bij het zelfde Genootschap heeft ingeleverd, als *Over den eersten aanleg der Dijken, en 's Lands gesteldheid voor dezelve*, en *over de Maten en Gewigten*. Door de Staten van Stad en Lande geraadpleegd over de beste wijze van brandewijn en andere geestrijke dranken, van elders ingevoerd, te beproeven, vond hij eenen zeer naauwkeurigen vochtmeter (*hydrometrum*) uit, welke sedert dien tijd in die provincie voor de Tolbedienden ten wegwijzer bij hunne te nemene proeven heeft verstrekt.

Na altijd gezond en bijna zonder aanmerkelijke ziekte geleefd te hebben, kreeg hij onder aan den hals bij den rug een gezwel, uit hetwelk, zich langzamerhand vergrootende, een zeer groot vleeschgezwel (*sarcoma*) uitmaakte, dat, meer en meer verergerende en steeds grooter wordende, de krachten van het ligchaam uitputte, eene langzaam uitterende koorts veroorzaakte, en op den 27sten April 1789 een zacht uiteinde aan zijn nuttig en werkzaam leven maakte.

Brugmans was begaafd met eenen echt wijsgeerigen geest, een scherp oordeel, vlug vernuft, en groote geleerdheid in alles, wat tot de Wiskunde en Wijsbegeerte betrekking had. Hij helde meer tot het deftige dan tot het vrolijke over, was echter zeer gemeenzaam en vriendelijk, ook opregt en godvruchtig.

Hij was getrouwd met Johanna Frederika Manger, bij wie hij vijf kinderen naliet, onder welke Sebaldus Justinus Brugmans en Mr. Pibo Antonius Brugmans, die beide volgen.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. 875 et 876; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 338; Ekama, *de Frisia ingen. Mathem. inprimis fertili*, pag. 44 et 45, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Feith en Lulofs, *het 25jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T. N. v. 't A.*, Aant. bl. 67 en 68; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 354; *Algem. Woordenb. der Zamenl*; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 313.

BRUGMANS (Sebald Justinus), zoon van den voorgaande, geboren te Franeker den 24sten Maart 1763, werd reeds vroeg tot de Mathematische en Wijsgeerige Wetenschappen opgeleid. Eerst bestemde men hem tot de Genie, doch de smaak van den jongeling strekte zich meer tot de Natuurkundige wetenschappen uit, weshalve de vader hem de Geneeskunde liet beoefenen. Reeds vroeg was hij met een bijzondere zucht tot de studie bezield. Toen hij even vijftien jaren oud was, vond zijne moeder hem in eene afgelegene plek van den tuin staan zuchten en weenen; naar de reden dezer droefgeestigheid vragende, bekwam zij tot antwoord, dat zijne neêrslagtigheid veroorzaakt werd doordien zijn vader hem niet wilde toestaan naar eenen door een Letterkundig Genootschap uitgeloofden prijs te dingen, en dat alleen uithoofde zijner jeugdige jaren. In 1781 dus naauwelijks achttien jaren oud zijnde, werd hij tot Meester der Vrije Kunsten en Doctor in de Wijsbegeerte gepromoveerd; bij welke gelegenheid hij eene Verhandeling verdedigde, getiteld: *Groninger steenkunde volgens het systema van Waller gerangschikt* (3). In dat zelfde jaar behaalde hij eenen eereprijs

(1) *Specimen Mechanicae veterum per mechanicam recentiorum plenius expositae.*
(2) *Sermo, de Monumentis variarum mutationum, quas Belgii foederati solum aliquando passum fuit.*
(3) *Lithologia Groningana, juxta ordinem Wallerii digesta, cum synonimis aliorum, imprimis Linnaei et Cromstedii.* L. B. 1781. 8°. cum. fig. aenis.

bij de Akademie te Dijon, voor eene *Verhandeling over schadelijke en vergiftige planten in de weiden* (1), en in het volgende jaar eenen anderen bij die van Bordeaux, voor een *Vertoog over de kenmerken van het ophouden van den groei der eikenboomen* (2). In het daaropvolgende jaar gaf hij eene verhandeling uit over eene, te Groningen en elders in Junij waargenomene, zwavelachtige luchtverheveling, onder den titel:

Natuurkundige Verhandeling over een' zwavelachtige nevel, den 24 Junij 1783, in de provincie van Stad en Lande en naburige landen waargenomen. Gron. 1783.

Hij dong daarop naar den prijs, door de Berlijnsche Akademie opgehangen *over het Onkruid* (3), en won dien in het jaar 1785. Intusschen had hij zijne studie in de Geneeskunde voortgezet, en werd, in dit zelfde jaar, Doctor in die Wetenschap, op eene Verhandeling *over de Etterwording* (4), meest gebouwd op eigene en nieuwe proefnemingen. Tegen het einde van dit jaar werd hij naar Franeker tot Hoogleeraar in de Natuurlijke Wijsbegeerte beroepen. De eenige openlijke vrucht van dit beroep was de Redevoering: *over het onderzoeken van den aard des Frieschen bodems* (5). Na slechts eenige maanden in zijne geboortestad dien post bekleed te hebben werd hij tot Gewoon Hoogleeraar der Kruidkunde naar de Leidsche Hoogeschool beroepen, welken post hij in October 1786 aanvaardde. Daar hij begreep, dat de studie der voortbrengselen van ons werelddeel te veel verwaarloosd werd, maakte hij vooral de inlandsche plantenwereld tot het voorwerp zijner nasporingen, en nam tot onderwerp van zijne inwijdingsrede: *Het hoogst aanbevelingswaardige van eene meer naauwkeurige kennis der inlandsche planten* (6). Zijne veelomvattende kennis deed hem in het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Natuurlijke Historie aanstellen, bij welke gelegenheid hij den 18den Junij eene Redevoering hield *Over de Natuur, als bewaarster der juiste evenredigheid in het Dierenrijk* (7).

De werkzaamheden, aan het onderwijs in deze twee wetenschappen verknocht, beletteden hem niet, om zich bezig te houden met het bijeenbrengen van een kabinet van vergelijkende ontleedkunde, bestaande uit voorwerpen grootendeels door hem zelven vervaardigd.

In het jaar 1791 werd hij Lid van de Geneeskundige Faculteit en vier jaren later Hoogleeraar in de Scheikunde, en toonde zich daarin even bekwaam als in de andere vakken, waarvan hem het onderwijs was toevertrouwd. In die betrekking deed Brugmans, toen hij zich bewegen liet, om dit vak te blijven behouden, in het jaar 1800 eene Redevoering over *Boerhave's verdiensten in de Scheikunde* (8). In 1796 het Rectoraat der Hoogeschool hebbende waargenomen, legde hij die waardigheid neder met het houden van eene Redevoering *over eene verstandige en gematigde begeerte naar nieuwigheden, vooral de Geneeskunde betreffende* (9). Intusschen was zijne bijzondere kunde op het stuk der Militaire Geneeskunde niet onopgemerkt gebleven en hij ten jare 1794 door de Staten van Holland geraadpleegd over de maatregelen, welke, ten aanzien der zieken en gekwetsten in het Engelsch-Hanoversche leger, dat door Holland terugtrok, en waarvan het groote hospitaal te Leiden was, te nemen waren. Zijne belangrijke werkzaamheid ten deze was oorzaak, dat hij, na de omwenteling, benoemd werd tot ontwerper van een plan van organisatie voor den Militaire geneeskundige dienst, welk plan, door hem ingeleverd, in alle deelen werd goedgekeurd, terwijl hij, zelf met de uitvoering belast wordende, zich daarvan zoodanig kweet, dat men niet wist wat daarin meer te bewonderen, zijne menschlievendheid (10) of zijne uitgebreide kunde, zoodat zich de vreemdelingen zelfs niet onthouden den konden, hem en zijnen arbeid hoogelijk te roemen; gelijk ook het leger daaraan eene centrale Pharmacie en Chemisch Laboratorium te 's Gravenhage te danken heeft, waar de geneesmiddelen goed en zuinig worden toebereid. Zoo was hij nuttig voor een ieder en geacht door allen. Ook bij de verschrikkelijke ramp, welke Leiden den 12den Januarij 1807 trof, gaf Brugmans de hartelijkste proeven van hulpvaardige menschenliefde, schrander en kloek beleid, onuitputtelijken rijkdom van geest in het uitvinden van hulpmiddelen en onvermoeide werkzaamheid. Onder Koning Lodewijk, die hem tot zijnen eersten consulerenden Geneesheer, met den titel van Staatsraad, benoemde, werd deze instelling ook zoo doelmatig bevonden, dat zij bleef bestaan, en Brugmans werd nu Staatsraad en Directeur Generaal gemaakt. Dezen post, bij de inlijving des Lands in Frankrijk, verliezende, ontving hij van Napoleon, die zijne verdiensten kende en waardeerde, dien van Inspecteur Generaal van de Militaire Geneeskundige dienst; tevens benoemde de Keizer hem tot Lid van het Legioen van Eer, en stelde hem, die in 1810 op nieuw met de Rectorale waardigheid bekleed was, tot Rector van de Leidsche Akademie, als onderdeel der Universiteit van Frankrijk, aan, in welke betrekking hij de installatie-redevoering deed in het bijzijn van den Prins Aarts-Thesaurier, Hertog van Plaisance, benevens alle ambtenaren, zoo Franschen, als Nederlanders. Deze redevoering, van welke het jammer is, dat zij nimmer in het licht is verschenen, was een meesterstuk van overleg, en moest onpartijdigen, die de omstandigheden, waarin zij werd uitgesproken, regt wisten te berekenen, buiten twijfel zeer behagen. Door deze en andere werkzaamheden wist Brugmans voor de Akademie, aan welker hoofd hij stond, voordeelen te verkrijgen en te behouden, aan welke nergens elders destijds te denken viel. Zij behield al hare oude bezittingen en eigendommen; hare schulden werden door het Gouvernement betaald, en zij kreeg eene jaarlijksche dotatie van 100,000 franken. Inwendig bestuurde hij de Akademie met eene stevige hand; deed aan en voor de andere, die gesupprimeerd waren, wat hij kon; en bleef, onder de onaangenaamheden, welke sommiger onverstand, eigenbelang of beleedigde eigenliefde hem kostten zoo wel als onder den verbazenden omslag zijner veelvuldige werkzaamheden en betrekkingen, standvastig en doorgaans opgeruimd. Voor eene poos miskend, werd hij, na de heilrijke verandering van zaken, in het jaar 1813, wederom aan het hoofd geplaatst van de Militaire Gezondheidsdienst, en werd den 14den October 1814 bij Besluit van Z. K. H. aangesteld tot Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst van het Leger te Lande; ook werd hem opgedragen de Militaire Gezondheidsdienst in de zuidelijke gewesten te organiseren. Bovendien werd hem het opzigt over die zelfde dienst voor de Marine en Koloniën, met den titel van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst voor 's Landt Zeemagt, den 27sten Februarij 1815, toevertrouwd. Gelijk hij voorheen in 1795, naderhand in 1799, bij den Engelschen-Russischen inval, en nog later in 1809, bij den aanval der Engelschen op Zeeland, zijn Vaderland en de andere Gouvernementen uitstekende diensten had bewezen, zoo redde hij, na den roemrijken slag van Waterloo, in 1815, door zijne verbazende werkzaamheid, doordringend gezag, blakenden ijver en buitengemeene kunde, Brussel, en welligt het geheele land, van het dringendst gevaar. Die stad toch was midden in den zomer vol gekwetsten uit allerlei legers; Nederlanders, Engelschen, Pruissen, Franschen en anderen lagen, ten getale van 20,000, overal verspreid, en dreigden pest en dood: maar, door overal zelve bij te zijn, en de doelmatigste maatregelen niet alleen voor te schrijven, maar met klemmend gezag te doen uitvoeren, wist hij, met Gods hulp, allen te gelijk van al het noodige, binnen zeer korten tijd, te voorzien, en spoedige en krachtdadige genezing te doen geworden; gelijk het hem dan ook, gedurende de geheele 20 jaren zijns bestuurs, gelukt is, de hospitalen vrij te houden van besmettelijke ziekten en de hospitaal koortsen. Over dit stuk had hij zijne gedachten ook bijzonder laten gaan; hetwelk hem dan ook, in 1812, den prijs *over den hospitaal-brand*, door

(1) De vraag was: *Indiquer quelles sont les plantes vénéneuses qui infectent souvent les prairies, avec les moyens les plus prompts et les plus avantageux d'en substituer d'utiles, de manière que le bétail y trouve une nourriture saine et abondante.*

(2) Ter beantwoording was voorgesteld: *Déterminer les signes sensibles qui pourraient faire reconnaitre aux observateurs les moins exercés, les temps où les arbres, et principalement les chênes, cessent de croître, et où ils vont commencer à dépérir.*

(3) *De Lolio ejusdemque varia specie, noxa et usu.*

(4) *De Puogenia, sive mediis, quibus natura utitur in creando pure.* Gron. 1785.

(5) *De Natura soli Frisici exploranda.*

(6) *De accuratiore plantarum indigenarum notitia maxime commendanda*, met de voorgaande gedrukt onder den titel:
Orationes duae de accuratiori plantarum etc. L. B. 1787. 4°.

(7) *De Natura, justam inter animalia proportionem conservante.*

(8) *De H. Boerhaavii meritis in Chemiam.*

(9) *De sapienti et moderato studio novitatis praesertim in Medicina.*

(10) Menschlievendheid was reeds in jeugdige leeftijd een hoofdtrek in het karakter van Brugmans. Toen hij nog als jongeling bij zijne ouders inwoonde, ontmoette hij meermalen een bejaard en eerbiedwaardig man, met welken hij dikwerf over onderscheidene onderwerpen gesproken had. Naauwelijks had Brugmans vernomen, dat deze man, hoewel fatsoenlijk van gedrag, door droevige omstandigheden, in eenen zeer noodlottigen staat geraakt was, en tevens bemerkt, dat hij niet onbedreven was in de Latijnsche taal, of hij rustte niet, voor dat deze ongelukkige door hem eenigen troost mogt erlangen. Hij sprak zijne ouders over hem, en gaf hun zijnen wensch te kennen, dat de oude man zijnen jongeren broeder de eerste gronden der Latijnsche taal zou leeren, ja drong hier zoo sterk op aan, dat de grijzaard werkelijk daartoe werd aangenomen, en met dankbaarheid erkende, aan den braven jongeling de leniging van zijne smarten verschuldigd te zijn.

de Haarlemsche Maatschappij uitgeschreven, deed winnen (1). Dit was, sedert eenen geruimen tijd het eenige stuk van zijne hand geweest, dat in het licht verscheen; zijne oneindig vele bezigheden beletteden hem aan het uitgeven van werken, welke zijnen naam verder zouden vereeuwigd hebben, te denken. Aan het hoofd der Commissie tot de *Pharmacopaea Batava*, in het jaar 1805, en later aan die tot de *Pharmacopaea Belgica*, deed hij de alleruitstekendste diensten. Van het eerste werk gaf hij zelve verslag in de *Jaarboeken der Wetenschappen en Kunsten in het Koningrijk Holland*, door J. Meerman bezorgd (2). Naderhand stond hij mede aan het hoofd der Commissie tot Verbetering van de Veeartsenijkunde, en deed, ook in die betrekking, aan het leger groote diensten. In 1815 door den Koning naar Parijs gezonden, om het Kabinet van Natuurlijke Historie van den Stadhouder, hetwelk de Franschen in 1795 weggevoerd hadden, weder te halen, kweet hij zich zoo nadrukkelijk, voorzigtig en wijs van dien moeijelijken last, dat het niet verminderd, maar veeleer verbeterd en opgeluisterd terug kwam, en nu, door hem zelven gerangschikt, een der voornaamste sieraden der Leidsche Akademie is, aan welke het de Koning, op den dag harer vernieuwde installatie, den 6den November 1815, op het verpligtendste geschonken heeft. In den arbeid, hieraan besteed, en terwijl hij in het moeijelijk vak der Mineralen nog met rangschikken bezig was, overviel hem plotseling in den nacht tusschen den 21sten en 22sten Junij 1819, in den ouderdom van ruim 56 jaren, de dood, na eene zeer korte ziekte, gedurende welke hij nog allerlei schikkingen maakte, belangrijke papieren las en teekende, en met gelatenheid het afleggen van zijn aardsche bedelaarskleed (gelijk hij het, met Claudius uitdrukking, noemde) te gemoet zag, in de hope eens beteren levens. Hij stierf in den rang van Generaal-Majoor, als Ridder van den Nederlandschen Leeuw, van de Russische St. Anna's orde 2de klasse, van den Rooden Arend van Pruissen 3de klasse en van het Fransche Legioen van Eer en was Lid van een aantal binnen- en buitenlandsche geleerde genootschappen. Bij zijne echtgenoote, Catharina van Dam, liet hij twee dochters na. Als Hoogleeraar hield hij, tot aan de vacantie, in welke hij stierf, met de meeste toejuiching, zijne lessen in de Kruidkunde, Scheikunde en Natuurlijke Historie; welk laatste vak hij zoodanig wist te veraangenamen door belangrijkheid en verscheidenheid, dat niet slechts een talrijk gehoor van studenten uit verschillende vakken, maar zelfs ook van Hoogleeraren, Predikanten en andere geleerden, deze zijne lessen, vooral gedurende de vier laatste jaren van zijn openbaar onderwijs, met de grootste naauwgezetheid bijwoonde, terwijl zijne aangename, levendige en duidelijke wijze van voordragen door elk, die hem hoorde, bewonderd werd. De Kunsten en Wetenschappen, welke hij door vele nieuwe en belangrijke ontdekkingen bevorderde, vonden in hem eenen beoefenaar, die als zoodanig door geheel Europa met den meest mogelijken roem bekend was, en van wien men niet wist, of men zijne algemeene kennis, zijne bijzondere kunde in alles wat tot de Natuurkundige Wetenschappen behoort en zijnen zuiveren smaak, dan wel zijne vlugheid van bevatting en schranderheid van geest, verbazend denkvermogen en onvermoeide werkzaamheid het meest moest bewonderen. Zijne kunde, verdiensten, ijver en welwillendheid zullen hem voor leerlingen en vrienden, ja voor Akademie en Vaderland, steeds onvergetelijk doen blijven.

Merkwaardig en den man kenschetsend was het antwoord van Brugmans aan Napoleon, toen deze, tijdens zijne reis door Holland in 1811 op de audientie te Leiden, aan de Hoogleeraren in de Geneeskunde vroeg: *à quel système vous attachez-vous, de Boerhave ou de Brown* (welk stelsel volgt gij, dat van Boerhave of dat van Brown)? *Sire! nous professeurs cherchons la vérité partout* (wij Hoogleeraren zoeken de waarheid overal).

Niet minder gevat was zijn gezegde bij zekere inspectie van het Hospitaal te Enkhuizen aan eenen Franschen Commissaris der Marine. Deze vroeg ieder der aanwezigen af, welken rang hij bekleedde, toen de een hem nu antwoordde *Inspecteur des Hopitaux*, de andere *Directeur*, een derde *Docteur en Médecine*, een vierde *Distributeur des vivres* enz., zeide de Franschman: *Inspecteurs, Directeurs, Docteurs, Distributeurs, Entrepreneurs tout ce qui va en eur est voleur*, waarop de Inspecteur Brugmans onmiddellijk hernam: *c'est comme vous dites*, *Monseigneur*.

Indien Brugmans eereposten begeerd had, het zou hem niet moeijelijk gevallen zijn die te erlangen, doch hij zocht die niet; den hem eenmaal dringend aangeboden post van Minister van Oorlog sloeg hij volstandig van de hand, en toen men eens den wensch te kennen gaf, van hem in het gewaad van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst geschilderd te zien, wees hij op zijnen Professoralen tabbaard en zeide met nadruk: »Ik heb nimmer »een ander kleed dan dit begeerd."

Behalve de bovengenoemde geschriften heeft men nog van zijne hand:

Levensberigt en Characterschets van P. Nieuwland, medegedeeld in de *Nieuwe Algem. Konst- en Letterbode voor* 1794. St. II. bl. 178.

Berigt wegens de thans plaats hebbende Geneeskundige inrigtingen bij de Nationale Troepen der Bataafsche Republiek, door het Bureau van Gezondheid over de Armée en Hospitalen der Bataafsche Republiek. Leyd. 1796.

Rapport, wegens den staat der Veeziekte, waargenomen in de maand December 1796 in de Landen tusschen Maas en Waal en den Lande van Cuyk. Op last der Nationale Vergadering uitgegeven. Leyd. 1797.

Aanmerkingen over de middelen, door welke de Visschen zich bewegen, in het algemeen, en over het vermogen der uitademing, tot dat einde in het bijzonder. gedrukt in *de Verhandelingen der eerste Klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut.* D. I.

De laatste arbeid van Brugmans was de beoordeeling van een ontwerp van een groot Hospitaal te Nijmegen of te Arnhem, in verband tot de linie van fortificatiën aan het Oostfront des Koningrijks. Zie Kraijenhoff, *Rapport aan Z. M. over die versterking in Nov.* 1819 *uitgebragt.*

Bij zijn overlijden vereerde zijn ambtgenoot Speyert van der Eyk hem met een gedrukt Latijnsch Lofdicht. In de Kruidkunde, werd in den aanvang dezer eeuw door Christiaan Hendrik Persoon, geboortig van de Kaap de Goede Hoop, te Parijs woonachtig, een der *Datura's*, de *Datura gigantea*, eene Periaansche plant, naar Brugmans genoemd; en door zijnen leerling den Leidschen Hoogleeraar Carl Ludwig Blume is na Brugmans afsterven eene nieuwe soort van Javaansche plant naar hem *Brugmansia* geheeten. De Hoogleeraar Jean Baptiste van Mons, te Leuven wijdde aan zijne nagedachtenis toe het vijfde deel van zijn *Abrégé de Chimie*, in 1835. Tien jaren na den dood van den Hoogleeraar Brugmans heeft zijn broeder, die hier volgt, een marmeren gedenkteeken voor hem opgerigt in de St. Pieterskerk te Leiden, zijnde een voetstuk met toepasselijk opschrift, waarboven zijn welgelijkend borstbeeld geplaatst is. Zijn borstbeeld in pleister prijkt ook in het midden van den door hem herschapen en veel vergrooten Hortus Academicus.

Zie Ekama, *de Fris. Ingen. Mathem. fertili*, pag. 45; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. VII. bl. 154 noot, D. XXVIII. bl. 159, D. XXX. bl. 86 en 87, D. XXXVII. bl. 38, 73, D. XLII. bl. 79 en 80, D. XLIII. bl. 91, D. XLV. bl. 358 en 359, D. XLVI. bl. 259 en 260; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1807, D. I. bl. 129 en 130, 1808, D. II. bl. 3, 1816, D. I. bl. 17, 1819, D. II. bl. 65; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl* 1815, St. I. bl. 20, 283—288, 1816, St. II. bl. 366 en 367; *Gallerie Histor. des Contemp.;* Feith en Lulofs, *het 25jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*, bl. 68; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Jaar- en Zakboekje van het Amsterd.*

(1) De vraag was aldus voorgesteld: «daar men zeer dikwijls, vooral «in den Militaire Hospitalen, die plotseling ontstaande en geweldig haas«tig toenemende versterving (*gangraena nosocomialis*) waarneemt, «door welke zoo menigmalen alle verwondenen, die zich in eene en de «zelfde zaal bevinden, op het onvoorzienst worden aangetast, en velen «hunner in weerwil van de toediening der in andere soorten van gan«graena met het gelukkigst gevolg aangewendde geneesmiddelen en be«handeling, evenwel uit het leven weggerukt worden; terwijl er ook nog «zeer veel duisters is aangaande de oorzaken dezer versterving, zoo wordt «gevraagd: *Kan de gesteldheid en zamenstelling van den damp«kring, welke onmiddellijk tot de gemelde gangraena nosocomia«lis aanleiding geeft, door Natuur- of Scheikundige middelen «worden ontdekt? zoo ja, welke is de gesteldheid en zamenstel«ling, en waardoor wordt dezelve voortgebragt? En door welke «middelen kan het ontstaan van die gesteldheid in den dampkring «worden voorgekomen, of plaats hebbende het best en spoedigst «worden genezen?*" Het antwoord is bekroond in het jaar 1814 en te vinden in de *Nat. Verh. van de Holl. Maats. der Wet. te Haarlem*, D. VII. St. II. en is vertaald in de Hoogduitsche, Fransche en Engelsche talen. In de eerste door den Hoogleeraar Kieser te Jena, 1816 uitgekomen, onder den titel: *Brugmans, und Delpech ueber den Hospital'brand aus dem Holländischen und Französischen uebersetzt, durch Dr. D. G. Kieser;* in de Fransche door J. Bossuyte, is zij te vinden in de *Annales de Literature Médicale etrangère et nationale*, par Mr. M. Kluyskens et Kesteloot, 1815; en in de Engelsche taal in de *Collectanea Medica, of the Medical and Physical Journal bij Fothergell and Wunt.*

(2) D. II. bl. 50 en volgende.

Genootsch. V. W. voor 1823—1824; J. Clarisse, *in de Latijnsche Handd. der IIIe Klasse van het Kon. Ned. Inst.*, Vol. III. pag. IX—XV; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 607—613, D. III. bl. 258; *Biogr. Nation.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 321, 351, 352, 379, 380, 386, 387, 393, 394—401, 420, 431, 432, D. II. bl. 84—86, 92—96, 107, 108, T. en B. bl. 230—232; *Biogr. Univers.*; *de Navorscher*, 3de jaarg. bl. 161 en 162, en vooral *de Lofredenen op S. J. Brugmans* van *H. C. van der Boon Mesch* en van *A. Capadose* in de *Werken der Hollandsche Maats. van Fraaije Kunsten en Wetens.*, D. VII. St. 2.

BRUGMANS (Pibo Antonius), zoon van Antonius Brugmans en alzoo een broeder van den voorgaande, geboren te Groningen den 26sten Julij 1769, toonde reeds vroeg eenen uitstekenden aanleg en werd op de Latijnsche school, maar vooral onder de leiding en door het onderwijs van zijnen voortreffelijken vader, voor de Akademie voorbereid. Aan de Groningsche Hoogeschool oefende hij zich daarop gedurende eenige jaren met den meesten ijver in het vak zijner keuze, de Regtsgeleerdheid, en vertrok later naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij die studie voleindigde, en vooral het onderwijs van den beroemden Pestel genoot.

Te Groningen en te Leiden om zijne talenten en karakter geacht en geëerd, werd hij aan laatstgenoemde Hoogeschool tot Doctor in de beide Regten gepromoveerd den 19den September 1792, na het verdedigen eener Dissertatie *over de vergelijking der wetten en het gebruik daarvan bij de verklaring der wetten* (1). Slechts weinige maanden had hij zich te 's Gravenhage als Advokaat gevestigd, toen hij, in Junij 1793, tot Tweeden Advokaat der Oost-Indische Maatschappij benoemd, naar Amsterdam vertrok, waar hij sedert dien tijd steeds gewoond heeft.

In die betrekking geplaatst, begreep hij terstond, dat hem die ondervinding en vooral die kennis van zaken, den Koophandel betreffende, ontbrak, die noch door ijverige regtskundige studie aan de Hoogeschool, noch door een juist oordeel en gezond verstand kon worden aangevuld en vervangen. Om zich die ondervinding te spoediger te verwerven, doorlas en bestudeerde hij, van den eersten dag af, met stalen vlijt en in een letterlijken zin nacht en dag werkende, alle proceduren en geschilstukken, die bij de Oost-indische Compagnie van den beginne af waren voorgekomen, en had na weinige maanden het genoegen te zien, dat zijne adviezen bij voorkeur door de Bewindhebbers dier Maatschappij werden gevraagd en in den regel werden gevolgd.

De omwenteling maakte een einde aan die eervolle en door hem zeer gewaardeerde betrekking. In 1796 werd hij, gelijk zijn mede-Advokaat en alle Bewindhebbers, uit die betrekking ontslagen. Wel werd hij, ofschoon bekend als voorstander van het Huis van Oranje, om zijne erkende bekwaamheid, door de nieuwe Bewindhebbers, op nog voordeeliger voorwaarden uitgenoodigd, om op nieuw als Advocaat der Oost-Indische Compagnie werkzaam te zijn, maar hij sloeg dit aanbod af, tenzij ook de oude, aanzienlijke en waardige Bewindhebbers in hunne eervolle ambten werden hersteld; iets, waartoe men in dien stand van zaken niet kon noch wilde besluiten.

Van nu aan wijdde Brugmans zich, gedurende meer dan 30 jaren, als Advokaat te Amsterdam, aan de uitoefening der burgerlijke praktijk en verwierf zich de algemeene achting. Van den eerbied voor zijne talenten en onbaatzuchtige werkzaamheid, die zijne medeburgers, in onderscheidene standen, te Amsterdam en elders voor hem koesterden, zag en hoorde men meermalen de ondubbelzinnigste bewijzen en getuigenissen. De stad Amsterdam erkende die door hem in 1806 tot Weesmeester, later tot haren Advokaat te benoemen. Door verschillende Vorsten, wier persoonlijke of landsbelangen hij had waargenomen, werd hij met de Ridderorden versierd: zoo zag hij zich in 1815 benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, in 1818 tot Ridder der Burgerlijke Orde van Verdiensten van Saksen en in 1819 tot Ridder der Orde van Burgerlijke Verdiensten van Beijeren.

Daar hij in het Staatkundige een getrouw burger en een waar vriend des Vaderlands was, met onverwrikte standvastigheid gehecht aan het Huis van Oranje, was het niet te verwonderen, dat hij in den tijd der Fransche overheersching, toen zijne bekwaamheden hem voor persoonlijke terugzetting bewaarden, hoezeer ook aangezocht, voor alle ambten, eereposten en bedieningen volhardend bleef bedanken, en in 1813 een der eersten was, die de afwerping van het vreemde juk toejuichten en krachtdadig hielpen bevorderen. Zoodra te Amsterdam, op den 15den November 1813, het lang vertrapte volk zich tegen zijne verdrukkers had verzet en het noodzakelijk was geworden, bij de bestaande regeringloosheid, een ander Bestuur aan te stellen, welks Leden het vertrouwen der burgerij in genoegzame mate genoten om de orde te stellen en moed en kunde bezaten, om tegen de Fransche krijgsmagt, die nog in de nabijheid was, de noodige maatregelen van verdediging te beramen en tot stand te brengen, was Brugmans gereed om zich aan andere goedgezinden aan te sluiten en die moeijelijke en hagchelijke betrekking te aanvaarden. Op den 10den November liet hij zich volgaarne benoemen tot Lid van het provisioneel Bestuur der stad Amsterdam, en werkte zoo mede tot versterking van de in stilte te 's Gravenhage verbondenen, die na het vernemen van den opstand te Amsterdam, op den 17den November zich tot het vormen van een provisioneel Bestuur vereenigden en de heuchelijke omwenteling krachtdadig bevorderden. Brugmans nam van die betrekking zijn ontslag in 1814, zoodra het gevaar daaraan verbonden geweken was.

In het herstelde Vaderland zag hij zich weldra benoemd tot onderscheidene bedieningen en nam de werkzaamheden daaruit voortvloeijende gaarne op zich. In 1814 voor het eerst benoemd tot Lid der Provinciale Staten van Holland, werd hij telkens weder ingekozen, tot dat hij Lid der Eerste Kamer was geworden. In 1814 werd hij Houtvester in het Tweede Jagtdistrict van Noord-Holland; in 1823 Lid van het Amortisatie-Syndicaat en Lid van de Permanente Commissie bij dat Syndicaat; twee malen werd hij door de Staten van Holland benoemd tot Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal; eerst in Julij 1819, toen hij om bijzondere redenen zich verpligt gevoelde, voor die eervolle betrekking te bedanken; daarna in Julij 1829. Deze laatste benoeming was, bij de bestaande spanning tusschen de toenmalige Noordelijke en Zuidelijke provincien des rijks, van staatkundig gewigt, zoo om de bekende beginselen van den gekozene, als om zijne erkende talenten en groote bekwaamheid. Terstond vond dan ook die keuze bij de Belgen grooten tegenstand. Om hem te kunnen verwijderen, beweerden deze, dat hij in zijne betrekking van Lid der Permanente Commissie van het Amortisatie-Syndicaat aan den Lande comptabel was en dus niet als Afgevaardigde konde optreden. Na langdurige discussiën werd hij in de Tweede Kamer, door de Belgen met eene kleine meerderheid, van 45 tegen 41 stemmen, afgewezen. Hij verzocht daarop van den Koning zijne demissie en verkreeg die den 27sten November 1829. Vier dagen later, op den 1sten December 1829, werd hij door den Koning benoemd tot Staatsraad in buitengewone dienst.

Tien jaren later, den 29sten September 1840, door den Koning, die ook vroeger in belangrijke omstandigheden hem gaarne en dikwijls raadpleegde en zijn helder doorzigt en ongemeene bekwaamheden hoog waardeerde, tot nieuwe werkzaamheden geroepen door zijne benoeming tot Lid van den Raad van State en den 28sten October 1841 tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, was hij in de laatste betrekking met jeugdigen ijver werkzaam tot aan de Grondwetsherziening in 1848.

Van zijne hand is, behalve zijnen dissertatie, in druk uitgekomen:

Verslag wegens de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen in 1817. Amst. 1818. 8°, zijnde eene Feestrede gehouden op den 24sten October 1817, bij gelegenheid van het vijftigjarige bestaan dier Maatschappij, wier Medebestuurder hij sedert October 1803 geweest was, en eene toelichting van het oud Vaderlandsche Wilhelmuslied, in

R. H. van Someren, *over het Volkslied Wilhelmus van Nassouwen, met eene Bijdrage van P. A. Brugmans.* Utr. 1834, in welk werkje betoogd wordt, dat Dirk Volkertz. Coornhert de Dichter van dit lied zou zijn. Dr. Schotel had echter reeds vroeger in de aanteekeningen op zijne uitgaaf van dat lied (Leyd. 1831) Aldegonde den maker er van genoemd, en wederlegde later het gevoelen van Brugmans en van Someren in zijne *Gedachten over het oude volkslied Wilhelmus van Nassauwen.* Leyd. 1834. Volgens Broes (1) heeft Dr. Schotel het pleit beslist. Ook is het gevoelen van dezen laatste, door den geleerden Jan François Willems (2) bevestigd, uit een aanteekening van Willem de Gorter, die in de eerste helft der zestiende eeuw leefde.

Bijdrage ter teregtwijzing van een' en ander Historieschrijver omtrent voorvallen in 1572, *tijdens het overgaan van Brielle en Vlissingen*, medegedeeld in de *Algem. Konst- en Letterbode* 1840, D. II. bl. 66—72, 84 en volg., 92 en volg.

(1) *De legum collatione ejusque usu in earum interpretatione.*

(1) *Philips van Marnix aan de hand van Willem I*, D. II. St. I. bl. 184.

(2) *Belgisch Museum*, D. I. bl. 372.

Zijne liefde voor Wetenschap en Kunst was altijd levendig en werkzaam; en, als Lid van de Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, sedert Julij 1809, en nader bevestigd in Mei 1816; als Lid der Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, sedert 1809; als Lid van het Genootschap voor Oudheidkunde te Bonn, sedert 1842, en als Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, sedert 1810, toonde hij dikwijls, dat de bevordering vooral van Vaderlandsche Letteren en Geschiedenis hem grootelijks ter harte ging, terwijl nog kort voor zijnen dood in 1850 het Friesche Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde hem met het Lidmaatschap vereerde.

Hij was inzonderheid ook voor de studie der monumentele oudheid met groote liefde bezield en volgde de nieuwe ontdekkingen op dit gebied met eene levendige belangstelling, die hem tot aan zijnen dood is bijgebleven. Hij toch was de eerste, die voor ruim 30 jaren de ontdekking der zoo zeldzame houtwegen in de Valther veenen bij de Tweede Klasse van het Instituut ernstig ter sprake bragt, en die aanleiding gaf, dat er van wege dit geleerde ligchaam eene speciale Commissie van Onderzoek benoemd werd, die hare uitkomsten bekend gemaakt heeft in de *Verslagen en Handelingen* dier klasse van het jaar 1819 en 1821. Hij was ook de eerste, die in 1842, toen de bekende opgravingen bij Wijk bij Duurstede geschiedden, krachtig en werkzaam aan die ontdekkingen deel nam.

Behalve de studie der Oudheden behoorde tot zijne onderzoekingen, de kennis van den alouden toestand onzes Vaderlands. Overigens nam hij, zooveel hij kon, het levendigste aandeel in alles wat op wetenschap betrekking had en die hartelijke liefde voor de studiën is hem tot aan het einde zijns levens bijgebleven. Eerst laat begon bij den grijsaard het vaste en forsche ligchaamsgestel en de kracht van den geest eenigzins te verminderen. Hij overleed den 2den Mei 1851.

Uit zijn huwelijk, in het jaar 1798 gesloten met Anna Rysendaal, werden hem drie zonen en vier dochters geboren, van welke laatste drie hem in bloeijenden leeftijd tot zijne zeer groote smart door den dood ontvielen. Zijne zoons zijn: Mr. Antonius Brugmans, geboren te Amsterdam, Stads-Advokaat in zijne geboorteplaats; Pieter Lodewijk Brugmans, geboren te Amsterdam, Burgemeester van Buiksloot, en Mr. Carel Joannes Justinus Brugmans.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1809, D. I. bl. 401, 1810, D. II. bl. 178, 1818, D. II. bl. 290 en 291, 1850, D. II. bl. 225 en 226; Konijnenburg, *Nation. Gedenkb.*, bl. 86, 93, 128; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; Janssen, *Oudheidk. Mededeel.*, St. I en II; *Catalogus van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 304, D. II. bl. 51, 146, en vooral *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den 19den Junij* 1851, bl. 82—91, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn, en uit partikuliere berigten hebben aangevuld.

BRUGUIERE (Jean Esaie Claris Rodier de la). Zie Rodier de la Bruguière (Jean Esaie Claris).

BRUHEZEN (Pieter van) of Petrus Bruhezius, geboren te Riethoven, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, in het begin der zestiende eeuw, legde zich op de Geneeskunde toe en maakte zulk eenen beroemden naam dat Eleonora, Koningin van Frankrijk, hem tot haren Lijfarts aannam. Na die Vorstin gedurende eenige tijd ten dienste te hebben gestaan, werd hij aangesteld tot Stads-Geneesheer te Brugge. Men vindt niet opgeteekend wanneer hij overleden is, maar dat moet vóór of in 1571 hebben plaats gehad.

Er is van hem in druk verschenen:

De Thermarum Aquisgranensium viribus, causa ac legitimo usu Epistolae duae, scriptae anno 1550, *in quibus etiam acidarum aquarum, ultra Leodium existentium, facultas et sumendi ratio explicantur.* Anv. 1555. 12°.

De *ratione medendi morbi Articularis, Epistolae duae*, opgenomen in H. Garet, *Consilia variorum de Arthritide*. Francof. 1592. 8°.

De usu et ratione cauteriorum in Arthritide, in de zelfde verzameling medegedeeld.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 604; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 7.

BRUHEZEN (Johannes van), afkomstig uit een vermaard Brabandsch geslacht, en een zoon van Franciscus van Bruhezen, geboren te Breda, den 3den Mei 1527, was Licentiaat in de Beide Regten en bekleedde te Utrecht vele aanzienlijke ambten, als onder anderen dat van Pausselijk Pronotarius. Ten jare 1549 werd Bruhezen Domheer, en was Voorzitter van de Synode, aldaar in 1565 gehouden, ook werd hij door Fredericus Schenk den een-en-zestigsten Bisschop van Utrecht benoemd, om, met een ander, die door het kapittel moest benoemd worden, de zaak van het Seminarium, dat volgens het bevel van de Kerkvergadering van Trente moest opgerigt worden, voort te zetten. In 1567 tot Thesaurier aangesteld, werd hij in 1573 Deken van het kapittel ten Dom en eindelijk ook Officiaal- en Algemeen-Vikaris der Utrechtsche kerk. Met vurigen ijver de kerkelijke regten voorstaande en verdedigende, werd hij in 1578, na het overlijden van Johan Knijf, Bisschop van Groningen; doch eer hij hiervan de Pausselijke bevestiging bekwam, koos men hem tot Aartsbisschop van Utrecht. Zoowel in zijn spreken als schrijven, gaf hij doorslaande blijken, dat hij een vinnig vijand van Oranje en van alle de Hervormden was; hetwelk ten gevolge had, dat Bruhezen, toen te Utrecht de zaken eene andere keer namen, zich genoodzaakt zag die stad te verlaten. Hij begaf zich dus naar Amersfoort, waar hij twee jaren verbleef, van daar vertrok hij naar Emmerik, en vervolgens naar Keulen, alwaar zijn aanzien ten top steeg en hij ook tot zijnen dood bleef, welke den 10den September 1600 voorviel. Hij moet ook de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 180, 190; D. V. bl. 293; Hoynck van Papendrecht, *Hist. der Utr. Kerk*, bl. 10, 160; Bondam, *Verzam. van Onuitgeg. stukken*, D. II. bl. 195 noot; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRUHEZEN (Engelbert van), een broeder van den voorgaande, was Thesaurier of Schatmeester van het kapittel ten Dom te Utrecht, en werd als Vertegenwoordiger der kapittelen, van wege de Staten van Utrecht in 1576 naar Brussel gezonden, waar hij in het volgende jaar de Unie teekende. Zijne bekwaamheden waren in de vergadering der Algemeene Staten zeer geacht, hetwelk hieruit kan worden opgemaakt, dat, toen hij den 3den Augustus 1577 zijn voornemen te kennen gaf, om naar zijne Vaderstad terug te keeren, men betuigde, dat zijn vertrek niet kon geschieden zonder schade van zijn gewest. Wat hem tot dit vertrek bewoog, wordt niet gemeld, doch waarschijnlijk zal de meer en meer toenemende ommekeer van zaken in zijn vaderstad hem hiertoe hebben aangespoord. Het geslacht van Bruhezen toch was zeer verkleefd aan den Koning en aan de Roomsch Katholijke Godsdienst Engelbert de vorderingen der Hervormden in zijne provincie opmerkende, zal waarschijnlijk huiswaarts gekeerd zijn, om hunne pogingen, ware het mogelijk tegen te gaan, of hij zal niet langer eene stad hebben willen vertegenwoordigen, waaruit zijn broeder de Domdeken, om geloofszaken en Spaanschgezindheid, geweken was. Misschien hebben zijne bekende gevoelens ook aanleiding gegeven, om hem terug te roepen. Voor het overige kan uit deze bijzonderheden eenigzins opgemaakt worden, waarom Bruhezen in de Vergadering der Algemeene Staten zoo zeer geacht was. Zijne gehechtheid aan de Roomsch Katholijke Godsdienst schonk hem de achting van velen, die de zelfde Godsdienst waren toegedaan; en zijn vertrek werd als nadeelig voor zijne provincie beschouwd, om dat men vooruit zag, dat hij vervangen zou worden door iemand, die in godsdienstige gevoelens van hem verschilde.

De tijd van zijn overlijden vinden wij niet vermeld.

Zie de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 149—151.

BRUIN (Cornelis Claasz.), was te Amsterdam Leeraar of vermaner bij de gemeente der Oude Friesche Doopsgezinden, onder den naam van Jan Jacobsz.-volk bekend, die toen hare vergaderingen in de Blomstraat hield, en later met de gemeente, welke bij het Lam en den Toren vergaderde, vereenigd is geworden. Men heeft van hem:

Leerredenen. Leeuw. 1692.

Hij was de vader van Claas Bruin, die volgt.

Zie *Bijdragen tot Boeken en Menschenkennis*, D. II. St. II. bl. 99.

BRUIN (Claas), zoon van den voorgaande, geboren den 20sten Februarij 1671 te Amsterdam, heeft meer dan eens in de gemeente, bij welke zijn vader Leeraar was, den Predikstoel beklommen, en hoewel hij veel geschiktheid tot het Leeraarambt toonde, is hij nimmer Leeraar geweest, maar was tot zijnen dood toe, den 20sten December 1731, Boekhouder op een kantoor.

Reeds in zijne jeugd gaf Bruin blijken van schranderheid; toonde smaak te hebben voor de dichtkunst, en ging tot aan zijn overlijden voort met dichtstukken te vervaardigen, die gretig door

Stad- en Landgenooten ontvangen werden. Een zijner eerste proeven in dat vak had tot onderwerp *de Aardbeving, hier te Lande den 18den September 1692 voorgevallen;* zij kwam in October daaraanvolgende in het licht, en is later in het eerste deel zijner *Zededichten* opgenomen. Eenige jaren later gaf hij een stukje uit, genaamd:

Aandachtige Bespiegelingen, sedert mede in het eerste deel zijner *Zededigten* herdrukt. Hierop volgde

De Grondlegging der Roomsche Vrijheid, treursp. Amst. 1713, waarvan een herdruk verscheen onder den titel:

Lucius Junius Brutus, Grondlegger der Roomsche Vrijheid. treursp. Amst. 1716, hetwelk nog, in het midden der vorige eeuw, jaarlijks op den Amsterdamschen Schouwburg, vertoond werd, even als de volgende, die er later bijgekomen zijn:

De Dood van Johan en Garcias, of de onzydige Regtspleeging van Cosmos de Medicis, Groothertog van Toskanen. treursp. Amst. 1715.

David en Jonathan. treursp. Amst. 1713, later herdrukt onder den titel:

Spiegel van edelmoedige Vriendschap. treursp Amst. 1737.

Aarnout en Adolf van Egmond, Hertogen van Gelder. treursp. Amst. 1716, tweede druk Amst. 1736.

De deugdzame Hoveling. treursp. Amst. 1720. met pl.

De verhinderde Wraak van Cajus Martius Coriolanus. treursp. Amst. 1720.

De dood van Willem den Eersten, Prins van Oranje, treursp. Amst. 1721.

De Grootmoedigheid van Epaminondus. treursp. Amst. 1722.

In de jaren 1713 en 1714 deed hij in het gezelschap van Andries Schoemaker en andere goede vrienden, twee speelreisjes, naar het Land van Kleef en door Zuid-Holland, die hij sedert in dichtmaat beschreef en in het licht zond, onder den titel van:

Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arkadia, of Dagverhaal van twee Reizen, in en omtrent die gewesten gedaan, in Dichtmaat uitgebreid, door Claas Bruin, verrykt met aantekeningen van den Heere L. Smids. M. Dr. Amst. 1714. 8°, tweede druk vermeerderd met prentverbeeldingen Amst. 1730.

Een derde reisje door Noord-Holland, niet lang daarna ondernomen, is, na eenige jaren in het licht gekomen, onder den naam van:

Noord-Hollandsche Arcadia; verrykt met aantekeningen van den Heere Gerrit Schoemaker, en verciert met Printverbeeldingen. Amst. 1732. 8°.

Behalve de bovenvermelde dichtwerken heeft men van Bruins hand nog:

Dichtmatige uitbreiding van het Onze Vader, herdrukt Amst. 1765. 4°.

Zededigten. Amst. 1713 en 1721. 2 deelen, herdrukt in 1726 en 1741.

De zegepralende Vegt, of de beryming van honderd van deszelfs fraaiste gezigten. Amst. 1719. 8°, mede gedrukt in *de Vechtstroom van Utrecht tot Muiden verheerlykt door honderd gezichten enz.* Amst. 1790. fol.

Korte schets van het Leven en Sterven der Martelaren. Amst. 1720. 4°, met 152 platen, herdrukt Amst. 1730. 4°.

Honderd Leerzame Zinnebeelden. Amst. 1722. 8°.

De Lustplaats Zoelen berymt. Amst. 1723. 4°, herdrukt onder den titel:

De Lustplaats Zoelen in dichtmaat uitgebreid. Amst 1742. 8°, met pl.

Bijbelsche tooneelpoëzij, bevattende 1. *Abrahams Offerhande.* 2. *De vlucht van Mozes uit Egipte.* — 3. *De Edelmoedigheit van David aan Koning Saul.* — 4. *De dood van Koning Saul.* — 5. *De gestrafte Hoogmoed van Koning David.* — 6. *De Verlossing van Sadrach, Mesach en Abednego.* Amst. 1724. 8°, herdrukt Amst. 1735, derde druk Haarl. 1741.

Aanmerkingen op Otto van Veen, zinnebeelden der Goddelijke liefde. Amst. 1726. 8°, met 60 platen.

Stigtelyke Aanmerkingen over de Siektens. Amst. 1727. 8°.

Minnespiegel der Deugden. Amst. 1728. 8°, met pl.

XL Saamen en Alleenspraaken uit het N. Verbond. Amst. 1729. 8°, herdrukt Amst. 1765. 8°, met platen van Jan Luiken.

Het Leven van den Apostel Paulus in dichtmaat afgebeeld, bestaande uit de volgende Tooneelstukken: 1. *Het bloeddorstig voornemen van Saulus.* — 2. *de Bekeering van Saulus.* — 3. *De Bekeering van Sergius Paulus.* — 4. *Het Lyden van Paulus en Silas.* — 5. *Paulus voor Felix en Drusilla.* — 6. *De dood van Paulus.* Amst. 1734 met pl., herdrukt 1739 en nogmaals in 1743.

Bybelsche Historie. Amst. 1740. 4°, met pl.

Dichtmatige gedachten over CLVI Bybelsche Printverbeeldingen. Amst. 1740. 8°, met pl.

Verzameling der overgeblevene Bybel-Zeden en Mengelpoëzy. Amst. 1741. 8°, met het portret van Bruin.

Historie der Vrome Martelaren, die om de Getuygenis der Euangelische Waarheid ter Doodt gebragt zijn, vermeerdert onder yder Printverbeelding met eene korte uytlegging in Rym, door Claas Bruyn. Leyd. 1747. met pl.

Ook heeft hij met P. Langendijk in het licht gezonden:

Tafereel der eerste Christenen. Amst. 1721. 4°, herdrukt. Amst. 1741.

Bruins gedichten onderscheiden zich meer door zedelijkheid en deftigheid, dan door stoutheid en oorspronkelijkheid. Men vindt daarin weinige versieringen, waarmede de dichtkunst zich zoo gaarne bevallligheid bijzet. Losse gang, bevallige zwier en geestige val van verzen zal men er te vergeefs in zoeken. Alles heeft iets stijfs, iets gekleeds dat de beminnaar van echte poëzij terugstoot. Als taalkundige werd Bruin evenwel door Balthasar Huydecoper en anderen geprezen en aan zijne schriften niet weinig gezag toegekend.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit gegraveerd door Houbraken, waaronder Sybrand Feitama deed plaatsen:

Dit 's Bruin, de Cebes van het Y.
Het licht der Zedepoëzy.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 254; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. III. bl. 21 en 22; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 156; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens. in Nederl.*, D. II bl. 101; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Schotel, *Beoordeel. der Arcadia's van Claas Bruin*, in de *Bijdr. tot Boekenen Menschenkenn.*, D. II. bl. 93—125, D. III. bl. 1—30; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 219; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. enz.*, D. II. bl. 162.

BRUIN (Willem), zoon van Jan Bruin en Neeltje Sas, geboren in de Rijp in Noord-Holland den 29sten April 1759, uit zeer geringe stand afkomstig, en reeds op zijn derde jaar van ouderlijke verzorging beroofd, ontving zijne opvoeding in het Weeshuis der Doopsgezinde gemeente zijner geboorteplaats. Ofschoon hij reeds op school blijken gaf van goede geestvermogens, zoo viel het echter geene zijner verzorgeren in, hem tot iets anders te bestemmen, dan waartoe geboorte en stand hem riepen, tot een nuttig ambacht. Hij werd dan ook bij eenen Timmerman en Molenmaker besteld, en de plannen en teekeningen van molens, die nog van hem voorhanden zijn, getuigen, dat hij zijn vak meer dan werktuigelijk beoefende.

Het eerste geschrift, dat hem reeds in de dagen zijner jongelingschap boeide, en waarvan de gezette lezing de rigting van zijnen geest te kennen gaf en meer bepaalde, was het guldenboek van onzen de Groot: *Over de waarheid van den Christelijken Godsdienst.* De wijze, waarop hij vervolgens aan het Godsdienstig onderwijs bij den ongestudeerden, maar bekwamen Leeraar zijner gemeente, Pieter Hartman, deel nam, maakte dezen opmerkzaam op den gunstigen aanleg, de reeds verkregen kennis en de zucht voor de Bijbelsche en Godgeleerde studie bij den jongeling. Na hem, in den Ouderdom van 22 jaren, door den doop tot de Gemeente te hebben toegevoegd, deed hij hem het voorstel, om hem aan zijnen tegenwoordigen stand en werkkring te onttrekken, en tot Leeraar op te leiden. Tegen de uitvoering van dit voorstel verzette zijnen Meester zich echter met al de kracht van voordeelige toezeggingen, terwijl zijne omstandigheden hem ook onoverkomelijke zwarigheden schenen in den weg te leggen; het ontbrak hem zoowel aan tijd, als aan geldmiddelen, om aan het gedane voorstel en zijn eigen verlangen gehoor te geven.

Er bleef dus voor Bruin niets anders over, dan door het voortgezet oefenen van zijn tijdelijk bedrijf, voor zijn levensonderhoud te zorgen, terwijl hij bij Hartman, in uitgespaarde uren, het beloofde onderwijs ontving, en door groote bezuiniging in zijne noodzakelijkste behoeften, zich de middelen tot het aankoopen van de volstrekt noodige boeken wist te bezorgen. Met vasten tred sloeg hij dezen weg in, en hij rustte niet, voor dat hij, zijn doel bereikt had.

Terwijl hij lange dagen getrouwelijk in zijn beroep arbeidde, wist hij 's morgens vroeg en 's avonds laat nog tijd te vinden voor zijne letteroefeningen. Zelfs het enkel middaguur, dat den werkman ter verpozing van vermoeijenden arbeid vergund wordt, ging bij hem niet verloren voor het doel, waarop hij steeds het oog hield; alsdan zonderde hij zich dikwijls af in de kap van den molen, waarin hij werkte, en maakte die alzoo tot zijn studeervertrek. De opleiding, die hij bij Hartman genoot, kon, gelijk van zelve spreekt, slechts gering zijn; maar hij wist die op eene wezenlijk bewonderenswaardige wijze tot zijn nut te besteden, in het voorjaar van 1783, hield hij zijne eerste Leerrede in de toen vacante Doopsgezinde Gemeente van Kolhorn-en-Barsingerhorn. Het gevolg was, dat hij aldaar beroepen werd, nadat hij kort te voren door Jan ten Kate, Leeraar te Oost- en West-Graftdijk, en Sybrand Martens, Leeraar te Noordeind van Graft, ten overstaan van zijnen Leermeester geëxamineerd en tot het Predikambt was bevoegd verklaard; van daar werd hij spoedig naar Wieringen beroepen, doch ook die gemeente mogt zich niet lang in zijn bezit verheugen, want reeds in 1789 stond hij te Westzaan.

Zijne Leerredenen, die hij in eene schets ontwierp, bij overdenking uitbreidde en uit het geheugen voordroeg, onderscheidden zich door gepasten rijkdom van zaken en eenvoudige en duidelijke Schriftverklaring, door geleidelijkheid van ontwikkeling, en zedelijkheid van begrippen. Ofschoon hij de Bijbelleer als Goddelijke openbaring met geheel zijn hart eerbiedigde, en toonde, dat hij de gronden daarvoor met bekwaamheid en klem wist te handhaven, zoo was zijne Godsdienstige denkwijze nogthans door eene vrijheid gekenmerkt, die den zelfdenker te kennen gaf, maar niemand aanstoot geven kon. De zelfde loffelijke eigenschappen blonken ook uit in zijn catechetisch onderwijs, waarbij hij zich doorgaans van eigen zamenstellen bediende, waarin de leer en de geschiedenis altoos op het naauwst met elkander verbonden waren.

De stille nederigheid, welke den man zoozeer eigen was, en de praktische strekking van al wat hij dacht en verrigtte, bleken inzonderheid, toen hij zich opgewekt gevoelde, de vruchten van zijn nadenken en onderzoek door den druk gemeen te maken.

Zijn eerste werkje verscheen dan ook zonder zijnen naam, en droeg den bescheiden titel:

Het lot der menschen na hunnen dood, of vrije gedachten over de spoedige herstelling ten eeuwigen leven, ter proeve voorgesteld aan mijne onderzoek- en waarheidbeminnende Medechristenen. Haarl. 1793. Men ziet in dit stukje den onbekrompen en onafhankelijken denker, die het gevoelen wegens den zoogenoemden tusschenstaat, op geene verwerpelijke en voor hem althans nieuwe gronden, bestrijdt, terwijl hij zijne tegenovergestelde inzigten, omtrent dat onderwerp, met klemmende, wijsgeerige en Bijbelsche bewijzen handhaaft.

Hoezeer Bruin ook in zijnen kleinen en stillen kring den loop der Godgeleerde wetenschappen naging, en de verschijnselen ter harte nam, welke op dat gebied zich vertoonden, blijkt uit zijn tweede, mede zonder zijnen naam in het licht gezonden, geschrift:

De levensgeschiedenis van Jezus niet overtollig, maar van aangelegenheid, ter overtuiging van de waarheden des Christelijken Godsdienst, en der zedelijke verbetering van het mensch dom. Haarl. 1724. In dit boekje van weinige bladen handhaafd hij op eene waardige en nadrukkelijke wijze, het uitwendig bewijs voor de waarheid des Christendoms, tegen de Duitsche Godgeleerden van zijne dagen, die het als onvoldoende en onnoodig verwierpen, waarbij hij zich van redeneringen bedient, die hare kracht ter overtuiging nog niet verloren hebben, en nimmer verliezen zullen.

Toen ons Vaderland in de gevolgen van de groote Fransche Staatsomwenteling deelde, en men zich ook hier veelal bezig hield met het lezen en spreken over staatkundige onderwerpen, achtte hij het nuttig, zijne Landgenooten opzettelijk bij Godsdienstige waarheden te bepalen, overtuigd, dat goede Godsdienstige begrippen tot het bevorderen van het algemeene welzijn der maatschappij kunnen dienen, ja noodzakelijk zijn. Te dien einde gaf hij met zijnen naam in het licht:

Gemeenzame Beschouwingen over den Godsdienst voor ongeoefenden, ter bevordering der Godsdienstige verlichting. Amst. 1795. Deze Beschouwingen, in den vorm van zamenspraken gekleed, kenmerken desgelijks den helderdenkenden man, die het gemeene welzijn met warmen ijver omvat en voorstaat.

De Practische strekking van zijne werkzaamheid bleek mede door eene vrije navolging van eenen leerzamen Roman, naar het Hoogduitsch:

Het goede Kristijntje of eene Geschiedenis voor Dienstboden, en ook voor Ouders, Meesters en Vrouwen. Haarl. 1795.

In den loop van het zelfde jaar ondernam hij, naar het eermetaal te dingen, uitgeloofd door Teylers Godgeleerd Genootschap, op de beantwoording der in de toenmalige tijd zeer gepaste prijsvraag: *Kan men met grond beweren, dat de menschen immer, alleen door middel van hunne eigene rede of redekavelingen, zonder behulp van eenig regtstreeksch of meer onmiddelijk Goddelijk onderwijs tot de regte denkbeelden van Goddelijke zaken, zouden hebben kunnen komen?* Hoewel aan zijnen geleerden medebroeder, Jan Brouwer te Leeuwarden, de gouden eereprijs ten deel viel, zoo had Bruin echter de voldoening, dat aan zijnen arbeid de zilveren medaille toegewezen werd.

Aangemoedigd door den gunstigen uitslag van zijne pogingen, zond hij in het jaar 1798 andermaal bij hot zelfde Genootschap een antwoord in op de prijsvraag tegen de materialitische rigting, welke door Kant evenzeer bestreden werd, als zij door de Engelsche Wijsgeeren werd gewraakt: *Is er in den mensch geen ander beginsel van werking, dan Eigenliefde, en kan men alle de neigingen en hartstogten, die zich bij hem opdoen, daartoe brengen; of huisvesten er in hem ook beginselen van goedwilligheid, die zich door geene eigenliefde verklaren laten, en volstrekt belangeloos moeten genoemd worden?* Ook dit stuk mogt eenen zilveren eereprijs wegdragen, terwijl de schrijver den zelfden mededinger had als vroeger, die ook nu wederom het gouden eermetaal behaalde.

Bruin bepaalde zich in zijne letteroefeningen echter niet uitsluitend tot den kring, hem door zijn beroep aangewezen; hij beschouwde met een wijsgeerig oog, door het licht van de Godsdienst verhelderd, den loop der Staatkundige gebeurtenissen in zijne leeftijd en zocht daarin redenen tot opbeuring en bemoediging voor zichzelven en anderen. Daarvan getuigt een geschrift, met verzwijging van naam, door hem uitgegeven onder den titel van:

Godsdienstige en Wijsgeerige Beschouwingen der jongste Staatomwentelingen in Europa. Amst. 1709.

Terwijl hij zich alzoo op het uitgebreide veld van wijsgeerige beschouwingen begaf, sloot hij zijne oogen niet voor hetgeen in zijnen naasten kring gebeurde en hem als huisvader inzonderheid ter harte ging. Overtuigd, dat ouders niet met te veel wijsheid en omzigtigheid kunnen te werk gaan, wanneer het de keuze van een beroep voor hunne kinderen en het aangaan van een huwelijk door deze geldt, schreef hij eenen Roman in brieven, waarin hij zijne denkbeelden en raadgevingen omtrent die gewigtige onderwerpen inkleedde. Dit boekje verscheen naamloos onder den titel:

Frans Edeling en Sophia Constant. Amst. 1801.

Later gaf hij nog een werkje met zijnen naam in het licht, getiteld:

Proeve over de Wijsheid van God in het Ontwerp der Euangelische Bedeeling. Amst. 1810, hetgeen van zijne grondige bijbelstudie en heldere voorstelling mede eene gunstige getuigenis geeft.

De laatste vrucht van zijne pen, die hij, met verwijging van zijnen naam, door den druk gemeen maakte, is eene verhandeling (voorkomende in het *Letterkundig Magazijn voor Wetenschap en Kunst voor* 1815, N°. V, bl. 210—226): *Over den ouden oorsprong van het Huis van Nassau, en deszelfs vroege en duurzame betrekkingen tot ons Vaderland.*

Wanneer men, na de optelling dezer geschriften, aan de zeer geringe opleiding denkt, welke aan Bruin ten deele viel; aan de bekrompene huiselijke omstandigheden, die hem verboden, zich meer dan de hoogstnoodige boeken aan te schaffen; aan zijn spaarzaam verkeer met geleerden; aan zijne betrekking tot inrigtingen, buiten zijnen naasten werkkring gelegen (1) en aan zijne werkzame belangstelling in het welzijn van naburige Doopsgezinde Gemeenten (2), waardoor zijn tijd voor een groot gedeelte weggenomen werd, zoo staat men billijk verwonderd over de meer dan gewone

(1) Aan den werkzamen en volhardenden ijver van Bruin en eenige weinige zijner medebroederen, heeft men te danken, dat het reeds ter zijde gelegde plan tot de oprigting van het Fonds voor de Weduwen en Kinderen van Doopsgezinde Leeraars in de provincie Holland, is hervat en ten uitvoer gebragt. Zoo was hij jaren lang, en tot aan zijne dood, een ijverig Lid in de Commissie van Plaatselijk Toevoorzigt over de scholen. Ook maakte hij zijne vroegere bedrevenheid in het timmeren zich vaak ten nutte, door menig tusschenuur te besteden, om iets tot huisselijk gebruik te vervaardigen.

(2) Gedurende een tijdsverloop van 11 jaren bediende hij, des Zondags om de 14 dagen 's namiddags, de toen vacante Doopsgezinde Gemeente van Krommenie met er te prediken, te catechiseren en geregeld Doop en Avondmaal te bedienen. Hij liet zich door weer noch wind van dit werk der liefde afhouden, waartoe zijne vaste gezondheid veel bijdroeg.

ontwikkeling van geest, en de grondige kennis, welke de man in velerlei vakken van wetenschap zich had eigen gemaakt.

Bruin overleed den 22sten October 1826 te Westzaan en liet bij zijne echtgenoote Maartje Heines na 2 zoons en 5 dochters. Zijne zonen waren: Pieter Bruin Wmz., geboren te Westzaan den 28sten October 1789 sedert 1824 Predikant bij de Doopsgezinden in het Noordeinde van Graft en Jan Bruin, geboren te Westzaan den 10den Februarij 1794 en overleden den 4den November 1850, als Predikant bij de Doopsgezinden te Koogen-Zaandijk.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1826, D. II. bl. 321 en 322; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. enz.*, D. II. bl. 127 noot, en vooral *Jaarb. der Doopsgez. Gem. in Nederl.* 1837, bl. 114–125, hetwelk wij hier grootendeels gevolgd zijn en uit familiepapieren hebben aangevuld.

BRUIN (Herman de), Kommandeur van het Directeurschip *de Wakende Boey*, nam den 2den April 1638 eenen Duinkerkschen Kaper; bragt hem met zijne geheele bemanning van 60 koppen, te Antwerpen op, en had slechts een man verloren. In Augustus van het zelfde jaar verjoeg hij met vier andere Kapiteins, bij Vlieland liggende, zeven Duinkerksche fregatten, doch kon ze wegens hunne welbezeildheid en den invallenden nacht niet bereiken. In October 1639 joeg hij met twee andere oorlogschepen een Duinkerker met 6 stukken bij de Holms in Jutland aan strand en schoot hem in brand, waarop de bemanning 80 man sterk zich op het land redde. Daarop ontmoette de Bruin een ander oorlogschip van Duinkerken met 12 stukken, die hem nogthans doordien er een harde wind opkwam, ontsnapte.

Zie Commelijn, *Leven van Fredr. Hendr.*, D. II. bl. 6, 7, 67.

BRUIN (Cornelis de), een Koopman in Granen en Officier der Schutterij te 's Gravenhage, was een der medepligtigen van Adolf Borrebach (1), aan den aanslag, den 21sten Junij 1672, tegen het leven van den Raadpensionaris Johan de Witt gesmeed, de Bruin, die, te dezer gelegenheid, aan de hand gekwetst werd, wist zich aanvankelijk schuil te houden, doch schijnt, na het overlijden der de Witten, naar 's Gravenhage te zijn teruggekeerd en voorts ongemoeid te zijn gebleven.

Hij was gehuwd met Suzanna Hendriksz.

Zie Samson, *Hist. de Guillaume III*, Tom. II. pag., 256—258; Montanus, *Leven en Oorlogsd. van Willem III*, D. I. bl. 357 en 358; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 85; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 68 en 69; van Wijn, *Bijvoegs. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 53—56; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

BRUIN (Johannes de), waarschijnlijk een zoon van Floris Frankozoon de Bruin, die uit een oud Brabands geslacht te 's Hertogenbosch afstamde, van waar hij, met zijne huisvrouw Jannetje Adriaanze, de wijk naar Gorinchem nam, ten einde de wreede vervolgingen te ontwijken, die de Hervormden van de Spanjaarden moesten ondergaan. Johannes werd ter laatstgemelde plaats geboren, den 25sten Augustus 1620. Hij genoot het eerste onderwijs in de Wijsbegeerte onder den Hoogleeraar Adrianus Hereboort te Leiden; waarna hij zijne letteroefeningen te 's Hertogenbosch voortzette, en aldaar de achting en genegenheid won van Samuel Desmarets, die destijds te dier stede in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid onderwees. Na eenig verblijf aldaar, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij met eenen vurigen ijver de lessen over de Wiskunst hoorde van den Hoogleeraar Jacobus Ravensperger, die hem bijzonder genegen was. Zijn weetlust zich nog al verder uitstrekkende besloot hij ten tweedemale Leiden te bezoeken, ten einde zich aldaar verder de lessen van de Geleerde mannen in het vak, dat hij beoefende, ten nutte te maken; hier oefende hij zich met zulk eene vlijt, dat men hem eerlang waardig keurde, om aan de jeugd lessen in de Wiskunde te geven. De Hoogleeraar Ravensperger te Utrecht, voelende zijn einde naderen, prees hem zoo sterk den Bestuurderen dier Hoogeschool aan, als iemand, die in alle opzigten door zijne kunde en loffelijke hoedanigheden verdiende hem op te volgen, dat hij na diens dood, in zijne plaats tot Hoogleeraar in de Natuur- en Wiskunde werd aangesteld; en doordien de Hoogleeraren van de faculteit der Natuurlijke Wijsbegeerte te Utrecht, overeen gekomen waren, dat ieder in zijn eigen huis de vrijheid zou genieten, van zoodanig deel te onderwijzen, als ieder mogt goedvinden; maakte de Bruin hiervan een onbeperkt gebruik, en gaf ook lessen in de Ontleedkunde, niet alleen, maar hield zelfs voor de studerende jeugd een collegie, over het onsterfelijke werk van de Groot, *van het regt des Oorlogs en des Vredes.* Almede bezat hij eene bijzondere vaardigheid in het ontleden van dieren, en staafde zijne lessen door proefnemingen; ook hield hij zich onledig met Sterrekundige waarnemingen. De verhandelingen die hij heeft uitgegeven,

Over de Voedende kracht (1);
Over de zwaarte en ligtheid der ligchamen (2);
Over de natuurlijke kennis van God (3);
Over de oorzaken en oorsprong van het licht (4), verstrekken tot sprekende bewijzen van zijne geleerdheid.

De laatstgenoemde verhandeling gaf gelegenheid tot een twistgeding tusschen hem en Izaak Vossius, aan wien hij een brief schreef welke in het licht verscheen onder den titel van:

Epistola ad Isaacum Vossium de natura et proprietate lucis. Amstel. 1663. 4°, 68 bladzijden groot en waarin hij het werk van Vossius *de natura et proprietate lucis* wederlegt, en de stelling van Descartes over dat onderwerp, van welken wijsgeer hij een aanhanger was, ten vurigsten verdedigt; ook heeft hij tegen den Godgeleerden Reinier Vogelzang, die hem het jaar te voren was aangevallen, geschreven:

Defensio Philosophiae Cartesianae contra Vogelsangum. 1670. 4°.

De Bruin huwde, in 1652, met een koopmans dochter van Utrecht, bij wie hij twee kinderen verwekte, die slechts weinige dagen leefde. Hij zelf stierf den 21sten October 1675.

Zie Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 36 en 37; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRUIN (Florentius de), ook wel als de Bruine voorkomende, een neef van den voorgaande en zoon van Franco de Bruin en van Maria Verbeek, geboren in 1650 te Gorinchem, waar zijn vader Schepen was, werd vroegtijdig in de eerste gronden der letteroefeningen aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad onderwezen, kwam met zijn veertiende jaar aan de Hoogeschool te Leiden en van daar, na gedurende eenige jaren het onderwijs in de geleerde talen en Godgeleerdheid genoten te hebben, naar Utrecht, van waar hij met uitmuntend loffelijke getuigschriften van de Hoogleeraren Franciscus Burman en Andreas Essenius naar huis keerde en den 27sten Augustus 1675, door de Classis van Gorinchem tot de predikdienst werd toegelaten. Gedurende tien maanden van het jaar 1678 diende hij als Veldprediker bij het Regement van den Grave van Hornes; werd den 21sten Februarij 1680 te Schelluinen beroepen en in 1690 te Gorinchem, waar hij, de gemeente met de vurigste liefde en godsvrucht heeft bestuurd, tot aan zijnen dood toe, welke voorviel in Julij 1724.

Hij was een diep geleerd man, want behalven zijne groote kunde in de Hebreeuwsche spraak, was hij buitengewoon ervaren in de Joodsche, Grieksche en Romeinsche Oudheden, voorts, in de Kerkelijke Geschiedenissen, Tijdrekenkunde enz.; de werken door hem nagelaten zijn:

De emendandis temporum Hebraeae linguae anomaliis enallagisve, Dissertatio epistolaris. 4°.
Overeenstemming der IV Euangelisten. Leyd. 8°.
Over den XLVI Psalm. Leyd. 8°.
Eeuwspelen der oude Romeinen. Amst. 1703. 8°.
Over den Catechismus. 8°.

Zijne zinspreuk was: *Nobilitas sola est atque unica virtus* (De deugd alleen is de eenige adel), of *Rien sans peine* (Niets zonder moeite).

Hij was gehuwd met Anna Eekhout, bij wie hij vader was van Franco de Bruin, geboren te Schelluinen, overleden den 26sten Januarij 1763 als Predikant te Amsterdam en Florentius Adrianus de Bruin, die van 1725—1767 Predikant te Nieuwland was.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. II. bl. 261; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRUIN (Cornelis de) of de Bruyn, geboren te 's Gravenhage omstreeks 1624, had van der jeugd af aan eene onverzadelijke lust, om vreemde landen te bezoeken; en verstandig beseffende, dat de teeken- en schilderkunst niet te ontberen is voor reizigers, die uit hunne togten, en voor zich zelve en voor hunne medemenschen, nut en onderrigting zoeken te rapen, met hun de

(1) Zie hiervoor bl. 289.

(1) *De Vi altrice.*
(2) *De Corporum gravitate et levitate.*
(3) *De Cognitione Dei naturali.*
(4) *De Lucis causis et origine.*

afbeeldsels van steden, gedierten, gewassen en wat de natuur verder oplevert, naar de oorspronkelijke voorwerpen zelven afgemaald, te bezorgen; stelde hij onder de lessen van zijnen kundigen Meester Theodoor van der Schuur, alles te werk, om dat oogmerk te bereiken, en bragt het in korte jaren zoo ver, dat hij bekwaam was om zich met het voorgenomen doel op reis te begeven. De Amsterdamsche Burgemeester Nicolaas Witsen, een man, die, aan zijne overige uitmuntende hoedanigheden, de zucht paarde om zijne landgenooten, bij wie hij eenen goeden aanleg mogt ontdekken, de behulpzame hand te bieden, had naauwelijks de Bruin leeren kennen, of hij stelde hem in staat tot het ondernemen van zijne reizen.

Deze laatste vertrok dan den 1sten October 1674 uit 's Gravenhage, en nam zijne weg over Duitschland naar Rome, waar hij Robbert du Val ontmoette, die hem bij de Bentbroeders inleidde, van wie de Bruin den naam van Adonis verkreeg. Na zich anderhalf jaar in Rome te hebben opgehouden, en al het merkwaardigste van die groote wereldstad en hare omstreken te hebben afgeteekend, reisde hij naar Napels. Daar mede alles bezigtigd en op het papier gebragt hebbende, wat hem van eenige dienst kon zijn, keerde hij naar Rome terug, vertrok den 16den Junij 1675 van daar naar Livorno, waar hij een jaar verbleef, als wanneer hij zich naar Smirna begaf, om vervolgens, door Klein Azië en Egypte, naar de eilanden van den Archipel te reizen. Wat ongehoorde zeldzaamheden der Oudheid, fraaije afteekeningen van steden, dieren en gewassen, nevens eene ontelbare menigte wonderen der natuur hij van daar heeft medegebragt, weten zij die het werk gelezen hebben, dat hij, in 1693, in het licht zond en hetgeen alleen in staat is om 's mans naam te vereeuwigen; ook betuigt hij aan het slot zijner voorrede dat het grootste doel, hetwelk hij met zijn werk op het oog gehad heeft, is geweest het geven van naauwkeurige afteekeningen van de steden, plaatsen en gebouwen, die hij bezocht heeft, »in »welke" zegt hij, »ik zonder vermetenheid mag zeggen, iets gedaan »te hebben dat van niemand ondernomen is."

Van zijnen togt teruggekeerd, begaf de Bruin zich naar Venetië, waar hij acht jaren woonde, gedurende welke tijd hij zich met voorbeeldigen ijver op de schilderkunst toelegde, waarin hij de lessen van den vermaarden Carlo Loth genoot. Hij reisde van hier ten jare 1693, en kwam den 19den Maart van dat jaar in zijne geboorteplaats, waar hij met het schrijven van zijn hier bovengenoemd boek vijf jaren doorbragt, waarna hem op nieuw den lust beving, om eenen tweeden togt te ondernemen, waarin hij ook weder door Witsen werd in staat gesteld en die niet minder belangrijk is geweest, dan de eerste; ook tot rijper jaren gekomen en door ondervinding geleerd, welke behoeften op zoodanige verre reize het meest benoodigd waren, voorzag hij zich van al hetgeen hem tot bereiking van zijn veruitziend voornemen van eenig nut kon zijn.

Hij vertrok den 28sten Julij 1701, nam zijnen weg door het Russische Rijk en Perzië, naar Indië, bezoekende voorts de Malabaarsche kust, het eiland Ceilon, Batavia en Bantam; alle welke landen door hem beschreven zijn in een werk, waarin de beroemdste landschappen, steden en andere zeldzaamheden, zijn afgebeeld. Op dezen togt werd hij uitnemend wel ontvangen, door den Czaar van Moscovië Peter I, die hem groote eer aandeed en met weldaden overlaadde; hij schilderde dien wereldberoemden Vorst, benevens drie Prinsessen, tot tweemalen toe levensgroot, en werd gedurende al den tijd dat hij in Rusland vertoefde, wel onthaald en rijkelijk beschonken. Op Batavia, vervaardigde hij ook de beeldtenissen van de beide Gouverneurs-Generaal, Willem van Outhoorn en Johan van Hoorn, en schilderde een groot aantal vreemde gewassen, die hij in eenige stukken bijeen schikte, en mede naar het Vaderland bragt. Van deze tweede reize kwam hij den 24sten October 1708 in 's Gravenhage terug, en hield zich vervolgens aan onderscheidene plaatsen in Holland op, doch wel het meest te Amsterdam, ten einde het drukken en graveren van zijn boek- en plaatwerk te bestieren. Den avondstond zijns levens sleet hij te Utrecht, waar hij in of omtrent het jaar 1719 is overleden.

Een fraai portret van hem is door den Ridder Godefridus Kneller geschilderd, en door den Kunstenaar G. Valck in koper gebragt; ook ontmoet men een afbeeldsel in het klein van hem bij van Gool, door Arnold Houbraken gesneden. Onder het eerstgemelde, leest men een vierregelig Latijnsch vers, van den zinrijken Dichter Johan van Broekhuizen, terwijl onder het zelfde portret, voor het 1e deel van zijne *Reizen* pronkende, de volgende regels in het Nederduitsch, zijn geplaatst:

Wat zwier spreekt in de Bruins opmerkend gelaat,
Een halve wereld doet zich voor in deze plaat,
Laat andere reizigers bekladden hun papieren.
De wijsheid kranst dit hoofd met zee- en land-laauwrieren!
Uit beter oogen ziet ons Neerland als het plag.
Deez' teekende, deez' schreef, niets anders dan hij zag.

De werken door de Bruin in het licht gegeven, en welke in alle opzigten op een uitnemende uitvoering kunnen roemen, hebben tot titel:

Reizen door de vermaardste deelen van Klein-Asia, de eilanden Rhodus, Cyprus, Metilino, Stanchio, enz. Mitsgaders de voornaamste steden van Egypte, Syrië en Palestina verrijkt met meer als 200 *kopere kunstplaten, vertoonende de beroemdste Landschappen, Steden, enz. Alles door den Autheur zelfs na het leven afgeteekend.* Delft 1698. fol., ook in het Fransch vertaald uitgegeven onder den titel van:

Voyages au Levant. Delft 1700 fol., Paris 1704. fol., in welken laatsten druk de Schrijver verkeerdelijk Le Brun genoemd wordt.

Reizen over Moskovië, door Persië en Indië; verrijkt met 300 *kunstplaten; vertoonende de beroemste Landschappen en Steden ook de bijzondere dragten, beesten, gewassen en planten, die daar gevonden worden; vooral, derzelver oudheden, en wel voornamelijk heel uitvoerig die van het heerlijke en van ouds door de geheele wereld door bestaande Hof van Persepolis bij den Persianen Thilminar genaamd. Alles door den Autheur zelf met groote naauwkeurigheid na 't leven afgeteekend, en nooit voor dezen in het licht gebragt.* Amst. 1711. fol., tweede druk Amst. 1714. fol., van welk werk duizend exemplaren gedrukt zijn geworden (1); terwijl zij mede in het Fransch zijn uitgegeven onder den titel van:

Voyages par la Moscovie en Perse, et aux Indes. Amst. 1718. 2 vol.

Aanmerkingen over de Printverbeeldingen van de overblijfselen van het oude Persepolis, uitgegeven door de Heeren Chardin en Kaempfer. Amst. 1714. 1°.

Alle zijne werken zijn in het Fransch vertaald, mede gezamenlijk uitgegeven te Rouaan in 1725 in 5 deelen 4°, welke uitgave zeer geacht is omdat de Abt Banier, die met vele aanteekeningen verrijkt heeft. Ook bestaan er Hoogduitsche en Engelsche vertalingen van de Bruins werken. Zoo verscheen van zijne eerste reize eene vertaling in 1702 te Londen in fol. en van de tweede in 1720 te Londen in 3 deelen in fol.

De Bruin had het ongeluk van in verdenking te vallen, dat hij de zelfde Cornelis de Bruin was als de hierboven vermelde, die, zoo als wij gezien hebben, medepligtig was aan den moorddadigen aanslag tegen het leven van Johan de Witt. Dit denkbeeld heerschte algemeen in het Oosten; toen de Reiziger het te Smyrna ten stelligste tegensprak, wilde men hem naauwelijks gelooven; zoowel daar als te Livorno en Venetië, was hij, zonder het te weten, altijd daarvoor gehouden, en men was daarin bevestigd, doordien hij in gesprekken over de toenmalige Staatsgeschillen altijd met eenige drift de partij van den Prins van Oranje trok. Hij bewees echter, vooreerst uit het verschil van jaren, ten anderen uit het stilzwijgen van alle Hagenaars, die hem in het Oosten ontmoet hadden, nopens dit geval, en eindelijk door een getuigschrift uit zijne geboorteplaats, de valschheid dier aantijging, waaraan hij zich zooveel liet gelegen liggen, dat hij betuigde, elk, wie hem voor den zelfden persoon hield, voor geen eerlijk man aan te zien; daar hij evenwel niet bewees van een ander geslacht te zijn, is het niet onwaarschijnlijk, dat hij, zoo niet een zoon, dan toch een bloedverwant van den aanrander van de Witt geweest zij.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 112—116; Paquot, *Mémoires pour servir à l'hist. des Pays-Bas*, Tom. V. pag. 213—218; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 505 et 506; de Feller, *Diction. Histor.*, in voce *Bruyn (Corneille de)*; van Wijn, *Bijvoegs. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 54 en 55; Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. I. bl. 252—256; de zelfde, *Rusland en de Nederlanden*, D. III. bl 119—130; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 79 en 80, D. III. bl. 142—144; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 402—405; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 155 et 156; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II.

(1) Zie Uffenbach, *Merkwurd. Reisen*, B. III. S. 674—677, volgens hetgeen deze uit de Bruins eigen mond vernam.

bl. 384—390; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.*; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*

BRUIN (Anna Maria Punt, geboren de), was eene zeer voortreffelijke Tooneelspeelster, die in 1730 aan het Tooneel kwam en in die dagen als de edelste parel aan de kroon van den Schouwburg schitterde. Zij was naar den eisch der rollen, of Venus, of Minerva, of de gulhartige Hebe; in alles volmaakt, terwijl zij zelve door eene gelukkige onachtzaamheid haar eigene voorregten scheen te vergeten. Onder anderen werden de rollen van Cornelia in *Pompejus* en Monima in *Mithridates*, zeer fraai door haar uitgevoerd. In het treurspel *Louis de Vargas* had zij, onder de gedaante van Maria de Luxan, op zekeren avond den Tooneelspeler Jan Punt, die den titelrol vervulde, zoodanig getroffen, dat hij haar ten huwelijk vroeg, welk aanzoek met een gewenscht gevolg bekroond werd, doch voor weinige jaren slechts, want den 24sten Mei 1744 overleed zij, in het bloeijendste van haren leeftijd in het kraambed, hem twee kinderen nalatende.

Zelfs buiten het tooneel bezat zij alle hoedanigheden, die eene schoone vrouw beminnelijk maken. Zij paarde de levendigste verbeelding aan een gezond oordeel; haar allergevoeligst hart onderwierp zich altoos aan de reden; de lieflijkheid van haren gezelligen aard werd ondersteund door een zwier, die naar de deftigheid zweemde, zonder de minste gemaaktheid te toonen. Bij zoo vele gaven voegde zij eene kiesche deugd en eenen zorgvuldigen wandel.

Zie *Levensbes. van Vermaarde Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 3—6; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 604; van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 38.

BRUIN (Maria de), geboren te Amsterdam, omstreeks het midden der vorige eeuw, was eene dochter van den Muzijkant en Dansmeester de Bruin en van zekere A... de B...., die eerst op den Amsterdamschen Schouwburg en vervolgens, te Rotterdam speelde. Maria trad ook als Tooneelspeelster eerst te Amsterdam en daarna te Rotterdam op, waar zij, die eene zeer goede aktrice was, na het overlijden van hare ouders, de Direktie van het tooneel op zich nam. Doch hierbij veel verloren hebbende, moest zij die opgeven en reisde vervolgens eenige tijd met een eigen gezelschap en eene zoogenaamde tent; daarna begaf zij zich als kostjuffer in een klooster te Antwerpen, doch ging weder daaruit en woonde vervolgens te Rotterdam, bij de weduwe Punt, was later Kasteleinesse van den Rotterdamschen Schouwburg en ging van daar op nieuw naar het klooster, maar keerde ook weder daaruit naar Rotterdam, waar zij overleed. Zij wordt geroemd als goed in het treurspel en zeer fraai in het blijspel spelende, als redelijk dansende en zingende, keurlijk kunnende schermen, en zich in mans kleeding zeer goed voordoende.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 101 en 102.

BRUIN (J. F. B. de), Advokaat te Breda, op het laatst de vorige eeuw, heeft geschreven:

Breda verovert en herovert in 1793 met bylage. Breda.

Zie Hermans, *Bijdragen over Noord-Brab.*, bl. 297.

BRUIN (Cornelis de), geboren te Middelburg, genoot zijn eerste onderwijs aan de Teeken-Akademie in zijne geboorteplaats, en was vervolgens werkzaam in de Behangselfabriek van Piepers aldaar, waar hij in 1801 overleed.

Hij teekende en schilderde niet onverdienstelijk figuren, bloemen enz.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollands. Schild.*

BRUIN (Lodewijk Alexander Cornelis de), woonde als Luitenant van het tweede Regiment Hollandsche Infanterie, onder de bevelen van den Kolonel Albertus Lycklama à Nijeholt, in 1806 den oorlog in Pommeren bij; onderscheidde zich, den 16den April, bij den overtogt over de Ucker, en werd tot loon zijner dapperheid tot Ridder van de Unie benoemd. Later betoonde hij in de veldtogten in Spanje zich niet minder moedig, doch, den 29sten Julij 1809, met een detachement van 2 Officieren, 105 man en eenige ruiters, ter verkenning uit Madrid naar Valdimore uitgerukt zijnde, werden zij kort voor Aranjuez door eenen vijandelijke bende overvallen, bij welk gevecht de Bruin waarschijnlijk onder 's vijands handen den dood vond.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 257 noot, 356.

BRUIN (Helena Judith de). Zie Hilverdink (Helena Judith).

BRUIN (Gerrit Willem van Oosten de). Zie Bruyn (Gerrit Willem van Oosten de).

BRUINE (Johannes de), de zoon van behoeftige ingezetenen te Balk, in Friesland, waar hij den 7den Augustus 1657 geboren werd, leerde in zijne jeugd een handwerk, doch oefende zich tevens met ongemeenen lust in de kennis der goddelijke waarheden. Eenige gegoeden sloegen de handen ineen en zonden hem op hunne kosten naar de Latijnsche school en vervolgens naar de Akademie van Franeker, waar hij onder Campegius Vitringa, Johannes à Marck, Hermannus Witsius, Johannes van der Waeijen enz. zich in de Fraaije Letteren, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid oefende. Welhaast onderscheidde hij zich onder de leerlingen van van der Waeijen, die, bekoord door 's jongelings vlugheid, schranderheid en ijver, hem bij zich aan huis nam, en zijn leidsman werd, bij het nasporen van den waren zin en de regte beteekenis der boeken des Ouden Verbonds en vooral der Profetische schriften. Nadat hij nu, na vijf jaren aan die Hoogeschool vertoefd te hebben, den 31sten Januarij 1682 tot de Predikdienst was toegelaten, liep het gerucht — dat de gemeente van Nieuw Brongerga het oog op hem had geslagen. Dit was een steen des aanstoots voor de Broederen in de Classis van Zevenwolden, dewijl hij bij hen verdacht was de nieuwigheden te zijn toegedaan; welke men zeide dat van der Waeijen aankleefde; de Classis zond dienvolgens eene Commissie aan den Collator Daniel de Blocq van Scheltinga, Grietman van Schoterland, om te verzoeken »dat Zijn »Wel-Ed. goede agt geliefde te nemen, dat te zynder tyd in de »gemeente mogte worden beroepen, een persoon gezond in leere »en gevoelen." Die pogingen waren echter vruchteloos: de Bruine werd te Nieuw-Brongerga beroepen en het beroep den 26sten April 1684 der Classis ter goedkeuring aangeboden, doch de approbatie geweigerd, »zo lang als het Appel van de Classis tegen de sen»tentie der Deputaten Synodi, in de zaak van D. Giffen niet »was geëindigd (1)." Den 5den Julij werd het verzoek om approbatie op nieuw gedaan en toen goedgekeurd, nadat alvorens de Bruine was gewaarschuwd, zich te onthouden van alle schadelijke nieuwigheden en in het bijzonder van de 22 Artikelen, bij gelegenheid der oneenigheden met van Giffen door de Classis van Zevenwouden ontworpen en der Synode te Dockum overgeleverd. Naauwelijks was hij bevestigd en den 7den September als Lid van de Classis erkend, of hij werd weder in moeijelijke omstandigheden met de Classis gewikkeld, bijzonder spruitende uit de vrijheid, die hij, zeer ervaren in de oude talen, gebruikte in het tegenspreken en afkeuren van de nieuwe overzetting des Bijbels; doch, naar het oordeel van de Classis, zonder genoegzame reden en het ging zoo verre, dat hem in 1683 door de Synode bevolen werd, »van alle zoodanige Stellingen en Expressien in het tauxe»ren der overzettinge zich te onthouden, onder bedreiginge van »swaardere censure." De oneenigheden met de Classis bleven voortduren, en verdroten hem zoo, dat hij eindelijk in 1685 der Synode te Bolsward verzocht, »dat zij toch een heilzaam middel »mogt uitvinden, tot slissing en demping der oneenigheden," doch in het jaar 1686 werd hij naar Stavoren beroepen, voorts in het jaar 1688 naar West-Zouburg in Zeeland, en in 1691 naar Zalt-Bommel, voor welke twee laatste beroepen hij om bijzondere redenen bedankte. Beter slaagden die van Wezel, alzoo hij der roepstemme van daar op den 9den Februarij 1694 gehoor gaf, waarna hij in 1701 door die van Dordrecht en laatstelijk in 1705 door de gemeente van 's Gravenhage werd beroepen, in welke beide gemeenten, zoowel als in de vorige, hij met veel vrucht en stichting zijne bediening heeft uitgeoefend, en de achting en liefde van velen tot zich heeft getrokken; niet alleen om zijne uitnemende predikgaven, maar ook om zijnen welmeenenden ijver en godsvrucht, die tot aan zijne dood toe, welke den 4den September 1722 voorviel, vurig werkzaam gebleven is. Bij zijne huisvrouw Elizabeth Imbregts verwekte hij een zoon Samuel Koenraad de Bruine, die volgt.

Johannes de Bruine heeft door den druk gemeen gemaakt:

Euangelische Waarheden. 4°.

Afscheidpredikatie van Dordrecht, uit Hand. XX vs. 32 Dordr. 8°.

Voorbeeld van de pligt van een Leeraar van 't N. T., Intreepredikatie in 's Gravenhage. 's Gravenh. 1705. 8°.

Eerste beginselen der woorden Gods. 's Gravenh. 1707. 8°, hetwelk door de schrijvers der *Unschuldige Nachrichten von alten und neuen Theolog. Sachen.* 1707. S. 415, eene geleerde Catechismus, duidelijk en net, in vragen en antwoorden opgesteld, genoemd wordt en vijf malen herdrukt is, de laatste maal onder den titel van:

Eerste beginselen der Woorden Gods, met eene belydenis-predikatie; de 5e druk vermeerdert met de Afscheid- en

(1) Men zie over deze zaak later ons artikel GIFFEN (David Flud van).

Intreepredicatie van Dordrecht en 's Gravenhage. Amst. 1740. 8°.

Korte leydinge tot een regt begrip van de eerste beginselen der Zaligmakende Waarheid. 's Hage 1708. 8°, hetwelk zes drukken beleefde, de laatste onder den titel:

Kort begrijp van de Zaligmakende Waarheeden voor die zig tot hun Geloofsbelijdenis willen bereiden, met eene korte schets door deszelfs zoon S. K. de Bruine. Amst. 1741.

Leyding der gedagten tegen de Sociniaansche Hebreeuwen over de Drieëenheid der Godheid. 1716. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Ordre der Feest- en Passie-teksten in de kerken van 's Graavenhaage*, bl. 178; Engelsma, *Volgl. der Predik. van Zevenwouden*, bl. 173—175; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 110—115; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BRUINE (Samuel Koenraad de), zoon van den voorgaande, geboren te Wezel den 11den April 1700, legde zich aan de Hoogeschool te Utrecht op de Godgeleerdheid toe en werd in 1723 Predikant te Dubbeldam, anderhalf jaar daarna bedankte hij voor eene roepstem naar Elburg doch volgde in 1726 die naar Deventer op, van waar hij in 1729 te Middelburg werd beroepen, waarvoor hij eerst bedankte, toen hij echter tevens tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid benoemd werd, ging hij derwaarts, doch vertrok in 1739 naar Amsterdam, waar hij den 30sten Maart 1748 overleed. Hij was tweemalen gehuwd geweest, eerst in 1731 met Jacoba Geertruida Scheideruit, weduwe van Ambrosius Tulleken, bij wie hij eene dochter verwekte. Haar in 1733, door den dood verloren hebbende, hertrouwde hij in 1743 met Cornelia van Nuwendorf, weduwe van Hugo Borst, bij wie hij twee zoons en eene dochter gewon en die hem overleefde.

Van hem ziet het licht:

Vier predikatien over het allerkrachtigste verband tusschen 's Heylands twee staten. Amst. 4°, welke hem in der tijd eenige vermaardheid verwierven.

Van hem bestaat een portret door Jan Maurits Quinkhard geschilderd en door Houbraken gegraveerd, met een Latijnsch vers van Isaäk Schorer. Het stelt hem op jeugdige leeftijd voor.

Zie Engelsma, *Volgl. der Predik. van Zevenwouden*, bl. 175; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 115; Glasius, *Godgel. Nederl.; Naaml. der Predik. te Amsterdam*, bl. 38, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUINE (François de). Zie Bruinne (François de).

BRUINE (Jan Rudolph de), zoon van Philip Anthony de Bruyne en van Alyda Lohmeijer, geboren te Amsterdam, den 4den September 1810, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe, werd in het jaar 1833 Proponent, in 1834 Predikant te Balk, in 1843 te Vlissingen en in 1848 te Middelburg, waar hij den 27sten April 1850 overleed, bij zijne echtgenoote Berendina Antonia Nibbelink nalatende 3 zoons en 2 dochters.

Hij heeft in het licht gezonden:

Godsdienstige viering van den 6den December 1840, of ernstige opwekking aan Nederlands inwoners, tot het opzenden van het dringend, veel omvattend en zegenrijk gebed voor de regering van Willem II, op Hoogsdeszelfs eersten verjaardag na de plegtige inhuldiging als Koning der Nederlanden op den 28sten November 1841, in eene Leerreden over Psalm LXXII: 1, 2. Sneek 1840. gr. 8°.

Tweetal leerredenen, gehouden tot afscheid en intrede te Balk en te Vlissingen. 1843. gr. 8°.

Over de grootheid van Jezus. Vliss. 1845. gr. 8°.

De hooge waarde en het regte gebruik der Vrijheid. Leerrede ter gedachtenis van den Munsterschen Vrede. Midd. 1848. gr. 8°

Ook heeft hij op het einde van zijn leven 12 Leerredenen uitgezocht, welke op zijn verzoek na zijne dood door zijne collega's zijn uitgegeven.

Zie Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

BRUININCKS (Nicolaas). Zie Brunynck (Nicolaas).

BRUININCKS (Albert). Zie Bruyningh (Albert).

BRUININCKS (Gerard en J. J. Hamel). Zie Bruyninck (Gerard Hamel) en Brnyninck (J. J. Hamel).

BRUINING (Hermanus), een zoon van Regnerus Bruining, Predikant te Dantumawoude-Driezum-en-Wouterswoude, en van Margaretha Booswinkel, geboren te Dantumawoude den 20sten Mei 1705, oefende zich in de Godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool; en werd, na in 1727 Proponent te zijn geworden, in het volgende jaar Predikant te Wijkel, in 1732 te Wirdum en in 1735 te Hoorn, van waar hij in 1737 te Rotterdam werd beroepen. In 1776 emeritus geworden, overleed hij den 2den Julij 1781. Hij was driemalen gehuwd, eerst in 1730 met Rinske Bruining, bij wie hij vader was van Hermanus Adrianus Bruining, die volgt, daarna in 1740 met Catharina Seeler en eindelijk in 1748 met Adriana Ysekoek. Hij, die een zeer geleerd man moet zijn geweest, heeft in het licht gegeven:

Afscheid van Hoorn over Thess. V vs. 23 en Intreerede te Rotterdam over Psalm LXXIII vs. 28 Rott. 4°.

Verhandeling over het geheele Nieuwe Testament. 4°.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Predikanten te Dokkum*, bl. 50 en 51; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St I en III.; van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, bl. 78.

BRUINING (Hermanus Adrianus), een zoon van den voorgaande en van Rinske Bruining, geboren den 15den November 1738 te Rotterdam, werd, na volbragte studiën, aan de Hoogeschool te Utrecht, in 1764 Predikant te Kolhorn en in 1767 te Workum in Friesland, waar hij in April 1770 een beroep naar Bolsward ontving, waarvoor hij echter bedankte, doch in 1772 door de gemeente van Vere begeerd zijnde, vertrok hij derwaarts. In 1803 werd hij, met en benevens Petrus Janssen, Predikant te Bergen op Zoom, wegens Zeeland, gecommitteerd tot het helpen bijeenbrengen van eenen bundel *Evangelische Gezangen* voor den openbare Eeredienst der Hervormden. Na zich van deze Commissie op eene loffelijke wijze gekweten te hebben en uit 's Gravenhage naar zijne standplaats te zijn teruggekeerd, verviel hij in eene zware ziekte, waaruit hij echter weder herstelde. Doch hij overleed den 17den Januarij 1811 en was gehuwd met A. H. Binkes.

Bruining was tot op zijn overlijden een der geliefdste Leeraars van de Veersche gemeente. Hij bezat uitmuntende predikgaven en was onder de eerste Predikanten in ons Vaderland, die ofschoon geene leerlingen van Ewaldus Hollebeek, nogthans van zijne preekmethode een doelmatig gebruik maakten. Een beminnaar der gewijde dichtkunst en een vlijtig beoefenaar der Nederduitsche taal zijnde, gaf hij daarvan, zonder evenwel met zijnen naam te voorschijn te komen, meer dan een doorslaand bewijs in de *Taal- en Dichtkundige Bijdragen*, welke van 1758—1762 in het licht verschenen, alsmede in de ten jare 1775 te Utrecht uitgegeven *Proeve van Outheit-, Taal- en Dichtkunde door het Genootschap Dulces ante Omnia Musae*, welk Genootschap hem, met Meinardus Tydeman, Zacharias Hendrik Alewijn en Adriaan Kluit, onder zijne oprigters tellen mogt, even als de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, tot welke oprigting hij ook, met gezegde Heeren, als Leden van het genoemde Genootschap in het jaar 1766, den grond hielp leggen. De *Nederlandsche Bibliotheek* die men in 1774 begon uit te geven, had mede aan hem eenen wakkeren medearbeider, zonder zich nogthans ook daarin met zijnen naam aan het publiek bekend te maken.

Met zijnen naam verscheen echter:

De Kerk van Nederland tot Godverheerlijkend zingen opgewekt. Middelb. 1774. 4°, zijnde een stukje van 15 bladzijden, dat vooral dienen moest om hen, die nog aan de oude Psalmberijming hingen, te doen beseffen, hoe hoog de nieuwe berijming boven de oude te schatten was.

Tweetal Biddags-Leerredenen. Veere. 1787. 8°.

Proeve van Bijbel- en Mengelpoëzij. Veere 1792. 8°, uit welken bundel alleens blijkt, dat Bruining een zoetvloeijend Dichter was; terwijl er zelfs stukken in voorkomen, die met de werken van meer beroemde onder zijne tijdgenooten mogen vergeleken worden.

Ook leverde hij onderscheidene bijdragen tot de *Evangelische Gezangen, om nevens het boek der Psalmen bij den Openbaren Godsdienst in de Nederlandsche Hervormde Kerken gebruikt te worden*, zijnde Gez. 91, 115, 139, 142, 148 en 180 geheel oorspronkelijk door hem opgesteld.

Bovendien heeft hij ook, na het overlijden van Jacobus Ermerins, het laatste stuk van diens *Zeeuwsche Oudheden* uitgegeven en met een keurig voorberigt voorzien.

Onder zijn portret, geteekend en gesneden door J. Schwartzenbach, leest men de volgende dichtregelen van Dr. Jacob Johan Andriesen.

Dit 's Bruining, die op de Evangeliefluit,
Zoo lieflijk streelt het oor der Veerenaren;
Die heilheraut voor Jezus dierbre Bruid;
Men hoor hem ook bij 't klinken zijner snaren:
Hij volgt van ver het onnavolgbaar schoon
Van Davids harp op dichterlijken Toon.

Zie Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.; Algem. Woordenb. der Zamenl.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 374 noot; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Renier, *Nieuwe Verbet. Naaml. der Predik. van Vere*, bl. 19, 20, 80—83, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BRUINING (Gerbrand), een achterneef van den bovenvermelden Hermanus Bruining en zoon van Petrus Bruining en van Fedtje Alberts, geboren den 28sten Julij 1764 te Gorredijk waar zijn vader destijds Predikant was. Hij ontving het eerste onderwijs in het Latijn van zijnen vader, doch oefende zich later aan de Latijnsche scholen te Leeuwarden, waar hij zijne tijd zoo wel besteedde, dat hij reeds in 1779, dus nog geen vijftien jaren oud zijnde, naar de Hoogeschool te Franeker kon vertrekken, waar hij zich eerst in de Letteren en onder Jean Henri van Swinden in de Wiskunde, doch later in de Godgeleerdheid, oefende. Toen hij echter in 1784 zijne studie volbragt had en men verwachtte, dat hij zijn examen als Candidaat in de Godgeleerdheid zou afleggen, verklaarde hij zich bezwaard te gevoelen om de Formulieren van eenigheid te teekenen. Hij verliet dus de studie, en daar hij bij de toenmalige burgertwisten de partij der Patriotten was toegedaan, werd hij lid van het Genootschap van Wapenhandel te Wirdum, waar zijn vader destijds stond; terwijl hij inmiddels zich in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde bleef oefenen. In 1785 Rector te Joure geworden, werd hij kort daarna als Praeceptor der Latijnsche scholen te Harlingen beroepen. In het begin van 1787 echter Luitenant geworden bij de Utrechtsche Staten-Artillerie, legde hij het Praeceptoraat neder. Van Utrecht door de Patriotten naar Friesland teruggeroepen, werd hij tot Kapitein van eene compagnie Artilleristen aangesteld en naar Makkum gedetacheerd, hetwelk hij zich genoodzaakt zag na de omwenteling van 1787 te verlaten. Na een kort verwijl te Stavoren begaf Bruining zich, even als de overige bezetting van die plaats, naar Holland, waar hij Muiden tegen eenen aanval der Pruissen hielp verdedigen. Toen die stad bij gebrek aan krijgsvoorraad moest ontruimd worden, begaf Bruining zich naar Amsterdam, waar hij zijn ontslag als Kapitein der Artillerie bekwam. Nu geraakte hij, na veel omzwervens, te Brussel en eindelijk te St. Omer, waar hij zich bij de Nederlandsche uitgewekenen voegde. Hier verbleef hij tot op het laatst van 1789, als wanneer hij zich naar Amsterdam begaf, en zich eerst met het schrijven van geschiedkundige werken bezig hield doch daarna tot de Remonstrantsche kerk overging, bij welke hij, na een jaar aan de kweekschool dier gezindheid te Amsterdam zich in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, in 1791 tot Proponent werd aangenomen. In het volgende jaar beroepen tot Predikant te Bleiswijk, vertrok hij in 1796 naar Berkel en van daar in 1803 als tweede Leeraar naar Nieuwkoop. Terwijl hij hier stond, zond hij bij Teylers Godgeleerd Genootschap een antwoord in op de vraag: *Van welken aart waren de zoenofferanden onder het Oude Verbond? — Heeft de dood van Christus daarmede eene genoegzame overeenstemming, om, met de daad, in het licht van een Zoenoffer beschouwd te worden? — zo ja — Hoe verre strekt zich die overeenstemming uit?* welk antwoord werd waardig gekeurd om als een tweede Accessit bij het bekroonde stuk te worden gevoegd. Sedert 1805 bediende hij tevens Zevenhoven, werwaarts hij, in 1808, toen die gemeente eene afzonderlijken Leeraar bekwam, als zoodanig beroepen werd. In 1811 liet Bruining zich echter uitkoopen van de dienst der Broederschap en begaf zich toen naar Leiden, waar hij zich met werken voor de drukpers onledig hield en sedert Mei 1817 Bibliothecaris der Bibliotheek van Thysius was, toen hij in 1833 aldaar overleed.

Bij zijne echtgenoote, Mejufvrouw de Kemp, had hij acht kinderen verwekt.

Bruining heeft de volgende werken in het licht gezonden:

Een nieuw gevoelen aangaande de grondvesting der Assyrische heerschappij. Rott. 1794. 8°.

Ezra, de schrijver der eerste en der meeste andere historische boeken des Ouden Testaments. Amst. 1798. 8°.

Dichterlijke uitweiding over den Watervloed. Leyd. 8°.

De Geschiedenis der oude godsdienstleer uit de ruïnen, waarin Volney haar misvormd heeft, herbouwd. Rott. 1802. 8°.

Ontwerp van eene volledige geschiedenis der oude Oostersche wereld. Leyd. 1807. 8°.

Rudimenta der Engelsche taal. Rott. 1807. 12°.

De algebraische voorstellen aangaande de beweging van personen en schepen enz., die elkander achterhalen, tegenkomen, enz. ontwikkeld, en met veel verscheidenheid opgelost. Leyd. 1814. 8°.

La Patrie, ou déscription de l'Empire François.

Premiers principes de la Théologie.

Beschrijving en geschiedenis van het Prinsdom Oranje en de Oranje-Vorsten. Leyd. 1814. 8°.

Hereeniging van het Belgische en reeds vereende Nederland, onder het glorierijke Oranjehuis in Februarij 1814. Leyd. 1814.

Oud Nederlandsch heugelijk herleven, met aanteekeningen ter opheldering en staving, en eene korte Narede van J. Scharp. S. S. Theol. Doct. Rott. 1814. 4°.

Malte-Brun, Tafereel van het Koningrijk Saksen. Leyd. 1815. 8°.

F. W. Reinhard, Zamenstel der Christelijke zedekunde. Leyd. 1815. 8 deel. 8°.

Schediasma de Mesmerismo ante Mesmerum. Gron. 1815. 8°.

Bonaparte's laatste ondernemingen en derzelver naaste gevolgen. Rott. 1815. 6 st. 8°.

België, het Luxemburgsche, Luik en andere bezittingen beschreven. Breda 1815. 8°, met eene kaart, waarvan een tweede druk het licht zag, onder den titel:

Nieuwe volledige Beschrijving van België, waaronder het Luxemburgsche, het Land van Luik, en de aangrenzende Fransche vestingen en andere bezittingen, nieuwe uitgave. Zalt-Bomm. 1830. 8°. met eene kaart.

Geschiedenis der Nederlanden, nopens het Zuiderdeel des Rijks. Amst. 1815. 2 deelen. 8°.

Tableau topographique et statistique de Rotterdam, où cette ville est décrite sous tous les rapports remarquables; suivi de quelques détails historiques et antiquaires, tendant à répandre un nouveau jour sur l'ancienne histoire de cette ville, et sur celle de son emplacement et de ses environs. Rott. 1815. 8°. avec. fig.

Déscription succincte de la Haye et de ses environs. Rott. 1816. 8°. avec. fig.

Het verheugd Nederland, bij de aankomst van het jeugdige Vorstenpaar, in de Noordelijke en Zuidelijke provincien. Leyd. 1817. 8°, met pl.

Bijbelgenootschappen en Jezuiten-orde, in beider nut en schadelijke strekking. Amst. 1817. 8°.

Commentarius perpetuus in Caesaris, Strabonis, Melae, Plini, Taciti, Dionis, Ptolemaei, Zosimi, Ammiani, Eumeni, Sidoni Apollodoris, Eutropi, Gregori Turonis, Aimoini, aliorum tradita de rebus Belgicis, Batavis, Fricicis, Sicambris aliis norma, ab antiquissimis inde temporibus, ad annum aerae Christianae MCXL. L. B. 1818. 8°.

Nederduitsche Synonimen, of woorden, die elkanderen, somwijlen vervangen kunnen, doch somwijlen niet, taalkundig en ten deele ook etymologisch behandeld. Rott. 1820. 2 deelen 8°.

Algemeen Aardrijkskundig Woordenboek, naar de nieuwste berigten en landverdeelingen. Rott. 1821. 2 deel. 4 stukken en supplem. 8°, met een vlaggekaart.

Historie der wederzijdsche geographische Woordenboeken, die te Dordrecht en te Rotterdam uitkomen. Rott. 1824. 8°.

De echte bewijzen van Gods aanwezen en Voorzienigheid van de onechte afgescheiden en tegenbedenkingen gestaafd. Leyd. 1824. 8o.

Ook iets over de Nederlandsche Spraakleer van Mr. W. Bilderdijk; over zeker Kort Begrip van het zamenstel onzer taal enz. Delft 1827. 8°.

Willem X...... of volkomen veilige opkweeking van kleine kinderen, zonder moederborst of minne, naar de voorschriften van den Leipziger Arts en Vroedmeester F. L. Meissner. Gorinch. 1829. 8°, zonder zijnen naam.

De wijsheid van Pruissen in het navolgen van den Kardinaal Richelieu, ter leering voor Nederland, aan het einde van 1829 *door G. B.* Delft 1829.

Herinneringen, met betrekking tot de omwentelingen in Staat en Kerk, gedurende zijn levensloop. Dord. 1830.

Oorsprong en strekking der loodsen voor opperlieden, metzelaars-gezellen, onderbazen, bazen of meesters enz., die sinds 1674 aan een' tempel, waar een vermeend deel van Salomo's wijsheid gepredikt worden zou, metselen. 's Hage 1831. 8°.

Ook was Bruining medeschrijver aan *Weilands Nederduitsch Taalkundig Woordenboek.* Dord. 1812, 11 stukken 8°, hetwelk hij van de letter O af schier geheel alleen bewerkt heeft; hij werkte mede ter aanvulling en verbetering van de

Dictionnaire portatif Français et Hollandais et Hollandais Français. par. A. Blussé.

Nog had hij eenige tijd de hand in het *Journal Politique de Leyde* en leverde menige bijdragen aan meer dan een tijdschrift.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1804, D. I. bl. 243, 244, 259; *Biogr. Nation.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 637, D. III. bl. 217, 278; (de Jong), *Alphab Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk; Boekzaal der Geleerde Wereld, Maart* 1833, bl. 311—315; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XIII. bl. 99 en 100; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 69, 103, 109, 172, 183, 376; en vooral *Herinneringen van G. Bruining met betrekking tot de omwentelingen in Staat en Kerk, gedurende zijnen levensloop.* Dord. 1830.

BRUINING (Albert), jonger broeder van den voorgaande, geboren te Gorredijk den 25sten Junij 1766, studeerde eerst te Franeker, daarna te Groningen, werd in het jaar 1790 Proponent en voorts in het jaar 1791 Predikant te Pietersbierum, waar hij den 12den December 1837 overleed.

Van hem zag het licht:

De leer der Verzoening met God naar den Bijbel. Amst. 1806. 8°, volgens welk geschrift men, naar het oordeel van sommigen, Bruining moest beschouwen als eenen neoloog, verder afgeweken, dan Socinus. Dit was mede het oordeel van Johannes van Assen, Predikant te Harlingen, die daar tegen uitgaf de vroeger door ons vermelde *Aanmerkingen* (1). Het geschrift van Bruining veroorzaakte, dat de Classis van Franeker, waartoe hij behoorde, hem niet alleen voor zes weken in zijne dienst schorste, maar hem daarenboven eene verklaring afvergde, dierwijze ingerigt, als verschilde, naar het scheen, zijn voorgedragen gevoelen van het meer algemeene minder in de zaak, dan wel in de woorden, waarmede het bekleed was. Nadere rekenschap gaf Bruining daarvan dadelijk aan het publiek in eenige

Aanmerkingen over den brief van J. van Assen, *over de leer der Verzoening met God naar den Bijbel.* Franek. 1807, 8°; zoodat van Assen en elk, met hem over het onderwerp gelijk denkende, daarin berusten kon en moest.

Zie Ypeij en Dermont, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 434—436; G. Bruining. *Herinner. met betrekking tot de Omwent.*, bl. 61, 140, 142, 143; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Steenstra, *Oudheidk. Aant. omtrent de Griet. Barradeel*, bl. 52.

BRUININGS (Nicolaas). Zie Brunynck (Nicolaas).

BRUININGS (Albert). Zie Bruyningh (Albert).

BRUININGS (Gerard en J. J. Hamel). Zie Bruynincx (Gerard Hamel) en Bruynincx (J. J. Hamel).

BRUININX (Daniel), geboren in 1724 te Rotterdam, werd eerst tot het Predikambt opgeleid en was zelfs reeds eenige tijd ter studie geweest, toen hij van voornemen veranderde en zich op het miniatuurschilderen toelegde. Ofschoon Nicolaas Juweel die hem in de teekenkunst onderwees, zelf geen voornaam Meester was, bragt Bruininx het evenwel, bijzonder door eigen oefening en vlijt, zoo ver, dat hij een Miniatuurschilder werd, die gelukkig, slaagde in het treffen der gelijkenissen, en niet onbedreven in de uitvoering was. In den beginne schilderde hij mede bladen van waaijers, waartoe hij de onderwerpen aan Antoine en Charles Antoine Coypel, Antoine Watteau, Nicolaas Lancret en dergelijken ontleende. Hierin maakte hij zoodanig eenen opgang, dat destijds, bij den opschik eener aanzienlijke bruid, een waaijer van Bruininx niet kon gemist worden, terwijl men daarvoor tot 300 guldens toe betaalde; doch dit hield op toen Frans Xavery, de zoon van den beroemden Beeldhouwer van dien naam, zich te Rotterdam gevestigd had, die insgelijke waaijers doch naar eigene ordonnantiën en veel goedkooper dan Bruininx schilderde. Deze laatste hield zich alzoo voortaan alleen bij het schilderen van miniatuur-portretten, waarin hij veel te doen had, niettegenstaande hij zich ruim liet betalen. Hij won, alzoo veel geld en kreeg, toen hij reeds zestig jaren oud was, eene rijke erfenis van eenen oom, wiens eenige erfgenaam hij was, doch had er niet lang genot van, want weinig tijds daarna overleed hij ongehuwd, in zijne geboorteplaats, den 14den Augustus 1787.

(1) Zie ons 1e Deel bl. 127.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 188—190; Immerzeel, *Levens en Werken der Schild.*

BRUINNE (François de), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, zond in het licht eene slecht berijmde Kronijk, onder den titel:

Opkomst, voortgank en einde vant Wijd-Beroemde en Hoogloffelyk Huis van Oranje, mitsgaders der Princelyke en Koninklyke daden van Willem den Derde, Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en IJrland, Hersteller en Beschermer des Geloofs. Utr. 1702. 4°.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BRUINS (J.) leefde in het midden der vorige eeuw, misschien te Groningen, en zond in het licht:

Onpartijdige Aanmerkingen over den Tegenwoordigen Staat van Nederland, waarin deszelfs staat met die van Israël werd vergeleken, en de oorzaken van het verval in de Regeering- en Kerkstaat aangetoond enz. Met zedige Berispingen, vriendelijke Vermaningen en ernstige Opwekkingen tot waare Boete en Bekeeringe aan alle Inwoonderen van Nederland. Gron. 1749. 8°.

Hij tokkelde ook somwijlen de Nederduitsche lier, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BRUINSMA (Reinier) of Bruitsma, geboren te Sneek, was, in het begin der zeventiende eeuw, Geneesheer te Mechelen, in welke stad hij ook overleden is. Hij liet een talrijk kroost na, en een zijner afstammelingen, Hendrik Bruinsma, was Staatsraad des Konings van Spanje en overleed in 1703.

Reinier, die een geleerd man was en een vlug vernuft bezat, heeft in het licht gezonden:

Votum Iatricum in publicae salutis et Medicinae sanctioris tutelam ad. S. P. Q. M. Mech. 1617. 8°.

Schola Salerna novo-antiqua. Mech. 1633. Lovan. 1635. 8°.

Zie Sweertii *Athen. Belg.*, pag. 652; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Napjus, *Histor. Chron. van Sneek*, bl. 84; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.*

BRUINSMA was een bekwaam Beeldhouwer, die onder anderen in het jaar 1727 een gedeelte van het beeldwerk en de sieraden aan het orgel en de Groote kerk te Leeuwarden vervaardigde.

Zie van Eynden en van der Willigen *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 291; Immerzeel, *Levens en Werken der Schilders.*

BRUINSMA (J.), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, was een beroemd Componis, die in het licht gezonden heeft:

Nieuwe en eenige bekende Melodiën, met eigen gecomponeerde Bassen. 1774, 2 deelen 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BRUINSVELT (Adriaan), Bruynsvelt of Brunsvelt, een Kapitein in de vloot van den Luitenant-Admiraal Jakob van Wassenaer Obdam, verdedigde zich, in den slag van den 8sten November 1658, moedig met zijn schip van 28 stukken tegen twee of drie Zweedsche schepen en sneuvelde bij het enteren met den sabel in den vuist. Zijn schip werd door den vijand genomen, doch in brand geraakt, verlaten en door veertien van zijn volk nog behouden bij de vloot gebragt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 155; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. I. bl. 250, 259.

BRUINSVELT (Hendrik Dirksz.), Bruynsvelt of Brunseltv, waarschijnlijk een broeder van den voorgaande, was in het jaar 1659, bij de vloot onder de Ruiter, Kapitein op het schip *Oostergoo* van

54 stukken, en werd in Maart 1665 tot Schout bij Nacht bij de Admiraliteit van Friesland verheven. *In die hoedanigheid* woonde hij op de *Princes Albertina* van 52 stukken, in het zelfde jaar, den zeeslag bij, waarin de Luitenant-Admiraal Jakob van Wassenaer Obdam in de lucht vloog. In het volgende jaar was hij, als Bevelhebber op het schip *Prins Hendrik Kasimir* van 72 stukken, gelukkiger en behoorde tot die moedige Krijgsbevelhebbers, die in het hagchelijkste tijdstip van den Vierdaagschen zeeslag, op den vierden dag in 's vijands vloot inbraken. Bij die gelegenheid enterde Bruinsvelt twee Engelsche schepen te gelijk, *de Bul* van 40 en *de Essex* van 58 stukken, en veroverde beide. Doch door te weinig volk bezet, werden ze bevrijd, maar door Kapitein Paauw heroverd. *De Bul* zonk, maar *de Essex* werd in zegepraal binnengebragt. Bruinsvelt woonde mede den togt op de rivier van Londen in 1667 bij en streed met den zelfden moed in den slag bij Solebay, in 1672. Eerst laat kwam hij bij de vloot in 1673, doch nog tijdig genoeg om den slag van Kijkduin bij te wonen. In het volgende jaar was hij bij de vloot van den Luitenant-Admiraal Cornelis Tromp naar Spanje bestemd. Het is bekend, dat op dien togt weinig van belang werd uitgevoerd, en een gedeelte der vloot reeds spoedig naar het Vaderland terugkeerde. Later schijnt Bruinsvelt niet meer in zee te zijn gegaan.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 160, 422, 470, 492, 509, 520, 573, 630, 659, 684, 712; le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 567; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. I. bl. 250, 259, St. II. bl. 105, 281, 282, D. III. St. I. bl. 124, 269, St. II. bl. 11; Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 253, 256, 470.

BRUINVISCH (Martinus), geboren te Zierikzee, omtrent het einde der 16e eeuw, wijdde zich van der jeugd af aan tot het leeraarsambt, welke bediening hij in het jaar 1613 te Rosendaal nabij Bergen op Zoom, aanvaardde, vervolgens bekleedde hij die, van het jaar 1616 af te Oosterland, op het eiland Duiveland, en eindelijk van 1628 te Zierikzee, zijn geboortestad ter welker laatstgemelde plaatse hij het Evangelie heeft verkondigd tot in 1639, toen hij vermoedelijk is overleden.

Men heeft van hem in den druk:

Banier des Heeren op de victorie van den Luitenant-Admiraal Tromp bevogten tegen de Spaanschen over Psalm CXVI vs. 12, 14 *en Num. XXIV vs.* 23. Amst. 1639.

Vinger Godts. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 293 en 294; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BRUINVISCH (Adriaan), een zoon van den voorgaande, geboren te Zierikzee den 10den Februarij 1628, volvoerde er zijne jeugdige Letteroefeningen in drie jaren, vervolgens zich te Utrecht in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij door de Classis van Brielle onder het getal der Proponenten opgenomen; waarna hij door loting, vermits de stemmen staakten, tot Predikant te Elkerzee, op Schouwen, beroepen werd, waar hij met veel vrucht zijnen dienst waarnam, tot in Augustus 1653, dat hem het leeraarambt in zijne vaderstad werd opgedragen. Gedurende zijn verblijf aldaar werd hij, wegens zijne uitmuntende hoedanigheden, eerst te 's Gravenhage, omtrent een half jaar daarna te Leiden, en ten laatste te Amsterdam beroepen; doch niettegenstaande alle pogingen om hem tot de overkomst te bewegen, bleef hij standvastig bij zijne gemeente, welke hij tot aan het einde zijns levens, den 9den Mei 1676 bediende.

Zijn zoon Johan Bruinvisch gaf na des vaders dood, van hem in het licht:

Het heil des Heeren, vertoond in XXI Predikatiën over de zalige Geboorte, heerlijke Opstanding onzes Heeren, en de troostelijke zending des H. Geestes enz. 's Gravenh. 1679. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 292 en 293; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*

BRUIST (D.), van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:

Beginselen der Vestingbouw. Leyd. 1730. met pl. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*

BRUITSMA (Reinier). Zie Bruinsma (Reinier).

BRUMAN (Hendrik) of Henricus Brumannus, Rector der Latijnsche scholen te Zwolle en aldaar overleden in 1679, was buitengemeen ervaren in de Geschiedenis van Overijssel, maar bevond zich ook in de gelegenheid om de Archiven te raadplegen. Voor zoo ver men kan nagaan was hij dan ook de eerste, die een opzettelijk werk over de geschiedenis van dat gewest heeft geschreven. Men heeft van hem in druk:

Res Transisalanae, geschreven in 1663 en opgenomen in G. Dumbar *Analecta.* Tom. II. pag. 1—202, welk werk in 1478 eindigt en zeer oordeelkundig geschreven is.

Brevis Isalae descriptio, in het zelfde werk voorkomende pag. 203—208.

Aanmerkingen op de Consideratiën waermede 't recht der steden Deventer, Campen en Swolle geimpugneert worden. 1670.

Ook heeft hij de Kronijk van een onbekend schrijver uit de zestiende eeuw vertaald onder den titel van:

Bellum inter Transisalanos et Gelros, welke voorkomt in Dumbar, *Analecta.* Tom. III. pag. 503—613.

Hij moet mede de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 166; *Biogr. Univers.*

BRUMEL (Anton), een leerling van Ockenheim, was in de tweede helft der vijftiende eeuw, een beroemd Contrapuntist en Componist in de Nederlanden. Glareau zegt van hem: »hij is »waardig onder de voortreffelijkste Harmonisten geteld te worden, »alhoewel hij grooter is door studie en wetenschap, dan door na»tuurgaven." Forkel heeft in het tweede deel zijner *Geschiedenis der Toonkunst* bl. 629—647 een vierstemmig stuk *Laudate Dominicum* van zijne Compositie medegedeeld. Overigens is dadelijk na de uitvinding der Boekdrukkunst van hem gedrukt geworden: *Liber 1 Missarum diversorum auctorum*, waarin ook kanonische stukken van hem voorkomen; zoo ook in *Selectae artificiosae et elegantes Fugae — collectae a Jac. Paix.* Paris 1587. Verder eenige koraalmelodiën in het *Cantionale* van Hans Walter. 1544.

Verscheidene missen van hem liggen in handschrift in de Bibliotheek te Munchen.

Zie G. Schilling, *Encyclop. der gesammten musik. Missens.*, Band II. S. 33.

BRUN (Charles François le), geboren den 19den Maart 1739 te Saint-Sauveur-Landelin bij Coutances, in Frankrijk, legde zich in zijne jeugd op de Letteren en de Regtsgeleerdheid toe. Toen René Nicolas Charles Augustin de Maupeou Kanselier werd, werd le Brun zijn Secretaris; klom door zijnen ijver en zijne bekwaamheden spoedig op tot Generaal-Inspecteur der domeinen van den kroon. Doch medegesleept in den val van zijnen beschermer, leefde hij 15 jaren in *stille rust*, waaraan hij door de omwenteling ontrukt werd. Een bijna prophetisch geschrift *la Voix du Citoyen*, deed hem aan zijne medeburgers kennen als hun vertrouwen waardig. Naar de Wetgevende Vergadering gezonden toonde hij er zich een gematigd Patriot, en maakte zich verdienstelijk jegens het Finantiewezen. Na de zitting tot President van het Directoire in het departement Seine-et-Oise benoemd, wist hij dit departement, waar de gemoederen, wegens gebrek aan granen, eenige tijd aan het gisten waren, weder tot rust te brengen. Gedurende het schrikbewind tweemalen gekerkerd, werd hij den 9den Thermidor weder in vrijheid gesteld, tot President van het Directoire der Seine-et-Oise aangesteld en tot Lid van den Raad der Vijfhonderden gekozen. Zijne bekwaamheden en weinig eerzuchtig karakter deden hem door Napoleon Bonaparte tot derde Consul verkiezen. In die hooge waardigheid, de Staatkunde aan zijne ambtgenooten overlatende, hield hij zich bij uitsluiting met het Finantiewezen bezig. Toen Frankrijk een Keizerrijk werd, werd hij achtervolgens Aarts-Thesaurier, Hertog van Piacenza en Gouverneur-Generaal der Ligurische Republiek. Na den afstand van Lodewijk Napoleon van het Koningrijk Holland en in de dagen der onderdrukking, gedurende de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Rijk werd hij Algemeen Stedehouder der Hollandsche departementen en hield zijn verblijf te Amsterdam, waar hij, ofschoon ligtzinniger te werk gaande, om zijne goedhartigheid, beter was gezien dan de Prefect. Toen hij bij de omwenteling van 1813 de stad moest verlaten, werd hem door de burgerij niets in den weggelegd. Onder Lodewijk XVIII was hij Commissaris-Generaal. Gedurende de honderd dagen had hij zitting in de Kamers der Pairs en werd bij de tweede terugkomst van Lodewijk XVIII daaruit verwijderd, doch na drie jaren weder daarin geroepen. Le Brun overleed den 14den Junij 1824.

Er bestaan van hem zeer geachte vertalingen van Tasso's *Verloste Jerusalem* en van de *Ilias* en de *Odyssea* van Homerus.

Zie van Kampen, *Geschied. van de Fransche Heers. in Europa*, D. III. bl. 299 en 300; D. VI. bl. 30, D. VII. bl. 176; *Biogr. Univers.*, Tom. XI. pag. 160 et 161.

BRUNAEUS (Janus). Zie Brune (Joan de) de Jonge.

BRUND (Jan Jansz.), werd in 1634 als Krankbezoeker van Batavia naar Ternate gezonden, van daar teruggekomen, in 1640, na afgelegd examen, tot Predikant bevorderd, en vertrok als zoodanig naar Amboina; terwijl hij hier stond werd hij in 1645 naar Kaybobo, op het eiland Ceram, gezonden, welks bevolking den Landvoogd Demmer verzocht had in de Christelijke godsdienst onderwezen te worden. Brund, die zich bijzonder op het aanleeren van Maleisch had toegelegd, was daar van veel nut, en mogt zijne prediking met een gewenscht gevolg bekroond zien. In dat zelfde jaar nog zond hij de door hem vervaardigde Maleische vertaling van zeker vraagboekje naar Batavia, met verzoek dat het nagezien en naar het Vaderland ter drukpers mogt gezonden worden. Van 1647 tot 1649 was hij Predikant op het eiland Honimoa, doch vervolgens, een springtogtje naar Batavia gedaan hebbende, kwam hij, kort na zijne terugkomst, op Amboina te overlijden, hetgeen als een groot verlies voor het Christendom aldaar beschouwd werd, alzoo hij een zeer taalkundig en ijverig man was, die zeer veel lof door het werk zijner bediening en door zijnen ijver in het uitroeijen van de afgoderij verdiend heeft. Ook had hij, behalve het voorzeide vraagboekje, nog eenige andere vraag- en gebedeboekjes vertaald.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. bl. 389, D. II. a. bl. 52, 53, 54, 55, 140, 141, D. IV. b. bl. 18, 20, 21, 36, 39, 40.

BRUNE (Pieter de), gesproten uit een aanzienlijk geslacht te Gent, was in 1569 en 1570 Schepen van die stad, en bevond zich in 1577 onder de teekenaars der Unie van Brussel.

Zie de Kempenaere, *Vlaemsche Kron.*, bl. 70, 80; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 74.

BRUNE (Johan de), geboren te Middelburg, in 1589 werd in 1635 Raad in zijne geboortestad, in 1638 Secretaris der Provinciale Rekenkamer; in 1644 Secretaris der Staten en in 1649 Raadpensionaris van Zeeland. Behalve zijne regtsgeleerde en staatkundige taak, beoefende hij ook met vlijt de Godgeleerdheid en Dichtkunde, en dat hij in het vak der geschiedenissen niet onbedreven was, blijkt uit zijne Latijnsche opdragt aan de Zeeuwsche Staten, geplaatst voor J. Eyndius, *Chronicon Zelandiae*. 1634.

Voorts treft men de volgende werken van hem aan:

Proverbia of de Spreucken van Salomon, in alle duystere plaetsen uytgeleght en verklaert en uyt het Hebreeuwsch vertaeld. Midd. 1619. 8°.

De Grondsteenen van een vaste Regeringe geleght en uytgestelt tot beright en nuttigheid van alle goede Patriotten en Vaderlanders. Midd. 1621. 8°, tweede druk Gorinch. 1661. 12°.

Hemelsfeest ofte Godvruchtige Roeringen; inghevallen bij gelegentheyt van de betrachtinghe van Christi heylighe Maeltydt. Midd. 1621. 4°.

Emblemata of Zinne-werck: voorghestelt in Beelden, ghedichten en breeder uytlegginghen, tot uytdruckinghe en verbeteringhe van verscheydene feylen onser eeuwe. Amst. 1624. 4°, welke druk, die zeldzaam voorkomt, voor de beste en fraaiste gehouden wordt, ofschoon men die bij J. Jac. Schippers ten jare 1661, mede in 4° uitgegeven, eene vermeerdering heeft bijgevoegd van 351 berijmde zedespreuken.

Nieuwe Wijn in oude le'erzacken bewijzende in spreeckwoorden het vernuft der menschen ende 't gheluck van onze Nederlansche Taele. Midd. 1636. 12°.

Zielsgerechten, toegemaeckt met Hemelsche Speceryen, gehaelt uyt de kostelyke Winckel der Goddelycke schriften, vermeerdert met Geestelyck banketwerk. Midd. 1643. 8°, 2e druk door den *Auteur van nieuws oversien en verbetert.* Leeuw. 1660. 8°.

De CL Psalmen Davids, uyt de Hebreeuwsche in de Nederlandsche tale van woord tot woord overgeset (in gemeeten, onrym) en met de nieuwe oversettinge des Bybels overeenkomende. Midd. 1644. 8°, van welk werk een verbeterde druk verscheen onder den titel:

Davids Psalmen, gedicht aen d' eene zijde door P. Dathenum, aen d' ander zyde door J. de Brune enz. nu met de tweede druck, van veers tot veers, geheel verbetert, en op een vloeyende mate, naer de oude wyzen gestelt. Amst. 1650. 12°.

Salomon's Hooglied, met verklaringhe van de historische ende letterlicke zin. Midd. 1647. 12°.

Berymde Keurspreucken van Salomon verklaard in 't Handboek van J. de Mey. 1650.

Bankketwerk van goede Gedachten. 2 deelen 8°, van welke het 1e deel in 1657 en het 2e in 1660 te Middelburg het licht zag, in welk jaar het 1e deel herdrukt werd.

Behalve deze werken, welke niet slechts blijken van grondige geleerdheid dragen, maar in eenen goeden kieschen stijl geschreven zijn, vindt men van dit arbeidzaam vernuft nog eenige gedichten in den *Zeeuwschen Nachtegaal*, voor boeken van anderen, en elders verspreid. Alle zijne gedichten zijn kiesch van uitdrukking, vloeijend van dichttrant, en vol van geestige wendingen. Zijn zinnewerk is zedekundig en verstandig. Ook heeft hij het ontwerp gemaakt van den Gedenkpenning, welken de Staten van Zeeland na het eindigen van de groote Staatsvergadering ten jare 1651 in 's Hage gehouden, ter gedachtenis lieten slaan.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 327, 426, 427, 707; Aitzema, *Herstelde Leeuw*, bl. 148; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 362; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 45, 51; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 41—46; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 59; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 148; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 37; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 203; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 233 en 234; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univ.*

BRUNE (Joan de), de Jonge of Janus Brunaeus, uit een fatsoenlijk Zeeuwsch geslacht afkomstig, misschien wel vermaagschapt aan den voorgaande, had het ongeluk zijnen vader vroeg te verliezen. Zijne moeder Johanna Junius, vertrouwde hem nu aan de leiding van haren broeder Franciscus Junius toe, die, bijgestaan door Gerardus Joannes Vossius zich het lot van den jongen wees krachtig aantrok, zoodat hij eindelijk in de kennis der oude talen wel toegerust en ook in de nieuwere goed bedreven zich aan de Regtsgeleerdheid kon toewijden; doch hij schijnt zich meer op de beoefening der Nederduitsche taal zoo in proza als dichtmaat te hebben toegelegd Hij overleed in niet hoogen ouderdom in 1649, en heeft in het licht gezonden:

Veirzjes. Amst. 1639.

Wetsteen der Vernuften, oft Bequaam Middel om van alle voorvallende zaken aerdiglijk te leeren spreken. Aemst. 1644. 2 deelen 4°, 2e druk 1652, in welken druk echter in het tweede deel veel geleverd is dat niet van de Brunes hand is.

Jok en Ernst: dat is; Allerlei Deftige Hofredenen, quinkslagen, Boerteryen, Raadsels, Spreuken, Vragen, Antwoorden, Gelikenissen, En al wat dien gelijkvormigh, met de naam van Apophthegmata verstaan wort; Gevonden en gesproken van Prinssen, Mevrouwen, Geletterden en andere Staatspersonen, die al 'tsamen dicht by onsen tyden geleeft hebben, of nog tegenwoordig leven. Amst. 1644. 4°.

De Honigbye. Amst. 1644, welke drie laatste werken met bijvoeging van andere gedichten en

Vragen en Bedenkingen op 't Vader onze: Geschreven in 't Engelsch door den Ridder Richard Baker, en nu vertolkt, door Jan de Brune, de Jonge. Een werk strekkende tot verandering der Wijzen, en bericht der Eenvoudigen, later allen bijeen zijn uitgegeven onder den titel van:

Alle volgeestige werken van Jan de Brune de Jonge. Harl. 1665. 4° en 8°, waarvan eene tweede druk bestaat. Amst. 1681. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Vries, *Proeve eener Geschied der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 69—71; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 77 en 78; A. bl. 316—320; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *de Navorscher*, 1e Jaarg. bl. 12, 32, 68, 131, 132, 195, 291.

BRUNEAU (Hermes), een Nederlandsch Contrapuntist uit de zestiende eeuw, van wien twee vijfstemmige motetten: *Confitebor tibi Domine* en *Deus iniqui*, voorkomen in den zestienden bundel van Commer, *Collectio operum Musicorum saeculi XVI*, door de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst uitgegeven.

Zie *Catalogus der Muziek- en Boekw. van de Maats. tot Berord. der Toonk.* 1853.

BRUNES (Gerard) of Brunus ook Gerardus Brunesius, geboren in 1570 uit een deftig geslacht te Deventer, waar zijn vader Burgemeester was, werd Kanunnik in zijne geboorteplaats, en was een man van een uitstekend verstand, groote belezenheid en bijzonder nederige inborst. Hij overleed in het jaar 1631. Van hem zien het licht:

Praxis vitae spiritualis, jussu **Nicol. Sfondati** *Cardinalis et Episcopi Cremonensis. Pont. Max. Greg. XIV.* Col. 1586 en *De Confessione* **Adriani Adriani** *è Societ. Jesu* Col 1587, welke beide door hem in het Latijn vertaald zijn.

Zie J. Revii, *Davent. Illustr.*, pag. 688; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 507; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRUNES (Lodewijk), meer bekend als Ludovicus Brunesius, een neef van den voorgaande, was Deken van St. Lebuinusklooster te Deventer, en daarna Overste van St. Agnesklooster te Emmerik en Ondervicaris van Jacob de la Torre over de stad Emmerik en de naastbijgelegene oorden van Kleef. Hij was om zijne groote geleerdheid en om zijne uitstekende gaven meer dan eens tot den Myter voorgedragen, en overleed in het voornoemde klooster te Emmerik na eene twintigjarige zeer loffelijke regering in 1665.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 450; Dumbar, *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 339.

BRUNING (Nicolaas). Zie Brunynck (Nicolaas).

BRUNINGIUS (Christiaan). Zie Bruyn (Christiaan).

BRUNING (H.) werd, Proponent zijnde, in 1620 tot Predikant te Akersloot beroepen, waar hij in 1652 overleed. Hij schreef:

Evangeliumswaerheyt ofte verdediging van de rechtmatige zin der Evangelische texten — tegens alle oude en nieuwe dwalingen, die in Nederlant bekent zijn. Amst. 1648. 8°.

BRUNINGS (David), geboren te Bremen den 8sten December 1704, werd, na zijne studien eerst in zijne geboortestad en daarna te Neurenberg volbragt te hebben, in 1729 Predikant te Floszheim en in 1732 te Neckarau, van waar hij onderscheidene malen naar elders beroepen werd, doch te vergeefs, tot dat hij in 1741 een roepstemme als Hoogduitsch Predikant te Amsterdam opvolgde. Hij overleed den 16den Junij 1749, en was vader van den beroemden Waterbouwkundige Christiaan Brunings, die volgt. In het laatst van zijn leven, geraakte hij in verdenking van de leerstellingen der Hernhutters niet ongunstig te zijn.

Hij heeft in het licht gezonden:

Betragtingen over den zevenden Zondag van de Catechismus in 3 Predikatien. Amst. 4°.

De drie Egte Predicatien vertaald, betreffende het geloof, waarbij gevoegd de twee Pinxter Predicatien, gedaan te Amsterdam 1748. Haarl. 1748. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Naaml. der Gereform. Predik. te Amst.*, bl. 38.

BRUNINGS (Christiaan), een zoon van den voorgaande, geboren te Neckarau den 8sten November 1736, kwam reeds zeer jong in Holland, zoodat hij dit steeds als zijn Vaderland beschouwde. Nog geen dertien jaren oud zijnde, toen hij zijnen vader verloor, vertrok hij twee jaren daarna naar het Gymnasium te Hennesdorff in Bohemen, vanwaar hij, na een verblijf van 2 jaren, terugkwam, doch weder in het zelfde jaar vertrok hij naar de Hoogeschool te Heidelberg, waar hij zich tot in 1754 ophield en zich in de Regten, Wijsbegeerte en Natuurkunde oefende. Na dit kort verblijf aan deze Hoogeschool, moest hij, die wegens huisselijke omstandigheden verlaten, en kwam op zijn achttiende jaar te Amsterdam terug, waar hij zich genoodzaakt zag om als klerk bij eenen Praktizijn werkzaam te zijn. Zijne bloedverwanten bestemden hem voor de Balie, doch dit was niet naar den smaak van den jongen Brunings, die meer lust had in de beoefening der Wetenschappen en vooral in die, welke betrekking hebben tot de Waterbouwkunde; waarin hij zoodanige vorderingen maakte, dat hij weldra bijzonder geschikt voor den Waterstaat geacht werd, waarom men dan ook niet aarzelde hem daaraan te verbinden, door hem in 1765 tot Toeziener van het Hoogheemraadschap van Rijnland te Sparendam, op den Spaarndamschen dijk en de sluizen bij den huize Zwanenburg, te Halfweg, aan te stellen, waar hij vervolgens tot aan zijne dood zijn verblijf hield. Vier jaren later werd hij door de Staten van Holland aangesteld, tot Inspecteur-Generaal over 's Lands rivieren. Als zoodanig bewees hij den Staat gewigtige diensten, door zijne ijverige medewerking en kundig beleid, tijdens de onderhandelingen tusschen Gelderland, Holland en Pruissen in 1770, waarin het besluit tot de herstelling der bovenrivieren tot rijpheid kwam, dat, voor zoo veel Holland aanging, volgens de onder zijn beleid ontworpen plans, ten uitvoer werd gebragt. Sedert zijne aanstelling tot Inspecteur-Generaal tot in de laatste oogenblikken van zijn nuttig leven was de kundige en verdienstelijke man onvermoeid werkzaam met het te weeg brengen van gewigtige verbeteringen in 's Lands Waterstaat, voor welke het nageslacht nog lang 's mans nagedachtenis zegenen zal. Zoo had hij in 1773 het voornaamste deel aan de uitvoering van het zoo bij uitnemendheid wel uitgevallene Bijlandsche kanaal, en bragt voornamelijk in 1782 door eenen nieuwen mond aan het Pannerdensche kanaal de aanmerkelijkste verbeteringen aan de bovenrivier toe; terwijl gelijktijdig in 1773 en 1775 reeds de IJssel, door de doorsnijding van de Pley, volgens zijne ontwerpen, verbeterd was geworden.

Brunings had voorts een zeer werkzaam aandeel in de droogmaking der plassen onder Bleiswijk en Hillegersberg bij Rotterdam; zijne consideratiën over de voortzetting dezer droogmaking in 1776, en zijne onderzoekingen omtrent de nieuwe uitgevondene, en in 1771 voor het eerst gebruikte, hellende scheepsraden van Eckhardt, getuigen van zijne kunde en schrander oordeel in het gewigtige vak van den Molenbouw.

Verder was Brunings de eerste, die met andere daartoe benoemde kundige mannen, in 1781 de plaatselijke onderzoekingen deed voor het aanleggen van eene veilige haven aan het Nieuwe Diep.

Hij onderzocht in 1784 de ontworpen vervening van den Krimpenrewaard, waaromtrent hij zeer belangrijke stukken heeft geleverd, en toen in 1797 het reglement daartoe vastgesteld en de vervening geoctroijeerd was, werd Brunings eerst Consulent bij de Commissie van Superintendentie dezer vervening en in 1798 President dier Commissie, het welk hij tot aan zijne dood bleef. In 1795 was hij met de Bock en Dalhoff belast om alle de toen ter verdediging van den lande gemaakte doorsnijdingen langs de rivieren te doen herstellen, waarvan hij zich naar de moeijelijke omstandigheden met goed gevolg gekweten heeft. Kort daarop werd hij benoemd in de Commissie van Superintendentie over de zeedijken en zeeweringen in Holland, in welke Commissie hij voorzat en in welke betrekking hij groot nut stichtte en met roem bekend werd.

Ook werd hij in 1797 benoemd tot medelid eener Commissie tot de droogmaking van de Nieuwkoopsche en Zevenhovensche plassen, waaromtrent hij reeds sedert 1787 met zijnen raad gediend had; in 1798 tot President der Commissie van de maritieme werken te Hellevoetsluis; in 1800 tot eerste Commissaris-Inspecteur over den Waterstaat der Bataafsche Republiek; en in 1803 tot Directeur-Generaal over 's Lands rivier- en zeewerken.

Zijne algemeen bekende en steeds nog geraadpleegde *Consideratiën over de rivieren*, van 28 Maart 1804, behooren tot zijne laatste hoofdwerkzaamheden, die hem de duurzame achting van zijne landgenooten verzekerd hebben.

De geschriften, die van Brunings, behalve eene groote menigte, in de Staatsarchieven gedrukte, rapporten, adviezen en voordragten met kaarten enz. zijn uitgegeven, zijn:

Verhandeling over de doorgraving uit het Wijkermeer naar de Noordzee. 1772, zonder zijnen naam uitgegeven.

Aanmerkingen over de waarneming van de snelheid der winden in 1772 geplaatst in de *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem*, D. XIV.

Waarnemingen wegens de hoeveelheid van regen en uitwaseming op verschillende hoogten boven de oppervlakte der aarde; benevens eenige aanmerkingen daarover in 1780. opgenomen in de zelfde *Verhandelingen* D. XIX. St. II.

Verhandeling over de toepassing op Zeeboezems, bijzonder op het IJ, van zekeren algemeenen grondregel der hydrometrie, dat de grootste diepten steeds op de naauwste plaatsen der rivieren bevonden worden, welke verhandeling, in antwoord op eene prijsvraag der genoemde Maatschappij, met den gouden eereprijs bekroond is en in 1784 opgenomen in hare *Verhandelingen* D. XXIV.

Verhandeling over het bepalen der gemiddelde snelheid van stroomend water, mede ter beantwoording van eene vraag door gezegde Maatschappij voorgesteld, met goud bekroond en in 1786 in hare *Verhandelingen* D. XXVI. geplaatst, welke verhandeling in 1798 in het Hoogduitsch vertaald te Frankfort werd uitgegeven.

Berigt wegens een' nieuwen hyetometer, in het zelfde deel dier verhandelingen medegedeeld.

Eenige aanmerkingen over de nuttigheid of nutteloosheid der overstroomingen van den Slaperdijk, in 1793, geplaatst in

Wiebekings *Algemeine auf Erfahrung gegründete theoretische und practische Wasserbaukunst.* Band II. S. 325—336.

Verhandeling over de onschadelijkheid der paalwerken voor de sluizen op Halfwegen. Haarl. 1796. 8°, met 1 plaat.

Verzameling van rapporten, verbalen en andere stukken, betreffende de doorsnijdingen en werken, welke sedert 1771 op de bovenrivieren tusschen Emmerik en Arnhem zijn aangelegd. 's Hage 1728. 2 deelen 8°, met 13 kaarten en 2 platen.

Van zijnen vroegeren arbeid vindt men eenige kleine stukken in de *Algemeene Oefenschool van Konsten en Wetenschappen;* terwijl eindelijk eenige Duitsche Waterbouwkundige schriften de blijken dragen van zijne medewerking.

Na een zoo werkzaam leven overleed Brunings den 16den Mei 1805 te 's Gravenhage, nadat hij dien zelfden dag oogenschijnlijk gezond van zijne woonplaats vertrokken was. Hij was in 1766 gehuwd met Ida Catharina Noppen, welke echter twee jaren daarna overleed, hem eene eenige dochter nalatende.

Zijne dood werd door den Staat als een openbare ramp aangemerkt. Zijne tijdgenooten hebben zijne verdiensten gehuldigd in een eenvoudig grafteeken geplaatst bij zijn graf in de Groote kerk te Haarlem. Zijn kweekeling en opvolger Frederik Willem Conrad behaalde met zijne lofrede op zijnen verdienstelijken voorganger in 1807 den eereprijs uitgeloofd door het Staatsbewind der toenmalige Bataafsche Republiek; bestaande in eene gouden medailje, hangende aan eene gouden keten, ter waarde van 200 dukaten.

Het portret van Brunings, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLV. tegenover bl. 284, ook bestaat er een van hem gegraveerd door C. Josi in 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 190, D. XXIX. bl. 219, D. XLV. bl. 285, 288, D. XLVI. bl. 133, 141; *Algem. Konst- en Letterbode* 1802, D. II. bl. 195, 1805, D. I. bl. 324, 354 en 355, 1806, D. I. bl. 194—196, 1820, D. II. bl. 420 en 421; *Gal. Hist. des Contemp.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 276; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 356, D. III. bl. 254 en 255; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. II. bl. 602, 605, 647, 651—653, 661—663, 665, 668, 686, Bijl. 41 en 42; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*, maar vooral F. W. Conrad, *Prijsverh. betreffende het leven en de verdiensten van* Christ. *Brunings*, 's Hage 1827.

BRUNINGS (Christiaan) Junior, een neef van den voorgaande en zoon van Christiaan Brunings, Predikant en Hofprediker van den Vorst van Hessen-Homburg en van Rosine Thellusson, geboren in 1757 te Homburg vor der Höhe, trad in dienst bij 's Lands Waterstaat als Toeziener van Rijnland, in het kwartier van Spaarndam, werd vervolgens als Directeur-Generaal met de droogmakerij der Nieuwkoopsche en Zevenhovensche plassen belast en klom vervolgens op tot Hoofd-Ingenieur bij 's Rijks Waterstaat, en de publieke werken, belast met de dienst der Droogmakingen. Uit deze laatste betrekking op zijn verzoek, bij 's Konings besluit van 6 October 1824 eervol gepensioneerd zijnde sleet hij zijne overige dagen te Leiden, waar hij den 30sten Maart 1826 overleed, gehuwd geweest zijnde met Elizabeth de Haan.

Men heeft van zijne hand:

Verhandeling over den voordeeligsten hoek, onder welken men de puntdeuren eener sluis kan zamenvoegen. Amst. 1797. 8°.

Verhandeling over de vierdeelige molenassen door C. Brunings Junior, Directeur-Generaal der Droogmakerij van Nieuwkoop en Zevenhoven, S. Kros en D. Spruytenburg, Opzieners, aan welke verhandeling door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam de zilveren medaille is toegekend.

Brunings was seder 1793 Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; sedert 1812 Lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut, en sedert 1820 van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1820, D. II. bl. 120, 1826, D. I. bl. 210; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenks.*, D. II. bl. 251; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 276, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUNINGS (Conrad Ludwig), een broeder de voorgaanden, geboren den 15den Julij 1775 te Heidelberg, begon zijne studie op de Hoogeschool te Utrecht in de Godgeleerdheid, doch vestigde later zijne keuze op de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen op welke hij zich dan ook aldaar onder de beroemde Hoogleeraren Jan Frederik Hennert en Johannes Theodorus Rossyn toelegde. Reeds in 1798 als student gaf hij het bewijs van zijne ongemeene vorderingen, door de hoogstverdienstelijke beantwoording van eene Prijsvraag, het jaar te voren door het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte uitgeschreven: *Over de theorie en uitwerking der staande schepradmolens.* Tot Amanuensis bij de Commissie tot droogmaking der Nieuwkoopsche droogmakerij benoemd, strekte hij in die betrekking tot groote steun van zijnen broeder, die er Directeur-Generaal bij was. Hij legde bij de theoretische kennis, die hij zich verworven had, zulk eene geschiktheid aan den dag tot het praktische gedeelte der wetenschap, waaraan hij zich had toegewijd, dat hij bij de organisatie van den Waterstaat in 1800 tot Commissaris-Inspecteur werd benoemd; terwijl hem bij de organisatiën van 1803 en 1808 de post van Inspecteur in een der rivierdistrikten werd toevertrouwd. In die onderscheidene betrekkingen gaf Brunings steeds blijken van groote bekwaamheid. Toen de Hoogleeraar van Swinden in 1800 zijne betrekking aan het Athenaeum te Amsterdam, wegens gewigtige werkzaamheden, voor eenen tijd moest verlaten, werd Brunings, wegens zijne bijzondere bekwaamheid, belast met het onderwijs, en kweet zich op eene voortreffelijke wijze van die taak. In 1809 tot Lid van het Centraal Comité van de Waterstaat benoemd, werd hij bij de inlijving van het Koningrijk Holland in het Fransche Keizerrijk, in 1810, Hoofd-Ingenieur in het departement der Monden van den Rijn, en woonde als zoodanig te 's Hertogenbosch, toen hij den 16den Augustus 1816 op eene dienstreis, aan een toeval van beroerte, te 's Hertogenbosch overleed, bij zijne echtgenoote H. L. Engelen nalatende twee zoons en twee dochters.

Brunings trad ook in het publiek als schrijver op; van hem toch vindt men:

In de *Nieuwe verhandelingen van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam,* behalve de bovenvermelde prijsvraag-beantwoording:

Over de zijdelingsche drukking der aarde en de hiernaar te regelen afmeting der muren.

Bijvoegsel tot de proeve eener nieuwe theorie nopens de staande schepradmolens.

In de werken van het Provinciaal Utrechts Genootschap:

Onderzoek nopens zeker vraagstuk uit de evenwigtkunde. Utr. 1803. 8°.

In de Verhandelingen der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut:

Vertoog nopens den oppervlakkigen stand der rivieren in het algemeen, mitsgaders van de Nederlandsche rivieren inzonderheid, voor zoo verre die stand, benevens alle de ten dien opzigte voorgevallene veranderingen, uit de deswege gedane waarnemingen blijkbaar is.

Verhandeling over de verspreiding van den vloed uit zee opwaarts langs de onderscheidene rivieren en riviertakken.

Over de onderlinge gemeenschap der rivieren de Merwede en Lek door middel van het Kanaal het welk derzelver embouchures vereenigt en den naam van Noord draagt.

Vertoog nopens de ijswording en het ontdooijen van het gevormde ijs, naar mate van de temperatuur, welke door den thermometer aangewezen wordt.

Bijvoegsel tot dat vertoog.

Iets over de verschillende mate van digtheid der ijsstoppingen op de rivieren, naar gelang van den onderscheiden hoogtestand der rivieren; afgeleid uit de waarnemingen ter gelegenheid van den ijsgang in Louw- en Sprokkelmaand van den jare 1810.

Onderscheidene theorien omtrent het vermogen der Waterleidingen getoetst aan de ondervinding.

Zijne verdiensten werden ook door zijne Landgenooten erkend blijkens zijn Lidmaatschap, sedert 21 Mei 1808, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem. Ook werd hij den 1sten Augustus 1811, onder de vleijendste betuiging nopens zijnen gevestigden roem en algemeen erkende verdiensten door het Bestuur van het Wiskundig Genootschap te Amsterdam, onder de zinspreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven,* tot buitengewoon Lid van verdiensten in het wetenschappelijke vak verkozen. Voorts was hij nog Lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1816, D. II. bl. 132 en 133; *Gal. Histor. des Contemp.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. III. bl. 276; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 94, 639, 640, 641, 660; D. J. van Lennep,

Illustr. Amstel. Athen. Memor., pag. 273; *Biogr. Univers*, uit familiepapieren aangevuld.

BRUNIUS (BERNARDUS), bevond zich, ter zake van schulden, in het Nieuwe werkhuis te Amsterdam, toen hij op raad van Mr. Nicolaas Bondt, destijds Regent van dat gesticht, in 1779, eene vertaling der *Werken van* Sterne in het licht zond, welke bij alle deskundigen bijzonder geroemd wordt. Gedeeltelijk uit de opbrengst van dien arbeid, gedeeltelijk uit bijdragen van anderen zag hij zich spoedig in vrijheid gesteld.

Zie Mr. M. C. van Hall, *Mr. Jan Bondt en diens vader Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 9.

BRUNMULLER (ELIAS), Muziekonderwijzer te Amsterdam, omstreeks den aanvang der achttiende eeuw, was een Componist. Zijn eerste werk, dat aldaar in 1709 werd uitgegeven, bevatte

Vioolsolo's en *trio's voor Viool Violoncel* en eene afzonderlijken *Generaalbas*.

Vervolgens gaf hij uit:

Fasciculus Musicus. Amst. 1710. fol., welk werk bevat: 3 *Foccaten voor klavier*, 1 *hobo solo*, 1 *vioolsolo*, 1 *fluitsolo*, 3 *Italiaansche en* 1 *Duitsche arietta a canto solo e Oboe*.

Verder zagen het licht:

VI Sonate a V o Hautbois solo e Continuo.

Zie E. L. Gerber, *Lexicon fur Tonkünstler*, bl. 538.

BRUNO (HENDRIK) of BRUNE, uit eerlijke ouders te Leiden geboren, was een leerling van den Priester en Vikaris der Deventersche kerk Florens Radewijns, en was in de vergadering der Broeders van het gemeene Leven met Lubbertus Bernerus. Hij overleed den 23sten Augustus 1459. Thomas à Kempis roemt zijne godsvrucht, ootmoed en zachtmoedigheid.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 864 en 865; Delprat, *de Broeders. van Ger. Groete*, bl. 37.

BRUNO (HENRIK) was Conrector te Hoorn, en overleed aldaar in April 1664.

Men heeft van hem:

Davids Psalmen na de nieuwe oversettinge, op even veel versen op deselfde wijsen als van Dathenus, en geheel op noten gestelt. Amst, 1656. kl. 8°.

Publii Virgilii Maronis Eclogae, ofte Harderskouten in Nederduytsche rym vertaelt. Hoorn. 1658. kl. 8°.

Het boek Jobs, den Prediker, Spreuken en Hooghe Liedt Salomons, mitsgaeders de Klaegliederen Jeremiae. Hoorn. 1658. kl. 8°.

Ovidii Wapen-twist van Ajax en Ulysses in Nederduytsche Rym vertaelt. Hoorn. 1659. kl. 8°.

Thomas Morus, ofte Verwinninge van Geloof en stantvastigheydt, eerst in 't Frans buyten rijm gemaeckt door Puget de Serres, naederhandt in 't Nederlandts overgeset door W. V S. ende nu in rym gebraght. Hoorn. 1660. kl. 8°.

Mengel-moes van verscheyde Gedichten. Leyd. 1666. kl. 8°, welke bundel ook Latijnsche gedichten van Bruno bevat, die bijzonder middelmatig zijn. Ook op den Nederduitschen zangberg besteeg hij geen hoogen trap. Hij schijnt een vrolijke gast geweest te zijn; zijne invallen hebben veel overeenkomst met die van Willem Focquenbroch.

Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door Reinier van Persijn in folio.

Zie *Holl. Mercur.*, D. XV. bl. 88; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 181 en 182; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. II. bl. 64 noot 2; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; Hoeufft, *Parnasus Belgic.*, pag. 186 et 187; Peerlkamp, *de Poët. Latin Nederl.*, pag. 410 et 411; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 171, 196, 198, 243, b. 69; *Catal. der Biblioth. van* Mr. C. P. E. Robidé van der Aa, bl. 98.

BRUNO (ALIDA), misschien wel eene bloedverwante van den voorgaande, was een Dichteres uit de zestiende eeuw uit de zestiende eeuw van wie dichtstukken voorkomen in Clioo's Kraam en andere verzamelingen van die tijd.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichters*, D. II. bl. 124; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*.

BRUNO (ADRIEN FRANÇOIS Baron DE) kwam, den 10den Julij 1806, als Luitenant-Kolonel Aide de Camp van Lodewijk Napoleon uit Fransche in Hollandsche dienst over; werd den 27sten September Kolonel en Bevelhebber van het Tweede Regement Husaren, den 20sten December in den zelfden rang Bevelhebber der Husaren van de Garde, den 6den April 1807 Generaal-Majoor, den 2den November 1808 Luitenant-Generaal, maakte in 1809 den veldtogt in Zeeland mede. Toen Lodewijk Napoleon in 1810 afstand deed van zijnen troon droeg hij het Opperbevel zijner garde aan Bruno op, die daarop onverwijld naar Parijs vertrok en den 11den November 1810 weder in Fransche dienst terugkeerde.

Zie d'Auzon de Boisminart, *Gedenkschriften*, D. II. bl. 76, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUNONIUS (CHRISTIANUS). Zie BRUYN (CHRISTIAAN DE).

BRUNSELLE (KONSTANTIJN DE) ook DE BRUSELLE of BRUSSELLES, was een der Verbonden Edelen, die op last van Alva, den 1sten Julij 1568 van het leven berooid zijn.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. III. bl. 307.

BRUNSVELD DE BLAU (THEODORUS). Zie BLAU (THEODORUS BRUNSVELD DE).

BRUNSVELDT (HENDRIK DIRKSZ. en ADRIAAN). Zie BRUINSVELT (HENDRIK DIRKSZ. en ADRIAAN).

BRUNSVELT (SIXTUS), BRONSVELD, BRUINSVELD of BRUINSVELT, zoon van Augustinus Brunsvelt, geboren te Leeuwarden den 3den Januarij 1632, studeerde aan de Hoogeschool te Groningen in de Godgeleerdheid en werd Proponent te Leeuwarden. In 1656 naar de Joure beroepen, vertrok hij in 1668 naar Sneek, in 1673 naar Harlingen en in 1677 naar Leeuwarden, waar hij den 4den Julij 1683 overleed.

Hij heeft in het licht gezonden:

Spiegel der zonden. Leeuw. 1662. 8°, tweede druk Leeuw. 1670.
De Levendige Christen in een Dode wereld. Leeuw. 1666. 8°.
Naauwkeurig Christendom. Leeuw. 1680. 8°.
Schoole voor leerlingen en Leeraars. 12°.
Laatste en eerste lessen. 12°.
Uitroeping van de Messias, of over 't Lyden van den Zaligmaker. Leeuw. 1684. 8°, tweede druk Rott. 1734. 8°, nogmaals Utr. 1768. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I. en III; Greydanus, *Naaml. der Predik. van Franeker*, bl. 48 en 49; Engelsma, *Naaml. der Predik. van Zevenw.*, bl. 122.

BRUNSWIJK CALENBERG (ERIC II *de Jonge* Hertog VAN), zoon van Erik I *de Oude* en van Elizabeth, dochter van Joachim Keurvorst van Brandenburg, werd in 1528 geboren en door zijne ouders in de Luthersche Godsdienst opgevoed. In 1540 volgde hij zijnen vader in de Regering zijner erfstaten op, maar woelziek van aard bezocht hij zijne Staten slechts om ze uit te mergelen en zworf de wereld door, overal in den krijg bezigheid zoekende. Ofschoon het ons niet gebleken is, wanneer of bij welke gelegenheid, zwoer hij spoedig de Hervorming af en trad in dienst van den Keizer, waarbij hij in den Schmalkaldischen krijg en later tegen Maurits van Nassau de Protestanten bestreed. Na de dood van Karel V, bleef hij in dienst van Filips II, en als zoodanig vinden wij hem in de Nederlanden, bij den slag van St. Quentin den 10den Augustus 1557. Hier had hij het geluk den Connétable Anne de Montmorency en den Maarschalk de St. André gevangen te nemen, die hij terstond naar Duitschland voerde. Filips II, die deze belangrijke personen tot elken prijs wilde in handen hebben, kocht ze voor 112000 gulden van Hertog Erik, die voor een derde van deze som het slot en de heerlijkheid Woerden in pand ontving. In 1564 vermeerderde hij zijne bezittingen in Holland door den aankoop van de heerlijkheid Liesveld. Onrustig van aard wilde hij steeds krijg voeren en wijdde dus bij de onlusten in de Nederlanden zijn zwaard aan de zaak van Spanje. Reeds in het begin van 1563 had hij vier vaandelen soldaten aangeworven, en werd toen reeds beschuldigd van het schrijven van velerlei leugenachtige berigten in de Nederlanden, opdat men zijn krijgsvolk mogt onderhouden, ook hield men het in het laatst van dat jaar voor vast, dat hij voor zekere groote ondernemingen, naar zijne gewoonte, te Brussel was. In 1564 was hij in deze landen en hield zich te Woerden op, terwijl men meende dat hij met den Kardinaal Granvelle geheim verstand had. Hij hield zich bezig om, gelijk men voorgaf 4000 ruiters en 40 vaandelen knechten aan te werven, hoewel anderen meenden, dat de Koning van Spanje, zoo veel krijgsvolk van Hertog Erik niet zou aanhouden. Men verspreidde dan ook het gerucht, dat dit krijgsvolk naar Engeland moest trekken. Tevens schijnt hij

met den Kardinaal geheime zamenkomsten in diens huis te Antwerpen gehouden te hebben, ten minsten de Prins van Oranje verzekerden in het begin van 1564, dat de Kardinaal toen nog te Antwerpen was. Beiden de Landgraaf Willem van Hessen en Prins Willem van Oranje besloten naauwkeurig acht te geven op de verbindtenis en de handelingen tusschen den Hertog en den Kardinaal. Men schijnt Hertog Erik zeer gevaarlijk te hebben geacht en hield het noodig hem naauwkeurig na te gaan, als die zich aan den Paus en aan Engeland reeds had aangeboden, en het nu toelegde op Nederlands ellende.

Oranje echter hield zich spoedig verzekerd, dat de werkzaamheden van Hertog Erik geen voortgang zouden hebben; hij had zich ook bij de Landvoogdesse verdedigd tegen het gerucht der aanwerving van troepen. Evenwel het wantrouwen bleef, en in 1565 moet hij werkelijk volk hebben aangeworven. In dat zelfde jaar verzocht hij aan Oranje met eenen brief, dat hij in het Hof des Konings te 's Gravenhage zijn intrek mogt nemen, hetgene hem, met toestemming der Landvoogdesse Margaretha, werd toegestaan. Doch dit verwekte nieuwe vermoedens. Die wervingen moeten buiten de bevelen der Landvoogdesse en des Konings zelven zijn geschied, ten minsten Filips II schreef aan de Landvoogdesse (indien Filips ook hier geloof verdient), dat hij Hertog Erik geschreven had geen volk te werven, waartoe hij van hem, den Koning, nooit orders had gehad. Ofschoon Oranje nog van de aanstalten des Hertogs niets geloofde, begonnen zich echter de vermoedens, meer en meer te bevestigen en was de Hertog in den Zomer van 1566 te Deventer, Kampen en andere plaatsen, met Aremberg en Megen bezig om voor eenig krijgsvolk doortogt te vragen. Te dien einde verbleef hij een poos op het Loo, in de nabijheid van Apeldoorn, en dat den Graaf van Megen toebehoorde; somtijds was hij te Zwartsluis en te Harderwijk om te zien, van waar hij troepen over de Zuiderzee naar Holland kon zenden, volgens de berigten van Brederode, die hem naauwlettend bespiedde, en zelfs wist dat hij aan de steden Kampen en Zwolle verzocht had, dat zij zijn contant geld, 400,000 daalders, wilden in bewaring nemen, en hij zelf in het geheim in hare wallen vertoeven mogt, hetgeen hem echter werd afgeslagen. Hij hield zich toen te Lingen op, was soms te Arnhem, waar hij zamenkomsten met Megen hield. Nog in het zelfde jaar 1566 was de Hertog te Liesveld, tegenover Schoonhoven, maar welhaast begon men op nieuw het verhaal zijner wervingen voor ijdel te verklaren. Wegens de beweging te Woerden, toen de beelden uit de kerken werden genomen, in September 1566, wist hij evenwel op het slot aldaar krijgsbehoeften en soldaten te brengen, waartoe hij, met goedkeuring der Landvoogdesse, 200 voetknechten in Overijssel en Gelderland had aangeworven. In October van dat jaar was hem van wege den Koning het bevel over 1000 en aan zijn broeder Philippus over 500 ruiters gegeven, die met andere benden gereed moesten zijn om de Nederlanden in te trekken. Het aanwerven van volk daartoe in Duitschland ging traaglijk voort. Met Megen en Aremberg was de Hertog reeds in 1566 bestemd om Zeeland te bezetten, doch ook dit plan werd verijdeld. In 1567 diende hij bepaald onder Megen tot beteugeling van Brederode, en versloeg den 27sten Februarij bij Vianen 600 van diens Walen. In Mei kwam hij met zijn volk te Vianen, Meerkerk en Ameide en wierp alle de schansen welke het volk van Brederode aldaar had opgeworpen en verlaten had, omver. Het landvolk was voor het meerendeel reeds gevlugt, doch sommigen van degenen die achtergebleven waren werden door Erik gevangengenomen, die ook de huizen plunderde en het huisraad vernielde. Toen nam hij ook Jan van Renesse gevangen en plunderde Batenstein. In 1568 had hij bevel van den Hertog van Alva om met 2000 ruiters, naar Brussel te trekken, doch hij weigerde het, als tegen zijne bestelling zijnde, terwijl zijne troepen uit geldgebrek uiteen liepen. Desniettegenstaande diende hij Alva met zijne krijgsbenden, met welken hij in Mei 1568 in de omstreken van Meppel, Rolde en Oldenzaal omzwierf, en vanwaar hij zich naar het Land van Munster begaf, waar hij de stad Rheyne tot zijne loopplaats wilde maken, hetgeen hem door de burgers belet werd, die de poorten voor hem sloten. Men verhaalde dat hij in twee zijner vaandelen een vos voerde met een vogel in den bek. Lodewijk van Nassau had inzonderheid van zijnen broeder in last om naauwkeurig te letten op Hertog Erik en wat er in zijn land omging. Terwijl Alva naar Jemmingen toog, hield hij Groningen bezet. In 1569 wierf hij hulptroepen voor Karel IX, Koning van Frankrijk, tegen de Hugenooten, doch ofschoon hij verzocht werd om op te trekken, was hij nog niet besloten wat te doen. Hij baarde evenwel meer schrik met de geruchten van zijne wervingen, dan dat hij werkelijk kwaad deed. Onder de Duitsche Vorsten vond hij veel tegenstand, en de Landgraaf Willem van Hessen vooral was hem zoo in den weg, dat Erik eens op zijne monsterplaats te Nordheim slechts zeventien knechten vond, en zich van knollen moest bedienen tot paarden voor zijne ruiterij. Dit gebeurde in 1572. De gemelde Landgraaf en de Paltzgraaf hadden hem afgeraden om zich in dien oorlog te steken, doch hij liet zich niet overhalen, maar bleef aan de dienst van Spanje gehecht, en eischte in 1574 de steden Hoorn en Enkhuizen op, doch in plaats van aan deze opeisching te voldoen, hielden de Regeringen dier steden de trompetters gevangen en die van Hoorn lieten hem niet los, voor den 18den Junij van het volgende jaar toen zij daartoe uitdrukkelijken last van den Prins hadden bekomen. In 1575 werd er nog eene brief van den Landvoogd Requesens aan hem onderschept. Oranje betreurt het bij deze gelegenheid, dat dezulken, die aan zijne zijde moesten staan, onder welke hij ook den Hertog rekende, de zijde der vijanden hadden gekozen. In 1578 moet hij op nieuw ten dienste van Don Juan volk hebben aangeworven, het gerucht zeide tot 3000 ruiters en drie Regementen voetvolk. Daar bestond vrees, dat hij met al dit volk door het gebied van Graaf Jan van Nassau zou heen trekken en het plunderen. Wat er van dezen zijnen togt geworden is wordt niet gemeld.

Later vertrok Hertog Erik naar Italië waar hij in 1584 overleed. Door zijne gemalin Dorothea van Lotharingen, eene kleindochter van Christiaan II, Koning van Denemarken, en Isabella van Oostenrijk, was hij aan deze beide vorstelijke huizen verbonden. Daar hij bij haar geene wettige nakomelingen naliet, vervielen zijne Brunswijksche landen aan Julius, Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, maar zijne bezittingen in Holland maakte hij aan zijne natuurlijke kinderen Willem en Katharina, echtgenoote van den beroemden Andreas Doria.

Zie Kempenare, *Vlaemsche Kron.*, bl. 41, 85; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. I. bl. 42 (30), B. III. bl 169 (119), B. VII. bl. 499 (18), B. XXX bl. 749 (58); Strada, *de Bello Belg.* Dec. I. L. V. pag. 193, 257, 260, 272; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. III. bl. 329, 405. 430, 431; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, E. bl. 142; Boomkamp, *Alkmaer en zijne Geschied.*, bl. 348; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 15. 16, 139, 186, 187, 232, 233, 280, 381, 473 en 474; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXIII. bl. 27, 28, 30, 32 en 33; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 63, 145, 218, 228. 313, 325, 436, 484, St. V. bl. 78, 81, 375; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Mais. d'Orange*, Tom. I, II, III, V, VI et *la Table des matières* in voce *Brunswick-Calenberg*; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerken*, St. III. bl. 56, 57, 59; Gachard, *Corr. de Philippe II*, pag. 39; Bakhuizen van den Brink, *Huw. van W. van Oranje met Anna van Saxen*, bl. 6.

BRUNSWIJK WOLFENBUTTEL (Lodewijk Ernst Hertog van), geboren den 25sten September 1718, trad reeds ten jare 1736 in Keizerlijke dienst en streed onder bevel van den Veldmaarschalk Frederik Heno Graaf van Seckendorff, als Bevelhebber over een Regement Infanterie, gedurende drie jaren tegen de Turken, vervolgens werd hij in 1741, door zijnen broeder, wiens echtgenoote toen voor een jaar den Keizerlijken troon in Rusland bekleedde, tot Hertog van Koerland benoemd, doch nimmer werd hem die waardigheid ten deele, daar eene omwenteling in dat zelfde jaar het huis van Brunswijk in Rusland deed vallen, zoodat hij de reis naar dat Rijk te vergeefs gedaan had. Daarna ging hij weder in Oostenrijksche dienst en in 1747 door de Keizerin Maria Theresia, tot den rang van Veldmaarschalk verheven, woonde hij onder Koning George van Engeland en Prins Karel van Lotharingen de veldtogten van 1743—1746, aan den Mein, de Rijn, in Bohemen en Silezië bij. Te Sorr tegen de Pruissen strijdende, werd hij gevaarlijk, gekwetst, welke wond in 1746 weder openbrak, doch te Aken door de baden volkomen geheeld werd. Na den ongelukkigen veldtogt van 1747, toen Lodewijk XV in Staats-Vlaanderen viel, en gereed stond om met zijne legermagt de Republiek te overstroomen, stond Brunswijk met zijn legercorps bij den Oudenbosch, tot verdediging van de grenzen van den Staat. Hier maakte Willem IV, Prins van Oranje, die eenige tijd te voren tot Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden verheven was, kennis met den Hertog, en in hem meenende den man gevonden te hebben, geschikt om den vervallen staat van het Nederlandsche Krijgswezen te herstellen, zocht hij hem aan om uit de Keizerlijke dienst in de onzen over te gaan, hetwelk de Hertog eerst van de hand sloeg doch, na drie jaren aanhouden, bij voordeeliger aanbiedin-

gen, in 1750 aannam, waarop de Staten-Generaal hem tot Veldmaarschalk over het Leger aanstelden, op eene jaarwedde van 20,000 gulden, welke tot vergoeding van het gemis der voordeelen bij de Keizerlijke dienst genoten, jaarlijks nog werd verdubbeld, bovendien werd hem toegezegd de survivance, om bij vacature van een voegzaam Gouvernement boven andere daarmede begiftigd te worden, en het commando over het Regement Hollandsche Gardes, bij overlijden van den Generaal van der Duin.

Na de dood van Willem IV werd hem in 1752, onder den titel als vertegenwoordigende den Kapitein-Generaal, op eenen bepaalden lastbrief, het Opperbevel over het Krijgsvolk opgedragen, terwijl hij, na het overlijden der Gouvernante Anna in 1759, tevens tot besturende voogd over Willem V en diens zuster werd aangesteld. Anna had hem als vader haren zoon aanbevolen. Hij wist de onzijdigheid der Republiek in den langdurigen oorlog van 1754, tusschen de naburige Zee- en Landmogendheden te bewaren. Ook na het afsterven van de Prinses Gouvernante was de Staat zeven jaren lang onder zijn bestuur, als voogd van den jeugdigen Prins, gerust en gelukkig. Hoewel het, gedurende die tijd niet aan bewijzen ontbrak dat de Hertog gaarne wenschte te regeren en degenen, die hij als hinderpalen zijner oogmerken aanzag, zocht te winnen of ter zijde te schuiven.

Nadat de Stadhouder in 1766 meerderjarig was geworden, verkreeg hij van de Staten van Holland, als een blijk van hunne goedkeuring over zijn bestuur als voogd, eene gifte van 200000 gulden, van de overige Staten naar evenredigheid. Door den Stadhouder werd Brunswijk, bij eene akte van consulentschap tot raadsman gekozen, in alle zaken, hoe ook genaamd, aan den genoemden Stadhouder opgedragen, onder volstrekt beding, aan de zijde des Hertogs, van eene volstrekte onverantwoordelijkheid, anders dan aan den Prins. Deze akte was wel met medeweten en goedkeuring van eenige Hollandsche Regenten opgesteld, doch het tegenloopen van de krijgszaken deed de stemming ten zijnen opzigte veranderen. Zoo drong Amsterdam reeds in 1781 op zijne verwijdering aan, wegens het verval van de Zeemagt, destijds echter regtvaardigde eene resolutie der Staten-Generaal zijn gedrag volkomen. Toen het nogthans, bij de geschillen met Keizer Jozef II, bleek, dat de vestingen geheel buiten staat van verdediging waren, wierp men hiervan de schuld op den Hertog en nam, daar zulks niet te bewijzen was, de Akte van Consulentschap te baat. Bij resolutie van 10 tegen 9 stemmen verklaarden de Staten van Holland, dat hij door die Akte op onwettige wijze zich als Minister had opgeworpen, en dat hij daarom als gevaarlijk mensch moest worden afgezet. Terwijl de Ridderschap van Holland te vergeefs tegen dit besluit protesteerde, hing Friesland er zijn zegel aan. De Hertog, na te vergeefs verzocht te hebben niet ongehoord te worden veroordeeld, achtte het geraden het besluit der Algemeene Staten niet af te wachten, maar legde den 14den October 1784, bij eenen brief, in hunne handen alle zijne militaire waardigheden neder, en verliet de Nederlanden, zich naar Aken begevende. Hij overleed, op het slot te Vechelen in het Brunswijksche, den 12den Mei 1788.

Werkzaamheid, bekwaamheid en kunst om zich aan de Hoven staande te houden ontbraken Brunswijk geenszins, ook kan men hem geen eerlijkheid ontzeggen, doch van bovenmatige eer- en heerschzucht is hij bezwaarlijk vrij te pleiten.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XX. bl. 383; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. IV. bl. 408; *het Leven van Willem Karel Hendrik Friso en van Anna van Brunswijk Luneburg*, D. III. bl. 118—120, D. IV. bl. 74—76; *Vaderl. Hist. ten nmiddell. verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 10, 11, 17, D. XXIV. bl. 17, 19, 20, 135; *Vaderl. Hist. ten verolge op* Wagenaar, D. IV. bl. 77—122, D. V. bl. 53—66, D. VII. bl. 218—222, D. VIII. bl. 91, 113—171, D. IX. bl. 217 en 218, D. XI. bl. 217, 218, D. XX. bl. 101—105, D. XXII. bl. 348—350, C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. I. bl. 83, 122, 123, 154—169, 193—195, 220—225, 292—321, 324—362, 396—402, 430—467, D. II. bl. 541—567; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 267; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* Stuart, D. I. bl. 52, 142—144, 154—169, 63, 359, 515—526, D. II. bl. 11, 12, 228, 288—300; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 650—660; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XI. bl. 156, D. XII. bl. 2, 3, 21—33, 50—52, 144, 169—171; *Militaire Spectator* 1849, bl. 447.

BRUNT (Jan), geboren te Bodegraven, den 8sten November 1777, uit ouders tot den deftigen burgerstand behoorende, gaf nog jong zijnde vele blijken van goeden aanleg tot de beoefening der zuivere Wiskunde, waarbij hem de leerboeken van A. B. Strabbe en Pibo Steenstra tot gidsen dienden. In het jaar 1793 aangesteld tot Ondermeester te Alphen, verwisselde hij die betrekking twee jaren later met eene soortgelijke te Linden. Drie jaren daarna als Schoolmeester te Meern bij Utrecht beroepen, werd hij in 1800 tot eerste Onderwijzer bij de Stads-Armenschool te Leiden aangesteld. Hier oefende hij zich onder de leiding van den Hoogleeraar Simon Speyert van der Eyk in de hoogere Wiskunde, bij welke studie deze zich bediende van de beste Fransche werken, onder anderen van Cramer, *Introduction à l'analyse des lignes courbes algebriques.* 1750. Om van dit werk gebruik te kunnen maken, leerde hij in een half jaar zoo veel Fransch als noodig was om het voor de vuist te kunnen vertalen.

Brunt was een ongemeen zacht, vriendelijk en minzaam man, die, vrolijk en gedienstig van aard, in de vriendschap van vele achtenswaardige geleerden deelde. De betrekking van Onderwijzer bleef hij waarnemen tot aan zijne dood, welke voorviel op den 6den Maart 1803. Gedurende 's mans werkzaam leven wist hij nog tijd te vinden tot het zamenstellen van:

Eerste beginselen der Rekenkunde, 4 stukjes, zijnde een nuttig leerboek voor de scholen, waarvan in 1806 een herdruk verscheen en dat later verbeterd door Nicolaas Anslijn Nz. onderscheidene drukken beleefd heeft.

Brunt had zich den 1sten Augustus 1800 in den echt begeven met Willemina Pas, jongste dochter van Wouter Pas, sedert 1796 rustend Schoolonderwijzer te Kockengen.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, en vooral J. van Geuns, *Bericht aangaande het leven van wijlen Jan Brunt.* Leyd. 1803.

BRUNUS (Gerard). Zie Bronkhsius (Gerardus).

BRUNYNCK (Nicolaas), Bruninck, Bruning, Bruyninck of Bruinings, was reeds in 1570 Secretaris van Willem Prins van Oranje en met Johan Basius door Oranje benoemd om de rekening te hooren van de gelden door Diederik Sonoy en Reinier Kant ten behoeve van het Vaderland verzameld. In dat zelfde jaar besloot Oranje om hem naar zekeren Italiaanschen Edelman te zenden, dien hij tot het aanwerven van krijgsbenden wilde gebruiken. Hij moet ook wegens zijne wijsheid en godsvrucht zijn geacht geweest, want Rubbens de deelgenoot der misdaad van Oranjes tweede gemalin, Anna van Saksen verzocht dat hij of Aldegonde, maar liefst de laatste tot hem komen mogt, om met hem over eene zaak van godsdienst en geweten te spreken. Hij was een man van bijzondere talenten en een der vertrouwdste vrienden van Oranje. Hij voerde eene uitgebreide briefwisseling met de Graven Johan, Lodewijk en Hendrik van Nassau over de belangen en lotgevallen des Vaderlands. Voornamelijk rustte op hem eene zware taak gedurende de ziekte van Oranje, in 1574, maar het bleef zijn voornemen om in deze moeijelijke omstandigheden getrouw te zijn in het volbrengen van zijne dure verpligtingen. In September van dat jaar zond Oranje hem naar zijnen broeder Graaf Johan om met hem te handelen over de zaken van Nederland en ondersteuning te vragen. Eerst laat door tegenwind en onweder opgehouden, kwam hij te Dillenburg, waar hij handelen moest over het werven van krijgsvolk; over eenen bijzonderen Raadsman uit Oranjes bloedverwanten, die des noods in zijne plaats kon optreden; over het zenden van Gezanten naar de Duitsche Vorsten; over het huwelijk van 's Prinsen dochter Maria, en andere zaken; waaruit blijkt dat Brunynck in de geheimste en gewigtigste zaken gebruikt werd. Even zoo vinden wij hem werkzaam in de zaken met den Graaf van Oost-Friesland, met Wijnand van Breil, in 1574 en 1575. Destijds bield hij zich te Keulen op en had daar gelegenheid, onderscheidene kwade praktijken te ontdekken, welke strekken moest tot aanstoking van tweedragt en twist tusschen de Duitsche Vorsten. In Februarij 1575 was Brunynck weder in het Vaderland en was met andere ook gemoeid en als getuige in de zaak van het overspel van Anna van Saksen. Later werd hij aangewezen onder degenen, die de Nederlanders, zwaarmoedig over Anjous en Oranjes verbindtenis, daaromtrent teregt kon wijzen; ook werd hij in de belangen der finantiën gebruikt. Hij werd in 1583 met Adriaan van Zwieten en Pieter de Rycke naar Utrecht gezonden, om aldaar de zaken in rust te brengen. In het volgende jaar zonden hem de Staten, nevens Paulus Buys, naar Amsterdam, ten einde die stad over te halen om den Prins de Grafelijkheid over Holland op te dragen. Later werkte hij met ijver in Zeeland om den Prins aldaar tot Graaf te doen huldigen; hij regelde grootendeels de voorwaarden en teekende die, toen de zaak naar het scheen zijn volle beslag had bekomen. 's Prinsen overlijden verijdelde echter alles. Hevig trof hem de dood van den Vorst,

wien hij met ongeveinsde trouw gediend, wien hij zijn leven en werkzaamheid gewijd had. Treffend en aandoenlijk schrijft hij aan Graaf Johan over dit allertreurigst verlies in eenen brief van 27 Julij 1584. Brunynck was toen zelf krank en zwak, doch ook toen, even als vroeger onder de meest bezwarende omstandigheden, had hij al zijne hoop en vertrouwen op God gevestigd, en wenschte hij vol ijver en genegenheid met Gods hulp zijn leven te wijden aan de dienst van het nageslacht des beminden Vorsten.

Brunynck bleef ook bij Maurits in aanzien, die hem in 1588 naar Vere zond, om het krijgsvolk aan de Staten te verbinden, en hem tot zijnen Raad aannam.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVIII. bl. 389 (25), B. XXIV. bl. 235 (65), B. XXVII. bl. 525 (24); (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. III. bl. 48, 442, 593, 655; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 431, 519; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 183; Swalue, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 96; Groen van Prinsteren, *Arch. de la Maison d'Orange-Nass.*, Tom. III, IV, V, VI, VIII en *Table des Matières*, *in voce Brunynck*.

BRUSSE (Arnoldus), woonachtig te Amsterdam, handteerde van tijd tot tijd de Nederduitsche lier, ook schreef hij en liet, zonder vermelding van zijnen naam, drukken:

Apollo of het Feest der Eendracht. kamersp., zonder plaats of jaartal. 8°.

Alcest of de beloonde Vaderliefde. tooneelsp. gedrukt voor het gezelschap (de Eendracht) Amst. 1791. 8°.

Zijne dichtstukjes, welke geen zeer hooge vlugt nemen, zijn hier en daar verspreid.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht, ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 69.

BRUSSEL (Jan van), ook Mombornus of Mamburnus genoemd, ontleende zijnen eersten naam naar zijne geboorteplaats. In zijne jeugd werd hij naar Utrecht gezonden, en, aldaar in de kathedrale kerk opgevoed, alwaar hij in de talen en de Italiaansche zangkunst werd onderwezen. Zijne eerste letteroefeningen ten einde gebragt hebbende, trok hij het geestelijke kleed aan en werd Reguliere Kanunnik in het beroemde klooster St. Agnetenberg, bij Zwolle. Hij werd vervolgens met onderscheidene bedieningen belast bij de Broederschap te Windesheim, waar destijds de kerkelijke tugt in eenen bloeijenden toestand en goede orde was. Vervolgens werd hij in 1497 naar Frankrijk geroepen, ten einde de Reguliere Kanunnikken van dat Rijk, die meestal een ongebonden leven leidden, en in alle ligtmisserijen als het ware verzonken waren, door zijnen gestrengen tugt te verbeteren, waarin hij ook bijzonder wel slaagde. Daarna werd hij tot Abt van Livri aangesteld, en overleed te Parijs in het begin van 1503, betreurd door ieder, bij wien godsvrucht en deugd in eere wordt gehouden. Zijn lijk werd naar de Abdij van Livri gevoerd en in de kerk aldaar begraven. Hij heeft in druk uitgegeven:

Rosetum exercitiorum spiritualium et sacrarum meditationum in quo etiam habitur materia predicabilis per totum annum circulum. Basil. 1491, waarvan naderhand nog onderscheidene drukken het licht zagen.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BRUSSEL (Franciscus van). Zie Roy (Franciscus).

BRUSSEL (Pieter van) of Petrus Bruxelius, bijgenaamd Crocurtius, geboren te 's Hertogenbosch, in het jaar 1612, begaf zich in de order der Jezuiten in 1636, en verbond zich sedert aan dat genootschap door de vier geloften. Zijn proeftijd geëindigd zijnde, nam hij gedurende eenige jaren het regentschap over de Latijnsche scholen waar, vervolgens ging hij naar Keulen, en was ook in die stad Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Van Brussel was een ijverig wederstrever der Protestanten, en wederlegde hunne leeringen, met mond en pen. Hij stierf in het Collegie van Hildesheim, den 7den Mei 1664. Zijne zinspreuk was *Ad sydera vultus.* (Het gelaat naar de sterren).

Hij heeft in het Hoogduitsch uitgegeven:

De Geestelijke opstanding, of verdediging van een Medicijne Doktor nieuwelings tot de schoot der Kerke teruggekeerd, tegens de lasteringen van den Kerkenraad te Duisburg. Keul. 1649. 8°, 2e druk Keul. 1664. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (A. van Gilse), *Kath. Meij. Memorieb.*, bl. 186; *Biogr. Nation.*; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 17; *Algem. Konst- en Letterbode* 1847, D. I. bl. 341.

BRUSSEL (Theodorus van), werd, na volbragte studiën, in het jaar 1748 Predikant te Zuid-Polsbroek, bij Schoonhoven, doch in 1765 afgezet zijnde, vestigde hij zich te Amsterdam, en beoefende mede de Oudheidkunde, zoo als blijkt uit het door hem uitgegeven

Aanhangsel tot Ludolf Smids M. D. Schatkamer der Nederlandsche Oudheden; of zaakelyk Woordenboek, behelzende Nederlands Steden en Dorpen, Kasteelen, Slooten, Heerenhuizen, Oude Volkeren, Rivieren, Vermaarde Luiden in Staat en Oorlog, Oudheden, Gewoonten en Landswijzen. Amst. 1778. 8°, met pl., waarin hij ook door het hier en daar inlasschen van dichtregelen van zijne hand doet zien, dat hij somtijds de Nederlandsche lier hanteerde, maar tevens bewijst, dat hij meer verdiensten als Oudheidkundige dan als Dichter bezat. Later was hij schrijver van de destijds veel gerucht makende *Diemer- of Watergraftmeersche Courant*, welke boven andere Nieuwspapieren zich door stoutheid van schrijven onderscheidde; van Brussel werd deswege in 1783 door den Fiskaal van het Hof van Justitie in 's Gravenhage gedagvaard, doch men vindt niet vermeld, wat hiervan het gevolg geweest zij.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. VI. bl. 381 en 382 *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUSSEL (Paulus Theodorus van), zoon van den voorgaande, geboren den 16den Januarij 1754, te Zuid-Polsbroek, legde zich in zijne jeugd op de Schilderkunst toe, en had tot Leermeester Jan Augustini te Haarlem, bij wien hij vervolgens eenige tijd in diens behangselfabriek schilderde; daarna was hij in die van Vincent van der Vinne mede te Haarlem werkzaam, en eindelijk in die van Hendrik Meijer ter zelfder plaatse. Eene zeer aanmerkelijke bekwaamheid in het bloemschilderen verkregen hebbende, vervaardigde hij kunstrijke deur- en schoorsteenstukken, welke dikwijls tot goede prijzen verkocht werden. Ook schilderde hij kabinetstukken, die waarlijk klassiek mogen heeten. Zijne ordonnantiën zijn rijk en gevariëerd; zijn koloriet is schitterend zonder bont te zijn, en zijne penseeltoets, zelfs in zijne uitvoerigte kabinetstukken, vlak en meesterlijk.

Zich te Amsterdam gevestigd hebbende, liep hij den 17den Maart 1791 bij avond in het water en kwam alzoo deerlijk om het leven.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 403—405; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BRUSSEL (Hermanus van), geen bloedverwant van den voorgaande, geboren den 8sten October 1763 te Haarlem, verloor zijnen vader toen hij slechts drie jaren oud was. Zijne moeder meenende lust en geschiktheid tot de schilderkunst in hem te bespeuren, bestelde hem als leerling bij Johan Bernard Brandhoff; daarna werkte hij ook onder Christiaan Henning. Bij dit onderwijs bestudeerde van Brussel vlijtig de Natuur in de omstreken van Haarlem, en werd alzoo een zeer verdienstelijk Landschapschilder, hoewel hij ook somwijlen binnenhuisjes en stadsgezigten tot onderwerpen voor zijn penseel of teekenpen koos. In onderscheidene kunstverzamelingen vindt men van zijne schilderijen en inzonderheid van zijne teekeningen, hetzij met Oostindische inkt of met kleuren; men heeft van hem onder andere fraaije boschrijke landschappen, doch zijn werk onderscheidt zich meer door eene fiksche behandeling van penseel, dan door waarheid van koloriet en behaaglijk effekt. In het tooneelschilderen was van Brussel zeer bekwaam; zoo schilderde hij tooneelschermen voor den Amsterdamschen Schouwburg, voor eene tooneelzaal op het Vorstelijk lusthof het Loo en voor het tooneelgezelschap *Kunstliefde* te Haarlem. Ook heeft hij omtrent 40 stuks prentjes geëtst.

In 1810 of 1811 naar Utrecht verhuisd zijnde, werd hij aldaar door eene kwaadaardige zenuw-zinkingkoorts aangegrepen, die hem den 23sten Februarij 1815 in het graf sleepte. Hij liet bij zijne echtgenoote, Anna Maria Jacoba Gaussen, zeven kinderen na.

Zijn portret werd naar de schilderij van Wijnand Hendriks, door Ernst Willem Jan Bagelaar, in het koper gebragt. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1815, D. I. bl. 146, 165—168; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 454—457; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BRUSSELLES (Konstantyn de). Zie Brusselle (Konstantyn de).

BRUYN (Cornelis Claasz.) Zie Bruin (Cornelis Claasz.)

BRUYN (Robert de) van Utrecht was een der innemers van Brielle in 1572 en heeft het begonnen werk helpen voortzetten, als Kapitein over een vendel voetvolk, onder Diederik Sonoy, ofschoon zijn naam zeer weinig voorkomt. In 1580 diende hij, onder den Graaf van Hohenlohe, in Friesland en de Groninger Ommelanden en lag met Johan van den Corput in bezetting te Dokkummerzijl, later ook in de schans bij Kollumerzijl. In den slag bij Noordhorn, den 30sten September 1581, waarin de Nederlanders, onder John Norrits, door de Spanjaarden onder Francisco Verdugo geslagen werden, werd de Bruyn gevangen genomen.

Was hij de zelfde die later te Culenborg op den Havendijk woonde, dan bestaat er een vonnis tegen hem, waarin hij beschuldigd wordt, wijlen den Heer van Brederode met de wapenen tegen den Koning gediend, de kerken vernield te hebben en in Friesland een der Geuzen Kapiteinen te zijn geweest, terwijl het leger van den Prins van Oranje, onder bevel van Graaf Lodewijk, in dat land was.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 365 (265), B. XV. bl. 210 (217); Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 858, 893; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 185.

BRUYN (Christiaan de), zich in het Latijn noemende Christianus Brunonius of Bruninghius, was in de eerste helft der zestiende eeuw geboren te Utrecht, en studeerde te Leuven, waar hij zeer gemeenzaam met Justus Lipsius verkeerde en met hem zamen woonde. Hij was bijzonder ervaren in de Grieksche en Hebreeuwsche talen, daarbij beoefende hij niet ongelukkig de Latijnsche Dichtkunde en heeft onderscheidene puntdigten vervaardigd. Van hem ziet het licht:

Breviarium Philosophicae, Barbaricae, carmine, gedrukt voor O. Heurnii *de Barbarica Philosophica libri duo.* Traject. ad Rhen. 1600. 12°.

Zie Burman, *Traj. Erudit.*, pag. 34; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 70 en 71; *Biogr. Univers.*

BRUYN (Willem de), zich ook wel schrijvende de Bruen, was in 1698 Ingenieur in dienst dezer Landen en werd bij de zamenstelling van het korps Ingenieurs den 1sten December 1702 als Ingenieur op 600 gulden 's jaars aangesteld. Den 29sten Julij 1709 werd hij Directeur van de fortificatiën, approches en loopgraven en den 7den Julij 1710 tot Directeur en Kolonel titulair benoemd. Hij heeft als Ingenieur den Lande groote diensten bewezen, zoo als in de belegering van Bethune in 1700 als Directeur der approches, en bij het leger van den Generaal François Nicolaas Baron Fagel, bij de belegering van St. Venant in dat zelfde jaar, bestuurde hij de werken tot de aanvallen. Hij is later onder anderen met de Ingenieurs Hertell en Peroteau in Spanje en Portugal geweest, en moet voor Julij 1735 overleden zijn.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 506 noot, 509; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verd. van Nederl. in 1672 en 1673*, D. II. bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUYN (Gualtherus de), geboren te Amersfoort, den 1sten Mei 1618, werd in 1635 naar Utrecht ter Hoogeschool gezonden, alwaar hij eerst eenige jaren in de Wijsbegeerte studeerde en die tijd zoo wel besteedde dat hij in 1640 Doctor in die wetenschap werd, na het verdedigen van eene verhandeling: *over het kwaad en dat, hetgeen tegen willig en hetgeen vrijwillig geschiedt en over den loop der sterren* (1). Vervolgens legde hij zich op de Godgeleerdheid toe, waarin hij tot leermeesters had Gijsbert Voetius en Meindert Schotanus. In 1641 werd hij tot Predikant te Hagenstein en drie jaren later te Utrecht beroepen. Den 25sten Januarij 1653, door de Bezorgers van de Hoogeschool te dier stede, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid benoemd, deed hij den 6den Februarij 1653 zijne Inwijdings-redevoering: *over de Zeden van eene Godgeleerde* (2), na dat drie dagen te voren aan hem volgens gewoonte, de graad van Doctor in de Godgeleerdheid was verleend; bij welke gelegenheid hij eene verhandeling in het licht gaf: *over de twee Goddelijke Verbonden* (3). Zeer korte tijd trok de studerende jeugd nut van zijne lessen, want den 7den Julij van dat zelfde jaar daalde hij reeds ten grave; hetwelk dan ook de reden is, dat er van zijne onder handen hebbende lettervruchten, niets in het licht is verschenen dan:

Dissertationes Academicae de Scriptura Novi Testamenti adversus Simonem Episcopium.

Duae Dissertationes Academicae ad Historiam de conceptione Christi.

Zie Burman, *Traject. erud.*, pag. 34—36; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1116; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

(1) *De Malo, et eo quod invitum, quodque Spontaneum est, et de motu siderum.*

(2) *De Moribus Theologi.*

(3) *De duobus Faederibus divinis.*

BRUYN (Cornelis de). Zie Bruin (Cornelis de).

BRUYN (Johannes de), geboren in 1681 te Amsterdam, was een zeer beroemd Verloskundige aldaar. Hij overleed in 1753.

Zie *Biogr. Univers.*

BRUYN (Andries de) of de Bruin, voerde, in het jaar 1764 als Kapitein het bevel over 's Lands fregat van Oorlog *Pollux*. In zekeren krijgsraad gehouden te Amsterdam, in Maart van dat jaar over het gedrag van den Kapitein Franc van der Goes, had de Luitenant-Admiraal Cornelis Schrijver in zijn advies laten vloeijen, dat het oorlogschip *de Phenix*, gevoerd bij van der Goes, in gevaar gebragt was door de onvoorzigtige manoeuvres van Kapitein de Bruyn. Deze oordeelde zich daar tegen te moeten verzetten, door zich als partij tegen den Luitenant-Admiraal te stellen en hem in regten te vervolgen. Aan den Fiskaal van de Maas werd, op verzoek van de Bruyn, toegestaan de Vlag-Officieren en eenige Kapiteinen, onder het ressort van de Admiraliteit van de Maas behoorende, te doen beschrijven, en hun alle stukken, welke betrekking hadden op het voorgevallene tusschen de Kapiteins van der Goes en de Bruyn, in handen te stellen met magtiging om gemelden de Bruyn en zoodanige van zijne Officieren te mogen verhooren, als hij Fiskaal zou goedvinden, en den Zeeraad van hun advies berigten. De Krijgsraad, hiertoe aangesteld, sprak, met eenparigheid van stemmen, de Bruyn van onvoorzigtigheid vrij, zoodat hij zich in zijne eer hersteld zag.

In 1774 was hij met zijn fregat *Thetis* van 36 stukken onder het smaldeel van den Kapitein Quirijn Dabenis in de Middellandsche zee, ter bescherming der Nederlandsche Koopvaarders tegen de Marokkanen, wier kusten en havens zij zoo bezet hielden, dat geen hunner roofschepen zee kon kiezen.

In het volgende jaar, weder met de *Thetis* voor de haven van Livorno in quarantaine liggende, loste de Bruyn een kanonschot op eenen Franschen tartaan; voor welke belediging de Koning van Frankrijk eene voldoening vorderde, geëvenredigd aan de zwaarte van zulk een vergrijp. Nadat de Bruyn zich ook hier geregtvaardigd had, bleef deze zaak echter zonder gevolg.

Met het zelfde schip bevond hij zich nog in 1777 in de Middellandsche zee, doch toen bij het eskader van den Schout bij Nacht Pieter Hendrik Reynst, ten einde nogmaals de koopvaarders tegen de Marokkanen te beschermen.

Anderwerf had er over de Bruyn, in 1778, eene onaangenaamheid met den Koning van Frankrijk plaats. Met een 's Lands fregat, komende van Gibraltar, was hij, op de verklaring, dat onder zijne manschap geen ziekte heerschte, in de haven van Toulon toegelaten; doch weldra had men bewijzen gezien, dat het schip, gedurende de reize, door ziekte was besmet geworden en dat die daarop nog plaats had. De Koning alzoo oordeelende, dat de Bruyn de stad Toulon, willens en wetens, in het grootste gevaar had gebragt, gaf bevel, om dit schip aan te houden, in verwachting van op dit beklag bij Hunne Hoog Mogenden, een voldoend antwoord te zullen erlangen; gelijk dan ook in 's Konings naam plegtig verzocht werd: »dat de Kapitein en zijne medepligtigen des»wege zouden worden gestraft, volgens de uiterste gestrengheid der »wetten." Door Hun Hoog Mogenden werd wel alles ingebragt, wat de Bruyn ter zijner verschooning en verontschuldiging in antwoord aan het Collegie der Admiraliteit, waaronder hij behoorde, had geschreven, en hetwelk allezins strekte, om de beschuldiging van eene voorbedachte valsche verklaring genoegzaam af te weren, doch zij deden niet te min de Bruyn ten spoedigste door eenen anderen Kapitein vervangen, en gelastte hem, om zich met den Luitenant Jan Willem de Winter, als de eenige, die het voorgevallene bij het doen der verklaring kon ophelderen, herwaarts te begeven, ten einde het door hen gehouden gedrag te verantwoorden. De Admiraliteit, deze zaak ten naauwkeurigste onderzocht hebbende, sprak de Bruyn wel vrij van een misdadig opzet, maar verklaarde hem schuldig aan pligtverzuim en strafbaar, omdat hij verlof had gegeven tot het heimelijk in zee werpen van drie lijken, aan de ziekte,

welke op zijn schip heerschte, gestorven; en oordeelde dat hij hierover scherpelijk moest worden berispt, twee jaren in zijn dienst geschorst, en verwezen in de kosten der regtspleging.

Toen in Julij 1781 het eskader onder den Schout bij Nacht Joan Arnold Zoutman in zee stak, bekwam de Bruyn, die zich ter reede van Hellevoetsluis bevond, bevel om met zijn onderhebbend schip den *Prins Willem* van 74 stukken, nevens een fregat en een kotter uit de Maas naar Zeeland te zeilen en aldaar de *Zuid-Beveland* van 64 stukken en de *Schiedam* van 54 stukken af te halen, gezamelijk naar Texel te stevenen en zich met het eskader van Zoutman te vereenigen; daar hij hieraan geenszins voldeed, rees er achterdocht dat die bevelen heimelijk waren ingetrokken. Zoodat de Bruyn het noodig vond die verdenking openlijk in de nieuwspapieren tegen te spreken, en door de verklaring van zijnen loods, bevestigd door zijne Officieren en door de getuigenissen van eenige koopvaardijschippers, te bewijzen, dat alleen gebrek aan gelegenheid, door wind en weder, zijn uitloopen had verhinderd, ondanks de ijverigste pogingen daartoe.

Later weder aanschrijving bekomen hebbende om zee te kiezen, ten einde zich te voegen onder het eskader van den Schout bij Nacht Willem van Braam, dat de koopvaarders, naar de Oostzee bestemd, begeleiden moest, draalde hij, onder voorgeven van geen gunstigen wind te hebben, tot den 10den September eer hij dit bevel ten uitvoer bragt, en verzeilde toen zijn schip, op klaar ligten dag en bij schoon weder, op eene zandbank of droogte, de Zuider Haaks genaamd, welker branding zich van verre genoegzaam, zelfs bij stil weder vertoont, en zulks ondanks de seinen der oorlogschepen, welke in het Gat van Texel lagen, en hem van dit verkeerd zeilen tijdig waarschuwden; terwijl hij zelfs eene gelegenheid, welke zich daarna nog opdeed, om het te redden, verzuimde, zoodat het een prooi der golven werd, alleen met het behoud van het volk en eenig geschut en scheepsgoederen. De Bruyn werd voor den Hoogen Zeekrijgsraad ter verantwoording geroepen, en bij vonnis van 1 November, geoordeeld onvoorzigtig, onoplettend en verward te zijn te werk gegaan, en daardoor verzuimd te hebben, de seinen te zien, hem door Officieren van 's Lands schepen, in het gat ten anker, met zoo veel vaardigheid en ijver gedaan, en wier opmerking het ongeluk zou hebben voorkomen; terwijl het verder gebleken was, dat zijn gedrag na het vastraken, alle kenmerken had gedragen van verwarring, verzuim en zorgeloosheid, en dat hij die middelen tot redding van 's Lands schip of niet had in het werk gesteld of niet op die tijd, op welke het zijn pligt was geweest die in het werk te stellen; op welken grond hij werd afgezet uit de krijgsdienst dezer Landen met verwijzing in de kosten van den Hoogen Krijgsraad, alsmede in de kosten van het Regtsgeding. Hij gaf eene verdediging uit van zijn gedrag en schijnt eenige bewijsstukken tot staving van zijne onschuld te hebben aangevoerd. Eene menigte van allerlei geschriften zagen echter over deze zaak het licht, waarin de Bruyn hevig werd doorgehaald.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 319—321, 361—367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1116—1130; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 56—61, 225, 226, 374, 375, D. IV. bl. 235, 246, 247, 271, 273, 284—294; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 382, 398, 524, 672, D. VI. St. I. bl. 3, 8.

BRUYN (Gerrit Willem van Oosten de), zoon van Cornelius de Bruyn, die achtervolgens Predikant te Veenendaal, Amersfoort en Haarlem was, en van Elizabeth van Oosten, naar wie hij de naam van van Oosten aannam, werd geboren te Amersfoort den 17den October 1727. Reeds op dertienjarigen ouderdom zijnen vader verloren hebbende, bleef hij zich, onder het bestuur en de zorg zijner moeder, op de geleerde talen toeleggen, oefende zich daarna aan de Hoogeschool te Utrecht in de Regtsgeleerdheid, en werd in 1748, na het verdedigen van zijne verhandeling *over den Zelfmoord* (1), aldaar tot Meester in de beide Regten bevorderd. Nu zette hij zich te Haarlem neder en hoewel eigenlijk de Regtsgeleerde praktijk niet uitoefenende, was hij echter als belangloos raadgever, velen tot raad en hulp. Na dat hem reeds onderscheidene zoogenaamde eereposten waren opgedragen, werd de Bruyn bij de Staatsomwenteling van 1787 tot Raad in de Vroedschap van Haarlem benoemd, en in 1789 en 1790 Burgemeester dier stad, welke waardigheid hem echter bij de omwenteling van 1795 ontnomen werd. Hij overleed op zijn lusthuis Randenbroek bij Amersfoort, den 16den Julij 1797, en had bij zijne echtgenoote Maria Croon, zes dochters verwekt.

De Bruyn, die eene grondige geleerdheid bezat, heeft daarvan blijk gegeven in de volgende geschriften:

Discursus de patriâ potestate. Harl. 1751. 8°.

Vita Hadriani Junii Hornani, Medici eruditissimi. Ex epistolis illius Familiaribus, aliisque monumentis, quid quid eo pertinet per otium collegitae digessit G. W. ab Oosten de Bruyn, medegedeeld in de *Miscell. crit. Nov.* Amstel. 1751. Tom. XII. pag. 390—434.

Dissertatio de progressibus, quos, per solum rationis lumen in éthicis doctrina fecere mortales, qui revelationem divinam prorsus ignorârunt. Lugd. Bat. 1758. 4°, met welke verhandeling de Bruyn den gouden eereprijs behaald had, als hebbende daarmede naar eisch beantwoord eene prijsvraag in 1756, door de Bezorgers van het Stolpiaansch legaat uitgeschreven: *Welke vorderingen de menschen gedaan hebben in de zedekunde, alleen door het redelicht, die de Goddelijke Openbaring in 't geheel niet geweten hebben.*

De stad Haarlem, en haare Geschiedenissen, in derzelver opkomst, aanwas, vergrootingen en lot-gevallen, uit d'oudste Gedenk-stukken, en eigene Stads-registers, nagespoord en beschreeven. Eerste deel Haarl. 1765. met pl., waarvan echter om bijzondere, onbekende redenen het volgende gedeelte, ofschoon reeds werkelijk tot in 1577 door zijne pen voortgezet, terwijl de drukkers daartoe reeds platen en afbeeldingen hadden doen in gereedheid brengen, door den schrijver is teruggehouden.

Mede leverde hij een *Elogium* in *Susannae Reginae Titsinghiae Epicedia et Elogium*, Harlemi CIↃIↃCCLXXVIII.

Ook de Latijnsche lier werd door de Bruyn niet ongelukkig gehandteerd, waarvan hij bewijzen gaf in:

Epithalamium castissimae dilectissimaeque Sponsae suae Mariae Crooniae en in het

Epicedium op zijnen vriend, den Doopsgezinden Leeraar en Zededichter Adriaan Spinniker, achter diens leven in het *Vervolg der Leerzame Zinnebeelden van* A. Spinniker gedrukt.

Zie van Mieris en van Alphen. *Beschr. der stad Leyden.* bl. 546; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 115 et 116; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 80 en 81; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 359 en 360; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 125, D. V. bl. 331 noot en vooral *Levensschets van Mr. Gerrit Willem van Oosten de Bruyn*, medegedeeld in *Vruchten van de Rederijkk. de Wijngaardranken*, D. II. bl. 32—93.

BRUYNINCX (Nicolaas). Bruynynck (Nicolaas).

BRUYNINCX (Gerard Hamel) of Bruinings, geboren te Heusden, was Schepen en Raad van 's Hertogenbosch toen hij in 1634 naar Friesland werd gezonden, ten einde dat gewest aan te manen tot spoedige voldoening van zijn bedrag in de oorlogslasten. In 1659 werd hij Resident te Keulen en vertrok in 1669 naar Weeren, met last om te onderzoeken, of aldaar iets ten nadeele van den Staat gehandeld werd en om de goede verstandhouding met het Duitsche Rijk te bevestigen. Als Resident Envoyé bij het Keizerlijke Hof, handelde hij aldaar, om den Keizer te bewegen, zich in de Oost-Friesche twisten van dadelijkheden te onthouden.

Hij overleed in 1692, was tweemaal gehuwd geweest; zijne tweede vrouw was Sara Sweerts en de hier volgende J. J. Hamel Bruynincx zijn zoon.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 163; Schelema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 182 en 183.

BRUYNINCX (J. J. Hamel) of Bruinings, een zoon van den voorgaande, geboren in 1661, was in 1697 Secretaris der Ambassadeurs van den Staat tot den Vredehandel te Rijswijk. Drie jaren later werd hem de belangrijke betrekking van Extra-Ordinaris Envoyé aan het Hof van Weenen opgedragen, waar hem onderscheidene openingen van gewigt gedaan werden; terwijl hij er de belangen van Staat met groote vlijt en voorzigtigheid behartigde, waardoor hij het vertrouwen zijner meesters won, en tevens door beschaafdheid en gemakkelijkheid van voorstel ook bijzonder gezien was aan het Keizerlijke Hof.

Hij overleed te Weenen, aan eene borstkwaal, den 27sten Februarij 1738.

(1) *Dissertatio inauguralis de Crimine Autophoniae.* Traj. ad Rhen. 1748.

Zie *Hollandtze Mercur.*, D. XXI. bl. 140; *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XVIII. bl. 94—96, D. XIX. bl. 35; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 539.

BRUYNINGH (Albert Fransz.) of Bruining ook Albrecht Bruyningx, werd, na in het jaar 1606 Secretaris van Enkhuizen te zijn geworden, in 1618 namens gemeld stad ter dagvaart in de vergadering van Hollands Staten gezonden, toen hij den 15den November van dat jaar, benevens nog drie andere leden van de Hollandsche Staatsvergadering, met assumptie van Antonie Duik, als Fiskaal, belast werd om Johan van Oldenbarneveld, benevens de beide andere aanzienlijke Staatsgevangenen, te verhooren. In Februarij van het volgende jaar, werd hij een der 24 Regters in die zaak, over het waarnemen van welken post hij zich, naderhand zou beklaagd hebben, met te zeggen: »Ik was jong en ben misleid geworden, en wenschte »wel dat het nimmer gebeurd ware." Hij toonde mede in de bitterheid der tijden te deelen door Bernerus Vezekius, weleer Predikant te Echtelt in Gelderland, en als Remonstrantsgezinde geciteerd voor de Synode te Dordrecht, niettegenstaande deze vroeger zijn schoolgenoot en vriend was geweest, den 3den Mei 1621 op den weg gevangen te nemen, omdat hij boven zijn bannissement in het land was gekomen.

Bruyningh was in 1621 Lid van het Statelijk Gezantschap, dat naar Engeland vertrok, om, na het einde van het bestand, de oude verbindtenissen te vernieuwen. In 1646 was hij nog Lid der Vergadering der Staten van Holland, en teekende een verdrag met die van Lubek.

Hij was de langstlevende der Regters van den Advokaat; werd op het laatst van zijn leven zeer behoeftig en stierf in armoede in November 1648, bij zijne echtgenoote Josyntje Jacobs nalatende éénen zoon en eene dochter.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 227; de zelfde, *Hist. van de Rechtspl.*, bl. 17, 51, 197, 200; Centen, *Vervolg. der Hist. van Enkhuizen*, bl. 32; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 296, 341; Kok, *Vaderl. Woordenb*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

BRUYNS (Adriaan van), een zeer bekwaam Zee-Officier, ging in 1715 in Russische dienst over, waar hij zeer geliefd was bij Peter I, en eerst tot Kapitein-Kommandeur en later tot Generaal-Equipagemeester op de werven bevorderd werd.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holland en Zaandam*, D. I. bl. 326, D. II. bl. 104.

BRUYNSMA, een Hollandsch Zeekapitein in Deensche dienst na 1675.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 83.

BRUYNSZ. (Huych Jacob), Leenman, wonende te Delft, komt voor op eenige lijsten van teekenaars van het Verbond der Edelen en werd ook ingevolge aanschrijving der Landvoogdes den 11den Junij 1566 voor Commissarissen van den Hove geroepen om te verklaren: »wat affectie ende genegenheid hij tot den dienst van »den Koning had; ende of hij gezind was het met Zijne Majesteit »te houden en denzelven tegen een ieder te dienen in hetgeen »hem wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, al»les ingevolge de verpligting van zijne Leenen en van den Eed, »alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatiën en »Obligatiën ter contrarie."

Het schijnt dat hij voor Commissarissen verschenen is en zich aldaar geregtvaardigd heeft.

Zie d'Yvoij van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeekschr. der Edelen*, bl. 2, 40, in welk werkje ook het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BRUYNVISCH (Martinus). Zie Bruinvisch (Martinus).

BRYARDE (Adrien de) of Briart, van wien ons verder geene levensbijzonderheden bekend zijn, was eene der Teekenaars der Unie van Brussel in 1577. Op de lijst der Teekenaars leest men wel: Adrien de Bruart, daar hij echter onder de Vlamingen voorkomt is het buiten twijfel dat hij tot het Vlaamsche geslacht Bryarde of Briart behoord hebbe.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 125.

BUAT (Henri de Fleury de Coulan Heer van). Zie Fleury de Coulan (Henri de).

BUC (Joannes), geboren te 's Hertogenbosch, was een zeer kunstig Glasschilder, die in het begin der zestiende eeuw bloeide. De geschilderde glazen in het Lieve-Vrouwe koor der Groote- of St. Janskerk in zijne geboorteplaats getuigden van zijne bekwaamheid.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUCERUS (Gerson), volgens sommigen geboren te Vere, werd aldaar Predikant in 1588, waar hij in 1615 een beroep naar Leiden en in 1619 een naar Vlissingen ontving, doch beide wees hij van de hand. In de Nationale Synode in 1618 en 1619 te Dordrecht gehouden, werd hij, wegens zijne groote bedrevenheid in de Hebreeuwsche en Grieksche talen, nevens Johannes Bogerman en Willem Baudart, verkozen om de nieuwe overzetting van het Oude Testament te maken; ten welken einde hij, hoewel niet zonder tegenstribbeling van de Regering van Vere, den 22sten Augustus 1627 voor eenige tijd van de dienst der gemeente ontslagen werd. Hierop vertrok hij naar Leiden, waar hij, nog voor de voltooijing van het werk, den 7den Augustus 1631 overleed.

Hij heeft geschreven.

Dissertatio de Gubernatione Ecclesiae maximeque de Presbyterio et Episcopatu, praecipuas hujus argumenti controversias placide pertractans, amicâ collatione institutâ cum Doctissimi Clarissimique Viri D. Georgii Dordnami S. Theologiae Doctoris concione quondam de hoc eodem subjecto Anglice edita, nunc vero in Latinum Sermonem Versâ, non contentionis studio, sed justa defensionis causa, ad veritatis illustrationem suscepta. Middel. 1618. 4°, door welk werk, met het beste oogmerk geschreven, en door de Classis van Walcheren goedgekeurd, hij in den hoogsten graad het ongenoegen van den Engelschen Koning Jacob II had op zich geladen, doordien hij zich openlijk had durven verklaren tegen het Episcopale kerkbestuur, waarvoor Jacobus te dier tijd zoozeer ijverde; doch de Zeeuwsche Synode, in 1618, te Zierikzee bijeengekomen, nam zoo wel het boek als de schrijver in hare bescherming.

Hij moet ook niet onbedreven geweest zijn in de Grieksche Dichtkunst, blijkens een Bruiloftsdicht in die taal op de echtverbindtenis van Hugo de Groot met Maria van Reygersbergen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 5, 53; Hugonis Grotii, *Poëmata*, pag. 391 et 392; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 246 en 247; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.*, D. X. bl. 186; W. te Water, *Kort verhaal der Reform. van Zeel.*, bl. 169—176; Bachiene, *Beschr. der Vereen. Nederl.*, D. II. bl. 870; Ermerins, *Zeeusche Oudh.*, D. VI. bl. 187 en 188; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 32; Renier, *Nieuwe Naaml. der Predik. te Vere*, bl. 3, 33—37; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUCHARDUS (Johannes). Zie Bocardus (Johannes).

BUCHELL (Arend van), meer bekend onder den naam van Arnoldus Buchellius, was afkomstig uit een aanzienlijk geslacht en een natuurlijke zoon van Arend van Buchell, Kanunnik van St. Pieter te Utrecht, en van Brigitta Evertsen, en werd geboren den 17den Maart 1565 te Utrecht. Hij legde de eerste gronden zijner letteroefeningen in zijne geboortestad; vervolgens ging hij naar de Hoogeschool te Leiden, en genoot aldaar het onderwijs in de Fraaije Letteren onder anderen van Judocus Lipsius, en in de Regtsgeleerdheid van Hugues Doneau. Hier zijn tijd ten nutte besteed hebbende bezocht hij de Hoogeschool te Douay en deed vervolgens eene reis door Duitschland, Italië en Frankrijk, bezocht aldaar de voornaamste Hoogescholen en knoopte kennis en vriendschap met vele geleerde mannen aan, als onder anderen te Parijs, met Louis Carrion en Paulus Melesius. Tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, keerde hij naar Utrecht terug, en oefende er gedurende 20 jaren de praktijk als Advokaat uit. Intusschen huwde hij met Nicolaa van Voorst, weduwe van Valentyn van de Voort, bij wie hij eene dochter verwekte, die in zestienjarige ouderdom overleed. Dit verlies trof Buchell zoo diep, dat hij de pleitzaal vaarwel zeide, en zich geheel en al aan de beoefening der Fraaije Letteren en der Geschiedenis toewijdde, behalve dat hij, gedurende 2 jaren van 1619—1621, wegens Utrecht zitting had als Bewindhebber der Oostindische Compagnie. Inzonderheid legde hij zich toe, om de duistere gebeurtenissen van ons Land gedurende de middeleeuwen, na te sporen en op te helderen; te dien einde hield hij briefwisseling met onderscheidene geleerden, die hem hunne ontdekkingen in dit vak gaarne mededeelden, en hij was van voornemen om de Utrechtsche Geschiedschrijvers in het licht te geven, toen de dood hem in gemelde stad, den 15den Julij 1641, uit het leven rukte.

Buchell verstond het Grieksch en schreef vloeijend Latijn, zoowel in dichtmaat als in proza; ook was hij een goed Regtsgeleerde; en

zelfs sedert hij de praktijk als Advokaat verlaten had, werd hij nog veelvuldig geraadpleegd; maar inzonderheid muntte hij uit in de Oudheid- en Wapenkunde, alsmede in de Nederlandsche Geschiedenis.

Van dezen geleerden man is door den druk gemeen gemaakt:

Descriptio urbis Ultrajectinae, quae tabulae topographicae ejusdem urbis adhaeret, editae 1605.

Descriptio Florum, Fruticum, Herbarum, etc. a Cr. Passaeo F. aeri incisorum 1614.

Nassovische Orangieboom. Utr. 1615. 8°.

Diatribe de veteri regimine provinciae Ultrajectinae, opgenomen in *Belgii confaederati Respublica Jan. de Laet.* Lugdb. 1630. 12°. p. 168—170.

Appendix Atlanti Gerhardi Mercatoris a Jacobo Hondio edito. Amst. 1630.

Novem Epistolae ad Petr. Scriverium; in *Insignium Virorum Epistolae, a* Meelio *editae.* Amst. 1701. 8°.

Epistolae duae ad Ger. Joh. Vossium, in *Sylloge Epistolarum* Vossii, *LXXI et CIX*, welke schoone aanmerkingen over de Grieksche en Latijnsche Geschiedschrijvers van dezen geleerden bevatten.

Variarum Copiarum Libri, welk werk uit eene verzameling van charters, schijnt te hebben bestaan en aangehaald wordt door Gijsbertus Lap van Waveren, in zijne aanteekeningen op het *Leven van Lambert Hortensius*, bl. 5.

Tractatus Singularis sive Diatribe de Durdrechto.

Ook worden er vijf Brieven van hem gevonden in de *Sylloge Epistolarum* Anthon. Matthaei drie aan Jan van Beverwijk, een aan Jan Isaak Pontanus, wien hij stukken zendt voor zijne Geldersche Geschiedenis; en nog eene andere, waarin hij aantoont, dat Muiden, Weesp en de rivier de Vecht, eertijds onder het bisdom van Utrecht behoorden.

Bovendien heeft hij nagezien de *Heroologia Anglica* H(endrici) H(ollandi), waarbij hij eenige verzen heeft gevoegd.

Na zijne dood verscheen nog door de zorg van Gijsbert Lap van Waveren:

Historia Ultrajectina, sive Johannes a Beka, *Canonicus Ultrajectinus, et* Gulielmus Heda, *Praepositus Arnhemensis de Episcopis Ultrajectinis. Recogniti et Notis Historias illustrati ab* Arnoldo Buchelio, *Batavo J. C. Accedunt Lamberti Hortensii Montfoortii Secessionum Ultrajectinarum libri et* Petri Suffredi *Frisii Appendix ad Historiam Ultrajectinam.* Ultraj. 1643. fol.

Descriptio urbis Rheno-Trajectinae excerptia ex inedito M. S. Arnoldi Buchelii *diario.* Rhen. Traj. 1801, waarvan de uitgave bezorgd is door P. van Musschenbroek.

Het portret van Buchell ziet het licht gegraveerd door Crispijn de Passe. 12°, zijn *Album Amicorum* is in het bezit van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 226; Pars, *Naamrol van de Batavise en Hollandse Schrijv.*, bl. 41, 158; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl ;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.*, D. II. bl. 143; Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 38—42; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars. IV. pag. 167; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Utrechts Tijds.* 1835, bl. 330 en 331, 1836, bl. 404—407; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 42; Smits en Schotel, *Beschr. van Dord.*, bl. LII en LIII; doch vooral *Utrechts Tijds.* 1837, bl. 20—25, 59—64, 163—172.

BUCK (Leonardus), geboren in 1430 te Oisterwijk, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, begaf zich als Monnik in het klooster Corssendonk bij Oud-Turnhout, waar hij zich zeer bekend maakte door zijn stichtelijk en vroom leven. Hij schreef ook eenige godsdienstige en zedekundige werken die nooit in druk zijn verschenen, maar tot stichting en opwekking der Geestelijken bewaard en met veel vrucht gelezen werden. Buck overleed in het klooster Corssendonk in 1488.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memorieb.*, bl. 466; Hermans, *Conspect. Onom. Liter*, pag. 31.

BUCKELDIUS (Gulielmus), naam, onder welken Willem Beukelsz. bij sommige Latijnsche schrijvers voorkomt. Zie Beukelsz. (Willem).

BUCKELIUS (Johannes). Zie Bokkelius (Johannes).

BUCKING (Rutger), Kommandeur op den *Triton*, een schip van 32 of 34 stukken, woonde daarmede in het eskader van den Schout bij Nacht Hidde de Vries, den 29sten Junij *1694*, in de nabijheid van Texel, een zeer nadeelig gevecht tegen een Fransch eskader onder den bekenden Jean Bart bij. Het Nederlandsche eskader bestond uit acht schepen, en was bezig met het onderzoeken van eene Zweedsche en Deensche koopvaardijvloot, met granen naar Frankrijk bestemd, toen Bart opdaagde. Hoewel zijn eskader niet zoo sterk was als het onze, beproefde hij den aanval, enterde zelfs het schip van den Schout bij Nacht de Vries, die doodelijk gekwetst werd en genoodzaakt was zijn schip over te geven. Het zelfde lot trof den schepen van Kapitein de Veer, die *Stad en Lande* voerde, een schip van 50 a 54 stukken, en Bucking. De vijf overige Kapiteins verdedigden zich zeer flaauw en lieten hen aan hun lot over zonder eene poging tot hun ontzet te wagen, om welke redenen ook vier hunner door eenen Krijgsraad veroordeeld, beboet en van hun Krijgsbevel verlaten werden. De vijfde Cornelis Hoogenhoek schijnt minder schuldig te zijn geweest en werd op handtasting ontslagen.

De brave Bucking was nog ongelukkiger, den 18den Junij 1696, toen hij zelf als Kommandeur over vijf oorlogschepen het bevel voerde, aan boord van het *Raadhuis van Haarlem*, een schip van 38 stukken. Eene groote vloot van koopvaarders uit de Oostzee naar het Vaderland geleidende, werd hij, reeds in de nabijheid van onze kust, door eene sterker vijandelijke magt onder Jean Bart aangegrepen. Er waren berigten tot hem gezonden, om liever in de eene of andere Noordsche haven binnen te loopen, en een eskader onder Arnout Manart werd hem te gemoet gezonden, doch hij had van dit alles niets vernomen. Bucking wachtte den overmagtigen vijand moedig af, streed met dapperheid, toen Bart zijn schip enterde, en deed vele vijanden sneuvelen, doch ontving zelf eene zware wonde, waaraan hij kort daarna overleed. Alle vijf de schepen werden, na eene heldhaftige verdediging genomen, doch de koopvaarders werden voor het grootste gedeelte nog tijdig ontzet door het eskader van Manart, die te laat kwam om de brave strijders te redden, het lijk van Bucking werd door Bart in eenen Deenschen koopvaarder overgezet, en eerst naar Engeland doch vervolgens naar het Vaderland gevoerd.

Zie Sylvius, *Saken van Staat en Oorlogh*, St. IV. B. XXXVI. bl. 80, B. XLI. bl. 70; van Wijn, *Bijv. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 82—84; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 491 volg., St. II. bl. 95—101.

BUCQUOI (Charles Bonaventure de Longueval, Graaf de). Zie Longeval (Charles Bonaventure de).

BUCQUOY (N. de), vermoedelijk een zoon van Daniel de Bucquoy — die in 1626 Schepen te Batavia en van 1628 tot 1637 Weesmeester aldaar was — werd in 1677 door Rijklof van Goens Gouverneur van Ceilon, als Gezant aan den Keizer van Candia gezonden, met eenen niet grooten Leeuw tot een geschenk aan dien Vorst, meenende dat dit dier den Keizer bijzonder aangenaam zijn zou, doch deze wilde het, alzoo het nog zoo jong was en met zijne verbeelding, welke hij van dit dier gevormd had niet overeenkwam, niet eens aanzien en zond den Gezant daarmede naar het Graafschap Oedepollat, wel 6 mijlen van zijn Hof, waar de Leeuw in het volgende jaar overleed. Intusschen verdroot het Bucquoy, daar zoo te blijven zitten, weshalve hij gedurig middel zocht om te ontvlugten, doch het werd hem gestadig door zijne wachters belet. Ten laatste bragt men hem in eene woning in de stad waar hij nu niet, zoo als hij verwachtte, gehoor bij den Keizer verkreeg, besloot hij met geweld voor den Vorst te verschijnen, hetgeen hij eens, bij gelegenheid dat de Keizer uitging, ten uitvoer bragt. De Keizer gelastte hierop dat men hem daar tot nader order zou staande houden; hetgeen ook zoo letterlijk werd nagekomen, dat men hem daar drie dagen op de zelfde plaats staan liet, waarna de Keizer last gaf, dat hij naar zijne woning kon terugkeeren. Ook liet de Vorst hem later wel voor zich verschijnen, doch stond hem niet toe om te vertrekken, en men vindt verder niet opgeteekend hoe het met hem gegaan of waar hij verbleven is. Misschien was Jacques de Bucquoi, die van 1676—1680 Algemeen Boekhouder der Oostindische Compagnie op Java was zijnen broeder.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. St. I. bl. 377, 392, 399, 410, D. V. St. II. bl. 246.

BUCQUOY (Jacob de) was vermoedelijk een zoon van een der beide in het vorige artikel vermelde, of van Giacomo de Bucquoy, die omstreeks het jaar 1684, Nederlands koopman te Smyrna was. Hij werd geboren te Amsterdam den 26sten October 1693, trad, na het grootste gedeelte van Europa doorreisd te hebben in 1719 als Landmeter en Kaartemaker in dienst van de Oostindische

Compagnie. In November van dat jaar vertrokken zijnde kwam hij den 4den Maart 1720 aan de Kaap de Goede Hoop, waar hij als Ingenieur met het opzigt belast werd over de forten, welke men aan de Lagoa-baai, op de Oostkust van Afrika wilde aanleggen; hij ging den 12den Februarij 1721 scheep en bereikte den 3den Maart zijne bestemming. Het werk werd volbragt niettegenstaande de ongezondheid van het klimaat, welke vele arbeiders deed omkomen; maar in April 1722 werd het fort door Engelschen zeeroovers genomen en Bucquoy, toen Opperhoofd, met eenige zijner onderhoorigen, krijgsgevangen gemaakt. Na eenen langdurigen kruistogt landden de zeeroovers op de Westkust van Madagaskar, waar zij de gevangenen met een gedeelte van hun eigen scheepsvolk achterlieten. Bucquoy bragt drie jaren onder de inwoners van dit land door. Onverhoeds kwamen de zeeroovers, die er hen gebragt hadden op een scheepje terug, daar hun groote schip vergaan was. Ook andere kapers van andere natiën kwamen aldaar aan en plunderden de Nederlanders uit. Deze laatsten, een scheepje gebouwd hebbende, zeilde daarmede naar Mozambique. Door ziekten tot een zeer klein getal versmolten werden zij naar Goa gebragt, waar Bucquoy, naar lang wachten eindelijk een Hollandsch schip vond, met hetwelk hij in 1725 te Batavia terugkwam. Weder in de dienst der Oostindische Compagnie geplaatst, bekwam hij een gering ambt bij de belastingen, terwijl hij om zijn lot te verbeteren, les in de Wiskunde gaf. In 1731 werd hij als Boekhouder naar Lygor op de Oostkust van Siam gezonden en zag zich in 1733 tot Resident bevorderd. Kort daarna verzocht hij zijn ontslag, kwam in 1735 in het Vaderland terug, en vestigde zich te Haarlem, waar hij les gaf in de Aardrijkskunde, Stuurmanskunst enz.

Hij heeft geschreved:

Aanmerkelijke ontmoetingen in de zestienjaarige Reize naa de Indiën gedaan door Jakob de Bucquoy, waar achter gevoegd is *Bijvoegsel behelzende bedenkingen betreffende de onderhouding en bestiering der Goddelijke werken enz.* Haarl. 1744. 4°. met pl. tweede druk Haarl. 1757. 4°, derde druk Amst. 1769. 4°, van welk werk in 1771 te Leipzig eene Hoogduitsche vertaling in 12° uitkwam. De tweede en volgende drukken zijn omtrent een derde vermeerderd, en voeren den titel van:

Zestienjaarige Reize naa Indiën door Jakob de Bucquoy. De Waterwereld, beschouwd, en de bijzonderheden langs de kusten aangewezen ten nutte der koopvaardye en Zeevaart; bijzonderlijk voor de Oost- en Westindise Handel; beginnende met de Rheë van Texel. Amst. 1752. 4°.

Zijn portret is door Cornelis van Noorde naar het leven geteekend en in het koper gebragt in 1758 4°.

Zie *Biogr. Univers.; de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 257, 375, Tweede jaarg. bl. 352; *Algem. Konst- en Letterbode* 1851, D. II. bl. 290 en 291.

BUDDE (Harmen) was Secretaris eener Commissie van 18 notabele Staatsleden van Friesland, die op den Landsdag, gehouden te Leeuwarden den 15den April 1532, gemagtigd werden om alle de Landzaken te behandelen. Waarschijnlijk uit dien hoofde en volgens de last van die 18 Gecommitteerden vervaardigde Budde een afschrift van het *Landboek*, het welk nog voorhanden is.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUDDE (Bernard Winold Filip), zoon van Hendrik Budde — Koopman te Deventer en in 1798 Lid van het Intermediair Bestuur van Overijssel — is geboren in Februarij 1781 te Deventer, diende als Kadet op 's Lands oorlogschip *de Cerberus*, en liet dapper strijdende het leven in den zeeslag van 11 October 1797.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUDELIUS (Reinier), geboren te Roermond omtrent het midden der zestiende eeuw, legde zich op de Regtsgeleerdheid toe, en verkreeg den graad van Licentiaat in die wetenschap. Hij maakte ook eene bijzondere studie van al hetgeen de fabrijk, het gewigt, de essay, het gehalte enz. van het gemunte geld betreft; hij was ongemeen ervaren in dat vak, het welk hem ook bekend maakte met Ernst van Beijeren, die in 1583 aan het Aartsbisdom van Keulen geraakte; die Vorst vertrouwde hem de bestiering der muntzaken, zoowel in Westphalen als in zijne Staten aan den Rijnkant gelegen. Budelius droeg in 1591 aan hem het werk op, bevattende de schrijvers welke over dit onderwerp gehandeld hebben, ten titel voerende:

De Monetis et de re nummaria, libri II, quorum primus artem cudendae monetae: Secundus vero quaestionum Monetariarum decisiones continet. His accesserunt Tractatus varii atque utiles, nec non Consilia, singularesque additiones, tam veterum, quam novorum Autorum, qui de Monetis earumque valore, liga, pondere, potestate, mutatione, variatione, falsitate ac similibus scripserunt, cum summariis et indice copioso. Colon. 1591. 4°.

Ook beoefende hij de Latijnsche Dichtkunde, zoo als blijkt uit een *Elegia* van zes bladzijden, aan het hoofd van M. Eisengrein *de Certitudine Gratiae.* Colon. 1569. 12°.

Budelius overleed in 1597.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 597, waar hij abusivelijk Jacobus genoemd wordt; *Biogr. Univers.*

BUDT (Adriaan de), But of Butz, geboren te Saeftinge, een thans ondergevloeid dorp, bij Hulst, was Abt van het Cisterciënser klooster te Brugge en voor de tijd, waarin hij leefde, een geleerd man, en niet onervaren in de geschiedenissen. Hij overleed in 1488 en heeft geschreven:

Supplementum Chronici Magistri Aegidii Roya. *Religiosi Dunensis ab anno* 1463 *usque ad annum* 1478 editum cum *Chronico* Aegidii. Francof. 1620.

Historia Monasterii Dunensis, ad sua usque tempora.

Gesta Comitum Flandriae, ab anno 1465, *ad annum* 1478.

Tractatus de immaculata conceptione. Beatae Mariae Virginis.

Zie Sweerts, *Athen. Belg.*, bl. 94; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, bl. 84, 521, 522.

BUCKELIUS (Joannes). Zie Boekelius (Joannes).

BUEMA (Johan Willem). Zie Bonga (Johan van) en Bonga (Willem van).

BUENEN (Wijmeer van) was Admiraal van de Hollanders en Friezen, en bevond zich in 1096, met Robrecht van Vlaanderen, onder de Kruisvaarders.

Zie N. Despars, *Cronycke van de Lande en Graefs. van Vlaend.*, D. II. bl. 232.

BUEREN (Joost van), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utrecht. Jaarb.*, D. II. bl. 313.

BUGGE (Geeraert) diende als Kornet bij de compagnie van den Ritmeester van der Well, in het beleg van Bergen op Zoom in 1622 en had den voortogt bij eenen uitval, waarbij hij den vijand aanmerkelijken schade toebragt en groote buit maakte.

Zie (de Rycke, Vayus en du Rieu). *Bergen op Zoom beleghert den* 18 *Jul.* 1622 *en ontleghert den* 3 *Oct.*, bl. 112.

BUIK (Joost), zoon van Sijbrand Buik, geboren te Amsterdam in het jaar 1506, bekleedde zestienmaal de Burgemeesterlijke waardigheid, en maakte zich door den invloed, dien hij in 's Lands zaken had zeer beroemd. Dat hij, nog Schepen zijnde, reeds groot gezag onder de Burgers had, bleek bij den opstand, in het jaar 1534 ontstaan, wegens het vatten van twee Herdoopers, op last van den Procureur-Generaal, en het gerucht, dat zich daarbij verspreidde als of er dien nacht nog wel twee honderd van hunne beelden zouden geligt worden. De burgers, reeds den derden nacht hierover in beweging zijnde, werden door Buik gevraagd, »wat »zij op den Dam in zulke menigte te doen hadden, daar hun de »wacht niet bevolen was?" Waarop zij antwoordden: »dat zij geen »kwaad in den zin hadden, maar dat zij van oordeel waren, dat »het hun als goede burgers vrij stond, om, benevens anderen, te »waken voor de welvaart der stad;" met bijvoeging van het verspreide gerucht »hetgeen zij, als strijdende met de voorregten der »poorteren niet gedoogen zouden." Doch Schepen Buik verzekerde hun, op het woord van eer, dat zulks niet gebeuren zou, en dat hij, met de andere schutters, onder zijn bevel staande, het zou beletten. Door deze belofte en andere goede woorden, bragt hij te wege, dat de zaamgevloeide menigte in vrede huiswaarts keerde.

In het jaar 1549 de jongste Burgemeester zijnde, nam hij Filips II, als Graaf van Holland, den eed af. Tot aan het jaar 1567 schijnt Buik bij de burgerij zeer wel gezien te zijn geweest; doch toen er in dat jaar eenig vermoeden ontstond, dat de Regering, behalve de in soldij zijnde burgers, nog 300 soldaten wilde

aannemen had de gemeente het ergste vermoeden op Burgemeester Buik. Sommige burgers begaven zich naar zijn huis, hem beleefdelijk vragende: »Waartoe toch dit werven tegen 's Prinsen last diende? waartoe »het trekken der soldaten op de Waag, lang voor den gewonen tijd? »waartoe het ontbieden van de nachtwacht bij dage, en het bescheiden der nieuwe knechten gewapend op het Stadhuis." Buik zwoer bij zijne zaligheid, dat er geen nieuw volk aangeworven, noch eenige zwarigheid was: zij konden gerust naar huis gaan. Maar zeker burger, Klaas Boeleszoon, bespeurende dat de Burgemeester onder zijnen nachtrok eenen maliënkolder of harnas verborgen had, rukte hem den tabbaard open, en verweet hem zijne dubbelhartigheid en zijn kwaad voornemen tegen de burgers, aangezien er reeds eenige van de aangeworvene soldaten voor de deur stonden. Buik zich verontrust vindende, schoof de schuld op de Landvoogdes. Eene menigte burgers, inmiddels voor de deur vergaderd zijnde, begon te roepen, »dat het niet alleen hunne zaak maar die van »de geheele gemeente was," van welke er zich daar wel drie of vierhonderd bevonden; waarop Buik antwoordde: »dat hij tegen »hun getal een ander van wel zeshonderd zetten kon; zij konden »hun best doen, zoo als de Regering mede doen zou." Hierop raakte het volk aan het roepen: *Vive les Gueux!* Elk liep te wapen; en men trok bij hoopen, den geheelen nacht, door de straten, om het zamenrotten van de tegenpartij te verhoeden. Waarvan het gevolg was, dat de zaken destijds zich ten voordeele der Hervormden keerden, doch dit duurde niet lang, want met de komst van den Hertog van Alva veranderde dit weder en Buik, die nu in het bewind bleef, ging den bloeddorstigen Landvoogd aan de hand in het vervolgen der ketters; zelfs zijn zwager Pieter de Wit werd tot het zwaard verwezen, omdat hij, »bij die Geu»zen ter preeke was geweest," zonder dat Buik eenige moeite deed om hem te redden. Toen den 26sten Mei 1578 Amsterdam ook eindelijk van Spanje afviel, behoorde Buik onder de Regeringsleden, die met de geestelijkheid ter stad werd uitgeleid. Hij begaf zich, met zijnen zoon Sijbrand Buik, die Schepen was, ter woon aan het Haagsche Schouw, bij Leiden, waar hij in 1588 overleed.

Zijne afbeelding is door Jacobus Houbraken in het koper gebragt. Zijne zinspreuk was: *Een goed geweten en een goed oogmerk is eene gewisse troost.*

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 170 (120); van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 98; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. I. bl. 239, 296; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Algem. Woordenb. der Zamenleving.*

BUIK (Hendrik), een bloedverwant van den voorgaande, was een der Amsterdamsche kooplieden, die ten jare 1595 de eerste Oostindische Compagnie of Maatschappij van verre, in die stad oprigtten en vier schepen uitrustten, welke onder Cornelis Houtman in April van dat jaar in zee staken. Van welken togt, die zeer ongelukkig uitviel, Houtman in Augustus 1597 met drie schepen in Texel terugkwam.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. St. I. bl. 172; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, bl. 408; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUIS (Paulus), of eigenlijk Buys, Heer van Vliet en Kapelle, geboren te Amersfoort in 1531, uit een aanzienlijk geslacht, was, na Parijs en meer andere beroemde Hoogescholen bezocht te hebben, tot Meester in de beide Regten bevorderd; verscheen gedurende eenige jaren als Advokaat in de Pleitzaal, en werd vervolgens in het jaar 1566, Pensionaris der stad Leiden, en wegens zijne groote kunde en bekwaamheid, tot de gewigtigste Staatszaken gebruikt; zoo in het doen van bezendingen, als in de handelingen met Prins Willem I, van wien hij een der getrouwste en gemeenzaamste vrienden was. Ten jare 1569, toen de onlusten met Engeland op het hoogst, en dit, zoowel als het vorderen van de tienden penning, de gemeente gaande maakten, werd het klagen over Alva's strenge regering algemeen. Oranje, die zich destijds in Duitschland bevond, kreeg ook in het geheim, kennis van den toestand der zaken hier te Lande, door Buis, die van de dagvaart te Brussel terugkeerende, zijne medegemagtigden vooruit liet reizen, voorwendende nog iets in Braband te doen te hebben, en over nacht en dag naar Dillenburg toog, waar hij zich slechts een etmaal bij den Prins ophield, zoodat hij niet meer dan drie dagen na de andere gemagtigden in Holland terug was. Na gedurende de gevangenis van 's Lands Advokaat Mr. Jacob van den Einde en bij afwezigheid van den Pensionaris van Dordrecht, Mr. Peter Cornet, somtijds de dagvaart te hebben waargenomen, werd Buis, toen men, na het uitbarsten van den oorlog in Holland, Alva niet meer behoefde te ontzien, tot 's Lands Advokaat aangesteld. Hij had, sedert zijne reize naar Dillenburg, met medeweten van Adriaan van Swieten en Jakob Kopier, Heer van Kalslagen, gedurig heimelijke verstandhouding met Oranje; waartoe men somtijds in stilte te Alphen bijeen kwam, op een huis van Kopier. Het was ook voornamelijk door zijn beleid dat Leiden in 1572 aan 's Prinsen zijde overging. Toen in het jaar 1573 Prins Willem I eenen raad nevens zich aanstelde, uit negen Leden en twee Secretarissen bestaande, om de zaken van Staat en Oorlog, zoowel te water als te Lande, te helpen besturen, was Buis daar een Lid van. In 1574 gebruikte hem de Prins tot eene gewigtige zending aan de Staten van Holland, ten einde het geëischte bedrag van gelden te verkrijgen tot voortzetting van den oorlog. Men werd het eens 30000 gulden 's maands te geven in de plaats van de 45000 gulden door den Prins gevraagd, die eerst zijn eisch geheel kon vervuld zien, nadat hij de Staten met zijn vertrek gedreigd had. In 1575 werd hij afgevaardigd naar de Vredehandeling te Breda en gelast om met den Prins en anderen te beraadslagen, wegens het verzoek van bijstand aan vreemde Mogendheden, zonder de Landen van den Koning te scheiden. Nog in het zelfde jaar werd Buis, benevens Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde en François Maelson, als Gezanten naar Engeland gezonden, met last om aan Koningin Elizabeth, onder zekere nader te beramen voorwaarden, de oppermagt over Holland en Zeeland aan te bieden. In het volgende jaar werd Buis mede tot de Gentsche Vredehandeling afgevaardigd en in 1577 met Adriaan d'Orgnies, Heer van Willerval en Dr. Andries Gaill van wege de Staten-Generaal naar den Prins gezonden, om zijnen raad te hooren over zekere artikelen van het accoord met Don Juan, dat de Staten van Holland en Zeeland weigerden te onderteekenen. Buis had in last den Prins te verzoeken, zich met het advies der Staten-Generaal te vereenigen, indien deze meenden dat het Vaderland er mede gediend was. Hij geloofde echter dat het accoord zoo goed als gesloten was, maar, dat men slechts het gevoelen van den Prins verlangde, om op hem den haat van Don Juan en de schuld van het verbreken des Vredes te werpen. Voorts werd Buis in dit zelfde jaar door den Prins van Oranje aan Maximiliaan van Hennin, Heer van Bossu en de Staten van Utrecht gezonden, om te handelen over de Satisfactie en wist met zijn gewoon beleid deze zaak in orde en Utrecht onder het stadhouderschap van Oranje te brengen; later had hij een zeer groot deel aan het sluiten van de Unie van Utrecht. Hij teekende niet alleen de contracten der Unie, maar toen er, ten jare 1579, te Utrecht eene vergadering werd opgerigt, die magt kreeg, om op voorvallende zaken te besluiten en over gewigtige de Bondgenooten beschrijven moest, ingevolge het XIXde art. der gesloten vereeniging, van welke vergadering Graaf Jan van Nassau, bij zijns broeders afwezen het hoofd was, werd Buis Lid van den Raad, welke Graaf Jan werd toegevoegd.

Later werkte hij tot de opdragt van de Graaflijkheid aan Willem I. Hij bekleedde met Rutger van den Boetzelaar en François Maelson de Commissie naar de Hollandsche steden om de Acte van opdragt te doen teekenen. Kort na het noodlottig sneven van Willem I, in 1584, en terwijl het zich in Holland schikte tot den handel met Frankrijk, legde Buis, wien dezen handel zeer tegenstond, zijne dienst neder. In het volgende jaar ging hij over in de bijzondere dienst van de Staten van Utrecht en van hunnentwege naar Engeland, werwaarts hij vroeger met den beroemden Johan van der Does nog een ander Gezantschap dan het straksgenoemde had waargenomen. Ten jare 1586 stelde de toenmalige Landvoogd Leicester hem aan tot Lid van den Raad van State, ook wilde hij hem Commies maken van de door hem opgerigte Kamer van Geldmiddelen, waarvan Jakob Reingoud, een vreemdeling, Thesaurier was gemaakt. Doch Buis weigerde fier Commies onder Reingoud te zijn, Leicester in het aangezigt zeggende: »dat hij Rein»goud niet tot zijn Commies zou begeeren, zoo hij zich al be»kwaam kennen mogt, tot het waarnemen van het Thesaurierschap; »zoo ver was het er van af, dat hij, als Commies, onder Rein»goud zou willen dienen." Woorden die den Graaf en Reingoud in den krop bleven steken, en Buis eerlang zuur genoeg opbraken. Want nadat Leicester den 19den Julij van dat zelfde jaar naar 's Gravenhage was vertrokken, verzeld van den Raad van State en van dien van Geldmiddelen, was hij nog naauwelijks de poort uit, of Jacques de Potter, een Vlaming, toen Schepen te Utrecht, en zekere Commies van Leicester,

Thomas Webbes genoemd, gelastten den Burgerhopman Kornelis Gijsbrechtzoon van Kuilenburg, de Burgerhoplieden bijeen te roepen, aangezien zij die iets uit last van Leicester hadden voor te dragen. Toen nu de Hoplieden bijeengekomen waren, verzochten Potter en Webbes hunne hulp om Buis in hechtenis te nemen, het welk hun, zeiden zij, door den Landvoogd gelast was. De Hoplieden, zonder zelf schriftelijk bevel te vorderen, begaven zich op staande voet naar de woning eens Oud-Burgemeesters, alwaar Buis te huis was, drongen met veel rumoer in zijne slaapkamer, waar hij nog te bed lag, deden hem opstaan, verzegelden zijne papieren in eenen koffer en bragten het op hunne kamer; daarna op het Hof, in bewaring van den Graaf van Nieuwenaar, die Bevelhebber der stad was. Buis werd ook eerst naar de gemelde kamer, doch drie of vier uren later naar de Stadswijnkelder gebragt. Hier werd hij, tot op den 15den Augustus, door burgers bewaard. Toen bragt men hem op Hazenberg, de stadsgevangenis, waar hij zat tot op den 8sten November, wanneer hem vergund werd, ten huize van den Onderschout op den Plompentoren gevangenis te houden, onder borgtogt van 25000 guldens, te verbeuren zoo hij ontvlugtte. Het geweldadig vatten van Buis werd middelerwijl in Holland zoo euvel opgenomen, dat Leicester niet bekennen durfde, ja zelfs rondnit loochende, dat hij er last toe gegeven had. De bloedverwanten van Buis drongen diensvolgens bij den Landvoogd om ontslag, doch hij hield hen op den tuil. De Staten van Holland zelven zochten hem te bewegen, om Buis teregt te doen stellen, maar het baatte even weinig. Want ofschoon Buis, naar veler oordeel, Leicester in het eerst veel te veel had ingewilligd, en hem naderhand slechts scheen tegengevallen te zijn, omdat hij in alles geen doen en laten bij hem was; had hij echter, meende men, te veel aan de Landen en zelfs aan den Landvoogd verdiend, om zonder reden dus mishandeld te worden. Doch de haat van Reingoud, die Leicester de ooren vol argwaan blies, deed hem, dacht men, deze onbehoorlijke handeling ondergaan. Hij zat tot in het begin des volgenden jaars, toen de Onderschout hem ter sluik ontsloeg, op aanschrijving van Hun Hoog Mogenden, bij welken zijne familie voor 25000 gulden borg gebleven was, dat hij, des vermaand, altoos in regte verschijnen zou.

Buis had voorheen, gelijk wij gezien hebben, de hoogste ambten in Holland bekleed. Als Advokaat van dat gewest was hij Groot-Zegelbewaarder, President in de vergadering van Holland en Zeeland, in naam des Prinsen van Oranje, Raad van Graaf Jan van Nassau en Curator van de Hoogeschool te Leiden. Hij overleed op zijn huis te Vliet, tusschen IJsselstein en Vianen, in het jaar 1594. Niettegenstaande zijne groote bekwaamheden, moet hij een vriend van goeden sier en wereldsche genoegens zijn geweest; ten minste Graaf Jan van Nassau schrijft van Buis, dat hij liever met een glas wijn, dan met zulke zaken (de zaken omtrent het Bisdom Munster) te doen had. Van losheid van zeden wordt hij ook door andere zijner tijdgenooten, onder anderen door Albada, beschuldigd. Kluit noemt hem een groot man, en hij mag, dit, in spijt van zijne gebreken, waarlijk genoemd worden, als iemand in wien Vaderland en Oranje een getrouw vriend en helper vonden. Dikwijls was hij door den Koning van Denemarken en andere Vorsten genoodigd, om in hunne dienst te komen, doch overtuigd dat het Vaderland in die zorgelijke tijd zijne dienst behoefde, stelde hij voordeel en gemak aan pligt achter. Zijn roem als geleerde is ook buiten tegenspraak. Zijn afbeeldsel komt voor in de *Effigies* bij van der Aa; alsmede door Jacobus Houbraken in het koper gebragt, in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 16 en door J. F. C. Reckleben op staal in Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V, in welk werk mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 (208), B. VI. bl. 450 (330), B. VIII. bl. 597 (88), 641 (118), 661 (132), B. IX. bl. 719 (174), B. X. bl. 792 (226), 802 (233), B. XIII. bl. 21 (31), B. XIX. bl. 482 (23), 495 (32), B. XX. bl. 635 (63), B. XXI. bl. 722 (31), 725 (34), B. XXII. bl. 889 (26), 890 (27), B. XXXI. bl. 806 (24); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IV. bl. 224, 277, D. V. bl. 23; van Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 80; Pers, *Ontst. Leeuw*, bl. 162; Hooft, *Verv. der Nederl. Hist.*, bl. 16, 37, 163, 165, 225; de Groot, *Nederl. Jaarb.*, bl. 117; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 351; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 448; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 153, 155, 558, 600, D. III. bl. 48, 442, 593; Burman, *Traject. Erud.*, pag. 56—58; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IV. bl. 141, D. XII. bl. 18, 41, 172; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 202, 306, 307, 366, 376, 399, D. VII. bl. 29, 79 noot 4, 83, 109, 110, 268, 512, 518, 519, D. VIII. bl. 50, 90—97, 115, 120, 157, 159—164, 215; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Kluit, *Holl. Staatsreg.*, D. II. bl. 144—156; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 203—205; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 5 en 6; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VI. bl. 114, 134, 145, D. VII. bl. 75, 90, 94, 117; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. III. pag. 333, Tom. V. pag. 93, 618; Tom. VI. pag. 9, (waar een brief van hem voorkomt), Tom. VII. pag. 356, Tom. VIII. pag. 433; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. VII. bl. 80, 81, 181, 185, 289, 300.

BUIS (Paulus) of Buys, meestal Busius genoemd, een zoon van Johan Buis, geboren te Zwolle, oefende zich van zijne vroege jeugd af, in de Fraaije Letteren, waarin hij ongemeen wel slaagde; tot de Hoogeschool bevorderd legde hij zich op de Regten toe, en werd weldra Licentiaat in die wetenschap, waarna hij eenige tijd de praktijk in zijne geboortestad waarnam. Den 7den September 1610 tot Hoogleeraar in de Regten te Francker beroepen, nam hij met allen vlijt en ijver dien post waar, tot dat hij den 23sten September 1617 plotseling overleed.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Tractatus de Annuis reditibus. Colon. 1601. 8°.

De Officio Judicis. Amst. 1604. 4°, L. B. 1610. 8°.

Commentaria in universas Pandectas, cum differentiis Juris Canonici et Consuetudinum. Pars I. Zwollae 1610. Pars II Franeq. 1615. 4°, Davent. 1647 et 1656. Pars II. 4°.

Subtilium Juris, sive Dissertationum Academicarum de Jure Theorico subtiliore Libri VII. Colon. 1604, tweede vermeerderde en verbeterde druk Franeq. 1612. 8°. Heidelb. 1665. 4°.

De Republica libri III. Franeq. 1613. 4°.

Illustres quaestiones controversae ad libros IV Institutionum, Disputationibus XIIX in Academia Franequerae propositae. Franeq. 1615. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouëris van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 446; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. VI. bl. 633; Vriemoet, *Athen. Frisciae*, pag. 141—144; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 204 en 205; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 287 et 288.

BUIS (Egbert). Zie Buys (Egbert).

BUISERO (Laurens), Heer van Dussen-Muilkerk, Raad en Rekenmeester van Willem III, Prins van Oranje, werd in 1668 met Constantijn Huygens, Heer van Zuilichem, door gezegden Prins, in diens hoedanigheid van Markgraaf van Veere, naar die stad gezonden ten einde een aldaar uitgebarsten oproer te stillen. Zij bragten aldaar de zaken niet slechts volkomen in order, maar hunne handelingen lagen den grondslag tot 's Prinsen latere verheffing.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. VI. bl. 515; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 336; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629, bl. 118.

BUISERO (Diderik), Heer van Heeraertbeiningen, uit een zeer aanzienlijk geslacht gesproten, misschien wel een zoon of neef van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage, omtrent het jaar 1640, was Deken der Kollegiale kerk van St. Catharina te Eindhoven, voorts Raad en Secretaris van zijne geboortestad, en vervolgens, wegens Zeeland, Raad ter Admiraliteit op de Maas te Rotterdam.

Hij was een ijverig begunstiger der Dichters, en daarbij ook zelf een beoefenaar der dichtkunst, Joost van Vondel wijdde hem zijne vertaalde *Herscheppingen van Ovidius* toe, waarvoor hij hem uit erkentenis met eenen fraaijen zilver-vergulden drinkkop beschonk. Eene warme vriendschap verbond hem aan den uitmuntenden Dichter Johannes Antonides van der Goes, wien hij tevens tot Mecenas was. Behalve een goed aantal gedichten op boeken, lijk-, trouw- en geboortedichten, schijnt zijne liefhebberij zich inzonderheid gevestigd te hebben, op het vervaardigen van tooneelstukken, en in dat vak bepaalde hij zich het meest tot vrolijke blijspelen en kluchten.

Men heeft van hem:

Heautontimorumenos of Eigenzelfkweller. Amst. 1662. 4°.

Astrate, Koning van Cyrus. treursp. Amst. 1670, tweede druk 1671.

Amphitruo. blijsp. Amst. 1679. 8°.

Bedriegerijen van Scapijn. kluchtsp., tweede druk 1696. 8°.

Triomferende Min. vredesp., gemengt met Zang- en Snarenspel, Vliegwerken en Balletten. Amst. 1686. 4°.

Tafelspelletje ter Bruilofte van A. Tall en B. Brasser. 1691.
Arete, of strijd tusschen den Pligt en Min. treursp. Amst. 1692. 8°.
De Ryswykse Vredevreugd, op muzijk. 1697. 8°.
De Bruiloft van Kloris en Roosje. kluchtsp. Leid. 1707.
De Geschaakte Gezusters. blijsp. 's Gravenh.
Gezusters of bewoge Huwelijkhaatsters. blijsp. 's Hage 1716. 8°.
De Schoonste, of het ontzet van Scheveningen. blijsp. 's Hage 1717. 8°.
De Min- en Wijnstrijd. hardersp. 's Hage 1719. 8°.
Arlekijn, versierde erfgenaam. kluchtsp. Leyd. 1719. 8°.
Arlekyn door Liefde. kluchtsp. 's Gravenh.
Verliefde Poëet. Vastenavondsp. Amst. 1721. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, in het Berigt voor den tweeden druk bl. 389 en 390; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 116 en 117; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 360; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univers.*

BUISKES (Pieter Luitjesz.) Zie Buyskes (Pieter Luitjesz.)

BUISSENIE, had het bevel over de gehuurde Kotter-Brigantijn van 20 stukken, in het eskader van Jacob Pieter van Braam, waarmede hij den 29sten April 1784 van Batavia uitzeilde om Malakka, door den Vorst van Riouw en andere Indische Vorsten belegerd, te ontzetten.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 188.

BUISSON (J. du), Heer van Oisy, was meermalen Schepen der stad Bergen in Henegouwen. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel en was toen Raadpensionaris der Staten van Henegouwen. In volgende jaren, ten tijde van Albert en Izabella, bekleedde hij de waardigheid van Raad in het Hof te Bergen. Hij was gehuwd met Catharina de la Croix, zuster van Jacques de la Croix, Heer van la Motte.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 203.

BUISSONS (Michiel des), Nederlands Contrapuntist uit de zestiende eeuw, van wien Commer's *Collectio operum Musicorum Batavorum, saeculi XVI* door de Maatschappij ter bevordering der Toonkunst uitgegeven, in haren zevenden bundel (nog in handschrift) bevat, twee vijfstemmige compositiën, *Responsum accepit* en *Ave Maria gratia.*

Zie *Catal. der Biblioth. van de Maats. ter Bevorder. der Toonk.*

BUITENDIJK (Caspar), Vaandrig in dienst van de Nederlandsche Oostindische Compagnie, had een voornaam deel aan het innemen van het versterkte dorp Assahoedi, op het eiland Ceram, in 1655. Dit dorp hetwelk reeds eene geruime tijd tot hoofdsterkte der opgestane Cerammers had gediend, leunde tegen eene klip, welke boven de vijandelijke sterkte uitstak. Buitendijk en eenige waaghalzen beklommen in den nacht tusschen den 28sten en 29sten Julij deze klip, met het uiterste levensgevaar, daar zij zich aan wortels van boomen moesten vasthouden; des morgens vroeg waren zij boven de sterkte en nu blies de trompetter het Vaderlandsche *Wilhelmus van Nassauwen*; het kanon der schepen gaf het sein tot den storm, doch zoodra de eilanders zich van achteren bestookt zagen, verlieten zij in allerijl de verschansingen, waardoor de Landvoogd Arnold de Vlaming zich in de gelegenheid zag die in bezit te nemen.

In October van het zelfde jaar werd hij als Bevelhebber op eene boot omtrent Tanakeke door 30 Makassaarsche vaartuigen overvallen. Hij, door het groot getal niet ontzet, stelde zich dapper te weer en schoot spoedig een der grootste vaartuigen in den grond en maakte kort daarop een ander reddeloos, doch de vijand, stout op zijne overmagt, drong er op in, waardoor een hevig gevecht ontstond; Buitendijk ziende, dat hij het ten laatste zou moeten overgeven, stak de brand in het buskruid, waardoor hij, met 24 der zijnen, maar ook zeker velen der vijanden, in de lucht vloog.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, bl. 200 en 202; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 37, 39; Koning, *Leven van van Speyk*, bl. 155 en 156; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 609.

BUITENDIJK (Gosuinus à). Zie Buytendijk (Gosuinus à).

BUITENWEG (Willem), geboren te Rotterdam omstreeks het jaar 1600 is als Schilder bekend door zijne landschappen. In prent heeft men van hem voorstellingen van burgerlijke bijeenkomsten, kleederdragten en landschappen, waarvan eenige door hem zelven, en andere door Cornelis Visscher en George Hendrik van Scheyndel zijn in het koper gebragt. Hij woonde naar men wil in 1640 te Amsterdam en had tot leerling Hendrik Martensz. bijgenaamd Zorgh.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 90; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 67; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Wonder, *Alphab. Lijst der Kunsts.*

BULAEUS (Justus), zoon van Jacob Bulaeus, werd in 1600 Predikant te Rijnsaterwonde en in 1603 te Warmond, vanwaar hij in 1606 naar Leiden vertrok, als zijnde daar tot Onderregent van het Staten-Collegie aangesteld; hij bleef er werkzaam tot in 1617, toen hij waarschijnlijk overleden is.

Hij heeft geschreven:
Huyspostille. Amst. 1695. 4°.
Over het Lyden van Jezus Christus. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 287.

BULIUS (Nicolaas). Zie Boelens (Nikolaas).

BULLART (Izaak), zoon van Anthonij Bullart en Maria Wilekens, geboren te Rotterdam den 5den Januarij 1599, verloor zijn vader reeds toen hij naauwelijks elf jaren oud was, waarop hij door zijne moeder, ten einde hem van de Hervormden te verwijderen, naar Bordeaux gezonden werd, ten einde aldaar bij de Jezuiten zijne letteroefeningen te beginnen. In de Nederlanden teruggekeerd, woonde hij eerst te Brussel, en begaf zich in 1629 naar Atrecht, waar hij Bestuurder der Bank van Leening werd. Hier verwierf hij de genegenheid en gunst van Maximiliaan van Bourgondië, Abt van St. Vaast, die hem tot Rentmeester van zijn klooster aanstelde. In 1647 vereerde de Koningin Anna van Oostenrijk hem met de Ridderorde van St. Michiel. Hij overleed den 17den April 1672, en was gehuwd geweest met Anna Francisca de Bruyns.

Bullart had veel smaak voor de Fraaije Konsten en Lettergeschiedenis. Hij bragt eene rijke boekerij bijeen en verzamelde omtrent 30 jaren lang onderscheidene gedenkschriften over de levens van mannen, die door geleerdheid en schranderheid in de Staatkunde, Schilderkunst, Bouwkunde, Muzijk enz., hebben uitgemunt. Ook had hij vele portretten bijeengezameld, en onderhield, gedurende een goed aantal jaren, twee Plaatsnijders op zijn eigen kosten. Maar zijne ambtsbezigheden en gestadige ongesteldheid hinderden hem zeer in het voortzetten van zijnen arbeid, zoodat hij het genoegen niet heeft mogen hebben, om zijn werk voltooid te zien. Hij gaf het aan zijnen zoon over, die er de laatste hand aan legde en het in het licht zond onder den titel:

Académie des Sciences et des Arts, contenant les Vies et les Eloges historiques des Hommes illustres, qui ont excellé en ces Professions, depuis environ quatre siècles, parmi diverses Nations de l'Europe. Avec leurs Portraits, tirez sur les originaux au naturel, et plusieurs insertions funèbres exactement recueillies de leurs tombeaux. Paris 1682, 2 vol. folio, welk werk tamelijk naauwkeurig doch in eenen slechten stijl geschreven is. De exemplaren met het opschrift Brussel of Amsterdam 1682 en eindelijk Brussel 1695 verschillen niet met den Parijschen druk dan op den titel.

Bullart onderhield briefwisseling met vele Geleerden en Kunstenaars, en verschafte den Schilder Alexander Felibien, vele bouwstoffen voor diens *Entretien sur la vie et les Ouvrages des plus excellens Peintres anciens et modernes.* Paris 1666.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*

BULTER (Joost), een moedig Hollandsch Zeekapitein, die in den zeeslag bij Nieuwpoort, den 12den Junij 1653, tusschen Marten Harpertsz. Tromp en de Engelschen onder Monk, dapper strijdende, het leven verloor.

Zie de Jong, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 116.

BULTHUIS (Johannes), zoon van Stephanus Bulthuis en Jantjen Aling, geboren in 1730 te Groningen, werd na zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad op de Godgeleerdheid te hebben toegelegd, in 1755 Proponent en ruim twee jaren later Predikant te Holwierda in Groningerland, vanwaar hij in 1773 naar Wirdum in Friesland vertrok. In 1775 naar Sneek beroepen, misbruikte hij den gewijden leerstoel om het vuur van twist en tweedragt aan te blazen, en in zijne plegtige aanspraken aan het Opperwezen, op de aanstotelijkste wijze zijne bitterheid uit te boezemen tegen hen die in

staatkundige begrippen van hem verschilden. Hij werd diensvolgens, bij vonnis van het Hof van Friesland in dato 4 April 1786 schuldig verklaard, »op den predikstoel, zoo in zijne redenvoeringen als »in zijne gebeden, wanneer hij den mond des volks tot God be»hoorde te zijn, zich te hebben uitgelaten in bewoordingen ge»schikt om daardoor aan de gemeente bekend te maken zijne bij»zondere begrippen omtrent Staatkundige onderwerpen daartoe ge»bruikende onderscheidene plaatsen uit Gods Woord." Bulthuis werd over die uitdrukkingen, en het verachten der bevelen van zijne wettige Overheid verwezen in eene boete van 500 gulden, binnen 14 dagen te betalen, alsmede in de kosten van de processe, met bevel van zich voortaan van dergelijke buitensporigheden te onthouden, onder bedreiging van zwaarder straffen; ten welken einde, de Regering van Sneek gelast werd, om daarop een wakend oog te houden en te doen houden.

Bulthuis verliet hierop Sneek zonder afscheid te nemen en begaf zich met der woon naar Hasselt in Overijssel, hier bevond hij zich slechts weinige weken, of hij werd te Rijzum in Oost-Friesland beroepen, waar hij den 24sten September 1786 bevestigd werd. In 1789 gaf de Stadhouder Willem V hem de Collatie van de Klundert, welke roepstemme hij niet heeft opgevolgd, maar in 1790 werd hij Predikant te Workum in Friesland, waar hij den 29sten Mei 1791 overleed. Hij was gehuwd met Debora Muller.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 67; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XIII. bl. 133—135; D. XXIII. bl. 89; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BULTHUIS (Jan), waarschijnlijk een neef van den voorgaande, geboren te Groningen den 30sten December 1750, genoot daar eenig onderwijs in de Teekenkunst bij H. Wieringa; doch werkte daarna gedurende acht jaren te Amsterdam bij den Kunstschilder Jurriaan Andriessen. Hij behaalde bij de Stadsteeken-akademie te Amsterdam, in 1785, de gouden eerepenning, en schilderde zeer fraai onderscheidene behangsels; doch later legde hij zich op het teekenen met Oost-Indische inkt toe, en heeft alzoo op eene zeer verdienstelijke wijze een aantal Nederlandsche gezigten geteekend, welke door Karel Frederik Bendorp in het koper gebragt zijn. In P. Loosjes Az., *Beschrijving van de Zaanlandsche dorpen*. Haarl. 1794, vindt men onderscheidene gezigten door Jan Bulthuis naauwkeurig en fraai geteekend, en door de Graveurs Daniel Veelwaard, Daniel Vrijdag en C. Bogerts in het koper gebragt. Men heeft ook van Bulthuis enkele geëtste prentjes, waaronder een met drie liggende schaapjes.

Door zijn jigtachtig gestel en door andere gebreken meer en meer ongeschikt wordende tot het beoefenen der kunst, werd hij, weder naar Groningen gaande, aldaar door eenige vrienden en kunstgenooten in zijne behoeftige omstandigheden ondersteund. Vervolgens naar Amsterdam teruggekeerd, overleed hij aldaar den 29sten Mei 1801 in het Buitengasthuis.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 415 en 416; Feith en Lulofs, *Redev. en Dichtreg. uitgespr. ter gelegenh. van het 25jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T. N. v. 't Algem.*, Aant. bl. 145; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUMA (Hotze) of Bonga, van een aanzienlijk geslacht van Kollum in Friesland, was in 1568 Bevelhebber van eene Compagnie bij Heiligerlee, waarom hij door 's Konings Raad verbannen werd, met verbeurdverklaring van zijne goederen; doch keerde in 1572, op last van Diederick Sonoy, met een vaandel knechten naar Friesland terug, en kreeg het bevel over Makkum. Op de aannadering van Kaspar Robles, Heer van Billy, verliet hij die plaats vlugtende. Hij heeft ook deel gehad in het gebeurde te Bolsward in dat jaar.

Zie Bor, D. VI. bl. 382 (277); te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 308; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUMA (Johan en Willem). Zie Bonga (Johan van) en Bonga (Willem van).

BUMA (Johannes Acronius van), zoon van Joannes Acronius, geboren te Wageningen, waar zijn vader Predikant was, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Franeker, in het jaar 1659 Predikant te Loenen en in 1672 te Beekbergen, waar hij in 1705 overleed.

Hij beoefende mede de Nederduitsche en Latijnsche Dichtkunst, van hem zien het licht:

Bethlehemsche Mengelzangen, — eenige Psalmen Davids enz. 1681. 8°.

Christus patiens, — Celebr. et cultus Carmine Eleg. Daventr. 1688. 8°.

Christus in den Hof Gethsemane. (in dichtmaat).

Scenopegia super Technophio Sinonio Lojolitico ad Sedi Romanae Thronum Brittannicum partu ficto supponendum cet. Dav. 1688. 8°.

Argo Belgica, sive de Expeditione Belgica in Africa et America, sub propraefectura celeberrimi Herois Michaelis Ruteri, carmen chronicum, annum congruum MDLXV literis chron. accurate designans. Dav. 1688. 8°.

Uraniae cantus durus et mollis sive Elegiae sacrae cet. Dav. 1670. 8°.

Irenarchia Europea, sive Forum Festivum, in quo Prosopopoeis poetis, de Belli et Pacis usu atque abusu causae dicuntur cet. Harderw. 1678. 8°.

Hyems sesquimillesima, centesima septuagesima nona (1679), *genuinis sermonibus delineata, in Magnatum et Legatorum otium ingenuum.* Harderw. 1679. 8°.

Misselykdom of Zweerdigtjes over eenige Paapsche ongerymtheden. 4°.

Heydelbergsche Catechismus. 1716. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 192; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 172, D. II. bl. 268 en 269.

BUMA (Johannes), zoon van Nicolaas Buma, Apothekar te Leeuwarden en aldaar geboren in 1694, werd door zijnen vader toen hij de Latijnsche school verlaten had, bestemd om hem in zijn beroep op te volgen; doch zijn vader overleden zijnde, gaf een familiegeschil aanleiding tot een kostbaar proces, zoodat de Apotheek verkocht werd en hij zich toelegde op de schilderkunst en de letteroefeningen. Hij overleed den 28sten Julij 1756.

Zijn portret gegraveerd door Keyert komt voor, voor de hieronder vermelde *Boeren-Bruiloft;* ook bestaat er een gegraveerd door Rienk Jelgerhuis. 8°.

Van hem zijn in het licht gekomen:

Hof-gedachten op de vier getijden des jaars. Leeuw. 1731. 8°, tweede druk 1750.

Nassausche Lauwerkrans. Leeuw. 1748. 8°.

Israëls verdrukking in Egypten. Leeuw. 1751. 4°.

De Leerreden van den Eerw. Heer Ph. Lud. Statius Muller, gedaan ter gelegentheid op het smertelyk verlies van zijn Hoogheid W. C. H. Friso, om deszelfs uytnementheid in Digtkundige Verzen gebragt. Leeuw. 1752. 4°.

Reis door de Elizeesche Velden, waarin zeer vele zeldzame gevallen van de Heeren van den Degen, Pen en Tabbaart worden gemeld. Leeuw. 1753. 8°.

Boere-Bruiloft, of het Huwelyk van Moddeworst en Griet Beerdberg, met geschiedkundige aanmerkingen en koperen platen (met titelvignet) Schrik niet. Te Knollendam, ten dienste der Bruilofts-Gasten. 1767. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V en VI; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters.*

BUMA (Gerlof later Gerlacus), zoon van Wijbbe Feddes Buma en Rebecca Joukes Selsma, werd geboren te Sneek den 20sten Augustus 1732. Zijn vader, die aldaar tot den gegoeden handelstand behoorde en tevens een beminnaar was van Geschiedenis en Letteren, zond hem in September 1750 naar de Hoogeschool te Groningen, waar hij zich tot Junij 1755 vlijtig oefende in de Letteren, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid. Toen echter vertrok hij in September van gezegd jaar naar de Franeker Akademie, ging daar tot de Regtsgeleerdheid over en werd reeds den 15den Junij 1757 tot Juris Utriusque Doctor gepromoveerd. Den 5den Julij daaraanvolgende als Advokaat voor den Hove van Friesland geimmatriculeerd, vestigde hij zich als zoodanig te Leeuwarden. Tot Pensionaris van die stad aangesteld den 24sten September 1762, verkreeg hij aldaar den 9den Junij 1763 het burgerregt. Later werd hij mede Pensionaris van Dockum in 1765, van de Grietenijen Dantumadeel en Lemsterland in 1767, van Haskerland in 1771 en van Oost-Dongeradeel in 1777. Den 4den April 1775 benoemde het Hof hem tot Mede-Oudsten Advokaat, ook was hij veelmaals, zoo binnen als buiten de provincie Friesland, Reviseur in herzien wordende processen. Als Voogd en

Rentmeester deelde hij in het Bestuur van het Old-Burgerweeshuis te Leeuwarden. Na eene vier-en twintigjarige zeer uitgebreide Regtspraktijk werd hij den 13den Februarij 1781 aangesteld tot Raad-Ordinaris in het Hof Provinciaal, doch, ten gevolge der tijdsomstandigheden, nadat door de Representanten des vrijen volks van Friesland den 10den April 1796 was besloten, »dat er eene remo»tie in den Hove zou plaats hebben," bij een nader besluit van den volgenden dag te gelijk met de Raadsheeren F. J. J. van Scheltinga, U. J. Huber en A. A. van Haersma, van zijne post ontzet. Daarop bleef hij ambteloos tot dat hij bij Resolutie van het Staatsbewind van den 7den December 1801 weder werd aangesteld tot Lid van het Hof van Justitie, waarin hij den 15den December van dat jaar weder zitting nam als Eerste en Presiderende Raad, en zulks verbleef tot aan zijn overlijden te Leeuwarden, den 28sten Augustus 1807. Uit zijn huwelijk met Botje Dorhout had hij, behalve twee jong overledene kinderen, slechts éénen zoon Bernardus Buma, die volgt.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 290 noot 17.

BUMA (Bernhardus), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 17den October 1770, legde zich aan de Hoogeschool te Franeker op de Regtsgeleerdheid toe en werd den 30sten Mei 1791 tot Meester in de Beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *over de vernietiging van openbare bekendmakingen* (1), Advokaat bij het Hof van Friesland. Van 1791 tot 1795 was hij Volmagt ten Landsdage wegens Hennaarderadeel; in 1801 Ontvanger-Generaal der Floreenen van Baarderadeel; van 1802 tot 1805 Lid van het Departementaalbestuur van Friesland; in 1808 Vroedschap van Leeuwarden, in 1811 Adjunct-Maire; twee jaren later Maire, en in dat zelfde jaar President-Burgemeester van die stad; in 1814 Luitenant-Kolonel bij den Landstorm, Lid van de Vergadering der Notabelen over de Grondwet, later van de Gedeputeerde Staten van Friesland, en in 1816 Grietman van Baarderadeel. Op zijn verzoek, in 1834, eervol van dien post ontslagen, leefde hij vervolgens ambteloos te Leeuwarden, tot zijne dood, den 14den Julij 1838. Hij had bij zijne echtgenoote Roline Maria Hora Siccama verwekt zes zoons en vijf dochters, onder zijne zoons waren: Gerlacus Buma en Wijbo Bernhardus Buma, die volgen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 264; Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816 tot 1851, bl. 24 en 25; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 291 noot 20.

BUMA (Gerlacus), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 11den Julij 1793, werd, van student in de Regten te Groningen, in 1813 Controleur-Surnumerair bij de Belastingen, maar was reeds den 30sten April van dat jaar opgeschreven als *Garde d'Honneur* bij het 2de Regiment Fransche Huzaren. Hij toog mede naar Frankrijk, doch reeds den 27sten November daaraanvolgende onttrok hij zich, met eenige zijner gewestgenooten aan de gedwongene dienst, door zich van de voorposten bij Landau over den Rijn te begeven, en keerde met hen in December terug naar Leeuwarden, waar zij door eene groote menigte werden ingehaald. Hierop werd hij den 5den Februarij 1814 Tweede Luitenant bij het Regiment Huzaren N°. 6, en woonde als zoodanig den veldslag van Waterloo (18 Junij 1815) bij, waarin hem zijn paard onder het lijf werd doodgeschoten. Sedert klom hij op tot Majoor bij gemeld Regiment, nam deel aan den tiendaagschen veldtogt in 1831 en overleed den 19den October 1838 te Leeuwarden. Uit zijn huwelijk met Agatha Dido Cecilia Bouricius van Idema liet hij eene dochter na.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 291.

BUMA (Wybo Bernhardus), de jongste broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 7den Maart 1807, studeerde aan de Hoogeschool te Groningen in de Regtsgeleerdheid en verliet die Hoogeschool in 1830 na het verdedigen van eene verhandeling *Over den aard van het bezit, ter verkrijging van eene landelijke dienstbaarheid door verjaring, na langdurig tijdsverloop, vereischt bij den eigenaar van den heerschenden grond, volgens het Romeinsche regt* (2); vestigde zich toen als Advokaat te Leeuwarden; werd in dat jaar waarnemend Griffier van het Vredegeregt te Dronrijp, en in 1831 Griffier van de beide Vredegeregten te Leeuwarden, doch volgde in 1834 zijnen vader als Grietman van Baarderadeel op. Van 1840 tot 1844 was hij Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en werd den 6den December van het laatstgenoemde jaar, door Koning Willem II benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed den 8sten April 1848 op Bornia-state te Weidum, bij zijne echtgenoote Joanna Elisabeth Baronesse van Haersolte, nalatende twee zoons en drie dochters.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816 *tot* 1851, bl. 24 en 25; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 292 noot 34.

BUNDING (Willem Henricksz.) was Kapitein in het Statenleger en had als zoodanig in 1592, met Tiardt Jansz. Wederspan, het bevel in eene schans bij Koevorden, welke, den 31sten Julij van dat jaar, door de Spanjaarden bestormd werd. Bunding en Wederspan verdedigden zich dapper, doch Bunding sneuvelde met zijnen Vaandrig en 32 zijner soldaten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIX. bl. 634 (25).

BUNEL (Olivier) van Enkhuizen was onder de eerste Nederlanders die den handel met het Noorden van Rusland wilden aanknoopen. In 1595 reisde hij derwaarts en meende den weg tot eenen voordeeligen handel gevonden te hebben, door den aankoop van pelterijen, Moscovisch glas en bergkristal, doch stierf op de terugreis.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. II. bl. 129.

BUNGHA (Johannes en Willem). Zie Bonga (Johan van) en Bonga (Willem van).

BUNNIK (Johan van), geboren te Utrecht in het jaar 1654, legde reeds van zijne jeugd af eene groote genegenheid tot de Schilderkunst aan den dag en werd dienvolgens in 1668, door zijne ouders, als leerling besteld bij Herman Zagtleven, bij wien hij zich zoo vlijtig oefende, dat hij, na verloop van drie jaren, in staat was eigen werk te ondernemen, het welk hij ook met lof ten einde bragt. Hierop ondernam hij een uitstapje naar Kleefsland, dat hem ruim de kost verschafte; daarvan teruggekomen begaf hij zich nog eenige tijd onder de leiding van Gerard Hoet. Vervolgens ging hij op reis, en bezocht Duitschland, Frankrijk, Zwitserland, Italië en andere streken, overal menigvuldige blijken van zijn uitstekend talent achterlatende. Te Modena nam de Hertog Franciscus II hem in zijne dienst op eene aanzienlijke jaarwedde. Na een verblijf van acht jaren aan dit Hof, waar hij onderscheidene fraaije stukken schilderde, verzocht hij zijn ontslag van den Hertog en keerde naar zijn Vaderland terug. Doch te Turyn, den Kunstschilder Ferdinand Voet ontmoetende, toefde hij eenige tijd aldaar, zich onledig houdende met het schilderen van eenige voortreffelijke stukken, waarna zij te zamen over Frankrijk en Braband naar de Nederlanden kwamen, waar Bunnik nu te Utrecht bleef wonen. Hij, die zich vooral op het landschap schijnt te hebben toegelegd, was ook onder de Schilders die hun penseel leenden, tot het versieren van het Vorstelijk lustslot het Loo. Na zich door zijne kunst een aanzienlijk vermogen te hebben verworven, had hij de zwakheid zich door zijne kinderen te laten te gronde rigten, zoodat hij in behoeftige omstandigheden in 1717 overleed.

Men vindt van hem in het Museum Boymans te Rotterdam:

Een bergachtig landschap; op den voorgrond een water dat tusschen groote rotsklompen stroomt.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 339—342; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*; *Catal. van Schild. enz. in het Museum te Rotterd.*, bl. 10.

BUNNIK (Jakob van), een broeder en leerling van den voorgaande, wien hij op diens reis naar Italië vergezelde, oefende zich met het gelukkigst gevolg in het schilderen van Veldslagen en dergelijke onderwerpen, waarin hij paarden te pas kon brengen. Hij overleed in 1725.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 341; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot*

(1) *Dissertatio Juridicum Inauguralis de Albo corrupto.* Franeq. 1791.

(2) *Specimen Juridicum Inaugurale de animo possidenti ad acquirendas servitutes rusticas, per longi temporis praescriptionem, requisito in domino praedii dominantis, secundum Jus Romanum.* Gron. 1830.

Algem. Hist. Woordenb., B. bl. 432; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 184; *Biogr. Nation.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers*,

BUNS (Johannes) was een kunstig Beeld- en Portretschilder uit de zeventiende eeuw.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 63 en 64; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUNTE (Johan Friedrich), den 15den October 1769 te Hörn, eene kleine stad in het Vorstendom Lippe-Detmold, geboren, toonde vroegtijdig neiging voor de Muzijk. Zijn vader, Stadsmusicus aldaar, gaf hem het eerste onderrigt op de viool, naderhand op nog andere instrumenten; maar de viool bleef altijd zijn lievelingsinstrument, en daarom werd de vader genoopt om zijn zoon, toen deze 14 jaren oud was, aan de leiding van den toenmaligen Vorstelijk Lippe-Detmoldschen Concertmeester Kittel toe te vertrouwen, onder wiens voortreffelijke leiding hij zulke gewenschte vorderingen maakte, dat hij zich op zijn achttiende jaar in een concert te Osnabruck met veel bijval liet hooren. Eenige jaren vestigde hij zich daar met der woon, legde lust tot de Compositie aan den dag, en vervaardigde eenige kleine muzijkstukjes, maar, aangezien het hem aan grondig onderwijs daartoe ontbrak, zoo riep hij de hulp in van den aldaar wonenden kundigen Organist Veltman, die hem in de Harmonie enz. onderwees. Door volharding en ijverige studiën wist hij zich spoedig te bekwamen, en componeerde een concert voor de viool.

In het jaar 1794 werd hij te Lippstadt in Westphalen als Muzijk-Directeur aangesteld. Gedurende zijn verblijf aldaar componeerde hij onderscheidene muziekstukken, als:

3 *Concerten voor Hobo.*
1 *Concertante voor Hobo en Viool*, voor zijnen broeder den Hoboist.
1 *Concert en Concertino voor Viool.*
2 *Kwartetten voor 2 Violen Alt en Bas.*
2 *Sinfonien.*
1 *Concert voor Hoorn.*
1 *Concert voor Fagot.*
3 *Concert-arias* en eenige Duitsche liederen.

In het jaar 1807 vertrok hij naar Amsterdam, waar hij onderscheidene jaren als Violist bij het Orchest van de Duitsche Opera is geplaatst geweest. Van zijne in Amsterdam vervaardigde Compositiën zijn bekend:

2 *Kwartetten voor Strijkinstrumenten.*
1 *Trio voor 2 Violen en Bas.*
3 *Duetten voor 2 Violen.*
1 *Sonate voor Piano forte.*
1 *Concertant voor 2 Violen.*
1 *Concertino voor de Viool.*

Fetis vermeldt nog van hem:
Dix Variations pour Violon principal, deux Violons et Violoncelle, sur l'air Allemand: Kind, willst du ruhig schlafen. Opus 1. Offenbach André.

Bunte was tot aan zijne dood, die den 9den Mei 1843 plaats had, steeds te Amsterdam gevestigd en hield zich dan ook met het geven van muzijklessen onledig, zelfs nog in de laatste jaren, toen hij stil en afgetrokken leefde. Hij was een regtschapen en helderdenkend man, bescheiden en met weinig tevreden, en in den hoogsten graad een vriend van orde, daarbij een liefderijk en zorgend vader. Als kunstenaar bezat hij eene bijzondere gaaf om Kwartetten en Kwintetten naauwkeurig en geacheveerd voor te dragen, terwijl zijne Compositiën ook niet zonder verdiensten waren.

Uit zijn huwelijk met Charlotte Elisabeth Vieregge, overleden den 28sten September 1800, liet hij twee kinderen na, eene dochter Julia Bunte, en eenen zoon, den thans nog te Amsterdam levenden Toonkunstenaar Frederik Bernhard Bunte; bij zijne tweede echtgenoote Amelia Schmitz verwekte hij eenen zoon Ludwig August Bunte, die volgt.

Zie Caecilia, *Algem. Muzikaal Tijdschr.* 1845, bl. 11; Fetis, *Biogr. Univ. des Musiciens.*, uit familiepapieren aangevuld.

BUNTE (Ludwig August), tweede zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 27sten Junij 1809, werd eerst door zijnen vader, en later door den beroemden Violist C. de Beriot te Brussel in het Vioolspel onderwezen. Hij maakte daar in den tijd van een jaar zulke vorderingen, dat hij te Amsterdam teruggekeerd, allen door zijn spel verbaasde. Alle moeijelijkheden had hij leeren overwinnen. Aan eenen uitmuntenden stand, en eenen ronden en vollen toon, paarde hij eene mannelijke en krachtige streek, eene aangename gevoelvolle voordragt en eene uitstekende methode. Hij overleed in den bloei zijner jaren, den 20sten Augustus 1830, aan de gevolgen eener keelteering, en werd in de Luthersche Oudekerk begraven.

Zie Caecilia, *Algem. Muzikaal Tijdschr.* 1845, bl. 29, uit familiepapieren aangevuld.

BUNTING (H.) heeft geschreven:
Reysboek der H. Schrift. Amst. 1647. 4°, tweede druk Amst. 1663. 4°.
Onderwijs in de Munten en Gewigten der H. Schrift. 4°.
Harmonie der 4 Euangelisten. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*

BUQUOY (Jacob de). Zie Bucquoy (Jacob de).

BURCH (Gerard en Wolterus ter). Zie Burg (Gerard ter) en Burg (Wolterus ter).

BURCH (Aem of Adam van der) of van der Burg, een welgesteld Landman in het dorp het Woud, bij Delft, reed met 12 zonen, ieder wel uitgedoscht te paard, een der Hollandsche Graven te gemoet, en bood hem die zonen als krijgsknechten aan. Toen de Graaf hierop vroeg, welk voorregt hij voor zijn dorp begeerde, gaf de oude Aem ten antwoord: »*Geen ander dan dat* »*wij onzen eigen Pastoor vrij mogen verkiezen*." Deze gunst werd hem toegestaan en uit kracht daarvan werd na de Hervorming ook de Predikant in het Woud beroepen door de Mansledematen, zonder dat er eenige handopening of goedkeuring noodig was.

Deze Aem van der Burch was vermoedelijk de stamvader van het oude Hollandsche geslacht van der Burch, dat tot wapen had, een schild van goud met eene gebogen bande van keel.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXIII. bl. 120 en 121; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*

BURCH (Anthonis van der) of van der Burgh, vermoedelijk uit het Hollandsche adellijke geslacht van dien naam, woonde buiten de Beverwijk en was een dergenen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1565, door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: »wat affectie ende genegenheid zij tot den »dienst van den Koning hadden: ende of zij gezind waren het »met Zijne Majesteit te houden, denzelven tegens een ieder te »dienen, in hetgeen hun wegens zijne Majesteit zal worden bevo»len te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen »en van den Eed alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, »confederatiën en Obligatiën ter contrarie."

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissisarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 69, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

BURCH (Adriaan van der), gesproten uit een oud adellijk Vlaamsch geslacht en geboren te Brugge, werd in 1547 President in het Hof van Utrecht, welk ambt hij waarnam tot in 1556 toen hij tot President in den Raad van Mechelen en Zegelbewaarder werd aangesteld.

Bij Barbara van Schore was hij vader van Jan van der Burch, Lambert van der Burch en Adriaan van der Burch, die alle drie volgen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 437; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 131.

BURCH (Jan van der), een zoon van den voorgaande, was Raad van Vlaanderen en werd, met Mr. François Cortewile, door den Hertog van Alva gevolmagtigd om de goederen te beschrijven der personen van gekwetste Goddelijke en Koninklijke Majesteit beschuldigd, of pligtig aan beeldstormerij, of van geld opgehaald te hebben om kerken voor de nieuwgezinden te bouwen, of van gewapend volk te hebben verzameld tot verzekering van hunne predicatiën enz. Hij kweet zich van dezen last dan ook uiterst gestreng en werd later, ongetwijfeld tot loon voor zijnen ijver, benoemd tot President van den Raad te Mechelen en van

den Geheimen Raad. Toen Mechelen in 1572 door den Prins van Oranje bemagtigd was, werd hij in den kerker geworpen, doch toen de Spanjaarden kort daarna die stad weder inkregen, geraakte hij wel weder op vrije voeten, doch zag zich gedwongen zijne eigen goederen te rantsoeneren. Franciscus van der Burch, die eerst Bisschop van Gent en later Aartsbisschop van Kamerijk werd, was zijn zoon.

Zie de Kempenaere, *Vlaemsche Kron.*, bl. 40, 47, 50, 58, 66, 73, 109; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 437; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 131.

BURCH (Lambert van der), een broeder van den voorgaande, geboren te Mechelen, den 11den Augustus 1542, werd in het jaar 1555 Kanunnik en den 28sten April 1582 Deken van St. Maria te Utrecht. Daarop heeft hij onder de Staten der provincie Utrecht zitting genomen en wendde met zijne Medekanunnikken alle pogingen aan om de Roomsch Katholijke godsdienst, welke destijds aan het vervallen was, staande te houden; doch al zijne moeite was te vergeefs, en hij moest zijns ondanks, op bevel van het kapittel, de Unie van Utrecht onderteekenen. Ten jare 1586, werd hij benevens zijn broeder Adriaan en nog een aanzienlijk getal zoo geestelijke als wereldlijke personen, door toedoen van Leicester uit de stad gebannen. Naderhand toen het gezag van Leicester geen invloed meer had, kwam hij te Utrecht terug, waar hij zijne overige dagen in eene geletterde ledigheid doorbragt tot hij den 17den Augustus 1617 overleed, den roem nalatende van een zeer geleerd man te zijn geweest.

Van hem is in druk verschenen:

Sabaudorum Ducum, Principumque Historiae Gentilitiae libri II. Leid. 1599 et Antv. 1609. 4°.

Preces Rythmicae latinae ad Divam Virginem.

De Vita, variis successibus et tristi exitu Guidonis Comitis Flandriae. Traj. 1615. 8°.

Aedis D. Mariae Virginis in civitate Ultrajectensi admiranda origo. Traj. 1617.

Zijne zinspreuk was: *Domine quis sustinebit* (Heer, wie zal 't bestaan).

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXI. bl. 721 (32); Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 509; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. II. bl. 140; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 184 en 185; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 440 en 441; Burman, *Traj. Erud.*, pag. 46—50; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1164; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Tijdschr. voor Geschied. Oudh. en Statist. van Utr.* 1836, bl. 263; *Biogr. Univers.*; *Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. I. bl. 19.

BURCH (Adriaan van der), een broeder van den voorgaande, geboren te Brugge, studeerde te Padua, en werd omtrent 1572 tot Griffier in het Hof van Utrecht aangesteld, doch in 1586 benevens zijnen broeder Lambert, door toedoen van Leicester uit de stad verbannen. Intusschen werd Filips Rataller in van der Burchs plaats Griffier, die echter dit ambt den 1sten October 1588 nederlegde, en den 10den dier maand weder door van der Burch opgevolgd werd. Hij was in het jaar 1570 gehuwd met Cornelia Graphaeus en overleed in 1606.

Van der Burch was een doorgeleerd man, die ook de Latijnsche Dichtkunst beoefende, ofschoon hij daarin niet bijzonder uitmuntte, zoo als blijkt uit zijne veelvuldige werken, welke zijn:

Laudes Hieronymi Columnae et Ascanii Columnae. Antv. 1582. 4°.

Epigrammatum Sacrorum Centuriae duae. Leid. 1589. 8°, waarbij de schrijver in 1590 een derde *honderdtal* voegde.

Hortulum precum, ad Magistratum Trajectinum.

Farrago piarum similitudinum, waar achter is gevoegd *Hymnus Paschalis*, bevattende een kort tafereel van het leven, den dood en de opstanding van den Zaligmaker.

Charites sive sylvae piorum amorum. Leid. 1595. 8°.

Fides ac Spes, sive de duabus illis Virtutibus sententiae et exempla. Leid 1571. 8°.

Pia Dicasticha, seu sententiarum et exemplorum centuriae tres. Antv. 1599. 8°.

Pii lusus, in quibus Oscula Oculi, ac post illos Tristia et Funera. Traj. 1600. 4°.

Solatia. Traj. 1602.

Piorum Hexastichon, centuriae IV. Item de modo orandi Deum centuria. Antv. 1603. 8°.

Ook worden onderscheidene gedichten van van der Burch gevonden in *Delic. Poet. Belg.*, Tom. I. pag. 861 et seq.

Zie Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 94; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Burman, *Traj. Erud*, pag. 42—46; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1164; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 76; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 211—213; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univ.*

BURCH (Jacob van der). Zie Burgh (Jacob van der).

BURCH (Albertus van der), gesproten uit een aanzienlijk geslacht en zoon van Christiaan van der Burch en Margaretha Schoonhaven, geboren te Delft in 1672, leerde de Teeken- en Schilderkunst bij Johannes Verkolje, doch dien Meester door den dood verliezende, kwam hij onder het bestuur van den Ridder Adriaan van der Werf, door wiens onderwijs en voorbeeld hij tot een bekwaam Kunstschilder gevormd werd. Hij doorreisde vervolgens Braband, Duitschland en andere gewesten en werd bij die gelegenheid aan het Hof van den kunstlievenden Keurvorst van den Paltz met veel onderscheiding bejegend, en zijn werk zeer geprezen. In zijn Vaderland teruggekomen, verkoos hij zijne geboortestad tot bestendige woonplaats. Hij schilderde even kunstig als uitvoerig fraaije historiestukken, binnenhuizen en portretten. Ten blijke van zijn kunstvermogen wordt als eene zeldzaamheid opgegeven, dat hij het afbeeldsel van zijnen schoonbroeder Overschie twee jaren na diens dood, in 1704 zeer welgelijkend geschilderd heeft; alsmede dat van zekeren Heer, dien hij slechts enkele malen gezien had, negen maanden na zijn overlijden.

Zijn portret bestaat in zwarte kunst in folio.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 286; *Beschr. van Delft* bij Reinier Boitet, bl. 791—793; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 138; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, bl. 253; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 271 en 272; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURCH (Johannes van der), die in het begin der achttiende eeuw Schepen en daarna Burgemeester te Dordrecht was, vinden wij vermeld als een niet te verachten beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst; ons is evenwel niets van hem onder de oogen gekomen.

Zie Hoeufft, *Parnasus Latino Belgic.*, pag. 213.

BURCH (Carel Graaf van der), geboren te Escausines in Henegouwen, werd den 13den Februarij 1814, Kolonel bij de Belgische Chevaux legers, en den 6den Mei van dat jaar tot Generaal-Majoor titulair bevorderd. Van 1816 tot December 1818 was hij Provinciaal Kommandant van Zuid-Braband, stond vervolgens ter dispositie van het Departement van Oorlog, doch werd den 20sten October 1830 eervol uit de dienst ontslagen. Hij was ook Lid van de Eerste Kamer der Staten Generaal, Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw en Ridder van de orde van St. Wladimir van Rusland.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

BURCHARDUS, wiens afkomst men niet vermeld vindt, was een godvruchtig en vroom Priester, die in het jaar 1099 door verkiezing der Kapittelheeren en Kanunnikken tot den Bisschoppelijken stoel te Utrecht kwam en alzoo de drie-en-twintigste Bisschop van Utrecht was. Hij was van eenen vreedzamen aard, kon veel ongelijk verdragen en zocht slechts in rust met zijne naburen te leven, waardoor hij Utrecht onder zijne Bisschoppelijke Regering in eenen bloeijenden staat hield, waarin hij te gereeder slaagde, doordien Floris de Vette, Graaf van Holland, mede geen onrust zocht. Hij regeerde alzoo in ongestoorden vrede zijn bisdom gedurende 13 jaren en overleed den 18den Mei 1112 (1).

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 269, 273; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. I. bl. 183 en 184; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XI. bl. 35; Blondeel, *Beschr. der stad Utr.*, bl. 260; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 287, 307; (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memor.*, bl. 67 en 68.

(1) Over door dezen Bisschop in zijn Oversticht, en wel te Deventer, geslagene munten, zie men P. O. van der Chijs, *De Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 37.

BURCHGRAAFF (Justus of Joost van den) of van den Burggraaf, zoon van Arnoldus van den Burchgraaff, Schepen van Gorinchem en van Sophia van der Keessel, werd aldaar geboren en is ongehuwd overleden. Hij schijnt een Waterbouwkundige te zijn geweest, althans van hem zien het licht:

Zeer langduurige en naauwkeurige Observatiën omtrent de Rivieren De Waal, Maas, Merwe en Lek. Gorinch. 1744. 8°.

Vervolg op de langduurige naauwkeurige Observatiën, omtrent de Rivieren, de Waal, Maas, Merwe, Lek enz. In zig vervattende een Pylceel, van de gesteltheid der killen, volgens de meeting van den 10 Dec. 1745, nevens eenige Reflexien op het boekje van C. Velzen, tegens zijn Eerste stukje uytgegeven, en op het Tractaatje van S. Anemaat over den Hoek van Holland. Gor. en Breda 1744. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III en IV; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 594.

BURCHGRAVE (Daniel de) of de Burggraaf, een Vlaming van lage geboorte, die zich door kloekheid van vernuft en ijver den weg tot ambten geopend had, werd in 1580 Procureur-Generaal van den Raad van Vlaanderen, waarvan de leden dat jaar door de Staatsgezinden waren aangesteld. Nadat Gent echter in 1584 aan Parma was overgegaan, zette hij zich te Utrecht neder en maakte, in 1586, met Jakob Reingoud, een doorslepen huichelaar, en Gerard Prounink een driemanschap uit, het welk in die stad eenen aanhang maakte van vleijers van Leicester en misnoegden op de Staten, die men sedert *Reingoudisten* noemde. Burchgrave had zich door zijn laag kruipen en het bevorderen van de belangen van Leicester zoo diep in diens gunst weten te dringen, dat hij door dezen eerst tot Buitengewoon Geheimschrijver van den Raad van State en vervolgens tot Auditeur der geldmiddelen bevorderd werd, zeer tegen den zin en het genoegen der Staten, die hem met reden grootelijks verdacht hielden. Hij drong, hoewel hij geen plaats had in den Raad van State, meestal ter zale in en lag den Graaf veeltijds redenen in den mond of diende hem voor tolk, wanneer hij zich in eene andere taal dan de Engelsche of Italiaansche moest uiten. Van zijn verder bedrijf en lotgevallen vindt men niets opgeteekend. Hij schijnt nog in stilte zijne dagen te hebben geëindigd.

Zie de Kempenare, *Vlaemsche Kron.*, bl. 266, 315; van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 144; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 146, 157, 179 en 180; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1161; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 147; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 188 en 189; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*

BURCHIUS (Hadrianus en Lambertus van der). Zie Burch (Adriaan van der) en Burch (Lambert van der).

BURCHOORN (Isaäc) of Burghoorn, geboren omstreeks 1600, was eerst Boekdrukker te Leiden, later te 's Gravenhage en beoefende de Nederduitsche Dichtkunst. Hij gaf, onder den eersten naam uit:

Witten Engel, uyt-wysende het Hoofsche Mom-Aensicht (met den spreuk) *Impia sub dulci melle venena latent.* Leyd. 1635. met houtsn. 8°.

Batrachomiomachia, ofte den Wonderlycken Veld-slagh tusschen de Muysen ende de Kick-vorschen. Leyd. 1636. 4°.

Vreugde sangh over de treffelycke overwinninge van de stercke stad Breda, kloeckmoedigh { aangetast den 23 July / gewonnen den 7 October } 1637 door syn Hoogheyt den Prince van Oranjen, Grave van Nassau etc. Opperste Veldt-Heer deser vereenigde Nederlanden etc. 's Gravenh. 4°.

Onder den naam van Burghoorn leverde hij:

Swarten Duyvel, verthoonende Wonderlijcke Grillen des Werelts. 's Gravenh. kl. 8°. met pl.

Nieuwe werelt vol Gecken op-gepronckt met een selfs-bedriegelijck Onverstandt door den belaghelycken Duyvel enz. 's Gravenh. 1641. 4°.

Den verkeerden Hemel, voor de Deur-waerders, Boere-plagers, Bloet-suypers, en andere quade Christenen; gesamentlijk in een Visioen verschenen by D. F. D. Q. Gedruckt tot voordeel van de Goede, ende nadeel van de Quade, in 't Jaer van de Rekeninge der Maenden.

Klugthoofdige Snorre-pypen, quacken en quinck-slagen, springende van den Os op den Ezel. Eerste deel. *Gedruckt voor de geestige Liefhebbers der Hollandsche rondheyt, doe men schreef hondertmael sestien en elfmael vier* (1644). Tweede deel, *uytghegeven tot verlichtingh van de schyn-heylighe Swaerhoofden, ende tot opweckingh van de nieuws-gierige Geestbeminners.* 4°.

Alleen met zijne voorletters J. B. zond hij in het licht:

Een Staeltjen van d'andere Werelt, aenwijsende de gevonde Schuylplaets der vervoerde Geesten enz. 's Gravenh. 1641. 4°.

Burchoorns versificatie toont dat hij beurtelings Cats en Huygens heeft willen navolgen, hij bleef echter ver beneden zijne modellen, en zijne anders vrij vloeijende rijmen zijn hier en daar door hoogst onkiesche uitdrukkingen ontsierd.

Zijne zinspreuk was: *Semper amans* (Altijd beminnende).

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Hermans, *Bijdragen over Noord Br.*, bl. 221, 287; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 190, D. II. bl. 526.

BURCHT (Nicolaas van der). Zie Castro (Nicolaas de).

BURCHT (van der) zeilde in Junij 1626, als Scheepskapitein, ten geleide van 28 schepen der visscherij de Maas uit, en ontmoette achter Schotland, drie schepen, die uit Spanje komende, met hout, olie en andere waren, naar Duinkerken wilde en van daar verder ten oorlog stonden uitgerust te worden. van der Burcht tastte ze onverschrokken aan, en vocht met hen van vier ure des namiddags tot 10 ure des avonds; slechts een dier schepen ontkwam bij het duister van den nacht, en van de overige boorde hij er een in den grond en het andere, voerende veertien gotelingen en twee steenstukken, bragt hij in de Maas op.

Men beschonk den braven zeeheld, bij Hun Hoog Mogenden met eenen gouden keten van 13 ons en 2 engels.

Zie van Wijk, *Nalez. op* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 380.

BURCKHARDT (Louisa Sibilla), geboren Bilderdijk, de eenigste overgebleven dochter uit Mr. Willem Bilderdijks echt met Catharina Rebecca Woesthoven, geboren te 's Gravenhage den 7den September 1785, was een waardige dochter harer beide ouderen; maar zij deelde rijkelijk in de rampen van die beide; en de gevolgen van de verwijdering en de scheiding harer ouders verwoestte haar levensgeluk. Zij overleed den 7den Augustus 1832, nalatende haren echtgenoot W. E. Burckhardt en een zestal lieve en teederlijk door haar beminde kinderen. Zij beoefende ook de Nederduitsche Dichtkunst. Van haar heeft de Hoogleeraar Hendrik Willem Tydeman een zeer klein bundeltje Prozaen Poëtische stukjes doen drukken, onder den titel:

Voor de Vrienden en Betrekkingen van wijlen L. S. B., hetwelk ook herdrukt is in de *Bijlagen tot de Gedenkzuil voor Bilderdijk* en welks inhoud niet onwaard is de dochter van zulk eenen vader.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, en vooral *Voor de Vrienden en Betrekk. van wijlen L. S. B.*, bl. 5.

BURCKHART (Gottschalk), een beroemd en kunstrijk Orgelmaker, in de Nederlanden geboren, leefde omtrent het midden der zestiende eeuw. Een zijner belangrijkste werken is het groote orgel in de Peterskerk te Lubeck, met 43 stemmen, 3 manualen en 1 pedaal.

Zie Schilling, *Universal Lexicon der Tonkunst.*

BUREN (Frederik Egmond Heer van IJsselstein Graaf van). Zie Egmond (Frederik van).

BUREN (Maximiliaan van Egmond Graaf van). Zie Egmond (Maximiliaan van).

BUREN (Otto Graaf van), aan Jan III, Hertog van Braband, te vergeefs geklaagd hebbende, dat men het verdrag schond, voorheen met zijnen vader aangegaan, viel in 1315 gewapenderhand in diens land; dreef de burgers van Tiel, die om hem te keeren hem tegen waren getrokken, op de vlugt; drong met de overwonnenen tegelijk in de stad en verliet die niet eer dan dat hij ze had uitgeplunderd. Naderhand werd door tusschenspraak van de Graven van Holland en Gelder, een verdrag tusschen den Hertog van Braband en Otto van Buren getroffen. In 1318 viel hij met andere Heeren op last van Willem III, Graaf van Holland,

met wiens bastaarddochter hij gehuwd was, in de heerlijkheid Lienden ten einde den Heer dier heerlijkheid, die kooplieden aanhield en het kasteel Dullenburg had ingenomen en in brand gestoken, voor zijnen euvelmoed te tuchtigen. Zij verwoestten het land te vuur en te zwaard, namen het kasteel te Lienden in, en dwongen de inwoners zoo veel geld op te brengen, als Dullenburg van weder optimmeren kosten zou.

Zie Vossius, *Histor. Jaer-Boeken*, bl. 323; 327; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 328.

BUREN (Aemilius van), ook wel van Assche of van Steinfordt, tweede Rector van het Deventersche fraterhuis, was geboren in 1369 te Asch, nabij Buren. Uit een aanzienlijk geslacht gesproten, begaf hij zich naar Deventer ter studie. Terwijl hij hier goede vorderingen in de Scholastiek maakte, werd hij door de welsprekendheid van Florens Radewijns bewogen zich onder de Broeders des Gemeenen Levens te begeven, waar hij door nederigheid, gehoorzaamheid en werkzaamheid uitmuntte. Toen in 1398 de pest in Deventer gruwelijke verwoestingen aanrigtte en ook het fraterhuis aantastte, begaf Florens zich met eenige der broeders naar elders, opdat de nog zoo jeugdige stichting niet uit zou sterven. Aemilius te Deventer achtergebleven, toonde zich zoo onverschrokken in de oppassing der pestzieken dat Florens in 1399, hem niettegenstaande zijne jeugdige leeftijd tot Priester ordende en hem bij zijn overlijden, op den 24sten Maart 1400, tot zijnen opvolger in het bestuur van het fraterhuis aanwees. De vrees van velen, dat deze instelling te niet zou gaan, daar de pestziekte bijna alle hare oudste leden gelijkelijk had weggeraapt, maakte Aemilius weldra tot schande, zoodat de Broeders hem met den vreedzamen Salomo vergeleken, gelijk zij Florens den zegenrijken David noemden. De school, in wier bestuur Reinier van Haarlem hem behulpzaam was, werd zelfs zoo talrijk bezocht, dat de kerk alle scholieren en devoten, die op feestdagen ter collatie kwamen, naauwelijks kon bevatten. Gedurende zijn bestuur werd het klooster te Diepenveen door Johannes Brinckerinck gesticht, en was hij door het zenden van Broeders behulpzaam in het oprigten van fraterhuizen te Munster en te Delft. Droeg dus zijn bestuur goede vruchten, het was slechts van korten duur, reeds in 1400 door den typhus aangetast, bleef hij, na te vergeefs in Utrecht geneeskundige hulp te hebben gezocht, voortdurend sukkelen en overleed den 10den Junij 1404, nadat hij Johannes van Haarlem tot zijnen opvolger had aanbevolen. Hij werd begraven in de St. Lebuinuskerk, naast Lubbert Berniers en Johannes Kessel.

Behalve zijn zoo genoemd testament: *Exhortatio de mutua charitate servanda* dat bij Thomas à Kempis, *de Vitis Discipul. D. Florentii*, en Dumbar, *Anal* I 59, in verschillende lezingen, voorkomt en een geschrift van hem over Lubbert Berniers, getiteld:

Epistola de felici obitu Luberti, insgelijks bij Thomas à Kempis te vinden, is ons verder geene schriftelijke nalatenschap van hem bekend.

Zie Thomas à Kempis, *de Vitis Discipul. D. Florentii*, Cap. V, IX, X; Foppens, *Biblioth. Belg.*, p. 49; Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 118; Delprat, *de Broeders. van Geert Groote*, bl. 40.

BUREN (Jan van), Proost van Aken en St. Maria te Utrecht, was een zeer woelziek mensch, wien beter het krijgsgewaad dan het geestelijke kleed gepast had. Zoo ondernam hij in 1421 om Brussel in den nacht te overrompelen, doch werd aldaar met 150 schildboorige mannen gevangen genomen.

Sedert in vrijheid gesteld was hij, na het overlijden van Frederik van Blankenheim, den een-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, mededinger naar het Utrechtsche Bisdom, doch dit hem mislukt zijnde koos hij in de geschillen tusschen Zweder van Culemborg en Rudolph van Diepholt, om den Bisschoppelijken zetel, de zijde van laatstgenoemde en nam in 1427 mede deel aan eenen aanslag om Tiel bij verrassing in te nemen. De daartoe bestemde krijgsmagt in stilte uit Buren vertrokken kwam in den nacht voor Tiel, doch de aanslag bij tijds ontdekt zijnde, liep te niet en het krijgsvolk stak bij zijnen terugtogt den brand in de dorpen Zandwijk, Drumpt, Zoelen, Wadenoijen en Malsen en een gedeelte van het klooster Marienweerd.

Den 23sten Februarij van het volgende jaar zond Diepholt van Buren, mitsgaders eenige andere van zijne partij met eene menigte krijgsvolk, zamen omtrent 1500 man sterk, naar Culemborg, waar zij des nachts, aan de oostzijde der stad, eene brug over de gracht wierpen en de stadsmuur beklommen. De Proost kwam met 40 man binnen, en liet tot een teeken voor degenen, die nog buiten waren de trompet steken. De burgers onraad vernemende; kwamen voor den dag, terwijl de vijanden, die zich in de stad bevonden, zich naar de poorten spoedden, om ze te openen, voor degenen, die buiten waren, onderwege vier gewapende burgers doodslaande. De Culemborgers, middelerwijl in de wapenen gekomen zijnde en zich bijeen gevoegd hebbende, boden wakkeren tegenstand, en kregen den Proost, met achttien van de zijnen, gevangen, die zij aanstonds nedervelden, behalve den Proost, wien eene schandelijker en smadelijker dood beschoren was, want onder de wijven geraakt, werd hij naar de oude Vischmarkt getrokken, en aldaar op eene der vischbanken gelegd, en aan mooten gekapt. Bij overlevering of oude aanteekening, heeft men, dat de Proost digt bij de slotpoort uit een riool werd getrokken, waarin hij, uit groote vrees, en om zijn leven, ware het mogelijk te behouden, gekropen was. Ter gedachtenis aan des Proosten dood, werd een hoofd van steen, ten ruwste uitgehouwen, aan de binnenzijde van de muur der slotpoort te Culemborg, naar de straat ziende, gemetseld, verbeeldende het hoofd van dezen voorvechter, het welk aldaar nog te zien is.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 331; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. II. bl. 329; Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culemborg*, bl. 60, 64—68; Burman. *Utrechts. Jaarb.*, D. I. bl. 281, 363; Rink, *Beschr. der stad Tiel*, bl. 36—38.

BUREN (Filips Willem Graaf van). Zie Filips Willem Graaf van Buren.

BUREN (Nicolaas van), geboren te Amsterdam in 1570, begaf zich in 1588 in het Genootschap der Jezuïten. Tot Priester geschoren zijnde, gaf hij zich geheel over aan het beoefenen van al zulke daden, welke tot nut van zijne natuurgenooten konden strekken. Niettegenstaande zich op een-en-veertigjarigen ouderdom eene pleurisstof in zijne regterzijde gezet had, die hem voor het overige van zijn leven de rust en eetlust benam, hield hij niet af, om zich gestadig in den biechtstoel te laten vinden, en de zieken en stervenden bij te staan, bij welke hij somtijds geheele nachten door bleef. De tijd, die hem na het plegen van deze liefdewerken overschoot, besteedde hij aan het schrijven der volgende werkjes:

Traité de la Confession et de la communion, traduit de l'Espagnol. 1603. 16°.

Opclimminghe des Gheests, door de ladder der Creaturen, uit het Latijn vertolkt. Antv. 1617. 16°.

Traité de la frequente Communion. Antv. 1618. 16°.

Les titres des Calvinistes, traduit du Latin. Antv. 1618. 16°.

Traité de la présence de Dieu, traduit de l'Espagnol. Antv. 1619. 16°.

Traité du mystère du St. Sacrifice de la Messe, traduit de l'Italien. Antv. 1620. 16°.

Hij overleed waarschijnlijk te Antwerpen in 1619. Ofschoon ons hier niets van bekend is zouden wij uit de titels zijner werken opmaken, dat hij de Quietistische gevoelens van de Molines en Mevrouw de la Mothe Guyon was toegedaan.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUREN (Barthout of Barthel van), Baljuw van Vlaardingen, werd in December 1595 op een berigtschrift tot Landdrost over Delfland en Vlaardingen aangesteld, met last om de moordenaars, roovers, dieven, brandstichters en andere landloopers, die Delfland destijds verontrustten, aan te tasten en te doen straffen of te verjagen. Hij was een wakker man, die goede diensten deed, niet alleen te lande, maar ook te water, als zijnde tevens Kapitein geweest op de Vlaardingsche galei, mede *de Oude*, *de Kleine* of *de Roode* genoemd, tot welke galei de Regters alle misdadigers verwezen, die niet openlijk ten voorbeelde aan de lijve moesten gestraft worden.

Zie *Merkw. der stad Vlaard.*, bl. LXII, CXIII.

BUREN (van), een Amsterdamsch Zeekapitein, had in 1707 met de Commandeurs Cortenbosch en van Leeuwen; het bevel over een convooi van 3 oorlogschepen van 40 stukken, bestemd om eene vloot koopvaardijschepen naar Archangel te geleiden. Op dezen togt werd hij vervolgd door den Franschen Bevelhebber Claude, Graaf de Forbin, met een eskader van 8 schepen. Den 11den Augustus op de hoogte van 70° N. B. wachtte van Buren en zijne medecommandeurs manmoedig den vijand af. Deze waagde het echter niet hen aan te tasten, maar wendde zich tot de koopvaarders, van welke 8 werden veroverd en 9 andere in de onzijdige Deensche haven Wardhuis verbrand, doch van Buren bereikte met 25 koopvaarders behouden de haven van Archangel.

In 1708 had van Buren, aan boord van het schip *Kampen* van 44 stukken, het Opperbevel over vier oorlogschepen, van welke de drie anderen onder de Kapiteins Taalman, Cortenbosch en van Leeuwen stonden. Den 18den October uitgezeild, vereenigden zij zich met eene Engelsche vloot onder den Admiraal Byng. Terwijl deze de vloot van den Graaf de Forbin vervolgde, werd het smaldeel van van Buren met zes Britsche schepen, onder den Schout bij Nacht Baker, naar Oostende gezonden, om eenige transportschepen met troepen naar New-Castle te geleiden, waar zij den 1sten April aankwamen. Het doel was deze troepen tot bescherming van Schotland, tegen eenen inval van Forbin te gebruiken. De inval mislukte en het Nederlandsche smaldeel keerde naar huis.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 316 en 317; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 457, 461.

BURER (Joachim Johannes Christiaan), geboren omstreeks 1793 werd den 13den September 1799 Tweede Luitenant bij de Derde Halve Brigade Infanterie, en den 14den Februarij 1804 tot Eerste Luitenant bij het Eerste Regiment van den Staf bevorderd. Als zoodanig eerst ingescheept met de divisie Dumonceau aan den Helder in 1805, woonde hij daarna den veldtogt aan den Donau, later in 1807 dien in Pommeren bij, waar hij zich bijzonder onderscheidde, onder anderen in het gevecht van Pusewalck en bij het doorwaden van de Peene en de Ucker. Diensvolgens werd hij door Koning Lodewijk overgeplaatst bij het Regiment Grenadiers der Garde en gedecoreerd met de orde van de Unie. Na 1814 als Luitenant-Kollonel bij het Leger in Oost-Indië overgeplaatst, overleed hij aldaar als Plaatselijke Kommandant van Soerabaja. Hij was gehuwd met J. Withers.

Zie Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 109; Bosscha, *Neêrlands Heldend. te Land*, D. III. bl. 257, uit partikuliere berigten aangevuld.

BURG (Albert en Coenraad). Zie Burgh (Albert) en Burgh (Coenraad).

BURG (Gerard ter) of Burch, zoon van Hendrik ter Burg, geboren *te Zwolle in 1608, was herkomstig uit een* oud, aanzienlijk geslacht en genoot eene zeer goede opvoeding. Zijn vader, die een bekwaam Schilder was, en vele jaren de kunst te Rome had geoefend, was zijn eerste Leermeester, vervolgens was hij nog eenige jaren te Haarlem werkzaam, en zich toen in staat bevindende om op eigen wieken te drijven, bezocht hij achtervolgende Duitschland, Italië, Frankrijk, Spanje en de Zuidelijke Nederlanden, overal blijken van zijne uitmuntende penseelkunst achterlatende. In het jaar 1648 begaf hij zich naar Munster, alwaar destijds over den vrede gehandeld werd. Hier schilderde hij de portretten van alle de Gezanten, die er aanwezig waren, alsmede een groot tafereel van de vredehandeling zelve, waarin alle de vredehandelaars sprekend gelijkend zijn afgebeeld, op den oogenblik, dat zij den vrede beëedigen; ook heeft hij zich zelven daarop onder de aanschouwers geplaatst. Deze uitmuntende schilderij is door Jonas Suyderhoef in het koper gebragt en eene fraaije verkleinde kopij door Simon Fokke komt voor in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 491. De Graaf de Pegnaranda nam ter Burg van Munster mede naar Spanje, waar hij de portretten van den Koning en van onderscheidene voorname hovelingen schilderde en door den Koning tot Ridder verheven werd, die hem eene gouden keten en gedenkpenning waarop 's Vorsten beeldtenis, benevens eenen fraaijen degen en een paar zilveren sporen ten geschenke gaf. Van Spanje stak hij over naar Engeland, waar hij met zijne penseelkunst buitengemeen slaagde en veel geld won. Vervolgens vertrok hij naar Frankrijk; ook daar schilderde hij de portretten van aanzienlijke lieden, alsmede eenige kabinetstukjes. Na alzoo eenige jaren met reizen te hebben doorgebragt, keerde hij naar Overijssel terug en zette zich te Deventer neder, waar hij vele jaren Lid van de Gezworene Meente of Vroedschap was en zulks tot aan zijn overlijden, in 1681. Ter Burg was met eene nicht van hem gehuwd, bij wie hij echter geene kinderen verwekte.

Hij was een groot kunstenaar, en wist door zijn penseel niet alleen de vaste wezenstrekken overheerlijk gelijkende te treffen, en den geheelen zwier en houding van zijn origineel levendig na te bootsen, maar was ook inzonderheid konstig om de kleeding en bijzondere stoffen naar haren aard en bovenal satijn zoo natuurlijk, zoo dun en zoo konstig te schilderen, dat het waarlijk satijn geleek, en dikwijls het oog bedroog.

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van hem:

Het bovenvermelde beroemde schilderij voorstellende: *Het sluiten van de Vrede te Munster* 1648.

Een deftig binnenvertrek, met eene bevallige jonkvrouw, gekleed in wit satijn, staande voor eene tafel, waaraan is zittende een heer en nog eene vrouw schijnende met elkander in ernstig gesprek, welk stuk in alle opzigten een der voortreffelijksten van dezen Meester is.

In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

Een Officier met eenen brief, die hem een trompetter schijnt gebragt te hebben, terwijl eene Dame aandachtig toehoort.

In het Museum Boymans te Rotterdam:

Een in het zwart gekleed Heer bij eene met een rood kleed bedekte tafel; achter hem een rood fluweelen stoel.

Eene Dame in het zwart gekleed, met een wit satijn onderkleed.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 34—40; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 440; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Aanwijzing der Schilderijen op 's Rijks Mus. te Amsterd.*, bl. 60; *Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabinet te 's Gravenh.*, bl. 4; *Catal. van Schilder. in het Mus. te Rotterd.*, bl. 44 en 45.

BURG (Gezina ter), eene zuster van den voorgaande, was eene Kunstenaresse van welke teekeningen voorkomen, onderwerpen der bedrijven uit den deftigen burgerstand voorstellende. Ook zijn er schilderijen door haar ontworpen en kunstig uitgevoerd in den smaak van haren broeder.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, bl. 228; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURG (Wolterus ter), misschien wel een broeder der beide voorgaande, woonde te Zwolle en schreef:

Gereformeerde Bloemhof, met Christelijke Gebeden en Gezangen, op ieder dagh van de week. Zwolle 1665, hetwelk hij den 10den Januarij van dat jaar aan de Zwolsche Stadsregeerders opdroeg.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, uit partikuliere berigten aangevuld.

BURG (Hermanus van den) of van Burg, geboren te Amsterdam den 14den December 1682 en aldaar overleden den 10den Februarij 1752, schijnt de poëzij als eene kostwinning gehanteerd en het publiek met bruilofts- en verjaargedichten gerïefd te hebben, en overigens eene vrolijke, zorgelooze, losse ziel, liefhebber van Wijntje en Trijntje geweest te zijn, even als zijne tijd- en stadgenooten Jan Goeree en Robbert Hennebo met wier dichttrant de zijne ook veel overeenkomst heeft.

Men heeft van hem:

De gehoornde Schout. klugtsp. *Konst doet meer als Arbeid.* Amst. 1712. 8°.

Herderszang op de Vrede, Voor die 't behaagt. Amst. 1713. 8°.

Schriftuurlijke Klinkdichten. Leyd. 1716. 4°. met pl.

De Amsterdamsche Argus. Amst. 4°.

Eerzuylen op Lodewijk den XIV.

Mengelpoëzij. Amst. 1718. 4 deelen. 8°.

Minnezangen. Amst. 1721. 8°.

Mengeldichten. Delft 1721. 8°.

De Medesche Grolttrompetter. Amst. 1741. 4°.

Nagedachten op Joost van den Vondel en de Hollandsche Ragout en de slegten tijd. 8°.

Over het Geloof, de Natuurwet Mozes en Christus. 8°.

Zedige Byschriften op 100 Zinnebeelden van vermakelijke Geschiedenissen. Amst. 1744 8°. met pl.

Verzameling van uitgekozene zinspreuken en zinnebeeldige prentvercieringen. Haarl. 1743. 4°, met 840 platen.

Gedichten op de Deugden en Ondeugden der Vrouwen. Leid. 8°.

De XLIV Historise boeken van Justinus, na de vertaling van J. N. G., in Nederduitse heldenvaarzen overgebragt. Amst. 1753. 2 deelen 4°.

Bloemhof van Gebeden. 8°.

Zijn portret gegraveerd door Pieter Tanjé in 4° komt voor in het tweede deel der *Historische boeken van Justinus.*

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, V en VI; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd.*

Dichtk., D. III. bl. 74—76; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichtk.*; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leid.*, D. I. bl. 202, b. 70; *Catal. der Boeken van Mr. C. P. E. Robidé van der Aa*, bl. 80, 104.

BURG (Dirk van der), geboren te Utrecht in 1723, teekende en schilderde landschappen met vee gestoffeerd. Ook heeft men van hem dorpsgezigten, ridderhofsteden en dergelijke naauwkeurig naar de natuur gevolgd. Hij is in 1773 in zijne geboorteplaats overleden.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 180 en 181; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURG (Lambert van der). Zie Burch Lambert van der).

BURG (Nicolaas van der). Zie Castro (Nicolaas à).

BURG (Jacob van der). Zie Burgh (Jacob van der).

BURG (Johan van der) werd in 1631 Extra-Ordinaris Raad van Nederlands Indië en President van de Werskamer te Batavia, welke laatste betrekking hij bleef waarnemen tot in het jaar 1636 toen hij Gouverneur van het eiland Tayouan of Formosa werd, waar hij in 1641 overleden is.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. III. c. bl. 15, D. IV. a. bl. 370, 398, c. 72.

BURG (Andries van der) van Alkmaar was Bevelhebber over de soldaten, op het schip *de Starre*, onder het bevel van Kapitein Joost Verschuur, toen hij den 18den April 1662 door Michiel Adriaansz. de Ruiter en diens Krijgsraad, bij manier van voorraadt en tot nadere ordre der Heeren Staaten," tot Consul te Algiers werd aangesteld, dan naauwelijks was hij daar twee maanden geweest of hij werd in 's Konings hof gevangen gehouden, onder voorwendsel dat hij in gebreke bleef eenige Hollandsche slaven los te koopen. Toen de Ruiter in Junij met zijn eskader weder voor Algiers kwam, liet men van der Burg wel weder naar zijn huis gaan, doch men weigerde hem, zonder dat hij eenen gijzelaar stelde, zich aan boord van de Ruiter te begeven, ten einde met dezen te spreken en daarna tot den vredehandel over te gaan, en het duurde tot den 30sten dier maand eer hij op vrije voeten kwam, terwijl er inmiddels onderscheidene Nederlandsche slaven gelost werden, hoewel het nog tot geen vrede kwam.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 238, 277—283.

BURG (Albert van der). Zie Burch (Albert van der).

BURG (Adriaan van der), geboren te Dordrecht in 1693, leerde de Schilderkunst bij Arnold Houbraken, wien hij naar Amsterdam verzelde, van daar keerde hij naar zijne geboortestad terug, ten einde zich naar het leven te oefenen, waarin hij zoo uitnemend slaagde, dat hij een voortreffelijk Meester werd en een groot aantal tatsoenlijke lieden portretteerde. Hij had eene vloeijende en vaardige manier van schilderen en behandelde het penseel zonder moeite. Wanneer hij geen bezigheid met portretteren had, schilderde hij moderne kabinetstukjes. Zijne portretten zijn van goede gelijkenis, aangenaam van koloriet en van eene fiksche penseelbehandeling.

Intusschen was hij traag in het arbeiden en van eene slordige levenswijze, zoodat hij bij zijn overlijden, den 30sten Mei 1733, eene berooide vrouw en arme kinderen achterliet.

Zijne afbeelding gegraveerd door Pieter Tanjé komt voor op plaat H. in het 2e deel van van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*

Zie dat werk, D. II. bl. 212—215; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl*; *Biogr. Univers.*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURG (Cornelis van der), regerend Burgemeester van Bolsward en Kapitein der vrijwillige schutterij, schaarde zich in de rampzalige burgertwisten na het jaar 1781 aan de zijde der Patriotten en had een aanmerkelijk aandeel in de toen plaatshebbende gebeurtenissen, hetgeen tengevolge had, dat hij na de omwenteling van 1787 veroordeeld werd »om bij den scherpregter op het schavot geleid, en »aldaar door het gaan van het zwaard over zijn hoofd gestraft en voorts »den tijd van twintig jaren uit Friesland gebannen te worden." Hij werd beschuldigd »de verklaring, ten behoeve van de minder»heid der Staatsleden te Franeker vergaderd te hebben geteekend; na »den 10den September te zijn gewapend gebleven, en bovenal de »Staatsleden te Franeker vergaderd voor den eenigen wettigen Sou»verein van Friesland te hebben erkend; en dat hij, in de Vroed»schapsvergadering, den 24sten van Herfstmaand gehouden, op het »voorstel van Dirk van Geelkerken, geraadpleegd zijnde, of »het niet beter ware, om de gedane erkentenis der Staatsleden te »Franeker in te trekken, en de Staaten te Leeuwarden daarvoor te »houden, en te eerbiedigen, de daar van ontvangene Publikatie te »doen afkondigen en ten uitvoer brengen, het Defensieweezen der »stad Bolsward, uit elkander te doen gaan, en van hunne verplig»tingen te ontheffen; en voorts van dit Raadsbesluit, ten allerspoe»digsten aan Hun Ed. Mog. kennis te geeven, — zich niet ontzien »hadt, 't zelve in bedenking te houden."

Van der Burg onderging zijne vernederende straffe, welke hem door de Patriotten tot eere, door zijne tegenpartij tot schande geduid werd, den 16den Mei 1789. Van 's mans verdere lotgevallen vinden wij niets vermeld.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 29 en 30.

BURGER (David), zoon van Johannes Burger, werd, na volbragte studie, in 1744 tot Leger-Predikant aangesteld. Van hem zien het licht:

De niet beschamende hope op toekomende Verlossinge, getrokken uyt voorige Ondervindingen, aangetoond in het voorbeeld van Paulus uyt 2 Corinth. 1 vers 10. Voorgesteld aan de Gereformeerde Gemeente te Rotterdam, op den 17 Maart 1748. Waar in na de verklaaringe van de Textwoorden aangewezen is, de voornaamste Lotgevallen van ons Vaderland, sedert de Munstersche Vreede 1648 *tot heden toe, met een Verhaal hoe de ontfermende Godt; het zelve uyt alle Dooden en Nooden verlost heeft, en ter bemoedeginge van Gods Volk aangetoond, de Gronden waar op zy zouden mogen hoopen, dat God hun ook nog verlossen zoude.* Rott. 1748. 4°.

De hartelijke Juygtaal van Israëls Koning Levi, ter gelegentheid van den Verjaringsdag van zyn Doorluchtige Hoogheid onze Erfstadhouder, met veel hartelijkheid gevierd den 1 *September dezes Jubeljaars* 1748. *En ter Gedagtenis nagelaten. Alsmede de Vorstinnen van den Heere als Zoogvrouwen der kerke voorgesteld, ter gelegenheid van de Geboorte Verjaringe van haare Koninglyke Hoogheid de geliefde Vorstin en Zoogvrouwe van Nederlands Kerke, plegtig gevierd den 3 November dezes Jubeljaars* 1748. Rott. 1748. 4°.

Het Allerluysterrykste Geslagt en Pronk-Juweel der Nederlandsche Helden, in den Doorlugtigen Stam van Oranje en Nassauw, ontzwagtelt, bevattende in zig een nauwkeurige Geslagt-Rekeninge van den Oorsprong, Afkomst en Roemwaardige Heerlykheden der Prinsen van Oranje en Nassauw, beginnende met den jaare 682 *tot op het jaar* 1752. Rott. 1752. 8°, tweede druk 1753.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, uit partikuliere berigten aangevuld.

BURGER VAN SCHOOREL (Dirk), van wien ons volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft zich als Geschiedvorscher bekend gemaakt door zijne

Chronyk van de stad Medenblik, woorin van deszelfs eerste begin, opkomst en florizante staat uytvoerig wert gehandelt, mitsgaders van het Castelynschap, en wat groote Heeren het zelve hebben bedient. Beneffens ook een nette Beschryving van de verwonderlyke hoogte en swaarte van der selver Wierdyken. Als ook een nette beschryving van veele aanmerkenswaardige geschiedenissen, in Noorthollant voorgevallen. Mitsgaders ook een korte Beschryving van alle de Eylanden onder dit Noorder-quartier sorterende. Hoorn 1710, tweede druk 1728, derde druk 1736. kl. 8°.

Chronyk van de gantsche oude Heerlykheydt van het Dorp Schagen; waar in vertoont wert het begin en opkomst, en wanneer het eerst bewoont is geweest, waar dat haar naam en wapen van daan komt, beneffens alle hare Privilegie en Hantvesten, wanneer het Slot is gebouwt, hoe veel Heeren dit Dorp hebben geregeert, en van wat Heer het nog tegenwoordig geregeert wert. Hoorn (1710) 12°, tweede druk (1767) 4°.

In beide werkjes komen rijmen van hem voor, die beneden kritiek zijn.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BURGERS (Michiel), een Hollandsch Plaatsnijder, die te Oxford gevestigd was en aldaar omstreeks 1693 overleed. Hij heeft eene menigte portretten, waarvan enkele naar het leven in het koper gesneden, alsmede onderscheidene platen voor boekwerken, onder

anderen voor de Engelsche vertaling der *Levens van Plutarchus* en voor de te Oxford uitgegeven *Klassische Schrijvers.*

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURGERSDIJCK (Franco Petri) of Burghersdijck, zich ook noemende Franco Burgerdicius, zoon van Petrus Burgersdijck— die zich in *Der Redenryckers stichtige 't samencomste te Schiedam* als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst deed kennen — en van Katryna N....., zag het eerste levenslicht te Lier in Delfland, den 3den Mei 1590. Zijn vader zond hem, toen hij veertien jaren oud was, naar Amersfoort, om aldaar onder het opzigt van Jan Gesselius, in de eerste beginselen der Letterkunde, te worden onderwezen, na aldaar twee jaren te zijn verbleven en goede vorderingen in het Latijn en Grieksch te hebben gemaakt, breidde hij verder zijne kundigheden te Delft uit, onder Jacob Lasson en Daniel Plancius, van daar begaf hij zich in 1610 naar Leiden, waar hij gedurende vier jaren de lessen over de Wijsbegeerte hoorde van Gilbert Jacchaeus, over het Grieksch van Daniel Heinsius, over de Romeinsche Oudheden en Geschiedenis van Dominicus Baudius en Pieter Cunaeus en over de Godgeleerdheid van Johan Polyander. Van Leiden begaf hij zich naar Frankrijk, met voornemen om over Duitschland naar huis te keeren; maar zich als Akademieburger te Saumur hebbende doen inschrijven en een half jaar in die stad gewoond hebbende, werd hij tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan die Hoogeschool bevorderd. Na een vijfjarig verblijf aldaar keerde hij in 1619 naar Leiden terug, waar men hem in Maart van het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Redekunde aanstelde. In het begin des volgenden jaars werd hem ook het onderwijs der Zedekunde, en bijna te gelijkertijd de waardigheid van Gewoon Hoogleeraar opgedragen, welken laatstgenoemden post hij in het jaar 1628 verwisselde met dien van Hoogleeraar in de Natuurkunde, dien hij, even als het Hoogleeraarschap in de Redeneerkunde, met lof bekleedde tot aan zijne dood; welke den 19den Februarij 1635 voorviel, uit zijn huwelijk met de dochter van Jakob Verboom, Burgemeester van Leiden, twee kinderen nalatende, onder welke Pieter Burgersdijck, die volgt.

Hij is bij Meursius en in de *Icones* van van der Aa afgebeeld.

De werken door hem in druk uitgegeven zijn:

Idea Philosophiae naturalis. Leyd. 1626, ib. 1652. 16°, welk werk later in het Nederduitsch vertaald is onder den titel:

Ontwerp der Natuurlijke Wijsbegeerte. 8°.

Idea Philosophiae moralis. Lugd. Bat. 1626, ib. 1629. 16°, vertaald onder den titel:

Ontwerp der Wijsbegeerte. 8°.

Institutiones Logicae. Lugd. 1626. ib. 1635. 12°, later in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Onderwijs of Oefening der Redekunst. 1646. 8°.

Synopsis Institutionum logicarum, in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Kort Begryp of Oefening der Redekunst. Amst. 1658. 8°.

De Usu logices, liber singularis.

Institutiones Physicae, vertaald onder den titel van:

Onderwijs der Natuur-Weetenschappen. Amst. 1649. 8°.

Collegium Physicum Disputationibus XXXII absolutum. Lugd. 1637. 12°.

Institutionum Metaphysicorum Libri II Opus posthumum, Lugd. 1640. ib. 1653. 16°.

Idea Oeconomicae et Politicae doctrinae. Opus posthumum. Lugd. 1654. 4°.

Rederyck- en Letterkonst.

Zie Bleyswijck, *Beschr. van Delft*, bl. 809 en 810; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 452; Collot d'Escury, *Holland's Rijkdom*, D. V. bl. 245—249; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 126, 143, 149, 198, 207, 222, D. II. T en B. bl. 107; *Biogr. Univers.*

BURGERSDIJCK (Mr. Pieter), een zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, was Pensionaris zijner geboortestad en werd, toen de Staten kort na het sluiten van den vrede van Breda en het drievoudig Verbond ijverig werkten ter bevordering van den Vrede, met Jakob van der Tocht, naar het Hof van Brussel gezonden, om ware het mogelijk den nog bestaanden oorlog tusschen Spanje en Frankrijk te dempen; hunne last strekte tevens om het afdoen van het pleit, over zekere oude Brandenburgsche schuld, hangende nu voor het Geregtshof te Mechelen; om het uitwisselen van de bekragtigingen der grensscheidinge van Vlaanderen, en om eenige andere bijzondere zaken te bezorgen. Zij slaagden gelukkig; de Vrede werd te Aken gesloten, en Frankrijk in den loop zijner overwinningen gestuit.

Hij werd in 1670 tot Curator der Hoogeschool te Leiden benoemd en bekleedde dien post tot in 1689.

Toen in 1672 de oorlog op nieuw was uitgebarsten en de Koning van Frankrijk met groote magt tot in het hart van den Staat was doorgedrongen, was Burgersdijck een van hen, die meest aandrongen op het vertrek van Pieter de Groot om met Frankrijk te handelen. Hij bleef ook na de omwenteling in bediening en schijnt een man van groote bekwaamheden te zijn geweest, want hij werd zelfs met Nicolaas Heinsius en Adriaan Baert op het drietal geplaatst ter vervulling van het ambt van Raadpensionaris. Hij overleed in 1691.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 312 en 313, D. XIV. bl. 55; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 45.

BURGES (D.), van wien ons volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft geschreven:

De Kunstenaars, zijnde een Predicatie over verscheide vaarsen van Handelinge XIX. Amst. 1733. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I.

BURGES (Philippus de), ook wel Philippon genaamd, Nederlandsch Contrapuntist in de laatste helft der vijftiende eeuw.

Zie R. G. Kiesewetter, *Prijsvr. van het Kon. Nederl. Instit.*

BURGGRAAF (Daniel de). Zie Burchgrave (Daniel de).

BURGGRAAF (Joost van der). Zie Burchgraaf (Justus van der).

BURGH (Albert Coenraadsz.), zoon van Coenraad Burgh Matthijsz. en Brechje Rodingh, was Geneesheer te Amsterdam, toen hij door Prins Maurits in het jaar 1618, bij de ongewone verandering in de Regering werd gesteld. In het volgende jaar werd hij Schepen en in 1638 Burgemeester. Ook was hij Curator van de Doorluchtige school in zijne geboortestad. Nog voor het overlijden van Maurits zette hij, die zelf een liefhebber der poëzij was, van Vondel aan, om een treurspel zamen te stellen, dat het omkomen van Oldenbarneveld tot onderwerp had en gaf den Dichter aan de hand om het met Grieksche namen te bewerken. Bij de plegtige inhaling van Maria de Medicis, Koninginne Moeder van Frankrijk, en staande het luisterlijk onthaal dier Vorstinne te Amsterdam, in 1638, was hij, een der Regerende Burgemeesteren en komt in die waardigheid op de fraaije konstprent van Suiderhoef voor. Doch hetgeen Burgh het meest beroemd gemaakt heeft is zijn Gezantschap naar Moscovië, werwaarts hij ten jare 1630, met Johan Veltdriel, Oud-Burgemeester van Dockum, gezonden werd. Men had deze Gezanten voorzien van rijke geschenken voor den Grootvorst, voor zijnen zoon, en voor de voornaamste Hovelingen. Over Archangel naar Moskou vertrokken, werd hun gunstig gehoor verleend; doch zij werden spoedig ontwaar, dat dit was toe te schrijven aan eenen toeleg van den Grootvorst Michael Faederowitz, om Polen den oorlog aan te doen, en zich daartoe van de hulp der Staten te bedienen; ook sloten zij den 9den Maart 1631 eene soort van traktaat, wegens den koophandel, zij konden echter de hoofdoogmerken hunner zending, om namelijk voor de Hollanders, met uitsluiting van andere volken den vrijen koornhandel te verwerven, waartegen de vrije uitvoer van alle soorten van krijgswapenen uit Holland naar Rusland was aangeboden, en om eene groote partij rogge tot eenen lagen prijs in te koopen, wel niet bereiken; zij bedongen evenwel voor den Nederlandschen handel aanzienlijke voordeelen en verbeteringen, waarvan gelijkstelling der Nederlanders met de Engelschen in den handel op Rusland wel de voornaamste was. Veltdriel vertrok weinig tijds na het sluiten van het traktaat over Riga naar het Vaderland. Burgh wilde eerlang naar Archangel reizen, doch ontving, op weg zijnde nieuwen last van zijne Meesters, zoo om te handelen over het vervoeren van waren naar en van Perzië door Rusland, als over den inkoop van rogge en garst voor de brouwerijen. Hij keerde alzoo naar Moscow terug, doch kon aldaar niet in zijne wenschen slagen. In het Vaderland teruggekeerd ontving hij, even als Veltdriel, de goedkeuring van hunne Meesters en den dank der kooplieden. In 1629 vertrok hij met

Bernard Coenders van Helpen naar Denemarken, om onregelmatigheden in het invorderen der Zondsche tolregten weg te nemen. In 1647 werd Burgh andermaal als Gezant naar den Czaar Alexis Michaelowitz gezonden, om, nu de Engelschen, na het ombrengen van hunnen Koning, alle privilegiën in Rusland hadden verloren, een vast tractaat tusschen Holland en Rusland te sluiten, doch naauwelijks te Novogorod gekomen, overleed hij aldaar den 24sten December.

Hij was vader van Mr. Coenraad Burgh, die volgt.

Zijn portret gegraveerd door Houbraken komt voor in den nieuwen druk van Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 18.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 849, 889, 1041—1131, D. II. bl. 629—636, D. III. bl. 218—224; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 165—167, D. XII. bl. 18; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 475, 487, 488, 534; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1159 en 1160; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 140 en 141; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, bl. 79; Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. II. bl. 134—139, 150; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, bl. 253, en vooral Scheltema, *Rusland en de Nederlanden*, D. I. bl. 124—148, 208—211.

BURGH (Mr. Coenraad), Heer van Kortenhoef, zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1623, vergezelde als Secretaris of eerste Edelman der Ambassade zijnen vader, bij diens tweede Gezantschap naar Moscovië. Na het overlijden van zijnen vader in 1647 zond hij berigten naar het Vaderland en naar Moscow, en daar hij niet te Novogorod kon overwinteren, verzocht hij van den Czaar de vrijheid om naar de hoofdstad te mogen komen. Dit werd toegestaan en hij ingehaald, ontvangen en behandeld, alsof zijn vader tegenwoordig ware geweest; voor het overige scheen hem het ongeluk in alles te volgen. Eerst ontving hij ook het berigt van het overlijden zijner moeder; vervolgens was hij getuige van het verschrikkelijk oproer, uit haat, tegen den eersten Minister Morosow, des Vorsten schoonbroeder, en den Groot-Kanselier Tzchestoff ondernomen, een oproer, dat, hoezeer niet nieuw of vreemd in de geschiedenis van Rusland, voor den vreedzamen Hollander de verschrikkelijkste tooneelen opleverde, waarbij de angst moest toenemen, door het berigt, dat onder den dollen hoop der muitelingen verspreid was, alsof hij groote schatten bij zich had. Dit gevaar werd afgeleid, doch een ander kwam hem nog nader. Bij den grooten brand van Moscow werd ook zijn verblijf vernield, zijne bezittingen en de geschenken werden slechts met veel moeite en ten koste van het leven van vier zijner dienaren gered; en in de brandkelders geborgen. Hij bekwam verlof, om in het groote Hof der Gezanten zijn verblijf te nemen; kort hierna ontving hij de Commissie van de Staten-Generaal, om, als buitengewoon Ambassadeur, den last aan den vader gegeven, uit te voeren; dan bij het volbrengen daarvan ontmoette hij zoo vele zwarigheden, dat het hoofddoel, het sluiten van een vast traktaat, mislukte; evenwel wist Burgh zoo wel voor den Staat als voor bijzondere personen vele kleinere voordeelen te bedingen. Hij werd in het volgende jaar 1648 Schepen der stad Amsterdam, en verwierf in binnenlandsch bestuur door groote bekwaamheid zoo veel lofs, dat hij in 1666, in plaats van Hieronymus van Beverningh, tot Thesaurier-Generaal der Unie werd aangesteld, welke bediening hij met roem bekleedde tot zijn overlijden, den 9den November 1669. Hij was gehuwd aan Christiana Hooft, dochter van den beroemden Dichter en Drossaard Pieter Cornelisz. Hooft.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 218—224, 229—234; Wagenaar *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 18; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 561; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; de zelfde, *Peter de Groote in Holland en te Zaandam*, D. II. bl. 151—153; de zelfde, *Rusland en de Nederl.*, D. I. bl. 208—226.

BURGH (Gerard, Gezina en Walterus ter). Zie Burg (Gerard ter), Burg (Gezina ter) en Burg (Walterus ter).

BURGH (Adriaan, Jan en Lambert van der). Zie Burch (Adriaan van der), Burch (Jan van der) en Burch (Lambert van der).

BURGH (Jakob van der), ook wel van Burgh of Verburgh genoemd, vermoedelijk geboren te Amsterdam in het begin der zeventiende eeuw, was Gezantschaps-Secretaris bij Rutger Huyghens en Simon van Beaumont, toen deze in 1632 van wege dezen Staat naar Keulen gezonden waren; en in 1636 Raad van den Heer van Brederode. In 1641 ging hij met het Gezantschap het welk de Algemeene Staten benoemd hadden, om eene dochter van Karel I, Koning van Engeland, plegtig ten huwelijk te verzoeken voor den Prins van Oranje, mede in hoedanigheid van Secretaris, en schreef de huwelijksvoorwaarden. In het volgende jaar werd hij Agent van de Algemeene Staten te Luik. Eindelijk werd hij tot Secretaris van onze Afgevaardigden tot de Vredehandeling te Munster benoemd, in welke gewigtige betrekking hij groote bekwaamheden aan den dag legde. Zoo hij al de ziel niet was van hen die de vrede ernstig zochten, was hij toch hunne regterhand. Na het sluiten van dien vrede, in 1648, werd hij met eene bijzondere Commissie naar Weenen gezonden. Daarna woonde hij ambteloos te Amsterdam, waar hij omstreeks 1660 overleed. Hij was niet alleen een bekwaam Staatsman, maar tevens een schrander geleerde, die mede op onzen Vaderlandschen zangberg schitterde, en ook somtijds de Latijnsche en de Italiaansche lier tokkelde. Zijne Nederduitsche dichtstukken, slechts weinig in getal, in onderscheidene dichtbundels verspreid, zijn los, geestig en bevallig.

Nog maakte hij zich verdienstelijk door de uitgave te bezorgen van P. C. Hoofts *Dichtkundige Werken.* Amst. 4° en 8°.

Zijn portret is gegraveerd door Pieter Holsteyn in klein folio. Gerard Brandt maakte daarop het volgende bijschrift:

Dit 's 't beelt van van der Burgh, te Luik der Staten mont,
Hun pen te Munster. Dees schreef 't eeuwig vreê-verbont.
Zijn schrandre dichtpen sprak gelukkig in drie talen.
Dus kon zyn grote geest zichself naar 't leven malen.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 216 en 217; *Algem. Konst- en Letterbode* 1838, D. I. bl. 434—437.

BURGH (Anthonie van der), zoon van Nicolaas van der Burgh, Commies-Collecteur der Convooijen en Licenten, studeerde 5 jaren te Utrecht, waar hij in 1703, na een twistschrift *over de Liefde* (1) in het openbaar verdedigd te hebben, tot Philosophiae Doctor et Artium Liberalium Magister bevorderd werd. Daarna begaf hij zich naar de Hoogeschool te Leiden, en hield zich daar wederom vijf jaren op. Den 17den Junij 1714 trad hij in dienst als Predikant te Oirschot en Best, en overleed er den 25sten October 1749, na tweemalen gehuwd te zijn geweest, eerst met Johanna Waterbeek, die hem geene kinderen schonk; daarna met Anna Hermanni, bij wie hij drie zoons en eene dochter naliet, zijnde reeds 5 kinderen uit dit huwelijk voor hem overleden.

Hij moet een bijzonder geleerd man en bij uitstek ervaren in de Oostersche talen zijn geweest, zoodat hij in 1725 toen er een Hoogleeraar in die talen aan de Hoogeschool te Harderwijk moest benoemd worden, mede in aanmerking kwam.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 113, uit partikuliere berigten aangevuld.

BURGH (Everhardus Wynandus van der) werd, na volbragte studie, Doctor in de Regten en vervolgens Rector, mitsgaders Hoogleeraar der Grieksche taal en Welsprekendheid te Zalt-Bommel, en overleed aldaar in die betrekking den 6den October 1786, na, wegens zijne uitgebreide geleerdheid, in 1764 te Harderwijk op het zestal te hebben gestaan bij het benoemen van eenen Hoogleeraar der Historiën, Welsprekendheid en Grieksche taal.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 307.

BURGHOORN (Isaac. Zie Burchoorn (Isaac).

BURGHOUT (Jakoba Helena) heeft zich bekend gemaakt als schrijfster van:

Godgeleerde Waarheden aaneengeschakeld. Amst. 1767. 4°.

De Heidelbergsche Catechismus in Vragen en Antwoorden uitgebeeld. Amst. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken.*

BURGHT (Jan Gideonsz. van der) of Verburgh kwam, den 21sten Augustus 1652, als Kommandeur, met acht oorlogschepen en vijftig koopvaarders, uit Texel en andere zeegaten, omtrent de West van Grevelingen bij de vloot van de Ruiter en woonde op het schip *Graaf Willem* van 120 koppen, den slag van den 26sten dier maand tegen de Engelschen bij. Omstreeks half December van dat jaar hadden van der Burght en Hendrik Jansz. Camp, met hunne schepen van 40 à 44 stukken, een scherp

(1) *Disputatio Philosophica Inauguralis de Amore.* Traj. ad Rhen. 1703.

gevecht met twee Engelsche schepen van 52 à 54 stukken. Beide Kapiteins door stormweder van de vloot van Tromp gescheiden, poogden zich bij haar te voegen, toen zij bij Bevesier de Engelschen ontmoetten. De strijd was hevig en duurde van het aanbreken van den dageraad tot des namiddags te drie ure; de Engelschen werden bijna reddeloos geschoten en namen de vlugt, maar de Nederlanders waren buiten staat hen te veroveren. Van der Burght had zijnen grooten en bezaansmast verloren; Camp had 12 dooden en 22 gekwetsten, onder welken hij zelf was. Een der Engelsche fregatten werd, den dag na het gevecht, door eenen Zeeuwschen kaper genomen.

In den tweedaagschen zeeslag bij Nieuwpoort in Junij 1653, tusschen Tromp en de Engelschen, werd van der Burght, en nog twee andere Kapiteins, dapper strijdende, door de Engelschen afgesneden van de vloot, en viel na moedigen wederstand in hunne handen.

In 1658 was hij als Kapitein op het schip *Amsterdam* van 50 stukken, bemand met 150 koppen, bij de vloot van den Vice-Admiraal de Ruiter, die op de kust van Portugal kruiste. Gedurende dien togt, op last van den Vice Admiraal omtrent de Barrels of de Barlengas kruisende, ontmoette hij, in het midden van Augustus, twee Engelsche oorlogschepen, bij zich hebbende een Amsterdamsch koopvaardijschip genaamd *St. Dominicus*, en een Hamburger, welke zij genomen hadden, zeggende dat ze Spaansche en verboden goederen inhadden. Van der Burght verzocht, ten einde de waarheid der zaak te onderzoeken, aan den Engelschen Luitenant, die bij hem aan boord was gekomen, dat hij den Hollandschen schipper zelven mogt spreken, dit werd toegestaan, doch zoodra de Luitenant zijnen Kapitein dit bekend maakte, deden de Engelschen hun best om van der Burght te ontzeilen, en namen het genomen schip tusschen zich in. Van der Burght wist nogthans daar tusschen in te boren en hen vaneen te scheiden. Nu zagen de Engelsche zich genoodzaakt den schipper bij van der Burght aan boord te zenden, die echter na van hem vernomen te hebben, dat hij werkelijk verboden goederen inhad, den schipper weder naar de Engelschen terugzond. In het volgende jaar woonde hij, op het schip *Amsterdam* van 54 stukken, bemand met 225 koppen, den togt naar de Sont mede bij.

In 1665 ontving van der Burght het bevel over 15 ten oorlog toegeruste koopvaardijschepen, om daarmede, benevens eenige oorlogschepen in de Middellandsche zee den Engelschen afbreuk te doen. Hij schijnt toen reeds als Schout bij Nacht te zijn benoemd, hoewel hij in het volgende jaar eerst zijne vaste aanstelling in dien rang bij de Admiraliteit te Amsterdam verkreeg. Terwijl hij nog in de Middellandsche zee was, werd hem gelast met zeven schepen van oorlog naar Toulon te stevenen en zich aldaar met den Franschen Admiraal François de Vendôme, Hertog van Beaufort, te vereenigen, ten einde met hem de Engelschen aan te tasten; doch deze togt leverde niets van belang op.

In het volgende jaar bevelvoerende op *de Goude Leeuw* een schip van 80 stukken, bemand met 485 koppen, moest hij den 14den Junij wegens ziekte de vloot verlaten. Later moet hij in een zeegevecht dapper strijdende den heldendood zijn gestorven, waarvan eene medaillon-penningplaat bestaat.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 25, 26, 141, 148, 159, 528, 566, 567; *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. XII. bl. 108; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 78, 118, St. III. bl. 167, 248, 379; *de Navorscher*, Eerste Jaarg. bl. 224, 336, op welke laatste bladz. reg. 14—20 hij ten onregte met den vroeger door ons vermelden van der Burcht verward wordt.

BURGIUS (Matthias Adriani) waarschijnlijk eigenlijk Matthijs Adriaansz. Verburg, was sedert het jaar 1608 Predikant te Zevenhuizen, toen hij in 1619, voor eene Regtbank uit de Zuid-Hollandsche Synode zamengesteld, beschuldigd werd, »dat »hij hadt gelastert, noemende den Catechismus een Vleeschelycken »arm," en zeggende, »dat men daerdoor den Predikanten de tong »sogt uit te snijden, om te sien, of daer gort op lag; dat de Pre»dikanten van Amsteldam, niet waerdig waeren om Christenen ge»naemt te worden; dat veelen, die in 't Martelaersboeck stonden, »den naem van Martelaeren onwaerdig waeren; dat hij zich tegens »de Nederlantsche Confessie eerder sou hebben gestelt, hadt hij se »eer recht verstaen; dat hij liever wilde sijn onder 't jok van »Spanje, dan Calvinus leer aannemen; dat hij een lasterlijk »boeksken tegen Calvinus hadt helpen instellen enz." Ter zake nu van deze beschuldigingen werd hij afgezet en het gebruik van het H. Avondmaal aan hem verboden en voorts hem van wege de Overheid bevolen, om na het overleveren van het kerkeboek het dorp Zevenhuizen en den omvang der geheele Classis binnen tweemaal 24 uren te verlaten; en daar zonder verlof van den Hove, niet weder te komen, *op poene van arbitraire correctie*. Voor de Synode gedaagd zijnde, weigerde hij te verschijnen en zulks toen als eene wederspannigheid aangemerkt wordende, verklaarde de Synode, »dat hij niet alleen zou gehouden worden voor een »afgezet Kerkendienaar, maar dat men, zoo hij halstarrig bleef, »aan hem de kerkelijke censure zoude uitoefenen, en komen tot de »excommunicatie"

Hij was later in de vergaderingen der Remonstranten te Arnhem. Bediende de Remonstrantsche gemeenten te Utrecht in 1621 en 1624, te Rotterdam in 1632 en werd als vasten Leeraar aan de gemeente te Leiden toegevoegd in April 1632. Reeds den 27sten dier maand verzocht hij verplaatsing, wegens de verdrukking te Leiden, maar dit werd afgeslagen en men verzocht hem daar nog den zomer in dienst te blijven. Den 3den September herhaalde hij zijn verzoek, omdat de dienst van deze kerk hem alleen te zwaar viel, doch dat hij bereid was nog den winter te blijven, mits hem een tweede dienaar werd toegevoegd, en hij tegen den zomer elders werd geplaatst. Men beloofde in de aanstaande Groote Vergadering, in April 1633, op de bijvoeging van hulp te zullen letten. Daarop werd hij den 16den Junij van dat jaar naar Alkmaar verplaatst, waar hij in 1643 overleed.

Behalve een legaat, dat de kerk van Alkmaar uit zijne nalatenschap ontving, stichtte hij nog eene studentenbeurs, waaruit Alkmaar eenen alumnus kon onderhouden, zoo als dan ook van tijd tot tijd een alumniaat daaruit verstrekt is, het welk het laatst in 1806 heeft plaats gehad.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 343, 736, 737, 916; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 4, 85, 165 en 241.

BURGVLIET (Lucas), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn dan dat hij in de achttiende eeuw leefde, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst zoo als blijkt uit zijne

Stigtelyke Gedichten uitgegeven door Dirk Smits. Rott. 1753. 8°.

Ook bestaan nog van hem:

Lyktranen gestort over het smartelijk afsterven van den Wel-Edele Hooggeleerde Heer Wilh. à Brakel Theod. Fil. Leeraar in de gemeente J. C. te Rotterdam overleden den 30 October 1711, waarbij ook een *Grafschrift*, zamen voorkomende achter A. Hellenbroek, *Rouklagte over den Zeer Eerwaarden, Godvruchtigen en Geleerden Heer W. à Brakel*. Rott. 1735.

Een dichtstuk in de *Nederlandsche rouklagte over Maria Stuart*.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 135; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichtk.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BURKMAN (J.), in het jaar 1761 in Beijeren geboren, had zich in het laatst der vorige of het begin dezer eeuw te Amsterdam gevestigd, en werd onder onze beste Miniatuurschilders gerekend. Zijne portretten waren niet op de gewone wijze der miniaturen behandeld, waarin de lichte partijen door het uitsparen van het ivoor gevormd worden; Burkman overtintte alles en men kan zeggen, dat hij zijne miniaturen, met waterverw, inderdaad schilderde. Hij had ook eene hem bijzonder, eigene vlakke en schilderachtige manier van behandeling, geheel afwijkende van het treuzelig stippelwerk, dat anders doorgaans in dergelijk kunstwerk waargenomen wordt en het naar email doet zwemen. Het ontbrak dan ook zijn gelukkig treffend penseel aan geen liefhebbers, die hun afbeeldsel van hem verlangden.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 104; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BURLEN (G.), tot een geslacht behoorende, dat zich in de provincie Namen gevestig had, was een der Teekenaars van de Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 145.

BURLIUS (Wilhem), een oud Contrapuntist in Vlaanderen geboren, bloeide tegen het einde der zestiende eeuw, in welke tijd hij zich ook, na in Italië eenen grooten naam te hebben verworven, naar Konstantinopel begaf, waar hij in een der eerste jaren der zeventiende eeuw overleed.

Zie G. Schilling, *Univers. Lexic. der Tonk.*

BURMAN (Frans), zoon van Pieter Burman en van Josina Balde, uit een aanzienlijk geslacht van Keulen afkomstig, waar zijne voorouders koophandel dreven en ook Regeringsraden waren, is geboren in 1628 te Leiden, werwaarts zijne ouders op de vervolgingen der Spanjaarden te ontwijken gevlugt waren. Na het overlijden van zijnen vader, die later tot Predikant te Emmerik beroepen was, begaf diens weduwe zich met haren zoon weder naar Leiden, om dezen onder het opzigt van Festus Hommius te doen opkweeken, die hem dan ook van zijn twaalfde jaar af aan bestuurd heeft en eene plaats in het Staten-Collegie bezorgde, waar hij zich zoo ijverig oefende, dat hij naauwelijk 23 jaren oud zijnde, tot Predikant in de nieuwe gemeente van Hanau werd beroepen. Doch hier vertoefde hij slechts kort, en werd aangesteld tot Onder-Regent van het Staten-Collegie te Leiden. Dan deze bediening naauwelijks een jaar waargenomen hebbende, werd hij tot Gewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Utrecht beroepen, welk ambt hij den 12den November 1662 aanvaardde met eene Intreerede *van de Christelijke leer* (1) In 1664 werd hem ook het predikambt, en in 1671 het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenis opgedragen. Tweemalen bedankte hij voor het beroep naar de Leidsche Hoogeschool. Te Utrecht vertoefde hij tot aan zijn einde den 12den November 1679, hebbende bij zijne echtgenoote Maria Heidanus, eerder weduwe van Dionys Crucius, Predikant te Nijmegen, eene dochter en drie zoons verwekt, onder welke Pieter Burman en Frans Burman, die beide volgen.

Onze Hoogleeraar was godvruchtig en vredelievend doch stijf op zijn stuk staande, het welk hem meermalen tegen zijn zin in twisten heeft gewikkeld, niet het minste met zijnen ambtgenoot Essenius; zijne zinspreuk was: *Quid miseri sumus* (wat zijn wij ellendigen)? De stellingen van Coccejus toegedaan, toonde hij zich een waardig, hoewel geenszins een slaafsch navolger van dezen grooten Meester. In zijn hoofdwerk: *Synopsis Theologiae* heeft hij diens foederalistische behandelingswijze der dogmatiek vooral nader uiteengezet en ontwikkeld. Hij was buitengemeen werkzaam en heeft door den druk gemeen gemaakt.

Verklaring over de vijf boeken Mozes. eerst 1660 in 8°, daarna Utr. 1668. 4°, in het Hoogduitsch vertaald Frankf. 1693. Kassel. 1705. 4°.

Verklaring over de Boeken Jozua, Ruth en de Rigteren. Utr. 1675. 4°. in het Hoogduitsch vertaald Frankf. 1695 en Kassel 1705. 4°.

Verklaring over de Boeken van Samuel. Utr. 1678. 4°.

Verklaring over de Boeken der Koningen, Kronijken, Ezra, Nehemia, Esther. Amst. 1683. 4°, in het Hoogduitsch Frankf. 1695 en Kassel 1705. 4°, welke vier werkjes later gezamenlijk zijn uitgegeven onder den titel:

Verklaring over de H. Schrift van Genesis tot Esther. Amst. 1740.

De moralitate Sabbati hebdomadalis. 1665, hetwelk vele twistschriften heeft uitgelokt.

Synopsis Theologiae et speciatim foederum Dei ab initiis seculorum usque ad consummationem eorum. Traj. 1671. 2 vol. 4°, herdrukt 1681, 1687. Geneve 1691, Bern, Amst. en Fran. 1699, Amst. 1701, het welk door Dirk Smout in onze moedertaal is overgebragt, onder den titel:

Synopsis of kortbegrip van de H. Godgeleerdheid. Utr. 1683 en 1688. 2 deel.

Ook verscheen onder zijnen naam:

Narratio de controversiis nuperius in Academia Ultrajectina motis, et depulsio eorum, quae contra objecta fuerunt, in quibus praecipue de natura mentis humanae et congenitae vitiositatis in infantibus agitur. Traj. 1677. 4°, het welk mede vele twistschriften voor en tegen ten gevolge had.

Exercitationes Academicae. Roterod. 1683. 2 vol. 4°, uitgegeven door Abraham van Halen, Predikant te Oude Tonge.

Tractatus de passione Christi, cui accedit sermo inauguralis de doctrina Christianae Ecclesiae Novi Instrumenti per omnia saecula. Herborn. 1695. 4°, waarvan Johannes van Lent de uitgave bezorgde.

Orationes Academicae cum Oratione funebri Graevii. Traject. 1700. 4°, in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Alle zijne Oratiën, alsmede een Lijkrede door Graevius over zijn Leven en Sterven. Utr. 1700. 4°.

Hij is door J. van Munnickhuysen, door J. Baptist en door Andreas Vaillant in plaat gebragt.

(1) *De doctrina Christiana.*

Zie Burman, *Traject. Erud.*, pag. 50—54; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*; Kok, *Vaderl. Woordenb*; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 71, 72, 595; *Lijst der Professoren achter* A. Drakenburch, *Plechtige Redev. over het eeuwf. der Utr. Hooges.*, bl. XXXI; de Feller, *Dict. Hist.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Heringa, *Oratio de auditoris*, pag. 132, 139, 173 sqq. 185 sq. 203; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 240, D. II. bl. 521; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 497; *Biogr. Nation.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 382; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 19; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 288; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURMAN (Pieter), de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht den 6den Julij 1668, was maar elf jaren oud toen hij zijnen vader verloor. Na zijne eerste letteroefeningen aan de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats, onder den bekwamen Rector N. Surendonk volbragt te hebben, oefende hij zich verder in de Letteren aan de Hoogeschool aldaar, onder het opzigt van den vermaarden Johan George Graevius. Vervolgens tot het beoefenen der Regtsgeleerdheid overgaande, genoot hij het onderwijs in die Wetenschap van de Hoogleeraren Lukas van de Poll, Gerard Noodt, Johan van Muiden en Hendrik Coccejus. Hij maakte hierin binnen kort zulke aanzienlijke vorderingen, dat hij weldra, onder voorzitting van van Muiden, openlijk verdedigde eene verhandeling *over eene Romeinsche wet betrekkelijk de erfenissen* (1). Ten dezen tijde deed hij een overstap naar Leiden, en vertoefde aldaar een jaar, in welk tijdvak hij zijn nut deed met de wijsgeerige lessen van den kundigen Burchardus de Volder, tevens om zich verder te bekwamen in de spraak der Grieken en Latijnen benevens hunne Geschiedenissen en Oudheden, vlijtig de collegiën bijwonende van den vermaarden Theodorus Ryckius, die toen bezig was om Cornelius Tacitus te verklaren, en uit wiens onderwijs, hij sedert menigmalen betuigd heeft, ongemeen veel nut te hebben getrokken; alsmede uit de lessen van den beroemden Jacobus Gronovius. Dus wel toegerust en eenen rijken schat van geleerdheid opgedaan hebbende, verliet hij de Leidsche Hoogeschool, en kwam te Utrecht terug, om op nieuw het onderwijs van den door hem zoo zeer geliefden Graevius te genieten.

Ten jare 1688, het twintigste zijns ouderdoms, maakte hij een einde aan zijnen Akademischen loopbaan en erlangde in Maart den titel van Leeraar in beide de Regten, na alvorens eene verhandeling *over de overeenkomsten* (2) geschreven en in 't openbaar verdedigd te hebben. Zijne kundigheden verder zoekende uit te breiden en tevens meer bekend met zijn vak te worden, deed hij eene reis door onderscheidene deelen van Duitschland en Zwitserland. In zijne Vaderstad teruggekeerd, begaf hij zich tot de beoefening van de Regtsgeleerde praktijk, bezocht vlijtig de pleitzaal, en verdedigde onderscheidene zaken, met zulk eene kracht van welsprekendheid en regtskunde, dat groot en klein zijne voortreffelijke gaven roemden en bewonderden. Den 1sten December 1691 door de Staten van Utrecht tot Ontvanger der Bisschoppelijke of Geestelijke tienden aangesteld, lieten hem de bezigheden aan dit ambt verknocht, ruimer tijd over, om zijne aangeborene leerlust in het beoefenen der oude en latere Schrijvers, Dichtkunst en verdere wetenschappen den ruimen teugel te vieren; en stelden hem ook in staat, om na verloop van tijd de schoonste vruchten daarvan aan de geleerde wereld mede te deelen. Na eerst voor een leerstoel in de Letteren te Harderwijk te zijn in aanmerking gekomen, werd Burman ten jare 1696 door de Burgemeester en verzorgers der Hoogeschool te Utrecht, tot Buitengewoon Hoogleeraar der Welsprekendheid en Dichtkunst aangesteld, welke post hij aanvaardde met het doen eener redevoering: *over de Welsprekendheid en Dichtkunde* (3). In 1698 tot Gewoon Hoogleeraar aangesteld, kreeg hij in 1703 mede den titel van Hoogleeraar in de Staatkunde. Tweemalen bekleedde hij hier de waardigheid van Rector Magnificus eerst in 1703, daarna in 1711, de eerstemaal legde hij die neder met eene Redevoering *ten betooge dat het wenschelijker ware in een gemeenebest dan in een Koningrijk te leven* (4), de tweede reis met eene Redevoering *Over de Vrije*

(1) *Disputatio Juridica, ad Legem Juliam de vicesima Haereditatum.* Traj. 1687. 4°.

(2) *Dissertatio Juridica Inauguralis de Transactionibus.* Traj. Rhen. 1688. 4°.

(3) *Oratio de Eloquentia et Poetice.* Traj. Rhen. 1696. 4°.

(4) *Oratio de feliciori vivendi conditione in rebuspublicis, quam in regnis.* Traj. ad Rhen. 1704.

Konsten, eertijds het eenigste sieraad der scholen en Akademiën; maar hedendaags van dat aanzien beroofd en verlaagd (1). De vacantie van het jaar 1714 nam hij te baat, om eene reis naar Parijs te doen, alwaar hij de tijd van zes weken, die hij er doorbragt, merendeels besteedde met het doorsnuffelen van de beroemdste boekerijen, en zoo wel gedrukte als ongedrukte boeken en schriften onderzocht, en er ten zijne nutte aanteekeningen uit maakte, met die naauwkeurigheid en dat fijn oordeel, welke hem zoo eigen waren; hij verzamelde zich daar niet alleen eenen rijken schat van geleerdheid, maar maakte ook kennis met de aanzienlijkste Geleerden, en drong zich in de gunst van den Oudheidkundigen Benedictijner Bernard de Montfaucon, wiens vriendschap sedert, altoos bij hem op hoogen prijs heeft gestaan. Te Utrecht teruggekeerd, had hij het genoegen eene talrijke schare jongelingen aan te treffen, uit velerlei oorden zamengevloeid, om zijne lessen te hooren, en zich kundig te maken in de onderscheidene takken der wetenschappen, die hij leeraarde. In het jaar 1715 werd hem door de Bezorgeren der Hoogeschool te Leiden het Professoraat in de Geschiedenissen, Welsprekendheid en Grieksche talen opgedragen, welke waardigheid hij den 2den Julij van gemelde jaar aanvaardde, met het doen eener Redevoering: *over de eigenlijke ambtspligten van een openbaar leeraar in de beschaafde Letteren* (2). Vervolgens werd nog hij zijne taak gevoegd, het onderwijs in de Vaderlandsche Geschiedenissen en dat der Dichtkunst. Na het overlijden van den beroemden Wolferdus Senguerd, verkreeg hij het opzigt over de Akademische-Bibliotheek, welke post hem bijzonder aangenaam was, en die hij ten jare 1725 aanvaardde met het doen eener plegtige Redevoering: *over de openbare boekerijen en hare opzigters* (3). Tweemalen was Burman met de aanzienlijke waardigheid van het Opperbestuur der Leidsche Hoogeschool vereerd, de eerste maal legde hij die neder ten jare 1720, met eene geleerde, sierlijke en scherpzinnige Redevoering: *over de studie der Letteren* (4); en de tweedemaal in 1735 met eene Verhandeling *over de Letter- en Spraakkundigen* (5).

Burman was vast, sterk en zeer vlug van ligchaam, van een middelmatige statuur, doorgaans zeer gezond, welken toestand hij lang door eene goede levenswijze ongeschonden bewaard heeft. Zijn wezen was vrolijk, aangenaam, en een gulle blijheid gepaard met deftigheid, waren zijne karaktertrekken. Bij zijne vrienden was hij boertensgezind, openhartig, nimmer veinzende, altoos de waarheid sprekende, hebbende eenen innigen afschrik voor alle leugen en vleijerijen, deze openhartigheid, verzekert men, was wel eens oorzaak, dat hij de daden van sommigen in een al te ongunstig daglicht beschouwde, en in het beoordeelen daarvan zoo met pen als mond niet bedacht was zelf een mensch te zijn, dat is aan feilen en gebreken onderhevig. Dus leefde de vermaarde man tot weinige jaren voor zijne dood, tot op zijnen ouderdom toe genoegzaam frisch en gezond, tot dat hij ten deele wegens zijne hoogklimmende jaren, ten deele wegens al te groote ingespannenheid van geest, de vlugheid van zijn ligchaam allengskens begon te verliezen, terwijl evenwel de kracht van zijnen geest nog altijd even frisch, levendig en werkzaam bleef. De scheurbuik namelijk, tastte zijn ligchaam zoo geweldig aan, dat het hem duizelingen in het hoofd, vermoeidheid in de leden, en vreesselijke pijnen, inzonderheid aan de enkels veroorzaakte, welke meer en meer toenemende, zoo geweldig aan het woeden raakten, dat er eene geheele verstoring der zenuwen en pezen, en eene versterving van den regter voet op volgden; door zoo vele pijnen werd hij gefolterd tot dat hij eindelijk den 31sten Maart 1741 's morgens ten half tien ure, den jongsten levenssnik gaf. Hij was gehuwd met Eva Clotterbooke bij wie hij tien kinderen verwekte, van welke er acht vroegtijdig zijn overleden en alleen twee zoons hem overleefd hebben, namelijk Frans Burman en Kaspar Burman, die beide volgen.

Zijn afbeeldsel gaat onderscheidene malen in prent uit, men vindt het ook aan het hoofd zijner uitgaven van Phaedrus en Valerius Flaccus; in een klein rondeel door de faam op eene wolk getorst, op de titelplaat aan het hoofd van zijne *Poëmata*.

De lof van dezen grooten man werd door de Dichters van zijnen tijd zoowel in Nederduitsche als Latijnsche verzen bezongen, doch het ontbrak hem ook aan geene vijanden, die hij zich door zijn hekelend en schimpend schrijven op den hals haalde, ook liet hij geen gelegenheid voorbijgaan om de geestelijkheid innig te gispen en hij haalde zich niet weinig de haat van die lieden op den hals door het uitspreken en laten drukken van zijne *Oratio pro Comaedia in auspiciis Academicarum recitationum quibus Terentii explicantur comaediae cum Praefatione;* welke ook spoedig in het Nederduitsch verscheen, onder den titel van: Pieter Burmans *Redevoering voor de Comedie, in 't openbaar opgezegt bij den aanvang zijner Akademische lessen, over den Toneeldigter Terentius.* Utr. 1711. 4°, dit stuk had niet minder dan 13 schimp- en schotschriften op hem ten gevolg. Zijn twist met den geleerden Jan le Clerc gaf mede aanleiding tot het wisselen van onderscheidene vinnige schimpschriften. Bovendien werd Burmans goeden naam en zedelijkheid niet weinig bezwalkt door een verdrietig proces, hem aangedaan door eene Haagsche dienstmeid. Het regende schotschriften over deze ergerlijke zaak, en de Hoogleeraar, die welligt geheel onschuldig was, werd niet alleen het slagtoffer der hebzucht van een ligtvaardig vrouwmensch, maar strekte bovendien tot een voorwerp van spot der janhagel-vernuften onder het verachtelijkste gemeen.

Veelvuldig is de letterarbeid van dezen geleerden en beroemden Hoogleeraar, dien hij door den druk heeft gemeen gemaakt; want behalve de reeds vermelde Oratiën, heeft hij er nog een aantal, waaronder de *Lijkredenen* op Everard van Weede, Herman van Halen, Johan George Graevius en Johan van Broekhuyzen, en over verschillende onderwerpen uitgesproken, die alle verzameld zijn, en met eene bijgevoegde voorrede in het licht gegeven door den schranderen Regtsgeleerden Niklaas Bondt, welke verzameling deze nog met een aanhangsel van losse verzen van Burman heeft verrijkt, en in 's Gravenhage ten jare 1759 in 4° doen drukken.

De uitgave van des Hoogleeraars overige dichtstukken, heeft men aan zijn broeders zoon te danken, die ze ter perse heeft overgegeven, onder den titel van:

Petri Burmanni *Poëmatum Libri IV. nunc primum in lucem editi, curante* Petro Burmanno Juniore. Amst. 1745. 4°.

De voornaamste zijner werken zijn:

Gudii *et* Saravii *Epistolae.* Ultr. 1697. 4°, Lugd. Bat. 1711. 4°, et Hagae Comitum 1714. 4°.

Phaedri *Fabularum Aesopiarum Libri V cum integris Commentariis.* M. Gudii *et aliorum.* Amst. 1698, andermaal in 1718 en ten derde male Lugd. Bat. 1745. 8°.

Q. Horatius Flaccus, *cum* Jani Rutgersii *Lectionibus Venusinis.* Traject. Batav. 1699. 12°.

Ζεὺς καταιβάτης, sive Jupiter Fulgurator, Traj. Rhen. 1700. Leidae 1734. 4°.

Unum dulce Epistolium unius domini studiosi Amstelodamensis ad suum Reverend. Dom. Magistrum (h. e. Melchiorem Leidekkerum Theol. Professorem) sine anno et loco. 4°.

Unum Epistolium Epistoliorum dulcisimorum dulcissimum unius fidelissimi disciputi et olim scholarum ad suum Magistrum. Copenhagae 1706. 4°.

Severini a Clamoribus *Epistola ad Amicum de vita, studiis et moribus* Thomae Crenii, *excellentissimi viri et Polyhistoris.* Amst. 1706. 4°.

Praefatio ad Jani Gruteri *Inscriptiones, iterum editas.* 1707. folio.

Petronii *Satyricon, cum integris doctorum virorum Commentariis.* Traj. Rhen. 1709. 4° et Amstelaed. 1743. 4°.

Le Gazettier Menteur où Msr. le Clerc convaincu de Mensonge et de Calomnie par Pierre Burman a Utrecht 1712. 12°.

Antiquitatum Romanarum brevis descriptio. Traj. Rhen. 1711, meermalen herdrukt.

Jo. Georg. Graevii *Orationes, quas Ultrajecti habuit cum Praefatione.* P. Burmanni. Lugd. Bat. 1717. 8°.

Velleji Paterculi *quae supersunt, cum intregris doctorum virorum scholiis, curante* Petro Burmanno. Lugd. Bat. 1719. 8°, andermaal ib 1744. 8°.

Phaedri *Fabularum Aesopiarum Libr. V.* (zonder aanteekeningen). Hagae Comitum 1719. 12°.

Quinctiliani *de Institutione Oratoria Libri, cum Declamationibus.* Lugd. Bat. 1720. 2 vol. 4°.

Justinus, *cum solis variantibus Lectionibus et Praefatione.* Lugd. Bat. 1722. 4°.

Valerii Flacci, *Argonautica.* Leidae 1724. 4°.

(1) *Oratio de Artibus Liberalitus, solis olim Academiarum et scholarum ornamentis, hodie vero ex dignitate in infimum locum dejectis.* Traj. ad Rhen. 1712. 4°.

(2) *Oratio de publici humanioris disciplinae Professoris proprio Officio et Munere.* Lugd. Bat. 1715. 4°.

(3) *Oratio de Bibliothecis publicis, earumque Praefectis.* Leid. 1725. 4°.

(4) *Oratio in humanitatis Studia.* Leid. 1720. 4°.

(5) *Oratio Pro Litteratis et Grammaticis.* Leid. 1735. 4°.

Sylloge Epistolarum a viris illustribus Lipsio, Heinsio, Gronovio, *scriptarum.* Leidae 1724. 5 vol. 4°.

Georgii Buchanani *Opera omnia.* Lugd. Bat. 1725. 2 vol. 4°.

Carmen Elegiacum in natalem academiae diem recitatum. L. B. 1725.

Catalogus rarissimorum et praestantissimorum Librorum, qui in Thesauris Romano, Graeco, Italico et Siculo continentur, auctore P. Burmanno, *cum Praefatione.* Leidae 1725. 8°.

Petri Cunaei *et doctorum virorum ad eundem Epistolae. Accedit Oratio in obitum Bonaventurae Vulcanii.* Lugd. Bat. 1725. 8°.

Epistola ad Claudium Capperronnerium, Theologum Licentiatum, Diaconum Ambionensem, et Graecae linguae Professorem de nova ejus M. Fabii Quinctiliani *de Institutione Oratoria editione.* Leidae 1726. 4°.

Ovidii *Opera omnia IV Voluminibus comprehensa.* Amstel. 1727. 4°.

Phaedri *Fabularum AEsopiarum Libri V, cum novo commentario* P. Burmanni. Leidae 1727. 4°.

Prodromus Animadversionum in novam editionem Poëtarum Rei Venaticae sub auspiciis viri clarissimi (i. e. Sigeberti Haverkampi) *proditam* (sine loco et anno). 4°.

Poëtae Latini Minores Gratius Faliscus, Nemesianus, Calpurnius, Rutilius Numatianus, Serenus Samonicus, *et alii.* Leidae 1731. 2 vol. 4°.

Sinceri Hollandi (i. e. Petri Burmanni) *Epistola ad Eruditos Miscellanearum Observationum editores* in *Miscell. Observ.* Tom. V. vol. III. pag. 129—126 et vol. VI. Tom I. pag. 227—268.

Favoriti Norici (i. e. Petri Burmanni) *Observationes ad* Nic. Hier. Gundlingii *Discursus de Republica Hollandica et* Ottocari Hammensis *Schediasma Nomico-Philologicum, adversus Ever. Ottonem qui per latus Gundlingii petibatur apud doctam Philyream* (sine anno) 8°.

Favoriti Norici *Appendix ad Observationes Gundlingianos Discursus de Republica Hollandica.* 8°.

Charlottae Amaliae N. (i. e. Petri Burmanni) *Epistola ad Cl. Everardum Ottonem Juris Consultum et Ante cessorem data Halae Magdeburgicae.* 1735. 8°.

C. Suetonius Tranquillus *cum notis integris virorum doctorum, curante* Petro Burmanno, *qui et suas adnotationes adjecit.* Amst. 1736. 4°.

M. Annaei Lucani *Pharsalia, cum Commentario* Petri Burmanni. Leid. 1740. 4°.

P. Virgilii Maronis *Opera, cum integris et emendatioribus Commentariis* Servii *etc. interruptam editionis curam suscepit et adornavit* Petrus Burmannus Junior. Amst. 1746. 4°.

Cl. Claudiani *Opera, cum notis integris virorum doctorum, imprimis* N. Heinsii *et* Petri Burmanni. Amst. 1760. 2. vol. 4°.

Ook heeft onze Hoogleeraar sommige deelen van den *Thesaurus Italiae et Siciliae*, met zijne geleerde voorredens verrijkt.

Zijn portret is gegraveerd door Jacobus Houbraken.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 466—476; *Lijst der Profess.*, achter Drakenborchs *Plecht. Redev. over het Eeuwf der Utr. Hooges.*, L; de Feller, *Diction. Hist.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Belgic.*, pag. 202 et 203; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst en Wetens.*, D. I. bl. 497 en 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 420; Hoffman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 489—491; Collot d'Escury, *Holland's Roem.* D. I. A. bl. 26, D. IV. bl. 45, A. 260, 261, 262; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 260, 265, 272, D. II. bl. 40—42, T en B. bl. 177 en 178; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 38; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274.

BURMAN (Frans), broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht den 15den Mei 1671, werd, naauwelijks acht jaren oud zijnde, van het opzigt zijns vaders beroofd. Na zich zoo aan de Latijnsche school te Utrecht als te Alkmaar ongemeen vlijtig op de Latijnsche en Grieksche talen te hebben toegelegd, oefende hij zich in eerstgemelde stad onder Johannes Georgius Graevius verder in de Letterkunde en Oudheden, vervolgens hoorde hij te Leiden de wijsgeerige en wiskundige lessen van den Hoogleeraar Burchard de Volder, te Utrecht de godgeleerde lessen van Hermannus Witsius en Hermannus van Halen, te Franeker die van Campegius Vitringa, *de Oude*, Johannes van der Waeijen en Hermannus Alexander Roël en in het Syrisch, Chaldeeuwsch en Rabbijns van Jakob Rhenferd, terwijl hij zich de gronden over de Hebreeuwsche taal door eigen vlijt in zijne ledige uren had eigen gemaakt. Voorts woonde hij te Groningen, de lessen van Johannes Braun te Dordrecht die van Salomo van Til en te Amsterdam die van Petrus Francius bij. Kort hierop, werd hij, nog Student zijnde, tot Predikant te Koudum, in Friesland, beroepen. In de dienst aldaar bevestigd, voldeed hij met ijver aan alle de pligten van een getrouw Leeraar, en ten einde zijne kundigheden al verder uit te breiden, ontbood hij eenen geleerden Jood van Amsterdam, dien hij eenige tijd op zijne kosten onderhield, ten einde door hem meer grondig in het Hebreeuwsch te worden onderwezen, terwijl hij voorts door eigene oefening de Arabische spraak leerde. Omtrent drie jaren te Koudum gestaan hebbende ontving hij een beroep naar Brielle, werwaarts hij in 1698 vertrok. Terwijl hij hier stond, werd hij in het jaar 1702 benoemd, om als Hofprediker de Staatsche Gezanten naar Engeland te vergezellen, welke in last hadden de Koningin Anna over hare komst tot den troon te begroeten. Hij nam deze gelegenheid waar, om vele geleerden, voorname Bibliotheken en de Hoogescholen te Cambridge en Oxfort te bezoeken. Zijn Latijnsch reisjournaal is in 1828 door Dr. Abraham Capadose in het oorspronkelijk uitgegeven.

Naauwelijks was hij weder te huis gekomen of hem werden ter zelfder tijd de beroepen van Nijmegen en Enkhuizen opgedragen; zijne keuze bepaalde zich tot laatstgemelde plaats, alwaar hij den 6den Julij 1703 werd bevestigd. Ter naauwernood twee jaren hier verbeid hebbende, werd hij als Leeraar in de gemeente van Amsterdam begeerd, alwaar hij den 10den Mei 1705 zijne intrede predikte. Nadat hij omtrent tien jaren aldaar het Evangelie verkondigd had, bood men hem het Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid te Utrecht aan, hetwelk hij op den 26sten Februarij 1715, met eene plegtige Redevoering *over hetgeen, er vereischt wordt om een waar en volmaakt Godgeleerde te zijn* (1), aanvaardde. Zijne dienst aldaar met ongemeene waardigheid, het korte tijdvak van slechts vier jaren en omtrent zeven maanden waargenomen hebbende, werd hij, na eene korte ziekte, den 22sten September 1719, door den dood van zijnen post afgelost. Na in Maart van dat zelfde jaar het Rectoraat te hebben nedergelegd met eene Redevoering *over de vervolging van Diocletiaan en hare glorierijke uitkomst* (2).

Men vindt van hem getuigd, dat hij voorbeeldig naarstig was, en in aanhoudende werkzaamheid, ook de voetstappen van zijnen vader drukte, zoodat de zon hem zeldzaam op zijne legerstede verraste. Voorts was hij schrander, vrolijk, en levendig van geest, vriendelijk in zijnen omgang en dagelijksche verkeering, daarbij aangenaam in gezelschap, maar tevens ook ernstig, waar zulks vereischt werd; een getrouw vriend, en een waar liefhebber van geleerdheid en deugd.

Hij was gehuwd met Elizabeth Thierens, uit een oud geslacht te Delft geboren, en verwekte bij haar vier zoons, Johannes Burman, Frans Burman, die beide volgen, Abraham Burman, koopman te Amsterdam, en Pieter Burman, die mede volgt. Zijn afbeeldsel is gegraveerd door Jacobus Houbraken in fol.

Burman heeft door den druk gemeen gemaakt:

Burmannorum pietas gratissimae beati parentis memoriae communi nomine exhibita, adjiciuntur mutuae Philippi Limburgi *et* Francisci Burmanni *Epistolae.* Traj. 1701. 8°.

Der Spinosisten hoogste goed vergeleken met den Hemel op aerde van F. van Leenhof. Enkh. 1704. 8°.

Vriendelyke uitnoodinge door twee brieven aan Fredericus van Leenhof gedaan, om sich te suyveren van syne Spinosisterije, of, om daar van overtuigt, van deselve opregtelijk af te staan, en van hem met een brief beantwoordt, en van de hand geweesen. Enkh. 1705. 8°.

De Harmonie ofte overeenstemminge der vier H. Evangelisten. Amst. 1713. 4°.

Dissertatio de Terrae filiis. Traj. 1719 4°.

Francisci Burmanni V. D. M. *Itineris Anglicani acta diurna; nunc primum edidit, praefatus est notisque illustravit* Abrahamus Capadose, Med. Doct. Amst. 1828. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 54—56; *Lijst*

(1) *Theologus, sive de iis, quae ad verum et consummatum theologum requiruntur, Oratio inauguralis.* Traj. 1715. 4°.

(2) *Oratio de persecutione Diocletiani ejusque exitu gloriosissimo.* Traj. 1719. 4°.

der Professoren, achter Drakenborch *Redev. over het Eeuwf. der Utr. Hooges.*, LIX; de Feller, *Diction. Hist.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; J. Heringa, *Oratio*, pag. 144; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 240; Collot d'Escury, *Holland's Roem*. D. VII. bl. 18 noot; *Naaml. der Geref. Predik. te Amst.*, bl. 33; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURMAN (Frans), de oudste zoon van Pieter Burman, en van Eva Clotterbooke, geboren te Leiden, begaf zich, na in de gronden der Fraaije Letteren onderwezen te zijn, tot de krijgsdienst, alwaar hij door zijn goed gedrag ten laatste tot Luitenant-Kolonel werd bevorderd. Hij was een geleerd man, die een vast geheugen en vele kundigheden bezat. In zijne klimmende jaren gepensioneerd zijnde, en te Utrecht wonende, had hij veel liefhebberij voor het oud Fransch, en heeft daaruit, vele Nederduitsche woorden en oudheden opgehelderd, en die in het licht gegeven onder den titel van:

Eenige aanmerkingen de Nederduitsche taal aangaande; en eenige nieuwe aanmerkingen, de Nederduitsche taal en verscheiden Oudheden aangaande, *door* F(rans) B(urman) L(uitenant)-C(ollonel). Utr. 1757—1761. 2 deelen 8°.

Ook heeft hij doen drukken, doch niet in het licht gegeven:

Onderzoek aangaande Ahasueros, die Esther ter vrouwe heeft gehad. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BURMAN (Kasper), een broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1696, werd van zijne jeugd af aan onder het verstandig bestuur van zijnen geleerden vader tot de Letteroefeningen opgeleid, waarin hij ook uitmuntende vorderingen maakte, terwijl hij zich inzonderheid op het vak der Geschiedenissen toelegde en wel bepaaldelijk tot dien tak, welke de oudheden en gebeurtenissen van zijn Vaderland ten onderwerp heeft. Ten gevolge van zijne verdiensten en bekwaamheid, in 1724 tot Raad in de Vroedschap der stad Utrecht aangesteld en later meermalen het ambt van Schepen en Burgemeester hebbende waargenomen, bekleedde hij sedert vele Stads- en Staats-Commissiën, zoo ten dienste, van het gewest als van het geheele bondgenootschap. Bijzonder veel dienst bewees hij door ijverig gebruik te maken van den toegang tot Stads- en 's Lands-papieren.

Burman overleed in Augustus 1755 en was gehuwd met Anna Maria de la Bassecour, bij wie hij vier kinderen verwekte, twee dochters en twee zoons, van welke de oudste, Jakob Fabricius Burman, is geweest Raadsheer in het Hof van Braband en de ander Ontvanger van de Grafelijke inkomsten.

De werken die hij door den druk gemeen gemaakt heeft zijn:

Hadrianus VI. sive Analecta historica de Hadriano Sexto Trajectino, Papa Romano etc. Traj. 1727. 4°, welk werk vooreerst de korte schets van het leven van genoemden Paus door Ger. Moringius bevat, waarop volgt, hetgeen de Pausselijke Geschiedschrijver Paul Jovius, daarvan heeft opgeteekend; waarna men de geschiedenis van het Conclave van Adriaan ontmoet; vervolgens, *Itinerarium Hadriani VI, ab Hispaniâ Romam usque, ac ipsius Pontificatus eventus, per* Blasium Ortizium; en dan *Apocalypsis, sive visio mirabilis, super miserabili statu matris Ecclesiae, et de summa Spe ejus reparandae ex inopinata promotione Ven. D. D. Adriani, Trajectensis et Hispaniarum Archiepiscopi etc. Auctore* Cornelio Aurelio Goudano; voorts nog eenige andere stukjes, hetwelk een en ander vervolgens opgehelderd wordt door een goed getal aanteekeningen van onzen Schrijver.

Trajectum eruditum, Virorum doctrina inlustrium, qui in urbe Trajecto, et regione Trajectensi nati sunt, sive ibi habitarunt, vitas, fata et scripta exhibens. Traj. 1738. 4°, editio secunda ibid. 1750. 4°.

Utrechtsche Jaarboeken van de vijftiende eeuw, vervattende het merkwaardige in het gesticht, en voornamentlyk in de stadt Utrecht, zedert den jare 1402 *en vervolgens voorgevallen.* 1750—1754. 3 deelen. 8°.

Ook heeft hij aan het hoofd van den nieuwen druk van den Petronius zijns vaders. Amst. 1743 in 4° eene Voorrede geplaatst.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VI. pag. 73; de Feller, *Dict. Hist.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 236 en 237; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274.

BURMAN (Johannes), oudste zoon van Frans Burman, en van Elizabeth Thierens, geboren te Amsterdam den 26sten April 1706, was een discipel van Boerhave en werd ten jare 1728 Hoogleeraar in de Kruidkunde in zijne geboortestad. Na het uitgestrekte tijdvak van 51 jaren onderwijs in deze wetenschap gegeven en met eenen gadeloozen ijver, de kracht, hoedanigheden en eigenschappen, van een ontelbaar aantal kruiden en planten, zoo uitals inheemsche, onderzocht te hebben, overleed hij den 20sten Januarij 1779.

Burman was gehuwd met Adriana van Buuren en heeft bij haar eene zoon verwekt, Nikolaas Laurens Burman, die later volgt.

Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door Houbraken, in gr. 4°.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Thesaurus Zeylanicus, exhibens plantas in insula Zeylana nascentes. Amst. 1737. 4°.

Rariorum Africanarum plantarum ad vivum delineatarum IV *Decades.* Amst. 1738. *VI Decades.* Amst. 1739. 4°.

Herbarium Amboinense Rumphii *latine a* Burmanno *redditum.* Amst. 1741. 6 Tom. fol., waarbij hij onder den titel *Auctuarium.* Amst. 1755. fol. een aanhangsel en register voegde.

Plantarum Americarum fasciculos X, continentes plantas, quas olim Car. Plumierus *detexit, atque in insulis Antillis ipse depinxit, edidit, descriptionibus atque observationibus illustravit* J. Burmannus. 1755—1760. fol.

Flora Malabarica, sive Index in omnes Tomos Horti Malabarici. Amst. 1769. fol.

Zie de Feller, *Diction. Hist.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 347; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VII. bl. 308, 309, 310; *Biogr. Nation.*; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 38, 142, 227, 254; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274.

BURMAN (Frans), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 3den October 1708, werd, na eene grondige Akademische voorbereiding, in 1732 Predikant te Katwijk aan den Rijn; in 1736 van daar naar Nijmegen beroepen, vertrok hij later naar Utrecht, waar hij in 1743 Hoogleeraar in de Godgeleerdheid werd. Hij aanvaardde dit ambt den 23sten September van dat jaar met eene Redevoering *over den pligt van eenen onderwijzer in de Godgeleerdheid* (1). Den 28sten Maart 1746 Rector-Magnificus geworden zijnde, lag hij die betrekking neder met eene Redevoering *over de regte wijze om God te kennen en te dienen* (2). Ook zag hij zich in 1771 het Hoogleeraarambt in de Kerkelijke Historie opgedragen en overleed aldaar den 10den April 1793.

Burman was een zeer ijverig Hoogleeraar en nog op tachtigjarigen leeftijd werkzaam. Zijn portret is door Jacobus Folkema gegraveerd in het licht gegeven.

Zie C. de Vries, *Beschr. van de* 150 *verjar. der Utr. Hooges.*, *Volgr. der Profess.*, bl. III; Heringa, *Oratio*, pag. 148; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURMAN (Pieter), meestal bekend onder den naam van Petrus Burmannus Secundus, de jongste broeder van de beide voorgaanden, geboren te Amsterdam den 23sten October 1713, kwam, na zijnen vader vroeg verloren te hebben, onder het opzigt van zijnen oom Pieter Burman, en volbragt zijne jeugdige letteroefeningen aan de Latijnsche scholen van zijne geboortestad; bezocht vervolgens beurtelings de Hoogescholen van Utrecht en Leiden, alwaar hij, op het voetspoor van zijnen oom en naamgenoot, inzonderheid de Fraaije Letteren en Regtsgeleerdheid beoefende, en daarin vooral geen minder roem verwierf dan deze oom. Hij werd ten jare 1734 tot Doctor in de Regten bevorderd, na het verdedigen van eene letterkundige regtsgeleerde Verhandeling *over het regt van gouden ringen te dragen* (3). In Junij 1735, werd hij door Curatoren van Frieslands Hoogeschool, tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen te Franeker aangesteld en deed te dier gelegenheid in Maart van het volgende jaar, eene Redevoering *over de oordeelkundigen* (4). In 1741, werd Burman met den titel van Hoogleeraar in de Dichtkunde

(1) *De Theologi docentis munere.*
(2) *De recte Deum cognoscendi et colendi modo.*
(3) *De Jure aureorum annulorum.*
(4) *Pro criticis.*

vereerd; en in 1742 werd hij als Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Talen te Amsterdam beroepen en deed bij het aanvaarden van zijnen post eene Redevoering *over de Dichterlijke ingeving* (1). In 1744 werd hij mede tot Hoogleeraar in de Dichtkunde benoemd, in 1752 tot Bestierder van de Stadsboekerij, en in 1753 tot Opziener van het Gymnasium.

Na deze zijne onderscheidene posten met veel ijver en nut voor de studerende jeugd, te hebben waargenomen, overleed hij den 24sten Junij 1778, op zijn buitenplaats Sandhorst, bij Wassenaar, na dat hij een jaar te voren zijn professoraat had nedergelegd; en werd, om zijne uitmuntende geleerdheid, door alle voorstanders van Letterkunde betreurd. Hij muntte vooral uit als een Latijnsch Dichter, vol vuur en met een echten dichtgeest bezield, doch had eenigermate den scherpen aard van zijnen oom, zoo als zulks blijkt uit zijne hooggaande vijandschap met Christiaan Adolf Klotz en Christophorus Saxe. Hij was gehuwd geweest met Maria Elizabeth van der Streng, die hij den 8sten Maart 1745 in het kraambedde verloor.

De volgende werken zijn door hem ter drukperse bezorgd:

Adr. Henr. Valesii *Emendationum et de Critica libri, quos edidit, cum Praefatione et Notis.* Amst. 1740. 4°.

Nic. Heinsii *Adversariorum Libri VI.* Harlingae 1742. 4°.

Oratio in obitum cl. Cornelii Sieben, Jurisprudentiae Professoris. Amst. 1743. 4°.

Petri Burmanni Majoris *Poëmatum Libri IV.* Amst. 1745. 4°.

Virgilii *Opera, cum Scholiis et variorum Notis, ac praecipue ineditis.* Nic. Heinsii, *Patruique sui* P. Burmanni. Amst. 1746. 2 vol. 4°.

Specimen novae editionis Anthologiae Latinae, et Animadversionum ad Epigrammata et Catalecta Veterum Poëtarum Latinorum Prodromus. Amst. 1747. 4°.

Oratio in obitum cl. Jac. Phil. d'Orville Hist. Elog. et Linguarum Professoris. Leid. 1751. 4°.

Petri Lotichi Secundi, *Solitariensis, Poëmata omnia etc.* Amst. 1754. 2 vol. 4°.

Anthologia veterum Latinorum Epigrammatum et Poëmatum, sive Catalecta Poëtarum Latinorum, etc. Amst. 1759—1773. 2 vol. 4°.

Aristophanis *Comaediae undecim, graece et latine, cum nova octo comediarum interpretatione latina, et notis ad singulas ineditis* Stephani Bergleri, *nec non* Caroli Andreae Dukeri, *etc.* Lugd. Bat. 1760. 4°.

Claudii Claudiani *Opera, a* Petro *ejus Patruo, recognita, cum curis secundis* Nic. Heinsii *et Adnotationibus* P. Burmanni Secundi. Amst. 1760. 4°.

Ciceronis *Rhetoricorum ad Herennium Libri IV. etc. cum ineditis Animadversionibus* Johannis Georgii Graevii *et* Francisci Oudendorpii, *et praefatione editoris de auctore Rhetoricorum ad Herennium.* Lugd. Bat. 1761. 4°.

Oratio de Maecenatibus doctis validissimo Musarum praesidio. Amst. 1763. 4°.

Jac. Phil. d'Orville *Sicula, quibus Siciliae veteris rudera, additis antiquitatum tabulis illustrantur.* Amst. 1764. fol.

Elegia de Eruditionis neglectu et luxu reipublicae perniciosis. Amst. 1765. 4°.

Brederodius, seu libertatis Batavae secularia altera, Amst. 1766. 4°.

Analecta Belgica. Lugd. Bat. 1772. 2 vol. 8°.

Poëmata. Lugd. Bat. 1774. 4°.

Commentarius perpetuus in Sexti Aurelii Propertii *Elegiarum Libros IV,* zijnde dit werk door het overlijden van onzen Hoogleeraar onvolkomen blijven liggen, doch vervolgens te Utrecht in 1780 in 4° in het licht gegeven, nadat het door den geleerden Laurens van Santen was opgevat en gelukkig voltooid.

Burman is door Jacobus Houbraken in plaat gebragt.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiae*, pag 829—831; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. IV. bl. 554; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars VI. pag. 533—536; de Feller, *Dict. Hist.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnasus Belg.*, pag. 221 et 222; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 640—644; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 421; D. II. bl. 258 en 259, 267 en 268; D. III. bl. 168, 170; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nedrl.*, pag. 512—516; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. bl. 45 en 46, A. bl. 260—262, 264; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; van Lennep, *Illustr. Amstelod. Athen. Memor.*, pag. 65—67, 97, 178, 192—198, 202, 209, 246—249; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274 *et* 275.

(1) *De Enthusiasmo Poëtico.*

BURMAN (Nikolaas Laurens), zoon van Johannes Burman en Adriana van Buuren, geboren te Amsterdam in 1734, legde de eerste gronden zijner letteroefeningen in de Latijnsche scholen zijner geboortestad, onder den geleerden Rector Otto Arntzenius en die der Plantkunde, onder zijnen voortreffelijken vader, terwijl de rijke Kruidtuin van Amsterdam hem daartoe het schoonste oefenperk aanbood. Hij verliet de voorgemelde lagere scholen, met het doen eener Verhandeling *over de Kwakzalvers, de Apen der Geneesheeren* (1). Dus wel toegerust, begaf hij zich, in 1751 naar de Hoogeschool te Leiden, oefende zich aldaar in de Natuurkunde onder Petrus Musschenbroek, en in de onderscheidene takken der Geneeskunde onder de Hoogleeraren Bernard en Bernard Siegfried Albinus, Hieronymus David Gaubius, Frederik Winter, Adriaan en David van Roijen, bij welke beide laatsten hij in bijzondere gunst werd opgenomen. Gedurende zijn verblijf te Leiden won hij elks achting, door eene bedaarde leefwijze en vlijtige boekoefening, afgewisseld door kruidkundige wandelingen, ter bevordering en volmaking van zijne kennis en verzameling der Nederlandsche gewassen. Bij het verlaten der Hoogeschool, in 1759, gaf de jonge kruidkundige Geneesheer eene proef zijner bekwaamheid en onderzoekende plantkennis, dienstbaar gemaakt aan de Geneeskunst, door eene Akademische Verhandeling, *over het, door de grootste Kruidkundigen nog duister gerekend, en nog niet uitgewerkt, bloemrijk geslacht der Gerania* (2).

De uitnoodiging van den onsterfelijken Linnaes, die gedurende zijn verblijf in Holland de vriend en dischgenoot zijns vaders geweest was, spoorde hem aan om in het jaar 1760, na de dood zijner moeder, eene reize over Denemarken naar Zweden te ondernemen, op welke hij overal door de geleerde vrienden van zijn huis, met veel genoegen ontvangen werd, terwijl hij zich gedurende eenige maanden te Upsal ophoudende, door eene gemeenzame en leerzame verkeering met den Hervormer der Natuurkennis, zich diens nieuw kruidkundig leerstelsel geheel eigen maakte.

Had te voren zijn arbeidzamen vader zich een onverwelkbaren lof verworven. door de uitgave van onderscheidene schoone werken, en door zijne beschrijvingen en afbeeldingen van Afrikaansche en Ceilonsche planten; Nikolaas, door zulk een voorbeeld aangevuurd, gaf na zijne terugreize, in 1768, een doorslaand blijk zijner werkzaamheid, door het bearbeiden zijner *Indische Bloemhof*, naar het door hem aangenomen stelsel van Linnaeus gerangschikt en in het licht gezonden onder den titel van:

Flora Indiae, accedente serie Zoophylorum Indicorum, nec non Prodromo Florae Capensis. Leid. 1768. 4°.

Na zulk een bewijs van kruidkundige kennis, zich vervolgens aan de beoefening der Geneeskunst hebbende overgegeven, werd hij in 1769, door Burgemeesteren en Bezorgers der Doorluchtige school van Amsterdam, zijnen vader toegevoegd, en tot Hoogleeraar in de kruidkunde aangesteld.

Sedert zijne echtverbindtenis met Anna Maria Verkolje, ten jare 1770, vader geworden van een talrijk kroost, offerde hij voor de welvaart der zijnen, eene van tijd tot tijd wankelende gezondheid op, tot hij na herhaalde aanvallen van jicht- en kolijkpijnen, zoodanig verzwakte, dat zijne kunstvrienden voor zijn behoud begonnen te vreezen. Het jaar 1793 was ook het laatste zijns nuttig doorgebragten levens, want zich aan den dringenden raad van zijne familie en vrienden overgevende, om eenige uitspanning en de verkwikking der buitenlucht, tot herstel zijner gezondheid te genieten; werd hij, met den schijn van beterschap te huis gekeerd, des anderen daags van eene beroerte overvallen en overleed, nadat alle hulpmiddelen tot zijn herstel vruchteloos waren aangewend, den 11den September van dat jaar.

Van den beginne zijner praktijk af aan, bewandelde hij het geneeskundige voetspoor zijns waardigen vaders; ook waren de inlandsche kruiden en gewassen, zijne meest gewaardeerde geneesmiddelen; terwijl hij, bij de aan zijne zorgen toebetrouwde lijderen, in het gasthuis, het verbandhuis en andere liefdegestichten binnen Amsterdam de dagelijksche gelegenheid vond, om zich op eene eenvoudiger geneeswijze toe te leggen en die uit te oefenen. Van het jaar 1781 af, in het opzigt van hetgene de medicijnen en pharmacie in Amsterdam betrof, als *Inspector-Collegii Medici*

(1) *Oratio in Agyrtas, Medicorum simias.*
(2) *Specimen Botanico-inaugurale de Geraniis.*

deelende, werkte hij niet weinig mede tot voltooijing van de kort na zijn overlijden uitgegevene *Pharmacopaea Amstelodamensis nova.*

Niet alleen dat Burman bij de voornaamste kruidkundigen in achting stond, maar ook de aanzienlijkste Maatschappijen rekenden het zich tot eene eer hem onder hare leden te mogen tellen. Zoo benoemde hem de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekeren in Duitschland, in 1763, tot Lid; waarna hij haar, in 1770, eene vermeerderde *Flora Corsica* tot gemeenmaking toezond. In 1770 bood de Geneeskundige Societeit te Londen, en in 1779 het Gezelschap der Natuuronderzoekers te Berlijn, hem de zelfde eer aan; die hem naderhand ook door de Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Madrid, en in 1791 door het Geneeskundig Genootschap te Philadelphia werd bewezen. In 1769 werd hij eveneens Lid van het Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen; in 1773 van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; in 1784 Lid Consulent van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam; en in 1786 Lid van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

Burman was zeer matig in zijne leefwijze, een teederlievend echtgenoot, en zorgvuldig vader van zijn kroost, meewaardig bij zijne lijders, die hij met de grootste genegenheid en ijver bediende. Hij scheen wel eenigzins stroef in zijn voorkomen bij onbekenden, doch bij diegenen, waarmede hij een gemeenzaam verkeer onderhield, en zijne kunsthulp of vriendschap genoten, was hij allerminzaamst.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 347 en 348; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VII. bl. 308 en 309; *Biogr. Nation*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; van Lennep, *Illustr. Amstelod. Athen. Memor.*, pag. 201, 219, 227, 255, 259; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 275.

BURMAN (Frans Pietersz.), zoon van Pieter Burman, den tweede, geboren in 1755 of 1756, beoefende de Latijnsche Dichtkunst met geen ongelukkig gevolg, zoo als blijkt uit:

J. H. Hoeufft et Fr. P. Burmanni, *Carmina Juvenilia.* L. B. 1778.

Appendix carminum Juvenilium. L. B. 1779.

Zie Hoeufft, *Parnas. Belg.*, pag. 249 et 250.

BURMANIA (Upco en Rienck van), waarschijnlijk twee broeders, dienden Keizer Hendrik III, eerst in Bohemen en daarna in Hongarijen en elders; werden alom wegens hunne kloekmoedigheid hoog geprezen, en kwamen na eenigen tijd, omstreeks 1045, in hun Vaderland terug, medebrengende een zeer loffelijk getuigenis van hunne dapperheid; terwijl de Keizer bovendien een bevel uitvaardigde aan alle Heeren en Vorsten, door wier landen zij moesten reizen, om ze vrij en onverhinderd te laten trekken en zoo veel noodig alle hulp en bijstand te bewijzen.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 202; Ferwerda, *Wapenb.*, D. I.

BURMANIA (Rienck van), zoon van Upco van Burmania en van Teth Jongema, was een der voornaamste Edelen in Friesland bij het woeden der binnenlandsche twisten in de vijftiende eeuw. Hij was een vriend van orde en de eerste van die negen mannen, die toen eenige steden zich vereenigden, om aan de twisten een einde te maken met de beslissing van voorvallende zaken werden belast. Ook was hij een der Hoofdlingen in Leeuwarden en toen deze stad zich in 1492 bij het Groninger Verbond voegde, sloot hij voor zijn kasteel een bijzonder verdrag. Hij overleed in 1494 en was gehuwd met Eeck van Burmania, bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 196, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BURMANIA (Tjaert van), zoon van den voorgaande, was door George Hertog van Saksen tot Raad in het Hof van Friesland aangesteld, en toen deze Hertog in het jaar 1515 Friesland aan Karel V overdroeg, werd hij door den Stadhouder Floris van Egmond op nieuw in zijn ambt bevestigd, doch eerst tot Ridder geslagen. Hij trok in 1522 als Kapitein in dienst van den Keizer met eenige troepen van Mariengaarde naar Klaarkamp, en zond van daar den 17den September een vendel van 300 man over de Lauwers, waarop de huislieden zich met huisraad en vee zochten te bergen. Doch de krijgsknechten, van daar zonder tegenstand voortgegaan zijnde in Langewold tot aan Faan toe, vervulden het land met schrik door plunderen, branden en vangen waarna zij weder tot de hunnen terugkeerden. In het volgende jaar woonde hij aan het hoofd van zijne gewapende huislieden het beleg van Dockum bij, dat zich den 27sten Augustus op verdrag moest overgeven. Op den Landdag te Sneek in 1522 werden klagten tegen hem ingediend, doch doordien de Stadhouder George Schenck van Toutenburg zich wist staande te houden, bleven deze klagten buiten gevolg.

Hij overleed in 1541, en verwekte bij zijne eerste echtgenoot Tiets Unia, weduwe van Watze Roorda, vier kinderen; zijn tweede vrouw Creats Cammingha, weduwe van Wilco van Holdinga, stierf kinderloos.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 613, 618; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. II. bl. 181; Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 864; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1170 en 1171; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 200, D. II. bl. 572.

BURMANIA (Douwe van), een broeder van den voorgaande, onderteekende in 1504 voor zijnen broeder Bocko van Burmania, voor zijnen zwager Klaas van Stenstera en voor zichzelven den renversaalbrief, waarbij aan George, Hertog van Saksen de Regering van Friesland werd opgedragen. Op het register der Edelen van Hertog George staat hij onder de edellieden van Franekeradeel. In 1511 werd hij Grietman van Wonseradeel, welke Grietenij hij in 1527 verwisselde met die van Ferwerderadeel. Terwijl hij nog Grietman van Wonseradeel was, trok hij in 1515 met eenige anderen naar Bolsward, om met Goslick van Jongema en de overige Regenten aldaar te overleggen, wat men best zou aanwenden tot behoud van de stad voor den Hertog van Saksen tegen de Gelderschen, die reeds in het bezit van Sneek waren, en denkelijk spoedig ook Bolsward zouden trachten te winnen. Toen de stad, niettegenstaande hunne pogingen tot haar behoud, evenwel moest bezwijken, trachtten zij die te hernemen, en lagen met den Zwarten Hoop in Oldeklooster, om haar te benaauwen, doch hunne soldaten niet tot de bestorming kunnende bewegen, moesten zij zich vergenoegen met eenige omliggende plaatsen te plunderen. Na de overdragt van Friesland door Hertog George, teekende Burmania de akte, inhoudende den eed van getrouwheid aan Keizer Karel, en trok vervolgens met Juw van Botnia en eenige anderen, met drie vaandels soldaten, naar Bolsward, om de omliggende plaatsen ook den eed van getrouwheid te laten afleggen; doch zij werden spoedig door de Gelderschen van daar verjaagd. Burmania, een dapper krijgsman zijnde, werd in onderscheidene hagchelijke ondernemingen door den Bourgondischen Stadhouder gebruikt, en onder anderen in 1517 met Tjalling van Botnia uit Olde- en Nijeklooster, waar zij toen in bezetting lagen, naar Dockum gezonden, om deze stad en de omliggende plaatsen tegen eenen inval der Gelderschen te beschermen. Zij wilden hen in het open veld tot eenen slag uitlokken, maar uit vrees van te zwak te zijn, trokken de Gelderschen naar de Groningsche Ommelanden; en Burmania met de zijnen, het land aan dien kant van vijanden gezuiverd hebbende, legerden zich te Berlikum en in het klooster Aanjum. Ook kreeg hij in 1521 last van den Stadhouder Schenck, om vierhonderd soldaten op het Bildt aan te werven, zich met deze te Harlingen in te schepen en naar de Kuinder te varen, ter hulpe van den Bisschop van Utrecht, die tegen de Gelderschen te velde trok en eenen inval in de Lemmer wilde doen. Met hen slaags geraakt, werden de Gelderschgezinden geheel verslagen, vele gevangen genomen, en de Lemmer met een gedeelte van Oosterzee afgebrand. Om den vijand zoo veel mogelijk te benaauwen en op eens een einde aan den oorlog te maken, werden er onderscheidene sterkten gebouwd en met bezetting voorzien. Burmania werd onder anderen met zijne krijgsbende in het Karmeliterklooster te Woudsend gelegd en voor zijne dappere daden tot Ridder geslagen. Hij was Drossaard van Harlingen en Admiraal van eene vloot op de Zuiderzee, met welke hij onderscheidene togten naar Enkhuizen en andere Hollandsche plaatsen deed. Even bekwaam in den Raad als in het oorlogsveld, was hij in 1529 medegevolmagtigde wegens het platteland van Friesland, tot opmaking van een compromis tusschen deze provincie en de steden Deventer en Kampen, wegens de tollen, en van 1539—1549 als Gedeputeerde uit de Friesche Staten in de gewigtigste Lands aangelegenheden bezig. Hij stierf te Ferwerd in 1551 en was eerst gehuwd met At Bonninga van Sjaerdema, bij wie hij zes en later met Saepk Ydtsma, weduwe van Sybren van Stenstera en Jemme van Herjuwsma, bij wie hij twee kinderen won, onder welke Gemme van Burmania, die later volgt.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 604; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 43—45.

BURMANIA (Upco van), een broeder van de beide voorgaanden, had den geestelijken stand omhelsd, en was Doctor, Kanunnik en Priester in Oldehove; dit sloot hem destijds niet uit van den Landsdag en hier was hij een van de vier Edelen, die in 1533 met bijzondere magt bekleed werden, om voor de privilegiën der Friezen te waken, en zich van dezen last wakker kweten.

Hij werd in 1539 Raad in den Hove van Friesland, hetwelk toen, behalve met zaken van regtspleging, met die van Regering belast was, en had vervolgens groot deel aan het bestuur van zaken. Hij overleed in 1557.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Halmael en Hettema, *Stamb. van den Fries. Adel.*

BURMANIA (Rienck van), een broeder van de drie voorgaanden, was Doctor in de Regten, en in zijne vroegeren leeftijd Lid van het Hof van Friesland, en als zoodanig mede belast met het toezigt op het Landboek van Martena. Later was hij Grietman van Leeuwarderadeel, welke betrekking hij nog in 1555 waarnam. Bij Karel V stond hij zeer in gunst en nam voor den Stadhouder George Schenck van Toutenburg het Stadhouderschap van Drenthe en het Drostambt van Koevorden waar. Toen na de dood van Schenck in 1646 deze beide waardigheden van elkander gescheiden werden, benoemde de Keizer Maximiliaan van Egmond, Graaf van Buren, tot Stadhouder; maar bevestigde Burmania als Drost en Slotvoogd van Koevorden met een jaarlijksch inkomen van 400 Carolusgulden en ⅓ gedeelte der boeten, onder verpligting echter om tegen betaling van 640 goudguldens, steeds 27 behoorlijk gewapende soldaten op het kasteel te hebben. Desniettegenstaande was hij een groot tegenstander van de dwingelandij der Spanjaarden, en vooral gebeten op den Kettermeester Lindanus, die met uitgestrekte magt ten jare 1557 in Friesland gezonden werd. Hij was de eerste der gelastigden, om namens de Staten hem voor het Hof in regten te betrekken, en de stoutmoedige taal van hem en zijne mederegenten had dan ook ten gevolg, dat deze gewetensdwingeland, ofschoon door den Stadhouder Jan van Ligne, Graaf van Aremberg, beschermd, naar elders verplaatst werd. Burmania overleed in 1563, bij zijne echtgenoote Deytzen Unema, twee zonen Upco van Burmania en Jan van Burmania, nalatende.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 24 en 25; van Lennep en Hofdijk, *Merkw. Kast. in Nederl.*, D. II. bl. 97.

BURMANIA (Poppe van), zoon van Bocko van Burmania en van Frouk van Heemstra, was in 1580 Grietman van Hennaarderadeel. Tegen het uitgebragt gevoelen van sommige Gecommitteerden zijner Grietenij, wier volmagt hij als onwettig verwierp, stemde hij, uit naam van de ingezetenen van Hennaarderadeel, vóór de Unie van Utrecht. In 1595 was hij nog Lid van de Staten, doch schijnt omtrent twee jaren later overleden te zijn, aangezien Ulbo van Aylva, Grietman van Baarderadeel, den 18den April 1597 door Gedeputeerden werd aangeschreven, om bij provisie het grietmansambt van Hennaarderadeel, opengevallen door het overlijden van Poppe van Burmania, als naaste Grietman, te bedienen, tot dat er, na vooraf gegane nominatie, door de ingezetenen, een andere benoemd was.

Hij was gehuwd met Clara Frauwenhoven of Froenhoven, en had vier kinderen, onder welke Bocko van Burmania, die later volgt.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 245.

BURMANIA (Gemme van), zoon van Douwe van Burmania en van Saapk van Ydtsma, was wegens den Frieschen Adel tegenwoordig bij den eed en hulde van Koning Filips in 1555, wanneer de Friezen staande deden hetgeen door anderen knielende geschiedde. Ofschoon zijn halfbroeder Hero van Burmania het Spaansche gebied bleef aankleven, deed hij steeds, met bezadigdheid, zijnen afkeer van dwingelandij blijken, door het bijwonen van onderscheidene Staatsvergaderingen, waarin, met vrijmoedigheid en ernst, geklaagd werd over de inbreuk op 's Lands voorregten, de vertrapping van de vrijheid en over den gewetensdwang. Hij toonde zich onafhankelijk van 's Hofs gunst en haat, die hem minder ter harte gingen, dan de rust van zijn geweten en 's Lands welvaart. Hij nam deel aan het Verbond der Edelen. Dit een en ander bragt hem in haat bij Alva, die hem, in het jaar 1568, te Antwerpen ter verantwoording deed dagen. Wijselijk koos hij de vlugt en hield zich met zijne vrouw te Keulen op; in welke stad hij, met Aggaeus Albada en andere Friesche ballingen, buiten het bereik der Nederlandsche bloedplakaten lag, en over 's Lands beste nut kon raadplegen. Toen de zaken veranderd waren, keerde hij in zijn Vaderland terug, waar hij, den 28sten November 1602, op Juwsma-state te Ferwerd, in hoogen ouderdom overleed.

Hij was eerst gehuwd met Jouck Haarda; naderhand met Jel (Gellia of Juliana) van Aylva, die ook een vrijheidlievend hart in den boezem droeg, en bij wie hij onderscheidene kinderen verwekte, van welke hij zijnen zoon Sjuck van Burmania, uit wien alle de latere Burmania's afstammen overleefde.

Zie te Water, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, St. II. bl. 309—312, St. III. bl. 497; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 194 en 195, D. II. bl. 572.

BURMANIA (Upco van), zoon van Hero van Burmania en Frouk van Stenstera, was een der eerste onder de Friesche Edelen, die van de Roomsche eerdienst afweken, en werd sedert, hetzij om zijne jeugd, of om zijne kleine gestalte: *it lijtse Geuske* (d. i. het kleine Geusje) genoemd. Later zich in het Verbond der Edelen begeven hebbende, werd hij door Alva in het jaar 1568 naar Antwerpen gedaagd, en, niet verschijnende, gebannen. In Friesland wedergekeerd, verscheen hij van tijd tot tijd in de vergadering der Staten, en was ten jare 1601, wegens de Heeren Volmagten van Oostergoo, benoemd ter beslissinge van eenen zwaren twist, in dat gewest ontstaan. Hoewel zijn vader en andere bloedverwanten, de Roomsche eerdienst aanhingen, wordt hij, nevens zijnen broeder Sijbrand van Burmania, geroemd als een verdediger van het zuivere Evangelie en 's Lands vrijheid en ook wegens zijne geleerdheid. Hij was niet alleen hulpvaardig voor hen, die 's Lands geschiedenissen poogden op te helderen; maar sloeg zelf handen aan het werk. Getuigen hiervan zijn zijne nog ongedrukte werken:

Verhandeling over den Adel, die vele blijken van opregtheid, nederigheid, groote belezenheid en christelijken zin draagt.

Geschied- en tijdrekenkundig bericht over de onderscheidene Vorsten van Friesland tot den tijd van Karel den Groote.

Vertoog over de liggingе, grootte en verdeelinge van Friesland.

Stamregister van de Adelijke geslachten in Friesland, eerst vermeerderd en vervolgd door zijnen kleinzoon, Upco van Burmania, in het jaar 1673 overleden, naderhand door Feijo van Heemstra, die den 7den Maart 1690 gestorven is, van welk onschatbaar werk de Hoogleeraar te Water heeft gebruik gemaakt bij het zamenstellen van zijne *Historie van het Verbond en Smeekschriften der Edelen.*

Hij overleed te Stiens in 1615, na gehuwd te zijn geweest met Rints Roorda, bij wie hij vijf zoons en vier dochters verwekt had.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. en Smeeks. der Edelen*, St. II. bl. 312—314. St. III. bl. 497 en 498, St. IV. bl. 409—412; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 202 en 203, D. II. bl. 372; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*; Eekhoff, *Beknopte Beschr. van Friesl.* bl. 181.

BURMANIA (Bocko van), zoon van Poppe van Burmania en van Clara Frauwenhoven, werd in 1600 Grietman van Hennaarderadeel, den 4den Julij 1602 Dijkgraaf, en kreeg den 29sten Januarij 1614 zitting in het Collegie van Gedeputeerden. In het volgende jaar was hij wegens de Staten in de Commissie tot het introduceren en beëedigen van de nieuwe Regeringspersonen der stad Franeker. Als Lid van de Staten volgde hij, in 1620, wegens Westergoo de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk van Nassau. Hij was ook Lid van de Admiraliteit te Dockum; overleed in 1628 of 1629 en was gehuwd met Frau van Burmania, bij wie hij zeven kinderen won, onder welke Poppe van Burmania, die later volgt; doch deze vrouw in 1621 overleden zijnde, hertrouwde hij in 1622 met Ursel van Roorda van Genum, die hem twee kinderen schonk.

Hij gaat in portret uit, gegraveerd door Theodorus Matham, met een Latijnsch vers van A. van der Mast, 4°, waarin ook van wetenschappelijke verdiensten gewaagd wordt.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 245 en 246, uit bijzondere berigten aangevuld.

BURMANIA (Rienck van), Ridder, zoon van Gemme van Burmania en diens tweede vrouw Jel van Aylva, werd in 1614 Grietman van Ferwerderadeel en was Monsterheer

van Friesland. Bij de begrafenis van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, in 1620, volgde hij het lijk als Gecommitteerde uit de Staten wegens Oostergoo. In het zelfde jaar had hij de eer, met zijne medevolmagten den nieuw verkozen Stadhouder Ernst Casimir in eenen plegtigen optogt van zijne woning naar het Landschapshuis in de Kamer van Oostergoo te geleiden, om daar den eed aan den Lande af te leggen. In 1622 Lid van de Staten-Generaal zijnde, sloot hij met andere Gemagtigden een Verbond met den Keurvorst van Brandenburg, en werd gecommitteerd, om met de Afgevaardigden der Katholijke Nederlanden te onderhandelen. Drie jaren later vertrok hij met Albert Joachimi en François van Aerssens, Heer van Sommelsdijk, als Ambassadeurs naar Engeland. In 1637 tot Curator der Akademie van Franeker benoemd, bleef hij dien post tot aan zijne dood met veel ijver waarnemen. Reeds eenen geruimen tijd voor zijne benoeming als Grietman Lid der Staten van Friesland zijnde, in welke betrekking hij menig gewigtig besluit hielp nemen, vindt men hem als zoodanig voor het laatst in het jaar 1637. Reeds vroeger schijnt hij afstand van zijn ambt als Grietman te hebben gedaan; althans men vindt zijnen opvolger reeds op het jaar 1636. Hij overleed den 4den Junij 1645 en was gehuwd met Ulb van Aylva van Rinsumageest, doch schijnt geene kinderen gehad te hebben.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. LV et LVII.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 223; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 50 en 51.

BURMANIA (Sjuck van), zoon van Sjuck van Burmania en Cnier van Douma, geboren den 3den Februarij 1597, leide in 1620 met Aede van Eysinga het derde paard bij de lijkplegtigheid van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, werd den 5den October 1626 tot Grietman van Wymbritseradeel verkozen. Onderscheidene jaren was hij Volmagt ten Landsdage en was een dergenen, die in 1635 doordreven, dat de steden zelve het regt verleend werd, tot bestelling harer Wethouderen, hetwelk tot hiertoe aan den Stadhouder gestaan had. Hij overleed den 20sten Junij 1650, nadat hij drie jaren te voren afstand van de grietenij had gedaan ten behoeve van zijnen zoon, Duco Martena van Burmania. Hij was gehuwd geweest met Catharina Entens, weduwe van Tonis van Aylva, bij wie hij vier kinderen had.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 223; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 300.

BURMANIA (Poppe van), zoon van Bocko van Burmania en van Frau van Burmania, geboren in den aanvang der zeventiende eeuw, Kapitein en Hofmeester van Prins Hendrik Kasimir van Nassau, en sneuvelde den 26sten Augustus 1638 dapper strijdende in eene schermutseling aan de Niers, niet ver van Gelder. Hij huwde in 1634 Oede van Sickinge en was bij haar vader van eenen zoon.

Zie van de Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 211, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BURMANIA (Steven van), van wien wij geene levensbijzonderheden vermeld vinden, was schrijver van een werk getiteld:

De Bello anglicano injustè Belgis illato. 1652. 4°.

Zie *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univers.*

BURMANIA (Watzo van), een zoon van Sijbrand van Burmania, Houtvester van Friesland, en van Wick van Ockinga, geboren in April 1632, trad in de krijgsdienst; woonde als Kolonel van een regiment den 11den Augustus 1674 den slag van Seneffe bij, waar hij veel moed aan den dag legde. Hij verongelukte den 27sten Februarij 1691 op zee, bij zijne echtgenoote Helena van Botnia, eerder weduwe van Douwe Aylva van Loo, geene kinderen nalatende.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 6, 14, uit partikuliere berigten aangevuld.

BURMANIA (Laes van), zoon van Sjuck van Burmania, Grietman van Wymbritseradeel, en van Catharina Entens, geboren in 1638, deed, in het gevolg van zijnen schoonbroeder Philips van Humalda, extra-ordinair Ambassadeur in Spanje in 1661 of 1662, eene reis naar Madrid. Hij nam den 11den Februarij 1668 zitting als Lid van Gedeputeerde Staten, werd den 8sten Maart 1670 tot Grietman van Idaarderadeel en den 30sten Julij 1673 van Leeuwarderadeel verkozen, en overleed den 3den December 1691, na gehuwd te zijn geweest met Jel Agatha van Aylva, bij wie hij acht kinderen verwekt had, onder anderen Ulbo Aylva van Burmania, die later volgt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 32 en 33.

BURMANIA (Poppe van), zoon van Jan van Burmania, sinds April 1603 Kapitein van eene compagnie voetvolk binnen Ostende, en van Barber van Burmania, geboren te Ostende in 1603, trad in krijgsdienst; en zag zich in 1637 tot Kapitein bevorderd. Hij werd bijgenaamd de Ostendenaar, omdat hij gedurende het beleg aldaar geboren werd; en was in 1674 Luitenant-Kolonel en Kommandant van het Lijfregiment te voet van den Erfstadhouder. Hij, die een zeer dapper Officier was, overleed den 30sten Augustus 1676, bij zijne echtgenoote Claer Andrée geene kinderen nalatende.

Zie P. Fleming, *Beleg van Ostende*, bl. 267 en 396; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 11.

BURMANIA (Sjuck Gerrold Juckema van), Heer van Camminghaburg en Oosterbroek, kleinzoon van Sjuck van Burmania en zoon van Duco Martena van Burmania, Grietman van Wymbritseradeel, en van Edwer Luts Juckema van Camminghaburg, geboren in 1652, bekwam door afstand van zijnen vader, in 1671, de Grietenij Wymbritseradeel, en werd tevens Dijkgraaf. Hij bekleedde de aanzienlijkste Commissiën, zoo buiten als binnen de provincie; onder anderen was hij in 1684, uit de Staten-Generaal, met Daniel van Wijngaarden en eenige anderen, gevolmagtigd, om het verdrag der Staten met den Franschen Gezant d'Avaux te sluiten, waarbij Frankrijk zich verbond, om Spanje tot het aannemen van het bestand te bewegen. Hij bleef vervolgens veel gezag en invloeds oefenen in de Regering van Friesland, te gelijk met zijnen boezemvriend Sicco van Goslinga. Wegens Oostergoo werd hij in 1708 en wegens Westergoo in 1714, Curator van de Hoogeschool te Franeker, doch twee jaren later zijn Grietmans-, Dijkgraafs- en Curatorsambt aan zijnen zoon Duco Gerrold Martena van Burmania, die later volgt, hebbende opgedragen, vestigde hij zich met der woon op den huize Oosterbroek in Drenthe, waar hij in de Ridderschap beschreven en Lid werd van het Souverein Hof van Justitie in Drenthe, genaamd *de loffelijke Etstoel.* Men prijst hem als een goed Latijnsch Dichter. Hij overleed te Leeuwarden den 4den December 1720 en had bij zijne huisvrouw Josina Susanna van Welvelde vier kinderen verwekt, onder welke ook Zeino Joachim Welvelde van Burmania, die later volgt.

Zijne zinspreuk was *Nobilitas sola est atque unica virtus* (de Deugd is de eenige en ware adeldom),

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 243; Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. XCIV et XCV; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm.*, bl. 301 en 302.

BURMANIA (Douwe Botnia van), zich schrijvendé Dominicus Justus Botnia van Burmania, zoon van Gemme van Burmania, die eerst Dijkgraaf van Wymbritseradeel, Sneek en Ylst, en daarna Houtvester en Pluimgraaf van Friesland was en van Foeck Eysinga, was geboren den 14den Februarij 1664. Hij, die zeer ervaren was in vele wetenschappen, legde zich inzonderheid op de verschijnselen der Natuur toe, voornamelijk wat de luchtgesteldheid betreft. Door eene ondervinding van onderscheidene jaren had hij het in die wetenschap zoo ver gebragt, dat hij alle luchtsveranderingen en het weder, hetwelk zij veroorzaken, op eenen vasten grond kon voorzeggen. De vruchten, die zijne nasporingen hebben opgeleverd, heeft hij in het licht gezonden in twee platen, op groot mediaan schrijfpapier gedrukt, met eene beschrijving, welke tot titel heeft:

Nieuwe manier en onderstelling over Weer, met een korte aanwijzinge en uitlegginge ter zake dienende. Leeuw. 1715. plano.

Reeds twee jaren te voren had hij uitgegeven:

Epistola ad Cl. Ruardum Andala, de methodo ratiocinandi de more caeli dubio: et quidem maxime pro situ ac climate Frisiae, qua Aëris motus annuus, praecipuae mutationum causae ac prognostica, breviter indicantur, secundum quam, et pro omnibus aliis regionibus, locis ac climatibus, judicium ferri potest: ad explicanda et praediscenda Caeli phenomena; ut et ad notitiam ac usum dicti Barometri, ut plurimum conducens, occasione Capsulae Tabaci sternutatorii cujus Operculum praecipuum hypothesis partem exhibebat, missae ac donatae, conscripta. Leov. 1713. 4°.

Hij overleed ongehuwd den 11den April 1726 op Mammema-state.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

BURMANIA (Ulbo Aylva van), zoon van Laes van Burmania en van Jel Agatha van Aylva, geboren te Kornjum en gedoopt den 9den Mei 1680, werd den 17den Februarij 1701 Raad in het Hof van Friesland, welk ambt hij slechts omtrent anderhalf jaar bekleedde, toen hij den 4den September 1702 de betrekking van Grietman en Ontvanger van Leeuwarderadeel bekwam. Achtervolgens Lid van Gedeputeerde Staten van Friesland en van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, werd hij in 1719 benoemd tot Buitengewoon Gezant bij Ulrica Eleonora, Koningin van Zweden. Hij was een leerling en vriend van Ulbo van Aylva, Grietman van Oostdongeradeel; stond bekend als een welsprekend en zeer bekwaam man, en bezat het vertrouwen van de toenmalige Regenten der Republiek, en wel in het bijzonder van Maria Louisa, Prinses weduwe van Oranje Nassau, die hem voortdurend met hare toegenegenheid bleef vereeren. Bij zijne overige bekwaamheden voegde hij die van een goed Latijnsch Dichter te zijn, blijkens eenige door hem nagelatene gelegenheidsgedichten. Negentien jaren zijnen post als Grietman met lof bekleed hebbende, droeg hij dien in 1721 aan zijnen zoon Hobbe van Burmania over, doch bleef evenwel als Substituut, denkelijk uit hoofde van diens minderjarigheid, de grietenij besturen, tot dat hij omstreeks 1727 zoodanig in zijne verstandelijke vermogens gekrenkt werd, dat de Staten van Friesland zich genoodzaakt zagen hem die waardigheid te ontnemen, en zelfs bij resolutie van 27 November van dat jaar een Deurwaarder moesten gelasten, om hem, tot voorkoming van ongelukken, des noods met geweld in zijn huis te houden. Later schijnt hij evenwel beter te zijn geworden, en is, na verder een ambteloos leven geleid te hebben, den 12den Augustus 1762 overleden.

Hij was driemalen gehuwd geweest; eerst met Anna Maria Baerdt van Sminia, bij wie hij zes kinderen verwekte, onder andere Jetzo Idzard van Burmania, die hier achter volgt; zijne tweede vrouw was Hylck van Aylva, weduwe van Zeino Joachim van Burmania, die hem twee kinderen schonk; ten derdemale trad hij in den echt met Baudewina Lucia van Eysinga, wedouwe van Tjalling van Sixma, Grietman van Rauwerderhem, die mede twee kinderen bij hem had, en hem overleefde.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 33—35; *de Vrije Fries*, D. V. bl. 144.

BURMANIA (Zeino Joachim Welvelde van), oudste zoon van Sjuck Gerold Juckema van Burmania en van Josina Suzanna van Welvelde, geboren in 1681, werd den 10den October 1701 Grietman van Rauwerderhem en was tevens Gecommitteerde in de Rekenkamer van Friesland. In 1702 vergezelden hij den Ambassadeur Willem van Haren op zijn Gezantschap naar Engeland. In het laatst van zijn leven had hij zitting in den Raad van State der Vereenigde Nederlanden en overleed den 14den Februarij 1710. Hij was getrouwd geweest met Hylck van Aylva. Zijne weduwe hertrouwde met Ulbo Aylva van Burmania.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 165 en 166.

BURMANIA (Duco Gerold Martena van), Heer van Camminghaburg, een broeder van den voorgaande, geboren in December 1687, werd, bij afstand van zijnen vader, in 1716 Grietman van Wymbritseradeel, Dijkgraaf en Curator van de Hoogeschool te Franeker. Eene geleerde opvoeding genoten hebbende, trok hij daarvan veel nut bij de waarneming van onderscheidene ambten. Hij was gedurende eene reeks van jaren een der voornaamste Regenten van Friesland. Ook bekleedde hij de voornaamste Commissiën, zoo buiten als binnen de provincie. Hij had bij zijne huisvrouw Feddina Sophia van Goslinga geene kinderen, doch nam later den zoon van zijne zuster Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers, tot zijnen zoon aan, die hem in onderscheidene waardigheden opvolgde, en voor hem een gedenkteeken van marmer in de kerk te Ysbrechtum deed oprigten. Hij stierf den 8sten October 1746. Door dezen aangenomen zoon kwam later de naam van Burmania aan een tak van het geslacht Rengers.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 302.

BURMANIA (Jarich George van), zoon van Idzard van Burmania en van Anna Dodonea of Doedje thoe Schwartzenberg, geboren in 1695, werd den 29sten Mei 1721 aangesteld tot Raadsheer in het Hof van Friesland, wegens het kwartier Zevenwouden, welken post hij in 1729 nederlegde, omdat hij tot Grietman van Oostdongeradeel benoemd was. Bij den plegtigen intogt van Prins Willem IV met zijne Gemalin te Harlingen den 10den Mei 1734, kwam hij aan het hoofd van Gedeputeerde Staten hen aldaar verwelkomen. Bij de Synode van 1735 en 1742 te Franeker en bij die van 1750 te Harlingen was hij Commissaris politiek. In 1744 afstand gedaan hebbende van de Grietenij Oost-Dongeradeel, werd hij in 1747 tot Grietman van Franekeradeel aangesteld, en behoorde in 1748 tot de Commissie uit de Staten, welke den Prins van Oranje te 's Gravenhage kwam gelukwenschen met het Erfstadhouderschap ook in de vrouwelijke linie. Hij overleed op Holdinga-state te Anjum den 17den December 1757 en was gehuwd geweest met Maria Helena van Goslinga, bij wie hij geene kinderen verwekt had.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 86 en 87.

BURMANIA (Barthold Douwe van), een zoon van Sjuck van Burmania en Jeepk van Douma, geboren in November 1695, trad in jeugdige leeftijd in de krijgsdienst. Dan Epo Sjuck van Burmania en anderen zijne bekwaamheden leerende kennen, bragten hem weldra in de staatkundige loopbaan.

Na eerst in of namens Friesland onderscheidene Staatscommissiën bekleed te hebben, werd hem eerlang de gewigtige betrekking van Envoyé aan het Hof van Weenen opgedragen, waar hij in 1744 de verbanning der Joden uit Bohemen, waartoe de Koningin besloten had, wist voor te komen. Hij bleef onafgebroken in deze bediening tot den 24sten Maart 1766, toen hij ongehuwd te Weenen overleed. Door wijsheid en trouw verwierf hij veel roem; ook in het rijk der wetenschappen was hij, inzonderheid als Letterkundige, bekend; achter den naamrol der Raden van den Hove van Friesland vindt men eenige Latijnsche verzen van hem van vrij goeden stempel.

Zie van Wijn, *Nalees. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. II. bl. 407—409; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

BURMANIA (Gemme Onuphrius van), zoon van Idzard van Bur-Burmania en van Anna Doed van Schwartzenberg, geboren in in 1696, trad in krijgsdienst en werd den 28sten November 1738 Kolonel der Infanterie, doch onderscheidde zich niet alleen bij het krijgstooneel, maar was bovendien Opperstalmeester van Prins Willem IV, die hem in 1738 naar Zeeland zond, ten einde met de Staten van dat gewest over het Markgraafschap van Vere en Vlissingen te handelen. Hij slaagde destijds even weinig als bij eene tweede reis in 1739, doch bij de groote omwenteling van 1747 zag hij zijne wenschen gelukken, terwijl hij toen meestal den Vorst vergezelde. Inmiddels den 1sten Januarij 1742 tot den rang van Brigadier bevorderd en Kolonel van een Friesch Regement-Infanterie zijnde, lag hij daarmede in 1746 te Namen in bezetting, toen die stad door de Franschen werd aangevallen. Met kracht verzette hij zich in den krijgsraad, welke den 30sten September was bijeengekomen, tegen den voorslag tot overgave van het kasteel, en deed nevens anderen het voorstel om den storm op het fort Oranje af te wachten en dan het oude kasteel met alle zijne toornwerken en het voorliggende Terra Nova, alle welke werken een nieuw beleg vorderden, met kracht te verdedigen, en toen dit werd van de hand gewezen, vorderden zij, dat hun dan ten minste verlof werd gegeven, om met hunne regementen een goed heenkomen te zoeken. De waterstand van de Maas bood eene doorwaadbare plaats aan, en zij hoopten, door de weinige troepen, welke de vijand op den regteroever der rivier had, heen te slaan, en zich eenen veiligen aftogt naar Luxemburg of Maastricht te banen. Ook dit voorstel werd afgeslagen, en terwijl Burmania een schriftelijk protest tegen deze weigering inleverde, werd de capitulatie gesloten, waarbij de bezetting krijgsgevangen werd.

Burmania klom vervolgens op tot den rang van Generaal der Infanterie, werd Gouverneur van Sluis alsmede Kwartiermeester-Generaal, en bleef in hooge achting en gunst bij Willem IV, doch zag deze laatste verminderen bij diens weduwe en bij den Hertog van Brunswijk. Hij was ook zeer bedreven in de wiskunde en overleed ongehuwd den 12den Augustus 1759.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIX. bl. 133; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 195 en

196, D. bl. 572; Ekama, *De Fris. ingen. Mathem. imprimis fert.*, pag. 40; Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 598 en 599.

BURMANIA (Laas van), zoon van Sjuck van Burmania en Jeepk Douma, geboren in Februarij 1697, ging in zeedienst, was Kommandeur ter zee op het schip *Tombago* (misschien *Tabago*) en werd, als zoodanig den 29sten April 1725, dapper strijdende, in een gevecht tegen de Algiersche roovers gekwetst, waaraan hij twee dagen later overleed.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, op Burmania.

BURMANIA (Epo Sjuck van), zoon van Tjaard van Burmania en Remia van Douma, geboren op Martena-state te Kornjum den 31sten October 1698, ontving eene geleerde opvoeding, bekwam het ambt van Ontvanger-Generaal van 's lands middelen en van Luitenant-Houtvester in Friesland. Hij werd door Prins Willem IV, die zijne bekwaamheid kende, in 1738 in werkzamer kring geplaatst, tot Burgemeester van Dockum gekozen en in de gewigtigste Staatscommissiën gebruikt; doch bij het aannemen van Regeringsposten, bedong hij, dat de Stadhouder hem nooit onverhoord veroordeelen zou. In en na 1747 was hij een der voornaamsten, die den loop der zaken bestuurden; wel hielp hij de verheffing van den Stadhouder bewerken, doch verloor daarom het belang van het Vaderland niet uit het oog. Destijds toonde hij zoo veel vrijmoedigheid en standvastige waarheidsliefde jegens den Prins, dat Simon Stijl, weinig tijds voor diens overlijden, hieromtrent schreef: dat Burmania voor Willem IV van gelijk belang was geweest als Sully voor Hendrik den Groote. Van den Stadhouder genoot hij wederkeerig de meeste vriendschap en was in 1749 een der ontwerpers van het Reglement-Reformatoir. Ook bij des Stadhouders weduwe bleef hij in hooge achting, en werd door haar tot medevoogd over haren minderjarigen zoon benoemd. Deze was echter naauwelijks meerderjarig, of schonk, door kwade raad misleid, aan eenen anderen Regent van Dockum zijn vertrouwen en schreef der Regering aan om dezen *alleen* te hooren. Bij de benoeming van nieuwe leden van het Collegie der Gedeputeerde Staten in het volgende jaar insgelijks zijnde voorbijgegaan, nam hij toen afscheid van eene Vergadering, waarin hij gedurende negen-en-twintig jaren met veel lof gediend had, met die bedaarde vrijmoedigheid, die alleen het gevolg kan zijn van een deugdzaam gedrag en een gerust geweten.

Daarna leefde hij voor zichzelven in welverdiende rust tot aan zijn overlijden den 1sten Februarij 1775. Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Christina van Glinstra, die kinderloos overleed, daarna met Romelia Maria van Haersma, die hem een zoon, jong overleden, en twee dochters schonk.

Niet slechts als Staatkundige maar ook als Geleerde en Letterkundige verdient hij vermelding. Vooral viel zijn lust op de beoefening der geschiedenis, zoo als blijkt uit *de Schuit- en Jagtpraatjes* in 1737 en 1738 zonder zijnen naam door hem, met medehulp van Wijbrand van Ydtsma, meer met een Staat- dan Letterkundig oogmerk, in het licht gezonden. Zijne oudheidkunde, belezenheid en smaak blijkt uit de vinding van de schilderijen op de zaal van het Stadhuis te Dockum. Hij handteerde mede zoowel de Latijnsche als de Nederduitsche lier; in laatstgemelde taal zijn enkele Huwelijks- en Geboorteliederen van hem uitgegeven, doch veel zocht hij niet te schitteren.

Hij vervaardigde zijn eigen grafschrift, het welk vóór 1796 op eenen in den muur van den kerk te Kornjum gemetselden steen was uitgehouwen:

Ik heb geleefd — den loop geloopen,
Dien God my gaf, nu ga ik heen,
Daar al het menschdom komt bijeen.
De worm zal 't aardsche ligchaam sloopen.
De ziel die blyft en hoopt in God
Op zaliger en beter lot.

Zie Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 183; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 191—194, D. II. bl. 571 en 572; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. I. bl. 168; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 92, 524; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 212.

BURMANIA (Laas Ulbe van), een broeder van den voorgaande, geboren in 1700, begaf zich mede in de krijgsdienst en zich in 1746 als Luitenant-Kolonel binnen Namen bevindende, was hij ook een der genen die zich manmoedig verzette tegen de overgave dier vesting. Klom vervolgens op tot Generaal-Majoor en overleed in 1751, bij zijne echtgenoote Juliana Unia nalatende drie zoons.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 698 noot, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BURMANIA (Jan Frederik van), zoon van Sjuck van Burmania en van Jeepk Douma, geboren in 1700, werd den 19den September 1742 Luitenant-Kolonel bij het Infanterie-Regiment van Glinstra, 1sten Januarij 1748 Kolonel der Infanterie en den 14den Maart 1766 Generaal-Majoor. Hij was sedert 1755 Kommandeur van Sas van Gent en overleed aldaar in Mei 1768.

Uit medegedeelde berigten zamengesteld.

BURMANIA (Eduard Marius van), zoon van Frans van Burmania en van Willemina van Tamminga, geboren te Engelum den 30sten November 1700, was in 1717 Houtvester en Pluimgraaf der provincie Friesland en in 1737 Raad-Ordinaris 's Hofs van Friesland. Ook was hij een voornaam liefhebber en onderzoeker der oudheid, aan wien de Boekhandelaar Wigerus Wigeri opdroeg het bij hem te Leeuwarden in 1755 uitgegeven *Frisia nobilis of Lijk- en Graf- sampt mengeldichten enz. op diverse Friesche Edelen*, waarin van bl. 27—52 twee-en-twintig Latijnsche gedichten ter eere van een twintigtal Burmania's voorkomen. Waarschijnlijk had deze Eduard Marius van Burmania de hand in de uitgave. Ook was hij den Hoogleeraar Jona Willem te Water zeer behulpzaam, zoo door het geven van inlichtingen ten aanzien van de voornaamste Friesche Edelen als door het verleenen van bouwstoffen voor diens *Historie van het Verbond en Smeekschriften der Edelen.*

Hij huwde met Fokel Berber van Haersolte, verwekte bij haar acht kinderen, vier zoons en vier dochters en stierf den 19den Julij 1789.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, op Burmania; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, in de Opdragt; Halmael en Hettema, *Stamboek des Frieschen Adels*, uit bijzondere berigten aangevuld.

BURMANIA (Hobbe van), zoon van Ulbo Aylva van Burmania en van Anna Maria Baerdt van Sminia, geboren te Leeuwarden den 25sten Februarij 1705, werd in 1721, bij afstand van zijnen vader, Grietman van Leeuwarderadeel en was tevens Lid der Gedeputeerde Staten van Friesland en Gecommitteerde in de Provinciale Rekenkamer. In de eerste betrekking had hij in 1734 deel aan de plegtigheid bij gelegenheid van de heuchelijke inkomst van Prins Willem IV en diens Gemalin te Leeuwarden. In dat zelfde jaar was hij Commissaris Politiek bij de Synode te Bolsward. Bij gelegenheid van het oproer wegens de verpachting van het gemaal enz., in 1748, haalde eene opgewondene menigte hem uit zijn huis, aan het Huizumerpad bij Leeuwarden, en dwong hem mede in de kerk te gaan en een geschrift te onderteekenen, in hetwelk Gecommitteerden benoemd werden, die in de grieven moesten voorzien, ook noodzaakte men hem de klokken te laten luiden, om de boeren te dien einde bijeen te roepen. In het zelfde jaar committeerden hem de Staten om den Prins van Oranje geluk te wenschen, dat het Stadhouderschap ook in de vrouwelijke linie was erfelijk verklaard, en hem tevens te verzoeken naar Friesland over te komen, ten einde de verontruste gemoederen tot bedaren te brengen en orde op de Regering te stellen. Hij viel door het ijs en verdronk den 12den Februarij 1765 na gehuwd te zijn geweest met Helena Emerentia Lucia van Unia, die hem negen kinderen had geschonken.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 35 en 36.

BURMANIA (Duco Martena van), een broeder van Jan Frederik van Burmania, gedoopt te Leeuwarden den 16den Julij 1710, werd den 14den Maart 1742 Luitenant-Kolonel in het Infanterie-Regiment van Schwartzenberg, den 1sten Januarij 1748 Kolonel en den 14den Maart 1766 Generaal-Majoor der Infanterie. In November 1755 werd hij Kommandeur van Breda en in 1766, in plaats van zijnen broeder Jan Frederik van Burmania, Kommandeur van Sas van Gent. Hij overleed na 1770.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

BURMANIA (Jetzo Idzard van), zoon van Ulbo Aylva van Burmania en van Anna Maria Baerdt van Sminia, geboren te Leeuwarden den 15den Augustus 1710, was in 1733 Kapitein in het Lijfregiment van den Prins van Oranje, later Luitenant-Kolonel en werd den 19den September 1742 Kolonel, kommanderende het Regiment Infanterie van Glinstra. In

1746 vertrok hij met dat Regiment naar Engeland waar hij zich door moed en vastberadenheid onderscheidde, doch door de Franschen werd krijgsgevangen gemaakt. Den 16den Mei 1747 tot Generaal-Majoor bevorderd, werd hij in 1750 Groot-Majoor van Namen en later Kommandeur van Maastricht, en den 14den Maart 1766 Luitenant-Generaal.

Hij was den 14den Junij 1733 gehuwd met Juliana Lucia van Doys, die hem eenen zoon en twee dochters schonk.

Volgens medegedeelde berigten.

BURMANIA (Willem Frederik Schratenbach van), zoon van Edzard Hobbe van Burmania en van Johanna Wilhelmina, Baronesse van Schratenbach, geboren op Juwsma-state te Ferwerd, den 7den September 1729, studeerde te Franeker onder Christianus Henricus Trotz en Hermannus Cannegieter, en gaf in 1751 als Akademisch proefschrift ter zelfder plaatse uit een werk over de Friesche Landdagen, onder den titel van:

Tractatus juris publici federati belgii de Jure comitiorum Frisiorum, 8° aan Prins Willem V opgedragen en door deskundigen als een zeer lezenswaardig werk geroemd.

Hij, die sinds Ontvanger-Generaal der Florenen in Friesland was, was in September 1772 gehuwd met Anna Elizabeth Weytzel, en na haar overlijden in November 1794 met Alegonda Symons Romke, bij wie hij drie dochters had en stierf te Ferwerd den 15den Maart 1805, alwaar hij met zijne tweede vrouw begraven ligt.

Zie van Halmael en Hettema, *Stamb. van den Fries. Adel*.

BURMANIA (Ulbo van), zoon van Hobbe van Burmania en van Helena Emerentia Lucia van Unia, geboren te Leeuwarden den 15den September 1737, was in zijne jeugd Paadje bij Prins Willem IV, en werd den 12den Maart 1765 Grietman van Leeuwarderadeel. Niet onbedreven in de Friesche geschiedenis en oudheidkunde, leverde hij vele belangrijke aanteekeningen aan den Hoogleeraar te Water, bij het opstellen van diens *Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Edelen*, vooral betrekkelijk de Friesche geslachten. In het jaar 1795 van zijnen post ontzet, leefde hij ambteloos op zijn buitengoed Holdingaburgt te Anjum, waar hij den 18den Augustus 1816 overleed, na nog in 1815 Lid der Provinciale Staten van Friesland te zijn geweest. Hij was gehuwd met Maria Libora van Haersma, doch liet geene kinderen na. Het schijnt dat deze het laatste mannelijk oir van dit geslacht was.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 36 en 37; van Halmael en Hettema, *Stamboek des Frieschen Adels*, dat wij ook nog voor meer andere mannen van dit geslacht met vrucht nasloegen.

BURMANIA RENGERS (Egbert Sjuck Gerrold Juckema van). Zie Rengers (Egbert Sjuck Gerrold Juckema van Burmania).

BURMANNUS (Franciscus, Petrus, Kasparus). Zie Burman (Frans), Burman (Pieter), Burman (Kaspar).

BURON (Anna). Zie Ende (Anna van den).

BURS (Gillis) of Aegidius Bursius, geboren te St. Wijnoxsbergen in Vlaanderen omstreeks 1564, woonde te Vlissingen, waar hij vermoedelijk Conrector was, althans hij gaf er onderwijs in de Latijnsche taal toen hij in 1589 tot Predikant te Middelburg werd beroepen, waar hij tevens ook Rector der Latijnsche school was en in 1634 overleed. Te vergeefs werd hij in 1589 naar Vlissingen beroepen, doch in 1619 was hij bij leening, en slechts voor eenige tijd Predikant te Utrecht. Hij was gehuwd met Geertruyd Moels; Jacobus Burs en Melchior Burs, die volgen, waren zijne zonen. Ofschoon hij een man van groote geleerdheid, veel ijver, beproefde arbeidzaamheid en buitengewone verdiensten was, heeft hij niets in het licht gezonden dan:

Herm. Faukeels *Bruiloftslied ter eere Jesu Christi ghesonghen; in den 45 Psalm enz.* 4°, waarbij hij eene Voorrede schreef.

Zijn portret gaat in plaat uit gegraveerd door Daniel van Bremden. Zijne zinspreuk was: *Prudenter et sincere* (Voorzigtig en opregt).

Zie Hunnius, *Het Statische Vlaanderen*, bl. 349; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 501—503; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 34, 347 en 348; te Water, *Reform. van Zeel.*, bl. 189 en 190; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterbode* 1845, D. bl. 50; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURS (Jakob) of Jacobus Bursius, zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, was Predikant te Tholen en overleed aldaar, na gehuwd te zijn geweest met Elizabeth van Hoornbeek.

Hij heeft geschreven:

Threnos ofte Weeclaghe, aenwysende de Oorsaken des jammerlycken stants van het Lant, ende de ontheyliginge des Sabbathdaeghs, daerin byzonderlick verhandelt worden de verschillen van het onderhouden des Sabbaths ofte Rustdaechs des Christenen. Ghedrukt binnen Tholen, met consent van de Burghemeesters der selver stadt. 1627. 8°.

Tafel des Geloofs, in dewelcke door sekere tegeneenstellinghe blyckelyk gemaeckt wort het onderscheit, dat er is tusschen de Leere der Heyliger Schrifture, dewelcke is de oude Catholycke Leere door de Heylighe Apostelen geleert en de Catholycke Kerck; ende tusschen de nieuwe menschelycke Leere door de valsche Leeraars in de Kercke J. C. inghevoert en den menschen geleert. Tholen 1629. 8°.

Kort ende dienstich Berecht over de aenroepinghe der Heylighen, Reliquien, Beelden ende van het Kruys. Dord. 1640. 8°.

Vindex Coetus Zelandici ofte Bescherminghe raeckende den Coetum, gehouden in Zeelandt in den jare 1612; teghen de onghegronde ergheliche beschuldinghen van Pieter Lansberghen, nu Medecynmeester. Middelb. 1648. 8°.

Expurgatio Calumniarum ofte Uytsuyveringhe der Lasteringhen en fouten uytgegeven teghens den Vindex Coetus Zeelandiae. Middelb. 1648. 8°.

Goesche Stillevaegher ofte Beesem om Mr. Pieter Lansberghens Bitter-kladden af te vaegen en syne uitstekende leugenstrepen voor de derde maal oprechtelyck en naecktelyk te verthoonen. Thol. 1849. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 46 en 47; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURS (Melchior), een broeder van den voorgaande, geboren te Middelburg was Predikant te West-Souburg.

Hij heeft op last der Classis van Walcheren geschreven een zeer nuttig boekje tot Kerk- en Schoolonderwijs, waarvan in 1623 reeds een tweede druk het licht zag, met teksten tot bevestiging vergroot en welks derde druk, nog met eenige teksten vermeerderd, en naar de nieuwe Overzetting geschikt met eenige korte en duidelijke aanteekeningen tot nader verklaring het licht zag, onder den titel:

Kort Begrip der Christelycker Religie, gestelt in Vragen en Antwoordeu, tot onderwysinge der gener, die haer eerst willen begeven tot het gebruyck van des Heeren H. Avondmael, meerendeels getrocken uyt den Nederlandschen Christelycke Catechismo. Nu meermaels naerstig oversien, merckelyck vermeerdert ende verbetert, alles naer de Nieuwe Oversettinge des Bybels, niet alleen dienstig den kinderen, maer ook den Meerderjarigen tot grooter ligt van de gronden der Christelycke Religie met privilegie. Middelb. 1640. 8°, na welke uitgave dit boekske nog meermalen, met octrooi van de Staten van Zeeland, herdrukt is; terwijl de Ambonsche Predikant François Valentijn het mede in het Maleisch heeft overgezet.

De zinspreuk van Burs was: *Non est mortale quod opto* (Wat ik verlang, is onsterfelijk).

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 47 en 48; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.; Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. I. bl. 19; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BURTIN (François Xavier de), geboren in 1743 te Maastricht, waar zijn vader Raadsheer-Kommissaris van den Prins Bisschop van Luik was, verkreeg na zijne studiën uitmuntend voleindigd te hebben graden in de Regten, de Geneeskunde en de Kunsten. In 1767 vestigde hij zich te Brussel, waar hij spoedig den titel van Raadgevend Geneesheer van den Gouverneur-Generaal, Prins Karel van Lotharingen, bekwam. Keizer Jozef II gaf hem, tijdens diens verblijf in België, het onwedersprekelijkste bewijs van het belang, dat hij in zijne bekwaamheden stelde, door hem onder anderen op te dragen om in onderscheidene provinciën van de Oostenrijksche Nederlanden, alle de nuttige voortbrengselen uit de drie rijken der Natuur op te zoeken, welke er onbekend waren gebleven, even als Linnaeus dit voor Zweden gedaan had. Wegens de menigvuldige ontdekkingen en nuttige aanmerkingen door de Burtin gedaan, maakte de Keizer hem erflijk Ridder, hem tevens benoemende tot Raadsheer Rapporteur van den Raad van het Gouvernement Generaal, welke de toen bestaande Collaterale Raden moest vervangen. Bij den opstand in Belgie in het begin der vorige eeuw bleef de Burtin zijnen weldoener getrouw; en deze edelmoedigheid, welke hem aan de vervolgingen van de bovendrijvende partij blootstelde, werd later met een aanzienlijk pensioen beloond, vergezeld van de vleijendste betuigingen van 's Vorsten

goedkeuring. Zijne verwijdering uit de dienst, waardoor hij geheel over zijne tijd kon beschikken, stelde hem in staat lange reizen te ondernemen en zich geheel aan de wetenschappen en letteren toe te wijden.

Behalve eenige twistschriften in het Hollandsch, betrekkelijk de tijdsomstandigheden, heeft men van zijne hand:

De Febribus. Lovan. 1767. 4°.

De Revolutione Belgicâ, carmen hexametron.

De Revolutione gallicâ, carmen distichon.

Des bois fossiles, découverts dans les différentes parties des Pays Bas. Harl. 1781. 8°.

Réflexions sur les progrès de la fabrique du fer et de la'cier dans la Grande Bretagne. Londres 1783. 8°.

l'Oryctographie de Bruxelles. Brux. 1784. folio, grand format. avec 33 planches enluminées, een werk dat den Schrijver eenen hoogen rang onder de delfstofkundigen heeft doen verwerven.

Des Végétaux indigènes qui peuvent remplacer les exotiques. Brux. 1784. 4°.

Voyage minéralogique de Bruxelles, par Wavre, à Cour St. Etienne. 1788. 4°.

Mémoire sur les révolutions et l'age du globe terrestre, waarmede hij in 1790 bij Teylers tweede Genootschap te Haarlem den gouden medailje behaalde, in wiens werken deze verhandeling dan ook voorkomt met eene Nederduitsche vertaling onder den titel:

Verhandeling over de algemeene omkeeringen, die de aarde aan hare oppervlakte ondergaan heeft enz. met platen.

Traité des connaissances nécessaires à tout amateur de tableaux. Brux. 1808. 2 vol. 8°. avec fig.

Des causes de la rareté des bons peintres hollandais dans le genre historique, in het Fransch en Nederduitsch te vinden in de werken van Teylers tweede Genootschap. Haarl. 1809. 4°, in het Fransch herdrukt Brux. 1818. 8°.

De l'inutilité des jachères, ou de l'agriculture du pays de Waes. Brux. 1809. 12°.

Sur les peintres modernes des Pays-Bas. Brux. 1811. 12°.

De la meilleure méthode d'opérer les polypes utérins. Brux. 8°. avec. fig.

Voorts nog onderscheidene Regtsgeleerde Verhandelingen ieder afzonderlijk gedrukt in 4°, alsmede eenige Fransche dichtstukjes en vele Verhandelingen opgenomen in de werken der geleerde Maatschappijen, waarvan de Burtin Lid was. Ook heeft hij nog onderscheidene werken in handschrift nagelaten in wier uitgave hij verhinderd werd door zijn overlijden den 7den Augustus 1818.

Zie *Galerie Hist. des Contempor.*; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1818, D. I. bl. 114; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 195; *Biogr. Nation.*; *Biogr. Univ.*

BUS DE GHISIGNIES (Leonard du), geboren te Doornik, begon reeds vroegtijdig zijne loopbaan in het Administrative vak en onderscheidde zich eerlang door een helder inzigt in de zaken, welke hem werden toevertrouwd, en door stipte naauwkeurigheid en vlijt, in de pligten, welke hij te vervullen had. Sedert geruime tijd, was hij als een werkzaam en kundig ambtenaar bekend, toen de Belgische gewesten met den Nederlandschen Staat werden zaamgesmolten en Willem I als Koning der Nederlanden den Troon beklom. Du Bus werd dan ook door dezen spoedig onderscheiden en in het jaar 1820 tot Gouverneur der provincie Antwerpen aangesteld, van waar hij in 1823 tot de zelfde belangrijke betrekking over de provincie Zuid-Braband geroepen werd. Toen in Nederland de tijdingen nopens den ongunstigen toestand der finantiën in Indië bekend werden, werd Du Bus, den 10den Augustus 1825, met uitgebreide magt tot Commissaris-Generaal over de Nederlandsche Oostindische Bezittingen benoemd, werwaarts hij den 28sten September vertrok, terwijl hij den 2den Februarij 1826 ter reede van Batavia aankwam. Door zijne geboorte en opvoeding vreemd aan de noordelijke gewesten des rijks, vreemd aan den handel, vreemd aan de Oostindische Bezittingen, vreemd aan de meesten der ambtenaren, welke hij in Indië zou aantreffen, ook door zijne taal, moest du Bus wel door den Koning beschouwd zijn als schitterende bekwaamheden, eenen onbevooroordeelden geest en buitengewone zelfstandigheid in zich te vereenigen, om hem eenen zoo gewigtigen last op te dragen. Ook du Bus zelve moest wel een hoog gevoel van eigen krachten hebben, om eene zoo zwaarwigtige taak te durven aanvaarden. Hier en daar werden dan ook verkeerde bezuinigingen ten opzigte van nuttige instellingen ingevoerd, zoo als de inkrimping van het zoogenaamde Constructi-magazijn te Soerabaja; het verkoopen of buiten dienst stellen van bijna alle gewapende kruisbooten tot weering van zeeroof met goed gevolg daargesteld; het verminderen van het vangloon der tijgers enz. Ook behandelde du Bus den Luitenant-Gouverneur-Generaal de Kock niet met die openhartigheid en dat vertrouwen, waarop die hooge ambtenaar door zijne edele en regtschapen inborst en zijne bekwaamheid in Indische aangelegenheden, teregt aanspraak kon maken, welk vertrouwen ongetwijfeld den geregelden gang van zaken, in de gewesten, waar de opstand woedde, zou hebben bevorderd. Evenwel is het niet te ontkennen dat du Bus in Indië veel goeds tot stand heeft gebragt. Reeds den 26sten Februarij 1826 werd het nieuwe muntstelsel ingevoerd, en de honderddeelige Nederlandsche gulden tot standpenning aangenomen, en in plaats van 120 duiten, ontving men nu slechts 100 duiten, waardoor de tractementen en dergelijke al dadelijk ⅙ verminderd werden. De tractementen werden meerendeels in koper voldaan, en door eene te spoedige invoering van zoo veel koper geld ontstonden er bij het maken van koopacten en andere contracten voorwaarden, om de betaling in *gulden-zilver* of *gulden-koper* te doen, hetgeen niet het geval zou zijn geweest, indien de 7,200,000 gulden aan duiten, welke du Bus had medegebragt langzaam in omloop waren gekomen. Nu had deze maatregel onder de Chinesche mijnwerkers op Bangka eenige onlusten ten gevolge. Was du Bus niet altijd even gelukkig in de keus van personen, aan welke hij zijn vertrouwen schonk, het is niet te ontkennen, dat hij met moed en beleid de onaangename taak van vermindering en inkrimping van het personeel in de tractementen vervulde, en dat hij in zijne ontwerpen van bezuiniging door vereenvoudiging met vele moeijelijkheden, waaronder de voortdurende oorlog op Java niet een der minste was, te kampen had; terwijl hij ook dikwijls den onwil van andere hoog geplaatste personen ondervond. Hierdoor werden eene menigte zijner pogingen verijdeld of bekwamen eene verkeerde rigting, hetwelk eene ongunstige beoordeeling zijner handelingen ten gevolge had.

Doelmatig was het op zichzelf te noemen, dat de Commissaris-Generaal op de Westkust van Nieuw Guinea, aan de Tritonsbaai het fort du Bus deed stichten, van het welk den 24sten Augustus 1828 de Nederlandsche vlag werd geheschen; min doelmatig, dat slechts een gedeelte van een eiland als Nederlandsch verklaard werd, waar het geheel vroeger, meer dan eens plegtig was in bezit genomen. Ook behartigde du Bus de belangen van den landbouw met al zijn vermogen en onder zijn bewind werd de theecultuur en de cochenille-teelt ingevoerd, en ook met het aankweeken van den kaneelboom op Java eenen aanvang gemaakt.

Tot bevordering van den handel werd ook de Javasche Bank te Batavia opgerigt, met een octrooi van 10 jaren, met 1° Januarij 1828 aan te vangen. Groote voordeelen heeft ze den handel in de transactiën van koop en verkoop aangebragt.

Du Bus bragt de gewone uitgaven der Indische huishouding van 19 op 14 millioenen gulden; en leefde ook voor zich zelven spaarzaam en eenvoudig.

Ten bewijze van 's Konings goedkeuring werd hij benoemd tot Minister van Staat en gaf, na zijne moeijelijke taak te hebben volbragt, het bewind op den 16den Januarij 1830 aan den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal Johannes van den Bosch over, waarna hij zich den 6den Februarij naar Europa inscheepte, en den 16den Junij in Nederland aankwam. De Belgische onlusten, daarna uitgebarsten, deden hem besluiten, om in landelijke stilte te leven en aan de ontginning van heidegronden zijne verdere leeftijd te wijden. Hij overleed op zijn kasteel Westmalle, tusschen Antwerpen en Turnhout den 31sten Mei 1849.

Zijne afbeelding in steendruk treft men aan voor *Onze Tijd*, D. IV.

Zie van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 641, 668—677; Roorda van Eysinga, *Handb. der Land- en Volkenk.*, B. III. D. II. bl. 218—229; *Onze Tijd*, D. IV. bl. 1—8; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 289, 328, 589, 861—864.

BUSAEUS (Gerardus, Petrus en Johannes). Zie Buys (Gerard), Buys (Pieter) en Buys (Johannes).

BUSCH (Johannes) bij anderen abusivelijk Jan ten Bussche geheeten, de groote Duitsche kloosterhervormer van de vijftiende eeuw, werd in het jaar 1399 te Zwolle geboren. Van zijne familie is ons weinig bekend. Zijn grootvader van moeders zijde, Alfred Gruter, was Burgemeester dier stad en vriend van den beroemden Geert Groote en diens gastheer, zoo dikwijls deze op zijne reizen Zwolle bezocht. Van dien vromen vriend haars vaders had de moeder van Busch, Margaretha Gruter, de eerste beginselen der menschelijke wetenschap en, wat meer zegt, de eerste zaden harer latere godvrucht ontvangen. Reeds vroeg vertrouwde

zij de opvoeding van haren Johannes aan den godvruchtigen Johannes Cele, die mede onder de bijzondere vrienden van den reeds overleden Geert Groote had behoord en sedert jaren aan het hoofd stond der beroemde Latijnsche school van Zwolle. Onder diens voortreffelijke leiding ontwikkelde zich Busch bijzonder gunstig naar verstand en hart.

Op zijn achttiende jaar stond hij aan het hoofd der geheele derde klasse van zijne school en onderwees in die betrekking van zeventig tot tachtig scholieren in de Grammatica, Ethica en Logica. Zijne ouders, hierdoor ten hoogste verblijd en vereerd, wilden hem nu naar de Hoogeschool te Erfurt zenden, opdat hij daar den Doctoralen graad zou verwerven en op die wijze mogelijk de roem van zijn geslacht worden. Maar zijn vrome Leermeester had zich altijd bijzonder daarop toegelegd, om zijne leerlingen godsdienstig te vormen en hun oog op het Eeuwige te rigten. Toen nu zijne ouders hem hunne eerzuchtige plannen mededeelden, wees hij die stellig van de hand en waren ook de tranen zijner hartelijk geliefde moeder niet in staat, zijn nu geopenbaard voornemen te veranderen, om namelijk in een goed hervormd klooster alleen voor God en de Eeuwigheid te gaan leven. Zulk een klooster vond hij in dat der Augustijner Monniken van Windesheim, waar hij nog in het zelfde jaar op aanbeveling van eenen vromen Priester te Zwolle als Nuntius werd aangenomen. Na anderhalf jaar van zeer moeijelijke proeftijd werd Busch, op den 6den Januarij 1419, onder hen als broeder opgenomen, en trok spoedig daarna door zijnen buitengewonen ijver de aandacht van den toenmaligen Prior, Johannes Voss van Heusden. Toen nu in 1424 Adolf, Hertog van Berg, eene te Bodingen bij Keulen in zijn gebied gelegen kapel, aan *de H. Maagd* gewijd, tot een klooster van Reguliere Kanunniken onder het kapittel van Windesheim wilde hervormen en daartoe de hulp der Windesheimsche Broeders inriep, werd Busch, met nog drie andere Broeders derwaarts gezonden en was daar met de stichting en regeling van dat klooster gedurende vier jaren werkzaam. In 1429 teruggekeerd, werd hij terstond daarop met zijnen medebroeder en vriend Godfried van Tyela, die tegelijk met hem in Windesheim was opgenomen, naar Ludingekerke gezonden, om die beroemde abdij, welke op de schromelijkste wijze van de kloostertucht was vervallen, op verzoek van den Bisschop van Utrecht tot den regel terug te brengen en uit- en inwendig te hervormen. Van daar zond het Kapittel hem en Godfried van Tyela naar Beverwijk, waarmede door hunne hulp twee Augustijner kloosters, één voor Monnikken en één voor Nonnen, werden opgerigt. Godfried van Tyela bleef daar als Prior van het eerste achter, terwijl Busch naar Windesheim terugkeerde, waar hij nu eenige jaren achtereen als Broeder-Thesaurier woonde, alleen misschien een tijd van drie jaren uitgezonderd, welke hij in het bij Windesheim ingelijfde Nonnenklooster van Brunnepe bij Kampen doorgebragt, om toezigt te houden over den herbouw der kloosterkerk aldaar. In 1437 vergezelde hij als Supprior bovengenoemden Godfried van Tyela naar het klooster van Wittenborgh in het sticht Hildesheim, werwaarts deze door het Kapittel was gezonden als Prior. Daar aan den Prior van dat klooster in 1435 door de Kerkvergadering van Bazel de last was opgedragen, om de hervorming in alle Augustijnerkloosters van Saksen en Turingen in te voeren, werd dien ten gevolge Busch in 1439 naar de stad Hildesheim gezonden, om het nabij gelegen Sulta (*zu der Saltze*) te hervormen. Niettegenstaande het verzet der bandelooze Monniken, die hem zelfs eenige malen naar het leven stonden, was hij toch na verloop van een jaar door voorzigtige zachtmoedigheid en verstandige gestrengheid er in geslaagd, de Ordestucht in het klooster te herstellen, en werd daarop zelf tot Proost verkozen. Een paar jaren later werd het door zijne ijverige pogingen met het algemeen Kapittel van Windesheim vereenigd, waarvan het sedert een eervol Lid is gebleven. Acht jaren achtereen bekleedde Busch deze waardigheid (na de inlijving in het Windesheimsche Kapittel werd de titel van Proost in dien van Prior veranderd) gedurende welk tijdperk een groot aantal kloosters van beide seksen en van verschillende orden, zoowel in en om Hildesheim als in andere gedeelten van de Aartsbisdommen Mentz, Keulen en Trier, maar vooral van het eerstgenoemde, door hem werden hervormd of wel, reeds hervormd zijnde, op last van het Hindesheimsche Kapittel bezocht. Hoe groot zijn invloed ook op andere Monnikenorden was, blijkt daaruit, dat hij door de bekeering van Johan von Hagen, Abt van het Benedictijnerklooster Bursfeld bij Minden, in 1440 veel tot de stichting van de beroemde Bursfelder congregatie bijdroeg, welke vereeniging reeds bij het leven van Johan von Hagen behalve onderscheidene Nonnenkloosters zes-en-dertig Monnikenkloosters omvatte. In de vier laatste jaren van dit tijdperk deed hij ook jaarlijks eene reis in het Aartsbisdom Maagdenburg, om de daartoe behoorende Augustijnerkloosters, *Neue Werk* (*ad Novum Opus*) bij Halle en St. Moritz binnen die stad te bezoeken, in welke hij op verzoek van den Aartsbisschop Gunther von Schwartzenburg in 1444 de hervorming had ingevoerd, en tot instandhouding daarvan een paar zijner eigene Broeders achtergelaten. In 1448 werd hij zelf als Proost van het eerstgenoemde klooster naar Halle geroepen, en hoewel ongaarne Hildesheim verlatende, nam hij die roeping ter wille der hervorming aan. Ook hier verloochende hij zijnen vromen ijver niet. Het klooster waar hij, bij zijn eerste bezoek alle Broeders »*propria habentes, incontinentes et inobedientes*" had gevonden, zoodat het een spreekwoord was: »dat men daar ten minste »twee of drie malen in den kerker had moeten zitten, om Prior te »worden," was weldra onder zijn bestuur, zoowel wat den Godsdienstigen geest der Broeders, als wat de waarneming der kloosterregels betreft, geheel hervormd. Maar wat vooral deze hervorming merkwaardig en belangrijk maakt, was de omstandigheid, dat tot dit klooster het Archidiakonaat behoorde over een gebied van elf mijlen in den omtrek met acht groote en kleine steden, waarvan Halle de voornaamste was, en vele vlekken en dorpen, in het kort het geestelijk opzigt over eene bevolking van 200000 zielen. Groot was de zedelijke en godsdienstige verandering, welke Busch dien ten gevolge door geheel dit gebied te weeg bragt. Niet alleen dat hij de vele misbruiken onder de geestelijken beteugelde, maar ook onder de leeken wekte hij een nieuw godsdienstig leven. De verwaarloosde Zondagsviering werd hersteld; de kerkelijke inzegening van huwelijken weder verpligtend gemaakt; de in hooge mate heerschende woekerzucht en ontucht krachtig bestreden. Hij had hierbij veel dienst van eenen Prediker, dien hij zoo lang de Tien Geboden deed herhalen, tot dat hij de vruchten van zijne prediking zag. Deze waren dan ook zoo merkbaar, dat toen Busch, na zeven jaren de praepositur van het klooster *Neue Werk* te hebben waargenomen, haar in 1455 nederlegde, de Prior van een naburig klooster tot hem zeide: »In waarheid, vader Busch! gij hebt hier »eene nieuwe wereld geschapen."

Toch had hij in die zeven jaren zijne werkzaamheden niet tot zijn eigen klooster en Archidiaconaat bepaald. In 1451 bezocht de Pausselijke Legaat, de Kardinaal Nicolaus de Cusa, op zijne zendingsreize door Duitschland ook de steden Halle en Maagdenburg, in welke laatste hij eene Provinciale Synode bijeen riep en bij die gelegenheid aan Johannes Busch in vereeniging met Dr. Paulus, Proost van het Augustijnerklooster St. Moritz te Halle, den bijzonderen last opdroeg, om door het geheele Aartsbisdom Maagdenburg in alle kloosters de hervorming in te voeren, te beginnen met die der Augustijner orde en tevens een Provinciaal Kapittel te Neue werk in te stellen, waarop jaarlijks de belangen der kloosters dier orde in de geheele kerkelijke provincie zouden worden behandeld. Aan beide deelen van dien last werd door die twee mannen, maar vooral door Busch, op voortreffelijke wijze voldaan. Hen op hunne hervormingsreize door alle de verschillende bisdommen dier provincie te volgen, ligt buiten ons bestek; wij noemen slechts uit velen de steden Weimar, Leipzig, Naumburg en Halberstadt, in en om welke allen wij hen achtereenvolgens als Kloosterhervormers zien optreden. Maar vooral maken wij melding van Erfurt, waar hij de Observantie in acht van de tien daar bestaande kloosters invoerde, met name in dat der Augustijner Kanunniken, waarin 50 jaren later Luther zich begaf om rust te zoeken voor zijne ziel. Binnen de zelfde muren, waar toen de groote Kerkhervormer een tijd lang althans het mogelijk achtte en hoopte den vrede des gemoeds door kloosterheiligheid te herwinnen, heerschte nu volslagen ongehoorzaamheid aan alle kloosterregels, die niet zelden grove zedeloosheid en ontucht na zich sleepte.

Door den laster van hem vijandiggezinde personen in ongenade gevallen bij den Aartsbisschop van Maagdenburg, Frederik van Bichelinghe, opvolger van den hovengenoemden Gunther von Schwartzenburg, bij wien hij vroeger in blakende gunst had gestaan, deed Busch in 1455 afstand van zijne praepositur en vertrok weder naar Windesheim. De vier navolgende jaren bragt hij, deels te Windesheim zelf, deels in het Nonnenklooster te Brunnepe bij Kampen, deels in dat te Diepenveen, in meerdere rust, hoewel niet in werkeloosheid, door. Terwijl hij namelijk in beide laatstgenoemde kloosters als Biechtvader der zusters woonde, wijdde hij zijne overige tijd aan het schrijven van zijn kort geschrift: *De viris Illustribus Windesemensibus*, dat onder den titel van *Chronicon Windesemense* tot ons is overgekomen, zijnde in 1621 door den Jezuit H. Rosweyde, te Antwerpen uitgegeven. Het is voor de kennis van het Windesheimsche Kapittel, en vele

andere in de kloostergeschiedenis van die tijd belangrijke zaken en personen onmisbaar.

Na deze vier nu rustig doorgeleefde jaren volgde weder een tijdperk van bijna ongeloofelijke werkzaamheid in het belang van de kloosterhervorming. In 1459 namelijk op nieuw tot Prior van zijn vroeger klooster Sulta verkozen, nam hij die roeping met vreugde aan en vatte de talrijke werkzaamheden daaraan verbonden weder op. Niet alleen, dat hij de betrekkingen met bijna alle vroeger door hem hervormde kloosters door jaarlijksche bezoeken aanhield en bevestigde, maar telkens voegde hij nieuwe veroveringen op dat gebied aan de oude toe. — Lunenburg, Bremen, Holstein, Friesland, Overijssel, Westphalen, Brandenburg, Maagdenburg, Meissen, Thuringen en Saksen, alle die gewesten zagen hem van tijd tot tijd in zijne huifkar gezeten het land doortrekken, hetzij om nog niet hervormde kloosters tot de hervorming te brengen, hetzij om vroeger hervormde daarin te bevestigen. Op velerlei wijze bevorderde hij daarenboven hunne geestelijke en wereldlijke belangen. Was er op de jaarlijksche vergadering van het algemeen Kapittel van Windesheim iets te bewerken of te verzoeken voor eenig daartoe behoorend klooster, aan Busch werd het opgedragen; was er twist ontstaan tusschen twee kloosters, over grondbezit of andere zaken, Busch trad als bemiddelaar op; wenschte men in eenig klooster, wier bewoners nog zwak waren in de jeugdige hervorming, tot voorbeeld Broeders of Zusters uit een ander goed hervormd klooster te ontvangen, men schreef aan den Prior van Sulta, en deze ontzag invloed noch moeite, om aan zulk een verzoek te voldoen. Zoo bragt hij eens in persoon drie Zusters van Brunnepe naar het Nonnenklooster van Helmstadt, en op gelijke wijze eenige Nonnen van Heyningen naar Erfurt. Allerlei merkwaardige, vaak naïve, ontmoetingen wedervoeren hem bij de menigvuldige togten en hervormingsreizen, maar ook menigmaal kwam zijn leven in gevaar. Doch Busch ontzag moeite noch gevaar, als hij de gelegenheid had op zijne wijze en naar zijne begrippen de eere Gods te bevorderen en aan het behoud van vele onsterfelijke zielen te werken. Ja het scheen wel, dat met zijne jaren ook zijnen ijver en zijne krachten toenamen. In 1470, dus op een-en-zeventigjarige leeftijd, zien wij hem nog eene reize van Hildesheim naar Erfurt ondernemen, om de opname van eenige nieuwelingen in het Augustijner Nonnenklooster aldaar bij te wonen en over Halle van daar naar Hildesheim terugkeeren, terwijl wij hem in het zelfde jaar nog als Visitator in het Kanunnikenklooster Segeberg bij Lubeck in Holstein aantreffen. Eindelijk evenwel deed de ouderdom ook op hem hare regten gelden; door haar gedwongen legde de tachtigjarige grijsaard in 1479 zijn Prioraat van Sulta neder. Voor die tijd had hij nog de geschiedenis van de voornaamste zijner kloosterhervormingen opgeteekend in vier boeken. *De reformatione monasteriorum*, het welk is uitgegeven door Leibnitz, in zijnen *Codex scriptorum Brunsvicensium*, Tom. I en II. pag. 477—506, 806—972.

Hij stierf eenige tijd later in dat zelfde klooster, in welks kerk hij ook werd begraven. Dit laatste blijkt uit eene naamlijst van Prioren van dat klooster, waar wij achter zijnen naam dit bijvoegsel lezen: »een zeer godsdienstig man, zeer ijverig voor de tucht, »die tot hervorming der kloosters zesduizend achthonderd mijlen »voor het heil der zielen heeft afgelegd. Hier in Sulta sloeg zijn »laatste uur en werd hij volgens aller gevoelen in heiligheid be»graven."

Over dezen merkwaardigen man is nog nooit opzettelijk iets geschreven. De meeste, ook uitgebreide, handboeken der Kerkgeschiedenis, gaan hem met stilzwijgen voorbij; slechts Gieseler vermeldt hem met een enkel woord. Naar onze meening is dit ten nadeele van het regt begrip der tijden, die aan de Kerkhervorming voorafgingen en haar voorbereiden. Moge Busch al niet eene plaats verdienen onder de eigenlijk gezegde voorloopers der Hervorming, omdat hij werkte aan de instandhouding en bevestiging eener hierarchische inrigting, het Monnikkenwezen, en omdat hij met hart en ziel gehecht bleef aan de leer der kerk — evenzeer moet het erkend worden, dat hij krachtig heeft medegewerkt om in de zoo uitgestrekte en zoo ontaarde Monnikken-wereld den grond te bereiden, waarin het zaad, door Luther uitgestrooid, zou kunnen worden opgenomen, opschieten en vrucht dragen, vooral daar hij op het voetspoor van Geert Groote de lezing der Heilige Schrift in de landtaal ten sterkste aanbeval. Vele bijzonderheden in de geschiedenis van de vestiging en uitbreiding der Kerkhervorming, waarin Augustijner-Monnikken vaak een zoo gewigtigen rol speelden, zullen door de kennis en juiste waardering der werkzaamheid van deze en andere Kloosterhervormers belangrijk toegelicht, misschien wel voor het eerst verklaard worden.

Zie, behalve zijne eigen geschriften, Leibnitz, in *introd. Cod. script. Brunsv.* Tom. II. pag. 45; *Chronicon Hildeshemense* aldaar; Trithemius *de Script. Eclesiast.*; Fabricius, *Bibl. med. aevi*, Tom. I, pag. 486; Bleyswyck, *Beschr. vanDelft*, bl. 398 en 399; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XVIII. bl. 101 en 102; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. VI. bl. 352; de Feller, *Dict. Hist.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 16; *Biogr. Nation.*; Delprat, *de Broeders. van Geert Groote*, bl. 67, 75, 159, 162 en 175; *Recensent der Recensenten* 1832, Mengelw. bl. 518—522; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 76, 520; *Biogr. Univers.*, waar hij ook Arnold genoemd wordt.

BUSCH (Herman) of von den Busche, gesproten uit een aanzienlijk geslacht, en verwant aan den voor de herleving der wetenschappen zoo ijverigen Rudolf Lang, zag te Dulm bij Minden in 1468 het eerste levenslicht. Door den roem van Alexander Hegius naar Deventer gelokt, werd hij door dezen in de toen pas ontluikende studie der Classische Schrijvers ingewijd. Diens voetspoor volgende, verklaarde hij te Amsterdam in het openbaar de schriften van Plautus en Porphyrius, ook vertoefde hij eenige tijd te Alkmaar bij den beroemden Johannes Murmellius. Naar zijn vaderland teruggekeerd, stond hij in nauwe betrekking met het Munstersche Fraterhuis. Vooral is hij merkwaardig door zijne pogingen om de echte Latiniteit, sedert lang door de Scholastieken zoo gruwelijk verbasterd te doen herleven, waarin zijne boezemvrienden Rudolf Lang, Desiderius Erasmus, Jean Reuchlin en Philippus Melanchton hem trouw bijstonden.

Zijne Letterkundige kennis en de ijver, waarmede hij de studiën voorstond, het welk aan de Geestelijkheid van dien tijd mishaagde, veroorzaakten dat de Godgeleerden hem haatten en vervolgden. Hij zag zich verpligt van stad tot stad te vlugten en durfde zich nergens vestigen. De Lutherschgezinden boden hem eene schuilplaats aan; Busch nam hunne gevoelens aan en schreef ten voordeele van Luther, door wien hij aan den Landgraaf van Hessen werd aanbevolen, die hem tot Hoogleeraar in de Geschiedenis te Marburg aanstelde. De twisten met de Wederdoopers ontstaan zijnde, werd Busch naar Munster geroepen, om met hen te onderhandelen; de buitensporige gevoelens, welke hij bij die gelegenheid aan den dag legde, haalde hem de bespotting zijner tegenstrevers op den hals en hij stierf van verdriet te Dulm in 1535.

Zijne hoofdverdiensten bestonden daarin, dat hij eene nieuwe spraakkunst opstelde onder den titel van:

In artem Donati de octo partibus Orationis Commentarius. Lips. 1511. 4°, later herhaalde malen herdrukt onder anderen te Basel in 1540 welk werkje eindelijk het geheel onbruikbare *Doctrinale van* Alexander de Villa Dei mogt verdringen.

Behalve dat zagen van hem het licht, toen hij nog Roomschgezind was:

Poëmata Juvenci.

De triplici Psalterio Mariae Virginii ad Jo. Rincum, carmen.

Oratio ad Clerum Coloniensem, waarin hij de Keulsche Geestelijken vermaant, om de Heilige Schriften te lezen.

Spicilegium, LIII illustrium Philosophorum auctoritates ac sententiae.

Spicilegium, Epigrammata quaedam in laudem D. Virginis.

Oestrum in Tilemannum Heverlingium.

Carmina de morte Gulielmi, comitis a Nova Aquila.

De Agone Catharinae.

Ad Hermannum Comitem de Nuenaer et Martinum Oed, Kempensem, gratulatoria carmina.

Nadat hij tot het Lutherdom was overgegaan:

Decimationes Plautinae. Colon.

Epigrammatum libri tres. Colon. 1498 et Lips. 1504.

Ad Murmellium Epistola, primam Persii Satyram explicans. Par. et Colon.

Ars memorativa.

Vallum humanitatis. Colon.

In Silium Italicum Annotationes. Basil.

Commentarii in primum librum Martialis, obscoenis carminibus resectis. Colon.

Hypanticon versibus heroicis. Basil 1520.

Carmen de urbe coloniensi. Lips. 1521.

De singulari auctoritate Veteris et Novi Instrumenti sacrorum Ecclesiasticorum eorumque testimoniorum farrago in libros II divisa. Marp. 1529.

De Paedobaptismo Disputatio Westphalica, habita Monasterii Westphalorum. Anno 1533.
Contra Bernardum Rotmannum et complices.
Annotationes in Persium et Juvenalem.
Gratulatorium carmen de adventu Erasmi Coloniam. Col.
Hecatosticha ad Fridericum, Trajectensem Episcopum, ingredientem urbem Daventriam. Davent.
Brevia scholia in Aeneida Virgilii.
Lipsica, opgenomen door Frederik Otto Menckenius in diens *Miscell. Lips. Nov.* vol. VII. Part. III. pag. 514—552.
Uit eenige dier geschriften blijkt mede dat hij een verdienstelijk Latijnsch Dichter was.

Zie Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 341; Revius, *Davent. Ill.*, pag. 135—137; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars III. pag. 23, 581; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 35; Hofmann Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 34—36; Hamelman, *de Vita, studiis, itineribus, scriptis et laboribus Herm. Busschii;* Delprat, *Over de Broeders. van Geert Groote*, bl. 247, 302; *Biogr. Univers.*

BUSCH (Arndt). Zie Busschen (Andries).

BUSCH (Hendrik), Nederlandsch zeevaarder, geboren te Hoorn hielp de ontdekking van de Behringstraat door de Russen bevorderen.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. V. bl. 820.

BUSCH (Hendrik) te Leeuwarden, vond omstreeks het jaar 1690 de kunst uit, om als *in fresco* ingelegd bloemwerk op steenen tafelen te schilderen, met natuurlijke kleuren, zoo heerlijk en kunstig dat deze stukken niet zonder verbaasdheid beschouwd werden. Busch is met die kunst weggestorven, maar men ziet in Friesland nog eenige van zijne overgeblevene werken, die de gunstig beschrijving door Willem van Ranou daarvan gegeven geenszins logenstraffen.

Zie *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 166.

BUSCH (Johan), zoon van Marcus Busch en van Johanna van Delden, geboren den 15den April 1742, te Groningen, waar zijn vader een geacht Geneesheer was, werd na de omwenteling van 1795 in zijne geboortestad in de Municipaliteit gekozen, in het jaar 1798 werd hij naar de Tweede Kamer van het Wetgevend ligchaam der Bataafsche Republiek afgevaardigd en was een der bedrijvigste Leden van dit Staatsligchaam. Onder anderen zond men hem in 1799 met drie Leden der Eerste Kamer naar het leger in Noord-Holland, ten einde de gemoederen der inwoners van die streken tot kalmte en bedaardheid aan te manen en in 1801 was hij een der twaalf Leden, die benoemd werden om de wetten door het Staatsbewind voorgedragen te onderzoeken. Hij overleed ongehuwd te 's Gravenhage den 21sten Augustus 1817.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 388, D. XL. bl. 201, D. XLI. bl. 54, 200, D. XLIII. bl. 49, D. XLIV. bl. 58, 132, 143; Vonk, *Inval der Engels. en Russen in Noordh.*, D. I. bl. 70 en 71, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUSCH (Marcus Jan), een broeder van den voorgaande, geboren den 23sten November 1747 te Groningen, werd door zijnen vader reeds vroeg tot de kennis der oude talen opgeleid. Op zijn vijftiende jaar bij de Hoogeschool zijner geboortestad ingeschreven, genoot hij het onderwijs van Tiberius Lambergen, Gualtherus van Doeveren en Petrus Camper; hij erlangde toen, door eene vlijtige beoefening der Ontleedkunde, de vriendschap van den laatste, welke geenszins gemakkelijk te verwerven was. In het praktische deel der Geneeskunde vond hij eenen leidsman in zijnen bloedverwant en vriend, Matthias van Geuns. Den 31sten October 1770 verwierf hij den graad van Doctor, na het schrijven en openlijk verdedigen van eene Verhandeling *Over het werktuigelijke van het orgaan der stem en hare vorming* (1), welke door den beroemden Gottingschen Hoogleeraar Johan Friederich Blumenbach met roem vermeld is.

Aangezien er destijds bij de Hoogeschool te Groningen geene inrigtingen bestonden, waar men zich praktisch in de Genees- en Verloskunde kon oefenen, begaf hij zich naar Parijs, waar hij het onderwijs van Jean Louis Baudeloque, André Levret en Antoine Louis genoot. In het Vaderland teruggekeerd, zette hij zich als Geneesheer en Vroedmeester te Winschoten neder en leefde en werkte aldaar met eer en nut tot in het jaar 1776, toen de benoeming van Matthias van Geuns tot Hoogleeraar te Harderwijk, hem gelegenheid gaf; om in diens uitgestrekte praktijk op te volgen. In 1791 werd hij tot Gewoon Hoogleeraar der Geneeskunde en hare praktijk, alsmede der Schei- en Kruidkunde aan de Hoogeschool te Harderwijk benoemd, doch bedankte voor dien post, even als voor het hem later aangeboden hoogleeraarschap in de Geneeskunde te Franeker. De Regering van zijne geboortestad benoemde hem daarop tot Stads-Physicus en de Staten der Provincie in 1803 tot Archiater; hij bleef aldus werkzaam tot in den laten avond van zijn leven, als wanneer hij den 31sten October 1831 ongehuwd overleed.

Onberekenbaar was het nut, dat hij had aangebragt vooral door het weren der *arcana* van Lambergen en het invoeren van eene min omslagtige wijze in het voorschrijven der geneesmiddelen. Bijzondere en vele gewigtige diensten moet hij ook bewezen hebben in de volksziekte, welke Groningen van 1778—1780 teisterde.

Zijne grootste verdiensten bestonden echter in het verbeteren van de Verloskundige hulp; hij ontdekte de meest voorkomende oorzaken der moeijelijke verlossingen, de *strictura* of de krampachtige zamensnoering van den *uterus*, toen nog in geen plaats van Europa bekend, waarop de Duitschers en Franschen tien of twaalf jaren later begonnen te letten. Met eenen standvastigen ijver werkte hij tot verbetering van het onderwijs der Vroedvrouwen; hij wist eene bijzondere inrigting hiervoor te Groningen te doen daarstellen, welke gedurende vele jaren de eenige van dien aard in ons Vaderland was. Veel bragt hij bij tot het nut en genoegen zijner medeburgers door de voorlezingen, gedurende 44 jaren in het Groninger Genootschap, *pro excolendo jure patrio*, over de Geregtelijke Geneeskunde en door zijne bijdragen aan het Groninger Weekblad: *tot Nut van het Algemeen*, over zaken tot de gezondheidsleer in het belang der huisgezinnen betrekkelijk. Den warmsten lof verwierf hij in den avond van zijn leven toen te Groningen in het jaar 1826 de geweldige ziekte uitbrak, welke in drie maanden het vijftiende gedeelte der inwoners heeft weggerukt. Onvermoeid was zijn ijver om niet alleen met wijzen raad, maar ook werkelijk en met der daad, zijne ongelukkige medeburgers, bedreigd of aangegrepen door den verwoestenden geessel, bij te staan. Door zijne milddadigheid bragt hij hulp en troost bij aan zijne verarmde natuurgenooten, en hij bezocht bij voorkeur de donkerste verblijven van kommer en ellende. Onderscheidene geleerde Genootschappen erkenden, zijne verdiensten door hem tot medelid aan te stellen. Die onderscheiding viel hem te beurt van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, van het Amsterdamsch Heelkundig Genootschap, van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, van het Genees-, Heel-, Verlos- en Scheikundig Genootschap: *Vis unita fortior* te Hoorn enz. Ook was hij Corresponderend Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen en Schoone Kunsten.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. V. St. II. bl. 9—15; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, 503 en 504, uit partikuliere berigten aangevuld.

BUSCH (Benedictus), zoon van Johan Caspar Busch en van Veronica Theresia Wassenaar, geboren in 1754 te Utrecht, waar zijn vader gepensionneerd Tamboer-Majoor was, werd tot Schoolonderwijzer opgeleid, doch beoefende tevens, zonder eenige opleiding daartoe te hebben genoten, de Teekenkunst met de schrijfpen. Eerst werd hij te Sluis in Vlaanderen beroepen en kwam vervolgens te Groningen, waar hij den 24sten Januarij 1827 overleed, gehuwd zijnde met Maria Gezina Wilkens, bij wie hij twee zonen verwekte, Johan Kaspar Busch, geboren te Groningen in 1788, die Kunstonderwijzer was, en Hermanus Franciscus Busch, die in krijgsdienst trad en den 15den October 1843 als Majoor-Provinciaal-Adjudant van Groningen en Drenthe overleed. Hij was door den Koning met de Militaire Willemsorde vierde klasse versierd, en bezat, even als zijn vader, de gaaf fraai met de pen te teekenen.

Benedictus Busch had eene ongemeene bedrevenheid in het kunstig vervaardigen van teekeningen met de pen, zoo portretten als landschappen en hertenjagten voorstellende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 66 en 67; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUSCH (Marcus), een neef van Johannes Busch en van Marcus Jan Busch en zoon van Izaäk Busch en van Aafje Albertiena van Trojen, geboren

(1) *Dissertatio medica inauguralis de Mechanismo organismi Vocis ejus formatione.*

te Groningen den 22sten December 1769, was, toen de omwenteling in 1813 uitbarstte, Kolonel der gewapende burgermagt te Groningen en kweet zich zoo loffelijk in zijnen post, dat de rust en goede orde binnen die stad, zoo toen als naderhand, volkomen ongestoord bleven. Den 15den November van dat zelfde jaar deed Busch een Officier der Burger-kanonniers met eenige manschappen naar den Zoltkamp vertrekken, om zich van dien post meester te maken, het geschut en den krijgsvoorraad in te schepen, den Onder-Officier, die daar bevel voerde, in de dienst van het Vaderland over te nemen, en dan ten spoedigste naar Groningen terug te komen; het welk alles zoo volkomen gelukte, dat de schepen twee dagen daarna reeds in de haven te Groningen lagen, waar het geschut en de overige krijgsvoorraad dadelijk ontscheept werd, het welk bijzonder goed te stade kwam, daar de stad zoodanig van dat alles ontbloot was, dat er zelfs destijds geene scherpe patronen zouden te vinden zijn geweest, zoo niet Busch reeds vooraf ongeveer 10,000 in de huizen zijner Officieren en Onder-Officieren had verborgen gehouden. Op gelijke wijze, als op den Zoltkamp, maakte Busch zich meester van eenen post te Oostmahorn in Friesland, waar de Onder-Officier met zijne kanonniers insgelijks in dienst van het Groningsche Departement werd overgenomen en het geschut met den overigen krijgsvoorraad naar Groningen gevoerd.

Den 28sten November vertrok Busch, met ongeveer 300 man van de Nationale Garde, benevens de kompagniën Burger-Kanonniers met vier veldstukken, naar Appingedam, ten einde tot insluiting van de vesting Delfzijl mede te werken. Waaraan hij dan ook een krachtdadig deel nam en meer dan eens blijken van persoonlijken moed gaf. Toen den 2den Februarij 1814, met onderlinge overeenstemming tusschen de hoofden van het Pruissisch krijgsvolk en den Kolonel Busch, alles gereed was tot het nemen van nadrukkelijke maatregelen om den vijand, ware het mogelijk, tot overgave van de vesting te noodzaken, ontving laatstgemelde op het onverwachtst van den Generaal-Majoor Otto Graaf van Limburg Stirum, die zich te Groningen bevond, bevel om met de Nederlandsche troepen, onder zijne bevelen staande, geen deel te nemen aan den voorgenomen aanval op de vesting, en slechts verweerender wijze tegen den vijand te werk te gaan. Bij dit bevel was gevoegd een brief aan den Franschen Bevelhebber te Delfzijl, om den vijand door redenen te overtuigen, dat zijn belang vorderde de vijandelijkheden te staken, en de vesting aan den wettigen Vorst der Nederlanden over te geven. Het een en ander in eene vergadering van Hoofd-Officieren medegedeeld zijnde, besloot men den brief niet af te zenden en te beproeven den Generaal tot andere gedachten te brengen. Doch deze bleef bij zijn gegeven bevel volharden, het welk ten gevolge had, dat de Bevelhebber van het Engelsche krijgsvolk dadelijk aftrok, en zich weder aan boord van de schepen begaf. De Pruissische Majoor *Friccius* maakte zich mede gereed om het beleg te verlaten; doch Busch werd den volgenden dag, nadat hij, met voorkennis en goedkeuring van den Majoor Friccius andermaal geweigerd had den voornoemden brief aan den Franschen Bevelhebber af te zenden, door den Generaal Graaf van Stirum gelast het bevel aan den Kolonel Valkenburg over te geven, en zich, hetzij te Appingedam of te Groningen, in arrest te stellen. In Maart daaraanvolgende werd echter door den Souvereine Vorst aan Busch weder het bevel opgedragen en den 23sten Mei mogt deze het genoegen smaken, aan het hoofd onzer troepen, het bij onderhandeling overgegane Delfzijl binnen te rukken. Voor zijnen betoonden moed in het beleg van Delfzijl ontving hij de Militaire Willemsorde 3e klasse.

Na den opstand der Belgen in 1830 ontmoeten wij Busch weder in de gelederen onzer dapperen, voerende in den Tiendaagschen veldtogt de 2e Brigade der Reserve divisie aan; en in 1834 ontving hij de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw. Na zich alzoo wanneer het Vaderland zich in gevaar vond in de rijen van zijne verdedigers te hebben geschaard, overleed hij den 18den Mei 1843 te Groningen, waar hij den post van Administrateur van 's Rijks schatkist bekleedde. Hij was gehuwd met Aake Salverda, en had bij haar ééne dochter verwekt.

Zie H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomw.*, D. I. St. I. bl. 104, St. II. bl. 125, 128—138, D. II. St. III. bl. 243, 244, 251—259; Konijnenburg, *Gedenkb. der Unie*, bl. 357, 360; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw.*, bl. 225—238; J. Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 692.

BUSCH had als Kapitein, het bevel over de 7e Kompagnie Eerste Bataillon Pontonniers bij den veldtogt naar Rusland. Deze kompagnie nam met de elfde van gezegde Bataillon onder bevel van den Kapitein Benthien (1) meestal gezamenlijk den bruggenarbeid tot den overtogt der rivieren waar. Daar echter de beide Kompagniën van Busch en Benthien steeds bij elkander bleven zullen wij om hier onnoodige herhaling te vermijden, voor de door Busch bewezen belangrijke diensten naar het artikel Benthien verwijzen. Hij schijnt echter bij den terugtogt uit Rusland te zijn omgekomen, althans verder vindt men niets meer van hem vermeld.

Zie Bosscha, *Neêrland Heldend. te Land*, D. III. bl. 407, 410—412.

BUSCH (Lubbert Berniers ten). Zie Bussche (Lubbert Berniers van den).

BUSCHE (Herman von den). Zie Busch (Herman).

BUSCHMAN (Jakob), geboren in 1703, werd, na volbragte studie, in het jaar 1726 Predikant te Akersloot; vertrok van daar in 1728 naar Elburg, waar hij in 1766 emeritus werd, en begaf zich toen naar Kampen, waar hij den 2den December 1773 overleed, den roem nalatende van een schrander en geleerd man te zijn geweest.

Van hem bestaan de volgende geschriften:

Ophelderingen over verscheiden stukken der Godlyke boeken. Kamp. 1750. 8°.

Oostersche Geschiedenissen wegens de opvolging der Koningen in het Chaldeesche Ryk. 1766. 8°.

Joodsche Geschiedenissen, in en na de Zeventig Dagweken, voorspelt Dan. IX: 24—27. Kamp. 1770. 2 deelen. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUSCHMAN (Huibert Lauwerens), zoon van Godfridus Huibertus Buschman en van Maria Bruins, geboren te Rumpt in Gelderland den 12den April 1772, werd, zich in de krijgsdienst begeven hebbende, den 8sten Julij 1795 benoemd tot Eersten Luitenant bij de Grenadierkompagnie van het Eerste Batailjon der Tweede halve brigade Infanterie; tot Kapitein bevorderd den 20sten Julij 1801, werd hij later als zoodanig overgeplaatst bij het 4e Regiment Infanterie en woonde in die hoedanigheid de veldtogt in 1806 in Duitschland bij. Na Nederlands bevrijding in 1813 kwam hij weder in dienst van zijn Vaderland, en werd den 3den April 1836 gepensionneerd als Luitenant-Kolonel en Plaatselijke Kommandant te Hellevoetsluis.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

BUSCHMAN (Jacob Petrus), misschien wel een broeder van den voorgaande, was Tweede Luitenant bij het Tweede Bataillon der Zesde halve Brigade Infanterie en behoorde bij den veldtogt der Bataven in Noord-Holland in 1799 tot de Brigade van den Kolonel Stewart Jean Bruce. Hij stierf dapper strijdende den heldendood den 10den September van dat jaar, in een gevecht bij Krabbendam. Mogelijk was een broeder van hem Joost Buschman die in 1799 bij den veldtogt in Noord-Holland, bij de Brigade van den Generaal-Majoor Bonhomme stond, den 10den September van dat jaar bij St. Maarten gekwetst werd en den 10den Januarij 1801 benoemd werd tot Eersten Luitenant bij het Garnizoensbataillon.

Zie Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193 noot, bl. 195 noot, uit partikuliere berigten aangevuld.

BUSCHMAN (Katharina Hendrina), weduwe Johan Bernard Frederik Rebenscheidt, wonende te Smilde in de provincie Drenthe, heeft zich in den aanvang dezer eeuw als Dichteres bekend gemaakt door twee bundels getiteld:

Vr. K. H. R. *Gezangen.* Zwolle 1807. 8°.

Vr. K. H. B. wed. R. *Nagelatene Gedichten.* Leeuw. 1818. 8°.

Zij, die eene vrome vrouw was, schonk een orgel aan de kerk der Hervormden te Smilde, waar zij in 1818 overleed en waar van haar en hare familie eene eenvoudige nette graftombe bestaat.

Zie *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, bl. 283, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUSCO (Lubbertus Berneri à). Zie Bussche Lubbert Berniers van den).

(1) Zie over hem hiervoor bl. 101 en 102.

BUSCO (Gerardus de) was, met Petrus Trajecti, schrijver van het leven van Joannes Hattem. Hij overleed in 1485.

Zie Dumbar, *Annlecta*, Pars I. pag. 179—223.

BUSCO (Adrianus de Veteri). Zie Oudenbosch (Adrianus van den).

BUSCODUCIS (Henricus en Johannes Baptista a). Zie Hertogenbosch (Henricus van 's) en Hertogenbosch (Johannes Baptista van 's).

BUSENNIUS (Anthonius). Zie Buysen (Anthony).

BUSEUS (Johannes). Zie Buys (Johannes).

BUSHOF (Bernardus). Zie Busschof (Bernardus).

BUSING (Johan Christoph), legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe, en werd, na volbragte studie Hulpprediker te Amsterdam. Van hier vertrok hij in 1764 als Hoogleeraar der Godgeleerdheid, alsmede der Oostersche en Grieksche talen naar Bremen; in welke betrekking hij werkzaam bleef tot aan zijn overlijden in 1802; nadat hem in 1766 eershalve het Doctoraat in de Godgeleerdheid door de Geldersche Hoogeschool was aangeboden. Een vrij groot aantal geschriften van onderscheidene aard moeten door hem zijn in het licht gegeven, ons zijn slechts bekend:

H. Witsius, *Vreedelievende Aanmerkingen over de verschillen, die onder de Rampzalige Naamen van* Antimonianen, Wetbestrijders *en* Neomianen *Nieuw wettische, in Brittanjen toen zweefden, uyt het Latyn vertaeld door* J. C. Büsing *met eene Voorreeden van* Wilh. Peifiers. Amst. 1754. 8°.

Gods kinderen den Beelde van Gods Zoon gelykvormig of het deugdenbeeld van Christus zich openbarende in de geloovigen, met een aanhangsel van D. Gerardus Kulenkamp, *waarin de eygentlyke ontfangenis van den Heere Jezus in Maria, door de boven Natuurlyke Werking des Heylige Geestes, Mariaas besoek aan Elisabeth, en hare Lofzangen volgens Lukas I vs.* 28 *tot* 55 *letterlyk verklaard, en by overbrenging Geestelyk toegepast werdt.* Amst. 1754. 8°.

Salomons Wyse lessen of XII Leerredenen over Prediker XI:9 en XII:7. Amst. 1764. 8°.

Dissertatio inauguralis de clauso per tonitrua et ignem Paradiso. Harder. 1769.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de zelfde en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 418, 419 in noot.

BUSIUS (Nicolaus), geboren te Geertruidenberg, was omstreeks 1560 Deken van het Collegie der Kanunniken te Hilvarenbeek. Hij moet een doorgeleerd man geweest zijn, en bijzonder geschikt om de jeugd eene goede opvoeding te geven.

Van hem ziet het licht:

Selectiores Sermonis Latini Phrases, *edente* Christophoro Vladeraco. Antv. 1597. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 5.

BUSIUS (Paulus). Zie Buis (Paulus).

BUSMANN (George Maurits), zoon van Friedrich Moritz Busmann von Senemunden, Ambtman te Springe bij Hannover, en van Juliane Hagemann, geboren te Hannover, den 28sten Mei 1772, trad in Januarij 1785 in Nederlandsche krijgsdienst als Kadet bij het Regiment van Z. H. later Koning Willem I, werd den 10den Junij 1787 aangesteld tot Vaandrig, en deed als zoodanig den veldtogt in Frankrijk mede. In December 1793 tot Luitenant bij hetzelfde Regiment bevorderd, woonde hij den veldtogt in Braband bij; vervolgens werd hij in Julij 1795 Kapitein bij het 3e Batailjon Jagers, in welken rang hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland, bij de brigade van den Kolonel Bruce, bijwoonde. In den slag van den 10den September viel hij met 300 Jagers, die aan het hoofd der kolonne zich bevonden, met weergalooze stoutmoedigheid op de vijandelijke verschansing te Krabbendam aan, zoodat de vijand zich genoodzaakt zag die te verlaten, doch Busmann werd daarbij zwaar gekwetst. Tot loon van zijnen bij die gelegenheid aan den dag gelegden moed werd hij den 23sten September tot Majoor bij het zelfde korps bevorderd. Daarna werd hij den 28sten Junij 1805 Luitenant-Kolonel bij het 2e Regiment ligte Infanterie waarmede hij deel nam aan den veldtogt in Duitschland. In October 1806 tot Kolonel bij het Regiment Garde Jagers van Koning Lodewijk aangesteld, werd hij bij de suppressie van dat Korps in November 1807 gepensioneerd, na door den Koning benoemd te zijn tot Kommandeur der Orde van de Unie. Hij kwam in April 1813 weder in dienst als Chef van het 87ste Regiment Cohorten, werd in Augustus van dat jaar Adjudant-Kommandant bij den Generalen Staf, woonde den veldtogt in Duitschland en Frankrijk bij en was Kommandant van Dresden, waar hij in November 1813 werd krijgsgevangen genomen. Later in Nederlandsche dienst overgegaan werd hij in October 1814 Luitenant-Kolonel effectief en Kolonel titulair bij de Infanterie van linie, in Maart 1815 Kolonel effectief en den 21sten April Generaal-Majoor. In welken rang hij in dat zelfde jaar bevel had over de Indiaansche brigade van het leger te velde. Den 24sten November 1816 tot Luitenant-Generaal bevorderd werd hij in December deszelfden jaars Provinciale Kommandant van Luxemburg en Bouillon en in December 1818 gepensionneerd.

Hij overleed te Sappemeer den 10den April 1823, bij zijne echtgenoote, Wilhelmina Star Lichtenvoort, nalatende twee zoons en ééne dochter.

Zie Bosscha, *Neérl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193 en 194 noot, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUSNOIS (Anthonius), beroemd Nederlands Contrapuntist, tijdgenoot van Ockeghem, die tusschen 1450 en 1500 leefde.

Zie R. G. Kiesewetter, *Prijsvraeg bij de Koninkl. Nederl. Instituut.*

BUSOLEN, was een Hollandschen Portret- en Historieschilder, die zich onder de Regering van Koning Karel II in Engeland ophield en er veel naam maakte door zijne portretten van onderscheidene edelen en aanzienlijken van het Hof.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUSQUOI (Charles Bonaventure de Longeval, Graaf van). Zie Longeval (Charles Bonaventure de).

BUSSCHAERT (Hans), bijgenaamd de Wever, was een beroemd Leeraar onder de Doopgezinden in Friesland. Bij de rampzalige twisten tusschen de Friesche en Vlaamsche Doopsgezinden zonderde hij zich van de Friesche af en was vervolgens een der hoofden van de Vlaamsche partij en hare voornaamste spreker. 's Mans drift en onverzettelijkheid waren niet geschikt om de breuken te heelen; en toen er in 1586 eene scheuring onder de Vlamingen ontstond, waarvan wij hiervoor op Bintgens (1) gesproken hebben, hield Busschaert de partij der *Huiskoopers;* doch deze zonderden 30 jaren later nog eene partij van zich af. Er was namelijk iemand, die wegens schulden, vooral op aandrang van Busschaert, zou in den ban gedaan worden, tegen het gevoelen van Jakob van der Molen, mede een der *Huiskoopers.* De laatste werd te gelijk met den schuldenaar gebannen en hun aanhang ontving alzoo den naam van *Bankeroetiers.*

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 109—114.

BUSSCHE (Jan ten). Zie Busch (Johannes).

BUSSCHE (Lubbert Berniers van den) of ten Busch, was de zoon van Berner Jansens, Schepen der stad Zwolle. Reeds spoedig groote vorderingen in de taalkunde gemaakt hebbende, ging hij met eenige zijner medeburgers naar de Hoogeschool te Praag, vanwaar hij na korten tijd als Baccalaureus in zijne vaderstad terugkeerde. Niettegenstaande hij zeer door geleerdheid uitmuntte, voelde hij zich door de vroomheid der Broederen van het Gemeene leven zoo aangetrokken, dat hij zich naar Deventer tot Florens Radewijns begaf, en zich hier in het Broederhuis liet opnemen. Vergeefs verzette zijn vader verontwaardigd over dit besluit zich hier tegen, en poogde hem op alle mogelijke wijzen hiervan af te brengen; Lubbert bleef onwrikbaar, zoodat tusschen vader en zoon eene verwijdering ontstond, die eerst bij het sterfbed van den eerste werd bijgelegd. Lubbert muntte weldra door nederigheid en vroomheid onder de Broeders uit. Zijn vaderlijk erfdeel stelde hij geheel ter beschikking van Florens, die hiervan de bouw van het fraterhuis in 1391 behartigden, in welk jaar hij met Henricus Brune tot Priester werd gewijd. Toen de pest in 1398 ook de Broeders aantastte, en Florens zich met eenige broeders deswege naar Amersfoort begaf, werd van den Bussche gedurende diens afwezigheid tot Rector aangesteld. Weldra echter insgelijks door de vreesselijke ziekte aangetast,

(1) Zie bl. 174.

bezweek hij daaraan den 25sten Julij 1398. Aemilius van Buren die hem zorgvuldig oppaste gaf een omstandig berigt over zijn afsterven, bij Thomas à Kempis, *de Vitis discipulorum* D. Florentii, te vinden.

Den brief door Lubbert op zijn ziekbed aan Florens geschreven en dien van dezen na zijn afsterven aan de Deventer Broeders, vindt men bij Dumbar, Anal I. p. 43—45, 98—101. Lubbert had voor zichzelve opgesteld eenige exercitiën of oefeningen in de devotie, waaruit Thomas à Kempis eenige uittreksels mededeelt.

Zie Thomas a Kempis, *de Vitis discipul. D. Florentii*. IV, V, VI; Dumbar, *Anal.*, Tom. I. pag. 6, 22, 23, 42—46, 226; Foppens, *Bibl. Belg.*, pag. 822; Paquot, *Mém. Lit.*, Tom. X. pag. 316; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 633; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 370 en 371; *Biogr. Univ.*

BUSSCHEN (Andries), ook wel verkeerdelijk Arndt Busch genoemd, was Schepen te Roermond, en werd in September 1576 bestemd, om met Dedrich van Westrum naar Brussel te reizen tot bevordering van de belangen van Gelderland, hierin kwam echter eenige verandering en hij schijnt eerst later te zijn afgezonden; in het volgende jaar onderteekende hij de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *Onuitg. stukken*, D. I. bl. 43 noot n, bl. 108 noot c; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 59.

BUSSCHER (Meinhard), geboren den 24sten Augustus 1710 te Winschoten, waar zijn vader vijftig jaren Organist en Schoolmeester is geweest, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, in het jaar 1732 Predikant te Norch in Drenthe, en werd van daar in 1749 beroepen naar Finsterwolde, waar hij den 11den Junij 1762 overleed.

Van hem zien het licht:

Opwekking en Aanmoediging van Nederlands Volk, om zich met Godt kloekelijk te verdedigen tegen haare Vyanden, over 2 Chron. XXXII vs. 1—8. Gron. 1746. 8°.

Krygslisten en Regelen in 126 *Articulen voorgestelt, en met veele Historische Exempelen, zomtyds ook met Redenen opgeheldert en bevestigt enz.* Gron. 1753. 8°.

Leerrede over den dood van Stephanus Handel. VII vs. 59 *en* 60. Gron. 1757. kl. 8°, welke het licht zag ten gevolge van een daarop gemaakt paskwil.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV, V; Boudam; *Gedenkb. van stad en Lande*, bl. 214.

BUSSCHIUS (Johannes en Hermannus). Zie Busch (Johannes) en Busch (Herman).

BUSSCHIUS (Hermannus). Zie Modet (Herman).

BUSSCHIUS (Michiel), geboren in 1625 te Zanow in Pommeren, uit zeer fatsoenlijke ouders. Na zijne eerste Letteroefeningen volvoerd te hebben, bezocht hij onderscheidene Hoogescholen in Duitschland en de Nederlanden, waar hij zich in de Grieksche, Latijnsche, Hebreeuwsche en Arabische talen oefende, en zich op de Geschiedenissen, de Wijsbegeerte, de Wiskunde, de Regten en de Godgeleerdheid toelegde. In 1651 nam George Frederik Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg hem tot Praeceptor bij zijne zonen, en belastte hem met verschillende commissiën naar Frankfort, Spiers, Wurzberg en Weenen. Busschius bragt onderscheidene jaren in Duitschland met zijne kweekelingen door en werd in 1665 tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen te Franeker beroepen, waarbij hem in 1667 vergund werd om disputeercollegiën te houden en bijzondere lessen over de Regten te geven. Na eene geruime tijd door de jicht te zijn gekweld overleed hij den 13den Julij 1681.

Hij is de schrijver van een klein werkje, getiteld:

De Natura ac Jure Bonorum Ecclesiasticorum Acroama, auctore M. B., hetwelk hij schreef ten gevolge van eene twist, ontstaan tusschen de Regering en de Predikanten te Utrecht, over het gebruik der Geestelijke goederen, doch het zag zonder medewerking van den schrijver het licht.

Busschius heeft ook nog eenige Lijkredenen en andere redevoeringen vervaardigd, waarvan de twee volgende in druk zijn uitgegeven:

Oratio, qua post Belli Anglo-Belgici recitatas causas ac species Pacem e coelo reducem Celsiss. Faederati Belgii Proceribus gratulatur. Franeq. 1667. fol.

Oratio habita, praesente et in Athenaeo Frisico ingenii cultum capessente Celsiss. et Illustriss. Henrico Casimiro, *Nassaviae Principe, etc.* Franeq. 1672. fol.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. 492—495; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUSSCHOF (Bernard) of BusHof was Predikant te Oijen, in Gelderland, van waar hij naar Zoelen vertrok; in 1618 naar Utrecht beroepen overleed hij aldaar in 1639.

Hij heeft zich als Nederduitsche Dichter doen kennen door:

Nieuwe Lof-sangen en Geestelyke Liedekens, gemaakt ende ten dienste der aendachtige lesers en sangers, waarvan de zesde druk met nieuwe vermeerderingen in het licht kwam te Amst. 1695. langw. form. 16°.

Toen hij nog te Oijen stond gaf hij in 1615 zekeren Lofzang over *Gods verkiezing* in het licht, welke veel gerucht maakte.

Hij begon met de woorden:

Gelooft zy God die my heeft uitverkoren,

terwijl het vijfde couplet aldus luidde:

Wie sal de uitverkooren Godts verleyden?
Wie sal mij van de liefde Christi scheyden?
Wie sal mij trekken uit syn sterke handt?
Duivel noch doodt, noch doodelyke sonden,
Sal ooit soo sterk, of magtig syn bevonden
Dat se mij nemen sal dit seker pand.

Dit lied, hetwelk den meesten Contra-Remonstrant ten hoogste behaagde, werd sedert menigmalen herdrukt, en van duizenden gezongen, doch het ergerde de Remonstranten vooral uit hoofde van het aangehaalde vijfde couplet. Zij toch zagen daarin eene gevaarvolle leer en betoogden, dat, waar men beweerde, dat zelfs geene doodzonden den uitverkorenen uit Christus hand konden trekken, aanleiding werd gegeven, om des te ligter en zorgeloozer tot zonde te vervallen. Onderscheidene schriften voor en tegen dit gedicht zagen destijds het licht.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 321; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUSSINGH (Joannes Wilhelmus), zoon van Johannes Wilhelmus Bussingh en van Elizabeth van der Linden, geboren den 31sten October 1761 te Delftshaven, waar zijn vader Predikant was bij de Hervormde gemeente, werd insgelijks tot de Predikdienst opgeleid, waartoe hij zich aan de Leidsche Hoogeschool bekwaamde. In 1783 werd hij Predikant te Vinkeveen, in 1786 te Monster, in 1788 te Gorinchem en eindelijk in 1793 te Gouda, waar hij in 1795, wegens zijne politieke gevoelens werd van zijn ambt ontzet. Nu vestigde hij zich te Rotterdam, tot dat hij in 1802 weder in zijn ambt te Gouda werd hersteld. Eindelijk in 1824 Emeritus geworden, sleet hij te Alphen aan den Rijn zijne laatste levensdagen en overleed aldaar den 6den Julij 1628.

Bussingh was een bij uitstek bekwaam man, die zich mede als Dichter onderscheidde, en wiens lier, bij onderscheidene gelegenheden, krachtig en treffend klonk, terwijl hij haar ook dikwijls voor den zang stemde. Naauwlijks twintig jaren oud, behaalde hij reeds den gouden eereprijs bij het Haagsche Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen Vlijt*, met een dichtstuk, *Lof der Weldadigheid*, In de *Gedenkzuil, opgericht, ter gedachtenis van Neêrlands Heil en Oranjes Zegepraal, in prijsvaarzen*, is zijn dichtstuk getiteld: *Schets van en op het Heil aan Neêrland geschonken door Oranjes wederkomst en herstel*, het tweede uit den bundel.

Vervolgens zien van hem het licht:

Gesangen voor de Gereformeerde kerk. Rott. 1797—1799. 2 deel. gr. 8° met portr.

Toepasselijke liederen, gezongen ten voordeele van de noodlijdenden door den Watervloed in 1799, *door een Godsdienstig genootschap te Rotterdam.*

Gezangen ter viering van het Paaschfeest.

De Weldadigheid. Lierzang. Leyd. 1807. gr. 8°.

Feestzangen voor het Koninklijke Huis. Haarl. 1817.

Aan Nederland, dichtstuk, bij het Concert, ten behoeve van noodlijdenden door de Overstooming, te Gouda den 7den van Lentemaand 1825. Rott. 1825. 8°.

In proza zond hij in het licht:

Jubelreden op het tweede Eeuwgetijde van den Hervormden Godsdienst te Delfshaven. Delft 1774. 8°.

Brief over zijne remotie enz. enz. te Gouda aan J. H. van der Palm, *rustend Predikant van Maertensdijk, Lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen, enz. enz.* Rott. 1795, waarvan in dat zelfde jaar drie drukken verschenen.

Memorie over zijne remotie en die van, nu wijlen, zijnen ambtgenoot Ds. Didericus Johannes Metske, *met bijlagen.* Rott. 1795, tweede druk 1796. met zijn schaduwbeeld.

Vervolg op zijne Memorie. 1796.

Vertoogen over onderscheidene onderwerpen. Rott. 1797. 2 deelen 8°.

Twee Leerredenen. Rott. 1802. 8°.

Redevoeringen bij Nederlands verlossing. Rott. 1815. 8°.

Kerkelijke Redevoeringen. Rott. 1819. 8°.

Bussingh was Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut en sedert 1807 van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, welke laatste mede blijken mogt ondervinden van zijnen werkzamen ijver tot bevordering van de eer der Vaderlandsche Letterkunde, in eene, ter gelegenheid van eene openbare vergadering door hem gehoudene, voorlezing: *Over den invloed der revolutiën op het taalgebruik der volken*, welke is opgenomen in *Mnemosyne* Nieuwe verzam. D. III.

Zijn afbeeldsel gaat in plaat uit zonder naam van graveur, en in schaduwbeeld door J. W. Evans. Zijne zinspreuk was: *Jesum amare Vita Vere Beata* (Jezus te beminnen, is waarlijk een gelukkig leven).

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXX. bl. 109; Bussingh, *Brief aan* van der Palm; de zelfde, *Memorie* en *Vervolg op de Memorie;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Algem. Konst- en Letterb.* 1807, D. II. bl. 199, 1828, D. II. bl. 34, 1847, D. I. bl. 341; *Handel. van de Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Lett. te Leiden, gehouden den 12den van Zomerm.* 1829, bl. 7 en 8; *Algem. Aank. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 420; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Lett.*, D. I. bl. 175.

BUSTAMENTE (Hernando de), een Spanjaard, was Luitenant van Caspar de Robles, Heer van Billy, en voerde voor dezen bevel in Groningerland, doch werd door de Robles, die veel vertrouwen in hem stelde, toen de zaken in Friesland slecht begonnen te staan, derwaarts geroepen en tot Drossaard te Harlingen aangesteld. Hij werd door Robles bij diens vertrek naar het leger voor Haarlem, als Luitenant-Gouverneur in Friesland gelaten. Op zijn voorstel werd in 1573 door de Regering van Leeuwarden besloten, 150 soldaten tot bewaring van hunne stad in te nemen. In het zelfde jaar werd, volgens zijn advies, eene ordonnantie gemaakt, waarbij de ingezetenen van Sneek, Bolsward en Franeker bevrijd werden van het onderhoud van de bezetting tegen betaling van een zeker stuk gelds. Vernomen hebbende, dat zich op het eiland Ameland eene groote zamenkomst van Oranje-gezinden bevond, zond hij derwaarts in onderscheidene schepen en booten eene bende krijgsvolk, hopende grooten dank bij zijnen Veldheer te zullen behalen door eene onderneming, welke, indien zij gelukkig uitviel, de zeekusten aan dien kant van eenen rusteloozen vijand zou bevrijden. Zijne soldaten streden met zoo veel dapperheid, dat zij velen versloegen en met een dertigtal gevangenen terugkeerden. In de jaren 1574 en 1575 voerde hij als Kapitein het bevel in Delfzijl en werd in laatstgenoemde jaar tot Grietman van Barradeel aangesteld. Door zijnen ijver en gehechtheid aan den Koning en zijn werkzaam deel aan alles, wat hier te lande ten behoeve van dezen voorviel, niet minder gehaat dan zijn Bevelhebber Robles, werd hij, toen de zaken eenen anderen keer namen, te gelijk met dezen, den 16den Maart 1578 gevangen genomen en met Maarten Baijert, Heer van Gantau, Grietman van Hemelumer-Oldephaert, en Feuter, Hopman te Franeker, naar Zwolle gevoerd; terwijl Robles zelf naar den Stadhouder Hierges in Gelderland werd overgebragt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 207 en 208, uit partikuliere berigten aangevuld.

BUT (Adriaan). Zie Budt (Adriaan de).

BUTER (Claas), Nicolaas Butter of Buiter, alias Guldenhoedt, eerst Hoedenmaker binnen Koevorden, daarna in dienst getreden onder eene Drentsche Compagnie van Kapitein Hutu Struuk, lag daarmede te Koevorden in garnizoen, toen die stad den 11den Julij 1672 aan de Munsterschen overging. Vervolgens gedwongen om onder het Munstersche Regiment van den Overste Eerschaadt dienst te nemen, was hij uit Zwolle gedeserteerd, en te Groningen gekomen, waar Meindert Minnes van der Thynen hem gebruikte tot het maken van biesbruggen, die dienen moesten om Koevorden te hernemen, welk werk hij niet wel iedereen durfde toevertrouwen. Buter, die aan den drank verslaafd was, bragt echter alles wat hij voor zijnen stadgenoot deed aan zijnen baas, een Roomschgezind hoedenmaker over, zonder dat die man evenwel eenig misbruik daarvan schijnt gemaakt te hebben. Buter werd ook onderscheidene keeren naar Dalen bij zekeren huisman gezonden, die alle dagen binnen Koevorden kwam, ten einde daar berigten omtrent die vesting in te winnen, doch de laatste maal, dat hij derwaarts gezonden was, viel er, juist als Buter bij den huisman aankwam, een schot binnen Koevorden, waarvan hij zoodanig verschrikte dat hij het naar den kant van Groningen op een loopen zette en omtrent even wijs terugkwam als hij vertrokken was. Hij had het bestuur over het leggen van de biesbruggen over de grachten van het bolwerk Holland, waardoor hij krachtdadig medewerkte tot het nemen van die vesting. Na de bemagtiging van Koevorden werd Buter aldaar doodgraver. Tot loon van zijne gewigtige dienst bij de verrassing dier stad werd hij met eenen zilveren beker beschonken, waarop een Latijnsch opschrift voorkomt en welke thans nog bij de bediening van het H. Avondmaal bij de Hervormden te Koevorden gebruikt wordt.

Zie Sylvius, *Saken van Staat en Oorlog*, D. I. bl. 520, 522; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 489, 491; *'t Ontroerde Nederl.*, bl. 505; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. II. St. II. bl. 89—91, 93, 95; *Drenthsche Volks-Almanak* 1837, bl. 54 en 55.

BUTGER, voerde als Kommandeur het bevel over de snaauw *de Zwaluw*, van 10 stukken, die met de *Medemblik*, *Venus* en *Spion* zich bij de koopvaarders ter bescherming hielden, gedurende den zeeslag van Doggersbank den 5den Augustus 1781.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 599.

BUTIUS (Adrianus). Zie Budt (Adriaan de).

BUTLER (François), Nederlandsch Consul te Gibraltar, die reeds vroeger met Marokko, waarmede Nederland sedert 40 jaren in oorlog was, onderhandeld had, werd met zijnen broeder Louis Butler in 1748 tot Gezant benoemd, met last om zoo veel mogelijk vrede met Marokko te maken. Het gelukte hun met den Pacha van Tetuan eenen wapenstilstand te sluiten, doch de vrede zelf werd telkens verschoven. Om de onderhandelingen kracht bij te zetten, werd er een smaldeel onder den Kapitein P. H. Reynst in 1751 naar de Middellandsche zee gezonden. Reynst deed wat hij kon om de pogingen der Butlers te bevorderen. De zaak evenwel vorderde niet en leed groote schade door de schipbreuk van Kapitein H. C. Steenis, die met zijn schip *het Huis in 't Bosch*, van 20 stukken op de Moorsche kusten strandde, en met al zijn volk tot slaven werd gemaakt. Dit vermeerderde de moeijelijkheden, tot in het volgende jaar, eindelijk, ook door hulp der Kapiteins S. van Hoogstraten en D. Pichot, tot vervanging van Reynst gezonden, de gebroeders Butler hun oogmerk bereikten en den 21sten November 1752 tusschen Nederland en Marokko den vrede sloten.

Zie *Nederl. Jaarb. van* 1751 *en* 1752; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 46—51; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 67; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, bl. 291 en volg.

BUTTNER (Johan Christof) of Böttner, zoon van Johan Nicol Böttner en van Barbara Maria Mey, geboren te Grawinkel in Saksen Gotha den 20sten September 1805, werd opgeleid voor de Toonkunst en reisde in 1821 naar de Nederlanden, waar hij als Trompetter dienst nam bij de Kurassiers; vervolgens was hij stafmuzijkant bij de Jagers en gedurende den Tiendaagschen veldtogt Kapelmeester bij de Rotterdamsche schutterij te velde. Uit den veldtogt teruggekeerd vestigde hij zich als Muziekmeester te Rotterdam, waar hij steeds ieders achting genoot en in 1843 een der oprigters was van het zoo gunstig bekende harmoniegezelschap *Cecilia.*

Bij het in het water springen om een kind te redden, waarin hij gelukkig slaagde, werd hij zelf het slagtoffer van zijne onbaatzuchtige menschlievendheid, vermits hij ter herinnering aan zijne edele daad, eene vreesselijke kwaal behield, die hem zes jaren lang geheel verlamd aan het ziekbed gekluisterd hield, terwijl de

geneeskundige faculteit, onmagtig tot verdrijving van het kwaad met den besten wil van dat ziekbed eene pijnbank maakte. Eindelijk bezweek hij onder zijn lijden den 25sten Augustus 1853, bij zijne echtgenoote Agatha Catharina van de Meerendonk achterlatende twee zoons en eene dochter.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

BUTZ (Adriaan). Zie Budt (Adriaan de).

BUURAGA (Johan en Willem). Zie Bonga (Johan van) en Bonga (Willem van).

BUURT (Adriaan), geboren den 27sten Mei 1711 te Zalt-Bommel, gaf van zijne vroegste jeugd reeds blijken van zijne zucht tot de wetenschappen. Hij doorliep de Latijnsche scholen zeer spoedig en met veel roem, en legde zich vervolgens te Utrecht, inzonderheid onder de Hoogleeraren Hieronimus Simons van Alphen en Johan van den Honert, op de Godgeleerdheid toe. Nog student zijnde had hij reeds zulk eenen naam verworven, dat hij door de gecombineerde gemeente van Beek en Ubbergen tot Predikant beroepen werd, waar hij, na een allerloffelijkst examen te hebben ondergaan en tot Kandidaat te zijn aangesteld, den 11den Julij 1734 in het leeraarambt werd bevestigd. Van deze zijne eerste standplaats werd hij in 1741 beroepen naar Ooltgensplaat, vanwaar hij in Augustus 1744 naar Hanau vertrok, om aldaar dienst te doen in de Nederduitsche Gereformeerde gemeente. Ofschoon hij aldaar algemeen bemind was en men alle pogingen aanwendde om hem te behouden, rekende hij, na een driejarig verblijf te dier plaatse, zich verpligt aan de roepstem van de aanzienlijke gemeente van Amsterdam gehoor te geven, waar hij den 25sten Februarij 1748 zijne intreerede hield, en den hem aanbetrouwden post met de grootste waakzaamheid, ijver, liefde en trouw waarnam tot aan zijn overlijden den 25sten December 1781. Buurt was een zeer braaf, godvruchtig, geleerd en zeer werkzaam man en tevens een liefhebber der Natuurkunde en bezat ook eene fraaije verzameling van natuurlijke zeldzaamheden, voornamelijk van opgezette vogelen, die zelfs door vreemdelingen bewonderd werd. Hij was gehuwd met Josina Karolina van Lynden, bij wie hij geene kinderen verwekte, doch die wij later, wegens hare buitengewone bekwaamheden, mede zullen vermelden.

Als eene bijzondere trek van edelmoedigheid verdient melding, dat Buurt, in zijner vrouws boedel, de opkomsten van eene praebende der Ridderschap van Overijssel vindende, oordeelde die met geen goed geweten te kunnen behouden en ze aan de Ridderschap teruggaf.

Hij heeft in het licht gezonden:

J. F. Buddei *Theses Theologicae de Atheismo et Superstitione*. 1737. 8°, waarbij hij vele waarnemingen en aanmerkingen voegde.

Beschouwende Godgeleerdheid. Amst. 1763. 3 deel. 8°, 3de druk 1768. 8°.

Korte verklaring van de XIX Psalm. Amst. 1777. 8°.

Verklaring over den XXVsten en XLIXste Psalm, uitgegeven door deszelfs Huisvrouw Josina Karolina van Lynden. Amst. 1778. 8°.

Dadelyke Godgeleerdheit. Amst. 1780. 3 stukken.

Kort verhaal van een Gesprek tusschen hem en een medepligtige aan twee Moorden. Amst. 1782. 8°.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. IV. bl. 550; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 62 en 63; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Naaml. der Predik. te Amsterd.*, bl. 39; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUUS (Jacob). Zie Buys (Jacob).

BUYCK (Jan) was, onder het Ruwaardschap van Aalbrecht van Beijeren, zeer vermaard van wege vele overwinningen op de vijanden en voornamelijk op de Engelschen behaald. In 1387 was hij Admiraal over eene vloot Hollandsche, Vlaamsche en Zeeuwsche koopvaardijschepen, welke met wijn geladen van la Rochelle kwam. Naauwelijks waren zij den Hoek van Doeveren voorbijgezeild of zij kregen de Engelsche vloot, onder den Graaf van Arundel, in het gezigt, die toen de onzen wat meer naderden, de ankers ligtte en op hen afkwam. Hierop werden alle de onzen, aangezien zij minder in getal waren en den wind niet mede hadden, met vrees bevangen en voor hunne koopmanschap bekommerd. Buyck alleen bleef onversaagd, en sprak hun moed in, door te zeggen: »dat zij niet moesten vrezen eenen vijand, die »zoo dikwijls en op onderscheiden reizen van hem geslagen was. »Dat hij nog die man en niet van zijne vroomheid ontaard was. »Als zij hem maar moedig bijstonden, dat zij dan magts genoeg »hadden, om de zege te bevechten. Dat de behoudenis van hen »allen daarvan afhing. Dat hij de loef zou trachten te bekomen, »en boven den wind zijnde zich daarvan zou bedienen. Dat hij »bovendien soldaten genoeg had, en in vroomheid niet minder was »dan de vijand. Dat men het gevecht op geenerlei wijze kon ont»wijken, voor dat men in de haven was gekomen." Intusschen kwamen de Engelschen nader en begonnen vast schutgevaarte te houden. De Vlamingen, Hollanders en Zeeuwen door het vermanen van hun hoofd aangemoedigd en het voor schande en onbetamelijk achtende, dat zij onder een zoo kloek krijgsheld zouden wijken, deden hun uiterste best, niets onbeproefd latende, om den vijand afbreuk te doen. Eindelijk werd men handgemeen, en malkander aan boord klampende vocht men schip tegen schip. De nacht eerst scheidde het woedende gevecht, nadat er aan beide zijden vele schepen gezonken waren. In het gezigt van Sluis liet men het anker vallen, want tot zoo ver had Buyck het al vechtende gebragt. Als het nu begon te dagen, poogden velen het Zwin binnen te loopen; hetwelk den kleinen schepen toegelaten, maar den grooten geweigerd werd, dewijl deze door hunne zwaarte en last gevaar liepen van er aan den grond te raken, en daardoor genoodzaakt werden het gevecht te hervatten. Want Rykaart van Arundel, in getal en zwaarte van schepen veel sterker zijnde, drong geweldig op hen in, en voornamelijk op het admiraalschip, waarop Buyck het bevel had; en toen dit ten laatste, na eenen hardnekkigen wederstand te hebben geboden, vermeesterd en Buyck zelf krijgsgevangen gemaakt was, werden de anderen mede met weinig moeite genomen, aangezien velen nu den moed lieten zakken.

Zie M. Vossius, *Hist. Jaer-Boecken*, bl. 472 en 473.

BUYGERS (Johan) of Buygirs, zoon van Jacob Jansen van Wieringen, genaamd Buygers, in 1523 Burgemeester van Leeuwarden en van Bauck Unia, geboren denkelijk te Leeuwarden op St. Luciendag 1510, was Doctor in de Regten en Advokaat voor het Hof van Friesland, toen hij in 1535 tot Grietman van Leeuwarderadeel werd aangesteld, welk ambt hij tot in 1539 bekleedde. In de akte van den Landsdag, gehouden door de Staten van Friesland op den 17den Januarij 1550 en volgende dagen, wegens den eed van inhuldiging aan Filips II, Koning van Spanje, als Erfheer van Friesland, ingeval van aflijvigheid van den Keizer, komt hij voor als een der vier Gecommitteerden van den Lande, die met den Stadhouder Jan van Ligne, Graaf van Aremberg en de Leden van den Raad, eene stellaadje, door de Burgemeesters van Leeuwarden op de Nieuwestad voor de Waag opgerigt, beklommen, om gemelden eed van de Stadsregering af te nemen. Het schijnt dat hij in 1542 voor eene korte tijd als Substituut de grietenij Franekeradeel heeft waargenomen. Hij overleed den 1sten April 1555 en is den 10den daaraanvolgende in de kerk van Oldehove te Leeuwarden begraven. Zijne weduwe Reynsk van Auckema hertrouwde aan Sape Wissema. Pieter Buygers, die in 1569 Grietman van Wymbritseradeel werd en den 14den Februarij 1606 overleed, was een zoon van hem.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 23, 189, 293, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUYS (Paulus). Zie Buis (Paulus).

BUYS of Buus (Jacob), welke voornaam hij echter uit hoofde van zijn levenslang verblijf in Italië, in Giacomo veranderde, was afkomstig uit en geboren in de Nederlanden en van 1540 af Organist en Componist aan de St. Marcus kerk te Venetië. Vroeger had hij zich eenigen tijd in Frankrijk opgehouden, en aldaar door meerdere Compositiën eenen beroemden naam verworven. Voor zijn uitstekend talent pleit het meest de bovengenoemde aanstelling, welke slechts in zeer zeldzame gevallen aan de uitstekendste buitenlandsche Toonkunstenaars gegeven werd. Van zijne werken zijn buiten Italië vooral bekend geworden:

Ricercati da cantare e sonare d'organo e altri stromenti, Lib. I. Venet. 1547. 4° en Lib. II. aldaar 1549. 4°.

Libro I. *Delle canzone* Francesi à 5 voci. Venet. 1550. 4°.

Motetti e Madrigali a 4 e 5 voci. Venet. 1580.

Canzoni Francesi a 6 voci. Venet. 1543. Onderscheidene daarvan worden in de Bibliotheek te Munchen gevonden. In den achtsten bundel van Commer's *Collectio operum musicorum Batavorum Saeculi XVI*, uitgegeven door de Maatschappij tot

Bevordering der Toonkunst vindt men van hem een zesstemmig Motet: *Qui invenit mulierem.*

Zie G. Schillings, *Universal Lexicon der Tonkunst.*

BUYS (Gerard) of Gerardus Busaeus, geboren te Nijmegen, omstreeks 1538, legde zich, na zijne eerste Letteroefeningen volbragt te hebben, te Leuven eerst op de Wijsbegeerte en daarna op de Godgeleerdheid toe. Na verloop van eenige jaren verkreeg hij aan die zelfde Hoogeschool de waardigheid van Licentiaat, en werd, op voorspraak van Jan Willem, Hertog van Kleef en Berg, wiens Leermeester hij geweest was, met een Kanunnikaat in de hoofdkerk te Xanten begiftigd. Buys nam in die zelfde kerk de predikdienst waar, en verwierf daarmede veel lof, even als vroeger te Nijmegen, waar hij door zijne welsprekendheid het beeldstormen verhinderd had. Hij overleed omstreeks 1596.

Hij heeft geschreven:

eene *Catechismus* in het Hoogduitsch te Keulen in 1572. 12° gedrukt.

Responsio ad Matthiam Flaccium Illyricum de communione sub utraque specie, hetwelk, naar men zegt, door de Predikanten geheel opgekocht en daardoor zou verloren gegaan zijn.

De Eucharistiae Sacramento.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 278; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 201; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUYS (Pieter) of Petrus Busaeus, een broeder van den voorgaande, geboren te Nijmegen omtrent het jaar 1540, werd, na het volbrengen zijner eerste letteroefeningen, naar Leuven gezonden om in de Wijsbegeerte te worden onderwezen. In zijn twintigste jaar werd hij te Keulen in de Broederschap der Jezuiten aangenomen. Hij woonde eene geruime tijd in die stad en omhelsde er in 1568 de vier geloften. Zijne Oversten zonden hem vervolgens naar Weenen, waar hij de Doctorale waardigheid in de Godgeleerdheid bekwam. Men legde hem de taak op, om aan de Hoogeschool dier stad de Heilige Schrift te verklaren; ook onderwees hij te gelijker tijd het Hebreeuwsch in het collegie van zijn genootschap, doch dit verhinderde hem niet, om nog onderscheidene andere bezigheden, ten nutte van zijne natuurgenooten, waar te nemen. Hij stierf ongemeen betreurd, wegens zijne liefdadigheid en ijver den 12den April 1587.

Hij heeft in het licht gezonden:

Opus Catecheticum, sive de Summa Doctrinae Christianae D. Petri Canisii, *Theologi Societatis Jesu, praeclaris Divinae Scripturae testimoniis Sanctorumque Patrum Sententiis sedulo illustratum, opera* D. Petri Busae *Noviomagi, ejusdem Societatis Jesu Theologi.* Colon. 1569. VI vol. 4°.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 585; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 202; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUYS (Jan) of Johannes Busaeus, een broeder der beide voorgaanden, geboren te Nijmegen in 1547, begaf zich, na de lagere klassen doorloopen te hebben, nog geen vijftien jaren oud zijnde, in het genootschap der Jezuiten. Toen zijne proefjaren ten einde waren, onderwees hij de jeugd in de Talen en de Wijsbegeerte, waarna zijne Oversten hem naar hun Collegie te Romen zonden, om in de verschillende deelen der Godgeleerdheid te worden onderwezen. Hij was meer dan twintig jaren Leeraar in de Godgeleerdheid te Mentz, waar hij den 30sten Mei 1611 overleed.

In zijne klimmende jaren door werken afgesloofd en gekweld door gestadige hoofdpijn, hield hij zich nog steeds gedurig bezig met het zamenstellen, vertalen en uitgeven van godvruchtige werkjes meestal ter verdediging van de Roomsch Katholijke leer; terwijl hij zich omtrent de kerkelijke geschiedenis niet onverdienstelijk maakte. Van hem zien het licht:

Disputatio Theologica de Jejunio et Delectu ciborum. Mog. 1581.

De persona Christi, adversus ubiquetarios. Mog. 1583.

Disputatio Apologetica pro Kalendario Gregoriano, contra Jacobum Herbrandum, Doctorem Lutheranum Tubingensem. Herbip. 1585.

De descensu Christi ad inferos, adversus Decretum libri Concordiae Lutheranorum. Colon. 1586. 4°.

Apodixis Theologica, pro ritu Orandi Rosarium B. Mariae Virginis. Mog. 1587.

Rosarii Hyperaspistes sive Depulsio Cavillationum, quibus Calvinista quidam Heydelbergensis Apodixin suam obscurare conatus est. Herbip. 1588.

Apologeticum Disputationis de persona Christi adversus Cavillationes Stephani Gerlacii. Mog. 1588. 4°.

Responsio ad Theses Theologorum Lutheranorum Magdeburgensium, de Missa Pontificia et Coenae Dominicae profanatione. Mog. 1588.

Disputatio Theologica de Baptismi necessitate, et de Baptismo Constantini Magni. Mog. 1589.

Paradoxa XXX Gasparis Schuenckfeldii, *Haeresiarchae de toto Christo, Deo et Homine, in statera S. Scripturae. Sanctorum, Patrum et Rationis expensa.*

Refutatio duplex Cavillationum à Stephano Gerlachio *objectarum.* Mog. 1591, 1594 et 1596.

De vita Christi et B. Virginis, et Diffidentia sui ac Mortificatione. Col. 1601.

Enchiridion piarum Meditationum in omnes Dies Dominicos. Mog. 1606.

Modum recte meditandi de rebus divinis. Mog. 1606.

Panarium, hoc est Arca Medica adversus animi morbos. Mog. 1609. 4°.

De Statubus Hominum, Pontificis, Ecclesiasticorum; Laicorum etc. Mog. 1613. 4°.

Viridiarium Christianarum Virtutum ex S. Scripturae et Patrum sententiis constructum. Mog. 1616. fol.

Vincentii Bruni *Meditationum Tom III et de Sacramento Penitentiae.* Col. 1598. 12°.

Lucae Pinelli *Meditationes de S. Eucharistiae Sacramento.* 1600. 12°.

Fulvii Androtii *de frequenti Communione.* Mog.

Fulvii Androtii *Meditationes de Passione Domini.* Col. 1600.

Responsio Roberti Bellarmini, *ad Doctorem Theologum, de Censuris ad Venetos.*

Gasparis Loartis *de Mysteriis XV Rosarii.*

Francisci Ariae *Tractatus de imitatione B. Virginis.*

Anastasius Bibliothecarius, *de Vitis Pontificum Romanorum, quem* Marco Velsero, *Augustanae R. P. Duumviro adtribuunt, ex cujus locupleti Bibliotheca è codice Vaticano descripto prodiit.* Mog. 1602.

Albonis *Floriacensis Epitomen ex* Anastasii *Historia.*

Liudibrandi, *Ticinensis Diaconi, opusculum de ritu Romanorum Pontificum.* Mog.

Hincmari, *Rhemensis Archiepiscopi, Epistolae aliquot cum brevibus notis.* Mog. 1602.

Vita S. Wigberti Socii S. Bonifacii, Archiepiscopi Moguntini, et B. Auperti (alii Ruperti) Bingionum Ducis.

Opera Petri Blesensis *Bathoniensis in Anglia Archidiaconi, correcta et Notis illustrata.*

Joannes Trithemius *de Ecclesiasticis Scriptoribus, et eum Appendicibus.* Mog. 1602. fol.

Ook vertaalde hij uit het Italiaansch in het Latijn onderscheidene werken over Indische, Japansche en Chinesche zaken die te Mentz en te Keulen herdrukt zijn.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 403—405; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 202; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUYS (Niklaas), geboren in Holland in de zeventiende eeuw, was een Kunstschilder in den trant van van Mieris en Gerard Douw. Zijne vindingen zijn allergeestigst en bevallig. Inzonderheid wist hij allerlei kleeding en stoffen ongemeen gelijkend na te maken. Zijne teekening is zuiver, en zijn licht en bruin ongemeen wel geschakeerd.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BUYS (Willem), waarschijnlijk een bloedverwant van den Raadpensionaris of Advokaat van Holland Mr. Paulus Buis, zoon van Mr. Paulus Louwrens Buys en van Eva Buys, geboren in 1661, werd door Burgemeesteren van Amsterdam in 1693 tot Pensionaris van die stad aangesteld, welk ambt hij tot 1696 waarnam, en bevond zich ten jare 1702 in gewigtige handelingen gewikkeld, ter gelegenheid, dat het Fransche Hof geene staatkundige streken onbeproefd liet, om den band van vriendschap, die er destijds tusschen Engeland en de Vereenigde Nederlanden bestond te verbreken; onder andere

middelen, die de listige Staatsdienaars van dat Hof daartoe in het werk stelden, was inzonderheid om aan Engeland te doen gelooven, dat de Staat den oorlog moede was en Amsterdam grootelijks op den vrede aandrong; maar Buys schreef eenen brief naar Engeland, waarin hij het tegendeel beweerde en ook middagklaar bewees.

Toen in het jaar 1704 Friesland en Groningen op het sterkste bij de Generaliteit aandrongen, dat men hunnen jongen Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, in het krijgswezen van den Staat bevorderen moest, waren inzonderheid Holland en Zeeland hier niet toe te bewegen. Om deze zaak tot wederzijds genoegen der Bondgenooten te schikken, besloten de Algemeene Staten vier Gemagtigden uit hun midden naar Friesland en Groningen te zenden, namelijk Willem Buys, wegens Holland, Joan Bekker, wegens Zeeland, Godard van Tuill van Serooskerken wegens Utrecht en B. van Welvelde, Heer van Zalk en Veecaten, wegens Overijssel. Zij slaagden zoo wel in hunne zending dat de Staten van Friesland verklaarden: »te vreden te zullen zijn, zoo de jonge Prins van nu af, tot Generaal van het »voetvolk werd aangesteld, mits hij dit ambt niet zou bekleeden, »noch de daartoe gestelde wedde genieten, voor hij den ouderdom van twintig jaren bereikt had; alleen zou hij, van nu af »zitting, doch geen stem hebben in de gewone krijgsraden," hetwelk hun dan ook werd ingewilligd.

Even gelukkig als hij in die bezending geslaagd was, ging het hem ook toen hij nog in het zelfde jaar, met Adriaan van der Goes, Heer van Naters, Oud-Burgemeester van Delft, en Bruno van der Dussen, Burgemeester en Pensionaris van Rotterdam, naar Gelderland gezonden werd, om de geschillen in dat gewest ontstaan, door een minnelijk verdrag uit den weg te ruimen.

In het volgende jaar werd Buys naar Engeland gezonden, ten einde eensgezindheid tusschen de beide Staten te bevorderen. Hij keerde in April 1706 van daar terug, na tamelijk wel bij de Koningin zijn oogmerk bereikt te hebben. In September 1705 had Buys eenige punten ontworpen ter bevrediging van Frankrijk en ons Gemeenebest, welke, nadat onderscheidene Regenten die goedgekeurd hadden, den Engelschen Staatsdienaren toegezonden werden, doch dezen niet geviel. Groot was verder zijn aandeel in de geheime handelingen tot vrede in 1706 en vervolgens. Hierom werd hij ook met Bruno van der Dussen, tot de bijeenkomst te Geertruidenberg in 1710 afgevaardigd. Hij handhaafde hier met ijver de belangen der Bondgenooten, en wilde Frankrijk tot het uiterste brengen, daar hij geheel in het stelsel der Engelsche Whigs deelde. Het schijnt nogthans, dat hij, zoowel als den Raadpensionaris Antoni Heinsius en Bruno van der Dussen, desnoods aan Filips van Anjou een gedeelte der Spaansche Monarchie zou hebben gelaten, en niet zeer sterk aandrong op het dempen der haven van Duinkerken, een lievelingsontwerp van Marlborough, even als de volstrekte uitsluiting van Filips van Anjou. Hoe dit zij, zeker gaat het, dat had men den raad van Buys gevolgd, de vrede toen op eenen veel voordeeliger voet zou gesloten zijn dan later te Utrecht geschiedde.

Inmiddels was hij naar Engeland gezonden om een wakend oog te houden, op de bedrijven van de Koningin en hare Staatsdienaars. Zijne bekwaamheid was aldaar reeds bekend; zijne komst alzoo niet aangenaam. Ook zag hij weldra dat de Franschgezinde partij meester van het beleid der zaken was, en het was nu misschien, dat hij in zijnen grooten ijver voor de algemeene zaak, en verontwaardigd over het gedrag van Koningin Anna, die eerst eenen redelijken vrede had doen verwerpen, om daarna den Staat eenen min eerlijken op te dringen, stappen waagden, die hem in Engeland groote berisping op den hals moest halen: geheime onderhandelingen ten behoeve van het Huis van Hannover, en de herstelling van de Engelsche Whigs of der partij die den oorlog begeerde, in het Ministerie. Hij ontdekte intusschen de geheime handeling van Anna met Frankrijk, en dit was misschien de groote oorzaak zijner ongunst bij het Engelsche Hof.

In het jaar 1712 werd hij uit Engeland terugontboden, vermits hij als Gevolmagtigde tot de Utrechtsche Vredehandeling benoemd was, waar hij met Bruno van der Dussen het meest de onderhandelingen bestuurde. Hij ontwierp de vredepunten, die echter, door den afval der Engelschen, aanmerkelijk gewijzigd werden. Dadelijk na het sluiten van den Utrechtschen vrede, werden Buys en Sicco van Goslinga als buitengewone Gezanten naar Frankrijk gezonden, beiden werden, den 27sten Mei 1714, met uitstekende eerbewijzen te Versailles ontvangen. Goslinga keerde eerlang weder huiswaarts, doch Buys bleef er, tot op het einde des volgenden jaars alleen, en bevorderde de bekrachtiging van den vrede met Spanje, alsmede de vrijheid van scheepvaart en koophandel. Kort voor zijn vertrek kreeg hij eenige opening van een Verbond te sluiten tusschen Engeland, Frankrijk en den Staat, tot handhaving der bezittingen in Europa, hetwelk hij echter wist te doen uit- en eindelijk afstellen.

Toen in het jaar 1722 door eenige vrienden van den jongen Erfstadhouder van Friesland Willem Karel Hendrik Friso werd gearbeid, om hem van het Stadhonderschap van Gelderland te verzekeren, en dat stuk met zulk een voorzigtig beleid onder de hand werd bestuurd, dat men het zoo goed als in zijne magt had, eer de andere gewesten vernamen, dat men er op de aanstaande Landschaps-vergadering, over zou raadplegen, besloten de Staten van Holland hun best te doen, om de uitvoering van dit voornemen te stuiten en te dien einde eene bezending naar Zeeland, Utrecht en Holland te doen, naar welke beide laatste provinciën Buys werd gezonden, met Karel Filips van Dorp, Heer van Maasdam, Albert Fabritius, H. Daay en de Raadpensionaris Izaak Hoornbeek. Doch welke middelen men ook in het werk stelde, om de gezegde bevordering te verhinderen, het liep alles vruchteloos af, want de maatregelen waren al te wel genomen, om het te doen mislukken.

Even vruchteloos vielen ook de handelingen van Buys in het volgende jaar, aan het Hof van Denemarken uit, alwaar hij, evenmin als Robbert Goes, iets kon uitwerken, om de reeds ten jare 1717 ontstane geschillen, zoo wegens de soldij der Deensche manschap, als wegens de onderstandgelden, door den Staat aan die Kroon beloofd, op eene minnelijke wijze uit den weg te ruimen. Hij keerde dus eerlang terug; en de Staten van Holland, de belangrijke diensten, door hem bij zoo vele gelegenheden den Lande gedaan, willende vergelden, stelden hem, in het 1726 aan tot hunnen eersten Secretaris. Bij de ziekte van den Raadpensionaris Anthony van der Heim, nam hij in 1746 gedurende eenige zeer zorgelijke tijd dit gewigtig ambt waar; weinig tijds te voren had hij nog pogingen aangewend tot behoud van den vrede. Hij behield zijnen roem tot aan zijn overlijden, den 10den Februarij 1749 en liet bij zijne echtgenoote Elizabeth Lestevenon een talrijk geslacht na, onder anderen Abraham Buys, die volgt. Zijne zeldzame verstandelijke vermogens en het nuttig en eerlijk gebruik, dat hij er van maakte, doen hem eene eerste plaats bekleeden onder die Staatsmannen, op welke ons Vaderland zich niet zoo veel reden verheft.

Zijne afbeelding gegraveerd door Jacobus Houbraken komt voor in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 426.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 636, 656; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 127, 209, 240, 271, 278, 289, 314, 329—334, 355, 358—372, 415, 424, 427, 437, 438, 451, D. XVIII. bl. 5, 23—25, 67, 107—116, 244, 281, 282, D. XX. bl. 46, 338; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 727, 728, St. III. bl. 492; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XVII. bl. 70, 71, 100, 101, 105, 106, D. XX. 113; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 463—465; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 396; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 451, 496.

BUYS (Abraham), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1699, had aan zijnen vader den besten meester in Staatszaken en maakten van diens lessen een voortreffelijk gebruik, zoodat hij veel roem verwierf in de bediening van Pensionaris van Amsterdam, welk ambt hem in 1726 werd opgedragen dat hij tot in 1733 waarnam. Weldra bleek zijne geschiktheid en lust voor finantieele zaken en dit had ten gevolg, dat men hem in 1737 de betrekking van Secretaris der Generaliteits-Rekenkamer opdroeg, waarin hij tot zijn overlijden in 1770 werkzaam bleef, den roem nalatende, dat hij een der kundigste, ijverigste en eerlijkste ambtenaren geweest is, die aan den Staat ten opzigte der geldmiddelen de aanzienlijkste diensten heeft bewezen.

Hij was gehuwd aan Anthonia Dierkens, en bij deze, vader van eene dochter, gehuwd aan den beroemden en geleerden Staatsman Gerrit Meerman.

Zijn portret gaat uit gegraveerd door Jacobus Houbraken, naar P. F. de la Crux met een bijschrift van Jacob Kortebrant.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D. III. bl. 492; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 540.

BUYS (Egbert) was Hofraad van den Koning van Pruissen, woonde in het midden der vorige eeuw te Amsterdam en overleed aldaar den 13den Februarij 1769.

Hij heeft in het licht gezonden:

Den Algemeenen Spectator, zijnde 30 Vertogen over verscheyde onderwerpen, vercierd met een Register der voornaamste zaken. Amst. 1749. 8°.

Naauwkeurige en volledige beschryving van den laatsten Oorlog in Duitschland, Portugal, Oostindien en Amerika. 's Hage. 8°.

De Weereld in het klein of de spoedige Reiziger. tweede druk 's Hage 1770. 8°.

Historie van het Huis van Brunswijk. Amst. 8°.

Volkomen Kunstwoordenboek, bevattende eene genoegzame verklaring van alle woorden, ontleend van de Grieksche, Spaansche, Fransche, Hoogduitsche en Nederduitsche Talen, die men gebruikt om eenige Konst, Wetenschap, Gewoonten, Ziekten, Geneesmiddel, Plant, Bloem, Vrugt, Gereedschap, Werktuig enz. te benoemen. Utr. 1768. 2 deelen 4°.

Nieuw en volkomen Woordenboek van Konsten en Wetenschappen. Amst. 10 deelen. 8°.

Zijn portret gaat uit, gegraveerd door Jacobus Houbraken, naar P. F. de la Croix, met een bijschrift door Jacob Kortebrant.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. IV. bl. 550; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Amsteld. en zijne Geschied.*, D. VI. bl. 158.

BUYS (Maria), van wie ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft zich als schrijfster doen kennen door:

Eenige eenvoudige bedenkingen tot eer van Gods vrye genade in Christus, sedert een tyd van ruim 40 jaren tot 1771 ingesloten. Amst. 1772. 2 deel. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken.*

BUYS (Jacobus), geboren den 19den November 1724 te Amsterdam, werd, na eerst behoorlijk lager onderwijs te hebben genoten, op het kantoor gedaan bij den Notaris en Prokureur Beukelaar, wiens eene zoon de teekenkunst beoefende en zelfs eene kleine verzameling teekeningen en prenten had. Dit gaf aanleiding, dat Buys ook lust kreeg in het teekenen, waarin hij de eerste lessen ontving van Cornelis Pronk. Zich met zeer veel ijver oefenende en daardoor spoedig aanmerkelijke vorderingen gemaakt hebbende, bestudeerde hij het werk van Jacob de Wit en kopiëerde daar naar. Vervolgens genoot hij nog twee jaren het onderwijs van Cornelis Troost, van wien hij inzonderheid de behandeling van het *crayon* leerde. Meester geworden zijnde begon hij dan ook met het teekenen van portretten in *crayon* en maakte er onderscheidene, over welke men in het algemeen zeer te vreden was. In het jaar 1743 werd hij Lid van de Amsterdamsche Teeken-Akademie, waar hij zich ook vlijtig in het teekenen oefende, inzonderheid naar het naakte model. Zich meer en meer bekwamende, begaf Buys zich aan het schilderen met olieverw, en vervaardigde op die wijze niet alleen een aantal portretten en familiestukken, maar ook behangsels en graauwtjes, in den trant van Jacob de Wit; alsmede kabinetstukken, waartoe hij de onderwerpen uit bekende tooneelstukken koos. Ook de Hofzaal in den ouden Amsterdamschen Schouwburg was van zijn penseel; dat werk is door Caspar Philips Jacobsz. in het koper gebragt. Doch voornamelijk is Buys bekend door zijne teekeningen van eigen vinding voor eene menigte prenten in voorname boekwerken, zoo als, onder anderen, in Kok, *Vaderlandsch Woordenboek;* Stuart, *Romeinsche Geschiedenis*, 1e—17e deel; Gellerts *Fabelen*, 150 stuks, en door kopijen naar schilderijen van beroemde meesters. Jacobus Houbraken, Reinier Vinkeles, Louis Portman en Lambertus Antonius Claesens hebben vele zijner teekeningen in het koper gebragt. Hij zelve heeft ook eenige prentjes geëtst en prentteekeningen vervaardigd.

Er zijn Redevoeringen van hem:

Over het Teekenen naar het naakte en naar antieke beelden enz. gedrukt.

Na de dood zijner eerste vrouw woonde hij eenige tijd te Mijdrecht en was aldaar Lid van het Dorpsbestuur; vervolgens naar Amsterdam teruggekeerd is hij nog tweemalen gehuwd geweest. Bij zijne eerste vrouw had hij twee zonen, van welke de oudste Cornelis Buys, hier volgt. Zijne tweede vrouw schonk hem twee dochters.

Buys overleed te Amsterdam den 7den April 1801.

Hij was een hupsch en deftig man, die een goed oordeel bezat bij een opgeruimd humeur.

Zijne afbeelding komt voor op plaat A N°. 3 in het 2e deel van van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. II. bl. 372 en 373; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 85—88; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUYS (Cornelis), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1745, werd door zijnen vader tot de Schilderkunst opgeleid en daarin onderwezen. Op de Stadsteeken-Akademie, van welke hij naderhand medebestuurder was, gaf hij reeds vroeg blijk van talent door het teekenen van akademiebeelden. In het vervolg van tijd legde hij zich dan ook meer bepaaldelijk op de teekenkunst dan wel op het schilderen toe. Niet alleen teekende hij een fraai akademiebeeld maar inzonderheid ook landschappen naar de natuur en stadsgezigten, in den smaak van Jan van der Heyden; ook heeft men van hem zeer fraaije teekeningen naar schilderijen van oude meesters, die bij de liefhebbers zeer in achting zijn. Hij overleed, in 1828, te Amsterdam, waar hij zijn bestaan vond, in het lesgeven in de teekenkunst en Raad van Bestuur der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten was.

Zijne beeldtenis wordt gevonden onder die van Kunstenaars en Liefhebbers, voorkomende in het *Studieprentenboek van* E. J. Marcus.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 30 en 31; *Algem. Konst en Letterb.* 1826, D. II. bl. 261 en 262; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUYS (Gerrit), zoon van Frans Buys en van Coba Schuyt, geboren den 28sten Augustus 1746, was een Landman in de Vogelenzang bij Haarlem, die zich in het begin dezer eeuw als een zeer verdienstelijk Landbouwkundige deed kennen, zoo wees hem de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, hare zilveren medaille toe, voor het bezaaijen van een morgen lands met Egyptische rogge, terwijl het daarbij toegevoegde berigt in hare Verhandelingen werd opgenomen. Twee jaren later behaalde hij bij de Maatschappij ter Bevordering van den Landbouw, wegens de cultuur van heul- of papaverzaad, eene dergelijke medaille en tien dukaten. In 1816 werden hem door de zelfde Maatschappij twee premiën van zes dukaten toegelegd, wegens een berigt over het wonderkoorn (*triticum compositum*); voor de cultuur van eene weinig bekende soort van garst (*hordeum hexasticon majus*), en in 1821 nog eene dergelijke premie voor de cultuur van de erwten soort lage groentjes (*the dwarf Prussian bleue*) in zandgrond. Bovendien zag hij zich vereerd met het corresponderend lidmaatschap dier Maatschappij en het opnemen van zijn berigt *over de cultuur der Wouw* in hare verhandelingen.

Hij overleed den 18den April 1836, bij zijne echtgenoote Margareta Heemskerk, twee dochters nalatende.

Zie *Algem. Konst- en Leterb.* 1802, D. I. bl. 394, 1816, D. I. bl. 393 en 394, 1821, D. I. bl. 412, 1836, D. I. bl. 305; Loosjes, *Holl. Arcad.*, bl. 243.

BUYS (Cornelis), geboren den 16den Junij 1759 te Amsterdam, waar zijn vader als Muziekmeester was gevestigd, en tevens den moeijelijken post van Torenwachter bekleedde, genoot naar alle waarschijnlijkheid reeds vroeg Muziekonderwijs van zijnen vader; dit ten minste is zeker, dat hij reeds op elfjarige leeftijd voor geldelijke belooning les gaf. Achttien jaren oud zijnde, begaf hij zich als muzikant in dienst, onder de Compagnie van den Majoor van Tengnagel, bij het korps van Jan Willem de Famars, Luitenant-Generaal, Chef van een Regiment Kavallerie, hetwelk hij, na vijf en een half jaar, in 1782, vaarwel zeide. Blijkens eenen eigenhandigen brief van den Abt Vogler, van wien hij theoretisch onderwijs ontving, die veel bij hem was en bij wien hij in groote achting stond, was hij, in het jaar 1785, Organist en Klokkenist te Kampen, waar hij gewoond heeft van 1783 tot 1791, toen hij in dezelfde betrekking naar Zalt-Bommel werd beroepen. In 1787, de dagen van partijzucht, schijnt Buys de Muzen met Mars wederom voor eenige tijd te hebben verwisseld, en, bij het beschieten van Hattem, door de Pruissen gevangengenomen en naar Wezel vervoerd te zijn, vanwaar hij half naakt ontvlugtte, zoodat hij des nachts, in de nabijheid van Deventer, bij zekeren boer, Passink genaamd, aankwam, die hem van een boerenpak voorzag, waarmede hij zijnen togt naar Kampen voortzette.

Een eerste huwelijk schonk Buys geene huisselijke genoegens, ook geene kinderen. In eene tweede echtverbindtenis met Mejufvrouw de Raedt, sleet hij genoegelijker dagen, en gewon, omtrent drie-en-vijftig jaren oud zijnde, eenen zoon, die in zijne vroegste jeugd het vaderlijk onderwijs genoot, en na eenige jaren zijnen vader als Organist te Zalt-Bommel te hebben opgevolgd, als Organist en Klokkenist naar Deventer werd beroepen, waar hij thans dien post nog waardig bekleedt.

Cornelis Buys was een man van groote verdiensten, bekwaam Organist, Pianist en Klokkenist, die hoorn en trompet blies, de viool en alt bespeelde, de concerten te Zalt-Bommel dirigeerde, zich een keurig *doigté* had eigen gemaakt, en de gaaf bezat, om met een taai geduld, op eene schier voorbeeldelooze wijze, zijne denkbeelden aan zijne leerlingen zoo duidelijk mogelijk voor te stellen. Hij was om zijn braaf en deugdzaam karakter, om zijne aangename wijze van zijn, algemeen geacht en bemind, en had door veel lectuur en den omgang met fatsoenlijke standen, eene fijne beschaving verworven. Zijne levensgeschiedenis is arm aan merkwaardige voorvallen, maar rijk in de blijken van zijnen vorigen ijver, rustelooze werkzaamheid, nederigheid en welwillendheid. Zijne eenigzins stamelende spraak schreef hij aan de schrik toe, bij gelegenheid van den brand, in den Stads-Schouwburg te Amsterdam in 1771, waarin hij zich toen bevond. Hij beminde het Orgel- en Pianospel zeer, was met het Bommelsche orgel hoog ingenomen, en bezat de gaaf om zich van de registratuur op eene voortreffelijke wijze te bedienen. Zijn koraalspel was deftig en eenvoudig; zijne voor-, tusschen- en naspelen steeds gepast en doeltreffend. Wekelijks liet hij zich een uur op het orgel hooren en hoewel hij de werken van Bach, Händel, Vogler en anderen goed wist uit te voeren, besteedde hij echter dien tijd meest aan vrije fantaisie. Hij overleed te Zalt-Bommel aan verval van krachten den 2den Maart 1831.

Zie *Nederlandsch Muziekaal Tijdschrift* 1841, bl. 150.

BUYS (Johannes), geboren den 24sten Junij 1764 te Diemen, van ouders uit den burgerstand, werd reeds in zijne jeugd door den kundigen Benjamin Bosma in de Wis- en Natuurkunde onderwezen en om zijne bijzondere vorderingen, tot medeonderwijzer aan Bosma's instituut aangesteld. Verder legde hij zich op den koophandel toe en werd Makelaar, doch bleef tevens zijne geliefkoosde wetenschap beoefenen en vormde door onvermoeide werkzaamheid en vlijt zich zelven zoodanig, dat zijne kennis in Natuur- en Sterrekunde hem onder de geleerden eene waardige plaats deed verwerven. Hij was, met Coenraad Wertz, de eerste hervormer der Stads-Armenscholen te Amsterdam, van welke hij 35 jaren Curator was, eene inrigting, die buiten 's Lands zelfs grooten lof mogt verwerven. Lange tijd was hij ook Hoofdbestuurder der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, aan welke hij in onderscheidene betrekkingen groote diensten bewees. Hij behaalde in 1798 eene dubbele gouden gedenkpenning bij die Maatschappij voor zijn *Natuurkundig schoolboek*, hetwelk zulk een goed onthaal genoot, dat het eenen herdruk vorderde, waarin voor zoo ver het de aanleg en aard van het geschrift gedoogden, de voortgang dier wetenschap werd in acht genomen. Drie jaren later behaalde hij bij de zelfde Maatschappij eenen zilveren eerepenning op eene prijsvraag, verlangende een

Betoog van het schadelijke der vooroordeelen, omtrent het horoscooptrekken en planeetlezen; terwijl de *Volksnatuurkunde*, voornamelijk door hem geschreven ter bestrijding van het bijgeloof bij de geringe volksklasse, door die Maatschappij in 1811 in het licht gegeven, hoezeer niet bekroond, Buys tot schrijver had. In 1818 gaf de zelfde Maatschappij zijne

Gronden der Natuurkunde uit.

Ook gaf Buys in de *Verhandelingen der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem* eene *verklaring van den Echo te Muiderberg*, en in de *Vaderlandsche Letteroefeningen voor* 1817, N°. 9 eenen uitgebreiden brief *over het Dierlijk Magnetismus.*

Bij de Maatschappij *Felix Meritis*, nam hij ook lang onvermoeid het lectoraat in de Natuurkunde met den besten uitslag waar, en huldigde aldaar de nagedachtenis van Henricus Aeneae, wien hij als Lector opvolgde. Ook was hij Lid der Plaatselijke Schoolcommissie te Amsterdam. Heldere kennis, juist oordeel en de geschiktheid, om andere bevattelijk en gemakkelijk mede te deelen, wat hij zelf wist, kenmerkte hem als schrijver.

Buys overleed op zijn buitenverblijf het Huis ten Bosch bij Maarsen den 29sten Augustus 1838.

Het ontbrak hem niet aan bewijzen van erkentenis zijner verdiensten, zoo werd hij in 1808 Lid der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, in 1812 van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, in 1819 van het Utrechtsch Genootschap en in 1830 van de Eerste klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut, van hetwelk hij in 1834 het algemeen Voorzitterschap bekleedde, in welk zelfde jaar Z. M. den Koning hem de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw schonk. Van het Wiskundig genootschap: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, was hij buitengewoon Lid van Verdiensten in het Wetenschappelijke vak.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Dirk Jurrian Sluyter in folio.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1808, D. I. bl. 395, D. II. bl. 361, 1811, D. I. bl. 133—137, 1819, D. II. bl. 108, 1830, D. I. bl. 71, 1834, D. II. bl. 162, 1838, D. II. 177 en 178; *Galerie Hist. des Contemp.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 616 en 617, D. III bl. 262; *Biogr. Nation.;* van Wijk, *Algem. Wetens. Woordenb.; Procesverb. van de twee-en-dertigste vergad. van het Kon. Nederl. Instit.*

BUYS (Willem), legde zich op de Regtsgeleerdheid toe, en vestigde zich, na volbragte studie, als Advokaat te Delft.

In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, bevond hij zich, in het begin van dat jaar, op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijf-en-twintig Personen, als Nationale Gecommitteerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*, daarna was hij een der Geconstitueerden uit het ligchaam der burgerij en werd later tot Lid der Regering te Delft gekozen. Na de omwenteling van dat jaar het land hebbende verlaten, kwam hij bij de revolutie van 1795 in zijn Vaderland terug en werd Buitengewoon Gezant der Bataafsche Republiek te Parijs, vanwaar hij onmiddellijk na de omwenteling van Junij 1798 werd teruggeroepen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 109 D. XVI. bl. 184, 206, D. XL. bl. 55, 56, 190.

BUYS (Koenraad), een Nederlander, bevond zich aan de Kaap de Goede Hoop, toen deze Kolonie in het laatst der vorige eeuw door de Engelschen genomen werd. Hij was een der hoofden van de Patriottische partij en onthield zich aan het Hof van Geika, Koning der Kaffers, bij wie hij grooten invloed had. Buys toch leefde in huwelijksgemeenschap met 's Konings moeder en daar Geika nimmer iets ondernam, zonder zijne moeder te raadplegen, mag men zeggen dat Buys het land regeerde. Verschillend zijn de oordeelvellingen over dezen man, volgens Barrow zou hij de bewerker geweest zijn van den geheelen rampzaligen Kafferschen oorlog, doch Lichtenstein beweert in tegendeel, dat hij juist bijgedragen heeft, om het kwaad, door den oorlog verwekt, te verzachten; want toen de oorlog door kleine strooptogten der boeren van Graaf Reinet, welke ook de vreedzame Kaffers geenszins ontzagen, naar het land van deze laatsten was overgebragt, en dus de volkplanters ook van dien kant te vreezen hadden, verhinderde Buys door zijnen invloed, dat Geika de volkplanters veel benadeelde. Hij koesterde eenen onverzoenlijken haat tegen de Engelschen, die hij aan Geika voorstelde als Boschjesmannen ter zee, die den ouden Heer Compagnie zijne veeplaats (de kolonie) ontweldigd hadden. Buys bleef aan het Hof van den Kafferkoning tot na den vrede van 1802, toen hij door den Gouverneur Jansens, op diens rondreis, naar de Kaapstad mede genomen werd.

Zie van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 414, 415, 428.

BUYSEN (Anthony) of Anthonius Busennius, geboren in het begin der zestiende eeuw te Breda, waar hij zich met vlijt in de Grieksche en Latijnsche talen oefende; vervolgens legde hij zich op de Geneeskunde toe, waar hij in 1548 in die wetenschap openlijk onderwijs gaf. In 1550 vertrok hij naar Antwerpen om er den post van Stads-Doctor waar te nemen. Hij verwierf onder de geleerden van zijne tijd grooten lof wegens zijne ervarenheid in de Oostersche en andere geleerde talen; en was voorts een voorstander der Grieksche Geneeskundigen, Hypocrates, Galenus enz., doch daarentegen een hevig tegenstander van de Arabieren, welke over die wetenschappen geschreven hebben.

Men heeft van hem in druk:

Commentarius in Galenum *de Inaequali Temperie.* Lovan. 1548. Later herdrukt onder den titel:

In Claudii Galeni *Pergameni librum de inaequali Temperie Commentarii* Antonii Busennii, *Bredani*, *Medici Antverpiensis*. Antv. 1553. 12°.

Cornelis Buysen van Breda, van wien men verzen ontmoet aan het hoofd van Corn. Schylander *Medicina Astrologica*. Antv. 1569 et 1577 was misschien een zoon of neef van hem.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 447, waar hij verkeerdelijk Busen heet; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 304 en 305; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 203, 204, 226; Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 6; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287.

BUYSEN (Henricus). Zie Buyzen (Henricus).

BUYSEN (A. van), een Nederlands Graveur uit het laatst der zeventiende en het begin der achttiende eeuw, heeft, behalve de platen door hem in het Bijbelwerk van Hoet geleverd, ook vele titels en boekprenten vervaardigd, zoo naar zijn eigen ontwerp als naar de teekeningen van andere Meesters. Het schijnt, dat hij zich eenige tijd in Engeland heeft opgehouden, vermits men in de aldaar in 1700 uitgekomen uitgave van Cowley's gedichten, eene plaat van hem vindt, voorstellende *David op zijne harp spelende*. Ook worden er zwarte kunstprenten met den naam van A. van Buysen gevonden. Volgens sommigen zouden er twee Kunstgraveerders van dien naam bestaan hebben, van welke de jongste nog in 1743 te Amsterdam leefde.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 265; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*

BUYSER (Jan Gerritsz.) of Buyzer werd in 1660 Leeraar der Doopsgezinde gemeente aan den Uithoorn, waar hij den 24sten September 1695 overleed, zoodat hij aldaar gedurende vijf-en-dertig jaren met ijver werkzaam was. Na zijn overlijden zijn van hem in het licht gegeven:

XXXII Predicatien, *waaragter zyn Lykpredicatie gedaan door* Jan Klaasz. Man. Amst. 1697. 4°.

Zie Schyn en Maatschoen, *Geschied. der Mennoniten*, bl. 656—658.

BUYSER (Frans Willem), zoon van Jacobus Buyser en van Johanna Thomasson, geboren te Delft den 13den Julij 1751 schaarde zich tijdens de onrustvolle tijden vóór 1787 aan de zijde der Patriotten; hij werd dienvolgens tot Secretaris van het genootschap van Wapenhandel in zijne geboortestad, alsmede der Commissie van Directie van dat Genootschap gekozen. Na de omwenteling van dat jaar werd hij den 22sten September, met twee Stadsbodens, op het stadhuis gebragt en na eenigen tijd verhoord te zijn, ontslagen. Later werd hij echter weder in hechtenis genomen, op de Gevangenpoort te 's Gravenhage gevangen gezet, en door het Hof voor zes jaren gebannen. Na de verandering van zaken in 1795 weder in het Vaderland teruggekomen, werd hij Ontvanger van 's Lands Indirecte Belastingen te Delft, waar hij den 29sten September 1819 overleed.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 231, D. XX. bl. 376—381, uit partikuliere berigten aangevuld.

BUYSERO (Dirk en Laurens). Zie Buisero.

BUYSKES (Pieter Luitjeszoon) of Peter Luytgesz. Buyskens, gesproten uit een der voornaamste burgergeslachten van Noord-Holland, was onder het getal dier ingezetenen van Enkhuizen, met welke Diederik van Sonoy, op naam van Prins Willem I, in het jaar 1570, in onderhandeling trad om de stad uit de magt van Alva te wringen en Oranje's zijde te doen kiezen. Dit wilde echter toen niet gelukken. De Regering, genoegzaam geheel Spaanschgezind, was te waakzaam en 's Prinsen magt te gering, om vooralsnog, met eenige hoop van goeden uitslag, iets van belang tot afwerping van het Spaansche juk te kunnen ondernemen. Doch in 1572 werd Buyskes door den Prins van eenen lastbrief voorzien, om Enkhuizen te doen omslaan en de vijandelijke schepen, welke voor de stad lagen, te bemagtigen. Buyskes en Cornelis Janszoon Brouwer verhinderden eenige dagen later, dat Paulus van Loo, Drossaard van Muiden, met een karveelschip vol krijgsvolk, in de stad gelaten werd. Ook bewerkte Buyskes een verdrag met de Wethouderschap, waarbij onder anderen bedongen werd, geen bezetting van de eene noch van de andere zijde in te nemen. Aan van Loo vroeg hij: »wat hier te doen, en waar»heen met die knechten?" De Drost stond op deze vragen als het ware bedremmeld, en wist niet te antwoorden; waarop Buyskes hem beval, »terstond zijne biezen te pakken, of dat hij hem »beenen zou maken." Van Loo wachtte niet naar de uitvoering der bedreiging, maar maakte zeil ten einde een goed heenkomen te zoeken. Hoe Enkhuizen kort daarna geheel tot de zijde van den Prins van Oranje oversloeg hebben wij op de art. Dirk Jansz. Brouwer, Cornelis Jansz. Brouwer en Jacob Dirksz. Brouwer (1) gezien.

Buyskes gedroeg zich onder alle de beroerten, welke van tijd tot tijd binnen Enkhuizen voorvielen, zeer gematigd, en wist meer dan eens de burgerij, bij wien hij zeer geliefd was, tot bedaren te brengen. Op raad van Hans Kolterman nam hij 350 man in soldij en gaf elk hunner zeven stuivers op hand en wel uit zijne eigen beurs, want er werd geen geld op het stadhuis gevonden ook betaalde hij de busschieters en anderen. Doch deze waren naauwelijks acht dagen in dienst geweest, of zij kwamen op het stadhuis roepende: »wij moeten geld hebben, of willen de »stad weer Papist maken." Nadat zij een en andermaal die bedreiging gedaan hadden, en zonder geld niet tot reden te brengen waren, stond Buyskes op en zeide: »ik zal het gaan halen," zoo als hij ook deed, terugkomende met zoo veel geld, als noodig was om hun voor eene week de bedongen soldij te betalen, hetwelk ten gevolge had, dat zij zoo lang tot hunnen pligt gehouden werden tot dat de Watergeuzen in de stad kwamen.

Met de verandering der Wethouderschap, die hierop volgde werd Buyskes met het volste regt het eerst onder de Staatsgezinden tot Burgemeester aangesteld. In 1587 ontving hij van Prins Maurits Commissie als Admiraal van het Vlie, in welke betrekking hij ook te water door dappere daden de zaak der vrijheid uitstekende diensten bewees.

Hij overleed in 1606 en was getrouwd met Pietertje Semeins, bij wie hij eenen zoon verwekte.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 323 (233), B. VI. bl. 372—374 (270—272); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 51—66; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 231—235; Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 111 en 112, D. II. bl. 10; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 357—360, 396; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1146—1149; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 105—108; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*. bl. 250; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 42—50.

BUYSKES (Gerrit), waarschijnlijk een zoon van Mr. Pieter Buyskes en van Arnoldina Adriana Jordens, gedoopt den 6den December 1765 en geboren te Enkhuizen, waar zijn vader Burgemeester was, werd in September 1786 door Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier tot Schout en Dijkgraaf van Texel en Baljuw van het Eijerland aangesteld, en bekleedde dien post met zoo veel lof, dat men hem, ondanks zijne Patriottische denkwijze, na de omwenteling van 1787 in die bediening liet en hij, die, uit vrees van bloot te staan aan de geweldadigheden dier eilanders, van daar geweken was, in December van Gecommitteerde Raden last ontving zich weder derwaarts te begeven. Op Texel aangekomen, weigerde de Burgemeesters van de dorpen Oostereind en de Waal hem als Schout en Dijkgraaf te erkennen. Het gemeen van Oostereind, ten getale van omtrent 400 gewapenden, begeleid door zekeren Lammert Dijke, en dat van het Oude-Schild, onder aanvoering des schippers van 's Lands schuit, met eenige roeijers, kwamen in het hoofddorp den Burg, waarvan Buyskes de Regenten op het Raadhuis deed zamenroepen, ten einde, naar tijdsomstandigheden, een besluit te nemen. De zamengeschoolde volksmenigte, dit vernemende, bezette het dorp den Burg en het huis van den Schout zoodanig, dat er niet dan met gevaar was uit te komen. Het razen, schelden, vloeken en dreigen, werd gevolgd van houwen met den sabel, geld afpersen en besloten met het oploopen van den huisdeur, waarop Buyskes besloot de bijeengeroepen vergadering van Regenten weder te laten afzeggen. Dit geweld duurde tot 's avonds te 6 ure, als wanneer vier personen ten zijnen huize kwamen, zich Gecommitteerden noemende van gemelde volkshoop. Zij dwongen hem, onder bedreiging van anders niet voor het behoud van hem, zijne vrouw en huis te willen instaan, hen naar de Herberg *de Vergulde Kikkert* te vergezellen, hier werd hij gebragt voor eene vergadering van omtrent vijf-en twintig man. Gemelde Dijke voerde het woord en vroeg: »op wiens orde hij »heden op Texel kwam?" Niettegenstaande hij nu zijnen lastbrief

(1) Zie hiervoor bladz. 437 en 438.

vertoonde, dwong men hem te beloven binnen driemaal vier-en-twintig uren zich van het eiland te verwijderen. Eene nadere bedreiging hem den volgenden dag gedaan, deed hem besluiten Texel te verlaten en zich naar Amsterdam te begeven. Vanwaar hij eenen brief aan Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier schreef, ten einde deze met het gebeurde bekend te maken. Gecommitteerden zonden hierop eene bezending naar Texel, hetwelk ten gevolg had, dat men **Buyskes** aanraadde zijnen post neder te leggen, die zulks deed, doch zich nu ook van alle middel van bestaan beroofd zag.

Na de omwenteling van 1795 werd hij echter tot Lid ter Nationale Vergadering en van het Committé van Algemeen Welzijn gekozen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXI. bl. 101—104, D. XXX. bl. 205, D. XXXIII. bl. 144.

BUYSKES (Arnold Adriaan), een broeder van den voorgaande, geboren den 21sten Januarij 1771 te Enkhuizen, waar zijn vader Burgemeester was, begon zijne Militaire loopbaan ter zee als Adelborst, onder de leiding van den Kapitein ter zee **Vaillant**, en werd in 1788 bevorderd tot den rang van Luitenant ter zee. In 1796 werd op voordragt van het Comitté van Marine eene Commissie benoemd, die zich bezig hield met de verbetering van het Loodswezen; terwijl aan den Kapitein **Buyskes**, wegens zijne grondige kennis in de zeevaart, werd opgedragen de zeegaten en havens der Republiek op te nemen, nieuwe kaarten der zeegaten te ontwerpen en plannen tot verbetering der stroomen en havens in te leveren, van welke belangrijke taak hij zich met ijver kweet en in 1797 en 1798, volgens zijne gedane metingen en passingen, eene kaart vervaardigde. In het volgende jaar (1799) was hem, als Kapitein-Luitenant, het gebied over de Bataafsche zeemagt in de Zuiderzee en het kommando over de linie van defensie te water voor Amsterdam opgedragen, doch hij zag zich genoodzaakt zich aan de bevelen van den Franschen Schout bij Nacht **Castaignier** te onderwerpen, toen deze zich het oppergezag over de Bataafsche flotille aanmatigde. Destijds beschouwde men **Buyskes**, als een der ervarendste Officieren op de Texelsche stroomen, waarom men hem, bij het naderen der Engelsche vloot, raadpleegde over het al of niet doelmatige om eenige met zand en steenen geladen vaartuigen in het Gat van Texel te laten zinken, ten einde den vijand het binnenkomen te beletten, en hoezeer hij, even als alle andere deskundigen, zulks voor onuitvoerlijk en vruchteloos beschouwde, werd hem echter opgedragen, om vier snikken en een groote ligter die in het Nieuwe Diep lagen, met den meesten spoed in gereedheid te doen brengen en op de best geschikte plaats in het naauwste van het Texelsche gat te doen zinken; doch niettegenstaande alle aangewende pogingen zag hij zich door eenen allengs aanwakkerenden West-Noordwesten wind, en daardoor veroorzaakte hooge holle zee, niet in staat het werk ten uitvoer te brengen. In 1802 vertrok hij, als Kapitein op het fregat *de Eendragt* van 44 stukken, met *de Juno*, Kapitein **A. Melissen**, en *de Phenix*, Kapitein **P. Muntz**, naar Oostindië en slaagde naar wensch in de hem opgedragen taak van teederen aard, om als Eerste Commissaris de Moluksche eilanden van het Britsche Bestuur over te nemen. Na zijne terugkomst werd hij in Julij 1805, als Kolonel en Kapitein ter Zee, benoemd tot Adjudant-Generaal bij de Admiraal **Karel Hendrik Ver Heull**, kommanderende de Bataafsche flotille in Duinkerken en als Chef van den Generalen Staf, met de zorg belast, om zoo vele kanonneerbooten als mogelijk was met de meeste omzigtigheid van daar naar Calais en Ambleteuse te doen vertrekken. De trouw, de zorg, het beleid en de moed, door **Buyskes** bij die gelegenheid aan den dag gelegd, werden door den Admiraal hoog geroemd. In 1807 tot den rang van Schout bij Nacht verheven, en geplaatst als Eerste Aide de Camp, met den Schout bij Nacht **Willem Otto van Blois van Treslong**, bij den toenmaligen Koning van Holland, vertrok hij in het zelfde jaar, met een schip onder onzijdige vlag en onder eenen vreemden naam, over Noord-Amerika naar Batavia om er de teugels van het bewind in handen te nemen, ingeval de Generaal **Hendrik Willem Daendels** daar niet mogt zijn aangekomen. In allen gevalle moest hij het opperbevel over 's Lands zeemagt in Oostindië op zich nemen, doch de toestand der vloot was zeer betreurenswaardig, en hij zelfs schrijft dat er van de geheele vloot onder den Vice-Admiraal **Hartsinck** in 1802 naar Oostindië vertrokken, niets meer aanwezig was, zijnde alle de schepen of onbruikbaar, of door den vijand vermeesterd of vernield. Hij was dus genoodzaakt, in afwachting van de komst zijns eskaders, dat echter uit vrees voor de Engelschen niet vertrekken kon, zich eene nieuwe zeemagt zamen te stellen, om den koophandel tegen de zeeroovers te beschermen, en hield zich anderhalf jaar bezig met het bouwen en uitrusten van kleinere vaartuigen, die belangrijke diensten bewezen. Door den Gouverneur-Generaal, in April 1808, met den titel van Luitenant-Gouverneur-Generaal vereerd, was hij als zoodanig den Generaal **Daendels** van veel dienst, zoo in de aangelegenheden van algemeen beheer, als in de militaire zaken van defensiewezen van het eiland Java, dewijl het fort Lodewijk, thans het fort Oranje, zoo uitmuntend voor de verdediging van den Straat van Madoera gelegen, alsmede het fort aan het paalhoofd te Soerabaja, onder zijn opzigt werden gebouwd. Later schijnt er eenig misverstand tusschen den Gouverneur-Generaal en den Schout bij Nacht te zijn gerezen, maar wat hiervan zijn moge, zeker gaat het, dat de gezondheid van **Buyskes** zoodanig afnam, dat hij verzocht naar Europa terug te keeren en in November 1809 op eene kleine koloniale schoener derwaarts vertrok. Op zijne reis, in den Atlantischen Oceaan, den 10den Februarij 1810, door eene Engelsche brik of schoener, *de Distel*, aangetast, kon hij eerst na een allervinnigst gevecht, waarin hij zelve aan het linker dijbeen zwaar gewond werd, genoodzaakt worden de vlag te strijken. De Engelsche Kapitein huldigde zijne kloekmoedigheid, door hem met veel onderscheiding te behandelen. Als krijgsgevangene te Halifax opgebragt, werd hij, nadat het Koningrijk Holland bij het Fransche Keizerrijk was ingelijfd, in 1811, uitgewisseld en keerde alzoo naar het Vaderland terug. Onder **Napoleon** bleef hij den Lande dienen, voor zoo veel dit voor de Marine alstoen mogelijk was. Zijne bekwaamheid en uitmuntende hoedanigheden werden door Koning **Willem I** op den regten prijs geschat, daar deze hem tot een der drie Commissarissen-Generaal benoemde, die de Oostindische Koloniën van het Britsche Bestuur moesten overnemen. Aldus in 1816 op Java teruggekeerd, vond hij er reeds een jaar later de gelegenheid zich te onderscheiden. Hij dempte den destijds uitgebarsten gevaarlijken en bloedigen opstand, in de Molukkos, op Honimoa en nabijgelegen eilanden, uitgebarsten, waarbij hij met even veel beleid en vastberadenheid als menschlievendheid te werk ging, zoodat het Nederlands gezag in die gewigtige bezittingen voor goed gevestigd werd. Ter belooning van zijne handelwijs in deze moeijelijke omstandigheden werd hij door den Koning met het Commandeurs-kruis der Militaire Willems-Orde beschonken. Bij zijne terugkomst naar het Vaderland, in 1819, op het linieschip *de Admiraal Evertsen*, trof hem het ongeluk dat dit schip bij het eiland Diégo Garçia zoodanig lek werd, dat men genoodzaakt was het te verlaten, waarop de Schout bij Nacht even als alle de overige opvarenden, op de gelukkig in de nabijheid zijnde Amerikaansche brik *the Pickering*, Kapitein **Ides**, overgingen, die hen eerst behouden op Diégo Garçia aan land bragt en vervolgens naar l'Isle de France overvoerde, vanwaar **Buyskes**, den 29sten Julij 1819, met het Britsche koopvaardijschip *the Cadmus* naar het Vaderland terugkeerde, latende den 25sten November op de reede van Hellevoetsluis het anker vallen.

Sedert dien tijd was **Buyskes** in verschillende commissiën en betrekkingen werkzaam en diende het Vaderland door zijne raad en ondervinding. Hij stierf den 23sten Januarij 1838 op zijn landgoed Valkenbosch onder Loosduinen, bij zijne echtgenoote, **E. C. von Romond**, nalatende eenen zoon, Mr. **Pieter Buyskes**, geboren aan den Helder den 31sten October 1794, en thans Vice-President bij het Geregtshof te 's Gravenhage.

Buyskes was Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw en sedert 1827 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zie C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl. van* 1793—1802, D. VII. bl. 428—436; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1818, St. I. bl. 339 en 340, 1819, St. II. bl. 33; *Biogr. Nation.; Algem. Konst- en Letterbode* 1827, D. II. bl. 137, 1838, D. II. bl. 217; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 518, 519, 427—530; *Gal. Hist. des Contemp.*; Q. M. R. Ver-Heull, *Herinn. van eene reis naar de O. I.*, D. II. bl. 155—175, 178, 232, 243—245; *'s Gravenhaagsche Stads-Alm.* 1839, bl. 62 en 63; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 613 en 614; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. II. bl. 19—417, 459, 523, 531, 563, 568, 583, 690, 612.

BUYSSANT DE JONGE (Willem), van wien wij niets meer weten dan dat hij in 1697 te Haarlem geboren werd en aldaar in 1719 overleed, tokkelde ook wel eens de Nederduitsche lier; doch zijne *Gedichten*, na zijne dood, door zijne vrienden verzameld, kenmerken zich meer door godvruchtige beginselen dan door Poëtische verdiensten.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

BUYTENDYCK (Gosuinus à) werd in 1585 geboren, en oefende zich in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leiden, waar hij de bijzondere vriendschap van Franciscus Gomarus genoot. In 1610 tot de kerkdienst toegelaten zijnde, werd hij in het zelfde jaar te 's Gravenmoer en vandaar in 1616 te Dirksland beroepen. Gedurende zijn verblijf aldaar, stond Adrianus Romanus, die tot de Remonstrantsche gevoelens overhelde, te Goedereede. Buytendyck kwam van tijd tot tijd voor een gedeelte der gemeente van die plaats, die der Contra-Remonstrantsche partij was toegedaan, en in het huis van zekeren Ouderling, Gerrit Jansz., godsdienstige bijeenkomsten hield, prediken, en werd er, na dat Romanus in 1618 was afgezet, in 1619 beroepen. Terwijl hij aldaar Predikant was werd Samuel Prince, vroeger Leeraar te Baardwijk, maar om Remonstrantsche gevoelens afgezet en thans voortvlugtig, in het Land van Voorne in hechtenis genomen; volgens sommigen was hij overgeleverd of verraden door Buytendyck, die daarvoor de op het vangen van eenen Remonstrantschgezinde Predikant gezette 500 gulden ontving en bovendien voor zijnen ijver met het beroep naar Dordrecht werd beloond, maar zijne huisvrouw, eene dochter van den vreedzamen Otto Tonsor, had zulk een mishagen in die daad, dat zij eerlang van hartzeer daarover stierf.

Buytendyck werd den 10den September 1620 te Dordrecht beroepen, in 1629 tot Opziener der Boekerij en een jaar later tot Curator der Latijnsche scholen aangesteld. Ook was hij met de zorg belast voor de studenten-alumni. Hij overleed er den 4den Julij 1661, nalatende drie zonen, van welke de oudste Petrus à Buytendyck, in 1656 tot de Heilige dienst toegelaten, Predikant te Nieuw-Beijerland en in 1689 emeritus werd.

Buytendyck was een man van gestrenge zeden en denkwijze; zijne hoog ernstige predikwijze en overdrevene regtzinnigheid bevielen der gemeente te Dordrecht buitengemeen, waarom zij, toen hij in 1637 te 's Gravenhage beroepen werd, hem met alle mogelijke middelen tot blijven zocht over te halen, hetgeen dan ook gelukte. In geschriften van dien tijd wordt hij echter ook afgeschilderd als een onverdraagzaam en twistzuchtig mensch, die zich telkens ongeroepen in openbare en huisselijke twisten mengde, zoodat hij, in het oproerige jaar 1651, de partij van de Stedelijke Regering hield, en zich bij de gilden, waartegen hij op den predikstoel hevig uitvoer, zeer gehaat maakte.

Als geleerde maakte hij eenigen naam door het uitgeven der volgende geschriften:

Harmonie van het Lyden Jesu Christi. Dat is over-eenstemminge van de vier H. Evangelisten over de Historye van het bittere lyden onzes Salichmaeckers, gelyck deselve jaerlycks, in seven-en-tsestigh predikatiën, sal verklaert worden tot dienst der Christelycke Gemeynte alhier binnen Dordrecht. Dordr. 1635, welk boeksken, sedert bij het verkondigen van het Lijden tot leidraad gebruikt, herdrukt werd in 1694 en 1701, met gedichten van Cats, Lydius, Busschof, Vollenhoven en Aldegonde, en in 1764 en 1820 met veranderingen en bijvoegselen onder den titel van:

Ordre der Texten, uit welken ter gedagtenisse van Jezus Christus geboorte en besnydenis, lyden, sterven en begravenisse, opstandinge en hemelvaart, als mede over de uytstortinge van den Heiligen Geest gepredikt wordt, in de Christelyke Gemeente te Dordrecht. Dord. 12°; terwijl de laatste druk nog heden bij de Hervormde Gemeente te Dordrecht in gebruik is.

Wonderlycke verborgenheden der Jesuyten. Dord. 1639. 12°.

De roemgierige Jesuyt, vertoont in Pater de Landsheer, *Jesuyt tot Antwerpen.* Dord. 1648. 12°.

Zijne afbeelding gaat tweemalen in plaat uit; eene zonder naam van den graveur klein fol. en eens door J. Warnier fol.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 664, 668, 676; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 219; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. Aant. bl. 186 (309); Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 301—307; 534, D. II. bl. 761.

BUYTENDYCK (Gosuinus van), een kleinzoon van den voorgaande, was een zeer ervaren Godgeleerde van den Leidschen Coccejaanschen aanhang en werd in 1701 tot Predikant te Schore en Vlake beroepen, doch de Classis van Goes meende in de beschuldiging, dat Buytendyck in het derwaarts varende schip op Zondag kaart had gespeeld, genoegzamen grond te vinden om voorloopig de approbatie op het uitgebragte beroep te weigeren. Eindelijk echter werd deze gegeven en hij in 1702 bevestigd. Gedurende de eerste twee jaren zijner bediening stond hij in hooge achting bij zijne ambtgenooten; in 1705 echter werd hij bij de Classis beschuldigd, maar de acte, welke daarop betrekking had, daarna op zijn verzoek vernietigd. Vier jaren later deed de Kerkeraad van Goes belangrijke klagten over zijn gedrag en zijne leer hooren. De Classis onderzocht de zaak, en dit had ten gevolge dat Buytendyck, den 25sten November 1711, werd afgezet, uithoofde van zijne bijzondere gevoelens, die men als hattemistisch beschouwde, gelijk vooreerst: »dat het licht der ware philosophie »genoegzaam het zelfde gezag had, als het licht der Goddelijke »openbaring; ten tweede, dat het eenen waren Christen volstrekt »onmogelijk was te liegen of te feilen, omdat hij, als een leerling »van Christus, der zalving van den Heiligen Geest deelachtig »was; ten derde, dat het berouw over de zonden te willen leggen »tot eenen grondslag van de bekeering, eene Phariseeuwsche dwa»ling was, en het geloof alleen, als middel beschouwd, die grond»slag was." Volgens 's mans eigene verklaring voor den Coetus waren die stellingen zijne gevoelens. Meer andere, met de leer der Hervormde Kerk deels niet, deels al zeer strijdige, gevoelens waren hem als de hoogste onregtzinnigheden ten laste gelegd, doch van welke hij voor den Coetus *met tranen in de oogen* betuigde rein te zijn. Ofschoon men Buytendyck toen voor een Hattemist hield, is het er echter ver van daan, dat hij destijds de gevoelens van van Hattem aankleefde, aangezien hij te dier tijd de leer van dien man eene vervloekte en zielverdervende ketterij noemde, ook waren 's mans volgers of zulken die er voor gehouden werden, niet onder den naam van *Hattemisten* maar onder die van *Buytendyckers* bekend. Weldra echter kwam Buytendyck in vriendschappelijke betrekking met Marinus Adriaansz. Booms (1), die de Hattemistische gevoelens aankleefde, en nu deden zij godsdienstige sluipvergaderingen bijeenkomen, waar zij spraken, en waardoor zij veel onrust verwekten. Beide vestigden zich in 1716 met der woon te Breda, reizende dikwerf van daar naar onderscheidene, vooral Hollandsche, steden, ter voortplanting van hunne gevoelens onder de Hervormden. De Zuid-Hollandsche Synode bragt alles in werking bij de Regering van Breda, om beide Booms en Buytendyck uit die stad te doen bannen. Vruchteloos waren in het eerst die pogingen, hoe krachtig ook ondersteund door daartoe dienende geschriften van gezag hebbende Godgeleerden. Doch volgens resolutie van gezegde Regering van 18 Februarij 1726, werd eindelijk Buytendyck bevolen, om binnen den tijd van ruim twee maanden de stad te verlaten, terwijl de rust van Booms, die toen hoog bejaard schijnt geweest te zijn, niet gestoord werd. Buytendyck begaf zich, na in Utrecht en elders te vergeefs een veilig heenkomen gezocht te hebben, in 1728 naar Amsterdam; doch hier werd hem nog in het zelfde of het daaropvolgende jaar mede de inwoning ontzegd. Werwaarts hij zich toen begeven heeft, of wanneer hij overleden is vindt men niet opgeteekend.

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 295—298; Kist en Royaards, *Nieuw Kerk Archief*, D. I. bl. 173, 182, D. VIII. bl. 57, 136; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BUYTS (Helena), die in het midden der vorige eeuw leefde, heeft zich als beoefenares der Nederduitsche Dichtkunst doen kennen door eenige lofdichten voor de werken harer tijdgenooten. Ook bestaat er van haar eene berijmde

Korte Inhoud der Heidelbergsche Catechismus; welke tevens tot bladwijzer dient van de *Katechismus in dichtmaat* door Andreas Andriessen in 1755 uitgegeven. Later schijnt zij gehuwd te zijn met zekeren Filedt, althans op latere stukken teekende zij zich H. Buyts nu Filedt. Hetgeen wij van haar kennen is niet veel meer dan rijmelarij.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUYZEN (Henricus) of Buysen, geboren te Coevorden, was Geneesheer vermoedelijk te Rotterdam, waar hij zijne werken uitgaf en misschien overleed. Hij was ook Candidaat in de Godgeleerdheid en heeft blijken van zijne bekwaamheid gegeven in de volgende werken:

Praktyk der Medicijnen. 1729. 8°, waarvan een 4e druk *vermeerdert met de Uytwerpselen van des Menschen Ligchaam*, later te Rotterdam het licht zag.

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 268.

Van de Gierkoortsen door Hamilton. Rott. 1730. 8°.
Van de Uytwerpselen van des Menschen ligchaams. Rott. 1731. 8°;
H. Buyzen *en* Thom. Sydenhams *Leerwijze om zieken te geneesen.* Amst. 1733.
Zijn portret gaat uit gesneden door Jan van Vianen 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken,* D. I. St. I, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BUYZER (Jan Gerritsz). Zie Buyser (Jan Gerritsz.)

BYBEL (D.) had als Eerste Luitenant het bevel over de brik *the Crash,* een gestrande en herstelde Engelsche kanonneerbrik van 12 stukken, en lag daar mede in het zoogenaamde Friesche gat, toen hij aldaar, den 11den Augustus 1799, werd aangetast door een Engelsch korvet van 20 stukken, eene brik van 18 en twee kotters ieder van 12 stukken, die hem van drie kanten bestookten en waartegen hij zich dapper te weer stelde, doch door overmagt besprongen, moest hij de vlag strijken en zich aan den vijand overgeven.

Zie Vonk, *Landing der Engelschen en Russen in Noord-Holl.,* D. I. bl. 26, 27; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl. van* 1793— 1802, D. VII. bl. 363 en 364; de Jonge, *Nederl. Zeew.,* D. VI. St. I. bl. 450.

BYE (Andries Pieterszoon). Zie Bie (Andries Pietersz.)

BYE (Willem de), zoon van Jan de Bye en van Maria IJsbrantsdochter de Roover, was Hofmeester van Jacoba van Beijeren en een der weinigen, die, toen bijkans alle hare hofdienaren haar verlieten, haar getrouw bleven. Zij beloonde hem voor haren diensten met de heerlijkheid 's Gravenpolder, bij opene brieven van 10 December 1430, en noemt hem daarin haren Meester Penthier. Hij was het dan ook, die toen de Burggraaf van Montfoort in 1432, even als de andere Hoekschen, Jacoba in verlegenheid liet, haar ried zich tot den rijken en edelmoedigen Stadhouder Frank van Borssele te wenden, welke raad na veel aarselen door haar gevolgd werd en haar huwelijk met dien Edelman ten gevolg had.

De Bye bleef niet lang in het bezit van de heerlijkheid 's Gravenpolder, daar hij die reeds in 1437 aan Frank van Borssele moest overgeven, daarentegen kocht hij den 22sten Februarij 1435 de heerlijkheid Gageldonck bij Breda, van Heer Willem van de Leck, Heer te Bergen. Hertog Filips van Bourgondië noemt Willem de Bye en zijnen broeder IJsbrant, *preux et amés écuiers* en gaf hem den 6den Augustus 1450 verlof om de goederen van Gageldonck en Hambroek te zamen te voegen om éénen laathof uit te maken, doch hij droeg die in 1459 weder over aan Jan Graaf van Nassau, Heer van Breda. Willem de Bye was gehuwd aan Johanna van de Leck en Polanen en liet bij haar eenen zoon na.

Zie F. van Mieris, *Charterb.,* D. IV. bl. 991; van der Houve, *Handv. Chron.,* D. IV. bl. 1430; van Goor, *Beschrijv. van Breda,* bl. 395—397; *Levensbeschr. van eenige voorname Mannen en Vrouwen,* D. V. bl. 350.

BYE (Joris de), zoon van Dirk de Bye Gerrit IJsbrantszoon, Burgemeester der stad Delft en van Baliana de Flory, werd in het jaar 1517 tot Schepen en in 1519 tot Thesaurier van Delft aangesteld. Hij woonde wegens die stad onderscheidene vergaderingen der Staten van Holland bij, en werd door deze in het jaar 1527 naar de Gouvernante te Brussel gezonden, in het volgende jaar hielp hij te Mechelen de Unie met Braband sluiten. Na den inval van Maarten van Rossem, kocht hij te Antwerpen op last van den Stadhouder van Hoogstraten, doch op eigen geloove, een groot aantal speren of pieken, benoodigd tot eene volkswapening; toen het gevaar geweken was, had hij veel moeite om te dier zake schadeloos gesteld te worden; eerst na zijn overlijden werd de schuld met zijne erfgenamen verrekend. Joris de Bye is vooral merkwaardig door zijne betrekking op Koning Christiaan II, wiens Raad hij was, terwijl zijn broeder Willem de Bye als Edelman van de Kamer bij dien Vorst in dienst stond. Het is waarschijnlijk dat zij met deze Hofbetrekkingen werden bekleed tijdens het verblijf van den Koning hier te Lande en niet gedurende zijne werkelijke regering, daar er geen blijk is dat zij zich immer buiten de Nederlanden hebben opgehouden. In de archiven van Koning Christiern, welke te Koppenhagen werden bewaard en, gedeeltelijk naar Stokholm overgebragt, door Eckblat zijn uitgegeven worden vele stukken betreffende Joris de Bye gevonden, onder anderen een eigenhandige brief door hem uit Delft aan den Kanselier Nicolaus Petri geschreven van den 27sten Februarij 1523, waarbij hij kennis geeft van hetgeen de Lubekkers aan den Raad van Holland hadden berigt, aangaande de gebeurtenissen in het Noorden. Zoo ook eene procuratie door den Koning op hem verleden den 5den Junij 1523, om uit zijnen naam een accoord aan te gaan met zekeren Cornelis Wissepuyt, welk accoord den 13den Julij 1523 door Burgemeesteren en Schepen van Delft werd bekrachtigd. Verder eene Latijnsche koopbrief van den 10den September 1523 met twee bijbehoorende acten, waarbij de Bye het oorlogschip *Dansicher Holck* van den Koning overneemt en zich verbindt aan den Secretaris diens Vorsten, Lambertus Andree, te zullen uitkeeren een achtste der buit welke zijn bediende Gijsbert, onder Gods zegen, met genoemd schip zou behalen op de Franschen. Eindelijk wordt nog in gemelde archiven gevonden een zeer uitvoerig Rapport van de Bye aan den Koning, over het Muntwezen. Dit stuk is zeer belangrijk, het getuigt van 's mans grondige inzigten in een vak hetwelk in zijne leeftijd aan zoo vele veranderingen was onderhevig geweest; het is merkwaardig dat hij daarbij den Koning aanraad den gouden standaard voor den munt aan te nemen.

De Bye stierf in het jaar 1528 en was twee keeren getrouwd, eerst met Geertruid van Swieten, dochter van Arnt, Heer van Leijenburg en van Maria van Cats, daarna met Aleid Danielsdochter, uit het geslacht van de Keyzer; als weduwe kocht deze eene losrente op de stad Leiden, in welke zij met hare kinderen voorkomt.

Zie *Register van Aert van der Goes,* 1525—1529; *Grafzerkenboek op het stadhuis te Utrecht,* kwartieren van Herter de Hertoghe; *Stads rekeningen van Leyden,* op het jaar 1538—1560; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 120, 122.

BYE (Dirk de), zoon van den voorgaande, werd in het jaar 1556 Havenmeester op Delfshaven en in het jaar 1559 tot Schepen van Delft aangesteld, daarna afgevaardigd naar de Staten van Holland en ten Hove te Brussel. In de drukkendste tijden der Spaansche overheersching van 1567 tot 1572 toen 's Konings plakkaten ten strengste moesten worden toegepast, was hij Voorzitter der Schepensbank te Delft en even als de overige Regenten van dat tijdvak, belijder der Roomsche godsdienst, hij komt als zoodanig nog voor in zeker refrein *de Broertjeskermis,* na de beeldstorming in 1567 vervaardigd, alwaar de aanzienlijke Delftsche Roomschgezinden worden opgenoemd. Doch zoodra door het innemen van den Briel de Hollandsche steden gelegenheid kregen om het juk af te werpen, verklaarde de Bye zich voor de nieuwe orde van zaken zoowel in het staatkundige als in het godsdienstige en bleef daaraan getrouw. Over deze zijne verandering, welke hij gemeen had met de meeste Regenten van dat tijdstip, is hij later hevig aangevallen, op grond dat hij in het jaar 1567 een vonnis in uitvoering der plakkaten had helpen wijzen. In dat jaar namelijk, werd zekere boekdrukker te Delft, Herman Schinkel, door Schout en Burgemeesteren voor de Schepensbank vervolgd, wegens het drukken zonder octrooi van verbodene boeken. Hij erkende in zijne verhooren groote schade geleden te hebben en bijna te gronde te zijn gegaan, door het drukken van Roomsche Kerkgezangboeken, welke geen aftrek meer hadden, en dat hij, om die schade te herstellen, tot het drukken van Psalm- en andere boeken van de nieuwe religie was overgegaan. Hij werd voor deze boekdrukkers-onderneming volgens de bestaande plakkaten ter dood veroordeeld. Meer dan tachtig jaren daarna in 1652 verscheen een werkje onder den titel van *Delftsche Martelaar,* van zekeren Diederik Verburg, in hetwelk dit geding wordt beschreven en voor het eerst medegedeeld, dat van de zeven Schepenen er reeds zes voor de vrijspraak gestemd hadden, doch hunne stemming hadden teruggenomen, op aanmerking van den Voorzitter, Dirk de Bye, dat men zich door eene vrijspraak de toorn van den Koning van Spanje zoude berokkenen. Verder wordt daarbij gevoegd dat de Bye later de huik naar den wind hangende van Godsdienst was veranderd en te 's Gravenhage tot de hoogste ambten verheven. In een voor eenigen tijd uitgekomen werk, worden deze beschuldigingen tegen de nagedachtenis van de Bye herhaald (1). Intusschen schijnt hij in zijn leven, bij zijne tijdgenooten, zelfs bij de grootste voorstanders der omwenteling, in vertrouwen en aanzien gestaan te hebben. Zoo vindt men dat in de bangste tijden van den oorlog de Staten

(1) *Aanteekeningen over het geslacht en de drukwerken van* Hermanus Schinkel *door* J. L. C. Jacob te 's Hage 1843. Niet in den handel.

van Holland alle hunne charters en staatstukken aan hem toevertrouwden, en dat hij die gedurende eenige jaren in zijne woning te Delft bewaarde. In 1572 werd hij tot Rekenmeester aangesteld, welk ambt hij onder de Hooge Overheid van den Prins van Oranje waarnam en in hetwelk hij later door Leicester op den 9den Julij 1586 werd gehandhaafd. Hij werd met Paulus Buys en Nanning van Foreest in 1576 afgevaardigd naar de Staten-Generaal te Brussel onder den Hertog van Alençon en stierf, President van de Rekenkamer zijnde, in het jaar 1591, bij zijne vrouw N. van Haeften liet hij eenen zoon na, Joris de Bye, die volgt.

Zie *Register van Adriaan van der Goes*, 1556, 1560; *Grafserkenboek op het stadhuis te Utrecht*, kwartieren van Herter de Hertoghe; Carpentier, *Hist. de Cambrai*, pag. 1041; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 1461; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 128, 145; de Riemer, *Beschr. van 's Gravenh.*, D. I. bl. 392; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 351.

BYE (Cornelis de), zoon van Joost Jacob de Bye, Prokureur der Staten, en van Clara Booth, geboren te 's Gravenhage den 10den November 1540, nam, den 20sten April 1554 te Grenada in Spanje, buiten weten zijner ouders, de monnikskap in de order der Augustijnen aan, en vertrok in 1563 naar Mexiko, waar hij gedurende 20 jaren aan de bekering der Heidenen arbeidde. Van daar weder naar Europa teruggekeerd, en naar Italië gereisd, werd hij Leeraar in de Godgeleerdheid en door den Generaal zijner Orde tot Vicaris over Ierland, Schotland, Engeland en de Nederlanden aangesteld. Den 26sten Augustus zond Paus Clemens VIII hem met eenen Jubilé-brief naar de Nederlanden, waar hij het overige van zijn leven doorbragt en bijzonder in de gunst deelde van de Aartshertogen Albertus en Izabella. Hij overleed den 26sten Julij 1614 te Brussel, en heeft eenige Leerredenen over de Zon- en Feestdagen nagelaten.

Van hem wordt verhaald, dat hij in Amerika dikwijls op eenen dag meer dan 1000 menschen doopte, en dat hij voor meer dan 6000 toehoorders het woord voerde.

Zie Foppens, *Biblioth. Belg.*, waar ook zijn grafschrift voorkomt; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist. en Outh.*, D. III. bl. 770.

BYE (Joris de), Heer van Albrandswaard, komt abusivelijk reeds op Bie (Joris de) voor, doch bij het daar vermelde kunnen wij nog voegen, dat hij de zoon was van den hierboven vermelden Dirk de Bye, en van N. van Haeften. Hij sloot in 1621 met Nicolaas van den Bouckhorst en anderen een traktaat van vriendschap met den Keurvorst van Brandenburg. Ook nam hij vele en gewigtige bezendingen waar, onder anderen in 1617 naar Zeeland met Frederik van Vervou ter vereffening van de geschillen over de quota's. Hij stierf in 1628; was tweemalen gehuwd, eerst met Josina van Oudshoorn van Sonnevelt, daarna met Maria van Almmonde en had bij de eerste eene dochter en bij de laatste vier zonen en twee dochters.

Zie Carpentier, *Histoire de Cambray*, pag. 1041; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit familiepapieren aangevuld.

BYE (Jonkheer Marcus de). Zie Bie (Marcus de).

BYE (Arent of Arnold de), Heer van Waijestein, zoon van Jan de Bye en van Wilhelmina Greve, geboren in 1600 te Zalt-Bommel, waar zijn vader Burgemeester was, werd Burgemeester van zijne geboorteplaats, en van daar Afgevaardigd ter vergadering der Staten-Generaal. Ook had hij wegens Zalt-Bommel zitting in onderscheidene andere Staats-Collegiën te 's Gravenhage, en was aldaar gedurende eenen langen reeks van jaren een man van groot gezag en invloed, zoo zelfs, dat hij gedurende den Vrede-handel te Munster in vele opzigten de vraagbaak was van sommigen der Ambassadeurs. Wegens zijne geleerdheid werd hij tot Curator der Hoogeschool te Harderwijk benoemd en beschonk den Koning van Frankrijk hem met den erfelijken titel van Ridder, bij diploma van 1647. Hij overleed den 25sten September 1652, na gehuwd te zijn geweest met Margaretha Bicker, bij wie hij eenen zoon en vier dochters naliet.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 209, 210, D. II. bl. 572; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 149, D. II. bl. 648, uit familiepapieren aangevuld.

BYE (Johan de) van Albrantswaard, waarschijnlijk een zoon van van Jacob de Bye, die Hofmeester van Willem III, Prins van Oranje was en in 1681 overleed, was in 1672, Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van een Regiment Infanterie zijnde, bij resolutie van H. H. M. van den 29sten April 1672 bestemd geworden om »in partikuliere diensten van »den Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt gebruyckt te »worden." Waarop de Gedeputeerden te velde schreven: »ende »ofschoon sijne Hoogheyt dat respect heeft voor H. H. M. en Ed. »Gr. Mog. bevelen, dat hy niettegenstaande syne particuliere inte»ressen denselven aanstonts souden willen ontstaan: soo hebben »wy onder het welnemen van H. H. M. ons niet connen gerust»stellen, dat wij van ons ende van de directie van onse saken »omtrent de werken van den Issel sonde detacheren een Officier, »dewelcke hier ter plaatse byna den eenigen ende alleen is, be»quaam om die waar te nemen ende te vorderen 't gene aan de»selve noch te doen is, 't welck wy oordeelen te syn van de »laatst importantie ende sullen derhalven onder het welnemen van »H. H. M. den gemelden Luit. Col. noch ophouden tot nader »ordre." In den slag bij Woerden den 12den October 1672 werd hij krijgsgevangen gemaakt, nadat hem den 29sten September van dat jaar de betrekking van Kolonel der Infanterie was opgedragen, hoewel hij daartoe, misschien wel uit hoofde van zijne krijgsgevangenschap, eerst den 9den Februarij 1674 door den Raad van State werd aangesteld, zijnde hem volgens zijne aanstelling bij afwezigheid van den Meester-Generaal het bevel over de Artillerie opgedragen.

In den slag van Seneffe den 11den Augustus 1674 was hij, als Bevelhebber van het Infanterie-Regiment van zijnen naam, geplaatst bij de derde brigade van de eerste linie van den linkervleugel, onder den Rijngraaf Karel Florentijn.

Aangezien hij den toenaam van Albrantswaard voerde, doch nimmer Heer van die heerlijkheid geweest is, zal hij vermoedelijk vóór zijnen vader overleden zijn.

Zie Bosscha, *Neêrlands Heldend. te Land*, D. II. bijl. bl. 6 en 14; *Militaire Spect.* 1849, bl. 503; Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 51 noot 3, D. II. bl. 150, uit familiepapieren aangevuld.

BYE (Jacob de), zoon van Michiel de Bye, Raad in de Vroedschap te 's Gravenhage en van Elisabeth van Teylingen, werd op den 26sten Januarij 1668 aldaar geboren. Hij volbragt zijne studiën aan de Hoogeschool te Leiden en vestigde zich als Geneesheer in zijne geboorteplaats, alwaar hij zijn vak met veel bekwaamheid uitoefende. Vooral is hij bekend geworden door de behandeling van vermaarde ziektegevallen van aanzienlijke personen, welke hij gezamenlijk met den beroemden Hermannus Boerhaave waarnam, als daar zijn de pestziekte, door welke de Raadpensionaris Nicolaas Heinsius werd overvallen, de ongehoorde kwalen, aan welke de Graaf van Wassenaer Twickel en de Heer de St. Auban overleden enz. In de beschrijving welke Boerhaave er van uitgaf, spreekt hij met grooten lof van Jacob de Bye en noemt hem *vir eruditissimus, medicus expertissimus.* Toen in de Spaansche successie-oorlog de grootste legermagt op de been gebragt werd, welke de Republiek immer had bezeten, verliet de Bye uit vaderlandsliefde zijne aanzienlijke praktijk, en liet zich als Doctor bij het leger gebruiken. In het jaar 1711 werd hij door den Raad van State aan het hoofd der Geneeskundige dienst gesteld, onder den titel van Inspecteur der Legerhospitalen, eene benoeming welke hem niet alleen vereert maar ook getuigt van de zorg welke toen reeds door 's Lands Bestuur aan dit gewigtig dienstvak werd gewijd. Ook in het burgerlijk bestuur was de Bye in aanzien. In het jaar 1717 werd hij tot Schepen en in 1730 tot Burgemeester van 's Gravenhage aangesteld. Hij overleed den 20sten Maart 1745 en werd in de Kloosterkerk onder zijn wapen en kwartieren begraven. Gehuwd geweest met Petronella Quarles van Ufford, dochter van Jhr. Willem Quarles van Ufford en Emerentia de Vos, liet hij bij haar geene kinderen na, maar benoemde hij testament zijns broeders zoon Arent Herbert de Bye tot erfgenaam.

Zie Boerhaave, *Atrocis rarissimique morbis Hist.*; *Notulen van den Raad van State* 26 *Maart* 1711; de Riemer, *Beschr. van 's Gravenh.*, D. II. bl. 175, uit familiepapieren aangevuld.

BYE (Pieter Jacob de), een achterneef van den voorgaande en zoon van Mr. Arent Herbert de Bye, Advokaat te 's Gravenhage, en van Elizabeth Colebraut, geboren te 's Gravenhage den 11den December 1766, genoot zijne eerste Letterkundige vorming op de Latijnsche school zijner geboortestad. Hier met eene vrij goede kennis der

Latijnsche en Grieksche talen toegerust, besteedde hij bij zijne komst aan de Leidsche Hoogeschool zijne eerste zorg aan de verdere beoefening dier talen, en aan die der Algemeene Geschiedenis en Romeinsche Oudheden, onder de leiding van Lodewijk Kaspar Valckenaer, David Ruhnkenius en Johannes Luzac. Daarna verbond hij de beoefening der Wijsbegeerte met die der Regtsgeleerdheid en had in beide die wetenschappen de uitmuntendste leidslieden, in de Wijsbegeerte namelijk Daniel van de Wijnpersse en Christiaan Hendrik Damen en in de Regtsgeleerdheid Friedrich Wilhem von Pestel, Bavius Voorda en Dionysius Godofridus van der Keessel, aan welke allen, maar inzonderheid den laatsten, hij steeds erkende ten duurste verpligt te zijn. Den 11den December 1790 verwierf hij zich de dubbele waardigheid van Doctor in de Wijsbegeerte en de Beide Regten, en wel in de eerste met het verdedigen van een Akademisch proefschrift *over de algemeene theorie der wijsgeerige onderstellingen* (1), in de laatste met die van eene verhandeling *over de misdaad van laster in openbare regtsplegingen* (2). Vooral laatstgemelde arbeid getuigde van ongewone geleerdheid, gezonde begrippen en helderen redeneertrant. Zelfs buitenlanders waren deswege niet karig in hunnen lof.

In 1791, als Advokaat voor de Hoven van Holland en Utrecht opgetreden, opende de Bye zijne loopbaan door menige gewigtige zege in de pleitzaal; zijn onvermoeide ijver, die hem tot zijne laatste levenstijd is bijgebleven, zijne uitgebreide kunde en duidelijke voordragt waarborgden hem veel naam, en verschaften hem dien al dadelijk. Ondanks zijne jeugd, bood men hem eene plaats in het bestuur van eene der aanzienlijkste steden van Holland aan; doch hij sloeg dit aanbod af. Hij was erkentelijk voor dit blijk van onderscheiding, doch hij gevoelde zich tot ruimer werkkring geroepen. Zoo meende hij den post van Raad in de Kamer van Justitie van Vianen en Ameide, hem in 1792 door de Staten van Holland en West-Friesland aangeboden, niet te mogen weigeren, te minder daar men hem vrij liet zijne inwoning te Utrecht en de praktikale betrekkingen in die provincie aan te houden. Tot in 1796, het tijdstip der afschaffing dezer Regtskamer, zat hij er als Magistraat en spreidde aan den eenen kant de grootste inspanning ten behoeve van zijne betrekking, aan den anderen kant onafgebroken zucht tot verdere oefening ten toon. In 1804 werd hij door het Departementaal Bestuur der provincie Utrecht benoemd tot Raad in het zelfde Hof, in welks pleitzaal hij met zoo veel glans geschitterd had. Hij bekleedde ook destijds de waardigheid van Proost van het Kapittel van Oud-Munster.

Onder de Regering van den Raadpensionaris Schimmelpenninck opende zich eene nieuwe loopbaan voor de Bye daar hem, bij gelegenheid der invoering van het nieuwe stelsel van algemeene en gelijkvormige belastingen, den moeijelijken post van Advokaat Fiskaal voor de middelen te lande in de provincie Utrecht werd opgedragen, waarbij hem vergund werd, zoodra ligchaamszwakte hem daartoe dringen zou, zijne vorige plaats in het Hof te hernemen, welke dan ook, tot aan de opheffing daarvan in 1811, onvervuld bleef. Zijne werkzaamheden werden, in het jaar 1808, nog grootelijks vermeerderd door zijne benoeming tot Lid van eene Staatscommissie, aan welke door Koning Lodewijk de herziening van alle finantieele wetten van het toenmalige Koningrijk Holland werd opgedragen. Het verzamelen der noodige bouwstoffen tot dit belangrijk werk was de bijzondere taak de Bye alleen aanbevolen en, tegen den afloop des genoemden jaars, door hem voleindigd. Van toen af namen de eigenlijke werkzaamheden der Commissie, van welke een goed gedeelte weder aan de Bye te beurt viel, eenen aanvang; doch deze waren nog niet geheel voltooid, toen onze treurige inlijving in het Fransche Keizerrijk en het vooruitzigt der aanstaande invoering van de Fransche belastingwetten de Commissie bewoog, zich van het ten einde brengen van de taak, waartoe zij was uitgenoodigd, beleefdelijk te verschoonen.

Ook het Fransche Bestuur deed hulde aan 's mans uitstekende bekwaamheden en grondige Regtsgeleerde kennis, door hem tot Lid van het Opperste Geregtshof, het Hof van Cassatie namelijk, te benoemen. De Bye verliet diensvolgens in 1811 zijn Vaderland om te Parijs zitting in dat Hof te nemen. Bij zijne installatie juichte de Procureur-Generaal de keuze des Keizers ten zeerste toe, en deed, in eenige trekken, de vroegere loopbaan van den ijvervollen, eerzamen man kennen.

(1) *De Universa Hypothesium Philosophicarum theoria.* L. B. 1790.

(2) *De delictae Calumniae in publicis judiciis.* L. B. 1790.

Een jaar daarna tot Lid van den Arrondissementsraad van het arrondissement Utrecht verkoren, vond hij zich in de gelegenheid zijn Vaderland op nieuw ten dienste te zijn. Deze Raad welke aan de Onderprefectuur verbonden was, werd gelast om de Gemeenteheffingen te regelen. De benoeming tot Ridder van de orde der Reunie, doch bovenal de achting zijner medeburgeren en nieuwe ambtgenooten, strekte hem ter belooning, wegens de wijze waarop hij zich ook van dezen last kweet.

Gedurende zijn verblijf te Parijs werkte hij grootelijks in het voordeel zijner landgenooten; behalve dat hij zich onder anderen, met goed gevolg, zeer voor de Hollandsche gijzelaars in de bres stelde, zoo schroomde hij niet de achterdocht des Franschen Bestuurs op te wekken, door zijn, zoo veel mogelijk, verzet tegen de willekeur, waarmede de gedwongene en op zich zelve harde ligting der *Garde d'Honneurs* werd uitgevoerd. De Fransche gezagvoerders hier te Lande vreesden, dat hij, die, gedurende een verlof in Nederland, getuige was geweest van de meêdoogenloosheid in de uitvoering en dubbelzinnige uitlegging van de bepalingen nopens voornoemde ligting, daarvan naar waarheid aan het hoofdbewind berigt zou geven. Men klaagde hem daarbij aan, en het was alleen aan de achting, die hij zich verworven had, te danken, dat hij niet door de gendarmerie naar de hoofdstad gesleurd werd. Aan zijne opeisching naar Parijs terstond voldoende, regtvaardigde hij zich aldaar met moed en waardigheid, ruiterlijk uitkomende, voor hetgeen hij, ten aanzien der ligtingen van de Gardes d'Honneurs, bepaaldelijk te Utrecht, weswegens hij aangeklaagd was, had gedaan. Het Hoofdbewind liet hem het volste regt wedervaren, erkennende, dat een ambtenaar niet ophoudt mensch en burger te zijn. Men was het evenzeer aan den invloed van de Bye verschuldigd, dat de Hoogeschool van Utrecht, ofschoon dan in eene school van den tweeden rang herschapen, werkelijk bestaan bleef. Den inwoners van Rhenen bewees de Bye in 1812 eene zeer belangrijke dienst, daar hij voor hen uitwerkte dat de planting van den tabak, destijds een voorwerp van monopolie van de Regering, in hunne gemeente bij voortduring mogt plaats hebben.

De liefde voor eigen geboortegrond, welke hij in de dagen van gevaar en druk bewees, dat bij hem geene ijdele klank was, en de gehechtheid aan het oude stamhuis, deden hem geen oogenblik bedenken, toen hij, bij de eerste schokken van het Napoleontische rijk, aan de eene zijde de schitterendste belofte hoorde, en aan de andere zijde, den kans schoon zag om naar zijn weder zelfstandig geworden Vaderland terug te keeren, al mogten zijne uitzigten aldaar minder glansrijk schijnen. Hij nam zijn ontslag in Frankrijk, doch kon, uit hoofde van de afbreking der gemeenschap, niet voor den 12den April 1814 in het geboorteland wederkeeren.

In 1816 werd de Bye door Z. M. den Koning der Nederlanden benoemd tot Lid van de Commissie tot het werk der begrooting van de Staatsbehoefte; een werk dat bij de geheel nieuwe staatsinrigting vele zwarigheden aanbood. Deze taak duurde voor de Bye tot den 6den Januarij 1823. Inmiddels was hij ook nog tot Lid der bijzondere Commissie, voor het ontwerpen eener instructie voor de Algemeene Rekenkamer, benoemd, welke Commissie niet in werkelijke dienst trad, doch wier taak later met die der geheime Staatscommissie, bij besluit van den 1sten Augustus litt. t. t., ineengesmolten werd.

Den 12den Januarij 1816 ontving de Bye zijne aanstelling als Referendaris der eerste klasse, eene betrekking, welke, hoe vereerend, met derdaad niet de waardigheid, welke hij vroeger bekleedde, opwoog. Intusschen gaf Z. M. hem een blijk van zijn hoog vertrouwen, door hem twee belangrijke werkzaamheden op te dragen, als ten eerste, door hem tot Scheidsregter bij de liquidatie der Staatsschulden te verkiezen, waardoor hij, gezamenlijk met den Baron Fagel, de onderhandelingen tusschen het Nederlandsch en Fransch Bestuur deswege moest voeren; en ten andere door hem met le Clerq, tot Commissaris-Scheidsregter te benoemen voor de liquidatie der bijzondere vorderingen op Frankrijk. Den 2den September 1816 viel hem de eer te beurt van tot President der Algemeene Commissie der Regter-Commissarissen en Scheidsregters te worden verkozen, zijnde hij de eerste vreemdeling, die door de algemeene vergadering tot gemelde hoedanigheid benoemd werd.

Z. M. de Koning huldigde inmiddels ook de verdiensten van den volijverigen en vaderlandschen de Bye, door hem den 16den Maart 1817 tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw te benoemen. De geldelijke zaken tusschen Frankrijk en de Nederlanden afgeloopen zijnde, bleef de Bye van 1817 tot 1822 bij de Commissie van liquidatie geplaatst. Hierna werd hij belast met het beramen van het groote nieuwe stelsel omtrent de gevangenissen. De jaarlijksche

vordering van eene zeer aanzienlijke som door de Regering, de verzekering van een veel beter lot aan de gevangenen, door hun gepaste bezigheid te verschaffen, waren de oogmerken, welke hij, door eene grondige kennis van zaken en door eene onverdroten werkzaamheid, ondanks vele tegenheden, wist te bereiken. Zijne bemoeijingen ten deze hadden in 1823 zijne benoeming tot Administrateur voor het armwezen en de gevangenissen ten gevolge; in welke betrekking hij zich zoo verdienstelijk maakte, dat Zijne Majesteit hem, in het jaar 1826 tot gewoon Lid van den Raad van State aanstelde. Hier vond hij de schoonste gelegenheid om zijne heldere inzigten, uitgebreide kundigheden en veeljarige ondervinding, in de behandeling der gewigtigste aangelegenheden van Staat en Kerk, luisterrijk ten toon te spreiden en ten nutte van het Vaderland aan te wenden, van welke gelegenheid hij, volgens de hem eigene zucht om nuttig te zijn, niet verzuimde ijverig gebruik te maken, tot hij den 19den December 1836 te 's Gravenhage overleed. Hij was gehuwd met Elisabeth Jacoba van der Does, dochter van Jonkhr. Mr. Jan Hendrik van der Does, President van 's Hertogenbosch, bij wie hij twee zoons en drie dochters naliet.

Levert het openbare leven van de Bye uitmuntende blijken van onvermoeide werkzaamheid, grootendeels ten algemeene nutte aangelegd, ook zijn bijzonder leven draagt daarvan niet minder getuigenis. Zoo nam hij reeds bij zijn verblijf te Utrecht een werkzaam deel aan de loffelijke pogingen der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, om, vooral door een verbeterd onderwijs der jeugd, op de verlichting en veredeling der geringere volksklasse te werken. Ook gedurende zijn oponthoud te Parijs hield dit onderwijs zijne aandacht bezig, en hij bragt eene briefwisseling tusschen de Hoofdbestuurders der genoemde Maatschappij en die der *Société pour l'enseignement mutuel à Paris* te weeg, waarvan de gevolgen even roemrijk voor de eerste, als weldadig voor de laatste waren, welke de diensten door de Bye bewezen, erkende, door hem tot *membre associé étranger* te benoemen. Ook het Genootschap tot Zedelijke verbetering der Gevangenen werd krachtdadig door hem ondersteund, en hij toonde door daden grooten prijs te stellen op het hem in 1791 opgedragen lidmaatschap van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, even als op dat van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, hetwelk hem in 1819 was aangeboden.

Behalve zijne beide bovenvermelde Akademische proefschriften bestaat er nog van zijne hand:

Register op de kostumen, usantiën en politiën van procederen der Stad en Jurisdictie van Utrecht.

Zie *Galerie Hist. des Contemp.; Biogr. Nation.;* van der Schaaf, *de Cannonicis Trajectinis; Algem. Konst- en Letterbode* 1836, D. II. bl. 418, 1838, D. I. bl. 146—150; *'s Gravenhaagsche Stads-Alman.* 1838, bl. 42*—49*; *Biogr. Univ.*, en vooral *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. gehouden den 15den van Zomerm.* 1837, bl. 11—19, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

BYL (Joost) was, in het laatst der zestiende eeuw, Conrector der Latijnsche scholen te 's Gravenhage en moet mede zeer ervaren zijn geweest in de levende talen, althans hij werd ook door de Staten-Generaal gebezigd tot het vertalen van onderschepte Italiaansche en andere brieven. Van hem ziet het licht:

Cort-Begryp van de stucken der Geschiedenissen van Antonio Perez uit het Spaensche ghetogen. 's Grav. 1594. 4°.

Zie *de Navorscher*, 2e Jaarg. bl. 214, 3e Jaarg. bl. 207, Bijbl. bl. CXXXVI.

BYLAERT (J. J.) of Bylaerd, geboren den 18den Augustus 1734 te Rotterdam, zette zich te Leiden neder, en gaf aldaar les in de Teekenkunst. Verder maakte hij zich bekend door het teekenen van stads- en andere gezigten naar de natuur, waarvan eenige door den Plaatsnijder Abraham Delfos in het koper gebragt, geplaatst zijn in van Mieris en van Alphen, *Beschryving der stad Leyden.* Hij overleed te Leiden den 2den April 1809.

Er bestaat van hem een werkje getiteld:

Nieuwe manier om Plaat-Teekeningen in koper te brengen, met een, twee, of meer kleuren, zoo dat zy de natuur van Teekeningen behouden, ofschoon dezelve op een gewoone Plaat-Pers gedrukt worden. Leyd. 8°, welk werkje zoo veel opgang maakte, dat het in het Fransch en uit die taal weder in het Hoogduitsch vertaald werd, onder den titel:

Neue Manier Kupferstiche von Verscheidene Farben zu verfertigen, nach Art der Zeichnungen von J. J. Bylaert, *Maler, ausdem Frans. und Holländ. uberzetzt.* Leipz. 1773 mit 3 Kupfertaf. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 243 en 244; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; de Navorscher*, 3e Jaarg. bl. 111 en 112.

BYLAIR (Timan Rycoutsz. van) hield, in de twisten over den Utrechtschen Bisschopsstoel tusschen Zweder van Culemborg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde en had, toen van Diepholt reeds op den Bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel in eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na Kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de Witte Vrouwepoort in te nemen en daardoor Culemborgs volk in die stad te brengen deswege werd hij, toen de aanslag ontdekt was, uit Utrecht gevlugt zijnde, voor eeuwig uit die stad gebannen, terwijl zelfs zijne vrouw en kinderen gelast werden de stad te verlaten.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 343.

BYLAND of Beiland, Koopman te Amsterdam, werd in 1638 in hechtenis genomen, als beschuldigd van vier fluiten, geladen met buskruid, musketten en pieken, bevracht te hebben ten einde die naar Antwerpen te zenden, hetwelk destijds in 's vijands handen was. Toen hij nu voor Burgemeesteren werd gebragt en onhouden werd over den handel, dien hij met den vijand gedreven had, antwoordde hij, »dat de Burgers van Amsterdam vrijheid »hadden, om overal te handelen; dat hij er honderd noemen kon, »die de Antwerpenaars bedienden; dat hij het ook deed, dat de »koophandel niet kon gestremd worden, en dat hij hun wel be»tuigen wilde, dat zoo men om winst te doen door de hel varen »moest, hij er het zengen van zijne zeilen aan wagen zou." De Heeren van Amsterdam oordeelden hem toen onschuldig, alzoo hij slechts Commissionair was en alleen gehandeld had voor zijne meesters, de kooplieden van Antwerpen. Prins Maurits dacht er echter anders over en gaf den Admiraal Maarten Harpertz. Tromp last, om de vier fluiten met buskruid en geweeren in Texel aan te houden en niet dan op zijn uitdrukkelijk bevel te ontslaan.

Zie d'Estrades, *Lettres, Mém. et Négoc.*, Tom. I. pag. 25 et 26; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 535 en 536.

BYLANDT (Johan van), zoon van Diederick van Bylandt Ridder, behoorde tot een oud en aanzienlijk geslacht uit het land van Kleef, dat ook in Gelderland onder de voornaamste Edelen gerekend werd, en aldaar de heerlijkheid Spaldorp bezat, waaraan het Erf-Maarschalksambt van Gelre verbonden was.

Reeds in het begin der dertiende eeuw wordt van dat geslacht melding gemaakt onder den naam van Doys van Bylant; deze laatste naam was ontleend van het huis of slot te Bilant aan den Rhijn, dat echter, reeds vóór 1350, met de heerlijkheden Pannerden en Millingen, aan het huis van den Bergh kwam, door het huwelijk van Sophia van den Bylandt met Willem Heer van den Bergh.

Johan van Bylandt hield, na het overlijden van Eduard, Hertog van Gelre, met de partij der Heeckeren, de zijde van Vrouwe Mechteld en van haren man Jan van Blois, en onderteekende in 1377 de Landvrede tusschen dezen en eenige Edelen en steden. Later, toen Mechteld afstand had gedaan van hare regten, komt hij voor als Raad van Hertog Willem en in 1393, onder degenen, die de overeenkomst bezegelden tusschen dezen en zijnen broeder, Reynald van Gulick.

Bylandt had bij zijne vrouw Geertruid van Doornick eenen zoon Dirk van Bylandt, die gehuwd was met Margriet van Langerack.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 312; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Geld.*, D. I. bl. 343, D. III. bl. 400 en 401, D. IV. bl. 77; van Hasselt, *Geld. Bijzonderh.*, N°. 1; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, D. III. bl. 275; de Lange van Wijngaerden, *Geschied. der Heeren van der Goude*, D. I. bl. 350; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Geschied. van Geld.*, D. II. bl. 77, 185, 192.

BYLANDT (Peter van), zoon van Otto van Bylandt en van Christina van Arnhem, vergezelde in 1389 den Ridderlijken Hertog Willem van Gelre op eenen togt naar Pruissen om hulp te verleenen aan de Duitsche orde tegen de Lithauwers en sneuvelde, bij die gelegenheid, na hevigen tegenstand, te Stolpe in Pommeren. Hij had vijf kinderen, onder welke Otto van

Bylandt, die gehuwd was met Elizabeth de Rode van Heeckeren.

Zie Pontanus, *Hist. Gelre*, pag. 330 en 331; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 167; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 387, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Otto van), Maarschalk en Drost van Buren, kleinzoon van den voorgaande en zoon van Otto van Bylandt en van Elizabeth de Rode van Heeckeren, was zeer betrokken in de partijschappen en beroeringen, waartoe de zwakheid en de gebrekkige regering van Aarnout, Hertog van Gelder aanleiding gaven. Hij nam benevens zijnen broeder Hendrik van Bylandt, die volgt, Gijsbert van Randwijck, Wijnand van Arnhem en Cornelis van Merwijck, deel aan de geweldadige gevangeneming van den Hertog door zijnen zoon, in 1465; terwijl de oude Hertog naar het slot te Buren werd overgebragt en aan Bylandts zorg werd toevertrouwd. Hij hielp daarna Adolf tegen den Hertog van Kleef, en onderscheidde zich in den slag bij Straelen in 1468. Hij was gehuwd in 1457 met Cunera van Lynden, bij wie hij twee dochters verwekt had.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 524, 525; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 255, 256, 260, 262, 363; Nijhoff, *Gedenkw., uit de Geschied. van Gelderl.*, D. IV. bl. CI, CII; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 164 en 165, uit partikuliere berigten aangevuld.

BYLANDT (Hendrik van), Heer van Well, Spaldorp en Halt, een broeder van den voorgaande, was, zoo als wij hierboven gezien hebben, even als dezen zeer betrokken in de oneenigheden tusschen Aarnout, Hertog van Gelre en diens zoon Adolf, die hem later tot zijnen Raad en Kamerling aanstelde. Ook hij hielp Adolf tegen den Hertog van Kleef en werd in 1467 Burggraaf van Nijmegen. Toen op de dagvaart te Nijmegen, in Junij 1471, afgevaardigden van Bannerheeren en Ridderschap der drie beneden kwartieren met de steden te zamen kwamen, om zich naauwer te vereenigen en alzoo met meer orde, regelmaat en kracht tot handhaving der gemeenschappelijke regten te kunnen optreden, en toen zij in het volgende jaar de Hoofdmanschap des Lands gedurende Adolfs afwezigheid, aan Vincent, Graaf van Meurs opdroegen, vertegenwoordigden Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Hendrik van Bylandt, het vierendeel van Nijmegen. Hij was gehuwd met Johanna van Arendael, die hem drie zoons en twee dochters schonk.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 524, 525, 527, 531, 540; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 255, 256, 258, 260, 262, 263; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Geschied. van Gelderl.*, D. IV. bl. CI, CII, CVIII, D. V. bl. 160; Voet van Outheusden, *Histor. Beschr. van Culemborg*, bl. 118; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 164, 167, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Hendrik van), zoon van Roeleman van Bylandt en van Barbara van Virmondt, was een dapper krijgsman die in 1543 met Maarten van Rossum Amersfoort belegerde. Zij bestormden de stad vijf onderscheidene malen, doch zonder grof geschut en namen haar binnen weinig dagen door verraad in.

Zie van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 71 en 72, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Adriaan van), Heer van Well en Bergen, zoon van Otto van Bylandt en van Elisabeth Schenck van Nijdeggen, behoorde in 1523 tot de Ridderschap van het Overkwartier van Gelre en was Drost van Gennep. Hij was onder degenen, die in 1538, het verdrag bezegelden tusschen Karel van Gelre en Jan van Kleef, waarbij overeengekomen werd, dat, na het kinderloos overlijden van den eerstgemelden, de beide hertogdommen zouden vereenigd worden onder Willem van Kleef, die kort daarop in Gelderland, als toekomstig Landsheer gehuldigd werd. Toen deze later de wapenen opnam tegen den Keizer, die eischte dat hij voor altijd van Gelre afstand zou doen, bevond zich in zijn leger, onder de bevelen van Maarten van Rossum, de Heer van Well, destijds gehouden voor een man, die van den oorlog en wapenhandel groote kennis had. Hij was der Hervorming toegedaan, en werd, in 1550, met zijne vrouw Anna van Virmondt, door het Hof van Gelderland bij de Landvoogdesse aangeklaagd als niet vrij van onderscheiden heresiën, zoodat men vreesde, dat zij zich verzetten zouden tegen het in hechtenis nemen van twee Geestelijken te Well en te Bergen; die door de Inquisiteuren wegens ketterij vervolgd werden. In 1562 vergezelde hij den Hertog van Kleef naar Frankfort bij de krooning van Maximiliaan als Roomsch Koning. Hij onderteekende het Verbond der Edelen en was later belast met het bevorderen hunner belangen in Gelderland en Overijssel. Na de komst van Alva hier te Lande is hij uitgeweken, doch in 1567 gelijk vele anderen veroordeeld met verbeurdverklaring van lijf en goed. Daarna kwam hij in betrekking en hield briefwisseling met den Prins van Oranje. Hij had eene dochter gehuwd aan Balthazar van Flodorp.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. II. bl. 53—55 (28—30); Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 790; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 431, 461; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 440, 532; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 257, St. IV. bl. 39; Teschenmacher, *Annal Cliviae*, Tom. II. pag. 342; Nijhoff, *Bijdrag. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 30; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange*, Tom. II. pag. 58, 64, Tom. III. pag. 400, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Johan). Zie Biland (Jan).

BYLANDT (Otto van), Heer van Rheydt en Brembt, zoon van Adriaan van Bylandt en Irmgardis Schenck van Nydeggen, komt voor onder de Ridderschap van het Overkwartier in 1555 en volgende jaren. Hij wilde de Unie van Brussel in 1577 niet onderteekenen, en ging over in dienst van den Hertog van Gulick, die hem benoemde tot Raad en Drost van Heynsberg. In 1591 werd hij door Keizer Rudolphus II tot den Rijks-Vrijheerenstand verheven als Baron van Rheydt. Hij was in het zelfde jaar een der Gezanten, door den Keizer belast, om aan de Staten-Generaal het hervatten voor te stellen van de in 1579 te Keulen vruchteloos afgeloopene vredehandeling met den Koning van Spanje. Toen de overige Gezanten, te Brussel vernemende dat de Staten hiertoe ongenegen waren, van daar terugkeerden, begaf zich de Baron van Rheydt alleen naar 's Gravenhage, om 's Keizers brieven te overhandigen, en bleef er tot in April 1592, maar ofschoon met veel onderscheiding ontvangen, kon hij de Staten niet bewegen, om aan het voorstel gevolg te geven. In 1595 handelde hij met de Gecommitteerden der Staten tot verzekering van den Hertog en het hertogdom Kleef. Hij was gehuwd met Maria van den Bongaerd, dochter van Arnold van den Bongaerd, Heer van Kintweiler; bij wie hij zeven kinderen verwekte; hunne nakomelingen bleven in Duitschland gevestigd. Hij voerde het wapen van zijn geslacht, geëcarteleerd met dat van Rheidt, zoo als men het thans nog voert.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVIII. bl. 590 (48), B. XXXII. bl. 147 (118); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 437; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 229 en 230, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Florens Otto Hendrik van), zoon van Roeleman Vrijheer van Bylandt en Rheydt, Heer van Spaldorp, die in 1678 door Keizer Leopold in den Rijksgravenstand werd verheven en van Margriet Judith, Vrouwe van Ooy, Persingen en Palsterkamp, was in de Ridderschap van Nijmegen geadmitteerd den 14den October 1661, en werd in 1674 aangesteld tot Kolonel van het Regiment Ruiterij van Hendrik Casimir Stadhouder van Friesland, aan het hoofd van hetwelk hij den slag van Seneffe bijwoonde. Uit zijn eerste huwelijk met Louise Gravin van Dohna, had hij een zoon, Roeleman Frederick Neomagus, gehuwd met Albertine Charlotta Baronnesse van Quadt en Wickradt, en die als Ritmeester sneuvelde in den slag van Fleurus, den 1sten Julij 1690, waar zijn lijk niet werd gevonden. Alsmede twee dochters Amalia Louisa Wilhelmina van Bylandt, gehuwd met Johan Philip van Eynatten, Heer van Newerburg en Albertina Henriette van Bylandt, echtgenoote van den Luitenant-Generaal Johan Frederik, Graaf van Dohna Terrassière, die na den slag van Denain, den 24sten Julij 1719, in de Schelde verdronk.

Zie S(ylvius), *Leven en Bedrijf van Willem III*, D. I. bl. 250; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Geld.*, D. IV. bl. 33; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in 1672 en 1673*; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, bijlage bl. 5 en 13, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Frederik Christoffel van), zoon van Johan Sigismund, Graaf van Bylandt, Heer van Halt en van Geertruid, Gravinne van Bylandt, Palsterkamp, geboren in 1680, sneuvelde in September 1706 in het beleg van Ath; terwijl van zijne dapperheid bij die gelegenheid betoond, de nagedachtenis tot aan de jongste bevestiging bewaard werd door een gedenksteen in het muurwerk der fortificatiën van Ath.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, bl. 396, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (LODEWIJK Graaf VAN), jongste zoon van Lodewijk Roeleman, Heer van Halt, Kleefsch-Brandenburgsch Regeringsraad en van Christiana Louisa Maria Baronnesse van Heyden, geboren in 1718, deed zijne eerste reis in 1736, als Adelborst naar Curaçao, en werd in 1747 tot Kapitein benoemd. Hij had in 1756, bij een eskader van acht schepen onder den Schout bij Nacht N. W. van Wassenaar, naar de Middellandsche zee bestemd, bevel op *de West-Stellingwerf* van 20 stukken en in 1768 bij een dergelijk eskader met de zelfde bestemming, onder den Vice-Admiraal Roemer Vlacq, op *de Thetis* van 24 stukken. Zijne leermeesters waren de Luitenant-Admiralen Schrijver, Lijnslager en van Wassenaer. De eerstgemelde sprak reeds vroeg van hem met hoogen lof en toen in 1776 een eskader naar de Middelandsche zee was gezonden ter beteugeling van de rooverijen der Marokkanen, werd het bevel daarover, gedurende de afwezigheid van den Schout bij Nacht Pichot, opgedragen aan van Bylandt, die destijds onder de kundigste en ijverigste Officieren gerangschikt werd. Wel mislukte voor een deel zijn aanval op twee rooversvaartuigen in eene baai in de nabijheid van Tetuan, doch deze aanval had toch het voordeel dat de Marokkanen vooreerst geen zee durfde kiezen, en toen zij zich daartoe verstoutten, door de Kapiteins May en Jan Hendrik van Kinsbergen met moed werden aangegrepen en omstreeks half Augustus kwam de Schout bij Nacht Pichot bij het eskader aan en vertrok Bylandt weder naar het Vaderland.

Nadat hij in 1777 uit hoofde der geschillen met Groot-Brittanje over den handel met de Noord-Amerikaansche volkplantingen, ter bescherming van de Zeevaart, als Schout bij Nacht met een gewapend konvooi naar de West-Indië was gezonden, had in 1779 de noodlottige ontmoeting plaats met den Commodore Fielding, die in last had het konvooi waarover Bylandt het bevel voerde, te onderzoeken. Deze weigerde zulks, schoot op de daartoe afgezondene booten, kreeg daarop van drie Engelsche schepen de laag, en beantwoordde dat vuur op gelijke wijze. Overtuigd echter dat het wegens de groote overmagt niet mogelijk was het gevecht langer vol te houden, en de koopvaarders te beschermen, deed hij het sein om te strijken en zich over te geven, doch vergezelde het konvooi te Portsmouth, alwaar het opgebragt werd. Deze gebeurtenis maakte hier te Lande eenen zeer ongunstigen indruk en men beweerde, dat aan den Schout bij Nacht geheime bevelen waren gegeven, waaraan de overgave van het konvooi moest worden toegeschreven. Door den Stadhouder teruggeroepen, verzocht hij dat zijn gedrag door eenen krijgsraad zoude onderzocht worden. Dit had plaats, en na een zeer uitvoerig en omslagtig regtsgeding, gaf de Advocaat-Fiscaal te kennen, dat de Schout bij Nacht zich omtrent alle punten van bezwaar volkomen had geregtvaardigd en dat geene beschuldiging ten zijnen laste kon worden ingebragt. De leden van den Hoogen Zeekrijgsraad vereenigden zich eenparig met dat gevoelen en verklaarden, dat de Graaf van Bylandt zich in dit netelig en hagchelijk voorval als een Officier van eer, gedragen, oordeel, soldaat- en zeemanschap gebruikt, en in alle opzigten zich van zijnen pligt had gekweten, zoodat hij behoorde te worden vrijgesproken, gelijk dan ook werd gedaan. Kort na de uitspraak van dit vonnis, kreeg Bylandt het bevel over vijf schepen, bestemd om de koopvaarders naar Lissabon te geleiden, en was juist uit Texel gezeild, toen de oorlogsverklaring van Engeland werd vernomen. Hij bereikte intusschen gelukkig zijne bestemming, werd in 1781 tot Vice-Admiraal bevorderd en kwam in het begin van December behouden in Texel terug. In 1782 was Bylandt met een eskader van 11 à 12 schepen uit Texel gezeild, in afwachting van nadere bevelen van den Prins. Spoedig ontving hij bevel met zijne schepen voor Goeree en Zeeland te kruissen, ten einde het uitloopen der oorlogschepen van daar gemakkelijk te maken. Terwijl hij aan dit bevel voldeed, voegde zich wel een schip *de Kortenaar* en twee kotters bij zijn eskader, doch tegenwind belette hem naar Zeeland te zeilen en hij keerde naar Texel terug. Later bevond hij zich als Tweede Bevelhebber onder den Vice-Admiraal Hartsinck, bij de aanzienlijke vloot van 33 oorlogschepen, die den 7den Julij 1782 uit Texel zeilde, om de Oost- en West-Indische schepen zoowel als de Oostzeevaarders onder behoorlijk geleide te doen vertrekken en de Oostindische retourvloot, die te Drontheim lag, af te halen. Een en ander doel werd geheel of gedeeltelijk bereikt, doch de uit de Oostzee terugkeerende schepen en de Oostindievaarders konden niet naar het Vaderland worden gevoerd, en de vloot zelve liep den 16den Augustus, wegens gebrek, weder binnen, zonder een der beraamde plannen te kunnen uitvoeren. In het zelfde jaar gaf een voorstel van den Franschen Gezant, om eenige schepen naar Brest te zenden, ten einde eene vereeniging en gemeenschappelijke werking (concert) der Fransche en Nederlandsche vloten te bewerkstelligen, aanleiding tot nieuwe moeijelijkheden. Niettegenstaande de bedenkingen door den Stadhouder, door de geraadpleegden Zee-Officieren en door anderen tegen de bedoelde expeditie ingebragt, besloot men om tien oorlogschepen naar Brest te zenden. De Vice-Admiraal Bylandt, tot Bevelhebber van het eskader benoemd, gaf te kennen, dat de uitvoering van dien last, ook uit hoofde van gebrek aan levensmiddelen en den slechten toestand der schepen, onmogelijk was, hetgeen bevestigd werd door de eenparige verklaring van de Kapiteinen, die voor den togt waren aangewezen en van al de Vlag-Officieren in Texel tegenwoordig. Het schijnt overigens, dat destijds bij velen, en ook bij Bylandt, de vrees bestond, dat met de voorgestelde expeditie niets minder werd bedoeld, dan het Gemeenebest meer en meer afhankelijk te maken van Frankrijk, en eenen waarborg te verkrijgen voor de handelingen ten aanzien van Engeland. Intusschen was berigt ontvangen, dat in Duins een vijandelijk eskader werd verzameld, en men oordeelde mitsdien de termijn verloopen, binnen welken de schepen met gerustheid naar Brest konden worden gezonden, zoodat besloten werd, daartoe niet meer over te gaan. Zoodra het mislukken bekend werd van eene expeditie, waarvan zoo velen zich het heil van den Staat en de vernedering der gehate Engelschen hadden voorgesteld, openbaarde zich een hevig misnoegen. Niet alleen Bylandt maar ook de Stadhouder werd beschuldigd van nalatigheid, van Engelschgezindheid en van verstandhouding met den vijand. De toenmalige verdeeldheid der gemoederen werkte hiertoe mede en de magtige staatkundige partij, die tegen den Stadhouder en zijne aanhangers in zoo groote mate opgewonden was, maakte van de zaak gebruik, om den Prins in een ongunstig en hatelijk daglicht te stellen en eene blaam te werpen op degenen, die hem en zijn geslacht waren toegedaan.

Op voorstel der Staten van Holland werd, in December 1783, na langdurige beraadslagingen aan eene bijzondere Staats-Commissie opgedragen, om een nader onderzoek te doen. Naar aanleiding van het ingediend verslag, werd besloten, dat door een Generaal-Collegie van Admiraliteit eene vervolging zou worden ingesteld tegen de in de zaak van Brest betrokkene Officieren. De Staten van Gelderland bragten echter bedenkingen in tegen de zamenstelling eener vierschaar van gedelegeerde regters, verboden den Vice-Admiraal daarvoor te verschijnen, en namen hem als ingezeten dier provincie in hunne bescherming. Deze poging was vruchteloos, maar de steeds toenemende onlusten beletteden de bijeenkomst der Regters en de daaropvolgende Staatsomwenteling van 1787 had ten gevolge, dat aan de zaak geen voortgang werd gegeven. Wat overigens in die oogenblikken van opgewondenheid het oordeel moge geweest zijn van hen, die in den Graaf van Bylandt vooral een trouwen aanklever van den Stadhouder en van het Huis van Oranje zagen, bevoegde tijdgenooten reeds noemden hem onder de Zee-Officieren, die door ijver uitmuntten, die ondervinding met grondige kennis vereenigde, en gewigtige diensten bewezen. Onder anderen heeft hij dit ook gedaan door de uitgave van een hoogst belangrijk werk, tot opschrift voerende:

Zeetactiek of Grondregelen der Krijgskunde ter zee. Amst. 1767. 2 deel. met pl., het eerste dat in Nederland over dit onderwerp gedrukt werd.

Bovendien ziet van hem het licht:

Memorie behelzende een voordracht van deszelfs gehouden conduites omtrent de geordonneerde expeditie naar Brest.

Later tot Luitenant-Admiraal bevorderd en tot Inspecteur-Commandant van het korps Zee-Artilleristen benoemd, overleed hij ongehuwd te Hoeven den 28sten December 1793. Hij werd in deze waardigheden door Joan Arnold Zoutman, den held van Doggersbank, opgevolgd.

Zijn oudere broeder Roeleman Ferdinand Graaf van Byland-Halt, geboren den 27sten Mei 1716, bekleedde bij het leger den rang van Luitenant-Generaal der Infanterie en is Kommandant geweest der toenmalige vesting Arnhem, hij overleed in 1790, was in 1745 gehuwd met Anna Baronnesse van Friesheim, en verwekte bij haar drie zoons en vier dochters, onder zijne zonen was Frederik Sigismund Graaf van Bylandt-Halt, die volgt.

Zie, behalve zijne hierboven vermelde *Memorie*, *Nederl. Jaarb.* 1780, D. I. bl. 130, 491, 512 enz.; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 168—176, 259, 260, D. IV. bl. 317—343, D. VI. bl. 155, 160—185, D. XI. bl. 423 en 424; *Bedenkingen over de mislukking der expeditie na Brest, October* 1783; *Rapport van de Heeren door H. H. . Gecomm. tot het onderzoek enz*

wegens het verzenden van tien schepen naar Brest 1785; Rendorp, *Memorien*, D. II. bl. 211, 218; Kluit, *Over den Engelschen Oorlog*, bl. 171; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. III. bl 1070—1075; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1802, D. I. bl. 75 en 76; de zelfde, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. VI. bl. 93 en volg.; de zelfde, *Leven van Willem V*, D. II. bl. 442—445; von Martens, *Erzähl. Merkw. Fälle d. neuern Europ. Volckenrechts*, Th. II. S. 15; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 226—228, 401—406, 415, 418, 431, 441—446, D. IV. bl. 6, 251, 280, 402; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 388; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 45, 153 en 154; van Hall, *Leven van Kinsbergen*, bl. 68, 102; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 300—477, 647, 669, D. VI. St. I. bl. 21, 25, 36, 54, 69, 82—137, 326, 338; Groen van Prinsterer, *Handb. der Geschied. van het Vaderl.*, D. II. bl. 878, 899.

BYLANDT (Alexander Graaf van), jongste zoon van Otto Roeleman Frederick Graaf van Bylandt, Heer van Spaldorp, Ooy, Persingen, Palsterkamp, Liende, Leede, Oudewaard, Marienwaard, Vuren, Dalem en Maasbommel en van Anna Baronnesse van Sevenaar, kleinzoon van den hierboven gemelden Roeleman Frederick Neomagus, Graaf van Bylandt, was den 29sten December 1743 geboren, te Nijmegen en in 1793 Generaal-Majoor der Infanterie, Adjudant-Generaal van den Stadhouder, en bij afwezigheid van den Erfprins van Oranje, Kommandant der vesting Breda. Zoodra de voorhoede van het leger van Dumourier de Noord Brabandsche grenzen was overgetrokken, had de Stedelijke Regering van Breda reeds een ontwerp van Capitulatie opgesteld, en één zijner leden daarmede naar 's Gravenhage gezonden, maar de Stadhouder keurde dit ten hoogste af, en gelaste den Bevelhebber om de vesting tot het uiterste te verdedigen, en niet over te geven dan wanneer eene bruikbare bres in den kapitalen wal zou zijn geschoten. Ondanks deze uitdrukkelijke bevelen, werden de noodige maatregelen van voorzorg niet genomen, en gaf de Bevelhebber blijken van verregaande nalatigheid en pligtverzuim, ofschoon niet ontkend kan worden, dat de vesting reeds sedert eenigen tijd in gebrekkigen staat en de bezetting van naauwelijks 1600 man veel te gering was, om de uitgestrekte buitenwerken te verdedigen. Nadat den 22sten Februarij, bij de eerste opeisching de overgave geweigerd was, werd de stad gedurende eenige uren beschoten, hetgeen, met nadruk beantwoord zijnde, de staking van het bombardement ten gevolge had; maar toen het vuur van den vijand den volgenden morgen hervat, en eene tweede opeissching gedaan was, werd de vesting den 25sten Februarij, op voorstel van den Bevelhebber en met goedvinden van den krijgsraad, overgegeven, zonder dat aan de verdedigingsmiddelen schade was toegebragt, noch gebrek aan oorlogsvoorraad, of levensonderhoud bestond. Het gevaar van oproerige bewegingen onder de burgerij, uit hoofde van verstandhouding der tegenstadhouderlijke partij met den vijand, schijnt, bij de weinige hoop op ontzet, voornamenlijk hiertoe te hebben doen besluiten, terwijl de voordeelige voorwaarden door den vijand aangeboden insgelijks te veel in aanmerking werden genomen; de bezetting trok uit met behoud harer wapenen en alle teekenen van krijgseer en haar werd vrij gelaten, om den Lande te blijven dienen. Intusschen verwekte de overgave van Breda groot misnoegen; de Bevelhebber werd opontboden en dadelijk naar het Provoosthuis der Generaliteit gebragt, met bepaling, dat hij voor eenen buitengewonen Hoogen Krijgsraad zoude teregt staan. Bij een vonnis door dezen, den 4den Junij 1793 uitgesproken, werd Bylandt vervallen verklaard van alle zijne militaire charges, en veroordeeld om met het zwaard over het hoofd gestraft en voorts in levenslange gevangenis te worden gehouden. De Stadhouder verleende kwijtschelding der straf van het zwaaijen met het zwaard over het hoofd.

Van Bylandt overleed in 1819 en was den 9den October 1765 gehuwd met Anna Baronnesse van der Duyn, bij wie hij vijf zoons en twee dochters verwekt had, onder zijne zoons waren: Willem Frederik Graaf van Bylandt en Jan Carel Graaf van Bylandt, die later volgen. Hij had onderscheidene broeders, die hier te Lande in hooge betrekkingen waren, als: Carel Neomagus Johan Frederik Lodewijck Graaf van Bylandt, wegens Gelderland gecommitteerd in de vergadering der Staten Generaal, daarna in de Generaliteits-Rekenkamer en later in het Collegie der Admiraliteit op de Maas, Frederik Christoffel Willem Lodewijk Graaf van Bylandt, Generaal-Majoor der Infanterie; Jacob Christoffel Otto Graaf van Bylandt, Luitenant-Generaal der Kavallerie; Sigismund Conrad Roeleman Graaf van Bylandt en Hendrik Willem Graaf van Bylandt, die beiden eerst in Militaire dienst waren, en later wegens Gelderland zitting hadden in de vergadering der Staten-Generaal.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1793, bl. 230, 346, 510, 713, 989, 1660—1717; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXV. bl. 393—402; D. XXVI. bl. 104—109; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793—1800, D. I. bl. 344, 348—351; de zelfde; *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 350—355; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 16—24.

BYLANDT-HALT (Frederick Sigismund Graaf van), Heer van Halt, Keekem, Bimmen, Duffelwaard, enz., een neef van den voorgaande en zoon van Roeleman Ferdinand, Graaf van Bylandt-Halt en van Anna Cornelia, Baronnesse van Friesheim, geboren in 1749, was jong in zeedienst getreden, en tot in 1777 als Kommandeur in het gevolg van den Ridder Jan Hendrik van Kinsbergen toen deze in Junij van dat jaar een Verbond van vrede met den Keizer van Marokko sloot. Vervolgens was hij Vlag-Kapitein bij zijnen oom, den Schout bij Nacht van Bylandt, tijdens de hierboven bedoelde ontmoeting tusschen deze en den Commadore Fielding en onderhandelde met veel beleid, doch te vergeefs, met den Commodore. Toen Engeland in 1780, den oorlog aan het Gemeenebest verklaarde, en de Admiraal Rodney bevel had bekomen, om de vijandelijkheden tegen de Nederlandsche Bezittingen in West-Indië te beginnen met zestien schepen van Linie en eenige fregatten, was te St. Eustatius slechts één oorlogschip van den Staat, *de Mars* van 36 stukken en bemand met 250 koppen, gevoerd door Bylandt, die, onverwachts aangevallen, na het vuur van twee Engelsche linieschepen van 80 en 64 stukken beantwoord te hebben, tot overgave genoodzaakt was. Zijn gedrag, op last van den Stadhouder door eenen hoogen Zeekrijgsraad onderzocht zijnde, werd hij vrijgesproken. In 1784 vergezelde hij den Schout bij Nacht van Kinsbergen naar de Middelandsche zee, en mogt diens openlijke goedkeuring verwerven toen hij op het denkbeeld was gekomen, om tafels te maken ten einde den afstand der schepen te bepalen. Hij staat desgelijks genoemd onder die Zee-Officieren, welke met veel ernst en ijver op het koperen der oorlogschepen aandrong, iets dat destijds nog geen algemeenen bijval vond. Ook behoorde hij met zijnen oom, den Schout bij Nacht van Bylandt, de Kapiteins Willem May, Jan Hendrik van Kinsbergen en Balthazar Constantijn Smissaert, tot de Commissie bestemd om eene veilige legplaats voor de oorlogschepen, bij ijsgang te vinden, zoodat zij niet ieder najaar behoefde naar Amsterdam te worden gezonden. Men bepaalde daartoe eene plaats omtrent de Zijp, bewesten het eiland Wieringen, waar de schepen enkele winters veilig lagen. Later werd daartoe het Nieuwe Diep als geschikter aangewezen. In 1792 voerde Bylandt, als Kapitein op het schip *Gelderland*, in de Middellandsche zee, het bevel over een eskader van zeven oorlogschepen, waarmede hij in 1792 op de rede van Vlissingen terugkwam. In het begin van het volgende jaar lag hij op de Schelde ter bescherming van Zeeland en had met den Kapitein Haringman het plan gevormd om de forten Lillo en Liefkenshoek te vermeesteren, hetwelk, bij gebrek aan soldaten, onuitvoerbaar bleek. Hierop werd hem in April 1793 het kommando over 's Lands zeemagt in de Noordzee opgedragen, met last om de Oostindische retourvloot naar het Vaderland te geleiden, doch daar deze om de Noord gestevend was en behouden binnen was gekomen, werd Bylandt met zijn vlootdeel opontboden. Daarna werd hem het gebied over eene der divisiën ter bescherming van de Zuiderzee toevertrouwd, maar toen de Stadhouder in 1795 naar Engeland vertrok, volgde Bylandt den Prins als Adjudant.

Reeds vroeg werd hij gerekend onder de jonge Zee-Officieren bezield met geestdrift voor hun vak, en hij behoorde later onder degenen, die ijverig medewerkten tot verbetering der Marine, inzonderheid door de herstelling van de destijds geheel verwaarloosde krijgstucht, het verbeteren der dienst, het aankweeken van eenen krijgshaftigen geest op 's Lands vloot, en door het bestrijden van vooroordeelen tegen de toepassing van nuttige uitvindingen. In een geschrift door hem naamloos uitgegeven onder den titel van: *Eenige bedenkingen over de Zeemagt van de Republiek*, betoogde hij de noodzakelijkheid van het in dienst houden van een vast korps Zee-Officieren, tot welken maatregel, eindelijk in 1792 op voordragt van den Stadhouder werd besloten.

In zijn Vaderland teruggekeerd, was Bylandt onder de Regering van Koning Lodewijk Napoleon, die hem veel achting bewees, Lid en in 1807 en 1808, Voorzitter van het Wetgevend Ligchaam. Na de omwenteling van 1813 werd hij benoemd tot Staatsraad, Vice-Admiraal en Kommandeur der Militaire Willems-

orde. Gehuwd met Suzanna Theresia Maria Hartsinck is hij in 1824 kinderloos overleden.

Hij was sedert 1822 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Zijn broeder Carel Alexander Godfried Graaf van Bylandt, geboren in 1750, was Generaal-Majoor der Infanterie, Groot-Majoor van Zutphen, Adjudant-Generaal van den Erfprins van Oranje onderscheidde zich in het gevecht bij Lannoy den 27sten Augustus 1793 en overleed te Berlijn in 1809.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1781, bl. 787, 1783, bl. 1941, 1793. bl. 1544; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 239 en 240, D. XXVI. bl. 14, 16, 25, 281, 287, D. XXVII. bl. 423, 430 en 431; Hoeufft, *Inval der Franschen in ons Land*, D. I. bl. 166; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 448; C. de Jong, *Tweede Reis naar de Midd. zee*, bl. 316; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, D. I. bl. 243, D. II. bl. 126, 256; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 87 en 88; *Algem. Konst- en Letterb.* 1822, D. II. bl. 117; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 281; van Hall, *Leven van Kinsbergen*, bl. 61, 138; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl 443, 517—528, 671, D. VI. St. I. bl. 281, 389, 417, 445, 467, 498, 518, 562, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Christiaan Rijnold van), zoon van Sigismund Coenraad Roeleman, Graaf van Bylandt, Heer van Leede, Lienden en Oudenwaerd en van Maria van Wijhe van Geldermalsen, geboren in 1715, was eerst Officier bij de Hollandsche Gardes, later Kolonel der Infanterie, in welke hoedanigheid hij den posten-oorlog in Vlaanderen in 1793 bijwoonde. Toen de Franschen den 6den September van dat jaar de posten te Roncq en Messines aanvielen, was het Bylandt die hen ter eerstgemelde plaatse terugsloeg en toen de vijand den 12den dier zelfde maand hunnen aanval hervatte, waren ook de Jagers van Bylandt onder degenen die hem terugwierpen. Na de omwenteling van 1795 verwijderde hij zich uit de dienst en bij overleed ongehuwd in 1812.

Zie Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 73 en 75, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLANDT (Willem Frederik Graaf van), zoon van Alexander Graaf van Bylandt en van Anna Baronnesse van der Duyn, geboren den 5den Junij 1771, was in 1790 Tweede Luitenant met den rang van Kapitein in de Lijfcompagnie van het Regiment Hollandsche Gardes te voet, maakte de veldtogten van 1792, 1793 en 1794 mede en woonde de veldslagen van Werwick, Menen, Fleurus enz. bij. Na de omwenteling van 1795 verliet hij de dienst, om zich te vervoegen bij het rassemblement van den Prins van Oranje te Bremen. Toen dit rassemblement nog dat zelfde jaar uiteen ging, begaf hij zich in Engelsche dienst en werd Escadrons-Overste bij de Jagers te paard van Hompesch. Later werd hij met die Jagers naar West-Indië gezonden en bevond zich in 1797 bij den aanval op en het vermeesteren van het eiland Trinidad op de Spanjaarden, bij welke gelegenheid hij zoo vele blijken van moed en ervarenheid gaf, dat hem het Oppergezag over het eiland Antigua werd toevertrouwd. Tijdens het uitbarsten van den opstand in Ierland, in 1800, werd hij tot Luitenant-Kolonel en Kommandant benoemd van het Kavallerie-Regiment, waarbij hij vroeger gediend had, en onderscheidde zich onder anderen in den slag te Balten-Mock. Bij den vrede van Amiens in 1802 verliet hij de dienst en begaf zich naar zijne goederen bij Breda. Na de omwenteling van 1813 in de gelederen van het Nederlandsche leger teruggekeerd, werd hij tot Luitenant-Kolonel van een Regiment, kort daarna tot Kolonel en den 13den Mei 1815 tot Generaal-Majoor benoemd en woonde in dien rang den slag van Waterloo, aan het hoofd van de eerste brigade der tweede divisie onder den Luitenant-Generaal Baron de Perponcher bij. Deze brigade was gedurende een gedeelte van dien slag, in eene vooruitspringende stelling, blootgesteld aan een zeer moorddadig geschutvuur van den vijand, dat reeds groote verwoestingen in hare gelederen had aangerigt, toen zij voor de overmagt der Franschen moest terugwijken, maar spoedig eenigermate hersteld, weder deel nam aan het gevecht, moedig aangevoerd door Bylandt, die daarbij eene wonde bekwam en diensvolgens zijn Regiment moest verlaten, waarbij hij echter reeds in Julij terugkeerde, terwijl hem het bevel over de geheele divisie werd opgedragen toen de Generaal Baron de Perponcher weder als Gezant naar Berlijn vertrok. Kort nadat hij met de divisie in het Vaderland was teruggekomen, werd hij tot Provinciaal Kommandant van Zuid Braband benoemd, in welke betrekking hij nog werkzaam was, toen te Brussel het oproer uitbrak, dat door werkeloosheid of zwakke middelen van tegenstand spoedig aangroeide, en ten gevolge waarvan, na eene vruchtelooze poging om het koninklijk gezag door gewapende magt te herstellen, deze genoodzaakt werd de stad te ontruimen, terwijl de opstand zich weldra over alle de zuidelijke gewesten uitbreidde. Den 24sten November 1830 op nonactiviteit gesteld, werd Bylandt in 1840 gepensioneerd. In 1843 werd hem den rang van Luitenant-Generaal vereerd.

Hij was Grootkruis van de Koninklijke Orde van de Kroon van Beijeren, Kommandeur van de Guelphenorde en Ridder der derde klasse van de Militaire Willemsorde. Eerst gehuwd met Mary Hughes, dochter van den Engelschen Admiraal Sir Christiaan Hughes, Baronnet, die hem vijf zoons en ééne dochter schonk; later met Aspasia Craan, voor haar huwelijk, wegens hare uitstekende schoonheid te Brussel *la belle Hollandaise* genoemd, bij wie hij twee zoons en twee dochters verwekte.

Van hem zien het licht:

Verhaal van het oproer te Brussel op den 25sten Augustus 1830 en volgende dagen. 's Hage 1830. gr. 8°.

Antwoord op de artikels van de Heeren Anthing en Everts, en den Directeur-Generaal van Oorlog, wegens zijn verhaal van het oproer te Brussel. 's Hage 1831.

Zie, behalve zijne beide genoemde werkjes, *Biogr. Nation.*; Scheltema, *Laatste Veldt. van Napoleon Buonaparte*, Bijl. bl. 10, 81, 135; Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 445, 461, 487, 492, 493, 496, 551—578; de zelfde, *Het Leven van Willem II*, bl. 292, 472.

BYLANDT (Jan Carel Graaf van), broeder van den voorgaande, geboren den 5den Januarij 1776, werd in 1792 aangesteld tot Brigadier in de Lijfwacht van den Prins van Oranje. In 1795 uit de dienst ontslagen, begaf hij zich naar Osnabruck, bij de vereeniging van gewezene Officieren onder Prins Frederik, en toen dit rassemblement, ingevolge de bevelen van Pruissen, genoodzaakt werd uiteen te gaan, bragt hij eenige tijd door aan de Hoogeschool te Leipzig.

Nadat hij onder de Regering van Lodewijk Napoleon geweigerd had weder in Militaire dienst te treden, werd hij in 1807 benoemd tot Gezant te Munchen. In 1813 voegde hij zich bij hen, die de herstelling van het Huis van Oranje bewerkten, en hielp onder anderen eene vrijwillige lijfwacht te paard oprigten. Daarna bekwam hij eene betrekking aan het Hof terwijl hij insgelijks gekozen werd tot Lid der Provinciale Staten van Holland en van het Collegie der Gedeputeerde Staten in Zuid-Holland en later benoemd is geworden tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Hij was gehuwd met Otteline Agnes Catharina Gravinne van Limburg Stirum, is den 27sten Julij 1841 te 's Gravenhage overleden en liet na twee zoons. De oudste Eugène Jean Alexander, Graaf van Bylandt, geboren den 1sten Julij 1807, werd in 1859, op zijn verzoek eervol ontslagen, als Commissaris des Konings in de provincie Zuid-Holland.

Zie Louis Napoleon, *Docum. Hist.*, Tom. III. pag. 227; H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomw.*, St. II. bl. 25; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw.*, bl. 242.

BYLER (Hendrik Carel van) of Henricus Carolinus à Byler, zoon van Johannes Carolinus van Byler, eerst Predikant te Wolvega en naderhand te Hoogezand, die den toenaam van Byler aannam, naar zijn vrouws vader Hendrik van Byler, was voortgesproten uit een aanzienlijk geslacht, wiens afstammelingen de aanzienlijkste eerambten, onder de Ridderorde van Malta en in de Regeringen van Gelderland en Utrecht bekleed hebben, en werd geboren te Wolvega den 1sten November 1692. Hij genoot van zijnen vader het eerste onderwijs in de beginselen der wetenschappen en geleerde talen; werd vervolgens te Lingen ter schole besteld, alwaar hij, de lage klassen spoedig doorloopen zijnde, eenige tijd het onderwijs aan de Hoogeschool genoot; en van daar naar de Akademie van Groningen vertrok, van waar hij, na onder de Hoogleeraren Otto Verbruggen, Michaël Rossal en Adam Menso Isink, eenen goeden voorraad van geleerdheid opgedaan te hebben, zich naar de Leidsche Hoogeschool begaf, om aldaar de onderwijzing van Johannes à Mark, Johannes Wesselius, Franciscus Fabritius en Jacobus Perizonius te genieten.

Nadat hij den 1sten April 1715 Proponent was geworden, werd hij in 1719 Predikant te Scherpenzeel in Friesland, welk beroep hij den 6den Augustus van dat jaar aanvaardde, hier verbleef hij tot in 1722, toen hij naar Nijkerk-Oldekerk-en-Faan in Groningerland vertrok, alwaar hij stond tot in 1735, wanneer hij verplaatst werd naar Oosterhesselen in Drenthe; na hier vier jaren verbeid te

hebben, kwam hij ten jare 1739, te Gieten, mede in Drenthe, alwaar hij den 23sten Julij 1756 overleed.

Byler was gehuwd geweest met Weina Overwal, bij wie hij zeven kinderen verwekt had, van welke alleen drie zoons den vader hebben overleefd, zijnde de oudste geweest Predikant te IJperen, en als emeritus den 15den Mei 1792 overleden; terwijl de tweede zich tot de krijgsdienst begaf, en de jongste Med. Doctor te Groningen is geweest.

De lettervruchten, die deze kundige Leeraar door den druk heeft algemeen gemaakt, zijn:

Somnium. Gron. 1718. 4°.

Predikatie over Maleachie IV vs 2. Gron. 1719. 4°.

Over de sterfte van het Rundvee. Gron. 1719. 4°, tweede druk 1730. 8°.

Fasciculus librorum rariorum, acc. Cato pastoralis. Gron. 1730. 8°.

Heylige Mengelstoffen. Gron. 1730. 8°.

Over de gruwelijke zonde van Sodoma. Gron. 1731. 8°.

H. Witzii *Schediasme Theologiae Practicae.*

G. Meyer *Weegschale des Heiligdoms.* Gron. 1731. 8°.

Libellorum rariorum partim editorum partim ineditorum fasciculus primus, continens:

Jos. Teixerae *de Portugaliae ortu etc. compendium.*

Friderici Henrici, *Bohemorum Regis.*

Friderici *filii*, *prosapia etc.*

Geo. Johnii *Oratio de fundatione et conservatione Academiae Heidelbergensis.* Groningae. 1733. 8°.

Byler was een hevig ijveraar voor het Huis van Oranje. Bekend is daaromtrent deze bijzonderheid; hij kondigde den 6den October 1748 van den Predikstoel af, dat hij den volgenden Zondag (13 October) eene Redevoering doen zou: »die nooit voorheen verhan»deld was en mogelijk namaals niet weder voorgesteld zou worden." Hij predikte dien dag over *Prediker I vs.* 16 en 17, daarbij uitbundig uitweidende in den lof van het Huis van Oranje en met geweld allen aansporende om de erfelijke verheffing in de provincie Drenthe, even als in andere provinciën tot stand te brengen, terwijl hij de andersgezinden uitkreet voor kwalijkgezinden en heerschzuchtigen. Byler bragt, zoo hierdoor als door andere middelen, in Drenthe veel toe tot de verheffing van Willem IV tot Erfstadhouder enz.

Zie Engelsma, *Volgl. van Predik. der Class. van Zevenwouden*, bl. 277; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 30, 33; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Glasius, *Godgel. Nederl*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLERT (Joan), geboren te Utrecht in 1603, was de zoon van eenen Glazenmaker, die tevens ook de Schilderkunst beoefende; en wij weten verders niet veel meer van hem, dan dat hij in zijne jeugd van een slordig levensgedrag is geweest, doch tot jaren van onderscheid gekomen zijnde, niet alleen bedaarde maar zelfs ten voorbeeld van naarstigheid verstrekte. Hij schilderde meestal kleine stukjes, doorgaans met een of twee beeldjes, verder met veel bijwerk gestoffeerd, en van een lieffelijk koloriet. Zijn kunstwerk trok de aandacht van de buitenlandsche Hoven, waardoor er zeldzaam schilderijen van hem in de Nederlanden voorkomen.

In het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:

Eene vrouw, in de linkerhand eene diamanten slot houdende.

Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door Pieter Ballui.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 235; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Catal. der Schilder. enz. in het Museum te Rotterdam*, bl. 11; Wonder, *Alphabetische Lijst van Schilders en Beeldhouwers.*

BYLEVELD (Casparus), zoon van Casparus Byleveld en van Susanna Maria van Heck, geboren den 20sten December 1755 te Leiden, waar zijn vader Geneesheer was, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe en werd, na in het jaar 1776 tot Doctor in die wetenschap te zijn bevorderd, den 17den Februarij 1785 Pensionaris van Purmerende en den 3den October 1786 Pensionaris van Gorinchem en was in 1787 wegens die stad Afgevaardigde ter Staats-Vergadering van Holland, toen er, uit hoofde van het aanrukken der Pruissen, werd voorgesteld om die Vergadering naar Amsterdam te verleggen. Aangezien Byleveld wegens Gorinchem alleen tegenwoordig was, vond hij om meer dan eene rede zwarigheid, om zonder uitdrukkelijken last van zijne zenders voor of tegen dit verleggen eenen raadslag uit te brengen, en betuigde dat hij zich niet zou aankanten tegen het besluit, hetgeen in dezen mogt genomen worden, hoe dit ook zijn mogt, doch door eenen bode daarvan aan de Stads-Regering kennis geven, ten einde van hare bevelen, hoe zich hierin te gedragen, te worden voorzien. Toen hij echter kort daarna de tijding ontving dat Gorinchem door de Pruissen was ingenomen, bevond hij zich in geen geringe verlegenheid doch besloot, toen de Gedeputeerden van Amsterdam aanmerking maakte over de verschijning van eenen Gedeputeerde uit eene stad die in 's vijands handen was, niet meer ter vergadering te verschijnen en begaf zich uit 's Gravenhage naar Leiden. Na de omwenteling van 1787 te Gorinchem teruggekomen, vond hij zich van zijne bediening ontslagen. Hij verdedigde in een breedvoerig vertoog, bij de Regering ingediend, zijn gehouden gedrag, en verzette zich tegen de beschuldiging, dat hij, in meer dan één opzigt, niet zou voldaan hebben aan den last hem als Pensionaris gegeven. Hij beklaagde zich voorts van niet alleen onverhoord, zonder eenige gelegenheid gehad te hebben, om zich te verdedigen, maar zelfs zonder behoorlijk onderzoek van zaken, veroordeeld te zijn. Alles vruchteloos, zijn lastbrief als Pensionaris werd ingetrokken. Nu leefde hij, ambteloos tot hij na de omwenteling van 1795 werd aangesteld tot Raad in den Hove van Justitie van Holland en Zeeland. Vervolgens werd hij in 1811 President van het Keizerlijke Geregtshof te 's Gravenhage, en in 1813 als zoodanig gecontinueerd bij het Hooge Geregtshof der Vereenigde Nederlanden. In 1814 en volgende jaren maakte hij deel uit van onderscheidene Commissiën tot het ontwerpen van eene nieuwe Burgerlijke Wetgeving. In 1817 werd hij benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Hij overleed den 5den Januarij 1820 na gehuwd te zijn geweest met Elizabeth Maria van Zwieten, bij wie hij zeven zoons en vier dochters verwekte. Een zijner zonen was: Adriaan Byleveld, die hieronder volgt.

Van hem ziet het licht:

Het Gedrag van Mr. C. Byleveld, Oud-Pensionaris der Stad Gorinchem, voor zoo verre hij, uit hoofde van 't zelve, door de Regeering van gemelde stad, van zijne Bediening is ontslagen geworden, verdeedigd, in eene Memorie, door denzelven aan welgemelde Regeering bij Request gepraesenteerd. Gor. 1788.

Zie, behalve die *Memorie*, *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 186—193, D. XXI. bl. 71, D. XXX. bl. 26, uit familiepapieren aangevuld.

BYLEVELD (Cornelis Gerrit), zoon van Jan Byleveld en van Jacoba Johanna Godin, geboren te Vere den 18den September 1765, werd, na dat de omwenteling van 1795 in Holland haar beslag had gekregen, wegens Zeeland afgevaardigd ter Algemeene Staatsvergadering, kort daarna tot Pensionaris van Vere benoemd en nog in hetzelfde jaar tot Provisioneel Representant van het volk van Holland verkozen. Hij hielp in het volgende jaar een plan van Gewestelijk Bestuur ontwerpen. In 1797 werd hij aangesteld tot Lid van het Departement van Financiën en onderzoek in Zeeland en in dat zelfde jaar zag hij zich benoemd in eene commissie om de vervaardigers der Staatsregeling door de sterkste drangredenen tot het bespoedigen van dat werk aan te dringen. Bij de omwenteling van den 22sten Januarij 1798 werd hij in verzekerde bewaring genomen, doch na de omwenteling van den 12den Junij van dat zelfde jaar werd hij weder op vrije voeten gesteld. Vervolgens werd hij in 1805 Lid van den Raad der Financiën in Zeeland, in 1807 Assessor van den Landdrost in dat gewest, in 1810 Maire der stad Middelburg, in 1814 Burgemeester dier stad, in 1815 Lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal en in 1835 Lid der Eerste Kamer. Hij overleed te Middelburg den 2den Junij 1849, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Cornelia van Goethem, nalatende twee zonen, Johannes Byleveld, Lid der Provinciale Staten van Zeeland te Middelburg en François Pierre Byleveld, Burgemeester te Nijmegen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIX. bl. 110, 125, 126, 336, D. XXX. bl. 30, D. XXXVI. bl. 36, D. XXXVIII. bl. 200, 201, D. XXXIX. bl. 119, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYLEVELD (Adriaan), zoon van Casparus Byleveld en van Elizabeth Maria van Zwieten, geboren te 's Gravenhage den 12den Maart 1787, werd als Tweede Luitenant, den 29sten October 1804, geplaatst bij de 2e kompagnie van het korps Rijdende Artillerie. Als Eerste Luitenant bij de 1e kompagnie, waarover de Kapitein Hogerwaard, later van Brienen van Oosterum, bevel voerde, was hij in 1816 in het Kamp te Zeist,

daarna onder de Generaals Michaud en Grandjean, behoorende tot het 8e legerkorps onder Mortier, maakte die kompagnie den veldtogt in Zweedsch-Pommeren en Pruissen mede. Den 16den April 1807, het bevel voerende over twee houwitsers van die batterij, rukte Byleveld bij Sprengvelde tegen de Zweden op. In den slag van Friedland den 14den Junij 1807, waarin deze batterij zich zoo bijzonder onderscheidde, had Byleveld weder de twee houwitzers onder zijn bevel, waarmede hij den vijand bijzonder groote verliezen toebragt, zoo als den Maarschalk Mortier zelf getuigde. De batterij werd daarop geplaatst bij de divisie Hollandsche troepen onder du Monceau, waarvan het hoofdkwartier te Hamburg was. Zij was later tegenwoordig bij het beleg van Straalsond, den 19den Augustus 1807 en nam voorts deel aan alle verrigtingen der Nederlandsche divisie onder den Generaal Gratien. Den 5den Junij 1808 werd Byleveld tot Tweede Kapitein bij de Rijdende Artillerie bevorderd en werkte in dien rang mede tot den nederlaag van den Pruissischen Majoor Schill op den 31sten Mei 1809. In Augustus van dat jaar in het Vaderland teruggekeerd, nam hij met zijne kompagnie deel aan de verrigtingen der Hollanders in Zeeland tegen de Engelschen.

Byleveld, die na de inlijving van ons Vaderland in Frankrijk in 1819 was geplaatst bij den Staf van den Inspecteur-Generaal der Artillerie de Lauloy werd den 18den Januarij 1811 benoemd tot Bevelhebber der batterij, vroeger genaamd N°. 3 der Hollandsche armee in Spanje, en nam, den 26sten Junij 1811 dat bevel te Guadix bij Grenada over. Met het kader van die batterij trok hij over Bayonne en Valence naar Maintz en van daar op last van den Keizer naar Silezië, waar hij den 27sten Junij 1812 met zijne geheel zamengestelde batterij werd ingedeeld bij het 2e Kavalleriekorps van den Generaal Sebastiani, en nam deel aan alle de voorname verrigtingen van dat jaar. In den slag op den Dennewitsberg, den 6den September 1813, werd Byleveld door eene lanssteek in de linkerhand en de schouders gewond en gevangen genomen. Voor zijn gehouden gedrag in dien veldtogt werd hij benoemd tot Ridder der Orde van het Legioen van Eer. Uit de krijgsgevangenschap ontslagen en in Nederland teruggekeerd werd hij na 1814 weder als Kapitein bij de Rijdende Artillerie geplaatst en als Kommandant der batterij N°. 2 ingedeeld bij de Tweede divisie van het Nederlandsche leger te velde. Hij en de zijnen onderscheidden zich bijzonder bij de gevechten bij Frasnes en Quatre-Bras den 15den en 16den Junij, in den veldslag bij Waterloo stond hij met zijne batterij in de eerste linie op den regtervleugel van de Tweede divisie links van de hoeve la Haye Sainte, tegen de stelling der hoogte voor Mont St. Jean en nam een zeer werkzaam aandeel aan dien slag. Ter belooning van zijn destijds gehouden gedrag werd hij benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde vierde klasse. Byleveld volgde met zijne batterij de Tweede divisie naar Frankrijk en trok later daarmede terug tot Antwerpen, waar de batterij Rijdende Artillerie toen was geplaatst.

Den 26sten Februarij 1819 bevorderd tot Majoor bij dat korps, bleef hij daarbij tot den 18den Julij 1824, toen hem als Luitenant-Kolonel het bevel werd opgedragen over het 3e bataljon Veldartillerie, waarover hij later als Kolonel het bevel voerde, tot dat hij den 1sten Januarij 1841 met den rang van Generaal-Majoor gepensioneerd werd. Hij overleed te 's Hertogenbosch na 1850.

Zie Scheltema, *Laatste veldt. van Napoleon Buonaparte*, bl. 95, bijl. 93; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 454, 459, 460, 487, en vooral van Sypesteyn, *Geschied. van het Regem. Nederl. Rijdende Artill.*, die wij hier gevolgd zijn.

BYLEVELT (Johannes van), geboren te Utrecht en Eerste Pastoor of Missionaris van 's Gravenhage, werd tijdens het uitbarsten der oneenigheden tusschen den Apostolischen Stedehouder Pieter Codde en den Roomschen Stoel, hetwelk de afscheiding der Roomsch Katholijke van de Oude Clerezy ten gevolge had, belast van wege den Staat om de dagvaardingen voor uitlandsche regtbanken te doen ophouden. Later werd hem door de Pausselijke Nuntius te Keulen opgedragen om de door Codde aangestelde Priesters voor zich te dagvaarden, doch deze wilden de volmagt van Bylevelt niet erkennen, weigerden op de gevraagde punten te antwoorden en beklaagden zich over hem aan Gedeputeerde Staten, die Bylevelt in Augustus 1717 voor zich ontboden, en hem geboden, den Nuntius en den Internuntius te Brussel te schrijven dat zij het dagvaarden zouden staken, onder bedreiging van anders uit de provincie gejaagd te worden. Bylevelt voldeed hieraan niet, maar werd den 2den October 1717 door den Paus tot Apostolischen Stedehouder over de Vereenigde Nederlanden aangesteld. Hierop werd hij door het Provinciale Hof van Holland, dat Codde de hand boven het hoofd hield, uit de provinciën Holland, Zeeland en West-Friesland gebannen en daarenboven beslagen in de boete van 2000 gulden en in de kosten van de Justitie.

Bylevelt aanvaardde des niet te min de hem opgedragen waardigheid, maar vestigde zich te Utrecht en later te Arnhem.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Hist. der Utr. Kerk*, bl. 88—92.

BYMHOLT (Theodorus), geboren te Groningen omstreeks 1711, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen in 1738 Predikant te Noordhorn in Groningerland; in 1742 van daar beroepen naar Metslawier in Friesland, verbleef hij aldaar tot in 1743, toen hij naar Anjum vertrok; terwijl hij hier stond was hij in 1743 Scriba van het Synode te Bolsward en in 1750 van het Synode te Harlingen. Vervolgens in 1756 naar Strijen, onder de Classis van Dordrecht beroepen, werd hij in 1776 emeritus en overleed te Delft den 7den Januarij 1787.

Van hem zien het licht:

Bondel van dertien Leerredenen bij verscheide gepaste gelegentheden uitgesproken voor de Gemeente Godts te Anjum. Amst. 1757 en 1760. 2 deelen.

Leerreden over de Heiligmaking. Gron. 1775.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 21, 138; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; Brucherus, *Gedenkb. van stad en Lande*, bl. 194, uit medegedeelde berigten aangevuld.

BYNAEUS (Anthony), werd te Utrecht geboren den 6den Augustus 1654. Doordien hij van zijn vroegste jeugd af aan veel geneigdheid voor de wetenschappen liet blijken, bestemden zijne ouders hem tot de studie. Na de lage scholen doorloopen en goede vorderingen in de Latijnsche en Grieksche talen gemaakt te hebben, beoefende hij de Geschiedenissen en Oudheden onder opzigt van Jan Georg Graevius, die, door des jongelings vlugheid en weetlust ingenomen, eene warme genegenheid voor hem opvatte, en zich buitengemeen aan zijne vorderingen liet gelegen liggen; ook zorgde deze geleerde man, dat hij reeds vroegtijdig in kennis geraakte met Daniel Heinsius en andere lieden van kunde. Bynaeus zich tot de Godgeleerdheid bepaald hebbende, beoefende, onder toezigt van Johan Leusden, de Hebreeuwsche, Syrische, Chaldeeuwsche en andere Oostersche talen, alsmede de Joodsche Oudheden; ook legde hij zich toe op de Wijsbegeerte, ofschoon hij daar minder werk van maakte dan van andere wetenschappen. In de Godgeleerdheid, zijn eigenlijk hoofdvak, genoot hij het onderwijs van den Hoogleeraar Frans Burman. Zijn Akademischen loop voleind hebbende, verliet hij Utrecht en werd, na het ondergaan van een loffelijk examen, Proponent. In het jaar 1680 kreeg hij zijn eerste beroep te Piershil nabij Dordrecht, vervolgens in 1683 te Naarden en laatstelijk in 1691 te Deventer, in welke stad hij drie jaren later tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche talen bevorderd werd, welken post hij aanvaardde met eene Verhandeling *over den vrede in de kerk en het middel om dien te behouden* (1). De Hoogeschool van Harderwijk benoemde hem, ofschoon afwezig zijnde, tot Doctor in de Theologie en zond er hem de Bulle van thuis, den 29sten Augustus 1694. Daags daarna boden hem die van Utrecht de zelfde eer aan, waarvoor hij, als te laat komende, moest bedanken. Bynaeus stierf te Deventer den 8sten November 1698. Bij zijne echtgenoote Johanna Gabry verwekte hij twee zoons en vier dochters. Nicolaas Bynaeus, de oudste zoon was Predikant in de Nederduitsche gemeente te Hanau, alwaar hij is gestorven.

Anthony Bynaeus had, door zijn aangename verkering, onbesproken zeden en zachtheid van karakter, de liefde van groot en klein tot zich getrokken. Dat hij onvermoeid was in den arbeid, getuigen de geleerde geschriften die hij heeft nagelaten, en waarvan slechts een gering gedeelte door den druk zijn gemeen gemaakt, als:

Ant. Bynaei *Somnium, de laudibus Critices.* Traj. ad Rhen. 1675, met het volgende herdrukt in 1682 en 1695.

De calceis Hebraeorum. Lib. II. cum tabulis aeneis elegantissimis, et indicibus uberrimis. Accedit Somnium de laudibus critices. Dordr. 1682. 12°, veel vermeerde druk Ibid. 1695. 4°.

Naardens Burgermoort. Amst. 12°.

De Natali Jesu Christu, libri II. Accedit Dissertatio de Jesu Christi circumcisione. Amst. 1689. 4°, in 't Nederduitsch vertaald onder den titel:

(1) *Oratio de pace in Ecclesia ejusque conservanda ratione.*

Over de Geboorte en Besnydenis van Jezus Christus. Amst., de tweede druk vermeerderd met eene voorrede van P. Zaunslifer. Amst. 1729. 4°, 's Hage 1737. 4°, welk werk eene keurige verzameling bevat, van al het merkwaardigste dat door de geleerdste Schriftverklaarders, over de omstandigheden, welke de geboorte en besnijdenis van den Heiland verzelden, is opgeteekend.

Den CX Psalm verklaard, en op Jezus Christus toegepast. Dev. 1692. 12°, herdrukt met het volgende. Amst. 1716. 13°.

Silo, of verklaring over de voorzegging van Jakob, Gen. XLIX vs. 10. Devent. 1694. 12°.

Gekruiste Christus, of verklaring over de geschiedenisse van het lijden, sterven en begrafenis onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus, uit Joodsche, Romeinsche en andere Oudheden. Dordr. 1683. 4°, herdrukt 1685. 4°, nog eens in 1688. 4°, welk werk, waarin eene uitnemende geleerdheid doorstraalt, door den Schrijver in het Latijn vertaald, en zoodanig vermeerderd is, dat het drie behoorlijke boekdeelen in 4° beslaat, en gedrukt is onder den titel:

De Morte Christi. Amst. 1691—1698.

Ook tokkelde hij somwijlen de Latijnsche lier.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit gegraveerd door Pieter Schenck 4°.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 229 et 230; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Feller, *Dict. Hist.*; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 341; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Fransen van Eck en Bosscha, *het Tweede Eeuwget. van het Athen. Illustr. te Deventer*, bl. 102 en 103; *Biogr. Univers.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 193; Glasius, *Godgel. Nederl.*

BYNKERSHOEK (Cornelis van), zoon van Cornelis Stevensen van Bynkershoek en van Sara Remeus, geboren den 29sten Mei 1673 te Middelburg, waar zijn vader koopman was en eene uitgebreide zeilmakerij had, werd 10 jaren oud zijnde op de Latijnsche scholen geplaatst, hier maakte hij in korte tijd zulke vorderingen, dat hij genoegzaam alle zijne medeleerlingen voorbij streefde, en met de eerste prijzen aan de naarstigheid toegekend, met lof bekroond werd.

Daarna werd hij door zijne ouders naar de Hoogeschool van Franeker gezonden, met inzigt om hem tot Predikant te doen opleiden, waarop zijne moeder inzonderheid gesteld was; te dien einde leerde hij de Hebreeuwsche taal bij den Hoogleeraar Jacobus Rhenferd, woonde ook het Grieksche collegie van Nicolaas Blankaart bij, en oefende zich tot uitspanning in de Mathesis en Regten. Het tweede jaar woonde hij ook de Godgeleerde lessen bij van den Hoogleeraar Campegius Vitringa den ouden, en Herman Alexander Roëll, doch verwisselde die voorgenomene hoofdstudie weldra met die van de Regtsgeleerdheid, door een dergelijk geval als waardoor de beroemde Boerhave bewogen werd, zijn voornemen van Predikant te worden te laten varen. Bynkershoek namenlijk in zeker gezelschap zijnde, waar men op den Hoogleeraar Roëll smaalde en sommige zijner gevoelens met de grootste liefdeloosheid voor ketterij en als godloos uitmaakte, nam de partij van zijnen Meester op, en verdedigde die met al de vurigheid aan een vlug jongeling eigen; dit was genoeg om hem zelven van onregtzinnigheid verdacht te maken, en alle bevordering in de loopbaan, die hij was ingetreden, te doen stremmen. Op raad van den Hoogleeraar Cornelius van Eck, die hem in bijzondere vriendschap had genomen, verwisselde hij nu van studie. Hoe zeer de jonge Bynkershoek hiermede in zijn schik was, bleek nog in het vervolg, toen hij zijne Verhandeling, *de Lege Rhodia de Jactu* in 't licht gaf, naderhand in zijne *Opera Minora* ingelijfd, in welker opdragt hij den Hoogleeraar van Eck, nog hartelijk dankt voor den hem gegeven raad, om de loopbaan der Godgeleerdheid te verlaten en die der Regtsgeleerdheid in te treden.

Hiertoe eens bepaald zijnde, legde hij zich met allen ijver op de studie der Regten toe, tevens de middelen tot de verkrijging van andere Letterkundige Wetenschappen niet verwaarloozende. Ook gaf hij welhaast blijken van zijne vorderingen door het uitgeven en openlijk verdedigen van zijne Verhandeling *de Fundamentis Juris Feudalis*, onder voorzitting van den Hoogleeraar Sebastiaan Schelkens. Onder den beroemden Ulrik Huber verdedigde hij menigmaal als Defendens een Akademisch Dispuut, en kwam wederom als Auteur te voorschijn met eene drieledige Dissertatie, die hij schreef over de *Lex lecta, necdum intellecta*, wordende met de laatste van deze drie in het jaar 1694 tot de Doctorale waardigheid gepromoveerd.

Aldus zijnen Akademischen loop voleind hebbende, begaf hij zich met der woon naar 's Gravenhage, ten einde aldaar de praktijk als Advokaat uit te oefenen. Hier verwierf hij eenen ongemeenen roem, door zijne kunde, gegrondheid in het advyseren en onkreukbare eerlijkheid in het waarnemen van deze bediening, en de roep over zijne bekwaamheid was zoo groot, dat Czaar Peter de Groote, tijdens zijne eerste verblijf in Holland in 1697, ijverige pogingen aanwendde, om hem tot zijne dienst over te halen, aan welk aanzoek Bynkershoek zou hebben toegegeven, indien het verschil van taal geen belemmering had opgeleverd. In het jaar 1704, werd hij wegens de Zeeuwsche stad Tholen, tot Raadsheer; en eindelijk in het jaar 1724 tot President van de hoogste Regtbank over Holland en Zeeland aangesteld.

Tweemalen was Bynkershoek getrouwd, eerst met Esther van Buytenheim, bij wie hij 13 kinderen verwekte, 11 dochters en 2 zoons, van welke hem alleen 6 dochters overleefd hebben. Voor de tweede maal trouwde Bynkershoek, met Gerardina Kloot, weduwe van Pieter van Hoorn, die hem geene kinderen geschonken heeft.

In den nanacht tusschen den 15den en 16den April 1743, werd deze beroemde man door eene beroerte aangetast, die hem oogenblikkelijk van de spraak, ja zelfs, naar het scheen, van alle kennis beroofde, waarop hij den volgenden nacht in den zelfden toestand overleed, zonder een woord te hebben kunnen uiten.

Men ontmoet een keurig afbeeldsel van hem ten jare 1733 door Philip van Dijk geschilderd, naderhand in het koper gebragt door Jacobus Houbraken in folio, en hetwelk aan het hoofd van zijne *Quaestiones Juris Privati* is geplaatst. Nog bestaat er een portret van hem in 4° door Pieter Tanjé gegraveerd.

Van Bynkershoek zien de volgende werken het licht:

Over de Contracten. 1697.

De Nieuwe oprechte Haagsche Mercuur. 's Gravenh. 1698, over welke uitgave hij naderhand berouw had, zoodat hij het duur liet opkoopen, doch in 1745 werd het te Utrecht herdrukt.

Observationes Juris Romani. 's Hag. 1710 et 1734. 2 vol.

Opuscula varii argumenti. Leyd. 1719.

Opera minora. Leyd. 1730.

Quaestiones Juris Publici et Juris Privati, welk werk in het Nederduitsch vertaald het licht zag, onder den titel van:

Verhandelingen van Staats-Zaaken enz. tweede druk. Leyd. 1740. 2 deelen 8°, derde druk Leyd. 1745, vierde druk Amst. 1747. gr. 8°. en

Verhandelingen over Burgerlijke Regtzaaken, in vier boeken, met veele Gewysdens der beyde Hooge Gerechtshoven doormengt. Amst. 1747. 2 deelen gr. 8°.

Alle zijne werken werden na zijnen dood uitgegeven onder den titel van:

Opera omnia. Leyd. 1760. IV vol. 4°, herdrukt Genev. II vol. fol. en andermaal Leyd. 1766. 2 deel. fol.

Onkreukbaar was Bynkershoek in het uitoefenen van het regt, volgende in zijne advysen de wetten, en waar die niet duidelijk spraken, zijne groote kunde en ervarenheid in duistere zaken te baat nemende, en wee dengenen die het durfde wagen, pogingen aan te wenden om hem, door beloften en geschenken, in de behandeling van een proces, op zijne zijde te lokken. Een zeer aanzienlijk Heer, die een zwaar proces voor den Hoogen Raad hangende had, kwam hem eens een rijk geschenk aanbieden, indien Bynkershoek hem daarin gunstig wilde zijn. Deze laatste nam dit zoo euvel op, dat hij dien aanbieder, op eene onzachte wijze de deur uitstootte, zoodat hij op de straat tegen den grond viel; waarop hij naar zijnen buurman, die er ooggetuige van was, toetrad, en zeide: »Hij zocht mij te corrumperen." Omtrent het Staatsregt was hij een ijverig aanhanger van die partij, welke tegen het overwegend gezag der Stadhouders was gekant.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 495; van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en IV; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; de Feller, *Dict. Hist.*; Scheltema, *Peter de Groote, Keizer van Rusl.*, D. II. bl. 311; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 310; *Biogr. Nation.*; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*; *Jaarboekje van de Regterl. Magt van* 1839, Hoogeraad bl. 55 en 56; *Biogr. Univ.*; J. H. Philipse, *Oratio de Cornelio Bynkershoekio Jcto egregio* in *Ann. Acad. Groning.* 1821—1822.

BYNKERSHOEK VAN HOOGSTRATEN (Adriaan van). Zie Hoogstraten (Adriaan van Bynkershoek van).

BYNTGENS (THOMAS). Zie BINTGENS (THOMAS).

BYRSAEUS (FRANS), geboren te Limburg, was Rector der Latijnsche scholen te Nijmegen en zond in het licht:
Dialecticarum Praeceptionum libri II. cum Tabulis in easdem. Colon. 1565. 4°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

BYSTERUS (SIMON LUCAS), Predikant te Ingen, werd in het jaar 1618 beschuldigd dat hij zijne dienstmaagd had zoeken te verleiden; hetwelk door die dienstmaagd, welke hij belet had des Zondags 's avonds in de herbergen met het jonge volk te gaan spelen en dansen, was uitgestrooid, terwijl hij met zijne huisvrouw in Holland was. Niettegenstaande de dienstmaagd dit later in het bijzijn van twee getuigen schriftelijk herroepen had, werd Bysterus door het Contra-Remonstrantsche gedeelte der Classis eerst in zijne dienst geschorst en in het volgende jaar afgezet, wel voornamelijk omdat hij de Remonstrantsgezinde gevoelens aankleefde. Dadelijk na zijne afzetting begaf hij zich dan ook tot de dienst der Remonstrantsche gemeenten, en bediende ze met groote kloekmoedigheid, niettegenstaande het verbod der Algemeene Staten. Hij waagde het in het geheim hier en daar te prediken. Toen hij dit na den 22sten Augustus 1621 te Kroonswijk buiten Rotterdam gedaan had, werd hij, bij het binnenkomen der Oostpoort, gevat en ter bewaring naar de soldatenwacht gebragt. Inmiddels schoolde eene menigte Remonstranten bijeen, met voornemen om Bysterus te verlossen; doch dit had ten gevolge, dat de soldaten, op deze burgers vurende, onderscheidene kwetsten en eenige dood schoten, Bysterus werd vervolgens naar 's Gravenhage gevoerd en den 6den October door het Hof tot eene eeuwige gevangenis op het slot Loevestein verwezen. Waar zijne huisvrouw Isabella van Hattem, op haar langdurig smeeken, een half jaar later, met hare kinderen, bij hem opgesloten werd. Bysterus bleef aldaar tien jaren en wist toen met zeven anderen Predikanten, die mede aldaar gevangen zaten te ontsnappen.

In 1633 door de Remonstrantsche Broederschap tot de bediening van Leiden en Warmond gesteld, werd hij den 16den Julij 1640 te Leiden gevangen genomen en den 15den Augustus daaraanvolgende voor zijn leven lang uit de stad gebannen. Hij bleef echter in de bediening aldaar volharden tot in 1654 toen een ander in zijne plaats beroepen werd. Later werd hij door de Broederschap als Emeritus aangenomen.

Wilhelmus Bysterus, die eerst Remonstrantsch Predikant te Frederikstad, daarna te Woerden, voorts te Brielle, vervolgens te Zwammerdam was en in 1674 overleed was vermoedelijk een zoon van hem.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 6, 7, 9, 543—547, 551—568; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 413; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 85, 117, 202, 330, 366.

BYVELT (N.), van wien wij volstrekt geene levensbijzonderheden weten, heeft geschreven:
Legaten der Heyligen. enz. Rotterd. 1636. 12°.
Gulde regelen van een Heylig leeven. Amst. 1625. 8°.
Formulier der Gezonde woorden. Amst. 1656. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

AANWIJZING

DER

PERSONEN

IN DIT DEEL VERMELD.

	blz.
Baacx (Joachim) Zie Baecx.	
Baak Hattingh (Johan)	1.
Baale (Hendrik van)	1.
Baan (Jacob de)	2.
—— (Jan de)	1.
Baane (J. C.)	2.
Baar (Tiberius de)	3.
Baard (Dirk van) Zie Baerdt (Dirk van)	
Baardt (Petrus)	3.
Baarland (Adriaan van) Zie Baerland.	
Baarsdorp (Cornelius van) Zie Baersdorp.	
Baart (Pieter). Zie Baardt (Petrus).	
Baart de la Faille (Jacob). Zie Faille (Jacob Baart de la).	
Babuer (Theodorus)	3.
Baccius (Jacobus)	—
Bacherius (Petrus)	—
Bacherus (Wolfert)	—
Bachiene (Johan Hendr.)	—
——— (Philip Jan)	—
——— (Willem Albert.)	—
Back (Abraham de)	4.
—— (Jan de)	—
Backer (Adriaan)	—
—— (Jacob)	—
—— (Jan Aukes)	—
Backhuysen (Ludolf)	5.
——— (Ludolf)	—
Bacot (Gerrit Jacob George)	6.
Baden (Frederik van). Zie Fredericus.	
Badens (Franciscus)	6.
——— (Jan)	—
Badon (Joannes)	7.
Badon (Klara) zie Ghyben.	
—— Ghyben (Jan Karel)	—
Baecx (Joachim)	—
Baecx van Baerlandt (Adriaan)	—
Baecxen (Frederik van)	—
Baelde. Zie Baldaeus	
Baelen (Pieter Kristoffel van)	8.
Baerdt (Dirck van) geb. 1591.	—
—— (Dirck van) geb. 1619.	—
—— (Egbert van)	—
—— (Hobbe van) 1568	—
—— (Hobbe van) 1591	—
—— (Petrus) Zie Baerdt	
Baerentsz (Willem) Zie Barentsz (Willem).	
Baerland (Adriaan van)	—
——— (Hubert van)	9.
——— (Hugo van)	—
——— (Michiel van)	—
Baerle (Charl. Gerard. van)	11.
—— (Jan van)	9.
—— (Kaspar van)	—
—— (Lambert van)	10.
Baers (Johannes)	11.
Baersdorp (Cornelis van)	—
——— (Filips van)	—
Baert (Adriaan)	—
—— (Dirk van). Zie Baerdt (Dirk van).	
Baex (Joachim). Zie Baecx.	
Bagelaar (Daniel Otto)	14.
——— (Ernst Willem Jan)	11.
——— (Jan Hendrik)	12.
Baggaert (Johan)	15.
Bailloeul (Adriaan de)	—
——— (Robert de)	—
Bailliu (Barend)	—
Bailly (Guislain le)	16.
Baily (David)	—
Bak (Abraham de). Zie Back (Abraham de).	
—— (Pieter)	—
Bake (Alexander Jacques Josias)	18.
—— (Hermanus Adrianus)	16.
—— Laurens)	—
—— (Willem Archibald)	17.
Bakhuizen (Ludolf). Zie Backhuysen (Ludolf).	
Bakker (Baptist de)	21.
—— (Cornelis) 1672	18.
—— Cornelis 1771.	19.
—— (Cornelis Adrianus)	—
—— (F. de)	21.
—— (Frans de). Zie Artopaeus (Franciscus).	
—— (Gerbrand)	19.
—— (Jakob). Zie Backer (Jacob).	
—— (Jan)	20.
—— (Jan de)	—
—— (Klaas)	18.
—— (MeindertMeeuwszoon)	—
——— (Pieter) 1584	—
Bakker (Pieter) 1672	—
——— (PieterHuizinga)	—
Bakkerseel (Jan Casembroot Heer van) Zie Casembroot (Jan)	
Balbian (Joost van)	21.
Balck (Dominicus)	22.
—— (Everhardus)	21.
—— (IJsbrand)	—
—— (Johannes)	22.
Baldaeus (Philippus)	22.
Balderick (Graaf van Uplade) Zie Adela.	
Baldericus van Kleef.	—
Balderik. Zie Balduinus.	
Baldewijn. Zie Balduinus.	
Baldez (Francisco.) Zie Valdez (Francisco.)	
Baldrik. Zie Baldericus.	
Balduinus. Graaf van Twente	23.
——— I. Bisschop.	—
——— II. Bisschop.	—
——— (Franciscus.)	24.
——— (Martinus.) Zie Riethovius	
Balen (Godard van)	25.
—— (Matthijs)	—
——— Jansz (Matthijs).	—
Balfour (Henry)	26.
Baljée (Jacobus Martinus)	—
Baliu (David) Zie Bally	
Balk (Everhard.) Zie Balck.	
Balling (Diderik)	26.
——— (Pieter.)	—
Balneavis (Henry.)	—
Baltensz Frans)	27.
Balthasar (Floris)	—
——— Gérards. Zie Gérards (Balthasar.)	
Balthazaar (M.)	28.
Bamboots. Zie Laar (Pieter van.)	
Bamesbier (Hans)	28.
Ban (Franciscus du).	—
— (Joan Albert)	—
Banck (Joh. van der)	—
—— (Laurens)	—
—— (Pieter van der)	—
Banchem (Jan van)	29.
Banchem (Johan van)	28.
Banckert (Adriaan)	29.
——— (Adriaan van Trappen gezegd)	—
——— (Adriaan van Trappen gez.)	30.
——— Johannes van Trappen gez.)	—
——— Joos van Trappen gez.)	29.
Bangma (Obbe Sikkes).	30.
Banheining (C.)	—
Banjaart (Albert)	—
——— (Dirk Jansz.)	31.
——— Scei	—
Bank (Henricus van der)	—
—— (Laurens) Zie Banck	
Bankert (Adriaan.) Zie Banckert (Adriaan.)	
Bankhem (Johan van.) Zie Banchem (Joan van.)	
Banning (Frans) Zie Kok	
Banningius (Johannes Bodecherus.) Zie Benningh.	
Bannius (Johannes Albert.)	31.
Baptist (J.)	—
Bara (Jan) Dichter	—
—— (Johan) Graveur Zie Barra (Jan.)	
Baratta Romanus (Laurens.)	32.
Barbas (Johannes.)	
Barbaz (Abraham Louis.)	—
Barbette (Paulus)	33.
Barbeyrac (Jean.)	—
Barbiano (Jan Jacob Graaf van)	—
Barbiers (Barthol.) 1740	—
Barbiers (Barthol.) 1784	35.
——— (Pieter)	34.
——— (Pieter Bartholomeusz)	—
——— (Pieter.) Junior.	35.
——— (Pieter Pieterz.).	—
Barbonus (Johannes.)	—
Barck (Arent.)	—
Barckhausen (Johannes Koenraad.)	—
Barclay (Robert)	—
Bardes (Willem)	36.
—— (Willem Dirckszoon.)	35.
Bare (Ferdinand de la).	36.
Baren (Albertus)	—
Barend (Doove) Zie Dirkszoon.	
Barenda (Johan.)	37.
Barenden (Jacob)	—
Barends (Barend)	—
——— (Dirk) Zie Barendsen (Dirk).	
——— (Willem) Zie Barendsz. Willem).	
Barendse (Jan)	37.
Barendsen (Dirk)	—
——— (Wijbrant)	—
Barendsz. (Olphert)	39.
——— (Willem)	38.
Barentsz, (Barend) Zie Barends (Barend).	
Barentz (Jacob) Zie Barenden (Jacob).	
Barentzoon (Wijbrand). Zie Barendsen.	
Barentzonius (Nicolaas).	40.
Bargas (A. F.)	—
Barkey (Niklaas)	—
Barlaeus. Zie Baerle (van)	
Barlaimont. Zie Barleymont.	
Barlandus. Zie Baerland.	
Barlaymont (Claude van)	42.
——— (Floris van)	41.
——— (Gillis van).	—
——— (Karel van).	40.
——— (Lancelot van)	41.
Barlotte (Claude la)	42.
Barlow (Lucia of Maria).	—
Barnenda (Johan). Zie Barenda Johan.)	
Barneveld. Zie Oldenbarneveld.)	
Barneveld (Willem van).	43.
Barnevelt (Martinus van).	—
Baron (Johannes Zachariasz.)	—
Barra (Jan)	—
Barradot (Richard)	—
Barre. (Ferdinand de la) Zie Bare.	
Barre (Simon de la)	44.
Barrevelt (Jonker)	—
Barse (Jasper.) Zie Bartzoen (Jasper).	
Barselis (Jacob Jorissen)	44.
Bartelink (Anthonij)	—
——— (Jan)	—
Bartels (Clara)	—
—— (Gerrit)	—
Bartholdus (Franciscus).	—
——— (Samuel)	—
Bartjens (Willem)	—
Bartzoen (Jasper)	45.
Barueth. (Joan)	—

	blz.
Barzaeus.(Gaspar.) Zie Bartzoen (Jasper).	
Bas (Dirk)	46.
— (Maarten)	47.
Basa (Francisco)	—
Baselius (Jacobus)	—
——— (Jakob)	—
Basinus (Thomas)	—
Basius (Johannes)	—
Basnage (Henry) de Beauval	48.
——— (Jacques) de Beauval	49.
——— (Samuel) de Flottemanville	—
Basse (Maarten) zie Bas	
Bassecourt (Fabrice de la)	—
——— (Jan de la)	—
Bassen (B van)	—
Bassenn Derck Reinier van). Zie Bassum.	
Bassery (Wilhelmus)	—
Bassiron (Philippe)	50.
Basson (Adrianus)	—
Bassum (Dirk Reinier van)	—
——— (Johan Hendrik van)	—
Bast (Pieter Jacobs)	51.
Basta (Georg Graaf van)	—
Baster (Job)	—
Bastert (Christiaan Nicolaas)	—
Bastiaanse (Cornelis) Zie Sebastiaanszoon.	
Bastiaensz (Willem)	—
Basting (Willem)	52.
Bastingius (Jeremias)	—
Baston (Josquin)	53.
Bastynck (Jeremias) Zie Bastingius (Jeremias.)	
Bat. Zie Battus.	
Batelier (Jacobus Johannes)	—
Batenburg (Diderik Heer van)	—
——— (Gijsbert en Dirk van) Zie Bronkhorst.	
——— (Jan van)	—
Bathem (Gerard van) Zie Battem.	
Bato	—
Batson (Artus van)	—
Batt. Zie Battus.	
Battelier (Jacobus Johannes). Zie Batelier.	
Battem (Gerard van)	—
Batting (Rudolf) Geneesh.	54.
—— (Rudolf) Staatsman	—
Battus (Cornelis)	—
—— (Jacobus)	—
—— (Karel)	—
Batum (Gerard van) Zie Battem.	
Bätz (Jonathan)	—
Baudartius (Wilhelmus)	—
Baudius (Dominicus)	56.
Bauer (Hendricus Antonius	57.
—— (Nicolaas)	—
Bauldier (Dominique le) Zie Baudius.	
Bauldri (Paul) d'Iberville	—
Baum (Johan Christiaan)	58.
Baumhauer (Charles Mathieu von)	—
Baumhauer (Emile Jean Guillaume von)	59.
——— (Willem Theodorus von)	58.
Baunach (Carel Frederik)	60.
Baur. Zie Bauer.	
Bavelaar (Cornelis	—
Bavo (Dirk). Zie Dirk Bavo.	
Bax (Dirk)	64.
—— (Joan)	60.
—— (Johan) Heer van Herenthals)	63.
—— (Paulus en Marcelis)	60.
Bayaert (Marten)	64.
Bayle (Pierre)	—
Baza(Francisco). Zie Basa	
B'derso	65.
Beatus (Johannes). Zie Saliger (Johannes).	
Beaufort (Lieve of Levinus Ferdinand de)	—
Beaulieu (Charles)	66.
——— (Jacques de)	—
Beaumont (Abraham van)	68.
——— (Dirk van)	67.
——— (Jan van). Zie Henegouwen (Jan van)	
——— (Philippe de)	66.
—— (Simon van)	67.
—— (Simon van) 1574.	—
—— (Simon van) 1641	68.
Beausar (Abrah. Theod.)	—
Beauval (Jeanne Olivier) Zie Bourguignon.	
Beauvoir (Filips van Lannoy (Heer van) Zie Lannoy (Filips van).	
Bebber Izaäk)	69.
Beca (Johannes de). Zie Beka (Joannes à).	
Becanus (Adrianus)	—
——— (Johannes). Zie Beka (Joannes à).	
——— (Johannes Goropius)	—
——— (Martinus)	70.
——— (Syvert)	69.
Becius (Johannes) Predikant	70.
—— (Johannes) Proponent	71.
Beck (David)	—
Becker (Bernardus)	72.
—— (Joh. Joseph.)	—
Beckers (Petrus Lambert.)	—
Beckum (Maria van)	73.
Bedaulx (Joh. Hendr.).	—
Beecerke. Zie Biggekerke.	
Beeck Calkoen (Jan Frederik van) Zie Calkoen.	
Beeckerts van Thienen (Adriaan). Zie Thienen	
Beeckman (Cornelis)	74.
——— (Elias)	—
——— Isaäc	73.
——— Lodewijk Justinus Wilhelmus)	75.
Beek (Adriaan van der). Zie Becanus.	
— (David). Zie Beck.	
— (Johannes Aegidius Bartholomeus ter)	—
— (Joannes). Zie Beka	
Beek (Kornelis van)	75.
— (Maarten van). Zie Becanus (Martinus).	
— (Robert van)	—
— (Willem van der.) Zie Verbeek (Wilem.)	
Beeke (Antonie van der.)	—
—— (Johannes van der)	—
Beekkerk (Harmen Wouter.)	—
Beekman (Hermanus Johannes	76.
——— (Johannes.)	—
——— (Isaäk.) Zie Beeckman (Isaäc.)	
——— (Lodewijk Justinus Wilhelmus.) Zie Beeckman.	
——— (Martinus.)	75.
Beelaerts van Blokland (Gerard) Gerardszoon.	76.
——— (Gerard.) Pieterszoon	—
Beeldemaker (Frans)	77.
——— (Johannes.)	—
Beeldsnijder van Steenbergen (Anthony)	78.
——— Gerardszoon (François)	—
——— (Johannes.)	—
Beels (Leonard)	—
—— (Maarten Adriaan.)	79.
Beelsnijder (Joost Jansz) Zie Jansz. (Joost.)	
Beeltsnijder Zie Beeldsnijder.	
Beems (Pieter.)	—
Beens (Adriaan Blondijn)	—
—— (Jan)	—
Beentgens (Thomas). Zie Bintgens.	
Beer (Joost de)	80.
—— (Pieter van)	—
—— (Pieter Leon. den)	—
—— Poortugael (Jac.) Cathar. Corn. den)	—
Beere (Arend Julianus Carel de)	—
Beerendrecht (Jan van.) Zie Berendrecht.	
Beerestraten (Joh. van).	—
Beerewoudt	81.
Beesten (A. H. van)	—
Beets (Jan)	—
—— (Mr. Johan)	—
—— (Pieter).	—
—— (Pieter) Pietersz.	—
—— (Willem van der).	—
Bega (Cornelis).	82.
Begijn (Abraham)	—
Behr (Freder. Ludw.)	—
—— (Johan Martin.)	83.
Beijema (Bernardus)	—
Beijer (Gerrit)	—
—— (Jan de)	—
—— (Samuel)	—
Beijeren. Zie { Aalbrecht. / Hendrik. / Jacoba. / Jan. / Willem. }	
—— (Adelbert van)	84.
—— (Adriaan van)	—
—— (Jan en Albert van.) Zie Schagen.	
Beijeren (Willem Bastaard van.)	
Beijerinck (Frederik)	84.
—— (Frederik). Martinusz.	—
—— (Willem)	—
Beiling (Albrecht)	—
Beima. Zie Beyma	85.
Beintema van Peyma (Joh. Ignat. Worp van)	—
Beisselaar (Martinus van)	—
Bek (David.) Zie Beck.	
Beka (Johannes de)	—
—— (Sibert.) Zie Becanus (Syfert).	
Beke (Rudolf van den).	—
Bekerke. Zie Biggekerke.	
Bekerts van Thienen. Zie Thienen.	
Bekesteyn (Wouter van Heemskerk van)	—
Bekker (Balthasar.)	—
——— (Elizabeth.)	88.
Bekking (Antonie.)	—
Bel (Jean le.)	—
Belcamp (Jan van.)	90.
——— (Otto.)	—
Belga (Gasper.) Zie Bartzoen (Jasper.)	
Belgioso (Jan Jacob Graaf van.) Zie Barbiano.	
Belida (Olphard Hendriksz.)	—
Belinus.	—
Belkamp (Jan van.) Zie Belcamp (Jan van.)	
Belkmeer (J.)	
Bell (Theodorus van der.)	—
Bellamy (Jacobus.)	—
Belle (Jan van.)	91.
Bellegarde (Gabriel Dupac de)	—
Bellema (Jan)	92.
Bellingen (Floris van)	
Beloys van Treslong. Zie Blois.	
Bemden (Aegidius van den.) Zie Bempden.	
Bemme Jansz (Adriaan).	92.
——— Adriaansz (Johannes)	—
Bemmel (Abraham van).	—
Bemmel (Willem van).	—
Bemmelen (Abraham van) Wiskundige	—
——— (Abraham van) Godgeleerde	93.
——— (Johannes van)	92.
Bempden (Aegidius van den)	94.
Benckes, Zie Binckes.	
Bender (Joannes Pieter Visser.) Zie Visser Bender (Joannes Pieter.)	
Bendorp (Carel Frederik)	94.
——— (Joh. Christ.)	—
Benedicta	96.
Benedicti Werteloos (Georgius)	—
Benedixius (Dominicus)	—
Benjamin (Hendrik)	97.
Benigna. Zie Benedicta.	
Beningha (Sikko)	—
Bennet (Jean Aarnout)	—

	blz.
Bennet (Joh. Balthazar).	97.
—— (Roelof Gabriel).	98.
Benning (Dirk Simonsz).	—
——— (Jan)	99.
——— Jansz. (Jakob).	98.
——— Jansz. (Jan). .	—
Benningerhof (Albrecht).	99.
Benningh (Jacob) . . .	—
——— (Joan Bodecheer)	—
——— (Johannes) . .	—
Benningius. Zie Benningh.	
Bennink (Dirk Simonsz) Zie Benning.	
Benoist (Elie).	99.
Benoyt (Leonard) . . .	100.
—— (Quintin) . . .	—
Benschop (Arent van) .	—
Bent (Jan)	—
—— (Johannes van der).	—
Benthem (Christiaan Willem van)	101.
——— (Everwijn Graaf van)	—
——— (Macharius van)	100.
——— (Otto Graaf van)	101.
Benthien (George Diederik).	—
Benthuizen (Jakob Oem van Wijngaarden, Heer van) Zie Wijngaarden.	
Bentinck (Alexander) geb. 1548.	102.
——— (Alexander) geb. 1646.	—
——— (Berent). . . .	103.
——— (Berend Hendrik Baron).	106.
——— (Eusebius). . .	103.
——— (Filip)	—
——— (Goosen Geurt).	—
——— (Hans Willem Baron)	—
——— (Hendrik). . .	102.
——— (Johan) 1436.	—
——— (Johan) 1503 .	—
——— (Karel)	—
——— (Karel Baron).	106.
——— (Willem Graaf)	104.
——— (Willem Gustaaf Frederik Graaf) . . .	—
——— (Wolter Jan Gerrit)	105.
——— van Kemnade .	106.
Bentynck. Zie Bentinck.	
Bentzma (Pieter Boëtius)	—
Beranger (Pierre). Zie Berranger (Pierre).	
Berch (Jorren upt.) . .	—
Berchem (Henri van.) .	—
——— (Jacobus) . . .	—
——— (Jakob van) . .	107.
——— (Lambertus van)	—
——— (Nicolaas van) Zie Berghem.	
——— (Peter van) . .	107.
——— (Wemberich van)	—
——— (Willem van) .	106.
Berchemius (Lambertus) Zie Berchem.	
Berchmaker (Loef) . . .	107.
Berck (Johan)	—
—— (Pompejus) . . .	108.
—— (W.....)	107.
Berckel Engelbert François van)	108.
Berckel (Petrus Josephus van)	109.
—— Pieter Johan van)	108.
—— (Theod. Victor van)	109.
Berckelaar (Joannes) . .	—
Berckenrode (Balthasar Florisz van).	110.
——— (Cornelis Florisz van).	109.
Berckmans (Hendrik). .	110.
Berckringer (Daniel . .	—
Berendrecht (Johan van).	—
Berendreght (H.) . . .	—
Berends (Hendrik) . . .	—
Berensteyn (Kornelis van)	111.
Berg (Ahazuerus van den)	112.
—— Cornelis (van den).	—
—— (Frans Ernst) . .	111.
—— (Frans Jacob Alex.)	—
—— (Gijsbertus Johannes van den).	113.
—— (Jan van den). . .	112.
—— (Johan)	111.
—— (Johannes Rudolphus van den)	114.
—— (Isaak van den). .	112.
—— (Mathijs van den).	—
—— (Otto Willem Johan)	111.
—— (Theodoor Kornelis van den).	112.
—— (Willem Graaf van den) zie Bergh.	
Bergaigne (Hendrik van)	114.
——— (Joseph van).	—
Bergchem (Nicolaas van) Zie Berghem.	
Berge (Pieter van den).	115.
—— (Rutger ten) . . .	114.
—— (Mr. Tammo Adriaan ten).	115.
Bergen (Adriaan van). Zie Bergues.	
—— (Adriaan Jansz van)	—
—— (Cornelis van) . .	—
—— (David van) . . .	116.
—— (Dirk van). . . .	—
—— (Jan Heer van). Zie Glimes (Jan van).	
—— (Jan van)	—
—— (Nicolaas van . .	—
—— (Willem van). Zie Bergues.	
Bergenaar (Mathijs) . .	117.
Bergen op Zoom (Jan van Glimes Markgraaf van) Zie Glimes (Jan van).	
Bergers (Catharina). . .	—
Bergeyck (Arnold van).	—
Bergh (Mej. A. G. F.) .	118.
—— (Frank van den) .	122.
—— (Frederik Graaf van den)	120.
—— (Hendrik)	117.
—— (Hendrik Graaf van den)	121.
—— (Herman Graaf van den)	120.
—— (Johannes van den)	122.
—— (Oswald I Heer van den)	118.
—— (Oswald Graaf van den).	121.
—— (Pieter van den). .	122.
—— (Willem IV Graaf van den)	119.
Berghe (Paulus van den).	122.
Berghem (Jakob van). Zie Berchem (Jacob van).	
——— (Nicolaas) . . .	222.
——— (Wemberich van) zie Berchem.	
Berghen (Paulus van.) .	123.
Bergheyk (Arnold van). Zie Bergeyk.	
Berghuis (Fred. Joh.) .	123.
Bergius (Theodorus Cornelius.) Zie Berg.	
Bergmaker (Loef). Zie Berchmaker (Loef).	
Bergsma (Adrianus) . .	125.
——— (Eiso) Godgel.	124.
——— (Eiso) Krijgsman	—
——— (Ennius Harmen)	—
——— (Joh. Casper) .	125.
——— (Petrus Adr.) .	—
——— (Theod. Paulus)	124.
Bergues (Adriaan van) .	125.
——— (Lodewijk van) .	126.
Berk (Johan). Zie Berck.	
—— (Niklaas van) . .	121.
—— (Pompeus) Zie Berck.	
Berkel (Abraham van) .	126.
—— (Adriaan van) . .	—
—— (Engelbert François van). Zie Berckel.	
—— (Jan van)	—
—— (Pieter Johan en Theodoor Victor van). Zie Berckel	
Berkenboom (Martinus).	—
Berkenhoff (Hermanus Leonardus)	127.
——— (Theodorus Albertus)	126.
Berkenrode (Adriaan van)	127.
——— (Bathasar Florisz en Cornelis Florisz). Zie Berckenrode.	
——— (Gerrit van).	—
——— (Matthijs Lestevenon van). Zie Lestevenon (Mathijs).	
Berkenrijs (P. van) . .	—
Berkhey (Johannes le Francq van). Zie Francq van Berkhey.	
Berkheyden (Gerard en Job)	—
Berkhout (Adriaan Teding van) Staatsman .	128.
——— (Adriaan Teding van) Zeeman	129.
——— (Evert Cornelis-zoon van)	128.
——— (Jacob Teding van)	129.
——— (Willem van) .	128.
Berkmans (Hendrik). Zie Berckmans (Hendrik).	
Berkum (Hendrik van).	129.
Berlekom (Johannes Jacobus Berdenis van) .	—
Berlikom (Andreas van).	—
——— (Boudewijn) . .	—
Berlo (Denis de) . . .	—
Bern (Diderik van). . .	130.
Bernaart (Nicolaas). Zie Bernard (Nicolaas).	
Bernagie (Pieter). . . .	—
Bernard	130.
——— (Daniel) Guilliamszoon.	131.
——— (Dirk)	130.
——— (François . . .	132.
——— (Hans)	130.
——— (Jacques).	131.
——— (Jean)	132.
——— (Jean Frederic)	131.
——— (Johannes Stephanus.	132.
——— (Josephus Chrysostomus Bernardus).	—
——— (Nicolaas). . .	130.
——— (Theodore). Zie Barendsen (Dirk).	
Bernards (Arend) . . .	133.
——— (Balthasar).	—
Berne (Theodorus van). Zie Bern (Dirk van).	
Berniers van den Bussche (Lubbert) Zie Bussche.	
Berninck (H)..	133.
Bernoldus. Zie Bernulphus.	
Bernouilli (Daniel). . .	134.
——— (Johannes) . .	133.
Bernsau (Hendrik Willem)	134.
Bernulphus	135.
Bernuy (Heronymus de)	—
Beroald.	
Beronicius (Petrus Johannes)	136.
Berselle (Gille de). . .	137.
——— (Jan de). Zie Witthem (Jan van).	
Bert (Abraham de) . .	138.
—— (Jan de).	—
—— (Petrus de) Pred.	137.
—— (Petrus de) Hoogl.	—
Berta. Zie Bertha.	
Berteling. Zie Bertling.	
Bertha	138.
Berthald. Zie Beroald.	
Bertichen (Pieter Godfried)	—
Bertius. Zie Bert.	
Bertling (Michael). . .	139.
——— (Wesselus) .	—
Bertolf (Gregorius). . .	—
Bertrada van IJsselstein. Zie IJsselstein.	
Bertram (J. T.)	—
Besier (Augustijn Gerhard)	—
Besoet (Jan).	—
Best (Pieter)	140.
—— (Willem)	—
Besten (Johan Gerh. à).	—
Bestius (Gulielmus). Zie Best (Willem).	
Beth (Jan Janszoon) . .	—
Bethune (Everhart). . .	—
Betouw (Johannes in de)	—
Bets (Joost).	141.
Betting (Annius Lodewijk)	—
Beucholt (L.)	142.
Beuckelsz. Zie Beukelsz.	
Beucker Andreae (Mr. Daniel Hermanus). Zie Andreae.	
Beudeker (Christoffel). .	—
Beudt (Gijsbertus) . . .	—
Beukelaar (Kornelis) . .	—
Beukelman (Johannes) .	—

blz.
Beukelsz (Jan). . . . . 142.
—— (Willem) . . . —
Beuningen (Gerrit van). 144.
—— Geurt Dirkz. van) . . . . —
—— (Koenr. van). —
Beurs (Willem) . . . . 146.
Beusecom (Christianus van) . . . . —
Beusekamp (Hendr. van) —
Beusekom (Christiaan). Zie Beusecom.
—— (F. van). . 146.
Bevel (Michiel Isaak Swarts) . . . . —
Beveren (Abraham de) . 149.
—— (Charles van). . 150.
—— (Cornelis de) Pietersz . . . . 148.
—— (Cornelis de) Willemszoon . . . . . . 149.
Beveren (Johan de) . . —
—— (Lambertus de) 150.
—— (Pieter de) . . 147.
—— (Willem de) Hendrikszoon . . . . —
—— (Willem de) Jacobszoon . . . . . . —
—— (Willem de) Corneliszoon 1556. 148.
—— (Willem de) Cornelisz. 1624 . . . . 149.
—— (Willem Arnoud de) . . . . 150.
—— (Willem Hendrik de) . . . . . . —
Beverland (Hadrianus) . 151.
Beverningk (Hieronymus van) . . . . 152.
—— (Melchior van) . —
Beverovicius (Johannes) Zie Beverwijk.
Bevervoorde (Engelbert van) Zie Engelbert van Bevervoorde.
Beverweerd (Lodewijk en Willem van Nassau Heeren van) Zie Nassau.
Beverwijck (Vincent Dirk van) . . . . 153.
—— (Jan van). . 154.
Bewold. Zie Beroald
Beyema. Zie Beyma.
Beyer (Jan de) Zie Beijer (Jan de)
Beyma (Coert Lambertus van) . . . . . . 156.
—— (Eduard Marius van) 157.
—— (Jucke Jans van) . 155.
—— (Julius van) . . . 156.
—— (Julius Matthijs van) . . . . 157.
—— (Lieuwe Sjoerd van) 155.
—— (Seerp Lieuwes van) . . . . —
—— (Seerp Seerps van) —
—— (Sjoerd Lieuwes van) 1496 . . . . . —
—— (Sjoerd Lieuwes van) 1567. . . . . . —
Beyma (Wijtze van) . . 156.
Bezemer (Pieter) . . . . 157.
Bezoet (Jan.) Zie Besoet (Jan).
Bezuijen (Cornelis) . . . —

blz.
Biaeus (Alexander) Zie Bie (Alexander de).
Bianchi (T. S.) . . . . 157.
Bibaut (Willem) . . . . —
Biben (Abraham) . . . 158.
—— (Mr. Isaac Gerard) —
Bicker (Andries) . . . . 159.
—— (Boel) . . . . . 158.
—— (Cornelis) . . . . 159.
—— (Jan Bernd) . . 160.
—— (Lambertus) . . 159.
—— (Laurens) . . . 158.
—— (Pieter) . . . . —
Bidloo (Govard) . . . . 160.
—— (Lambert) . . . —
Bie (Alexander) de . . 161.
—— (Andries Pieterzoon) —
—— (Joris de) . . . . —
—— (Marcus de) . . . —
Biel . . . . 162.
—— (Johan) . . . . . —
Bienques . . . . —
Biens (Cornelis Pietersz.) —
Bienville (D. T. de) . . —
Bierens (Abraham Dirksz) —
Bierman (Engelbert) . . —
—— (Johannes) . . —
Biese (Belin) . . . . . 163.
Bieseling (Christiaan Jansz. van). Zie Biezelingen.
Biesman (Christoffel) . . —
—— (Lambert) . . —
Biesten (Hendrik van) . —
Biezelingen (Christiaan Jansz. van) . . . . . —
Bigato (Marcus Antonius) —
Biggekerke (Bartholomeus van) . . . . . 164.
Bik (J. H) . . . . , . —
Bikker. Zie Bicker.
Biland (Jan) . . . . . —
Bilderdijk (Izaäk) . . . —
Bilderdijk (Katharina Wilhelmina) Zie Schweickhart
Bilderdijk (Willem) . . —
Bildt (Bauke Eisma van der) . . . . 170.
—— (Jan van der) . . 169.
Bileveld (Antonie) . . . 170.
Billy (Gaspar Robles Heer van). Zie Robles
Bils. (Lodewijk de) . . —
Bilsen. (Johannes van) . 171.
Bilt. Zie Bildt.
Biltius . . . . —
Binchorst (Lodewijk van) —
Binckes (Jacob) . . . . —
—— (Jan) . . . . . 172.
—— (Simon) . . . . . —
Binga (Willem) . . . . 173.
Binger (Gerson Levy) . —
Bingerden. Zie Pabst van Bingerden.
Bingley (Ward) . . . . —
Binkes. Zie Binckes
Binkhorst. Zie Binckhorst.
Bintang (Zacharias) . . —
Bintgens (Thomas) . . . 174.
Bisbink (Barend) . . . —
Bisdom (Dirk Rudolph Wijckerheld) . . . . . —
Biset (Jan Baptist) . . 175.
—— (Karel Emmanuel) —

blz.
Biskop (Jan) . . . . . 175.
Bisschop (Abraham) . . 176.
—— (Cornelis) . . . —
—— (Jacob) . . . . —
—— (Jan de). Zie Biskop (Joan)
—— (Janus de) . . —
—— (Rem. Egbertz.) 175.
—— (Simon). Zie Episcopius (Simon).
Bitter (Christina) . . . 176.
—— (Jacob de) . . . —
—— (Pieter de) . . . 177.
Blaauw (Joan) Zie Blaeu.
Blaauw Nicolaas Albertus) . . . . —
—— (Pieter Aartze) . —
Blaauw (Quiryn de). Zie Blau.
—— (Willem Jansz.) Zie Blaeu.
Blaauwhulk (Jan Simonszoon). Zie Blaeuhulk.
Blaauwvoet (Paulus) . . 177.
Blad (Willem) . . . . —
Blaes. Zie Blasius
Blaeu (Joan) . . . . . 178.
—— (Willem Jansz.) . 177.
Baeuhulk (Simon) . . . 178.
Blancardus. Zie Blankaart
Blanchard. Zie Blansaart
Blanckenburgh (Cornelia van.) . . . . —
—— (Cornelis van) . . . . —
Blanckhof (Jan Teunisz.) —
Blancx (Jan Adriaanszoon) . . . . 179.
—— (Nicolaas) . . . —
Blankaart (Jonker Nicol. —
—— (Nikolaas) . . —
—— (Steven) . . . 180.
Blanken Jz. (Arie) . . 182.
—— Jz. (Jan). . . 180.
Blankenburg (Quirinus van). . . . . 183.
Blankenburgh (Cornelia en Cornelis). Zie Blanckenburgh . . . . . .
Blankhof. Zie Blanckhof.
Blankenheim (Fredericus van). Zie Fredericus III.
Blans. Zie Blancx
Blansaert (Abraham) . . —
—— (Jan). . . . . —
Blasius (Abraham) . . . 184.
—— (Gerardus) . . . 183.
—— (Johannes) . . . 184.
Blasiére (Jean Jaques) . —
Blau (Hieronymus de) . 185.
—— (Jeronimus de) . . —
—— (Quiryn de) Krijgsman . . . . 184.
—— (Quiryn de) Staatsman . . . . 185.
—— (Theodorus Brunsveld de) . . . . . . —
Blauw (Jacobus) . . . . 186.
Bleecker (Jan Casper) . —
Bleek (Pieter) . . . . . —
—— (Richard) . . . . —
Bleeker (Daniel) . . . . 187.
—— (Jan Casper). Zie Bleecker
Bleienburch. Zie Blyenburg

blz.
Bleiswijk (Dirk van) . . 187.
—— (F.) Zie Bleyswijk
—— (Hendrik van) —
—— (Jan van) . . —
—— (J. C. van) . —
—— (Klaas van) . —
—— (Pieter van) . —
Bleker. Zie Bleeker
Bles (Hendrik met de). 188.
Blesdijk (Nicolaas Meynderts van) . . . . . —
Bleu (François le) . . . —
Bleuland (Jan) . . . . 189.
Bleyker (Gerard). . . . 190.
Bleyswijk (F.) . . . . . —
Blienborch. Zie Blyenburg.
Bliek (Daniel) . . . . . 190.
Bliek (den) . . . . . . —
Blieker. Zie Bleyker.
Blijenburg. Zie Blyenburg.
Blinkvliet (M.) . . . . 190.
Blitterswijk (Steven van). —
—— (Willem van). —
Bloccius (Petrus). . . . —
Block (Abraham de) . . 191.
—— (Adriaan Maartensz) . . . . —
—— (Claes). . . . . . —
—— (Jacob Rengers). Zie Blok.
—— (Joanna Koerten). Zie Koerten.
—— (Matheus) . . . . 191.
—— (Roelof) . . . . . —
Blockius (Cornelis) . . . —
Blocklandt (Anna van). Zie Brandwyck.
—— (Cornelis van). 191.
Bloeimans. Zie Bloeyman.
Bloemaart (Abraham). . 192.
—— (Adriaan). . . . 193.
—— (Cornelis) Bouwk. 192.
—— (Cornelis) Graveur 193.
—— (Dirk) . . . . . 192.
—— (Frederik) . . . 193.
—— (Hendrik) . . . —
Bloemen (Norbert van). 194.
Bloemendaal. Zie Blommendaal.
Bloemevenne (Pieter) . . 194.
Bloeyere (Henry de) . . —
Bloeyman (Hendrik) . . —
Blois (Abraham de) . . —
—— (Adriaan van). . . 195.
—— (Casper van) . . . 197.
—— (Cornelis Johan van) —
—— (Cornelis Yzak van) 198.
—— (Hugo van). . . . 195.
—— (Jacob Arnold Bastingius van). . . . . 199.
—— (Jan van) . . . . 194.
—— (Jan van) gezegd Treslong . . . . . . 195.
—— (Jasper van) . . . 197.
—— (Johan Arnold van) —
—— (Lodewijk) . . . . —
—— (Maximiliaan). . . 195.
—— (Otto van) . . . . 197.
—— (Willem) . . . . . 195.
—— (Willem Otto van) 198.
Blok (Abraham de). Zie Block.

blz.

Blok (Bernardus). . . . 199.
—— (Franciscus Gualtherus) . . . . 200.
—— (Jakob Rengersz) . 199.
—— (Johanna Koerten). Zie Koerten. . . . .
—— (Koenraad) . . . . 199.
—— (Simon) . . . . . ——
Blokhoven (Anna van) . 200.
—— (Gijsbertus van) ——
Blokhovius (Pieter). . . ——
Blokhuizen (Mr. François van) . . . . ——
Blokland (Antony van) Zie Montfoort.
Blokland (Cornelis van). Zie Blockland.
—— (Gijsbert van). 200.
—— (Hendrik Story van). Zie Story van Blokland.
Blom (Antony) . . . . 202.
—— (Cornelis). . . . . 201.
—— (Klaas Louwerense) 200.
—— (Koenraad Leonards) 201.
Blomberg (Hendrik van) 202.
Blomevenna. Zie Bloemevenne.
Blomhert (Johan). . . . 202.
Blomhoff (Jan Cock). Zie Cock Blomhoff.
Blommaert (Dirk). Zie Bloemaert.
—— (Jaques) . . 202.
Blommart (Samuel) . . ——
Blommendaal (Jan van). ——
Blommert (Nikolaas) . . 203.
Blommevenne. Zie Bloemevenne.
Blon (J. le). . . . . . 203.
—— (Michiel le) . . . ——
Blondeel (Valentijn Jan) ——
Blondel (David) . . . . ——
Blonkebijle (Jeroen) . . 204.
Bloote (Filips de) . . . ——
—— (Hugo de) . . . ——
Blooteling (Abraham) . ——
Blotius. Zie Bloote.
Bloxius. Zie Bloccius.
Bloys. Zie Blois.
Blum (Johannes Erasmus) . . . . 204.
Blumenthal. Zie Blommendaal.
Blussé (Abraham) . . . 204.
—— (Abraham) de Jonge . . . . 205.
Blyenberg Laurensz (Willem van) . . . . . . 206.
Blyenburg (Adriaan van) geb. 1510 . . . . . 207.
—— (Adriaan van) geb. 1532 . . . . . ——
—— (Adriaan van) geb. 1546 . . . . . 208.
—— (Adriaan van) geb. 1560 . . . . . ——
—— (Adriaan van) geb. 1589 . . . . . ——
—— (Adriaan van) geb. 1616 . . . . . 209.
—— (Cornelis van) 1330 . . . . 206.
—— (Cornelis van) geb. 1450 . . . . . ——
—— (Damas van) 208.

blz.

Bleyenburg (Heiman van) geb. 1395 . . . . . 206.
—— (Heiman van) geb. 1509 . . . . . 207.
—— (Soeteman van) ——
Bocardus (Joannes)
Bocholt. Zie Boickholt
Bochorinc. Zie Boxhorn.
Bochorst. Zie Bouckhorst
Bochoven (Franciscus van) 209.
—— (François van) . ——
Bochstad. Zie Bocstadius
Bock (David) . . . . . 209.
Bockel (Karel van) . . ——
Böckelman (Joh. Fred.). ——
Bockema. Zie Bokkema
Bockenberg (Pieter Corn.) 210.
Bockholtz. Zie Beukelsz.
Bockhorst. Zie Boekhorst
Bocstadius (Abraham) . 210.
Bodaen. Zie Boudaen
Bodaeus á Stapel (Johannes) . . . . 211.
Bodart (Pieter) . . . . ——
Boddaert (Pieter) Kiesh. ——
—— (Pieter) Raadsh. 212.
—— (Pieter) Geneesheer . . . . ——
—— (Pieter) Junior 213.
Bode (David Essaias) . ——
—— (Matthijs) . . . . ——
Bodecheer (Nicolaas) . . ——
—— Benning (Johan) ——
Bodechem. Zie Bodegem
Bodecker . . . . 213.
Bodegem (Bartel) . . . ——
Bodekker. Zie Bodecker
Bodel (Joachim) . . . . 214.
Bodemont (François) . . ——
Boden (Jan) . . . . . . 215.
Bodimont. Zie Bodemont
Bodisco (Martinus) . . . ——
—— (Pieter) . . . . ——
Bodijn. Zie Boyen
Boe Sylvius. Zie Sylvius
Boechorst. Zie Boekhorst
Boeckelman. Zie Böckelman
Boeckholt (Arnold van) . 215.
Boeckhorst. Zie Boekhorst
Boeckhoven (Antonij van) 216.
Boecop (Arend toe). . . ——
—— (Arnold ten) . . ——
—— (Cornelis Gerardus Iman Baron van) 217.
—— (Louis Theodoor Johan Baron van) . . 216.
Boedagen (Jan Francoysz. van) . . . . 217.
Boedeker (Balthasar) . . ——
Boedelhof. Zie Capelle
Boegraven (W.) . . . . 217.
Boeijens. Zie Adriaan VI.
Boekelius (Johannes) . . ——
Boekholt (Arnold van). Zie Boeckholt.
—— (B.) . . . . . 218.
—— (Henricus) . . ——
—— (Johannes) Dweeper. Zie Beukelsz. . .
—— (Joh.) Dichter. . 218.
—— (Jurriaan). Zie Boekhout . . . . . .
Boekhorst (Amelis van den.) Zie Bouckhorst
—— (Johannes) glasschilder . . . . . . 218.

blz.

Boekhorst (Johannes) schilder . . . . 218.
—— (Nikolaas van den.) Zie Bouckhorst
Boekhout. (B.) Zie Boekholt.
—— (Jurriaan) . . 218.
Boel (Tobias) . . . . . ——
Boelema (Augustijn) . . ——
Boelens (Albert) . . . . ——
—— (Ambrosius Ayzo van) . . . . 219.
—— (Ayzo van) . . . ——
—— (Boelardus Augustinus van) . . . . ——
—— (Frans Godin Ayzo.) Zie Lijnden
—— (Jacobus) . . , . 219.
—— (Nicolaas) . . : 218.
Boelensz (Jacob) . . . . 219.
Boellaard (Hendrik) . , 220.
—— (Jan Willem . 219.
Boels (Frans) , ... 220.
Boener (Jan) . . . . . ——
—— (Matthias). . . . ——
Boer (Hopman) . . . . ——
—— (Allard de). . . . 221.
—— (Andries de) . . . ——
—— (Corn. Jacobsz. de) 220.
—— (Francijntje de). . 222.
—— Hybo Everdes de). 221.
—— (Jacob de). . . . . 220.
—— (Jan ten). . . . . 223.
—— (Laurens Claesz. de) 220.
—— (Maarten de). . . 221.
—— (Pieter de). . . . ——
—— (Pieter Anthonie de) 223.
—— (Taams de) . . . 220.
Boerhaave (Abraham Kaauw). Zie Kaauw Boerhave.
—— (Hermannus). 223.
—— (Jacob). . . 224.
—— (Markus) . . ——
—— de Gorter (Hermannus) Zie Gorter
Boermany. Zie Burmania.
Boers (Carolus). . . . . 224.
—— (Frederik Willem). ——
Boes. (Nicolaas). . . . 225.
Boest. (Filip). . . . . ——
Boe Sijlvius. Zie Sylvius.
Boetberger. Zie Boidtbrugh.
Boëtius (Epo) Zie Epo.
—— (Gellius) . . . 225.
Boetzelaer (Benjamin Graaf van den). . . 231.
—— (Daniel van den) 228.
—— (Dirk Baron van den) . . . . 231.
—— (Filips Jacob Baron van den) . . . 230.
—— (Filips Jacob Grave van den). . . ——
—— Floris van den) 228.
—— (Frederik Hendrik Baron v. d.) 1674 230.
—— (Frederik Hendrik Baron v. d.) 1733 ——
—— (Gideon Baron van den) . . . . . . 229.
—— (Gijsbert van den) . . . . 230.
—— (Jacob Filips Baron van den). . . 231.

blz.

Boetzelaer (Jacob Godefroy Baron v. d) . . 230.
—— (Karel Baron v. d.) Staatsman . . . . ——
—— (Karel Baron v. d.) Krijgsman. . . 231.
—— (Lodewijk van den) . . . . 229.
—— (Otto van den) ——
—— (Rutger van den) 1379 . . . . 227.
—— (Rutger van den) 1460. . . . . . ——
—— (Rutger van den) 1604. . . . . 228.
—— (Rutger van den) 1644 . . . . . 230.
—— (Rutger Wessel van den). . . . . . 229.
—— (Wessel van den) 1566. . . . . . 228.
—— (Wessel van den) 1567. . . . . . 229.
—— (Wessel van den) 1568 . . . . ——
Boey (Cornelis) 1665. . 232.
—— (Cornelis) 1759. . ——
—— (Timon.) . . . . . ——
Boeye (Samuel). . . . . 233.
Boeymer (Abel). . . . . 234.
—— (Frederik van) 234.
—— (Pieter). . . . 233.
Bogaard (Adam). . . . ——
—— (Adriaan) . . 235.
—— (Jakob). . . . ——
—— (Jan Willemsz) ——
—— (Martinus van den). . . . , ... ——
Bogaarde. Zie Bogaerde.
Bogaardt. Zie Bogaard.
Bogaart (Adam) Zie Bogaard)
—— (Hendrik). . . . 235.
—— (Jacob). Zie Bogaard).
Bogaerde (Gasper van den) . . . . 235.
Bogaerdt (Hendrik) . . ——
Bogaert (Abraham). . . 236.
—— (Adriaan van den) ——
—— (Johannes). . . . ——
—— (Pieter Willemsz). 235
Bogerman (Johannes) 1601. . . . . . . 236.
—— (Johannes) 1637. . ; . . . . . 237.
—— (Reinier) . . . 238.
Bogerts (C). . . . . . . ——
Bohemus. Zie Boom.
Boickholt (Godard van). 238.
Boidtbrugh (Cornelis van) ——
Boie (Hendrik). . . . . ——
Boing (Dirk) . . . . . 239.
Bois (Charles Marie Joseph du). . . . . . . 242.
—— (Chretien du) . . . ——
—— (Cornelis du) . . . 240.
—— (Daniel du) . . . ——
—— (Dominicus Françiscus du). . . . . . . 242.
—— (Elant du) . . . . 240.
—— (Godfried du). . . 241.
—— (Jacobus du) . . . 240.
—— (Jan du) Regtsgeleerde . . . . . . ——
—— (Jan du) Krijgsman 241.

blz.
Bois (J. P. J. du) . . 246.
—— (Otto Willem Izaac du) —
—— (Pieter Couwenburg du) —
—— (Simon du) —
—— (Warnar du) 240.
Boisot (Karel van) 242.
—— Lodewijk van) —
Boissens (Cornelis) 243.
Boitet (Reinier) —
Bojus. Zie Boey.
Bok (Jacob Dirksz. de) 243.
Bokelman (Patroclus) —
Bokelszoon. Zie Beukelsz.
Bokhoudt. Zie Boekhout
Bokkelman. Zie Böckelman.
Bokkema (Rienk) 244.
Bokkenberg. Zie Bockenberg.
Bokshoorn (Josef). 244.
Bokstael. Zie Boxtael.
Bol (Cornelis) 245.
—— (Ferdinand) —
—— (Hans) 244.
—— (Jan van der) 245.
Bolandus. Zie Bolland.
Boletus (Hugo) 245.
Bolhuis (Joan Hugo van) 246.
—— (Lambertus van) 245.
Bolius (Jakob) 247.
Bolk (Jan Roever van). —
—— (Sweder van) —
Bolland (Sebastiaan) —
Bollius (Johannes) —
Bolomey (Benjamin) —
Bols (Alexander Arnoldus) 248.
Bolstra (Melchior) —
Bolsward (Boëtius van) —
—— (Frans van) —
—— (Pieter van.) —
—— (Schelte van) 249.
—— (Wiord van) 248.
Bolswina 249.
Bolt (Henricus) —
—— (Jacob) —
Bolts (Willem.) —
Bombergen (Anthonie van) —
—— (Cornelis van) 250.
—— (Karel van) —
Bomble (Florentinus van) —
Bommel (Cornelis van). —
—— (Cornelis Richard Antonie van) —
—— (Hendrik van). Zie Bommelius.
—— (Johannes van) Zie Bommelius.
—— (Sander Wouters van) 250.
Bommelius (Henricus) 251.
Bon Abraham) —
—— (Arnold) —
—— (Jacob du) —
—— (Johannes) —
Bonaparte (Lodewijk) Zie Lodewijk.
Bonaparte (Napoléon.) Zie Napoléon.
Bonadies. Zie Goedendagh.
Boncour (Anna Charlotta Didier de) 251.
Bondam (Pieter) 252.
Bondam (Rutger) 252.
Bondt (Geraert de) 256.
—— (Jakob de) 257.
—— (Jan) 254.
—— (Johannes de) 257.
—— (Nicolaas) regtsg. 253.
—— (Nicolaas) kruidk. 256.
—— (Reinier de) 256.
—— (Willem de) 257.
Bonerus (Mattheus) —
Bonga (Johan van) —
—— (Willem van) 259.
Bongaert (Bernt van den) —
—— (Jan van den) —
Bongart (A. J.) —
—— (Bernardus Jacobus —
Bonhomme (Henry Damas) —
Bonifacius —
Boningen. Zie Beuningen.
Bonket (Philippus) 261.
Bonmarché (Johannes) —
Bonn (Andreas) —
—— (Andreas Coenraad) —
Bonnet (Gijsbertus) 262.
—— (Gijsbertus Weijer Jan) 263.
—— (Paulus) 262.
Bonnières (Jean le) 263.
Bons (Andreas de) —
Bonserus. Zie Bonzer.
Bont (Geraert de). Zie Bondt.
—— (Heyn) 263.
—— (Jakob de). Zie Bondt.
—— (Jan) 263.
Bont (Reinier de) } Zie Bondt.
—— (Willem de). }
Bonte (Hugo de) 264.
—— (Jan) —
Bontebal (Klaas Michielsz) —
Bontekoe (Cornelis) 266.
—— (Willem IJsbrandsz.) 264.
Bontekoning (Johanna) 266.
Bontemantel (Frederik) —
—— (Hans) —
Bontius —
—— (Gerard) }
—— (Gulielmus) } zie Bondt.
—— (Jacob) }
—— (Regnerus) }
Bonzer (Adriaan) 266.
—— (Willem) 267.
Boodt (Petrus) —
Boom (Dirk) —
—— (Filip Cornelisse) —
—— (Johannes) —
—— (Pieter Cornelisz) —
Boomgaard. Zie Bongaert.
Boomgaart. Zie Bogaert.
Boomhuys (Jan) 268.
Boomius. Zie Boom.
Boomkamp (Gijsbert) 268.
Booms (Marinus Adriaansz) —
Boon (Daniel) —
—— (Jacobus) —
—— (Joan Michaël) —
—— (Meijert Cornelisz) 269.
—— Mesch (Adrianus Leonardus v. d.) —
—— —— (Georgius Johannes v. d.) —
Boon Mesch (Hendrik Carel v. d.) 270.
Boon van Engelant (Korn.) 271.
Boonacker (Adrianus) —
Boonaerts (Willem) 272.
Boonen (Arnold) —
—— (Mr. Dirk) 273.
—— (Jasper) —
Boonzajer (Alard. Corn.) —
—— (Cornelis) —
Booren (Elias van) —
Boort (Hendrik) 274.
Boot (Aarth) —
—— (Adriaan) —
—— (Arnold) —
—— (Everhard) —
—— (Ger. Wilh.) 276.
—— (Gerhard) 274.
—— (Godfried) —
—— (J.) 275.
—— (J. van der) 276.
—— (Johannes Cornelis) 275.
—— (Justus) —
—— (Willem) —
Bootes. Zie Boëtius.
Booth. } Zie Boot.
Bootius. }
Boots (Barbara) 276.
Bootsma (Epo van) —
—— (Jan van) —
Boott (Corn.) geb. 1679 —
—— (Corn) geb. 1711 —
Booyman. Zie Boymans.
Bor (Cornelis) 278.
—— (Livius) —
—— (Paulus) —
—— (Pieter Christ.) 277.
Borch (Allard Philip Reinier Carel Bar. v. d.) 278.
—— (Frederik Willem van der) —
—— (Jan van der) —
—— (Willem François Emile Baron v. d.) —
Borchers (Albrecht) 279.
Borcht (Frederik van der). —
Borculoo (Hermanus) —
Bordes (Tobie Constantijn de) —
Bordet 280.
Bording (Klaas Klaasen). —
Bordus (Wilhelmus la). —
Boreel (Abraham) 281.
—— (Adam) —
—— (Adriaan 283.
—— (Jacob) geb. 1630. —
—— (Jacob) geb. 1711 281.
—— (Jakob) geb. 1552. 284.
—— (Joannes) 281.
—— (Johan) geb. 1621. 283.
—— (Johan) geb. 1627. —
—— (Lucas) 284.
—— (Pieter Resen) 283.
—— (Pieter) 280.
—— (Willem) 1591. 281.
—— (Willem) 1675. 284.
—— (Willem François). —
Boren (Heribert van). — Zie Harderbertus.
Borg (Klaas Adr. ten) 285.
Borger (Elias Annes) —
Borgesius (Joachimus) 287.
—— (Johannes) —
Borgh. Zie Borg.
Borlotte. Zie Barlotte.
Borluut (Adrien) 287.
Borluut (Josse) 287.
Bormeester (Abraham) —
Born (Dirk) 288.
—— (Henricus van) —
—— (Johan van) —
Bornaeus (Everhardus) —
Bornbergum (Antonis Folkertz van) —
Bornius (Henricus) —
Bornman (Henr. Gualth.) —
Bornwater (Jacob) —
Borre (Adriaan van der) —
—— (Evert) —
Borrebach (Adolf) 289.
—— (H.) —
Borremans (Anthonij) —
—— (Nikolaes) —
Borrewater —
Borrius. Zie Borre.
Borsalus (Wolfardus) 290.
Borsboom (Hendrik) —
Borssele (Adolf van) 296.
—— (Adriaan van) 292.
—— (Adriaan van) van der Hooge 296.
—— (Anna van) 295.
—— (Filips van) 292.
—— (Filips Jacob v.) 1735 296.
—— (Filips Jacob v.) 1757 297.
—— (Floris van) 1447 292.
—— (Floris van) 1470 295.
—— (Frank van) 293.
—— (Hendrik van) 292.
—— (Jacob van) 296.
—— (Jan van) 295.
—— (Jan van) van der Hooge 296.
—— (Paulus van) 295.
—— (Philibert van) 296.
—— (Pieter Janszoon van) —
—— (Wolfert van) + 1299 290.
—— (Wolfert van) + 1345 291.
—— (Wolfert van) + 1487 294.
Borssum (Abraham van) 297.
Borsteegh (Cornelis) —
Borstius (Jakob) 298.
Bort (Balthasar) 299.
—— (Pieter) —
Borwinkel (Cornelis) —
Bos (Albert van den) 301.
— (Casper van den) —
— (Cornelis). Zie Bosch.
— (Gaspar van den) 301.
— (Jacob). Zie Bosch.
— (Jeronimus) 299.
— (Johannes van den). Zie Bosch.
— (Lambert) 300.
— (Lambert van den) 301.
— (P. van den) —
— (Salomon) 300.
Bosbeke (Jan van) 301.
Bosboom (Dirk) 302.
—— (Simon) —
Bosc (Pierre Thomines Sieur du) —
—— de la Calmette (Elisabeth Machtelt) 302.
Bosch (Anthonie van den) 311.
—— (Apollonius) 303.

blz.
Bosch (Bernardus) . . . 304.
—— (Bernardus de) Dichter . . . . 307.
—— (Bernardus de) Kunstliefhebber . . . 309.
—— (Cornelis) Regtsgeleerde . . . . 303.
—— (Cornelis) Godgeleerde . . . . —
—— (Cornelis van den) 310.
—— (Cornelis Jacob van den) . . . . 313.
—— (Engelbertus Batavus van den) . . . . 315.
—— (Gerardus Balthasar) . . . . 305.
—— (Goris de) . . . . 310.
—— (Gregorius de) . . —
—— (Gualtherus Jacob) 312.
—— (Hendrik de) . . . 307.
—— (Hieronymus). Zie Bos.
—— (Hubert van den) 313.
—— (Jacob) . . . . . 303.
—— (Jacob van den) . 310.
—— (Jacobus) . . . . 303.
—— (Jan van den) 1573 310.
—— (Jan van den) 1620 —
—— (Jan Graaf van den) 313.
—— (Jean Louis) . . . 304.
—— (Jeronimo de) geb. 1619 . . . . 306.
—— (Jeronimo de) geb. 1677 . . . . —
—— (Jeronimo de) geb. 1740 . . . . 307.
—— (Iman Jacob v. d.) 311.
—— (Joannes de) . . . 307.
—— (Johan van den). . 310.
—— (Johannes van den) —
—— (Lodewijk Jansz. van den) . . . . . . —
—— (Maria) . . . . . 303.
—— (Mattheus van Heyningen) . . . . 306.
—— (N.) . . . . 302.
—— (Philippe den) . . 310.
—— (Pieter van den. . —
—— (Reijer van den) . 311.
—— (Samuel) . . . . . 303.
—— (Theodorus) . . . —
—— (Willem Brouwer) 305.
Boschhuysen (Claas van) 313.
—— (Franc. van) 316.
—— (Jan van) . 313.
—— (Krispijn Jansz. van) . . . . . —
—— (Willem van) 316.
Boschius. Zie Bosch.
Boschman (Nicolaas) . . 316.
—— (Willem Kornelisz) . . . . —
Bosdijk (Jacques Franç.) —
Boshamer (Johannes) . . 317.
Boshuizen (Claas van) Zie Boschhuysen.
—— (François van) Zie Boschhuysen.
—— (Jakob) . . . 317.
—— (Jan van). Zie Boschhuyzen.
—— Krispijn Jansz van) Zie Boschhuyzen.
—— (Willem van) Zie Boschhuysen.
Bosius (Jacob) Zie Castro.

blz.
Boskam (J.). . . . . . 317.
Boskoop (Jacob van) . . —
—— (Johannes) . . —
Bosma (Benjamin) . . . —
Bosman (Barend) . . . 318.
—— (Gijsbert) . . . —
—— (Jan) . . . . . —
—— (Nicolaas). Zie Boschman.
—— (Willem) . . . 318.
Bossaart. Zie Bosschaert.
Bosscha (Hendrik) . . . 321.
—— (Herman) . . . 318.
—— (Johannes . . . 320.
Bosschaerts (Willibrord.) 321.
—— (Thomas Willibrords) . . . . . . —
Bossche (H. van de) . . 322.
—— (Hendrik Josephsz. van den) . . . 321.
—— (Hendrik Zas van den) . . . . . . 322.
—— (J. van den) . 321.
—— (Jacob van den) 322.
—— (Pieter van den) —
—— (Zas van den) . —
Bosse (Frans Antoni) . . —
Bossem (Matthijs van). . 323.
Bossius. Zie Castro.
Bosson (Abraham de) . 323.
Bossu. Zie Hennin.
Bossuit (Francis van) . . 323.
Bosveld (G. van) . . . 324.
—— (Paulus). . . . 323.
Bot. Zie Both.
Botbergen (Elbert van). 324.
Boter Zie Botter.
Boterkoper (IJsbrand). . 324.
Boternisse (Konstantijn van) . . . . —
Botesius (Johannes). . . —
Both (Andries). . . . . 325.
—— (Godert) . . . . . 324.
—— (Jan) Krijgsman. . 325.
—— (Jan) Schilder . . —
—— (Johan Volkertsz) . —
—— (Johannes de). . . 326.
—— (Pieter) . . . . . 325.
—— (Volkert). . . . . 325.
—— Hendriksen. Zie Hendriksen.
Botnia (Duco van). . . 327.
—— (Feyke) . . . . 326.
—— (Jarich van). . . 327.
—— (Julius van) . . —
—— (Juw van) . . . —
—— (Odo) . . . . . 326.
—— (Sijdts van). . . 327.
—— (Sikko van). . . —
—— (Sixtus van) . . —
—— (Tjalling van). . 326.
Botter (Hendrik) . . . 328.
—— (Hugo) + 1144 —
—— (Hugo) 1302. . —
—— (Levinus). . . . —
Botterman (Epo). . . . —
Bottinga. Zie Botnia.
Böttner. Zie Buttner.
Bou (Jean de). . . . . 328.
Boubereel (Johannes Cornelis). . . . . 328.
Bouchel. Zie Buchelius.
Boucholt (Jurrien). . . —
Bouchorst. Zie Bouckhorst.
Bouckart (Jan) . . . . 328.

blz.
Bouckhorst (Adriaan van den) . . . . 329.
—— (Amel. v. d.) —
—— (Corn. v. d.) —
—— (Floris v. d.) —
—— (Nicol. v. d.) —
Boucq (Engelbert François le) . . . . —
Boud (R.) . . . . . . 330.
Boudaan (Gualtherus) . —
—— (Gualtherus Petrus . . . . 331.
—— (Hendrik Jan) —
—— (Matthias) . . 330.
—— (Petrus) . . . 331.
Boudechon. Zie Batson.
Boudewijn. Zie Balduinus.
—— Zie Vliet.
Boudewijns. Zie Riethoven.
—— (Pieter). . . 331.
Boudewijnszoon. Zie Eik.
Boudins (Levinus) . . . 332.
Bouhon (Mejufvr.) . . . —
Bouhusen (Bernhard) . . —
Bouillier (David Renaud) —
—— (Jacq. Renaud) —
Boukhorst. Zie Bouckhorst.
Bouma (Dominicus Acronius de) . . . . . . 333.
—— (Gellius Faber de) 332.
—— (Petrus Gellius de) 333.
Bouman (D.). . . . . . —
—— (Johannes) . . . —
—— (Pieter). . . . . —
Bourbon (Artur). . . . —
—— (Charlotte van) Zie Charlotte.
Bourg (Louis Fabritius du). . . . . 333.
Bourgois (J. B.) . . . . 334.
Bourgondie (Adolf van) . 335.
—— (Anthonie v.) 1420 . . . . 334.
—— (Anthonie v.) † 1573. . . . . . . 336.
—— (David van). Zie David.
—— (Filips van). Zie Filips.
—— (Filips van) Heer van Beveren. . 334.
—— (Karel van). Zie Karel.
—— (Maria van). Zie Maria.
—— (Maximiliaan van) . . . . 335.
Bourguignon (Jeanne Olivier Beauval geb.) . . 336.
Bouricius (Daniel de Blocq van) . . . . 338.
—— (Hector van) . 337.
—— (Jacobus van) † 1618. . . . . . . 336.
—— (Jacobus van) † 1706. . . . . . . 338.
—— (Johannes van) 337.
—— (Martinus van) 338.
—— (Willem Livius van) . . . . . . —
Bourjé (Johan Pieter) . —
Bourignon (Antoinette de). . . . . 339.
Bouritius. Zie Bouricius.
Bourlette (André) . . . 340.

blz.
Bourlotte. Zie Barlotte.
Bournon . . . . 341.
Bournonville (Odard de) —
Bours (Pontus van Noyelles Heer van). Zie Noyelles.
Bourse (Anthonie Cornelis). . . . . 342.
Bousquet (Jan Carel) . . —
—— (Philippe). . . —
Bout (Jan Janszoon) . . —
—— (Pieter) . . . . . —
Boutkamp (J.). . . . . —
Bouvier (Jan) . . . . . 343.
Bouwema (Hotze). Zie Buma.
—— (Willem). Zie Bonga.
Bouwens (Johan). . . . 343.
—— (Kristiaan) . . —
—— (Reynier Leendert) . . . . —
Bouwensch (Willem Adr.) —
Bouwensz (Geleyn) . . . 344.
—— (Leenaert) . . —
Bouwer (Hans Hendriksz) —
Bouwinga. Zie Bonga.
Bouwmeester (Cornelis). 344.
Bovy (Gillis). . . . . . —
Bowier (Marten) . . . . —
Boxel (Mr. Hugo). . . —
Boxhorn (Hendrik). . . —
—— (Marcus Zuërius) 345.
Boxstael (Willem van). 347.
Boxtel (Mr. Hugo). Zie Boxel.
—— (Jan van Hoorne Heer van) Zie Hoorne.
Boy Zie Boey,
Boy (Cornelius Janssenius) 347.
—— (Dominic. Janssenius) —
—— (Leonard. Janssenius) —
—— (Nicolaas Janssenius) —
Boyen (Peter) . . . . . —
Boyingha. Zie Bonga.
Boymans (Fr. Jac. Otto) 347.
Boys. Zie Bois.
Boysot. Zie Boisot.
Boyus. Zie Boey.
Bra (Hendrik van) . . 348.
Braak (Adriaan) 1704 . —
—— (Adriaan) 1765 . 349.
—— (Balduinus ter). . —
—— (Joris Pietersz. . 348.
Braam (Aegidius van). . 350.
—— (F. T. van). . . —
—— (Jacob Pieter van) 350.
—— (Johannes van). . 349.
—— (Pieter van). . . 350.
—— (Willem van) . . 349.
Braam Houckgeest (Andreas Everard van) . 352.
Braams. Zie Braems.
Braat (Jacob) . . . . . 352.
Braband (Jan Hertog van) Zie Jan.
Brabant de Quercue. Zie Eycken
Bracht (Cornelis van. . 352
—— (Hendrik van) 1591. Zie Goltzius.
—— (Hendr. van) 1715 353.
—— (Herman van) . . —
—— (Pieter van). . . 352.
—— (Tieleman van) 1625. . . . . —

blz.
Bracht (Tieleman van) 1719 . . . . 353.
Brachthuiser (Daniel) . . —
Brackelman (Liven) . . —
Bracle (George de) . . . —
—— (W. de) . . . . . 354.
Braeck. Zie Braak.
Braeckel. Zie Brakel.
Braems (Daniel) . . . . 354.
Braes (Aegidius) . . . . —
Braeu (Nicolaas) . . . . —
Braght. Zie Bracht.
Brahé (Jan Jacob) . . . 354.
Brakel (Cornelis van) 1644 . . . . 357.
—— (Cornelis van) 1717 359.
—— (Dirk van) . . . . 357.
—— (Dirk Gerrits à) . 356.
—— (Jacob Baron van) 359.
—— (Jan van) . . . . 357.
—— (Johan van) . . . —
—— (Johannes) . . . . 354.
—— (Nicolaas van) . . 359.
—— (Pieter) . . . . . 354.
—— (Pieter van) . . . 357.
—— (Reinhart van Asewijn Heer van). Zie Asewijn.
—— (Reinold van) . . 357.
—— (Willem à) . . . . 356.
—— van der Kluit. Zie Kluit.
Brakelman. Zie Brackelman.
Brakenburg (Richard) . 359.
Brakman . . . . 360.
Brakonier (Abraham Josua . . . . —
—— (Catharina) Zie Wilde.
Bramer (Leonard) . . . 360.
Bran (Karel le) . . . . —
Brand (Ger.). Zie Brandt.
—— (Jan Jansz) . . . —
—— (Joh.). Zie Brandt.
—— (Johan Arnold) . 361.
—— (Kasp.). Zie Brandt.
—— (Marinus) . . . . 360.
—— (Pieter) . . . . . 361.
—— (van Someren). Zie Someren.
Brande (Cornelis van den) 362.
—— (Mr. Filips v. d.) —
—— (Jan van den) . . —
—— (Jan Pieter v. d.) —
—— (Johannes van den) —
Brandeler (Joh. Jac. v. d. 363.
Brandenburg (Johan van) —
Brandhof (Joh. Bern.) 364.
Brandis. Zie Brender à Brandis.
Brandligt (Laurens) . . 364.
Brando (Johannes) . . . —
Brandon (Jan Hendrik). —
Brands (Arnoldus) . . . —
Brandsma. Zie Brantsma.
Brandt (Albertus Jonas) 368.
—— (Cornelie) . . . . 365.
—— (Geeraert) 1594 . —
—— (Geeraert) 1626 . —
—— (Geeraert) 1657 . 367.
—— (Henricus) . . . . 364.
—— (Hermanus Frans van den). Zie Brant.
—— (Jan Jansz.) Zie Brand.

blz.
Brandt (Johannes) . . . 368.
—— (Johan Arnold) . 366.
—— (Karssten) . . . . —
—— (Kaspar) . . . . . —
—— (Marinus). Zie Brand.
Brandwijk van Blocklandt (Anna) . . . . 368.
Branger (Cornelius Ignatius) . . . . —
Brant (Hermanus Franciscus van den) . . . 369.
—— (Jan Jansz.) Zie Brand.
Branteghem (Willem van) 369.
Brantigam. Zie Brautigam.
Brantsen (Mr. Gerard) . 369.
—— (Henrick Willem) . . . . —
Brantsma (Pieter) . . . —
Bras (Adriaan) . . . . —
Brassemarij (Willem) . . 370.
Brasser (Govert) 1574 . —
—— (Govert) 1625 . —
—— (J. R.) . . . . . —
—— (Jacobus Jaspersen) . . . . —
—— (Leendert) . . . —
—— (P. M.) . . . . —
Brassica. Zie Cool.
Braun (Johannes) . . . 370.
—— (Johannes Fredericus) . . . . 371.
Brautigam . . . . —
Brauw (Cornelis de) . . —
—— (Jacob de) . . . . —
—— (Mr. Willem Maurits de) . . . . —
Brauwenaar. Zie Brouwenaar.
Brauwer (Adriaan). Zie Brouwer.
—— (Marijn) . . . . 372.
Bray (Dirk de) . . . . —
—— (Jacob de) . . .
—— (Jan de) . . . . . —
—— (Nicolaas de) . . . —
—— (Salomon de) . . . —
—— (Theodorus de) . . —
Breauté (Charles de) . . —
—— (Pierre de) . . —
Brecht (Antonij van) . . 373.
—— (Gery van) . . . . —
—— (Jan van) . . . . —
—— (Karel van) . . . —
Brechten (Klaas van). Zie Haerlem.
Brecker (Paulus Hendrik) 374.
Brecourt (Guillaume Marcoureau de) . . . . . —
Breda (Claes Hugensze van) —
—— (Gerardus van) . . —
—— (J. van) . . . . . . 375.
—— (Jacobus van . . . 374.
—— (Johan van) . . . —
—— (Michiel van) . . 375.
—— (Rutger van) . . . 374.
Bredehoff (Adriaan van). 375.
—— (Mr. François van) geb. 1648 . . . —
—— (Franç. van) 1730 —
—— (Johan van) . —
Bredenbach (Christoffel). —
Bredenburg (Johannes). —
Bredero (Gerbrant Adriaansz.) . . . . 376.
Brederode (Adam van). 390.

blz.
Brederode (Dirk IV van) 377.
—— (Dirk V van) —
—— (Erasmus van) 388.
—— (Floris van). —
—— (Frans van) . 381.
—— (Gijsbert van). Zie Gijsbert.
—— (Hendrik van) 384.
—— (Hendrik Lodewijk Petrus van.) . 391.
—— (Jan van). . 378.
—— (Joan Wolfert van) . . . . 389.
—— (Joris van . . 383.
—— (Lancelot van) 1573 . . . . 387.
—— (Lancelot van) 1620 . . . . 389.
—— (Lodewijk van) . . . . 387.
—— (Nikolaas van) 389.
—— (Pieter Cornelis van) . . . . . . 388.
—— (Reinoud I van) . . . . 378.
—— (Reinoud II van) . . . . 379.
—— (Reinoud III van) . . . . 384.
—— (Reinoud van) geb. 1567 . . . . . 389.
—— (Walraven van) 1400 . . . . . 378.
—— (Walraven van) 1457 . . . . . 383.
—— (Walraven III van) 1586 . . . . . 388.
—— (Walraven van) 1618 . . . . . 389.
—— (Willem IV). 377.
—— (Willem V). 379.
—— (Willem Dirksen bijgenaamd.) Zie Dirksen. . . . . . .
Brederoo. Zie Bredero.
Bredius (Henricus) . . . 391.
Breedehoff. Zie Bredehoff.
Breekelenkamp. Zie Brekelenkamp.
Breekpot (François) . . 391.
Breemen (Dirk van) . . —
Breen (Claas van) . . . 392.
—— (Daniel de) . . . 391.
—— (Gillis van) . . . 392.
—— (Joost van) . . . —
Breenbergh (Barthel) . . —
Breggen (Frans v. d.) . —
—— Paauw (Pieter van der) . . . . 393.
Breght. Zie Brecht
Brekelenkamp (Quirijn van) . . . . 394.
Brem (Cornelis) . . . . —
Bremden (Daniel van) . —
Bremen. Zie Breemen.
Bremer (Johannes) . . . 394.
—— (Johannes Cz.) . —
—— (Koenraad) . . . 395.
Brenck (Theodorus à) . —
Brender à Brandis (Gerrit) . . . . —
—— (Ludolf Adriaan Simon) . . . . 391.
Brenius. Zie Breen.
Brenk. Zie Brenck.
Brenkman (Hendrik) . . 396.

blz.
Bres (Guido de) . . . . 396.
Bresille (Filips de) . . . 397.
Bresser (Martyn de) . . —
Breton (Mr. de) . . . . —
—— (Jaques le) . . . —
Breuckelaar (Gerardus van . . . . —
Breugel (van) . . . . . 399.
—— (Caspar van) . . 400.
—— (Herman Gerard van) . . . . 399.
—— (Jaques Fabrice van . . . . 401.
—— (Mr. Jan Festus van) geb. 1707 . . . 399.
—— Jan Festus van) geb. 1750 . . . . . 400.
—— (Johan) . . . . 397.
—— (Peter van) . . . 399.
—— (Pieter) . . . . 397.
—— (Pieter Pietersz) 398.
—— (Willem van) . 399.
Breughel. Zie Breugel.
Breuil. Zie Tronchin du Breuil.
Breukel (van). Zie Breugel (van).
Breukelaar (Hendrik) . . 401.
Breukeland (Jacob) . . . —
Brey (Adam) . . . . . —
Breyll (Wijnand van) . . —
Brez (Jaques) . . . . . 402.
Briatte (Theophile) . . . —
Briauté. Zie Breauté. .
Briel. Zie Breyll. . . .
Brienen (Abraham van). 402.
—— (Hendrik van) 1576 . . . . —
—— (Hendrik van) 1586 . . . . —
—— (Johan van) . . 403.
—— (Walter van) . . 402.
—— (Willem Jozef van) . . . . 403.
—— (Wolter van) . . 402.
Brienen van Oostrum. Zie Oostrum.
Brienen van Ramerus (Gijsbert Carel Rutger Reinier van) . . . . . 403.
—— (Jean Anne van) . . 404.
Bril (Jakob) . . . . . . —
—— (Matthijs) . . . . . —
—— (Paulus) . . . . . —
Brill (Johannes) . . . . 405.
Brimeu (Karel van) . . —
—— (Wijt van) . . . —
Brinck (Ernst) . . . . . 406.
Brinck (Hendrik) . . . . 407.
Brinckerinck (Johannes). —
Bringues (Christoffel de). —
Brink (Albertus) . . . . 408.
—— (Jan ten) . . . . . —
Brinkman . . . . 410.
—— (Cornelius) . . —
—— (N. C.) . . . —
Brinxma (Hendrik) . . . —
Brion (Louis) . . . . . —
Brit (Gezine) . . . . . 411.
Brixius (Benedictus) . . 412.
—— Gerrits . . . . 411.
Brizé (Cornelis) . . . . 412.
Brocardo (Jacob) . . . . —
Brodatt (Michiel) . . . —
Broeck (Jan). Zie Broeck

blz.
Broeck (Johan van den). 412.
—— (Pieter van den). —
Broecke (Johan van den) 414.
—— (Pieter van den). 413.
—— (Willem) —
—— Hoekstra (Albert ten). Zie Hoekstra.
Broeckhoff (Johan Pieter). 414.
Broeckhoven. Zie Broekhoven.
Broeckhuysen. Zie Broekhuizen.
Broedelet (Bernard). 414.
—— (Cornelia) —
—— (J.) —
—— (Willem) 415.
Broeder (Jacob Willemsz.) —
—— (Nicolaas den). —
—— Cornelis. Zie Adriaan.
Broederse (Nikolaas.) 415.
Broek (Abraham van den) —
—— (Christiaan Leonard van den). 418.
—— (Cornelis van den). 417.
—— (Cornelis Adrianus van den). 418.
—— (Elias van den) 417.
—— (J. van den) —
—— (Jan) 416.
—— (Jan van den) 417.
—— (Joachim George le Sage ten) —
—— (Johan van den) Zie Broeck.
—— (Johan Jakob le Sage ten) 416.
—— (Lambertus v. d.) 417.
—— (Michiel van den). 418.
—— (Pieter Jansz.) 416.
—— (Pieter van den). Zie Broecke.
—— (Reinier van den) 418.
—— (Ulrich Graaf van). Zie Valkestein.
Broeke (Berend ten) 419.
—— (Christiaan van den) —
—— Ulrich Daun Graaf van den). Zie Daun.
—— Hoekstra. Zie Hoekstra.
Broekelaar. Zie Breuckelaar.
Broekhoff. Zie Broeckhoff.
Broekhoven (Jacob van). 419.
Broekhuizen (Adam van) 423.
—— (Benj. v.). 421.
—— (Daniel van) —
—— (Godofridus van) 423.
—— (Hendrik van) 421.
—— (Johan van) —
—— (Reijer van) 419.
Broekhuyzen Jr. (George Hendricus) 423.
Broen (C. de). 424.
—— (Johannes). —
—— (Willem de) —
Broer Cornelis. Zie Adriaansz. (Cornelis.
Broërius van Nidek. Zie Nidek.
Broers. 425.
Broers (Jacobus Cornelis) 425.
—— (Pieter Rutger) —
Broesma (Wigbold van). —
Broes (Brouërius) 426.
—— (Elizabeth Jeanne) 427.
—— (Petrus) 426.
Broide (Philips de) 427.
Bron de Vexela (Joseph le) —
Bronchorst / Bronckhorst } Zie Bronkhorst.
Brondgeest (Albertus) 428.
Brongersma (Titia) 429.
Bronkhorst (Anthonius v.) 436.
—— (Diederik van) 1359. 430.
—— (Died. v.) 1395 431.
—— (Dirk van) 1568. 433.
—— (Dirk van) 1574 —
—— (Everard van) 434.
—— (Frans van). 433.
—— (Frederik van) 431.
—— (Gerhard van) 435.
—— (Gijsbert van) 1359 429.
—— (Gijsbert van) 1356 —
—— Gijsbert van) 1402 430.
—— (Gijsbert van) 1451 —
—— (Gijsbert van) 1459 431.
—— (Gijsbert van) 1568 433.
—— (Gijsbert van) 1576 434.
—— (Jacob van). 431.
—— (Jan van) 1346 429.
—— (Jan van) 1570 434.
—— (Jan van) 1680 435.
—— (Johannes van) 436.
—— (Joost van) 433.
—— (Karel van). 432.
—— (Nicolaas van) 433.
—— (Otto van) 430.
—— (Pieter van) 1570 434.
—— (Pieter van) 1588 435.
—— (Mr. Vincent van) 436.
—— (Willem van) 1338 429.
—— (Willem van) 1573 432.
Bronsveld. Zie Brunsvelt.
Brooman (Lodewijk) 436.
Brosterhuysen (Jacob v.) —
Brouchem. Zie Rijt.
Brouchusius. Zie Broekhuizen.
Brouck (Mattheus van den.) Zie Brouk.
—— (Pieter van de). Zie Broecke.
—— (Ulrich) Daun (Graaf van). Zie Daun.
Broucke (Janus van den) 436.
Brouerius van Nidek. Zie Nidek.
Brouk (Jacobus de) 436.
—— (Mattheus van den) 437.
Broukhusius. Zie Broekhuizen.
Brouwenaar (Jan Franç.) 437.
Brouwer (Adriaan) 440.
—— (Brouërius) 442.
—— (Cornelis) 438.
—— (Cornelis Jans). —
—— (Dirk Jansz. 437.
—— (Fredericus) 421.
—— (Hendrik) 439.
—— (Jakob de) 445.
—— (Jakob Dirksz. 438.
—— (Jan) 441.
—— (Kornelis Az.) 443.
—— (Kristoffel 438.
—— (Paulus Wilh. 443.
—— (Petrus Bz.) 442.
—— (Petrus Pz.) —
—— (Petr. v. Limburg) 445.
—— (Regnerus) 442.
—— (Rijkend Jacob) 444.
Brouwershaven (Petr. v). 446.
Browerus. Zie Brouwer.
Brown 446.
—— (William Laur.). —
Browne (Robert) 447.
Bruart. Zie Bryarde —
Bruce (David) —
—— (Mr. George Isaac) 448.
—— (Joh. Anton Will.) 447.
—— (Robert —
—— (Stewart Jean) —
—— (Walter) —
Brucherus (Heino Herm.) 448.
—— (Johannes) —
—— (Joh. Christ.) —
Bruck. Zie Brugge.
Bruckner (Joannes) 449.
Brucq. Zie Brugge.
Bruen. Zie Bruin.
Brugge (Arnoldus van) 449.
—— (Jan van) Zie Eyk
—— (Lodewijk van) 449.
Bruggemans (Adrianus). —
Bruggen (Hendrik ter) —
Brugman (Johannes) 450.
Brugmans (Antonius) 451.
Brugmans (Pibo Anton.) 454.
—— (Sebald Just.) 451.
Bruguière. Zie Rodier de la Bruguière.
Bruhezen (Engelbert van) 455.
—— (Johannes van). —
—— (Pieter van) —
Bruin (Anna Maria Punt geb. de) 460.
—— (Claas) 455.
—— Cornelis de) 1672 456.
—— (Cornelis de) 1619 —
—— (Cornelis de) 1801 460.
—— (Cornelis Claasz) 455.
—— (Florentius de) 458.
—— (Gerrit Willem van Oosten de). Zie Bruyn.
—— (Helena Judith de) Zie Hilverdink.
—— (Herman de) 456.
—— (J. F. B. de) 460.
—— (Johannes de) 458.
—— (Lodewijk Alexander Cornelis de) 460.
—— (Maria de). —
—— (Willem) 456.
Bruine (François de). Zie Bruinne.
—— (Jan Rudolph de) 461.
—— (Johannes de) 460.
—— (Sam. Koenr. de) 461.
Bruinincks (Albert). Zie Bruyningh.
—— (Gerard). Zie Bruynincx.
—— (J. J. Hamel) Zie Bruynincx.
—— (Nicolaas). Zie Brunynck.
Bruining (Albert). 463.
—— (Gerbrand) 462.
—— (Hermanus) 461.
—— (Herm. Adr.). —
Bruinings (Albert). Zie Bruyningh.
—— (Gerard). Zie Bruynincx.
—— (J. J. Hamel) Zie Bruynincx.
—— (Nicolaas) Zie Brunynck.
Bruininx (Daniel) 463.
Bruinne (François de). —
Bruins (J.) —
Bruinsma —
—— (J.) —
—— (Reinier) —
Bruinsveld Zie Brunsvelt.
Bruinsvelt (Adriaan) 463.
—— (Hendrik Dirksz.) —
—— (Sixtus). Zie Brunsvelt.
Bruinvisch (Adriaan) 464.
—— (Martinus). —
Bruist (D.) —
Bruitsma. Zie Bruinsma
Bruman (Hendrik) 464.
Brumel (Anton) —
Brun (Charl. François le) —
Brunaeus. Zie Brune.
Brund (Jan Jansz.) 465.
Brune (Joan de) de jonge —
—— (Johan de). —
—— (Pieter de) —
Bruneau (Hermes) —
Brunes (Gerard) 466.
—— (Lodewijk) —
Brunesius. Zie Brunes.
Bruning (H.) —
Bruning (Nicolaas). Zie Brunijnck.
Bruningius. Zie Bruijn.
Brunings (Christiaan) 466.
—— (Christiaan) Jr. 467.
—— (Conrad Ludwig) —
—— (David) 466.
Brunius (Bernardus 467.
Brunemuller (Elias) —
Bruno (Adriaan François Baron de). —
—— (Alida) —
—— (Hendrik) —
—— (Henrik) —
Brunonius. Zie Bruyn.
Brunselle (Konstantijn de) 467.
Brunsveld de Blau. Zie Blau.
Brunsveldt. Zie Brunsvelt.
Brunsvelt (Sixtus) 467.
Brunswijk Calenburg (Eric II. Hertog van). —
—— Wolfenbuttel (Lodewijk Ernst Hertog van) 469.

blz.

Brunt Jan . . . . . . 470.
Brunus Zie Brunesius.
Brunynck (Nicolaas) . 470.
Brusse (Arnoldus) . . . 471.
Brussel (Franc. v.) Zie Roy.
——— (Hermanus van) —
——— (Jan van) . . . —
——— (Paul. Theod. v.) —
——— (Pieter van) . . . —
——— (Theodorus van) . —
Brusselles. Zie Brunselle
Bruyn (Andries de) . . 472.
——— (Christiaan de) . —
——— (Cornelis de). Zie Bruin.
——— (Cornelis Claasz.) Zie Bruin.
——— (Gerrit Willem van Oosten de) . . . . . 473.
——— (Gualtherus de) . 472.
——— (Johannes de) . . —
——— (Robert de) . . . —
——— (Willem de) . . . —
Bruynincx (Ger. Hamel) 473.
——— (J. J. Hamel) . . —
——— (Nicolaas). Zie Brunynck.
Bruyningh (Alb. Fransz) 474.
Bruyns (Adriaan van) . . —
Bruynsma . . . . —
Bruynsz (Huych Jacob) . —
Bruynvisch. Zie Bruinvisch.
Briarde (Adrien de). . . 474.
Buat. Zie Fleury de Colan.
Buc (Joannes) . . . . . 474.
Bucerus (Gerson) . . . —
Buchardus. Zie Bocardus
Buchell (Arend van) . .
Buck (Leonardus) . . . 475.
Buckeldus. Zie Beukelsz.
Buckelius. Zie Boekelius.
Bucking (Rutger) . . . 475.
Bucquoi. Zie Longeval.
Bucquoy (Jacob de) . . 475.
——— (N. de) . . . . —
Budde (Bernard Winold Filip) . . . . 476.
——— (Harmen) . . . —
Budelius (Renier) . . . —
Budt (Adriaan de) . . . —
Buckelius. Zie Boekelius.
Buema. Zie Bonga
Buenen (Wijmeer van) . 476.
Bueren (Joost van) . . . —
Bugge (Geeraert) . . . —
Buik (Hendrik) . . . . 477.
—— (Joost) . . . . . . 476.
Buis (Egbert). Zie Buys.
—— (Paulus) 1594 . . 477.
—— (Paulus) 1617 . . 478.
Buisero (Diderik) . . . —
——— (Laurens) . . . —
Buiskes. Zie Buyskes.
Buissenie . . . . 479.
Buisson (J. de) . . . . —
Buissons (Michiel des). —
Buitendijk (Caspar). . . —
——— (Gosuinus a) Zie Buytendijk.
Buitenweg (Willem) . . 479.
Buiter. Zie Buter.
Bulaeus, (Justus). . . . 479.
Bulius. Zie Boelens.
Bullart (Izäak) . . . . 479.

blz.

Bulter (Joost). . . . . 497.
Bulthuis (Jan). . . . . 480.
——— (Johannes). . . 497.
Buma (Bernhardus) . . 481.
—— (Gerlacus) 1732. 480.
—— (Gerlacus) geb. 1793 . . . . 481.
—— (Gerlof) . . . . . 480.
—— (Hotze) . . . . . —
—— (Johan). Zie Bonga
—— (Johannes). . . . 480.
—— (Joh. Acronius v.) —
—— (Willem) Zie Bonga
—— (Wybo Bernhardus) 480.
Bunding (Willem Hendricxs) . . . . —
Bunel (Olivier) . . . . —
Bungha. zie Bonga . .
Bunnik (Jakob van) . . 481.
——— (Johan van). . —
Buns (Johannes). . . . 482.
Bunte (Johan Friedrich) —
——— (Ludwig August). —
Bunting (H.) . . . . . —
Buquoy. Zie Bucquoy.
Burch (Adam van der). 482.
—— (Adr v. d.) 1547. —
—— (Adr. v. d.) 1572. 483.
—— (Aem van der). . 482.
—— (Albert van der). 483.
—— (Anthonis van der) 482.
—— (Carel Graaf van der) . . . . 483.
—— (Gerard Ter). Zie Burgh.
—— (Jacob van der). Zie Burgh.
—— (Jan van der). . 482.
—— (Johannes van der) 483.
—— (Lambert van der) —
—— (Wolterus ter). Zie Burg.
Burchardus . . . . . . 483.
Burchgraaf (Joost v. d.) 484.
——— (Justus v. d.) —
Burchgrave (Daniel de) —
Burchius. Zie Burch.
Burchoorn (Izaäk) . . . 484.
Burcht (van der) . . . —
—— (Nicol. v. d.) Zie Castro.
Burckhardt (Louisa Sebilla) . . . . 484.
Burckhart (Godschalk) . —
Buren (van). . . . . . 485.
Buren (Aemilius van) . —
—— (Barthout van). . —
—— (Filips Willem). Zie Filips Willem.
—— (Frederik van). Zie Egmond.
—— (Jan van). . . . 485.
—— (Maximiliaan van) Zie Egmond.
—— (Nicolaas van). . 485.
—— (Otto Graaf van). 484.
Burer (Joachim Johannes Christiaan) . . . . . 486.
Burg (Adr. v. d.) 1547. Zie Burch.
—— (Adr. v. d.) 1693 487.
—— (Andries van der). —
—— (Albert van der). Zie Burch.
—— (Coenr.) Zie Burgh.
—— (Cornelis van der). 487.
—— (Dirk van der). . —

blz.

Burg (Gerard ter). . . 486.
—— (Gezina ter). . . —
—— (Herman van den) —
—— (Jacob van den). Zie Burgh.
—— (Johan van der). 487.
—— (Lambert van der) Zie Burch.
—— (Nicolaas van der) Zie Castro.
—— (Wolterus ter). . 486.
Burger (David) . . . . 487.
—— Van Schoorl (Dirk) —
Burgers (Michiel) . . . —
Burgersdijck (Franco) . 488.
—— (Pieter) . . . . . —
Burges (D.). . . . . . —
—— (Philippus de). . —
Burggraaf (Daniel de) Zie Burchgrave.
——— (Joost van den). Zie Burchgraaf.
Burgh (Adriaan van der) Zie Burch.
—— (Albert) . . . . , 488.
—— (Anthonie van der) 489.
—— (Coenraad). . . . —
—— (Ever. Wyn. v. d.) —
—— (Gerard ter) } Zie Burg.
—— (Gezina ter) } Zie Burg.
—— (Jakob van der) . 489.
—— (Jan van der) } Zie Burch.
—— (Lambert van der). } Zie Burch.
—— (Wolterus ter). Zie Burg.
Burghersdyck. Zie Burgersdijck.
Burghoorn. Zie Burchoorn
Burghout (Jakoba Helena) 489.
Burght (Jan Gideonsz. van der) . . . . . —
Burgius (Matth. Adriani) 490.
Burgvliet (Lucas) . . . —
Burkman (J.) . . . . . —
Burlen (G.). . . . . . —
Burlius (Wilhem)
Burman (Frans) geb. 1628 491.
——— (Frans). geb 1671 493.
——— (Frans). geb. 1757 494.
——— (Frans). geb. 1793 —
——— (Frans Pietersz) 496.
——— (Johannes). 494.
——— Kasper). —
——— (Nikol. Laur.) . 495.
——— (Pieter) de oude 491.
——— (Pieter) de jonge 494.
Burmania (Barth Douwe v.) 499.
——— (Bocko van). 497.
——— (Douwe van). 496.
——— (Douwe Bothnia van). 1664. 498.
——— Duco Gerold Martena van). 499.
——— (Duco Mart. v.) 500.
——— Eduard Marius van. —
——— (Epo Sjuck van) —
——— (Gemme van). 1555. 497.
——— (Gemme Onuphrius van). 499.
——— (Hobbe van) . 500.
——— (Jan Fred. v.) —
——— (Jarich George van). —

blz.

Burmania (Jetzo Idzard v.) 500.
——— (Laas van). —
——— (Laas Ulbe van) —
——— (Laes van). 498.
——— (Poppe v.) 1580 497.
——— (Poppe v.) 1638 498.
——— (Poppe v.) 1676 —
——— (Rienck v.) 1045 496.
——— (Rienck v.) 1494 —
——— (Rienck v.) 1557 497.
——— (Rienck v.) 1614 —
——— Sjuck van). 498.
——— (Sjuck Gerroldma van) . . . . . . —
——— (Steven van) . —
——— (Tjaert van) . 496.
——— (Ulbo van) . . 501.
——— (Ulbo Aylva v.) 494.
——— (Upco van) 1045 496.
——— (Upco v.) 1533 497.
——— (Upco v.) 1601 —
——— (Watzo van) . 498.
——— (Willem Frederik Schratenbach van). 501.
——— (Zeino Joachim Welvelde van). 499.
——— Rengers. Zie Rengers
Burmannus. Zie Burman.
Buron. Zie Ende.
Burs (Gillis) . . . . . 501.
—— (Jakob). . . . . . —
—— Melchior). . . . . —
Bursius. Zie Burs.
Burtin (François Xavier de) . . . . 501.
Bus de Ghisignies (Leonard du). . . . . . 502.
Busaeus. Zie Buys.
Busch. . . . . 506.
———Arndt) Zie Busschen.
——— (Benedictus) . . 505.
——— (Hendrik) Zeev. —
——— (Hendrik) Schild. —
——— (Herman). . . . 504.
——— (Johan) . . . . 505.
——— (Johannes) . . . 502.
——— (Lubbert Berniers ten). Zie Bussche
——— (Marcus) . . . . 505.
——— (Marcus Jan). . —
Busche (Herman von den) Zie Busch.
Buschman (Huibert Lauwerens.) 506.
——— (Jacob Petrus) . —
——— (Jakob). . . . . —
——— (Kath. Hendr.) —
Busco Adrianus de Veterie). Zie Oudenbosch.
Busco (Gerardus de) . . 507.
Busco (Lubbertus Berneri à). Zie Busche.
Buscoducis. Zie Hertogenbosch.
Busennius. Zie Buysen.
Buseus. Zie Buys.
Bushof. Zie Busschof.
Busing (Joh. Christ.) 507.
Busius (Nicolaas) . . . —
——— (Paul.) Zie Buys.
Busman (George Maurits) . . . . 507.
Busnois (Anthonius) . . —
Busolen.. . . . . —
Busquoi. Zie Longeval.

	blz.
Busschaert (Hans) . . .	507.
Bussche (Jan ten). Zie Busch.	
——— (Lubbert Berniers van den) . . .	507.
Busschen (Andries). . .	508.
Busscher (Meinhard) . .	——
Busschius (Hermanus). Zie Busch.	
——— (Hermanus). Zie Modet.	
——— (Johannes). Zie Busch.	
——— (Michiel) . . .	508.
Busschof (Bernard) . .	——
Bussingh (Johan Wilh.)	——
Bustamente (Hernando de)	509.
But. Zie Budt.	
Buter (Claas)	509.
Butger	——
Butius. Zie Budt.	
Butler (François) . . .	509.
Buttner (Johan Cristof).	——
Butz. Zie Budt.	
Buuraga. Zie Bonga.	
Buurt (Adriaan)	510.
Buus. Zie Buys.	
Buyck (Jan).	510.
Buygers (Johan)	——
Buys (Abraham)	512.
Buys (Cornelis) geb. 1745	513.
—— (Cornelis) geb. 1759	——
—— (Egbert)	512.
—— (Gerard)	511.
—— (Gerrit)	513.
—— (Jacob).	511.
—— (Jacobus)	513.
—— (Jan).	511.
—— (Johann.) geb. 1547	——
—— —— geb. 1759. .	514.
—— (Koenraad)	——
—— (Maria).	513.
—— (Niklaas)	511.
—— (Paulus). Zie Buis.	
—— (Pieter).	511.
—— (Willem) geb. 1661	——
—— (Willem) 1787 . .	514.
Buysen (A. van). . . .	515.
—— (Anthony)	514.
—— (Henr.) Zie Buyzen.	
Buyser (Frans Willem)	515.
—— (Jan Gerritsz). .	——
Buysero. Zie Buisero.	
Buyskes (Arn. Adr.). .	516.
—— (Gerrit)	515.
—— (Pieter Luitjesz.)	——
Buyssant de jonge (Willem)	516.
Buytendyck (Gosuinus à)	517.
Buytendyck (Gosuinus v.)	——
Buyter. Zie Buter.	
Buyts (Helena)	517.
Buyzen (Henricus) . . .	——
Buyzer. Zie Buyser.	
Bybel (D.)	518.
Bye (Andries Pietersz.. Zie Bie.	
—— (Arent de)	519.
—— (Arnold de). . . .	——
—— (Cornelis de) . . .	——
—— (Dirk de).	518.
—— (Jacob de)	519.
—— (Johan de)	——
—— (Joris de) 1517. .	518.
—— (Joris de) 1621. .	519.
—— (Marc. de). Zie Bie.	
—— (Pieter Jacob de).	519.
—— (Willem de)	518.
Byl (Joost)	521.
Bylaerd (J. J.)	——
Bylair (Tim. Rycoutsz. v.)	——
Byland	——
Bylandt (Adriaan van).	522.
——— (Alex. Graaf v.)	524.
——— (Christiaan Rynold van)	525.
——— (Florens Otto Hendrik van)	524.
——— (Frederik Christoffel van).	——
Bylandt (Frederik Sigismund van)	**524.**
——— (Hend. v.) 1467	**522.**
——— (Hend. v.) 1523	**——**
——— (Jan Carel Graaf van)	**525.**
——— (Johan van) .	**521.**
——— (Johan van. Zie Biland.	
——— (Lod. Graaf v.)	**523.**
——— (Otto v.) 1465.	**522.**
——— (Otto v.) 1555.	**——**
——— (Peter van). . .	**521.**
——— (Willem Frederik Graaf van) . . .	**525.**
Byler (Hendr. Carel à)	**——**
Bylert (Joan)	**526.**
Byleveld (Adriaan) . . .	**——**
——— (Corn. Gerrit) .	**——**
——— (Casparus). . .	**——**
Bylevelt (Johannes van).	**527.**
Bymholt (Theodorus). .	**——**
Bynaeus (Anthony) . .	**——**
Bynkershoek (Corn. van)	**528.**
——— van Hoogstraten Zie Hoogstraten	
Byntgens. Zie Bintgens	
Byrsaeus (Frans). . . .	**529.**
Bysterus (Simon Lucas)	**——**
Byvelt (N.)	**——**